CORNELII IANSENII EPISCOPI IPRENSIS

AVGVSTINVS

SEV DOCTRINA

S. AVGVSTINI

DE

Humanæ naturæ ſanitate, ægritudine, medicina aduerſus Pelagianos & Maſſilienſes.

TOMVS SECVNDVS.

IN QVO

Genuina ſententia S. AVGVSTINI *de humanæ naturæ* ſtantis, lapſæ, *puræ ſtatu & viribus eruitur & explicatur.*

ROTHOMAGI,

M. DC. LII.

TOMI SECVNDI
ELENCHVS LIBRORVM ET CAPITVM.

LIBER PROOEMIALIS.

In quo limites humanæ rationis in rebus Theologicis indagantur; & authoritas ſancti Auguſtini in tradendo myſterio prædeſtinationis & gratiæ declaratur.

CAP. I. *Gratiæ Chriſti veritas omnibus Chriſtianis, vt vita & ſalus cordi eſſe debet.* 1

2. *Ratio ſcriptionis huius labyrinthus quæſtionum, quæ de gratia agitantur.* 2

3. *Inuentio veritatis de diuina gratia & concordia diſſidentium Scholaſticorum difficilis, propter Philoſophiam. Mala inde pullulantia.* 3

4. *Diſcrimen inter Philoſophiam ac Theologiam. Illi ſeruit ratio, huic memoria: principium eius traditio non ſcripta, per accidens etiam ſcripta. Quid Chriſtus & Apoſtolus, in tradenda Theologia ſpectarint.* ibid.

5. *Antiqui Patres eos imitati ſunt Diſcrimen inter diſputationes eorum de myſteriis fidei, & Scholaſticorum. Lapſus Origenis.* 5

6. *Quis limes in hac vita indagandi diuina myſteria. Quæſtionem quomodo quidque verum ſit, ferè ſemper obſcuram Deus eſſe voluit: Duplex quomodo articulorum reuelatorum, eſſentiale, & accidentale.* ibid.

7. *Duplex modus penetrandi myſteria Dei, humana ratione & charitate: ille periculoſus eſt, proprius Philoſophorum; iſte tutus Chriſtianorum.* 7

8. *Quæſtiones & veritates purè Scholaſticæ nihil cum cognitione charitatis commune habent propter diuerſas cauſas. Præcipitia in quæ prorumpunt.* 8

9. *Cancelli Theologiæ Chriſtianæ in Scripturis, Conciliis & Patribus primorum ſæculorum, per quos Deus Eccleſiam docuit, poſiti ſunt.* 9

10. *Quid mouerit authorem ad indagandam veritatem de gratia & prædeſt. ex Conciliis & Auguſt.* 10

11. *Deus non minus mirabilis in innumerabili varietate mundi incorporei, quam corporei, hoc eſt iuſtorum, quam rerum naturalium: quarum vltima differentiarum & perfectionum fibra, ideoque & Auguſtini, latent.* 11

12. *Auguſtinus quatuor capitales Chriſtianiſmi veritates contra quatuor potentiſſimos errores fundauit, vnitatem capitis Eccleſiæ, vnitatem Corporis, vnitatem Sacramenti incorporationis, vnitatem gratiæ; oſtenditur de tribus primis.* 12

13. *Item de quarta. Primus Auguſtinus intelligentiam diuinæ gratiæ & noui Teſtamenti fide crediti aperuit fidelibus & Eccleſiæ.* 13

14. *Auguſtini doctrina de gratia Dei, Euangelica, Apoſtolica, Catholica, & irrefragabilis authoritatis, totius Eccleſiæ nomine ſcripta, ſilentibus ſcriptoribus vniuerſis.* ibid.

15. *A Romanis Pontificibus Innocentio, Zozimo, Cæleſtino, Leone, Hormiſda, Fœlice ſecundo, & Ioanne ſecundo magnificentiſſimè approbata & conſecrata.* 14

16. *Quanta libertas & procacia quorundam recentiorum in cenſenda damnandaque Auguſtini doctrina, quam tantopere Romana Eccleſia admirata eſt.* 15

17. *Naturalis & gratuiti luminis abundantia Auguſtin. omnes Scriptores Græcos & Latinos ſuperauit.* 16

18. *Miris elogiis Auguſtini facunda eruditio, ſapienter à Scriptoribus ſui temporis & poſteris celebrata eſt.* 17

19. *Vis gratiæ magis vita praxi in Auguſtino quam ſtilo ab eo expreſſa eſt conuerſione mirabili, quæ Magdalenæ, Petro, & præcipue Paulo ſimilis fuit, inſtitutione Religioſorum, qui in quinquaginta quatuor ordines diffuſi ſunt aliiſque multis.* ibidem.

20. *Similitudo Pauli & Auguſtini mira in indiciis diuinæ electionis, quæ in vita vtriuſque etiam diſſoluta micuerunt.* 18

21. *In Paulo & Auguſtino profundus gratiæ Chriſtianæ ſenſus, intelligentia, & prædicatio: quorum fons fuit amor Dei, primus gratiæ effectus.* 19.

22. *Gratiam ac Theologiam poſteri ab Auguſtino didicerunt, etiam ſanctus Thomas.* 20

23. *Notitia veræ Theologicæ limites in ſe fixit Auguſtinus.* ibid.

24. *Auguſtinus Pater Patrum, Doctor Doctorum; primus poſt Scriptores Canonicos; inter omnes verè ſolidus, ſubtilis, irrefragabilis, Angelicus, Seraphicus, excellentiſſimus & ineffabiliter mirabilis.* 21

25. *Quo animo author ad lectionem operum ſancti Auguſtini acceſſerit; quid ſpectauerit; quid ſpectandum ſit; & Auguſtino tribuendum.* 22
26. *Periculoſum eſt nouas ſemitas in materia de gratia inuenire velle, prætextu vel difficultatum ab Auguſtino relictarum, vel maioris lucis, quæ recentioribus acceſſerit.* 23
27. *Paulus & Auguſtinus matrix & fons omnium concluſionum, quæ de gratia educi poſſunt.* ibid.
28. *Qualis eſſe debeat Lector ſancti Auguſtini. Quantum ab Auguſtini doctrina recentior Theologia diſtet, tum rebus ipſis tum docendi modo.* 24
29. *Scopus authoris mentem Auguſtini de natura humanæ ſtatu de gratia, de prædeſtinatione ſincerè patefacere. Quid ſpectandum ſit iis qui aliud forte ſenſerint.* 25
30. *Verum vetuſtas opinionem Scholaſticorum, vel multitudo ſectatorum Eccleſiam ab earum examine vel cenſura deterrere debeat, ſi antiquiori doctrinæ ſancti Auguſtini aduerſentur.* 26

LIBER SINGVLARIS.

De ſtatu naturæ innocentis, ſeu de gratia primi hominis & Angelorum.

CAP. I. *De creatione Adami in gratia & ſanctitate.* 30
2. *Qui ſtatus inferioris partis reſpectu ſuperioris.* 32
3. *Vtrum fuerint in homine primo innati & intenſi appetitus excellentiæ & laudis & ſuperbiæ tentationes vt quidam volunt.* 33
4. *Vtrum Adam corpore eſſet moriturus, ſi non peccaſſet. Duplex mortalitas & immortalitas.* 36
5. *De cæteris miſeriis mortalitatis affectis, & de quiete omnium ſenſuum.* 38
6. *Adamus liberum habuit arbitrium, quid liberum ſibi velit.* 36
7. *An Adam per vires liberi arbitrij in creatione datas, potuerit iuſtè viuere.* 42
8. *Vtrum per vires liberi arbitrij in iuſtitia creationis potuerit perſeuerare.* 46
9. *Afferuntur rationes, cur tantæ fuerint vires liberi arbitrij in ſtatu innocentiæ.* 48
10. *An indiguerint Adam & Angeli adiutorio gratiæ ad iuſtè viuendum & perſeuerandum in iuſtitia.* 50
11. *Vtrum ad ſingulos actus bonos gratia neceſſaria fuerit: Et quæ radix tantæ neceſſitatis.* 52
12. *Proponitur & differtur difficultas, de concilianda tanta liberi arbitrij poteſtate, cum tanta gratiæ neceſſitate. Quale fuerit illud Adæ & Angelorum adiutorium, quantum ad inſtitiam, an gratia habitualis, concurſus communis, &c.* 54
13. *Idem oſtenditur vberius ex Auguſtino.* 57
14. *Quale fuerit iſtud adiutorium quantum ad operandi modum.* 59
15. *Soluitur difficultas cap. 12. propoſita & fuſiùs declaratur adiutorium quo, & ſine quo non.* 92
16. *Perſeuerantia, & merita in ſtatu innocentiæ humanæ & Angelicæ non fuerunt ſpecialia Dei dona.* 65
17. *Soluitur locus Aug. ex lib. de Cor. & grat.* 67
18. *Soluitur alius Auguſtini locus ex libro duodecimo de Ciuitate Dei.* 69
19. *Soluitur locus Scripturæ; & difficultas ex Bulla ſanctiſſimorum Pontificium Pij quinti, & Gregorij decimi tertij mota: vbi oſtenditur, non minus merita ſtatus innocentiæ eſſe gratiam & dona Dei, quàm merita lapſorum iuxta recentiores.* 70
20. *Declaratur adiutorium ſtatus innocentiæ non fuiſſe prædeterminationem Phyſicam: nec merita per eam Adamo & Angelis eſſe donata.* 74

De ſtatu naturæ lapſæ.

LIBER PRIMVS.

Qui eſt de peccato originali.

CAP. I. *Peccatum originale ex mente Auguſtini concupiſcentia. Quid reatus eius, verum culpa an pœna ſit? agnouit in eo iniquitatem mortem animæ, immunditiam, auerſionem, &c.* 76
2. *Soluitur locus difficilis Auguſtini ex libro ſexto contra Iulianum.* 79
3. *Quo pacto reatus ſit ex concupiſcentia, late ex Auguſtino. Cur ea phraſi tam libenter vtantur.* 80
4. *Ratio voluntarij in originali peccato ex voluntate primi hominis fluit.* 84
5. *Proponitur difficultas de principio traducente peccatum primi hominis in poſteros eius.* 86
6. *Carnalis concupiſcentia, cauſa traductionis peccati originalis. Oſtenditur hoc reuera ſenſiſſe Auguſtinum, contra quam recentiores putant. Primo ex prima radice traductionis magnitudine ſcilicet peccati totam naturam vitiantis.* 86
7. *Oſtenditur ſecundo ex locis quæ ſpeciatim omnem concupiſcentiam velut propinquam cauſam propagationis exprimunt.* 87
8. *Declaratur tertio ex modo quo Auguſt. tradit peccatum ex parentibus iuſtis propagari in prole.* 88
9. *Demonſtratur quarto ex cauſa cur Chriſti conceptio ſine peccato fuerit.* 89
10. *Probatur quinto ex eo, quod iſtam Auguſt. mentem agnouerunt, & acerrimè oppugnarunt Pelag.* 90
11. *Aſtruitur ſexto ex eo quod tredecim libri Auguſtini alioquin funditus euertantur.* 91
12. *Eccleſiæ de Pelag. victoria eſſet vana, imo fallax, & falſa niſi iſta Aug. ſententia fuerit vera.* 92
13. *Omnium antiquorum idem ſenſus vſque ad ætatem Scholaſticorum.* 93
14. *Tanquam veritatem Catholicam, & ſententiam Eccleſiæ docuit hoc Auguſtinus.* 95
15. *Opponitur tantæ certitudini fluctuatio Aug. vſque ad mortem, & ex ipſo Auguſt. ſoluitur.* 97
16. *Difficultas debet terrere Theologos Catholicos à tuenda Auguſtini ſententia. Declaratur traductionem peccati fieri iuxta mentem eius non ex pacto, ſed ex natura rei.* 99
17. *Idem oſtenditur vberius & à radicibus.* 101
18. *Aliquid poſitiuum eſſe concupiſcentiam videtur ſentire Auguſtinus.* 102
19. *Explicatur modus primus, quo intelligi poſſet peccatum originis libidine propagari.* 104
20. *Declaratur ſecundus propagationis peccati Originalis per libidinem.* 105
21. *Excitantur quatuor difficultates; quid qualitatem illam produxerit in Adamo; quid illo in ſemine; quid ſemen in carne prolis, quid caro in ſpiritu eius: & ſoluitur prima.* 106
22. *Secunda ac tertia difficultas ſoluitur.* 108
23. *Soluitur quarta difficultas ſupra propoſita. Modus inquinationis animæ ex carne peccati.* ibid.

De ſtatu naturæ lapſæ.

LIBER II.

Qui eſt de pœnis peccati Originalis.

CAP. I. *Pœna peccati originalis generatim perſtexta.* 113
2. *De Ignorantia. Ignorantia etiam quæ neceſſitatis eſt, non voluntatis, hoc eſt, inuincibilis non caret peccato; vt dogma fidei ab antiquis traditum.* 117
3. *Idque oſtendunt varia Auguſtini loca.* 119
4. *Difficultas de libertate & voluntario ad omne peccatum neceſſariis ex Auguſtino ſoluitur.* 122
5. *Ignorantia inuincibilis iuris diuini, naturalis, facti. Quænam peccatum non excuſet.* 124
6. *Indagatur radix arcana illius doctrinæ.* 127
7. *De concupiſcentia. Nomina concupiſcentiæ? qui motus eius & eorum obiecta.* 129
8. *Concupiſcentiæ diuiſio in concupiſcentiam carnis, oculorum, & ſuperbiam vitæ: ex quibus omnia flagitia fluunt, & facinora.* 132
9. *Nulli concupiſcentiæ licet conſentire.* 134
10. *Voluptatis cauſa miſceri coniugi peccatum eſt, & quare. Doctrina Scholaſticorum quorundam contraria ex Pelagianis manauit.* 137
11. *Proponuntur argumenta aduerſus doctrinam de coercendo conſenſu in concupiſcentiam.* 141
12. *Affectus amoris non poteſt ſine peccato hærere in creatura.* 142
13. *Ratio petitur ex natura cupiditatis, & peccati, ſiue mortalis, ſiue venialis.* 144
14. *Ipſum amare creaturarum hærendo in creatura eſt peccare, etiamſi nullis aliis prauis veſtiatur circumſtantiis. Declaratur inductione.* 146
15. *Vtrum creaturæ, & voluptates earum appeti, & amari poſſint moderatè.* 148
16. *Secundus affectus animæ eſt fruitio. Quid ſit. Creatura rationalis nullâ re creatâ frui poteſt ſecundum doctrinam Catholicam.* 149
17. *Iuſti in peccatis venialibus fruuntur, non vtuntur creaturis.* 152
18. *Reliqui affectus animæ circa creaturam cuiuſmodi ſint, & eſſe debeant.* 155
19. *Ratio à priori cur illicitus ſit amor cuiuſuis creaturæ propter ipſam.* 156
20. *Ratione à poſteriori ſeu ex effectibus idem declaratur. Septem effectus amoris rerum creatarum adferuntur.* 159
21. *Proximus qui creatura eſt quomodo diligendus.* 163
22. *Doctrina præcedentium capitum applicatur ad motus concupiſcentiæ.* 164
23. *Soluuntur Argumenta capite 11. propoſita.* 165
24. *Nullum peccatum nunc committitur niſi concupiſcentiæ conſentiatur.* 167
25. *Indagatur & profertur huius doctrinæ ratio tripartita.* 171

De ſtatu naturæ lapſæ.

LIBER III.

Qui eſt de viribus liberi arbitrij poſt peccatum.

CAP. I. *Liberum arbitrium etiam poſt lapſum ſupereſt in humana natura.* 176
2. *Amiſſio indifferentiæ ad bonum & malum fuit cauſa calumniarum, quibus Pelagiani Catholicos Manichaiſmi, & euerſæ libertatis arguerunt.* 177
3. *Oſtenditur primo, ex captiuitate & ſeruitute, quibus Auguſtin. docet arbitrium eſſe obſtrictum.* 179
4. *Idem declaratur ex dominatu concupiſcentiæ, & tyrannide diaboli in libero arbitrio. Quanta illa ſit.* ibid.
5. *Tertiò ex amiſſione illius libertatis, quam Auguſtinus, Apoſtolus, & Chriſtus tradunt.* 181
6. *Quartò oſtenditur ex quatuor ſtatibus populi Dei, ante legem, ſub lege, ſub gratia, & in pace quos Auguſtinus tradit.* 182
7. *Quintò ex natura gratiæ liberatricis, ipſaque definitione liberi.* 185
8. *Sexto ex conflictu Iuliani cum Auguſtino de hac ipſa difficultate. Declaratur doctrinam traditam eſſe Catholicæ fidei.* 187
9. *Periit non ſolum libertas ad agendum bonum, ſed etiam abſtinendi à peccato.* 192
10. *Idem demonſtratur ex aliis Aug. ſcriptis.* 194
11. *Loco libertatis abſtinendi à peccato inducta eſt peccandi neceſſitas.* ibid.
12. *Idem ſenſus Auguſtini aſſeritur ex aliis eius ſcriptis, tam contra Manichæos, quam contra Pelagianos exaratis.* 196
13. *Non diſcrepat hæc Auguſtini doctrina à fide Catholica, iuxta quam ipſemet profitetur, hominem habere liberum arbit. ad malum & bonum.* 198
14. *Proponitur ac declaratur, quomodo illa de amiſſa boni faciendi, & à peccato abſtinendi libertate, peccandique neceſſitate intelligi debeant.* 201
15. *Oſtenditur non poſſe vnum opus bonum legis fieri ante gratiam ex tribus capitibus, ex vi legis, conflictu cum concupiſcentia, & victoria contra tentationem.* 203
16. *Oſtenditur idem quarto ex motiuo quo bonum opus fieri debet, non timore pœnæ, ſed amore iuſtitiæ.* 206
17. *Quinto ex dilectione Dei velut vltimi finis, qui in omni opere moraliter bono dominari debet.* 208
18. *Sexto ex eo quod omnis amor creaturæ, & mundi, & cupiditatis vitioſus ſit; qui in omnibus operibus infidelium principatum tenet.* 210
19. *Non datur medium inter charitatem & culpabilem cupiditatem.* 211
20. *Detegitur radix trium primarum probationum; & cur nullum peccatum ſine peccato vincatur ante fidem.* 213
21. *Nulla tentatio aut cupiditas ſine peccato oppugnatur ſeu vincitur niſi amore Dei.* 215
22. *Explicatur doctrina S. Auguſtini, qua dicimur nihil à nobis habere niſi peccatum.* 216
23. *Vindicatur à corruptelis doctrina Canonis Concilij Arauſicani qua dicitur:* Nemo habet de ſuo, niſi mendacium & peccatum. 217

De ſtatu naturæ lapſæ.

LIBER IV.

Proſequitur argumentum de viribus liberi arbitrij poſt peccatum.

CAP. I. *Septimo Auguſtinus ex profeſſo docuit, omne quod non eſt ex fide eſſe peccatum.* 222
2. *Primum effugium excluditur, quo dicunt Auguſt. loqui de peccato latè & impropriè ſumpto.* 223
3. *Secundum effugium clauditur, oſtendendo ſolam*

abſentiam fidei ſufficere, vt omnia opera infidelium vera peccata ſint. 226
4. Auguſtini rationes oſtenduntur iuxta eius principia eſſe valida. 228
5. S. Auguſtini loca explicantur, quibus aſſerere videtur opera moraliter bona in infidelibus. 230
6. Alia nonnulla loca Auguſtini explicantur. 232
7. Eandem doctrinam ſic intellectam tradiderunt diſcipuli ſancti Auguſtini Proſper & Fulgentius, & ipſi Pelagiani in Auguſtino agnouerunt. 236
8. Vtrum virtutes Philoſophorum veræ virtutes, an vitia ſint, & quare. 237
9. Idem omnino docuerunt ſanctus Proſper; Hieronymus, Ambroſius. 241
10. Ratio præcedentis doctrinæ ex natura virtutis, & eius fine petitur. 243
11. Epicuræorum & Stoicorum virtutes improbantur ex defectus finis, tum de virtutibus Rom. 245
12. Vberius declaratur ſuperbiæ radix, quæ in virtutibus Philoſophicis ac Romanis latuit. 249
13. Declaratur amplius, officium virtutis vt bonum ſit non poſſe eſſe finem virtutis, nonnulla obiectiunculæ ſoluuntur. 251
14. Finis boni, & omnis officij boni, & virtutis eſt ſolus Deus iuxta ſanctum Auguſtinum. 252
15. Ex principiis ſupra traditis inferuntur ſeptem magni momenti corollaria, quibus doctrina S. Auguſtini de virtutibus & operibus bonis, & gratia & merito magnopere illuſtratur. 253
16. Semina virtutum vtrum inſint naturaliter. 255
17. Nugæ, delirium, inſania, error, impietas contraria Chriſtianorum ſenſui, Scripturis & fidei, quod infidelium ſit vlla vera virtus vel opera ſine peccato iuxta Auguſtinũ, & Conſilium Arauſicanum. 257
18. Declaratur ex ante dictis à capite decimo quinto huc vſque quo ſenſu doctrina ſancti Auguſtini de amiſſa boni faciendi & mali cauendi libertate, inductaque peccandi neceſſitate intelligi debeat. 258
19. Soluitur argumentum primum ex Auguſtino, & oſtenditur quomodo iuxta mentem etiam Scholaſticorum libertas arbitrij in peccando, cum peccandi neceſſitate conſiſtat. 259
20. Declaratur quomodo nunc ſit liberum à peccato abſtinere iuxta mentem Scholaſticorum, etſi hoc negare videatur Auguſtinus. 260
21. Eadem Auguſtini loca exponuntur aliter iuxta genuinam eius ſententiam. 261
22. Soluitur obiectio de poteſtate vitandi peccata. Fusè quæ peccata & qua libertate vitari poſſunt, quæ non; quænam ex imbecillitate vitandi peccata eſſe [illegible] 264
23. Quomodo ſecundum Auguſtinum omnia omnino peccata etiam pœnalia vitari poſſint ſine præiudicio præcedentis doctrinæ de neceſſitate peccandi, & ſublata libertate benefaciendi. 268
24. Ratio præcepti, cohortationis, obiurgationis, vituperationis, &c. nonobſtat peccandi neceſſitati iuxta Scholaſticorum ſenſum, minus iuxta doctrinam Auguſtini. 269
25. Non repugnat Auguſtini doctrina propoſitioni damnata per duos Pontifices; homo peccat etiam damnabiliter in eo quod neceſſario facit. 272
26. De aliis propoſitionibus in Bulla Pij quinti damnatis, quæ ſupra traditam doctrinam ſancti Auguſtini complecti videntur. 273
27. Proferuntur aliæ ex illa Bulla propoſitiones de [illegible] peccandum, de amore duplici creaturæ rationalis & difficultas ex illis nata ſoluitur. 274

De ſtatu puræ naturæ.

LIBER I.

CAP. I. Quid ſit ſtatus puræ naturæ iuxta re[illegible] ut Pelagianorum. 278
2. Pondus naturale creaturæ rationalis in beatitudinem ſuam poſcit vt beati poſſit. Quatuor ſtatus ſeu modi beandi adſeruntur ex Auguſtino qui omnes repugnant puræ naturæ. 280
3. Primum argumentum contra ſtatum puræ naturæ ex ordine creaturæ rationalis ad Deum vt principium & finem, ſine cuius amore condi non poteſt. 282
4. Oſtenditur amorem illum ſine quo creatura rationalis condi, neque per veram gratiam inſpirari debere; idque primo ex amore veritatis. 284
5. Secundò ex amore iuſtitiæ. 286
6. Amor iuſtitiæ ab Auguſtino prædicatus non eſt amor virtutis cuiuſcumque moralis propter ſe, vt quidam recentior abſurde arbitratur. 291
7. Quid ſit illa iuſtitia quæ diligitur & in corde ſcribitur; cuius amor tantoperè ab Auguſtino laudatur, & ſine quo creatura rationalis recta eſſe & condi nequit. 293
8. Iuſtitia illa Deus eſt; ſicut veritas & bonitas, & lex æterna. 294
9. Oſtenditur conſonantia doctrinæ Auguſtini in hac materia de iuſtitiæ & boni operis dilectione, & gratia neceſſitate ad hoc præſtandum. 297
10. Refellitur reſponſio quâ putari poſſet iuſtitiam, &c. diligi poſſe dilectione naturali; & concluditur ſecundum argumentum. 299
11. Tertiò ex amore quo Deus amatur gratis. 300
12. Quartò ex ſententia Pelagianorum, amorem aliquem Dei eſſe homini naturalem aſſerentium. 302
13. Quinto ex amore Dei quem Philoſophi Gentiles prædicant. 303
14. Sexto ex diuiſione amoris creaturæ rationalis in charitatem & cupiditatem. 305
15. Prima difficultas explicatur. Vtrum ſit amor iſte naturalis, & quo ſenſu. 306
16. Oſtenditur ſeptem indiciis doctrinam iſtam ſancti Auguſtini principiis eſſe conſonam; longéque ab eis recedere, qui Deum naturalibus viribus diligi poſſe arbitrantur. 309
17. Secunda difficultas, an amor ille gratia ſit debitus creaturæ rationali innocenti & quomodo. Aliqua de debito gratiæ ſufficientis iuxta Recentiores. 312
18. Gratiam dilectionis Dei non poſſe ſine culpa ſubtrahi creaturæ rationali innocenti & aliquo modo debitam eſſe quinque argumentis aliis ex Auguſtino probatur. 313
19. Cauſæ deducuntur latius, cur creatura rationalis condi non poſſet ſine bona voluntate & ſapientia, vel certè ſine diligendi Dei & ſapienter viuendi poteſtate. 316
20. Quomodo bona voluntas in qua condi debet creatura rationalis eſſet gratia. 320

De ſtatu puræ naturæ.

LIBER II.

CAP. I. Secundum argumentum contra ſtatum puræ naturæ petitur ex fruitione quacumque beatifica ſummi boni quæ omnes creatas vires ſuperat. Oſtenditur primo ex dilectione Dei quam includit. 325
2. Idem probatur ex beatitudine quam Philoſophi naturæ lumine in Dei contemplatione poſuerunt. 326
3. Tertium Argumentum quia regnum cælorum quod

ſupernaturalis ordinis eſt non poteſt à pura natura ſeparari ſine iniuſtitia. 329

4. *Cauſa iſtius iuſtitiæ declaratur ex Auguſt.* 331

5. *Quartum Argumentum ex tribus neceſſariis ad beatitudinem naturalem non falli, non offendi, non mori; quæ pura natura non poteſt aſſequi. De grauiſſimis erroribus puræ naturæ.* 334

6. *De offenſionibus ac perturbationibus puræ naturæ quæ naturalem beatitudinem interimunt.* 335

7. *De moriendi neceſſitate in pura natura, quæ capitaliter beatitudini naturali eſt contraria.* 336

8. *Oſtenditur inſania Philoſophorum naturalem beatitudinem ſibi machinantium in ea quam putabant eſſe puram naturam. Superbia ſingularis tantum naturæ etiam puræ viribus tribuere.* 338

9. *Pura natura non poteſt mereri, vt reſoluto & reſumpto corpore beatitudo naturalis ei, vt merces detur.* 339

10. *Quintum & ſextum argumentum aduerſus ſtatum puræ naturæ, ex ratione liberi arbitrij quo careret ad bonum, & neceſſitatis peccandi in ſingulis operibus.* 340

11. *Tranſitus ad argumentum contra ſtatum puræ naturæ ex parte concupiſcentiæ: declaratur Iulianum id ſenſiſſe de concupiſcentia quod Philoſophi Gentiles, & Scholaſtici de illa docent in ſtatu puræ naturæ.* 341

12. *Iulianus ſentit concupiſcentiam eſſe naturaliter bonam, & à Deo creante datam quo ſenſu* 343

13. *Iuliani ſententia vtrimque falſa. Hinc primum argumentum contra ſtatum puræ naturæ texitur ex parte concupiſcentiæ, quæ nec bona eſt, nec à Deo inſeri poteſt.* 346

14. *Secundum argumentum ex parte motuum concupiſcentiæ; qui non ſunt aliud niſi peccandi deſideria. Soluitur obiectio de bonitate eorum in brutis.* 348

15. *Tertium argumentum, licitum eſt omnibus concupiſcentiæ motibus conſentire ſi Deus naturam rationalem cum eis creet.* 351

16. *Argumentum quartum ex concupiſcentia contra Matrimonium in pura natura.* 353

17. *Quintum argumentum ex parte pudoris, qui libidinis indiuulſus comes eſt. Vnde naſcatur: quanti mali teſtis.* 354

18. *Inferuntur aliqua corollaria ex prædictis de concupiſcentia. Certitudo illius doctrinæ.* 356

19. *Idem pudor in omnibus libidinibus etiam animi, tametſi remiſſior locum habet.* 357

20. *Afferuntur duæ rationes à priori cur concupiſcentia cum pura natura dari nequeat. Sextum, & ſeptimum argumentum ex parte concupiſcentiæ. Obiectio ſoluitur quod rebellio carnis videatur eſſe naturalis.* ibid.

21. *Conflictus Iuliani & Auguſtini de traductione peccati Originalis, inuicte probat concupiſcentiam non poſſe eſſe puræ naturæ naturalem. Octauum argumentum ex concupiſcentia.* 359

22. *Ignorantia illa profunda rerum agendarum non poteſt eſſe in pura natura.* 361

De ſtatu puræ naturæ.

LIBER III.

Tranſitus ad miſerias corporis.

CAP. I. *Quid de illis & quibuſvis etiam æternæ damnationis malis innocentiæ irrogandis ſentiant quidam.* 364

2. *Peccatum non poteſt non puniri à Deo.* 364

3. *Declaratur quænam ſint illæ pœnæ, quæ tam arcte cum peccato cohærent.* 367

4. *Peccator in peccato manens non poteſt beatus fieri.* 369

5. *Horrenda ſententia quorundam, qui putant omnes beatos pro ſola Dei voluntate citra iniuſtitiam damnari poſſe ad æternas pœnas; Auguſtinus eſt contrarius tam ratione pœnæ damni, quam ſenſus.* 370

6. *Sententia Pelagianorum & Manichæorum de miſeriis puræ naturæ. Oſtenditur ex vi legis æternæ iniuſtum fore Deum ſi tas innocenti creaturæ imponeret.* 372

7. *Idem probatur ex vi diuinæ prouidentiæ cuius omnipotentia, vel ſcientia, vel iuſtitia neceſſario læditur.* 374

8. *Iuſtitia Dei funditus euertitur iuxta Auguſtinum per ſtatum puræ naturæ.* 377

9. *Non procedunt Auguſtini argumenta ac teſtimonia ex Hypotheſi ſtatus gratiæ & ſupernaturalis.* 378

10. *Non loquitur Auguſtinus de pœnis formaliter vt ſunt correlatiuum culpæ, ſed materialiter de quibuſvis malis prout affligunt creaturam rationalem.* 380

11. *Nullum qualecumque malum inferri à Deo poteſt creaturæ rationali ſine culpa. Luculenta Auguſtini teſtimonia.* 382

12. *Deus miſerias puræ naturæ non permiſſiue tantum inferret creaturæ rationali, ſed poſitiue. Et vtrouis modo iniuſtus.* 383

13. *Deo per ſtatum puræ naturæ aſcribitur crudelitas improbata in Manichæis & Pelagianis.* 386

14. *Catholici, Pagani, Hæretici tam Pelagiani quam Manichæi, Martionitæ, Materiarij, &c. viderunt non poſſe ſine iniuſtitia tribui Deo miſerias creaturæ innocentis. Hinc in diuerſos errores itum, ne Deum læderent.* 387

15. *Eodem argumento palpabilium malorum, ſi puræ naturæ ſint, cogimur ad diuerſas impietates, ad blaſphemiam in Deum, ad Manichæiſmum: cur & quomodo. Epilogus omnium argumentorum.* 389

16. *Soluitur difficultas ex Auguſtini commentario in Pſalmum ſeptuageſimum.* 392

17. *Proponitur grauis difficultas ex libro tertio de libero arbitrio, quo ignorantia & difficultas ponuntur eſſe primordia naturalia: & oſtenditur Hypotheſim illam longe differre à ſtatu puræ naturæ.* 394

18. *Hypotheſis iſta non conuincit pudorem, ignorantiam, & concupiſcentiam eſſe poſſe primordia hominis naturalis.* 396

19. *Non conuincit etiam afflictiones & miſerias ſine peccato hominibus imponi poſſe in ſtatu puræ naturæ, neque maioribus, neque paruulis.* 397

20. *Oſtenditur quomodo Deus non eſſet culpandus ſi ignorantia & difficultas eſſent primordia naturalia, & ſoluitur difficultas propoſita capite decimo ſeptimo.* 399

21. *Diruitur fundamentum Scholaſticorum ex abſoluto Dei dominio ſuper creaturam petitum.* 400

22. *Soluitur difficultas ex Bulla duorum Pontificum.* 402

FINIS.

DE RATIONE ET AVCTORITATE

IN REBVS THEOLOGICIS
LIBER PROOEMIALIS:

In quo limites humanæ rationis in rebus Theologicis indagantur; & auctoritas S. Auguſtini in tradendo myſterio Prædeſtinationis & gratiæ declaratur.

CAPVT PRIMVM.

Gratiæ Chriſti veritas omnibus Chriſtianis, vt vita & ſalus, cordi eſſe debet.

INTER diuinæ mirabilia ſapientiæ, quibus theatrū hoc magnum pulcherrimumque huius orbis inſtruxit, non illud infirmâ admiratione dignum, quod cùm cuncta animantium genera diuerſo inſtinctu atque indole dotauerit, hoc manſuetiſſimo, illud ferociſſimo; vnum promptiſſimo ad inuadendum, alterum acerrimo ad defendendum; omnibus tamen medullitùs inſertum ſit, vt quandocumque in diſcrimine verſatur eorū vita & ſalus, quibuſcumque poſſunt modis, ſiue curſu per ſaxa, per ignes; ſiue vnguibus, roſtro, calcibus; ſiue denique oppreſſa maiore vi, voce ſaltem ſcipſa ac lamentatione tueantur. Non hic catellus leoni parcit; non ceruus aut lepuſculus coram ferocibus canibus vitæ periclitantis obliuiſcitur. Quod ſi iſtæ degeneres animulæ tāto impetu feruntur ac dimicāt, ne qua vis extrinſecùs irruens hoc vinculum abrumpat, quo mortalibus membris conſertæ colligantur: quâ tandem curâ, impetu, animi neruorumque contētione, quâ gemituum, quâ querelarum, lachrymarumque profuſione ſatagendum erit homini germanitùs Chriſtiano, quādo non illa vita periclitatur, quâ cum cæteris animantibus in hoc fœculēto carcere miſerè ac mortaliter viuit, ſed illa per quam ab omnibus miſeriis huius vitæ, ipsâque morte liberādus eſt, ac poſtmodum feliciter in beatiſſima æternitate victurus? Hanc vitam nouit quiſquis

A Catholicam doctrinam nouit, qua ſalubertimè *Aug. diuer. locis Ser. 28 de verb. Ap.*
nobis traditur, quemadmodum vita corpori ani- *c. 7. in Pſal.*
ma eſt, ita, *vitam animæ eſſe Deum*, iſtumque *70. conc. 2.*
Deum, vt huius vitæ ſuæ per gratiā Teſtamenti *&c.*
noui in æternum nos participes efficeret, nomine
& reipsâ *Ieſum*, hoc eſt, Saluatorem in hunc mūdum veniſſe, & pro peccatoribus eſſe crucifixum.
Ex qua fide Apoſtolus exſertè pro ſe ipſo dicit:
Gratia Dei ſum id quod ſum: & pro aliis: *Gratiâ* *1. Cor. 15.*
eſtis ſaluati per fidem: & pro omnibus *Gratia Dei* *Epheſ. 2.*
vita æterna in Chriſto IESV *Domino noſtro*. Hæc *Rom. 6.*
ergò vita qua Chriſtus IESVS Dominus noſter *1. Cor. 1.*
per magnam gratiam ſuam *factus eſt nobis ſapientia à Deo, & iuſtitia, & ſanctificatio, & redemptio*; quâque viuit in animis noſtris, & in æterna beatitudine victurus eſt, quando periclitatur ne à fide B credentium, per quam in hoc mundo ſalui fiunt, auferatur; quid inſtitutioni naturali rerum omnium, ſanctique amoris legibus congruentius, quàm vt quicquid animi ac virium hominibus in huius gratuitæ vitæ participationem redemptis Chriſtiana pietas dedit, id vniuerſum, tanquam contra præſentiſſimi interitus impendentis minas, periculo ipſo ſegnitiem excutiente, & infirmitatem roborante conſpiret?

Hanc porrò vitam jam olim pro ſuo quiſque marte à Chriſtianis tollere & exſtinguere conati ſunt, quotquot eis pro Redemptore, vel phantaſma, vel purum hominem, vel confuſam quandam hominis ac Dei temperaturam obtrudere voluerunt: per cuius opem natura hominum per-

dita ſalute ex morte, & redemptione ex damnatione potiretur. Sed nulli vnquã acerbiùs in eius perniciem conjurarunt, quàm qui tantas homini perdito damnatoque vires tribuerunt, vt liberi arbitrij ſui viribus vel Deo credere poſſet, vel declinare à malo ac facere bonũ, non Deo per gratiam vt velit & faciat operante. Cauſã enim ipſam propter quam Filius Dei de cælo deſcendit, ex Chriſtianorum fide & corde eradicare, ipſũque nomen IESV, hoc eſt, Saluatoris abrogare; atque ita diuinæ gratiæ, per quam æternitati viuemus & viuimus, vltimas fibras radicitùs excidere ſtuduerunt. Sublatâ quippe cœleſtis adjutorij neceſſitate aut veritate, per illas magnas naturæ humanæ vires, quibus ad volendum operandumque bonum ſibi ſufficiat, Deo non operante vt poſſit & velit, profectò gratis Chriſtus mortuus eſt; gratis IESVS & Saluator vocatur, gratis auxilium ſuum nobis gratiãque venditat: euerſoque fidei Chriſtianæ fundamento, fruſtra in hunc mundum venit peccatores ſaluos facere aut mortuis vitam dare: nec vlla profectò cauſa eſt, cur ipſius nomini ſubdẽdi ſimus, aut Chriſtianos nos eſſe debere gloriemur. Pelagiani ſunt, & quotquot eorum dogmatibus vel nunc vel olim implicati fuerunt, qui dum nimium libertatis viribus fauent, ad huiuſmodi acerba in Chriſtianam fidem ſenſa aut prudentes delabuntur, aut imprudentes adiguntur. *In ſuperbiam ſacrilegam extollendo liberum arbitrium* (Carthaginenſium Patrum verba ſunt) *nullum relinquunt locũ gratiæ Dei, quâ Chriſtiani ſumus.* Et paulò poſt. *Hæc mala* vocant, *quibus fundamenta Chriſtianæ fidei conantur euertere.* Et Patres Concilij Mileuitani ſimili phraſi dicunt, quod *omnino totum quod Chriſtiani ſumus, nituntur euertere.* Et Auguſtinus: *Quòd totius fidei Chriſtianæ fundamenta euertere moliuntur.* Nam fides Chriſtiana à Chriſto IESV dicta eſt qui ſi ſublatâ gratiæ neceſſitate, per quam nobis Chriſtus & IESVS factus eſt, non eſt hominibus neceſſarius, ſuperfluò ipſe venit, ſuperfluò fiunt homines Chriſtiani, iuxta illud Auguſtini de ſimilium dogmatum auctoribus: *Qui naturam humanam ideo dicunt liberam, ne quærant liberatorem; ideo ſaluam, vt ſuperfluum iudicent ſaluatorem.* Quam ob cauſam huiuſmodi homines *ſolo nomine Chriſtianos vocat.* Quæ ſanè quãtò atrociora ſũt, & vitæ quæ in Chriſto eſt, diuinæque gratiæ jugulum capitaliùs petunt, tantò fideliùs atque animoſiùs omnibus verè Chriſtianis pro iſtius eiuſdem viuificantis ac ſaluantis gratiæ veritate certandum eſt: ne dum ſolâ nominis IESV appellatione contenti, per naturalium virium prædicationem, ſaluantis gratiæ, atque adeo Saluatoris ipſius IESV neceſſitatem extingui taciti ſinimus, minori ſollicitudine æternæ vitæ noſtræ diſcrimina feramus, quam pro tuenda illa fluxa & caduca, rationis expertes belluæ ac beſtiolæ præliantur.

Patres Cõc. Carthag. ad Innoc. Pap.

Patres Cõc. Mileuit. ad Innoc.

Epiſt. 95.

CAPVT II.

RATIO SCRIPTIONIS huius labyrinthus quæſtionum, quæ de gratia agitantur.

QVæ quidem eo conſilio à nobis dicta ſunt, ne quis miretur, aut etiam vitio vertat mihi, quod ego poſt tot tantorumque virorũ tam diuturnas ac pertinaces de gratia medicinali Saluatoris noſtri altercationes; vlteriùs hac de re ſa- A tagendum, aut aliquid etiam ſcribendum duxerim. Nimirum duplex me ratio in hunc laborem, veritatis videlicet, publicæque charitatis compulit. Cùm enim hoc ipſo quo Chriſtiano nomini ſubditus, & Saluatoris IESV myſteriis initiatus, gratiæ ſaluatricis nomen atque neceſſitatem in fide mea & Eccleſiæ precibus agnoſcerẽ, & medullitus cordi inſculptum gererem, in tot controuerſijs capitaliter inter ſe repugnantibus, nihil mihi charius eſſe debere iudicaui, quã gratiæ illius, quâ ex fide viuimus, ſinceriſſimam veritatem, ſi fieri poſſet, etiam intelligendo penetrare; & quod, Deo illuminante, cœpiſſem, etiam animo, ſtylo, voce propalare; ne fortè opi- B nionibus non ſatis fidei noſtræ congruentibus abrepti, perperam ſentiendo ac diſſerendo, vitam illam interficiamus, quam videmur credendo profiteri. Quod qui, Deo iuuante aſſequi potuerit, nemo non videt, quantum Chriſtianæ Reipublicæ fructum contulerit eius labor: qui non potuerit, quàm excuſabilis ſit conatus eius, de vita gratiæ, de humilitatis fundamento, de ſalutis principio, de Chriſtiani hominis veritate, de nominis Chriſti ac IESV medullâ, de vera Crucifixi gloria ſatagentis.

Nec verò ab indaganda diuinæ gratiæ ſinceritate me deterruit illa inextricabilis doctiſſimorum virorum pugna dimicantium; ſed acriores C mihi ſtimulos, auctore eiuſdem gratiæ, ſpero, incitãte ſubiecit. Nam inde quoque animaduertere cœpi, quanti momenti eſſet illa controuerſia, quæ vniuerſas orbis Chriſtiani ſcholas tantâ animoſitate cõmitteret, ipſumque ſupremum Eccleſiæ Catholicæ tribunal ſollicitũ detineret: quanti emolumenti veritatis illius inuentio, quæ tot tantarumque controuerſiarum tenebras ſuâ luce diſpelleret, & contentiones animorum ſtudijs acerbioribus diſtractorum optatiſſimæ conciliationis pace ſopiret.

Sed, vnum erat, quod me jam inde, cùm adoleſcentulus Louanij in Collegio Adriani Sexti Pontificis Maximi, ſtudijs Theologicis operam D dabam, & cùm poſteà ſtudiorum causâ Gallias peritiſſimis antiquitatum viris locupletes peragrabam, non mediocriter ſuſpenſum perplexumque detinebat. Mirabar enim vehementiſſimè, quî fieri poſſet, vt myſteria illa gratiæ, quæ olim à ſancto Auguſtino & diſcipulis eius, ipsâque Eccleſiâ Romanâ omnium matre & magiſtrâ tantâ certitudine & ſecuritate tradebantur, tantâque luce illorum calamo propalata eſſe, doctorum virorum iudicio, cenſebantur; nunc tantis tenebris immerſa & obruta deliteſcerent, vt innumerabilium piorum, & ſtudioſiſſimorum, & acutiſſimorum virorum aciem inter ſe ſummâ contentione de veritate certantium, fugerent. Alterutrum profectò neceſſariũ eſſe mihi perſuaſum fuit, aut rem iſtam inuentu impoſſibilem, aut in E modo inueſtigandi eſſe peccatum. Impoſſibilem eſſe, difficile creditu omnino iudicabam, eò quod perinſulſum mihi videretur, vt vel illi antiquæ Eccleſiæ proceres, tantâ doctrina gloria celebrati, rebus impoſſibilibus indagandis ingenia ſua maceraſſent, vel inuentam ſemel veritatem, tanta profunditate in Democriti puteum iterum ſepeliſſent, vt inde nullâ vi erui, & in lucem proferri poſſet. Neutrum, fateor, non ſine inſigni temeritate & abſurditate, de tantis viris mihi dici aut cogitari poſſe videbatur: atque ita reliquum eſſe, vt fortè recentiores non illum tenerẽt inquirendæ veritatis iſtius modum, quo ad eius latentis cubile ducerentur.

CAPVT III.

INVENTIO VERITATIS de diuina gratia, & concordia diſſidentium Scholaſticorum difficilis, propter Philoſophiam. Mala inde pullulantia.

QVocirca diligentiùs animo attendere cœpi, quâ via plerique ad iſtarum difficilium controuerſiarum deciſionem aſſequendam, tradendamque niterentur. Deprehendi verò, niſi fallor pleroſque qui ſcholarum pulpitis ad enodandas Scholaſticæ, hoc eſt, methodicæ Theologiæ difficultates admouentur, multos annos priùs in Philoſophiæ palæſtra verſatos eſſe, nec ferè idoneos iſti Theologiæ contentioſæ profitendæ iudicari, niſi antè non exiguam ætatis partem in Dialecticis Metaphyſicisque ſpeculationibus triuerint. Quod quamuis vſum ſalubrem ſanè habere poſſit, vt exerceantur iſtis difficultatibus & limentur ingenia: hinc tamen etiam, experientiâ teſte, naſcitur, vt cum in huiuſmodi tricis junior eorum ætas valentiorque conſumpta eſt, vix tempus eis idoneum reliquum eſſe poſſit, quod genuinis principijs veræ Theologiæ peruoluendis penetrandiſque tribuatur. Itaque quotieſcumque latet eos, quid in grauioribus aut arcanioribus nodis vel ſentiendum vel dicendum ſit, non eis cura eſt, quæ eſſe deberet, quid vel Scripturarum ſacrarum auctoritas, vel veneranda Patrum canities conſulta reſpondeat: ſed ſtatim ad Philoſophiæ præſidium, velut ad omnium ſolutionum armamentarium, ſeſe conferunt, atque eius regulis tanquam ſacroſanctis myſteriorum altiſſimorum momenta metiuntur. Quid enim aliud obſecro ſententias illas peperit, quæ diuinam gratiam imperioſo nutui humanæ libertatis aptauit, niſi Philoſophia: Quid eas tantâ animoſitate defendit, niſi Philoſophia, quæ non videtur aliud libertatis genus admittere, niſi quod omnibus in voluntatem admiſſis aut irruentibus plenâ atque indifferenti poteſtate dominetur? Quid opera bona cum ſolis habitualibus donis elicienda fabricauit, niſi Philoſophia, ſecundùm quam potentia voluntatis habitu virtutis inſtructa ſufficiens principium perfectæ operationis exiſtimatur? Quid ſtatum puræ naturæ formauit, ornauit, inſtruxit niſi Ariſtotelica Philoſophia, quam etiam Gentiles quidam majori ſentiendi ſanitate damnarunt? Quid virtutes Gentilium ac damnatorum hominum veras protulit, vnde opera etiam bona pullularent, niſi Gentium Philoſophia? Quid fidem, ſpem, dilectionem Dei ſuper omnia naturalem, in ſummo ſacrarum litterarum, ſcriptorumque ſilentio, adinuenit, niſi pura puta Philoſophia? Quid gratiæ diuiſiones ab antiquitatis mente alieniſſimas attulit; quid prædefinitiones Dei, veraſque gratuitas prædeſtinationes actionum creatarum abſtulit, niſi Philoſophia? Nempè de rebus iſtis Theologicis, plerique valde arcanis, homines Ariſtotelicis diſciplinis inſtructiſſimi, ſecurè & magiſtraliter diſputant; & quia quidlibet in ſcholis aduerſus quoſlibet Dialecticæ præſidio ſine magnâ difficultate defendunt, nonnunquam fit, vt quod initio vel timidè ſibi tuendum ſuſceperint (niſi expreſsè definitum ſit) audacia victoriam, victoria fiduciam tribuente, mox etiam vel ipſi

A verum putent, vel tanquam compertam veritatem diſcipulis tradant. Longè videlicet huiuſmodi ab illa ſancta regula ſolidiſſimi Doctoris remoti ſunt: *Nunc autem ſeruatâ ſemper moderatione piæ grauitatis, nihil credere de re obſcura temerè debemus, ne fortè quod poſteà veritas patefecerit, propter amorem noſtri amoris oderimus.* Lib. 2. de gen. ad lit.

Nam alia quoque non minùs pernicioſa moribus labes, niſi mens magnoperè piâ humilitate fundata ſit, ijs qui in iſto contentioſæ Philoſophiæ puluere diu verſati ſunt, ſolet adhæreſcere; vt in diſputandi calore, victoriæ cupidiores nonnunquam, quàm veritatis eſſe videantur. Ex quo contingit, vt ſemel examinatam, aſſertamque no- B uam ſententiam, quia iam ſua facta eſt, mox etiam, tanquam à ſe inuentam ac traditam, aliorum eſſe velint. Quod vitium tunc imprimis naſcitur, cùm amantur propatula & fami-gerula in diſputando certamina: quæ non cum deſertis Philoſophiæ claſſibus mori, ſed vnà cum innumerabili philoſophicarum quæſtionum farragine, ad ſacratioris Theologiæ pluteos transferri, & ad enodanda Dei myſteria in tractatus Theologicos, quaſi Philoſophico acumine commendata, transfundi ſolent. Cuius ineptiæ monſtroſa penè exempla in quibuſdam Scholaſticorum antiquorum ſcriptis videre licet: vt eos nihil magis formidaſſe putes, quàm ne Theologi, facti, C Iſagogen Porphyrianam, aut Ariſtotelis Categorias, & Analytica de manibus depoſuiſſe viderentur.

Hæc & ſimilia cum ego paulò attentiore conſideratione ponderaſſem, mirari deſij, cur ſcholæ de diuinæ gratiæ auxilijs, tantâ contentione ac diſſenſione feruerent. Non amplius opus mihi fuit cauſas quærere, aut ſuſpicari, propter quas aliis inuentio veritatis, aliis diſſentientium concordia deſperata videretur. Nam illis principiis inhærendo, quæ iam vtraque partium tanquam indubita fundauit, difficilè, aut nunquam veritas inueniri, aut concordia conciliari poteſt. Res enim illæ non Philoſophicorum principiorum D præſidio decidendæ ſunt, quæ vel de concurſu Dei, vel de liberæ voluntatis naturâ, vel de habituum cum voluntate confluxu, vel de libertatis indifferentiâ, vel de robuſtiſſimâ poteſtate libertatis aduerſus omnes paſſiones ac tentationes, quamdiu viget vſus rationis, vel de ſimilibus innumerabilibus, quiſque iuxta diſciplinas Ariſtotelis aut Zenonis, amplexus eſt: ſed Eccleſiaſticæ auctoritatis ductu inueſtigandæ, & pondere aſſerendæ videbantur. Semper enim Philoſophia, quemadmodum mater hæreticorum fuit ita rerum diuinarum arcanis definiendis adhibita, mater errorum eſt.

E

CAPVT IV.

DISCRIMEN INTER PHILOſophiam ac Theologiam. Illi ſeruit ratio, huic memoria: principium eius traditio non ſcripta, per accidens etiam ſcripta. Quid Chriſtus & Apoſtolus, in tradenda Theologia ſpectarint.

QVOD enim apud omnes veros Theologos receptum ac certum eſt, principiis reuelatis Chriſtianæ Theologiæ moles nititur. Illæ igitur viæ neceſſariò quærendæ, diligenterque terendæ ſunt, per

quas vel reuelatio illa primigenia, vel ipſa principia reuelata ad poſteros dimanarunt. Quis autem neſciat vtrumuis iſtorum vel calamo ſcribentium, vel lingua prædicantium, tanquam Eccleſiaſticæ traditionis organis ad auditores delatum eſſe? Qui rurſus acceptum doctrinæ depoſitum ſimili modo diſcipulis ac ſucceſſoribus ſuis fideliter commendarunt. Sic igitur, quemadmodum intellectus Philoſophiæ ſuſcipiendæ propria facultas eſt, ita memoria Theologiæ. Ille quippe intellecta principia penetrando Philoſophum facit; hæc ea, quæ ſibi ſcripto aut prædicatione tradita ſunt, recordando, Theologum Chriſtianum. Nec enim cuiquam abſurdum aut mirum videri debet, quòd ex traditarum reuelationum ac diuinorum verborum memoriâ, Chriſtiana naſcatur ſapientia, niſi qui neſciat, æternam illam ſapientiam, quæ eſt Verbum Patris, ex quo tanquam fonte & exemplari omnis noſtra propagatur ſapientia, ex fœcunda Patris memoria prodijſſe.

Hinc igitur etiam proficiſcitur, quòd auditus, quo prædicata traditaque recipiuntur, quamuis ea nullo pacto intellectus penetret, magis proprius Eccleſiaſticæ diſciplinæ, quàm Philoſophiæ ſenſus eſt. Non enim Philoſophus eſt, qui multa ſenſibus commendata meminit, ſed qui tacitis cogitationibus ruminata percipit & intelligit. Itaque Sanctus Paulus, & Apoſtoli cæteri non inculcant in ſuis prędicationibus demonſtrationes, quibus vel ipſi diuina penetrauerint, vel penetranda committant auditoribus ſuis; ſed quod ea quæ audiuerint ipſi, ſimiliter diſcipulis
2. Cor. 12. audienda annuncient, & credenda: *Audiui*, inquit, *arcana verba, quæ non licet homini loqui.* Et:
2. Timoth. 1. *Formam habe ſanorum verborum, quæ à me audiſti in*
Ibid. c. 2. *fide.* Et rurſum: *Quæ audiſti à me per multos teſtes; hæc commenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt*
1. Ioan. 1. *& alios docere.* Et Co-Apoſtolus Pauli Sanctus Ioannes: *Hæc eſt annuntiatio, quam audiuimus ab eo, & annuntiamus vobis.* Quæ ſanè cauſa fuit, vt non tantùm Apoſtoli, ſed & ſucceſſores eorum Sancti Patres, non modò ea quæ audiuerant & acceperant, eadem ſecundum veritatem rerum ipſarum immutata, ſed etiam ſecundum ipſiſſima verba, quibus ſibi commendata fuerant, libentiſſimè
Lib. ad Honorat. c. 3. diſcipulis ſuis traderent. *Ne me ineptum putes*, inquit Auguſtinus Honorato, quem de rebus Theologicis inſtructiorem reddere nitebatur, *Græcis*
Li. de quãt. animæ c. 34. *nominibus vtentem. Primum, quia ſic accepi, nec tibi hoc aliter audeo tradere, quàm accepi.* Et in alio opere de quantitate animæ: *Diuinè ac ſingulariter in Eccleſia Catholica traditur, nullam creaturam colendam eſſe animæ: libentius enim loquor his verbis, quibus mihi hæc inſinuata ſunt.* Quod ideò dicit, quia (creaturæ) vocabulum non ita latinum eſſe videbatur. Nempe hoc vnum Sancti Patres magnâ religione ſpectabant, vt quemadmodum Fi-
Ioan. c. 8. lius Patris *quæ audiuit ab eo, hæc loquebatur in mun-*
Ibid. c. 5. *do*; eâque de causâ dicebat Iudæis: *ſicut audio:*
Ibid. c. 15. Et quemadmodum Apoſtolis dicebat: *Omnia quæcunque audiui à Patre meo, nota feci vobis*: deque ipſo
Ioan. 16. ſuo Spiritu ſancto pollicebatur: *Non loquetur à ſemetipſo, ſed quæcumque audiet loquetur.* Et quemadmodum Apoſtoli ea quæ ex ore Chriſti prædicantis acceperant, tanquam depoſitum inalterabile fideliter ſucceſſoribus commendauerant: ita etiam ipſi doctrinam à majoribus tranſmiſſam, non ex Philoſophorum principijs deductam, vel ſubtilitatis acuminibus adulteratam, etiam verbo tenùs ſuis auditoribus transfunderent. Non enim curæ vel Chriſto Domino, vel Apoſtolis,

A vel majoribus noſtris fuit, diuina myſteria ex receptis Philoſophorum placitis deriuare, vel ad eorum principia reducere: ſed nudè accepta tradere, & argumenta perduellium traditæ veritatis probabili aliquâ veritate diſſoluere.

Cùm igitur tota doctrina Chriſtiana cœlitùs, hoc eſt, ex diuina reuelatione per auditum acceptâ & creditâ deriuetur, hinc etiam factum eſt, vt neque Chriſtus Dominus quicquam ipſe ſcripſerit, neque ſcribendum quicquam Apoſtolis vnà cum ipſo in hac vita conuerſantibus imperauerit: ſed nudâ myſteriorum ſuorum prædicatione contentus, cordibus potiùs ea ruminanda, quàm intellectu penetrāda dereliquerit. Quod &
B Apoſtoli ad amuſſim imitati ſunt. Nec enim & ipſi hoc tanqua[illegible]cij ſui ſcopum intuiti ſunt, vt Euāgelium aliquod tanquam corpus doctrinæ ſcriberent: ſed è contrario, vt breui ſymbolo rerum credendarum compilato, ſiue ſcripto cœleſtis doctrina per auditum, nihil addendo vel detrahendo in diſcipulorum corda funderetur. Sed cùm & ipſi tanquam homines cum hominibus verſantes, & humanis caſibus obnoxij, diuerſis occaſionibus rerum ſeruire, & incommodis, quibus humana conſilia etiam prudentiſſima turbari ſolēt, occurrere cogerentur; diuerſis ex capitibus præcipua doctrinæ capita ſcripto committere compulſi ſunt, non tanquam totius Chriſtianæ eru-
C ditionis adipiſcendæ methodum tradituri ſed vt vel abſentes ad opera fidei exhortationum ſtimulis perpellerent, vel doctrinæ traditæ aduerſarios hæreticos, tanquam nouatores Chriſtianæ fidei reuincerent, aut iterum ad normam deſertæ veritatis adducerent. Hinc enim factum eſt, vt Sanctus Ioannes myſterium generationis Filij Dei, Cherinto traditam doctrinam perturbante, propalauerit; productionis verò Spiritus Sancti, quia nullâ neceſſitate cogebatur, ſuppreſſerit, opertumque præteriuerit. Hinc Sanctus Paulus, quia Iudaicus error Dei gratiam & beneuolentiam ad humanas voluntates reuocabat, magnum illud arcanum diuinæ prædeſtinationis aperuit,
D quod Euangeliſtæ nullo vrgente adhuc errore, vix quaſi per tranſennam delibauerunt. Hinc Sanctus Iacobus, erronibus quibuſdam opera bona reſpuentibus, quaſdam ſententias Pauli, quæ magnificentiùs fidem prædicant, bonorum operum adiectione & commend[a]tione patefecit.

Et verò ratio, cur iſtum ordinem doctrinæ cœleſtis propagandæ Chriſtus Dominus & Apoſtoli obſeruauerint, factoque ſuo poſteris obſeruandum commendauerint, valde perſpicua eſt. Lex enim noua de ſe naturâque ſuâ non poſtulat, vt in chartis, membranis, & lapidibus, ſed tantummodò vt in tabulis cordis carnalibus conſcribatur. Hæc eſt enim medulla to-
E tius diſcriminis, quod inter veterem nouamque legem intercedit; quòd in illa in lapidibus exarata forinſecus terreat, hæc iuxta Prophetam, *in* In Ierem. c. 31. *corde ſcripta* delectet intrinſecus. Ex quo fit, vt cùm Scriptura exterior veteri Teſtamento ſit quaſi eſſentialis ac propria, quæ propterea etiam proprio nomine lex ſcripta nuncupata eſt, non poſſit nouo ex primaria ipſius conſideratione conuenire; ſed ſolummodò ex quadam attemperatione ad ſubnaſcentes errores, aut infirmitates hominum: propter quas non ſolùm humana prudentia, ſed etiam diuina Prouidentia altiora perfectioraque conſilia ſua demittere, & mutare ſolet. Sic enim cùm Deus populo Iudaico breue tantùm compendium, Decalogo pauciſque legibus comprehenſum,

tradere decreuiſſet, ſimul atque pudenda illa vituli adoratione deſeruiſſent Creatorem ſuum, ingenti illo cæremoniarum cumulo durìſſimam eorum ceruicem fregit, & ad cultum qualemcumque ſuum ſeueriſſimis nimis, ſuppliciiſque religauit. Hanc enim ingentis illius apparatus, legum, cæremoniarum pœnarum, præmiorumque carnalium cauſam fuiſſe præter intentionem Dei, non ignobiles Patres docent: vt ſanè abſque temeritate dici queat, hunc morem allegandi veritates illas altiſſimas, quas lex gratiæ veneratur, conſcriptis characteribus, ex humano agendi modo deſumptum eſſe, quo rebus omnibus conficiendis firmandiſque Scriptura adhibetur.

CAPVT V.

ANTIQVI PATRES EOS imitati ſunt. Diſcrimen inter diſputationes eorum de myſterijs fidei, & Scholaſticorum. Lapſus Origenis.

Hoc igitur Chriſti Domini & Apoſtolorum eius conſilium antiquiores Patres naſcentis Eccleſiæ ad amuſſim imitati ſunt. Omnes enim vel in exhortationibus ad opera bona, vel in Scripturis Sacris elucidandis, vbi nudus myſteriorum ſacrorum ſenſus eruitur, verſati ſunt; vel, ſi quid de ipſis myſterijs altius exarauerint, hoc eis puræ violentia neceſſitatis extorſit, vt arcanorum diuinorum integritas illibata contra ſuborientes hæreſes ſeruaretur. Quæ cùm nouæ per ſingulas ætates ebullirent, & aduerſus eas nouos Antagoniſtas gratiâ illuſtrandæ veritatis præditos diuina Prouidentia ſuſcitaret; hinc effectum eſt, vt maior quædam ſcientia rerum diuinarum ad poſterorum ſæcula deriuata ſit.

Veruntamen in illâ ipsâ ſcribendi ratione, quæ ab antiquis Patribus contra errores myſterijs reuelatis aduerſarios obſeruata eſt, duo magnoperè conſideranda ſunt, per quæ ab illa Philoſophica diſputandi libertate, quæ paſſim viget, lato limite diſcernuntur. Primùm, quòd ex principijs verbi Dei, præcipueque ſacrarum litterarum, ſenſus ſuos, & ferè verba promerent. Ex capitalibus enim ſcripturis, in quibus veritas oppugnata fundabatur, tanquam veris principijs elucidationes ſuas deductioneſque deriuabant; quibus in ſubſidium Scripturas alias minoris quidem ponderis, omnes tamen expreſſione diuerſorum ſenſuum capitalibus concinentes adhibebant, vt illæ primariæ, quibus myſterium contineri putabant, inexpugnabili auctoritate & munitione conſiſterent. Quod in omnibus penè ratiocinationibus, quibus Patres antiqui per trecentos annos in defendenda diuinitate Filij Dei aduerſus Arianos vſi ſunt, accuratiùs videre licet. Secundum, eſt, quòd religioſè intra terminos oppugnatæ ab errore veritatis; ſine vlla ſuperfluarum, multò minùs curioſarum, friuolarum, atque inutilium quæſtionum intermixtione remanerent. Quod vſque adeò verum eſt, vt cùm ſubinde ad inuadendas alias quæſtiones non controuerſas vrgerentur, perſpicuè declinauerint, donec ad loquendum eâ de re alio ſuborto errore cogerentur. Quo ſanè manifeſtè declaratum eſt, eos de arcanis illis reuelatiſque myſterijs non diſſerere, nec tantoperè progredi, niſi ineuitabili neceſſitate pertractos. Nimirum deterrebat multos illud magnū & euidens, quod in Origene præceſſerat humanæ temeritatis ac diuinæ caſtigationis exemplum. Hic enim cùm de myſterijs à Deo Eccleſiæ ſuæ reuelatis, nullâ neceſſitate, ſolâ diſſerendi cupiditate per Platonicæ & Ariſtotelicæ Philoſophiæ principia, quibus elimatus erat, in libris illis περὶ ἀρχῶν latiùs diſputare voluiſſet, omnes pœnè errores, quibus Eccleſia per trecentos & amplius annos afflicta fuit, Arianos, Macedonianos, Photinianos, Pelagianos, Deo audaciam perſequente, accuratè præformauerat: quem admodum in illis libris, jam toties interpolatis & expurgatis, in hunc vſque diem perſpicuè patet, & nos alicubi quadam ex parte demonſtrauimus. *In lib. 6. de hereſi Pela. c. 13. & ſequentibus Tomo 1.*

CAPVT VI.

QVIS LIMES IN HAC vita indagandi diuina myſteria. Quæſtionem quomodò *quidque verum ſit, ferè ſemper obſcuram Deus eſſe voluit. Duplex* quomodò *articulorum reuelatorum, eſſentiale, & accidentale.*

Latuiſſe quippe Origenem videtur, quòd etiam nunc nonnullos eorum, qui ad pertractandas reuelatas veritates accinguntur, profundè latet, quis earum cognoſcendarum, aſſequendæ ſalutis causâ, in hâc vitâ ſit limes ac modus, quodque in noua lege hominibus impartiendâ conſilium Chriſti fuerit. Cognitionem enim illam nobis intimè commendatam eſſe voluit, quæ ex humili firmâque obedientiâ & Charitate pendet, voluntatemque noſtram ſoli ac nudæ diuinæ auctoritati, per quam nobis dictata cœli arcana & propalata ſunt, ſubijcit & affigit. Cum enim ſapientiam huius mundi fide crucis proſtrauiſſet, iuxta illud Iſaiæ ab Apoſtolo quoque ſanctificatum: *Perdam ſapientiam ſapientium, & prudentiam prudentium reprobabo:* & illud ipſius Apoſtoli: *Nonne ſtultam fecit Deus ſapientiam huius mundi?* Nimia illa ſciendi deſideria, quibus Eccleſiæ filij agitantur, ignorantiæ cujuſdam ſanctæ cancellis circumſepſit; vt humilitatem ſtultitiamque crucis animis noſtris perſuaderet. Quicquid in rebus fidei limitem illum excedit, curioſum ac vanum eſt, ſcopoque ac fructui, in quem collimat Euangelium Saluatoris, importunum. Qui fructus magis in efficacia ſanctorum operum, quam in ſublimi penetratione diuinarum veritatum ſitus eſt. Puritas enim charitatis, fœlicitas huius vitæ eſt: contemplatio veritatis, alterius. *Iſaia 29. 1. Cor. 1.*

Quòd ſi ſcopum, quem Chriſtus in afferendâ nobis noua lege propoſitum habuit, diligentiùs trutinemus; perſpicuè deprehendemus, nequaquam eum ſpectaſſe, vt nos eruditos redderet; ſed vt ſimplicem nobis duntaxat cognitionem certarum veritatum diuinarum traderet, quarum radices, ſeu rationes profundiores ab humana acie procul abſtruſæ tegerentur. Ex quo profectum eſt, vt exempli gratia non dubitemus vnum eſſe Deum, perſonis trinum, eſſentiâ immenſum, contingentium futurorum præſcium, omnipotentem, & huiuſmodi: *quo* verò ſingula quæque *modo* ei conueniant, tanquam ſpiſſâ caligine inuolutum ignoramus, & latet. Et tamen in iſtis ipſis quæſtionibus enodandis, quomodo videlicet ſingula quæque reuelata vera ſint, quas Deus nobis in hac

vita abſtruſas eſſe voluit, quia ad bene viuendum nullo pacto erant neceſſariæ, pleriquerecentiores magna ex parte torquent ingenium ſuum, atque otium auditorum terunt. Ad quæ ſanè S. Auguſtinus reſpexiſſe videtur, quando dicit: *Multi multum diſputant de iis rebus, quas maiore prudentiâ noſtri auctores omiſerunt, ad beatam vitam non profuturas diſcentibus, & occupantes quod peius eſt, multum pretioſa, & rebus ſalubribus impendenda temporum ſpatia.* Nam hinc illæ denſæ quæſtiones, quomodò Deus immenſus ſit; quomodò futura præuideat; quomodò trinus in perſonis; quomodò in ſpatiis imaginariis; quomodò generet Filium; quomodò hoc vel illud per abſolutam potentiam poſſit; quomodò peccatum originale ſeminando traducatur; & ſimiles in ſingulis materijs reuelatis ſine fine multiplicatæ. Nam etiam in hac materia diuinæ gratiæ, quam tractamus, quid præcipuas lites in Scholas intulit, niſi iſta ipſa curioſitas iſtius pernoſcendæ quæſtionis, quomodò gratia in voluntate operetur? Cùm enim ex diuina reuelatione conſtaret, cœlitùs nobis miſericorditer Dei adjutorium dari, quo efficaciter velle & perficere in voluntatibus noſtris operetur, quod meritò ſobrietati noſtræ ſufficere debuiſſet, ſicut ſæculis multis maioribus noſtris ſatis fuerat; quomodò hoc ipſum fieret, non tantum curioſè noſcere, ſed etiam audaciter ex propinatis Philoſophiæ quiſque ſuæ principijs definire voluerunt. Vbi multò ſatiùs eſſet Auguſtinum audire, aduerſus hujuſmodi quæſtiones ad ſobriam & Eccleſiaſticam ſimplicitatem homines reuocantem: *Quid à me quæris, quo ſit factum modo, cùm videas factum eſſe quocumque modo, ſi Apoſtolo credis aliquo modo, qui mentiri potuit nullo modo?* Quibus verbis cùm aliquid in Scripturis definitum eſt, acquieſcendum eſſe ſtatuit neque ſuperfluè curioſeque de modo eſſe ſatagendum. Non enim animaduertũt, iſtud *quomodo* in diuinis Scripturis ferè ſemper modulum humanum ſuperare; & vel rerum ipſarum profunditate, vel virium infirmitate vetitam eſſe perſcrutationem eius. Hæreticis enim proprium eſt, ſimplici reuelationis veritate nunquam eſſe contentum: quorum audacia quemadmodum erroribus à Deo plectitur; ita Catholicorum quoque temeritas immodicè cuncta rimantium & aſſerentium, plerumque ſuâ pœnâ non caret. Quid enim aliud exiſtimari poteſt in tam obnixa diſſenſione certantium, niſi alterutros in non exiguo errore verſari? Errare autem in tantis rebus, quemadmodum fructus eſt inuoluntariæ cæcitatis; ita pœna voluntariæ temeritatis. Quanquam *& ipſe,* vt Auguſtinus, *per ſeipſum error, aut magnum in re magna, aut paruum in re parua ſemper eſt malum.*

Lib. 2. de gen. ad lit. c. 9.

Lib. 6. cont. Iul. c. 9.

In Enchirid. c. 18.

Quòd ſi quis dixerit, etiam quomodo aliquid factum ſit, ſubinde à ſacris Concilijs definitum eſſe, vt quomodo facta ſit vnio in Chriſto duarum naturarum? Attendat ille in rebus fidem attinentibus, duplicem eſſe modum: quorum vnus eſſentiam rei reuelatæ reſpicit alter accidentalem conditionem eius. Illum ſubinde Eccleſia ab hæreticis articuli reuelati ſubſtantiam conuellentibus quaſſata definiuit; alterum intactum tacita prætcrijt. Sic enim Neſtorio & Eutychete Filij Dei incarnationem vellicante ſanxit, vnionem inter duas naturas in perſona factam eſſe: nam vtrumque ipſa reuelatio, quæ Dei Filium verè hominem factum eſſe docet, manifeſtè complectitur. Sed quomodò illa vnio vtrumque ſuum extremum attingat, nec reuelatio docuit, nec Eccleſia ſanxit, nec ſpinoſiſſimas Recentiorum diſputationes effugere potuit. Quiſquis enim articulos fidei à

A Scriptura aut Concilijs determinatos percurrere volet, manifeſtè deprehendet, quicquid tandem quocumque modo, vel à Scripturis, vel ab Eccleſiæ Paſtoribus definitum fuit, pleroſque Recentiores nunquam ſobriâ iſtâ ſapientiâ nudæ cognitionis ab Eccleſia traditæ contentos fuiſſe: ſed ſemper in omni argumento, Philoſophiâ duce, nouas excitaſſe, curioſaſque quæſtiones, quibus definiendis non rarò magis Ariſtotelis commentatio, quam Sancti Spiritus reuelatio præſidet. Quod vt vno exemplo cunctis obuio ad oculum pateſiat, quid magis abſconditum Deus nobis eſ- B ſe voluit, quàm naturas Angelorum? Nec enim vlla via ſenſibus noſtris patet, quibus eorum eſſentias, intelligentiaſque penetremus. Perpauca & perquàm exilia ſunt quæ de ipſis Sacra Scriptura propalauit. Et quantam interim, Deus bone, quantam ſtruem curioſiſſimarum quæſtionum noua Theologia peperit nobis, quibus ad viuum & verum reſecandis, vniuerſa totius mundi ingenia non ſufficerent, de ipſorum principijs ſpecificantibus, indiuiduantibus de intelligendi ſpeciebus, modo, duratione, de loco eorum, motu, operationibus, inſtantibus, locutionibus; de gratia inæqualitate, magnitudine, de meriti ſtatu, continuatione, intenſione, tempore, & ſimilibus infinitis, in quibus nihil plerumque niſi C omnia incerta eſſe, certum eſt. Nam ſi Eccleſia in Concilium cogeretur, vt veram, & Chriſtianam, & Eccleſiaſticam ex reuelatione cognitionem filijs ſuis de ſpiritibus Angelicis traderet, nec vnum quidem ex omnibus articulis iſtis forſan definire poſſet, quos tantâ nonnulli animorum viriumq; concertatione diſputant, ac determinãt.

Ex quo etiam perſpicuum eſt, quàm parum huiuſmodi ratiocinationes Philoſopho-Scholaſticæ ad inueniendas diuinas veritates faciant. Nam in illis ipſis Concilijs quæ ad illuſtrandas eas congregantur, poſtquam Theologorum diſſertationibus ſemper ambiguâ conteſtatâque veritate datus fuerit locus, non eam Eccleſia per modum concluſionis in humana ratiocinatione & conſe- D cutione fundatæ elicit ac determinat: ſed per modum ſententiæ, quam ipſa tanquam iudex auditis Theologis tanquam cauſidicis, diuinâ inſpiratione gubernata, ex alijs primitus reuelatis, hoc eſt, ex Scripturis, aut traditionibus iam antè creditis, trahit. Ad quem ſanè ſcientiæ vberioris hauriendæ tradendæque modum, Philoſophia humana perparum facit.

Hoc eſt igitur, quod ſuprà diximus, non hoc Chriſtum Dominum, in conferendo nouæ legis beneficio ſpectaſſe, vt ſcientiis expoliret nos: ſed potiùs, vt principiis quibuſdam altiſſimarum rerum reuelatis, & rationibus earum tectis, humili- E tate fundatos, & charitate feruidos redderet. Nimirum ad locum, vnde per protoplaſti iniquitatem in hoc exilium relegati ſumus, contrariâ nos prorſus viâ ſtuduit reuocare. Ille ſcientiæ magnitudine præcelluit, maioremque intemperanter appetendo periit. Medicus igitur attentâ iſta ruinæ noſtræ cauſâ, ſanaturus ægrotum, luminoſæ ſcientiæ cuncta rimanti & penetranti ſubſtituit in Eccleſia ſua fidem, cuius obſcuritate diuina myſteria ita tegerentur, vt nos eorum cognitio ſine cognitione ſaluaret. Ex eadem quippe medicinæ methodo, pro primæua abundantia noſtra paupertatem; pro deliciis quibus abuſi ſumus, difficultates ac labores, veluti ſpinas ac tribulos præparando, ſeminauit. Nã *quia noluit homo,* inquit Auguſtinus, *inter delicias Paradiſi ſeruare iuſtitiam, ſtatuit Deus, vt poſt eius peccatũ propagata caro peccati ad recipie-*

Lib. 2. de pecc. merit. c. 34.

dam iuſtitiâ laboribus & moleſtiis nutiretur. Quã ob
cauſam ipſe Medicus Chriſtus, vt ægroto ſuo ſe-
metipſum quantum fieri poſſet, attemperaret,
Pſal. 87. quemadmodum cum pauperibus & afflictis, *pau-
per fuit, & in laboribus à iuuentute ſua*; ita & ſæ-
cularium ſcientiarum imperitus videri voluit.
Non enim in illis earumque lumine præſentis vi-
tæ felicitas poſita eſt, ſed in lumine purificatæ
charitatis; quâ etiam voluit filios diſcipuloſque
ſuos peritos effici: vt ita veluti *docibiles Dei*, ſeu
docti à Deo participes fierent, myſteriorum eius:
& iſtâ luminosâ face in cordibus eorum accensâ,
cæleſtium principiorum quæ reuelauerat, arcana
penetrarent.

CAPVT VII.

DVPLEX MODVS PENETRANDI myſteria Dei, humanâ ratione, & charitate ille periculoſus eſt, proprius Philoſophorum; iſte tutus Chriſtianorum.

EX quo profectò aliud non parui momenti
arcanum ſeſe aperit, quod à pleriſque qui
de rebus diuinis tam ſubtiliter, & logicè
argumentantur, abſtruſum eſt. Duplex enim eſt mo-
dus penetrandi diuina myſteria, quæ Dei reuela-
tione credenda proponuntur; vnus per humanas
raciocinationes, quem etiam Philoſophi ſectati
ſunt. Modus ille periculis multorum errorum ob-
noxius eſt; quemadmodum exemplis magnorum
quorundam, ſiue Recentiorum, ſiue ætatis mediæ
Scriptorum, ſiue etiam antiquorum Patrum, lu-
culentè demonſtratum eſt: qui intemperantiùs
majeſtatem diuinorum ſcrutantes myſteriorum,
ab eorũ gloria oppreſſi ſunt. In huiuſmodi enim
inquiſitione & aſſertione maximè oportet ſapere
ad ſobrietatem, quæ non ſinit animum veraciter
humilem atque Chriſtianum, in nouas, quales di-
xi, prurire de reuelatis myſterijs quæſtiones, niſi
errorum graſſantium neceſſitas aliquid dicere co-
gat; multoque minùs eos ex humanæ Philoſo-
phiæ, ſed tantùm ex reuelatæ ſapientiæ principijs
definire. His enim ex cauſis Apoſtolus Paulus, &
primi Patres tantoperè aduerſus humanam Phi-
loſophiam ſtomachati ſunt.

Alter modus ex incenſa charitate proficiſcitur,
quâ cor hominis purgatur, & illuminatur, vt ſe-
creta Dei penetret, quæ in ſacrarum litterarum
corticibus, ipſiſque reuelatis principiis continen-
tur. Hic intelligendi modus veris Chriſtianis ma-
ximè familiaris eſt: per quem in ſpiritualibus ſi-
ue viris ſiue fœminis, magis magiſque creſcente
charitate, creſcit ſapientia, donec perueniat ad
perfectum diem. Nam quemadmodùm ex ſemine
arbor naſcitur, & viciſſim ex arbore ſemen, atque
ita reciproca vtriuſque productione in infinitum
multiplicatur: ita quoque Chriſtianæ fidei co-
gnitio charitatis amorem ſuſcitat; & per illam
operatur: quæ charitas continuò lucem cognitio-
nis excitat nouam, lux flammam amoris, & ite-
rum flamma lucem, atque ita identidem recipro-
cando vices animum Chriſtianum ad feruoris, ac
lucis. hoc eſt, ad charitatis, & veritatis ſeu ſa-
pientiæ plenitudinem ducunt. Sed quemadmo-
dum iſti duo adipiſcendæ cogitationis modi val-
dè diſcrepant, ita quoque veritates, quæ per
alterutrum innoteſcunt, valde diuerſæ ſunt. Illæ,
plerumque ſpinoſæ atque aridæ ſunt, in ſola
hærentes ſpeculatione, atque ideò ferè friuolæ
& inutiles: hæ verò ſiue ad Deum, ſiue ad homi-

A nes, ſiue ad rerum agendarũ regulas pertineant,
ſapidæ ſunt, & medullitùs in affectum refluunt,
vnde prodierunt. Doctrina iſta tanquam certiſſi-
ma ſolidiſſimaque ſæpiùs ab Auguſtino traditur,
& omnibus de rerum diuinarum intelligentia ſa-
tagentibus vnicè commendanda eſt. Nam hinc il-
lud in tractatibus in Ioannem: *Non diligitur quod* Tract. 97. in Ioan.
*penitus ignoratur, ſed cum diligit quod ex quantula-
cumque parte cognoſcitur; ipſâ efficitur dilectione, vt
melius & pleniùs cognoſcatur.* Itaque ſtatim adiicit,
modum in ſcientia rerum diuinarum proficiendi:
*Si ergò in charitate proficiatis, quam diffundit in cor-
dibus Spiritus Sanctus, docebit vos omnem veritatem.*
Et inferius omnem profectum ſcientiæ inde ſpe-
randum eſſe profitetur: *Totum, quod vſque ad illam*
B *perfectionem* (quæ poſt hanc vitam dabitur) *futu-
rum eſt, nobis promiſit Dominus per charitatem Spiri-
tus dicens: Docebit vos omnem veritatem.* In cuius
veritatis aſſertionem etiam Apoſtolum citat, qui
ad Epheſios dicit: *Vt in charitate radicati, & fun-* Epheſ. 3.
dati, poſſitis comprehendere videlicet ſciendo, *cum
omnibus Sanctis, quæ ſit longitudo* &c. Et concludit
id quod ſupra diximus ISTO ENIM MODO *vos
docebit Spiritus Sanctus omnem veritatem, cum magis
magiſque diffundet in cordibus veſtris charitatem.*
Quod ne quis ex Ariſtotelis regulis de veritati-
bus morum, formandorum dumtaxat intelligen-
dum eſſe contenderet, Auguſtinus ipſe ad verita-
tes maximè theoricas, quæ de Deo creduntur, etſi
C non intelligantur, extendit: *Sic* per charitatem
videlicet *fiet vt à Doctoribus exterioribus illa diſca-* Ibid.
*tis, quæ noluit Dominus tunc dicere; ſed ſitis omnes
docibiles Deo*: VT EA IPSA, QVÆ PER LE-
CTIONES ATQVE SERMONES EXTRINSE-
CVS ADHIBITOS DIDICISTIS, ET CREDI-
DISTIS DE NATVRA DEI NON CORPO-
REA, NEC LOCO ALIQVO INCLVSA, NEC
PER FINITA SPATIA LOCORVM QVASI
MOLE DISTINCTA, SED VBIQVE TOTA
ET PERFECTA ET INFINITA, SINE NITO-
RIBVS COLORVM, SINE FIGVRIS LINEA-
MENTORVM, SINE NOTIS LITTERARVM,
SINE SERIE SYLLABARVM, IPSA MENTE
D CONSPICERE AC PERCIPERE VALEATIS.
Quod aliis in locis ad alia quoque altiſſima my-
ſteria, ipſumque arcanum Sanctiſſimæ Trinitatis
extendit. Charitas, enim hoc ipſo quo Chriſtiani
animum à creaturis reuocat, & attolit in Deum,
oculum cordis à terrenarum cupiditatum fumis
ac tenebris purgat, quibus cor hominis obſcura-
tur & obbruteſcit, ne reuelata myſteria poſſit in-
telligere. *Quantò magis magiſque cor dirigitur* (nem- In Pſal. 77.
pe retorquendo illud per charitatem in Deum)
*tantò magis videt quod non videbat, & valet quod non
valebat.* Et in ſermonibus de diuerſis: *Videre vis?
Beati mundo corde, quia ipſi Deum videbunt. Priùs* Serm. 12. de
ergò cogita de corde mundando. Hoc habeto negotium, diuerſ. c. 4.
E *ad hoc te aduoca, inſta huic operi. Quid vis videre
mundum eſt; immundum eſt vnde vis videre.* Qui au-
tem dubitet charitatem veritatis, hoc eſt, Dei,
eſſe quæ mundat cor; Nam vt idem Sanctus ait: Fragm. 2. c. 2.
Veritas mundat, vanitas inquinat. Et rurſum: *Secun-
dum præceptum eſt dilectio veritatis, cui contraria eſt
dilectio vanitatis.* Nã quia omnes cupiditates ter-
renæ tenebroſæ ſunt, charitas quæ cupiditati ca-
pitaliter contraria eſt, tenebras iſtas pellit, vt in Serm. 8. de
eius lumine lumen æternũ, quo cuncta colluſtrã- diuerſ.
tur, cernere poſſit: *Fugatis*, inquit, *tenebris fumoſa-
rum cupiditatũ videbitis lumen*, Et in libro ſecundo
de ſermone Domini in monte, clariùs modũ, quo
hoc efficitur, explanans, obtenebrationem cordis,
& illuſtrationem cordis præclariſſimè tangit, pri-

Lib. 2. de Serm. Dom. in mōte c. 3.

mumque dicit, Deum ſemper *paratum eſſe dare ſuam lucem nobis non viſibilem ſed intelligibilem & ſpiritalem* : ſed nos non ſemper paratos eſſe accipere, *cùm inclinamur in alia, & rerum temporalium cupiditate tenebramur*. Hinc docet ex oppoſito tenebras illas fugari ipſâ conuerſione mentis in Deum ; *Quia fit*, inquit, *purgatio interioris oculi, cùm excluduntur ea, quæ temporaliter cupiebantur, vt acies cordis ſimplicis ferre poſſit ſimplicem lucem diuinitùs ſine vllo occaſu aut immutatione fulgentem ; nec ſolum ferre, ſed etiam manere in illa ; non tantum ſine moleſtia, ſed etiam cum ineffabili gaudio*. Itaque magnoperè præpoſterum eſt, quòd homines, qui adhuc terrenis cupiditatibus tenebroſi, oculos ad myſteria diuina cæcos afferunt, ſcrutari, intelligere, penetrare, definire conantur, antequàm illa lux arcana, quam vitæ ſanctitas parit, in eorum cordibus oriatur ; non minore profectò ſuperbæ præſumptionis, quàm temeritatis exemplo. *Nonne iniquitas*, inquit Auguſtinus, *ne iſtam lucem videre poſſes, premebat ? Quid ergò ? Cor ſaucium leuabis ad Dominum ? Nonne priùs ſanandum eſt, vt videas ? Nonne ſuperbus inueniris, cùm dicis : primò videam, & ſic credam ?* Sub (*credere*) autem in eodem loco vitæ bonæ ſeu charitatis præcepta comprehendit, *quia iuſtus ex fide viuit*. Vnde alibi definit generaliter, quòd *tempus fidei* (hoc eſt huius vitæ) *cum æquitate vitæ actum, impetrat intellectum ſtabilis ſapientiæ, vt non ſolum credendo, ſed etiam intelligendo diſciplina firmetur*. Nulla verò æquitas vitæ habetur, aut haberi à quoquam poteſt juxta ſolidiſſimam præceptoris huius doctrinam, niſi eam charitas impetrauerit ac donauerit. Ideoque nihil etiam in ſcriptis eius familiarius & peruagatius ; quam intellectum earum rerum, quæ per fidem credendæ proponuntur, etiam in hac vita eſſe *præmium fidei* ; iuxta id quod ex Iſaia, iuxta Septuaginta Interpretes allegare ſolet : a *Niſi credideritis, non intelligetis*. Sub qua fide ſemper vitæ ſanctitatem complectitur, quæ ex charitate proficiſcitur, & cordis tenebras fugat.

In Pſal. 39.

Lib. 83. qq. q. 81.

Vide Serm. 51. de verb. Dom. & 27. de verb. Apoſt. & alibi ſæpè.

a Iſaiæ. 7.

Ex iſtius igitur immobilis doctrinæ fundamentis, expreſſæ ſunt illæ ſententiæ, quibus identidem charitatis vim, ad myſteria quæ fides credit intelligenda & penetranda, conſignat. Vt quando dicit Spiritum ſanctum hominibus dari, *vt ad diuina & æterna contuenda quodam amoris & charitatis ſpiramento & incendio rapiantur* : Vt quando ad hæreticos Manichæos reuelata fidei principia cum tanta cordis immunditia penetrare conantes dicit : *Per charitatem peruenitur ad plenitudinem ſcientiæ* : Et ad Fauſtem eorum Epiſcopum : *Non intratur in veritatem, niſi per charitatem* : Vt quando ad quoſlibet Catholicos dicit : *Mores perducunt ad intelligentiam*. Mores verò ex amoribus fluunt. *Nec enim faciunt bonos vel malos mores, niſi boni vel mali amores* ; bonus autem amor nemine dubitante Chriſtiano, charitas eſt : Vt quando in libris de Trinitate dicit, fide *flagrantiorem excitari charitatem : vt quantò flagrantiùs diligimus Deum, tantò certius ſereniuſque videamus*. Quam ob cauſam ſubinde *illuſtrationem piæ charitatis*, ſubinde *luminoſiſſimam charitatem* appellare ſolet.

Lib. 2. de Gen. contra Manich. c. 23. Lib. 32. cont. Fauſt. c. 18. Tract. 18. in Ioan. Epiſt. 52. ad Macedon.

Lib. de Trinit. c. 9. Epiſt. 29. ad Hieron. Epiſt. 144. ad Anaſtaſ.

CAPVT VIII.

QVÆSTIONES ET VERITATES purè Scholaſticæ nihil cum cognitione charitatis commune habent, propter diuerſas cauſas. Præcipitia in quæ prorumpunt.

A IAM ex Scholaſticis quæro, vtrum veritates illæ purè Scholaſticæ, ſeu quæſtiones illæ ſtrigoſæ, quibus vniuerſa Scholaſtica nunc ab omni parte plena eſt, primi generis earum quas antè diximus, an ſecundi ſint ? Et ſanè eas eſſe cogitationis prorſus humanæ fœtus, euidentiſſimo argumento eſt ; quod nulla quæſtio purè Scholaſtica tam ſtabiliter firmata ſit, quin per aduerſarios nouis opinionibus diſcrepantes labefactetur. Cur enim plerumque diſſentiunt, & à magiſtris diſcipuli, & inter ſe condiſcipuli, niſi quia vt homines humanis ſenſibus & humanis ratiocinationibus, ex Philoſophorum principijs, iſta quærunt ? vbi non rarò adeſt & ſtudium glo-B riandi, quo quiſque alio ſapientior & acutior videri cupit ; nec ſententiæ quodammodò addictus alienæ, ſed ſui dogmatis & opinionis inuentor. Vt ſanè tot altercationibus atque diſſenſionibus, Philoſophorum antiquorum ſæculum, quorum principia ſibi à teneris propinata imbiberunt, & veſtigia terunt, reuixiſſe videatur. Scholas enim habebant Philoſophi penè innumerabilibus opinionibus diſſentientes, vt Auguſtinus ait, & templa communia. Quæ fluctuatio atque incertitudo inuentæ veritatis manifeſtè teſtatur, nihil huiuſmodi ſpeculationes commune habere cum illa directrice charitatis Euangelica cognitione ; quæ C quamuis aliquid obſcuritatis adjunctum habere poſſit, animos tamen ſuâ infallibili certitudine tranquillos facit.

Lib. de verâ Relig. c. 1. & lib. 18. de Ciuit. c. 41.

Enim verò quis ſano iudicio dubitare poſſit, pleraſque notitias genuinè Scholaſticas, non niſi puras abſtractiones eſſe, depurataſque Ariſtotelicæ Metaphyſicæ eliquationes, quandoquidem de rebus ſupernaturalibus agatur? Nam in huiuſmodi rebus neque ingenium ſui ipſius dux ſuopte lumine eſſe poteſt, ſi verè ſupernaturales ſunt : neque etiā Deum ductorem habet, ſi ſola mētis imaginatione huiuſmodi ſint, atque humana cogitatione ſatagente cudātur. Quid verò incongruentius, quàm res humanâ dumtaxat opinione ſupernaturales ex principijs Ariſtotelis purè natu-D ralibus ſuſpendere ac declarare velle, à quibus veritates fidei noſtræ, quæ verè ſupernaturales ſunt, vel notorias exceptiones, vel certè nouas inauditaſque explicationes protulerunt ? Nam iſta principia naturalia : *Quæ ſunt eadem vni tertio, ſunt etiam eadem inter ſe* : & : *Vna ſubſiſtentia non poteſt duas perfectas naturas terminare* : & : *Sine voluntate non poteſt eſſe peccatum*, Trinitatis & Incarnationis, & peccati originalis myſteria, vel falſa eſſe, vel prorſus incognito Philoſophis modo explicanda, monſtrarunt. Quæ profectò ratio eſt, vt huiuſmodi cognitiones abſtractiuæ, quas iſte Philoſophicus conatus parit ferè ſurſum hæ-E reant ad inflandum; nec in cor hominis Chriſtiani ad exſtruendū charitatis ædificium delabātur.

Hoc enim veritatibus illis proprium & perpetuum eſt, quæ per ſecundum, quem ſuprà diximus modum intelligendi myſteria accipiuntur. Principium quippe ſuæ cognitionis non tam in cerebri ſubtilitate, quàm cordis puritate defixum habent ; ideoque non niſi in Sanctis atque ſimplicibus animabus inueniuntur. Vnde omnes verè docti atque religioſi ſciunt plurimas huiuſmodi arcanas myſteriorum cœleſtium veritates à fæmellis idiotiſque penetrari, ad quas nullâ ſe Theologiæ ſuæ ſubtilitate attingere poſſe, cum admiratione profitentur. Nempe quia diuinę illius ac luminoſæ charitatis fœtus ſunt ; quæ exceſſus, extaſes, liquefactiones, heroicos impetus parit. Hæc eſt illa ſcientia Theologica, quam nobis

1. Cor. 1. Apoſtolus commendat ad Corinthios: *In omnibus diuites facti eſtis in illo, in omni verbo, & in omni*
2. Cor. 4. *ſcientia*. Et iterum: *Deus qui dixit de tenebris lucem ſplendeſcere, ipſe illuxit in cordibus noſtris, ad illumi-*
Epheſ. 3. *nationem ſcientiæ claritatis Dei*. Et ad Epheſios: *In charitate radicati & fundati*, quo fructu? *Vt poſſitis comprehendere cum omnibus ſanctis, quæ ſit latitudo, & longitudo, & ſublimitas, & profundum: ſcire etiam ſupereminentem ſcientiæ charitatem Chriſti*.
Rom. 15. Et ad Romanos huiuſmodi ſcientiam indicat ex dilectione velut fonte ſcaturire: *Et ipſi pleni eſtis*
2. Pet. 3. *dilectione; repleti omni ſcientia*: Et beatus Petrus ex gratia: *Creſcite verò in gratia, & in cognitione Domini noſtri, & Saluatoris IESV Chriſti*. Gratiam nempè ſtatuit iſtius fontem cognitionis.

B Conſideret jam quiſquis volet, vtrum illæ purè Scholaſticæ ſpeculationes, quibus recentior multorum Theologia plena eſt, dilectionis iſtius heroicæ & eſtaticæ effectus aut cauſa ſint. Arbitror enim difficilè quemquam eorum, qui in ea verſati fuerint, ſi ſciant quid loquantur, aut de quibus affirment, aliud ſentire aut diſcere poſſe, niſi ſub illa ſcientia, de qua dicit Apoſtolus, *Scientia inflat*, hanc diſciplinam, prout à multis tractatur, comprehenſam eſſe, in qua eis quidlibet, quod non ſit expreſſè definitum, ſuſtinere fas eſt, & multa iam olim definita, per ignorantiam antiquitatis, diſputandique nimiam libertatem ſuſtineantur, in qua quotidiè aliquod nouæ quæſtionis & opinionis monſtrum naſcitur, C tantâque animoſitate defenditur, vt in calore diſputationis, ad quælibet potius abſurda, quã ad ignorantiam aliquam, vel ſolutionis alicuius dandæ imperitiam confitendam adigantur, in qua vnus alterum eiuſdem ſodalitij ſocium in eodem Gymnaſio vellicat, cenſet, ac damnat. Quæ omnia diſciplinæ charitatis & Chriſtianæ, quæ ſuauis ac modeſta eſt, aduerſantur.

Quòd verò ex immoderata cupiditate myſteria diuina penetrandi, & ſine vllo limite perſcrutandi, iſta naſcantur, manifeſto indicio eſt, quòd quotidie ſine fine, nõ minus in praxi, quàm theoriâ, quæſtiones Theologicæ, & opinionum diſſen- D ſiones creſcant. Vnde factum eſt, vt quemadmodum in theoricis, limites rerum verè diuinarum tranſeundo, non ſemel in chimæricas abſtractiones inciderunt; ita in practicis, morales regulas agendorum ſimplices relinquendo, quas ſimplex & genuina ratio & antiqui Patres præſcripſerunt, tam laxas effecere conſcientias, ſub prætextu accommodandi ſeſe infirmitatibus hominum, vt nihil opus ſit niſi ſceleratiores fieri homines, vt noua aliqua & licentioſa regula fabricetur. Nam in ſæculo corruptiſſimo quamuis nonnulla peccata vniuerſa hominum commercia fœdauerint, ad eas tamen anguſtias diſputandi libidine redacta ſunt, vt non niſi in Metaphyſica E quadam abſtractione ſalua eſſe videantur. Quis enim hoc tempore ſit vſurarius, ſi omnes abſtractiones, & tentationes à Scholaſticis aliquibus excogitatas nouerit, & adhibere voluerit? Foro pulſa, vix in palæſtris diſputantium adhuc viuit. Dies me deficeret, ſi luculentiſſimos campos aperirem, quos contractibus, matrimonijs, libidinibus, ambitioni, ſingularibus certaminibus, aliiſq; nõ paucis flagitijs & facinoribus quidam aperuerunt. In quæ præcipitia non abripiat mentes terrenarum rerum cupiditate ſtimulatas illa cuiuſdam Recentioris regula, quâ decernit, quòd ſi cui ratio erronea dictet aliquid eſſe peccatum, ex alia tamen parte vellet facere, licitè deponit iſtam conſcientiam abſque vlla alia ratione, etiamſi ex

A impetu vel libito fiat? Iam pœnè quidlibet fecit litium regula de opinione minùs probabili ſequenda etiam contra propriam opinionem, quam veram putes? Iam enim in tanta opinionum varietate, vix aliquid in moribus tam abſurdum eſt, niſi decalogum apertè feriat, imò etſi feriat, quod non factum ſit probabile. Vt reuerà pleriſque Chriſtianis ſcientia recentioris Theologiæ ad nihil perſeruiat, niſi vt ſenſa diuerſa diuerſorum ſuis apta cupiditatibus noſcendo & ſequendo, depoſitâ Chriſtianâ ſimplicitate verſutiores, & probitate nequiores fiant. Nam & eò impudentiæ ex illa eadem norma quidam proſilierunt, vt cum religione quidam doctus, non auderet aliquid in B alterius gratiam facere, quod ſciebat in principia morum impingere, & à nullis auctoribus tanquam probabile aſſertum eſſe, reſponderit ei magiſter recenti Theologia expolitus: Aude tantùm, nos efficiemus probabile. Ecce exceſſus in quos illa licentia indulgendi ratiocinationibus humanis, & Philoſophiæ ſuæ prorumpit, quando diuiniſſima myſteria imbecillium opinionum libidine & proprij ſenſus aleâ ventilantur. Quæ quidem non eo à me animo dicuntur, quaſi propter quorundam abuſum Theologiam Scholaſticam ſugillatam velim, quam ad pellendam tyronum ignorantiam methodi ſuæ luce & breuitate C ſaluberrimè tradi ſcio. Non propter bonarum rerum abuſum vſui legitimo calumniandum eſt: nec induſtria humana in tradendis vtiliter ſcientijs ſuffocanda eſt, quia limitem ſubinde prætergreditur; ſed intra cancellos à veritate præſcriptos potiùs reuocanda.

CAPVT IX.

CANCELLI THEOLOGIAE Chriſtianæ in Scripturis, Concilijs, & Patribus primorum ſæculorum, per quos Deus Eccleſiam docuit, poſiti ſunt.

D QVIS igitur limes, inquies, in Theologia Chriſtiana, ſeu in rebus diuinis more Scholaſtico pertractandis obſeruandus eſt? Difficilè terminum figi, non diffiteor. Et primò quidem non eò vecordiæ veniendũ, vt cum hæreticis blateronibus Scholaſticã doctrinã, vt iam dixi, vniuerſam reſpuamus. Ignorant nempè tenebriones illi, non aliud Scholaſticam niſi methodicam diuinarum rerum tractandarum viam eſſe: quam nemo niſi vel impiiſſimus vel erroribus excæcatus culpet. Ferrum eſt, quo impietas & error quiuis diuinæ veritati aduerſarius præſentiſſimè iuguletur. Si quid rubi- E ginis humani ingenij inquietudo ei affricuerit, nemo Scholaſticæ, ſed ingeniorum petulantiæ vitio verterit. Cancelli igitur non alij, meo indicio, Theologiæ Chriſtiano Scholaſticæ ponendi ſunt, niſi quos ipſum Deum ei fixiſſe, quiſquis Chriſti fidelem ſe eſſe meminit, & perturbationum præjudicijs vacat, arbitrabitur. Nam ex omnium Theologorum ſenſu Deus ipſe principia ſcientiæ rerum diuinarum, quæ antè in abditiſſimos receſſus ab hominum cognitione abſtruſæ erant, nobis reuelauit. Quicquid certi & infallibilis ex illis principijs, in modum primæ, ſecundæ, tertiæque concluſionis, deriuatum eſt, non niſi eodem auctore Deo Eccleſiæ patefactum eſt, qui hæreticorum errores, in eius emolumentum vertit; vt eam paulatim efficeret ex errantium

Lib.16.de ciuit.c.2.

impugnatione doctiorem: *Multa quippe*, inquit (A) Magiſter orbis Auguſtinus, *ad fidem Catholicam pertinentia, dum hæreticorum callidâ inquietudine agitantur, vt aduerſus eos defendi poſſint, & conſiderantur diligentius, & intelliguntur clariùs, & inſtantiùs prædicantur, & ab aduerſario mota quæſtio, diſcendi exiſtit occaſio.* Itaque certiſſimus ille fuerit, ſe diuinam tenere veritatem, qui animo recondiderit quicquid per idem oraculum Dei Catholicæ Eccleſiæ manifeſtatum fuit, vt capitalia principia diuinitus reuelata, & ab hæreticis præteritorum ſæculorum impugnata tueretur. Vbi quidem conſideratione dignum eſt, Deum in myſterijs (B) ſuis declarandis non aliter affuiſſe Eccleſiæ ſuæ, nec ea diffudiſſe in multiplices concluſiones, niſi neceſſitate hoc ipſum poſtulante: idque magis, vt articuli illi capitales, in quibus velut ſemine continebantur, ab hæreticorum petulantia defendi poſſent, quàm vt hominibus, quibus magnoperè expedit, ex pura ſolaque fide viuere, clarior vberiorque cognitio afferretur.

Ex quo etiam per tranſennam diſcrimen magnum aperitur, inter modum quo ſpiritus ſanctus diuinarum rerum notitiam per os Eccleſiæ ſuæ diffundit vberiorem, & eum, quo Scholaſtici multi eandem illam cognitionem, per quæſtiones ſuas ſine termino multiplicatas, extendunt. Spiritus enim Dei per os Eccleſiæ, vix, niſi cogente, vt dixi, (C) hæreticorum petulantiâ hoc facit, quorum inſultatio non aliter compeſci poteſt: Scholaſtici verò illi nullâ neceſſitate compulſi, ſed ſolâ plerumque quidlibet indagandi & reſoluendi cupiditate. Deinde Eccleſia non hoc præcipuè ſpectat, vt præcipuos fidei ſuæ cardines nouis definitionibus magis extendat, atque intelligentiæ fidelium ſuorum exponat: ſed potiùs vt eos nouis iſtis definitionibus, ex quibus dilucidiores ac diffuſiores fiunt, magis magiſque muniat, ac defendat: illi è contrario hoc vnicum plerumque in plena Eccleſiæ pace ſpectant, vt veritatum diuinarum termini proferantur. Nullam enim neceſſitatem prætexere poſſunt cogentium hæreticorum, quibus potius pleraque difficiliora argu- (D) menta contra fidem noſtram, curioſitas quorundam Catholicorum in quærendo ac diſputando ſuppeditauit. Et quamuis in ei ſimiles Eccleſiæ videri velint, quòd nihil afferant niſi quod immediatè vel mediatè ex principijs reuelatæ cognitionis deriuetur, immenſa tamen ſeges concluſionum ab ijs tam procul diſſita eſt, vt impoſſibile eſſet Angelis, qui, vt aiunt, omnes concluſiones in principijs intueri ſolent, coniunctionem earum cum ijſdem principijs reuelatis ingenij viuacitate conſequi: & facilè eſſet hominibus, qui per concluſiones ad principia aſcendere conantur, ad principium aliquod naturale, à quo dependeant, (E) & in quo recumbant, aſcendendo pertingere, antequam ad cacumen reuelati principij, quod quærerent, peruenerint.

Itaque vt vagæ diſputantium libertati, & infinitis quæſtionibus atque concluſionibus, quas phantaſiæ & intelligentiæ vicinitas aut ſimilitudo parit, ſtatuatur aliquis modus, certique limites cognitioni rerum diuinarum, quam Deus habere nos cupit in hac vita, collocentur; non alios, nec alibi cancellos quærendos aut figendos eſſe puto, quam qui libris illis comprehenſi ſunt, in quibus principia reuelatæ cognitionis immediata, & mediata, primaria & ſecundaria, itemque tota concluſionum hactenus inde per Spiritum ſanctum deriuatarum, hoc eſt, definitionum nouarum ſeries continetur. Quod vt apertius breuiuſque dicam, arbitror ſacræ Scripturæ libris, Conſilijs & primorum ſæculorum Patribus nos contentos eſſe debere, in quibus tantam diuinarum veritatum copiam offendemus, vt ſine magna intelligẽtiæ fatigatione; ſola pœnè memoriâ ſatagente, totius vitæ curſus capiendis omnibus vix ſufficiat. Quas quia non minus certi & ſecuri erimus, à Dei ſpiritu aut inſtinctu profluxiſſe, quàm cæteras à tanta prærogatiua eſſe remouendas, ſolida inde occaſio dabitur nobis admirandi atque amandi Dei, qui nobis tam vberea diuinæ cognitionis fontes aperuerit. Ex quibus quidem tanto auidius (B) nobis, conſtantiuſque bibendum eſt, quòd nemo inficias iuerit, riuulos præ fontibus eſſe ſpernendos: & propriâ Scholaſticorum confeſſione conſtet, neminem in Scholaſtica Theologia conſummatum eſſe poſſe, niſi ei terendæ vitam impenderit vniuerſam. Et quid ſupererit, quod diuiniſſimis iſtis libris voluendis temporis aut otij tribuatur? Cùm ergò alterutrum eligendum ſit, quis non perſpicuè videt, quonam ſalubrius labor majorique cum fructu conuertendus ſit? Nam & hoc apud Scholaſticos pleroſque in confeſſo eſt, difficillimè, aut nullo pacto fieri, vt qui in Scholaſtica Theologia præcelluerit, in poſitiua, quam vocant, ſimul primas ferat atque hoc in ſancto Thoma & Caietano demonſtratum eſſe. Quod quidem ab ijs non ſine magna ratione dicitur. (C) Nam in altera earum perpetuis Metaphyſicæ abſtractionibus vti oportet; in altera iudicio tantum ſano, animoque docili, vt diuinas inſtitutiones, quæ non niſi verbo Dei, & inſtructioni diuinitus datæ tanquam principijs nituntur, fideliter capiat, ac debita cum ſubmiſſione veneretur.

CAPVT X.

QVID MOVERIT AVCTOrem, ad indagandam veritatem de gratia & (D) prædeſtinatione, ex Concilijs & Auguſtino.

QVAPROPTER, vt ad intermiſſum capite quarto orationis meæ filum, ex illa longa quidem, ſed huic argumento non impori unâ digreſſione redeam, cùm ego jam olim paulò attentius cõſideraſſem, in iſta controuerſia de gratia Dei, qua totius penè orbis Chriſtiani Doctores tanto diſceptandi feruore confligunt, non aliud quæri, quàm quid ſacra oracula de diuinæ gratiæ adiutoriis reuelauerint, (E) quid Concilia de talium oraculorum ſenſu definiuerint, atque imprimis quid celeberrimi gratiæ expoſitores ac defenſores, ex quorum ipſiſſimis verbis oraculorum Dei atque Eccleſiæ ſenſum complectentibus ipſa Concilia ſuas definitiones formauerunt, in operibus ſuis de eadem illa Dei gratia ſcripſerint, prædicauerint, inculcauerint: valdè præpoſterum mihi viſum eſt, ex Ariſtotelis vel Commentatorum eius principiis, quæ de concurſu primæ cauſæ, de indifferentia voluntatia liberæ, & eius in actum ſecundum extractione ac determinatione, de habituum naturis, de poteſtate voluntatis in affectus animorum, & ſimilibus, vel inſinuarunt vel tradiderunt, ad iſtam litem dirimendam tantâ pugnacitate contendere. Nam arcanus ille concurſus diuinæ gratiæ, & à concurſu naturali, & à

connaturali operandi modo humanæ voluntatis A à Philoſophis agnito, multùm diſcrepat; & violenti impetus concupiſcentialis rixæ diuerſarum paſſionum longè potentiùs imperium exercent in liberum voluntatis arbitrium, quàm gentium Philoſophi putent. Nam ex puris Philoſophiæ Ariſtotelicæ principijs, tota hæreſis Pelagiana & Semi Pelagiana fabricata eſt, prout etiam tūc ſubodoratus fueram. Quibus non mediocri animaduerſione & ſollicitudine trutinatis, & quantoperè Scholaſtici plerique limites Chriſtianæ Theologiæ fixos, prætextu ſubtilitatis excederent, omninò iudicaui in modo inquirendæ veritatis iſtius difficilis & arcanæ eſſe peccatum.

Cùm igitur deſperatem ad liquidam iſtius B quæſtionis difficillimæ intelligentiam iſtâ me viâ pertingere poſſe, in quâ non minimam ætatis partem triueram, multaque Scholaſticorum ſcripta luſtrando peretrraueram, ipſos Eccleſiaſticæ veræque Theologiæ fontes adeundos mihi, conſulendoſque cenſui, Scripturam, Concilia, ſanctos Patres, quos hac de re totius Eccleſiæ teſtimonio caſtè ſenſiſſe & ſcripſiſſe retinebam. Inter quos Auguſtinus longè primas in hoc argumēto ferre, non ſemel in illa Academia intellexeram, quæ ab incunabulis ſuis eruditiſſimum ſanctiſſimumque Doctorem iſtum ſibi præcipuè ſacræ Theologiæ ducem non immeritò delegiſſe ſibi videtur. Quod quamuis tunc potiùs Magiſtro- C rum meorum auctoritate ductus crederem, quàm experientiâ comperiſſem, fides tamen illa & reuerentia, quâ Doctorem iſtum venerabar, apud me ſatis erat, vt ad laborioſiſſimam iſtam prouinciam ſubeundam me accingerem. Itaque venerabilem ſtylum eius arripui, nulliſque tædijs aut laboribus territus, volutationi & lectioni aſſiduæ vniuerſorum librorum eius, iterum iterumque ſæpius repetitæ per viginti duorum annorum ſpatium immerſus ſui, hoc vnicum ſpectans vt vltima primis diligentiſſimè conferēdo, diſperſaſque ſententias, quas hic illic in Scholaſticorum ſcriptis legeram, corpori vnde auulſa erant reſtituēdo, genuinam doctrinam eius, quā- D tùm luminis mihi Deus daret, radicitus intelligerem, & medullitus imbiberem. Subinde expaui, fateor, plus quàm dici poteſt, cùm liquidiſſimè cernerem, quanta abſurditate grauiſſima doctrinæ capita in ſenſus alieniſſimos à Recentioribus quibuſdam obtorto collo traherentur; quanta cæcitate nonnunquam diſputationes eius pro aſſertionibus errores quidam Pelagianorum ab illo plus quàm decies proſcripti, pro Auguſtiniana veritate; imò objectiones hallucinantium pro ſolutionibus reſpondentis acciperētur: quas tamen velut imas, & primas, & immobiles baſes doctrinæ ſuæ de gratia Dei diſcipulis propinatæ collocarunt, vt nemini dubium eſſe poſſit, quàm enor- E mium concluſionum exorbitatio ex iſtiuſmodi principijs naſci deberet. Incredibile hoc modeſtus quiſque lector abitrabitur, ſicut & ego ipſe primo obtutu olim arbitrabar: ſed res ipſas inſeriùs diuerſis locis de ſe loquentes patienter expectet. Ego interim prodigioſi iſtius ingenij ſublimitatem, eruditionis altitudinem, doctrinæ caſtitatem nunquam ſatis mirari poteram. Quo fiebat, vt pondus auctoritatis eius in animo meo multū creſceret, & non ſine cauſa in Eccleſia Catholica, maximum grauiſſimumque ſemper fuiſſe, atque eſſe debere iudicarem. Et quia cauſæ eius nō omnibus perſpectæ ſunt, & ad cauſæ momētum, quam ſuſcepimus, non mediocriter faciunt, veniam ſpero mihi pius Lector dabit, ſi aliquid paulò latius de ſanctiſſimi atque eruditiſſimi Doctoris huius laudibus balbutiendo diſſeruero.

CAPVT XI.

DEVS NON MINVS MIRABILIS in innumerabili varietate mundi incorporei, quàm corporei, hoc eſt iuſtorum, quàm rerum naturalium: quarum vltimæ differentiarum & perfectionum fibræ, ideoque & Auguſtini, latent.

QVISQVIS attentiori animo diuinæ poteſtatis mirabilia cōtemplari volet, ſuſpenſus hærere cogitur, vtrum cœleſtis illa mens in huius mundi corporei an incorporei molitione mirabilior; an quando hunc mundum conſpicabilem in nihilo, an verò quando Eccleſiam ſuam, in hoc ipſo fundauit mundo, magnificentior apparuerit. Nam quemadmodum cœli terræque machinam innumerabili multitudine ſpecierum impleuit; ac varietate diſtinxit, ita Eccleſiam ſuam ſpiritualium creaturarum incredibili numero atque ineffabili diuerſitate locupletauit. Ipſe eſt enim populus ille nouus, ac lumen cui benedixit Dominus: cuius tanta multitudo eſt, vt inſtar montis magni impleuerit vniuerſam terram; atque inſtar vineæ ad dexterā læuamque penetrantes palmites ſuos: non vſque ad mare tantùm vt Propheta cecinit, ſed longè latèque vltra mare diffuderit: tanta verò varietas, vt & florum, & ſtirpium, & animantium diuerſorum, quæ terrâ marique vigent numerum, adeoque creaturarum ſpecies omniū longè ſuperet. Sed eo magis miranda eſt iſta iuſtorum hominum varietas ac differentia, ex quibus Chriſti Eccleſia conſtituitur, quòd gratia Dei, quæ ſpiritualis iſtius mundi quaſi eſſentialis forma eſt, naturamque humanam & Angelicam velut propriam ſuam materiam ornādo poliendoque perficit, vnica dumtaxat in ſpecie ſua, & vniformis eſſe videatur. Veruntamen qui paulò accuratiùs rerum creatarum penetralia perſcrutantur, hanc ſublimium naturarum indolem eſſe putant, vt quò quæque magis à materiæ fæculentia receſſerit, diuinæque ſimplicitati tanquam ſpiritualium rerum apici propriùs acceſſerit, eò longius quoque ab iſto eſſe contracto, terminato, ſingularique ſeparetur: quod ex materia, vt volunt, natum, vnitatem in multitudinem, naturaſque ſpecierum in ſingularia ſine fine diſpeſcuit. Quamobrem cùm illa iuſtarum creaturarum forma gratia Dei ſit quædam viua effigies diuinitatis vnitate ſua fœcundiſſima formantis omnia, quantumuis eſſentijs viribuſque diuerſiſſima eſſe videantur: quid mirum, ſi quilibet iſtius gratiæ gradus cùm omnium creaturarum formas naturæ ſublimitate & agendi facultate præcellat, vnumquemque iuſtum tanquam vnicum, Angelorum inſtar, in ſua ſpecie conſtituat: vt ita quot ſunt iuſti in Eccleſia, tot veluti ſoles ac ſidera in cœlo ſplendeant, quæ ſuo quæque lumine, magnitudine, viribus, influentijs diſcernantur? Hoc enim Scriptura ſacra inſinuare nobis videtur, quando toties *Regni cœlorum* nomine Eccleſiam nuncupat; hoc quando canit: *Matth. 13.* *Aſtitit Regina à dextris tuis, in veſtitu deaurato, circumdata varietate*, hoc quādo Propheta vaticinatur: *Fulgebūt quaſi ſtellæ in perpetuas æternitates*: hoc *Psalm. 44.* *Dan. 12.* deniq; vniuerſum ipſius Eccleſiæ corpus clamat,

io quo ſuis quique hierarchijs ordinati, tot Viduæ, Virgines, Anachoretæ, Monachi, Confeſſores, Doctores, Pontifices, Martyres, Prophetæ, Apoſtoli numerantur: quorum ſingulis, cùm ſingularem quandam in ſe tanquam ſpecie differentem diuinæ gratiæ prærogatiuam quiſque præferebat, & oſtendebat, licebit illud ſapientis accinere: *Non eſt inuentus ſimilis illi, qui conſeruaret legem excelſi.* Eccleſ. 44.

Sed quia in naturalium rerum ordine, nihil inter omnes difficultatum anfractus magis caliginoſum ac difficile eſt, quàm ad extremas differentiarum fibras, quibus res à re diſcernitur, intelligendo penetrare; quia tandem in hoc ordine multiformis gratiæ Dei, dotes vltimas atque indiuiduas vnicuique juſto proprias indagauerit? Sin autẽ hoc nimis operoſum eſt, humanoque ingenio, quandiu *corpus quod corrumpitur aggrauat animam*, impenetrabile; quis aliquando ſancti illius ornamenta, dotes, prærogatiuas accuratè diſſeruerit, qui primum ſibi ordinem in vnâ ex primis hierarchia Eccleſiaſtica, quæ Doctoribus attributa eſt, totius Eccleſiæ iudicio vendicauit? Sap.

Quapropter ſatiùs fortaſſis eſſet, quod in diuino cultu probari ſolet, hunc ſanctum religioſo quodam admirationis ſilentio, quàm impolito ac ſterili eloquio celebrare, cùm inter omnes Eccleſiæ Patres ac Doctores vnus ille ſit, cui æquiore jure iſtud encomium tribueris: *Qui fecerit & docuerit, hic magnus vocabitur in regno cælorum.* Etenim ſi naturâ ita comparatum eſt, vt cauſarum ſuarum vires affecta teſtentur, profectò ſanctitatis eius magnitudo, ac dotum excellentia ex præſtantis doctrinæ raritate, & ex agendi viuendique diſciplina ponderanda eſt. Matth. 5.

CAPVT XII.

AVGVSTINVS QVATVOR Capitales Chriſtianiſmi veritates contra quatuor potentiſſimos errores fundauit; vnitatem Capitis Eccleſiæ, vnitatem corporis, vnitatem Sacramenti incorporationis, vnitatem gratiæ; oſtenditur de tribus primis.

HIc eſt enim ille, qui quatuor præcipua veritatis dogmata, tanquam quatuor generalia Chriſtianæ doctrinæ capita & principia, totidemque fluuios paradiſi fundauit ac ſtabiliuit. Quæ cùm ante ipſum humili potius fidei ſimplicitate, quàm intelligendi perſpicacia tenerẽtur, quatuor potentiſſimis erroribus occaſionem obſcuritate ſuâ præbuerunt, vt quadruplex Religionis noſtri fundamentum ingenti auſu & molimine cõcuterent; vnitatem Capitis, Filij Dei; vnitatem corporis eius, Eccleſiæ, vnitatem Sacramenti incorporationis, quod eſt baptiſmus; vnitatem ac veritatem vitæ, hoc eſt, gratiæ per Chriſti crucem datæ, qua corpus ab illo capite vegetatur, & ſine qua lex noua nihil veteri antecelleret.

Hic mihi latiſſimus aperitur campus, quo frenis liberioribus in huiuſce Doctoris prædicatione vagari poſſet oratio. Sed vt eam cancellis arctioribus circũſcribam, de primo, videlicet vnitate Capitis, ita habendum cenſeo; Auguſtinum eſſe, qui primus Patrum, ſaluo iudicio ſaniore, diuinitatem Filij Dei aduerſus Arij machinas ita ſtabiliuit, vt primus mirabili quodam ratiocinationis acumine primarium ſubuerterit fundamẽ- A tum, quo tota Arianiſmus natus creuerat, adultuſque nitebatur. Quamuis enim Nicænæ Synodi auctoritate proſtratus, multorumque Patrum vulneribus confoſſus, Auguſtini ætate ſemimortuus palpitaret; nemo tamen radicem erroris exciderat, nec ſentinam illius exhauſerat obiectionis, quæ totius iſtius hæreſeos virus exhalabat. Nihil enim perinde hæreſiarcham Arium, doctiſſimoſque qui eum ſectabantur Antiſtites fefellit, quàm quòd in Eccleſiæ naſcentis exordijs Patres trium ſæculorum antegreſſi *a* Iuſtinus, *b* Irenæus, *c* Clemens Alexandrinus, *d* Tertullia-

B nus, *e* Cyprianus, & poſteà paſſim alij, *f* Athanaſius, *g* Euſebius, *h* Hilarius, *i* Baſilius, *k* Chryſoſtomus, *l* Epiphanius, *m* Ambroſius, *n* Theodoretus, vnanimiter docerent, apparitiones illas Dei crebras, quæ in veteri narrantur Teſtamento, non de Patre, quod eſſet inuiſibilis, ſed de Dei Filio intelligendas eſſe. Itaque Concilium quoddam Orientalium Epiſcoporum Sirmiẽſe, quod aduerſus Photini errores congregatum fuit anathema dixit ijs qui dicerent, *o Non Filium Abrahæ viſum, vel cum Iacob luctatum eſſe, ſed Deum innaſcibilem, ſiue Patrem*: quemadmodum apud ſanctum Hilarium videre licet. Hinc ergo continuò ſectarij inferebant, ex iſtorum Patrum auctoritate, Filium Patre minorem eſſe, quod viſibilis factus, internũcij vice ad homines pro Patre per

C tot ſæcula functus eſſet. *Hæc*, inquit ſanctus Ambroſius, *eſt cauſa erroris, hæc origo hæreſis Arianæ.* Quod & Athanaſio, & Gregorio Nazianzeno, vel ijs certè, qui librorum ad Theophilum & orationis quadrageſimæ nonæ apud Nazianzenũ auctores ſunt, tantoperè placuit, vt hæc eadem verba vel Ambroſio præformauerint, vel ex Ambroſio in ſua ſcripta tranſtulerint. Cum igitur iſtud ex Ambroſio præceptore ſuo dedicíſſet Auguſtinus, aduerſus conſtantem præcedentium ſententiam, magno auſu, maiore conſtantia ſubnixus, ſcripturarum pondere, & rationum grauiſſimarum acumine ac texturâ, primus panſis velis in libris de Trinitate demonſtrauit, omnes

D apparitiones illas veteris Teſtamenti non Deo, ſed Angelo eſſe tribuendas. Quæ cauſa fortaſſis fuit, cur libros illos tot annis ſuppreſſerit, ne fortè nimis præcipiti audacia illam tot Patrum antiquorum ſententiam, atque vnà præcipuum Arianorum præſidium ſubuertiſſe videretur.

Quod ad ſecundum attinet, vnum illud breuitatis cauſâ ſuffecerit; Auguſtinum eſſe, qui veritatem de Eccleſia Catholica, qui notas eius, quibus tãquam viuis coloribus inſignita dignoſcitur, qui officia, poteſtatem, prærogatiuas, omneſque dotes eius tantâ vbertate diduxit, tantâ luce declarauit, tot Scripturarum rationumque

E vinculis, veluti Dei tabernaculum contra omniũ tempeſtatum impetus muniuit, vt & præcedentes Optatum ac Cyprianum tanto interuallo poſt ſe reliquerit, quanto prima embrionis lineamenta, iam editus in lucem fœtus: & poſterorum nemo, ſiue Patrum, ſiue Doctorum, quicquam alicuius ponderis protulerit, quod non eis Auguſtinus præformauerit. Ille quippe nunc omnium in Eccleſia tuenda ſolertiſſimus eſt, qui Auguſtini arcus intendere, & Auguſtini arma tanquam Herculis Chriſtiani clauam, in aduerſarios intorquere didicerit.

De tertio, videlicet baptiſmo, quo incorporamur Eccleſiæ, hoc vnum aio; Auguſtinum eſſe, qui primus inter omnes Patres veritatem, vnitatem, neceſſitatem, & energiam baptiſmatis viâ omnibus antegreſſis inuſitatâ & ignotâ ſtabiliuit.

a In Apol. 2 & Dial. cõt. Triphon. b Sæpius lib. 3. c. 6. & lib. 4. c. 23. c lib. 1. Pædag. c. 7. d Lib. 2. cõt. Marc. c. 27. & lib. 3. c. 9. e Lib. 2. ad Quirin. c. 5. & 19. f Lib. 4. cõt. Arian. & apud eundẽ lib. 4. ad Theoph. g Lib. 1. Hiſt. c. 2. h Hilar. lib. 4. & 5. de Trinit. i Lib. 4. & 5. cont. Eunom. k Homil. 16. in actus Apoſt. l In Ancho. rat. n. 19. & 39. m Lib. de fide ad Grat. c. 8. n Quæſt. 5. in Exod. ex profeſſo. o Cõc. Sirm. Can. 15. & 16. apud Hilar. lib. de Synodis.

Amb. lib. de Filij diuinit. c. 8.

Vide iſta Verba apud Athanaſ. lib. 9. ad Theophil. & apud Nazian. orat. 49.

biliuit, non iſta omnia pondere Scripturarum aſtruendo, quod ante ipſum Optatus Mileuitanus infeliciter tentauerat; ſed ſolâ Eccleſiæ auctoritate, atque traditione. Quod ita luculentè præſtitit, vt quicunque eum tempore ſubſecuti ſunt, nihil magni contra ſui temporis hæreſes opponere potuerint, quod non ex Auguſtino compilaſſent. Neque mirum ſanè, cùm illi, qui doctrinam eius medullitus imbiberint, profundiùs hoc Sacramentum penetraſſe videantur.

CAPVT XIII.

ITEM DE QVARTO. PRIMVS Auguſtinus intelligentiam diuinæ gratiæ & noui Teſtamenti fide crediti aperuit fidelibus, & Eccleſiæ.

DE quarto diuinâ gratiâ, quid dixero? Imò verò quid non dixero? Auguſtinum eſſe, qui Chriſti gratiam fundamentum Religionis Chriſtianæ, quemadmodùm eam ipſe non ſemel vocat, ſine quâ vita, paſſio, mors, & reſurrectio Saluatoris euaneſceret, primus in Chriſtianorum intelligentia fundauit. Cuius veritas ante ipſum tantis tenebris inuoluta, tot ſinuoſis anfractibus latebroſa, tot inexplicabilibus laqueis impedita fuit, vt illi vni debeamus, ſi quid recti de iſto ligno vitæ, de iſto manna abſcondito, de iſta vita noſtra ex mortuis, de ſecretis vitæ æternæ, quam gratiam Apoſtolus dixit, intelligendo aſſequimur. Vt non immeritò dici queat, id in explicatæ diuinæ gratiæ publicatione præſtitiſſe ſanctum Auguſtinum, quod in propalatione diuinitatis verbi Dei Ioanni Euangeliſtæ tribui ſolet. Vt enim ille in ſcriptis ſuis, inter Apoſtolos & Euangeliſtas primus, clarâ prædicatione diuinitatem Verbi Dei intonuit: *In principio erat Verbum*, quantumuis alijs Apoſtolis ante ipſum ea fuiſſet reuelata: ita licet Patribus antiquioribus diuina gratia in fide, & oratione, & actione, agnita fuerit, primus tamen Auguſtinus id, quod in eorum fide ac diſciplina latebat, aperuit, theſaurosque gratiæ ac charitatis abſconditos fidelium intelligentiæ patefecit.

Ioan. 1.

Iam verò cùm gratia Chriſti ipſum nouum Teſtamentum ſit: *Hoc eſt* enim, inquit Propheta, *pactum*, ſeu vt Auguſtinus legit, *Teſtamentum quod feriam cum domo Iſraël, dabo legem meã in viſceribus eorum, & in corde eorum ſcribam eam.* Et: *Lex per Moyſen data eſt; gratia & veritas per* IESVM *Chriſtum facta eſt*: nonne jure merito dixerimus, primum eſſe inter ſanctos Patres Auguſtinum, qui nouum Teſtamentum Chriſtianorum intelligentiæ diuulgauerit? primum qui Dei benignitatem erga peccatores ineffabilem, qui gratiæ efficaciam in ſolatium amoris, & in exitium erroris, toti mundo inſinuauerit? Nec verò nudis tantùm ac ſimplicibus enuntiatis vſus, quemadmodum auctoritate ſuâ Apoſtolus fecit, vt fidei de Chriſti gratia fundamenta collocaret: ſed innumeris diſcurſibus, quicquid clauſum tegebatur, ingenio certè non humano, ſed per illud: *Tolle, lege*, diuinitus illuſtrato, poſteriati tantâ vbertate recluſit, vt ſicut Auguſtini documentis de Eccleſia nihil omnino lucis poſterorum labor adjicere potuit? ita tota latitudo veritatis de gratia & quicquid ex Scripturis per humanam induſtriam diuinitus in terris accenſam educi potuit, huiuſce profundi Doctoris monumentis comprehenſum ſit. Nihil

Ierem. 31. Aug. lib. de ſpirit. & lit. c. 19. Ioan. 1. Lib. 8. Confeſſ.

A enim tanta poſterorum conflictatio tam vberi fonti hactenus adiecit, niſi multarum repugnantium opinionum farraginem, ex quibus non niſi vnam, vel fortaſſe nullam veritas probet.

Quæ quidem ſi ita ſeſe habeant, quemadmodum ſe habere veritas clamat, duo profectò conſectanea ſunt, quæ magnitudinem ſancti Auguſtini pœnè ſupra fidem efferunt. Vnum eſt, quod cùm Eccleſiæ ſit, articulos fidei ab hæreticis impetitos, vel per hominum negligentiam obſcuratos, Chriſtianis proponere & exponere, hoc ipſum vice verſâ (Deo vas illud electionis in hoc opus, à matris vtero ſegregante) in difficultatibus Dei gratiam attinentibus toti Eccleſiæ præſtitit Auguſtinus. Alterum ex priore naſcitur; quòd
B cùm in omnibus Capitibus Chriſtianæ Religionis, dum ab hoſtibus impugnãtur, omnes Doctores quaqua verſum diffuſi ſcientiam ſuam, vltimumque veritatis decretum ab Eccleſia deriuare conſueuerint; hic è contrario Eccleſia non eam ex omnibus Patribus ac Doctoribus, quos in definiendis controuerſiis conſulere ſolet, ſed ex vno ſolo hauſerit Auguſtino. Quod profectò vererer dicere, niſi inter peritos conſtaret, omnia Synodorum decreta quibus & olim veteres Tenebriones hoſtes gratiæ in Carthaginenſi & Arauſicanâ, & hoc ſæculo nouos in Tridẽtina proſtrauit, verbo tenus ex Auguſtini ſententiis eſſe formata: quas dogmaticas & canonicas habendas eſſe, tota
C Eccleſia iudicauit. Quæ quidem eâdem auctoritate ſuâ reliqua ferè vniuerſæ doctrinæ capita, quæ de Dei gratia tot voluminibus tradidit, ſi fuiſſet opus, definire potuiſſet. Nam ex illis quæ definiuit cætera tam arcto nexu religata ſunt, vt vna ſine alteris ſalua eſſe nequeant, quemadmodum ſuo nos loco dicturi ſumus, atque oſtenſuri pleraſque controuerſias, de quibus hoc ſæculo animoſiſſimè contenditur, ab Auguſtino & Eccleſia tãquam fidem Catholicam fuiſſe definitas. Nec enim Auguſtinus doctrinam de gratia Dei, tanquam ab alijs aut à ſe inuentam opinionem tradidit, vt hoc tempore in præcipuis quæ de illa ventilantur difficultatibus putant; ſed tan-
D quam doctrinam Eccleſiaſticam & Apoſtolicam, cui nemo poſſet ſine fidei Catholicæ læſione refragari.

CAPVT XIV.

AVGVSTINI DOCTRINA DE gratia Dei, Euangelica, Apoſtolica, Catholica, & irrefragabilis auctoritatis; totius Eccleſiæ nomine ſcripta, ſilentibus Scriptoribus vniuerſis.

E HÆc igitur cauſa eſt, cur Proſper doctrina non minùs quam ſanctitate celeberrimus, doctrinam Auguſtini, de gratia Dei tanquam Euangelium, Apoſtolicam, Catholicam, cœleſtis & irrefragabilis auctoritatis paſſim prædicet. Nam in Epiſtola ad Rufinum, vocat Auguſtinum *ſummum illo tempore in Eccleſia virum; excellentiſſimæ auctoritatis virum; præſtantiſſimum miniſtrum gratiæ.* Ad cuius librorum lectionem hortatur Ruffinum, *vt in confitenda Dei gratia defæcatiſſimam ac ſaluberrimam Euangelicæ, Apoſtolicæque doctrinæ intelligentiam conſequatur.* Et ad ipſum Auguſtinum de gratia ſcribẽs, dicit ſectatores Auguſtini, *ſanctã atq; Apoſto-*

Proſp. Epiſt. ad Rufinum In fine. *Epiſt. Proſp. ad Aug.*

Epiſt. ad Ruſin.

licam doctrinę ipſius authoritatem ſequi: Et alibi tanquam rem vulgò notam profitetur. *Romanam, Africanamque Eccleſiam, & per omnes mundi partes vniuerſos promiſſionis filios cũ* DOCTRINA HVIVS VIRI, *ſicut in tota fide, ita in* GRATIÆ CONFESSIONE CONGRVERE.

Hæc etiam cauſa eſt, cur ante mille annos doctrinam Auguſtini de gratia Dei, tanquam verè cœleſtem ſancti doctiſſimique Pontificis; miris encomijs, & quæ nunquam de cuiuſquam ſcriptis hominis poſt ſcriptores Canonicos auditæ ſunt, laudibus extulerint. Nam inprimis tota prouincia ſcribendi de gratia Dei à duobus ei Concilijs Africæ Carthaginenſi & Mileuitano impoſita fuit, prout ipſe teſtatur ad populum Hipponenſem differens: *Curam Scripturarum mihi, fratres & patres mei Co-Epiſcopi, duobus Concilijs Numidiæ & Carthaginis, imponere dignati ſunt.* Quod ab orbe Chriſtiano vniuerſo rebus ipſis magis quàm verbis approbatum fuit. Nam ipſo ſcribente contra Pelagianos, vſque ad mortem ſiluerunt vniuerſi. Ipſe ſanctus Hieronymus cùm primum dialogos aduerſus Pelagium emergentem texere cœpiſſet, ſimul atque profunda & ſublimia Auguſtini ſcripta vidit, vſque ad mortem ſilentio ſe damnauit, hâc vſus modeſtâ ſanè & verâ excuſatione: *Superſedendum eſſe huic labori, quia ſi noua, inquit, voluerimus dicere, à clariſſimo ingenio occupata ſũt meliora.* Quod omnibus illâ ætate in illa materia ſcriptoribus vſq; ad Auguſtini mortem accidit. Vnde & ipſe ſummus Pontifex Bonifacius, hanc impoſitã Auguſtino prouinciam ſuam calculo comprobauit, quando ipſemet, Auguſtino teſte, Pelagianorum ſcripta ad ſe delata Româ in Africam ipſi refellenda tranſmiſit. *Sanctæ memoriæ Papa Bonifacius*, inquit Proſper, *cùm eſſet doctiſſimus, aduerſus libros tamen Pelagianorum beati Auguſtini Epiſcopi reſponſa poſcebat.*

Epiſt. 110.

Dial. 3. cont. Pelag.

Teſtatur Aug. lib. 1. ad Bon. c. 1. Proſp. lib. cont. Collat. fine.

CAPVT XV.

A ROMANIS PONTIFICIBVS Innocentio, Zozimo, Celeſtino, Leone, Hormiſdâ, Felice ſecundo, & Ioanne ſecundo magnificentiſſimè approbata, & conſecrata.

HÆc etiam cauſa eſt, cur cæteri quoque ſummi Præſules Catholicæ Eccleſiæ, Romani, inquam, Pontifices ſublimem doctrinam eius de gratia Dei arctiſſimè amplexi ſint, & mirificè commendarint. Nam ſanctus Innocentius primus vtramque Synodum Carthaginenſem atque Mileuitanam, & ſynodicas vtriuſque litteras, & prolixam epiſtolam nonageſimam quintam, quarum omnium Auguſtinus auctor, & duarum ſcriptor fuit, & librum eius de natura & gratia, in quibus omnia, aut pœnè omnia Capita doctrinæ ipſius de gratia Dei, aut breuiter perſtringuntur, aut latiùs pertractantur, peculiaribus ad omnes reſpondens litteris, & approbauit, & Catholicæ fidei plena cenſuit, & magnoperè celebrauit. Vnde ſæpius dicit ſe à ſcribendo temperare, eò quòd *conſtet eos cuncta dixiſſe: nihil ab eis eſſe prætermiſſum, nihil ſuppreſſum*: *Eorum relationem* Scripturarum *teſtimonijs eſſe plenam, & ſatis conſtare, vt doctiſſimos Sacerdotes cuncta dixiſſe. Nec decet*, inquit, *credere, vos aliquid, quod ad cauſam poſſit proficere, prætermiſiſſe.* Et peculiaribus Auguſtini reſpondens literis, quibus librum de natura & gratia adjunxerat, vt à Romano Pontifice *probaretur, verum*, inquit, *etiam noſter fons ex eodem quo tuus abundans emanet capite fluentorum*, magnificè laudat literas à Concilijs miſſas, & ab Auguſtino ſcriptas tanquam *lineas plenas fidei, totoque religionis Catholicæ vigore firmatas: earumque contextionem eſſe in conſideratione quotidianæ gratiæ Dei, & in eorum correctione, qui contra ſentiunt*, INTEGRA RATIONE CONSISTERE, ita vt *integrum poſſint præbere Doctorem.*

Innocẽt. ad Synod. Carthag.

Epiſt. 96. apud Aug.

Hæc etiam cauſa eſt, cur Zozymus Papa Carthaginenſem Synodum ipſius tempore celebratam, omneſque doctrinales Canones eius, quos ex Auguſtini libris Antiſtites Afri ad Pelagianam hæreſin jugulandam prompſerant, ſuo calculo probauerit, & auctoritate roborauerit. *Africanorum*, ait Proſper, *Conciliorum decretis beatæ recordationis Papa Zozymus ſentẽtiæ ſuæ robur annexuit, & ad impiorum detruncationem gladio Petri dexteram omnium armauit Antiſtitum.* Quod & ſanctus Leo fecit, dum ſeruari præcepit *omnia decreta Synodalia, quæ ad exciſionem huius hæreſeos Pelagianæ, Apoſtolicæ Sedis confirmauit auctoritas.*

Lib. contra Coll. in fin.

Leo Ep. 86. ad Nicetam aquil. Epiſ.

Hæc etiam cauſa eſt, cur Celeſtinus Pontifex, omnes præcedentium Synodorum Canones ex Auguſtini ſcriptis excerptos, & auctoritate conditos approbauerit: *Africanorũ Conciliorum quaſdam ſententias vtique ſuas fecerunt Apoſtolici Antiſtites, dum illas comprobarunt*, inquit ipſe Celeſtinus: & de decretis contra Pelagianos exaratis Proſper: *Prædeceſſorum ſuorum ſtatuta & decreta Synodalia inuiolabiliter ſeruãda cenſebat.* Sed & vniuerſa ſancti Auguſtini ſcripta de gratia Dei magnificentiſſimo laudauit encomio, grauiſſimâque auctoritate comprobauit, vt nũquam vel rumore ſiniſtræ ſuſpicionis alicuius, quaſi vel erraſſet, vel exceſſiſſet in tuenda Dei gratia vel deprimenda voluntatis libertate modũ, aſperſum eſſe declaret. *Auguſtinum ſanctæ recordationis virum, pro vita ſua atq; meritis in noſtra cõmunione ſemper habuimus, nec vnquã hunc ſiniſtræ ſuſpicionis ſaltem rumor aſperſit: quem tantæ ſcientiæ olim fuiſſe ſemper meminimus, vt inter magiſtros optimos, etiã à meis deceſſoribus haberetur. Bene ergò de eo omnes in commune ſenſerunt, vtpote qui vbique cũctis & amori fuerit & honori.* Quod elogium ſanctus Proſper in ſanctum Auguſtinum à Celeſtino collatum trauit, eo quòd quidam calumniatores, vt nouas doctrinas ſuas ab Auguſtini auctoritate ac cenſurà ſubtraherent, ſcripta eius reprehenderent. Itaque *librorum*, inquit, *qui errantibus diſplicebant, pietati laudatã, quid oporteret de eorũ auctoritate ſõtiri, ſancto manifeſtauit eloquio*; multũmq; miratur, quòd *contra iſtã clariſſimæ laudationis tubã, contra iſtã ſacratiſſimi teſtimonij dignitatẽ*, quo ſcripta ſancti Auguſtini contra Pelagianos omnia ab Apoſtolica Sede probata ſũt, *audeat quiſquã malignæ interpretationis murmur emittere.*

Celeſtin. in Epiſt. ad Epiſc. Gall.

Proſp. lib. cont. Collat. in fine.

Celeſt. Papa in Epiſt. ad Epiſc. Gall.

Proſp. lib. cont. Gall. in fine.

Hæc etiam cauſa eſt, cur Hormiſda Pontifex, cum Poſſeſſorem Epiſcopum Africanum docere vellet, quid Catholica Eccleſia de Dei gratia & arbitrij libertate ſentiret, remittat ipſum ad Auguſtini monumenta contra Pelagianos exarata, tanquam ad Catholicæ fidei armamentarium: *De arbitrio tamen libero*, inquit, *& gratia Dei, quid Romana, hoc eſt, Catholica ſequatur & aſſeueret Eccleſia, licet in varijs libris B. Auguſtini, & maximè ad Hilarium & Proſperum poſſit cognoſci, tamen in ſcrinijs Eccleſiaſticis expreſſa capitula continentur.* Quæ capitula non ſunt etiam alia, quàm quæ ex libris Auguſtini excepta fuerunt, & Synodorũ Africanarum & Apoſtolicæ Sedis auctoritate ſtabilita.

Hormiſdà Epiſt. 70. ad Poſſeſſorem Epiſc.

Hæc etiam cauſa eſt, cur Felix Secundus Pon-

tifex vt quibuſdam placet, cùm Epiſcopos Galliæ de Catholica fide inſtructiores, & aduerſus Pelagianam hæreſin munitos reddere niteretur, ad ſecundam Arauſicanam Synodum, ipſiſſimas ſententias, ex Auguſtini libris à ſancto Proſpero jam olim excerptas, eodem ordine & verbis Auguſtini, quibus excerptæ fuerant deſtinauerit, eaſque tanquam fidei Catholicæ regulam ſanxerit. Continent autem medullam totius doctrinæ, quam ſanctus Auguſtinus contra Pelagianam hæreſin ſcripſit, quemadmodum ſemen totius arboris molem, quæ ex ipſo prodit virtute mirabili complectitur.

Felix II. vel alius Papa ad Synod. Arauſ.

Hæc etiam cauſa eſt, cur Ioannes Secundus Romanus Pontifex ſancti Auguſtini auctoritatem inuſitato elogio poſteris conſecrans, & à præcedentibus Pontificibus jam ſæpius conſecratam eſſe fideliter teſtans: *Sanctus*, inquit, *Auguſtinus, cuius doctrinam ſecundùm prædeceſſorum meorum ſtatuta*, ROMANA SEQVITVR, AT SERVAT ECCLESIA. Quis vnquam auctoris vllius ſcripta tot laudibus à ſummis Eccleſiæ Præſulibus cumulari vidit, tantâque auctoritate toties confirmari? Vt ſanè poſt Canonicos ſcriptores nihil ſanctius, nihil rectius, nihil Catholicæ fidei conguentius eſſe in Eccleſia ab vllo ſcriptore exaratum, quàm ea quæ contra pelagianos ab Auguſtino ſcripta ſunt, jure merito aſſeruare poſſimus; ſummuſque Pontifex Clemens Octauus, non ſine magna cauſa, *doctrinam Auguſtini Eccleſiæ quaſi dotem relictam eſſe aſſeruerit.*

Ioannes II. in Epiſt. 3. ad quoſdam ſenat.

CAPVT XVI.

QVANTA LIBERTAS ET procacia quorundam recentiorum, in cenſenda damnandaque Auguſtini doctrina, quam tantoperè Romana Eccleſia admirata eſt.

QVÆ quidem paulò latiùs huc adduximus, vt illa immoderatio quorundã recentiorum reprimeretur, qui cùm fortè animaduerterent, non pauca doctrinæ capita, quæ magis ex ingenij ſublimitate, quàm ex antiquorum auctoritate pepererunt, Auguſtino capitaliter aduerſari, non ſolùm cum priſcis Auguſtini contradictoribus à Celeſtino compreſſis, *piiſſimo diſputatori obuiare præſumunt, & tanquam neceſſarium modum exceſſerit* in his ipſis materiis contra Pelagianos ventilatis *obloqui* non verẽtur, ſed etiam auſi ſunt nonnunquam inter ſuos dicere, multis erroribus inuolutum iri, qui Theologiam ſancti Auguſtini vellet ſequi, & ſcripto quoque ſubinde hanc immodeſtiam in grauiſſimis capitibus, quæ ſanctus Auguſtinus contra Pelagianos aſſeruit, effuderunt. Aliquando enim doctrinam eius de gratia ſufficiente, quæ eſt vna ex potiſſimis contra Pelagianos diſputatis, philoſophicâ libertate audacter abiiciunt: *Mihi in hac parte non probatur doctrina beati Auguſtini: ſed exiſtimo aliter philoſophandum.* Aliquando *temeritatem* aſcribũt iis, qui Auguſtinum in hac eadem doctrina ſequerentur: *Vnde temerè affirmabimus illud auxilium aliquibus negari.* Et ibidem cõfidenter: *Ab Auguſtino*, inquit, *& aliis* (Patribus) *qui id docuerunt, petere poſſumus, vndenam huius voluntatis Dei certiores fuerũt effecti: Loca enim Scripturæ non facilè declarabimus.* Quaſi verò non & hæretici, aduerſus quos iſtud aſſeruit Auguſtinus, Scripturas eâdem facilitate declarent. Itaque ſatis ibidem indicat Concilium Tridentinum ex modeſtia iſtã

In Epiſt. Cæleſtin. ad Epiſt. Gall.

Vaſquez 1. 2. diſp. 193. c. 3.

1 ãrt. parte Diſp. 97. c. 3.

Ibid.

A Auguſtini ſententiam non damnaſſe. Aliquando ipſam Pelagianã hæreſin quam damnauit Auguſtinus ex eius doctrina de peccato originali ſequi, & ad eam cogi ſectatores Auguſtini profitentur: *Ex ea opinione Auguſtini cogimur incidere in ſententias Pelagij.* Aliquando ſententiam eius de prædeſtinatione arguũt *crudelitatis ac truculentiæ*, ideoque tanquam *deſperationis* occaſionem & incentiuum deſpuunt. Aliquando apertè clamant ſe *in eo Auguſtino aduerſari, cuius ſententiam eſſe ſeueram, & difficilem, & ſe conſentire ſententiæ Græcorum, Gallorum, & Maßilienſium.* Aliquando Auguſtinum *ſub caligine quaſi* conſtitutum non aduertiſſe veritatẽ à recentioribus adinuentam (quam tamen ipſe multis in locis, vt videbitur, fortiſſimè refutauit) B ideoque tam duras dediſſe ſcripturarum expoſitiones. Aliquando nouæ doctrinæ ſpiritu pleni, audent ac dicunt de ſuis ſentẽtiis diuo Auguſtino in grauiſſimo dogmate capitaliter repugnãtibus: *Quæ ſi data explanataque ſemper fuiſſent, fortè neque Pelagiana hæreſis fuiſſet exorta, neque Lutherani tam impudenter arbitrij noſtri libertatem fuiſſent auſi negare, obtendentes, cum diuina gratia, præſcientia, & prædeſtinatione cohærere non poſſe; neque ex Auguſtini opinione, concertationibuſque cum Pelagianis, tot fideles fuiſſent turbati, ad Pelagianoſque defeciſſent; facileque reliquiæ illæ Pelagianorũ in Gallia, quarũ in epiſtolis Proſperi & Hilarij fit mẽtio, fuiſſent extinctæ.*

Vaſquez 1. 2. Diſp. 132. c. 3.

Catharinus

Ozorius de Rubic. & alij apud Vaſq. 1. p. diſp. 91. c. 3.

Molina in concord. ad quæſt. 13. art. 4 & 5. diſput. 1. membr. 6.

Idem ibid. membr. vlt.

Hæc eſt libertas ſpiritus recentiorum quorundã Scholaſticorum, quidquid in Auguſtini doctrina C contra Pelagianos exarata eorum palato non ſapit, liberrimè reſpuentium; hæc modeſtia cenſorũ ſublimiſſimi Doctoris: quem vt omnis antiquitas admirata eſt; ita ipſi tantâ facilitate proterunt aut contemnunt, vt ſi ratiuncula ſuffragari videatur, faciliùs Auguſtinum euerterent, quam ſua ſenſa deſererent; quamuis in aliis omnibus eum ſe tenere fateantur. Sic & olim illi, de quibus dicebat Hilarius ad Auguſtinum: *Planè illud tacere non debeo, quòd ſe dicant tuam Sanctitatem, hoc excepto, in factis & dictis omnibus admirari.* Sed quàm bellè concinat iſta cenſurarum acrimonia, quâ potiſſima doctrinæ capita, quæ aduerſus Pelagianos aſ-D ſeruit, de peccato originali, de gratia ſufficiẽte, de tota natura prædeſtinationis, erroris arguuntur, cum tot elogiis antiquorum, quibus doctrinam eius de gratia tanquam Euangelicam & Apoſtolicam celebrarunt: cum illis oraculis Pontificum Romanorum, quibus aſſerunt, quòd eius doctrinã de gratia & libero arbitrio ſuam fecerint; quòd eam Romana ſequitur & ſeruat Eccleſia; quod ex eius libris cognoſci poſſit, quid Catholica ſequatur & aſſeueret Eccleſia; quod inter magiſtros optimos ſemper à Pontificibus Romanis habitus ſit propter ſcientiæ magnitudinem ac puritatem: quòd eum nunquam ſiniſtræ ſuſpicionis vel ſaltem rumor aſperſerit. Non enim animaduertunt E recentiores iſti; quia Auguſtini principia non ſatis penetrarunt, ſe in illis ipſis capitibus quæ impugnant, non opiniones Auguſtini, ſed Catholicæ doctrinæ fundamenta, quæ Romani Pontifices ex Auguſtini libris hauſta conſecrarunt, vellicare atque concutere. Quod ſuo loco vberiùs demonſtrãdum eſt. Vt non injuriâ dicere poſſimus, eos verè grauiſſimam Apoſtolicæ Sedi iniuriam facere, qui vllum articulum doctrinæ ab eo contra Pelagianos traditæ erroris inſimulant, vel ab antiquorum Romanorum Pontificum ſucceſſoribus, Pio V. aut Gregorio XIII. etiam damnatum putãt. Quaſi verò veritas eſſe poſſet aduerſa veritati; vel propter ſubintroductas opiniones nouas Auguſtino capitaliter diſſonantes, id quòd verè

Hilar. in Epiſt. ad Auguſt.

Auguſtinus docuit, ab eius auctoritate remoueri A deberet, vel Auguſtinus Romanæ Sedi ſemper probatiſſimus, cum Romana Sede committi.

CAPVT XVII.

NATVRALIS ET GRATVITI luminis abundantiâ Auguſtinus omnes Scriptores Græcos & Latinos ſuperauit.

QVAPROPTER ſi quis pro dignitate diuinum iſtud ingenium Auguſtini celebrare vellet, meritò mihi duo dicere B poſſe videtur; quorum alterum naturam, alterum Dei gratiam ſpectat. Et primùm quidem veriſſimè meo iudicio ſtatueret; nemini mortalium, qui ab Apoſtolorum, addo ab omniũ Scriptorum Græcorum aut Latinorum temporibus, huc vſque ſcriptis claruerunt, tam ſublime, acutum, vaſtum, prodigioſumque ingenium diuinitus obtigiſſe, quàm ſancto Auguſtino datum fuit. Non hoc incertis conjecturis, non ex laudibus amantium fauori eius decantatis, ſed ex propria viri modeſtiſſimi & humillimi confeſſione coram Deo teſte veritatis fusâ deprehendimus. *Lib. 4. Confeſſ. c. 16.* Quis enim noſtrûm vidit vnquam aut expertus C eſt, quis legit, quis famâ audiuit huiuſmodi naturalis ingenij portentum, quo viginti fermè annorum adoleſcentulus Categorias Ariſtotelis, quibus eruditi etiam nunc, tanquam in neſcio quid magnum ac diuinum ſuſpenſi inhiantes, Commẽtarijs diuerſis obſcuritates earum ac difficultates auditoribus diſcutiunt, legit ſolus & intellexit; & ita intellexit, vt ei apertè loqui viderentur, & ij, qui eas magiſtris eruditiſſimis multa in puluere depingentibus penetrauerant, nihil aliud ei dicere potuerint, quàm ipſe ſolus apud ſeipſum legens aſſecutus erat? Quo libros omnes artium; quas liberales vocant, per ſeipſum legit & intellexit, quoſcumque legere potuit. Quo quicquid de arte loquendi & diſſerendi, quicquid de dimenſionibus figurarum, & de muſi- D cis, & de numeris, ſine magna difficultate, nullo hominum tradente, penetrauit. Et mirabatur iſtas diſciplinas tam tardè ab alijs capi, quarum *Ibid.* *tot nodoſiſſimos libros nullo adminiculo humani magiſterij agilitate enodauerat. Non enim ſentiebam*, inquit, *illas artes etiam à ſtudioſis & ingenioſis difficillimè intelligi, niſi cum eis eaſdem conabar exponere.* ET ERAT ILLE EXCELLENTISSIMVS IN EIS, QVI ME EXPONENTEM NON TARDIVS SEQVERETVR. Intret hîc quiſquis ingenioſiſſimorum & acutiſſimorum volet, in ſecretarium conſcientiæ ſuæ, & propriâ experientia, quam ex laborioſa diſciplinarum liberalium exercitatio- E ne cepit, luculentè deprehendet niſi fallor, quanto interuallo ſua ab illa Auguſtini celeritate tarditas diſtet: Intret etiam in receſſus abſconditos memoriæ ſuæ, & videat, vtrum quiſquam antiquorum aut nouorum, qui ſe ſcriptis poſteritati commendarunt, ſine omni humano magiſterio liberales artes omnes tantâ celeritate, tantâ facilitate, tantâ ſublimitate ſe didiciſſe, veraciter glorietur. Sed crepundia iſta puerilia cenſueris, ſi cum illa prodigioſa celeritate capiendæ ſacræ Theologiæ, & profunditate penetrandæ conferantur. Nam quemadmodum nemo mortalium Auguſtino in Dialecticis, Phyſicis, Arithmeticis, Muſicis, Geometricis, artibuſque cæteris liberalibus percipiendis dux & magiſter fuit; ita nemo ei profundiſſimam illam ſacræ Theologiæ ſcientiam tradidit: ſed vſque ad conuerſionem omnis Doctoris Catholici inexpertus, à baptiſmo repentè profundiſſimos illos libros exarauit de libero arbitrio, de vera religione, & ſimiles, in quibus pleraque veræ Theologiæ profunda principia, quibus per totam vitam poſtea vſus eſt, continentur, quibuſque penetrandis eruditiſſimi ſudant. Sed quòd omnem admirationem ſuperat, ita ſtatim à baptiſmo, ab omni humano magiſterio ſeparatus, Theologiam explicuit, vt ſi errorẽ illum Semi-Pelagianum excipias, quem ipſe vti Deo illuſtrante depoſuit, ita poſt tot eius diſputationes, quidam Catholicorum, qui doctiſſimi cenſentur, in hunc vſque diem deponere vix aut nullo modo poſſunt, nihil ad mortem vſque alicujus momenti quod veram Theologiam ſpectet, retractauerit. Nam illi duo libri, Retractationum magnâ ex parte potiùs in explicanda doctrina eius, & in præcauendis alienis erroribus, quàm in corrigendis proprijs verſantur.

Alterum itaque quod ad gratiam ſpectat, veriſſimum de Auguſtino dici poteſt, nemini antiquorum Patrum tantam vim cæleſtis lucis diuinitus illapſam eſſe ad abſtruſa quæque Chriſtianæ fidei ſacramenta penetranda. Cum enim diuina gratia ſit huius terræ gloria, quâ ſolâ nouum Teſtamentum ab antiquo diſtinguitur, quemadmodum ab hoc nouæ legis fœdere, connubium, quod in cœlo nobiſcum inibit Deus, torrente voluptatis & gloriæ tanquam gratiæ plenitudine diſcernitur: neceſſarium profectò fuit, vt quodam radio luminis gloriæ perſtrictus fuerit, quo iſta myſteria in hac ignorantiæ caligine & ſcandalorum multitudine tam liquidò penetrauit. Fieri enim nullo pacto poteſt, vt tam implexum & caliginoſum argumentum, tantopere à ſenſibus & intelligentia naturali Spirituum angelicorum remotũ, quod nemo, nemo, inquam, vnus Patrum præcedentium vel tantillùm explicare tentauerat, nec niſi imperfectis phraſibus, quas ipſa fides & preces fidelium ſecum afferunt, expreſſerat; quod vnicum eſt Theologiæ noſtræ cõpedium; quod omnium Chriſtianarum actionum & paſſionum & contemplationum eſt ſcaturigo, tantâ luce ſoliditateq; diſpeſcuerit, vt ab Eccleſia nihil ei detractum ſit; tantâ ſimul vbertate diduxerit ac diffuderit, vt ei poſtea nihil adiectum ſit, ſed ipſiſſima tanti Doctoris verba in decreta fidei tranſiuerint, niſi lumine tantò excellentiore in gratiarum ordine cæteris præſtitiſſet, quantò acies naturalis eius ingenij vim intelligentiæ cæterorum ſubtilitate ſuperauit. Non enim per fidem tantùm, ſed per fidei intellectum abſtruſarumq; rationum põdera de rebus hiſce diſſeruit: ad quod duorum luminum, quibus Theologicæ conſecutiones extrahuntur naturæ, inquam, & gratiæ conjunctio, ſingulariſque prærogatiua neceſſaria eſt. Quo factum eſt, (ſi de me ipſo ingenuè loqui licet) vt nõ ſine ſacra quadam admiratione & pauore non ſemel libros quoſdam profundiores legerim, animoque recoluerim: in quibus tanta ſoliditate & profunditate, arcaniſſima totius gratiæ fundamẽta primus inter omnes Patres, (in quorũ ſcriptis nec veſtigium eorum videre licet) eruit, tantaque luce & ſecuritate de ſecretiſſimis myſteriis diſputat, quaſi de rebus in Eccleſia tritiſſimis, ac de ipſis Chriſtianæ fidei rudimentis loqueretur.

Sed ad efferendam diuini luminis magnitudinem, quo iſte Doctor antecelluit, nihil euidentius afferri poſſe videtur, quàm quòd inter peritos Eccleſiaſticæ antiquitatis conſtat, nullam hæreſin à Chriſto paſſo tot rationũ naturaliũ præſidijs

munitam fuiſſe; nullam plauſibilius atque animoſius aduerſus Catholicorum arma reſtitiſſe; nullam tot effugijs eluſiſſe conatus oppugnantium; nullam toties confractò cæſoque toto corpore, inſtar ſerpentium, in vna corporis particula totum virus vireſque reſeruaſſe; nullam toties profligatam & protritam, integerrimam aciem tantò majore, quantò occultiore periculo vſque in noſtra ſæcula reſtauraſſe, quàm eam hæreſin diuinæ gratiæ perduellem, quæ ab Auguſtini ingenio & calamo profligata eſt. Promptum eſſet hæc omnia luculentiùs demonſtrare, niſi in hac proœmiali diſſertatione potiùs rerum capita quodam quaſi ſaltu tangendo tranſilire cogeret, quam vberiori ſermone dilatare.

Vnum tamen obſeruatione magnopere dignum eſt, quod quemadmodum diuinæ ſapientiæ profunditas in eo eluxit mirabilior, quòd ex contrarijs elementis mundi ſpectabilis compaginem coaleſcere fecit: ita non mediocriter prodigioſum illud ingenium ex eo inclaruit, quòd inter quatuor errores velut inter quatuor ventos tunc temporis in hoc Oceano colluctātes, quorum hic gratiam Dei ille liberum hominis arbitrium deſtrueret; vnus homines omnes naturâ bonos, alter omnes naturâ malos aſtrueret, viam regiam, inter omnes intactus gradiendo, ſine vulnere, ſine errore omnibus ſe ſectari volentibus aperuerit.

CAPVT XVIII.

MIRIS ELOGIIS AVGVSTINI *facundia, eruditio, ſapientia à Scriptoribus ſui temporis, & poſteris celebrata eſt.*

HINC igitur profecta eſt illa incompatabilis opinio, quam de ipſius iam defuncti eruditione & ſapiētia tota Chriſti Eccleſia ſemper habuit & vſque ad nouiſſimi iudicij diem magis magiſque floreſcentem habitura eſt. Hinc expreſſa illa elogia multiplicia, & D homini mortali inuſitata, quibus etiam tum viuens à viuentibus viris magnis atque eruditis, præ admirationis magnitudine, prædicatus eſt. Nam inde natæ ſunt illæ voces, quibus propter neruoſiſſimam facundiam libri ij ſius dicebantur a *eruditiſſimi, & omni eloquentiæ ſplendore fulgentes* ita vt b *non tantâ induſtriâ Auitianæ domus micarent marmora, quantâ eius ſcripta perlucerent eloquentiâ*: ipſe verò c *ſummus vbique Orator, & Deus penè totius eloquentiæ*. Propter doctrinæ ſapientiæque incomparabilem profunditatem, d *Benedictus Doctor Iſraël*; e *ſal terræ, fiſtula aquæ viuæ, vena fontis æterni*, f *Tuba Domini*, g *Diuini fontis vbertas*, h *Fons rebus, oraculum legis*, i *Præſidium legis*, k *Homo cœleſtis*; l *Vir cœleſtis ſapientiæ*; m *Spiritus igneus*, n *Excellentiſſimæ auctoritatis*; *præſtantiſſimus magiſter gratiæ*, o *Specula paſtoralis turris validiſſima*, p *Conditor antiquæ fidei*, q *Doctrinæ Chriſtianæ culmen*; r *Admirabilis*, ita vt ſ *Legis deeſſet quicquid eum contingeret ignorare*, t *Pater Patrum, Doctor Doctorum*; u *Spiritu exultationis ab ipſo duce & fonte ſapientiam illuminatus*, x *Sublimius omnibus volans, omnium ſcrutator*, y *Par Angelis in feruore, par Prophetis in abſconditorum myſteriorum reuelatione, par Apoſtolis in prædicatione, imago diuinitatis, abyſſus ſapientiæ*, z *incomparabiliter honorandus, ineffabiliter mirabilis.* Qui tantâ ſcripſit eruditionis profunditate, a *Vt iuſ ſclata diuinitus*

a Hieron. Epiſt. 30. apud Aug.
b Secund. in Ep. ad Aug. Tom. 6
c Idem ibid.
d Paulin. Epiſt. 18. apud Aug.
e Idem Ep. 31. ibid. m.
f Idem ibid. Epiſt. 36.
g [illegible] Deus Ep. ad Aug. tom. 6.
h. Audax Epiſt. 139. apud Aug.
i Nectar. Epiſt. 233. ibid.
k Poſſid. Ep. ad Maced.
l Darius. Epiſt. 263. apud Aug.
m Oroſius in Commit.
n Proſp. Ep. ad Rufin.
o Idem cont. Collat.
p Hier. Ep. 25. apud Aug.
q [illegible] Epiſt. 231. ibid.

A *verba crederentur*, vt b *quicquid dici poſſet, & ſublimi ingenio de ſanctarum Scripturarum hauriri fontibus, poneret atque diſſereret.* Tanta loquebatur doctrinæ affluentia, vt c *millies, & omni numero ſe plus beatos crederent ſi præſentibus datum eſſet intueri verè ſidereos vultus eius, vocemque diuinam, ac diuina canentem haurire licuiſſet.* Tantâ docebat auctoritate, & ſapientiâ, vt homines d *putarent ſe quaſdam immortalitatis leges non modò de cœlo, ſed in ipſa conſtitutos cœla ſuſcipere; & quaſdam Dei voces non longè de templo ſed propè ipſum Dei aſtantes tribunal audire.* Hæc profectò & ſimilia, quibus antiquorum cum ipſo viuentium ſcripta plena ſunt, manifeſtiſſimè demonſtrant, quam ſublimis eruditionis, & ſapientiæ, & auctoritate Doctor ille B Doctorum in eruditiſſimo ſæculo, ab eruditiſſimis viris habitus fuerit; vt ſupra modum admiranda ſit illa quorundam Philoſophorum recentiorum immodeſtia, qui inſtar leporum leoni mortuo inſultātium, ſimul atque ratiunculâ quâpiam ſe armatos putant, capitales doctrinas eius aduerſus Pelagianos conſtantiſſimè traditas, & à ſummis Eccleſiæ Præſulibus toties comprobatas, quas neque cum illa ſedulitate, qua oportebat, librorum videlicet omnium excuſſione diligenti ſcire ſtuduerunt, nec vllo modo earum fundamenta penetrarunt, tam inſolenter inuadunt, eumque caliginis, ignorantiæ temeritatis, erroris, ac tantùm non hæreſeos Pelagianæ redargue- C re non verentur. Quorum noui plumbeique pugiunculi ſi immobili iſti rupi, detecta aliquando genuina veritate, quam ipſe docuit, illiderentur, fortaſſis arma omnia repercuſſa obtuſaque manibus exciderent, nec aliud exarmatis præſidium, niſi pertinacia, aut palinodia ſupereſſet. Quod magnum beneficium præſentique perturbationi, Scholaſticæ Theologiæ magnoperè neceſſarium vt Deus præſtet, ſpiritu ſuo tam docentium, quàm diſcentium animos illuſtrando, magnis precibus interpellandus eſt; & Auguſtini ſcripta, quod vnicum tanto malo remedium eſt diligentius & reuerentius, quàm hactenus à quibuſdam factum eſt, conſulenda. Longè quippe integrius profun- D diuſque veritas in ipſis latet, & longius ab ea plerique receſſerint, quàm vulgus Doctorum recentiorum ſuſpicatur. Nos interim in tanti Doctoris mirabilibus pro noſtro modulo referandis pergamus, eòque porrò ſtylum noſtrum conuertamus, quòd diuinæ gratiæ efficaciam adhuc luculentius totius vitæ praxi, quam ſermonibus, lucubrationumque monumentis expreſſerit.

r Idem ibid. & Paulin. Epiſt. 31. apud Aug.
ſ Voluſ. Ep. 2. ad Aug.
t Poſſid. ad Macedon.
u Paulin. Epiſt. 249. apud Aug.
x Idem Ep. ad Valer.
y Poſſid. ad Macedon.
z Proſp. Epiſt. ad Auguſt.
a Paulin. Epiſt. 35. ad Auguſt.
b Hier. Epi 30. ad Aug.
c Darius Comes Epi 263. ad Aug
d Ibid.

CAPVT XIX.

VIS GRATIÆ MAGIS VITÆ, *praxi in Auguſtino, quàm ſtylo ab eo ex-* E *preſſa eſt, conuerſione mirabili, quâ Magdalenæ, Petro & præcipuè Paulo ſimilis fuit; inſtitutione Religioſorum, qui in quinquaginta quatuor Ordines diffuſi ſunt aliiſque multis.*

VBI nobis occurrit primo loco mirabilis illa & extra naturalem rerum ordinem diuinitus perpetrata conuerſio: quæ tanquam diuinæ gratiæ ſpeculum & compendium clariùs vires eius ac naturam oculis opinionum prauitate non lippientibus exponit, quam quicquid in ſcriptis voluminibus de eius efficacia

conſignauit. Cùm enim totius vitæ ſtadio vſque A ad annum circiter tertium ſupra trigeſimum & amorum & morum fœditate diffluxiſſet, prauarumque conſuetudinum ferreis vinculis innexus, longo irritoque conatu duriſſimam concupiſcentiarum ſuarum ſeruitutem non potuiſſet excutere, vno impetu ſuborta eſt ingens procella ferens ingentem imbrem lachrymarum: quâ tempeſtate Spiritu Domini flante ſuſcitatâ, omnes catenæ quibus tenebatur repente diruptæ ſunt, & velut impellente turbine ab vno extremo in alterum, à vita turbulentiſſima & fœdiſſima in pacatiſſimam, caſtiſſimamque tranſlatus eſt. Quibus profectò tot annorum ſuſpirijs, per quæ in placitum B vitamque ſanctiorem, ſtimulis timoris, pudoris, ac amoris agitatus totis anhelabat viſceribus, quid docemur niſi animam tot impedimentis implicatam, tot vinculis carnis & ſanguinis, ſub diaboli poteſtate captiuam, nulla arte, nulla vi, niſi inuſitato Spiritus omnipotentis miraculo, in felicem illam arbitrij libertatem reſpirare potuiſſe? De qua ipſe admirabundus quodam loco clamat: *Vbi erat tam annoſo tempore, & de quo imo altoque ſecreto euocatum eſt in momento liberum arbitrium meum, quo ſubderem ceruicem leui iugo tuo, & humeros leui ſarcinæ tuæ, Chriſte* IESV, *adiutor meus & redemptor meus?*

Lib. 9. Confeſſ. c. 1.

Quare cùm nihil præceſſerit, cui potentiſſimus ille repentinæ commotionis impetus aſcribi C poſſit, ſine temeritate dixero, Auguſtinum in conuerſione ſua ſimilem fuiſſe Magdalenæ, quæ diuini amoris illapſu inflammata, torrenteque lachrymarum inundata, omnes vitæ priſtinæ fœditates, omnes mundi & carnis imagines repente deleuit. Similem eſſe Apoſtolis veritatis, quorum antea viles animas, & in terra repentes, vno igne Pentecoſtes, quicquid ligni, fœni, ac ſtipulæ ſupererat exurente, factus etiam repente de cœlo ſonus, tanquam aduenientis ſpiritus vehementis, ad virtutum omnium culmen abripuit. Similem fuiſſe ſancto Petro, qui poſt promiſſa toties violata, quibus ſe Deo animamque deuouerat ſuam, vno reſpectu interiore ſubitò commutatus eſt. Similem denique fuiſſe ſancto Paulo, quia pariter vnâ D voce cœlitus perſonante: *Tolle lege*, vno ictu oculorum ad eam animi pacem ac promptitudinem conuerſus eſt, vt cum Paulo diuino tonitru proſtrato, toto corde ingeminaret: *Domine quid me vis facere? Quàm*, inquit, *ſuaue mihi ſubitò factum eſt carere ſuauitatibus nugarum? & quas amittere metus fuerat, iam dimittere gaudium erat.* Hinc vti Paulo ſquamæ ab oculis illuminatis deciderunt ita Auguſtino ſtatim cum fine illius ſententiæ, *quaſi luce ſecuritatis infuſâ, omnes dubitationis tenebræ diffugerunt.*

Lib. 9. Confeſſ. c. vlt.

Lib. 9. Confeſſ. c. 1.

A quorum quidem ſanctorum ſimilitudine; Magdalenæ inquam, Apoſtolorum Petri, & Pauli, nec hoc abludit in Auguſtino, quòd ſem- E per deinceps iuerit de virtute in virtutem, tam indiſſolubili gratiarum ſubſequentium catena, vt eum nulla ſæcularis tẽpeſtas à ſeuerioris vitæ tramite diſtraxerit; tam vberi præclaroque progreſſu, vt ipſe non minùs luculentum ſpeculum & exemplar Religioſis, Presbyteris, atque Epiſcopis expreſſerit quàm Apoſtoli ipſi Auguſtino, totique populo Chriſtiano præbuerunt.

Primus enim ille fuit, qui Religioſos Monachorum ordines in Africam inuexit, & in diuerſas eius plagas ſparſit. Vnde Eremitæ, cæterique Religioſi ſub tanti ducis vexillo merentes prodierunt: qui tantâ multitudine ex illa Auguſtini Spiritus fœcunditate propagati ſunt, vt à nonnullis quatuor ſupra quinquaginta ordines ſub Imperatoris Auguſtini nomine & patrocinio inclyti numerentur; adeòque, vt verbo dicam, ne æmulationes concitem eius laudibus qui iſto telo: *Non in contentione & æmulatione*, conuerſus eſt, tot Religioſorũ examina ſanctus iſte profudit vt proximè ad illas myriades Monachorum acceſſerint, qui ſub magni Benedicti diſciplina militarunt. Exaggerent hoc argumẽtum, quorum vberius eſt eloquium, & vis orandi in pulpitis trita: Vnum dico non immeritò Apoſtolis in ſua conuerſione fuiſſe comparatum, qui eorum veſtigia in vita reliqua tam probè ac propè preſſit, vt haud ſecus atque illi, filiorum pater innumerabilium eſſe promeruerit, qui eum Apoſtolum ſuum indigetando, gratulabundi de Auguſtino canunt, quod de Paulo gentes: *Nam ſi decem millia Pædagogorum habeatis in Chriſto, ſed non multos Patres. Nam in Chriſto* IESV *ego vos genui.* Sed ad alia porrò propero.

Rom. 13.

1. Cor.

Primus ille fuit, qui inter omnes Presbyteros Africæ multitudine Eccleſiarum celeberrimæ, dignus habitus fuit, qui Epiſcopalem Cathedram ad Euangelium prædicandum Antiſtite ſuo præſente conſcenderet. Quo honore nemo ante ipſum ex Africanis Presbyteris affectus fuerat.

Primus ille fuit, qui temporibus illis in Africa vitam cum Clero ſuo communem inſtituerit: cum etiam circa Cypriani tempora portionem Epiſcopalem ſeparatam fuiſſe, Cypriani ipſius teſtimonio diluceſcat. At proprietatem ſemper Auguſtinus tantoperè auerſatus eſt, vt non ſacrorum Canonum interdicto, quorum cancellis noſtrorum temporum auaritia coerceri debuit, ſed præ paupertate Teſtamentum nullum fecerit.

Primus ille fuit, qui Canonicos Religioſoſque contubernio ſibi conuictuque ſociauit, ex quo fluxit, vt ambo pariter nomen eius, memoriamque venerentur.

Primus ille ipſe atque vltimus huc vſque fuit, qui poſt Apoſtolos duo extrema pœnè ex diametro diſſidentia tam vitâ quàm doctrinâ accuratiſſimè copulauit, eruditionem altiſſimam, quâ omnibus vel antè vel poſt in Eccleſia Chriſti celebratis antecelluit, cum humilitate profundiſſima: per quàm raro vel nullo fortaſſis alio exemplo factum eſt, vt illa vitæ ipſius in ſtultiſſima ſpurciſſimaque hæreſi tranſactæ turpitudo, & miranda lubricitas, cum vix paucis domeſticis, quorum etiam fidem ſuperabat, innotuiſſet, toti deinde orbi, quàm late ab Occidente in Orientem vſque patet & vſque ad ſuum excidium patebit, confeſſione omnium publicarum celeberrima diuulgata ſit.

CAPVT XX.

SIMILITVDO PAVLI ET Auguſtini mira, in indicijs diuinæ electionis, quæ in vita vtriuſque etiam diſſoluta micuerunt.

SEd ſicut hac in re mira ſimilitudo cum illo Apoſtolo adumbrata fuit, qui ſcientiæ ſublimitate in tertium cœlum raptus, & humilitatis profunditate Apoſtolorum minimus perſecutor Eccleſiæ, & abortiuus à ſeipſo nominatus eſt, ita in eo magna vtriuſque paritas eluceſcit, quòd in amborum vita ac moribus, quando etiam vitijs quàm maximè & fœditate diffluebat,

veſtigia quædam electionis occulta , futuræque frugis diuinis manibus impreſſa atque oculi manifeſtè claruerunt ; perinde atque aurum licet in terra occultantium, rei metallicæ peritis, neſcio quibus indicijs ſeſe prodit.

Sed vt occultiores illas electionis lineas, quas in ardore perſequentis ac furentis Pauli myſtici mirantur , ipſis quoque colligendas relinquam, breuibus dicam eas , quæ in Auguſtino quantumuis vitijs proſtituto nituerunt.

Et quidem non obſcurum indolis magnæ futuræque ſpei veſtigium in eo emicuit, quòd ab octauo decimo circiter anno, quo Hortenſij lectione ad ſapientiam indagandam incitatus eſt, incredibili mentis ardore, per omne ſectarum genus fugitantem veritatem , vt ardentius amaretur, inſecutus eſt. Hanc enim vt inueniret , ex Catholica ſtabilitate , in Manichæa deliria præcipitatus eſt; vbi deceptum ſe gemendo, per fœditates Epicuri in Academicorum fluctuationes delatus eſt : ex quibus per ambages , ad eum vnde exiuerat portum Catholicum remearet. *Immortalitatem*, inquit ipſe, *ſapientiæ concupiſcebam æſtu cordis incredibili. Quomodo ardebam, Deus meus, quomodo ardebam euolare à terrenis ad te, & neſciebā, quid ageres mecum!* Non exiguum ſanè ſecretioris illius electionis veſtigium eſt ardor ille veritatis , quæ Deus noſter eſt, aſſequendæ. Sic enim & ſanctus Iuſtinus Martyr paribus per omnes Philoſophorū ſectas, gyris venando veritatem , eam prælucentem in Catholica tandem Eccleſia, vt ipſe teſtatur in dialogo cum Triphone, conſecutus eſt.

Lib. 3. Confeſſ. c. 4.

Nec inferius eiuſdem rei argumentum eſt, illud omnium ſectarum, librorumque faſtidium, vnde Saluatoris IESV nomen exulabat. Hoc enim nomen *quia in ipſo adhuc lacte matris tenerum cor eius piè biberat, & altè retinebat, quicquid ſine hoc nomine fuiſſet, quamuis literatum, & expolitum & veridicum, non eum totum rapiebat.* Adde inſignem illam fidem, quâ licet Manichæus in obeundo docendi munere, ſine dolo docendo dolos, erga diſcipulos excellebat: *Vidiſti*, inquit, *me de longè lapſantem in lubrico & in multo fumo ſcintillantem fidem meam, quam exhibebam in illo magiſterio diligentibus vanitatem, & quærentibus mendacium ſocius eorum.*

Ibid. — *Lib. 4. Confeſſ. c. 2.*

Quantæ porrò & quàm præſtantis animæ characterem exprimit illud odium magorum, & illa adoleſcentis integritas , ſub vanitate ad fortunæ ſplendores anhelantis, quâ victoriam Aruſpici in agone poetico pollicenti reſpondit : *Nec ſi corona illa eſſet immortaliter aurea, muſcam pro victoria mea finerem necari.*

Ibid.

Iam verò ſi dici ſolet , eos qui longiùs à Deo inſanis amoribus receſſerunt, poſtquam ad ſanitatem redeunt , flammis pudici ac veri amoris acrioribus inardeſcere, vt Magdalena fidem facit : cùm præteritorum ſæculorum nemo tantâ profunditate diuini amoris arcana perſcrutans aperuerit, quàm Auguſtinus, nemini dubium videtur eſſe poſſe, quin illa ipſius indoles, quâ ſuos amicos vanus vanos tam arctè diligebat, vt penè ipſa mors eorum interitu iucundior videretur, oculis Dei talis naturæ conditoris indicium & effectus fuerit arcanæ ſuæ electionis , qua illum caſti amoris amplexibus dedicabat. Quem etiam tantâ ſinceritate erga carnalem matrem iam tum vitijs deformis exhibebat, vt teſtimonio & quaſi teſtamēto morientis matris hoc elogium ei adhæſerit, quòd *pius fuerit, nec vnquam ex eius ore audierit in ſe iaculatū durum aut contumelioſum ſermonem.* Parua hæc forſan alicui videantur, ſed non paruæ ſecuturæ frugis diuinæque in eum benignitatis argumenta; quâ talem indolem ad opus ſuum ante mūdi conſtitutionem deſtinauerat. Ex qua etiam arcana vena fluxit , vt ſemper ſapientium conſilijs & conuerſatione delectatus, eorum ipſe ſermonibus fixus inhæreret. Ille verò magnus moriendi metus, futurique iudicij, qui per varias quidem opiniones, nunquam tamen de eius pectore receſſerat , eumque à profundiore voluptatum gurgite reuocabat, quid, quæſo, intelligentibus aliud ſuggerit, niſi iſtum velut ſeuerum Pedagogum ei à Deo datum fuiſſe, qui vas illud electionis ad amorem , felicemque æternitatem , cui deſtinatus erat, adduceret?

Ibid. c. 4. & ſeqq. — *Lib. 9. Confeſſ. c. 12.* — *Lib. 6. Confeſſ. c. vlt.*

His & alijs obſcuris electionis quaſi lineamentis hoc effectum eſt , vt amicis *bonus ac doctus* in profligatiſſima morum diſſolutione videretur : à quibus propterea diligebatur mirificè & nonnullos viciſſim propter *magnam virtutis indolem* diligebat; qui *relicta patria, relicto rure, paterno optime, relictâ domo, & non ſecuturâ matre, nullam aliam ob cauſam ad ipſum* tametſi ad Manichæū cōmigrauerant, niſi vt cum ipſo viuerent, in flagrantiſſimo ſtudio veritatis & ſapientiæ, cui ex occulto electionis afflatu in medijs erroribus inſpirabat. Enim verò cum naturæ non parua pars, doteſque plurimæ tam corporis quàm animi ex occulta illa prædeſtinationis abyſſo in hominem ſcaturiant, quid mirum ſi qua lineamenta diuinis oculis conſpicua illius æterni amoris præ ſe ferat, quo miſericordiæ ſuæ vaſa complectitur?

Lib. 8. Confeſſ. c. 7. — *Ibid.* — *Ibid. c. 10.*

CAPVT XXI.

IN PAVLO ET AVGVSTINO profundus gratiæ Chriſtianæ ſenſus , intelligentia , & prædicatio : quorum fons fuit amor Dei , primus gratiæ effectus.

SED vt alia non pauca prætercam , quibus Pauli & Auguſtini mirabilis in vita & moribus conformitas apparere poſſet, vnum tamen iſtud non poſſum non adijcere, quod velut eadem & fœcunda in vtroque radix , eaſdem etiā actiones in reliqua vita parturiuit. Hæc eſt autem illa admirabilis in vtroque Chriſtianæ gratiæ ſenſus & intelligentia, & prædicatio. Nemo quippe ambigit , quin ſanctus Paulus ipſa diuinæ gratiæ principia nobis reuelauerit, atque de illa cunctis Apoſtolis accuratiùs diſſeruerit. Cui ita ſuccenturiauit Auguſtinus , vt primus antiquorum Patrum omnes gratiæ concluſiones, quæ vſque ad eius tempora in Chriſtianorum fide delituerant, ex Pauli principijs in lucem incredibili profūditate & penetratione deduxerit. Nec verò incongruum, ſi iſta duo lumina pleniorem gratiæ ſenſum hauſerint, qui amplioribus infirmitatibus, in quibus virtus perficitur, fuerant agitati. Quemadmodū enim nihil magis gratiam gratuitam ac victricem eſſe declarat , quàm enormitas peccatorum ; nec medicinæ vim magis arguit , quàm deſperatæ grauitas ægritudinis : ita nemo diuinæ gratiæ mirabilibus, occultiſque myſterijs intelligendis , atque effandis aptior reperitur , quàm qui longâ miſeriarum ſuarum experientiâ profundiùs inſculpſit animo , quid ſit ſub criminum & concupiſcentiæ ſeruitute captiuum eſſe ; quid ſit cum cupiditatibus ſuis luctari; quid ſit ad adipiſcendam victoriam diuino adiutorio indigere; quid ſit denique ex infirmitatum ſuarum vinculis,

quibus ligabatur in libertatem gratiæ reſpirare. Cùm enim, teſte Saluatore, ille plus diligat, cui plus donauit; quibus amoris flammis putamus illos arſiſſe, quorum oculis profundus malorum præteritorum ſenſus aſſiduè beneficij accepti magnitudinem offerebat? Exclamat ipſe: *Quomodo ardebam, Deus meus, quomodo ardebam?* Et in alio loco. *Non dubiâ ſed certâ conſcientiâ, Domine, amo te. Percußiſti cor meum verbo tuo, & amaui te.* Et alibi deficiunt eũ verba, quibus exprimat cœleſtis ardoris magnitudinem: *Vbi illi flammulæ inſtillarunt pretioſißimi vnguenti guttas paucißimas, incredibile, Romaniane, incredibile, & vltra quàm de me fortaſſe & tu credis (quid amplius dicam?) etiam mihi ipſi de me ipſo incredibile incendium concitarunt.* Vis aliquid adhuc amplius? Cùm nihil amaret Auguſtinus vehementiùs, quàm certas rerum ſcientias, ita tamen præ Dei amore æſtuabat, vt de ſeipſo dicat: *Nunc præ illius amore vix mihi veniunt in mentem.* Quantum ardorem fuiſſe neceſſarium eſt, qui omnium dilectiſſimarũ rerum tantam afferat obliuionem, vt vix amplius in mentẽ inciderent? Amore verò ardenti nihil eſt luminoſius; charitate feruidâ nihil ſapientius.

Lib. 3. Confeſſ. c. 4. *Lib. 10. Confeſſ. c. 6.* *Lib. 2. cont. Acad. c. 2.* *Lib. 1. Soliq. c. 5.*

Ex quo ſapiẽter à viris magnis animaduerſum eſt, documenta illa ſublimia de gratia Dei quæ ab Auguſtino poſteritati mandata ſunt, magis ex ipſo diuini amoris incendio quo ardebat, quàm humano ſtudio emicuiſſe. De quo præclarè diſcipulus & contubernalis eius Proſper: *Inter multa Dei dona, quibus illum abundantißimè Spiritus veritatis impleuit, habens etiam* HANC SCIENTIÆ ET SAPIENTIÆ EX DEI CHARITATE VIRTVTEM, *vt non ſolùm iſtam* (hæreſin Pælagianam) *in ſuis detruncationibus palpitantem, ſed etiam multas prius hæreſes inuicto Dei verbo debellaret.* Nempe, vt qui priùs ipſe altiſſimo diuinæ gratiæ, hoc eſt, charitatis ſenſu, *cuius inſpiratio*, ipſo teſte, *propriè gratia eſt.* diuinitus imbutus fuerat, eius ſecreta luculentiùs in aliorum animos docendo transfunderet. Meritò igitur magnum illud elogium ei ab Eccleſia aptatum eſt: *Qui fecerit & docuerit, hic magnus vocabitur in regno cælorum.*

Proſp. Epiſt. ad Rufinum. *Lib. 4. ad Bonif. c. 5.* *Matth. 5.*

CAPVT XXII.

GRATIAM AC THEOLOGIAM poſteri ab Auguſtino didicerunt, etiam S. Thomas.

QVIS enim Doctorum omnium, quos Eccleſia veneratur, ita officia diuini amoris ſeu gratiæ, quæ propriè amorem in noua lege operatur, facto exercuit, & pariter in aliorum emolumentum verbo & ſcripto, eius arcana reſerauit, atque Auguſtinus? Nam inter Græcos quidem Theologicæ doctrinæ princeps olim Origenes; poſt illum S. Chryſoſtomus fuit: ex quo quotquot eum alicuius nominis ſecuti ſunt, velut ex quodam communi fonte omnia ſua præclara in Scripturam documenta deriuarunt, vt abundè Theodoreti, Oecumenij, Theophylacti, ac Damaſceni ſcripta teſtãtur. Sed ita in explicando illo diuino amore ſeu gratia, eorum pleríque diſcipuli infelices fuerunt, vt à nonnullis non ſegniter ab erroribus ſaltem in loquendi modo commiſſis vendicentur. Quicquid enim ſolidi ac præclari à Græcis poſterioribus de diuina gratia proditum eſt, quod perquàm exiguum eſt, totum ex Auguſtini fonte ſcaturiuit.

De Latinis verò hoc ipſum operoſius aſtruere velle, non eſſet aliud, niſi Soli meridiano lumen accendere: cùm ipsâ Eccleſiâ teſte conſtet, Auguſtini veſtigijs inſtitiſſe, quotquot poſteà Theologicam diſciplinam viâ ac ratione tradiderunt. Quicquid enim veræ Theologiæ in Scholaſtica ſancti Thomæ continetur, vſque ad ipſorum articulorum fundamenta, ex Auguſtino ita mutuatum eſt, vt quemadmodum nouum Teſtamentum nihil eſt aliud, niſi vetus reuelatum, & Auguſtini doctrina de gratia Dei nihil præter fidei principia in ſuas diducta concluſiones: ita S. Thomæ ſumma, vbi Theologiam tradit, pro magna parte nihil ſit aliud, niſi Auguſtinus contractus, certâque proportione naturalibus principijs alligatus, *ſecundum quod congruit*, vt ipſe Thomas loquitur, *ad eruditionem incipientium.*

In vita S. Auguſt. *1. parte in præfat.*

Ex quo profectò magnitudo ſancti Auguſtini multò ſplendidiùs eniteſcit. Si enim à nonnullis de ſancto Thoma rectè dictum eſt, quot articulos, tot eius eſſe miracula; quot miraculis ille tandem claruiſſe dicendus eſt, qui ſanctum Thomam tot miraculorum patratorem fecerit? Nihil hîc inuidiam cujuſquam, vel ne ſanctus Thomas ſuccenſeat mihi pertimeſcendum puto, qui quantùm ſanctiſſimo Auguſtino anteceſſori ac magiſtro ſuccumbeat, faciliùs ipſemet forſan pro humilitate ſua, quàm quiſpiam alius amator eius ardentior, quàm prudentior, fateretur. Quaſi verò in Eccleſia Catholica, quæ antiquorum Patrum authoritate nutrita, fidem concipit multitudinem contrahit, obtinet vetuſtatem, & roborat Religionem, non hoc in primis magiſtros eius, Doctoreſque commendaret, quòd anteceſſorum veſtigijs inſiſtentes; illud ipſum in expoſitione fidei imitentur, quod in ipſa fide ſacratum eſt: vbi omnis innouatio ſuſpecta, periculoſa, pernicioſa eſt. Hoc verò ſibi laudi ducere præclarum; non ſi ſupra ruinoſam opinionum fluctuantium arenam, nouas doctrinæ quaſi ſubtilioris & accuratioris macerias exſtruas: ſed ſi ſolidiſſimis antiquorum fundamentis, quos toties probauit columna veritatis Romana Eccleſia, altiorem molem imponas; illa ruderibus Philoſophiæ, nouarumque opinionum obruta denudes, magis publicæ diſcipulorum ſecuritati, quàm priuatæ gloriæ conſulendo. Hanc laudem qui ſancto Thomæ ſurripere volunt, potiſſimam ex eius doctrina margaritam auellunt, alterumque fulcrum longè firmiſſimum ſubtrahunt, cui præcipua doctrinæ ipſius moles incumbit.

CAPVT XXIII.

NOTITIAE VERÈ THEOLOgicæ limites in ſe fixit Auguſtinus.

NEc verò immeritò tantum à poſteris excellentiſſimo Doctori Auguſtino tributum eſt. Cùm enim fides noſtra, ſeu principia Theologiæ Chriſtianæ, quamuis obſcuritate eorum permanente, in aliquam intelligentiam rationis interuentu tranſeant nemo limites illius notitiæ & ratiocinationum Theologicarum propiùs inueniſſe videtur ac fixiſſe, quàm Auguſtinus: quos terminos ab illo fixos, qui accuratioris alicuius doctrinæ prætextu, prætergredi nituntur, nimiùm felices habendi ſunt, ſi non in humanarum opinionum labyrinthis ſine tali duce

aberrantes, proprias imaginationes pro ſcientia ex fide deriuata mirentur.

Ex quibus nobis fortaſſis arbitrandum ſupereſt, ſi ea dempſeris, quæ Eccleſiæ auctoritas poſt Auguſtini tempora definiuit, quicquid ſcientiæ ex fidei fundamentis per rationem eliciendæ ſanctum iſtum latuit etiam poſteros latuiſſe. Quod ita pœnè totius poſteritatis arbitrio verum eſt, vt in omnibus diſceptationibus rerum dogmaticarum, quas quoquo modo in ſcriptis ſuis attigit, omnes quaquauerſum per orbem totum Doctores ſummo ſtudio oſtendere conentur, nihil in medium à ſe proferri, quod non ex Auguſtini lucubrationibus prompſerint. Ita in illa diſputatione factum cernimus, quæ de Conceptione immaculatâ turbauit Hiſpaniam; quæ de primatu Apoſtolicæ Sedis præcipuam Galliæ Facultatem in duas factiones diſtraxit; quæ ante paucos annos de limitibus regiæ poteſtatis in Regni cujuſdam Comitijs ipſos pœnè proceres commiſit; quæ tot annos, tantâ animorum, neruorumque contentione de diuina gratia inter Catholicos viguit; quæ denique Caluiniſtas omnis Eccleſiaſticæ auctoritatis hoſtes, Patrumque perduelles, in Armenianos & Gommariſtas lacerauit. Nimirum omnes & in Chriſti Eccleſiâ, & in Satanæ Synagogâ, & in Regum palatijs, & in Doctorum ſubſellijs Auguſtinum arbitrum depoſcunt, Auguſtini armis atque auctoritate ſeſe muniunt, ac tuentur. De quo meliori ſanè iure dixeris, id quod olim de Socrate Philoſophi, doctrinæ Theologicæ diuerſitatem ex diuerſa ſancti Auguſtini interpretatione fluxiſſe, quemadmodum Philoſophorum ſectæ ex varia Socraticæ doctrinæ intelligētia, teſte Cicerone, dimanarunt; qui cùm de Peripateticis Academicus loqueretur; *Vtrique*, inquit, *Socratici eſſe volumus*. Nempe omnes nunc Auguſtiniani eſſe aut videri volumus.

Lib. 1. off.

CAPVT XXIV.

AVGVSTINVS PATER PAtrum, Doctor Doctorum; primus poſt Scriptores Canonicos; inter omnes verè ſolidus, ſubtilis, irrefragabilis, Angelicus, Seraphicus, excellentiſsimus, & ineffabiliter mirabilis.

QVAMOBREM cùm nemo dubitet, quin inter illos quatuor, qui vulgò nomen Doctorū Eccleſiæ ferunt, Auguſtinus, longè palmam ferat, nemo, arbitror, ſuccenſebit mihi, ſi ipſe primus Doctorum, primus Patrum, primus Eccleſiaſticorum Scriptorum poſt auctores Canonicos appelletur; cuius luce tanquam primi Angeli (quo nomine Epiſcopos tanquam veros Eccleſiæ Doctores Apocalypſis vocat) omnes quodammodò Deus irradiando perfundat, qui quaquâ ratione ad alios erudiendos deſtinati ſunt. Ipſe inter omnes Doctores Eccleſiæ verè *ſolidus* eſt, qui doctrinas de capite & corpore Eccleſiæ, de Trinitate, de baptiſmo, de gratia Dei, tam immobilibus principijs primus fundauit, & explicuit, vt quicquid illi conſonat, ſecuriſſimè amplectendum ſit, quicquid diſſonat, reſpuendum. Ipſe inter omnes verè *ſubtilis*, qui tot ſecreta & mirabilia doctrinæ capita in ſuis lucubrationibus quâdam obſcuritate tecta ſparſit, vt in eis eliciendis diligentes lectores earum perpetuam diſcendi materiam, vſque ad mundi finem, acceperint. Non enim ea ſemper promiſcui lectoris firmitas, & capacitas eſt, vt ea poſſim nudare conueniret; ſed multa diligentioribus lumen à Deo poſtulantibus dereliquit, quibus ea nudentur, ſi quæ fortè quæſtio ad illa aperienda compellat, ne infirmiores aliquâ falſitate capiantur. Sic enim profundiſſima illa fundamenta, quibus tota gratiæ cœleſtis œconomia nititur, per totam vitam in omnibus libris obſcurè & diſſimulanter expreſſerat, ne majorum fortè quæſtionum anſas infirmis daret. Quæ quidem arcana fundamenta nemo poſterorum vel ſuſpicione cogitaſſet, niſi ipſe illa ſub finem vitæ quorundam quæſtionibus pulſatus coactuſque detexiſſet. Ex qua profundiore declaratione poſteà, teſte Proſpero, Semi-Pelagiana hæreſis, hominum non ferentium illam ſeueram profundamque veritatem, orta eſt, altioreſque radices egit. Ipſe inter omnes Doctores verè *irrefragabilis* eſt, qui in myſterijs diuinæ gratiæ & prædeſtinationis eruendis & fundandis, irrefragabilem ex tot Pontificum ſacratis vocibus, tot Canonum Synodalium præformationibus, toto antiquioris Eccleſiæ conſenſu, auctoritatem conſecutus eſt. Cum quo neque viuente neque defuncto ex profeſſo aliquid propugnante hactenus quiſquam luctatus eſt, qui non ſuccubuerit. Qui non ſolùm hæreticos ipſi in ſcribendo repugnantes, mole ſcripturarum & rationum oppreſſit; ſed ipſum ſanctum Hieronymum, qui culmen auctoritatis inter Doctores illius temporis obtinebat, eique fortiſſimè in diuerſis capitibus reſiſtebat, ita humi ſtrauit, vt in omnibus articulis ventilatis, quorum quidam toto pœnè Græcorum ſcriptorum exercitu muniebantur, ei calamum è manu extorſerit, ad palinodiam adegerit ſententiamque ſuam in Catholicæ doctrinæ dogma transmiſerit. Ipſe inter omnes Doctores verè *Angelicus* eſt, qui jam olim cum viueret, *Angelus non naturâ, ſed gratiâ* nuncupatus eſt: qui ſine humano magiſterio inſtar Angelorum à Deo illuminatus, ingenio verè angelico, profunda prædeſtinationis & gratiæ ac diuinitatis ita penetrauit, vt multùm per omnem modum ille poſterorum aſſecutus ſit, Deoque debeat, qui ea quæ docuit intellexerit. Quod vtrum ſeuerâ veritate, an hyperbolicâ facilitate dixerim, in operis hujus decurſu patefiet. Ipſe inter omnes verè *Seraphicus*, quem *parem Angelis in feruore* iam tum viuentes, & ideo plerumque inuidentes appellarunt. Quo nemo poſt Apoſtolos altiùs amoris ſeraphici fibras rimatus eſt, & ſecreta propalauit: quem nemo, caſtiùs atque fortiùs, nemo, à terrenis cupiditatibus defœcatius incommutabili adhærendo veritati, ſuperauit; cuius omnia verba, vita, diſciplina tanquam faculæ ardentes ex ſe flammas diuini amoris effundunt: cuius doctrina inter omnes delirantes hæreticos, & errantes Catholicos victorioſa, diuinam gratiam, quâ ſeraphica illa charitas diffunditur in cordibus noſtris, aduerſus omnes ratiunculas philoſophantium, & omnes nebulas hallucinantium, & omnes arietes oppugnantium robuſtiſſimè inuictiſſimèque defendit. Ipſe inter omnes verè *excellentiſſimus & ineffabiliter mirabilis* Doctor gratiæ Dei: qui inter omnes, poſt Scriptores Canonicos, eam clariùs, pleniùs, profundiùs penetrauit, hauſit, explicuit; qui in omnibus paginis id indefatigabiliter, inſtanter, & ſemper agit, *vt qui gloriatur, in Domino glorietur*; vt in omnibus habentes ſurſum corda, gratias inceſſabiles agamus Domino Deo noſtro; in quo totius Chriſtianæ vitæ ſumma conſtituta eſt,

In Diſput. de legalibus ac de mēdacio. Epiſt. 8. 15. 19.

Orig. Chryſoſt. & ceteri fere Grçci citati à Hieron. Epiſt. 1.

apud Aug. Mutauit enim Hieronym. ſententiam vt patet apud Aug. Epiſt. 160.

S. Paulin. Epiſt. ad Valer.

Poſſid. ad Macedon.

Hiler. ad Amatum Proſp. ad Aug.

BIBLIOTECA ROMA

CAPVT XXV.

QVO ANIMO AVCTOR AD lectionem operum ſancti Auguſtini acceſſerit; quid ſpectauerit; quid ſpectandum ſit; & Auguſtino tribuendum.

ET iſta quidem balbutienti mihi de tanto Doctore exciderunt: quæ quamuis tunc, quando in illis controuerſijs,quæ de diuina gratia ventilantur, incertus fluctuabam, nullo pacto mihi tantoperè perſuaſa eſſent, quantùm nūc experientia longi temporis, & nonnulla cùm principijs eius profundis familiaritas, vera eſſe perſuaſit: maxima me tamen opinio de Doctoris illius eruditione captiuum retinebat. Quo ſanè fiebat, vt cùm animo recolerem, illas materias, quas Auguſtinus aduerſus hæreſes aſſeruerat, tantâ luce ab eo tractatas eſſe, vt nihil à poſteris adijci potuerit, niſi Metaphyſicarum quarundam formalitatum & quæſtionum ſpinæ, quibus ingenia tractandis vrticis inaſſueta terrerentur, impoſſibile mihi videretur,iſtam ſolam,quæ omnium ab ipſo latiſſimè, vberrimè profundiſſimè, ſufficiētiſſimè diſcuſſa fuit, vſque ad ipſam generis humani confeſſionem,quâ ſeipſum in hoc diuinæ gratiæ argumento ſuperaſſe, prædicatur ita incertam obſcuramque manſiſſe, vt tot tantæque controuerſiæ,quibus agitantur ſcholæ,non ſolùm reſolui ex eius doctrina non poſſent, ſed nec vllo modo intelligi, quid ille ipſe ſanctus Doctor ſibi voluerit,aut quid ſenſerit. Ad hunc igitur acceſſi, ſperans in Deum meum, non eſſe me fructu laboris mei,hoc eſt, vel cognitione veritatis, vel certè ſententiæ illius, quæ Pelagianos debellauit, tantamque laudem ab Eccleſia meruit,fruſtrandum, ſi eâ quâ decet animi ſimplicitate, ad fontem illum, & auiditate veritatis accederem;ſi depoſitis variarum ſententiarum præjudicijs, quibus adoleſcens in ſcholis Theologicis imbutus fueram, non me ſcriptorum eius iudicem, ſed cum omni humilitate diſcipulum exhiberem: ſi non attenderem, vtrum præoccupatæ opiniones meæ,quas ipſo non lecto biberam ipſius alis ſupponi poſſent, tutelâque defendi, quemadmodum aliquos hoc tempore feciſſe mihi innotueſcat; ſi non ad oſtentationem & plauſum diſcipulorum,quaſdam ſententias ex Auguſtino corraderem, ad ea magis confirmanda quam corrigenda quæ ſenſeram:ſed animo perſuaſiſſimo,præ cæteris omnibus,ipſum in hoc argumento ſequendum eſſe;ad ipſius ſenſa dictaque ſententias omnes alias eſſe corrigendas: ipſum ſe ſufficienter aperuiſſe; ipſum *neceſſarium modum non exceſſiſſe*, quemadmodum aduerſus obſoletas Maſſilienſium,& reſuſcitatas recentiorum querimonias iam olim Celeſtinus Pontifex declarauit: animo denique paratiſſimo, quicquid ipſe tenendum in hac materia præſcripſiſſet, tanquam indubitatum, & Romanum, & Catholicum, depoſito omni ſtudio contentionis, accipere:vtpote quem ſaluberrimè Romanorum Pontificum voces præmuniuerant & ſecuriſſimū fecerant,quòd *eum nunquam ſiniſtræ ſuſpicionis rumor aſperſerit*: quòd *in eius libris cognoſci poſſet, quid de arbitrio libero & gratia Dei,Romana ſequeretur. & aſſeueraret Eccleſia*:denique quòd, vno verbo, *eius doctrinam ſecundum prædeceſſorum* Pontificum *ſtatuta, Romana ſequeretur & ſeruaret Eccleſia*. Ad poſtremum,ſi poſt ſuſceptos labores,& non mediocrem

Celeſt. Pōt. *Hormiſda Pontifex.* *Ioan. 2. Pontifex.*

A ſcriptorum eius volutationē aliquid ſupereſſet, ad quod acies mea pertingere nōdum poſſet, iniquum eſſe credidi, vt ea quæ mihi cōſtitiſſet Auguſtinum tanquam ex Apoſtolis hauſiſſe,tenuiſſe, docuiſſe, propter aliqua, quæ ſupereſſent vel difficiliora vel obſcuriora, dimitterem, aduerſus illud effatum Apoſtolicum, quod auditoribus ſuis in huius vitæ caligine ad cognitionis lucem aſpirantibus tantoperè ipſe Auguſtinus inculcare ſolet; *Veruntamen in quod peruenimus, in eo ambulemus*. Nam, vt adijcit: *ambulando in quod peruenimus, & quò nondum peruenimus, peruenire poterimus; Deo nobis reuelante, ſi quid aliter ſapimus: ſi ea, quæ iam reuelauit non relinquamus*. Quid enim? An ideo relinquēdum, vel offuſis tenebris perturbandum eſt quod apertum eſt, quia intelligere non poſſumus, quod obſcurum eſt? ſalubriter E nos monuit S. Proſper in eodem argumento de gratia Dei, vt *ea quæ clara ſunt, non de his quæ occulta ſunt, obſcuremus; ne dum procaciter inſiſtimus clauſis, excludamur, ab apertis: cùm ſufficere debeat, vt in eo, quò peruenimus, ambulemus*. Nam quid mirum videri debet animo Chriſtianâ humilitate fundato, ſi paruula proles non poſſit vbique matrem ſequi, diſcipuluſque non poſſit in omnibus tantum Doctorem aſſequi? Qui antequam cuiuſquam ſubijſſet in Philoſophia vel Theologia magiſterium, apicem illum altiſſimæ eruditionis attigerat, quemadmodum ex ijs quæ etiamnum ſuper ſunt voluminibus patet, vt non facilè quiſquā eorum qui ſe eruditiſſimos haberi D volunt, aut putant, poſt totius vitæ labores & vigilias tantum ſibi aſſcribere audeat ſine temeritate faſtigium. Tribuamus, obſecro, venerabilibus canis eius, vt poſt annorum triginta ſudores ac ſtudia, poſt tot pro rerum diuinarum intelligentia fuſas ad Deum cum lachrymis preces, quem viuentem totus orbis Chriſtianus veluti Doctorē ineffabiliter mirabilem ſuſpexit, docentemque velut Angelum Dei in terris audiuit,paulò ſaniùs quàm nos ſapuerit; Paulò profundiùs quàm nos arcana penetrauerit; paulò ſolidiùs quàm nos ex Philoſophiæ rationibus, concordiam gratiæ cum libertate fundauerit, doctrinamque contra omnes Pelagianas verſutias victorioſam diuinarum Scripturarum auctoritate cōmuniuerit. Sic C illi doctrinæ gloriam dando, quæ gloriam Eccleſiæ de deuictis Pelagianis non ſcenicam laruatamque peperit, ſi quid adhuc aciem noſtram ſuperauerit, humilitate nobis Dei auxilium conciliante, reuelabitur. Abſit à nobis illa, vt mitiùs dicam, quid niſi humana quædam animoſitas,& ſui ſenſus philautia? vt dicamus aut ſentiamus, nos tandem hoc miſerabili ſæculo, quo in quibuſdam Theologorum gymnaſijs Phyloſophia Theologiam Cathedris pœnè deturbauit, nouam inueniſſe veramque rationem conciliandi liberum arbitrium cum diuina gratia & prædeſtinatione, à nemine huc vſque traditam: quæ ſi data explanataque ſemper fuiſſet fortè neque Pelagiana hæreſis fuiſſet exorta, neque ex Auguſtini B opinione concertationibuſque cum Pelagianis tot fideles fuiſſent turbati, ad Pelagianoſque defeciſſent. Magnoperè quippe talibus verendum eſt, ne facilitate delinitos homines à Pelagio per ambages ad Pelagium ducant, dumque Semi-Pelagianos cineres extinguere volunt, Pelagianum incendium reuiuiſcat. Fortaſſis enim (quod ſuo loco videndum erit) contingeret eis id,quod ſanctus Proſper olim verebatur, vt *non tam illi Catholici, quam nos, quod abſit, ſimus Pelagiani. Contrariorum enim permixtio, meliorum defectio eſt. Quia*

Lib. de grat. & lib. arbit. c. 1. *Proſ. lib. 1. de vocat. Gent. c. 8.* *Proſp. cont. Collat. c. 38.*

cùm virtus vitium recipit, non à vitio ſed à virtute diſceditur. Nam iſtud de diuina gratia argumentum, plus quam credi à quoquam iſtiuſmodi recentiorum poteſt, delicatum eſt; in qua iſtud à ſancto Ambroſio, vel potiùs ab eodem Proſpero veriſſimè præclariſſimeque dictum eſt: *Gratia tota repellitur, niſi tota ſuſcipiatur. Sicut enim alienus eſt à numero fidelium, & à ſorte ſanctorum, qui in aliquo à Catholica veritate diſſentit; ita extra gratiã efficitur, qui aliquid de eius plenitudine diſſertur.*

CAPVT XXVI.

PERICVLOSVM EST NOVAS ſemitas in materia de gratia inuenire velle, prætextu vel difficultatum ab Auguſtino relictarum, vel majoris lucis, quæ recentioribus acceſſerit.

QVAPROPTER nec illos quidem ſine magnis periculis diuinæ gratiæ indagationem vel explicationem inſtituere ſemper exiſtimaui, qui de rebus iſtis arcanis ita diſputant, quaſi hic magnus eſſet campus relictus iſti vagæ opinandi libertati, quâ quicquid cum aliqua ſpecie probabilitatis arridet, mox etiam in pulpitis, vel ſcriptis etiam voluminibus, C defenditur. Putant enim multa relicta eſſe ab Auguſtino indeciſa; multa ſolùm probabiliter aſſerta, quemadmodum in ſcholis hodiernis fieri ſolet, in quibus fas ſit liberè ab Auguſtino diſcedere. Quò etiam illa S. Celeſtini verba torquent (Celeſt. Epiſt. ad Epiſc. Gall.): *Profundiores verò difficilioreſque partes incurrentium quæſtionum, quas latiùs pertractarunt qui hæreticis reſtiterunt, ſicut non audemus contemnere, ita non neceſſe habemus aſtruere.* Et hoc obtentu, pro ſuo quiſque guſtu, quod in Auguſtini doctrina de gratia non ſapit, vel paulò accuratius, ab ipſis inuentum videtur, ab Auguſtini auctoritate ſejungit. Multis de cauſis iſta libertas magnoperè periculoſa, imo pernicioſa mihi viſa eſt. Nam in primis eò tendit, vt nihil penè certi ex Auguſtini D doctrina probari poſſet. Nam quidquid noui quiſque commentus eſſet, hoc ſtatim ad difficiliores illas referret quæſtiones; vt earum vmbrâ tegeretur. Deinde non intellexit hoc Celeſtinus de quæſtionibus illis, quas Auguſtinus conſtanter aſſeruit, vel velut baſes doctrinæ Catholicæ contra Pelagianos defendendo tradidit aut ea ijs perſpicuè deriuantur. Nam ex illis ipſa, quam Eccleſia obtinuit, victoria de hoſtibus gratiæ, reportata eſt. Qualis eſt illa inter cæteras: vtrum electio ad gloriam abſoluta ex præuiſis meritis decernatur. Hæc enim à gratiæ intelligentia ſiue Adami, ſiue Chriſti, diuelli nullo pacto poteſt; vt ſuo tempore & ordine declarandum eſt. Sed de E illis hoc intellexit Celeſtinus, quas Auguſtinus diſputando, & in omnem partem ſe pro aſſequenda veritate vertendo, in medio indeciſas præteriuit. Talis eſt illa latebroſa, de animæ origine, quam multis locis propter Pelagianos latè pertractauit. Talis & illa, quo pacto anima, ſiue ex traduce ſiue ex carne maculetur? Cur hic, non alius, hic iſto, alter alio modo, vocetur ad gratiam? Cur iſte rapiatur, ne malitia mutet intellectum; alter melior in hac vita periturus relinquatur? Cur iuſtior cadat, minùs iuſtus perſeueret? Quomodò vnum peccatũ per alterum puniatur? Cur Deus non tollat primitus ex homine ſuperbiam, ad quam domandam tot peccata permittit? A Cur perſeueraturis non perſeueraturi miſceantur? Et huiuſmodi multæ, quæ in Auguſtini operibus multis locis videre licet. Quare verba Celeſtini Pontificis ad quæſtiones ab Auguſtino definitas, vel ex definitis palàm conſectaneas velle trahere, non eſt aliud quàm Auguſtini doctrinam de diuina gratia quantumcumque ſolidè fundatam nouis exponere diſputationibus, & incertam reddere de Pelagiano errore victoriam. Accedit quod argumenti iſtius de diuina gratia illa natura eſt, quod haud ſcio an in vllo argumento ab hæreſibus oppugnato locum habet, vt omnia dogmata diuinæ gratiæ contraria ſerpentinis voluminibus ita ſint implicata, vt ne latum quidem vn- B guem à ſemita per Diuum Auguſtinum ſtratâ & ſtabilitâ deflecti queat, quin omnium errorum contra gratiam, quorum Pelagius inſimulatus fuit, reus agi & peragi poſſit. Quod à ſancto Proſpero & Leone traditum, fuſiùs alibi declarandum eſt. Ex quo etiam fit, vt nemo in hoc argumento Semi-Pelagianus reipſa, ſed ſolo nomine, eſſe poſſit.

Itaque res hìc periculi pleniſſima eſt, vel minimum quid aſſerere, quod ab illo perſpicaciſſimo duce non ſit præformatum. Lepidiùs enim in re præſenti, quàm veriùs dicitur, pygmæum in humeris gigantis ipſo gigante plùs aut longiùs cernere. Animoſa, ne dicam, ſuperba vno verbo C comparatio, quâ ſignificant, ſe videre, quidquid gigas ille viderit, & adhuc videre, quod ipſe non viderit. Quaſi verò quicquid viderit, ille dixerit: & quod videre nos præter ipſum putamus, ille non viderit. Multò nobis magis verẽdum eſt, ne acies noſtra quaſi puerulorum imbecillis, non videat, quod mater, cuius humeris inſidet; videt; nec liquidò diſcernat ad quod jam videt. Verendum etiam ne nobis idem accidat, quod videndi, diſcernendique imbecillitate laborantibus pueris ac pygmæis, etiam in humero gigantis ac turris ſtantibus, contingere ſolet, vt omnes viros, quod Ariſtoteles dixit, patres appellent, & omnes mulieres matres, quamuis patres neque matres, ſed hoſtiliter inimici ſint. (Ariſt. lib. 1. Phyſicorum) Ita profectò D iſtiuſmodi nano gigantibus timendum eſt, ne aſſertiones nouas aſſerendo quas præter ſancti Auguſtini regulas cudi poſſe putant, fucum pro veritate, nouos errores pro ſana doctrina amplectantur ac vendidit. Valde pedetentim ſuſpenſoque gradu in lubrico incedendum eſt. Non ſtatim eſt veritas quicquid lineamenta quædam veritatis oſtendit. Etiam ſtellæ ſubluſtri nocte per intercurrentes nubes currere imperitis videntur, quæ fixæ manent. Multæ quippe concluſiones de quibus tantoperè hâc tempeſtate diſputatur, ſolidiſſimè fortaſſis ex Auguſtini principijs religatæ ſunt; quarum vincula, propter nebulas nouorum principiorum intercurrentes, non ſinantur E aduertere. An idcircò à tanti Doctoris tramite tam leuiter deflectendum, vel inuſitatus nouorum ducum & comitum periculo aperiendus eſt?

CAPVT XXVII.

PAVLVS ET AVGVSTINVS matrix & fons omnium concluſionum, quæ de gratia educi poſſunt.

NAM in prouidentiæ diuinæ ſemitis non mediocri animaduerſione dignum eſt, quòd quicquid per menſuras locorum

& temporum in corporalibus euoluitor & expli- A
catur, quicquid io ſpiritualibus argumentando colligitur, totum in quibuſdam principijs conglobatum collectumque contiuetur. Ita ſemen vniuerſam arborem complectitur, quæ tanta in ramorum ſollorumque diffuſione prodit. Sic Chriſtus Dominus, quicquid gratiarum ſpiritualium in corpus Eccleſiæ vniuerſum redundauit, eminentiſſimâ quâdam vnitate complexus eſt. Sic Apoſtolus Paulus in tertium cœlum raptus, quicquid de diuina gratia & prædeſtinatione, per omnium Doctorum diſputationes, concertationes, meditationes, contemplationes hauritur, velut abyſſus & matrix fontium & in ſe continuit, & breuiſſimis quibuſdam principijs in Epiſtolarum ſuarum contextu illigauit. Sed quia non parui ingenij, laboris, & lucis eſt, illa arcana cœleſtia, paucis characteribus implicata diducere, & intelligenda proponere, quid aliud exiſtimabimus, niſi diuinum ac ſtupendum iſtud Auguſtini ingenium, quantâ perſpicaciâ excelſum, tantâ humilitate depreſſum diuinitus electum eſſe, quod inſtar noui principij, perenniſque fontis intelligentiam tam profundi arcani tantâ vbertate profunderet, vt quicquid de humanæ naturæ corruptione, de diuina gratia, de prædeſtinatione per modum primorum principiorum in Apoſtolo Paulo clauſum erat, educeret; quicquid nobis impetuium penetraret: atque ita quâdam eminenti perfectione doctrinæ ſuæ, quicquid poſterorum ſciendi ſitim extinguere, quicquid omnes eorum dubitationes ſoluere, quicquid eorum quæſtiones enodare, & aduerſantium argumenta retundere poſſet, comprehenderet?

Hæc igitur mihi fiducia medullitus inhærebat, quando ſancti Auguſtini ſcripta ad myſteriorum iſtorum intelligentiam voluere cœpi. Nec ſanè, quantùm arbitrari mihi poſt multas vigilias licet, opinio mea me fruſtrata eſt. Auſim dicere, nullum eſſe reliquum argumentum tot acerrimis litigantium conatibus excogitatum, quod non ille vel tanquam ad rem non pertinens præterierit, vel in principijs iactis abundè ſoluerit, contriuerit, diſſipauerit: nullum dubium quod à Theologis moueri moueatur, cui non ſatisfecerit. Sed hoc aduertere, vel ad intellectum principiorum eius tanquam venatum latentis auri pertingere, hoc opus, hic labor eſt. Cum enim eſſet ſcientiæ & ſapientiæ admirabilis, ac Dialecticæ ſcientiſſimus, mirabilior artis diſſimulator fuit. Ex quo contingit, vt non ita cuiuis obuium, planumque ſit, quid ex quo educat, aduertere, vel inſurgentium quæſtionũ nodos ad ſua principia per Auguſtini libros multùm diſperſa reuocare. Non enim occurrunt pauca, quæ à principijs immutabilibus quibus pendent auulſa, ſpeciem abſurditatis non minimam præ ſe ferunt: ſed ad occultos vnde manant fontes reuocata, veritate in ipſis supernè radiante, certiſſima & omni acceptione digna deprehendas. Verum quia res iſta non eſt vnius menſis aut anni, vel vnius tumultuariæ lectionis operum eius, quâ quemadmodum canis ex Nilo bibit, auctorum ſcripta conſuluntur; ſed pertinacis laboris, totiuſque pœnè vitæ occupatio, hinc fit, vt paucis vacet aut libeat moleſtias iſtas tœdiaque deuorare, vt veram profundiſſimi Doctoris intelligentiam conſequantur.

CAPVT XXVIII.

QVALIS ESSE DEBEAT Lector ſancti Auguſtini. Quantùm ab Auguſtini doctrina recentior Theologia diſtet, tum rebus ipſis, tum docendi modo.

NAM & illud inter cætera poſt aliquam non perſunctoriam iſtius Doctoris experientiam, veriſſimum eſſe judico, neminem niſi miraculo omnipotentis Dei, genuinum ſenſum eius aſſecuturum, qui ſemel eum per-
B currendo, ſatis triuiſſe ſe arbitrabitur; multòque minus, qui quemadmodum à quibuſdam hoc tempore fieri ſolet, lacinias hinc inde citatas abreptaſque in fonte conſulat, aut ſententias in eo quærat, quibus concepta ſua, pronuntiataque muniantur: maximè verò ab omni ſpe profectus remotos eſſe, qui animo Philoſophiæ Ariſtotelicæ, vel Scholaſticæ recentioris opinionibus præoccupato, pelagus iſtud ingreſſi fuerint. Quod enim olim Auguſtino cum veternoſis opinionibus luctanti accidit, & ipſis quoque vſu veniet; vt cum aliquid veritatis, quam ponderatis omnibus Auguſtinus docuiſſe videatur, ſublucere cœpe-
C rit, ſtatim circumuolitans mentis aciem turba præconceptorum phantaſmatum irruat in aſpectum eorum, & obnubilet eum: quaſi diceret, quò itis immundi, quò itis? Hoc enim vnum ex moleſtiſſimis mihi fuiſſe non diffiteor, qui recentiorum quorumdam altercationibus & ſententijs grauidus, ſecundùm eas conabar de ſenſis eius doctrinâque iudicare. Habet enim ſacratiſſimus iſte Doctor neſcio quid cum ſacris litteris quas medullitus hauſerat proprium, quod cum diſcipuli humilitate, non cum Cenſoris ſupercilio legi velit. Nam vnde, & non alio ex capite profectum eſt, quòd nonnulli Scholaſtici, qui ſe multum ſapere crediderunt, in tam animoſas inſulſaſque
D cenſuras Auguſtinianæ doctrinæ proruperunt: à cuius vero intellectu tam procul abſunt vt ſanctum Scriptorem clauſis aut extinctis oculis legiſſe videantur. Cùm enim Theologiam ſuam recentem, quæ magnoperè ad humanæ rationis modulum, & Philoſophiæ gentilis regulas concinnata eſt, tanquam normam iudicandi de omnibus Auguſtini pronuntiatis adhibent, & omninò ſequendam putant, penè ad ſingulos offendunt paſſus, & Auguſtini doctrinam, quod quidam etiam palàm conqueſti referuntur, mille errorum occaſionem ſectatoribus eius futuram ominantur; quod quidem, ſi Theologia recentior quam ipſi tradunt, incorruptæ cenſuræ norma eſt veriſſimum puto. Tanto enim interuallo ab Auguſti-
E ni Theologia diſcrepat, vt vel ipſe Auguſtinus, quantum hallucinari in grauiſſimis rebus poteſt, multipliciter hallucinatus ſit: vel ſi Auguſtinus diuinarum rerum veritatem cùm de alijs multis capitibus, tum præcipuè de gratia & prædeſtinatione contra Pelagianos iuxta Catholicæ Eccleſiæ ſenſum docuit, recentiores iſti profectò tantùm ab oſtio veræ Theologiæ, fide ſaluâ aberrauerint, vt neque fidem Chriſtianam, quam animo vt Catholici tenent, neque ſpem, neque cupiditatem, neque charitatem, neque naturam, neque gratiam; eamque neque Angelorum, neque hominum, neque ſtantium, neque lapſorum, neque ſufficientem, neque efficacem, neque operantem, neque cooperantem, neque præuenientem,

tem, neque ſubſequentem, neque excitantem, neque adiuuantem, neque vitium, neque virtutem, neque opus bonum, neque peccatum, neque originale neque actuale, neque meritum, neque mercedem eius, neque præmium, neque ſupplicium creaturæ rationalis; neque beatitudinem, neque miſeriam eius, neque liberum, neque ſeruum arbitrium, neque prædeſtinationem, neque effectum eius, neque timorem, neque amorem Dei, neque iuſtitiam, neque miſericordiam eius, denique neque vetus, neque nouum Teſtamentum intelligere videantur: ſed Babylonicam quandam confuſionem, Cimmeriaſque quaſi tenebras in Theologiæ moralis faciem, nimium ratiocinationibus indulgendo intuliſſe. Hyperbolicè vel temerè me iſta fundere citra dubium lector quiſque modeſtior arbitrabitur: ſed ſingula ſuis locis, multòque fortaſſis plura quàm dixi, iuxta ſancti Auguſtini principia, Deo iuuante, pateſient. In quibus penetrandis, quamuis fortè multorum annorum aſſiduo labore, & iteratâ decies, imò vicies ac tricies lectione librorum eius, multiſque precibus ad Deum fuſis, non multum profecerim; hoc ſaltem vnum aſſecutus ſum, vt non obſcurè mihi cernere videar, quàm procul huiuſmodi recentiores in multis myſterijs percipiendis ab Auguſtini mente deuiauerint. Cuius quidem aberrationis cauſa præcipua, & pœnè dixerim ſola eſt, meo iudicio, ea quam dixi, nimia Philoſophia, cuius amore quaſi ebrij, neglectis Auguſtini monumentis, qui primus profunda de tenebris euocauerat, arcana illa myſteria iterum quaſi ſepulta deletaque, ſecundum humanæ rationis regulas, eruere, penetrare, formare, & iudicare voluerunt. Hinc ille ardor de quolibet diſputandi, quidlibet eorum in dubium reuocandi, quæ jam ſemel definita eſſe neſciebant. Hinc eorum Theologia innumerabilium opinionum farragine referta eſt, per quas pœnè omnia quantumcumque contraria, facta ſunt probabilia, quæ ſecundùm eorum pronunciata cuilibet tueri licet; Ita vix quicquam certi, præter fidem formandarum nouarum ſententiarum promptitudo reliquum fecit. Præcipitij enim pœna ſuſpendium; hoc eſt, temeritatis omnes hæſitantia, & incertitudo. Nihil enim naturalius & vicinius, quàm vt homines ex Peripateticis fiant Academici: quorum illi ſublucente ratiunculâ ſententiam extemplò præcipitant; hi temeritatis ducti pœnitentiâ, ſemper hæſitant, & nunc hoc nunc illud animo fluctuante diſplicet, placet, improbant, probant. Vnde fit vt quod eis hodie probabile eſt, cras falſum iudicetur: quod heri verum, hodie improbabile & paradoxum. Inſtar Euripi reciprocātis æſtus ſuos talium Theologia vadit & redit, voluitur & reuoluitur, ex incertis continuò certa, & ex certis incerta fabricando, prout ſectatorum audacia & multitudo ſuffragatur & refragatur. Non enim immobilibus fundamentis fidei pleræque ſententiæ ſuffultæ ſunt, ſed arenis humanarum ſuſpicionum, quæ phantaſmatum ludibrijs nunc hoc nunc aliud arripientibus agitantur, vt quemadmodum Auguſtinus dixit: *Dum in his eſt cogitatio, intelligentiâ ea ſe cernere arbitrentur.* Nam hanc eſſe falſarum omnium ſententiarum originem, idem Auguſtinus præclarè ſignificauit, quando dixit: *Sequuntur nonnulli phantaſmata ſua tam præcipites,* VT NVLLA SIT ALIA MATERIES OMNIVM FALSARVM OPINIONVM, QVAM HABERE PHANTASIAS VEL PHANTASMATA PRO COGNITIS.

Lib. 6. de Muſica c. 11. — *Ibid.*

Non ita Doctor ille ſolidiſſimus; ſed vbi veritas eum in rebus magnis quoquo modo latet, ſuſpenſo pede ingreditur, diſputando potius, quàm alterutrum reſoluendo, ne notam temeritatis incurrat: *In multò pluribus quærimus potiùs, quid ſentiendum ſit, quàm definitum aliquid, fixumque ſentimus: & ea cautio cum ſolicitudinis plena ſit, multò melior eſt tamen, quam temeritas affirmandi.* Ex qua cautionis obſeruatæ norma certi in Auguſtino ſumus, quòd vbi aliquid tanquam verum, ſiue hæreticos refellendo, ſiue Catholicos inſtruendo incunctanter affirmat, de perſpectâ ei veritate, quamuis nobis fortè ignota, nec ſatis intellectâ, ſecuri eſſe debeamus. *Rectè eſt autem,* inquit, *veraciter atque congruenter loqui, nihil audaciter refellendo, nihil temerè affirmãdo, dum adhuc dubium eſt, verum falſumne ſit, ſiue fides, ſiue ſcientia Chriſtiana: quod autem doceri poteſt, vel rerum ratione apertiſſimâ, vel Scripturarum auctoritate certiſſimâ, ſine cunctatione aſſerendo.* Hoc enim apud Auguſtinum *errare eſt, aliud pro alio putare*: quod non ſolùm contingit, *quando approbantur falſa pro veris, vel improbantur vera pro falſis*: ſed etiam quando habentur *incerta pro certis, vel certa pro incertis.* Quo ſanè malo nihil hoc tempore familiarius in ſcholis quibuſdam dominatur, vbi certatim nouam quiſque ſuſpicionem, ſi ſectatores corrogauerit, tanquam certam veritatem, exploratamque defendit.

Epiſt. 250. — *Lib. 7. de gen. ad lit. c. 1.* — *Ench. c. 19.*

CAPVT XXIX.

SCOPVS AVCTORIS MENTEM Auguſtini de naturæ humanæ ſtatu, de gratia, de prædeſtinatione ſincerè pateſacere. Quid ſpectandum ſit ijs qui aliud fortè ſenſerint.

QVOD ſi fortaſſis me quoque in rebus iſtis magnis & multis, quas ex Auguſtino aſſerimus, aberraſſe putet, fieri potuiſſe non diffiteor. Verùmtamen vbicũq; mihi non certis ex teſtimoniis Auguſtini liquet, quid de rebus obſcuris ipſe ſenſerit, quãtùm Deo iuuante potui, ab aſſerendi præcipitatione temperaui: vbi verò traditæ ab eo ſententiæ certitudo perſpicuis & conſonantibus vndiq; principijs ac documentis aperitur, nefas putaui, id quod eliquata veritas ipſius eſſe demonſtraſſet, non incũctanter tanquam ipſius, quamuis refragantibus Scholaſticis vniuerſis, aſſerere. Hoc enim ipſe me proximè citatis verbis docuit, & ita faciendum eſſe, ratio perſpicua, & reuerentia, quam debemus perſpectæ veritati, conſulta reſpondet.

Nec verò mihi formidandum putaui, ne dicat plus quàm cæteros in rebus periculoſis velle ſapere. Sententiam enim non tam attuli meam, quam ſpeculando commentus ſim; ſed id, quod Auguſtinus de grauiſſimis rebus, ac diſcipuli eius, vel ipſa ſubinde vetus Eccleſia ſenſit ac docuit, fideliter indagaui, ſincerè pateſeci, & eorum ſententiam eſſe conſtanter aſſerui. Rationes adieci, quibus illa ipſa ſua ſenſa vel in ſcriptis ſuis fulſerint, vel fulcire voluiſſe videbantur. Denique quæ diuerſis in locis ſimpliciter de rebus iam cõtrouerſis aſſeruerant, ad principia vnde fluunt reuocaui, vt totius doctrinæ quam tradiderunt, firmitas, vel infirmitas vni obtutui lectoris obijceretur. In quo ſi fortè hallucinatus ſum, Auguſtini exiſtimando, quod ipſe fortè diligentiùs excuſſus improbauerit, quàm venialis error ſit,

prudentior quiſque facilè videt. Non enim in rebus ipſis, ſed in ſenſu tanti auctoris, poſt non exiguos multorum annorum ſudores quos ardor ſciendæ ſententiæ eius expreſſit, aberrauerim. Hoc ſaltē confido non mihi ſocordiam illam ſupinam pro addiſcenda veritate, quam in quibuſdam diſputatoribus deprehendi, ignorantiæ culpam affricuiſſe. Quapropter ſi quis in ſenſibus eius inueſtigandis me viam regiam reliquiſſe arbitretur magni beneficij gratiam, & multi laboris compendium mihi præſtabit, ſi & mihi aperuerit, quod ſibi, Deo fortè inſpirante vel reuelante, certius liquidiuſque claruerit. Sin verò etiam refellendum me eſſe putet, nec hoc defugio beneficium: vt ſi errore carere non potui, ſaltem comitibus erroris caream. *Nam nimis peruerſè ſeipſum amat, qui & alios vult errare, vt error ſuus lateat.* Veruntamen memor ille ſit inſtituti mei, ne multum lacertos fatigando vmbram feriat. Non ego hîc de aliqua noua reperienda ſententia diſcepto, quam priuatâ ſpeculatione fabricauerim: ſed de antiqua Auguſtini ex Auguſtini voluminibus eruenda. Hoc enim à me ex profeſſo agitur, atque quæritur, non quid de naturæ humanæ ſtatibus & viribus, vel de Dei gratia & prædeſtinatione ſentiendum ſit: ſed quid Auguſtinus olim Eccleſiæ nomine & applauſu, quæ ſententias eius capitales tanquam totius doctrinæ fulcra conſecrauit, & ſuas fecit, diſcipulis Auguſtini ad Scholaſticorum ætatem vſque plerumque concinentibus, tradiderit, prædicauerit, ſcriptoque multipliciter conſignauerit. Itaque non rationibus Philoſophicis, ſed ex ipſo Auguſtino, Proſpero, Fulgentio, ex Canonibus Romanæ Eccleſiæ, quos ipſa ex Auguſtino ſanxit, de Auguſtini adulteratâ vel non intellectâ mente reuincēdus ſum. Hominem enim ex Auguſtino, & Eccleſiæ veteris monumentis, hac de re ſatagentem, per naturales rationes, vel Philoſophiæ principia reuincere velle, imprudentiæ ſingularis eſt. Huiuſmodi aduerſarium, ſi quis fortè tam ſtolidus in arenam deſcenderit, tanquam theſeos noſtræ, vel hypotheſeos, quæ diſputatur ignarum, ſilentio præteribo, contemptu quàm reſponſione digniorem.

August. Epist. 7.

Nec iterum hac noſtra diſputatione quæritur, vtrum vera an falſa ſint, quæ tanquam Auguſtini ſenſa proferuntur, ſed vtrum Auguſtini ſint. Quod profectò non aliundè quàm ex Auguſtino, non infacūdo ſenſuum ſuorum interprete, requirendum eſſe, vel cæci vident. Quod ſi ea Doctorem iſtum ſenſiſſe certum fuerit, vera an falſa ſint, ipſe viderit; ipſe an Scholaſtici hallucinando fallantur, prudentes iudicent, & Eccleſia toties oppigneratæ pro doctrina eius auctoritatis mole diſcernat. Mihi enim conſtitutum eſt, eandem quam ab infantia ſecutus ſum, ſenſuum meorum ad extremum ſpiritum vſque ducem ſequi, Romanam Eccleſiam & beatiſſimi Petri in Romana Sede ſucceſſorem. Super illam Petram ædificatam Eccleſiam ſcio. Quicumque cum ipſo non colligit, ſpargit; apud quem ſolum incorrupta Petrum ſeruatur hæreditas. Quicquid ab iſta Petri Cathedra, in cuius communione à teneris vixi, & porrò viuere & mori fixum eſt, ab iſto Principis Apoſtolorum ſucceſſore, ab iſto Chriſti Domini noſtri vicario, ab iſto Eccleſiæ Chriſtianæ vniuerſæ Capite, Moderatore, Pontifice, præſcriptum fuerit, hoc teneo, quidquid improbatum improbo, damnatum damno, anathematizatum anathematizo.

CAPVT XXX.

VTRVM VETVSTAS OPINIONUM Scholaſticarū, vel multitudo ſectatorum Eccleſiam ab earum examine vel cenſurâ deterrere debeat, ſi antiquiori doctrinæ ſancti Auguſtini aduerſentur.

AN fortè reſpondebunt mihi, Scholaſticorum ſententias, quæ hîc ab Auguſtino videntur eſſe reprobatæ, iam à quingentis ferè annis per vniuerſam penè Eccleſiam fuiſſe familiares, ideòque ſequi, Eccleſiam penè totam errorum eſſe ream? Populus enim Chriſtianus vbique terrarum tenet, quod Parochi & Antiſtites docent: hi verò quòd in ſcholis à Doctoribus, vel in ſcriptis eorum traditum perceperunt: qui ſi per tot annos pleraſque ſententias docuerunt, quas ab Auguſtino reprobatas eſſe dicitur, Eccleſia profectò ferè vniuerſa erroribus maculata fuit. Ita quidam pro tuendis opinionibus recentiorum argumentantur.

Leſſius lib. de grat. eſſe append. ad ca. 10. n. 24.

Sed reſpondeo, ſi de temporis mora quæſtio eſt, multis centenis annis ante natas illas Recētiorum opiniones aliter ab Auguſtino ac diſcipulis eius per totam Eccleſiam reſonantibus, & communi Chriſtianorum approbatione probatis, vſque ad aduentum eorum, qui noua veteribus ſuperinduxêre, traditum fuit. Si ergò Eccleſia propter improbatas opiniones, quas diu receperat, nunc erraſſe timeretur, quantò pernicioſius tunc verè erraſſe diceretur, ſi Auguſtini doctrinam tot ſæculis ante receptam, probatamque, per ſuſceptionem cōtrariarum opinionum aboleuerit; Sed abſit, vt alterutro modo Eccleſia, ſiue filij eius doctrinam Auguſtini minùs intellectam è ſcholis exturbauerint, ſiue nouam introduxerint, ſiue introductam iterum abolendo proſcripſerint, vllum de ſuſcepto errore diſcrimen ſubeat. Aliud eſt, fide Catholicâ aliquid credere, aliud humana opinatione ſentire. Certum eſt Scholaſticos, qui ſententias plurimas ab Auguſtino reprobatas tenuerunt, vel paucos vel nullos eas tanquam Catholicam fidem tradidiſſe, vel etiamnum tradere: ſed tanquam opinionem ſuam, animo ad eam relinquendam corrigendamque præparato, ſi fortè Scripturis, aut Concilijs, aut Pontificibus Romanis aduerſa declararetur. Ex quo fit, vt non ſolum Eccleſia vniuerſalis nullo fidei errore fœdata ſit, ſed nec vlla pars eius alicuius momenti à fide aberrauerit. Nam vt Auguſtinus: *Quia in hâc areâ* (Eccleſiæ) *pro voluntate quiſque vel palea vel frumentum eſt, tamdiu ſuſtinetur peccatum aut error cuiuſlibet, donec aut accuſatorem inueniat, aut prauam opinionem pertinaci animoſitate defendat.* Non enim hæreticū error facit, ſed erroris pertinacia. Itaque cum vndecim errores fidei capitales Auguſtinus quodam libro attuliſſet: *Hæc, inquit, ſi pertinaciter ſingula defendantur, tot hæreſes facere poſſunt, quot opiniones iſta numerantur.* Sed quia animus opinantium in dictis per ignorantiam non Catholicis, eſt ipsâ correctionis præmeditatione ac prædeſtinatione Catholicus, hinc de talis animi vitio falſis opinionib[us] grauido factus idē Doctor adjecit: *Abſit vt te arbi-*

Lib. de vera Relig. c. 6.

Lib. 3. de anima & eius orig. c. 15.

Ibid.

treris hæc opinando à fide Catholica receſſiſſe, quamuis ea fidei ſint aduerſa Catholicæ.

Quòd ſi etiam non exigua, ſed maxima Eccleſiæ pars in obſcuris quæſtionibus, in quibus, fide ſaluâ, quâ Chriſtiani ſumus, quænam opinio vera ſit ignoratur, aut hæſitaret, aut aliter quàm ſe res habeat opinando conijceret, opinionemque ſuam poſteà detectâ veritate mutaret, nullo erroris in fide aut hæreſeos crimine fœdaretur. *De quibuſdam enim rebus*, vt Auguſtinus docet, *quas neque ſenſu neque ratione percipimus, neque nobis per Scripturam Canonicam claruerunt, nec per teſtes, quibus non credere abſurdum eſt, in noſtram notitiam peruenerunt,* SINE IVSTA REPREHENSIONE *dubitamus.* Sic enim olim, Hieronymo teſte, *propaginem animarum ſentiebat occidentalis Eccleſia*; quas nunc nouas à Deo creari, ſine vlla erroris hæretici reprehenſione, defendit.

Lib. 19. de Ciuit. c. 18.

Hier. apud Aug. Epiſt. ad opt. 157.

Addo denique, ſi etiam Eccleſia vniuerſa rectè crederet, fidemque ſuam palàm in precibus & orthodoxis loquendi formulis fateretur, ſed tamen quomodo verum ſit id quod credit, non ſatis intelligeret, ſed aliud atque aliud filij eius humanâ ſuſpicione, veracique ſubmiſſione ſentirent, nihil Eccleſia tota vel pars eius in ipſa fide pateretur præiudicij. Arcanorum quippe myſteriorum integram fidem, non intelligentiam in hac vita Deus promiſit Eccleſiæ. Vnde ſi rectiſſimam fidem Eccleſiæ de trium perſonarum diſtinctione in vna diuinitate credat & prædicet: ſed nemo filiorum eius modum aſſequatur, & propterea diuerſis opinationibus conflictentur, & quædam dicant, quibus occultè fides ipſa quam tuentur, euertitur, nulla hæreſis inuidia in Eccleſiam cadit. Ita verò in pleriſque capitibus doctrinæ accidit, in quibus ab Auguſtino Scholaſtici receſſere. Nam & ipſi, & vniuerſa Eccleſia rectiſſimam fidem in Canonibus ſuis, & in precibus ſuis, ipsâque oratione Dominicâ quotidianâ proteſtatur, in quibus quicquid Auguſtinus de gratia & prædeſtinatione docuit, comprehenditur: ſed quia vim eorum non attendunt, aut non intelligunt, hinc diuerſis opinionibus à ſe diuulſi ſunt, quibus inaduertenter fidem aliqui, quam Catholicè profitentur, interimunt. Sed quemadmodum in Sacramentorum adminiſtratione dici ſolet, quòd voluntas illa generalis faciendi quod Chriſtus inſtituit, vel quod facit Eccleſia, corrigit latenter opiniones, quibus falſa, imò & hæretica de Sacramentorum formis opinantur: ita & hìc fides immobilis, quâ credunt verum eſſe, quod in Canonibus vel oratione ad Deum fusâ profitentur, corrigit falſas opiniones, juxtà quas cum animi ſubmiſſione ſub tribunal Eccleſiæ, fidem explicant; ita vt inde nulla in animum credentem hæreſeos labes cadat.

Quapropter nulla Scholaſticarum opinationum vetuſtas quantocumque patrocinantium numero roborata, quibuſcumque locis diffuſa, quotcumque ætatibus propagata, fidem Eccleſiæ labefactat aut maculat; quæ quemadmodum huiuſmodi filios ſuos cum animi ſimplicitate in rebus obſcuris opinantes aut errantes tolerare ſolet, donec eruditorum diſputationibus, aut Conciliorum deciſionibus veritas eliquetur: ita nulla opinionum vetuſtate terreri debet, aut impediri poteſt, quin iſtas eorum opiniones ad incudem reuocet, & de nouo examinet, vtrum à veritate ſibi à Deo tradita, & antiquitus à ſuis veracibus & probatiſſimis magiſtris doctâ deuiauerint. Si enim rectiſſimè ab Auguſtino dictum eſt; *Epiſcoporum li-*

A *teras*: quæ poſt Scripturarum canonem *vel ſcriptæ ſunt, vel ſcribuntur, & per ſermonem fortè ſapientiorem cuiuſlibet in ea re peritioris, & per aliorum Epiſcoporum grauiorem auctoritatem, doctioremque prudentiam, & per Concilia licere reprehendi, ſi quid in eis fortè veritate deuiatum eſt*: quantò magis Doctorum Scholaſticorum opiniones, quæ ſaluâ non ſolum Eccleſiæ, ſed etiam ipſorum-met fide, fortè à veritate deflectunt, ad illam eandem licebit fidem, quam in precibus ſuis, & in Synodalibus decretis, ore proprio ſinceroque corde profitentur, reprehendendo reuocare, & reuocando reprehendere, vt quod animo & verbis cum tota Eccleſia ab eis creditur etiam, ab eis intelligentiæ ſinceritate capiatur? Nemo igi-
B tur ab improbandis huiuſmodi inueteratis opinionibus Eccleſiam vetuſtate territet, quaſi propter temporis diuturnitatem, quâ in Scholarum pulpitis familiares factæ ſunt, irreprehenſibiles eſſe debeant, ſi fortè liquidò conſtet, eas toties probatis ab Eccleſia ſanctiſſimi Doctoris placitis refragari. Nam quemadmodum iuxta Tertullianum, *Dominus noſter Chriſtus veritatem ſe, non conſuetudinem cognominauit*: ita non opiniones hominum diuerſorum diuerſas pro temporum vel rationum occurrentium varietate variantes; ſed ſemel traditam à Patribus veritatem ſequendam imperauit. Quam in hac materia de gratia & prædeſtinatione Patrem Patrum Auguſtinum tenuiſ-
C ſe, ac docuiſſe, certi & ſecuri ſumus. *Viderint ergò quibus nouum eſt, quod ſibi vetus eſt*: & quibus vetus eſſe videtur, quod reuera ſibi nouum eſt, ac ſemel traditâ pridem veritate poſterius. Ille igitur etiam atque etiam voluendus ac reuoluendus eſt, vt ex collatione cum antiqua veritate contrariarum opinionum nouitas clareat, quibus dos Eccleſiæ antiquioris doctrinæ ſinceritas, quam Auguſtinus aſſeruit, per humanarum ratiocinationum fucos obſoleta eſt.

Lib. 2. de bapt. cont. Donat. c. 3.

Tertull. lib. de veland. virg. c. 1.

Idem ibid.

Quòd ſi in iſtis controuerſijs me quiſpiam Doctorum recentiorum numeroſitate vel auctoritate premat, moueor quidem vehementer, ſed minimè,
D ſi etiam ſapienter. Si enim eruditioni eruditio comparanda eſt, non moleſtè ferant recentiores, ſi plus vni Auguſtino tribuatur; in puriſſimis literarum ſacrarum fontibus, & abditiſſimis arcanorum diuinorum receſſibus ingenio illo prodigioſo, quod deſcripſimus, diuinitus illuſtrato indaganti & aſſerenti, cui nemo non huc vſque, niſi inſigniter delirus aut ſuperbus, faſces ſubmiſit, quàm Theologorum ipſius doctrinæ repugnantium quantumlibet numeroſæ multitudini, qui ſi omnes in facies ſeſe verterent, junctiſque viribus contraherent, quicquid arte, animis, eruditione valent, vehementer mirarer, ſi vel vnum ex illis, non dico ſublimioribus, quos Epiſcopus ſcripſit, ſed ex illis, quos Laicus à ba-
E ptiſmo recens de libero arbitrio, de vera Religione, de moribus Eccleſiæ, aut alios paris profunditatis atque eruditionis arcanis principijs plenos exarauit, ſe ſcripturos pollicerentur. Non enim eruditionis profunditas ad arcana penetrāda in multitudine aſtipulantium ſita eſt: qui non, ſicut ſuffragiorum numero, ita mentis acumine, vnum ſemper ſuperant. Nam quemadmodum Sol vnus omnibus cœleſtibus luminaribus præſtat, vnaque inter omnes ignes Luna minores emicat, ita gradus ingenij ſublimioris ordinis, & illuſtratio diuina exuberantior millenis millibus depreſſiorum ingeniorum, & radiorum decoloratiorum antecellit. Quòd ſi verò auctoritati auctoritas

componenda eſt , vnus eſt Auguſtinus inſtar A omnium , loco omnium , ſupra omnes : à quo profectò ſolo in hoc argumento ipſi habent quicquid boni habent : & quicquid ibi ab ipſo non habent , defœcatior eſſet fortè & facilior Theologica , ſi careret. Ad ipſum igitur confugiat quiſquis in hiſce quæſtionibus errate nolit , ad ipſum ab omnibus quantumlibet numeroſis prouocet ; ipſius veſtigijs tanquam probatiſſimi Chriſtianæ militiæ ducis indiuulſus inſiſtat : qui multis rebellantium hæreticorum trophæis inclytus tandem & Maſſilienſes ſubegit, Pelagianos proſtrauit , de humana Philoſophia eis ſuffragante triumphauit. Dabunt veniam aduerſarij , ſi in iſta controuerſia incomparabiliter magis vni credendum putetur, qui totius Eccleſiæ gratulationes & plauſus de victoria parta meruit , quàm ijs , qui ſibi de benigniore Eccleſiæ cenſurâ gratulantur.

FINIS.

CORNELII IANSENII
EPISCOPI IPRENSIS
DE STATV NATVRÆ INNOCENTIS,
SEV
DE GRATIA PRIMI HOMINIS; ET ANGELORVM.
LIBER SINGVLARIS.

PRÆFATIO.

DE natura hæreſis Pelagianæ & Semi-Pelagianæ; de vtriuſq; dogmatibus, diuerſiſque ſtatibus quos habuerunt, & vultibus quos ad fallendum incautos induerunt, multa in opere præcedente diximus: vt colubri iſti tortuoſi omnium oculis exponerentur. Deinceps ea, quantâ potuerit à nobis fieri curâ, pertractanda ſunt, quæ Catholica doctrina, quatenus à S. Auguſtino, Proſpero, & Fulgentio explicata fuit, & in ipſorum, Romanæque Eccleſiæ monumentis continetur, ad vitandos illos errores deſtruendoſque tradit. Parum quippe prodeſt ſcire dumtaxat quid hæretici ſentiant, niſi ſimul ſcias, quid in eorum ſenſu probandum aut improbandum ſit. Et quia diuerſos humanæ naturæ ſtatus percurrimus, innocentis, lapſæ, reparatæ, & vires eius in vnoquoque ad benè operandum explorauimus, vt Pelagij ſenſum ac dogmata de ſingulis pernoſcere poſſemus; ijſdem quoque veſtigijs in ijs refellendis inſiſtendum puto, vt propabilior ſit ipsâ eiuſdem ordinis generalis luce diſputatio. Generalis dico, quia pari ferè modo ſtatum naturæ innocẽtis, hoc eſt, primi hominis & Angelorum, ſtatum lapſæ, ſtatum puræ quem vocant, ſtatum reparatæ per Chriſtũ, & vires quibus in vnoquoq; pollet, luſtraturi ſumus, & gratias quibus indiget ex Auguſtino tradituri. Hanc tamen adhibebimus prolixitati moderationem, vt magis rerum ipſarum connexionem atque ordinem ſpectaturi ſimus, quàm dogmatum ac dictorum Pelagij. Rerum enim naturâ perceptâ, quidquid multipliciter veritati contradicitur, vno intuitu quàm falſum ſit, intelligitur. Ita nec dicemus ſuperflua, nec eadem ad ſingula Pelagij dogmata cum tædio legentium repetemus. Accedit, quod multa in Pelagianorum doctrina ita clartè repugnant Catholicæ doctrinæ, vt ab omnibus etiã Scholaſticis vno ore damnentur: quibus refutandis immorari ſuperuacaneus hac tempeſtate eſſet labor.

Itaque mihi conſtitutum eſt non cum laruis mortuis vel profligatis luctari, ex quo forſan major eruditionis exiſtimatio, quàm fructus naſceretur: ſed illa potiſſimùm Pelagii ſenſa & pronuntiata ponderare, quæ à Recentioribus non ſatis videntur eſſe penetrata: quorum alia non intelliguntur, alia non putantur eſſe noxia, alia etiam ſana iudicantur: Quapropter quicquid in Auguſtini doctrina contra Pelagianos & Maſſilienſes tradita à Recentioribus rectè intelligitur, eoſque conſentientes habet, intactum prætermittam: vt diutiùs in controuerſiis, & præcipuè in enodando gratiæ actualis adiutorio hærere liceat.

CAPVT PRIMVM.

DE CREATIONE ADAMI in gratia & ſanctitate.

VT igitur à gratia ſtatus innocentiæ tam hominum, quàm Angelorum ordiamur, multa hîc ſilentio prætermittimus, quæ Scholaſtici ſtudioſiſſimè diſputant. Pauca ſolummodò capita tangemus, quæ magis ad intelligendum auxilium gratiæ, quo munitus fuit, ſpectare videbuntur. Vbi primò occurrit, vtrum Adamus in ſtatu gratiæ creatus fuerit? Quæ quidem quæſtio à feſtinantibus ad actualis gratiæ adiutorium, de quo tota cum Pelagianis controuerſia fuit, præteriri quoque potuiſſet; niſi nonnulli Scholaſtici tum recentiores, tum vetuſtiores, rem iſtam potius ex ratione, quàm traditione metientes, in dubium reuocaſſent id de quo anteà Eccleſia non dubitauit. Nonnulli enim apertè aſſeruerunt, primum hominem ſine gratia ſanctificante conditum fuiſſe, quam poſteà tamen ante lapſum acceperit: alij quamuis veritatem ipſam fateantur, non tamen omnino certam putant: ſed ſine fidei periculo, imo ſine temeritate poſſe contrarium aſſeri.

Sed principijs D. Auguſtini inhærendo, cuius doctrinam in hoc opere proponendam & explicandam ſuſcepimus, & cui præcipuè de ijs, quæ gratiam primi & ſecundi Adam ſpectant, credi debet, vt pote à quo pœnè omnia, quæ de rebus eò ſpectantibus in Concilijs & Eccleſiaſtica doctrina certa ſunt, promanarunt, exiſtimamus non poſſe in controuerſiam rem iſtam reuocari; ſed tanquam in Eccleſia definitam & fide certam debere ſupponi. Ille igitur vbique conſtanter ſine vlla fluctuatione rem iſtam multis modis tradit.

Nam primò docet, naturam humanam ſine vitio, ſine culpa, ſaluam & incolumen eſſe à Deo conditam. *Creatus eſt*, inquit, *primus homo in natura ſine culpa, in natura ſine vitio.* Et ſermone decimo tertio: *Dominus Deus creato homini ſine vitio temperantiam præcipere dignatus eſt.* Et in libro de natura & gratia: *Natura quippe hominis primitus inculpata, & ſine vllo vitio creata eſt.* Et in eodem libro: *Si iſte, qui hunc librum ſcripſit, de illa hominis natura loqueretur, quæ primò inculpata & ſalua condita eſt.* Et aliquantò antè: *Quis neſcit* (hominem) *ſanum & inculpabilem factum?* Quam doctrinam Catholicæ fidei eſſe, non eſt dubium.

Aug. ſerm. 11. de verb. Apoſt. c. 2.
Serm. 13. c. 2.
Lib. de nat. & grat. c. 3.
Ibid. c. 15.
Cap. 43.

Iam verò culpa & vitium, quod ab illo primæ conditionis ſtatu prolabendo contraxit, & propter quod iam nullo modo ſanus & ſaluus eſt, in eo maximè ſitum eſt, quòd gratiam illam ſanctificantem amiſit. Hoc eſt enim præcipuum vitium, & culpa eius. Porrò ſaluum, ſanum, ſine vitio & culpa eſſe conditum iuxta doctrinam ſancti Auguſtini nihil eſt aliud, quàm Deo ita mente & voluntate eſſe conjunctum, vt non poſſit à Deo, à ſalute, à vita æterna ſeparari. Nam, vt ait contra Pelagianos, quod alibi ſæpè repetit: *A ſalute & vita æterna hominum niſi peccata non ſeparēt*, quod vſque adeò verum eſt apud Auguſtinū, vt etiam infantes, ſi juxta Pelagij dogma, *ſine vitio procreantur, hoc ſolum in ſe habentes, quod Deus condidit*, judicet illos non tantùm futuros in eo ſtatu, *in quo Adam* A *fuit ante præuaricationem* vt pote cui tunc *nullum malum vitiumque inerat, atque id ſolum in illo erat, quod Deus condiderat*; ſed etiam fruſtra baptizari, & fieri Chriſtianos. Nimirum quia iam ſani ſunt, ſalui ſunt, ſine culpa & peccato ſunt, gratiam Dei habent: quia nulla Auguſtino ſalus, niſi per gratiam. De quibus in recenſione dogmatum Pelagij latiùs dictum eſt, & infrà vberius dicturi ſumus.

Lib. de pecc. merit. c. 24.
Lib. de pecc. orig. c. 12.
Vide lib. 3. de Hæreſ. Pelag. c. 19. vſque ad 31.

Secundò docet Auguſtinus, hominem ſapientem eſſe à Deo conditū: non enim ſine vitio conderetur, ſi cum ſtultitia conderetur, *cùm* vt ipſe dicit, *ſit ſtultitia magnum vitium.* Itaque generaliter dicit Auguſtinus: *Nemini dubium eſt, omnes* B *homines aut ſtultos, aut ſapientes eſſe.* Cui ſententiæ, cùm de Adamo ſuprà diſputās contrarium aſſeruiſſe videretur, ſtatuēdo *mediam aliquam affectionem* eſſe poſſe inter ſtultitiam atque ſapientiā, ipſemet hoc explicat propter paruulos eſſe dictum; non propter eos, qui iam vtuntur voluntatis arbitrio, qualis Adam fuit: atque ideo ſine præjudicio iſtius generalis ſententiæ, compendij potius causâ, hoc eſt, ne quæſtionem illam præter propoſitum ſuum, & extra locum ſuum diſputare cogeretur, quàm veritatis definiendæ causâ à ſe eſſe prolatam. Iam verò ſapientiam ipſe intelligit & exponit eam, quâ quis in arce omnium virtutum conſtituitur, & à Dei charitate ſeparari nullo pacto poteſt. Nam in eodem libro & loco de C vtilitate credendi, explicans quid ſit illa ſapientia. *Nunc autem*, inquit, *ſapientes voco non cordatos & ingenioſos homines, ſed eos quibus ineſt, quanta ineſſe hominum poteſt, ipſius hominis Deique firmiſſimè percepta cognitio, atque huic cognitioni vita moreſque congruentes.* Vnde mox: *Cui hominum virtus niſi ſapiētis animo præſto eſt?* Et aliquantò inferius: *Cùm enim ſapiens ſit Deo ita mente coniūctus, vt nihil interponatur quod ſeparet: Deus enim eſt veritas; nec illo pacto ſapiens quiſquam eſt, ſi non veritatem mente contingat; negare non poſſumus, inter ſtultitiam hominis, & ſinceriſſimam Dei veritatem medium quiddam interpoſitam eſſe hominis ſapientiam?* Et ne quis adhuc Auguſtinum exiſtimet intelligere humanam D quandam & Philoſophicam ſapientiam, in libris de libero arbitrio ſe aperuit: *Cui non appareat, hunc eſſe* (ſtultum) *in quo mens ſummam poteſtatem non habet.* Et mox de ſapientibus: *hos ſapientes voco, quos veritas vocari iubet, id eſt, qui regno mentis omni libidinis ſubiugatione pacati ſunt*: ſcilicet propter conjunctionem cum æterna Dei veritate, quam facit amor. Vnde in eiſdem libris alibi: *ſapientia nō eſt ab illo qui illuminatur, ſed ab illo qui illuminat, videlicet æterno lumine ſapientiæ Deo.* Nam hoc exponens: *His omnibus melius* (eſt homo) *cum æterno lumine ſapientiæ beatus eſt.* Et continuò adhuc clariùs exponens, qualem intelligat ſapientiam, cum qua primum hominum eſſe conditum ſentit E (etſi illo loco non aſſerat, ſed diſputet) ſuperbiam docet auertere à ſapientia; ſtultitiam verò & obſcuritatem ſequi ex auerſione à lumine ſapientiæ: *Dum ille, cui bonus eſt Deus, ſibi ipſe vult eſſe bonum ſuum, ſicuti ſibi eſt Deus.* Et libro ſequenti definitiuè ſæpiùs repetit, ſapientiam nihil eſſe aliud, niſi *veritatem, in qua cernitur & tenetur ſummum bonum; ſummo autem bono aſſecuto & adepto, beatus fit quiſque.* Quæ certiſſimum eſt, ſine gratia habituali non poſſe perfici. Quod alibi declarans, *Poſtremo eſt*, inquit, *ſeptima ipſa ſapientia pacificans totum hominem & ſuſcipiens ſimilitudinem Dei.*

Vide & latè in libris de pura natura. Lib. 1. retract. c. 14.
Lib. de vtil. credendi c. 12.
Lib. 3. de li. arbit. c. 24.
Lib. 1. Retr. cap. 14.
Lib. de vtil. cred. c. 12.
Cap. 15.
Lib. 1. de lib. arbit. c. 9.
Lib. 3. c. 24.
Ibid.
Lib. 2. de lib. arbit. c. 9.
Li. 1. de ſer. Dom. in mont. c. 3.

Tertiò, frequenter docet Auguſtinus Adamum à Deo conditum eſſe iuſtum & bonum: *Adam factus eſt homo, potuit eſſe aliud quàm factus eſt;*

Serm. cont. dictum Maximi in append.

Serm. 11. de Verb. Apoſt c. 2. cap. 14. *factus eſt enim iuſtus & potuit eſſe iniuſtus.* Et alibi: *Ecce bonus factus eſt homo, & per liberum arbitrium factus eſt malus.* Et ſermone decimo quarto: *A Deo bona eſt inſtituta natura.* Nulla vero apud Auguſtinum eſt iuſtitia, niſi quam Deus per gratiam tribuit, ita vt ſexenties repetet, iuſtitiam Dei, ſeu quæ homini ex Deo eſt, veram eſſe iuſtitiam: Iuſtitiam verò hominis altam nomine iuſtitiæ eſſe ſuperbiam. De quibus alibi erit dicendi locus.

Quartò, ſæpiſſimè docet Auguſtinus, primum hominem conditum eſſe rectum à Deo: *Adam,* inquit, *Deo ſuo, à quo erat conditus rectus, nullo prorſus vitio depravatus aſtabat.* (Lib. 1. cont. Iul. imperf. n. 46.) Et in libris de Ciuitate Dei: *Quæ* (prælia) *nuſquam & nunquam eſſent, ſi natura noſtra, ſicut recta creata eſt, permaneret.* (22. de Ciuit. c. 23.) Quam doctrinam creberrimè aliis in locis repetit, & ex Scripturis hauſit, quæ diſertis verbis dicunt: *Solummodò hoc inueni, quod fecerit Deus hominem rectum.* (Eccleſiaſt. 7) Rectitudo autem creaturæ rationalis Auguſtino nihil eſt aliud, nec verò ſecundum ipſius principia aliud eſſe poteſt, niſi voluntas bona ſeu recta: nec iſta aliud, niſi amor æternæ rectitudinis, hoc eſt amor Dei, ſiue charitas. Quod ipſe tradit multis locis: *Fecit Deus*, inquit, *ſicut ſcriptum eſt, hominem rectum, ac per hoc voluntatis bonæ. Non enim rectus eſſet, bonam non habens voluntatem. Bona igitur voluntas opus eſt Dei: cum ea quippe ab illo factus eſt homo.* (Lib. 14. de Ciuit. c. 11.) Et infrà: *Cur non permitteret, vt ab illo primus homo, qui rectus, id eſt, bonæ voluntatis creatus fuerat, tentaretur?* (c. 27.) Bonam autem voluntatem non eſſe aliud, quàm charitatem Dei, ſæpiſſimè expreſſis verbis docet. Nam paulò ante quàm rectum Adamum, id eſt, bonæ voluntatis conditum eſſe tradidiſſet, ita dixerat: *Cuius propoſitum eſt amare Deum, & non ſecundùm hominem, ſed ſecundùm Deum amare proximum ſicut etiam ſeipſum, procul dubio propter hunc amorem dicitur voluntatis bonæ, quæ vſitatiùs in Scripturis ſacris charitas appellatur.* (Lib. 14. de Ciuit. c. 7.) Et contra Pelagianos: *Quaſi verò aliud ſit bona voluntas, quàm charitas, quam Scriptura nobis eſſe clamat ex Deo.* (Lib. de gra. Chriſti c. 21.) Ex quo manifeſtum eſt, Auguſtinum tenere tanquã Scripturæ atteſtatione certiſſimum, quòd homo primus in gratia, hoc eſt, charitate Dei conditus fuerit. Et hinc eſt quod alibi dicit: *Hoc agit ſpiritus gratiæ, vt imaginem Dei in qua naturaliter facti ſumus inſtauret in nobis. Vitium quippe contra naturam eſt, quod vtique ſanat gratia.* (Lib. de ſpir. & litt. c. 27) Et mox: *Quâ gratiâ in interiore homine renouato iuſtitia ſcribitur, quam culpa deleuerat.* (Ibid.) Et hanc inſcriptionem eius quod ibi *per imaginem Dei, cùm crearetur, impreſſum eſt*, vocat iuſtificationem.

Ex hoc porrò principio, quòd Adam rectus, ſeu bonæ voluntatis, creatus fuit, & abeſſet omnis miſeria, quæ malæ voluntatis eſt pœna, conſequenter ſequitur, primum hominem beatum eſſe E conditum. Quod ipſum Auguſtinus velut conſectaneum iſti doctrinæ tradit. Nam cùm ipſe bonã voluntatem alibi definiuiſſet eſſe voluntatem, qua appetimus rectè honeſtèq; viuere, & ad ſummam ſapientiam peruenire, mox infert, eum qui tali voluntate fruitur atque gaudet, eamque magni facit, omnes poſſidere virtutes; *planèque beatum eſſe hominem dilectorẽ bonæ voluntatis ſuæ.* (Lib. 1. de lib. arbit. c. 12. — Ibid. c. 13.) Nam, inquit, *hoc gaudium, quod huius boni adeptione gignitur, cùm tranquillè, & quietè, & conſtãter erigit animum, beata vita dicitur: niſi tu putes aliud eſſe beatè viuere, niſi veris bonis certiſque gaudere.* Et hinc eſt quod toties Auguſtinus inculcat, primum hominum in beata vita fuiſſe conſtitutum; nempe ipsâ conditione, & creatione ſuâ. (Vide lib. 14 de Ciu. c. 10. lib. 2. de nupt. c. 14. & vlt. & alibi.) Hanc porro doctrinam A ſuam de bona voluntate, ſiue charitate, vnde cuncta præcedentia dependent, ita conſtanter tenuit Auguſtinus vt non vereatur eam certiſſimæ, fidei dogma nominare; vt pote quod ex Scripturis, & Eccleſiæ ſenſu manifeſtiſſimè hauriatur: *Quamquam, inquit, credamus hominem tam perfectè,* id eſt, in ſublimitate ſapientiæ, vt præceſſerat, *conditum à Deo, & in beata vita conſtitutum, vt ad ærumnas mortalis vitæ ipſe inde propria voluntate delapſus ſit; tamen hoc cùm firmiſſima fide teneam, intelligentiâ nondum aſſecutus ſum.* (Lib. 1. de lib arb c. 11. in fine.) Et hoc quidem tantâ aſſeuerantia aſſeruit jam ſtatim initio conuerſionis ſuæ, vt pote ex Eccleſiæ doctrina hauſtum, quod & ſenex retractando librum illum ſuum in- B tactum reliquit, & in alijs libris perſeuerantiſſimè docuit. Nam hinc & illud eſt in Epiſtola 106. aduerſus Pelagianos edita, cum quibus ibi vehementiſſimè diſputabat, vtrum homo ſuis viribus poſſet ſibi iuſtitiam, Deo non adiuuante, parere: *natura humana etiamſi in illa integritate, in qua condita eſt, permaneret; nullo modo ſeipſam, creatore ſuo non adiuuante ſeruaret.* Vbi per *integritatem*, in qua natura humana condita eſt, maximè omnium intelligit, illam humanæ mentis integritatem, hoc eſt, illam iuſtitiam, ſeu ſanctitatem, quâ caſto amore adhærebat Deo; quem ipſe ſæpenumerò teſtatur Adamo in ſua conditione eſſe collatam, vt jam ex ipſo multis modis audiuimus. C Nam ab ipſa integritate, iuxta Auguſtini doctrinam, tota reliqua naturæ integritas fluxit, & citra illam omnis alia parui momenti eſt, & juxta ordinatiſſimam iuſtiſſimamque Dei legem neque eſſe, neque permanere poteſt. Vnde de hac ipſa mentis integritate intelligitur id quod adijcit; *nullo modo ſeipſam creatore ſuo non adiuuãte ſeruaret*; nempe in illa ipſa mentis integritate, hoc eſt, iuſtitia. Nam adiutorium Dei quod ad conſeruationem primi hominis ſæpè Auguſtinus tanquam neceſſarium poſtulat, ſemper intelligitur adiutorium gratiæ ad perſeuerandum in bona voluntate, ſeu iuſtitia, prout fusè ex ipſo mox tradituri ſumus, Vnde de eadem illa integritate iu- D ſtitiæ, in qua vera ſalus hominis conſtituta fuit, intelligitur & id quod ſtatim ſequitur: *Cum igitur ſine Dei gratia ſalutem non poſſet cuſtodire, quam accepit*, hoc eſt, integritatem, in qua condita eſt; quid enim aliud ſalus hominis, quàm eius integritas? Quam ſalutem non ſolum acceptam, ſed in conditione acceptam, diſertis verbis ad Laurentium ſcribit: *Etiam primum hominem Deus in ea ſalute, in qua conditus erat, cuſtodire voluiſſet &c.* (In Enchyr. c. 104.) De eadem intelligitur & id quod ſequitur: *Quo modo ſine Dei gratia poteſt reparare quam perdidit?* Nam hoc in Pelagianam hæreſin, quam ibi impugnabat, intortum eſt, quæ ſine adiutorio gratiæ Dei ſentiebat hominem poſſe iuſtificari, & ita ſalutem reparare, quam perdidit. Nam ſalutem partis inferioris tantùm abeſt vt Pelagiani vellent ab homine ſine gratia reparari, vt potius nunquam homini primo collatam eſſe ſentirent; imò concupiſcentiam & in cœlum reſuſcitatis corporibus ingerere velle viderentur, vt alibi latiùs demonſtrauimus. Et iſta quidem Auguſtini doctrina tantoperè placuit Eccleſiæ, vt illam iiſdem omninò verbis ex Auguſtino ſumptis in Concilio Arauſicano Canone expreſſo ſanxerit, & velut Catholicæ fidei dogma munierit: vt multùm mirandum ſit, quo pacto Scholaſtici rem iſtam in dubium reuocauerint. Sic enim loquitur Concilium Arauſicanum: *Natura humana etiamſi in illa integritate, in qua eſt condita, permaneret, nullo modo ſeipſam, creatore ſuo non adiuuante, ſeruaret,* (Concil. Arauſ. c. 19.)

Vnde cùm ſine gratia Dei ſalutem non poßit cuſtodire quam recepit, quomodo ſine Dei gratia poterit reparare quod perdidit? Qui Canon contra Pelagianos, integritatem ſalutemque iuſtitiæ conſeruari ſine gratia Dei, imò reparari poſſe ſtatuentes, conditus eſt. Vnde conformiter iſti doctrinæ Syoodus Tridentina, Scripturarum, & ſanctorum Patrum, ac probatiſſimorum Conciliorum teſtimonia, & ipſius Eccleſiæ iudicium & conſenſum ſecuta, dicit: *Si quis non confitetur primum hominem Adam, cùm mandatum Dei in paradiſo fuiſſet tranſgreſſus, ſtatim ſanctitatem & iuſtitiam, in qua conſtitutus fuerat, amiſiſſe.* Nam Concilia, & Scripturæ, quas Concilium Tridentinnm ſe dicit ſequi, non aliter indicant coostitutum io ſanctitate, quam qnando factus & creatus eſt. Illnd enim, quod aſſeruot Scholaſtici, de rectitudine qnadam naturali per virtutes morales, & hujuſmodi, in quibus Adamus cogitari poſſet conditus, non Eccleſiæ, ſed quorundam Philoſophiæ magis, quàm Scripturis, & Eccleſiaſticæ doctrinæ inhærentium ſententia eſt; qualis homo jam olim à Philoſophis, & poſteà à Pelagianis inter Chriſtianos introductus eſt. Sed ab Eccleſiaſtica doctrina tale commentum remotiſſimum eſt, & in Auguſtini ſcriptis inauditũ: qui vſque adeò in veri Dei lumine & ſanctitate primum hominem creatum eſſe ſentit, vt illum Apoſtoli locum tractans: *Renouamini Spiritu mentis veſtræ, & induite nouũ hominem qui renouatur in agnitionem Dei, ſecundum imaginem eius, qui creauit eum,* confidenter dicat, Apoſtolum *ſatis oſtendere, vbi ſit homo creatus ad imaginem Dei, quia non corporis lineamentis, ſed quadam forma intelligibili mentis illuminatæ.* Ita videlicet, vt hoc ipſum eſſet Adamo fieri, quod à Deo illuminari: *Fecit,* inquit, *Deus hominem ad imaginem Dei, quia & ipſa natura ſcilicet intellectualis eſt, ſicut & illa lux* (ſcilicet Angelica) *& propterea, hoc eſt ei fieri quod eſt agnoſcere verbum Dei.* Et paulò poſt: *Quia verò & ipſa creatura rationalis eſt, & ipſa eadem cognitione perfecta eſt. Sicut enim poſt lapſum peccati homo in agnitione Dei renouatur, ſecundum imaginem eius, qui creauit eum, ita in ipſa agnitione creatus eſt, antequam delicto veteraſceret, vnde rurſus in eadem agnitione renouaretur.* Vbi agnitiooem ſuo more vocat illam agnitionem Dei, quæ fit per veram cœleſtemque ſapientiam, hoc eſt, per luminoſiſſimam charitatem: Et hoc eſt Auguſtino in Dei agnitione renouari, per inſcriptionem ſcilicet legis Dei in corde credentium, vt ſuprà ea libro de Spiritu & littera attigimus.

Seſſ. 5. — Coloſſ. 3. — Lib. 3. de Geneſ. ad litt. 30. — Ibid. — Vide c. 27. & 28. lib. de Spir. & litt.

Vnus tantùm eſt difficilis locus, qui huic Eccleſiæ & Auguſtini doctrinæ, quamuis conſtanter ab eo aſſertæ, opponi poſſe videatur. Nam tractans illum Scripturæ locum; *Inſufflauit in faciem eius ſpiraculum vitæ;* docet eo ſignificari, quòd flatus Dei animom operatus ſit: & mox adiungit: *Nondum tamen ſpiritalem hominem debemus intelligere, qui factus eſt in animam viuentem, ſed adhuc animalem. Tunc enim ſpiritalis effectus eſt, cùm in paradiſo, hoc eſt, in beata vita conſtitutus præceptum etiam perfectionis accepit, vt verbo Dei conſummaretur.* Vbi ſignificare videtur, hominem ante eſſe cõditum; poſteà verò cùm in paradiſo collocatus fuit, gratiâ ſpiritus eſſe perfectum.

Geneſ. 2. — Lib. 2. de Geneſ. cont. Manich. c. 8.

Sed qui benè loci circumſtantias ponderauerit, facilè videbit illis verbis: *Nondum;* & : *Tunc enim ſpiritalis effectus eſt, &c.* non ſignificari ordinem rerum geſtarum, quaſi illæ tempore ſe conſecutæ fuerint; ſed ordinem narrationis, & quibus quidque verbis inſinuatum fuerit: Hoc vult igitur Auguſtinus illis verbis, *Inſufflauit, &c.* nondum ſignificari quod homo ſpiritualis fuerit; ſed hoc potiùs indicari nomine paradiſi, quo, vt ſtatim dicit, ipſa beatitudo hominis figuratè ſignificata eſt. Nam ſicut diuerſis Dei operationibus ſe mutuo ſaltem naturæ ordine conſequentibus natura condita, & gratia infuſa fuit: ita nihil mirum, ſi ſeparatim illa quoque narrentur, & diuerſis rebus figuratè ſignificentur. Et hæc de Adami ſanctificatione dicta ſint: quorum veritas longè luculentiùs & immobiliùs conſtabit ex ijs, quæ juxta S. Auguſtinum inferiùs de ſtatu puræ naturæ tribus libris dicturi ſumus.

Ibid. c. 9.

Tametſi verò non ſit hic nobis de Angelis diſputatio, de quibus nihil contra doctrinam Eccleſiaſticam à Pelagianis motum fuit: quia tamen de bene agendi adiutorio, de quo inſrà, neceſſariò multa dicenda ſunt, eademque eſt omnino in Angelis & homine innocente ratio, breuiter hoc addendum eſt, idem juxta D. Auguſtini doctrinam de Angelorum, quod de hominis creatione eſſe ſentiendum. Videlicet, etiam Angelos ſiue bonos ſiue malos, in ſanctitate & iuſtitiâ, hoc eſt, in diuinæ charitatis gratiâ eſſe conditos. Vnde poſt nonnullam diſputationem definitiuam fert ſententiam: *Et iſtam* (bonam voluntatem) *quis fecerat, niſi ille qui eos cum bona voluntate, id eſt, cum amore caſto, quo illi adhærent creauit, ſimul in eis & condens naturam, & largiens gratiam. Vnde ſine bona voluntate, hoc eſt, Dei amore nunquam ſanctos Angelos fuiſſe credendum eſt.* Et ſtatim docet, non ad ſolos ſanctos homines pertinere, verum etiã *de ſanctis Angelis poſſe dici, quid charitas Dei diffuſa ſit in eis per Spiritum ſanctum, qui datus eſt eis.*

Lib. 12. de Ciuit. c. 9. — Ibid.

CAPVT II.

QVIS STATVS INFERIORIS partis reſpectu ſuperioris.

CVM igitur iſte eſſet ſtatus mentis hominis reſpectu Dei, vt Deo creatori ſuo, vltimoque ſuo & omnium creaturarum fini caſtiſſimo amore cohæreret, ex quo fiebat, vt diuinæ gratiæ omniumque virtutum, quæ in animo rationali ſedem ſuam habent, particeps fieret rectus ordo videbatur poſtulare, vt huic tam connaturali hominis bono, propter cuius poſſeſſionem creatus, & in cuius conſeruatione ſalus eius conſtituta eſt, nihil in ipſo homine à Deo creante fieret, ſiue in animo, ſiue in corpore, quod eum ab illa ſui creatoris & ſalutis, & veri totius ſui boni poſſeſſione, & fruitione retorqueret, ac diuelleret. Hinc corpus pariter & animum ſuâ quemque integritate veſtiuit, vt ſine pacis illius ſupernæ interpellatione, animus menti, corpus animo ſummâ facilitate, profunda tranquillitate ſeruirent. Primùm igitur de reliquo animi ſtatu, poſtea de corpore pauca dicturi ſumus.

Animum igitur primi hominis ſine omni concupiſcentiali motu creatum eſſe certiſſima Auguſtini & veræ Catholicæ Eccleſię doctrina eſt, aduerſus illum errorem Pelagianorum, quo docebant, libidines illas, ſiue concupiſcentias, ſiue cupiditates, quibus in hac vita iugiter perturbamur ac tentamur, & ad vitia quælibet ſectanda propellimur, humanæ naturæ concreatas eſſe: de quo multa in recenſendis Pelagianorum erroribus diximus. Inter illas libidines turpiſſima quidem illa eſt, quæ ad laſciuiam carnis incitat, ſiue animum, ſiue ſimul & corpus; ſed non eſt ſola: in

omnibus enim bonorum creatorum cupiditate, & peccatorum generibus, locúm habent. Nam quemadmodum ad concubitum, ad odoraoda, ad guſtanda, ad audienda, ad videnda voluptuoſa impetu quodam concupiſcentiali & voluptuatio peouocamur; ita & ad inuidendum, ſuperbiendum, blaſphemsndum: nec eſt vllum omninò boni cteati genus, ad quod non ſimilis concupiſcentialis inſtinctus poſſit & ſoleat aliquando eaardeſcere, & ad conſenſum peccati impellendo, antecedete. Aduerſus iſtum igitur Pelagiaoorum ertorem aſſeuerantiſſimè ſempet Auguſt. docuit, naturam humanam io ſuæ procreatioois exordio immunem & liberam ab huiuſmodi concupiſcentijs peoductam eſſe, eaſque Deo vindicante, peccati pcimi merito emerſiſſe. Hinc illud in libeis de Ciuitate Dei: *Hoc itaque tam lene præceptum ad obſeruandum, tam breue ad memoriâ retinendum, vbi præſertim nondum voluntati cupiditas reſiſtebat, quod de pœna tranſgreſſionis poſteà ſubſecutum eſt*, &c. Et in eodem libro inferiùs: *Hæ igitur partes* (ira atque libido) *in paradiſo ante peccatum vitioſæ non erant, Non enim contra rectam voluntatem ad aliquid mouebantur, vnde neceſſe eſſet eas ratione tanquam frenis regentibus abſtinere. Vnde quòd nunc ita mouentur, & ab iis qui temperanter & iuſtè & piè viuunt, aliàs faciliùs; aliàs difficiliùs, tamen cohibendo & refrenando modificantur, non eſt vtique ſanitas ex natura, ſed languor ex culpa.* Hinc illud in vltimo aduerſus Iulianum opere: *Hæc dicebat B. Gregorius, &c. volens exponere, vel potiùs quæ nota ſunt admonere, in quali quantoque certamine cum vitijs interioribus propter corpus quod aggrauat animam, conſtituti ſint ſancti. Quod certamen vtique non fuiſſet in illo beato pacis loco, id eſt, in paradiſo deliciarum, ſi nemo peccaſſet.* Et aliquanto pòſt: *Actio pia eſt in hac vita Deum colere, & eius gratiâ contra vitia interna pugnare, eiſque ad illicita inſtigantibus, cogentibuſque non cedere, &c. In paradiſo autem, ſi nemo peccaſſet, non eſſet actio pietatis expugnare vitia; quoniam permanſio felicitatis eſſet, vitia non habere.* Hinc illud in libro de correptione & gratia: *Ille vero* (primus homo) *nulla ſibi rixa à ſeipſo aduerſus ſeipſum tentatus atque inquietus, in illo beatitudinis loco ſuâ ſecum pace fruebatur.* Et inferiùs: *Tales vires habebat eius voluntas, quæ ſine vllo fuerat inſtituta peccato, & nihil illi ex ſeipſa concupiſcentialiter reſiſtebat.* Quam doctrinam tanquam Catholicam ſexcenties in ſuis operibus, aduerſus Pelagianos editis repetit, & aduerſam velut Pelagianæ ſurculum damnat. Hauſerat ſuam ex Sceiptucis ſacris, quæ maniſeſtè vitia iſta ea peccato proceſſiſſe declatant. Nam cùm dixiſſet primos homines ante peccatum fuiſſe nudos, & nooerubuiſſe, poſtquam peccaſſent, narrat oculos eorum apertos: *cùmque cognouiſſent ſe eſſe nudos conſuerunt folia ficus, & fecerunt ſibi perizomata*, quibus pudenda velantur. Quà narratione ſignificatur, primos parentes nullos pudendos concupiſcentiæ motus in ſua nuditate ſenſiſſe: poſt peccatum vero eoſdem illos ſentiendo erubuiſſe: quemadmodum communis Patrum, adeoque omnium Chriſtianorum fidelium ſenſus eſt. Vnde Auguſtinus aduerſus Iulianum, qui per peccatum nihil pudendæ nouitatis in partibus illis corporis ortum eſſe ſentiebat: *Ego verò non à pictore inanium figmentorum, ſed à ſcriptore diuinarum didici litterarum, quia illi primi homines nudi erant, & non confundebantur, In quibus abſit vt tanta innocentia tam impudens eſſet: ſed nondum inerat, quod puderet. Peccauerunt, attenderunt, erubuerunt, operuerunt; & adhuc clamas: Nihil illic indecens non-*

Lib. 14. de Ciuit. c. 18.

Ibid. c. 19.

Lib. 1. cont. Iul. op. imp. f. 96.

Ibid. f. 97.

c. 11.

c. 12.

Geneſ. 2. & 3.

Lib. 5. cont. Iul. c. 2.

A *nunquam ſenſerunt. Hanc planè impudentiam meam nimis incredibilem, abſit vt dicam, nullus et Apoſtolus aut Propheta, ſed nec pictor doctus aut Poëta.* Et paulò poſt: *Adam & mulier eius, qui nudi erant ante peccatum, & non confundebantur, mox vt peccauerunt, quas partes corporis amiſerunt, perizomatum nomine ſatis expreſſum eſt. Videmus quid texerint, nimia inſipientia eſt adhuc quærere, nimia impudentia adhuc negare, quid ſenſerint. Nam tu quoque cùm obſtinatiſſimè contradicas, vſque adeo indicaſti, nihil aliud humanis occurrere ſenſibus, niſi concupiſcentialem motum erubeſcẽtes illos homines in genitalibus tegere voluiſſe, vt perizomata ea tegere ad latera conarentur.* Quo Scripturæ loco frequenter Pe- B lagianos libidinem in paradiſum inducere molientes expugnat. Eadem verò prorſus eſt & cæterarum cupiditatũ ratio. Vnde & illas generatim non niſi ex peccato promanaſſe, ex alio Apoſtoli loco docet, vbi concupiſcentiam ſæpiùs *peccatum*, & *peccati legem* vocat. Nimirum ea de cauſa, inquit Auguſtinus, *quòd & peccato facto eſt, & peccatum, ſi viceris, facit.* Vel vt alibi dicit: *Eam* (Apoſtolus) *peccati nomine appellat, quia & de primo peccato originem ducit, & quiſquis eius motibus ad illicita conſenſerit, peccat.* Vbi ſub concupiſcentia, ſicut & Apoſtolus Iacobus omnem omnino libidinem comprehendit, *quæ cùm conceperit parit peccatum*, ſeu, cui coóſenſum adhibendo pec- C camus: quam idcircò juxta mentem Apoſtoli, quem allegat, nihil aliud eſſe dicit, quàm *deſiderium peccati.* Vnde iſtam de concupiſcentiæ origine doctrinam Auguſtini Synodus Tridentina faciens ſuam: *Hanc*, inquit, *concupiſcentiam, quam aliquando Apoſtolus peccatum appellat, ſancta Synodus declarat Eccleſiam Catholicam nunquam intellexiſſe peccatum appellari, quod verè & propriè in renatis peccatum ſit: ſed quia ex peccato eſt, & ad peccatum inclinat. Si quis autem contrarium ſenſerit, anathema ſit.* Si ex peccato eſt, ante peccatum igitur nuſquam fuit.

Ibid.

Ad Rom. 7.

Lib. 1. de nup. c. 23.

Lib. 2. cont. Iul. op. imp. 449.

Lib. de perfe. iuſt. c. 6.

Seſſ. 5. can. 5.

D

CAPVT III.

VTRVM FVERINT IN HOMINE primo innati & intenſi appetitus excellentiæ & laudis, & ſuperbiæ tentationes, vt quidam volunt.

QVÆ doctrina cùm tam ſancta, tam primæ conditionis decens integritatem, tam in Scripturis, Concilio, & Auguſtino fundata ſit, vt eius veritate Pelagiana hæreſis debellata, & mole oppreſſa ſit, mirum profectò eſt, quòd quidam recentiores minùs perſpectam habendo erroris Pelagia- E ni virulentiam & latitudinem, ab iſtius doctrinæ norma diſceſſerunt. Nam quidam eorum dicit, hominem Deo juuante potuiſſe ſe continere ab omni peccato, cùm *nullas alias tentationes haberet, præter eas, quæ extrinſecus inferrentur, & præter innatum appetitum excellentiæ & laudis, quo ad voluntatem & intellectum; quæ omnia in tanta tranquillitate paſſionum, tanquam præclaris donis præditus facilè poterat ſuperare.* Vbi ſignificat innatis ſuperbiæ motibus hominem potuiſſe tentari; illa eſt enim, quæ excellentiæ & laudi inhiat; ſed eos facilè ſuperare potuiſſe. Nihil enim ſuperatur, niſi quod repugnando reſiſtit. Alius Molinæ veſtigia ſecutus audet & dicit: *Amorem excellentiæ in natura integra & perfecta intenſiſſimum fuiſſe*; & f. 46. Coll.

Molina in Concord. diſp. 4.

Cor. à Lapid. in Geneſ.

hoc imponit Auguſtino, tanquam doctrinam illam libro vndecimo de Geneſi ad litteram capite quinto, & libro decimo quarto de ciuitate Dei, capite decimo tertio tradidiſſet, cuius in ijs locis nullum prorſus veſtigium eſt. Hinc alij vlteriùs progreſſi, & concluſiones ex iſto principio deducentes dicunt: In ſtatu innocentiæ ex obiectis ſpiritualibus eſſe potuiſſe grauiſſimam tentationem ſuperbiæ, quæ ſola ſuperaret omnes quæ nunc ſunt; & ideo plures homines fuiſſe damnandos, quàm ſaluandos. Alius paulò timidior fatetur quidem, nec maiorem tunc, neque æqualem ſuperbiæ tentationem futuram, atque ea eſt quam nunc patimur; aliquam tamen futuram fuiſſe iudicat, dum dicit: *Hæc ergo tentatio ſuperbiæ non multum impediret tunc poſſibilitatem non peccandi contra legem naturæ:* ſignificans aliquantulùm fuiſſe impedituram. Et alibi de Angelis loquens, in quibus eadem vel maior eſt ratio: *Fortaſſe etiam illis,* inquit, *fuit neceſſarium grauem aliquam tentationem contra ſupernaturalia opera & præcepta tunc vincere. Inferiores enim omnes à ſupremo contra Dei honorem & obedientiam ſollicitati ſunt: ipſe vero ſupremus Angelus à propria excellentia & pulchritudine abſtractus fuit & illectus*; vbi grauitas tentationis per excellentiam, & per eam abſtrahi & illici (quibus Apoſtolus verbis vtitur ad exprimendum concupiſcentialis tentationis modum) indicare videntur ad quod Molina & alius dixit, primum hominem naturali & intenſiſſimo illo excellentiæ appetitu grauiter fuiſſe tentatum. Idcirco enim diſtinguit exteriorem ſupremi Angeli ſollicitationem ab abſtractione ipſius per propriam excellentiam: vt videlicet ita duplex tentationis modus, quem Molina protulit, diſtingueretur, vnus per ea, *quæ extrinſecus inferrentur*; alter per *innatum appetitum excellentiæ & laudis.*

Ioan. Vinc. in relect. de gratia Chriſti.

Franc. Suar. lib. 1. de gra. c. 25. n. 9.

Lib. 10. de grat. c. 9. n. 8.

Fundamentum huiuſce doctrinæ non eſt aliud niſi Philoſophia, & miſeriarum noſtrarum experientia, ex quibus omnes pœnè hallucinationes recentiorum in materia de gratia & prædeſtinatione fluxerunt. Sicut enim nunc experiuntur homines motus quoſdam indeliberatos omnibus peccatis & voluntatis motibus præuolare, ita etiam in ſtatu innocentiæ factum eſſe, Philoſophiâ ſuffragante, concludunt. *Ex contemplatione rei valde amabilis*, inquit Molina, *& quam multùm refert adipiſci, naturaliter conſurgit in voluntate motus quidam, quo voluntas ad illam afficitur: qui motus non eſt volitio, ſed affectio voluntatis ad illam rem, à cuius bonitate quaſi tangitur, & allicitur ad volendum eam. Neque hic motus ſolùm in hominibus ſolet antecedere volitionem, ſed etiam in Angelis. Priùs namque tempore vel naturâ fuit, Luciferum ad id affici voluntate, quod per ſuperbiam obtinere voluit, quã per voluntatem illud vellet, contra legem Dei. Sicut priùs etiam fuit, Euam affici ad pomum vetitum id quod Scriptura Geneſeos 3. ſolis innuit illis verbis: Vidit mulier quod bonũ eſſet, &c.* Eodem argumento jam olim vtebatur Iulianus aduerſus Auguſtinum, cum concupiſcentiam iſtam eandem pomi vetiti, totumque cæterarum agmen in paradiſum introducere conabatur, vt peccati originalis labem tolleret. *Hanc autem voluptatem & concupiſcentiam ante peccatum in paradiſo fuiſſe, res illa declarat, quia ad delictum via per concupiſcentiam fuit, quæ cum pomi decore oculos incitaſſet, ſpem etiam iucundi irritauit ſaporis, &c.*

Molina in conc. q. 14. n. 13. diſput. 45.

Iulian. apud Aug. lib. 1. oper. imper. ſ. 100.

Sed iuxta caſtiſſimam illam Auguſtini & Tridentinæ Synodi doctrinam omnino dicendum eſt, nullos omnino neque paruos neque magnos excellentiæ aut laudis, aut ſuperbiæ motus atque

A tentationes præter externas ante omne peccatum eſſe potuiſſe. Si enim aliqua quantulacunque tentatio ſuperbiæ ex innato appetitu excellentiæ & laudis, quæ etſi non multùm impediret, impediret tamẽ, eſſet, vt ille dicitur *ſuperanda*, vel vt iſte, *vincẽda*, nulla omnino cauſa eſt, cur non totũ concupiſcentiarum cæterarum exercitum in eis ante peccatum militaſſe fateamur, quam illi primi homines pugnantem reſiſtentemque vicerint atque ſuperauerint. Superbiæ enim tentatio ex illo innato excellentiæ appetitu promicans, omnium eſt grauiſſima, ſubtiliſſima, virulentiſſima; cuius comparatione cæteræ vix calones reſpectu Triariorum dici debent, pro vt viri ſpirituales confitentur. B Quod ſi illa non repugnet illius perfectioni ſtatus, aliæ profectò multò minùs repugnabunt: & ſi innatus & intenſiſſimus excellentiæ appetitus ibi eſſe potuit, cur non & voluptatis, & ſcientiæ, & cæterorum bonorum, ad quæ jam, naturâ nos ſimiliter inſtigante, propendemus? Quod quidem Molina non magnopere videtur abhorrere, ſed palàm nos principijs ſuis eò ducere. Verum hoc nullo pacto admitti poſſe, ex ijs, quæ ſuprà diximus, vtcunque manifeſtum eſt. Et ſanè ſi doctrina iſta recentiorum vera eſt, omnino neceſſarium eſt, plura quam duodecim principia, quibus Auguſtinus vtitur ad tuendam primi ſtatus libertatem, & iuſtitiam Dei, & Adami gratiam, & Angelorum perſeuerantiam, & C peccatum originale, & gratiam Chriſti & Saluatoris neceſſitatem, & concupiſcentiæ malitiam, & bene viuendi ex illa difficultatem, &, vt vno verbo dicam, vniuerſos labores eius aduerſus Pelagianos, totamque gratiam crucis Chriſti funditus corruere; vt contra contentioſos facilè eſſet oſtendere. Sed quia operoſum eſſet, & importunum, & præpoſterum, iſta omnia hic intrudere de quibus in ſequentibus ex profeſſo diſputandum eſt, præſenti loco ex propoſito ſatis fuerit, Auguſtini doctrinam, quâ generaliter omnia interna incentiua vitiorum in primis hominibus perimuntur, & præcipua Pelagiani erroris fundamenta ſubuerſa ſunt, ex ijs quæ diximus, percepiſſe. Quòd D ſi cui ſcrupulus aliquis de Auguſtini mente relictus fuerit, ex alijs apertiſſimis eius locis poterit eſſe liquidiſſima.

Vide fundamenta huius doctrinæ ſuſe tractata infra in tribus libris de ſtatu puræ naturæ.

Cùm enim Iulianus aſſeruiſſet, eo ferè modo & fundamento, quo recentiores iſti, naturalem fuiſſe etiam in paradiſo omnium ſenſuum voluptatem hoc eſt, naturalem ibi fuiſſe appetitum, non tantùm excellentiæ & laudis, ſed etiam cæterorum bonorum, quibus naturaliter ſenſus afficitur (vt ſatis apertè etiam Molina profitetur) atque ideò per illum naturalem appetitum ſeu concupiſcentiam Adamum fuiſſe tentatum, ita vt, pomi decore oculos incitando, & ſpem iucundi irritando ſaporis via ad delictum per concupiſcentiam illam naturalem fuerit, vide quantâ acrimo- E niâ aduersùs eum, & aduersùs commentum iſtud Pelagianum Auguſtinus inuehatur: *Quid eſt ergo quod loqueris, neſciens quid loqueris? Ergone & in paradiſo ante maleſuadi venena ſerpentis, ante corruptam ſermone ſacrilego voluntatem, illiciti cibi libido iam fuit? Et quod intolerabiliùs dicitur, ad malum prouocabat, & mala non fuit? Et videbant illi homines fructum ligni prohibiti, & concupiſcebant: ſed vt non manducarent, concupiſcentia ſpiritus carnis concupiſcentiæ repugnabat? Et viuebant in loco illo tantæ beatitudinis non habentes in ſe ipſis pacem mentis & corporis? Non vſque adeo dementes eſtis, vt iſta credatis: non vſque adeò impudentes vt iſta dicatis.* Ecce huiuſmodi affectus voluntatis in hominibus

Lib. 1. oper. imperf. cõt. Iul. ſ. 100.

Innocentibus antequam pomum vetitum comedere vellent, credere, dementiam Auguſtinus vocat; hoc ipſum verò dicere, impudentiam. Quanto fremitu inſurgeret ſi audiuiſſet Iulianum intenſiſſimos & innatos appetitus excellentiæ & laudis, grauiſſimaſque ſuperbię tentationes à propria excellentia & pulchritudine pullulantes, quæ mentem & abſtraherent & illicerent, quæ poſſibilitatem non peccandi impedirent, eſſentque vincendæ atque ſuperandæ in illum locum humanæ vel Angelicæ felicitatis inducere? Non enim quia boni corporalis ille appetitus ſeu libido fuit, eam tantoperè exhorret Auguſtinus; ſed quia boni cuiuſcumque creati appetitus fuit, quo non peccandi poſſibilitas quoquo modo reſiſtendo impediebatur, cuius tentationis grauitas eſſet qualicunque pugnâ ſuperanda. Hinc eſt enim quod conſtantiſſimè ſemper omnem omninò appetitus cuiuſcunque motum, qui quouis modo reſiſteret rectæ voluntati, ab illo ſtatu tollit: *Nihil*, inquit, *illo concupiſcentialiter reſiſtebat. Permanſio felicitatis eſſet, vitia non haberet*; hoc eſt, non habere motus qualeſcumque, ſiue excellentiæ, ſiue laudis, ſiue alterius boni, qui deberent voluntate aduerſus eos pugnante frenari. Et alibi: *Nec aberat quicquam, quod bona voluntas adipiſceretur; nec inerat quod carnē animumue hominis feliciter viuentis offenderet*. Hinc eſt quod paſſim tradit, ſummam illius felicitatis fuiſſe tranquillitatem & pacem: *In natura hominis ante peccatum pacem decebat eſſe, non bellum*. Et alio in loco: *In tota anima & toto corpore cum haberem habeo pacis Deum: quis in me ſeminauit hoc bellum?* Et rurſum: *Abſit vt illa pax animi & corporis haberet aliquid, propter quod aduerſus ſeipſam prima hominis natura pugnaret*. Et in libris de Ciuitate Dei: *Summa in carne ſanitas, in anima tota tranquillitas*. Hinc ſummam ibi futuram fuiſſe benè viuendi facilitatem vbique aſſerit: quod nullo modo verum eſſe poteſt, ſi intenſiſſimus ibi fuiſſet excellentiæ & laudis appetitus, vel tanta grauitas tentationum inde ſurgentium: *Non fuerit*, inquit, *in tanta felicitate, in tanta non peccandi facilitate*. Et rurſum: *Vt dignè tanta bonitati & benè viuendi facilitati, perſeuerandi committeremus arbitrium*. Et alio in loco: *Concor*. (erat in paradiſo) *mentis corporiſque vigilia, & mandati ſine labore cuſtodia*. Tantum abeſt, vt grauiſſimas ibi ſuperbiæ tentationes vel ſuſpicari auderet. Hinc nullam omninò fuiſſe tentationis cujuſcunque grauitatem, ex qua vel pugnandi neceſſitas oriretur, paſſim aſtruit: *In paradiſo, ſi nemo peccaſſet, non eſſet actio pietatis expugnare vitia*, hoc eſt, ſurgentes vndecunque animi aut corporis motus. Et in libris de Ciuitate Dei: *Hoc autem bellum nunquam vllum eſſet, ſi natura humana per liberum arbitrium in rectitudine, in qua facta eſt, perſtitiſſet*. Et alibi rurſum: *Sicut in paradiſo nullus aſtus, aut frigus, ſic in eius habitatore nulla ex cupiditate vel timore bonæ voluntatis offenſio*. Si nulla offenſio multo profectò minùs pugna cum innatis illis, vel intenſiſſimis laudis aut ſuperbiæ appetitibus, qui ſurgere ac tentare hominem ſine bonæ voluntatis offenſione non poſſunt. Hoc enim offendit bonam voluntatem, quod ei reſiſtit, & inde pugna naſcitur. *Non in cupiditatibus frenandis continentia laboraret, ſi nihil nos, contra quod contenderet, detineret, ſi nihil bonæ voluntati ex mala concupiſcentia repugnaret*. Itaque de vno notiſſimo corporalis voluptatis appetitu, quæ etiam in vxore licita eſt, loquens: *Quæ pugna boni & mali nulla eſſet, ſi nemo peccaſſet. Sicut autem ante hominis iniquitatem nulla erat, ita poſt infirmitatem nulla erit*. Quibus in verbis etiam radix tangitur, cur in illo

De corrept. & grat. c. 12. lib. 1. cont. Iul. oper. imp.

14. de Ciuit. cap. 10.

5. cont. Iul. c. 11.

Lib. 5. c. 7.

Ibid. c. 16.

Lib. 14. de Ciu. c. 26.

De corrept. & grat. c. 12.

Ibid.

14. de Ciuit. c. 26.

Lib. 1. cont. Iul. op. imp.

Lib. 21. c. 15.

Lib. 14. c. 26.

Lib. de cõt. cap. 3.

Lib. 4. cont. Iul. c. 5.

A pacis loco nec bellum, nec vlla quidem pugna, eſſe potuerit; quia omnis ab eo exulabat infirmitas. Nam vt idem ſanctus Doctor alicubi dicit: *Et pugnare infirmitatis eſt. Quanto enim quiſque vincit facilius, tanto pugnat minus. In ſemetipſo autem quis pugnaret, ſi nihil ex ſemetipſo eidem repugnaret? Et quod nobis repugnat ex nobis, niſi quod adhuc curatur, vt ſanetur in nobis? Ergo in nobiſmetipſis ſola eſt infirmitas cauſa pugnandi*. Hæc autem infirmitas grauiſſima primi peccati pœna fuit: quod antequam præceſſiſſet, nulla prorſus infirmitas pugnandique neceſſitas incumbebat. Vnde idem ſanctus: *In hac bona hominis & benè à bono condita inſtituta*-B *que natura nunc bellum eſt, quoniam ſalus nondum eſt. Languor ſanetur, pax eſt. Languorem autem iſtum culpa meruit, natura non habuit*. Idcircò autem languorem iſtum, ex appetitibus hujuſmodi innatis, aut intenſiſſimis excellentiæ aut laudis, aut vndecunque naſcentem aut pugnandi vincendique neceſſitatem natura ante peccatum nullam habuit, quia graue admodum creaturæ rationalis malum ſunt, quo ſine peccati merito affligi non debuit. Quod Auguſtinus tetigit, quando dixit: *Adhuc non intelliges noſtram naturam non eſſe* (hoc eſt non eſſe naturale, ſeu cum natura concreatum à Deo) *ſed vitium, contra quod virtus pugnamus?* Quod ſignificat, cum nullo vitio aut malo naturam noſtram eſſe creatam; ſed tantummodo peccati me-C rito vitiatam. Hinc mox inferius: *Rogo te, oculos aperi, & cerne, quæ aperta ſunt. Nulla pugna eſt ſine malo. Quando enim pugnatur, aut bonum pugnat & malum, aut malum & malum: aut ſi duo bona inter ſe pugnant, ipſa pugna eſt magnum malum*. Cuius doctrinæ immobiles baſes in libris de pura natura ex profeſſo latiùs tradituri ſumus.

Lib. 4. cont. Iul. c. 2.

Lib. de cont. cap. 7.

lib. 5. cont. Iul. c. 7.

Ex hoc fonte oritur, quod idem ille diuiniſſimus Doctor parentes noſtros ſine vlla omninò pugna proſtratos eſſe fateatur ac doceat. Quod quamuis Auguſtinus non diſertis verbis traderet, per ſe ipſa res perſpicua eſt: vbi enim nihil prorſus reſiſtit bonæ voluntati, quia nihil ineſt quod reſiſtere queat, ſed quidquid voluntas voluerit, D hoc ipſâ illâ voluntate fiat, apertiſſimum eſt, nullam neque tentationis grauitatem, neque ſuperandi difficultatem, neque pugnandi neceſſitatem, imò nec pugnam ipſam eſſe poſſe: vt pote quæ ſine aliquo reſiſtente eſſe non poteſt. Nullus autem cujuſcunque appetitus ſiue corporalis ſiue ſpiritualis motus, cum quo reſiſtente pugnare potuiſſet, voluntatem vnquam ſurgendo præcedebat, vel quando voluntate iubente ſurrexerat, nutum eius vel ad latum vnguem non excedebat, ſed in omnibus eam obediendo ſequebatur. Ex quo fiebat, vt, quidquid in contrarium non pauci recentiores dicant, ne quidem voluntas ſollicitè vigilare cogeretur, ne cupiditatis alicujus motus obreperet. E Cuius rei perſpicuum argumentum eſt, quòd cùm oculis corpus eorum nudum quotidiè ſubijceretur, nullo inquieto ſtimulo vel ardore, ſiue in animo ſiue in corpore concitati ſint. Quæ namque mentis vigilantia ſatis eſſe queat, vt animus in tali corpore cõſtitutus quod hujuſmodi motibus, non præeunte jubenteque voluntate, obnoxium eſſe poteſt, incurſantibus in oculos ipſos rebus illecebroſis nullo vnquam tumultuoſo hujuſmodi ſtimulo perturbetur? Nam ad hoc præcipuè vigilius illa cura mentis incumbit, vt illæ illecebræ, per quas laſciuus, aut alius quilibet concupiſcentialis motus corpori aut animo poteſt citra imperium voluntatis obrepere, à conſpectu, ipſiſque cogitationibus longiùs arceantur. Quod quia nec in ſubtrahenda inuicem corporis ſui nuditate, nec

Rom. 5. *peccatum in hunc mundum intrauit, & per peccatum mors.* Et alibi: *Corpus mortuum eſt propter peccatum.* In quem locum Auguſtinus; *Corpus,* inquit, *mortuum eſt, non propter fragilitatem terrenam, quia de terræ puluere factum eſt; ſed propter peccatum. Quid amplius quærimus? Et vigilantiſſimè non ait, mortale, ſed mortuum,* nempe quia corpus illud, quod mori poterat, quia ab homine peccari poterat, per peccatum neceſſitati mortis obſtructum eſt. Alibi verò ſcriptura primam originem mortis eſſe indicat non naturam, vel naturæ autorem: ſed culpam, & culpæ progenitorem: *Deus,* inquit, *mortem non fecit: inuidiâ autem diaboli mors intrauit in orbem terrarum.* — *Lib. 1. de pec. merit. c. 4.* — *Sap. 1. & 2.*

Scripturarum iſtarum doctrinæ inhæſerunt Concilia, tum antiqua, tum recentia in diuerſis orbis terræ regionibus celebrata, & iſtam Pelagij hæreſin vnanimiter condemnarunt. Hinc Synodus Palæſtina, cùm Pelagio fuiſſet obiectum, quod ipſe, quemadmodum & diſcipulus eius Celeſtius docuiſſet, *Adam mortalem factum, qui ſiue peccaret, ſiue non peccaret, moriturus eſſet;* propoſitionem illam anathemate condemnauit, & Pelagium idem dogma damnantem abſoluit. De quo Concilij Palæſtini judicio ſic Auguſtinus: *Vnde ſit conſequens, vt quiſquis ſequitur illius Epiſcopalis autoritatē iudicij, & ipſius Pelagij confeſſionem, hæc tenere debeat, quæ ſemper tenuit Catholica Eccleſia: Adam, niſi peccaſſet, non fuiſſe moriturum.* — *Apud Aug. lib. de geſtis Pe ag. c. 3.*

Hinc Concilium Carthaginenſe: *Placuit omnibus Epiſcopis, qui fuerunt in hac ſancta Synodo, vt quicunque dicit, Adam primum hominem mortalem factū ita vt ſiue peccaret, ſiue non peccaret, moreretur in corpore, hoc eſt, de corpore exiret, non peccati merito ſed, neceſſitate naturæ, anathema ſit.* Et Conciliū Arauſicanum: *Si quis mortem tantùm corporis, quæ pœna peccati eſt, non autem & peccatum, quod mors eſt animæ, per vnum hominem in omne genus humanum tranſiiſſe teſtatur, iniuſtitiam Deo dabit, contradicens Apoſtolo dicenti, &c. & per peccatum mors.* Hinc Concilium Tridentinum: *Si quis non confitetur, primum hominem Adam, &c. incurriſſe per offenſam prævaricationis huiuſmodi iram atque indignationem Dei, atque adeò mortem, quam anteà illi comminatus fuerat &c. anathema ſit.* — *Canone 1.* — *Canone 2.* — *Seſſ. 5. cano.*

Mirum profectò, quo pacto ſcriptor ille Catholicus, de quo ſuprà, in tantam Catholicæ veritatis lucem impingere voluerit, vel potuerit: ſed majori admiratione dignum, quòd quiſquam ſobrius eam ſuo calculo comprobauerit. Niſi quod hinc fortaſſe teſtimonium ſumi poſſit, quam verè aduerſus eos, qui omnia Philoſophicis rationibus metiri volunt, dixerit Auguſtinus: *Auctoritati credere magnum compendium eſt, & nullus labor. Nam imperitiores, ſi ratione velint verum comprehendere, ſimilitudinibus rationum facillimè decipiuntur, & in varias nouaſque opiniones ita labuntur, vt emergere inde ac liberari aut nunquam, aut ægerrimè queant.* — *Lib. de quant. animæ c. 7.*

Cùm igitur ex his conſtet, Adam Immortalem eſſe factum, & nunquam niſi peccaſſet fuiſſe moriturum, ſcrupulum meritò mouet id quod Auguſtinus alicubi dicit, Adam ante peccatum fuiſſe mortalem. Objecit Auguſtino hunc locum jam olim ipſe Iulianus: cui reſpondet: Adamum ſe hactenus dixiſſe eſſe mortalem, *quia poterat mori: poterat namque peccare.* Pro quo ſciendum eſt, dupliciter intelligi, vocarique poſſe mortalitatem, ſicut & Immortalitatem. Vna mortalitas eſt, qua quis mori poteſt; altera, qua mori debet. Illâ primus homo mortalis ante peccatum fuit: hac verò poſt peccatum tam ipſe, quàm poſteri — *Lib. 1. de pecc. merit. c. 3.* — *Lib. 1. cont. Iul. operis imperf. c. 91*

A eius. Nam ante peccatum mori potuit, quia peccare potuit: peccato verò iam perpetrato, neceſſitas moriendi conſecuta eſt. Simili ratione duplex immortalitas ſtatui poteſt, vna, qua quis poteſt non mori; alia, qua quis non poteſt mori. Illa fuit Adami ante peccatum: hæc verò ad æternam beatitudinem reſurgentium. Adam namque ante peccatum poterat non mori, quia poterat non peccare: ſolius enim peccati merito neceſſitas moriendi, Deo vindicante ſubſecuta eſt. Beatorum verò tanta erit immortalitas, vt in æternum, neque peccati alicuius merito, neq; naturæ infirmitate, vel neceſſitate, morituri ſint, aut mori poſſint. Tradit hæc omnia accuratè diuerſis locis.

B Nam de duplici mortalitate ita loquitur: *Antequam mutaretur* (corpus Adæ) *in illam incorruptionem, quæ in ſanctorum reſurrectione promittitur, poterat eſſe mortale, quamuis non moriturum; ſicut hoc noſtrum poteſt, vt ita dicam, eſſe ægrotabile, quamuis non ægrotaturum: cuius enim caro eſt, quæ non ægrotare poſſit, etiamſi aliquo caſu, priuſquam ægrotet, occumbat? ſic & illud corpus iam erat mortale.* Et paulò antè, rem ſimilitudine declarans: *Sicut enim hæc ipſa caro, quam nunc habemus, non ideò non eſt vulnerabilis, quia non eſt neceſſe, vt vulneretur: ſic illa non ideò non fuit mortalis, quia non erat neceſſe, vt moreretur.* Quibus vltimis verbis mortalitatem noſtram explicat, quâ non ſolùm poteſtate, ſed neceſſitate morimur. — *Lib. 1. de pecc. merit. c. 5.* — *Ibid. c. 3.*

C Duplicem verò immortalitatem declarat his verbis: *Prima immortalitas* (Adami) *erat, poſſe non mori; nouiſſima* (beatorum) *erit multo maior, non poſſe mori.* Et in libris de Ciuitate Dei: *Sicut prima immortalitas fuit, quam peccando Adam perdidit, poſſe non mori; nouiſſima erit non poſſe mori: ita, &c.* Vtramque verò ſimul tam duplicē mortalitatem, quàm immortalitatem oculis diſertè ſubjicit, de corpore primi hominis diſputans, *Illud* (corpus) *ante peccatum & mortale ſecundùm aliam, & immortale ſecundùm aliam cauſam dici poterat: id eſt, mortale, quia poterat mori, immortale, quia poterat non mori. Aliud eſt enim non poſſe mori, ſicut quaſdam naturas immortales creauit Deus: aliud eſt autem poſſe non mori, ſecundùm quem modum primus creatus eſt homo immortalis.* — *Lib. de corr. & grat. c. 12.* — *Lib. 22. c. 30.* — *Lib. 6. de Gen. ad lit. c. 25.*

D Et paulò pòſt: *Si enim corpus animale, vtique mortale; quia & mori poterat: quamuis & immortale ideò, quia & non mori poterat. Neq; enim immortale, quod mori omninò non poſſit, erit niſi ſpirituale; quod nobis futurū in reſurrectione promittitur: ac per hoc illud animale, & ob hoc mortale, &c. factum eſt propter peccatum non mortale, quod & antea erat, ſed mortuum.* Quod paulò inferiùs exponit per *neceſſitatem moriendi, quam illud non habuit.* Nam quamuis ante peccatum hactenus mortalis eſſet, quia peccando mori poterat, eo tamen die, quo peccauit, in ipſo mortalitatis genere longè pejor factus eſt. Mutata quippe in deterius eſt vitiataque natura, atque à ligno vitæ ſeparatione — *Cap. 26.*

E juſtiſſimâ, mortis in eis etiam corporalis neceſſitas facta eſt: cum qua nos neceſſitate nati ſumus. Eaque de cauſa Apoſtolus vocauit corpus noſtrū propter peccatum non jam mortale, ſed *mortuum*; quia jam moriendi neceſſitate conſtrictum. Tunc enim ita erat in animam viuentem, vt mortuum rectè dici non poſſet: quia niſi præparatione peccati neceſſitatem moriendi habere non poterat. Ex quibus etiam colligas, hòc ipſum, quod animale & mortale corpus Adam non eſſet tamen moriturum, non ex natura corporis iſtius pullulaſſe, ſed diuino munere hoc non peccantibus fuiſſe collatum. Nam ſi internam corporis compoſitionem ſpectes, nihil in ſe habebat, quo

eius interitus arceretur. Indicat hoc idem Auguſtinus, cùm poſtquàm dixiſſet, Adamum ſecundùm quemdam modum creatum fuiſſe inmortalem adijcit: *Quod ei præſtabatur de ligno vitæ, non de conſtitutione naturæ: quo ligno ſeparatus eſt, cùm peccaſſet, vt poſſet mori: qui niſi peccaſſet, poſſet nón mori. Mortalis ergò erat conditione corporis animalis; immortalis autem beneficio conditoris.* (Cap. 25.)

CAPVT V.

DE CAETERIS MISERIIS mortalitatis aſſeclis; & de quiete omnium ſenſuum.

EX ijs, quæ de immortalitate Adami, mortiſque per peccatum conſequentis neceſſitate diximus, facilè conijci poteſt, quid de cæterarum miſeriarum, quibus affligimur, abſentia præſentiaque ſentiendum ſit. Eadem enim ferè eſt & cæterarum ratio. Non enim idcircò moriendi neceſſitas ab illo ſtatu aberat, quia mors erat, ſed quia miſeria; quâ non decebat affligi hominem ante peccatum. Ex quo effectum eſt, vt quemadmodum lucta carnis & ſpiritus, & mors ipſa corporalis ab illa felicitatis patria exulabant; ita omnis omninò abeſſet miſeria, quà vndecunque, ſiue ex animo, ſiue ex ſenſibus, ſiue ex corpore, ſiue ex rebus externis irruente, cruciaretur inuitus. Inuitum enim quocunque ſiue magno, ſiue exiguo affligi malo, non eſt natura inſtituti hominis, ſed pœna damnati. Sic enim condita eſt creatura rationalis, vt malum eius non ex inſtitutione Dei, ſed ex ſola eius voluntate penderet, ita videlicet, vt malum eius quodcumque atque miſeria ſolius peruerſitatis eſſet ſupplicium; quatenus ita per iuſtitiam perturbatus ordo, quem Deus primitus conſtituerat, ſarciretur. *Creaturis præſtantiſſimis*, inquit Auguſtinus, *hoc eſt, rationabilibus ſpiritibus, hoc præſtitit Deus, vt ſi nolint corrumpi, non poſſint, id eſt, ſi obedientiam conſeruauerint ſub Domino Deo ſuo, ac ſic incorruptibili pulchritudini eius inhæſerint: ſi autem obedientiam conſeruare noluerint, quoniam volentes corrumpuntur in peccatis, nolentes corrumpantur in pœnis.* (Libro de nat. boni c. 7.)

Ex iſta igitur diuini ordinis rectitudine factum eſt, vt nihil mali expellendum eſſet ex iſto beatitudinis loco; ſed ſolummodo arcendum, ne ſtatus illius integritatem & felicitatem irruendo violaret. Nec verò alia arcendis malis cura erat neceſſaria, quàm vt in bona voluntate, hoc eſt, creatoris ſui charitate perſiſteret. Si enim ad arcenda animi & corporis mala, quibus animale corpus potuiſſet affici, noluiſſet vti medijs quæ Deus inſtituerat, hoc ipſum non ſine inordinata, & per hoc mala voluntate noluiſſet: atque ità iuſtè ſequentem ex illa inordinatione miſeriam pateretur. Hinc eſt quòd famem, ſitim, ſenectutem, cæteraque corporis animalis incommoda nunquam ipſe cibo, potu, lignóque vitæ tanquam cruciantia ſenſum ſuum mitigare fugare-ve debuiſſet: ſed tantummodo, antequam cruciarent ſenſus ſuos, auertere. Quod Auguſtinus ſæpiſſimè ſignificatum voluit, quãdo dixit in libris de Ciuitate Dei: *Alebantur ergò alijs quæ ſumebant, ne animalia corpora moleſtiæ aliquid eſuriendo, ac ſitiendo, ſentirent: De ligno autem vitæ propterea guſtabatur: ne mors eis vndecunque ſubreperet, vel ſenectute confecti decurſis temporum ſpatijs interirent.* (Lib. 13. de Ciuit. Dei c. 20.) Et in eodem libro; *Corpus eius cibo ac potu egebat, ne fame afficeretur ac ſiti; & non immortalitate illâ abſolutâ atque indiſſolubili, ſed ligno vitæ à mortis neceſſitate prohibebatur, atque in iuuentutis flore tenebatur.* Et in libris de peccatorum merito & remiſſione *Habebat & de lignorum fructibus refectionem contra defectionem, & de ligno vitæ ſtabilitatẽ contra vetuſtatem.* (Li. 1. de pecc. merit. c. 3.) Et contra Iulianum; *Habebat ſuſtentaculum animali corpori neceſſarium, ne indigentiâ læderetur; De ligno autem vitæ, ne ſenectute perduceretur ad mortem.* (Lib. 4. cont. Iul. c. 14.) Studiosè ſemper negatiuis illis phraſibus iſtud agens, ne quis vnquam eum fame, aut ſiti, aut ſenectute affligi potuiſſe iudicaret.

Quæ verò de morte, ſenectute, fame, ac ſiti, eadem omninò de cæteris corporis ægritudinibus ac moleſtijs ratio eſt. Hoc enim idem diuinitus inſtitutus ordo, eadem iuſtitiæ norma poſtulat, vt non ſolùm illis magnis, ſed nec leuiſſimis vllis incommodis inuitus, niſi peccato præcedente, & committente, læderetur. De quibus corporis ægritudinibus Auguſtinus: *Aegritudinem ita nullam corpora illa patientur* (poſt reſurrectionem) *ſicut nec iſta pati poſſent, ante peccatum.* (Lib. 1. Retract. c. 11.) De alijs corporis corruptionibus atque moleſtiis: *Quid mirum, ſi corpus potuit ab omnipotente artifice tale fieri, vt nulla moleſtia, nulla indigentia cruciaret hominem ante peccatum, & nulla corruptione tabeſceret?* (Lib. 2. de Geneſ. cont. Manich. c. 7.) De laboribus: *Nondum erat labor, vt adiumento indigeret.* (Lib. 9. de Geneſ. ad lit. c. 5.) De cæteris ſiue intrinſecus orientibus, ſiue extrinſecus irruentibus quibuſcunque corporis malis: *Et ante lapſum quidem non vtebatur* (homo rebus) *tolerandis, nec poſt lapſum vtitur, niſi conuerſus.* (Lib. 83. qq. q. 30.) Et alibi generalius: *Erat deuitatio tranquilla peccatis qua manente nullum omninò aliunde malum, quid contriſtaret, irruebat.* (Lib. 14. de Ciuit. c. 10.) Et adhuc generalius alio in loco: *In quibus* (bonis) *prorſus nullum patiebatur malum.* (Lib. de corrept. & grat. c. 11.) Quam ſummam ab omnibus incommodis corporalibus immunitatem, quæ nullos externos ſenſus intrinſecus aut extrinſecus vlla ratione offendi aut perturbari ſineret, ſtrictim explicat aduerſus Iulianum: *Vbi abſit, vt credamus aliquid fuiſſe, vnde ſenſum noſtrum ſiue intrinſecus, ſiue extrinſecus, aut dolor pungeret, aut labor fatigaret, aut pudor confunderet, aut ardor vreret, aut algor ſtringeret, aut horror offenderet.* (5. cont. Iul. c. 5.)

Ex quibus omnibus, quæ hactenus diximus, manifeſtè liquet, admirabilem, quandam fuiſſe in iſtæ primæ felicitatis regione trãquillitatem hominis, & pacem. Viuebat enim in ea ſicut volebat, quamdiu hoc volebat, quod præceperat Deus. Viuebat fruens Deo, ex quo bono erat bonus. Viuebat ſine vlla egeſtate, ita ſemper ſine mortis metu viuere habens in poteſtate. Cibus aderat, ne eſuriret, potus, ne ſitiret, lignum vitæ, ne illum ſenecta diſſolueret. Nihil corruptionis in corpore, vel ex corpore vllas moleſtias vllis eius ſenſibus ingerebat. Nullus intrinſecus morbus, nullus ictus metuebatur intrinſecus. Sũma in carne ſanitas, in ſanitate iuuentutis amœnitas, in omnibus ſenſibus quies, in anima tota tranquillitas. Sicut in paradiſo nullus æſtus aut frigus, ſic in eius habitatore nulla ex cupiditate vel timore accedebat bonæ voluntatis offenſio, nulla retardatio, nullum impedimentũ. Nihil omninò triſte, nihil erat inaniter lætũ: nihil boni, quod bona voluntas adeſſe optaret, aberat; nihil mali quod abeſſe deſideraret, aderat. Gaudiũ verũ perpetuabatur ex Deo, in quẽ flagrabat charitas, ex corde puro, & conſcientia bona, & fide non ficta. Inter ſe conjugũ fida ex honeſto amore ſocietas, nullus inhiãs voluptatis ardor in animo, nullus concupiſcentialis æſtus in corpore, nullus pudor in fronte; vbi nec virum ſtimulabat ſua, nec

alterius

alterius cum libido tentabat; concors mentis corporiſque vigilia, mandati ſine labore cuſtodia. Non laſſitudo fatigabat otioſum, non ſomnus premebat inuitum. In tanta bonorum abundantia ſumma ſecuritas, eam ſine vlla omninò interpellatione duraturam; niſi eam ipſe propriæ petulantiâ voluntatis abrumperet. Quidquid enim ille diuinitus collatum fuerat, ab vnico fortiſſimoque proprij arbitrij motu ſuſpenſum eſſe Deus voluit: vt quemadmodum ei ipſe bonorum omnium author fuerat, ita de diuina benignitate & diaboli hoſtilitate ſecurus, neminem malorum ſuorum authorē, niſi ſeipſum, timere vel potiùs accuſare cogeretur. Nam neque ſui ipſius timor ibi eſſe poterat, vbi nihil ei vel ex ſeipſo mali, præter ipſam liberrimam voluntatem, poſſet accidere. Quòd ſi quis penitiùs fundamenta pernoſcere deſideret, quibus tota iſta doctrina nititur, quam quinque præcedentibus capitibus tradidimus de creatione primi hominis in charitate, in corporis & animi tranquillitate, ſine moleſtia quorumcumque appetituum, ſine laudis & excellentiæ, ſiue quarūlibet voluptatum; ſine mortis aut mortalitatis miſeria, ſine laboris aut doloris afflictione: & cur iſtiuſmodi commodis priuari vel incommodis affligi, ſub Dei omnipotentis iuſtiſſima prouidentia, non potuerit ante peccatum; legat illos tres libros, quos de ſtatu puræ naturæ ex D. Auguſtini mente contra gentilium Pelagianorum, & multorum recentiorum Philoſophiam ſcripſimus. Sed jam de arbitrij libertate, an & qualis in Adamo fuerit, & quo diuinæ gratiæ adjutorio indiguerit, paulò accuratiùs dicēdum eſt. Nam præcipuè iſtius ergò à nobis dicta ſunt, quæcunque hactenus de interna hominis externaque tranquillitate, malorumque omnium vacuitate diſſeruimus.

CAPVT VI.

ADAMVS LIBERVM HABVIT arbitrium. *Quid liberum ſibi velit.*

ARBITRIVM igitur Adamo liberum fuiſſe datum, nulla omninò in Catholica doctrina dubitatio eſt. Tradit hoc ſæpiſſimè diſertis verbis Auguſtinus: *Feciſti hominem, dediſti ei liberum arbitrium, in paradiſo collocaſti*, &c. Et rurſum: *Qui enim hominibus dedit liberum arbitrium, vt non ſeruili neceſſitate, ſed ingenuâ voluntate Deum colerent, dedit etiam Angelis.* Et in Enchiridio: *Sic enim maneret ans libero arbitrio, vt tamen reget imperio, terreret exitio.* Quam doctrinam multis alijs in locis tam de Angelis, quàm homine primo repetit, & Conciliū Arauſicanum in diuerſis Canonibus tanquàm indubitatum tangit atque ſupponit.

Concione 1. in Pſal. 70.
Lib. de catechiz. rudibus c. 18.
Cap. 25. Enchyr.
Can. 1. 8. 13. 25.

Porrò duo ſunt, quæ tam Auguſtinus, quàm Canones iſti ex Auguſtini doctrina ſumpti ſignificata voluerunt. Vnum eſt, datam fuiſſe homini primo potentiam, ſeu facultatem illam, quam vulgò liberum arbitrium appellamus: ſine cuius motu, hoc eſt, volūtate ſiue volitione nihil rectè aut perperam, ab homine aut Angelo, ſiue ſtante, ſiue jam lapſo, fieri poteſt: quoq; tam ante, quàm poſt lapſum, tam in cœlo, quàm in inferis, cum creaturis rationabilibus perſeuerat. Quo ſenſu dixit Auguſtinus: *Semper eſt autem in nobis voluntas libera, ſed non ſemper eſt bona.* Et hoc ſenſu Catholici aduerſus Manicheos aſſerere ac tueri ſolēt, datum eſſe homini liberum arbitrium, ex quo

Lib. de grat. & lib. arb. c. 15.

A peccata promanarunt. Sed aduerſus Pelagianos longè alius iſtarum phraſium ſenſus eſt. Alterum igitur eſt, datum fuiſſe homini primo in ſua conditione certum quendam & laudabilē iſtius potentiæ ſtatum, quæ magis propriè & quaſi antonomaſticè ab Auguſtino, & ipſâ Eccleſia Catholicâ, *Libertas* dici ſolet; & ab eodem plerumq; *vera libertas* nuncupata, iuxta illud Chriſti: *Si vos Filius liberauerit, tunc verè liberi eritis.* De iſta enim libertate loquitur Auguſtinus, cùm dicit: *Quis enim* (primum hominem) *neſcit ſanum, & inculpabilem factum, & libero arbitrio, atque ad iuſtè viuendum poteſtate libera conſtitutum?* Vbi non vrget generalem illam naturam liberi arbitrij, qualis & dæmonibus & hominibus peruerſis

Ioan. 3.
De nat. & grat. c. 43.

B competit: ſed illam ſpecialem conditionem, de qua diximus. Quod maximè ex eo patet, quia libertatem illam jam peccato tum ibi, tùm alibi perditam docet; cùm tamen facultas liberi arbitrij non ſit perdita. Vnde mox adjungit: *Sed nunc de illa agitur, quam ſemi-viuum latrones reliquerint*, &c. Et luculentius alibi: *Arbitrium voluntatis tunc eſt verè liberum, cùm vitijs peccatiſque non ſeruit. Tale datum eſt à Deo, quod amiſſum proprio vitio, niſi à quo dari potuit, reddi non poteſt. Vnde veritas dicit: Si vos Filius liberauerit, tunc verè liberi eritis.* Et in libro de correptione & gratia: *Illi ergo ſine peccato vlla data eſt, cum qua conditus eſt, voluntas libera, & eam fecit ſeruire peccato: bonum verò cùm fuiſſet voluntas ſerua peccati liberata eſt, &c.*

Ibid.
Lib. 14. de Ciuit. c. 11.
Lib. de correp. & grat. c. 12.

C Quæ doctrina Auguſtino familiariſſima eſt, & poſteà ex ſcriptis, & ipſiſſimis verbis eius, canone per Eccleſiam ſancita. Locus enim quem ex decimo quarto de Ciuitate Dei citauimus, eſt Canon Concilij Arauſicani decimus tertius. Prima itaque appellatio iſta liberi arbitrij generalis eſt; ſecunda valdè ſpecialis: quæ tamen inter ſe magnam affinitatem habent. Quotquot enim libertatem concipere volunt, apprehendunt aliquid quod non eſt captiuum, non ſeruum alteri, expeditam ab alio, non illigatum illi. Vnde Iudæi Domino libertatem promittenti dixerunt: *Nemini ſeruiuimus vnquam: quomodo tu dicis: Liberi*

D *eritis?* Exprimentes libertatem per negationem ſeruiendi, ſicut & Auguſtinus loco citato, & alibi ſæpiùs: ſiue negatiuis illis expreſſionibus aliqua proprietas negatiua, ſiue etiam poſitiua ſignificata ſit: quæ magis in iſtiuſmodi verbis elucet, quibus liberum dicitur eſſe, *quod eſt ſui iuris & ſuæ poteſtatis*, vt vocauit Tertullianus, vel quod eſt *ſui cauſa*, vt Ariſtoteles. Iſta quippe poſitiua quandam conditionem videntur tangere, quam tamen vix explicare poſſumus, niſi dicendo, id eſſe ſuæ poteſtatis & iuris, quod non ſeruit alteri; ſed potiùs illi alia: id *ſui cauſa* eſſe, quod nō refertur aliò, ſicut medium ad finem; quemadmodum ibidē indicat Ariſtoteles. Hinc ergò fit, vt libertas naturâ ſuâ dominetur, & aliud in ſui obſequiū trahat: ſeruitus verò dominatum illū

Serm. 48. de verbis Domini. c. 1. 3. & 4. de Ciuit. c. 3.
Tert. 1. cont. Marc. c. 5. & 6.
Ariſt. 1. Metaph.

E alterius reſpiciat, vt cui jure ſubmiſſionis obſtricta eſt. Atque ita libertas eſt ipſius finis; ſeruitus verò eorum, quæ ſunt ad finem. Hinc vltimi finis ſumma libertas eſt. Quia ſummo modo eſt propter ſe; nullam vmbram ſeruitutis admittens. Sic enim & ipſe Deus ſummus, & verus, & perfectus eſt Dominus, cui omnia ſeruiūt, juxta Pſalmum: *Quia omnia ſeruiunt tibi*; ipſe nemini: idque ſiue naturam eius ſpectes, ſiue amorem. Nam vt omnium finis eſt; ita & ſeipſum non tanquam ſui ipſius, ſed tanquam omnium rerum à ſe dilectarum finem intuetur; vt ita nemini affectu, ſed ſibi ſoli, dici fas eſt, ſeruiat,

Pſal. 118.

hoc eſt, vt ipſe ſit ipſiſſima libertas cuius comparatione, quicquid vniuerſum continet, ſeruitus. Quo autem aliquid vltimo illi fini, ſummoque Domino propinquiùs jungitur, ſiue ſubſtantiæ ſuæ, ſiue amoris cõditione, eo propinquiùs quoque ad ipſam eſſentialiter libertatem, quæ Deus eſt; & ad apicẽ omnis ſuæ veræ libertatis accedit. Ad quẽ quia nulla creatura ita accedere poteſt, vt Deus fiat, nulla etiam poteſt eſſe eſſentialiter libera; ſed libertatis, ſiue in Dei natura, ſiue in eius volontate relucentis, magis magiſque particepa. Hoc autem habet creatura rationalis, vt ſicut naturæ ſuæ conditione omnibus creatis rebus eminet, atque dominatur, omniaq; ad ipsã veluti finem ac dominam, adeoq; ab eis liberam referuntur; ipſa vero ad ſolum Deũ: ita quoque affectu & arbitrio libera fiat, ſi illi ſoli veluti fini vltimo, ideoque eſſẽtialiter libertati ſubijciatur, cui naturæ cõditione ſubjũcta eſt. Per hoc enim fit, vt ab omnibus omnino rebus, quibus naturà antecellit, etiã arbitrij qualitate liberrima fiat. Finis enim vltimus ampliſſimam quandam immenſitatem poſſidet reſpectu omnium omninò mediorum, hoc eſt, vniuerſæ ab eo conditæ creaturæ, & ab omni illa, inalligatiſſimam libertatẽ. Vnde, & amor illius finis illam eandem libertatem amãtis facit: vt ſicut finis ille vltimus omnibus omninò ad ſe ordinatis, ſiue naturæ ſtatu, ſiue voluntatis ſuæ dilectione ad ſe ordinatis, tanquã ſeruientibus imperat atque dominatur, legẽ ac normam tribuit, vt prout ipſe poſtulauerit, ita ſtent aut cadant, oriantur atque moriantur, mutentur aut ſtabiles maneant: ita amor ille creatæ voluntatis, qua illi vltimo fini ſubditur, immẽſitatem illam affectus & libertatem induit, vt & ipſa ab omnibus ad finem illum ordinatis, adeoque in primis à ſui ipſius quoque ſubjectione, & ſeruitute expedita omnib' dominetur, nulli ſeruiat: vt hoc pacto ipſe amor finis iſtius fiat libertas eius, ſeu id, quo tanquam formà ſtatum iſtius laudabilis ac beatiſſimæ libertatis poſſidet. Sublimem enim quandam indepẽdentiam ob omnibus ſe inferioribus ex iſto ſublimi & independenti ente, cui amore ſubditur & ab eius libertate ſeruitutis omnis incapaci participat: quæ poſteà in creaturarum omnium vſu, hoc eſt, aſſumptione neglectuque demonſtratur.

Hinc fit igitur, vt ſicut creatura rationalis, ſi naturam ſpectes, eſſentialiter à conditoris ſui natura dependet, cui naturaliter ſerua eſt, ſicut medium quodlibet reſpectu finis; ita quoque libertas arbitrij, ſeu voluntatis eius ſit etiam eſſentialiter quoddã ſeruitutis genus. Deum enim vti finem ſuum, ea quo beata fiat, amando neceſſariò etiam ſeruit Deo. Vnde Auguſtinus: *An ita ſunt liberi, vt nec illum (Deum) velint habere dominum?* Nam vt alibi dicit: *Sic datum eſt liberum arbitrium* (humanæ naturæ) *vt eam tamen neceſſe ſit viuere ſub poteſtate melioris.* Idque non tantum naturæ gradu, ſed & ordine voluntatum. Ab illo enim habet creatura rationalis, vt tanquam vltimi finis adeptione atque poſſeſſione beata ſit, à quo habet, vt ſit. Quicquid autem amatur veluti finis, quo quis frui, & beatus fieri velit, hoc amati dominatur. Hæc enim vtendi re quapiam & fruendi differentia eſt, quod voluntas fruens ſe ſub amatum deprimat, vtens eleuet; quo fit, vt illa ſeruum amati faciat, hæc demonſtret liberum. Amor enim fruendi amantem ad amatum ordinat: vt pote quem reſpiciat, tãquam principiũ & cauſam ex qua fruendo beatitudinem ſuam adipiſci cupit; cum hoc ſit frui,

Lib. de Spir. & lit. c. 30.
Lib. 1. contr. aduerſ. legis & proph. c. 14.

A in altero velut principio cauſaque ſuæ beatitudinis acquieſcere. Omne verò, quod ad alterum ordinatur, eo inferius eſſe, neceſſe eſt. Qui verò amat, non vt fruatur, ſed vt vtatur, rem amatam ad ſeipſum ordinat. Quo fit, vt ipſe ſit principium; res verò, quã vtitur, ad principium: ipſe velut ſuperior vtendo dominetur; hæc ſeruiat ſubjacendo. Sic ergo creatura rationalis, hoc ipſo quo Deo velut vltimo fini ſuo, velut independenti liberrimoque creaturarum omnium Domino, velut ipſi eſſentialiter libertati ſubditur, fit quidem ſummè libera, creaturarum ſibi ſubjectarum domina, ab omni captiuitatis nexu & ſeruitutis vinculo expedita, ab omnibus inde- B pendens; ſed ſeruiendo ſit libera. Vnde Auguſtinus ſeruitutem illam, *ſalubrem* rationalis creaturæ *ſeruitutem* vocat, quam *malè libero abrupit arbitrio*. Et alibi, *arbitrium* vocat *laudabiliter liberum*. Eſt enim ſeruitus amoris. Nam ipſe amor, per quam principio ſuo ſeruiendo ſubditur, hoc eſt, ipſa ſeruitus eius, eſt libertas eius: quam eleganter Auguſtinus *liberalem ſeruitutem* vocat. *Deo enim ſeruire regnare eſt*: quia ſeruitus creatoris ſeipsà ſeruientem creaturarũ Regem ac Dominum facit, vt, parto per ipſam illam ſeruitutem veriſſimæ libertatis ſtatu, creaturis omnibus affectu ſuo dominetur, vtaturque liberè, prout dilectio creatoris imperauerit.

In Enchir. c. 27.
1. cont. Iul. oper. imper. ſ. 119.
Lib. 14. de ciuit. c. 15.

C Nec ſanè mirũ videri debeat, quòd vera pleniſſimaque libertas creaturæ cũ huiuſmodi ſeruitute conſiſtere queat, cùm huius rei effigies in ciuili quoque illa notiſſimaq; libertate cernatur. Nam corpora vbi nata ſunt, ibi in patria eſſe dicimus; & ſi vero ſuo Principi, vtroque Domino legitimè imperanti ſeruiant, eſſe libera: ſi inde per vim abripias, exulant, captiua ſunt, ſerua ſunt. Ingenua quippe & libera ſeruitus, qua legitimo Domino ſeruitur liberaliter. Vnde à tali ſeruitute etiam liberi appellantur. Contingit in animis aliquid ſimile. Nam vera regio, & patria vbi naſcitur anima, veritas eſt, hoc eſt, Deus: hæc patria, hæc pater, hæc Dominus eius eſt, exilium, oppreſſor, ac tyrannus eius, creatura. D Ex quo fit, vt ſi anima æternæ veritati hæreat, illam diligat, illã fruatur, ex eius ſpiritu viuat, in vera ſua patria viuat, & tanquam vero ſuo Domino ſubdita in ſumma libertate verſetur. Nam *vbi ſpiritus Domini, ibi libertas*. Inde ſi cadat, in exilium rapitur, captiua fit, ſerua efficitur. Nam extra patriam qui eſſe poſſit, niſi exul, ſerua, captiua, tyrannidi alterius ſubdita; vtque verum Dominum ſuum dereliquerit? Omnia iſta amore peraguntur: *Pedes enim noſtri in hoc itinere, affectus noſtri ſunt: prout quiſque affectum habuerit, prout quiſque amorem habuerit, ita accedit, vel recedit à Deo*; his propinquamus, his diſtamus; his ſimiles, his diſſimiles; his *hoſpites & aduenæ* velut patriæ extorres, E his *ciues ſanctorum & domeſtici Dei*; his denique liberi, velut ab ipſa *veritate liberati*, his *ſerui corruptionis*, & peccato captiui ſumus. Quid ergo mirum, ſi Auguſtinus & Eccleſia illam vbique libertatem prædicent, quã creatura rationalis Deo per amorem ſubdita, ab omni creaturæ ſeruitute & captiuantia dilectionis viſco vacua, in æternæ ampliſſimæque regione veritatis velut patria ſua ſuper omnes omnino creaturas, non ſolùm naturæ ordine, ſed affectuum quoque abſolutione, liberrimis pennis volitet? Hæc eſt ergo libertas illa, quam Auguſtinus & Eccleſia arbitrio primi Adami tribuunt, & eius peccato perditam gemunt.

Aug. Pſal. 74.

Nam

Non feliciſſima libertas illa, vt amore creatoris incipit; ita eodem creſcente, & adulto, incrementum & perfectionem ſumit. Quod enim arctiùs creatura creatori ſuo, hoc eſt, ipſiſſimæ libertati ſuæ ſubditur, eò fit liberior. Ipſe enim amor creatoris ſiue veritatis, eſt formalis libertas eius. Ex quo efficitur, vt ſi immobiliter hæreat liberanti ſe veritati immobilis etiam fiat libertas eius: ſin mobiliter, ab illa quoque poſſit excidere. Mobilis igitur libertas Adamo data eſt, vt aptiſſimus eſſet eius merito locus: immobilis in præmium reſeruata, niſi mobilem illam libertatem peccando, hoc eſt, petulantia flexibilis in malum voluntatis abrumperet. *Seruandi enim erant graduſdiuini numeris*, hoc eſt, conceſſæ diuinitus libertatis, *vt primum daretur liberum arbitrium, quo non peccare poſſet homo: nouiſſimum quo peccare non poſſet; atque illud ad comparandum meritum, hoc ad recipiendum præmium pertineret.*

Lib. 22. de ciuit. c. 30.

Itaque mobiliter Adam per illum amorem creatoris liber fuit, vt excidere poſſet; & in eo permanere, ſi vellet: atque ita in quodam confinio vitæ & mortis conſtitutus, vt vtramlibet, vitam aut mortem elegiſſet, vtralibet ipſi æterna, & per hoc, æterna quoque libertas, vel ſeruitus redderetur: cùm nihil iuſtius eſſe queat, quàm vt id quiſque inamiſſibiliter ad fruendum teneat, quod ſibi ad amandum liberâ voluntate delegit. In hoc enim iuſtiſſima meriti præmijque ratio conſtituta eſt. Ad vtrumlibet igitur, hoc eſt, ad bonum & malum, ad vitam & mortem, ad amorem Creatoris & creaturæ, vt ſæpiſſimè Auguſtinus docet, illa prima libertas indifferens fuit. *Quibus*, inquit, (primis hominibus) *poteſtatem vtrum vellent dedit.* Et in libro de correptione & gratia: *Quod* (arbitrium) *tunc ita liberum erat, vt benè velle poſſet, & malè.* Et in Enchiridio ad Laurentium: *Sic enim oportebat priùs hominem fieri, vt & benè velle poſſet, & malè; nec gratis, ſi benè, nec impunè, ſi malè; poſteà verò ſic erit, vt malè velle non poſſit, &c.* Cur ergo non condidit hominem ita plenè liberum, vt peccare non poſſet? quia *ordo prætermittendus non fuit: in quo Deus voluit oſtendere, quàm bonum ſit animal rationale, quod etiam peccare poſſit: quamuis ſit melius, quod peccare non poſſit.*

Lib. 3. de lib. arbit. c. 5.

Cap. 11.

Cap. 105. Enchirid.

Ibid.

In iſto ergo ſtadio conſtitutus Adam, cùm ad vtrumlibet contrariorum eſſet indifferens, atque ita per amorem creatoris liber ab amore creaturæ, vt felicem illam libertatem, alia libertate poſſet adijcere; non ei placuit in illa creatoria ſeruitute & abiectione perſiſtere, ſed ad ſe conuerſus, qui ad creatorem debuit, ſe velut principium ſeu libertatis & voluntatis intuendo, per ſuperbiam ſe Deo prætulit; & dum neſcio qua imagine libertatis illi ſeruire noluit, cui naturaliter ſeruit ac ſubjacet in veram ſeruitutem amiſſâ libertate, præcipitatus eſt. Nam quamuis liberior eſſe videretur, nemini omnino alteri ſeruiendo, nec ipſi quidem Deo, hoc ipſo tamen quo iſtud non niſi amore finis alterius fieri potuit, qui, vt ſuprà diximus, naturaliter amanti fruentique dominatur, in peſſimæ ſeruitutis genus incidit; quia creatura illa, cuius amore, velut finis ſui adhæſione, lapſus eſt, voluntati eius dominatur, & velut ſeruum bello partum firmiſſimè poſſidet, & captum tenet. Nam à quo quis deuictus eſt, huic & ſeruus addictus eſt. Hæc autem alia non potuit eſſe creatura, quàm ipſamet illa, quæ inter Deum, cæteraſque creaturas quaſi in medio conſtituta, Deo inferior, cæteris ſupe-

A rior excuſſo ſuperiori jugo, ipſa ſibi dominari voluit. Quid enim poterat poſt Deum amare tam ſublimis mens, niſi id quod poſt Deum ſublimiſſimum occurreret? In quid primò poterat cadere, niſi in id quod Deo, vnde labebatur, & ſibi qui labebatur, proximum fuit? Hoc eſt autem mens ipſa ſibi. Nec enim quicquam externum primo illo creaturæ amore appeti potuit; cùm omne rei alterius deſiderium, præexiſtentis ſui ipſius amoris indicium & proles ſit. Amor enim

B indigus; quo quid aliquid aliud appetit, non rei quam appetit, ſed indigenti appetit. Sibi ergo appetiſſet, ſi quid appetiſſet; ſe ergo amaſſet, antequam aliud appetiſſet. Neceſſariò quippe aut corporis aut animi ſui bonum, aut vtriuſque ſectatus eſſet, quod deficiendo adipiſci voluiſſet. Hoc autem nemini adeptum voluit, niſi ſibi ipſi; atque ita quidquid tandem veluti finem ſuæ rebellionis intueri videretur, in ſemetipſum veluti finem vltimum *cos* ſuæ defectionis atque dilectionis retulit, quem multò arctius, & intimiùs, & vniuerſaliùs in cuiuſcunque concupiti boni dilectione diligebat. Vnde optimè Auguſtinus: *Amores omnes & dilectiones priùs ſunt in hominibus de ſe, & ſic de alia re, quam diligunt. Si diligis*

Hom. 37. in 4.

C *aurum, priùs te diligis, & ſic aurum.* Sic igitur iam tum non modò *ciuitates duas*, ſed etiam libertates duas, ac ſeruitutes duas facere ac diſtinguere cœperunt, *amor Dei vſque ad contemptum ſui, & amor ſui vſque ad contemptum Dei.* Nam quemadmodum ille caſtus amor Dei, quem ei condendo creator inſeruerat, liberrimum ab omnium creaturarum vinculis, tamen ſeruum iuſtitiæ, hoc eſt, Dei veri Domini ſui fecerat; ita viciſſim peruerſus ille, in quem cecidit, amor ſui, liberum eum à juſtitia ac Deo; ſeruum verò ſui ipſius fecit, omniumque omnino creaturarum, in quas poſteà amor ſui iam recens natus exardeſceret. Nam amor ille ſui, quo ſeipſo quodammodo, deficiendo à Deo, frui velle videbatur, non ſtetit in ſe;

Lib. 14. de Ciuit. c. vlt.

D ſed continuò ſuam expertus eſt indigentiam, & à ſeipſo ſenſit ſe beatum eſſe non poſſe. Hinc igitur, cùm ſurſum eſſet præcluſum iter in Deum, quem verę beatitudinis fontem homo deſeruerat, deorſum vlteriùs in creaturas alias pergere compulſus fuit, vt in illis id, quod ſibi deeſſe ſentiebat, adipiſceretur. Hic igitur infinitarum cupiditatum exercitus ebullijt, quarum vinculo creaturis amatis arctiſſimè colligatus, non ſui ipſius tantummodo, ſed & cæterarum rerum omnium, quibus propter ſeipſum amore copulatur miſerrimus ſeruus effectus eſt. Seipſum enim in omnium aliarum rerũ dilectione maximè diligit; ſeipſum in earum omnium fruitione ampliùs & nobilius

E fruitur, vt cui per omnia maximè conſultũ cupit.

Sed quia ars naturam, & creatura creatorem etiam peccando imitatur, dum quandam defectiuam ſpeciem, vitio fallente, appetit, quæ non niſi in creatore vera reperitur; hinc in illa creaturarum ſeruitute vmbratica quædam ſpecies libertatis ab homine appetita eſt. Cum enim Deus non tantùm ab omnibus creaturis liber, ſed ipſa libertas ſit, ſeipſo tamen ſolo velut libertimus fruitur, in quem cuncta ei ſeruiendo referuntur; fallacem libertatis vmbram intuendo, etiam ab ipſo vero Domino ſuo liberari voluit; vt quemadmodum Deus, nemini omninò ſeruiendo niſi ſibi, ſeque ipſo fruendo, ſui penitus juris, ſuæ poteſtatis; ab omnibus omninò liberrimus viueret. *Quid illi deerat*, vt tangeret lignum vetitum, inquit Auguſtinus, *niſi quia ſua poteſtate vti voluit, præceptum rumpere delectauit? Vt nullo ſibi dominante ſuæ*

In Pſal. 70.

ſicut Deus; quia Deo nullus vtique dominatur. Sed hæc ipſa libertas, vmbratica tantùm libertatis eſt ſpecies, veriſſima verò ſeruitus, quia à vero juſtoque Domino auulſa, in fœdiſſimi & tyrannici amoris ſui ipſius, cæterarumque ſubſeruientium cupiditatum iugum & captiuitatem incidit: à quibus nullâ humanâ vel Angelicâ poteſtate, ſed ſolâ Dei potentis gratiâ liberari poteſt. Sed quia ſeruitus etiam iſta quandam libertatem à iuſtitia, hoc eſt, à Deo conjunctam habet, qui non amplius fugitiuæ ſuæ creaturæ voluntatibus dominatur, & hoc ipſo, quòd ſeipſam creaturæ velut finem omnium ſuarum actionum colit, amplitudinem quandam videtur adipiſci, quâ omnibus omninò rebus vti poteſt, prout amatus ille finis poſtulauerit: hinc eſt, quod illa ſeruitus quoque quædam libertas, etſi defectiua, eſſe videatur, & ab illa quoque dicatur. *Liberum arbitrium.* Prima quippe vocis *liberi* ſignificatio videtur eſſe abſtractior, & quid commune ab libertatem veram, & mancam, genuinam & ſeruilem, ſolidam, & vmbraticam; ita vt quemadmodum in illas duas libertatis differentias diuidatur.

Sed ex illis, quæ hactenus diximus, facile eſt vtriuſque libertatis ſimilitudinem & diſcrimen agnoſcere. In hoc enim vna alteri ſimilis eſt, quod vtraque ipſo vocabulo reſpectum quemdam ad terminum quaſi *à quo* arbitrium liberatur, inuoluat: dum illa à peccato, hoc eſt, à creaturis dilectis arbitrium captiuantibus; hæc à iuſtitia, hoc eſt, à Deo vero Domino immunem & abſolutum facit. Vtraque non in naturis ipſis, ſed in affectu ſita eſt: vtraque per primum præcipuumque arbitrij motum, & cardinem omnium motuum cæterorum, hoc eſt, amorem confertur; vtraque per amorem, non quemlibet, ſed ij ſius vltimi finis; illa Dei, iſta creaturæ. Et quia illi, quod vt finis vltimus diligitur, maxima quædam competit vniuerſitas, & amplitudo, & independentia; vtpote ad quem cuncta referri, cui cuncta ſeruire, à quo cuncta pendere debent: hinc eſt quod vtraque libertas independentiam quamquam ſonet, & conferat, reſpectu eorum, quæ comparatione finis illius aſſumi vel reſpui debent, pro vt finis amati rationes poſtulauerint. Hinc conſequenter vtraque *ſui iuris, ſuæ poteſtatis* eſſe facit; vtpote nulli ex ijs, quæ ad finem amatum referenda ſunt, adſtrictamque vt in iis aſſumendis & auerſandis, facere poſſit quod velit, quæ ad libertatis rationem pertinere ſuprà diximus. Vtraque ita libertatis rationem obtinet, vt tamen aliquid ſeruitutis conjunctum habeat; ſed illa reſpectu veri Domini æternæ veritatis ac Dei; ex quo fit, vt potiùs vera libertas, quam ſeruitus nominanda ſit; hæc reſpectu tyranni, ipſius videlicet creaturæ, ſeu, quod in idem redit, amoris & cupiditatis eius: quæ propterea potiùs vera ſeruitus, quàm libertas dici debet. Et propter iſtas multiplices vtriuſque libertatis ſimilitudines factum eſt, vt abſtracta ab vtraque & vtriſque communi ſignificatione, communiter *liberum arbitrium* vocetur, prout Deo, beatis, & damnatis Angelis, & homini viatori communiter conuenit, prout ad vtramque iſtam libertatem eſt indifferens.

De gratia & lib. arbit. c. 15. Ex iſta enim vocis iſtius vſurpatione Auguſtinus dicit: *Semper eſt autem voluntas libera, ſed non ſemper eſt bona. Aut enim à iuſtitia libera eſt, quando ſeruit peccato; & tunc eſt mala: aut à peccato libera eſt, quando ſeruit iuſtitiæ; & tunc eſt bona.* Vbi breuiter pleraque eorum, quæ diximus, teſtigit. Oſtendit enim vnde vtraque libertas dicatur, reſpectu termini ſcilicet à quo; oſtendit vtramque quandam ſeruitutem habere conjunctam: ex quibus duobus cætera quæ diximus facilè colligi & inferri poſſunt. Et alibi, cùm citaſſet illum Scripturæ locum: *Cùm eſſetis ſerui peccati, liberi fuiſtis iuſtitiæ;* ſtatim adiecit: *Ecce oſtenditur etiam peccato neminè potuiſſe, niſi alia libertate, ſeruire. Liberi ergo à iuſtitia non ſunt, niſi arbitrio voluntatis: liberi autem à peccato non ſunt, niſi gratiâ ſaluatoris.* *Rom. 6.* *Lib. ad Bonif. c. 2.* Quæ doctrina ſententiæ ab Auguſtino diuerſis locis iteratur. Hæc eſt ergo vera ratio libertatis & liberi arbitrij, prout ab Auguſtino in hac materia; & poſt ipſum ab Eccleſia ſpectata fuit. In qua Auguſtinus ac diſcipuli eius magis ipſam liberationem à ſeruitute, hoc eſt *terminum à quo*, quem nomen ipſum indicat, quàm illam à medijs independentiam, & vtendi vel non vtendi amplitudinem, ſpectauerunt; poſteriores Doctores è contrario potiùs illam independentiam & amplitudinem, quæ ex amore vltimi finis, ſiue veri, ſiue opinati, reſpectu mediorum conſequi ſolet. Nam inde proficiſcitur, quod ſemper ad rationem libertatis illam indifferentiam, & quaſi ab vtroque extremo independentiam poſtulant, vt videlicet ſemper agere poſſit, *& benè, & malè*; vel certè *agere & non agere*. Sed qui ſecundum iſtud ad rationem libertatis poſtulant, fortaſſe tolerandi ſunt: qui primum, in ipſam impingunt Catholicam fidem. Nam Adam quamuis, vt ſuprà ex Auguſtino demonſtrauimus, ita liber fuerit; *vt & bene velle poſſet, & malè:* atque ita iſtam *contrarietatis* indifferentiam obtinuerit; nullo tamen pacto illud ad libertatis ſiue rationem, ſiue exercitium pertinere judicandum eſt. *Lib. de cor. rep. & gra. 11. & in Enrich. c. 105.* Cùm enim libertas Auguſtino nota per amorem alicujus vltimi finis, ſiue Dei ſiue creaturæ conferatur; perabſurdum eſt ad eius rationem pertinere, vt arbitrium in iſto amore dilecti finis ita mobile & inſtabile maneat, vt illum ſemper poſſit abrumpere, vel amorem alterius oppoſiti finis aſſumere. Hoc enim commentum fides deſtruit, quæ docet, tam beatos quàm damnatos immobiliter in ſemel electi ac dilecti finis amore permanere. Sed iſta liberi arbitrij mutabilitas ſolis Angelis & homini primo viatori, propter rationes aliquas ſuprà tactas, peculiaris fuit. Nam etiam lapſus homo in amore dilectæ ſemel creaturæ perſiſteret immutabilis, niſi mutatio per dexteram Excelſi fieret, qui potentiſſimâ gratiâ, lapſi hominis voluntatem à rebus creatis in ſe retorquet, eamque ab amatæ creaturæ, hoc eſt, à cupiditatum terrenarum vinculis liberando, ſe denuo verum eius vltimum finem ac Dominum diligi facit. Sed de natura liberi arbitrij ſecundum profundiſſimi Doctoris noſtri mentem, & de indifferentiis iſtis *contrarietatis & contradictionis*, quæ ſtrictim hic attigimus, erit alibi fuſiùs differendi locus. *Vide dom lib. de nat. lib. arb. inf. qui ſunt 6. & 7. de gratia Christi ſaluatoris.*

CAPVT VII.

AN ADAM PER VIRES LIBERI arbitrij in creatione datas potuerit iuſtè viuere.

HACTENVS de libertate diſſeruimus ſecundum reſpectum quaſi termini, *à quo* per illam homo liberetur; nunc diſcendum de reſpectu quaſi termini *ad quem*, ſiue de vſu libertatis, & operibus, quæ illius vir-

tute fieri poſſunt. Primus reſpectus eſt libertatis quaſi ſecundum eſſentiam, & naturam, & ſtatum eius; poſterior ſecundùm exercitium eius. Differentiam iſtam agnouit Auguſtinus. Nam quamuis ſæpiſſimè, & ferè ſemper primam illam rationem inculcet, nonnunquam tamen etiam tangit alteram; vt quando dicit: *Ad bonum opus liberum Adam condidit.* Et in Epiſtola ad Vitalem: *Qua* (gratia) *noſtrum ad declinandum à malo, & faciendum bonum, liberatur arbitrium.* Et aliquantò pòſt de diaboli arbitrio loquens: *Quod nec ipſe habet liberum ad benè faciendum.* Et adhuc inferiùs: *Cùm potiùs illi oppugnent arbitrium liberum qui oppugnant Dei gratiam, qua verè ad bona eligenda & agenda fit liberum.* Et libro primo ad Bonifacium: *Tunc verè liberi erunt: vtique liberi ad benè iuſtèque viuendum.* Quod eodem loco, ſicut & alibi, vocat, eſſe liberum *in bono*, & liberum *in malo*: *Sed hæc voluntas, quæ libera eſt in malo, quia delectatur malis, ideo libera in bonis non eſt, quia liberata non eſt.* Et rurſum: *Nec liberum in bono erit, quod liberator non liberauerit: ſed in malo liberum habet arbitrium.*

Lib. 3. oper. imperf. cont. Iul. q. 226. — Epiſt. 107. — Cap. 2. — Cap. 3.

Quæritur ergo, quas vires habuerit liberum illud arbitrium primi hominis ad benè iuſtèque viuendum? Scholaſtici enim Doctores non ita cæci fuerunt in voluendis monumentis Auguſtini, quin facilè viderint, aliquid ab eo libertati primi hominis adhuc integri reſpectu bonorum operum tribui, quod lapſi hominis libertati nullo modo concedi poteſt. Itaque operosè hic diſtinxerunt opera naturalia, ſeu moralia à ſupernaturalibus; obſeruationem præcepti ſecundùm ſubſtantiam operis, & ſecundùm modum; obſeruationem totius legis naturalis, & obſeruationem vnius vel alterius præcepti perpetuam, ſeu longi temporis, & tranſitoriam vnius horæ, vel diei, vel occaſionis &c. idque vrgente aliquâ tentatione vel non vrgente. Omnes enim iudicarunt, opera ſupernaturalia, vt fidei, vel dilectionis Dei, non poſſe eius libertati ſine injuria diuinæ gratiæ tribui. Sed ſiue diſtinctiones illæ admittendæ ſint, ſiue non, quæ diſputatio alibi opportuniùs nos occupabit, hic certè ad propoſitum noſtrum nihil facit. Nos enim quærimus, vtrum illa opera, quæ lapſi hominis arbitrio per Chriſti gratiam conferri debent, Adam libertate arbitrij ſui naturali, hoc eſt, quæ in prima conditione naturæ conceſſa fuerat, perficere potuerit. Nam ſi conſtiterit, illa opera per liberum eius arbitrium potuiſſe fieri non donante gratiâ Dei; quid de cæteris ſentiendum ſit, perſpicuum erit.

Nos igitur hic aſſerimus, tanquam ſine dubitatione veriſſimum, juxta doctrinam ſancti Auguſtini, & Eccleſiæ, omnia huiuſmodi opera, adeoque & ipſam fidem, & dilectionem Dei ab eo potuiſſe per arbitrij libertatem fieri, ſic vt ea non donaret ei gratia Dei. Quod quamuis alicui paradoxum fortaſſe videatur, non poterit tamen non admittere, ſi Auguſtini & Conciliorum doctrinam admittere velit. Multis igitur modis iſtud facilè probari poteſt.

Primò quia non rarò plenam perfectamque bene viuendi poteſtatem Adamo collatam eſſe dicit. Nam de primo homine loquens ac diſputans an debuerit rectè viuere, ſic loquitur: *Ex eo, quod non accepit: nullus reus eſt: ex eo verò, quod non facit quod debet, iuſtè reus eſt. Debet autem, ſi accepit & voluntatem liberam, & ſufficientiſſimam facultatem.* Nam ex eo quod debet juſtè viuere, primum hominem colligit habere debuiſſe ſufficientiſſimam facultatem. Et in libris de Geneſi ad litte-

Lib. 3. de lib. arb. c. 16.

A ram: *Non mihi videtur magnæ laudis futurum fuiſſe hominem, ſi propterea poſſet benè viuere, quia nemo malè viuere ſuaderet: cùm in natura poſſe, & in poteſtate haberet velle, & non conſentire ſuadenti.* Ecce in natura habebat poſſe benè viuere. Et quid eſt, *in natura* niſi in natura liberi arbitrij? Et clariùs cum Pelagio diſputans, qui naturæ, non gratiæ, bene viuendi poteſtatem tribuebat: *Verum eſt autem, quod ait* (Pelagius) *quod Deus tam bonus quàm iuſtus talem hominem fecerit, qui peccati malo carere ſufficeret; ſed ſi voluiſſet.* Et rationem ex natura liberi arbitrij petens: *Quis enim neſcit*, inquit, *eum ſanum & inculpabilem factum, & libero arbitrio, atque ad iuſtè viuendum poteſtate liberâ conſtitutum?* Et

Lib. 11. c. 4. — Lib. de nat. & grat. c. 43.

B alibi: *Agitur de illius mentis quadam valentia* (id eſt robore) *vſuque rationis, quo præceptum Dei, legemque mandati & docilis Adam caperet, & facile poſſet cuſtodire, ſi vellet.* Et apertiſſimè ſanctus Fulgentius Auguſtini diſcipulus: *Nam vtique naturaliter homini, cùm cœperit in Dei Filium credere, ſi poſſe credere in conditione primi hominis datum non eſſet, nunquam peccatum de infidelitate contraheret.* Quibus in locis diſertis verbis indicant, datam eſſe in prima naturæ conditione, hoc enim vocant, naturaliter poſſe credere, *mentis valentiam, poteſtatem liberam, poſſe, ſufficientiam ſufficientiſſimam facultatem* ad credendum, ad carendum peccati malo, juſtèque viuendum. Ne quis autem

Lib. 1. de pecc. merit. c. 37. — Li. de incar. & grat. 22.

C exiſtimet, hæc ita fortaſſis eſſe intelligenda, ſicut quælibet creatura rationalis propter mentem dicitur remotè poſſe benè viuere; multis alijs modis ſemetipſos declarant.

Secundò namque ſæpè dicunt, facultatem credendi ac diligendi Deum, adeòque benè viuendi, quam ante peccatum habebamus, jam amiſſam eſſe peccato, & non niſi gratiâ poſſe reparari: quod nullo pacto de mente rationali intelligi poteſt. Nam de poteſtate diligendi Dei ſic Auguſtinus: *Non eſt igitur gratia Dei in natura liberi arbitrij*, &c. *quia & liberum arbitrium ad diligendum Deum primi peccati granditate perdidimus.* De facultate credendi Fulgentius: *Hoc igitur in homine*

Epiſt. 107.

D *diuinitus agitur, cui fidem Deus infundit, vt gratiæ dono virtutem credendi natura recipiat, quam amiſit.* Et alibi de poteſtate cogitandi recta & ſancta: *Humano generi gratuitam gratiam diuina bonitas conſulit*; &c. *per quam cognitionis ſanctæ amiſſæ iam pridem in homine primo per hominem ſecundum recuperetur facultas.* Et rurſum: *Peccans ille, qui ſine peccati neceſſitate creatus eſt in eo quod animæ ſanitatem delinquendo perdidit, etiam illa cogitandi, quæ ad Deum pertinent, amiſit protinus facultatem.* Si poteſtatem ſancta cogitandi, credendi, diligendi, ſub quibus omnibus juſtè viuendi officia comprehenduntur, amiſimus per peccatum, ante peccatum nos eam habuiſſe, neceſſarium eſt: neque enim amittitur, quod non habetur.

Lib. de incarn. & grat. c. 2. — Ibid. c. 12. — Ibid. c. 13.

E Tertiò, quia Auguſtinus diſputans contra Pelagium, qui poteſtatem bene viuendi tribuebat naturæ, ſæpè indicat ſententiam eius fore veram, ſi natura adhuc eſſet in illa integritate, in qua primùm condita fuit: nunc autem, quia peccato vitiata eſt, veram eſſe non poſſe. Cùm enim dixiſſet Pelagius: *Ipſam non peccandi poſſibilitatem non tam in arbitrij poteſtate, quàm in naturæ neceſſitate eſſe*, Reſpondet Auguſtinus: *Si iſte, qui hunc librum ſcripſit, de illa hominis natura loqueretur, quæ primò inculpata & ſalua condita eſt; vtcumque acciperetur hoc dictum*: hoc eſt, tolerari poſſet iſta ſententia, tanquam vera, quòd paulò antè etiam ſimilitudine declarauerat, cùm enim dixiſſet Pelagius, *Non peccandi poſſibilitatem, velimus, noli-*

Lib. de nat. & grat. c. 51.

mus (hoc eſt inamiſſibiliter) *inſitam eſſe naturæ*, reſpondet ei ſimilitudine: *De homine ſanis pedibus tolerabiliter dici poteſt, velit, nolit, habet ambulandi poßibilitatem: confractis verò, ſi velit non habet: vitiata eſt natura, de qua loquitur*, &c. quaſi diceret, propter contractum vitium iam claudicat natura; & non peccandi poſſibilitate, quam habuit, caret. Nam in iſtis locis nihil aliud in ſententia Pelagij diſplicet Auguſtino, quàm quod illam poſſibilitatem naturâ *inamißibiliter* & *inſeparabiliter* habuiſſe, contenderet. Illa enim cauſa eſt, cur non abſolutè eius verba admitteret; ſed cum quadam diminutione, *vtcunque; tolerabiliter*. Vnde illam inamiſſibilitatem vtroq; loco reprehendit.

Cap. 49.

Quartò, quia frequenter Auguſtinus aduerſus Pelagium docet; ſi natura eſſet ſana, quemadmodum primùm condita eſt, & mordicus Pelagius tuebatur, non opus eſſe, vt per Chriſti gratiam vires ad benè viuendum naturæ donarentur. Nempe, quia per ſeipſam ad hoc ſufficeret. Solum enim vitium peccato cõtractum cauſam eſſe, cur ad benè viuendum gratiæ Chriſti medicina requiratur. Nam ille erat ſcopus Pelagij in omnibus diſputationibus ſuis, oſtendere naturam à primæua integritate non eſſe vitiatam: & ideò hominem nunc per ſeipſum poſſe juſtè viuere, ſicut hoc Adam potuit. Declarat hunc ſcopum & argumentationem eius Proſper:

Carm. de ingrat. c. 9.

Ait, naturam, quæ bona facta eſt,
Nullis cum vitijs in quoquam omnino creari;
Nec cuiquam primi culpam nocuiſſe parentis:
Et quoniam tales naſcantur nunc quoque, qualis
Ille fuit noſtri generis pater ante reatum:
Poſſe hominem ſine peccato decurrere vitam,
Si velit: vt potuit nullo delinquere primus
Libertate ſua.

CVm ergò hunc ſcopum intuens Pelagius in libro de natura & gratia mordicus contenderet, naturam nunc ſimiliter per ſeipſam poſſe juſtè viuere, ſeu legem implere, & non peccare ſi vellet, reſpondet Auguſtinus; *Natura hominis primitus inculpata & ſine vllo vitio creata eſt: Natura verò iſta hominis, qua vnuſquiſque ex Adam naſcitur, iam medico indiget, quia ſana non eſt*. Et paulò inferiùs. *Hoc ſi ſecundùm Scripturas ſapiamus*, nempe naturam non eſſe integram, ſed peccato vitiatam, *non cogimur contra Chriſtianam gratiam diſputare, & ea dicere, quibus demonſtrare conemur, naturam humanam neque in paruulis medico indigere, quia ſana eſt, & in maioribus ſibi ipſam ad iuſtitiam, ſi velit, poſſe ſufficere*. Apertiſſimè indicans eum, quia ſanam & integram tuetur naturam, omninò cogi tollere Chriſti gratiam, tanquam nullo modo non ſolùm ad peccati remiſſionem, ſed nec ad juſtitiæ impletionem neceſſariam. Et adhuc aliquanto pòſt, *Cernitiſne quò tendat, & quò manus porrigat hæc diſputatio?* (Nempe de iſta ſanitate naturæ) *vt omnino fruſtra dictum putetur: Vocabis nomen eius* I E S V M *; ipſe enim ſaluum faciet*, &c. Et adhuc multis interjectis: *Melius Dei cauſa agitur, quam ſe iſti agendo dicit defenſare naturam, cùm & creator & ſaluator agnoſcitur; quàm cùm defenſa velut ſana, viribuſque integris creatura, opitulatio Saluatoris inanitur.* Vbi clarè intelligendum offert, opitulationem ſiue gratiam Chriſti Saluatoris ex iſta virium integritate conuinci eſſe ſuperfluam, vt pote quæ per vires illas primæ conditionis integras ad juſtitiam ſibi ſufficeret. Et hinc eſt, quòd ſtatim apertiſſimè ſenſum ſuum explicans, diſertis verbis dicit: *Verum eſt quod ait* (Pelagius) *quòd Deus tam bonus, quam iuſtus, talem hominem fecerit, qui peccati malo carere ſufficeret*, hoc eſt, ad implendam legem iuſtèque viuendum, vt Pelagius contendebat, neque enim aliter peccati malo carere poteſt. Rationem adjicit: *Quis enim eum neſcit ſanum & inculpabilem factum, & libero arbitrio, atque ad juſtè viuendum poteſtate libera conſtitutum?* Et quaſi quæreretur; quid ergò cauſæ eſt, cur nunc non ſimiliter ſibi ad iuſtè viuendum natura ſufficiat? Reſpondet eſſe vitium: *Sed nunc de illo agitur, quem grauibus ſaucium confoſſumque vulneribus*. &c. Et rurſum clariùs id ipſum explicans, cùm Pelagius dixiſſet: *Voluntate non eſt, quod naturâ poteſt*, hoc eſt, ex ſola voluntate contingit, quòd homo non careat peccatis, aut iuſtè viuat; reſpondet ei Auguſtinus: *Ego dico, voluntate quidem non eſt homo iuſtus, ſi naturâ poteſt; ſed medicinâ* (id eſt gratiâ) *poterit, quòd vitio non poteſt*. Ex quo conflictu Pelagij & Auguſtini manifeſtum eſt, Auguſtinum ſæpiùs admittere, quòd vera eſſet ſententia Pelagij, nec opus eſſet Chriſti gratiâ, quæ liberum roboraret & ſanaret arbitrium, ſi vires primæuas in conditione datas natura non perdidiſſet: quo ſenſu dicit idem Auguſtinus eandem ſententiam Pelagianorum perſequens: *Sunt homines ingrati gratiæ, multum tribuentes inopi ſauciæque naturæ*, nempè quòd per vires ſuas iuſtè poſſet viuere: *Verum eſt, magnas arbitrij liberi vires homo cùm cõderetur accepit: ſed peccando amiſit*. Hinc Proſper ſimili planè modo, etiam peccati remiſſionem per liberi arbitrij vires obtineri potuiſſe docet, ſi natura vt facta eſt poſt peccatum illæſa perſtitiſſet.

Lib. de nat. & grat. c. 3. Cap. 6.

Ibid. c. 20.

Cap. 43.

Ibid.

Serm. 2. de verb. Apoſt.

Carm. de ingrat. c. 42.

Nam ſi nunc etiam illæſus vigor ille maneret,
In quo inſons natura fuit; ſua quemque voluntas
Conciliare Deo, pœnâque abſoluere poſſet:
Nequicquam Chriſtus mortem moriendo piaret;
Peccatum & mundi ſanguis non tolleret agni:
Nec genus humanum generari rurſus egeret
Conditione nouâ, quoniam ſapientia ſana,
Sana fides, ſanum arbitrium, mens libera morbo,
Vitam agerent dignam ſummorum participatu.

NImirum, quia per illæſas arbitrij vires, tametſi peccaſſet potuiſſet ſicut ante ſapere, credere, dolere de peccato, & ita remiſſionem adipiſci, ſine vlla medicina gratiæ Chriſti, quæ liberum arbitrium gemere, & dolere, & credere faceret. Rem verò totam, ipſumque adeo Auguſtini Magiſtri ſui ſenſum, ſicut eum ex iterata toties in libris eius hac doctrina hauſerat, breuiſſimè apertiſſimèque ſine vlla ambiguitatis aut obſcuritatis latebra complexus eſt idem Proſper, quando dixit: *Neque hæc dona* (ea videlicet, quæ ſunt veræ ſanctæque pietatis, habere, cogitare, dicere, agere) *ita ex Deo eſſe opinemur, vt quia ipſe naturæ noſtræ auctor eſt, per conditionem iam hæc contuliſſe videatur. Quia dedit quidem ab initio hanc homini facultatem: ſed omnes iam in illo amiſimus, in quo omnes peccauimus.*

Ad Capitula Gall. Reſp. 8.

Hanc igitur doctrinam ſecutus autor librorum ὑπογνωστικῶν, qui pœnè toti ex ſenſibus Auguſtini, aut diſcipulorum eius Proſperi & Fulgentij pertexti ſunt, omnia quæ paulò antè ex eorum ſcriptis deduximus, luculentiſſimè calculo ſuo confirmat, & illuſtriùs explicat: Hinc eſt enim quòd poſſibilitatem benè viuendi ſæpè libertati natu-

Autor Ebreorum. *Lib. 3. c. 1.*

tati primi hominis tribuit. Nã ſtatim initio libri tertij proponens hæreticorum ſententiam, quòd homo per liberũ arbitrium, & per ſe ſibi ſufficeret implere, quod vellet, reſpondet: *Neminem poſſe per ſe ſibi*, id eſt, per liberum arbitrium, *implere quod velit, rectè dicimus, niſi Protoplaſtos ſolum potuiſſe: cùm voluntas liberi arbitrij fuiſſet ſana eidem ante culpam.* Et capite ſecundo:

Cap. 2.

Vt liberum arbitrium cum poſſibilitatis bono, quo valeret implere, quod voluiſſet Adam, factum intelligas, audi quid dicat Scriptura: Reliquit eum in manu conſilij ſui. Quid eſt autem, reliquit, &c. niſi dimiſit eum in poſſibilitate liberi arbitrij ſui? In manu enim poſſibilitas intelligitur. Ipſa eſt prima gratia, qua primus homo ſtare potuiſſet, ſi ſeruare mandata Domini voluiſſet. Et capite quarto:

Cap. 4.

Arbitrium ideo liberum dictum, quod in ſua poſitum ſit poteſtate, habens agendi quod velit poſſibilitatem. Sed huiuſmodi, vt ante iam dictum fuit, fuit in homine protoplaſto, cùm ante peccatum maneret illæſus, qui ſemper, ſi Deo fuiſſet obediens, ſufficere poſſet ad omne bonum, quod voluiſſet. Hinc eſt, quòd eandem illam poſſibilitatem peccato eius perditam, ſæpius iterat:

a Lib. 3. c. 3.

a *Domini præceptis præceptum, amiſſo poſſibilitatis bono; ſolum arbitrium ad velle potius eſt vulneratum.* b *Per velle ergo malum, rectè perdidit poſſe bonum, qui per poſſe bonum, potuit vincere velle malum. Per peccatum ergo liberum arbitriũ hominis poſſibilitatis bonum perdidit, non nomen & rationem. Diabolus humanum genus deſpoliauit & vulnerauit, morum ſcilicet ornamentis, & bono poſſibilitatis liberi arbitrij perdito.* c *Quid etiam aliud oſtenditur & innuit illa perdita ex centũ ouibus, niſi liberum arbitrium, poſſibilitatis bono, vitio primi hominis perdito, à iuſtitiæ itinere aſſe conſortio?*

b Cap. 4. *c Cap. 9.*

Hinc docet, nos jam non poſſe implere quod volumus, quia libertas vitiata eſt.

Lib. 3. c. 7.

Hoc ergo vulnere cuncti libero claudicamus arbitrio, nec implere nobis naturaliter ſufficit poſſe bonum, quia iam, vt ſuperiùs diſputaui, de natura vitiata peccato, id eſt, de protoplaſtis hominibus, quorum ſumus, & ipſi natura, in quibus vitiata eſt libertas, homo voluntatis ſanæ, perfectè videlicet libertatis arbitrio, quo ſibi ſufficiat, non poteſt exiſtere. Hinc ſimiliter ſæpiùs tradit, Pelagij ſententiam futuram veram, & inaniter Chriſti gratiam prædicari neceſſariam ſi natura illæſa perſtitiſſet:

Lib. 3. c. 3.

Et conaris, inquit, *aſſerere, cùm prædicas hominem naturaliter poſſe quod velit, Chriſtum nullum ætio valens, quod curaret, nullam infirmitatem inueniſſe, quam gratia ſua. gratuitæ medicamento ſanaret &c. Quid enim opus erat Deo, ſi ſtatus integer natura maneret, humanam carnem ſuſcipere noſtram?*

Cap. 4.

Pergo adhuc, hæretice, dic liberum arbitrium ſic ex Adam ſuſceptum, vt medicina Chriſti non indigens per ſe ſibi ſufficiat implere quod velit, &c. Et gratiæ ingratus exiſtens ſanum te naturaliter putas liberum arbitrium poſſidere? Si ſanus eſt homo vt Adam à Deo primum fuerat inſtitutus, &c. Quæ omnia magis perſpicua ſunt, quàm vt aliquo indigeant commentario: quin potiùs, ſi quid obſcuriùs Auguſtinus dixerit, luculentiſſimi Commentarij loco explicant.

Quamobrem cùm Celeſtinus Pontifex, & Concilium Arauſicanum intelligerent iſtam, quam ex Auguſtino tradidimus, etiam Catholicæ Eccleſiæ doctrinam eſſe, eandem ſacrorum Canonum auctoritate firmarunt. Nam Celeſtinus Gallos inſtruens, cum Catholicis credi ac dici jubet:

Epiſt. ad Epiſc. Gall. c. 3.

In præuaricatione Adæ omnes homines naturalẽ poſſibilitatem (nempe volendi, cogitandi, agendique recta, &c.) *& innocentiam perdidiſſe*: & hoc ipſum ſancti Papæ Innocentij auctoritate confirmat. Concilium verò Arauſicanum eiuſdem doctrinæ

A

filum ſequens, vtpote quam plerumque verbo tenus ex Auguſtino ſumpſit, paucis verbis vniuerſæ hæreſeos Pelagianæ atque Semi-Pelagianæ fibras excidit. Nam quemadmodum Pelagiani vniuerſa ſalutis opera per illam naturalem arbitrij poteſtatem, quæ integerrima per creationem data fuerat, fieri poſſe ſentiebant, & ita non opus eſſe Chriſti gratiâ, cuius virtute fierent; ſic Semi-Pelagiani ſola bonorum operum initia, fidem, orationem, & ſimilia per eandem illam naturæ poteſtatem effici poſſe credebant. Et iſto ſenſu dicunt Canone quinto: *Initium fidei naturaliter nobis ineſſe*; & : *Fidem, qua in Deum credimus, eſſe naturalem.* Et Canone ſeptimo: *Nos per naturæ vigorem bonum aliquod, quod ad ſalutem pertinet vitæ*

B

æternæ, cogitare vt expedit, aut eligere poſſe. Et Canone octauo: *Aliques per liberum arbitrium ad gratiam baptiſmi poſſe venire.* Nam iſta omnia eundem ſenſum habent. Quam ſuam ſententiam vt hæretici firmiter ſtabilirent, veluti baſin ſubſternebant id, quod habetur Canone primo; *Animi libertatem illæſam duraſſe*, per quam ſcilicet, ſaltem operum bonorum initia fieri poſſent, quemadmodum olim, cùm natura eſſet integra, prorſus omnia per illam effici poterant. Hæc ergò perſpicaciter intelligens Concilium Arauſicanum, & rem iſtam ſciens eſſe impoſſibilem, non petit vllibi impoſſibilitatis iſtius rationem, ex natura operum hujuſmodi, quòd ſupernaturalia ſint; ſed ex

C

infirmitate, quæ per peccatum in liberum arbitriũ inducta eſt. Vnde Canone octauo infert ex ea ſententia Semi-Pelagianorũ ſequi, *Non omniũ liberũ arbitriũ eſſe per peccatum primi hominis infirmatũ.* Nimirum, quia id quod ille poterat robuſtus & ſanus, hoc etiam infirmis tribuebant. Quam ſententiam & totius hæreſis iſtius baſin vt euerteret, toties, tamque ſtudioſè; contractam illam liberi arbitrij infirmitatem prædicat & inculcat. Hinc eſt enim, quòd Canone decimo tertio definit, *Arbitrium voluntatis in primo homine eſſe infirmatum, & eſſe amiſſum.* Et Canone vigeſimo primo, *naturam per Adam eſſe perditam.* Et Canone vigeſimo quinto, vt plurium definitionum præcedentium ratio-

D

nem & fundamentum pateſaceret, addunt: *Secundum antiquorum Patrum definitiones* (vbi certum eſt Auguſtinum & Proſperum reſpici, vtpotè cùm omnes pœnè Canones ipſiſſimis Auguſtini verbis, & ipſiſſimo ordine, quo à Proſpero collecta, fuerant concepti & conditi ſint,) *nos prædicare debere & credere, quod per peccatum primi hominis ita inclinatum & attenuatum fuerat liberum arbitrium, vt nullus poſteà aut diligere Deum, ſicut oportuit, aut credere in Deum, aut operari propter Deum, quod bonum eſſe poſſet, niſi gratia eum & miſericordia diuina præuenerit.* Et idcircò illam præclaram antiquorum Patrum fidem, *non per bonum naturæ, quod prius in Adam datum fuerat; ſed per gratiam Dei fuiſſe collatum.* Itemque latronis, Cornelij

E

Centurionis, & Zachæi admirabilem fidem *non fuiſſe de natura; ſed diuinæ largitatis donum.* Quo Canone, cùm Concilium dicit, arbitrium ita fuiſſe inclinatum, & attenuatum, vt nullus *poſteà* poſſit diligere Deum, ſicut oportuit, aut credere, aut operari, &c. manifeſtiſſimè ſignificat, antequam eſſet attenuatum, potuiſſe iſta per liberum arbitrium fieri, quæ non poterant poſteà. Quæ omnia doctrinæ Auguſtini & Proſperi, ex qua ſumpta ſunt, ad vnguem conſonant: & ſicut ex ea lucem accipiunt, ita illam immobili ſua autoritate confirmant.

Ex his igitur, quæ hactenus diximus, perſpicuum eſt, ſuperfluas eſſe hoc loco tot Scholaſtis

corum diſtinctiones, quas doctrinam illam, quam non ſatis videntur penetraſſe, ſubodorati & difficultatem eius veriti, ad molliendam eam, ſanoque ſenſu aptandam protulerunt. Nimis enim apertum eſt, non ſolùm ex Auguſtini, & Concilij, & Pelagianorum, & Semi-Pelagianorum ſcopo, ſed etiam ex ipſiſſimis eorum verbis, de fide, dilectione, cæteriſq; operibus agi ſupernaturalibus, adeòque ſalutis æternæ meritorijs: vt non ſit opus laborem in ijs refutandis impendere, præſertim cùm nullum earum diſtinctionum veſtigiũ in Cõcilio, aut Auguſtino reperire liceat. Sunt enim partus cogitationis humanæ de tuendis ſuis ſententijs, ſatagentis, quas doctrinæ ſancti Auguſtini non ſatis intellectæ facilè accommodare non poterant. Vnde detecto ſolo filo veritatis per ſe corruunt & euaneſcunt. Quo verò pacto doctrina iſta intelligi debeat, ne in diuinæ gratiæ iniuriam cedat, ex Auguſtini mente infrà fuſius explicabimus.

Vnum tantummodò hìc obſeruandum eſt, illud *naturalis poſſibilitatis* nomen ex doctrina Pelagij in hanc materiam promanaſſe. Ipſe inter primos, vel primus iſta voce vti cœpit: Ned alind per eam ſignificare voluit, quàm naturalem *poteſtatem ſeu facultatem liberi arbitrij*. Quod alibi in explicandis Pelagij dogmatibus declarauimus, & ex libro de natura & gratia cap. 7. 10. 45. 47. 48. 52. Itemque ex libro de gratia Chriſti cap. 4. & 6. 14. & 16. manifeſtum eſt, quibus vox iſta in eo ſenſu, & ipſis Pelagij verbis ſæpiſſimè repetitur. Vnde & Auguſtinus, qui antea nomen poteſtatis & facultatis tanquam latinius vſurpare ſolitus fuit, etiam hac voce in illo ſenſu, ſicut & Proſper, & Concilium Arauſicanum, vti cœpit, vt hæreſis eadem veſte, qua mundum intrauerat, mundo excederet; & eodem ſenſu, quo veritatem conabatur adulterare, damnaretur.

Vide l. 4. & 5. de Hæreſi Pelag. diuerſa Pelagij loca & alibi.

CAPVT VIII.

VTRVM PER VIRES LIBERI *arbitrij in iuſtitia creationis potuerit perſeuerare.*

QVID in hac quæſtione ſentiendum ſit, ex ijs quæ ſuperiori capite dicta ſunt, ſatis ſuperque liquet. Si enim per liberum arbitrium potuit in Deum credere, Deum diligere vt oportet, iuſtè viuere, non peccare, ſi vellet: potuit profectò & in iuſtitia perſeuerare. Qui enim iuſtè viuit, & non peccat, ſine dubio perſeuerat. Vt tamen doctrina iſta plenior ſit, & apertiùs Auguſtini ſenſus de omnibus illis, quæ ſupra diximus, intelligatur & confirmetur, pauca de poteſtate perſeuerandi, & perſeuerantiâ in iuſtitia per liberum arbitrium adiiciẽda ſunt. Hoc enim ſi ex ſcriptis eius aſtrui poteſt, omnis ſcrupulus de ſuperioribus euaneſcet; eò quòd perſeuerantia ſine fide, dilectione, cæteriſq; iuſtitiæ ſupernaturalis operationibus obtineri nullo pacto queat.

Nonnulli igitur, quibus doctrina ſancti Auguſtini minùs perſpecta fuerit, verebuntur poteſtatem perſeuerandi in iuſtitia libertati arbitrij primi hominis & Angelorum attribuere, & tanquam capitalem diuinæ gratiæ iniuriam exhorreſcent. Sed ſi principiis non modò ſupra iactis, ſed etiam veſtigiis, quæ ſcriptis ſuis hac ipſa de re paſſim Auguſtinus impreſſit, & luculentiſſimè expreſſit, velimus inſiſtere, fateri cogimur, per liberi ſui arbitrij vires hominem primum permanere ſeu perſeuerare potuiſſe, & ſanctos Angelos reipſa permanſiſſe. Toties enim tantâque conſtantiâ doctrinam iſtam inculcauit, quaſi in hoc vnum contra aduerſarios huius temporis collimaſſet. Quid enim aliud ſibi volunt iſta perſpicua verba eius, quæ de diabolo & angelis eius effatus eſt: *Erat tamen quod eorum adderetur beatitudinis, ſi per liberum arbitrium in veritate ſtetiſſent.* Quid aliud illa de homine primò? *Sic & hominem fecit cum libero arbitrio, & quamuis ſui futuri caſus ignarum, tamen ideò beatum, quia & non mori, & non miſerum fieri in ſua poteſtate eſſe ſentiebat.* Quid aliud item illa? *In quo ſtatu recto, ac ſine vitio ſi per liberum arbitrium manere voluiſſet, perfectò ſine vllo mortis & infelicitatis experimẽto acciperet illam merito huiuſmodi permanſionis, beatitudinis plenitudinem.* Quid etiam ſibi volũt illa? *Vt autẽ vellet* (permanere) *in eius libero reliquit arbitrio.* Quid iſta verò; *Quæ quidem* (merita ſua) *potuit habere, ſed perdidit: & per quod habere potuit, per hoc perdidit, hoc eſt, per liberum arbitrium.* Nam per merita, & non aliter, perſeuerantia eius erat complenda. Quid aliud etiam illa non minùs luculenta; *Non autem ita eſſet, ſi natura humana per liberum arbitrium in quo ſtatu primùm condita eſt, perſtitiſſet.* Nequis autem ſuſpicaretur, ſic eum potuiſſe perſeuerare per liberum arbitrium, quia etiam concurſus eius adeſſe debet; quemadmodum etiam de hominibus iam lapſis dicimus, quòd per liberum arbitrium, hoc eſt, eo concurrente perſeuerant, excludit hunc ſenſum expreſſis verbis Auguſtinus, quando dicit: *Qui non infertur in tentationem, non diſcedit à Deo: non eſt hoc omninò in viribus liberi arbitrij, quales nunc ſunt: fuerat in homine, antequam caderet.* Ecce antitheſin apertiſſimam inter vires hominis antequam caderet, & poſtquam cecidiſſet: quòd antè, per liberi arbitrij vires poterat non diſcedere à Deo, hoc eſt, permanere cum Deo, poſt lapſum verò non poteſt. Quam partem declarans luculentiùs, & per hoc vires hominis ſtantis, & tali auxilio non indigentis, inſinuans: *Poſt caſum autem hominis,* inquit, *nonniſi ad gratiam ſuam Deus voluit pertinere, vt homo accedat ad eum; neq; niſi ad gratiam ſuam voluit pertinere vt homo non recedat ab eo.* Quæ quamuis per ſeipſa ſatis manifeſta ſunt, non parum tamen eis lucis accedit ex alijs eius teſtimonijs, quibus docet, ſicut nos etiam ſuprà ex varijs locis eius confirmauimus, Adamum tale accepiſſe liberum arbitrium, vt *benè velle poſſet, & malè.* Et rurſum, tale liberum arbitrium *vt poſſet non peccare, ſi vellet*: quæ doctrina ipſi paſſim familiaris eſt. Vnde ſignificare volens, hoc priuilegium ei præ lapſis hominibus ex liberi arbitrij viribus cõueniſſe, ſic ait quodã loco: *Potuit non peccare primus homo, potuit non mori, potuit bonum non deſerere*, id eſt, perſeuerare in bono. *Nunquid dicturi ſumus, non potuit peccare, qui tale habebat liberum arbitrium?* Et paulò pòſt clariſſimè iſtud voluntati & poteſtati tribuens: *Prima ergo libertas voluntatis erat poſſe non peccare; nouiſſima, non poſſe peccare.* Et alibi: *Primum liberum arbitrium quod homini datum eſt, quando primùm creatus eſt rectus, potuit non peccare; ſed potuit & peccare.* Vbi vtrumque ſimiliter poteſtati liberi arbitrij tribuit. Et paulò pòſt: *Seruandi gradus erant diuini muneris, vt primùm daretur liberum arbitrium, quo non peccare poſſet; nouiſſimum, quo peccare non poſſet.* Cuius doctrinæ ſenſus ex antitheſi, quam ſæpè tradit, fit illuſtrior: quòd iam videlicet non ſit in homine tale liberum arbitrium, quod non pec-

Ibid. *Lib. de correp. & grat. c. 10.* *Ibid. c. 10.* *Cap. 11.* *Cap. 12.* *Lib. 6. cont. Iul. c. 11.* *Lib. de dono perſeu. c. 7.* *Ibid.* *Lib. de correp. & grat.* *Cap. 12.* *Ibid.* *Lib. 22. de ciuit. c. 30.* *Ibid.*

care poſſit: ſed iſtud iam peccato preſſum per gratiam liberandum ſit; ſicut in eodem loco ſubijcit: *Sed quia peccauit iſta natura, cùm peccare potuit, largiori gratiâ liberatur*, id eſt, *ſit libera.* De quo alibi plura dicturi ſumus. (*Ibid.*)

Doctrinam iſtam diſcipuli Auguſtini ad amuſſim quoque ſectati ſunt, & ſcriptis expreſſerunt ſuis. Inter quos fuit in primis ſanctus Proſper: qui cùm aduerſus Gallos traderet, nunc poſt lapſum hominis eſſe donũ *gratiæ Dei per actus ſingulos adiunãtis*, quòd rectè viuimus, in primo homine per naturã hoc haberi potuiſſe docet: *Neque hæc dona ita ex Deo eſſe opinemur, vt quia ipſe naturæ noſtræ auctor eſt, per conditionẽ iam hæc contuliſſe videatur*: QVIA DEDIT QVIDEM AB INITIO HANC HOMINI FACVLTATEM, SED OMNES IN ILLO AMISIMVS, IN QVO OMNES PECCAVIMVS. Ecce data eſt homini ab initio hæc facultas benè viuendi per bonũ creationis naturæ, ſiue per liberum arbitrium, cum quo conditus fuit; ſed illa nunc peccato perijt. Nunc enim non poſſumus per facultatẽ naturalẽm, ſiue per liberum arbitriũ benè viuere, quod ex primæ inſtitutionis felicitate poteramus. Et in libro aduerſus Collatorem, cùm Caſſianus diceret, credendũ non eſſe, quòd ita ſit conditus homo, *vt nec velit vnquam nec poſſit bonum: alioqui nec liberum ei permiſit arbitrium*; hoc eſt, alioqui non dediſſet ei Deus liberũ arbitrium: Reſpondet Proſper, hominem olim potuiſſe per liberũ arbitrium perſeuerare, ſi vellet; nunc non poſſe: *Rectum atque omni vitio carentem creatum eſſe hominem primum, in quo omnium hominũ concreata natura eſt, dubitare fas non eſt: eumque tale accepiſſe liberum arbitrium, vt ſi auxiliantem ſibi Dominum non dereret, poſſet in bonis, quæ naturaliter acceperat, perſeuerare, quia vellet, & merito voluntariæ perſeuerantiæ in eam beatitudinem peruenire, vt nec vellet decidere in deteriora, nec poſſet*: SED IPSO LIBERO ARBITRIO, QVO QVAMDIV VOLVIT BONVS MANSIT, *à propoſita ſibi lege defecit.* Hoc eſt, antea poterat per liberum arbitrium perſeuerare, ſi vellet, vel quia vellet, & per ipſũ, quamdiu voluit, bonus manſit: nunc poſtquam defecit, id ipſum nequaquam poteſt. *Quid enim* (vt adjicit) *peccato læſum eſt, ſi id læſum non eſt, vide peccatum eſt?* Illa itaque cauſa eſt, quòd *nullo modo idoneus eſt ad illud bonum eligendum, & concupiſcendum, quo ſe ſponte priuauit.* In quibus omnibus ad amuſſim exprimit præceptoris ſui Auguſtini doctrinam, qua ſub finem vitæ ſuæ dixit: *Non eſt hoc omninò in viribus liberi arbitrij, quales nunc ſunt. Fuit in homine, antequam caderet.* Itaque alio in loco ſancti Auguſtini ſenſibus hærens, ille ipſe ſanctus Proſper de primis hominibus dicit: *Vt qui poſſe non mori acceperant in natura, non poſſe mori conſequerentur in gloria.* Nempe quia in natura, ſeu in viribus liberi arbitrij naturalibus, acceperant poſſe non peccare, ideoque poſſe nõ mori. Et de ſanctis Angelis in libro præcedente: *E contrario voluntatis ſanctorum Angelorum fuit, quòd malis ſponte cadentibus, ipſi in ſua dignitate manſerunt.*

(*Reſponſ. ad cap. 8 Gall.* — *Proſp. lib. cont. Collat. cap. 18.* — *Ibid. c. 20.* — *Ibid.* — *Lib. de dono perſeu. c. 7.* — *Lib. 2. de vita contemp. c. 19.* — *Lib. 1. c. 3.*)

Petrus Diaconus eiuſdem doctrinæ filum tenuit, quando ſuam profitendo fidem dicit: *Credimus bonum, & ſine vlla carnis impugnatione à Deo creatore omnium factum Adam, ita vt & bonum facere in propria facultate haberet, & malum, ſi vellet, poſſet admittere:* Hoc eſt enim ipſiſſimum illud quod Auguſtinus tradidit, hominem primum ita liberum fuiſſe, vt & bene velle poſſet & malè, & per liberum arbitrium potuiſſe ſtare ſicut & ca-
A dere. Quam libertatẽm nunc amiſſam eſſe ibidem tradit. (*Petrus Diaconus lib. de incarn. & grat. c. 6.*)

Sanctus Fulgentius Auguſtini itidem diſcipulus eiuſdẽ doctrinæ ſemitam triuit, quando dicit Deum homini *ad habendam cuſtodiendamque iuſtitiam integrum ſanumque creaſſe libertatis arbitrium.* Nam hoc nihil eſt aliud, quàm ei dediſſe tam integrum, ſanum, robuſtumque liberum arbitrium, vt per illud, ſeu per concreatas ei vires poſſet iuſtitiam cuſtodire, ſi vellet. Nam ideò in eodem libro dicit: *poſſe credere in conditione primi hominis datum eſſe* quã vitiatã *credendi poſſibilitatem* nunc à Deo *ſperandam eſſe, poſcendamque.* (*Fulgẽt. lib. de incar. & grat. c. 12.* — *Ibid. c. 22.*)

B Sanctus Gregorius diuerſis in locis eundem Auguſtini ſenſum luculentis verbis expreſſit, vt in libro quinto Moralium *Mirè autem omnipotens Deus naturam ſummorum Spirituum bonam, ſed mutabilem condidit, vt & qui permanere nollent, tuerẽt, & qui in conditione perſiſterent, tanto in eâ iam digniùs, quanto* EX ARBITRIO *ſtarent, & eo maioris apud Deum meriti fierent, quo mutabilitatis ſuæ motum voluntatis ſtatione fixiſſent.* Et ejuſdem operis libro vigeſimo quinto: *Ipſi quoque Angelici Spiritus mutabiles ex natura ſunt conditi, quatenus aut ſua ſponte caderent,* AVT EX ARBITRIO STARENT. Et homilia ſeptima in Ezechielem: *Et natura Angelica, quando creata eſt, liberum arbitrium accepit, verum vellet in humilitate perſiſtere, & in omnipo*C*tentis Dei conſpectu permanere; an ad ſuperbiam laberetur: & à beatitudine caderet*, &c. Quod Auguſtinus dixerat, ita liberum fuiſſe, vt & benè velle poſſet, & malè: quòd verò Gregorius bis ter-ve dicit, Angelos mutabiles fuiſſe, vt aut ſponte caderent, aut EX ARBITRIO STARENT; hoc Auguſtinus dicit *per liberum arbitrium* fieri potuiſſe. (*Greg. lib. 5. moral. c. 28. aliàs 27.* — *Lib. 25. c. 4.*)

Quidam igitur teſtimoniorum huiuſmodi claritate conuicti ad diſtinctiones fugiunt, exiſtimantes iuxta doctrinam Auguſtini, hominem primum, vel Angelos per liberũ arbitrium quidem perſeuerare potuiſſe; non tamen actu perſeueraſſe. Diſtinguunt enim auxilia neceſſaria ad poteſtatem perſeuerandi, & ad actum perſeuerandi. Sed huiuſmodi non tam diſtinctionem,
D quàm illuſionem doctrinæ ſuæ perſpicuis verbis præuenit Auguſtinus. De actu enim, non de poteſtate loquitur, quãdo dicit, non ſolùm de Angelis reprobis, quòd *per liberum arbitrium à Domino Deo refugæ facti ſunt* ſed ſimili planè modo de bonis: *Cæteri autem per ipſum liberum arbitrium in veritate ſteterunt.* De actu, non de poteſtate loquitur, quando dicit: *Sicut fecerunt Angeli ſancti* (ſic videlicet etiam homo facere potuit) *qui cadentibus alijs per liberum arbitrium per idẽ liberum arbitrium ſteterunt ipſi.* Quo vtroque in loco ne quis nodos in ſcirpo quæreret cùm dixiſſet Angelos quoſdam per liberũ arbitrium cecidiſſe, non ſine magna Emphaſi adijcit: *per ipſum, per idem* liberum arbitriũ alios perſtitiſſe. Nec verò ite-
E rum de poteſtate perſeuerandi tantum, ſed de actu loquitur, quando de Angelis dicit: *Quæ tamen libertas voluntatis in illius prima cõditionis præſtantia quantum valuerit, apparuit in Angelis, qui diabolo cum ſuis cadente, in veritate ſteterunt.* Nempe per illam libertatem voluntatis. Quo loco videtur Auguſtinus de induſtria fuiſſe ſollicitus, vt huiuſmodi diſtinctiones poſt tot ſæcula emerſuras excluderet. Nam cùm dixiſſet, quòd non diſcedere à Deo, hoc eſt, perſeuerare cum Deo, *fuiſſet in homine* (id eſt in hominis poteſtate, & libero arbitrio) *antequam caderet:* ne quis ſenſum eius peruertendo diceret, hoc fortaſſis de poteſtate verum eſſe, non de actu, ſtatim explicat, &

(*Lib. de correp. & grat. c. 10.* — *Cap. 11.* — *Lib. de dono perſeu. c. 7.*)

experimento probat iſtius efficaciam poteſtatis A quòd per eam non poteſtate ſolâ, ſed re ipſa, & actu *in veritate ſteterunt*: per quam liberi arbitrij poteſtatē, hominem lapſum jam ſtare non poſſe tradiderat. Itaque exſertis verbis Proſper ad amuſſim Auguſtino concinens, de malis & bonis Angelis omninò pariter dicit: *Si quidem prævaricationis eorum ſunt, quòd irreuocabiliter iudicij animaduerſione percuſſi ſunt*, &c. *ſicut è contrario* VOLVNTATIS *ſanctorum Angelorum fuit, quod malis ſponte cadentibus ipſi in ſua dignitate manſerunt.* Nempe pariter æquabili lege vtrúque ad cardinem volūtatis diſcretionem illam efficientis refert. Quid ad hæc reſponderi poteſt, niſi anticipatæ opinionis amor pugnaces neruos aduerſus conſtantiam perſpicuæ doctrinæ Auguſtini, & B ſenſus eius intendat? Nam ſi rationem indagare velimus, cur Deus tale liberum arbitrium condidiſſet; hæc ipſa maximè poſtulat, vt per vires inditæ illius feliciſque libertatis poſſet non peccare, poſſet bonum non deſerere, poſſet perſeuerare, ſicut & non perſeuerare, ſi vellet. Teſtis eſt enim Auguſtinus, Deum Angelicam humanamque creaturam condēdo illum habuiſſe peculiarem ſcopum, vt antequam coronaret, vel damnaret, vel à damnatione per gratiam liberaret, experiretur quibus viribus liberum arbitriū adhuc ſanum integrumque polleret. Quod ſanè nullo modo experiri potuit, vel experimento alijs demonſtrari, ſi perſeuerantia in bono, iam tum illis per gratiam dari debuit; aut ſi non aliud liberū C arbitrium etiam integrum potuit quam ex bono cadere, & à veritate deficere. Sic enim potiùs nō tam poteſtatem eius, quàm imbecillitatē declaraſſet, ſicut poſt lapſum iſtud manifeſtè liquet. Sic ergò loquitur Auguſtin. *Quapropter ſaluberrimè confitemur, quod rectiſſimè credimus, Deum Dominumque rerum omnium ſic ordinaſſe Angelorum & hominum vitam, vt in ea priùs oſtenderet, quid poſſet eorum liberū arbitrium:* nempe ſiue ſtando in veritate, ſiue cadendo; *Deinde quid poſſet ſuæ gratiæ beneficiū* liberando, *iuſtitiæque iudicium* damnando, vel coronando. Vnde & paulò pòſt per illam primæ conditionis gratiam dicit cōformiter *demonſtratam eſſe etiam potentiam liberi arbitrij*: hæc autē potentiæ demonſtratio hoc eſt quàm robuſta & valida fuerit illa primæuæ poteſtas libertatis ad permanendum cum Deo, quamuis in Adamo perſeuerantiam abrumpente non eluxerit, in Angelis tamen per experimentum conſecuta eſt, ſicut ex ipſo jam antè demonſtratum eſt, quando dixit: *Quæ libertas voluntatis in illius primæ conditionis præſtantia, quantùm valuerit*, id eſt, quàm valida, ſeu quanti roboris fuerit, *apparuit in Angelis; qui diabolo cum ſuis cadente in veritate ſteterunt.* Obſeruatione verò digniſſima eſt illa aſſeuerandi conſtantia, quā Auguſtinus vſus eſt, cum illam doctrinam traderet, quam ex ipſo paulò antè de illa liberi arbitrij magna poteſtate protulimus. Nam dicendo: *ſaluberrimè confitemur, quod rectiſſimè credimus*, ad Apoſtolicam phraſim alluſum voluit, qua dixit ad Romanos: *Corde creditur ad iuſtitiam: ore autem fit confeſſio ad ſalutem*: nobiſque ſignificare verbis Apoſtolicis, ſe non Chryſippæas aliquas Chimeras, vel incerta ſpeculationis humanæ ſomnia, ſed Catholicam doctrinam tradere, in cuius fide eſſet conſtituta iuſtitia, & in confeſſione ſalus. Quod quāuis nobis meritò ſufficere deberet, nihil tamen oberit veritati, ſi etiam rationes, cur arbitrium in illa prima conditionis integritate tanta polleret fortitudine, quantùm Deus adjuuerit indagemus.

Lib. 1. de vita contemp. c. 3.

Lib. de corrlogin. & grat. c. 10.

Cap. 11.

Lib. de dono perſeu. c. 7.

CAPVT IX.

AFFERVNTVR RATIONES, cur tantæ fuerint vires liberi arbitrij in ſtatu innocentiæ.

ATque illæ quidem, eiuſdem ſanctiſſimi Doctoris veſtigijs inſiſtendo, non difficulter occurrunt. Vera enim & vnica ratio eſt, *ſanitas* voluntatis eius. Sanitatis enim comes indiuidua eſt fortitudo; ægritudinis imbecillitas. Cauſam iſtā toties Auguſtinus attigit & indicauit, quoties primum hominem inculpabilē, rectū, ſine vitio, & ſanū eſſe prædicauit; cujuſmodi loca multa ſuprà ſuis locis allegauimus. Hanc itaque ſanitatē cùm quodam loco prædicaſſet, mox commendans profluentē inde liberi arbitrij fortitudinē, qua viribus ſuis rectè operari poterat: *Fortiſſimo*, inquit, *dimiſit atque permiſit facere quod vellet, infirmis ſeruauit, vt ipſo donante inuictiſſimè quod bonum eſt vellent, & hoc deſerere inuictiſſimè nollent*; apertiſſimis verbis nunc gratiæ dono perſeuerandi poteſtatem, tunc fortiſſimis viribus ſanæ libertatis aſſignans. Et iſta omninò ratio eſt, cur paſſim Auguſtinus, *ſanitatem* aſſignet veluti originē cauſamque *libertatis*, C & conſequenter poteſtatis. Nam infirmitas contracta peccato maximè læſit libertatem, vt mox dicturi ſumus. Hinc ergò quodam loco excuſationes hominum excludens de neglecta iuſtitia: *An dicturus es*, inquit, *volo, ſed non valeo? Quare non vales? quia ſanitas non eſt.* Et alibi ordinem recuperandarum virium indicans: *Per gratiam ſanatio animæ, abolitione peccati: per animæ ſanitatem libertas arbitrij.* Et iterum: *Hæc voluntas libera tantò erit liberior, quantò ſanior.* Quem cauſalitatis ordinem ſpectabat etiam, quando dixit: *Erant & legis tempore homines Dei ſub gratia delectante, ſanante, liberante*: ſanitatem indicans afferre liberationē. Et aptiſſimè diſcipulus Auguſtini ſanctus Fulgentius: *Peccans ille, qui ſine peccandi neceſſitate creatus eſt, in eo quòd animæ ſanitatem delinquendo perdidit, etiam illa cogitandi, quæ ad Deum pertinent, amiſit protinus facultatem.* Sed quia ſanitas volūtatis, ſeu integritas primæ libertatis plura in ſe complectitur; paulò latiùs vis nominis iſtius deducenda eſt, vt clariùs poſſit vera radix tam robuſtæ libertatis intelligi. Quapropter duo omninò ſunt, quæ ſanitas illa primi hominis, quantùm hoc ad libertatem arbitrij refert, in ſe continebat. Vnum eſt, quòd liberum arbitrium eſſet in gratis, hoc eſt, in bona voluntate, ſiue in amore creatoris ſui conditum atque ita omni prorſus peccato carens: quemadmodum ſuprà latè ex Auguſtino traditum eſt. Peculiaris eſt E enim Auguſtini ac diſcipulorum eius phraſis, adeoque Concilij Arauſicani, quod pœnè totum ex verbis eius, totū verò omninò ex eius doctrina contextū eſt, vt ſub libertate naturali & poſſibilitate naturali ipſâque naturâ totum iſtud comprehēdatur, quod naturæ in ipſa prima conditione collatū eſt, etiam ipſa rectitudo voluntatis, qua ſine vitio & culpa adhærebat Deo. Sic enim loquitur dimicans cū Manichæis: *Sic etiam ipſam naturam aliter dicimus, cùm propriè loquimur, naturam hominis, in qua primùm in ſuo genere inculpabilis factus eſt: aliter iſtā, in qua ex illius damnati pœna & mortales, & ignari, & carni ſubditi naſcimur.* Ecce naturam propriè vocādam dicit, quatenus

Vide ſuprà cap. 2.

Lib. de correp. & grat. cap. 12.

Serm. 4. de verb. Apoſt. cap. 8.

De Spirit. & litt. c. 30

Epiſt. 89. ad Hilarium.

Lib. de pecc. orig. cap. 25.

Lib. de incar. & grat. c. 12.

Lib. 3. de lib. arb. c. 19.

tenus inculpabilis condita eſt: quod tamen ei ſupernaturalia illa dona contulerunt. Et alibi expreſſiùs, cum dixiſſet, nullum eſſe malum naturale: *Poſſunt*, inquit, *quærere ſimilem latebram, niſi hoc dictum ad naturam talem referatur, qualis ſine vitio primitus condita eſt. Ipſa enim verè, ac propriè natura hominis dicitur. Tranſlato autem verbo vtimur, vt naturam dicamus etiam quali naſcitur homo.* Nempe cum peccato & pœnis eius, vt ibidem exponit. De quo ſenſu & acceptione longè luculentiùs dixit alibi: *Cùm vitium creaturæ Angelicæ dicitur, quod non adhæret Deo, hinc apertiſſimè declaratur, eius naturæ, vt Deo adhæreat, conuenire.* Iuxta iſtam ergò naturæ acceptionem, Auguſtinus cum diſcipulis, & Concilium Arauſicanum loquitur, quando tantam naturalem libertatem, vel poſſibilitatem, vel vires naturales arbitrij libertati tribuunt. Ipſum enim amorem Dei, quo liberum fugebat & ardebat arbitrium, ſeu, vt nos loquimur, ipſam gratiam habitualem, ſimul ſub natura intelligebant. Hæc ergò vna ratio tantæ fortitudinis fuit, quæ in lapſis hominibus deſideratur: his enim vel iſte amor deeſt, & infirmiſſimum arbitrium ſub peccato jacet; vel ſi eis jam juſtitia, hoc eſt, amor Dei voluntati reſtitutus eſt, ille ipſe languidus, remiſſus, infirmus eſt, & vſque ad finem vitæ debet creſcere, cùm non niſi paulatim iuxta præſtitutum diuinitus ordinem, amor Dei plenus, hoc eſt iuſtitia perfecta reparetur. Ex quo efficitur, vt amor ille perfectus etiam conſequenter infirmus ſit, ad terrenos affectus, cupiditateſque ſuperandas; imò vt neceſſe ſit, ipſum arbitrium etiam amore ſanctificatum laborare atque conari, vt idem ille amoris Dei effectus poſſit creſcere. Sola tamen iſta pars & ratio ſanitatis non ſufficit ad conferēdas tantas libero arbitrio vires. Altera igitur eſt, eaque præcipua, & quæ maximè ad libertatis naturam & robur complēdum facit; quòd ſanitas illa primæ conditionis eſſet huiuſmodi, vt omnibus effectibus terrenis, hoc eſt, omnibus concupiſcentijs, ſeu carnalibus cupiditatibus, & ignorantia vacaret: Ex quo fiebat, vt nihil, juſtitiæ implendæ hominem lateret, & volenti perſeuerare, nihil, vt Auguſtinus loquitur, *concupiſcentialiter reſiſteret*, quemadmodum ſuprà latè demōſtrauimus. Nam iſta duo *ignorantia & concupiſcentia* grauiſſima primi peccati pœna ſunt, & cum ſtatus illius integritate nulla poſſunt ratione conſiſtere. De quibus infrà fusè differēdum eſt. Hic ergo beatiſſimus erat liberi arbitrij ſtatus, quod in anima eſſet cū ſumma lucis ſerenitate magna tranquillitatis, & in voluntate conſequenter ſumma poteſtas, & benè viuendi facilitas. Omnia enim erant ſerena pacataque intus & foris. Appetitus arbitrio voluntatis, corpus appetitui, ad nutū arbitrij ſubdebatur; cùm nihil in corpore, nihil in appetitu, nihil voluntati in ipſa voluntate repugnaret. Ita ſciebat, quidquid ad rectè viuendum ſcire oportebat; carebat omnibus quæ nolebat; habebat, & *poterat omnia quæ videbat*; quia nihil indecenter placebat, aut diſplicebat. Tanta autem facilitate valebat, vt hoc ei eſſet per arbitrium poſſe quod velle. Quod enim nunc multa non ſolùm in corpore & extra corpus poſita, ſed maximè in ipſo animo (de quo nos loquimur) per liberū arbitriū volumus, quæ non poſſumus, hoc inde naſcitur, quod vel appetitus voluntati, vel ipſa voluntas reſiſtat ſibi. Legē enim peccati habet nō ſolùm in carne, ſed in ipſa quoque voluntate, quæ ipſi volēti ita reluctatur, vt niſi magno conatu velit, non plenè velit, ideoque nec

Lib. 1. Retract. c. 10. — *Lib. 12 de Ciuit. c. 1.* — *Lib. de correp. & grat. c. 11.* — *Lib. 4. de Ci... c. 15.*

poſſit. Vnde Aug. de iſta noſtri arbitrij miſeria: *Nec mirandum eſt*, inquit, *quod vel ignorando non habeat* (homo iam lapſus) *arbitrium liberū voluntatis ad eligendum, quid rectè faciat: vel reſiſtente carnali conſuetudine videat, quid rectè faciendum ſit, & velit, nec poſſit implere.* Et hanc miſeriam docet per magnam gratiam Chriſti nunc debere ſuperari; quæ antea non erat integris viribus neceſſaria: hinc alibi: *Tantùm quippe Spiritu ſancto accenditur voluntas eorum* (qui iam lapſi ſunt) *vt ideo poſſint, quia ſic volunt ideo ſic velint, quia Deus operatur, vt velint.* Nam ſi eorum arbitrium ſuis viribus relinqueretur, nec Deus jam operaretur, non ſolùm vt vellent, ſicut in multis facit, ſed etiam vt fortiter vellēt, *inter tot & tantas* internas reſiſtentium cupiditatum *tentationes, voluntas ipſa*, vt idem ait, *ſuccumberet, & ideo perſeuerare non poſſent, quia deficientes infirmitate nec vellent, aut non ita vellent infirmitate voluntatis, vt poſſent.* Affectus enim in eis effectum impedit, & ipſa diuiſione voluntatis eam infirmam facit. Sed hæc primi peccati pœna fuit, quâ detractâ tanta volendi fuit facilitas, quanta nunc mouēdi pedem, vel manum, quanta optandi, quanta nunc vel ſolâ velleitate appetēdi, quanta cogitandi: quandoquidē nihil intus aut foris in anima aut corpore reliquum eſſet, quo ille retardaretur motus. Hæc ergo ſumma arbitrij ſeu voluntatis libertas fuit; qua ab omni omnino captiuante, ſibique dominante, aut vllo modo concupiſcentialiter reſiſtente affectu liberum, ſui erat pœnitus juris, ſui arbitratus, ſuæ poteſtatis, nulli omnino vel leuiſſimæ cupiditati ſeu rei creatæ deſiderio ſeruiens præterquam ſoli Deo. Ex quo neceſſariò oriebatur, vt cùm jam haberet habitualem voluntatem amoris Dei, hoc eſt, habituale propoſitum amandi Dei, quid ei in creatione datum fuerat, etiam actu tanta felicitate vellet, vt hoc ei eſſe velle, quod poſſe; hoc non peccare, quod nolle; hoc reipsâ cum Deo perſiſtere, quod velle perſiſtere. Nihil enim aliud ei vel ſuperādum, vel impellendum erat, ad hoc vt vellet, quàm ille ſuprēmus voluntatis apex, cui velle vel nolle, conſentire vel non conſentire ipſo nutu datum eſt: vſque adeo vt ipſe leuiſſimus volūtatis nutus, quo in hanc vel illam partem flectitur, hoc ei eſſet velle; & hoc ipſū velle jam erat poſſe; vt cui nihil reluctaretur intus concupiſcētialiter, quo voluntas iſta ſurſum ac deorſum in diuerſa raperetur: ſed hoc ipſo quo volebat, integra erat atque tota, quam propterea volentem mox effectus re ipſa ſequebatur. Docuit hoc preclarè perſpicaciſſimus diſcipulus Auguſt. Proſper: *Non eo*, inquit, *modo iam poſſumus peccato reſiſtere, ſicut ille* (Adamus) *potuit* CVI NIHIL FVIT NON PECCARE QVAM NOLLE. *Nobis autem irreprehenſibiliter viuere velle non ſufficit, niſi ipſum velle noſtrū, quod languida poſſibilitate deficit, diuina virtus adiuuerit: quia illum ad non peccandū etiam innare poterat adhuc ſana natura, nos jam impedit vitiata: & illū peccare fecit ſola peccandi voluntas; nos etiam cogit plerumque peccati iam facta neceſſitas.* Vbi per neceſſitatē intelligit Scripturæ & Auguſt. phraſi *concupiſcentiam illam vitioſam*, quæ, vt infrà dicit; *peccato facta eſt, & reſiſtit conatibus noſtris bonis.*

Ex hac igitur miſeria noſtra, & peccati pœnâ, quam intus patimur, contingit nobis, vt animus etiam iuſtus imperet ſibi vt opus iuſtum velit, nec imperaret niſi vellet, nec tamen id quod imperat, fiat: nimirum, quia reſiſtente carnali deſiderio non ex toto vult, ideoque nec ex toto imperat. Nam in tantum imperat, in quantum

Lib. 3. de lib. arbit. c. 18. — *Lib. de correp. & grat. c. 12.* — *Ibid.* — *Lib. 3. de vita contemp. c. 2.*

volt; & in tantum non fit quod imperat, in quantum non vult: quoniam voluntas imperat, vt ſit voluntas, nec alia, ſed ipſa: ſed non vtique plena imperat; ideoque non fit etiam id quod imperat. Nam ſi plena eſſet, nec imperaret quidẽ vt eſſet. Tunc autem hoc ipſo quo imperabat, vt iuſtitiã vellet, jam plena imperabat; quia nihil imperantem à ſeipſa diſcerpebat, vt, quemadmodum nunc fieri ingemiſcimus, ex parte iuſtitiam vellet, & ex parte nollet. Monſtroſitas enim illa, qua nunc ſuperbia noſtra contunditur, non eſt naturæ, ſed vt Auguſtinus ait, & ex illo Proſper, *ægritudo animi; quia non totus aſſurgit veritate ſublevatus, conſuetudine prægrauatus. Et ideo ſunt duæ voluntates; quia vna earum tota non eſt: & hoc adeſt alteri, quod deeſt alteri.* Quæ voluntatis ægritudo & laceratio ſi ſanitate tolleretur, vt totus voluntatis impetus in vnum coiret, ſicut in Adamo factum fuerat, jam hoc ipſo quo voluntas imperat, tota imperaret, & integrè & fortiter impetraret, nec amplius arbitrium ſemi-ſaucium hac atque illac verſaret jactaretque voluntatem, nec pateretur partem eius aſſurgentem cum alia parte cadente luctantem. Vnde quemadmodum nunc animus imperat, vt moueatur manus, & tanta facilitas eſt, vt via à ſeruitio diſcernatur imperium: ita longè maiore facilitate liberum arbitrium hominis & Angelorum ſibi, vt non peccare, hoc eſt, cum Deo permanere vellet, imperabat, & cum ipſo notu motus voluntatis, ipſaque cum Deo perſeuerantia ſequebatur. Et iſta præcipua cauſa eſt, cur Auguſtinus toties extremam illam benè viuendi facilitatem in illa primæ conditionis præſtantia commendare ſolet vt ſuprà vidimus, quia nihil ſanæ voluntati, ne vellet, aut ne plenè vellet, obſiſtebat. Ea qua mirabili, nobiſque inexperta feliciſſimæ ſanitatis facilitate, etiam grauitatem primi peccati plerumque petit, vt ſuo loco demonſtrandum eſt.

Lib. 8. confeſ. c. 8. Proſp. ſent. 178.

Hanc igitur vtramque, quam tetigimus, radicem tantæ fortitudinis primæuæ libertatis, habitualem videlicet voluntatis gratiam, & omnis infirmitatis concupiſcentialis abſentiam ſimul eodem loco tangit, & inſinuatam voluit Auguſtinus. Cùm enim dixiſſet: *Vt ergo non acciperet hoc donum Dei, id eſt, in bono perſeuerantiam primus homo; ſed perſeuerare vel non perſeuerare in eius relinqueretur arbitrio,* ſtatim diuina illa verba ſubijcit, quæ ſuperioris doctrinæ, quã ex ipſo dedimus, rationem continẽt: *Tales vires habebat eius voluntas, quæ ſine vllo fuerat inſtituta peccato, & nihil illi ex ſeipſa concupiſcentialiter reſiſtebat, vt dignè tantæ bonitati, & benè viuendi facilitati perſeuerandi committeretur arbitrium.* Clariſſimè namque, & præclariſſimè quicquid ſuperioribus tribus capitibus de facilitate benè viuendi, de poteſtate perſeuerandi, per volũtatis, ſeu liberi arbitrij vires, deque cauſis eius habituali volũtatis bonitate & cupiditatum vacuitate reſiſtentium, ex ipſo diximus, admirabili breuitate & grauitate complexus eſt. Perſpicuè quippe duabus illis ſententijs dicit, primum hominẽ *non accepiſſe* hoc perſeuerantiæ *donum*, ſed in eius *arbitrio eſſe relictum*: perſpicuè dicit, *voluntati eius*, non gratiæ, *perſeuerandi*, hoc eſt, ſemper conſtanterque iuſtè viuendi *arbitrium eſſe commiſſum*: perſpicuè dicit, *dignè*, id eſt, iure & meritò rem tantam ex arbitrio voluntatis ſuſpenſam fuiſſe: perſpicuè dicit, cauſam iſtius tanti priuilegij eſſe *tales vires voluntatis*. Nec minùs perſpicuè cauſas exprimit: primam, quòd *ſine vllo fuerat inſtituta peccato* ecce habitualẽ voluntatis amorem, & iuſtitiam alteram, quòd *nihil ipſi ex ſeipſa concupiſcentialiter reſiſtebat*; ecce concupiſcentialis infirmitatis abſentiam. Et ne quis ſomnolentior breuiſſima verba ampliſſimo ſenſu grauida minùs expenderet, eaſdem cauſas repetit manifeſtiùs, dum eas vocat, *tantam bonitatem*, & *benè viuendi facilitatem*, bonitatem ad habitualis gratiam ſanctitatis referens; benè viuendi facilitatem ad concupiſcentiæ reſiſtentis vacuitatem. Quorum vtrumque, quia, lapſu hominis primæua illa dona corrumpẽte, ſublatum eſt, hinc etiam à viribus arbitrij noſtri tanta illa benè viuendi & perſeuerandi poteſtas auolauit. Quod non minus luculẽta verborum perſpicuitate & autoritate ſubiungit, ne quis forte illa ſuperiora eius verba ſic intelligeret, quaſi eo ſenſu tantum perſeuerantiam ſtantis hominis arbitrio commiſiſſet, quòd ſine libero arbitrio concurrẽte haberi nõ poſſet: *Nunc verò*, inquit *poſteaquam eſt illa magna peccati merito amiſſa libertas*, cui videlicet, quemadmodum dixerat, propter tales vires perſeuerandi committeretur arbitrium, *etiã maioribus donis adiuuanda remanſit infirmitas*. Manifeſtè ſignificans dona illa adjunctis gratiæ Chriſti in locum iſtius libertatis magnæ ſucceſſiſſe; vt quod ſtante homine per libertatis iſtius magnitudinem præſtari potuit, id infirmitati lapſi fractique hominis per gratiæ adiutorium, amiſsâ jam illâ libertate, donaretur. Et hæc de libertatis illius congenitæ viribus ſatis: nunc tempus eſt, vt ad gratiam Dei aſſerendam accingamur.

Lib. de corrept. & grat. cap. 12.

Lib. de corrept. & grat. cap. 12.

CAPVT X.

AN INDIGVERINT ADAM & Angeli adjutorio gratiæ ad iuſtè viuendum; & perſeuerandum in iuſtitia.

IAM dudum enim lectorem mihi videre videor demirantem, quòd ille celeberrimus gratiæ prædicator, & humanæ ſuperbiæ debellator, tantæ doctrinæ luce, & rerum rationumque inter ſe cohærentium nexu, vires innocentiæ iſtius libertatis aſſeruerit, vt hoc vnicum anxiè timuiſſe videatur, ne quis adiuuanti gratiæ relinqueretur locus: quod cum ſit nefas de illo credere, me forſan ſuſpicabuntur ita doctrinam eius aliquâ induſtriæ ſubtilitate concinnaſſe, vt totum pœnè negotium perſeuerantiæ ſalutiſque conſequandæ naturalis libertatis viribus commiſiſſe videatur. Sed ſi pauliſper, quemadmodum veritas cum veritate pacem tenet, ita ipſi in pertractanda innocentis naturæ & adiuuantis gratiæ conciliatione patientiam teneant, perſpicuè, ipsâ Dei gratiâ me adiuuante patefaciam, quòd neque vires iſtæ liberi arbitrij, quas ſine vllo verborum aut induſtriæ fuco ex eius ſcriptis ac mẽte, quantâ potuimus ſinceritate declarauimus, obnubilant gratiam; neque gratiæ neceſſitas imbecillitatem iſtius libertatis arguat, aut quicquam eorum, quæ hactenus ſunt declarata, ſubuertat. Abſit enim, abſit, vt diuinæ gratiæ amor ſinceriſſimus, & neceſſitatis eius aſſertor fideliſſimus, ita ſibi ſumpſerit ancillæ patrocinium, vt dominæ læſerit adiutorium.

Quapropter quemadmodum in præcedẽtibus Auguſtinum fideliſſimè confirmantẽ audiuimus Sanctos Angelos per liberum arbitrium in veritate

ſtatè ſtetiſſe, & primum hominem per idem liberum arbitrium in ea ſtare potuiſſe, quod poſt lapſum hominibus non niſi per gratiam conferendum eſt: ita nunc vice verſâ, juxta doctrinam ab eo traditam, & juxta fidem Catholicam ab eo explicatam dicimus, neque Angelos, neque primum hominem vllo modo ſine gratiæ juuantis adiutorio in veritate ſtare, hoc eſt, in accepta juſtitia perſeuerare potuiſſe. Veritatem iſtam tot modis, ſiue naturam & nomen gratiæ, ſiue effectus, & operandi modos ſpectes, aſſeruit, tantaque contentione inculcauit Auguſtinus, vt non minùs pro ſaluandi diuinæ gratiæ neceſſitate ad tuendam juſtitiam ſtatus innocentiæ, quàm ad illam perditam reparandam pro tuendo IESV Saluatoris auxilio ſollicitus fuiſſe, ac decertaſſe videatur. Nam in primis, ſi rationem gratiæ deſideramus, expreſſit illam, cùm poſtquam Adamo per meritum conferandam eſſe docuiſſet immortalitatem, quo meriti nomine gratiam excluſiſſe videbatur; ſtatim quaſi corrigendo adijcit: *Quamuis ſine gratia nec tunc vllum meritũ eſſe potuiſſet*; quod ex liberi arbitrij inſufficientia ad bonũ provenire declaret. Et cùm ex profeſſo illam ſibi propoſuiſſet quæſtionem occaſione meriti, cujus ſimiliter mentionem fecerat; *Quid ergo? Adam non habuit Dei gratiam?* perſpicuè, & ſine vlla ambiguitate reſpondet: *Imo verò habuit magnam, ſed diſparem.* Quod cùm generaliùs dictum de quauis gratia etiam ſãctificationis accipi potuiſſet, declarat poſtea ſe etiam de gratia ad operandum neceſſaria intelligere: *Sanè habuit*, inquit, *gratiam, in qua ſi permanere vellet, numquam malus eſſet, & ſine qua, etiam cum libero arbitrio, bonus eſſe non poſſet.* Et paulò poſt: *Nec ipſum ergo Deus voluit eſſe ſine gratia.* Et iterum: *Hæc prima eſt gratia, quæ data eſt primo Adam; ſed hac potentior eſt in ſecundo Adam, &c. nec illa quidem parua erat, qua demonſtrata eſt etiam potentia liberi arbitrij.*

In Enchir. c. 106.

Lib. de corrept. & grat. c. 11.

Quod ſi verò effectu diuinæ gratiæ, ſiue Dei per gratiam auxiliantis creaturæ ſuæ, velimus attendere, & expendere, pleroſque deprehendemus non minùs Angelis & homini quãdiu ſtetit, quàm poſteris eius jam lapſis, Deum, iuxta Auguſtini doctrinam, opitulatione gratiæ ſuæ contuliſſe. Nam in primis non minimus eſt effectus gratiæ, quòd per illam creaturam operantem regit: de quo ſic loquitur Auguſtinus: *Creatus eſt rectus, non ſe fecit rectum: Quid ſe autem ipſe fecerit, notum eſt; cadens à manu figuli, fractus eſt. Regebat enim eum ipſe qui fecerat; voluit deſerere à quo factus erat: permiſit Deus, tanquam dicens: Deſerat me, & inueniat ſe, & miſeriâ ſuâ probet, quia nihil poteſt ſine me.* Et quamuis regimen generaliter etiam de præcepto poſſit intelligi, iuxta illud Auguſtini: *Sic enim munerans libero arbitrio, vt tamen eum regeret imperio, terreret exitio*: hic tamen internum illud regimen, quod gratiæ proprium eſt intelligi debet, duabus de cauſis: primò quidem, quia Deus illud regimen homini eum deſerere volenti ſubtraxiſſe indicatur, vt experientiâ probaret homo, ſe nihil poſſe ſine Deo. Regimen autem imperij tantum abeſt, vt homini deſerenti ſubtrahat Deus, vt potius propter imperium illud, hoc eſt, legẽ non ſubtractam præuaricando reus fiat. Sed aliud internum diuinæ gratiæ regimen ſuperbientibus ſubduci ſolet, & ita permitti, vt creatura creatorem deſerat. Secundò, quia cum de regimine Auguſtinus loquitur, quod hominibus Deus tribuit, ne ſe deſerant, vel ſubtrahit, vt ab eis ſuperbiẽdo deſeratur, veram internamque gratiam intelligere ſolet, Nam cum de ſolo

Serm. 11. de verb. Apoſt. c. 5.

A hominum regimine ſcripſiſſet Pelagius; *Omnes voluntate propria regi, & ſuo deſiderio vnumquemque dimitti*, vehementer aduerſus illam exarſit ſententiam Auguſtinus, & veræ gratiæ adiuuantis neceſſitatem negatam eſſe concluſit. Hinc cum magnificos effectus rectricis gratiæ recenſuiſſet, adijcit: *Præſtat hoc Deus illis, quos ſubditos regit; non autẽ illis qui ſe idoneos ad ſeipſos regendos putant, & præfidenti ceruice propriæ voluntatis ipſum dedignantur habere rectorẽ.* Et aliquanto ſuperius: *Hoc enim ſpiritu*, nempe ſapientiæ, quæ maximè volũtatem afficit, *non viribus propriæ voluntatis reguntur, & aguntur filij Dei.* Et inferius: *Filij Dei, qui hoc mouerunt, & ſe Dei Spiritu regi & agi gratulantur, quo modo moueri potuerunt, cùm audirent, vel legerent à Pelagio ſcriptum, omnes voluntate propria regi*, nempe ſicut etiam Adam à ſe regi voluiſſe, nonnunquam Auguſtinus docet, *& ſuo deſiderio vnumquemque dimitti?* Quapropter id quod ſupra Adamo Dei regimen deſerenti contigiſſe ſcripſerat, hoc idem talibus Dei regimen detrectantibus, iiſdem pœnè verbis aſſerit, videlicet, *vt ſibi regendi dimittantur, vt ſine rectore Deo præcipitati, non ſe à ſeipſo regi potuiſſe, pœnis experiantur*, & alibi per illud regimen effici ſcribit, ne in peccata proruamus: *Protegit nos, quia Deus eſt, ne moriamur; regit nos, quia rex eſt, ne cadamus. Regendo autem non frangit nos; nam quos non regit, frangit.*

Lib. de geſt. Pelag. c. 3.

Ibid.

In finem. Pſalm. 4.

Sed præter regimen illud, quod gratiæ proprium eſt, alios non paulò expreſſiores effectus gratiam Adamo contuliſſe declarat. Quid enim apertius, quàm *operari* hominem, eumque *cuſtodire*, ne peccando iniuſtus fiat. De quo effectu ſic Auguſtinus: *Deus idem qui creat hominem, vt homo ſit, ipſe operatur hominem, atque cuſtodit, vt etiam bonus beatuſque ſit.* De homine primo loquitur vt verborum illorum ſenſum exſculpat: *Vt operaretur & cuſtodiret illũ*, videlicet Deus Adamum, ſicut hoc Auguſtinus explicat. Vnde in eundem ſenſum adijcit: *Quâ locutione dicitur homo operari terram, quæ iam terra erat, vt ornata atque fœcunda ſit: Ea locutione dicitur Deus operari hominem, qui iam homo erat, vt pius ſapienſque fit, eumque cuſtodire: quòd homo ſua poteſtate in ſe* (potiùs) *quàm illius ſuprà ſe delectatus, dominationemque eius contemnens, tutus eſſe non poſſit.* De iſta cuſtodia ſæpiùs etiam alibi mentionem facit: *Quapropter* inquit, *etiam primum hominem Deus in ea ſalute, in qua conditus erat, cuſtodire voluiſſet, ſi ad permanendum, &c.* Cuius diuinæ cuſtodiæ effectus declarans, alio in loco Auguſtinus, ad omnes tẽtationum victorias obtinẽdas valere demonſtrat. Sed ſenſum magiſtri ſui luculentiſſimis verbis Fulgẽtius nobis aperuit. Cùm enim docuiſſet, naturam Angelicam *ſuæ non ſuffeciſſe ſtabilitati*, experimento rem declarans: *Suis autem*, inquit, *ad cuſtodiam ſibi ſat eſſe viribus non incongruè crederetur, ſi nulla pars eius* (in dæmonibus) *in deterius laberetur.* Ex quo dæmonum infelici caſu, vt adijcit paulò poſt, *profectò cognoſcitur, vniformi cunctos opprimi potuiſſe ruinæ conſortio, niſi quos vellet à caſu prauitatis virtus aut defenderet, quæ ſola naturaliter mutari deprauarique non poſſet.* Et continuò adhuc apertiùs Dei operantis virtutem inculcans: *Non alia ſtantem, ait Angelum à ruina potuit cuſtodire, niſi illa, quæ lapſum hominem poſt ruinam potuit reparare. Vna eſt in vtroque gratia operata; in hoc vt ſurgeret, in illo ne caderet: in illo ne vulneraretur, in iſto vt ſanaretur; ab hoc infirmitatem repulit, illum infirmari non ſinit; illius eſca, iſtius medicina.*

Lib. 8. de Geneſ. ad lit. c. 10.

Geneſ. 2.

Lib. 8. de Geneſ ad lit. c. 10.

In Ench. c. 104.

In verſ. vlt. Pſal. 110. Cuſtodiat animam tuam Dominus.

Lib. 2. ad Thraſimund.

Sed nullus euidentior diuinæ gratiæ effectus eſt, quàm quòd, velut auxiliũ ad opera bona tan-

quam fructus iuſtitiæ proferendos deſtinatum. operantem iuuet ac roboret. De quo ſæpiſſimè & inſtantiſſimè ſanctiſſimus ille Vindex gratiæ locutus eſt. Quid enim iſto loco clarius? *Sic factus eſt homo rectus, vt & manere in ea rectitudine poſſet, non ſine adiutorio diuino.* Quid iſto euidentius? *Et ſi peccatum in ſolo libero arbitrio erat conſtitutum; non tamen iuſtitiæ retinendæ ſufficiebat liberum arbitrium, niſi participatione immutabilis boni diuinum adiutorium præberetur.* Et rurſum: *Vt ab eo teneretur vita iuſtitia, parum erat velle, niſi ille qui eum fecerat, adiuuaret.* Quid iſto luculentius? *Dederat & adiutorium, ſine quo in ea* (bonâ voluntate) *non poſſet permanere, ſi vellet.* Quid iſto accuratius: *Sic erat inſtitutus* (homo) *vt ſi de adiutorio Dei fideret, bonus homo malum angelum vinceret: ſi autem creatorem atque adiutorem Deum ſuperbè ſibi placendo dereret, vinceretur: meritum bonum habens in adiuta diuinitus voluntate recta.* Ex quo factum eſt, vt tanquam proprio & ſolemni titulo Deum *voluntatum bonarum adiutorem* appellauerit. Sed quid pluribus? Huiuſmodi pro gratiæ veritate, & in ſtatu etiam innocentiæ neceſſitate, teſtimonia ita in operibus Auguſtini crebra ſunt, vt quicunqua illam ſibi vel labefactandam, vel negandam, vel etiam in dubium reuocandam exiſtimaret, vt à quibuſdam factum fuit, eorum pondere & multitudine non minùs quàm Eccleſiæ auctoritate obrui poſſet. Hoc enim tanquam Catholicæ fidei dogma credidit, & expreſſo canone credendum ſanxit antiquitas, vt paulò poſt dicturi ſumus.

In Enchirid. c. 107. *Ibid. c. 106.* *De corrept. & grat. c. 11.* *Lib. 14. de Ciuit. c. 27.* *Ibid. c. 26.*

A B C

CAPVT XI.

VTRVM AD SINGVLOS ACTVS bonos gratia neceſſaria fuerit: & quæ radix tantæ neceſſitatis.

NEc verò ad perſeuerandum tantummodo in iuſtitia, vt quidam arbitrantur, ſed ad ſingulas etiam voluntates bonas, ſeu opera bona, ſeu tentationum victorias, per quas fit vt quis in iuſtitia perſeueret, Angelis & hominibus iſtam gratiam neceſſariam eſſe, eadem prorſus aſſeueratione Auguſtinus docuit. Quod ipſum non vno certè loco in ſcriptis eius videre licet.

D

Nam quod iſtud mirum fortaſſe cuipiam recentiorum ſcriptorum videatur, hoc inde fit, quia ſicut in alijs partim jam oſtendimus, partim in multis adhuc oſtenſuri ſumus, doctrinas Auguſtini certiſſimas, & vſitatiſſimas eius phraſes longè alio plerumque ſenſu accipiunt, quam eas Auguſtinus vſurpauerit. Ex quo fieri neceſſe eſt, vt niſi quis, ex diligenti, & aſſidua librorum omnium lectione, ſpiritui, doctrinæ, & phraſibus eius non tardò ex litterarum ſacrarum textu hauſtis familiaris fuerit, in alieniſſimas ab eius mente ſententias præcipitet ne? quas tamen ipſius eſſe vel dubitare nefas eſſe putet. Idem recentioribus pleriſque & hoc loco contigit. Cum enim audiunt gratiæ neceſſitatem ad perſeuerandum ab ipſo prædicari, hoc ita accipiunt, quemadmodum videntur iſta verba reſonare, nimirum fieri nō poſſe, vt quis iuſtam vitam perducat ad finem, niſi gratiâ ſuâ Deus ſubinde opituletur, mutabilitatem arbitrij aduerſus grauiores tentationes confirmando in bono. Itaque putant iſti gratiæ nullum fieri præiudicium, etiamſi aliquamdiu ſine eius viuatur adjutorio, & aliquos actus ex arbitrij iam ſemel ſanctificatâ libertate operetur. Sed longè alius Auguſtini ſenſus eſt: per hoc enim ipſe ſignificare vult, poſt fidem jam ex Dei gratia ſuſceptam, non poſſe hominem in bono progredi, neque tantillum in eo perſiſtere, boni aliquid agendo, vel tentationem ſuperando, quin ab eadem gratia foueatur, & adjuuetur. Quod quidem ſtatum lapſi hominis reſpiciendo ſuo loco fusè declarabitur. Hic vnus aut alter ſufficiet locus. Nam in libro de dono perſeuerantiæ iſtud ex profeſſo agens: *Tutiores igitur viuimus*, inquit, *ſi totum Deo demus. Non autem non illi ex parte, & nobis ex parte committimus.* Et mox: *Nihil nobis relinquit, in quo tanquam in noſtro gloriemur. Si quidē & vt non diſcedamus à Deo, non oſtendit dandum eſſe niſi à Deo.* Cuiuſmodi teſtimonijs totus pœnè liber plen⁹ eſt.

E

Cap. 6. *Cap. 7.*

Idem verò etiam, cum de ſtantis hominis perſeuerantia in bono loquitur, Auguſtini ſenſus eſt: non enim hoc tantum vult indicatum, adjutorio gratiæ ad complendam totam perſeuerantiam opus eſſe, ne ſcilicet aliquando grauiore quapiam tentatione filum abrumpatur: ſed ad ſingula opera quibus in bono perſiſtitur, ſingulaſque tentationes vincendas, gratiam fuiſſe neceſſariam. Quod ſanè ex multis Auguſtini locis & atteſtationibus manifeſtum eſt, vbi non ad totam Adami perſeuerantiam, ſed ad ſingularia eius opera requirit diuinæ gratiæ adjutorium, tanquam omnino neceſſarium. Nam in primis in libris de Ciuitate Dei victoriam hominis cum diabolo in paradiſo luctantis ſimiliter gratiæ tribuendam fuiſſe docet: quæ tamen victoria tentationis non tota Adami perſeuerantia, ſed vnicum tantùm breuiſſimi temporis fuiſſet opus: *Sic erat inſtitutus*, inquit, *vt ſi de adjutorio Dei fideret, bonus homo malum angelum vinceret.* Et de ſingulari illa diabolica ſuaſione: *Cùm in natura haberet poſſe, & in poteſtate haberet velle, & non conſentire ſuadenti, adiuuante tamen illo, qui ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam.* Idcirco enim in illo primo teſtimonio illi ſingulari operi bono, etiam meriti rationem tribuit, quod non in tota perſeuerantia, ſed in ſingulis operibus ſpectandum eſt: ſicut & malum meritum deſerti Dei, ſingulare opus peruerſæ voluntatis fuit. Vnde etiam in Enchiridio ad Laurentium cum dixiſſet hominem *in illa rectitudine, non ſine adjutorio Dei, manere* potuiſſe; per manſionem illam non pro tota perſeuerantia explicat, ſed pro electione tantummodo permanendi cum Deo: *vtrumlibet*, inquit, *horum* (rectum manere vel peruerſum fieri) *elegiſſet, Dei voluntas fieret aut etiam ab illo, aut certè de illo.* Cùm enim Angeli breuiſſimo tempore, & vnico forſan actu tantùm in donata ſibi diuinitus rectitudine viæ ſteterint: quis audeat dicere, eos ad vnicū iſtud opus adjutorio non eguiſſe diuino? Quod ſi illi indiguerint, nulla profectò ratio eſt, cur homo tantundem in iuſtitia permanens, ſine Dei auxilio permanſiſſe diceretur. Nonne hoc eſſet non habere in illis actibus rectorem Deum, ſed ſuo committi arbitrio, quod tantopere ſuprà Auguſtinum deteſtantem audiuimus? Nonne hoc ipſum eſſet non fidere de adjutorio Dei &, ſine adjutorio Dei tentantem vincere; Et tamen non aliter ei Auguſtinus victoriam tribuit, quàm ſi *de adjutorio Dei fideret.*

Lib. 14. de Ciuit. c. 27. *Lib. 11. de Geneſ. c. 4.* *Cap. 107. Enchirid.*

Quamuis ex alio quoque capite manifeſtum ſit, nec vnius quidem tentationis victoriam, vel vnius bonæ voluntatis motum ſine illo gratiæ adjutorio fieri potuiſſe. Nam iuxta doctrinam ſancti Doctoris huius, omniumque quantum arbitror, confeſſionem, indubitatum eſt, nullum meritum Adamum habere potuiſſe ſine gratiæ adjutorio. Nam

& illi.

& illi, quos ſupra tantopere exorbitaſſe diximus, vt ſine gratia non peccari potuiſſe dicerent, meritum tamen nequaquam ei ſine gratia auſi ſunt attribuere. De quo Auguſtinus ita præmittit: *Hanc* (immortalitatem) *eſt acceptura per gratiam quam fuerat, ſi non peccaſſet, acceptura per meritum.* Sed cùm vereretur, ne ex illa antitheſi gratiæ & meriti, ſuſpicaretur aliquis merita tunc ſine gratia haberi potuiſſe, attexit illico: *Quamuis ſine gratia nec tunc vllum meritum eſſe potuiſſet.* Quid euidentius ab Auguſtino poſtulari poteſt? Meritum enim, vt omnibus in confeſſo eſt, indiuiduum & ſingulare eſt opus: quod non tantùm ſimpliciter ſine gratia; ſed *nec vllum* quidem ſine gratia eſſe potuiſſe teſtatur. Quam doctrinã adhuc expreſſius tradit alibi: Cùm enim dixiſſet, *vt ſi de adiutorio Dei fideret,* nēpe ad vincendum Angelum malum, à quo tentatus & oppugnatus fuit, *bonus homo malum Angelum vinceret*; quorum vtrumque & *fidere*, & *Angelum vincere*, ſingulare & indiuiduum opus fuit, mox ſubjunxit: *Meritum bonum habens in adiutâ diuinitus voluntate rectâ.* Ecce ipſam fidendi vincendique voluntatem *meritum* vocat, ipſam etiam diuinitus adjutam, de quo tota noſtra diſceptatio eſt, expreſſis verbis cōfitetur. Et ne quis adhuc contentioſior aliò perſpicua eius verba torqueret, hoc ipsū cautiſſimè præmuniuit: *Quia & ipſum confidere de adiutorio Dei non quidem poſſet ſine adiutorio Dei.* Ecce expreſſa ſententia eſt, non eſt vbi lector hæreat, non eſt vlla ambiguitatis latebra, qua ſanctiſſimi Doctoris ſenſus poſſet abſcondi.

In Enchir. c. 106.

Lib. 14. de Ciuit. c. 27.

Nec tamen vnico illo loco quamuis apertiſſimo mētem ſuam declaraſſe contentus fuit. Nam quandocunque bonas voluntates adjuuari dicit, non aliud ſignificatum voluit. Auguſtino quippe peculiaris iſta phraſis eſt, vt id, quod nos volitionem dicimus, ex latiniſſimorum autorum vſu voluntatē vocet, vt alibi nobis oſtendendum eſt. Hinc eſt enim, quòd *voluntatem bonam* hominis & Angelorum ſuprà ſæpiùs non aliud, quàm Dei amorem eſſe, expoſuit. Hinc eſt, quòd mox audiuimus, meritum *in adiuta diuinitus voluntate rectâ.* Hinc eſt, quòd Deum *bonarum voluntatum*, id eſt, volitionū *adiutorem & remuneratorem* dicit. Hinc eſt, quòd alibi, loco voluntatis, *ipſum velle & non conſentire* ſuadenti, adiuuari dicit: *Non mihi videtur*, inquit, *magnæ laudis futurum fuiſſe hominem, ſi propterea poſſet benè viuere, quia nemo malè viuere ſuaderet: cùm in natura poſſe, & in poteſtate haberet velle, & non conſentire ſuadenti; adiuuante tamen illo, qui ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam.* Ecce qui toties voluntates adjuuari docuit, nunc ipſum velle, neque quodlibet velle, ſed velle & non conſentire ſuadenti, adjuuandum per gratiam ſcribit: quam Adamo humiliter fidenti de diuino adjutorio indicat fuiſſe largiendam: qui ſanè ſingularis & indiuiduus voluntatis hîc & nunc tentatæ actus fuit.

12. de Ciuit. c. 9.
14. de Ciuit. c. 7.
Ibid. c. 26
Lib. 11. de Geneſ. ad litt. c. 4.

Ex quo ſanè principio eius etiā illa celeberrima fluxit ſententia, quam non minùs de Angelorum, quàm hominum innocentium ſcripſit adjutorio; *Si autem hoc adiutorium vel Angelo, vel homini, cùm primùm facti ſunt, defuiſſet, quoniam non talis natura facta erat, vt ſine diuino adjutorio poſſet, manere ſi vellet, non vtique ſuâ culpâ cecidiſſent. Adiutorium quippe defuiſſet, ſine quo manere non poſſent.* Nam ſi ſine illo Dei adjutorio caſus fuiſſet inculpabilis, ergò ſine illo Dei adjutorio, ne momento quidem vno, quo voluntatis nutus tentationi tribuendus erat vel negandus, perſiſtere poterāt. Quod inde manifeſtum eſt, quia ſi ſine illo non ſolùm totâ vitâ perſeuerare, ſed vel ipſo oblatæ tentationis aut ſuaſionis momento manere potuiſſent, profectò non ſine ſua culpa cecidiſſent. Robur enim naturæ velut adjutorium quoddam naturaliter inditum affuiſſet voluntati, quo adjuti ſine vllo alio gratiæ adjutorio manere potuiſſent. Qui autem vel ad vnum momentum cum Deo manere tentatus poteſt, ſiue illa poteſtas ei ex naturæ robore, ſiue ex gratiæ adiutorio præſto ſit, indubitatum eſt, ſi tentationi vel ſuaſioni cedit, non ſine culpa cedere. Sicut enim Auguſtinus culpam cadentium meritò excuſat, quia *adiutorium Dei defuiſſet, ſine quo manere non poſſent*: ita ratio & immutabilis veritas culpam cadentium meritò accuſat; quia *adiutorium per naturam affuiſſet, cum quo manere potuiſſent.* Quanto enim adjutorium iſtud naturale permanendi magis eſſet *ſuum*, & à nemine extra ſe penderet, tanto & culpa cadendi magis eſſet ſua. Iſtam porrò diuini adjutorij ad ſingulos bonos actus & motus neceſſitatem etiam in ſtatu innocētiæ multo euidentiùs pernoſcemus, ſi cauſam eius inſpexerimus. Non enim illam ex peculiari perſeuerantiæ difficultate Auguſtinus & ſectatores eius petunt, vt Recētiores nōnulli ſolent, ſed ex altiori ratione ipſius actus boni, ad quem creata natura ſine gratiæ auxilio nihil poteſt. Quam iſtius impotentiæ radicem nonnunquam Auguſtinus tetigit. Nam ex profeſſo de generali illa adjuuantis gratiæ neceſſitate, etiam in innocentiæ ſtatu diſputans, cum dixiſſet: *Nec ipſum ergò Deus eſſe voluit ſine ſua gratia, quam reliquit in eius libero arbitrio*; tacitam lectoris admirationē & interrogationē, cur per integerrimas illas arbitrij vires permanere non poſſet bonus, præoccupando ita reſpondet: *Quoniam liberum arbitrium ad malum ſufficit: ad bonum autem nihil eſt, niſi adiuuetur ab omnipotenti bono.* Nimirum ratio datur, cur permanere non poſſit ſine diuino adjutorio; quia nihil ad bonum poteſt ſine adiutorio omnipotentis boni: quod ſicut eſt immutabile bonū; ita nulla poteſt infirmitate à ſua bonitate deficere. Quæ ſanè ratio non perſeuerandi tantùm, ſed ipſā benè quomodolibet operādi baſim attingit, & omnis omninò naturalis arbitrij neruos ad opera bona, ſiue omnia, ſiue ſingula, fūditus à radice ſuccìdit. Quod etiam ex ipſa antitheſi mali & boni illuſtriùs patet. Nam quaſi quæreretur, ad quid ergò ſufficit liberum arbitrium ſine gratiæ adjutorio, ſi ad bonum nihil eſt niſi diuinitus adjuuetur? non reſpondet, Ad aliquos actus bonos valet; ſed; *Ad malum ſufficit*: quaſi dicat, ad ſolum malum ſuis viribus ſufficit; ad bonum nihil omninò niſi alienis viribus adjutum, poteſt. Qui ſenſus eius, quamuis ſua ſe claritate ſatis ſuperque manifeſtet, ex alijs tamen locis eius ipſaque doctrinæ conſtantia multum ei lucis accedit. Nam quaſi locum iſtum ſibi clariùs exponendum ſuſcepiſſet, ita de iiſdem primi hominis viribus loquitur, Pelagianos impetens de ſuis viribus ad bona opera gloriantes: *Odit Deus præſumptores de viribus ſuis.* Odit ergò & in ſingulis actibus præſumētes de viribus ſuis: præſumptio enim in ſingulis actibus erūpere ſolet, & in ſingulari tentationis actu ſuperando, tam in Angelis, quàm homine primo re ipſa ſeſe exeruit. Hoc ergò iacto humilitatis fundamēto ſubjicit: *Quid enim valeat liberum arbitrium non adiutum, in ipſo Adam demonſtratum eſt*, cùm ſcilicet peccando deficeret. Et quaſi quæreretur, quid eſt ergo ad quod liberum arbitrium non adjutum valet, & ad quod non valet? *Ad malum ſufficit ſibi*,

De correp. & grat. c. 12.
Lib. de corr. & grat. c. 11.
Ibid.
Tract. de Cant. noui c. 8.

velit iſta traditæ ex Auguſtino doctrinæ inconſtantia, vt nunc ita extollat naturales integræ libertatis vires, vt non modò perſeuerandi poteſtatem, ſed & ipſam in bono perſeuerantiam eis, non gratiæ adjutorio incunctanter tribuat: Nunc ita viciſſim eas deprimat, vt nihil omninò ſine gratiæ adjutorio niſi peccare poſſe, fateatur. Rurſum nunc dicat, fuiſſe conſtitutum in libero arbitrio primi hominis, *non diſcedere à Deo*, quod jam poſt lapſum fieri debet per gratiam Dei: Nunc vice verſa primum hominem dicat, non potuiſſe niſi diſcedere à Deo ſine gratia Dei. Difficultas iſta ita fatigauit omnes Recentiores torſitque ſcriptores, qui Auguſtini doctrinam ſe in ſcriptis ſuis vel ſequi, vel quoquo modo, eam ſibi non aduerſari, declarare voluerunt, vt eos rei mole ſuperatos & oppreſſos eſſe, ſine temeritate dicere poſſe videar. Non defuerunt eis vel acutiſſima ingenia vel diſputandi ſolertia, vel accurata Philoſophiæ, vel Scholaſticæ Theologiæ diſciplina; ſed auidum aſſiduumque pernoſcendæ Auguſtinianæ doctrinæ ſtudium: quod humanæ vitæ anguſtiâ non ad omnia ſufficiente, alijs potiùs diſciplinis, vt putabant, vtilioribus, & alijs autoribus breuitate & methodi ſolertiâ ſe commẽdantibus; quàm vni vaſtiſſimorum operum ſcriptori totâ pene vitâ volutando impendere maluerunt. Nec enim vnius diei aut anni eſt iſta perſcrutatio, vel ſemel aut iterum repetitæ lectionis omnium librorum eius; ſed vitæ pene totiùs opus, vt ſingula loca hic illic ſparſa ponderentur, prima cum medijs, media cum extremis conferantur, & ex omnium tandem colliſione, ſcriptoris omnium rectè arbitrantium iudicio doctiſſimi profundiſſimiq; ſenſus eruatur. Qua in re vtrum aliquid profecerim, nihil auſim hic aſſerere: aliorũ iſtud iudiciũ fuerit. Vnum dumtaxat non temere mihi dicere poſſe videor, ſi fortè in indaganda ſanctiſſimi Doctoris mente, in iſta difficultate & alijs aberrauerim, diligentiam certè mihi diuturnam, crebramque lectionem non defuiſſe, quam in plerìſque ſcriptoribus noſtri temporis magnopere deſidero: dum eos tam grauiter in rebus capitalibus ex hoc auctore indagandis, aſſerendis, vel negandis, hallucinari video, vt pro Auguſtini aſſertionibus; nonnunquam Pelagij pronunciata capiant, pro deciſionibus diſputationes Auguſtini pro placitis dubitationes eius; denique certiſſima doctrinę eius capita, quibus hæreſis Pelagij olim vniuerſa proſtrata fuit, rurſum in dubium reuocando, in tenebris palpare & Andabatarum more obuolutis oculis de eius mente dimicare videantur. A quo malo, in rebus tanti ponderis, nos ille liberet, in cuius manu ſunt, & nos & ſermones noſtri, ſine cuius adjutorio nihil poſſumus. Sed vt ad propoſitum à digreſſione reuertamur, difficultatem iſtam, quæ ad multas alias aperiendas quaſi clauis eſt, & doctrinæ de gratia ab Auguſtino traditæ baſis, alij aliter ſibi explicandam cenſuerunt, prout vnicuique magis appoſitè ad doctrinam ſuam, quam de Dei gratia vel excogitauerat, vel tuendam ſumpſerat, accommodari poſſe videbatur. Ex quo factum eſt, vt res iſta tenebris magis implicata, quàm explicata manſerit. Quapropter, vt quantum Deus conatus noſtros adiuuerit, id quod res eſt, & genuinam Auguſtini mentem ex diligenti ſcriptorum eius colliſione promam, nullo ſententiæ anticipatæ præjudicio corruptus, vtpote quam in hac re per annos aliquot vel nullam, vel contrariam Auguſtino tenui; nonnulla adhuc neceſſariò de iſtius jam ſæpè dicti adjutorij qualitate atque cooperatione ex Auguſtino

Lib. de dono perſeu. c. 7.

præmittenda ſunt, vt ita quid ſibi in iſtis duobus doctrinæ ſupra dictè capitibus, ſe, vt videtur, hoſtiliter interimentibus velit, aptiùs, quaſi re ipſa vltro ſeſe pandente, faciliuſque capiatur.

Itaque cùm nonnulli Recentiores animaduertiſſent, gratiæ adjutorium ex Auguſtini mente fuiſſe omninò etiã Adamo ſtãti, & Angelis neceſſarium, tot teſtimoniorum paſſim ocurrentium grandine excitati, vtpotè minùs altè dormientes, quàm illi, quos diximus ſolas liberi arbitrij vires prædicaſſe, illud adiutorium, vel in ſola *habituali gratia* collocarunt, vel certè partim in ipſa gratia habituali, partim in illo communi concurſu cooperantis Dei: quem concurſum, ſeu cooperationem Dei, alij ſimpliciter communem influxum, ſeu motionem Dei, videlicet operi ſupernaturali proportionatum; alij auxilium, ſeu gratiam concomitantem vocant: vt iſto vſitato gratiæ concomitantis nomine aliquid amplius ei tribuiſſe videantur. Sed quemadmodum certum eſt, veræ gratiæ adjutorium Adamo & Angelis fuiſſe neceſſarium, juxta Auguſtini & Eccleſiæ doctrinam; ita ſimiliter certum eſt, illud adiutorium ab habituali gratia, & cooperatione illa communi, ſeu gratia concomitante ſic expoſita, diſtinctum eſſe.

Ita videtur Bellarminus. Lib. 2. de grat. & lib. arb. c. 17. Idem lib. de gratia primi hominis c. 4. & Molina in Concord. diſp. 4. Idem ibid. Leſſius lib. de grat. eff. c. 8. ſol. 7.

Hoc autem primò perſpicuum eſt ex Auguſtini ſcopo aduerſus Pelagianos diſputantis, propter quos diſtinctionem illam inter gratiam hominis ſtantis & lapſi, ſani & vulnerati, tradere coactus fuit; vt quid Saluator nobis contuliſſet præſidij, quo Adamus & integra natura caruit, intelligerent. Cum illis autem nunquam vlla de gratia habituali vel cooperatione Dei, libertatis ſiue naturalis ſiue ſupernaturalis influxui accommodatâ; ſed tantùm de actualibus auxilijs cauſæ vires per modum principij roborantibus diſceptatio fuit.

Videndus latè noſter liber 2. de grat. Chriſti Saluatoris tom. 2.

Secundò, quia Pelagiani gratiam habitualem admiſerunt, vt ex eorum ſcriptis fuſiſſimè declaratum eſt.

Vide lib. 5. de hæreſ. Pelag. à c. 22. vſque ad 28.

Tertiò, quia plerumque tum alibi, tum hic præcipuè, vbi de perſeuerandi adiutorio tractatur de auxilio jam habentium habitualem gratiam ſermo eſt. Nemo autem vel intra vel extra Eccleſiam ita vnquam, quod ſciam, vel hebes, vel contentioſus fuit, vt juſtorum actiones per ipſam juſtitiam, qualemcumque tandem illam crederet, iuuari, & majori facilitate perfici negaret. Pelagiani enim tantam ſtatuebant vim & efficaciam malorum habituum, ſeu conſuetudinum, vt per eas quandam *peccandi neceſſitatem* fieri dicerent, propter quam ſuperandam Chriſtus venerit: vt nos alibi fuſè diximus. Quomodo ergò ita ſibi diſſonare potuiſſent, vt iuſtitiam, hoc eſt, habitus bonos nihil ad actiones iuſtas perficiendas conferre ſomniarant? Cuius profectò abſurditatis cõſideratio, præter duas jam iam dictas rationes, cauſa eſt, vt in vniuerſis operibus Auguſtini aduerſus Pelagianos extantis, nec locus vllus, nec veſtigium exſtet vllum, ex quo conijci poſſet, de iſtis auxilijs, ſiue habitualis gratiæ ſiue concurſus talis Dei Auguſtinum, cum Pelagianis de adiutorijs gratiæ dimicando feciſſe mentionem. Vt ſanè quotquot hujuſmodi reſponſiones proferunt, non ſolùm à vero, ſed etiam ab Auguſtini & Pelagianorum ſententia abludentes, ne quidem Auguſtini ſcripta à limine ſalutaſſe; ſed ſuarum opinionum tuendarum neceſſitate conſtrictos eas procudiſſe videantur.

Lib. de grat. Chriſti. c. 39 Vide lib. noſt. 4. de hæreſ. Pelag. c. 4. & lib. 5. c. 8

Sed ne generalibus tantùm eos vrgeam præ-

judicijs ad ipſa Auguſtini loca accedamus: quibus tot modis, tantaque varietate varietatem iſtam perſpicuam ac teſtatam fecit, vt mirum ſanè ſit, quo pacto fieri potuerit, vt homines perſpicaces, & qui Auguſtinum legiſſe videri volunt, ad huiuſmodi languidas, &, vt verum dicatur, abſurdas reſponſiones declinauerint. Nam ſi velimus effectus illos diuini adiutorij primi ſtatus Angelici humanique percurrere, omnes omnino clamant, in aliam prorſus Auguſtinum, quàm in habitualem gratiam, diuinamque cooperationem collimaſſe.

Vide c. 10. ſup. Nam primò, Deus per illam gratiam *regebat* hominem, ne videlicet caderet. Perſpicuum eſt autem, regimen non per habitus vel concurſus operandi; ſed per actuales ſiue illuſtrationes, ſiue motiones creaturæ ſuæ, voluntatiſque ſucceenſiones, Deo conuenire: quæ ſanè præuenientes quoſdam Dei influxus ipſam afficientes potentiam ſonant. Quos diuinæ gratiæ effectus reſpectu primi hominis clariſſimè expreſſit Auguſtinus, quãdo de illo dixit: *Lib. 14. de Ciuit. c. 13.* *Si voluntas in amore ſuperioris immutabilis boni à quo illuſtrabatur vt videret, & accendebatur vt amaret, ſtabilis permaneret; non inde ad ſibi placendum auerteretur, & ex hoc intenebreſceret & frigeſceret.* Quæ *illuſtratio* mentis vt videret, & *accenſio* voluntatis vt amaret, ita efficaciter veriſſimum & proprijſſimum diuinæ gratiæ adjutorium ſecum ferunt, vt pro vera gratia lapſi hominis euidentius & efficacius teſtimonium ex Auguſtino vel Concilijs proferre nequeamus. Quidquid enim aliud afferas, ſiue mentis inſtructionem, illuminationem, doctrinam; ſiue voluntatis inſpirationem & afflatum; totum illud tantò aptius & clariùs ſub *illuſtratione* & *accenſione* comprehenditur & exprimitur, quantò lumen & viſio magis propriè intellectui, ardor & amor voluntati competit, quàm quicquid aliud alijs figuris ac metaphoris inſinuari poteſt.

Nec minùs euidenter alter effectus *cuſtodiendi* hominem id ipſum probat. Quis enim vnquam ſomniauit Deum cuſtodire gratiam habitualem per ipſam gratiam habitualem? Cùm hoc reuera non eſſet aliud, quàm hominem juſtum cuſtodire ſemetipſum; quod tam diſertis verbis Auguſtinus ſæpiùs, & Concilium Arauſicanum negat. Huiuſmodi loca etiam capite decimo non pauca citauimus, quibus aſſerebat Auguſtinus, hominem ſine Dei adjutorio non potuiſſe in juſtitia, & in bona voluntate manere, ſi vellet niſi fortè ita deliraſſe Auguſtinum & Concilia ſentiamus, vt tanquam arcanam quandam veritatem aduerſus hæreticos definiant, hominem ſine gratia habituali & ſine bona voluntate non poſſe in gratia habituali & in bona voluntate perſiſtere; de quo nemo vnquam cujuſcumque ſtuporis aut vecordiæ dubitauit. Hinc Auguſtinus, vt probaret, hominibus lapſis opus eſſe actuali & præueniente liberum arbitrium adiutorio, quo poſſit credere Deo, eumque diligere: *Epiſt. 106. initio.* *Bonum eſt*, inquit, *homini, vt cũ opis viribus liberi arbitrij ſui veraciter, dicat: Fortitudinem meam ad te cuſtodiam: quia ille qui putauit* (primus homo) *ſine ipſius adiutorio ſe poſſe cuſtodire, quod dedit; profectus in regionem longinquam cuncta conſumpſit.* Vbi ſanè cum vrgeat inſtantiſſimè, ſine actuali & præuolante ac roborante liberum arbitrium adjutorio, non poſſe quicquam juſtitiæ aut pietatis agi, & hoc ex Adami lapſu probet, qui ſe id quod acceperat ſine Dei adjutorio cuſtodire poſſe crediderat, apertiſſimum eſt, actuale & præuolans actum Dei adjutorium fuiſſe Adamo ad cuſtodiendam juſtitiam neceſſarium. Perſatum enim fuiſſet Adam, ſi ſine habituali juſtitia, habitualem juſtitiam ſe cuſtodire poſſe credidiſſet. Multò verò ineptius fuerit, huiuſmodi Auguſtini locutiones ad Dei cooperationẽ cum actibus creaturæ detorquere: cùm illa ſtabilitatem habitus non conferat, ſed ſupponat. Quid? Quod Fulgentius illius diuinæ cuſtodiæ vim explicans dicit: *Loco ſuprà citato ſum.* *Vires creaturæ non fuiſſe ſatis; virtutem Dei quos vellet ab illo caſu defendiſſe gratiam operatam eſſe, ne Angelus caderet*, & ſimilia, quæ ad habitualem gratiam vel cooperationem Dei nulla poſſunt veri ſimilitudine detorqueri.

Iam verò tertius ille effectus ADIVVANDI, de quo ſuprà diximus, perſpicuè etiam actuale aliquod adiutorium ſonat, quo Deus juſtos adjuuat, vt juſtitiæ habitus perſeueret. Si enim nihil aliud vellet Auguſtinus, niſi adiutorium, quod confert ipſe habitus, vel quod confert Deus, ipſum habitum conſeruando, deſignare, jam certè ſimiliter verum eſſet, nec hominem iniuſtum ſine tali adiutorio Dei habitum iniuſtitiæ poſſe ſeruare: quod ſanè ab Auguſtini doctrina remotiſſimum eſt. Actuale igitur aliquid ſonat huiuſmodi juſtitiæ retinendæ adiutoriũ. Ex cuius rei euidentia factum eſt, vt ipſi Recentiores, cum aliquam peculiarem gratiam actualem vni Angelo præ alio datam fuiſſe, qua vnus præ altero diuinitus ad aſſequendam beatitudinem juuaretur, probare volunt, ſemper illum Auguſtini vrgeant & meritò vrgeant locum: *13 de Ciuit. c. 9.* *Illis malâ voluntate cadentibus, illi ampliùs adiuti*, &c. Sed quod fuerit illud amplius adiutorium, & quando datum, non ſatis intelligunt: vt nihil mirum ſit, ſi in hoc ipſo quoque ampliori, & actuali, & veri nominis adiutorio ad ſuum propoſitũ aſſerendo hallucinentur, & nihil probent. Quapropter phraſis iſta, qua primus homo jã juſtus dicitur ſine adiutorio Dei nõ potuiſſe datam conſeruare juſtitiã, illi omninò ſimilis eſt, qua dicimus, hominem ſine alimenti aut medicinæ adjutorio non poſſe tueri ſanitatẽ ſuã: quod nemo niſi fatuus aliter intelligeret, niſi de nouis aſſumẽdis adjutorijs, quibus naturæ roborari poſſet infirmitas. Nam & iſtâ de ſanitate & medio ſumptâ phraſi & ſimilitudine, Auguſtinus ad gratiæ neceſſitatem in Adamo explicandam vſus eſt: *Semper*, inquit, de primo homine loquens, *Serm. 34. de diuerſ. c. 3.* *Deus medicus opus eſt, etiam ſanis, vt ſanitas ipſa teneatur.* Vbi ridiculum fuerit ſic iſtud intelligere, vt ratione illius jam collatæ ſanitatis, vel ratione cooperationis Dei cum ſani hominis actionibus, quæ ſanitatem ſequitur, etiam ſanis Deus opus eſſe dicatur. Sed quicunque ſani aliquid ſapit, illud ſeruandæ ſanitatis, ſiue animi ſiue corporis adjutorium ſic intelligit, vt per illud inſtabilitas & naturalis quædam infirmitas ſanitatis, quæ corpori & animo beata immortalitate tollenda eſt, ita fulciatur, vt nec ægritudine intrinſecus irruente violetur; ſed ab omni incommodo illæſa perduret. Cùm autem ſanitas mentis Adami in eo ſita fuerit, vt Deum fide crederet, bona voluntate, vt Auguſtinus loquitur, hoc eſt, vera charitate diligeret; ſanitas adiutorium non erat aliud, quàm quo poterat perſeueranter credere atque diligere; vel vt efficaciùs, & ad adiutorij iſtius vim aptiùs exprimendam dixit Auguſtinus, quo *à ſuperiori bono illuſtrabatur, vt videret*, id eſt crederet, *& accendebatur, vt amaret*, *14. de Ciuit. c. 13.* hoc eſt, eo fine, vt perſeueranter credere ac amare poſſet, adeoque crederet, amaretque reipſa, ſi vellet: ne naturali creaturæ inſtabilitate, quæ ei ex nihilo, adhæſit vnde extracta eſt, ab

Ibid.

illo auerſa bono *intenebreſceret & frigeſceret.* A

Quod ſi verò exempla ponderemus, quibus Auguſtinus ſemper vtitur, vt neceſſitatem diuinæ gratiæ adiuuantis exprimat, euidentiſſimum eſt, non poſſe de habitu iuſtitiæ, vel influxu diuinæ cooperationis intelligi. Nam adjutorium illud plerumque alimentis comparat, ſine quibus non poteſt homo vel ſanus manere vel viuere. Nemo autem dubitat alimenti adiutorium eſſe ab ipſa vita & ſanitate, & Dei quoque in iſto genere cooperatione diuerſum.

In Enchirid. c. 106.

Sicut mori, inquit, *eſt in hominis poteſtate cùm velit: nemo eſt enim, qui non ſeipſum, vt nihil aliud dicam, vel non veſcendo poſſet occidere; ad vitam verò tenendam voluntas non ſatis eſt, ſi adiutoria ſiue alimentorum, ſiue quorumcumque tutaminum deſint; ſic homo in paradiſo ad ſe occidendum, relinquendo iuſtitiam, idoneus erat per voluntatem; vt autem ab eo teneretur vita iuſtitiæ parùm erat velle, niſi ille qui eum fecerat adiuuaret.* B Et in libris de

Lib. 14. de Ciuit. c. 27.

Ciuitate Dei: *Sicut in hac carne viuere ſine adiumentis alimentorum, in poteſtate non eſt: non autem in ea viuere, in poteſtate eſt; quod faciunt qui ſeipſos necant: ita benè viuere ſine adiutorio Dei, etiam in paradiſo non erat in poteſtate; erat autem in poteſtate malè viuere*, &c. Vbi etiam dicit, meritum hominis fuiſſe *in adiuta diuinitus voluntate* bona. Ecce vtrobique dicit ipſum velle ſicut ad vitam; ita & ad juſtitiam retinendam non ſufficere, ſi adiutorium Dei tanquam alimenti deficit. Quid eſt autem ipſum *velle* voluntatis bonæ, niſi jam amare juſtitiam, & conſequenter jam Deum cum illa voluntate concurrere? C Et tamen vult Auguſtinus, neutrum adhuc ſufficere, niſi aliter illa voluntas diuinitus adjuuetur, hoc eſt, niſi Dei adjutorio, non cooperante, cum actione, ſed potentiam roborante, firmetur. Vnde diſcipulus Auguſtini

Lib. 2. ad Thraſimund.

Fulgentius clarida Magiſtrum explicans: *Ab hoc infirmitatem repulit*; (homine jam lapſo) *illum* (Angelum ſtantem) *infirmari non ſinit: illius eſca, iſtius medicina.* Vbi infirmari non ſinere, & eſcam eſſe nimis euidenter indicant adjutorium, quo Angelum in iuſtitia ſtantem à ruina roborando tuebatur: cum paulò ante dixiſſet naturam An-

Ibid.

gelicam *propter ſtabilitatis ſufficere nequiuiſſe.*

Altera comparatio, qua Auguſtinus crebro vtitur ad explicandum primi hominis & Angeli D adiutorium, eſt *lucis*, ſine qua oculus etiam *pleniſſimè ſanus*, vt ipſe loquitur, non poteſt quicquam cernere ſed in tenebris prorſus manet. Certiſſimum autem eſt, lucis adiutorium prorſus ab ipſa oculi ſanitate, & cuiuſuis ſiue hominis ſiue Dei cooperatione eſſe diſtinctum. Loca nonnulla ex

Vide lib. de nat. & gra. c. 27. Epiſt. 106.

Lib. 2. de pecc. merit. c. 8.

Lib. de geſt. Pelag. c. 3.

Auguſtino ſuprà dedimus. Vnde & libro de geſtis Pelagij eandem lucis comparationem ad gratiam Chriſti poſt lapſum, hominibus neceſſariam extendit: *Sufficit enim*, inquit, *Sibi oculus ad non videndum, hoc eſt, ad tenebras; ad videndum verò lumine ſuo non ſibi ſufficit, niſi illi intrinſecus adiutorium clari luminis præbeatur.* Vbi nemo ſanè dixerit, gratiæ Chriſti adiutorium, quod hominibus jam poſt ruinam tribuit, tantummodo eſſe habitum gratiæ, vel ipſum Dei cooperantis influxum: E ſed ſicut etiam ipſa corporalis lux, reſpectu oculi, extrinſecus aduenit, & potentiæ infirmitatem roborat, vt immutabile bonum arcano illo diuinæ charitatis lumine poſſit cernere.

CAPVT XIII.

IDEM OSTENDITVR VBERIVS, ex Auguſtino.

ET iſta quidem quamuis ad intelligendam Auguſtini mentem abundè ſatis ſint, ſolus tamen diſcurſus eius, quem de iſto Adami adjutorio ex profeſſo in libro de correptione & gratia texuit, ita ad omnia confirmanda manifeſtus eſt, vt nihil pœnè clarius dici potuiſſe videatur. Vnde totus locus paulò accuratiùs expendendus eſt. Aduerſus Pelagianos igitur, qui perſeuerantiam in juſtitia hoc eſt, qui actus bonos quibus perſeueratur in juſtitia, ſuis viribus tribuebant, ſtatim in ipſo diſputationis exordio aſſumit Auguſt. quantumuis nunc per Dei gratiā à dānatione liberandi, hoc eſt, in iuſtitia collocandi, & perſeueranter conſeruandi eſſe dicamur, tamen etiam olim Adamum ad perſeuerandum in juſtitia, hoc eſt, ad juſtè operandum vſque in finem, gratiæ adiuuantis adjutorio eguiſſe.

Lib. de correp. & gra. cap. 11.

Perſpicuum, eſt autem, cum de conſeruandis in adepta iuſtitia hominibus cum Pelagianis actum eſt, de actualis gratiæ adjutorio fuiſſe certamen: illis vires jam habitas hominis iuſti imbecilles eſſe negantibus; Catholicis affirmantibus. Vnde fit, vt quandocunque Auguſtinus ibi nominat gratiam: vel adjutorium, *qua* vel *quo* liberum arbitrium iuuabatur, vt *velle poſſet aut vellet*; ſemper illud (*quo*) vel (*qua*) deſignet relationem non ſimultaneæ cooperationis cum arbitrio, ſed principij præuenientis actum, quod poteſtatem liberi arbitrij roborando, ſimul cum eo vnum plenum principium in actum influens conſtitueret. Per liberum autem arbitrium in iſtis Auguſtini locutionibus, non ipſa naturalis poteſtas tantùm, ſed ſemper intelligitur, vt jam bona voluntate, hoc eſt, ipſo habitu diuinæ charitatis inſtructum: *In illa quippe eum fecerat*, vt ipſe loquitur, *qui fecerat rectum*: illa quippe ſub nomine liberi arbitrij: maximè cùm de Adamo ſermo eſt, comprehenditur: Nam Auguſtini phraſi, de qua ſupra fusè diximus, liberum arbitrium Adami non erat vllo pacto liberum, niſi per illam diuini amoris gratiam: vtpote quæ eſſet ipſiſſima libertas eius ad bonum. Ex quo & illa phraſis eius ibidem, & alijs locis ſæpe repetita quòd Adami *arbitrium tunc ita liberum erat, vt bene velle poſſet, & malè*, & quòd *iam illa peccati merito ſit amiſſa libertas.*

Cap. 11.

Cap. 12.

Cap. 12.

Hæc enim Auguſtinus non niſi ratione infuſi Adamo, dum crearetur, & poſt amiſſi habitus charitatis, ſeu bonæ voluntatis, intelligit: qua præſente, arbitrium eius erat liberum, perdita verò non liberum, ſed liberandum. Hinc igitur fit vt conſideratione tum ſcopi Auguſtini aduerſus hæreſim Pelagianam, tum phraſis *liberi* arbitrij, quod juuandum eſſe dicit, tum perſeuerantiæ, quæ juſtorum eſt, quos tam in Innocentiæ, quàm culpæ ſtatu Dei adjutorio indigere teſtatur, ipſum nomen adiutorij non poſſit accipi niſi de illa gratia, qua arbitrium jam per juſtitiam & habitum bonæ voluntatis ſue charitatis liberum, adhuc tamen fulciendū eſt, ne tentationis alicuius irruentis impetu voluntas illa bona deficiat; ſed in illa juſtitiæ libertate perduret. Quod, niſi communi ſenſui repugnare velimus, non de ipſo charitatis libertatem afferentis habitu, vtpote quod ſub ipſo arbitrio quatenus libero comprehenditur, ſed de diſtincto &

libertatem flexibilem adiuuante adjutorio intelligi debet.

Hoc ergò vt clariùs ac diſtinctiùs nobis Auguſtinus exprimeret & imprimeret, ita loquitur: *Tunc ergo dederat homini Deus bonam voluntatem*, id eſt, charitatem ſeu juſtitiam; *in illa quippe*, vt addit, *eum fecerat qui fecerat rectum*. Ecce gratiā habitualem, quam ei fuerat in ipſa conditione largitus. Mox verò ſubjungit: *Dederat & adiutorium*, hoc eſt, dederat ei quoque præter bonam voluntatem, eiuſdem bonæ voluntatis, adjutorium. Hoc enim ſibi vult illud (*&*) hoc eſt, *etiam*, diſtinctum ergo fuit ab ipſa gratia bonæ voluntatis. Cuius naturam vt magis explicaret: *Sine quo*, inquit, *in ea non poterat permanere ſi vellet*, id eſt, etſi vellet. Quo ſignificat, robur addidiſſe voluntati, vt in ea bona voluntate perſeuerare poſſet; ad quod non poterat nudum eius velle ſufficere: & proinde ab ipſa bona voluntate fuiſſe diuerſum. Niſi ridiculum omninò fuiſſe velimus Auguſtinum, qui dicere voluit, quod ſine bona voluntate non potuerit in bona voluntate permanere, ſi vellet. Nam iſtam ineptiam ne forſan ei quiſpiam tribueret, ante dixerat; *Liberum arbitrium ad bonum nihil eſt, niſi adiuuetur ab omnipotenti bono*, hoc eſt, à Deo. Nemo quippe ita abſurdus eſt, vt habitum illum omnipotens bonum vocet, vel dubitet, volitionem bonam ab ipſa habituali bona voluntate ſeu charitate fieri & iuuari. Vnde paulò poſt, hoc adiutorium comparat alimento reſpectu vitæ: quod ſanè à vita, quæ juuatur vt perdurare poſſit, planè diuerſum eſt. Hinc vt eandem ab habituali gratia ſeu bona voluntate diſtinctionem indicaret, infra cum bonam illam voluntatem vocaſſet *fortem & ſanam*, nempe ratione juſtitiæ nulla cupiditate perturbatæ, ſtatim adjicit. *Quamuis*, inquit, *non defuturo adiutorio Dei, ſine quo non poſſet perſeuerare, ſi vellet*; clarè indicans, adjutorium illud non cum ipſa jam bona voluntate eſſe datum; ſed poſtea dandum eſſe, nec defuturum, cum hoc opportunitas exercendarum actionum poſtularet, quibus ſolis præcepta ſeruantur, & iuſtitia retinetur. Vnde ſimiliter in Enchiridio ad Laurentium: *Etſi peccatum in ſolo libero arbitrio erat conſtitutum; non tamen iuſtitiæ retinendæ ſufficiebat liberum arbitrium, niſi participatione immutabilis boni diuinum adiutorium preberetur.*

Lib. de corrept. & grat. c. 11.

Cap. 12.

In Enchir. c. 106.

Et omnia quidem iſta non minùs perſpicuè probant, non eſſe concurſum illum ſimultaneum, quem Auguſtinus adiutorium vocet, & ipſi concomitantem, nouâ prorſus iſtius vocabuli ſignificatione nominant, vt aliquod ſingulare gratiæ genus Adamo tribuiſſe videantur. Fatentur enim ipſi concurſum illum non afferre vires vllas agentibus, cùm ſit influxus in effectum, non in cauſam, quæ niſi aliunde ſatis fortis fuerit aliquid agat, per illum concurſum non fiet fortior. Quæ ſanè Auguſtino magnopere aduerſa ſunt. Ille namque ſæpè repetit, ſine illo adiutorio hominem primum *non potuiſſe permanere*; cum illo *potuiſſe, ſi vellet* Quibus phraſibus indicat apertiſſimè, ipſam potentiam fuiſſe eo præſente non modo roboratam, ſed tributam, abſente diminutam atque detractam. Hinc de Angelis & hominibus. *Si hoc adiutorium eis defuiſſet, non vtique ſua culpa cecidiſſent.* Et cauſam adijcit: *Adiutorium quippe defuiſſet, ſine quo manere non poſſent*, perſpicuè indicans, aliquid ipſi potentiæ iſtius adiutorij ſubtractione fuiſſe defuturum. Ad Dei quippe ſimultaneam cooperationem non poſſunt iſta ſine manifeſta abſurditate torqueri. Primò, quia ſine illo concurſu Dei non ſolùm homo aut Angelus in iuſtitia permanere non poteſt; ſed nec ex iuſtitia cadere poteſt. Siue enim actione, ſiue etiam ſola voluntate, ſine illa Dei cooperatione peccare non poteſt. Hoc autem Auguſtini doctrinæ non eſt dubium eſſe contrarium, vt qui in hoc ipſo loco diuerſitatem creatæ poteſtatis ad bonum & malum, certiſſima diſtinctione diſcernens: *Ad malum*, inquit, *ſufficit; ad bonum nihil eſt, niſi adiuuetur ab omnipotenti bono.* Quam differentiam alibi ſæpè tradit.

Cap. 11.

Li. 2. de pec. merit. c. 5. & 19. & alibi paſſim

Secundò, quia naturam adiutorij hominis lapſi ac ſtantis comparans Auguſtinus, ſæpè indicat differentiam tantummodo attendam eſſe ſecundùm majus & minus, efficacius & inefficacius ita nempe, vt per vnum fieret vt velimus, per alterum vt velle poſſimus: vtrumque ergo robur afferebat, etſi maius aut minus. Concurſus autem ille ſimultaneus nullas confert cauſis agentibus vires, ſicut apud Recentiores in confeſſo eſt: ſed ſeſe viribus creatæ poteſtatis accommodat, ita vt, ſi fortè ante concurſum infirmæ ad agendum fuerint, nunquam illa adiectione roborentur, vt firmæ fiant; ſi firmæ, nunquam illius ſubtractione debilitentur, vt infirmæ fiant. Nunquam enim illum libero arbitrio ad agendum præparato ſubtrahi, axioma Recentioribus receptiſſimum eſt.

Hinc tertiò manifeſtum eſt, non poſſe eſſe illam ſimultaneam cooperationem Dei. Auguſtinus enim docet, iſtud adiutorium Angelis & hominibus ante lapſum nullo modo deeſſe potuiſſe: quia ſi defuiſſet *non vtique ſua culpa cecidiſſent*: poſtea verò, peccatū hominis eſſe illius ſubtractione punitum: *Nunc autem*, inquit, *quibus deeſt tale adiutorium*, (quale Adam habuit) *iam pœna peccati eſt.* Iuxta Recentiores autem certiſſimum eſt, cooperationem illam nemini in pœnam, ſed ſolùm agere nolenti ſubtrahi, hoc ipſo videlicet, quo non agunt. Cum enim cooperatio ſit, eſſentialiter ſimul, ſecum agentem inuoluit, quem nunquam deſtituit niſi ab illo deſtituatur. Neque verò etiam nunc illa cooperatio, ſeu illa gratia concomitans quibus ſubtrahitur à Deo, tanquam peccati pœna ſubtrahitur; ſed propria libertate repudiatur, eodem prorſus modo, quo peccare nolentibus eadem illa cooperatio à Deo ſubtrahi ſolet. Non enim vel bene agendo velut primum acquiritur, vel malè agendo ſubtrahitur; cum neque ſit meriti præmium, nec pœna demeriti: ſed ab arbitrij humani & Angelici libertate ſuſpenſum, vt naturalis defectus illa cooperatione, ſemper in malum nō minùs ac bonum præſentiſſimâ, paratiſſimaque ſuppleatur. In ordine quippe ſupernaturali tam illa cooperatione ſupernaturalis eſt agenti ſupernaturali debita, quàm naturalis agentibus naturalibus: pertinet enim non minùs ad naturæ talis, quàm ad cuiuſlibet alterius inſtitutionem. Vnde ſequitur, vt quemadmodum quælibet natura quicquid faciat tali concurſu adiuuante, viribus naturæ dicitur facere; ita & Adam viribus naturæ debeat dici potuiſſe bene facere, ſtare, perſeuerare, quantumuis ſine tali concurſu non potuerit, ſi nullo alio indiguerit gratiæ adiutorio.

Ex quo emergit aliud argumentum ex Auguſtino. Docet enim, Adamum iſtud adiutorium per impetrandi fiduciam accipere debuiſſe: *Quandoquidem*, inquit, *ſic erat conſtitutus, vt ſi de adiutorio Dei fideret, bonus homo malum Angelum vinceret.* Et continuò adhuc: *Quia & ipſum cōfidere de adiutorio Dei, non quidem poſſet ſine adiutorio Dei.* Iam verò illa ſimultanea cooperatio Dei, ſeu conco-

Lib. 4. de Ciuit. c. 27.

mitans illa gratia, quam ipſi vocant, nec fidendo impetratur nec amittitur diffidendo: ſed ſiue Deo quis fidat, ſiue diffidat, ſemper agere volenti præſto eſt.

Sed eſt aliud iſtius adjutorij, quod Adam habuit, & concomitantis iſtius cooperationis Dei capitale diſcrimen. Nam ex profeſſo docet Auguſtinus, adjutorium Adami fuiſſe adiutorium, *ſine quo non*, non autem adjutorium *quo*, hoc eſt, fuiſſe tale adiutorium, vt ſine illo quidem liberum arbitrium in iuſtitia ſtare non poſſet; non tamen tale, vt illo dato jam hoc ipſo in juſtitia ſtaret ſeu perſeueraret. *Quemadmodum*, inquit, *beatitudo cum data fuerit* homini beato, *continuò fit beatus*. De qua doctrina plura paulò poſt dicturi ſumus: nunc ſatis eſt intelligere, concomitantem illam gratiam ſeu cooperationem Dei ex diametro eſſe oppoſitam ei, quod de Adami adjutorio Auguſtinus docet. Eſt enim tale adiutorium, vt eo dato, jã hoc ipſo detur id propter quod datur. Si enim Deus credenti vel diligenti cooperatur, jam hoc ipſo, quo cooperatur; homo credit ac diligit. Ex quo fit, vt impoſſibile ſit, cooperationem illam concomitantem Dei eſſe illud adjutorium, quod Adamo & Angelis ex Auguſtini mente datum eſt.

Ex his puto perſpicuum eſſe omnibus, qui magis ſinceriſſimæ veritatis agnitione, quàm præoccupatæ ſententiæ defenſatione delectatur, Auguſtini doctrinam ab eorum opinione remotiſſimã eſſe, qui adiutorium Adæ & Angelis datum vel gratiam habitualem, vel illum communem ſupernaturalis ordinis influxum eſſe putant, quo Deus cum homine iuſto ad agendum aliunde ſatis robuſto, proſiliente, & concitato ſimul agit, nihil moturus, vel adjuturus, vel roboraturus hominem, vel acturus in homine, ſi ille ex ſeipſo non agat. Nam per huiuſmodi gratiæ adiutoria (quæ pro gratiæ adiutorijs, de quibus erat diſceptatio, nunquam vel Pelagiani, vel Semi-Pelagiani, vel Auguſtinus agnouit) neq; Deus regit ambulantes, neq; cuſtodit aut ſeruat periclitantes, neque iuuat infirmos, vel eos infirmari non ſinit; neque homines illuſtrat vt videant, neque ſuccendit vt ament: vtpote quæ neque lumen ſint, quo oculi videant, neq; eſca, quâ vita fulciatur, neque auxilium, quo ſanitas ipſa teneatur, neque quicquam eorum in ſe contineat, quæ Auguſtinum illi adjutorio tribuiſſe monſtrauimus. Quapropter gratiam habitualem, non ſimultaneam illam cooperationem Dei ab ipſius hominis libertate ſuſpenſam, ſed veriſſimæ gratiæ actualis roborantis & adjuuantis auxilium intuebatur, quando præclariſſimam illam ſententiam protulit, qua Pelagiana hæreſis jugulata eſt: *Natura humana, etiamſi in illa integritatem qua condita eſt permaneret, nullo modo ſeipſam creatore ſuo non adiuuante ſeruaret. Cum igitur ſine Dei gratia ſalutem non poſſit cuſtodire quam accepta, quomodo ſine Dei gratia poteſt reparare quam perdidit?* Quorum verborum pōdere cuncta quæ illo adiutorio hactenus diximus, mira breuitate comprehendit, & grauitate firmauit, & claritate explicuit. Nam & gratiam definit in illa integritate etiam iuſto, hoc eſt jam ante habenti habitualis gratiæ adiutorium ad ipſam ſalutem ſeu habitualem juſtitiam cuſtodiendam, vt ſcilicet declinet à malo, & faciat bonum, eſſe neceſſariam; & ita neceſſariam vt illo gratiæ adiutorio in cuſtodienda ſeruandaque ſalute, ſeu iuſtitia, iuſti imbecillitas adiuuetur ac ſuppleatur; quia ſe ſeruare non poteſt. Sine iuſtitia enim habitualiter & formaliter

Epiſt. 105. ad Paulin

A inhærente eum non poſſe ſeruare iuſtitiam, ridiculum eſt aduerſus hæreſes definire; cum ſic nec ſine iniuſtitia habitualiter inhærente poſſit ſeruari habitualis iniuſtitia. Neque Dei cooperatio quicquam ad juſtitiam cuſtodiendam valet: cùm illa cooperatio non ſit juſtitia per eam cuſtodienda prior, quemadmodum eſſe deberet; ſed ipſa jam eo vſq; cuſtodita & jam prægnante atque acturiente poſterior. Nec illa prorſus eſt, quam ibi deſtruebat Pelagius & aſtruebat tota illa epiſtola ſummis viribus aduerſus Pelagium Auguſtinus: ſine qua ſcilicet ille, & cum qua hic dicebat, hominem ſalutem reparare poſſe, quam perdidit. Quæ verba diuina luce fulgentia, cæleſti circumſpectione plenà, ſententiæ amplitudine miranda, ſensûs efficaciâ & vbertate prægnantia, tantopere Romanæ Sedi & Arauſicanis Patribus B placuerunt, vt ea aduerſus omnes Pelagianorum cauillationes canonicæ ſanctionis auctoritate ſacrauerint, & conſequenter ea capita, quæ ſupra de illo primæ integritatis adiutorio ex eius mente, qui illa concepit ac tradidit, declarauimus, in Chriſtianæ fidei dogma conuerterint. Quo mirari ſatis nequeo illam cuiuſdam recentioris confidentiam, mentis Auguſtini, & Pelagij, & veritatis non ſatis peritam, qui auſus eſt dicere, Auguſtinum *procul dubio* in libro de Corrept. & gratia, vbi de illo jam dicto tractat adiutorio, *non aliud intellexiſſe*, quàm dona habitualia juſtitiæ originalis, gratiæ, & Theologalium virtutum, aliorumque habituum ſupernaturalium. C Quo ſanè commento, ſecundùm illa quæ fuſè ex varijs Auguſtini locis commonſtrauimus, nihil alienius fingi poteſt.

Molin. in Concord. diſput.

CAPVT XIV.

QVALE FVERIT ISTVD ADIVTOrium quantum ad operandi modum.

HActenus de natura iſtius adiutorij, quãtum ad ſubſtantiam eius diſputauimus, vt ſciremus quodnam illud ſit, an habitus, an concomitans Dei operatio; an verò D aliquid actuale actioni præuium: nunc dicendum de adiuuandi modo, qui potiſſimum ab Auguſtino in hac materia ſpectatur. Duplex eſt enim adjutorij genus, & conſequenter duplex adiuuandi modus, vnum eſt adiutorium *quo*; alterum *ſine quo non*. Hoc eſt, vnum eſt, *quo aliquid fit*; alterum, *ſine quo non fit*. Exemplis res illuſtranda eſt. Viſio eſt adjutorium, vt videas; ſed ita adiuuat, vt eâ poſitâ, ſtatim videas, quod in omnibus cauſis formalibus locum habet. In efficientibus autem tale adjutorium eſt illa ſimultanea cooperatio Dei: illa quippe datâ, confeſtim ſine mora fit operatio; quæ niſi detur, nunquam fiet. Pedes verò ſunt adjutorium ad ambulandum, nauis ad nauigandum, non tamen *quo*; ſed *ſine quo non*, E Non enim ſi adſunt pedes, aut nauis, continuò fit ambulatio aut nauigatio, ſine illis tamen fieri nequit. Tradit hanc diuiſionem expreſſis verbis Auguſtinus, vt naturam adiutorij primi hominis explicet. *Ipſa adiutoria*, inquit, *diſtinguenda ſunt. Aliud eſt adiutorium, ſine quo aliquid non fit; & aliud eſt adiutorium, quo aliquid fit.* Exemplum primi eſt. *Nam ſine alimentis non poſſumus viuere, nec tamen, cùm adfuerint alimenta, eis fit vt viuat, qui mori voluerit. Ergo adiutorium alimentorum eſt ſine quo non fit, non quo fit vt viuamus.* Exemplum ſecundi: *Ag*

Lib. de corr. & gra. c. 12.

verò beatitudo, quam non habet homo, cùm data fuerit, continuò fit beatus. Adiutorium eſt enim non ſolum ſine quo non fit, verum etiam quo fit propter quod datur. Quapropter hoc adiutorium & quo fit eſt, & ſine quo non fit. Quia & ſi data fuerit homini beatitudo, continuò fit beatus; & ſi data nunquam fuerit, nunquam erit. Diuiſio iſta ex altiori capite naſcitur. Quædam enim ita adiuuãt poteſtatem, vt eam hoc ipſo quo dantur, ex potentia in actum extrahant, ipſumque effectum re ipſa ponant alia vero ſic adiuuant, vt potentiam quidem præparent, roborent, iuuent; aliunde tamen quàm ex ipſis extractio potentiæ in actum ſecundum, ſeu ipſius poteſtatis applicatio atque determinatio ad agendum expectari debeat: huiuſmodi eſt adiutorium lucis ad videndum, ſpecierum atque ſcientiæ ad intelligendum, habitus ad operandum, pedũ ad ambulandum, nauis ad nauigandum, ſuaſionis externæ ad operandum, & infinita ſimilia. Omnia quippe huiuſmodi, potentiam quidem operandi præparant, adiuuant, roborant; niſi tamen aliunde impulſus ad operandum veniat, nihil fiet. Cuius ratio manifeſta eſt, quia iſta adjutoria ſunt eiuſdem ordinis cum potentia, in cuius imbecillitatis ſubſidium dantur. Nam ex ipſis adiutorijs, & ex potentia vna perfecta & completa operandi facultas conſtituitur, quæ voluntatis imperio cuius eſt officium & ſeipſa & omnibus potentijs vti, ita penitus ſubjecta manet, ac ſi potentia eſſet ſola omnibus adiutorijs deſtituta. Ex quo efficitur, vt quamuis huiuſmodi adiutoria in infinitum augerentur, nunquam tamen propterea fieret effectus; ſed tantùm completiùs poſſet fieri. fit autẽ tunc, quando poteſtas iſta ad agẽdum actu impellitur, non fit quando non impellitur. Hinc eſt igitur quod Auguſtini alibi diſtinguit duplex adiutorium, quorum vnum vocauit *Poſſibilitatis*, hoc eſt potentiæ; alterum *voluntatis & actionis*. Quæ diuiſio petita eſt ex duplici illo adiuuandi modo, quem tradidimus. De quo plura in ſententijs Pelagianorum explicandis dicta ſunt. Adiutorium igitur, quod ibi vocatur ab Auguſtino *voluntatis & actionis*, hic eſt idem quod adiutorium *quo* fit voluntas ſeu volitio & actio; ita videlicet vt eo poſito continuò liberum arbitrium velit & agat, eo non poſito, non velit nec agat. Adiutorium verò, quod ibi vocatur *poſſibilitatis*, ſeu potentiæ complectitur ſub ſe adiutorium, quod hic vocat Auguſtinus *ſine quo non*, quamuis non iſtud ſolum. Datur enim & aliud adiutorium poſſibilitatis; quo quidem adjuuatur poſſibilitas, ſed ſic vt ſine illo alijs modis res poſſit fieri, ſicut equus, & rheda, & lectica ad iter faciendum, & eruditio ad bene viuendum, & medicina ad conualeſcendum iuuant, quamuis iſta & ſine iſtis adiutorijs fieri queant; quæ tamen diuerſitas maiorem quidem vnius adiutorij, quàm alterius neceſſitatem arguit; non tamen diuerſum cooperandi ſeu adiuuandi modum. Vtramque enim ſolùm poſſibilitatem ſeu potentiam agendi adiuuat, non voluntatem & actionem: hoc eſt, adiuuat vt poſſis velle & agere, non efficiunt, vt velis & agas: ſed ille impulſus poteſtatis, vt velit & agat, quantumcumque per adiutorium *ſine quo non* adjutæ, aliunde prorſus expectandus eſt. Nam vt Auguſtinus alicubi dicit: *Non eſt conſequens, vt qui poteſt venire, etiam veniat, niſi id voluerit atque fecerit.*

Vide lib. 5. de Hæreſ. Pelag. c. 11.

Lib. de gra. Chriſti c. 26.

Quibus ita conſtitutis, perſpicuè docet Auguſtin. & iterum iterumque diligenter inculcat, adjutorium Adami, cuius neceſſitatem tantopere multis locis commendauerat, non fuiſſe adjutorium *quo*, ſed adiutorium *ſine quo non*: hoc eſt, non fuiſſe tale adiutorium, quo fieret vt Adam perſeueraret aut vellet ſed quo poſſet perſeuerare ſi vellet, & ſine quo perſeuerare non poſſet: ita videlicet, vt illud adiutorium plenam permanendi potentiam ſeu ſufficientiam largiretur, ſine qua permanere non poterat; non tamen tribueret vſum illius adiutorij, ſeu ipſam permanendi voluntatem; vtpote quæ in ipſius libero relinqueretur arbitrio, à cuius liberrimo flexu & nutu Deus pendere voluit, vt illo adiutorio vti vellet aut nollet, atque iſta actu permaneret aut caderet. Laborioſa huiuſce rei probatione non eſt opus. Tot enim pro iſta doctrina occurrunt teſtimonia, vt tædium lectori parerent, ſi omnia proferentur. Nam toto capite vndecimo & duodecimo libri de Corrept. & gratia, eam ex profeſſo tradit. Nec enim alia de cauſa diuiſionem illam in adiutorium *quo*, & *ſine quo non*, in medium adduxit, niſi vt diſcrimen agnoſceremus adiutorij quod poſt lapſum datur, & eius, quod ante lapſum datum fuit. *Primo itaque homini*, inquit, *qui in eo bono, quo factus fuerat, acceperat poſſe non peccare & poſſe non mori, poſſe ipſum bonum non deſerere, datum eſt adiutorium perſeuerantiæ non quo fieret, vt perſeueraret; ſed ſine quo per liberũ arbitriũ perſeuerare non poſſet.* Et aliquanto inferiùs: *Quo eis (lapſis) non ſolum dat adiutorium, quale primo homini dedit, ſine quo non poſſint perſeuerare, ſi velint; ſed in eis etiam operatur & velle.* Et paulò pòſt: *Habens (Adam) virtutem liberi arbitrij, quamuis non deſtitutus adiutorio Dei, ſine quo non poſſet perſeuerare, ſi vellet; non tamen tali, quo in illo Deus operaretur, vt vellet.* Et ſuperiore capite apertiſſimè. *Sanè habuit (gratiam) in qua ſi permanere vellet, nunquam malus eſſe & ſine qua etiam cum libero arbitrio bonus eſſe non poſſet; ſed eam tamen per liberum arbitrium deſerere poſſet.* Et rurſum: *Tale quippe erat adiutorium, quod deſereret, cùm vellet, & in quo permaneret, ſi vellet; non quo fieret, vt vellet.* Et iterum inſtantiùs: *Sic adiuuabatur, vt ſine hoc adiutorio in bono non maneret ſed hoc adiutorium, ſi vellet, deſereret.* Et paulò inferiùs: *Poſſet ergo permanere, ſi vellet: quia non deerat adiutorium, per quod poſſet, & ſine quo non poſſet perſeueranter bonum tenere, quod vellet. Sed quia noluit permanere, profectò eius culpa eſt*: Ex quibus teſtimoniis & alijs in illa Auguſtini diſputatione paſſim occurrentibus, duo perſpicua ad rem noſtram pertinentia colliguntur.

Lib. de corrept. & gra. c. 12.

Ibid.

Ibid.

Ibid. c. 11.

Ibid.

Ibid.

Vnum eſt, gratiam illam Adami non fuiſſe adiutorium voluntatis ſeu *volitionis & actionis*, hoc eſt, quo fieret, vt vellet, & ageret, ſeu, quo daretur ei velle & agere, ſiue perſeuerare, ſed tantùmodo *poſſibilitatis*, hoc eſt, quo fieret vt poſſet perſeuerare, ſi vellet, ſeu quo ſola poſſibilitas perſeuerandi iuuaretur. Nam in eo conſiſtit totũ diſcrimen iſtius adiutorij ab adiutorio, quod Chriſtus lapſis tribuit: quod per illud, vt jam ſæpiſſimè audiuimus, daretur poſſe, ſi vellet: per hoc verò etiam efficiatur, vt velit. Hoc eſt, vt per illud poſſibilitas ſeu poteſtas perſeuerandi, quæ citra iſtud adiutorium erat quaſi ſemiplena, iuuaretur, quatenus per adiunctionem iſtius adiutorii plena fieret: per hoc verò poteſtatis iſtius vſus, ſeu ipſum velle donaretur: quia ipsâ poteſtate non vtimur, niſi quando volumus.

Alterum, quod ex iſto ſequitur, eſt, vſum iſtius adiutorij non ab ipſo illo eodem adiutorio, ſed à libero primi hominis arbitrio pependiſſe; vſque adeo vt in eius arbitratu, nutu ac voluntate non minùs eſſet ſitum vti illo adiutorio, quàm non vti; acceptare illud, quàm repellere; illi

conſentirẽ, quàm diſſentire; illud tenere, quàm deſerere; ſtare, quàm cadere; perſeuerare, quàm non perſeuerare. Quod quáuis per ſe ea iſtis jam citatis Auguſt. teſtimonijs ſequatur, imo manifeſtum ſit; ipſe tamen, ne quis cauillando nodum in ſcirpo quæreret diſertis verbis iterũ iterumque Auguſt. aſſeruit: *Nec ipſum ergo Deus eſſe voluit ſine ſua gratia, quam reliquit in eius libero arbitrio.* Et non multo pòſt: *Dederat adiutorium, ſine quo in* (bona voluntate) *non poſſet permanere, ſi vellet: vt autem vellet, in eius libero arbitrio.* Et apertiſſimè: *Poſſet enim perſeuerare etiam* (cum illo adjutorio) *ſi vellet; quod vt nollet, de libero deſcendit arbitrio: quod tunc ita liberum erat, vt benè velle poſſet, & malè.* Et cap. ſequenti adhuc vberiùs: *Vt ergo non acciperet hoc donum Dei, id eſt, in bono perſeuerantiam primus homo ſed perſeuerare & non perſeuerare in eius relinqueretur arbitrio, tales vires habebat eius voluntas, &c. vt dignè tantæ bonitati, & benè viuendi facilitati perſeuerandi committeretur arbitrium.* Totam denique diſputationem breuibus & ipſa antitheſi vtriuſque adiutorij clariſſimis verbis finiens; *Fortiſſime quippe dimiſit atque permiſit facere quod vellet; infirmis ſeruauit, vt ipſo donante inuictiſſimè quod bonum eſt vellent, & hoc deſerere inuictiſſimè nollent.* Quod nemini profectò mirum videri debet. Nam ex hoc ipſo, quod adjutorium illud non erat niſi adiutorium *ſine quo non*, reſpectu liberi arbitrij, neceſſe erat ab alia cauſa fieri flexũ arbitrij, quàm ab iſto adiutorio hoc eſt, neceſſe erat ab alio quã ab iſto adiutorio fieri applicationem tam arbitrij quàm adiutorij, ad hoc vt actu vellet & permaneret; cùm anteà ſolummodo poſſet permanere, ſi vellet.

Lib. de correp. & grat. c. 11.

Ibid.

Ibid.

Ibid. c. 12.

Tertium iſtis duobus addi poteſt. Non aliud fuiſſe iſtud gratiæ adiutorium, quod Adamo & Angelis datum fuit, quàm id quod ſchola paſſim ſufficiens vocat. Nam hoc ipſo, quod per illud juſtè viuere, & in iuſtitia perſeuerare poterat, & ſine illo non poterat, nec actum poteſtatis, ſed poteſtatem actus afferebat, apertiſſimè ſequitur, non aliud, quàm ſufficiens dicendum eſſe. Illud enim non eſt aliud, quã *quo ita iuuatur ad operandum, vt poſſit ſi velit, ita vt nihil illi ad volendum deſit, quod non ſit in eius poteſtate*, ſicut Scholaſtici illud deſcribere ſolẽt. Quod quià ex ipſa rei natura perſpicuum eſt, etiam Scholaſtici hoc auxiliũ ſtatus innocẽtiæ ſufficiẽs fuiſſe confitẽtur. Vnde hoc ipſum luculentè S. Auguſt. expreſſit, cùm toties dixit, Adam per hoc auxilium potuiſſe *perſeuerare ſi vellet*: vel vt alibi: *Quanto magis laudandus ille, qui & velle præcepit & poſſe præbuit, & non impunè nolle permiſit.* Quam poteſtatem paulò antè vocauerat *ſufficientiſſimam facultatem*.

Suarez lib. 3. de auxil. c. 2.

Idem ibid. citans c. 11. & 12. de corr. & gra.

Lib. 1. de lib. arbit. c. 16.

Ibid.

Quod igitur in illo felicitatis primæ ſtatu velle & nolle nõ ab ipſo gratiæ adiutorio, ſed ab arbitrij libertate Deus peti voluit, vt quocunq; videretur ſeſe flecteret, ſiue applicando ipſũ adiutorium ad influendũ ſecũ, ſi vellet, ſiue non applicando, ſi nollet, cauſa non alia fuit, niſi magnitudo libertatis, & conſequẽter poteſtatis, quã primus homo in illa integritatis præſtantia fruebatur. Cùm enim nihil ineſſet, vt Auguſt. loquitur, *Quod carnem animumque hominis feliciter viuentis offenderet*, hoc eſt, *cùm nihil ei ex ſeipſo concupiſcentialiter reſiſteret*, ſequebatur inde in totam animam magna tranquillitas, & ex iſta tranquillitate volẽdi quoque & perſeuerandi ſumma facilitas. Erat quippe inſtar bilancis in æquilibrio conſtitutus, & inſtar globi rotũdiſſimi in planitie perfectiſſima verſus omnẽ partem æque mobilis, hinc adiutus per naturam, inde per gratiã;

14. de Ciuit. cap. 10. de correp. & grat. c. 12.

A vt quemadmodũ ſine gratiæ adiutorio faciliimè ſoloq; nutu labi poterat; ita eadẽ facilitate ſolo nutu cum illo gratiæ adiutorio permanere. Ipſũ quippe velle iuſtitiã, cùm nihil volẽti reſiſteret, iam erat poſſe. Deus enim cum hominẽ beatum cõderet, in hoc ipſo quoque creaturam ſuã creatoris imaginẽ quãdam exprimere & referre voluit, vt quemadmodum volũtas eius poteſtas eſt, vt ei hoc ſit poſſe quod velle, (quò enim altius aſcẽditur, eò magis ad vnitatẽ tenditur) ita quoque voluntas hominis primi comparatione iuſtitiæ retinendæ tanta poteſtate gauderet, & non aliud eſſet ei poſſe retinere iuſtitiam, quàm velle retinere; poſſe non peccare, quàm nolle peccare.

B Vbi enim volenti nihil reluctatur intus, iam hoc ipſũ velle iuſtè viuere, eſt iuſtè viuere; cùm iuſta vita non ſit aliud quàm voluntas bona; quæ jam obtenta eſt hoc ipſo quo voluit. Nunc autẽ poſtquam in illã miſeriã peccato præcipitati ſumus, vt volũtas reſiſtat voluntati, & ipſa ſuã propriã diuiſione debilitata ſua ſecum cupiditate terrenã quaſi lãguore cõſligat, velle iuſtitiã, aut velle iuſtè viuere non eſt ei ſatis, vt poſſit: ſed opus eſt magnis viribus voluntatis, hoc eſt, vt loquuntur Philoſophi, opus eſt intẽſiſſimo conatu voluntatis, quo reſiſtentes intus timor, cupiditas, atq; dolor, ſeu vt Auguſt. loquitur: *Cuncta mundana, cuncta terrena, cuncta contraria ſuperentur.* Ex quo efficitur, vt nunc ſummus noſtræ voluntatis conatus, qui non niſi per ardẽtiſſimam Spiritus ſancti inſpirationẽ dari poteſt, vix jam poſſit id quod in Adamo infimus poterat, vt pote cui hoc ipſo quo volebat, nihil ſupererat ſuperandũ. Propter iſtã igitur ſũmam bene volendi viuendiq; facilitatẽ, non ei per gratiã dari voluit, vt perſeueraret aut vellet, ſed in eius liberrimo, quãuis *non ſine gratia*, poſuit arbitratu. Quæ omnia, rem ipſã ſcilicet, & cauſam eius, mirabili penetratione atque cõpẽdio ſignificauit nobis Auguſt. cùm illa diuina verba protulit: *Vt ergo nõ acciperet hoc donũ Dei id eſt, in bono perſeuerantiam primus homo; ſed perſeuerare vel non perſeuerare in eius relinqueretur arbitrio, tales vires habebat eius volũtas, quæ ſine vllo erat inſtituta peccato, & nihil illi ex ſe ipſa concupiſcentialiter reſiſtebat, vt dignè tantæ bonitati & benè viuẽdi facilitas perſeuerandi committeretur arbitrium.* Nec verò moueat quemquam, quod etiam in illo ſtatu innocentiæ adiutoriũ iſtud ſimul cum voluntate in actum influeret, vt propterea putet, antequam arbitrium vellet, fuiſſe adiutoriũ *ſine quo non* poſſet velle vel facere; cùm autem reipſa adiutorio ſimul adiuuante & concurrente vellet & faceret, iam eſſe *adjutorium quo* vellet & faceret. Nõ enim actualis influxus & concurſus illius adiutorij mutat naturam eius quaſi ante actionẽ eſſet adiutorium *ſine quo non*, ſub actione verò *adiutorium quo*: ſed etiam tum cùm concurrit & influit, non ipſum eſt, *quo* fit actio; ſed tantùm *ſine quo non* fit. Nam, vt iam ſæpius indicatum eſt, non iſto ſenſu vocatur adiutorium *quo*, quia eſt aliquod adiumentum quo ſimul adiuuante actus exoritur; ſed quod ita adiuuat, vt illo præſente cõtinuò fiat id propter quod datur, illo abſente nunquã fiat. Iã verò etiamſi tale adiutorium Adamo & Angelis datum fuerit, non tamen propterea in omnibus quibus datum fuit continuò factũ eſt id propter quod datum fuit. Imo etiam tunc, quando illo adiutorio ſimul influẽtiæ in Angelis bonis actus fiebat, ſicut per liberum arbitrium ſteterat, vt actum inciperet, ita etiam ſtabat, vt pergeret. Non enim adiutoriũ influẽdo faciebat, vt arbitrium vellet: ſed arbitrium volendo, vt adiutoriũ

C

D

E

De correp. & grat. c. 12.

Lib. de corr. & grat. c. 11.

influeret, idque non minùs influxum proſequendo, quàm inchoando. Semper enim eiuſdem rationis adiutorium eſt, & omnino ſubditum nutui ipſius libertatis manet. Quod in exemplis, quæ Auguſt. protulit, omni ſcrupulo ambiguitatis caret. Lux enim ſiue in viſionem influat, ſiue non influat; & alimentum ſiue ſumatur, ſiue reſpuatur, non aliud ſunt quàm adiutoria, ſine quibus non poteſt oculus cernere, vel vita ſubſiſtere. Nõ enim talia ſunt, quibus fiat, vt videat, qui oculum claudere, aut vt *viuat* ſicut Auguſtinus loquitur, *qui mori voluerit* etiam tum quando actu videt & viuit: ſed ſolum talia, quibus videre & viuere poſſit, ſi velit. Nam vt antè poterat neque alimẽtum neque lumẽ admittere; ita admiſſa repudiare, vel alio quocunque modo viſionem, ipſamque vitam abrumpere. Hoc in naui, ſine qua nemo nauigat, in pedibus ſine quibus nemo ambulat, quibus ipſis exemplis Auguſt. vtitur, non minùs manifeſtum eſt. Voluntas eſt enim, quæ cùm libuerit, & naui ad nauigandũ, & pedibus ad ambulandum vtitur, vel non vtitur; & eâdem libertate vſum inchoatum cõtinuat aut abrũpit. Nec aliud omnia iſta, quæ diximus, ſunt aut eſſe poſſunt, quàm adjutoria ſine quibus nõ fit opus, ſiue actu per voluntatis arbitrium fiat, ſiue non fiat.

Lib. de corr. rep. & gra. cap. 12.

Ex omnibus, quæ jam diximus, vt iſtud hic etiam obiter dicam conſectaneum eſt, omnia illa adjutoria, quorũ vſus vel non vſus ab alio pendet, vt ad effectum, propter quem data fuerint, adjuuent, vel non adjuuent, influant, vel non influant, quibuſcunque tandem nominibus appellentur, ſiue habitus, ſiue ſpecies, ſiue lumen intelligentiæ, ſiue cognitio, ſiue illuminatio, ſiue lex, ſiue virtutis exemplum, ſiue natura, ſiue gratia, ſiue ſufficiens, ſiue efficax, nõ aliud ex Auguſtini mente & ipſa veritatis regula eſſe, vel eſſe poſſe, quàm adjutoria, ſine quibus non fiunt illa quorũ cauſâ conferuntur. Eodem enim prorſus modo, quo jam de ſuprà dictis exemplis declarauimus, inania & caſſa fieri poſſunt & fiunt, niſi quis illa ad adjuuandũ applicuerit. Ex quo fit, vt non hoc ipſo quo præſto fuerint, fiat opus, propter quod dantur. Neque quicquam prorſus refert, quod ſiue humanam, ſiue diuinam præſcientiam non latuerit, effectum illo adjutorio concurrente eſſe ſecuturum, vel etiam, ſi ita libet, quòd homo vel Deus inſtituerit, procuretque vt effectus fiat illo cooperante. Nihil enim iſtorum immutat adjuuandi modum. Si enim in libertatis arbitrio & nutu ſitum ſit, vt adjutorium huiuſmodi, quodcũque tandem fuerit, applicet vel non applicet, & ita eius vſui vel non vſui quodammodo nutu ſuo dominetur, impoſſibile eſt vt aliud juxta Auguſtini deſcriptionẽ ſit, quàm adjutoriũ *ſine quo non*. Nam quemadmodum, vt ipſe dicit, naturam eius declarando. *Cùm adfuerint alimenta, non his fit vt viuat, qui mori voluerit*; ita cùm affuerint iſta operationis adiumenta, non eis, fit vt operetur qui ceſſare voluerit. Et quemadmodum non ideo deſinit alimentum eſſe adiutorium ſine quo non, etiamſi Deus illo hominem propter dulcedinis pellicientis blanditias vſurũ eſſe præuiderit; ita nec deſinunt illa eſſe adiutoria, ſine quibus non fit opus, quamuis illiciente adiutorij ſuauitate Deus influxum eius cum arbitrio ſecuturum eſſe præſciuerit. Quid enim mirũ, ſi nõ minus actio, quàm ceſſatio; vſus, quàm non vſus; adiutorij influxus, quàm non influxus; cooperatio adiutorij, quàm nõ cooperatio, Dei perſpicaciſſ. omnia penetrãte ac præuolante, præſciantur? An ideo ipſi adjutorio applicatio ad influendũ tribui debet?

De corrept. & grat. c. 11.

A Cur non potius illi, cuius nutus facit, vt iſtud adjutorium ſimul influat; cuius nutu plerumque vice verſâ fit, & ſẽper fieri poteſt, vt non influat? Iſte quippe fulgentiſſimus & indubitatus character fronti iſtius adiutorij ab Auguſtino infixus eſt, per quẽ ab adiutorio *quo* fit opus, ſine vlla ambiguitate diſcernitur, & ab imperitiſſimo quoq; rerũ iudice, facillimè certiſſimèq; dignoſci poteſt.

CAPVT XV.

SOLVITVR DIFFICVLTAS CAPITE B *12. propoſita, & fuſiùs declaratur adiutorium* quo, & ſine quo non.

EX his quæ diximus jam ſublucere incipit illius diſpunctio difficultatis, quam duodecimo capite propoſuimus; quo, inquã, pacto fieri queat, vt Adam per liberi arbitrij vires in veritate ſtare potuerit, & re ipſa Angeli ſteterint, quod jam homo lapſus nequaquam, niſi per Dei gratiam poteſt; & tamen nec Adam, nec Angeli vllo modo ſtare potuerint, quemadmodum nec homo jam lapſus in ea conſtitutus ſtare poteſt, niſi diuinitus per gratiã juuarentur, ſicut vtrumque conſtanter & ijſdem locis Auguſtinus docet. Vtrumque enim ſibi mira veritatis C conſonantia, neutro alterum interimente, cohærere facilè percipiet, qui vtriuſque ſtatus gratiam paulò attentiùs ponderauerit. Totam enim difficultatem diſſipat, & ſcrupulos omnes tollet ille diuerſus adiuuãdi modus. Angelos enim & Adamum ſic adjuuit gratia, vt non per illam in veritate & iuſtitia ſteterint, aut ſtare potuerint; ſed ſine illa nõ ſteterint, neque ſtare, hoc eſt, perſeuerare potuerint: lapſos verò homines ita gratia diuina juuat, vt per illã in veritate & iuſtitia conſtituti ſtent, & per illã inuictiſſimè perſeuerent. Quod ſi cui adhuc obſcurius dictum videatur, conſideret ille, quòd, quando liberum arbitrium cum alterius cauſæ adiutorio actum facit, D & oritur diſceptatio, veri actus illius exercitiũ, ſiue quòd fiat actus ille, tribuẽdum ſit, nunquam illi cauſæ actum ſolere vel debere tribui, ſine qua non poteſt fieri; ſed quæ ſuo imperio, quamuis non ſine alterius adiutorio, facit vt fiat. Quis enim dubitat, quando aliquis propria impulſus libertate oculos non ſine luminis adiutorio præbet, vt videat; manus ferro adjuuante impellit, vt vulneret, pedes mouet vt gradiatur, nauem aſſumit vt nauiget, non lumine, ferro, pedibus, atque naui; ſed ipſi libero arbitrio tribuendũ eſſe, quod actu cernat, vulneret, incedat, & nauiget, quamuis ſine illorum adjutorio fieri non potuiſſe, per- E ſpicuum ſit? Eodem enim prorſus modo quo illis omnibus præſẽtibus adiutorijs manifeſtum eſt, eidem libero arbitrio tribuẽdum eſſe, quòd illis neglectis nõ vtatur; ita eadem conſtat certitudine, ipſius eſſe, quod illis vtatur. Vſus enim adiutorij *ſine quo non*, nõ ipſi adiutorio, ſed cauſæ impellenti ad vſum adiutorij, ſeu quæ vtitur adiutorio aſcribi debet. Adjutorii quippe *ſine quo nõ* illius eſt naturæ, vt ex ſe nõ tribuat velle vel facere; ſed ipſam duntaxat volendi agẽdique poteſtatem compleat, cùm ſit eiuſdem rationis atque ipſa potentia, in cuius ſubſidium datur. Ex quo fit, vt tam potentia, quàm iſtud adiutorium rationem actus primi tantùm ſubeant; actus verò ſecundus ab eo peti debeat, quod potentiam vnà cũ eius adiutorio vt operetur impellit.

Cùm ergo in illo ſtatu primi hominis nemo dubitet, liberi arbitrij ſeu voluntatis fuiſſe munus, vt ſeipſum ad volendum & operandum applicaret & flecteret, ipſius quoque fuit, quæcunque voluntatis adiutoria, ſine quibus velle non poterat, ſecum ad operandum rapere, & ad opus impellere. Res iſta in habitibus voluntatis, in ſpeciebus intellectus, in ipſis potentijs, in oculorum ſiue corporalium ſiue ſpiritualium luce manifeſta eſt. Nam quamuis ſine illis liberum arbitrium neque voluntate velit, neque mēte intelligat, nec oculis videat; in confeſſo tamen eſt, omnes iſtas actiones ita eſſe libero volūtatis arbitrio tribuēdas, ac ſi illas ſine iſtis adiutorijs poſſet efficere: cùm notū ſit, ipſius eſſet tam per iſta velle, quàm nolle; tam agere, quàm ab agendo deſiſtere; tam adiutoria vtendo arripere, quàm non vtendo repudiare. Vnum tantummodo obſeruatu dignum eſt, actiones illas liberi arbitrij, quæ propter inſitam dignitatem nudas naturæ vires longè ſuperātem ſupernaturalis ordinis adiutorium poſtulant, ex illo cæleſtis habitus, vel actualis gratiæ adiutorio, ſupernaturalis ordinis dignitatem, & ſpeciem imbibere: ſed quod actu & reipſa fiant, aut factæ fuerint, etſi influente ſimul adiutorio, nemini aſſcribi debet, niſi voluntati: ſicut voluntati, ſi ceſſaſſet, ipſa ceſſatio adſcribi debuiſſet. Haud ſecus enim ex ſolo liberi arbitrij flexu ac nutu pendet, ſi ſcribere velit per calamū aptum, aureum, argenteum, ac ſi per ineptum, plumbeū, pennaceum; ſi videat per oculum ſanum, atque per lippientem; per lumen Solis, atque candelæ, ſi intelligat per ſpecies humanas, ac per angelicas; per habitum ſcientiæ, ac erroris; ſi diligat per habitum luminoſæ caritatis, ac vitioſæ cupiditatis. Nam ſicut rectiſſimè Auguſtinus habitum eſſe dicit; *Quo aliquid agitur, cùm opus eſt: cum autem non agitur, poteſt agi, ſed non eſt opus*; & Philoſophi, *quo quis agit cū voluerit*: ita de omnibus huiuſmodi adiutorijs potentiam adiuuantibus, non tamen effectum per ſeipſa dantibus, dici poteſt, quòd illis voluntas vtitur, cùm voluerit, & non vtitur, cùm noluerit; & tam vſus actualis, quàm non vſus, ſeu ipſum non agendi agēdique exercitium non ipſis huiuſmodi adiutorijs, ſiue habituum, ſiue ſpecierum, ſiue luminum, ſiue ſufficientium gratiarum, ſine quibus nō fit opus; ſed ipſi libertatis arbitrio, quamuis non ſine adiutorijs, ſeſe quaqua verſum flectēti tribui debet. Sed ſi quod eſſet, vel eſſe poſſet voluntatis adiutorium talis naturæ, quod ita libero dominaretur arbitrio, vt illud ſecum in actum raperet, & in eo victrici quadam delectatione operaretur, vt vellet; iam influxus potētiæ ſeu actio non eſſet ipſi arbitrio, ſed dominantis iſtius virtutis efficaciæq; tribuēda. Non quaſi ipſum voluntatis arbitrium tunc non vellet aut faceret: ſed quia per imperioſā virtutem illam hoc ei præſtaretur, vt vellet, ac faceret, non jam, vt antea, virtutem illam ſecum ad volēdum faciendumque rapiendo, & applicando; ſed impetum eius ſuā ſe dulcedine rapientem ſubſequendo. Nam quemadmodum illis arbitrium eſt id *quo* fit opus; adiutorium verò *ſine quo non* fit: ita hîc vice verſa efficaciſſimum illud adiutoriū eſſet id *quo* fit opus; arbitriū verò *ſine quo non* fieret. Supremum enim tribunal, cuius tunc arbitratu voluntas huc illuc volendo nolēdoq; traheretur, penes illum eſſet, qui tali adjutorio voluntatem flecteret; cùm antè ipſi libertatis arbitrio ſupremus volendi nolendiq; nutus incumberet, vt adjutoriis illis, ſine quibus non poteſt agere, pro ſuo beneplacito vteretur. Illîc enim adiutoriū in

Lib. de bono coniug. c. 21.

A ſuos vſus voluntatem rapit, hîc voluntas adiutorium: illîc vſus arbitrij voluntatis ab adiutorio infertur; hîc vſus adiutorij à voluntatis arbitrio.

Ex quibus ita declaratis perſpicuum eſſe puto, quàm rectè, quàm perſpicaciter, quàm profundè Auguſtinus docuerit, &, vt audiuimus, conſtantiſſimè, & tanquam ſummi momenti rem iterum iterumque inculcauerit, Adamum non per gratiam, ſed *per liberum* arbitrium, *per libertatem voluntatis* in veritate ſtare potuiſſe, & reipſa Angelos perſtitiſſe; *tales fuiſſe vires voluntatis*, vt ei *digne perſeuerandi committeretur arbitrium*: perſeuerare *in eius relictum eſſe arbitrio: fortiſſimo dimiſiſſe, atque permiſiſſe facere quod vellet*: quæ omnia de lapſis hominibus tāquā capitales iniurias Chri-
B ſti Saluatoris exhorret, & tamen quam rectè non minori conſtantia & autoritate ſimul doceat, nō ſine gratiæ adiutorio Adamum atque Angelos permanere potuiſſe, vel permanſiſſe. Iſta quippe omnia, manente integerrimâ primarum virium poteſtate, ſaluâ diuinæ gratiæ neceſſitate, mirâ vtriuſque pace atque concordiâ, præclariſſimè & ſibi & innocentium felicitati, & lapſorum calamitati conſonant. Nimirum vt neque ſtantium integritas de aliqua ſua perſeuerādi infirmitate conqueratur, neque lapſorum infirmitas de ſua perſeuerandi poteſtate glorietur. Cùm enim ex vna parte vires libertatis eſſent integerrimæ, omnis omninò cōcupiſcentialis motùs interiùs
C ſibi reluctantis expertes, & per hoc quaſi in æquilibrio volendi nolendique conſtitutæ, ex alia verò parte gratiæ adiutorium non eſſet, *quo* voluntas & opus fierent; ſed *ſine quo non* fierent: id eſt, non tale vt per ſeipſum victrici efficaciâ quaſi dominādo ipſum velle operaretur & facere, ſed ipſi arbitrio tanquam libertimo ac *fortiſſimo dimitteret, ac permitteret*, non ſine adiutorio gratiæ, *facere quod vellet*: quis non videt, non ipſi gratiæ adiutorio tribuendum eſſe, quòd in veritate permaneret, ſed illi potiùs, qui adiutorium, quod de ſeipſo ſemper manſiſſet otioſum, reipſa ad vſum applicando in veritate permanſit. Nam quemadmodum neque tentationi dæmonis, neq;
D verbis vxoris, neque obiecti cuiuſuis ad peccatū concurrētis cognitioni, ſed libero arbitrio primi hominis aſcribi debet, quod ex veritate cecidit, quamuis *ſine illis* re ipſa non cecidiſſet, ſine *hac* verò cognitione neque cadere potuiſſet: ita nec gratiæ adiutorio, ſed libero arbitrio aſſcribi debuiſſet, quòd in veritate ſtetiſſet, quamuis ſine illo ſtare non potuit; cùm tamen pariter ſtare, vel non ſtare; *perſeuerare, vel non perſeuerare in eius relinqueretur arbitrio*. Non ergo per gratiæ adiutorium bonus Angelus, ſed per liberum arbitrium, non ſine gratiæ adiutorio, in veritate permanſit, ſicut non per tentationem malus Angelus, & malus homo, ſed per liberum arbitrium, non ſine tentatione, ex veritate lapſus eſt. Hoc eſt enim
E ipſiſſimum illud quod Auguſtinus dicit: *Sicut fecerunt Angeli ſancti, qui cadentibus alijs per liberum arbitrium, per idem liberum arbitrium ſteterunt ipſi.* Nā ſicut habitus, quamuis in ipſa volūtate viuâ ſint, modo ſe habent mortuo, nec voluntatē ipſi, ſed ipſos voluntas ad ſuos actus mouet: ita tale adiutorium *ſine quo non*, quantæcunque fuerit excellentiæ; non ad actus voluntatem concitauit, ſed ab illa concitatum fuit: & niſi nutum ipſa ſuum volendo præbuiſſet, & adiutoriū arripuiſſet, ſiue in bonū, ſiue in malum, vtrouis modo adjutorium torpuiſſet otio, & ſine omni effectu vacuum permanſiſſet. Liberum enim arbitrium huc illac ſeſe flectendo dominatum fuit, & vt jam

Lib. De correp. & grat. c. 12.

Ibid. c. 11.

ſæpè diximus, illi non minùs adſcribi, debuit [A] quòd actus exercitium, etſi non ſine adiutorio ſecutum fuit, quàm quòd neglecto adiutorio non ſecutum.

Hæc ergo genuina & vera ratio eſt, cur ſæpe Auguſtinus, cùm de adiutorio primi hominis loquitur, comparatione lucis & alimenti vtitur, quæ oculis & vitæ etiã perfectiſſimè ſanis prorſus neceſſaria ſunt: non tamen eiuſmodi, *quibus fiat*, vt videat; aut viuat, homo, ſi fortè clauſis oculis eſſe, & mori voluerit; ſed *ſine quibus non fiat*. Non enim ſeipſis hoc efficiunt, vt, ſi adſint, continuò homo viuat, aut oculis videat; ſed tantummodo, ſi voluerit; hoc eſt, ſi libero ſuo arbitrio præſentibus adiutorijs iſtis vſus fuerit. Vbi [B] ſanè, niſi contra ipſam rerum naturam velut cõtra maris fremitum clamare voluerimus, quicũque ſani cerebri fuerit protſus perſpicit, libero arbitrio, non luci aut alimentis eſſe tribuendum, quod cernat, aut viuat: quantumuis ſine lucis & alimẽti adiutorio & influxu cernere nullo modo poſſit, aut viuere. Longè aliter ſe res habet in illius gratiæ adiutorio, quod lapſis per peccatum fractiſque viribus libertati Chriſtus attulit. Hoc enim non eſt amplius adiutoriũ, *ſine quo non* poſſunt velle vel permanere; ſed *quo* præſente, hoc ipſo fit, vt velint, atque permaneant, & per hoc non libero volũtatis arbitrio, ſed ipſi gratiæ tribui debet, quod volunt: nec iam per liberum arbitrium, ſed per gratiæ adiutorium, non tamen [C] ſine libero arbitrio, volunt & permanent. Ipſo enim gratiæ adiutorio *donatur* fit, *vt inuictiſſimè quod bonum eſt velint, & hoc deſerere inuictiſſimè nolint*. Hinc eſt quod Auguſtinus, qui toties tanto ſtudio inculcauerat, adiutorium gratiæ, quod Adamo & Angelis datum fuerat, fuiſſe *ſine quo non* fieret opus, arbitrium verò voluntatis, *quo*, ſeu, *per quod* fieret: cùm ad Chriſtianæ gratiæ adiutorium explicãdum venit, phraſibus è diametro repugnantibus vtitur, quibus indicet, jam gratiæ eſſe adiutorium *quo*, ſeu *per quod* fit opus; arbitriũ verò volũtatis eſſe *ſine quo non* fit, nec fieri poteſt. [D] *Hoc ergo*, inquit, *fruſtra dici ſatis elucebit, cùm & ipſam humanam iuſtitiam* (id eſt, opus iuſtitiæ) *operationi Dei* (id eſt, gratiæ adjutorio) *tribuendam eſſe claruerit, quamuis non fiat ſine hominis voluntate*. Et rurſum: *Non iuſtificati per legem non iuſtificati per propriam voluntatem: ſed iuſtificati gratis per gratiam ipſius: non quòd ſine volũtate noſtra fiat, &c.* & non multo pòſt: *Demonſtrare nitimur, in eo nos adiuuari ad operandam iuſtitiam, quòd ipſa voluntas noſtra, ſine qua operari bonum non poſſumus, adiuuetur & erigatur, impertito ſpiritu gratiæ*.

Lib. de corrept. & grat. cap. 11.

Lib. de Spir. & litt. c. 5.

Cap. 9.

Cap. 22.

Ex ijs, quæ hactenus declarata ſunt, id quoque perſpicuũ eſt, quo pacto Adam & Angeli dicantur abſolutè per vires liberi arbitrij juſtè viuere & perſeuerare potuiſſe; cùm tamẽ non potuerint ſine gratiæ adiutorio, quod à naturali libertate diſtinctum eſt. Duplex enim poteſtas eſt, completa, & incompleta. Completa eſt, quæ ex inſitis naturæ viribus ſimul & adjutorio cõponitur: incompleta, quæ ſeorſum ab adjutorio gratiæ in ſolis liberi arbitrij viribus (habitum non excludimus) conſtituta eſt. Quando ergo toties Auguſtinus dicit, per liberum arbitrium Adamũ & omnes Angelos permanere potuiſſe, & bonos Angelos in veritate ſtetiſſe, de potentia incompleta loquitur, nec tamẽ falſum loquitur. Nemo enim certiſſimam locutionem eſſe neget, qua dicimus, hominem per ſanos oculos videre poſſe; quamuis id non poſſit ſine lucis auxilio: & per intellectum res propoſitas percipere poſſe; quamuis id non poſſit, niſi phantaſmata & ſpecies juuent. Quod in alijs pleriſque potentijs, quando ſanæ ſunt, ſimiliter locum habet. Pleruntq; enim aliquid extrinſecum præter internam potentiæ ſanitatem, neceſſarium eſt, ſine quo ſuas actiones exercere non poſſunt, ſiue medium rectè diſpoſitum illud fuerit, ſiue ſpecies reſpectu ſenſuum, ſiue aliud quidpiam, ſine quo ſimul auxiliante naturalis illa & ſana potentia non ſolet operari. Vidit hoc & notauit etiam Auguſtinus. Cùm enim Pelagius diceret, *Nos habere ad non peccandum forte ac firmum liberum arbitrium*, quale videlicet in Adamo recenter condito fuit, ſatis animaduertit Auguſtinus, non inde gratiæ diui[B]næ negationẽ rectè colligi, eo quòd phraſis iſta poſſit eſſe vera, quamuis gratia eſſet ad non peccandum neceſſaria. Cùm ergo Auguſtinus gratiæ negationẽ Pelagio impoſuiſſet, ita ſubijcit: *Quod ne exiſtimemur de illo temere ſuſpicari, & fortaſſis quis dicat ſic eum ſentire forte ac firmum ad non peccandũ liberum arbitrium (quamuis ſine Dei gratia id efficere atque adimplere nõ poſſit) ſicut ſanos oculos firmos dicimus ad videndum, quod tamen nullo modo facere poſſunt, ſi deſit lucis auxilium; alio loco quid diceret, vel quid putaret, oſtẽdit*. Cui doctrinæ conſonat, quod in libro de natura & gratia ſcribit: vbi cum ſimiliter Pelagius non *naturæ inſitam non peccandi poſſibilitatem*, hoc eſt, poteſtatem *habere* [C] dixiſſet: *Si iſte*, inquit, *qui hunc librum ſcripſit, de illa hominis natura loqueretur, quæ primò inculpata & ſalua condita eſt, vtcũque acceptaretur hoc dictum*. Quod paulò antè ſanorum pedum ſimilitudine declarauerat: *de homine ſanos pedibus tolerabiliter dici poteſt, velit, nolit, habet ambulandi poſſibilitatem*, id eſt, poteſtatem; *confractis verò, ſi velit, non habet*. Vbi quod (*tolerabiliter* & *vtcunque*) dicit, eò reſpicit, quòd Pelagius illam poſſibilitatem *inſeparabiliter inſitam* eſſe ſtatuiſſet. Locutiones igitur iſtæ veriſſimæ ſunt, quia ipſa ſanitas potentiarum eſt etiam poteſtas earum: quâ ſublatâ, poteſtas tollitur, vt meritò id quod antea ſanæ poterant, jam imbecilles ægritudine non amplius [D] poſſe dicantur. Hinc eſt enim, quòd nemo rectè dixerit, cæcum ſi velit poſſe cernere, hominem fractis pedibus poſſe ambulare, præciſis digitis poſſe pingere; quod antea rectiſſimo loquendi modo poſſe dicebantur, quamuis ſine luce, aut calamo, aut quouis alio ſubſidio, id efficere & adimplere non poſſent. Cùm ergò liberum arbitrium primi hominis & Angelorũ in illa primæ felicitatis præſtantia ſumma integritate & ſanitate frueretur, rectè & meritò poſſe Deum diligere, poſſe benè viuere, poſſe perſeuerare dicebatur; quamuis ea ſine diuinæ gratiæ velut lucis auxilio præſtare non poſſet. Ipſa quippe integritas atque ſanitas erat poteſtas eius, quia per peccatum ſecutamque concupiſcentiæ infirmitatem [E] læſa atq; corrupta, nullo modo ampliùs id quod ante poterat poſſe dicẽdum eſt, niſi antè per potentiſſimam alterius gratiæ medicinam, omni omninò languore ſanato, tota infirmitas auferatur, & ita ipſum poſſe reddatur. Tunc enim iterum veriſſimum erit id quod de primo, & *ſano*, ideoque *fortiſſimo* homine Auguſtinus dixit: *In natura poſſe, & in poteſtate habebat velle, & non conſentire ſuadenti*. Et ne quis in gratiæ præjudicium traheret id quod de incompleta illa poteſtate ſine ſcrupulo dictum, & veriſſimè dictum fuerat, & tamen ſine gratia Dei; velut ſanorum oculorum luce, actu adimplere non poterat, mox attexuit: *Adiuuante tamen illo, qui ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam*.

Ep. 106 ad Paulin.

Lib. de nat. & grat. c. 51.

Ibid. c. 49.

Lib. de corrept. & grat. cap. 12.

Lib. 11. de Geneſ. ad litt. c. 4.

Ibid.

CAPVT

CAPVT XVI.

PERSEVERANTIA, ET MERITA in ſtatu innocentiæ humanæ & Angelicæ non fuerunt ſpecialia Dei dona.

DONVM ſpeciale vocamus hîc ; quod Deus per ſpeciale gratiæ adiutorium donat, non ſolùm ita vt ſine illo libertatis arbitrium id non poſſit habere, ſi velit, vel illo adiuuante poſſit habere, ſi velit; ſed etiam vt per illud ipſum velit. Tunc enim Deus per iſtud adiutorium ipſum velle donando, donat & meritum, & huiuſmodi, donata merita continendo, ipſam etiam in bono perſeuerantiam donat. Ex qua ſpecialis doni explicatione liquet, quid ad quæſtionem iſtam juxta Auguſtini mentem reſponderi debeat. Manifeſtè quippe patet, neque merita, neque perſeuerantiam Adamum aut Angelos à Deo ſpeciali huiuſmodi dono accipere debuiſſe, neque reipſa ſanctos Angelos accepiſſe. Nec ſanè opus eſt doctrinam iſtam iterata laborioſaque argumentorum coacervatione ſtabilire: Nam quicquid de fortiſſimis illis primæuæ libertatis viribus toto capite ſeptimo, octauo & nono diximus, hanc ipſam veritatem ex Auguſtini ſententia directè probat, propter quam etiam ſtatuendam illa ab Auguſtino toties inculcata fuit. Si enim per liberi arbitrij vires Adam & Angelus juſtè viuere potuit, & in juſtitia, in qua collatus fuerat, permanere, vt ibi multis Auguſtini auctoritatibus conſtituimus; profectò neque juſta vita, neque perſeuerantia eis erant à Deo ſpeciali donatione largienda. Hoc ipſum enim, & non aliud ſpectat Auguſtinus, tantarum primæ libertatis virium commendatione, vt intelligamus, non fuiſſe neceſſarium, vt Deus eis ipſum velle donaret, qui volendi ſufficientiſſimam facultatem dederat; vt non ab alio, quàm ab ipſa integerrima, non impeditâ, fortiſſima volendi poteſtate peteretur: vtpote *quæ tunc ita erat libera, vt bene velle poſſet & malè*, non de futuro Dei adiutorio, ſine quo benè velle non poterat. *De corrept. & gra. c. 11.*

Rurſum igitur, cùm talis eſſet iſtius diuini adiutorij conditio, vt non eſſet *quo* opus fieret, ſed *ſine quo non* fieret, vt ſuprà fusè ex ſanctiſſimi Doctoris doctrina demonſtrauimus; quicquid de illius adiutorij natura c. 14. & ſuper diximus, hoc ipſum ex profeſſo probat. Nec enim alia de cauſa duplicis iſtius adiutorij diſcrimen, *quo* & *ſine quo non*, ab Auguſtino traditum & inculcatum fuit, niſi vt liquidò perciperemus, Deum neque donaſſe ſanctis Angelis merita vel perſeuerantiam meritorum, neque Adamo donare debuiſſe per illud ſpeciale auxilium, quo fit vt liberum arbitrium velit, ſed ex ipſa ipſorum libertate ſuſpendiſſe, vt ſi vellet, non tamen ſine adiutorio ſuo, haberet meritum, ſi vellet itidem, non ſine adiutorio ſuo, haberet perſeuerantiam meritorum. Hæc enim ipſiſſima eſt natura iſtius duplicis adiutorij, vt illo, quod eis datum fuit, adiuuante, haberent poſſe, ſi vellent; velle verò in ipſorum relinqueretur arbitrio: altero verò, quod lapſis datur, adjuuante, habeant ſimul & velle, quod poſſunt, & poſſe, quod volunt.

Quæ quidem quamuis ex ijs, quæ ſuprà conſtituimus, lectori memori ſatis ſuperque perſpecta ſint; quia tamen in credendis rebus inſolitis, & inueteratam opinionem ferientibus, certiſſimis & adamantinis ratiocinationibus homines diffidere ſolent, ipſum Auguſtinum in ſubſidium aduocemus, vt hanc eum vidiſſe doctrinæ ſuæ connexionem, adeoque verbis apertiſſimis tradidiſſe, non ſolùm ratiocinando videamus oculis, ſed quodammodo palpemus & manibus. Sic ergo de perſeuerantia liberi arbitrij in bono loquitur: *Habens virtutem liberi arbitrii* (ad perſeuerandum) *quamuis non defuturo adiutorio Dei, ſine quo non poſſet perſeuerare, ſi vellet; non tamen tali, quo in illo Deus operaretur, vt vellet.* *Lib. de corrept. & grat. c. 12.* Ecce apertiſſimè dicit, non habuiſſe tale adiutorium Adamū, quo Deus operaretur velle perſeuerātiam, hoc eſt, quo ei donaret perſeuerantiam, quæ non niſi volendo donari & haberi poteſt. Et cur non fuit ei illud perſeuerantiæ donum collatum à Deo? Nimirum, quia non erat opus, vt tanto Dei adiutorio ac dono voluntas illa ſaniſſima, fortiſſima, liberrima muniretur: *Cùm in natura poſſe, &, illo adiuuante, in poteſtate haberet velle.* *11. de Geneſ. ad litt. c. 4.* Hoc enim ipſe Auguſtinus ſtatim quaſi præoccupando ſubijcit: *Fortiſſimo quippe dimiſit, atque permiſit, facere quod vellet; infirmis ſeruauit, vt ipſo donante inuictiſſimè quod bonum eſt vellent, & hoc deſerere inuictiſſimè nollent.* *Lib. de correp. & gra. c. 12.* Et adhuc longè apertiùs paulò ſuperiùs in eodem loco expreſſis verbis dicit, ideò non accepiſſe Adamum hoc donum Dei, hoc eſt, accipere non debuiſſe, quòd tales haberet vires voluntatis, vt meritò & perſeuerare & non perſeuerare in eius relinqueretur arbitrio: hoc eſt, vt alterutrum ſua ſibimet libertate donaret, vel ſolâ, ſi caderet, vel Dei adiutorio (ſine quo ſtare non poterat) ſimul adiuuāte, ſi ſtaret. Sed ipſa eius efficacia diuinaq; quauis explicatione clariora audiamus: *Vt ergo non acciperet* (id eſt, vt non opus eſſet accipere per adiutorium *quo*) *hoc donum Dei, id eſt, in bono perſeuerantiam primus homo, ſed perſeuerare vel nō perſeuerare in eius relinqueretur arbitrio, tales vires habebat eius voluntas, quæ ſine vllo fuerat inſtituta peccato, & nihil illi ex ſe ipſa concupiſcentialiter reſiſtebat, vt dignè tantæ bonitati, & benè viuendi facilitati, perſeuerandi committeretur arbitrium.* *Ibid.* Quaſi diceret, magnitudo libertatis & poteſtatis, vt non acciperet perſeuerantiam, in cauſa fuit: quæ non poſtulabat, vt ei tale donum Deus peculiari adjutorio largiretur; ſed cùm dediſſet ei adjutorium, ſine quo non poſſet perſeuerare, ſi vellet; *vt vellet*) ſicut *Cap. 11.* paulò antè ipſe Auguſtinus dicit) hoc eſt, ipſum velle perſeuerare, & per hoc, ipſam perſeuerantiam *in eius libero reliquit arbitrio.* Quod non aliud eſt, quàm ſi diceret, dato ei adiutorio, ſine quo velle & perſeuerare non poterat, non ei perſeuerantiam dedit, ſed eius libertati volendi & nolendi, perſeuerandi & non perſeuerandi optionem dedit, vt vtrum vellet eligeret. Quod ijſdem pœnè verbis alibi etiam Auguſtinus expreſſit: *Si ergo factus eſt homo rectus, vt & manere in ea rectitudine poſſet non ſine adiutorio diuino, & ſuo fieri peruerſus arbitrio: & vtrumlibet horum elegiſſet, Dei voluntas fieret, aut etiam ab illo, aut certè de illo.* *In Enchir. c. 107.*

Quod ſi perſeuerantiam peculiari dono non acceperunt Angeli à Deo, neque Adam accepiſſet, ſi in iuſtitia permanſiſſet, de ſingulis meritis idem longè potiori ratione ſentiendum eſt. Nam niſi Auguſtinus omnia principia doctrinæ ſuæ ſuperiùs tradita retractare velit; cogitur merita ſtatus innocentiæ non ſpeciali dono Dei, ſed arbitrio libertatis aſſcribere. Hoc enim ſimiliter, & non aliud volunt illa quę toties repetiuit, per liberū arbitrium Angelos permanſiſſe, & Adamum permanere potuiſſe. Nec enim aliud Angelorum aut Adę

meritum fuiſſet aut fuit, quàm in iuſtitia, in qua A conditi fuerant permanere, vt ſæpiſſimè Auguſtinus docet. Vnde illud Geneſeos : *Vt operaretur, & cuſtodiret illum*, de Adamo explicans: *Ex eo autem quod additum eſt* (& cuſtodiret) *ſignificatum eſt, qualis illa operatio erat. Namque in tranquillitate beatæ vitæ, vbi mors non eſt, omnis operatio eſt, cuſtodire quod tenes.* Et alibi : *Donec iſtam ſummam beatitudinis plenitudinem tanquam præmium iſtius permanſionis acciperent.*

Geneſ. 2.
Lib. 2. de Geneſ. cont. Manich. c. 11.
De corrept. & grat. c. 10.

Sed nequis in ſequendo principiorum ipſius filo nos fortè falli arbitretur, ipſe potiùs Auguſtinus, iuxta propria ſua principia de meritis innocentiæ diſſerens, audiendus eſt. Cùm igitur omnia lapſi hominis merita diuinæ gratiæ merita largienti tribuiſſet, ne gloriaretur omnis caro coram Deo, ita conſequenter de meritis primi hominis loquitur : *Vnde autem non glorietur caro, coram ipſo, niſi de meritis ſuis ? quæ quidem potuit habere, ſed perdidit ; & per quod habere potuit, per hoc perdidit, hoc eſt, per liberum arbitrium : propter quod non reſtat liberandis niſi gratia liberantis.* Ecce diſertis verbis omnis doctrinæ ſuprà prolatæ conſonis, & propter antitheſis adjectæ lucem, omni expoſitione clarioribus dicit, Adamum per idem liberum arbitrium, per quod perdidit meritum illud habere potuiſſe; & idcirco idem illud meritum, quod antè per liberum arbitrium habere potuit, nunc per gratiam liberantis eſſe largiendum. Nam quamuis & Adamo diuinæ gratiæ non defuerit adiutorium, non tamen illa dediſſet meritum, vt nunc facit : ſed ita iuuiſſet, vt ſine illo, etſi voluiſſet, nihil boni meriti habere potuiſſet. Et illa ratio eſt, cur iſtud meritum Adami *ſuum* vocat : nimirum quia ſuâ ſibi illud libertate ad habendum potiùs meritum (etſi non ſine gratia) quàm demeritum ſeſe flectente peperiſſet ; quod nunc ipſa gratia in libero arbitrio parit. Qua de cauſa iſtud Adami meritum alibi *humanum* vocat ; quia videlicet erat opus hominis per liberum arbitrium (quamuis non ſine gratia) ſibimetipſi tribuentis ; non gratiæ largientis donum : *Humana ſic merita conticeſcant quæ perierunt per Adam ; & regnet, quæ regnat, Dei gratia per* IESVM *Chriſtum Dominum noſtrum.* Eandem doctrinæ ſuæ veritatem & conſonantiam & aliis non paucis locis tradit. Nam quod paulò antè dicentem audiuimus, per liberum arbitrium, per quod habere potuit, meritum periſſe, hoc in eodem libro paulò aliter eodem ſenſu dicit : *Nunc autem per peccatum perdito bono merito, factum eſt donum gratia.* Et in octoginta tribus quæſtionibus : *Cùm ergo meritum peccando amiſerimus, &c. quid ſibi vult homo de hac maſſa, vt Deo reſpondeat, ac dicat : Quare me ſic feciſti ?* Et in libris de Geneſi ad litteram : *Hoc enim* (ſpiritale corpus) *præmium eſt illius meriti quod amiſit.* Idcirco autem amiſiſſe dicitur meritum, quia fortiſſimam illam arbitrij libertatem & poteſtatem perdidit, per quam poterat ſibi meritum non tamen ſine gratia adiuuante parere: quod nunc non poteſt; ſed ei meritum per ipſam gratiam dari, & ipſi arbitrio voluntatis inſeri debet. Qua de cauſa dicit alibi: *Conuenientiſſimum, & ordinatiſſimum apparet, vt malum meritum prioris* (id eſt Adami) *naturæ ſequentis ſit* (quia naſcimur naturâ filij iræ). *& bonum meritum ſequentis, naturæ prioris ſit.* Vbi meritum Adæ naturam vocat, quia per naturam haberi poterat, ſeu per naturalem in creatione datam arbitrij libertatem, gratia non dante illud, vt fieret, ſed tantummodo adiuuante, vt ſine illa non fieret. Hinc eandem ſuam doctrinam euiden-

Ibid. c. 12.
De prædeſt. SS. c. 15.
De corrept. & gra. c. 11.
Quæſt. 68.
Lib. 5. de Geneſ. ad lit. c. 27.
Lib. 3. de lib. arb. c. 20.

B

C

D

E

A tiùs, & radicem diuerſitatis illius tangens, expreſſit alibi : *Prima gratia eſt, qua fit vt habeat homo iuſtitiam, ſi velit. Secunda ergo* (poſt lapſum) *plus poteſt, quâ etiam fit, vt velit.* Vbi per iuſtitiam intelligit opus iuſtum, hoc eſt, meritum, phraſi Apoſtolicâ, quam Auguſtinus ſexenties in ſcriptis ſuis imitatus eſt, plerumque per iuſtitiam opus juſtum intelligendo: Vnde illa celeberrima : *Operari iuſtitiam* : & ; *ſi per legem iuſtitia, ergo gratis Chriſtus mortuus*, & ſimilia, de quibus ſuo locò tractandum erit. Quamuis res ipſa hoc loco per ſe clamet, iuſtitiam hic opus iuſtum eſſe, ſeu meritum. Nam habitualem iuſtitiam iam Adam antea cum dono ſuæ creationis acceperat. Itaque hoc eſt quod dicit, tale adiutorium gratiæ Adamo fuiſſe datum, vt iuſtitiam præcepto ſibi præſtitutam, hoc eſt, opus iuſtum ac meritorium habere poſſet, ſi ſua libertate gratiâ ſimul influente, vellet; B poſt lapſum verò, gratiam, hoc ipſo quo facit, vt homo operari velit, etiam donare iuſtitiam. Quod etiam ſignificauit illis præclaris verbis in Enchiridio : *Illam* [primam immortalitatem] *natura humana perdidit per liberum arbitrium, & hanc* (ſecundam immortalitatem) *eſt acceptura per gratiam, quam fuerat ſi non peccaſſet, acceptura per meritum : quamuis ſine gratia nec tunc illum meritum eſſe potuiſſet*, &c. vbi per oppoſitionem gratiæ & meriti idipſum, quod hic tradimus, ſignificatum voluit : nunc videlicet ipſa merita per gratiam libero arbitrio dari; cùm antea per ipſum liberum arbitrium non ſine gratia proferrentur ; C & ideò primi ſtatus meritum eſſe propriè meritum ; ſecundi ſtatus eſſe gratuitum donum.

De corrept. & grat. c. 11.
Cap. 106.

Hinc etiam oritur, quòd idem Auguſtinus docet, in ſtatu innocentiæ ſicut propriè ipſorum hominum fuiſſet meritum, ita cœleſtem beatitudinem quoque ipſorum futuram fuiſſe mercedem : nunc verò non minùs futuræ vitæ mercedē, quàm huius meritum eſſe gratiæ largientis donum. Nam inter meritum & mercedem eſt quidam reſpectus mutuus, & naturalis quædam dependentia vnde naſcitur, vt id quod in vno reperitur, in alterum redundet. Vtrumque autem habet quandam oppoſitionem ad gratiam, ſeu gratuitum donum. Nam quo meritum majorem D includit & ſupponit gratiam eius, à quo merces eius exſpectanda eſt, tanto minùs rigoroſæ iuſtitiæ meritum eſt : & è contrario, quo aliquid magis gratis datur eo mercedis ratio minus eſt rigoroſa. Merces enim id propriè eſt, quod operi, ſiue merito ex iuſtitia debitum eſt, juxta illud Apoſtoli : *Si autem gratia, iam non ex operibus ; alioquin gratia non eſt gratia.* Hoc eſt ſi aliquid gratis alicui datur, jam non datur ex operibus, ſiue meritis; quia meritum repugnat quodammodo gratię. Vnde & alibi idem Apoſtolus : *Et qui operatur merces non imputatur ſecundùm gratiam, ſed ſecundū debitū* : quaſi diceret, qui opus aliquod ex ſe facit non donatū ſibi per gratiā alterius, illi merces datur, nō vt gratuita; ſed tanquā debita; quia merces eſt id quod debetur : vnde vt tale, ſub illa conſi- E deratione, repugnat gratiæ. Auguſtinus igitur hac mercedis & meriti conſideratione perpenſâ juxta illam Apoſtolicam definitionem docet, poſt lapſum hominis beatitudinem ſic operum noſtrorum mercedē eſſe, vt ſimul ſit gratia, ſeu gratuitum donum juxta illud Apoſtoli : *Gratia Dei vita æterna* : nempe, quia merita quibus illa redditur, gratuita Dei dona ſunt : *Si vita bona noſtra*, inquit, *nihil aliud eſt quàm Dei gratia, ſine dubio & vita æterna, quæ bonæ vitæ redditur, Dei gratia eſt. Et ipſa enim gratis datur; quia gratis data eſt illa,*

Rom. 11.
Rom. 4.
Rom. 6.
Lib. de grat. & lib. arb. c. 8.

cui datur. Sed è contrario quando de præmio meritorum primi hominis & Angelorum mentionem facit, ſolummodo mercedem vocat, nunquã gratiam; ſed potiùs gratiam eſſe negat: non quod prorſus nullam ad merita eorum agnoſcat concurriſſe gratiam, ſed quia non fuerunt eis, ſicuti nobis, gratuitã Dei liberalitate donata; ſed ex propria eorum libertate, quamuis non ſine Dei gratia, promanarunt. Sic ergò loquitur: *Quæ futura erat homini*, (ſcilicet confirmatio liberi arbitrij per gloriam) *ſicut facta eſt, & Angelis ſanctis, merces meriti. Nunc autem per peccatum perdito bono merito, in his qui liberantur, factum eſt donum gratiæ, quæ merces meriti futura erat.* Hinc nomen *meriti, præmij*, & *mercedis* in Angelis & primo homine de induſtria & libenter vſurpat: *Donec iſtam ſummæ beatitudinis plenitudinem tanquam* PRÆMIVM *iſtius permanſionis acciperent.* Et rurſum: *Si per liberum arbitrium manere voluiſſet, profectò ſine vllo mortis & infelicitatis experimento, acciperet illam* MERITO *huiuſmodi permanſionis beatitudinis plenitudinem.* Et aliquanto pòſt: *Profectò eius culpa eſt, cuius* MERITVM *fuiſſet, ſi permanere voluiſſet.* Et iterum: *Sicut fecerunt Angeli ſancti qui huius manſionis debitam* MERCEDEM *accipere meruerunt.* Et alibi de iiſdem Angelis: *Quæ libertas voluntatis in illius primæ cõditionis præſtantia quantùm valuerit, apparuit in Angelis, qui diabolo cum ſuis cadente, in veritate ſteterunt, & ad ſecuritatem perpetuam peruenire* MERVERVNT. *Poſt caſum autem hominis non niſi ad* GRATIAM *ſuam Deus voluit pertinere*, &c. Quibus omnibus locis, nominibus meriti, præmij, & mercedis, quandã ad gratiam ſeu ad gratuitum donum antitheſin ſeu oppoſitionẽ indicatam voluit, quam in vltimo illo loco tetigit, & clariſſimè in Enchiridio explicuit: *Hanc eſt acceptura per gratiam, quam fuerat, ſi non peccaſſet, acceptura per meritum: quamuis ſine gratia nec tunc vllum meritum eſſe potuiſſet.* Quæ quid ſibi velint, jam ſuprà, explicando diuerſum in vtroque adjutorio concurrendi & adiuuandi modum, non ſemel diximus.

Lib. de corrept. & grat. c. 11. — Ibid. c. 10. — Ibid. — Cap. 11. — Ibid. — Lib. de dono perſeu. c. 17. — Cap. 106. — Lib. 1. de vita contẽp. c. 3. — Lib. 2. c. 19.

Phraſes iſtas, occultamque doctrinam ijs comprehenſam ad amuſſim ſanctus Proſper imitatus eſt. Nam cùm dixiſſet Angelicæ fuiſſe voluntatis, quod ſtaret, ſimiliter adjicit: *Ac merito ſuæ ſtabilitatis in æternum felices effecti, de ſua permanſione ſecuri ſunt.* Et in libro ſequente luculentiùs, *Vt qui poſſe non mori acceperant in natura, non poſſe mori conſequerentur in gloria: & ibi accepturi eſſent præmium non poſſe peccare, ſi hîc eorum meritum fuiſſet peccare noluiſſe.* Et contra collatorem: *Poſſet in bonis, quæ naturaliter acceperat, perſeuerare quia vellet, &* MERITO VOLVNTARIÆ *perſeuerantiæ in eam beatitudinem peruenire, vt nec vellet decidere in deteriora, nec poſſet.* Quibus locutionibus idem continuò quod Auguſtinus lectori inſinuare conatus eſt.

Lib. cont. Collat. c. 18.

CAPVT XVII.

SOLVITVR LOCVS AVGVSTINI EX libro de Correptione & gratia.

SED quamuis iſta iuxta Diui Auguſtini mentẽ omninò vera ſint, & omnibus principijs eius ſuprà declaratis prorſus cõſentanea: nonnulla tamen non leuis ponderis argumenta, quæ ex ipſo petuntur Auguſtino, diſſoluenda ſunt; ne quis minùs peritus doctrinæ ipſius aliqua veriſſimili verborum contrarietate turbetur, ſicut quidam non infimæ eruditionis viri per illa perperam intellecta turbati, & in tranſuerſum acti ſunt. Præterea illa eorum argumenta ex Auguſtino, quæ primo homini gratiæ adiutorium neceſſarium fuiſſe probant, & à nobis ſuperiùs magna ex parte producta ſunt. Nã iſta nihil ad ſcopum eorum & rem præſentẽ faciunt. Non enim hoc loco de gratiæ neceſſitate quæritur, quam ex Concilio Arauſicano tanquã Catholicæ fidei dogma ſupponimus: ſed de illa gratia quæritur, quã Deus meritum vel perſeuerantiam non hominis vel Angeli relinquit arbitrio, quamuis per gratiam adiuto, ſed ipſi libertatis arbitrio ſpeciali donatione largitur; non ei vt mereatur aut perſeueret cum illa gratia committendo: ſed vt mereatur & perſeueret per ipſam gratiam inuictiſſimè faciendo. Illis igitur & ſimilibus argumentis quæ ad rem propoſitam nihil faciunt prætermiſſis.

Franciſcus Suarez lib. 10. de grat. c. 9. n. 6.

Opponitur primò ex Auguſtino locus ex libro de correptione & gratia capite decimo, vbi Auguſtinus dicit de homine primo, ait ſcriptor quidam recentior: *Non habuit perſeuerantiam, & ſi non habuit, non vtique accepit.* Supponens non potuiſſe illam habere, niſi acceptam per efficacis videlicet gratiæ donũ. Ita ille. Putat enim Auguſtinum verbis iſtis ſignificaſſe, quòd Adam ideò non habuerit perſeuerantiam, quia eam nõ acceperat à Deo; qui eam per efficacem gratiam in Adam, quemadmodum & in hominibus lapſis debuerit efficere operando in eo velle atque perficere. Quod ſi Auguſtinus voluit, tollitur profectò funditus diſcrimen iſtud, quod nos hactenus ex eo tot teſtimonijs aſſeruimus. Mirarer ſanè ſcriptoris illius, in re tanta, vel incuriam vel ſommolentiam, niſi jam ſæpiùs experiẽtia comperiſſem, eam pluribus non infimæ notæ viris in Auguſtino volutando cõtigiſſe. Nam ita perfunctoriè doctrinam eius nonnulli conſulunt, vel percurrunt, vt in capitalibus doctrinæ articulis, vbi de ſumma rerum agitur, vtrum videlicet Chriſtiani, an Pelagiani ſimus, argumenta & pronunciata Pelagianorum tanquam Auguſtini doctrinam amplexi fuerint. Cuiuſmodi hallucinatio quantas in totam reliquam doctrinam eorum perturbationes neceſſariò ſecum inferat, nemo non videt. Idem ſcriptori iſti hoc loco contingit. Nam objectionem, quam ſibi Auguſtinus Pelagianorum vel errantiũ nomine propoſuerat & ſummis poſtea diſputandi viribus redarguit, tanquam traditam ab eo veritatem accepit: idque in re tanti momenti, vt ſi verum ſit, quod ſcriptor ille putat, non ſolum diſcrimen ſupra traditum, ſed vniuerſam Auguſtini doctrinam, quam illo libro & alijs pleriſque de gratia diuina tradidit, vno ictu ſucciſam corruere neceſſe ſit: imò omnia etiã Chriſtianæ gratiæ fundamenta ſubuerti. Quod partim ex ijs quæ dicta ſũt, partim ijs quæ poſtea latiùs traditur i ſumus, per ſe facilè intelligetur.

Idem ibid.

Dico igitur, Auguſtinum illo in loco nequaquam aſſerere, vel ſupponere, quòd Adam non potuerit perſeuerantiam habere, niſi acceptam à Deo per ſpeciale auxilium, quod ille ſcriptor *efficax*, vocat: Sed cum per aliquot capita præcedentia magno conatu demonſtraſſet, perſeuerantiã eſſe donum Dei, quod prædeſtinatis filijs ſuis ipſe largitur, reliquis verò, qui non ſunt à perditionis maſſa diſcreti juſto iudicio negat; tandem capite decimo objectionem eorum proponit, qui iſti Catholicæ doctrinæ nolunt ac-

n. 13. ibid.

quieſcere in hunc modum: primus homo vel habuit perſeuerantiam, vel non habuit: ſi habuit, ergò perſeuerauerit, & conſequẽter non peccauit: ſed cõſtat eum peccaſſe, & non perſeueraſſe; ergò non habuit perſeuerantiam. Hæc eſt vna pars dilemmatis: jam ſubiungit alteram: *ſi non habuit* primus homo *perſeuerantiam* in bono, *non vtique accepit* à Deo; quia ſi accepiſſet, reipſa perſeueraſſet. Quòd ſi non accepit à Deo perſeuerantiã, ergò non perſeuerando non peccauit: quia non poteſt hic dici, ſicuti de hominibus lapſis; quòd ſuâ culpâ non acceperit à Deo perſeuerantiam, eo quòd in maſſa dãnationis conſtitutus, juſtè ab ea non fuerit gratiæ largitate diſcretus. Hoc eſt totum argumentũ ex Auguſtino petitum: quod directè in illum collimat ſcopum, vt adducto hominis primi & innocentis exemplo, euertat illam ſententiam Auguſtini, quâ docuerat perſeuerantiam eſſe donum Dei, quod ideo tantummodo juſtè non omnibus detur, quia ab origine damnationis rei ſint. Quod ipſa ſancti Auguſt. verba ſatis per ſe, ſi cum attentione lecta fuerint, patefacient: Nam primò, vt nemo vel tardiſſimus falli poſſet, ita diſertis verbis proponit generaliter quæſtionẽ de primi hominis perſeuerantia: *Hinc exoritur alia quæſtio non ſanè contemnenda, ſed in adiutorio Domini, in cuius manu ſunt & nos & ſermones noſtri, aggredienda, atque ſoluenda. Quæritur enim à nobis, quantum attinet ad hoc donum Dei, quod eſt in bono perſeuerare vſque in finem, quid de ipſo primo homine ſentiamus, qui certè ſine vllo vitio factus eſt rectus*: proinde dici non poteſt, perſeuerantiæ gratiam ei à Deo propter originis ſeu maſſæ damnatæ labem, eſſe denegatam. Et cùm ab iſta quæſtione aliam diſtinxiſſet, quæ non erat ad propoſitum eius, iterum eandem clarius explicatiùſque proponit: *Sed illud*, inquit, *magis quærendum, operoſiùſque tractandum eſt, quomodo reſpondeamus eis, qui dicunt: Si in illa rectitudine, in qua ſine vitio factus eſt, habuit perſeuerantiam, procul dubio perſeuerauit in ea. Et ſi perſeuerauit, vtique non peccauit*, &c. *Eum autem peccaſſe, & deſertorem boni fuiſſe, veritas clamat: Non ergò habuit in illo bono perſeuerantiam, & ſi non habuit, non vtique accepit, Quomodo enim & accepiſſet perſeuerantiam, & non perſeueraſſet? Porrò ſi propterea non habuit quia non accepit, quid ipſe non perſeuerando peccauit, qui perſeuerantiam non accepit? Neque enim dici poteſt, ideò non accepiſſe, quia non eſt diſcretus à maſſa perditionis gratiæ largitate. Nondum quippe erat illa in genere humano perditionis maſſa antequam peccaſſet, ex quo tracta eſt origo vitiata.* Hæc Auguſtinus tam perſpicuè ea perſona aduerſarij, vel proponentis, quæſtionem operoſius tractandam loquens, vt non videã quomodo in tam euidenti luce aliquis excutire poſſit. Hanc igitur objectionem, quæ eſt inimicorum gratiæ Dei, ita diſſoluit Auguſtinus, vt ex profeſſo longiſſimâ doctiſſimâque oratione ſententiam è diametro repugnantem illi tradat, quam ſcriptor iſte ex eius ſcriptis ſe hauſiſſe crediderat. Docet enim non fuiſſe neceſſe, vt Adamus perſeuerantiam à Deo acciperet, eo quòd cum tantis liberi arbitrij viribus creatus eſſet, vt per illas (gratia tamen adjutus, ſine qua perſeuerare non poterat) facilè poſſet perſeuerare ſi vellet, etiã ſi Deus in eo per peculiare adjutoriũ ac donum gratiæ non operaretur, vt vellet: Quam ob cauſam, ſi non permanſit in bono, non culpam Deo perſeuerantiã non donanti, ſed ipſi Adamo eſſe tribuendam, qui ipſe noluit perſeuerare, cum poſſet. Ex quo ſequebatur, fixam & ſtabilem permanere doctrinam ſuam, qua docuerat, culpabiles eſſe eos, qui poſtquam in damnationis maſſam inciderunt, non perſeuerant, tametſi ipſum perſeuerantiæ donum, ſine quo perſeuerare non poſſunt, à Deo non acceperint. Iſte eſt verus Auguſtini in illo libro & libri loco ſenſus & ſcopus. Sic enim ſtatim immediatè poſt verba quæ citauimus, illam objectionem ſupra poſitam aggreditur: *Quapropter ſaluberrimè confitemur quod rectiſſimè credimus, Deum ſic ordinaſſe Angelorum & hominum vitam, vt in ea priùs oſtenderet, quid poſſet eorum liberum arbitrium: deinde, quid poſſet ſuæ gratiæ beneficium, iuſtitiæque iudicium.* Quibus verbis ſtatim ipſum fontem quaſi digito oſtendit, vnde illa diuerſitas gratiæ, quæ primùm Angelis & Adamo, deinde potentior hominibus lapſis data eſt, naſcitur. Nempe, quia Deus fortiſſimum & liberrimum arbitrium creaturis ſuis innocentibus tribuẽdo, experiri voluit, quidnam poſſet illud liberum arbitrium, ſeu, vt alibi loquitur, *quid valeret illa libertas voluntatis in illa prima conditionis præſtantia*; vt ſi ex iuſtitia collata libero ſuo flexu cecidiſſet, & ſeſe ipſa perpetua peccati ſeruitute damnaſſet, tunc demum experiretur, quid ipſe poſſet per efficaciſſimæ ſuæ gratiæ auxilium, ipſum quod ceciderat arbitrium liberãdo; vel certè illud ſine ſpe liberationis iuſto iudicio cõdemnãdo. Cùm verò hîc ſtatim occurreret, vtrum igitur illa prima libertas voluntatis tanti fuiſſet ponderis, vt ſine vlla Dei gratia perſeuerare potuiſſet, reſpõdet initio capitis 11. omninò etiam iſti forti libertati gratiam fuiſſe neceſſariam, ſed longè *diſparem* ei quæ iam lapſis datur. Huius autẽ diuerſitatis rationem ex eo petit, quòd Adam in bonis erat, lapſi in malis: Proinde quòd *ille non opus habebat eo adiutorio, quod implorant iſti, qui dicunt: Video aliam legem in mẽbris meis repugnantẽ legi mẽtis meæ*: hoc eſt, quòd ille nulla tali rixa interiùs à ſeipſo aduerſus ſeipſũ tentatus atque turbatus ſuâ pace frueretur, nec vllo modo tam potenti indigeret auxilio, quo, cũ illo interno hoſte, hoc eſt, ſecum pugnare poſſet & vincere. Ex hac igitur radice fluit illa diuerſitas adjutorij; quod vtriuſque arbitrio pulcherrimæ, iuſtiſſimæ, & accuratiſſimæ proportionis lege contemperatum fuit. Adamo enim & Angelis tanquam fortiſſima libertate prædiis, quæ inſtar bilancis in æquilibrio collocata nullo deorſum pondere grauabatur, dandum erat adjutorium gratiæ, cùm quo ſeipſos poſſent, & ſine quo non poſſent, in iuſtitia conſeruare, ſi vellent; vt ita facillimè ſe poſſent ſolo nutu in vtramlibet partem flectere: lapſis verò, quorum arbitrium jam iuſtitia exutũ duriſſima concupiſcentiæ ſeruitute premebatur, potentius adiutorium dandum fuit, quo illa cõcupiſcentiæ ſeruitus frangeretur, arbitrium erigeretur, & liberaretur, & in iuſtitia collocatum aduerſus omnes tentationes inuictiſſimè muniretur. Hinc eſt, quòd capite duodecimo illud primum vocat adiutorium *ſine quo non*; iſtud verò adiutorium *quo*. Cuius diuerſitatis filum ſequendo iterum iterumque inculcat, hominibus iam lapſis tanquam infirmiſſis non amplius perſeuerandi poteſtatẽ, vt olim, per adjutorium *ſine quo non* poterãt perſeuerare, ſed ipſam-met perſeuerantiam per *adiutoriũ quo* eſſe donandam: *Fortiſſimo quippe*, inquit, *dimiſit atque permiſit* (cum adjutorio ſcilicet ſine quo non) *facere quod vellet: infirmis ſeruauit, vt ipſo donante*, per adiutoriũ quo, *inuictiſſimè quod bonũ eſt vellent, & hoc deſerere inuictiſſimè nollent.* Et vt omnis tergiuerſandi anſa tolleretur, & ſine ambiguitate oſtẽderet, qua de

Lib. de corr. & gra. cap. 10. — *Ibid.* — *Lib. de corr. & gra. cap. 10.* — *Lib. de dono perſeu. c. 7.* — *Cap. 11.* — *Cap. 12.*

A B C D E

cauſa, & quo ſcopo, prolixam illam diſputationem ſuſcepiſſet, perſpicuis & expreſſis verbis dicit, non accepiſſe Adamum perſeuerantiam à Deo, ſed ipſimet propter magnitudinem virium perſeuerandi & non perſeuerandi arbitrium fuiſſe commiſſum: *Vt ergo non acciperet hoc donum Dei, id eſt, in bono perſeuerantiã primus homo, ſed perſeuerare vel non perſeuerare in eius relinqueretur arbitrio, tales vires habebat eius voluntas, quæ ſine vllo fuerat inſtituta peccato, & nihil illi ex ſeipſa concupiſcentialiter reſiſtebat, vt dignè tantæ bonitati, & benè viuendi facilitati perſeuerandi committeretur arbitriũ.* Hæc eſt genuina ſententia ſanctiſſimi Præſulis, directè & capitaliter ei repugnans hallucinationi, quâ Scriptor iſte, Pelagianam objectionem, pro ſolutione Auguſtini arripiendo, exiſtimauit ab eo ſuppoſitum fuiſſe, quod Adam non potuerit habere perſeuerantiam, niſi eam à Deo donante accepiſſet. Hic ſcopus Auguſtini genuinus in illa altiſſima doctiſſimaque diſputatione trium capitum, qua veram & immobilem baſim collocat, cui vniuerſa doctrina de Gratia Chriſti Saluatoris incumbit: quam qui non intelligit, ac diſputationibus quibuſcunque loco ſuo mouere nititur, in plurimarum hallucinationum confuſionem incidat, neceſſe eſt: vt non ſit vllo modo mirandum, ſi ſubtracto illo fundamento, tot altercationibus doctrina de gratia lacerata ſit, & omnia, quæ recentiores pro ſuo quiſque genio excogitata procuderunt, velut humanis incertiſque ſuſpicionibus nixa fluctuent, neque vllum exitum in Auguſtini doctrina reperiant. Hæc eſt enim vera clauis, qua aditus in ſcripta eius aperiendus eſt, & ſine qua qui ea molitur ingredi, velut cæcus palpabit in meridie, ac tot tantiſque difficultatibus implicabitur, vt quaſi monſtris occurrentibus territus Auguſtinum tanquam perplexitatibus, imo, vt quidam auſi ſunt dicere, mille erroribus refertum auerſetur. Qui verò, iacto iſto fundamento diſtinctionem illam velut filum in labyrintho ſcriptorum eius ſecutus fuerit, mirabilis ei occurrit contextus rerum: reſpondent extrema primis, media vtriſque, omnia omnibus. In geometria ſi prima dederis, danda ſunt omnia: hic ſi duo illa adiutoria ſtantis & lapſi, ſani & ægri, integri & fracti arbitrij amplexus fueris, omnia velut ex ipſa re nata ita ſe conſequuntur, vt ipſa tanta rerum omnium concatenatio & conſonantia altiſſimè clamet, ibi latere, vel potiùs euidentiſſimè patere veritatem: ſin verò diſtinctionem iſtam velut baſin omnium ſuſtuleris omnium ruinâ oppriměris. Quæ ſanè ratio eſt, cur eam Auguſtinus inſinuatam quidem ſæpiùs, nunquam tamen apertè traditam tandem in fine vitæ ſuæ luculentiſſimè declarauerit, tantoque conatu & aſſeuerantia præter morem ſuum aſſeruerit, vt eam verbis Apoſtolicis orditetur: *Quapropter ſaluberrimè confitemur, quod rectiſſimè credimus*, &c. vt ſignificaret nobis, veriſſimam, certiſſimam, & maximi ponderis ſe doctrinam tradere, de qua nemini fas eſſet vlla ratione dubitare.

Ibid.

CAPVT XVIII.

SOLVITVR ALIVS AVGVSTINI locus ex libro duodecimo de Ciuitate Dei.

SED alium opponit locum non ſolùm Scriptor, ſed plerique Recentiores, ex libris de Ciuitate Dei, quo doctrinæ iſtius iugulum petitur ſi hoc ibi docuerit Auguſtinus, quod ipſi putant. Sic enim de Angelis loquitur: *Aut minorem acceperunt* (Angeli mali) *amoris diuini gratiam, quam illi, qui in eadem perſtiterunt: aut ſi vtrique boni æqualiter creati ſunt, iſtis mala voluntate cadentibus illi ampliùs adiuti ad eam beatitudinis plenitudinem, vnde ſe nunquam caſuros certiſſimi fierent, peruenerunt.* Ex quibus verbis inferunt, non ſolùm gratis electos Angelos bonos præ malis, ſed etiam accepiſſe majorem gratiam, auxilium videlicet efficax, ipſumque donum perſeuerantiæ, quod non acceperunt Angeli mali. Neque enim aliter videntur dici poſſe *magis adiuti*, niſi vt ex ſpeciali Dei beneficio ac dono, alij præ alijs ad beatitudinis plenitudinem peruenirent. Quocirca, cùm iſta doctrinæ hactenus ex ipſo traditæ tam perſpicuè repugnent, vt capitalem ictum infligere videantur, neque vllibi legatur illum quem citauimus retractaſſe locum, non ſegniter explorandum eſt, num etiam in iſta, quemadmodum in ſuperiori, obiectione perperam intelligenda, quæ pleroſque recentiores abripuit, aliquâ hallucinatione fallantur. Decimus igitur doctrinam, quam iſtis verbis Auguſtinus tradit, à re propoſita eſſe remotiſſimam, neque ad præſentem diſputationem poſſe ſine abſurditate torqueri. Quod vt à fundamentis intelligatur, ſciendum eſt, Auguſt. ſe aliquãdo torſiſſe mirum in modum qui factum fuerit, vt cum omnes Angeli non modo in bona voluntate, ſiue in Dei charitate, ſed etiam ſapientes, & *beati* conditi ſint; alij tamen de ſua perpetua beatitudine certi ſint, ſicut ſanctos Angelos eſſe certiſſimos, fides credit; alij fuerint illius perpetuitatis, imò & ſui caſus, & permanſionis incerti. Cauſa difficultatis fuit, quod impoſſibile eſſe videretur, vt aliquis ſit verè beatus, ſi beatitudinem illam aliquando deſituram eſſe ſciat vel non deſituram exiſtimando fallatur, vel vtrumque neſciendo ſuſpenſus ſit: cùm & ſcientes timor, & ita neſcientes error, & hæſitantes ipſa de tanta felicitate cunctatio benè beatos eſſe non ſinat. Beatos eſſe ſanctos Angelos cum præſcientia ſuæ perpetuæ permanſionis credimus; tales autem fuiſſe dæmones ante caſum ſuum, credi non poteſt. & tamen aliquam eos habuiſſe beatitudinem ſui caſus & permanſionis incertam, rectiſſimè creditur. Vnde igitur iſta iſtius præſcientiæ, & ignorantiæ in vtriuſque diuerſitas? An ex diuerſo creationis aut iuſtificationis beneficio? An ex merito? An fortè vt olim dæmones ita nunc Angeli ſancti adhuc ſuæ permanſionis ignari ſunt? Queſtio iſta ab Auguſtino ſcrupuloſiſſimè & prolixiſſimè in libro vndecimo de Geneſi ad litteram propter Manichæos diſputata fuit: vbi tandem, cùm illius coarctatus anguſtijs ſe expedire, non poſſet, poſt prolixiſſimam diſputationem rem indeciſam in quadriuio reliquit: *Nunc*, inquit, *ſufficiat iſta complexio; aut ab initio creationis ſuæ diabolum à beatitudine, quam ſi voluiſſet percepturus fuerat, impia ſuperbia cecidiſſe; aut alios eſſe Angelos inferioris miniſterij in hoc mundo, inter quos ſecundùm eorum quandam non præſciam beatitudinem vixerat, & à quorum ſocietate cum ſibi ſubditis Angelis ſuis tanquam Archangelus cecidit per ſuperbiæ impietatem; ſed hoc nullo modo aſſeri poteſt, illud mirum ſi poteſt: aut certè ratio eſt requirenda, quemadmodum omnes ſancti Angeli, ſi inter illos aliquando pariter beatus cum ſuis Angelis diabolus vixit, non habuerint etiam ipſi certam præſcientiam perpetuæ felicitatis ſuæ, ſed eam poſt caſum eius acceperint: aut quo merito ante ſuum peccatum diabolus cum ſocijs ſuis à cæteris Angelis diſcretus fue-*

Suar. lib. 10 de grat. c. 9. n. 6.

Bellar. lib. 2 de grat. & lib. arb. c. 18, & alij. Vaſquez prima part. diſp. 193. c. 4.

Lib. 12. de Ciuit. c. 9.

Lib. 11. de Geneſi ad litt. c. 26.

rit, vt ipſe ſui caſus futuri eſſet ignarus, illi autem certi permanſione ſua. Sed quod Auguſtinus de ſe aduerſus Pelagianos de diuina gratia ſcribente profitetur: *proficienter me exiſtimo, Deo miſerante, ſcripſiſſe: non tamen à perfectione cœpiſſe*; hoc etiam in iſta quæſtione locum habuit. Nam aliquot annis poſt illam diſputationem iterum eandem quæſtionem libro vndecimo de Ciuitate ſibi propoſuit, & adductis argumentis vtrimque diſſeruit. Sed tandem cùm iſtud ſibi certum jeciſſet fundamentum, ſanctos Angelos jam eſſe certiſſimos æternæ felicitatis ſuæ, malos verò antequam cecidiſſent, iſtius fuiſſe ſuæ permanſionis & perpetuitatis incertos, ad duo dumtaxat membra redigit fluctuationem ſuam: vt videlicet vel inæquales in gratia, & beatitudine, & permanſionis præſcientia ab initio conſtituti fuerint; aut ſi æquales, iſta præſcientia & plenitudo beatitudinis bonis poſt caſum dæmonum velut præmium permanſionis aduenerit. *Reſtat*, inquit, *vt aut impares fuerint*, (ſcilicet in creatione ſua) *aut ſi pares fuerunt, poſt illorum ruinam illis certa ſcientia ſuæ certæ felicitatis acceſſerit.* Sub finem verò vitæ, remotâ omnis dubitationis incertitudine, definitam ſæpius tulit pro illa poſtrema parte tanquam pro certa veritate ſententiam. Nam in libro de correptione & gratia, qui inter ſcripta eius retractata poſtremus eſt, ita rem definiuit: *Cæteri autem per ipſum liberum arbitrium in veritate ſteterunt, eamque de ſuo caſu nunquam futuro certiſſimam ſcire meruerunt.* Et paulo poſt vberius: *Diabolus verò & Angeli eius etſi beati erant, antequam caderent, & ſe in miſeriam caſuros eſſe neſciebant; erat tamen adhuc quod eorum adderetur beatitudini, ſi per liberum arbitrium in veritate ſtetiſſent; donec iſtam ſummæ beatitudinis plenitudinem tanquam præmium ipſius permanſionis acciperent; id eſt, vt magna per Spiritum ſanctum data abundantia charitatis Dei cadere vlteriùs omninò non poſſent, & hoc de ſe certiſſimè noſſent.* Quam doctrinam adhuc alijs locis eodem in libro repetit, non alia, vt arbitror, cauſa niſi vt accuratè ac definitè ante finem vitæ ſuæ poſteris traderet, quid eſſet de quæſtionis iſtius perplexitate, quæ tantopere eum torſerat ſentiendum.

Lib. de dono perſev. c. 21.

Lib. 11. de Ciuit. c. 13.

Lib. de corr. & grat. c. 10.

Ex his pleniſſimè intelligi poteſt, quid ſibi Auguſtinus velit in illo loco, qui ex libris de Ciuitate Dei nobis objectus eſt. Nimirum eandem illam in iſta quæſtione vacillationem ſuam, quam eum in lib. 11. de Ciuit. Dei duobus membris complexum eſſe narrauimus, etiam iſtis verbis in libro duodecimo conſignatam voluit: vt videlicet Angeli qui ceciderunt, aut in impari diuini amoris gratia collocati fuerint, per quam fieret, vt alij ſuæ permanſionis ignari, alij certi fuerint: vel ſi in ea pares fuerunt, illi ſuâ libertate ceciderint, hi permanſerint, & in præmium iſtius permanſionis *amplius adiuti* præſcientiam nunquam futuri ſui caſus acceperint. Quo ſenſu manifeſtum eſt verba iſta nihil penitus ad propoſitum pertinere. Loquuntur enim de adiutorio, quod per ipſam æternam felicitatem illâ permanſione promeritam, eis datum fuit; non de illo, quod eos perſeuerare faceret, & ad illam beatitudinis plenitudinem peruenire. Hunc eſſe veriſſimum & genuinum Auguſtini ſenſum ex multis capitibus patet. Nam primò quemadmodum in libro 11. bimembrem ſententiam ſuam propoſuerat, ita eodem proceſſus modo & hic lib. 12. *Aut minorem acceperunt diuini amoris gratiam, quam illi qui in ea perſtiterunt; aut ſi vtrique boni æqualiter creati ſunt, iſtis mala voluntate cadentibus, illi amplius adiuti ad*

A *eam beatitudinis plenitudinem, vnde ſe nunquam caſuros certiſſimi fierent, peruenerunt.* Quod enim in libro vndecimo dixerat: *Aut impares fuerunt*; hoc in præſenti loco dicit: *Aut minorem acceperunt diuini amoris gratiam*, quam illi ſcilicet. Et quod in illo dicit: *Aut ſi pares fuerunt, poſt illorum ruinam illis certa ſcientia ſuæ certæ felicitatis acceſſerit*; hoc in præſenti dicit: *Aut ſi vtrique boni æqualiter creati ſunt, iſtis mala voluntate cadentibus, illi amplius adiuti ad eam beatitudinis plenitudinem, vnde ſe nunquam caſuros certiſſimi fierent peruenerunt.* Vtroque in loco manifeſtè ſignificat, poſt perſeuerantiam Angelorum eos qui ſteterant eſſe *magis adiutos*, quàm qui ceciderant, ita ſcilicet vt
B ſe nunquam amplius caſuros eſſe præſcirent. Et ne quis illud (*magis adiuti*) ad illud tempus referret, quo viatores ad beatitudinem tenderent, expreſsè in libro vndecimo hoc excludit, dicendo: *Poſt illorum ruinam* certam ſcientiam certæ ſuæ felicitatis acceſſiſſe: quod hîc obſcuriùs quidem, idem tamen ſpectando per alia verba ſignificauit; *Iſtis mala voluntate cadentibus, illi amplius adiuti.* Denique vt omnis omninò ſcrupulus tolleretur, in hoc ipſo loco, qui nobis opponitur, ad illum libri vndecimi locum, quem citauimus, expreſſis verbis ſine medio interiectis ſeſe refert: *Sicut*, inquit, *iam etiam in libro, quem ſequitur iſte, tractauimus.* Nec enim in toto illo libro vndecimo
C locus vllus inueniri poteſt vbi de adiutorio illo majore tractauerit, quàm iſte quem citauimus.

CAPVT XIX.

SOLVITVR LOCVS SCRIPTVRÆ, & difficultas ex Bulla ſanctiſſimorum Pontificum Pij Quinti, & Gregorij Decimi-tertij mota: vbi oſtenditur, non minùs merita ſtatus innocentiæ eſſe gratiam & dona Dei, quàm merita lapſorum iuxta recentiores.

D

DENIQVE non parui ponderis ratio in Scripturis fundata opponi poteſt videtur enim ex iſta Auguſtini doctrina ſequi, Angelorum & primi hominis adhuc integri merita non rectè vocari potuiſſe gratiam. Si enim non ſunt libero arbitrio donata per gratiam, quomodo rectè gratiam vocauerimus; quia ipſa merita non ſunt gratia. Hoc autem & Scripturis aduerſatur, quæ generaliter profitentur; *Ex ipſo, & per ipſum, & in ipſo ſunt omnia.* Et: *Gratia Dei vita æterna*: nec non duorum Pontificum Romanorum ſanctioni, qui duas illas propoſitiones proſ-
E cripſerunt: *Nec Angeli nec primi hominis adhuc integri merita, rectè vocantur gratia.* Item: *Et bonis Angelis & primo homini, ſi in ſtatu illo perſeueraſſet vſque ad vltimum vitæ, felicitas eſſet merces, non gratia.*

Rom. 11.

Rom. 6.

Bulla Pij 5. & Gregorij 13. art. 1. & art. 3.

Ad iſta, diui Auguſtini principijs inhærendo, reſpondemus, non ideo Angelorum & Adami merita non eſſe gratiam, quia non ſupremo modo ſunt gratia. Quis enim etiam recentiorum dubitauerit, longè majori ratione, jure ac titulo lapſi hominis, quàm ſtantis merita gratiam nuncupandam eſſe, & verò eſſe? An ideo iſta quoque non ſunt gratia? illa quippe ei, qui ante iniuſtus, inimicus, damnationis reus erat, per admirabilem illam Dei benignitatem data ſunt, quâ ipſe Filius Dei incarnatus, & paſſus eſt: quam extollit

Apoſto-

Rom. 5. Apoſtolus, quando dicit: *Commendat autem charitatem ſuam, & hoc* ipſo gratiæ quoque Saluatoris magnitudinem, *Deus in nobis, quoniam cum adhuc peccatores eſſemus, Chriſtus pro nobis mortuus eſt.* Et Lib. 10. de Ciuit. c. 29. poſt Apoſtolum Auguſtinus: *Gratia Dei non potuit gratius commendari, quàm vt ipſe vnicus Dei Filius in ſe incommutabiliter manens indueret hominem, & ſpem dilectionis ſuæ daret hominibus, homine medio.* 22. de Ciuit. c. 30. Ibid. Et in alio loco; *Quia peccauit iſta natura, cùm peccare potuit largiore gratiâ liberatur.* Et paulo inferiùs; *A quo refecti, & gratia majore perfecti.* Per iſtam gratiam majorem, gratiam largiorem, gratiam incarnationis Filij Dei, commendatiorem gratiam facientem facere, quia non donabantur merita ſtatus innocentiæ, an ideo gratiæ donorumque nomine ſpolianda ſunt? Quapropter omnino fatendum eſt merita ſtatus innocentiæ tam Angelicæ quàm humanæ fuiſſe gratias, ac dona Dei; ſed non illo ſublimi ac ſpeciali modo, qui ſtatui fractæ libertatis damnatæque naturæ proprius, & ſuprà fuſiùs explicatus eſt. Quãtumuis igitur juxta doctrinam Auguſtini meritũ ſtatus illius per liberum arbitrium haberetur, & gloria ipſi retributa merces ab Auguſt. dicatur, quæ nũc eſt gratia: ipſe tamen non paucis locis vtrumque etiam tunc gratiam ac Dei donum vocat. Quod ſanè quatuor modis verum eſſe juxta principia cæleſtis doctrinæ ipſius, intelligi poteſt.

Primus & quidem imperfectiſſimus modus eſt, quia ipſa tota natura & liberum arbitrium gratis omninò, ſine vllius vel meriti, vel orationis, vel dignitatis conſideratione conceſſa ſunt. Arbor quippe tota ſi omnino gratis data fuit, omnes etiam fructus neceſſe eſt eſſe gratuitos. Vnde Au- Epiſt. 95. guſtinus; *Etſi quadam non improbandâ ratione dicitur gratia Dei, qua creati ſumus, vt nonnihil eſſemus, &c. ſed homines, qui & eſſemus, & viueremus, & ſentiremus, & intelligeremus, & de hoc tanto beneficio creatori noſtro gratias agere debeamus: Vnde merito iſta gratia dici poteſt, quia non præcedentium aliquorum operum meritis, ſed gratuita Dei bonitate donata eſt.* Hinc eſt quod juxta Auguſtini doctrinam quicquid fit à natura juxta leges, quibus per conditorem inſtituta eſt, ipſi conditoris gratuitæ Lib. 1. confeſſ. c. 6. benignitati ac dono tribui debet. *Nec mater mea,* inquit, *vel nutrices meæ ſibi vbera implebant: ſed tu mihi, Domine, per eas dabas alimentum infantiæ ſecundum inſtitutionem tuam, & diuitias vſque ad fundum rerum diſpoſitas, Tu etiam mihi dabas nolle ampliùs, quàm dabas, & nutrientibus me dare mihi velle, quod eis dabas. Dare enim mihi per ordinatum affectum volebant, quo ex te abundabant. Nam bonum erat eis bonum meum ex eis, quod ex eis non, ſed per eas erat. Ex te quippe bona omnia, Deus, & ex Deo meo ſalus mihi vniuerſa.* Quæ doctrina vſq; adeo apud Auguſtinum fixa eſt, vt nec opera illa moralia, quæ infideles faciunt, infidelibus, ſed ſoli Lib. 4. cont. Iul. c. 3. Deo aſcribenda eſſe teſtetur: *Ex quo colligitur, etiam ipſa bona opera, quæ faciunt infideles, non ipſorum eſſe, ſed illius qui benè vtitur malis. Ipſorum autem eſſe peccata, quibus & bona malefaciunt.* Quod ipſe multo majori ratione docet, quando homines quamuis Ethnici, & à veri Dei cognitione prorſus alieni, à vita improba ad honeſtiores conuertuntur mores, etiamſi in ſua infidelitate permaneant. Hujuſmodi quippe morum emendationes præſenti potius vitæ ornãdæ, quàm futuræ comparandæ vtiles non niſi diuino muneri tribuendas putat. Nam de Polemone loquens, quem Xenocrates, de fruge temperantiæ diſputando, non ſolùm ebrioſum, ſed etiam tunc ebrium ad Epiſt. 130. alios mores repente conuertit: *Quanquam,* inquit, *ille ſicut prudenter & veraciter intellexiſtis, non Deo fuerit acquiſitus, ſed tantum à dominatu luxuriæ liberatus; tamen ne idipſum quidem, quod melius in eo factum eſt, humano operi tribuerim, ſed diuino.* Rationem quoque ſuæ opinionis aſſignando ſubuectit: *Ipſius namque corporis, quod eſt infimum noſtrum,* Ibid. *ſi qua bona ſunt, ſicut forma, & vires, & ſalus, & ſiquid eiuſmodi eſt, non ſunt niſi ex Deo creatore & perfectore naturæ: quanto magis animi bona donare nullus alius poteſt. Quid enim ſuperbius vel ingratius cogitare poteſt humana vecordia, ſi putauerit, cùm carne pulchrum faciat Deus, hominem animo caſtum ab homine fieri.* Intellige ab homine ſolo, Deo, per nullum auxilium adiuuante.

Secundus modus eſt, quia etiam in illo ſtatu Deus, ſuadebat, iubebatque, vt iuſtitiæ opus fieret, à peccato terrebat mortis ſupplicio, ad perſeuerantiam inuitabat immortalitatis præmio: *Sic eum muneratus,* inquit Auguſtinus, *libero arbi-* In Enchir. c. 25. *trio, vt tamen regeret imperio, terreret exitio; atque in paradiſi felicitate tanquam in vmbra vitæ, vnde iuſtitia cuſtodita in meliora conſcenderet, collocauit.* Et in libris de Ciuitate Dei: *Vbi magna eſt inobedientiæ pœna propoſita, & res à creatore facilis impe-* Lib. 14. c. 15. *rata, quiſnam ſatis explicet, quantum malum ſit, non obedire in re facili, & tantæ poteſtatis imperio, & tanto terrenti ſupplicio?*

Tertius eſt, quia bonam voluntatem, hoc eſt, diuino amore ſuccenſam hominibus & Angelis dedit: *ſimul in eis & condens naturam, & largiens* Lib. 12. de Ciuit. c. 9. *gratiam.* Ex quo fit, vt Auguſtinus non minus Angelis, quàm hominibus charitatem & Spiritum ſanctum initio creationis infuſum eſſe fateatur: Ibid. *Confitendum eſt,* inquit, *cum debita laude creatoris, non ad ſolos ſanctos homines pertinere, verumetiam de ſanctis Angelis poſſe dici, quod charitas Dei diffuſa ſit in eis per Spiritum ſanctum qui datus eſt eis.* Hæc ergo voluntas bona, ſeu charitas Dei, hoc eſt, gratia habitualis, & operatoria diuinitus data neceſſariò ſimul cum libero arbitrio iuſtum opus operante concurrebat, & influebat, ſine cujus ope in iuſtitiæ operatione per liberum arbitrium perſeuerare non poterat. Hoc autem ſolum jam etiã poſt lapſum hominis multi Scriptorũ recentiorum ſufficere volunt: vt meritum hominis & merces eius ad Dei gratiam referantur.

Quartus eſt (vt nihil de concurſu generali dicam, quem recentiores concomitantem gratiam vocant) quia gratiam non ſolùm habitualem, ſed etiam actualem, & ſupernaturalis ordinis adiutorium ad operandam iuſtitiam dedit: ſine qua non ſolùm non perſeuerare, ſed nec vllum opus bonum facere, aut velle, aut confidere de ipſo adjutorio Dei poterat. Hæc autem gratia non ſolùm exteriùs, ſed intus in ipſo animo regebat liberum arbitrium, cuſtodiebat, adiuuabat, illuſtrabat vt videret, accendebat vt amaret: vt ſuprà fusè ex Auguſtino demonſtrauimus. Cùm igitur tot modis Adami merita, præmiumque meritorum eius diuinæ bonitati & gratiæ aſcribenda veniant, perſpicuum eſt, neque Scripturam illam: *Ex ipſo, & per ipſum, & in ipſo ſunt omnia;* neque illas ſanctiſſimorum Pontificum ſanctiones Auguſtini doctrinæ eſſe contrarias. Vnde pleroſque modos jam recenſitos ſimul tangens, vbi potiſſimum de primo homine & creationis exordio diſputabat. *Deus,* inquit, *nulli debet aliquid, quia* Lib. 3. de *omnia gratuito præſtat. Et ſi quiſquam dicet, ab illo* lib. arbit. *aliquid deberi meritis ſuis certè vt eſſet, non ei de-* c. 16. *bebatur: non enim erat, cui debebatur.* Ecce primus gratuiti doni modus. *Omnia ergo illi debent, primò quicquid ſunt, in quantum naturæ ſunt; deinde* Ibid.

quidquid melius poſſunt eſſe; ſi velint, quæcumque acceperunt, vt velint; aut quidquid oportet eas eſſe. Ecce & primus, & reliqui breuiter inſinuati. Nam illud (creaturas aliquid *melius poſſe ſi velint*) meritum earum reſpicit, quod ipſe ſine multiplicis gratiæ adiutorio nullo modo eſſe poſſe definiuit: cuius intuitu mox dicit: *Creaturam debere Deo*, vt ſcilicet rectè viuat, *ſi accepit, & liberam voluntatem, & ſufficientiſſimam poteſtatem*: nempe per eam quam explicauimus gratiam Nam creatura *ad bonum nihil eſt, niſi adiuuetur ab omnipotenti bono.*

Ibid.

Lib. de corrup. & gra. cap. 11.

Hinc eſt igitur, quòd magna cum fiducia Auguſtinus, omnia non ſolum merita, ſed etiam præmia meritorum diuinæ gratiæ in illo ſtatu primæ tam humanæ quàm Angelicæ felicitatis B aſcribit. Nam de bono vſu liberi arbitrij, qui non eſt alind quàm meritum eius, ita loquitur, quando cum Manichæis de origine boni & mali diſputabat: *Meminiſſe te oportet non ſolùm magna, ſed etiam minima bona non eſſe poſſe niſi ab illo, à quo ſunt omnia bona, hoc eſt, Deo.* Et paulò inferiùs, cùm oſtendiſſet virtutes quibus benè viuitur, eſſe illa magna bona, quibus nemo malè vtitur, quia opus virtutis eſt bonus vſus aliorum bonorum, quibus etiam non benè vti poſſumus, ſic ſubjungit: *Quare abundantia & magnitudo bonitatis Dei non ſolum magna, ſed etiam media & minima bona eſſe præſtitit. Magis laudāda eſt bonitas eius in magnis, quàm in medijs, & magis in medijs quā in minimis bonis, ſed magis in omnibus, quam ſi non omnia tribuiſſet,* Et ne quis exiſtimaret, virtutes tantummodo Auguſt. tribuiſſe Deo reſpectu hominis, cùm primū conditus eſt, & non etiam actiones eius; ipſemet Auguſt. declarat, ſe virtutis nomine, virtutis vſū, ſeu actum intelligere: *bonus vſus eius,* (liberi arbitrij) *iam virtus eſt, quæ in magnis reperitur bonis, quibus malè vti nullus poteſt.* Et quia omnia bona ſicut dictum eſt, & magna, & media, & minima ex Deo ſunt, ſequitur vt ex Deo ſit etiam bonus vſus liberæ voluntatis, quæ virtutis eſt, & in magnis numeratur bonis. Et vniuerſam diſputationem concludens de prima origine boni & mali, quod in creaturis exortum eſt: *Tu tantum,* inquit, *pietatem inconcuſſam tene, vt nullum tibi bonum vel ſentienti, vel intelligenti, vel quoquo modo cogitanti occurrat quod non ſit ex Deo.* Hæc autem omnia ipſemet Auguſt. ad commendandam Dei gratiam ad actus bonos contra Manichæos de prima origine boni & mali errantes, ſe dixiſſe teſtatur.

Lib. 2. de li. arbit. c. 2.

Ibid.

Lib. 1. Retract. c. 9.

Lib. 2. de li. arbit. c. 20.

Mercedem verò ſtatus innocentiæ non minus manifeſtè diuinæ gratiæ tribuit. Merces enim illa non eſt alia, quàm ardentiſſimus amor clarā Dei contemplatione perfectus, per quem fit, vt ſtabiliſſimè diuino adhærens bono iam amplius peccare non poſſit. Hoc autem non aſcribit Auguſtinus niſi dono Dei, quicquid tandem præceſſerit meritorum: *ſeruandi gradus erant diuini muneris, vt primùm daretur liberum arbitrium, quo non peccare poſſet homo; nouiſſimum, quo peccare non poſſet: atque illud ad comparandum meritum; hoc ad recipiendum præmium pertineret.* Ecce & præmium liberi arbitrij primùm dati diuinum munus appellat. Sed manifeſtius adhuc haud ita multò ſuperiùs: *verùm hoc quoque* (ſcilicet in beatitudine peccare non poſſe) *Dei munère non ſuâ poſſibilitate naturæ. Aliud eſt enim eſſe Deum, aliud participem Dei. Deus naturâ peccare non poteſt; particeps verò Dei ab illo accepit, vt peccare non poſſit.*

Lib. 22. de Ciuit. Dei c. 30.

In meritis verò ſimul & præmijs Angelorum non minùs luculentè Dei gratiam extollit, & eos, omnia diuinæ benignitatis dono debere profitetur. *In altis cæli ſunt, in altis Angeli ſunt, &c. tibi*

Conci. 2. in Psal. 70.

A *debent quòd ſunt, tibi debent, quod viuunt, tibi debent, quòd iuſtè viuunt, tibi debent quòd beatè viuunt. Potentiam tuā & iuſtitiā tuam vſque quo? Vſque in altiſſima, quæ feciſti magnalia. Ne putes hominem ſolum pertinere ad gratiam Dei. Quid erat Angelus antequam fieret? quid eſt Angelus, ſi deſerat qui creauit?* His & ſimilibus ſententijs diuinâ veritate fulgentibus caſtitas doctrinæ, quam ſanctus ille Doctor de meritis & præmijs hominum & Angelorum innocentium tradidit, ſatis eluceт; nec ea ſic illum ſoli creaturæ libertate tribuiſſe, vt Dei gratiam excluderet. Quæ ſi recentiorum palato ſatis fuerint, vt omnem ſiniſtram ſuſpicionem de eius mente, deponant; vehementer ſcire cuperem,

B quid ipſi, qui tantopere Dei gratiam crepant, liberalius, ſublimius, glorioſius, de Dei gratia prædicent, non dico in operandis meritis hominum & Angelorum innocentium, ſed etiam peccatorum: quorum & vires fractæ ſunt, & ſub miſerrima cupiditatum omnium ipſiuſque, diaboli ſeruitute captiuæ? An fortè, idcirco lapſorum hominum merita eſſe Deo tribuenda, quia ipſe naturam, & liberum arbitrium lapſis & ſub concupiſcentia laborantibus dedit? non diffitetur hoc etiam de ſtantibus Auguſtinus. An quia gratiam habitualem & charitatem infudit? apertiſſimè profitetur Auguſtinus, An fortè quod illa ſanctificationis gratia ſimul in opus influit, & ita Deus cooperatur operantibus? Ambabus vlnis

C amplectitur hoc de Adamo & Angelis Auguſtinus. An quia etiam actuale adjutorium ſupernaturalis ordinis præbet, ſine quo nihil ad vitam æternam adipiſcendam arbitrium liberum lapſorum operari poteſt; idem de ſtatus innocentiæ meritis docet, repetit, inculcat Auguſtinus. An quia ſic præbet adiutorium, vt illa lapſi ſtatus merita ſint munus Dei, & merces eorum etiam gratia vocari queat? Idem iterum iterumque clamat Auguſtinus. An quia non ſolùm influit gratia cum libertatis arbitrio, ſed ſic influit, vt faciat ipſum facere, ita videlicet, vt illud ad opus inchoandum hic & nunc determinet; & ita merita eorum ſint *ſpecialia dona* Dei? Negat hoc Molina,

D negat Leſſius, negat Vaſquez, negat Suarez, & alij non pauci de infirmiſſimo voluntatis arbitrio, etiam in præſenti ruinæ ſtatu: vt non ſit mirum, ſi hoc negat & Auguſtinus de fortiſſimo arbitrio innocentium. Non indignentur, obſecro, ſi ante lapſum hoc gratiæ Auguſtinus neget, quod poſt lapſum recentiores diffitentur. Nam quicquid tandem dixerint de diuinæ gratiæ officijs; quòd illuminet, ſuadeat, alliciat, blandiatur, vt arbitrium operetur; Auguſtinus & cum ipſo veritas reſpondebit, non poſſe eos apertius hoc ipſum dicendo profiteri, quòd non gratia talis libero arbitrio, ſed liberum arbitrium gratiæ dominatur; quòd non gratia faciat, vt liberum arbitrium ſecum, ſed arbitrium potius, vt ſecum

E gratia operetur. Quid eſt enim allicere, blandiri, ſuadere, quàm quodammodo pulſare atque rogare, vt libertas illa ſuæ poteſtatis ac iuris dominatrix omnium & habituum, & gratiarum titillantium, (quod ipſi non diffitentur, ſed ex profeſſo docent) dignetur in ſuum actum ſurgere, & ea cuncta ad actualem influxum in opus determinando efficere, vt ne pulſus ille ſuadentis, allicientis, blandientis gratiæ maneat otioſus? Si hoc eſt, quod ſibi volunt in ſtatu perditæ iuſtitiæ per magnificas gratiæ diuinæ laudes, & per illam deprædicatam arbitrij libertatem, quam *eminenter dominatiuam ſui actus vocant*, vt ſcilicet *poſitis omnibus* ſiue gratijs, ſiue alijs adiutorijs, *ad agendum*

Suar. prolegom. 1. c. 2.

dum prærequiſitis, poßit agere & non agere, elicere & ſuſtinere actum, ſola ſua poteſtate, & non ex defectu alicuius conditionis neceſſariæ: hoc & non aliud de liberi arbitrij viribus primi hominis & Angelorum profitetur Auguſtinus: ita videlicet fuiſſe dominum ſui, ſuique juris & poteſtatis, vt quicquid ſiue habitualis in eo charitas, ſiue actualis illuminatio & ſuccenſio operaretur intrinſecus velut ad agendum prærequiſitum, hoc ipſum ita ſubditum libertatis viribus remaneret, vt non voluntatis nutum ad operandum raperet, ſed patienter exſpectaret? fruſtra quidem, ſi arbitrium nollet, non fruſtra ſi vellet: ita nempe, vt poſitis omnibus illis velut ad agendum prærequiſitis, ipſum arbitrium ſuapte poteſtate poſſet agere & non agere, elicere vel ſuſtinere actum ſuum, & in vtramlibet ſeſe partem flectere. Si igitur hoc eſt, ſicuti eſt; quod de fractis hominis viribus philoſophantur Recentiores; hoc & amplius, ſed potiùs minùs decernit de integerrimis viribus Auguſtinus. Quanto igitur ſuperbiùs illi naturam & liberum arbitrium tuentur, qui quod Auguſtinus naturæ ſtanti & integerrimæ, hoc illi lapſæ, vulneratæ, ægrotæ, damnatæ tribuunt. Quanto caſtiùs & ſublimiùs ille gratiam prædicat, qui quod alij præliandi & ſaluanti gratiæ reſpectu fractæ libertatis aſcribunt; hoc ipſe ciuili ac togatæ gratiæ, reſpectu libertatis integerrimæ, quæ nullo interno hoſte turbata ſuâ ſecum pace fruebatur.

Ex iis patet, quàm immeritò iſti ſententiæ Diui Auguſtini, quâ merita prædicat liberi arbitrij, per quod ſanctos Angelos (quamuis non ſine gratia) in veritate ſtetiſſe, & Adamum ſtare potuiſſe profitetur, violatæ gratiæ crimen inferatur: cùm nihil aliud de ſanis & fortiſſimis eorum viribus doceat, quàm quod Recentiores de ægerrimis, & infirmiſſimis, & vinculo ſeruitutis abſtractis mundo obtrudunt. Vna dumtaxat inter vtroſque differentia eſt, quòd Auguſt. res notas notis verbis appellat: illi noua quærunt nomina, quibus idem dicant, nec tamen idem dicere videantur. Cùm enim ex illa excellenter dominatiua ſui actus poteſtate, qua quibuſcunque tandem gratijs ſiue habitualibus ſiue actualibus afficiatur arbitrium; ſed agendum vel ſuſpendendum actum ſuum indifferens manet, & ſeſe in quamcumque libuerit partem poteſt flectere, vt nutum ſuum atque concurſum gratiæ adiutorijs dictatoriâ quadam auctoritate concedat aut neget, nexu inſolubili videret ſequi Auguſtinus, non gratiam, ſed ipſum arbitrium primam afferre differentiam, vt vel cum gratia concurrente agat, vel eâ neglectâ atque otiante non agat; rem apertam apertis quoque verbis explicuit, palamque profeſſus eſt, huiuſmodi gratiæ adiutorium eſſe tantummodo, *ſine quo non* fit actio, ipſum autem arbitrium eſſe id, *quo fit*, eo modo quo ſuprà explicuimus. Cuius perſpicuæ veritatis inuiolabilem connexionem ſequens, vlterius ſine vllo verborum fuco palàm docet, ſi cum tali gratiæ adjutorio Angeli in veritate ſteterint eos per *liberum arbitrium*, non tamen ſine gratia, in veritate ſtetiſſe; ſicut per liberum alij ex veritate ceciderunt: talemque permanſionem non ſine gratia obtentam non eſſe ſpeciale gratiæ adiuuantis donum, ſed liberi arbitrij (gratiâ licet adiuti) meritum; & gloriam ei debitam juſtam eſſe mercedem. Non enim talis gratia facit liberam voluntatem velle vel facere, nec actum ipſum voluntati donat; ſed tantummodo, ſi ex propriæ libertatis nutu (non ſine gratia) velit aut faciat, cùm poſſit

A nolle nec facere, volentem & facientem juuat: vt ita quidem volitio & actio ſit generale & magnũ gratiæ adiuuantis & ſimul influentis beneficium; non tamen ſpeciale gratiæ largientis, & actum conferentis donum. Hæc omnia ſicut manifeſta veritas altiſſimis vocibus clamat; ita & Auguſtinus veraci ſimplicitate profitetur. Recentiores verò cùm idem omninò, quantum ad gratiam, de illo adjuuandi & concurrendi, modo, & quantùm ad liberum arbitrium, de iſta perpetua indomitaque libertatis lapſæ indifferentia, atque eminenter dominatiua ſuper omnes ſuaſiones ac titillationes poteſtate, prolixis diſputationibus ex profeſſo tradant; ne tamen Pelagianorum imi- B tatione læſas per lapſum vires voluntatis ſuperbiùs extollere, & Saluatoris noſtri medicinam prorſus tollere videantur, quaſi res abditiſſimas traderent ita diſputandi ſubtilitate, vel clamandi importunitate obtinere volunt, non eſſe illam eminenter dominatiuam ſui actus poteſtatem (vt ipſorum vocibus vtar) ſed Dei adiutorium quod gratia pulſante & arbitrio de conſenſu deliberãte facit facere, hoc eſt, quod facit primã non agẽdi agendiq; ſub gratia differentiam; vbi ſi aliunt aduerſarium nacti de deſtructa per talem gratiam verſatili illa libertate voluntatis arguantur, ſtatim verſâ velificatione reclamant quaſi ſui prorſus obliti, liberum arbitrium eſſe, quod cum gratia operatur aut ceſſat; quod ſeſe hîc & nunc in C alterutram partem flectit ac determinat, quod prout viſum fuerit ſub gratia ſtat aut cadit. Quæ dum dicunt, quicquid gratiæ ſuæ tanquam quæ velle operetur & facere, viſi fuerant attribuere, directè interimunt, & funditus euertunt. Sed quicquid ipſi tandem vel ſentire vel dicere videri velint, de quo alibi accuratiùs dicendum eſt, præſenti inſtituto ſatis eſt, non aliud Auguſtinum, Proſperum, Fulgentium, ipſumque Concilium Arauſicanum voluiſſe, quando tantopere primæuæ libertatis vires & indifferentiam prædicant: vt per eas Adam benè velle poſſet & malè, in veritate ſtare vel cadere; vtque merita ſibi poſſet & D gloriæ mercedem parere; quæ nunc per gratię donum dari debent; quàm quòd liberum arbitrium primi hominis & Angelorum ita forte, ac liberum, & indifferens fuit, vt gratiâ habituali præditum, & gratiâ actuali diuinæ illuſtrationis, & accenſionis adjutum, (*ſine qua* non poterat in veritate ſtare, nec inimicum vincere, nec vel ipſi Deo fidere, nec quicquam boni facere, aut velle), poſſet ipſum ſeſe ad benè agendum ſub illa actuali gratia ſimul influente flectere & non flectere, determinare & ſuſpendere, illo adutorio perſeuerare & non perſeuerare, cum illo ſtare vel cadere. Idque non alia de cauſa, niſi quia Deus ita libertati primæ gratiam ſuam contemperauerat, vt non eriperet ei liberrimum nutum & flexũ ſuum; ſed ſicuti *tantæ bonitati & benè viuendi facilitati* E *perſeuerandi committebatur arbitrium*; ita etiam ipſum *a perſeuerare vel non perſeuerare*, imò & ipſã, *b gratiã in eius libero arbitrio relinqueret*. Hoc ſi Recentiores plerique etiam ipſimet de gratia & libero nunc ſentire ſe ſentiunt, & velint, nolint, ſentire conuincuntur, quando iam vires hominis originalis culpa proſtrauit; deſinant Auguſtino violatæ per illam doctrinam gratiæ crimen impingere: nec ægrè ferant ſi ſe Auguſtinus longè caſtiùs de diuina gratia; illos longè ſuperbiùs de humana natura ſentire, glorietur: dum, quod ipſi de arbitrij poteſtate cum gratiæ adjutorio poſt lapſum ſentiunt, id ſe de primæ dumtaxat libertatis integritate ſenſiſſe profitetur.

De corrept. & grat. c. 11.
a Ibid.
b Cap. 12.

CAPVT XX.

DECLARATVR ADIVTORIVM ſtatus innocentiæ non fuiſſe prædeterminationem phyſicam: nec merita per eam Adamo & Angelis eſſe donata.

ET quia contraria juxta ſe collocata multò luculentiùs mutuâ ſe luce declarant, hoc ipſũ ex altero illo prędeterminationis phyſicæ extremo vberiùs conſtare poteſt. Nam quamuis methodus poſtulare videretur, vt iſta quæſtio ſuperiùs, quando conditiones adjutorij diuini tractabamus, expediretur: in hunc tamen locum differre malui, vt rebus ſeſe paulatim aperientibus, ex principijs ante jactis quæſtio quodammodo ſeipſa ſolueret, qua quæri poſſet, vtrum ergo adiutorium Dei Adamo datum, fuerit prædeterminatio quædam phyſica, quam multi recentiores ad omnes omnino actus bonos neceſſariam ſtatuunt: Nam ſi principia Auguſtini jam ſuperiùs tacta conſulamus, ex omnibus manifeſtiſſimè conficitur, gratiam illam actualis adjutorij nullo modo in prædeterminatione illa phyſica ſitam fuiſſe: ſed potiùs huiuſmodi prædeterminationem principia eius vniuerſa ſubuertere.

Nam primo, prædeterminatio illa prorſus deſtruit totam illam differentiam gratiæ Adami, & Chriſti ſeu adjutorij *ſine quo non*, & *adiutorij quo* fit opus: quam tamen Auguſtinus firmiſſimè, vt ſuprà vidimus, ſtabiliuit & velut immobilem baſim totius doctrinæ ſuæ poſuit. Patet hoc ex eo, quòd prædeterminatio illius naturæ ſit, vt hoc ipſo quo ponitur, ponatur actio, illâ non poſitâ nunquam fiat. Illa enim eſt ipſiſſima deſcriptio *adiutorij quo*; nullo autem modo adiutorij *ſine quo non*, quod Adamo datum fuit.

Secundò quia prædeterminatio phyſica facit, vt liberum arbitrium non ſolùm velle & operari poſſit, ſed etiam vt ſemper actu velit, & operetur, prout auctores eius ex profeſſo docent. Tale autem adiutorium ſtanti homini aut Angelo datum non fuit; ſed lapſis poſteris reſeruatum Lib. de corr. & grat. c. 12. *Primo homini*, inquit Auguſtinus, *datum eſt adiutorium perſeuerantiæ, non quo fieret vt perſeueraret; ſed ſine quo per liberum arbitrium perſeuerare nõ poſſet*. Et inferiùs: Ibid. *Habens virtutem liberi arbitrij, quamuis non de futuro adiutorio Dei, ſine quo non poſſet perſeuerare, ſi vellet: non tamen talis quo in illo Deus operaretur, vt vellet*. Quam doctrinam creberrimè in illo libro repetit, & nos ſuprà ſatis ſuperque inculcauimus.

Tertiò, quia prædeterminatio phyſica talis naturæ eſt, vt non relinquatur in libertate voluntatis eam amplecti vel non amplecti, ſed ſemper inuictè facit, vt eam voluntas amplectendo conſentiat. Tale autem non fuit adiutorium Adæ aut Angelorum, vtpote quod in libero eorum arbitrio relictum fuit: Ibid. Cap. 11. *Nec ipſum ergo Deus eſſe voluit ſine ſua gratia, quam reliquit in eius libero arbitrio*.

Quarto, quia prædeterminatio phyſica nunquam deſeritur à voluntate, ſed ipſa potius facit, ne à voluntate deſeratur. Adiutorium autem Adami nullo modo iſtius conditionis fuit: Cap. 11. *Quod adiutorium, ſi homo ille per liberum non deſeruiſſet arbitrium, ſemper eſſet bonum: ſed deſeruit, & deſertus eſt*. Et exactiùs declarans naturam eius: *Tale quippe erat adiutorium, quod deſereret, ſi vellet, & in quo* Ibid. *permaneret, ſi vellet: non quo fieret, vt vellet*. Et paulo inferiùs non minus luculentè: *Sic adiuuabatur, vt ſine hoc adiutorio in bono non maneret; ſed hoc adiutorium, ſi vellet, deſereret*.

Quintò, quia gratia prædeterminationis phyſicæ ſi non detur homini, non idcirco à culpa excuſatur: alioquin enim peccatores omnes, qui juſtitiam deſerunt & phyſicâ prædeterminatione ad perſeuerandum, & iuſtè viuendum carent, ſine culpa caderent. Adjutorium verò Adami & Angelorum huiuſmodi fuit, vt niſi eis datum fuiſſet, ſine culpa cecidiſſent: Ibid. *Si autem adiutorium hoc vel Angelo, vel homini cùm primum facti ſunt, defuiſſet, non vtique ſua culpa cecidiſſent. Adiutorium quippe defuiſſet ſine quo manere non poſſent*.

Sextò, quia prædeterminatio illa phyſica deſtruit prorſus magnam illam libertatem, & bene viuendi poteſtatem, quam Auguſtinus, Pontifices, & Concilia nos in Adamo amiſiſſe teſtantur, vt etiam fusè declarauimus ſuprà. Nam illa libertas in eo ſitat erat, quod homo per liberum arbitrium ſicut malè viuere poterat, ita etiam benè; ſic videlicet, vt non eſſet neceſſe voluntatem illam benè viuendi per gratiam præparari, ſicut nunc poſt lapſum eſt neceſſarium; quando Deus per gratiam in homine operari debet, vt velit, & faciat. Quod ſi etiam tunc debebat per phyſicam iſtam prædeterminationem fieri, vtpote cuius iſte proprius effectus eſt, quemadmodum autores eius tradunt, jam funditus illa doctrina Auguſtini, & Conciliorum labefactata corruet.

Septimò, quia prædeterminatio illa phyſica libero arbitrio merita, & eorum mercedem inuictè donat. Hoc autem adiutorium Adami & Angelorum nullo modo faciebat; vt etiam ſuprà ex Auguſtino comprobauimus. Quæ doctrina etiam ſolidiſſimè fundata, per iſtius phyſicæ prædeterminationis neceſſitatem in ſtatu primæ illius integritatis euertitur. Ex quibus omnibus, alijſque argumentis, quæ adduci poſſent, perſpicuè oſtenditur, nihil capitalius principiis Auguſtini, nihil quod eius doctrinæ magis ex diametro repugnet effingi poſſe, quàm quod Adami adiutorium in phyſica illa prædeterminatione ſitum fuerit: vt ſanè non temerè dici poſſe videatur, quòd auctores, qui prædeterminationem illam phyſicam ad ſtatum etiam integrum Adami & Angelorum extendunt toto oſtio ab Auguſtini principijs aberrauerint. Quapropter ſi iſtud innocentiæ adjutorium nullo pacto liberum arbitrium ad agendum phyſicè prædeterminauit, nec donauit, vt *inuictiſſimè quod bonum eſt vellet, & hoc deſerere inuictiſſimè nollet*; ſed *in ipſo arbitrio relictum fuit*, vt in *eo permaneret ſi vellet*, & *ſi vellet deſereret*; vtpote quod ita voluntatem afficiebat, vt manẽs *liberum benè vellet poſſet, & malè*: & hoc rebus ipſis declaratum fuit, dum Angeli ſancti tali Lib. de corrept. & grat. c. 11. adiutorio adiuti, *cadentibus aliis per liberum arbitrium* & illud *adiutorium* re ipſa *deſerentibus*, *per idem liberum arbitrium ſteterunt ipſi* ſicut hæc omnia perſpicuis verbis Auguſtinus identidem profitetur: nimiæ profectò contentionis fuerit, adhuc nodos in ſcirpo velle quærere, & præfractè negare velle, quòd aliud quippiam Auguſt. de modo concurrendi gratiæ cum integra innocentium libertate ſenſerit, quàm plerique Recentiores de concurſu eius cum vulnerata natura ſe docere gloriantur. Ex quo & illi refelluntur, qui ſe primos huiuſmodi concurſus inuentores vel certè expoſitores eſſe putant: cùm tot ſæculis antè ſanctus Auguſtinus illum agnouerit, protulerit

lerit, docuerit, & iterum iterumque inculcauerit, A tantaq; manifeſtationis luce declarauerit, vt præter nonnullas Ariſtotelicæ Philoſophiæ tricas, aut ineptias è claſſibus Dialecticis in Theologiã immiſſas, quibus cœleſtis medicinæ ſinceritas magis adulterata eſt, nihil omninò noui protulerint, quod non Auguſtinus antè viderit & ſolita ſua in Theologicis rebus grauitate vel breuiter indicauerit, vel contemnendo præterierit. Quod ex iis, quæ de Angelorum & hominum in ſtatu innocentiæ prædeſtinatione, & electione, & de lapſorum hominum adjutorijs dicturi ſumus, longè pleniùs innoſceret. Nunc tempus eſt vt aliquid de illâ ineffabili ruina, ſeu peccato primi hominis, & de illius in poſteros traductione dicamus: quo magnæ illæ liberæ voluntatis vires perierunt, ita vt nouâ benigniſſimi Saluatoris medicinâ opus fuerit, qua liberum arbitrium ſanaretur & roboraretur, vt poſſet bonum velle, & operari.

FINIS.

DE STATV NATVRÆ LAPSÆ LIBER PRIMVS.

Qui eſt de peccato originali.

CAPVT PRIMVM.

PECCATVM ORIGINALE EX mente Auguſtini concupiſcentia. Quid reatus eius, vtrum culpæ an pœnæ ſit? Agnouit in eo iniquitatem, mortem animæ, immunditiam, auerſionem, &c.

PELAGIANA hæreſis in eo magna ex parte ſita fuit, quòd peccati illius ingentis tranſitum exſibilaret. Hæc enim fuit totius erroris iſtius firmiſſima velut baſis, qua ſubtracta corruebat. Videbant enim tãtas naturæ vires, quantas ad iuſtitiam prædicabant, non poſſe vlla ratione defendi, ſi naturam peccato aliquo vitiatam eſſe concederent. Vnde in hoc peccato aſtruendo & explicando potiſſimum Diui Auguſtini induſtria deſudauit, & de Eccleſia Chriſtiana benè meritus eſt. Nec mirum ſanè; quandoquidem, ſicut illius peccati euerſio, vnicum hæreſis Pelagianæ fundamentum eſt; ita è contrario peccati illius tranſitus, Chriſti & Chriſtianæ fidei. Nam vt rectiſſimè Auguſtinus dicit; *In cauſa duorum hominum, quorum per vnum venundati ſumus ſub peccato, per alterum redimimur à peccatis,* &c. *propriè fides Chriſtiana conſiſtit.* Hoc ergo peccatum quia quotquot Catholico nomine gloriantur, conſtanter credunt, non eſt laborioſè fatagendum, vt aſtruamus. Sed quia non raro vſu venit, vt quod fide credimus, diſputandi ſubtilitate è manibus elabatur; dum vel Gloſſa textum deſtruit, vel principijs concluſiones ita diſſonant, vt quod in principio velut vnâ manu dedimus, hoc in repugnante illi explicatione vel concluſione, velut alterâ auferamus, operæ pretium eſt hîc ea Diui Auguſtini ſcriptis oſtendere, quid ipſe ſenſerit, & qua peccati illius explicatione & intelligentiâ Catholica Eccleſia per os eius Pelagianam hæreſim vicerit, de victaque triumpharit. Nec enim oſtendi poteſt, fuiſſe quempiam in tota Eccleſia ſiue tempore Auguſtini, ſiue multis ſæculis pòſt, qui aliter peccati illius naturam aut tranſitus modum intellexerit, aut expoſuerit, aut exponendum judicauit quàm Auguſtinus illud in ſcriptis ſuis declarauit: vt quiſquis Regiam viam iſtam ab eruditiſſimis majoribus per ſæcula multa tutam ingreſſus fuerit, meritò de veritate poſſit eſſe ſecurus. Nam propter nonnullas; quæ in re iſta obſcuriſſima, A quamcunque eandem ſententiam ſecutus fueris; deeſſe non poſſunt, remoras ac difficultates, compendia itinerum velle ſequi, non ſolùm nouâ, ſed etiam à traditis atque tritis majorum veſtigijs diſcrepantia, periculo ſanè non caret, quantumuis quadam ſpecie facilitatis blandiri primâ fronte videantur.

Lib. de pec. orig. c. 14.

Quid igitur ſit peccatum illud, & qua ratione ab Adamo in poſteros traducatur, obſcura quæſtio ſemper habita fuit. Vnde de illo Auguſt. *Quo nihil eſt ad prædicandum notius, nihil ad intelligendum ſecretius.* Naturam tamen eius Auguſt. ab exortu Pelagianæ hæreſis vſque ad occaſum eius, conſtanter eodem modo, ſine vlla variatione, tan- B quam ſibi certiſſimam ſemper explicuit, etſi de quibuſdam circumſtantijs eius ſemper ab initio vſque ad finem vitæ fluctuauerit. Vt igitur à priore quæſtione incipiamus, tanquam rem ſibi exploratam ſemper Aug. docuit, *peccatum originale eſſe concupiſcentiam.* Teſtimonijs iſtius veritatis ſcripta, quæ aduerſus Pelagianos exarauit, plena ſunt. Sic enim loquitur in lib. 2. aduerſus Iulianum: *Non eſt hoc malum nuptiarum;* (de concupiſcentia, cum qua pugnamus, multa locutus fuerat) *ſed primorum hominum peccatum in poſteros propagatione traiectum.* Et libro tertio cùm dixiſſet, *Nuptiarum bonum malo originali, quod inde trahitur,* C *accuſari non poſſe,* id eſt, nuptias propter peccatum generatione propagatum non poſſe reprehendi, explicando ſubijcit; *Malum originale dixi, cuius motibus mecum repugnas, & eius cõtra me laudibus pugnas.* Et continuò: *Quod natus es, pertinet ad Dei conditionem, & parentum fœcunditatẽ: contra quod autem dimicas, quia tenatus es, pertinet ad præuaricationem, quam diabolo aſtutia ſeminauit, vnde te Chriſti gratia liberauit,* &c. *non tam tenes ex illo, ſicut eras natus.* Et libro quarto: *Si autem hoc malũ, quod in ſe ipſis parẽtes ſentiũt, cui malo, vt tuis verbis vtar, Apoſtolorum legio repugnauit, non pertineret ad filios; ſine vllo vitio naſcerentur: nunc verò quandoquidem* D *cum hoc naſcuntur, quid miraris, quia propter hoc renaſcuntur, vt ab eius obligatione ſoluantur?* Vbi tanquam rem manifeſtam, nullâque admiratione dignam hoc tradit. Et infrà: *Nec libidinis tabe polluuntur, qui libidine benè vtuntur, quamuis generent libidinis tabe pollutos & illa regenerandos.* Et libro ſexto aduerſus eundem Iulianum: *Tale porrò ac tam magnum malum* (concupiſcentiæ) *tamen quia ineſt, quomodo non teneret in morte, & pertraheret in vltimam mortem, niſi & eius vinculũ in illa, quæ fit in baptiſmo, remiſſione peccatorum omnium ſolueretur.* Et inferiùs: *Hoc ergo vitium* (quod ſuſcitat deſideria mala) *non poteſt niſi reatu tenere hominem, quamuis eiuſdem mali bono vſu de caſtis coniugibus procreatum.*

Lib. de moribus Eccleſ. c. 22.

Lib. 2. cont. Iul. c. 10.

Lib. 3. c. 11.

Lib. 4. c. 3.

Ibid. c. 8.

Lib. 6. c. 11.

Cap. 19.

Lib. 2. operis imperf. cōt. Iul. ſ. 173. *procreatum.* Et in libris aduerſus eundem Iulianum operis imperfecti: *Vtrum peccatum, an mors, an vtrumque per omnes homines pertranſiſſe dictum ſit, videtur ambiguum: ſed quid horum ſit, res ipſa iam apertè demonſtrat. Nam ſi peccatum non pertranſiſſet, non omnis homo cum lege peccati, quæ in membris eſt, naſceretur: ſi mors non pertranſiſſet, non omnes homines, &c. morerentur.* Sed quid opus pluribus? Pœnè volumē ex ſolis hac de re teſtimonijs poſſet confici, quorum nonnulla adhuc infrà proferre cogemur. Sed hæc præſenti loco ſatis ſint: ex quibus conſtat, hoc eum velut rem ſibi perſpectiſſimam conſtanter docuiſſe.

Sed quia principia doctrinæ S. Auguſtini non ita paſſim cognita ſunt, vel penetrantur; hinc B factum eſt, vt nonnulli doctrinam iſtam grauibus cēſuris ſatis immodeſtè perſtrinxerint. Auſi Vaſquez in 1.2. Diſp. 130. c. 3. enim ſunt dicere: *Rationem huius peccati ita aſſignare Auguſtinum, vt qui eius ſententiam ſequeretur, ratione facilè conuinci poſſet, vt concederet, nullum eſſe aliud peccatum, quod verè & propriè peccatū eſſet, præter peccatū primi parentis:* idque propter reatum, cuius Auguſtinus mentionem facit. Additque meritò illam ſententiam Scholaſticis non probari: *Ex ea enim,* inquit, *cogimur incidere in ſententiam Pelagij.* In qua cenſura tam inſolenti, vtrum temeritas, an imperitia palmam ferat, planè neſcio. Quid enim magis temerarium dici C poteſt, quàm Auguſtinum, cui ſoli Pelagianæ hæreſis extirpationem Eccleſia hactenus acceptam tulit, illam opinionem docuiſſe, ex qua neceſſe eſt in eandem hæreſim incidamus? Imperitia verò doctrinæ S. Auguſtini tanta in eo paſſim apparet, vt alienis non ſuis oculis illius ſcripta legiſſe videatur. Ex quo factum arbitror, vt cum Acta Concilij Palæſtini contra Pelagium celebrati velut recēter à ſeiunentis proferre vellet, neſciēs laciniam quandam ex libro Auguſtini de peccato originali obtruſerit. Ne verò ſua careret veriſſimilitudine ea, quàm ipſe de ſententiâ Auguſtini cēſuram tulerat, nonnulla loca profert, quibus Auguſtinus ſuam ignorantiam D a Lib. 1. c. 4. fatetur, tum in *a* libris de peccatorū meritis; b Epiſt. 28. tum in *b* Epiſtola ad Hieronymum; tum in *c* Sercmone quodam de verbis Apoſtoli. c Serm. 14. Sed in omnibus iſtis locis Auguſtinus de alia difficultate intelligēda ſatagit, quæ à præſenti diuerſiſſima eſt.

Vt igitur Auguſtinus ab illo opprobrio Pelagianæ hæreſis vindicetur, paulò latiùs declarandum eſt, quid Auguſt. hac in re ſenſerit; ne ſententia minùs penetrata, & à principijs ſuis auulſa diſpliceat. Itaque in primis Auguſtinus, quandocunque concupiſcentiam vel libidinem, quæ eadem Auguſtino ſunt, eſſe peccatum originale tradit, nomine concupiſcentiæ non intelligit ſolam libidinē illam, qua vel obſcœnæ partes corporis excitantur, vel intus ipſe animus ad concubitum accenſus inhiat: ſed omnino omnes cupi- E ditates animi, quibus homo ad peccata propellitur & prouocatur, ſiue illa carne, ſiue ſolo animo peragantur. Phraſim enim Apoſtolicam ſequi Iacob. c. 1. ſolet, qua dicit Iacobus: *Vnuſquiſque tentatur à* Rom. 7. *concupiſcentia ſua.* Et Paulus: *Nam concupiſcentiam neſciebam, niſi lex diceret: Non concupiſces.* Totoque illo capite generatim concupiſcētiam vſurpat, prout motus eius ab Auguſtino deſcri- Lib. de perf. iuſt. c. 6. bitur eſſe *deſiderium peccati.* Vnde ad illum Apoſtoli locum, *Non concupiſces: Aperiſſimum,* in- Lib. de Spir. & litt. c. 4. quit, *ſaluberrimumque præceptum eſt, quod ſi quis impleuerit nullum habebit omninò peccatum. Nam hoc ideo elegit Apoſtolus generale quiddam, quo cuncta complexus eſt, &c. Neque enim nullum peccatum, niſi*

A *concupiſcendo committitur.* Quam concupiſcentiam ita latè ſumptam ipſe trifariam diuidere ſolet, vt omne omninò cupiditatis genus complectatur. Quibus de rebus latiùs alibi dicturi ſumus. Eodē quoque modo libido generatim ab ipſo ſumitur, prout nomen ſonat: *Ea quæ in genitalibus,* inquit, Lib. 14. de Ciuit. c. 15. *libido nominatur: cùm hoc ſit generale vocabulum omnis cupiditatis.* Et mox oſtendit, libidinem vlciſcēdi eſſe iram; habēdi pecuniam eſſe auaritiam; quomodocunq; vincendi eſſe pervicaciam; gloriandi eſſe iactantiam; & ſic de cæteris multarū rerum libidinibus, quarum pleræque nominibus carent. Huius autē generalis libidinis pars quædam eſt illa notiſſima, qua in concubitu animus B vel ſolus, vel cum ipſa etiam carne, ſtimulatur.

Deinde quando Auguſtinus docet libidinem vel concupiſcentiam eſſe peccatum originale, ſic accipit illa, vt ſimul inuoluant reatū, quo anima coram Deo rea eſt: qui reatus per peccati remiſſionem tollitur, quamuis ipſa concupiſcentia remaneat. Ex quo fit, vt reatum illum ipſe conſideret velut id quod formale eſt in peccato originali, concupiſcētiam illam velut materiale. Itaque ſæpiùs dicit, illo reatu ablato concupiſcentiam expiari, non imputari, & ſimilia. Hinc illa Auguſtini paſſim in eius libris repetita: *Huius* Lib. 1. de nup. c. 19. *concupiſcentiæ reatum regeneratio ſola dimittit, quem generatio trahit.* Et inferiùs: *Reſpondemus,* inquit, Lib. 1. de nup. c. 25. C *dimitti concupiſcentiam carnis in baptiſmo, non vt non ſit; ſed vt in peccatum non imputetur: quamuis autem reatu ſuo iam ſoluto, manet tamen, donec,* &c. Quod paulò poſt declarat comparatione peccatorum actualium, quæ quamuis prætereant actu, manent tamen reatu; & in æternum permanent, niſi remittantur: *Sic itaque* inquit, *fieri* Ibid. c. 26. *è contrario poteſt, vt etiam illud maneat actu, prætereat reatu.* Quod paulò antè dixerat: *Illius concupiſcentiæ, quando remittitur, reatus aufertur.* Et multis interiectis addit: *Hæc itaque remiſſio pec-* Cap. 32. *catorum quandiu non fit in prole, ſic ibi eſt lex iſta peccati, vt etiam in peccatum imputetur, id eſt, vt etiam reatus eius cum illa ſit, qui eam teneat æterni ſuppli-* D *cij debitorem.* Et in libris contra Iulianum: *Scientes* Lib. 2. cont. Iul. c. 3. *eius gratia nos ſanari ab iſto concupiſcentiali motu, qui nos ab eius originali reatu, ſpiritali regeneratione ſanante.* Et Paulo pòſt: *Iam procul dubio cernis,* Ibid. c. 5. *atque concedis, eſſe in homine aliquid mali, quod non ipſum, ſed reatus qui ex illo contractus fuerat, auferatur in baptiſmo.* Et paulò antè: *Reatus eiuſdem mali, non quo reum malum eſt, ſed quo reum facit, in* Cap. 4. *quo eſt, ſicut generatione contrahitur, ita niſi regeneratione non ſoluitur.* Similia videre licet libro ſexto contra Iulianum, & alijs multis locis. Ex quibus ſanè perſpicuum eſt, Auguſtinum non exiſtimare, nudam illam concupiſcentiam, ſeu cupiditatem, ſeu libidinem eſſe originale peccatum: ſed concupiſcentiam cum illo reatu, qui bap- E tiſmo tollitur, expiatur, non imputatur, ſoluitur, dimittitur: quibus phraſibus Auguſtinus vti ſolet.

Sed hîc eſt Scriptoris illius Recentioris, de quo ſuprà mētionem fecimus, lapſis offenſionis, & petra ſcandali. Opinatur enim nomine reatus obligationē ad pœnam ſemper intellexiſſe Auguſtinum, nec aliud, inquit, intelligere potuiſſe. Obligatio autem ad pœnam non eſt peccatum; ſed effectus eius. Et hæc eſt cauſa, cur putet Auguſtini ſententiam in Pelagianiſmum incidere; quia veri peccati rationem tollit in paruulis.

Sed ſi Auguſtini ſcripta potius diligenter perſcrutari, quam cenſere maluiſſet, deprehendiſſet fortaſſis, nullam eſſe cauſam tantæ ſeueritatis in

tantum Doctoré. Auguſtinus enim nomine reatus, quando de originali peccato loquitur, id intelligere plerumque ſolet, quod Scholaſtici reatum culpæ vocāt. Nec aliud eſt peccato iam præterito, quàm ipſa culpa, ipſa macula, ipſum peccatū habituale, quo anima culpabilis, maculata, & rea, non pœnæ tantum, ſed peccati manet; ſiue reatus ille ſimul reſpectum implicet ad peccatū aliquod præteritum, ſiue nō implicet. Ipſa enim culpa habitualis, ſeu peccatum habituale eſt ipſe reatus animæ, quo coram Deo culpabilis tū peccati tum pœnæ manet. Hoc autem reatum vocare maluit, quia ille ſonat quodammodo ipſam imputabilitatem ad culpam; ſicut reatus pœnæ imputabilitatem ſeu obligationem ad pœnam: Sed ipſum Auguſtinum ſua ſenſa explicantem audiamus, qui ſatiatiſſimè, & luculentiſſimè ſe ab iſtius cenſuræ temeritate defendit. Nam in iſto ipſo loco, de illo concupiſcentiæ reatu ex profeſſo tractat, ſimulatque remanentis concupiſcentiæ reatum ablatum eſſe dixiſſet, perſpicuis verbis adijcit: *Hoc eſt enim non habere peccatum, reum non eſſe peccato.* Quid clariùs poſtulari poteſt? De concupiſcentia loquitur: de reatu eius diſputat, quem remitti, & auferri docet. Et ne reatum pœnæ quiſquam intelligeret, occurrit ipſe-met aſſerendo, per huiuſmodi remiſſionem hominem non eſſe amplius reum peccati; & ideò non habere peccatum, hoc eſt, non eſſe amplius peccatorem. Quod vt familiari exemplo nobis exponeret, nec vllus relinqueretur cauillationi locus: *Nam*, inquit, *ſi quiſpiam, verbi gratiâ, fecerit adulterium, etiamſi nunquam deinceps faciat, reus eſt adulterij, donec reatus ipſius indulgentiâ remittatur. Habet ergò peccatum, quamuis illud quod admiſit iam non ſit, quia cum tempore quo factum eſt, præteriit. Nam ſi à peccando deſiſtere hoc eſſet non habere peccatum, ſufficeret, vt hoc nos moneret Scriptura*, &c. Non hîc de reatu pœnæ, ſed culpæ ſermonem eſſe, verba ipſa luculentiùs clamant, quàm vt alicuius illuſtrationis vel expoſitionis indigeant. Dicit enim, per huiuſmodi reatus homines eſſe reos, non pœnæ, ſed peccati adulterij; eoque reatu ſublato vel manente, tolli vel manente peccatum. Et adhuc tamen alibi manifeſtius reatum peccati originalis à reatu pœnæ diſtinguit: *Quaſi verò*, inquit, *peccatum, quod nos ex Adam dicimus originaliter trahere, id eſt, reatu eius implicatos, & ob hoc pœnæ obnoxios detineri, vſquam eſſe putarent, niſi in voluntate: quâ voluntate commiſſum eſt, quando diuini præcepti eſt facta tranſgreſſio.* Ecce euidentiſſimè reatum culpæ à reatu pœnæ diſtinctum & ita diſtinctum, vt poſterioris illius cauſa ſit prior: *Reatu peccati implicatos, & ob hoc pœnæ obnoxios.* Et hinc eſt, quod Iulianus, cùm ſenſum Auguſtini de reatu culpæ & pœnæ intelligeret, etiam vtrumque diſtinguit: *Intrauit per vnum hominem peccatum in hunc mundum, & per peccatum mors; quoniam illum & reum, & damnationi mortis perpetuæ deſtinatum mundus aſpexit.* Ecce reatum culpæ ſimul & pœnæ. Et eandem diſtinctionem obſeruans Auguſt. *Hanc mortem, qua omnes morimur*, &c. *non vis ex peccato in omnes feciſſe originaliter tranſitum, ne cogaris fateri, ſimul etiam originaliter tranſiſſe peccatum: ſentis quippe, quàm iniquum ſit ſine merito tranſiſſe ſupplicium.* Et apertiſſimè in Pſalmos, cùm dixiſſet: *Trahitur iniquitas ex Adam: Etiam*, inquit, *ipſum vinculum mortis cum ipſa iniquitate concretum eſt. Nemo naſcitur, niſi trahens pœnam, trahens meritum pœnæ.* Ecce in his locis clariſſimè peccatum ipſum paruulorum ſtatuit eſſe meritum ſupplicij: & propter

Lib. 1. de nupt. c. 20.

Ibid.

Lib. 1. retract. c. 15.

Lib. 2. oper. imperf. cōt. Iul. f. 274.

In Pſal. 50.

A iniquitatem trahi meritum pœnæ: quam doctrinam ſexcenties alijs locis repetit, ſicut infrà ſuis locis dicturi ſumus: vt nemo profectò, niſi prorſus peruicax, aut gloriæ ſuæ de ſuperato quoquo modo Auguſtino, quàm veritatis amantior dubitare queat, quin Auguſtinus culpam, ſeu reatum culpæ paruulorum à reatu pœnæ diſtinctū agnouerit, & vnum alterius cauſam, reatūque culpæ ſupplicij ſecuturi meritum conſtituerit. Hinc eſt igitur, quòd ſæpiſſimè reatum illum concupiſcentiæ, ſiue id, propter quod paruuli ſupplicio digni rei fiunt, talibus epithetis declarauit, qualia in reatum pœnæ non poſſunt vlla veriſimilitudine transferri. B Vocat eum *immunditiam* & *iniquitatem*: *Per hæc*, inquit, *Sacramenta peccati reatus in paruulis ſoluitur: de quo reatu ſcriptum eſt, neminem eſſe mundum, nec ſi vnius diei fuerit vita eius. Vnde eſt & illud in Pſalmis: Ego in iniquitatibus conceptus ſum.* Et in alio eiuſdem argumenti libro: *Per ſucceſſionem tranſeunte in omnes propaginis iniquitate & mortis.* Et in Pſalmos: *Quid eſt, quòd ſe dicit in iniquitate conceptum, niſi quia trahitur iniquitas ex Adam?* Quam ſtatim non pœnam, ſed *meritum pœnæ* nominat. Vocat eum ſexcenties & amplius mortem, & inde mortuos eſſe paruulos: *Tale porrò ac tantum malum, tantùm quia ineſt, quomodo non teneret in morte, & pertraheret in vltimam mortem, niſi eius* (mortis) *vinculum in illo, quæ fit in* C *baptiſmo, remiſſione peccatorum omnium ſolueretur?* Ecce hoc eſt, quod toties alibi dicit, reatum peccati ſolui, mortem ſcilicet animæ, ſeu vinculum mortis ſolui. Et cuius, quæſo mortis, an corporalis, an alicuius reatus pœnæ? Ipſe Auguſtinus dicat: *Propter hoc vinculum mortis mortui reperiuntur infantes, in morte, qua tenebantur omnes, pro quibus mortuus eſt Chriſtus. Vnus enim pro omnibus mortuus, ergò omnes mortui ſunt.* Et in eiſdem libris alibi: *Si pro non poſſet*, (vt peccatum ſeminibus miſeretur) *non eſſet vnde paruulos nondum de corpore egreſſos mortuos diceremus: quia ſi Chriſtus & pro ipſis mortuus eſt, ergò & ipſi mortui ſunt.* D Et inferiùs: Nequis ambigeret, quam mortem intelligeret: *Non habere paruulos vitam, niſi habeāt Chriſtum, Ioannes Euangeliſta teſtatur, dicens in Epiſtola ſua: Qui habet Filium, habet vitam, qui non habet Filium, vitam non habet. Meritò ergò intelliguntur mortui, qui non habent vitam, pro quibus eſt Chriſtus mortuus, vt habeant.* Neſcio quid apertiùs de morte paruulorū dici queat. Mortuos enim eſſe docet, quia non habent in ſe vitam, id eſt, Filium Dei, hoc eſt, Deum; qui ſecundū perpetuā Auguſtini doctrinam reſpectu animæ eſt vita eius: *Dico tibi anima*, inquit, *quoniam Deus tuus etiam tibi vita eſt.* Vnde & generalis eius ſententia eſt; *Peccatum mors eſt animæ.* Et alibi: *Quam* (mortem corporis) *volunt Adam peccando meruiſſe; ſed animæ, quæ in ipſo peccato ſit.* E Vocat illum reatum etiam *pollutionem*: quo vocabulo nihil iſte ipſe recentior Scriptor efficacius inuenire potuit, vt veram peccati maculam nobis exprimeret. Docet enim eam non eſſe aliud, quàm denominationem rationis, qua aliquis denominatus pollutus & peccator, ab actu præterito non retractato. Hoc eſt, eſſe figmentum quoddam mentis, quo tamen aliquis reuera manet pollutus atque peccator. Quid enim eſt denominatio rationis, niſi figmentum rationis? Cuiuſmodi præſtigijs ſubtilitatis vtrum non omne peccatum euaneſcat in fumos ipſe viderit. Certè Auguſtinus veram peccati originalis pollutionem agnoſcit; ſed longè ſolidiùs, quàm in tali rationis denominatione fundatam: *Nec libidinis*, inquit, *tabo polluuntur, qui*

libidine

Lib. de pec. merit. c. 24.

Lib. 2. c. vlt.

In Pſal. 50.

6. cont. Iul. c. 15.

Lib. 6. c. 9.

10. confeſſ. c. 6. & 20. & alibi.

Tract. 49. in Ioann.

Lib. 1. de pec. merit. c. 9.

Lib. 4. cont. Iul. c. 8.

In 1. 2. Diſp. 139. c. 3.

libidine benè vtuntur: quamuis generet libidinis tabe pollutos, & ideò regenerandos. Vbi libidini pollutionem in paruulis coniunctam eſſe, non in parentibus baptiſatis; & propter talem pollutionem regenerandos eſſe, perſpicuè profitetur. Et in libris de Ciuitate Dei: *Propterea nobis per mediatorem præſtita eſt gratia, vt polluti carne peccati carnis peccati ſimilitudine mundaremur.* Denique non obſcurè vocat reatum illum *auerſionem à Deo,* quando paruulos à Deo auerſos eſſe conſtituit: *Quomodo dicturus erat eum* (paruulum) *renuntiare diabolo, cuius in eo nihil eſſet? Quomodo conuerti ad Deum, à quo non eſſet auerſus?* Cùm igitur Auguſtinus peccato paruulorum originali, hoc eſt, concupiſcentiæ, quam ſemper eorum peccatum nuncupat, *auerſionem, pollutionem, mortem animæ, iniquitatem, immunditiam* conjunctam eſſe fateatur: eaque omnia cum reatu, quem ipſe prædicat, ablato tollantur, eoque manente maneant, neque vllo modo debitum pœnæ, ſed peccatum & culpam præ ſe ferant; perſpicuum eſt, illum reatum concupiſcentiæ eſſe aliquid à reatu pœnæ longè diuerſum, eoque prius: propter quod debito pœnæ, ſeu æternæ damnationis obſtricti ſunt.

Lib.10.c.1.

Lib.1.de pec meritis c.34.

CAPVT II.

SOLVITVR LOCVS DIFFICILIS *Auguſtini ex libro ſexto contra Iulianum.*

SED vnus eſt Auguſtini locus, qui contra doctrinam iſtam opponi poteſt, vt oſtendatur, eum per reatum concupiſcentiæ nihil aliud niſi reatum pœnæ intellexiſſe. Nam libro ſexto contra Iulianum dicit, reatum illum reſpectu hominis; qui ſe peccaſſe non meminit, non eſſe in animo ipſius, ſed *in occultis legibus Dei, quæ conſcriptæ ſunt, quodammodo in mentibus Angelorum, vt nulla ſit iniquitas impunita, niſi quam ſanguis mediatoris expiauerit: cuius ſigno crucis conſecratur vnda baptiſmatis, vt eâ diluatur reatus, tanquam in Chirographo ſcriptus in notitia ſpiritaliū poteſtatum, per quas pœna exigitur peccatorum.* Quibus verbis quia ſignificat, reatum illum non eſſe in animo, ſed in mentibus Angelorum, per quos pœna exigenda eſt peccatorum, videtur reatum pœnæ nomine reatus intelligere. Nam iſte locus eſt, qui recentiorem illum ſcriptorem in eam Auguſtinus cenſuram præcipitauit.

Lib.6.cont. c.19.

Reſpondeo igitur primò, aliquibus viſum eſſe, quod Auguſtinus de reatu pœnæ loquatur: non quaſi alium reatum non agnouerit, qui iſtius origo & veluti baſis eſt, ſed quia per reatum pœnæ tanquam vulgo notiorem, magiſque intellectu facilem, rem obſcuram illuſtrare maluerit. Perfacile enim intelligitur, peccato tranſacto dignitatem pœnæ eſſe reliquam: quo verò pacto peccati reatus ipſo peccato jam præterito maneat, non ita cuiuis obuium eſt: cùm etiamnum difficultas iſta doctiſſimorum fatiget ingenia. Solutio facilis eſt, & fortaſſis vera.

Vt verum tamen fatear, difficulter mihi perſuaſerim, hanc diui Auguſtini ſententiam eſſe. Nam in ipſo iſto capite, ex quo locus ille auulſus eſt, luculentiſſimè tam ipſe, quàm Iulianus, de reatu peccati ſeu culpæ diſſerunt. Iulianus enim propter illa Auguſtini verba, quibus dixerat, concupiſcentiam *manere actu, præteriſſe reatu,* velut ea reprehendens dicit, contrarium in peccatis habere locum: nempe, vt prætereant actu, reatu

A verò maneant. Hoc autem eum de reatu culpæ nō pœnæ intelligere, apertiſſimè declarat, quando dicit: *Poteſt, donec conſequatur veniam, primi impietate commiſſi: & manet reatus, actione finita.* Quid eſt enim impietas commiſſi, niſi reatus culpæ, quæ commiſſa eſt? Vnde mox *reatum abſcedere,* idem eſſe dicit, quod *liberum à profanitate videri.* Quod ſane nihil aliud eſt, quàm liberum ab ipſa profanitatis culpa videri. Nec Auguſtinus hoc reprehendit, ſed potiùs probat, cùm dicit: *Hoc de ſacrificio idolis oblato veriſſimè dicis, actus eſt enim, qui opere ipſo peragitur, & non erit, & ſi iterum fit, alterum fit.* IMPIETAS *verò ipſa, quâ hæc fiunt, tamdiu manet, donec idolis renuncietur, & credatur in*
B *Deum.* Quid eſt enim, *impietatem* manere, niſi reatum culpæ manere? Vnde paulò inferius id quod dixerat, impietatem immolationis manere, alijs verbis dicit; *Manet tamen reatus eius, donec in lauacro, &c.* Quæ cum apertè de reatu culpæ ab vtroque intelligantur, etiam de reatu culpæ intelligi debet, id quod de reatu concupiſcentiæ dicit propter quem explicandum illa de peccati actualis reatu permanente ſimilitudo prolata fuerat.

Apud Aug. libro 6.cōt. Iul.c. 19.

Ibid.

Sed quia Iulianus dixerat, reatum illum, ſeu impietatem, qua premebatur is qui idolis immolauerat, *remanere in illius conſcientia qui deliquit, donec dimittatur;* per tranſennam reprehendit Iulianum Auguſtinus, eo quod inde ſequeretur,
C non ſupereſſe amplius illum reatum, ſi quis peccati oblitus, nullâ amplius eius conſcientia vexaretur: cùm tamen eum permanere, certum ſit, donec remittatur. Vnde concludit, non eum in corpore, non in conſcientia, quia oblita eſt; ſed permanere in legibus Dei ſcriptis in mentibus Angelorum. Quæ Auguſtini diſputatio & reſolutio vt rectè intelligatur, notandum eſt, Auguſtinum ita ſæpè ſolitum eſſe loqui, vt *in conſcientia,* & *in memoria* & *in animo* eſſe dicat, quod in eius cognitione verſatur. Quo loquendi modo nos dicere ſolemus, objecta eſſe in intellectu, vel
D in voluntate objectiuè. Hinc eſt, quòd Auguſtinus in libris contra Fauſtum prorſus ſimiliter dicit, ſententiam ſeu rem veram eſſe in animo noſtro; ſed ſi obliuiſcamur eius eſſe in ipſa veritate: *Quod ſi quæras,* inquit, *vbi ſit hæc vera ſententia,* (nempe, qua res aliqua quæ non eſt, dicitur fuiſſe, ſiue propoſitio aliqua obiectiua de re præterita) *primùs inuenitur in animo noſtro, cum id verum* (tanquam obiectum) *ſcimus & dicimus. Sed ſi & de animo noſtro ablata fuerat, cùm id quod ſcimus obliti fuerimus, manebit in ipſa veritate. Semper enim verum erit, fuiſſe illud, quod erat, & non eſt, &c.* Vbi rem intellectam eodem modo dicit in animo eſſe, cùm ſcitur; in veritate verò, ſeu in legibus veri-
E tatis, quando eius obliuiſcimur. Hinc eſt, quod in libris de Trinitate docet, mentem & notitiam eſſe in amore quo quis amat mentem & notitiam, & amorem eſſe in notitia, qua quis nouit amorem: nempe tanquam objecta in actibus, qui circa illa verſantur: quomodo & amor in ſeipſo eſt, cùm ſe amat: *Mens,* inquit, *quæ ſe nouit & amat, in amore & notitia ſua eſt: & amor amantis mentis, ſeſeque ſcientis in mente notitiaque eius eſt: & notitia mentis ſe ſcientis & amantis in mente atque in amore eius eſt; quia ſcientem ſe amat, & amantem ſe nouit.* Et rurſum paulò inferiùs: *Mens quæ ſe nouit & amat, cum ſua notitia eſt in amore, & cum ſuo amore in notitia.* Quibus ſimilia in eodem capite aliquoties repetita videre licet. Hunc ergo loquendi modum etiam hic obſeruauit Auguſtinus, vt in animo id eſſe dicat, quod in eius memoria eſt: idque eo congruentiùs, quod per

Lib.16. cōt. Fauſt.c.5.

Lib.9. de Trinit.c.5.

G iiij

Iuliani verba ita loqui coactus fuerit. Nam ipſe A dixerat, præteriti peccati *reatum manere in illius conſcientia, qui deliquit*. In conſcientia autem manere non eſt aliud, maximè phraſi Auguſtini & Iuliani, quàm hominem eſſe conſcium delicti ſui, eoque ſtimulari. Nam iuxta illum ſenſum ſtatim ex eius verbis concludit Auguſtinus: *Ergo in ſubjecto eſt* reatus ille, *hoc eſt, in animo eius, qui deliquiſſe ſe meminit, & ſcrupulo angitur conſcientiæ.* Quaſi in conſcientia, & in animo eſſe reatum, non ſit aliud, quàm meminiſſe delicti ſui. Ex quo eodem ſenſu fluit; quòd Iulianus dicit, Auguſtinum *paruulis conſcientiam*, nempe peccati, *ſine ſcientia aſſcribere*: Et Auguſtinus reſpondet; *In paruulis, nec ſcientiam eſſe, nec conſcientiam.* Sed quid iſta omnia magis ad reatum pœnæ, quàm culpæ faciunt? Nam ſubjectiuè non minus reatus pœnæ, quàm culpæ in animo manet, etiamſi B non amplius ſe deliquiſſe meminerit. Quapropter non aliud iſto loco vult Auguſtinus, quàm reatum culpæ præteritæ manere quidem obiectiuè in conſcientia delinquentis, vt Iulianus dixerat, quamdiu ſe deliquiſſe meminit; ſed ſi oblitus fuerit, manere in occultis legibus Dei, ſeu in ipſa æterna incommutabili veritate ſcripta quodammodo in mentibus Angelorum, id eſt, quam mentes Angelorum intuendo cognoſcunt: in qua vident, *nullam impietatem*, id eſt, nullum peccati reatum impunitum eſſe debere, niſi quem ſanguis mediatoris expiauerit. Et quia mens Angelorum quaſi charta eſt, in qua veritas illa ſcribitur, idcirco non *hanc reatum*, vt perperam ille ſcriptor C dicit; ſed ipſas mentes, ſeu ipſam *notitiam* Angelorum *chirographum* vocat, in quo, velut objectum in notitia ſeu innoſcente, reatus ille ſcriptus eſt: *vt diluatur reatus tanquam in chirographo ſcriptus in notitia ſpiritualium poteſtatum, per quas pœna exigitur peccatorum.* Sed iſta omnia rectiſſimè de reatu culpæ intelliguntur: nam & illæ non minùs quàm reatus pœnæ in Angelorum notitia ſcriptus manere debet, vt ſciant, de quibus pœna ſit exigenda; nempe de illis, qui culpæ rei ſunt. Nam quo pacto in eorum mentibus ſcribi poteſt, *vt nulla ſit iniquitas impunita*, ſi non in eorum mentibus etiam iniquitas ipſa, quæ non debet eſſe impunita, ſcribatur? Et quid eſt iſta *iniquitas*, niſi ipſa D culpa ſeu reatus culpæ, qui ex mente hominis, non amplius memoris ſe peccaſſe, deletus eſt. Ex quibus manifeſtum eſt, totam iſtam diſputationem Iuliani & Auguſtini longè rectius de reatu culpæ, quàm pœnæ accipi; vtpote quem *impietatem commiſſi, & iniquitatem*, peccato ſcilicet præterito, permanentem vocant: Nec vllo pacto ex ea poſſe confici, quod Auguſtinus nullum reatum niſi pœnæ in illo reatu concupiſcentiæ, cum qua proles naſcitur, intellexerit.

Lib. 5. cont. Iul. aug.

Lib. 5. cont. Iul. c.

Ibid.

CAPVT III.

QVO PACTO REATVS SIT ex concupiſcentia, latè ex Auguſtino. Cur ea phraſi tam libenter vtatur.

EX eis, quæ capite primo dicta ſunt, ſatis ſuperque liquet, Auguſtinum nullo modo quicquam eorum latuiſſe, in quibus plerique recentiores formalem habitualis peccati, ſeu originalis peccati, quod habituali ſimile eſt, rationem collocant. Nam ſiue dixeris, eſſe priuationem originalis iuſtitiæ, ſiue ſeparationem à A Deo; quid aliud eſt *mors animæ*, qua paruulos mortuos eſſe ſexcenties Auguſtinus docet? Siue priuationem nitoris ac pulchritudinis; quid eſt aliud *immunditia*? Siue pollutionem ex qua peccator dicitur? quid eſt aliud *libidine eſſe pollutos*, vt regenerationis indigeant? Siue diſſonantiam animi habitualem à lege; quid eſt aliud *iniquitas*, quam ipſe ſæpiùs prædicat? Siue *auerſionem à Deo*; quid eſt aliud id quod ipſe dicit, paruulum non poſſe conuerti ad Deum, *à quo non eſſet auerſus*? Iſta quippe omnia, & alia plura, de quibus magno conatu in Scholis diſputant, non tantùm in originali peccato, ſed in omni omnino peccato ita coniuncta ſunt, vt ſola rationis conſideratione ſeparentur. Cùm enim peccatum non ſit aliud, juxta perpetuam Auguſtini doctrinam, niſi voluntas mala, hoc eſt, motus, quo voluntas ab in-B commutabili bono ad commutabile, ſeu à creatore ad creaturam deficit: ex hoc ipſo vnico defectu voluntatis oritur, vt quatenus ab illo bono deficit, quod vnicum creaturæ rationalis bonum eſt, & regula, & lex & vita, & pulchritudo, & lumen, conſequenter ſit ibi *auerſio*, qua mens à Deo auertitur: & *malitia*, quia vero, & ſolo, & vnico ſuo bono exuitur: & *iniquitas*, quia Deo tanquam æternæ veritati & legi diſſonat: & *mors*, quia vera & vnica animæ vita tollitur: & *defectus nitoris*, quia vera pulchritudo eius abſcedit: & *tenebræ*, quia lumen eius extinguitur: & *iniuſtitia*, quia Deo ſeu dilectione Dei, quæ vera & ſola eius iuſtitia eſt, deſtituitur. Quatenus verò non auer-C titur anima, neque auerti à Deo poteſt, niſi ad aliud, quod Deo inferius & ignobilius eſt, amore conuertatur, hinc fit, vt quemadmodum corpus corporis vilioris contactu ſordeſcit, polluitur, & maculatur: ita in eodem illo contactu amoris quo anima creaturis fruitur, & fruẽdo inhæret & immergitur, & actu etiam tranſeunte habitualiter immerſa manet, ſit eius macula, ſit immunditia, ſit pollutio, ſint ſordes, quæ nullâ poſſunt vel creaturæ vel creatoris poteſtate dilui; niſi ad Deum viuum & verum, qui ſolus vita, & lumen, & pulchritudo, & mundities eius eſt, infuſa ſpirituali dilectione retorqueatur. Et hæc eſt cauſa, cur iſtis omnibus, quorum vnum ab al-D tero in peccato ſeparari nequit, promiſcuè in explicanda peccati originalis & cuiuſuis peccati ratione vtatur Auguſtinus: de quibus fortè majori ſubtilitate, quàm vtilitate in Scholis dimicando tempus terunt.

Quæ cùm ita ſint, & nihil eorum non viderit Auguſtinus, quæ nunc ad explicandam peccati originalis naturam proferuntur, ſiue priuatiuum aliquid ſonet, reſpectu boni incommutabilis, quo priuatur anima; ſiue poſitiuum reſpectu commutabilis quò conuertitur, meritò miretur aliquis, quid cauſæ ſit, cur tam libenter inculcet, nihil aliud eſſe originale peccatum niſi concupiſcen-E tiam, quatenus animam reatui ſuo obnoxiam tenet.

Reſpondeo cauſam eſſe, quia ſolitâ ſuâ profunditate ipſam primam radicem tangere voluit ex qua naſcitur, vt anima paruulorum, quamuis à Deo bono condita, ab eodẽ tamen Deo ſuo auerſa, & per hoc iniqua, iniuſta, mortua, & conſequenter immunda, & polluta proferatur. Quam Auguſtini doctrinam vt aliquis intelligat, ſcire debet nihil aliud eſſe apud Auguſtinum, creaturæ rationalis bonitatem, ſanctitatem, iuſtitiam, ac rectitudinem, niſi *charitatem*, hoc eſt, vt ipſe loquitur, *diuino amore ardentiſſimam voluntatem*: quam alibi ſæpiſſimè nihil aliud vocat, niſi *bonam* voluntatem,

Lib. de gra. & lib. arbit. c. 17.

voluntatem; vt ſuprà declarauimus. Voluntas quippe phraſi Auguſtini & latinè loquentium illud ipſum eſt, quod nos in Scholis dicimus volitionem, ſeu propoſitum voluntatis, ſiue actuale cum actu volumus, ſiue habituale, quod etiam in dormiẽtibus manet. Et hoc eſt charitas, ſeu dilectio, per quam fit, vt mens ab omnibus creaturis auulſa dilectione velut vinculo quodam alligetur ſoli Deo, & etiam dum non cogitat, ad eum habituali animi propoſito conuerſa & ei affixa permanet, & per hujuſmodi æterni luminis, & bonitatis, & iuſtitiæ, & ſanctitatis, & rectitudinis participationem, & inhabitationem luminoſa, & bona, & iuſta, & ſancta, & recta efficitur. Hoc vinculum inter animam ac Deum æternum & vnicũ bonũ ſuũ nunquam rũpitur, niſi anima voluntatem ab illo bono ſponte ſua propriæque arbitrio libertatis auerterit: neque voluntatem ab eo auertere poteſt, niſi eam ad aliud conuertendo. Quò autẽ à ſummo bono conuertet eam, niſi ad id, quod minus eſt, hoc èſt, à creatore ad creaturam? Dilectio quippe creatoris niſi creaturæ dilectione nunquam pellitur. Sic ergo & Angelus & primus homo lapſi ſunt, dum quibus illud ſupremum & vnicum bonum cui voluntate jungebantur, placere debuerat, ſibiipſis aliâ peruerſâ voluntate priori bonæ volũtati ſeu diuino amori capitaliter inimicâ placuêre. Sed non ſicut ſpõte ſua deorſũ magna facilitate lapſi ſunt, ita & ſponte ſimili facilitate ſurgere, ſeu ſurſum ire potuerunt, & volũtatem à ſemetipſis in creatorem flectere & erigere. Voluntas enim illa mala quaſi ex altiſſimo loco tanto impetu in ſemetipſam lapſa eſt, vt veſtigium quoddam ſibi ſimile animo ſibi placenti impreſſerit, & impreſſum reliquerit: quo effectum eſt, vt id quod antea ſibi amplectendum, & amandum, fruẽdumque ſummâ arbitrij libertate delegerat, id poſtea perſeueranter libeat, ac libendo placeat, atq; ita libeat atque placeat, vt ei amplius diſplicere nõ poſſit. Hoc eſt ipſiſſimũ iſtud malum decantatæ illius *libidinis*, ſeu *concupiſcentiæ* generaliter ſũptæ; illa pœna peccati; illa plaga veſtigiumq; peccati; illa illecebra fomeſque peccati; illa inobedientia nõ tantum corporis, ſed & ipſius animi ex nobiſmetipſis aduerſus nos ipſos inobedientia iuſtiſſimo reciprocatu inobedietibus reddita. Per hãc libidinẽ ſeu concupiſcentiam factũ eſt, vt voluntas hominis firmiſſimè cum objecto, quod malè placuerat, hoc eſt, cum ſemetipſa veluti viſco quodã colligata ſit, & ita ſub illo peruerſo ſui amore ſubjugata ſeruiat, vt nullâ poſſit vel ſua vel cujuſquam hominis vel Angelorum poteſtate, ſed ſola Dei gratia liberari. Nam loco delectationis libidinoſæ, quæ voluntatẽ ſub ſe captiuã ac ſeruam tenet, Deus aliam delectationem cæleſtem inſerit, per quam fit, vt rupto illo libidinis ſeu concupiſcentiæ vinculo apex ille voluntatis ab eius captiuitate erutus, rurſum caput exſerat, & affigatur Deo; vt ita per gratiam aliqua ex parte liberatus, cum ea libidine, quæ tunc perdito imperiò velut mortua adhuc ſupereſt, eâdẽ gratiâ juuante prælietur. Hæc igitur liberatio voluntatis ab illo libidinis dominantis jugo, quam ſibi ipſa ſuâ libertate peperit, niſi per gratiam fiat, in æternum libidini ſeruiet; quia in æternum ita ad creaturam, hoc eſt, ad ſeipſam cõuerſa per illam libidinem ſeu concupiſcentiam detinebitur, ſicut fuit, quando primùm eo ſeſe ſine libidine peccando conuertebat. Nam ſtabiliter libere, ſeu concupiſcere id quod aliquis antè voluit, nõ eſt aliud, quàm ſtabiliter velle: ſed ſine libertatis

A vſu; id eſt, ſtabiliter & delectabiliter trahi & inclinari vt liberè velis; cujuſmodi velle non liberum eſt quoddam pondus, ſeu gluten, & viſcum, quo velle liberum volũtatis imperioſè allicitur, trahitur, capitur, poſſidetur; & ita poſſidetur, vt apex voluntatis, cujus eſt liberè velle & nolle, ex illo viſco nullo pacto propria poteſtate erui poſſit. Hic fuit igitur ſtatus primi hominis, poſtquam à Deo in creaturã ſuâ libertate lapſus eſt: quæ ſuis locis ex Auguſtino fusè declaranda ſunt: hic enim, de multitudine autoritatum importuni ſimus, magis ſupponi, quàm probari debent. Quapropter qualis Adam fuit, poſt quã

B peccatum perpetrauerat, hoc eſt, libidini ſeu concupiſcentiæ peccandi mente ſubditus, talem & prolem neceſſariò genuit. Nam vt optimè Auguſtinus: *Vt meliores gigneret, quam ipſe eſſet, non erat æquitatis*: nec aliam giguere vllo pacto potuit, niſi Deus leges naturæ, quas animalium propagationi ſtatuit, perturbaret. Nam in ea ſtabiliter fixéque conſtitutum eſſe, experientiâ deprehendimus, vt animal generet ſimile ſibi, imo vt nulla cauſa effectũ proferat, à quo perfectione ſuperetur. Vnde neceſſe fuit, vt ſi Adam, cùm filium gigneret, concupiſcentiam animo & membris ex peccato relictam & in naturam quodammodo verſam gereret, filius eandem concupiſcentiam traheret. Quod ſi concupiſcentiam pro-

C les ex parente ſuſcipit, ergo neceſſariò mentis apicem, cui velle & nolle, conſentire ac diſſentire datum eſt, eidem ponderi ſubjectam & captiuam gerit. Si enim pondus illud concupiſcentiæ deorſum ad creaturas trahẽs ineſt animo, alterum omnino neceſſarium eſt, vt vel mens libidini inferior & ſubiecta ſeruiat, vel libidine ſuperior ei ſubiectæ dominetur. Poſtremũ illud eſt ipſiſſimus effectus diuinæ gratiæ, ſiue actualis cùm hominis animũ à terrenis delectationibus expeditum actu ipſo retorquet in Deum, ſiue habitualis, cùm charitas diffunditur in cordibus hominum ſiue paruulorum, ſiue majorum, & nos habitualiter ad Deum conuerſos facit. Quæ gra-

D tia ſi defuerit, animum à Deo auerſum eſſe neceſſarium eſt: & ſi auerſus eſt à Deo conuerſus, igitur eſt, & pronus in creaturam. Quæ pronitas & conuerſio non alio ex capite in paruulis eſt, niſi per iſtud concupiſcentiæ pondus, quod in eorum membra atque animos transfuſum eſt. Hoc enim libidinoſum animi vinculum, vt diximus, talis naturæ eſt, vt niſi gratiæ cæleſtis, hoc eſt, diuinæ charitatis habitualis infuſione ab ea animus liberetur, & conuertatur in Deum, eumdẽ animũ neceſſariò in creaturam depreſſum teneat. Qui ſtatus animi nõ ante apparet in paruulis quàm ad annos ratione vtẽtis ætatis venerint. Tunc enim animus libidinibus cæcus, ad amanda ſola vana

E & noxia diſtortus apparet, vſque adeo, vt niſi eis diuina gratia illuxerit, ne quidem vnũ actum efficere queant, qui non alicuius terrenæ cupiditatis inſtinctu appetatur, & colore tingatur. Hinc Auguſtinus: *Peccatum originale* (ſcilicet concupiſcentia) *ineſt quidem naſcentibus, dum incipit apparere, quando eſt inſipientibus neceſſaria ſapientia, & mala concupiſcentibus continentia*. Et alibi: *Humana natura, quæ, iacet in paruulis, &c. quemadmodum prius proferat inſipientiæ quàm ſapientiæ fructus videtis, & radicis eius vitium videre non vultis, aut videtis, quod prius eſt, & negatis*. Operantur enim ex habituali animi conſtitutione in qua nati ſunt: quam quis dubitet eſſe peſſimam, cùm eos ad omnia vitia, quorum ætas iſta capax fuerit, inſtigando compellat.

Lib. 3. de lib. arbit. c. 20.

Lib. 1. cont. Iul. op. imp. c. 42.

Lib. 5. cont. Iul. c. 4.

Quapropter juxta illa, quæ iam diximus, cùm Auguſtinus peccatum originale in paruulis vel *auerſionem*, vel *mortem animæ*, vel *iniquitatem*, vel *iniuſtitiam*, vel *malitiam*, vel *tenebras* vocat, conſiderat illud ea ea parte, qua mens per illud charitate, hoc eſt iuſtitiâ, & conſequenter ipſo Deo exuta eſt, & ab eo refuga & auerſa manet. Cùm verò illud concupiſcētiam cum reatu nominat, ſpectat radicem primam ex qua naſcitur, vt mēs auerſa, & mortua, & iniqua, & injuſta tenebroſa fiat. Hoc enim nullo modo fieret, niſi cum libidine, ſeu cum concupiſcētia animum ſibi ſubditum poſſidente naſceretur. Et hæc poſſeſſio & ſubjectio mentis ſub pondere & jugo concupiſcentiæ, per quod à Deo auerſa eſt, eſt ipſe reatus concupiſcentiæ, quem Auguſtinus prædicat. Iſta eſt enim tota malitia, ratione cujus paruulus, quatenus ex parentum peccato talis naſcitur, ſub diaboli poteſtate vinculo peccati ac dānationis obſtrictus eſt. Sub illo quippe libidinis jugo ex parentum delicto poſitus, non poteſt eſſe niſi auerſus à Deo; & auerſus non poteſt eſſe niſi peccati reus, Ex quo patet, quàm profunda conſideratione Auguſtinus primam mali originem inſinuare conatus ſit, propter quam proles peccato implicata procreetur.

Hinc eſt igitur, quòd Auguſtinus teſtetur, paruulos carni, hoc eſt, carnali ſeu carnalium terrenarumque rerum concupiſcentiæ ſubditos C eſſe: *In qua (natura) pœnali ex illius damnati pœnâ & mortales; & ignari; & carni ſubditi naſcimur: iuxta quem modum dicit Apoſtolus: fuimus enim & nos naturaliter filij iræ.* Vbi quod dicit *carni ſubditi*, Propter difficultatem ſeu concupiſcentiam dicit, ſub qua animus (qui videlicet ſolus concupiſcentiæ, & carni, totique mundo, quando iuſtus eſt, dominatur) ante iuſtitiam, captiuus jacet, & in prouectu juſtitiæ cruciatu ſuperandi iſtius vinculi ac difficultatis affligitur. Nam quemadmodum primus parens libidini per peccatum ſubjugatus fuerat, dicente Auguſtino: *Cui libidini ſubiugauerat ille, diabolus, quos ceperat, vt quicquid inde naſceretur, tanquam* D *ſuæ arboris* (id eſt libidinis,) *fructus, praua quidem habendi cupiditate: ſed tamen non iniquo poſſidendi iure retineret*: ita eodem Doctore præcinente, vt meliores gigneret quàm ipſe eſſet non erat æquitatis. Ex quo fit, vt ſicut ipſe peccando liberè, peccato, id eſt libidini ſubſequenti captiuus & ſeruus factus eſt; dicente Apoſtolo, & interpretante in hunc modum Auguſtino. *A quo quis deuictus eſt, huic & ſeruus addictus eſt*; Ita neceſſe erat, niſi pœnalis naturæ curſum impediret Deus, vt proles eidem libidini ſubdita, & per hoc principi peccatorum diabolo captiua naſceretur. Nam vt idem dicit: *Propter libidinem rectè dicitur diabolus princeps mundi*, hoc eſt E peccatorum: *Nam ſcimus, quod mundum Deus fecerit.* Per illam quippe etiam paruulos poſſidet, & niſi ſe interponat Deus, poſtea majores factos *regit ad arbitrium ſuum.*

Lib. 3. de lib. arb. c. 18.

Ibid. c. 20.

Cap. 20.

Lib. 2. operis imperf. cōt. Iul. f. 238.

Epiſt. 107.

Hinc eſt quod non tantum *carni ſubditos*, ſed & ſeruitutis vinculo aſtrictos naſci paruulos, frequentibus teſtimonijs doceat. Seruitus autem & libertas apud Auguſtinum ſemper arbitrium reſpicit, quod neceſſariò vel Deo, ſiue actu, ſiue permanenti conſtitutione ſeruit, vt ſit liberum, vel concupiſcentiæ, vt ſit ſub diabolo concupiſcentiæ plantatore captiuum. Nam vt ipſe dicit: *Nondum adiutus gratia carnalibus vincitur concupiſcentijs.* Sic ergo de paruulis loquitur: *Dæmon Adamum ſeduxit; & ſeruum fecit, & cœpit*

In fragm.

A *nos tanquam vernaculos poſſidere.* Et in opere imperfecto contra Julianum, vbi ex profeſſo de ſeruitute peccati, hoc eſt, de concupiſcentia diſputat, quam Apoſtolico more peccatum vocare ſolet; *Sunt* inquit, *ſerui peccati originales, qui peccatum non faciunt, & ab hoc vinculo ſeruitutis regeneratione ſoluuntur.* Quod magis paulo antè explicuerat: *Fides Catholica bonam creaturam non ſub aliena ſubſtantia*, (vt Manichæi) *ſed ſub peccato ſuo ream dicit ſeruiliter detineri.* Et in libris de nuptijs & concupiſcentia, cùm præmiſiſſet: *Non liberum negamus arbitrium*, vt intelligeremus videlicet ipſum de ſeruitute & libertate arbitrij loqui, ſtatim adijcit: *Sed ſi vos filius liberauerit, ait veritas, tunc verè liberi eritis. Hunc vos inuidetis liberatorem, quibus captiuis vanam tribuitis libertatem. A quo enim quis deuictus eſt, ſicut docet Scriptura, huic ſeruus addictus eſt, Nec quiſquam, niſi per gratiam liberatoris, iſto ſoluitur vinculo ſeruitutis à quo eſt hominum nullus immunis: per vnum quippe hominem peccatum intrauit in mundum, &c.* Ecce perſpicuis verbis dicit ſe de libertate arbitrij loqui: & tamen omnem hominem eſſe liberandum, vanam captiuis, id eſt, non liberis tribui libertatem; omnem hominē tanquam deuictum etiam ſeruituti eſſe victoris addictum; ab eoque vinculo ſeruitutis neminem niſi liberatoris gratia eſſe liberandum, cuiuſmodi phraſibus quotquot Auguſtinum intelligunt nihil aliud ſignificatum eſſe intelligunt, quam omnem hominem etiam paruulos ſub concupiſcentia, quam ipſe perpetuò peccatum vocat, eſſe mente captiuos, vſque adeo vt ab illo vinculo ſeruitutis, qua voluntas ſub concupiſcentiæ preſſa pondere, & captiua detinetur, ne poſtea in Deum euolet, ſolâ Dei gratiâ poſſit abſolui: qua gratia non ſubueniente quid ſunt homines niſi quod ait Apoſtolus Petrus, *Velut muta animalia procreata naturaliter in captiuitate & interitu.* Hoc ergo eſt illud vinculum voluntatis humanæ, cum quo à Deo ſuo, hoc eſt, à veritate auerſa naſcitur; quod Auguſtinus ſubinde vinculum mortis vocat, alicubi vinculum concupiſcentiæ. *Tale porro actum magnum*, inquit, *malum tantùm quia ineſt* (mentem ſcilicet ſub ſe captiuam & conſequēter auerſam à Deo detinendo) *quomodo non teneret in morte, & pertraheret in vltimam mortem, niſi & eius vinculum illa, quæ fit in baptiſmo, remiſſione peccatorum omnium ſolueretur?* Et iterum idem inculcans: *Propter hoc enim vinculum, quod connectitur ex primo Adam nec ſolui poteſt, niſi in ſecundo Adam, propter hoc suum vinculum mortis mortui reperiuntur infantes, non iſta morte notiſſima, &c.* Et aliquanto poſt: *Vt ab eo, quo erant vinculo eius* (concupiſcentiæ) *obnoxij, liberatos ſe eſſe cognoſcerent.* Et in pſalmos, cum illum tractaret locum: *Ecce in iniquita-* E *tibus conceptus ſum*; ita loquitur: *Dauid attendit omnium vincula, propaginem mortis conſiderauit, originem iniquitatis aduertit.* Et mox: *Trahitur iniquitas ex Adam, etiam ipſum vinculum mortis cum ipſa iniquitate concretum eſt.* Vbi pulcherrimè vinculum mortis concupiſcentiam, ipſam verò animæ mortem iniquitatem vocat, vt ita mortem animæ ab eius vinculo, vnde iniquitas naſcitur, ſubtili conſideratione diſtingueret. Et ne quis aliud vinculum mortis, quàm concupiſcentiam ſuſpicaretur, ſtatim quaſi exponendo ſubjungit, *Præter hoc vinculū concupiſcentiæ carnalis natus eſt Chriſtus, ſine maſculo, ex Virgine, &c.* Hoc ergo vinculum concupiſcentiæ, hoc vinculum mortis, hoc tantum malum, *tantùm quia ineſt*, vt paulò antè dixit, *tenet in morte.* Et quid eſt tenet in morte, niſi teneat auerſam

Tom. 10. f. 623. Col. 4.

Lib. 1. f. 298.

Fol. 294.

Lib. 2. c. 3. de nupt.

2. Petr. 2.

Lib. 6. cont. Iul. c. 15.

Ibid.

Cap. 16.

In Pſal. 50.

auerſam à Deo? Illa quippe & non alia eſt mors animæ, hoc autem facit, mentis ſeu voluntatis apicem aggrauando, ac tenebrando. Vnde & alibi: *Lib. de pecc. orig. c. 39.* *Obeſſet iſta carnalis concupiſcentia etiam tantummodo quod ineſſet, niſi peccatorum remiſſio ſic prodeſſet, &c. Manet quippe in prole, ita vt reatum faciat originis vitium.* Et aduerſus Iulianum: *Lib. 4. c. 5.* *Nunquid vel tibi, vel quibuſlibet ſectatoribus tuis aliquid docere videreris, ſi quantum ſit (vt ex ea natum neceſſe ſit renaſci, non renatum ſit neceſſe damnari) malum concupiſcentiæ carnis ſanctitate mentis cogitare poſſetis?*

Ex quo ſanè ſenſu ſeruitutis atque captiuitatis, qua mens paruulorum ſub concupiſcentia captiua, & à Deo auerſa habitualiter ſeu ſtabiliter detinetur, facilè percipi poteſt, eâdem quoque ratione ſub diaboli poteſtate eſſe captiuos. Non enim iſta propter corpus, nec quoquo modo propter animam dicta ſunt, ſed propter id, quod in anima ſupremum eſt. Illud quippe ſupremum animæ per concupiſcentiam, quæ fœtus & fructus diaboli eſt, poſſidendo, animam poſſidet, & per illam ſimulatque adoleuerint *regit infideles*, vt *Epiſt. 107.* Auguſtinus dixit, *ad arbitrium ſuum*. Hinc illa in *Lib. 1. c. 20.* libro de nuptijs: *Non enim fides dubitat Chriſtiana, &c. etiam paruulos filios redemptorum ſub eiuſdem diaboli eſſe poteſtate captiuos, niſi & ipſi eadem Chriſti gratia redimantur.* Cuiuſmodi doctrinã ex Apoſtoli ſcriptis hauſtam, qui nos à poteſtate tenebrarum in regnum Dei transferri docet, ſexcenties Auguſtinus repetit. Non autem aliter, niſi per concupiſcentiam ſuo nos vinculo conſtringentem eſſe ſub diaboli poteſtate captiuos, perſpicuè docet: *Lib. 1. de pecc. merit. c. vlt.* *Ipſa verò (concupiſcentia) ſoluto reatus vinculo, quo per illam diabolus animam retinebat, interclusione deſtructâ, quæ hominem à ſuo creatore ſeparabat, manet in certamine.* Vbi manifeſtè dicit, per concupiſcentiam diabolum animam retinere, & per huiuſmodi interclusionem hominem à ſuo creatore ſeparari, hoc eſt, ſeparatum auerſumque detineri. Vnde & alibi de paruulis *Epiſt. 105. in fine.* loquens: *Hoc enim* (quod exſufflantur & exorcizantur infantes) *procul dubio fallaciter fit, ſi diabolus eis non dominatur. Si autem dominatur, & ideo non fallaciter exorcizantur & exſufflantur. Per quid dominatur, niſi per peccatum princeps vtique peccatorum?* Quid eſt, quæſo, diabolum dominari per peccatum paruulis, niſi per concupiſcentiam, quam ipſe ſemper peccatum originale vocat, vtpote per quam mentem eorum ſibi ſubditam habitualiter, ſeu ſtabiliter captiuam tenet, donec per gratiam, hoc eſt, per infuſam eis diuinitùs charitatem, ab eius dominio & ſeruitute liberetur, & à creaturis, ad quas quodam pondere conuerſa eſt, conuertatur in Deum? Vnde huiuſmodi captiuitatis, & ſeruitutis, & liberationis naturam explicans præclariſſimè, quando cum Vitali diſputabat: *Epiſt. 107.* *Reſponde*, inquit, *quomodo ad declinandum à malo & faciendum bonum liberum habeamus arbitrium, quando erat ſub poteſtate tenebrarum, vnde nos, ſi quemadmodum dicit Apoſtolus Deus eruit, ipſe vtique illud liberum fecit?* Nimirum diffundendo charitatem Dei per Spiritum ſanctum in cordibus noſtris, qua fit vt à concupiſcentiæ & creaturæ ſeruitute liberemur, & ab auerſione conuerſi in Deum gloriemur in libertate filiorũ Dei. Cuiuſmodi arbitrij liberationem ne in ſolis *Ibid.* adultis fieri cenſeremus, ſtatim adijcit: *Huic igitur poteſtati tenebrarum per illius ruinam, cui primo homini ab ea poteſtate præuaricatio perſuaſa eſt, & in quo omnes cecidimus, ſubiectum eſt genus humanum: propter quod de hac poteſtate tenebrarum eruuntur & paruuli, cùm regenerantur in Chriſto.* Neque hoc apparet in eorum arbitrio liberato, niſi cùm ad annos peruenerint rationis vtentis ætatis, habentes conſentiendum doctrinæ ſalutari, in qua nutriti ſunt, voluntatem. Ecce perſpicuis verbis dicit, id quod toties diximus, etiam paruulorum arbitrium liberari: ſed quemadmodum ſupra dicentem audiuimus, peccati originale in paruulis apparere, cùm eſt inſipientibus neceſſaria ſapientia, & concupiſcentibus continentia; ita & nunc è contrario dicit, liberationem eius non apparere, niſi cùm ad annos peruenerint rationis vtentis ætatis. Tùc enim illa libertas à cõcupiſcentiæ vinculo, quæ per charitatem data eſt, apparere incipit, dum mente liberi, quamuis inferiori carnis parte captiui, ſtrenuiſſimè cum eadem concupiſcentia dimicant, ne iterum ei conſentiendo eiuſdem ſeruitutis vinculis cõſtringantur. Hoc eſt enim ipſiſſimum, quod alibi de vtriſque dicit; de adultis quidem: *Lib. 1. cont. Iul. c. 2.* *Cùm dicunt hoc* (libera nos à malo concupiſcentiæ) *hoc de re coniugati, vt interim mente liberi à malo, benè vtantur malo, quod habent in carne.* De paruulis verò: *Ibid. c. 2.* *Nunc verò, quandoquidem cùm hoc* (malo concupiſcentiæ) *naſcuntur, quid miraris, quia propter hoc renaſcuntur, vt ab eius obligatione ſoluantur: & aut ex iſta vita ab illo liberati rapiantur, aut in iſta vita aduerſus illud liberè præliantur?* Ecce baptiſati & quidem ſoli, vt dicitur alibi, ab illo malo, quod adhuc in carne gerunt, liberi fiunt, & liberi cum eo præliantur: ſub quo cæteri captiui gemunt. Quomodo, qua ratione, niſi quia ab illo vinculo, quo voluntas captiua detinetur, ipſa eximitur, vt libera in Deum volans, cum concupiſcentia ſibi ſubiecta confligat? Iſta quippe libertas arbitrij eſt effectus illius conuerſionis in Deum, quam auerſione deleta paruulis per baptiſmum dari Auguſtinus prædicat. Quantumuis enim paruuli neque in malis neque in bonis arbitrij vſu & ratione verſentur, eos tamen & auerſos eſſe, & conuerti in Deum, negari vllo modo poteſt: cùm & ratio iſtud ex peccati, & charitatis, & cæremoniarum baptiſmi conſideratione conuincat; & Auguſtinus, vt diximus, clamet: *Lib. 1. de pecc. merit. c. 34.* *quomodo dicebatur erat eum* (paruulum dum baptizatur) *conuerti ad Deum, à quo non erat auerſus*, hoc eſt, ſi erat auerſus? Et alibi generaliter de generis humani conuerſione auerſioneque diſſerens: *Lib. 3. de lib. arb. c. 20.* *Ex conuerſione ad Deum, vt vinceret quiſque ſupplicium* (concupiſcentiæ & ignorantiæ) *quod origo eius ex auerſione* (primi hominis) *meruerat, non ſolùm volentem non prohiberi, ſed iuuari oportebat.*

Ex his igitur ſatis manifeſtè, quantùm arbitror, liquet, quàm nulla ſententiæ contrarietate, ſed magna rerum concordia ſubinde vocet Auguſtinus peccatum originale *malitiam iniquitatem, mortem, animæ tenebras* & ſimilia: ſubinde verò & frequentiſſimè *concupiſcentiam cum reatu*. Nam aliquando id in illo peccato ſpectat, quod auerſionem à Deo reſpicit, aut comitatur; aliquando verò magis id, quod conuerſionem eius ad creaturas. Fieri enim nõ poteſt, quin alterutro modo mens rationalis cõſtituta ſit. Liquet etiam, cur Adami peccatum deſcribendo, ſemper defectum, priuationem, appetitum defectiuum, & ſimilia priuatiua nomina vſurpet; in peccato verò originali plerumque concupiſcentiam poſitiuam. Illius quippe diuerſitatis ratio non eſt alia, niſi quòd in vtroque peccato explicando primas eorum radices indagauerit ac tetigerit. Nam in Adamo à ſupremo mentis apice Deum ſuum deſerente peccatum cœpit, & vſque ad extremas corporis partes, quæ quo remotiùs à principio ſui motus, eo turbulentiùs concitantur, libidine

penetrauit: in paruulis è contrario, à corpore, [A] hoc eſt, à concupiſcentia ex parente in prolem traiecta incipit, & vſque ad ſupremum voluntatis apicem peruenit. In illo quippe auerſio volūtatis libidinem peperit, atteſtante Auguſtino: [Lib. 1. cont. Iul. op. imp. f. 163.] *Voluntas cupiditatem, non voluntatem cupiditas duxit*: in his è contrario libido, voluntatis auerſionem. Nec enim vlla rima patet, per quam peccatum, hoc eſt, auerſio paruulorum à Deo creatore ſuo, ex parentibus, ſiue proximis, ſiue primis in prolē ſerperet, ſi proles ſine concupiſcentia mentem rationalem poſſidente, depreſſamque retinente naſceretur. Nam quamuis neq; actos neq; habitus ſit in paruulis, quēdam tamen ſtabilem in eis eſſe [B] ſtatum vel malum vel bonum extra controuerſiā eſt: cuius quidem reſpectu boni cauſa eſt charitas, quæ per baptiſmum infunditur; reſpectu mali verò, ſi Auguſtino creditur, concupiſcentia. [Vide infrà c. 20.] Quòd ſi fortè iſta quæ præſenti capite diximus, obſcuriuſcula alicui in Auguſtino minus verſato videantur, coniungat ea, quæ inferiùs adhuc paulò vberiùs dicturi ſumus; & aliquid ei fortaſſis clarioris lucis accedet.

CAPVT IV.

RATIO VOLVNTARII IN originali peccato ex voluntate primi hominis fluit.

SED hìc ſtatim grauiſſima occurit difficultas, cuius obſcuritas & Pelagianis olim occaſionem ridendi, & argumentum fœcundiſſimum oppugnandi originalis peccati dedit; & nunc etiam Catholicis, qui illud peccatum credunt, non miminum negotium faceſſit, vt illud aduerſus hæreticorum irriſiones, & Catholicorum admirationem, & humanæ rationis argumenta tueantur. Nihil enim efficacius, nihil magis peremptoriū, ad illud peccatum deſtruendum & nunc & olim ſemper viſum eſt, niſi quod ratio voluntarij deſiderari videretur: quæ tamen ad peccatum ita neceſſaria eſt, vt ſine illo non [Lib. de vera Relig. c. 14.] poſſit intelligi, dicente ipſo Auguſtino: *Vſque adeo peccatum voluntarium malum eſt, vt nullo modo ſit peccatum, ſi non ſit voluntarium: & hoc quidem tam manifeſtum eſt, vt nulla indoctorum turba diſſentiat.* Vnde ibidem concludit: *quare aut negandum eſt, peccatum committi aut fatendū eſt volūtate committi.* Hoc igitur tam euidenti fundamento nixi Pelagiani, tritiſſimam illam ſuam vocem ſemper ad- [Lib. 3. cont. Iul. c. 5.] uerſus Auguſtinum ingeminabant: *In paruulis nō eſt delictum, quia ſine voluntate, quæ in eis nullà eſt, eſſe non poteſt.* [Lib. 1. cont. Iul. op. imp. f. 70.] Et alibi Iulianus: *Nihil eſſe peccati in homine, ſi nihil eſt propriæ voluntatis vel aſſenſionis, hoc mihi hominum genus, quod vel leuiter ſapit, ſine dubitatione conſentit.* Quod argumentum crebrò iterat; vt in ſententijs Pelagianorum recenſendis latiùs diximus.

Hanc igitur obiectionem vt ſoluat Auguſtinus ſemper fatetur, ſicut omnino fatendum eſt, peccatum etiam originale eſſe voluntariū, non voluntate propria paruulorum, ſed primi hominis, vnde ſumpſit exordiū. Hinc aduerſus Iulianum: [Lib. 6. cont. Iul. c. 10.] *Ea commemoras, quæ penè omnia prædicamus & nos, & de quibus nullo modo dubitandum eſſe cenſemus; vſque adeo vt etiam illud quod dicis, ſine opere liberi arbitrij nullum hominis eſſe poſſe peccatum, verum eſſe fateamur. Non enim & hoc eſſet peccatum, quod originale traheretur, ſine opere liberi arbitrij, quo primus homo peccauit.* Et libro quarto: [Cap. 9.] *Hoc malum non ab illa prima inſtitutione naturæ, ſed à primi hominis mala voluntate ſumpſit exordiū.* Et libro tertio cùm dixiſſet Iulianus delictum ſine volūtate eſſe non poſſe: Hoc, inquit, [Lib. 3. c. 5.] *rectè dicitur propter proprium cuiuſque peccatum, non propter primi peccati originalis contagium. Quod tamen & ipſum à mala voluntate priorum hominum ſumpſit exordium. Sicut voluntas mala ipſa eſt origo peccati, id eſt, à voluntate mala peccatum exortum eſt, & peccati origo voluntas mala eſt: ita, niſi voluntas mala, non eſt cuiuſquam vlla origo peccati.* Et in opere aduerſus Iulianum imperfecto; [Lib. 2. cont. Iul. operis imperf. 316.] *Poteſt autem & hoc rectè dici de eodem genere eſſe*, (ſcilicet propriæ voluntatis) *ſi ad originem [B] referatur: quia & ipſum ex primi hominis voluntate manauit.* Et alibi: [Ibid. f. 226.] *Sed nec iſta delicta niſi ex voluntate exſtiterunt, vnde originem trahunt.* Et libro primo Retractationum, [Lib. 1. Retract. c. 15.] vbi dixerat: *Nuſquam niſi in voluntate eſſe peccatum*; ſtatim adijcit. *Quaſi verò peccatum, quod eos* (paruulos) *ex Adam dicimus originaliter trahere, id eſt, reatu eius implicatos, & ob hoc pœnæ obnoxios detineri vſque eſſe potuerit, niſi in voluntate, qua voluntate commiſſum eſt, quando diuini præcepti eſt facta tranſgreſſio.*

Porro eâdem ratione qua peccatum iſtud voluntarium fuit, etiam liberum fuit, & caueri potuit: Vnde cùm Iulianus Auguſtino exprobraſſet, quòd nunquam legiſlator vſque ad hanc ve- [C] niret amentiam, vt præciperet cuiquam: noli ita vel ita naſci: quod autem admoneri non poteſt, vt caueatur, imputari non poteſt, vt puniatur: reſpondet Auguſtinus: [Lib. 2. op. imp. f. 184.] *Non præcipitur homini quo modo naſcatur; ſed præceptum eſt quo modo ille viueret, præceptumque violauit: à quo parente peccatum originale deducitur.* Et cùm alibi præcepti obſeruationem paruulis impoſſibilem Iulianus eſſe dixiſſet: [Lib. 3. cont. Iul. c. 13.] *An verò*, inquit, *nec ſic tandem reſpicis illud primitus in paradiſo datum poſſibile ac facile fuiſſe præceptum; quo contempto atque violato, omnes ex vno homine tanquam in maſſa originis com- [D] mune illud habere peccatum?* Et iterum libro primo Retractationū, cùm dixiſſet in libro de duabus animabus: *Peccati reum teneri quemquam, quia non fecit quod facere non potuit, ſummæ iniquitatis & inſaniæ eſt*, obijcit ſibi de peccato paruulorum: *Cur ergo paruuli tenentur rei?* [Lib. 1. Retract. c. 15.] *reſpondetur*, inquit, *quia ex eius origine tenentur, qui non fecit quod facere potuit, diuinum ſcilicet ſeruare mandatum.* Nec diſſimili ratione etiam ſcientiam paruulis tribuit, ſine qua peccatum eſſe non poteſt. Cùm enim objeciſſet Iulianus, Auguſtinum paruulis aſcribere ſcientiam ſine conſcientia; reſpondet ei: [Lib. 5. c. 12. cont. Iul.] *In quibus* (paruulis) *nec ſcientia eſt, nec conſcientia; ſed ſciuit ille, quid fecerit, in quo omnes peccauerunt, [E] & ſinguli malum inde traxerunt.*

Cauſa verò, cur illud peccatum ſemper Auguſtinus ad voluntatem aliquam referat, illa eſt, vt iſtâ ratione refellantur Manichæi. Nam illi nimis aduerſus Deum inſani peruerſam illam animi & naturæ noſtræ conſtitutionē ex prima hominis cōditione manaſſe perhibebant; quaſi aliqua natura mala bonæ naturæ præmixta hominem diſtortum faceret, & ad omnia mala deſideranda, ad quæ naturæ inſtinctu proni ſumus, & facienda compelleret. Vnde retundens Pelagianos: [Lib. 4. ad Bonif. c. 2.] *Quid eis*, inquit, *prodeſt quod dicunt, omne peccatum non de natura, ſed de voluntate deſcendere, & Manichæis malam naturam dicētibus cauſam eſſe peccati, huius ſententiæ veritate reſiſtere: quando nolentes admittere originale peccatum, cùm & ipſe ſine dubio de primi hominis voluntate deſcendat, faciunt reos paruulos de corpore exire?* Et alibi dicente Iuliano

paruulos

paruulos nec malos eſſe, quia eſſe quiſquam niſi quod natus eſt, non poteſt, nec ab eo juſtum eſt aliquid ampliùs flagitare, quàm poteſt : *Solemus*, inquit, *& nos aduerſus Manichæos iſta dicere, qui non vitiatam bonam dicunt eſſe naturam, ſed ſine initio & immutabiliter malam, quam ſecundùm ſuas fabulas opinantur malam. Natura verò humana ſecundum Catholicam fidem bona inſtituta, ſed vitiata peccato, meritòque damnata eſt.*

Lib. 3. cont. Iul. c. 12.

Et in libris Retractationum cùm dixiſſet: *Illæ animæ quidquid faciunt, ſi naturâ, & non voluntate faciunt, id eſt, ſi libero & ad faciendum & non faciendum motu animi carent, ſi denique his abſtinendi ab opere ſuo poteſtas nulla conceditur, peccatum earum tenere non poſſumus*; tandem propter paruulos & propter peccatum eorum à Manichæorum amentia vindicandum ſubijcit: *Propterea non perturbat de paruulis quæſtio, quia ex illius origine reus tenetur, qui voluntate peccauit, quando libero & ad faciendum, & ad non faciendum motu animi non carebat, eique ab opere malo abſtinẽdi ſumma poteſtas erat. Quod Manichæi de tenebrarum gente non dicunt, quam fabuloſiſſimè inducunt, eamque naturam ſemper malam, nunquam bonã fuiſſe contẽdunt.*

Lib. 1. Retract. c. 15.

A

B

Hæc ergò vera cauſa eſt, cur & Auguſtinus ad aliquam voluntatem ſemper fugit, & omnes Catholici fugere debent, vt peccatum originale peccati rationem habeat; ne alioquin in Deum ipſum tanquam auctorẽ tanta naturæ peruerſitas cadat : quod Manichæi per illam naturæ malæ fabulam, quæ hominis eſſet conditrix naturalis, euitare voluerunt. Nam ſi mente fingeremus, Deum naturam humanam eo planè modo, quo in paruulis naſcitur, condidiſſe, jam non eſſet neque peccatrix, neque vitioſa : quia *naturæ in tantum vitioſæ ſunt, in quantum ab eius, à quo factæ ſunt, arte diſcedunt*; vt optimè dicit, & latiſſimè probat Auguſtinus. Si autem natura humana manet, ſicut à Deo facta eſt, nullo modo ab eius arte diſcedit; & per hoc neque peccatrix, neque vitioſa, neque mala vllo pacto eſſe poteſt. Ex quo conſequenter fit, vt vitium, multoque magis peccatum in eam non poſſit irrepere, niſi aliquâ vitioſâ voluntate vitietur, cuius vitium ſimul cum ipſa natura in poſteros transmittatur. Nam illa ratio voluntarij, quo peccatum in ſe ipſo ita voluntarium eſt, *vt ab eo ſit liberum abſtinere*, ſicut illud Auguſtinus definiuit & Iulianus etiam in peccato originis neceſſarium eſſe contendit, vt Auguſtinus tradit, in illis ſolis peccatis eſt neceſſaria, quæ purè peccata ſunt : non in illis, ſiue actualibus, ſiue originalibus, quæ ita ſunt peccata, vt ſimul pœnæ ſunt peccatorum. Pœna enim hoc ipſo quo pœna eſt, rationem voluntarij excludit, & perimit. Itaque Iuliano definitionem Auguſtini approbante, quâ peccatum eſſe dixerat, vnde liberum eſt abſtinere : *Hic*, inquit Auguſtinus, *peccatum definitum eſt, quod tantummodo peccatum eſt, non quod etiam pœna peccati. Dei hoc quippe agendum fuit, quando mali origo quærebatur; quale commiſſum eſt à primo homine ante omnes homines malum.* Et vberiùs idem explicans paulò pòſt : *Scias aliud eſſe peccatum, aliud pœnam peccati, aliud vtrumque, id eſt, ita peccatum, vt ipſum ſit etiam pœna peccati. Intelligis quid horum trium pertineat ad illam definitionem, vbi voluntas eſt agendi quod iuſtitia vetat, & vnde liberum eſt abſtinere.* Et ad hoc tertium genus docet infrà etiam peccatum originale eſſe referendum : *Origo tamen*, inquit, *etiam huius peccati deſcendit à voluntate peccantis.* Quam doctrinã & in libris Retractionum repetit, & tanquam ad naturam iſtius peccati intelligendam valdè neceſſariam eſſe tradit. Hoc autẽm omnibus in hac re negotium faceſſit, quòd audito peccati nomine, confeſtim actus aliquid, & ille in vtramque partem liber occurrit. Sed iſtam potiùs imaginationem quàm rationem vera ratio peccati, quod ſimul peccati pœna eſt, falſam eſſe conuincit: quemadmodum ex Auguſtino inferiùs nõ ſolum de originali, ſed etiam de alijs nõnullis peccatis latiùs tradituri ſumus. Hic ſatis eſt, vt ſciamus, peccatum iſtud ita peccatum eſſe, vt non ex prima humanæ naturæ conditione, quæ omnem voluntarij, ac proinde peccati rationem fũditus tolleret, ſed ex libera eius voluntate deſcenderit, qui naturam humanam rectè conditam. Deoque charitate adhærentem in ipſa prima, ex qua per propagationem fluere debebat, radice vitiauit.

Lib. 3. de lib. arbit. c. 15.

C

D

Lib. 1. oper. imperf. fol. 37.

E

Fol. 40.

Fol. 42.

Lib. 1. Retract. c. 13. 15. & 16.

CAPVT V.

PROPONITVR DIFFICVLTAS DE principio traducente peccatum primi hominis in poſteros eius.

Qvamobrem videndum ſupereſt, quo pacto iſta naturæ vitiatio, per quam anima iniuſta, mortua, & à Deo auerſa, & peccatrix effecta fuit, ad poſteros propagari poſſit. Nam plerique Recentiores, cùm toties ab Auguſtino inculcari audiunt, peccatum originale eſſe primi parentis voluntate voluntarium, vtpote in quo omnes peccauerunt, occaſionem inde ſumpſerunt excogitandi neſcio cuius *pacti*, quo Deus omnes poſterorum voluntates in primi parentis voluntate collocauerit; ita videlicet, vt quemadmodum voluntas eius eſſet futura voluntas omnium in cuſtodienda ac transfundenda juſtitia, ita quoque præuaricatio eius omnium eſſe cenſeretur. Quapropter nihil aliud iſti ad peccati trãſfuſionem poſtulant, niſi vt natura humana ex Adam verâ generatione deſcenderit. Nam hoc ipſo quo homo ex primo homine viâ generationis effluit, reum putant; cùm ei trãſgreſſio hoc ipſo fiat voluntaria. Nam ſiue aliqua corruptio concupiſcentiæ ſeu libidinis in naturam humanam per peccatum Adæ inducta fuerit ſiue nõ fuerit, hoc ipſi nihil omninò ad peccati transfuſionem intereſſe arbitrantur. Quod enim Auguſt. ſubinde dicit, idcircò peccatum in prolem propagari, quia per vetuſtatem carnis vel libidinem generatur, hoc ita ab eo intellectũ eſſe volunt, vt vel ſignificauerit *propagationem ex natura per peccatum corrupta*, eſſe cauſam transfuſionis, *cuius argumentum ſit libido*; cùm viâ generationis filium Adami eſſe ſufficiat: vel certè ſecundùm alios, vt per carnis vetuſtatem non intellexerit *libidinis ardorem*; *ſed obligationem carendi iuſtitia originali.* Vnde ſi quis Auguſtini ſententiam acciperet de tractatione peccati per libidinem vt verba ſonãt, *non ferendam videri* dicunt. Idcirco verò præcipuè in hanc opinionem lapſi ſunt, vt difficultates illas, quas Auguſtinus ex noua ſingularum animarum creatione metuebat, & quibus preſſus pœnè ſuccubuit, illâ pacti iſtius facilitate, vel ſolius naturæ transfuſione, vel vtrâque ſimus iunctâ expeditiùs diſſiparent.

Vaſquez de pec. orig. & alij.

Bellarm. lib. 4. de ſtatu pecc. c. 12.

Bellar. ſup.

Vaſquez. Diſp. 133. q. 2. n. 6.

Sed pace eorum dixerim, neque difficultatem ipſi ſoluunt, quæ vſque ad mortem torſit Auguſtinum, vt poſtea videbitur, neque quicquam ab eius mente alienius, & in eius doctrina abſur-

dius, & principijs eius repugnantius excogitare potuerunt. Vſque adeò, vt ſi verum ſit, quod ipſi iuxta ea quæ recenſuimus docent, vniuerſam doctrinam eius de peccato originali neceſſe ſit corruere. Quâ de re paulò latiùs tractandum eſt, & propagationis modus, quem Auguſtinus ab initio conuerſionis vſque in finem vitæ tanquam ſibi exploratiſſimum & certiſſimum docuit, & ipſi mirâ interpretandi libertate peruertunt omnium oculis ſincerè, & citra fucum & præſtigias objiciatur.

CAPVT VI.

CARNALIS CONCVPISCENTIA, cauſa traductionis peccati originalis. Oſtenditur hoc reuera ſenſiſſe Auguſtinum contra, quam Recentiores putant. Primò ex prima radice traductionis, magnitudine ſcilicet peccati totam naturam vitiantis.

DVo igitur nobis præſtanda eſſe video: primum vt oſtendamus Auguſtinum iſtam ſentētiam reuerà tenuiſſe, quam ipſi *non ferendam* videri dicunt, & potiùs Bedæ quam Auguſtino imputant: hoc eſt, peccatum originale per libidinem ſeu concupiſcētiam, non tanquam argumētum corruptionis, ſed tanquam veram cauſam transfuſionis, atque ita ex ipſa natura rei propagari: ex quo conſequenter poſitiuum illud pactum cum homine primo euaneſcet. Alterum, vt quo modo hoc fieri queat, ex Auguſtini mente declaremus.

Ita Vaſq. lo. o citato.

Quod igitur ad illud primum attinet, tot tantaque rei iſtius in Auguſtini ſcriptis argumenta ſunt, vt ſupra modum admirer, qui fieri poſſit, vt quis Auguſtini libros legerit, nec illud animaduerterit: niſi fortè, quòd ita ferè naturâ comparatum ſit, vt animus opinione quadā præoccupatus, hoc magnum illum auctorem, quem legit, ſentire putet vel etiam velit, quod ipſe jam antè verum eſſe judicauit; ne alioquin ſe tanti Doctoris teſtimonio damnatum eſſe fateatur. Ex quo fit, vt quicquid eò alludat, obtorto collo in ſuæ opinionis ſuffragium rapiat, quicquid abludat, vix ea qua decet attentione & patientia ponderet, excutiat, cum alijs conferat: ſed velut obſcuriùs dictum prætereat. Itaque quia minùs recto voto legit veritatem quam quærere videtur ſæpè non inuenit, & fit ſollicitudo laboris, dux erroris, dum loca ex Auguſtino quærit, quibus non ſe corrigat, ſed anticipata ſua ſenſa confirmet.

Quapropter explorata diligenter doctrina ſancti Auguſtini, ſententiam eius indubitatam eſſe comperio, quod peccatū originale non aliter ex homine primo ad poſteros propagatū ſit, nec verò aliter propagari vllo poſſit modo, niſi per libidinem ſeu carnis concupiſcentiam. Quod vt quemadmodum certiſſimum eſt, ita etiam cuilibet ſuarum opinionum ſtudijs non perturbato euidentiſſimum faciam, in aliquot claſſes eius rei argumenta diſtribuam.

Primùm igitur hoc inde patet, quia ſæpiſſimè, vt rationem propagationis peccati illius afferat, dicit, magnitudine primi peccati naturam tantopere per concupiſcentiam eſſe corruptam, vt vitio quodammodo in naturam verſo, ſimul cum natura propagaretur & vitium: *Ex quo A-*

A *dam ex olea tali, in qua nec ſemen erat huiuſmodi, vnde amaritudo naſceretur oleaſtri, in oleaſtrum peccando conuerſus eſt, quia tam magnum peccatum fuit, vbi magna in deterius fieret mutatio naturæ, totum genus humanum fecit oleaſtrum: ita (vt quemadmodum nunc in ipſis videmus arboribus) ſi quid inde in oleam gratia diuina conuertat, ibi vitium primæ natiuitatis, quod erat originale peccatum, de carnali concupiſcētia traductum & attractum remittatur, tegatur, non imputetur: inde tamen oleaſter naſcatur,* &c. Et in libro ſecundo: *Vulnus, quod peccatum vocatur, ipſam vitam vulnerat qua rectè viuebatur. Hoc autem tunc magis atque altiùs diabolus inflixit, quàm ſunt iſta hominibus nota peccata. Vnde illo magno primi hominis peccato natura ibi noſtra in deterius commutata, non ſolùm facta eſt peccatrix, ſed etiam genuit peccatores.* Et paulò pòſt: *Hoc autem peccatum, quod ipſum hominem in paradiſo mutauit in peius, quia multa eſt*

Lib. 1. de nupt. c. 32.

Cap. penult.

B *grandius, quam iudicare non poſſumus, ab omni naſcente trahitur.* Hanc autem vitiationem naturæ ſtatim adijcit eſſe *concupiſcentiam; per quam quia proles ſeminatur, velut ex illa oliua quidam noſtri generis oleaſter, ſic inde reatum naſcēdo trahit, vt niſi renaſcendo liberari ab illa peſte non poſſit.* Et alibi de concupiſcentia illa diſputans: *Propter damnabile vitium, quo vitiata eſt, natura humana damnatur.* Et inferiùs eandem doctrinam proſequens: *Hic eſt fructus eius ex antiqua immunditiæ ſtirpe, quam plantauit in homine* (diabolus.) Et in libris de Ciuitate Dei: *Non enim aliud ex eis, quàm quod ipſi fuerant, naſceretur: pro magnitudine quippe culpæ illius naturam damnatio mutauit in peius, vt quòd pœnaliter præceſſit in peccātibus hominibus primis, etiam naturaliter ſequeretur in naſcentibus cæteris.* Et inferiùs declarat hoc ſe de morte dixiſſe & concupiſcentia, quâ fit, vt morti peccatoque proles obſtricta naſcatur: *Hactenus in eo natura humana vitiata atque mutata eſt, vt repugnantem pateretur in membris inobedientiam concupiſcendi, & obſtringeretur neceſſitate moriendi: atque ita quod vitio pœnaque factus eſt, id eſt, obnoxios peccato mortique generaret.* Et inferiùs: *Iam natura erat ſeminalis ex qua propagaremur: quâ ſcilicet propter peccatum vitiatâ, & vinculo mortis obſtrictâ iuſtèque damnatâ, non alterius conditionis homo ex homine naſceretur.*

Ibid.

Lib. 2. de nupt. c. 2.

Lib. 13. de Ciuit. Dei c. 3.

Ibid.

Cap. 15.

D *Ac per hoc à liberi arbitrij malo vſu ſeries huius calamitatis exorta eſt, quæ humanum genus origine deprauatâ velut radice corruptâ, vſque ad ſecundæ mortis exitium miſeriarum connexione perduceret.* Et in libro 14. *Quod in ea parte maximè oportuit apparere, qua generatur ipſa natura, quæ illo primo & magno in deterius eſt mutata peccato: à cuius nexu, nullus eruitur niſi,* &c. *in ſingulis expietur:* Et Iuliano objicienti fœcunditatem vnde naſcuntur paruuli, ante libidinem fuiſſe inſtitutam: Reſpondet Auguſtinus; *Non attendis peccato illo magno vniuerſam in deterius mutatā fuiſſe naturam, vnde fuerat propago ducenda. Sicut enim*

Lib. 14. de Ciuit. c. 20.

Lib. 9. cont. Iul. c. 26.

E *ex peccato,* vt ſubijcit, *ita ex maledicto* (in Euam dato) *in peius tota eſt mutata natura.* Et in libris operis imperfecti aduerſus Iulianum: *Sed quia in illo, qui hoc egit,* (Adamo) *quando id egit, omnes eramus, tantumque fuit actuale delictum, vt eo natura vniuerſa vitiaretur humana, quod ſatis indicat etiam ipſa generis humani tam manifeſta miſeria, hoc delictum alienum, obnoxiâ ſucceſſione ſit noſtrum.* Ex his alijſque pluribus locis, quæ proferre poſſem, ſi res poſtularet, manifeſtiſſimè conſtat, Auguſtino non eſſe ſatis, vt peccatum primi hominis propagari poſſit, quod ab illo humani generis capite peccatum ſit, & amiſſa gratia; ſed quod ita peccatum ſit, vt per peccati illius magnitudinem vniuerſa natura vitiaretur

Lib. 2. oper. imp. ſ. 57.

humana

humana per concupiſcentialem illam legem, quam in membris accepit. Per hoc enim fit, vt illa lege, ſeu illo naturæ vitio propagato; etiam Ibid. f. 389. ſimul peccatum originale propagetur. Quod alibi comparatione podagræ illuſtrat, quæ velut vitium parentis intemperantiâ contracta, cum Lib. 2. oper. imperf. fol. 389. ipſa natura ſubinde propagatur: *Si quis intemperantiâ ſibi podagram faciat, eamque tranſmittat in filios, quòd ſæpè contingit, nonne rectè dicitur in eos illud vitium de parente tranſiſſe? Ipſos quoque hoc in parente feciſſe? quoniam quando ipſe fecit in illo fuerunt, ac ſic ipſe atque ille adhuc vnus fuerunt. Fecerunt ergò non actione hominum, ſed ratione iam ſeminum. Quod ergo aliquoties inuenitur in corporis morbis, hoc in illo illius primi genitoris antiquo magnoque peccato, quo natura humana vniuerſa vitiata eſt, factum eſſe nouerat*, &c. Quo ſanè loco euidenter ſimul explicat, & magnitudinem peccati primi, cauſam eſſe corruptionis naturæ, & corruptionem transfuſionis; & ita omnia nullo ex pacto, ſed ex ipſa rerum natura contingere, quòd & filij, in parente peccaſſe, & illi cum ipſo vnus fuiſſe dicantur. Nimirum, quia ſtirps ſiue radix ipſa vitiata eſt, ex qua fuerat propago ducenda: quâ ſemel vitiatâ, rerum natura poſtulat, aut patitur, vt huiuſmodi radicis vitium in fructibus inde naſcentibus oſtendatur.

Hoc eſt igitur, quod etiam toties dicit: Idcirco peccatum illud primi hominis transfundi in poſteros quia radix, vt etiam ſuprà audiuimus, ipſe ſcilicet primus homo, eſt vitiata; non illo vitio quod peccatum dicimus: hoc enim ſanctificatione ſæpè tollitur atque ante generationem fortaſſis ab Adamo ſublatum fuit: ſed illo, quod primi hominis peccati pœna fuit profundiſſimè impreſſa naturæ, quam velut vmbra corpus Lib. 14. de Ciuit. c. 26. etiam in propagatione conſequitur: *Vniuerſa maſſa tanquam in vitiata radice damnata eſt.* Et Serm. 47. de diuerſ. c. 5. alibi: *Totum mundum malum fecit, qui primo peccauit. Omnis maſſa in radice vitiata eſt.* Et rurſum Serm. 14. de verb. Apoſt. *Quia ſecundùm propaginem carnis in illo eramus omnes antequam nati eſſemus, tanquam in parente, tanquam in radice ibi eramus: ſic venenata eſt iſta arbor; vbi eramus.* Et paulò antè explicans quo pacto illa radix vitiata fuerit: *A Deo*, inquit *bona eſt inſtituta natura, ſed per malam voluntatem à ſerpente vitiata eſt: ideò quod fuit in Adam culpæ non naturæ, nobis propagatis factum eſt iam naturæ* Quod alibi Serm. 36. de verb. Dom. cap. 4. etiam comparatione fontis pulchrè declarat: *In ramo adhuc nihil commiſerunt: ſed in radice perierunt*, &c. (paruuli) *nihil mali habens niſi quod de fonte traxerunt.* Qua de cauſa genus humanum In Enchir. c. 48. originaliter & radicaliter damnatum vocat: *Illud tamen vnum peccatum, quod tam magnum in loco & habitu tantæ felicitatis admiſſum eſt, vt in vno homine originaliter, atque (vt ita dixerim) radicaliter totum genùs humanum damnaretur, non ſoluitur ac diluitur, niſi per vnum mediatorem*, &c. Hæc autem omnia nihil aliud in Auguſtino ſpirant & volunt, quàm ita vitium originale in poſteros eſſe propagatum, quemadmodum, ſi fons vel radix arboris, vitietur, neceſſe eſt omnes aquas inde promanantes, & omnes fructus inde naſcentes primæuam illam originis redolere corruptionem; niſi vitium ab ipſo fonte primitus, & à radice tollatur.

Quæ vitiorum ex fonte, ex radice, ex origine propagatio, quia valde naturalis, & communi curſu naturarum conſentanea eſt, hinc eſt quod Auguſtinus ſæpè dicat, nihil mirandum eſſe quod ita fiat peccati propagatio; cùm potiùs mirum foret, ſi contra accidere cerneremus: *Nec mirum autem, nec iniuſtum eſt, quod radix profert damnata damnatos.* Lib. 3. cont. Iul. c. 12. Et in eodem libro alio in loco: Cap. 26. *Si ergo hæc eſt conditio in corpore mortis huius* (quod concupiſcentia non extinguitur) *procul dubio ſatis euidenter apparet, vnde trahant paruuli obligationem peccati, cùm carnaliter naſcuntur*, &c. *Non enim hanc trahunt ex opere, quo humanam Deus naturam fecit; ſed ex vulnere, quod naturæ humanæ hoſtis inflixit*, &c. *vnde genus humanum in his qui viam Dei ambulant, claudicaret.* Hoc eſt, trahunt eam ex concupiſcentia, quâ tanquam vulnere, etiam dum benè viuimus, claudicamus. De qua propagationis euidentia, & quod nulla admiratione digna ſit plura inferius dicturi ſumus. Hæc interim ſola, quæ capite iſto protulimus apertè probant, propter illam naturæ vitiationem, ei ſtabiliter inhærentem, ex Auguſtini mente peccatum originale propagari: quod quemadmodum affirmatiuis locutionibus toties pronunciantem audiuimus, ita negatiuis, ſine naturæ corruptione, quam voluntas fecit, non poſſe peccatum originale propagari non minùs perſpicuè dicit, cùm Iuliano Lib. 3. cont. Iul. c. 24. dicit: *Originale peccatum, quod nos dicimus, vos negatis, nullum eſſet vtique, niſi naturâ ex primi hominis voluntate vitiatâ.*

CAPVT VII.

OSTENDITVR SECVNDO EX LOcis quæ ſpeciatim concupiſcentiam velut propinquam cauſam propagationis exprimunt.

SED non contentus Auguſtinus ipſam primam originem propagationis originalis peccati deſignaſſe, quod videlicet natura in ſua radice ita profundè vitiata eſt, vt ſeruato naturali ordine non poſſit ſine vitio tenaciſſimè ſibi cohærente propagari, ſæpè clariſſimis verbis ipſum tangit vitium, nempe concupiſcentiam carnis, cuius infectione & contagio peccatum in prolem generando traijcitur. Quid enim illis verbis euidentius? *Occulta etiam tabe carnalis con-* Lib. 1. de pecc. merit. *cupiſcentiæ ſuæ tabificauit in ſe omnes de ſua ſtirpe venientes.* Quid illis clariùs? *Illud quod remiſſum,* Lib. 1. de nupt. & concup. c. 33. *& tectum eſt, & non imputatur*, (id eſt, concupiſcentia) *habet vim quandam occultam, vnde ſemineturamarus oleaſter, niſi & illic eadem Dei agricultura remittatur, tegatur, non imputetur.* Quid illis illuſtrius, ac tergiuerſationi minùs obnoxium? Ibid. c. 23. *Hæc, inquam concupiſcentia, quæ ſolo Sacramento regenerationis expiatur, profectò peccati vinculum generatione traijcit in poſteros.* Ibid. Et paulò inferiùs: *Hoc generi humano inflictum vulnus à diabolo, quicquid per illud naſcitur, cogit eſſe ſub diabolo, tanquam de ſuo frutice fructum iure decerpat.* Ibid. Et mox: *Hic eſt fructus eius ex antiqua immunditiæ ſtirpe, quam plantauit in homine.* Nempe quia immundiſſimam illam concupiſcentiam velut ſtirpem immunditiæ, quæ generando traiicitur, in homine primo, peccatum illud magnum ei perſuadendo, plantauit.

Hinc eſt, quòd ſubinde concupiſcentiam illam Apoſtolica phraſi *legem peccati* vocat, quia inſtar legis quodammodo peccatum iubet, ne quis ex ea propagari peccatum originale miretur. *Ex* Lib. 1. de pecc. merit. c. 16. *hac igitur inobedientia carnis, ex hac lege peccati & mortis quiſquis carnaliter generatur, regenerari ſpiritaliter opus habet.* Et in libro ſecundo eiuſdem operis: Lib. 2. c. 23. *De hac lege peccati naſcitur caro peccati, expiãda per illius Sacramentũ, qui venit in ſimilitudine*

carnis peccati, &c. *ſic enim ab eis tranſitum fecit in* A *poſteros iſta lex initium mortis, quemadmodum labor*, &c. Et in libro ſecundo aduerſus Iulianum: [Lib. 2. c. 6.] *Attende paulisper, quomodo ex hac lege peccati omnem genere hominem, & ideò trahere originale peccatũ, ſanctus eloquatur Ambroſius.* Et ne quis huiuſmodi locutiones ita intelligeret, quaſi concupiſcentia ſolum velut argumentum naturæ vitiatæ adeſſe putaretur, ſæpè cauſalitatem concupiſcentiæ ad propagandum originale vitium expreſſit: aliquando quidem illis vtendo cauſandi particulis, quæ non poſſunt in alium ſenſum acipi, *vnde, inde, per, ex, propter, quia*, & ſimilibus: [Lib. 2. cont. Iul. c. 6.] *Ecce vnde illa confuſio, ecce vnde contextio & ſuccinctio foliorum, ecce vnde in poſteris originale peccatum.* Et in libris B operis imperfecti aduerſus eundem Iulianum: [Lib. 2. oper. imp. cont. Iul. f. 250.] *Ecce de qua trahitur originale peccatum* (ſcilicet de pudenda libidine) *ecce per quam naſci noluit, qui venit non ſuum ferre, ſed noſtrum auferre peccatum.* [Ibid. f. 252.] Et iterum: *Eo malo benè vtuntur intentione generandi; quamuis trahant inde, qui generantur, originale peccatum.* Et verſus finem libri: [Ibid. f. 434.] *De hac concupiſcentia ſuſcepta tua, tibi quidem pulchra nimis, ſed fœda omnibus ſanctis, generatione trahitur originalis peccati vinculum, ſola regeneratione ſoluendum.* Et in libro quinto prioris operis: [Lib. 5. c. 16.] *Qua lex peccati ſi propterea reum parentem non tenet, quia regeneratus eſt, quid mirum ſi propterea reum tenet naſcentem, quia inde generatus eſt?* Cuiuſmodi locutiones ſexcenties ab Auguſtino repetuntur. Aliquádo verò diſertiſſimis verbis vitium ex vitio, ſicut naturam ex natura propagari aſſerit. Quid enim ſibi vult aliud id quod in libro de peccato originali dicit? [Lib. de pec. orig. c. 37.] *Hinc eſt* (ex pudenda concupiſcentia carnali) *quòd infantes etiam qui peccare non poſſunt, non tamen ſine peccati contagione naſcuntur, non ex hoc quod licet, ſed ex eo quod dedecet. Nam ex hoc quod licet natura naſcitur; ex illo quod dedecet vitium.* Quid ſibi vult aliud quando diſputat cum Iuliano: [Lib. 1. c. 8. cont. Iul.] *Cur non intelligis bonitati non tribui nuptiarum, quod malum naſcentes trahunt de vitio naturæ.* Quid ſibi vult aliud quod aduerſus eundem alibi dicit? [Lib. 2. c. 8.] *Idem Doctor* (Hilarius) *non dubitat dicere, naturam noſtram vtique iſtam, quæ de morbo morbum trahit, ad peccandum ferri.* Et alibi: [Lib. 4. c. 8.] *Malum de malo naſcendo trahitur quod renaſcendo purgatur.* Quid ſibi vult aliud quod alio in loco apertiſſimè dicit: [Lib. 2. oper. imp. cont. Iul. f. 267.] *De concubitu proles naſcitur trahens originale peccatum, vitio propagante vitium, Deo creante naturam.* Non indigent, vt mihi videtur, iſta loca expoſitione, ſed attentione: tam enim perſpicua ſunt, & autoris mentem ita planam faciunt, vt ſi quid eis explicationis loco addideris, eam potiùs obſcurare, quàm illuſtrare videaris.

CAPVT VIII.

DECLARATVR TERTIO EX MOdo, quo Auguſtinus tradit peccatum ex parentibus juſtis propagari in prolem.

QVOD ſi cui tamen iſta nondum ſatis fuerint, vt intelligat, nihil aliud ſenſiſſe Auguſtinũ quam id quod iſta eius perſpicua verba ſonant, alijs argumentis ex illo ſumptis res iſta liquidiſſimè conſtare poteſt. Nam in primis, cùm Pelagiani identidem illam obiectionem ad interimendum originale peccatum iterarent, & velut acutiſſimum telum in eius defenſorem Auguſtinum intorquerent, A *quomodo peccatum tranſit in filios fidelium, quod in parentibus non dubitamus per baptiſmum eſſe dimiſſum?* [Epiſt. 105. Lib. 2. de pecc. merit. c. 25. & lib. 3. c. 3. & alibi.] Nunquam Auguſtinus ad pactum aliquod cum primo homine initum recurrit, ſicut nunc Recentiores omni alio præſidio deſtituti ſolent facere: multo minùs ad illam eorum reſponſionem, qua dicunt, ad peccati primi reatum contrahendum ſatis eſſe, vt aliquis Adæ filius vera generatione naſcatur, qualeſcunque tandem parentes fuerint: ſed ſemper eò tanquam ad firmiſſimum illius Catholicæ veritatis firmamentum fugit, quòd quamuis in parentibus expiatum ſit baptiſmi regeneratione peccatum, concupiſcentiæ tamen infirmitas poſt baptiſmum in eorum membris non extinguitur: B per cuius inobedientiam cùm filij generentur, neceſſe eſt, vt ex ea peccatum contrahant. Quid enim concupiſcentia, quæ poſt baptiſmum remaneret, ad iſtam difficultatem expediendam facit, ſi via generationis ex Adam profluxiſſe ſufficiat. Nonne pactum eodem prorſus modo vim ſuam in eos exereret, quos comprehenderit? nonne perinde filius Adæ cenſeretur, etiamſi nullâ membrorum inobedientiâ, ſed obedienti voluntatis pietate gigneretur? Cùm igitur illud, quod ſuprà dixi, ſibi propoſuiſſet Auguſtinus argumentum, ita reſpondet: *Quaſi verò in baptiſmo concupiſcentiæ carnis infirmitas continuo ſanetur, ſicut continuò reatus eius aboletur: ſed gratia renaſcendi, non conditione naſcendi. Vnde quiſquis per hanc concupiſcentiam etiam de renato naſcitur, ſine dubitatione obeſt ei nato, niſi & ipſe ſimiliter renaſcatur.* [Epiſt. 105. in fine.] C Et in libro ſecundo de peccatorum meritis & remiſſione eandem objectionem ita retundit: *Quia renouati parentes non ex primitiis nouitatis, ſed ex reliquijs vetuſtatis carnaliter gignunt, & filij ex parentum reliqua vetuſtate toti vetuſti*, &c. [Lib. 2. de pecc. merit. c. 27.] Et generalem regulam ad huiuſmodi difficultates diſſipandas figens: *Illud namque præcipuè, propter quæſtiones quæ de hac re motæ ſunt, vel moueri adhuc poſſunt, attendere ac meminiſſe debemus; tantummodo peccatorum omnium plenam perfectamque remiſſionem baptiſmo fieri; hominis verò ipſius qualitatem non totam continuò mutari.* [Ibid.] D Cuius effectum paulò inferiùs exprimens: *Quamdiu ergò*, inquit, *manet lex concupiſcentialis in membris, manente ipsâ reatus eius ſoluitur*, &c. *Ex illa autem manente concupiſcentiæ vetuſtate qui naſcitur, renaſci indiget, vt ſanetur.* [Cap. 28.] Ecce commendat nobis, velut rem maximè attendendam, & cuius præcipuè meminiſſe debemus, quod qualitas hominis, hoc eſt, vetuſtas carnis, ſeu lex illa concupiſcentiæ non continuò regeneratione ſanetur: vt illius conſideratione ſolui poſſit argumentum, quo hæreſis Pelagiana fidem peccati originalis impetebat. Et quid ad rem iſta vetuſtatis, iſta qualitatis, iſta legis concupiſcentialis in generatione præſentia, ſi ex Adam generando naſci ſatis eſt, dummodo pacto comprehenſi ſimus? E Nonne etſi Recentiores velut ineuitabile telum aduerſus concupiſcentiam intorquere ſolent, quòd quamuis omnis in generando libido diuinâ poteſtate ceſſaret, non propterea transfuſio peccati originalis intercideret?

Sed fortaſſis iuuenis Auguſtinus iſta docuit, creſcente verò peritia ſententiam ſuam in ſenectute mutauit. Videamus igitur, quid ætatis acceſſu, damnatâ jam hæreſi Pelagianâ, ad Valerium Comitem ſcripſit: *Propter hanc ergò* (concupiſcentiam) *fit, vt etiam de iuſtis & legitimis nuptijs filiorum Dei, non filij Dei, ſed filij ſæculi generentur: quia & ij qui generant, ſi iam regenerati ſunt, non ex hoc generãt quod filij Dei sũt, ſed ex quo adhuc* [Lib. 2. de pecc. c. 18.]

filij

Cap. 19. filij ſæculi. Et paulò inferiùs: *Ex hac igitur concupiſcentia carnis, quod naſcitur, vtique mundo non Deo naſcitur.* Et mox rei iſtius difficultatẽ agnoſcit, quod parens ſine peccato generet peccatorem: *Vt enim,* inquit, *quod dimiſſum eſt in parente trahatur in prolem, miris quidem modis fit, ſed tamen fit.* Cuius rei, quamuis mirabilis, viſibile tamen exemplum oſtendit, in oleis oleaſtros proferentibus, quia in illis remanet aliquid, vnde oleaſtrorum amaritudo naſcatur. De qua comparatione inferius dicturi ſumus. Nec verò iam ſenex cum Iuliano eandem difficultatem refricante dimicans, vllum in ſcriptis ſuis pacti cum Adamo initi veſtigium reliquit, ſed conſtanter ſemper eandem ſolutionem adhibendam eſſe indicauit: Lib. 2. cont. Iul. c. 4. *Nec iniuſtus eſt Deus,* inquit, *qui eum damnat lege iuſtitiæ, qui peccato lege fit reus, etiamſi ex illa natus eſt, quæ parentem eius propterea reum facere non poteſt, quia renatus eſt.* Et nonnihil ſuperiùs generatim Ibid. de iuſtis & iniuſtis generantibus diſſerens: *Ex hac lege peccati repugnante legi mentis eandem legem prima natiuitate nemo non traxit, quia niſi ex illa mulier nulla concepit: & ideò venerandus Hilarius, ex peccato eſſe omnem carnem non cunctatus eſt dicere, &c. ergo & ex Deo, quia creat; & ex homine, quia generat; & ex peccato, quia vitiat.* Ecce quàm accuratè ſingulis cauſis ſuum effectum aſcribit, *Deo creationem*, ſub qua ipſe plerumque Dei concurſum cum cauſis generantibus comprehendere ſolet; *parentibus generationem, peccato* hoc eſt, Apoſtoli phraſi concupiſcentiæ *vitiationem.* Pacti oblitus eſt: cùm & facillimum eſſet intellectu, & ad rem præcipuè pertineret (nimirum, quia necdum ex poſteriorum ſchola proſilierat) nudæ propagationis ex Adam, quam ſufficere volunt, multo magis: nec enim vel, ante vel poſt Auguſtinum multis ſæculis illa doctrina, ne quidem inter Semi-Pelagianos peccatum originale confitentes lucem viderat.

Quid? Quòd Auguſtinus non tantum in eo cauſam ponit, cur ſanctificati parentes originale peccatum in filios transferant, quod eos per carnalem concupiſcentiam generent, ſed etiam ſubinde ſatis apertè doceat, ſi filij ex Adam ſola ſpiritali voluntate gignerentur, nullum ex eis delictum eſſe tracturos. Deeſſet quippe cauſa, per quam ex parente in prolem traijci poſſet: Epiſt. 89. *Proinde iſte,* inquit, *quem forte inuenerint infantem non ex illius vnius hominis concupiſcentia procreatum, ipſum dicant illi damnationi non eſſe obnoxium, nec per Chriſti gratiam ab illa damnatione eſſe liberandum.* Et in libro ſecundo de nuptijs & concupiſcentia: Lib. 2. de nupt. c. 34. *Proles verò eorum* (renatorum parentum) *quia non per ſpiritalem, ſed per carnalem concupiſcentiam ſeminatur, velut ex illa oliua quidam noſtri generis oleaſter, ſic inde reatum naſcendo trahit, &c.* Clarè indicans, ſi ſpiritali tantùm voluntate ſeminaretur, omni reatu naſcendo carituram. Et in libro primo, cùm dixiſſet concupiſcentiam renatorum habere inſtar ſeminis oleæ vim occultam, vnde ſemineretur amarus oleaſter, ſtatim indicat à contrario, occultum tolleretur, non oleaſtrum, ſed oleam Lib. 1. c. 33. ſi hoc eſſe procreandum: *Non erit autem omnino aliquid vel in carnali ſemine, vitioſum, cùm eadem regeneratione, quæ nunc fit per ſacrum lauacrum, cuncta mala hominis purgante atque ſanante, eadem caro, per quam facta eſt anima carnis, fiat etiam ipſa ſpiritalis.*

CAPVT IX.

DEMONSTRATVR QVARTO EX cauſa, cur Chriſti conceptio ſine peccato fuerit.

SED longè euidentius ex alia Auguſtini doctrina ſequitur, concupiſcentiam carnis eſſe per quam culpa tranſit, & ſine illa tranſire non poſſe; quia conſtanter ſemper docet, propter illius ſolius præſentiam Chriſtum Dominum ex commixtione maris & fœminæ noluiſſe procreari ne illa inordinatis & inobedientibus ſuis motibus in concubitu æſtuans, etiam in Chriſtum Dominum, ſicut in cæteros Adæ filios, originis culpam cum natura transfunderet. Nullum eſt penè opus aduerſus Pelagianam hæreſim exaratum, in quo non iſtam doctrinam conſignauerit. Nam libro primo de nuptiis: Lib. 1. de nupt. c. 12. *Solus ibi* (in beata Virgine) *nuptialis concubitus non fuit, quia in carne peccati fieri non poterat ſine carnis pudenda concupiſcentia, quæ accidit ex peccato, ſine quo concipi voluit, qui futurus erat ſine peccato, non in carne peccati; ſed in ſimilitudine carnis peccati: vt hinc etiam doceret, omnem quæ de concubitu naſcitur, carnem eſſe peccati: quandoquidem ſola, quæ non inde nata eſt, non fuit caro peccati.* Nihil clarius, expreſſius, inculcatius dici potuit. Et in eodem libro inferiùs: Cap. 24. *Ex hac concupiſcentia carnis tanquam filia peccati, & quando illi ad turpia conſentitur, etiam peccatorum matre multorum, quæcunque naſcitur proles, originali eſt obligata peccato, niſi in illo renaſcatur, quem ſine iſta concupiſcentia Virgo concepit: propterea quando naſci eſt in carne dignatus, ſine peccato ſolus eſt natus.* Et in libro ſecundo eiuſdem operis: Lib. 2. de nupt. c. 5. *Qui eam* (diabolus concupiſcentiam) *in Domino non inuenit, quia Dominus homo, non per ipſam ad homines venit.* Quod ipſum ibidem docet ſignificaſſe Ambroſium quando dicit: *Qui autem expers delicti, expers eſt etiam huiuſmodi conceptionis.* Et libro ſecundo aduerſus Iulianum: *Ex hac lege carnis repugnante legi mentis nihil Chriſti corpus attraxit; quia non ex illa Virgo concepit.* Lib. 2. c. 4. cont. Iul. *Ex hac lege carnis repugnante legi mentis eandem legem* (id eſt, Auguſtini phraſi, peccatum originale) *primâ natiuitate nemo non traxit, quia niſi ex illa mulier nulla concepit.* Et iterum libro quinto: Lib. 5. cont. Iul. c. 15. *Hinc apparet* (quia ſola Chriſti caro non eſt caro peccati) *illam concupiſcentiam, per quam Chriſtus cõcipi noluit, feciſſe in genere humano propaginem mali: quia Mariæ corpus quamuis inde venerit, tamen eam non traiecit in corpus, quod non inde concepit.* Quæ verba quamuis ita perſpicua, expreſſa, diſerta ſint, vt nihil luculentius & minus ambiguum dici poſſit, tamen adhuc addit inferius: Ibid. *Quod autem attinet ad peccati originalis in omnes homines tranſitum, quoniam per concupiſcentiam carnis tranſit, tranſire in eam carnem non potuit quam non per illam Virgo concepit.* Et rurſum: Ibid. *Caro itaque Chriſti mortalitatem de mortalitate materni corporis traxit, quia mortale corpus inuenit: contagium verò peccati originalis non traxit, quia concumbentis concupiſcentiam nõ inuenit.* Ecce perſpicuis verbis, & ſine vllis ambiguitatis ambagibus dicit: *illam concupiſcentiam, per quam Chriſtus concipi noluit, feciſſe propaginem mali;* propterea ſine illa Chriſtum concipi voluiſſe: imo peccatum tranſire in eam carnem non potuiſſe, quia ſine concupiſcentia Virgo

concepit quæ omnia prorſus falſa ſunt, ſi verum eſt, vt recentiores volunt concupiſcentiam nihil ad peccati tranſitum facere ; adeoque ſine illa poſſe tranſire, dummodo filius Adæ fuerit.

CAPVT X.

PROBATVR QVINTO EX EO, QVOD *iſtam Auguſtini mentem agnouerunt, & acerrimè oppugnarunt Pelagiani.*

QVID ? quòd ipſi Pelagiani nunquam dubitauerunt, quin Auguſtinus & Eccleſia, cuius doctrina premebantur, ita prorſus quemadmodum verba ſonant, & nos eam hic probare nitimur, & eam ſuperiùs propoſuimus, intellexerunt ? Hoc ſi probare potuerimus, & hoc ipſum ſemper Auguſtinus agnouerit, nulla arbitror tergiuerſandi anſa remanebit.

Porrò hoc in ſcriptis Auguſtini & Iuliani ita manifeſtum eſt, vt integer hac de re liber teſtimonijs vtriuſque plenus poſſet confici. Sed breuiter, quantum ſatis eſt, rem attingam. Nam in primis vehementiſſimè Auguſtinum redarguit Iulianus, quòd aliquod in baptizatis malum remanere contenderet, vnde filij peccato obnoxij gignerentur : & inde magna contra fidem Catholicam incommoda proficiſci querebatur. Teſtis eſt ipſe Auguſtinus, qui ab eo oppugnatus fuit. Nam verba Iuliani aduerſarij ſui ita refert : *Diabolus enim creat, dicitis, ſi ex hoc vulnere creantur, quod diabolus naturæ, quæ primum condita eſt, inflixit humanæ : & damnantur nuptiæ, ſi aliquid, vnde damnabiles generantur, habere credantur : nec omnia peccata dimittuntur in baptiſmo, ſi aliquod in baptizatis coniugibus remanet malum, ex quo generantur mali*, id eſt, ſi remanet concupiſcentia, vnde filij cum peccato generentur. Et rurſum alibi idem Iulianus dicit Auguſtino: *Contumax cum cadentibus inclinaris, vt per argumentorum hactenus inaudita portenta, dicas libidinem diabolicam eſſe eamque in ſenſu coeuntium poſitam, ad voluptatem parentum, ad reatum pertinere naſcentium: tuam quidem amentiam & turpitudinem prodis, &c.* Ex quibus Iuliani verbis manifeſtiſſimum eſt, Iulianus ita intellexiſſe doctrinam Auguſtini, ſicut eam hactenus propoſuimus: nec eum de minùs intellecta mente ſuâ redarguit Auguſtinus ; ſed potius eodem loco, totoque libro & opere oſtendit ſummo conatu, hoc eſſe veriſſimum.

Lib. 2. contr. Iul. cap. 1.

Lib. 2 oper. imp. ſ. 238.

Hinc ortus acerrimus ille inter vtrumque conflictus, qui non potuit multorum librorum diſputationibus dirimi, vtrum illa concupiſcentia per peccatum Adami fuiſſet exorta; Iuliano eam pertinacisſimè Dei creationi tribuente, vt ita peccati originalis traductionem interimeret ; Auguſtino è contrario omnibus ingenij neruis hoc negante. *Certè hanc concupiſcentiam* (inquit Iulianus) *ſine qua nulla fœcunditas eſt, malum naturaliter diffiniſti, &c. Aſtrue eam, hoc ſi potes, ad opus diaboli pertinere, quod Deum vides conferre pro munere.* Et alibi : *Libido illa à Deo inſtituta & corporibus ante peccatum docetur inſerta.* Et paulo pòſt : *Ac per hoc nihil ſibi vel de fecunditate eius, vel de verecundia poteſt diabolus vindicare.* Sic enim putabat Iulianus omnem peccati originalis machinam funditus interscidere.

Lib. 1. de cap. 10.

Lib. 2. oper. imp. cõt Iul. ſ. 269.

Hinc nullo pacto vel hoc ſolum admittere volebat Iulianus, Concupiſcentiam illam in paradiſo fuiſſe vitiatam : ſed talem prorſus ſuiſſe contendebat, qualis nunc eſt : ne ſi vel vitium in eam irrepſiſſe diceret, etiam inde in poſteros originale peccatum ſerpere potuiſſe fateretur : *Verum vos*, inquit Auguſtinus, *non pro religioſa ratione, ſed pro animoſa contentione, nec pro humano pudore ſed pro veſtro furore, ne vel ipſa concupiſcentia carnis vitiata credatur, & ex ea trahi originale peccatum ; talem prorſus, qualis nunc eſt, in paradiſo conabimini diſputando reuocare.* Et alibi : *Verùm vos pro ſuſcepta veſtra* (concupiſcentia) *tam fideliter laboratis, vt vix patiamini, niſi eam qualis nunc eſt, etiam in paradiſo collocetis. Non ibi de peccato dicentes talem factam, ſed talem nulla peccante fuiſſe menſuram.* Auguſtinus enim indicabat, ad peccati traductionem aſſerendam abundè Catholicis eſſe ſatis, ſi iſta concupiſcentia per quam traducitur ſaltem peccato vitiata crederetur : *Hanc ſi placet vobis, in paradiſo collocare, & per talem concupiſcentiam carnis, quæ nec præueniret, nec tardaret, nec excederet imperium voluntatis, vobis videtur in illa felicitate filios potuiſſe generare, non repugnamus. Ad hoc enim quod agimus ſufficit nobis : quia nunc talis in hominibus non eſt, qualem in illius felicitatis loco eſſe conceditis.*

Lib. 1. ad Bonif. c. 17.

Lib. 4. contr. Iul. c. 11.

Lib. 1. ad Bonif. c. 17.

Hinc vlterius obſtinatiſſimè contendebat Iulianus, celeberrimum iſtum Scripturæ locum : *Quia non habitat in carne mea bonum*: itemq; iſtum : *Quis me liberabit de corpore mortis huius*: non de ipſo Apoſtolo Paulo, ſed de alio quopiam ſub lege, hoc eſt, Iudæo adhuc in peccatis poſito intelligendum eſſe, quem non innata carnis concupiſcentia, ſed tantùm mala viuendi conſuetudo fatigaret : ne ſi fateretur in Apoſtoli, hoc eſt, in hominis baptizati & iuſti carne aliquid poſt baptiſmum remanſiſſe mali, jam per hoc ipſum etiam originale peccatum à parentibus in prolem traijci poſſe concederet, totaque dogmatis Pelagiani ſcena collaberetur. Locupletiſſimè docet hoc Auguſtinus, qui Pelagianos hoc vidiſſe, & velut præſentiſſimum interitum ſuum horruiſſe teſtatur. Cùm enim ex Ambroſio probaſſet Apoſtolum de ſe dixiſſe : *Quis me liberabit de corpore mortis*, videlicet propter legem illam peccati membris inſitam ; inſtando ſubjungit : *En tota veſtra cauſa impulſa, proſtrata, contrita, & ſicut puluis quem proijcit ventus à facie terræ, &c. Numquid enim Paulus Apoſtolus non erat baptizatus ? aut aliquid ei vel originalium vel propriorum, vel ignorantiæ, vel ſcientiæ remiſſum non fuerat peccatorum ? Vnde ergo talia loquebatur, niſi id quod dixi in libro meo, cui te reſpondiſſe gloriaris, omnino verum eſt ? Lex quippe iſta peccati, quæ in membris eſt corporis mortis huius, & remiſſa eſt regeneratione ſpirituali, & manet in carne mortali, &c.* Nec verò ſe tantùm, ſed & ipſos Pelagianos, ſi de ipſo Apoſtolo iſta dicta eſſe faterentur, ruinæ ſuæ conſcios fuiſſe propter apertum iſtum aditum, quo peccatum à parente licet ſanctificato in prolem generatione tranſiret, pergit oſtendere Auguſt. *Hoc eſt enim, quod funditus ſubruit hæreſim veſtram. Quod vſque adeo videtis, & timetis, vt non aliter ex his Apoſtoli vocibus exire conemini, niſi quanta poteſtis contentione aſſereretis, non illic ipſius Apoſtoli accipiendam eſſe perſonam, ſed adhuc ſub lege nondum ſub gratia poſiti cuiuſpiam Iudæi, contra quem ſua malæ conuerſationis conſuetudo pugnaret.* Et vt Auguſtinus eum ex propria reſponſione ita conuinceret, vt ſimul Catholicam ſuam doctrinam de concupiſcentia ſtabiliret, proprio laqueo ex iſta conſuetudine mala, ſuffocat Iulianum : *quaſi ipſa vis conſuetudinis*

Lib. 1. contr. Iul. c. 3.

Ibid.

Ibid.

tudinis deponatur in baptiſmo, & tam aduerſus eam confligant baptizati, &c. Et adhuc vberiùs. *Quod ſi attentè ſine pertinacia conſiderare voluiſſes, profectò in ipſa vi conſuetudinis inuenires, quomodo concupiſcentia remittatur in reatu, & maneat in actu.* Hoc enim docuerat Auguſtinus libro primo de nuptijs, vt peccati originalis tranſitum permanentem illam in actu concupiſcẽtiam demonſtraret. Hinc & alibi eandem vim vrgens conſuetudinis poſt baptiſmum remanentis: *Sed ne fortè dicas, contra hoc potius pugnare baptizatos, quod ſibi ipſis prauis vitæ mala conſuetudine fecerunt, non cõtra id, cum quo nati ſunt. Quanquam*, inquit, *ſi hoc dicis, iam procul dubio certè atque concedis, eſſe in homine aliquid mali, quod non ipſum, ſed reatus qui ex illo contractus fuerat, auferatur in baptiſmo, tamen quia parum eſt ad huius quæſtionis abſolutionem, niſi nobis ex peccato primi hominis ingeneratum eſſe monſtretur, audi*, &c. Ex quibus omnibus luce meridianâ clarius eſt, Iulianum ita intellexiſſe ſententiam Auguſtini de concupiſcentia peccatum originale propagante, ſicut verba ſonant, & nos tam prolixè, quia res magna eſt, propoſuimus: atque ita horruiſſe, vt eâ ſaluâ, dogma ſuum ſaluum eſſe non poſſe, ipſo timore & fugâ ſuâ fateretur.

Ibid.

L. b. 1. de nup. c. 27.

Lib. 6 cont. Iul. c. 5.

CAPVT XI.

ASTRVITVR SEXTO EX EO, QVOD tredecim libri Auguſtini alioquin funditus euertantur.

QVod ſanè veriſſimum eſſe facilè quiuis intellexerit, qui intellexerit, nullum alium conflictum inter Auguſtinum & Iulianum ea propoſito vtriuſque fuiſſe ſuſceptum, quàm de illa ſola & vnica quæſtione, vtrum peccatum originale per concupiſcentiam carnis ſeu libidinem ex parẽtibus in prolem propagaretur: Auguſtino omnibus ingenij & eruditionis neruis incumbẽte, vt eam peccato in primorum hominum carne exortam eſſe, & peccatũ in poſteros propagare conuinceret; Iuliano è contrariò aſſerente, eam à Deo in paradiſo eſſe plantatam, atque ita fieri nulla ratione poſſe, vt per eam in proles à parentibus culpa tranſiret. Ex quo efficitur, vt præcipui & eruditiſſimi libri Auguſtini, numero facilè tredecim, qui vnicâ iſtâ intentione ſcripti ſũt, adde & alios plures, qui hoc ipſum magna ex parte tractant, funditus corruant, & velut inanes ac futiles abijciendi ſint, ſi Auguſtinus in eo falſus eſt, quod per ſolam concupiſcẽtiam carnis peccatum originale traijci profitetur. Nam liber primus de nuptijs & concupiſcẽtia, nullum penitus alium ſcopum habet, quàm in transfundenda originali culpa, meritò concupiſcentiam illam reprehendi ſine reprehenſione nuptiarũ; ſicut hoc & ipſe titulus ſatis indicat. In cuius libri ſugillationem cùm quædam ex Iuliano excerpta prodijſſent, refutauit ea addito ſecundo libro Auguſtinus. Hunc Iulianus quatuor voluminibus proſternere molitus: illa viciſſim ſex libris aduerſus eum editis Auguſtinus, in quibus de diuina gratia quæſtio vix niſi per tranſennam attingitur: ſed toti pœnè in ſola iſtius carnalis concupiſcentiæ condemnatione verſantur. Quod opus tanti fecit ipſe Auguſtinus, vt vir modeſtiſſimus, & à ſeipſo commendando remotiſſimus appellauerit illud, *tantum, tamque elaboratum opus.* Neque ſtetit hic pertinacia Iuliani: ſed alijs octo aduerſus librum ſecundum de nuptijs exaratis Auguſtino vltimum laborem impoſuit, in quo & mortuus eſt. Nam quinque alios in ſui defenſionem edidit, quorũ duo priores adhuc extant, & nuper inuenti ſunt; reliqui tres vel in bibliothecis latent, vel temporum injuriâ perierunt. Tres poſteriores, quos meditabatur, morte conatum præueniente, non incœpit. Omnis iſte multorum annorum labor, quo ſublimiſſimus ille Doctor, totâ Eccleſiâ applaudente, ſe fatigauit irritus prorſus & inanis, & vt loquuntur recentiores, non ferendus eſt, ſi verum eſt quod ipſi dicunt, concupiſcentiam carnis nihil ad peccati traductionem pertinere, & ſententiam illam non eſſe tolerabilem. Quæ ſanè ſine grauiſſima iniuria ſanctiſſimi & eruditiſſimi viri iactari non poſſunt, vt pote cui Eccleſia ſoli hactenus acceptũ tulit, quod de Pelagiana hæreſi peccati originalis traductionem præcipuè deteſtante, & acutiſſimis argumentis oppugnante, triumphauit.

Lib. 2. Retract. c. 62.

Sed nequis aliquo ſcribendi calore mihi elapſum eſſe ſuſpicetur id quod diximus, operę pretium eſſe video, vt ex ipſo Auguſtino probem, non alium in tot elaboratiſſimis libris, quorum vnus in ſui patrocinium traxit alium, ei fuiſſe ſcopum, niſi vt concupiſcentiam, qua peccatum originale transfunditur, à nuptiarum bonitate diſcerneret, ne tantam huius mali virus in illarũ culpam verteretur. Sic ergo teſtis integerrimus ſtatim in ipſo ingreſſu operis, quod tanti certaminis cauſam dedit, ipſe loquitur: *Intentio huius libri hæc eſt, vt quantùm nos Dominus adiuuare dignatur, carnalis concupiſcentiæ malum, propter quod homo qui per illam naſcitur, trahit originale peccatum, diſcernamus à bonitate nuptiarum.* Quibuſcunque verbis ego Auguſtini ſcopum exponerem; non poſſẽ eum clariùs, quàm ipſe expreſſit, promere. Ex hoc verò ſcopo & doctrina libri illius, quo nihil quam iſtud vnicum ex profeſſo agit, tota illa librorum ſeries, quam antè diximus, conſecuta eſt. Eandem verò ſuam intentionem, ne quis inter ſcribẽdum ei excidiſſe crederet, ita in hac libri refricat: *Quam* (concupiſcentiam carnis) *curauimus à nuptialibus bonis tam prolixa diſputatione diſtinguere, propter nouos hæreticos, qui, cùm hæc reprehenditur, calumniantur; quaſi nuptiæ reprehendantur: vt ſcilicet eam tanquam bonum naturale laudando, ſuum peſtiferum dogma confirment, quo aſſerunt prolem quæ per eam naſcitur, nullum trahere originale peccatum.* Eundem ſcopum ſuum & initio ſex librorum, hoc eſt, primi operis aduerſus Iulianum ſcripti, rurſum ob oculos ponit, vt quo tota futura diſputatio collimaret, lector intelligeret: *Hinc quippe factum eſt*, inquit, *vt de nuptijs & concupiſcentia librum ſcriberem; nuptiarum ſcilicet bonum diſcernens ab eo malo vnde trahitur originale peccatum.* Et toti operi ſummam imponens manum, vt iſtud ſolum ſe tanto diſputandi conatu egiſſe non lateret Iulianum, ſic eum alloquitur; *Ad omnia me tibi reſpondiſſe, Iuliane, & omnia refelliſſe, quibus diſputaſti voluminibus quatuor credendum non eſſe originale peccatum, & concupiſcentiam carnis* (vnde ſcilicet trahitur illud originale peccatum, vt ſuprà dixerat) *non poſſe culpari ſine damnatione nuptiarum, puto quod perſpicis, ſi peruicax nõ ſis.* Cauſam verò triumphi, quem ſe de Iuliano putat adeptum eſſe, ſubtexit, *Demonſtratum enim eſt*, &c. *tantùm concupiſcentiam carnalem mortem nõ inferre poſt mortem qui in Chriſto ſunt renati, mortem, qua moriatur peccato,*

Lib. 1. de nupt. c. 1.

Ibid. c. 34.

Lib. 1. cont. Iul. c. 1.

Lib. 6 cont. Iul. c. vlt.

Quæ cùm ita ſunt, cuius mediocris iudicij perſpicuum eſt, aërem verberaſſe Auguſtinum in tot elucubrandis operibus, ineptam & ridiculam eſſe gloriationem eius de deuicto Iuliano, imo verò non inſtruxiſſe, ſed decepiſſe Catholicos Auguſtinum, ſi concupiſcentia, quemadmodum recentiores volunt, non ſolùm nihil ad peccati propagationem faciat, ſed eam traductionis cauſam aſſerendo, *non ferendam ſententiam* docuit: denique, quòd ab ore & ſenſu Catholicorum abſit, falſis & fallacibus armis Eccleſiæ victoriam non tam ſtetiſſe, quàm periiſſe, non tam ab Auguſtino partam eſſe, quàm proditam.

CAPVT XII.

ECCLESIÆ DE PELAGIANIS victoria eſſet vana, imo fallax, & falſa, niſi iſta Auguſtini ſententia fuerit vera.

NON enim ſolius Auguſtini, ſed Eccleſiæ totius cauſa in iſta cum Pelagianis contentione verſatur. Ipſe enim ſolus à Mileuitano Concilio vniuerſo Pelagianæ factioni objectus eſt, vt litē iſtam, qua prima Chriſtianæ religionis fundamēta quatiuntur, ſuâ eruditione dirimet, totâ Eccleſiâ non ſolùm applaudente, ſed etiam ita ſilente, vt quemadmodum lucente Sole ſidera diſparent, ita ab illo die vſque ad mortem eius nemo Catholicorum inuentus fuerit, qui tanto viro cum Pelagianis luctante ſibi in aciem prodeundum, illo ſcribente ſibi vel calamum ſtringendum duxerit. Ipſe Hieronymus, qui paulo antè aduerſus Pelagianos aliquid elaborauerat, illius operibus conſpectis vſque ad mortem contra illos obmutuit. Sixtus Presbyter, qui aliquid ſcripſit, non tam Eccleſiæ doctrinam, quàm ſeipſum à calumnia tueri coactus fuit. Viderunt hoc, & acerbiſſimè doluerunt Pelagiani. Vnde iſta Iuliani aduerſus Auguſtinum dicteria, quibus nunc illum *vnum* dicebat *egreſſum, qui in ſe ſummam prælij ſitam*, quo ſcilicet inter eos de concupiſcētia peccati traductrice certabatur, *optaret intelligi*: nunc illum eſſe, qui *cauſam iſtam contra illos, vnum pro omnibus, agere pollicerewr*: nunc eum ſui *certaminis ſingularis oblitum*: nunc Virgilianis verſibus vſus; [Lib. 3. cont. Iul. c. 1. — Lib. 1. c. vlt. — Lib. 6. c. 8.]

[Ibid.] *Oblato*, inquit, *placuit componi fœdere bellum*

vt pugnas omnium contentio noſtra dirimeret. Quæ quamuis à ſe repelleret Auguſtini modeſtia, veri tamen aliquid continuiſſe, ex Actis illius temporis manifeſtum eſt. Hinc enim & Proſper dicit: [Epiſt. ad Aug.] *Excubaſſe pro vniuerſis membris corporis Chriſti vigilantiſſimam induſtriam eius, & aduerſus hæreticarum doctrinarum inſidias veritatis virtute pugnaſſe: omnium* denique *fatigationem, prouidente hoc præſenti ſæculo Dei gratiâ, in charitatis eius & ſcientiæ vigore ſperaſſe.* Quòd ſi Auguſtinus Eccleſiæ cauſam ſibi commiſſam agens, tam inepte delirauerit, vt non leuiter & per tranſennam indicando, ſed tot tantiſque ſcriptis voluminibus ex profeſſo docendo, tam abſurdam, & non ferēdam, vt recentiores volunt, ſententiam propugnauerit, non eſt Eccleſiæ magnopere de tali victoria gratulandum. Non enim ſpōſi ſui veritate, ſed adulteri falſitate dimicauit: lōgèque verius eſt victa, quàm vicit. Quidni igitur pugna cū Pelagianis inſtauretur, cùm eis cauſa negati peccati origi-

A nalis ſuperſit integerrima? Omnia quippè argumēta Iuliani Pelagianæ Hæreſis architecti, quibus impoſſibilem aſſerebat eſſe peccati originalis tranſitum, & verò impoſſibilem eſſe ſine concupiſcentiæ ſubſidio, ſatis apertè fatebatur Auguſtinus, inſoluta manent, neque à ſe ſolui poſſe, per os pugilis ac defenſoris à ſe delecti, Eccleſia confitetur. Quod, quamuis ex ijs quæ jam dicta ſunt, vtcunque colligi poſſit, non tamen erit abs re paulo accuratiùs oſtendere.

Pelagiani cum intelligerent ruinam dogmatis ſui, quo gratiam Chriſti ad bene viuendum negabant eſſe neceſſariam, ab originali peccati tranſitu pendere, omnes vires eò conuerterunt,

B vt peccatum iſtud, quo naturæ vires Catholici dicebant vitiatas & infirmitas eſſe, ſubuerterēt. Cùm verò certiſſimum illud Philoſophiæ principium eſſe ſcirent, nihil vitij in effectu eſſe poſſe, quod non in cauſa præceſſerit, quemadmodum & omniū Theologorum Schola, S. Thoma præeunte, profitetur, contētioſiſſimè conclamarunt, etiam ſi peccaſſet Adam, ipſo tamen peccato illo, ſiue in poſteris baptizatis, ſiue in ipſo jam olim Capite deleto, nihil omnino præſertim in ſanctis conjugibus watch ſupereſſe, quo peccatum in prolem generando transfunderent. Adamantinis igitur vinculis aſſerebant ſequi, conjuges naturali illâ commixtione ſexuum cauſam eſſe pecca-

C ti; atque ita damnari nuptias ſeu conjugium, & conſequenter Deum conjugij autorem; vel certè diabolum eſſe conjugij & commixtionis auctorem, ex qua peccata naſcerentur. Hanc machinā Pelagianā vt Eccleſia vel pro Eccleſia Auguſtinus euerteret, totam cauſam peccati originalis ab illo principio religauit, quod in cōmixtione conjugum duo conſideranda ſint, commixtionē & pudorem eius, nuptias quibus legitimè junguntur conjuges, & concupiſcentiam carnis, qua ſtimulante junguntur: illud eſſe bonū, hoc malum; illius Deum, hujus diabolum autorem; illo naturam, hoc peccata propagari. Nam cùm ſta-

D tim initio libri primi de nuptijs & concupiſcētia ſcopum ſcriptionis iſtius, vt iam iam vidimus, prætuliſſet, poſt operoſam nuptiarum atque libidinis diſcretionem, tandem ad rem veniens: *Iam nunc ſi quodammodo interrogemus bona illa nuptialia, vnde ab eis potuerit peccatum in paruulos propagari: reſpondebit nobis operatio propagandæ prolis: Ego in paradiſo magis felix eſſem, ſi peccatum non fuiſſet admiſſum, &c. Reſpondebit pudicitiæ fides: ſi peccatum non fuiſſet, quid me in paradiſo ſecurius eſſe potuiſſet, vbi nec ſtimularet mea, nec alterius me libido tentaret? Reſpondebit etiam connubij Sacramentum: de me ante peccatum dictum eſt in paradiſo: Relinquet homo patrem*, &c. *Quid horum eſt in nuptijs, vnde peccati vinculum tranſiret in poſteros? Nempe nihil. Et certè his tribus bonis perfectè ſe haberet bo-* [Lib. 1. de nup. c. 21. & 22.]

E *nitas nuptiarum, quibus bonis etiam nunc bonæ ſunt nuptiæ. Porrò autem ſi interrogetur illa carnis concupiſcentia, quâ pudenda facta ſunt, quæ prius pudenda non fuerant, nonne reſpondebit, ſe in membris hominis eſſe poſt peccatum cœpiſſe?* Et tandem concludens adijcit: *Hæc omninò concupiſcentia carnis, &c. profectò peccati vinculum generatione traijcit in poſteros.* Et libro ſecundo de nuptijs interrogat Iulianus Auguſtinum, quid ſuum diabolus cognoſcat in ſexibus, per quod fructum eorum iure poſſideat, an diuerſitatem ſexuum, an commixtionem, an ipſam fœcunditatem? Reſpondet ei Auguſtinus: *Nihil horum: quia hæc omnia ex Deo. Sed iſte in his omnibus noluit nominare concupiſcentiam carnis, quæ non eſt à patre, ſed ex mundo eſt, cu-* [Lib. 2. de nup. c. 5.]

ius

ius mundi princeps dictus eſt diabolus. Hanc iſte voluit A *nominare in his omnibus, quæ commemorauit, naturalibus bonis, de qua etiam nuptiæ confunduntur, quæ de his bonis omnibus gloriantur.* Et inferiùs cùm Iulianus intorſiſſet illud Pelagianorũ telum: proſsus ſi malũ de nuptijs trahitur, accuſari poſſunt, excuſari non poſſunt; & in diaboli iure opus earũ fructumque cõſtituit: quia omnia cauſa mali expers boni eſt; reſpondet conſueto more Auguſtinus:

Lib. 2. c. 26. *Nuptiæ inſtitutæ ſunt cauſâ generandi, non peccandi*, &c. *peccatum autem, quod inde à naſcentibus trahitur, non ad nuptias pertinet, ſed ad malum quod accidit hominibus, quorum conſunctione ſunt nuptiæ.*

Ibid. c. 23. Et libro tertio contra Iulianum: *Nec malum illud inde ideò trahitur, quia bonæ ſunt nuptiæ, ſed quia in bonis earum eſt etiam vſus mali*, ſcilicet concupiſcentiæ.

Ibid. Et apertiùs paulò ſuperiùs: *Si enim nuptiarum bonum non eſſet niſi bonus vſus boni, tunc mirandum eſſet, quomodo inde traheretur malum: cùm verò ſit bonum nuptiarum bonus vſus mali, quid mirum ſi de ipſo malo, quo benè vtitur bonitas nuptiarum, trahitur malum, quod eſt originale peccatum?* Et in libris operis imperfecti latiſſimè, & inſtantiſſimè, & ſæpiſſimè probat Iulianus, nuptias, aut commixtionem ſexuum, aut parentes, aut filios, aut ſemina, aut gigni, aut naſci eſſe damnanda, ſi inde peccata proferantur: ſemper autem idem reſpondet Auguſtinus, vitia ſcilicet à natura eſſe diſcernenda.

Lib. 2. oper. imp. cont. Iul. f. 248. *Semina Deus inſtituit: ſed qui poſſunt in natura vitiata bonum eius à malo eius ita diſcernere, vt neque putent naturam malam*

Ibid. f. 250. *eſſe, neque vitium naturam eſſe, ipſi poſſunt diſcernere*, &c. Et rurſum in eodem loco: *Nec gignere, nec naſci malum eſt, quod pertinet ad inſtitutionem Dei. Vtrumque ſine pudenda libidine poſſet in paradiſo fieri ſi nemo peccaſſet*, &c. *Ecce de quo trahitur originale peccatum.* Iſta Iulianus argumenta aduerſus Eccleſiam; iſtam Auguſtinus ſolutionem aduerſus eius argumenta ſexcenties repetit: nec in omnibus ſcriptis eius, aut eorũ qui Pelagianos iſto ſæculo debellarunt, vel debellatos poſtea protriuerunt, alterius ſolutionis eſt veſtigium. Nam nec aliam eſſe poſſe, ſi libido tollatur, ſatis perſpicuè indicat, quando dicit: *Si nuptiarum bonum non eſſet niſi bonus vſus boni, tunc mirandum eſſet, quomodo inde traheretur malum*: Nunc verò *quid* D *mirum ſi*, &c. quaſi diceret, in illo caſu Iuliani argumenta ſuũ habitura pondus & locum, vt neceſſe eſſet aliquod eorum bonorũ quæ Deus inſtituit, ſiue commixtionem, ſiue ſæmina, ſiue aliud quippiam, quod generationi interponitur, eſſe culpandum. Nunc verò ſatis interuenire malis dum concupiſcentia interuenit, ex qua proles peccatum trahat. Hac igitur doctrinâ Pelagiana hæreſis victa eſt; hâc ſententiâ de concupiſcentia carnis peccatum propagante Eccleſia triumphauit. Quæ ſi non tantùm falſa eſt, ſed ita falſa, vt non ferenda ſit, profectò nec ferenda eſt E illa victoria qua hæreſis ſubjugata eſt. Quod quantam inferat Eccleſiæ contumeliam, quis non videt?

Et ſanè quis intelligat, ſi nihil penitus, ſiue peccati, ſiue vitij in parentum animabus aut carnibus hæreat, ſed ita puri ſint, ſicut à Deo inſtituti ſunt, inde quidquã contagij in proles poſſe tranſire niſi qui Deum potius eius cauſam, quàm homines conſtituere velit? Sicut enim impoſſibile eſt, vt defectus aliquis corporis à parentibus in filios generando fundatur, niſi defectuoſum aliquid in aliquo generationis principio antecedat: ita multò magis impoſſibile eſt, vt defectus animæ, qui peccatum eſt, in prolem à parente A tranſeat, niſi ſimilis vitioſitas in generante reperiri queat, vnde culpa propagetur. Nam pactũ hic affingere, non eſt aliud quàm purgare parentes, & culpare Deum qui peccatores propriâ voluntate conſtituat. Hinc eſt, quòd nec Auguſtino, nec vlli veterum vſque ad tempora Scholaſticorum, vllius pacti in mentem venerit: cùm tamen & facillimum ſit & cuiuis obuium, & ad medendum anguſtijs tantis peridoneum: niſi eadem facilitate, qua ſine Scripturarum, ſine traditionis auctoritate, ſolâ humanâ ſolertiâ excogitatum eſt, ſolo eius contemptu ab hæreticis poſſet explodi.

CAPVT XIII.

B OMNIVM ANTIQVORVM IDEM *ſenſus vſque ad ætatem Scholaſticorum.*

NEc verò ſolus Auguſtinus iſtam ſententiam cõtra Pelagianos docuit; ſed plerique Patres, qui eũ aliquot ſæculis, nondum exortâ hæreſi iſtâ, præceſſere, præſertim verò qui eâ extinctâ cõſecuti ſunt, non aliã, cùm de traductione peccati ſermo faciendus fuit, quàm illam de inobedientia carnalis concupiſcẽtiæ rationem vel apertè proferendo, vel tacitè inſinuando, tetigerunt. Hanc dedit Origenes, cùm explicaret, cur Christus veniſſet in ſimilitudine carnis peccati, non in carne peccati: *Qui ex nulla viri contagione, ſed ſolo Spiritu ſancto ſuper Virginem veniente, & virtute altiſſimi obumbrante, venit ad corpus immaculatum, naturam quidem corporis noſtri habuit, pollutionem tamen peccati, quæ ex concupiſcentiæ motu conceptis traditur, omnino non habuit.* Orig. in com. Epiſt. ad Rom.

Hanc inſinuauit Olympius Hiſpanus Epiſcopus ab Auguſtino citatus, qui dicit. *Protoplaſti mortifera tranſgreſſione vitium eſſe ſparſum in germine, vt peccatum cum homine naſceretur.* Iudicat enim germen, ſeu ſemen, vnde naſcitur homo, ita eſſe vitiatum, vt non ſine peccato naſcatur. Apud Aug. lib. 1. cont. Iul. c. 3.

Hanc idem Hilarius tacitè expreſſit, quando de Chriſto in ſimilitudine carnis peccati veniẽte D dixit: *Non ſicut carnem habuit, ita habuit & peccatum. Sed quia ex peccato omnis caro eſt, à peccato, ſcilicet Adam parente, deducta, in ſimilitudine peccati carnis eſt miſſus, exiſtente in eo non peccato ſed peccati carnis ſimilitudine.* Apud Aug. ibidem. Quid enim eſt omnem carnem præterquam Chriſti eſſe ex peccato, niſi ex concupiſcentia, quam Apoſtolus peccatum vocat. Nam propter concupiſcẽtiam dici carnem peccati ſæpiſſimè Auguſt. docet: & ideo in Chriſti carne eſſe ſimilitudinem carnis peccati, quia concupiſcentiâ caruit: *Si Abel non habebat legem in membris repugnantem*, &c. *Si caro eius non concu-* E *piſcebat*, &c. *nihil ei nocuerat peccatum paruulum. Sed quiſquis talem dixit fuiſſe Abel, dicat eum carnem non habuiſſe peccati: cùm procul dubio Dominus Chriſtus non habuiſſet ſimilitudinem carnis peccati, niſi aliorum omnium hominum eſſet caro peccati.* Lib. 2. oper. imperf. cont. Iul. f. 395.

Hanc apertè ſignificauit Ambroſius, per quem Auguſtinus doctrinam iſtam ſæpè probat, quando Chriſti natiuitatem cæteris comparando dixit: *Seruatum eſt igitur, vt ex viro & muliere, id eſt, per illam corporum commixtionem, nemo videatur expers eſſe delicti. Qui autem expers delicti, expers eſt etiam huiuſmodi conceptionis.* Et alibi apud eundem Auguſtinum, qui illum in ſuæ ſententiæ adſtipulationem acceerſit: *Malè Eua parturiuit, vt parturis relinqueret mulieribus hæreditatem, atque vniu-* Amb. com. in Eſaiã apud Aug. lib. 1. cont. Iul. c. 4. & lib. 1. de nupt. c. 35. Lib. 2. cont. Iul. c. 6.

quiſque concupiſcentiæ voluptate concretus, & genitalibus viſceribus infuſus, & coagulatus in ſanguine, in pannis inuolutus, prius ſubiret delictorum contagium, quàm vitalis ſpiritus munus hauriret. In quem Ambroſij locum Auguſtinus: *Si te non deſeruit qualiſcunque ſaltem ſenſus humanus vides quid de concupiſcentiæ voluptate hâc ipſâ, cui præbes impudentiſſimum patrocinium pronunciauerit Doctor Ambroſius, &c. Ergone ex huius concupiſcentiæ motu illi non erubeſcerent homines primi, quo & ipſi apparebant noxij, & eorum filij peccato parentum pronunciabantur obnoxij?* (Ibid.)

Poſt Auguſtinum vnanimiter vſque ad Scholaſticorum ætatem doctrinam tanti Doctoris ſecuti Patres, eodem modo libidini propagati peccati originalis cauſam aſſcribunt.

(Serm. 5. de natiuit. Domini.) Hinc ſanctus Leo Pontifex maximus, ac doctiſſimus: *Solus inter filios hominũ Dominus* IESVS *innocens natus eſt, quia ſolus ſine carnalis concupiſcentiæ pollutione conceptus.* Quibus verbis ſancti Auguſtini doctrinam, quam ſuprà latè ex ipſo dedimus, cur ſolus Chriſtus ſine peccato ſit conceptus, expreſſit: ad quam alluſit & iſtis phraſibus: (Ibid. Serm. 4 de natiuit.) Quamuis *conceptui ſpiritali* (Chriſti) *nulla ſint terreni ſeminis mixta contagia.* Et rurſum: (Serm. 111.) *Vt humani ſeminis ceſſante contagio.* Et Petrus Chryſologus (Petrus Chryſol.) de Adami peccato loquens: *Nunquid non in ſemine tota arbor? Vitium ergo ſeminis, vitium eſt totius arboris*; quæ poſteà fuſiùs declaranda ſunt.

Hinc Fauſtus quantumlibet Semi-Pelagianorum errore deprauatus luculentiſſimè ſancti Auguſtini ſententiam explicuit: (Lib. 1. de gra. & lib. arb. c. 2.) *Sed dicit Pelagius, ideo non eſſe originale peccatum, quia ipſa concupiſcentia generationis ex Deo ſit. Vnde autem veniat nexus iſte, qui per poſteros trahitur, ſi requiras? ſine dubio per incentiuum maledictæ generationis ardorem, & per illecebroſum vtriuſque parentis amplexum. Nam cùm illum ſolum videas ab originali immunem eſſe contagione, qui non carne, ſed ſpiritu, nec erubeſcenda paſſione, ſed ſtupenda benedictione conceptus eſt, agnoſce cauſam mali originalis de oblectamento natum conceptionis, & de vitio voluptatis.*

(Lib. de in arb. & gra. c. 13.) Hinc ſanctus Fulgentius non poſtremus Auguſtini diſcipulus: *Iniquitatem ſimul transfudit & mortem, vt omnis qui per legem peccati (quam certum eſt mortalibus vſque ad mortem ineſſe corporibus) de peccatoris ſemine naſciturus, in ipſo conceptionis exordio excepiſſet peccati parentalis maculam, exinde ſub iugo graui, &c.* Et in eodem libro immaculatæ Chriſti natiuitatis cauſam explicans, *Vuluam quippe matris eius*, inquit, *non concupiſcentia mariti concumbentis, ſed omnipotentia filij naſcentis aperuit. Ideo ſolus eſt, in quo princeps huius mundi veniens nihil inuenit.*

Hinc Gelaſius Papa, cùm originalis peccati transfuſionem declarandam ſuſcepiſſet, accuratiſſimam Auguſtini methodum ſecutus, primò naturæ corruptionem per concupiſcẽtiarum deprauationem explicat: quo fundamẽto iacto, neceſſarium conſequenter natura rei fuiſſe docet, (Gelaſ. Papa Epiſt. 8.) vt proles parenti ſimilis, ex peccato pollutis, peccato polluta naſceretur. *Propria voluntate ſeductorem ſecuti diabolum prauis cupiditatibus per exceſſum præuaricationis infecti ſunt. In quibus itaque natura peccauit, & humana eſt facta natura vitioſa, Tales igitur effecti*, &c. Ecce originem traductionis mali naturæ vitium, nempe concupiſcentiam, ſeu vt loquitur (prauas cupiditates) præuaricatione contractum. Iam ita ſequitur: *Proinde quicquid iſti genitores de ſuo germine protulerunt, opus quidem Dei eſt ſecundùm inſtitutionem naturæ, ſed non abſque contagio illius mali, quod ſua*

A *præuaricatione traxerunt, ſcilicet concupiſcentiæ.* Vnde mox: *Quid mirum, ſi iidem deprauati protulerunt ſobolem deprauatam?* Quod latè declarat comparatione ſerui, qui cùm non naturâ, ſed tantùm conditione ſeruus ſit, tamen ſeruos generat. Et adjungit; *quanto magis de his prouenire non mirum eſt, quibus ipſa humana ſubſtantia deprauata cognoſcitur.* Id eſt, quibus non per aliquas extrinſecus poſitas hominum leges, ſed per ipſam naturam vitiatam ſeruitus eſt adducta: *Quia huiuſmodi genuit prolem, cuiuſmodi ſe ipſa reddidit præuaricationis exceſſu. Ideòque non ſolum de ſe profert, quod benè Deus inſtituit, ſed etiam quod malè ipſa inconſequenter adiecit. Quemadmodum autem qualitas interior appetendi* B (nempe prima mala voluntas Adami) *valeat immutare naturã diuinæ lectionis auctoritate firmatur.* Et explicat per oues Laban, quæ colores virgarũ ſenſibus hauſtos transfuderunt in prolem. Quod exemplum Pelagianis refutandis docet eſſe diuinitus præparatum. Vnde mox vocat humanæ generationis *decolorata primordia*: quam decolorationẽ in alio opere docet per concupiſcentiam eſſe factam: Deus fecit omnia bona valde, *niſi hæc concupiſcentiæ primordialis decoloraſſet exceſſus.* (In ſcripto aduerſus hæreſ. Pelag.) Et ſtatim pœnam ſuperbiæ in ea corporis parte indicãdam fuiſſe tradit, *qua degeneris, ac decoloratæ, ſuperbæque radicis procul dubio vitioſa fuerat generatio propaganda.* Quæ C omnia ad viuum ſpirant Auguſtini doctrinam: nec aptiùs explicare potuit, quomodo deprauatio naturæ per concupiſcentiam adducta, peccatum in prolem ex primo patre propagauerit.

Hinc Venerabilis Beda natiuitatis humanæ maculam concupiſcentiali fœditati ſine vlla fluctuatione, quemadmodum & Auguſtinus, aſſignat: *Quæritur*, inquit, *quare puero adhuc in vtero matris originale peccatum imputetur, & quare de baptizato baptizatus non naſcatur? Ad hoc dicitur, quia de corrupto non niſi corruptum naſci poteſt.* (Beda in lib. aliquot qq. q. 14. item 8.) Et iterum: *Homo quantum in ſe eſt mundatur in baptiſmo: ſed quia ſine concupiſcentia procreare non poteſt, imputatur & illius proli: ſicut terra purgatum ſemen à paleis, & tamen abſque paleis non ipſum exurgit.* D Id ipſum indicat etiam in Pſalmum quinquageſimum.

Hinc Remigius Epiſcopus Altiſſiodorenſis in Pſalmum quinquageſimum: (Remig. Altiſſ. in Pſal. 50.) *In peccatis concepit me mater mea, id eſt, concupiſcentia carnali concepit. Quæ carnalis delectatio ex peccato primi parentis in carne noſtra viget.*

Hinc Philippus vir doctiſſimus Abbas bonæ ſpei ſancto Bernardo contemporaneus, ſæpè & multipliciter hoc ipſum tradit: (Philipp. Abbas Epiſt. 2.) *Poſt peccatum meritò pudenda nominantur, quoniam adeo ſpiritui reluctantur, vt ad generandum non niſi libidine moueantur. Hoc eſt vnde Adam filios ſuos ſic infecit, ſic quaſi in radice poſteritatis ſuæ ſeriem infecit, vt quo-*E*niam in generando non ſola caro, ſed & concupiſcentia carnalis operatur, quicunque gignitur eo modo eiuſdem reatu concupiſcentiæ teneatur.* Et paucis interjectis addit: *Iuſti parentes iuſtũ filium non poſſunt generare, quia ſine concupiſcentia non poſſunt generare.* Quam doctrinam ibidem magno conatu aſſerit, & inculcat. Ex quo etiam conſequenter ſæpiùs tradit, ideò Chriſtũ nulla peccati labe maculatum fuiſſe, quia ſine concupiſcentia conceptus fuit: *Qui ergo non à carnalibus deſiderijs more noſtro, ſed deſuper originem carnis traxit, profectò in conceptione originale vitium non contraxit: quia non aliunde cuilibet naſcenti peccatum aſſcribitur, quàm quod ei per parentum concupiſcentiam ſeminali ratione tranſſcribitur.*

Hinc

Epiſt. 174.

A Hinc ſanctus Bernardus: *Peccatum quomodo non fuit, vbi libido non defuit?* Et conceptum Virginis extollens: *Extolle,* inquit, *neſcientem in concipiendo concupiſcentiam, vel in pariendo dolorem.* Et alibi: *Propter carnem homo vanitati ſimilis factus eſt, quia ex illa vitium concupiſcentiæ traxit, quo captiuus tenetur, & incuruatus vt diligat vanitatem, & iniquitatem operetur.* Idem & alibi inſinuat: *Quis poteſt facere mundum de immundo conceptum ſemine, niſi qui ſolus ſine omni illicita & immunda conceptus eſt voluptate? In ipſa radice & origine mea infectus, & inquinatus ſum.*

In med. c. 3.

Serm. 4. in vigil. nat.

Hinc Hugo de ſancto Victore: *Quæritur, quare poſteris imputetur* (peccatum originale?) *Reſponſio: quia parentum concubitus, non fit* SINE LIBIDINE, *nec filiorum conceptus ſine peccato.* Et in Summa ſententiarum: *Niſi caro in concupiſcentia traduceretur? illo peccato anima non teneretur.* Quod latè declarat in eodem loco.

Hugo de S. Vict. in annot. elucidatorijs qq. in Epiſt. ad Rom. q. 106. In Summa ſent. tract. 3. c. 11.

Hinc Richardus de ſancto Victore puritatem virginei partus, & cauſam eius explicans: *Quare illa* (Eua) *peperit non ſine dolore, niſi quia non concepit ſine libidine? Libido ſanè cauſa doloris, & dolor effectus libidinis.* Et quomodo libido cauſa doloris, niſi quia libidine conceptio maculatur propagando peccatum? Nam ideò paulò pòſt ſeſe explicando ſubiungit: *Ibi nec conceptus ſine culpa, nec partus ſine pœna: hîc quia conceptio ſine concupiſcentia,* (ſeu libidine) *& parturitio ſine preſſura.* Et aliquanto inferiùs in eodem libro: *In eo ſanè, quod dicitur virgo conceptura, & virgo paritura, apertè monſtratur, quòd vtraque futura erat munda, & caro generans, & caro generata,* hoc eſt, beatæ MARIÆ generantis, & Chriſti generati: Videlicet, quia Chriſtus ſolus, vt addit, cantare potuit; *ſine iniquitatibus conceptus ſum, & ſine peccato concepit me mater mea. Et quia in ipſo mundi ingreſſu maculam peccati de materna carne non contraxit, ſed deleuit:* Nempe extinguendo omnem concupiſcentiam in Virgine concipiente atque pariente, quæ totius peccati atque corruptionis radix eſt. Hoc enim intelligere Richardū perſpicuè docet id quod ſtatim adijcit. *Si tantùm ſola eius conceptio valuit, vt concupiſcentiæ fomitem, totiuſque corruptionis radicem deleret, quid quæſo,* &c. Itaque docet ibidem fuiſſe puritatis, quòd *ſine concupiſcentia ſeminare potuit.* Alibi verò per hoc quod Spiritus ſanctus obumbraturus Virginem dictus eſt, ſignificatum eſſe voluit, quòd *omnis concupiſcentia in ea eſſe extinguenda:* & hoc indè probari, quòd virgo concepit & peperit.

Rich. lib. 1. de Emanuele c. 10.

Ibid. c. 12.

Lib. 2. de Emanuele c. 27.

Hinc Innocentius III. ſummus Pontifex: *Quis neſciat, concubitum etiam coniugalem numquam omnino committi ſine pruritu carnis, ac ſine feruore ac fœtore concupiſcentiæ, vnde ſemina concepta fœdantur, & corrumpuntur? Propter quod alibi legitur? Quis poteſt facere mundum de immundo conceptum ſemine? Ex ſeminibus ergo fœdatis atque corruptis concipitur corpus corruptum pariter & fœdatum; cui anima tandem infuſa corrumpitur, & fœdatur, non ab integritate vel munditia quam habuit; ſed ab integritate vel munditia, quam haberet ſi non vniretur fœdato corpori & corrupto: quoniam & creando infunditur, & infundendo creatur. Sicut enim ex vaſe corrupto liquor infuſus corrumpitur; & pollutum contingens ex ipſo contactu polluitur: ſic ex contagio corporis anima corrumpitur, & fœdatur.* Et paulò inferiùs: *Ex concupiſcentia procedit pruritus circa ianuam humanæ propagationis, per quam transfunditur originalis cauſa peccati.*

Innoc. III. in Pſal. 50. in illo vel. Ecce in iniquitatibus.

Ibid.

Hinc Vrbanus quartus Pontifex maximus, accuratiſſimè Auguſtinianæ doctrinæ tramitem tenens, ita exactè traductionem illius peccati per concupiſcentiam tradit, & explicat, vt nihil per ipſum Auguſtinum addi potuiſſe videatur: *In illa lege noſtræ originis vitioſa, in qua omnes corrumpimur, & naſcimur in vtero & ex vtero filij iræ tuæ, atque per traducem libidinoſa carnis concupiſcentia, etiam antequam peccemus actualiter, conſtituimur peccatores, & ad actualia promptiores.* Et inferiùs: *Nam in eo* (Adamo) *ſeminaliter omnes erant, quando ipſe naturam corrupit humanam, & ab illo vno homine, qui omnium noſtrum fuit materia & origo, omnes concupiſcentialiter deſcendunt, & per propagationis ſucceſſionem, & carnis concupiſcentiam occultè illa corruptio in poſteros demigrauit. Nec tamen hoc fecit propagatio*

Metaphr. in Pſal. 50. in Biblioth. Patrum.

B *ſed libido non naturæ humanæ fœcunditas, ſed libidinis fœditas,* &c. Et cùm Chriſtum dixiſſet ſine opere concupiſcentiali: ideòque ſine peccato ex primo homine deſcendiſſe, de nobis ita ſubtexit: *Sed quia concepti ſumus illa vitioſa lege concipiendi, nobis ex peccato primi hominis occultè & miſerabiliter accidente, ideo originalis peccati ex tua iuſtiſſima; Deus ſententia rei ſumus.* Hinc adijcit, quòd ſicut Chriſtus occultiſſimam gratiam infundit & paruulis, *ſic & homo ille* (primus) *in ſe omnes de ſtirpe ſua venturos, occulta tabe, & fœditate ſuæ libidinoſæ concupiſcentiæ adeo tabificauit, quòd anima à te, Deus, creando infuſa corpori taliter tabefacto maculatur, polluitur, & fœdatur: ſicut in*

C *vaſe non ſincero vinum infuſum licet optimum inficitur, & aceſcit, & in illa infuſione ipſa anima damnationis ſententiam in ſe iuſtam excipiens culpam contrahit, & reatui pœnæ perpetuæ obligatur.* Quæ de Chriſti gratia & Adam tabificatione ſimilitudo, & nonnulla verba, quibus eam exprimit, ex Auguſtini libro 1. de peccatorum meritis & remiſſione de prompta ſunt: vt eius doctrinæ ſe æmulatorem eſſe monſtraret: cuius argumentis & verbis vtebatur.

Quid? quòd neque Scholaſtici priores ſententiam illam abſurdam iudicarunt. Nam eam apertè docuerunt illi, qui Patribus proximè ſucceſſerunt, Petrus Lombardus libro ſecundo ſenten-

Lib. 2. ſent. Diſt. 30. & 31.

D tiarum exertè & prolixè, & magno numero antiqui Commentatores eius, ſanctus Bonauentura, S. Thomas, Gregorius, & alij. Inter quos ſanctus Thomas in prima ſecundæ, & in quæſtione quarta de malo tradit non ſolùm cōcupiſcentiam eſſe materiale in peccato originis, ſed etiam eſſe id quo propagatur in prolem. Vnde quæſtione quarta de malo, articulo ſecundo ad vndecimum dicit: *Concupiſcentia ſecundum quod eſt in patre, eſt cauſa originalis peccati quod eſt in filio.* Et articulo ſexto ad ſeptimum: *Ex pœnalitate, quæ remanet in baptizatis quantum ad inferiores vires, traducunt originale peccatum. Nec eſſe inconueniens quod pœna ſit cauſa culpæ.* Et ad decimum ſextum, docet libidinem habitualem quæ remanet poſt baptiſmum,

S. Thom. q. 4. de malo a. 2. a. 11.

E eſſe cauſam, quòd aliquis tranſmittat originale peccatum.

CAPVT XIV.

TANQVAM VERITATEM Catholicam, & ſententiam Eccleſiæ docuit hoc Auguſtinus.

ET verò quid mirum eſt, quòd plerique Patres veteris Eccleſiæ vſq; ad annos mille & amplius, ſententiam illam vtramque Auguſtini, quod concupiſcentia cum reatu ſit

originale peccatum; & quòd per eandem concupiſcentiam vitio propagante vitium, traducatur in poſteros, expreſsè docuerint, nemo verò, quod quidem ſciam, vel contrariam, vel aliam; cùm Auguſtinus eas non tãquam opiniones ſuas, quas cuique liceat pro arbitrio vel repudiare vel ſequi, ſed tanquam Catholicas veritates nonnullis locis docere videatur? Nam cum Iuliano acerrimè de concupiſcentia diſputans, vt non ſolùm rationibus petulantiam & pertinaciam eius, ſed etiã auctoritate premeret & opprimeret, ſic eum alloquitur: *Verum malam non ſit* (concupiſcentia) *cui repugnanti conſentiendum non eſt, ne in ſuum peragat exceſſum? Et verum non ex ipſa, & cum ipſa concupiſcentia naſcatur cui malum ineſſe vllum negas. Et vtrum ab ingenerato malo poſſit hominum quiſquam ſine generatione liberari, hoc inter nos diſſeritur. In his quæſtionibus Catholica veritate antiquitus traditâ veſtra impia nouitas ſuffocatur.* His verbis tres quæſtiones illas Catholica veritate ita determinari docet, vt contrariam velut impiam ſugillet nouitatem, primam quidem, concupiſcẽtiam eſſe malam: ſecundam, ex ipſa concupiſcentia videlicet tanquam cauſa mali ſeu peccati, & cum ipſa tanquam malo ſeu peccato naſci hominem. Nam illum eſſe ſenſum patet ex tertiæ quæſtionis definitione, videlicet, ab ingenerato malo, nempe concupiſcentiæ, non poſſe hominum quemquam ſine regeneratione liberari. Nam hoc eſt illud quod docet, concupiſcentiæ reatum per baptiſmum tolli. Et hinc eſt, quod ſimili phraſi ſæpiſſimè repetit tum libro tertio, tum alibi id quod hic libro quinto Catholica veritate definiri tradit: *Harum* (cupiditatum) *eſt vna concupiſcentia carnis, ex qua, & cum qua naſcuntur, & propter quam renaſcuntur infantes.* Et ſecundò: *Ex iſta & cum iſta naſcitur homo bonum Dei opus, non ſine malo, quod trahit origo generationis, & ſanat gratia regenerationis.* Et tertiò: *Quia cum illo, & ex illo malo generatur, quo benè pudicitia coniugalis vtitur, neceſſarium illi eſt, vt ab eius mali nexa, regeneratione ſoluatur.* Et quarto: *Ex iſto igitur, & cum iſto malo, quod à te quoque credimus expugnari, homo generatur, quem negas regeneratione ſaluari.* Et quintò: *Ex hoc igitur, & cum hoc filij generati regenerandi ſunt, vt liberentur à malo. Quid autem vellemus vt gignerent* (parentes) *non vnde renati, ſed vnde nati ſunt* (ex concupiſcentia ſcilicet) *niſi quod & ipſi nati ſunt? Reos ergò,* &c. Et ſexto: *Ex hoc enim malo etiam nati ſunt, quo benè vtuntur renati, vt naſcantur regenerandi.* Et ſeptimò: *Ex iſto, & cum iſto hominis malo naſcitur homo: quod malum per ſeipſum tam magnum eſt, atque ad hominis damnationem, atque à regno Dei ſeparationem tantam habet obligationis, vt etiamſi de parentibus degeneratis trahatur,* &c. Quas phraſes alijs in locis iterat creberrimè; nec eis aliud ſignificat, quàm ex concupiſcentia ſeu libidine propagari originis malum, & ipſam eandem concupiſcentiam eſſe illud originis malum, quo homines regeneratione liberandi ſunt: in quarum vtraque definienda quæſtione IMPIAM NOVITATEM CATHOLICA VERITATE SVFFOCARI docet.

Lib. 5. cont. Iul. c. 12. — *Lib. 3. cont. Iul. c. 21.* — *Cap. 22.* — *Ibid. c. vlt.* — *Ibid.* — *Ibid.* — *Lib. 6. cont. Iul. c. 8.*

Hinc eſt quòd eandem certitudinem iſtarum ſententiarum etiam alijs in locis indicat. Nam in fine libri ſexti cùm dixiſſet ſe Iuliano demonſtraſſe, *ei tantùm concupiſcentiam carnalis mortis non inferre poſt mortem, qui Chriſti morte peccato mortuus ſit*, quibus verbis concupiſcentiam mortis cauſam eſſe ſignificat; ſtatim adjicit: *Hæc negans, his repugnans, iſta conuellere moliens Catholicæ fidei munimenta, ipſoſque neruos dirumpere Chriſtianæ religionis veræque pietatis, audes te ſæpiùs dicere, quòd contra impios bella ſuſceperis.* Vbi doctrinam illam Catholicæ fidei articulum eſſe tradere videtur. Et rurſum libro ſecundo operis imperfecti aduerſus eundem Iulianum cùm docuiſſet, hoc malo concupiſcentiæ carnis benè vti pudicitiam conjugalem; eiuſque mali reatum à naſcentibus tractum ſolui regeneratione ſpiritali, continuò adjungit: *Sed hoc quamdiu non ſapis, non Catholicus, ſed Pelagianus futurus es: ſed & Scripturis ſanctis, quantumlibet eas defendere videaris contradicturus es.* Et inferiùs Iulianus acriter contendit, non poſſe à parentibus in proles delicta transfundi, eo quòd ſemina, quibus natura transfunditur, Deus inſtituerit, reſpondet ei Auguſtinus: *Semina Deus inſtituit: ſed quo poſſunt in natura vitiata bonum eius à malo eius ita diſcernere, vt neque putent naturam malum eſſe, neque vitium naturam eſſe, ipſi poſſunt diſcernere; quid horum duorum ad Deum creare pertineat, quid ſanare. Sed hoc vos non poteſtis, quamdiu Pelagiani, non Catholici eſtis.* Vbi cauſam transfuſionis illius vult eſſe non ſemina, ſed vitium ſeminum concupiſcentiam, quod cum natura ſimul generatione transfunditur, & regeneratione ſanari debet: ſed hoc ab eis intelligi non poſſe, niſi ex Pelagianis Catholici fiant. Nimirum vt ſignificet: iſta concupiſcentiæ velut vitij & ſeminum diſtinctione ſublata, nihil mirum eſſe, ſi Pelagiani maneant, cùm ea ſublatâ peccati tranſitio intelligi nequeat: quod ſi Catholici fiant, confeſtim etiam huiuſmodi diſcretionem agnituros, vtpote quam fides de originali culpa poſtulet. Ex qua aſſeuerandi conſtantia, quæ paſſim in ſcriptis eius elucet, & cui illa tam præcedentium quàm ſequentium Patrum conſenſio ſuffragatur, manifeſtè liquet, Auguſtinum longè majori, quàm priuatæ ſuſpicionis vel opinionis, ſed tanquam receptæ, ac traditæ, adeoque, vt videtur Catholicæ veritatis certitudine duas iſtas ſententias docuiſſe; quòd concupiſcentia cum reatu peccatum originale ſit; & quòd per eandem concupiſcentiam ſeu libidinem propagetur.

Lib. 2. oper. imp. cont. Iul. ſ. 239. — *Fol. 248.*

Cujus quidem certitudinis illa fortaſſis cauſa eſt, quòd Apoſtolus eam ad Romanos omninò tradidiſſe videatur. Nam cùm dixiſſet capite quinto: *Per vnum hominem peccatum in hunc mundum intrauit, & per peccatum mors,* &c. quod iuxta Catholicam fidem de peccato originali intelligendum eſt, conſequenter ſæpiùs peccati mentionem faciens, non aliud peccatum intelligit, niſi concupiſcentiam. Nam in conſequentibus iſtius diſcurſus id quod ait: *Qui enim mortui ſumus peccato*; intelligitur in baptiſmo, ſicut verba immediatè ſubiuncta probant: *An ignoratis, quia quicunque baptizati ſumus in Chriſto* IESV, *in morte ipſius baptizati ſumus?* &c. Ergò de originali peccato & iſtud intelligitur. Itaque cùm Chriſti mortem & ſimilitudinem, quam habent baptizati cum illa eadem morte, dum peccato originali in baptiſmo moriuntur, explicuiſſet, concludendo ſubjungit. *Ita & vos exiſtimate vos mortuos quidem eſſe peccato.* Iam vt intelligeremus, hoc peccatum, de quo tamdiu locutus erat, & cui morimur in baptiſmo, & cuius morte morti Chriſti in eodem baptiſmo configuramur, non aliud eſſe niſi concupiſcentiam, ſtatim adjicit: *Non ergò regnet peccatum in veſtro mortali corpore, vt obediatis concupiſcentijs eius*, hoc eſt, deſiderijs ac motibus, quos illud peccatum ſuſcitat. Et quicquid vſque ad finem ſexti capitis attexit, non niſi de peccato, quod eſt concupiſcẽtia, intelligitur. Quam Apoſtolici diſcurſus deductionem genuinam & veram eſſe

Rom. 5. — *Cap. 6.* — *Ibid.*

diſcurſus deductionem genuinam & veram eſſe A ipſe ſummoperè ſibi conſonus à capite ad calcem vſque contextus clamat, & jam olim Gregorius Ariminenſis aduertit.

CAPVT XV.

OPPONITVR TANTAE CERtitudini fluctuatio Auguſtini vſque ad mortem, & ex ipſo Auguſtino ſoluitur.

SED mirum alicui non immeritò videri poterit, qui fieri poſſit, vt tanta aſſeuerantia, & omnis omninò fluctuationis experte certitudine, duas iſtas ſententias Auguſtinus tradiderit, cùm notum ſit, eum de animæ productione, vtrum ea parentibus propagetur, an de nouo creetur à Deo, vſque ad mortem dubitaſſe; nec alia de cauſa dubitaſſe, niſi quòd intelligere nō poſſet, quomodo poſſet peccati originalis ratio cum animarum noua creatione conſiſtere. Hinc in Epiſtola ad Hieronymum, cùm ſententiam de animarum creatione ſibi de cætero ſatis placere indicaſſet, cauſam tamen ſuæ trepidationis adijcit: *Sed cùm ad pœnas ventum eſt paruulorum, magnis mihi crede, coarctor anguſtijs, nec quid reſpondeam prorſus inuenio.* Et in libris de peccatorum meritis cùm ſibi Pelagianorum argumenta propoſuiſſet, *Ego autem,* inquit, *et ſi refellere iſtorum argumenta non valeam, video tamen inhærendum eſſe ijs, quæ in ſcripturis ſunt apertiſſima.* Et ſermone 14. de verbis Apoſtoli ijſdem Pelagianorum argumētis territus dicit: *Ego iſtam quæſtionem profundam ſentio, & ad eius fundum rimandum vires meas idoneas non agnoſco.* Hinc tritum illud Auguſtini de peccato originali: *Quo nihil eſt ad prædicandum notius, nihil ad intelligendum ſecretius.* Qui ergo fieri poteſt, vt cum tantæ obſcuritatis & infirmitatis agnitione tam reſoluta iſtarum quæſtionum certitudo conſiſtat? Huiuſmodi igitur Auguſtini locis perſuaſus recētior quidam Scriptor, nihil mirum eſſe dicit, ſi vir alioquin doctiſſimus & ſanctiſſimus difficultate rei oppreſſus nihil aliud inuenerit, in quo eſſentiam originalis peccati conſtitueret, quàm reatum illū: præſertim cùm, vt idem Scriptor ait, ignorantiam ſuam faſſus, cupierit ab Hieronymo edoceri. Et alius propter huiuſmodi conceſſam Auguſtini fluctuationē dicit: *Eum nunquam planè in hac quæſtione* de modo traductionis, *ſibi ſatisfeciſſe*; propter illud ſcilicet Pelagianorum argumentū, vt idē indicat, quod peccatū originale ſit in anima, non in carne; anima autem trahatur ex Adamo.

Epiſt. 28.
Lib. 3. c. 4.
Cap. 7.
Lib. de moribus Eccl. c. 22.
Vaſquez 1. 2. Diſp. 131. c. 3.
Bellarm. Lib. 4. de ſtatu pecc. c. 12.

Sed pace eorum dixerim, longiſſimè iſti à ſancti Auguſtini mente diſcedunt. Longè aliud eſt, quod Auguſtinum torſit, quàm vel natura peccati originalis, vt vnus eorum; vel modus E traductionis eius, vt alter putat. De vtroque ſemper vſque ad mortem certiſſimus fuit, vt ex tanta teſtimoniorum & argumentorum grādine, quæ produximus, quibus omnes eius libri ſparſi ſunt, ſatis ſemperque intelligi poteſt. Vtralibet enim eſſet vera ſententia, ſiue anima ex parētibus traheretur, ſiue Deo creante carni miſceretur, ſemper hoc ei ratū firmumque permanebat, nihil aliud peccatum illud eſſe, niſi concupiſcentiam cum reatu; itemque nullo alio traduci modo niſi vitio concupiſcentiæ propagante vitium, quod animæ ex parētibus tractæ non minùs atque carni ex labe originis inditū inſperſumque natura- A liter inhæreret; vel certè, quod à Deo creatam animam, propter intimam illam cum carne conjunctionem ac mixtionem inficeret. De quo traductionis modò infrà latiùs. Sed cùm Auguſtinus facilè intelligeret, id ita fieri, imò aliter naturaliter non poſſe fieri, quocumque tandem modo animæ corpori jungerentur, hæc tamen inſuperabilis ei ſemper difficultas viſa eſt, quòd nūquam intelligere poſſet, quâ iuſtitiâ Dei fieret id quod illâ veritate creationis animæ admiſsâ videbat fieri. Nimirū, quomodo iuſtum eſſe poſſet, vt anima recenter à Deo creata: & ab omnibus peccatis innocens ſine culpa ſua mitteretur in carnem peccati: cuius concupiſcentia & libidi- B ne inquinata grauaretur; cuius tot pœnis immanibus puniretur, cum qua tandē, quod erat grauiſſimum, ad æternas pœnas deſtinata damnaretur. Sub iſtius argumenti mole ſemper Auguſtinus ſuccubuit: alterutrum enim ei videbatur neceſſarium, vt vel Deus eſſet iſtius auctor inquinationis; vel certè inquinari anima recēs creata non poſſet. Hunc fuiſſe nodum Auguſtino inſolubilem ſexcentis teſtimonijs eius oſtēdi poteſt. Nos ex multis pauca proferemus, quorum tamē pleraque eo tempore & eo loco protulit, quo eaſdem ſententias illas de concupiſcentia ſuprà declaratas conſtantiſſimè docuit.

Nam inprimis in eadem illa Epiſtola ad Hie- C ronymum, vbi ſuas anguſtias ſumma ingenuitate confeſſus eſt, cùm de cruciatibus ac damnatione paruulorum ſine baptiſmo morientium multa dixiſſet, ita ſubijcit: *Huius igitur damnationis in paruulos cauſam requiro: quia neque animarum, ſi nouæ fiunt ſingulis ſingulæ video eſſe vllum in illa ætate peccatum; nec à Deo damnari aliquam credo, quam video nullum habere peccatum.* Et in eadem Epiſtola paulò pòſt: *Quæ cùm ita ſint, quærenda cauſa eſt, atque reddenda, quare damnentur animæ, quæ nouæ creantur ſingulis quibuſque naſcētibus,* &c. *Aliquid fortiſſimum atque inuictiſſimum requirendum eſt: quod nos non cogat Deum credere vllarum animarum ſine aliqua culpa damnatorem.* Et in Epi- D ſtola centeſima vigeſima ſeptima, vbi latè & ex profeſſo vtramque de animæ propagatione & creatione ſententiam diſputat, cùm damnationem animarum ſine regeneratione decedentium velut baſim certiſſimam totius diſceptationis poſuiſſet: *Quare,* inquit, *vbi, vel vnde, vel quando cœperint damnationis meritum habere, ſi nouæ ſunt: ita ſanè, vt Deum non facias, nec aliquam naturam quam non condidit Deus, vel peccati earum, vel innocentium damnationis auctorem. Et ſi inueneris quod te quærere admonui, quod ipſe adhuc fateor non inueni, defende quantùm potes,* &c. Et multò inferiùs reſpiciens ad illam Epiſtolam, quam ad Hyeronymum ſcripſerat, ſic atteſtatur: *Id quod ille ſtatim promptiſſimè ac libentiſſimè defenſuras, ſi me docere potuerit, quomodo animæ non ex Adam veniant, & tamen ex illo iuſtam ſortem damnationis incurrant,* &c. E Et paulò pòſt de eodē Hieronymo loquēs: *Donec ergò aut ille reſcribat, aut ego aliquo modo diſcam, ſi nullam de illa peccatrice originem ducit, quæ cauſa ſit animæ* (nempe iuſta) *ſubeundi originale peccatum, quod neceſſe eſt eſſe in omnibus paruulis: & quòd tam nec Deus cogit inſontem, quia peccandi auctor non eſt, nec vlla mala natura, quæ non eſt, nihil tale audeo prædicare.* Et rurſum non multò inferiùs: *Si ergo ita potes animarum aſſerere ſine vlla propagine nouitatem, vt ratione iuſtâ & à fide Catholica non alienâ, etiam ſic peccato primi hominis oſtendantur obnoxiæ, aſſere quod ſentis, vt potes.* Et iterum in eodē loco, etſi non dubitet, ſi animæ creentur

Epiſt. 28.
Epiſt. 157. ad Optat.
Ibid.
Ibid.
Ibid.

nouæ, contaminatione carnis infici; hoc tamen doceri cupit, vt mortis chirographo *rectiſſima ratione demonſtrentur obſtrictæ, nec ſua propagatione, ſed carnis, iuſtè appareant obligatæ.* [*Ibid.*]

Et in libris quos de anima & eius origine iam ſenex poſt Pelagianam hæreſin damnatã, & poſt libros de nuptijs & concupiſcentia ſcripſit, in quibus tamẽ inſtantiſſimè naturam peccati originalis, propagationis modum ita aſſeruerat, quemadmodum aduerſus Iulianum ad mortem vſque defendit, creberrimè eandem ſuæ fluctuationis cauſã exprimit: *Ex hoc peccato iuſtè damnari animam non negamus, quia peccato ſuppliciũ lex iuſta conſtituit. Sed ad hoc peccatum ſubeundum cur damnata ſit, quærimus, ſi non ex illa vna trahitur, quæ in generis humani primo patre peccauit.* [*Lib. 1. de anima c. 13.*] Ecce vbique profitetur Auguſtinus, hoc ſolo ſe ab animarum aſſerenda creatione retardari, quòd non poſſet capere, quomodo iuſtè innocens anima in tali carne vel crearetur, vel mitteretur, vbi peccatum contrahere, aut facere, & per hoc ſupplicium ſubire cogeretur. Hinc ibidẽ cauſas quibus mouebatur adijciens: *Quamobrem*, inquit, *ſi Deus non damnat innocentes, nec facit nocentes, quos perſpicit innocentes, & ſi animas non liberat niſi baptiſmus Chriſti, & ſi animæ ante carnem nullum habuerunt omninò peccatum, & ſi peccata antequam committantur, & multo magis quæ nunquam commiſſa ſunt, damnari iuſta lege non poſſunt, nihil horum quatuor eſſe dicat. Et ſi poteſt explicet, paruulorum animæ, quæ ſine baptiſmo exeuntes in damnationẽ mittuntur, quo merito in carnem peccatricem quæ nihil peccauerunt, miſſæ ſunt, vt illic inuenirent peccatum propter quod meritò damnarentur.* [*Ibid. c. 13.*] Eandem difficultatem ac difficultatis cauſam in ijſdẽ libris ſæpè refricat, & à Vincentio Victore non rectè ſolutã eſſe demonſtrat. Vnde libro ſecundo: *Vtique enim dicũt* (hæretici Pelagiani) *non potuit anima eſſe peccatrix, niſi eam Deus miſcuiſſet carnis conſortio peccatricis. Qua ergò iuſtitia id fecerit Deus, cùm iſte inuenire non poſſet, &c. maluit per naufragium miſerabile exire, quàm temerarium curſum velis depoſitis, & remis ſuæ diſputationis inhibitis prouidâ deliberatione frenare. Voluit quippe iuueni ſenilis noſtra cunctatio, quaſi huic moleſtiſſimæ ac periculoſiſſimæ quæſtioni magis fuerit impetus eloquentiæ, quàm conſilium prudentiæ, neceſſarius.* [*Lib. 2. de orig. animæ cap. 13.*] Et in libro quarto ejuſdem operis dicit ſeparatiorem eſſe defendere, quàm rectè Deus quæſtionẽ de origine animarum latere voluerit, *quàm temere dicere*, inquit, *quòd aut ita obſcurum ſit, vt hoc non ſolùm ad aliorum intelligentiam perducere nequeam, ſed nec ipſe intelligam; aut certè etiam hæreticos adiuuet, qui propterea perſuadere conantur ab omni noxa puras eſſe animas paruulorum; ne ſcilicet eadem noxa in auctorem Deum recurrat & redeat, quòd inſontes animas, quibus nec lauacrũ regenerationis ſubuenturũ eſſe præſciuit, dando carni peccatrici, eſſe compulerit peccatrices, &c.* [*Lib. 4. de orig. animæ cap. 11.*]

Ex quibus euidentiſſimè patet, non Auguſtinũ vel naturæ peccati originalis, vel traductionis eius obſcuritate fuiſſe turbatũ, ſed juſtitiam Dei quam fides credit, cum nouarum adeoque innocentium animarum creatione & peccatricis carnis cõjunctione non potuiſſe cõjungere. Neque enim hoc erat argumẽtum Pelagij, ſub quo fatiſcebat Auguſtinus, quod Recentiores ſuprà citati putant, peccatum non eſt in carne, ſed in anima ſedem habet, atqui anima non trahitur ex Adamo, ergò nec peccatum trahitur. Hoc enim facilè videbat non concludere: ſed iſtud erat, prout & in litteris Apoſtolicæ Sedis de Pelagiana hæreſi damnata, & in Auguſt. libris expreſſum eſt. [*Epiſt. 157.*] *Si anima ex traduce non eſt, ſed ſola caro tantùm habet traducem peccati ſola ergò pœnam meretur. Iniuſtũ eſt enim, vt hodie nata anima nõ ex maſſa Adæ tam antiquũ peccatum portet alienũ.* [*apud Aug. & lib. 3. de pecc. merit. cap. 3.*] Quo argumẽto, vt manifeſtum eſt, nõ natura peccati originalis, non modus traductionis eius, ſed juſtitia diuina pulſatur, qua videtur ipſe non debuiſſe animam innocẽtem in carnem, vbi inquinaretur, mittere, vel carni non ſua mixtum voluntate punire; hãc Dei juſtitiam licet robuſtiſſima fide creditam, intelligere tamen nunquam potuit, etſi natura illius peccati & modus inquinationis animæ recenter à Deo conditæ non magnum ei faceſſeret negotium. Non enim repugnant ſibi, vt fides credat, quod mens non capit: vt, quomodo res fiat, intelligamus; quâ verò iuſtitiâ, neſciamus: Quàm multi intelligunt, quomodo peccatores floreant, iuſti calamitatibus atterantur: qua verò iuſtitia Deus vtrumque fieri aut velit aut ſinat; quàm multi non intelligunt? Quæ ſanæ ratio eſt, vt in ijſdem locis, quibus maximè de iſta animæ & diuinæ iuſtitiæ quæſtione fluctuat, indubitanter tamen peccati traductionem per concupiſcentiam fieri, & ab eiuſdem concupiſcentiæ reatu paruulum baptiſmo liberari debere profitetur; vt ex libro decimo de Geneſi ad litteram, & libro quinto contra Iulianum apertiſſimũ eſt. [*Lib. 10. de Geneſ. ad litt. c. 11.*] Ibi enim cùm euidenter inquinationem animę, ſi creetur noua ſingulis, ex carne peccati concupiſcentiâ vitiatæ fieri docuiſſet, dubitationem tamen ſuam ſtatim adijcit: *Vbi occulta iuſtitia diuinæ legis includitur.* Idcirco enim occultam dicit, etſi iuſtitiam eſſe firmiſſimè crederet, quia abſconditam illius iuſtitiæ profunditatem ſatis penetrare non poterat. Ita quippe arcanam, & ab ingenio humano vel certè ſuo abſtruſam eſſe iudicabat, vt in libris de Geneſi ad litteram dicat, quòd quiſquis iſtam de animæ creatione ſententiam tenens, iuſtitiam condemnationis eius *potuerit demonſtrare, mirandus eſt.* Ita ei hoc ſaxũ immobile, difficultas inſuperabilis, quæſtio inſolubilis, ex perpenſa diuinæ iuſtitiæ puritate videbatur. Cui profectò enodando, nihil magnopere video Recentiores illa ſua decantata facilitate contuliſſe, niſi quòd vnius difficultatis loco, duas ſuſcitauerint, & nodum explicando magis implicuerint. Quis enim intelligat hujuſmodi pacta inire poſſe, quibus volũtas prolis ita in parentis voluntate ponatur, vt quamuis nihil penitus inquinationis generando in prolem tranſeat, hoc ſola quia voluntas vnius ex pactu eſt alterius, patre peccante filius quoque peccator eſſe cenſeatur, ac ſit? Sic enim nulla ratio eſt, cur non etiam paruuli qui jam nati ſunt, ſimili pacto inito, ex patris peccantis iniquitate reatum contrahant: imò cur non paruuli, quolibet in Europa peccante, fiant in India, & in vniuerſo terrarũ orbe peccatores; quandoquidem non minùs nati, quàm naſcituri propria voluntate careant, aliena voluntate gubernentur: ac Deus in omnium voluntatem ſiue paruulorum, ſiue majorum, ſiue nati, ſiue naſcituri ſint, ſupremum dominium teneat, & quamlibet voluntatẽ poſſet in qualibet collocare. Nam eſſe vel non eſſe natum, eſſe filium alicujus, vel non filium, nihil ad hujuſmodi peccati contractionem facit: cùm longè magis rationi cõſentaneum eſſe videatur, vt de hominibus qui jam ſunt, quã de illis qui poſt tot ſæcula naſcituri ſunt, Deus & parens eius cõtrahendo diſponant. Et verò quis Auguſtinus vel Auguſtino ſimilis iſtius contractus iuſtitiã penetret, vbi pater nullam gignẽdo inquinationẽ in filium naturaliter

fundens,

fundens, ſolâ ſuâ voluntate filium æternæ damnationis reum facit? Vbi Deus nulla generationis immunditia naturaliter maculatum, ſolâ alienâ voluntate peccatorem fieri cupit, æterniſque ſupplicijs pro tali iniquitate condemnat? Imo ſanè, quis non videt, in iſta recentiorum opinione, nõ parentem, non paruulum; ſed ſolum Deum eſſe originalis iniquitatis auctorem, vt qui ſolâ ſuâ voluntate velit atque efficiat, vt paruulus ex parentis voluntate, cum qua aloquin nihil commune habet, & ex qua nihil iniquitatis ei per ſe communicari poteſt, peccati ſupplicijque reus fiat: In Auguſtini ſententia longè aliter ſe res habet. In ea quippe, vi generationis naturaliter transfundentis immunditiam ſtirpis ſuæ, anima recens facta polluitur, neque aliter ſecundùm leges generationibus animalium præſtitutas fieri poteſt; quamuis illa ſola Auguſtini difficultas jã ſæpiùs tacta ſemper maneat, quâ iuſtitiâ Deus animam innocentem eo mittere velit, vbi ex carnis commixtione & inquinatione peccatrix fieri debeat. Sed non eſt mirum, Scholaſticos illo Auguſtini ſcrupulo non multum eſſe territos, cùm eorum quidã tam exorbitantes de diuina iuſtitia ſententias teneant, atque doceant, vt eum etiam iuſtos vi ſupremi dominij ſine vlla injuſtitia in æternum damnare poſſe non dubitent. Cuiuſmodi doctrina S. Auguſtino ſecundũ ſublimia principia, quæ paſſim tradidit, tam enormis, & auſim dicere, tam execranda videretur, vt longè faciliùs huiuſmodi Deũ, Marcionis aut Manichæorum Deum, qui mala condidiſſet, quàm Catholicorũ eſſe cõcederet. Sed de hoc infrà accuratiùs. *Lib. 3. de pura nat.*

Quòd ſi quis ex me quærat, quo pacto illam difficultatem Auguſtini, quam nemo ei viuenti ſoluere potuit, ſoluendam eſſe iudicem, malim, fateor, & ego hic audire doctiores. Principia quippe Auguſtini de diuina iuſtitia, de quibus multa inferiùs dicturi ſumus, arctiſſimè premũt. *Vide infra lib. vlt. de ſtatu puræ naturæ.* An fortè dici poteſt, ita Deum conditorem omnium naturam rerum corporalium inſtituiſſe & condidiſſe, vt cùm nec ſola eſſe corpora ſpiritu vacua, nec ſolos ſpiritus expertes corporis expediret, mirabili commixtionis artificio alterum altero ad abſolutam completamque naturã concurrente tẽperandũ eſſe æterna & immutabili ſuæ veritatis lege iudicauerit? Quã ſemel tanquã iuſtiſſimã conſtitutã, hoc ſequi ex natura rei videbatur, vt neque hujuſmodi incompleti ſpiritus, qui corpora vegetarẽt, ſine corporibus & extra corpora crearentur, neque corpora ſpiritibus vegetanda, ſine ſpiritus hujuſmodi animatione interire ſinerentur. Æquiſſimæ hujuſmodi ſanctioni, quam vniuerſitas rerum poſtulat, iniquitas primæ animæ incorporatæ, ſeu corporis animati, ex quo erat cæterorum omnium propago ducenda, ſeſe interpoſuit; atque ita corrupit naturam ſuam, vt naturali lege, quicquam aquarum ex ea velut fonte flueret, quicquid fructuum ex ea velut radice creſceret, ingenitam illam fontis amaritudinem radiciſque redoleret. An hîc iuſtum eſſe iudicabimus, vt iuſtiſſimus vniuerſitatis moderator legem ſuam abroget, ne ſpiritus, quem corpus in vtero ex libidinis lege ſeminatum formatumque ſibi in ſe creari naturæ voce flagitat, ex eius cõmixtione peccato maculetur? Non arbitror. Neque enim æquum erat, vt peccato ſapientiſſima rerum inſtitutio tolleretur: præſertim cùm eam labefactatam proſequendo non minùs immenſitate iuſtitiæ, ſapientiæ, ac bonitatis, quàm ante præuaricationem naturarum inſtitutione conditor inclareſceret. Pergit igitur eoſdem ſpiritus iuxta primigeniam legẽ in corporibus iam corruptis condere, vt quibus melius ſit vel ita eſſe, quàm omnino non eſſe, faciens bonum, permittens malum, ne nolendo ſinere nonnulla mala fieri, bona ipſa, propter quæ reliqua vniuerſi corporei moles condita eſt, eſſe deſiſterent; & ipſa tota machina velut fruſtrata fine ſuo, prorſus fruſtra condita videretur. Hæc ratio ſi non ſufficit ad vindicãdam iuſtitiam Dei tædam alteri libenter tradam. Quid enim aliud probabilius dici poſſit, prorſus neſcio.

Et hactenus de quæſtione, an ſit, hoc eſt, an per concupiſcentiam carnis peccatum originale in poſteros transfundatur, ſatis diximus. Nunc verum ille transfuſionis modus ex Auguſtini principijs intelligentiæ aliquã ratione ſubjici poſſit, diſpiciendum eſt.

CAPVT XVI.

DIFFICVLTAS NON DEBET terrere Theologos Catholicos à tuenda Auguſtini ſententia. Declaratur traductionem peccati fieri iuxta mentem eius non ex pacto, ſed ex natura rei.

NIHIL enim eſt, quod magis Theologos recentiores ab hac ſententia tuẽda deterreat, quàm difficultas intelligẽdi, quo modo poſſet fieri. Sed immeritò ſanè hoc argumentum Catholicos Theologos monet, qui nihil in Chriſtiana Eccleſia & fide vſitatius eſſe ſciunt, quàm vt id quod ratio non aſſequitur, fides credat; vt rem teneamus, cuius modũ neſciamus; vt vnanimes majorũ ſentẽtias tueamur, quarum difficultate turbamur. Sententiarum enim facilitas in Theologia ſæpè ſuſpecta atque periculoſa eſt. Nec enim aliud in materia de diuina gratia tot humanarũ opinionum errores & monſtra peperit, quàm quòd relicta ſemita, quia nonnihil ſcabroſa videbatur, quam Auguſtinus & antiquitas triuit, illecebroſam illam humanæ rationis facilitatem incircumſpecta auiditate ſectati ſunt. Quod vtinam non etiam in hoc argumento locum habeat. Hæreticorum proprium eſt, illud ſuum, quomodo? qui fieri poteſt? inclamare: ſed Catholicum Theologum non perturbant, qui nouit, à ſententijs antiquitatis, per quas de hæreſibus glorioſiſſimè triũphatum eſt, etiam ſi fortè non eſſent fidei, non eſſe propter quædã humanæ rationis ac difficultatum terricula diſcedendum: ne dum illa improuidè fugimus fugiendo in præcipitium compellamur. Quid in ipſis rebus humanis familiarius eſt, quã vt ea, quæ in omniũ oculos incurrunt, omniumque palpantur manibus in profundiſſimas detruſa tenebras lateant? An ideo neganda ſunt quæ fiunt, quia intelligi non poteſt, vel difficulter poteſt, quomodo fiant? Eiſdem difficultatum laruis terruit Auguſt. Iulianus: *Qui fieri poteſt*, inquit, *vt res arbitrij conditioni ſeminum miſceatur?* Cui reſpondet Auguſtinus: *Quod à me quæris, quo ſit factum modo, cùm videas factum eſſe quocunque modo, ſi Apoſtolo credit aliquo modo.* *Lib. 6. cont. Iul. c. 9.* Nam ipſemet Auguſtinus diu antequam cum Iuliano de peccati iſtius transfuſione luctaretur, difficultatem indagandi & explicandi agnouerat, & faſſus fuerat, quando dixerat: *Quod dimiſſum eſt in parente vt trahatur in prolem, miris quidem modis, ſed tamen fit. Et quia modus ipſe non facili ratione indagatur, nec ſermone* *Lib. 1. de nupt. c. 19.*

explicatur; *ab infidelibus non creditur.* Cùm ergo Iulianus impotenter & petulanter paſſim rẽ impoſſibilem eſſe clamaret, & modũ poſceret quo peccata transfunderentur in proles, ſubinde nihil reſpõdet aliud niſi res certas propter intelligentiæ noſtræ tenebras nõ debere calũniam pati. *Quòd ſi contra vitium*, inquit, *curioſitatis humanæ, cui ſolent, vt ipſe commemoras, comprehenſa vileſcere, etiam hoc Deus, quemadmodum multa, ſic occultare voluit, vt id inueſtigare atque comprehendere humana coniectura non poſſit, ideóne contra Eccleſiam matrem veſtram ratiunculis veſtris quaſi parricidalibus pugiunculis debetis armari?* Nec enim hujuſmodi difficultas ſoli peccati originalis traductioni, vel ſolis diuinis myſterijs propria eſt, ſed totus mũdus hujuſmodi tricis plenus eſt: vbi rem ita eſſe, planiſſimè videas; quo verò fiat modo, ratione non videas. Vnde inſolentiam aduerſarij de illa difficultate qua impoſſibilitate inſultantẽ reprimens. *Niſi*, inquit, *ſermonis longitudine nollem fatigare lectorẽ, iam te mille rerum generibus, quarum incomprehenſibilis ratio contra vſitatas naturæ vias quaſi per deſerta opaca repit, obruerem.* Nec ſanè mihi admodum laborioſum eſſet plurimarum rerũ catalogum texere, quarum ratio non minùs à ſubtiliſſimis ingenijs abſtruſa latet, quàm res ipſæ in promptu poſitæ patent: vt nemini mirum eſſe deberet, ſi quid in hac antiqua, & antiquitus per Eccleſiam celeberrima Auguſtini ſententia difficultatis eſſet reliquum, quod humana ratio non ita liquidò poſſet abſtergere: præſertim cùm nouum illum pacti myſteriũ, præterquam quòd nullâ Scripturarũ, nullâ traditionis, nullâ ſolidæ rationis, ſed ſolius humanæ cogitationis auctoritate fundatum ſit, atque ita faciliùs ſuberti poſſit, ac ſtrui non etiam ſuis, & fortaſſe multo grauioribus perplexitatibus careat. Sed mihi propoſitũ eſt in hoc opere obliteratas Auguſtini ſentẽtias exprimere, non alienas premere; illas ex obſtructis per Philiſtæos puteis eruere, non has ſubruere, niſi quatenus videntur non poſſe cum indubitata Auguſtini doctrina conſiſtere. Ne tamen eam ſolo difficultatis obſcuritatiſque præſidio tueri velle videamur, conandum eſt, vt planiùs intelligatur, quo tandem modo illam peccati transfuſionem Auguſtinus fieri & explicari poſſe arbitretur.

Lib. 6. cont. Iul. c. 7.

Quapropter conſultis excuſſiſquè, quantum per virium mearum imbecillitatẽ licuit, ſanctiſſimi Doctoris monumẽtis ac principijs, non alio fieri modo, transfuſionẽ iſtam originalis peccati deprehendo, quàm quo quælibet vitia, ſiue ſolorum corporum, ſiue animorum ſimul & corporum, quatenus ſibi inuicem commixti atque contemperati alter ab alterius defectu, profectuque ſentit commodum & incommodum. Ex quo fit, vt Auguſtinus nunquam ad vlla pacta, vel ad vllas poſitiuas Dei leges de conferenda vel adimẽda poſteris iuſtitia recurrat, vt illud peccatũ poſteros poſſet inficere. Nam quamuis ipſe ſine dubitatione ſentiat, eandem iuſtitiam atque felicitatem, quam Adam acceperat, poſteris eo ſtante fuiſſe largiendum, non tamen ex vllo perſeuerantiæ pacto; ſed ex eadem liberalitate ac libertate, qua eam parentibus eorum Deus, naturam condendo, & gratiam largiendo, conceſſerat. Quod ex ijs, quæ de ſtatu puræ naturæ poſtea dicturi ſumus, planum fiet. Ex natura igitur rei, non ex vlla poſitiua Dei vel Adami voluntate, poſterorũ voluntates in ſua poſitas continẽte, iuxta Auguſtini doctrinam fáctum fuit, vt primũ illud magnum delictum, vnà cum natura in prolem tranſeunte, tranſiret, non ſecus ac ſubinde cæcitas, podagra, aliaque parentum vitia cum effectuũ, tum corporum transfunditur. Hoc ſibi volunt pleraque, quæ iam ſuprà diximus, quod primos parentes non ſolùm peccaſſe, ſed naturam, quæ trãsfundi debuit, vitiaſſe perhibet, vt ſcilicet defectus cũ natura traheretur. Hoc ſibi vult, quod toties eum vrſiſſe vidimus, *radicem* eſſe corruptã, *fontem* in amaritudinẽ verſum: *Omnes de vno fonte manauimus. Et quia ille vnus in amaritudinem verſus eſt, omnes ex oliua oleaſter facti ſumus.* Hoc ſibi vult, quod magnitudinem illius peccati tantam eſſe clamat, quæque naturam tam profundè ſauciauit, vt inquinare poſſet vniuerſos. Hoc ſibi vult, quod in baptizatis immundam prolem generantibus, tam ſollicitè concupiſcentiam in parentibus, relictã eſſe commendat. Hoc ſibi vult, quod Chriſti conceptionem non niſi ex libidinis abſentia mundam putat. Hoc poſtulat tota illa moles argumentorum, quibus probauimus non aliter Auguſtinum exiſtimare illam peccati fieri transfuſionẽ, aut poſſe fieri, niſi per concupiſcentiam, *morbũ* videlicet iuxta phraſes eius *trahendo de morbo: malũ de malo; vitio propagante vitium; Deo creante naturam.* Illa quippe omnia nihil penitus ad rem faciunt, ſicut & recentiores nihil ad peccati transfuſionẽ facere putant, ſi hoc ſufficiat, ſolâ generatione ſiue libidinoſâ, ſiue tranquillâ ex primis parentibus naturã trahere. Hoc denique ſibi vult, quòd creberrimè inculcat, nihil hic nouũ aut mirũ accidere, ſed potius mirũ futurum eſſe, & contra generationis leges, ſi ex immunditie proles munda naſceretur. a *Quid ergo mirum eſt, ſi renaſci debet homo ex illo malo natus, contra quod pugnat homo renatus, quo & ipſe reus teneretur, niſi renaſcendo liberaretur?* b *Nec mirum nec iniuſtũ eſt, quòd radix profert damnata damnatos.* c *Si nuptiarũ bonum non eſſet niſi bonus vſus boni, tunc mirandum eſſet, quomodo inde traheretur malum.* d *Quid mirum ſi de ipſo malo trahitur originale peccatum?* e *Quandoquidem cum hoc malo* (quod in parẽtibus eſt) *naſcuntur* (filij) *quid miraris, quia propter hoc renaſcuntur?* f *Quæ lex peccati ſi propterea reum parentem non tenet, quia regeneratus eſt, quid mirum, ſi propterea reũ tenet naſcentem, quia inde* (id eſt ex illa lege peccati ſeu concupiſcentia) *generatus eſt.* g *Quid autẽ vellemus vt gignerent, non vnde renati, ſed vnde nati ſunt, niſi quod & ipſi nati ſunt? Reos igitur, &c.* h *Generantes inde vnde nati ſunt,* (id eſt ex concupiſcentia) *non aliud potuerunt generare, quàm nati ſunt.* Hæc omnia perſpicuitate ſuâ clamant, non aliter ſentire Auguſtinum hanc vitij propagationem fieri, quàm cætera naturæ generantis vitia in effectus eius tranſeunt, nulla videlicet nouâ Dei parentumque pactione, nullâ exoticâ interueniente Dei lege, ſed naturali *quodam*, vt ipſe loquitur, *operante contagio*, quo res generatæ generantis naturæ aut ſeminis vitia in frontibus ferunt.

Sup. c. 6.

Ibid.

In Serm. de nupt. filij regis in appen.

Sup. c. 6.

Cap. 8.

a Lib. 2. cont. Iul. c. 10.

b Lib. 3. c. 11.

c Ibid. c. 23.

d Ibid.

e Lib. 4. c. 1.

f Lib. 5. 16.

g Li. 3. c. vl.

h Ibid.

Hinc eſt enim, quòd libentiſſimè Auguſtinus in hac peccati originalis explicanda transfuſione nomẽ *Contagij* vſurpare ſolet. Hoc enim à tangendo dictum, quẽdam inquinationis contractũ, *vitij* ſcilicet *propagantis vitium*, denotat: quemadmodum corpora infecta contaminationem ſuam tangẽdo ſanis affricant. Vnde libro tertio cõtra Iulianum: *Non vis quemquam vllam pœnam pro alienis ſubire peccati, ne hinc fiat credibile, etiam contagia peccatorum in naſcentes ex gignentibus poſſe tranſire.* Et paucis verſibus interiectis: *Sicut peccati actione majores, ita minores malorum contagione ſunt rei.* Et in libro quinto: *Peccato in primis hominibus deputat actum, in eorum vero poſteritate*

Lib. 3. cont. Iul. c. 5.

Ibid. c. 6.

Lib. 5. c. 1.

contagium:

contagium: nempè, quemadmodum vna qualitas corpus inficiens producit aliam in corpus proximum, *quodam*, vt ait, *operante contagio*. Itaque in libris ad Bonifacium vocatur *naturale contagium*. Sanctus enim Ambroſius, vt Chriſtum quia immundæ conceptionis expertem, etiam delicti expertem eſſe commendaret; *Dignum fuit*, inquit, *vt qui non erat habiturus corporei peccatum prolapſionis, nullum ſentiret generationis naturale contagium*. Hujuſmodi phraſibus paſſim Auguſtini ſcripta plena ſunt, vt propagationem ex parentibus naturalem vitij originalis exprimeret.

Lib. 6. cont. Iul. c. 18.

Lib. 4. ad Bonif. c. 11.

CAPVT XVII.

IDEM OSTENDITVR vberiùs, & à radicibus.

SEd ad euidentiora & propinquiora veniamus: ex quibus perſpicuè intelligetur, nõ poſſe hanc peccati propagationem juxta Auguſtinũ intelligi vel ex aliquo pacto, vel poſitiuâ Dei lege aut voluntate fieri, ſed eo modo, quo cuncta generantia ſimilem ſibi fœtum ſiue ſpecie ſiue naturalibus qualitatibus proferunt. Quod vt pœnitiùs à radicibus ſuis pateat, memoriâ repetendum eſt, nihil aliud apud Auguſt. eſſe peccatum originale, niſi concupiſcentiam cum reatu, vt ſexcenties ipſe paſſim repetit, & nos jam ante fuſiùs ex ipſo demonſtrauimus. Itaque vbicunque concupiſcentiam in proles ex parentibus propagatam reperit, ibi hoc ipſo peccatũ originale mox adeſſe non dubitat. Nam vt ipſe loquitur: *Quod in membris corporis mortis huius inobedienter mouetur, totumque animum in ſe dejectum conatur attrahere, & neque cùm mens voluerit, exurgit, neque cùm mens voluerit conquieſcit, hoc eſt malũ peccati, in quo naſcitur omnis homo*. Vim autem, quã iſta concupiſcentia pollet ad adducendum reatum prolis explicans: *Hoc vitium*, inquit, *non poteſt niſi reatu tenere hominem, quamuis ex iiſdẽ malo bono vſu de caſtis conjugibus procreatum*. Iam verò magnum iſtud concupiſcentiæ malum, quicquid tandem illud ſit, ſiue ſenſuum effrenitas, ſiue ſuperaddita poſitiua & vitioſa qualitas, ſiue aliud quippiam, quod ineſſe mortalibus membris omnis ſenſus teſtatur humanus, eodem prorſus traduci modo, quo cætera corporis vitia, doteſue cum natura propagantur, perſpicua & certa veritas eſt. Nullus enim vnquã ita ſomniando delirauit, vt magnum iſtum defectum, quo natura humana ex primi hominis præuaricatione medullitus vitiata eſt, ex aliquo Dei pacto cum parẽtibus inito, vel ex poſitiua Dei lege aut volũtate propagari arbitretur. Hinc eſt quod Auguſtinus, quando propagationẽ eius tangit & modum explicat, ita hoc fieri docet quemadmodum vna vitioſa qualitas aliam ſibi ſimilem trajicit, quod ſine dubio non minùs fit naturaliter, ac dũ naturam natura in prolẽ ex parente transfundit. Nam in libris contra Iulianum, qui non minus tunc, quàm nunc Scholaſtici dentes ſuos ex Ariſtotele aduerſus iſtam peccati traductionẽ acuebat, cùm dixiſſet concupiſcentiam non eſſe ſubſtantiam, ſed *affectionalem qualitatem*, & *tanquam valetudinem malam ex origine vitiata ingenitam homini vitium*; traductionem eius explicare volens, adijcit: *Qualitas affectionalis mali de ſubſtantia ad ſubſtantiam non emigrando tranſit ſed quodam operante contagio, id eſt, concupiſcentia affectu*;

Lib. 2. de pecc. merit. c. 29.

Lib. 6. cont. Iul. c. 19.

Lib. 6. cont. Iul. c. 18.

Ibid.

ſicut de parentibus morbidis morbida ſoboles procreatur. Et iterum vt idem repetendo fideliùs commendaret, & explicaret clariùs: *Qualitas*, inquit, *mali non in ſubſtantiam de ſubſtantia, tanquam de loco in locum migrat, vt deſerat vbi erat, & quæ fuit ibi, ipſa ſit alibi: ſed alia eiuſdem generis, quodam operante contagio, quod etiam de morbidis parentum corporibus ſolet euenire naſcentibus*. Eandem doctrinam adhuc plenius in libro quinto tradiderat, vbi Iulianus ex categorijs Ariſtotelis, quæ docẽt rem quæ in ſubjecto eſt, ſine illa re eſſe non poſſe in qua ſubjecta eſt, hoc conficere nitebatur, vt malũ, quod in parẽte velut ſubjecto eſt, non poſſet reatum in prolẽ tranſmittere. Sed reſpondet argutijs eius Auguſtinus: *Rectè hoc diceres, ſi malum concupiſcentiæ de parente non perueniret ad prolem. Cùm verò ſicut ſine illo nemo ſeminatur, ita ſine illo nemo naſcatur, quomodo dicis eò non peruenire, quò tranſit?* Hoc de tranſitu iſtius originalis mali: de modo tranſeundi: *Nec ſanè tibi Dialectica illa mentitur, ſed tu non intelligis. Verũ eſt enim quod ibi accepiſti, ea quæ in ſubjecto ſunt, ſicut ſunt qualitates, ſine ſubiecto in quo ſunt eſſe non poſſe, ſicut eſt in ſubiecto corpore color, aut forma: ſed afficiẽdo tranſeunt, non emigrando*. Et aptiſſimâ ſimilitudine oculis rẽ ſubijciens: *Quemadmodum Æthiopes, quia nigri ſunt, nigros gignunt; non tamen in filios parentes colorem ſuum velut tunicam transferunt, ſed ſui corporis qualitate corpus, quod de illis propagatur, afficiunt*. Ecce phyloſophicè, & eruditè, ſolidèque declaratum, quomodo qualitates ſiue bonæ ſiue vitioſę, ipſaque concupiſcentia, in filios ex parentibus tranſeant, non emigrando ſcilicet, ſed afficiẽdo, hoc eſt, aliquid operando circa id quod gignitur, ratione cujus ſimilis in eo qualitas oriatur. Neque vlla, quod ſciam, hac in re Philoſophorum eſt contentio. Omnes quippe non ſolùm naturam quæ gignitur, ſed vniuerſas quoq; naturæ genitæ ſiue virtutes (naturales dotes inquam) ſiue vitia, ex aliqua virtute cauſæ generantis ſiue integra deficiente proficiſci putant; quamuis illam ſæpenumero humano ingenio abſtruſiſſimam eſſe doceat Interminabilis ille Philoſophorũ ac Medicorum de admiranda ſeminum vi, ac phantaſiæ poteſtate conflictus. Quòd ſi igitur nõ eſt aliud, juxta doctrinam Auguſtini, concupiſcentia, niſi illa vaga effrenitas appetitus ſenſitiui, qui quaſi excuſſo dominantis ſibi voluntatis & gratiæ jugo, libero, inimpedito, cæco, furioſoque impetu in obuia quæque terrena bona inſilit, præſertim verò per libidinẽ illam notiſſimam in concubitum æſtuat, & inſanit, ac miſeram infirmamquẽ voluntatem, niſi potenti gratiã ſurſum erigatur, deorſum trahit, peracta cauſa eſt. Nemo quippe dubitat, talem omninò ſenſitiui appetitus ſtatũ, qualẽ in generantibus ex ipſis inobedientiæ ſuæ tam carnis quàm animi inhiãtis motibus, ſe aſſe teſtatur etiam in prolem generando transfundi. Nam quemadmodum oſſa, carnes, ſanguis, color, figura, corporis totius decor & proportio, ſenſus interni externique mirabili abſconditoque artificio in ſeminis ſiue materia, ſiue ſpiritu, ſiue alia quâcunque cauſa, latent, vnde ſuo quæq; tempore etiã annis multis interpoſitis prodeunt, vt de dentibus, vberibus feminarũ, barba, & ſimilibus manifeſtum eſt: ita planè & defectus corporis atque ſenſuum, quos proles hæreditario jure ex parentibus trahunt. Nam ſiue ſemen ex generantis quoque vitio vitietur, ſiue alia quapiam occulta cauſæ concurrẽtis vitioſitate defectus illi proferantur, hoc certũ eſt, vitia generantium, præſertim illa quæ profundiſſimè inolita quaſi in na-

Ibid.

Lib. 5. c. 14.

Ibid.

turam verſa ſunt, à parentibus in prolem, non A emigrando, ſed, vt Auguſtinus loquitur, afficiendo, hoc eſt, operando, vel in operatione quadamtenus deficiendo traduci. Neque hic vlla peculiaris de concupiſcentia ſic intellecta quæſtio eſt. Nam id quod poſitiuum innuit, non eſt aliud niſi appetitus ipſe ſenſitiuus, id quod negatiuum, ille ſtatus eius, quo freno gratiæ & voluntatis ſibi pleno jure dominantis caret: quem vocabulo ſatis apto *effrenitatem* dixeris: illud potẽtiam, hoc potentiæ defectum denotat. Vtrumque in parentibus eſſe per ſe patet: vtrumque in eorum ſemine tanquam principio traductionis latet. In prolem quippe etiam vtrumq; propagatur. Quo verò pacto reatum ſibi cõiunctum habeat, B jam ſuprà dictũ eſt, & infra fuſiùs dicturi ſumus.

CAPVT XVIII.

ALIQVID POSITIVVM eſſe concupiſcentiam videtur ſentire Auguſtinus.

SED vtrum de concupiſcentia iſtud ſenſiſſet Auguſtinus, quòd videlicet non ſit aliud niſi effrenitas appetitùs ſenſitiui, multùm ambigo. Nam quæ illi paſſim tribuit hujuſmodi ſunt, vt appetitui ſenſitiuo quatenus freno ſuo C deſtitutus eſt, difficulter aptari queant, ſed ita ſonant, ac ſi eſſet qualitas vitioſa quidem, ſed tamẽ poſitiua, quæ actibus ex ea profluentibus augeatur, eo ferè modo, quo boni & mali habitus ſolent; oppoſitis verò minuatur. Vt enim nihil de ipſo nomine dicam, quo concupiſcentiam & cupiditatem plerumque vocat, quæ magis habitum aliquem, quàm potentiam ſonant, nonnullis in locis expreſſè affectionalem qualitatem nuncupat: quàm ita explicat, vt non facilè poſſit ad appetitum accommodari. Nam in libris de nuptijs

Lib. 1. c. 25.

& cõcupiſcentia: *Non enim ſubſtantialiter manet, ſicut aliquod corpus aut ſpiritus: ſed affectio eſt quædam malæ qualitatis, ſicut languor.* Nec enim vn- D quam in Auguſtino me legiſſe memini, ſenſus hominum, aut aliorum animalium quoſcunque, eſſe affectiones bonas, aut malas: cùm è cõtrario affectus, multoque magis affectiones ei non ſint aliud, quàm illæ quæ ex aſſenſu vel diſſenſu voluntatis oriri ſolent, ſiue ſint ipſi motus cupiendi, fugiendi, lætandi, atque triſtandi, ſiue ſtabiles illi affectus, vnde ſimiles motus prodeunt: de quibus latiſſimè libro decimo-quarto de Ciuitate diſputatur.

Hinc eſt, quod cùm Auguſtinus latiùs de iſta affectione malæ qualitatis diſſerere cogeretur, ita eam explicat, vt ea quæ dicit interno ſenſui cõuenire non poſſint. Cùm enim Iulianus tertiã E ſpeciem qualitatis ita explicaret, vt partim affectiones animi, partim affectionales qualitates comprehenderet: & ſub affectionibus tranſitorias animi & corporis paſſiones; ſub affectionalibus verò qualitatibus affectus illos collocaret qui ſtabiliter animo infixi hærent: approbat ea quæ dixerat Auguſtinus, & exemplis explicat, affectiones eſſe docens, animi quidem, timere, iraſci, ebrium eſſe; corporis, pallere, rubere: affectionales verò qualitates, timidum, iracundum, ebrioſum eſſe; pallidum, rubicundum, & ſimilia.

Lib. 6. cont. Iul. c. 18.

Et mox etiam ipſam concupiſcentiam *affectionalem qualitatem* mali vocat, *quæ non emigrando, ſed quodam operante contagio, id eſt, concupiſcentiæ affectu tranſeat, ſicut de parentibus morbidis morbida ſoboles procreatur.* Hinc eſt, quod ſicut conſuetudo actibus acquiſita & ſtabiliter inolita eſt quædã quaſi ſecunda natura; ita è contrario ſanctus Auguſtinus concupiſcentiam iſtam cùm qua nati ſumus, *conſuetudinem carnalem, naturá inolitam, naturalem, in naturam verſam* vocat. Qua de re infra in libro qui præſentẽ ſequitur, teſtimonia multa S. Auguſtini damus. Hinc eſt, quod eandem ingenitam concupiſcẽtiam cõſuetudine augeri tradit, eodem plane modo, quo vinolentia, quam certum eſt eſſe vitioſum habitum, conſuetudine intenditur. *Vnde*, inquit, *etiam contra iſtam genitalium concupiſcentiam, quæ ingenita nobis* B *per originale peccatum, vehementiùs vidua, quàm virgo; vehementiùs meretrix, quam caſta eſſe voluerit, quàm quæ ſemper fuit caſta, confligit: & tanto ampliùs in ea ſuperanda voluntas laborabit, quanto maiores ei conſuetudo vires dedit.* Et in Epiſtola ad Hilarium: *Quæ tamen* (lex in membris) *niſi malâ poſtea conſuetudine roboretur, faciliùs vincitur; non tamen niſi gratiâ Dei.* Et in quæſtionibus ad Simplicianum accuratiùs: *Vnde* (habitat peccatum, id eſt, concupiſcẽtia, in carne) *niſi ex traduce mortalitatis & aſſiduitate voluptatis? Illud eſt ex pœna originalis peccati; hoc eſt, ex pœna frequentati peccati. Cum illo in hanc vitam naſcimur; hoc viuendo addimus: quæ duo ſcilicet tanquam natura & conſuetudo coniuncta, robuſtiſſimam faciunt & inuictiſſimam cupiditatem quam vocat peccatum.* Et paulò C pòſt: *Quod non vult malum hoc agit, ſuperante concupiſcentiâ non ſolum vinculo mortalitatis, ſed mole conſuetudinis roborata.* Per conſuetudinem enim nihil aliud niſi habitum intelligis, quo concupiſcentia ex peccandi frequentatione roboratur.

Ita lib. 1. de doctr. Chriſt. c. 24. lib. 2. ad Simplic. q. 1. lib. 83. qq. q. 70. &c.

Vide lib. 2. de ſtatu nat. lapſæ c. 7. inf. & ibid. c. 6. in medio.

Ibid.

Epiſt. 89.

Lib. 1 q. 1. ad Simplic.

Ibid.

Hinc eſt, quòd non ſolùm concupiſcẽtiam illam augeri, ſed etiam contrarijs actibus, ſeu cõſuetudine, non ſecus atque cæteros habitus, minui tradit: *Vt quamuis adhuc maneat, & de die in diem magis magiſque minuatur, in peccatum tamen non imputetur*, concupiſcentia. Et in eodem libro D iterum: *Quæ tamen concupiſcentia quotidie minuitur in proficientibus.* Et in libris aduerſus Iulianum: *Et ſi nobis ad meliora proficientibus magis magiſque minuantur*, (innatæ cupiditates) *tamen dum hîc viuimus, eſſe non deſinunt.*

Lib. 1. de nupt. c. 32.

Cap. 25.

Lib. 2. cont. Iul. c. 3.

Hoc autem decrementum incrementumque cupiditatis non aliter putat Auguſtinus fieri, quàm ſicut conſuetudo aut habitus oppoſitã cõſuetudine aut habitu decreſcente atque creſcente, decreſcit & creſcit. Cupiditatem enim ipſa generaliter, prout concupiſcentiam naturalem omnium vitiorum denotat, charitati oppoſitam facit, cuius charitatis argumẽtum ſit cupiditatis decrementum, cuius perfectio cupiditatis interitus. *Quid ſi res ita ſe habet, vt per gratiam Salua-* E *toris proficiamus quidem in hac vita, deficiente cupiditate, creſcente charitate, perficiamur autem in illa vita, cupiditate extincta, charitate completa.* Et aduerſus Iulianum: *Ignorantia minuitur veritate magis magiſque lucente: concupiſcentia minuitur charitate magis magiſque feruente.* Quam doctrinam creberrimè diuerſis locis repetit. Nam hoc ipſũ ſignificat, quòd toties dicit, concupiſcentiam in proficientibus minui. Nec enim alium interioris hominis profectũ, quàm creſcente per ſanctitatem ſeu charitatẽ hominis renouatione, Auguſtinus agnoſcit: *Neque enim ipſa* (anima) *in ſanctitate non proficit, cùm magis magiſque minuit eas, quibus non conſentit, carnales cupiditates.* Et in eodem libro alio loco: *Si prouecta concupiſcentiæ bo-*

Epiſt. 95.

Lib. 6. c. 16.

Lib. 6. c. 14.

Cap. 18.

na; qua

uit, quia concupiſcentias malas formicandi potandique dibellas, talis efficitur, quales recentes conuerſione non fuit, vt illorum in ea deſideria peccatorum minus minuſque moueantur, &c. dubitabis eum permutatare meliorem? Ex quo perſpicuum eſſe videtur, eodem modo Auguſtinum intelligere huiuſmodi concupiſcentiam creſcere ac decreſcere, quemadmodum cæteri habitus ſolent. Vnde Iuliano contendente, concupiſcentiam eſſe ſenſum hominis, cùm præmiſiſſet Auguſtinus: *An non per concupiſcentiam caſtitatis & continentia quotidie carnis concupiſcentia magis magiſque minuitur?* concludendo argumentationem adijcit: *Senſus eſt igitur non ipſa concupiſcentia, ſed ille potiùs, quo nos eam minorem maioremue habere ſentimus; ſicut in corporis paſſionibus non ſenſus eſt dolor, ſed ille ſenſus quo ſentitur dolor.* Vbi cùm Auguſtinus neget, concupiſcentiam eſſe ſenſum, non de externo ſenſu corporis, ſed de interno videtur loqui: nam illum admittit ſenſum eſſe, quo nos eam minorem maioremue ſentimus: hoc autem non eſt ſenſus corporis, ſed internus, ſiue appetitus ſenſitiuus, qui ſuos ſeipſo percipiat motus; ſiue phantaſia, ſiue ſenſus communis, qui omnibus motibus inferioris partis aduigilent. Sed quiſquis illius diſcrepationis fuerit ſenſus, videntur Auguſtini phraſes eò ſemper tendere, vt concupiſcentia ſit quædam poſitiua & affectionalis qualitas, quæ ex maioribus orta cauſis, ita firmiter inhæreſcit, vt quamuis ex accidenti, quodammodo tamen (quemadmodum color Æthiopibus) in naturam verſa ſit; quæ proinde inſtar qualitatum vitioſarum quodam operante contagio propagetur. Nam ſi non eſſet aliud quàm effrenitas appetitus, ſiue gratiæ rectricis vacuitas, quorſum tandem operoſiſſima illa diſputatio cum Iuliano de modo, quo qualitas illa à parentibus non emigrando, ſed operando traducitur? An eſt difficile intellectu, quòd appetitus ſenſitiuus ad naturam hominis pertinens cum ipſa natura ſine gratia eum frenante propagetur in prolem? An idcirco mirabiles illæ qualitatum propagationes, quæ per imaginationem fiunt, in ſubſidium, vt Auguſtinus facit, aduocari debent? Aliud voluiſſe Auguſtinus videtur. Quòd ſi quis tamen aliud ſentit, per me licet; ad illud enim, quò tendimus, primum iſtud forſan ſatis fuerit. Quòd ſi non ſatis, non erit difficile iſtam aliam ſententiam tueri, quàm eius verba ſuo cortice magis præ ſe ferunt, quod concupiſcentia ſit, vt ipſe loquitur, vera *affectionalis qualitas* ab appetitu ſenſitiuo aliquomodo diſcrepans: quæ ſicut aliæ qualitates naturaliter inhærentes verà operatione, non emigrando, ſed afficiendo, à parentibus interjecto ſemine traducuntur in prolem.

Ibid.

Quod verò illa ſit, vel eſſe poſſit, quamuis fortè ex Auguſtino perſpicuè oſtendi non poſſet, non propterea caſtiſſima probatiſſimaque tanti Præſulis doctrina calumniam deberet pati. Nonne in hodiernum vſque diem non deſunt, qui qualitatem illam, quam concupiſcentiam cum Auguſtino & Apoſtolo vocamus, aliquid poſitiuum eſſe ſentiunt? diuus Thomas clarè dicit in Summa Theologica, peccatum originale *non eſſe priuationem puram, ſed quendam habitum corruptum.* Quod non aliter intelligit, niſi quia peccatum originale quamuis quantum ad formale ſit auerſio à Deo, quam & priuationem iuſtitiæ originalis dicimus, quantum ad materiale tamen eſt concupiſcentia: quæ, vt idem S. Thomas dicit, *Non eſt habitus infuſus aut acquiſitus per actum niſi primi parentis; in cæteris autem per vi-*

S. Thomas 1.2.q.82. a.1.ad.1.

Vide art. 3. ibid.

A *tiatam originem innatus.* Caietanus ibidem apertè docet peccatum originale non eſſe puram priuationem, ſed habitum corruptum, ſeu in corruptione conſiſtentem; & adducit in exemplum ægritudinem; quæ non ſit *pura priuatio ſanitatis,* vel harmoniæ humorum, *ſeu negatio in corpore capaci ſanitatis.* *Sed dicit,* inquit, *humores corruptos per contrarias diſpoſitiones ad ſanitatem; ac per hoc & dicit aliquid poſitiuum, & eſt habitus corruptus, id eſt, in corruptione conſiſtens. Et per hoc ſtat, quòd ſit habitus. Et ſimile eſt de peccato originali, qui languor eſt naturæ.* Et verò quis neſcias, non deeſſe Philoſophos vel Scholaſticos plures, qui ægritudinem ſeu morbum, cui tam libenter S. Augu-

Caiet. in illum ar. 1. q. 82.

B ſtinus ac Thomas originale peccatum comparant, poſitiuam qualitatem eſſe velint; ſiue illa ſit habitus quidam corruptus, vt Caietanus ac D. Thomas loquitur; ſiue modus aliquis poſitiuus ex ipſis humoribus perturbatis fluens, vt alii ſentiunt, ſiue tertium aliquid. Cùm igitur expreſſiſſimè S. Auguſtinus, vt ſuprà vidimus, etiam tradat, formale peccati originalis eſſe mortem animæ quæ eſt priuatio vitæ, eſſe auerſionem à Deo, quæ eſt priuatio charitatis eius, & huiuſmodi: concupiſcentiam verò non eſſe niſi materiale ipſius, quid abſurdi fuerit, ſi intellexerit, Concupiſcentiam ita poſitiuam eſſe qualitatem, ſicut ægritudinem corporalem? quæ ſi, li-

Vtiggero in iſtum D. Th. locum.

C cet innata fuerit, actibus ſibi conſonantibus vel diſſonantibus fieri poteſt maior ac minor; quidni, obſecro, & iſta concupiſcentia innata ſimilibus actibus augeatur aut minuatur, dum vires inferiores ordinatiùs aut inordinatiùs ſuos exerunt motus?

Quid verò ſi Auguſtinus diceret, qualitatem illam eſſe affectionem aliquam totius temperamenti hominum ex quatuor qualitatibus primis & quibuſdam alijs occultis, quas Medici in omnibus hominibus ac brutis ſtatuunt? Nam cùm alij in libidines obſcœnas, alij in iram, alij in triſtitiam, alij in ſuperbiam & ſimiles affectiones promè effreni modo ferantur, idque à prædominantibus,

D & animum inordinatè cientibus temperamenti qualitatibus accidere videatur, dicente hac de re Auguſtino: *Vnde Medici audent iſta tribuere temperationibus corporum:* nihil fortaſſe abſurdi ſentire ſe putaret ſi à parentibus in prolem temperamentum effrenum, morbidum, brutum, & abſolutum ab illo vinculo, quo Deus ipſum in primo homine cum ſuprema eius parte religauerat, transfundi diceret: eamque temperamenti diſſonam effrenitatem eſſe affectionalem illam qualitatem; ad illum ferè modum quo paulo antè de ægritudine tanquam poſitiua qualitate, corruptoque habitu ex multorum ſenſu declarauimus. Nam ſimili modo etiam in corpore S. Auguſtinus mor-

Aug. lib. 4. con. Iul. c. 3.

E bum quendam ortum eſſe ſentit, per quem ſtatim comeſto pomo vetito, in ſenium veteraſceret: *Tunc etiam morbo quodam ex repentina & peſtifera corruptione concepto factum eſt in illis, vt illa in qua creati ſunt ſtabilitate ætatis amiſſa, per mutabilitates ætatum irent in mortem.*

Lib. 1. de pecc. merit. c. 16.

Quid ſi diceret Auguſtinus, eſſe qualitatem, quæ tamquam amor quidam ſenſitiuus ſui ipſius in ipſo appetitu Adami ſenſitiuo ex vehementiâ primæ voluntatis ſemetipſam amantis orta fuerit, quid afferet impoſſibile? quid non magnopere probabile? Quæ quomodo in prolem, per ſemen propagetur, non eſt mirabilius nec intellectu difficilius, quàm quo modo aliæ ſenſitiui appetitus affectiones inolitæ propagantur. De quo aliquid forſan inferiùs dicturi ſumus.

Quid ſi denique occultam quandam qualitatem eſſe ſentiret, ideòne ſtatim explodendum eſt? Medicis nihil familiarius, quàm huiuſmodi occultas inculcare qualitates, idque in notiſſimis vulgatiſſimiſque rebus, ipſaque peſte, quæ tot millenis annis eorum induſtriam exercuit, nec adhuc ad intelligentiam perduci potuit. Si Auguſtinus igitur vnam ex iſtis ſententiam forſan elegerit, ac tenuerit, atque eatenus concupiſcentiam eſſe qualitatem affectionalem aſſeruerit, ideòne tantos clamores aduerſus eius ſententiam excitari? Non quicquid præconceptis noſtris opinionibus diſſonat, ſtatim vt erroneum exſibilandum eſt, quando à tantæ auctoritatis viris tam confidenter ac tot ſæculis aſſertum fuit; quibus ſi liberet, aut libuiſſet rationem ſententiæ ſuæ reddere, fortaſſis huiuſmodi philoſophulis reclamantibus, qui in ſui Ariſtotelis trutinâ omnia ponderari volunt, os obturaſſent: quemadmodum non ſemel Auguſtinus fecit, quando in ſimilium reprehenſiones incurrerat.

B

Vnum igitur ex iſtis eſſe forſitan ſenſum Auguſtini tantiſper ſupponamus, vt etiam ſic traductionis eius modus ex Doctoris profundiſſimi ſcriptis indagari, & liquidiùs oſtendi poſſit. Nam ex varijs ſignis, quibus eum aſtruit & illuſtrare nititur, forſan clariùs eius natura, quàm ex eis quæ diximus, elucebit.

C

CAPVT XIX.

EXPLICATVR MODVS primus, quo intelligi poſſet, peccatum originis libidine propagari.

AVGVSTINVS igitur ſæpiſſimè docet, vt ex ijs quæ ſuprà diximus pleniſſimè intelligi poteſt, per libidinem illam rebellem voluntati, peccatum originale, hoc eſt, concupiſcentiam quæ ei peccatum originale eſt, propagari. Hoc autem duplici ſenſu poteſt intelligi: Primus eſt vt ille concupiſcentialis affectus ardentiſſimus, qui non ſolùm in membris corporis ſed in ipſo quoque appetitu ſenſitiuo, voluptati corporis inobedienter, & citra, imò contra imperium voluntatis inhiante, præcipitur, efficaciſſimam habeat poteſtatem, qua ſimilis qualitas in fœtum à generantibus traducatur. Modus iſte fortaſſis nõ eſt impoſſibilis, cùm ſatis conſtet, quantam habeat amor & metus efficaciam ad immutandum etiam ipſum tenerrimum corpus prolis. De cujuſmodi fœtuum affectionibus, quas in eis affectiones generantium pariunt, à Medicis multa diſputata atque conſcripta ſunt. Vnde Auguſtinus: *Voluntas ſi tam violenta eſt, vt poßit vocari amor, aut cupiditas, aut libido, etiam cæterum corpus animantis vehementer afficit. Et vbi non reſiſtit pigrior duriorque materies, in ſimilem ſpeciem coloremque commutat.* Et paulò pòſt: *Aliorum autem animalium, quia non eſt ad conuerſionem facilis corpulentia, ſæpius plerumque produnt libidines matrum, quid cum magna delectatione conſpexerint. Quàm enim teneriora, atque vt ita dixerim, formabiliora ſunt primordia ſeminum, tam efficaciter & capaciter ſequuntur intentionem maternæ animæ & quæ in ea facta eſt phantaſiam, per corpus quod cupidè aſpexit.* Quod ſtatim exemplo ouium Laban ex Scripturis probat. Hinc eſt, quòd iſtud ipſum exemplum ouium ſuas affectiones ex corporibus adiacentibus hauſtas etiam in corpus prolis traducentium, Auguſtinus vſurpat, vt concupiſcentiæ traductionem, quæ afficiendo non emigrando, quodam contagio operante fieret, non incredibilem eſſe declaret. Cùm enim, vt hoc aſtrueret, Æthiopas dixiſſet nigros gignere, & ſui corporis qualitate corpus quod de illis propagatur afficere, ſic adiungit: *Quo modo de corpore ad ſpiritum afficiendo tranſeũt, eo modo tranſeunt de ſpiritu ad corpus*, rerum ſcilicet corporalium qualitates. *Nam colores virgarum, quas variauit Iacob, afficiendo tranſierunt in animas pecorum matrum, atque inde rurſus eadem affectione tranſeundo* (fortè, tranſeunte) *apparuerunt in corporibus filiorum.* Tale quid verò in fœtibus humanis etiam poſſe contingere, exemplo patuit. Rex enim Cyprius, vt Auguſtinus ex Sorano narrat, vxori ſuæ in concubitu formoſam picturam ſolebat objicere, *cuius pulchritudinem concupiſcendo quodammodo raperet & in prolem quam concipiebat afficiendo tranſmitteret.* Ex quo pro concupiſcentia ſimili modo in proles tranſeunte concludit: *Sic & vitia quamuis ſint in ſubiecto, ex parentibus tamen in filios non quaſi tranſmigratione de ſuo ſubiecto in ſubiectum alterum, quod fieri non poſſe cathegoriæ illæ, quas legiſti, veriſſimam oſtendunt; ſed quod non intelligis, affectione & contagione pertranſeunt.*

Lib. ſ. cont. Iul. c. 14. — Lib, vi. de Trinit. c. 2. — Ibid. — Ibid. — Ibid.

Ex quo intelligi videtur ab ea ſententia non alienum eſſe Auguſtinum, vt concupiſcentia eo modo ex parentibus libidine tam corpore quàm animo tempore cõcumbendi æſtuantibus in prolem tranſeat, ſicut color aut figura corporea, quæ per oculos hauſta tranſit in ſpiritum ſeu phantaſiam; & rurſus propter vehementem objectæ rei imaginationem cum ardenti animi paſſione conjunctam, ex ſpiritu ſeu phantaſia generantium, modo quidem admirabili, ſed veriſſimo, transfertur in fœtum. Certiſſima quippe veritas, eſt & innumeris non ſolũ doctiſſimorum virorum teſtimonijs *a* Auicennæ, *b* Plinij, *c* Plutarchi, *d* Ariſtotelis, *e* Galeni, *f* Hyppocratis, *g* Auguſtini

D ſæpius; ſed etiam experimentis, vt videtur, irrefragabilibus confirmata, quæ magno numero proferre non eſt difficile, imaginationem hominum atque pecorum ſiue marium ſiue fœminarum ſtupenda quadam & occulta pollere poteſtate, ad immutandos non ſolùm colores fœtuum, ſed & ipſa membra diuerſiſſimis figuris conformanda; non modo in ipſo ardore coeundi, ſed etiam multis menſibus pòſt, ſi vehemens animum perturbatio concitauerit; quales perturbationes Auguſtinus ad duas reuocat, *metum atque cupiditatem.* Paſſiones enim iſtæ vehementiſſimum habent impetum ad rapiendum intus, quod extra poſitum ſenſus hauriunt; & ad transferendum

E in fœtum id quod animo impreſſum eſt. *Metus,* inquit, *aut cupiditas quanto vehementior fuerit, tanto expreßius formatur acies ſiue ſententis, ex corpore, quod in loco adiacet, ſiue cogitantis, ex imagine corporis quæ memoria continetur.* Cupiditas autem ſeu libido iſto conceptus articulo, quo maximè fœtus ſignari & immutari ſolent, ita totum animum & maris & fœminæ abſorptum tenet, vt nulla prorſus quantumuis inordinata mulierum deſideria, quibus poſt conceptum infeſtari ſolent, ei poſſent vlla ratione comparari. Quid ergò mirum, ſi iſte enormis concumbentium æſtus, & inhians non tantùm corporis, ſed & animæ deſiderium, talem omninò qualitatem ſeu pronitatem in tenerrimum fœtum imprimat, qualis illa eſt in parentibus, vnde iſta actualis & enormis concumbentium libido proficiſcitur? Imo cur non potiùs mirum eſſet, ſi non ſic fieret; quando-

a Auic. fen. 2. *lib.* 1. *c.* 14. *b Plin. lib.* 7 *Hiſt. nat. c.* 12. *c Plutarch.* 5. *de placit. c.* 12. *d Ariſt. ſec.* 10. *problem.* 12. *e Galen. lib. de Theriaca ad Piſo. c.* 24. *f Hyppoc. Lib. de ſuperfœtat. g Aug.* 12. *de Ciuit. c.* 25. *&* 5. *cont. Iul. c.* 14. *& locis ſuprà cit. Lib.* 11. *de Trinit. c.* 4.

quidem longè mitiores animi cupiditates, longè maiores & inſolentiores effectus in fœtibus pariant?

Nec verò putandum eſt, deſideria motuſuè animæ matris aut patris valere tantùm, vt lineamentorum aliquid colorumue aſpergant teneris mollibuſque conceptibus: vt verò etiam animus prolium prauis inclinationibus atque vitijs afficiatur, nihil habere poteſtatis. Nam experimenta quotidiana ſatis liquido contrarium probant. Hinc enim ſola impia nonnunquam prægnantis imaginatio vel cupiditas in cauſa eſt, quamobrem proles ad furta, ad laſciniam, ad timores, ad homicidia, ita prona naſcatur, vt nullis nec honeſtatis retinaculis, nec ſupplicij minis ab illis vitijs coerceri queat. Hinc Heroina quædam, antipathiâ mirabili à felibus terrebatur: nec alia metus illius naturalis cauſa fuit, quàm quòd mater eius grauida fele ſuiſſet præter opinionem decidente perterrita. Hinc inter Medicos adeoque vulgum notum eſt, exemplisque celebratum, mulieres quæ geſtando vterum, cibos aliquos ardenti cupiditate deſiderarint, vel faſtidio reſpuerint, proles ciborum eorum cupiditate aut faſtidio laborantes ſubinde peperiſſe. Hinc eſt, quòd multo faciliùs & crebriùs videamus, ſtabilia maximeque innata prægnantium vitia non minùs prauitatem in ſobolia animum imprimere, quàm imaginatio tranſitoria imprimit corpuſculis tenellorum fœtuum varias monſtroſitates.

Thomas Eraſt. lib. de occult. pharm. propriet. c. 34.

Et quod multo majori admiratione dignum eſt, Plutarchus & alij nonnulli teſtes ſunt, alumnos è nutricibus, quæ vbera dumtaxat præbent, non modò lactis vitia pro alimento corporum, ſed & animi impuritatē pro alimento haurire vitiorū, ita vt earum indolē & mores acceſſu ætatis ſatis manifeſtè quandoque referant. Mores enim, vt Galenus, ſequuntur temperamentum. Hoc autem ex parte maxima, ex ſemine, ſanguine, lacte, vnde homo concipitur nutriturque, coaleſcit. Cùm igitur *anima*, vt Auguſt. generatim loquitur, *ſic vel ſic affecta prægnantis, valeat aliquibus velut induere qualitatibus fœtum*: tantamque poteſtatem habeant libidinoſa matris & ardentia etiā poſt conceptum deſideria, & animi ſtatus, ad inferendos animis, adeoque corpuſculis paruulorum fœtuum vitioſiſſimas animorum inclinationes, & corporum ægritudines, quæ longe difficiliùs curari ſolent, quàm ſi ſibi eas actuum conſuetudine vel corporis intemperantia peperiſſent; quid mirum fuerit, homini, qui magis veritatem quàm contentionem diligat, ſi fœdiſſimus ille & libidinoſiſſimus æſtuantis animi ſtatus, quo concumbentes ardent, velint, nolint cōjuges, ſimilē pronitatem, hoc eſt, ſimilem rebellem animi & corporis concupiſcentiam tenellis fœtibus affricent? Nec ſanè video, quid peculiaris difficultatis in iſta obſcœnæ concupiſcentiæ transfuſione reperiri poſſet, quod non in ſimilium vitioſarum qualitatum, de quibus jam diximus, transfuſione locum habere videatur. Niſi fortè, quòd ille ex fortuito caſu prægnantibus ſuperuenerint; hæc medullis eorum ab ipſo exordio natiuitatis inhæſerint. Verum hoc eius transfundendæ facilitatem non diminuit ſed auget majorem in modum. Inolitæ quippe à natiuitate qualitates, hoc ipſo quo quodammodo in naturam verſæ ſunt, cum ipſa natura quaſi naturæ iure propagari ſolent: vt de colore corporum, criſpitudine capillorum, figura naſi atq; labiorum in Æthiopibus manifeſtum eſt: quæ verò fortuito accedunt, non niſi rariſſi-

Lib. 12. de Ciuit. c. 25.

A mè traducuntur. Ex quo perſpicuum eſſe puto extra calumniam Philoſophorum eſſe Auguſtinum, ſi concupiſcentiam illam, quæ inobedientibus & ardentibus ſuis deſiderijs animum conjugum etiam inuitum ſtimulat, & corpus accendit quodam *contagio*, vt ipſe loquitur, *id eſt, concupiſcentiæ affecta* tempore coitus vehementiſſimè *operante* propagari arbitretur. Et hæc de primo ſenſu dicta ſint.

Lib. 6. cont. Iul. c. 18.

CAPVT XX.

B *DECLARATVR SECVNDVS MODVS propagationis peccati originalis per libidinem.*

QVÆ quamuis ſatis appoſitè ad explicandam Auguſtini mentem dicta videantur, exiſtimo tamen alium ſecundum eſſe eius doctrinæ ſenſum, quâ per libidinem dicitur peccatum originale propagari, qui magis eius dictis & ſcopo fortaſſe congruat. Nam Auguſtinus aduerſus Pelagianos diſputans, qui vel nuptias, hoc eſt, conjugium & actiones eius, vel naturam humanam, vel Deum ipſum exiſtimabant ſine dubitatione damnari, ſi vitium aliquod generatione propagari diceretur, radicem C primam demonſtrare voluit, vnde oritur vitij propagatio, nimirum hanc non eſſe naturam, non conjugium, non Deum; ſed naturæ vitium concupiſcentiam: quæ ita intimis medullis eius conſperſa & innata eſt, vt non ſolum hominem primum ſeu perſonam illam peccantem, ſed & naturam totam; adeoque ipſum carnale ſemen vitiauerit; quo natura in poſteros traducenda eſt; cuius vitiationis euidens ac permanens etiamnum argumentum eſt, quod nemo hominum ſine illa libidine ſeminetur. Sic ergò cùm dicit, ideò D peccatum à filijs contrahi, quia ex libidinis malo nati ſunt, non erit ſenſus, ideò contrahi, quia ex actuali libidine propagati ſunt, ſed quia ex illo libidinis habitualis malo concurrente nati ſūt, quæ naturam & ſemen ipſum vitiauit, & etiamnum vitiat; vtpote cuius effectus, & filia, & ſignum perſpicuum eſt libido illa actualis, qua concubitus feruet. Concurrit autem illa libido eo modo ad peccati propagationem, quo mala quæque naturarum ad mali ſimilis propagationem concurrere ſolent: nempe non neceſſariò actualis libidinis motibus operando; ſed per vitium, quod ſemini impreſſum eſt, ſimile vitium propagando. Inter quos duos ſenſus iſta differentia eſt, E quòd juxta primum, concupiſcentia actualis ſeu motus eius vitium ſimili proli imprimit; ſicut fœtibus teneris figuram, lineamenta, colores, vehemens imaginationis motus magno cum deſiderio vel terrore junctus aſpergit: juxta ſecundum verò, concupiſcentia habitualis cum reatu ſuo in ſemine humano vitiato virtute latens, ſimile vitium in iis qui naſcuntur operatur; cuius vitij ſignum eſt libido illa, cum qua carnale ſemen emittitur.

Hunc eſſe genuinum Auguſtini ſenſum hoc in primis probare videtur, quòd ſæpiſſimè, cùm ei Iulianus objicit, Deum conditorem omnium non minus humanæ naturæ ſemina, vnde natura propagatur, quam naturam ipſam condidiſſe, reſpondet Auguſtinus, etiam ſemina naturæ eſſe vitiata; vt nihil mirum eſſe debeat, ſi quemadmodum natura ex natura, ita vitium ex vitio,

vulnus ex vulnere propagetur. Nam libro ſecundo de nuptijs cùm de ſemine feciſſet mentionem Iulianus: *Neque nunc*, inquit Auguſtinus, *agitur de natura ſeminis humani, ſed de vitio: illa quippe habet autorem Deum; ex iſto autem trahitur originale peccatum. Nam ſi ſemen ipſum nullum haberet vitium, quid eſt quod ſcriptum eſt? &c.* Ecce manifeſtè dicit, ex vitio ſeminis trahi originale peccatum: quod alibi ſexenties *ex libidine* trahi dicit: nimirum, quia libido ſemen vitiauit libido in vitiato ſemine latet, libido in emiſſione ſeminis patet. Et libro tertio contra Iulianum, cum aduerſarius iſte diceret: *Ille qui primum hominem fecit ex puluere, omnes fabricatur ex ſemine*; reſpondet Auguſtinus: *ſed ex ſemine iam vitiato atque damnato.* Et in eodem libro paulò inferiùs: *Planè quod factum eſt, homo eſt; vnde factum eſt, ſemen eſt hominis; verumque bonum eſt nihil bonum diabolus condidit, ſed vitium ſeminis ipſe ſeminauit.* Et lib. 4. eiuſdem operis, cùm reprehenderet Iulianum, quòd libidinem ſeminum confectricem nominaſſet; *Nec confectricem*, inquit, *ſeminum libidinem dixeris. Ille quippe creat hominis ſemen qui hominem ex ſemine; ſed, vnde intereſt; quia mali huius occulta ſunt & dira contagia. Nec ex his hominibus, qui malo carent Deus vel ſemen vel homines creat.* Ecce & hic idcircò malum illud trahi indicat, quia ipſum ſemen vitiatum eſt: ideò autem vitiatum, quia creatur à Deo ex homine, cui medullitus libido *innata atque conſperſa eſt*, vt alibi loquitur. Meritò igitur toties repetit, hominem ex libidine peccatum trahere, quia libido radix eſt corruptionis tam naturæ quàm ſeminis, & ita radix, vt etiam actu concumbendo velut viridis eius ramus appareat.

Lib. 2. de nupt. c. 8.
Lib. 3 cont. Iul. c. 17.
Ibid. c. 22.
Lib. 4. cont. Iul. c. 2.
Lib. 1. de pecc. merit. c. vlt.

Eandem doctrinam de ſeminis vitio vitium concupiſcentiæ propagante multis alijs locis inculcat. *Totus mundus ex Adam reus, Deo non negante manum formationis operi ſuo, ſeminibus inſtitutis, quamuis paterna præuaricatione vitiatis.* Et rurſum: *Qui fieri*, inquit, *poteſt*, Iulianus, *vt res arbitrij conditioni ſeminum miſceatur?* Cui Auguſtinus reſpondet: *Si fieri non poſſet, non eſſet, vnde paruulos nondum de corpore egreſſos mortuos diceremus.* Et modum explicans; *ſicut enim hominibus malis, ita & ſeminibus ex origine vitiatis, in quibus bona eſt ab illo creata ſubſtantia, incrementum, formam, vitam, ſalutemque largitur.* Et alibi eandem obiectionem cum ſtomacho repetente Iuliano: *Quæ, malum, ratio eſt, rem ſtudiorum ſeminibus miſcere conari?* Luculentiùs ei reponit Auguſtinus: *Naturâ bona ſunt ſemina, ſed vitiantur & ſemina, eiſque propagatis propagantur & vitia.* Vnde nonnunquam, cùm de baptizatis vitium originale traducentibus tractat, duplex in vno homine ſemen ſtatuit, vnum ſpiritale, ſcilicet gratiam Dei, alterum carnale, cujus vitiatione vitium propagetur: *Homo qui ſpiritaliter natus carnaliter gignit, vtrumque habet ſemen, & immortale, vnde ſe gaudeat viuum, & mortale, vnde generet mortuum.* Et in eodem libro manifeſtiùs. *Traiecerunt ergò* (parentes fideles) *quod iam non erat in eis, propter ſemen ſpiritale, quo regenerati ſunt; ſed erat in eorum carnali ſemine, quo eum generauerunt.* Et in opere imperfecto contra Iulianum ſtoliditatem eius retundens, quod non putaret vitia ex ſeminibus poſſe propagari. *Quòd tibi videtur*, inquit, *in collatione contrariarum partium, non debere ex vna parte poni neceſſitatem ſeminis, & ex altera ſtudium voluntatis, ſtolidum eſſe reperies, ſi videres, &c. Si autem ſemen ex vtraque parte* (tam Chriſti regenerantis, quàm Adami generantis) *depoſcis, ſicut per Adam ſemen carnale vitiatum eſt, ſic viget ſpiritale per Chriſtum.* Quæ ſanè omnia luculentè probant, non aliter Auguſtinum concupiſcentiæ transfuſionem exiſtimare per libidinem fieri, niſi quia libido naturæ ingenita ſemina vitiauit: ſicut morbus ingenitus, & ſubinde acquiſitus ſemen ita vitiat: vt quemadmodum naturam per ſemen natura propagat, ita eadem natura vitiata per ſemina vitiata propaget & vitium.

Lib. 6. cont. Iul. c. 2.
Ibid. c. 9.
Lib. 2. oper. imperf. f. 331.
Lib. 6. cont. Iul. c. 5.
ibid. c. 14.

Qui ſenſus Auguſtini ex alio capite luculentè demonſtrari poteſt. Nam vt pleniſſimè caperemus, quo pacto iſta concupiſcentiæ transfuſio intelligi ex eius mente debeat: tales adhibet ſimilitudines, quæ ſi rectè intelligantur non ſinunt quemadmodum de ipſius opinione dubitare.

Prima ſimilitudo à morbis corporis, eorumque propagatione petitur. Nam plerumque docet, ita parentes prolem ſua libidine afficere; & afficiendo, quaſi quodam contagio operante, traducere concupiſcentiam, ſicut infirmitas eorum infirmitatem propagare ſolet. Certum eſt autem, hoc ita fieri, quia ſemen ex inſita eorum corporibus ægritudine vitium trahit, cuius contaminatione ſimile vitium in ſobole procreatur: non autem quaſi quædam actualis infirmitatis operatio in concumbendo ſeſe exercere debeat, qua in fœtum eorum infirmitas tranſeat. *Qualitas*, inquit, *affectionalis mali de ſubſtantia ad ſubſtantiam non emigrando tranſit, ſed quodam operante contagio, id eſt, concupiſcentiæ affectu; ſicut de parentibus morbidis morbida ſoboles procreatur.* Quòd ſtatim explicans clariùs: *Alia qualitas eiuſdem generis, quodam operante contagio* (tranſit) *quod etiam de morbidis parentum corporibus ſolet euenire naſcentibus.* Et in libris de nuptijs & concupiſcentia: *Languor, quo benè viuendi virtus perijt,* (id eſt libido ſeu concupiſcentia) *non eſt vtique natura, ſed vitium: ſicut certè mala in corpore valetudo non eſt vlla ſubſtantia, vel natura; ſed vitium: & licet non ſemper, tamen plerumque malæ valetudines parentum ingenerantur quodammodo & apparent in corporibus filiorum.* Quod etiam alibi exemplo podagræ, quam ſubinde filij hæreditario iure ex parentibus trahunt, illuſtrando declarat. Nam ſicut vitium in eos de parente tranſit; ita eos podagram in parente, qui intemperantiâ ſibi eam fecerat, feciſſe dicuntur, *non actione, ſed ratione iam ſeminum.*

Lib. 6. cont. Iul. c. 18.
Lib. 2. de nupt. c. 34.

Altera ſimilitudo ex arboribus deſumitur: in quibus videmus aliquas, degenerante ſemine diſſimiles aliquo vitio ſoboles gignere. Nam quamuis arbor inſerendo corrigatur, vitium tamen ſeminis non corrigitur: ſed arboris jam per inſitionem correctæ ſemen iterum germina degenerantia & vitioſa producit. Quo exemplo Auguſtinus demonſtrare nititur, ad eundem modum poſſe fieri, vt vitium hominis, hoc eſt, peccatum regeneratione deleatur, quod tamen virtute in eius ſemine permanens ſimile vitium in ſobolem inde procreatam generando tranſmittat: *Vt quod dimiſſum eſt in parente, trahatur in prolem, miris quidem modis fit, ſed tamen fit. Hæc inuiſibilia, & infidelibus incredibilia, ſed tamen vera, vt haberent aliquod viſibile exemplum, hoc in quibuſdam arbuſtis diuina prouidentia procurauit. Cur enim non credamus, propter hoc eſſe inſtitutum, vt ex oliua naſcatur oleaſter? &c.* Et applicans iſtam ſimilitudinem ad propoſitum ſuum: *Mirum eſt ergò, quemadmodum à peccati vinculo per gratiam liberati gignant tamen eodem vinculo obſtrictos; fatemur, mirum eſt, ſed quod latent fœtus oleaſtrorum etiam in ſeminibus olearum, quando & hoc crederetur, niſi experientia probaretur?* Ecce ita peccatum & peccatorem in humano ſe-

Lib. 2. oper. imp. f. 389.
Lib. 1. de nupt. c. 19.

nime

mine latere contendit, ſicut amaritudo oleaſtri A & oleaſter ipſe in ſemine oliuæ latet. Quod luculentiùs infrà in eodem libro explicat: *Ex quo Adam ex olea tali, in qua nec ſemen erat huiuſmodi,* Ibid. c. 32. *vnde amaritudo naſceretur oleaſtri, in oleaſtrum peccando conuerſus eſt, quia tam magnum peccatum fuit, vbi magna in deterius fieret mutatio naturæ, totum genus humanum fecit oleaſtrum: ita vt (quemadmodum nunc in ipſis videmus arboribus) ſiquid vnde in oleam gratia diuina cõuertit, ibi vitiũ primæ natiuitatis, quod erat originale peccatum de carnali concupiſcentia traductum & attractum, remittatur, tegatur, non imputetur; inde tamen oleaſter naſcatur.* Et vberiùs adhuc paulò pòſt: *Illud quod remiſſum, &* B *non imputatur,* (concupiſcentia) *donec fiat in æternam immortalitatem plena mutatio, habet vim quandam occultam, vnde ſemineur amarus oleaſter.* Quam vim occultam vt intelligemus nòn eſſe aliud, niſi vitium carnalis ſeminis, in quo virtute peccatum ſeu defectus ille libidinis, quæ prolem ream detinet, ſicut & morbi & colores figuræque hominum degenerantes, aliaque vitia appetitus & ingenij, ſubinde latent, ſtatum adjicit: *Non erit* Ibid. c. 33. *autem omninò aliquid vel in carnali ſemine vitioſum, cùm eadem regeneratione, quæ nunc fit per ſacrum lauacrum, vſque in finem cuncta mala hominis purgante atque ſanante, eadem caro, per quam facta eſt anima carnalis, fiat etiam ipſa ſpiritalis, nullam legi mentis reſiſtentem concupiſcentiam carnes habitura, nihil carnalis ſeminis emiſſura.* Et cùm Iulianus pertinaciſſimè contenderet, non poſſe C fieri, vt parentes tradant quo caruiſſe creduntur, eandem refricat ſimilitudinem, & quò tenderet perſpicuè & ſine vlla ambiguitate declarat: *Niſi ſermonis longitudine nollem fatigare lectorem, iam te* Lib. 6. cont. Iul. c. 7. *mille rerum generibus, quarum incomprehenſibilis ratio contra vſitatas naturæ vias, quaſi per deſerta opaca repit, obruerem: in quibus etiam degenerantia ſemina, non quidem in diſſimillimum genus (quia nec oleaſter ſic eſt ab olea diſcretus, vt vitis) ſed in quandam, ſi dici poteſt, ſimilem diſſimilitudinem ſicut viti eſt labruſca diſſimilis, quæ tamen de ſemine vitis gignitur, multa monſtrarem. Et cur non credamus, hoc* D *ideò voluiſſe creatorem,* VT CREDEREMVS, ETIAM SEMEN HOMINIS POSSE VITIVM DE GIGNENTIBVS TRAHERE, QVOD IN EIS A QVIBVS GIGNITVR IAM NON EST, *vt ad eius gratiam etiam baptiſatis cum ſuis paruulis curreremus?* Et ne quam ex aliqua obſcuritate tergiuerſationem de ſua mente in lectorum animis Auguſtinus relinqueret, quid ſibi velit, & quo pacto vim propagandi peccati originalis in baptizatis remanere iudicet.

Tertiâ ſimilitudine *præputij* hoc ipſum planiſſimum facit: *Quid enim præputij retinet circumciſus?* Ibid. *De quo præputiatus tamen gignitur; & quod iam non eſt in homine, trahitur in hominis ſemine.* Et obiectionem occupans aduerſarij ſui, qui diſſimilem eſſe E ſimilitudinem præputij & peccati cauſari potuiſſet: *Non enim,* inquit, *dici poteſt, præputium corpus* Ibid. *eſt; hoc autem quod trahitur in origine, vitium: & illo quidem abſciſſo, vim eius tamẽ nequaquam tolli potuiſſe* DE SEMINE: *hoc verò vitium, quod non eſt corpus, ſed accidens, cùm indulgentia fit remiſſum, in ſemine non potuiſſe reſidere.* Ecce apertiſſimè vim propagandi peccati ſeu libidinis, quæ ſuo reatu prolem ream teneat, aduerſus Iulianum tergiuerſationem, totiſque viribus renitentem, in ſemine reſidere contendit. Itaque argumentum iſtud jam jam propoſitum ita ſoluit, vt hanc ſententiam ſuam adhuc luculentiùs aſſerat: *Hoc,* Ibid. *inquam, à quouis callidiſſimè dici non poteſt, cùm auctoritate diuina ſuperetur; quia ipſa pars corporis ob hoc iuſſa eſt imputari, vt hoc vitium purgaretur.* QVOD NISI ESSET IN SEMINE, AD PARVVLOS, QVIBVS CIRCVMCISIONE ILLA CORPORIS AVFERENDVM EST, NVLLATENVS PERVENIRET.

Quæ profectò omnia tam prolixè ex Auguſtino producenda iudicaui, vt plenè intelligeretur, hanc eſſe mentem eius: quemadmodum in hominibus quædam parentum ægritudines, ſiue ingenitæ, ſiue etiam accidente contractæ, non ſolùm corpus parentum, ſed etiam ſemen ipſum vitiant, vt ſimilis in eorum ſobolem ægritudo ſeminando gignendoque transferatur; & ſicut in ſtirpibus plerumque vſu venit, vt optimæ ſemen arboris amaritudinem quaſi vitium quoddam ſeruet, vnde arbor alia amara prodeat, haud ſecus ac ſemen hominis vim præputij quamuis abſciſſi retinet, vnde ſoboles præputiata naſcatur: ita quoque fieri poſſe, vt ſemen hominis vitium de gignentibus trahat; & quamuis vitium ſeu peccatum in parentibus regeneratione deletum ſit, aliud tamen ſimile occulta vi in filios propagetur. Qua explicatione admiſſa, conſectaneum eſt, vt cùm Auguſtinus dicit, peccatum originale per libidinem propagari, non ſola libido actualis, juxta primum ſenſum intelligi debeat. Neque enim aliud vult, quàm quòd peccatum non traducatur in prolem, quia natura ſeminatur, quia natura generatur, quia natura naſcitur: ſed quia etiam ſemen, vnde natura naſcitur, concupiſcentiâ naturam totam medullitus vitiante, vitiatum eſt; ita vt ſemen libidine vitiatum, libidine emiſſum, ſimilem defectum in ſe non actu, ſed poteſtate contineat, cuius vi peccatum tale quale in parentibus fuit, hoc eſt, libido ream ſobolem detinens, procreatur. Non enim Auguſtinus in actuali illa libidine, qua concumbentes æſtuans, emphaſim ponit; ſed in eo, quòd vitioſum aliquid cum bona natura, & bono ſemine & bona coniugij commixtione miſceatur. Ex illo enim capite naſcitur, quòd ad intelligendam peccati originalis traductionem tam ſollicitè commendat: *Illud præcipuè attendere ac meminiſſe debemus, tantummodo peccatorum omnium plenam perfectamque remiſſionem baptiſmo fieri; hominis verò ipſius qualitatem non totam continuò commutari:* Lib. 2. de pecc. merit. c. 27. hoc eſt, habitualem libidinem permanere. Nimirum, quia ſicut ipſa naturam hominis primi ſemenque vitiauit, ita omnium poſterorum coniugum etiam regenatorum naturam & ſemen ſtabiliter vitiat: vt ex rebellibus eius motibus in generantibus patet; donec regeneratione nouiſſima non ſuperſit *omnino aliquid vel in carnali ſemine vitioſum.* Lib. 1. de nupt. c. 33. Hoc enim virtute latet in ſemine, quod actu coniugibus concumbentibus apparet in opere. Nam ſi in opere libidinis rebellio non apparet, quando naturaliter illud exercetur, non poſſet etiam contagio libidinis in ſemine & cum ſemine propagari.

Ex quo facilè etiam intelligitur, peccatum originale filios eſſe contracturos, etſi Deus omnem actualem libidinem in coniugum commixtione compeſceret, vel ipſa ſexus vtriuſque corrupta ſemina, ſine congreſſu coniugum, omnipotentiæ ſuæ virtute miſceret. Cùm enim nihil ſeminibus ablatum ſit, omnes quoque naturæ perfectiones & defectus in eis latent, & foris cũ prole in mundum prodeunte prodirent. Prorſus enim per accidens actualis illa libido defuiſſet, cùm tota rebellio adhuc habitualiter hæreret membris genitalibus, & pudor in concumbentibus. Nã quod Au-

guſtinus dicit: *Libido pudenda non moueat membra, niſi quando volumus, & non eſt morbus. Non de illa erubeſcat etiam licitus & honeſtus coniugatorum concubitus; vitando conſpectum, & appetendo ſecretum, & non eſt morbus*; nequaquàm de actuali membrorum motu & pudore intelligenda ſunt. Nec enim tunc tantùm pudet homines, & ſecretum quærunt, cùm actualibus motibus illa membra tumultuantur: ſed etiam vel maximè, cùm vel ægra, vel frigida, vel quacunque ratione etiam caſtitate dominante tranquilla ſunt. Altiſſimè quippe naturalis illa verecundia mortalium animis etiam puerorum inſculpta manet, ſiue membra quieſcant, ſiue moueantur: eò quòd ingenito quodam ſenſu libertas hominis vitiata ſentiat, ſe in illa membra imperium perdidiſſe, vt proinde parum ad peccati propagationem faciat, quòd actualis illa libido membra concitet. Sufficit enim, quòd, ſicut morbus iſte libidinis ſeu concupiſcentiæ, vnde rebelles illi motus naturaliter prodeunt, viſceribus infixus hæret; ita vis eius propagandi in ſeminibus maneat.

Lib. 2. de nupt. c. 33.

Quapropter ſiue primum illum, quem capite præcedenti dedimus, propagandæ libidinis modum intellexeris ſiue iſtum, de quo hîc hactenus diſſeruimus, ſiue vtrumq; conjungere malis, eò quòd incredibile cuipiam fortaſſe non immeritò videatur tam horrendum animi & corporis æſtum ac perturbationem nihil omninò in tenerrimum fœtum, aut in ipſum ſemen fœtus operari; rectiſſimè juxta Auguſtinum dici poteſt, peccatum originale per libidinem ſeu concupiſcentiam propagari. Ipſa eſt enim, quæ primitus naturam vitiauit, & in poſteris vitiat: ipſa eſt, quæ naturam vitiando & ipſum ſemen infecit, atq; inficit; ipſa denique eſt, quæ velut permanens vitium ſtimulis inquietis & ardore turbulento coniuges in propagatione prolis exagitat.

CAPVT XXI.

EXCITANTVR QVATVOR *difficultates; quid qualitatem illam produxerit in Adamo; quid illa in ſemine; quid ſemen in carne prolis, quid caro in ſpiritu eius: & ſoluitur prima.*

SED aduerſus hanc ſententiam, ſi forte eſt Auguſtini de libidine, tanquam diſtinctâ ab appetitu ſenſitiuo qualitate, quæ peccatum propagauerit; ſiue habitualem, ſiue actualem, ſiue, vt ita dicam, potentialem intelligamus, quæ in ſeminibus vitiatis lateat, montes difficultatum inſuperabiles ſibi Scholaſtici videntur opponere. Nam inter illos quidam olim ſimile quid in multis diſſimile de Auguſtini mente ſuſpicati ſunt; quam quia non ſatis accuratè ex diligente librorum eius diuerſorumque locorum colliſione perſpectam habuerunt, hinc eis aqua hæſit, & ipſâ pœnè mole difficultatis oppreſſi ſunt. Sed etiam nouos montes illos, Deo viam aperiente & vires dante, fortaſſe ſuperanimus.

Prima igitur & præcipua difficultas iudicio aduerſantium eſt, quia non facilè apparet quid illam qualitatem in Adamo, atque in eius ſemine produxerit: multoque minùs, quid aliam propaget qualitatem in appetitum prolis? quâ ſimilis denique, quæ peccati rationem habeat, in anima producatur. Accidens enim corporeum in ſpiritum operari nequit. Quatuor iſto vno ar-

A gumento tanguntur difficultates, productio concupiſcentiæ tanquam qualitatis in Adamo; productio ſimilis qualitatis in ſemine; propagatio eius in appetitum prolis; operatio in animam tanquam ſpiritum, vt peccati ratio conſtare poſſit. Sub vltima Gregorius ſuccubuiſſe videtur, dum dicit, hoc ſolum accidens corporeum in rerum natura eſſe; quod ſpiritualem producat. Ad ſingula eodem ordine ex Auguſtino reſpondebimus.

Ad primam igitur difficultatem dicimus; eam in aliorum ſententia, qui neſcio quas morbidas ex Auguſtino qualitates ſe hauſiſſe putant, aliquid forſan habere ponderis, in iſta quam pro-
B poſuimus, nihil. Hæc enim qualitas ſi quid appetitui ſuperadditum fuerit, ex Auguſtini mente fortaſſis eſſet, juxta diuerſas illas ſententias, quas capite decimo octauo recenſuimus, vel inſtar ægritudinis non corporalis, ſed animi atque appetitum eius, quam tanquam habitum corruptum ſanctus Thomas per actum primi parentis in eo ortam eſſe ſentit, ſiue modum quendam appetitibus inordinatis ſuperadderet, ſiue aliud quippiam: vel inſtar ægritudinis ſeu corruptionis ipſius temperamenti, quod peccato illo magno primi parentis vitiatum, & effrene factum eſt: vel occulta qualitas ipſius appetitus, cuiuſmodi multas Medici in corporibus conſtituunt:
C vel inſtar malæ, ſed altiſſimè impreſſæ conſuetudinis ſeu inclinationis, quæ in iſta mortali vita nullis conatibus penitus amoueri ac tolli poteſt. Quod in poſteris Adæ nemini non contentioſo mirum videri debet. Quid enim alicui mirum fuerit, ſi quemadmodum ingenitæ à parentibus ægritudines corporum longè curatu difficiliores ſunt, quàm ex accidente contractæ, imo plerumque incurabiles, ita etiam innata inſperſaque intimis viſceribus concupiſcentia pertinaciſſimè medullis hæreat? Nonne idem omnino in illis prauis inclinationibus vſu venit, quas quædam
D proles, non vi iſtius ingenitæ libidinis, ſed ex priuata parentum ſuorum peruerſitate vel ardenti cupiditate traxerunt? Quo verò pacto in Adamo producta fuerit, quærit ille, qui nunquam in Philoſophorum Scholis audiit vno actu produci habitum. Inſtar conſuetudinis enim ſeu habitus acquiſiti, etſi non ſit habitus, qualitas illa quæ nobis à natura inditur, in Adamo exorta eſt. Vnde Auguſtinus, vt ſuprà vidimus, eam conſuetudine minorem, majoremue fieri, robuſtiſſimam, inuictamque profitetur.

Hoc tamen meritò in illa ſententia (ſi fortè Auguſtini eſt) quæri poteſt, quo pacto vna qualitas tam diuerſa deſideria ſuſcitet, vt ad omnia
E cuiuſcunque generis creata bona appetenda propellat? Reſpondeo, quæſtionem iſtam in primis duabus ſententijs capite decimo octauo tactis non habere difficultatem: ſed in tertia & quarta, quæ vel occultam qualitatem, vel inſtar malæ conſuetudinis eſſe ſtatuit, meritò mouet, ſecundùm quas dici poſſet, ſi quis eas tueri vellet, quo concupiſcentiæ objectum eſt generalius, eo diffuſiores ſunt & motus eius. Hæc autem concupiſcentia eſt qualitas appetitum, cui inhæret, ſua adæquans latitudine. Nam ſicut appetitus ille ſenſitiuus pro objecto habet, quodlibet bonum ſenſibus humanis congruens, ita & concupiſcentia qua imbuitur. Nec enim eſt difficilius generalitatem in habitibus quàm in potentijs intelligere, cùm nullus omnino habitus objectum indiuiduum & ſingulare reſpicere videatur. Cùm ergo voluntas Adami effrenato robuſtiſſimoque

impetu

impetu amauerit ſe, & priuatum bonum ſuum, relicto Deo; ſimilis impetus in appetitum ſenſitiuum, velut veſtigium voluntatis impreſſus eſt. Volũtas enim nihil omnino creatum etiam amore non ſenſitiuo diligit, quin imaginatio aliquid ſibi ſingat ſimile, in quo appetitus ludat, ſuiſque motibus quodammodo voluntatem adiuuans feratur, vt totus homo toto aſſequẽdi conatu illud appetat. Quod quidem auaritiæ, ſuperbiæ, inuidiæ, ſimileſque ſpiritus vitioſi motus luculẽtè probant. Nec enim minori, imo ſæpè maiori appetitus ſenſitiui paſſione, & ſenſibili ſanguinis ſpirituumque perturbatione excellentia & opes appetũtur & inuidentur, quàm ea, quibus corporei ſenſus delectantur. Ex quo fit etiam, vt effrenes illi impetus arrogantiæ, ſuperbiæ, inuidiæ, auaritiæ, & cæterorum vitiorum, quæ vel maximè in ſpiritu ſedem collocant, in filios ex parentibus haud ſecus ac luxuriæ, gulæque propagantur. Iam verò amor ille ſui qui non eſt aliud quàm generalis amor mundi in Auguſtino celebris, velut omnium regina vitiorum, ſimul in appetitum impreſſus, ad omnia vitiorum obiecta ſibi appetẽda quaquauerſũ patet, & in eorũ affectus pro occaſionum diuerſitate prorumpit. Omnia quippe, inſtar intentionis generalis, & terrenæ cujuſdam charitatis, in ſe complectitur. Vt enim cæleſtis illa charitas omnium omnino virtutum actus vna non ſolùm imperat, ſed etiam iuxta quorundam doctrinam elicit, vel certè ſecum connexas trahit; ita iſte peruerſus amor ſui reſpectu vitiorum. Hinc eſt etiam, quòd naturali conſequentiâ qui ſe peruersè amat, quorumcunque affectuum vultum induit, gaudet, cupit, metuit, dolet, iraſcitur, ſperat, deſperat: nec opus eſt ad illorum affectuum promptitudinem, vt diſtinctis habitibus impellatur. Nec verò affectibus tantùm, ſed & peccatis pro re nata diuerſis perturbatur ille, in quo peruerſus amor ſui principatum tenet etiamſi nulla peculiari propenſione impellatur. Quidquid enim ille velut ſibi commodum deſiderarit, hoc ſtatim appetitus inhiante cupiditate proſequetur. Si hoc de voluntate ſui amore corrupta certum eſt, idem cum proportione de appetitu ſimilis amoris veſtigium retinente eo iuſtiùs cenſeri debet, quòd ille ex natura ſua nihil niſi quod priuatim appetitui ſuaue commodumque blanditur, appetere ſoleat.

Sed cur, inquiès in Adamo potiùs, quàm in nobis non diſſimili ratione peccantibus vis hujuſmodi qualitatis exoritur? Audi Auguſtinum: *Hoc autem tunc maius atque altius diabolus* (vulnus) *inflixit, quam ſint iſta hominibus nota peccata. Vnde illo magno primi hominis peccato natura ibi noſtra in deterius commutata, non ſolum facta eſt peccatrix, verum etiam genuit peccatores.* [Lib. 2. de nupt. c. 34.] Et paucis interpoſitis: *Hoc autem peccatum, quod ipſum hominem in paradiſo in peius mutauit, quia multo eſt grandius, quàm iudicare nos poſſumus, ab omni naſcente trahitur.* Audi iterum non paulò illuſtriùs hoc explicantem, poſtquam conſuetudinem dixiſſet inſtar põderis ad peccandum premere: *Cur ergò non creditis, tantùm ſaltem valuiſſe illud primi hominis ineffabiliter grande peccatum, vt eo vitiaretur humana vniuerſa natura* (ſimile ſcilicet pondus inclinationis adipiſcendo) *quantùm valet nunc in homine vno ſecunda natura? Sic enim à doctis appellari conſuetudinem nos commemorandos putaſti.* [Lib. 1. oper. Imperf. c. 157] Audi denique tertio huiuſce diuerſitatis rationem: *Si quem verò mouet, cur alijs peccatis ſic natura non mutetur humana, quemadmodum illâ duorum primorum hominum prænaricatione mutata eſt, vt tantæ corruptioni, &c. ac tot & tantis tamque inter ſe contrarijs perturbaretur & fluctuaret affectibus, &c. Si quis hoc mouetur, vt dixi, non ideò debet exiſtimare leue ac paruum fuiſſe illud commiſſum, quia in eſca factum eſt.* [Lib. 14. de Ciuit. c. 12.] Quam doctrinam & alijs in locis tangit ſæpiùs, quorum nos quoque ſuperius nonnulla produximus. Cauſa igitur vera tantæ mutationis fuit, peccati illius primi magnitudo. Cùm enim ſumma eſſet permanendi in iuſtitia & ſanctitate facilitas, ſumma quoque libertas eius nulla affectuum varietate in diuerſa traheretur, rupto vinculo quo colligabatur Deo, toto impetu collecto voluntatis, Deo ipſum non ampliùs retinente, ſed in vindictam deſerente, deorſum in ſui ipſius, rerumque creatarum amorem præcipitatus eſt. Et ex illo dilectionis impetu pondus concupiſcentiæ velut veſtigium præcedentis voluntatis in appetitum ſenſitiuum, quem ſecum rapiebat, impreſſum eſt: quo jam liberet ac delectaret creaturis concupitis frui, quas ante ſine vllo libidinis motu, ſolâ ſummaque arbitrij libertate concupierat. Hinc Auguſtinus de prima prænaricatione loquens: *Nec fieri poteſt, vt voluntas propria non grandi ruina pondere ſuper hominem cadat, ſi eam voluntati ſuperioris extollendo præponat.* [Lib. 8. de Geneſ. c. 14.]

Itaque magnitudo illius ictus primi ex illa ſumma animi libertate proficiſcens, cauſa tantæ mutationis fuit. Quo enim altiùs ſecuris eleuatur, eo profundiorem plagam facit, atque ita indelebilem illam vibicem concupiſcentiæ impreſſit, quæ in poſteros propter adhæſionis pertinaciam cum natura transfertur.

Hæc etiam vera radix eſſe videtur, cur ſolum iſtud primum peccatum non cætera in poſteros transfundantur. Non enim ita naturam, vt iſtud primum, radicitus mutant: ſed illa prima indelebili corruptione ſuppoſita, accidentalẽ quandam & exigui momenti mutationem afferre ſolent, quæ ſicut actibus iteratis accidit, ita diſſimilium actuum iteratione facilè remouetur. Adhæſionis autem pertinacia & profunditas vera propagationum & ſtabilis cauſa eſt. Hinc fit enim, vt color Æthiopum quamuis accidente contractus, quia naturæ hominum illorum profundiſſimè impreſſus eſt, vna cum natura in proles tranſeat, quamuis eas extra Æthiopiam generent: cæteræ verò qualitates ex accidente natæ, & ſeparatu faciles, nullo modo. Illæ namque propter adhæſionis firmitatem quaſi in naturam verſæ ſunt: hæc perſonam, eamque leuiter tantùm afficiunt. Magnitudo ergò peccati cauſa tanti vulneris fuit: & profunditas vulneris in naturam verſi cauſa traductionis eius. Ex quo fit, vt ſi Adam concupiſcentiam illam per gratiã bene viuendo in hac vita tollere potuiſſet, nullum quoque peccatum propagaſſet in poſteros: ſicut nec ille propagaret in filios, cui per inuſitatum miraculum Deo operãte tolleretur. Quod quia fieri nullo pacto poteſt, cæteræ verò peccatorum conſuetudines ab illa primigenia, & radicali, & per modum ſubſtratæ naturæ ſe habente concupiſcentiâ facilè ſeparantur; hinc primum peccatum cum ipſa natura per eam pertinaciſſimè vitiata quaſi proprietas eius transfunditur; cætera tanquam perſonæ, non totius naturæ accidentia, nequaquam. Illa enim concupiſcentia totam ſpeciem; hæc indiuiduum mutant: ſpecificæ verò, non indiuiduæ conditiones transfundi ſolent. Cujuſmodi

huiuſcé rei cauſam etiam ſanctus Thomas in Summa, & alibi tetigit.

CAPVT XXII.

SECVNDA AC TERTIA difficultas ſoluitur.

IAM verò quod ad ſecundum attinet, quo pacto qualitas iſta ſemen afficiat, Medici diſputent: ſatis nobis eſt experientiji quotidianis eſſe certiſſimum, ita fieri. Non enim corporis ægritudines tantùm, ſed & acquiſitas prauitates animi, ſeu propoſitiones ad malum, quas parentes ſibi malè viuendo pepererant; & quod mirabilius eſt, ſtultitiam patris, quæ ſæpè nulla corporei temperamẽti, ſed ſola ſpecierum turbatione naſcitur, ipſuſque tranſitorios æſtus appetendi, terroreſque fugiendi, quibus vel concumbentes vel prægnantes afficiuntur, ſimiles affectiones & ſatuitates, & peruerſas, robuſtiſſimaſque inclinationes in proles propagare cernimus. Quî iſtud fiat, quod fieri notum eſt, ſi nobis explicuerint, qui hac de cauſa iſtam Auguſtini doctrinam moleſtè ferunt; dicam & ipſis ego faciliùs ſecundũ vnã ex iſtis quatuor ſupradictis ſententijs, vel fortè ſecundùm omnes, quî factũ fuerit, vt magna illa & medullis inſita naturæ mutatio, quam ſibi parentes primi tanta peccati ſui grauitate pepererunt, etiam carnale ſemen infecerit, vt afficiendo non migrando ſimilis in poſteris qualitas naſceretur. Et per hoc ceſſat etiam difficultas tertia: ſemen enim occultiſſimã contrahit ex vitio corpori vel appetitui inhærente vim, qua ſimilis ei qualitas, à qua in ſemine producta fuit, procreetur in ſobole. Sic enim color, & habitudo Æthiopũ ſemen arcano modo afficit, vt in prole ſimilem colorem, criſpitudinẽ, totamque habitudinem, imò & inclinationes animorum ſæpiſſimè proferat. Vnde quia vna in omnibus iſtis difficultas eſt, vna quoque omnium eſt ſolutio; quas ad vltimas fibras indagare & explanare non eſt noſtri inſtituti. Hoc tamẽ addimus, ne quis ſpirituales neſcio quas qualitates in prolẽ traijci ſuſpicetur, in Auguſtini principijs eſſe certum, quod iſta qualitas, quæ in prolem propagatur, carnẽ afficiat, hoc eſt, non ſpiritum aut voluntatis apicem; ſed aliquid animæ, quod carni mixtum eſt ipſaque inferius voluntate, poſſideat. Cuius doctrinæ non ſemel ipſe, diuerſiſque in locis teſtis eſt. Nam libro primo de nuptijs, cùm illum tractaret Apoſtoli locum, *Video aliam legem in membris meis*, hoc eſt, concu-
Rom. 7. piſcentiam, *captiuantem me ſub lege peccati*, duoſq; ſenſus iſtius captiuationis attuliſſet, priores quaſi corrigens, atque addens tertium: *Aut potiùs*, in-
Lib. 1. de nupt. c. 30. quit, *quod non habet contrauerſiam (captiuantem me) ſecundùm carnem; quam niſi teneret carnalis concupiſcentia, quam legem peccati vocat, non vtique in ea vllum illicitum deſiderium, cui mens obedire non debeat, commoueret.* Quam ſententiam ſuam ex ipſo
Ibid. Apoſtolo Paulo probat: *Cùm enim dixiſſet*, inquit Auguſtinus, *Scio enim quia non habitat in me; id ipſum exponens, adiunxit & ait, hoc eſt, in carne mea bonum. Hæc ergò captiuatur ſub lege peccati, in qua non habitat bonum, hoc eſt caro.* Et exponens quid ſit illa caro, quæ ſub concupiſcentia captiua poſſideur, adiunxit: *Carnem autem nunc appellauit, vbi eſt morbidus quidam carnis affectus, nõ ipſam corporis conformationem, cuius membra non adhibenda ſunt arma peccato, id eſt, eidem ipſi concupiſcentiæ, quæ hoc carnale noſtrum captiuum tenet.* Et paulò pòſt: *Sub iſta lege peccati, hoc eſt, ſub concupiſcentia ſua niſi aliquantum teneretur caro noſtra captiua, quomodo eſſet verum, quod ait idem Apoſtolus, Adoptionem expectantes redemptionem corporis noſtri. In tantum igitur adhuc exſpectatur redemptio corporis noſtri, in quantum adhuc ex aliqua parte captiuum eſt ſub lege peccati.* Hoc ipſum iterum per alia Pauli verba ſignificatum putat, quibus dicit: *Quis me liberabit de corpore mortis huius? Vbi quid intellexerimus ſumus*, inquit, *niſi corpus quod corrumpitur aggrauat animam? Ad corpus ergò mortis huius intelligitur pertinere, vt alia lex in membris repugnet legi mentis.* Eandem ſententiam ſuam in eodem loco aliquoties repetit, & repetendo commendat. Ex quibus perſpicuũ eſt, non ſolum Auguſt. ſed & Apoſtolum Paulum illius eſſe ſententiæ, quòd lex peccati, ſeu concupiſcentia, de qua generatim in illo ad Romanos loco diſputat, ad carnem, ad corpus mortis, ad membra pertineat, dum illam *legem in membris* vocat, & *habitare in carne*, & *corpus mortis* ab ea *redimendũ* eſſe teſtatur. Quomodo ergo lex iſta in carne eſt, niſi quia animam, quatenus per appetitum illum inferiorem carnis operatur, captiuã tenet? Idem docet in libro de continentia: *Non* Cap. 1. *enim, anima, ſanatione indigeret, niſi ſeipſa peccando vitiaſſet, vt aduerſus eam caro ſua concupiſceret; id eſt, ipſa ſibimetipſi ex ea parte qua in carne infirma eſt, repugnaret.* Quam doctrinã & alijs pluribus locis repetit: vt liquidò ſanè pateat, dum Auguſtinus concupiſcentiam ex parente in prolem traijci docet, non aliud eum velle traijci, quàm id, quod carni, ſeu ipſi animæ, quatenus carnem informat, & per illam ſeu organum eius deſideria concupiſcentiarum variarum ſeu libidinum ſuſcitat, congruere poteſt.

CAPVT XXIII.

SOLVITVR QVARTA difficultas ſuprà propoſita. Modus inquinationis animæ ex carne peccati.

QVARTA denique difficultas, quo pacto qualitas illa ſenſitiuo appetitui prolis inſita in ſpiritum eius agat; vt ibi peccati reatus oriatur, nullo nos pacto aut Auguſtinum premit: qui nihil aliud ſecundùm ipſum in ſpiritu ſeu in voluntate prolis ponimus, quàm id quod Auguſtinus, vt ſuprà diximus, vocare ſolet, *corruptionem, iniuſtitiam, mortem animæ, auerſionem à Deo*; quæ non aliud niſi priuationem ſonant: Nec alius concupiſcentiæ reatus in carne vel anima quærendus eſt. Cùm enim reatus ex Auguſtini mente per baptiſmum auferatur, nec aliud auferri notum ſit, niſi mortem animæ, iniuſtitiam, & auerſionem à Deo, illas quoque ipſas priuationes eſſe reatum illum concupiſcentiæ neceſſarium eſt, ratione cuius anima mortua, & à Deo auerſa, & per hoc immunda, inquinata, peccati rea, & pœnæ damnationis obſtricta eſt.

Sed quomodo, inquies, ex carne peccati, in qua anima mundo naſcitur, ſeu ex concupiſcentia carnem captiuante, in ipſum apicem volun-

tatis

catis eius tanta pernicies; quæ animam peccati ream ſtatuat, inferri poteſt? Difficilis eſt res iſta, fateor, præſertim ijs, quibus Auguſtini principia doctrinam eius immobiliter fulcientia minus accuratè perſpecta ſunt. Quam tamen vt lectori credibilem, Deo iuuante, expeditamq; faciamus, duo declaranda ſunt, primùm, reuera ſic ex Auguſtini mente fieri: alterum, quomodo poſſit fieri.

Quod igitur ad primum ſpectat, id non difficilè ex Auguſtino demonſtrari poteſt. Nã quamuis vſque ad finem vitæ inter illas duas ſententias fluctuauerit, vtrum animæ ex parentibus cum carne propagentur, an creentur à Deo (cùm jam propinquus morti dixerit: *Nec tunc ſciebam, nec adhuc ſcio*: & adhuc propinquior in opere quod abrupit mors tanquam in lumine vitę mortiſque conſtitutus: *Quod neſcire me confiteor, nec me pudet, vt vos, fateri neſcire quod neſcio*) in ipſa tamen illa ſentẽtia nouæ creationis declarauit nõ aliter hoc poſſe fieri, niſi quò carnis peccatricis, cui anima inſeritur, per libidinem propagatæ, commixtione maculetur. Cuius opinionis illud celebre teſtimonium eſt, quod libro quinto aduerſus Iulianum conſignauit: *Vt ergo & anima & caro pariter vtrumque puniatur, niſi quod naſcitur renaſcendo emendetur; profectò aut vtrumque vitiatum ex homine trahitur, aut alterum in altero tanquam in vitiato vaſe corrumpitur; vbi occulta iuſtitia diuinæ legis includitur. Quid autem horum ſit verum, libentius diſco quàm dico, ne audeam docere quod neſcio.* In quibus verbis cùm eſſet tam propagationis animarum, quàm creationis incertus, vtrique ſententiæ ſuum inquinationis modum attribuit: vt ſi propagetur quidem, eodem modo vt caro ex vitio carnis, ita anima ex animæ vitio vitiata ſeminetur & procreetur: ſin autem creatur à Deo, ipsâ carnis, cui mixta eſt, corruptione maculetur. Nec vllum videt eſſe tertium modum, quo peccati primi participatio poſſit intelligi. Hanc enim de vtrouis illo modo certitudinem probat illa aſſeuerandi fiducia, qua dicit: *profectò aut vtrumque*, &c. Hanc probat id quod ſtatim adijcit: *Quod autem horum ſit verum*, nempe duorum quæ præmiſerat. Hanc denique probat id quod ſequitur: *Hoc tamen ſcio, id horum*, hoc eſt, id ex iſtis duobus membris *eſſe verum, quod fides, vera, antiqua, Catholica, quâ creditur & aſſeritur originale peccatum, non eſſe conuicerit falſum.*

Lib. 1. Retract. c. 1.
Lib. 2. oper. imperf.
Lib. 5. cont. Iul. c. 4.

Declarauit optimè & præclariſſimè hunc Auguſtini locum & ſenſum Vrbanus IV. Pontifex maximus, in ea paraphraſi, quam in Pſalmum quinquageſimum eleganter ſcripſit: *Homo ille in ſe omnes de ſtirpe ſua venturos, occultâ tabe & fœditate ſuæ libidinoſæ concupiſcentiæ, adeo tabificauit, quòd anima à te, Deus, creando infuſa corpori taliter tabefacto maculatur, polluitur, & fœdatur: ſicut in vaſe non ſincero vinum infuſum, licet optimum, inficitur, & aceſcit, & in illa infuſione ipſa anima damnationis ſententiam in ſe iuſtam excipiens, culpam contrahit, & reatui perpetuæ pœnæ obligatur:*

Sed non alio quàm ſeipſo Auguſtinus opus habet ſuorum verborum & mentis interprete. Nam in libris de anima & eius origine apertè dicit, non aliter, niſi per carnis peccatricis conſortium, potuiſſe animam, ſi eam de nouo Deus creat, peccatum originale contrahere: *Neque enim potuit*, inquit, *originali peccato eſſe peccatrix, aut quoquo modo in originali peccato eſſe, niſi per carnem, ſi de parente non trahitur.* Has autem locutiones ab eo ſic intelligi, vt ab ipſa carne per

Lib. 1. de animæ ori. c. 8.

A concupiſcentiam inquinata etiam ipſa anima inquinetur, ex alijs locis manifeſtum eſt vni effectus illius commixtionis cum carne peccatrice declarat. Hanc enim nonnunquam *pollutionem vocat: Propterea nobis per mediatorem præſtita eſt gratia, vt polluti carne peccati ſimilitudine mundaremur.* Aliquando & ſæpè *aggrauationem animæ ex carne. Nec fuiſſet caro Chriſti in ſimilitudine carnis peccati, niſi caro eſſet iſta peccati, cuius pondere rationalis anima ſic grauatur; ſiue & ipſa ex parentibus tracta ſit, ſiue ibidem creata, ſiue deſuper inſpirata: quod nunc quærere differo.* Quam aggrauationem animæ eſſe ex Auguſtini ſententia inquinationem eius, luculentiùs alibi planum facit: *De anima verò, vtrum & ipſa eodem modo propagata, reatu qui ei dimittatur, obſtricta ſit; neque enim poſſumus dicere, ſolam carnem paruuli, non etiam animam indigere ſaluatoris & redemptoris auxilio, &c. An etiam non propagata eo ipſo quo carni peccati aggrauanda miſcetur, iam ipſius peccati remiſſione, & ſua redemptione opus habeat, &c. magna quæſtio eſt.* Qui ſane locus alteri, quem ex libro quinto aduerſus Iulianum allegauimus, eſt ſimillimus. Pari quippe modo duas de anima, vnam propagationis, alteram creationis eius tangit ſententias: vt iuxta primam anima vitiata non minùs atque caro ex parentibus transfundatur: iuxta ſecundam verò, *eo ipſo quo carni peccati aggrauanda miſcetur*, peccati rea ſit, & remiſſionis eius indigeat. Quod enim in vno dixit: *Tanquam in vitiato vaſe corrumpitur*, hoc in altero dicit: *Carni peccati aggrauanda miſcetur.* Neque enim caro aut corpus hominis alia ratione vas vitiatum eſt, niſi quia caro peccati eſt, hoc eſt, quia libidine ſeu concupiſcentia, quod Auguſtino teſte originale peccatum eſt, & ab Apoſtolo ſæpiſſimè peccatum dicitur, vitiata atque polluta eſt. Hoc eſt enim, quod eodem loco ſecuriſſimè Auguſtinus tradit: *Nec dubitandum eſt his qui diuinas ſcripturas fideliter legunt, fideliter audiunt, fideliter tenent, quòd ab illa carne, quæ prius voluptate* (id eſt concupiſcentia) *peccati, facta eſt caro peccati, deinceps per ſucceſſionem tranſeunte in omnes proſcriptione iniquitatis & mortis, caro fit propagata peccato; exceptâ vnâ ſimilitudine carnis peccati.* Et in opere imperfecto contra Iulianum, cùm de concupiſcentia multa dixiſſet: *Per hanc* (concupiſcentiam) *humana quæ naſcitur, caro peccati eſt: propter quod per illam naſci noluit ille, qui natus eſt in ſimilitudine carnis peccati, ac per hoc, quamuis in carne vera, non tamen in carne peccati.* Et in eodem libro: *Quiſquis talem dicit fuiſſe Abel*, (ſine lege in membris) *dicat eum carnem non habuiſſe peccati.* Et libro ſecundo jam citato de peccatorum meritis: *Caro enim, quæ primò facta eſt, non erat caro peccati*; nimirum, quia concupiſcentia, quæ contra ſpiritum concupiſcit, nondum carni velut eius peccatum inerat. Nam vt aptiſſimè ex Auguſtini magiſtri ſui mente Fulgentius: *Si caro peccati non mendaciter dicitur, habet in ſe caro ipſa peccatum: ſi vero peccatum non habet, falſum portat carnis peccati vocabulum.* Qui Auguſtinianam & Apoſtolicam phraſim ſapiunt, qua concupiſcentia peccatum dici ſolet. Cùm enim peccatum *ſit voluntas eius, quod iuſtitia vetat*; hinc fit, vt ſicut peccatum animæ eſt quædam voluntas, ſeu deſiderium rei vetitæ liberum, ita & peccatum carnis eſt quædam voluntas eius, ſeu deſiderium rei vetitæ, ſed non liberum. Nam delectatio ſeu libido, quæ appetitui carnis inhæret, non

Lib. 10. de Ciuit. c. 22.
Lib. 1. de pecc. merit. c. 38.
Lib. 2. de pecc. merit. c. vlt.
Ibid.
Lib. 2. cont. Iul. op. imp. f. 433.
Ibid. f. 393.
Lib. 2. de pecc. meritis c. 34.
De Incarn. & grat. c. 15.
Ita Aug. li. de duabus anima. c. 11.

A eſt aliud, niſi vt Auguſtinus dicit, *deſiderium mali.* Quod meritò peccatum carnis; ſeu peccatum in membris dicitur, eo modo, quo ibi peccatum eſſe poteſt.

Cùm igitur Auguſtinus hoc ipſo peccati remiſſione indigere dicit animã, *quo carni peccati aggrauanda miſcetur*, idem eſt omnino atque ſi diceret, hoc ipſo ream eſſe, quo carni contra ſpiritum concupiſcenti miſcetur. Nam hoc ipſo in carne per talem concupiſcentiam vitiata velut *inuitiato vaſe corrumpitur.* Quæ ſanè cauſa eſt, cur antiqui Patres, & in primis illi, quos in operibus aduerſus Iulianum Auguſtinus allegat, Apoſtoli Pauli veſtigijs inhærentes, gemebundis vbique vocibus aduerſus carnem illam peccati & corpus mortis B exclament.

Hanc ſuam ſententiam de animæ inquinatione ex carne peccati, etiam illis locis, vbi de animæ creatione & propagatione, nunc in hanc, nunc in illam partem inclinando diſputat, paſſim lectoribus indicat. Nam quamuis modum ſe neſcire fateatur, quo Dei juſtitia in tuto collocanda ſit, dum illas animas, quas ipſe in carne peccati creat; veluti peccati reas pœnâ damnationis aſtringit, hunc tamen eis reatum juxta occulta creantis & creationis æquitatem, ex carne peccati inoleſcere nunquam vel in dubium reuocat. Sic enim pro iſta ſententia de cauſa baptizandi paruulos loquitur, C *Ideo viuus oportet etiam infans baptizetur, ne obſit animæ ſocietas carnis peccati, quâ participata ſit, vt nihil poſſit anima infantis ſecundùm ſpiritum ſapere. Ipſa quippe affectio grauat etiam corpore exutam, niſi cum in corpore eſt, per vnicum ſacrificium mediatoris veri ſacerdotis expietur.* Ecce planiſſimis verbis modum explicat, quo ſæpiùs animam ex carne peccati grauari docuit; nimirum, quia caro ei ex intima ſocietate carnalem affectionem affricat, quâ eam ita grauat ac deorſum trahit, vt nihil poſſit ſecundum ſpiritum, hoc eſt, ſecundùm Deum ſapere. Et paulò inferiùs in eadem pergens diſſertatione, vt animarum creationem defendentes tueatur: *Omnes autem animas*, ait, *etiam infantium, ideo habere neceſſarium baptiſmi Sacramentũ ſine quo ex hac vita etiam in illa ætate migrare* D *non expedit, quia cõtagio peccati ex carne peccati, quâ obruitur anima, cùm his inſeritur membris, oberit ei poſt mortem.* Quam paulò pòſt vocat *participatam ex corpore peccati colluuiem.* Quæ quamuis, vt iam dixi, diſputantis in modum de animæ creatione dicantur inquinationem tamen eius ita ex carne peccati, & ex eius aggrauatione, & contagio fieri, non diſputat ſed ſupponit; & quia illam ita ſupponit fieri, idcircò illa de animæ productione diſceptatio inſtituitur. Hæc enim perſpicua & certa animæ ex carne contagio, & inde ſecuta pœna, totius diſputationis iſtius & difficultatis cardo eſt, in quo tota cauſa vertitur. Quapropter Au- E ctor non indoctus libri de ſpiritu & anima, qui Auguſtino aſcribitur, doctrinam iſtam, prout eam ex libris de Geneſi ad litteram propoſuimus, intelligentia aſſecutus eſt, & luculentiùs exponendo, in eamque ſententiam concedendo, ſectatus eſt. Hic enim cùm veluti baſim ſuæ doctrinæ ſtatuiſſet, *rationales animas fieri quotidie ex nihilo nouas*, ita de peccati transfuſione loquitur: *Certum tenemus, quia caro contracta, de carne per legem concupiſcentiæ, quàm citò viuificatur, originalis culpæ vinculo premitur, eiuſque affectionibus anima, quæ carnem viuificat aggrauatur. Sub hoc peccati vinculo demerguntur paruuli, qui ſine remedio baptiſmi moriuntur. Habent enim originale peccatum, non per animam, ſed per carnem vtiq; contractum, animæque refuſum. Carni namq; ita vnitur anima, vt cum carne ſit vna perſona.* In qua ſententia ipſiſſimis Auguſtini verbis vtitur; vt perſpicuum ſit, eum etiam doctrinam eius exprimere voluiſſe. Et rurſum idem repetendo commendans lectoribus ſuis: *Exinde ſit anima originali culpæ obnoxia, quam caro contrahit & animæ refundit, cum qua vnita eſt in perſona, licet diuiſa ſit in natura.* Ecce clariſſimis verbis dicit, carnem culpæ vinculo, id eſt, concupiſcentiâ premi, & eius affectionibus animam grauari; & hoc peccatum ex carne in animam refundi. Quod ne cui incredibile videretur, etiam modum explicat, quia ex vtraque B fit vna perſona, non natura: *Fit enim*, inquit luculentiùs, *auctore Deo caro & anima vnum indiuiduum, vnus homo: vnde ſalua naturæ vtriuſque proprietate adijcitur carni, quod animæ eſt, & animæ quod carnis eſt, pro vnitate perſonæ, non pro diuerſitate naturæ. Quod igitur eiſdem ſingulis eſt proprium, commune fit amborum: proprium pro natura, commune pro perſona.* hæc auctor ille, quem nonnulli Auguſtinum putant: ſed quiſquis fuerit, Auguſtini ſaltem doctrinam ipſius verbis vtendo, conſignare voluiſſe, perſpicuum eſt.

Quæ ſanè ſanctiſſimi Doctoris mens ex alio quoque capite cognoſci poteſt. Nam Chriſti animam omnis peccati expertem fuiſſe & originalis & proprij, ex Chriſtianæ fidei regulis extra con- C trouerſiam eſt. Cuius rei rationem vt aſſignet Auguſtinus, non aliud afferre ſolet, niſi quia non eſt mixta carni peccati, & per hoc ipſum omnis inquinationis immunis: *Si animæ*, inquit Auguſtinus, *non ex illa vna propagantur, & ſola ex Adam caro trahit originale peccatum, ita ſibi creauit animã Dei Filius, vt cæteris creat, quam non tamen carni peccati miſcuit* (id eſt, carni, quæ ſuo vitio contra ſpiritum concupiſceret) *ſed ſimilitudini carnis peccati, ſumpſit enim ex Virgine verã quidem carnis ſubſtantiam, non tamen peccati carnem: quia non ex carnali concupiſcentia ſine ſeminatam, ſiue conceptam.* Ecce tota ratio cur Chriſti anima ſit mundiſſima; quia carne peccati, cui anima miſceretur, caruit: quo D manifeſtè indicat, quòd ſi carni peccati ſeu contra ſpiritum concupiſcenti ſe miſcuiſſet, peccati labe non caruiſſet. Hinc eſt, quòd cùm Arianorum Epiſcopus Maximinus diceret, Deum Patrem ad humanam carnem & humana contagia non veniſſe, reſpondet ei Auguſtinus: *Si fortè neſcis, contagia vbi dicuntur, aliquam contaminationem ſignificant. Voluiſti ergò Chriſtum intelligi veniſſe ad humana contagia* (id eſt humani peccati contagium) *ergò humanâ carne inquinatum profeſſus es Chriſtum, Ego autem dico, imò Catholica fides, quam cum Eccleſia Chriſti teneo dicit, Dominum noſtrum IESVM Chriſtum ſic factum eſſe Verbum carnem, vt nulla de humano genere, & de humana carne contagia pateretur. Venit enim mundare non coinquinari. Suſ-* E *cepit ergo animam humanam, & carnem humanam, ſine vlla peſte contagij.* Ex contrario ſatis apertè ſignificans, omnes alias animas ex humana carne contagium pati: fieri enim non poteſt, vt carni peccati miſceatur anima, nec tamen eius contagio vitietur.

Nec profectò aliud, quàm idem animæ vitium quaſi digito oſtendit Auguſtinus, quoties animam, quæ olim in paradiſo fuiſſet, & finita mortalis vitæ huius miſeriâ iterum futura eſt ſpiritualis, ex carne peccati carnalem factam eſſe ſignificat. Quid eſt enim aliud carnalem fieri, niſi ſub carnem deprimi, vt ſpiritualium rerum iam ducta tædio, nihil niſi carnale concupiſcat, nihil ei, niſi terrenum libeat, nullâ niſi carnaliũ creatu-

rumque

Lib. 10. de Geneſ. ad lit. c. 14.

Ibid. c. 16.

Lib. de Spiritu, & anima cap. 41.

Ibid.

Ibid.

Epiſt. 57.

Lib. 1. cont. Maxim.

rumque rerum delectatione mulceatur? Quod ita magnum & pernicioſum animæ rationalis vitium eſt, vt ex illo veluti fonte omnia omnino peccata proficiſcantur. *Non erit*, ait Auguſtinus, *omnino aliquid vel in carnali ſemine vitioſum, cùm eadem generatione cuncta mala hominis purgante atque ſanante eadem caro, per quam facta eſt anima carnalis, fiat etiam ipſa ſpiritalis.* Quam doctrinam alibi non ſemel repetit. Nec mirandum eſt fieri animam ex illa mixtione cum carne peccati, ſeu concupiſcentijs terrenis infectâ, carnalem, cùm Auguſtinus alibi non vereatur dicere, quòd anima ex *defectiuo appetitu* ad inferiora *quodammodo corporaſcit.* Nec enim aliud eſt iſta carnis concupiſcentia, quàm quidam ad terrena defectiuus appetitus, cùm vel actuali ſuâ delectatione animam deorſum trahit, vel habituali ſuo pondere deorſum tenet: per hanc facta eſt anima in peccati carne carnalis; per hanc veluti defectiuum appetitum aut pondere quodammodo ſuo corporaſcit. Et hæc de illa prima huius capitis difficultate, an Auguſtinus ex carne contaminata animam inquinari ſentiat, ſatis. Ex quibus profectò ſicut ex omnibus quæ à capite decimo ſexto hucuſque diximus, etiam illud euidentiſſimè conſtat, nihil alienius ab Auguſtini mente proferri poſſe, quàm quòd originalis labes & inquinatio ex aliquo pacto propagetur; quod à recentioribus Scholaſticis multis poſt Auguſtini ætatem ſæculis excogitatum eſt.

Lib. 1. de nupt. c. 33.

Hæc ipſa verò etiam iſtud ſecundum, quod initio capitis declarandum propoſuimus, videlicet ipſum modum ſatis explicant, quo anima à polluta per concupiſcentiam carne polluitur. Animam quippe per carnem peccati carnalem fieri; ſocietatem carnis peccati obeſſe, vt nihil poſſit ſecundùm ſpiritum ſapere; actionibus carnis peccati & pondere ſic grauari; carne peccati pollui; in carne peccati velut in vitiato vaſe corrumpi; &, vt exponit Vrbanus IV. in corpore per concupiſcentiam tabefacto maculari, pollui, & fœdari; ab humana carne contagia pati; contagione peccati, quæ ex carne peccati eſt, animam obrui, profectò non ſunt aliud, quàm id quod quærimus, animam ſeu ſpiritum eius peccato ex carne peccati infici, ſeu, vt autor libri de ſpiritu & anima propriiſſimè doctiſſimèque loquitur, carnem peccati refundere culpam in animam. Oppoſitus enim traductionis ordo eſt, peccati originalis in animam prolis, & ſanctificationis in carnem: peccatum enim ex carne ſurſum in ſpiritum ſerpit; ſanctificatio deorſum ex ſpiritu in carnem. In ordine quippe ſubuectionis ſeu eleuationis eius quod cecidit, renouatio ſpiritalis à ſpiritu incipit, & ab eius apice ad ipſius carnis extrema deſcendit: vbi velut in ſentinam peccati rebellio collecta, & adhuc vlteriùs erumpere & ſe propagare geſtiens tumultuatur. E contrario verò in ordine depreſſionis, ab infimo carnis corruptio carnalis incipit, quia per illas partes carnis homo eſſe incipit, & ad ipſius ſpiritus apicem ſerpit. Eleuando etenim remotiſſima ab erigente ſurgunt vltima, deprimendo verò à carne remotiſſima vltimò deprimuntur. Nam Spiritus Dei proximum ſibi ſpiritum animæ rationalis ſuâ gratiâ primum arripit, & per illum iam ſanctificatum erigit carnem: Diabolus proximas ſibi carnis fæces ſuâ plagâ primùm inficit; & inde animum in creaturas deprimendo capit, & poſſidet. Quem propagationis ordinem à carne in ſpiritum, ne mirus fortaſſe videatur, ſanctus Thomas agnoſcit, & probat. Nam

Lib. contra Secundin. c. 11.

A quamuis Auguſtinus primum hominem voluntate præeunte, carne verò, ſeu libidine ſequente, peccatum velut animo & corpore impleuiſſe teſtetur, alius tamen commiſſionis primi peccati, alius propagationis ordo eſt. In propagando enim libido carnis antegreditur paruuli voluntatem; quamuis olim voluntas libidinem præcedendo, & peccatum committendo, pepererit. Peccato quippe factum eſt, vt nouiſſima fierent prima, & prima nouiſſima, hoc eſt, vt voluntas, quæ veluti naturaliter domina, in carnem ac libidines eius tranquilliſſimum obtinebat imperium, magnum illud peccatum perpetrando carni ſubdita & vinculis mortiferæ delectationis innexa

B ſit. Qua de re quamuis & antè dictum ſit, quia tamen res magni momenti eſt, ad intelligendam penitus formalem peccati originalis propagationem & rationem, ſeu concupiſcentiæ reatum, vt Auguſtinus loquitur, non eſt inutile adhuc paululum immorari.

Poſtquam homo in peccatorum libidines, quibus antè caruit, liberâ ſuâ voluntate delapſus eſt, non eadem, quâ antè cecidit, facilitate ſurgere, aut eâdem promptitudine libertatis ſe ſanare poteſt, qua ſibi lætiferum illud vulnus inflixit. Nec enim mentiri Scriptura poteſt, quæ clarè dicit: *A quo quis deuictus eſt, huic & ſeruus addictus eſt.* Huic libidinum ſeruituti Adam per peccatum ita

Ita citat plerumque Aug. locum S. Petri.

C ſubditus fuit, vt niſi eum Chriſti Saluatoris gratia ſubleuaſſet, perpetuis illius miſeræ calamitatis vinculis manſiſſet obſtrictus. Hæc enim vincula non ſunt aliud, quàm quòd mens rationalis rei creatæ delectatione, quam diligendo peccauerat, ita ſtringitur & ligatur, vt ab illa peſtifera dulcedine ſe extricare nequeat, niſi vinculum illud gratia diuina ruperit, & pœnales tenebras, quas ſuper illicitas concupiſcentias pluit Deus, ſua luce diſcuſſerit vt ita appareat homini, in quo ſtatu hæreat, & quàm procul à veritate receſſerit. Hoc enim niſi Deus miſerendo fecerit, ex vna in aliam libidinem ſeu rei creatæ delectationem ſe mens huc illuc velut in vinculo ſuo voluere, &

D quandam ſeruilem ſuperbi animi libertatem oſtentare poteſt: ſed ab illis omninò ſurgere, rerumque creatarum delectatione diſpulſa, in ſolum Deum ſe pura ſinceraque voluntate retorquere, ſine gratia delectabile & lætiferum illud gluten abrumpente fieri nullo pacto poteſt. Ex quo conſequens eſt, voluntatis apicem, vel conſenſum dicimus, vel cui conſentire competit, ſub rei creatæ delectabilis ſeruitute eſſe captiuum, vt nihil omninò velle, nihil amare, nihil ſuſcipere poſſit, niſi quod creaturæ delectatione perfuſum ſit. Hic ſtatus animæ rationalis fuit, poſtquam peccando à cœleſti illa voluptate, quam capiebat ex Deo, in ſui, rerumque creatarum dilectionem & libidinem lapſus eſt. Cùm enim ad creaturam amando conuerteretur, & conſequenter ſe à Deo

E auerteret (nec enim ſtudio auertendi ſe peccatum admiſſum eſt) in iſta conuerſione & auerſione voluntas obriguit: nec ſe iterum in ſtatum priſtinum ſuis viribus retorquere potuit; in iſto rigore per ſecutam concupiſcentiam arctiùs alligata eſt. Quid verò mirum, quòd volūtas compedibus iſtis vincta, non poſſit ſeipſam, non ſecus atque corporis pondus, ſolo voluntatis nutu iterum ſurſum rapere? Imò qua non admiratione dignum eſſet, ſi ſe poſſet, Deo non adiuuante, ſurſum rapere? Pondus enim ipſo corpore longè grauius eam vinctam tenet: & viribus caret, quibus illud poſſit excutere. Ipſa quippe libido eſt infirmitas voluntatis, ipſa eſt ſanctæ libertatis, hoc eſt, po-

teſtatis diligendi Dei, interitus. Nec enim aliud illa libido eſt, vt infrà fuſiùs iuxta Auguſtinum explicandum eſt, quàm *rei creatæ*, imò *mali ſeu peccati deſiderium*, cuius impetus delectabiles, ac mortiferos tractus anima ante gratiam libens patitur: poſt gratiam pati etiam inuita & gemebunda compellitur.

Cùm igitur iſte Adami ſtatus fuerit, perpetrato peccato, qoia prolem ſibi, quantum ad rerum creatarum libidines ſeu concupiſceutias, ſimilem ſeminat, etiam ſimilem metit. Semen enim infixâ viſceribus intimis concupiſcentiâ infectum eſt; ex quo iure ſeminationis & germinationis proles eius infecta naſcitur: vt & ratio probat, & experientia clamat: videmus enim *in corpore infirmiſſimo*, vt Auguſtinus loquitur, *nulli vſui congruis vel idoneis infantilibus membris animam rationalem miſerabili ignorantia prægrauari*. Videmus etiam *concupiſcentiam* paruulorum, *cùm motibus irrationalibus perturbantur, nulla ratione, nullo imperio: ſed dolore aliquando, vel doloris terrore cohiberi*.

Lib. 2. de pecc. merit. c. 29.

Quod euidentiſſimum ſignum eſſe, cuius ipſi filij ſint, Auguſtinus admonuit, *vt omninò* inquit, *videas illius inobedientiæ filios, quæ mouetur in membris repugnans legi mentis, nec cum vult ratio conquieſcit*. Hæc ergò libido, ſeu rerum quarumlibet terrenarum quaſi habitualis concupiſcentia, ex Adamo propagata non minùs paruulos, quàm Adamum ſimulatque Deum peccando deſeruerat captiuos tenet, & arbitrium ita ligatum ſub ſe poſſidet, vt niſi gratia diuina vires eius fregerit, & mentem ab eius vinculis erutam & à creaturis auerſam in Deum creatorem eius infusâ charitate conuerterit, nihil omninò euigilante per ætatem ratione facturi, dilecturi, cogitaturi ſint, niſi, quòd rerum creatarom delectatio ſeu libido perſuaſerit. Nam illius omninò fructus ſunt immanis illa vanitas & ſtultitia puerilis, qua tanquam carni ſubditi carnem diligunt, carnem ſapiunt, & vſque ad extremum vitæ ſpiritum longè deteſtabiliùs ſapient, niſi Deus miſericordiâ ſuâ iſtius ingenitæ & conſuetudine roboratę concupiſcentiæ terrenæ vires ac tyrannidem abruperit. Hæc eſt illa igitur præclara animi libertas paruulorum, in qua mens eorum, hoc eſt, voluntas ſtato non actu naſcitur. Noo enim in miſerabili illo ſtatu expergiſcente per ætatem ratione anima conſtituitur, ſed conſtituta agnoſcitur. Nam qualis io illa profundiſſima ignorantiæ nocte cum qua iomundum prodijt, fuit, talis omninò illuceſcentibus radijs rationis veluti ſolis, apparet. Nec enim cæcus minùs eſt cæcus noctu, quàm interdiu, etſi interdiu cæcitas manifeſta ex effectibus pateat; noctu occulta lateat. Quem ſanè potiſſimum eſſe rationalis animæ ſtatum, quæ ſiue io maioribus, ſiue in paruulis, ad ſapientiam, eamque veram, hoc eſt, diuinam condita eſt, quis Chriſtianus, imò quis vel ſobrius dubitet? Mens enim in profundiſſimis illis tenebris non ſolùm indocta, ſed indocilis iacet: concupiſcentia terrenarum rerum aoimæ voluntatique non actione, ſed permanenti conſtitutione incumbit ac dominatur ex qua nulli actus, ſimul ac ratio prælucere cœperit, niſi terrenæ dilectionis erumpent. Nam ſicut charitas, quæ per baptiſmum infunditur paruulis, mentem eorum, hoc eſt, voluntatis apicem auertit à creaturis, & retorquet in Deum: ita è contrario concupiſcētia illa medullis inſita ante aduentum gratiæ, conuerſos tenet ad creaturas, & auerſos à Deo. Vtrumque in illis oon propriè habitu fit, qui actum ſupponere & ſequi ſolet, multò minùs actu; qui in

A paruulis nullus eſt (Vnde nec actu nec habitu ibi voluntarium eſt,) ſed permanenti quâdam & quaſi habituali conſtitutionem vtrumque latet, quamdiu paruulus neque io bono neque in malo, cogitatione verſatur quia in illo couſopitum vacat, & bonum naturale rationis, & ſupernaturale charitatis, & malum originale peccati: ſed cum creſcence ætate ad vſum rationis venerint, vtrimque voluntas ita ſe motitare incipit prout ante non actu, ſed ſtatu; ſiue charitati ſiue cupiditati poſſidenti ſubiacebat. Quod enim de paruulis baptiſmo charitateq; ſanctificatis Auguſtinus dicit; *Neque hoc apparet in eorum arbitrio liberato, niſi*
B *cùm ad annos peruenerint ratione vtentis ætatis habentes conſentientē doctrinæ ſalutari, in qua nutriti ſunt, voluntatem*: hoc etiam rectiſſimè de paruulis non ſanctificatis, & ſub concupiſceutia natis dicitur: neque hoc apparet in eorum arbitrio noo liberato, niſi cùm ad annos peruenerunt ratione vtentis ætatis, habentes conſentientem concupiſcentijs, in quibus nati & outriti ſunt, voluntatem. Terrenis enim cupiditatibus menti ſubditæ dominantibus pleui ſunt; ex quibus ſtatim in ipſa rationis euigilaotis aurorâ *prudentia carnis* veluti primus eius ſurculus naſcitur; quam eſſe *mortem*, Apoſtolus docet.

Epiſt. 107.

Quæ ſi vera ſint, vt iuxta doctriuam Auguſtini vera ſunt, non eſt difficile intelligere, in quo
C formalis peccati originalis ratio conſtituta ſit, & quomodo per concupiſcentiam ſeu libidinem à carnè in ſpiritum, nihil agendo ſed ſpiritum ſeruitute miſerabili à creatore ad creaturas auerſum detinendo, propagetur. Qua in re nihil intereſt, ſiue concupiſcentia illa ſeu libido, de qua hactenus diſſeruimus, ſit qualitas poſitiua, ſiue potentiarum dumtaxat effrenitas, & immanis pronitas in bona ſenſibilia, corruptoque ſtatui congrueutia. Eoſdē quippe effectus diſtortus ille ſtatus parit, eodē pondere ac difficultate miſeram torquet voluntatem. Nos vtriuſque defendendi viam vtcuoque demonſtrauimus, vt lector illam eligat, quam vel Auguſtino, vel viribus ſuis ap-
D tiorem eſſe deprehenderit.

Dum enim illa, quæ in Auguſtino & Scriptoribus antiquis certa ſunt, non propter quædam incerta conuellantur, nō ita multùm fortaſſe refert, quid de iſtis incertioribus lector arbitretur. Certum enim in Auguſtini & antiquorum tum præcedentium tum ſequentiom Patrum ſenſu eſt; Peccatum originale eſſe concupiſcentiam, qoam ex Apoſtolo Paulo talem eſſe, vt oſtendimus, didicerunt certum, per illam eandem concupiſcentiam, ſiue reatus eius baptiſmo expiatus fuerit, ſiue non fuerit peccati reatum io poſteros traijci: certum, hoc nou fieri ex vllo poſitiuo pacto Dei, ſed ex inquinatione, qua iure talis ſeminationis & propagationis ex natura rei anima ſiue de nouo creata,
E ſiue per traducem tracta; maculatur. Iam verò ſiue hoc ita fiat, vt iſta cōcupiſcentia nō ſit aliud, quàm effrenitas & inordinatio potentiarum; ſiue potiùs, quòd nos palàm docet S. Auguſtinus, qualitas poſitiua, eaque ſiue ab appetitu ſenſitiuo inſtar malæ conſuetudinis diſtincta; ſiue tanquam habitus corruptus, vt S. Thomas loquitur; ſiue tanquam temperamenti quædam affectio, ſiue vt alia occulta quædam qualitas, ſecundùm ea, quæ ſuperiùs diſputata ſunt non ita periculosè, puto, erratur: pluribuſque modis ea, quam certam diximus, cœleſtis eius doctrina de peccato originali olimque probatiſſima per totam Eccleſiam, ſine magna difficultate ſuſtineri poteſt.

Quo

Quo verò pacto, quidquid tandem fuerit in Auguſtino concupiſcentia, auerſio iſta mentis à Deo paruulis ſit culpabilis, & reatum faciat, ita vt etiam pœna digni ſint, non eſt peculiaris iſti ſententiæ difficultas, ſed ab omnibus deuoranda eſt. Quidquid enim originis peccatum eſſe ſenſeris, ſi actualem paruuli voluntatem reſpicis, inculpabile eſt. Ad fontẽ quippe totius torrẽtis humani generis, primi parentis voluntatem, vnde amaritudo naſcitur, aſcendendum eſt. In illo namque, vt ſuprà fusè ex Auguſtino declarauimus, & non aliter, voluntaria eſſe poteſt. Ex quo etiam efficitur, vt ille diſtortus peruerſusque naturæ humanæ ſtatus, cuius ipſa in ſua A radice cauſa fuit, origini eius iure imputetur, ac diſpliceat Deo, velut ſapientiæ eius bonitatique contrarius: quemadmodum viciſſim paruulorum rectitudo à Chriſto reſtituta, velut conformis incommutabili ſapiẽtiæ & bonitati, Deo placet, quamuis neutrum ſuis actibus comparauerint.

Sunt & aliæ nonnullæ difficultates, quæ moueri poſſent: ſed quia ſolutio earum ex dictis facilis eſt, non eſt operæ pretium earum prolixiori declaratione fatigare lectorem. De concupiſcentia in ſtatu puræ naturæ, an ibi eſſet culpabilis, imò an ibi eſſe poſſet, erit alibi diſſerendi locus. *Vide infrà libros de ſtatu puræ naturæ.*

FINIS.

DE STATV NATVRÆ LAPSÆ LIBER SECVNDVS.

Qui eſt de pœnis peccati originalis.

CAPVT PRIMVM.

POENÆ PECCATI ORIGINALIS generatim pertextæ.

DE peccati originalis pœnis copiosè dicere non eſt difficile. Tot enim tãtæque ſunt, vt eis deſcribendis ac deplorandis faciliùs mens & calamus obrui, quàm charta impleri poſſit. Quocunque oculos ſiue mentis ſiue corporis circumferimus, irruunt: & ita vniuerſæ hominum vitæ & actionibus ſiue bonis ſiue malis intertextæ implexæq; ſunt, vt omnes bonæ pœnali quadam difficultate laborioſæ; malæ verò quotquot poſt præuaricationem illam ingentem primi parẽtis ab improbis fiunt, ita ſunt ſuppliciorum merita futurorum, vt ſint etiam magni illius ac præteriti indubitata pœna peccati. Quod ergò ad primam originem pertinet, omnium mortalium progeniem fuiſſe damnatam, hæc ipſa tota, quam dixi, humana vita, ſi vita dicẽda eſt, tot ac tantis malis plena, teſtatur. Quod vt Auguſtini ſenſu & plerumque verbis breuiter perſtringamus, vt poſtea de ſingulis quæ difficultatem ingerunt diſſeramus latiùs, quid indicat horrenda quædam profunditas ignorantiæ, cum qua nunc mundum ingredimur? Nam in hiſce tenebris profundiſſimis ab vtero profuſus in lucem quilibet infans jacet, neſciens vbi ſit, quid ſit, à quo creatus, à quibus genitus ſit; jam reus delicti, nondum ca- A pax præcepti; tanta videlicet caligine inuolutus & preſſus, vt neque tanquam de ſomno excitari poſſit, vt hæc ſaltem demonſtrata cognoſcat: ſed exſpectetur tẽpus, quo hanc neſcio quam velut ebrietatem, non per vnam noctem, ſicut quælibet grauiſſima ſolet ſed per aliquot menſes atque annos paulatim digerat. Quod donec fiat, tam multa, quæ in majoribus punimus, toleramus in paruulis, vt numerari omninò non poſſint. Nec ideò tamen pœnalia iſta mala eſſe deſinunt, quia tolerantur in paruulis: ſed ideò tolerantur, quia ſine dubio mala ſunt, licet ætatis acceſſu peritura. Nam ſi pater & mater paruulos ſuos tales præſcirent manſuros eſſe, cùm creuerint, nullo modo dubitarent miſerabiliùs lugendos eſſe, quàm mortuos.

B Ex iſta denſiſſima tenebrarum caligine omnis error humanæ vitæ proficiſcitur, qui omnes filios Adam tenebroſo quodam ſinu ſuſcipit; vt homo ab illo liberari ſine labore, dolore, timore, non poſſit. Quid amor ipſe tot rerum vanarum atque noxiarum, & ex hoc mordaces curæ, perturbationes, mœrores, formidines, inſana gaudia, diſcordiæ, lites, bella, inſidiæ, iracundiæ, inimicitiæ, fallacia, adulatio, fraus, furtum, rapina, perfidia, ſuperbia, ambitio, inuidentia, homicidia, parricidia, crudelitas, ſæuitia, nequitia, luxuria, petulantia, impudentia, impudicitia, fornicationes, adulteria, inceſtus, & contra naturam vtriuſque ſexus tot ſtupra atque immunditiæ, quas turpe eſt etiam dicere: ſacrilegia, hæreſes, blaſphemiæ, perjuria, oppreſſio innocentium, calumniæ, circumuentiones, præuaricationes, falſa teſtimonia, iniqua iudicia, violentiæ, latrocinia, & quidquid talium malo-

Præter hæc autem mala hujus vitæ bonis malisque communia, habent in ea iuſti etiam proprios quoſdam labores ſuos, quibus aduerſus vitia militant, & in talium vitiorum tentationibus periculiſque verſantur. Baptizatos paruulos prætereo; quot & quanta mala patiantur, in quibus vanitatibus, cruciatibus, erroribus, terroribus creſcant, ſileo: cùm nec iſtis malis in ſuis paruulis infidelitas careat. Sed jam grandes Deoque ſeruientes videamus: tentat eos error, vt decipiat; tentat labor aut dolor, vt frangat; tentat libido, vt accendat; tentat mœror, vt ſternat; tentat typhus, vt extollat. Et quis explicet omnia feſtinanter, quibus grauatur jugum ſuper filios Adam? Aliquando enim concitatiùs, aliquando remiſſiùs, non tamen deſinit caro concupiſcere aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnem, vt non ea quæ volumus, faciamus: vigilijs continuis excubantes, ne opinio veriſimilis fallat, ne decipiat ſermo verſutus; ne ſe tenebræ alicuius erroris offundant; ne quod malum eſt, bonum; aut quod bonum eſt, malum eſſe credatur; ne ab his quæ agenda ſunt metus reuocet; ne ſuper iracundiam Sol occidat; ne inimicitiæ prouocent ad retributionem mali pro malo; ne abſorbeat inhoneſta vel immoderata triſtitia; ne impartiendorum beneficiorum ingrata mens ingerat torporem; ne maledicis rumoribus bona cõſciẽtia fatigetur; ne temeraria de alio ſuſpicio noſtra decipiat; ne aliena de nobis falſa nos frangat; ne oculus ſequatur concupiſcentiam; ne vindicandi cupiditas vincat; ne in eo, quòd malè delectat, vel viſio vel cogitatio remoretur; ne improbum, aut indecens verbum libenter audiatur; ne fiat quod non licet etiãſi libet; ne in hoc bello laborum periculorumque pleniſſimo vel de viribus noſtris ſperetur faciẽda victoria, vel viribus noſtris facta tribuatur; ſed eius gratiæ, *qui dat nobis victoriam per Dominum noſtrum* IESVM *Chriſtum*. (*1. Cor. 15.*) Nam, vt Apoſtolus, *in his omnibus ſuperuincimus per eum qui dilexit nos.* (*Rom. 8.*) Verũtamẽ quantalibet virtute præliandi vitijs repugnemus, vel etiam vitia ſuperemus, & ſubjugemus, quãdiu ſumus in hoc corpore, nobis deeſſe non poteſt, vnde dicamus Deo: *Dimitte nobis debita noſtra.* In illo autem regno, vbi ſemper cum corporibus immortalibus victuri ſumus, nec prælia nobis erunt vlla, nec debita: quæ nuſquam & nunquam eſſent, ſi natura noſtra, ſicut recta creata eſt, permaneret. Ac per hoc etiam noſter ille conflictus, in quo aſſiduè periclitamur, & de quo nos victoriâ nouiſſimâ cupimus liberari, ad hujus vitæ mala pertinet, quam tot tantorũque teſtimonio malorum probauimus eſſe damnatam. Harum miſeriarum euidentia Philoſophos gentium, nihil de peccato primi hominis ſiue ſcientes ſiue credentes, compulit dicere, ob aliqua ſcelera ſuſcepta in vita ſuperiore, pœnarũ luendarum cauſâ nos eſſe natos, & animos noſtros corruptibilibus corporibus excogitato ab Hetruſcis prædonibus ſupplicio, eſſe coniunctos. Sic enim loquitur Tullius in Hortenſio, cùm multa, quæ videmus & gemimus, de hominum vanitate atque infelicitate dixiſſet: *Ex quibus humanæ vitæ erroribus & ærumnis fit, vt interdum veteres illi ſiue vates, ſiue in ſacris initijſque tradendis diuinæ mentis interpretes, qui nos ob aliqua ſcelera ſuſcepta in vita ſuperiore pœnarum luendarum causâ natos eſſe dixerunt, aliquid vidiſſe videantur: verumque ſit illud, quod eſt apud Ariſtotelem, ſimili nos affectos eſſe ſupplicio, atque eos qui quondam, cùm in prædonum Hetruſcorum manus incidiſſent crudelitate excogitata necabantur;* (*En. Horten. Dialog. Ciceron. apud Aug. 4. cõtr. Iul. c. 15.*) *quorum corpora viua cum mortuis, aduerſa aduerſis accommodata, quàm aptiſſimè colligabantur: ſic noſtros animos cum corporibus copulatos, vt viuos cum mortuis eſſe coniunctos.* Atque hæc generatim de pœnis peccati originalis dicta ſint. Nunc paulò fuſiùs de præcipuis eius pœnis, quibus animus affligitur, ignorantiâ & concupiſcentiâ, diſſerendum eſt.

DE IGNORANTIA.

CAPVT II.

IGNORANTIA ETIAM QVÆ neceſſitatis eſt, non voluntatis, hoc eſt, inuincibilis non caret peccato: vt dogma fidei ab antiquis traditum.

PRætermiſſis igitur multis ignorantiæ diuiſionibus, quæ ad propoſitum noſtrum nihil faciunt, alijſquè quæ de ignorantia ſubtiliter diſputantur, Duplicem ignorantiam eſſe, vincibilem & inuincibilem, nemo qui vel à longè Theologiam ſalutauit, ignorat. Vincibilis dicitur, quæ ſtudio ſeu diligentiâ humanâ vinci poteſt: quæ ſi non adhibeatur, quando adhiberi poteſt ac debet, veriùs magiſque propriè peccata negligentiæ, quàm ignorantiæ, dici debent quæ inde naſcuntur. Tota quippe peccati aut culpæ ratio, in ſciendi incuriam cadit, quâ, quæ ſtudio ſcire potuit ac debuit, indagare neglexit. Inuincibilis è contrario eſt, quam talis diligentia ſuperare non potuit. Hic igitur primo quæri poteſt: Verum aliqua ſit ignorantia inuincibilis juxta doctrinam Auguſtini, quæ tamẽ non excuſet actum, qui inde ſequitur, à peccato? Generale namque videtur Scholaſticorum pronunciatum eſſe, quòd quicquid ex inuincibili fit ignorantia, hoc ipſo culpâ vacat. Quæ ſanè doctrina quamuis humanæ rationi, quâ nititur, valdè plauſibilis eſſe videatur, difficile tamen eſt eam cum Auguſtini doctrina conciliare, quam contra Pelagianos conſtanter aſſeruit. Solemne quippe Pelagianorum dogma fuit; *Obliuionem, & ignorantiam non ſubiacere peccato*: prout hoc ex libris Celeſtij Pelagio in Palæſtina Synodo obiectum fuit. (*Lib. de geſtis Pelag. c. 18.*) Hoc autẽ Pelagianos de inuincibili ignorantia intellexiſſe, certiſſimum eſt; vt ex ijs, quæ de Pelagianorum erroribus diximus, manifeſtum eſt. Oſtendimus enim & Iulianum & Pelagium ex profeſſo docuiſſe, quòd illa ignorantia, quæ ex negligentia voluntatis naſcitur, ſit culpabilis. (*Vide lib. noſtrum 3. de Hæreſ. Pelag. c. 13.*) Vnde de Iuliano dicit Auguſtinus: *Ecce meritò reprehendiſti eos, qui ſuperſederunt ſcienda cognoſcere.* (*Lib. 6. contr. Iul. c. 2.*) Et Pelagius expreſſiſſimis verbis docuit: *Hominem præuigilare debere, ne ignoret, ideoque eſſe culpandam ignorantiam: quia id homo neſcit negligentiâ, quod adhibitâ diligentiâ ſcire debuiſſet.* (*Lib. de nat. & grat. c. 17.*) Et quod omnem tollit de Pelagianorum ſententia controuerſiam, in Palæſtinæ Synodi geſtis, vbi Pelagianorum doctrina ex eorum libris eruta proponitur, ſic eam ex libri Celeſtij capitulo ſeptimo Auguſtinus exprimit; *Obliuionem & igno-*

De geſtis *rantiam non ſubiacere peccato quoniam non ſecundùm*
Pelag.c.18. *eueniunt, ſed ſecundum neceſſitatem*: Vbi lacunam
eſſe non eſt dubium: nam legi debet (*ſecundum
voluntatem eueniunt*) tum quia nullus alioquin eſt
ſenſus, tum quia illud (*ſecundum*) caſum quem
regit adiunctum habere debet; ſicut ex eo quod
ſequitur patet: *ſecundum neceſſitatem*; quod alteri
parti (*ſecundum voluntatem*) opponitur: tum de-
nique quia ſic Auguſtinus poſtea totius hæreſis
Pelagianæ dogmata recapitulando pertexens, il-
Ibid.c.vlt. lud ipſum exprimit: *Quòd obliuio & ignorantia non
ſubiacet peccato; quoniam non eueniunt ſecundum vo-
luntatem, ſed ſecundum neceſſitatem.* Ex quo apertè
ſequitur, ignorantiã illam, quæ non euenit ſecun-
dùm neceſſitatem, ſed ſecundùm voluntatẽ, hoc
eſt, eã, cuius non neceſſitas, ſed volũtas cauſa eſt,
quâ videlicet vinci potuit, Pelagianorũ iudicio
ſubiacere peccato. Hoc ergò ſolemne dogma,
quo Pelagiani dicebant, ignorantiam quæ non
ſecundùm voluntatem euenit, ſed ſecundùm ne-
ceſſitatem, non ſubiacere peccato, de ignorantia
inuincibili intelligebant; vt ipſa etiã verba cui-
denter præ ſe ferunt, & ſonant. Et quamuis non
ſtatim quicquid à Pelagianis aſſertum fuit, etiã
Pelagiano errore vitiatum ſit: hoc tamen corũ
pronunciatum à Catholicis defenſoribus acriter
oppugnatum, & à iudicibus condemnatum fuit.
Nam in Synodo Palæſtina, vbi Pelagius præſens
adfuit, cùm illa ſententia, quòd *ignorantia, quæ
euenit ſecundùm neceſſitatem, non voluntatem, non ſub-
iacet peccato*, cum nonnullis alijs ex doctrina Ce-
leſtij fuiſſet obiecta, tantopere ſuâ fœditate Ca-
tholicos commouit Epiſcopos, vt non exſpectata
Lib. de geſtis eius reſponſione dixerint: *Quid adhæc, quæ lecta*
Pelag. apud *ſunt, capitula dicit præſens Pelagius monachus? Hæc*
Auguſt. c. 19. & 33. *enim reprobat ſancta Synodus, & sãcta Dei Catholica
Eccleſia.* Et Pelagius ipſe non audens Concilij
Ibid.c.19. iudicio refragari, *quæ dixi*, inquit, *non eſſe mea*
(inter quæ iſtud vnum fuit) *ſecundùm iudicium
ſanctæ Eccleſiæ reprobo, anathema dicens omni contra-
uenienti, & contradicenti ſanctæ Eccleſiæ Catholicæ
doctrinis.* Et ne quis fortè iſtorum Antiſtitum iu-
dicium eleuaret, quamuis à nemine antiquorum
propter Pelagianorum errorum, qui Pelagio ob-
iecti ſunt, condemnationem reprehẽſum fuerit,
ipſe Auguſtinus calculo ſuo totum multipliciter
probat. Nam in illo libro, quem ex profeſſo de
Pelagij in illa Synodo geſtis exarauit, cùm ad il-
lud caput de experte peccati inuincibili ignorã-
Ibid.c.17. tiâ perueniſſet: *Iam*, inquit, *ea quæ reſtãt nouiſſima
ita Iudices commouerunt, vt ante reſponſionem Pelagij
damnanda cenſerent.* Et paulo pòſt addit, ſe Iudi-
Cap. 21. cum nõ arguere *vel negligentiam vel conniuentiam,
vel, quod ab eis longè abhorrere certiſſimum eſt, impio-
rum dogmatum conſcientiam; ſed eorum iudicium pro
merito approbare atque laudare.* Quid quòd Augu-
ſtinus in eodẽ libro ſæpius repetit, dogmata Pe-
lagiana, quæ iudices illo iudicio proſcripſerunt
inter quæ iſtud vnum fuit, etiam Pelagio coram
hominibus abſoluto, meritò tanquã hæreſes eſſe
damnata? Sic enim in eadẽ illa de geſtis Pelagij
Ibid. c. 21. lucubratione: *Illi enim* (iudices) *tanquam de igno-
to iudicantes, his præſertim abſentibus, qui contra eum
libellum dederant, hominẽ quidem diligentiùs exami-
nare minimè potuerunt; hæreſin tamen ipſam, ſi eorũ
ſequantur iudicium, qui pro eius peruerſitate certabãt,*
Cap. 25. *penitus peremerunt.* Et inferiùs: *At nunc ſi Pela-
gius Deum cogitat, ſi non eſt ingratus eius miſe-
ricordiæ, qui eum ad Epiſcoporum iudicium pro-
pterea perduxit, vt hæc anathemata defendere po-
ſtea non auderes, iamque deteſtanda & abijcien-
da cognoſceret, gratiùs accipiet litteras noſtras, &c.*

A Ecce anathemata non defendenda in poſterum,
deteſtanda, & abijcienda vocat Auguſtinus ea,
quæ iudices proſcripſerunt. Quæ ne quis velut
indefinitè dicta minoris ea de cauſa faciẽda ſuſ-
picaretur, vel aliquid à dogmatibus ibi proſcri-
ptis poſſe velut ſanũ excipi, generatim in ſequen-
tibus adijcit: *Quòd habet geſtorum fides, omnia ſcili-* Cap. 33.
*cet illa dogmata, quibus eadem hæreſis proſerpebat, &
contentioſâ conualeſcebat audaciâ, Eccleſiaſtico iudi-
cio, præſidentibus quatuordecim Epiſcopis eſſe dãnata.*
Quæ quidem eo vehementiùs premunt, quòd ad-
uerſus eos ab Auguſt. proferantur, qui ex Pelagij
quadam Epiſtola poſt Synodum ſcripta putare
poſſe videbantur, *aliquid eorum* quæ ibi reproba- Ibid.
B ta fuerant, *licitè poſſe defendi, tanquam non fuerit
iudicatum Catholicæ contrarium eſſe doctrinæ.* Vnde
ſtatim omnia, quæ ibi damnata ſunt, ſcriptis ab
ipſo profligenda eſſe contendit: *Si ſicut homines*,
inquit, *ſuſpicamur, ignoſcat; dum tamen ea quæ ge-
ſtis, quibus auditus eſt anathematizata & reprobata
ſunt, de cætero oppugnet; ne parcendo illis, non ſolùm
hæc antea crediſſe ſed credere videatur.* Et in fine
libri, cùm Antiſtites iudices duo quædam ſatis
perſpicua dixiſſet ſuæ ſententiæ breuitate com-
plexos, vnum quidem, *pijs Pelagium conſentire* Cap. vlt.
doctrinis, quia multa dogmata ſua in Catholicũ
ſenſum interpretandi ſubtilitate traxerat; alte-
rum verò, *Eccleſiæ fidei reprobare & anathemati-*
C *zare contraria*; ſub hoc vltimum diuiſionis mem-
brum peſtilentiſſimas doctrinæ Pelagianæ ſen-
tentias reuocat, & inter eas iſtam quoque, de
qua nobis eſt ſermo: quas ipſe Pelagius, quia ſi-
ne dubio damnandæ videbantur, damnationis
ſuæ timore damnauerat. Vnde propoſitum ſuum
executurus Auguſtinus, ita præfatur: *Nunc ſimi-* Ibid.
*liter recapitulando illa paulò attentiùs videamus,
quæ illum contraria reprobare & anathematizare
dixerunt. In hoc enim potius tota hæreſis iſta conſiſtit.*
Et Catalogum eorũ prætexere incipiens, in quo
dogma de *ignorantia neceſſitatis non voluntatis*, non
infimum locum tenet: *hæ ſunt*, inquit, *quibus hæ-
reſis illius dum ea* (*dumeta* legendum videtur) *quo-*
D *tidie pullulare, imo iam ſilueſcere dolebamus; Adam
mortalem factum, &c. quod obliuio & ignorantia non
ſubiacet peccato: quoniam non euenit ſecundùm volun-
tatem, ſed ſecundùm neceſſitatem.* Et quia iſtud vnũ
è Celeſtij dogmatibus fuit, & Pelagius alia, vt
dixi, nonnulla dogmata ſano ſenſu expoſuerat,
hinc pertexto illo peſtilentium dogmatum cata-
logo, quæ Pelagius anathemate condemnauerat,
librum Catholicâ gratulatione concludens: *Quo-
modolibet*, inquit, *ea Celeſtius poſuerit, aut non poſue-
rit, vel Pelagius ſenſerit, aut non ſenſerit; tanta mala
tam noua huius hæreſis illo Eccleſiaſtico iudicio dam-
nata gaudeamus, & Deo gratias agamus, laudeſque
dicamus.* Et quamuis nonnulla Pelagij dogmata
in iſta Synodo dãnata ſcrupuloſiſſimè excutiat,
ne quid iudices perperam probaſſe, vel damnaſ-
E ſe viderentur; de iſta tamen ignorantiæ ſentẽtia
ne minimum quidem vel dubium vel ſcrupulum
mouet. Quæ ſanè per quam euidenter oſtendere
videntur, ſententiam illam, quòd ignorantia ne-
ceſſitatis non volũtatis, hoc eſt, inuincibilis, pec-
cato non ſubjaceat, Catholicorum Epiſcopo-
rum iudicio in Synodo præſidentium, & Augu-
ſtini toties illud approbantis calculo, ſine vlla
terſiuerſatione eſſe damnatam.

Hinc illæ grauiſſimæ Pelagianorũ querimo-
niæ apud Hyieronymum, qui poſt illam Synodũ
dialogos Attici & Crytobuli ſcripſit: *Videris ho-* Hieron. Lib.
minum accuſare naturam, ac per hoc inuidiam refer- 2. aduerſ.
re in Deum, qui tales homines condidit, vt obliuione Pelag.

& ignorantiæ peccato carere non poſsint, &c. vbi autem auferetur poſsibilitas, auferetur & vitium. Et quaſi contra Scripturas iſta à Catholicis doceretur: *Da*, inquit, *teſtimonium non inſtrumenti (veteris) vbi error & ignorantia & impoſsibilitas mandatis teneatur in crimine.* Ecce audis talem naturam, vt obliuione & ignorantià carere *non poſsit*: ideoque culpam retorqueri in Deum: *audis impoſsibilitatem*, ſeu *ablatam poſsibilitatem* vitandi. Quod certiſſimum eſt aduerſus ignorantiam inuincibilem dirigi. Vnde & Dei iuſtitiam, qui imputaret ea, quæ caueri non poterant, redarguendo clamabant: *Rogo quæ eſt iſta iuſtitia vt in peccato teneat erroris, cuius reatum non habet conſcientia? Neſcio me peccaſſe, & eius reus, quam neſcio, pœnas luo. Et quid plus faciam, ſi ſponte peccauero?* Quæ ſanè querelæ nullo poſſunt aduerſus Dei iuſtitiam colore retorqueri, vbi voluntas negligentiæ reatum habet; vbi diſcendi inertia ſe peccaſſe nouit, imo vbi voluntas diſcere nolens; ſponte peccauit. Quapropter nunquam Hieronymus ad voluntatis inertiam, vel diſcendi negligentiam fugit, cui ignorantiæ reatum tribuat; ſed potiùs ad profunditatem iudiciorum Dei. Nam repetitis illis Pelagianæ ſuperbiæ querimonijs ita reponit: *A me ſententiæ & diſpoſitionis Dei cauſas requiris? Reſpondet ſiſtæ interrogationi tuæ liber Sapientiæ; Altiora te ne quæſieris.* Et paulo inferiùs, quia repudiari à peruicacibus iſta ſcriptura potuiſſet, vt Pelagianis moris erat, ex Apoſtolo eandem proſequitur reſponſionem: *Ac ne fortè huic volumini contradicas audi Apoſtolum Euangelica clangentem tuba: O altitudo diuitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei, quàm incomprehenſibilia ſunt iudicia eius, & inueſtigabiles viæ eius. Quis enim cognouit ſenſum Domini?* Et mox ex libro Eccleſiaſticis: *De quo certè libro*, inquit, *nulla eſt ambiguitas: Dixi; Sapiens efficiar; & ipſa longè facta eſt à me, Profunda profunditas, quis eam inueniet?* Quis non videt & reſponſiones iſtas Doctoris Catholici ineptiſſimas eſſe, & ſtultiſſimas Pelagianorum querimonias, ſi de ignorantia cuius voluntas cauſam & culpam dedit, controuerſia verteretur? Nam neque tyrones primis principijs Theologiæ tincti, neque mulierculæ de foro, neque de ſtiua ruſtici diffitentur, non minùs irretiri diſcendi à peritis, quàm docendi imperitos negligentiam, Quis enim neſciat, omnem neglectum officij eſſe culpabilem?

Ibid. — *Hieron. lib. 1. aduerſ. Pelag.* — *Ibid. lib. 1.* — *Eccleſ. 7.*

CAPVT III.

IDEM OSTENDVNT VARIA *Auguſtini loca.*

QVæ quamuis ita manifeſta ſint, vt quicquid ad ea vlteriùs illuſtranda proferas, obſcuritatem potiùs, quàm lucem allaturum eſſe videatur, operæ pretium tamen fuerit diſquirere, num à ſeipſo Auguſtinus librum de geſtis Pelagij ſcribente non diſſentiat alijs in operibus, quæ aduerſus Pelagianos condidit. Cùm enim liber iſte paulo poſt exortum hæreſis Pelagianæ ſcriptus ſit, vt iudices Palæſtinos de Pelagiana hæreſi rectè iudicaſſe deffenderet, ſi aliud in alijs præſertim poſterioribus, ideoque maturioribus ſcriptis docuit, doctrinam iſtam ſupra traditam vel non ſatis expendiſſe, vel retractaſſe, vel certè aliquid iudicibus illis Catholicis tribuiſſe videri poteſt, ne cauſam communem aduerſus hoſtes fidei defendens, importunâ illi tem-

A pori ſeueritate deprimeret. Quòd ſi ſecunda primis, & prima vltimis conſentanea ſint, & quod ſemel cum iudicibus Palæſtinis, ipſoque Pelagio damnante damnauit, hoc poſtea conſtanter damnandum eſſe tradidit, doctrinamque in illa Synoda ſancitam, & à ſe probatam docuit, tum verò nemini dubium eſſe poterit, quænam fuerit Celeſtij mens, dum *ignorantiam quæ ſecundùm neceſſitatem euenit, non ſecundùm voluntatem*, peccato non ſubjacere contendit; quæque iudicum condemnantium, quæ Auguſtini, ſententiam eorum ſuo calculo comprobantis.

Quapropter ne quid ſcrupuli cuiquam de ſuprà dicta Palæſtinæ Synodi, & Auguſtini mente
B remaneat, non eſt difficile oſtendere, in hac doctrina conſtitiſſe ſibi ſemper Auguſtinum; nec aliud quicquam aduerſus Pelagianos docuiſſe, quàm id quod eum docuiſſe tradidimus. Nam in libro de natura & gratia, vbi cum Pelagio adhuc velut amico diſputat, & eius dogmata ſcrupuloſiſſimè trutinat, & vbicunque propinquat veritati, beneuolentiſſimè notat, cùm Pelagius vincibilem ignorantiam peccati ream eſſe, euidentiſſimè hiſce verbis admitteret: *Hominem præuigilare debere, ne ignoret; ideoque eſſe culpandam ignorantiam, quia id homo neſcit negligentiâ ſua, quod adhibitâ diligentiâ ſcire debuiſſet*; diſtinguit Auguſtinus duplicem ignorantiam, aliam quæ oritur
C ex hominis negligentia, qua ſcire non curat quid faciendum ſit; aliam ex impotentia, qua ſcire non poteſt, etiamſi velit; & ex vtroque capite ait peccata contingere: aduerſus illam opus eſſe diligentiâ aduerſus hanc diuinâ ſapientiâ, quæ precibus impetrari debet: *Tractat*, inquit, *etiam iſte de peccatis ignorantiæ, & dicit, &c. dum tamen omnia potius diſputet, quàm vt oret & dicat: Da mihi intellectum, vt diſcam mandata tua. Aliud eſt enim non curaſſe ſcire, quæ negligentiæ peccata etiam per ſacrificia quædam legis videbantur expiari: aliud intelligere velle nec poſſe, & facere contra legem non in-*
D *tellegendo quod fieri velit.* Vbi quod Auguſtinus dicit huiuſmodi facere contra legem, non eſt aliud quàm huiuſmodi verè peccare, etſi quod lex iubeat, id eſt, quid faciendum ſit, ſcire velint, nec poſſint intelligere quid lex fieri velit. Nam ſi iſtic inter Auguſtinum & Pelagium feruet diſputatio, vtrum homo ſine peccato poſſet viuere, ſi velit? Aiebat Pelagius, negabat Auguſtinus; eo quòd ignorantiæ peccata homo vitare non poſſit, etiamſi velit; huiuſmodi enim ignorantia, cùm ſit inuincibilis, ſolâ Dei gratiâ magnis precibus impetrandâ fugari poteſt. Nam per gratiam omnes ignorantiæ tenebras etiam inuincibilis ab hominibus fide iam imbutis fugari poſſe, nemo Ca-
E tholicus negat: qui autem & fide caret, etiam iſto præſidio aduerſus inuincibilem ignorantiam deſtituitur, quemadmodum in Auguſtini doctrina certum eſt: *Quomodo enim inuocabant, in quem non crediderunt?*

Nec ibi tantùm, ſed paſſim alibi eandem doctrinam tradit. Nam in initium Pſalmi 35. ita loquitur: *Non vnum hominem, ſed genus hominum iniquorum dicit, qui ſibi aduerſantur, non intelligendo vt bene viuant: non quia non poſſunt, ſed quia nolunt. Aliud eſt enim, quando quiſque conatur aliquid intelligere, & per infirmitatem carnis non poteſt, &c. aliud autem, quando perniciosiùs agit aduerſus ſeipſum cor humanum, vt quod poſſit intelligere, ſi bona voluntas accederet, non intelligat: non quia difficile eſt, ſed quia voluntas aduerſa eſt. Hoc autem fit, dum amant peccata ſua, & oderunt præcepta Dei.* Quæ poſtrema verba manifeſtant de rebus agibilibus intelli-

Lib. de nat. & grat. c. 67. — *Ibid.* — *Rom. 10.* — *Aug. in Pſ. 35.*

gendis eſſe ſermonem. Et interiùs in illa verba Pſalmi: *Noluit intelligere vt bene ageret*, ſic Auguſtinus pergit: *Videtis, quia voluntati illud tribuit: quia ſunt homines, qui volunt intelligere, & non poſſunt: ſunt autem homines, qui nolunt intelligere, ideo non intelligunt.* Porro vtroſque verè peccare ex eo pauet, quod paulo antè generaliter dicit: *Non ſciebam, quia peccatum eſt, quando dicit homo? Cum viderit, quia peccatum eſt, & deſtiterit facere ipſum peccatum, quod ideo faciebat, quia ignorabat.* Et poſtea ſolito more duplicem illam ignorantiam, voluntariam & non voluntariam diſtinguit. Paulò verò antè dixerat, eos qui nolunt intelligere *pernicioſius* aduerſus ſeipſos agere, quàm eos; qui non poſſunt; hoc ipſo ſatis indicans, & eos qui non poſſunt intelligere pernicioſè agere, etſi minùs. Sed adhuc apertiùs in Epiſtola centeſima quinta, quam poſt damnatam Pelagianam hæreſin ſcripſit, poſtquam præmiſiſſet: *Humana ſuperbia tanquam præſumens de viribus liberi arbitrij, excuſatam ſe putat, quando ignorantiæ, non voluntatis eſt quod peccat*; tandem de ignorantia ſiue voluntaria, ſiue neceſſaria, hoc eſt, ſiue vincibili ſiue inuincibili, ſic concludit: *Ac per hoc inexcuſabilis eſt* omnis peccator; *vel reatu originis, vel additamento etiam propriæ voluntatis, ſiue qui nouit, ſiue qui ignorat, ſiue qui iudicat, ſiue qui non iudicat: quia & ipſa ignorantia, in eis qui intelligere noluerunt, ſine dubitatione peccatum eſt; in eis autem, qui non potuerunt, pœna peccati. Ergo in vtriſque non eſt iuſta excuſatio, ſed iuſta damnatio.* Ecce inexcuſabilem dicit omnem eſſe peccatorẽ, iuſtamque damnationem eius, ſiue peccauerit, quia ſcire quid lex iubeat, noluit; ſiue quia ſcire non potuit. Quod de gentilibus Dei lege atque cognitione, ideoque & orationis ſubſidio deſtitutis præcipuè intelligit, Nam propter ea locum Apoſtoli allegauerat: *Quicumque ſine lege peccauerunt, ſine lege peribunt.* Nam ex iſta in primis conſideratione celebris illa ſententia ab Auguſtino pronunciata eſt: *Neque liberum arbitrium quicquã niſi ad peccandum valet, ſi lateat veritatis via.* Hoc enim intelligit de peccatis ignorantiæ, qua quis ignorat quid lex Dei, ſeu quid veritas fieri velit. Illa quippe euitari viâ veritatis hominem latente non poſſunt. Et illa ſunt quæ vocantur ab Auguſtino peccata neceſſitatis, non voluntatis quaſi ſcientiam negligentis, vt ex ipſo poſtea latiùs declarabitur. Hoc autem genus ignorantiæ quia in infidelibus maximè vigilet, & non niſi valdè gratuitâ gratiâ quæ naturæ viribus nullo pacto acquiri, & ad quam viribus naturæ nullatenus, iuxta doctrinam Auguſtini & Apoſtolicam via ſterni poteſt, ſed gratuitâ omnino diuini ſpiritus voluntate non vbilibet, ſed vbi vult ſpirante, dari debet, hinc alibi: *Vel hinc ſaltem confiteatur eſſe miſerabiles tenebras in animo humano, qui ſcit, quemadmodum debeat leonem domare, & neſcit quemadmodum viuere. An & nec vt ſciat ſufficit ei liberum arbitrium, lexque naturalis? Hæc eſt ſapientia verbi, qua euacuatur crux Chriſti.*

Epiſt. 105. ad Sixtum.

Rom. 2.

Lib. de Spir. & Litt. c. 3.

Lib. de nat. & grat. c. 40.

Nec verò iſtud inuincibilis genus ignorantiæ quæ ſuperari voluntate non poteſt, in infidelibus tantùm, ſed etiam in profitentibus fidem Catholicam vitæque ſanctitatem, & ex illa tamen ignorantia verè peccantibus, ſecundùm eandem Auguſtini doctrinam locum habet. Nam libro ſecundo de peccatorum meritis & remiſſione, vbi ex profeſſo diſputat, vnde contingat, vt nemo etiam fidelis in hac vita tanta iuſtitiæ perfectione viuat, vt eam ſine omni peccati labe pertrãſeat, ad duo omninò capita omnes cauſas reuocat, ad

A ignorantiam agendorum, & ad infirmitatem implendorum quæ iam agenda cognouimus. Neutram autem ſuperaſſe in hominis ſolius poteſtate eſt, ſed in gratia Dei: quam quòd non tribuit alicui, occulto eius iudicio aſcribi debet: *Nolunt omnes facere quod iuſtum eſt, ſiue quia latet an iuſtum ſit, ſiue quia non delectat. Tanto enim quidque vehementius volumus, quanto certius quam bonum ſit nouimus eoque delectamur ardentius. Ignorantia igitur & infirmitas vitia ſunt, quæ impediunt voluntatem ne moueatur ad faciendum opus bonum, vel ab opere malo abſtinendum. Vt autem innoteſcat quod latebat, & ſuaue fiat quod non delectabat, gratiæ Dei eſt quæ hominum adiuuat voluntates.* Iſtud porrò ita B eſſe gratiæ Dei, vt non eam homo quandocunque voluerit in ſua habeat poteſtate, ſed tunc tantùm ei detur vel negetur, cùm propter occultas cauſas Deo viſum fuerit, vtpote qui ad ſuperbiam ſiue deprimendam, ſiue cauendam, vel ad gratiæ beneficium luculentiùs demonſtrandum, eam ſæpè ſubtrahit, ſtatim in ſequentibus perſpicuè docet: *Ideo quiſque noſtrum bonum opus ſuſcipere, agere, implere, nunc ſcit, nunc neſcit; nunc delectatur, nunc non delectatur, vt nouerit non ſuæ facultati; ſed diuinã muneris eſſe vel quod ſcit, vel quod delectatur; & ſic ab elationis vanitate ſanetur.* Et in libro de Spiritu & littera doctrinam iſtam ſummis diſputandi viribus aſſerit, & aſſerendo declarat. Docet enim C perfectam quidem iuſtitiam, qua ſine omni peccato viuat homo, eſſe poſſibilem, ſi Deus hoc in homine operetur, gratiæ luce tollendo ignorantiam, & gratiæ fortitudine adiuuando infirmitatem? quod niſi fecerit, eſſe homini prorſus impoſſibilem. Cur autem Deus nolit facere, ipſius eſſe iudicio relinquendum. *Ecce,* inquit, *quemadmodum ſine exemplo eſt in hominibus perfecta iuſtitia, & tamen impoſſibilis non eſt. Fieret enim, ſi tanta voluntas adhiberetur, quanta ſufficit tantæ rei. Eſſet autem tanta, ſi & nihil eorum quæ pertinent ad iuſtitiam nos lateret,* id eſt, ſi nulla eorum ignorantiâ, quæ ſecundùm iuſtitiam ſunt facienda, premeremur) *& ea ſic delectarent animum, &c. quod vt* D *non ſit, non ad impoſſibilitatem, ſed ad iudicium Dei pertinet.* Nempe, quia propter occultas cauſas lucem gratiæ, qua tollitur ignorantia, & gratię robur, quo iuuatur infirmitas, non vult tribuere; quibus ſubtractis ignorantiam & infirmitatem homo ſuperare nullo pacto poteſt. *Quis enim neſciat,* adijcit Auguſtinus, *non eſſe in hominis poteſtate, quid ſciat? Nec eſſe conſequens, vt quod appetendum cognitum fuerit appetatur, niſi tantum delectet, quantùm diligendum eſt?* Vbi clarè docet, ignorantiam niſi Deus gratiæ lucem infuderit, eſſe homini inuincibilem, hoc eſt, nullâ hominis poteſtate poſſe ſuperari: & tamen ex illo capite fieri, ne ſine peccatis vita humana tranſigatur. Hinc paulo pòſt cùm ſibi opponeret, quod homo ſciẽdo præceptum iſtud: Diliges Dominum Deum tuum ex E toto corde; omnia ad cognitionem iuſtitiæ, id eſt, ad rectè viuendum neceſſaria ſcire videretur, reſpondendo ſubijcit: *Qui hoc attendit, etiam illud attendat, quàm in multis offendimus omnes, dum putamus Deo, quem diligimus, placere vel non diſplicere, quod facimus; & poſtea per ſcripturam eius, ſiue certa & perſpicua ratione commoniti, cum didicerimus quòd ei non placeat, pœnitendo deprecamur, vt ignoſcat. Plena humana vita eſt documentis talibus. Vnde autem minùs nouimus, quid ei placeat, niſi quia ipſe minùs notus eſt nobis?* Ecce etiam iuſtorum vitam talibus ignorantiæ peccatis plenam eſſe teſtatur, de quibus poſtea veniam poſtulant, cùm eos vel ſcripturæ teſtimonium, vel oborta lux perſpicuæ

Lib. 2. de pecc. meritis c. 17.

Ibid.

Lib. de Spir. & Litt. c. 35

Ibid.

Ibid. c. 36.

cuæ ratiocinationis erudierit. Nemo autem tanti ſtudij tanteque eruditionis eſt, qui iſtud ignorãtiæ ingenitæ malum funditus exſtirpauerit, vel ita vicerit, aut vincere queat (niſi Deus eum miraculoſæ quodammodo gratiæ luce præueniat) vt non huiuſmodi lapſibus frequenter in huius vitæ tenebris titubet. Quod quicunque veraciter pius eſt, in ſeipſo fieri, experientia conuincente, confitetur. Nam quantæcunque fuerit eruditionis atque diligentiæ vt ignorantiam ſiue ſtudendo, ſiue doctiores conſulendo vincat, ſæpe tamen in multis caſibus aliquid ſe feciſſe deprehendet, quod cum putaret bonum malum fuiſſe, vel ratio diligentiùs ponderata, vel ſcriptura intellectâ conuincet. Hæc autem ſunt illa peccata ignorantiæ, dè quibus Auguſtinus teſtatur. iuſtos pœnitendo deprecari. Hanc autem ignorantiam inuincibilem fuiſſe, teſtis euidens eſt illa continua ſciẽdi officij ſui diligentia. Nulla enim diligentia hoc efficere poteſt, vt non in illis rebus, de quibus nulla vel cogitatio ei oborta fuerat, per talem ſub inde iuſtitiæ ignorantiam prolabatur. Eſt enim ita profundè corruptę naturæ medullis inſita, vt non poſſit ob hominibus, non tantùm infidelibus, ſed nec fidelibus baptiſmo ſanctificatis, continuò exſtirpari. Paulatim enim animus gratia eum colluſtrante purgatur interea verò, dum iſtud & eruditionis & iuſtitiæ luce pedetentim creſcente fit, multa ab ignorantibus etiam inuitis perpetrantur mala, quæ Dei lege damnantur. Vnde Auguſtinus iſtius ſecreti, ſuæque diligentiæ probè conſcius:

In Pſalm. 97. *In multis*, inquit, *quantùm nobis innoteſcit voluntas Dei, etiam reatus noſter innoteſcit nobis: & quanto ille nobis innoteſcit, tanto pluˢ imus in fletus, & lachrimas.* Ecce etiam in tantò viro, ſiue per Scripturæ ſtudium, ſiue per lumen gratiæ, creſcente ſcientiâ veritatis, creſcebat notitia reatus eius, quem antea latente veritate neſciebat. Nec dubium videtur, quin inuincibilis in ipſo fuerit, eo modo, quo inuincibilis à nobis dici ſolet. Nam reſpectu gratiæ Dei nulla ignorantia eſt inuincibilis.

Ibid. Et paulo pòſt: *Quantumlibet proficiamus, nouit ipſe peccata noſtra; aliquando & nobis oſtẽdit illa, & videmus & nos peccata noſtra.* Si aliquando oſtendit nobis, ergo plerumque etiam ignorantur à nobis, quamtumcunque profecerimus. Et rurſum de ſuis perplexitatibus diſſerens, in eligendo, quid agi debeat, cùm circumſtantiæ ſuadentes & diſſuadentes hinc inde premunt;

Epiſt. 65. *Hic*, inquit, *non falli difficile eſt, hic omnino vox Prophetica præualet: Delicta quis intelligit?* Si tantus vir in iſto boni & mali diſcrimine dignoſcendo, etiam veritatem indagando, ſentit ſibi difficile eſſe non falli; & hoc delictum eſſe profitetur, quis de ignorantia ſua quantumuis probabili & inuincibili ſibi blandietur? Si enim in vllo eſt inuincibilis, certè in viro tantæ eruditionis, & diligentiæ, & ſollicitudinis, & ſanctitatis, inuincibilis fuit: & tamen ſine peccato non fuit. Cauſa verò, cur tam pertinaciter ignorantia nobis adhæreat, non eſt alia, niſi quia pœna iſta nobiſcum naſcitur: & ideo quaſi in naturam verſa difficillimè, ſed paulatim vincitur, & interea velut à cæcis ambulantibus neceſſariò offenditur. Hinc

Lib. 6. cont. Iul. c. 16. Auguſt. *Omni peccato caret,* (baptizatus) *non omni malo: quod planius ita dicitur: Omni reatu omnium malorum caret, non omnibus malis? Numquid caret ignorantiæ malo per quod à neſcientibus innumerabilia perpetrantur mala?* Et quantum ſit hoc malum, & quàm impediat, vt homo etiã volens non poſſit ſcire, quæ sũt ſpiritus Dei, ſtatim ex Apoſtolo

Ibid. probat: *An paruum malum eſt, per quod homo nõ per*-

A *cipit quæ ſunt ſpiritus Dei? De baptizatis nempe dicebat Apoſtolus. Animalis homo non percipit, quæ ſunt ſpiritus Dei: ſtultitia enim eſt illi; & non poteſt ſcire, quoniam ſpiritualiter diiudicatur.* Et aliquanto inferiùs: *Non igitur caruerant tanto ignorantiæ malo in lauacro regenerationis, vbi tamen caruerãt omnibus ſine dubitatione peccatis. Et per hoc ignorantiæ malum templo Dei, in quo habitabat ſpiritus Dei, ſtultitia erant quæ ſunt ſpiritus Dei.* *Ibid.* Quis vero dubitet, huiuſmodi ignorantiam recenter baptizatis nullo modo eſſe voluntariam, ſed prorſus inuincibilem, vtpote quæ nullâ diligentiâ confeſtim tolli, ſed paulatim tantum proficiendo minui poteſt: cùm tamen eis interea ſpiritualia ſtultitia, Apoſtolo

B teſte, videantur, & inde plurima peccata ab ignorantibus perpetrentur. Vnde ibidem Auguſtinus: *De die in diem ſi proficerent* (iſti Corinthij) *& in quod peruenerant, in eo ambularent, ſanè profectò accedente doctrinâ minueretur hoc malum. Credamus etiam non tantum minui, verum etiam in hac vita poſſe conſumi, tamen poſt baptiſmum.* Vbi quod dicit: Credamus in hac vita poſſe conſumi; non aſſerens, ſed indulgens aduerſario ſuo, per hypotheticam ſuppoſitionem loquitur: nam vt ſtatim adijcit: *Ignorantia minuitur veritate magis magiſq; lucente: cõcupiſcentia minuitur charitate magis magiſq; creſcente.* Vtraq; verò, non minùs veritas agendæ iuſtitiæ magis lucere, quàm charitas feruere, vſq;

C ad finem vitæ in baptizatis poteſt. Sed ſiue ignorantia ingenita in hac vita poſſit, aut non poſſit auferri, propoſito noſtro ſatis, nõ ſtatim iſtud per baptiſmum, vt Auguſtinus hîc docet, in baptizatis fieri; ſed longâ quadam ac diligenti exercitatione juſtitiæ: cùm tamen interim, quantumuis inuiti atq; diligentes, multa quæ ad iuſtitiam ſpectant, animo adhuc carnales neſciant, & in iſtis animi tenebris conſtituti impingendo delinquant.

Hoc igitur ſenſu celebris illa diuiſio peccatorum intelligenda eſt, qua paſſim Auguſtinus docet, peccata omnia iuſtorum, partim ex ignorantia, partim ex infirmitate contingere, vt tum ex ſupra dictis, tum ex aliis multis eius teſtimonijs

D intelligi poteſt. Hinc enim illa in Auguſtini ſcriptis perquàm familiaria & vſitata: *Vnde fit conſequens* (ex Pelagij dogmate) *vt nec orare debeamus, ne intremus in tentationem, hoc eſt, ne tentatione vincamur, vel cum fallit & præoccupat neſciẽtes, vel cùm premit atq; vrget infirmos.* *Lib. 2. de pecc. merit. cap. 2.* Et in eiuſdem operis libro primo: *Fit vt, per ignorantiam vel infirmitatem, non exſertis aduerſus eam* (concupiſcentiam) *totis viribus voluntatis, eidem ad illicita etiam nonnulla credamus.* *Lib. 1. c. vlt.* Et in libro de natura & gratia. *Licet mori ſine peccato, dum ſubinde veniâ deletur, quod ſubinde ignorantia vel infirmitate committitur.* *Cap. 35.* Et libro primo ad Bonifacium: *Neque enim agit in eis etiam qui ſuadet & decipit, niſi vt peccatum voluntate committant, vel ignorantia veritatis, vel delectatione iniquitatis, vel vtroque malo, & cæcitatis* *Cap. 3.*

E *& infirmitatis.* Quod in eodem libro inferiùs tūc fieri docet, *cum ab eo quod libet* (id eſt, à libidine. ſeu concupiſcentia) *vincitur quod placet*, id eſt, quod ratione velut verum bonum complacet; *ſiue cùm per ignorantiam malum quaſi bonum placet.* *Cap. 13.* Hæc enim & ſimilia, quæ crebro in ſcriptis eius obuia ſunt, non loquuntur de illa ignorantia, quæ ex hominũ negligentia, vel torpore, vel incuriâ, quocũque eam nomine appellare viſum eſt, ſed de illa, quæ cũ omni homine profunda naſcitur; & illius primi & ineffabilis pœna peccati eſt; nec pro libitu hominis, ſed per gratiã Dei minuenda atq; tollenda eſt. Nã illa peccata, quæ ex torpida volũtate naſcuntur, quiâ negligit ea diſcere, quæ ad iuſtitiã

agendam pertinent, veriùs negligentiæ, quàm ignorantiæ peccata ab Auguſtino dici ſolent. Hinc Pelagio culpante diſcendi negligentiam,& peccata, quæ inde proficiſcuntur, ingenuè cum Catholicis condemnante, reſpondet Auguſtinus, vt ſuprà vidimus: *Aliud eſt non curaſſe ſcire, quæ negligentiæ peccata etiam per ſacramenta quædam legis videbantur expiari, aliud intelligere velle, nec poſſe, &c.* quaſi diceret, non propter peccata, quæ ex diſcendi proficiſcuntur negligentia, dicimus hominum vitam ſine peccatis eſſe non poſſe, ſed propter illa, quæ ex alia naſcuntur ignorantia innata homini, quâ vult, nec poteſt ſcire quod iuſtum eſt. Vnde & alibi diſtinguit peccata, quæ ignorando fiunt, ab eis quæ negligendo, & obliuiſcendo, & non intelligendo, committuntur. *Si non fornicetur anima humana adhærendo Deo, nec adhærendo mundo, quæcunq; alia peccata à concupiſcẽtia carnali prorſus aliena potuerit pro ipſa fragilitate mortalitatis, vel ignorando, vel negligendo, vel obliuiſcendo, vel non intelligendo homo incurrere, hoc ſit quod dictum eſt, &c.* Vbi peccata non intelligendo facta, illa videntur eſſe, in quibus homo peccat, non propriè ignorando, ſed intelligentia non penetrando, quod intelligere poteſt ac debet, vt in eis qui alios docent contingere poteſt. Illa verò peccata, quæ non negligendo, vel obliuiſcendo, ſed ſimpliciter ignorando perpetrantur, ex illa ſcilicet ignorantia, in quam pœnaliter ex peccato præcipitati ſumus, ſimpliciter dicuntur peccata ignorantiæ, de quibus exponere ſolet illud: *Delicta iuuentutis meæ, & ignorantias meas ne memineris.* Nam cùm alibi cauſam aduerſus Pelagium agens, quæreret illius ignorantiæ profundiſſimæ in qua paruulus ab vtero prodiens,& per aliquot menſes atque annos ſepultus jacet, obijcit ſibi: *An nullum eſt ignorantiæ malum, & ideo nec purgandum?* Et continuò reſpondet ſibi: *Et quid agit illa vox: Delicta iuuentutis meæ, & ignorantiæ meæ ne memineris? Etſi enim dãnabiliora peccata ſunt, quæ abſcientibus committuntur; tamen ſi ignorantiæ peccata nulla eſſent, hoc non legeremus, quod commemoraui.* Vnde ſtatim probat, naturam, quæ cum tali ignorantia naſcitur, eſſe vitiatam. Hinc alibi talem ignorantiam ſimplicem neſcientiam vocat, vt ab ea diſtinguat, quæ voluntatem coniunctam habent. *Aliud eſt*, inquit, *neſciſſe, aliud neſcire noluiſſe. Voluntas quippe in eo arguitur, de quo dicitur: Noluit intelligere, vt bene ageret. Sed & illa ignorantia, quæ non eſt eorum qui ſcire nolunt, ſed eorum qui tanquam ſimpliciter neſciunt, neminem ſic excuſat, vt ſempiterno igne non ardeat, ſi propterea non credidit, quia non audiuit omnino quid crederet: ſed fortaſſis, vt mitiùs ardeat. Non enim ſine cauſa dictum eſt: Effunde iram tuam in gentes, quæ te non nouerunt.* Vbi ſub ſimplici illa neſcientia, illam omnem comprehendit ignorantiam, quæ voluntatis culpâ; ſiue negligentis, ſiue intelligere nolentis caret, tametſi alterum membrum ſolius affectatæ ignorãtiæ exemplo declarauerit. Nam de ſimplici illa neſcientia jam præceſſerat, quòd gentes quædam ſine lege peccaſſent, hoc eſt, idcirco peccaſſent, eſſentque perituræ, quòd nunquam iuſtitiam ex Dei lege didiciſſent. Hinc eſt, quòd conſultus de ignorantia, qua quiſpiam, cùm de rei malitia bonitateque dubitaſſet, & antea putaſſet malam, poſtea facit eam putans bonam, ſine vlla diſtinctione juxta principium de ignorantia jam ſæpè tactum generalem ſententiam deciſiuamque pronuntiat: *Si quis bonum putauerit eſſe quod malum eſt, & fecerit, hoc putando, vtique peccat. Et ea ſunt omnia peccata ignorantiæ, quando quiſque benè ſie-*

In Fragmen 3. Serm. 1. Tom. 10.

Lib. de grat. & lib. arb. c. 3.

Epiſt. 154.

A *ri putat, quod malè ſit.*

CAPVT IV.

DIFFICVLTAS DE LIBERTATE & voluntario ad omne peccatum neceſſariis ex Auguſtino ſoluitur.

SED hîc gigantea occurrit moles,& vt videtur nodus inſolubilis, quî fieri poſſit, vt ex inuincibili ignorantia peccatum poſſit proficiſci. Quis enim capiat, vt homo in eo peccet, quod neq; ſcit, neque ſcire potuit, nec volun-
B tate ſua ſiue volente ſiue torpeſcente talis ignorantiæ cauſam dedit? Hujuſmodi enim peccata jam non erunt, ne quidem voluntaria, quod ad peccati rationem omninò neceſſarium eſt; ſed neceſſaria. Et quis credat tale portentum doctiſſimum ſanctiſſimumq; virum docere potuiſſe? Sic te, benigne Lector, iſta difficultas fortè mouet, profectò mouet & me; non tamen ita, vt vel dubitem doctrinam iſtam Auguſtinum tradidiſſe, vel in ea tradenda fluctuaſſe, vel allucinatum eſſe; ſed potiùs, vt obſtupeſcam & exhorreſcam profunditatem iudiciorum Dei. Certiſſimum eſt enim quantum excuſſis magno labore diligentiaque principijs Auguſtini, & anfractibus do-
C ctrinæ ipſius, mihi indicare licet, hoc Auguſtinum, hoc Hieronymum, hoc Concilium Palæſtinum ſine vlla fluctuatione, vt rem in Catholica Eccleſia extra omnem controuerſiam, tanquam in Scripturis traditam docuiſſe: rectè an ſecus, pietas noſtra in dubium reuocare non ſinit, ne eâdem operâ victoriæ quoque veritatem & æquitatem, qua de Pelagiana hæreſi triumphatum eſt, in dubium reuocemus. Quæcunque nos hîc mouent, rationis humanæ, ſed plerumque vanæ, terriculamenta ſunt; hæc munimenta diuina ſunt. Catholica doctrina non Ariſtotelicis argumentis & argutijs nititur vel terretur: ſed è Scripturis ſacris hauſta, majorumue traditione ad nos tranſ-
D miſſa aduerſus omnes hujuſmodi machinas ſtat immobilis & imperterrita. Non terruit illa difficultas Auguſtinum & antiquam Eccleſiam; neque nos ſanè, ſi filij non degeneres eſſe volumus, terrere debet. Fallitur enim quiſquis putat, hujuſmodi peccandi neceſſitatem, quæ ex iſta doctrina ſequitur, à qua pér nullam humanarum virium diligentiam, ſed per ſolam miſericordiam Dei homo liberari poteſt, oculatiſſimum profundiſſimumque Doctorem latuiſſe. Quod cùm ex eius ſcriptis oſtenderimus, & hujuſce arcanæ ac tremendæ doctrinæ radicem tetigerimus, longè euidentiùs fiet, ipſiſſimam hanc doctrinam eſſe, quam aduerſus Pelagianos conſtantiſſimè aſſeruit.

Auguſtinus igitur ſtatim à conuerſione ſua, vt
E ſtudium ſuum Eccleſiæ Catholicæ probaret, in cujus gremio ſe condiderat, ſummis eruditionis viribus Manichæam hæreſim quam reliquerat, proſternere aggreſſus eſt. Vt autem eam radicitus ſuccideret, irrefragabilibus argumentis aſtruxit, malum non ex aliqua natura mala, non ex Deo autore omnis boni; ſed ex ſola voluntate velut prima radice proficiſci. Itaque cùm Eccleſia nullis adhuc Pelagianis machinis quateretur, ſecuriſſimè definiuit peccatum in hunc modum: *Peccatum eſt voluntas retinendi vel conſequendi quod iuſtitia vetat, & vnde liberum eſt abſtinere.* Hinc eadem ſecuritate dixit: *Quis enim peccat in eo quod nullo modo caueri poteſt?* Rurſum alibi: *Vſque adeò,*

Li. de duab. anim. c. 11.

Lib. 3. de lib. arb. c. 18.

Lib. de vera Religi. c. 14. adeò, inquam, *peccatum voluntarium malum eſt, vt nullò modo ſit peccatum, ſi non ſit voluntarium.* Et ſimilia, quæ paſſim in libris ante exortam Pelagianam hæreſim exaratis contra Manichæos aſſeruit. Arripuerunt hæc auidiſſimè Pelagiani, vſque adeò, vt Iulianus Auguſtinum proprio transfixurus gladio, ſic de iſta definitione peccati exclamauerit: *O lucens aurum in ſtercore! Quid verius quid plenius dici à quoquam vel Orthodoxo potuiſſet?* Lib. 1. oper. imperf. f. 37. Nihil enim capitaliùs videbatur contrarium originali peccato, cæteriſque, quæ quâdam neceſſitatis catenâ ex illo religatâ ſequebantur quàm huiuſmodi peccati definitio, quæ libertatis ac voluntatij rationem, cauendique poſſibilitatem velut omninò neceſſariam poſtulabat. Sed tantùm B abeſt, vt Auguſtinus huiuſmodi ſuis pronunciatis, quæ ante exortam hæreſim Pelagianam aſſeruerat, territus fuerit, vel aliquid in doctrina iſtius inuincibilis ignorantiæ, quam tradidimus, immutauerit, vt potiùs è contrario neceſſitatem peccandi ex ea conſequi ingenuè faſſus fuerit; imò velut rem certiſſimam protulerit, ex qua neceſſitas illa, quæ in originali peccato: ſine omni omninò perſonalis voluntatis voluntario cernitur, euidentiùs probaretur, & pleniùs innoteſceret. Nam cùm Iulianus ei obijceret. *Vide igitur, quid illud, quod eſſe peccatum ratio demonſtrat, inueniri nequeat in ſeminibus,* (quæ periphraſis eſt peccati originalis) *quando ſecundum definitiones tuas iam nec in moribus inuenitur.* Lib. 1. oper. imp. f. 155. Reſpondet ei magnâ C fiduciâ Auguſtinus: *Multùm erras, qui vel neceſſitatem nullam putas eſſe peccandi, vel eam non intelligis illius peccati eſſe pœnam, quod nullâ neceſſitate commiſſum eſt.* Et cùm protuliſſet ad aſſerendam peccandi neceſſitatem, quædam peccata violentiſſimæ conſuetudinis, tandem de ipſis illis peccatis ignorantiæ, de qua tractamus, ita ſubijcit: Ibid. *Deinde cogitare te exiſtimo, quid appetendum, quid vitandum ſit in agenda vita, quanto labore diſcatur. Qui autem neſciunt, ipſam boni appetendi malique vitandi ignorantiam patiuntur peccandi neceſſitatem, neceſſe* D *eſt enim vt peccet, qui neſciendo quid facere debeat, quid non debeat facere, facit.* Ecce apertiſſimè aſſertam peccandi neceſſitatem, quæ ex ignorantia proficiſcitur. Nimirum vt declararet, non propterea peccatum originale peccatum eſſe deſinere, etſi in eo neceſſitas quædam cerneretur. Et ne quis fortaſſe ſuſpicaretur, Auguſtinum de peccatis non propriè dictis loqui, lectoris cogitationem præuolando: Ibid. f. 156. *De quo genere malorum,* inquit, *Deus rogatur, vbi dicitur: Delicta iuuentutis, & ignorantiæ meæ ne memineris. Quod genus delictorum ſi non imputaret Deus iuſtus, non ea ſibi dimitti poſceret homo fidelis. Vnde dicit & Dei famulus Iob: Signaſti peccata mea in ſacculo, & annotaſti, ſi quid inuitus cōmiſi.* E Annotat. in Iob c. 14. Pro quo alibi legit: *Inuitus erraui: inuitū autem errare, pœna peccati eſt.* Cuiuſmodi *peccatis de ignorantiæ neceſſitate venientibus plenum eſſe genus humanum,* Lib. 1. oper. imp. citato fol. 157. paulo inferiùs docet. Cùm verò Iulianus humanæ rationis inuicta claritate fretus, veluti de parta victoria ſibi gratulando, petulanter occineret: *Totum ergo figmentum neceſſitatis euanuit; ac per hoc nullum eſt de naturæ conditione peccatum, ſed liberum arbitrium in natura hominum perſeuerat;* retundit eius audaciam Auguſtinus, & obſcuram peccati originalis neceſſitatem alterius neceſſitatis perſpicuitate declarans: Lib. 1. oper. imp. f. 159. *Neceſſe eſt vt peccet, à quo ignoratur iuſtitia: Nunquid ideo, cùm iuſtitiā cognouerit, non ſunt ei remittēda peccata, quæ ignorantiæ neceſſitate cōmiſit?* &c. *Non eſt igitur impunitatis ſecuritas in neceſſitate peccandi: ſed vt non obſit iſta neceſſitas, donat ille, cui dicitur: De neceſſitatibus meis erue me.* Ex his manifeſtiſſimè liquet, eam peccandi neceſſitatem, quæ ex ignorantia illa inuincibili ſequitur, & nobis obiicitur ad infringendam, vel in alium ſenſum detorquendam doctrinam Auguſtini, ſeu Eccleſiæ, quam paulò antè declarauimus, etiam à Pelagianis fuiſſe exagitatam, & ab Auguſtino agnitam, & ita conſtanter admiſſam, vt eam velut rem ſine ambiguitate perſpicuam, ad illuſtrandam peccati originalis velut obſcuram veritatem atque neceſſitatem allegauerit. Docet enim illis ignorantiæ peccatis plenum eſſe genus humanum; eſſe quantumuis neceſſaria, tamen vera peccata; ad culpam imputari; remiſſione delenda; pœnis plectenda; in illa neceſſitate peccādi nullam impunitatis eſſe ſecuritatem. De inuincibili ignorantia ſermonem eſſe res ipſa clamat: nam ignorantiam negligentiæ culpabilem eſſe, diſertis verbis Pelagius & Iulianus admittit & prædicat; & ad oſtendendam peccati originalis quamuis neceſſarij veritatem nihil facit, cùm libera voluntate ſiue eligente, ſiue negligente contrahatur.

Sed hoc ipſum adhuc longè vberiùs conſtabit, ſi oſtenderimus, quo pacto ab illarum ſententiarum ac definitionum ſuarum laqueis, quæ voluntatem, ac libertatem, cauendique poteſtatem, applaudentibus vrgentibuſq; inſtantiſſimè Pelagianis, ad peccati rationem poſtulant, ſe Auguſtinus expediat. Quod quia paulò pòſt, cùm de peccati natura diſputabitur, ex profeſſo declarari debet, hìc paucis verbis rem iſtam tangere ſufficiet. Vide infra lib. 4. de ſtatu naturæ lapſæ c. 21. & penè toto lib. 3. & 4.

Cùm ergò Doctor profundiſſimus proprijs ſuis principijs de peccati libertate à Pelagianis premeretur, vt proprio ipſius teſtimonio neceſſitas illa peccatorum ſiue originalium ſiue actualium euerteretur, nunquam ad aliquam impropriam ſiue peccati ſiue neceſſitatis acceptionem fugit: ſed admiſſis omnibus, quæ velut abſurda aduerſarij proferebant, aſſeueranter docuit huiuſmodi ſententias ac definitiones ſuas non eſſe de quolibet peccato intelligendas; ſed de illo ſolo quod in paradiſo primus parēs ſumma voluntatis libertate perpetrauit. Duplex quippe peccatum diſtinguere ſolet Auguſt. aliud quidem, quod peccatum tantùm ſit, aliud, quod ita peccatum ſit, vt ſit etiam pœna peccati. Illud ita eſſe in motu voluntatis, vt ſit liberum inde abſtinere; hoc verò non eſſe liberū, ſed pœnâ ex iudicio Dei peccatorem premente & puniente neceſſarium; hactenus tamen liberum, quia ex voluntate liberè peccante huiuſmodi pœna proficiſcitur. Ipſum igitur cum Iuliano diſceptantem audiamus. Cùm igitur Iulianus definitionem illam peccati, quæ requirit, *vt ſit liberum inde abſtinere,* ſuo calculo probaſſet, & *aurum* vocaſſet *lucens in ſtercore;* vt per eam peccatū originale tolleret, quod adhuc multo minùs voluntarium eſt, quàm peccatum inuincibilis ignorantiæ vel concupiſcentiæ, reſpondet Auguſtinus: *Hic peccatum definitum eſt, quod tantummodo peccatum eſt, non quod etiam pœna peccati. De hoc quippe agendum fuit, quando mali origo quærebatur; quale commiſſum eſt à primo homine ante omnes homines malum. Sed tu aut non potes intelligere, aut non vis.* Lib. 1. oper. imperf. f. 37. Et rurſum eandem abſtinendi libertatem inculcante Iuliano, eandem reſponſionem ſuam in eodem libro & alibi Auguſtinus inculcat: Peccatum enim tantùm, & peccatum, quod ſimul eſt pœna, identidem diſtinguit: illud eſſe proſus liberum & voluntarium; hoc non item. *Poteſt videri falſa hæc definitio;* (ſcilicet peccati, quàm ſuprà dedimus) *ſed ſi diligenter diſcutiatur, inuenietur eſſe veriſſima; peccatum quippe* Lib. 1. Retract. c. 15.

illud cogitandum eſt, quod tantummodo peccatum eſt; non quod eſt etiam pœna peccati, ſicut ſuperius oſtendi, cùm quædam commemorarem ex libro tertio de libero arbitrio. Quam doctrinam in eodem lib. 1. Retractationum aliquoties repetit; illo verò libro tertio de libero arbitrio, quem ipſemet citat, cùm inſtantiſſimè docuiſſet, non eſſe peccatum, ſi propter ignorantiam caueri nullo modo poteſt, ſtatim ſimiliter explicat, ſe hoc de ignorantia naturali, ſeu naturæ nondum vitiatæ, ſed prorſus integræ, ſanæ, liberæque intelligere. Nam ſi ignorantia non ex natura, prout à Deo inſtituta eſt, fluat, ſed velut iuſta peccati pœna peccantibus ſit inflicta, peccata, quæ conſequuntur vera peccata ſunt, etſi homo eâ fallente ignorantiâ cauere non poſſit. Audi argumentum:

Lib. 3. de lib. arb. c. 18

An tanta, inquit, *fallacia eſt, vt caueri peccatum omnino non poſsit? Si ita eſt, nulla peccata ſunt. Quis enim peccat in eo, quod nullo modo caueri poteſt? Peccatur autem: caueri igitur poteſt.* Ecce totum argumentum ab ipſo Auguſtino aſſertum quod aduerſus inuincibilis ignorantiæ peccata moueri poteſt, & à Pelagianis motum fuit. Quis ergò hîc vlli reſponſionis locus? Ille videlicet, & non alius, quem Auguſtinus ipſe non ſolùm ſenex cum Pelagianis dimicans, ſed recenter jam conuerſus vltro, nulliſque Pelagianis machinis coactus, dedit. Statim enim peccata opponit ignorantiæ, quæ cùm peccata ſint, caueri tamen non poſſunt.

Ibid.

Et tamen, inquit, *etiam per ignorantiam facta quædam improbantur, & corrigenda iudicantur, ſicut in diuinis auctoritatibus legimus. Ait enim Apoſtolus: Miſericordiam conſecutus ſum; quia ignorans feci. Ait & Propheta: Delicta iuuentutis, & ignorantiæ ne memineris*, &c. Et ſtatim ſoluens laqueum, & præcedenti doctrinæ non repugnare declarans:

Ibid.

Sed hæc omnia hominum ſunt ex illa mortis damnatione venientium. Quî ſic Doctor ſubliſſimè? Quid hoc ad explicandam propoſitam objectionem facit: Audi: *Nam ſi non eſt iſta pœna hominis, ſed natura, nulla iſta peccata ſunt.* Nempe, quia ſi homo ſic eſt à Deo conditus, vt fallente ignorantia peccatum cauere non poſſit, iuxta id quod ſuprà dixerat, jam nullũ peccatum eſt. Quis enim peccat in eo quod nullo modo caueri poteſt, eo quod ita naturaliter inſtitutus eſt? Hoc enim indicta ratione probans adijcit:

Ibid.

Si enim non receditur ab eo modo, quo naturaliter factus eſt (ſcilicet cum tanta ignorantia) *ita vt melius eſſe non poſsit, ea quæ debet facit, cùm hæc facit. Si autem bonus homo eſſet, aliter eſſet.* Ecce quo pacto intelligit, peccatum eſſe non poſſe, ſi ignorantia ita homini, nullo peccato præcedente, concreata eſt, vt peccatum caueri ea fallente non poſſit. Vbi de inuincibili eum loqui per ſe perſpicuum eſt: hæc eſt enim, qua fallente peccatum caueri non poteſt. Sed hoc ad ſtatum pœnalem, in quem incidimus, nulla ratione trahi debet. Quod ſtatim ipſe explicando ſubjungit: *Nunc autem quia ita eſt* (homo cum ignorantia) *non eſt bonus: nec habet in poteſtate vt bonus ſit, ſiue non videndo qualis eſſe debeat, ſiue videndo & non valendo eſſe, qualem debere eſſe ſe videt. Pœnam iſtam eſſe quis dubitet? Omnis autem pœna ſi iuſta eſt, peccati pœna eſt, & ſupplicium nominatur.* Et paulò inferiùs: *Relinquitur ergò, vt hæc iuſta pœna de damnatione hominis veniat.* Nimirum, quia ſi non eſſet pœna ſed naturaliter concreata; non eſſent peccata, quæ ex ignorantia committuntur, vt paulò ante probauerat, quæ tamen ex Scripturis allegatis eſſe peccata conſtat. Ergò ignorantia iſta pœna eſt. Et quia mira cuipiam iſta diſtinctio ignorantiæ naturalis & pœnalis videri poſſet, præoccupat obiectionem: *Nec mi-*

A *randum eſt*, inquit, *quòd vel ignorãdo non habeat liberum arbitrium voluntatis ad eligẽdum, quid rectè faciat*, &c. *Illa eſt enim peccati pœna iuſtiſsima, vt amittat vnuſquiſque quo benè vti noluit, cùm ſine vlla poſſet difficultate ſi vellet: Id eſt autem, vt qui ſciens rectè non facit amittat ſcire, quid rectum ſit.* Et paulò poſt: *Sed approbare falſa pro veris, vt erret inuitus, non eſt natura inſtituti hominis, ſed pœna damnati.* Et vniuerſam diſputationem illam, quâ peccatum omne cuiuſuis fallentis ignorantiæ vel torquentis difficultatis caueri poſſe, vel peccatum non fore dixerat, ſic concludit: *Cùm autem de libera poteſtate rectè faciẽdi loquimur, de illa ſcilicet in qua homo factus eſt, loquimur.* Ecce quàm apertè, quàm diſer-

Ibid.

B tè, docet, peccata ignorantiæ, quæ nos ex peccato nati perpetramus, nihil officere doctrinæ ſuæ, qua peccatum omne caueri poſſe tradiderat. Nempe, non quia per diligentiam eſt vincibilis, aut ſuperari poteſt, ſic enim contra hypotheſim eâdem diligentiâ peccatum caueri poſſet; ſed quia ignorantia illa non natura, ſed peccati pœna eſt: Quæ, ſi pœna non eſſet, ſed natura, *nulla*, vt expreſsè dicit, *eſſent illa peccata*; nunc autem omninò peccata ſunt, quantumuis ea cauere, non ſit jam in damnati hominis poteſtate. Nunc enim non ex natura ſed ex iuſtiſſima peccati pœna *non habet in poteſtate, vt bonus ſit*, non videndo qualis eſſe debeat: Nunc *ignorando non habet liberum arbitrium*

C *ad eligendum, quid rectè faciat*; nunc *amiſit ſcire quid rectum ſit*, quod antè à Deo rectus factus acceperat: Nunc ſic *approbat falſa pro veris, vt erret inuitus*, & propterea non deſinunt eſſe peccata, quæ pœnaliter ignorando perpetrantur; quia *cùm de libera voluntate rectè faciendi* Auguſtinus *loquitur*, quam ad peccatum velut omninò neceſſariam ſæpiſſimè poſtulauerat, *de illa ſcilicet, in qua homo factus eſt, loquitur.* Qua de re, cùm de libero arbitrio diſputandum erit, fuſiùs tractaturi ſumus. Satis eſt interim ex iſta iſtius argumenti objectione & ſolutione, quas ipſe Auguſtinus præformauit, longè euidentiùs patuiſſe id quod huc vſque oſtendere conati ſumus, pœ-

D nalem ignorantiam noſtram, in qua nati ſumus, etiam inuincibilem & incauibilem nullo modo excuſare peccatum; quæ prorſus ab omni peccato purgaſſet perpetrantem, ſi Deus hominem cum ſimili ignorantia condidiſſet. Hoc ſi lector capit, gratuletur ſibi, ſi non capit, adhuc difficilius captu & cautu eſſe cogitet originale peccatum. Sed quia vtrumque fide facilè eſt, tribuamus vtrumque arcanis tremendiſque iudicijs Dei, ne contra res in antiqua Eccleſia certas, quantùm iudicare licet, argutijs humanis diſputando, non ſcientiæ veritatem capiamus, ſed ignorantiæ pœnam augeamus.

E

CAPVT V.

IGNORANTIA INVINCIBILIS iuris diuini naturalis, facti. Quænam peccatum non excuſet.

IAM verò operæ pretium eſt exponere, vtrum quæuis ignorantia inuincibilis talis ſit, vt quod inde ſequitur peccatum, veri peccati rationem habeat. Nam quantum ad præſens inſtitutum pertinet, duplex ignorantia eſt, alia iuris, alia facti. Rurſus ignorantia iuris, alia eſt iuris diuini poſitiui, alia naturalis. De ignorantiæ

facti

facti non eſſe doctrinam iſtam intelligendam, A ſatis perſpicuum eſt. Illam enim ex diuerſis locis Auguſtini conſtat reddere actum excuſabilem: nam cum Donatiſtis dimicans, qui alieno crimine fideles totius Orbis contaminatos eſſe cenſe- Epiſt. 48. bant; *Hos*, inquit, *ab hoc crimine innocentes eſſe, nempe ipſa ignorantia facillimè oſtendit. Cur ergò innocentes falſis criminibus accuſantur, quia crimina aliena ſeu falſa ſeu vera neſcierunt? Quis locus innocentiæ reſeruatur, ſi crimen eſt proprium neſcire crimen alienum; Porrò ſi tot gentium populos ipſa ignorantia, ſicut dictum eſt, innocentes oſtendit*, &c. Vbi ex illa hypotheſi loquitur, quâ quis peccatis cognitis alios inquinari poſſe cōcederet. Talem enim à contaminatione alieni criminis ſola facti purgaret B Lib. 2. cont. Creſcon. c. 26. ignorantia. Et rurſum alibi manifeſtiùs: *Si enim conſcientia propterea lædi non potuit, quia neſciuit; nunc incipit lædi, quia ſciuit*, cum ſcilicet eſſe malum, à quo baptizatur; *velut ſi tunicâ de latrocinio neſciens veſtiretur, ex illo fit iniquitatis veſtis illa, ex quo cognouerit; & ipſe iniquus, niſi abiecerit: & qui neſciens vxorem duxerit alienam, ex illo ſit adulter, ex quo didicerit, niſi diſceſſerit.*

Ignorantiam quoque juris diuini inuincibilē à peccato immunem reddere juxta doctrinam Auguſtini, veriſimilius eſt: Nam illum locum Euangelij tractans: *Si non veniſſem, & locutus eis fuiſſem, peccatum non haberent. Nunc autem excuſationem non habent de peccato ſuo*; ſæpè docet, non C de quolibet, ſed de illo peccato magno infideli- Lib. 3. ad Boniſ. c. 3. tatis cum accipiendū eſſe, quo, Chriſto ad ſe non veniente, caruiſſent: *Non enim*, inquit, *peccatum antea non habebant; ſed ipſam voluit intelligi diffidentiam, qua nec præſenti & loquenti crediderunt.* Et Epiſt. 50. in fine. alibi: *Aliquod proprium peccatum intelligi voluit, id eſt, quod in eum venientem non crediderunt: hoc enim non haberent peccatum, ſi non veniret.* Quam expoſitionē cùm in tractatibus in Ioannem repetiſſet, proponit ſibi quæſtionem, vtrum hi, ad quos nō venit Chriſtus, nec locutus eſt eis, habeant excu- Tract. 89. in Ioannem. ſationem de peccato ſuo? Et reſpondet, *habere illos excuſationem, non de omni peccato ſuo, ſed de hoc peccato, quo in Chriſtum non crediderunt, ad quos non* D *venit, & quibus non eſt locutus*: nempe vel per ſeipſum, vel per diſcipulos ſuos, vt ſtatim explicat. Ibid. Et inferiùs iterum: *Reſtat, inquit, inquirere, vtrum hi, qui priuſquam Chriſtus veniret in Eccleſia ad gentes, & priuſquam Euangelium eius audirent, vitæ huius fine præuenti ſunt, ſeu præueniuntur, poſſunt habere hanc excuſationē?* Et reſpondet iterùm majori cum aſſeuerantia; *poſſunt planè; ſed non ideo, poſſunt effugere damnationē*; propter alia ſcilicet peccata, quibus lex naturæ violatur; *Quicunque enim*, vt adjicit, *ſine lege peccauerunt, ſine lege & peribūt.* Quod ſi non audiſſe Euangeliū Chriſti ſatis eſt, E vt excuſationem habeant de ſua infidelitate gentiles, profectò ignorantia iuris diuini poſiti inuincibilis legitimam à peccato excuſationē tribuit: propriè quippe jus diuinum poſitiuum eſt, quod Euangeliū continent, vt per eius annunciationem Filij Dei incarnatio, & humani generis redemptio, & æterna vita credatur.

Qua propter non videtur Auguſtini doctrina ſuprà tradita de alia ignorantia intelligi poſſe, quā de illa, quæ dicitur eſſe *iuris naturalis*, quod naturæ dicimus, quia intimis conſcientiæ & rationis penetralibus, nullo humano magiſterio, ſed ipſius Dei creantis beneficio inſculpitur: at propter peccatū, in quo natura naſcitur, & quod peccādi conſuetudine poſtea adijcitur & roboratur, ita ſubinde lumē illud diuinitus infixum hebeſcit & obtunditur, vt jus iſtud velut altiſſima quadam obliuione ſubmerſum ſit. Nec deſunt apertiſſima Auguſtini teſtimonia, quibus eum de ignorantia juris naturalis loqui, aſtrui & confirmari poteſt: Diſtinguere namque ſolet Auguſtinus duplicem, imo ſubinde quadruplicem ſtatū, non tantū humani generis totius, ſed etiam ſingularis cujuſque hominis, ante legem, ſub lege, ſub gratia, in pace. Ante legē homo in ignorantia rerum agendarum cauendarumque inſtar cæci viuit; concupiſcentias carnales non tantū libenter ſequens, ſed etiam bonas putans; in quo ſtatu homo peccator veriùs eſt, quàm præuaricator: quia legem, ſine qua non eſt præuaricatio, prorſus ignorat. Sub lege viuitur, cùm homini præceptum: Non concupiſces, innoteſcit; ſed victus infirmitate ſua legē etiam cognitam præuaricatur. Iſte non habet excuſationem de ignorantia, ſed pugnans propter infirmitatem vincitur: indiget enim gratia, qua adjutùs concupiſcentias, quas per legem inſtructus malas eſſe iam nouit, poſſit continentiæ robore ſuperare. *Procedit lex Dei*, inquit Auguſtinus, *& dicit: Non con-* Serm. 4. de verb. Apoſt. cap. 5. *cupiſces. Ille homo, qui putabat magnum bonum eſſe, magnamque felicitatem exiſtimabat, ea quæ poſcit, ſuæ concupiſcentiæ non negare, ſequi quà trahit, audit: Non concupiſces, & cognoſcit eſſe peccatum. Deus dixit, homo audiuit, Deo credidit, peccatū ſuum vidit, quod bonum putabat, malum eſſe cognouit. Voluit frenare concupiſcentiā, non ire poſt eam, ſtrinxit, conatus eſt, victus eſt. Qui fuit antea neſcius malorum ſuorum factus eſt doctus, & peius eſt victus: cœpit eſſe non ſolùm peccator, ſed etiam præuaricator. Peccator enim & antea erat, ſed antequam legem audiret, peccatorem ſe eſſe neſciebat.* Et tamē propter illa ignorantiæ ſuæ peccata, in quibus ſe peccatorem eſſe neſciebat, etiam damnandum eſſe teſtatur: *Si dam-* Ibid. c. 6. *nandus erat peccator, quam ſpem habet præuaricator?* Hìc agi de ignorantia juris naturalis, euidentiſſimum eſt: naturali quippe jure carnalium terrenarumque rerum concupiſcentiæ, cum quibus naſcimur, prohibentur. Nam illud præceptum, *Non concupiſces*, ex ſecūdæ tabulæ præceptis vnū eſt: quod eſſe naturalis juris apud omnes in confeſſo eſt, & in ſua latitudine acceptum, ſicut Auguſtinus imò Apoſtolus accipit, omnes omninò facinorum atq; flagitiorū cupiditates amputat, quibus jus naturæ violatur. Eandem doctrinam & alibi ſæpè tradit. Nam in libris ad Bonifaciū de eadem illa concupiſcentia loquens, quâ peccata contra jus naturæ perpetrantur, cùm allegaſſet illud Apoſtoli: *Sine lege peccatum mortuum* Lib. 1. c. 9. *eſt*; ſic explicando ſubjungit: *Non intelligamus niſi, tanquam non ſit, latet, non apparet, penitus ignoratur, tanquam in neſcio quibus ignorantiæ tenebris ſit ſepultum.* Et in libro octoginta trium quæſtionum: *Prima eſt actio ante legem, ſecunda ſub lege, tertia ſub gratia, quarta in pace. Ante legem actio* Lib. 83. qq. q. 66. *eſt cùm peccatum ignoramus, & ſequimur carnales concupiſcentias*, &c. Et in libro de continentia. c. 33. *Sunt autem qui legem Dei omninò neſcientes, malas concupiſcētias nec in hoſtibus deputant, eiſque miſerabili cæcitate ſeruiētes, inſuper etiam ſe beatos putant, ſatiando eas potius, quam domando. Qui verò per legē cognouerunt eas, per legem enim cognitio peccati; &, Concupiſcentiam, inquit, neſciebā, niſi lex diceret: Non concupiſces; & earum tamen oppugnatione vincuntur, ſub lege viuunt*, &c. Et in Enchiridio ad Laurentium, qui locus vnus eſt inſtar omnium reliquorum, quia de reliquis mentionem facit: 81. Enchir. *Hoc nunc dicam, quod quidem & in alijs opuſculorum meorum locis ſæpè iam dixi. Duabus ex cauſis peccamus, aut non videndo quid facere debeamus, aut non*

faciendo quod debere fieri iam videmus. Quorum duorũ A *illud ignorantiæ malum eſt, hoc infirmitatis. Contra quæ quidem pugnare nos conuenit; ſed profectò vincimur, niſi diuinitus adiuuemur, vt non ſolum videamus quid faciendum ſit, ſed etiam accedẽte ſanitate delectatio iuſtitiæ vincat in nobis earũ rerum delectationes, quas vel habere cupiendo, vel amittere metuẽdo, ſcientes videnteſque peccamus; iam non ſolum peccatores, quod eramus etiam cùm per ignorantiam peccabamus; verùm etiam legis præuaricatores, cùm id non facimus, quod faciendum iam eſſe nouimus.* Et paulò inferiùs: *Quapropter ne peccemus vt regat, ille rogandus eſt, cui dicitur in Pſalmo: Dominus illuminatio mea, & ſalus mea; vt illuminatio detrahat ignorantiam, ſalus infirmitatem.* Vbi ſimiliter ignorantiam B illam reſpicit, qua concupiſcentias Decalogi lege prohibitas, ignoramus eſſe malas; & ideò nondum agnita lege, quæ carnales cupiditates vetat, peccatores quidem, non tamen præuaricatores ſumus. Et in expoſitione quarũdam propo-

Lib. Expoſit quarund. propoſ. Epiſt. ad Rom. n. 13. ſitionum Epiſtolæ ad Romanos: *Quatuor iſtos gradus hominis diſtinguamus, ante legẽ, ſub lege, ſub gratia, in pace. Ante legẽ ſequimur concupiſcentias carnis, &c. ante legẽ ergò non pugnamus, quia non ſolum concupiſcimus & peccamus; ſed etiam approbamus peccata.* Et in ſequentibus oſtendit, antequam lex homini incipiat innoteſcere, peccata latêre hominem, ita videlicet vt illa ignoret eſſe peccata.

Ibid. n. 38. Nam Apoſtoli locum: *Sine lege enim peccatum mortuum eſt,* ſic exponit, & paſſim exponere ſolet: *Non quia non eſt, dixit: mortuum eſt; ſed quia latet: quod in conſequentibus manifeſtat, cum dicit: ſed peccatum, vt appareat peccatum, per bonum mihi operatum eſt mortem. Bona eſt enim lex: ſed ſine gratia oſtendit tantummodo peccata, non tollit.* Et adhuc idem agens magiſque declarans: *quod autem ait: Ego autem viuebam aliquando ſine lege, intelligendum eſt, viuere mihi videbar, quia ante mandatũ* (id eſt ante cognitionem mandati) *latebat peccatum. Et quod ait: Adueniente autem mandato, peccatum reuixit, ego autem mortuus ſum: intelligendum eſt, peccatum apparere cœpit; ego autem mortuum me eſſe cognoui.*

Ex quibus & alijs, quæ in iſtius rei declara- D tionem adduci poſſent, duo patent. Primum Auguſt. hauſiſſe doctrinam illam de ignorantia, præuaricationem quidem, non tamen peccatum excuſante, ex Apoſtolo, qui pluribus locis hoc manifeſtè docet. Hinc enim illa frequens eius

Ad Rom. 7. inculcatio: *Peccatum non cognoui niſi per legem: nam concupiſcẽtiam neſciebam, niſi lex diceret: Non concupiſces.* Et ſuperiùs: *Per legem cognitio peccati.* Et rurſum; *peccatum, vt appareat peccatum, &c.* Vnde ex iſtius Apoſtolicæ doctrinæ, locorumque variorum conſonantiâ fluxerunt illa verba Auguſt. quæ ſuprà citauimus:

Lib. 1. ad Bonif. c. 3. *Vt illud, quod dixerat: ſine lege enim peccatum mortuum eſt, non intelligamus, niſi tanquam non ſit, latet, non apparet, penitus ignoratur, tanquam in neſcio quibus ignorantiæ tenebris ſit ſepultum.* Reum tamen eſſe peccati quamuis ignorati, E Apoſtolus ibidẽ docet, dum dicit: *Ego autem mortuus ſum.* Vnde ad id quod dicit: *Ego autem viuebã aliquando ſine lege,* Auguſtinus ita loquitur: *Quid ait, niſi viuere mihi videbar? Et quod adiunxit: Adueniente autem mandato, peccatum reuixit; quid eſt aliud, quàm eminuit, apparuit?* Vnde S. Fulgen-

Lib. de Incarnat. & grat. c. 16. tius: *Ex quo omnes dies defecerunt, & in ira Dei defecimus, lumine ſimul & virtute priuata in tantum natura cæca ſine lege peccat, vt peccare ſe neſciat. Propter quod dicitur: Concupiſcentiam neſciebam niſi lex diceret: Non concupiſces.*

Alterum eſt, Auguſtinum, cùm toties docet, hominem peccare per ignorantiam, qua non ſo- A lùm ſe peccare non videt, ſed etiam viderẽ non poteſt, de illa ignorantia loqui, qua quis ignorat ea, quæ lege Decalogi, hoc eſt, lege naturæ prohibentur, De illa quippe lege Apoſtolus ſemper loquitur, & illa eſt, quæ creſcente vel ætate, vel eruditione, ſanctitate, hominibus etiã nõ Iudæis aduenit & incipit innoteſcere, dum oculi paulatim magis magiſque aperiuntur, vt quod antè, vel malum eſſe neſciebat vel putabat eſſe bonũ, jam malum eſſe cognoſcat, & ſe reum ſciat, quẽ antè putauerat eſſe innocentem. Vnde alicubi Auguſt. clariùs indicans ſe de hac lege doctrinam iſtam intelligere: *Præſumebant homines de viribus ſuis, & faciendo quicquid ſibi licere arbitra-* *Serm. 49 de temp. c. 2.*

B *bantur, peccabant in legem Dei occultam. Vnde iſta lex manifeſta promulgata eſt eis, qui omnino ſibi rei eſſe non videbantur. Lex præcurrit ante medicum, vt ſe ægrotus qui ſe ſanum putabat, inueniret* (id eſt licet) *ægrotum, & dixit:* Non concupiſces, &c. *Antea ſine lege peccabatur; datâ verò lege; cum præuaricatione peccatum eſt.* Vbi legem *occultam* non intelligit aliam, niſi legem naturæ, quam lex Moyſis manifeſta ex occultis ignorantiæ latibulis extraxit, & hominibus ante oculos poſuit. Et quia lex iſta eſt, quâ id ſancitur quod naturaliter iuſtum eſt, hinc illius ignorantiam ſubinde vocat a *qua ignoratur iuſtitia:* ſubinde, qua b *mala ſci-* *a Lib. 5. op. imp. f. 1561*

licet quæ in ſeipſis mala ſunt nõ putantur mala vel *b Ibid. f. 41*

C *etiam putantur bona:* aliquando c *boni appetendi* *c Ibid. f. 156.*

malique vitandi ignorantiam: aliquando ignorantiam rerum agendarum: d *Nolentibus ſubintrauit,* *d In Enchir. cap. 24.* inquit *ignorantia rerum agendarum, & concupiſcentia noxiarum.* Et ſtatim vocat, *pernicioſa, vel inania, quæ errore non ſentit:* aliquando verò, *qua putat bonum eſſe, quod malum eſt;* *Epiſt. 154.* vel vt alibi loquitur, cum *per ignorantiam malum quaſi bonum placet.* *Lib. 1. ad Bonif. c. 13.*

His omnibus & ſimilibus phraſibus circumloquitur, non ignorantiam facti, non juris diuini; ſed naturalis. Nam huius ignorantia facit, vt aliquis cõcupiſcentias illas, cum quibus nati ſumus & adoleſcimus, quæque lege, *Non concupiſces,* prohibentur, non malas, ſed etiam bonas putet.

D Hæc eſt, quæ ante legem ſcriptam Decalogi, quam Moyſes tulit, non ſolum ſingulos homines, ſed vniuerſum genus humanum ſuis tenebris operuerat, cum nullum adhuc jus diuinum de cælo ſonuiſſet. Hæc eſt, quæ lege, *Non concupiſces,* tollitur. *Rom. 7.* Per iſtam quippe legem *cognoſcitur peccatum,* id eſt, concupiſcentia; per iſtam fit *cognitio peccati;* per iſtam *apparet peccatum;* ſine iſta lege *mortuum eſt peccatum;* iſto *mandato adueniente, peccatum reuiuiſcit;* propter iſtam denique legem jus naturæ propalantem apertiſſimè verum eſt, quod dicit Apoſtolus: *Concupiſcentiam neſciebam, niſi lex diceret: Non concupiſces.* Hæc lex vniuerſum jus naturæ comprehendit, quo vetetur malum, & ex conſequenti, quo jubetur bonum; neque enim aduerſus jus naturæ, niſi aliqua libidine, ſeu con-

E cupiſcentiâ vitioſâ peccatur. Huius igitur legis naturalis ignorantia, ſiue ſit vincibilis, vt in grauioribus delictis præſertim quibus proximus læditur, contingere ſolet, ſiue ſit inuincibilis, vt in ijs forſan quæ magis à principijs diſtant concluſionibus naturalibus, & in variarũ occurſu ſubito circumſtantiarum plerumque accidit, non excuſat à peccato delinquentes. Sed de his & ſimilibus delictis Auguſtini humilitas tremebat, quãdo propter ſubitas diuerſaſq; circumſtantias in diſcernendo illo naturę iure perplexus exclamabat: *Delicta quis intelligit?* Et Dauidis pietas cum tota Eccleſia gemebat: *Delicta iuuentutis* *Epiſt. 55.*

meæ, & ignorantias meas ne memineris. *Pſal. 24.*

CAPVT

CAPVT VI.

INDAGATVR RADIX *arcanæ illius doctrinæ.*

CVR verò iſta iuris naturalis inuincibilis ignorantia magis culpabilem in peccando faciat, quàm ea, quæ legis diuinæ poſitiuæ vel facti dicitur, ex natura talis ignorantiæ, vel oppoſitæ ſcientiæ petendum videtur. Sciẽtia quippe iuris naturalis humanæ naturæ connaturalis eſt; iuris diuini poſitiui & factorum, nullo modo. Nam ex hoc ipſo quo natura humana rationis particeps eſt, & ad Deum creaturarum omnium maximeque rationalium vltimum finem ordinata, vt ipſo beata ſit, à quo habet vt ſit, neceſſe erat ei talem cognitionem naturaliter inſeri, qua eum vt naturalẽ finem ſuum poſſet agnoſcere, omniaque ſcire, quæ ad vitam cum tali honeſtate tranſigendam, qualis humanæ naturæ congruit, neceſſaria ſunt. Hæc autem ſcientiam totius naturalis legis poſtulat, vtpote ſine qua nec ea poteſt appetere & facere, quæ rationi naturaliter ſibi datæ & vltimo fini congruunt, nec ea cauere quæ vtriſque capitaliter aduerſantur. Lex enim naturali vniuerſa omninò peccata vetat, quæ à rationali natura, & eius naturali honeſtate diſſonant; & ferè cuncta, aut ferè cuncta iubet, quæ ad finem eius naturales aſſequendum ſcitu neceſſaria ſunt. Et iſta cauſa eſt, cur totius iſtius naturalis legis cognitio accurratè primi hominis viſceribus beneficio creationis inſculpta fuerit, ex cujus reliquijs in imagine Dei adhuc poſt ruinam eius illud lumen ſupereſt, quo nonnullas naturalis iuſtitiæ & honeſtatis veritates probat, & ea; quæ illa lege iubentur aut vetantur, nonnunquam facit aut cauet. Non enim vſque adeò in anima humana imago Dei terrenorum affectuum labe detrita eſt, vt nulla in ea velut lineamenta extrema remanſerint. Hoc enim ſenſu verum eſſe poteſt, quod Apoſtolus dicit: *Eiuſmodi homines ipſi ſibi ſunt lex, qui oſtendunt opus legis ſcriptũ in cordibus ſuis*: hoc eſt, vt Auguſtinus ait, *non omnimodo deletum eſt, quod ibi per imaginem Dei, cùm crearentur, impreſſum eſt*. Hoc autem in ſcientia iuris diuini poſitiui & factorum non habet locum. Lex enim Dei poſitiua ab ipſius libera voluntate pendet, quæ tot, ac tales leges, ac eo tempore, & loco, & occaſione ferre poteſt, quot abſconditæ ipſius prouidentiæ & conſilio viſum fuerit. Et idcirco eius ſcientia neq; humanæ neq; Angelicæ naturæ connaturalis eſt: ſed ſicut eius legis latio, ita & eius reuelatio à Dei libertate pendet. Facta verò quia ſingularia ſunt, ſine fine variari poſſunt; neq; naturam rationalem eorum cognitio ita naturaliter perficit, ſicut veritatum illarum generalium practicarum, quæ iure naturæ continentur. Vnde nec in ſtatu innocentiæ factorum omnium & accidentium ſingularium primi homines cognitionem habuerunt, vt ex colloquio ſerpentis cum muliere, & mulieris cum marito, ſatis euidenter colligi poteſt.

Rom. 2.

Lib. de Spir. & litt. c. 2.

Quapropter quia iſta juris diuini, & factorum ſingularium ſcientia, non eſt homini connaturalis, neque naturaliter medullis eius vi creationis inſita, ſicut veritatum illarum æternarum practicarum, in quibus ius ſeu lex naturæ conſtituta eſt; hinc etiam videtur fieri vt illorum ignorantia inuincibilis non ſit vitioſa, & conſe-

A quenter neque peccatum deputãdum id quod ex ea fit: quandoquidem & in illa primæ conditionis præſtantia ſine vllo peccato aut vitio præcedente, cuius pœna eſſet, contingere potuiſſet. Huius verò ignorantia ita vitioſa eſt, vt, ſi Auguſtino jam ſuprà citato credimus, ſine peccato infligi nullo modo queat, niſi ipſa peccata quæ inde conſequuntur etiam licita fore, hoc eſt, non eſſe peccata, & eorum auctorem Deum eſſe poſſe ſtatuamus. Perſpicuis enim verbis Auguſtinus dicit: *Si non eſt iſta pœna hominis, ſed natura, nulla iſta peccata ſunt. Si autem bonus homo eſſet* (id eſt, niſi viciatus eſſet) *aliter eſſet; nunc autem, quia ita eſt, non eſt bonus, nec habet in poteſtate vt bonus ſit: ſiue* B *non videndo, qualis eſſe debeat*, &c. Ad naturam enim hominis quodammodo pertinet iſtarum naturalium veritatum ad iuſtitiam pertinentium notitia: & ideò tolli niſi per peccata non potuit; Deo non ſubtrahente quod naturali humanæ naturæ rectitudini & honeſtati congruit, niſi præcedente aliqua iniquitate prouocetur.

Lib. 3. de lib. arb. c. 18.

Hinc eſt igitur, quòd cùm primi homines peccaſſent, etiam *volentibus*, vt Auguſtinus, *ſubintrauit ignorantia rerum agendarum, & cõcupiſcentia noxiarum, quibus comites ſubinferuntur error & dolor*. Vt enim meliores Adam gigneret, quàm ipſe eſſet, non erat æquitatis. Ex quo effectum eſt, vt vitio cum natura viciata tranſeunte, cum ignorantiæ C cæcitate & cõcupiſcentiæ difficultate naſceremur: ac primò quidem erraremus, neſcientes quid nobis ſecundum illius naturalis iuſtitiæ regulas eſſet faciendum; deinde vbi nobis inciperent aperiri præcepta iuſtitiæ, vellemus ea facere, & renitentes carnalis concupiſcentiæ neſcio qua neceſſitate non valeremus. Quæ quidẽ ignorantia quamuis non in omnibus ſit æqualis, Deo per iuſtum iudicium ſuum diſcernente, quantum cuique ſupplicij inferri debet, qui nemini infert pluſquam debet, imò nec totum quod debet; tanta tamen in quibuſdam eſt, vt exceptis illis generalibus iuſtitiæ veritatibus quarum cognitio omnibus non obſtante peccati magnitudine, diuina D clementia ſupplicium temperante, permiſſa eſt, pleraque quæ ab iſtis rationalis naturæ quaſi luminaribus aliquanto remotiùs diſſita ſunt, ſi nullum humanum præcedat magiſterium, velut natiuâ cæci videri non poſſint. Miſerabilem iſtam naturæ noſtræ cæcitatem ſæpiſſimè Auguſtinus inculcat, vtpote tantam, vt nullo modo poſſit ſolâ natura duce ſuperari. Hinc illud: *Ignari & carni ſubditi naſcimur*. Et illud: *Peccante primo homine vitium pro natura inoleuit, ſi vitium pro natura inoleuit, ſecundùm mentem omnis homo cæcus natus eſt. Si enim vides non opus habet ductore*. Et ideò non niſi *adiuuante creatore* docet nos poſſe, ſicut à *difficultate*, id eſt, à concupiſcentia, *cruciante*, ita & *ab ignorantia cæcante liberari*.

In Enchir. cap. 24.

Lib. 3 de lib. arb. c. 19.

Tract. 44. in Ioannem.

Lib. 3 de lib. arb. c. 20.

E Quantumuis igitur huiuſmodi ignorantia propriè peccatum non ſit, quantumuis etiam humanæ poteſtati inuincibilis ſit, cùm & ipſam fidem Chriſti, qua ſola vinci poteſt, multi iuxta ſupra traditam Auguſtini doctrinam, inuincibiliter & inculpabiliter neſciant, quia tamen pœna peccati eſt, quicquid ex illa cæcitate perperam fit, ſine peccato nõ fit. Nam vt diſertis verbis de hac ipſe dicit Auguſtinus. *Illud quòd ignorans quiſque non rectè facit, & quod rectè volens facere, non poteſt, ideò dicuntur peccata, quia de peccato illo* (primo) *liberæ voluntatis originem ducunt. Illud enim præcedens meruit iſta ſequentia*. Quod cùm ſimilitudine linguæ declaraſſet, cuius nomine non ſolum inſtrumentũ oris, ſed & effectus eius lingua latina vel græ-

Ibid.

ca appellatur: *Sic*, inquit, *non ſolùm peccatum illud dicimus, quod propriè vocatur peccatum: liberâ enim voluntate & ab ſciente committitur; ſed etiam illud, quod iam de huius ſupplicio conſequatur neceſſe eſt.*

Et ſanè ſi iſta peccata iſtius inuincibilis ignorantiæ, cum qua infidelis quiſque naſcitur, vera peccata non ſunt, nulla ratio eſt, cur non pleraque eorum peccata, qui diuino iudicio excæcati ſunt, ab omni iniquitate purgemus. Nam etiam in illorum aliquibus, ita ad nonnullas regulas veritatis agnoſcendas omne lumen mentis extinctum eſt, vt quamuis & velint & conentur obnixiſſimè eas videre non poſſint. Nam in hoc ipſo cæcitas eorum ſita eſt: aliud eſt enim non videre veritatem; aliud cæcum eſſe: illud notat B actus; hoc poteſtatis abſentiam. Nam vt optimè Auguſtinus de cæcitate mentis: *Cæcus, puto, quòd velit videre; ſed non poteſt: ſi autem vult, & non poteſt, ineſt voluntas, ſed amiſſa eſt poßibilitas.* [De nat. & grat. c. 51.] Et contra Iulianum de his ignorantiæ peccatis diſputans, quæ quaſi neceſſaria Iulianus nulla eſſe contendebat: *Ad hoc tertium genus* (ſcilicet quod peccatum eſt, & pœna peccati) *pertinent etiam omnia, quæ per ignorantiam cùm aguntur mala, non putantur mala, vel etiam putantur bona. Cæcitas enim cordis ſi peccatũ non eſſet, iniuſtè argueretur, &c.* [Lib. 1. oper. imp. c. 41.] Et cùm probaſſet eſſet pœnam adijcit: *Quis porrò volens cæcus eſt corde, cùm velit nemo cæcus eſſe vel corpore?* Hæc igitur cæcitas poſtquam ſemel pec- C catis præcedentibus inflicta fuerit, quamuis libertatis humanæ fuerit peccata perpetrare, quæ cæcitate plectantur, non tamen eâ plecti, multò minùs eam tollere, humanæ libertatis, vt nudæ voluntatis, ſed diuinæ eſt poteſtatis. Hoc autem facit non quandocunque homini placet, ſed cùm eius miſericordiæ viſum fuerit, in quibuſdam citò, in alijs ſerò, in pleriſque nunquam. Nam quod de Deo dixit Apoſtolus: *Cuius vult miſeretur, & quem vult obdurat*; hoc proculdubio eodem modo & ratione dici poteſt, ſicut hoc Auguſtinus dixit: *Quem vult illuminat; & quem vult excæcat*: & im- [Lib. 2. cont. Aduerſ. legis & Prophet. cap. 8.] mobiliter excæcatum permanere permittit. Impoſſibile verò eſt, vt qui cæcus eſt, non iterum iterumque cadat, & in tenebris ambulando tenebras magis & magis augeat, dicente Auguſtino: *Nec cogitat præuaricatorem legis quàm dignè lux deſerat veritatis: quâ deſertus vtique fit cæcus, & plus neceſſe eſt offendat, & cadendo vexetur, vexatuſque non ſurgat; vt ideò tantùm audiat vocem legis, quo admoneatur implorare gratiam Saluatoris.* [Lib. de nat. & grat. c. 22.] Sed hæc ipſa gratiæ inuocatio magnum eſt eiuſdem gratiæ beneficium, quod ille ſpirando tribuit, qui vbi vult ſpirat.

Cùm ergo neceſſe ſit, vt qui diuino iudicio excæcatus eſt, *plus offendat, & cadẽdo vexetur*; cur nõ E & ipſorum peccata propter cæcitatem antè vincibilem, iam inuincibilem excuſemus; ſi ignorantia inuincibilis illius naturalis iuris excuſat? Vtraq; enim quædam cæcitas eſt, vtraque ſolâ humana poteſtate inuincibilis, vtraq; diuinâ gratiâ & poteſtate vincibilis. Nullæ quippè tam profũdæ tenebræ ſunt cuiuſcunque practicæ veritatis, quam infuſio cœleſtis lucis fugare non poſſit. Ex eadem omninò cauſa vtraque naſcitur: nam excæcationis cauſa nõ eſt alia, quã profunda in res terrenas voluntatis immerſio, cuius cupiditatis viſcũ vires hominis nõ poſſunt ſoluere. Hinc, Deo vindicante, lucis deſertio, hinc tenebræ, hinc cæcitas, pro vt ſexcentis Auguſtini locis facile eſt declarare. Omnis enim affectus libidinoſus quo eſt arctior, & conſuetudinis firmior, eo tenebroſior eſt; cùm *Deus indefatigabili lege ſpargat pœnales cæcitates ſu-* [Lib. 1. Confeſſ. c. 18.] *per illicitas cupiditates.* A Sed eadem omnino cauſa eſt & illius ignorantiæ, cum qua naſcimur, quæ nos jus naturæ, hoc eſt, veritatem, ex qua creatura rationalis naturaliter viuere, & in moribus ſuis regi debet, videre non ſinit. Nam & illa non aliunde naſcitur, niſi quia in primis parentibus noſtris à Deo lumine auerſi, Deoque nos deſerente, cum concupiſcentijs nati, & per multos annos carnalibus ſenſibus dediti, & ſenſibilium rerum cupiditatibus innutriti ſumus. Concupiſcentia namque bonorum naturalium à natiuitate inſita, & primis actibus ſtatim aucta, affectum rebus concupitis alligat, & hoc ipſo plùs minùſue mentis oculum cæcum facit. Vnde Augusti- B nus: *Ad iram Dei pertinet iuſtam, quicquid cæcâ & indomitâ concupiſcentiâ faciunt libenter mali.* [In Enchir. cap. 27.] Cæca eſt igitur & illa concupiſcentia, ex qua ſtatim ab infantia malum facimus libenter mali. Et in illud Pſalmi: *Supercecidit ignis, & non viderunt Solem*; non videre Solem docet eſſe pœnam obſcurationis; ignem autem eſſe concupiſcentias carnis, iracundiæ, &c. *Et iſta concupiſcentia carnis vnde venit? Attendite. De traduce natus es cum eo quod vincas.* [In Pſal.] Cùm enim extra controuerſiam ſit, peccatorum conſuetudinem, quia voluntatis affectum temporalibus rebus immergit, cæcum facere, quis dixerit tam profundam immerſionem in res ſenſibiles, qualem in paruulis C videmus, ex innata rerum ſenſibilium cupiditate, non obſcurare mentem ad æternas veritatis regulas intelligendas? Nam hinc eſt, quòd Auguſtinus etiam concupiſcentiam, hoc eſt, omnium rerum temporalium cupiditatem, & grauiſſimum illud pondus, cum quo naſcimur, carnalem conſuetudinem vocat; quia eoſdem quos conſuetudo, effectus parit: *Pars quædam eius* (animæ) *reſiſtit ſpiritui, non naturâ, ſed conſuetudine peccatorum: quæ conſuetudo in naturam verſa eſt ſecundum generationem mortalem peccato primi hominis.* [Lib. de Fide & Symbol.] Vbi illam differentiam inter conſuetudinem actibus D comparatam, & concupiſcentiam ingenitam ponit, quòd concupiſcentia ſit quædam conſuetudo generatione in naturam verſa; vbi conſuetudo è contrario eſt concupiſcentia actibus comparata. Et in libro octoginta trium quæſtionum explicans Apoſtoli locum: *Vbi eſt mors contentio tua?* ſic loquitur: *Mortem ſignificari arbitror hoc loco, carnalem conſuetudinem, quæ reſiſtit bonæ voluntati delectatione bonorum temporalium fruendorum, &c. Hanc autem mortem peccato meruimus*; [Lib. 83. qq. q. 70.] & ſubiungit de libertate ab illa morte in paradiſo ante peccatum. Et apertiſſimè alibi vocat libidines, *conſuetudines, & inclinationes animæ ad fruẽdum inferioribus*: carnem autem concupiſcere aduerſus ſpiritum [Lib. 1. de doct. Chriſt. cap. 24.] E *propter indomitam carnalem conſuetudinem; quod conſuetudinis vinculum*, inquit, *à parentum etiam propagine inueteratum naturæ lege moleuit.* Quid ergo mirum, ſi inſtar conſuetudinis obſcurat animam tanquam auerſam à Deo, & ideo adhærentem, illi cæcitate puniatur? Ardentiſſimus quippe impetus non modò puerorum, ſed & infantium animulas, ad fruẽdum innocenter omnium ſenſuum delectationibus, quibus tunc reguntur, impellit. Et vnde impetus ille, niſi ex illo pondere concupiſcendi, quo anima ex peccato in omnes voluptates prona curuatur? Nam quemadmodũ irrationalis iracundia, qua feruent paruuli cùm tollitur id quo delectatur, ita & effrenis cupiditas oblectandi ſe, quam impediri moleſtè ferunt, ejuſdem ingeniti ponderis inclinationes ſunt, quo iſtud rotatur horologium. Vnde Auguſtinus: *Iſtis carnalibus quinq; ſenſibus prima hominis ætas imbui-* [Lib. 83. qq. q. 64.]

tur, neceſſitate naturæ mortalis, qua ita poſt peccatum primi hominis nati ſumus, vt nondum redditâ luce mentis, carnalibus ſenſibus ſubditè, carnalem vitam ſine vlla veritatis intelligentia tranſeamus. Tales neceſſe eſt eſſe infantes & paruulos pueros, qui nondum poſſunt accipere rationem. Quantâ verò intentione in iſta, quæ foris ſunt, ſenſibilia feratur anima etiam infantis, vel hinc ſolùm conijci poteſt, quòd lucis huius hauriendæ ſic auida ſit, vt quiſpiam minùs cautus, aut neſciens quid inde poſſit accidere, nocturnum lumen poſuerit vbi jacet infans, in ea parte ad quam jacentis oculi poſſint retorqueri, nec ceruix poſſit inflecti, ſic eius inde non remoueatur aſpectus, vt nonnullos ex hoc etiam ſtrabones fieri nouerimus, eam formam tenentibus oculis, quam teneris & mollibus conſuetudo quodammodo infixit; quo exemplo Auguſtinus ad hoc probandum vſus eſt. Ita & in alios corporis ſenſus, quantum ſinit illa ætas, intentione ſe quaſi coarctant animæ paruulorũ, vt quicquid per carnem offendit aut allicit, hoc ſolum abhorreant vehementer aut appetant, vt diuerſis locis Auguſtinus notat. Hoc pondus innocenter in paruulis ad ſenſuum obiecta fertur, quia ætas illa ratione ductrice deſtituta innocenter illis fruitur: ſed cum adoleſcentibus adoleſcit, quia fruendo ſæpiùs, augeſcit magis & magis. Hoc enim ipſum pondus eſt, ex quo omnia peccata maiorum pullulant, & hoc ipſo, quo iam per ætatem ratio accenſa eiſdem delectationibus nõ repugnãdo frui pergit, iam peccata deputantur: quemadmodum ſuo loco fusè & ex profeſſo ex Auguſtini principijs oſtenſuri ſumus. Hoc ergo ingenitum pondus in ſenſibilia, iſte effrenatus impetus, iſta, inquam, concupiſcentia rerum terrenarũ, cum qua nati ſumus, & adoleſcimus, quæ in obiecta vnicuique ætati & ſtatui & occaſioni congrua erumpit, eſt illa, quæ animam in terrenas delectationes inſtar conſuetudinis acquiſitæ proniſſimam, & idcirco etiam ad intelligibiles regulas veritatis penetrandas hebetem & ignauam facit, ſimulatque ratione vſus illuxerit.

Tract. 15. in Ioan. & lib. 14. de Trin. c. 5.

Cùm igitur vtriuſque cæcitatis, & illius, quæ è peccato primo nobis ingenita ſtatim cũ emicantis lucis rationis appareat, & illius, qua propter grauia peccata nonnullos, Dei luce deſerente, excæcatos dicimus, eadem cauſa ſit, vtraque ſolâ hominis poteſtate inuincibilis ſit, gratiâque, quæ non ſemper nec omnibus datur, vincibilis; ſi illam inuincibilem à peccato excuſare ſtatuamus, nulla ratio videtur eſſe, cur non & excæcationem, cùm humana voluntate contracta, humanâ voluntate non ſit amplius vincibilis, excuſare dicamus. Quod cùm omnes facilè iudicent nefas eſſe hoc de excæcatione ſentire; non debet cuiquam nimis incredibile videri, ſi nec ignorantiã inuincibilem juris naturæ à peccato excuſare Auguſtinus doceat. Nullum enim Auguſtinus in duabus iſtis ignorãtijs ſeu cæcitatibus, quantùm ad peccati excuſationem, diſcrimen agnoſcit. Nam quemadmodum ad peccatum ſufficere docet, quòd ignorantia illa pœna peccati ſit, ita etiam quòd excæcatio. *Quòd ſi diceret,* inquit Auguſt. *quid ergo peccauerunt Iudæi, ſi Deus illos excæcauit, ne agnoſcerent Chriſtum? Quantùm poſſemus imbuendo eadi homini oſtenderemus, ex alijs occultis peccatis Deo cognitis venire iuſtam pœnã huius cæcitatis.* Ecce peccata ſunt peccata cæcitatis, quia cæcitas iuſta pœna eſt præcedentiũ peccatorum. Et alibi, cùm tractaret illum locum: *Propterea non poterant credere, quia iterum dixit Iſaias: Excæcauit oculos eorum, &c.* luculentiùs idem docet: *Quod ſi ita*

Lib. 13. cont. Fauſt. c. 11.

Tract. 53. ſup. Matth. q. 14.

eſſe, inquit, *quis non exurgat in defenſionẽ Iudæorum; vt eos extra culpam fuiſſe proclamet, quod non crediderunt? Propterea enim non poterant credere, quia excæcauit oculos eorum. Sed quoniam potiùs Deus extra culpam debet intelligi, cogemur fateri, alijs quibuſdam peccatis ita eos excæcari meruiſſe; qua tamen excæcatione non potuerunt credere.* Nihil apertiùs dici potuit. Nam & credendi, hoc eſt, videndi impotentiam in excæcatis, & verum tamen peccatum agnoſcit: quia impotentia, velut iuſta peccatis præcedentibus pœna, retributa eſt. Hoc autem eſt ipſiſſimum, quod de ignorantia inuincibili totica docuit. Hic autẽ ad ſufficentẽ gratiam recurrere, quæ excæcatis quoque ſemper præſto ſit, vt poſſint cæcitate liberari, & videre ſi velint, paradoxum eſt in Auguſtini doctrina non ſolùm inauditum, ſed quo vniuerſa eius principia de gratia iugulantur: vt ſuo loco demonſtrabitur.

DE CONCVPISCENTIA

CAPVT VII.

NOMINA CONCVPISCENTIÆ, qui motus eius, & eorum obiecta.

ALTERA pœna, qua peccatum primi parentis noſtri punitũ fuit, & vniuerſum humanum genus atteritur, eſt illa, quam Scripturæ ſacræ concupiſcentiam vocare ſolent. Vnde Apoſtolus ad Romanos: *Vt a obediatis concupiſcentijs eius.* Et: b *concupiſcentiam neſciebam, niſi lex diceret: Non concupiſces.* Et Iacobus: *Vnuſquiſq; tentatur à concupiſcentia ſua abſtractus, & illectus: concupiſcẽtia verò cùm conceperit, parit peccatum.* Et alijs plurimis locis. Auctores verò ſeculares Latini, vt Tullius, eam *libidinem* appellant: vnde libro tertio de Republica dicitur ab eo *animus pronus ad libidinem;* &, *Ratio imperata libidini:* Græci verò maximè Platonici, *voluptatem.* Vnde Plato dicebat *voluptates,* id eſt, libidines *eſſe illecebras atque eſcas malorum.* Et hinc eſt, quòd Platonicorum imitatione etiam Cicero eam ſæpiùs voluptatem nuncupet, vt videre licet paſſim in Tuſculanis, & in Hortenſij fragmentis, quæ citantur ab Auguſtino. Ex ſecularium igitur Scriptorum imitatione ſexcenties Auguſtinus concupiſcentias vocat *libidines,* nonnunquam *delectationes:* vt, *Delectatione morbida viaretur,* & alibi aliquoties: ſæpè verò *voluptas,* quo nomine peculiariter Iulianus paſſim vtebatur. Vnde quærit ex Auguſtino, *vtrum in coniugibus Chriſtianis conuentuum voluptatem pudicitiam an impudicitiam nominet?* quod Auguſtinus tanquam de libidine dictum accipit. Et libro ſecũdo de nuptijs: a *Voluptas ergo iſta, quam tu diabolicam vis videri, &c.* Et alibi: b *De coniugum voluptate generatur.* Vnde & Ambroſius apud Auguſtinum: *Rediuiuæ reſurgunt voluptates:* quod apertum eſt de libidinibus eſſe dictum. Et in libro de paradiſo: *Voluptas & delectatio benè ſapiens dicitur, quia & carnis appellatur ſapientia:* quod Auguſtinus ſtatim exponit eſſe dictum de lege repugnãte in membris

a Rom. 6. b Rom. 7. Iacobi. 1.

Lib. 4. cont. Iul. c. 14.

In Enchir. cap. 24.

Lib. 4. cont. Iul. cap. 8.

a Lib. 2. de nupt. c. 9. b Lib. 6. cont. Iul. c. 24.

Lib. 2. cont. Iul. c. 5. ex lib. de philoſophia.

noſtris; *Hæc eſt*, inquit, *voluptas illa ſuſcepta tua*, A
id eſt, libido, ſeu concupiſcentia, *quamuis & tu
reprehendas eius exceſſum.*

Porrò concupiſcentia iſta, ſeu libido, ſeu cupi-
ditas, ſeu voluptas, ſeu delectatio, quocunque ex
iſtis nominibus appellare malis; non eſt aliud,
quàm pondus quoddam habituale, quo anima
inclinatur ad fruendum creaturis, ſeu vt Augu-
ſtinus loquitur, *rebus inferioribus.* Pondus eam
Auguſtinus vocat, cùm de concupiſcentia loquẽs
Lib. 1. de doctrina Chriſt. c. 24. dicit: *Nonne hinc apparet, in quod velut pondere ſuo
procliuis & prona ſit vitioſa natura?* Nam ſiue con-
Lib. 12. de Ciuit. c. 22. cupiſcẽtia ſit appetitus ipſe ſenſitiuus ac volun-
tas, quatenus gratiâ ſubleuante & refrenante
deſtituta ſuapte quaſi grauitate ac põdere in res
creatas appetendas prona ſunt, vt multi volunt; B
ſiue ſit aliquid potentijs ſuperadditum, vt magis
Auguſtinus indicare videtur, habet ſe inſtar con-
ſuetudinis pertinaciſſimè propellentis ad fruen-
dum voluptatibus. Ex quo fit, vt illam Auguſti-
nus non ſemel naturalem conſuetudinem vocet,
& conſuetudine actuum augeri, roborari, & pœ-
nè inuictam fieri fateatur. Nam locum illum tra-
Galat. 5. ctans: *Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiri-
Lib. 1. de doctrina Chriſt. Cap. 24. tus aduerſus carnem: Dictum eſt hoc*, inquit, *propter
indomitam carnalem conſuetudinem, aduerſus quam
ſpiritus concupiſcit, non vt interimat corpus, ſed vt
concupiſcentiam eius, id eſt, conſuetudinẽ malè domitã
faciat ſpiritui ſubiugatam, quod naturalis ordo deſide-* C
rat. Et paulo pòſt: *Etiam in hac vita meditandum
eſt, vt conſuetudo carnalis mutetur in melius, nec inor-
Ibid. dinatis motibus reſiſtat ſpiritui.* Et oſtendens illam
pugnam non oriri ex odio ſpiritus in carnem vel
Ibid. carnis in ſpiritum: *Non per odium*, inquit, *reſiſten-
te ſpiritu, ſed per principatum: quia magis quod dili-
git, vult ſubditum eſſe meliori; nec per odium reſiſtente
carne, ſed per conſuetudinis vinculum, quod à parentũ
etiam propagine inueteratum, naturæ lege inoleuit.* Et
rurſum finem ſpiritûs in iſta coërcitione carnis
exponens: *Id ergo agit ſpiritus in domanda carne, vt
ſoluat malè conſuetudinis quaſi pacta peruerſa, &
fiat pax conſuetudinis bonæ.* Et in Epiſtolam ad
In. c. 5. Galatas: *Quamuis habitet in eorum mortali corpore* D
*peccatum, nondum extincto impetu conſuetudinis natu-
ralis, quia mortaliter nati ſumus, & propriæ vitæ no-
ſtræ, cùm & nos ipſi peccando auximus quod ab origine
Cap. 10. peccati humani dãnationiſq; trahebamus.* Et in libro
de Fide & Symbolo: *Pars eius* (animæ) *quædam
reſiſtit ſpiritui, non naturâ, ſed conſuetudine peccato-
rum. Vnde dicitur: Mente ſeruio legi Dei, carne au-
tem legi peccati. Quæ conſuetudo in naturam verſa eſt
ſecundum generationem mortalem peccato primi homi-
nis.* Ex quibus locis apertiſſimum eſt, Auguſti-
num etiam illam innatam concupiſcẽtiam voca-
re conſuetudinem, ſed naturæ inolitam, quæ ex
Adamo in proles propagata fuit. Quid ergo mi-
rum, ſi illam actuum noſtrorũ malorum conſue- E
tudo augeat, bonorũ imminuat? Quod luculen-
tè declarat, Sermone quadrageſimo quinto de
Cap. 5. tempore: *Quod dixi de ebrietate, hoc de omnibus vi-
tijs, hoc de omnibus cupiditatibus intelligas. Cum ali-
quibus enim nati ſumus; aliquas cõſuetudines fecimus
&c. Conſuetudini ergo ſemper repugnandum eſt, quia
ipſa concupiſcentia, cum qua nati ſumus, finiri non po-
teſt, quamdiu viuimus. Quotidie minui poteſt, finiri
non poteſt.* Eodem loco habet conſuetudinem &
concupiſcentiam, eodem modo paulatim minui.
Lib. 1. ad Simplic. q. 1 Scire libet, quomodo & augeatur? *Peccatum* (id
eſt concupiſcentia) *vnde in carne, niſi ex tradace
mortalitatis, & aſſiduitate voluptatis?* (id eſt con-
ſuetudine) *illud eſt ex pœna originalis peccati, hoc eſt
pœna frequentati peccati. Cum illo in hanc vitam naſ-
cimur; hoc viuendo addimus, Quæ duo, ſcilicet natura,
& conſuetudo coniuncta robuſtiſſimam faciunt & in-
uictiſſimam cupiditatem, quam vocat peccatum, &
dicit habitare in carne.*

Ex hac ergo concupiſcẽtiæ innatæ & conſue-
tudinis actibus acquiſitæ ſimilitudine vel identi-
tate, fit, vt vtriuſq; etiam primam originem ſimi-
lem omnino ſtatuat, & vnam per alteram expli-
cet. Nam cum Fortunato Manichæo explicare
conaretur, qua ratione factum ſit, vt homo pri-
mus antea liberrimus, nulla in malum cupidita-
te titillante pelleretur; nos autẽ in peccata quaſi
quadam neceſſitate præcipitemur, ad peccatum
illud primum recurrit, quod libera voluntate
commiſſum eſt, & concupiſcentia inſtar con-
ſuetudinis conſequente punitum: *Poteſt autem*,
inquit, *vnuſquiſque noſtrum mediocri conſidera-
tione inuenire verum eſſe quod dico. Hodie nam-
que in noſtris actionibus, antequam conſuetudine
aliqua implicemur, liberum habemus arbitrium fa-
ciendi aliquid, vel non faciendi. Cùm autem iſta li-
bertate fecerimus aliquid, & facti ipſius tenuerit ani-
mam pernicioſa dulcedo & voluptas, eâdem ipsâ con-
ſuetudine ſic implicatur, vt poſtea vincere non poſſit,
quod ſibi ipſa peccando fabricata eſt.* Quod continuo
exemplis illuſtrat, & rem inferens ipſam, cuius
declarandæ cauſa conſuetudinem actibus acqui-
ſitam accerſerat: *Et hoc eſt*, inquit, *quod aduerſus
animam pugnat, conſuetudo facta in carne: ipſa eſt ni-
mirum carnis prudẽtia.* Et paulo pòſt: *De iſta con-
ſuetudine animæ facta cum carne Apoſtolus dicit: Si-
cut per vnius inobedientiam peccatores conſtituti ſunt
multi, &c.* Et rurſum: *Quamdiu ergo portamus ima-
ginem hominis terreni, id eſt, quandiu ſecundum car-
nem viuimus, qui vetus etiam homo nominatur, habe-
mus neceſſitatem conſuetudinis noſtræ.*; quam ſtatim
exponit eſſe legem peccati & mortis. Vbi vides
luculentiſſimè declaratum, tamquam rem vniuſ-
cuiuſque mediocri cõſideratione penetrabilem,
quo pacto ex libertate peccandi, qua primus ho-
mo præcelluit, in nobis neceſſitas quædam fa-
cta ſit: nempe propter conſuetudinem genera-
tione propagatam. De quo non minùs euiden-
ter alibi, cum præ manibus haberet locum il-
lum Apoſtoli: *Abſorpta eſt mors in victoriam; vbi* Lib. 83. qq.
eſt mors contentio tua? ſic mortem illam explicat: q. 70.
*Mortem ſignificari arbitror hoc loco carnalem con-
ſuetudinem, quæ reſiſtit bonæ voluntati, delecta-
tione bonorum temporalium fruendorum.* De qua
contentione & illud explicat: *Caro concupiſcit
aduerſus ſpiritum, &c.* Et originem illius mortis,
hoc eſt, carnalis conſuetudinis nobis aperiẽs, non
ex actibus noſtris eſſe natam, ſed peccati propa-
gatione traductam: *Hanc autem mortem peccato*
meruimus: quod peccatũ erat antè omni modo in libero Ibid.
*arbitrio, cum in paradiſo nullus dolor de negata dele-
ctatione voluntati bonæ hominis reſiſtebat, ſicuti nunc.*
Quomodo ergo facta eſt ex illa tanta Adami li- Ibid.
bertate in nobis poſteris eius procliuitas in pec-
catum; Audi Auguſtinum *Verbi gratia, ſi quiſquam
exiſtat, quem nunquam delectauit venatio, omni modo
liber eſt, vtrum venari velit an nolit, nec eum cruciat
quiſquis hoc prohibet. At ſi iſta libertate malè vſus,
venatus fuerit contra prohibentis imperium, paulatim
ſubrepens delectatio mortificat animam, vt ſi abſtinere
velit, abſque moleſtia & ſine angore non poſſit; cùm id
antè tota ſanitate non ageret.*

Ex his patet, quàm rectè ſuprà dixerimus, con-
cupiſcentiam, quam Auguſtinus *veſtigium peccati*
vocat, eſſe inſtar conſuetudinis, quæ veluti ſimili-
tudo quædam primæ voluntatis in anima carnẽ
informante relicta fuit: quo veluti põdere deor-

ſum

A ſum prēmebatur,& in naturam verſa in poſteros eius propagata fuit. Nam,vt ipſe docet,conſuetudo huiuſmodi fit in quadã inferiori parte voluntatis,quam ipſe vocat,*partem animalem,appetitum animæ, per quem de membris corporis operamur; partem, quæ debet obtemperare rationi, tanquam recto viro; partem quæ carnalibus gaudijs tenetur;* quàm alibi vocat,partẽ *vbi eſt morbidus quidã carnis*,id eſt homines,*affectus*.Et iſta quidẽ de concupiſcẽtia dicta ſint,quatenus pōdus inſtar conſuetudinis eſſe, iuxta Auguſtinum aſſerueram, Nunc de motibus, in quos inceſſanter inclinat.

Lib. 2. de Geneſi cont. Manic. c. 19
Cap. 11.
Cap. 14.
Cap. 19.
Lib. 1. de nupt. c. 31.

Motus iſti non ſunt aliud,niſi quædam *inclinationes, impetus, concupiſcentiæ, appetentiæ, appetitus,* B *cupiditates, amores,* ac, *deſideria*; quibus omnibus nominibus, & alijs pluribus eos Auguſtinus vocare ſolet;nonnunquam etiam *delectationes*,prout delectatio Platonico more pro actibus concupiſcendi delectationem ſumitur. Nam ſicut concupiſcẽtia ſæpè pro illo habituali pondere, ſæpè etiam pro eius actuali motu ſumitur; ita & delectatio,vt ſuprà dictum. Vnde illud Auguſtini, *Carnalis conſuetudo reſiſtit bonæ volũtati delectatione bonorum temporalium fruendorum*, id eſt, cupiditate, ſeu appetitione. Quod ex alijs multis locis eſſet facilè oſtendere, ſi res requireret.

Lib. 83. qq. q. 70.

Maior difficultas eſt in oſtendendo, quod ſit obiectum iſtorũ motuum. Sed breuiter dicimus obiectum eorum eſſe quicquid non eſt Deus,qui C creaturæ rationali verum & vnicum bonum eſt: hoc eſt,quamlibet creaturam.Omnis enim creatura vitioſè amari poteſt, & ex illo amore naſcitur cupiditas,qua in eundem amorem iterãdum animus poſtea etiam inuitus vrgetur. Pars enim iſta inferior animæ omniũ omninò malarũ conſuetudinum capax eſt. Ex quo fit, vt quamcunque creaturam anima vitioſè adamauerit, ad actum iterum partã conſuetudine ſtimuletur; cũ ſenſibilis cuiuſdam perturbationis motu. Vnde propter illius amoris, ſeu rei amatæ diuerſas af- D fectiones atq; mutationes,diuerſis quoq; perturbatur modis, gaudet, dolet, ſperat, deſperat, metuit,iraſcitur,hoc eſt,illis motibus etiam inuitus proritatur,idq; tam ſenſibilibus paſſionibus,quã eis,quibus ex cujuſque alterius adamatæ rei mutatione quatitur.Hoc autẽ an idcirco contingat, quòd in quocunque ſiue bonæ ſiue malæ voluntatis motu appetitus inferior velut pediſſequus dominam ſuam ſequitur, & erga phantaſma ſuũ velut idôlum,cum quo ludere ſolet, inſtar ſimiæ ſimiles amplexus imitatur; an verò, vt magis Auguſtino videtur conſonare, quòd ipſe apex ſupremæ voluntatis,cujus eſt diſſentire ac conſentire, non eſt capax conſuetudinum,quæ actibus E comparantur: ſed eſt aliquid voluntate inferius, quod huiuſmodi affectus & impreſſiones ex eius impetu ſuſcipit, nihil ad præſens negotiũ facit. Sufficit hîc motuum concupiſcẽtiæ obiectum eſſe quamlibet creaturã, in quam carnaliter exardeſcere etiam contra propoſitum hominis poteſt & ſolet. Carnaliter dico Apoſtolicâ phraſi, qua dicitur: *Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnem?* Non quòd iſta lucta cum concupiſcentiæ motibus ſolâ carne peragatur, cùm ſtatim Apoſtolus, *hæreſes, inuidias, æmulationes*,& peculiariter *animoſitates*, quæ clariſſimè ad animum pertinent, carnis concupiſcẽtias nominet: ſed quia, vt Auguſtinus Apoſtolum explicans, & eius phraſim plerumque imitans dicit: *Anima, cum carnalia bona appetit, caro nominatur.* Et paulo pòſt: *Anima propter carnales affectiones caro nominatur.* Carnalia verò bona Scripturæ phraſi ſunt bona creata, ſiuẽ ſecundùm animam, ſiue ſecundùm corpus, ſiue ſecundùm vtramque partem hominis, appetantur. Et carnales affectiones ſunt,quibus in bona creata ferimur,nullâ habitâ ratione creatoris. Vnde Auguſt. diuerſis locis notat,carnem,cùm dicit Apoſtolus:*Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum*; & cùm *opera carnis* nominat, *eo locutionis modo quo totum ſignificatur à parte, ipſum hominem nomine partis intelligere.* Eademque de cauſa tradit, non ſolùm Epicureos, qui ſummũ hominis bonũ in corporis voluptate poſuerunt, ſed & Stoicos, qui in animo, *ſecundùm carnem viuere*; ſicut Scriptura diuina loqui ſolet. Nam *deſerto creatore bono viuere ſecundùm creatum bonum, non eſt bonum, ſiue quiſque ſecundùm carnem, ſiue ſecundùm animam, ſiue ſecundùm totum hominem,qui conſtat ex anima & carne,eligat viuere.* Itaque & anima poteſt *carnaliter* appeti, & caro *carnaliter* fugi; quando id fit *vanitate humanâ,non veritate diuina*, vt ibidem docet. Itaque rurſum in libro de continẽtia: *Cupiditas*,quam ante libidinẽ vocauerat, *in vitio ponitur,nec tantùm eſt corporis, verũ & animi. Etenim ſi cupiditas corporis eſt in fornicationibus & ebrietatibus; numquid inimicitiæ, contentiones, æmulationes, poſtremò animoſitas in corporis voluptatibus, ac non potiùs in animi motibus & perturbationibus exercentur? Carnis tamen opera hæc omnia nuncupauit Apoſtolus,ſiue quæ ad animum, ſiue quæ ad carnem propriè pertinent, ipſum ſcilicet hominem nomine carnis appellans. Opera quippe hominis ſunt,quæ non dicuntur Dei, quoniam homo qui hæc agit ſecundùm ſeipſum viuit, non ſecundum Deum, in quantum hæc agit.* Vbi quod Auguſtinus dicit, cupiditatem nō eſſe tantum *corporis*,ſed & *animi*; & quod antè dixerat,*ipſas carnis aut animi libidines cõtineri*,nullo modo vult definire,verũ libidines ſint in ipſa volũtate,an in appetitu ſenſitiuo, ſeu in aliqua parte voluntatis inferiore: ſed per animum id totum accipit,quod non eſt propriè caro.Quod ex libris de Ciuitate Dei compertiſſimum eſt. Nam idem agens dicit: *Sibi ipſe,*(homo) *id eſt,voluntati eius animus, eoque inferior caro eius non obtemperat. Ipſo namque inuito & animus plerumque turbatur,* (ſcilicet paſſionibus) *& caro dolet, & veteraſcit, & moritur.* Et mox diſtinguit *dolorẽ carnis à dolore animæ*, ſeu triſtitia. Et *metum* in anima eſſe dicit,non in carne,ſicut & *iram*, ſimileſque paſſiones,quas in appetitu ſenſitiuo eſſe conſtat.

Galat. 5.
Lib. de Fide & Sym. c. 10.
Ibid.
Lib. 14. de Ciuit. c. 2.
Ibid. c. 5.
Lib. de Continent. c. 13.
Cap. 12.

Hinc eſt igitur, quod Auguſtinus generalis iſtius concupiſcentiæ motus explicans,hanc latitudinem objecti eis tribuere ſolet. Nam ſubinde objectũ illud vocat *bona temporalia*;vt cùm dicit: *carnalis conſuetudo reſiſtit volũtati bonæ, delectatione bonorum temporalium fugiendorum.* Et alibi: *Adiutorium ad vincendas temporalium rerum cupiditates*: quibus æterna bona ſtatim opponit. Subinde *inferiora*, vt cùm dicit: *Libidines & inclinationes animæ ad fruendum inferioribus.* Inferiora verò ſunt Auguſtino, quæcunque ſunt infra ſpiritum rationalem. (Solet enim ipſe ſummum vocare Deum, medium animam, infimum corpora, (vel etiam quæcunque ſunt infra Deum, vt cùm dicit: *Inferioribus non offendamur;ſolis autem ſuperioribus delectemur.* Aliquando verò *carnalia*,& *temporalia*; vt cùm dicit: *Aliquando tardiùs eius* (animæ) *impetus, quo in carnalia & temporalia defluit, refrenatur.* Sed ſiue *temporalia* concupiſcentiarum objecta nominet, ſiue *inferiora*, ſiue *carnalia*, ſiue etiam *ſæcularia*, idem per hæc omnia ſignificatur: ita latè quippe ſumuntur illa, vt comprehendat eorum appetitus ſeu libido, om-

Lib. 83. qq. q. 70.
Lib. 1. de Doct. Chriſt. c. 24.

nia illa vitiá,quæ deſcribit Apoſtolus, cum *opera* A
carnis quæ concupiſcit aduerſus ſpiritum, eſſe
dixit præter aperta carnis vitia, etiã illa,quibus
animi vitia dèmonſtrantur à voluptate carnis
aliena. Quis enim ſeruitutem quæ Idolis exhibe-
tur, veneficia, inimicitias, contentiones, æmula-
tiones, animoſitates, diſſenſiones, hæreſes inui-
dias non potiùs intelligat animi vitia eſſe, quàm
carnis, prout caro pro illa notiſſima hominis
Lib. 14. de Ciuit. c. 2. parte vſurpatur? *Quandoquidem*, vt Auguſt. ait,
*fieri poteſt, vt propter idololatriam, vel hæreſis alicuius
errorem à voluptatibus carnis temperetur.* Hinc alibi
generaliùs eandem concupiſcentiam & obiectũ
Lib. 4. cont. Iul. c. 3. eius exprimit, dum eam vocat, *amorem fruendi
quibuſcunque creaturis.* Et alio illo in loco ei op- B
Lib. de grat. Chriſt. c. 20. ponit charitatem; quam notum eſt eſſe amorem
Dei propter Deum.

Porrò cùm conſtet, huius concupiſcentiæ mo-
tus eſſe appetitus quoſdam, ſeu deſideria indeli-
berata, ſicut illis nominibus ſexcenties eos Au-
guſt. vocat, deſiderium verò ad poſſeſſionem rei
deſideratæ naturaliter tendat, hinc liquet, con-
cupiſcẽtiæ motus ſemper ad fruitionem tendere.
Fruitio quippe eſt boni quod deſiderauimus iam
obtenti, vt cum quadam voluptate percipiatur.
Iſtum concupiſcentiæ ſcopum ſeu finem ſæpiſſi-
mè Auguſt. inſinuat: vt cùm paulò antè appel-
lauit libidines *inclinationes ad fruendum inferiori-
bus*: & cùm toties tradit, voluptatibus inhiare
Lib. 1. oper. imperf. ſ. 37 cõcupiſcentiam: *Vitium*, inquit, *indicaſti eſſe cor- C
poralis appetentiã voluptatis. Vitium eſt igitur libido,
quam laudas*; quam alibi vocat vel *carnalis concu-
Lib. 4. cont. Iul. c. 2. piſcentiam voluptatis*, vel alijs nominibus idem in-
dicantibus. Voluptatem enim concupiſcere, eſt
voluptate velle frui. Concupiſcẽtia quippe tan-
quam irrationalis & ad ſimplicem apprehenſio-
nem rerum nata ſequi, non ad vſum rerum, ſed ad
fruitionẽ tãtũ inhiat. Vſus enim eſt rationis, quæ
vnum ad alterum referre nouit & ſolet. Et hinc
fit, vt bruta per concupiſcentias libidinibus hu-
manis ſimiles, tantùm ad fruendum, non ad vten-
dum impellantur: vt etiam ſanctus Thomas tra-
dit. Quamobrem & ipſis concupiſcentijs ad ali- D
quid aliud vti, non eſt concupiſcentiæ, ſed ra-
tionis, optimè & ſubtiliter non nemine pronun-
tiante: *Libidine non benè vtitur libido, ſed ratio.*

CAPVT. VIII.

CONCVPISCENTIÆ DIVISIO in concupiſcentiam carnis, oculorum, & ſuperbiam vitæ: ex quibus omnia flagitia fluunt, & facinora.

PORRO iſtud libidinis malum multifariã
diuiditur. Nam quamuis ad appetitiuam
dumtaxat potentiã pertineat, vt potè deſi-
derium fruendi creaturis; mediantibus tamen
alijs potẽtijs plerumque id obtinetur, cui concu-
piſcentia inhiat vt fruatur: & iuxta potentiarum
iſtarum diuerſitatem, quæ diuerſa reſpiciunt bo-
na, etiam diuerſæ libidines oriuntur: ſed omnes
ad tria capita generalia reuocari poſſũt, *libidinẽ
ſentiendi*, *libidinem ſciendi*, & *libidinem excellendi.*
Libido ſentiendi in alios quinque ramos fundi-
tur. Nam quemadmodum Deus quinque ſenſi-
bus externis humanum corpus inſtruxit, ita quo-
que quinque libidines per peccatum ortæ ſunt,
quibus ad ſingulorum ſenſuum fruenda bona ap-
petitus ille accenditur. In omnibus quippè ſenſi-
bus iſtis diſtinguẽdus eſt ipſe vigor, ſeu viuacitas
ſentiendi, quâ vnus maiore quã alius pollet, non
ſolùm à neceſſitate ſentiẽdi, qua ſubinde cogitur
exteriùs ſentire quod non vult, vel ab vtilitate
ſentiendi, ſed etiam à libidine ſentiendi; viuaci-
tas enim ſeu vigor acriùs obtuſiùſq; ſentiendi à
Deo data eſt, quãdo corpus hominis cõdidit, ne-
ceſſitas ſentiendi ab obiectis in ſenſus irruenti-
bus, à quibus auerti non poſſunt, oritur; vt cùm
apertis oculis, auribus, naribus, ore, videre audi-
re, olfacere, guſtare cogimur, aut frigora, calo-
res, doloreſque etiam nolentes pati. Vtilitas
ſentiendi eſt, per quam corpori aut vitæ noſtræ
aliquid ſentiendo conſulimus: vt cum cibum
ad corporis ſalutem ſumimus, oculos ad legen-
dum, aures ad audiendum ea, quæ vtilia ſunt,
adhibemus. Sed ab his omnibus libido ſentiendi
longè diuerſa eſt. Hæc eſt enim quædam ani-
mi titillatio, & proritatio, *quæ*, iuxta Auguſtini
deſcriptionem, *nos ad ſentiendum ſiue conſentientes* Lib. 4. cont. Iul. cap. 14.
*mente, ſiue repugnantes, appetitu carnalis voluptatis
impellit.* Hæc in animo quidem reſidet, ſed per
omnes ſenſus emicat, & ſatiari cupit. Per oculos
quidem, cùm prouocatur animus, vt res delecta-
biles, prata virentia, flores pulchros, aliaque in-
numerabilia, quibus mulceatur, videat, per au-
res, cùm ſonos concinnos, vt muſicam delecta-
bilem audiendi libido deſiderat; per nares, cùm
odoribus gratis olfaciendis animus inhiat: per
guſtum, cùm etiam ſaturum amor edendi biben-
dique ſollicitat: per tactũ, cùm animus etiam ca-
ſtus illa fœda libidine ſtimulatur: quamuis non
ſolis genitalibus membris, ſed & alijs tangendi
libido cõpleatur, prout diuerſa objecta quæ ta-
ctui grata ſunt, nullâ neceſſitate vel humani cor-
poris vitæque vtilitate, ſed ſolâ tactus oblectãdi
libidine appeti poſſunt. Hoc igitur generale ma-
lum omnes externos ſenſus ſuæ ſeruituti vendi-
care conatur, & in omnibus flagitijs, quæ dele-
ctatione quadam carnem afficiunt, dominatur.
Voluptas enim in quam inhiat, ſentiendo perci-
pitur; & quia in ipſa carne cui ſenſus infixi ſunt,
illorum delectatio percipitur, hinc voluptas car-
nis propriè dicta eſt; & concupiſcentia ſeu libi-
do, quæ ad fruendum per viſum, auditum, guſtũ,
olfactum, tactum, illâ voluptate incitat, concu-
piſcentia carnis ab Apoſtolo nuncupatur.

Verùm non ſoli ſenſus externi, ſed & ipſius
animi nobiliſſimæ facultates libidinis malo ſer-
uiunt. Cùm enim ſcire ſeu ſcientia non ſit exiguũ
creaturæ rationalis bonũ, nec mediocriter eam
delectare ſoleat, etiam in illius fruitionẽ ex pec-
cato primi hominis libido quædã immanis exar-
ſit. Nam etiam in iſto genere ſimili planè modo
naturalis viuacitas, aliquid percipiendi ſeu co-
gnoſcendi, à neceſſitate, & ab vtilitate, & à cupi-
ditate, ſeu libidine ſciendi ſeparanda eſt. Nam
E viuacitas cognoſcendi, quâ quidam acerrimâ
naturaliter præditi ſunt, & neceſſitas ſciẽdi quâ
nonnulla vera velimus, nolimus, nobis nota ſunt,
& vtilitas ſciendi, quâ quædã propter huius vel
futuræ vitæ vſus laudabiliter ſcire volumus, cul-
pâ carent: ſed libido ſciendi omnino vitioſa eſt.
Eſt enim cupiditas quædam, quâ prouocatur ac
titillatur animus tantummodo vt ſciat; & quãdo
illi conſentitur, naſcitur illud vitium, quod cu-
rioſitas dicitur. Latiſſimè verò hæc libido per
vniuerſam humanam vitam patet. Non enim per
intellectum tantùm, ſed per vniuerſos omnino
ſenſus externos, vt illam cui inhiat, noſcendi vo-
luptatem aſſequatur, erumpit. Diſtinguenda eſt
enim

enim in externis etiam ſenſibus voluptas, quæ ſentiendo percipitur, à notitia, quam per eaſdem feneſtras animus percipit. Ineſt enim animæ per eoſdem ſenſus corporis quædam non ſe oblectandi in carne, ſed experiendi per carnem vana & curioſa cupiditas nomine cognitionis & ſcientiæ palliata. Ex hoc autem euidentiùs diſcernitur quid voluptatis, quid curioſitatis causâ agatur per ſenſus, quòd voluptas carnis pulchra, canora, ſuauia, ſapida, lenia ſectatur: curioſitas autem etiam his contraria tentandi causâ, non ad ſubeundam moleſtiam, ſed ad experiendi noſcendique libidinem. Hæc enim impellit homines, vt ad ſpectandum laniatum cadauer affluant: vt abſonas quaſdam cantiones & abſurdas audiant; vt ſapores odoreſque miros quamuis ingratos percipiant: nec tamen in ſolis ijs percipiendis, quæ ſenſibus ingrata ſunt, ſed etiam in ijs quæ ſuauiter afficiunt explorandis hæc libido dominatur. Nam etiam in fornicationes quidam nulla voluptatis carnalis, ſed experiendi libidine præcipitati ſunt. Iſto malo Alipius tentatus fuit, qui cùm audiret Auguſtinum ante conuerſionem, nullo modo poſſe cælibem vitam ducere, cœperat & ipſe deſiderare conjugium, *nequaquam victus libidine talis voluptatis, ſed curioſitatis. Dicebat enim*, inquit Auguſtinus, *ſcire ſe cupere, quidnam eſſet illud, ſine quo vita mea, quæ illi ſic placebat, non mihi vita ſed pœna videretur.* Ex hoc malo cupiditatis exhibentur ſpectacula, indagantur naturæ ſecreta, artes magicæ addiſcuntur: hinc petuntur ab ipſo Deo ſigna & prodigia, reſponſa quæruntur vmbrarum, diuinationes appetuntur. Hinc tota vita hominum, nouarum alienarumque rerum nihil ad nos pertinentium, nihil vtilitatis habentium, niſi vt noſcantur dumtaxat, curioſitate ſcatet. Et quia in ſenſibus externis oculi ad noſcendum principatum tenent, vitium illud, quando conſenſum animi ad ſe trahit, *Concupiſcentia oculorum* ab Apoſtolo appellatum eſt.

Lib. 6. Confeſſ. c. 12.

Sed eſt & tertia libido maximè omnium impetioſa atque pernicioſa, duabuſque præcedentibus libidinibus quò ſpiritualior, mentique propinquior & intimior, eò tenaciùs adhæret, tanquam quæ non ſuburbia mentis, ſed ipſam arcem occupauit. Hæc eſt illa ſpiritibus damnatis propria cupiditas, quâ timeri & amari ab hominibus, in ſe, doniſque Dei gloriari, dominari alijs, & ſibi placere lubet: quæ vno verbo *libido excellendi* appellari poteſt. Hæc oppugnatu & expugnatu difficillima eſt, & vltima; quia viſceribus animi profundiùs impreſſa illo diabolico telo: *Eritis ſicut Dij.* Cui malo qui conſentit, in *ſuperbiam vitæ*, vt Apoſtolus appellauit, incidit. Ex qua vel maximè fit, vt non ametur Deus, neque caſtè timeatur: *Superbis* enim ille *reſiſtit: humilibus autem dat gratiam.* In quo genere eſt & illa *libido laudis* periculoſa, quæ ad priuatam quandam excellentiam contrahere tentat aliena & emendicata ſuffragia: & hoc ipſo ſæpè ſurgit violentiùs; quo à nobis ipſis arguitur & deprimitur: de ipſo quippe vanæ gloriæ contemptu ſubinde homo vaniùs gloriatur. Tres igitur iſtæ libidines generales ac principales ſunt, ad quas veluti primas radices, aliæ multæ minores ignobilioreſque reuocantur; quarum nonnullæ etiam vocabulis, quibus appellentur, carent. Sed ſiue nomen proprium habeant, ſiue non habeant, ex effectibus agnoſcuntur. Omnium quippe libidinum hoc proprium eſt, quòd attractiuâ & perſuaſiuâ, eoque imperioſiore quo blandiore poteſtate conſenſum voluntatis alliciunt, & ad ſe trahunt, eoque modo vni-

Geneſ. 3.
Iacob. 4.

A uerſum mundum flagitiis & facinoribus implenerunt. Nam iuxta diuerſitatem libidinum, quibus conſentitur à voluntate, diuerſitas quoque peccatorum naſcitur. Ex quo factum eſt, vt quemadmodum nos omnes libidines ſeu concupiſcentias ad tria capita reuocauimus; ita quoque peccata quibus refertus eſt mundus, ad tres veluti fontes, vnde omnia omnino peccata fluunt, Apoſtolus Ioannes reuocet: *Omne quod eſt in mundo*, hoc eſt, dilectoribus mundi; vt Auguſtinus exponere ſolet, ſicut domus pro inhabitatoribus ponitur, *Concupiſcentia carnis eſt, & concupiſcentia oculorum, & ſuperbia vitæ.* Concupiſcentia enim carnis omnia illa peccata comprehendit, quæ propter
B carnis voluptatem quinque ſenſibus hauſtam perpetrantur: Concupiſcentia oculorum ſciendi experiendique curioſitatem, quia *videndi officium*, inquit Auguſtinus, *in quo primatum oculi tenent, etiam cæteri ſenſus ſibi de ſimilitudine vſurpant, cùm aliquid cognitionis explorant.* Dicimus enim, Vide quid ſonet, Vide quàm durum ſit, &c. quin etiam de intellectu dicimus, Vide quàm verum ſit. Superbia vitæ per ſe ſatis nota eſt. His igitur tribus vitiorum generibus vniuerſa omninò peccata continere ſæpiſſimè Auguſtinus & conſtanter ab initio conuerſionis vſque ad finem vitæ docuit, ſemper intelligens curioſitatem illam generalem per *concupiſcentiam oculorum*. Hinc libro de
C vera religione, quem paulò poſt baptiſmum exarauit: *Concupiſcentia carnis*, inquit, *voluptatis infimæ amatores ſignificat: concupiſcentia oculorum curioſos: ambitio ſæculi* (ſic ipſe legere ſolet) *ſuperbos*; quam ſcripturam ad eius probationem affert, quod paulò antè præmiſerat: *ſeruiunt* (homines infideles) *cupiditati triplici, vel voluptatis, vel excellentiæ, vel ſpectaculi*, id eſt, ſpectandi ſeu ſciendi aliquid. *Nego eſſe quemquam iſtorum, qui nihil colendum exiſtimant, qui non aut carnalibus gaudijs* ſubditus ſit, *aut potentiam vanam foueat, aut aliquo ſpectaculo delectatus inſaniat.* Et libro ſecundo de Geneſi contra Manichæos ad eandem Apoſtolicam doctrinam
D reſpicit, quando dicit; *Non decipit* (diabolus) *niſi aut ſuperbos, aut deſiderijs carnalibus implicatos, aut curioſos.* Et in libris de Trinitate: *Anima* (delapſa à Deo) *omnia officia ſua ad eos fines refert, quibus curioſè corporalia ac temporalia per corporis ſenſus quærit; aut tumido faſtu alijs animis corporeis ſenſibus deditis eſſe affectat excelſior; aut cœnoſo gurgite carnalis voluptatis immergitur.* Quod ſtatim addit fieri *propter experiendi vel excellendi, vel contrectandi cupiditatem.* Et in Commentarijs ſuper Pſalmos: *Hæc tria genera vitiorum, id eſt, voluptas carnis, & ſuperbia, & curioſitas omnia peccata concludunt: quæ mihi videntur à Ioanne Apoſtolo enumerata cùm dicit: Omnia quæ in mundo ſunt, &c. per oculos enim maximè curioſitas*
E *prævalet.* Quibus tribus tentationum generibus ibidem Chriſtum Dominum à diabolo in deſerto pulſatum fuiſſe docet. Et in appendice Sermonum: *Cum iſta triplici tentatione Dominus fuiſſet tentatus; (quia in omnibus illecebris mundi huius tria ſunt, aut voluptas, aut curioſitas, aut ſuperbia) quid ait Euangeliſta? Poſtquam perfecit diabolus omnem tentationem. Omnem, ſed ad illecebras pertinentem, Reſtabat alia tentatio in aſperis & duris, in ſæuis, in atrocibus atque immitibus; reſtabat alia tentatio*, nempe duriſſimæ paſſionis. Et omnium accuratiſſimè in tractatibus ſuper Epiſtolam ſancti Ioannis locum ipſum exponens: *Omnes dilectores mundi mundus vocantur. Ipſi non habent niſi tria iſta, deſiderium carnis, deſiderium oculorum, & ambitionem ſæculi.* Et paulo poſt: *Deſiderium carnis,*

1. Ioan. 2.
Lib. 11. Confeſſ. c. 35.
Lib. de vera relig. c. 38.
Lib. 2. de Geneſ. cont. Manichæos Cap. 26.
Lib. 12. de Trinit. c. 9.
Ibid. c. 10.
In Pſal. 8.
Serm. 1. in appen. Tom. 10.
Tract. 2. in Epiſt. Ioann.

id eſt, deſiderium earum rerum, quæ pertinent ad carnem, ſicut cibus, & concubitus, & cætera huiuſmodi. Deſiderium oculorum dicit omnem curioſitatem. Iam quàm latè patet curioſitas ipſa in ſpectaculis, in theatris in ſacramentis diabolicis, in magicis artibus, in maleficijs: ipſa eſt curioſitas. Aliquando tentat etiam ſeruos Dei, vt velint quaſi miraculum facere; tentare vtrum exaudiat illos Deus in miraculis curioſitas eſt, &c. *Ambitio ſæculi ſuperbia eſt. Iactare ſe vult in honoribus, magnus ſibi videtur homo ſiue de diuitijs, ſiue de aliqua potentia.* Et cuncta concludens: *Tria ſunt iſta & nihil inuenis vnde tentetur cupiditas humana, niſi aut deſiderio carnis, aut deſiderio oculorum, aut ambitione ſæculi. Per tria iſta tentatus eſt Dominus à diabolo,* &c. A

Ex quibus perſpicuum eſt, Auguſtinum ſemper ſenſiſſe conſtanterque docuiſſe, omnia omninò peccata tribus iſtis concupiſcentijs concludi; & conſequenter omnes libidines atque tentationes quibus vrgemur ad illas tres generales, quas recenſui, libidinem ſentiendi, noſcendi, excellendique reuocari. Sed hoc intelligi debet de libidinibus, quæ; vt ipſe jam ſtatim locutus eſt, *ad illecebras pertinent*, hoc eſt, quibus bonum aliquod quo mulcetur & allicitur ſenſus, appetitur. Sunt enim & aliæ libidines ſiue paſſiones, quibus ad arcendum malum, quod illis concupitis repugnat voluptatibus, vel ad faciliùs aſſequendum concupitum bonum prouocamur. Nam quemadmodū fuga mali fundatur in amore contrarij boni, & iraſcibilis in concupiſcibili; ita motus animi, quibus prouocamur ad auerſandum arcendumq; malum in libidinibus illis ad bonum concupiſcendum impellentibus radices habent. Sic ergò ex tribus illis cupiditatum generibus primùm omnia perpetrantur flagitia, prout flagitium peccatum eſt quod agit indomita cupiditas ad corrumpendum proprium animum & corpus ſuum: ſed ex flagitijs in facinora, quibus alteri noceant, proſilitur: nimirum, vt remoueantur impedimenta flagitiorum, aut adjumenta quærantur. Vnde Auguſtinus, cùm *libidinem noſcendi in facinoribus* vigere docuiſſet eaque facinora in multiplices diuiſiſſet ramos, breuiter eorum originem aperiēs addit. *Hæc ſunt capita iniquitatis, quæ pullulant principandi, & ſpectandi, & ſentiendi libidine, aut vna aut duabus earum, aut ſimul omnibus.* Facinora verò ad iraſcibilem pertinere in eiſdem Confeſſionibus ſuis tradit; (Lib.4.c.15.) vbi ſe dicit olim *iram poſuiſſe in facinoribus, libidinem in flagitijs.* Illa committi, *ſi vitioſus eſt ille animi motus in quo eſt impetus, & ſe iactat inſolenter ac turbidè*: Hæc verò, *ſi eſt immoderata illa animi affectio, quâ carnales hauriuntur voluptates.* Vbi per carnales voluptates eas intelligit, quæ percipiuntur de carnalibus, hoc eſt, terrenis bonis; vt ſuprà declarauimus.

Quòd ſi cui fortè mouetur ſcrupulus ſub quo libidinum iſtarum trium genere libido poſſidendi collocanda ſit, is ſciat libidinem poſſidendi nunquam eſſe primam; ſed ex alia quapiam iſtarum trium, vel duabus, vel omnibus velut radice proficiſci. Diuitiæ quippe, quemadmodum velut ſatellites ſunt omnium cupiditatum, omniumque flagitiorum atque facinorum, ita quoque libido poſſidendi ſeruit cæteris. Vnde optimè Auguſtinus: (Lib.10.confeſſ.c.37.) *Diuitiæ ob hoc expetuntur, vt alicui iſtarum trium cupiditatum, vel duabus earum, vel omnibus ſeruiant.* Et hæc quidem paulò prolixiùs tractauimus, quòd ad ſequentia pleniùs intelligenda non mediocrem vſum habitura ſint.

CAPVT IX.

NVLLI CONCVPISCENTIÆ licet conſentire.

HIs ita conſtitutis quæritur, vtrum nulli iſtarum concupiſcentiarum conſentire liceat, hoc eſt, vtrum omnis conſenſus voluntatis, quo libidinem quamcunque ſeu concupiſcentiam explere ſtatuit, non alia de cauſa, B niſi quia importunè vel delectabiliter aliquid petit, ſit peccatum. Licere enim res ipſas ſeu actiones ad quas inſtigat libido, propter alios fines aſſumere, extra controuerſiam eſt. Nam quamuis concumbendi libido importunè conjugatum ſtimulet, vel jejunantem concupiſcentia cibi delicati, non tamen idcircò à concubitu vel cibo abſtinere tenetur, ſi ratio ſuſtentandæ naturæ, vel propagandæ prolis cibum aut concubitum poſtulauerit. Etſi enim hujuſmodi libidines malæ ſint, vſus tamen earum legitimus propter alios fines non eſt malus, ſed potiùs bonus. Hoc eſt enim, quod frequenter Auguſtinus docet, conjuges con- C cumbendo ad ſuſcipiendam prolem, *benè vti libidinis malo*: & ſicut malus vſus boni eſt malus, ita bonum vſum mali eſſe bonum. Vnde & illud celebre ſancti Bernardi, cùm in benefactis vanitate ſeu inanis gloriæ cupiditate tentaretur: Non ſuſcepi propter te, non etiam deſinam propter te.

Hoc igitur tanquam quod extra controuerſiam eſt, prætermiſſo dicimus, nulli omninò concupiſcētiæ ſiue libidini propter ipſam explendam licitum eſſe adhibere conſenſum. Quæ doctrina ſicut juxta ſanctum Auguſtinum eſt veriſſima, ita Chriſtianis omnibus certiſſima eſſe debet: quam & Scripturæ ſacræ ſiue veteris ſiue noui Teſta- D menti, & Auguſtinus earum regulam ſecutus, conſtantiſſimè docet. Nam in veteri Teſtamento Sapiens jubet: *Poſt concupiſcentias tuas non eas, & à voluntate tua auertere.* (Eccleſ.18.) *Si præſtes animæ tuæ concupiſcentias eius, faciet te in gaudium inimicis tuis.* Quod præceptum ſæpè inculcat Auguſtinus, & ad juſtitiam hujus vitæ pertinere declarat. (Lib. de Spir. & litt.c.vlt.) Quid eſt autem poſt cōcupiſcentias ſuas non ire, niſi id quod adijciendo explicatiùs dicit, præſtare animæ concupiſcentias ſuas, ſeu id animæ ſuæ præſtare, quod concupiſcendo flagitat, quia flagitat? Nam alia de cauſa præſtare quod flagitat, non eſt animæ præſtare concupiſcentias eius neque poſt concupiſcentias ſuas ire, ſed potiùs concupiſcentiam tumultuantem ſpernere, neglectâque concupiſcentiarum importunitate, neceſſitatem vel juſtam vtilitatem adeoque rationis, & ipſius veritatis præſcriptum ſequi.

Sed in nouo Teſtamento Paulus Apoſtolus in E hac doctrina tradenda ſingularis eſt. Nam ſi vel ipſa vocabula, quibus concupiſcentiam nominat, attendere voluerimus, hæc ſatis per ſeipſa clamant, aſſenſum qui eius deſiderijs adhibetur, vt eius delectatione perfruamur, neceſſariò eſſe peruerſum. Primum enim nomen eius eſt, *lex peccati*: quo vocabulo non alia de cauſa concupiſcentia nominata eſt, niſi quia id quod appetit, hoc eſt, peccatum motuum ſuorum importunitate inſtar legis quodammodo iubet, & cogit. Vnde Auguſtinus: *Lex peccati dicitur, quia ſuadet peccata, atque, ita dixerim, iubet.* (Lib.2. oper. imp.ſ.105.) Et in libris de nuptijs, ideò legem peccati verbis Apoſtolis nuncupatam dicit, (Lib.1.c.22. & 23.) *quod hominem ſibi ſubditum fecerit*, & addit, *ei*

quodammodo

quodammodo iubenti non obediendum. Quis verò dixerit, ipſi legi peccati & peccatum iubenti conſentire licere, cùm nec homini peccatum ſuadenti conſentire liceat? Quamobrem cùm Auguſtinus legem peccati deſcripſiſſet eam eſſe; quæ peccata ſuadet & iubet, ſtatim addit: *Et ſi ei mente ſeruiatur, ſine excuſatione peccatur.* Ecce quantâ aſſeuerandi fiduciâ docet, ſi legis peccati, hoc eſt, concupiſcentiæ motibus mente ſeruiatur ſine excuſatione peccati. Et alibi exponens Apoſtoli locum; *Mente ſeruio legi Dei; carni autem legi peccati:* quod ſic, inquit, *intelligendum eſt, mente ſeruio legi Dei, non conſentiendo legi peccati.* Et in eodem libro: *Hæc ergò concupiſcentia, hæc lex peccati habitans in membris, cui lex iuſtitiæ vetat obedire, dicente Apoſtolo: Non ergo regnet peccatum in veſtro mortali corpore, ad obediendum deſiderijs eius.* Et in opere imperfecto aduerſus Iulianum de eadem concupiſcentia & lege peccati peccatum iubente loquens; *In eis autem qui Deo donante faciunt quod præceptum eſt, id eſt, commotæ atque inſtanti non obediunt, nec ei arma exhibent membra, ineſt quidem, ſed non regnat.* Et paulò inferiùs: *Quomodo præcipimur ei non obedire, niſi iubenti, ſiue ſuadenti?* Alterum nomen eſt *peccatum*, quo concupiſcentiam ſæpè Apoſtolus nominat. Itaque fidelium animos ad ineundum cum eo certamen accendens, ſententiam iſtam limpidiſſimæ veritatis luce perſpicuam facit: *Non regnet*, inquit, *peccatum in veſtro mortali corpore, vt obediatis concupiſcentijs eius.* Ecce conſenſum omnem voluntatis peremptoriâ deciſione interdictum: *Sed neque exhibeatis membra veſtra arma iniquitatis peccato.* Ecce omnem concupiſcentiæ cui conſenſus datus fuit, executione per externa membra velut inſtrumenta cooperationis inhibitam. Quorum præceptorum tanta perſpicuitate fretus fidentiſſimè iam antè definit Auguſtinus, quòd *ei lex iuſtitiæ vetat non obedire.* Quod longè conſtabit manifeſtiùs ſi concupiſcentia, cur peccatum dicta ſit, apparuerit. Peccatum autem dicitur, vt exponit Auguſtinus, non ſolùm, *quia peccato facta eſt:* ſed in primis, quia *rebellando nos trahere nititur ad reatum.* Quam doctrinam creberrimè inculcat. Peccatum vocatur, *ſiue*, inquit, *quòd peccato facta ſit, ſiue quòd peccandi delectatione moueatur, etſi ei vincente delectatione iuſtitiæ non conſentiatur.* Et libro primo de nuptijs, concupiſcentia *peccatum vocatur, quòd & peccato facta eſt, & peccatum, ſi vicerit, facit.* Et omnium expreſſiſſimè: *Concupiſcentia alio modo peccati nomen accepit, quòd ei conſentire peccatum ſit, nobiſque moueatur inuitis.*

Lib. 1. oper. imperf. ſup. citato. — Lib. 1. de nupt. c. 31. — Cap. 23. — Lib. 2. oper. imp. f. 450. — Rom. 6. — Lib. 1. de nup. c. 23. — Lib. 2. cont. Iul. c. 9. — Lib. 1. ad Boniſ. c. 13. — Lib. 1. c. 23. — Lib. de perf. iuſt. ad vlt.

Non poſſet Auguſtinus manifeſtioribus verbis aperire mentem ſuam, ac definire ſententiam, quam hîc tradimus, quòd voluntatis motus, quo conſentit concupiſcentiæ, peccatum ſit, quàm dicendo quòd *peccatum, ſi vicerit, facit*; quòd *peccandi delectatione moueatur*; denique quòd *ei conſentire peccatum ſit.* Quæ doctrina ab ipſa Synodo Tridentina comprobata eſt, & extra diſputationis vlterioris aleam collocata. Nam Auguſtini ſententiam in Seſſionem & Canonem quintum transferens declarat, Eccleſiam Catholicam nunquam intellexiſſe peccatum appellari concupiſcentiam, quòd verè & propriè in renatis peccatum ſit; ſe *quia ex peccato eſt, & ad peccatum inclinat*, ita videlicet, vt ſi conſenſus voluntatis acceſſerit, iam id quod inclinat, id eſt, peccatum reipſa perpetratum ſit. Nihil enim ad peccati rationem eius inclinationibus atque motibus deeſt, niſi vt conſenſus accedat. In qua ſanè duplici Etymologia, quòd ex peccato eſt, & ad peccatum inclinat, tota natura concupiſcentiæ ſeu libidinis accuratè tangitur. Nam libido in creatura rationali non aliter exorta eſt, niſi quia voluntate ad peccandum liberè præeunte, ſine vllo adhuc proritante vel repugnate libidinis motu; ipſa libido ſtatim velut pediſſequa dominam ſuam voluntatem adiutura ſucceſſit; vt ita peccatum, vtroque appetitu ſimul concupiſcente, & alterum altero per quamdam quaſi iſtius actus conſuetudinē augente, impleretur. Ex quo fit, vt, ſicuti conſuetudo neceſſariò parit actus ſimiles ijs à quibus producta eſt, ita & iſta concupiſcentia, quæ peccando primùm inſtar cōſuetudinis cuiuſdam exorta eſt, & peccandi conſuetudine roboratur (vt fusè ſuprà declarauimus) non poſſit alios motus edere, quàm ſibi ipſi & matri ſuæ ſimiles; vt ſicut ipſa filia peccati eſt, ita peccati & ipſa mater fiat. Nam quemadmodum impoſſibile eſt, vt ex habitu auaritiæ prodeat alius motus quàm auaritiæ, & generaliter ex cujuſcunque peccati habitu vel conſuetudine non poteſt niſi deſiderium peccandi proficiſci: ita quoque ex libidine velut generali quadam conſuetudine, quæ peccato facta eſt, non aliud niſi peccandi delectatio, & libido naſci poteſt. Qua de cauſa & Auguſtinus concupiſcentiam, qua infirmati ſumus, propter agendi perſeuerandique ſimilitudinem, auaritiæ comparare non dubitat: *Sic*, inquit, *& in homine interiore animus res eſt, rapina actus eſt, auaritia vitium eſt, id eſt qualitas ſecundùm quam malus eſt animus etiam quando nihil agit, vnde auaritiæ ſuæ ſeruiat, etiam quando audit: Non concupiſces, &c.*

Lib. de perf. iuſt. c. 2.

Hinc eſt, quòd cùm idem Auguſtinus vel ipſam cōcupiſcentiam vel eius deſideria ſeu motus exprimit, plerumque alicujus malitiæ vel peccati, ad quod inclinat, mentionem facit: vt intelligeremus fieri nullo modo poſſe, quin eius motibus conſentiendo peccetur. Nonnunquam enim concupiſcentiam *amorem peruerſum* nominat. *Hæc (ſcelera) hominum ſunt malorum, ab illa tamen erroris & peruerſi amoris radice venientia, cum qua omnis filius Adam naſcitur.* Subinde *amorem rerum vanarum atq; noxiarum; vanam, prauamq; cupiditatem.* Quis verò ſobrius dixerit, ſine peccato vllo peruerſis, rerumq; vanarum atq; noxiarum amoribus vanis, prauiſq; cupiditatibus nos poſſe cōſentire? Ipſos verò libidinis motus ſuis coloribus exprimens, plerumq; nō aliud niſi *deſideriū peccati* nuncupat. *Concupiſcentia carnis* (de qua Apoſtolus, cū dicit: *Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum*, &c.) *vtiq; culpabilis atq; vitioſa eſt, nihilq; eſt aliud quam deſiderium peccati.* Eoſdem improbans motus aduerſus Iulianum: *Rogo*, inquit, *ſi eſt in vobis vllus ſenſus humanus, num poteſt, & malum eſſe peccatum, & bonum eſſe deſiderare peccatum?* ſcilicet per concupiſcentiæ deſideria. Et inſtantiùs idem vrgens, *inſanum eſſe* dicit; *qui cum peccata mala eſſe fateatur, neget eſſe malum concupiſcentiam peccatorum, etiamſi aduerſus eam concupiſcente ſpiritu, peccata concipere ac parere non ſinatur.* Aliquando verò, quod idem valet; *delectationem peccandi* vocat: *humanæ ægritudinis eſt in carne mortali delectationem habere peccandi.* Et alibi; *Peccatum dicitur, quòd peccandi delectatione moueatur.* Subinde *deſiderium mali*, vt quando dicit de concupiſcentiæ motibus contra Iulianum: *Deſiderium mali malum eſt.* Aliquando *prouocationem ad malum*, vt cùm dixit: *Ad malum prouocabat, & malum non fuit?* Quæ ſanè omnia planiſſimè nobis indicant, quodnam iſtorum motuum objectum Auguſtinus eſſe ſentiat, neque fieri vllo modo poſſe, vt voluntas eis niſi delinquendo conſentiat. Quis enim dixerit deſiderijs peccati, cōcu-

Lib. 22. de Ciuit. c. 22. — Ibid. — Lib. de perf. iuſt. c. 6. — Lib. 4. cont. Iul. c. 2. — Lib. 6. c. 15. inip. f. 102. & apud Proſp. Sent. 92. ex Aug. — Lib. 1. ad Boniſ. c. 13. — Lib. 4 cont. Iul. c. 2. — Lib. 1. oper. imp. f. 103.

piſcentijs peccatorum, deſiderijs mali, ſine peccato poſſe conſentiri? A

Quod ne tantum ratiocinando colligere videamur, ipſa loca Auguſtini proferamus, quibus obrui poſſit quiſquis huic ſententiæ refragetur. Hoc enim, ſine ambiguitate definit, quando Lib. 6. cont. Iul. c. 19. dicit; *Concupiſcentia cauſa peccati eſt defectione conſentientis, vel contagione naſcentis.* Hoc docet, quando dicit: Lib. 1. ad Bonif. c. 13. *Dicimus dimitte nobis debita, non propter concupiſcentiam, ſed propter peccata quæ fiunt, ſiue in eius conſenſionibus, cùm ab eo quod libet vincitur id quod placet,* &c. Hoc idem tradit, quando confidenter clamat: Lib. 3. cont. Iul. c. 14. *Omnes homines iudicant, laſciuiæ non eſſe peccatum, niſi quia concupiſcentiæ conſentitur.* B *Nullumne ergò malum eſt, cui conſentiendo peccatur?* Hoc denique generaliter tradit, quando de omnibus concupiſcentijs ſine diſcrimine vllo generatim pronunciat: Lib. 6. cont. Iul. c. 23. *Concupiſcentias malas* (cuiuſmodi iuxta Auguſtini doctrinam omnes omninò ſunt) *quibus ſi benè viuimus non conſentimus, tamen eſſe non negamus, in nobis frenandæ ſunt,* &c. Et alibi æquè generatim: Lib. 4. c. 5. *Quando malè vtitur homo membris bonis, niſi quando conſentit eis, quæ in nobis habitant, cupiditatibus malis?*

Sed iſtam doctrinam tradit adhuc longè euidentiùs, cùm ſine vllo omninò tergiuerſationis ambiguo docet, nihil omninò *propter concupiſcentiam* titillantem poſſe fieri, etiam tùm cùm per illam aliquid boni, quod nobis ad vitam tranſigendam vtile vel neceſſarium eſt, obtinere contendimus. C Coniugatis enim legitimam prolem piâ voluntate habere cupientibus, neceſſe eſt, vt libidine ſtimulante atque tumultuante prolem ſeminent. Rurſus quando corpus languens inediâ cibo potu ve reficiendum eſt, ſæpè amor edendi diſtinctus à fame ſuis illecebris animum prouocat. Sed quamuis vtriſque & prolis ſeminatio & corporis per alimenta reſtauratio, & aliorum ſenſuum operatio, qua nonnihil boni per eos facere nitimur, naturæ lege conceſſa ſit: nec ſine libidine titillante fieri poſſit, neutris tamen quicquam omninò propter illam explendam facere licet. D Dura hæc ſanè eſt lex ijs, quibus cum pecoribus animus in præſepi eſt, vel qui vxores non niſi in originalis plagæ ſeu concupiſcentiæ carnalis lenimentum ac lenocinium ducunt: ſed veris Chriſtianis, qui libidinoſis voluptatibus ſerenitatem rationis obnubilantibus animum ſuperiorem gerunt, omninò gratiſſima atque veriſſima. Quam Auguſtinus paſſim aduerſus Pelagianos libidinum omnium patronos fideliſſimos, conſtantiſſimâ cœleſtis doctrinæ auctoritate commendat. Nam de coniugum caſtiſſimorum complexu loquens; Lib. 4. cont. Iul. c. 2. *Non importunè*, inquit, *in coniugatis eſſe dicatur* (concupiſcentia ſeu libido) *ſi enim ſummum culmen obtinent pudicitiæ coniugalis, faciunt boni aliquid per illam, quamuis nihil faciant propter illam.* Et de Catonis hominis infidelis honeſtate diſputans, nihil eum propter voluptatem feciſſe E tradit; ſi rigidi ſeruator honeſti fuit, Lib. 5. c. 9. *Qualis vir*, inquit, *Cato fuerit, & vtrum in eo vera virtus honeſtaſque laudata ſit, alia quæſtio eſt. Ad quemlibet tamen finem ſua referret officia, non vtique ſine voluptate filios procreauit; & tamen nullos Catones in actus ſubrepſit, partemque tulit ſibi nata voluptas: quoniam & quod non faciebat ſine voluptate, non faciebat propter voluptatem, nec in morbo huius deſiderij ſuum vas poſſidebat.* Quam doctrinam ne quis ſoli commixtioni coniugum peculiarem eſſe crederet, quaſi in ea tantùm nihil propter voluptatem, ſeu concupiſcentiæ ſedandam importunitatem, fieri poſſe lex diuina permitteret, alijs locis ad omnes aliorum

A ſenſuum voluptates extendit. Nam de primorum hominum voluptatibus, quæ per corporeos ſenſus ab eis percipi potuiſſent, ac de libidine carnalium ſenſuum hanc regulam tradit: Lib. 4. cont. Iul. c. 14. *Vt nullus ſupernacuus ſiue importunus motus eſſet ſexus illi, nihil niſi quod prodeſſet, fieret per illam,* NIHIL OMNINO FIERET PROPTER ILLAM. Et paulò pòſt ex eiuſdem regulæ præſcripto prouocationibus comedendi atque bibendi, hoc eſt libidini atque voluptati cibis ac potus illos limites figit, vt ſalus corporis, non voluptas attendenda ſit; neceſſitas, nòn cupiditas. Quem limitem ſi titillationibus cupiditatis prouocati B tranſierimus, Ibid. *malum quod fecimus pœnitendo teſtamur. Eoque malo benè tunc vtimur,* inquit, *quando per illam non niſi quod ſaluti conducibile eſt agimus.* Virorum quippe temperantium iſta in reſtaurandis animis corporis ſui præcipua lucta eſt, vt cùm comedendo bibendoque per voluptatem, quam guſtando percipiunt, tranſire neceſſarium ſit, non faciant aliquid propter adiunctas inhiantis & inſidiantis cupiditatis illecebras, quod propter ſolam corporis neceſſitatem fieri debere confitentur. Hinc enim eorum gemitus ac pœnitendi dolor, cum illas metas ſe tranſijſſe cognoſcunt. Quas voluptatis illius inſidias, & ſanctorum luctam, C quam cum ea indeſinenter gerunt, ne neceſſitatis limitem tranſeat, præclarè deſcribit Auguſtinus: Lib. 10. Confeſ. c. 31. *Hoc me docuiſti*, inquit, *vt quemadmodum medicamenta, ſic alimenta ſumpturus accedam.* Ecce metam, quam libidini comedendi atque bibendi honeſtas fixit. Iam vide, quibus inſidijs voluptatis fiat, vt dum per illam tranſire cogimur, animum ab honeſtatis intuitu detrahat, vt propter illam ſatiandam fiat, quod valetudinis causâ faciendum eſt. Ibid. *Sed dum ad quietem ſatietatis ex indigentiæ moleſtia tranſeo, in ipſo tranſitu mihi inſidiatur laqueus concupiſcentiæ: ipſe enim tranſitus voluptas eſt, & non eſt alius quâ tranſeatur, quàm quò tranſire cogit neceſſitas. Et cum ſalus ſit cauſa edendi, & bibendi adiungit ſe tanquam pediſſequa periculoſa iucunditas, & plerumque præire conatur, vt eius causâ fiat, quod ſalutis causâ me facere dico vel, volo.* D Vtriuſque verò valdè manifeſtam differentiam ſubijcit, ex qua poſſunt ſine errore diſcerni: Ibid. *Nec idem*, inquit, *modus vtriuſque eſt. Nam quod ſaluti ſatis eſt, delectationi parum eſt.* Iam verò iſtam ordinis naturalis peruerſionem, per quam animus ab intuenda honeſtate ad voluptatem ſpectandam detorquetur, eſſe malam, perſpicuè Auguſtinus non de illa ſola comedendi, ſed de omnium ſenſuum libidinibus ex profeſſo docet. Cùm enim libidinem ſentiendi deſcripſiſſet eſſe illam, Lib. 4. cont. Iul. c. 14. *quæ nos ad ſentiendum ſiue conſentientes mente, ſiue repugnantes, appetitu carnalis voluptatis impellit*; ſtatim adijcit: *Hæc eſt contraria dilectioni ſapientiæ, hæc virtutibus inimica. Hoc malo, quantùm attinet ad eam partem, qua ſibi ſexus vterque miſcetur, benè vtuntur nuptiæ, cum* E *coniuges procreant filios per illam, nihilque faciunt propter illam.* Quam regulam benè vtendi voluptate etiam ad aures, omnemque ſenſum in ſequentibus prorogat: Ibid. *Mouetur certè animus ad pietatis affectum, diuino cantico audito: tamen etiam illic, ſi ſonum non ſenſum libido audiendi deſideret, improbatur: quanto magis, ſi cantiunculis inanibus, vel etiam turpibus delectatur.* Ecce improbatur, ſi ſonus, id eſt, ſonorum delectatio etiam in diuino cantico diligatur, multoque magis ſi inanibus cantiunculis animus delectetur. Quod non eſt aliud, quàm id quod alijs verbis dicimus, tunc eſſe peccatum, cùm libidini audiendi ſonos delectabiles voluntate conſentimus. Sic cum improbari, non velut

actum

actum minus perfectum tantummodo, ſed tanquam indecentem & inhoneſtum, hoc eſt, tanquam verum peccatum, & pœnâ dignum, ſine dubitatione ſentit Auguſtinus. Nam eandem peccandi facilitatem in ſonoris illis aurium illecebris proſequens alibi accuratiùs, de ſeipſo jam Deo ſeruiente, jam ſancto, jam à ſecularibus illis & hiſtrionicis ac theatricis aurium corruptelis remotiſſimo, ſic loquitur: *Sed delectatio carnis meæ, cui* MENTEM ENERVANDAM NON OPORTET *dare, ſæpè me fallit, dum rationem ſenſus non ita comitatur, vt patienter ſit poſterior: ſed tantùm quia propter illam meruit admitti, etiam præcurrere ac ducere conatur: ita in his* PECCO *non ſentiens, ſed poſtea ſentio.* Et paulò pòſt, cùm etiam nimiâ ſeueritate ſe ſubinde valdè errare dixiſſet, & inter periculum voluptatis & experimentum ſalubritatis fluctuare, ſic definitiuâ ſententiâ controuerſiam illam dirimit: *Cùm mihi accidit, vt me amplius cantus, quàm res, quæ canitur moueat,* POENALITER ME PECCASSE CONFITEOR, *& tunc mallem non audire cantantem. Ecce vbi ſum, flete mecum, & pro me flete, qui aliquid boni vobiſcum intus agitis, vnde facta procedunt. Nam qui non agitis non vos hæc mouent.* De odoribus, aliiſque ſenſuum cæterorum lenociniis eadem planè ratio eſt. Nam quamuis, cùm ad ſunt percipi poſſint, neque neceſſe ſit nares vel claudere vel corpus auertere, ipſorum tamen ſuaueolentiis vel blanditiis, cùm adſunt, animum per carnem paſcere, vel cùm abſunt, ad paſcendum animum requirere, vitioſum eſt. De odoratûs enim, guſtûs, atque tactus objectis ſenſui externo commodis & blandientibus ita generaliter Auguſtinus: *Ea verò quæ his* (objectis incommodis, vt putoribus, amaritudinibus, æſtibus, frigoribus, aſperitatibus, &c.) *contraria commodo ſumimus, ſi nihil eorum intereſt ad ſalutem, vel ad declinandam doloris laboriſue moleſtiam, etiamſi cum aliqua ſumuntur delectatione, cùm præſto ſunt, tamen cum abſunt, nullâ ſunt deſideranda libidine* (hoc eſt, oblectandorum dumtaxat ſenſuum cupiditate, atque voluptate) *ſi autem deſideratur non eſt bonum. In quibuſlibet enim talis domandus & ſanandus eſt appetitus.* Et mox oſtendit exemplo, eum qui ingreditur locum thymiamate redolentem, non neceſſariò debere nares claudere: & addit: *Sed numquid cum inde fuerit egreſſus, id domi ſuæ vel quacunque pergit, deſiderabit? Aut ſi deſiderauerit, ſatiare debet iſtam libidinem, non frenare, & contra concupiſcentem carnem ſpiritu concupiſcere, donec ad illam redeat ſanitatem, qua nihil tale deſideret?*

Lib. 10. confeſſ. c. 33.

Ibid.

Lib. 4. cont. Iul. c. 14.

Ibid.

Ex his, quæ hactenus de ſenſuum externorum vſu diximus facilè intelligi poteſt, quis juxta doctrinam Auguſtini ſit inculpabilis & verus perfectuſque Chriſtianæ vitæ modus, qui in eorum objectis licitis (quædam enim ſpeciali vel voto, vel præcepto, vel omnibus omninò, vel cuidam hominum generi prohibentur, de quibus hîc non agimus) admittendis vel reſpuendis obſeruari debet. Nimirum, vt ea objecta ſenſuum quæ ad fugandam laboris doloriſque moleſtiam, ſalutemue procurandam aliquam vtilitatem habent, admitti poſſint: cùm verò nihil eorum intereſt ad ſalutem tuendam vel moleſtias doloris aut laboris auertendas, quamuis cùm nullo quæſita ſtudio adſunt, non neceſſariò reſpui debeant, ſed percipi etiam cum ſenſu delectationis poſſint, vtpote quibus ita conjuncta eſt delectatio, vt niſi ſenſus ab objectis auertatur, vel mens vehementi intentione à ſenſibus alienetur, A neceſſariò ſentiatur; cùm tamen abfuerint, nulla voluptatis fruendæ cupiditate deſideranda ſunt. Hoc enim jam eſſet libidini conſentire, ſiue, vt Apoſtolus loquitur, hoc eſſet *regnare peccatum* (id eſt, concupiſcentiam) in noſtro *mortali corpore.* Hoc eſſet, quod ipſe vetat, *obedire concupiſcentiis eius.* Hoc eſſet, quod iterum non minùs ſtrictè vetat, *exhibere membra arma iniquitatis peccato.* Hoc eſſet, quod *non oportere* dicit Auguſtinus, *delectationi carnis mentem eneruandam dare.* Hoc eſſet, quod naturalis ordinis rectitudo prohibet, rationi ſenſum ſeu libidinem præponere atque dominari. Hoc eſſet denique non *per illam*, quod ſæpè licet, ſed *propter illam* aliquid facere, quod nunquam licet, nec licuit, nec licebit. B

Rom. 6.

Loco ſupra citato ex decimo Confeſſ.

CAPVT X.

VOLVPTATIS CAVSA MISCERI conjugi peccatum eſt; & quare. Doctrina Scholaſticorum quorundam contraria ex Pelagianis manauit.

HINC ergò jam perſpicuè patet vera ratio ſanctiſſimæ Chriſtianiſſimæque illius regulæ quam Auguſtinus in vtendis moderandiſque conjugum carnalibus voluptatibus tradit. C Docet enim conſtantiſſimè concubitus illos omnes, qui non ſuſcipiendæ prolis, ſed voluptatis ſolius causâ fiunt, venialia quidem, ſed tamen vera eſſe peccata. De quo ſaluberrimo pudicitiæ conjugalis freno ſic loquitur in libro de peccato originali: *Concupiſcentia non nocebit* (baptizatis) *niſi cùm eâ malè vtuntur; non ſolùm in omnibus illicitis corruptelis, verùm etiam in ipſis conjugibus, quando non propagandi voluntate operam creandis filiis impendunt, ſed laſciuiendi voluptate exſaturandæ cupidini inſeruiunt.* D *Quod propter vitandas fornicationes maritis & vxoribus, ne fraudent inuicem, niſi ex conſenſu ad tempus, vt orationibus vacent, ſecundum veniam non ſecundum imperium concedit Apoſtolus. Euidenter quippe dum tribuit veniam denotat culpam.* Et in libro primo de nuptiis: *Iſto bono* (commixtione) *malè vtitur, vt ſit eius intentio in voluptate libidinis, non in voluntate propaginis.* Et inferius: *Aliud eſt non concumbere niſi ſola voluntate generandi, quod non habet culpam; aliud carnis concumbendo appetere voluptatem, ſed non præter conjugem, quod venialem habet culpam.* Cuiuſmodi exceſſus concumbendi, inquit etiam paulo poſt, *qui non fiunt causâ prolis voluntate dominante, ſed causa voluptatis vincente libidine, ſunt in conjugibus peccata venialia.* E Et in libris aduerſus Iulianum ſcriptis: *Quibus ab illo* (malo concupiſcentiæ) *rebellante etſi non lethaliter, ſed venialiter, tamen vincimur, in his contrahimus vnde quotidie dicamus: Dimitte nobis debita noſtra; ſicut conjuges, quando modum generationi neceſſarium causâ ſolius voluptatis excedunt.* Et in libro tertio: *Quando conjuges, non prolis ſuſcipiendæ ſed carnalis voluptatis explendæ victi cupiditate concumbunt, hoc non laudatur, ſed ignoſcitur in comparatione mali peioris, interuenientibus & deprecantibus nuptiis.* Et in libro quarto, ſcopum Chriſtiani conjugis in carnali commixtione definit: *Vt ſit eius intentio, quando vtitur conjugis carne, non in voluptate libidinis, ſed in voluptate propaginis. Si autem vicerit, & propter ſe-*

Lib. de pecc. orig. c. 38.

Lib. 1. de nupt. c. 4.

Ibid. c. 15.

Cap. 16.

Lib. 2. c. 19.

Lib. 3. c. 16.

Lib. 4. c. 3.

Lib. de bono coniugali cap. 10. *ipſam, non propter filios propagandos fieri aliquid* A *extorſerit, voluptas veniale peccatum ſit propter nuptias Chriſtianas.* Et libro de bono conjugali: *Quis ambigat, abſurdiſſimè dici, non eos peccaſſe quibus venia datur? Sed illum concubitum ſecundum veniam concedit, qui fit per incontinentiam, non ſola cauſa procreandi: quem nuptiæ non fieri cogunt, ſed ignoſci impetrant.* Et ſtatim vberiùs: *Concubitus neceſſarius cauſa generandi inculpabilis, & ſolus ipſe nuptialis eſt. Ille autem qui vltra neceſſitatem progreditur, non iam rationi, ſed libidini obſequitur. Et hunc tamen non exigere, ſed reddere coniugi, ne fornicando damnabiliter peccet, ad perſonam pertinet coniugalem.* *Cap. 5.* Nempe, quia iſtum potius *inuitus patitur*, vt loquitur Auguſtinus, quàm facit; & ideo ſine peccato facit: ad quam debiti reddendi tolerantiam ex connubij pacto & *charitate coniugali* obligatur. *Cap. 7.* Et in ſermone quinquageſimo tertio de diuerſis præclarè, *Serm. 53. de diverſ. c. 13.* qui totus locus audiri meretur: *Cæterum qui vxoris carnem amplius appetit, quam præſcribit limes ille:* LIBERORVM PROCREANDORVM CAVSA, *contra ipſas Tabulas matrimoniales facit, quibus eam duxit vxorem.* Nam illa fuit olim ſolemnis clauſula matrimonialium tabularum, quibus exprimebant quam ob cauſam vxores ducerent. *Recitantur Tabulæ, & recitantur in conſpectu omnium atteſtantium, & recitatur:* LIBERORVM PROCREANDORVM CAVSA; *& vocantur Tabulæ matrimoniales. Niſi ad hoc dentur, ad hoc accipiantur vxores,* QVIS SANA FRONTE DAT FILIAM SVAM LIBIDINI ALIENÆ? Sed vt non erubeſcant parentes, cùm dant, recitantur Tabulæ: VT SINT SOCERI, NON LENONES. *Quid ergo de Tabulis recitatur?* LIBERORVM PROCREANDORVM CAVSA. *Tergitur frons patris atque ſerenatur auditâ voce Tabularum. Videamus frontem viri accipientis vxorem. Erubeſcat & maritus aliter accipere: ſi erubeſcit pater aliter dare. Sed ſi non poſſunt (aliquando iam iſta diximus) exigant debitum: non progrediantur vltra debitores ſuos. Et fœmina & vir infirmitatem ſuam in ſe conſo-* D *lentur. Non eat ille ad alteram, & illa ad alienum, Vnde appellatum eſt adulterium, quaſi* AD ALTERVM. *Et ſi egrediuntur metas matrimonialis pacti, non egrediantur metas matrimoniales thori.* NVNQVID HOC NON EST PECCATVM, AMPLIVS QVAM LIBERORVM PROCREANDORVM NECESSITAS COGIT, EXIGERE A CONIVGE DEBITVM? *Eſt quidem peccatum, ſed veniale. Apoſtolus dicit: Hoc autem dico ſecundum veniam, &c.* Sed quid multis? Omnes pœnè libri aduerſus Iulianum atque Pelagianos huiuſmodi ſententijs paſſim ſparſi ſunt. Vnus interim locus erit in- E ſtar omnium, ex illo libro, quem ad formandam Chriſtianæ vitæ perfectionem ex propoſito ſcripſit: *Quæ ſunt autem leuia, & quæ grauia peccata, non humano, ſed diuino ſunt penſanda iudicio.* *In Enchyr. ad Laurent. c. 78.* *Videmus enim quædam ab ipſis quoque Apoſtolis ignoſcendo fuiſſe conceſſa: quale illud eſt, quod venerabilis Paulus coniugibus ait: Nolite fraudare* *1. Cor. 7.* *inuicem, niſi ex conſenſu ad tempus, vt vacetis orationi: & iterum in id ipſum reuertimini, ne vos tentet Satanas propter incontinentiam veſtram: quod putari poſſet non eſſe peccatum; miſceri ſcilicet coniugi, non filiorum procreandorum cauſâ, quod bonum eſt nuptiale, ſed carnalis etiam voluptatis; vt fornicationis, ſiue adulterij, ſiue cuiuſquam al-* A *terius immunditiæ mortiferum malum quod turpe eſt etiam dicere, quò poteſt tentante ſatana libido pertrahere, incontinentium deuitet infirmitas. Poſſet ergo (vt dixi) hoc putari non eſſe peccatum, niſi addidiſſet: Hoc autem dico ſecundum veniam non ſecundum imperium. Quis autem iam eſſe peccatum neget, cùm dari veniam facientibus Apoſtolica authoritas fateatur.*

Et iſtam quidem doctrinam ſuam ab Apoſtolo Paulo ſanctus Auguſtinus euidenter traditam fuiſſe meritò arbitratur. Cùm enim ille coniugibus incontinentibus dixiſſet: *Iterum reuertimini* B *in idipſum, ne tentet vos Satanas propter incontinentiam veſtram;* *1. Cor. 7.* ne quis putaret hoc eſſe vel præceptum, vel permiſſionem puram, vt nunc perperam quidam recentiores æſtimant, ſtatim quaſi corrigendo vel ſe explicando ſubiungit: *Hoc autem dico ſecundum indulgentiam, non ſecundum imperium.* Vbi Auguſtinus legere ſolet: *ſecundum veniam, non ſecundum imperium.* Veniâ verò culpam fuiſſe, cui venia concedatur, perſpicuè ſupponit. Vnde iſta ipſius jam citata ſuperiùs verba: *Euidenter quippe dum tribuit veniam, denotat culpam.* Et illa: *Et quis ambigat abſurdiſſimè dici, non eos peccaſſe, quibus venia datur?* Et iſta: *Quis iam eſſe peccatum neget, cùm* C *dari veniam facientibus Apoſtolica authoritas fateatur?* Et illa contra Iulianum: *Neque enim quod ego commemoraui ſecundum veniam concederet Apoſtolum* *Lib. 2. cont. Iul. c. 7.* *(vbi proculdubio notatur, etſi ignoſcitur culpa) ſaltem verbo tenus attingere voluiſti; aut quod ab illa penitus, vt orationi vacent, ceſſare coniuges admonentur, & ecce iam tu mihi pro illa (concupiſcentia) reſpondere cuperet, ſed Apoſtolo reſiſtere non auderet, neque in aliam ſententiam, ſicut ſoleris, illud Apoſtolicum teſtimonium detorquere potuiſſes, omnino inde tacere voluiſti.*

Tam perſpicuum enim cenſebat hunc Apoſtoli locum, vt ab aduerſario niſi cum euidenti abſurditate eludi non poſſe judicaret. Cuius D rei ratio eſt, quod Auguſtinus genuinam vim græcæ vocis, quæ per *veniam* vel *indulgentiam* latinè verſa eſt; accuratè ponderaſſe videtur. Συγγνώμη enim, quæ Græcè habetur, propriè ſignificat, non permiſſionem, ſed *veniam* ſeu *ignoſcentiam*, qua peccatum alicui ignoſcitur. Notum eſt enim συγγινώσκειν idem eſſe quod *ignoſcere*; vt apud Euripidem: συγγνώσεταί σοι τὴν ἁμαρτίαν, *ignoſcet tibi peccatum*. Et vſitatiſſimè dicitur συγγνῶθί μοι, *Ignoſce mihi*. Et apud Chryſoſtomum de ſacerdotio: συγγνώσῃ μοι, *Ignoſces mihi*. Hinc deriuatur συγγνωστὸς, is cui ignoſcitur: vt in libro ſapientiæ: πάλιν E δ' οὐδ' αὐτοὶ συγγνωστοί, *Iterum autem nec his debet ignoſci*. Hinc itaque συγγνώμη, quæ apud Paulum eſt, & propriè veniam, ſeu vt Agellius *Sapient. 13. v. 8.* loquitur *ignoſcentiam* denotat, aptiſſimè Græco iſti vocabulo reſpondentem. Quare communiſſima eſt phraſis apud Demoſthenem & *Agell. lib. 7. noct. c. 3.* alios συγγνώμην ἔχειν, vel διδόναι, *veniam ſeu ignoſcentiam tribuere*. Thucydides. ἐγὼ δὲ συγγνώμην ἔχω, *vero ignoſco*. Et Plato libro ſecundo de Republica: πολλὴν τὴν συγγνώμην ἔχει, καὶ οὐκ ὀργίζεται τοῖς ἀδίκοις, *multam veniam impertit, & non iraſcitur delinquentibus*. Et Ariſtoteles *Plato lib. 2. de Repub.* libro tertio Ethicorum: ἐν τούτοις γὰρ καὶ ἔλεος, καὶ συγγνώμη, *In iſtis enim* (quæ per ignorantiam ſingularium circumſtantiarum perpe- *Ariſt. lib. 3. Ethic.*

trantur) *miſericordia & venia locum habent.* Quamobrem vir facilis in danda venia & condonandis peccatis vocatur συγγνωμονικὸς, cui, vt Budæus, opponitur τιμωρητικὸς, *pronus ad vindictam ſeu vindicatiuus.* Ariſtoteles in quarto Ethicorum de viro manſueto ſeu leni: οὐ γὰρ τιμωρητικὸς ὁ πρᾶος ἀλλὰ μᾶλλον συγγνωμονικός, *Manſuetus enim non eſt ad vlciſcendum, ſed potius ad veniam dandam ſeu ad ignoſcendum pronus.* Et in ſenſu paſſiuo libro ſequente: ὅσα γὰρ μὴ μόνον ἀγνοοῦντες, ἀλλὰ καὶ δι' ἄγνοιαν ἁμαρτάνουσι, συγγνωμονικά, *quæ non ſolum ignorantes, ſed etiam per ignorantiam delinquunt, digna ſunt venia,* hoc eſt, quibus ignoſcatur, ſeu venialia. Itaque ſignificatio iſta vocis Apoſtolicæ συγγνώμη vulgatiſſima & verè genuina eſt; nec vllum exemplum afferri poteſt, ex Scriptoribus Græcis, vbi συγχώρησιν, hoc eſt *conceſſionem* vel *permiſſionem* ſignificet. Hunc verò ſolum locum ad eam ſignificationem torquere, vt quidam imperiti voluerunt, eſt vulgatiſſimas vocum ſignificationes inuertere, vt res falſæ & ab antiquis improbatæ ta. lidis Chriſtianis obtrudi poſſint. Hoc ergo ſolidiſſimo fundamento nixus Auguſtinus tantâ fiduciâ Pelagianos libidinum coniugalium patronos ad Apoſtolum prouocat: & *ignoſcendi* vocabulum, tanquam eum imitatus, qui *ſecundum ignorantiam* hoc dixerat aut permiſerat, crebrò multis locis & libenter vſurpat. Itaque cùm alicubi Apoſtolica citaſſet verba ne fraudarent inuicem, & iterum reuerterentur in idipſum. *Quid eſt hoc?* inquit. *Ne vltra vires aliquid vobis imponatis: ne continendo à vobis inuicem, in adulteria corruatis. Ne tentet vos Satanas propter intemperantiam veſtram.* Et confeſtim adiicit: *Et ne fortè quod permittebat, iubere videretur: aliud eſt enim iubere virtuti, aliud permittere infirmitati: ſtatim ſubiunxit: Hoc autem dico ſecundum veniam, non ſecundum imperium. Nam vellem omnes homines eſſe, ſicut meipſum. Tanquam diceret:* NON IMPERO VT FACIATIS: SED IGNOSCO SI FECERITIS.

Budæus in Comm. ling. græcæ.
Ariſt. lib. 4. Ethic. c. 11.
Lib. 5.
Vide Aug. lib. 2. cont. Iulian. c. 7. & li. 3 c. 16
Ex lib. de bono coniug. c. 10. Et in Enchir. c. 78
Lib. 1. de nupt. c. 14. Serm. 53. de diuerſ. c. 13.

Itaque ſententiam iſtam tanquam ex ipſis Chriſtianæ, imo æternæ legis penetralibus hauſtam, veteres & ſancti Patres, qui vel ante Auguſtinum, vel poſt illum in Eccleſia fuerunt celebres, ne Anſelmo ac diuo Thoma quidem excepto, ita docuerunt, vt vel nulli vel pauci certè quod ſciam, inueniri poſſint, qui concubitum in coniugibus voluptatis causâ licitum eſſe ſenſerint, vſque ad ætatem Shcolaſticorum, qui ſuis argutijs libidinis retinaculum præcidendo, caſtiſſimam doctrinam immutare cœperunt. Qua in re viri boni & catholici non aduertunt, ſe Pelagianos in hac doctrina ſua duces ſequi. Illis enim tanquam præſtantiſſimis libidinis aduocatis ſententia Auguſtini ſummopere diſplicuit, apertèque docuerunt, omnes concubitum coniugum etiam ſolius voluptatis causâ eſſe permiſſum. Teſtatur hoc Auguſtinus diſertiſſimè. *Tibi autem libido non niſi præter vxorem videtur eſſe culpabilis. Quid ergo de Ambroſio iudicabis, qui intemperantem in coniugio, adulterum quendem appellat vxoris?* Et ipſe Iulianus: *In coniugibus cum honeſtate exercetur*, concupiſcentia. Quod ita intelligebat, *vt exceſſus libidinis*, qua coniuges vel ſe contra naturam vterentur, vel aliquid aliud petulantius deſignarent, ſentiret eſſe culpabiles. Indicat hoc partim Auguſtinus libro ſecundo de nuptijs, vbi Iuliani ſententiam innuens & moderans dicit: *Tantum non ſe converterent coniuges in eum vſum, qui eſt contra naturam*, Et ipſe Iulianus qui culpabat *exceſſum in intemperantia fornicandi*: & quamuis admitteret coniugium *eſſe remedium*, tamen ſimul ſentiebat inter coniuges aliquid *petulantius* poſſe committi. Quæ ſanè doctrina quid aliud continet quàm id quod nunc nonnulli Scholaſtici docent? Nam quamuis addant in concubitu propter voluptatem non per ſe ratione huius iſtius, ſed *per accidens* poſſe eſſe peccatum, *propter vehementiam*, ſcilicet *voluptatis*; emplaſtrum eſt, quod vulneri nullo pacto mederi poteſt. Si enim non eſt malum vel ſemel ſtimulantis voluptatis ergo concumbere, neque bis, neque ter, neque decies, neque millies idem facere erit malum. Et ſi vehementia voluptatis in actu peccatum facit profectò ſemper facit. Semper enim vehementiſſima eſt, & ita mentem rationalem obruit, & abſorbet, vt nihil omninò eam cogitare ſinat. Quapropter ſi ſemel illud Auguſtini principium extorquetur: quòd nihil *propter illam voluptatem* faciendum ſit, ſed concubitus voluptatis causâ coniugibus liceat, nullus omnino limes remanet, intra quem poſſit coniugum temperantia coërceri, ſed velut nauis amiſſo clauo, vbique fluctuabimus. Veriſſima quippe erit Iuliani ſententia, libidinem naturalem in coniugibus cum honeſtate exerceri, in quem tamen vehementiſſimè inſurgit Auguſtinus: *Tune melius nuptias honoras, in quibus libidini licentioſiſſimum ſpatium tribuiſti, ne fortaſſis offenſa defenſorem ſibi alium prouideret?* Et infra: *Tu ergo melius honoras nuptias, quarum dignitatem tanquam omnino reprehenſibili volutabro carnalis concupiſcentiæ decoloras?* Et alibi: *Quamuis tu, quod monuit Apoſtolus, ne in morbo deſiderij ſuum vas quiſque poſſideat, non de coniugio, ſed de fornicatione accipiendum putaueris; atque ita temperantiæ totam honeſtatem de concubitu coniugum abſtuleris, vt nemo ſibi videatur in morbo deſiderij ſuum vas poſſidere, quantacunque libidine in vxoris genitalibus potuerit inſanire. Si enim illum ibi tenendum exiſtimares modum, potuiſti & illic concupiſcentiæ reprehendere exceſſum, eumque ab Apoſtolo ſignificatum morbum deſiderij.* Quæ Auguſtinus idcirco aduerſus Iulianum ingeminat, quia concubitus coniugum, non illos, qui vel proli, vel coniugum valetudini, vel alijs externis de cauſis periculoſi eſſent aut vetiti, (de quibus numquam vlla cum Pelagianis diſceptatio fuit) ſed illos, qui causâ voluptatis fiunt, nolebat Iulianus velut exceſſum libidinis reprehendi, niſi tunc, cum limes coniugalis carnis excederetur. Contra hunc errorem perpetuò docet, & ex Apoſtolo probat, cum coniuge voluptatis causâ concumbere eſſe libidinis exceſſum, eſſe peccatum ſecundum veniam permiſſum; quod nos dicimus veniale, eſſe morbum deſiderij in quo vas ſuum poſſidere inſtar gentium Apoſtolus vetat.

Lib. 2. cont. Iul. 7.
Lib. 3. c. 24.
Cap. vlt.
Lib. 3 cont. Iul c. 13.
Ibid. c. 15.
Ponitur lib. 1. de matrim. c. vlt. & alij multi.
Lib. 2. cont. Iul. cap. 7.
Lib. 5. c. 9.

Cuius quidem doctrinæ ſaluberrimæ vna radix eſt, ſi rem rationis momento ponderare voluerimus, quam nonnunquam tangit in iſtis allegatis teſtimonijs Auguſtinus, quia ratio non debet à libidine ſuperari, & mens rationalis non debet immundæ cupiditati ſubiugari. Beſtialis eſt enim ille commixtionis vſus, vt non proles, ſed

voluptas ex concubitu libidine dominante quæratur. Cùm enim lex æterna iubeat, *vt omnia ſint ordinatiſſima*; impoſſibile eſt hoc eſſe ordinatum, vt ratio, cui per eandem æternam legem damnatus in inferiores partes datus eſt, voluptatum libidini ſeruiat, multòque magis impoſſibile, vt illum ordinem naturalẽ parturbando non peccet: cùm lex æterna non ſit alia, niſi *ratio diuina ſeu voluntas Dei, ordinem naturalem conſeruari iubens, perturbari vetans.*

Lib.22.cont. Fauſtum c. 27.

Hanc peccati originem in concupiſcentiæ ſeruitute tangit, & accuratè pertractat Auguſtinus in libris de libero arbitrio. Cùm enim primò docuiſſet, illam eſſe æternam legem, qua iuſtum eſt vt omnia ſint ordinatiſſima, mox adijcit: *Hiſce igitur motibus animæ cum ratio dominatur, ordinatur, homo dicendus eſt. Non enim ordo rectus, aut ordo appellandus eſt omnino, vbi deterioribus meliora ſubijciuntur.*

Lib.1.c.8.

Quod cùm Euodius quî cum diſputabat, admitteret, ſic adjungit: *Ratio, vel mens, vel ſpiritus, cùm irrationales animi motus regit, id ſcilicet dominatur in homine, cui dominatio lege debetur eâ, quam æternam eſſe comperimus.* Et paucis interiectis addit, menti regnũ in libidines æternâ lege conceſſum eſſe: regnum verò illud mentis humanæ, eſſe ſapientiam. Sapientes enim ſunt, *quos*, inquit, *veritas vocari iubet, id eſt, qui regno mentis omni libidinis ſubiugatione pacati ſunt.*

Cap. 9.

Sicut è contrario ſtultus, *in quo mens ſummam poteſtatem non habet.* Cùm verò mens libidine ſit potentior, neque enim eſſet ordinatiſſimum, vt impotentiora potentioribus imperarent, & conſequenter nemo mentem libidini obtemperare cogat, niſi propria voluntas & liberum arbitrium, hinc concludit Auguſtinus, *iuſte mentem, & pro peccato tanto pœnas pendere.*

Cap. 11.

Quis enim neget peccatum eſſe ſtultitiam, ſeu actum, quo mens ſtultè agit, dum ſibi, cui imperium in libidinem æternâ lege debetur, clauum extorqueri, & eius impetu ad concubitum, vel quamcũque libidinoſam voluptatem rapi ſinit? Nihil enim *propter ipſam*, ne quidem extorquente libidinis importunitate, à creatura rationali decet fieri: vtpote cui ad fines illos dominante ratione collimandũ eſt, ad quos res vnaquæque naturalis ordinis rectitudine inſtituta eſt. Qua de cauſa, quod in prædictis locis præſcripſit de concubitu coniugum venialiter malo generatim, hoc alibi deducit explicatiùs particulatim omnes concubitus reſecando, in quibus eorum infirmitas peccat:

Lib.3.cont. Iul.c.21.

Si tantas vires habet iſta pudicitia coniugalis, tantumq; Dei donũ eſt, vt faciant quod præſcribunt tabulæ matrimoniales (vt ſcilicet prolis ſuſcipiendæ cauſa miſceantur) *in ipſo quoq; thoro coniugali, conflictu fortiore belligerat, ne vltra quàm generãdis filijs ſatis eſt, etiam ipſũ coniugis corpus attrectet. Talis pudicitia nec mẽſtruatis, nec grauidis vtitur fœminis, nec eius ætatis, qua certũ eſt eas iam concipere non valere. Nec eam prorſus concumbendi vincit affectus; ſed tunc relaxatur, cùm ſperatur generationis effectus.* Ecce culmen perfectionis Chriſtianorum coniugum, vt neque menſtruatis, neque grauidis, neque ſenectute effœtis fœminis, neque infœcundis vnquam libidine ſuperante miſceantur: multò minùs tales coniuges, quas nouerint eſſe tales, ad ſaturandas libidines ducant; ne alioqui parentes *alienæ libidini filiam ſuam dantes non ſint ſoceri ſed lenones*: à quo faſtigio ſi deficiunt, venialiter quidem, ſed tamen ſine dubitatione delinquunt. Addo ampliùs, vt pleniùs conſtet, quàm immobiliter verum ſit, nihil omnino *propter carnis voluptatem* poſſe fieri; ſi proles ipſa, propter quam miſcentur coniuges, aliter quàm commixtione libidinis ſuſcipi poſſet, etiam concumbendo delinquerent. Quod quamuis eadem rationis ſublimitas veriſſimum eſſe conuincat, docere tamen non auderem, niſi Auguſt. ante diſertiſſimè docuiſſet. Nam de matrimonio beatiſſimæ Virginis & Ioſeph diſputans, qui ſine concubitu Chriſtum Dominum ſuſceperunt, ſic ſubjungit:

Lib.5.cont. Iul. cap.

Dico & aliter bonum eſſe coniugium, vbi proles niſi per concubitum, non poteſt procreari. Si enim aliter poſſet, & tamen concumberent coniuges, apertiſſimè libidini cederent, atque illo malo vterentur malè. Cùm verò propter quod ſexus ambo inſtituti ſunt, niſi eorum commixtione non naſcitur homo, propter hoc mixti coniuges illo malo vtuntur bene. Si autem de libidine quærunt etiam concumbendo voluptatem, venialiter malè. Ecce quò vera Chriſtiana coniugalis caſtitas ſubuehenda eſt: vt ſi videlicet culmen obtineat, iuxta fundatiſſimam Auguſtini regulam, *Faciat boni aliquid per illam* (libidinem) *quamuis nihil faciat propter illam.*

Lib.4.cont. Iul.cap.2. Ibid. c. 3.

Quòd ſi *libidinis voluptas vicerit, & propter ſeipſam, non propter filios propagandos fieri aliquid extorſerit, voluptas veniale peccatum ſit propter nuptias Chriſtianas.*

Quod vero nonnulli de iſtiùs doctrinæ certa veritate dubitant atque trepidant, eo quòd matrimonium non ſolùm ſuſcipiendæ prolis cauſâ, ſed poſt lapſum etiam in remedium infirmitatis inſtitutum eſt, rem veram non rectè intelligendo falluntur. Non enim hoc ſenſu remedium concupiſcentiæ eſt matrimonium, quaſi libidinem voluptati carnis inhiantem in coniuge, coniux ſine peccati vllius noxa ſatiare diuina lege ſineretur. Abſit vt indecoram illam rationalis voluntatis ſub immunda illa libidine ac voluptate ſeruitutem caſtitas Chriſtianæ legis admittat. Sed ille eſt ſenſus, quòd cùm non omnes à Deo vires illas acceperint, vt imperioſam illam, & indecoris violentiſque motibus æſtuantem libidinem, ſolâ cœleſtis amoris ſuauitate ſine concubitu frenẽt, neque concumbendo laxare ſine flagitio fornicationis poſſint, eò quòd perſona non ſit ſua; per matrimonium ſit perſona ſua, & coniux ſua, & quaſi materia in genere concumbendi licita, in qua fluctus ille concupiſcentiæ poſſint frangi; ſine peccato quidem, ſi naturalis ordo propagãdi, prolem ex commixtione quæreatur, ſine fornicandi verò flagitio, ſi quis abuſus rei quaſi licitæ interueniat: in quod flagitium alioquin omni carens retinaculo præcipitaretur infirmitas. Docet hoc in eodem libro Auguſtinus, vbi concubitus illos coniugum peccata venialia eſſe tradiderat.

Lib. 1. de nupt. c. 16.

Quia non omnes capiunt verbum hoc, (quod bonum eſt, mulierem non tangere) *reſtat vt propter infirmitatem vnuſquiſque vxorem ſuam habeat; ac ſic infirmitas incontinentiæ, ne cadat in ruinam flagitiorum, excipiatur honeſtate nuptiarum.* Et paulo antè:

Cap. 14.

Quæ tamen voluptas (copulæ non propter prolem initæ) *non propter nuptias cadit in culpam, ſed propter nuptias accipit veniam. Quocirca etiam hinc ſunt laudabiles nuptiæ, quia & illud, quod non pertinet ad ſe, ignoſci faciunt propter ſe.* Hoc ergo ſenſu cùm præmiſiſſet Auguſtinus *voluptatis cauſâ, non prolis,* (vti libidine) *facit concubitum culpabilem, ſed in coniuge venialem*; paulo poſt ſubiungit:

Lib. 5. cont. Iul. c. vlt.

Cuius languoris malo coniugalis benè vtitur pudicitia; contra quod languoris malum adhibentur ab incontinentibus nuptiarum remedia, non ita videlicet, vt omnino non peccent peruertendo ordinem naturalem, quem in appetendo concubitu lex æterna præſtituit; ſed ita vt in perſona ſibi licita, venialiter peccent. Honeſtas quippe matrimonij, quod materiam coniugibus licitam facit, eſt quaſi lectus mollior, in quem infirmitas cadit; ne concum-

bendo cum ſua coniuge, velut ſcelus fornicationis cum aliena perpetrando, frangatur. Hæc enim remedij ratio non ex aliqua peculiari matrimonij vel eleuatione, vel ſuperaddita legis alicuius relaxatione, ſed ex ipſa eius natura naſcitur. Cùm enim extra matrimonium, etiam inter innocentes in paradiſo, nullus omnino concubitus liceat, ſed omnis ſit fornicarius, per matrimonium fit, vt aliquis non ſit fornicarius, quia perſona eſt iam ſua, non tamen propterea fit, vt quilibet concubitus cum illa liceat; ſed ille tantùm, qui naturalem concubitus finem intuetur. Vnde quamuis hominibus ſine matrimonio, promiſcuo concubitu, ex qualibet fœmina prolem quærere liceret, ſicut in bellis vſitatum eſt, non tamē idcirco, quandocunque libido ſtimularet, illam in qualibet ſatiari liceret: ſed cum quâcunque aliquis etiam tum concumberet, niſi ſpe, & intuitu, atque neceſſitate gignendæ prolis concūberet ſine dubitatione peccaret. Tunc enim generalis illa fœminarū permiſſio hoc efficeret, quod nunc vnius permiſſio; vt videlicet cum quacunque fœmina, etiam ſolius libidinis cauſâ, non quidem ſine veniali, ſed ſine mortali ſcelere miſceretur. Nam quod in cibis videmus, vt quidam lege diuinâ vetiti ſint, vt idolothyta; vel humanâ, vt carnes in quadrageſima: quidam vero diuinâ humanâque lege liciti atque permiſſi; idem & in fœminis locum habet: vt ſolutis quidem hominibus omnis fœmina interdicta ſit: coniugatis ſola aliena: vxor verò propria permittatur. Verùm ſicut non idcirco quia cibus licitus eſt, comedendi voluptatem quomodocunque explere licet, libidinemque cupediarum auidam ſatiare; in quo intemperantiæ vitium propriè ſitum eſt; ſed, oportet cibos non libidinosè, ſed officiosè, non vt gulæ irritamēta vel blandimenta, ſed vt ſalutis medicamenta ſumere; ita quamuis vxore propriâ ſine ſcelere fornicationis vel adulterij vti liceat, non tamen idcirco in ea ad voluptates explendas inſanire permittitur. Tetigit & hoc Auguſt. in libro de bono coniugali:

Cap. 16. *Quod eſt in ſuſtentanda vita illicitus cibus, hoc eſt, in quærenda prole fornicarius vel adulterinus concubitus. Et quod eſt in luxuria ventris & gutturis illicitus cibus, hoc eſt, in libidine nullam prolem quærente illicitus concubitus. Et quod eſt in cibo licito nonnullus immoderatior appetitus, hoc eſt in coniugibus venialis ille concubitus.* Nam in concubitu ille modus obſeruandus eſt, quem in omni aliarum creaturarum vſu lex diuina conſtituit, vt rebus ad vtendum certo fine conceſſis, non carnalis immundæque voluptatis intuitu, cui ratio ſubjugata ſeruire cogitur, ſed illius honeſti, propter quem inſtitutæ ſunt, intentione finis vtatur. Hoc in coniuges hoc in cibo, & potu; hoc in odoribus, in coloribus, in ipſa regina colorum luce, in innumerabilibus figurarum artificijs, quibus vltra neceſſarium ac moderatum vſum, omnia per artifices videndi cupiditati blandientes plena ſunt; hoc in cantilenis, muſicíſque concentibus; hoc in omni rerum ſenſibilium vſu obſeruandū naturalis ordo & lex æterna præſcribit; in quam nulla cadit, aut cecidit, aut cadet vnquam diſpenſatio: hoc denique ſimili planè modo in venanda per ſenſus experientia atque ſcientia; hoc in concupiſcendis illis excellentiæ illecebris, honoribus, laudibus, officijs, dignitatibus, imperijs, glorijs; hoc in omnibus, denique creaturis appetendis locū habet. Nihil enim eorum ad explendas illas cupiditates, quibus in huiuſmodi carnalis voluptatis, curioſitatis, ac ſuperbiæ fomenta & lenocinia

A æſtuamus & inhiamus, concupiſcere licet: ſed ſolummodo propter rationabilē vel vtilitatem vel neceſſitatē. Quidquid aliter fit perperam fit. Nam ſicut in carnali ſenſuum quorumcunque voluptate admittenda, juxta fundatiſſimam Auguſtini doctrinam, multa fieri poſſunt *per illam*; quia ſæpè ad iuſtos fines obtinendos niſi per illam tranſire non licet; nihil tamen omnino *propter illam*: ita etiam in illis reliquis duabus cupiditatibus pari omnino ratione multa fieri licet, etiam blandiente ſtimulanteque experiendi excellendique cupiditate; nihil tamen omnino *propter illam*. Quā in re quàm difficile ſit non falli, ille nouit, qui quid ſint iſtæ libidines nouit, & quàm occultis inſidijs

B etiam ſpirituales viros propter aliud facere aliquid velle, vel feciſſe perſuadeant, quod propter illas eos feciſſe veritas poſtea à libidinoſis illis nubibus euoluta & manifeſtata conuincit.

CAPVT XI.

PROPONVNTVR ARGVMENTA aduerſus doctrinam de coërcendo conſenſu in concupiſcentiam.

C SED hæc doctrina, quamuis iuxta ſublimia Auguſtini principia fundatiſſima ſit, noua fortaſſis & ingrata videbitur, præſertim ijs, qui longè ſpatioſiorem captandæ fruendæque voluptatis campum eſſe credunt, ac docent. Nam pœnè in omnibus iſtis obiectis, quæ ſuprà recenſuimus voluptatem ipſam in ſe, ſed moderatam intendi & captari poſſe ſentiunt. Vt enim nihil de cæteris honeſtioribus delectationibus dicam, de voluptatibus guſtus, & maximè tactus, quibus nullæ magis brutales ſunt, ita ſecundùm Ariſtotelis principia argumentatur: virtus quæ eſt circa paſſiones, inclinat ad fugiendum paſſiones exceſſiuas, & ad capiendum paſſiones mediocres;

D nam qui nullo modo vellet paſſiones habere, eſſet inſenſibilis. Ergo cùm caſtitas inclinet mediocriter ad percipiendum paſſiones mediocres, tunc actus capiendi cum ea, cùm qua capiendæ ſunt, eſt actus virtutis coniugalis. Ergo velle mediocres capere cum quo oportet, & vbi oportet, talis actus non eſt malus, ſed potiuſ bonus.

Item, inquiunt delectari cum vxore non eſt malum; aliâs quilibet cognoſcens vxorem, peccaret: & ſi non ſit malum, non eſt prohibitum, quod habeatur illa volitio; cum non feratur circa aliquod prohibitum. Ergo non eſt mala ex objecto: & non habet circumſtantiam malam finis, quia ſuppono quod non referatur in malum finem alium: ideo non eſt actus malus. Nam quod

E eſt per ſe malum, non poteſt bonum fieri etiam propter bonum finem. Et velle delectari cum vxore, non eſt malum ex obiecto: vel ad minus eſt indiferens ex obiecto; ergo ſi talle velle non ſit aliquâ malâ circumſtantiâ circumſtantionatum, talis actus non erit malus; & per conſequens non oportet neceſſariò, quod omnis actus, quo vult actum exercere cum vxore gratiâ delectationis percipiendæ, dummodo non conſtituat delectationem tanquam vltimum finem, ſit malus. Ita quidam Addunt alij. Si vſus conjugij propter voluptatem per ſe deformitatem, licet venialem, haberet, non potuiſſet eſſe licitus contractus matrimonij, cùm nulla poſſit eſſe obligatio ad culpam venialem. Ideo monent, in immoderatione voluptatis culpam eſſe poſſe venialem. Quæ ſicut

de immundiſſima & abiectiſſima illa carnis voluptate docent, ita multo magis de cæteris, quæ moderatè ſcilicet ex cibis, honoribus, dignitatibus, laudibus, & ſimilibus capiuntur, atque ideò longè maiori honeſtatis vmbra velantur.

Accedit, quòd niſi voluptas moderata poſſit ex creaturis ſpeciali præcepto non prohibitis capi, ipſa creatura, vel voluptas mala eſſe videretur. Quorum vtrumq; Manichæum olet. Deniq; ipſe Auguſt. non ſemel diſtinguit voluptates licitas & illicitas, vt cùm dicit: *Videtis charißimi, etiã in iſtis corporis ſenſibus licitas eſſe, & illicitas delectationes.* Quod multis exemplis ſingulos ſenſus percurrendo declarat, & populum accuratè docet. Ad quid iſta diſtinctio, ſi nullam voluptatem B etiam licitam ſenſibus externis aucupari licet? Poſtremo ipſe appetitus ſenſitiuus videbitur eſſe malus, ſi nulli motui eius, quo ſenſibile bonum appetit, nec aliud appetere poteſt, conſentire licet. Ad quid enim igitur iſte appetitus homini datus eſt? His & ſimilibus argumentis nixi confidenter docent nonnulli. Recentiores, licitas innocenteſque ſenſuum externorum vel interiorum voluptates ex coniuge, cibo, potu, odoribus, ſonis, muſicis, ſententiis, honoribus, dignitatis, & ſimilibus obiectis nullâ malâ circumſtantiâ veſtitis poſſe per ſe appeti, & ijs animum poſſe delectari; dummodo adhibeatur modus. Immoderatio C quippe in omnibus rebus etiam bonis vitioſa eſt. Qua doctrina fit, vt tota Chriſtianorum vita huiuſmodi voluptatibus plena ſit; neque quiſquam ſibi religioni ducat, ſi eas vel licitis medijs obtinere contendat, vel vltro oblatis cum delectatione perfruatur.

Serm. 17. de verb. Apoſt. c. 4.

Sed in hac re, vbi de Chriſtianæ perfectionis apice ac de ſumma ſanctæ Philoſophiæ veræque pietatis agitur, nolo mihi vel ex moribus hominum cuiuſcumque profeſſionis, vel ex Ariſtotelica, quacumque gentium Philoſophia præſcribi. Nam vbi didicerunt illi, quòd nos Chriſto præceptore didicimus, carnem contra ſpiritum ex peccato concupiſcere? Cuiuſmodi concupiſcentiarum delectabiles motus cum illi naturalis inſtitutionis beneficium eſſe crederent; quid mirũ eſſet, ſi eis ad moderationem quandam redactis, D perfrui nos poſſe docuiſſent, & tunc *obſequendum eſſe naturæ*, cùm ſicut ait Hortenſius *ſine magiſtro ſenſerint, quid natura deſideret*? Non moleſtè feramus vnicam, & veram, & cœleſtem Chriſtianæ religionis Philoſophiam, paulò altiùs attollere Chriſtianorum animos, qui ex diuina inſtitutione didicerunt ſpiritum contra carnem concupiſcere, & condelectari lege Dei ſecundùm interiorem hominem, eiuſque delectationis ſerenitatem nullis libidinoſis delectationibus nubilare. Quapropter quia res iſta ſummi momenti eſt, & veluti cardo vnicus, in quo ſumma tota humanæ vitæ Chriſtianaque religionis, quatenus praxim E attingit, vertitur, ex altioribus principijs iuxta ſanctiſſimi & ſublimiſſimi Doctoris noſtri doctrinam, quantùm nos Deus adiuuerit, demonſtranda eſt. Quæ vt ab ipſis radicibus innoteſcat, cur ſcilicet nullis omninò concupiſcentiis, quæ ſua latitudine vniuerſas creaturas pro objectis habent, & in eas poſſunt exardeſcere, conſentire liceat, ſed omnes velut exitiales peſtes virtutum comprimendæ ſint, generaliter indagandum eſt, quinam rationalis animi motus & affectus erga creaturas liciti ſint; quinam diuina lege vetiti. Hoc enim cùm ex proprijs fundamẽtis conſtiterit, ſimul etiam per ſe conſtabit, quicquid de concupiſcentijs frenandis & conſenſu coërcendo di-

Dial. Ciceri. Hortenſ.

A ximus. Qua diſquiſitione nulla vtilior in hac vita dari poteſt. Agitur enim de ſumma diſciplinæ Chriſtianæ de cardine totius practicæ Theologiæ, vbi qui tantillum velut in primis principijs aberrauerit, vitam vniuerſam neceſſe eſt non ſolùm inter boni & mali diſcrimen fluctuare, ſed & innumeris, qui inde velut concluſiones proficiſcuntur, agendi & non agendi erroribus perturbari. Ex quo tandem fieri natum eſt, vt in illo affectuum humanorum labyrinthò, quorum æſtibus reciprocantibus vita noſtra torquetur ac retorquetur, velut filo quo regatur carens, exitum neſciat; & dum affectus noxios velut innocentes admittit amplectitur, alit, ac fouet, patriam exi- B lium deputet, mundumque ſe ab immundo mundo deputans, ſordibus plenus ſit; lucri continui loco damnum ſe feciſſe continuum ſeriùs deprehendat.

CAPVT XII.

AFFECTVS AMORIS NON poteſt ſine peccato hærere in creaturis.

PRIMVS igitur, & omnium affectuum C humanorum quaſi cardo eſt amor. Ab illo quippe cæteri omnes ordine quodam pullulant, & eius colore tinguntur. Eſt enim prima quodammodo coaptatio affectus ad bonum, & vinculum quoddam, quo cum bono affectus colligatur, & quando magnus eſt, arctiſſimè ſtringitur: *Quid ergo amor*, inquit Auguſtinus, *niſi quædam vita duo aliqua copulans, vel copulare appetens, amantem ſcilicet, & quod amatur? Non tamen ita ſentitur eſſe, cùm eum non prodit indigentia.* Eſt enim affectus quaſi immobilis, motus autem eſt ſenſibilior, quam quies. Fit verò motus per alios affectus ab amore prodeũtes. Nã prout res amata varijs afficitur circumſtãtijs ita animus & amor varios vultus induit: re abſente deſiderat, præſente lætatur, periclitante metuit, impeditâ iraſcitur, amiſsâ triſtatur, & inſtar vertumni D iuxta omnes amati conuerſiones vertitur. Vnde in omnibus affectibus amorem dominari rectè dixeris, ſiue illi ſeipſis aliquid amoris includant, ſiue potiùs ab amore omnes veluti cauſa iuxta diuerſas rei amatæ perturbationes, naturaliter profluãt. Vnde Auguſtinus: *Amor inhians habere quod amatur, cupiditas; id autem habens, eoque fruẽs, lætitia; fugiens quòd ei aduerſatur, timor eſt; idque ſi acciderit ſentiens, triſtitia eſt.* Quia igitur amor ſemper aliquem affectum ſibi coniunctum habet, quẽ, prout res amata poſtulauerit, cauſet, & omnium primus ſit deſiderium ſeu concupiſcentia, qua fertur ad rei abſentis poſſeſſionem, de amore ac deſiderio, vtpote quo potiſſimum innoteſcit, E indifferenter hîc locuti ſumus.

Lib. 8. de Trinit. cap. ultimo.

Lib. 14. de Ciuit. c. 7.

Præcipua igitur quæſtio eſt, vtrum creatura rationalis affectum amoris ſeu dilectionis, quam pro ijſdem vſurpamus, erga rem creatam vllam habere poſſit juxta diuinas leges. Reſolutio eius erit facilis, ſi quid amor ſit, rectè intelligatur. Amor igitur hoc loco nõ eſt quælibet rei cupiditas, qua rem aliquam quouis modo obtentam cupimus; ſed qua rem aliquam creatam propter ipſam, internamque eius pulchritudinem, vel nitorem, vel voluptatem expetimus. Si enim ipſa aliò mente referatur, jam non ipſa, ſed alia quam ſpectamus, amabitur. Exempli gratia, diuitias amat, qui amat vt diues ſit; honores, qui ipſo ſi-

lorum ſplendore delectatur; dignitatem, qui illa auctoritate capitur, quæ ab hominibus colligitur; voluptatem, qui blandam eius titillationem appetit & nihil præterea. Declarat hoc optimè S. Auguſt. in Soliloquijs, vbi cùm ſcrupuloſiſſimè exquireret, quid adhuc cuperet, hoc eſt, quid amaret, quid proficiendo jam amare deſtitiſſet: & res ratiocinandi viribus eò reducta deceſſet, vt adhuc eiſdem amoribus teneri videretur, reſpondet ei Ratio, cum qua veluti ficta perſona diſputabat: *Crede propterea tibi hoc videri, quia quamuis iſta optare poſſes, non tamen propter ſeipſa, ſed propter aliud expetenda viderentur.* (Lib. 1 Solil. Cap. 11.) Quod arripiens Auguſtinus, tanquam concinnè dictum: *Hoc eſt,* inquit, *quod dicere cupiebam: Nam quando diſiderans diuitias, ideo diſiderans, vt diues eſſem, honoreſque ipſos,* quorum cupiditatem (id eſt amorem) *modo me perdomuiſſe reſpondi, eorum neſcio* QVO NITORE DELECTATVS: *volebam nihilque aliud in vxore ſemper attendi, cùm attendi, niſi quam mihi efficeret cum bona fama voluptatem. Tunc erat iſtorum in me vera cupiditas* (id eſt, verus amor) *nunc ea omnia prorſus aſpernor, & ſi ad illa quæ cupio* (id eſt, quæ vero amore amo) *non niſi per hæc mihi tranſitus datur non amplectenda hæc appeto, ſed ſubeo toleranda,* id eſt, non hæc amo, ſed ad aliud refero, quod ſine illis obtinere nō poſſum. Et hanc Auguſtini reſponſionem tanquam elegantiſſimam approbat ſtatim Ratio: *Optimè,* inquit, *omnino. Nam hæc ego illarum rerum vocandam puto cupiditatem* (id eſt, amorem) *quæ propter aliud requiruntur.* Et paulò inferiùs: (Ibid. c. 13.) *Iam certè oſtendi nihil aliud me amare,* (quàm ſapientiam) *ſiquidem quod non propter ſe amatur, nō amatur. Ego autem ſolam propter ſe amo ſapientiam; cætera verò vel adeſſe mihi volo, vel deeſſe mihi timeo propter ipſam, vitā quietem, amicos.* Eandem doctrinā tradit in libro octoginta trium quæſtionum: (Lib. 83. qq. q. 34.) *Si propter alia, quæ amanda ſunt, amor amatur, non rectè amor dicitur. Nihil enim eſt aliud amare, quàm propter ſeipſam rem aliquam appetere.*

Hoc igitur iacto principio tanquam certiſſimo, cum Auguſtino dicimus, nulli omninò rei creatæ affectum amoris tribui poſſe, & ſi tribuatur, ſine dubitatione peccari. Doctrinam iſtam tanquam ex Scripturis ſacris hauſtam, toties tantâque inſtantiâ docet Auguſtinus, vt fortaſſe nulla veritas ſit in omnibus operibus eius, quæ frequentiùs Chriſtianorum animis commendetur. Nos ex innumeris eius ſententijs nonnullas in certas claſſes reuocabimus, ne ſua multitudine confuſionem ac tædium pariant.

Primò igitur hoc oſtenditur ex ipſis Chriſtianæ religionis fundamētis. Nam diſciplina Chriſti iubet homines de poteſtate tenebrarum erui, vt transferantur in regnum eius, jam in ipſo limine Eccleſiæ conſtitutos palàm renunciare diabolo, & omnibus pompis eius; hoc eſt, omnium rerum viſibilium illecebris, ac amoribus: prout Auguſtinus hoc ſæpè explicat. Imò religionis Chriſtianæ ſcopus in hac vita non eſt alius, niſi vt à rerum creatarū amore liberemur, ſiue rumpendo per gratiam amoris vincula, quibus iam implicati ſumus, ſiue animum continendo, ne peruerſi amoris affectibus implicetur. Docet hoc in libro de quantitate animæ: (Li. de quāt. animæ. c. 3.) *Ideoque bene præcipitur etiam in myſterijs, vt omnia corporea contemnat, vniuerſoque huic mundo renunciet, qui vt videmus corporeus eſt, quiſquis ſe talem reddi deſiderat, qualis à Deo factus eſt, id eſt, ſimilem Deo. Non enim alia ſalus animæ eſt, aut renouatio, aut reconciliatio auctoris ſui.* Quod quomodo fiat, docet in fine libri: (Ibid. c. 33.) *Spiritus rectus in ea non inſtauratur, niſi priùs cor mundum fuerit, hoc eſt, niſi priùs ipſa cogitatio ab omni cupiditate ac fæce rerum mortalium ſe cohibuerit, & eliquauerit.* Et in octoginta tribus quæſtionibus ad illa Apoſtoli verba: Etſi exterior homo noſter corrumpitur, &c. (Lib. 83. qq. q. 64.) *Rectiſſime, omnino, quoniam omnia viſibilia ad exteriorem hominem pertinent, quibus Chriſtiana diſciplina renunciatur.* Hoc autem de renunciandis amoribus Auguſtinus ſemper intelligit. Vnde ſubiungit: *Et nobis vocatis à Chriſto viſibilium delectatio* (amor) *minuitur, vt inuiſibilium amore homo interior recreatus, ad interiorem lucem, quæ nunquam occidit, renouatur, ſecundum Apoſtolicam diſciplinam, non quærens quæ videntur,* (id eſt, viſibilia) *ſed quæ non videntur; quæ enim videntur temporalia ſunt: quæ autem non videntur æterna.* Vbi Auguſt. ſecundum Apoſtolicam phraſim, per viſibilia & temporalia intelligit res creatas, per inuiſibilia & æterna diuina, quibus in æternitate perfruendū eſt: vt beati ſimus. Et libro ſecundo de Sermone Domini in monte: (Lib. 2. de Ser. In monte. c. 20.) *Quæ tamen omnis immunditia* (odij & contemptus rerum diuinarum) *rerum temporalium dilectione concipitur, id eſt, dilectione huius ſæculi* (ſeu rerum huius mundi ſub quo omnes res creatæ continentur) *cui iubemur renuntiare, vt mundi eſſe poſſimus.* Et in ſermonibus de verbis Domini, de vocatione Chriſtianorum diſſerēs: (Serm. 39. de verb. Domini. c. 1.) *Ad hanc expectationem, & propter hanc ſpem Chriſtiani facti ſumus. Nonne ſpes noſtra non eſt de hoc ſæculo? Non amemus ſæculum. Ab amore ſæculi* (id eſt, rerum omnium ad hoc ſæculum pertinentium) *vocati ſumus* (ſcilicet ad Chriſtum & Eccleſiam, à vocando enim Eccleſia nuncupata eſt) *vt aliud ſæculum ſperemus, ac diligamus.* Si diſciplina Chriſtiana nos iubet renuntiare ſæculo, hoc eſt, vt Auguſt. exponit, vt non diligatur ſæculum neque ſæcularia, peccatur profectò ſi diligatur. Nam illud Chriſtianæ diſciplinæ & renuntiationis præceptum, non aliunde niſi ex Scripturis hauſtum eſt, quæ diſertè iubendo per os Apoſtoli Ioannis clamant: (1. Ioan. 2.) *Nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo ſunt.* In quem locum Auguſtinus: (Lib. 11. Moralium. c. 14.) *Sicut præceptum eſt animis à Domino, quod diligant, ita per Ioannem Apoſtolum, quod non diligant, Nolite, inquit, diligere mundū, &c.* De cuius loci ſenſu idem Auguſtinus: (Lib. 5. cont. Iul. c. 16.) *Apoſtolus Ioannes non ait: Nolite vti mundo: ſed, Nolite diligere mundum; vbi poſuit & concupiſcentiam carnis: qui enim non diligens vtitur, quaſi non vtens vtitur, quia non eius rei cauſa vtitur, ſed alterius quam diligens intuetur, vt etiam non diligens hac vtatur.* Clamant Scripturæ per os Apoſtoli Pauli: *Et qui vtuntur hoc mundo quaſi non vtantur.* In quem locum rurſus idem Doctor: (Ibid.) *Quid eſt, quaſi non vtantur; niſi non diligant quo vtuntur, quoniam tale eſt, vt bene aliter non vtantur? Et hoc quidē etiam in his rebus obſeruandum eſt, quæ in hoc mundo ſic bona ſunt, vt tamen eas diligi non oporteat.* Hinc idem Apoſtolus Paulus diſertè præcipit: *Nolite conformari huic ſæculo:* Iſtud enim amore, fit quo quis amat ſæculū ſeu rem ſæcularem propter, ſe nō ad aliud referendo, ſeu quod idem eſt, tanquā finē dilectionis, in quo quieſcat: quod fit in omni omninò peccato, ſiue mortali ſiue veniali, vt infrà dicendū eſt: (Lib. 11. de Trinit. c. 5.) *Niſi voluntas,* inquit, *quicquid in iis* (exterioribus rebus) *capit, ad meliorē veriorem que vitam referat, atque in eo fine cuius intuitu hæc agenda iudicat, acquieſcat, quid aliud facimus, niſi quod nos Apoſtolus facere prohibet, dicens: Nolite conformari huic ſæculo?* Et alibi: (Lib. 12. c. 13.) *Non vt conformemur huic ſæculo, finem conſtituendo in bonis talibus, & in ea detorquendo beatitudinis appetitū: ſed vt quicq' id*

in vſu temporalium rationabiliter facimus, æternorũ adipiſcendorũ contemplatione faciamus, per iſta tranſeuntes, illis inhærentes. His Chriſtianæ vocationis præceptis inſtitutus Auguſtinus vbique clamat, omnia quę in mundo ſunt, ſolo excepto Deo, vitiosè diligi, & hoc in ſacris Scripturis eſſe pręceptum: *Itaque*, inquit, *in nouo Teſtamento ſic ab iſtorum* (viſibilium ſeu ſenſibilium) *amore prohibemur, non reſpicientes ea quæ videntur, ſed quæ non videntur, &c. Amandus igitur ſolus Deus eſt, omnis verò iſte mundus, id eſt, omnia ſenſibilia contemnenda, vtendum autem his ad huius vitæ neceſſitatem.* Et infra: *Quid eſt aliud falſis bonis illudi atque decipi, quã te ipſo inferiora, miranda atq; appetenda arbitrari? Habet igitur vir tẽperãs in huiuſmodi rebus mortalibus & fluentibus vitæ regulã vtroq; Teſtamento firmatam: vt nihil eorum diligat, nihil per ſe appetendũ putet; ſed ad vitæ huius atque officiorum neceſſitatem quantum ſatis eſt vſurpet, vtentis modeſtiã, non amantis affectu.* Ecce apertiſſimè declaratum vtriuſque Teſtamenti hanc eſſe regulam, nihil rerum temporalium eſſe diligendũm, nihil mirandum, nihil per ſe appetendum, hoc eſt, vt exponit, nihil *amantis affectu* eſſe complectendum. Ex quo neceſſariò ſequitur, affectum amoris nulla in temporali ſeu hujus mundi, qui diuinitùs diligi vetatur, ſine peccato poſſe collocari.

Lib. de moribus Eccl. c. 20.

Cap. 21.

CAPVT XIII.

RATIO PETITVR EX NATVRA cupiditatis, & peccati, ſiue mortalis, ſiue venialis.

SED conſtabunt iſta apertiùs, ſi, quid ſit peccatum, & vnde ratio eius petenda ſit, ex Auguſtini doctrina paulò accuratiùs diſquiramus. Tradit enim ſublimis ille doctor frequentiſſimè, non eſſe aliud peccatum, quam amorem rei temporalis, ſiue rei, quæ amanti inuito auferri poteſt; hoc eſt, amorem cuiuſcunque creaturæ. Nam in primis libro primo de libero arbitrio cùm rationẽ peccati ex profeſſo inueſtigaret, atque docuiſſet, neque ex lege vetante, neque ex pœna damnante, neque ex eo, quod ſibi hoc homo nollet fieri, quod alteri facit, eſſe petendam; tandem concludit, ex ſola libidine ſiue cupiditate eſſe metiendam. *Iam videte*, inquit, *non opus eſſe longa ſermocinatione, vt mihi de homicidio, ſacrilegio, ac prorſus de omnibus peccatis perſuadeatur. Clarum eſt enim, iam nihil aliud quam libidinẽ in toto malefaciẽdi genere dominari; quàm alio nomine cupiditatem vocari* dicit. Et in eodem libro inferiùs: *Conuenit inter nos, omnia malefacta non ob aliud mala eſſe, niſi quod libidine, id eſt, improbanda cupiditate fiunt.* Et in libris de doctrina Chriſtiana eandem doctrinam tradit: *Non præcipit Scriptura, niſi charitatem; neque culpat, niſi cupiditatem & eo modo informat mores hominum.* Et aliquantò inferiùs; *In omnibus enim talibus* (rebus prætereuntibus) *non vſus rerum, ſed libido vtentis in culpa eſt.* Quod cũ in vtendis vxoribus non propter voluptatem declaraſſet, *ſic*, addit: *Animaduertendum eſt in cætero quoque vſu rerum abeſſe debere libidinem.* Et rem iſtã velut indubitatam definitiua auctoritate decidens; *Caue putes*, inquit, *quicquam potuiſſe dici veriùs, quam id quod dictum eſt, radicem omnium malorum eſſe auaritiam, hoc eſt, plus velle quam ſat eſt. Tantum autem ſat eſt, quantum ſibi exigit natura in ſuo genere conſeruandæ modus. Auaritia enim quæ Græcè φιλαργυρία dicitur; non in ſolo argento, vel in nummis* (*vnde magis nomen duxiſſe reſonat: argento enim nummi, vel mixto argento frequentiùs apud veteres fiebant*) *ſed in omnibus rebus, quæ immoderatè cupiuntur, intelligenda eſt, vbicumque omnino plus vult quiſque, quam ſat eſt. Hæc autem auaritia* CVPIDITAS *eſt; cupiditas vero improba voluntas eſt, ergo improba voluntas malorum omnium cauſa eſt:* Et alibi ſæpiſſimè repetit, *omnium malorum radicem eſſe cupiditatem, & radicem omnium bonorum charitatem*, eſſe *venenum charitatis; non eſſe opus Dei*; eſſe *portam mortis*: quòd *nihil boni poteſt generare*, ſicut *charitas nihil mali*. Alibi vocat eam *voluntatem malam*; & *nihil tam inimicum eſſe bonæ voluntati, quam libidinem*. Eſſe *peccatum, cum per eam amantur* temporalia. Vſque adeo vero omnem malitiam ex cupiditate petendam eſſe ſenſit, ac docet Auguſtinus, vt cupiditatem proprium peccatorum nomen eſſe definiat. Nam in libro ſecundo de ſermone Domini in mõte dicit: *Voluntas eſt non niſi in bonis, nam in malis flagitioſiſque factis cupiditas propriè dicitur, non voluntas.* Quod alijs in locis frequenter repetit. Et alibi: *Aliud eſt charitas radix omnium bonorum, aliud cupiditas radix malorum; tantumque inter ſe differũt, quantùm virtus & vitium.* Et ſtatim adiungit: *Cùm ergo peccat homo, non ſecundum charitatem, ſed ſecundùm cupiditatem peccat ſecundum quam non eſt natus ex Deo.* Et iterum, *Sed cupiditas hominis, quæ vitium eſt, hominem habet auctorem, vel hominis deceptorem, non hominis creatorem. Ipſa eſt enim concupiſcentia carnis, & concupiſcentia oculorum, & ambitio ſæculi, quæ non eſt ex Patre; ſed ex mundo eſt.* Sed quibus Auguſtinus omnia omninò peccata ſolet comprehendere, ſicut ſupra demonſtratum eſt. Hoc igitur jacto fundamento tamquam in Auguſtini doctrina indubitato, quod omnis peccatorum ratio ex cupiditate ſeu libidine petenda ſit, iam videndum eſt, quid ſit illa cupiditas, illa, inquam, improbanda, illa improba voluntas, ille fons, ille radix omnium omninò malorũ quibus Vniuerſum perturbatur, illud quod in omni malefaciendi genere dominatur, propter quam ſolam omnia malefacta mala ſunt, à qua nihil omninò boni proficiſci poteſt, quam ſolam in Scripturis culpari tradit; vt liquidò intelligamus, vtrum aliquam creaturam animus rationalis affectu amoris poſſit amplecti.

Lib. 1. de lib. arbit. cap. 3.

Ibid. c. 4.

Lib. 3. de doct. Chriſt. cap. 10.

Cap. 12.

Ibid.

Lib. 3. de lib. arb. c. 17

Lib. 83 qq. q. 35. & q. 36.

Serm. 12. de ver. Domini

In Pſal. 147

In Pſal. 9.

Serm. 115. de diuerſis c. 7.

Lib. 1. de lib. arb. c. 14. & 15.

Lib. 2. de ſerm. Domini in monte. c. 22.

Vide lib. 14 de Ciuit. c. 7

Lib. de grat. Chriſti c. 20.

Cap. 21.

Cap. 20.

Cupiditatem igitur in eiſdem locis, vbi de illa ex profeſſo diſputat Auguſtinus, & ex ea docet omne peccatum eſſe metiendum, ſic definit: *Eſt amor earum rerum, quas poteſt quiſque inuitus amittere.* Sic enim loquitur Euodius, poſtquam huiuſmodi definitionis veritas longã inductione claruiſſet. *Reſipiſco, & admodum gaudeo, jam me planè cognouiſſe, quid ſit etiam illa culpabilis* CVPIDITAS *quæ* LIBIDO *nominatur. Quam eſſe jam apparet* EARVM RERVM AMOREM, QVAS POTEST QVISQVE INVITVS AMITTERE. Ecce breuiſſimis clariſſimiſque verbis tanquam rem certam, & planam & probatam, nihil aliud eſſe voluntatem improbam, ſiue cupiditatem, quã ſolã peccatur, niſi amorem rerum, quas homo poteſt inuitus, hoc eſt, velit, nolit, amittere. Quis autem non videt, ſub illis omne omnino quod creatum eſt, ſiue quod non eſt Deus, eſſe comprehenſum? Nihil eſt enim eorum, quod non homo ſiue juſtus, ſiue injuſtus amittere poſſit inuitus; carnis voluptatem, carnem ipſam & membra corporis, honores, laudes, gloriam, poteſtatem, diuitias, vxorem, liberos, familiam, ciuitatem, mundum vniuerſum

Lib. 3. de doct. Chriſt. c. 10.

Lib. 1. de lib. arb. c. 4.

uerſum cum omnibus, quæ in mundo ſunt, ſicut Auguſtinus in eodem loco probat, & reipſa inuitis damnatis omnia ſubtrahuntur. Nec opus eſt multâ diſputatione vel operoſâ demonſtratione, vt oſtendatur ſequi, nihil eorum proinde amari poſſe. Nam ille ipſe amor eorum eſt hoc ipſum quod definitur, nempe cupiditas, ex cuius malitia, & propriâ interoâque pernicie malum & peccatum eſt, quicquid peccatum eſt, Vſque adeo namque talium rerum amor malus & culpabilis eſt, vt ſine malitia nec fieri, nec intelligi poſſit.

Sed ne fortaſſis per tranſennam iſtud Auguſtinus docuiſſe videatur, luſtremus accuratiùs doctrinam eius, ne vel ipſe rem minus perpenſam, & in iuuentute traditam, retractauerit, vel nos eam perperam intelligendo hallucinemur. In libro igitur octoginta trium quæſtionum de eadem cu-

Lib. 83 qq. q. 33.

piditate diſputans, quam omnium malorum radicem vocat, ſic eam definit: *Nihil aliud eſt cupiditas, niſi amor rerum tranſeuntium.* Et in alia quæſtione, cùm dixiſſet, non omnem amorem aman-

q. 35.

dum eſſe rationem ſubijcit: *Eſt enim & turpis* (amor) *quo animus ſeipſum inferiora ſectatur, quæ*

Ibid. q. 36.

magis propriè cupiditas dicitur, omnium ſcilicet malorum radix. Et in quæſtione ſequente. *Charitatis venenum eſt ſpes* (id eſt, amor, quia io ſpe amor) *adipiſcendorum aut retinendorum temporalium.* Quã

C

ſtatim dicit eſſe cupiditatem, & addit explicando, quid ſit illa jam nominata ſpes: *Eſt autem cupiditas, amor adipiſcendi, aut obtinendi* (fortè retinendi, vt iam præmiſerat) *temporalia.* Et in libris de doctrina Chriſtiana, vbi de duobus illis capitaliter inimicis accuratiſſimè diſputat: *Charitatem* vocat *motum animi ad fruendum Deo propter*

Lib. 3. de doctrin. Chriſt. c. 10.

ipſum, & ſe atque proximo propter Deum: Cupiditatem verò definit *motum animi ad fruendum ſe, & proximo, & quolibet corpore non propter Deum.* Vbi per *motum animi ad fruẽdum*, amorem intelligit, vt ſæpè iam dixit. Nam reuera amor non eſt aliud, quàm motus animi ad fruendum, vſque adeo, vt ſi rem amatam ille motus aſſequatur, in fruitionẽ ſeu gaudium terminetur, & quieſcat. Sub frui

D

autem ſe, proximo, & quolibet corpore comprehendit omnium omninò bonorum temporalium

Lib. 9. de Trinit. c. 2.

fruitionem. Nam fruitio ſui reſpondet amori ſui *Quid eſt enim amarè ſe*, inquit alibi, *niſi ſibi præſto eſſe velle ad fruendum ſe?* Amat autem ſe homo, quælibet ſibi bona temporalia cupiendo: vnde & illis habitis fruendo fruitur quoque ſe. Quo fit, vt iſta definitio reipſâ nihil diſcrepet à præcedentibus; ſed in hoc eſt accuratior; quod ex hoc ipſo fruitionem ſui, vel proximi, vel corporum eſſe definiat, quo *non* fiat *propter Deum*; quod propter cauillationes multas ſopiendas adjectum eſt, per quas homines, vel non frui ſe rebus concupitis arbitrantur. Quod & alibi verbis alijs non alio ſen-

Serm. 18. de diverſis c. 4

ſu tradit, dum dicit, peccatum eſſe, quod etiamſi ſpeciem habeat boni operis, fit tamen *non propter requiem ſempiternam.* Auguſt. enim doctrina conſtãs eſt, nihil inter charitatẽ & cupiditatẽ, eſſe medium in hoc rerũ ſtatu. Vnde & alibi: *Videãmus quid ſit vera dilectio, imò verò, quid ſit dilectio. Ea quippè dilectio dicẽda eſt, quæ vera eſt, alioquin cupiditas eſt,* &c. *Hæc eſt autẽ vera dilectio, vt inhærentes veritati* (id eſt, Deo incommutabili veritati) *iuſtè viuamus, Et ideo contemnamus omnia mortalia præ amore hominum, quo eos volumus iuſtè viuere.* Nimirum hoc vult, ſi non eſt dilectio, id eſt amor incommutabilis veritatis ſiue Dei, jam eſſe cupiditatem. Et euidentiùs in eodem opere de Trinitate explicans inter illa duo nullum eſſe medium: *Nemo,*

A

Lib. 9. de Trinit. c. 7. & 8.

inquit, *volens aliquid facit, quod non in corde ſuo prius dixerit: quod verbum amore concipitur, ſiue creaturæ ſiue creatoris, id eſt, aut naturæ mutabilis, aut incommutabilis veritatis. Ergo aut cupiditate, aut charitate. Non quod non ſit amanda creatura, ſed ſi ad creatorem refertur ille amor, non iam cupiditas, ſed charitas erit. Tunc enim eſt cupiditas, cùm propter ſe amatur creatura; tunc non vtentem adiuuat, ſed corrumpit fruentem.* Omninò breuiſſimæ diuinæque ſententiæ grauitate, quæ hactenus diximus, pœnè cuncta complexus eſt. Nam & cupiditatem docet eſſe quemcunque amorem cujuſcumque creaturæ; & hoc ipſo in eam incidi, quo non amatur creator; & eſſe amorem creaturæ propter ſe; &

B

eſſe ex diametro oppoſitum charitati, nec inter illa eſſe medium; & eſſe malum, quia fruentem tanquam peccatum, omniumque peccatorum cauſa corrumpit. Quid verò iam opus pluribus? Apertiſſimè quippe & conſtantiſſimè definitum eſt, omnem amorem creaturæ eſſe improbam illam cupiditatem, quæ ſola culpatur in Scripturis, & ex qua omnis peccati ratio metienda eſt. Cupiditas autem eſt, quandocunque propter ſeipſam amatur creatura, Propter ſeipſam autem amatur creatura, cùm amatur *non propter Deum.* Nam hoc ipſo quo iſte amor creaturæ retorquetur in Deum, iam non eſt cupiditas, ſed illa laudabilis charitas, omnium bonorum operum vnica & vera radix.

An fortè audiendus erit, ſiquis arbitretur, cupiditatem iſtam ſolùm in peccatis illis grauioribus, non in leuioribus atque venialibus, juxta doctrinam Auguſtini, habere locum? Longè fallitur quicumque aliquid huiuſmodi ſuſpicatur. Nam doctrina ſuprà tradita tam dilucidè & ſine ambagibus de vniuerſis omninò peccatis loquitur, vt ſuperfluum ſit ingenijs non planè rudibus hoc pluribus velle demonſtrare. Et quamuis nihil expreſſius diceret Auguſtinus, quis non ipſo primo aſpectu videt, fieri nullo modo poſſe, quin ſi quid ametur, neceſſariò ſit vel creator vel creatura? Quod enim inter iſta duo medium dabis? Rurſum quis non mediocriter Philoſophia inſtitutus videt, nihil hominem amare, vel quoquo modo velle poſſe, niſi in aliquo eius animus requieſcat? Motus enim iſte tendit aliquò; nec per fines ſine fine interiectos in infinitum tendere poteſt. Vbi ergo animi intentio terminatur, ibi quies: vbi quies, ibi dilectio terminatur. Hoc quid erit, niſi creatura, ſi non ſit creator? Ergò erit cupiditas; cùm illa ſit, & non alia cupiditatis ratio, niſi vt definit Auguſtinus, amor creaturæ amor rei temporalis, amor rei quam inuitus poteſt amittere, vel vt expreſſiùs dicit, & in idem redit, *amor creaturæ non propter Deum.* Si enim eſt propter Deum ſiue vt Auguſtinus loquitur, *ſi ad creatorem refertur ille amor, non iam cupiditas, ſed*

E

charitas erit. Et vbi quæſo hic exceptioni pro peccatis venialibus locus? Nonne neceſſe eſt, voluntatem quâ illa non minùs quàm lethifera perpetramus, vel in creatura, vel in creatore conquieſcere? vel manere & hærere in creatura, vel in creatorem retorqueri? Si retorquetur, charitas eſt; ſi hæret vitioſa cupiditas. Nam quod nonnulli putant, hoc ipſo peccatum eſſe mortale, quo creatura finis eſt alicujus motus animi, larua eſt qua tamen plurimi ab intelligenda veritate deterrentur; ſed eam poſtea veritati detracturi ſumus.

Hinc eſt igitur, quòd ſanctus Auguſtinus, quando latiſſimum illud cupiditatis imperiũ ſuis limitibus circumſcribit, vniuerſas omninò illecę

bras voluptatum tam ſenſibilium, quàm paulò ſpiritualium, quæ de honoribus, laudibus dominatione, & quacunque excellentia terrena decerpuntur, percurrere ſolet, totamque peccatorum ſiluam ſiue venialium ſiue mortalium ab ea pullulare decernit: idque non alia conſideratione, niſi quia creaturæ ſolo ſuæ internæ voluptatis, vel nitoris, vel celſitudinis, vel alterius cuiuſcunque illecebroſi nitoris intuitu cupiuntur. Nam in ſoliloquiorum libris; vbi animæ ſuæ præteritum præſentemque ſtatum ſcrupuloſiſſimè trutinat, fatetur tunc ſe illâ vitioſâ cupiditate diuitias adamaſſe, cùm eas ideò *deſiderabat, vt diues eſſet*; & honores, cùm *eorum neſcio quo nitore delectatus* eos expetebat; & vxorem, cùm hoc attendebat, vt *efficeret cum bona fama voluptatem*; *Tunc*, inquit, *erat iſtorum in me vera cupiditas. Nunc ea prorſus aſpernor.* Et tamen iſtę ſunt conſiderationes hominum, quibus honores, laudes, voluptates ex vxoribus, ex cibo & potu, & ſimiles rerum creatarum delectationes appetunt, & etiam venialiter peccant. Et in libro 1. de libero arbitrio, vbi ex profeſſo materiam illam diſcutit, & ſæpiſſimè cupiditatem *malam voluntatem*, & *peccatum* vocat, illa omnia ſub latitudinem objecti eius includit, quibus homines ſiue mortaliter ſiue venialiter peccare, nec aliter niſi amando ſolent. *Nihilne amant*, inquit, *aliud?* Homines videlicet qui cupiditate ducuntur. *Imò plurima ea ſcilicet in quibus adipiſcendis vel retinendis mala voluntas illa perſiſtit, Opinor te dicere*, inquit Auguſtinus, *diuitias, honores, voluptates, & pulchritudinem corporis, cæteraque omnia, quæ poſſunt & volentes non adipiſci, & amittere inuiti.* Et mox ea, *quibus homines cupiditate inhærent*, eſſe dicit ea; *quæ ad tempus noſtra dici poſſunt.* Inter quæ enumerat, *corpus & eius quæ vocantur bona vt integra valetudo, acumen ſenſuum, vires, pulchritudo, & ſi qua ſint cætera, libertas, parentes, fratres, coniux, liberi, propinqui, affines, familiares, ipſa denique ciuitas, honores etiàm & laudes, & ea quæ dicitur gloria popularis; ad extremum pecunia, quo vno nomine continentur omnia, quorum iure domini ſumus.* Sed hæc ſunt, quibus homines inhærentes cupiditate non ſolum mortaliter, ſed maximè venialiter peccant. *Leges tamen*, addit, *non vlciſci peccatum, cùm amantur iſta, ſed cùm alijs per improbitatem auferuntur.* Certum eſt autem peccata mortalia tunc committi, cum alijs per improbitatem auferuntur: cùm verò pacificè res illæ, quarum domini ſunt homines, amantur & poſſidentur, quantumuis venialiter, quantumuis lege temporali peccatum non puniente, peccatur tamen.

Lib. 1. de Solil. c. 11

Lib. 1. de lib arb. c. 15.

CAPVT XIV.

IPSVM AMARE CREATVRArum hærendo in creatura eſt peccare, etiamſi nullis aliis prauis veſtiatur circumſtantijs. Declaratur inductione.

NAM ſi naturam peccati, quod in quibuſlibet temporalibus appetendis committi ſolet, etiam ſepoſita tantiſper Auguſtini auctoritate, ſuis momentis ponderare voluerimus, non eam aliundè petendam eſſe reperiemus, quàm ex eo quòd amantur; vſq; adeò vt hoc vnum dumtaxat eas amaſſe ſit peccaſſe. Nec vlla ratio dari poterit, cur amor vnius potiùs,

A quàm alterius ſit culpabilis: atque ita omnis in vniuerſum vt reprehenſione ita pœnâ dignus ſit. Bonæ ſunt diuitiæ, ſed diuitiarum amor malus eſt. Nam hoc ipſo quo amantur, ſiue multùm ſiue parùm, peccatur auaritiâ. Eſſentialis enim eius definitio non eſt alia, quàm amor diuitiarum. *Auaritia eſt enim*, inquit Auguſt. *eſſe velle diuitem, non iam eſſe diuitem*, Itaque ſapiens deteſtans auaritiam, non aliud quàm amorem pecuniæ deteſtatus eſt. Nam cùm dixiſſet: *Auaro nihil eſt ſceleſtius*; explicans quid ſit auarus; adijcit: *Nihil eſt iniquius, quàm amare pecuniam.* Nec aliud Poëta voluit, qui dixit:

Serm. 205. de tem. cap. vlt.

Eccleſiaſt. c. 10.

B *Creſcit amor nũmi, quantũ ipſa pecunia creſcit.*

ET alius qui auaritiam nuncupauit, *auri ſacrã famem*, id eſt, amorem; & auaritiæ miſeriam Scriptura manifeſtans: *Auarus*, inquit, *non implebitur pecuniâ*, hoc eſt, qui amat pecunias non implebitur eis. Nam ideò exponens adijcit: *Et qui amat diuitias, fructum non capiet ex eis.* Et cur quæſo amare pecunias malum eſt, cùm pecuniæ bonæ ſint? Nimirum quia temporalium quarumlibet rerum amor malus eſt. Idem & in cæteris omnibus creatis rebus videre licet. Quid melius & rebus humanis vtilius, quàm vt eis administrandis præſint viri boni? Et tamen præeſſe velle C vitioſum eſt, cùm ſcilicet nihil appetitur aliud, quàm ipſe præfecturæ ſplendor, ſeu ipſum præeſſe. Hoc enim & nihil aliud eſt ambitio, & peccatum iſtud omnium ſapientium judicio improbatur. Vnde Ioannes Apoſtolus taxans quemdam: *Is qui amat*, inquit, *primatum gerere in eis, Diotrephes non recipit nos*. Et Auguſtinus: *Locus ſuperior etſi ita teneatur ac adminiſtretur, vt decet, tamen indecenter appetitur.* Et adhuc efficaciùs: *Intelligat non ſe eſſe Epiſcopum, qui præeſſe dilexerit non prodeſſe*, id eſt, qui amauerit præfecturam, non vtilitatem, quæ inde in proximum conferri debet. Hinc de Catone, *Honores*, ſeu dignitates, *quos petiuit Cato, petere non de-* D *buit, ſed eos ciuitas ob eius virtutem non petenti dare.*

Eccl. 5.

In Epiſt. 3. Ioan.

Lib. 19 de Ciuit. c. 19.

Lib. 5. de Ciuit. c. 14.

Laudem & gloriam quis dubitet eſſe bonam, cùm eam etiam præmium virtutis eſſe ſtatuant? Laudem tamen & gloriam amare vitium eſt, nec aliâ vllâ extrinſecus acceſſitâ conſideratione, ſed illâ ſolâ, quòd amantur. Hoc enim eſt vitium inanis gloriæ, de qua Auguſtinus: *Saniùs videt, qui & amorem laudis vitium eſſe cognoſcit.* Quod nec Poëtam fugit Horatium:

Ibid.

—— Laudis amore tumes.

DE quo vitio paulò poſt Auguſtinus dicit: *Huic igitur cupiditati melius reſiſtitur ſine dubitatione, quàm ceditur. Tanto enim quiſque eſt Deo ſi-* E *milior, quanto ab hac immunditia mundior.* Et de Martyribus loquens: *Si adhuc laudes hominum quærunt, nondum vicerunt.* Et Chriſtus grauiter reprehendit eos, qui faciunt opera ſua, *vt videantur ab hominibus*, hoc eſt, qui illud ipſum amant, & nihil amplius, videri ab hominibus, vt ſæpius Auguſtinus exponit: & res per ſeipſa manifeſta eſt.

Ibid. c. 15.

Serm. 108. de diuerſis c. 8.

Matth. 23.

Salutari ab hominibus & dignitatum titulis appellari, & primo ſedere loco in conſeſſibus non eſt malum, ſed potiùs bonum. Hoc ipſum tamen amare, tanquam vitium & peccatum à Saluatore meritò reprehéditur. *Amant*, inquit de Phariſæis, *primos recubitus in cœnis, & primas cathedras in ſynagogis*,

Ibid.

gogis, & ſalutationes in foro, & vocari ab hominibus Rabbi. Vnde iſtam animi ægritudinẽ in ſuis diſcipulis vetat: *Vos autem nolite vocari Rabbi: nec vocemini magiſtri.* Nimirum quia huiuſmodi amare lenocinia ſuperbiæ peccata ſunt: nec alia de cauſa, niſi hoc ſolo quia amantur, & in eis amor ſe ſiſtit & hæret, neque pergit vlterius. Quod & Chriſtus ſignificauit, cùm ſubjunxit: *Qui autem ſe exaltauerit, humiliabitur.*

Dominum eſſe, regnum obtinere nullo modo vitioſũ eſt: dominari & regnare velle vitioſiſſimum. Ille enim affectus eſt, qui animis Tyrannorum dominatur, bellorumque tumultibus ac tempeſtatibus genus humanum atterit & perturbat. Vnde Auguſt. quò modeſtiùs, eò grauiùs
B
Lib. 4. de Ciuit. c. 15. affectum illum reprehendens: *Videant*, inquit, *fortè non pertineat ad viros bonos gaudere de regni latitudine.*

Scientiâ quid ſublimius in rebus bonis, quas condidit Deus? Et tamen ſcientiã propter ſcientiam amare, curioſum eſt, vitium ſcilicet inquietum, quod cùm inualeſcit, etiam ad nefanda perducit. De quo præclarè ſanctus Bernardus hujus
Serm. 36. in Cant. doctrinæ non ignarus: *Sunt, qui ſcire volunt, eo fine tantum, vt ſciant; & turpis curioſitas eſt. Et ſunt, qui ſcire volunt vt ſciantur ipſi; & turpis vanitas eſt. Et ſunt item, qui ſcire volunt, vt ſciẽtiam ſuam vendant, verbi cauſa pro pecunia, pro honoribus; & turpis quæſtus eſt.* Cùm tamen neque ſcire, neque ſciri, neque quæſtum facere, malum ſit: ſed illis amore propter illa, hoc eſt, nihil vlterius attendentem inhærere, vitium eſt.
C

Cibus & potus, eorumque ſapor delectabilis, bona ſunt, & in infirmitatis humanæ ſuſtentationem à Deo inſtituta; ipſa tamen per ſe amare tanquam vitium meritò reprehẽditur. Hoc enim eſt gulæ propriæ, quo edaces: ebrioſi, helluones, delicati ad menſam adducuntur, non vt viuant ſicut ſapientem decet; ſed vt comedant atque bibant. Attrahit enim illos concupiſcentia delectationis, non indigentia refectionis; & vt opti-
Serm. 63. de diuerſ. c. 14 mè Auguſtinus, Non in cibum & potum ex *officio deſcendunt, ſed per cupiditatem ruunt.*
D

Concubitum quis niſi Manichæus aliquis ne-
Lib. de bono coniugali. c. 16. gauerit eſſe bonum? Nam vt Auguſtinus: *Quod eſt cibus ad ſalutem hominis, hoc eſt concubitus ad ſalutem generis; & vtrumque non eſt ſine delectatione carnali.* Concubitũ tamen amare propter ipſum, hoc eſt, propter concubitus delectationẽ, vitioſum eſt. Nam hoc eſt ille affectus ſeu cupiditas luxuriæ, quæ animis omniũ luxurioſorum imperat. Nec enim aliud appetunt, quàm concubitus delectatione frui. Et hæc eſt vera ratio, cur ille concubitus cum vxore, quo non proles, ſed voluptas quæritur, ab Auguſtino & Apoſtolo tan-
Serm. 63. ... c. 13. quam peccatum veniale culpetur. *Nunquid hoc non eſt peccatum*, inquit, *amplius quam liberorum procreandorum neceſſitas quærit, exigere à coniuge debitum? Eſt quidem peccatum, ſed veniale. Apoſtolus dicit: Hoc autem dico ſecundum veniam:* Vnde præcla-
E
Ibid. c. 13. rè in eodem Sermone Auguſtinus: *Niſi ad hoc dentur, ad hoc accipiantur vxores,* (prolis, non voluptatis causâ) *quis ſana fronte dat filiam ſuam libidini alienæ? Sed non vt erubeſcant parentes, cùm dant, recitantur tabulæ: vt ſint ſoceri, non lenones: Quid ergo de tabulis recitatur? Liberorum procreandorum causâ. Erubeſcat & maritus aliter accipere, ſi erubeſcit pater aliter dare. Sed ſi non poſſunt (aliquando iam*

A *iſta diximus) exigant debitum.* Et paulò pòſt tam *Cap. 14.*
de concubitu, quàm de comeſtione dicit: *In quæ duo opera prudentes & ſancti ex officio deſcendunt, imprudentes autẽ in ea per cupiditatem ruunt. Aliud enim ad aliquid officio deſcẽdere; aliud in aliquid per cupiditatem cadere.* Hoc eſt, alij amant iſta opera propter opera, & iſta cupiditate tracti in ea ruũt, alij finem operum intuẽtur, ex cuius dilectione iſta opera, non amando, ſed tolerando ſuſcipiũt.

Sed quid multis? Quod in iſtis rerum bonarum amoribus declarauimus, hoc in reliquis omnibus oſtendi poteſt. Neque enim vlla ratio dari poteſt, cur vnius creaturæ amor, in quo ſiſtitur potiùs malus ſit, quàm alterius. Nam quamuis
B plerique amores nominibus proprijs, non tamen idcircò vitio carẽt. Sed quia prolixum eſſet ſingulos perluſtrare, ex tribus illis cupiditatibus, quæ iuxta Auguſtinum & Apoſtoli doctrinam, omnes omninò vitiorum cupiditates comprehẽdunt, concupiſcentiâ carnis, concupiſcentiâ oculorum & ſuperbiâ vitæ, res euidenter tota patuit. Quælibet enim illarum cupiditatum non alio ex capite vitioſa eſt, niſi quia creatura propter creaturam amatur. Neque enim aliundè ſuperbiæ peccatum eſt, niſi quia diligitur excellentia, quamuis bona, propter excellentiam; neque alia ex cauſa concupiſcentia oculorum ſeu curioſitas
C reprehenſibilis, niſi quia per eam *nihil aliud*, *Lib. 10 Confeſſ. c. 35.*
quàm ſcire homines cupiunt, vt Auguſtinus loquitur, ſeu non ob alium finem ſcire tentant, quàm *propter experiendi noſcendique libidinem*, vt ibidem dicit. Neque concupiſcentia carnis alio ex capite vitium eſt, niſi quia eſt amor alicuius rei, quæ voluptate carnem afficit propter ipſam voluptatem ſeu quia carnalis voluptatis amor eſt, ſiue illa percipiatur oculis, ſiue auribus, ſiue naribus, ſiue gutture, ſiue tactu, toto corpore, maximeque genitalibus. Omnium quippe cupiditatum eadem ratio eſt; quòd rerum quidem bonarum amores ſint, ſed ideò vitioſi, quia amores earum ſunt, quas ſine earum amore in ſe admittere vel ſuſcipere debuiſſent. Res quippe bo-
D na *amari poteſt amore non bono* inquit Auguſtinus. *Lib. cont. Secundin. cap. 16.*
Neque enim excellere, ſcire, experiri, carnis voluptatem ſentire, & admittere, ſed iſta diligere in culpam cadit. Vna igitur rei cujuſpiam tranſitoriæ cupiditas vitioſior alterâ eſſe poteſt, prout ordo naturalis magis minuſue perturbatur; nulla tamen bona. Vnde Auguſtinus in ſingulis vitijs rationem vitij ex amore creaturæ quantumuis bonæ petere ſolet: *Quanta homines dura perpeſſi* *Lib. 47. de*
ſunt, vt peruenirent ad id quod amauerunt? Siue ſit *diuerſ. c. 1.*
amator, qui vocatur ambitioſus; ſiue ſit corporum pulchrorum amator, qui vocatur laſciuus. Et quis poſſet enumerare omnes amores? Et in libris de Ciuitate Dei eandem radicem amoris creaturæ quamuis bonæ tangens: *Eſt*, inquit, *libido vlciſcendi* (id eſt *Lib. 14. de*
E cupiditas ſeu amor cujuſdam vmbræ iuſtitiæ ſeu *ciuit. c. 15.*
retributionis, vt qui mala fecit mala patiatur) *quæ ira dicitur: eſt libido, id eſt, amor habendi pecuniam, quæ auaritia: eſt libido quomodocunque vincendi, quæ peruicacia: eſt libido gloriandi, quæ iactantia nuncupatur. Sunt multæ variæque libidines, quarum nonnullæ habent etiam vocabula propria, quædam verò non habent. Quis enim facilè dixerit, quid vocetur libido dominandi; quam tamen plurimùm valere in tyrannorum animis, etiam ciuilia bella teſtantur.*

CAPVT XV.

VTRVM CREATVRÆ, ET *voluptates earum appeti & amari poſſint moderatè.*

VNde ſatis mirari non poſſum, quid Catholicis illis ſcriptoribus in mentē venerit, qui propter ſolam corporis voluptatē cum vxore concumbi poſſe definiunt; quique multo maiori exorbitatione generaliter ſtatuunt, voluptates corporis, ſiue narium, ſiue aurium, ſiue oculorum, ſiue alterius externi ſenſus, propter ipſas voluptates appeti poſſe, ſed moderatas. Cur non dicamus itidem, pecunias amari poſſe moderatè, vt non extincta, ſed moderata ſit auaritia? Cur non & honores, & laudes & primos recubitus, primaſque cathedras, & vt videamur ab hominibus, expeti poſſe moderatè; vt nemo ſibi ſuperbire videatur, niſi qui valdè ſuperbus fuerit: Cùm tamen Dominus in phariſæis illa culpando *ſuperbiam* reprehenderit, *non quia illa accipiunt*, inquit, *ſed quia diligunt: Sic enim cor eorū accuſauit*. Et de illis, qui videri volūt ab hominibus: *Iſte*, inquit, *finis eſt reprehenſibilis atque culpabilis, vſque ad hominum laudem velle benefacere, nihil amplius inde quærere*, hoc eſt, in iſto fine appetendo diligendoque conquieſcere. Ipſū quippe diligere primos recubitus, primas cathedras, videri atque laudari velle ab hominibus nequaquā culpa caret, ſiue multùm, ſiue parùm iſta diligantur. Quod ſimili omnino ratione & in cæteris omnibus creaturarum amoribus verum eſt: qui quo feruentiores fuerint, eo deteriores, quo remiſſiores, eo minùs mali; ſed tamen omnes mali. Non recipit cupiditas moderationē: tollēda eſt atque extirpāda radicitus, in quo omnis labor, omne certamen, omnis gemitus ſpiritualium virorum occupatur. Quis eſt enim qui laudis, pecuniæ, voluptatis cupidus, rectè cupidus dici queat? Peruerſa ergo Philoſophia vel potiùs Theologia eſt, quæ non interitum afferat prauitatis, ſed ſit contenta mediocritate vitiorum. Nec ſanè video, qui differat iſta ſententia ab opinione Epicuri, niſi quòd ille ſolam voluptatem, hi honeſtatem ſimul cum voluptate per ſe expeti poſſe fateantur. Sed Epicuri dogma fugiendo, in Calliphontis ac Dinomachi errorem, quem etiam Pelagianorum anteſignanus amplexus eſt Iulianus, incidunt. *Hominem*, inquit Tullius, *iungunt cum bellua*, vt Calliphon, *qui voluptatem cum honeſtate coniungunt*. Et Auguſtinus de Iuliano: *Si autem, vt aliquo loco ſignificaſti, placet tibi ſecta Dinomache, honeſtatem voluptatemque coniungens, quod Philoſophi quoque huius mundi, qui honeſtiores vocantur, ſcyllæum bonum eſſe dixerunt ex humana ſcilicet natura, belluinaque compactum: Si ergo hoc monſtrum tuā opinione ſectaris, &c.*

Serm. 234. de temp. c. 5.

Li. 4. Acad. quæſt.

Lib. 6. cont. Iul. c. 16.

Quapropter ſiue voluptas carnis fuerit, ſiuē honor, ſiue gloria, ſiue imperium, ſiue ſcientiæ, ſiue pecunia, quo vno nomine cōtinentur omnia quorum jure domini ſumus, & quorum vendendorum atque donandorum habere poteſtatē videmur, ſiue alia res quæcunque temporalis, quorum amoribus plus minuſue etiam iuſtorum vita implicata detinetur, immobilis veritatis eſt mādatum, nè quicquam eorum vllâ cupiditate, hoc eſt, amore appetatur, aut teneatur. Indiſpenſabi-

A lis eſt enim iſta Auguſtini regula, vtriuſq; Teſtamenti litteris confirmata: *Iubet æterna lex auertere amorem à temporalibus, & eum mundatum conuertere ad æterna.* Si lex æterna auertere amorem iubet, ergo citra controuerſiam non auertendo hoc eſt, eas amando peccatur. Peccatum enim, juxta diui Auguſtini definitionem Theologorum omnium calculo comprobatam, non eſt aliud, niſi *factū, vel dictū, vel concupitum aliquid contra æternam legem.* Huius igitur regulæ generaliſſimæ perceptuque facillimæ veſtigijs inſiſtens Auguſtinus, incunctanter docet, omnes hujuſmodi amoris affectus, quibus homines inhærent rebus temporalibus, etiam in viris iuſtis eſſe ligna, fœ-
B num, ſtipulā, hoc eſt, peccata venialia, ſeu opera, quæ ardebūt in die Domini, vt ſecūdùm Apoſtolicam doctrinam quaſi per ignē ſalui fiant. *Sunt homines*, inquit, *omnino cōtemptores ſæculi huius, quibus non eſt notum quicquid temporaliter fluit, non hærent dilectione aliquâ terrenis operibus, &c. Sunt autem alij, qui rebus infirmitati conceſſis* (id eſt, licitis) *inhærent aliquantùm dilectione. Non rapit villā alienam, ſed ſic amat ſuam, vt ſi perdiderit conturbetur: non appetit vxorem alienam, ſed ſic inhæret ſuæ, ſic miſcetur ſuæ, vt modum non ibi teneat præſcriptum tabulis, liberorum procreandorum cauſa. Non tollit aliena, ſed repetit ſua, & habet cum fratre ſuo iudiciū. Talibus enim dicitur: Iam quidem omnino delictum
C eſt in vobis, &c.* Ecce peccata iuſtorū venialia, tamen amore commiſſa. Percurre animo omnium omnino rerum ſimiliū quamuis cōceſſarum, hoc eſt, licitarum cupiditates: de omnibus quippe ſimilis prorſus ratio eſt. Cùm ergo de contemptoribus taliū rerum docuiſſet, eos aurum, argentū, lapides pretioſos, fundamento ſiue Chriſto ſuperædificaſſe, de amatoribus earum ſic ſubiūgit: *Illi autē amātes res proprias, domos proprias, grauiter conturbantur, fœnū, ſtipula, & ligna ardent. Habent ergo ligna, fœnum, ſtipulam ſuper fundamentum; ſed rerum conceſſarum, non illicitarum, &c. Cùm dixe-
D ris: Amo poſſeſſionem iſtam, timeo ne pereat, & imminet damnum, & tu contriſtaris, non quidem præponis eam Chriſto, &c. ſaluus eris tanquàm per ignem.* Et inferius. *Sed tamen quia diligis illam, & contriſtaris ſi perdas illam, ſuper fundamentum poſuiſti, non aurum, non argentum, non lapides pretioſos, ſed lignum, fœnum, ſtipulam. Saluus ergo eris, cùm ardere cœperit, quod ædificaſti; ſic tamen quaſi per ignem.* Et vt de peccatis huius amoris venialibus ſe locutū eſſe ſignificaret, hoc eſt, de amore, quo quidem amantur res huius ſæculi propter ſe, ſed ita leuiter, vt Chriſto magis amato non præponantur, neque ex amoris magnitudine in aperta ſcelera proſilire meditentur, ſicut paulo antè ex-
E poſuerat, ſtatim adjicit: *Nemo enim ſuper fundamentum hoc ædificans adulteria, blaſphemias, ſacrilegia, idololatrias, periuria putet ſe ſaluum futurum per ignem, quaſi iſta ſint lignum, fœnum, ſtipula: ſed qui ædificat amorem terrenorum ſuper fundamentum regni cœlorum, id eſt, ſuper Chriſtum, ardebit amor rerum temporalium, & ipſe ſaluus erit per idoneum fundamentum.* Hic planiſſimè explicatum vides, amorē cuiuſcunque rei ſæcularis per ignē eſſe exurendum, etiā ſi fuerit juſtus qui illo amore teneatur, & nequaquā eam ſic adamauerit, vt Chriſto duceret potiorē. Ipſe enim talium amor per ſe vitioſus eſt, & exuri dignus, etſi nihil apertè facinoroſū ex illo amore perpetretur. Amor autem hîc dicitur, vt ſuprà ab ipſo Auguſt. declaratū eſt, cupiditas illa qua res quæpiā ſæcularis propter ſe diligitur, ad nihil vlterius eam referēdo; ſicut à Chriſtianis hujuſmodi terrena bona diligi;

Lib. 1. de lib. arb. c. 15.

Lib. 22. cont. Fauſt. c. 27.

In Pſal. 80.

Ibid.

ligi, & idcirco cum cruciatu amitti ſolent, Doctrinam iſtã ſæpiſſimè repetit alijs locis. Nam in libris de Ciuitate Dei, cùm ſimiliter ſæcularium rerum affectiones voluptateſque improbaſſet, vt vxoris, cùm *ſecundum ſæculum carnaliter, ſecundùm concupiſcentiæ morbum* diligitur, *quod*, inquit, *ſecundum veniam concedit Apoſtolus*; & eas lignum, fœnum, ſtipulam eſſe docuiſſet, adijcit, eum per ignem ſaluum fore, quia *rerum amißione cruciabitur, quibus fruendo lætabatur, &c. Quod enim ſine illiciente amore non habuit, ſine vrente dolore non perdet.*

Lib. 21. de Ciuit. 26.

Ibid. Et paulo poſt: *Si hoc temporis interuallo ſpiritus defunctorum huiuſmodi ignem dicuntur perpeti, quem non ſentiant illi, qui non habuerũt tales mores, & amores in huius corporis vita, vt eorum ligna, & fœnum, & ſtipula conſumantur: alij verò ſentiant, qui eiuſmodi ſecum ædificia portauerunt, ſiue ibi tantùm, ſiue & hic & ibi, ſiue ideo hic, vt non ibi, ſæcularia, quamuis à damnatione venialia concremantem ignem tranſitoriæ tribulationis inueniant, non redarguo, quia forſitan verum eſt.* Vbi, quod ait, forſitan verum eſt, non propter amores & affectiones huiuſmodi rerum ſæcularium dicit, quaſi incertum eſſet eos eſſe *veniales & concremandos*: ſed propter ignem per quem ſalui fient, vtpote quem non vno modo exponi poſſe profitetur.

Hinc ex eiuſdem regulæ veritate Auguſtinus delectationes, per quas homines dum rebus ſæcularibus affectu inhærent, venialiter peccare ſolent, *Babylonicos amores* vocare ſolet. Domus enim, argentum, aurum, marmora, &c. *deſiderantur talia, ſed adhuc ex confuſione Babyloniæ. Amputa omnia iſta deſideria, ô ciuis Ieruſalem, ſi vis redire.* Et in alium Pſalmum, *Multi flent fletu Babylonico, quia & gaudent gaudio Babylonis, quia gaudẽt lucris, & flent damnis: vtrumq; de Babylonia eſt.* Vbi ſemper ad ſuum reſpicit principium, quo docet, omnium rerum temporaliũ amores, eſſe cupiditatis nõ charitatis amores & idcirco ex Babylonis cõfuſione, non cœleſtis Sion inſpiratione proficiſci.

In Pſal. 44.

In Pſ. 136.

Hinc vlterius huiuſmodi delectationes & amores, quibus & iuſtorum, ſed infirmorum pedes ſæcularibus rebus implicati detinentur, circumſpectiſſimâ locutione non innocentes, ſed velut innocentes vocare ſolet. Locus vnus præclariſſimus, ex quo omnis huiuſce cupiditatis, ſeu amoris rerum quarumcumque creatarum culpabilis labes, de qua tamdiu tractamus, intelligi poterit, integer aſcribendus eſt, quo quiſquis animi ab huiuſmodi peſtibus purgandi ſtudioſus eſt, ſine dubio delectabitur. Videbit enim, quò ſubuehat animum Chriſtiana perfectio, & in quo luto diuerſorum tenuiculorum amorculorũ culpabilis infirmitas eum adhuc hærere compellat: *Omnis anima*, inquit, *infirma in hac vita, quærit ſibi aliquid terrenum vbi requieſcat; quoniam intentionem laboris & mentis extentę in Deum difficile poteſt perpetuò tolerare, Aliquid ſibi in terra conquærit, vbi requieſcat* (nempe amore, ſeu delectatione, quæ amoris velut motus animi requies eſt) *& quodammodo pauſatione quãdam recumbat; veluti ſunt iſta, quæ diligunt & innocentes. Neque enim de* CVPIDITATIBVS *malorum, nunc loquendum eſt, quia multi acquieſcunt in theatris, multi acquieſcunt in circo, in amphitheatro, multi acquieſcunt in alea, multi in luxuria popinarum, multi in libidine adulteriorum, multi in violentijs rapinarum, multi in dolo & inſidijs fraudum. Acquieſcunt in his omnibus homines. Quid eſt, acquieſcunt? delectantur illic. Sed remoueamus hæc omnia, ad innocentem hominem veniamus. Acquieſcit in domo ſua, in familia ſua, in coniuge, in filijs, in paupertate,* (id eſt, exiguis bonis) *in prædiolo, in*

Ibid.

A *nouellâ manibus cõſita, in ædificio aliquo ſuo ſtudio fabricato.* Adde hic, ſi libet, In cibo & potu, in ſuauibus odoribus, coloribus, concentibus, alijſque carnis voluptatibus, in honoribus, gloriâ populari, ſcientiâ, & quacunque tandem re animus infirmus acquieſcit ac delectatur. Neque enim omnia recenſeri prudẽtibus opus fuit. Iam addit: *Acquieſcunt innocentes in his. Sed tamen Deus volens nos amorem non habere niſi vitæ æternæ, & iſtis* VELVT INNOCENTIBVS *delectationibus miſcet amaritudines, &c. Docetur amare meliora per amaritudinem inferiorum, ne viator tendens ad patriam ſtabulum amet pro domo.* Mox vero addit iſtas correptiones hominem agnoſcere debere, ſe *propter* B *peccata pati*, nempe quæ talium rerum velut innocenti cupiditate committuntur. Clamandum eſſe: *Sana animam meam, quia peccaui tibi*: vrentem ſecantemque medicum eſſe tolerandum, dum omnibus nos exercet tribulationibus, & *à peccato ſanat. Non enim*, inquit, *errat vt ſanum pro putri ſecet. Nouit quid inſpicit, nouit* VITIVM, *quia ipſe fecit naturam: quid ipſe condidit, quid de noſtra cupiditate acceßit, diſcernit.* Nihil apertius planiuſque dici potuit. Omnes enim quantumcunque tenues etiam iuſtorum cupiditates, per quas fatigatâ mentis intentione, qua ſuſpendebantur in Deum, deorſum in creaturis voluptatulas quaſi innocentes aucupantur, vult eſſe vitioſas, reſecandas, C vrendas, purgandas; & ab huiuſmodi peccatis per tribulationes temporales animum eſſe vacuãdum. Quòd ſi enim vllibi eſt ſine culpa cupiditatis delectatio, vbi magis? Si vſpiam animi in creaturis acquieſcentis excuſatio, quis non in illis iuſtiſſimam eſſe fateatur? Nec enim facilè dari poteſt, vbi minùs amore rebus terrenis inhæretur, quàm vbi animus à terrenis tantâ in Deum extentione ſuſpenditur. Et hæc de primo omnium affectuum cardine, qui amor dicitur non excluſo filio eius primogenito, qui vocatur deſiderium, ſatis dicta ſint. Adhibendus eſt enim aliquis modus. Nam alioquin non eſſet difficile, volumen pœnè integrum ex Auguſtino de iſta veritate iuxta doctrinam eius indubitatâ concinnare. D Iam igitur de filio amoris ſecundo genito, ſed velut Ioſeph plus omnibus dilecto, qui gaudium, ſeu delectatio, ſeu fruitio dici ſolet, aliquid apponendum eſt, ex quo longè vberiùs quidquid de amore diximus illuſtrabitur.

Ibid.

CAPVT XVI.

SECVNDVS AFFECTVS ANIMAE eſt fruitio. Quid ſit. Creatura rationalis nullâ re creatâ frui poteſt ſecundùm doctrinam Catholicam.

E MVLTI enim res illas ſe amare neſciunt, vel etiam non amare ſe putant quibus amoris vinculo arctè colligati ſunt, ſeu ex fruitione deteguntur. Amor enim ſine fruitione, & fruitio ſine amore intelligi nequit: cùm amor ſit initium fruendi, & fruitio finis amandi. Nullus enim niſi rebus amatis fruitur; & nullus amat niſi res quibus frui velit. Ex quo fit, vt quemadmodum nulla fruitio eſt, niſi amore condiatur; ita nullus omnino amor ſit, niſi in fruitionem feratur, Itaque Auguſtinus amoris definitionem tradens dicit: Amor *nihil eſt aliud, quàm voluntas fruendum aliquid appetens, vel tenens.* Et alibi: *Fruuntur voluptate præcedente &*

Lib. 14. de Trinit. c. 7.

Tract. 15. in Ioannem

præmiſſâ cupiditate. Nam qui non præmiſerit cupiditatem, peruenire non poteſt ad voluptatem. Amor enim velut fons abſconditus fruitione prior eſt; fruitio velut fluuius aut lacus, in quem amor mergitur, amore manifeſtior eſt. Quapropter quid ſit animum rebus amatis frui paulo diligentiùs exquirendum eſt. Eò quippe confuſionis ventum eſt, vt quamuis humana vita rerum abjectiſſimarum fruitionibus plena ſit, vix quiſquam tamen ſe frui arbitretur, quia non ſibi videntur in eis finem ponere.

Fruitionis igitur ſumma eſt cum amore vicinitas, vſque adeo vt Augustinus fruitionis rationem explicans dicat: *Frui eſt amore alicui rei inhærere propter ſeipſam: Vti autem, quod in vſum venerit ad id quod amas, obtinendum referre.* Quaſi frui non eſſet aliud, quam amare, ſeu amore rei inhærere. Nam ſi non inhæretur rei propter ſeipſam, propriè non amatur ipſa, ſed aliud; ſicut ſuprà explicatum eſt. Fruitionem tamen non eſſe propriè amorem, prout ille à fruitione diſtingui ſolet, ſed fructum, & effectum, & finem eius, alibi declarat manifeſtiùs quando dicit: *Amor inhians habere quod amatur, cupiditas eſt: id autem habens, eoque fruens lætitia.* Vbi magis indicat fruitionem eſſe de re amata & habita, quàm ipſum amorem. Amor enim, cum res abeſt, erumpit in deſiderium, ſiue cupiditatem: cùm obtenta poſſidetur, in lætitiam ſiue fruitionem, tanquam effectum optatiſſimum, & veluti quietem ſui motus, quo ad rem amatam deſiderando ferebatur. Vnde amor vt ſupra dixit, eſt *voluntas fruendum aliquid appetens, vel tenens*; quo ſignificat, amorem non ſolùm aliquid abſens fruendum appetere, ſed etiam præſens fruendum tenere. Nimirum quia amor, re quia fruitur præſente non deſinit, ſed quieſcente cupiditatis motu lætiorem vultum induit. Quare alibi ſemper fruitionem explicat per voluptatem ſeu delectationem, quæ de rebus amatis obtentiſque capitur. Quod quidem ſine amore non fit, non tamen nudo amore fit; ſed quodam amoris effectu, quo in re adepta & amata quieſcendo animus quodammodo diffunditur. *Nec ignoro,* inquit, *quòd propriè fructus fruentis, vſus vero vtentis ſit: atque hoc intereſſe videatur, quod ea re frui dicimur, quæ nos non ad aliud referenda per ſeipſam delectat: vti verò ea re, quam propter aliud quærimus.* Et in libro octoginta trium quæſtionum: *Fruendum igitur ea re, de qua capimus voluptatem; vtimur ea, quam referimus ad id vnde voluptas capienda eſt.* Et in libris de Trinitate: *fruimur cognitis in quibus voluntas ipſis propter ſeipſa delectata conquieſcit: vtimur vero eis, quæ ad aliud referimus quo fruendum eſt.*

Lib. 1. de doctrin. Christi c. 4.

Lib. 14. de Ciuit. c. 7.

Lib. 14. de Trinit. c. 6.

Lib. 11. de Ciuit. c. 25.

Lib. 83. qq. q. 30.

Lib. 10. de Trinit. c. 10.

Euidens igitur eſt, tunc nos rebus amatis frui; cùm in eis obtentis cum quadam animi voluptate conquieſcimus, neque de illis ad aliquid vlterius velut medijs ad deſideratum finem referendis cogitamus. ſi enim animus aliud reſpicit, quod rebus iſtis adipiſci cupit, etiamſi cum aliqua delectatione habeantur, non eis fruimur, ſed vtimur, vt eo, quod reſpicimus, perfruamur. Vnde hujuſmodi mediorum *dilectionem ac delectationem* Auguſtinus aptiſſimo vocabulo vocat, *non manſoriam, ſed tranſitoriam, tanquam viæ, vel tanquam vehiculorum,* quibus ad aliud pergimus, cui dilectione manſoriâ inhæreamus.

Lib. 1. de doctrin. Christ. c. 35.

His ita declaratis, indubitata ſancti Auguſtini & Catholicæ religionis doctrina eſt, creaturam rationalem nullâ omninò re creatâ poſſe frui, ſed ſolo Deo. *Res quibus fruendum eſt,* inquit Auguſt. *Pater, & Filius & Spiritus Sanctus eſt, eademque Trinitas,* quam poſteà veritatem vocat: *Quapropter cum illa veritate perfruendum ſit, quæ incommutabiliter viuit, & in ea Trinitas.* Et poſt enumeratas res varias temporales, inter quas & Chriſti Domini diſpenſationem in carne tranſitoriam recenſuerat, *In his igitur omnibus,* inquit, *rebus, illæ tantùm ſunt quibus fruendum eſt, quas æternas atque incommutabiles commemorauimus. Cæteris autem vtendum eſt, vt ad illarum perfruitionem peruenire poſſimus.* Vnde in eodem libro ex profeſſo declarat, hominem non ſolùm aliis creaturis, ſed neque ſeipſo, neque proximo frui poſſe: quia nec ſeipſum propter ſeipſum, neque proximum propter ipſum diligere poteſt; ſed propter Deum. Hoc enim fruimur quod propter ſeipſum diligimus, alioquin enim vtimur: quo autem vtimur, eo non fruimur. *Nec ſeipſo,* inquit, *quiſquam frui debet, ſi liquidò aduertas, quia nec ſeipſum debet propter ſeipſum diligere, ſed propter illum quo fruendum eſt.* Nam quamuis proximum quoque diligere jubeamur dilectio tamen eius nõ in ipſo hærere debet, ſed in Deũ propter ſeipſum dilectum tendere; vt ita Deo non proximo perfruamur. Hinc vniuerſarum Scripturarum compendium in hac ſentẽtia ſitum eſſe definit, vt Deum & proximum diligamus ſed ſolo perfruamur Deo: *Omnium igitur quæ prædicta ſunt, ex quo de rebus tractamus, hæc ſumma eſt, vt intelligatur, legis & omnium diuinarum Scripturarum plenitudo & finis eſſe dilectio rei, quæ fruendum eſt, & rei, quæ nobiſcum ea re frui poteſt.* Quod ſicuti de dilectione manifeſtiſſimum eſt, ita de fruitione ſolius Dei ipſa dilectio inuictâ ratione concludit. Hoc eſt enim diligere, vt ſuprà diximus, *aliquid ad fruendum appetere, vel tenere*: ſolus autem Deus diligendus eſt; ergo ſolus ad fruendum appetendus, & fruendus. Ruſum, hoc eſt frui, *amore alicui rei inhærere propter ſeipſam.* Soli autem Deo propter ſeipſum inhærendum eſſe, fides docet; ergo & illo ſolo eſſe perfruendum. Quapropter vt in re inter Catholicos confeſſa nõ diutiùs inhæreamus, potius ratio inquirenda eſt, cur eo ſolo perfruendum ſit, & conſequenter cur ille ſolus amandus: vnum enim ex altero indiſſolubili vinculo religatum eſt. Suppeditat & iſtam Auguſtinus in eodem libro de doctrina Chriſtiana: quia videlicet in eo, quod propter ſe diligimus, & quod frui volumus, beatitudo conſtituta eſt. Nec enim alia de cauſa diligitur propter ſe, vel ad fruendum, expetitur, niſi vt beati ſimus: beatitudo autem creaturæ rationalis in ſolo Deo ſita eſt; qui ſolus proinde propter ſe amandus, & ad fruendum appetendus eſt. *Quod propter ſe diligendum eſt,* inquit Auguſtinus, *in eo conſtituitur vita beata.* Et infra luculentiùs. *Dicimus ea re nos perfrui, quam diligimus propter ſeipſam: & ea re nobis fruendum eſſe tantùm, qua efficimur beati cæteris vero vtendum.* Et iterum: *illæ (res) quibus fruendum eſt, beatos nos faciunt, Iſtis, quibus vtendum eſt, tendentes ad beatitudinem adjuuamur, & quaſi adminiculamur, vt ad illas, quæ nos beatos faciunt, peruenire, atque his inhærere poſſimus.* Quæ ſanè omnia, & quòd ſolus ſit per ſe diligendus Deus, & quòd illo ſolo perfruendum, luculentiſſimè præcepto illo Chriſtianæ religionis capitali, primo, & indiſpenſabilis obligationis, commendata ſunt: *Diliges Dominũ Deum tuum ex tota corde tuo.* Cuius vim ineluctabilem explicat Auguſt. quando dicit, *Cùm ait: toto corde, totâ animâ, totâ mente, nullam vitæ noſtræ partẽ reliquit, quæ vacare debeat, & quaſi locum dare, vt alia re frui velit* (nam hoc eſt frui velle propter ſe diligere) *ſed quicquid aliud diligẽdum venerit in animum, illuc rapiatur, quo totus dilectionis impetus currit.* Nam & ipſam proximi dilectionem

Ibid. c. 5.

Cap. 10.

Ibid. c. 22.

Ibid. c. 22.

Lib. 1. de doct. Christ. c. 35.

Lib. 1. de doct. Christ. cap. 22.

Cap. 31.

Cap. 3.

Cap. 22.

ctionem, quâ videbatur aliquid præter Deum diligi poſſe, *in illam dilectionem Dei*, referandam eſſe declarat, *quæ nullum à ſe riuulum duci extrà patitur, cuius deriuatione minuatur.*

Ex hoc ergo immobili principio, quod ſine religionis Chriſtianæ ruina cuiuſquã diſputatione labefactari nequit, ſequitur manifeſtè, omnẽ omnino fruitionem creaturæ, non minùs quàm dilectionẽ, eſſe peccatum. Eſt enim contra æternam & indiſpenſabilem legem, quæ iubet, vt ſolum Deum propter ſe diligamus (hoc enim hîc vocamus diligere) eoque ſolo conſequenter perfruamur. Neque minùs luculentè ſequitur, omnem vſum creaturæ, qui non refertur in Deum, eſſe peccatum. Si enim non refertur in Deum, B neceſſariò vel in creatura ipſa, qua vti videmur, hæret, & ita eſt fruitio; vel vlteriùs in aliã creaturam diſtinctam tendit: quæ ſi ſit vltima, eâ fruimur; ſi non vltima, eo tandem quod erit vltimum fruemur. Hoc eſt enim frui, *rei* adeptæ *propter ſeipſam amore inhærere.* Neque minùs manifeſtè tertium ſequitur: Deo vti ad aſſequendum aliud, eſſe peccatum. Quo enim vtimur, id ad aliud referimus: in quid autem aliud referetur Deus, niſi in creaturam, ſiue ipſum hominem vtentem, ſiue aliam, cujus amore detinetur: Quæ ſi ſit vltima, illamque diligit, fieri nõ poteſt quin illâ frui velit. Hoc eſt enim frui, voluntatem in re propter ipſam non vlterius pergendo *conquieſcere.* C Omnia vero iſta tria inordinata & peruerſa eſſe, non eſt dubium. Quæ peruerſitas in omnibus peccatis reperitur, dum illis frui volumus, quibus vtendum eſt; & illis vti, quibus fruendũ eſt. Vnde illa regula vulgariſſima probatiſſimaque Auguſt. fluxit: *Nec eſt alia vita hominum vitioſa atque culpabilis, quã malè vtens, & malè fruens.*

Lib. 10. de Trinit. c. 10.

Quod clarius tradit in quæſtionibus octoginta tribus: *Omnis humana peruerſio eſt, quod etiam vitium vocatur, fruendis vti velle, atque vtendis frui.* Et rurſus: *Omnis ordinatio, quæ virtus etiam nominatur, fruendis frui, & vtendis vti.*

Quæſt. 30.

Hinc igitur oritur, quòd ſæpè culpet Auguſtinus D omnem quietem & gaudium animi, quod in creatura ponitur: non enim amor & intentio in ea quieſcere, ſed ſemper in ſupremũ impetus dilectionis quemcunque rerum vſum rapere debet. Nam in illud Apoſtoli, *Nolite diligere mundum: non dixit*, inquit, Auguſtinus: *Nolite habere, ſed nolite diligere. Habuiſti, poſſediſti, dilexiſti. Amor rerum terrenarum viſcum eſt ſpiritualium pennarum. Ecce concupiſti, hæſiſti. Quis dabit tibi pennas vt columbæ? Quando volabis, vbi verè requieſcas, quando hîc, vbi malè hæſiſti, peruersè requieſcere voluiſti? Nolite diligere mundũ, tuba diuina eſt.* Nimirum quia, vt alibi dicit, *Non poteſt anima, niſi in eo quod diligit*, & per hoc, quod frui cupit, *requieſcere.* Et in tractatibus in Ioannem: *Modò gaudium noſtrum, fratres mei, in ſpe ſit: nemo gaudeat quaſi in re præſẽti,* E *ne hæreat in via. Totum gaudiũ de ſpe futura ſit, totum deſiderium vitæ æternæ ſit.* Et in Pſalmos: *Sola interiora* (id eſt, vt exponit, ſapientia & verbum Dei) *diligenda ſunt, cæteris ad neceßitatem vtendum, non ad gaudium perfruendum.*

Serm. 33. de verb. Domini c. 5.

Serm. 18. de diuerſ. c. 5.

Tract. in Ioannem.

In Pſal. 4.

Ex iſto igitur capite naſcitur, quòd ſæpiſſimè Auguſtinus vetat, ne beatitudinẽ ex temporalibus rebus aucupemur. Quicquid enim propter ſe amatur, vt eo velimus frui, in hoc, vt ſuprà audiuimus, beatitudo collocatur. *Vt quid diligitis vanitatem, vt quid vultis beati eſſe de infimis. Sola veritas facit beatos: vt quid ergo temporalium rerum amore detinemini? Vt quid tanquam prima extrema ſectamini, quod eſt vanitas & mendacium?* Et

…bid.

A in libro de agone Chriſtiano: *Nolite amare temporalia, quia ſi benè amarentur, amaret ea homo quem ſuſcepit Filius Dei, &c. Quis beatam vitam eſſe arbitretur in ijs, quæ contemnenda eſſe docuit Filius Dei?* Nam amare ſeu diligere temporalia, non eſt aliud, quàm, vt paulo antè dixit, *ijs ad gaudium*, ſiue ad beatitudinem velle *perfrui.* Hinc eſt, quòd inſtantiſſimè ſemper Auguſtinus docet ac monet, vt in vſu rerum temporaliũ ſemper animus ad vlteriora tranſeat, nec vnquam quieſcat niſi perueniat vſque ad Deum. Hoc enim nõ ſolum jubet diſciplina Chriſtiana, ſed etiam ordo naturalis, quem lex æterna conſtituit. Perturbatur enim apertiſſimè ille ordo, ſi quis medijs B velut fine perfruatur, ſi quis in via velut termino hæreat: quod profligatæ ſtultitiæ etiam in rebus infimis iudicamus, nedum in illis ſupremis, vbi de tota hominis ſalute contẽditur. Audi præclariſſimũ Auguſt. locũ, quo pleniſſimè doceberis, hærere in quacunque creatura non tantũ imperfectionem eſſe, vt molliculi, & Chriſtianæ perfectionis, imo conditionis rationalis naturæ non ſatis gnari infirmitati blandiendo pollicentur, ſed eſſe vitioſum, & corrigendum. *Quid eſt finis? Chriſtus quia Chriſtus Deus, & finis præcepti charitas; & Deus charitas, quia Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus vnum ſunt. Ibi tibi finis eſt & alibi via* C *eſt. Noli hærere in via, & non peruenire ad finem. Ad quicquid aliud veneris, tranſi vſquequò peruenias ad finem. Quid eſt finis? Mihi autem adhærere Deo bonum eſt. Adhæſiſti Deo, finiſti viam, permanebis in Patria.* Exemplum quæris, quo accuratius res tota capiatur? Accipe primum de pecunijs, hoc eſt de omnibus medijs ad ſalutem corporis neceſſarijs, ne in illis conquirendis hæreas: *Intendite. Pecuniam aliquis quærit? Non ſit ibi finis, tranſi tanquam peregrinus. Quære vbi tranſeas, non vbi remaneas. Si autem amas, per auaritiam implicatus es. Erit tibi auaritia catena pedum, vltra progredi non potes; tranſi ergo & hoc, quære finem.* Accipe ſecundum, ne in ſalute corporis hæreas, propter quam D pecuniç quæri ſolẽt. *Salutem corporis quæris? Adhuc noli ibi remanere. Quæ eſt enim iſta ſalus corporis, quæ morte perimitur, quæ ægritudine debilitatur, friuola, mortalis, fluxa? Quære illam, ne impediat fortè morbida valetudo opera tua bona. Ergo non eſt ibi finis; quia propter aliud quæritur. Quidquid propter aliud quæritur, non eſt ibi finis. Quicquid propter ſe, & gratis quæritur, ibi eſt finis.* Accipe tertium, ne in honoribus hæreas: *Quæris honores, fortè ad aliquid agendum quæris, vt peragas aliquid, vt placeas Deo. Noli ipſum honorem amare, ne ibi remaneas.* Accipe quartum, ne in laudibus hæreas. *Quæris laudem? Si Dei quæris, benè facis: ſi tuam quæris, malè facis. Remanes in via. Sed amaris & tu laudaris & tu noli gratulari, quando in te laudaris; laudare in Domino, vt cantes: in Domino laudabitur anima* E *mea. Sermonem aliquem bonum dicis, & laudatur ſermo tuus, non laudetur quaſi tuus, non eſt ibi finis: ſi ibi ponis finem, finiris: ſed non finiris, quaſi perficiaris, ſed finiris vt conſumaris. Ergo nõ laudetur ſermo tuus, quaſi abs te, vel quaſi tuus. Sed quomodo laudetur? Quomodo dicit Pſalmus: In Domino laudabo ſermonem, &c. ergo tranſit & ipſam. Videte, fratres, quanta tranſiuimus, in quibus nõ eſt finis. His vtimur, quaſi in via; quaſi in manſionibus ſtabulorum reficimus, & tranſimus. Vbi ergo finis? Dilectiſſimi, filij Dei ſumus, & nondum apparuit quid erimus.* Non potuit exactiùs & palpabiliùs nobis exponere, quo modo in quibuſcunque creaturis hærere vitioſum ſit, quàm ſingulas percurrendo, in quibus homines hærere ſolẽt, & ſine peccato ſe eſſe

Lib. 1. de agone Chriſt. c. 11.

Tract. 10. in Epiſt. Ioannis.

arbitrantur. Hinc de medijs ad proprium vniuſcujuſque finem referēdis, & ipſa vitā eadem in Deum dirigendā, luculentè alibi tradit; vbi cùm præmiſiſſet, omnē humanam peruerſionem eſſe, quod etiam vitium vocatur, fruēdis vti velle, atque vtendis frui, fruendam verò intelligibilem pulchritudinem, per quam ipſe pulchritudinem æternæ ſapientiæ aut incommutabilis veritatis ſolet intelligere, de rebus vtendis & ad fines ſuos eandemque in vltimū retorquendis ita loquitur: *(Lib. 83 qq. q. 30.)* *Vtile quicquid eſt, vtendo eſt vtile, ita nemo vtitur niſi vtili. Non ergò vtitur quiſquis malè vtitur. Perfecta igitur hominis ratio, quæ virtus vocatur, vtitur primò ſeipſā ad intelligendum Deum, vt eo fruatur, à quo etiam facta eſt. Vtitur autem cæteris rationalibus animantibus ad ſocietatem, irrationalibus ad eminentiā. Vitam etiam ſuam ad id refert, vt fruatur Deo: ita enim beata eſt. Ergò & ipſā vtitur; quæ profectò inchoat miſeriam per ſuperbiam, ſi ad ſeipſam, non ad Deum referatur. Vtitur etiam corporibus quibuſdam viuificandis ad beneficētiam; ſic enim vtitur ſuo corpore, quibuſdam aſſumendis vel reſpuendis ad valetudinem; quibuſdam tolerandis ad patientiam, quibuſdā ordinandis ad iuſtitiam, quibuſdam conſiderandis ad aliquod veritatis documentum. Vtitur etiam ijs, à quibus ſe abſtinet, ad temperantiam. Ita omnibus & ſenſis & non ſenſis vtitur, nec aliquid tertium eſt. Iudicat autem de omnibus quibus vtitur; de ſolo Deo non iudicat, quia ſecundùm Deum de cæteris iudicat; nec eo vtitur, ſed fruitur. Neque enim ad aliquid aliud Deus referēdus eſt: quoniam omne quod ad aliud referendum eſt, inferius eſt, quàm id ad quod referendū eſt.* Porrò nequis putaret, hunc ordinem vtendi medijs ad ſuum quibuſque finem, ſine labe conſcientiæ prætermitti poſſe, quāquam & in ſuperioribus allegatis locis contrarium ſatis indicauerit, apertiſſimè alibi dicit: *(Lib. de bono coniugali c. 9.)* *His bonis, quæ propter aliud neceſſaria ſunt, qui non ad hoc propter quod inſtituta ſunt, vtitur, peccat, alids venialiter, alids damnabiliter; Quiſquis verò eis propter hoc vtitur propter quod data ſunt, benè facit.* Sub illis autem bonis doctrinam, cibum, potum, ſomnum, conjugium, concubitum, & ſimilia expreſſè numerauerat. Et nequis fortaſſe ſuſpicaretur, ſatis eſſe, ſiquis propter proximos fines quibuſque bonis vteretur, longè generaliùs alibi dicit, vbi rem iſtam ex profeſſo ducet. *(Lib. 4. cont. Iul. cap. 3.)* *Officium autem eſt, quod faciendum eſt: Finis verò, propter quod faciendum eſt. Cùm itaque facit homo aliquid, vbi peccare non videtur, ſi non propter hoc facit, propter quod facere debet, peccare conuincitur.* Hunc autem finem eſſe ipſum Deum, ſtatim adijcit; cui virtutes tam in hominibus, quàm in Angelis ſeruiunt à quo Angelis donantur & hominibus: *(Ibid.)* *Cùm enim non ad ſuum referuntur auctorem dona Dei, hoc ipſo mali his vtentes efficiuntur iniuſti.* Vnde eiuſdem principij ſui generaliſſimi filum ſequens, iuxta quod in nulla creatura hæreri poteſt, ſed omnium omninò vſus in Deum retorquendus eſt, vtpote veriſſimum & vnicum hominis & rerum omnium finē, propter quem Deus ipſemet cuncta condidit, generaliſſimè & clariſſimè ita loquitur: *(Ibid.)* *Quidquid boni fit ab homine, & non propter hoc fit, propter quod fieri debere vera ſapientia præcipit* (id eſt, Deum verum, ſicut præmiſerat) *etſi officio videatur bonum, ipſo* NON RECTO FINE PECCATVM EST. Itaque & alibi peccatum vocat *non ſolùm illud quod in turpi aut iniquo factis apparet hominibus; ſed etiamſi habeat ſpeciem boni operis, & tamen propter mercedem temporalem fiat* (id eſt, intuitu cuiuſcunque boni temporalis) *non propter requiem ſempiternam*. Quanto magis peccatum eſt, ſi non habeat ſpeciem boni operis, ſed carnalis, quo ſimpliciter in amore cujuſquam boni tēporalis conquieſcit, non vt benè vel in ſpeciē operetur, ſed tantummodo vt aliquā rei creatæ delectatione perfruatur? Et vt omnis omninò tergiuerſatio tolleretur, qua quis hujuſmodi actus vel indifferentes vel imperfectus eſſe ſuſpicari poſſet, & nō tales, quibus conſcientia læderetur, cōtra Fauſtū Manichæum diſputans & de peccatis, & benefactis, ac de creaturarū rerum vſu & abuſu ex profeſſo tractans, doctrinali auctoritate definit: *(Lib. 22. cont. Fauſt. c. 78.)* *In omnibus quæ humana infirmitas horret, aut timet, ſola iniquitas iure damnatur: cætera ſunt vel tributa naturarum vel merita culparum.* Vnde igitur illa merita culparū, illa iniquitas, quæ ſola in hominibus iure damnatur? *(Ibid.)* Audi Auguſtinū in eodem loco: *Eſt autem homo iniquus, cùm propter ſeipſas diligit res propter aliud aſſumendas, & propter aliud appetit res propter ſeipſas diligendas. Sic enim, quantum in ipſo eſt, perturbat in ſe ordinem naturalem, quem lex æterna conſeruari iubet. Eſt autem homo iuſtus, cùm ob aliud nō appetit rebus vti, niſi propter quod diuinitus inſtitutæ ſunt: Ipſo autem Deo frui propter ipſum, ſeque & amico* (id eſt, proximo) *in ipſo Deo propter eundem ipſum Deum. Propter Deum enim amat amicum, qui Dei amorem amat in amico.* Ecce quod alibi ſæpiùs inordinationem vocauerat, & peruerſitatem, vtendis velle frui & fruendis vti, hîc nominat meritum culpæ & iniquitatem, quæ iure damnatur, propter ſeipſas diligere res propter aliud aſſumendas, & è contrario, propter aliud appetere res propter ſeipſas diligendas: aperteque declarat, in eo juſtitiam eſſe ſitam, hoc eſt bonum opus, cùm rebus non appetimus vti, niſi propter quod diuinitus inſtitutæ ſunt. Hoc non eſt aliud, niſi id quod propter ſeipſum diligendum & fruendum eſt. Et hoc ipſum declarat, & in ſuperioribus crebrò declarauit, eſſe Deum quo fruendum eſt propter ipſum: *Quod enim propter ſe diligitur, in eo conſtituitur vita beata: ea re fruendum eſt qua efficimur beati; cæteris verò omnibus vtendum.* Nam iſtis, *quibus vtendum eſt, tendentes ad beatitudinem adiuuamur vt ad illas, quæ nos beatos faciunt* (id eſt, ad Deum) *peruenire, atque his inhærere poſſimus.* Sub quo genere totus creaturarū ordo comprehenditur. Qua de cauſa ea eiuſdem legis immutabilis & æternæ præſcripto, *quæ ordinem naturalem conſeruari iubet, perturbare vetat*, quæque niſi faciendo, dicendo, concupiſcendo violetur, nullū peccatum eſt, & ſi violetur, ſine excuſatione peccatur, fidentiſſimè clamat, inculcatque Auguſtinus: *(Lib. 22. cont. Fauſt. c. 27.)* *Iubet æterna lex auertere amorem à temporalibus*, nempe quibuſcunque, *& eum mundatum ad æterna conuertere.*

A B C D E

CAPVT XVII.

IVSTI IN PECCATIS VENIALIBUS fruuntur, non vtuntur creaturā.

QVIS iam ſobriæ voluptatis & caſtiſſimæ veritatis amator audeat dicere, non eſſe peccata ſolius, voluptatis cauſa cum vxore concumbere, ſenſus externos ſaporibus delicatis, gratis odoribus, harmonicis concentibus, ridentibus coloribus, & artificijs, ſolius voluptatis appetitione mulcere: laudibus, honoribus, gloriæ dignitatumque ſplendoribus quantumcunque exiguis propter ipſa delectari? Pecunias, hoc eſt, quæcunque commoda terrena propter

propter ipſa diligere, prædiolis, hortulis, ſtructuris, piſcationibus, venationibus, & huiuſmodi infinitis, quaſi innocentibus quarumcumque temporalium rerum voluptatibus, quibus humana vita etiam iuſtorũ velut in lectulo requieſcit, incumbere, non propter aliud, quàm quia infirmis animis delectabiles ſunt? In omnibus enim iſtis, quæ recenſere longum eſt, ordo naturalis perturbatur, quem lex æterna conſeruari jubet, perturbari vetat; dũ rebus, quas diligunt, propter aliud aſſumẽdis propter ipſas frui volunt: atq; in via tanquã per ſeipſam delectante hærent, qui per illã non niſi in patriam deberẽt tendere. An fortè non eſt hoc vtẽdis frui? Non eſt hoc actionis finẽ cõſtituere, dum nihil niſi actio, quæ infirmos nos delectat, intenditur? Iſtud enim hîc ſupponimus. Quid verò vel pecudes aliud, ſi loqui poſſent vocarent frui, quàm cum vxore ſeu femella voluptatis tantùm causâ inire concubitum? Et quid aliud finem voluntatis actionem conſtituere, quàm nihil præter actionem, ſeu voluptatem eius quærere? Si enim aliud concumbendo quærit, iam concubitus non eſt finis, nec illum diligit, ſed aliud per illum aſſequendum diligit. Itaq; quamuis finis vltimus totius hominis alius eſſe poſſit, quàm concubitus, & plerumque ſit; finis tamen iſtius ſingularis voluntatis tantùm concumbendi non eſt alius, quàm concumbere, ſeu concumbendi voluptate frui; vt ſic generalis iſta voluntas, qua quiſque vult beatè viuere, iſtâ voluntate aliqua ex parte compleatur. Quod ita manifeſtè S. Auguſtinus docet, quaſi hoc probandum ex profeſſo ſuſcepiſſet. Nam de voluntate videndi diſputans, quæ viſionem poteſt vel ad aliud referre, vt ſit medium, ſeu finis medius, vel in ea quieſcere, vt ſit tantùm finis, ita loquitur. *Lib. 11. de Trinit. c. 6.* *Non itaque omnino ipſa voluntas hominis, cuius finis non eſt niſi beatitudo, ſed ad hoc vnum interim, ſcilicet ſubiectum, voluntas videndi finem non habet niſi viſionẽ, ſiue id referat ad aliud, ſiue non referat. Si enim non refert ad aliud viſionem, ſed tantùm voluit vt videret, non eſt diſputandum, quomodo oſtendatur finem voluntatis eſſe viſionem; manifeſtum eſt enim. Si autem refert ad aliud, vult vtique aliud, nec iam videndi voluntas erit.* Nimirum quia hoc dicimur velle ſeu diligere, quod intendimus; non id ſine quo non poſſumus aſſequi quod intendimus; hoc enim, ſicut amara medicina, ab inuitis ſæpè ſuſcipi debet. Quod ſi hoc de viſione, quæ non ad aliud refertur, ita manifeſtum eſt Auguſtini, imo cuiuſlibet ſanæ mentis iudicio, vt neque diſputari debeat, profectò etiam de concubitu voluptatis dumtaxat cauſa inito manifeſtum eſt. Et ſi de illo perſpicuum eſt, non aliud eſſe finem eius niſi voluptatem, qua ex aliqua parte beari cupit profectò de omnibus omnino ſimilibus vſitatis etiam iuſtorum hominum delectationibus quaſi innocentibus, quas paulo antè & ſuperiùs ex Auguſtino recenſuimus, perſpicuum eſt, non alium eorum eſſe finem, quàm in illis terrenis & quaſi innoxijs voluptatibus requieſcere, & in eis quieſcẽdo, frui. Si enim propter aliud huiuſmodi operationes appetunt, iam extra limites hypotheſis noſtræ ſunt.

Hæc ergo ratio eſt, cur Auguſtinus, quando etiam à iuſtis in temporalibus quibuſuis bonis aut delectationibus finem collocari aut quieſcere, aut illis bonis frui vetat, plerumque ſolet inculcare, vt ab illis bonis vlteriùs in Deum animus tranſeat. Nimirum vt lector intelligeret, tunc ſe frui; tunc in terrenis conquieſcere, tunc vt finem illa concupiſcere, tunc cupiditate peccare, cùm eis ita inhæret animus, vt non per illa tranſeat ad diligendum Deum. De quo initio nonnulla teſtimonia producta ſunt. Hunc enim tranſitum velut fruitioni prorſus repugnantem commendat in libris de Trinitate; vbi cum dixiſſet, *non eſſe conſtituendum finem in bonis talibus*, nec in ea *detorqueamus beatitudinem* id eſt, fruitionis *appetitum*, ſtatim adijcit eius oppoſitum: *ſed vt quicquid in vſu temporalium rationabiliter facimus, æternorum adipiſcendorum contemplationi faciamus, per ipſa tranſeuntes, illis inhærentes.* *Lib. 12. de Trinit. c. 13.* Et in alio libro de Trinitate: *Verbum amore concipitur, ſiue creaturæ ſiue creatoris, id eſt, aut naturæ mutabilis, aut incommutabilis veritatis. Ergo aut cupiditate, aut charitate. Non quod non ſit amanda creatura: ſed ſi ad creatorem refertur ille amor, non iam cupiditas; ſed charitas erit.* *Lib. 9. de Trinit. c. 7. & 8.* Ex quo infallibili conſecutione ſequitur, cùm amor ille non refertur ad creatorem, neceſſariò manere cupiditatem, hoc eſt, vitioſam & culpabilem fruendi cupidinem. Neceſſe eſt enim, ſi non refertur amor iſte ad creatorem, creaturam amari propter ſe: qua de cauſa ſubijcit: *Tunc enim eſt cupiditas, cùm propter ſe amatur creatura, tunc non vtentem adiuuat, ſed corrumpit fruentem.* Et in libro vndecimo de Trinitate. *Lib. 11. de Trinit. c. 2. Cap. 5.* *Anima rationalis deformiter viuit, cùm ſecundùm Trinitatem exterioris hominis viuit, id eſt, cùm ad ea quæ forinſecus ſenſum corporis formant non laudabilem voluntatem, qua hæc ad vtile aliquid referat, ſed turpem cupiditatem, qua his inhæreſcat, accommodat.* Et paulò inferiùs eundem tranſitum in ſuperna, vrget vt neceſſarium. *Cap. 5.* *Niſi pars maxima voluntatis in ſuperioribus atq; interioribus habitet; eaque ipſa* (voluntas) *quæ commodatur ſiue foris corporibus ſiue intus imaginibus eorum, niſi quicquid in eis capit ad meliorem verioremq; vitam referat, atque in eo fine, cuius intuitu hæc agenda indicat, acquieſcat, quid aliud facimus, niſi quod nos Apoſtolus facere prohibet, dicens: Nolite conformari huic ſæculo.* Ecce neque cogitatio in rebus cogitandis hærere poteſt, niſi ad veriorem æternamque vitam referatur, juxta præceptum Apoſtolicum: quanto minùs amor, & externa actio. Et in libro decimo quinto de Trinitate: *Lib. 15. cap. 20.* *Ad quam ſummam Trinitatem videndam, diligendam, vt eam recordetur, eam contempletur, eâ delectetur, totum debet referre quod viuit.* Hunc tranſitum & in libris Confeſſionum prædicat: *Lib. 4. Confeſſ. c. 12.* *Si placent corpora, Deum ex illis lauda, & in artificem eorum retorque amorem, ne in his quæ tibi placent tu ei diſpliceas.* Hunc commendat & in Pſalmos: *In Pſ. 144.* *Ama*, inquit, *& hæc, ſed plus illum ama, & hæc propter illum ama.* Sed omnium elegantiſſimè tranſitus iſte à creaturis commendatur, & fruitio earum prohibetur, totuſque ſtatus animi qualis erga res omnes propter hominem creatas eſſe debet, pulcherrima breuitate depingitur in meditationibus: qui locus ab omnibus caſti amoris dilectoribus medullis animi inſculpi mereretur: *Si autem iſta diligis, vt ſubiecta dilige, vt famulantia dilige, vt arrham ſponſi, vt munera amici, & beneficia Domini: ſic tamen vt memineris ſemper, quid illi debeas, nec iſta propter ſe, ſed iſta propter illum, nec iſta cum illo, ſed iſta propter illũ, & per iſta illum, & ſuper iſta illum diligas.* Ecce quid anima rationalis debeat Deo; Ecce, quid ſit quieſcere; Ecce, quid ſit hærere, quid tranſire à creaturis in Deum; Ecce, quid ſit frui creatura, vel creatore. Qua de cauſa Auguſtinus pro iſta dilectione creaturæ, quæ non hæret, ſed tranſit in creatorem eius proprium, vt ſuprà diximus vocabulum excogitauit, vt eam vocaret, *dilectionem tranſitoriam tanquam viæ*; alteram verò, quæ fruendo inhæret creaturis, *dilectionem manſoriam*. *Lib. 1. de doctrin. Chriſti c. 35.* Cujus differentiæ

in vſu temporalium rationabiliter facimus, æternorũ adipiſcendorũ contemplatione faciamus, per iſta tranſeuntes, illis inhærentes. His Chriſtianæ vocationis præceptis inſtitutus Auguſtinus vbique clamat, omnia quę in mundo ſunt, ſolo excepto Deo, vitioſè diligi, & hoc in ſacris Scripturis eſſe præceptum: *Itaque*, inquit, *in nouo Teſtamento ſic ab iſtorum* (viſibilium ſeu ſenſibilium) *amore prohibemur, non reſpicientes ea quæ videntur, ſed quæ non videntur, &c. Amandus igitur ſolus Deus eſt, omnis verò iſte mundus, id eſt, omnia ſenſibilia contemnenda, vtendum autem his ad huius vitæ neceſſitatem.* Et infra: *Quid eſt aliud falſis bonis illudi atque decipi, quã te ipſo inferiora, miranda atq; appetenda arbitrari? Habet igitur vir tẽperãs in huiuſmodi rebus mortalibus & fluentibus vitæ regulã vtroq; Teſtamento firmatam: vt nihil eorum diligat, nihil per ſe appetendũ putet; ſed ad vitæ huius atque officiorum neceſſitatem quantum ſatis eſt vſurpet, vtentis modeſtiâ, non amantis affectu.* Ecce apertiſſimè declaratum vtriuſque Teſtamenti hanc eſſe regulam, nihil rerum temporalium eſſe diligendũm, nihil mirandum, nihil per ſe appetendum, hoc eſt, vt exponit, nihil *amantis affectu* eſſe complectendum. Ex quo neceſſariò ſequitur, affectum amoris nulla in temporali ſeu hujus mundi, qui diuinitùs diligi vetatur, ſine peccato poſſe collocari.

Lib. de moribus Eccl. c. 20.

Cap. 21.

CAPVT XIII.

RATIO PETITVR EX NATVRA cupiditatis, & peccati, ſiue mortalis, ſiue venialis.

SED conſtabunt iſta apertiùs, ſi, quid ſit peccatum, & vnde ratio eius petenda ſit, ex Auguſtini doctrina paulò accuratiùs diſquiramus. Tradit enim ſublimis ille doctor frequentiſſimè, non eſſe aliud peccatum, quam amorem rei temporalis, ſiue rei, quæ amanti inuito auferri poteſt; hoc eſt, amorem cuiuſcunque creaturæ. Nam in primis libro primo de libero arbitrio cùm rationẽ peccati ex profeſſo inueſtigaret, atque docuiſſet, neque ex lege vetante, neque ex pœna damnante, neque ex eo, quod ſibi hoc homo nollet fieri, quod alteri facit, eſſe petendam; tandem concludit, ex ſola libidine ſiue cupiditate eſſe metiendam. *Iam videte*, inquit, *non opus eſſe longa ſermocinatione, vt mihi de homicidio, ſacrilegio, ac prorſus de omnibus peccatis perſuadeatur. Clarum eſt enim, iam nihil aliud quam libidinẽ in toto malefaciẽdi genere dominari*; quàm alio nomine *cupiditatem vocari* dicit. Et in eodem libro inferiùs: *Conuenit inter nos, omnia malefacta non ob aliud mala eſſe, niſi quod libidine, id eſt, improbanda cupiditate fiunt.* Et in libris de doctrina Chriſtiana eandem doctrinam tradit: *Non præcipit Scriptura, niſi charitatem; neque culpat, niſi cupiditatem & eo modo informat mores hominum.* Et aliquantò inferiùs; *In omnibus enim talibus* (rebus prætereuntibus) *non vſus rerum, ſed libido vtentis in culpa eſt.* Quod cũ in vtendis vxoribus non propter voluptatem declaraſſet, *ſic*, addit: *Animaduertendum eſt in cætero quoque vſu rerum abeſſe debere libidinem.* Et rem iſtã velut indubitatam definitiua auctoritate decidens; *Caue putes*, inquit, *quicquam potuiſſe dici veriùs, quam id quod dictum eſt, radicem omnium malorum eſſe auaritiam, hoc eſt, plus velle quam ſat eſt. Tantum autem ſat eſt, quantum ſibi exigit natura in ſuo genere conſeruandæ modus. Auaritia enim quæ Græcè φιλαργυρία dicitur; non in ſolo argento, vel in nummis (vnde magis nomen duxiſſe reſonat: argento enim nummi, vel mixto argento frequentiùs apud veteres fiebant) ſed in omnibus rebus, quæ immoderatè cupiuntur, intelligenda eſt, vbicumque omnino plus vult quiſque, quam ſat eſt. Hæc autem auaritia* CVPIDITAS *eſt; cupiditas verò improbã voluntas eſt, ergo improba voluntas malorum omnium cauſa eſt:* Et alibi ſæpiſſimè repetit, *omnium malorum radicem eſſe cupiditatem, & radicem omnium bonorum charitatem*, eſſe *venenum charitatis; non eſſe opus Dei*; eſſe *portam mortis*: quòd *nihil boni poteſt generare*, ſicut *charitas nihil mali*. Alibi vocat eam *voluntatem malam*; & *nihil tam inimicum eſſe bonæ voluntati, quam libidinem.* Eſſe *peccatum, cum per eam amantur* temporalia. Vſque adeo vero omnem malitiam ex cupiditate petendam eſſe ſentit, ac docet Auguſtinus, vt cupiditatem propriũ peccatorum nomen eſſe definiat. Nam in libro ſecundo de ſermone Domini in mõte dicit: *Voluntas eſt non niſi in bonis, nam in malis flagitiiſque factis cupiditas propriè dicitur, non voluntas.* Quod aliis in locis frequenter repetit. Et alibi: *Aliud eſt charitas radix omnium bonorum, aliud cupiditas radix malorum; tantumque inter ſe differũt, quantùm virtus & vitium.* Et ſtatim adiungit: *Cùm ergo peccat homo, non ſecundum charitatem, ſed ſecundùm cupiditatem peccat ſecundum quam non eſt natus ex Deo.* Et iterum, *Sed cupiditas hominis, quæ vitium eſt, hominem habet auctorem, vel hominis deceptorem, non hominis creatorem. Ipſa eſt enim concupiſcentia carnis, & concupiſcentia oculorum, & ambitio ſæculi, quæ non eſt ex Patre, ſed ex mundo eſt.* Sed quibus Auguſtinus omnia omninò peccata ſolet comprehendere, ſicut ſupra demonſtratum eſt. Hoc igitur iacto fundamento tamquam in Auguſtini doctrina indubitato, quod omnis peccatorum ratio ex cupiditate ſeu libidine petenda ſit, iam videndum eſt, quid ſit illa cupiditas, illa, inquam, improbanda, illa improba voluntas, ille fons, ille radix omnium omninò malorũ quibus Vniuerſum perturbatur, illud quod in omni malefaciendi genere dominatur, propter quam ſolam omnia malefacta mala ſunt, à qua nihil omninò boni proficiſci poteſt, quam ſolam in Scripturis culpari tradit; vt liquidò intelligamus, vtrum aliquam creaturam animus rationalis affectu amoris poſſit amplecti.

Lib. 1. de lib. arbit. cap. 3.

Ibid. c. 4.

Lib. 3. de doct. Chriſt. cap. 10.

Cap. 11.

Ibid.

Lib. 3. de lib. arb. c. 17

A

Lib. 83 qq. q. 35. & q. 36.

Serm. 12. de ver. Domini

In Pſal. 147

In Pſal. 9.

Serm. 115. de diuerſis c. 7.

B

Lib. 1. de lib. arb. c. 13. & 15.

Lib. 2. de ſerm. Domini in monte. c. 22.

Vide lib. 14 de Ciuit. c. 7

Lib. de grat. Chriſti c. 20.

Cap. 21.

Cap. 20.

C

D

Lib. 3. de doct. Chriſt. c. 10.

Cupiditatem igitur in eiſdem locis, vbi de illa ex profeſſo diſputat Auguſtinus, & ex ea docet omne peccatum eſſe metiendum, ſic definit: *Eſt amor earum rerum, quas poteſt quiſque inuitus amittere.* Sic enim loquitur Euodius, poſtquam huiuſmodi definitionis veritas longâ inductione claruiſſet. *Reſipiſco, & admodum gaudeo, iam me planè cognouiſſe, quid ſit etiam illa culpabilis* CVPIDITAS *quæ* LIBIDO *nominatur. Quam eſſe iam apparet* EARVM RERVM AMOREM, QVAS POTEST QVISQVE INVITVS AMITTERE. Ecce breuiſſimis clariſſimiſque verbis tanquam rem certam, & planam & probatam, nihil aliud eſſe voluntatem improbam, ſiue cupiditatem, quâ ſolâ peccatur, niſi amorem rerum, quas homo poteſt inuitus, hoc eſt, velit, nolit, amittere. Quis autem non videt, ſub illis omne omnino quod creatum eſt, ſiue quod non eſt Deus, eſſe comprehenſum? Nihil eſt enim eorum, quod non homo ſiue iuſtus, ſiue iniuſtus amittere poſſit inuitus; carnis voluptatem, carnem ipſam & membra corporis, honores, laudes, gloriam, poteſtatem, diuitias, vxorem, liberos, familiam, ciuitatem, mundum vniuerſum

Lib. 1. de lib. arb. c. 4.

E

uerſum cum omnibus, quæ in mundo ſunt, ſicut Auguſtinus in eodem loco probat, & reipſa inuitis damnatis omnia ſubtrahuntur. Nec opus eſt multâ diſputatione vel operosâ demonſtratione, vt oſtendatur ſequi, nihil eorum proinde amari poſſe. Nam ille ipſe amor eorum eſt hoc ipſum quod definitur, nempe cupiditas, ex cuius malitia, & propriâ internâque pernicie malum & peccatum eſt, quicquid peccatum eſt, Vſque adeo namque talium rerum amor malus & culpabilis eſt, vt ſine malitia nec fieri, nec intelligi poſſit.

Sed ne fortaſſis per tranſennam iſtud Auguſtinus docuiſſe videatur, luſtremus accuratiùs doctrinam eius, ne vel ipſe rem minus perpenſam, & in iuuentute traditam, retractauerit, vel nos eam perperam intelligendo hallucinemur. In libro igitur octoginta trium quæſtionum de eadem cu-

Lib. 83. qq. q. 33.

piditate diſputans, quam omnium malorum radicem vocat, ſic eam definit: *Nihil aliud eſt cupiditas, niſi amor rerum tranſeuntium.* Et in alia quæſtione, cùm dixiſſet, non omnem amorem aman-

q. 35.

dum eſſe rationem ſubijcit: *Eſt enim & turpis* (amor) *quo animus ſeipſo inferiora ſectatur, quæ*

Ibid. q. 36.

magis propriè cupiditas dicitur, omnium ſcilicet malorum radix. Et in quæſtione ſequente. *Charitatis venenum eſt ſpes* (id eſt, amor, quia in ſpe amor) *adipiſcendorum aut retinendorum temporalium.* Quá ſtatim dicit eſſe cupiditatem, & addit explicando, quid ſit illa jam nominata ſpes: *Eſt autem cupiditas, amor adipiſcendi, aut obtinendi* (fortè retinendi, vt iam præmiſerat) *temporalia.* Et in libris de doctrina Chriſtiana, vbi de duobus illis capitaliter inimicis accuratiſſimè diſputat: *Charitatem* vocat *motum animi ad fruendum Deo propter*

Lib. 3. de doctrin. Chriſt. c. 10.

ipſum, & ſe atque proximo propter Deum: Cupiditatem verò definit *motum animi ad fruendum ſe, & proximo, & quolibet corpore non propter Deum.* Vbi per *motum animi ad fruẽdum*, amorem intelligit, vt ſæpè iam dixit. Nam reuera amor non eſt aliud, quàm motus animi ad fruendum, vſque adeo, vt ſi rem amatam ille motus aſſequatur, in fruitionẽ ſeu gaudium terminetur, & quieſcat. Sub frui autem ſe, proximo, & quolibet corpore comprehendit omnium omninò bonorum temporalium fruitionem. Nam fruitio ſui reſpondet amori ſui.

Lib. 9. de Trinit. c. 2.

Quid eſt enim amarè ſe, inquit alibi, *niſi ſibi præſto eſſe velle ad fruendum ſe?* Amat autem ſe homo, quælibet ſibi bona temporalia cupiendo? vnde & illis habitis fruendo fruitur quoque ſe. Quo fit, vt iſta definitio reipſâ nihil diſcrepet à præcedentibus; ſed in hoc eſt accuratior; quod ex hoc ipſo fruitionem ſui, vel proximi, vel corporum eſſe definiat, quo *non* fiat *propter Deum*; quòd propter cauillationes multas ſopiendas adjectum eſt, per quas homines, vti non frui ſe rebus concupitis arbitrantur: Quod & alibi verbis alijs non alio ſen-

Serm. 18. de diuerſis c. 4

ſu tradit, dum dicit, peccatum eſſe, quod etiamſi ſpeciem habeat boni operis, fit tamen *non propter requiem ſempiternam.* Auguſt. enim doctrina conſtãs eſt, nihil inter charitatẽ & cupiditatẽ, eſſe medium in hoc rerũ ſtatu. Vnde & alibi: *Videdũ quid ſit vera dilectio, imò verè, quid ſit dilectio. Ea quippe dilectio dicẽda eſt, quæ vera eſt, alioquin cupiditas eſt,* &c. *Hæc eſt autẽ vera dilectio, vt inhærentes veritati* (id eſt, Deo incommutabili veritati) *iuſtè viuamus, Et ideo contemnamus omnia mortalia præ amore hominum, quo eos volumus iuſtè viuere.* Nimirum hoc vult, ſi non eſt dilectio, id eſt amor incommutabilis veritatis ſiue Dei, jam eſſe cupiditatem. Et euidentiùs in eodem opere de Trinitate explicans inter illa duo nullum eſſe medium: Nemo,

A inquit, *volens aliquid facit, quod non in corde ſuo*

Lib. 9. de Trinit. c. 7. & 8.

prius dixerit: quod verbum amore concipitur, ſiue creaturæ ſiue creatoris, id eſt, aut naturæ mutabilis, aut incommutabilis veritatis. Ergo aut cupiditate, aut charitate. Non quod non ſit amanda creatura, ſed ſi ad creatorem refertur ille amor, non iam cupiditas; ſed charitas erit. Tunc enim eſt cupiditas, cùm propter ſe amatur creatura; tunc non vtentem adiuuat, ſe corrumpit fruentem. Omninò breuiſſimæ diuinæque ſententiæ grauitate, quæ hactenus diximus, pœnè cuncta complexus eſt. Nam & cupiditatem docet eſſe quemcunque amorem cujuſcumque creaturæ; & hoc ipſo in eam incidi, quo non amatur creator; & eſſe amorem creaturæ propter ſe; &

B eſſe ex diametro oppoſitum charitati, nec inter illa eſſe medium; & eſſe malum, quia fruentem tanquam peccatum, omniumque peccatorum cauſa corrumpit. Quid verò iam opus pluribus? Apertiſſimè quippe & conſtantiſſimè definitum eſt, omnem amorem creaturæ eſſe improbam illam cupiditatem, quæ ſola culpatur in Scripturis, & ex qua omnis peccati ratio metienda eſt. Cupiditas autem eſt, quandocunque propter ſeipſam amatur creatura, Propter ſeipſam autem amatur creatura, cùm amatur *non propter Deum.* Nam hoc ipſo quo iſte amor creaturæ retorquetur in Deum, iam non eſt cupiditas, ſed illa laudabilis

C charitas, omnium bonorum operum vnica & vera radix.

An fortè audiendus erit, ſiquis arbitretur, cupiditatem iſtam ſolùm in peccatis illis grauioribus, non in leuioribus atque venialibus, juxta doctrinam Auguſtini, habere locum? Longè fallitur quicumque aliquid huiuſmodi ſuſpicatur. Nam doctrina ſuprà tradita tam dilucidè & ſine ambagibus de vniuerſis omninò peccatis loquitur, vt ſuperfluum ſit ingenijs non planè rudibus hoc pluribus velle demonſtrare. Et quamuis nihil expreſſius diceret Auguſtinus, quis non ipſo primo aſpectu videt, fieri nullo modo poſſe, quin ſi quid ametur, neceſſariò ſit vel creator vel creatura? Quod enim inter iſta duo medium dabis?

D Rurſum quis non mediocriter Philoſophia inſtitutus videt, nihil hominem amare, vel quoquo modo velle poſſe, niſi in aliquo eius animus requieſcat? Motus enim iſte tendit aliquò; nec per fines ſine fine interiectos in infinitum tendere poteſt. Vbi ergo animi intentio terminatur, ibi quies: vbi quies, ibi dilectio terminatur. Hoc quid erit, niſi creatura, ſi non ſit creator? Ergò erit cupiditas; cùm illa ſit, & non alia cupiditatis ratio, niſi vt definit Auguſtinus, amor creaturæ amor rei temporalis, amor rei quam inuitus poteſt amittere, vel vt expreſſiùs dicit, & in idem redit, *amor creaturæ non propter Deum.* Si enim eſt propter Deum ſiue vt Auguſtinus loquitur, *ſi ad creatorem refertur ille amor, non iam cupiditas, ſed*

E *charitas erit.* Et vbi quæſo hîc exceptioni pro peccatis venialibus locus? Nonne neceſſe eſt, voluntatem quâ illa non minùs quàm lethifera perpetramus, vel in creatura, vel in creatore conquieſcere? vel manere & hærere in creatura, vel in creatorem retorqueri? Si retorquetur, charitas eſt; ſi hæret vitioſa cupiditas. Nam quod nonnulli putant, hoc ipſo peccatum eſſe mortale, quo creatura finis eſt alicujus motus animi, larua eſt qua tamen plurimi ab intelligenda veritate deterrentur; ſed eam poſtea veritati detracturi ſumus.

Hinc eſt igitur, quòd ſanctus Auguſtinus, quando latiſſimum illud cupiditatis imperiũ ſuis limitibus circumſcribit, vniuerſas omninò illece-

bras voluptatum tam ſenſibilium, quàm paulò ſpiritualium, quæ de honoribus, laudibus dominatione, & quacunque excellentia terrena decerpuntur, percurrere ſolet, totamque peccatorum ſiluam ſiue venialium ſiue mortalium ab ea pullulare decernit: idque non alia conſideratione, niſi quia creaturæ ſolo ſuæ internæ voluptatis, vel nitoris, vel celſitudinis, vel alterius cuiuſcunque illecebroſi nitoris intuitu cupiuntur. Nam in ſoliloquiorum libris; vbi animæ ſuæ præteritum prçſentemque ſtatum ſcrupuloſiſſimè trutinat, fatetur tunc ſe illâ vitioſâ cupiditate diuitias adamaſ-
Lib. 1. de Solil. c. 11 ſe, cùm eas ideò *deſiderabat, vt diues eſſet*; & honores, cùm *eorum neſcio quo nitore delectatus* eos expetebat; & vxorem, cùm hoc attendebat, vt *efficeret cum bona fama voluptatem*; *Tunc*, inquit, *erat iſtorum in me vera cupiditas. Nunc ea prorſus aſpernor.* Et tamen iſtç ſunt conſiderationes hominum, quibus honores, laudes, voluptates ex vxoribus, ex cibo & potu, & ſimiles rerum creatarum delectationes appetunt, & etiam venialiter peccant. Et in libro 1. de libero arbitrio, vbi ex profeſſo materiam illam diſcutit, & ſæpiſſimè cupiditatem *malam voluntatem*, & *peccatum* vocat, illa omnia ſub latitudinem objecti eius includit, quibus homines ſiue mortaliter ſiue venialiter peccare,
Lib. 1. de lib. arb. c. 15. nec aliter niſi amando ſolent. *Nihilne amant*, inquit, *aliud?* Homines videlicet qui cupiditate ducuntur. *Imò plurima ea ſcilicet in quibus adipiſcendis vel retinendis mala volũtas illa perſiſtit, Opinor te dicere*, inquit Auguſtinus, *diuitias, honores, voluptates, & pulchritudinem corporis, cæteraque omnia, quæ poſſunt & volentes non adipiſci, & amittere inuiti.* Et mox ea, *quibus homines cupiditate inhærent*, eſſe dicit ea; *quæ ad tempus noſtra dici poſſunt*. Inter quæ enumerat, *corpus & eius quæ vocantur bona vt integra valetudo, acumen ſenſuum, vires, pulchritudo, & ſi qua ſint cætera, libertas, parentes, fratres, coniux, liberi, propinqui, affines, familiares, ipſa denique ciuitas, honores etiam & laudes, & ea quæ dicitur gloria popularis; ad extremum pecunia, quo vno nomine continentur omnia, quorum iure domini ſumus.* Sed hæc ſunt, quibus homines inhærentes cupiditate non ſolum mortaliter, ſed maximè venialiter peccant. *Leges tamen*, addit, *non vlciſci peccatum, cùm amantur iſta, ſed cùm alijs per improbitatem auferuntur.* Certum eſt autem peccata mortalia tunc committi, cum alijs per improbitatem auferuntur: cùm verò pacificè res illæ, quarum domini ſunt homines, amantur & poſſidentur, quantumuis venialiter, quantumuis lege temporali peccatum non puniente, peccatur tamen.

CAPVT XIV.

IPSVM AMARE CREATVRArum hærendo in creatura eſt peccare, etiamſi nullis aliis prauis veſtiatur circumſtantijs. Declaratur inductione.

NAM ſi naturam peccati, quod in quibuſlibet temporalibus appetendis committi ſolet, etiam ſepoſita tantiſper Auguſtini auctoritate, ſuis momentis ponderare voluerimus, non eam aliundè petendam eſſe reperiemus, quàm ex eo quòd amantur; vſq; adeò vt hoc vnum dumtaxat eas amaſſe ſit peccaſſe. Nec vlla ratio dari poterit, cur amor vnius potiùs,

A quàm alterius ſit culpabilis: atque ita omnis in vniuerſum vt reprehenſione ita pœnâ dignus ſit. Bonæ ſunt diuitiæ, ſed diuitiarum amor malus eſt. Nam hoc ipſo quo amantur, ſiue multùm ſiue parùm, peccatur auaritiâ. Eſſentialis enim eius definitio non eſt alia, quàm amor diuitiarum.
Auaritia eſt enim, inquit Auguſt. *eſſe velle diuitem, non iam eſſe diuitem*, Itaque ſapiens deteſtans aua- Serm. 205. de tem. cap. vlt.
ritiam, non aliud quàm amorem pecuniæ deteſtatus eſt. Nam cùm dixiſſet: *Auaro nihil eſt ſceleſtius*; explicans quid ſit auarus, adijcit: *Nihil eſt iniquius, quàm amare pecuniam.* Nec aliud Poëta Eccleſiaſt. c. 10.
voluit, qui dixit:

B *Creſcit amor nũmi, quantũ ipſa pecunia creſcit.*

ET alius qui auaritiam nuncupauit, *auri ſacrã famem*, id eſt, amorem; & auaritiæ miſeriam Scriptura manifeſtans: *Auarus*, inquit, *non implebitur pecuniâ*, hoc eſt, qui amat pecunias non implebitur eis. Eccl. 5.
Nam ideò exponens adijcit: *Et qui amat diuitias, fructum non capiet ex eis.* Et cur quçſo amare pecunias malum eſt, cùm pecuniæ bonæ ſint? Nimirum quia temporalium quarumlibet rerum amor malus eſt. Idem & in cæteris omnibus creatis rebus videre licet. Quid melius & rebus humanis vtilius, quàm vt eis adminiſtrandis præſint viri boni? Et tamen præeſſe vel-
C le vitioſum eſt, cùm ſcilicet nihil appetitur aliud, quàm ipſe præfecturæ ſplendor, ſeu ipſum præeſſe. Hoc enim & nihil aliud eſt ambitio, & peccatum iſtud omnium ſapientium judicio improbatur. Vnde Ioannes Apoſtolus taxans quemdam: *Is qui amat*, inquit, *primatum gerere in eis, Diotrephes non recipit nos.* In Epiſt. 3. Ioan.
Et Auguſtinus: *Locus ſuperior etſi ita teneatur ac adminiſtretur, vt decet, tamen indecenter appetitur.* Lib. 19 de Ciuit. c. 19.
Et adhuc efficaciùs: *Intelligat non ſe eſſe Epiſcopum, qui præeſſe dilexerit non prodeſſe*, id eſt, qui amauerit præfecturam, non vtilitatem, quæ inde in proximum conferri debet. Hinc de Catone, *Honores*, ſeu dignitates, *quos petiuit Cato, petere non debuit, ſed eos ciuitas ob eius virtutem non petenti dare.* Lib. 5. de Ciuit. c. 14.

D Laudem & gloriam quis dubitet eſſe bonam, cùm eam etiam præmium virtutis eſſe ſtatuant? Laudem tamen & gloriam amare vitium eſt, nec aliâ vllâ extrinſecus acceſſitâ conſideratione, ſed illâ ſolâ, quòd amantur. Hoc enim eſt vitium inanis gloriæ, de qua Auguſtinus: *Saniùs videt, qui & amorem laudis vitium eſſe cognoſcit.* Ibid.
Quod nec Poëtam fugit Horatium:

—— Laudis amore tumes.

DE quo vitio paulò poſt Auguſtinus dicit: *Huic igitur cupiditati melius reſiſtitur ſine dubitatione, quàm ceditur. Tanto enim quiſque eſt Deo ſi-* Ibid. c. 15.
E *milior, quanto ab hac immunditia mundior.* Et de Martyribus loquens: *Si adhuc laudes hominum quærunt, nondum vicerunt.* Serm. 108. de diuerſis c. 8.
Et Chriſtus grauiter reprehendit eos, qui faciunt opera ſua, *vt videantur ab hominibus*, hoc eſt, qui illud ipſum amant, & nihil amplius, videri ab hominibus, vt ſæpius Auguſtinus exponit: & res per ſeipſa manifeſta eſt. Matth. 23.

Salutari ab hominibus & dignitatum titulis appellari, & primo ſedere loco in conſeſſibus non eſt malum, ſed potiùs bonum. Hoc ipſum tamen amare, tanquam vitium & peccatum à Saluatore meritò reprehẽditur. *Amant*, inquit de Phariſçis, *primos recubitus in cœnis, & primas cathedras in ſynagogis*, Ibid.

gias, & ſalutationes in foro, & vocari ab hominibus Rabbi. Vnde iſtam animi ægritudinẽ in ſuis diſcipulis vetat: *Vos autem nolite vocari Rabbi: nec vocemini magiſtri.* Nimirum quia huiuſmodi amatę lenocinia ſuperbiæ, peccata ſunt: nec alia de cauſa, niſi hoc ſolo quia amantur, & in eis amor ſe ſiſtit & hæret, neque pergit vlterius. Quod & Chriſtus ſignificauit, cùm ſubjunxit: *Qui autem ſe exaltauerit, humiliabitur.*

Dominum eſſe, regnum obtinere nullo modo vitioſũ eſt: dominari & regnare velle vitioſiſſimum. Ille enim affectus eſt, qui animis Tyrannorum dominatur, bellorumque tumultibus ac tempeſtatibus genus humanum atterit & perturbat. Vnde Auguſt. quò modeſtiùs, eò grauiùs affectum illum reprehendens: *Videant*, inquit, *fortè non pertineat ad viros bonos gaudere de regni latitudine.*

Lib. 4. de Ciuit. c. 15.

Scientiâ quid ſublimius in rebus bonis, quas condidit Deus? Et tamen ſcientiã propter ſcientiam amare, curioſum eſt, vitium ſcilicet inquietum, quod cùm inualeſcit, etiam ad nefanda perducit. De quo, præclarè ſanctus Bernardus hujus doctrinæ non ignarus: *Sunt, qui ſcire volunt, eo fine tantum, vt ſciant; & turpis curioſitas eſt. Et ſunt, qui ſcire volunt vt ſciantur ipſi; & turpis vanitas eſt. Et ſunt item, qui ſcire volunt, vt ſcientiam ſuam vendant, verbi cauſa pro pecunia, pro honoribus; & turpis quæſtus eſt.* Cùm tamen neque ſcire, neque ſciri, neque quæſtum facere, malum ſit: ſed illis amore propter illa, hoc eſt, nihil vlterius attendentem inhærere, vitium eſt.

Serm. 36. in Cant.

Cibus & potus, eorumque ſapor delectabilis, bona ſunt, & in infirmitatis humanæ ſuſtentationem à Deo inſtituta; ipſa tamen per ſe amare tanquam vitium meritò reprehẽditur. Hoc enim eſt gulæ propriæ, quo edaces: ebrioſi, helluones, delicati ad menſam adducuntur, non vt viuant, ſicut ſapientem decet; ſed vt comedant atque bibant. Attrahit enim illos concupiſcentia delectationis, non indigantia refectionis; & vt optimè Auguſtinus, Non in cibum & potum *ex officio deſcendunt, ſed per cupiditatem ruunt.*

Serm. 63. de diuerſ. c. 4.

Concubitum quis niſi Manichæus aliquis negauerit eſſe bonum? Nam vt Auguſtinus: *Quod eſt cibus ad ſalutem hominis, hoc eſt concubitus ad ſalutem generis; & vtrumque non eſt ſine delectatione carnali.* Concubitũ tamen amare propter ipſum, hoc eſt, propter concubitus delectationẽ, vitioſum eſt. Nam hoc eſt ille affectus ſeu cupiditas luxuriæ, quæ animis omniũ luxurioſorum imperat. Nec enim aliud appetunt, quàm concubitus delectatione frui. Et hæc eſt vera ratio, cur ille concubitus cum vxore, quo non proles, ſed voluptas quæritur, ab Auguſtino & Apoſtolo tanquam peccatum veniale culpetur. *Nunquid hoc non eſt peccatum*, inquit, *amplius quam liberorum procreandorum neceſſitas quærit, exigere à coniuge debitum? Eſt quidem peccatum, ſed veniale. Apoſtolus dicit: Hoc autem dico ſecundum veniam:* Vnde præclarè in eodem Sermone Auguſtinus: *Niſi ad hoc dentur, ad hoc accipiantur vxores,* (prolis, non voluptatis cauſâ) *quis ſana fronte dat filiam ſuam libidini alienæ? Sed non vt erubeſcant parentes, cùm dant, recitantur tabulæ: vt ſint ſoceri, non lenones: Quid ergo de tabulis recitatur? Liberorum procreandorum cauſâ. Erubeſcat & maritus aliter accipere, ſi erubeſcit pater aliter dare. Sed ſi non poſſunt (aliquando iam*

Lib. de bono coniugali. c. 16.

Serm. 63. cit. c. 13.

Ibid. c. 13.

A *iſta diximus) exigant debitum.* Et paulò pòſt tam de concubitu, quàm de comeſtione dicit: *In quædam opera prudentes & ſancti ex officio deſcendunt, imprudentes autẽ in ea per cupiditatem ruunt. Aliud enim ad aliquid officio deſcẽdere; aliud in aliquid per cupiditatem cadere.* Hoc eſt, alij amant iſta opera propter opera, & iſta cupiditate tracti in ea ruũt, alij finem operum intuentur, ex cuius dilectione iſta opera, non amando, ſed tolerando ſuſcipiũt. Cap. 14.

Sed quid multis? Quod in iſtis rerum bonarum amoribus declarauimus, hoc in reliquis omnibus oſtendi poteſt. Neque enim vlla ratio dari poteſt, cur vnius creaturæ amor, in quo ſiſtitur potiùs malus ſit, quàm alterius. Nam quamuis
B plerique amores nominibus proprijs, non tamen idcircò vitio carẽt. Sed quia prolixum eſſet ſingulos perluſtrare, ex tribus illis cupiditatibus, quæ iuxta Auguſtinum & Apoſtoli doctrinam, omnes omninò vitiorum cupiditates comprehẽdunt, concupiſcentiâ carnis, concupiſcentiâ oculorum & ſuperbiâ vitæ, res euidenter tota patuit. Quælibet enim illarum cupiditatum non alio ex capite vitioſa eſt, niſi quia creatura propter creaturam amatur. Neque enim aliundè ſuperbiæ peccatum eſt, niſi quia diligitur excellentia, quamuis bona, propter excellentiam: neque alia ea cauſa concupiſcentia oculorum ſeu curioſitas reprehenſibilis, niſi quia per eam *nihil aliud,* Lib. 10. Conf. c. 35.
C *quàm ſcire homines cupiunt*, vt Auguſtinus loquitur, ſeu non ob alium finem ſcire tentant, quàm *propter experiendi noſcendique libidinem*, vt ibidem dicit. Neque concupiſcentia carnis alio ex capite vitium eſt, niſi quia eſt amor alicuius rei, quæ voluptate carnem afficit propter ipſam voluptatem ſeu quia carnalis voluptatis amor eſt, ſiue illa percipiatur oculis, ſiue auribus, ſiue naribus, ſiue gutture, ſiue tactu, toto corpore, maximeque genitalibus. Omnium quippe cupiditatum eadem ratio eſt; quòd rerum quidem bonarum amores ſint, ſed ideò vitioſi, quia amores earum ſunt, quas ſine earum amore in ſe admittere vel ſuſcipere debuiſſent. Res quippe bo-
D na *amari poteſt amore non bono* inquit Auguſtinus. Lib. cont. Secundin. cap. 16.
Neque enim excellere, ſcire, experiri, carnis voluptatem ſentire, & admittere, ſed iſta diligere in culpam cadit. Vna igitur rei cujuſpiam tranſitoriæ cupiditas vitioſior alterâ eſſe poteſt, prout ordo naturalis magis minuſue perturbatur; nulla tamen bona. Vnde Auguſtinus in ſingulis vitijs rationem vitij ex amore creaturæ quantumuis bonæ petere ſolet: *Quanta homines dura perpeſſi* Lib. 47. de
ſunt, vt peruenirent ad id quod amauerunt? Siue ſit diuerſ. c. 1.
amator, qui vocatur ambitioſus; ſiue ſit corporum pulchrorum amator, qui vocatur laſciuus. Et quis poſſet enumerare omnes amores? Et in libris de Ciuitate Dei eandem radicem amoris creaturæ quamuis bonæ tangens: *Eſt,* inquit, *libido vlciſcendi* (id eſt Lib. 14. de
E cupiditas ſeu amor cujuſdam vmbræ iuſtitiæ ſeu retributionis, vt qui mala fecit mala patiatur) ciuit. c. 15.
quæ ira dicitur: eſt libido, id eſt, amor habendi pecuniam, quæ auaritia: eſt libido quomodocumque vincendi, quæ peruicacia: eſt libido gloriandi, quæ iactantia nuncupatur. Sunt multæ variæque libidines, quarum nonnullæ habent etiam vocabula propria, quædam verò non habent. Quis enim facilè dixerit, quid vocetur libido dominandi; quam tamen plurimùm valere in tyrannorum animis, etiam ciuilia bella teſtantur,

CAPVT XV.

VTRVM CREATVRÆ, ET voluptates earum appeti & amari poſſint moderatè.

VNDE ſatis mirari non poſſum, quid Catholicis illis ſcriptoribus in mentẽ venerit, qui propter ſolam corporis voluptatẽ cum vxore concumbi poſſe definiunt; quique multo maiori exorbitatione generaliter B ſtatuunt, voluptates corporis, ſiue narium, ſiue aurium, ſiue oculorum, ſiue alterius externi ſenſus, propter ipſas voluptates appeti poſſe, ſed moderatas. Cur non dicamus itidem, pecunias amari poſſe moderatè, vt non extincta, ſed moderata ſit auaritia? Cur non & honores, & laudes & primos recubitus, primaſque cathedras, & vt videamur ab hominibus, expeti poſſe moderatè; vt nemo ſibi ſuperbire videatur, niſi qui valdè ſuperbus fuerit: Cùm tamen Dominus in phariſæis illa culpando *ſuperbiam* reprehenderit, *non quia illa accipiunt*, inquit, *ſed quia diligunt: Sic enim cor eorũ accuſauit.* Et de illis, qui videri volũt ab hominibus: *Iſte*, inquit, *finis eſt reprehenſibilis* C *atque culpabilis, vſque ad hominum laudem velle benefacere, nihil amplius inde quærere*, hoc eſt, in iſto fine appetendo diligendoque conquieſcere. Ipſũ quippe diligere primos recubitus, primas cathedras, videri atque laudari velle ab hominibus nequaquã culpa caret, ſiue multùm, ſiue parùm iſta diligantur. Quod ſimili omnino ratione & in cæteris omnibus creaturarum amoribus verum eſt: qui quo feruentiores fuerint, eo deteriores, quo remiſſiores, eo minùs mali; ſed tamen omnes mali. Non recipit cupiditas moderationẽ: tollẽda eſt atque extirpãda radicitus, in quo D omnis labor, omne certamen, omnis gemitus ſpiritualium virorum occupatur. Quis eſt enim qui laudis, pecuniæ, voluptatis cupidus, rectè cupidus dici queat? Peruerſa ergo Philoſophia vel potiùs Theologia eſt, quæ non interitum afferat prauitatis, ſed ſit contenta mediocritate vitiorum. Nec ſanè video, quî differat iſta ſententia ab opinione Epicuri, niſi quòd ille ſolam voluptatem, hi honeſtatem ſimul cum voluptate per ſe expeti poſſe fateantur. Sed Epicuri dogma fugiendo, in Calliphontis ac Dinomachi errorem, quem etiam Pelagianorum anteſignanus amplexus eſt Iulianus, incidunt. *Hominem*, inquit Tullius, *iungunt cum bellua*, vt Calliphon, *qui voluptatem cum honeſtate coniungunt.* Et Auguſtinus E de Iuliano: *Si autem, vt aliquo loco ſignificaſti, placet tibi ſecta Dinomache, honeſtatem voluptatemque coniungens, quod Philoſophi quoque huius mundi, qui honeſtiores vocantur, ſcyllæum bonum eſſe dixerunt ex humana ſcilicet natura, belluinaque compactum: Si ergo hoc monſtrum tuâ opinione ſectaris, &c.*

Serm.234. de temp. c.5.

Li.4. Acad. quæſt.

Lib.6. cont. Iul. c. 16.

Quapropter ſiue voluptas carnis fuerit, ſiuẽ honor, ſiue gloria, ſiue imperium, ſiue ſcientiæ, ſiue pecunia, quo vno nomine cõtinentur omnia quorum jure domini ſumus, & quorum vendendorum atque donandorum habere poteſtatẽ videmur, ſiue alia res quæcunque temporalis, quorum amoribus plus minuſue etiam iuſtorum vita implicata detinetur, immobilis veritatis eſt mãdatum, nè quicquam eorum vllâ cupiditate, hoc eſt, amore appetatur, aut teneatur. Indiſpenſabi-A lis eſt enim iſta Auguſtini regula, vtriuſq; Teſtamenti litteris confirmata: *Iubet æterna lex auertere amorem à temporalibus, & eum mundatum conuertere ad æterna.* Si lex æterna auertere amorem iubet, ergo citra controuerſiam non auertendo hoc eſt, eas amando peccatur. Peccatum enim, juxta diui Auguſtini definitionem Theologorum omnium calculo comprobatam, non eſt aliud, niſi *factũ, vel dictũ, vel concupitum aliquid contra æternam legem.* Huius igitur regulæ generaliſſimæ perceptuque facillimæ veſtigijs inſiſtens Auguſtinus, incunctanter docet, omnes hujuſmodi amoris affectus, quibus homines inhærent rebus temporalibus, etiam in viris iuſtis eſſe ligna, fœnum, ſtipulã, hoc eſt, peccata venialia, ſeu opera, B quæ ardebũt in die Domini, vt ſecũdùm Apoſtolicam doctrinam quaſi per ignẽ ſalui fiant. *Sunt homines*, inquit, *omnino cõtemptores ſæculi huius, quibus non eſt notum quicquid temporaliter fluit, non hærent dilectione aliquâ terrenis operibus, &c. Sunt autem alij, qui rebus infirmitati conceſſis* (id eſt, licitis) *inhærent aliquantùm dilectione. Non rapit villã alienam, ſed ſic amat ſuam, vt ſi perdiderit conturbetur: non appetit vxorem alienam, ſed ſic inhæret ſuæ, ſic miſcetur ſuæ, vt modum non ibi teneat præſcriptum tabulis, liberorum procreandorum cauſa. Non tollit aliena, ſed repetit ſua, & habet cum fratre ſuo iudiciũ. Talibus enim dicitur: Iam quidem omnino delictum* C *eſt in vobis, &c.* Eccè peccata iuſtorũ venialia, tamen amore commiſſa. Percurre animo omnium omnino rerum ſimiliũ quamuìs cõceſſarum, hoc eſt, licitarum cupiditates: de omnibus quippe ſimilis prorſus ratio eſt. Cùm ergo de contemptoribus taliũ rerum docuiſſet, eos aurum, argentũ, lapides pretioſos, fundamento ſiue Chriſto ſuperædificaſſe, de amatoribus earum ſic ſubiũgit: *Illi autẽ amãtes res proprias, domos proprias, grauiter conturbantur, fœnũ, ſtipula, & ligna ardent. Habent ergo ligna, fœnum, ſtipulam ſuper fundamentum; ſed rerum conceſſarum, non illicitarum, &c. Cùm dixe-* D *ris: Amo poſſeſſionem iſtam, timeo ne pereat, & imminet damnum, & tu contriſtaris, non quidem præponis eam Chriſto, &c. ſaluus eris tanquàm per ignem.* Et inferius. *Sed tamen quia diligis illam, & contriſtaris ſi perdas illam, ſuper fundamentum poſuiſti, non aurum, non argentum, non lapides pretioſos, ſed lignum, fœnum, ſtipulam. Saluus ergo eris, cùm ardere cœperit, quod ædificaſti; ſic tamen quaſi per ignem.* Et vt de peccatis huius amoris venialibus ſe locutũ eſſe ſignificaret, hoc eſt, de amore, quo quidem amantur res huius ſæculi propter ſe, ſed ita leuiter, vt Chriſto magis amato non præponantur, neque ex amoris magnitudine in aperta ſcelera proſilire meditentur, ſicut paulo antè ex-E poſuerat, ſtatim adijcit: *Nemo enim ſuper fundamentum hoc ædificans adulteria, blaſphemias, ſacrilegia, idololatrias, periuria putet ſe ſaluum futurum per ignem, quaſi iſta ſint lignum, fœnum, ſtipula: ſed qui ædificat amorem terrenorum ſuper fundamentum regni cœlorum, id eſt, ſuper Chriſtum, ardebit amor rerum temporalium, & ipſe ſaluus erit per idoneum fundamentum.* Hic planiſſimè explicatum vides, amorẽ cuiuſcunque rei ſæcularis per ignẽ eſſe exurendum, etiã ſi fuerit juſtus qui illo amore teneatur, & nequaquã eam ſic adamauerit, vt Chriſto duceret potiorẽ. Ipſe enim talium amor per ſe vitioſus eſt, & exuri dignus, etſi nihil apertè facinoroſũ ex illo amore perpetretur. Amor autem hîc dicitur, vt ſuprà ab ipſo Auguſt. declaratũ eſt, cupiditas illa qua res quæpiã ſæcularis propter ſe diligitur, ad nihil vlterius eam referẽdo; ſicut à Chriſtianis hujuſmodi terrena bona diligi;

Lib.1. de lib. arb. c.15.

Lib.22. cont. Fauſt. c.27.

In Pſal.80.

Ibid.

ligi, & idcirco cum cruciatu amitti ſolent, Doctrinam iſtã ſæpiſſimè repetit alijs locis. Nam in libris de Ciuitate Dei, cùm ſimiliter ſæcularium rerum affectiones voluptateſque improbaſſet, vt vxoris, cùm *ſecundum ſæculum carnaliter, ſecundùm*
Lib. 21. de Ciuit. 26. *concupiſcentiæ morbum* diligitur, *quod*, inquit, *ſecundum veniam concedit Apoſtolus*; & eas lignum, fœnum, ſtipulam eſſe docuiſſet, adijcit, eum per ignem ſaluum fore; quia *eorum amiſſione cruciabitur, quibus fruendo lætabatur, &c. Quod enim ſine illiciente amore non habuit, ſine vrente dolore non perdet.*
Ibid. Et paulo poſt: *Si hoc temporis interuallo ſpiritus defunctorum huiuſmodi ignem dicuntur perpeti, quem non ſentiant illi, qui non habuerũt tales mores, & amores in huius corporis vita, vt eorum ligna, & fœnum, & ſtipula conſumantur: alij verò ſentiant, qui eiuſmodi ſecum ædificia portauerunt, ſiue ibi tantùm, ſiue & hîc & ibi, ſiue ideo hîc, vt non ibi, ſæcularia, quamuis à damnatione venialia concremantem ignem tranſitoriæ tribulationis inueniant, non redarguo, quia forſitan verum eſt.* Vbi, quod ait, forſitan verum eſt, non propter amores & affectiones huiuſmodi rerum ſæcularium dicit, quaſi incertum eſſet eos eſſe *veniales* & *concremandos*: ſed propter ignem per quem ſalui fient, vtpote quem non vno modo exponi poſſe profitetur.

Hinc ex eiuſdem regulæ veritate Auguſtinus delectationes, per quas homines dum rebus ſæcularibus affectu inhærent, venialiter peccare ſolent, *Babylonicos amores* vocare ſolet. Domus enim, argentum, aurum, marmora, &c. *deſiderantur*
In Pſal. 44. *talia, ſed adhuc ex confuſione Babyloniæ. Amputa omnia iſta deſideria, ô ciuis Ieruſalem, ſi vis redire.* Et in alium Pſalmum, *Multi flent fletu Babylonico,*
In Pſ. 136. *quia & gaudent gaudio Babylonis, quia gaudẽt lucris, & flent damnis: vtrumq; de Babylonia eſt.* Vbi ſemper ad ſuum reſpicit principium, quo docet, omnium rerum temporaliũ amores, eſſe cupiditatis nõ charitatis amores & idcirco ex Babylonis cõfuſione, non cæleſtis Sion inſpiratione proficiſci.

Hinc vlteriùs huiuſmodi delectationes & amores, quibus & iuſtorum, ſed infirmorum pedes ſæcularibus rebus implicati detinentur, circumſpectiſſimâ locutione non innocentes, ſed velut innocentes vocare ſolet. Locus vnus præclariſſimus, ex quo omnis hujuſce cupiditatis, ſeu amoris rerum quarumcumque creatarum culpabilis labes, de qua tamdiu tractamus, intelligi poterit, integer aſcribendus eſt, quo quiſquis animi ab huiuſmodi peſtibus purgandi ſtudioſus eſt, ſine dubio delectabitur. Videbit enim, quò ſubuehat animum Chriſtiana perfectio, & in quo luto diuerſorum tenuiculorum amorculorũ culpabilis infirmitas eum adhuc hærere compellat: *Omnis anima*, inquit, *infirma in hac vita, quærit ſibi aliquid terrenum vbi requieſcat; quoniam intentionem laboris & mentis extentę in Deum difficile poteſt perpetuò tolerare, Aliquid ſibi in terra conquirit, vbi requieſcat* (nempe amore, ſeu delectatione, quæ amoris velut motus animi requies eſt) *& quodammodo pauſatione quâdam recumbat; veluti ſunt iſta, quæ diligunt & innocẽnter. Neque enim de* CVPIDITATIBVS *malorum, nunc loquendum eſt, quia multi acquieſcunt in theatris, multi acquieſcunt in circo, in amphitheatro, multi acquieſcunt in alea, multi in luxuria popinarum, multi in libidine adulteriorum, multi in violentijs rapinarum, multi in dolo & inſidijs fraudum.*
Ibid. *Acquieſcunt in his omnibus homines. Quid eſt, acquieſcunt? delectantur illic. Sed remoueamus hæc omnia, ad innocentem hominem veniamus. Acquieſcit in domo ſua, in familia ſua, in coniuge, in filijs, in paupertate,* (id eſt, exiguis bonis) *in prædiolo, in*

A *nouellâ manibus cõſita, in ædificio aliquo ſuo ſtudio fabricato.* Adde hîc, ſi libet, in cibo & potu, in ſuauibus odoribus, coloribus, concentibus; alijſque carnis voluptatibus, in honoribus, gloriâ populari, ſcientiâ, & quacunque tandem re animus infirmus acquieſcit ac delectatur. Neque enim omnia recenſeri prudẽtibus opus fuit. Iam addit: *Acquieſcunt innocentes in his. Sed tamen Deus volens nos amorem non habere niſi vitæ æternæ, & iſtis* VELVT INNOCENTIBVS *delectationibus miſcet amaritudines, &c. Docetur amare meliora per amaritudinem inferiorum, ne viator tendens ad patriam ſtabulum amet pro domo.* Mox vero addit iſtas correptiones hominem agnoſcere debere, ſe *propter*
B *peccata pati*; nempe quæ talium rerum velut innocenti cupiditate committuntur. Clamandum eſſe: *Sana animam meam, quia peccaui tibi*? vrentem ſecantemque medicum eſſe tolerandum, dum omnibus nos exercet tribulationibus, & *à peccato ſanat. Non enim, inquit, errat vt ſanum pro putri ſecet. Nouit quid inſpicit, nouit* VITIVM, *quia ipſe fecit naturam: quid ipſe condidit, quid de noſtra cupiditate acceſſit, diſcernit.* Nihil apertius planiuſque dici Ibid. potuit. Omnes enim quantumcunque tenues etiam iuſtorum cupiditates, per quas fatigatâ mentis intentione, qua ſuſpendebantur in Deum, deorſum in creaturis voluptatulas quaſi innocentes aucupantur, vult eſſe vitioſas, reſecandas,
C vrendas, purgandas; & ab huiuſmodi peccatis per tribulationes temporales animum eſſe vacuãdum. Quòd ſi enim vllibi eſt ſine culpa cupiditatis delectatio, vbi magis? Si vſpiam animi in creaturis acquieſcentis excuſatio, quis non in iſtis iuſtiſſimam eſſe fateatur? Nec enim facilè dari poteſt, vbi minùs amore rebus terrenis inhæretur, quàm vbi animus à terrenis tantâ in Deum extentione ſuſpenditur. Et hæc de primo omnium affectuum cardine, qui amor dicitur non excluſo filio eius primogenito, qui vocatur deſiderium, ſatis dicta ſint. Adhibendus eſt enim aliquis modus. Nam alioquin non eſſet difficile, volumen pœnè integrum ex Auguſtino de iſta ve-
D ritate iuxta doctrinam eius indubitatã concinnare. Iam igitur de filio amoris ſecundo genito, ſed velut Ioſeph plus omnibus dilecto, qui gaudium, ſeu delectatio, ſeu fruitio dici ſolet, aliquid apponendum eſt, ex quo longè vberiùs quidquid de amore diximus illuſtrabitur.

CAPVT XVI.

SECVNDVS AFFECTVS ANIMAE eſt fruitio. Quid ſit. Creatura rationalis nullâ re creatâ frui poteſt ſecundùm doctrinam Catholicam.

E MVLTI enim res illas ſe amare neſciunt, vel etiam non amare ſe putant quibus amoris vinculo arctè colligati ſunt, ſeu ex fruitione deteguntur. Amor enim ſine fruitione, & fruitio ſine amore intelligi nequit: cùm amor ſit initium fruendi, & fruitio finis amandi. Nullus enim niſi rebus amatis fruitur; & nullus amat niſi res quibus frui velit. Ex quo fit, vt quemadmodum nulla fruitio eſt, niſi amore condiatur; ita nullus omnino amor ſit, niſi in fruitionem feratur, Itaque Auguſtinus amoris definitionem tradens dicit: Amor *nihil eſt aliud,* Lib. 14. de Trinit. c. 7. *quàm voluntas fruendum aliquid appetens, vel tenens.* Et alibi: *Fruuntur voluptate præcedente &*

Tract. 15. in Ioannem.

pr amiſsâ cupiditate. Nam qui non præmiſerit cupiditatem, peruenire non poteſt ad voluptatem. Amor enim velut fons abſconditus fruitione prior eſt; fruitio velut fluuius aut lacus, in quem amor mergitur, amore manifeſtior eſt. Qua propter quid ſit animum rebus amatis frui paulo diligentiùs exquirendum eſt. Eò quippe confuſionis ventum eſt, vt quamuis humana vita rerum abjectiſſimarum fruitionibus plena ſit, vix quiſquam tamen ſe frui arbitretur, quia non ſibi videntur in eis finem ponere.

Lib. 1. de doctrin. Chriſti c. 4.

Fruitionis igitur ſumma eſt cum amore vicinitas, vſque adeo vt Auguſtinus fruitionis rationem explicans dicat: *frui eſt amore alicui rei inhærere propter ſeipſam: Vti autem, quod in vſum venerit ad id quod amas, obtinendum referre.* Quaſi frui non eſſet aliud, quam amare, ſeu amore rei inhærere. Nam ſi non inhæretur rei propter ſeipſam, propriè non amatur ipſa, ſed aliud; ſicut ſuprà explicatum eſt. Fruitionem tamen non eſſe propriè amorem, pro vt ille à fruitione diſtingui ſolet, ſed fructum, & effectum, & finem eius, alibi declarat manifeſtiùs quando dicit: *Amor inhians habere quod amatur, cupiditas eſt: id autem habens, eoque fruens lætitia.* Vbi magis indicat fruitionem eſſe de re amata & habita, quàm ipſum amorem. Amor enim, cum res abeſt, erumpit in deſiderium, ſiue cupiditatem; cùm obtenta poſſidetur, in lætitiam ſiue fruitionem, tanquam effectum optatiſſimum, & veluti quietem ſui motus, quo ad rem amatam deſiderando ferebatur. Vnde amor vt ſupra dixit, eſt *voluntas fruendum aliquid appetens, vel tenens;* quo ſignificat, amorem non ſolùm aliquid abſens fruendum appetere, ſed etiam præſens fruendum tenere. Nimirum quia amor, re quia fruitur præſente non deſinit, ſed quieſcente cupiditatis motu lætiorem vultum induit. Quare alibi ſemper fruitionem explicat per voluptatem ſeu delectationem, quæ de rebus amatis obtentiſque capitur. Quod quidem ſine amore non fit, non tamen nudo amore fit; ſed quodam amoris effectu, quo in re adepta & amata quieſcendo animus quodammodo diffunditur. *Nec ignoro,* inquis, *quòd propriè fructus fruentis, vſus vero vtentis ſit: atque hoc intereſſe videatur, quod earum frui dicimur, quæ nos non ad aliud referenda per ſeipſam delectat: vti verò ea re, quam propter aliud quærimus.* Et in libro octoginta trium quæſtionum: *Fruimur ea re, de qua capimus voluptatem; vtimur ea, quam referimus ad id vnde voluptas capienda eſt.* Et in libris de Trinitate: *fruimur cognitis in quibus voluntas ipſis propter ſeipſa delectata conquieſcit: vtimur vero eis, quæ ad aliud referimus quo fruendum eſt.*

Lib. 14. de Ciuit. c. 7.

Lib. 14. de Trinit. c. 6.

Lib. 11. de Ciuit. c. 25.

Lib. 83. qq. q. 30.

Lib. 10. de Trinit. c. 10.

Euidens igitur eſt, tunc nos rebus amatis frui; cùm in eis obtétis cum quadam animi voluptate conquieſcimus, neque de illis ad aliquid vlterius velut medijs ad deſideratum finem referendis cogitamus ſi enim animus aliud reſpicit; quod rebus iſtis adipiſci cupit, etiamſi cum aliqua delectatione habeantur, non eis fruimur, ſed vtimur, vt eo, quod reſpicimus, perfruamur. Vnde hujuſmodi mediorum *dilectionem ac delectationem* Auguſtinus aptiſſimo vocabulo vocat, *non manſoriam, ſed tranſitoriam, tanquam viæ, vel tanquam vehiculorum,* quibus ad aliud pergimus, cui dilectione manſoriâ inhæreamus.

Lib. 1. de doctrin. Chriſt. c. 35.

His ita declaratis, indubitata ſancti Auguſtini & Catholicæ religionis doctrina eſt, creaturam rationalem nullâ omninò re creatâ poſſe frui, ſed ſolo Deo. *Res quibus fruendum eſt,* inquit Auguſt. *Pater, & Filius & Spiritus Sanctus eſt, eademque Trinitas,* quam poſteà veritatem vocat: *Quapropter*

Ibid. c. 5.

Cap. 10.

A *cùm illa veritate perfruendum ſit, quę incommutabiliter viuit, & in ea Trinitas.* Et poſt enumeratas res varias temporales, inter quas & Chriſti Domini diſpenſationem in carne tranſitoriam recenſuerat, *In his igitur omnibus,* inquit, *rebus, illæ tantùm ſunt quibus fruendum eſt, quas æternas atque incommutabiles commemorauimus. Cæteris autem vtendum eſt, vt ad illarum perfruitionem peruenire poſſimus.* Vnde in eodem libro ex profeſſo declarat, hominem non ſolùm aliis creaturis, ſed neque ſeipſo, neque proximo frui poſſe: quia nec ſeipſum propter ſeipſum, neque proximum propter ipſum diligere poteſt; ſed propter Deum. Hoc enim fruimur quod propter ſeipſum diligimus, alioquin enim vtimur: quo autem vtimur, eo non fruimur.

Ibid. c. 22.

B *Nec ſeipſo,* inquit, *quiſquam frui debet, ſi liquidò aduertas, quia nec ſeipſum debet propter ſeipſum diligere, ſed propter illum quo fruendum eſt.* Nam quamuis proximum quoque diligere jubeamur dilectio tamen eius nó in ipſo hęrere debet, ſed in Deũ propter ſeipſum dilectum tendere; vt ita Deo non proximo perfruamur. Hinc vniuerſarum Scripturarum compendium in hac ſentétia ſitum eſſe definit, vt Deum & proximum diligamus ſed ſolo perfruamur Deo: *Omniũ igitur quæ prædicta ſunt, ex quo de rebus tractamus, hæc ſumma eſt, vt intelligatur, legis & omniũ diuinarum Scripturarum plenitudo & finis eſſe dilectio rei, qua fruendum eſt, & rei,*

Ibid. c. 22.

Lib. 1. de doct. Chriſt. c. 35.

C *quæ nobiſcum ea re frui poteſt.* Quod ſicuti de dilectione manifeſtiſſimum eſt, ita de fruitione ſolius Dei ipſa dilectio inuictâ ratione concludit. Hoc eſt enim diligere, vt ſuprà diximus, *aliquid ad fruendum appetere, vel tenere:* ſolus autem Deus diligendus eſt; ergo ſolus ad fruendum appetendus, & fruendus. Ruſum, hoc eſt frui, *amore alicui rei inhærere propter ſeipſam.* Soli autem Deo propter ſeipſum inhærendum eſſe, fides docet; ergo & illo ſolo eſſe perfruendum. Quapropter vt in re inter Catholicos confeſſa nó diutiùs inhæreamus, potius ratio inquirenda eſt, cur eo ſolo perfruendum ſit, & conſequenter cur ille ſolus amandus: vnum enim ex altero indiſſo-

D lubili vinculo religatum eſt. Suppeditat & iſtam Auguſtinus in eodem libro de doctrina Chriſtiana: quia videlicet in eo, quod propter ſe diligimus, & quod frui volumus, beatitudo conſtituta eſt. Nec enim alia de cauſa diligitur propter ſe, vel ad fruendum, expetitur, niſi vt beati ſimus: beatitudo autem creaturæ rationalis in ſolo Deo ſita eſt; qui ſolus proinde propter ſe amandus, & ad fruendum appetendus eſt. *Quod propter ſe diligendum eſt,* inquit Auguſtinus, *in eo conſtituitur vita beata.* Et infra luculentiùs. *Dicimus ea re nos perfrui, quam diligimus propter ſeipſam: & ea re nobis fruendum eſſe tantùm, qua efficimur beati cæteris vero vtendum.* Et iterum: *illæ (res) quibus fruendum eſt, beatos nos faciunt, Iſtis, quibus vtendum eſt, tendentes*

Lib. 1. de doct. Chriſt. cap. 22.

Cap. 31.

Cap. 3.

E *ad beatitudinem adiuuamur, & quaſi adminiculamur, vt ad illas, quæ nos beatos faciunt, peruenire, atque his inhærere poſſimus.* Quæ ſanè omnia, & quòd ſolus ſit per ſe diligendus Deus, & quòd illo ſolo perfruendum, luculentiſſimè præcepto illo Chriſtianæ religionis capitali, primo, & indiſpenſabilis obligationis, commendata ſunt: *Diliges Dominũ Deum tuum ex toto corde tuo.* Cuius vim ineluctabilem explicat Auguſt. quando dicit, *Cùm ait: toto corde, totâ animâ, totâ mente, nullam vitæ noſtræ partẽ reliquit, quæ vacare debeat, & quaſi locum dare, vt alia re frui velit* (nam hoc eſt frui velle propter ſe diligere) *ſed quicquid aliud diligẽdum venerit in animum, illuc rapiatur, quo totus dilectionis impetus currit.* Nam & ipſam proximi dilectionem

Cap. 22.

ctionem, qua videbatur aliquid præter Deum diligi poſſe, *in illam dilectionem Dei*, referendam eſſe declarat, *quæ nullum à ſe riuulum duci extrà patitur, cuius deriuatione minuatur.*

Ex hoc ergo immobili principio, quod ſine religionis Chriſtianæ ruina cuiuſquã diſputatione labefactari nequit, ſequitur manifeſtè, omnẽ omnino fruitionem creaturæ, non minùs quàm dilectionẽ, eſſe peccatum. Eſt enim contra æternam & indiſpenſabilem legem, quæ iubet, vt ſolum Deum propter ſe diligamus (hoc enim hîc vocamus diligere) eoque ſolo conſequenter perfruamur. Neque minùs luculentè ſequitur, omnem vſum creaturæ, qui non refertur in Deum, eſſe peccatum. Si enim non refertur in Deum, B neceſſariò vel in creatura ipſa, qua vti videmur, hæret, & ita eſt fruitio; vel vlteriùs in aliã creaturam diſtinctam tendit: quæ ſi ſit vltima, eâ fruimur; ſi non vltima, eo tandem quod erit vltimum fruemur. Hoc eſt enim frui, *rei adeptæ propter ſeipſam amore inhærere.* Neque minùs manifeſtè tertium ſequitur: Deo vti ad aſſequendum aliud, eſſe peccatum. Quo enim vtimur, id ad aliud referimus: in quid autem aliud referetur Deus, niſi in creaturam, ſiue ipſum hominem vtentem, ſiue aliam, cujus amore detinetur: Quæ ſi ſit vltima, illamque diligit, fieri nõ poteſt quin illâ frui velit. Hoc eſt enim frui, voluntatem in C re propter ipſam non vlterius pergendo *conquieſcere.* Omnia vero iſta tria inordinata & peruerſa eſſe, non eſt dubium. Quæ peruerſitas in omnibus peccatis reperitur, dum illis frui volumus, quibus vtendum eſt; & illis vti, quibus fruendũ eſt. Vnde illa regula vulgatiſſima probatiſſimaque

Lib. 10. de Trinit. c. 10. que Auguſt. floruit: *Nec eſt alia vita hominum vitioſa atque culpabilis, quã malè vtens, & malè fruens.*

Quod clarius tradit in quæſtionibus octoginta

Quæſt. 30. tribus: *Omnis humana peruerſio eſt, quod etiam vitium vocatur, fruendis vti velle, atque vtendis frui.* Et rurſus: *Omnis ordinatio, quæ virtus etiam nominatur, fruendis frui, & vtendis vti.*

Hinc igitur oritur, quòd ſæpè culpet Auguſtinus omnem quietem & gaudium animĩ, quod D in creatura ponitur: non enim amor & intentio in ea quieſcere, ſed ſemper in ſupremũ impetus dilectionis quemcunque rerum vſum rapere de-

Serm. 13. de verb. Domini. c. 5. bet. Nam in illud Apoſtoli, *Nolite diligere mundum: non dicit*, inquit, Auguſtinus: *Nolite habere, ſed nolite diligere. Habuiſti, poſſediſti, dilexiſti. Amor rerum terrenarum viſcum eſt ſpiritualium pennarum. Ecce concupiſti, hæſiſti. Quis dabit tibi pennas vt columbæ? Quando volabis, vbi verè requieſcas, quando hîc, vbi malè hæſiſti, peruersè requieſcere voluiſti? Nolite diligere mundũ, tuba diuina eſt.* Nimirum quia, vt alibi dicit, *Non poteſt anima, niſi in eo quod dili-*

Serm. 18. de diuerſ. c. 5. *git*, & per hoc, quod frui cupit, *acquieſcere.* Et in tractatibus in Ioannem: *Modò gaudium noſtrum,*

Tract. in Ioannem. *fratres mei, in ſpe ſit: nemo gaudeat quaſi in re præſẽti,* E *ne hæreat in via. Totum gaudiũ de ſpe futura ſit, totum deſiderium vita æterna ſit.* Et in Pſalmos: *Sola in-*

In Pſal. 4. *teriora* (id eſt, vt exponit, ſapientia & verbum Dei) *diligenda ſunt, cætera ad neceßitatem vtendum, non ad gaudium perfruendum.*

Ex iſto igitur capite naſcitur, quòd ſæpiſſimè Auguſtinus vetat, ne beatitudinẽ ex temporalibus rebus aucupemur. Quicquid enim propter ſe amatur, vt eo velimus frui, in hoc, vt ſuprà audiuimus, beatitudo collocatur. *Vt quid diligitis vanitatem, vt quid vultis beati eſſe de infimis?*

Ibid. *Sola veritas facit beatos: vt quid ergo temporalium rerum amore detinemini? Vt quid tanquam prima extrema ſectamini, quod eſt vanitas & mendacium?* Et

A in libro de agone Chriſtiano: *Nolite amare temporalia, quia ſi benè amarentur, amaret ea homo quem*

Lib. 1. de agone Chriſt. c. 11. *ſuſcepit Filius Dei, &c. Quis beatam vitam eſſe arbitretur in iis, quæ contemnenda eſſe docuit Filius Dei?* Nam amare ſeu diligere temporalia, non eſt aliud, quàm, vt paulo antè dixit, *iis ad gaudium*, ſiue ad beatitudinem velle *perfrui.* Hinc eſt, quòd inſtantiſſimè ſemper Auguſtinus docet ac monet, vt in vſu rerum temporaliũ ſemper animus ad vlteriora tranſeat, nec vnquam quieſcat niſi perueniat vſque ad Deum. Hoc enim nõ ſolum jubet diſciplina Chriſtiana, ſed etiam ordo naturalis, quem lex æterna conſtituit. Perturbatur enim apertiſſimè ille ordo, ſi quis medijs B velut fine perfruatur, ſi quis in via velut termino hæreat: quod profligatæ ſtultitiæ etiam in rebus infimis iudicamus, nedum in illis ſupremis, vbi de tota hominis ſalute contẽditur. Audi præclariſſimũ Auguſt. locũ, quo pleniſſimè doceberis, hærere in quacunque creatura non tantũ imperfectionem eſſe, vt molliculi, & Chriſtianæ perfectionis, imo conditionis rationalis naturæ non ſatis gnari infirmitati blandiendo pollicentur, ſed eſſe vitioſum, & corrigendum. *Quid eſt finis?*

Tract. 10. in Epiſt. Ioannis. *Chriſtus quia Chriſtus Deus, & finis præcepti charitas; & Deus charitas, quia Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus vnum ſunt. Ibi tibi finis eſt & alibi via eſt. Noli hærere in via, & non peruenire ad finem. Ad* C *quicquid aliud veneris, tranſi vſquequò peruenias ad finem. Quid eſt finis? Mihi autem adhærere Deo bonum eſt. Adhæſiſti Deo, finiſti viam, permanebis in Patria.* Exemplum quæris, quo accuratius res tota capiatur? Accipe primum de pecunijs, hoc eſt de omnibus medijs ad ſalutem corporis neceſſarijs, ne in illis conquirendis hæreas: *Intendite. Pecuniam aliquis quærit? Non ſit tibi finis; tranſi tanquam peregrinus. Quære vbi tranſeas, non vbi remaneas. Si autem amas, per auaritiam implicatus es. Erit tibi auaritia catena pedum, vltra progredi non potes; tranſi ergo & hoc, quære finem.* Accipe ſecundum, ne in ſalute corporis hæreas, propter quam D pecuniæ quæri ſolẽt. *Salutem corporis quæris? Adhuc noli ibi remanere. Quæ eſt enim iſta ſalus corporis, quæ morte perimitur, quæ ægritudine debilitatur, friuola, mortalis, fluxa? Quære illam, ne impediat fortè morbida valetudo opera tua bona. Ergo non eſt ibi finis; quia propter aliud quæritur. Quidquid propter aliud quæritur, non eſt ibi finis. Quicquid propter ſe, & gratis quæritur, ibi eſt finis.* Accipe tertium, ne in honoribus hæreas: *Quæris honores, fortè ad aliquid agendum quæris, vt peragas aliquid, vt placeas Deo. Noli ipſum honorem amare, ne ibi remaneas.* Accipe quartum, ne in laudibus hæreas: *Quæris laudem? Si Dei quæris, benè facis: ſi tuam quæris, malè facis. Remanes in via. Sed amaris & tu laudaris & in nobis gratulari, quando in te laudaris; laudare in Domino, vt cantes: in Domino laudabitur anima* E *mea. Sermonem aliquem bonum dicis, & laudatur ſermo tuus; non laudetur quaſi tuus, non eſt ibi finis: ſi ibi ponis finem, finires: ſed non finires, quaſi perficiaris, ſed finires vt conſumareris. Ergo nõ laudetur ſermo tuus, quaſi abs te, vel quaſi tuus. Sed quomodo laudetur? Quomodo dicit Pſalmus: In Domino laudabo ſermonem, &c. ergo tranſi & ipſam. Videtis, fratres, quanta tranſimus, in quibus nõ eſt finis. Hic vtimur, quaſi in via; quaſi in manſionibus ſtabulorum reficimus, & tranſimus. Vbi ergo finis? Dilectiſſimi, filij Dei ſumus, & nondum apparuit quid erimus.* Non potuit exactiùs & palpabiliùs nobis exponere, quo modo in quibuſcunque creaturis hærere vitioſum ſit, quàm ſingulas percurrendo, in quibus homines hærere ſolẽt, & ſine peccato ſe eſſe

arbitrantur. Hinc de medijs ad proprium vniuſcujuſque finem referẽdis, & ipſa vitâ tandem in Deum dirigendâ, luculentè alibi tradit; vbi cùm præmiſiſſet, omnẽ humanam peruerſionem eſſe, quod etiam vitium vocatur, fruẽdis vti velle, atque vtendis frui, fruendam verò intelligibilem pulchritudinem, per quam ipſe pulchritudinem æternæ ſapientiæ aut incommutabilis veritatis ſolet intelligere, de rebus vtendis & ad fines ſuos tandemque in vltimũ retorquendis ita loquitur: *Vtile quicquid eſt, vtendo eſt vtile, ita nemo vtitur niſi vtili. Non ergò vtitur quiſquis malè vtitur. Perfecta igitur hominis ratio, quæ virtus vocatur, vtitur primò ſeipſâ ad intelligendum Deum, vt eo fruatur, à quo etiam facta eſt. Vtitur autem cæteris rationalibus animantibus ad ſocietatem, irrationalibus ad eminentiã. Vitam etiam ſuam ad id refert, vt fruatur Deo: ita enim beata eſt. Ergò & ipſâ vtitur; quæ profectò inchoat miſeriam per ſuperbiam, ſi ad ſeipſam, non ad Deum referatur. Vtitur etiam corporibus quibuſdam viuificandis, ad beneficẽtiam; ſic enim vtitur ſuo corpore, quibuſdam aſſumendis vel reſpuendis ad valetudinem; quibuſdam tolerandis ad patientiam, quibuſdã ordinandis ad iuſtitiam, quibuſdam conſiderandis ad aliquod veritatis documentum. Vtitur etiam ijs, à quibus ſe abſtinet, ad temperantiam. Ita omnibus & ſenſis & non ſenſis vtitur, nec aliquid tertium eſt. Indicat autem de omnibus quibus vtitur; de ſolo Deo non iudicat, quia ſecundùm Deum de cæteris iudicat; nec eo vtitur, ſed fruitur. Neque enim ad aliquid aliud Deus referẽdus eſt: quoniam omne quod ad aliud referendum eſt, inferius eſt, quàm id ad quod referendũ eſt.* Porrò nequis putaret, hunc ordinem vtendi medijs ad ſuum quibuſque finem, ſine labe conſcientiæ prætermitti poſſe, quãquam & in ſuperioribus allegatis locis contrarium ſatis indicauerit, apertiſſimè alibi dicit: *His bonis, quæ propter aliud neceſſaria ſunt, qui non ad hoc propter quod inſtituta ſunt, vtitur, peccat, aliàs venialiter, aliàs damnabiliter; Quiſquis verò eis propter hoc vtitur propter quod data ſunt, benè facit.* Sub illis autem bonis doctrinam, cibum, potum, ſomnum, conjugium, concubitum, & ſimilia expreſsè numerauerat. Et nequis fortaſſe ſuſpicaretur, ſatis eſſe, ſiquis propter proximos fines quibuſque bonis vteretur, longè generaliùs alibi dicit, vbi rem iſtam ex profeſſo docet. *Officium autem eſt, quod faciendum eſt: Finis verò, propter quod faciendum eſt. Cùm itaque facit homo aliquid, vbi peccare non videtur, ſi non propter hoc facit, propter quod facere debet, peccare conuincitur.* Hunc autem finem eſſe ipſum Deum, ſtatim adijcit; cui virtutes tam in hominibus, quàm in Angelis ſeruiunt à quo Angelis donantur & hominibus: *Cùm enim non ad ſuum referuntur auctorem dona Dei, hoc ipſo mali his vtentes efficiuntur iniuſti.* Vnde eiuſdem principij ſui generaliſſimi filum ſequens, iuxta quod in nulla creatura hæreri poteſt, ſed omnium omninò vſus in Deum retorquendus eſt, vtpote veriſſimum & vnicum hominis & rerum omnium finẽ, propter quem Deus ipſemet cuncta condidit, generaliſſimè & clariſſimè ita loquitur: *Quidquid boni fit ab homine, & non propter hoc fit, propter quod fieri debere vera ſapientia præcipit* (id eſt, Deum verum, ſicut præmiſerat) *etſi officio videatur bonum, ipſo* NON RECTO FINE PECCATVM EST. Itaque & alibi peccatum vocat *non ſolùm illud quod in turpi aut iniquo facto apparet hominibus; ſed etiamſi habeat ſpeciem boni operis, & tamen propter mercedem temporalem fiat* (id eſt, intuitu cuiuſcunque boni temporalis) *non propter requiem ſempiternam.* Quanto magis peccatum eſt, ſi non ha-

Lib.83 qq. q. 30.

Lib. de bono coniugali. c. 9.

Lib.4. cont. Iul. cap.3.

Ibid.

Ibid.

A beat ſpeciem boni operis, ſed carnalis, quo ſimpliciter in amore cujuſquam boni tẽporalis conquieſcit, non vt benè vel in ſpeciẽ operetur, ſed tantummodo vt aliquâ rei creatæ delectatione perfruatur? Et vt omnis omninò tergiuerſatio tolleretur, qua quis hujuſmodi actus vel indifferentes vel imperfectos eſſe ſuſpicari poſſet, & nõ tales, quibus conſcientia læderetur, cõtra Fauſtũ Manichæum diſputans & de peccatis, & benefactis, ac de creatarũ rerum vſu & abuſu ex profeſſo tractans, doctrinali auctoritate definit: *In omnibus quæ humana infirmitas horret, aut timet, ſola iniquitas iure damnatur: cætera ſunt vel tributa naturarum vel merita culparum.* Vnde igitur illa meri-
B ta culparũ, illa iniquitas, quæ ſola in hominibus iure damnatur? Audi Auguſtinũ in eodem loco: *Fit autem homo iniquus, cùm propter ſeipſas diligit res propter aliud aſſumendas, & propter aliud appetit res propter ſeipſas diligendas. Sic enim, quantum in ipſo eſt, perturbat in ſe ordinem naturalem, quem lex æterna conſeruari iubet. Fit autem homo iuſtus, cùm ob aliud nõ appetit rebus vti, niſi propter quod diuinitus inſtitutæ ſunt: Ipſo autem Deo frui propter ipſum, ſeque & amico* (id eſt, proximo) *in ipſo Deo propter eundem ipſum Deum. Propter Deum enim amat amicum, qui Dei amorem amat in amico.* Ecce quod alibi ſæpiùs inordinationem vocauerat, & peruerſitatem, vtendis velle frui & fruendis vti, hîc
C nominat meritum culpæ & iniquitatem, quæ iure damnatur, propter ſeipſas diligere res propter aliud aſſumendas, & è contrario, propter aliud appetere res propter ſeipſas diligendas: aperteque declarat, in eo juſtitiam eſſe ſitam, hoc eſt bonum opus, cùm rebus non appetimus vti, niſi propter quod diuinitus inſtitutæ ſunt. Hoc non eſt aliud, niſi id quod propter ſeipſum diligendum & fruendum eſt. Et hoc ipſum declarat, & in ſuperioribus crebrò declarauit, eſſe Deum quo fruendum eſt propter ipſum: *Quod enim propter ſe diligitur, in eo conſtituitur vita beata: ea*
D *re fruendum eſt qua efficimur beati; cæteris verò omnibus vtendum.* Nam iſtis, *quibus vtendum eſt, tendentes ad beatitudinem adiuuamur vt ad illas, quæ nos beatos faciunt* (id eſt, ad Deum) *peruenire, atque his inhærere poſſimus.* Sub quo genere totus creaturarũ ordo comprehenditur. Qua de cauſa ex eiuſdem legis immutabilis & æternæ præſcripto, *quæ ordinem naturalem conſeruari iubet, perturbari vetat*, quæque niſi faciendo, dicendo, concupiſcendo violetur, nullũ peccatum eſt, & ſi violetur, ſine excuſatione peccatur, fidentiſſimè clamat, inculcatque Auguſtinus: *Iubet æterna lex auertere amorem à temporalibus*, nempe quibuſcunque, *& eum mandatum ad æterna conuertere.*
E

Lib.22. cont. Fauſt. c.78.

Ibid.

Lib.22. cont. Fauſt. c.27.

CAPVT XVII.

IVSTI IN PECCATIS VENIALIBUS fruuntur, non vtuntur creaturâ.

QVIS iam ſobriæ voluptatis & caſtiſſimæ veritatis amator audeat dicere, non eſſe peccata ſolius voluptatis cauſâ cum vxore concumbere, ſenſus externos ſaporibus delicatis, gratis odoribus, harmonicis concentibus, ridentibus coloribus, & artificijs, ſolius voluptatis appetitione mulcere: laudibus, honoribus, gloriæ dignitatumque ſplendoribus quantumcunque exiguis propter ipſa delectari? Pecunias, hoc eſt, quæcunque commoda terrena propter

propter ipſa diligere, prædiolis, hortulis, ſtructuris, piſcationibus, venationibus, & huiuſmodi infinitis, quaſi innocentibus quarumcumque temporalium rerum voluptatibus, quibus humana vita etiam iuſtorũ velut in lectulo requieſcit, incumbere, non propter aliud, quàm quia infirmis animis delectabiles ſunt? In omnibus enim iſtis, quæ recenſere longum eſt, ordo naturalis perturbatur, quem lex æterna conſeruari jubet, perturbari vetat; dũ rebus, quas diligunt, propter aliud aſſumẽdis propter ipſas frui volunt: atq; in via tanquã per ſeipſam delectante hærent, qui per illã non niſi in patriam deberẽt tendere. An fortè non eſt hoc vtẽdis frui? Non eſt hoc actionis finẽ cõſtituere, dum nihil niſi actio, quæ infirmos nos delectat, intenditur? Iſtud enim hîc ſupponimus. B Quid verò vel pecudes aliud, ſi loqui poſſent vocarent frui, quàm cum vxore ſeu femella voluptatis tantùm causâ inire concubitum? Et quid aliud finem voluntatis actionem conſtituere, quàm nihil præter actionem, ſeu voluptatem eius quærere? Si enim aliud concumbendo quærit, iam concubitus non eſt finis, nec illum diligit, ſed aliud per illum aſſequendum diligit. Itaq; quamuis finis vltimus totius hominis alius eſſe poſſit, quàm concubitus, & plerumque ſit; finis tamen iſtius ſingularis voluntatis tantùm concumbendi non eſt alius, quàm concumbere, ſeu concumbendi voluptate frui; vt ſic generalis iſta volun- C tas, qua quiſque vult beatè viuere, iſtâ voluntate aliqua ex parte compleatur. Quod ita manifeſtè S. Auguſtinus docet, quaſi hoc probandum ex profeſſo ſuſcepiſſet. Nam de voluntate videndi diſputans, quæ viſionem poteſt vel ad aliud referre, vt ſit medium, ſeu finis medius, vel in ea quieſcere, vt ſit tantùm finis, ita loquitur. *Non itaque omnino ipſa voluntas hominis, cuius finis non eſt niſi beatitudo, ſed ad hoc vnum interim, ſcilicet ſubiectum, voluntas videndi finem non habet niſi viſionẽ, ſiue id referat ad aliud, ſiue non referat. Si enim non refert ad aliud viſionem, ſed tantùm voluit vt videret, non eſt diſputandum, quomodo oſtendatur finem voluntatis eſſe viſionem, manifeſtum eſt enim. Si autem re-* D *fert ad aliud, vult vtique aliud, nec iam videndi voluntas erit.* Nimirum quia hoc dicimur velle ſeu diligere, quod intendimus; non id ſine quo non poſſumus aſſequi quod intendimus; hoc enim, ſicut amara medicina, ab inuitis ſæpè ſuſcipi debet. Quod ſi hoc de viſione, quæ non ad aliud refertur, ita manifeſtum eſt Auguſtini, imo cuiuſlibet ſanæ mentis iudicio, vt neque diſputari debeat, profectò etiam de concubitu voluptatis dumtaxat cauſa inito manifeſtum eſt. Et ſi de illo perſpicuum eſt, non aliud eſſe finem eius niſi voluptatem, qua ex aliqua parte beati cupit profectò de omnibus omnino ſimilibus vſitatis etiam iuſtorum hominum delectationibus quaſi inno- E centibus, quas paulo antè & ſuperiùs ex Auguſtino recenſuimus, perſpicuum eſt, non alium eorum eſſe finem, quàm in illis terrenis & quaſi innoxijs voluptatibus requieſcere, & in eis quieſcẽdo, frui. Si enim propter aliud huiuſmodi operationes appetunt, iam extra limites hypotheſis noſtræ ſunt.

Lib. 11. de Trinit. c. 6.

Hæc ergo ratio eſt, cur Auguſtinus, quando etiam à iuſtis in temporalibus quibuſuis bonis aut delectationibus finem collocari aut quieſcere, aut illis bonis frui vetat, plerumque ſolet inculcare, vt ab illis bonis vlteriùs in Deum animus tranſeat. Nimirum vt lector intelligeret, tunc ſe frui; tunc in terrenis conquieſcere, tunc vt finem illa concupiſcere, tunc cupiditate pecca- A re, cùm eis ita inhæret animus, vt non per illa tranſeat ad diligendum Deum. De quo initio nonnulla teſtimonia producta ſunt. Hunc enim tranſitum velut fruitioni prorſus repugnantem commendat in libris de Trinitate; vbicum dixiſſet, *non eſſe conſtituendum finem in bonis talibus, nec in ea detorquamus beatitudinem* id eſt, fruitionis *appetitum*, ſtatim adijcit eius oppoſitum; *ſed vt quicquid in vſu temporalium rationabiliter facimus, æternorum adipiſcendorum contemplationi faciamus, per ipſa tranſeuntes, illis inhærentes.* Et in alio libro de Trinitate: *Verbum amore concipitur, ſiue creaturæ ſiue creatoris, id eſt, aut naturæ mutabilis, aut incommutabilis veritatis. Ergo aut cupiditate, aut charitate. Non quod non ſit amanda creatura: ſed ſi ad crea-* B *torem refertur ille amor, non iam cupiditas; ſed charitas erit.* Ex quo infallibili conſecutione ſequitur, cùm amor ille non refertur ad creatorem, neceſſariò manere cupiditatem, hoc eſt, vitioſam & culpabilem fruendi cupidinem. Neceſſe eſt enim, ſi non refertur amor iſte ad creatorem, creaturam amari propter ſe: qua de cauſa ſubijcit: *Tunc enim eſt cupiditas, cùm propter ſe amatur creatura, tunc non vtentem adiuuat, ſed corrumpit fruentem.* Et in libro vndecimo de Trinitate. *Anima rationalis deformiter viuit, cùm ſecundùm Trinitatem exterioris hominis viuit, id eſt, cùm ad ea quæ forinſecus ſenſum corporis formant non laudabilem voluntatem, qua hæc* C *ad vtile aliquid referat, ſed turpem cupiditatem, qua his inhæreſcat, accommodat.* Et paulò inferiùs eundem tranſitum in ſuperna, vrget vt neceſſarium. *Niſi pars maxima voluntatis in ſuperioribus atq; interioribus habitet; eaque ipſa* (voluntas) *quæ commodatur ſiue foris corporibus ſiue intus imaginibus eorum, niſi quicquid in eis capit ad meliorem veriorémq; vitam referat, atque in eo fine, cuius intuitu hæc agenda indicat, acquieſcat, quid aliud facimus, niſi quod nos Apoſtolus facere prohibet, dicens: Nolite conformari huic ſæculo.* Ecce neque cogitatio in rebus cogitandis hærere poteſt, niſi ad veriorem æternamque vitam referatur, juxta præceptum Apoſtolicum; quanto minùs amor, & externa actio. Et in libro D decimo quinto de Trinitate: *Ad quam ſummam Trinitatem videndam, diligendam, vt eam recordetur, eam contempletur, eâ delectetur, totum debet referre quod viuit.* Hunc tranſitum & in libris Confeſſionum prædicat: *Si placent corpora, Deum ex illis lauda, & in artificem eorum retorque amorem, ne in his quæ tibi placent tu ei diſpliceas.* Hunc commendat & in Pſalmos: *Ama,* inquit, *& hæc, ſed plus illum ama, & hæc propter illum ama.* Sed omnium elegantiſſimè tranſitus iſte à creaturis commendatur, & fruitio earum prohibetur, totuſque ſtatus animi qualis erga res omnes propter hominem creatas eſſe debet, pulcherrima breuitate depingitur in meditationibus: qui locus ab omnibus E caſti amoris dilectoribus medullis animi inſculpi mereretur: *Si autem iſta diligis, vt ſubiecta dilige, vt famulantia dilige, vt arrham ſponſi, vt munera amici, & beneficia Domini: ſic tamen vt memineris ſemper; quid illi debeas, nec iſta propter ſe, ſed iſta propter illum, nec iſta cum illo, ſed iſta propter illũ, & per iſta illum, & ſuper iſta illum diligas.* Ecce quid anima rationalis debeat Deo; Ecce, quid ſit quieſcere; Ecce, quid ſit hærere, quid tranſire à creaturis in Deum; Ecce, quid ſit frui creatura, vel creatore. Qua de cauſa Auguſtinus pro iſta dilectione creaturæ, quæ non hæret, ſed tranſit in creatorem eius proprium, vt ſuprà diximus vocabulum excogitauit, vt eam vocaret, *dilectionem tranſitoriam tanquã viæ*; alteram verò, quæ fruendo inhæret creaturis, *dilectionem manſoriam*. Cujus differentiæ

Lib. 12. de Trinit. c. 13.

Lib. 9. de Trinit. c. 7. & 8.

Lib. 11. de Trinit. c. 2. Cap. 5.

Cap. 5.

Lib. 15. cap. 20.

Lib. 4. Confeſſ. c. 12

In Pſ. 144.

Lib. 1. de doctrin. Chriſti c. 35.

conſideratione facilè eſt vnicuique purgatiſſimæ charitatis amatori, animum ſuum erga creaturas occupatum explorare, vtrum hæreat, an tranſeat; vtrum per illas in Deum euolet an viſcum aliquod cupiditatis pennis adhæreat; vtrum vtatur, an fruatur.

Nec verò miretur aliquis, quòd animum etiam iuſtorum in rebus iſtis leuioribus velut fine poſſe requieſcere, nec tamen mortaliter peccare ſtatuamus. Quod enim apud multos Theologos vſitatè & quaſi ſolemniter dicitur, tunc peccari mortaliter, quando conſtituitur in rebus creatis finis; vel iuxta diui Auguſtini principia jam declarata planiſſimè negari, vel alio modo explicari debet. Quis enim negare poteſt peccatorum illorum venialium, quæ intrinſecè mala ſunt, nec ad aliud omninò bonum relata, imò nec referri nata, ſolâ prauæ illius voluptatis libidine committuntur, finem vltimum non eſſe Deum? Si non eſt Deus, ergò creatura. Et quæ alia, niſi ipſa voluptas, quæ peccando quæritur? Ergò in ea finis conſtituitur, neque tamen propterea mortale peccatum fit. Quis enim dixerit, ſiue iuſtum, ſiue peccatorem, ſiue etiam infidelem, cui ignotus Deus, ſi in re leuiſſima mentiatur, inaniter garriat; pauca pira cum Auguſtino furetur, idcircò lethiferi peccati fore reũ, ſi non in Deum referat velut vltimum finem, ſed in ipſa ſola & nuda mentiendi leuiter, inaniter garriendi, & furandi voluptate remoretur: Quod in ſimilibus omnibus peccatis leuioribus infidelium, & aliorum grauium peccatorum, quibus nulla de Deo eſt cogitatio, locum habet. Nemo enim iſtorum in peccando venialiter finem vltimum ſibi ponit Deum; ſed vel peccatum ipſum, vel aliud creatum bonum: & quamuis Deum ſibi finem actionis cõſtitueret, perinde gratum faceret Deo, ac ſi mactaret filium in conſpectu patris. Quòd ſi ergò Theologi iſti volunt, tunc ſemper peccari mortaliter, quandocunque finis vltimus actionis alicuius, vltra quem non tranſit animus, eſt creatura; regula fallaciſſima eſt, & innumeris exemplis falſa probari poteſt. Sed intelligi debent, tunc eſſe peccatum mortale, cùm finis non tantùm actionis, ſed ipſius hominis eſt creatura: cujus videlicet animus ita erga creaturam intentam affectus eſt, vt etiam Deo vetanti præferat. Nam quantumuis voluptas licita ſit, & ſine peccato admitti poſſit, ſi tamen ita diligatur, vt cupiditati ſuæ imperanti, quã Deo vetanti homo parere malit, mortale peccatũ ſine dubio perpetrabitur. Quod tamen non inde prouenit, quòd illius actionis voluptas finis ſit, vel quod voluptas tanquam finis actionis appetatur ac diligatur, ſed quod ex dilectionis magnitudine ipſi Deo præferatur. Nam ſiue multùm ſiue parũ voluptas actionis diligatur, modus eam ſolam & vnicã appetẽdi, vel ad alium vlteriùs finẽ referendi prorſus idẽ eſt, quamuis animus appetentis nõ ſit idem. Vnus quippe in eo finem quidem iſtius actionis ponit, ſed Deo magis dilecto poſtponit, vſque adeò vt ſi Deo grauiter diſplicere iudicaret, ſtatim actum & voluptatem abrumperet: alter verò in eo finem ſimiliter quidem ponit, ſed Deo minùs dilecto vel omnino non dilecto præponit. Hoc eſt, feruor diligendi ſiue Deum ſiue creaturam diuerſus eſt modus diligendi; & in eam ferendi non eſt diuerſus: ſeu, vt Recentiores improprià & excogitatâ phraſi loqui malunt, habitu vtitur creaturâ propter Deum, non actu. Quòd ſi non vtitur actu, quid ergò dicendum eſt actu facere, niſi frui, cùm inter vti & frui in homine deliberatè operante, inter referre aliò & non referre, non

A detur medium? Quæ quidem phraſis ſine dubio idcirco ab eis inuenta eſt, ne peccantem venialiter creaturâ frui fateantur. Quaſi verò habitu, non actibus dicendi ſimus vti vel frui; vel iſta duo ex habituali animi conſtitutione, quæ nihil in actum hîc & nunc elicitum influit, & non ex actuali voluntatis intentione, hoc eſt, hæſione vel tranſitione pendeant. Quicumque enim rei creatæ diligendo ſic inhæret, vt eam tamen aliò referat, ſecundùm fundatiſſimam, & vt clamat aperta ratio, veriſſimamq; Auguſtini doctrinam, vtitur non fruitur: ſin ad nihil aliud ſpectat animus quod eius miniſterio aſſequi cupiat, fruitur non vtitur, quicunque tandem fuerit diligen-

B tis vel vtentis animus. Ille quippe efficere poterit, vt vtendo vel fruendo mortaliter vel venialiter peccet, dum eam præponit vel poſtponit Deo; non tamen, vt actu illis modis minus propriè fruatur vel vtatur.

Hinc eſt igitur, quòd Auguſtinus conſtantiſſimè ſemper doceat, etiam iuſtiſſimos homines quibuſdam rerum creatarum amoribus ſeu cupiditatibus eſſe deuinctos, quarum ablatione cruciantur. Amor autem apud Auguſtinum eſſentialiter fruitionem reſpicit, cum non ſit aliud amor, vt iam ſuprà crebrò repetitum eſt, quàm *voluntas fruendum aliquid appetens vel tenens*; nec frui aliud, quàm *amore alicui rei inhærere propter ſeipſam*. Ex

C quo fit, vt magnitudinem & paruitatem amoris, quo etiam iuſti creatis rebus inhærent vt eis perfruantur, ſemper ex carendi facilitate vel difficultate metiatur. Voluntas enim vtendi non animos aſtringit rebus vtendis, ſed fruendis: his enim per amorem inhæremus, illis ſine amore earum vtimur, vt ad amatas delicias pertingamus. De iuſtis enim loquitur quando dicit. *Infirmiores qui terrenis his bonis, quamuis ea non præponerent Chriſto, aliquantulâ tamen cupiditate cohærebant, quantùm hæc amando peccauerunt, perdendo ſenſerunt. Tantùm quippe doluerunt quantùm ſe doloribus miſcuerunt.* De iuſto loquitur, quando dicit: *Vir ſanctus temporalia non diligit* (id eſt, non diligere debet) *ſed rectè vtitur*, &c. *Plerumque cùm adſunt* *Lib. 1. de Ciuit. c. 9.* *Lib. de vera Relig. c. 47.*

D *nobis, putamus quòd ea non diligamus; ſed cùm abeſſe cœperunt, inuenimus qui ſimus. Hoc enim ſine amore aderat, quod ſine dolore diſceſſit.* De iuſto loquitur, quando loco amoris, qui fruitionis verus & vnicus fons eſt, ipſam fruitionem creaturæ iuſtæ apertè tribuendo dicit: *Ac per hoc ei qui ædificauit erit ædificatio iſta damnoſa; quia non habebit quod ſuperædificauit, & eorum amiſſione cruciabitur, quibus fruendo vtique lætabatur: ſed per hunc ignem ſaluus erit*, &c. De iuſto loquitur, quando paulò antè amorem terrenorum fruitionemque coniungens dicit. *Si enim ei* (Chriſto) *nihil talis affectionis* (amoris carnalis) *voluptatiſque præponat, quamuis ſuperædificet lignum, fœnum, ſtipulam, Chriſtus eſt* *Ibid.]* *Ibid.*

E *fundamentum.* Cuiuſmodi ſententijs Auguſtinus plenus eſt. Nam vbique cupiditatem ſeu amorem rerum quarumdam temporalium, quo non propter Deum, ſed propter ipſas diliguntur, & fruitionem propriiſſimè dictam, vtpotè quam eſſentialiter amor reſpicit, etiam iuſtis tribuit; cuius vinculi diruptione cruciantur, vruntur, purganturque à peccatis venialibus, quæ diligendo creaturas, fruendoque commiſſa ſunt; vt ita per ignem ſalui fiant. Qua de re *a* liber de Ciuitate Dei, *b* Enchyridion ad Laurentium, *c* Commentarius in Pſalmos, & *d* alia multa loca conſuli poſſunt. Et in omnibus iſtis locis & alijs plurimis, ſemper inter iuſtorum impiorumq; cupiditates quibus diligunt temporalia, & iis frui appetunt, illam diſ- *a Lib. 1. de Ciuit. c. 9. & 21. c. 16.* *b Enchyr. cap. 68.* *c Expoſ. 2. in Pſal. 29. & in Pſ. 80.* *d Serm. 112. de diuerſ. c. 9. & c.*

ferentiam

terentiam ſtatuit, quod quamuis vtrique res friuolas diligant, illi magis diligant Chriſtum; iſti minùs: illi Chriſtum tanquam fundamentum ædificationis præponũt temporalibus; iſti temporalia fundamento: vnde illi per ignem ſalui ſunt; iſti pereunt. Nunquam autem vel in mentem Auguſtino venit, quantùm ex ſcriptis colligi poteſt, quòd impij frui temporalibus dicendi ſint, iuſti dumtaxat vti ſimilibus rebus, quarum amore vinciuntur. Sed & verba ipſius paſſim repetita, & omnia principia eius, & ratio, & natura amoris, quæ eſſentialiter gaudium ſiue fruitionem ſicut motus terminum & quietem reſpicit, contrarium clamant.

Hinc eſt quòd Auguſt. eodem illo loco, vbi ex B profeſſo fruendi, & vtendi definitionem, quam ſuprà prompſimus, tradit & hominem inter res vtendas & fruendas (id eſt, inter Deum atque creaturas temporales) veluti medium à Deo conſtitutum eſſe declarat, apertiſſimè dicit hominem fruendo rebus vtendis aliquando deflecti à curſu in patriam atque reuocari, aliquando tantum impediri ac retardari; quorum illud impijs atque ſceleratis, hoc iuſtis cõpetit: *Nos qui fruimur & vtimur inter vtraſque conſtituti, ſi eis quibus vtendum eſt frui voluerimus*, IMPEDITVR *curſus noſter, & aliquando etiam deflectitur, vt ab his rebus, quibus fruendum eſt, obtinendis vel retardemur vel etiam reuocemur, inferiorum amore præpediti.* Vbi vtriſque quidem fruitionem tribuit, ſed iſtam C apertiſſimam differentiam inter fruitionẽ iuſtorum & ſceleratorum ſtatuit, inter peccata fruendi venialia atq; lethalia; quod juſtos fruitio temporaliũ ab itinere, quo in patriam tenditur, impediat atque remoretur; impios verò deflectat ac reuocet. Quapropter vt qualis eſſet fruitio iuſtorum, qua fruuntur temporalibus, quæ ad ſubſidium itineris data ſunt, quiuis vel imperitiſſimus intelligeret, nec ſibi imaginaretur, eos tantum frui qui Deum deſerunt, & omnẽ ſpem patriæ conſequendæ abijciũt, pulcherrimam comparationem ex itinerantibus profert: *Quemodo ergò ſi eſſemus peregrini, qui beatè viuere niſi in patria non poſſemus, eâque peregrinatione vtique miſeri & miſeriam finire cupientes in patriam redire vellemus, opus eſſet vel terreſtribus vel marinis vehiculis* D *quibus vtendum eſſet, vt ad patriam qua fruendum eſt peruenire valeremus: quòd ſi amœnitas itineris & ipſa geſtatio vehiculorum nos delectaret, conuerſi ad fruendum his quibus vti debuimus, nollemus citò viã finire, & peruerſa ſuauitate implicati alienaremur à patria, cuius ſuauitas faceret beatos: ſic in huius mortalitatis vita peregrinantes à Domino, ſi redire in patriam velimus, vbi beati eſſe poſſimus, vtendum eſt hoc mundo, non fruendum, &c.* Quæ comparatio pro iuſtis propriè data eſt. Illi ſũt enim propriè, qui vehiculis tanquam ſubſidijs à Deo datis, id eſt, rebus licitis; impij verò rebus illicitis atq; vetitis delectantur: illi amoribus aliquibus mitioribus implicati, *citò finire* viam nolunt; iſti nunquam volunt. Sed hæc de fruitione iuſtorũ ſatis ſint, quæ paulò prolixiùs tractanda videbantur, vt Lector intelligeret, quid ſit frui rebus temporalibus ſeu creaturis, neque fruitionem amorẽque ſic à iuſtis alienaret, vt quamtumcunque carnis aut oculorum aut ſuperbiæ voluptatibus diffluant, non illos frui rebus, ſed vti putet. Vt denique ſciret, quis ſtatus animi erga creaturas nobis ſacrarum Scripturarum & ſublimiſſimi Auguſtini auctoritate commendetur. Qua in re qui hallucinatus fuerit in innumeros vitæ errores, qui malè vtendo fruendoque committuntur, neA ceſſariò pertrahetur. Non tam dura eſt hæc doctrina, quam perfecta; nec eius veritas implentis infirmitate, ſed iubentis auctoritate, æternæque legis æquitate metienda eſt. Nunc breuiter aliquid de cæteris animi affectibus in creaturas exercendis vel comprimendis adijciamus.

Lib. 1. de doctrin. Chriſt. c. 3.

Lib. 1. de doctrin. Chriſti c. 4.

CAPVT XVIII.

RELIQVI AFFECTVS ANIMÆ circa creaturam cuiuſmodi ſint, & eſſe debeant.

SI enim vera ſunt quæ de amore diximus; facilis eſt de cæteris affectibus reſolutio. Amor eſt enim velut cardo cæterorum affectuum, à quo omnes ita pendent, vt ſine illo eſſe non poſſint. Quis enim deſideret quod non amat? Quis de rebus niſi amatis gaudeat? Quis oderit niſi quod rebus amatis aduerſatur? Quis malum niſi rebus amatis metuat? Quod in ſingulis affectibus ſimiliter oſtendi poteſt, ſicut Auguſtinus in libro octoginta trium quæſtionum quæſtione trigeſima tertia declarat. Nam vti fons abſconditus per diuerſas venas pro terræ conditione erumpere ſolet, ita & amor pro diuerſa rei amatæ conditione, diuerſos animi motus parturit, & varios vultus induit. Omnino enim pro varietate rerum quæ diliguntur ſicut amor allicitur, vel offenditur aut periclitatur; ita in hos vel illos affectus mutatur & vertitur. Ex quo fit, vt Auguſtinus hos ipſos diuerſos motus ſubinde nihil aliud eſſe definiat, quàm amorem qui diuerſis perturbetur modis. *Amor*, inquit, *inhians habere quod amatur, cupiditas eſt*: (hoc eſt, deſiderium) Lib. 14. de Ciui. c. 7. *id autem habens eoque fruens, lætitia: fugiens quod ei aduerſatur, timor eſt: idque ſi acciderit ſentiens, triſtitia eſt.* Ad quem modum ſimilis omnium affectuum deſcriptio excogitari poteſt. Amor erectus ad aſſequendum quod amatur ſpes eſt: deiectus ab aſſequendo, deſperatio: abominans malum quod ſibi aduerſatur, odium eſt: inſurgens ad repellendum, ira. Cujuſmodi definitiones ſi in ſenſu formali fortaſſe non ſint veræ, in ſenſu cauſali ſunt veriſſimæ. Euidenter enim declarãt, non poſſe motus illos niſi ab amore proficiſci. Quemadmodum igitur corrupto fonte neceſſe eſt aquas ex eo viciatas fluere; ita ſi amor vitioſus eſt, motus omnes ab eo prodeuntes vitiari neceſſarium eſt. Habet enim reſpectu motuum illorũ quandam cum intentione ſimilitudinem; quæ ſi peruerſa fuerit, quicquid ex ea naſcitur & ſuſcipitur vitium trahit: Vnde Auguſtinus cùm cupiditatem, lætitiam, timorem, ac triſtitiam amoris eſſe docuiſſet, ſtatim adijcit: *Proinde mala* Ibid. *ſunt iſta, ſi malus eſt amor; bona, ſi bonus.* Fieri E enim non poteſt, vt qui malè amauerit, benè ex illo amore cupiat, benè ſperet id quod amat, eoque benè fruatur: bene oderit vi amoris illius oppoſitum malum, vel benè iraſcatur, & ſic de cæteris.

Ex his ergò manifeſtum eſt, non ſolùm amorem ac lætitiam ſiue fruitionem, ſed omnes etiã cæteros affectus animi, qui ex amore rei temporalis emanant, eſſe vitioſos. Inficiuntur enim ab amore vitiato, ex quo fluunt. Ex quo neceſſe eſt, vt cuius amor trãſitorijs rebus affixus & illigatus eſt, illas & abſentes cupiendo, ſperando, ac deſperando, & præſentes perfruendo, & malum oppoſitum odiendo, & fugiẽdo, & perſe motus

repellendo, & ſe pêr iuſtitiam affligendo delinquat. Amor enim ille vitioſus in omnibus illis motibus dominatur; qui ſicuti peccabat rem temporalem amando, cupiendo, fruendoque; ita peccat quibuſuis alijs motibus ſe iuuando.

Ex iſto igitur fonte naſcitur, quòd Apoſtolus (2. Cor. 7.) de triſtitia dicit: *Sæculi triſtitia mortem operatur*; nimirum quia ſæculi amor mortem operatur: & ſimili omninò modo dicere potuiſſet: ſæculi gaudium, ſæculi ſpes, &c. mortem operatur. Hinc (Lib. de agone Chriſti c. 13.) Auguſtinus: *Nequitia eſt mundum iſtum diligere, & ea quæ naſcuntur & tranſeunt pro magno habere, & ea concupiſcere; & pro his laborare vt acquirantur, & lætari cùm abundauerint, & timere ne pereant, & contriſtari cùm pereunt*, & ijs iraſci, quorum operâ pereunt. Quapropter quicunq; motus illos correctos & rectos habere volet, amorem corrigat neceſſe eſt. Nam vbicumque amor rei alicuius temporalis extinctus fuerit, ibi continuò & abſentis cupiditas, & præſentis lætitia, & periclitantis metus, & amiſſæ triſtitia, & ſpes, & ira, & cæteræ perturbationes, quas amor eius parturit, extinguentur. Et quia plerumque amor, niſi multùm ferueat, & ipsâ flammæ & fumi magnitudine ſeſe prodat, in viſceribus animi, & neſcio quibus anfractibus occultiſſimus latet, vt oculos hominis ſemetipſum curioſiſſimè explorantis ſubterfugiat; ad alios affectus oculi cõuertendi ſunt, qui tanquam notiores, magiſque ſenſu perceptibiles & minùs vafri, ſimpliciùs ac ſinceriùs clamare ſolent, ex qua radice, pullulent. Ita quemadmodum ſurſum aſcendendo ex riuo fontem deprehendimus: ſic ex alijs animi perturbationibus amorem, vnde naſcuntur. Et hoc eſt, (Lib. de vera Relig. c. 47.) quòd Auguſtinus dicit: *Plerumque cùm adſunt nobis temporalia, putamus quòd non ea diligamus: ſed cum abeſſe cæperint, inuenimus qui ſimus; hoc enim ſine amore noſtro aderat, quod ſine dolore noſtro diſcedit* Ita dolor amiſſi boni eſt teſtis amati. Quod ſimili omninò cõſideratione de cæteris quoq; affectib⁹ dici poteſt. Non enim ſentimus, ſine quibus rebus eſſe aut æquo animo aut ægrè poſſimus, niſi cum vel abfuerint, vel iam poſſeſſæ auferuntur, vel periclitantur, vel obtineri nequeunt. Tunc enim amor non amplius ſeipſum diſſimulare poteſt: tunc erumpit in cupiditatem, in triſtitiam, in metum, & ſimiles pro circumſtantiarum diuerſitate motus. Vnde Auguſtinus de amoris explorandi modo diſſerens; (Lib. 10. Confeſſ. c. 35.) *A voluptatibus carnis*, inquit, *& à curioſitate ſuperuacanea cognoſcendi, video quantũ aſſecutus ſim poſſe refrenare animũ meum, cùm eis rebus careo, vel voluntate cùm abſunt, vel neceſſitate cùm deſunt. Tunc enim me interrogo, quàm magis minuſuè mihi moleſtum ſit non habere.* Fieri enim nullo pacto poteſt, vt ſi amore homini velut membra conglutinata ſint ſine moleſtia diuellantur. Et hæc de cæteris affectibus ex amore promanantibus ſatis.

CAPVT XIX.

RATIO A PRIORI CVR ILlicitus ſit amor cuiuſuis creaturæ propter ipſam.

ILLA m verò operæ pretium eſt conſiderare, quæ ratio eſſe poſſit, quòd ſine peccato non poſſit creaturæ rationalis amor hærere in creatura; ſed eum in creatorem retorquere neceſſarium ſit. Non hîc rationem quæro, quæ ex præceptis Dei poſitiuis petatur; *Nolite diligere* A *mundum; Nolite conformari huic ſæculo: Diliges Dominum Deum tuum*, &c. Quæ ex Scripturis vndique ſonant, & in præcedentibus prolata ſũt; ſed rationem, quam ipſa rerum natura legis æternæ ſtabilita veritate ſuppeditet, & cui iſta præcepta Dei poſitiua nitantur. Hæc verò mihi non videtur alia, quàm quòd illa ſit naturalis creaturæ rationalis conditio, vt naturæ ordine infra Deum, juxta creaturas alias rationales, & ſupra corporalem collocata ſit. Infra Deum quidẽ tanquam naturalem Dominum & Creatorem ſuum, à quo habet vt ſit, & ſine quo non poteſt habere vt bona ſit: juxta creaturas rationales tanquã pares & ſocias ſuas: ſupra corporalem tanquam naturã inferiorem, voluntati neceſſitatique rationalis B naturæ famulantem. Hic ordo æternæ legis incommutabili veritate cõſtitutus, & ipſis naturis rerum profundiſſimè infixus eſt; qui proinde ſicut ab increata ratione & voluntate tanquam æternâ lege ſancitus eſt; ita & à creata ratione & voluntate ſeruari debet, nec niſi peruerſa & peccante voluntate perturbari poteſt. Lex enim æterna non eſt aliud, quàm illa eadem increata *diuinaque ratio vel voluntas Dei, ordinem naturalem conſeruari iubens, perturbari vetans.* (Lib. 22. cont. Fauſt. c. 27.) Ordo autem ab omnibus rebus ſeruatur amoribus velut ponderibus: *Pondus enim*, vt Auguſtinus, *eſt impetus quidam cuiuſque rei conantis ad locum ſuum*; (Enarr. 1. in Pſal. 29.) Sic C enim ignis, & aër ſurſum; aqua, & tellus deorſum, pondere vnumquodque nititur, vt in loco ſibi diuinitus conſtituto ſeruet ordinem ſuum; quò niſi peruenerint, tanquam minùs ordinata, inquieta ſunt; ſi peruenerint, ordinantur & quieſcunt. Pondus autem creaturæ rationalis eſt amor eius. *Amor meus*, inquit ille, *pondus meum; illo feror quocunque feror.* (13. Confeſſ. cap. 9.) Quod vſque adeò verũ eſt, vt pondera rerum potiùs amoris, quàm amor ponderum effigiem gerat; & illud potiùs iſtum, quàm iſte illud imitetur. Deus enim cùm vniuerſas mundanæ machinæ creaturas ordinatiſſimè conderet, omnia non ſolùm *in menſura, & numero*; ſed etiam *in pondere diſpoſuit*, D quo in ſuum quodque locum tenderet: ideò à creatura rationali, tanquam à ſibi proxima incipiendo ordinem, pondus ei voluntatis & amoris impreſſit; vbi appareret, quanti quidque in appetendo, fugiendo, præponendo, poſtponendoque penderetur. Sed cum creatura corporalis amoris velut rationalis impulſus non eſſet capax, pondus ei loco amoris datum eſt, iuxta illud. *Velut amores corporum momenta ſunt ponderum, ſiue deorſum grauitate, ſiue ſurſũ leuitate nitantur: ita enim corpus ſicut animus amore fertur, quocunque fertur.* (Lib. 11. de Ciuit. c. 28.) Et iſtius ponderis impulſu decentiſſimus creaturarũ omnium corporalium ordo ſeruatur, vt quo quidque grauius leuiuſue fuerit, E eo inferiorem ſuperioremue locũ ſummo conatu petat, & in eo velut ſuæ naturæ gaudio conquieſcat. Quod niſi fieret, ſumma rerum corporalium eſſet perturbatio, & perturbati ordinis peruerſitas, quam velut antiquæ cõfuſionis chaos meritò ſapientiæ iudiciũ improbaret. Cùm igitur ille proprius, ſi naturam ſpectes, creaturæ rationalis eſſet locus, vt tota quaſi in medio inter increatã & corpoream naturali ordine collocata conſiſteret, pondus amoris ei infuſum eſt, cuius impetu tributum ſibi diuinitus ordinem peteret, adeptumque tueretur. Amoris enim illa natura eſt, vt amantẽ rebus amatis ſubijciat & inferiorem faciat. Quod enim amatur, dominatur animo, & imperioſâ quâdam poteſtate ſeruire, & facere amantem cogit quodammodo quicquid jubet

jubet. Ex quo naſcitur, vt amator quibuſlibet rei amatæ perturbationibus perturbetur, diuerſiſque vultibus eius, vultũ ſuum ineluctabili tractu (niſi amoris jugum excutiat) aptare cogatur. Hinc eius præſentiâ lætatur, abſentiâ cruciatur, periculis angitur, zelo vritur, & in omnes affectus pro re nata mutatur & vertitur. Vnde hoc, niſi ex illo amoris Imperio, quo in amantem animum velut inferiorem atque ſubjectum res amata dominatur, eumque in ſeipſam veluti ſuperiorem legibus amoris velut ponderis quo feratur, ordinat? Cùm igitur ſola veritas immutabilis, quę verus Deus eſt, ſit ratione & rationali creaturâ ſuperior, illi ſoli ſicut naturæ lege ſubjecta eſt, etiam amoris pondere ſubjici & ſeruire debet. B Quod ſi facit recta, juſta, virtuoſa eſt, & in genere ſuo optima, & ordinatiſſima, cùm virtus ſit creaturæ rationalis optimus ſtatus; & virtus non ſit aliud, vt Auguſtinus, quàm *ordo amoris*; & per amorem velut pondus anima in iſta naturæ ſuæ medietate, infra ſupremam, ſupra infimam, juxta medium, prout mandatur æterna lege, teneatur; *quia* vt Auguſtinus, *iuſtum eſt vt omnia ſint ordinatiſſima.* Quod ſi amorem illum, à ſupremis, hoc eſt, à Deo, & illâ æternâ incommutabilis veritatis lege deflectit, vt vel in medio illo pondere amoris in ſeipſa delabatur, vel vlterius, in id quod infra ſe eſt, corporalem ſcilicet creaturam, perturbat ordinem æterna lege ſtabilitum; dum C vel ſe ſibi ipſa per pondus amoris ſubjicit, vt ſe admirans, ſibique ipſi per ſuperbiam placens, alijs animabus geſtiat ſe præponere, quas ei pares & ſocias geſtiat ſe præponere, quas ei pares & ſocias eſſe naturalis ordo fecit, vel alijs rebus amore inhærens, illis ſe ſubjicit quas ei ſubditas eſſe oportebat, & ea bona ſibi conſtituit, quibus ordinandis benèq; tractandis ipſa vtiq; deberet eſſe bonum. Propter quam naturalis ordinis perturbationẽ iuſtiſſimè eâdem illâ lege, quæ ordinem naturalẽ conſeruari jubet, perturbari vetat, velut inordinata & peruerſa damnatur. D Hæc eſt ergò radix malitiæ, quæ in omni amore rebus creatis inhærente reperitur, quòd per illum velut pondus, anima extra ordinem ſuum moueatur; dum inordinatè ſeſe vel æqualibus præponit, vel inferioribus ſubjicit. Attigit hanc radicem Auguſtinus multis locis: *Vides profectò*, inquit, *in iſta diſtributione naturarum, quid ſummè ſit, quid infimè, & tamen ſit, quid mediè maiuſque infimo, & minus ſummo ſit. Summum illud eſt beatitas*; (id eſt, Deus fons omnis beatitudinis) *infimum, quod nec beatum eſſe poteſt, nec miſerum*, ſcilicet corpus. *Quod verò medium, viuit inclinatione ad infimum miſerè; conuerſione ad ſummum, beatè viuit: Qui Chriſto credit non diligit infimum, non ſuperbit in medio* (ſcilicet ſupra alias animas, quod amore ſui-ipſius E fit) *atque ita ſummo inhærere fit idoneus. Et hoc eſt totum quod agere iubemur, monemur, accendimur.* Et lib. 6. Muſicæ: *Non ergò inuideamus inferioribus quàm nos ſumus* (id eſt corporeis rebus) *noſque ipſos inter illa, quæ infra nos ſunt, & illa quæ ſupra nos ſunt, ita Deo & Domino noſtro opitulante ordinemus, vt inferioribus non offendamur, ſolis autẽ ſuperioribus delectemur. Delectatio quippe quaſi pondus eſt animæ, delectatio ergò ordinat animam. Vbi enim erit theſaurus tuus, ibi erit & cor tuum: vbi delectatio, vbi theſaurus: vbi autem cor, ibi beatitudo, aut miſeria.* Nihil verius dici poteſt. Impoſſibile eſt enim, vt vbi cor, hoc eſt, amor ac delectatio (quæ in hac re idem ſunt, cùm finis amoris ſit delectatio) rei cuicunque præterquam ſoli Deo affixa fuerint, non confeſtim miſeria conſequatur: nec miſeria

15. de Ciuit. c. 22.

Lib. 1. de lib. arb. c. 6.

Epiſt. 63.

Lib. 6. Muſicæ c. 11.

A ſine peccato eſſe vllo pacto poteſt. Et inferius idem tractat explicatiùs: *Amor inferioris pulchritudinis animam polluit, quæ cum in illa* (pulchritudine) *non modo æqualitatem, ſed etiam ordinem diligat, amiſit ipſa ordinem ſuum: nec tamen exceſſit ordinem rerum; quandoquidem ibi eſt, & ita eſt, vbi eſſe, & quomodo eſſe tales, ordinatiſſimum eſt. Aliud eſt enim tenere ordinem, aliud ordine teneri. Tenet ordinem ſeipſa totâ diligens quod ſupra ſe eſt, id eſt, Deum, ſocias autem animas tanquam ſeipſam*, id eſt, propter Deum quem diligit. *Hac quippe dilectionis virtute inferiora ordinat, nec ab inferioribus ordinatur.* Et in libro 1. de libero arbitrio: *Quæ* (mutabilia ac temporalia) *quamquam in ordine ſuo rectè collocata ſint, & ſuã quandam pulchritudinẽ peragant; peruerſi tamen animi eſt & inordinati, eis ſequendis ſubjici, quibus ad nutũ ſuũ ducendis potius diuino ordine ac iure prælatus eſt.* Et libro de vera Religione: *Eſt autẽ vitium primum animæ rationali voluntas ea faciendi quæ vetat ſumma & intima veritas.* Sæpiſſimè autẽ docuit, vt ſuprà latiùs declarauimus, quod ſumma veritas, hoc eſt, *lex æterna iubet auertere amorem à temporalibus, & eum mundatum conuertere ad æterna.* Vnde ſtatim etiam in libro jam citato de vera Religione declarans, quid vetet illa ſumma & intima veritas, ſic clarè & præclarè attexit: *Eſt igitur quoddam bonum, quod ſi diligit anima rationalis, peccat, quia infra illam ordinatum eſt: quare ipſum peccatum malum, non eſt, ea ſubſtantia, quæ peccando diligitur.* Ecce, quàm diſertis verbis proteſtatur, peccatum eſſe diligere bonũ quod infra animam ordinatum eſt; idque ideo, quia infra illam ordinatum eſt. Hoc ipſo enim quo bonum inferius diligit, infra illud ipſamet amore deprimitur, cui, inhærendo ſupremis, ſuperferri tenebatur. Vnde & libro primo de ſermone Domini in monte: *Omnes naturæ in ordine ſuo gradibus ſuis pulchræ ſunt: ſed de ſuperioribus in quibus rationalis animus ordinatus eſt, ad inferiora non eſt declinandum. Nec quiſquam hoc facere cogitur; & ideo ſi fecerit, ſine iuſta defenſione punitur. Non enim hoc committit inuitus.*

Ibid. c. 14.

Lib. 1. de lib. arb. c. 16.

Lib. de vera Relig. c. 10.

Lib. 1. de lib. arb. c. 15.

Lib. 1. de ſerm. Domini in monte c. 12.

Hinc eſt quòd Auguſtinus ſæpè arguit in creatura rationali hoc ſolum, quòd anima ſummis fruens, ad corporea, ad inferiora, ad id quod minus eſt, inclinauit affectum. Nam hoc ipſum, ad minus voluntate declinare, relictis ſummis, quibus jubetur & poteſt inhærere, vitioſum eſt; quia declinat ad aliquid minus amore, quàm cui inhærere poteſt, & juſſa eſt; facitque ſe deteriorem, quàm à Deo facta eſt: quod æternæ legis veritate non licet. *Ea quæ dicitur à veritate atque ſapientia ſeparatio, peruerſa voluntas eſt, quâ inferiora diliguntur.* Et aduerſus Secundinum Manichæum: *Propterea nihil fiunt quæ facta ſunt, cùm ſuperiora ad inferiora declinant: vbi eſt omne peccatum, & omne quod dicitur malum.* Et vberiùs in conſequentibus, vbi & ratio peccati in hujuſmodi amoris motu, quod animus extra ordinem ſuum tendit, accuratè tangitur: *Deficere non iam nihil eſt, ſed ad nihilum tendere. Cum enim ea quæ magis ſunt, declinant ad ea quæ minus ſunt, non illa in quæ declinant, ſed illa quæ declinant deficiunt, & minus eſſe incipiunt quàm erant: Non quidem vt ea ſint, ad quæ declinauerunt, ſed pro ſuo genere minus. Non enim cùm animus ad corpus declinat, corpus efficitur, ſed tamen defectiuo appetitu quodammodo corporaſcit: ita & Angelica quædam ſublimitas, cum magis delectata eſt ſuo dominatu in ſeipſa, ad id quod minus eſt inclinauit affectum, & minus eſſe cœpit quàm erat, & pro ſuo*

Lib. 1. de lib. arb. c. 14.

Lib. cont. Secund. c. 10.

Ibid. c. 11.

gradu tetendit ad nihilum. Quanto enim quæque res minus eſt, tanto vicinior nihilo eſt. Cum autem iſti defectus voluntarij fiunt, rectè reprehenduntur, & peccata nominantur. Vbi vides apertiſſimè, hoc ipſum aſſeri eſſe peccatum, voluntario motu, hoc eſt, amore veluti pondere ad minus hoc eſt, inferius bonum tendere; quàm illud, cui naturali ordine rationalis creatura ſubjuncta eſt. Nempe quia perturbat ordinem, quantum in ſe eſt, ſibi diuinâ lege præſtitutum, & ſe inferioribus ſubijcit, & ita tendit ad nihilum, & ipſa corrumpitur. *Quiſquis enim quod ſeipſo eſt deterius ſequitur, fit & ipſe deterior.* Eundem defectum, & ideo culpabilem voluntatis motum etiam explicat in libris de Ciuitate Dei, vbi de defectu Angelorum ad fruendũ non corporibus, ſed ſeipſis loquens: *Deficitur*, inquit, *non ad mala, ſed malè: id eſt, non ad malas naturas; ſed ideo malè, quia contra ordinem naturarum ab eo quod ſummè eſt, ad id quod minus eſt.* Quod exemplis hominis, per auaritiam, luxuriam, iactantiam, ſuperbiamque deficientis ad bona inferiora, declarat. Et in libris de libero arbitrio: *Voluntas auerſa ab incommutabili & communi bono, & conuerſa ad proprium bonum, aut ad exterius, aut ad inferius peccat.* Et mox adjungit: *Motus ergo ille auerſionis, quod fatemur eſſe peccatum, quoniam defectiuus motus eſt,* hoc eſt, ideo eſt peccatum, quia per illum à ſuperiori bono ad inferiora deficitur) *omnis autem defectus ex nihilo eſt, vide quo pertineat.* Et libro ſecundo eiuſdem operis de libero arbitrio explicans quid ille ſit motus amoris, quo ad fruendũ tenditur inferioribus bonis, quibus amor inhærebat: *Reſtat igitur*, inquit, *vt eius ſit proprius iſte motus, quo fruendi voluntatem ad creaturam à creatore conuertit.* Vnde illa ſancti doctoris definitiua ſententia: *Dixiſti mihi Domine, voce forti in aurem interiorem, quod hoc ſolum à te non eſt, quod non eſt, motuſque voluntatis à te qui es, ad id quod minus eſt; quia talis motus delictum atque peccatum eſt.* Cujuſmodi ſententiæ ab Auguſtino paſſim repetuntur: quibus ipſe cujuſlibet peccati rationem explicat ſiue mortalis ſiue venialis. Duplex enim eſt ad commutabile bonum ab incõmutabili bono, hoc eſt, Auguſtini phraſi ab incommutabili veritate, & æternâ lege defectus; vnus, quo voluntas ita deficit, vt incommutabili bono præponat commutabile; ſic videlicet, vt ſi articulus temporis occurrat, quo neceſſariò alteruter vel Deus vel creatura relinquenda eſt, deſerto Deo præponatur creatura: qui defectus voluntatis ad inferius bonum peccatum eſt æternâ morte puniẽdum. Tunc enim non tantùm actu, ſed & habitu auertitur ab incommutabili bono. Alter eſt, quo actu quidem auertitur ab æternæ veritatis, hoc eſt, Dei præſcripto, quo jubet auertere amorem à temporalibus, & ad æterna conuertere, non tamen habitu: hoc eſt, non creatori creatura, ſed creaturæ potius creator anteponitur amore, ſi alteruter deſerendus eſſet; tametſi actu, vetante æternæ legis veritate, homo creaturâ perfrui velit. Neque enim vllum omnino peccatum eſt, quantumcunque veniale, quod non illa lex æterna vetet, & quo non illa æterna lex, hoc eſt, ipſa (vt Auguſtinus explicat) *diuina ratio vel voluntas Dei* in actu ipſo negligatur. Tam enim prohibet diuina ratio ſeu incommutabilis Dei veritas, non eſſe officioſè mentiendum, quàm non eſſe fornicandum, ſed vnum leuis, alterum grauis. Vtraque tamen veritas negligitur ac deſeritur; ab vtrâque auertitur in ipſo actu animus, dum creatura contra præſcriptum eius frui cu-

De morib. Eccleſ. c. 2.

Lib. 12. de Ciuit. c. 8.

Lib. 2. de lib. arb. c. 19.

Ibid. c. 20.

Lib. 3. de lib. arb. c. 1.

Lib. 12. Confeſſ. c. 11.

A pit: ſed in leuiori, animus habitu Deo conjunctus manet; neque enim ſub interminatione diſſoluendæ amicitiæ prohibetur: in grauiori & habitus diligendi & actus abrumpitur. Secundum hanc igitur duplicis defectus conſiderationem; generaliſſimè in omni peccato defectum aliquem Auguſtinus intelligit ab incommutabili bono hoc eſt, ab æterna illa lege & veritate, quà omne omnino peccatum prohibetur, vtpote quod non eſt aliud niſi *factum dictum, vel concupitum contra legem æternam.* Illam enim non ſolùm habitu diligere, ſed in omni omnino actu, & voluntatis motu, & ratione, & cogitatione præcipimur ſequi, illam attendere,
B illi inhærere: Hæc enim eſt illa, *qua juſtum eſt, vt omnia ſint ordinatiſſima.* Impoſſibile eſt autem nõ eſſe ordinatiſſimum, quòd in omni voluntatis motu legem illam, hoc eſt, æternam de agendis & non agendis veritatẽ diligamus & ſequamur. Quod ſi facimus, rectè facimus, ſin minus ſine dubitatione peccamus: quia id nõ facimus, quod præſcribit incommutabilis veritas eſſe faciendum. Auertimur ergo ab illa actu diligẽda, dum auertimur à ſequenda. Et ille eſt defectus, quem Auguſtinus in omni peccato agnoſcit, & prædicat, ab incommutabili bono; quia illud ordinatiſſimum eſt, vt in omni voluntatis motu & actione diligamus. Quod à me fortaſſis aliquis excogitatum eſſe ad hanc ſtabiliendam doctrinam
C ſuſpicari poſſet, niſi ipſe ſeipſum luculentiſſimè Auguſtinus exponeret; Qua de re illuſtris eſt locus in libro de Mendacio, vbi ex profeſſo de mẽdacijs officioſis diſputat, per quæ poſſet honorabilis perſonæ pudicitia violẽtè inuaſa cuſtodiri. *Quapropter quoniam nemo dubitat meliorem eſſe animum corpore integritati corporis integritas animi præponenda eſt, quæ in æternum ſeruari poteſt. Quis autẽ dixerit integrum animum eſſe mentientis? Etenim libido quoque ipſa rectè definitur appetitus animi, quo æternis bonis qualibet temporalia præponitur.* Nempe ſaltem quantum ad actum diligendi, ſi non quantum ad habitum diligentis. *Nemo itaque poteſt conuincere aliquando eſſe mentiendum, niſi qui po-*
D *tuerit oſtendere, æternum aliquod bonum obtineri poſſe mendacio. Sed cùm tanto quiſque ab æternitate diſcedat, quanto à veritate diſcordat: qui autem mẽtitur, à veritate diſcedit* (quod & in veniali mendacio nõ minùs quàm mortali locum hebere perſpicuum eſt) *abſurdiſſimum eſt dicere, diſcedendo inde poſſe ad boni aliquid aliquem peruenire. Aut ſi eſt aliquod bonum æternum, quod non complectitur veritas, non erit verum: & ideò nec bonum erit, quia falſum erit. Vt autem animus corpori, ita etiam veritas ipſi animo præponenda eſt: vt eam non ſolùm magis quàm corpus, ſed etiam magis quàm ſeipſum appetat animus. Ita quippe erit integrior & caſtior, cùm eius potiùs immutabilitate, quàm*
E *ſua mutabilitate perfruitur.* Ecce lucidiſſimè declaratum, etiam in peccatis venialibus hominem à veritate diſcedere, hoc eſt; ad inferiora deficere, & idcirco peccare, quia æterno illi bono ſaltem actu aliquid temporale præponit. Nam & libido illa, quam definit, omnia omninò peccata complectitur, vt ſuprà declarauimus; & mentientem, nempe quemlibet etiam venialiter, ſicut per ſe perſpicuum eſt, diſcedere, ſeu deficere ab æterno & incommutabili bono, hoc eſt, à veritate profitetur. Illi enim potiùs, quàm vlli alteri temporali bono, amore adhærendum eſſe ipſa æterna veritas jubet. Vnde generaliſſimè Auguſtinus dicit alibi: *Tunc cuique non eſt benè, ſi melius eſſe poteſt. Quare ſi*

Lib. 22. cõt. Fauſt. c. 27.

Lib. 1. de lib. arb. c. 6.

Lib. 1. de mendacio c. 7.

Lib. de vera Relig. c. 41.

nobis

nobis poteſt benè eſſe cum ipſa veritate, malè ſumus cũ qualibet veſtigio veritatis, id eſt, creatura ; *multò ergo deterius, cum extremitate veſtigij, quando carnis voluptatibus adhæremus.* Et radicem iſtius mali tangens, quæ eſt in perfruenda carnis voluptate, hoc eſt, quæ quolibet ſenſu in carne perficitur,

Ibid. c. 45.

ſic ſtatim addit: *Non quia malum eſt natura corporis, ſed quia in extremi boni delectione turpiter volutatur, cui primis inhærere fruique conceſſum eſt.* Et in alio libro aduerſus Manichæos; *Propterea corporea diligendo peccamus, quia ſpiritalia diligere & iuſtitiâ iubemur* (nempe æterna illa lege, qua juſtum eſt, vt omnia ſint ordinatiſſima) *& naturâ poſſumus; & tunc in noſtro genere optimi & beatiſſimi ſumus.* Nam vt alibi veriſſimè & generaliſſimè dicit: *Id ſolùm rectè diligitur, quod nunquàm benè amittitur*, hoc eſt, ſolus Deus. Si id ſolum rectè diligatur, ergo aliud quodcunque peruersè diligitur. Et alibi. *Amandus igitur ſolus Deus eſt, omnis verò iſte mundus, id eſt, omnia viſibilia contemnenda.* Solus amandus, quia *ille ſolus verus eſt rationalis animæ cibus.* Et iſta quidem ratio, quæ ex natura deficientis iſtius amoris, & perturbati naturalis ordinis petitur, à priori ſumpta eſt,

Lib. de duab animabus cap. 13.

In ſententijs Proſp. ex Aug. deſũptis ſententiã 264.

Lib. de mor. Eccle. c. 20.

Lib. de nat. & grat. Cap. 20.

CAPVT XX.

RATIONE A POSTERIORI, ſeu ex effectibus idem declaratur. Septem effectus amoris rerum creatarum adferuntur.

QVOD ſi vero amorem, quo creaturæ propter ſeipſas diliguntur, cæteroſque affectus comites eius à poſteriori, hoc eſt, ex effectibus quos in anima relinquunt, conſiderare voluerimus, certiſſimo deprehendemus, non poſſe ſine peccato creaturis propter creaturas affectum amoris adijci, ſic vt in creaturis hærendo nõ retorqueatur in Deum. Pernicies enim eorum tanta eſt, vt quamuis amorem illum per ſe licitum eſſe fingeremus, ſola malorum quæ parit conſideratio animam obſtringeret, vt ab amanda quacunque creatura fruendaque temperaret. Quãobrem operæ pretium eſt illos effectus ex Auguſtini doctrina quàm breuiſſimè perſtringere, vt ſpiritalis amator boni nouerit, quantum interſit ad ſpiritalem quam meditatur vitam affectus vniuerſos & præſertim amorem veluti ducem cardinemque cæterorum ab omnium omnino, nõ modo ſenſibilium, ſed quarumcumque creatarum rerum dilectione reſtringere, vt anima incorrupta exhibeatur Deo.

Primus igitur effectus, quem amor creaturæ in animo parit, eſt amiſſio libertatis, quæ velut maximum Dei beneficium ei chariſſima eſſe debet. Sic enim condita eſt creatura rationalis, vt ſoli Deo tamquam vero rerum vniuerſarum Domino ſeruiret, & per humilem illius ſeruitutem & ſibi & rebus omnibus ſumma libertate dominaretur. Hæc libertas eius amore creaturæ perit, & ſi magnus fuerit, funditus extinguitur. Libertas enim è diametro repugnat ſeruituti: amor autem neceſſario ſeruum amati amantem facit: quia propter amatum cuncta facit. Nam vt omnia quæ fiunt, neceſſe eſt propter finem fieri, ita & propter amorem: finis enim niſi amatus, non eſt finis ſed medium propter amatum finem. Hinc Auguſtinus: *Quæ cum volunt homines per domi-*

A *nationem tenere, ab his ipſis potius per cupiditatem* (amorem) *tenentur, & rerum mortalium ſerui fiunt, dum imperitè Domini eſſe deſiderant.* Et alibi aduerſus amatores rei cuiuſcunque temporalis diſputans, ita loquitur: *Ita neſcientes diligunt temporalia, vt inde beatitudinem exſpectent* (id eſt, vt eis non vti ſed frui velint, hoc eſt enim Auguſtino ſemper ad beatitudinem diligere, vt & ſupra declarauimus, & ex ſubiecta ratione patet) *His autem quibus quiſque beatus vult effici, ſeruiat neceſſe eſt, velit, nolit. Nam quocunq; duxerint ſequitur: & quiſquis ea viſus fuerit auferre, metuitur. Poſſunt autẽ auferre iſta & ſcintilla ignis, & aliqua parua beſtiola. Poſtremò, vt omittã innumerabiles aduerſitates, tempus ipſum auferat neceſſe eſt omnia trãſeuntia. Itaque cùm omnia temporalia tranſeuntia mundus iſte concludat, omnibus mundi partibus ſeruiunt, qui propterea nihil putant colendum eſſe, ne ſeruiant.* Vnde præclarè Chriſtus Dominus, dum amorem diuitiarum prohiberet, generaliſſimam ſententiã tulit, qua omnis omnino rerũ creatarũ amor præciditur: *Nemo poteſt duobus dominis ſeruire.* Nam amor eſt vnica & vera ſeruitus Dei, quæ hoc ipſo diuiditur, quo amor in diuerſa ſcinditur. Oritur effectus iſte ex alio de quo ſuperiore capite diſſeruimus, quia amor amato amantem inferiorem facit. De quo Auguſtinus: *Non quod Deus iſta* (bona) *non creauerit, ſed quia ſubijcere ſe homines volunt ijs rebus per peccata* (id eſt, per amorem, nam de amore rerum temporalium diſputat) *quæ illis per rectè facta diuinâ lege ſubiecta ſunt.*

Lib. de moribus Eccl. lib. 23.

Lib. de verâ Relig. c. 38.

B

Math. 6.

De morib. Eccleſ. c. 2.

C

Ex quo naſcitur alius effectus priori ſimilis, vt quicunque rem amat, quamdiu amat, de illa judicare non poſſit. Iudicium enim ſuperiorem poſtulat; amor ſubiectum facit & iudicij ſinceritatem adulterat; quia cum acceptione perſonarum iudicare facit. Vnde de amore à terrenis auellendo ſatagens in illud Pſalmi: *Qui iudicatis terram: ſpiritales*, inquit, *ſignificat, qui vt Reges iudicant terram. Inferius enim nobis eſt quicquid iudicamus: quicquid autem infra ſpiritalem hominem eſt, meritò terra nominatur quia terrenâ labe ſauciatum eſt.* Et contra Epiſtolam fundamenti: *Nec ei tamen vt amatores ſpeciei infimæ inhæreamus, ſed vt Dei laudatores eam tranſgrediamur, vt ſupra eam collocati de ea iudicemus; non ei connexi cum illa iudicemur.*

In Pſal. 2.

D

Ca. 41. contr. Epiſt. fund.

Secundus effectus eſt, quia amor creaturæ facit ſimilem rebus amatis: ex quo fit, vt ſicut æternitas amata æternitate animum amantis afficit, juxta illud Auguſtini: *longe cor tuum æternitati Dei, & cum illo æternus eris*: ita & res terrena, corruptibilitate. Vnde idem: *Non enim cùm animus ad corpus declinat, corpus efficitur; ſed tamen defectiuo appetitu quodammodo corporaſcit.* Et in libro de moribus Eccleſiæ: *Iubemur nihil mundi huius diligere, illâ maximè ſententiâ, qua dictum eſt: Nolite conformari huic mundo: ſimul enim demonſtrandum eſt, ei rei quemque conformari quam diligit.* Cùm enim amor omnis nitatur ad vnitatem efficiendam quoad poteſt, quantum deficit ab aſſequenda vnitate, tantum relinquit de ſimilitudine. Similitudo quippe duorum deficiens quædam vnitas eſt. Itaque vi amoris fit, vt homo carnem amando fiat carnalis, & ſpiritum amando ſpiritalis, adeo vt Apoſtolus dicat: *Qui adhæret Domino, vnus ſpiritus eſt.* Et è contrario Auguſtinus: *Si Deo quanto ſimilior, tanto quiſque fit propinquior, nulla eſt ab illo alia longinquitas, quam eius diſſimilitudo. Incorporali vero illi, æterno, & incõmutabili tanto eſt anima hominis diſſimilior, quanto rerum temporalium mutabiliũ-*

In Pſal. 91.

Cont. Secũdin. c. 11.

Li. de morib Eccleſ. c. 21.

E

1. Cor. 6.

Lib. 9. de Ciuit. c. 16.

que cupidior. Ex hac radice naſcitur, vt quem vehementi amore complectimur, etiam moribus exprimamus; neque virtutes modò, ſed & vitia, non animi tantùm, ſed & corporis imitemur. Quod verò mirabilius eſt, amor vehemens etiam ipſum corpus animantis vehementer afficit, nec ſolùm proprium, ſed etiam fœtuum, quorum eſt facilis ac ductilis corpulentia, dum plerumque fœtus produnt libidines matrum, quod cum magna delectatione conſpexerint. Quid ergo mirum, ſi animi terrena diligentium, rebus amatis penitus fiant ſimiles, & *abominabiles, ſicut ea quæ dilexerunt*? Vnde generaliter Auguſtinus: *Talis eſt quiſque, qualis eius dilectio eſt. Terram diligis, terra eris. Deum diligis, quid dicam, Deus eris? Non audeo dicere ex me, Scripturas audiamus; Ego dixi, Dij eſtis.*

Oſeæ 9.
Tract. 2. in Epiſt. Ioannis.

Tertius eſt, quod animum rebus creatis glutino quodam alligat & illaqueat. Ex quo fit, vt quantumuis antè liberâ voluntate dilexerit: non poſſit ſe ab eius amore extricare, vt pennis liberis in Deum euolet. *Quiſquis dilexerit Deum & proximum, animam habet pennatam liberis alis, ſancto amore volantem ad Dominum. Quicunque implicatur amore carnali, viſcum habet in pennis.* Et in ſoliloquijs: *Penitus iſta ſenſibilia fugienda, cauendumque magnopere dum hoc corpus agimus, ne quo eorum viſco pennæ noſtræ impediantur, quibus integris opus eſt, vt ad illam lucē ab his tenebris euolemus.* Contra quod viſcum terreni amoris ſæpiſſime exclamat Auguſtinus: ſed præclarè in ſermonibus de diuerſis: *Amate, & nolite amare. Ad aliquid amate, & ad aliquid amare nolite. Eſt enim quod ad profectum ametur: Et eſt quod impedimentum ametur. Noli amare impedimentum, ſi non vis inuenire tormentum. Quod amas in terra, impedimentum eſt: Viſcum eſt pennarum ſpiritualium, hoc eſt virtutum quibus volatur ad Deum. Capi non vis, & viſcum amas? Nunquid non caperis ideo quia dulciter caperis? Quanto magis delectat, tanto magis ſtrangulat. Hæc dico, & laudatis, & clamatis, & amatis.* Effectus ille ab amore terreno inſeparabilis eſt, quamuis initio pœnè ſenſum fugiat: ſed repetitis actibus amoris, creſcit amor, & fit libido amandi ac delectandi ſe; ex delectatione naſcitur conſuetudo, ex conſuetudine neceſſitas. Laqueus iſte non ſentitur niſi cùm rumpendus eſt, & animus in Deum ſubleuandus. Tunc enim à quocunque vel tenuiſſimo terreno amore præpeditur. Vnde de affectu laudis & exiſtimationis humanæ dicit Auguſtinus: *Etiam neſcientem onerat; quod non ſentiet, niſi cùm ſurgere voluerit atque vtinam non ſic alligentur hæc onera, vt fruſtra etiam humeros conetur excutere.*

In Pſ. 103.
Lib. 1. Solil. c. 14.
Ser. 105. de diuerſ. c. 4.
Epiſt. 56.

Ex iſto effectu ſequitur quartus, difficultas auellendi animum, & dolor carendi, iuxta illud vulgatiſſimum Auguſtini & creberrimè multis locis repetitum, non ſolùm de delicijs, ſed de alijs quibuſcunque rebus quibus amore colligamur: *Non eſt in carendo difficultas, niſi cum eſt in habendo cupiditas,* hoc eſt, amor: Et è contrario alibi de omnibus terrenis amoribus *Eorū amiſſione cruciabitur, quibus fruendo vtiq; lætabatur.* Quod enim ſine illiciente amore non habuit, ſine vrente dolore non perdet. Etiam iſte effectus amori arctiſſimè coniunctus eſt, & ferè dixerim eſſentialis. Nam vt optimè dolorem animi definiendo dixit Auguſtinus: *Quid eſt dolor qui dicitur animi, niſi carere mutabilibus rebus, quibus fruebatur, aut frui ſe poſſe ſperauerat?* Id eſt, quas amando ad fruendum expetebat. Amor enim fruitione, ſicut motus quiete terminatur. Ex quo fit, vt ter-

Lib. 1. de doctrin. Chriſt. c. 37.
Lib. 21. de Ciuit. c. 26.
Lib. de vera Relig. c. 12.

A renas qualeſcunque delicias tantùm quiſque perdendo ſentiat; quantùm amando peccauerit. Tantùm quippe dolet, quantùm ſe doloribus inſeruerit. Itaque de quolibet rerum pereuntium amatore luculentè ſanctiſſimus Doctor: *Miſer eram, & miſer eſt omnis animus vinctus amicitia rerum mortalium, & dilaniatur cum eas amittit, & tunc ſentit miſeriam, qua miſer eſt & antequam amittat eas.*

Lib. 4. Confeſſ. c. 6.

Quintus eſt inſtabilitas animi, vt qui rei inſtabili innititur: ex quo naſcitur inquietudo. Cùm enim omnia creata mutationibus obnoxia ſint, nec eorum quicquam ſit, quod non inuitus poſſit amittere, hinc fit, vt omnes rei amatæ caſus B is qui amauerit, ſentire cogatur. Et vt aduerſus omnes aduerſitates munitus fuerit, tempus ipſum auferat neceſſe eſt omnia tranſeuntia. Hinc varijs contrarijſque nonnunquam tempeſtatibus totum hominis animum vitamque perturbat, nunc timore, nunc deſiderio, nunc anxietate, nunc inani falsâque lætitiâ, nunc cruciatu rei amiſſæ quæ diligebatur, nunc ardore adipiſcendæ non habebatur. Quos quidem affectus impoſſibile eſt ab amante creaturam mutabilem, ac temporalem ſeparare, niſi amor ipſe ſeparetur. Vnde Auguſtinus: *Ita formari exoptabis, vt affectiones tuæ non ſint temporales, de temporalium rerum amoribus iniuſtæ & impreſſæ:* C *quæ temporalia & antequam ſint non ſunt, & cùm ſunt, fugiunt; & cum fugerint, non erunt. Itaque cum futura ſunt, nondum ſunt; cùm autem præterita ſunt, iam non ſunt. Quomodo igitur tenebuntur vt maneant, quibus hoc eſt, incipere vt ſint, quod eſt pergere vt non ſint?* Pergendo autem vt non ſint *ſecum amantis vires ſubruunt.* Hinc ergo neceſſariò naſcitur interitus tranquillitatis, non ſolùm antequam animus re dilectâ potiatur, ſed etiam cùm potitus, frui cœperit: cùm nullâ re frui poſſit cum tranquillitate, niſi qua fruitur cum ſecuritate. Quæ autem ſecuritas eſſe poteſt, vbi perinde vt loca offerunt quod amemus, tempora ſurripiunt quod amamus? D Hinc in aliud & aliud rapitur fraudata cupiditas, vt impleat egeſtatem ſuam. Hinc fit inquietus & ærumnoſus animus, fruſtra tenere à quibus tenetur, exoptans. Vocatur ergo ad quietem, hoc eſt, vt illa non diligat, quæ diligi ſine labore non poſſunt. Sic enim eis dominabitur, ſic non tenebitur, ſed tenebit. Sic veluti fundatus ſupra petram ſtabilis permanebit. Hinc Auguſtinus aduerſus eos, qui fines rerum agendarum nūc has nunc illas res dilectas ſibi ſtatuunt, quibus adeptis tranquillè perfruantur, præclarè dicit: *Cùm non ſatiauerit auidam ſpiritū vanitas laudis humanæ, quia nihil ad cibandum adfert, niſi inane & inflatum, cogitur eam ipſa auiditas referre in aliud quaſi vberius atque fructuoſius: quod nihilominus, ſi temporali lapſu præterfluit,* E *ita eſt quaſi fluuius ducat in fluuium, vt non ſit finis miſeriæ, quandiu finis officiorum noſtrorum in re inſtabili collocatur.* Finis enim id ſolum eſt quod amatur, & propter quem etiam ea quæ non amamus aſſumimus. *In aliquo igitur firmo atque incommutabili bono, te figere volumus conſtantiſſimæ intentionis domum, & ſecuriſſimam requiem omnis bonæ atque honeſtæ actionis tuæ.*

Lib. 3. de lib. arb. c. 7.
Epiſt. 56.
Ibid.

Sextus effectus animæ ſummopere pernicioſus eſt in immunditia, quæ ab amore rei cujuſque temporalis diuelli nullo modo poteſt. Amor enim eſt quidam veluti contactus animi; imo ingreſſus eius intimus in rem amatam: quæ ſi fuerit ipſo amante ignobilior, polluit dignitatem

tatem eius. Quod enim illum ſordidat non eſt malum, cum etiam corpus, creatura Dei ſit, & ſpecie ſuâ infimâ decoretur; ſed præ creaturæ rationalis ſummâ, quæ ſub Deo eſt, nobilitate contemnitur; ſicuti auri dignitas etiam purgatiſſimi argenti commixtione ſordeſcit. Vnde pulchrè Auguſtinus: *Sordeſcit aliquid, cùm inferiori miſcetur naturæ, quamuis ſuo genere non ſordideeſt; quia etiam de puro argento ſordidatur aurum, ſi miſceatur: ita & animus noſter terrenæ cupiditate ſordeſcit, quamuis ipſa terra in ſuo genere atque ordine munda ſit.* Et de Eccleſia loquens: *Nonne iſta eſt quæ immunda erat in omni cupiditate deſiderijque carnalis?* Ita fit, quod mirû videri poteſt, vt cum reprobus ille damnatuſque ſpiritus nihil terrenum, ſed ſpiritum creatum adamauerit, propter illum contactum amoris inquinatus ſit, & proprio quaſi nomine *ſpiritus immundus* appelletur. Anima verò è contrario, cum corpori longè viliori per ſuam ſubſtantiam ſit permixta, nulla tamen inde labe polluatur. *Non enim*, inquit Auguſtinus, *cùm regit corpus atque viuificat; ſed cum eius bona mortalia concupiſcit, de corpore anima maculatur.*

Lib. 3. de ſerm. Domini in monte c. 13.

In Pſ. 103.

Lib. de Fide & Symb. c. 4.

Nec illa amoris immunditia in ſola voluntate ſuus effectus operatur. Sed in ipſam mentis aciem tranſit, quam neſcio quibus obducit nubibus, vt ſerenitatem veritatis de re amata videre non poſſit. Quæ cæcitatis labes omni omnium creatarum rerum amori atque fruitioni comes adiungitur: vt rectiſſimè de Deo Auguſt. dixerit, quòd indefatigabili lege pluat *pœnales cæcitates ſuper illicitas cupiditates.* Fit hoc partim propter phantaſmatum turbam, quam omnis terrenus amor intus à rebus amatis rapit, quia res ipſas intus rapere non poteſt: hæc in oculos mentis inuolant, & veritatem, maximè de re amata, videre non ſinunt: partim propter affectûs vehementiam, qui non id quod eſt, vel eſſe debet; ſed id quod diligit verum eſſe deſiderat, & verum videri facit. De vtroque cernendæ veritatis impedimento, quod omnis amor creatarum rerum ingerit, ita Auguſtinus: *Hinc ei animæ oboritur erroris dedecus, dum rerum ſenſarum imagines ſecernere à ſe non poteſt, vt ſe ſolam videat. Cohæſerunt enim mirabiliter glutino amoris: & hæc eſt eius immunditia, quoniam dum ſe ſolam nititur cogitare, hoc ſe putat eſſe, ſine quo ſe non poteſt cogitare.* Sed luculentius & ex profeſſo in libro de Vtilitate credendi: *Id nunc agitur, vt ſapientes eſſe poſſimus, id eſt, inhærere veritati: quod profectò ſordidus animus non poteſt. Sunt autem ſordes animi, vt breui explicem, amor quarumlibet rerum præter animum & Deum* (id eſt, præter proximum & Deum) *à quibus ſordibus quanto eſt quis purgatior, tanto verum facilius intuetur. Verum igitur videre velle, vt animum purges, cum ideo purgeris vt videas, peruerſum certè atque præpoſterum eſt.* Ecce planiſſimè dicit, quarumlibet rerum amorem præterquam Dei & proximi ſcilicet propter Deum, eſſe ſordes, quibus animus inquinatur, & à cernenda veritate præpeditur. Et alibi: *Quæ tamen omnis immunditia de rerum temporalium dilectione concipitur, id eſt, dilectione huius ſæculi, cui iubemur renunciare, vt mundi eſſe poſſimus.* Nam illa dilectio ſæculi, hoc eſt, vt ante dixit, ille amor quarumlibet rerum præter animum & Deum, quo magis in homine incrementum cœperit, eo maiorem cernendæ veritatis difficultatem facit, vſque adeo vt illa perfecta cæcitas, ſeu plena videndi impotentia, qua quidam dicuntur excæcati, non aliunde quàm ex huiuſmodi creatarum rerum amore magis magiſque augeſcente,

Lib. 10. de Trinit. c. 8.

Lib. ad Honorat. c. 16.

Lib. 2. de Ser. Domini in monte c. 20.

A & in aperta peccata prorumpente naſcatur, vt Auguſtinus multis in locis teſtis eſt, & alibi fortaſſe fuſius, ſi res ita poſtulauerit demonſtrabimus.

Ex iſta animi partim hebetudine partim amoris alligatione, quo velut vinculo creatis rebus obſtrictus eſt, ſeptimus effectus maximopere perniciosus proficiſcitur, quòd etiam rectum vſum rerum ad vſum duntaxat conceſſarum prorſus impediat. Fixa quippe in Auguſtini principijs regula eſt, neminem benè rebus vtendis vti poſſe quas dilexerit: vt enim eis aliquis benè vtatur, opus eſt etiam poſſe non vti. Hoc autem non poteſt quiſquis earum amore deuinctus eſt. De quo

B præclariſſimè Auguſtinus illum Apoſtoli locum explicans: *Et qui vtuntur hoc mundo, quaſi non vtantur. Quid eſt*, inquit, *quaſi non vtantur, niſi non diligant quo vtuntur? Quoniam tale eſt, vt bene aliter non vtantur. Et hoc quidem etiam in his rebus obſeruandum eſt, quæ in hoc mundo ſic bonæ ſunt, vt tamen eas diligi non oporteat. Quis enim malam eſſe pecuniam rectè dixerit? Et tamen nemo ea bene vtitur qui dilexerit; quanto magis libidine.* Et alibi non minus luculentè: *Sic vſi ſunt perfecti animi bonis terrenis ad aliud neceſſarijs* (cibo, vxoribus, opibus, &c.) *per hunc habitum continentiæ, quo eis non alligarentur, & quo poſſent eis etiam non vti, ſi non opus eſſet. Nec quiſquam eis benè vtitur, niſi qui & non*

Lib. 5. contr. Iul. c. 16.

Lib. de bono coniugali c. 21.

C *vti poteſt. Multi quidem faciliùs ſe abſtinent vt non vtantur, quam temperent vt benè vtantur? Nemo tamen eis poteſt ſapienter vti, niſi qui poteſt & continenter non vti.* Alioquin enim impetus dilectionis facit, vt legitimi vſus metas vel cæcitate non videat vel infirmitate tranſiliat. Modum enim neceſſitatis reſpectu finis, quem omnis rectus vſus poſtulat, amantem amor videre non ſinit, & ipſum vtendi fruendique limitem rapiendo abſcondit, ac tranſit, perſuadendo ei ſatis non eſſe quod ſatis eſt, dum libenter amoris prouocationibus ducitur. Ita fit, vt cùm rebus vtendis vti debeamus, frui non debeamus, & vtendo & fruendo peccemus. Quapropter quicunque

D creaturis huius mundi, quibus vetatur frui, rectè vti voluerit, neceſſariò debet animo ita eſſe conſtitutus, quemadmodum Auguſtinus monet, *vt non eis amore conglutinetur, neque velut membra ſui animi faciat, quod fit amando; ne cum reſecari cœperint, eum cruciatu ac tabe fœdent: ſed eis totus ſuperferatur, & habere illa atque regere, cùm opus eſt, paratus, & amittere, ac non habere paratior.* Quiſquis enim talibus bonis, cùm non eſt opus, aliter affectus eſt, non eis vt medijs vti, ſed vt bonis adamatis frui; nec per viam ad terminum anhelare, ſed ipſi viæ inhærere velle conuincitur. Non igitur indifferens eis ſuperfertur animus, ſed amore implicatus eis rebus ſubditur, quas ei ſubditas eſſe oportebat: & ea bona ſibi conſtituit, quibus

Lib. 1. de lib. arb. c. 15.

E ordinandis beneque tractandis ipſe eſſe vtique debebat bonum. Optima quippe latiſſimeque patens Chriſtianæ & perfectæ vitæ regula eſt, *Quiſquis eis* (bonis quæ propter aliud neceſſaria ſunt, quæ media à nobis vocari ſolent) *propter hoc vtitur, propter quod data ſunt, benè facit. Cui ergo non ſunt neceſſaria, ſi non eis vtitur, melius facit. Proinde iſta bona, cum opus habemus, benè volumus, ſed meliùs ea nolumus quam volumus: quia tunc meliùs nos habemus, cùm ea neceſſaria non habemus.* Verum iſtam carendi rebus non neceſſarijs æquanimitatem amor earum funditus tolli, nullaque vrgente vtendi neceſſitate, ſolâ ſe oblectandi fruendique voluptate, rebus dilectis vtitur, & propterea abutitur. Solus

Lib. de bono coniug. c. 21.

igitur amor creatoris velut vltimi finis, per quem animus à cunctis creaturis auellitur, ad omnes indifferens, inalligatus, ſuperior omnibus, omnium judex vnoque verbo liber ab omnibus, Deo videlicet ſimilis conſtituitur, rectè creaturis vti facit, iuxta illud veriſſimum generaliſſimumque Auguſtini pronunciatum; *Per hunc amorem creaturis benè quiſq; vtitur creaturis: ſine hoc amore creatoris nullus quiſquam benè vtitur creaturis.*

Lib. 4. cont. Iul. cap. 3.

Ex his effectibus aliiſque pluribus qui proferri poſſent perſpicuum eſt, omnes huiuſmodi rerum creatarum amores, quantumcunque innocentes eſſe videantur, eſſe vincula, ægritudines, morbos, peſtes animorum, ſicut eos Auguſtinus paſſim vocat, eo ſæpè pernicioſiores, quo maiori apud homines honeſtate palliantur. Ex quo fit, vt rectus, quietus, ſanus, ſaluus, & liber animus eſſe non poſſit, niſi ab illis omnibus ſolius amore creatoris refrenetur vel purgetur. Nam vt breuiſſimè veriſſiméque Auguſtinus; *Sanitas, charitas*, Charitatis autem venenum cupiditas, hoc eſt, amor temporalium; *nutrimentum eius imminutio cupiditatis perfectio nulla cupiditas.*

Lib. 83. qq. q. 36.

Quæ cùm ita ſint, & tam capitalis ſit cupiditatis, hoc eſt, terreni cuiuſcunque amoris, quo creatura propter ſe diligitur, & charitatis repugnantia, effectuſque tam pernicioſi animæ rationali ex quocunque tali amore generentur, neſcio quomodo vel cogitandi libertate fingi poſſet, huiuſmodi amores creatarum rerum eſſe licitos, eiſque ſine labe conſcientiæ nos poſſe frui. Si enim lex æterna præſcribit, non poſſe nos, rebus quantumuis licitis nos oblectando, corporis noſtri viliſſimæ videlicet patris aut ſenſuum eius lædere valetudinem; quanto arctiùs animam lex eadem ligat, ne friuolarum rerum cupiditatibus & voluptatibus ſuæ veriſſimæ & vnicæ ſanitati afferat præiudicium, vt cui ſola ſub Deo ſeruitus naturalis eſt, amiſsâ illâ ſummâ libertate rebus viliſſimis alligetur & ſeruiat, omnium tempeſtatum ex amore naſcentium inquietudines ſubeat, pulchritudinem quâ ſub Deo maior nulla eſt, terrenis ſordibus inquinet, vt obſcuratis oculis, quibus æterna veritas contemplanda eſt, nec aciem in creatorem ſuum poſſit erigere, nec verum à falſo in re dilecta, vtendi neceſſitatem à fruendi voluptate, vſum ab abuſu iudicij ſanitate diſcernere. Quæ ſanè neſcio cui paruæ labes & contemnendæ noxæ videri poterunt, niſi cui amores iſti & quaſi innocentes voluptates tanquam nullâ terrenâ lege prohibitæ faſtidium cæleſtium voluptatum, quibus hauriendis creati ſumus affricuerint. Nam & iſte terreni cuiuſcunque amoris non poſtremus effectus eſt, quem inſeparabili comitatu ſecum trahit, ſed plùs minuſue, prout animus profundiùs aut ſuſpenſiùs ſe creatis rebus immerſerit. Cum igitur omnis peccati ratio ex æternæ legis preſcripto, quæ ſumma ratio nominatur, ponderanda ſit; illaque non ſit alia, quàm *qua iuſtum eſt*, ſicut Auguſtinus tradit, *vt omnia ſint ordinatiſſima*; vel vt alibi dicit; *ratio diuina vel voluntas Dei ordinem naturalem conſeruari iubens, perturbari vetans*; quicunque creatarum rerum amores, quibus propter ipſas diliguntur, & ad fruendum expetuntur, à peccato excuſare volet, neceſſe eſt vt oſtendat, ordinatiſſimum eſſe, vt rationalis animus tanquam viua Dei imago Deo proximus, ad eius ſolius amorem conditus, caducis rebus, quas inuitus amittere poteſt, cum tanta noxa innectatur. Quod ſi è contrario cujuſcunque ſanæ mentis iudicio rectiſſimè dixit Auguſtinus: *Iubet æterna lex auertere amorem à tem-*

Lib. 1. de lib. arb. c. 6.
Lib. 22. cõt. Fauſt. c. 27.

A *poralibus, & eum mundatum ad æterna conuertere.* Et rurſum: *Peruerſi animi eſt & inordinati, eis ſequendis, per amorem, ſubiici, quibus ad nutum ſuum ducendis potiùs diuino iure prælatus eſt*: quibus ictibus cuncti creatarum rerum amores moriuntur, per quos hic animus occupari ſolet: & ſi omnis ſobria ratio, veriſſimum vtrumq; eſſe, ordinemque naturalẽ perturbari clamat, ſi in illa lumina veritatis impingatur; quid ſupereſt, niſi vt omnes huiuſmodi amores non ſolum imperfecti, ſed omnino vitioſi ſint, & quamcumque creaturã diligendo, eâque perfruendo peccetur. Quod cum vbique, & ſemper fiat, niſi quando rationalis animus per creaturam tanquam viam tranſiens, nil B niſi patriam cogitat vt naturali ordini iuxta naturæ ſuæ dignitatem creatis reliquis ſupernatans, ſupra creaturam, ſub creatore, ex vnius eius dilectione ſuſpenſus ſit, ex iſta facili, & generali, & infallibili regula non erit difficile cuilibet ſtudioſo Chriſtianæ vel humanæ perfectionis intelligere, quàm propè ad illud culmen acceſſerit.

Lib. 1. de lib. arb. c. 14.
Cap. 16.

Nec verò moleſtè ferant infirmiores, quòd tam ſublimem doctrinam S. Auguſtinus tradat; ſed potiùs gratulentur ſibi, quòd ignorantiam rei tantæ, quæ ſiue à ſcientibus ſiue neſcientibus prætermittatur eos reos facit, oculis caligantibus detraxerit. Quod ſi tamen eam vitæ praxi experiri cœperint, veriſſimam fortaſſis experientur, C Pſalmi Regij ſententiam: *Intellectus bonus omnibus facientibus eum*: & quàm profundè Chriſtus Dominus noſter dixerit: *Si quis voluerit voluntatem eius facere, cognoſcet de doctrina, vtrum ex Deo ſit.* Animabus enim veraciter ſanctis, nulloque humanæ eruditionis obſtaculo præpeditis, Dei Spiritu potiùs, quàm hominũ magiſterio medullitus inſculpitur, & inſculptam eſſe aliquando deprehendi; quas cor earum irrequieto ſtimulo reprehendit, ſimulatque creaturarum ingreſſui & affectibus patuit. Neque igitur indignentur Auguſtino, ſi doctrinæ iſtius radices profundius detexerit: quam etiam Recentiores, etſi ſubinde fluctuando, etſi verum & imum fundum eius non D per errando, tradere conati ſunt. Et ſanctus Thomas quidem non ſemel præclarè docet, omnia opera noſtra in Deum eſſe referenda: *In hyacinthinis vittis, quæ palliis inſerebantur, ſignificatur cæleſtis intentio; quæ omnibus operibus noſtris debet adiungi.* Et alibi: *Omnia quæ facimus debemus in Dei reuerentiam facere.* Vnde illam Apoſtolicam ſententiam: *Siue manducatis, ſiue bibitis, ſiue aliud quid facitis; omnia in gloriã Dei facite*, ſic exponit, vt ſignificet, *omnia facienda cum inuocatione creatoris, eâ intentione vt laudetur & glorificetur Deus.* Et illam: *Omnia veſtra in charitate fiant*, ad eundem modum explicat: *Omnia debent referri ad finem charitatis, ſcilicet vt fiant propter Deum & proximum.* Quamobrem etiam in Summa Theologica definitiuè tradit non ſolùm ea concilio, ſed ex E præcepto ad Deum omnia eſſe referenda: *Sub præcepto charitatis continetur, vt diligatur Deus ex toto corde: ad quod pertinet vt omnia referantur in Deum; & ideò præceptum charitatis implere homo non poteſt, niſi etiam omnia referantur in Deum.* Et in illa verba ad Coloſſ. 3. *Omne quodcunque facitis in verbo, aut opere, omnia in nomine Domini IESV Chriſti* quidam dicunt inquit, *quòd hoc eſt concilium: ſed hoc non eſt verum.* Quam doctrinam & S. Anſelmus & Lyranus & alij expreſſerunt.

Pſal. 110.
Ioan. 7.
S. Thom. 1. 2. q. 102. a. 6. ad 7.
2. 2. q. 89. a. 4. ad 3.
In 1. ad Cor. 10.
In 1. ad Cor. 16.
1. 2. q. 100. art. 10.
Coloſſ. 3.
Vide Anſ. in c. 3. Coloſſ. Lyran. in c. 10. 1. Cor.

Ex Recentioribus verò quidam aſſeuerantèr quidẽ tradunt iiſdem Apoſtolicis ſententijs, quas produximus, iſtam relationem ad Dei gloriam

non ſolùm cõſilio, ſed præcepto nobis eſſe commẽdatam: ſed radicem iſtius præcepti non ſatis aſſequentes putant in beneficijs Chriſti redemptoris Chriſtiano cuilibet collatis eſſe fundatũ; & idcirco infideles non ſtringi vinculis eius. Sed quamuis ea citra dubitationem ſatis ſint, vt tale poſitiuum præceptum Chriſtianis imponatur, rectiùs tamen S. Thomas & Auguſtinus vim eius ex iſtis generaliſſimis verbis diu ante Chriſti redemptionem pronuntiatis petunt: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde*, &c. Quibus jus naturæ, quòd creaturæ rationali poſitum & impoſitum eſt, continetur; prout multis ex Auguſtini ſenſu declarauimus. Et libro quarto de natura lapſa, itemque primo de ſtatu naturæ puræ, & quinto de gratia Chriſti Saluatoris vberiùs adhuc oſtenſuri ſumus, vt ſcrupuli nõnulli, quibus aliquid diuerſis ex cauſis torqueri forſan poſſet, eximantur.

Vide Guiliel. Eſtiũ. in 1. ad Cor. c. 10. v. 31. & in c. 13. v. 2. & in c. 16 v. 13. & in Epiſt. ad Coloſſ. c. 3. v. 17.

Deuter. 6.

An verò actu, an virtute, an habitu ad Deum omnia referenda ſint, in Auguſtini mente nullam difficultatem habet. Ex ipſa quippe natura principij iſtius, vnde rem totam arceſſit, perſpicuum eſt, ita eſſe in Deum retorquenda, vt mens dum agit, non in creaturæ, ſed in Dei dilectione requieſcat. Hoc autem certiſſimum eſt in Auguſtini ſententia, non ſolo habitu, qui nihil omninò in actum influit, neque quicquam hic & nunc agendorum aut cauendorum in Deũ aut creaturam refert, ſed vel actuali vel virtuali intentione id eſſe præſtandum, virtualis enim intentio in actibus humanis idem facit, quod actualis. Et quemadmodũ imbecillitati humanæ impoſſibile eſt etiam in rebus naturalibus perpetuò cogitationem, vel voluntatis intentionem in finem, ſiue profectionis alicuius, ſiue alterius cuiuſcunque ciuilis, aut moralis, aut prauæ actionis defixam gerere; ita multo magis in rebus diuinis: vbi pondere ſuo animus ab ipſa cogitationis vel intentionis ſublimitate & perpetuitate deorſum premitur, vt & cogitatione & volũtate circa ſuſceptam creaturam vel actionem occupetur, quã propter Deum, hoc eſt, Dei intentione ſuſceperat. Sufficit igitur vtrobique, vt quod agendum ſuſcipit, Dei intentione ſuſcipiat, & illius intentionis impetu ſeu virtute animũ vrgente vel propellente pergat, etſi actu amplius de Deo fortaſſe non cogitet. Sic enim videmus actiones non ſolùm naturales, & ciuiles, morales, ſiue bonas ſiue malas, ſed & ipſa Sacramenta peragi: in quibus omnibus & vulgari hominum iudicio & communi Theologorum calculo virtualẽ adeſſe intentionẽ abundè ſufficit. Itaque S. etiam Thomas, quamuis aliquando habitualis meminerit intentionis, per eam tamen virtualem intelligit. *Tenemur*, inquit, *ad perfectionem charitatis, ad quam omnes tenentur, vt omnia virtute referantur in Deum* &c. *Et hoc modo Apoſtol. præcipit vt omnia in Dei gloriam referantur.* Et ibidem inferiùs: *Habitualiter refert in Deum & qui nihil agit, nec aliquid actualiter intendit, vt dormiens; ſed virtualiter aliquid referre in Deum eſt agẽtis propter finem ordinantis in Deum. Vnde habitualiter referre in Deum non cadit ſub præceptũ: ſed virtualiter referre omnia in Deum cadit ſub præceptum charitatis, cùm hoc nihil aliud ſit, quàm habere Deum vltimũ finem*, videlicet non in habitu, ſed in actione quam exercemus. Quod nos toties iuxta S. Aug. diximus, nõ habitu, ſeu habituali animi cõſtitutione (quod omnibus iuſtis, etiã venialiter peccantibus & dormiẽtibus cõpetit) ſed vel actu vel certè virtute iſtius actus quaſi remanente, in Deo velut fine requieſcere,

In Quæſt. Diſput. de Charit. a. 11. ad 2.

Ad 3.

CAPVT XXI.

PROXIMVS, QVI CREATVRA eſt, quomodo diligendus.

VNA tantùm non ita operoſa difficultas, cujus ſolutio etiam ſuperiùs indicata eſt, hic paulò fuſiùs explicanda, quia de proximi amore dicendum ſit. Teſtatur enim Scriptura, non tantùm Deum, ſed & proximum eſſe diligendum: qui tamen creatura eſt. Premit arctiùs hæc difficultas dum non apparet, quomodo proximus diligẽdus ſit, vtendo an fruendo. Nam qui *neque fruitur neque vtitur*, inquit Auguſtinus *non intelligo quemadmodum diligat*. Si proximo fruendum eſt, ruunt omnia quæ de vetita creaturarum fruitione diximus: neque enim proximus non eſt creatura. Si vtendum, ergò diligendus videtur, vt ex eo temporale aliquod commodum capiatur: quod *deteſtabile vitium* idem Auguſtinus appellat.

Lib. 1. de doctrin. Chriſt. c. 31.

Lib. de verâ Relig. c. 46.

Reſpondemus igitur proximum omninò eſſe diligendum, ſed propter Deum. Sic enim diligere proximũ jubemur, ſicut noſmetipſos, nos ipſos autem vitioſè diligimus, ſi propter nos diligimus. Hoc enim velut radicem vitiorum taxauit Apoſtolus, quando dixit: *Erunt homines ſe-ipſos amantes*. Et quia talis amor ſui non eſt amor, ſed potiùs odium ſui, quia malorum omnium fons, hinc eſt quòd cùm Deus toto corde Deum diligendũ præcepiſſet nullum mandatũ de ſui ipſius dilectione ſubjecerit; ſed hoc vnũ dumtaxat, vt ſicut ipſos proximũ diligamus. Et quomodo proximum ſicut meipſum diligã, qui quomodo meipſum diligã non didicerim? Nimirum hoc ſaluberrimè nobis indicatũ Spiritus Dei voluit, nullam eſſe aliam veram dilectionem ſui, quàm qua Deum ex toto corde diligimus. Quid eſt enim ſe diligere, niſi ſibi velle bonum? Quod verò tandem eſt ſummo bono excellentius bonum? Hoc ergò cùm Deum diligendo ſibi homo velit, fingi non poteſt major dilectio ſui, quàm dilectio Dei. Cùmque tanto nobilior & purgatior ſit amor Dei, quanto magis homo à ſui ipſius cõſideratione & reflexione diſcedit, tanto quoque nobiliùs perſpectiùſque ſeipſum diligit, quanto magis ſui-ipſius obliuiſcitur. Ita miro inter ſe certamine homo vacuando, & Deus implendo contendunt. Sic præceptum iſtud dilectionis Dei Auguſt. intelligit: *Videtur*, inquit, *de homine ipſo, id eſt, de amatore ipſo nihil actum. Sed parum dilucidè, quod hoc arbitratus intelligit. Non enim fieri poteſt, vt ſeipſum qui Deũ diligit nõ diligat: imò verò ſolus ſe nouit diligere qui Deum diligit. Siquidem ille ſatis ſe diligit, qui ſedulò agit, vt ſummo & vero perfruatur bono.* Et alibi longè vehementiùs, cùm ex Euangelio docuiſſet, in iſtis duobus præceptis de dilectione Dei ex toto corde, & proximi tanquã ſui-ipſius, totam legem Prophetaſque pendere, nulla factâ tertij præcepti de diligendo ſeipſo mẽtione: *Videlicet*, inquit, *vt intelligeretur, nullam eſſe aliam dilectionẽ, qua quiſque diligit ſeipſũ, niſi quòd diligit Deum. Qui enim aliter ſe diligit, potius ſe odiſſe dicendus eſt. Fit quippe iniquus, priuatúrque luce iuſtitiæ, qui à potiore ac præſtantiore bono auerſus; atque inde vel ad ſeipſum conuerſus, ad inferiora & egena neceſſariò conuertitur: ſicque in ipſo quod vere accidit, quod ſcriptum eſt: Qui autem amat iniquitatem, odit animam ſuam.* Quia igitur nemo niſi Deũ diligẽdo diligit ſeip-

2. Tim. 3.

Lib. de moribus Eccl. cap. 26.

Epiſt. 52.

Pſal. 10.

ſum conuerſus, ad inferiora & egena vſque conuerti-
Pſal. 10. *tur: fitque in ipſe quod veraciſſimè ſcriptum eſt: Qui*
autem amat iniquitatem, odit animam ſuam. Quia
igitur, nemo niſi Deum diligendo diligit ſeipſum, non
opus erat, vt dato de dilectione Dei præcepto, etiam
ſeipſum homo diligere juberetur; cùm in eo diligat ſeip-
ſum, quòd diligit Deum. Hujus ergò primi mandati
cancellis vitam hominis circumſcribens, vt Deū
omnibus ſuis facultatibus diligat, totâ videlicet
voluntate ſuâ tanquam *ex toto corde*, vbi eſt
principium primum impulſiuum omnium mo-
tuum; & totâ intelligentiâ, tanquam *ex tota*
mente, vbi eſt primum principium directiuum;
& tota vi appetendi inferiore, vt non repugnet
ſuperioris partis imperio, tanquam *ex tota ani-*
ma; & tota vi exequendi id quod voluntas ac ra-
Lib. 1. de tio imperauerit, tanquam *ex tota fortitudine*, ſeu
doct. Chriſt. *totis viribus*, profectò *nullam vitæ noſtræ partem*
cap. 21. *reliquit*, inquit Auguſtinus, *quæ vacare debeat, &*
quaſi locum dare, vt alia re frui velit. Sed quicquid
aliud diligendum venerit in animū, illuc rapiatur, quò
totus dilectionis impetus currit. Nimirum hoc illo
capitali præcepto, ſi rectè intelligatur, voluit
Deus, vt omnis voluntas hominis, omnis cogita-
tio, omnis actio, ſolo ipſo tanquam omnium no-
ſtrorum motuum fine terminetur, vel ipſum ſo-
lum, ſine interjecto medio, diligendo, vel in ip-
ſum ſiquid aliud diligendum agendumque vene-
rit, retorquendo. Quo principio vel potiùs om-
nium actuum fine in anima hominis conſtituto,
vt jam ſeipſum nouerit diligere, facilè eſt ei in-
telligere, quâ ratione illi proximus diligendus
Lib. 10. de ſit, quem tanquā ſeipſum diligere jubetur. *Quid*
Ciuit. c. 4. enim *aliud* per hoc *mandatum*, inquit Auguſtinus,
niſi vt ei quantùm poteſt commendet diligendum Deum?
Nempe vt quem poterit hominē vel corporalis
beneficentiæ conſolatione, vel informatione do-
ctrinæ, vel diſciplinæ coërcitione, vel alio quo-
cunque beneficij genere, adducat ad diligendum
Deum, ſciens in his duobus præceptis totam le-
gem Prophetaſque pendere.

Quicunque hæc ita erga proximum præſtat,
proximum diligit. Hæc autem ei præſtat propter
aliud non propter ipſum, quia propter Deum
quem diligit, vt eum ſimiliter proximus diligat.
Vtitur ergò nō fruitur proximo, dum proximum
diligit. Nam vt ſuprà diximus ex Auguſtino, hoc
fruimur quod propter ſe diligimus. Vnde idem
quæſtione illâ propoſitâ, vtrū homines, cùm præ-
cipitur vt ſe inuicē diligant, vti an frui ſe inuicē,
Lib. 1. de propter ſe, an propter aliud diligere jubeantur: *Si*
doct. Chriſt. *enim propter ſe*, inquit, *fruimur eo; ſi propter aliud;*
c. 22. *vtimur eo*: ſententiam ſuam interponit: *Videtur*
autem mihi propter aliud diligendus. Quod enim pro-
pter ſe diligendū eſt, in eo conſtituitur vita beata: quæ
non eſt conſtituenda niſi in illo vno, & vero, &
ſummo bono. Vtimur ergò proximo, ſed nō ſicut
rebus temporalibus, vt ea eis commodū indigen-
tiæ noſtræ ſupplēdæ capiamus; ſed vt perduca-
tur nobiſcū ad fruendū Deo. Nam neque nobis
ipſis aliter vti fas eſt, vel vllo modo debemus
frui; quia nec ſeipſū propter ſeipſū diligere de-
Lib. 1. de bet, ſed propter illū quo fruendū eſt. *Tunc quippe*
doct. Chriſt. *eſt optimus homo, cùm totâ ſuâ vitâ pergit in incommu-*
cap. 22. *tabilem vitam, & toto affectu inhæret illi. Si autem*
ſe propter ſe diligit, non ſe refert ad Deū; ſed ad ſeip-
ſum conuerſus, non ad incommutabile aliquid conuer-
titur; & propterea jam cum defectu aliquo ſe fruitur;
quia melior eſt cùm totus hæret atque conſtringitur in-
commutabili bono, quàm cùm inde vel ad ſeipſum rela-
xatur. Quemadmodū ergò nec nobis ipſis frui li-
cet, ita nec proximo: ſed ſicut nobis ipſis vtimur,

A ita & proximo, ad hoc videlicet nos totos vtroſ-
que referēdo, vt ſimul Dei bonitate perfruamur.
Quòd cùm opitulante Deo perfectū fuerit, tunc
etiam nobis inuicem, ſed in Deo perfruemur.
Juxta illud quod dicit ad Philemonem Paulus:
Ita frater ego te fruar in Domino. Et illud Pſalmi-
ſtæ: *In Domino laudabitur anima mea.* Sed iſta Pſal. 33.
fruitio hominis in Deo, potiùs Dei quàm homi-
nis eſt fruitio. Gaudiū enim iſtius fruitionis in-
de proficiſcitur, quod illa incōmutabilis forma
diuinæ juſtitiæ vel beatitudinis, quā vnicè dili-
gebas, cui hominē aptarī, dilectione & contem-
platione conjunctū eſſe cupiebas, in illo tandem
ex Dei bonitate cōpleta ſit. Quem enim propter
B Deum dilectum eo fine diligebas, vt & ipſe Deū
diligeret, Deoque frueretur, poſtquā jam Deum
diligit, eoque fruitur, propter eundem Deum
quem diligis de illius dilectione & fruitione læ-
taris. Hoc & nihil aliud eſt frui hominem Deo.
Vnde Auguſtinus: *Cùm autem homine in Deo frue-* Lib. 1. de
ris, Deo potius quàm homine frueris. Illo enim fruêris doct. Chriſt.
quo efficieris beatus; & ad eum te veniſſe lætaberis, c. 33.
in quo ſpem ponis vt venias. Ex quibus perſpicuum
cùm toties diximus, & ex Auguſt. declarauimus,
amoris affectum à creaturis omnibus auellendū,
nos de amore inhærente, non tranſeunte loqui;
de amore, qui fruendis non vtendis creaturis in-
hiat; de amore deniq; qui in creaturā, nō in Deū
vltimò terminetur. Et ita nullo modo eſſe cōtra-
C tia, vt affectus omnes à creatis rebus diligēdis,
quantùm poſſumus, cōprimamus, & tamen pro-
ximum ex Dei mandato toto pectore diligamus.

CAPVT XXII.

DOCTRINA PRÆCEDENTIVM capitum applicatur ad motus concupiſcentiæ.

HÆc ſi vera ſunt, quæ de volūtatis acti-
bus erga creaturas exercendis vel com-
pimēdis ſecundùm Auguſtini doctri-
D nam diximus, jam per ſe elucet illa doctrina de
motibus concupiſcentiæ, propter quos tractatus
de motibus voluntatis illis cōſentientis interpo-
ſitus fuit. Cùm enim non ſint aliud concupiſ-
centiæ motus, quàm quædam *deſideria bonorum*
temporalium, ſeu *inclinationes animæ ad fruendum*
inferioribus; cujuſmodi nominibus, vt ſuprà vidi-
mus, eos Auguſtinus appellat; fruitio verò bono-
rum inferiorum, creaturæ rationali diuinā æter-
nāque lege ſit vetita, & ſolus conceſſus eorū ra-
tionabilis vſus, perſpicuum eſt nō licere rationi
talibus fruēdi inclinationibus aſſentiri. Sic enim
opus eſt, vt *nos inter illa quæ infra nos ſunt, & illa* Lib. 6. Muſica c. 11.
quæ ſupra nos ſunt, Deo & Domino noſtro opitulante ſic
ordinemus, vt inferioribus non offendamur, ſolis au-
E *tem ſuperioribus delectemur.* Quapropter illa ge-
neralis Chriſtianæ vitæ norma eſt, quam de rerū
temporaliū libidinibus ſeu amoribus tradit Au-
guſtinus: *Quod ad mores attinet, hoc benè & breuiter* Quæſt. 81. 2
dicitur: Aut conſtigendum eſt cum amore temporaliū Matth.
(id eſt, concupiſcentijs) *vt non vincat aut etiam*
edomitus ſubdituſque eſſe debet, vt cùm ſurgere cæpe-
rit facilè reprimatur; aut ita extinctus, vt ſe omninò
nulla ex parte commoueat. Nam Chriſtiana militia
non eſt alia, quàm cum concupiſcentia tumul-
tuante, & nunc in hæc, nunc in illa bona proſi-
liēte pugnare. Nihil enim ſibi aliud vult id quod
Apoſt. dicit: *Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, &* Galat. 5.
ſpiritus aduerſus carnem. Quibus verbis deſcribē-

doquid fiat, quid ab homine ſpirituali fieri velit, oſtendit. Nec aliud oramus quando dicimus: *Ne nos inducas in tentationem*, quàm ne tentationi, hoc eſt concupiſcentiæ motibus conſentiamus. Vnde Auguſtinus: *Vt non ei conſentiamus deprecamur adiutorium dicentes: Et ne nos inferas in tentationem, &c. Non quod ipſe Deus tali tentatione aliquem tentet: nam Deus intentator malorum eſt, ipſe enim neminem tentat. Sed vt ſi fortè tentari cœperimus à concupiſcentia noſtra, adiutorio eius non deſeramur, vt in eo poſſimus vincere, ne abſtrahamur illecti.* Vnde ſtatim ſenſum illius Dominicæ petitionis eſſe dicit: *Adiuua ne abſtrahamur à concupiſcentia.* Et in libris operis imperfecti contra Iulianum: *Cū generationis reatus regenerationis indulgentia fuerit abſolutus obediendum eſt iuſtitiæ ſpiritui, cui conſenſimus; nec obediendum eſt concupiſcentiæ carnis, contra quam certare debemus.* Et in libro de natura & gratia: *Facere eſt ergò iuſtitiam, in vero Dei cultu cum interno concupiſcentiæ malo interna conflictatione pugnare.* Et in libris aduerſus Iulianum: *Nunc enim neceſſe eſt vt repugnet, qui ei inſeruire noluerit: neceſſe eſt vt ſeruiat, qui repugnare neglexerit. Quorū duorum vnum eſt moleſtum, etſi laudabile; alterum turpe, & miſerabile*, quæ laus ac turpitudo repugnandi aut ſeruiendi, in omnibus omninò temporalium rerum concupiſcentijs, ad quas naturæ noſtræ vel conſuetudinis propellit inſtinctus, ſimiliter locum habet. Nec opus eſt pluribus hoc ſtabilire. Huiuſmodi enim ſententiæ tanquam ex primis fundamentis Chriſtianæ religionis hauſtæ, ſexenties in Auguſtino repetuntur. Sed hæc adjūcta ſuperioribus, quæ de concupiſcētiæ motibus ex eius principijs latè diximus, ſufficere mihi videntur. Nunc ad argumenta, quæ capite vndecimo propoſuimus diſſoluenda veniamus.

Lib. 2. de pec. merit. c. 4.
Lib. 2. op. imp. ſ. 451.
Cap. 62.
Lib. 5. c. 16.

CAPVT XXIII.

SOLVVNTVR ARGVMENTA capite vndecimo propoſita.

AD primum igitur argumentum non eſt operoſum reſpondere. Verum eſt enim, virtutē, paſſiones, vt ibi dicitur exceſſiuas fugere, mediocres admittere. Nimirum quia ipſa virtus eſt, quæ medium in paſſionibus ponit, & eas ordinat: hoc autem non in eo ſitum eſt, vt propter ſe voluptas ex cibo & potu, vel vxore appetatur, vt affectibus animi imponatur frenum & modus, ne rationē ſuo impetu trāſuerſam agant, ſed potiùs rationis ordinem ſequantur. Hoc eſt, vt quantum, vbi, quando, quomodo oportet interiùs appetatur, & exteriùs vſurpetur. Hoc autem ex fine metiendum. Nam quemadmodum iuxta ſanctum Dionyſium ψυχῆ κακὸν τὸ παρὰ λόγον, *animæ malum eſt præter rationem*: ita bonum eius ſecundùm rationem. Præcipuus autem ordo & bonum rationis in eo ſitum eſt, vt media ad finem ordinet; cùm & bonum habeat rationem finis, & finis ſit tota regula mediorum. Omnia verò delectabilia ſiue guſtus ſiue tactus, ordinantur ad aliquam huius vitæ neceſſitatem, ſicut ad finē, cibus & potus ad indiuidui concubitus ad ſpeciei ruinas reſtaurandas. Et ideò virtus, quæ circa voluptates illas moderādas verſatur, neceſſitatem vitæ velut regulam delectabilium iſtorum reſpicit. Nimirum vt quemadmodum nihil iſtorum propter ſe inſtitutum eſt, ita nihil iſtorū per ſe & propter ſe homo ſibi appe-

Dionyſ. lib. de diuinis nominibus c. 4.

A tendum vel admittendum putet; ſed tantum dumtaxat, quantum finis iſte poſtulauerit. Quod præclarè paucis verbis, ſed valdè generalibus pro quocunque rerum temporalium vſu moderato Auguſt. aperuit: *Habet vir temperans in huiuſmodi rebus mortalibus & fluentibus vitæ regulam vtroque Teſtamento firmatam, vt eorum nihil diligat, nihil per ſe appetendum putet; ſed ad vitæ huius atque officiorum neceſſitatem quantum ſatis eſt vſurpet, vtentis modeſtiâ, non amantis affectu.* Ecce modum, quem temperantia imponit paſſionibus, nempe talem, vt nec ipſa paſſio appetendi talia propter vitæ & officiorum neceſſitatem, ſicut recta ratio, vera moderandarum paſſionū norma præſcribit.

Lib. de moribus Eccleſ. c. 21.

B Ex quo etiam vis tota ſecundi & quarti argumenti euaneſcit. Nam quamuis neque res delectabiles, neque ipſa delectatio, ſeu voluptas mala ſit; ſed indifferens, & ideò nullo ſpeciali præcepto vetita, ipſam tamen propter ipſam concupiſcere ac diligere vetitum eſt. *Amari enim poteſt res bona amore non bono*: Quibuſdam enim eſſe bona, multo minùs eſſe indifferentia, non eſt ſatis vt diligantur, ſed opus eſt vt ſicut propter aliud ſunt, ita propter aliud aſſumantur ac diligantur; hoc autem non eſt illa diligere, nec propter ſe appetere, ſed per illa, fixâ in aliud dilectione tranſire. Non opus eſt igitur adeſſe circumſtantiam, qua dilectio ſeu apparitio eorum fiat mala; C ſed ſufficit abeſſe circumſtantiam, qua ad appetendum ac diligendū fiant bona. Non enim corporis huiuſmodi rebus fruendum, ſed vtendum eſt, ipſa verò propter ipſa concupiſcere; multoq; euidentiùs ipſa propter voluptatem appetere, vt iſti Recentiores volunt, hoc & nihil aliud eſt, quàm eis velle frui, quod diuina æternaque lege prohibemur. Ex cuius regulæ conſideratione dicebat jam ſtatim de rebus fluentibus à temperante viro appetendis Auguſt. *Vt eorum nihil diligat, nihil per ſe appetendum putet.* Ex qua tam appoſitè dicit alibi, quaſi ex profeſſo argumentum iſtud ſibi refellendum delegiſſet: *Cum tu malum dicas, cui conſuetudo anima peccati, ergo bonum dico* D *in genere ſuo, ſed tale bonum, cui animam, quæ eſt melior, conſentire non decet. Cum enim ſit ipſa corpore ſuperior, Deumque habeat ſe ſuperiorem, quamuis in ordine ſuo natura corporis bona ſit, peccat tamen anima, & peccando fit mala, ſi conſenſionem dilectionis, quam ſuperiori Deo debet, inferiori corpori adiungat.*

Aug. lib. contra Secund. c. 16.
Ibid.

Ad tertium dicimus ex eo quod matrimonium eſt licitum, rectè ſequitur licitum eſſe concubitum; ſed ſicut idcircò matrimonium propter voluptatem carnis appeti poteſt, ita neque concubitus. Aliud eſt enim concubitum delectabilem appeti & admitti poſſe, aliud propter delectationē aucupandā appeti poſſe. Peruertitur enim E hic ordo naturalis æternâ lege præſcriptus, quæ jubet; vt neque matrimonium, neque concubitus ad libidines carnis voluptate ſatiandas, ſed ad proles ordinatâ ſocietate propagandas appetantur. Infallibilis enim legis æternæ eſt ſententia ſanctiſſimi Doctoris ore de hac ipſa cibi, potus & conjugij appetitione pronunciata: *His bonis quæ propter aliud neceſſaria ſunt, qui non ad hoc propter quod inſtituta ſunt, vtitur, peccat aliàs venialiter, aliàs damnabiliter.* Iam verò non ſolùm concubitus propter prolem, ſed & ipſa voluptas eius propter concubitum, non concubitus propter voluptatē, ſicut & ſapor propter cibū inſtitutus eſt; nimirum ne fortè ſenſus animantis aſperitate concubitus aut cibi & potus offenſus, res toti generi & indiuiduo ſulciēdo neceſſarias abhorre-

Lib. de bono coniugali Cap. 9.

ret. Hunc ordinem naturæ turbat, qui voluptatibus carnis ex illarum rerum vſu venandis inhiat, nec illis uti, ſed abuti, vel potius frui velle conuincitur; & ita alium longè ſublimiorem vtendi & fruendi perturbat ordinem, quem lex æterna conſeruari iubet, perturbari vetat.

Ad quintum argumentum reſponſio ex prædictis intelligi poteſt. Diuiſio enim voluptatum in licitas & illicitas non eo ſenſu accipi debet, quaſi quibuſdam voluptatibus licitum eſſet frui, quibuſdam illicitum, hoc eſt, quaſi quaſdam nudè propter ipſas capere liceret, alias non liceret; ſed iſto potiùs, quòd quædam voluptates ex objecto licitæ ſint, ſiue, quod in idem redit, quòd quædam res, quarum vſus voluptate ſenſus noſtros afficit, diuinâ lege conceſſæ ſint, aliæ non conceſſæ. Nam cibus, potus, concubitus conjugalis, cantica honeſta, ſuauis odor, & ſimilia, quorum ſuauitate ſenſus afficitur, licita ſunt quia nullâ lege prohibentur; Fornicatio verò, adulterium, eſus carnium in quadrageſima, dulcia cantica impudica, & huiuſmodi, quæ ſenſus noſtros non minore voluptate perfundunt, ſunt illicita. Sed ſicut non propterea, quòd illorum delectabilium ſeu voluptatum, quas antè recenſuimus, vſus licet, etiam abuſus licet; ita nec illa delectabilia ſeu illas voluptates propter ipſas appetere licet, ſed propter fines quibus aſſequendis diuinitus inſtitutæ ſunt. Virtus enim vera nō ſolùm imponit modum delectationibus atque paſſionibus quantum ad obiectū; eiuſque quantitatem, tempus, locum, cæteraſque circumſtantias; ſed in primis quantum ad finem. Bonum quippe hominis eſt quod ſecundùm rationem: ratio verò recta in agendis præcipuè reſpicit finem: quem propterea etiam voluntas velut bonum ſuum appetit. Hunc eſſe verum Auguſtini ſenſum ex diuerſis locis eius apertiſſimū eſt, ſed maximè ex illo Sermone decimo ſeptimo de verbis Apoſtoli, vbi rem iſtam ex profeſſo tractat.

Serm. 17. de verb. Apoſt. cap. 2. *Delectant quædam naturaliter infirmitatem noſtram, vt cibus & potus delectant eſurientes atque ſitientes: vt nos delectat hæc lux, quæ de cælo funditur Sole exorto, vel quæ ſideribus & Lunâ fulget, vel quæ in terra accenditur luminibus conſolantibus tenebras oculorum: delectat canora vox & ſuauiſſima cantilena: delectat odor bonus: delectant etiam tactum noſtrum quæcumque pertinent ad carnis aliquam voluptatem. Et hæc omnia quæ nos delectant in ſenſibus corporis aliqua licita ſunt. Delectant enim, vt dixi, oculos & ſpectacula iſta magna naturæ: ſed delectant oculos etiam ſpectacula theatrorum. Hæc licita, illa illicita. Pſalmus ſacer ſuauiter cantatus delectat auditū: ſed delectant auditum etiam cantica hiſtrionum. Hoc licitè, illud illicitè. Delectant olfactum flores, & aromata, & hæc Dei creatura: delectant olfactum etiam thura in aris dæmoniorum. Hoc licitè, illud illicitè. Delectat guſtum cibus non prohibitus, delectant guſtum etiam epulæ ſacrilegorum ſacrificiorum. Hoc licitè, illud illicitè. Delectant coniugales amplexus; delectant etiam meretricum. Hoc licitè, illud illicitè.* Ex his ſubnectit illa verba, quæ in obiectione citauimus. *Videtis ergò chariſſimi etiam in iſtis corporis ſenſibus licitas eſſe & illicitas delectationes.* Quo ex loco perſpicuū eſt, non ideò delectationes illas licitas dici, quaſi licitum eſſet eas quouis vel modo vel fine percipere: ſed quia rerum iſtarum delectabilium, dum debita moderatione ſumūtur, vſus non eſt vetitus, imò ſæpè præceptus; ſicut eſt vetitus earum quas illicitas vocat. Nunquam enim fornicari, aut adulterari, aut impudicis ſpectaculis oculos paſcere ſiue moderatè ſiue immoderatè licet. Et hinc eſt, quòd ex illis ipſis quas hic vocauit, licitis voluptatibus cibi & potus, aliam vocat *modeſtam & naturalem*, cùm tanta adhibetur, *quanta ſuſtentationi naturæ, ſalutique ſufficit*; aliam *immoderatam*, quæ limitem illum prætergreditur. Quas verò hic vocauit voluptates licitas & illicitas, eas alibi eodem ſenſu vocat res *conceſſas*, & non *conceſſas*. Licita enim voluptas dicitur, quæ ex re cōceſſa, illicita, quæ ex incōceſſa capitur. Sed in illis ipſis cōceſſis rebus, & conſequenter in earum captandis voluptatibus, culpat exceſſū. De concubitu enim cōiugali & meretricio diſputans: *Tantum* inquit, *valet ordinatio creatoris, & ordo creaturæ, vt in rebus ad vtendum conceſſis, etiam cùm modus exceditur, longè ſit tolerabilius, quam in iis quæ conceſſa non ſūt vel vnus, vel rarus exceſſus. Et ideò in re cōceſſa immoderatio coniugis, ne in rem non conceſſam libido prorūpat, toleranda eſt.* Vbi tamen de illo ſolo exceſſu tolerando loquitur, quo coniux cū conceſſa coniuge ſolius voluptatis causâ, quam alibi licitam appellauerat, commiſcetur. Ex quo fit, vt voluptatem licitam, hoc eſt, rei non prohibitæ, reddat ipſe abuſus illicitam. In quo genere non ſolùm abuſus eſt, cùm capitur, vbi, quantum, vel quando non debet; ſed etiam cùm capitur propter quod non debet, hoc eſt, cùm voluptas propter voluptatem expetitur. Hoc eſt enim non voluptate & ipſâ re conceſſâ vti, ſed velut bono creaturæ rationalis frui. Abſit verò, vt optimè dixit olim Tullius *idem eſſe arietis, & Scipionis Africani bonum.* Nam huiuſmodi bonum arietis appetitu carnali concupiſcitur: *Nullo autem modo fieri poteſt*, inquit Auguſtinus, *vt carnali concupiſcentia bonum hominis concupiſcatur.*

Ex his intelligi poteſt ſimilis amoris diuiſio in licitum & illicitum. Quædam enim licitè diliguntur, quædam illicitè. Licitè diligitur parens, filius, vxor, conſanguineus, amicus, vel alio ſimili vinculo copulatus; illicitè meretrix, vxor aliena, &c. Tradit iſtam diuiſionem Auguſtinus in Sermone ibi: *Charitas*, inquit, *alia eſt diuina, alia humana: alia eſt humana licita, alia illicita*. Licitam vocat, *quæ non reprehenditur*, illicitam *quæ damnatur*: illam dicit eſſe, *qua vxor diligitur, filij, amici, ciues*: hanc verò, qua *meretrix, vel vxor aliena*. Illam nō ſolùm eſſe licitam, ſed ita præceptam, vt ſi defuerit, reprehendatur. Nam *ſi tali*, inquit, *quiſque crudelitate fertur, vt perdat etiam humanum dilectionis affectum, & non amet filios ſuos, & non amet coniugem ſuam, nec inter homines numerandus eſt. Non enim laudandus eſt qui amat filios ſuos, ſed damnandus eſt qui non amat filios.* Rectiſſimè: ſiquidem amor iſte etiam ſecularis, nō diuinus ex objecto bonus eſt, & ita diuina lege præceptus, vt ſiquis non amaret homines huiuſmodi humanæ neceſſitudinis vinculo ſociatos meritò velut peccati reus plecteretur. Sed aliud eſt humanam iſtam dilectionem adeſſe debere, & ſine peccato abeſſe non poſſe, aliud ſufficere. Eadem quippe modo cibi & potus vſurpatio, non ſolùm licita, ſed præcepta eſt, vſq; adeò vt qui cibis vti detrectaret, velut homicida ſui ipſius reus haberetur, ſed nō propterea ab alterius legis vinculo immunis eſt, qua cibus, & potus, ipſaq; vita, propter quā ſumitur cibus & potus, in finem vnicū & verū creaturæ rationalis referēdus eſt; ne alioquin pro creatore finē creatoris, ſiue ſeipſo ſiue quacunque alia perturbet ordinem naturalē vtendis fruens, vel fruendis vtens, *quæ*, teſte Auguſtino *omnis humana peruerſio eſt*, æternaque lege prohibetur. Sic ergò dilectio parentum, coniugum, liberorum

Margin notes: A; B; C; D; E; *Lib. contra Adimant. cap. 14.*; *Lib. de bono coniugali, c. 11.*; *Apud Aug. lib. 4. cont. Iul. cap. 12. & 6. cont. Iul. cap. 6.*; *Serm. 52. de temp. cap. 1.*; *Cap. 12.*; *Ibid.*; *Lib. 83. qq. q. 30.*

berorum, & ſimilium, diuina & naturali lege mandata eſt; ſed non ita, vt in illis vel obiectis dilectionis, vel iis quibus exhibentur, hærere ſufficiat. Perſpiciendum eſt eò animus, quo creaturam illam erigi decet, cui Deus eſt vnicum & verum bonum, & finis omnium actionum ac dilectionum vltimus, quò debent cuncta collimare, atque pertendere. Sic enim implebitur illud præceptum, quo proximum & inter illos maximè propinquiores diligere jubemur, ſicut noſmetipſos. De cujus præcepti ſenſu ſupra diſſeruimus. Quapropter idem Auguſtinus, qui amorem illum licitum eo quo dixi ſenſu appellauerat, ita in eodem ſermone de dilectione altiùs ſubuehenda ſubjungit:

[Ibid. c. 7.] *Amate filios veſtros, amate conjuges veſtras, etſi ſeculariter. Nam ſecundùm Chriſtum amare debetis, vt ſecundùm Deum illis conſulatis, & nõ ſit eis niſi Chriſtum diligetis.* Itaque duo hic quaſi præcepta ſunt, alterum diligendi, alterum propter finem vltimum diligendi. Qui primum implet ſine ſecundo, non peccat, ſed laudabiliter facit diligendo, ſed vituperabiliter facit non propter finem vltimum diligendo. Itaque nudè diligendo, bonum quidem facit, ſed ipſum bonum non benè facit.

[Lib. 4. cont. Iul. c. 3.] Vnde alibi apertiſſimè Auguſtinus: *Noueris non officiis, ſed finibus à vitiis diſcernendas eſſe virtutes. Officium autem eſt quod faciendum eſt: Finis verò, propter quod faciendum eſt. Cùm itaque facit homo aliquid vbi peccare non videtur, ſi non propter hoc facit, propter quod facere debet, peccare conuincitur.* Et paulò pòſt peccatum eſſe dicit nudum operire, nõ propter Deum, hoc eſt, pauperem diligere non propter Deum: [Ibid.] *non quia per ſeipſum factum, quod eſt nudum operire, peccatum eſt: ſed de tali opere non in Domino gloriari* (id eſt, non propter Deum dilectum illud facere) *ſolùs impius negat eſſe peccatum.* Vnde quod in ſuprà citato Sermone ſubjicit: *Quãdo & humanitus diligis vxorem: ſed plus dilige Chriſtum. Non dico vt non diligas patrem, non dico vt non diligas filios, ſed plus dilige Chriſtum:* non quaſi omni ex parte licitum permittat, eos diligi ſine ordine ad Deum, ſed ſatagit vt ſaltem hoc ab imperfectis hominibus impetret, ne Chriſto illos diligendo præponant, ſi ab alterutris deſerendi fuerint. Nam amorem illum, quo carnaliter amici conjugeſque diliguntur, alijs in locis, loco ligni, ſtipulæ, & fœni habet, quæ in die Domini exurenda ſunt, Quod manifeſtiſſimè docet in libris de Ciuitate Dei.

[Lib. 21. c. 61.] *Quicunque non dico vxorem, cujus etiam commixtione carnis ad carnalem vtitur voluptatem, ſed ipſa quæ ab huiuſmodi delectationibus aliena ſunt nomina pietatis, humano more carnaliter diligendo, Chriſto antepoint, non eum habet in fundamento: & ideo non per ignem ſaluus erit, ſed ſaluus non erit,* &c. *Verum qui has neceſſitudines ſic amat carnaliter, vt tamen eas Chriſto Domino non præponat, malitque ipſis carere, quàm Chriſto, ſi ad hunc fuerit articulum tentationis adductus; per ignem ſaluus erit: quia ex earum amiſſione tantùm neceſſe eſt vrat dolor, quantum hæſerat amor.* De puro vero amore, quo verè talis neceſſitudinis nomina à Chriſtianis diligenda ſunt, ſic annectit: *Porro qui Patrem, matrem, filios, filiaſque ſecundum Chriſtum dilexerit, vt ad eius regnum obtinendum eique cohærendum illis conſulat, vel hoc in eis diligat, quod membra ſunt Chriſti, abſit vt iſta dilectio reperiatur in lignis, fœno, & ſtipula conſumenda, ſed prorſus ædificio aureo, argenteo, gemmeo deputabitur.* Sed de modo diligendi & benefaciendi fuſius nonnihil infra de operibus infidelium tractando, diſſeremus.

Ad poſtremum de appetitu ſenſitiuo dicimus,

A non ſequi eſſe malum, ſed imperfectum. Fertur ille in obiecta ſenſibus grata, & ibi hæret: non enim nouit altiùs aſſurgere, vel aliò referre quod appetit. Hoc enim officium rationali voluntati proprium eſt, nec ab illo inuadi debuit. Quòd ſi etiam voluntas cum illo in ſenſibilibus hærere velit, non eſt hoc malum appetitus, ſed culpa voluntatis. Non enim quia non omnia facit, ideo malum eſt quod facit. Oculo remus in aqua frangi videtur, cùm inde aufertur integrari; ſi quis idem mente judicet, non malum habet internuncium; ſed malus eſt judex. Nam ille pro ſuæ naturæ conditione non potuit aliter in aqua ſentire, nec aliter debuit. Si enim aliud eſt aër, aliud

B aqua, juſtum eſt vt aliter in aëre, aliter in aqua ſentiatur. Quare oculus rectè videt: ad hoc enim factus eſt, vt tantùm videat: ſed animus peruerſè iudicat, cui ad cernendam veritatem mens non oculus factus. Transfer iſtud ad appetitum, & voluntatem. Ille in ſuo genere quamuis inferiore bonus, opus proprium, ſicut natura inſtitutus eſt, operatur: hæc verò ſuperior, cui actionem longè præſtantiorem, ſumma moderatrix rerum, juſtitia tribuit, ſi illum inferiorem quamuis bonum ſequi & imitari voluerit, peccando fiet mala; non quia malum, ſed quia malè imitatur. Ab illo enim agitur proprium, ab hac appetitur alienum. Vnde ille ſuo gradu inculpatus manet; hæc de-

C linquendo ad inferiora demergitur. Pulchrè incedit quadrupedans equus, at ſi hoc homo pedibus manibuſque imitetur, quis eum vel palearum cibo dignum putet? Rectè enim plerumque improbamus imitantem, cùm eum quem imitatur probemus. Improbamus autem, non quia non ſit aſſecutus, ſed quia omnino aſſequi voluit. In eo quo enim probamus illud: cui quantùm præponimus hominem, tantùm offendimur, quòd inferiora ſectatur. Non ergo idcirco appetitus ſenſitiuus malus haberi debet, quia nos cùm illum rationali voluntate ſequimur corporeas voluptates diligendo, ſicut ipſe diligit, mali ſumus. *Præterea enim*, inquit Auguſt. *corporea diligendo pec-*

D *camus quia ſpiritalia diligere & iuſtitiâ iubemur, & naturâ poſſumus:* [Lib. de duab. animabus, cap. 13.] quod ille non poteſt, *& tunc in noſtro genere optimi & beatiſſimi ſumus.* Sed hoc eſt malum appetitus ſenſitiui: quòd corporea præcipitanter diligit, & rationem præcurrendo, quam ſequi debuit, importuniſque motibus titillando, voluntatem ad ſe ſequendum occultâ, & blandâ, & efficaci quâdam ſuaſione traducit. Sed illa non eſt natura inſtituti appetitus, ſed pœna damnati.

CAPVT XXIV.

NVLLVM PECCATVM NVNC committitur, niſi concupiſcentiæ conſen-

E *tiatur.*

SATIS ex Auguſtino hactenus declarauimus, omnem aſſenſum voluntatis, quo libidini ſeu concupiſcentiæ creatis rebus, boniſque temporalibus inhianti ceditur, vt id quod homo facit propter ipſam faciat, eſſe peccatum. Nunc juxta principia eius conſiderandum eſt, vtrum etiam omne peccatum eidem concupiſcentiæ conſentiendo committatur: hoc eſt, vtrum ſicut omnis conſenſus eſt peccatum, ita vice verſâ, omne peccatum ſit conſenſus; ſiue, vtrum nunc nullum peccatum aliter niſi concupiſcen-

tià voluntatem prouocante, & voluntate concupiſcentiæ conſentiente perpetretur. Non eſt à nobis hic ſermo de peccato primi hominis, ſed de illis tantum, quæ poſt lapſum humani generis à ſcientibus fiunt.

In qua quæſtione non minùs manifeſta eſt Auguſtini ſententia, omnia huiuſmodi peccata poſt illud primum, concupiſcentia incitante & voluntatis aſſenſum impetrante, perpetrari.

Conſtat hoc primò ex eo, quòd frequenter docet, omne peccatum præcedente tentatione committi, neque tentari nos poſſe niſi per partem illam animalem, quæ motibus concupiſcendi ſubjacet. Nam de tentatione mulieris per ſerpentem ſeu diabolum agens, ſic loquitur:

Lib. 2. de Geneſ. cont. Manich. 14.

Sed tamen per mulierem decipit: non enim etiam ratio noſtra deduci ad conſenſionem peccati poteſt, niſi cum delectatio mota fuerit in illa parte animi, quæ debet obtemperare rationi tanquam rectori viro. Etiam nunc in vnoquoque noſtrum nihil aliud agitur, cum ad peccatum quiſque delabitur, quàm tunc actū eſt in illis tribus, ſerpente, muliere, & viro. Nam primò fit ſuggeſtio, ſiue per cogitationem, ſiue per ſenſus corporis, vel videndo, vel tangendo, vel audiendo, vel guſtando, vel olfaciendo: quæ ſuggeſtio cum facta fuerit, ſi cupiditas noſtra non mouetur ad peccandum, excludetur ſerpentis aſtutia: ſi autem mota fuerit, quaſi mulieri iam perſuaſum erit. Sed aliquando ratio viriliter etiam commotam cupiditatem refrenat, atque compeſcit. Quod cum fit, non labimur in peccatum, ſed cum aliquanta luctatione coronamur. Si autem ratio conſentiat, & quod libido commouerit, faciendum eſſe decernat, ab omni vita beata tanquam de paradiſo expellitur homo. Iam enim peccatum imputatur, etiamſi non ſubſequatur factum, quoniam rea tenetur conſenſione conſcientia. Et inferiùs:

Ibid.

Quare ergo ita dicitur (ponam inter te inimicitias & mulierem, id eſt partem inferiorem) *niſi quia hinc manifeſtè oſtenditur, non poſſe nos à diabolo tentari, niſi per illam animalem partem, quæ quaſi mulieris imaginem, vel exemplum in vno ipſo homine oſtendit? De qua ſuperiùs iam multa diximus:* Eandem doctrinam tradit in Pſalmos:

In Pſal. 83.

Adam non eſt ſeductus, Mulier autem ſeducta eſt. Poſtea enim *Adam conſenſit mulieri, nam à ſerpente mulier ſeducta eſt.* Ecce figura omnium tentationum, quas poſt Adę lapſum in hac vita perpetimur. Sic enim adjicit: *Nec modò poteſt aliqua mala ſuaſio, niſi carnis tuæ* (id eſt partis inferioris) *primò deſiderium commouerit, cui poſteà firmeuite conſenſeris: cecidit & paſſer, &c.* Et in alio Pſalmo tractans illud:

In Pſ. 143.

Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, &c. *Et hoc graue bellum,* inquit, *& quod eſt moleſtius, internum. In quo bello ſi ſit quiſque victor; illos quos non videt inimicos continuò ſuperabit. Non enim tentat Diabolus vel Angeli eius, niſi quod in te carnaliter dominatur. Nam quomodo vincimus illos hoſtes quos non videmus, niſi quia carnaliter interiores motus noſtros ſentimus?* Quamuis autem progreſſus ille diabolicæ tentationis, quo per mulierem in Adamum tranſit, aptiſſima huius rei figura fuerit, non tamen ex illa, ſed ex Apoſtoli Iacobi doctrina videtur Auguſtinus illam hauſiſſe ſententiam. Nam ille cùm beatum prædicaſſet virum, qui ſuffert tentationem, per hoc indicans nullum peccatum committi poſſe, niſi ſollicitante tentatione via præparetur, ſtatim originem omnis tentationis explicat:

Iacob. 1.

Nemo, inquit, *cùm tentatur, dicat, quoniam à Deo tentatur. Deus enim intentator malorum eſt: ipſe autem neminem tentat.* Vnde ergo tentationes, ſi non à Deo? *Vnuſquiſque vero tentatur à concupiſcentia ſua abſtractus & illectus. Deinde concupiſcentia cùm conceperit, parit peccatum.* Vbi ſatis apertè docet non tentari hominem niſi ex concupiſcentia. Si enim aliunde tentatur, non rectè dixiſſet vniuerſaliter: *Vnuſquiſque tentatur à concupiſcentia ſua:* neque rectè dum remouet tentationem à Deo, ſoli concupiſcentiæ eam tribuiſſet. Sic intellexit hunc locum Auguſt.

Li. de dono perſev. c. 6.

Quiſquis, inquit, *in tentationem non infertur, profectò nec in tentationem ſuæ malæ voluntatis infertur. Et qui in tentationem ſuæ malæ voluntatis non infertur, in nullam prorſus infertur. Vnuſquiſque enim tentatur, vt ſcriptum eſt, à concupiſcentia ſua abſtractus & illectus.* Quaſi diceret; omnis enim tentatio malæ voluntatis ex concupiſcentia ſurgit. Et in libris aduerſus Iul.

Lib. 5. cont. Iul. cap. 6.

Quid eſt quod quotidie dicimus: ne nos inferas in tentationem, niſi vt non tradamur concupiſcentijs noſtris? Vnuſquiſque enim tentatur à concupiſcentia ſua abſtractus & illectus. Vnde cùm libro ſexto, de concupiſcentiæ peccatis diſputans, eundem Apoſtoli locum protuliſſet:

Lib. 6. c. 15.

Concupiſcentia, inquit, *non parit niſi conceperit, non concipit niſi illexerit, hoc eſt, ad malum perpetrandum obtinuerit volentis aſſenſum. Quod ergo aduerſus eam dimicatur, hoc agitur ne concipiat, pariatque peccatum.* Et ſtatim omnia omnino peccata ſub illis concupiſcentiæ partubus comprehendens addit: *Dimiſſis itaque in baptiſmo peccatis omnibus, id eſt, omnibus concupiſcentiæ fœtibus, &c.* Et hinc eſt, quod Auguſtin. etiam non aliter duas illas orationis Dominicæ petitiones, *Ne nos inducas in tentationem:* &: *Dimitte nobis debita noſtra,* exponere ſolet, niſi vt à concupiſcentiæ tentationibus eruamur, & eiuſdem concupiſcentiæ ſuperantis peccata dimittantur. Nam hoc ſibi volunt de tentatione concupiſcentiæ illa verba paulò antè citata?

Lib. 5. c. 4.

Quid eſt quod quotidie dicimus. Ne nos inferas in tentationem; niſi vt non tradamur concupiſcentijs noſtris? Quaſi diceret, nihil aliud petimus niſi vt non tradamur concupiſcentijs noſtris. Hoc ſibi vult euidentiùs quando dicit:

Lib. 2. de pecc. merit. c. 4.

Vt non ei conſentiamus; deprecamur adiutorium dicentes: Et ne nos inferas in tentationem; vel ſicut nonnulli codices habent; ne nos inducas in tentationem. Non quod ipſe Deus tali tentatione aliquem tentet: nā Deus intentator malorum eſt: ipſe enim neminem tentat; Sed quod ſi fortè tentari cœperimus à concupiſcentia noſtra, adiutorio eius non deſeramur, vt in eo poſſimus vincere, ne abſtrahamur illecti. De altera verò petitione longè apertiſſimè idem docet. Nā in Epiſtola ad Aſellicū cùm citaſſet illa verba Scripturæ:

Epiſt. 200.

Poſt concupiſcentias tuas non eas, ſic ſubjungit: *Quod quidem tam magnum eſt, vt ſi omnimodo fieret, & quamuis inſint, dum ſumus in corpore mortis huius, deſideria peccati, nullis eorum tamen adhiberemus aſſenſum, non eſſet vnde diceremus Patri noſtro qui eſt in cælis: Dimitte nobis debita noſtra.* Et in libro de natura & gratia de eadem petitione loquens:

Cap. 35.

Per hoc, inquit, *quotidianum ſpirituale quodammodo incenſum, quod ante Deum in altare cordis, quod ſurſum habere admonemur infertur, etiamſi non hic viuatur ſine peccato, licet mori ſine peccato, dum ſubinde veniā delentur, quod ſubinde ignorantia vel infirmitate cōmittitur.* Vbi nos mori dicit poſſe ſine peccato, deletis tantummodo peccatis infirmitatis & ignorantiæ. Nam infirmitas & concupiſcentia apud Auguſtinum idem ſunt. Et in libro de perfectione iuſtitiæ de concupiſcentia, ſeu, vt Apoſtolus vocat peccati deſiderijs agens:

Cap. vlt.

Videat, inquit, *quid agatur de Dominica oratione, vbi dicimus: dimitte nobis debita noſtra. Quod niſi fallor nō opus eſſe diceret, ſi nunquam vel in lapſu linguæ vel in oblectanda cogitatione eiuſdem peccati deſiderijs aliquantulum conſentiremus, ſed tantummodo dicendum eſſe: Ne nos inferas in tentationem.* Et in libris ad Bonifacium: *Nec*

Lib. 1. ad Bonif. c. 13. *propter ipſam, cuius iam reatus lauacro regenerationis* A *abſumptus eſt, dicunt in oratione baptizati: dimitte nobis*, &c. *ſed propter peccata quæ fiunt, ſiue in eius conſenſionibus, cum ab eo quodlibet, vincitur id quod placet, ſiue cum per ignorantiam malum quaſi bonum placet.* Vnde vtramque petitionem coniungens libro ſecundo de peccatorum meritis: *Sic ergo totum hoc* (negotium viuendi ſine peccato) *in tribus beneficiis poſitum breuiter peti poteſt: Ignoſce nobis* Lib. 2. c. 4. *ea in quibus ſumus abſtracti à concupiſcentia*, id eſt, dimitte nobis, &c. *adiuua ne abſtrahamur à concupiſcentia*, id eſt, ne nos inducas in tentationem, *aufer à nobis concupiſcentiam*, id eſt, libera nos à malo. Itaque in Epiſt. 29. ad S. Hieron. apertiſſimè profitetur, omne peccatum ex aliquo vitio tanquam peccati fomite proficiſci: *Sunt plurimi tales*, Epiſt 29. ad Hieron. (pudici) *quorum ſine aliquo peccato eſſe neminem dixerim: & vtique illud qualecunque peccatum ex aliquo vitio venit.* Ibid. Et paulo inferiùs: *Si omnes ibi* (in religioſis coniugatis) *eſſent virtutes, nullum eſſet vitium: ſi nullum vitium, nullum omnino peccatum. Quis autem ſine aliquo peccato? Quis ergo ſine aliquo vitio*, id eſt, *fomite quodam, vel quaſi ſine radice peccati.*

Secundò eadem ſententia ex eo conſtat, quòd ſæpè docet, nullum peccatum perpetrari, quod non præcedat aliqua delectatio: quam delectationem nihil aliud eſſe ſentit quam rerum delectabilium libidinoſum deſideriũ, iuxta id quod ſuprà de delectatione diximus. Itaque in libris contra Fauſtum, vbi de frenandis & relaxandis delectationibus, hoc eſt, concupiſcentiis rerum Lib. 22. cõt. Fauſt. c. 28. delectabilium agit: *Si nihil delectaret*, inquit, *illicitum, nemo peccaret. Peccat ergo qui delectationem illicitam relaxat potius quàm refrenat.* Et in ſermonibus Serm. 6. de verb. Apoſt. cap. 1. de verbis Apoſtoli: *Quidquid eſt peccatorum in dictis, in factis, in cogitationibus, non ex mala cupiditate, non exoriuntur niſi ex illicita delectatione. Hinc ergo illicitæ delectationi ſi reſiſtamus, ſi non conſentiamus, ſi membra velut arma non miniſtremus, non regnat peccatum in noſtro mortali corpore.* Qua conſideratione paulo pòſt in eodem ſermone dicit, nihil aliud eſſe ſecundum carnem ambulare (ſub quo omnia peccata continentur) quàm carnalibus concupiſcentiis conſentire: *Quid eſt ſecundùm carnem* Ibid. cap. 9. *ambulare? Carnalibus concupiſcentiis conſentire. Quid eſt ſecundum ſpiritum ambulare? adiuuari ſpiritu in mente, & concupiſcentiis carnis non obedire. Sic ergo impletur in nobis lex, impletur in nobis iuſtitia Dei.* Eandem delectationem omnibus peccatis præcurrentem, agnoſcit Auguſtini diſcipulus Pro- Lib. 3. de vita contemp. cap. 4. ſper: *Quodlibet peccatum perpetrare non poſſum, niſi malæ delectationi conſentiam.* Et Cyrillus Alexandrinus apertiſſimè: *Voluptas quædam ante omne* Lib. 4. in Ioan. c. 51. *peccatum præcurrit, & feruens cupiditas ad delicta ſolet allicere, quæ ante peccati actum inſidet, & mentis conſenſum arripit, perſuadens facilè hac via veniendum eſſe quò gliſcimus. Quod verum Chriſti diſcipulus oſtendit dicens: Nemo cùm tentatur dicat, quoniam à Deo tentatur: Deus enim intentator malorum eſt: ipſe autem neminem tentat. Vnuſquiſque verò tentatur à concupiſcentia ſua abſtractus, & illectus. Deinde concupiſcentia cùm conceperit parit peccatum.* Vbi eodem plane modo, ſicut Auguſtinus, ſententiam iſtam ſuam delectatione omnibus peccatis præeunte viamque præparante, doctrinam Apoſtolicam eſſe profitetur.

Tertiò eadem Auguſtini ſententia ex eo manifeſta eſt, quòd ideo in cælo nulla dicit futura eſſe peccata, quia nulla erit concupiſcentia cui Lib. 6. cont. Iul. cap. 15. conſentiendo peccetur: *Cur autem in regno nulla peccata remittit Deus filiis ſuis, niſi quia non inuenit quod remittat? Non enim poterunt ibi eſſe peccata, vbi ſpiritus non dico, non conſentit concupiſcentiæ carnis, ſed nec concupiſcit aduerſus carnem, quia nec caro aduerſus eum, illâ ineffabili ſalute perfectâ, quæ nunc non fit in baptiſmo, vbi remittuntur quidem cuncta peccata, ſed remanent carnalium concupiſcentiarum mala, &c.*

Quartò ex eo quod doceat non eſſe membrorum vſum malum, niſi quando conſentitur concupiſcentiis malis: *Quando autem male vtitur homo* Lib. 4. c. 5. *membris bonis, niſi quando conſentit eis quæ in nobis habitant cupiditatibus malis?*

Denique hanc indubitatam eſſe Auguſtini do- B ctrinam ex multis apertiſſimis teſtimoniis liquet, quæ non poſſunt in alium ſenſum vllâ probabilitate detorqueri. Quid enim ſignificat aliud: *Si autem ab illo* (Deo) *auertimur, noſtrum eſt, &* Lib. 2. de pec. merit. c. 5. *tunc ſecundum carnem ſapimus, tunc concupiſcentiæ carnis ad illicita conſentimus.* Quid aliud ſignificat id quod alibi dicit? *Ac per hoc non ſolum peccata omnia,* Lib. de pecc. orig. c. 40. *quorum nunc remiſſio fit in baptiſmo, quæ reos faciunt, dum deſideriis vitioſis conſentitur atque peccatur, verum etiam ipſa deſideria vitioſa, quibus ſi non conſentitur, nullus peccati reatus contrahitur, quæ non in iſta, ſed in alia vita nulla erunt, eodem lauacro baptiſmatis vniuerſa purgantur.* Vnde paulo antè concupiſcentiam Ibid. c. 36. vocauerat *vitium, cui conſentiendo peccatur.* Et quid C aliud ſignificat id quod in libro de ſpiritu & littera dicit? *Non figurate aliquid dicitur, quod accipiendum* Lib. de ſpir. & litt. c. 4. *non ſit ſecundum litteræ ſonum, cùm dicitur: Non concupiſces, ſed per apertiſſimum ſaluberrimumque præceptum eſt, quod ſi quis impleuerit, nullum habebit omnino peccatum. Nam hoc ideo elegit Apoſtolus generale quiddam, quo cuncta complexus eſt, tanquam hæc eſſet vox legis ab omni peccato prohibentis: quod ait, Non concupiſces.* NEQVE ENIM VLLVM PECCATVM NISI CONCVPISCENDO COMMITTITVR. Vbi per (concupiſcere) ipſos motus concupiſcentiæ intelligit prohiberi, ideoque illud præceptum ſolum in cælo eſſe complendum, vt ex fine libri manifeſtum eſt. Nam huius vitæ iuſtitiam tunc perfici docet, quando concu- D piſcentiis etſi tumultuantibus non conſentimus. *Aliud eſt enim*, inquit, *totam nondum aſſequi charitatem, aliud nullam ſequi cupiditatem.* Ibid. c. vlt. Et paulo pòſt effigiem hominis exprimens, qui perfectam huius vitæ iuſtitiam aſſecutus eſt: *Verum ecce iam talem conſtituamus animam humanam in hoc corruptibili corpore, quæ etſi nondum illa ſupereminentiſſima perfectione charitatis Dei omnes motus terrenæ libidinis abſorbuerit atque conſumpſerit, tamen in iſta minore iuſtitia ad illicitum aliquid operandum eidem libidini nulla inclinatione conſentiat: vt ad illam vitam iam immortalem pertineat; Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo*, &c. *ad hunc autem: Non regnet peccatum* (id eſt, concupiſcentia) *in veſtro mortali corpore, ad obe-* E *diendum deſideriis eius: ad illam non concupiſces: ad iſtam poſt concupiſcentias tuas non eas.* Cùm ergò tantam huius vitæ iuſtitiam expreſſiſſet, vt qui illa præditi fuerint, nullis concupiſcentiis malis omnino conſentiant, mox de talibus iuſtis adiicit: *Tales iuſti ex fide viuentes, non opus habent dicere: dimitte nobis debita noſtra*, &c. *Falſumque eſſe conuincunt quod ſcriptum eſt: Non iuſtificabitur in conſpectu tuo omnis viuens. Et illud: ſi dixerimus quia peccatum non habemus nos ipſos decipimus, & veritas in nobis non eſt.* Non potuiſſet expreſſiùs & clariùs aperire mentem ſuam qua ſentit omnis omnino peccati expertem fore vitam no-

ſtram, ſi nullis concupiſcentiis nos prouocantibus adhiberemus aſſenſum. Quam ſuam ſententiam etiam in tractatibus in Ioannem pauciſſimis quidem, ſed clariſſimis verbis expreſſit: *Nunquid quia deleta eſt tota iniquitas nulla remanſit infirmitas? Si non remanſiſſet, ſine peccato hîc viueremus. Quis autem audeat hoc dicere, niſi ſuperbus, &c.* De peccatis deletis per baptiſmum loquitur, de remanente poſt baptiſmum concupiſcentia loquitur, de peccatis ex illa velut infirmitate rationalis animæ pullulantibus loquitur: ſine fuco & ambiguitate dicit; *Si illa non remanſiſſet, ſine peccato hîc viueremus.*

Tract. 41. in Ioann.

Nec verò ſolius Auguſtini iſta ſententia fuit, ſed & ante ipſum, & cum ipſo, & poſt ipſum doctiſſimi ſanctiſſimique Patres id ipſum docuerunt, Nam ante Auguſtinum Sanctus Hilarius in Pſalmos ita loquitur: *Viam peccati, qua ad peccatum pergere promptum eſt, amoueri à ſe deprecatur, id eſt, omnia corporalium voluptatum deſideria auferri, nec tentationem aliquam concupiſcentiæ, aut ignorantiæ, qua tanquam per viam ad peccatum itur, ingruere.* Quaſi dicat, illas duas eſſe ſolas vias, quibus ad peccatum peruenitur, quas à ſe amoueri petit. Clariùs eodem tempore quo vixit Auguſtinus, hoc aſſeruit. S. Cyrillus Alexandrinus quem paulo antè citauimus: *Voluptas quædam ante omne peccatum præcurrit, & feruens cupiditas ad delicta ſolet illicere: quæ ante peccandi actum inſidet, & mentis conſenſum arripit, perſuadens facilè hâc viâ veniendum nobis eſſe, quò gliſcimus.* Quod ſignificatum eſſe docet illis Apoſtoli Iacobi verbis: *Vnuſquiſque tentatur à concupiſcentia ſua abſtractus & illectus*: quibus allegatis adiicit: *Vides quomodo ex cupiditate improbitas ortum ducit: vides quomodo ex voluptatis ſemine delicta producuntur.* Et libro primo de adoratione in ſpiritu & veritate; *Semper nos ad deformitatem, hoc eſt, ad peccatum impellunt, quæ nobiſcum & in nobis exiſtunt voluptates.* Et iſtud eodem modo, vt Auguſtinus, in peccato Adami, quod mulier figura delectationis omne peccatum præuolantis extorſit, præfiguratum eſſe tradit. Et ſanctus Proſper doctrinæ ſancti Auguſtini ſectator indiuulſus: *Si quodlibet peccatum perpetrare non poſſum, niſi malæ delectationi conſentiam, quod cupiditatis eſt proprium, &c.* Et ſanctus Leo Pontifex Maximus: *Quia nullum ſine delectatione peccatum eſt, citò acquieſcitur deceptoriæ voluptati.*

Hilar. in illud Pſal. 118. Viam iniquitatis amoue à me

Cyril. Alex. lib. 4. in Ioan. c. 51.

Lib. 1. de adorat. in ſpirit. & verit.

Proſp. lib. 3. de vita contempl. c. 4.

Leo ſerm. 6. de Epiph.

Hæc ergo ratio eſt, cur non ſemel Auguſtinus omnia peccata quæ baptiſmo diluuntur, ſub peccato originali, & iis quæ concupiſcentias noſtras ſequendo committimus, comprehendere ſolet: *Nec omnino quiſquam mundari poteſt, ſine ab originali peccato, ſine à peccatis, quæ ipſi non reſiſtendo carnali concupiſcentiæ, ſed eam ſequendo, eique ſeruiendo in flagitiis & facinoribus addiderunt, niſi per fidem*: Cuiuſmodi & aliis locis repetit.

Serm. 60. de verbis Dom. cap. 1.

Sed difficultatem alicui mouere poteſt, quòd ſæpè Auguſtinus aduerſus Pelagianos diſputans, duas radices aſſignat, ex quibus omnia peccata pullulant, & propter quas nemo quantumlibet iuſtus hanc ſine peccato vitam transfigere poteſt. Sic enim loquitur in libris de peccatorum meritis & remiſſione, cùm quæſitum eſſet cur in hac vita non eſſet homo ſine peccato: *Nolunt homines facere quod iuſtum, ſiue quia latet an iuſtum ſit, ſiue quia non delectat, &c. Ignorantia igitur & infirmitas vitia ſunt, quæ impediunt voluntatem ne moueatur ad faciendum opus bonum, vel ab opere malo abſtinendum.* Et in libris ad Bonifacium: *Peccata ſunt quæ ſecundum*

Lib. 2. de pecc. merit. cap. 17.

Lib. 1. ad Bonif. c. 13.

A *carnis concupiſcentiam, vel ignorantiam illicitè fiunt, &c.* Et mox dicit orari à nobis: Dimitte nobis debita noſtra, non propter concupiſcentiam ipſam, ſed *propter peccata, quæ fiunt, ſiue in eius conſenſionibus, cùm ab eo quodlibet vincitur, quod placet, ſiue cùm per ignorantiam malum quaſi bonum placet.* Et in Enchiridio ad Laurentium, cùm primum peccatum poſuiſſet voluntatem deficientem à bono: de fontibus reliquorum peccatorum ſic adiungit: *Deinde etiam cum nolentibus ſubintrauit ignorantia rerum agendarum, & concupiſcentia noxiarum, quibus comites ſubinferuntur error & dolor*, &c. *Ex his morborum non vbertatis, ſed indigentiæ tanquam fontibus omnis miſeria naturæ rationalis emanat.* Et clariſſimè in eodem libro inferiùs: *Duabus ex cauſis peccamus, aut non videndo quid facere debeamus, aut non faciendo, quod debere fieri iam videmus; quorum illud ignorantiæ malum eſt, hoc infirmitatis.* Vbi manifeſtum eſt, nullum eſſe voluntatis omnino liberæ, ſe ſine vlla ignorantia vel cupiditate determinantis locum. Nam quamuis quædam ex malitia dicantur peccata perpetrari, illa ipſa non ſine quadam concupiſcentia, eo fortiore atque robuſtiore, quo occultiore atque ſubtiliore committuntur.

In Enchir. ad Laurent. cap. 24.

B

Ibid. c. 81.

Verum iſta & ſimilia, quæ multis locis ab Aug. contra Pelagianam hæreſin repeti ſolent, tantùm abeſt vt doctrinam ab eo antè traditam labefactent, vt potiùs eam longè firmiùs ſtabiliant. Nam inde patet, nulla agnoſcere peccata Auguſt. quæ liberâ omnino, & nullis omnino, ignorantiæ tenebris obſcuratâ, vel concupiſcentiæ deſideriis impeditâ voluntate committantur, vt communiter putari ſolet quandoquidem omnia ex duobus illis miſeriarum fontibus ignorantiâ & cõcupiſcentiâ ſeu infirmitate promanent. Nequeverò hoc ipſum repugnat iis, quę ante ex ipſo latè tradidimus, quod omnia peccata inde fiant, quia concupiſcentiis conſentimus, nulla facta ignorantiæ mentione: idque propter duas cauſas. Primò, quia illa ipſa peccata ignorantiæ concupiſcentiam ſequendo, eique conſentiendo committuntur. Quamuis enim ignoretur eſſe peccatum, factum tamen quod concupiſcitur non ignoratur. Secundò, quia concupiſcentia eſt cauſa ignorantiæ, vt ſuprà declarauimus. Nam de illa ignorantia Auguſtino ſemper ſermo eſt, *qua malum*, quod naturæ legibus vetitum eſt, *quaſi bonum placet.* Vtramque cauſam tetigit & inſinuauit nonnullis locis Auguſt. vt quando in libro de perfectione iuſtitiæ dicit: *Non offendit, niſi cui mala concupiſcentia contra iuſtitiæ rationem appetendo, vel vitando faciendum, vel dicendum, vel cogitandum, aliquid quod non debuit, ſiue* FALLENS, *ſiue* PRÆVALENS *perſuadet*, Et quando dicit in libro primo de peccatorum meritis: *Fit vt per ignorantiam vel infirmitatem non exertis aduerſus eam* (concupiſcentiam) *totis viribus voluntatis, eidem ad illicita etiam nonnulla cedamus, tanto magis & crebriùs, quanto deteriores: tanto minùs & rariùs, quanto meliores ſumus.* Vbi per ignorantiam fieri dicit, vt concupiſcentiæ ad illicita nonnulla cedamus. Et libro ſecundo de peccatorum meritis: *Vnde fit conſequens, vt nec orare debeamus, ne intremus in tentationem, hoc eſt, ne tentatione* (concupiſcentiâ, ſicut ſuprà ex Auguſtini mente declarauimus,) *vincamur, vel cùm fallit & præoccupat neſcientes, vel cùm premit atque vrget infirmos*: in quibus duobus locis *fallere* tribuit concupiſcentiæ propter ignorantiam, cui proprium eſt ſcientiam ſubtrahendo, fere: *premere* verò ſeu *præualere* propter motus vehemen-

C

D

Lib. de perf. iuſtit. c. vlt.

Lib. 1. de pecc. merit. c. vlt.

E

Lib. 2. c. 3.

tiam, quæ concupiſcentiæ propria eſt, & ab inuitis ac gementibus aſſenſum voluntatis extorquet. Vnde in Enchiridio ad Laurentium vniuerſa omnino peccata poſt lapſum, itemque manifeſtas pœnas ad iram Dei peccatum originale punientem reuocans dicit: *Ad iram quippe Dei pertinet iuſtam, quicquid cæcâ & indomita concupiſcentiâ faciunt libenter mali, & quicquid manifeſtis opertiſque pœnis patiuntur inuiti.* Vbi cæca dicitur concupiſcentia propter ignorantiam, quam ſecum comitem trahit, Deo pluente pœnales cæcitates ſuper illicitas cupiditates indomita verò, propter infrenes impetus, quibus in voluptates æſtuat.

In Enchir. c. 27.

Cum ergò libido ſeu cupiditas dupliciter accipiatur, vel propriè pro motu concupiſcentiæ inuoluntario, vel minùs propriè, pro motu ipſius voluntatis inordinatè aliquid appetente, ex iis quæ diximus vera ratio intelligi poteſt, cur amor rerum temporalium, ſeu earum quas quiſque poteſt inuitus amittere, (ex quo amore omnia peccata perpetrantur, ſicut ſuprà latè ex eodem Auguſtino patefecimus,) cupiditas ſeu libido ab eodem vocari ſoleat. Nimirum quia libidó illa propriè dicta, quæ motibus ſuis ante liberum voluntatis aſſenſum præuolat, in omnibus peccatis conſenſum voluntatis extorquet, ita videlicet, vt ex illo deſiderio libidinis, ſeu cupiditatis, ſeu concupiſcentiæ præcurrente, & conſenſu voluntatis accedente, fiat vnus completus volendi motus, tanquam homine toto, ex parte tam inferiore quam ſuperiore ſimul concupiſcente: in quo pleno & quaſi compoſito appetendi motu, libido dominatur, voluntas verò violento & imperioſo eius motui obediendo ſeruit: atque eade cauſa nomen libidinis ſeu cupiditatis tanquam in illo motu libero dominantis toti actui meritò attributus eſt. Quod manifeſtè ex ipſo Auguſt. patet. Nam in illo eodem loco, quo cupiditatem culpabilem definit, & pro libero appetendi motu accipit, apertiſſimè dicit: *Clarum eſt iam nihil aliud quam libidinem in toto maleſaciendi genere dominari.* Et hoc in eodem loco ſæpè repetit, & ex illa, adulterij, ſacrilegij, & ſimilium ſcelerum malitiam eſſe metiendam. In quo loquendi modo, quamuis nunc apud Scriptores recentiores, præcipuè Philoſophos inuſitatus ſit, Scriptores Latiniſſimos & antiquos Philoſophos Auguſtinus ſecutus eſt. Sic enim olim Stoici, & poſt illos Tullius locutus eſt, vt tum aliis locis, tum maximè Tuſculanarum quæſtionum libro quarto patet. Nam ibi libidinem, lætitiam, metum, & ægritudinem, ſeu triſtitiam non pro ipſis paſſionibus, ſed pro motibus voluntatis cedentis paſſionibus contra rationem accipit, vt ex definitionibus ſingularum quas ibi tradit perſpicuum eſt. Qui loquendi modus nec ab vſu quotidiano alienus eſt. Nam iuxta illum nō tam metuere, triſtari, lætari dicitur, qui motibus illis inuoluntariis quatitur, quàm ille qui motibus illis conſentiendo cedit: vſque adeo vt qui illis tantùm tangitur, ſed voluntate dominatur, dicat potiùs & verè dicat, ſe non metuere, non triſtari, non lætari. Quia igitur libidó ſeu cupiditas *in toto*, vt Auguſtinus loquitur, *maleſaciendi genere dominatur*, hinc eſt, quòd & ipſe, & Stoici, & Tullius, hoc animaduertentes iſta nomina liberis voluntatis motibus dominanti libidini aſſentientis tribuerunt, vt illi ipſi libidines cupiditateſve vocarentur. De qua dominatione Auguſtinus: *Manet in vetuſtate carnis* (peccatum, ſeu concupiſcentia) *tanquam ſuperatum & peremptum, ſi non illicitis conſenſionibus quodammodo reuiuiſcat, & in regnum proprium dominationemque reuocetur.* Et alibi: *Quamuis coniugalis concubitus, qui fit intentione generandi, non ſit ipſe peccatum: quia bona voluntas animi ſequentem ducit, non ducentem ſequitur corporis voluptatem, nec humanum arbitrium trahitur ſubiugante peccato, cùm iuſtè redigitur in vſum generandi plaga peccati. Huius plagæ quidam pruritus in adulteriorum, & fornicationum, & quorumlibet ſtuprorum atque immunditiarum fœditatibus regnat: in coniugiorum verò neceſſitudinibus ſeruit. Ibi de domino tali turpitudo damnatur: hîc de pediſſequo tali honeſtas verecundatur.* Et clariſſimè ipſe Apoſtolus, cùm generaliter ad Chriſtianam ſanctitatem hortaretur: *Non ergo regnet*, inquit, *peccatum in veſtro mortali corpore, vt obediatis concupiſcentiis eius.* Et mox: *Peccatum enim vobis non dominabitur.* De cuius peccati, id eſt, concupiſcentiæ ſeruitute ac dominatione latè proſequitur, atque in illa ipſa exhortatione ſatis indicat, totam vitæ puritatem & impuritatem in illius concupiſcentiæ ſubiugatione vel dominatione conſiſtere. Neque enim doctrinam illam ſuprà traditam niſi ex Scripturis Auguſtinus hauſit.

Lib. 1. de lib. arb. c. 3. & 4. 5.

Li. 2. de pec. meritis c. 8.

Lib. de nupt. & concup. c. 12.

Rom. 6.

CAPVT XXV.

INDAGATVR ET PROFERTVR huius doctrinæ ratio tripartita.

SEd hîc meritò moueri poteſt quæſtio vnde fiat quòd omne peccatum concupiſcendo, & concupiſcentiæ aſſentiendo committatur. Cur enim non poteſt animus liberâ ſuâ, nullo cupiditatis motu prouocatâ, voluntate peccare? An fortè ideò, quia illa natura voluntatis eſt, vt non poſſit niſi aliquâ delectatione præeunte, & quaſi viam ad liberè volendum præparante conſentire? Sic enim quemdam inter huius temporis peritiſſimos ſenſiſſe video. Hæc enim delectatio eſt quaſi quædam obiecti complacentia: quam neceſſe eſt præcedere, vt quis obiectum liberè velit. Quomodo enim volet id quod ſibi non placet, aut quod non delectat? Fundantur in Auguſtino, qui in ſecunda quæſtione libri primi ad Simplicianum dicit: *Quis animo amplectitur aliquid, quod eum non delectat?* Accedit experientia, qua manifeſtè conuincimur, nihil penitùs nos amplectendo proſequi in rebus ſiue humanis ſiue diuinis, niſi non ſolùm intellectu approbetur, ſed etiam voluntati placeat. Si enim voluntati diſplicet, quamuis intellectus illud probet, potiùs libero voluntatis motu auerſabitur, quàm proſequetur: vſque adeò vt etiam tunc, cùm ad experiendam & oſtentandam liberrimam voluntatis indifferentiam, alterutrum eligere volet, præcedat, quædam complacentia vnius præ altero; vel certè iſtius indifferentiæ oſtentandæ: ex qua delectatione fit, vt nunc hoc, nunc illud eligat. Neq; enim neceſſe eſt, vt delectatio aut complacentia ſemper circa illud immediatè verſetur, quod eligitur, ſed vel circa illud, vel circa aliud, ex cuius delectatione alterum etiam inuiſum eligatur. Vnde hæc; niſi quia illa eſt natura voluntatis? Quæ quidem ratiocinatio, alicui probabilis videri queat, præ-

ſertim cùm Auguſtinus, tum illo quem citauimus loco, tum aliàs non ſemel huiuſmodi delectationis motum voluntatis liberæ præcurſorem & præparatorem ad volendum poſtulet, vt alibi dicturi ſumus.

Vide infrà, lib. 4. de grat. Chriſti Saluatoris, cap. 6. & maximè 8.

Sed quantumcunque iſta Philoſophiæ principiis ſatis conſonare videantur, omninò tamen dicendum eſt, hoc nullo pacto ex natura voluntatis accidere. Sic enim duo capitalia Auguſtini, imò Eccleſiæ principia ſubuertuntur, primum eſt, quo docet Auguſtinus, in primo Adami peccato, quod fide certum eſt eſſe liberâ voluntate perpetratum, nullam huiuſmodi non liberam ſeu inuoluntariam delectationem, ſeu complacentiam, ſeu quocunque nomine motum illum indeliberatum voluntatis nomines, præceſſiſſe. Docet enim conſtantiſſimè, vt ſuprà de primi hominis ſtatu declarauimus, ſummam fuiſſe ante primum peccatum in anima & corpore tranquillitatem, ita vt nihil in eo prorſus renitente vel nō annuente voluntate poſſet exurgere, quo prouocaretur ad malum. Vnde cùm Iulianus ſimilem quandam titillationem ad comedendum, ante peccatum primum conſtitueret, tanto impetu hoc repercutit, vt dicat: *Non vſque adeò dementes eſtis, vt iſta credatis: non vſque adeò impudentes, vt iſta dicatis.* Videlicet in tanto beatitudinis loco fuiſſe primos homines *ſine pace mentis & corporis.* Qua de re latiùs ſuprà diſſeruimus. Alterum eſt, quo ſemper docet, omnem cōcupiſcentiam atque illicitam delectationem, imò omnem repugnantiam qua vel corpus vel animus deſideria & delectationes ſuggerit, quibus mens ad appetenda terrena ſollicitatur, pœnam eſſe peccati. Addi poteſt tertium, quo docet iniuſtum fore Deum, ſi talibus tentationibus internæ delectationis ad malum prouocantis homo ante demeritum pulſaretur. Hæc eſt enim grauiſſima pœna, quæ ſine peccato innocentibus hominibus Deus nec inflixit, nec infligere potuit, vt infrà fuſiùs oſtendendum eſt. Iſta principia Auguſtini, imò Catholicæ Eccleſiæ cùm certa ſint, impoſſibile eſt illam eſſe naturam voluntatis, vt voluntas antequam in aliquem liberum erumpere poſſit motum, aliqua inuoluntaria obiecti defecti delectatione ſeu complacentia neceſſariò prouocetur & præparetur, ſic enim neceſſe fuiſſet etiam ante primū peccatum huiuſmodi mali complacentiam, ſeu delectationem, ſeu titillationem debuiſſe præcedere. Neceſſarium igitur eſt, vt ex alio principio doctrinæ ſuperiùs traditæ fundamenta iaciamus.

Lib. 1. oper. imperf. cont. Iulianum.

Omnibus animalibus naturâ inſitum eſt, vt ſeipſa diligant: quę inconcuſſa lex etiam in beſtias, adeóque plantas ac ſtirpes, & res inanimas perulgata eſt. Nam & illa mortem quo poſſunt modo, velocitate, latebris, reſiſtendo, repugnandoque fugiunt; & iſta corticibus, radicibus, omniúmque partium ſe valida compactione cuſtodiunt. Cuius veritatis à ſummis vſque ad ima penetrantis conſideratione Philoſophi de homine dixerunt, hanc eſſe naturæ primam quodammodo & maximam vocem, vt homo concilietur ſibi, & propterea mortem naturaliter fugiat; ita ſibi amicus, vt eſſe ſe animal, & in hac coniunctione corporis atque animæ viuere velit, vehementerque appetat. Ex iſto eſſendi appetitu fluit vt animantia non ſolùm ipſum eſſe ſuum, quod ex corpore & anima conflatum eſt, diligant, ſed & vniuſcuiuſque partis conuenientia bona proſequatur, & omnibus modis mala declinent, hinc

A enim ſaluti & integritati corporis magno conatu conſulunt, dolorem eius, diuiſionemque partium, famem, & ſitim fugiunt. Hinc ad appetituum quietem anhelant, dum ſequuntur voluptates; appetitibus enim ferri & appetita non aſſequi, tortura magna eſt animantium, & malum. Appetunt hæc omnia animalia naturaliter, nec opus eſt alia concitatione, vel appetitus determinatione, quàm vt obiecta naturæ congrua ſenſibus offerantur: hoc ipſo enim in eis concitatur impetus appetentis animæ, ſi huiuſmodi fuerint, vt corpori, vel animæ, vel vtriuſque coniunctioni, hoc eſt, vitæ cuſtodiendæ ſeruire æſtimentur. Et hic finitur in brutis animantibus dilectio ſui.

B Nec enim vel ſalutem corporis, vel requiem appetituum, vel vitam quæ ex vtriuſque coniunctione coaleſcit, ad aliud referre naturæ magiſterio didicerunt. Vſque adeò vt ſi propter finem cognitum operarentur, ſalus iſta totius animantis diceretur eſſe in eis vltimus omnium appetitionum & motuum finis. Neque ipſo homo, ſi ei deeſſet ratio, aliquid amplius appeteret. Vnde Auguſtinus: *Si irrationalia eſſemus animantia, nihil appeteremus præter ordinatam temperaturam partium corporis, & requiem appetitionum: nihil ergò præter requiem carnis, & copiam voluptatum; & pax corporis prodeſſet paci animæ.* Sed quia homini anima rationalis data eſt, cuius nullum eſt

Lib. 19. de Ciui. ca. 14.

C bonum, niſi ſolus Deus; vtpotè qui eſt ei veritas ad intelligendum, & ſummum bonum ad fruendum; hinc eſt quòd propter illud ipſum bonum omnibus bonis & ipſâ naturâ hominis excellentius, ipſe homo conditus fuerit, & conſequenter, quòd quidquid commune habet cum brutis animantibus, corporis integritas, requies appetitionum, vita ipſa ad illud bonum referendum ſit. Ad hoc enim velle debet nec dolore corporis moleſtari, nec deſideriis perturbari, nec morte diſſolui, vt bonum illud ſuum cognoſcat ac diligat, hoc eſt, vt clarè nouerit & ineffabiliter diligat incommutabilem veritatem, & ex eius nutu & hîc & poſtea omnem vitam moreſque componat:

D idque non propter ſe, quia hoc ſibi commodum eſt, ſed propter illum cuius eſt totum quidquid eſt, & habet, & poteſt. Illius enim & creatura, & figmentum, & mancipium eſt: atque ita tanquam aliquid ipſius Dei ſe diligere debet, vt Deus creaturæ ſuæ in æternum dominetur, & in ea poteſtas, ſapientia, & bonitas eius glorificetur. Hic enim ſicut fuit ſcopus creantis Dei, ita & hominis amantis eſſe debet. Hic eſt verus & purus ille amor, quo iubetur diligere Dominum Deum ſuum ex toto corde, & anima & viribus. Hic idem eſt verus & ſolus amor, quo homo ſeipſum vtiliter diligit. Non enim hæret vel ſiſtit in diligendis, aut corporis aut animæ aut vtriuſque com-

E modis procurandis, ſed iſtam totam quam cum brutis communem habet *dilectionem ſui, in illam dilectionem Dei refert, quæ nullum à ſe riuulum extra ſe duci patitur, cuius deriuatione minuatur.* Hoc amore homo ſicuti Deum vt eſſentiæ ſuæ & ſapientiæ & amoris principium, ita etiam vt iſtorum omnium finem reſpicit in quem cuncta requieſcant. Iſte beatiſſimus amor tum Dei tum ſui, viſceribus hominis cùm conderetur infuſus eſt, ex cuius ſuauiſſimis legibus quas amando in libro æternæ veritatis legebat & corporis cōmoda procurabat, & inferiores animæ appetitus, prout res exigeret, exerendo & relaxando dirigebat. Anima enim ex vno Deo ſuſpenſa nullis

Lib. 1. de doct. Chriſt. cap. 22.

iſtius dilectionis ſui, quam cum brutis reſpectu corporis, & ſui, & coniunctionis vtriuſque eam communem habere diximus, importunis motibus turbabatur. In ſubſidiũ enim ſuperioris partis data fuerat, vt ad nutum eius motus exerceret ſuos, & ratione imperante, illa miniſtrante, maiori pronitate atque facilitate ſaluti totius animantis conſuleretur. Cùm igitur homo ſeruitutem illam ſub Deo malè libero abrupiſſet arbitrio, Deo, quo ſolo erat inferior, tanquam principio & fine prætermiſſo, in ſeipſum creaturis corporeis ſuperiorem, & ideò veluti medio loco inter Deum atque illas collocatum lapſus eſt, & ipſe ſibi cœpit omniũ appetitionum & motuum eſſe principium & finis. De quo præclarè Augu- B ſtinus: *Quâ igitur tam longè tranſiret ad infima, niſi per medium ſui?* Et alibi: *Quis ſe abſcondit à conſpectu Dei* (de Adamo loquitur) *niſi qui deſerto ipſo incipit iam amare quod ſuum eſt?* Et in libris de Ciuitate Dei, de eodem loquens: *Peruerſa celſitudo, deſerto eo cui debet animus inhærere principio, ſibi quodammodo fieri atque eſſe principium.* Et mox: *Hinc enim & delectauit quod dictum eſt: Eritis ſicut Dij. Quod meliùs eſſe poſſent ſummo vtroque principio cohærendo per obedientiam, non ſuum ſibi exiſtendo principium per ſuperbiam.* Dum ergò Deum deſeruit cuius veritate illuſtrabatur vt videret, & bonitate fruebatur vt beatus eſſet, principium ſibi eſſe voluit & cognoſcendæ veritatis, & dandæ beati- C tudinis. Nihil eſt enim aliud placere ſibi, quod Adamo ibidem tribuit Auguſtin. quàm ſeipſum amare, & velut excellens aliquod bonum admirari, & exoſculari, & hoc ipſum eſt ſeipſo in ſeipſo frui, & fruendo beatum velle fieri. Et ſicut illius motus principium, ita & finis ipſe fuit. Duplex eſt enim omnium appetitionum finis, *qui* & *cui*. Inter quos vltimus omninò finis eſt ille qui dicitur *cui*, reſpectu cuius, finis *qui* quodammodo medij rationem induit, quantumcunque aliquis eo frui videatur. Nam & finis *qui* & fruitio eius propter ipſum fruentem velut finem *cui* omnino vltimus appetitur. Sic ergò homo lapſus ab amore Dei, in quem velut in finem *qui*, ſimulque D finem *cui* totum vltimò cederet, ferebatur, in ſeipſum non ſolum velut omnium appetitionum præſentis & futurarum principium, ſed velut in finem vltimum *cui* cecidit. Hoc ipſum enim quod relicta dominatione Dei, ſua poteſtate, vt Augu. loquitur, vel alia quacunque excellentia frui voluit, ſibi eam voluit, & in ſe, non in alium quempiam velut finem vltimum *cui* retorſit. Fracto igitur illo vinculo diuini amoris, quo mẽs hominis tanquam ſummus apex hominis, cum omnibus naturaliter inſertis amoribus ſiue corporis ſui, ſiue animæ, ſiue coniunctionis vtriuſque arctiſſimè religabatur & ſuſpendebatur ex Deo, ne quicquam in toto homine ad aliquid appe- E tendum aut fugiendum, ea nolente, moueretur, ſtatim illa pondera amorum naturaliter quaſi ſuâ grauitate deorſum lapſa abrupto retinaculo ceciderunt, & voluntatem ſecum rapiendo, magno impetu ad ſua quæque obiecta properarunt. Quod triplici ex capite videtur contigiſſe.

Lib. 12. de Triuit. c. 11. Lib. 2. de Geneſ. cont. Man. c. 16. Lib. 14. cap. 13.

Primò, quia naturaliter ita fieri res ipſa poſtulat, vt (quemadmodum in brutis accidere videmus) nõ ſolùm corporis commoda ſummo conatu quærant, doloreſque & mortem fugiant, ſed & ſenſuum externorum internorumque pro cuiuſque natura delectationibus inhient, quò naturæ põdere propelluntur. Vnde ſi rationali voluntati

A natura irrationalis cum eodem iſto naturalis amoris pondere in omnia quaqua verſum obiecta proſiliente coniuncta fingeretur, nemini mirum eſſet, ſi rationis deliberationem & liberam voluntatis motionem ſemper indeliberatis ſuis motibus anteuerteret. Natura enim longè conſtantiùs multóque priùs ſuos motus exerit, quàm voluntas. Quod enim naturaliter agit, ipſo momento, quo cuncta quę ad agendum requiruntur expedita ſunt, in actum proſilit: hoc eſt, brutalis appetitus ipſo momẽto quò ſenſibus vel internis vel externis obiectum apprehenditur, aut appetit illud, aut fugit, aut alio quopiam circa illud verſatur motu. Quod opus naturæ totum pera- B ctum eſt, antequàm ratio deliberarẽ, nedum volũtas annuere potuerit. Quid ergo mirum, ſi brutalis illius naturæ motus cui copulati ſumus, omnibus voluntatis liberis motibus præuolet, cùm illa dilectio ſui naturalis, quæ viſceribus eius & ſingulis facultatibus inſculpta eſt, vbique corporis commoda & appetitionum requiem quærat? Quid deniquè non maximè rationi conſonum, ſi in quid libet indifferenter ardeſcat, ſiue rationi, hoc eſt, veritati congruat, ſiue diſſonet? Ipſius enim per ſe ſpectatæ non eſt agnoſcere veritatem, ſed bonum ſuum priuatum quærere: hoc verò vtrum etiam ſuperiori parti totique homini congruat, viderit ratio.

C Secundò, quia ille ipſe amor ſui in quem homo velut finem *cui* omnia in poſterum appetenda ſeruirent, abrupto amore Dei lapſus fuit, eſt veluti intentio quædam generaliſſima & efficaciſſima finis vltimi, quò omnia referuntur. Amiſſo enim amore Dei, in quem antea, omnia velut in finem vltimum ferebãtur, impoſſibile eſt, vt aliò quælibet appetita referantur, niſi ad ipſum hominem, qui ſe diligendo arctiſſimè complectitur & ſibi ſoli incubat. Nam amor amicitiæ ad alterum eſt quædam velut extenſio & effigies amoris ſui: quemadmodum propago eſt extenſio trunci: & ad illum ſe incipit habere ſicut ad ſe, res aliquas amico appetendo, ſicut ſibi. Intentio- D nis autem efficacis illa natura eſt, vt in omnia omninò media, quæ fini amato, ſub modo quo amatur, conducere videntur, neceſſariò feratur. Hinc ergò ſolus ille amor ſui efficaſſimus, in quẽ homo lapſus eſt, etſi nullus appetitus ſenſitiuus ſtimularet ſatis eſt vt illa vitioſa deſideria ſuſcitaret etiam inuitâ voluntate, quibus iam torquemur. Sic enim experimur in rebus amatis fieri, quantumcunque vel naturæ hominis vel appetitui ſenſitiuo ingrata ſint, vt ſi magno amore diligantur & appetantur, etiam inuiti illis cogitandis deſiderandiſque inhiemus. Cùm verò amor iſte ſui ſit ſimul generaliſſimus, vtpotè in quem velut finem omnia omninò, quæ quoquo E modo faciunt ad corporis aut animæ requiem, quam omne animal naturaliter appetit, referuntur, nihil mirabile, ſi ex illo ſolo amore ad omniâ omninò vitia inceſſanter vrgeamur. Nam amiſſa veræ dilectionis regulâ & fine, quidquid homini bonum videtur, iſtud ex illo amore cõcupiſcitur, ſiue animi ſolius ereata bona, vt à Stoicis factum eſt, ſiue corporis, vt ab Epicuræis, ſiue vtriuſque, vt à Peripateticis. Omnia quippe iſta in hominem ſui ipſius amatorem & admiratorem vltimò terminantur. Hinc eſt quod meritò Auguſtinus iſto ſolo amore ſui tanquam generaliſſimo & vberrimo fonte omniũ omninò vitiorum: Ciuitatem terrenam, cuius Adam in hominibus

Lib.14. de Ciuit. c.28. principium fuit, à cœleſti ciuitate diſcernat: *Secernunt ciuitates duas, amores duo, terrenam ſcilicet amor ſui vſque ad contemptum Dei, cæleſtem verò amor Dei vſque ad contemptum ſui.* Optimè omninò atque veriſſimè. Impoſſibile eſt enim vt amator ſui non contemnat Deum, & è contrario, vt amator Dei non contemnat ſe. Nam & ille ſeipſum velut finem omnium appetitionum ſuarum reſpicit, & iſte Deum; cùm neque ſeipſum curet aut diligat niſi propter Deum, vt illi cedat ipſa illa dilectio ſeu cura ſui, ſeipſum etiam in nihilum redigere paratus, ſi tanquam in bonum, Dei vnice dilecti cederet, iuberetur. Hinc Auguſtinus: *Ser.47. de diuerſ. c.2.* *Prima hominis perditio fuit amor ſui.* Hinc omnia vitia, quæ longâ ſerie recenſet Apoſtolus, ex eo pullulare profitetur, quod Præmiſerat: *2. Tim. 3.* *Erunt homines ſeipſos amantes. Hæc*, inquit, *omnia mala, ab eo velut fonte manant, quod primum poſuit ſeipſos amantes.* Et paulò pòſt iterum, cùm illa vitia deduxiſſet: *Tract. 123. in Ioan.* *Hæc atque huiuſmodi vitia, ſiue vni homini accidant omnia, ſiue his alia, illis alia dominentur, ex illa radice quodammodo pullulant, cùm ſunt homines ſeipſos amantes.* Nimirum quia amor ille ſui eſt, vt dixi, velut intentio quædam generaliſſima & efficaciſſima appetendi ſibi velut fini quicquid appetenti congruere iudicetur: Ex quo non ſola innoxia illa cura cuſtodiendæ integritatis animæ & corporis: (nam & iſta ex eo quamuis ſine noxâ fluit, quatenus ad illa obiecta terminatur) ſed omnia etiam inde liberata vitiorum deſideria, & conſequenter vitia, Dei amore non regente, proficiſci ſolent.

Tertiò denique, quia poſtquam homo deſerto Deo in ſeipſum amandum fruendumque velut beatitudinis fontem cecidit, ingentem & ſibi ipſi incomprehenſibilem vacuitatem & egeſtatem expertus eſt, tantam videlicet; quantum fuerat illud bonum, quo ante fruendo replebatur, & cui capienda naturaliter conditus fuit. Tria vero illius immenſi poſſeſſione boni poſſidebat. Primò incomparabilem quandam celſitudinem, vtpote qui nullo interiecto medio ſoli Deo ſubdebatur: & ita dominabatur ſui & omnium ſibi naturæ conditione ſubditorum, ipſi autem nemo penitus præter Deum. Secundò, ſcientiam luminoſiſſimam rerum creatarum, & maximè omnium agendorũ: quia mens illa omni amore peregrino creaturarum, & conſequenter pœnalibus tenebris vacua, ſine vllo obſtaculo, veritatis cui inhærebat, puris radiis tangebatur. Tertiò, torrente quodam voluptatis perfundebatur, quæ ex tanto bono ſemper præſente cognito dilectoque profluebat: *Lib.14. de Ciuit. c. 10.* *Ex hoc amore*, inquit Auguſtinus de Adamo, *grande gaudium, non deſiſtente quod amabatur ad fruendum.* Tribus iſtis ingentibus bonis, quibus ex illius infiniti boni poſſeſſione plenus erat, tres æquè ingentes inanitates ſeu penuriæ ſucceſſerunt, & ex penuriis importuniſſimi & violentiſſimi deſideriorum impetus ad illa damna quoquo modo ſarcienda. Hac enim in primis conſideratione dixiſſe arbitror Auguſtinum, id quod omnium veraciter ſpiritualium virorum iudicio approbatum eſt: *Lib. 1. Confeſſ. 6. 1.* *Feciſti nos ad te, & inquietum eſt cor noſtrum donec requieſcat in te.* Anima quippe inquietatur deſideriis velut motibus: & gaudiis veluti motuum terminis requieſcit. Inde igitur perpetua eius extra Deũ inquietudo, dum quidquid appetit vt fruatur & gaudeat, nihil omnino inuenit præter Deum, quo vaſtiſſima illa capacitas impleatur.

A Hinc ergo naſcuntur tria genera importuniſſimorum deſideriorum ex quibus, iuxta Sancti Auguſtini doctrinam ſupra traditam, omnia vitia proficiſcuntur. Primò quidem omnes illi impetus vanitatis, cupiditatis videlicet laudis & æſtimationis, & amoris, ac timoris humani, quaſi conſcia ſuæ abiectionis anima ad quandam primatus excellentiam ſuffragia aliena & emendicata contraheret. Itemque libido maxima cæteris dominandi, quibus ſub Deo æqualis eſſe deberet. Ita nimirum oſtentat *quendam appetitum vnitatis & omnipotentiæ*, vt *ſolus* homo ſit, *ſi fieri poſſit, cui cuncta ſubiecta ſint*: *Lib. de verâ Relig. c. 45.* & ita quandam adipiſcatur *vmbram veri regni*, quo ſub Deo ſibi regnante gaudebat. *Ibid. c. 48.*
B Hinc ſecundò naſcitur inquietiſſima illa curioſitas nomine ſcientiæ palliata: per quam illa vacuitas primæ veritatis, ad quam diligendam ac videndam condita eſt, impleatur. Hinc tertiò perpetua illa pronitas in voluptates, animâ videlicet ſatagente per omnes rimas corporis forinſecus ſibi accerſere, quod intrinſecus ei ſcaturiuerat. Inter quarum impetus ille maximus, totaque vita pertinaciſſimus eſt, quo in concubitum æſtuat: nimirum occulto inſtinctu hoc agens, vt homo quia morte damnatus eſt, vicaria quadam ſui ipſius ſubſtitutione immortalitatem quã amiſit rurſus aſſequatur. Hoc enim naſcitur quodam arcano *ſenſu naturæ mortalis ſuc-*
C *ceſſionem deceſſionemque requirentis.* *Lib. de bono coniugali. cap. 19.* Hi tres ergo fontes ſunt non vbertatis ſed *indigentiæ*, vt eos Auguſtinus ſubinde vocat, ex quibus omnino omnia vitioſa deſideria, quibus prouocamur, emanant.

Quibus ſi addas, quod *amor* ille *ſui*, quam *primam hominis perditionem fuiſſe* cum ſanctiſſimo Doctore diximus, *Serm. 47. de diuerſ.* veſtigium ſibi ſimillimum, ſicut ipſa natura humanorum actuum poſtulat, inſtar conſuetudinis pertinaciſſimę in inferiorem animę partem impreſſerit (quę omniũ motuum vitioſorum quantumcunque ſpiritualium & ſubtilium, quibus perturbamur, ſuſceptiua eſt) eaque in prolem propagata tranſierit, quò doctri-
D na Auguſt. collimare videtur: nihil omninò quiſquam mirabitur, ſi iſtud amoris proprij veſtigium, naturali illi dilectioni ſui ſuperadditum, tantaque rerum omnium egeſtate, in quam cecidimus, appetitum prouocante adiutum, inceſſanter creatarum rerum deſideria concitet, & omnibus actibus liberæ voluntatis præuolet. Omnia quippe prædicta per modum naturalis ponderis premunt, & non expectatâ rationis deliberatione, aſſiduis deſideriis vel agendi vel non agendi, in omnibus occaſionibus animam ad exſerendum conſenſum ſuæ libertatis impellunt. Quidquid enim creatarum rerum, ſiue ſenſibus externis ſiue ipſis occurrit cogitationibus, totum
E hoc ſub obiectum proprij amoris iam corrupti ſummaque illa egeſtate vexati cadit, qui illis vel appetendis vel fugiendis inceſſanter inuigilat; quemadmodum hoc in brutis erga ſui generis obiecta fieri manifeſtum eſt. Vnde Auguſtinus ſæpè vitam iſtam non ſolum tentationibus plenam, ſed totam tentationem eſſe teſtatur: *Caius tentationes, imo quam totam tentationem, quamdiu in ea ſumus, quantumlibet proficiamus perpeti non deſinimus.* *Lib. 22. de Ciu. c. 21.* Et infrà, quod etiam crebro repetit: *c. 23.* *Aliquando concitatiùs, aliquando remiſſius, non tamen deſinit caro concupiſcere contra ſpiritum.* Longè enim latius patet illud Apoſtoli, quàm vulgò putant; *Galat. 6.* *Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus car-*

num. Nam quamuis illa notiſſima vitiorum fornicationis, homicidij, & ſimilium deſideria non ſemper nos irrequieta perturbent, ſunt aliæ tamen innoxiarum rerum cogitationes & appetitiones, quibus anima ſine ceſſatione velut aër aurâ ſenſibus humanis imperceptibili commouetur. Qui aër quamuis ſereniſſimus quieſcere videatur, moueri tamen ratio vera iudicat. Nam ad omnes omnino actiones noſtras, huiuſmodi quamuis leuiſſimi motus voluntati præuolant, quibus conſentiendo non ſolùm peccata venialia vulgò nota committamus, ſed etiam actiones illas, quibus corpori vel animæ iux a naturę inſtituta conſulimus, exequamur. Hinc ergo fit, vt impoſſibile ſit vllum liberum voluntatis actum exeri, niſi illius amoris ſiue naturalis ſiue ſuperadditi deſiderio quodam inuoluntario præeunte prouocetur. Sola enim illa pura dilectio Dei, nullum cum illo amore præeunte commercium habet, ſed eius inordinationes interficit, & eius titillationes præuolantes enecat. Quidquid non ex
B illa diuina puriſſimaque dilectione fluit, hoc neceſſario ex illo amore ſui, ac deſideriis eius ſiue ordinatè ſiue inordinatè proſilientibus, & præeuntibus proficiſcitur. Et quamuis nihil mali fiat ſed potiùs multum boni, quatenus per eum neceſſitatibus corporis, & ſenſuum & vitæ conſeruandæ juxta naturæ præſcriptum conſulimus, quod natura omnibus animantibus indidit, tamen in creatura rationali non eſt bonum, quòd iſta appetendo & procurando in ſeipſa hæret, dum ſibi conſulit, tanquam fini cui vltimò totum cedat, cum deberet in Deum, cuius eſt & ipſa, & appetitus eius, & vita tota, retorqueri. Alioquin amor iſte ſui ordine ſuo in creatura rationali caret.

His de duabus illis animi pœnis ignorantiâ & concupiſcentia expeditis, conſectaneum eſſet, vt nonnihil etiam de miſeriis corporis, & in primis
A de pœnis paruulorum in altera vita diceremus. Nam etiam de illis non paruæ vigent controuerſiæ, in quarum deciſione non mediocriter à probatiſſima Sancti Auguſtini & veterum doctrina recentior ſchola deflexit. Sed quia in libro tertio de ſtatu puræ naturæ, de corporis pœnis copiosè, ac de Dei infligentis iuſtitia diſputandum eſt, in illum cuncta reſeruamus locum. De pœnis vero paruulorum poſt hanc vitam penè ſuperfluum eſt nouũ laborem ſuſcipere. Iam enim ante paucos annos Illuſtriſſimus iuxta atque Eruditiſſimus vir Dominus *Florentius Conrius Archiepiſcopus Tuamenſis* opuſculo hac de re ſcripto, per quàm accuratè demonſtrauit, paruulos abſque baptiſmo ex hac vita decedentes pœnis non tantum damni, ſed ſenſibillibus, & quidem æterni ignis, ſecundùm Sancti Auguſtini doctrinam, plecti. Cui operi quamuis quædam addi poſſent, quædam etiam iuxta Sanctum Auguſtinum rectiùs aliter dici; quemadmodum nos quodam loco declarauimus, rectiſſimè tamen oſtendit id quod in iſta controuerſia præcipuum ac medulla eſt, longè ab Auguſtini, & fortaſſis Eccleſiæ, quæ Pelagianos iuxta eius principia damnauit, mente receſſiſſe ſcholaſticos, qui paruulis ſine baptiſmo morientibus vel beatitudinem naturalem, vel immunitatem à ſenſibilibus ignis æterni pœnis tribuerunt. Quapropter ne actum agamus, vel eius lucubrationes in hæc ſcripta noſtra transferamus, remittimus diligẽtem lectorem ad ipſum tractatum eius: in quo quicquid ab aduerſariis pro paruulorũ cauſa benignius quàm ſapientius opponitur, ex profundiſſimi doctoris Auguſtini ſenſu ac verbis refutatur. Nos verò iſto labore, qui in pœnas paruulorum explicandas impendendus fuiſſet, ſubleuati, alacriùs ad ſtatum ac vires naturę per peccatum violatę deſcribendas, nuſquam à Diui Auguſtini mente (quantum Deus adiuuerit) recedendo, properabimus.

> *Opuſculum inſcribitur.* Tractatus de ſtatu paruulorũ ſine baptiſmo diſcedentium ex hac vita iuxta ſenſum beati Auguſtini *per Florentium Conr. Archiep. Tuamenſem Impreſſus Louanij apud Henricum Haſtenium anno 1624. Vide dicta lib. 3. de Hæreſi Pelag. c. 21. & ſequen.*

FINIS.

DE STATV NATVRÆ LAPSÆ LIBER TERTIVS.

Qui eſt de viribus liberi arbitrij poſt peccatum.

PRÆFATIO.

SI iſtæ pœnæ, quarum naturam indagamus ac deſcribimus, in ſeipſis moleſtæ ſunt, effectus, quos in liberum arbitrium operantur, longè grauiſſimas eas eſſe teſtantur. Antequam eos ex Auguſtino proferamus, cui libertas arbitrij & vires eius fuerunt perſpectiſſimæ, paucis præmittendum videtur, quid ei ab aduerſariis impoſitum fuit, & quid ipſe de ſuperſtite libero arbitrio ſenſerit: ne Lector minùs peritus arbitretur, Auguſtinum quaſi nullo aduerſario ſecum litigante ſecurum, nullaque quæſtione pulſatum, de rebus iſtis magnis & arcanis aliquid re non ſatis ponderatá pronunciaſſe. Nam ad quæſtionum quarumlibet deciſionem intelligendam, nihil vtilius eſt, quàm ſtatum controuerſiæ quæ inter duos decertantes agitatur, & quid quiſque eorum in altero reprehenderit, probè penetraſſe. Quod quia in quæſtionibus non paucis, de quibus Auguſtinus & Pelagius conflixerunt, vel omnino neſcitur, vel ad controuerſias præſentes accommodatè proponitur, hinc à nonnullis in ipſa principia doctrinæ veteris impingitur. Itaque quoties Auguſtinus aliud quàm velint ſenſiſſe perhibetur, continuò eum nulla ſimili, qualis nunc recentiores vrget, difficultate preſſum fuiſſe ſuſpicantur, & ſecurè aduerſus doctrinam eius inſurgunt.

CAPVT PRIMVM.

LIBERVM ARBITRIVM ETIAM poſt lapſum ſupereſt in humana natura.

NVLLAM calumniam paſſus eſt grauiorem Auguſtinus à Pelagianis, quàm quòd ſub gratiæ obtentu liberum arbitrium funditùs euerteret imò negaret. Qua de re diuerſa loca in præfatione tractatus de libero arbitrio dedimus. *Vid. init. li. 7. de grat. Chr. Saluat.* Hinc ſolemnis erat ipſorum querimonia, ſe propter defenſionem libertatis arbitrij Pelagianos & Celeſtianos audire: *Siquis aut liberum in hominibus arbitrium, aut Deum eſſe naſcentium conditorem dixerit, Celeſtianus & Pelagianus vocatur.* *Lib. 2. de nuptiis c. 3.* Et alibi. *Contra hæc nos quotidie diſputamus, & ideo nolumus præuaricatoribus adhibere conſenſum, quia nos dicimus liberum arbitrium in omnibus eſſe naturaliter, nec Adæ peccato perire potuiſſe: quod Scripturarum omniũ auctoritate firmatur.* *Lib. 4. ad Bonif. c. 15.* Scripturas illas magnâ abundantiâ proferebant, vt initio libri quarti ad Bonifacium, & aliis locis videre licet: vt Scripturis tecti immeritò inuidiam violatæ fidei ſubire viderentur. Hinc factum eſt. vt Auguſtinum & Catholicos tanquam liberi arbitrij negatores probroſiſſimo nomine Manichæos vocarent: *Ne vocentur hæretici, fiunt Manichæi*, inquit Iulianus aduerſus Auguſtinum; *Lib. de nup. c. 31.* *& dum fal-* A *ſam verentur infamiam, verum crimen incurrunt.* Quam calumniam ſæpiùs refricat.

Auguſtinus igitur vt illam à ſe & à Catholicorum causâ quam tuebatur, depelleret, planiſſimâ crebróque iteratâ confeſſione teſtatus eſt, neque ſe, neque Catholicos liberi arbitrij eſſe negatores: ſed gratiæ tantummodo defenſores. Nam in libris ad Valerium Comitem, vbi crimen illud ei impactum fuerat, ſic reſpondet: *Non eſt ita vt loqueris, quicunque iſta dixiſti, non eſt ita, multùm falleris vel fallere meditaris: Non liberum negamus arbitrium: ſed, ſi vos filius liberauerit, ait veritas, tunc verè liberi eritis.* *Lib. 2. nupt. paulo poſt initium.* Et paucis interpoſitis: *Liberum in hominibus eſſe arbitrium, & Deum eſſe naſcentium conditorem, vtrique dicimus: non hinc eſtis Celeſtiani & Pelagiani. Iſta quippe*, vt paulò antè præmiſerat, *Catholica fides dicit.* Et libro primo ad Bonifacium: *Lib. 1. ad Bonif. c. 2.* B *Quis noſtrum dicat quòd primi hominis peccato perierit liberum arbitrium de humano genere?* Et Epiſtolâ quadrageſimâ ſeptimâ ad Valentinum: *Epiſt. 47.* *Fides Catholica neque liberum arbitrium negat ſiue in vitam malam, ſiue in bonam. Neque tantum ei tribuit, vt ſine gratia valeat aliquid.* Et libro primo de correptione & gratia: *Lib. de corrup. & grat. c. 1.* *Liberum itaque arbitrium & ad malum & ad bonum confitendum eſt nos habere.* Quam diſtinctionem ſtudioſè adhibet, quia de vtraque calumniam patiebatur, ſicut hoc ex libro primo operis imperfecti aduerſus Iulianum liquet. Nam cùm ibi ex vtraque parte libertatem ab Auguſtino deſtrui prolixa diſputatione Iulianus collegiſ- *Lib. 1. op-*

imperf. cont. Iul. fol. 253.

ſet, tandem ita concludit: *Quo collecto conuinceris inficiari dogmata tua, vt promittas te liberum arbitrium non negare: quod antè mali, poſtea boni neceßitate ſubuertis.* Potiſſima tamen quæſtio erat & quærimonia de libertate ad bonum. De qua proinde ſic profitetur Auguſtinus ſententiam ſuam: *Quomodo dicuntur negare liberum voluntatis arbitrium, qui confitentur omnem hominem, quiſquis ſuo corde credit in Deum, non niſi ſua libera credere voluntate; cùm potius illi oppugnent arbitrium liberum, qui oppugnant Dei gratiam, qua verè ad bona eligenda & agenda ſit liberum?* Quamobrem initio libri de gratia & libero arbitrio, vbi tantùm hoc agitur, an habeamus in nobis liberum arbitrium ad bonum, prolixè ſententiam affirmatiuam, quam Catholica fides docet, aſſerit. Primò quidem ex præceptis, quibus Scriptura plena eſt: *Nam ipſa*, inquit, *diuina præcepta homini non prodeſſent, niſi haberet liberum voluntatis arbitrium, quo ea faciens ad promiſſa præmia perueniret.* Cùm verò multa ex Scripturis præcepta boni agendi protuliſſet: *Ecce*, inquit, *apertiſſimè videmus expreſſum liberum humanæ voluntatis arbitrium.* Deinde veritatem eandem ex eo probat, quòd multis locis omnia mandata ſua cuſtodiri & fieri iubeat Deus: *Quomodo iubet*, inquit, *ſi non eſt liberum arbitrium?* Et in fine concludit: *Nempe vbi dicitur: Noli hoc, & noli illud; & vbi ad aliquid faciendum vel non faciendum in diuinis monitis opus voluntatis exigitur, ſatis liberum demonſtratur arbitrium.* Multò plura ex Auguſtino adduci poſſent ad ſententiam eius aſſerendam de libero arbitrio, non ſolùm ad malum, ſed etiam ad bonum, ſi neceſſitas poſtularet: ſed iſta ex ſolis ſcriptis, quæ contra Pelagianos exarauit, accerſita, ſatis viſa ſunt ad hæreticorum quorumdam Calumniam comprimendam, qui Auguſtinum præ cæteris Patribus libero arbitrio aduerſarium fuiſſe nugantur. Hoc enim à Iuliano videntur didiciſſe, qui non obſtantibus tam luculentis Auguſtini proteſtationibus in eadem calumnia perſiſtebat. Tam enim perſpicuam Auguſtini ſententiam eſſe iudicabat de negata deſtructaque arbitrij libertate ad bonum, vt ſolius inuidiæ declinandæ causâ tales confeſſiones expreſſas eſſe conſeret. Sic enim loquitur aduerſus Auguſtinum: *Fidem veſtram*, inquit, *erubeſcitis profiteri, & ad noſtræ ſententiæ, à qua deuiatis, verba confugitis. Tam enim ſceleſtum eſt quod ſuſcepit præuaricatio pudenda Babilonis*, id eſt, Catholicæ Eccleſiæ, *vt cum à nobis obiicitur, à vobis negetur: & tam factum eſt quod à nobis creditur, vt ſub vmbra eius deliteſcere, licet aduerſaria mente, cupiatis.* Vnde quantiſcunque proteſtationibus Auguſtinus ingeminaret, ſe libertatem arbitrij tam in bonum quàm in malum, tanquam Catholicæ fidei dogma defendere, non deſtitit tamen eum vocitare Iulianus *præcipuum arbitrij liberi negatorem* nec non, *certißimum eſſe quod dixerat*, liberum negari arbitrium ab iis, qui Auguſtini ſermone tenerentur.

Epiſt. 107. ad vitalem.

Lib. de grat. & lib. arb. cap. 2.

Lib. 1. op. imp. Apud Aug. cont. Iul. fol. 114.

Ibid. f. 164.

CAPVT II.

AMISSIO INDIFFERENTIÆ ad bonum & malum fuit cauſa calumniarum, quibus Pelagiani Catholicos Manichæiſmi, & euerſæ libertatis arguerunt.

QVocirca mirum cuipiam videri, & non immeritò quæri poteſt, quid illud fuerit in A doctrina Auguſtini, quod tantum ſtomachum Pelagianis mouerit, vt eum tot opprobriis onerauerint, tot quærimoniis Manichiſmum ab inferis reuocaſſe queſti ſint. Neque enim credibile eſt, ſolam ſimplicemque adiutorij cuiuſpiam neceſſitatem tantis clamoribus dediſſe locum: cùm ipſimet, maximè poſtquam eſſent Apoſtolicæ Sedis auctoritate damnati, cognitionem & illuſtrationem Dei, legem, præcepta, exempla, gratiam habitualem, ipſeque Iulianus etiam gratiam actualem quæ inſtar venti vela libertatis impleret, ſopitoſque charitatis ignes ſuſcitaret, non inuitè fateretur. Accuratiùs igitur quiſnam iſte lapis offenſionis fuerit explo- B randum eſt: vt ſimul eluceſcere poſſit, quouſque vel hæreticis noſtri temporis reſiſtendum, vel nonnullis Catholicis recentioribus accedendum ſit, dum iſti magnopere libertatem ad bonum erigunt, iſti deprimunt. Auguſtini enim ſententiam in hoc argumento antiquæ Eccleſiæ & veritatis eſſe ſententiam, neque hæretici de quibus loquor dubitant, neque Catholici dubitare permittuntur. Nam iſti ſtatui libertatis arbitrij ad bonum, quem Auguſtinus tradidit, velut immobili baſi tota neceſſitas, & natura, & intelligentia Chriſtianæ gratiæ ita nititur, vt eo labefactato, hanc funditus euerti neceſſarium ſit. Res illa quippe in indiuiſibili ſita eſt, vt ſi vel latum diſ- C cedas vnguem à veritate, quam ſanctus Doctor de liberi arbitrij ſtatu tradidit, tota eius doctrina de gratia medulo & ſtatui libertatis attemperata in fumos & chimeras humanæ cogitationis euaneſcat. Vnde vſque ad aduentum Scholaſticorum nemo ſcriptorum Catholicorum inuentus eſt, præcipuè Latinorum, inter quos Pelagiana hæreſis magis viguit, & quorum ſermone ſparſa fuit, qui illum liberi arbitrij ſtatum, in quem ex Auguſtini mente præcipitati ſumus, in dubium reuocauerit.

Vt igitur pleniùs intelligatur Pelagianorum accuſatio & Auguſtini defenſio, totuſque ſtatus libertatis arbitrij poſt peccatum, ſciri debet, D aliud eſſe, voluntatem eſſe liberam vt velit & operetur iuſtitiam, aliud, non indigere ad illa præſtanda Dei adiutorio. Fieri enim poteſt, vt potentia ſit libera vt velit aut faciat, & tamen ad hoc indigeat adiutorio. Res iſta perſpicua eſt in actionibus corporalibus ſubiectis libertati. Arbitrium quippe liberum habemus, vt oculis ſanis in luce conſtituti cernamus aut non cernamus, cum tamen cernere ſine lucis adiutorio nequeamus. Libertas igitur alicuius actionis non excludit adiutorium, quamuis etiam ex ſe non poſtulet. Cernere quippe liberè poſſumus præſente luce & ſanis oculis, & non cernere: quamuis illud lucis adiumentum poſtulet, hoc non item. Quod E quidem & exemplis tam externarum quam internarum facultatum ita manifeſtum eſt, vt nec ipſi Pelagiani hoc negauerint. Expreſſiſſimè enim Pelagius magiſter omnium docet, *loqui, audire, odorari, videre, eße noſtri arbitrij atque voluntatis*, cùm tamen nihil eorum ſine certis adiutoriis, vt lucis, ſpecierum ſenſibilium, ſanitatis potentiarum, & ſimilibus fieri queat. Docet item ipſe Pelagius, vel diſcipuli eius Catholicorum diſputationibus fracti, gratiã (meritis videlicet datam) ad bene operandum eſſe neceſſariam: tametſi nemo rectè ſine libera voluntate operetur. Libertas igitur potentiæ non ſolum externæ, quæ imperium volendi ſequitur, ſed etiam ipſius vo-

Lib. de nat. & grat. cap. 45. & 47.

Lib. de grat. & lib. arb. cap. 14.

tiâ voluntatem prouocante, & voluntate concupiſcentiæ conſentiente perpetretur. Non eſt à nobis hic ſermo de peccato primi hominis, ſed de illis tantum, quæ poſt lapſum humani generis à ſcientibus fiunt.

In qua quæſtione non minùs manifeſta eſt Auguſtini ſententia, omnia huiuſmodi peccata poſt illud primum, concupiſcentiâ incitante & voluntatis aſſenſum impetrante, perpetrari.

Conſtat hoc primò ex eo, quòd frequenter docet, omne peccatum præcedente tentatione committi, neque tentari nos poſſe niſi per partem illam animalem, quæ motibus concupiſcendi ſubjacet. Nam de tentatione mulieris per ſerpentem

Lib. 2. de Geneſ. cont. Manich. 14.

ſeu diabolum agens, ſic loquitur: *Sed tamen per mulierem decipit: non enim etiam ratio noſtra deduci ad conſenſionem peccati poteſt, niſi cum delectatio mota fuerit in illa parte animi, quæ debet obtemperare rationi tanquam rectori viro. Etiam nunc in vnoquoq; noſtrum nihil aliud agitur, cum ad peccatum quiſque delabitur, quàm tunc actũ eſt in illis tribus, ſerpente, muliere, & viro. Nam primò fit ſuggeſtio, ſiue per cogitationem, ſiue per ſenſus corporis, vel videndo, vel tangendo, vel audiendo, vel guſtando, vel olfaciendo: quæ ſuggeſtio cum facta fuerit, ſi cupiditas noſtra non moueatur ad peccandum, excludetur ſerpentis aſtutia: ſi autem mota fuerit, quaſi mulieri iam perſuaſum erit Sed aliquando ratio viriliter etiam commotam cupiditatem refrenat, atque compeſcit. Quod cum fit, non labimur in peccatum, ſed cum aliquanta luctatione coronamur. Si autem ratio conſentiat, & quod libido commouerit, faciendum eſſe decernat, ab omni vita beata tanquam de paradiſo expellitur homo. Iam enim peccatum imputatur, etiamſi non ſubſequatur factum, quoniam rea tenetur conſenſione conſcientia.* Et inferiùs:

Ibid.

Quare ergo ita dicitur (ponam inter te inimicitias & mulierem, id eſt partem inferiorem) *niſi quia hinc manifeſtè oſtenditur, non poſſe nos à diabolo tentari, niſi per illam animalem partem, quæ quaſi mulieris imaginem, vel exemplum in vno ipſo homine oſtendit? De qua ſuperiùs iam multa diximus:* Eandem doctrinam tradit in Pſalmos:

In Pſal. 83.

Adam non eſt ſeductus, Mulier autem ſeducta eſt. Poſtea enim Adam conſenſit mulieri, nam à ſerpente mulier ſeducta eſt. Ecce figura omnium tentationum, quas poſt Adę lapſum in hac vita perpetimur. Sic enim adijcit: *Nec modò poteſt aliqua mala ſuaſio, niſi carnis tuæ* (id eſt partis inferioris) *primo deſiderium commouerit, cui poſteà ſi mente conſenſeris: cecidit & paſſer, &c.* Et in alio Pſalmo tractans illud:

In Pſ. 143.

Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, &c. *Et hoc graue bellum,* inquit, *& quod eſt moleſtius, internum. In quo bello ſi ſit quiſque victor; illos quos non videt inimicos continuò ſuperabit. Non enim tentat Diabolus vel Angeli eius, niſi quod in te carnaliter dominatur. Nam quomodo vincimus illos hoſtes quos non videmus, niſi quia carnales interiores motus noſtros ſentimus?* Quamuis autem progreſſus ille diabolicæ tentationis, quo per mulierem in Adamum tranſit, aptiſſima huius rei figura fuerit, non tamen ex illa, ſed ex Apoſtoli Iacobi doctrina videtur Auguſtinus illam hauſiſſe ſententiam. Nam ille cùm beatum prædicaſſet virum, qui ſuffert tentationem, per hoc indicans nullum peccatum committi poſſe, niſi ſollicitante tentatione via præparetur, ſtatim originem omnis tentationis

Iacob. 1.

explicat: *Nemo,* inquit, *cùm tentatur, dicat, quoniam à Deo tentatur. Deus enim intentator malorum eſt: ipſe autem neminem tentat.* Vnde ergo tentationes, ſi non à Deo? *Vnuſquiſque vero tentatur à concupiſcentia ſua abſtractus & illectus. Deinde concupiſcentia cùm conceperit, parit peccatum.* Vbi ſatis

A apertè docet non tentari hominem niſi ex concupiſcentia. Si enim aliunde tentatur, non rectè dixiſſet vniuerſaliter: *Vnuſquiſque tentatur à concupiſcentia ſua:* neque rectè dum remouet tentationem à Deo, ſoli concupiſcentiæ eam tribuiſſet. Sic intellexit hunc locum Auguſt.

Li. de dono perſen. c. 6.

Quiſquis, inquit, *in tentationem non infertur, profectò nec in tẽtationem ſuæ malæ voluntatis infertur. Et qui in tentationem ſuæ malæ voluntatis non infertur, in nullam prorſus infertur. Vnuſquiſque enim tentatur, vt ſcriptum eſt, à concupiſcentia ſua abſtractus & illectus.* Quaſi diceret; omnis enim tentatio malæ voluntatis ex concupiſcentia ſurgit. Et in libris aduerſus Iul.

Lib. 5. cont. Iul. cap. 6.

Quid eſt quod quotidie dicimus: ne nos inferas in tentationem, niſi vt non tradamur concupiſcentijs noſtris? Vnuſquiſque enim tentatur à concupiſcentia ſua abſtractus & illectus. Vnde cùm libro ſexto, de concupiſcentiæ peccatis diſputans, eundem Apoſtoli locum protuliſſet:

Lib. 6. c. 15.

Concupiſcentia, inquit, *non parit niſi conceperit, non concipit niſi illexerit, hoc eſt, ad malum perpetrandum obtinuerit volentis aſſenſum. Quod ergo aduerſus eam dimicatur, hoc agitur ne concipiat, pariatque peccatum.* Et ſtatim omnia omnino peccata ſub illis concupiſcentiæ partubus comprehendens addit: *Dimiſſis itaque in baptiſmo peccatis omnibus, id eſt, omnibus concupiſcentiæ fœtibus, &c.* Et hinc eſt, quod Auguſtin. etiam non aliter duas illas orationis Dominicæ petitiones, *Ne nos inducas in tentationem:* &: *Dimitte nobis debita noſtra,* exponere ſolet, niſi vt à concupiſcentiæ tentationibus eruamur, & eiuſdem concupiſcentiæ ſuperantis peccati dimittantur. Nam hoc ſibi volunt de tentatione concupiſcentiæ illa verba paulò antè citata?

Lib. 5. c. 4.

Quid eſt quod quotidie dicimus. Ne nos inferas in tentationem; niſi vt non tradamus concupiſcentijs noſtris? Quaſi diceret, nihil aliud petimus niſi vt non tradamur concupiſcentijs noſtris. Hoc ſibi vult euidentiùs quando dicit:

Lib. 2. de pecc. merit. c. 4.

Vt non ei conſentiamus; deprecamur adiutorium dicentes: Et ne nos inferas in tentationem; vel ſicut nonnulli codices habent; ne nos inducas in tentationem. Non quod ipſe Deus tali tentatione aliquem tentet: nã Deus intentator malorum eſt: ipſe enim neminem tentat; Sed quod ſi fortè tentari cœperimus à concupiſcentia noſtra, adiutorio eius non deſeramur, vt in eo poſſimus vincere, ne abſtrahamur illecti. De altera verò petitione longè apertiſſimè idem docet. Nã in Epiſtola ad Aſellicũ cùm citaſſet illa verba Scripturæ: *Poſt concupiſcentias tuas non eas,* ſic ſubjungit:

Epiſt. 200.

Quod quidem tam magnum eſt, vt ſi omnimodo fieret, & quamuis inſint, dum ſumus in corpore mortis huius, deſideria peccati, nulli eorum tamen adhiberemus aſſenſum, non eſſet vnde diceremus Patri noſtro qui eſt in cælis: Dimitte *nobis debita noſtra.* Et in libro de natura & gratia de eadem petitione loquens:

Cap. 35.

Per hoc, inquit, *quotidianum ſpiritale quodammodo incenſum, quod ante Deum in altare cordis, quod ſurſum habere admonemur infertur, etiamſi non hic viuatur ſine peccato, licet mori ſine peccato, dum ſubinde veniâ deletur, quod ſubinde ignorantia vel infirmitate cõmittitur.* Vbi nos mori dicit poſſe ſine peccato, deletis tantummodo peccatis infirmitatis & ignorantiæ. Nam infirmitas & concupiſcentia apud Auguſtinum idem ſunt. Et in libro de perfectione iuſtitiæ de concupiſcentia, ſeu, vt Apoſtolus vocat peccati deſiderijs agens:

Cap. vlt.

Videat, inquit, *quid agatur de Dominica oratione, vbi dicimus: dimitte nobis debita noſtra. Quod niſi fallor nõ opus eſſe dicere, ſi numquam vel in lapſu linguę vel in oblectanda cogitatione eiuſdem peccati deſideriis aliquantulum conſentiremus, ſed tantummodo dicendum eſſe: Ne nos inferas in tentationem.* Et in libris ad Bonifacium: *Nec*

propter

Lib. 1. ad Bonif. c. 13. *propter ipſam, cuius iam creatus lauacro regenerationis abſumptus eſt, dicimus in oratione baptizati: dimitte nobis, &c. ſed propter peccata quæ ſiunt, ſiue in eius conſenſionibus, cum ab eo quodlibet, vincitur id quod placet, ſiue cum per ignorantiam malum quaſi bonum placet.* Vnde vtramque petitionem coniungens libro ſecundo de peccatorum meritis: *Sic ergo totum hoc* (negotium viuendi ſine peccato) *in tribus beneficiis poſitum breuiter poni poteſt:* *Lib. 2. c. 4.* *Ignoſce nobis ea in quibus ſumus abſtracti à concupiſcentia*, id eſt, dimitte nobis, &c. *adiuua ne abſtrahamur à concupiſcentia*, id eſt, ne nos inducas in tentationem, *aufer à nobis concupiſcentiam*, id eſt, libera nos à malo. Itaque in Epiſt. 29. ad S. Hieron. apertiſſimè profitetur, omne peccatum ex aliquo vitio tanquam peccati fomite proficiſci: *Epiſt. 29. ad Hieron.* *Sunt plurimi tales* (pudici) *quorum ſine aliquo peccato eſſe neminem dixerim: & vtique illud qualecunque peccatum ex aliquo vitio venit.* *Ibid.* Et paulo inferiùs: *Si omnes ibi* (in religioſis coniugatis) *eſſent virtutes, nullum eſſet vitium: ſi nullum vitium, nullum omnino peccatum. Quis autem ſine aliquo peccato? Quis ergo ſine aliquo vitio, id eſt, fomite quodam, vel quaſi ſine radice peccati.*

B

Secundò eadem ſententia ex eo conſtat, quòd ſæpè docet, nullum peccatum perpetrari, quod non præcedat aliqua delectatio: quam delectationem nihil aliud eſſe ſentit quam rerum delectabilium libidinoſum deſideriū, iuxta id quod ſuprà de delectatione diximus. Itaque in libris contra Fauſtum, vbi de frenandis & relaxandis delectationibus, hoc eſt, concupiſcentiis rerum delectabilium agit: *Lib. 22. cōt. Fauſt. c. 28.* *Si nihil delectaret*, inquit, *illicitum, nemo peccaret. Peccat ergo qui delectationem illicitā relaxat potius quàm refrenat.* Et in ſermonibus de verbis Apoſtoli: *Serm. 6. de verb. Apoſt. cap. 6.* *Quidquid eſt peccatorum in dictis, in factis, in cogitationibus, non ex mala cupiditate, non exoriuntur niſi ex illicita delectatione. Hinc ergo illicitæ delectationi ſi reſiſtamus, ſi non conſentiamus, ſi membra velut arma non miniſtremus, non regnat peccatum in noſtro mortali corpore.* Qua conſideratione paulo pòſt in eodem ſermone dicit, nihil aliud eſſe ſecundum carnem ambulare (ſub quo omnia peccata continentur) quàm carnalibus concupiſcentiis conſentire: *Ibid. cap. 9.* *Quid eſt ſecundum carnem ambulare? Carnalibus concupiſcentiis conſentire. Quid eſt ſecundum ſpiritum ambulare? adiuuari ſpiritu in mente, & concupiſcentiis carnis non obedire. Sic ergo impletur in nobis lex, impletur in nobis iuſtitia Dei.* Eandem delectationem omnibus peccatis præcurrentem, agnoſcit Auguſtini diſcipulus Proſper: *Lib. 3. de vit. contemp. cap. 4.* *Quodlibet peccatum perpetrare non poſſum, niſi malæ delectationi conſentiam.* Et Cyrillus Alexandrinus apertiſſimè: *Lib. 4. in Ioan. c. 52.* *Voluptas quædam ante omne peccatum præcurrit, & feruens cupiditas ad delicta ſolet allicere, quæ ante peccati actum inſidet, & mentis conſenſum arripit, perſuadens facilè hac via veniendum eſſe quò gliſcimus. Quod verum Chriſti diſcipulus oſtendit dicens: Nemo cùm tentatur dicat, quoniam à Deo tentatur: Deus enim intentator malorum eſt: ipſe autem neminem tentat. Vnuſquiſque verò tentatur à concupiſcentia ſua abſtractus, & illectus. Deinde concupiſcentia cùm conceperit parit peccatum.* Vbi eodem plane modo, ſicut Auguſtinus; ſententiam iſtam ſuam delectatione omnibus peccatis præeunte viamque præparante, doctrinam Apoſtolicam eſſe profitetur.

C

D

E

Tertiò eadem Auguſtini ſententia ex eo manifeſta eſt, quòd ideo in cælo nulla dicit futura eſſe peccata, quia nulla erit concupiſcentia cui conſentiendo peccetur: *Lib. 6. cont. Iul. cap. 15.* *Cur autem in regno nulla peccata remittit Deus filiis ſuis, niſi quia non inuenit quod remittat? Non enim poterunt ibi eſſe peccata, vbi ſpiritus non dico, non conſentit concupiſcentiæ carnis, ſed nec concupiſcit aduerſus carnem, quia nec caro aduerſus eum, illā ineffabili ſalute perfectā, quæ nunc non fit in baptiſmo, vbi remittuntur quidem cuncta peccata, ſed remanent carnalium concupiſcentiarum mala, &c.*

Quartò ex eo quod doceat non eſſe membrorum vſum malum, niſi quando conſentitur concupiſcentiis malis: *Lib. 4. c. 5.* *Quando autem male vtitur homo membris bonis, niſi quando conſentit eis quæ in nobis habitant cupiditatibus malis?*

Denique hanc indubitatam eſſe Auguſtini doctrinam ex multis apertiſſimis teſtimoniis liquet, quæ non poſſunt in alium ſenſum vlla probabilitate detorqueri. Quid enim ſignificat aliud: *Li. 2. de pecc. meritis. cap. 5.* *Si autem ab illo* (Deo) *auertimur, noſtrum eſt, & tunc ſecundum carnem ſapimus, tunc concupiſcentiæ carnis ad illicita conſentimus.* Quid aliud ſignificat id quod alibi dicit? *Lib. de pecc. orig. c. 40.* *Ac per hoc non ſolum peccata omnia, quorum nunc remiſſio fit in baptiſmo, quæ reos faciunt, dum deſideriis vitioſis conſentitur atque peccatur, verum etiam ipſa deſideria vitioſa, quibus ſi non conſentitur, nullus peccati reatus contrahitur, quæ non in iſta, ſed in alia vita nulla erunt, eodem lauacro baptiſmatis vniuerſa purgantur.* Vnde paulo antè concupiſcentiam *Ibid. c. 36.* vocauerat *vitium, cui conſentiendo peccatur.* Et quid aliud ſignificat id quod in libro de ſpiritu & littera dicit? *Lib. de ſpir. & litt. c. 4.* *Non figuratè aliquid dicitur, quod accipiendum non ſit ſecundum litteræ ſonum, cùm dicitur: Non concupiſces, ſed per apertiſſimum ſaluberrimumque præceptum eſt, quod ſi quis impleuerit, nullum habebit omnino peccatum. Nam hoc ideo elegit Apoſtolus generale quiddam, quo cuncta complexus eſt, tanquam hæc eſſet vox legis ab omni peccato prohibentis: quod ait; Non concupiſces.* NEQVE ENIM VLLVM PECCATVM NISI CONCVPISCENDO COMMITTITVR. Vbi per (concupiſcere) ipſos motus concupiſcentiæ intelligit prohiberi, ideoque illud præceptum ſolum in cælo eſſe complendum, vt ex fine libri manifeſtum eſt. Nam huius vitæ iuſtitiam tunc perfici docet, quando concupiſcentiis etſi tumultuantibus non conſentimus. *Ibid. c. vlt.* *Aliud eſt enim*, inquit, *totam nondum aſſequi charitatem, aliud nullam ſequi cupiditatem.* Et paulo pòſt effigiem hominis exprimens, qui perfectam huius vitæ iuſtitiam aſſecutus eſt: *Verum ecce iam talem conſtituamus animam humanam in hoc corruptibili corpore, quæ etſi nondum illa ſupereminentiſſima perfectione charitatis Dei omnes motus terrenæ libidinis abſorbuerit atque conſumpſerit, tamen in iſta minore iuſtitia ad illicitum aliquid operandum eidem libidini nulla inclinatione conſentiat: vt ad illam vitam iam immortalem pertineat; Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, &c. ad hanc autem: Non regnet peccatum* (id eſt, concupiſcentia) *in veſtro mortali corpore, ad obediendum deſideriis eius: ad illam non concupiſces: ad iſtam poſt concupiſcentias tuas non eas.* Cùm ergò tantam huius vitæ iuſtitiam expreſſiſſet, vt qui illa præditi fuerint, nullis concupiſcentiis malis omnino conſentiant, mox de talibus iuſtis adiicit: *Tales iuſti ex fide viuentes, non opus habent dicere: dimitte nobis debita noſtra, &c. Falſumque eſſe conuincunt quòd ſcriptum eſt: Non iuſtificabitur in conſpectu tuo omnis viuens. Et illud: ſi dixerimus quia peccatum non habemus nos ipſos decipimus, & veritas in nobis non eſt.* Non potuiſſet expreſſiùs & clariùs aperire mentem ſuam qua ſentit omnis omnino peccati expertem fore vitam no-

ſtram, ſi nullis concupiſcentiis nos prouocantibus adhiberemus aſſenſum. Quam ſuam ſententiam etiam in tractatibus in Ioannem pauciſſimis quidem, ſed clariſſimis verbis expreſſit: *Nunquid quia deleta eſt tota iniquitas nulla remanſit infirmitas? Si non remanſiſſet, ſine peccato hîc viueremus. Quis autem audeat hoc dicere, niſi ſuperbus, &c.* De peccatis deletis per baptiſmum loquitur, de remanente poſt baptiſmum concupiſcentia loquitur, de peccatis ex illa velut infirmitate rationalis animæ pullulantibus loquitur: ſine fuco & ambiguitate dicit; *Si illa non remanſiſſet, ſine peccato hîc viueremus.*

Tract. 41. in Ioann.

Nec verò ſolius Auguſtini iſta ſententia fuit, ſed & ante ipſum, & cum ipſo, & poſt ipſum doctiſſimi ſanctiſſimique Patres id ipſum docuerunt, Nam ante Auguſtinum Sanctus Hilarius in Pſalmos ita loquitur: *Viam peccati, qua ad peccatum pergere promptum eſt, amoueri à ſe deprecatur, id eſt, omnia corporalium voluptatum deſideria auferri, nec tentationem aliquam concupiſcentiæ, aut ignorantiæ, qua tanquam per viam ad peccatum itur, ingruere.* Quaſi dicat, illas duas eſſe ſolas vias, quibus ad peccatum peruenitur, quas à ſe amoueri petit. Clariùs eodem tempore quo vixit Auguſtinus, hoc aſſeruit. S. Cyrillus Alexandrinus quem paulo antè citauimus: *Voluptas quædam ante omne peccatum præcurrit, & feruens cupiditas ad delicta ſolet illicere: quæ ante peccandi actum inſidet, & mentis conſenſum arripit, perſuadens facilè hâc viâ veniendum nobis eſſe, quò gliſcimus.* Quod ſignificatum eſſe docet illis Apoſtoli Iacobi verbis: *Vnuſquiſque tentatur à concupiſcentia ſua abſtractus & illectus*: quibus allegatis adiicit: *Vides quomodo ex cupiditate improbitas ortum ducit: vides quomodo ex voluptatis ſemine delicta producuntur.* Et libro primo de adoratione in ſpiritu & veritate; *Semper nos ad deformitatem, hoc eſt, ad peccatum impellunt, quæ nobiſcum & in nobis exiſtunt voluptates.* Et iſtud eodem modo, vt Auguſtinus, in peccato Adami, quod mulier figura delectationis omne peccatum præuolantis extorſit, præfiguratum eſſe tradit. Et ſanctus Proſper doctrinæ ſancti Auguſtini ſectator indiuulſus: *Si quodlibet peccatum perpetrare non poſſum, niſi malæ delectationi conſentiam, quod cupiditatis eſt proprium, &c.* Et ſanctus Leo Pontifex Maximus: *Quia nullum ſine delectatione peccatum eſt, citò acquieſcitur deceptoriæ voluptati.*

Hilar. in illud Pſal. 118. Viam iniquitatis amoue à me

Cyril. Alex. lib. 4. in Ioan. c. 51.

Lib. 1. de adorat. in ſpirit. & verit.

Proſp. lib. 3. de vita contempl. c. 4.

Leo ſerm 6. de Epiph.

Hæc ergo ratio eſt, cur non ſemel Auguſtinus omnia peccata quæ baptiſmo diluuntur, ſub peccato originali, & iis quæ concupiſcentias noſtras ſequendo committimus, comprehendere ſolet: *Nec omnino quiſquam mundari poteſt, ſiue ab originali peccato, ſiue à peccatis, quæ ipſi non reſiſtendo carnali concupiſcentiæ, ſed eam ſequendo, eique ſeruiendo in flagitiis & facinoribus addiderunt, niſi per fidem*: Cuiuſmodi & aliis locis repetit.

Serm. 60. de verbis Dom. cap. 1.

Sed difficultatem alicui mouere poteſt, quòd ſæpè Auguſtinus aduerſus Pelagianos diſputans, duas radices aſſignat, ex quibus omnia peccata pullulant, & propter quas nemo quantumlibet iuſtus hanc ſine peccato vitam tranſigere poteſt. Sic enim loquitur in libris de peccatorum meritis & remiſſione, cùm quæſitum eſſet cur in hac vita non eſſet homo ſine peccato: *Nolunt homines facere quod iuſtum, ſiue quia latet an iuſtum ſit, ſiue quia non delectat, &c. Ignorantia igitur & infirmitas vitia ſunt, quæ impediunt voluntatem ne moueatur ad faciendum opus bonum, vel ab opere malo abſtinendum.* Et in libris ad Bonifacium: *Peccata ſunt quæ ſecundum*

Lib. 2. de pecc. merit. cap. 17.

Lib. 1. ad Boniſ. c. 13.

A *carnis concupiſcentiam, vel ignorantiam illicitè fiunt, &c.* Et mox dicit orari à nobis: Dimitte nobis debita noſtra, non propter concupiſcentiam ipſam, ſed *propter peccata, quæ fiunt, ſiue in eius conſenſionibus, cùm ab eo quodlibet vincitur, quod placet, ſiue cùm per ignorantiam malum quaſi bonum placet.* Et in Enchiridio ad Laurentium, cùm primum peccatum poſuiſſet voluntatem deficientem à bono: de fontibus reliquorum peccatorum ſic adiungit: *Deinde etiam cum nolentibus ſubintrauit ignorantia rerum agendarum, & concupiſcentia noxiarum, quibus comites ſubinferuntur error & dolor, &c. Ex his morborum non vbertatis, ſed indigentiæ tanquam fontibus omnis miſeria naturæ rationalis emanat.* Et clariſſimè in eodem libro inferiùs: *Duabus ex cauſis peccamus, aut non videndo quid facere debeamus, aut non faciendo, quod debere fieri iam videmus; quorum illud ignorantiæ malum eſt, hoc infirmitatis.* Vbi manifeſtum eſt, nullum eſſe voluntatis omnino liberæ, ſe ſine vlla ignorantia vel cupiditate determinantis locum. Nam quamuis quædam ex malitia dicantur peccata perpetrari, illa ipſa non ſine quadam concupiſcentia, eo fortiore atque robuſtiore, quo occultiore atque ſubtiliore committuntur.

In Enchir. ad Laurent. cap. 24.

Ibid. c. 81.

B

Verum iſta & ſimilia, quæ multis locis ab Aug. contra Pelagianam hæreſin repeti ſolent, tantùm abeſt vt doctrinam ab eo antè traditam labefactent, vt potiùs eam longè firmiùs ſtabiliant. C Nam inde patet, nulla agnoſcere peccata Auguſt. quæ liberâ omnino, & nullis omnino, ignorantiæ tenebris obſcuratâ, vel concupiſcentiæ deſideriis impeditâ voluntate committantur, vt communiter putari ſolet quandoquidem omnia ex duobus illis miſeriarum fontibus ignorantiâ & cõcupiſcentiâ ſeu infirmitate promanent. Neque verò hoc ipſum repugnat iis, quę ante ex ipſo latè tradidimus, quod omnia peccata inde fiant, quia concupiſcentiis conſentimus, nulla facta ignorantiæ mentione: idque propter duas cauſas. Primò, quia illa ipſa peccata ignorantiæ concupiſcentiam ſequendo, eique conſentiendo committuntur. Quamuis enim ignoretur eſſe D peccatum, factum tamen quod concupiſcitur non ignoratur. Secundò, quia concupiſcentia eſt cauſa ignorantiæ, vt ſuprà declarauimus. Nam de illa ignorantia Auguſtino ſemper ſermo eſt, *qua malum*, quòd naturæ legibus vetitum eſt, *quaſi bonum placet.* Vtramque cauſam tetigit & inſinuauit nonnullis locis Auguſt. vt quando in libro de perfectione iuſtitiæ dicit: *Non offendit, niſi cui mala concupiſcentia contra iuſtitiæ rationem appetendo, vel vitando faciendum, vel dicendum, vel cogitandum, aliquid quod non debuit, ſiue* FALLENS, *ſiue* PRÆVALENS *perſuadet*, Et quando dicit in libro primo de peccatorum meritis: *Fit vt per ignorantiam vel infirmitatem non exertis aduerſus eam* (concupiſcentiam) E *totis viribus voluntatis, eidem ad illicita etiam nonnulla cedamus, tanto magis & crebriùs, quanto deteriores: tanto minùs & rariùs, quanto meliores ſumus.* Vbi per ignorantiam fieri dicit, vt concupiſcentiæ ad illicita nonnulla cedamus. Et libro ſecundo de peccatorum meritis: *Vnde fit conſequens, vt nec orare debeamus, ne intremus in tentationem, hoc eſt, ne tentatione* (concupiſcentiâ, ſicut ſuprà ex Auguſtini mente declarauimus,) *vincamur, vel cùm fallit & præoccupat neſcientes, vel cùm premit atque vrget infirmos*: in quibus duobus locis *fallere* tribuit concupiſcentiæ propter ignorantiam, cui proprium eſt ſcientiam ſubtrahendo, fere: *premere* verò ſeu *præualere* propter motus vehemen-

Lib. de perf. iuſtit. c. vlt.

Lib. 1. de pecc. merit. c. vlt.

Lib. 2. c. 3.

tiam, quæ concupiſcentiæ propria eſt, & ab inuitis ac gementibus aſſenſum voluntatis extorquet. Vnde in Enchiridio ad Laurentium vniuerſa omnino peccata poſt lapſum, itemque manifeſtas pœnas ad iram Dei peccatum originale punientem reuocans dicit: *Ad iram quippe Dei pertinet iuſtam, quicquid cacâ & indomita concupiſcentiâ faciunt libenter mali, & quicquid manifeſtis opertiſque pœnis patiuntur inuiti.* Vbi cæca dicitur concupiſcentia propter ignorantiam, quam ſecum comitem trahit, Deo pluente pœnales cæcitates ſuper illicitas cupiditates indomita verò, propter infrenes impetus, quibus in voluptates æſtuat.

In Enchir. c. 27.

Cum ergò libido ſeu cupiditas dupliciter accipiatur, vel propriè pro motu concupiſcentiæ inuoluntario, vel minus propriè, pro motu ipſius voluntatis inordinatè aliquid appetente, ex iis quæ diximus vera ratio intelligi poteſt, cur amor rerum temporalium, ſeu earum quas quiſque poteſt inuitus amittere, (ex quo amore omnia peccata perpetrantur, ſicut ſuprà latè ex eodem Auguſtino patefecimus,) cupiditas ſeu libido ab eodem vocari ſoleat. Nimirum quia libido illa propriè dicta, quæ motibus ſuis ante liberum voluntatis aſſenſum præuolat, in omnibus peccatis conſenſum voluntatis extorquet, ita videlicet, vt ex illo deſiderio libidinis, ſeu cupiditatis, ſeu concupiſcentiæ præcurrente, & conſenſu voluntatis accedente, fiat vnus completus volendi motus, tanquam homine toto, ex parte tam inferiore quam ſuperiore ſimul concupiſcente: in quo pleno & quaſi compoſito appetendi motu, libido dominatur, voluntas verò violento & imperioſo eius motui obediendo ſeruit: atque ea de cauſa nomen libidinis ſeu cupiditatis tanquam in illo motu libero dominantis toti actui meritò attributum eſt. Quod manifeſtè ex ipſo Auguſt. patet. Nam in illo eodem loco, quo cupiditatem culpabilem definit, & pro libero appetendi motu accipit, apertiſſimè dicit: *Clarum eſt iam nihil aliud quam libidinem in toto maleſaciendi genere dominari.* Et hoc in eodem loco ſæpè repetit, & ex illa, adulterij, ſacrilegij, & ſimilium ſcelerum malitiam eſſe metiendam. In quo loquendi modo, quamuis nunc apud Scriptores recentiores, præcipuè Philoſophos inuſitatus ſit, Scriptores Latiniſſimos & antiquos Philoſophos Auguſtinus ſecutus eſt. Sic enim olim Stoici, & poſt illos Tullius locutus eſt, vt tum aliis locis, tum maximè Tuſculanarum quæſtionum libro quarto patet. Nam ibi libidinem, lætitiam, metum, & ægritudinem, ſeu triſtitiam non pro ipſis paſſionibus, ſed pro motibus voluntatis cedentis paſſionibus contra rationem accipit, vt ex definitionibus ſingularum quas ibi tradit perſpicuum eſt. Qui loquendi modus nec ab vſu quotidiano alienus eſt. Nam iuxta illum nō tam metuere, triſtari, lætari dicitur, qui motibus illis inuoluntariis quatitur, quàm ille qui motibus illis conſentiendo cedit: vſque adeo vt qui illis tantùm tangitur, ſed voluntate dominatur, dicat potiùs & verè dicat, ſe non metuere, non triſtari, non lætari. Quia igitur libido ſeu cupiditas *in toto*, vt Auguſtinus loquitur, *maleſaciendi genere dominatur*, hinc eſt, quòd & ipſe, & Stoici, & Tullius, hoc animaduertentes iſta nomina liberis voluntatis motibus dominanti libidini aſſentientis tribuerunt, vt illi ipſi libidines cupiditateſve vocarentur. De qua dominatione Auguſtinus: *Manet in vetuſtate carnis* (peccatum, ſeu concupiſcentia) *tanquam ſuperatum & peremptum, ſi non illicitis conſenſionibus quodammodo reuiuiſcat, & in regnum proprium dominationemque reuocetur.* Et alibi: *Quamuis coniugalis concubitus, qui fit intentione generandi, non ſit ipſe peccatum: quia bona voluntas animi ſequentem ducit, non ducentem ſequitur corporis voluptatem, nec humanum arbitrium trahitur ſubiugante peccato, cùm iuſtè redigitur in vſum generandi plaga peccati. Huius plagæ quidam prurітus in adulteriorum, & fornicationum, & quorumlibet ſtuprorum atque immunditiarum fœditatibus regnat: in coniugiorum verò neceſſitudinibus ſeruit. Ibi de domino tali turpitudo damnatur: hic de pediſſequo tali honeſtas verecundatur.* Et clariſſimè ipſe Apoſtolus, cùm generaliter ad Chriſtianam ſanctitatem hortaretur: *Non ergo regnet*, inquit, *peccatum in veſtro mortali corpore, vt obediatis concupiſcentiis eius.* Et mox: *Peccatum enim vobis non dominabitur.* De cuius peccati, id eſt, concupiſcentiæ ſeruitute ac dominatione latè proſequitur, atque in illa ipſa exhortatione ſatis indicat, totam vitæ puritatem & impuritatem in illius concupiſcentiæ ſubiugatione vel dominatione conſiſtere. Neque enim doctrinam illam ſuprà traditam niſi ex Scripturis Auguſtinus hauſit.

Lib. 1. de lib. arb. c. 3. & 4. 5.

Li. 2. de pec. meritis c. 8.

Lib. de nupt. & concup. c. 12.

Rom. 6.

CAPVT XXV.

INDAGATVR ET PROFERTVR huius doctrinæ ratio tripartita.

SEd hîc meritò moueri poteſt quæſtio vnde fiat quòd omne peccatum concupiſcendo, & concupiſcentiæ aſſentiendo committatur. Cur enim non poteſt animus liberâ ſuâ, nullo cupiditatis motu prouocatâ, voluntate peccare? An fortè ideò, quia illa natura voluntatis eſt, vt non poſſit niſi aliquâ delectatione præeunte, & quaſi viam ad liberè volendum præparante conſentire? Sic enim quemdam inter huius temporis peritiſſimos ſenſiſſe video. Hæc enim delectatio eſt quaſi quædam obiecti complacentia: quam neceſſe eſt præcedere, vt quis obiectum liberè velit. Quomodo enim volet id quod ſibi non placet, aut quod non delectat? Fundantur in Auguſtino, qui in ſecunda quæſtione libri primi ad Simplicianum dicit: *Quis animo amplectitur aliquid, quod eum non delectat?* Accedit experientia, qua manifeſtè conuincimur, nihil penitùs nos amplectendo proſequi in rebus ſiue humanis ſiue diuinis, niſi non ſolùm intellectu approbetur, ſed etiam voluntati placeat. Si enim voluntati diſplicet, quamuis intellectus illud probet, potiùs libero voluntatis motu auerſabitur, quàm proſequetur: vſque adeò vt etiam tunc, cùm ad experiendam & oſtentandam libertrimam voluntatis indifferentiam, alterutrum eligere volet, præcedat quædam complacentia vnius præ altero; vel certè iſtius indifferentiæ oſtentandæ: ex qua delectatione fit, vt nunc hoc, nunc illud eligat. Neq; enim neceſſe eſt, vt delectatio aut complacentia ſemper circa illud immediatè verſetur, quod eligitur, ſed vel circa illud, vel circa aliud, ex cuius delectatione alterum etiam inuiſum eligatur. Vnde hæc, niſi quia illa eſt natura voluntatis? Quæ quidem ratiocinatio, alicui probabilis videri queat, præ-

ſertim cùm Auguſtinus, tum illo quem citauimus loco, tum aliàs non ſemel huiuſmodi delectationis motum voluntatis liberæ præcurſorem & præparatorem ad volendum poſtulet, vt alibi dicturi ſumus.

Vide infrà, lib. 4. de grat. Christi Saluatoris, cap. 6. & maximè 8.

Sed quantumcunque iſta Philoſophiæ principiis ſatis conſonare videantur, omninò tamen dicendum eſt, hoc nullo pacto ex natura voluntatis accidere. Sic enim duo capitalia Auguſtini, imò Eccleſiæ principia ſubuertuntur, primum eſt, quo docet Auguſtinus, in primo Adami peccato, quod fide certum eſt eſſe liberâ voluntate perpetratum, nullam huiuſmodi non liberam ſeu inuoluntariam delectationem, ſeu complacentiam, ſeu quocunque nomine motum iſtum indeliberatum voluntatis nomines, præceſſiſſe. Docet enim conſtantiſſimè, vt ſuprà de primi hominis ſtatu declarauimus, ſummam fuiſſe ante primum peccatum in anima & corpore tranquillitatem, ita vt nihil in eo prorſus renitente vel nō annuente voluntate poſſet exurgere, quo prouocaretur ad malum. Vnde cùm Iulianus ſimilem quandam titillationem ad comedendum, ante peccatum primum conſtitueret, tanto impetu hoc repercutit, vt dicat: *Non vſque adeò dementes eſtis, vt iſta credatis: non vſque adeò impudentes, vt iſta dicatis.* Videlicet in tanto beatitudinis loco fuiſſe primos homines *ſine pace mentis & corporis*. Qua de re latiùs ſuprà diſſeruimus. Alterum eſt, quo ſemper docet, omnem cōcupiſcentiam atque illicitam delectationem, imò omnem repugnantiam qua vel corpus vel animus deſideria & delectationes ſuggerit, quibus mens ad appetenda terrena ſollicitatur, pœnam eſſe peccati. Addi poteſt tertium, quo docet iniuſtum fore Deum, ſi talibus tentationibus internæ delectationis ad malum prouocantis homo ante demeritum pulſaretur. Hæc eſt enim grauiſſima pœna, quæ ſine peccato innocentibus hominibus Deus nec inflixit, nec infligere potuit, vt infrà fuſiùs oſtendendum eſt. Iſta principia Auguſtini, imò Catholicæ Eccleſiæ cùm certa ſint, impoſſibile eſt illam eſſe naturam voluntatis, vt voluntas antequam in aliquem liberum erumpere poſſit motum, aliqua inuoluntaria obiecti defecti delectatione ſeu complacentia neceſſariò prouocetur & præparetur, ſic enim neceſſe fuiſſet etiam ante primū peccatum huiuſmodi mali complacentiam, ſeu delectationem, ſeu titillationem debuiſſe præcedere. Neceſſarium igitur eſt, vt ex alio principio doctrinæ ſuperiùs traditæ fundamenta iaciamus.

Lib. 1. oper. imperf. cont. Iulianum.

Omnibus animalibus naturâ inſitum eſt, vt ſeipſa diligant: quæ inconcuſſa lex etiam in beſtias, adeóque plantas ac ſtirpes, & res inanimas peruulgata eſt. Nam & illa mortem quo poſſunt modo, velocitate, latebris, reſiſtendo, repugnandoque fugiunt; & iſta corticibus, radicibus, omniúmque partium ſe valida compactione cuſtodiunt. Cuius veritatis à ſummis vſque ad ima penetrantis conſideratione Philoſophi de homine dixerunt, hanc eſſe naturæ primam quodammodo & maximam vocem, vt homo concilietur ſibi, & propterea mortem naturaliter fugiat; ita ſibi amicus, vt eſſe ſe animal, & in hac coniunctione corporis atque animæ viuere velit, vehementerque appetat. Ex iſto eſſendi appetitu fluit vt animantia non ſolùm ipſum eſſe ſuum, quod ex corpore & anima conflatum eſt, diligant, ſed & vniuſcuiuſque partis conuenientia bona proſequatur, & omnibus modis mala declinent, hinc

A enim ſaluti & integritati corporis magno conatu conſulunt, dolorem eius, diuiſionemque partium, famem, & ſitim fugiunt. Hinc ad appetituum quietem anhelant, dum ſequuntur voluptates; appetitibus enim ferri & appetita non aſſequi, tortura magna eſt animantium, & malum. Appetunt hæc omnia animalia naturaliter, nec opus eſt alia concitatione, vel appetitus determinatione, quàm vt obiecta naturæ congrua ſenſibus offerantur: hoc ipſo enim in eis concitatur impetus appetentis animæ, ſi huiuſmodi fuerint, vt corpori, vel animæ, vel vtriuſque coniunctioni, hoc eſt, vitæ cuſtodiendæ ſeruire æſtimentur. Et hic finitur in bru-

B tis animantibus dilectio ſui. Nec enim vel ſalutem corporis, vel requiem appetituum, vel vitam quæ ex vtriuſque coniunctione coaleſcit, ad aliud referre naturæ magiſterio didicerunt. Vſque adeò vt ſi propter finem cognitum operarentur, ſalus iſta totius animantis diceretur eſſe in eis vltimus omnium appetitionum & motuum finis. Neque ipſo homo, ſi ei deeſſet ratio, aliquid amplius appeteret. Vnde Auguſtinus: *Si irrationalia eſſemus animantia, nihil appeteremus præter ordinatam temperaturam partium corporis, & requiem appetitionum: nihil ergò præter requiem carnis, & copiam voluptatum; & pax corporis prodeſſet paci animæ.* Sed quia homini anima rationalis data eſt, cuius nullum eſt

Lib. 19. de Ciui. ca. 14.

C bonum, niſi ſolus Deus; vtpotè qui eſt ei veritas ad intelligendum, & ſummum bonum ad fruendum; hinc eſt quòd propter illud ipſum bonum omnibus bonis & ipsâ naturâ hominis excellentius, ipſe homo conditus fuerit, & conſequenter, quòd quidquid commune habet cum brutis animantibus, corporis integritas, requies appetitionum, vita ipſa ad illud bonum referendum ſit. Ad hoc enim velle debet nec dolore corporis moleſtari, nec deſideriis perturbari, nec morte diſſolui, vt bonum illud ſuum cognoſcat ac diligat, hoc eſt, vt clarè nouerit & ineffabiliter diligat incommutabilem veritatem, & ex eius nutu & hìc & poſtea omnem vitam moreſque componat:

D idque non propter ſe, quia hoc ſibi commodum eſt, ſed propter illum cuius eſt totum quidquid eſt, & habet, & poteſt. Illius enim & creatura, & figmentum, & mancipium eſt: atque ita tanquam aliquid ipſius Dei ſe diligere debet, vt Deus creaturæ ſuæ in æternum dominetur, & in ea poteſtas, ſapientia, & bonitas eius glorificetur. Hic enim ſicut fuit ſcopus creantis Dei, ita & hominis amantis eſſe debet. Hic eſt verus & purus ille amor, quo iubetur diligere Dominum Deum ſuum ex toto corde, & anima & viribus. Hic idem eſt verus & ſolus amor, quo homo ſeipſum vtiliter diligit. Non enim hæret vel ſiſtit in diligendis, aut corporis aut animæ aut vtriuſque com-

E modis procurandis, ſed iſtam totam quam cum brutis communem habet *dilectionem ſui, in illam dilectionem Dei refert, quæ nullum à ſe riuulum extra ſe duci patitur, cuius deriuatione minuatur.* Hoc amore homo ſicuti Deum vt eſſentiæ ſuæ & ſapientiæ & amoris principium, ita etiam vt iſtorum omnium finem reſpicit in quem cuncta requieſcant. Iſte beatiſſimus amor tum Dei tum ſui, viſceribus hominis cùm conderetur infuſus eſt, ex cuius ſuauiſſimis legibus quas amando in libro æternæ veritatis legebat & corporis cōmoda procurabat, & inferiores animæ appetitus, prout res exigeret, exerendo & relaxando dirigebat. Anima enim ex vno Deo ſuſpenſa nullis

Lib. 1. de doct. Chriſt. cap. 22.

iſtius dilectionis ſui, quam cum brutis reſpectu corporis, & ſui, & coniunctionis vtriuſque eam communem habere diximus, importunis motibus turbabatur. In ſubſidiũ enim ſuperioris partis data fuerat, vt ad nutum eius motus exerceret ſuos, & ratione imperante, illa miniſtrante, maiori pronitate atque facilitate ſaluti totius animantis conſuleretur. Cùm igitur homo ſeruitutem illam ſub Deo malè libero abrupiſſet arbitrio, Deo, quo ſolo erat inferior, tanquam principio & fine prætermiſſo, in ſeipſum creaturis corporeis ſuperiorem, & ideò veluti medio loco inter Deum atque illas collocatum lapſus eſt, & ipſe ſibi cœpit omniũ appetitionum & motuum eſſe principium & finis. De quo præclarè Augu-

Lib. 12. de Trinit. c. 11. Lib. 2. de Geneſ. cont. Man. c. 16. Lib. 14. cap. 13.

ſtinus: *Quà igitur tam longè tranſiret ad infima, niſi per medium ſui?* Et alibi: *Quis ſe abſcondit à conſpectu Dei* (de Adamo loquitur) *niſi qui deſerto ipſo incipit iam amare quod ſuum eſt?* Et in libris de Ciuitate Dei, de eodem loquens: *Peruerſa celſitudo, deſerto eo cui debet animus inhærere principio, ſibi quodammodo fieri atque eſſe principium.* Et mox: *Hinc enim & delectauit quod dictum eſt: Eritis ſicut Dij. Quod meliùs eſſe poſſent ſummo veroque principio cohærendo per obedientiam, non ſuum ſibi exiſtendo principium per ſuperbiam.* Dum ergò Deum deſeruit cuius veritate illuſtrabatur vt videret, & bonitate fruebatur vt beatus eſſet, principium ſibi eſſe voluit & cognoſcendæ veritatis, & dandæ beatitudinis. Nihil eſt enim aliud placere ſibi, quod Adamo ibidem tribuit Auguſtin. quàm ſeipſum amare, & velut excellens aliquod bonum admirari, & exoſculari, & hoc ipſum eſt ſeipſo in ſeipſo frui, & fruendo beatum velle fieri. Et ſicut illius motus principium, ita & finis ipſe fuit. Duplex eſt enim omnium appetitionum finis, *qui* & *cui*. Inter quos vltimus omninò finis eſt ille qui dicitur *cui*, reſpectu cuius, finis *qui* quodammodo medij rationem induit, quantumcunque aliquis eo frui videatur. Nam & finis *qui* & fruitio eius propter ipſum fruentem velut finem *cui* omnino vltimus appetitur. Sic ergò homo lapſus ab amore Dei, in quem velut in finem *qui*, ſimulque finem *cui* totum vltimò cederet, ferebatur, in ſeipſum non ſolum velut omnium appetitionum præſentis & futurarum principium, ſed velut in finem vltimum *cui* cecidit. Hoc ipſum enim quod relicta dominatione Dei, ſua poteſtate, vt Augu. loquitur, vel alia quacunque excellentia frui voluit, ſibi eam voluit, & in ſe, non in alium quempiam velut finem vltimum *cui* retorſit. Fracto igitur illo vinculo diuini amoris, quo mẽs hominis tanquam ſummus apex hominis, cum omnibus naturaliter inſertis amoribus ſiue corporis ſui, ſiue animæ, ſiue coniunctionis vtriuſque arctiſſimè religabatur & ſuſpendebatur ex Deo, ne quicquam in toto homine ad aliquid appetendum aut fugiendum, ea nolente, moueretur, ſtatim illa pondera amorum naturaliter quaſi ſuâ grauitate deorſum lapſa abrupto retinaculo ceciderunt, & voluntatem ſecum rapiendo, magno impetu ad ſua quæque obiecta properarunt. Quod triplici ex capite videtur contigiſſe.

Primò, quia naturaliter ita fieri res ipſa poſtulat, vt (quemadmodum in brutis accidere videmus) nõ ſolùm corporis commoda ſummo conatu quærant, doloreſque & mortem fugiant, ſed & ſenſuum externorum internorumque pro cuiuſque natura delectationibus inhient, quò naturæ põdere propelluntur. Vnde ſi rationali voluntati

A natura irrationalis cum eodem iſto naturalis amoris pondere in omnia quaqua verſum obiecta proſiliente coniuncta fingeretur, nemini mirum eſſet, ſi rationis deliberationem & liberam voluntatis motionem ſemper indeliberatis ſuis motibus anteuerteret. Natura enim longè conſtantiùs multóque priùs ſuos motus exerit, quàm voluntas. Quod enim naturaliter agit, ipſo momento, quo cuncta quę ad agendum requiruntur expedita ſunt, in actum proſilit: hoc eſt, brutalis appetitus ipſo momẽto quo ſenſibus vel internis vel externis obiectum apprehenditur, aut appetit illud, aut fugit, aut alio quopiam circa illud verſatur motu. Quod opus naturæ totum pera-

B ctum eſt, antequàm ratio deliberarẽ, nedum volũtas annuere potuerit. Quid ergo mirum, ſi brutalis illius naturæ motus cui copulati ſumus, omnibus voluntatis liberis motibus præuolet, cùm illa dilectio ſui naturalis, quæ viſceribus eius & ſingulis facultatibus inſculpta eſt, vbique corporis commoda & appetitionum requiem quærat? Quid deniquè non maximè? rationi conſonum, ſi in quid libet Indifferenter ardeſcat, ſiue rationi, hoc eſt, veritati congruat, ſiue diſſonet? Ipſius enim per ſe ſpectatæ non eſt agnoſcere veritatem, ſed bonum ſuum priuatum quærere: hoc verò vtrum etiam ſuperiori parti totique homini congruat, viderit ratio.

C Secundò, quia ille ipſe amor ſui in quem homo velut finem *cui* omnia in poſterum appetenda ſeruirent, abrupto amore Dei lapſus fuit, eſt veluti intentio quædam generaliſſima & efficaciſſima finis vltimi, quò omnia referuntur. Amiſſo enim amore Dei, in quem antea, omnia velut in finem vltimum ferebãtur, impoſſibile eſt, vt aliò quælibet appetita referantur, niſi ad ipſum hominem, qui ſe diligendo arctiſſimè complectitur & ſibi ſoli incubat. Nam amor amicitiæ ad alterum eſt quædam velut extenſio & effigies amoris ſui: quemadmodum propago eſt extenſio trunci: & ad illum ſe incipit habere ſicut ad ſe, res aliquas amico appetendo, ſicut ſibi. Intentio-

D nis autem efficacis illa natura eſt, vt in omnia omninò media, quæ fini amato, ſub modo quo amatur, conducere videntur, neceſſariò feratur. Hinc ergò ſolus ille amor ſui efficaſſimus, in quẽ homo lapſus eſt, etſi nullus appetitus ſenſitiuus ſtimularet ſatis eſt vt illa vitioſa deſideria ſuſcitaret etiam inuitâ voluntate, quibus iam torquemur. Sic enim experimur in rebus amatis fieri, quantumcunque vel naturæ hominis vel appetitui ſenſitiuo ingrata ſint, vt ſi magno amore diligantur & appetantur, etiam inuiti illis cogitandis deſiderandiſque inhiemus. Cùm verò amor iſte ſui ſit ſimul generaliſſimus, vtpotè in quem velut finem omnia omninò, quæ quoquo

E modo faciunt ad corporis aut animæ requiem, quam omne animal naturaliter appetit, referuntur, nihil mirabile, ſi ex illo ſolo amore ad omniã omninò vitia inceſſanter vrgeamur. Nam amiſſa veræ dilectionis regulâ & fine, quidquid homini bonum videtur, iſtud ex illo amore cõcupiſcitur, ſiue animi ſolius creata bona, vt à Stoicis factum eſt, ſiue corporis, vt ab Epicuræis, ſiue vtriuſque, vt à Peripateticis. Omnia quippe iſta in hominem ſui ipſius amatorem & admiratorem vltimò terminantur. Hinc eſt quod meritò Auguſtinus iſto ſolo amore ſui tanquam generaliſſimo & vberrimo fonte omniũ omninò vitiorum: Ciuitatem terrenam, cuius Adam in hominibus

Lib. 14. de Ciu. c. 28.

principium fuit, à cœleſti ciuitate diſcernat: A *Secernunt ciuitates duas, amores duo, terrenam ſcilicet amor ſui vſque ad contemptum Dei, cæleſtem verò amor Dei vſque ad contemptum ſui.* Optimè omninò atque veriſſimè. Impoſſibile eſt enim vt amator ſui non contemnat Deum, & è contrario, vt amator Dei non contemnat ſe. Nam & ille ſeipſum velut finem omnium appetitionum ſuarum reſpicit, & iſte Deum; cùm neque ſeipſum curet aut diligat niſi propter Deum, vt illi cedat ipſa illa dilectio ſeu cura ſui, ſeipſum etiam in nihilum redigere paratus, ſi tanquam in bonum, Dei vnicè dilecti cederet, iuberetur. Hinc Augustinus: *Prima hominis perditio fuit amor ſui.* Hinc omnia vitia, quæ longâ ſerie recenſet Apoſtolus, ex eo pullulare profitetur, quod Præmiſerat: *Erunt homines ſeipſos amantes. Hæc,* inquit, *omnia mala, ab eo velut fonte manant, quod primum poſuit ſeipſos amantes.* Et paulò pòſt iterum, cùm illa vitia deduxiſſet: *Hæc atque huiuſmodi vitia, ſiue vni homini accidant omnia, ſiue his alia, illis alia dominentur, ex illa radice quodammodo pullulant, cùm ſunt homines ſeipſos amantes.* Nimirum quia amor ille ſui eſt, vt dixi, velut intentio quædam generaliſſima & efficaciſſima appetendi ſibi velut fini quicquid appetenti congruere indicetur: Ex quo non ſola innoxia illa cura cuſtodiendæ integritatis animæ & corporis: (nam & iſta ex eo quamuis ſine noxâ fluit, quatenus ad illa obiecta terminatur) ſed omnia etiam inde liberata vitiorum deſideria, & conſequenter vitia, Dei amore non regente, proficiſci ſolent.

Ser. 47. de diuerſ. c. 2.

2. Tim. 3.

Tract. 123. in Ioan.

Tertiò denique, quia poſtquam homo deſerto Deo in ſeipſum amandum fruendumque velut beatitudinis fontem cecidit, ingentem & ſibi ipſi incomprehenſibilem vacuitatem & egeſtatem expertus eſt, tantam videlicet, quantum fuerat illud bonum, quo ante fruendo replebatur, & cui capienda naturaliter conditus fuit. Tria vero illius immenſi poſſeſſione boni poſſidebat. Primò incomparabilem quandam celſitudinem, vtpote qui nullo interiecto medio ſoli Deo ſubdebatur: & ita dominabatur ſui & omnium ſibi naturæ conditione ſubditorum, ipſi autem nemo penitus præter Deum. Secundò, ſcientiam luminoſiſſimam rerum creatarum, & maximè omnium agendorũ: quia mens illa omni amore peregrino creaturarum, & conſequenter pœnalibus tenebris vacua, ſine vllo obſtaculo, veritatis cui inhærebat, puris radiis tangebatur. Tertiò, torrente quodam voluptatis perfundebatur, quæ ex tanto bono ſemper præſente cognito dilectoque perfluebat: *Ex hoc amore,* inquit Auguſtinus de Adamo, *grande gaudium, non deſiſtente quod amabatur ad fruendum.* Tribus iſtis ingentibus bonis, quibus ex illius infiniti boni poſſeſſione plenus erat, tres æquè ingentes inanitates ſeu penuriæ ſucceſſerunt, & ex penuriis importuniſſimi & violentiſſimi deſideriorum impetus ad illa damna quoquo modo ſarcienda. Hac enim in primis conſideratione dixiſſe arbitror Auguſtinum, id quod omnium veraciter ſpiritualium virorum iudicio approbatum eſt: *Feciſti nos ad te, & inquietum eſt cor noſtrum donec requieſcat in te.* Anima quippe inquietatur deſideriis velut motibus: & gaudiis veluti motuum terminis requieſcit. Inde igitur perpetua eius extra Deũ inquietudo, dum quidquid appetit vt fruatur & gaudeat, nihil omnino inuenit præter Deum, quo vaſtiſſima illa capacitas impleatur.

Lib. 14. de Ciuit. c. 10.

Lib. 1. Confeſſ. c. 1.

A Hinc ergo naſcuntur tria genera importuniſſimorum deſideriorum ex quibus, iuxta Sancti Auguſtini doctrinam ſupra traditam, omnia vitia proficiſcuntur. Primò quidem omnes illi impetus vanitatis, cupiditatis videlicet laudis & æſtimationis, & amoris, ac timoris humani, quaſi conſcia ſuæ abiectionis anima ad quandam primatus excellentiam ſuffragiis aliena & emendicata contraheret. Itemque libido maxima cæteris dominandi, quibus ſub Deo æqualis eſſe deberet. Ita nimirum oſtentat *quendam appetitum vnitatis & omnipotentiæ,* vt *ſolus* homo ſit, *ſi fieri poſſit, cui cuncta ſubiecta ſint*: & ita quandam adipiſcatur *vmbram veri regni*, quo ſub Deo ſibi re- B gnante gaudebat. Hinc ſecundò naſcitur inquietiſſima illa curioſitas nomine ſcientiæ palliata: per quam illa vacuitas primæ veritatis, ad quam diligendam ac videndam condita eſt, impleatur. Hinc tertiò perpetua illa pronitas in voluptates, animâ videlicet ſatagente per omnes rimas corporis forinſecus ſibi accerſere, quod intrinſecus ei ſcaturiuerat. Inter quarum impetus ille maximus, totaque vita pertinaciſſimus eſt, quo in concubitum æſtuat: nimirum occulto inſtinctu hue agens, vt homo quia morte damnatus eſt, vicaria quadam ſui ipſius ſubſtitutione immortalitatem quã amiſit rurſus aſſequatur. Hoc enim naſcitur quodam arcano *ſenſu naturæ mortalis ſuc- C ceſſionem deceſſionemque requirentis.* Hi tres ergo fontes ſunt non vbertatis ſed *indigentiæ*, vt eos Auguſtinus ſubinde vocat, ex quibus omnino omnia vitioſa deſideria, quibus prouocamur, emanant.

Lib. de vera Relig. c. 45.

Ibid. c. 48.

Lib. de bono coniugali. cap. 19.

Quibus ſi addas, quod *amor* ille *ſui*, quam *primam hominis perditionem fuiſſe* cum ſanctiſſimo Doctore diximus, veſtigium ſibi ſimillimum, ſicut ipſa natura humanorum actuum poſtulat, inſtar conſuetudinis pertinaciſſimę in inferiorem animę partem impreſſerit (quę omniũ motuum vitioſorum quantumcunque ſpiritualium & ſubtilium, quibus perturbamur, ſuſceptiua eſt) eaque in prolem propagata tranſierit, quò doctri- D na Auguſt. collimare videtur: nihil omninò quiſquam mirabitur, ſi iſtud amoris proprij veſtigium, naturali illi dilectioni ſui ſuperadditum, tantaque rerum omnium egeſtate, in quam cecidimus, appetitum prouocante adiutum, inceſſanter creatarum rerum deſideria concitet, & omnibus actibus liberæ voluntatis præuolet. Omnia quippe prædicta per modum naturalis ponderis premunt, & non expectatâ rationis deliberatione, aſſiduis deſideriis vel agendi vel non agendi, in omnibus occaſionibus animam ad exſerendum conſenſum ſuæ libertatis impellunt. Quidquid enim creatarum rerum, ſiue ſenſibus externis ſiue ipſis occurrit cogitationibus, totum E hoc ſub obiectum proprij amoris iam corrupti ſummaque illa egeſtate vexati cadit, qui illis vel appetendis vel fugiendis inceſſanter inuigilat; quemadmodum hoc in brutis erga ſui generis obiecta fieri manifeſtum eſt. Vnde Auguſtinus ſæpè vitam iſtam non ſolum tentationibus plenam, ſed totam tentationem eſſe teſtatur: *Cuius tentationes, imo quam totam tentationem, quamdiu in ea ſumus, quantumlibet proficiamus perpeti non deſinimus.* Et infrà, quod etiam crebro repetit: *Aliquando concitatiùs, aliquando remiſſius, non tamen deſinit caro concupiſcere contra ſpiritum.* Longè enim latius patet illud Apoſtoli, quàm vulgò putant; *Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus car-*

Serm. 47. de diuerſ.

Lib. 22. de Ciu. c. 22.

c. 23.

Galat. 6.

rum. Nam quamuis illa notiſſima vitiorum fornicationis, homicidij, & ſimilium deſideria non ſemper nos irrequieta perturbent, ſunt aliæ tamen innoxiarum rerum cogitationes & appetitiones, quibus anima ſine ceſſatione velut aër aurâ ſenſibus humanis imperceptibili commouetur. Qui aër quamuis ſereniſſimus quieſcere videatur, moueri tamen ratio vera iudicat. Nam ad omnes omnino actiones noſtras, huiuſmodi quamuis leuiſſimi motus voluntati præuolant, quibus conſentiendo non ſolùm peccata venialia vulgò nota committamus, ſed etiam actiones illas, quibus corpori vel animæ iuxta naturę inſtituta conſulimus, exequamur. Hinc ergo fit, vt impoſſibile ſit vllum liberum voluntatis actum exeri, niſi illius amoris ſiue naturalis ſiue ſuperadditi deſiderio quodam inuoluntario præeunte prouocetur. Sola enim illa pura dilectio Dei, nullum cum illo amore præcunte commercium habet, ſed eius inordinationes interficit, & eius titillationes præuolantes enecat. Quidquid non ex illa diuina puriſſimaque dilectione fluit, hoc neceſſario ex illo amore ſui, ac deſideriis eius ſiue ordinatè ſiue inordinatè proſilientibus, & præeuntibus proficiſcitur. Et quamuis nihil mali fiat ſed potiùs multum boni, quatenus per eum neceſſitatibus corporis, & ſenſuum & vitæ conſeruandæ iuxta naturæ præſcriptum conſulimus, quod natura omnibus animantibus indidit, tamen in creatura rationali non eſt bonum, quòd iſta appetendo & procurando in ſeipſa hæret, dum ſibi conſulit, tanquam fini *cui* vltimò totum cedat, cum deberet in Deum, cuius eſt & ipſa, & appetitus eius, & vita tota, retorqueri. Alioquin amor iſte ſui ordine ſuo in creatura rationali caret.

His de duabus illis animi pœnis ignorantiâ & concupiſcentia expeditis, conſectaneum eſſet, vt nonnihil etiam de miſeriis corporis, & in primis A de pœnis paruulorum in altera vita diceremus. Nam etiam de illis non paruæ vigent controuerſiæ, in quarum deciſione non mediocriter à probatiſſima Sancti Auguſtini & veterum doctrina recentior ſchola deflexit. Sed quia in libro tertio de ſtatu puræ naturæ, de corporis pœnis copiosè, ac de Dei infligentis iuſtitia diſputandum eſt, in illum cuncta reſeruauimus locum. De pœnis vero paruulorum poſt hanc vitam pœnè ſuperfluum eſt nouũ laborem ſuſcipere. Iam enim ante paucos annos Illuſtriſſimus iuxta atque Eruditiſſimus vir Dominus *Florentius Conrius Archiepiſcopus Tuamenſis* opuſculo hac de re ſcripto, per quàm accuratè demonſtrauit, paruulos abſque baptiſmo ex hac vita decedentes pœnis non tantum damni, ſed ſenſibillibus, & quidem æterni ignis, ſecundùm Sancti Auguſtini doctrinam, plecti. Cui operi quamuis quædam addi poſſent, quædam etiam iuxta Sanctum Auguſtinum rectiùs aliter dici; quemadmodum nos quodam loco de- B clarauimus, rectiſſimè tamen oſtendit id quod in iſta controuerſia præcipuum ac medulla eſt, longè ab Auguſtini, & fortaſſis Eccleſiæ, quæ Pelagianos iuxta eius principia damnauit, mente receſſiſſe ſcholaſticos, qui paruulis ſine baptiſmo morientibus vel beatitudinem naturalem, vel immunitatem à ſenſibilibus ignis æterni pœnis tribuerunt. Quapropter ne actum agamus, vel eius lucubrationes in hæc ſcripta noſtra transferamus, remittimus diligẽtem lectorem ad ipſum tractatum eius: in quo quicquid ab aduerſariis pro paruulorũ cauſa benignius quàm ſapientius opponitur, ex profundiſſimi doctoris Auguſtini ſenſu ac verbis refutatur. Nos verò iſto labore, qui in pœnas paruulorum explicandas impendendus fuiſſet, ſubleuati, alacriùs ad ſtatum ac vires naturę per peccatum violatę deſcribendas, nuſquam à Diui Auguſtini mente (quantum Deus adiuuerit) recedendo, properabimus.

Opuſculum inſcribitur. Tractatus de ſtatu paruulorũ ſine baptiſmo diſcedentium ex hac vita iuxta ſenſum beati Auguſtini *per Florentium Conr. Archiep. Tuamenſem Impreſſus Louanij apud Henricum Haſtenium anno 1624.*

Vide dicta lib. 3. de Hæreſi Pelag. c. 21. & ſequen.

FINIS.

imperf. ann. Iul. fol. 133. ſet, tandem ita concludit: *Quo collectio conuinceris inſpectari dogmata tua, vt promittas te liberum arbitrium non negare: quod antè mali, poſtea boni neceſſitate ſubmerſis.* Potiſſima tamen quæſtio erat & quætimonia de libertate ad bonum. De qua proinde ſic profitetur Auguſtinus ſententiam ſuam: *Quomodo* *Epiſt. 107. ad vitalem.* *dicuntur negare liberum voluntatis arbitrium, qui confitentur omnem hominem, quiſquis ſuo corde credit in Deum, non niſi ſua libera credere voluntate; cùm potius illi oppugnent arbitrium liberum, qui oppugnant Dei gratiam, qua verè ad bona eligenda & agenda fit liberum?* Quamobrem initio libri de gratia & libero arbitrio, vbi tantùm hoc agitur, an habeamus in nobis liberum arbitrium ad bonum, prolixè ſententiam affirmatiuam, quam Catholica fides docet, aſſerit. Primò quidem ex præceptis, quibus Scriptura plena eſt: *Nam ipſa*, inquit, *diuina præcepta* *Lib. de grat. & lib. arb. cap. 2.* *homini non prodeſſent, niſi haberet liberum voluntatis arbitrium, quo ea faciens ad promiſſa præmia perueniret.* Cùm verò multa ex Scripturis præcepta boni agendi protuliſſet: *Ecce*, inquit, *apertiſſimè videmus expreſſum liberum humanæ voluntatis arbitrium.* Deinde veritatem eandem ex eo probat, quòd multis locis omnia mandata ſua cuſtodiri & fieri iubeat Deus: *Quomodo iubet*, inquit, *ſi non eſt liberum arbitrium?* Et in fine concludit: *Nempe vbi dicitur: Noli hoc, & noli illud; & vbi ad aliquid faciendum vel non faciendum in diuinis monitis opus voluntatis exigitur, ſatis liberum demonſtratur arbitrium.* Multò plura ex Auguſtino adduci poſſent ad ſententiam eius aſſerendam de libero arbitrio, non ſolùm ad malum, ſed etiam ad bonum, ſi neceſſitas poſtularet: ſed iſta ex ſolis ſcriptis, quæ contra Pelagianos exarauit, accerſita, ſatis viſa ſunt ad hæreticorum quorumdam Calumniam comprimendam, qui Auguſtinum præ cæteris Patribus libero arbitrio aduerſarium fuiſſe nugantur. Hoc enim à Iuliano videntur didiciſſe, qui non obſtantibus tam luculentis Auguſtini proteſtationibus in eadem calumnia perſiſtebat. Tam enim perſpicuam Auguſtini ſententiam eſſe iudicabat de negata deſtructaque arbitrij libertate ad bonum, vt ſolius inuidiæ declinandæ causâ tales confeſſiones expreſſas eſſe conſeret. Sic enim loquitur aduerſus Auguſtinum: *Fidem ve-* *Lib. 1. op. imp. Apud Aug. cont. Iul. fol. 114.* *ſtram*, inquit, *erubeſcitis profiteri, & ad noſtræ ſententiæ, à qua deuiatis, verba confugitis. Tam enim ſceleſtum eſt quod ſuſcepit præuaricatio pudenda Babilonis*, id eſt, Catholicæ Eccleſiæ, *vt cum à nobis obiicitur, à vobis negetur: & tam factum eſt quod à nobis creditur, vt ſub vmbra eius deliteſcere, licet aduerſaria mente, cupiatis.* Vnde quantiſcunque proteſtationibus Auguſtinus ingeminaret, ſe libertatem arbitrij tam in bonum quàm in malum, tanquam Catholicæ fidei dogma defendere, non deſtitit tamen eum vocitare Iulianus *præcipuum arbitrij liberi negatorem* *Ibid. f. 164.* nec non, *certiſſimum eſſe quod dixerat*, liberum negari arbitrium ab iis, qui Auguſtini ſermone tenerentur.

CAPVT II.

AMISSIO INDIFFERENTIÆ ad bonum & malum fuit cauſa calumniarum, quibus Pelagiani Catholicos Manichaiſmi, & euerſa libertatis arguerunt.

QVocirca mirum cuipiam videri, & non immeritò quæri poteſt, quid illud fuerit in A doctrina Auguſtini, quod tantum ſtomachum Pelagianis mouerit, vt eum tot opprobriis onerauerint, tot quærimoniis Manichiſmum ab inferis reuocaſſe queſti ſint. Neque enim credibile eſt, ſolam ſimplicemque adiutorij cuiuſpiam neceſſitatem tantis clamoribus dediſſe locum: cùm ipſimet, maximè poſtquam eſſent Apoſtolicę Sedis auctoritate damnati, cognitionem & illuſtrationem Dei, legem, præcepta, exempla, gratiam habitualem, ipſeque Iulianus etiam gratiam actualem quæ inſtar venti vela libertatis impleret, ſopitoſque charitatis ignes ſuſcitaret, non inuitè fateretur. Accuratiùs igitur quiſnam iſte lapis offenſionis fuerit explo- B randum eſt: vt ſimul eluceſcere poſſit, quouſque vel hæreticis noſtri temporis reſiſtendum, vel nonnullis Catholicis recentioribus accedendum ſit, dum iſti magnopere libertatem ad bonum erigunt, iſti deprimunt. Auguſtini enim ſententiam in hoc argumento antiquæ Eccleſię & veritatis eſſe ſententiam, neque hæretici de quibus loquor dubitant, neque Catholici dubitare permittuntur. Nam iſti ſtatui libertatis arbitrij ad bonum, quem Auguſtinus tradidit, velut immobili baſi tota neceſſitas, & natura, & intelligentia Chriſtianæ gratiæ ita nititur, vt eo labefactato, hanc funditus euerti neceſſarium ſit. Res illa quippe in indiuiſibili ſita eſt, vt ſi vel latum diſ- C cedas vnguem à veritate, quam ſanctus Doctor de liberi arbitrij ſtatu tradidit, tota eius doctrina de gratia medulo & ſtatui libertatis attemperata in ſumos & chimeras humanæ cogitationis euaneſcat. Vnde vſque ad aduentum Scholaſticorum nemo ſcriptorum Catholicorum inuentus eſt, præcipuè Latinorum, inter quos Pelagiana hæreſis magis viguit, & quorum ſermone ſparſa fuit, qui illum liberi arbitrij ſtatum, in quem ex Auguſtini mente præcipitati ſumus, in dubium reuocauerit.

Vt igitur pleniùs intelligatur Pelagianorum accuſatio & Auguſtini defenſio, totuſque ſtatus libertatis arbitrij poſt peccatum, ſciri debet, D aliud eſſe, voluntatem eſſe liberam vt velit & operetur iuſtitiam, aliud, non indigere ad illa præſtanda Dei adiutorio. Fieri enim poteſt, vt potentia ſit libera vt velit aut faciat, & tamen ad hoc indigeat adiutorio. Res iſta perſpicua eſt in actionibus corporalibus ſubiectis libertati. Arbitrium quippe liberum habemus, vt oculis ſanis in luce conſtituti cernamus aut non cernamus, cum tamen cernere ſine lucis adiutorio nequeamus. Libertas igitur alicuius actionis non excludit adiutorium, quamuis etiam ex ſe non poſtulet. Cernere quippe liberè poſſumus præſente luce & ſanis oculis, & non cernere: quamuis illud lucis adiumentum poſtulet, hoc non item. Quod E quidem & exemplis tam externarum quam internarum facultatum ita manifeſtum eſt, vt nec ipſi Pelagiani hoc negauerint. Expreſſiſſimè enim Pelagius magiſter omnium docet, *loqui,* *Lib. de nat. & grat. cap. 45. & 47.* *audire, odorari, videre, eſſe noſtri arbitrij atque voluntatis*, cùm tamen nihil eorum ſine certis adiutoriis, vt lucis, ſpecierum ſenſibilium, ſanitatis potentiarum, & ſimilibus fieri queat. Docet item ipſe Pelagius, vel diſcipuli eius Catholicorum diſputa- *Lib. de grat. & lib. arb. cap. 14.* tionibus fracti, gratiâ (meritis videlicet datam) ad bene operandum eſſe neceſſariam: tametſi nemo rectè ſine libera voluntate operetur. Libertas igitur potentiæ non ſolum externæ, quæ imperium volendi ſequitur, ſed etiam ipſius vo-

luntatis etiam adiutorij vel gratiæ neceſſitate planiſſimè conſiſtere poteſt. Nullibi hoc euidentiùs quam in Adamo recenter condito, & in Angelis viatoribus patuit: qui nullum edere potuerunt bonum ac pium voluntatis motum, ſine diuinæ gratiæ velut lucis cuiuſdam cœleſtis adiutorio: quamuis eos Deus cum libero voluntatis arbitrio condidiſſet. Vtrumque ſuperiùs fuſiſſimè, & ex immobilibus Auguſtini imo fidei Catholicæ fundamentis demonſtratum eſt. Cuius rei ratio eſt, quòd liberum non ſit idem quod fortiſſimum & per ſeipſum ad quoſlibet actus bonos validũ. Hoc enim ſoli Deo competit, qui nullius rei, neque qualitatis, neque lucis, neque gratiæ adiutorio opus habet: ſed ſolâ ſuâ ſimplici omnipotenti voluntate quidlibet poteſt. Liber eſt igitur reſpectu alicuius actus boni, qui illum habet in ſua poteſtate, vt adſit ſi voluerit, non adſit ſi noluerit, ita videlicet vt hoc ab ipſius voluntatis nutu pendeat, quemadmodum homo ad videndum præſente luce, oculis ſanis, non velatis liber eſt: fit enim videns ſimul atq; illos apperire voluerit: qui ſi grauiter læſi fuerint, libertas videndi perit, quantumuis lux circumfluat, & nihil conſueti adiutorij deſideretur. Quod ſimiliter in cæterorum membrorum vſu locum habet. Vnde Auguſtinus ſæpius docet, poſt peccatum in mouendis genitalibus *periiſſe libertatis arbitrium*. Quapropter libertas ad bonum non adiutorio vel diuinæ gratiæ opponitur, ſed ſeruituti & captiuitati ad malum. Nam inter illa duo eſt directa repugnantia. Impoſſibile eſt enim, arbitrium liberum vt velit & operetur bonũ eſſe ſimul ſeruum & captiuum ſub malo: ſicut hoc omnium hominum ſenſus renunciat. Non enim ille captiuus eſt, aut compedibus ſeruitutis aſtrictus, qui cùm libuerit pro ſolo nutu ſuo libet exilire poteſt: ſed ille tantùm, qui ſub pondere deprimente detinetur, ita vt ad ipſam voluntatem bonam, multóque minùs ad operandum bonum ſuo nutu non poſſit ſurgere. Dari enim poſſunt in ipſo voluntatis arbitrio quædam impedimẽta, ſeu vincula voluntatis, quibus fiat, vt apex eius, cuius eſt cõſentire vel diſſentire, quaſi glutino quam delectabili alligetur creaturis, quod nullo modo poſſit ſuis viribus diſrumpere: ſed cælitus gratiâ potentiſſimâ contrarium affectum inſpirante diſſolui debet. Quod quamdiu non fecerit Deus, facit autem cùm voluerit arbitrium non eſt liberum vt operetur aut velit bonum: ſed ſub mali ſeu peccati affectu depreſſum, captiuum, ſeruumque poſſidetur. Vnde Auguſtinus: *Cum ergo dicitur homo tradi deſideriis ſuis, inde fit reus, quia deſertus à Deo cedit eis atque conſentit, vincitur, capitur, traditur, poßidetur. A quo quis enim deuictus eſt, huic & ſeruus addictus eſt.* Et alibi: *Nec libera voluntas dicenda eſt, quamdiu eſt vincentibus & vincientibus cupiditatibus ſubdita.* Hoc eſt ergo quod Catholica fides prædicat, tale arbitrium non ſolùm eſſe adiuuandum gratiâ, vt velit & faciat bonũ, ſed etiam eſſe liberandum, vt velle poſſit & facere. Multùm enim iſta differunt, iuuari & liberari. Adam adiutus eſt vt iſta poſſet, non liberatus: affectus enim eius non erat ſub vllo vincientis pondere cupiditatis captiuus aut ſeruus. Vnde velle poterat ſine vlla gratia voluntatem ab illis vinculis liberante. Qui autem vinctus eſt, quantumuis adſit gratia qualis Adamo ſemper præſens fuit, velle non poteſt: quia tali gratiâ vti non poteſt, ſicut nec oculus læſus aut vitiâ clauſus lucis ad-

Lib. 1. de nup. c. 6. & 8.

Lib. 5. cont. Iul. cap. 3.

Epiſt. 144.

A iutorio: ſed vinculum cupiditatis aliâ maiore voluntate cælitus inſpiratâ ſuperari & ſolui debet, ſicut oculus læſus collyrio aut medicinâ ſanari; alioquin ſub duriſſimo ſeruitutis iugo non in corpore, ſed in ipſo animo & voluntate, hoc eſt, in voluntatis conſenſu captiuus manet, iuxta illud Auguſtini de ſemetipſo: *Velle meum tenebat inimicus, & inde mihi catenam fecerat, & conſtrinxerat me.* Nimirum voluit ſeipſum in vinculo ſuo, & dum nititur ſurgere, *in vulnus vulnere ſurgit*, vt optimè Proſper.

Lib. 8. Confeſſ. c. 5.

Proſp. carm de ingrat.

Qui iſtos duos liberi arbitrij ſtatus, ac differentias plùs quàm toto cœlo diſcrepantes nondum poteſt capere, ſaltem grauiſſimos peccatores fide & omni cæleſti lumine ab infantia ad B ſenectutem vſque deſtitutos, vel certè in inferno poſitos intuebatur: cernet ibi, ſpero aliquam voluntatis eorum differentiam ab ea in qua Adam conditus fuit. Ille enim inſtar æquilibrij ſolo nutu ſeſe quocunque videretur, impellere poterat; nihil enim omnino intus vel extra reſiſtebat: hi tanto pondere in cupiditates ab infantia radicatas, actibus roboratas, & in neceſſitatem verſas, cum tanta delectatione ruunt, vt etiam ab eis velle diſcedere magnam miſeriam eſſe iudicent, & eis implendis ſe beatiſſimos putent. Iſtos ſaltem ſuo cupiditatum vel carnalium vel infernalium vinculis captiuos eſſe videāt atque fateantur, à quibus ſe, gratiâ ſoluente deſtituti, expedire non poſſint, vt bonum, quod etiam C ignorãt ac deteſtantur, velle poſſint aut operari. Nihil enim in antiquæ Eccleſiæ fide exploratius fuit, vt ſuo loco dicendum erit. Quod ſi nec iſtud nouis fortaſſis opinionibus præpediti in vllo hominum genere in hac vita viuente fieri credant; ſaltem tantiſper, donec Auguſtini ſenſum pleniùs intellexerint, cõſideratione beatorum, quorum voluntas ſolius creatoris charitate vincta detinetur, fieri poſſe ſupponant, vt etiam ſub cupiditate creaturæ captiuum poſſideatur arbitrium. Longè enim faciliùs deorſum voluntas captiua detineri poteſt, quò ſuopte vergit pondere D quàm ſurſum ſupra ſuam naturam vincta & captiua ſuſpendi.

Sententia igitur Auguſtini, quam tantopere Pelagiani deteſtati ſunt, non alia quàm iſta eſt; quòd arbitrium voluntatis poſt lapſum primi hominis, antequam diuinâ gratiâ viſitetur, hoc eſt, antequam Chriſtianam ſuſcipiat fidem vnde incipit gratia, ſub cupiditatibus terrenis ita arctè captiuum poſſideatur, vt libertas illa voluntatis velut ferreis vinculis aſtricta nullo modo poſſit ſurgere, vt bonum velit aut faciat; ſed vt tantũmodo captiuo motu verſetur in malo. Qua de cauſa liberum arbitrium toto illo tempore nõ tam eſſe liberum, quàm ſeruum, hoc eſt liberum E eſſe iuſtitiæ, peccati autem ſeruum, ſublatâ funditus indifferentiâ proximâ ad bonum & malum. Doctrina iſta in Auguſtini ſcriptis tam luculenta & perſpicua eſt, vt auſim dicere, nullam in hac tota materia eſſe clariorem: quam ipſe non tanquam opinionem ſuam, ſed tanquam immobilem Chriſtianæ fidei baſin docet, cui tota œconomia, Chriſtianæ gratiæ & voluntatis incumbit. Nos eam aliquot argumentorum claſſibus, quàm breuiſſimè fieri poterit, confirmabimus.

A

CAPVT III.

OSTENDITVR PRIMO EX captiuitate & ſeruitute, quibus Auguſtinus docet arbitrium eſſe obſtrictum.

PRIMÒ igitur hoc manifeſtum eſt ex eo, quòd ſexcentis ſuorum ſcriptorum locis Auguſtinus docet, arbitrium voluntatis poſt peccatum ex libero, factum eſſe peccati ſeruum atque captiuum, in eaque captiuitate & ſeruitute poſitum, non poſſe vllo modo ſuis viribus à compedibus, quibus vinctum eſt, exui, vt reſpiret in libertatem. De quo ſic loquitur in libro ſecundo de nuptiis: *Hunc vos inuidetis liberatorem, quibus captiuis vanam tribuitis libertatem. A quo quis enim deuictus eſt, huic ſeruus addictus eſt.* Et inferiùs in eodem libro: *Cur autem hominis mala cogitatio non poteſt in perpetuum mutari, niſi quia per ſeipſam non poteſt: ſed ſi gratia diuina ſubueniat? Qua non ſubueniente quid ſunt homines, niſi quod ait Apoſtolus Petrus, velut muta animalia procreata naturaliter in captiuitate & interitu.* Et libro tertio ad Bonifacium. *Liberum arbitrium captiuatum non niſi ad peccatum valet: ad iuſtitiam vero, niſi diuinitus liberatum adiutumque non valet.* Et libro de ſpiritu & littera: *Vt quid ergo miſeri homines aut de libero arbitrio audent ſuperbire, antequam liberentur aut de ſuis viribus, ſi iam liberati ſunt? Nec attendunt, in ipſo nomine liberi arbitrij vtique libertatem ſonare, vbi autem ſpiritus Domini, ibi libertas. Si ergo ſerui ſunt peccati, quid ſe iactant de libero arbitrio? A quo enim quis deuictus eſt, huic & ſeruus addictus eſt. Si autem liberati ſunt, quod ſe iactant de opere proprio.* Et in Enchiridio ad Laurentium, cùm citaſſet Apoſtoli Petri ſententiam: A quo quis deuictus eſt, huic & ſeruus addictus: *Quæ cum vera ſit,* inquit, *qualis, quæſo, poteſt ſerui addicti eſſe libertas, niſi quando eum peccare delectat? Liberaliter enim ſeruit, qui ſui Domini voluntatem libenter facit: ac per hoc ad peccandum liber eſt, qui peccati ſeruus eſt. Vnde ad iuſtè faciendum liber non erit, niſi à peccato liberatus, eſſe iuſtitiæ cœperit ſeruus.* Et paucis interiectis: *Quod antequam fieri in homine incipiat* (ſcilicet per fidem) *quomodo quiſquam de libero arbitrio in bono gloriatur opere, qui nondum liber eſt ad operandum benè, niſi ſe vana ſuperbia inflatus extollat?* &c. Et libro primo operis imperfecti contra Iulianum; *Fides Catholica bonam, ſed tamen mutabilem creaturam in deterius voluntate, ac per hoc deprauatâ ſua vitiatâque naturâ, non ſub aliena ſubſtantia, ſed ſub peccato ſuo ream dicit ſeruiliter detineri.* Talibus teſtimoniis Auguſtinus plenus eſt, hoc ſemper ſignificantibus, arbitrium peccatis obnoxium non ſolùm ſuppliciorum eſſe reum, quod Pelagiani, maximèque Iulianus, libentiſſimè fatebantur, ſed ſeruiliter ſub peccato, hoc eſt, ſub cupiditate ſeu concupiſcentia peccati comite & ſupplicio detineri, ita vt à peccandi deſideriis & affectibus ſe liberare non poſſit. Qua de cauſa dicit Auguſtinus: *Nega ſi potes, eos quibus hoc dixit* (cùm eſſetis ſerui peccati, liberi fuiſtis iuſtitiæ) *habuiſſe liberam in bonis voluntatem, quando fuerunt ſerui peccati.* Et hanc libertatem ſtatim conferri dicit, non remiſſione peccati, ſed liberatione voluntatis à dominante cupiditate, ſicut infrà tradituri ſumus.

Lib. 2. de nup. & concupiſc. cap. 3. — Cap. 8. — Lib. 3. ad Boniſ. c. 8. — Lib. de ſpir. & litt. c. 30. — In Enchir. cap. 30. — Ibid. — Lib. 1. oper. imperf. contr. Iulianum. f. 153. — Ibid. f. 143.

CAPVT IV.

IDEM DECLARATVR EX dominatu concupiſcentiæ, & tyrannide diaboli in liberum arbitrium. Quanta illa ſit.

SECundò hic idem Auguſtini ſenſus planiſſimè ex eo oſtendi poteſt, quòd in omnibus ſcriptis ſuis aduerſus Pelagianos doceat, ante aduentum gratiæ ſiue fidei, carnalem concupiſcentiam, ſiue iniquitatem, prout eam ex Pſalmo appellare ſolet, voluntatis arbitrio dominari. Cuiuſmodi dominatus, qui viribus humanis excuti non poteſt, directè repugnat libertati ad bonum. Hoc eſt enim dominari alteri, illum habere in ſua poteſtate, vt faciat quicquid dominus imperauerit. Itaque Auguſtinus in Epiſtola ad Hilarium: *Ipſa quippe* (voluntas bona) *fideliter orat & dicit: Itinera mea dirige ſecundum verbum tuum, & ne dominetur mihi omnis iniquitas. Quomodo enim libera eſt, cui dominatur iniquitas: vt ei autem non dominetur, vide ab illa quis inuocetur?* Et ſermone duodecimo de verbis Apoſtoli luculentè de hac ipſa iniquitate dominante diſſerit, quatenus impedit, ne voluntatem ad Dei præcepta adimplenda erigamus: *Quid proderat legem accepiſſe iubentem ac minantem, & non adiuuantem, vt ſub illa eſſemus rei* (non faciendo quod iubet) *ante gratiam Dei? Fruſtra lex minatur, quando iniquitas dominatur.* Et ſubiiciens locum Apoſtoli: *Ego carnalis ſum, venumdatus ſub peccato,* ſtatim annectit: *Noli ergo mirari, ô venumdate ſub peccato, ſi tibi dominetur cui es venumdatus. Audi Apoſtolum Ioannem: Peccatum iniquitas eſt. Contra talem ergo dominam inuocamus dominum, cui dicimus. Greſſus meos dirige ſecundum verbum tuum, & non dominetur mei omnis iniquitas. Venumdatus clamat, Redemptor exaudiat: ipſe homo ſe vendidit per liberum arbitrium ſubdominante iniquitate, & accepit pretium exiguam de arbore vetita voluptatem.* Et in Enchiridio ad Laurentium dicit, quòd *libero arbitrio poſt ruinam dominatur cum morte peccatum.* Quæ doctrina in Auguſtini lucubrationibus eſt celeberrima. Porrò hanc iniquitatem dominantem, hoc peccatum, cui venumdatum hominem docet Apoſtolus, ſemper Auguſtinus intelligit & exponit, non ipſam peccati culpam, ſed peccati concupiſcentiam: quod & ipſe Apoſtoli locus clamat, & omnes Catholici conſentiunt. Quid ſit autem dominari peccatum ſeu iniquitatem homini, multis locis Auguſtinus docet. Vnus ſufficit aduerſus Iulianum: *Iſta concupiſcentia, quæ non poteſt niſi eſſe in carne mortali, in eis regnat, qui deſideriis eius ad mala perpetranda conſentiunt, & ab ea, quoſcunque illexerit, victi pertrahuntur maiore impetu, cum lege prohibentur, ſi gratia non iuuantur.* Et libro ſexto contra Iulianum diſtinguens homines concupiſcentiæ adhuc ſubiectos, ab iis, qui per fidem iam liberati ſunt: *Ego,* inquit, *putabam dici iſta non poſſe, niſi de iis, quos ita haberet carnis concupiſcentia ſubiugatos, vt facerent quicquid illa compleret,* hoc eſt, qui concupiſcentiæ dominanti in omnibus ſeruiunt: quales ſunt omnes antequam per fidem liberati ſunt, vt poſtea fuſiùs oſtenſuri ſumus. Qua de re multa dicemus in ſequentibus, vbi de libertate à peccato,

B — C — D — E

Epiſt. 89. — Serm. 12. de verb. Apoſt. c. 1. & 2. — Cap. 106. Enchir. — Lib. 2. oper. imperf. f. 149. — Lib. de continent. c. 3. — Lib. 1. de nupt. c. 3. — Lib. 1. ad Simplician. q. 1. &c. — Lib. 2. op. imp. f. 149. — Cap. 23. — Vide infrà lib. 4. de lib. arb. qui eſt 7. de gratia Chriſti Saluatoris c. 5. 6. 7.

hoc eſt, à concupiſcentia dominante diſputabimus.

Et quia diabolus terrenarum cupiditatum autor & princeps eſt, vnde etiam princeps huius mundi à Scriptura dicitur, hinc eſt, quòd ex iiſdem principiis Auguſtinus tradit, hominem antequam per gratiam, hoc eſt, per fidem affectus eius, ſiue conſenſus voluntatis Deo ſubiugetur & reſtituatur, ſub diaboli poteſtate eſſe captiuum, ita vt eum regat, ad arbitrium ſuum, velut mancipium cuius affectus ei ſeruitutis iure ſubiectus eſt, vſque adeo vt ſi Deus eum ad ſuæ voluntatis nutum agere fineret, quicquid vellet in eo per interpoſitas terrenas cupiditates efficeret. Lib. 3. de lib. arb. c. 10. *Seruata*, inquit, Auguſtinus, *in vtroque peccato* B *iuſtitia Dei punientis. Nam & illud appenſum eſt æquitatis examine, vt nec ipſius diaboli poteſtati negaretur homo, quem ſibi male ſuadendo ſubiecerat. Iniquum enim erat, vt ei quem ceperat non dominaretur.* Et mox dicit: quòd *libidini ſubiugauit illos, quos ceperat, vt quicquid inde naſceretur, tanquam ſuæ arboris fructus, praua quidem habendi cupiditate, ſed tamen non iniquo poſſidendi iure retineret.* Et in illud Pſalmi trigeſimi quarti: In Pſal. 34. *Eripiens inopem de manu fortioris eius: Fortior*, inquit, *fuerat diabolus ad tenendum te, quia ipſe vicit, cui conſenſiſti.* Nimirum hoc Auguſtinus docet iuxta illud Apoſtoli, quod ſæpiſſimè citat his verbis: *A quo quis deuictus, huic & ſeruus addictus eſt.* In Pſal. 26. Et in Pſalmum vigeſimum ſextum: *Quid facias eos colendo, niſi vt illum offendas, quo offenſo in illorum poteſtatem daberis? Et qui tibi nihil poſſent facere illo placato, facient quicquid volent illo irato*, videlicet non ſolùm pœnas inferendo, ſed ad peccata perpellendo. Nam inde dicuntur rectores mundi, Conc. 1. in Pſal. 34. id eſt, tenebrarum harum, ſeu vt Auguſt. exponit *omnium infidelium, omnium iniquorum. Non vis regi à* Lib. 83. qq. q. 79. *diabolo, migra ad lucem.* Et in libro octoginta trium quæſtionum: *Satanas etiamſi corpori aut corporis ſenſibus parcit, ideo parcit, vt ipſius hominis voluntati per impietatis errorem triumpho maiore dominetur. Hoc autem modo non exit ſatanas, ſed potius in intima ingreditur, vt in eo ſic operetur, quemadmodum dicit Apoſtolus, ſecundum principem poteſtatis aëris huius, qui nunc operatur in filiis diffidentiæ. Non enim ſenſus corporis eorum turbabat atque torquebat, aut eorum corpora collidebat: ſed in eorum voluntate vel potius cupiditate regnabat.* Lib. 8. de Ciuit. c. 22. Et libro octauo de Ciuitate: *Multis planè participationi veræ religionis indignis tanquam captis ſubditiſque dominantur.* Lib. 7. c. 33. *Ex quorum immaniſſimo & impiiſſimo dominatu*, inquit alibi, *homo liberatur, cum credit in eum, qui præbuit ad exſurgendum tantæ humilitatis exemplum, quanta illi ſuperbia ceciderunt.* Lib. 2. c. 24. Et in libris de Ciuitate Dei: *Infideles blaſphemant Saluatorem, voluntates fidelium à dominatu dæmonum liberantem.* Quã verò ſit terribilis iſta poteſtas ac dominatus dæmonum in humanum arbitrium, quando illud per cæcas cupiditates ſibi ſubiugatum poſſident, quemadmodum fide conſtat voluntates infidelium à diabolica poteſtate poſſideri, multis locis Auguſtinus docet. Nam hinc eſt illud in Epiſtola centeſima ſeptima ad Vitalem: Epiſt. 107. *Reſpondé, quomodo ad declinandum à malo, & faciendum bonum liberum habeamus arbitrium, quando erat ſub poteſtate tenebrarum? Vnde nos ſi, quemadmodum dicit Apoſtolus, Deus eruit, ipſe vtique illud liberum fecit.* Ibid. Et paulò pòſt: *Princeps iſte rector tenebrarum* (id eſt diabolus rector *diffidentiæ filiorum*) *regit eos ad arbitrium ſuum. Quid ergo operatur hæc poteſtas in filiis diffidentiæ, niſi opera ſua mala, & imprimis maximeque ipſam diffidentiam & infidelitatem, quæ ſunt ini-* A *mici fidei, per quam ſcit eos poſſe ſanari, poſſe perfectiſſimè liberos, quod eis vehementer inuidet, in æternitate regnare.* Et in Pſalmum ſexageſimum ſeptimum: In Pſal. 67. *Operabatur in filios diffidentiæ, quorum infidelitate vtebatur ad voluntatem ſuam.* Nam vt ait Lib. 1. cont. Gaudent. c. 22. libro primo contra Gaudentium: *Quos diabolus comprehenſos captiuoſque iam poſſidet, non vt obtineat perſequitur, ſed quia obtinet, vtitur.* Et in Pſalmum ſeptuageſimum ſeptimum: In Pſal. 77. *In filiis diffidentiæ tanquam in ſuis mancipiis operatur, quemadmodum homines in pecoribus ſuis, & illic tamen quantum Dei iuſto iudicio ſinitur.* Ibid. Et inferiùs: *Benè creditur Deus feciſſe per illos Angelos malos, quibus eadem amica ſunt vitia vt excitarentur in odium populi Dei atque ad terrendos & corrigendos bonos illa mirabilia ſequerentur.* B *Illa etiam mala morum, quæ his corporalibus plagis ſignificata eſſe prædiximus, per malos Angelos exerceri in eos, qui illis diuina æquitate ſubduntur, conuenientiſſimè creditur. Neque enim cùm ſit, quod ait Apoſtolus: Tradidit illos Deus in concupiſcentias cordis eorum, vt faciant quæ non conueniunt, non illic mali Angeli tanquam in materia ſui operis verſantur & gaudent: quibus iuſtiſſimè ſubdita eſt vitioſitas humana, præter eos quos liberat gratia.* Et in annotationibus in librum Iob exponens illud: Annot. in lib. Iob. in cap. 30. *Aperiens pharetram ſuam afflixit me* pharetram eſſe dicit *ſecreta rerum, vnde tentationes exiſtunt. Et frenum in faciem meam miſerunt, vt eis*, inquit, *conſentirem, portans eos ducentes quò vellent ad ima ſua.* Enim verò diabo- C lica poteſtas illa in mentibus ei terrenâ concupiſcentiâ ſubiugatis tanta eſt, vt Auguſtinus non vereatur dæmonibus non tantùm peccatorum per homines perpetrandorum, ſed etiam pacis & belli ſemper tribuere poteſtatem, ſi voluntatem ſuam altiore poteſtate explere ſinerentur: Lib. 2. de Ciui. ca. 16. *Intereſt quidem*, inquit, *tam proprio vitio malas mentes quatenus ſinantur iſti dæmones vel terrere vel excitare. Sed ſi ſemper hoc poſſint, nec aliud ſecretiore ac ſuperiore poteſtate contra eorum conatum ſæpè aliter ageretur, ſemper in poteſtate haberent pacem bellicaſque victorias; quæ ſemper fere per humanorum animorum motus accidunt.* Quare cùm alibi dixiſſet Auguſtinus, Bacchanalia à bacchantibus ſumma inſania fuiſ- D ſe celebrata, & propterea Senatui diſplicuiſſe ſaniori, ipſo Varrone confitente, talia fieri non potuiſſe, niſi mente commotâ: Lib. 6. de Ciu. c. 9. *Saltem hic tandem*, inquit, *forſitan ſenſerunt, quid immundi ſpiritus, dum pro Diis habentur, in hominũ poſſint mentibus.* Nam iſti ipſi diabolicæ poteſtati & verſutiæ tribuit Auguſtinus, quòd quidam in infidelitate philoſophicis virtutibus, quas vera vitia fuiſſe tradit, fulgere viderẽtur: vt videlicet iſtâ pernicioſâ ſubtilitate cæteros arctiùs ſibi ſubderet, & illos ipſos vitiis captiuos, & auerſos à fide liberante retineret. Epiſt. 107. *Itaque aliquos eorum, per quos amplius decipere affectat, ſinit habere nonnulla velut opera bona, in quibus laudantur, per quaſque gentes, præcipuéque in gente Romana,* E *qui præclarè glorioſiſſiméque vixerunt. Sed quoniam, ſicut veraciſſima Scriptura dicit, omne quod non eſt ex fide peccatum eſt, nihil ſic agit hic Princeps, quàm vt non credatur in Deum, &c.*

Quæ quidem nemini mira videri debent, ſi ceciderit verum eſſe quod Auguſtinus dicit, diabolum in hominibus, quibus per cupiditates dominatur, operari, vt ſupra dixit, *tanquam in mancipiis ſuis, quemadmodum homines in pecoribus ſuis:* tantum videlicet, quantum Dei prouidentia ſinit. Nam vt ibidem adiicit: In Pſ. 77. *Aliud eſt, quando poteſtas eius etiam ſuis, ſicut ei placet, tractandis maiori poteſtate prohibetur, aliud, quando ei poteſtas etiam in eos, qui ab illo alieni ſunt, datur. Sicut bo-*

me de.

modo peccare ſuo pro humano captu facit quod vult, nec ſanè facit, ſi prohibeatur à poteſtate maiore: de alieno autem pecore vt faciat, exſpectat ſibi poteſtatem dari ab illo, cuius eſt. Ibi ergo poteſtas, quæ fuerat prohibetur, hic autem quæ non fuerat tribuitur. Porrò hæc diabolicæ efficaciæ prohibitio non fit per gratiam: gratia enim boni operis in infidelibus juxta Auguſtini doctrinam non habet locum: (Concione 1. in Pſal. 30.) *Nemo enim incipit, niſi ab initio fides:* ſed fit per repreſſionem ſeu refrenationem poteſtatis eius, vt non tantùm contineat terrenis cupiditatibus mentes eorum, quorum conſenſum captiuum tenet, quantum, vellet. (In Pſal. 61.) *Diabolo enim poteſtas quædam eſt; plerumque tamen vult nocere, & non poteſt: quia poteſtas iſta ſub poteſtate eſt. Nam ſi tantum poſſet nocere diabolus, quantum vult, non aliquis iuſtorum remaneret.* Quia per illius eiuſdem reliquias concupiſcentiæ, quæ etiam in iuſtis remanens, fideles à iuſtitia fideque deturbaret, niſi Deus per gratiam ſuam eorum animos conſenſumque retineret. Neque verò quiſquam putet, per hanc doctrinam Auguſtini liberum arbitrium auferri infidelibus, ſi diabolus per interpoſitas eorum cupiditates tanta poteſtate in eorum animis dominatur, vt eos ad quæcunque voluerit ſcelera flagitiaque perducat: Nihil enim eorum ſine conſenſu eorum voluntario perpetratur. Si enim Deus per gratiam ſuam iuſtorum voluntates inclinat quò voluerit, ſiue contra tentationes grauiſſimas conſenſum in iuſtitia retinendo, ſiue in opera bona quæ placuerit, impellendo, ſine præiudicio libertatis; nihil quoque perire putandum eſt voluntatis arbitrio, ſi diabolus in mancipijs ſuis ſimilem poteſtatem iure ſuo exercere dicatur. Neque enim vllo modo libertas arbitrij poſtulat indifferentiam ad bonum & malum.

CAPVT V.

TERTIO EX AMISSIONE ILLIVS libertatis, quam Auguſtinus, Apoſtolus, & Chriſtus tradunt.

TErtiò vberiùs & planiùs idem Auguſtini ſenſus declarari & probari poteſt, ex interitu libertatis, quem ex illa ruina primi hominis conſecutum tradit. Nam ex conſideratione tum dominatus iſtius imperioſi, quẽ concupiſcentia carnalium rerum, & per ipſam diabolus in humanas exercet volũtates conſtantiſſimè creberrimèque docet Auguſtinus, arbitrium non eſſe ampliùs liberum, vt velit aut faciat bonum, ſed libertatem eius ea ruina periiſſe. Quam doctrinam Auguſtini nemo negare poteſt, niſi qui principia eius nunquam vel à limine ſalutauit: omnes enim libri eius eam vndique ſpirant. Nam hinc eſt illud in Epiſtola centeſima ſexta, quo reprehendit Pelagium, quòd *tanquam ſaluam & liberam naturam* defendat humanam. (Lib. de perf. iuſtit. c. 4.) Et libro de perfectione iuſtitiæ, *victa vitio in quod cecidit voluntate, caruit libertate natura.* Et in Enchiridio ad Laurentium: (Enchir. cap. 30. & 31.) *Libero arbitrio malè vtens homo & ſe perdidit & ipſum. Sicut enim qui ſe occidit vtique viuendo ſe occidit, ſed ſe occidendo non viuit, nec ſeipſum poteſt reſuſcitare, cùm occiderit; ita cùm libero peccaretur arbitrio, victore peccato amiſſum eſt liberũ arbitrium. A quo enim quis deuictus eſt, huic & ſeruus addictus eſt. Petri certè Apoſtoli eſt iſta ſententia, quæ cum vera ſit qualis, quæſo, poteſt ſerui addicti eſſe libertas, niſi quando eum*

A *peccare delectat? Liberaliter enim ſeruit, qui domini ſui voluntatem libenter facit. Ac per hoc ad peccandum liber eſt, qui peccati ſeruus eſt: vnde ad iuſtè faciendum liber non erit, niſi à peccato liberatus eſſe iuſtitiæ cœperit ſeruus,* (filio ſcilicet liberante) *quod antequam fieri in homine incipiat, quomodo quiſquam de libero arbitrio in bono glorietur opere, &c.* Et in libro de correptione & gratia; (Lib. de corr. & grat. cap. 1.) *Nunc poſtea quam illa magna peccati merito eſt amiſſa libertas, etiã maioribus donis adiuuãda remanſit infirmitas.* Et in Epiſtola ad Vitalem: *Liberum arbitrium ad diligendum Deum primi peccati grãditate perdidimus.* Et in libris de Ciuitate Dei: (Lib. 14. de Ciuit. c. 11.) *Arbitrium voluntatis tunc eſt verè liberũ* (ſcilicet, vt faciat bonum) *cùm vitijs peccatiſque non ſeruit. Tale datum eſt à Deo:*
B *quod amiſſũ proprio vitio, niſi à quo dari potuit, reddi nõ poteſt. Vnde veritas dicit: Si vos Filius liberauerit, tũc verè liberi eritis.* Et in lib. 1. operis imperfecti contra Iul. (Lib. 1. oper. imperf. cõt. Iul. f. 117.) *Quomodo manet libertas in eis, qui vt liberentur à ſeruitute, qua victori peccato addicti ſunt, diuinã indigẽt gratiã, niſi quia liberi ſunt & ipſi, ſed iuſtitiæ?* Et inferiùs: *Contra hoc ergo malum* (concupiſcentiæ regnantis) *libertate indigebant, quã promittebat.* Et mox: (Ibid. f. 118.) *Audiant: Omnis qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati; & quærant accipere libertatem, vt non faciant peccatum, clamantes ad eum, &c. Ne dominetur mihi omnis iniquitas.* Et in Epiſtola (Epiſt. 89.) octogeſima nona: *Quomodo libera eſt voluntas, cui*
C *dominetur iniquitas?* Et in libris ad Bonifacium: (Lib. 2. ad Bonif. c. 15.) *Peccato Adæ liberũ arbitriũ de hominũ natura periiſſe non dicimus: ſed ad peccandũ valere in hominibus ſubditis diabolo: ad benè autem viuendum non valere, niſi ipſa volũtas hominis Dei gratiâ fuerit liberata, & ad omne bonum actionis, cogitationis, ſermonis adiuta.* Vbi quod dicit *valere* & *non valere*, idem eſt quod eſſe liberum & non eſſe liberum, nam liberũ eſt quod poſſumus, ſeu, quod habemus in poteſtate. Et in libro ad eundem Bonifacium eandem calumniam de ſublata per peccatum arbitrii libertate ita refutat, vt neget quidem liberum arbi-
D trium ad malum periiſſe: ad benè verò iuſtèque viuendum apertiùs periiſſe confirmet: (Lib. 1. ad Bonif. c. 2.) *Libertas quidem perijt per peccatum, ſed illa quæ in paradiſo fuit habendi plenam cum immortalitate iuſtitiam, propter quod natura humana diuinã indiget gratiã, dicente Domino: Si vos Filius liberauerit, tunc verè liberi eritis: vtique liberi ad benè iuſtèque viuendum.* Mox addit ad peccandum nullo modo periiſſe. Nam illam libertatis partem reſpicit illa aduerſatiua, *ſed habendi plenam*, quaſi dicat, libertas in bono, quâ poterat antè & credere, & iuſtè, & beatè & immortaliter viuere, funditus periit: nõ in malo. Vnde paulo pòſt, ſicut & ſæpiùs aliis iam citatis locis generaliſſimè dicit: *Hæc voluntas, quæ libera*
E *eſt in malis quia delectatur malis, ideo libera in bonis non eſt, quia liberata non eſt. Nec poteſt homo boni aliquid velle, niſi adiuuetur ab eo qui malum non poteſt velle, hoc eſt, gratiâ Dei per Ieſum, &c.* Et in libro tertio de libero arbitrio: (Lib. 3. de lib. arb. c. 18.) *Nec mirandum eſt, quod vel ignorando non habeat arbitrium liberũ voluntatis ad eligendum, quod rectè faciat; vel reſiſtente carnali conſuetudine, videat quid rectè faciendum ſit, & velit nec poſſit implere.* Hæc & huiuſmodi teſtimonia euidentiſſimè probant, nullam eſſe in arbitrio libertatẽ ante ſuſceptam fidem vt operetur bonũ. Cauſam in iiſdẽ locis ſæpiſſimè tangit, non quia homo culpæ reus eſt, & remiſſionis indiget peccatorum; ſed quia ei dominatur iniquitas, quia regnat peccatum in eius mortali corpore, quia victori peccato addictus eſt, quia vulnerata eſt natura, cum quo vulnere ad mortem vſque confligimus, quia amiſſæ ſunt vires quibus antè

pollebamus. Hinc eodem loco de libero arbitrio A cauſam illius arcanæ doctrinæ proferens: *Illa eſt enim peccati pœna iuſtiſſima, vt amittat vnuſquiſque quo benè vti noluit, cùm ſine vlla poſſet difficultate ſi vellet. Id eſt autem, vt qui ſciens rectè non facit, amittat ſcire quid rectum ſit; & qui rectè facere cùm poſſet noluit, amittat poſſe cùm velit. Nam ſunt reuera omni peccanti animæ duo iſta pœnalia, ignorantia & difficultas. Ex ignorantia dehoneſtat error: ex difficultate cruciatus affligit. Sed approbare falſa pro veris, vt erret inuitus, & reſiſtente atque torquente dolore carnalis vinculi* (id eſt concupiſcentiæ vincientis voluntatem) *non poſſe à libidinoſis operibus temperare, non eſt natura inſtituti hominis, ſed pœna damnati.* Et in libro de natura & gratia: *Quis neſcit ſanum & inculpabilem factum, & libero arbitrio, atque ad iuſtè viuendum poteſtate liberâ conſtitutum? Sed nunc de illo agitur, quem ſemiuiuum latrones reliquerunt, qui grauibus ſaucius confoſſuſque vulneribus, non ita poteſt ad iuſtitiæ culmen aſcendere, ſicut potuit inde deſcendere.* Quaſi diceret; nunc agitur de homine, qui propter grauia vulnera ignorantiæ ac difficultatis non habet arbitrium liberum, vt benè viuat. Ex quibus locis apertiſſimum eſt, non culpas vt culpas, ſed grauiſſimas iſtas duas pœnas libertatem arbitrij ad faciendam iuſtitiam ſuſtuliſſe.

Lib. 3. de lib. arb c. 18.

Lib. de nat. & grat. c. 43.

Hæc ergo cauſa eſt, cur eâdem fiduciâ Auguſtinus, qua toties docuit arbitrium perdita per concupiſcentiam & ignorantiam libertate non eſſe liberum ad faciendum bonum, conſequenter etiam diſertiſſimis verbis inculcet, arbitriũ ex libero factum eſſe *ſeruum*: quo vocabulo nullum arbitrio voluntatis verè libero hoſtilius excogitari poteſt. *Nunc in ruina ſua liber eſt iuſtitiæ, ſeruuſque peccati: nec poteſt eſſe ſeruus iuſtitiæ, & liber à dominante peccato, niſi cum filius liberauerit.* Et libro de correptione & gratia: *Per liberũ arbitrium alia peccata inſuper addiderunt: arbitrium, inquam, liberum, ſed non liberatum; liberum iuſtitiæ, peccati autem* SERVVM, *quo voluuntur per diuerſas noxias cupiditates; alij magis, alij minùs, ſed omnes mali.* Et iterum in eodẽ libro: *Illi ergo Adamo ſine peccato vllo data eſt; cum qua conditus eſt, voluntas libera, & eam fecit ſeruire peccato: horum verò cùm fuiſſet voluntas* SERVA *peccati, liberata eſt, &c.* Et libro de perfectione juſtitiæ ſeruitutem illam arbitrij ex Scriptura probans: *Hinc*, inquit, *alia Scriptura dicit: A quo enim quis deuictus eſt, huic & ſeruus addictus eſt. Sicut ergo non eſt opus ſanis medicus, ſed malè habentibus; ita non eſt opus liberis liberator, ſed* SERVIS; *vt ei dicat gratulatio libertatis: Saluaſti de neceſſitatibus animam ſuam.* Et libro primo Retractionum: *Voluntas ergo ipſa niſi Dei gratiâ liberetur à ſeruitute qua facta eſt* SERVA *peccati, & vt vitia ſuperet adiuuetur, rectè piéque viui à mortalibus non poteſt.* Et omnium expreſſiſſimè & abſolutiſſimè libro ſecundo contra Iulianum: *Hic enim vultis hominem perfici; atque vtinam Dei dono, & non libero vel potius* SERVO *propriæ voluntatis arbitrio.* Vbi vides nomen *ſerui arbitrij*, & *ſeruæ voluntatis* ab Auguſtino toties vſurpatum; rem autem ipſam ſexentis locis traditam; vt neſciam quid ſibi recentior quidam Scriptor velit, cùm dicit, nomen ſerui arbitrij in Eccleſia Catholica per totos mille quingentos annos nunquam auditum eſſe. Nam quamuis ille, qui cùm diſputat, illam arbitrij ſeruitutem quam Auguſtinus docet non intellexerit, eoque nomine abuſus fuerit: non tamen propterea tam abruptè nomen ſerui arbitrij repudiari debet, cùm illud vocabulum Auguſtinus libentiſſimè vſurpauerit ad illam arbitrij ſtragem exprimendam, qua non eſt ampliùs liberum, vt benè viuat, hoc eſt, vt bonum velit & operetur, ſicut ante ruinã ſuam fuit. Quem ſtatum vt ob oculos Auguſtinus ponat, in omnibus ſuis ſcriptis phraſi Apoſtolicâ creberrimè vocat arbitrium *liberum iuſtitiæ, peccati autem* (id eſt, concupiſcentiæ ſeu cupiditatis dominantis) *ſeruum*, ſicut ex pleriſque locis jam allegatis patuit, & alijs plurimis oſtendi poteſt.

Lib. 1. oper. imperf. f. 121.

Lib. de corrept. & grat. cap. 13.

Ibid. c. 12.

Lib. de perf. iuſt. c. 4.

Lib. 1. Retract. c. 9.

Lib. 2. cont. Iul. c. 8.

Rom. 6. Vide lib. 1. ad Bonif. c. 2. & 3. Lib. de corrept. & grat. c. 13. Lib. 1. oper. imp. ſæpiùs. Lib. de nat. & grat. c. 15.

CAPVT VI.

QVARTO OSTENDITVR EX QVAtuor ſtatibus populi Dei, ante legem, ſub lege, ſub gratia, & in pace, quos Auguſtinus tradit.

EAdem verò libertatis jactura, & ſenſus Auguſtini luculentiùs adhuc demonſtrari poteſt, ex diuerſis ſtatibus tum humani generis, tum vero ſingulorum hominum, in quibus conſtantiſſimè docet arbitrium non eſſe liberum, vt operetur bonum. Nam apud Auguſtinum ſtatus humani generis quadruplex tradi ſolet, ante legem, ſub lege, ſub gratia, & in pace. Inter ſtatus illos iſta differẽtia eſt, quòd in duobus primis arbitrium ſub peccati concupiſcentia captiuum, & ſeruum jacet, ita vt legem iuſtitiæ ſibi propoſitam, ſeu ipſum opus bonum, quod lex jubet, implere non poſſit. Nam quãuis etiam in ſecundo ſtatu jam inſtructus homo per legem, & ſupplicij timore territus, quibuſdam ſubinde benè viuendi deſiderijs percellatur; quia tamen arbitrium nondum eſt à peccato, id eſt, à concupiſcẽtia voluntati ſeu conſenſui eius dominante eumque ſub ſe captiuum detinente liberatum, non poteſt motibus illius reſiſtere; ſed ſimul atque pugnare cœperit vincitur, cupiditatum dominantium delectatione proſtratus. In cæteris duobus ſtatibus arbitrium gratia liberante liberum eſt, & vel cum pœna ſua fortiter inuictéque dimicat, vel ab omni etiam pœna titillante atque tentãte liberatum in pleniſſima cæleſtis beatitudinis pace requieſcit. Status iſti certis gradibus in toto humano genere diſtinguũtur, vt primus locũ habuerit in pleriſque ab Adami lapſu vſque ad Moyſen, qui legẽ dedit: quo toto tempore in ſumma ignorãtia vixit genus humanum. Secundus à Moyſe vſque ad Chriſtum, qui gratiam liberantem dedit, totum enim iſtud ſpatiũ tempus legis fuit, tollẽtis quidem ignorantiam, nullam tamen benè operandi gratiam, multoque minùs libertatem arbitrio à dominãtis peccati tyrannide largientis. In tertio ſtatu Chriſtĩ gratia genus humanum liberat, vt legem peccatĩ ſæuientis in mẽbris noſtris ab eius jam conſenſu liberati ſuperare poſſimus. In quarto perfectiſſimè liberi triumphamus. Status iſti proportione quadã in ſingulis etiam hominibus locũ habent. Primus & ſecundus, quamdiu homo in profũda legis ſeu juſtitiæ faciendæ verſatur ignorantia, vel etiamſi jam præcepta nouerit; fide tamen vera, vel ſpiritu charitatis liberante deſtitutus, ſub cupiditatibus ſuis vincientibus & vincentibus jacet, ita vt eas vel ſine vlla prorſus pugna, magnâ cum delectatione ſectetur, vel ſi forte voluntas damnationis metu perculſa pugnare velit, viribus tamen idoneis deſtituta vincatur, quia nondum à dominatu robuſtarum conſuetudinis aſſiduitate concupiſcentiarum liberata eſt.

In tertio ſtatu arbitrium eruitur & liberatur à lege peccati & mortis, vt iam Deo adhærens cum pœna ſua liberum dimicet. In quarto per beatam reſurrectionem liberatur ab omni malo. Quæ Auguſtini doctrina ſi vera eſt, ſicut ipſe eam ex Scripturis ſacris & Chriſtianæ fidei fundamentis tanquam certiſſimam tradit, perſpicuum erit, in primis duobus ſtatibus nullam ad benè viuendum eſſe poſſe libertatem: non ſolùm, quia in illis homo gratiâ benè viuendi prorſus caret, ſed etiam, quia arbitrium ipſum nondum à ſæuientibus cupiditatibus liberatum eſt: quod nunquam fit, niſi Deus poſt ſusceptam jam fidem boni operis iuſtitiæque charitatem diffuderit in cordibus noſtris per Spiritum Sanctum qui datur nobis. Veriſſima

Epiſt. 144. enim Auguſtini regula eſt: *Nec voluntas libera dicenda eſt, quamdiu eſt vincentibus & vincientibus cupiditatibus ſubdita. A quo quis enim deuictus eſt,*

Lib. 83. qq. q. 66. *huic, & ſeruus addictus eſt.* Sed jam Auguſtinum ipſum de ſtatibus iſtis diſſerentem audiamus: *Prima eſt actio ante legem, ſecunda ſub lege, tertia ſub gratia, quarta in pace. Ante legem actio eſt, cùm peccatum ignoramus, & ſequimur carnales concupiſcentias. Sub lege eſt actio, cùm iam prohibemur à peccato, & tamen conſuetudine victi peccamus, quoniam nos nondum adiuuat fides. Tertia actio eſt, quando iam firmiſſimè credimus liberatori noſtro, nec meritis noſtris aliquid tribuimus; ſed eius miſericordiam diligendo, iam non vincimur delectatione conſuetudinis malæ, cùm ad peccatum nos ducere nititur.* Et in fine ejuſdem quæſtionis rem breuiùs colligit.

Ibid. *In prima ergo actione, quæ eſt ante legem, nulla pugna eſt cum voluptatibus huius ſæculi. In ſecunda, quæ ſub lege eſt, pugnamus, ſed vincimur: in tertia pugnamus, & vincimus: in quarta non pugnamus, ſed perfecta & æterna pace requieſcimus.* Et in Epiſtola ad Galatas eandem prorſus diuiſionem

Comment. in Epiſt. ad Galat. in verſ. 17. c. 5. Expoſ. quarund. prop. Epiſt. ad Rom. n. 13. ſtatuum tradit: nec non in expoſitione quarundam propoſitionum ex Epiſtola ad Romanos: *Quatuor*, inquit, *iſtos gradus hominis diſtinguamus ante legem, ſub lege, ſub gratia, in pace. Ante legem ſequimur concupiſcentiam carnis; ſub lege trahimur ab ea;* (ſcilicet in conſenſum) *ſub gratia nec ſequimur iam, nec trahimur ab ea; in pace nulla eſt concupiſcentia carnis. Ante legem ergo non pugnamus, quia non ſolùm concupiſcimus & peccamus, ſed etiam approbamus peccata. Sub lege pugnamus, ſed vincimur: fatemur enim mala eſſe quæ facimus; & fatendo mala eſſe, vtique nolumus facere: ſed quia nondum eſt gratia, ſuperamur. In iſto gradu oſtenditur nobis quomodo iacemus, & dum ſurgere volumus & cadimus, grauiùs affligimur.* Vberius hæc eadem tradit in Enchiridio ad Laurentium: vbi cùm generalem ſententiam præmiſiſſet: *Regnat carnalis cupiditas, vbi non eſt Dei charitas*; quâ vniuerſaliter dominatum concupiſcentiæ in liberum arbitrium tanquam peccati ſeruum ſtabiliuerat, mox diuerſos hominû totiuſque deinde populi Dei exequitur ſtatus, in quibus vel illa carnalis cupiditas, vel è

In Enchir. cap. 118. contrario charitas dominetur. *Sed cum*, inquit, *in altiſſimis ignorantiæ tenebris, nulla reſiſtente ratione viuitur ſecundum carnem, hæc ſunt prima hominis. Deinde cum per legem cognitio facta fuerit peccati, ſi nondum diuinus adiuuat Spiritus, ſecundum legem volens viuere vincatur, & ſciens peccat, peccatoque ſubditus ſeruit. A quo enim quis deuictus eſt, huic & ſeruus addictus eſt: agente ſcientiâ mandati, vt peccatum operetur in homine omnem concupiſcentiam, cumulo prævaricationis adiecto, atque ita quod ſcriptum eſt impleatur: lex ſubintrauit, vt abundaret delictum. Hæc ſunt ſecunda hominis. Si autem reſpexerit Deus vt ad implenda quæ mandat ipſe adiuuare*

creditur, & agi homo cœperit Dei ſpiritum, concupiſcit ius aduerſus carnem fortiore robore charitatis, &c. Ibid.

Et explicatis reliquis ſtatibus adijcit: *harum quatuor differentiarum prima eſt ante legem, ſecunda ſub lege, tertia ſub gratia, quarta in pace plena atque perfecta.* Et quod in ſingulis hominibus agitur, deinceps in humano genere etiam locum habuiſſe & habere demonſtrat: *Sic eſt & Dei populus* Ibid. *ordinatus per temporum interualla, ſicut Deo placuit, qui in menſura, numero, & pondere cuncta diſpoſuit. Nam fuit primitus ante legem, ſecundò ſub lege, quæ per Moyſen data eſt: deinde ſub gratia, quæ reuelata eſt per primum Mediatoris aduentum.* Præclarè & breuiùs effectus illorum ſtatuum alibi, quamuis nulla ſtatuum factâ mentione, complexus eſt:

In Pſal. 6. *Primò ergo concupiſcentia carnis ſequentes duxit nos: poſtea renitentes traxit nos: deinde acceptâ gratia cœpit nos nec ducere, nec trahere; ſed adhuc contendere nobiſcum: poſt contentionem erit & victoria.* Et in Pſalmum trigeſimum quintum eoſdem indicans:

In Pſal. 35. *Aliud eſt non pugnare & eſſe in pace vera atque perpetua; aliud pugnare & vincere.* Ecce duos ſtatus ſub gratia, quibus adjungit alios duos ante gratiam: *Aliud pugnare & vinci; aliud nec pugnare, ſed trahi.* Et quamuis mens Auguſtini ex illis adductis ſatis luceat, pauca tamen de duobus primis ſtatibus, qui propriè ad rem præſentem pertinent (prætermiſſo ſtatu ſub gratia in pace) adijcienda ſunt, vt Auguſtini doctrina pleniùs intelligatur. Senſus enim ipſius eſt; ante gratiam victricem cupiditatum, hoc eſt, ante infuſam per Spiritum ſanctum charitatem, multoque magis ante fidem, nullam ſupereſſe in voluntate libertatem ad bonum, nullam poteſtatem vt reſiſtat concupiſcentiarum carnalium deſideriis; ſed illis pleno jure dominantibus miſerabili ſeruitute ſubjacere captiuum. De primo ſtatu, vbi eſt profunda legis faciendæ ignorantia, vix eſt opus aliquid addere; cùm meritò dubitetur, vtrum vllum ſani hominis judicium ita diſtortū eſſe queat; vt arbitrium illud liberum eſſe putet ad faciendum bonum, vel ad cauendum malum; quando ipſum bonum judicio improbat & malū probat. De vtroque tamen ſtatu ſic Aug. loquitur:

In Epiſt. ad Galat. *Sicut prima hominis vita eſt ante legē, cū nulla nequitia & malitia prohibetur, neque vlla ex parte prauis cupiditatibus reſiſtit, quia non eſt qui prohibeat; ſic ſecunda eſt ſub lege ante gratiā, quādo prohibetur quidē & conatur à peccato abſtinere ſe* (conatu nempe carnali, ac timore pœnarum, vel carnalium bonorum deſiderio) *ſed vincitur; quia nondum iuſtitiam propter Deum, & propter ipſam iuſtitiam diligit: ſed eam ſibi vult ad conquirendum terrena ſeruire. Itaque vbi viderit ex alia parte ipſam, ex alia commodum temporale trahitur pondere temporalis cupiditatis, & relinquit iuſtitiam, quam propterea tenere conabatur, vt haberet illud quod ſe nunc videt amittere, ſi illam tenuerit.* Et paulo inferiùs in eodem Ibid.

Commentario *Definimus eſſe ſub lege, vbi prævaricationis rea mens tenetur, dum eam concupiſcentia carnis in conſenſionem peccati captiuam adducit; &c.* Quibus iterum ſubnectit Auguſtinus: *Ordinatiſſime itaque ſubiungit: Quod ſi ſpiritu ducimini, non adhuc eſtis ſub lege, vt intelligamus eos eſſe ſub lege quorum ſpiritus ita concupiſcit aduerſus carnem, vt non ea quæ volunt faciant, id eſt, non ſe teneant convictos in charitate iuſtitiæ, ſed à concupiſcente aduerſus ſe carne vincantur: non ſolum ea repugnante legi mentis eorum, ſed etiam captiuante illos ſub lege peccati, quæ inest in membris mortalibus. Qui enim non ducuntur Spiritu, ſequitur vt carne ducantur.* Et in libro octoginta trium quæſtionum: *Vbi ergo non eſt* Lib. 83. qq. q. 66.

gratia LIBERATORIS, *auget peccandi deſiderium* A
prohibitio peccatorum. Quod quidem ad hoc vtile eſt,
vt ſentiat anima, ſeipſam non ſibi ſufficere ad extra-
hendum de ſeruitute peccati; (id eſt concupiſcen-
tiæ) *atque hoc modo tumeſcente atque extincta omni*
ſuperbia, ſubdatur LIBBRATORI *ſuo*, &c. *Vehe-*
Ibid. *mentiùs enim peccamus lege prohibente, quàm ſi nulla*
lege prohiberemur. Et paucis interpoſitis: *Statuitur*
ergo lex per fidem, quæ fides ſi non ſit, iubet tantùm lex
& non implentes iuſſa reos tenet; vt eos gementes, &
non valentes implere quæ iuſſa ſunt, ad gratiam libe-
ratoris aliquando conuertat. Et vt oſtenderet vnde
gemitus iſte & imbecillitas non implendæ legis
naſceretur, ex robuſtiſſimo videlicet concupiſ-
Ibid. centiarum dominatu, ſic Apoſtolum conſequen- B
ter exponit: *Cùm enim eſſemus in carne*, inquit,
id eſt, carnalibus deſiderijs obſtricti teneremur, paſ-
ſiones peccatorum quæ per legem ſunt operabantur in
membris noſtris, vt fructum ferrent morti. Aucta
concupiſcentia quam lex prohibet vbi non erat fides, &
ad cumulum peccatorum præuaricationis crimen ad-
iectum eſt, &c. Sub iſtis paſſionibus tanquam ſub viro
dominante agebat anima, antequam veniret gratia per
Ibid. *fidem.* Et iterum aliquantò pòſt: *Huc uſque ſunt*
verba hominis ſub lege conſtituti, nondum ſub gratia
qui etiamſi nolit peccare vincitur à peccato: (id eſt,
à concupiſcentia) *inualuit enim conſuetudo carnalis,*
& naturale vinculum mortalitatis, quo de Adam pro-
pagati ſumus. Deinde in fine iſtius quæſtionis:
Ibid. in fine q. *Neque lex mala eſt, quæ oſtendit homini in quibus pec-* C
catorum vinculis iaceat; vt per fidem implorato libera-
toris auxilio, & ſolui, & erigi, & firmiſſimè conſtitui
mereatur. Et in expoſitione quarundam propoſi-
tionum ex Epiſtola ad Romanos eandem doctri-
nam de ſtatu hominis ſub lege ante gratiam libe-
rantem, id eſt, liberum facientem multipliciter
In Expoſ. quarund. tradit: *Lex data eſt non ad auferendum peccatum, vel*
prop. Epiſt. *ad liberationem à peccato, ſed ad oſtendendum pecca-*
ad Rom. n. *tum ante gratiam. Per quod factum eſt, vt ſub lege po-*
36. *ſiti & vehementiori deſiderio peccandi raperentur, &*
ampliùs etiam præuaricatione peccarent. Et in eodẽ
Ibid. n. 44. libro inferiùs: *Nunc homo deſcribitur ſub lege poſi-*
tus ante gratiam. Tunc enim peccatis vincitur, dum D
viribus ſuis iuſtè viuere conatur ſine adiutorio liberã-
Ibid. n. 52. *tis gratiæ Dei.* Et iterum: *Qui ergo necdum ſub gra-*
tia ſua, ſed ſub lege conſtituti vincũtur peccatis ad obe-
diendum deſiderijs carnalibus, & præuaricatione au-
gent reatum criminum ſuorum, ſpiritum acceperũt ſer-
Lib. 6. cont. *uitutis.* Et libro ſexto contra Iulianum: *His omni-*
Iul. cap. 23. *bus tẽpus ſignificari intelligitur, quo ſub lege viuebat,*
& nondum adiutus gratia concupiſcentijs carnalibus
vincebatur. Quod quibus competat, jam antè ex-
plicuerat, illis videlicet, *quos ita habet concupiſ-*
centia ſubiugatos, antequam liberet gratia, *vt face-*
rent quidquid illa compelleret. Vnde de Apoſt. Pau-
lo dicit, quod per illa verba; *Adueniente mandato,*
peccatum reuixit, ego autem mortuus ſum, ſignifica-
Lib. 1. ad Bonif. c. 8. uerit, *iam ſe præcepti capacem, ſed non efficacem*, id E
eſt, non habuiſſe vires efficiendi; *& ideo præuari-*
catorem fuiſſe legis. Et in libro primo quæſtionum,
quas ad Simplicianum ſcripſit, ad illa verba: *Lex*
Lib. 1. ad *ſpiritalis, ego autem carnalis ſum. Oſtendit ſatis*, in-
Simplician. quit, *non poſſe impleri legem, niſi à ſpiritalibus; quod*
q. 1. *non fit niſi per gratiam. Spiritali enim legè quanto*
quiſque fit ſimilior, id eſt quanto magis & ipſe in ſpi-
talem ſurgit affectum, tanto magis eam implet; quia
tanto magis delectatur, iam non ſub eius onere affli-
ctus, ſed in eius lumine vegetatus; gratiã domante pec-
catũ, & infundente ſpiritum charitatis, quo & non ſit
moleſta, & ſit etiam iucunda iuſtitia. Et inferiùs di-
Ibid. cit eum qui adhuc ſub lege eſt. *Delectari etiam cõ-*
tra legem facere, cùm tanto magis libet, quanto minùs

A *licet: Quã ſuauitate frui non poteſt, quaſi pretio condi-*
tionis ſuæ (id eſt, ſeruitutis) *niſi cogatur tanquam*
emptum mancipium ſeruire libidini. Scit enim ſe ſer-
uum dominantis cupiditatis, qui prohibetur, & ſe re- Ibid.
ctè prohiberi cognoſcit, & tamẽ facit. Et iterum pau-
lò pòſt: *Vincitur nondum per gratiam liberatus,* Ibid.
quamuis iam per legem & nouerit ſe malè facere, &
nolit, &c. Et mox de homine ſub lege non ſub gra-
tia conſtituto dicit: *Profectò trahitur ad malè ope-*
randum concupiſcentiã dominante, atque fallente dul-
cedine peccati, prohibiti; quamuis ex parte notitia le-
gis hoc improbet: ſed propterea dicit: Non ego operor,
&c. quia victus operatur. Cupiditas quippe hoc opera-
tur, cui ſuperanti ceditur: vt autem non cedatur, ſitque
B *mens hominis aduerſus cupiditatem robuſtior, hæc gra-*
tia facit. Vnde autem ſit tanta vis cupiditatis in
homine ante legem, vt arbitrium ita captiuum te- Ibid.
nens ei tyrannicè dominetur, ſtatim adijcit: *Vnde,*
niſi ex traduce mortalitatis, & aſſiduitate voluptatis?
Illud eſt ex pœna originalis peccati; hoc eſt ex pœna
frequentati peccati. Cum illo in hanc vitam naſcimur;
hoc viuendo addimus. Quæ duo ſcilicet tanquam natu-
ra & conſuetudo coniuncta, robuſtiſſimam faciunt &
inuictiſſimam cupiditatem, quam vocat peccatum, &
dicit habitare in carne ſua, id eſt, dominatum quendã
& quaſi regnum obtinere. Quod mox vocat *habita-*
tionem cũ quodam principatu. Et iterum paulò poſt: Ibid.
Sed iſtæ nunc voces ſunt ſub lege hominis cõſtituti non-
dum ſub gratia, Non enim quod vult facit bonum, qui
C *nondum eſt ſub gratia, ſed quod non vult malũ hoc agit,*
ſuperante concupiſcentiã; non ſolum vinculo mortalita-
tis, ſed malæ conſuetudinis roboratã. Quod ſtatim ex-
plicat ſimilitudine: *Sicut*, inquit, *præcipitatus ſine*
difficultate venit in profundum, quamuis id nolit, at-
que oderit. Et eiuſdem ratiocinationis filum adhuc
ſequens: *Inuenit legem bonam ſibi eſſe, volens facere* Ibid.
quod illa iubet, & concupiſcentia ſuperante nõ valens,
atque ita ſe præuaricationis reatu implicatum videt,
ad hoc vt gratiam liberatoris imploret. Et cur gra-
tiam liberatoris? Quia vt reſpondet ibidem, an-
tequam ſit quiſque ſub gratia, ita *repugnat, vt &*
CAPTIVET *eum ſub lege peccati, id eſt, ſub ſemetip-* Ibid.
D *ſo. Hoc autem totum ideo dicitur, vt demonſtretur ho-*
mini captiuo non eſſe præſumendum de viribus ſuis.
Vnde Iudæos arguebat tanquã de operibus legis ſuper-
bè gloriantes, cùm traherentur concupiſcentiã ad quic-
quid illicitum eſt. Similia in omnibus ſcriptis ſuis
tradit Aug. tanquam de re juxta Catholicam fidẽ
ita exploratâ & certâ, vt ex ſolis ſibi conſonanti-
bus vndique Aug. teſtimonijs volumen integrum
citra hyperbolem poſſet confici. Sed adhibendus
eſt in citando modus, ne lectorem volentes red-
dere doctiorem, nimiæ prolixitatis tædio fati-
gemus. Nam hæc abundè ſatis ſunt ad demon-
ſtrandum id quod antè propoſuimus: ſub lege
videlicet, vt ante legem, hoc eſt, toto tempore,
quo nondum eſt homo per gratiam à concupiſcẽ-
E tiarum ſuarum dominatione liberatus, multòque
magis ante ſuſceptam fidem, ſine qua liberari im-
poſſibile eſt, nullo modo arbitrium ſeu volunta-
tem eſſe liberam vt operetur bonum; ſed ſublatâ
funditùs boni faciendi ſeu legis faciendæ liber-
tate, ſub concupiſcentiæ ſeruitute eſſe captiuam.
Quod quidem in ſolis illis allegatis locis tot mo-
dis, ac tam inſtanter docet, vt quomodo vel in
dubium reuocari poſſit, ignorem. Aſſerit enim
in primo ſtatu nullam eſſe pugnam cum volupta-
tibus ſæculi; nullam eſſe reſiſtentiam rationis,
quia non eſt qui prohibeat, ſequi hominem con-
cupiſcentias carnis; denique approbare ipſa
peccata. In ſecundo ſtatu docet hominem
damnationis videlicet pœnâ territum pugnare
quidem,

A quidem, ſed vinci, ſcientem renitentemque pondere cupiditatis trahi; peccati deſiderijs vehementioribus rapi; conſuetudine ſuperari, volendo ſurgere affligi grauiùs; peccare vehementiùs; inſtar præcipitati ſine difficultate venire in profundũ, etſi nolit atque oderit. Docet hæc omnia fieri, non ex animi quadam indifferẽtia & quaſi libertate ad bonum & malum, ſed merè ex imbecillitate, quia videlicet, vt ipſe loquitur, præcepti capax eſt, non efficax; quia non poteſt implere legem; quia non habet vires implẽdi; quia non ſufficit ſibi ad extrahendũ de ſeruitute peccati; quia nondum adjuuat fides, aut gratia liberatoria. Docet proinde talem hominem non ſolùm non eſſe liberum, ſed peccato ſeruire ſubditum; B captiuari ſub lege peccati; carnalibus deſiderijs obſtrictum teneri; ſub paſſionibus agi, vt ſub viro dominante; jacere in vinculis peccatorum; ſubjugatum eſſe concupiſcentiæ, vt faciat quicquid illa compellat; tanquam emptum mancipium ſeruire libidini; trahi à concupiſcentia ad quidquid illicitum eſt; ſeruum eſſe dominantis cupiditatis; etiam delectari contra legem facere. Docet concupiſcentiam ipſam eſſe robuſtiſſimam; eſſe inuictiſſimam, concupiſcentiam dominari, ſuperare pugnantes, dominatum & quaſi regnum obtinere, habitare cum principatu. Quis dixerit, niſi Catholicæ fidei parũ conſcius, hominem in tam miſerabili ſtatu victum, captum, C ſeruum, mancipium libidinis, carentem viribus reſiſtendi inuictiſſimæ dominantique concupiſcentiæ, fide, & gratiâ, & ſcientiâ mali liberatrice deſtitutum adhuc eſſe arbitrio liberum ad faciendum bonum? Cùm ipſe Auguſtinus dicat:

Epiſt. 144.

Nec liberam voluntatem dicendam eſſe, quamdiu eſt vincentibus cupiditatibus ſubdita. Et alibi: *Quomodo enim libera eſt cui dominatur iniquitas?* Et rurſum:

Epiſt. 89. Lib. 3. de lib. arb. c. 18.

Nec mirandum eſt, quod vel ignorando non habeat arbitrium liberum voluntatis ad eligendum quid rectè faciat: vel reſiſtente carnali conſuetudine videat quid rectè faciendum ſit, & velit, nec poſſit implere. Nam ex iſtis duobus fontibus, ignorantiâ, & D concupiſcentiâ proficiſcitur, quod ſuprà toties diximus, victam vitio naturam libertate caruiſſe: non manere ampliùs libertatem: amiſſum eſſe liberum arbitrium: egere libertate: ſeruum eſſe propriæ voluntatis arbitrium, indigere gratia liberante, hoc eſt, liberum faciente. Si enim eſt jam liberum, falſum eſt eſſe liberandum, vel indigere libertate, vel gratiâ liberante.

CAPVT VII.

QVINTO. EX NATVRA GRATIÆ liberatricis, ipſâque definitione liberi. E

ET quia de gratia liberante ſermo incidit, ſub qua qui fuerint in tertio jam ſtatu ſunt, vt ſuprà diximus, non erit abs re oſtendere etiam ex natura gratiæ liberantis, ipſaque definitione libertatis, arbitrium non eſſe liberum ante legem, & ſub lege, hoc eſt, vt à controuerſis temperemus, antè ſuſceptam fidem. Nam ex ipſis Chriſtianæ fidei principijs conſtat, arbitrium non poſſe eſſe liberũ à dominante ſibi carnalium rerum concupiſcẽtia, ſub quibus poſt peccati ruinam jacet, niſi per ſpiritum gratiæ & fidei, juxta doctrinam videlicet Apoſtolicam:

Rom. 8.

Lex ſpiritus vitæ in Chriſto Ieſu liberauit me à lege peccati, & mortis. Vnde & Paulus cum exclamaſſet, ſiue in ſua ſiue in aliena perſona, de iſta lege peccati quæ eſt in membris? *Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius?* Reſpondet ſibi: *Gratia Dei per Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum.*

Ibid. 7.

Nam ex iſtis Apoſtoli verbis, & ex ſimilibus ipſius Chriſti: *Si vos filius liberauerit, tunc verè liberi eritis,* doctrinam & nomen ipſum gratiæ liberatricis ſeu arbitrium liberantis, ac liberum facientis, Auguſtinus accepit. Hinc illa apud Auguſtinum celeberrima & creberrima: a *Nec liberum in bono erit, quod liberator non liberauerit.* b *Non poteſt captiua voluntas niſi Dei gratia reſpirare in ſalubrem libertatem.* c *Arbitrium ſui in malum liberum dicimus: ad agendum vero bonum Dei gratiâ liberandum.* d *Non poteſt eſſe liber à dominante peccato, niſi eum filius liberauerit.* e *Ipſum liberum arbitrium liberandum eſt à ſeruitute, cui dominatur cum mortem peccatum: nec omnino per ſeipſum, ſed per ſolam Dei gratiam, quæ in fide Chriſti poſita eſt, liberatur.*

a Lib. 1. ad Boniſ. c. 3.
b Lib. 4. c. 3.
c Lib. 3. ad Boniſ. c. 9.
d Lib. 1. op. imperf. c. 82.
e In Enchir. c. 106.

f *Illi oppugnant arbitrium liberum, qui oppugnant Dei gratiã, qua verè ad bona eligenda & agenda ſit liberum.* g *Gratiâ natura liberatur & regitur.* h *Quaſi poſſit eſſe ad perficiendum opus bonum voluntas libera, niſi Dei munere liberata.* i *Dixit hominem deſcribi* (illis verbis. Quis me liberabit de corpore mortis huius? Et præcedentibus) *adhuc ſub lege, nondum ſub gratia conſtitutum, benè facere volentem, ſed victum concupiſcentiâ carnis malè facientem. A cuius concupiſcentiæ dominatu non liberat, niſi gratiâ Dei per Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum.* k *Vt ad rectè faciendũ liberum ſit, de gratia liberante.* l *Quid mihi obtendis liberum arbitrium, quod ad faciendam iuſtitiam non erit liberum, niſi ouis* (id eſt bonæ voluntatis ſeu fidelis) *fueris? Qui facit igitur oues homines, ipſe ad obedientiam pietatis humanas liberat voluntates.* m *Voluntas non libertate conſequitur gratiam, ſed gratiâ libertatem.*

f Epiſt. 107.
g 1. Retract. cap. 42.
h Lib. de bono viduit. cap. 18.
i Lib. 1. Retract. c. 23.
k Ibid. c. 23.
l Lib. 4. ad Boniſ. c. 6.
m Lib. de corrept. & grat. c. 8.

Ex cujuſmodi teſtimonijs paſſim obuijs euidenter conſtat gratiam liberantẽ eſſe hoc ipſum quod confert arbitrio libertatem ad bonum, & conſequenter fieri nullo modo poſſe, vt arbitriũ in bono liberum ſit, antequam per gratiam liberetur, toto videlicet illo tempore, quo gratia liberante, præſertim ipſâ fide gratiam liberatricem impetrante caruit. Vnde præclarè Auguſtinus: *Vt quid ergo miſeri homines aut de libero arbitrio audent ſuperbire, antequam liberentur, aut de ſuis viribus, ſi autem liberati ſunt? Nec attendunt in ipſo nomine liberi arbitrij vtique libertatem ſonare. Vbi autem ſpiritus Domini, ibi libertas. Si ergo ſerui ſunt peccati* (id eſt, concupiſcentiæ dominantis) *quid ſe iactant de libero arbitrio? A quo enim quis deuictus eſt, huic & ſeruus addictus eſt. Si autem liberati ſunt, quid ſe iactant velut de opere proprio, & glorIantur quaſi non acceperint?*

Lib. de ſpir. & litt. c. 30.

Ex quo diſcurſu, qui totus fide Catholicâ nititur, cùm euidenter liqueat, arbitrium ante gratiã eſſe peccati ſeruũ, & ſub dominante cupiditate captiuum, neque ſuis viribus ſine gratia ſe poſſe à dominatu eius liberare, quid aliud ſtatui poteſt, quam non eſſe liberũ, videlicet ad bonũ, ſi gratia non liberauerit? Quidquid vero ſit illa gratia, quæ arbitrium ad bonũ liberat, ſiue peccati remiſſio, ſiue adjutoriũ actuale, ſiue habitus charitatis, ſiue ipſa fides, ſiue aliud quippiam, hoc tamen ex Auguſt. certum eſt, non poſſe iſtud haberi ſine Chriſti fide. Idcirco enim dicitur in Enchirid. vt audiuimus, *poſita eſſe in fide Chriſti*: & ab Apoſtolo vocatur, *gratia Dei per Ieſum Chriſtum.* Eſt enim gratia, quæ benè operandi poteſtatem tribuit, quæ ſine fide eſſe non poteſt: vt pote de qua ſæpiſſimè Auguſtinus illud celeberrimum pronunciatum repetit: *Quod lex*

Cap. 106.

faciendum *imperat fides impetrat*: vt ſuo loco demonſtrandum erit. Cùm ergo antè fidem habere gratiam à cupiditatum ſeruitute liberantem non minus impoſſibile ſit, quam habere charitatem Dei: impoſſibile eſt etiam ante fidem, quamdiu arbitrium vel ſub lege conſtitutum eſt, vel profundiſſimis ignorantiæ tenebris ſubmerſum ipſa etiam lege caret, eſſe liberum ad bonum; niſi in ipſam velimus Catholicam fidem impingere, vt arbitrium vel ſeipſo liberum ſit ad bonum, vel ſeipſum ſuis viribus valeat à peccati hoc eſt, concupiſcentiæ ſeruitute liberare. Quorũ vtrumuis ſi fieri poteſt, ergo gratis Chriſtus mortuus eſt. Cùm enim captiuitas illa & ſeruitus arbitrij voluntatis non ſit aliud, quam quædam depreſſio conſentionis ſub rerum terrenarum deſiderijs, quæ concupiſcentia iſta ſeu libido parit, ita vt hominẽ peccare delectet, ſub qua delectatione veluti delectabili vinculo captiuum jacet, liberatio eius in eo ſita eſt, vt ab illa peccãdi delectatione atque conſenſione liberetur, atque ipſam juſtitiam propter juſtitiam diligat: quod nullo modo eſt humanæ poteſtatis, ſed ſolius gratiæ & ſpiritus Dei, qui non niſi credentibus datur. Vnde Auguſtinus: *Spiritu fit in nobis vt non peccare delectet, vbi libertas eſt; ſicut præter hunc ſpiritum peccare delectat, vbi ſeruitus.* Seruitus igitur, iſta peccati ſeu arbitrij ſub peccato tamdiu manet, quamdiu affectus hominis non eſt auulſus à conſenſione peccandi, hoc eſt, quamdiu quicquam rerum creatarum quas diligit præfert juſtitiæ ac Deo: quod ſæpè teſtatur idem Auguſtinus: *Mortui ſumus* (per gratiam) *legi damnanti, liberati ab eo affectu, quem lex punit & damnat*, id eſt, à conſenſione peccandi. Et libro primo ad Bonifaciũ in illa Apoſtoli verba: *Nunc autem iam non ego operor illud*, ſic rem exponit: *Quid eſt, nunc autem, niſi iam nunc ſub gratia, quæ liberauit delectationem voluntatis à conſenſione cupiditatis? Non enim meliùs intelligitur: Non ego operor, niſi quia non conſentit exhibere membra ſua arma iniquitatis peccato.* Et poſt pauca: *Lex enim ſpiritus vitæ in Chriſto Ieſu liberauit te à lege peccati & mortis* (id eſt, à ſeruitute concupiſcentiæ) *ne ſcilicet conſenſionem tuam concupiſcentia ſibi vindicet carnis.* Et mox Apoſtolos docet, eatenus fuiſſe liberatos à concupiſcentiæ ſeruitute, quatenus erant *à conſenſione prauarum libidinum liberi.* Et alibi hanc arbitrij liberationem vocat, *eſſe liberum & alienum à voluntate peccandi.*

Lib. de ſpir. & litt. c. 16. — *Lib. 1. ad Simplician. q. 1.* — *Lib. 3. ad Bonif. c. 10.* — *Ibid.* — *Cap. 11.* — *Lib. de nat. & grat. c. 57.*

Porro iſta liberatio voluntatis tunc fit quando infuſa per ſpiritum ſanctum cæleſtium rerũ, ipſiuſque juſtitiæ delectatione, voluntas quæ dominanti rerum creatarum cupiditati ſubjacebat, ab illo peſtifero & ſuaui vinculo eruitur, & per alteriùs generis amorem concupiſcentiâ ſuperior conſtituitur, vt quam ante prono impetu, ſiue ignara ante legem, ſiue jam ſub lege viribus eius victa ſequebatur, eam ſe ſequi cogat, vt ita juxta propheticũ eloquium per gratiam liberatricem adjuta ſubijciat exactores ſuos. Quem diuerſiſſimum arbitrij ſtatum in vna notiſſimaque concupiſcentia concumbendi ſæpe declarauit Auguſtinus in libris de nuptijs & concupiſcẽtia. Nam præſcribens conjugibus libidinis vtendæ modum, ita loquitur: *Indecoris motibus æſtuantem frenat & cohibet, neque niſi propaginis conſulens relaxat atque adhibet, vt ſpiritaliter regenerandos carnaliter gignat, non ſpiritum carni ſordida ſeruitute ſubijciat.* Et capite duodecimo: *Bona voluntas animi SEQVENTEM ducit, non DVCENTEM ſequitur corporis voluptatem; Nec humanum arbitrium trahi-*

Lib. 1. de nup. c. 8. — *Ibid. c. 12.*

A *tur ſubiugante peccato, cum iuſtè redigitur in vſum generandi plaga peccati.* Et iterum præclariſſimè: *Huius plaga quidem prurit in adulteriorum, & quorumlibet ſtuprorum, ac immunditiarum fœditatibus regnat; in connubiorum verò neceſſitudinibus SERVIT: Ibi de Domino tali turpitudo damnatur; hic de pediſſequo tali honeſtas verecundatur.* Et inferiùs præcipit: *Non ſubiugari, non ſeruire victrici concupiſcentiæ; non ei*, inquit, *ſeruiatur, ſed ipſa potiùs non niſi ad propagandam prolem ſeruire cogatur.* Et non multo pòſt à thoro immaculato arcet illos exceſſus concumbendi, *qui non fiunt cauſa prolis voluntate dominante, ſed causâ voluptatis vincente libidine.* Vbi videlicet cõcupiſcentia eſt non imperantis famula, ſed ſibi ſeruientis domina voluntatis. Omnia iſta clariſſimè pulcherrimèque ob oculos ponunt ſtatum arbitrij *liberi*, & *ſerui* in vno dumtaxat libidinum genere. Liberum eſt enim arbitrium, cùm libidini dominatur, ſiue imperfectè, quando etiã quidem ab ejus dominatione conſenſum per gratiam tenet, ita vt cum omnibus præferat, multis tamẽ occaſionibus cedit venialiter; ſiue perfectè, quãdo nihil ſuperuacuis eius motibus, causâ ſolius voluptatis in attrectanda ſuæ conjugis carne cõcedit. Quòd ſi in iſto genere libertas illa & ſeruitus rectè intelligitur, in reliquis omnibus intelligendis nulla difficultas erit: quia eadem in captiuando eruendoque conſenſu voluntatis cunctarum ratio eſt. Siquidem ſiue libido nominetur, ſiue auaritia, ſiue inuidia, ſiue ſuperbia, ſiue quicquid aliud ſanæ doctrinæ aduerſatur, omnes iſtæ cupiditates imperioſiſſimâ, & abjectu difficillima, humaniſque viribus impoſſibili dominatione arbitrium ante legem & ſub lege ſubjugatum vinctumque poſſident. Quarum omniũ jugũ quando vnico præclariſſimo, & excelſiſſimo, diuiniſſimoq; voluntatis actu excutitur, ita vt nullis omnino rebus creatis hæreat, ſed ſolum Deũ omnibus anteponat, nõ timore pœnæ, ſed amore juſtitiæ, tunc arbitrium ſimpliciter & abſolutè liberari, & liberum fieri dicitur. Quòd ſi verò timore dumtaxat pœnæ concupiſcentiæ reſiſtere videamur, arbitrium nondum liberum eſt: quia vni concupiſcentiæ repugnando alteri cedit, illi videlicet, qui timorem pœnæ parit. Impoſſibile eſt enim vt timor pœnæ, non ex creaturæ amore, & conſequenter ex alia cupiditate naſcatur. Ex quo fit, vt talis hominis arbitrium neque liberũ adhuc ſit ad bonum, neque ſub gratia, neque ſub Spiritu Dei in animo eius dominante: ſed ſub lege tantùm; eo videlicet modo quamuis occultiùs, quo tunc erat, quando concupiſcentias ſuas apertiùs dominantes ſordidâ ſeruitute ſequebatur. Expreſſit hoc liquidò Auguſt. *Quòd ſi ſpiritu*, inquit, *ducimini, non adhuc eſtis ſub lege. Sub lege eſt enim, qui timore ſupplicij quod lex minatur, non amore juſtitiæ ſe ſentit abſtinere ab opere peccati, nondum liber nec alienus à voluntate peccandi.*

Ibid. — *Cap. 13. & 14.* — *Cap. 16.* — *Lib. de nat. & grat. c. 57.*

Verùm ad hujuſmodi libertatem arbitrij aſſequendam, vires hominis ante legem & ſub lege prorſus nullæ ſunt: ſed hoc ſolius eſt gratiæ liberatricis, & maximum filij liberantis beneficium. Vt enim *ſpiritus vbi vult ſpirat*; ita filiùs, quem vult liberat, hoc eſt, voluntatem extrahit ab affectu & conſenſione peccandi. Quo non liberante per fidem ſuam, nulla in libero arbitrio ſeſe liberandi & legem liberè implendi poteſtas reliqua eſt. Cui veritati probandæ non eſt opus immorari, cùm hoc totius Auguſtinianæ doctrinæ moles, & Scripturarum & Catholicæ fidei auctoritas tradat, iuxta illud Apoſtoli: *Nunc autem*

Ad Rom. 6.

Lib. 1. ad Bonif. c. 2. *tem liberati à peccato*, id eſt, à concupiſcentia, *ſerui autem facti Deo, &c. Liberati*, inquit, *non liberi, ne ſibi hoc tribuerent*, inquit Auguſtin. & ſe jam libertatem adepti legem ſuis viribus facere poſſe confiderent. Quæ præſumptio abſit ab animo Chriſtiano. Lib. 1. ad Simplician. q. 1. &c. *Qui enim acceperunt legem, præuaricantur eam, niſi per gratiam conſequantur poſſe quod iubet. Ita fit, vt non dominetur eis qui iam ſub gratia ſunt*, (ſcilicet jam liberati) *implentibus eam per gratiam, qui erant ſub eius timore damnati.* Ibid. Nam vt Auguſtinus ibidem docet: *Antequam ſit quiſque ſub gratia*, liberatus videlicet à conſenſione peccandi, *concupiſcentia ita repugnat, vt & captiuet eum ſub lege peccati, id eſt, ſub ſemet-ipſa.* Per quod *demonſtratur homini captiuo, non eſſe præſumendum de viribus ſuis. Vnde Iudæos arguebat* Apoſtolus, *tanquam de operibus legis ſuperbè glorſantes, cum traherentur concupiſcentia ad quicquid illicitũ eſt.* Quid ergo ſupereſt arbitrio nondum liberato, vt libertate potiatur? Humiliter dicendum eſt homini victo, damnato, captiuo, & nec ſaltem acceptâ lege victori, ſed potiùs præuaricatori, humiliter inquam, exclamandum eſt: *Miſer ego homo, quis me liberauit de corpore mortis huius? Gratia Dei per Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum.* Hoc enim reſtat in iſta mortali vita libero arbitrio, non vt impleat homo iuſtitiam cùm voluerit, ſed vt ſe ſupplici pietate conuertat ad eum cuius dono eam poſſit implere. Quod ſi tanta imbecillitas eſt implendi legem, ac ſub ipſa lege, antequam arbitrium ab affectu peccati, ſeu à peccandi conſenſione liberatum eſt, quanto maior erit impotentia ante legem, & ante fidem: cùm ne quidem eo vſq; *arbitriũ à ſatanæ poteſtate filius liberauerit, vt eo nõ impediente* (verba Auguſt. ſunt) *credat libera voluntate.* Epiſt. 107.

Quæ omnia cùm iuxta Auguſtini doctrinam & Scripturarum fidem ſint: certiſſima ex ipſa definitione *liberi*, perſpicuè ſequitur, arbitrium voluntatis ante legem, & ſub lege, omniumque maximè ante fidem, nullo modo eſſe liberum ad bonum, ſeu liberum vt benè operetur. Liberum eſt enim iuxta Auguſtini definitionem quod *habet actum in ſua poteſtate*, ſicut infra latiſſimè explicabimus. Non habet autem voluntas in ſua poteſtate, vt bonum velit aut faciat, quamdiu ante fidem ſub cupiditatibus victa & vincta jacet: ſed huiuſmodi affectus ei cœlitus à filio conſenſionem liberante inſpirari debet: quod facit quando vult, & nemini vult cui non fidem ante inſpirauerit; ergo ante fidem nullo modo arbitrium liberum eſt ad faciendum bonum. Quam ratiocinationem ipſemet Auguſtinus; ne nos eam aliquâ ſubtilitate finxiſſe videremur, in hoc ipſo argumento facit. Nam in libris ad Simplicianum Lib. 1. ad Simpl. q. 1. ex propoſitis illis Apoſtoli verbis: *Velle enim adiacet mihi perficere autem bonum non inuenio*, difficultatem ſibi objicit: *His*, inquit, *verbis videatur non rectè intelligẽtibus velut auferre liberũ arbitriũ.* Quam difficultatem ſtatim reſpondendo diſſoluit: *Sed quomodo aufert, cùm dicat. Velle adiacet mihi?* Quaſi diceret, quomodo aufert liberum arbitrium, cùm arbitrium velle non poſſit; niſi ſit liberum ad volendum? Sub lege quippe arbitrium vult implere legem (qualiſcunque illa volitio ſit, ſiue ſpiritalis, ſiue potius carnalis, de quo non eſt hîc diſſerendi locus) ſed cupiditatibus ſuis ſuperata, & ad peccandum pertracta non poteſt. Ergo ad volendum libera eſt, non ad faciendum: quia hoc non habet in poteſtate; illud habet. Quod conſequenter ibidem veſtigijs ſuæ definitionis inhærens clariſſimè tradit: *Certè enim ipſum velle in poteſtate, quoniam adiacet nobis: ſed quod perficere bonum non eſt in poteſtate, ad meritum pertinet originalis peccati.* Nihil profectò apertius ab Auguſtino poſtulari potuiſſet. Illis enim verbis fulgentiſſimis probat, non auferri liberum arbitrium ad volendum, quia tunc velle in poteſtate eſt: auferri autem ad perficiendum, quia non eſt in poteſtate. Quod ipſum adhuc manifeſtioribus verbis docet alibi. *Liberum arbitrium perfectè fuit in primo homine, in nobis autem ante gratiam nõ eſt liberum arbitrium, vt non peccemus, ſed tantùm vt peccare nolimus. Gratia verò efficit, vt non tantum velimus rectè facere, ſed etiam poſſimus non viribus noſtris, ſed liberatoris auxilio.* In Expoſ. quarund. propoſ. ex Epiſt. ad Rom. n. 12.

Video quid aliquis principij Auguſtini inaſſuetus hîc ſubmurmurare poſſet, & traditæ ſuperiùs doctrinæ moli quaſi machinã reconditæ ſubtilitatis opponere. Nimirum Auguſtinum dicere, Arbitrium non eſſe liberum ad *non peccandum*, ſeu ad *perficiendum* bonum. Non peccare autem, & perficere bonum, legis vniuerſæ adimpletionem poſtulant: quod ſub lege ante gratiam ſuſceptamque fidem arbitrium ſuis viribus nequaquam poteſt; etſi aliquam legem implere poteſt. Reſponſio iſta ſeu potiùs ſubterfugium veritatis recentioribus nonnullis, qui gratiæ cœleſtis œconomiam atque neceſſitatem magis ex propriis cogitationibus, quàm ex Auguſtini & Scripturarum oraculis didicerunt, plauſibilis fortaſſe videatur: ſed qui ſuper ora totamque Auguſtini doctrinam penetrarunt, meritò imperitiſſimam judicant. Acumen eſt nitidum, ſed vitreum, quod minimâ principiorum Auguſtini concuſſione frangitur. Quod opportunius infrà oſtenſuri ſumus, vbi de liberi arbitrij infirmitate, non ſolum ad implendam vniuerſam legem, ſed ad ſingula opera facienda, diſputabitur. Infra hoc eodem libro ſeq.

CAPVT VIII.

SEXTO EX CONFLICTV IVLIANI cum Auguſtino de hac ipſa difficultate. Declaratur doctrinam traditam eſſe Catholicæ fidei.

DENIQVE res iſta clariſſimè certiſſimèque demonſtrari poteſt ex conflictu, quo inter ſe Iulianus & Auguſtin. de arbitrij libertate luctati ſunt. Nam in hunc ipſum articulum tota moles difficultatis (quam Iulianus & Pelagiani in Auguſtini doctrina repererunt) ac diſputationis incubuit. Illi etenim docuerunt mordicus, in hoc ſitam eſſe arbitrij libertatem, vt in vtramque partem contrarietatis bonum videlicet ac malum, ſe poſſet arbitrium indifferenter flectere: Auguſtinus è contrario mordicus hoc ipſum negat, confidenter aſſerens, & ex Catholicæ fidei principijs docens, arbitrium eſſe liberum, etiam ſi non poſſet facere eligere, aut velle niſi illorum alterutrum, hoc eſt, ſiue ſolum bonum, quod in Deo, Angelis, & beatis hominibus perſpicuum eſſe teſtatur; ſiue ſolum malum, quod eâdem fiducia in dæmonibus, & infidelibus, & omnibus ſub lege conſtitutis, hoc eſt, nondum arbitrium à dominante peccato ſeu concupiſcentia liberatum habentibus, velut manifeſtum exploratumque ex Chriſtianæ regulæ veritate defendit. Iuliani & Pelagianorum opinionem in pertractandis eorum dogmatibus latè declarauimus: nunc Auguſtini aduerſus eam dimicantis ſententia proferenda eſt: quod tamen vix fieri

perſpicuè poteſt, niſi ſubinde Pelagianorum dogma refricando tangamus. Iulianus igitur cum illa Auguſtini verba: *Non liberum negamus arbitrium; ſed ſi vos filius liberauerit, tunc verè liberi eritis;* ex libro ſecundo de nuptijs ſibi impugnanda ſumpſiſſet, vehementer exagitat illam quaſi verborum eius pugnam: *Non liberum negamus arbitrium,* cùm tamen mox adjungat, *ſed ſi filius vos liberauerit liberi eritis.* Cùm enim ei exprobraſſet, quòd ſuam erubeſcendo ſententiam profiteri, ad Pelagianorum verba fuiſſet, vt ſub ijs confuſio pudenda Babylonis, id eſt, Eccleſiæ Catholicæ doctrina poſſet deliteſcere, tandem adjicit, Auguſt. poſt illa verba quibus dixerat: *Non negamus liberum arbitrium,* explicare debuiſſe, quomodo non negaret: *Conſequens enim,* inquit, *fueras, vt impleres ſine tergiuerſatione ſententiam. Cùm promiſiſſes non te negare arbitrij libertatem, adderes, ſed confitemur datam à Deo libertatem arbitrij in hominum permanere natura.* Ecce quam confeſſionem poſtulet ab Auguſtino Iulianus, ne libertatis deſtructor eſſe videatur. Sed quid ad hoc reponit Auguſtinus? Nempe ſe non poſſe hoc ſaluâ Scripturarum fide profiteri. *Quomodo,* inquit, *manet libertas in eis, qui vt liberentur à ſeruitute, qua victori peccato addicti ſunt, diuina indigent gratia, niſi quia liberi ſunt & ipſi, ſed iuſtitiæ? Vnde dicit Apoſtolus: Cùm eſſetis ſerui peccati, liberi fuiſtis iuſtitiæ,* quaſi diceret, falſum eſt, datam à Deo libertatem arbitrij in hominum permanere natura, niſi dumtaxat hoc ſenſu quatenus adhuc ad ſeruiendum peccato valet; quamdoquidem arbitrium à victore ſeu dominante peccato per gratiam liberandū eſt. quod antequam fiat, cùm per vires proprias fieri nequeat, impoſſibile eſt à peccato dominante eſſe liberum quãdiu ſeruus eſt, vel antequam liberetur. Qua de cauſa iterum repetit Auguſtinus: *Non aliud eſſe arbitrium laudabiliter liberum, niſi quod fuerit Dei gratia liberatum.* Hanc igitur quaſi perſpicuam contradictionis implicationem vidit, obiecit, preſſitque acriter Iulianus, hoc conficere volens, perperam ab Auguſtino arbitrium vocatum eſſe *liberum,* quod in eadem ſententia dixerat eſſe *liberandum. Vt enim,* inquit, *ipſa verba iungamus, quod liberatur captiuum eſt; quod captiuum liberum non eſt; quod liberum eſt captiuum non eſt.* Quam repugnantiã idcirco velut manifeſtam exagitat, quia paulo antè libertatem arbitrij definierat Iulianus *in admittendi peccati, & abſtinendi à peccato poſſibilitate conſiſtere;* hoc eſt, inflexibilitate ſeu indifferentia ad bonum & malum, ita videlicet, *vt liberum habeat alterutrum velle, & in ſuopte iure, vtram ſuggerentiæ partem ſequeretur, id eſt, vel ardua aſperaque virtutum, vel demerſa & paluſtria voluptatum.* Sed negat ei conſtanter Auguſtinus nunc ſupereſſe talem libertatem, vtpote quæ fuerit quidem olim, ſed peccando perierit, & vice libertatis ad bonum ſecutam eſſe ſeruitutem ſub dominante peccato, à qua per gratiam liberandi ſumus, antequam ad bonum liberum habeamus arbitrium. ipſum reſpondentem audiamus: *Homo, quamdiu ſtetit in bona voluntate liberi arbitrii, non opus habebat eâ gratia, qua leuaretur, cùm ſurgere ipſe non poſſet:* (id eſt: gratia, qua liberaretur à dominante vbi concupiſcentia peccatorum) *nunc verò in ruina ſua liber eſt iuſtitiæ, ſeruuſque peccati: nec poteſt ſeruus eſſe iuſtitiæ, & liber à dominante peccato, niſi eum filius liberauerit.* Et libro ſecundo eiuſdem operis, cùm Iulianus dixiſſet aduerſus Auguſtini ſententiam, Deum *condidiſſe hominem liberum ad opus bonum,* libenter admittit hoc Auguſtin. *Talem quippe,* inquit *Adam*

Lib. 1. oper. imperf. cõt. Iulianum. f. 116.

Ibid.

Fol. 119.

Fol. 113.

Fol. 118.

Fol. 115.

Fol. 216.

A *condidit, in quo fuimus omnes: ſed peccando perdidit ſe,* id eſt, perdidit libertatem illam, quam habuit ad opus bonum. *Vnde nunc non eſt in poteſtate filiorũ hominis à malo liberari niſi gratia Dei: det poteſtatem filios Dei fieri.* Qua vtraque ſententia hoc docet Auguſtinus, quod ante Ruinam homo liber erat ad bonum, nec indigebat gratia liberationis à ſeruitute, quam neſciebat: poſt Ruinam verò non eſt liber ad bonum, ſed peccati dominantis ſeruus, niſi Deus ei libertatem iterum largiatur. Quod conſequenter Auguſtinus in eodem libro ſæpiùs repetit: *Conuenit,* id eſt, alloquitur, inquit, *planè ideo facientes peccatum, quia ſerui ſunt peccati, vt acceptã libertate quã promittit, deſinant facere peccatum.* B *Regnabat namq; peccatum in mortali corpore, ita vt obedirent cõcupiſcentijs eius, &c. Cõtra hoc ergo malum,* (concupiſcentiæ dominantis) *quo peccatum faciebant, libertate indigebãt, quam promittebat.* Et rurſum paulò pòſt: *Audiant: Omnis qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati; & quærant accipere libertatem, vt non faciant peccatum, clamantes ad eum cui dicitur: Itinera mea dirige ſecundum verbum tuum; & Ne dominetur mihi omnis iniquitas.* Et inferiùs: *Quid eſt: ſermo meus non capit in vobis, ſi natura etiã talis, qualis nunc, non indiget liberante?* Vnde alibi apertiſſimis verbis diſtinguit tẽpus, quo voluntas non eſt libera ad bonum, ab illo tẽpore, quo eſt libera: *Voluntas antequã bonæ libertati ad operandam veram iuſtitiã gratiã Dei ſubueniente, reddatur, mul-* C *tis aliis etiam cauſis, præter originis vitium, mouetur. Vnde fit, vt ipſi impij, quibus vel nundum ſubuenit, vel nunquam ſubuentura eſt gratia quæ iuſtificat impium, alij magis, alij minus peccent.* Quod idem alibi alijs licet verbis docet, de eadem libertate laudabili cum Iuliano dimicans. Nam cùm dixiſſet Auguſtinus: *Ex quo homo incipit vti libertate; voluntatis arbitrio & peccare & nõ peccare potſit, ſed alterum horum non facit, niſi adiutus ab eo qui dixit, Sine me nihil poteſtis facere: alterum verò propriã voluntate, ſiue à ſeipſo, ſiue ab alio deceptore ſeductus, vel peccato ſicut ſeruus addictus;* mox tempora gratiæ liberantis diſtinguendo declarat: *Adiutos homines* D *nouimus Dei ſpiritu, vt ea vellent quæ Dei ſunt, ante baptiſmum, ſicut Cornelium; quoſdam vero poſt baptiſmum, ſicut Simonem Magum. Iudicia enim Dei ſunt ſicut multa abyſſus, &c.* Ex qua diſtinctione perſpicuum eſt, eſſe tempus aliquod antequam volũtas bonæ libertati reddatur; & conſequenter toto illo tempore arbitrium non eſſe liberum ad operandum bonum, quia gratiã adiuuante, multoque magis gratiã liberante caret. Quæ quidem arbitrij liberatio, quamuis non neceſſariò præeuntem baptiſmum poſtulet, vt in Cornelio & in bonis Cathecumenis patet, ſine fide tamen præcedente nullo pacto haberi poteſt.

Quod ſi quis adhuc alicui de conflictu Pelagianorum & Auguſtini, ac de vera Catholicæ ſententiæ intelligentia ſcrupulus manet, ex aliis E tribus aut quatuor capitibus planiſſimè intelligi poteſt.

Primò ex illa calumnia, qua Iulianus impingebat Auguſtino ſententiam Manichæi, eo quòd arbitrium doceret eſſe captiuum, & ſeruum, & conſequenter non liberum. Nam iſtam calumniam ſic depellit Auguſt. vt neget quidem ſe eſſe Manichæum, fateatur tamen arbitrium poſt lapſum non eſſe liberum ad bonum. Sic enim obijcit ei Iulianus: *Tu verùm nunc hic ſimpliciter cõfitere, & cauillari deſine; aut dic nobiſcum, liberum eſſe arbitrium & remoue teſtimonium, quod ſuo tempore congruè prolatum eſt;* nempe illud: Si vos filius liberauerit, tunc verè liberi eritis, quo Auguſtinus ad euertendam

Lib. 1. oper. imperf. cont. Iul. f. 118.

Ibid.

Ibid.

Lib. 2. oper. imperf. f. 31

Lib. 1. eiuſdem operis f. 148.

Lib. 1. oper. imper. f. 223

euertendam libertatem ad bonum vſus fuerat) *aut ſicut in his libris, quos nunc per Alypium ad Bonifacium miſiſti, dic captiuum eſſe arbitrium quod nos liberum dicimus; & deſine te negare Manichæum.* Ecce vides clariſſimè propoſitum ſtatum controuerſiæ, quòd videlicet Auguſt. libro 1. ad Bonifacium (id quod alijs ſexcentis locis aſſeuerat) arbitrium doceret eſſe captiuum, imò dominantis peccati ſeruum: Pelagiani verò è contrario aſſererent, eſſe liberum; ex quo colligebant Auguſtinum eſſe Manichæum. Sed quid ad hæc Auguſtinus? Nihil profectò aliud, niſi quod Manichæi traderent, hominem, vtpote ex duabus naturis bonâ & malâ conditum, habere arbitriũ naturaliter ſub natura mala captiuum: Catholici verò aſſererent, arbitrium cum libertate laudabili conditum, illam propriâ ſuâ voluntate perdidiſſe. [Loco ſup. cit.] *Manichæe*, inquit, *immutabilem ſubſtantiam mali naturæ Dei ſui miſcet inſanus* (ſcilicet in homine vtramque naturam continente) *& eandẽ naturam Dei potius corruptibilem facit, & ſub aliena natura* (mali) *vult eſſe captiuam: fides autem Catholica bonam, ſed tamen mutabilem creaturam in deterius voluntate, ac per hoc depravata vitiatâque natura non ſub aliena ſubſtantia, ſed ſub peccato ſuo reum dicit ſeruiliter detineri*, id eſt, non eſſe liberum, ſed ſeruam, non ex natura, ſed ex peccato ſibi dominante. *Ac per hoc & de ipſo liberatore multum ab eo noſtra diuerſa ſententia eſt. Manichæus enim dicit, opus eſſe liberatoris, vt à nobis naturam ſeparet alienam:* (ſcilicet mali, vt ita naturæ boni fiat libera ad opus bonum) *nos autem, vt ſanet & viuificet noſtram.* Nam iſta ſanitas, vt infrà dicturi ſumus, eſt vera libertas ad eligendum bonum. Eandem ſententiæ Auguſtinianæ, Manichææ, & Pelagianæ differentiam clarè proponit alibi Iulianus. Cum enim vno loco Manichæi ſententiam protuliſſet, de Auguſtino ſubijcit: [Lib. 2. oper. imperf. ſ. 143.] *Videamus nunc, quantum ab eo tu receſſeris: dicis eſſe liberam voluntatem, ſed vt malum tantummodo faciat, non autem in hoc eſſe liberam, vt malum deſiſtat operari, niſi ei fuerit impoſita neceſſitas operandi bonum, &c.* Et mox: *Abſolutè pronuncias humanam naturam vnum ſemper capere, quod malum eſt, & velle non poſſe contrarium.* Et infrà omnes complectens ſententias: [Ibid. ſ. 146.] *Manichæus dicit in omnibus hominibus inſpiratam ex mala voluntate tenebrarum natura delinquit, & aliud facere non poteſt: tu dicis, in cunctis hominibus primi peccati tenebris infecta, & per hoc malæ voluntatis auctor natura delinquit, & bonum velle non poteſt.* [Ibid.] *Catholici, id eſt nos* (Pelagiani) *dicimus, quod ab initio vſque in finem ſine aliquo naturalium coactu voluntas & ante baptiſma & in vnoquoque delinquit, quæ illo ipſo tempore quo peccat poteſtatem habet recedere à malo, & facere bonum, vt conſtet ratio libertatis.* Et infrà Auguſtinum docere aſſerit, *factam in natura carnis, mali neceſſitatem.* Ad cujuſmodi obiectiones nonquam de calũnia queritur Auguſtinus, quòd ſibi doctrinã falſam de amiſſa libertate ad bonum, adductâque mali neceſſitate tribueret: ſed clarè reſpondet, verum eſſe quòd perierit libertas boni, atque ita hoc eſſe manifeſtum, vt nec ipſe Iulianus hoc detrectare poſſit: [Ibid. ſ. 149.] *Tu*, inquit, *nega dixiſſe Apoſtolum: Cùm eſſetis ſerui peccati, liberi fuiſtis iuſtitiæ. Aut ſi hoc ab eo dictum eſſe non negas, non eum rectè dixiſſe redargue. Si autem non audes, nega ſi potes, eos quibus hoc dixit habuiſſe in malis liberam voluntatem, quando fuerunt liberi iuſtitiæ: aut habuiſſe liberam in bonis, quando fuerunt ſerui peccati: & ab hac ſeruitute eos aude dicere per ſeipſos non per Dei gratiam liberatos, quibus dicitur: Nunc autem liberati à peccato, ſerui* A *facti eſtis iuſtitiæ.* Et ne quis tantùm in fine vitæ contra Iulianum ſic Auguſtinum docuiſſe ſuſpicetur, diu antè in libris ad Bonifaciũ, idem omnino diſcrimen doctrinæ Manichææ, Pelagianæ, atque Catholicæ conſtituerat: [Lib. 4. c. 2.] *Manichæi negant homini ex libero arbitrio fuiſſe initium mali*, nempe omnia peccata non libertati voluntatis, ſed naturæ mali tribuendo, qua vt alibi loquitur, inſpiraret voluntatẽ malam; *Pelagiani dicunt, etiam hominem malum ſufficienter habere liberum arbitrium ad faciendum præceptum bonum: Catholica vtroſque redarguit, & illos dicens: Fecit Deus hominem rectum*, qui propterea propriâ ſe volũtate deprauauit, & boni libertate priuans peccati ſeruituti ſubjecit: B *Et iſtis dicens: Si vos filius liberauerit, tunc verè liberi eritis.* Quaſi dicat, impoſſibile eſt eſſe arbitrium verè liberum, hoc eſt, liberum ad bonum, niſi filius liberauerit.

Secundò idem ſenſus doctrinæ Auguſtini planiùs intelligitur ex refutatione ſolutionis, quam Iulianus illis Scripturis adferebat, ex quibus Auguſt. colligebat, laudabilem illam arbitrij libertatem periiſſe. Cùm enim illis locis vteretur Auguſtinus, primùm quidem illis Chriſti verbis: *Si vos filius liberauerit, tunc verè liberi eritis*: Et: [Ioan. 8.] *Omnis qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati.* [Ibid.] Deinde illis Apoſtolicis: *Cùm enim ſerui eſſetis peccati, liberi fuiſtis iuſtitiæ, &c. nunc verò liberati à peccato* [Rom. 6.] C *ſerui autem facti Deo, &c.* Ad ſingula reſpondebat Iulianus, non agi in illis locis de amiſſa vel reddenda arbitrij libertate, ſed tantùmodo de peccati remiſſione, cum qua, & ſine qua arbitrij libertas ad bonũ & malũ pleniſſimè conſiſtere poteſt, ſine vlla in alterutram partẽ captiuitate. Auguſt. è contrario cõſtanter docet, non agi de remiſſione peccati, ſed de liberatione à dominãte peccato, ſeu peccati concupiſcentia, quam facit charitas, dum amor amorem ſuperans arbitrium ab eius tyrannide liberũ facit, ſiue ex toto, dum concupiſcentia prorſus extinguitur, ſiue ſaltem ex parte, cùm vis eius frangitur, vt non ampliùs conſenſus voluntatis captiuus ſub peccati cupiditate teneatur. Ad primum igitur locum cùm Iulianus diceret, Chriſtum loqui de captiua conſcientia, quæ non eſſet libera ab vltione, id eſt, à D pœna, & ideo per filium eſſet liberanda; reſpondet Auguſtinus: [Ibid. ſ. 113.] *Alia eſt remiſſio peccatorum in eis quæ mala facta ſunt: alia charitas, quæ facit liberũ ad ea quæ bona facienda ſunt. Vtroque modo liberat Chriſtus: quia & iniquitatem ignoſcendo aufert, & inſpirando tribuit charitatẽ.* Et cùm eandem ſolutionẽ ſuam repeteret Iulianus, aſſerendo, quòd [Ibid. ſ. 116.] *non arbitrij libertatem Dominus diceret eſſe liberandam, ſed illa integrâ permanente, concurrere Iudæos, vt accipientes indulgentiam liberarentur à reatibus, & eam, quæ apud Dominum maxima eſt, libertatem occuparent vt inciperent nihil debere criminibus.* Aug. repetit, agi de libertate à ſeruitute peccati, quâ fit vt non fiant plura peccata; non de libertate, quâ præterita remittuntur: [Ibid. ſ. 119.] *Attende quod dictum* E *eſt: Omnis qui facit peccatũ; non enim ait: qui fecit; ſed qui facit, & non vis eum ab hoc malo liberare homines: Non vis eum hoc loco talẽ promittere libertatem, quâ peccatum nõ faciamus; ſed ideo tantummodo liberare, quia fecimus.* Senſum ſuũ explicat paulò pòſt manifeſtiùs. *Conuenit planè ideo facientes peccatum, quia ſerui ſunt peccati, vt accepta libertate quã promittit, deſinant facere peccatum. Regnabat namque peccatum in eorum mortali corpore, ita vt obedirẽt concupiſcentijs eius, & exhiberent membra ſua arma iniquitatis peccato. Contra hoc ergo malum, quo peccatum faciebãt* (id eſt, quod faciebat eos perpetrare

A peccatum, dominando arbitrij libertati) *libertate indigebant quam promittebat. Omnis enim, non qui fecit, ſed qui facit peccatū, ſeruus eſt peccati. Quid verba lucida caliginoſis diſputationibus obſcurare conaris? Erumpunt omnino, & te licet obſiſtente, fulgore ſuo vincunt tenebras tuas. Omnis, ait, qui facit peccatum; ſeruus eſt peccati. Audis; Qui facit, & tu non exponere, ſed ſupponere vis, qui fecit. Audiant ergo quibus ipſe aperit ſenſum, vt intelligant Scripturas, audiant: Omnis qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati, & quærant accipere libertatem, vt non faciāt peccatum, clamantes ad eum, cui dicitur: Itinera mea dirige ſecundum verbum tuum, & ne dominetur mihi omnis iniquitas.*

B Ad alterum verò Apoſtoli locū ſimiliter cùm reſponderet Iulianus, nihil aliud dixiſſe magiſtrum gentium niſi, *liberi fuiſtis*, id eſt, *non ſeruiſtis iuſtitiæ; liberati eſtis, peccatorum veniam ſuſcepiſtis*, manente arbitrij libertate, per quam potuerunt & ante, peccato, & poſtea obedire iuſtitiæ, reſpōdet ei maiori acrimoniâ Auguſtinus:

Lib. 1. oper. imperf. cōt. Iulianum. f. 163. *Ex iſto hæretico ſenſu, quod dicitis non fieri per gratiā liberationem à peccato, niſi cùm de præterito accipitur venia: non autem etiam ne dominetur peccatum, cùm quiſque à concupiſcētia ſua trahitur in eius aſſenſum, etiam ſanctorum orationibus contradicitis. Vt quid enim Deo dicitur: Ne nos inferas in tentationē, ſi vt hoc non fiat in liberi arbitrij noſtri eſt poteſtate? Vt quid dicit Apoſtolus; Oramus autem ad Deum, ne quid faciatis mali, ſi Dominus non liberat à peccatis,* C *niſi veniam dando præteritis?* Vnde hanc liberationem, quæ non fit peccati remiſſione, ſed noui amoris inſpiratione, qui dominatu concupiſcentiæ ſuperiorē voluntatem facit, magis explicans Auguſtinus, cùm Iulianus clamaret eum loqui contradictoria, arbitrium ſcilicet, eſſe liberum & non liberū, hoc ipſo quo dicebat, eſſe liberū & tamen à peccato liberandum, ſic ei reſpōdet:

Ibid. f. 125. *Liberos dicimus ad facienda opera pietatis* (id eſt, ad bonum) *eos quibus dicit Apoſtolus: Nunc autem liberati à peccato, ſerui autem facti Deo, habetis fructum veſtrum in ſanctificatione, &c. Hunc in ſanctificatione fructum, qui fructus procul dubio charitas eſt atque opera eius, nullo modo habere poſſumus à nobis, &c.* quaſi diceret, dicimus homines quidem eſſe liberos: ad bonum, ſed non ante gratiam li- D berationis, quam arbitrium ſibi dare non poteſt. Nec enim charitates vel vllum opus eius, ſine illo liberante haberi poteſt, qui dicit: *Sine me nihil poteſtis facere.*

Tertiò idem Auguſtini ſenſus clariſſimè intelligitur ex alio quodam Pelagianorum ſubterfugio. Cùm enim ex capite ſeptimo ad Romanos apertiſſimè conuincerentur, eſſe quoddam in hominibus malū, quod Apoſtolus *peccatum* tropicâ locutione; nos propriâ *concupiſcentiam* dicimus, à qua ne ſibi dominaretur, & ſe captiuos duceret in legē peccati, homines per gratiam ſe liberari peterent; reſpōdere ſolebat Iulianus: agi in iſto Apoſtoli loco de hominibus ſub lege conſtitutis, qui gratiam baptiſmi, hoc eſt, remiſſionis pecca- E torū contra vim non concupiſcentiæ originalis, ſed acquiſitæ conſuetudinis implorarent, ſicut

Lib. 2. cont. Iul. c. 3. & ib. 6. c. 23. hoc in diuerſis locis Auguſtini videre licet: quod effugium ea de cauſa ſibi præcipuè cōmenti fuerant, ne fateri cogerentur, aliquod ex origine ineſſe homini malum, per quod originalis culpa transfunderetur. Arripit iſtam confeſſionem Auguſt. vt ex ea juxta Iuliani ſenſum inuictè probet, non eſſe in hominibus ſub lege cōſtitutis preſſiſque tali conſuetudine libertatem arbitrij ad faciendum bonum, niſi eos gratia ab illo conA ſuetudinis pondere liberauerit. Nam vinculum iſtiuſmodi inolitæ firmæque conſuetudinis voluntatem in illo ſtatu ſub conſuetæ cupiditatis mole ita captiuam & ſeruam tenet, vt ſine gratia liberante non poſſit reſpirare in ſalubrem libertatem, qua faciat oppoſitum bonum: perijt ergo libertas boni per hujuſmodi inolitæ conſuetæq; ſeruitutis malum. Itaque cùm Iulianus diceret Ibid. f. 131. & 132.
per illa verba, *Si vos filius liberauerit verè liberi eritis*, promiſiſſe Chriſtum indulgentiam reis, qui peccantes *non arbitrij libertatem, ſed conſcientiam iuſtitiæ perdidiſſent*, adderetque; *Liberum arbitrium & poſt peccata tam plenū eſt, quàm fuit ante peccata*; refutat eū ex propria eius doctrina Auguſtinus:

B *Tu* (fortè te) *audi ſaltem, vbi dicis, propter conſuetudinem peccatorum ſcriptum eſſe: Non quod volo ago, ſed quod odi, hoc facio. Quomodo ergo poſt peccata liberum eſt? Quorum etſi non propagine quia non vultis, certè tamen conſuetudine, quam ſolam huic* (Iudæo ſub lege conſtituto) *neceſſitate victi, contortique conceditis, ſic perdidit libertatem, vt gemitus eius feriat aures veſtras, frontemque collidat, cùm auditis; Non quod volo ago: Et; Non quod volo facio bonum; ſed quod nolo malum, hoc ago.* Nihil euidentius ad intelligendam Auguſtini mentem dici vel excogitari poteſt. Rurſum tamen cùm ad excludendā hujuſmodi bonæ libertatis jacturam repeteret, diſertèque promeret Iulianus Pelagianorum ſententiam hiſce verbis: *Nos dicimus* Ibid. f. 141.
C *peccato hominis non naturæ ſtatum mutari*, (auferendo ſcilicet boni libertatē, quæ in conditione hominis data fuerat) *ſed meriti qualitatem*, (quâ ſcilicet aliquis ex juſto peccator fit) *id eſt, in peccante hanc eſſe liberi arbitrij naturam, per quam poteſt à peccato deſinere, quæ fuit in eo, vt poſſet à iuſtitia deuiare*: duplici ex capite ſententiam iſtam conuincit erroris Auguſtinus ex adducta videlicet per peccatum neceſſitate moriendi, & ex mutata ſaltem per conſuetudinem arbitrij libertate. *Scimus,* Ibid.
inquit, *vos ideo dicere, peccato hominis naturæ ſtatum non mutari, quia deſeruiſtis fidem Catholicam: quæ dicit primum hominem ſic factum, vt non haberet moriendi neceſſitatem; peccato autem ita hunc ſtatum naturæ fuiſſe mutatum, vt hominem neceſſe ſit mori, &c.* Et mox adijcit de mutatione quoque liberta- D tis: *Deinde quæro, vtrum vitio careat natura peccatrix? Quod ſi abſurdiſſimū eſt, habet ergo vitiū. Si habet vitiū, procul dubio vitiata eſt, ac per hoc, excepto peccato illo de quo damnationem humana natura originaliter trahit, quomodo ſobriè dici poteſt, ſtatū naturæ in homine non fuiſſe mutatū, qui dicit: Lex ſpiritualis eſt, ego autem carnalis ſum venūdatus ſub peccato, quod enim operor, ignoro; non enim quod volo, ago, & cætera huiuſmodi, etiamſi hanc mutationem non in eo naſcendi traxit conditio, ſed vt vultis, contraxit conſuetudo peccandi? Cernitiſne vanum eſſe quod dicitis, peccato hominis non naturæ ſtatum mutari, ſed meriti qualitatem?* Huic autem doctrinæ Catholicæ reclamante contentioſiſſimè Iuliano, eandē vberiùs & conſtantiſſimè inculcat, & apertiùs
E explicat Auguſtinus: *Si dicis, à reatu præteritorum malorum, non à dominatu peccati* (id eſt concupiſcentiæ) *quo quiſque iuſtus eſſe non ſinitur, eos fuiſſe Dei gratia liberatos* (quibus ſcilicet dixerat Apoſtolus, Nunc autem liberati à peccato) *vt autem in eis non dominaretur peccatum, ipſos facere potuiſſe, ſi vellent, neque ad hoc indiguiſſe gratia Saluatoris, vbi ponis eum qui dicit, Non quod volo facio bonum, ſed quod nolo malum, hoc ago? Si enim ſub lege non ſub gratia conſtitutus hæc loquitur; iſtum nega ſub grani neceſſitatis pondere ingemere; hunc ad benè viuendū, & ad rectè agendum per voluntatis arbitrium aſſere* Ibid. 149.

liberum,

liberum, clamantem tibi: mentiris, aut falleris non quod volo ago. Si autem, ſicut melius ſenſit Ambroſius, hoc etiam de ſeipſo dicit Apoſtolus, nec iuſtorum eſt in hac vita tanta libertas propriæ voluntatis, quanta erit in illa vita, vbi non dicetur: Non quod volo ago. Non poſſem vel meis verbis luculentiùs explicare jacturam libertatis per concupiſcentiæ dominatum, quàm ſuis Auguſtinus facit. Nam hæc ipſa poſtrema differentia, quam vltimis verbis tangit, iuſtorum ſcilicet ab eis qui adhuc ſub lege conſtituti ſunt, rem totam perſpicuam facit. Iuſti enim à concupiſcentiæ quidem dominatu

Lib. de nat. & gr. c. 56.

liberi ſunt, quia *ab affectu peccandi*, vt Auguſtinus loquitur, hoc eſt, à conſenſu peccandi voluntas eorum liberata eſt, necdum tamen à moleſtiſſimis titillationibus libera eſt, quibus aſſiduè ad peccandum trahitur; & ideo in viris juſtis non eſt hic tanta libertas, quanta erit in futura vita in injuſtis verò, maximè infidelibus, ad bonum prorſus nulla eſt; quia ſub concupiſcentiæ vincientis titillationibus, ita affectus proſtratus jacet, vt ne quidem à conſenſu peccãdi liberatus ſit, nec ſeipſum liberare poſſit. Qua de cauſa de tali homine alibi Auguſtinus: *Si propter malam conſuetudinem,*

Lib. 1. oper. imper. cont.

ſicut ſæpius, clamat homo: Non quod volo facio bonum, ſed quod nolo malum, hoc ago certè vel in iſto fatemini humanam voluntatem vires bonorum operũ perdidiſſe, hoc eſt, libertatem ad bonum. Illa quippe non eſt aliud, quàm poteſtas agendi bonum, ſeu voluntas quæ habet actum bonum in ſua poteſtate.

Ibid f. 222.

Vnde paulo pòſt: *Tu cùm dicere ſoleas, in his Apoſtolicis verbis violentiam malę conſuetudinis exprimi, quid eſt quod modò dicere voluiſti: vt nunquam quis emendare conetur, quod ſcit in ſe alterum perpetrare? cùm velit vtique ſeipſum emendare qui dicit: Non ego operor illud; & hoc velit fieri viribus propriæ volũtatis, cùm videas quàm ſit voluntas ei infirma, qui dicit: Non quod volo, ago. Iſtum ſaltem, quæſo, permittite diuinum poſcere auxiliũ, in quo defeciſſe cernitis ſuæ voluntatis arbitrium*, id eſt, libertatem, quæ propter dominatum peccati vel inolitæ conſuetudinis, non habet ſub lege ante gratiam actum bonum ſua poteſtate.

Plura proferri poſſent ad eundem iſtum Auguſtini ſenſum de conſuetudine ex Iuliani mente comprobandum; ſed hæc ſufficiunt: & aliqua inferiùs ad aliud propoſitum adferri debent. Sed hæc profectò tam perſpicuum reddunt, quid ſibi velit Auguſtinus, dum libertatem peccato perijſſe tradit, vt non videam quomodo vel in dubium reuocari poſſit. Ex qua verborum & ſenſuum eius perſpicuitate factum eſt, vt Pelagiani imprimiſque Iulianus nunquam de mente Auguſtini hæſitauerint, ſed ſemper cum ita intellexerint, ſicut nos explicuimus: hoc eſt, per peccatum primi hominis concupiſcentià propagante trajectum tantam ſtragem adductam eſſe in voluntatem, vt ſub eius dominatu captiua & ſerua jaceat, nec ab ea conſenſus eius liberari poſſit propriis viribus, ſed ſola gratia liberantis, vt bonum velle poſſit & operari. Hanc ſententiam eius moleſtiſſimè tulerunt Pelagiani indifferentis illius libertatis patroni: hanc ei objecerunt ſæpiùs, & exprobrarunt velut Manichæam acerbiſſimè: hujus inuidiam nunquam à ſe amouit Auguſtinus, ſed ſemper objectantium verba vel ſilentio tranſmiſit, vel confitendo firmauit, quemadmodum partim ex ſupra dictis, partim ex ijs quæ adhuc dicturi ſumus manifeſtiùs elucebit. Hinc illa Iuliani Aduerſus Auguſtinum. *Quomodo tu arbitrium*

Lib. 2. oper. imper. f. 13.

liberum non negas, quod non quidem ſermone tuo, ſed Euangelij teſtimonio, ſenſu autem tuo, non liberum pro-

A *nunciaſti?* Et illud: *Tu dicis in cunctis hominibus*

Ibid. f. 146.

primi peccati tenebris infecta, & per hoc malæ voluntatis auctor natura delinquit, & bonum velle non poteſt. Et illud exertiùs: *Non minore planè ſtultitiæ profeſſione, quàm profanitate liberum vocat, quod dicis niſi vnum velle non poſſe.*

Ibid. f. 150.

Et illud iterũ: *Ante baptiſma neceſſitas mali eſt, quoniam voluntas ſicut dixiſti, ad faciendum bonũ non eſt libera, perquè hoc aliud agere non poteſt niſi malum.* Et illud: *Argumentatis quippe ideo illum* (Apoſtolum) *liberatos dicere maluiſſe, quam liberos, vt intelligerem arbitrij libertate malè quidem poſſe, benè autem fieri non poſſe.* Et illud:

Lib. 2. oper. imper. f. 309.

Vt enim egredientes de veſtris finibus in veſtra regione verſemur ſi libertas arbitrij primo eſt exciſa peccato, B *& in omni deinceps hominũ genere macula adeò remanſit, vt non ſit ei poſſibile niſi tantummodo malum facere; non hoc habeat in facultate, electionem partis alterius, id eſt recedere à malo & facere bonum, &c.* Et illud

Ibid. f. 428.

quo dicit in Auguſtini ſententia, *non eſſe iam libertatem, quoniam non ſuppetit facultas eligendi boni, & cauendi mali.* Omnia iſta Auguſtinus vel fortiùs confirmat, quàm objiciantur, vel ſilentio iterum iterumque explicata tranſmittit: nec vnquam arguit aduerſarios, quòd malè ſententiam ſuam de deſtructa per peccatum boni faciendi libertate, & reddenda per ſolam gratiam liberatoris, intelligerent.

C Nec verò tamquam opinionem ſuam rem iſtã, ſed tamquam Catholicam fidem fidentiſſimè tradit. Hoc enim ex ſuprà dictis perſpicuè patet, dum aliquoties ſenſum hæreticum, vel hæreſin vocat, quod Pelagiani dicerent, Non fieri liberationem arbitrij ad faciendum bonum, niſi per remiſſionem delictorum. Hinc illud Auguſtini in primis lucubrationibus aduerſus excerpta quædam ex libris Iuliani: *Si quis ad colendum rectè*

Lib. 2. de nup. cap. 3.

Deum ſine ipſius adjutorio dicit eſſe in hominibus liberum arbitrium, ipſe Celeſtianus & Pelagianus vocatur. Et abſolutiùs infrà: *Liberum in hominibus eſſe arbitrium vtrique dicimus, non hinc eſtis Celeſtiani & Pelagiani: liberum autem quemquam eſſe ad agendum bonum ſine adjutorio Dei, hoc vos dicitis, hinc eſtis Ce-* D *leſtiani & Pelagiani.* Et libro ſecundo ad Bonifacium:

Lib. 2. ad Bonif. c. 2.

Pelagiani dicunt, etiam hominem malum ſufficienter habere liberum arbitrium ad faciendum præceptum bonum. Catholica vtroſque redarguit; iſtis dicens: Si vos filius liberauerit, verè liberi eritis. Cujuſmodi teſtimonijs perſpicuè docet, ſine Pelagianæ hæreſis notâ, non poſſe dici quòd arbitrium ſit liberum ſine gratia vel ante gratiam ad colendum Deum, vel ad agendum bonum, vel ad faciendum præceptum bonum. Et hoc ipſum crebrò docet Catholicam fidem tradere juxta Scripturas:

Ioan. 8. 2. Petri 2. Rom. 6.

Si vos filius liberauerit, verè liberi eritis. Omnis qui facit peccatum ſeruus eſt peccati. A quo quis deuictus, huic & ſeruus addictus eſt. Nunc autem liberati à peccato, ſerui autem facti Deo. Apertiſſimè E enim ſignificant, arbitrium peccato victum ſub eo victore eſſe captiuũ, cui ita ſeruiat, vt per ſolã gratiã ab illa poſſit ſeruitute liberari; gratiam, inquam, non quæ peccata deleat, ſed quæ à peccati dominantis imperio arbitrium liberet, vt ipſum quod ante, peccatorum concupiſcentiæ ſeruiebat, illam jam ſibi ſubjectam habeat, eique dominetur. Quapropter doctrina iſta ſancti Auguſtini per ſanctiones Eccleſiaſticas tanquam Eccleſiæ Catholicæ dogma definita eſt. Nam Celeſtinus Papa non de gratia remiſſionis, ſed de actuali & liberatrice diſſerens, inter cæteros effectus ei tribuit, quòd arbitrium liberet, hoc eſt, liberum faciat:

Celeſt. Epiſt. ad Gallos cap. vlt.

Quo vtique auxilio & munere Dei non aufertur liberum arbitrium, ſed liberatur (id eſt, fit libe-

definitione docet, tantâ quidem perſpicuitate, vt nullâ tergiuerſatione vmbra obſcurari poſſit. Nam Iuliano illam definitionem primùm proferente & magnopere commendante, ſic ei reſ-
Lib. 1. oper. imperf. ſ. 37. pondet Auguſtinus: *Hic peccatũ definitum eſt, quod tantummodo peccatum eſt, non quod etiam pœna peccati: de hoc quippe agendo fuit, quando malo origo quærebatur, quale commiſſum à primo homine ante omnes homines malum. Sed tu aut non potes intelligere, aut non vis.* Et cùm Iulianus iterum iterumque ingeminaret, peccati rationem poſtulare vt ſit li-
Ibid. ſ. 48. berum abſtinere, *& nuſquam eſſe, niſi in eo homine, qui & habuit voluntatem malam, & potuit non habere:* Reſpondet ei Auguſtinus: *Ipſe eſt Adam, quẽ noſtra illa definitio, quæ tibi placuit, intuebatur, cùm diceremus: peccatum eſt voluntas retinendi vel conſequendi quod iuſtitia vetat, & vnde liberum eſt abſtinere. Adam quippe omnino quando peccauit nihil in ſe habebat mali, quo nolens vrgeretur ad operandum malum, & propter quod diceret: Non quod volo facio bonum, ſed quod nolo malum, hoc ago. Ac per hoc ad egit peccando, quod iuſtitia vetabat, & vnde illi liberum fuerat abſtinere. Nunc te, qui dicit: Quod nolo malum, hoc ago, abſtinere inde liberum non eſt. Ac per hoc ſic iſta diſcernat, & ſciat, aliud eſſe peccatum, aliud pœnam peccati, aliud vtrumque, id eſt, ita peccatum, vt ipſum ſit etiam pœna peccati. Intelligis quid horum trium pertineat ad illam definitionem, vbi voluntas eſt agendi quod iuſtitia vetat, & vnde liberum eſt abſtinere. Peccatum namque iſto modo definitũ eſt, non pœna peccati, non vtrumque.* Mox etiam ſingula iſta peccatorum genera addictis exemplis
Ibid. explicat: *Horum ſanè*, inquit, *trium generum ſi requirantur exempla, primi generis in Adam ſine illo modo quæſtionis occurrit. Multa quippe ſunt quæ agunt homines mala, à quibus eis liberum eſt abſtinere* (ſcilicet ante contractam peccati conſuetudinem, & cùm iam gratiâ à peccati ſeruitute liberati ſunt, ſicut hoc alijs locis explicat) *ſed nulli tam liberum eſt, quam illi fuit, qui Deo ſuo à quo erat conditus rectus, nullo prorſus vitio depravatus adſtabat. Secundi autem generis, vbi tantũmodo eſt pœna peccati, exemplum in eo malo eſt, quod quiſque ex nulla parte agit, ſed tantummodo patitur: Velut cum pro ſuo ſcelere qui peccauit occiditur, ſiue alia corporis pœnâ quâcunque cruciatur. Tertij vero generis, vbi peccatum ipſum eſt & pœna peccati, poteſt intelligi in eo qui dicit: Quod nolo malum, hoc ago* (hoc eſt, in peccatis quæ ſuperante dominanteque concupiſcentia committuntur) *ad hoc pertinent etiam omnia, quæ per ignorantiam cum aguntur, mala non putantur, vel etiam putantur bona. Cæcitas enim cordis ſi peccatum non eſſet, iniuſte argueretur: arguitur autem iuſtè, vbi dicitur: Phariſæe cæce; & alijs plurimis diuinorũ eloquiorũ locis. Eademque rurſus cæcitas ſi peccati pœna non eſſet, non diceretur: Excæcauit enim illos malitia illorum: quod ſi de Dei iudicio non veniret, non legeremus: Obſcurentur oculi eorum ne videant, & dorſum eorum ſemper incurua. Quis porro volens cæcus eſt corde, cùm velit nemo cæcus eſſe vel corpore?* Hæc omnia tam prolixè ex Auguſtino protuli, vt ex proprijs eius verbis planiſſimè ſenſus eius poſſet percipi. Satiatiſſimè quippe docet, in ijs qui di-
Lib. 6. cont. Iul. cap. 23. cunt: *Non quod volo, hoc ago*, hoc eſt, *quos ita habet concupiſcẽtia ſubiugatos, vt faciant quicquid illa compellit*, ſicut alibi loquitur; itemq; in ijs, qui cordis cæcitate puniti ſunt, ita vt nolentes, corde cæci ſint, non eſſe jam liberum à peccatis abſtinere, propter pœnam videlicet, quâ nolentes vrgentur ad operandũ malum, vel etiam malum quod faciunt putant bonũ. Nam iſtæ duæ ipſiſſimæ cauſæ ſunt, propter quas iam olim de homine cum

A concupiſcentia propagato perſpicuis verbis dixerat: *Non eſſe mirandum, quòd vel ignorando non* Lib. 3. de lib.
habeat arbitrium liberum voluntatis ad eligendum arb. c. 18.
quid rectè faciat, vel reſiſtente carnali conſuetudine, quæ violentia mortalis ſucceſſionis quodammodo naturaliter inoleuit, videat quid rectè faciendum ſit, & velit nec poſſit implere: hoc eſt, non eſſe mirandum, ſi propter duas illas cauſas non ſit arbitrium iam liberum à peccato abſtinere. Nam vt addit, *Approbare falſa pro veris, vt erret inuitus* (per ignorantiam cordiſque cæcitatem) *& reſiſtente atque*
B *torquente dolore carnalis vinculi* (concupiſcentiæ) *non poſſe à libidinoſis operibus temperare, non eſt natura inſtituti hominis, ſed pœna damnati.* Hæc ergo doctrina quia Pelagianis ſummopere diſplicebat, & carpebatur, iterum iterumque velut Catholicum dogma ab Auguſtino repetitur, Scripturiſque munitur. Nam cùm Iulianus diceret, conuinci Auguſtinum inficiari dogmata ſua, vt promitteret ſe liberum arbitrium non negare, quod ante (Baptiſmum) mali, poſtea boni neceſſitate ſubuerteret: nullumque peccatum in rebus penitus reperiri; eo quòd peccati definitio poſtulet, vt ſit ab eo liberum abſtinere: reſpondet Auguſtinus, neque in bono neque in malo poteſtatem contrarij faciendi, vel libertatem abſtinendi requiri ad libertatem. Sed quia de libertate boni agẽdi nunc non agitur, de libertate abſtinen-
C di à peccato ſic proſequitur: *Iſta definitio peccati* Lib. 1. oper.
eius eſt, quod peccatum tantummodo eſt, non quod imp. ſ. 23.
etiam pœna peccati; quia periit libertas non peccandi: à quo malo nos liberat ille, cui non tantùm dicimus: Dimitte nobis debita noſtra; verum etiam: Et ne nos inferas in tentationem: ſed libera nos à malo. Et libro ſecundo eiuſdem operis cùm vrgeret iterum Iulianus, quod peccatum ex præcedenti diſputatione apparuiſſet: *Nihil eſſe aliud, quàm malam voluntatem, cui eſſet liberum ab eo quod pravè appeteret abſtinere.* Reponit ei Auguſtinus: *Hoc eſt* Lib. 2. oper.
omnino peccatum primi hominis, vnde in homines mali imper. cont.
origo deſcendit. Quippe valdè liberum fuit ab eo quod Iul. ſ. 224.
pravè appeteret abſtinere; quia nondum erat vitium, quo caro concupiſceret aduerſus ſpiritum. Nondum enim dicebat: Non quod volo ago, nondum poſitus in
D *carne peccati vllum neceſſarium haberet auxilium de ſimilitudine carnis peccati.* Hoc eſt, nondum in Adamo erat illud vitium, quo libertas abſtinendi à peccato perijt, propter quod ſuperandum nunc gratia Saluatoris, non antea, neceſſaria fuit. Et iterum inferiùs refricante Iuliano, non aliam eſſe peccati conditionem iuxta definitionem eius, quam quod eſſet *voluntas admittendi* Lib. 5. oper.
quod iuſtitia vetat, & vnde liberum eſt abſtinere: imp. ſ. 225.
Eâdem reſponſione inſtantiùs explicatiùſque repetitâ retundit eius peruicaciam: *Hæc definitio peccati eſt eius quod non eſt etiam pœna peccati. Nam vbi malæ conſuetudinis voces eſſe conceditis atque ita voces veſtri dogmatis ſuffocatis, dic ſi audes, quomodo*
E *voluntati hominis liberum ſit abſtinere à peccato, vbi audit; Non quod volo ago* (id eſt, vbi dominatur concupiſcentia) *aut nega eſſe malum, vbi audis; Non quod volo, facio bonum, ſed quod nolo malum, hoc ago. Sed vtique agnoſcimus hoc peccatum pœnam eſſe peccati: Et ideo diſcernendum ab illa definitione peccati, vbi voluntas hoc committit, vnde liberum eſt abſtinere. Intellige quod dico.* Ex his arbitror intelligi, quid dicat, & quid ſentiat Auguſtinus de perdita per peccatum libertate abſtinendi à peccato vt non ſit opus identidem eandem illam explicationem ſuæ definitionis, quia adhuc ſæpius eandem repetit hîc infarcire.

CAPVT X.

IDEM DEMONSTRATVR EX aliis Auguſtini ſcriptis.

NEquis tamen arbitretur hanc ſententiam eius iſti poſtremo libro nuper inuento, quod nos opus imperfectum vocamus, eſſe peculiarem, operæ pretium eſt ex aliis libris & ante & poſt hæreſim Pelagianam exortam ſcriptis, eiuſdem doctrinæ conſonantiam patefacere. Nam illam expreſſiſſimis iiſdémque pœnè verbis docuit in libris Retractationum, qui eodē tempore exarati ſunt, quo Iulianus illam eius definitionē peccati vellicare cœperat. Nam ibi præmuniens lectorem aduerſus illum Pelagianorum errorem, quo putabant poſt peccatum primi hominis, antequam per fidem Chriſti à concupiſcentiæ terrenæ dominatione liberemur, liberum eſſe nobis abſtinere à peccatis, quæ illâ voluntati dominante committimus, ſic rem totam explicat: *Itemque definitio peccati, qua diximus: Peccatum eſt voluntas retinendi vel conſequendi quod iuſtitia vetat, & vnde liberum eſt abſtinere; propterea vera eſt: quia id definitũ eſt, quod tantummodo peccatum eſt, non quod eſt etiã pœna peccati. Nam quando tale eſt vt idem ſit & pœna peccati quantum eſt quod valet voluntas ſub dominante cupiditate, niſi fortè, ſi pia eſt, vt oret auxilium. In tantum enim libera eſt, quia in tantum liberata eſt, & in tantum appellatur voluntas. Alioquin tota cupiditas, quàm voluntas propriè nuncupanda eſt. Quæ non eſt, ſicut Manichæi deſipiunt, alienæ naturæ additamentum, ſed noſtræ vitium: à quo non ſaluamur niſi gratiâ Saluatoris. Quod ſi quiſpiam dicit, etiam ipſam cupiditatem nihil aliud eſſe quàm voluntatem, ſed vitioſam, peccatoque ſeruientem, non reſiſtendum, nec de verbis, cum res conſtat, controuerſia facienda eſt. Sic enim oſtenditur, ſine voluntate* (ſcilicet libera, quæ phraſi Auguſtini voluntas paulo antè dicta eſt) *nullum eſſe peccatum, ſiue in opere, ſiue in origine.* Hæc Auguſtini verba ita perſpicuè ſententiam ſanctiſſimi Doctoris exprimunt, vt eorum, quæ contra Iulianum docuit, ſiquid adhuc ſcrupuli reliquum habere videantur, iis qui eius doctrinæ minùs aſſueuerint, loco commentarii eſſe queant. Docet enim, à peccatis illis, quæ ſunt etiam pœna peccati, non eſſe iam liberum abſtinere: docet illius rei cauſam eſſe, quia voluntas nihil ad reſiſtendum valet, ſub dominante cupiditate: docet hoc item propterea fieri, quia voluntas nondũ ab eius dominatione liberata eſt; à qua ſi vel tantillum liberetur, vt pia ſit, hoc eſt, vt vel pietatem fidei inuocantis habeat, iam aliquantulum valet, quia aliquantulum liberata eſt, videlicet hactenus vt ſaltem fide credat, & ea fide ſuæ imbecillitati & captiuitati oret auxilium. Nam talem eſſe quemdam ſtatum, in quo concupiſcentiæ dominanti reſiſti non poteſt, eodem ipſo loco Auguſtinus tradit: *Quo vero cogenti cupiditati bonâ voluntate reſiſtere non poteſt, & ideo facit contra præcepta iuſtitiæ, iam hoc ita peccatum eſt, vt ſit etiam pœna peccati.* Hic autem ſtatus eſt ante fidem: nemo enim bonam voluntatem habet, qua reſiſtere poſſit dominanti concupiſcentiæ, ne quidem vt imploret auxilium, ante ſuſceptam fidem. *Quomodo enim inuocabunt, in quem non crediderunt.*

[Margin: Lib. 1. Retract. c. 15.] [Margin: Ibid.] [Margin: Ad Rom. 10.]

Quin etiam antequam Auguſtinus cum Pelagianis dimicare cœpiſſet, eandem doctrinam aduerſus Manichæos tradidit. Nam cùm Fortunatus ei illa ſcripturæ loca obieciſſet, quod *caro concupiſceret aduerſus ſpiritum*; quod *alia lex in membris repugnaret legi mentis, & captiuos nos duceret, &c.* Et ex ſimilibus locis naturam malam in nobis peccati auctricem eſſe colligeret; reſpondet ei Auguſtinus, talem peccandi neceſſitatem non ex natura, ſed ex libero arbitrio contigiſſe: *Liberum voluntatis arbitrium in illo homine fuiſſe dico, qui primus formatus eſt. Ille ſic factus eſt, vt nihil omnino voluntati eius reſiſteret, ſi vellet Dei præcepta ſeruare. Poſtquam autem libera ipſe voluntate peccauit, nos in neceſſitatem præcipitati ſumus.* Rem autem iſtam vt magis intelligentiæ minus peritorum exponeret, ſimilitudinem adhibet peruerſæ cuiuſdam conſuetudinis ad faciendum aliquod opus malum, *Poteſt*, inquit, *vnuſquiſque noſtrum mediocri conſideratione inuenire verum eſſe quod dico. Hodie namque in noſtris actionibus antequam conſuetudine aliqua implicemur, liberum habemus arbitrium faciendi aliquid vel non faciẽdi. Cùm autem iſta libertate fecerimus aliquid, & facti ipſius tenuerit animam pernicioſa dulcedo & voluptas, eadem ipsâ conſuetudine ſic implicatur, vt poſtea vincere non poſſit, quod ſibi ipſa peccando fabricata eſt.* Quæ ſimilitudo cõſuetudinis quam vim habeat, infrà opportuniùs dicturi ſumus. Clariſſimè verò doctrinam eandem libro tertio de libero arbitrio expoſuit, quem quia paulo ante allegauimus, ſuperuacaneo labore repeteretur. Hic ſatis eſt, recordari eum manifeſtiſſimè tradere, quod poſt peccatum primi hominis arbitrium iam *non ſit liberum ad eligendum quid rectè faciat*, vel ad rectè faciendum quod elegerit; cauſamque iungere ignorantiam & difficultatem, hoc eſt, reſiſtentem concupiſcentiam: quibus damnationis pœnis fit, vt homo etiam *nolens erret, neque poſſit à libidinoſis operibus temperare.* Nam vt grauiſſimè veriſſiméque ſubnectit: *illa eſt peccati pœna iuſtiſſima, vt amittat vnuſquiſque quo benè vti noluit, cum ſine vlla poſſet difficultate ſi vellet. Id eſt autem, vt qui ſciens rectè non facit, amittat ſcire quid rectum ſit: & qui rectè facere cum poſſet noluit, amittat poſſe cum velit. Nam ſunt reuera omni peccanti animæ duo iſta pœnalia, ignorantia, & difficultas. Ex ignorantia dehoneſtat error; ex difficultate cruciatus affligit, &c.*

[Margin: Diſp. 2. cum Fortunat.] [Margin: Ibid.] [Margin: Lib. 3. de lib. arb. c. 18.] [Margin: Ibid.]

CAPVT XI.

LOCO LIBERTATIS ABSTINENDI à peccato inducta eſt peccandi neceſſitas.

QVod ſi quis iuxta iſtam Auguſtini doctrinam intellexerit, quo pacto non ſit iam liberum ante fidem à peccato abſtinere, facile intelliget, illius ſecundi pronuntiati præcedenti capite propoſiti veritatem, quo videlicet pacto in peccati neceſſitatem præcipitati ſumus: quod non minori certitudine & aſſeuerantia Auguſtinus docet. Sic enim non eſt liberum à peccato abſtinere, profectò neceſſe eſt peccatum facere, vt per ſe patet liquidiſſimè. Nam propterea iſta duo promiſcuè & pro iiſdē ab Auguſtino vſurpari ſolent. Inuectam igitur eſſe peccato primi hominis peccãdi neceſſitatem, ferre non poterãt Pelagiani. Non enim dubitabant, illud eſt ipſiſſimum fermẽtum hæreſis Manichæi: ſuper quo grauiſſimus inter Iulianũ & Auguſtinum

Auguſtinum conflictus fuit, Iulianus enim philo-
ſophiâ ſubnixus aſſeuerantiſſimè confirmabat,
neceſſitatem iſtam capitaliter libertati arbitrij re-
a Lib.1.op. imperf. f.12. pugnare. Hinc illa crebertimè repetita: a *Liber-
tas arbitrij poſsibilitas eſt vel admittēdi vel vitandi
peccati, expers cogentis neceſſitatis, quæ in ſuopte iure
b Ibid. habet vtram ſuggerentiæ partem ſequatur.* b *Homo in
peccatum à nullo impellitur, vel à peccato abſtrahitur
c Fol. 132. voluntate captiua.* c *Vt ratio prodidit, arbitrij liber-
tas eſt propulſatrix neceſſitatum, vt nemo ſit vel bonus
d Fol. 132. vel malus, cui non ſit liberum eſſe contrarium.* d *Sine
libero arbitrij integritate*, ſcilicet ad bonum & ma-
lum, *æquitas Chriſto proprij non poteſt conſtare indi-
e Fol. 140. cij.* e *Neque cuiquam, excluſa libertate, boni vel mali
neceſſitas credatur incumbere.* Quibus ſimilia in Iu-
B liani ſcriptis paſſim obuia ſunt. Sed hanc arbitrij
libertatem ad bonum & malum funditus Augu-
ſtinus pro vtraque parte ſubuertit. Docet enim
contra Pelagianorum iſtas aſſertiones, libertatem
arbitrij non ſolum cum neceſſitate ſolius boni fa-
ciendi poſſe conſiſtere, ſed etiam cum neceſſitate
ſolius mali: Imo ex neceſſitate boni ſaluam relin-
quente libertatem, probat eam etiam nulla mali
neceſſitate perimi. Nam cùm Iulianus acriter re-
prehenderet, quod in Auguſtini ſenſu *voluntas
appetendæ iugiter prauitatis incumberet*; & Auguſti-
num ſtultitiæ & profanitatis argueret, eo quod li-
berum vocaret *id, quod niſi vnum velle nō poſſet*, vi-
C delicet ſolum malum, ſeu peccatum, de quo age-
Lib.1. oper. imp. f. 150. batur; reſpondet ei Auguſtinus: *Liberum non eſt,
niſi quod duo poteſt velle, id eſt bonum & malū? Liber
Deus non eſt, qui malum non poteſt velle: de quo etiam
ipſe dixiſti: Deus eſſe niſi iuſtus non poteſt. Siccine
Deum laudas, vt ei auferas libertatem? An potiùs in-
telligere debes, eſſe quandam beatam neceſſitatem, qua
Deus iniuſtus non poteſt eſſe?* Ita ex neceſſitate boni,
qua Deus malum velle non poteſt, ſed ſolum bo-
num, probat etiam incolumem manere libertatem
arbitrij, quamuis ſimiliter bonum velle non poſ-
ſit. Et cum Iulianus eandem querimoniam de li-
D bertate, non ſolum mali, ſed & boni poteſtatem
poſtulante repeteret, vt reatus peccati peccanti
poſſit imputari, eadem reſponſione telum iſtud
Fol. 153. retorquet: *Ergo nec in Deo eſt arbitrij libertas, qui a
malum facere non poteſt, &c.* Ruſumque Iulia-
no vociferante quòd Auguſtinus liberum arbi-
trium ante mali, poſtea boni neceſſitate ſubuer-
teret, retundit impetum eius ex eo, quod neque
Deus, neque Angeli, neque beati libertate arbi-
trij ſpolientur, quamuis in eis ſit boni perpetua
& beata neceſſitas. Hac ergo generali præmiſſa
velitatione, ex qua tamen ſenſus Auguſtini & hę-
reſis Iuliani liquidiſſimè cognoſci poteſt, ad rem
ipſam accedunt propius, clamatque Iulianus:
E Ibid. f. 154. & 155. *Iuſtitiam non imputare, niſi vnde liberum eſt abſtine-
re*: grauiſſimique criminis loco imputat Auguſti-
no, quod dixiſſet, *eſſe neceſſitatem mali*, *quoniam*,
inquit, *ſicut dixiſti: Ad faciendum bonum non eſt
libera per quæ hoc aliud agere non poteſt, niſi malum*;
voluntatem proinde *ob infamia mali ipſâ, quam pa-
titur mali neceſſitate defendit.* Preſſiùs igitur Au-
guſtinus rem ipſam explicando ſubjungit: *Mul-
Ibid. f. 155. tùm errras, qui vel neceſſitatem nullā putas eſſe pec-
candi, vel eam non intelligis illius peccati eſſe pœnā,
quod nulla neceſſitate commiſſum eſt. Si enim neceſſi-
tas nulla peccandi eſt, vt omittam vim mali eius quod
originaliter trahitur*, (id eſt concupiſcentiæ) *hoc
enim nullam eſſe vos vultis: quid patiebatur, quæſo,
qui ſecundum veſtrum ſenſum tantâ mole malæ cōſue-
tudinis premebatur, vt diceret: Non quod volo facio
bonum, ſed quod nolo malum, hoc ago?* Hanc enim
Scripturam ipſe Pelagius Pelagiani auctor dog-

A matis ita intelligebat; vt eſſet vox *peccatoris ſub
lege adhuc poſiti, qui nimia vitiorum conſuetudine ve-
lut quâdam teneretur neceſſitate peccādi: & quamuis
bonum appeteret volūtate, vſu tamen præcipitaretur in* Lib. de grat. Chriſt. c. 39.
malum; ſicut ipſiſſimis Pelagij verbis ex libro eius
tertio de libero arbitrio deſumptis, Auguſtinus
refert. Pergit igitur Auguſtinus in aſſerenda
peccati neceſſitate: *Deinde*, inquit, *cogitare te exi-* Lib. 1. oper. imperf. loco citato.
*ſtimo, quid appetendum, quid vitandum ſit in agenda
vita, quanto labore diſcatur. Qui autem neſciunt ip-
ſam boni appetendi malique vitandi ignorantiam pa-
tiuntur peccandi neceſſitatem. Neceſſe eſt enim vt pec-
cet, qui neſciendo quid facere debeat; quid non debeat
facere, facit. De quo genere malorum Deus rogatur,
B vbi dicitur delicta iuuentutis, & ignorantiæ meæ ne
memineris. Quod genus delictorum ſi non imputaret
Deus iuſtus, non ea ſibi dimitti poſceret homo fidelis.
Vnde dicit & Dei famulus Iob: Signaſti peccata mea
in ſacculo, & annotaſti ſi quid inuitus commiſi.* Cùm
vero inſultaret Auguſtino Iulianus, quod per
argumenta ſua *totum figmentum neceſſitatis euaneſ-
ceret*, eo quod voluntas non poſſet conuinci rea,
niſi quæ potuit vtique tam bonum velle, quàm
malum voluit. Rurſus Auguſtinus duas illas ne-
ceſſitates velut peccandi radices tangit, igno-
rantiam ſcilicet & concupiſcentiam. *Neceſſe eſt vt
peccet à quo ignoratur iuſtitia: numquid ideo cum iu-* Ibid. f. 159.
*ſtitiam cognouerit, non ſunt ei remittenda peccata, quæ
C ignorantiæ neceſſitate commiſit? Aut quia iam cogno-
uit, quemadmodum viuere debeat, de ipſo* (fortè, de
ſeipſo) *ei præſumendum eſt, vt iuſtè viuat, & non de
illo, cui dicitur: Ne nos inferas in tentationem? Non
eſt igitur impunitatis ſecuritas in neceſſitate peccandi:
ſed vt non obſit iſta neceſſitas donat ille cui dicitur. De
neceſſitatibus meis erue me. Donat autem duobus mo-
dis, & præteritam dimittendo iniquitatem, & opitu-
lando ne intremus in tentationem. Vnuſquiſque vero
tentatur à concupiſcentia ſua abſtractus, & illectus.*
Hinc vlteriùs Iulianum ex proprijs principijs
jugulat, iuxta quæ dixerat, affectionales quaſ-
D dam qualitates malas ita homini inhæreſcere, vt
aut magnis molitionibus, vt nullis omnino ſe-
parentur. *Quiſquis ergo*, inquit, *ea timiditate pecca-* Ibid. f. 156.
*uerit, quæ ab illo non poteſt ſeparari, quid aliud quàm
neceſſitate peccabit? Sed vos iſta peccata ex illis ve-
nire peccatis, quæ nulla neceſſitate cōmiſſa ſunt, in illo
ſaltem conceditis, qui dicit: Quod nolo malum, hoc
ago. Qui enim veſtram patiatur neceſſitatem, niſi non
peccandi conſuetudine premitur, procul dubio prius,
quam peccaret, nondum neceſſitate conſuetudinis pre-
mebatur. Ac per hoc etiam ſecundùm vos, peccandi
neceſſitas vnde abſtinere liberum non eſt, illius peccati
pœna eſt, à quo abſtinere liberum fuit, quando nullum
pondus neceſſitatis vrgebat.* Ex hoc ergo argumen-
E to ad hominem, quia fatebantur Pelagiani eos,
qui malo inolitæ conſuetudinis premebantur,
quadam peccandi neceſſitate teneri, & quamuis
bonum appeterent voluntate, vſu tamen præcipi-
tari in malum (vt ſupra ex Pelagio diximus)
concludit Auguſtinus multò inuictiſſimè propo-
ſitum ſuum de peccandi neceſſitate, quæ ex con-
cupiſcentia illa vniuerſali omnibus omnino crea-
tis bonis inhiante naſcitur: *Cur ergo non creditis
tantum ſaltem valuiſſe illud primi hominis ineffabi-* Ibid. f. 156.
*liter grande peccatum, vt eo vitiaretur humana vni-
uerſa natura, quantum valet nunc in homine vno ſe-
cunda natura? Sic enim à doctis appellari conſuetu-
dinem nos commemorandos putaſti. Cùm igitur & illa
fateamur in hominibus eſſe peccata, quæ committun-
tur non neceſſitate ſed voluntate, quæ tantummodo
peccata ſunt, vnde ab eis liberum eſt abſtinere; Et
peccatis de ignorantiâ vel affectionum neceſſitate*

venientibus, quâ iam non ſolum peccata, verùm etiam pœnæ ſunt peccatorum, plenum ſit genus humanum, quomodo dicis definitionibus noſtris peccatum nec in moribus inueniri? Quibus verbis retundit illud acumen Iuliani, quo putabat, peccata hoc ipſo quo neceſſaria, non jam eſſe peccata, vtpote quæ peccata eſſe non poſſent, niſi voluntas quæ pecca-
Lib. 1. oper. imperf. 14. uerit *illo ipſo tempore, quo peccat, poteſtatem habeat recedere à malo & facere bonum, vt conſtet ratio libertatis*, ſicut ad faſtidium vſque in eodem opere Iulianus repetit. Totis enim viribus dogma iſtud Pelagianum aſſerit Iulianus, euertitque Auguſtinus non poſſe eſſe peccatum, iuxta definitionem Auguſtini olim datam, niſi ab eo ſit libe-
Ibid. f. 122. rum abſtinere: *Neminemque eſſe vel bonum vel malum, cui non ſit liberum eſſe contrarium.* Cùm ergo Iulianus hanc pleniſſimam Auguſtini mentem intelligeret, ſicut verba ſonant, eam exprimit ſæpiſſimè ſicut nos eam explicuimus, ita videlicet, vt peccato primi hominis liberum arbitrium quaſi alterâ alâ truncatum fuerit, hoc eſt, libertate faciendi boni; neque alia libertas manſerit reliqua ante fidem, niſi quâ malum poſſit facere, non tamen à malo recedere: eodem videlicet modo, quo beatis dicimus adeptam eſſe libertatem faciendi mali, ſola ſuperſtite libertate boni, quam non poſſunt amplius ab arbitrio ſuæ voluntatis excutere. Quicquid enim volunt, vel ſe velle volunt, ſub ratione boni honeſti ac diuini volunt. Hinc igitur illa verba Iuliani, quibus crebrò mentem Auguſtini clariſſimè ob ocu-
Ibid. f. 15. los ponit: *Voluntas, ſicut dixiſti, ad faciendum bonum non eſt libera, perque hoc aliud agere non poteſt*
Lib. 1. oper. imperf. f. 16 *niſi malum.* Et iterum: *Tu putas, quia libertate ſolùm peccatur.* Et alibi luculentiſſimè mentem Auguſtini eſſe dicit, quòd *arbitrij libertas primo eſt euerſa peccato, & in omni deinceps hominum genere*
Lib. 2. oper. imperf. *manca adeo remanſit, vt non ſit ei poſſibile, niſi tantummodo malum facere.* Itemque rurſum, quòd *non habeat in facultate electionem partis alterius, id eſt, recedere à malo, & facere bonum: ſed iniquitatis neceſſitate depreſſa, appetentiæ criminum parere compellatur.* Cujuſmodi objectiones ex Auguſtini mente ſemper intelliguntur de ſtatu liberi arbitrij ſub lege, ſeu ante gratiam atque fidem, hoc eſt, de libero arbitrio, ſicut cum hominibus naſcitur, & antequam per Chriſti gratiam reparetur: earumq; veritatem nunquam diffitetur Auguſt. ſed ſemper magis magiſq; veriſſimam eſſe profitetur, vel ſemel explicatam tacitus prætermittit.

CAPVT XII.

IDEM SENSVS AVGVSTINI aſſeritur ex alijs eius ſcriptis, tàm contra Manichæos, quàm contra Pelagianos exaratis.

QVOD ſiquis etiam cætera Auguſtini ſcripta aduerſus non ſolùm Pelagianos, ſed etiam Manichæos explorare velit; eandem doctrinam in eis luculentè traditam de peccandi neceſſitate, in quam hominis peccato incidimus, & de duabus illius neceſſitatis cauſis, cæcitate ſeu ignorantiâ, & difficultate ſeu concupiſcentiâ, quam ſæpius infirmitatem vocitat deprehenderet. Nam cum vtriſque illis hæreticis, ex diuerſis capitibus, hac de re non exiguum certamen fuit. Manichæi enim, vt ſupra diximus, ex illa concupiſcentiæ impor-
A tunitate colligebant, malam naturam nobis eſſe permixtam, quæ in nobis ſine arbitrij noſtri libertate peccata fingeret: & hanc libertatis inopiam ex naturæ noſtræ inſtitutione contigiſſe. Auguſt. contrà docet, naturam hominis cum arbitrio liberrimo ſine cæcitate, ſine concupiſcentiæ renitentis infirmitate primitùs eſſe conditam; ſed ex malè vſa hujuſmodi libertate peccandi neceſſitatem accidiſſe: ita videlicet vt illa peccandi neceſſitas, quam & Manichæi & Auguſtinus in homine eſſe animaduertebant, & admittebant, & eſſe fatebantur, *non eſſet natura inſtituti* Lib. 3. de lib. arb. c. 18.
hominis, ſed pœna damnati. Et hinc eſt quòd Auguſtinus aduerſus Manichæos primum ſoleat libertatem primæ conditionis aſſerere, & ſtatim ad
B cauſam erroris eorum reſpondendo dicere, illam peccati legem; peccandique neceſſitatem, quam omnes homines ante gratiam ſentiunt, peccati præcedentis eſſe ſupplicium. Nam hinc illa aduerſus Fortunatum Manichæum: *Liberum volun-* Diſp. 2. cum Fortunato.
tatis arbitrium in illo homine fuiſſe dico, qui primus formatus eſt. Ille ſic factus eſt, vt nihil omnino voluntati eius reſiſteret, ſi vellet Dei præcepta ſeruare. Poſtquam autem libera ipſe voluntate peccauit, nos in neceſſitatem præcipitati ſumus. Et infrà iterum hanc neceſſitatem miſeriam vocat: *Peccauit anima, & ideo miſera eſt. Liberum arbitrium accepit, vſa eſt libero arbitrio quemadmodum voluit: lapſa eſt, eiecta eſt de beatitudine, implicata miſerijs;* nempe illis
C de quibus agebatur cæcitate, & benè viuendi difficultate. Et libro ſecundo de actis cum Felice Manichæo: *Si voluntas eſt in peccando, natura* Lib. 2. de actis cum Felice. c. 8.
non eſt quæ cogat. Sed ſiquid infirmitatis patiuntur, qui non poſſunt implere quod volunt (vnde Apoſtolus Paulus dicit: Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati) manifeſtum eſt hoc veniſſe de tradùce primi peccati Adam, & de conſuetudine mala. Nam hodie libera voluntate faciunt homines conſuetudinem quam cùm fecerint, facilè ſuperare non poſſunt. Ipſi ergo ſibi de ſeipſis fecerunt, quòd contraria lex habitet in membris eorum. Et hæc eſt perpetua eius doctrina con-
D tra Manichæos.

Aduersùs Pelagianos verò viribus libertatis tribuentes pugnam & victoriam contra illas peccati pœnas, cæcitatem & concupiſcentiam, quas peccando meruimus, vel etiam prorſus negantes eſſe pœnas, ſed innoxios primæ conditionis affectus & effectus, longè exertius docet, illas eſſe grauiſſimas primi peccati pœnas; per quas libertas peccandi & non peccandi, quæ fuit olim, in peccandi neceſſitatem commutata eſt. Hinc illud contra Pelagium, qui moleſtiſſimè ferebat cum omnibus diſcipulis ſuis illam arbitrij infirmitatem ad cauenda peccata in viris bonis, illamque peccandi neceſſitatem in infidelibus, quam tra-
E debat Auguſtinus. *Nec cogitat, præuaricatorem legis* Lib. de nat. & grat. c. 22.
quam dignè lux deſerat veritatis, quâ deſertus vtique fit cæcus, & plus neceſſe eſt offendat, & cadendo vexetur, vexatuſque non ſurgat: vt ideo tantum audiat vocem legis, quâ admoneatur implorare gratiam Saluatoris. Quam tamen ipſam ne quidem implorare poteris, niſi jam pia voluntas per fidem facta fue-
rit. *In tantum enim libera eſt, quia in tantum liberata eſt*, vt alibi dicit. Et inferiùs aduerſus illam Lib. 1. Retract. c. 15.
peccandi neceſſitatem, qua ſuperbiam noſtram à Deo frangi prædicabat Auguſtinus, ſic inſurgit Pelagius: *Quomodo Deo pro illius peccati reatu* Lib. de nat. & grat. c. 30.
ſubditus eſſe poterit, quòd ſuum non eſſe cognouerit? Hoc eſt, quomodo humilitatem diſcet ex illo peccato, quod non eſt ſuum, eo quòd non ſit liberum, ſed neceſſarium? Sic enim ſe ſtatim explicat:

Suum

Ibid. *Suum enim non eſt*, inquit, *ſi neceſſarium eſt. Aut ſi ſuum eſt, voluntarium eſt: & ſi voluntarium, vitari poteſt.* Cui Auguſtinus: *Suum eſt omnino: ſed vitium quo committitur nondum omni ex parte ſanatum eſt: quod quidem vt inoleſceret, de non rectè vſâ ſanitate deſcendit. Ex quo vitio iam malè valens, vel infirmitate vel cæcitate plura committit.* Nam illa duo, ſunt illa peccandi neceſſitas, de qua loquimur. Vnde inferius in eodem libro cũ dixiſſet Pelagius ex Hyeronymo: *Liberi arbitrij nos condidiſſe Deũ, nec ad virtutem, nec neceſſitate trahi*; refert hanc ſententiam Auguſtinus ad primi hominis conditionem; nunc autem ante gratiæ liberationem nos peccandi neceſſitate conſtringi. *Quis*, inquit, *non agnoſcat? Quis non toto corde ſuſcipiat? Quis aliter conditam humanam neget eſſe naturam?* Scilicet in primo homine. *Sed in rectè faciendo nullum eſt vinculum neceſſitatis, quia libertas eſt charitatis*; hoc eſt, ideo non eſt nunc in quibuſdam hominibus peccandi neceſſitas, qui per charitatis gratiam liberantur: qua non ſubueniente, quid ſunt homines, niſi velut muta animalia procreata naturaliter in captiuitate & interitu; Sicut alibi ex Apoſtolo Petro dicit. Vnde & hic ſubjungit: *Quod autem ex vitijs naturæ, non ex conditione naturæ* (quo verbo Hieronymus vſus fuerat) *ſit quædam peccandi neceſſitas, audiat homo, atque vt eadem neceſſitas non ſit, diſcat Deo dicere: De neceſſitatibus meis educ me: quia & in huiuſmodi oratione certamen eſt aduerſus tentatorem de ipſa contra nos neceſſitate pugnantem. Ac per hoc opitulante gratia per Ieſum Chriſtum Dominum, & mala neceſſitas remouebitur, & libertas plena tribuetur.* Quibus verbis ſignificat, per ſolam gratiã nos ab illa peccandi neceſſitate liberari. Quã proinde non liberante, neceſſitas illa partes ſuas agit, & ita premit eos quos ſibi ſubjectos tenet, vt eis à peccando abſtinere non ſit liberũ: & quamuis ſupplicio legis territi abſtinere ſubinde velint, abſtinere tamen non poſſint. Quod mox in eodem loco, quãuis in libris de libero arbitrio vberiùs tradidiſſet, duarũ pœnarum ſupradictarum allegatione perſpicuè docet: *Sunt etiam*, inquit, *neceſſitate facta improbanda, vbi vult homo rectè facere, & non poteſt. Nam vnde ſunt illæ voces: Non enim quod volo facio bonũ, ſed quod odi malum, hoc ago?* Et hanc infirmitatem, qua homo non habet, vt ipſe loquitur, liberũ arbitrium eligendi quid rectè faciat, nec poſſit implere quod elegerit, ex peccati primi ſupplicio proficiſci tradit: quæ nos paulo ante ex libris de libero arbitrio allegando declarauimus.

Lib. de nat. & grat. c. 66.

Lib. 2. de nup. cap. 8.

Lib. de nat. & grat. ca. 67.

Ibid.

Præclariſſimè verò, & lucidiſſime eandem illam peccandi neceſſitatem tradit & explicat libro de perfectione iuſtitiæ contra Celeſtiũ Pelagij diſcipulum acutiſſimum, & verſutiſſimum. Cùm enim ille dilemmate vrgeret, vtrum naturæ neceſſitate, an arbitrij libertate peccaremus? Eo ſcopo ſcilicet, vt ex neceſſitate culpam abeſſe; ex libertate culpam vitari poſſe concluderet, reſpõdet ei Auguſtinus categoricè, & rem à fundamẽtis, cauſaſque jam dictas neceſſitatis iſtius explicat: *Reſpondetur*, inquit, *per arbitrij libertatem factum eſt, vt eſſet homo cum peccato, ſed iam pœnalis vitioſitas ſubſecuta ex libertate fecit neceſſitatem: vnde ad Deum fides clamat: De neceſſitatibus meis educ me.* Ecce peccandi neceſſitatem & eius originem ex libertate profectam. *Sub quibus poſiti, vel non poſſumus quod volumus intelligere, vel quod intellexerimus, volumus, nec valemus implere:* Ecce cauſas eius cæcitatem, & concupiſcentiæ infirmitatem cum quibus nati ſumus. *Nam & ipſa libertas credentibus à liberatione promittitur:*

Lib. de perf. iuſt. c. 4.

A *Si*, inquit, *vos filius liberauerit, tunc verè liberi eritis.* Ecce quomodo libertas ſolius fidei liberatoris effectus & præmium eſt. *Victa enim vitio, in quod cecidit voluntate, caruit libertate natura. Hinc alia Scriptura dicit: A quo enim quis deuictus eſt, huic & ſeruus addictus eſt.* Ecce adductum libertatis interitum per illam peccandi neceſſitatem; vtpote quæ non ſit aliud, niſi dura, & humanis viribus inextricabilis ſub victore peccato ſeruitus & captiuitas. Hinc fidei liberatorem implorãtis, & gratiæ arbitriũ ab illa ſeruitutis neceſſitate liberãtis indigẽtia. Quid enim opus liberatore gratiaque liberante, ſi ad bonum faciendum ante fidem ſumus liberi, neque ſub victrice peccati

B cupiditate captiui? *Sicut ergo non eſt opus ſanis medicus, ſed malè habentibus: ita non eſt opus liberis liberator, ſed ſeruis; vt ei dicat gratulatio libertatis. Saluaſti de neceſſitatibus animam meam.* Quid eſt igitur, Doctor profundiſſime, quid tãdem eſt illa libertas ad agẽdum bonum, quam interijſſe dicis; vt liquidò intelligamus, eam in arbitrio peccati ſeruo ſupereſſe nullo modo poſſe? *Ipſa enim ſanitas eſt vera libertas; quæ non periiſſet, ſi bona permanſiſſet voluntas.* Cùm vero ſanitas non ſit aliud, vt ibidem & alijs locis crebrò tradit, niſi *charitas*; quis ſanæ mentis vel ambigere poſſit, libertatem arbitrij ad bonum charitate velut ſanitate pereunte periiſſe, & ante reſtitutam

C liberatoris fidem ſupereſſe non poſſe? Quid ergo reliquum eſſe poteſt in arbitrio à victore peccato, hoc eſt, à victricibus peccandi cupiditatibus nondum fide liberato, niſi peccandi neceſſitas? Vnde pergit Auguſtinus: *Quia verò peccauit voluntas, ſecuta eſt peccantem peccatum habẽdi dura neceſſitas.* Quando igitur tandem plena arbitrij libertas erit, quã nullã omnino neq; mortaliter, neque venialiter, neque in ſingulis actibus, neque in aliquibus per interualla ſurrepentibus peccandi neceſſitate teneatur? Audi:

D *Donec tota ſanetur infirmitas*, concupiſcentiæ, *& accipiatur tanta libertas, in qua ſicut neceſſe eſt permaneat beatè viuendi voluntas, ita ſit etiam benè viuendi, & nunquam peccandi voluntaria felixque neceſſitas.* Ecce peccandi neceſſitatem & benè viuẽdi libertatem diuiniſſimè continuæ orationis filo explicatam, mutuæque collationis antitheſibus illuſtratam mirabiliter. Nam illa neceſſitas & libertas diametrali ſe inuicem contrarietate perimũt, ita videlicet, vt pereunte charitatis tãquam ſanitatis libertate, adſit plena peccãdi neceſſitas; deletãque viciſſim peccandi neceſſitate, ſit benè faciendi plena libertas; quia ſublata omni concupiſcẽtię infirmitate ita plena ſit charitas vt ſit quædã benè viuendi & nunquam pec-

E cãdi voluntaria felixque neceſſitas. Quæ ſicut in illo bonæ libertatis faſtigio nõ tollit, ſed potiùs ponit in ſingulis actibus perfectiſſimam perpetuamque benè agendi libertatẽ? ita è cõtrario in illa malæ libertatis abyſſo peccandi neceſſitas non tollit, ſed potiùs ponit in ſingulis actibus perfectiſſimam perpetuamque peccandi libertatem. Inter illa verò duo extrema, vita credentium in Liberatorẽ incidit media: in qua iiſdem gradibus creſcit ſanitas charitas, & concupiſcentiæ infirmitatis diminuitur. Quod interea dum fit, inexpiabili bello libertas noui hominis cum veteri illa peccandi neceſſitate luctatur: vt tanto rarius veteris concupiſcentiæ ſeruitute peccemus, quanto libertas à cupiditatibus vincientibus, quam charitas tribuit, fuerit auctior & firmatior; tanto crebriùs, quanto languidior. Sicut enim amor creatarum rerum

Ibid.

Ibid. c. 3.

Ibid.

non poteſt niſi ſolius creatoris amore ſuperari; A ita nec poteſt arbitrium ab eiuſdem amoris omnia peccata perpetrantis vinculis, niſi ſolius creaturis amore liberari. Nemo doctrinam iſtam in Auguſtino exploratiſſimam, in veritate certiſſimam, in Scripturis, Catholicâque fide fundatiſſimam ſuſpectam habeat; nemo miretur velut nouam; nemo aduerſus velut duram ſtomachetur. Veritas eius Pelagianam hæreſim fregit, & enicauit; ſine qua Iulianum, Celeſtium, ac Pelagium impoſſibile eſt, ſuperari. Antiquitas eius omnes ſanctos ab Eccleſia condita peccati victores, & à cupiditatum vinculis ad bonum liberos fecit; duritiea eius, ſi tamen veritas vlla dura dici debet, omnes electos veraciter humiles reddidit. Mali enim B iſtius, quod ignorantiam & concupiſcentiam dicimus, ſunt occulta & dira contagia, quæ nullâ Philoſophiæ ſubtilitate penetrari ac detegi poſſunt; ſed ſolummodo obſcurari. Vincula eius ſunt adamantina, quæ nullis exultantis arbitrij viribus ſolui vel ſuperari; ſed tantummodo arctiùs ſtringi poſſunt. *Iuſtus es, Domine, & rectum iudicium tuum*: qui ſeruis tuis fugitiuis pœnales feciſti compedes, vt ipsâ duritie ſeruitutis attriti, vel ſic tandem ſciant & videant, *quia malum & amarum eſt eis reliquiſſe Dominum*: vt vel ſic impreſſa medullitus illa primigenia ſuperbia, qua cecidimus, ſuperetur: dum noſtrum nihil agnoſcimus, ac datur totum Deo: vt vel C ſic ex ipſa tanta liberationis moleſtia diſcant cautiùs hic & ſuſpenſius in reddita ſibi nonnulla charitatis libertate ambulare cum Deo, ne ampliùs eis peccare ſit luſus, rurſumque in illam horrendam concupiſcentiæ ſeruitutem relabantur. Hi ſunt fructus ſuperbo noſtro generi maximè in hac vita neceſſarij, quos Deus in ſuis electis ex horribilis iſtius pœnæ ſenſu & contemplatione, & formidine operatur. Bonitas eius maxima eſt: ſed ſeueritas judiciorum profundiſſima. Iniquitatem enim peccati tanto grauiorem, quanto faciliùs homo non peccaret, quem nulla adhuc tenebat infirmitas, pœna ju- D ſtiſſima ſubſecuta eſt, vt mercedem mutuam peccati ſui in ſemetipſo reciperet, amittens ſub ſe poſitam ſui corporis quodámodo & animi obedientiam quam præcipuam ſub Domino ipſe contempſerat. Quid miramur, quid ſtomachamur, & ad veritatem frendimus? Nos ipſi iracundiam eius prouocauimus: & peccato victi, ſupplicium juſtiſſimum peccati ſeruitutem acceſſiuimus. Nam vt optimè Auguſtinus dicit: *Sola hominis voluntate factum eſt, vt ad iſtam neceſſitatem veniret, quam ſola hominis voluntas ſuperare non poteſt.* Et alibi: *Naturæ noſtræ dura neceſſitas merito præcedentis iniquitatis exorta eſt.* Quapropter ſaluberrimè hac de re ſanctiſſimus doctor E conſulit: *Neque aduerſus Deum murmurare, neque contra rem manifeſtiſſimam diſputare: ſed pro pœna noſtra illius miſericordiam quærere & orare debemus.*

Pſal. 118.

Hierem. 2.

Lib. de perf. iuſt. c. 6.

Lib. 1. Retract. c. 2.

Lib. de nat. & grat. c. 25.

CAPVT XIII.

NON DISCREPAT HAEC AVGVſtini doctrina à fide Catholica, juxta quam ipſemet profitetur, hominem habere liberum arbitrium ad malum & bonum.

HANC igitur Auguſtini doctrinam tanquam in ſcriptis eius exploratiſſimam certiſſimamque ſupponentes, duo adhuc præſtare debemus. Primum declarandum eſt, quomodo ea poſſit cum illa ſolemni, & B ſæpiùs iteratâ Auguſtini conſiſtere, qua ſuprà dixit, ad placandos Pelagianos, non periiſſe liberum arbitrium de humano genere: maximèque qua aſſeruit nos adhuc poſt lapſum habere liberum arbitrium ad bonum & malum. Secundum, qua ratione tota hæc doctrina de ſublata boni libertate inductaque peccandi neceſſitate intelligenda ſit, vtrum reſpectu ſingulorũ actuum, an generatim dumtaxat ad implendam totam iuſtitiam, vniuerſaque peccata, vel ſaltem mortalia declinando: hoc eſt, vtrum arbitrium libertate careat, qua faciat vel vnum & minimum opus bonum: an verò tantummodo, qua totam iuſti- C tiæ legem impleat, ab omnibus omnino declinando peccatis. Miris enim tricis planiſſima Auguſtini mens à Scholaſticis radicem eius non penetrantibus implicata eſt.

Ad primum igitur quod attinet, duplici ſenſu intelligi poteſt, liberum arbitrium periiſſe de humano genere. Primus, eſt vt ipſa potentia, quæ non eſt aliud, niſi voluntas qua aliquid volumus, periiſſe cenſeatur: alter, vt ſtatus voluntatis, ſecundum quem aliquid poteſt liberè velle, ſaluâ licet potentiâ, interierit. Pelagiani igitur quando impingebant Auguſtino calumniam illam, quod liberum arbitrium per peccatum interiiſſe traderet, non iuxta primum, ſed iuxta D ſecundum ſenſum loquebantur. Iulianus enim ſæpius & apertè profitebatur iuxta Auguſtinum, Voluntatem velle poſſe malum, ſicut ex ſuperioribus ſatis intelligendum eſt. Velle autem non poteſt ſine potentia voluntatis. Senſus igitur calumniæ Pelagianæ fuit, quòd iuxta doctrinam Auguſtini ſtatus liberæ voluntatis periiſſet, ita videlicet, vt quicquid iam homo vellet, ſiue bonum, ſiue malum, non iam ampliùs liberâ voluntate vellet; eo modo quo nos diceremus, ſomno perire libertatem, non quaſi potentia voluntatis auferatur; ſed quia ſtatus libertatis tollitur, vt illo impedimento præpedita, nullo motu libero volũtas dormiẽtis moueatur. E Inde porro iſta Pelagiana accuſatio profecta fuit, quòd libertatẽ voluntatis in eo eſſentialiter ſitam eſſe crederent, quòd voluntas ſimul poſſet velle bonum & malum. Quod partim ea antè citatis Iuliani teſtimoniis, partim & vberiùs ea Pelagianorum dogmatum explicatione liquet. Hic vnum aut alterum locum allegaſſe ſufficit. Nam hinc iſta Iuliani formalis definitio. *Libertas arbitrij, qua à Deo emancipatus homo eſt, in admittendi peccati & abſtinẽdi à peccato poſſibilitate conſiſtit.* Ex qua colligit conſequenter paulo poſt: *Et boni poſſibilitas & mali bona eſt: quoniam per ſe bonum facere laus virtutis eſt; poſſe malum facere teſtimonium libertatis.* Itaque addit: *Poſſibilitas eſt ad hoc ſolum excubans, ne homo vel in peccatum à quoquam impellatur, vel à peccato abſtrahatur voluntate capiuâ.* Li-

Vide lib. 2. de hæreſ. Pelag. cap. 1. & 2.

Lib. 1. operi imperf. f. 118.

Fol. 120.

Fol. 122.

Eodem lib. Libertas enim ſecūdum ipſum eſt *propulſatrix neceſſitatum*, vt *nemo ſit vel bonus vel malus, cui non ſit liberum eſſe contrarium*. Ex quibus & ſimilibus locis perſpicuum & certum eſt non agnouiſſe Pelagianos vllum actum liberum, ſiue bonum, ſiue malum, qui non à libero arbitrio cum illa indifferentia contrarietatis efflueret. Nam hinc factum eſt, vt cùm Auguſtinus dixiſſet: *Voluntas quæ libera eſt in malis, libera in bonis non eſt*; *Ibid. f. 150.* Iulianus hoc acerbiſſimè reprehenderet: *Non minore planè*, inquit, *ſtultitiæ profeſſione, quàm profanitate, liberum vocas, quod dicis niſi vnum velle non poſſe.* Cùm igitur illa eſſet fixiſſima Pelagianorum, & eorum iudicio indubitatæ veritatis & certitudinis ſententia, nemini mirum videbitur, cur Auguſtinum tam amarulentis conuitijs inceſſerent. Putabant enim apertiſſimè negari ab ipſo libertatem arbitrij, idque non ſolùm in actibus bonis, quod vltro apertiſſimè Auguſtinus fatebatur; ſed etiam in malis: quia, vt iam audiuimus, *ſtultum* eſſe putabant hoc *liberum dici, quo niſi vnum* (ſcilicet contrariorum ſeu ſolum malum) *vel non poteſt.*

Cùm igitur iſte ſit calumniæ Pelagianæ ſenſus, perfacile eſt intelligere, quo ſenſu Auguſtinus illam depellendo, liberum arbitrium de humano genere perijſſe neget. Nam quamuis ſentiat, & conſtanter doceat, libertatem ad bonum peccato perijſſe, ita vt antequam per fidem & gratiā liberetur, non poſſit quicquam facere operis boni; non tamen idcirco iudicio & ſenſu Auguſtini ſequitur, liberum arbitrium, ſiue potentiam ſpectes, ſiue ſtatum, iuxta quem aliquid liberè velle poteſt, peccando perijſſe. Nam ſaltem antequam per fidem liberetur, liberum arbitrium liberrimè peccare poteſt, quamuis in illo ſtatu bonum velle non poſſit. Nam ad actum liberum non requiritur indifferentia contrarietatis, non diffitentibus illam veritatem etiam Neotericis: cùm hoc in Dei, & Angelorum, atque hominum beatorum libertate, manifeſtum ſit. Merito igitur etiam ſublata per peccatum boni agendi libertate, negat Auguſtinus liberum arbitrium de humano genere perijſſe. Vt ſummum enim ſequitur ex illa ſeruitute, qua ſub peccato ſibi dominante captiuum jacet, libertatem arbitrij ad pauciores actus, videlicet ad ſolos malos coarctatam eſſe, quemadmodum vice verſâ ex immobili illa ſeruitute juſtitiæ, qua diuini amoris vinculis captiui, Deo, felici neceſſitate ſeruiunt, ſequitur arbitrium voluntatis ad ſolos actus bonos reſtrictum eſſe, ſine præjudicio libertatis. Vtrobique enim ad actus ſibi conuenientes, ſiue malos tantùm ſiue bonos tantùm, incolumis manet. Hoc igitur ſenſu negat ſemper Auguſt. liberum arbitrium perijſſe, quia videlicet non perijt ad malum; quamuis ad bonum nullum ſit, niſi per gratiam ante liberetur. Cui ſenſui aſſerendo plurima & luculentiſſima edidit teſtimonia, quorum nonnulla ſuprà dedimus. *Lib. 3. ad Bonif. c. 9.* Nam hinc illud ad Bonifacium: *Arbitrium ſui in malo liberum dicimus: ad agendum verò bonum Dei gratiâ liberandum.* *Lib. 1. ad Bonif. c. 2.* Et illud apertiſſimum, quo calumniam jugulat: *Libertas quidem perijt, ſed habendi plenam cum immortalitate iuſtitiam, &c. Nam liberum arbitrium vſque adeo in peccatore non perijt, vt per illud peccēt, maximè omnes, &c.* *Ibid. c. 3.* Et infrà: *Hæc voluntas, quæ libera eſt in malis, quia delectatur malis, ideo libera in bonis non eſt, quia liberata non eſt.* Quæ ſententia quia omnium apertiſſimè mentem Auguſtini expreſſerat, ſine fuco declarando, poſt peccatum ante liberatricem gratiam ſolam libertatem in malis, deletâ funditus boni agendi libertate, remanſiſſe, maximè Iuliani ſtylum acer-

A bitatemque prouocauit, vt proptereà dixerit Auguſtinum *in illo opere audaciùs quid ſentiret aperuiſſe*: *Lib. 1. oper. imper. f. 335* imo illa ipſa verba paulo antè citata *ſtultitiæ & profanitatis* argueret, eo quòd Auguſtinus profiteretur, *liberum eſſe*) dixerat enim *libera eſt in malis, & non in bonis*) *quod niſi vnum velle non poſſet.* Quam tamen ſuam profeſſionem tantùm abeſt, vt Auguſtinus inficietur aut retractet, vt potiùs veriſſimam eſſe ex Dei & beatorum libertate probet, & Iulianum erraſſe ſcribat, ſicut ſuprà declarauimus. Sexcenta loca produci poſſent, quibus ſemper in Pelagianos collimando inculcat Auguſtinus, eatenus peccato non periiſſe libertatem, quia homo manet liber iuſtitiæ, & peccati B ſeruus, hoc eſt, quia libera voluntate peccato ſeruit, quamuis iuſtitiæ ſeruire non poſſit, niſi eum filius ante liberauerit. Sed in re aperta non eſt amplius immorandum.

Majorem difficultatem habet, quo pacto non ſolùm liberum arbitrium peccato perijſſe neget Auguſtinus, quod propter libertatem, qua peccata perpetrantur, intellectu facile eſt; ſed etiam expreſsè Pelagianis reſpondendo dicat: *Liberum arbitrium & ad malum & ad bonum faciendum eſſe nos habere.* *Lib. de corrept. & grat. cap. 12.* Et in Epiſtolâ ſecunda ad Valentinum: *Catholica fides neque liberum arbitrium negat, ſiue in vitam malam, ſiue in vitam bonam.* Nam illis locis C indifferentiam contrarietatis ad bonum & malum videtur etiam poſt peccatum aſſerere, & ita præcedenti aſſertioni ſuæ ſtrenuè contradicere.

Reſpondemus, per hæc & ſimilia loca nòn hoc velle ſignificare Auguſtinum, quòd arbitrium poſt peccatum ſit adhuc liberum, & indifferens vt faciat bonum & malum, ſicut antè peccatum fuerat. Hoc enim illa peccati ſeruitus, & captiuitas, cui arbitrium ſubjugatum eſt, & liberationis neceſſitas, & quicquid huc vſque tam operosè ex tot & tam multiplicibus Auguſtini & Pelagianorum teſtimonijs demonſtrauimus, prorſus falſum, & directiſſimè contra Auguſtini mentem eſſe conuincit. Sed hoc vult Auguſtinus, liberum D arbitrium voluntatis eſſe id, quo nō ſolum malè, ſed etiam benè viuimus, nec vitam tantummodo malam ſed etiam bonam agimus. Per quid autem ſeu quâ poteſtate faciamus aut malum, aut bonum alia quæſtio eſt: cuius ſolutionem quamuis non illis verbis, tamen alijs plerumque Auguſtinus adjungere ſolet; ne quis imperitior fortè ſuſpicetur, quòd ſicut neutrum ſine libera voluntate noſtra ſit, ſic etiam vtrumque indifferenti noſtrâ voluntate fiat, etiamſi gratia voluntati non conferat boni agendi libertatem, ſeu poteſtatem. Eadem enim ſunt poteſtas boni & libertas boni; cùm hoc ſit nobis liberum facere, quod habemus in noſtra poteſtate; hoc non ſit nobis liberum, quod non habemus in poteſtate, ſeu cuius non habemus poteſtatem; vt infrà latiùs explicabimus. E Hunc igitur errorem præcauens Auguſtinus, in vtroque loco ſeſe explicat. Nam cùm dixiſſet, nos habere liberum arbitrium, *ad malum & ad bonum faciendum*, nullo interjecto ſubijcit: *Sed in malo faciendo liber eſt quiſque iuſtitiæ, ſeruuſque peccati*, hoc eſt, per ſe liber eſt, non opus eſt aliquo qui arbitrium faciat liberum ad malum: *In bono autem liber eſſe nullus poteſt, niſi fuerit liberatus ab eo, qui dixit: Si vos filius liberauerit, tunc verè liberi eritis.* Et in Epiſtola ad Valentinum, cùm dixiſſet, Catholicam fidem nō negare liberum arbitrium, *ſiue in vitam malam, ſiue in bonam*, mox adijcit: *Neque tantum ei tribuit, vt ſine gratia Dei valeat aliquid, ſiue vt ex malo conuertatur in bonum, &c.* Hoc eſt, non ei tantum tribuit, vt ſine gratia

liberum ſit ad conuertendum ſe ex malo in bonum. Arbitrium enim non valere ad ſe conuertendum, ſeu non habere poteſtatem ſe conuertendi, idem eſt quod non habere libertatem ſe conuertendi, vt iam diximus. Eundem ſenſum ſuum perſpicuè explicat libro ſecundo ad Bonifacium: *Lib. 2. ad Bonif. c. 5.* *Peccato Adæ arbitrium liberum de hominum natura periſſe non dicimus : ſed ad peccandum valere in hominibus ſubditis diabolo*, hoc eſt, in malis per ſe eſſe liberum nemine liberante: *ad benè autem pieque viuendũ non valere, niſi ipſa voluntas hominis Dei gratia fuerit liberata, & ad omne bonum actionis, ſermonis, cogitationis adiuta*; hoc eſt arbitrium ad bonum non eſſe liberum, niſi gratiâ liberetur, & nõ ſolum liberetur, ſed etiam adjuuetur. Illa enim duo diſertiſſimè hîc diſtinguuntur, latoque limite inter ſe differunt, vt ſuo loco dicendũ erit. His igitur & ſimilibus locis plurimis non hoc vult Aug. quòd arbitrium jam poſt lapſum ante fidei liberationem adhuc ſit liberum ad bonum faciendum & malum : ſed hoc tantummodo, quod neque malè neque benè viui poſſit ſine libertatis arbitrio: neque enim poteſt eſſe actus vel malus vel bonus, niſi liberâ voluntate peragatur : ſed vnde vel in hanc vel in illam partem illa libertas veniat, & vtrum vel per ſe ipſi arbitrio præſto ſit, an aliundè afferatur, pœnè ſemper poſt exortos Pelagianos ſtudioſè adijcit, nequis alioquin pari modo libertatem in vtramque partem poſt peccatum præſto & ſuperſtitẽ eſſe arbitretur. Duplici enim errore Auguſt. jam in finem declinante hæreſi Pelagianâ, cingebatur, vno Pelagianorum clamantium, *Ibid.* homini *reluctanti* per gratiam *ſtudium veritatis immitti*: imo verò *gratiam ſine voluntate noſtra in nobis perficere ſanctitatem*: *Lib. de grat. Chriſti. c. 7.* altero quorumdam Monachorum, ſub Valentino militantium Deo, qui putabant non ſolùm per gratiam tolli libertatem ad bonum, ſed etiam in die judicij hominibus non eſſe ſecundum merita rependendum ; quaſi videlicet hoc ipſo quo gratia nos facit facere, etiam libertas ad malum faciendum tolleretur. Vt vtroſque confutaret Auguſtinus profitetur nos habere liberum arbitrium ad bonum & malum, hoc eſt, vtrumque fieri noſtrâ liberâ voluntate ſed ita tamen, vt libertatem ad bonum non niſi gratia gratuitò largiatur. *Cap. 2. & 3.* Et hinc eſt, quod in libro de gratia & libero arbitrio ad Monachos illos inſtruendos exarato, vt probet in homine eſſe liberum arbitrium ad bonum, totis viribus ea omnia ſtudioſiſſimè congerit, quæ tantummodo probant, vitam bonam non aliter fieri niſi hominis voluntate; vtpote quæ per præcepta, & comminationes ipſum velle & nolle prouocãtes (quæ ſine libera voluntate fieri nequeunt) in Scripturis conuenitur. Hinc eſt quod ſimiliter aduerſus Pelagianos libertatem ad bonum ſibi ereptam eſſe per Auguſtini doctrinam conquerentes, quaſi per gratiam ſine libera voluntate benè viueretur, ſic ſe tueatur Auguſtinus, vt dicat ſe potiùs defendere liberum arbitrium ad bonum, eo quòd vnicam illam cauſam, quæ libertatem arbitrio captiuo tribuit, videlicet gratiam ſtudioſè tueatur: *Epiſt. 107.* *Quomodo*, inquit, *dicuntur negare liberum voluntatis arbitrium, qui confitentur omnem hominem, quiſquis ſuo corde credit in Deum, non niſi ſuâ liberâ credere voluntate, cùm potiùs illi oppugnent arbitrium liberum, qui oppugnant Dei gratiam; qua verè ad bona eligenda, & agenda ſit liberum?* Breuiter vtrumque dixit, nec negari à ſe liberum arbitrium ad bonum, nec ſine gratia poſſe liberum fieri: vt ſic intelligeremus non aliter ſe dixiſſe quod habeamus poſt peccatum liberum arbitrium ad bonum, niſi

quia bonum fieri niſi liberâ voluntate non poteſt : quamuis illa libertas per gratiam antè ſit largienda, ſine qua liberante nullo pacto bonum fieri poteſt, ſed tantùm malum. Quem ſenſum ſuum luculentiùs in libris Retractationum explicuit. Nam in libris de libero arbitrio plurima cum Manichæis diſputando dixerat, quæ ſignificare videbantur adhuc poſt lapſum ſupereſſe nobis libertatem ad bonum, quamuis eam gratia non tribueret. Dixerat enim, *in voluntate noſtra eſſe conſtitutũ vt fruamur vero bono : voluntate nos laudabilem & beatam vitam degere: tanta facilitate hominem rem tantam aſſequi, vt nihil aliud ei quàm ipſum velle ſit habere quod voluit : hominẽ rectè viuere cùm vult poſſe: quid quiſque ſectandum & amplectendum eligat, in voluntate eſſe poſitum: neminem naturam ſuam cogere vt peccet: omne peccatum caueri poſſe*, & ſimilia multa quibus Pelagianorum ſententia confirmari videbatur, qua tenebant arbitrium adhuc poſt lapſum non tantùm eſſe liberum ad malum, ſed etiam ad bonum; nec opus eſſe vt gratia captiuo arbitrio adferat libertatem, qua facere poſſit bonum. Hæc igitur omnia ſic Auguſtinus explicat, vt neget ſe libertatem faciendi boni arbitrio poſt peccatum tribuiſſe; ſed tantummodo hoc ſe teſtimonijs iſtis profiteri quòd vita bona, & laudabilis, & beata, & peccati deuitatio fieri nullo modo queant ſine libera voluntate : quæ tamen libertas voluntatis niſi per gratiam tribuatur, nihil iſtorum, quæ commendauerat, à captiua ſub concupiſcentijs voluntate poſſit fieri. Sic igitur ipſe loquitur, poſtquam ſua ſupradicta teſtimonia in fauorem voluntatis liberæ prolata retuliſſet: *In his atque huiuſmodi verbis meis, quia gratia Dei commemorata non eſt, de qua tunc non agebatur, putant Pelagiani vel putare poſſunt ſuam nos tenuiſſe ſententiam, ſed fruſtra hoc putant. Voluntas quippe eſt, qua & peccatur, & rectè viuitur; quod his verbis egimus.* *Lib. 1. Retract. c. 9.* Ecce quâ ratione ſentiat nos habere liberum arbitrium ad bonum, nimirum, quia non fit ſine libera voluntate : quod veriſſimum eſt, etiamſi illa libertas jam deſit nobis, antequam per gratiam Deus eam quibus voluerit largiatur. Audi Auguſtinum hoc ipſum præcedentibus verbis adjungentem: *Ibid.* *Voluntas ergo ipſa niſi Dei gratiâ* LIBERETVR, hoc eſt, libera fiat *à ſeruitute qua facta eſt ſerua peccati, & vt vitia ſuperet adiuuetur, rectè pieque viui à mortalibus nõ poteſt. Et hoc diuinum beneficium, quo liberatur, niſi eam præueniret, iam meritis eius daretur, & non eſſet gratia; quæ vtique gratis datur.* Quaſi diceret, tametſi benè viui non poſſit ſine libera voluntate, & eatenus habeamus liberum arbitrium ad bonum, niſi tamen voluntas libertatem illam per gratiam accipiat, nunquam libera fiet, vt benè viui poſſit: quia benè viui ſine libera voluntate non poteſt. Nec minori perſpicuitate in eodem libro hoc egit alibi. *Lib. 1. Retract. c. 26.* Nam quærens, *vtrum & peccatum & rectè factum in libero ſit volũtatis arbitrio*; ſtatim adijcit: *quod ita eſſe omnino veriſſimum eſt.* Ecce etiam rectè factum etiam poſt lapſum eſt in libero voluntatis arbitrio : nempe, quia ſine libero voluntatis arbitrio fieri nequit. Vnde verò iſta libertas arbitrij vt rectè faciat? Audi: *Sed vt ad rectè faciendum liberum ſit, Dei gratia liberatur.* Tanquam certum relinquens, niſi gratiâ liberetur nullo modo eſſe poſſe liberum ad rectè faciẽdum. Rurſum cùm dixiſſet, *in noſtra poſitum eſſe poteſtate mutare voluntatem & operari bonum*; quo ſignificaſſe videbatur, liberum eſſe nobis aliam voluntatem aſſumere, cùm hoc ſit liberum, quod eſt poſitum in noſtra poteſtate; dubium tollit per hoc quod

Ibid. c. 2. exponens adijcit: *Quod non eſt contra gratiam Dei, quam prædicamus*, quæ ſcilicet tribuendo poteſtatem boni operis, tribuit etiam libertatem. *In poteſtate quippe hominis eſt mutare in melius voluntatē.* Ecce libertatem arbitrij ad bonum: *ſed ea poteſtas nulla eſt: niſi à Deo detur, de quo dictum eſt: Dedit eis poteſtatem filios Dei fieri*: quaſi diceret, ſed ea libertas nulla eſt, niſi à Deo detur. *Cùm enim hoc ſit in poteſtate*, & conſequenter liberum nobis, *quod cùm volumus facimus, nihil tam in poteſtate* hoc eſt, tam liberum *quam ipſa voluntas eſt*, ſeu, volitio: *ſed præparatur* ſeu datur *voluntas à Domino. Eo modo ergo dat poteſtatem*, ſcilicet dando voluntatem ſeu volitionem, & conſequenter libertatem. *Sic intelligendum eſt & quod dixi poſtea, in noſtra poteſtate eſſe*, id eſt, liberum eſſe nobis, *vt vel inſeri bonitate Dei, vel excidi eius ſeueritate mereamur: quia in poteſtate noſtra non eſt*, ſeu non eſt, liberum, *niſi quod noſtram ſequitur voluntatem*, quod ſcilicet cùm volumus facimus. Quibus verbis videbatur nobis aſſerere libertatem arbitrij etiam ad bonum. Sed audi, vnde & quando nobis illa libertas arbitrij: *quæ cùm fortis & potēs præparatur à Domino*, id eſt, cùm Dominus fortem potentemque inſpirauerit homini voluntatem, quod nunquam fecit, aut facit aut faciet ante fidem, *facile fit opus pietatis etiam quod difficile atque impoſſibile fuit*: quaſi diceret, tunc opus pietatis eſt liberum nobis, qui in noſtra iam diuinitus poſitum poteſtate.

Ex quibus omnibus rectè colligas, non alio ſenſu nobis poſt lapſum ante reparationē ſupereſſe libertatem arbitrij ad bonū, niſi quia arbitrium eſt tantum modo capax boni, hoc eſt, quia Deo quod amiſſum eſt reparante, actualē libertatē boni faciendi recipere poteſt. Per hoc enim ipſum, quòd imago Dei eſt, licet attrita iam vanitate, & obſoleta vetuſtate, libertatem poteſtatemque bonæ voluntatis recipere, eàque recepta bonum iterū velle, ac diligere, & operari poteſt. Et in hoc differt Auguſtini ſententia à peruerſitate Manichæa, quæ delirabat, ſtatum illum in quo naſcimur carni ſubditi, & ſub peccato ſeu ſub concupiſcētiæ dominatione captiui, eſſe naturalē homini ſtatū; ita videlicet, vt natura eius iſta eſſet naturaliter mala & incapax boni. *Manichæus* (Lib. 1. oper. imperf. f. 113.) *immutabilem ſubſtantiam mali*, inquit Auguſtinus, *naturæ Dei ſui miſcet inſanus, & eandē naturam Dei potius corruptibilem facit, & ſub aliena natura vult eſſe captiuam. Fides autem Catholica bonam, ſed tamen mutabilem creaturam in deterius voluntate: ac per hoc deprauatā ſuā vitiatāque naturā, non ſub aliena ſubſtantia, ſed ſub peccato ſuo reā dicit ſimiliter detineri.* Nullo ergo modo Manichæum ſapit, quiſquis ponit, naturam humanam bonam eſſe & liberam conditam; ſed propriæ voluntatis vitio boni faciendi libertate ſpoliatam, & gratiæ beneficio reparabilem. Hoc enim Catholica fides docet, & hoc ipſum docendo Manichæū deſtruit, qui nec vult bonam eſſe conditam, neque cum libertate faciēdi boni: ſed ſicut nunc naſcitur ſub peccato captiuam, nec vitij deletione, ſed ſola naturarū ſeparatione poſſe liberari. Eandē illam recipiendæ libertatis bonæ capacitatem nobis tantùmodo eſſe reliquam ſignificauit Auguſtinus alibi diſertiſſimè. Cùm enim ageret de donis Dei, quę per gratiam ita tribuuntur, libertatem operandi boni vel ſecum inuiſibiliter coniunctā habeant, qualis eſt charitas, vel ita præcedant, vt precibus impetrent, qualis eſt fides; (Lib. de prædeſt. SS. c. 5.) *Poſſe* inquit *habere fidem, ſicut poſſe habere charitatem, naturæ eſt hominum: habere autem fidem, quemadmodum habere charitatem, gratiæ eſt fidelium.* Quod nomine charitatis in libertatem mutato, eodem modo parique veritate de libertate arbitrij ad benefaciendum dici poteſt: poſſe recipere libertatem operis boni naturæ eſt hominum: recipere autem libertatē, gratiæ eſt fidelium. Charitas enim eſt illa vera libertas, qua arbitrium à peccati dominantis captiuitate liberatur, vt ſuo loco demonſtrabitur: quæ libertas, ſicut & charitas ſolâ gratiâ Chriſti reſtituitur. Vnde ſuccinēs Auguſt. Proſper in aſſerenda Catholica ſententia, deſtruendaque Manichæa: *Nec naturali, ſed captiuo motu verſatur in vitio, donec moriatur peccato, & viuat Deo: quod ſine gratia Dei facere non poteſt: quia libertatē, quam libertate perdidit, niſi Chriſto liberante non recipit.* (Reſp. ad 5. obiect. Vincent.) Et vt oſtenderet, quantopere malorum hominū arbitrium à boni operis faciendi libertate remotū ſit, & quàm arctè ſub concupiſcentiæ ſeruitute captiuum, audet ac dicit: *Hoc inter malos homines interdiſtat & dæmones, quòd hominibus etiam valdè malis ſupereſt, ſi Deus miſereatur, reconciliatio, dæmonibus autem nulla eſt in æternum ſeruata conuerſio*, (Ad 6. obiect. Vincent.) hoc eſt voluntatis mutatio qua liberè velint id quod amiſerunt bonum. Nam vt Auguſt. de libero arbitrio diaboli dicit: *Regit filios* diffidentiæ ſeu incredulos *ad arbitrium ſuum*: quod *nec ipſe habet liberum ad benefaciendum; ſed ad maximam malevolentiam pœnā ſui ſceleris obduratum. Vnde nemo ſanæ fidei credit, aut dicit, hos apoſtatas Angelos ad priſtinam pietatem correctā aliquando voluntate conuerti.* (Epiſt. 107. ad Vitalem) Et de libero arbitrio hominis, qui ad arbitrium diaboli regitur: *Reſponde, quomodo ad declinandum à malo, & faciendum bonum, liberum habeamus arbitrium, quando erat ſub poteſtate tenebrarum. Vnde nos ſi, quemadmodum dicit Apoſtolus, Deus eruit, ipſe vtique illud liberum fecit.* Si Chriſtus illud eruendo liberum facit, nec aliter liberum fieri poteſt, profectò illud non eruendo, in æternum captiuum, hoc eſt, non liberum permanet: hâc ſolâ inter arbitrium dæmonum & infideliū ſuperſtite differentiâ, iuxta doctrinam Proſperi & Auguſtini, quod obdurato illorum arbitrio nulla eſt in æternum ſeruata conuerſio ſeu arbitrij liberatio; horum arbitrium, ſi Chriſtus in hac vita miſereatur, liberari ſeu liberum ad benefaciendum fieri poteſt.

A B C D

CAPVT XIV.

PROPONITVR AC DECLARATVR, quomodo illa de amiſſa boni faciendi & à peccato abſtinendi libertate, peccandique neceſſitate intelligi debeant.

DECLARANDA iam ſupereſt ſecunda difficultas, quam præcedenti capite tetigimus, quo videlicet modo intelligi debeant, quæ ſuprà de amiſſa boni faciendi & à malo abſtinēdi libertate, ipſaque peccādi neceſſitate dicta ſūt. E Multi enim Philoſophicis magis hac de re diſputationibus, & cogitationibus, quā Eccleſiaſticæ doctrinæ regulis aſſuefacti, ad amiſſam omnē boni faciēdi libertatē, & incumbentem humano generi peccandi neceſſitatem quaſi ad Manichæum ſpectrum exhorreſcunt. Quod vt fugiāt quàm longiſſimè, incognitā ſanctiſſimo Doctori ac diſcipulis eius poſtieā aperuerūt. Hoc eſt, excogitatis ex Philoſophia gentium effugijs, quæ nunquam antiquis illis Patribus ad rem iſtam explicandam vel in mentē venerunt, doctrinam eorum immutarunt. Quapro-

pter genuina eorum ſententia paulò operoſius eruenda eſt, vt omnibus pateat, quàm apertè recentiores à fundatiſſima & Eccleſiæ antiquæ receptiſſima doctrina diſceſſerint. Mentem enim eorum tam eſſe perſpicuam auſim dicere, vt vel ipſos aduerſarios eius, eâ propoſitâ, aut oculos claudere neceſſe ſit, aut doctrinam eorum non aliò torqueri poſſe, profiteri.

Bonum igitur, ad quod liberum arbitrium vel non liberum eſſe dicitur, aliud juxta recentiores eſt ſpirituale, quod ad vitam æternam vtile eſt, aliud morale. Illud à fide incipi volunt, & in omnibus actibus ſuis eam ſupponere; hoc fidem etiam præuenire, & in infidelibus quoque, nedũ fidelibus, naturæ & rationis ductum ſequentibus poſſe habere locum. Itaque facilè admittunt, humanum arbitrium reſpectu actus fidei, ſpei, charitatis, cæterorumq; bonorũ operũ, ex Chriſtianis illis alijſque infuſis virtutibus profluentium, non eſſe ante gratiam liberum; quamuis reſpectu virtutum, operumq; naturalium, quæ moraliter tantùm bona ſunt, liberum ante gratiam eſſe non deſinat. Quapropter cùm Auguſtinus toties dicit, amiſſam eſſe peccato arbitrij libertatem, hoc intelligent reſpectu fidei, veræque iuſtitiæ, hoc eſt, reſpectum illorum operũ, quæ ex fide Chriſti proficiſci debent, vt ad ſalutem veram, vitamque æternam aliquid operanti conferre poſſint. Nam hujuſmodi opera non poſſunt vllo modo à voluntate fieri niſi gratia Dei per Chriſtum IESVM arbitriũ ante liberauerit, vel certè adjuuerit. Nam arbitrium fieri liberũ, in recentiorum ſcholis jam pœnè inauditum eſt. Verum hoc eſſe, neminẽ fides Catholica dubitare ſinit: quæ contra Pelagianos docet, nos neque credere poſſe Deo reuelâti, neque ſperare vitam æternam, neque diligere Deum, vt ad ſalutẽ expedit, neque bonũ ad aſſequendam vitam æternam conferẽs poſſe operari, niſi Deus illa ipſa per gratiam in nobis operetur. Hoc plurima Scripturarum, & Conciliorum Canones apertiſſimè docẽt. Nam hoc voluit Chriſtus, cùm dixit *Sine me nihil poteſtis facere.* Et Apoſtolus ad Philippenſes: *Qui cœpit in vobis opus bonum, perficiet vſque in diem Chriſti.* Et rurſum: *Deus eſt enim, qui operatur in vobis, & velle, & perficere pro bona voluntate.* Et in primis ad Corinthios: *Quis enim te diſcernit: Quid autem habes, quod non accepiſti? &c.* Quem locum velut inuictũ ad aſſerenda etiam minima ſalutis æternæ bona gratiæ Dei, ſæpè Auguſtinus vſurpat. Quæ doctrina pluribus Canonibus Concilij Palæſtini, Carthaginenſis, Arauſicani, ac denique Tridentini confirmata eſt. Neque quemquam, quòd ſciam Catholicorum ſibi habet aduerſarium; vt non ſit opus in ea vindicanda diutiùs immorari.

Ioan. 15. Ad Philip. cap. 1. Ibid. c. 2. 1. Cor. 4.

Vid. Concil. Palæſt. apud Aug. lib. de geſtis Pelag. cap. 14. & Epiſt. 106. Carthag. can. 3. 4. 5. Con. Arauſic. can. 7.

Sed ſicut certũ eſt, hoc Auguſtinum in primis docuiſſe, quando tradidit, amiſſam eſſe libertatem faciendi operis boni; ita doctrinam eius longè latiùs patere, non minùs explorandum eſt. Docuit enim, non tantùm non eſſe liberum arbitriũ noſtrũ, hoc eſt, non habere in ſua poteſtate & libertate facere opus veræ pietatis, vitæque æternæ meritorium, niſi autẽ gratia Chriſti arbitrium liberauerit, ad omnẽ actum, & ſermonẽ, & cogitationem adjuuerit; ſed etiam non eſſe liberum, ſeu non habere in ſua poteſtate facere opera moraliter bona: ita videlicet, vt non ſolum non habeat poteſtatẽ, qua vniuerſam iuſtitiæ moralis legem impleat; ſed nec illam, quæ vel vnum opus moraliter bonum operetur. Moraliter autem bonum ſenſu planiſſimo hic nihil

A aliud appellamus, quàm actum quâdam honeſtate morali ita bonum, vt non ſit peccatum, ſiue ad vitam æternam conferat ſiue non conferat. A qua boni moralis notione nec Scholaſticos diſſentire puto. Sic enim video nonnullos actum moraliter bonum, & actum ſine peccato pro ijſdem vſurpare. Si enim peccatum fuerit, quantacunque exteriori vel interiori honeſtate veſtiatur, nemo eum dixerit eſſe moraliter bonum: nec ad eiuſmodi actum quiſquam gratiam arbitrij liberatricem opus eſſe iudicauerit. Huc igitur redit iſta diſputatio, vtrum ſenſerit Auguſtinus ac diſcipuli eius, & conſequenter Catholica Eccleſia, quæ doctrinam eorum in hac parte

Bellarm. lib. 5. de gra. & lib. arbit. c. 5. & 9. & 11.

B aduerſus Pelagianos amplexa fuit, arbitrium poſt lapſum hominis ita captiuum eſſe, & boni faciendi libertate ſpoliatum, vt quicquid fecerit ante gratiam, hoc eſt, ante fidem, vnde libertas à peccato incipit, non tantùm nihil ad pietatem & ſalutem conferat, ſed neque ſit moraliter bonum, vtpote quòd ſit verum & propriè dictum peccatum? A qua controuerſia reipſa non differt illa, in qua communiter quæri ſolet, Vtrum omnia opera infidelium, ſeu eorum qui carent fide, ſint peccata? Nam ſi peccata ſunt, profectò non poſſunt eſſe moraliter bona: neque viciſſim, ſi moraliter bona ſunt, poſſunt eſſe pec-

C cata. Alterutrum autem neceſſarium eſt, vt vel ſint peccata, vel ſaltem moraliter bona. Nam ea non eſſe veræ pietatis atque religionis opera, vel ſalutis æternæ meritoria, apud Catholicos Doctores extra controuerſiam eſt.

Itaque in hac quæſtione indubitatum exiſtimamus, eſſe illam ſententiam ſancti Auguſtini atque diſcipulorum eius, quam iam iam diximus, nullum videlicet opus bonum, ne quidem moraliter, ab humano arbitrio poſſe fieri niſi per gratiam, non quamlibet, ſed fidei liberetur: vt proinde ante fidem non ſit ei liberum à peccato, dum hîc & nunc agere meditatur, abſtinere, ſed quocunq; ſeſe verterit, quadam humanis viribus inſolubili peccandi neceſſitate teneatur. Quâ ſententiæ Auguſtinianæ expreſſione ſatis indi-

D camus, quo pacto illa tria, quæ ſuprà ex ſanctiſſimi Doctoris lucubrationibus demonſtrauimus, juxta mentem eius intelligenda ſint: periſſe ſcilicet libertatem ad bonum, non ſolùm vt non poſſit ante gratiam totam juſtitiæ moralis legem implere, ſed nec vnum quidem opus eius. Periſſe libertatem abſtinendi à peccato, vt nec in vllo quidem opere peccati culpam poſſit effugere: inductam eſſe neceſſitatẽ peccandi, non tantùm in aliquibus actibus, quaſi tantummodo ſignificaſſet Auguſtinus, non poſſe hominem ante gratiam ſine omni omnino peccato viuere, eo quòd neceſſariò aliquando cadat: ſed ſenſus eius eſt, inductam eſſe neceſſitatem peccandi in omnibus actibus; eo quod omnis eius actus antequam

E credat peccatum ſit, ſiue peccati tentationem fugere, ſiue amplecti videatur. Hanc eius doctrinam, quàm breuiſſimè fieri poterit, varijs argumentorum claſſibus confirmabimus. Et quidem ante omnia tria argumenta ex parte legis, quam aliqui ſine fide videri poſſet obſeruare, hîc tantùm leuiter delibabimus, potiùs ea tanquam indubitata ſupponendo, quàm operosè demonſtrando, vt quæ accuratiùs tractanda ſunt, cùm ad legis naturam & effectum explicandos ventum fuerit.

CAPVT XV.

OSTENDITVR, NON POSSE vnum opus bonum legis fieri ante gratiam ex tribus capitibus, ex vt legis, conflictus cum concupiſcentia, & victoria contra tentationem.

IN primis igitur S. Auguſtinus in omnibus operibus ſuis tanquam veritatem capitalem conſtantiſſimè aduerſus Pelagianos tradit legem, hoc eſt, præcepta honeſtæ vitæ, ſiue ſpectent pietatem, ſiue honeſtatem moralem abſtinendi ab operibus naturali legi contrarijs, & faciendi bona quæ jubet, non tantùm non poſſe omnia, ſed nec vnum quidem impleri, vt peccatum illius obſeruatione vitetur, ſine gratia Chriſti, quæ per eius fidem impetratur: Imo verò tantum abeſſe vt ad peccata vitāda per ſeipſa proſit legis ſeu rei faciendæ ſcientia, vt potius ad grauius delinquendum incitet, niſi ſpiritus infirmitatem hominis opitulatus fuerit. Quod ſi ita fuerit, profectò perſpicuum erit, nihil moraliter bonum ante gratiam ſiue ab ignorantibus ſiue à ſcientibus poſſe fieri; cum ipſa ſcientia legis ſiue ſcientia faciendi reatum augeat, niſi gratia præſtet vt faciamus. Teſtimonia quibus hoc Auguſtinus docet ſunt innumera: nos paucis hîc cōtenti erimus. Sic enim loquitur in Epiſtola ad Hilarium: *Qui autem ſic audiunt, quod lex dicit:* Non concupiſces, *vt hoc quia didicerunt ſufficere ſibi arbitrentur: nec adiutorio gratiæ Dei ad faciendum quod iuſſū eſt dari ſibi virtutē credant, & petant, ad hoc eis lex ſubintrauit, vt abundaret delictum.* Et rurſum: *Iubet Deus continentiam, & dat continentiam: iubet per legem, dat per gratiam: iubet per litteram, dat per ſpiritum. Lex enim ſine gratia facit abundare delictum, & littera ſine ſpiritu occidit.* Ecce apertiſſimè dictū, & ex Apoſtolo probatum, legem ſcriptā de continendo ab opere quocūque malo ſine gratia facere abundare delictum, & ſine ſpiritu occidere: tantum abeſt, vt ea ea quiſquā ſine peccato operetur: Hinc eſt quòd ex profeſſo toto libro de ſpiritu & littera totis diſputandi viribus illam ſententiam Apoſtoli; *Littera occidit*, ita intelligēdā eſſe docet, vt lex ſcripta in Decalogo, quæ in operibus moraliter bonis pœnè tota verſatur, non tātum non juuet vt per ipſam aliquid boni fiat, ſed potius præuaricatorem faciat. Declarat hoc ipſe exemplo vnus præcepti, quod vniuerſa comprehendit: *Nam*, inquit, *hoc ideo elegit Apoſtolus generale quiddam quo cuncta complexus eſt, tāquam hæc eſſet vox legis ab omni peccato prohibētis, quod ait:* Non concupiſces. *Neque enim vllum peccatum niſi concupiſcendo committitur. Proinde quæ hæc præcepit bona & laudabilis lex eſt:* Iā audi, quid illa lex, quodlibet peccatū vetans ſine gratia volūtatē mutāte operetur: *Sed vbi ſanctus nō adiuuat ſpiritus inſpirans pro concupiſcentia mala concupiſcentiā bonam, hoc eſt, charitatem* (ſeu amorem iuſtitiæ, quæ præcipitur) *diffundens in cordibus noſtris, profectò illa lex quamuis bona auget prohibendo deſideriū malum; ſicut aquæ impetus, ſi in eam partem non ceſſet influere, vehementior fit obice oppoſito, cuius molem cū euicerit maiore cumulo præcipitatus violētiùs per prona prouoluitur. Neſcio quo enim modo hoc ipſā quod concupiſcitur fit iucundius dum vetatur.* Et infrà: *Demonſtrare nitimur, nō in eo nos diuinitus adiuuari ad operandā iuſtitiam, quod legem Deus dedit, ple-*

Epiſt. 89.

Ibid.

Lib. de ſpir. & litt. c. 4.

Ibid.

Cap. 13.

A *nam bonis ſanctiſque præceptis: ſed quod ipſa volūtas noſtra, ſine qua bonum operari non poſſumus, adiuuatur & erigatur impartito ſpiritu gratiæ, ſine quo adiutorio doctrina illa eſt littera occidens; quia reos potiùs præuaricationis tenet, quàm iuſtificat impios.* Et rurſum ibidem: *Littera prohibens peccatum non iuſtificat hominem, ſed potius occidit augendo concupiſcentiam & iniquitatē præuaricatione cumulando, niſi liberet gratia per legem fidei.* Et iterum paulo poſt: *Ex hac promiſſione, hoc eſt, Dei beneficio ipſa lex impletur: ſine qua promiſſione præuaricatores facit, vel vſque ad effectum mali operis, ſi etiam repagula timoris concupiſcentiæ flāma tranſcenderit, vel certè in ſola volūtate, ſi timor pœnæ ſuauitatē libidinis vicerit.* Quæ ratio, B quā ſæpiſſimè inculcat, de omnibus omnino particularibus operibus & concupiſcentiæ actibus locum habet. Auguſtinus enim nō de omnibus collectiuè legibus, ſed omnibus vniuerſaliter loquitur. Ex quo fit, vt plerumque de particularibus quibuſcūque legibus eandem doctrinā tradat: nulla enim lex implетur lege, ſed gratia. Omnis lex abſente ſpiritu gratiæ cōcupiſcētiam auget; Omnis præuaricatorem facit; Omnis occidit, niſi viuificet ſpiritus. Vnde concludit in eodem loco generatim, & Catholicam de omnibus omnino particularibus legibus ſententiā tradit: *Cùm igitur hæc appareat diſtantia veteris Teſtamēti & noui, quòd lex ibi in tabulis, hîc in cordibus* C *ſcribatur; & quod ibi forinſecus terreat, hîc delectet intrinſecus; ibique fiat præuaricator per occidentem litteram* (hoc eſt, eo ipſo quo præcipitur) *hîc dilector* (iuſtitiæ præcipientis legis) *per viuificantem ſpiritum: non ideo dicendum eſt, quod Deus adiuuet ad operandum iuſtitiam*, id eſt, juſtum opus quod fiat ſine prævaricatione, *quia præceptis forinſecus inſonat ſenſibus noſtris, ſed quia intrinſecus incremētū dat, &c.* Hinc cùm alibi Celeſtius huiuſmodi ſcripturas recitaſſet: *Si volueritis bona terræ comedetis, &c.* Reſpondet Auguſtinus: *Quaſi non lex tota huiuſmodi conditionibus plena ſit, aut ob aliud ſuperbis præcepta iſta data ſint, niſi quia lex præuaricationis gratiâ* D *poſita eſt, &c.* Et de particulari lege frenandi linguam: *Neque hoc ideo dixit Apoſtolus, vt huius in nos mali dominationē per negligentiam permanere patiamur; ſed vt ad domandā linguā diuinæ gratiæ poſcamus auxilium.* Hinc ſemper ab eo ratio generalis omnibus omnino legibus datur, quia jubet tantummodo non juuat, & non juuando auget concupiſcentiam nitentem in vetitum; dat ſciētiam non potentiam & ſimilia; quæ apertiſſimè oſtēdunt, hanc infirmitatem oriri generaliter ex ratione cujuſque mandati, quod hoc ipſo quo mandat, & non juuat infirmitatem, vt id quod mandat operetur, neceſſariò præuaricatorē eius E vel in opere vel in mente facit. *His*, inquit, *Doctor gentium ſatis euidenter oſtendit, legem non potuiſſe auferre, ſed potius auxiſſe peccatum, quod aufert gratia: efficiendo ſcilicet vt id quod præcipitur impleatur, quoniam lex iubere nouit, cui ſuccumbit infirmitas; gratia ſanare, qua infunditur charitas*, id eſt, dilectio iuſti operis quod præcipitur. Et apertiùs adhuc: *Per ſe ipſa littera occidit, quia iubendo bonū, & non largiendo charitatem, quæ ſola vult bonū, reos præuaricationis facit.* Et iterum: *Sine Dei dono, id eſt, Spiritu ſancto, per quem diffunditur charitas, iubere lex poteſt, non iuuare, & præuaricatorē inſuper facere, qui de ignorantia ſe excuſare non poſſit. Regnat enim carnalis cupiditas, vbi non eſt Dei charitas.* Et libro primo de peccatorū meritis & remiſſione: *Legis littera iubere tantum non adiuuare poterat.* Et libro de gratia Chriſti: *Cū ad hoc potius valeat legis agnitio, ſi gratia deſit opitulatio, vt fiant mandati*

Ibid. c. 14.

Ibid. c. 19.

Ibid. c. 25.

Lib. de perf. iuſt. c. 19.

Lib. de nat. & grat. c. 15.

Lib. 1. ad Bonif. c. 8.

Lib. 2. oper. imperf. c. 139.

In Enchirid. cap. 117.

Lib. 1. de pecc. merit. c. 11.

Lib. de grat. Chriſti. c. 8.

prænaricatio: vbi enim non eſt lex, nec præuaricatio. Ac per hoc vſque adeo aliud eſt lex, aliud eſt gratia, vt ex non ſolum nihil proſit, verum etiam plurimum obſit, niſi adjuuet gratia: Et hæc oſtendatur legis vtilitas, quoniam quos facit præuaricationis reos cogit cõfugere ad gratiã liberandos, & vt concupiſcentias malas ſuperent adiuuandos. Et cur tam exigua legis efficacia, vt mandatum à ſciente fiat? *Iubet enim magis, quam iuuat; docet morbum eſſe, non ſanat; imo ab eo potius quòd non ſanatur augetur, vt attentius & ſollicitius gratiæ medicina quæratur. Quia littera occidit, ſpiritus autem viuificat.* Quæ omnia non ſolum de vniuerſa lege conjunctum, ſed de omni lege perinde vera ſunt. Omnis enim talis eſt, vt jubeat tantum, non juuet; vt doceat morbum eſſe non ſanet; vt ſit virtus peccati; vt præuaricationis gratiâ poſita ſit, & ſimilia, quæ Apoſtolus & Auguſtinus ex Catholicæ fidei regulis de lege profitentur. Quâ de cauſâ non minùs de ſingulis legibus, quàm de vniuerſo legum complexu idem omnino Auguſtinus tradit. Nam cùm de caſtitate

Lib. de grat. & lib. arb. c. 4. te ſeruandâ illa verba protuliſſet: *Noli vinci à malo, ſed vince in bono malum*, mox adijcit: *Quod tamen vt fiat, adiuuat gratia: quæ niſi adiuuerit, nihil lex erit niſi virtus peccati. Augetur enim concupiſcentia, & maiores vires accipit lege prohibẽte, niſi adiuuet ſpiritus gratiæ.* Et concludens diſputationem

Lib. 2. oper. imperf. cont. Iul. f. 179. ſuam de lege quacunque generatim: *Homo ergo* inquit, *gratiâ adiuuatur ne ſine cauſa voluntati eius iubeatur.* Et libro ſecundo operis imperfecti, cum Iulianus diceret, peccatum eſſe infractum cenſurâ legis, & multâ ex parte reſtrictum, reſpondet Auguſtinus: *Mentitum igitur eſſe Apoſtolum, qui ait: Lex ſubintrauit, vt abundaret delictum.* Cùm vero iterum dixiſſet, promulgatam eſſe legem, vt peccatum proderetur & caueretur, reponit Augu-

Fol. 281. ſtinus: *Vt proderetur verum dicis hoc & nos dicimus: vt autem caueretur, non lex ſed gratia; non littera, ſed ſpiritus fecit. Lex enim ſubintrauit, non vt caueretur, ſed vt abundaret peccatum.* Infinita occurrunt hujuſmodi in toto Auguſtino quæ latiùs alibi deducenda ſunt. Hæc ſufficiunt, vt mentem eius hanc eſſe noſcamus; vt legis præcipientis nullum omnino opus bonũ hoc eſt, abſq; præuaricatione legis poſſe fieri. Quod diſertiſſimis verbis ſubinde dicit: *Lex ſancta & iuſta & bona, nec ipſa eſt gratia, & nihil ex ea rectè fit ſine gratia.* Et, cur, quæſo nihil;

Lib. 3. ad Bonif. c. 8. *Quia non eſt data quæ poſſet viuificare, ſed præuaricationis gratiâ poſita eſt.* Et alibi: *Non poteſt homo boni*

Lib. 1. ad Bonif. c. 3. *aliquid velle, niſi adiuuetur ab eo, qui malum non poteſt velle, hoc eſt gratia Dei per Ieſum Chriſtum.*

Secundò igitur docet conſequenter Auguſtinus, ſub lege ante gratiam, hoc eſt, antequam homo in Deum credat cujus gratiâ voluntas ad faciendum id quod præcipitur iuuari debet, nullum ne quidem cõflictum eſſe cum rerum terrenarum cupiditatibus, quibus vinctus eſt; ſed eas hominem ſemper ſequi: tantum abeſt vt id faciat quod

Serm. 43. de verbis Domini c. 6. lex jubet. *In bonis caro concupiſcit aduerſus ſpiritum. Nam in malis non habet contra quem concupiſcere, ibi enim concupiſcit aduerſus ſpiritum, vbi eſt Spiritus.* Et libro de continentia de lege repugnante legi men-

Lib. de Continentia c. 3. tis; *Hanc pugnam non experiuntur, in ſemetipſis niſi bellatores virtutum debellatoreſque vitiorum. Non expugnat concupiſcentiæ malum niſi continentiæ bonum. Sunt autem, qui legem Dei omnino neſcientes, malas concupiſcentias nec in hoſtibus deputant, eiſque miſerabili cæcitate ſeruientes inſuper etiam beatos ſe putãt ſatiando eas potius quam domando. Qui vero per legem cognouerunt eas: Per legem enim cognitio peccati, &c. Et earum tamen oppugnatione vincuntur; qui ſub lege viuunt qua iubetur quod bonum eſt, non & datur: Non*

A *viuunt ſub gratia quæ dat per Spiritum ſanctum, quod per legem iubetur. His ideo ſubintrauit lex, vt in eis abundaret delictum. Auxit prohibitio concupiſcentiam, eamq; fecit inuictam, vt accederet præuaricatio, quæ ſine lege non fuit; etiamſi peccatum fuit. Ita lex, gratiâ non adiuuante, prohibẽs peccatum virtus eſt in-* Lib. 2. oper.

ſuper peccati. Et in libris operis imperfecti contra impfr. f. 343

Iulianum: *Contra infirmitatẽ veterẽ carnis nunc Chri-* Ibid. f. 345

ſti gratia certamen inſtituit, poſtea eius perficit ſanitatem. Et iterum: *Hic accipimus per pignus Spiritus & certandi & vincendi vires.* Et alio in loco: *Donat* Ibid. f. 356.

etiam gratia, vt contra cõcupiſcentiam carnis Spiritus concupiſcat. Quod alibi dicit: *Aliter gratia certantem facit atque adiuuat aliter victorem ſine hoſte coro-*

nat. Vnde generalis illa celeberrimaq; ſententia In Enchir.

B Auguſtini: *Regnat mundi cupiditas, vbi non eſt Dei* c. 117.

charitas. Quæ doctrina in omnibus eius ſcriptis familiariſſima eſt. Quod ſi ne pugna quidem cum concupiſcentia ſine Dei gratia, certantem faciente, iniri poteſt, perſpicuum eſt eos in omnibus actibus ſuis concupiſcentiæ obedire. Lex enim, hoc eſt, præceptum virtus peccati eſt ſeu concupiſcentiæ: auget enim dum vetat concupiſcentiam, vt ex Apoſtolo & Auguſtino iam toties audiuimus. Et hæc eſt etiam cauſa, cur lex hoc eſt,

ſcientia legis ſine gratia ſpiritûs, operetur in homine Lib. de geſtis

omnem concupiſcentiam. Iuxta illud Apoſtoli: Peccatum occaſione accepta per mandatum operatũ Pelag. c. 7.

eſt in me omnem concupiſcentiam. *Ecce*, inquit, Ibid.

C ad iſta verba Auguſtinus, *iam legem nouit, laudat, eique conſentit, hoc eſt; eam bonam eſſe conſentit, quoniam quod illa iubet hoc & ipſe vult, &c. Inest ergo legis ſanctæ ſcientia; nec tamen ſanatur vitioſa concupiſcentia. Inest voluntas bona, & valet operatio mala.* Hinc eſt quod conſequenter Auguſtinus ex eodem principio docet, nullam omnino tentationem ante gratiã & ſine gratia poſſe ſuperari: qua de re quia etiam alibi latius erit differẽdi locus, hìc vno aut altero teſtimonio ex eorum immenſa ſilua contenti erimus. Sic ergo loquitur in ſermonibus de diuerſis. *Plane iudicio ſuo alto &* Serm. 9 de

occulto quoſdam deſerit Deus. Cum ille deſeruerit, in- diuerſis c. 9

D *uenit quid faciat tẽtator. Non enim inuenit aduerſum ſe luctatorem, ſed continuo illi ſe exhibet poſſeſſorem, ſi deſerat Deus.* Et paulo poſt: *Sed quia ſine illo vinceris, ſi illum adiutorem non habueris, ſi te deſeruerit; ideo ponis in oratione, Ne nos inferas in tentationem.* Et ſermone decimo tertio de verbis Apoſtoli totis diſputandi viribus hoc aduerſus hoſtes gratiæ contendit: *Niſi ille regat, cadis, niſi ille regat, iaces.* Et cùm ex perſona hæretici reſponde- Serm. 13 de

ret, ſi ſe ſubtraheret cooperatio Dei, aliquid ho- verb. Apoſt.

minem adhuc poſſe, etſi cum labore: ſicut remo peruenimus, ſed vento faciliùs, reſpondet Auguſtinus: *Non hoc eſt adiutorium Spiritus ſancti; Prorſus ſi defuerit, nihil boni agere poteris. Agis quidem*

E *illo non adiuuante libera voluntate, ſed male. Ad hoc idonea eſt voluntas tua, quæ vocatur libera & malè agendo fit damnabilis ancilla.* Inculcat hoc vberius, & præ cæteris omnibus ſatagit, ne quis ſe quicquam ad carnis concupiſcentias reprimandas valere arbitretur. Quam doctrinam hauſit ille ex Eccleſiæ precibus, quæ pro ſingulis omnino tentationibus ſuperandis orat: *Ne nos inducas in tentationem.* Iuxta quam Apoſtolus dicit: *Gratias autem Deo, qui dat nobis victoriam in Chriſto Ieſu.* Et Auguſt. ipſumque Concilium Palæſtinum tanquam exploratam hæreſim condemnauit illam ſententiam, qua Celeſtius dixerat, *victoriam no-* Lib. de geſtis

ſtram non eſſe ex Dei adiutorio, ſed ex libero arbitrio. Pelag. c. 18.

Vnde Auguſtinus illam Catholicæ fidei confeſſionem iuxta Concilij Palæſtini ſanctionem poſtulat

Epiſt. 105. ſtulat à Pelagio : *Fateatur, quando ſinistra tentatione concupiſcentiaſque illicitas devincamus, quamuis & illic habeamus propriam voluntatem, non tamen ex illa, ſed adiuuante Deo noſtram prouenire victoriam.*

Neque vero moueat quemquam, quod ſubinde Auguſtinus doceat, aliquem eſſe conatum hominis ad fugiendã ſuperandamque peccati tentationem ſub lege ante fidem; vt propterea falſum pateat id quod diximus, nullam eſſe pugnam, multo minùs victoriam tentationis ante fidem aut gratiam. Nam hujuſmodi pugna, adde etiã, ſi libet, victoria, non eſt ejuſmodi, vt per eam peccata caueãtur, cuiuſmodi nos hic quærimus; B ſed vt alijs peccatis alia peccata impugnẽtur aut ſuperentur. Quòd vt euidentius pateat, & inde veritas vberius declaretur.

Tertiò doctrina ſanctiſſimi Doctoris indubitata eſt, pugnam aut victoriam, quæ ante fidem contra peccatum obtinetur, ſiue peccati tentationem cauendo, ſiue ſuperando, non aliter fieri niſi ſuperbia in animo, vel certè timore carnali, alia-vè concupiſcentiã terrenã dominante. Neutro autem modo peccati tentatio aut cauetur aut vincitur; ſed ex vna in illam animus cadit. Hoc autem non eſt peccatum operis moraliter boni ſuſceptione fugere; ſed peccata in peccata mutare. Pugna enim iſta carnalis nõ ſpiritualis eſt, in qua ſiue vincat animus, ſiue vincatur, ſemper C peccati reatum contrahit. Si enim vincitur tentatione, ſine excuſatione reus eſt, quod plerumque ſub lege contingit; ſi vincit, occultius, vel ſuperbia, vel timore, vel alia cupiditate ſuperatur. Tripartita iſta diuiſio ſigillatim teſtimonijs eius aſtruenda eſt. Audi igitur quid de hujuſmodi carnalium hominum pugna cenſeat, cujuſmodi eſſe omnes ante fidẽ nemo Chriſtianus dubitare poteſt. Nam in quæſtione prima libri primi ad Simplicianum de illis Apoſtoli verbis loquens:

Lib. 1. ad Simplician. q. 1. *Si autem quod nolo, hoc facio, conſentio legi, &c. Conſentit ergo legi,* inquit, *non in quantum facit quod illa prohibet, ſed in quantum non vult quod facit. Vincitur enim nondum per gratiam liberatus; quamuis iam per legem & nouerit ſe malè facere, & nolit, &c. Loquitur enim adhuc ex perſona hominis ſub lege conſtituti, nondum ſub gratia, qui profectò trahitur ad* D *malè operandum, concupiſcentia dominante, atque fallente dulcedine peccati prohibiti, quãuis ex parte notitia legis hoc improbet.* Et paulo pòſt: *Inuenit eam* (legem) *bonam ſibi eſſe, volens facere quod illa iubet & concupiſcentia ſuperante non valens: atque ita ſe præuaricationis reatu implicatum videt, ad hoc vt gratiam liberatoris imploret.* Et ſermone quarto de verbis Apoſtoli de ſimili homine ante gratiam

Serm. 4. de verb. Apoſt. c. 5. ſub lege conſtituto ſic loquitur: *Peccator & antea eras; ſed antequam legem audires, peccatorem ſe eſſe neſciebas: legem audiuit, peccatum vidit, conatus eſt vincere, ſuperatus atque proſtratus eſt; factus eſt & legis præuaricator, qui fuit ante neſcius peccator.* Hujuſmodi apud Auguſt. paſſim inculcata videre licet. Cauſa verò cur ſemper vel apertè ſuperetur, E dum pugnando tentatione vincitur, vel occultius & plerumque perniciosius, cum eam ſuperaſſe videtur, eſt illa duplex quam tetigimus; quia hujuſmodi carnalium hominum pugna vel ex ſuperbia ſeu animoſitate naſcitur, vel ex timore pœnæ, hoc eſt, cupiditate carnali, non amore iuſtitiæ. Vtrouis autem modo animus peccati vrgentis tentatione ſuperetur aut ſuperet, ſem-

Serm. 4. de verb. Apoſt. cap. 5. per peccatum perpetrando ſuperatur. Hinc de ſuperbia in talibus dominante Auguſtinus: *Fac ergo, quod dixit* (Deus) *non facit, obſerua iudicem qui dixit. Sed quid facias ô homo? Ideo non viciſti, quia ad te præſumpſiſti.* Et Apoſtoli verba Cap. 6. explicans: *Cùm eſſemus in carne, paſſiones peccatorum quæ per legem ſunt,* ſic eandem veritatem oculis ſubijcit: *Vnde per legem ſunt? Quia eramus in carne. Quid eſt, quia eramus in carne? Quia præſumebamus de carne.* Quòd paulo pòſt explicat, *de* Cap. 6. *nobis confidebamus.* Propter quod paſſiones peccatorum *per legem auctæ ſunt; prohibẽdo enim fecerunt præuaricatorem legis, quia ille qui præuaricator eſt factus, Deum non habuit adiutorem. Inuenit te in carne,* id eſt, confidentem in teipſo inter pugnandum, *ideo te vicit.* Vbi nemo nõ vidit, illa omnia, & cauſam omnium præſumptionem de viribus B ſuis, maximè omnium in ijs qui fide carent, habere locum. Et ſermone vndecimo de verb. Apoſtoli, cum ex Apoſtolo docuiſſet, Ideo datam eſſe legem, vt faceret te præuaricatorem: *Quare vi-* Ser. 11. de verb. Apoſt. c. 8. *me faceret præuaricatorem? Quia nouerat Deus ſuperbiam tuam. Nouerat quia dicebas: O ſi ſit qui doceat? O ſi ſit qui mihi oſtendat! Ecce lex dicit tibi: Non concupiſces, &c. Cœpiſti conari vincere quod inerat, & apparuit quod latebat. Superbe per legem factus es præuaricator. Agnoſce gratiam, & eſto laudator.* Hoc autem in omnis omnino peccati fuga aut pugna locum habet: *Neque enim*, vt alibi Lib. de ſpir. docet, *vllum peccatum, niſi concupiſcendo committi-* & lit. c. 4. *tur;* idque contra particulares quaſcũque leges, C contra quas hîc & nunc concupiſcentia commoueri ſolet. Vnde præceptum; Non concupiſces: *Eſt generale quoddam, quo Apoſtolus cuncta complexus eſt, tanquam eſſet vox legis ab omni peccato prohibentis:* Perinde valens ac ſi Deus diſtinctè diceret: Non concupiſces vxorem proximi, non ouem proximi, non honorem, non laudem, non diuitias, non vindictam, non concupiſces vllam rem huius mundi. In omnibus enim rebus huius mundi non vtendo ſed concupiſcendo corrumpimur. Hæc ergo ſuperbia de viribus ſuis fidens efficit, vt cum hoſte dimicando etiam apertiſſimè plerumque ſuperetur. Subinde vero, cum fortaſſe magis iraſcitur homini Deus; eadem ſuperbia peccati tentationem, velut opus bonum operari conando, palam ſuperat; ſed clàm perniciosius ſuperatur: Sibi enim placendo in opere D quaſi bono quod facere meditatur, ſub ſuperbiæ cogitationibus ac titillationibus arctius & inſolubilius poſſidetur animus, quàm ſi ab inſtante ſibi tentatione vinceretur; iuxta illud Auguſtini: *Quando ſibi homo multũ placet, & de ſua virtute con-* Lib. 5. contr. Iul. c. 3. *fidit, ſi tradatur in deſideria ſuperbiæ ſuæ, tanto amplius augetur hoc malum, quanto magis in cupiditates cæteras creſcerent, eaſque velut laudabilis hanc vnam oblectando compeſcerent.* Quis autem dubitet, infideles non in Deo dum bonum morale videntur operari, ſed de ſua virtute confidere, ex qua confidentia ſui ad opera quaſi bona proſiliunt. Sed audiamus eundem Doctorem ſanctũ profundiſſimas animæ fibras occulatiſſimè penetrantem: *Valet itaque liberum arbitrium ad opera bona, ſi diui-* Epiſt. 89. E *nitus adiuuetur: deſertum verò diuino adiutorio, qualibet ſcientiã legis excellat, nullo modo habebit iuſtitiæ ſoliditatem, ſed inflationem impiæ ſuperbiæ, & exitioſum tumorem.* Et in eadem Epiſt. dicit, eis qui non petunt auxilium ad faciendum quod lex iubet, ad hoc legem ſubintraſſe, vt abundaret delictum: *Parum eſt enim quia non implent quod præcepit lex, ſed inſuper ſuperbiunt.* Ibid. Et libro tertio ad Bonifacium declarans, qui ſint ſub lege, & qualis eorum iuſtitiæ, quam quaſi ex lege ſuis viribus operantur: *Hoc eſt quod etiam ſuperius demon-* Lib. 3. ad *ſtrauimus, eos eſſe ſub lege, qui ignorantes Dei iuſtitiã* Bonif. c. 3.

(id eſt, quam Deus auxilio ſuo tribuit) *& ſuam volentes conſtituere, iuſtitiæ Dei non ſunt ſubiecti. Putant enim ſe arbitrij ſui viribus implere legem iubentem, & iſta implicati ſuperbiâ ad gratiã non conuertuntur iuuantem. Sic eos littera occidit aut apertè etiam ſibi reos, non faciendo quod præcipit, aut putando ſe facere quod ſpiritali, quæ ex Deo eſt, non faciunt charitate. Ita remanent aut apertè iniqui, aut fallaciter iuſti: in aperta iniquitate euidenter eliſi, in fallaci iuſtitia inſipienter elati.* Et in libro quarto ad eundem Bonifacium: *Scientia legis ſine charitate inflat, non ædificat, ſecundum eundem Apoſtolum. Quæ ſententia ſimilis eſt ei qua dictũ: Littera occidit, ſpiritus viuificat. Quale eſt enim, ſcientia inflat, tale eſt, littera occidit: Et quale eſt, charitas ædificat, tale eſt, Spiritus viuificat. Cognitio itaque legis ſuperbũ facit præuaricatorem: per donũ autem charitatis delectat legis eſſe factorem.* Similia in Auguſtino ſunt creberrima, vt latius ſuo loco dicendum erit: Hæc ſatis oſtendunt, quicquid ſuis viribus ante gratiã homo conatur agere & quaſi de bono opere patrato ſibi placet, ſuperbiam eſſe, non iuſtitiam aut opus bonum. Vnde generalis illa Auguſtini & præclara ſententia: *Libertas ſine gratia non eſt libertas, ſed contumacia.* Et illa eius exclamatio: *O humana, non iuſtitia, ſed nomine iuſtitiæ planè ſuperbia, quid te diſponis extollere?* Vnde in quæſtionibus Euangelicis indicat Chriſtum à Iudæis quæſiuiſſe, & non reperiſſe in Iudæis *vel minima opera iuſtitiæ, quæ ſuæ menſæ, hoc eſt, ſuæ poteſtati per ſuperbiam non vſurparent.*

Lib. 4. ad Bonif. c. 5.

Epiſt. 89. Epiſt. 105.

Lib. 2. qq. Euang. q. 58

Sed quia præter illum operandi modum, quo quis opus quaſi bonum & ſplendidũ faciens ſuis viribus nititur, vbi ſuperbia dominari ſolet, eſt & alius, quo quis nõ ex amore iuſtitiæ quæ præcipitur, & non niſi charitate diligi poteſt, ſed timore pœnæ vel alterius temporalis boni cupiditate opus præceptum facit, hunc ipſum modum operandi conſtantiſſimè ſemper Auguſtinus docet obnoxium eſſe peccato. Quod ſexcentis eius teſtimonijs probari poſſet: ſed pauca hic ſufficient vt reliqua ex ſuo petantur loco. *Quicunque* (Iudæi) *faciebant quod lex iubebat non adiuuante ſpiritu gratiæ, timore pœnæ faciebant, non amore iuſtitiæ: ac per hoc coram Deo non erat in voluntate, quod coram hominibus apparebat in opere: potiuſque ex illo rei tenebantur, quod illos nouerat Deus malle, ſi fieri poſſet, impunè committere.* Et infrà oſtendens impoſſibile eſſe vt fiat opus bonum legis ſine gratia: *Poteſt enim*, inquit, *fieri coram hominibus, non autem coram illo, qui cordis ipſius & intimæ voluntatis inſpector eſt: vbi videt, etiamſi aliud faciat quò legem timet, quid tamen mallet facere, ſi liceret.* Et adhuc inferius: *Et illi qui ſub lege ſunt, & timore pœnæ iuſtitiam ſuã facere conantur, & ideo non faciunt Dei iuſtitiam, quia charitas eam facit, quæ non libet niſi quod licet; non timor, qui cogitur in opere habere quod licet, cum aliud habeat in voluntate, quæ mallet, ſi fieri poſſet, licere quod non licet.* Et in libro de natura & gratia: *Sub lege eſt qui timore ſupplicij, quod lex minatur, non amore iuſtitiæ ſe ſentit abſtinere ab opere peccati, nondum liber nec alienus à voluntate peccandi. In ipſa enim voluntate reus eſt, quo mallet, ſi fieri poſſet, non eſſe quod timeat, vt liberè faciat quod occultè deſiderat.* Ex his & ſimilibus locis aperiiſſimum eſt & Auguſtino indubitatum impoſſibile eſſe vt ille non peccet, qui pœnæ timore non peccat, quamdiu animus non mutatur, hoc eſt, quamdiu timor ſolus animum à peccato abſtrahit. Talis enim animus nullo modo, vt Auguſtinus dicit, liber eſt, & alienus à voluntate peccandi; talis aliud habet in voluntate, quam in

Lib. de ſpir. & grat. c. 8.

Ibid.

Cap. 31.

Lib. de nat. & grat. c. 57.

A opere; talis mallet facere, ſi liceret impunè; talis facit opus bonum coram hominibus, non coram Deo, quia non diligit id quod facit, ſed omnino aliud quod timet amittere; talis proinde reus eſt coram Deo nõ de bona operatione laudabilis. Nam niſi animus in amorem illius boni quod facit, ex timore, mutetur, impoſſibile eſt vt faciat opus etiam moraliter bonum. *Profectò etiam in ipſa animi voluntate peccat, qui non voluntate ſed timore non peccat.* Et quia timor mali nunquam oritur, niſi ex amore boni cuius amiſſionem timet, hinc opus ex timore amittendæ rei temporalis, & eiuſdem aſſequendæ cupiditate factum, eodem loco habet Auguſtinus, & neutrum opus bonum eſſe cõcludit, ex quo quis poſſet gloriari, ſed potius malum, ex quo damnari. Vtraque radix ab eo tangitur in libris ad Bonifacium: *Quicunque ibi erant* (inter Iudæos) *ſola quæ ibi Deus pollicetur, terrena promiſſa ſectantes, & quid in nouo Teſtamento ea ipſa ſignificent ignorantes, eorum adipiſcendorum amore & amittendorũ timore Dei præcepta ſeruabant; imo non ſeruabant, ſed ſibi ſeruare videbantur. Neque enim fides in eis per dilectionem operabatur; ſed terrena cupiditas metuſque carnalis. Sic autem præcepta qui facit procul dubio inuitus facit, ac per hoc in animo non facit. Mauult enim omnino non facere, ſi ſecundũ ea quæ cupit & metuit permittatur impunè. Ac per hoc in ipſa voluntate intus eſt reus, vbi ipſe qui præcipit inſpicit Deus. Tales erant filij terrenæ Ieruſalem.* Et infra iterum: *Hæc planè magna diſtantia eſt, quod faciunt iſta* (præcepta Decalogi) *ſub lege poſiti, quos littera occidit, terrenam felicitatem vel cupiditate adipiſcendi, vel timore amittendi: Et ideo non verè faciunt, quoniam carnalis cupiditas, quâ peccatum augetur, cupiditate alia non ſanatur.* Quòd ſi ipſi Iudæi per legem inſtructi, qui iam in Deum bonorum temporalium largitorẽ crediderant, quamuis boni operis largitorẽ vel adiutorẽ eſſe non crederent, in omnibus operibus ſuis, quæ amore rei temporalis aſſequendæ vel timore amittendæ faciebant, intus in ipſa voluntate rei tenebantur, atque peccabant; quid de infidelibus igitur ſentiendum eſt, qui Deum ipſum & legem eius ignorant, & cor malignis cupiditatibus excæcatum gerũt? Nam, extra illos duos operandi modos, amore ſcilicet temporalis boni, & timore temporalis mali, nullus prorſus eſt alius, niſi *voluntate benefaciendi benefacere*, hoc eſt, ipſa præcepti iuſtitiâ delectari: qui affectus animi nemini poteſt niſi cælitus inſpirata charitate conferri: ſicut vberius & clarius poſteà dicturi ſumus.

Lib. 1. ad Bonif. c. 9.

Lib. 3. c. 4.

Ibid.

Lib. 1. c. 9.

CAPVT XVI.

OSTENDITVR IDEM QVARTO EX motiuo quo bonum opus fieri debet, non timore pœnæ, ſed amore iuſtitiæ.

QVarto itaque docet ſanctus Auguſtinus tanquam rem in Eccleſia Chriſtiana certiſſimam, nullum opus bonum, hoc eſt, ſine peccato fieri ab homine poſſe, niſi ipſum benefactum diligatur, hoc eſt, niſi ipſa iuſtitia præcepti delectet animũ. Quamdiu enim animus eò non poteſt ſurgere, tamdiu non benè opus alioquin bonũ facit; ſed extremâ conſideratione quapiã vel aſſequẽdi vel retinendi boni temporalis adulterat nec habet in animo id quod in opere habere videtur. Ipſa vero præ-

pti iuſtitiâ delectari non eſt aliud, quam opus bonum ex illa cæleſti charitate proſequi: Deus enim iuſtitia eſt, nec illâ niſi ſola charitate diligitur. Singula iſta hic breuiter confirmanda ſunt; ſed alibi latius pertractanda. Quod igitur animus non faciat opus bonum, quamdiu ipſa iuſtitia præcepti ſeu operis boni non delectat animum, res in Auguſtini principijs extra controuerſiam eſt. Hoc enim ſibi vult locus ille, quem proximè delibauimus, in quo oſtendere volens id quod dixerat, Apoſtolum Paulum ante gratiam fuiſſe *præcepti capacem, ſed non efficacem, ideoque præuaricatorem legis*; & tamen eundem Apoſtolum ante gratiam fuiſſe in lege ſine querela ſic ait: *Nec moueat quod ad Philippenſes ſcripſit, ſecundum iuſtitiam quæ in lege eſt, quod fuerit ſine querela*, ſcilicet ante gratiam, cùm eſſet præuaricator legis. *Potuit enim eſſe intus in affectionibus prauis præuaricator legis, & tamen conſpicua opera legis implere, vel timore hominum vel ipſius Dei; ſed pœnæ formidine non dilectione & delectatione iuſtitiæ.* Quid vero eſt illa iuſtitiæ delectatio, quam Auguſtinus exigit? Audi reliqua: *Aliud eſt enim voluntate benefaciendi benefacere; aliud autem ad male faciendum ſic voluntate inclinari, vt etiã faceret, ſi hoc poſſet impunè permitti. Nam ſic profectò in ipſa intus voluntate peccat, qui non voluntate, ſed timore non peccat*, hoc eſt, qui non per ipſam iuſtitiam non peccandi præciſis alijs omnibus conſiderationibus ſeſe à peccando refrenat. Hic perſpicuum eſt, Auguſtinum ad non peccandum hoc poſtulare, vt *voluntate benefaciendi* aliquis *benefaciat*, hoc eſt, vt ait, vt illud faciat *dilectione ac delectatione iuſtitiæ*, quæ præcepto proponitur: alioquin animus à peccato immunis eſſe non poteſt. Hinc & in libro de natura & gratia dixit, eum *qui non amore iuſtitiæ ſe ſentit abſtinere ab opere peccati, nondum liberum eſſe, nec alienum à voluntate peccandi. In ipſa enim voluntate reus eſt, &c.* Et libro de Spiritu & Littera: *Quicunque faciebant id quod lex iubeat non adiuuante ſpiritu gratiæ, timore pœnæ faciebant, non amore iuſtitiæ. Ac per hoc coram Deo non erat in voluntate, quod coram hominibus erat in opere. Potiuſque ex illo rei tenebantur, &c.* Et in omnibus operibus ſuis ſexentis locis poſtulat, vt opus bonum fiat amore iuſtitiæ; alioquin ſi aliter faciat, *terrena ſcilicet cupiditate metuque carnali, procul dubio*, inquit paulo antè, *inuitus facit, & per hoc in animo non facit. Mauult enim omnino non facere, ſi ſecundum ea quæ cupit & metuit permittatur impunè: ac per hoc in ipſa voluntate intus eſt reus, &c.* Imo addit, quod tales non ſeruare præcepta, ſed ſibi ſeruare videbantur. Nemo quippe id ſeruat, quod non diligit, quia aliud ſpectat, quàm id quod opere ſeruat, ſecundum id quod dicit in Pſalmis de filijs Teſtamenti veteris: *Propter mercedem terrenam atque carnalem Dei mãdata facere conabantur, neque faciebant: quia non ipſa, ſed aliud diligebant. Vnde illa non erant opera volentium, ſed opera potiùs inuitorum. Cùm verò ipſa mandata diliguntur ſuper aurum & lapidem pretioſum multum, omnis præ ipſis mandatis terrena vilis eſt merces.*

Lib. 1. ad Bonif. c. 9. — *Lib. de nat. & grat. c.* — *Lib. de ſpir. & litt. c. 8.* — *Lib. 2. ad Bonif. c. 4.* — *In Pſal. 118*

Iam verò quod ſeruare præceptum amore iuſtitiæ; non ſit Auguſtino aliud, quàm illud ſeruare amore ſeu charitate Dei, ſole meridiano clarius eſt. Hinc enim illud in libro de ſpiritu & littera: *Quod mandatum ſi fit timore pœnæ, non amore iuſtitiæ, ſeruiliter fit, non liberaliter; & ideo nec fit. Non enim eſt fructus bonus, qui de charitatis radice non ſurgit.* Ecce clariſſimè explicatum

Lib. de ſpir. & litt. c. 15.

A amorem iuſtitiæ per charitatem, ex qua fructus legis debeat ſurgere; vt præceptum fiat: ſine qua non modo non benè præceptum fiet: ſed nec fiet quidem. Et apertiùs idem explicans addit: *Porro autem ſi adſit fides, quæ per dilectionem operatur, incipit condelectari legi Dei*, id eſt, ipsâ præcepti juſtitia delectari: *quæ delectatio non litteræ, ſed Spiritus donum eſt.* Hinc iterum paulo pòſt alijs verbis rem ipſam exprimentibus: *Illa enim* (præcepta ſeu lex) *ſine adiuuante Spiritu procul dubio eſt littera occidens: Cum vero adeſt viuificans Spiritus, hoc ipſum intus conſcriptum facit diligi*, id eſt, ipſam juſtitiam ipſius legis, *quod foris ſcriptum lex faciebat timeri.* Hinc ſtatim explicans differentiam veteris atque noui Teſtamenti, quod ibi promit-B tatur carnis bonum, hîc *ipſius bonum cordis, mentis bonum, Spiritus bonum*, vt ipſe loquitur, illud bonum non aliud in hac vita eſſe docet, niſi charitatem, quâ iuſtitia legis diligitur: *Hoc eſt*, inquit, *intelligibile bonum, cùm dicitur; Dabo leges meas in mente eorum, & in cordibus eorum ſcribam eas. Vnde ſignificauit eos non forinſecus terrentem legem formidaturos, ſed intrinſecus habitantem ipſam legis iuſtitiam dilecturos.* Hinc illud iterum apertiſſimum: *Concordat Prophetico, etiam Apoſtolicum teſtimoniũ, vt hoc ſit pertinere ad Teſtamentum nouum, legem Dei habere non in tabulis, ſed in cordibus ſcriptam, hoc eſt, intimo affectu iuſtitiam legis amplecti, vbi fides per* C *dilectionem operatur.* Quod mox dicit: *Iuſtitiam legis non præciſione carnis oſtendunt, ſed cordis charitate cuſtodiunt.* Hinc illud ſermone decimo ſeptimo de verbis Apoſtoli, quo ex profeſſo iſtum juſtitiæ amorem in Scriptis eius decãtatiſſimum explicat: *Amãda eſt iuſtitia, & in hac iuſtitia amãda gradus ſunt proficientium. Primus eſt, vt amori iuſtitiæ non præponãtur omnia quæ delectãt. Ipſe eſt primus gradus, &c. Iuſtitia ſic delectet, vt vincat etiam licitas delectationes cibi, potiùs, & ſimilium, & ei delectationis qua licitè delectaris, præpone iuſtitiã.* Sed quid eſt amor iſte ſeu delectatio juſtitiæ, quæ in animo principatum tenere debet, vtrũ amor Dei, an aliud quippiam? Audi ſanctiſſimum antiſtitem D rem iſtam populariter auditoribus explicantem, vt nemo cauſari poſſit, ſe doctrinam iſtam non intelligere. *Conſtituamus ante oculos, propter hoc quod dixi, exemplum certaminis. Interrogo, vtrum ames iuſtitiam?* ſcilicet quæ in præcepta lucet: *Reſpondebis, Amo, Quod non reſponderes veraciter, niſi te aliquatenus delectaret. Non enim amatur, niſi quod delectat. Delectare in Domino, Scriptura dicit: Dominus autem iuſtitia eſt. Non enim tibi fingere debes Deum quaſi idolum. Inuiſibilibus ſimilis eſt Deus, & ea in nobis ſunt meliora, quæ ſunt inuiſibilia, &c.* Et inferiùs adhuc vberiùs: *Carnem quippe veſtram delectant illicitæ voluptates: mentem veſtram delectet inuiſibilis, pulchra, caſta, canora, dulcis iuſtitia, vt non ad eam* E *timore cogamini. Si enim ad eam timore cogimini, nondum delectat.* (id eſt, nondum eam diligis) *peccare non debes timore pœnæ, ſed amore iuſtitiæ.* Ecce perſpicuè explicatum id quod toties dixit, quid ſit præceptum ſeruare, non timore pœnæ, ſed amore iuſtitiæ: quod qui præceptum timore ſeruat, nondum præcepti juſtitiam diligit; quòd Deus ſit iuſtitia, quod iuſtitiæ delectatio ſit charitas Dei. Quæ doctrina tam vſitata in Auguſt. ſcriptis atq; certa eſt, vt mille teſtimonijs illuſtrari poſſet, ſi rei obſcuritas hoc expoſceret. Sed, vt dixi, plura de hac tota re alibi dicturi ſumus. Hoc enim loco ſatis eſt, euidenter ex Auguſtino intelligere, hanc eſſe mentem eius, quòd nemo præceptum ſeruat, non dico ſupernaturaliter, ex gratia, meritoriè, & ſimilia, quæ propter doctrinam eius non intel-

Ibid. c. 15. — *Ibid. c. 21.* — *Ibid. cap. 2.* — *Serm. 17. de verb. Apoſt. c. 3.* — *Ibid. c. 3.* — *Cap. 5.* — *Vide Tract. præuaus. li. 1. c. 5. vſque ad 14.*

pectam excogitata ſunt; ſed quòd nemo præceptum ſine peccato ſeruat, qui non ipſum præceptum, hoc eſt, ipſam legis præcipientis iuſtitiam diligat: alioquin enim non ipſum præceptum, ſed aliud ſeruat ac diligit; & *præceptum inuitus facit, adeoque non facit*; & in ipſa voluntate reus eſt ex eo quòd mallet facere, ſi, vt loquitur Auguſtinus: *Secundum ea quæ cupit & metuit permittatur impunè.* Ineptum eſt autem dicere, illum qui inuitum fecerit præceptum quod fecit, hoc eſt, non diligendo hoc ipſum quod præcipitur, opus moraliter bonum facere. *Nam* vt Auguſtinus ait, *ſi foriſecus eà quæ Deus iubet, manibus* (id eſt, opere) *fiant, & in corde non fiant, nemo eſt tam inſulſus, qui præcepta arbitretur impleri.* Ipſam autem iuſtitiam legis diligendo benefacere non eſt aliud, vt ſatiatiſſimè explicat, quam Deum ipſum charitate Spiritus ſancti diligendo benefacere: quia Deus non eſt inſtar hominis, aut lucis, aut idoli cogitandus, ſed eſt iuſtitia & veritas.

q. 54. ſup. Deuteron.

CAPVT XVII.

QVINTO EX DILECTIONE DEI VELut vltimi finis, qui in omni opere moraliter bono dominari debet.

EX his igitur proficiſcitur quintum argumentum, ſi tamen aliud à præcedenti dici debet, quo operatio doctrina ſancti Auguſtini probari, & mens eius vberiùs declarari poteſt. Nam iuxta principium eius, quod immobiliter vbique docet, nullum omnino fieri poteſt opus bonum, hoc eſt, ſine peccato, niſi ad finem in quem referri vera ſapientia præcipit, hoc eſt, in Deum propter ſe dilectum referatur: alioquin neque rectè fit, neque bonum opus eſt, ſed veri peccati contaminatione pollutum. Qua de re conſule, ſi placet, quæ ſuprà diximus, cùm de animi noſtri affectibus, maximè de fruitione diſſereremus. Ibi enim latè declarauimus iuxta doctrinam ſancti Auguſtini, non poſſe voluntatem creaturæ niſi in ſolius creatoris amore conquieſcere. Quicquid ſecus fit, perperam fit, nec abſque peccato, quo fruendi vtendique norma peruertitur, fieri poteſt. Iuxta hanc regulam confidenter Auguſtinus dicit: *Regnum & iuſtitia Dei bonum noſtrum eſt; & hoc appetendum, & ibi finis conſtituendus, propter quod omnia faciamus quæcunque facimus.* Et mox adijcit, nihil temporale, niſi propter iſtum finem eſſe ſumendum: *Ne cùm iſta quæritis, illuc auertamini, aut ne duos fines conſtituatis, vt & regnum Dei propter ſe appetatis, & iſta neceſſaria; ſed hæc potiùs propter illud. Ita vobis non deerunt, quia duobus Dominis ſeruire non poteſtis. Duobus autem Dominis ſeruire conatur, & regnum Dei pro magno bono appetit, & hæc omnia temporalia. Non poterit autem ſimplicem habere oculum, & vni Domino ſeruire, niſi quæcunque ſunt cætera, propter hoc vnum aſſumat, id eſt, propter regnum Dei.* Et definitiua autoritate in libro de moribus Eccleſiæ Catholicæ rem iſtam ex Scripturis tradit: *Videamus quemadmodum ipſe Dominus in Euangelio nobis præceperit eſſe viuendum, &c. Audiamus ergo quem finem bonorum nobis, Chriſte, præſcribas: nec dubium eſt, quin is erit finis, quo nos ſummo amore tendere iubes: Diliges,* inquit, *Dominum Deum tuum, &c.* Et mox exponens præceptum illud de præſtituendo nobis illo ſolo fine, & alijs omnibus ad illum finem referendis: *Audiamus*, inquit, *quid diligere, & quantùm diligere debeamus. Eo eſt omnino tendendum, ad eò omnia conſilia noſtra referenda. Bonorum ſumma Deus nobis eſt; Deus eſt nobis ſummum bonum: neque infra remanendum nobis eſt, neque vltra quærendum. Alterum enim periculoſum, alterum nullum eſt.* Vnde in eodem iſto libro tanquam rem in Chriſtiana doctrina notiſſimam crebro aduerſus Manichæos ex Scripturis & ratione confirmat: *Nihil aliud eſſe quam ipſum Deum, quo referenda ſunt omnia.* Si igitur & ratio & Scriptura concorditer clamat, ad vnum Deum omnes actiones omnia ſtudia noſtra referenda, nec infrà eſſe remanendum, nec vltra quærendum, quis ſobriâ mente dubitare poteſt, non poſſe actiones vllas vſpiam remanere ac terminari, niſi in ſolo Deo? Hoc enim vera ſapientia, non ſolùm Chriſtiana, ſed etiam mundana præſcribit. Nam Tullius de finibus bonorum ac malorum diſputans: *Quæritur*, inquit, *quis ſit finis, quid extremum, quid vltimum, quo ſint omnia benè viuendi rectèque faciendi officia referenda.* Et infra: *Ad quod omnia referri oporteat, ipſum autem nuſquam.* Quam omnium Philoſophorum docet eſſe ſententiam. Nemo enim, cùm de ſummo bono diſputat, aut qui illud quærit, aliud ſe quærere putat, quàm id ad quod omnes omnino actiones collimare oporteat. Non enim ſufficit in ſeipſo eſſe præſtantiſſimũ, ſed huiuſmodi, vt omnes omnino actiones hominis, omnia ſtudia quodam dominationis iure ad ſe rapiat. Vnde omnium Philoſophorum ſententiam de fine vltimo paucis exprimens Auguſtinus: *Quam quæſtionem*, inquit, *maximâ intentione verſantes inuenire conati ſunt, quid efficiat hominem beatum. Illud enim eſt finis boni noſtri; propter quod appetenda ſunt cætera, ipſum autem propter ſeipſum.* Et poſtea ſigillatim eorum opiniones referens, ſingulos oſtendit id aſſecuiſſe, ad quod omnia oportet referre. Quòd ſi propter finem vltimum omnia petenda ſunt, quicquid non propter illum appetitur, peruerſè appetitur; & ordine finis vltimi perturbato peccatum eſſe conuincitur. Itaque Auguſtinus ad ſingulas hominis actiones applicans, ſine vlla fluctuatione confidentiſſimè de ſingularibus quibuſque factis magna docentis authoritate præſcribit: *Noueris non officijs, ſed finibus à vitijs diſcernendas eſſe virtutes. Officium eſt* autem *quod faciendum eſt*, hoc eſt, actio ipſa materialis moraliter bona: quæ diuina lege præcipi ſolet; *Finis verò propter quod faciendum eſt. Cum itaque facit homo aliquid, vbi peccare non videtur, ſi non propter hoc facit, propter quod facere debet, peccare conuincitur.* Et hoc ipſum ibidem docet eſſe eundem Deum. Et rurſum: *Quicquid autem boni fit ab homine, & non propter hoc fit, propter quod fieri debere vera ſapientia præcipit, etſi officio videatur bonum, ipſo non recto fine peccatum eſt.* Quænam eſt igitur illa vera ſapientia, & quid illa præcipit fieri? *In hac autem Ciuitate Dei* reſpondebit Auguſtinus, *nulla eſt hominis ſapientia, niſi pietas, qua rectè colitur verus Deus, id expectans præmium in ſocietate ſanctorum, non ſolum hominum verum etiam Angelorum, vt ſit Deus omnia in omnibus.* Non colitur autem rectè verus Deus, niſi vna charitate. Et alibi, vt indicaret quid ſentiret de illis operibus, quæ videntur moraliter eſſe bona inter ipſos Chriſtianos, nedũ inter illos qui Chriſtiana fide carẽt, peccatũ in eo ipſo ſitũ eſſe docet, quod opus aliquod non referatur ad Deũ in æterna requie poſſidendum: *Peccatum*, inquit,

Lib. 2. de ſtatu naturæ lapſæ.

Lib. 2. de Serm. Domini in monte c. 16.

Cap. 17.

Lib. de mor. Eccleſ. c. 8.

Ibid. c. 17.

Tull. lib. 1. de finibus.

Lib. 19. de Ciuit. c. 1.

Lib. 4. cont. Iul. c. 3.

Ibid.

Lib. 14. de Ciuit. c. 28.

Serm. 18. de diuerſ. c. 4. *non ſolum illud eſt, quod in turpibus vnquam factis apparet hominibus: ſed etiam ſi habeat ſpeciem boni operis, & tamen propter mercedem temporalem fiat,* & quid hoc? *Non propter requiem ſempiternam.* Neq; nunc dubium eſſe poteſt, quin hoc ipſo quo quis non propter requiem ſempiternam, hoc eſt, non propter Deum operatur, temporale aliquid appetat, in quo velut fine requieſcat. Vnde rationem doctrinæ ſuæ ex vltimi finis conſideratione petens: *Ibid.* *Quod libet enim,* inquit, *quiſquis facit, ſi hoc animo facit, vt terrenum emolumentum conſequatur, ſeruiliter facit & ideo ſabbatum non obſeruat. Gratis enim amandus eſt Deus, nec anima poteſt niſi in eo quod diligit requieſcere.* Seruiliter autem facere apud Auguſtinum eſt peccare, juxta illud quod iam citauerat: *Ioan. 8.* *Omnis qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati.* Et illa ſunt opera ſeruilia, quæ ſpiritali ſenſu ſabbato prohibentur, ſed ſolo Spiritu ſancto operante ſabbatum iſtud, id eſt, abſtinentia à ſeruilibus operibus obſeruari poteſt. Retorquet enim ille ſolus animam à téporalibus in requiem ſempiternam quæ eſt Deus diffundendo charitatem in cordibus noſtris, qua noſtra actiones in illum vltimum finem erigamus, juxta illud Auguſtini: *Lib. de ſpir. & lit. c. 16.* *Spiritus donum ſit in nobis, vt non peccare delectet, vbi libertas eſt: ſicut præter hunc ſpiritum peccare delectat, vbi ſeruitus à cuius operibus abſtinendum, id eſt, ſpiritaliter ſabbatizandum eſt. Hic ſpiritus, per quem diffunditur charitas, &c.*

Hæc eſt igitur ratio, cur ſanctus Auguſtinus huiuſmodi opera, quæ, vt audiuimus toties apertiſſimè definiuit eſſe peccata, quia non ad illum finem referuntur, quo vera ſapientia referenda eſſe præſcribit, alibi non raro vocare ſolet opera *non bona, non recta, non benè facta*: quibus nihil aliud ipſe quam peccata ſignificare ſolet; *Tract. 25. in Ioannem.* *Sunt opera quæ videntur bona ſine fide Chriſti, & non ſunt bona, quia non referuntur ad eum finem, ex quo ſunt bona.* Hoc enim ipſum ſolum, quod non referuntur ad illum finem, ea non bona, hoc eſt, peccata eſſe facit, ſicut contra Iulianum ſtatim audiuimus. Nec mirum, quia non referuntur ad eum finem, ad quem referri debent, iuxta id quod alibi de operibus tam cæremonialibus quàm moralibus veteris legis dicit: *In Epiſt. ad Gal. in c. 5.* *Quia & illa* (id eſt, etiam illa, & non ſolùm opera morum, quæ ex charitate facienda eſſe præmiſerat) *quæ ſunt in Sacramentis, cùm benè à liberis intelliguntur, nec carnaliter obſeruantur à ſeruis, ad illa duo præcepta referantur neceſſe eſt, dilectionis Dei & proximi.* Alibi tradit ideirco huiuſmodi opera non eſſe recta: *Lib. de fide & operibus cap. 7.* *ſecutum* Apoſtolum *propterea plerumque prius fidem, ac deinde quod ad vitam bonam pertinet ſubieciſſe, quia in homine ipſo, niſi præcedat fides, vita bona ſequi non poterit. Quicquid enim homo velut rectè fecerat, niſi ad pietatem quæ ad Deum eſt,* id eſt, charitatem, *referatur, rectum dici non oportet.* Alibi eſſe inania & non bona. *In præfat. in Pſal. 31.* *Debemus nulla opera præponere fidei id eſt, vt ante fidem quiſquam benè dicatur operatus. Ea enim ipſa opera quæ dicuntur ante fidem, quamuis videantur hominibus laudabilia inania ſunt. Ita mihi videntur eſſe, vt magnæ vires & curſus celerrimus extra viam. Nemo ergo computet bona opera ſua ante fidem: vbi fides non erat, bonum opus non erat.* Et quæ tandem cauſa iſtorum omnium? *Bonum enim opus intentio facit; intentionem fides dirigat.* Et alibi de infidelibus: *Ipſa omnia quæ faciunt, & neſciunt ad quem finem referant inaniter faciunt.* *Tract. 45. in Ioan.* Cuiuſmodi locutiones & ſententiæ in ſcriptis eius de operibus eorum qui carent fide crebræ ſunt; nec aliud per eas indicatum voluit, niſi quod ſupra apertiſſimè dixit, ea eſſe peccata. Quem

A ſenſum ſuarum locutionum nequis mihi tribuat, perſpicuis verbis ipſe definit: *Lib. de vtil. credendi c. 12.* *Omne factum ſi rectè factum non eſt, peccatum eſt. Nec rectè factum eſſe vllomodo poteſt, quod non à recta ratione proficiſcitur. Porrò recta ratio eſt ipſa virtus. Cui autem hominum virtus, niſi ſapientis animo præſto eſt? Solus igitur ſapiens non peccat.* Infidelibus autem rectam rationem, aut virtutem, aut ſapientiam tribuere ab Auguſtini doctrina remotiſſimum eſt; cùm in eodem loco dicat; *Ibid.* *Nunc ſapientes voco non cordatos, & ingenioſos homines; ſed eos quibus ineſt, quanta ineſſe homini poteſt, ipſius hominis Deique firmiſſima perceptâ cognitio, atque huic cognitioni vita moreſque congruentes.* Itaque opera, quæ non bona intentione diriguntur in Deum, rectè facta nullo modo eſſe poſſunt; ac proinde, iuxta certiſſimam Auguſtini regulam, propriè dicta peccata ſunt. B Alterum enim neceſſe eſt prorſus eſſe verum, vt huiuſmodi opera, quæ ad finem illum creaturæ rationalis vltimum non referuntur, vel ita facta ſint, vel non ita facta, vt eſſe debuerunt. Si facta ſunt vt eſſe debuerunt, profectò ad finem vltimum relata ſunt, nec tanquam non bona, & non recta, vel inaniter facta, & peccata vituperanda ſunt, quorum, vtrumque repugnat ijs quæ Auguſtinus docet, non ſolùm in locis quæ ſupra allegauimus, ſed etiam aduerſus Iulianum, vbi diſertiſſimis verbis de operibus moralibus Fabricij & Romanorum C ſtatuendo dicit: *Lib. 4. cont. Iul. c. 3.* *Hoc tamen peccauerunt, quòd homines ſine fide non ad eum finem iſta opera retulerunt, ad quem referre debuerant.* Quod ſi aliter facta ſunt quam eſſe debuerunt profectò nemo vera peccata eſſe dubitare poteſt, cum peccatum non ſit aliud, niſi factum aliter, quam eſſe debuit, aut quam vera ſapientia præcipit. Hoc ipſum dilemma ſibi ipſi Auguſtinus facta nonnulla vituperanti facit: *Lib. 3 de lib. arb. c. 15.* *Aut nulla peccata ſunt, quod abſurdiſſimũ eſt dicere; Peccat enim ſaltem qui vel damnat quaſi peccata quæ nulla ſunt; aut non ſunt vituperanda peccata, quod nihilominus abſurdum eſt. Incipient quippe nec rectè facta laudari, & tota turbabitur humana mentis intentio,* D *vitamque ſubuertet, aut vituperabitur factum, quod ita factum eſt vt debuit, & execrabilis inſania, vel vt mitius loquar, error miſerrimus orietur. Aut ſi cogit veriſſima ratio ſicuti cogit, & vituperentur peccata, & quicquid rectè vituperatur, ideo vituperetur, quia non eſt ita vt eſſe debuit, quære quid debeat natura peccatrix, & inuenies* RECTE FACTVM: *quære cui debeat, & inuenies Deum.* Ex quo liquet quidquid in moribus vituperatur vt non rectè factum, neceſſariò eſſe peccatum: quia peccatum aliud nihil eſt, quam aliter factum quam eſſe debuit: neque hoc aliud quicquam eſt, quàm aliter factum quàm lex præcipit. Nam illa effugia recentiorum, quod aliquid inaniter & non rectè factum, & non E bonum eſſe poſſit, quia cui bonum ſit, nihil ad æternam vitam conferat à Iuliano primum Pelagiani dogmatis architecto excogitata ſunt, & ab Auguſtino non ſolum velut præſtigiæ veritatis exploſa, ſicut infra declarabitur, ſed etiam ipſo nomine ſuffocata, vtpote qui talia opera, ad quemcumque temporalem referantur finem qui non ſit Deus, non modo non bona, & inaniter & non rectè facta; ſed etiam, vt ſæpiùs vidimus & infra latiſſimè videbimus, certa peccata eſſe tradit. *Vid. infr. de operibus infidelium lib. 4. de ſtatu puræ nat. c. 1. vſque ad 15.* Ex qua regula generaliſſimè definit alibi, non ſolum infidelium, ſed & fidelium Chriſtianorum opera, ad quemcumque temporalem finem referantur, qui non ſit vltimus ille rationalis creaturæ finis Deus, non poſſe

à peccati imo impietatis labe ſeparari. Cùm enim impium, hoc eſt, infidelem ſua iactantem opera ſibi propoſuiſſet, quod neque adulterium, neque homicidium, neque fraudem faceret, pauperibus daret; depoſitum redderet, quæ ſunt illa moralia opera quibus impius poſſet gloriari. *Hæc omnia dicat*, inquit, *Quæro vtrum pius ſit impius?* (Præfat. Pſal. 31.) *Et quomodo ſum impius*, inquit, *iſta faciens? Quomodo illi de quibus dictum eſt: Et ſeruierunt creaturis potiùs quàm creatori, qui eſt benedictus in ſæcula. Ecce quomodo es impius*; quaſi diceret, quia in illis ipſis quaſi bonis operibus, ſi finem quem intuentur attenderimus, inueniemus creaturam eſſe non creatorem, cui amorem ſuum ex quo iſta faciunt immolant. Ex qua eadem regula de Chriſtianis B non finem illum vltimum quem credunt, ſed terrenum quippiam quod diligunt attendentibus, confeſtim adijcit: (Ibid.) *Quid ſi de his omnibus bonis operibus aut illud ſperas quod ſperandum eſt, ſed non ab illo à quo ſperandum eſt: aut hoc ſperas quod ſperandum non eſt, etiam ab illo à quo æterna vita ſperanda eſt? Pro bonis operibus ſperaſti terrenam quandam felicitatem*, id eſt, terrenum quodcunque bonum, quo te beandum putes, *impius es: non eſt ita merces fidei. Cara eſt fides, vili illam addixiſti. Non eſt iſta merces fidei. Impius ergo es, & nulla ſunt iſta opera tua. Moueas licet in bonis operibus lacertos, & videaris nauim optimè gubernare, in ſaxa feſtinas.* Quòd ſi Chriſtianus impius eſt, qui quamcunque terrenam felicitatem pro bonis quaſi operi- C bus ſperat, hoc eſt eam velut finem in ſuis operibus intuetur, quem intuetur quiſquis animo in creatura manet, neque pergit ſuprà creaturas in creatorem ſuum, quanto magis infidelis quilibet in omnibus ſuis operibus quaſi bonis, quæ non ſunt bona, impius erit? Cùm nec illud ſperet quod ſperandum eſt, ſed ſola terrena; nec ab illo à quo ſperandum eſt, ſed à dæmonibus vel ſeipſo. Quod Auguſtinus vberius ſtatim explicat: *Quid ſi quod ſperandum eſt ſperas, id eſt, vitam æternam*; hoc eſt, Deum in æternitate cernendum; *ſed non à Domino Deo per Ieſum Chriſtum per quem ſolum datur vita æterna: ſed putas te ad vitam æternam poſſe peruenire per militiam cœli, per Solem &* D *Lunam per poteſtatem aëris, & maris, & terræ, & ſiderum?* Adde etiam per teipſum; *Impius es. Sed crede in eum qui iuſtificat impium, vt poſſint & bona opera tua eſſe opera bona.* Et cur non ſunt opera bona? *Nam nec bona illa appellauerim, quamdiu non à radice bona procedunt.* Hoc eſt à charitate, quæ ſolum in operibus ſuis intuetur ac diligit Deum. Vnde & alibi: (Lib. de ſpir. & litt. c. 14) *Non eſt fructus bonus, qui de charitatis radice non ſurgit:* Omnium vero iſtorum ratio non eſt alia, niſi illa quam ante tetigit, quia omnes huiuſmodi *ſeruiunt* in iſtis operibus ſuis *creaturæ potiùs quam creatori, qui eſt benedictus in ſecula.* Quod paulo latiùs jam explicandum eſt.

CAPVT XVIII.

SEXTO EX EO, QVOD OMNIS amor creaturæ, & mundi, & cupiditatis vitioſus ſit; qui in omnibus operibus infidelium principatum tenet.

Sexto igitur probatur eadem veritas, quia juxta Auguſt. doctrinam, per huiuſmodi opera, quæ non referuntur ad Deum in æterna vita poſſidendum, ſeruiunt homines creaturæ potiùs quam creatori; diligunt mun- A dum; non Deum: concupiſcentiæ ſeu cupiditati obediunt, quam diabolus in homine plantauit; non charitati, quam Deus. Nec enim inter creatorem & creaturam, inter mundum ac Deum aliquod medium fingi poteſt, quod operando ſectentur vel inter cupiditatem & charitatem medius modus quo in ſuis actionibus moraliter bonis impellantur. Creaturæ verò cupiditate ſeruire potius quam creatori, mundum inter operandum diligere, non Deum, ſolus impius negauerit eſſe peccatum. Singula breuiter explicanda ſunt. Multa enim in tractatu de concupiſcentia ea de re diſputauimus, & infrà de ſtatu puræ naturæ aliquid dicturi ſumus. (Lib. 1. de ſtatu puræ nat. ca. 14.)

B In operibus igitur illis quantumcunq; & bona & Philoſophica ſine peccato facta videantur, ſi ſine Dei fide fiant; non ſinitur dubitare Chriſtianus, eos qui *fide intentionem dirigente* vt Auguſtinus loquitur, carent, ſeruire creaturæ non creatori. Impoſſibile eſt enim quin alicui operando ſeruiant. Illi quippe ſeruit homo, quod vt finem operis ſui intuetur, ac diligit, ſiue ſit ipſum opus eius, ſiue objectum operis; ſiue, (quod perpetuum eſt, nec excludit illa duo præcedentia) ipſemet qui opus moraliter bonum videtur operari. Hoc ipſo enim quo vel vanum illum ſplendorem operis, vt Stoici, vel honorem, vel diuitias, vel voluptatem, vel curioſitatem ſuam operando ſpectat, vt alij Philoſophi ſpectauerunt, ſibi vtique C quidquid vt vltimum ſpectat appetit, nō Deo vero quem penitus neſcit: atque ita nulla tergiuerſatione excuſari poteſt, quin creaturæ in ipſo opere ſeruiat non creatori. Nam vt res ipſa clamat. Et Auguſtinus palam aſſerit & ſæpius repetit: *Seruiunt* infideles *cupiditati triplici, vel voluptatis, vel excellentiæ, vel ſpectaculi. Ita neſcientes diligunt temporalia, vt inde beatitudinem exſpectent. His autem rebus, quibus quiſque beatus vult effici, ſeruiat neceſſe eſt, velit, nolit. Nam quocunque duxerint ſequitur & quiſquis eas viſus fuerit auferre metuit.* (Lib de vera relig. c. 38.) Quid autem ſit re aliqua velle beatum effici ſic vt ei hoc ipſo ſeruiatur, breuiter alibi Auguſtinus expreſſit: *Quod propter ſe diligendum eſt, in eo conſti-* D *tuitur vita beata.* (Lib. de doct. Chriſt. c. 22.) Cùm igitur in opere quocunque ſuo infidelis creaturam vt finem diligat, creaturâ beatus effici velit, creaturæ in opere eodem ſeruiat neceſſe eſt, non creatori. Hoc autem ſecundum ſanam doctrinam ſine apertiſſimo peccato fieri nequit, qualecunque tandem fuerit illud opus per quod creaturæ ſeruiat. Peccatum enim, & opus bonum non officio, ſed fine diſcernuntur.

Eadem omnino ratio alterius radicis eſt, quia quicquid in operibus ſuis ſpectent infideles quemadmodum ſeruiunt creaturæ potius quam creatori; ita mundum diligunt, non Deum. Mundi enim nomine cœlum ac terram, & quæcunque in eis ſunt, hoc eſt, vniuerſam complexus eſt creaturam, vt ſæpius Auguſtinus indicat: ex- (Lib. de Pat. c. 19. & 27. Lib. contra Iulianum.) E tra quod nihil eſſe poteſt, quod infideles in ſuis operibus diligant, niſi Deus quem non diligunt. Apertiſſimè autem Apoſtolus Ioannes vetat: *Nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo ſunt. Si quis diligit mundum, non eſt charitas patris in eo.* (1. Ioan. 2.) Et Coapoſtolus Paulus: *Nolite conformari huic ſeculo.* (Rom. 12.) Vnde vtrumque locum ſimul complectens Auguſtinus dicit: *Autoritate noui Teſtamenti iubemur nihil mundi huius diligere, illâ maximè ſententiâ qua dictum eſt: Nolite conformari huic ſæculo, ſimul enim demonſtrandum eſt, ei rei quemque conformari quam diligit.* (Lib. de mor. Eccl. c. 21.) Et in libro de patientia oſtendens infidelium voluntatem, qua quidlibet in mundo diligunt, aut aſpera patiuntur, non eſſe ex Deo ſed ex

Cap. 19. mundo. *Quaſi vero*, inquit, *non & ipſi* (infideles) A *ex mundo ſint cum ab eis diligitur mundus, deſerentes eum per quem factus eſt mundus. Serviunt enim creaturæ potius, quam creatori.* Vnde idem Auguſtinus Lib. 5. cont. Iul. cap. 16. rectè obſeruat, Apoſtolum non dixiſſe: *Nolite vti mundo, ſed nolite diligere mundum.* Nam vti mundo prorſus licet, diligere mũdum prorſus non licet. Quæcunq; enim in mundo res bonæ ſunt, *ſic bonæ ſunt*, quod idem dicit; *vt tamen ea diligi non oporteat.* Quod ſi infideles contra vetitum Apoſtolorum, in omnibus ſuis dilectionibus & operationibus (vt nemo ſanæ mentis diffiteri poteſt) diligunt mundum, conformantur huic ſæculo, ſeruiunt creaturæ potius quam creatori, impoſſibile eſt vllum eorum opus, qualecunque eſſe videatur, eſſe poſſe abſque peccato.

Hinc itaque tertia radix æquè manifeſtè patet. Amor enim quo mundus diligitur non eſt à Deo, ſed à diabolo, Aug. dicẽte apertiſſimis, & aſſeuerantiſſimis, & tanquã in Catholica fide fũdatiſſimis verbis de eadẽ hac ipſa diſſerẽs cõtrouerſia; Lib. 4. cont. Iul. c. 3. *Dum tamẽ illud, velis nolis, obtineam, quod amor mundi, quo quiſque amicus eſt huius mundi, non eſt à Deo: amorque fruendi quibuſcunque creaturis ſine amore creatoris, non eſt à Deo. Sine hoc amore creatoris, nullus quiſquam benè vtitur creaturis.* Amorem autem quo infideles in omnibus operibus ſuis impelluntur, eſſe talem, vt eo mundum velut amicum diligant, vtque eo creaturis quibuſcunque tandem, C non creatore frui velint, exploratum eſt; cùm extra creatorem quem non diligunt, nihil niſi creatura quam diligunt, cogitari poſſit. Non eſt igitur ille amor ipſorum à Deo. Vnde igitur, niſi ex mundo, & ex diabolo, dicente Apoſtolo, cùm vetuiſſet. *Mundum diligi & ea quæ in mundo ſunt: quoniam omne quod eſt in mundo concupiſcentia carnis eſt, & concupiſcentia oculorum, & ſuperbia vitæ, quæ non eſt ex patre, ſed ex mundo eſt.* Vnde & Auguſtinus de malorum cupiditatibus diſputans, quibus mundum diligunt, & eius dilectione aſpera multa patiuntur: Lib. de Patien. c. 18. *Malorum*, inquit, *concupiſcentia propter quam in eis eſt falſa patientia, non eſt ex patre, ſicut dicit Apoſtolus Ioannes, ſed ex mundo.* Ex quo ſequitur amorem illum huius mundi, qui infideles in omnibus operibus agitat, non eſſe aliud D omnino, niſi illam libidinem generalem, & illam peruerſam & culpabilem cupiditatem, quæ vt Auguſtinus loquitur, *in toto malefaciendi genere dominatur*: & ab illo definitur eſſe *earum rerum amorẽ, quas poteſt quiſque inuitus amittere*: ſub quibus omnis omnino creatura comprehenditur. Lib. 1. de lib. arb. c. 3. & 4. Qua de re quia multa ſuperiùs de concupiſcentia diſputando diximus, & ex immobilibus Auguſtini principijs demonſtrauimus, talem libidinem ſeu cupiditatem tanquam *culpabilem*, vt ipſe vocat, ſine peccato eſſe non poſſe, vtpote cùm Cap. 4. hæc ipſa ſit peccati definitio: *Amor rei, quam quis inuitus poteſt amittere*, hoc eſt, amor cuiuſcunque creaturæ, nolumus ea hîc cum tædio lectoris iterare. Satis eſt enim hîc apparuiſſe ex illis Auguſtini exploratiſſimis regulis quibus toti illi tres libri de libero arbitrio incumbunt, impoſſibile eſſe vt vllum opus infidelium à peccato excuſetur; cùm extra amorem creatoris, quo penitus carent, nihil eſſe poſſit, niſi culpabilis illa cupiditas, ſiue amor creaturæ.

CAPVT XIX.

NON DATVR MEDIVM inter charitatem & culpabilem cupiditatem.

HÆc ergo ratio à priori eſt, quam tanquam immobilem & ex æterna lege pendentem Auguſt. tradit, cur nullum detur medium inter charitatẽ atque culpabilem cupiditatem, charitatẽ, inquam, non illam pro- B. priè dictã, qua Deus ſuper omnia diligitur, ſed illam generalem, qua Deus gratis & propter ſe, ſiue ſuper omnia, ſiue nondum ſuper omnia, diligitur. Nam hoc ſenſu acceptà charitate nihil dicitur aliud, quàm nullũ eſſe medium inter amorem Dei amoremque creaturæ. Omnes enim affectus animi in alicuius rei amore velut cardine verſantur: qui cùm non poſſit eſſe alius, niſi vel creatoris vel creaturæ, & ille bonus, hic culpabilis ſit, vtpote amor mundi ab Apoſtolo vetitus, & iuxta Auguſtinum ipſa ratio peccati, qui in omni malefaciendi genere dominatur, profectò liquet omnem amorem præter iſtam charitatem, eſſe illam culpabilem cupiditatem. Quod C ſicut ex principijs eius datis manifeſtiſſimè ſequitur, ita & planiſſimis verbis ſubinde docuit. Quid enim expreſſius, & generalius, & in ipſa ratione veritatem demonſtrante fundatius dici poteſt, quàm id quod in libris de Trinitate docet: *Nemo volens aliquid facit, quod non in corde ſuo priùs dixerit.* Lib. 9. de Trinit. c. 7. & 8. Ecce omnis omnino actionis humanæ principium ſtatuitur verbum cordis. Pergit igitur: *Quod verbum amore concipitur ſiue creaturæ, ſiue creatoris, id eſt, aut naturæ mutabilis, aut incommutabilis veritatis.* Ecce amorem generaliſſimè & immediata diuiſione diſcretum in amorẽ creaturæ & creatoris, ex quo omne verbum cordis concipiatur, & omnis actio fluat. Sed quid inde? *Ergo*, infert Auguſtinus, *aut cupiditate, aut charitate.* Sed quid eſt iſta cupiditas, quæ charitati ex aduerſo diuiditur? Audi conſequentia: *Non* D *quod non ſit amanda creatura: ſed ſi ad creatorem refertur ille amor, non iam cupiditas, ſed charitas erit. Tunc enim eſt cupiditas cum propter ſe amatur creatura.* An forte ſubinde licitè ſic amatur creatura, vt non ſit vitioſa cupiditas? *Tunc non vt vtentem adiuuat, ſed corrumpit fruentẽ.* Hæc Auguſtinus; qui ex profeſſo non potuiſſet clariùs rem iſtã declarare, quàm aliud agendo fecit. Non enim vocatur cupiditas, niſi quando mũdus diligitur, quod Chriſtus vetat; hoc eſt, quando aliqua res mundi, ſeu aliqua creatura ſimpliciter amatur, aut propter ſe diligitur, ſicut omnes infideles in omnibus ſuis actionibus aliquã diligũt. Tũc enim eſt Lib. 1. de lib. arb. c. 3. illa propriè dicta & *culpabilis* cupiditas, quam Auguſtinus *earum rerum*, vt diximus, *amorem* eſſe E definiuit, *quas poteſt quiſque inuitus amittere*, hoc eſt, vt antè dixerat, naturæ mutabilis ſeu creaturæ. Quid verò & illo loco abſolutius? *Quapropter* Lib. 8. de Trinit. c. 7. *non eſt præcipuè videndũ in hac quæſtione, quæ de Trinitate nobis eſt, & de cognoſcendo Deo, niſi quid ſit vera dilectio, imo verò, quid ſit dilectio. Ea quippe dilectio dicenda eſt, quæ vera eſt; alioquin cupiditas: atque ita cupidi abuſiuè dicũtur diligere, quemadmodum cupere abuſiuè dicuntur qui diligunt. Hæc eſt autem vera dilectio, vt inhærẽtes veritati iuſtè viuamus, &c.* Quid etiam illo loco manifeſtius? *Quanquam voluntas* Lib. 2. de pecc. merit. c. 18. *mutam ſi poteſt in medio quodam ita conſiſtere, vt nec*

bona nec mala ſit. Aut enim iuſtitiam diligimus, & bona eſt, & ſi magis diligimus, magis bona, ſi minus, minus bona eſt: aut ſi omnino non diligimus, non bona eſt. Quis vero dubitet dicere, voluntatem nullo modo iuſtitiam diligentem, non modo eſſe malam, ſed etiam peſſimam voluntatem. Vbi certum eſt per bonam & malam voluntatem ipſos motus voluntatis intelligi. Nam paulo poſt ipſam conuerſionem ad Deum & auerſionem dicit eſſe bonam & malam voluntatem: & illas Scripturas profert, ad probandum bonam voluntatem eſſe ex Deo, quibus ſemper probare ſolet, motum cordis, quo diligimus Deum eſſe ex Deo videlicet: *Præparatur voluntas à Domino: Deus operatur, in nobis velle.* Et hujuſmodi.

Scopus illius diſputationis Auguſtini idem prorſus clamat: Vult enim conuincere Pelagianos qui dicebant bonam voluntatem eſſe ex Deo, quia natura humana & liberum arbitrium, ſine quo bona volũtas eſſe non poteſt, eſt ex Deo. Vbi planum eſt, eos bonũ affectum homine bonæ voluntatis intelligere. Conuincit autem eos Auguſtinus, quia ſic & mala voluntas eſſet ex Deo, quia & ipſa in homine, ſi non homo eſſet, eſſe poſſet. Vnde mox ita diſtinguit bonam volũtatem, à potẽtia volũtatis, vt illius vſus non poſſit eſſe malus, quod certiſſimum eſt, de ipſo motu aut affectu intelligendum, cuius vſus non poteſt eſſe malus. Ex quo ſenſu Auguſtini nata eſt illa ſolẽnis bonæ voluntatis definitio, crebroque repetita, quod *non aliud ſit bona voluntas, quam charitas, quam Scriptura nobis eſſe clamat ex Deo.* Iuxta quam dicit in libris de Ciuitate Dei: *Recta voluntas eſt, bonus amor, & voluntas peruerſa malus amor.* Hinc & illa doctrina ſolemnis eius, quod arbor bona & mala, de cuius fructibus Chriſtus loquitur, non ſit aliud quã voluntas bona & mala, hoc eſt, charitas & cupiditas, vt alibi loquitur. *Illa poßibilitas* (voluntatis) *vtriuſque radicis eſt capax, quia non ſolum poteſt homo habere charitatem, qua ſit arbor bona, ſed poteſt etiam cupiditatem, qua ſit arbor mala. Sed cupiditas hominis, quæ vitium eſt, hominem habet autorem, vel hominis deceptorem, non hominis creatorem. Ipſa eſt enim concupiſcẽtia carnis, & concupiſcentia oculorum, & ambitio ſæculi, quæ non eſt ex patre, ſed ex mundo eſt, &c. Charitas autem, quæ virtus eſt, ex Deo nobis eſt.* Iuxta hanc igitur doctrinam in Auguſtino frequentiſſimam & certiſſimã etiam in illo libro de peccatorum meritis loquitur, cum voluntatem diuidit in *bonam & non bonam*; quarum illa ex Deo ſit, hæc ex nobis, quam eſſe definit malam ſeu peſſimam volũtatem. Eadem enim hæc omnino diuiſio cum ea, qua diuiditur amor in rectum & peruerſum, voluntas ſeu volitio in charitatem & cupiditatem, quarum illa ſit radix omnium bonorum, hæc *radix omnium malorum.* Nam hoc ſenſu ſæpè Auguſtinus illum Apoſtoli locum vſurpat. Et generaliter alibi de peccatis omnibus dicit: *Cùm peccat homo, non ſecundum charitatem, ſed ſecundum cupiditatem peccat, ſecundum quam non eſt natus ex Deo.* Iuxta hanc igitur cupiditatis acceptionem, quæ apud Auguſtinum ſolemniſſima eſt, ſic iterũ alibi omnem voluntatem ſiue volitionẽ diuidit in charitatem & cupiditatẽ vitioſam (neque enim alia cupiditas, niſi vitioſa imaginãda eſt) (*in tantum libera eſt* voluntas) *quia in tantum liberata eſt, & in tantum appellatur volũtas. Alioquin tota cupiditas, quam voluntas propriè nuncupanda eſt,* Iſta enim diuiſione hoc docet Auguſtinus, voluntatẽ eſſe aut liberam ſeu liberatam à peccato concupiſcentiaque dominante, aut peccato adhuc ſeruientem: illam eſſe charitatem, hanc cupiditatem. Nam de motu voluntatis eum loqui, ex eo patet, quod mox adjicit: *Quæ cupiditas non eſt alienæ naturæ additamentum, ſicut Manichæi deſipiunt, ſed noſtra vitium: à quo non ſanamur niſi gratiâ Saluatoris,* Et manifeſtius ex eo, quod admittat ibidem cupiditatem nihil aliud eſſe quam voluntatem *vitioſam, peccatoque ſeruientem.* Cuius voluntatis definitionem in eodem loco dederat eſſe *motum animi cogente nullo ad aliud vel non amittendum, vel adipiſcendum.* Nam ex illa definitione difficultas nata fuerat, vtrum voluntas non liberata à dominante concupiſcentia, ſeu, vtrum cupiditas etiam voluntas, hoc eſt, *motus animi, &c.* vocari poſſet.

Lib. de grat. Chriſt. c. 21.

Lib. de grat. Chriſt. c. 20. & 21.

Ibid. c. 21.

Lib. 1. Retract. c. 15.

Hujus Igitur immediatæ oppoſitionis cõſideratione inter charitatem atque cupiditatẽ dicit Auguſtinus in Pſalmum decimum octauum: *Qui noluerit ſeruire charitati, neceſſe eſt vt ſeruiat iniquitati.* Familiare quippe eſt ipſi nomine iniquitatis cupiditatẽ intelligere: ſic crebro intelligit illud Pſalmi: *Et non dominetur mihi omnis iniquitas.* Et eodem immediatæ oppoſitionis intuitu dixit in Enchirido ad Laurentium: *Regnat enim carnalis cupiditas, vbi non eſt Dei charitas:* quo nihil profectò generaliùs dici poſſet. Significat enim quicquid boni quiſque facere conatur ſecundum legem ſine charitate, hoc fieri ex dominãte cupiditate. Nam cùm dixiſſet, quòd ſine charitate *in bono lex poteſt, non iuuare, & præuaricatorem inſuper facere*; rationem præuaricationis inde petit, quia regnat cupiditas, vbi non eſt Dei charitas. Quaſi dicat, quia in omni actione obſeruãdi legem impellit hominem abſente charitate cupiditas: nimirum, quia impellit eum amor cujuſcunque creaturæ, cuius vel adipiſcẽdi vel non amittẽdi cupiditate facit quicquid facit, & patitur quicquid patitur. Tolerantia quippe malorum non proficiſcitur niſi ex amore bonorũ: qui quo feruentior fuerit, eo tolerantia eſt obſtinatior. Docet hæc præclarè in libro de Patientia Auguſtinus, & eandẽ oppoſitionem charitatis atque cupiditatis euidentiſſimè, præclariſſimè, & quaſi ex profeſſo docet. Nam eos reprimens, qui patientiam juſtorum ex arbitrij viribus eſſe poſſe cẽſebant, ſicut patientiam iniuſtorum: *Qui hæc dicũt,* inquit, *non intelligunt, & quemque iniquorum tanto eſſe ad quæcunque mala perferenda duriorem, quanto in eo maior eſt cupiditas mundi: & quemque juſtorum tanto eſſe ad quæcũque mala perferẽda fortiorẽ, quanto in eo eſt maior charitas Dei.* Nempe, quia, vt Apoſtolus dicit, *Charitas omnia tolerat.* Poſtquam Scripturam ſtatim adjicit: *Quanto ergo maior eſt in ſanctis charitas Dei, tanto magis pro eo quod diligitur omnia tolerantur. Et quanto maior eſt in peccatoribus cupiditas mundi, tanto magis pro eo quod cõcupiſcitur, omnia tolerantur. Ac per hoc inde eſt patientia vera iuſtorum, vnde eſt in eis charitas Dei: & inde eſt patientia falſa iniquorum, vnde eſt in eis cupiditas mundi. Propter quod dicit Ioannes Apoſtolus: Nolite diligere mundum, nec ea quæ in mundo ſunt. Si quis dilexerit mundum, dilectio Patris non eſt in ipſo. Hæc igitur concupiſcẽtia, quæ non eſt ex Patre, ſed ex mundo, quanto fuerit in homine vehementior & ardentior, tanto fit quiſq; pro eo quod concupiſcit omniũ moleſtiarum dolorumque patientior.* Qua de cauſa talem patientiam ex mundi, hoc eſt rei cujuſque mundanæ dilectione proficiſcentem vocat *terrenã, animalẽ, diabolicam: quæ tanto durior, quanto cupidior; & ea tolerabiliùs mala ſuſtinens, quo ipſa fit peior.* Et aliquanto pòſt generaliſſimè adjicit: *In bonis charitas Dei eſt, quæ tolerat omnia; ſicut in malis mundi*

In Pſal. 18.

Enchir. cap. 117.

Lib. de Patientia, c. 12.

Ibid. c. 22.

cupiditas. Et eius gloriationem de viribus propriæ voluntatis dicit eſſe gloriationem, *tamquam de ſtupore morbi, non de robore ſanitatis; eſſe inſaniam, non patientiam, ſed dementiam. Voluntas iſta tanto videtur patientior acerborum malorum, quanto eſt auidior temporalium bonorum, quia immemor æternorum.* Et eius obiectum definiens, generaliter vocat eam *voluntatem vel errore dementem, vel appetitu cuiuſlibet mundanæ delectationis ardentem.* Ex quibus clariſſimè patent multa. Primùm, omnem omnino tolerantiam malorum, quæ quis charitate carens patitur, neceſſariò ex mundi dilectione proficiſci. Cùm enim tolerantia mali non poſſit naſci niſi ex amore boni, ſi non fuerit ille amor Dei mundi amorem eſſe prorſus neceſſarium eſt. Secundum quicquid appetit homo, & conſequenter quicquid facit charitate carens, ex mundi dilectione appeti. Omnis enim appetitus & actio ex alicuius rei dilectione naſcitur: ſi non ea dilectione Dei, quia, vt ſupponimus, deeſt charitas, ergo ea dilectione mundi. Cùm enim nihil omnino diligendo & agendo appeti poſſit, quin pro eodem aliquid mali, ſi occurreret, poſſet tolerari, hoc ipſo quo mala omnia, quæ charitate deſtituti tolerant, ex mundi cupiditate tolerant, etiam conſequenter quicquid appetunt ex mundi cupiditate appetunt. Tertium, hanc mundi cupiditatem ſiue dilectionem non eſſe amorem aliquem indifferentem, vel innoxium, ſed prorſus malum: quia non eſt ex Patre, ſed ex mundo, & ex diabolo; ſtupor morbi, non robur ſanitatis: Patientia quæ ex ea ſequitur eſt terrena, eſt animalis, eſt diabolica, eo pejor, quo cupiditas maior, nec patientia, ſed dementia. Quæ ſanè omnia luculentiſſimè declarant, vbi non eſt Dei charitas, non aliud eſſe poſſe niſi illam culpabilem cupiditatem: qua quicquid non fit ex amore Dei, non poteſt aliunde quàm ex mundi cupiditate fieri, ſiue bona quælibet appetantur, ſiue mala quælibet tolerentur. Itaque cùm Iulianus, & Gentiles, & Chriſtianos dolorum contemptu claruiſſe, gloriaretur, vt arbitrium voluntatis ſuis viribus aliud quàm peccare poſſe monſtraret, reſpondet ei ex eadem generaliſſima charitatis Dei & cupiditatis mundi oppoſitione Auguſtinus: *Audis, & intelligis, fortitudinem gentilium mundana cupiditas, fortitudinem autem Chriſtianorum Dei charitas facit, quæ diffuſa eſt in cordibus noſtris, non per voluntatis arbitrium quod eſt à nobis ſed per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis.* Nimirum hoc vult, non aliam eſſe poſſe fortitudinem ſeu malorum tolerantiam in Gentilibus, niſi quæ ex mundi cupiditate ſeu dilectione proficiſcitur: quia in illis nullus amor boni eſſe poteſt, vnde naſcatur mali tolerantia, niſi mundi cupiditas. Quid enim, quæſo, Gentilis diligit ſiue in agendo ſiue in patiendo, ſi non mundum diligit? Falſiſſimum enim eſſet eorum fortitudinem ex mundi cupiditate proficiſci, ſi aliud quippiam quàm mundum, vel ea alia quàm huius mundi cupiditate concupiſcerent. Quapropter iſta poſtrema ſententia præclariſſima, & in Auguſtini ſcriptis, vt iam deduximus, fundatiſſima tantopere ſancto Proſpero, & Arauſicanis Patribus placuit, vt eam ille ex Auguſtini libris excerpſerit & inter ſententias eius repoſuerit: hi verò ex ea Canonem Concilij ſui decimum ſeptimum nullo verbulo commutato fabricauerint. Nempe vt oculis Chriſtianis illam eriperent opinionem, qua putare poſſent, in hominibus infidelibus charitate carentibus vllam malorum tolerantiam, & conſequenter vllam bonorum concupiſcentiam eſſe poſſe, quæ non ex mundi cupiditate (quam tantopere reprehendit Auguſtinus ſcripturis ei præcinentibus) naſceretur.

Lib. 1. oper. imperf. ſ. 112.

Eſt ſententia Auguſtini. à Proſpero excerpta. 291.

Fit Canon Conc. Arauſ. 17.

Hanc igitur doctrinam Auguſtini, & Concilij Arauſicani expreſſit autor libri de Trinitate & Vnitate Dei, qui inter opera ſancti Doctoris circumfertur, quando dicit: *Spiritus interpellat, id eſt, interpellare nos facit, quæ ſunt ſecundum Deum. Quod niſi faciat, non oramus niſi ſecundum hunc mundum, ad explendam concupiſcentiam carnis, & concupiſcentiam oculorum, & ambitionem ſæculi, quæ non ſunt ex Patre, ſed ex mundo.* Quaſi diceret, ſi non oramus ex charitate ſecundum Deum, oramus ex mundi cupiditate, quæ non eſt ex Patre. Qui locus verbo tenus ex Auguſtini libro contra ſermonem Arianorum excerptus eſt. Hanc expreſſit autor libri de Subſtantia dilectionis apud eundem Auguſtinum, quando dicit: *Hæc eſt ordinata charitas; & præter ipſam omne quod agitur non ordinata charitas eſt, ſed inordinata cupiditas.* Quia videlicet ex Auguſt. & Scripturæ regula, quam ſuprà declarauimus, amorem vniuerſum ſic paulo antè diuiſerat, *vt vnus fons dilectionis intus ſaliens duos riuos infunderet: alter eſſet amor mundi cupiditas, alter amor Dei charitas.* De quibus adijcit: *Omnium malorum radix cupiditas; & omnium bonorum radix charitas.* Hanc ſanctus Leo tradidit accuratiſſimè in ſermone quinto de ieiunio ſeptimi menſis: *Duo amores ſunt, ex quibus omnes prodeunt voluntates, ita diuerſæ qualitatibus, ſicut diuiduntur auctoribus. Rationalis enim animus; qui ſine dilectione eſſe non poteſt, aut Dei amator eſt, aut mundi. In dilectione Dei nulla nimia: in dilectione autem mundi cuncta ſunt noxia.* Nec aliud omnino voluit ſanctus Gregorius in libris moralium: *Qui terrenarum rerum amore vincitur, in Deo nullatenus delectatur. Eſſe quidem ſine delectatione anima nunquam poteſt. Nam aut infimis delectatur, aut ſummis: & quanto altiori ſtudio exercetur ad ſumma, tanto maiori ſtudio torpeſcit ad infima: quantoque acriore cura inardeſcit ad infima, tanto tempore damnabili frigeſcit à ſummis.* Illa duntaxat in verbis eius differentia eſt, quod delectationem loco amoris ponat, vt Auguſtino frequentiſſimum eſt: & creaturas vocet infima, Deum ſumma. Ex illa verò diametrali vtriuſque amoris pugna quam exprimit, ſatis declarat, omnem infimorum cupiditatem eſſe noxiam & peruerſam, quia non ex Patre, ſed ex mundo eſt. Quare non etiam eam improbat ea illa Scriptura Apoſtolica: *Nolite diligere mundum neque ea quæ in mundo ſunt quia ſi quis diligit mundum, non eſt charitas Patris in eo.* Et quare obſecro? *Quia omne quod in mundo eſt, concupiſcentia carnis eſt & concupiſcentia oculorum, & ſuperbia vitæ, quæ non eſt ex Patre, ſed ex mundo eſt.*

Auct. lib. de Trinit. & Vnit. Dei cap. 10.

Lib. cont. Ser. Arian. cap. 35.

Auctor lib. de ſubſtan. dilect. 5.

Cap. 1.

Serm. 5. de Ieiunio ſeptimi menſis.

Lib. 18. moral. c. 8. aliàs 6.

1. Ioan. 2.

CAPVT XX.

DETEGITVR RADIX TRIVM primarum probationum: & cur nullum peccatum ſine peccato vincatur ante fidem.

EX ijs quæ tribus iſtis poſtremis capitibus deducta ſunt, iam facile eſt quoque intelligere rationem probationum, quæ primo loco collocatæ ſunt, & aliquid obſcuritatis, nondum detectis cardinibus, quibus nituntur, habere alicui fortaſſe videbantur. Si enim verum eſt, quod tamquam veriſſimum Auguſtinus docet, non poſſe eſſe opus bonum, niſi ipſa iuſtitia cæleſti charitate diligatur, & ad Deum ipſum velut vltimum finem referatur, quorum neutrum

ſine gratia & fidè perfici poteſt : itemqne ſi verú eſt, quicquid non fit ea illa inſtitiæ & vltimi finis dilectione, ex mundi dilectioue & illa culpabili cupiditate fieri, quæ tanquam *amor rerum, quas quiſque inuitus amittere poteſt, in toto maleficiendi genere dominatur*, (*regnat enim carnalis cupiditas, vbi non eſt Dei charitas*) profectò ſequitur apertiſſimè, non magis vllam omnino ſingularem, quàm vniuerſam legem ante fidem, quæ charitatis intentionem dirigit, ſine peccato poſſe ſeruari : quia vbi abeſt charitas, neceſſe eſt vt rei temporalis cupiditate ſeruetur ; nec aliud agi lege tantùm iubente poteſt, niſi vt fiat mandati cogniti præuaricatio; quia augetur prohibitione cupiditas, non ſanatur. Rurſum ſequitur non minùs manifeſtè, nullum omnino eſſe cum cupiditatis tentatione conflictũ ante gratiam, multoq; magis, nullam eſſe de peccati tentatione victoriam, niſi fortè talem conflictum & victoriam, iuxta quam peccatum peccato, ſicut cupiditas aliâ cupiditate, ſuperetur. Eâdem denique perſpicuitate ſequitur, nullam omnino legem ante gratiam & fidem, niſi ex ſuperbia vel timore, ſeu (vt vno verbo dici poteſt) ſolius rei temporalis cupiditate ſeruari. Nam & ſuperbia tẽporalis excellentiæ cupidiſſima eſt, & timor rei temporalis amittendæ in eiuſdem retinẽdæ cupiditate fundatur, Vt quoquò ſeſe infidelis in mandatis quaſi ſeruandis verterit, cùm charitate non moueatur, ſemper *culpabilis* illa cupiditas earum *rerum, quas quiſque inuitus amittere poteſt*, occurrat in faciem, neque eum à ſuis nexibus aut peccato, ante fidem, in vllo opere liberum eſſe ſinat. Quid ſicut ex præcedentibus indiſſolubili veritatis concatenatione conſequitur, ita ipſemet Auguſtinus, ne quis id à me excogitatum, vel aliquibus ratiocinandi præſtigijs ſibi illudi putet, multis in locis tradit.

Hinc enim eſt illud in expoſitionẽ Epiſtolæ ad Galatas: *Qui non ducuntur ſpiritu*, videlicet charitatem iuſtitiæ inſpirãte de quo ibi ſecundũ Apoſt. loquitur, *Sequitur vt carne ducantur*. Quod alijs verbis eodem omnino tendẽtibus in libro cõtra ſermonẽ Arianorũ etiam de ipſa oratione, quæ Deo funditur, dixerat : *Spiritus interpellat id eſt, interpellare nos facit ſecundum Deum. Quod niſi faciat, non oramus niſi ſecundum iſtum mundum, ad explendam concupiſcentiam carnis, & concupiſcentiam oculorum, & ambitionem ſæculi, quæ non ſunt à Patre, ſed ex mundo ſunt* : Et quid eſt carne duci? Audi Auguſt. ſui ſenſus interpretem : *Non autem pati aduerſitatem carnis, ſed duci à carne damnatio.* Hinc illud præclariſſimum, & apertiſſimum : *Iſta ergo dilectio mundi*, quam Apoſtolicis verbis : *Nolite diligere mundum*, velut generalem fornicationem à Deo vetitam eſſe fusè docuerat, *quæ vniuerſalem in ſe concupiſcentiam obtinet mundi, generalis eſt fornicatio, qua peccatur in corpus proprium : eo quòd omnibus corporalibus, & vi-*

In Epiſt. ad Galat.
Lib. contra ſerm. Arian. c. 25.
In Epiſt. ad Galat.
Ser. in illud Apoſt. Omne peccatum quodcumque &c. Tom. 16 inter fragmenta.

A *ſibilibus, & temporalibus deſiderijs ac voluptatibus humanis indeſinenter ſeruit animus ab ipſo creatore vniuerſorum deſolatus ; atque derelictus.* Nimirum, quia quocunque mouetur deſertus animus amore Dei, ex mundi cupiditate mouetur ; & ideo ſemper malè mouetur. Qua de re eſt & illud euidentiſſimum in quæſtionibus ſuper Exodo: *Quamuis vniuſcuiuſque cordis in malitia qualitas id eſt, quale cor habeat ad malum, ſuo fiat vitio, quod inoleuit ex arbitrio voluntatis ; tamen qualitate mala vt huc vel illuc moueatur, cùm ſiue huc, ſiue illuc malè moueatur, cauſis fit quibus propellitur.* q. 18. ſuper Exod.

B Quæ ſanè cauſa eſt, cur in huiuſmodi animis ab amore creatoris deſolatis nullum vitium verè vinci, ſed ſolùm vnum per aliud ſuperari tradat, vt videlicet dum vnum peccatum fugiunt, in aliud occultus delabantur. Itaque cùm Iulianus quoſdam Infideles à concubitu abſtinere dixiſſet, in quibus nullum peccatum eſſe cenſebat, reſpondet ei Auguſtinus : *Hi quando in agone contendunt ab omnibus continent, vt corruptibilem coronam accipiant ; à caius tamen vanâ cupiditate non continent. Hæc enim cupiditas vana, ac per hoc praua vincit in eis & frenat alias cupiditates, propter quod dicti ſunt continentes.* Quod ſicut vno exemplo ab Auguſtino declaratum eſt, ita nobis intelligendum reliquit, in omnibus ſimiliter habere locum. Non enim poteſt in infidelibus cu- Lib. 4. in Iul. c. 3.

C piditas, ex qua quidlibet faciunt, non eſſe vana & per hoc praua, cùm non niſi rei vanæ, hoc eſt, mundi temporaliumque quarumlibet rerum dilectione concitetur. De quibus alibi generalius: *Quidam continent* (cupiditates ſuas) *decepti fide falſa, & vana ſperantes, vana ſectantes : in quibus ſunt omnes hæretici, & quicunque ſub nomine religionis aliquo errore falluntur ; quorum continentia vera eſſet, ſi eſſet & fides vera.* Vnde non eam dicit eſſe peccatum quia ; *beatus Apoſtolus dicit: Omne quod non eſt ex fide peccatum eſt.* Omne quippe genus eorum, qui cupiditates aliquas in huiuſmodi erroribus & incredulitate frenant, ſub illis continentur, de quibus mox Auguſtinus adijcit, quòd *Continendo vel erroribus ſeruiunt, vel aliquas minores cupiditates ideo vincunt, vt aliàs ex-* Lib. de Continent. c. 12.

D *pleant quarum granditate vincuntur.* Et de infidelium bonis operibus alibi generaliter loquens, per quæ videntur peccata nonnulla declinare: *Non*, inquit, *peccata coërcentur, ſed alijs peccatis alia peccata vincuntur.* Quicquid enim appetierint, quia creatoris dilectione penitus, carẽt ex mundi dilectione appetũt: quæ vt Auguſtinus dicit, *Non eſt à Deo* : vt proinde nunquam niſi ex vna mundi cupiditate in aliam ea vno peccato in aliud, ea vno vulnere in aliud cadant. Quod acutiſſimè, & clariſſimè, ſine vlla ambiguitate præceptoris ſui doctrinam exprimendo ſanctus Lib. 1. de nup. c. 3. 4. cont. Iul. cap. 3.

E Proſper ſæpius de infidelibus tradidit. Dicit enim diſertis verbis, hoc cum Catholicis confitendum eſſe.

Lib. de ingrat. c. 228. ——— *Arbitrium nunquam conſurgere poſſe;*
Inque nouos lapſus ſemper nitendo reuolui:
Cui ſua ſit laqueus ſapientia.

Quia videlicet quicquid ſapit terrenum eſt, & in laqueum ei nouum cedit. Dicit infrà, quod

Cap. 26. ——— *Naturam obſtrictam mala velle neceſſe eſt.*

Dicit iterum euidentiſſimè:

Cap. 27. ——— *Manet ergo voluntas*
Semper amans aliquid, quo ſe ferat, & labyrintho
Fallitur ambages dubiarum ingreſſa viarum.
Vana cupit, vanis tumet & timet: omnimodâque
Mobilitate ruens, IN VVLNERA VVLNERE SVRGIT.

Dicit denique de opere quod natura lapſa ſuis viribus habet:

Cap. 45. *Quod non eſt niſi peccatum, quo diſcrucietur*
Libertas: ad quam ſolam malè geſta recurrunt.

Et concludit librum ſuum principijs ex Auguſtino hauſtis inhærendo de voluntatis viribus ſine gratia Dei:

Cap. vlt. *Quæ* (voluntas) *ſine te quid agit? niſi quo procul exulet à te?*
Præcipites ſemper calles, & deuia motu
Ingreſſura ſuo; niſi feſſam, tu bone, & ægram
Suſcipias, referas, foueas, tuearis, boneſtes.

Epiſt. ad Ruſin. ET in Epiſtola ad Rufinum: *Quod arbitrium cùm ſolum eſſet, ſibique permiſſum, nonniſi in ſuā perniciem mouebatur.* Et libro contra Collatorem: Cōt. Collat. cap. 22. *Natura bonis ſuis malè vtitur, in quibus ſine cultu veri Dei impietatis immunditiæq; cōuincitur: & vnde ſe defendit exiſtimat, accuſatur.* Et in libris de vocatione gentium: Lib. 1. de vocat. Gent. cap. 7. *Sine cultu veri Dei, etiam quod videtur virtus eſſe, peccatum eſt: nec placere vllus* DEO, *ſine Deo poteſt: qui verò Deo non placet, cui niſi ſibi & diabolo placet?* Et in Commentario in Pſalmum In Pſ. 108. centeſimum octauum: *Oratio, quæ non fit per Chriſtum, non ſolùm non poteſt delere peccatum, ſed etiam ipſa fit ad peccatum.* Hujuſmodi ſententijs Auguſtini doctrinam ad vnguem exprimentibus Proſper vbique reſperſus eſt. Semper enim hoc ſignificat illam cupiditatem, in cuius ſeruitutem homo peccando præcipitatus atque damnatus eſt, ante gratiam quocunque ſe conuerterit, non niſi ex mundi dilectione conuerti; ideoque fieri, vt dum homo peccatum cauere nititur, *in vulnus vulnere ſurgat? Inque nouos lapſus ſemper nitendo reuoluatur.*

CAPVT XXI.

NVLLA TENTATIO AVT cupiditas ſine peccato oppugnatur ſeu vincitur, niſi amore Dei:

HÆc itaque etiam vera cauſa eſt, cur Auguſt. ſemper doceat, nullam tentationem poſſe ſuperari, nulli cupiditati repugnari, niſi illâ, de qua ſuprà diximus, charitate juſtitiæ veràque dilectione Dei. Nimirum, quia alioquin tentatio non niſi alia tentatione pellitur, neque cupiditas niſi aliâ, perinde malâ, etſi paulo honeſtiore coram hominibus cupiditate ſuperatur. Quò reſpiciens præclarè dixit Lib. 21. de Ciuit. c. 16. Auguſtinus: *Nonnunquam ſanè aperti ſſima vitia* A *alijs vitijs vincuntur occultis, quæ putantur eſſe virtutes; in quibus regnat ſuperbia, & quædam ſibi placendi altitudo ruinoſa.* Itaque mox adiungit id quod diximus: *Tunc itaque victa vitia deputanda ſunt, cùm Dei amore vincuntur: quem niſi Deus ipſe non donat, nec aliter niſi per mediatorem Dei & hominum hominem Ieſum Chriſtum.* Et paulo ante alijs verbis eodem ſenſu, cùm præmiſiſſet, vitia inueterata laborioſa difficultate ſuperari: *Neque id,* inquit, *fit veraciter atque ſinceriter, niſi veræ delectatione iuſtitiæ. Hæc eſt autem in fide Chriſti.* Neque cauſam tacet, non illam quam recentiores imaginantur, quia alioquin illa ſuperatio non eſt ſupernaturalis, non eſt meritoria, non conducit ad vitā æternam, & hujuſmodi, quibus B præſtigijs Auguſtini doctrina deprauata eſt; ſed illam quam ſuprà dedimus ex Auguſtino: *Nam ſi lex iubens adſit, & ſpiritus iuuans deſit, per ipſam prohibitionem deſiderio creſcente atque vincente peccati, etiam reatus præuaricationis accedit:* Ibid. idque ſiue cupiditate creſcente palàm peccet, ſiue ex timore non peccare videatur, vt ſuprà declaratum eſt. Cùm autem nihil peccare videtur, occultiùs peccat, & fortaſſe periculoſiùs, per ſuperbiam vitia craſſiora ſuperando, vt ſtatim ex Auguſtino audiuimus. Meritò itaque & circumſpectiſſimè loquens Auguſtinus C non dixit, id non fieri ſupernaturaliter, non meritoriè, non vtiliter ad æternam vitam: ſed, *non fieri veraciter atque ſinceriter:* quia videlicet falſa & ſimulata victoria eſt, vbi vel timore vel ſuperbiâ dominante, opus innocens videtur eſſe, cùm ſit animus nocens, & vt Proſper dixit,

In vulnera vulnere ſurgit.

Vera quippe pugna cum erroribus atque vitijs, veraque victoria eſt, vt homo *dimicans, ea nullius rei deſiderio, niſi boni illius ſummi atque incommutabilis vincat.* Lib. 22 de Ciuit. c. 24. Si enim alia voluntate pugnet aut vincat à tentatione non liberabitur, ſed capietur. Hinc Auguſt. in libris aduerſus Iulianum: *Ambo eam* (voluptatem carnis) *& debere & poſſe dicimus vinci: ſed in tanquam bonum repugnāte alio bono;* Lib. 5. c. 8.

ego tanquam malum repugnante bono : & tu viribus propriis ; ego gratia Saluatoris, vt non alia reproba cupiditate, ſed Dei charitate vincatur: quæ non viribus noſtris diffunditur in cordibus noſtris, ſed per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis. Ecce hoc ipſo quo non charitate cupiditas vincitur, alia ſignificat reprobâ cupiditate ſuperari. Hinc alibi Auguſtinus: *Non intrat in tentationem, ſi voluntate bona vincat concupiſcentiam malam* : indicans; ſi bona non vincat, in tentationem intrare, qua conſideratione dixit in Retractationibus: *Qui cogenti cupiditati bona voluntate reſiſtere non poteſt, & ideo facit contra præcepta iuſtitiæ, iam hoc ita peccatum eſt, vt ſit etiam pœna peccati.* Bona vero voluntas in Auguſtini doctrina nulla eſt alia niſi charitas, vt jam aliquoties declaratum eſt : nec mala voluntas alia niſi omnium malorum radix cupiditas, hoc eſt, amor rei, quam quiſque inuitus amittere poteſt. Hanc ſanæ doctrinæ regulam intuebatur, ac tradebat Auguſtinus etiam contra Iulianum operum moraliter bonorum in-fidelibus aſſertorem ſtrenuiſſimum : *Quapropter quando Deo donante ex vera viuitur fide, ipſe Deus adeſt & menti illuminandæ, concupiſcentiæ ſuperandæ, & moleſtiæ perferendæ. Hoc enim totum rectè fit, quando fit propter ipſum, id eſt, quando gratis amatur ipſe : qualis amor nobis eſſe non poteſt, niſi ex ipſo.* Et in libro de natura & gratia : *Facere eſt ergo iuſtitiam in vero Dei cultu* (quæ non eſt niſi fides per dilectionem operans) *cum interno concupiſcentiæ malo, internâ conflictatione pugnare: Perficere autem, omnino aduerſarium non habere.* Sed ibidem adijcit ; *Nihil horum* (ſcilicet non concupiſcere, & poſt concupiſcentias non ire) *ſcit homo ſe rectè poſſe ſine gratia Saluatoris.* Et in alio libro contra Iulianum ; *In quantum in illo* (Apoſtolo) *viuit Chriſtus, in tantum expugnat & ſuperat quod nō habitat bonum in eius carne, ſed malum. Neque enim rectè cuiuſquam Spiritus concupiſceret aduerſus carnem, niſi habitaret in illo ſpiritus Chriſti.* Quod ſi non veraciter, non ſinceriter, non rectè concupiſcentia vel oppugnatur vel ſuperatur, niſi bona voluntate, niſi amore Dei, niſi propter Deum, niſi veræ delectatione juſtitiæ, quis dubitet, quin alia quæuis pugna atque victoria perperam & cum peccato fiat? Ipſo Auguſtino ſuos-ipſius loquendi & ſentiendi modos exponente, cùm dixit: *Omne factum, ſi rectè factum non eſt, peccatum eſt* ; ipſa veritate altiſſimis vocibus clamante, id quod in humanis moribus non veraciter, non ſinceriter, non rectè fit, aliud omnino eſſe non poſſe, niſi peccatum.

Lib. de gra. & lib. arb. c. 4.

Lib. 1. retract. c. 15.

Lib. 5. cont. Iul. c. 3.

Lib. de nat. & gra. c. 62.

Lib. 6. cont. Iul. c. 23.

Lib. de vtil. creden. c. 12.

CAPVT XXII.

EXPLICATVR DOCTRINA SANCTI Auguſtini, qua dicimur nihil à nobis habere, niſi peccatum.

NAM ex iſta capitali charitatis & cupiditatis contrarietate, quę nullum omnino in actibus humanis medium ſuſcipit, alia doctrina Auguſtini nata eſt creberrima & ſolemniſſima, qua paſſim in ſuis libris docet, nihil omnino hominem à ſeipſo habere, præter peccatum atque mendacium. Cuius doctrinæ radix eſt, quod non niſi duplex dilectio ſit vel eſſe poſſit, vt antè ex Auguſtino & Leone & aliis declarauimus, creatoris & creaturæ, Dei & mundi, boni incommutabilis & mutabilis, ex quibus omnis actio humana proficiſcitur. A nobis autem, vt etiam Auguſtinus ſæpiſſimè, & fides docet, dilectio creatoris eſſe non poteſt : dilectio autem creaturæ & mundi ex nobis fluxit, & non ex Deo, juxta doctrinam Apoſtolicam, quæ tradit nobis, dilectionem mundi non eſſe ex Patre, ſed ex mundo, Auguſtino ſuccinente : *Voluntas procul dubio creaturæ, quæ non eſt creatoris ; ex mundo eſt.* Nempe quia homo procul dubio pars eſt mundi; & ex ipſo homine diabolo quidem ſuggerente, homine tamen ipſo per ſpontaneam voluntatem deſerente creatorem ac diligente creaturam, voluntas talis fluxit. Vnde eandem illam dilectionem mundi non ſolùm ex mundo, ſeu ex homine, ſed etiam ex diabolo Auguſtinus eſſe tradit, quia auctor eius fuit, non inſerendo ſed perſuadendo peccatum : quod non aliter niſi mundi & creaturæ dilectione perpetratum eſt, vt idem ſæpiſſimè docet. Cùm igitur hæc mundi dilectio, quæ non eſt a Patre, hæc, inquam, culpabilis cupiditas omnia peccata operetur, neq; quicquam operetur niſi malum, ſicut neque charitas aliud quicquam niſi bonum, illaque in ſolidum à diabolo ſit & ex nobis, hæc à Deo, manifeſtiſſimè ſequitur id quod Auguſtinus docet, nihil à nobis tanquam à nobis proficiſci, niſi peccatum atque mendacium. Qua de re luculentiſſima ſunt apud ipſum, radijſque ſolis fulgentiora teſtimonia vt ea nullis præſtigijs obrui, vel offuſcari poſſint. Sic ergo loquitur in Pſalmum ſeptuageſimum ; *Iuſtitia tua ſola liberat me: mea ſola non ſunt niſi peccata.* Et in Pſalmum centeſimum ſecundum : *De tuo aliquid retribue, ſi potes. Non dixerim, ne feceris, noli deo tu retribuere ; non vult Deus de tuo ſibi retribui. Si de tuo retribuis, peccatum retribuis: omnia enim quæ habes ; ab illo habes. Tuum peccatum ſolum habes.* Et in tractatibus in Ioannem : *Vita noſtra, tanquam noſtra, id eſt, de voluntate propria noſtra non erit niſi mala, peccatrix, iniqua. Vita verò bona de Deo in nobis eſt, non à nobis.* Et tractatu octauo in Epiſtolam Ioannis : *Hoc dic ſi vis verùs dicere : ego malè, ille benè. Et quod ego benè, ab illo benè : nam à me quicquid ago, malè. Iſta confeſſio firmat cor, & facit dilectionis fundamentum.* Et in ſermonibus de tempore : *Qui voluerit dicere, quia retribuet aliquid Deo, mendax eſt.* (*Omnia ab illo ſperanda ſunt : à nobis ipſis præter illum nihil niſi fortè peccatum*) *& mendacium de ſuo loquitur. Verè plenè de ſuo abundat homo : mendacium omnino hic habet, theſaurum mendaciorum, &c. Quod gratis habet, de ſe habet, non illud emit. Quando venitur ad veritatem, ſi verax vult eſſe, non erit de ſuo.* Et de eadem mētiendi poteſtate, qua ſola prompti ſumus, ita loquitur in Pſalmum vigeſimum quartum : *Doce me : nam per meipſum non noui, niſi mendacium.* Et ſermone trigeſimo primo de verbis Domini : *Homo ſi vult eſſe aliquid boni, non ſit de ſuo proprio, Si enim de ſuo eſſe voluerit, mendax erit. Si verax eſſe voluerit, de Dei non de ſuo erit.* Et Tractatu quinto in Ioannem : *Tunc ea quæ dicimus & vobis & nobis vtilia ſunt, ſi ab ipſo ſunt, Quæ autem ab homine ſunt, mendacia ſunt, ſicut ipſe dixit Dominus noſter Ieſus Chriſtus : Qui loquitur mendacium, de ſuo loquitur : nemo habet de ſuo, niſi mendacium & peccatum, ſiquid autem homo habet veritatis atque iuſtitiæ, ab illo fonte eſt, quem debemus ſitire in hac eremo, vt ex eo quaſi guttis quibuſdam irrorati, &c.* Qualis verò peccata illa ſint, quæ à nobis tantùm habeamus, vtrùm propriè an impropriè dicta, non rarò Auguſtinus explicat. Aliquando enim dicit, ea non eſſe niſi mala : *Da veniam, Apoſtole, dicimus quia tu docuiſti. Prorſus tua à te tibi parata non nouimus*

Lib. de Patien. c. 19.

Concione 1. in Pſ. 70.

Tract. 11. in Ioannem.

Tract. 8. in Epiſt. Ioan.

Serm 151. de temp. c. 5.

In Pſal. 24.

Serm. 31. de verbis Domini. c. 2.

Tract. 5. in Ioannem.

Hom. 14. c. 5.

niſi

niſi mala. Aliquando huiuſmodi opera diſplicere A Deo : [*Serm. 94. de temp. cap. 3.*] *Vt ſis bonus, innoca bonum. Non enim in te places Deo, niſi quod habes ex Deo. Quod autem habes ex te, diſplicet Deo.* Aliquando eſſe mala & pœnis digna : [*Lib. de grat. & lib. arb. cap. 6.*] *Dona ſua coronat Deus ; non merita tua, ſi tibi à te ipſo, non ab illo ſunt merita tua. Hæc enim ſi talia ſunt, mala ſunt ; quæ mala ſunt non coronat Deus.* Et paulo antè dixerat ſimiliter merita [*Cap. 5.*] Apoſtoli fuiſſe *magna, ſed mala. Quid iſtis eam malis meritis niſi pœna vtique debebatur ?* Aliquando [*In Pſal. 99.*] nos inde damnari : *Ipſe fecit nos, & non ipſi nos. Non debemus ſuperbire : totum bonum quod habemus, ab artifice noſtro habemus. Quod in nobis nos fecimus, inde damnamur : quod in nobis ille fecerit, inde coronamur.* Et rurſum : [*In Pſal. 137.*] *Opera manuum tuarum ne deſpicias. Opus tuum in me vide, non meum. Nam meum* B *ſi videris, damnas ; tuum ſi videris, coronas.* Hujuſmodi doctrinâ & ſententijs paſſim plenus eſt Auguſtinus, [*Lib. 1. de grat. Chriſt. Salmas. c. 4.*] de quibus nonnulla etiam infrà vide in tractatu de liberatione arbitrij. Omnia verò ex illo eius principio oriuntur, quòd impoſſibile ſit eſſe opus bonum, niſi diligatur verum bonum, & vltimus finis omnis boni, qui eſt Deus benedictus in ſæcula. Quicquid aliter homo facit, ex mundi dilectione facit, quæ non eſt à patre, ſed ex mundo eſt ; & neceſſe eſt vt redoleat originẽ ſuam. [*Lib. de ſpir. & lit. c. 14.*] *Non enim fructus eſt bonus, qui de charitatis radice non ſurgit* : & hæc ſine fide eſſe nequit. Ex iſto enim capite manat quicquid prædicat Auguſtinus de neceſſitate fidei ad opus bonum : [*Lib. de geſtis Pelag. c. 24.*] C *Quid habemus quod non accepimus, quando & hoc accepimus, vnde incipit quicquid in actibus noſtris habemus boni ?* [*Ibid.*] Hoc eſt fides. *Ipſa eſt enim initium, vnde bona opera incipiunt.* Quid igitur cætera, quæ præter ipſam fiunt ? *Quoniam, vt dictum eſt, quod ex ipſa non eſt, peccatum eſt.* Quia videlicet, vt alibi dicit, [*Præfat. in Pſal. 31.*] *bonum opus intentio facit, intentionem fides dirigit : nemo ergo computet bona opera ante fidem : vbi fides non erat, bonum opus non erat.* Ex iſto fonte fluit quicquid prædicat de neceſſitate dilectionis ad opus bonum : [*Lib. de grat. Chriſti c. 26.*] *Quid enim boni faceremus, niſi diligeremus ? Aut quomodo bonum non facimus, ſi diligamus ?* Et iterum : [*Ibid.*] D *Vbi non eſt dilectio, nullum bonum opus imputatur, nec rectè bonum opus vocatur.* Quid ergò ? *Quia omne quod non eſt ex fide peccatum eſt : & fides per dilectionem operatur.* Ex iſta radice naſcitur, quicquid prædicat de ſola peccandi poteſtate antequam arbitrium fide per dilectionem operante liberetur : [*Lib. 3. ad Bonif. c. 8.*] *Liberum arbitrium captiuatum non niſi ad peccatum valet.* Et alio in libro : [*Lib. de ſpir. & litt. c. 3.*] *Neque liberum arbitrium quicquam niſi ad peccandum valet ſi lateat veritatis via.* Hoc eſt, vt ibidem indicat, ante legem & fidem, per quas innoteſcit ei via veritatis, vt eum non lateat, *quid agendum, & quò nitendum eſt.* Ex iſta ſcaturigine proficiſcitur, quod nihil omnino operis boni ſine gratiæ diuinæ adiutorio fieri poſſe vbique docet : E [*Lib. de perf. iuſt. c. 11.*] *Ipſe* (Celeſtius) *quomodo ſit accipiendum quod ſcriptum eſt : Omnis homo mendax, omnino non ſoluit, nec ſoluere poterit, niſi correcto errore quo credit, hominem ſine adiutorio gratiæ Dei per ſolam propriam voluntatem poſſe eſſe veracem*, hoc eſt, diligere, veritatem, quæ præſcribit opus bonum. Et alibi : [*Lib. 1. ad Bonif. c. vlt.*] *Nemo benè libero arbitrio vti poteſt, niſi per gratiam.* Et ad eundem Bonifacium : [*Ibid. cap. 3.*] *Nec poteſt homo boni aliquid velle, niſi adiuuetur ab eo qui malum non poteſt velle, hoc eſt, gratia Dei per Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum.* Cur, quomodo, qua ratione, cùm ſine illa Domini incarnati gratia poſſit fieri opus ſaltem moraliter bonum ? Audi cauſam : [*Ibid.*] *Omne enim quod non eſt ex fide peccatum eſt. Ac per* A *hoc bona voluntas, quæ ſe abſtrahit à peccato, fidelis eſt.* Ex iſta cauſa oritur, quod antequam quicquam fieri poſſit ab homine operis boni ; priùs velit hominem fieri bonum, hoc eſt, voluntatis bonæ, quæ ſola diligit bonum, vt iſta poſſit arbor bona, id eſt, voluntas bona proferre fructus bonos : [*Lib. 4. c. 6*] *Quid enim poteſtis facere boni de corde non bono ? Vt autem habeatis cor bonum : Dabo,* inquit, *vobis cor nouum*, hoc eſt, voluntatem nouam ſeu dilectionem nouam, ex qua opus neceſſariò debet fluere. Et iterum inſtantiùs : [*Ibid.*] *Quid enim boni faceretis homines mali, & quomodo iſta bona faceretis, niſi boni eſſetis ?* Id eſt, quid boni faceretis, quamdiu eſtis voluntate malâ, ſiue quamdiu bonum ſeu iuſtitiam non diligi- B tis ? [*Lib. de pecc. merit. c. 18.*] *Quis enim dubitet dicere, voluntatem nullo modo iuſtitiam diligentem, non modo eſſe malam, ſed etiam peſſimam voluntate ?* Omnia iſtiuſmodi, aliaque plura, quibus redundant ſcripta eius, ex eadem omnino radice & ratione proficiſcuntur : quia vt alibi præclarè docuit & ſuprà diximus : [*Lib. 9. de Trinit. c. 7. & 8.*] *Nemo volens aliud facit, quod non in corde ſuo prius dicit*, hoc eſt, faciendum eſſe iudicauerit : *quod verbum* ſiue iudicium de agendo, *amore concipitur, ſiue creaturæ ſiue creatoris, id eſt, aut naturæ mutabilis aut incommutabilis veritatis. Ergo aut cupiditate, aut charitate. Tunc autem eſt cupiditas, cùm propter ſe amatur creatura : tunc non vtentem adiuuat, ſed corrumpit fruentem.* Ec- C ce breuibus, perſpicuis, diſertiſſimis verbis clauem vniuerſæ doctrinæ de agendis & non agendis, de bonis operibus & peccatis traditam ; ſi e qua, doctrina Auguſtini non niſi merus Labyrinthus eſt ; ex quo niſi Gloſſis textus Auguſtini innumeros euertentibus, totiuſque doctrinæ moli repugnantibus, exiri non poteſt : cum qua omnia ſunt apertiſſima & facillima : Nimirum charitas ſiue perfecta ſiue imperfecta eſt amor veri boni, ex qua nihil niſi bonum : [*Lib. 1. de Vocat. gent. c. 6.*] cupiditas ſiue perfecta ſiue imperfecta amor eſt mundi [*Serm. 5. de Ieiunio ſeptimi menſ.*] *qui non eſt ex Patre, ſed ex mundo.* Deus autem *id odit, quod ipſe non fecit*, vt optimè ſanctus D Proſper. Ex hoc amore ſiue cupiditate mundi, non ſolùm nihil eſt boni, ſed vt dixit ſanctus Leo : *Cuncta ſunt noxia*, hæc eſt enim illa, quæ ſine amore creatoris *non vtentem adiuuat, ſed corrumpit fruentem.* Semper enim in omnibus actibus, etiam dum vnâ creaturâ vtitur, aliâ fruitur, in quam vltimo videlicet collimat vtentis animus. Quicquid enim fecerit, non poteſt niſi in re per ſe dilecta conquieſcere.

CAPVT XXIII.

E *VINDICATVR A CORRVPTELIS doctrina Canonis Concilij Arauſicani, qua dicitur :* Nemo habet de ſuo, niſi mendacium & peccatum. [*Can. 22. Conc. Arauſican.*]

HANC igitur conſtantiſſimam Auguſtini & Proſperi & Romani Præſulis S. Leonis doctrinam ſecuti Patres Arauſicani, fulgentiſſimum illum locum ex Auguſtini libris à ſancto Proſpero decerptum in Canonem redegerunt, & vniuerſam illam Auguſtini ſententiam, quàm hactenus declarauimus, velut ſanctiſſimam, & ſacroſanctam, & Catholicam ſanxerunt, aduerſus Iuliani omneſq; genti-

lium Philoſophorum præſtigias, qui ſibi mirum in modum de moralibus operibus, & naturali ſuâ virtute blanditi ſunt. Nam Canon vigeſimus ſecundus verbo tenus ex Auguſtino ſumptus eſt: *Nemo habet de ſuo niſi mendacium & peccatum: Siquid autem habet homo veritatis atque iuſtitiæ, ab illo fonte eſt, quem debemus ſitire in hac eremo, vt ex eo quaſi guttis quibuſdam irrorati non deficiamus in via.* Hunc luculentum Canonem, aliqui in alios Auguſtino incognitos imo repugnantes ſenſus trahere nituntur; qui quantùm à tradita per Auguſtinum veritate, & perpetuæ doctrinæ filo recedant, operæ pretium eſt paucis oſtendere. Nonnulli enim volunt Auguſtinum & Concilium non aliud ſignificaſſe, niſi quòd arbitrium hominis condiſtinguatur Deo, & ex ipſo malitia oriatur, ex Deo omne bonum, ſiue fuerit ordinis naturalis, quales ſunt actus moraliter boni, quos Deus operatur per concurſum & prouidentiam ordinis naturalis, ſiue fuerit bonum ordinis ſupernaturalis, quales ſunt actus veræ pietatis, qui ex gratia proficiſcũtur. Solutio potiùs ex principijs Philoſophiæ, quã Auguſtini hauſta eſt, eoque tendit, vt pleraque S. Auguſt. loca, quæ diuinum adiutorium aduerſus Pelagianos prædicant, ad naturalis ordinis auxilia detorqueantur, & humana ſuperbia de ſuis viribus glorietur. Auguſt. enim quandocunque aduerſus Pelagianos de non peccando beneque operãdo diſputat, maximè de hac ſententia, vtrum ex nobis ſit aliquid operis boni, an verò ſolùm peccatum atque mendacium, nunquam de alio quàm diuinæ gratiæ auxilio per IESVM Chriſtum diſputat, nunquam de auxilio ordinis naturalis, nec à Pelagianis hoc vnquam negatũ, aut in controuerſiam adductũ fuit, vt & ſuprà in expoſitione dogmatum Pelagianorum explicatum eſt, & vberiùs infrà declarabitur. Hic ſufficiet aliqua Auguſtini de hac ipſa ſentẽtia, quòd ſine Dei gratia non poſſumus de noſtro habere niſi mendacium atque peccatum, attuliſſe: idque ex ipſis ijſdem Auguſtini locis, vnde fatentur illum Canonem Arauſicanum eſſe deſumptum, hoc eſt, ex libro de perfectione iuſtitiæ capite duodecimo, præfatione in libros de doctrina Chriſtiana, & tractatu quinto in Ioannem. Sic ergo loquitur in libro de perfectione iuſtitiæ de illa Scriptura: *Omnis homo mendax*, quam ad illam ſententiam aſtruendam ſubinde proferre ſolet: *Reſpondemus admonentes, quomodo dicendus ſit homo verax, per Dei gratiam atque veritatem, qui per ſeipſum ſine dubio mendax eſt. Vnde dictũ eſt: omnis homo mendax.* Ecce quomodo intelligat per ſeipſũ, ſeu vt Concil. Arauſican. loquitur, *de ſuo* eſſe mendacem, ſeu habere mendacium: nempe vt non poſſit habere veritatem ſeu eſſe verax, niſi *per Dei gratiam*. Et iterum poſtea docet, non poſſe Celeſtium ſoluere id quod Scriptura dixit. Omnis homo mendax, *niſi correcto errore, quo credit hominem ſine adiutorio gratiæ Dei per ſolam propriam voluntatem poſſe eſſe veracem.* Certum eſt autem, toto libro vehementiſſimè aſſerere Auguſtinũ contra Celeſtium, ad benefaciendum & peccata cauenda neceſſariam eſſe veriſſimã & propriiſſimè dictam *gratiam Dei per Ieſum Chriſtum*, ſicut eam in eodẽ libro ſæpiſſimè vocat. Et præfatione in libros de doctrina Chriſtiana: *Quanquam nemo debeat aliquid ſic habere quaſi ſuum proprium, niſi fortè mendacium. Nam omne verum ab illo eſt, qui, ait: Ego ſum veritas. Quid enim habemus quod non accepimus? Quod ſi accepimus, quid gloriamur quaſi non acceperimus?* Iſte autem Scripturæ locus tam inuictus videtur Auguſt. pro vera gratia Chriſti aſſerenda contra Pelagianos, vt *hoc Apoſtolico præcipue teſtimonio etiam ſeipſum conuictum fuiſſe fateatur* ad confitendũ, quòd fides ſit diuinæ gratiæ donum. Quod pluribus docet lib. 2. Retractionum, & de prædeſtinatione Sanctorum, vſque adeo vt ibidem de iſta eadẽ Scriptura dicat: *Hoc igitur Apoſtoli teſtimonium, vbi ad reprimendam hominis inflationem dixit: Quid enim habes quod non accepiſti? non ſinit quemquam fidelium dicere, habeo fidem quam non accepi: reprimiturque omnino his Apoſtolicis verbis tota huius reſponſionis elatio.* Quamobrem cùm Auguſt. ipſe per hanc Scripturã conuictus eſſet, vt fidem ex Dei gratia proficiſci fateretur, nulla pœnè tam frequenter, quàm iſta vtitur, ad reprimendam Pelagianorum impietatem, qua gratiæ neceſſitatem ad opera bona deſtruebant. Et ſermone centeſimo quinquageſimo primo de tempore, vbi vt citauimus planiſſimè eandem doctrinam aſſeuerat, hominem *de ſuo mendacium loqui, de Deo autem habere veritatem*; declarat hoc in Petro, qui non niſi Deo reuelante in confitenda de Chriſto veritate verax fuit, ſimili omnino modo quando dicit alijs locis, hominem de ſe non niſi peccare poſſe, non habere niſi peccata, & huiuſmodi, ſæpè hæc exponit ita ſe intelligere, vt ſine vera Chriſti gratia non niſi peccata faciamus: Nam in Pſal. trigeſimum ſeptimũ cùm dixiſſet: *Opus tuum in me vide: nam meum ſi videris damnas*; ſtatim adijcit. *Quia & quæcunq; ſũt bona opera mea, abs te mihi ſunt, & ideo tua magis quàm mea ſunt.* Et quomodo te, quomodo tua? *Audio quippe ab Apoſtolo tuo: Gratiâ ſalui facti eſtis per fidem, & hoc non ex vobis, ſed Dei donum eſt.* Et tractatu vigeſimo 2. in Ioannem, vbi dixerat, *Vitam noſtram tanquam noſtram non eſſe niſi malam, peccatricem, inquam: vitam verò bonam de Deo in nobis*, declarat hoc per illũ Apoſtoli locũ. *Viuit vero in me Chriſtus*, quem nemo dubitat de vera gratia eſſe intelligendum. Et ſermone decimo tertio de verbis Apoſtoli, vbi ſatiatiſſimè tradidit: *Si nos ipſe non adiuuat, non dico vincere, ſed nec pugnare nos poſſe*: ſi defuerit adiutoriũ Spiritus ſancti, *prorſus nihil boni agere nos poſſe: agere nos illo non adiuuante libera voluntate, ſed malè, ad hoc idoneam eſſe voluntatem noſtram, quæ vocatur libera*, & huiuſmodi plura, apertiſſimè & ex profeſſo declarat ſe intelligere *adiutoriũ Dei, adiutorium Chriſti, adiutorium Spiritus ſancti, adiutorium gratiæ Dei*, illud ipſum quod Pelagiani ad faciliùs tantùm agẽdum tandem neceſſarium eſſe fatebantur. Et ſermone nonageſimo quarto de tempore vbi dixerat: *Non enim in te placet Deo, niſi quod habes ex Deo: quid autem habes ex te, diſplicet Deo*, ex illis ijſdem locis Scripturæ hoc probat, quibus ſemper veram Chriſti gratiam aduerſus Pelagianos aſtruere ſolet. Nam ſtatim adijcit: *Si bona tua cogitas, quid habes quod non accepiſti; Si autem accepiſti, quid gloriaris quaſi nõ acceperis?* Quem locum, vt diximus, Auguſtinus pro Chriſti gratia vindicanda maximè inexpugnabilem putat. Rurſus ibidem quamlibet hominis voluntatem bonam à Deo datam & excitatã eſſe probat. *Ipſum*, inquit, *Apoſtolum interroga: Deus eſt enim qui operatur in vobis & velle & operari pro bona voluntate. Quid eſt ergo, quod tibi arrogabas?* Ex mox ſubiungit id quod citauimus: *Quod habes ex te, diſplicet Deo.* Cuiuſmodi doctrina in Auguſtini ſcriptis perpetua eſt: vt nihil profectò inſulſiùs, & principijs Auguſtini repugnãtius, & ad eneruandam gratiæ neceſſitatem, quam ipſe & Concilia prædicant, & ad Pelagianorum pugnam reſtaurandam accommodatius excogitari poſſit,

[Marginal notes, left column: *Canon. 22. Conc. Arau.* — *Suar. lib. 1. de grat. c. 21.* — *Fatetur hoc Suar. lib. 1. de grat. c. 19. n. 8. & c. 21. n. 6.* — *Lib. de perf. iuſt. c. 12.* — *Ibid.* — *Cap. 2. 3. 4. & ſeqq.* — *In præfat. lib. de doct. Chriſt.*]

[Marginal notes, right column: *Lib. 2. Retract. c. 1. & lib. de prædeſt. c. 4.* — *Serm. 151. de temp.* — *In Pſal. 37.* — *Tract. 22. in Ioan.* — *Serm. 13. de verb. Apoſt. c. 9.* — *Cap. 11.* — *Ibid. c. 11.* — *Ibid. c. 13.* — *Serm. 94. de temp.* — *Ibid.*]

ſit,

ſit, quàm ad concurſum generalem, & ad cooperationem quandam ordinis naturalis huiuſmodi Auguſtini loca detorquere.

Quid? quod ipſe Auguſtinus & Concilium Arauſicanum in illo ipſo Canone, de quo diſputamus, ſatis manifeſtè declarat, ita neminem habere de ſuo niſi mendacium atque peccatum, vt oppoſitam veritatem & iuſtitiam niſi ex vera Chriſti gratia ſitire & habere non poſſit. Nam phraſis iſta: *Ab illo fonte eſt, quem debemus ſitire in hac eremo*, ex Pſalmo ſexageſimo ſecundo cum quadam alluſione ſumpta eſt. Ibi quippe dicitur: *Sitiuit in te anima mea & in terra deſerta*, hoc eſt, in eremo. Quare locum illum exponens apertiſſimè declarat, & ſitim illam non eſſe aliud niſi deſiderium ſapientiæ atque iuſtitiæ, & fontem ipſam ſapientiam & iuſtitiam, hoc eſt, Chriſtum, & aſperſionem eius gratiam. Ipſum audi:

In Pſal. 62.

Beati qui eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam, quia ipſi ſaturabuntur. Ergo in hoc ſæculo (tanquam eremo) *non debemus, quaſi amore ſaginam. Hic ſitiendum eſt, alibi ſaginabimur. Modo autem vt non deficiamus in iſto deſerto aſpergit nobis rorem verbi ſui, & non nos dimittit prorſus areſcere, vt non ſit de nobis repetitio, ſed vt ſic ſitiamus, vt bibamus. Vt autem bibamus, aliquâ gratiâ eius aſpergimur: tamen ſitimus.* Et poſt pauca interpoſita: *Ipſum deſiderium eſt ſitis animæ, quando caro ſitit, aquam ſitit: quando anima ſitit, fontem ſapientiæ ſitit. De ipſo fonte inebriantur animæ noſtræ, ſicut dicit alius Pſalmus: Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ, & torrente deliciarum tuarum potabis eos. Sitienda eſt ergo ſapientia, ſitienda eſt iuſtitia, &c. Angeli non ſitiunt, non eſuriunt quomodo nos; ſed habent ſaginam veritatem lucis incommutabilis ſapientiæ & miſerantur nos, vt ad illam patriam communem aliquando redeamus, & ibi cum illis fonte Dominico veritatis & æternitatis aliquando ſaturemur.* Vnde aduerſus Pelagianos gratiæ neceſſitatem vrgens, quâ aliquid hauriatur ex illo fonte iuſtitiæ:

Lib. 2. de pecc. merit. c. 5.

Quid ergo, inquit, *illis fiet, qui etſi fateantur, ſe non habere vel non plenam habere iuſtitiam, tamen à ſemetipſis habendam, non à ſuo creatore, vbi horreum eius & fons eius eſt, deprecandam eſſe praeſumunt?* Ecce quomodo ex fonte illos nos irrorandos eſſe docet Auguſtinus, vt non deficiamus in via. Quis enim qui vel primoribus labijs Auguſtinum attigit, ex eius mente nos dicat ex concurſu generali, vel prouidentiâ ordinis naturalis velut fonte iuſtitiæ & veritatis, vel guttis eius aſpergi, ne deficiamus in via: vel, vt adijcit in eodem loco (ex quo Canon Arauſicanus deſumptus eſt)

Tract. 5. in Ioannem.

ſic in hac peregrinatione interim nos conſolari, vt venire ad eius requiem ſatietatemque poſſimus? Cogitationes iſtæ potiùs Ariſtotelicæ, quàm Auguſtianæ vel Chriſtianæ ſunt, iuxta quas nulla eſt fontis iſtius aſperſio, qua non deficiamus in via, & qua hic interim conſolemur, vt ad requiem ſatietatemque veniamus, niſi vera gratia, quæ ſola fontem illum veritatis & iuſtitiæ nos facit ſitire, bibere, & requie ſatiari.

Nec multo magis quadrat iſti Canoni alia pars expoſitionis, quia dicunt neminem habere de ſuo niſi mendacium atque peccatum, quia peccatum vt peccatum ſeu formaliter non eſt à Deo, ſed ex arbitrij defectibilitate, quam habet ex nihilo: & ita poſſe adhuc habere actum verè bonum ſuis viribus, Deo ſaltem concurſu vniuerſali concurrente. Nam quamuis iſtud de arbitrij defectibilitate verum ſit, vt Auguſtinus nonnunquam docet; præcipuè quando Manichæos reſpicit inducentes quandam naturam malam, quæ cauſa ſit peccatorum; in hac tamen materia de potestate & viribus arbitrij ad agendum bene vel malè, aliter omnino loqui ſolet, & intelligi debet. Nam aduerſus Pelagianos, qui libero arbitrio quædam opera verè bona & ſine peccato facta, ad vitam tamen æternam ſterilia & inutilia comminiſcendo tribuebat, vt mox dicendum erit, non verò Auguſtinus docet, voluntatem liberam ad operandum aliquid boni ſine peccato adiuuandam eſſe adiutorio gratiæ Dei; ad peccandum verò tantùm, id eſt, ad ipſum poſitiuum actum peccati faciendum per ſe ſufficere, nec vllo Dei adiutorio indigere; eò quod, ſubtracto illo Dei adiutorio, per ſeipſam non ſolùm cum peccati tentatione non pugnet, ſed ſine pugna in peccata ruat. Qua de re multa ſuprà diximus: hic vnus aut alter locus ſufficit. Nam hoc eſt quod dicit in ſermonibus de verbis Apoſtoli, vbi conuellit illud figmentum Pelagianum, quo gratiam ad faciliùs benè operandum neceſſariam ſtatuebant:

Serm. 13. de verb. Apoſt. cap. 11.

Quomodo ſi aliquis dicat, remis quidem peruenimus, ſed cum aliquo labore; ſi ventum habeamus, faciliùs peruenimus. Non ſic eſt adiutorium Dei, non ſic eſt adiutorium Chriſti, non ſic eſt adiutorium Spiritus ſancti: prorſus ſi defuerit, nihil boni agere poteris. Agis quidem illo non adiuuante liberâ voluntate, ſed malè: ad hoc idonea eſt voluntas tua, quæ vocatur libera, & malè agendo fit damnabilis ancilla. Vbi manifeſtum eſt, non hoc ſolùm Auguſtinum velle, voluntatem liberam ſuis viribus ſiue *de ſuo*, & ſine adiutorio Dei poſſe peccare formaliter, ſeu deficere & peccati malitiam habere, ſed de ſe poſſe agere malè ſeu agere actum quemlibet, qui non ſit bonus, ad actum autem bonum ſeu ſine peccato factum ſine gratiæ adiutorio nihil valere. Nam quamuis etiam ad peccatum Dei concurſus neceſſarius ſit, ille tamen non eſt aliud adiutorium, de quo ſermo eſt, & eo non obſtante arbitrium *de ſuo* ad peccandum ſeu ad peccati actum dicitur ſufficere, nec opus habere adiutorio Dei. Hinc ſtatim ibidem iterum: *Non cooperator eſt ille, ſi nihil operemur. Sic vos tamen ſcitote agere, vt ſit vobis ſpiritus & adiutor. Qui ſi verò defuerit, nihil omninò boni agere valuiſtis.* Et tractatu vigeſimo ſecundo in Ioannem:

Tract. 22. in Ioan.

Vita noſtra tanquam noſtra, id eſt, de voluntate propterea noſtra, non erat niſi mala, peccatrix, iniqua: Vita verò bona de Deo in nobis eſt, non à nobis. Et hic perſpicuum eſt, eum diſtinguere vitam bonam in hoc à mala, quòd *voluntas noſtra* non ſolùm malitiam, ſed vitam malam, id eſt, opera mala operetur ſine adiutorio Dei: bonam verò eadem voluntas operetur, ſed Deo adiuuante, non disiunctiuè per concurſum aut gratiam, ſed tantummodo per veram gratiam, dum per illam, vt ibidem loquitur, *viuit in nobis Chriſtus*. Et in libro de correptione & gratia:

Lib. de corr. & grat. c. 1.

In malo faciendo liber eſt quiſque iuſtitiæ, ſeruuſque peccati: hoc eſt, per ſe ſufficienter liber eſt, nec opus eſt adiutorio Et gratiæ liberante, vt operetur bonum. *In bono autem liber eſſe nullus poteſt, niſi fuerit liberatus ab eo qui dixit: Si vos Filius liberauerit, &c.* Et in libris de peccatorum meritis:

Lib. de pecc. merit. c. 5.

Si ab illo auertimur, noſtrum eſt, hoc eſt, vt ibidem antè dixerat, *ad hoc non adiuuamur à Deo*, quamuis Deus concurrat concurſu vniuerſali. Ne quis enim exiſtimaret eum de ſola auerſione, & non de actu poſitiuo per quem auertimur loqui, ſtatim attexendo explicat: *Et tunc ſecundum carnem ſapimus, tunc concupiſcentiæ carnis ad illicita conſentimus.* Si ergo perpetua illa phraſis Auguſtini contra Pelagianos eſt, voluntatem noſtram *de ſuo* ſuffi-

cere, hoc eſt, ſois viribus ſine adiutorio Dei, vt malè agat, vt peccet, vt mentiatur, & (ſicut coo-formiter ad Canonem Arauſicanum loquitur) *vt de ſuo loquatur mendacium, vt habeat theſaurum mendaciorum, vt fingat quicquid poteſt; vt mentiatur quicquid poteſt; quia gratis habet, dr ſr habet*, quæ omnia poteſtatem faciendi actus poſitiuos ſonant. Quaodo autem *venitur ad veritatem, ſi verax eſſe vult non eſſe de ſuo*, ſed opus eſſe adjutorio Dei; non illo adjutorio concurſus generalis, quod etiã ad malè agendum, & ad mentiendum neceſſarium eſt; ſed adjotorio veræ gratiæ Dei, ſine quo tam conſtanter docet, nihil omnino booi agi poſſe, ſed tantùm aliquid mali. Ille eſt ergo veriſſimus ſenſus Canonis Arauſicani, quod nemo habeat *de ſuo*, hoc eſt, de ſuis viribus, niſi mendacium & peccatum: ad meotiendum enim, & peccaodum, & mala quælibet operanda per ſe ſufficit, nec adiuuatur à Deo. Siquid autem habet veritatis atque ioſtitiæ, hoc eſt, operis boni, hoc ab illo æterno fonte iuſtitiæ per veram gratiam io eum fluit. Nimirum quia nullum eſt opus bonum, ſeu ſine peccato factum, niſi ipſe fons bonitatis & juſtitiæ gratuito amore diligatur. Et ita Canon iſte cum alijs duobus Canónibus eiuſdem Concilij Arauſicani, in re ipſa prorſus conuenit, quorum alter nouus, & ita ſonat: *Diuini eſt muneris, cùm & rectè cogitamus, & pedes noſtros à falſitate & iniuſtitia reuocamus*, hoc eſt, quando non peccamus in aliquo actu. *Quoties enim bona agimus, Deus in nobis atque nobiſcum vt operemur, operatur.* Nam de munere veræ gratiæ Canonem in initio loqui, ex eius fine patet, qui Apoſtolicis verbis ab Auguſtino expreſſus eſt: *Deus operatur in nobis velle, & perficere*: ex quo ſemper operationem veræ gratiæ probare ſolet. Et ita iſtum Canonem explicat S. Proſper, qui ſententiam illam excerpſit ex Auguſtini lucubrationibus. Nam eum citans in Commentario ſuper Pſalmos in illa verba: *Auerti pedes meos in teſtimonia tua*, ita loquitur: *Quod hic poſitum eſt: Auerti pedes meos, in nonnullis legitur, Auertiſti pedes meos: vt hoc Dei potiùs gratiæ tribuatur. Sed ſiue hoc, ſiue illud ſit, dubitari non poteſt, diuini eſſe muneris*, hoc eſt, diuinæ gratiæ, ſicut præmiſerat, *& cùm rectè cogitamus, & pedes noſtros, &c.* Alter Canon numero vigeſimo, his verbis conceptus eſt: *Multa in homine bona fiunt, quæ non facit homo. Nulla verò facit homo bona, quæ non Deus præſtet, vt faciat homo*, hoc eſt, nullos omnioo facit homo actus bonos, quos non in Deo per veram gratiam operetur. Nam de gratia vera in illo ad Bonifacium loco vnde Canoo iſte depromptus eſt, totis viribus ſatagit. Et ex iſta ſententia ſua tanquam ex aditis ſapientiæ Chriſtianæ hauſtâ, & idcirco in Canonem Eccleſiæ verſâ, mox concludit boni cupiditatem, hoc eſt, ipſam etiam primum boni operis deſiderium, neceſſariò ex vera Dei gratia debere proficiſci, hoc ipſo quo

Ser. 151. de temp. cap. 5.

Can. Arauſ. 9.

Sent. 22.

Canon 20. Cõc. Arauſican.

Lib. 2. ad Bonif. c. 9.

A bona eſt: ſi verò non eſſet bona, nec eſſe debere à Deo. *Proinde*, loquit, *cupiditas boni non homini à Domino eſſet, ſi bonum non eſſet: ſi autem bonum eſt, non niſi ab illo nobis eſt, qui ſummè atque incommutabiliter bonus eſt.* Ex quo relinquitur impoſſibile prorſus eſſe ex Auguſtini mente, vt vllus omnino actus, qui ſit verè bonus, hoc eſt, ſine peccato factus, non à vera Chriſti gratia proficiſcatur; & qui non ab illa proficiſcitur neceſſariò malus ſit. *Si enim bonus eſt, non niſi ab illo nobis eſt, qui ſummè atque incommutabiliter bonus eſt. Quoniam, vt* alibi dicit, *liberum arbitrium ad malum ſufficit; ad bonum autem nihil eſt, niſi adiuuetur ab omnipotenti bono.* Et rurſum: *Nec poteſt homo boni aliquid velle, niſi adiuuetur ab eo qui malum non poteſt velle.* Quibus omnibus locis ex profeſſo gratiæ Chriſtianæ non Philoſophicæ ſiue concurſus generalis neceſſitatem ad omnem actum bonum, ad cumque ſolùm poſtulat; ſufficiente ad actus quoſcunque non bonos, hoc eſt, malos propriâ arbitrij libertate: per ſe enim *voluntas libera eſt in malis, quia delectatur malis: libera autem in bonis non eſt, quia liberata non eſt.* Ipſa igitur prima boni cupiditas à Dei gratia neceſſariò proficiſci debet hoc ipſo quo bona eſt. Et cur non à viribus libertatis, ſi tantùm moraliter bona fuerit? Audi Auguſtinum: *Quid eſt enim boni cupiditas, niſi charitas: de qua Ioannes Apoſtolus ſine ambiguitate loquitur dicens: Charitas ex Deo eſt.* Ecce nulla cupiditas ſeu dilectio boni niſi charitas, quæ propterea neceſſariò per gratiam ex Deo eſt: præter quam nihil omnino ſupereſt, niſi mundi cupiditas, quæ non eſt bona; & propterea vt idem Apoſtolus loquitur, *Non eſt ex Patre, ſed ex mundo eſt.* Omnis enim cupiditas boni neceſſariò ex Deo eſt. Vt proinde principijs Auguſtini non aliud congruat, aut congruere poſſit, quàm hominem qui ſuis viribus nõ poteſt habere cupiditatem boni, non poſſe etiam habere ſuis viribus opera quæ dicuntur moraliter bona, vtpote quæ neceſſariò, ſi ſint bona, ex boni cupiditate, id eſt, charitate proficiſci debent. Cùm ergo non aliud à ſuis viribus habere poſſit niſi cupiditatem ſeu dilectionem mundi, hoc eſt, vt Ioannes exponit: *Concupiſcentiam carnis, concupiſcentiam oculorum, & ſuperbiam vitæ. neque enim delectores mundi*, vt Auguſtinus ait, *habent niſi iſta tria*; Et illa dilectio mundi *non ſit à Patre*, hoc eſt, ex Deo, vtpote quæ mala noo bona ſit, *ſed ex mundo*; conſequenter homo non aliud *de ſuo*, id eſt, de ſuis viribus exſpectare poteſt juxta Canonem Arauſicanum, *niſi mendacium & peccatum.* Siquid autem habet veritatis atque iuſtitiæ, hoc eſt operis boni, ab illo eſt fonte iuſtitiæ, cuius gratia aſpergimur ne deficiamus in viâ. Nam *liberum arbitrium captiuatum nonniſi ad peccatum valet: ad iuſtitiam vero niſi diuinitus liberatum adiutumque non valet.* Cauſa eſt, quia *Spiritu ſancto fit vt non peccare delectet, ſicut præter hunc Spiritum peccare delectat.*

Lib. de corr. & grat. c. 11.

Lib. 1. ad Bonif. c. 3.

Ibid.

Lib. 2. ad Bonif. c. 9.

Tract. 2. in Epiſt. Ioan.

Lib. 2. ad Bonif. c. 8.

Lib. de ſpir. & litt. c. 16

FINIS.

DE STATV NATVRÆ LAPSÆ LIBER QVARTVS.

Proſequitur argumentum de viribus liberi arbitrij poſt peccatum.

CAPVT PRIMVM.

SEPTIMO AVGVSTINVS EX PROfeſſo docuit, omne quod non eſt ex fide eſſe peccatum.

HActenus ex varijs Auguſtini principijs ſiue particularibus ſiue generalibus, ſatis vt arbitior, euidenter aſſeruimus nullum ab hominibus qui carent fide poſſe fieri opus bonum, ſed ſola mendacia atque peccata. Verùm quia nobis familiare eſt, vt ad omnem doctrinam nobis inſolitam, quantumuis euidentibus principijs eruatur, cunctando trepidemus, omniſque ratiocinandi ſolertia ſuſpecta ſit, operæ fuerit pretium non iam ex principijs Auguſtini doctrinam eius eruere, ſed loco ſeptimæ probationis planiſſimis & ab omni ambiguitate remotiſſimis verbis ipſum Auguſtinum audire aſſerentem ſententiam illam, quam eius eſſe dicimus, omneſque cauillationes, quibus mens eius, & verba ſimpliciſſima peruertantur, tantâ explicationis perſpicuitate difflantem, vt nullis argutiarum nebulis poſſit obſcurari. Nam quaſi de induſtria omnes conatus recentiorum, quibus eius doctrinam principijs Philoſophorum accommodare ſtuduerunt, opprimere ſtuduiſſet, ita omnia eorum præcluſit effugia, omnes tricas explicuit, omnes cauillationes exarmauit vt pœnè nihil aliud eis ſuperſit, qui rem diligentiùs excuſſiſſe videri volunt, quàm admirari doctrinam eius vt exoticam & incredibilem; & propterea in alium ſenſum aliquo explicationis commodæ beneficio trahendam eſſe. Sed altitudinem Chriſtianæ ſanctitatis & humanæ infirmitatis, & profunditatem ruinæ illius ineffabilis non videntur intelligere virtutiſque ac vitij differentiam magis ex Philoſophia gentium, quàm ex Chriſtiana religione, quæ ab Auguſtino profundiſſimè explicata eſt, haurire voluiſſe. Vt igitur ſine vllius obſcuritatis & ambiguitatis ambagibus ſententiam Auguſtini de operibus ante fidem factis, à qua religio Chriſtiana incipit, hoc eſt, de operibus infidelium intelligamus, videamus non quid principia eius velint & ſentire cogant ſed quid ipſemet perſpicuis expreſſiſque

A verbis paſſim vniformiter & conſtanter in omnibus lucubrationibus ſuis tradit.

Itaque in tractatibus in Ioannem, vt omnem hominis ſuperbiam opprimeret, qua de ſuis operibus gloriari poſſet, ſicut plerumque humana vanitas eorum, qui ante fidem ſe benè vixiſſe arbitrantur de operibus, maximè moraliter bonis, inflari ſolet. *Non*, inquit, *eſt vt dicas, antequam crederem iam bona operatur, ideo electus ſum. Quid enim eſt boni operis ante fidem, cùm dicat Apoſtolus: Omne quod non eſt ex fide peccatum eſt?* (Tract. 86. in Ioan.) Et in Epiſtola ad Sixtum: *Opera bona fiunt ab homine, fides autem fit in homine ſine qua illa à nullo fiunt in homine. Omne enim quod non eſt ex fide peccatum eſt.* (Epiſt. 105.) Et in Epiſtola ad Vitalem: *Itaque* (diabolus) *aliquos eorum per quos amplius decipere affectat, ſinit habere nonnulla velut opera bona, in quibus laudantur, per*
B *quaſque gentes, præcipuèque in gente Romana, qui præclarè glorioſiſſimèque vixerunt.* (Epiſt. 107.) Ecce habes hic opera velut bona, hoc eſt, ſi vlla vnquam ſaltem moraliter bona. Sed iam vide quid de illis ſentiat Auguſtinus: *Sed quoniam, ſicut veriſſima Scriptura dicit: Omne quod non eſt ex fide peccatum eſt; & ſine fide impoſſibile eſt vtique placere Deo, non hominibus, nihil ſic agit hic princeps, quàm vt non credatur in Deum.* Et in libro de geſtis Pelagij: *Quantumlibet autem opera infidelium prædicentur, eiuſdem Apoſtoli ſententiam veram nouimus & inuictam: Omne quod non eſt ex fide peccatum eſt, &c. Cùm ipſa ſit initium vnde bona opera incipiunt.* (Lib. de geſtis Peleg. c. 14.) Et libro de gratia Chriſti: *Quid autem boni faceremus, niſi diligeremus? Aut quomodo bonum*
C *non facimus ſi diligamus? Etſi enim Dei mandatum videtur, aliquando non à diligentibus, ſed à timentibus fieri: tamen vbi non eſt dilectio, nullum bonum opus imputatur nec rectè bonum opus vocatur, quia omne quod non eſt ex fide peccatum eſt. Et fides per dilectionem operatur.* (Lib. de gra. Chriſt. c. 26.) Et lib. 1. ad Bonif. *Nec poteſt homo boni aliquid velle, niſi, adiuuetur ab eo qui malum non poteſt velle, hoc eſt, gratiâ Dei per Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum. Omne enim quod non eſt ex fide peccatum eſt. Ac per hæc bona voluntas, quæ ſe abſtrahit à peccato, fidelis eſt.* (Lib. 1. ad Bonif. c. 4.) Et lib. 3. ad eundem Bonifacium: *Fides licet ſine operibus neminem ſaluat (ipſa enim eſt non reproba fides, quę per dilectionẽ operatur) tamen per ipſam etiam peccata ſoluuntur, quia iuſtus ex fide viuit. Sine ipſa verò etiam quæ videntur bona opera in peccata vertuntur. Omne enim quod non eſt ex fide peccatum eſt.* (Lib. 3. ad Bonif. c. 5.) Ex iſtis & ſimilibus locis, quæ

per vniuerſa Auguſtini ſcripta ſparſa ſunt, apertiſſimè conſtat quid de illis operibus infidelium Chriſtiano ſentiendum ſit. Sine vllis quippe ambagibus ea vera peccata eſſe tradit, nec aliud eſſe poſſe: eo quod ſine fide atque dilectione ſit impoſſibile eſſe opus bonum. Et vt pleniùs mentem eius perciperemus, opera iſta vocat quaſi bona; quæ non ſunt alia niſi quæ vocari & haberi ſolent moraliter bona; quæ definit non eſſe bona, ſed peccata.

Sed non aliunde euidentiùs mens eius conſtare poteſt, quam ex ijs quæ tradidit libro primo de nuptijs & concupiſcentia. Cùm enim ibi docuiſſet ex Scriptura, donum eſſe Dei; quod etiam coniuges pudicè & continenter viuunt, difficultatem ſibi objicit de coniugibus infidelibus, qui videntur etiam ſolis arbitrij viribus continenter B viuere: *Quid ergo dicimus,* inquit, *quando & in quibuſdam impijs inuenitur pudicitia coniugalis? Vtrum eo peccare dicendi ſunt, quod dono Dei malè vtantur, non id referentes ad cultum eius à quo acceperunt? An fortè nec dona Dei putanda ſunt iſta, quando hæc infideles agunt, ſecundum Apoſtoli ſententiam dicentis: Omne quod non eſt ex fide peccatum eſt? Quis audeat dicere donum Dei eſſe peccatum? Anima enim, & corpus, & quæcunque bona animæ & corporis naturaliter inſita etiam in peccatoribus dona Dei ſunt; quoniam Deus non ipſi iſta fecerunt. De his autem quæ faciunt dictum eſt: Omne quod non eſt ex fide peccatum eſt. Cùm igitur faciunt hæc homines ſine fide, quæ videntur ad coniugalem pudicitiam pertinere, ſiue hominibus placere quærentes, vel ſibi vel aliis, ſiue in his* C *rebus quas vitioſè concupiſcunt humanas moleſtias deuitantes, ſiue dæmonibus ſeruientes, non peccata coercentur, ſed alijs peccatis alia peccata vincuntur. Abſit ergo pudicum veraciter dici, qui non propter Deum verum fidem connubij ſeruat vxori.* Et ibidem infrà: *Hoc tam euidens bonum* (commixtio ſocialis corporum ſine fraude) *cùm infideles habent, quia infideliter vtuntur, in malum peccatumque conuertunt.* Et rurſum: *Cùm virtus ſit pudicitia, cui vitium contrarium eſt impudicitia, omneſque virtutes etiam quæ per corpus operantur in animo habitent, quomodo vera ratione pudicum corpus aſſeritur; quando à vero* D *Deo ipſe animus fornicatur?* Et paucis interpoſitis ſic concludit: *Tantùm valet fides, de qua Apoſtolus dicit; Omne quod non eſt ex fide peccatum eſt; & de qua iterum ſcriptum eſt ad Hebræos: ſine fide impoſſibile eſt placere Deo.* Quod ipſe non ſolum de vita hominis, ſed de ſingulis hominis operibus ſolet intelligere. Doctrina iſta validiſſimum acerrimumque conflictum peperit inter Iulianum & Auguſtinum, quo longè luculentiùs illuſtrata, & mens Auguſtini ab omnibus ambiguitatibus euoluta fuit, illo tanquam falſiſſimam eam refellente, hoc mordicus tanquam veriſſimam, Chriſtianam, atque Catholicam defendente. E Nam iſtum vltimò citatum locum, quod in animo qui fornicatur à Deo non poſſit eſſe vera pudicitia, hoc eſt, opus veræ pudicitiæ, ſed peccatum tantùm, ita refricat velut inuictum, inſultatque Iuliano intactum prætereunti: *Sed tu qui mea, ſicut dicis, quæ mihi videntur acuta perſequeris, hoc, totum tamquam mihi obtuſum viſum fuerit præteriſti. Vide ergo quid horum negandum arbitreris. Virtutem eſſe pudicitiam coniugalem, promptiſſimè confiteris: Omnes virtutes etiam quæ per corpus operantur, in animo habitare non negas. Porro infidelis animum fornicari à Deo, ille poteſt negare, qui ſe palam ſanctarum Scripturarum aduerſarium profitetur. Ex quibus omnino hæc ſumma conficitur, vt aut in animo fornicante pudicitia vera eſſe poſſit (quod certè* A *nis, quàm ſit abſurdum:) aut in animo infidelis pudicitia eſſe non poſſit: quamuis hoc cùm aſſererem te finxeris ſurdum.* Illis vero Scripturæ locis, quæ ſæpiſſimè in præcedentibus teſtimonijs allegari vidimus, ſic eundem ſtringit Iulianum, eaque ſententiæ ſuæ aſſerendæ inuicta eſſe conficit; *Nam teſtimonium illud quod ex Apoſtolo poſui: Omne quod non eſt ex fide peccatum eſt; ſicut tibi viſum eſt accepiſti & expoſuiſti; non vt ſapit, ſed vt ſapis. De cibis enim Apoſtolus loquebatur: verum cùm dixiſſet: Qui autem diſcernit, ſi manducauerit, damnatus eſt, quia non ex fide; hanc peccati ſpeciem de qua agebatur generali voluit probare ſententia, mox inferens: Omne enim quod non eſt ex fide peccatum eſt. Sed vt hoc vbi de cibis tantùm intelligendum eſſe concedam: quod de alio dictum eſt teſtimonio, quod identidem poſui; nec inde aliquid diſputaſti, quia non inueniſti quo modo* B *in tuam poſſes detorquere ſententiam, quod ad Hebræos ſcriptum eſt: Sine fide enim impoſſibile eſt placere Deo? Nempe vt hoc diceretur, de tota vita hominis,* id eſt, de totius vitæ actionibus, *agebatur, in qua iuſtus ex fide viuit. Et tamen cùm ſine fide impoſſibile ſit Deo placere, tibi virtutes ſine fide ſic placent, vt eas veras prædices, eiſque bonos eſſe homines: & eius ſui quaſi te pœniteret laudis earum, ſteriles pronunciare non dubites.* Et infrà iterùm de ſingulari quodam opere loquens, opere videlicet miſericordiæ, quod exhibetur pauperi, & maximè videbatur moraliter bonum: *Porro,* inquit, *ſi vitium eſt malè miſereri; procul dubio vitium eſt infideliter miſereri.* C *Quod ſi & ipſa per ſeipſam naturali compaſſione opus eſt bonum; etiam iſto bono malè vtitur, qui infideliter vtitur, & hoc bonum malè facit, qui infideliter facit. Qui autem malè facit aliquid, profectò peccat. Ex quo colligitur, etiam ipſa bona opera quæ faciunt infideles non ipſorum eſſe, ſed illius qui benè vtitur malis. Ipſorum autem eſſe peccata, quibus & bona malè faciunt, quia ea non fideli, ſed infideli, hoc eſt, ſtulta & noxia faciunt voluntate. Qualis voluntas nullo Chriſtiano dubitante arbor eſt mala, quæ facere non poteſt niſi fructus malos id eſt ſola peccata. Omne enim; velis, nolis, quod non eſt ex fide peccatum eſt. Et ideo Deus iſtas arbores non poteſt diligere, & ſi tales permanſe-* D *rint, diſponit excidere, quia ſine fide impoſſibile eſt placere.* Et rem à fundamentis eruens in fine concludit: *Sed breuiter accipe, ne fortè cùm in rebus ipſis tantùm erres, quantùm errari plurimùm poteſt, videar tecum certare de verbis. Aut ergo intellige quod ait Dominus: Si oculus tuus nequam eſt, totum corpus tuum tenebroſum erit: Si autem oculus tuus ſimplex eſt, totum corpus tuum lucidum erit: Et hunc oculum agnoſce intentionem, qua facit quiſque quod facit: & per hoc diſce, eum qui non facit opera bona, intentione fidei bonæ, hoc eſt eius quæ per dilectionem operatur, totum quaſi corpus, quod illis, velut membris, operibus conſtat, tenebroſum eſſe, hoc eſt, plenum nigredine peccatorum.* Plura huiuſmodi in eodem loco inculcat E Auguſtinus; ſed iſta ſola, quamuis nihil Commentarij loco adijceretur, ita perſpicua ſunt, & mentem eius de omnibus infidelium operibus tantâ claritate conuincunt, vt non ſinant hominem nullâ contrariâ ſententiâ præoccupatum aliud ſuſpicari. Nam in illis ipſis teſtimonijs allegatis, multoque vberius in cohærentibus ejuſdem diſputationis locis, omnes recentiorum cauillationes, quibus mentem eius obſcurare, ac in alium ſenſum detorquere conantur, ita luculentè perimit, vt mirum ſit cordatos homines in tergiuerſationes ita friuolas declinare, & Auguſtino ſuas cogitationes imponere potuiſſe.

Præcipua verò tergiuerſandi cauſa eſt quod principijs humanæ Philoſophiæ non congruere

Lib. 1. de nup. & concupiſc. c. 3.

Lib. 4. cont.

Ibid. c. 3.

Ibid. c. 3.

Ibid.

Ibid. lib. 4. c. 3.

In fine c. 3.

Aug. Theologia videatur. Moleſtiſſimè quippe A nonnulli ferunt quod naturæ viribus infidelis non poſſit actum facere, qui tendat in moralem honeſtatem actûs: hoc enim ſufficere volunt, vt ſit actus moraliter bonus, etſi aliò nullâ voluntatis intentione referatur. Itaque doctrinã Auguſt. in illo generali ſenſu intellectam dicũt eſſe *incredibilem, rationes eius friuolas, & tanto ingenio indignas, mirabiles continere verborum æquiuocationes. quia ex ſignificatione propria animi ſolicitarij fit tranſitus ad metaphoricam, & ita ſyllogiſmus fit in quatuor terminis.* Quapropter vt ex eius doctrinæ vinculis liberentur, aliquot ſolutiones excogitatæ ſunt, quas ad omnia loca in promptu habent, vt vbi vna deficit, ſuccurrat alia: omnes verò tam enormiter de tanti Doctoris veluti triennalis B tyronis doctrina ludunt, vt longè ſatius eſſet palàm ab ea diſcedere, quàm eam tot ludibrijs adulteratam vindicare. Nos duas præcipuas proſecuturi ſumus, & ea Auguſtini verbis ac doctrinæ filo & ſcopo diſſlaturi: vt omnibus perſpicuũ eſſe poſſit, eas non iudicio veritatis expreſſas, ſed neceſſitate excogitatas: nihilque minùs quàm ex Auguſtini lectione promanaſſe.

Suar. lib. 1. de grat. c. 7. n. 10 & 14.

CAPVT II.

PRIMVM EFFVGIVM OCCLV- C ditur, quo dicunt Auguſtinum loqui de peccato latè & impropriè ſumpto:

PRIMA igitur reſponſio, qua recentiores Auguſtini citata teſtimonia, totamque illam acerrimam diſputationem cum Iuliano diluunt, in eo ſita eſt, quod Auguſtinus impropriè peccati nomen vſurpet pro peccato latè ſumpto, pro actu videlicet, qui non poteſt prodeſſe ad vitam æternam. Quidquid enim infidelis boni fecerit, caret illa perfectione boni operis, vt aliquid vitæ æternæ conferat, ideoq; meritò peccatum veluti defectiuus actus appellari D poteſt. Nam etiã Auguſt. cùm dicit infideles non poſſe facere quicquam boni, non quodlibet bonum intelligit, ſed, inquiunt, *bonum pietatis, quod ad æternam felicitatem, aliquo modo conferat*, iuxta illa verba eius: *Scito nos dicere illud opus bonum ſine Dei gratia, quæ per vnum mediatorem datur, minimè poſſe conferri per quod ſolum homo poteſt ad æternum Dei donum regnumque perduci.* Et paulo pòſt. *Hoc ergo amore opus eſt, vt bonum beatificum ſit, &c.* Cùm igitur hoc Auguſtino ſit tantùm opus bonum, reliqua veluti defectiua etiam peccata vocat.

Suar. lib. 1. grat. c. 7. n. 21.
Lib. 4. cont. Iul. c. 3. in fine.

Sed multis modis facile oſtendi poteſt, reſponſionem iſtam, vel potiùs cauillationem eſſe imperitiſſimã doctrinæ Auguſtini, ab eius mente remotiſſimam; indignamque quæ à viris doctis proferatur. Primo quia ſemper vtitur ad probandam ſententiam ſuam illo Scripturæ loco: *Omne quod non eſt ex fide peccatum eſt*: Certiſſimum eſt autem Apoſtolum ibi veriſſimũ peccatum intelligere, ſiue fides accipiatur, pro dictamine conſcientiæ, vt plerique ſolent, ſiue pro fide qua fideles Deo dicimur, vt Auguſt. & ferè antiqui volũt. Præmiſerat enim Apoſtolus; *Qui autem diſcernit, ſi manducauerit, damnatus eſt, quia non ex fide.* Cauſam autem damnationis reddit, quia *quod nõ eſt ex fide peccatũ eſt.* Quæ falſa profectò & inepta ratio eſt, & ipſis reſpondẽtibus repugnans, niſi verum peccatũ intelligatur. Actus

Lib. 4. cont. Iul. c. 3.

A enim imperfectus, ſeu tantùm moraliter bonus ſecundùm ipſos cauſa damnationis eſſe non poteſt. Vnde & Auguſtinus dicit: *Quod hanc peccati ſpeciem, de qua agebat,* manducandi videlicet ſine fide, *generali voluerit probare ſententia, mox inferens: Omne enim quod non eſt ex fide peccatum eſt.* Qua de cauſa etiam illum alterum Scripturæ locum: ſine fide impoſſibile eſt placere Deo, ſic intelligere ſolet, vt propterea opera infidelium etiam diſpliceant Deo & volũtas quæ tales fructus facit etiam excisione puniatur: *Qualis*, inquit, *voluntas nullo Chriſtiano dubitante arbor eſt mala, quæ facere non poteſt niſi fructus malos, id eſt, ſola peccata. Omne enim, velis nolis, quod non eſt ex fide peccatũ eſt. Et ideo* quia videlicet non proferunt B niſi ſola peccata. *Deus iſtas arbores non poteſt diligere, & ſi tales permanſerint, diſponit excidere, quia ſine fide impoſſibile eſt Deo placere.* — Ibid.

Secundò verum & propriiſſimè dictum peccatum ab Auguſtino intelligi, perſpicuè patet ex eius ſcopo aduerſus doctrinam aduerſarij ſui. Fatebatur enim Iulianus diſertiſſimis verbis opera infidelium, de quibus ei cum Auguſt. erat diſceptatio, ita eſſe bona, vt tamen per ea vitam æternam non aſſequerentur, ſed mercedem duntaxat quandam temporalem. Hæc enim ſunt ipſiſſima Iuliani verba, quæ Auguſt. refert & obijcit ſibi: *Sed reſponſurus es*, inquit Auguſtinus, *Quid niſi vana? Ego, inquis, ſteriliter bonos dixi homines, qui non propter Deum faciendo bona quæ faciũt,* C *non ab eo vitam conſequuntur æternam.* Et paulo ſuperiùs in eodem loco, cùm dixiſſet, originem virtutum in animo eſſe ſitam, & affectus omnes, per quos aut *fructuosè aut ſteriliter boni ſumus*, in ſubiecto eſſe mentis noſtræ: *Horum igitur*, addit Iul. *affectuum vis cùm inſit omnibus naturaliter; non tamen ad vnum finem in omnibus properat: ſed pro iudicio voluntatis, cuius nutuî ſeruiunt, aut ad æterna aut ad temporalia diriguntur. Quod cùm ſit, non in eo quod ſunt, non in eo quod agunt, ſed in eo ſolo variant quod merentur. Nec nomen is ſui igitur poſſunt, nec generis ſui ſpecie diſpendium, ſed ſolius quod appetiuerũt* D *præmij aut amplitudine ditantur, aut exilitate fruſtrantur.* Non poſſet Iulianus manifeſtiùs declarare mentem ſuam de operibus illis moraliter bonis, de quibus agebatur; nempe eſſe opera quidem bona à virtutibus naturalibus perfecta, ſed quia non referuntur ad Deum, ad vitam æternã conſequendam nihil prodeſſe. Hoc eſt autem ipſiſſimum illud, quod recentiores vocant peccatum latè ſumptum, vel impropriè dictum, vel actum qui nihil prodeſſe poteſt ad vitam æternam. Et tamen Auguſtinus aſſeueratiſſimè contendit, talia infidelium opera, quæ quia ad Deum nõ diriguntur, nihil ad vitam æternam conferunt, nõ eſſe bona, & volũtates ea proferentes, quia Iuliano conſitẽte ſteriles erant, non poſſe eſſe arbores E bonas, quia nõ profert arbor ſterilis fructus bonos, ideoque excidendas eſſe, & in ignem mittendas. Audi Auguſt. *Quapropter dici non poteſt, quantũ te iſta fallat opinio, qua dixiſti, omnes virtutis affectus eſſe, per quos aut fructuosè aut ſteriliter boni ſumus*, aſſequendo videlicet per illas vel non aſſequendo vitam æternã; *Fieri enim non poteſt, vt ſteriliter boni ſimus: ſed boni non ſumus, quicquid ſteriliter ſumus. Arbor enim bona bonos fructus facit. Abſit autem vt Deus bonus à quo ſecuris paratur arboribus non facientibus fructum bonum, excidat, & in ignem mittat arbores bonas. Nullo modo igitur homines ſunt ſteriliter boni: ſed qui boni non ſunt, poſſunt eſſe alij magis mali.* Quibus verbis manifeſtè ſignificat, virtutes huiuſmodi, quæ non diri- — Ibid. — Ibid.

guntur in vitam æternam, non eſſe arbores bonas, nec opera quæ ab illis proficiſcuntur eſſe bona, ſed tantummodo minùs mala, & ideo ignis ſupplicio excidenda. Vnde de iſtis operibus, de quibus erat tota diſputatio, toties repetit, eſſe peccata; quia omne quod non eſt ex fide peccatum eſt.

Tertiò idem probatur euidentiſſimè ex circumſtantijs loci, vnde exorta eſt tota illa controuerſia. Eſt autem locus ille, quem ſupra ex libro primo de nuptijs capite tertio allegauimus: illum quippe Iulianus exagitandum ſumpſerat. Porrò in illo loco expreſſè diſtinguit Aug. peccatum, quod in omnibus operibus infidelium reperiri volebat, ab alijs operibus imperfectè bonis. Diſtinctionem autem in eo collocat, quòd Deus huiuſmodi bonorũ naturalium auctor eſſe poteſt, peccati autem auctor eſſe nõ poteſt. Hoc autem certiſſimum eſt, non de peccatis latè ſumptis, ſeu actibus moraliter bonis nihil ad vitam æternam conferentibus intelligendum eſſe: nam etiam ipſimet recentiores confitentur ac docent, Deum hujuſmodi peccata, vt cũ ipſis ita loquar, per prouidentiam naturalis ordinis donare & procurare. Cùm ergò de pudicitia infidelium, qua ſeruare videntur fidem thori, pronunciaſſet illud Apoſtolicum; Omne quod non eſt ex fide peccatum eſt, vt probaret non eſſe in illis donum Dei, ſic mentem ſuam de peccato explicat: *Quis audeat dicere, donum Dei eſſe peccatum? Anima enim, & corpus, & quæcunque bona animæ & corporis naturaliter inſita, etiam in peccatoribus dona Dei ſunt, quoniam Deus, non ipſi iſta fecerunt. De his autem quæ faciunt. Dictum eſt; Omne quod non eſt ex fide peccatum eſt.* Et paulo pòſt de commixtione coniugali tanquam naturali bono dicit. *Hoc tam euidens bonum cum infideles habeat, quia infideliter vtuntur, in malum peccatumque conuertunt.* Quis enim, obſecro, vel ignauiſſimus tyro Theologiæ, imo quis vel ineptiſſimus ac ſtolidiſſimus ex hominum vulgo commixtionem, aliaſque naturales actiones, & corporis atque animi dotes Bona vocet, quæ per ſe ſimiliter nihil omnino ad vitam æternam conferunt, niſi eò voluntate referantur; & tamen actus pudicitiæ coniugalis infidelium, ſi ſimiliter boni ſint, *mala & peccata* nuncupauerit? Et quod huiuſmodi actibus velut (vt ibidem loquitur) *alijs peccatis alia peccata vincantur*? Quæ verba carpens Iulianus, & ex ijs Pelagianam ſuam doctrinam inferens: *Perfectè igitur ſtudio ſanctitatis, quod Deus adiuuat, poteſt homo carere peccatis. Si enim vincantur, inquit, peccata peccatis, quanto magis poſſunt virtutibus peccata ſuperari?* Eſt autem certum Pelagianos cum dicerent, *hominem carere poſſe peccatis*; &, *virtutibus peccata ſuperari*, propriiſſimè dicta peccata intelligere; cùm tamen Auguſtinus hoc neget, ac tantum velit peccatis alijs alia peccata vinci: vt neceſſe ſit, & Iulianum & Auguſtinum eadem illa vera peccata, non opera bonà licet imperfecta, in verbis Auguſtini intelligere; niſi velimus vtrumque inter ſe puerilitèr in æquiuocationibus ludere. Quòd manifeſtius ex Auguſtini perpetua phraſi ac doctrina declarari poteſt. Docet enim ille paſſim in ſcriptis ſuis, omnes functiones naturales imo etiam omniũ virtutum moraliũ officia, vt miſereri pauperis, ſubuenire periclitanti, & ſimilia, eſſe bona, & ex Deo proficiſci; infidelium vero opera non eſſe bona. De illis enim ſic Auguſtinus: *Copulatio maris & feminæ generandi cauſa bonum eſt naturale nuptiarum*: quod mox vocat *euidens bonum*. Et infrà

Lib. 1. de nup. cap. 3.

Lib. 1. de nup. c. 4.

A abſtinentiam ab adulterio dicit eſſe *in connubio bonum naturale quidem, carnale tamen*. Et libro ſecundo, commixtionem coniugum eſſe *ex Deo*, eſſe *laudandam*, eſſe *opus Dei*. Imò admittit etiam reſponſionem Iuliani dicentis etiam adulterorum *commixtionem per ſeipſam bonam eſſe*. Et lib. quarto: *Bonum eſſe ſubuenire homini periclitanti, præſertim innocenti*: eſſe *Dei opus bonum*, *miſereri per ſeipſum naturali compaſſione eſſe opus bonũ*, etiam cum fit ab infidelibus, talia *opera bona quæ faciũt infideles non infidelium eſſe, ſed Dei*. Et capite ſeptimo, *commixtionem legitimam ſexuum generandi cauſa eſſe opus bonum*, etiam in infidelibus, & regenerationem deteſtantibus. Et tamen infideles, qui talibus vtuntur actionibus & officijs bonis, in ijſdem

Ibid. c. 17. Lib. 2. c. 5. cap. 9. Lib. 3 cont. Iul. c. 7. Lib. 4 c. 3. Ibid. c. 7.

B locis ſæpiùs peccare teſtatur: *Quamuis eo bono* (commixtione legitima) *malè vtantur, & in eo peccent, quod de impia vel propaganda vel propagata prole glorientur*. Et de bona compaſſione miſericordiæ: *Etiam iſto bono malè vtitur qui infideliter vtitur, & hoc bonum malè facit qui infideliter facit: qui autem malè facit aliquid, profectò peccat*. Et rurſum: *Ipſorum autem eſſe peccata quibus & bona malè faciunt; quia ea non fideli, ſed infideli, hoc eſt, ſtulta & noxia faciunt voluntate*. Hæc ſanè demonſtrant euidentiſſimè longè aliter Auguſtinum de operibus, in quibus infideles videntur moraliter benè facere, quàm de officijs ipſis bonis, quibus vtuntur, ſentire & loqui. Iſta quippe officia con-

Lib. 4. c. 7. Ibid. c. 3.

C ſtantiſſimè profitetur eſſe bona, etiam in ipſis infidelibus dum ea faciunt; vſum verò talium bonarum actionum ſiue officiorum eſſe in infidelibus malum, & ijs malè vtendo in peccata conuerti: cùm tamen vtrumlibet iſtorũ, ſi vera ſunt quæ recentiores Auguſtino tribuunt, ſimiliter malum & peccatum latè ſumptum dici debeat, quia nihil ijs ad aſſequendam vitam æternam prodeſt; vel potiùs, vt ipſi loquuntur, & omnis vir non perturbatæ mentis loqui debet, eſſe vtrumque bonum.

Quartò ſi cui fortè iſta needum ſatis perſpicuè mentem auctoris indicant, vt ſciat qua ſigni-

D ficatione peccati nomen vſurpauerit, ſunt loca plurima & manifeſta, quibus vbique vniformiter peccatum propriiſſimè dictũ, hoc eſt, veram iuſtitiam, actumque ſupplicio dignum ſe intelligere profitetur. Dicit enim ea opera infidelium eſſe *malè facta*, ideoque non poſſe eſſe, niſi peccata: *hoc tam euidens bonum cùm infideles habeant, quia infideliter vtuntur, in malum peccatumque conuertunt*. Et iterum: *Hoc bonum malè facit qui infideliter facit: qui autem malè facit, aliquid, profectò peccat.* Infideles enim & *bona malè faciunt*. Dicit eſſe vitia: *Si vitium eſt malè miſereri, procul dubio vitium eſt infideliter miſereri*. Dicit ea non placere Deo: *Nos ea quæ videntur opera bona dicimus non eſſe verè bona ſine fide; quoniam opera verè bona neceſſe eſt Deo placere. Cui ſine fide quia impoſſibi-*

Lib. 1. de nup. initio. Lib. 4. cont. Iul. c. 3. Ibid. Lib. 4. c. 8.

E *le eſt placere profectò quod verè opus eſt bonum, ſine fide non poteſt eſſe*. Et capite tertio: *Deus tales arbores non poteſt diligere*. Dicit eſſe *peccata*, quæ *ſtultâ & noxiâ voluntate fiunt*, vt paulo antè vidimus. Dicit per illa opera non eſſe homines tantùm ſteriliter bonos, hoc eſt, ſine fructu vitæ æternæ, ſiue tantùm moraliter bonos, ſed magis aut minùs malos: *Fieri non poteſt, vt ſteriliter boni ſimus*; (per opera ſine fide facta) *ſed boni non ſumus, quicquid ſteriliter ſumus*. Item *nullo modo homines ſunt ſteriliter boni; ſed qui boni non ſunt, poſſunt eſſe alij minus, alij magis mali*. Dicit per ea homines iniuſtos fieri: *Cùm non ad ſuum referũtur auctorem dona Dei, hoc ipſo malis his vtentes efficiuntur iniuſti*. Dicit

Lib. 4. c. 3. Lib. 4. c. 3. Ibid. Ibid.

ex

Et eis tanquam ex operibus malis homines reos A bus tribuere, *quibus à Deo vitam non conſequerentur æternam* iſta tamen eſſe opera vera bona, & ſine vllo facta peccato. Hoc Auguſtinus quamuis tota illa operoſa diſputatione ſubuertiſſet, in fine tamen arripit non tamquam verum, (iam enim falſiſſimum eſſe demonſtrauerat) ſed tanquam ſufficiens ad obtinendum ſcopum ſuum. Cujus ratio eſt, quòd bonum opus illud, de quo tota contentio fuerat, duas haberet juxta Auguſtinum conditiones; vnam quod eſſet verè bonum, hoc eſt, nulla peccati labe pollutum. Ad tale opus Iulianus ſolam hominis naturam ſufficere cenſebat, ſicut & nunc Recenſiores; Auguſtinus contra fidem adeoque amorem Dei velut ad in-

effici. Iuliano quippe obijciente, quòd ea dictis Auguſtini ſequeretur, infideles effici *reos ex bono*, eo quod dixiſſet, eos nuptiarum bonum infideliter vtendo in malum peccatumque conuertere, qui locus totius illius longiſſimi acerrimique conflictus cauſa fuit, reſpondet Auguſtinus:
Lib.4.c.6. *Non dixi alios reos ex opere bono, ſed ex opere malo, quo malè vtuntur bonis.* Dicit eſſe tenebroſa & nigra peccata, quæ non fiunt intentione fidei bo-
Lib.4.c.4. næ, qua proinde deficiente, *totum corpus* operum *tenebroſum eſſe, hoc eſt, plenum nigredine peccatorum*: Dicit ſine impietate negari non poſſe, quin
Lib.4.c.3. ſint peccata. *Proſus in quantum non eſt ex fide* (operire nudum) *peccatum eſt, non quia per ſeipſum factum quod eſt nudum operire peccatum eſt, ſed de tali opere non in Domino gloriari* (id eſt, non ad Deum referre) *ſolus impius negas eſſe peccatum.* Dicit propterea puniendos, homines quoſuis minùs alijs, qui magis flagitioſi fuerint: *Hoc autem*
Ibid. *peccantes* (illi Romani, qui talibus operibus claruerunt) *quod homines ſine fide non ad eum finem iſta opera retulerunt, ad quem referre debuerunt. Minus enim Fabricius, quam Catilina punietur; non quia iſte bonus, ſed quia iſte magis malus, & minùs impius quam Catilina Fabricius, non veras virtutes habendo, ſed à veris virtutibus non plurimum deuiando.* Dicit homines & voluntates: quibus ea faciunt, exci-
Ibid. dendos & in ignem mittendos; *Voluntas infidelis nullo Chriſtiano dubitante arbor eſt mala, quæ facere non poteſt niſi fructus malos, id eſt, ſola peccata. Et ideo Deus iſtas arbores non poteſt diligere, & ſi tales permanſerint, diſponit excidere.* Nonne reſponſio theatro digna eſt, poſt tot epitheta illorum operum, quæ homines ſine fide operantur, adhuc contendere, quod non ſint peccata; ſed opera verè bona ad vitã æternam dumtaxat inutilia? Imo verò nonne hoc eſt apertiſſimè ſententiam ipſiſſimam hæretici Iuliani, qua dicebat quod huiuſmodi operibus infideles *non fructuosè, ſed*
Lib 4.c.3. *ſteriliter boni ſint; eaque non propter Deum faciendo, non ab eo vitam conſequantur æternam*, quamque Auguſtinus totis Ingenij viribus deſtruebat, ipſimet inuito, & renitenti qui eam expugnabat, priuatæ amore opinioni imponere?

Neque quicquam facit ad Infringendam tam D manifeſtam Auguſtini doctrinam id quod adducitur ex fine diſputationis illius, vbi videtur dicere, quòd illud tantummodo bonum non poſſit ſine gratia ab infidelibus fieri, *per quod homo poteſt ad æternum Dei donum regnumque perduci* hoc eſt, quod ſit pietatis & beatificum. Nam in illo loco duplex ab Auguſtino reſponſio datur vtraq; aduerſùs Iulianum peremptoria. Prima eſt fundamentalis, radicemque tangẽs omnium quæ contra Iulianum diſputans aſſeruerat: quòd videlicet ad bonum opus ſeu ſine peccato factum requiratur *intentio bona*, velut oculus vniuerſorum operum. Quapropter docet, cum *qui non facit opera bona intentione fidei bonæ, hoc eſt, eius quæ per dilectionem operatur, totum quaſi corpus: quod illis E velut membris operibus conſtat, tenebroſum eſſe, hoc eſt, plenum nigredine peccatorum.* Nam dilectio ſeu charitas Dei, quam ad opus ſine peccato poſtulat, non alia de cauſa neceſſaria eſt, niſi vt intendi poſſit rectus, ac debitus, & ex vera ſapientia præſcriptus finis: neque fides alia de cauſa prærequiritur, niſi vt intentionem dirigat, & gratiam operãdi impetret. De quibus ſatis diximus. Altera reſponſio eſt ad hominem, veluti ſufficiens ad iugulandum Iulianum. Dixerat enim expreſsè Iulianus, ſe talia tantùm opera infideli-

B tentionem debiti finis omnino neceſſariam ex Chriſtianæ diſciplinæ regulâ ſtatuebat, vt partim dictum eſt, partim dicetur ſtatim fuſius. Alteram, quòd aliquid ad vitam conferret æternam: quæ conditio ex illa priore inſeparabiliter pendet. Fieri enim nullo pacto poteſt, vt opus quod ex fide, & amore Dei naſcitur vt poſſit eſſe bonum, ſicut prima conditio poſtulabat, non etiam hoc ipſo ſit opus pietatis, iuſtitiæ, cultûs Dei, meritorium, beatificum. Quæ namque præclarior pietas, & iuſtitia, & cultus Dei, quàm Dei amor ex fide? Quid magis meritoriũ atque beatificum, id eſt, ad beatitudinem aliquid conferens, quàm Dei amor ex fide? Ad hanc C ſecundam igitur conditionem operis boni quam Iulianus non putabat, ſicut neque recentiores putant, cum opere verè bono ſeu non malo eſſe indiuulsè nexam, fatebatur ipſe cum Auguſtino relationem ad verum Deum veluti ad finẽ operis hoc eſt, dilectionem Dei eſſe neceſſariam. Sed inde concludit Auguſtinus propoſitũ ſuum de fide ad opus bonum neceſſariâ, videlicet eo quòd non aliud ipſe vocaret opus bonum, niſi quòd hominẽ ad æternum Dei donum regnumque perduceret; nõ quaſi per hoc admitteret eſſe aliud genus operis verè boni ſeu nõ mali; quomodo enim hoc admitteret, quod totâ diſputationis mole contriuerat? Sed potius è contrario, quòd nullum omnino ſentiret eſſe vel eſſe poſſe opus bonum, quin hoc ipſo, ſicut fidem amoremque Dei velut ſui principium poſtulabat, ita eſſet etiã pietatis, & cultus Dei, æternæque vitæ ſuo modo meritorium. Nam in eodẽ ipſo loco, quo permittebat Iuliano vt ea vocaret opera bona, & ſine vllo facta peccato, tales dat rationes ſententiæ ſuæ, vt ijs probet eſſe vera peccata. Primò, quia non facit ea voluntas bona, ſed infidelis & impia. Apud Auguſtinum autem impoſſibile eſt fieri opus bonũ, ſine voluntate bona, id eſt, ſiue amore boni, quod apud Auguſtinum eſt voluntas bona. Secundo, quia dicit, voluntatem iſtam eſſe ſterilem apud Deum, & ideo non bonam. Tertiò, quia dicit, amorem mundi ex quo videlicet illa Iuliani opera fluunt, non eſſe à Deo. Quid eſt ergo niſi culpabilis illa cupiditas, quæ non eſt à Patre, omniũ malorum radix, velut amor *eius, quam quis poteſt inuitus amittere, qui in omni malefaciendi genere dominatur*, vt Auguſt. ex profeſſo docet? Quartò, ſine amore creatoris, quem Iulianus fatebatur non adeſſe in illis operibus bonis, neminem poſſe benè vti creaturis. Quid ergo fiet, niſi quod vtetur malè, vel, quod peius eſt, fruetur? Neutrum autem ſine peccato fieri poteſt. Quid eſt enim non benè vti, niſi non rectè vti? *Omne autem factum, ſi rectè factum non eſt, peccatum eſt.* Sed de iſta difficultate, quòd omne opus verè bonum non poſſit eſſe niſi pietatis & meritorium, alibi dabitur fuſior dicendi

locus. Hîc ſufficit oſtendiſſe, quod infideles nihil operari poſſint, non ſolum pietatis, & beatitudinis meritorium, ſed nihil omnino boni & abſque peccato.

CAPVT III.

SECVNDVM EFFVGIVM CLAVditur, oſtendendo ſolam abſentiam fidei ſufficere, vt omnia opera infidelium vera peccata ſint.

ITAQVE ſecunda Recentiorum reſponſio eſt, Auguſtinum quando dicit, omnia opera infidelium eſſe peccata, intelligendum B eſſe *regulariter ac moraliter loquendo*, quia plerum- *Suar. lib. 1. de grat. c. 7.* que operantur vt infideles hoc eſt, ex regula *non rationis, ſed erroris*, apponentes aliquem peruerſum finem; ita quæſtionem eſſe *de facto potius, quam de iure*, hoc eſt, quid plerumque contingere ſoleat, non autem quid ſubinde, quamuis rariùs, poſſit, fieri ſi operari vellent purè negatiuè ſine fide, & non contrariè ex infidelitate. Solutio nonnullis perplacet: cùm tamen magis fortaſſe Auguſtino & principijs quibus nititur, quàm præcedens repugnare videatur. Nam quãuis veriſſimum ſit quandocunque infideles aliquid boni videntur agere, ſemper adeſſe finem malum, de vltimo actionis fine loquendo, hoc C tamen vnicum Auguſtino ſufficit, vt omnia ipſorum opera peccata ſint, quod negatiuè non referuntur, neque referri poſſunt ad illum, ad quem omnis actio creaturæ rationalis referri debet. Quem negatiuum exprimendi modum tam accuratè & ſæpè ſeruat Auguſtinus, vt nemo Scholaſticorum, qui præciſos loquendi modos in enodandis difficultatibus ſequi ſolent, præciſiùs locutus fuiſſe, & Auguſtinus de hoc ipſo ſcrupuloſiſſimè fatagere videatur. Nam in ipſo loco, qui totius controuerſiæ de iſta quæſtione cum Iuliano exordium fuit, quæſtionem *Lib. 1. de nupt. c. 3.* ipſam purè negatiuè proponit: *Verum eo peccare* D *dicendi ſunt* (infideles) *quòd dono Dei malè vtantur*, NON ID REFERENTES *ad cultum eius, à quo acceperunt*? Ita vt tota difficultas controuerſiæ in eo ſita fuerit, verum fides adeſſe debeat ad hoc vt fiat aliquod opus bonum, ipſaque ſola & nuda finis illius abſentia, qui fide intentionem dirigente proponitur, ſufficiat vt ſit opus malum? Quam quæſtionem ſtatim reſoluit Auguſtinus affirmatiuè, & ſæpiſſimè inculcat, hoc ipſo quò NON ADEST finis ille debitus, qui eſt verus Deus, & fide per dilectionem operante intentionemque finis dirigente proponi debet, *Ibid. c. 3. & 4.* opus eſſe malum. Hoc probat ſtatim in ipſo in- E greſſu tribus Scripturis ſolam negationem fidei Deo inhærentis culpantibus, quas identidem, & fere ſolas, & velut inuictas tota illa diſputatione repetit, & inculcat: a *Omne quod non eſt ex fide peccatum eſt*. b *Sine fide impoſſibile eſt placere Deo*. c *Perdidiſti omnes qui fornicantur abs te*. Nam non eſſe ex fide, eſſe ſine fide, fornicari ſeu apoſtatam eſſe à Deo, manifeſtiſſimè nihil aliud, quam negationem fidei vel dilectionis ei cohærentis denotant, nec vllo modo etiam ex mente Apoſtoli & Prophetæ poſtulant, vt contrariè iſtæ locutiones intelligantur, Auguſtinum verò eas ſic ſemper intelligere, ſolamque fidei abſentiam velut malæ operationis originem, cauſamque ſufficientiſſimam peccati incuſare, plurima

a Rom. 14. *b Hebr. 11.* *c Pſal. 72.*

A ipſius & apertiſſima teſtimonia ſine vlla ambiguitate declarant! Nam ſtatim in ipſo ingreſſu cùm recenſuiſſet varios fines, quibus, hoc ipſo quo infideles non inhærent per fidem Deo, eos conſequenter inhærere neceſſarium eſt, (impoſſibile eſt enim, vt hic abſit intentio veri finis vltimi bona; quin ſemper alia adſit intentio alterius finis vltimi mala) cùm inquam, recenſuiſſet varios fines, quorum conſideratione non peccata coërcentur, ſed alijs peccatis alia peccata vincuntur, generaliter & negatiuè concludit: *Abſit ergo pudicum veraciter dici qui* NON PROPTER DEVM VERVM *fidem connubij ſeruat vxori*. *Lib. 1 de nup. c. 3.* Et ibidem paulo pòſt: *Hoc tam euidens bonum cùm infideles habent, quia* INFIDELITER *vtuntur in malum peccatumque conuertunt*. *Cap. 4.* Quid eſt autem B infideliter vti, niſi non ex fide opus ad Deum referente vti; ſed in ipſo illo euidenti bono, quo vtuntur, & quod intentio eorum reſpicit, non tranſitoriâ, ſicut oportet, ſed manſoria dilectione inhæreſcere? Quod ſtatim vt intelligeremus *Ibid.* Auguſtinus explicat: *Quapropter qui* NON *hac intentione*, NON *hac voluntate, hoc fine generant filios, vt eos ex membris hominis primi in membra transferant Chriſti*, id eſt, vt non eos in Deum eorum auctorem referant, *ſed infideles parentes de infideli prole glorientur*, &c. *Non eſt in eis vera pudicitia coniugalis*, Et rurſum: *Quomodo vera ratione pudicum corpus aſſeritur*, id eſt, opus corporis eſſe bonum opus pudicitiæ *quando à vero Deo ipſe ani-* C *mus fornicatur*: Hoc eſt, dum fide Deum intendente atque ita diligente carens, creaturis proſtituitur, Proſequitur eoſdem negatiuos exprimendi modos accuratiſſimè in continuatione illius controuerſiæ cùm Iulianò. Nam cùm longa concertatione probaſſet aduerſario ſuo, nullam eſſe poſſe ſine fide virtutem veram, aut opus bonum, totius ſolutionis cardinem tangit præciſiſſimè: *Quia cum* NON AD SVVM *referuntur auctorem dona Dei*, HOC IPSO *malè his vtentes efficiuntur iniuſti*. *Lib. 4. cont. Iul. c. 3.* Quis, quæſo, Philoſophus vel Theologus quantumcunque in puluere Scholaſticarum contentionum & argutiarum tritus, D breuiùs, præciſiùs & ſignificatioribus verbis poſſet nodum tangere, & vltimas quæſtionis libras præcidere: Hoc ipſo, inquit quo NON referuntur, id eſt, hoc ipſo quo fide opus ad Deum referente carent, efficiuntur injuſti. Quam eandem acutiſſimam illius quæſtiones enodandæ rationem, pœne vbique ſcrupuloſiſſimè obſeruat, Nam radices totius diſceptationis quærens, eaſque officij quod agimus & finis propter quem agimus diſtinctione detegens ſic concludit; *Cum itaque facit homo aliquid vbi peccare non videtur ſi* NON PROPTER HOC *facit propter quod facere debet, peccare conuincitur*. *Ibid.* Hunc autem finem debitum, eſſe verum Deum pluribus cùm E docuiſſet rurſum inſtantiùs & eadem præciſiſſimè locutiones cura adijcit: *Quidquid autem boni fit ab homine, &* NON *propter hoc, propter quod fieri debere, vera ſapientia præcipit, etſi officio videatur bonum*, IPSO NON RECTO FINE *peccatum eſt*. *Ibid.* Quam negatiuam expreſſionẽ ſtatim adhuc continuando proſequitur: *Poſſunt ergo aliqua bona fieri*, NON BENE *facientibus à quibus fiunt*. *Ibid.* Nam hoc ipſo quo non benè fiunt, id eſt, non referuntur, quò referri debent, fiunt malè quòcunque alias referantur: quia vt addit: *Non bonum facit quod* NON *bonâ voluntate facit*. Cauſam reddit magna cum doctrinæ docentiſque ſecuritate. *Abſit enim vt ſit vel dicatur voluntas bona, quæ in alijs, vel in ſeipſa* NON IN DOMINO *gloriatur*; hoc ipſo

quippe

quippe quo NON in Domino gloriatur neceſſarium prorſus eſt, vt vel in ſeipſa, vel in alijs, hoc eſt, alia quacunque creatura glorietur: cum nihil aliud vel animo fingi poſſit. Et inferius cum objeciſſet Iulianus gentes illas, quæ ſine fide naturaliter ea quæ erant legis feciſſe videbantur, etiam de talibus maximeque Romanis, qui cæteris præcelluerant reſpondet Auguſtinus. *Hoc tamen peccantes quod homines ſine fide* NON AD EVM FINEM *iſta opera retulerunt, ad quem referre debuerunt.* Et mox: *Minus impius quam Catilina Fabricius, non veras virtutes habendo, ſed à veris virtutibus* NON PLVRIMVM *deuiando*: quia videlicet hoc ſolo delinquebant, quòd non ad Deum ſua opera referendo, à vero fine aberrando deuiabant. Vnde iterum paulo pòſt: *Non erat in eis vera iuſtitia, quia non actibus ſed finibus penſantur officia.* Cauſam reddit ſtatim in alio exemplo de caſtitate; *quia nec vera eſt caſtitas animi fornicantis, & vera inſania eſt hominis docentis hoc decens, & ridentis.* Quæ ratio non eſt alia à præcedentibus; hoc ipſo enim quo animus fornicatur à Deo, hoc eſt, NON credit in Deum, ideoque nec intendit Deum, neque vera iuſtitia, neque bonum opus iuſtitiæ, neque caſtitatis eſſe poteſt. Cùm verò demiraretur Iulianus duritiam doctrinæ Catholicæ, cuius pondere premebatur, quod non contentus Auguſtinus illâ confeſſione ſuâ, qua agnoſcebat hujuſmodi opera bona gentilium eſſe ſterilia vitæ æternæ, ea inſuper mala, & peccata, & igne puniendà aſſeuerantiſſimè traderet peteretque velut Auguſtinum ipſâ rei abſurditate conuicturus: *Si gentilis nudum operuerit, numquid, quia* NON EST EX FIDE, *peccatum eſt?* Ad petitionem illam præciſiſſimam negatiuè expreſſam, eadem præciſione, & ſubtilitate, & categoricâ reſpondet aſſeuerantiâ Auguſt. *Prorſus* IN QVANTVM NON EST EX FIDE, *peccatum eſt.* Et cauſam reddit categoricè, & negatiuè: *Non quia per ſeipſum factum, quod eſt nudum operire, peccatum eſt: ſed de tali opere* NON IN DOMINO *gloriari*, hoc eſt, illud non referre in Dominum, *ſolus impius negat eſſe peccatum.* Quod paulò inferiùs probat ex hoc ipſo, quia talis miſericordia eſt INFIDELIS, ſeu non ex fide: *Reſponde, vt hoc ſine dubitatione perſpicias*, talem ſcilicet miſericordiam (hoc eſt, opus talis miſericordiæ) non eſſe bonam ſed malam, *Verum bonam miſericordiam exiſtimes* INFIDELEM, id eſt, ſine fide, *Porro ſi vitium eſt malè miſereri, procul dubio vitium eſt,* INFIDELITER, id eſt, non ex fide, *miſereri. Quòd ſi & ipſa per ſeipſam naturali compaſſione opus eſt bonum, etiam iſto bono malè vtitur, qui* INFIDELITER *vtitur; & hoc bonum malè facit, qui* INFIDELITER *facit qui autem malè facit aliquid, profectò peccat.* In quibus omnibus locis illud (*infideliter*) non aliud quàm negationem fidei ſonat. Hoc enim ipſum ſatis eſſe vult, vt non ſit bona miſericordia, ſicut ex ijs verbis patet, quæ præmiſerat: *Attentiùs cogita, ne fortè miſericordia non ſit, niſi quæ bonæ fidei fuerit* id eſt, ſi non fuerit hujus fidei: & ex ijs quæ ſtatim adijcit veluti cauſam, cur etiam opera bona malè faciant: *Quia* inquit, *ea* NON FIDELI *faciunt voluntate.* Et vt intelligeremus, quod illa voluntas *non fidelis* eadem omnino ſit, quam toties *infidelem* appellauerat, & cujuſmodi bonitatis ſit, interpretando explicat: *Sed infideli, hoc eſt, ſtultâ & noxiâ faciunt voluntate.* Voluntas enim, id eſt, volitio infidelis hoc ipſo quo non eſt fidelis, ſeu hoc ipſo quo non dirigitur fide, non niſi ſtulta & noxia eſſe poteſt, quia NON *in Domino*; vt ante dixerat, *ſed in ſeipſa vel in alijs gloriatur*, quod ſtultum & noxium eſſe non dubitat Chriſtiana fides. Itaque vltimum totius negotij cardinem explicaturus; clariſſimis & philoſophicis verbis in eadem præciſa & negatiua exprimendi phraſi perſeuerans, diſputationem ita concludit: *Hunc oculum agnoſce intentionem, qua facit quiſque quod facit: & per hoc diſce, eum qui* NON FACIT OPERA BONA INTENTIONE FIDEI BONÆ, *hoc eſt, fidei quæ per dilectionem operatur, totum quaſi corpus: quod illis velut membris operibus conſtat, tenebroſum eſſe, hoc eſt, plenum nigredine peccatorum.* Quod vt adhuc radicaliùs & præciſiùs intelligeretur, cùm ſciret præter illam Dei dilectionem, per quam tanquam per intentionem fides operatur nullum alium amorem eſſe, vel eſſe poſſe, niſi amorem mundi, circumſpectiſſimè loquens, & vniuiq; quod ſuum eſt tribuens, de amore mundi dicit: *Amor, inquit, fruendi quibuſcumq; creaturis* SINE AMORE CREATORIS, *non eſt à Deo.* Nimirum vt eum intelligeremus eſſe, ſicut alibi docet, à diabolo, & ex eo non poſſe naſci quicquam operis boni. De amore vero Dei, quem fides dirigit: SINE HOC AMORE *creatoris nullus quiſquam benè vtitur creaturis.* Vt proinde omnino impoſſibile ſit, infideles, qui hoc amore creatoris carent, vllâ omnino creaturà vti niſi malè; imo quod multò eſt deterius, ea frui. Alterutrum enim neceſſe eſt fieri, vbi non eſt amor creatoris, vt creaturis vel vtatur, vel fruatur. Frui creaturis ſine amore creatoris non eſt à Deo, ſed ex mundo, nec vnquam licet: Vti verò creaturis ſine amore creatoris nemo benè poteſt; *Per hunc amorem* quippe *creatoris*, vt ibidem adjicit, *benè quiſq; vtitur etiam creaturis.* Fieri enim non poteſt vt bonus vſus ſit, hoc eſt, non malus, qui vero & vltimo vtendi fine, ad quem referri debet, deſtituitur. Sola enim abſentia vltimi ac debiti finis, tanquam circumſtantiæ quã maximè neceſſariæ, ad verum peccatum abundè ſufficit; vt ſatiatiſſimè, & ſcrupuloſiſſimè, contra aduerſarium quàm obnixiſſimè reſiſtentem in præcedentibus Auguſtinus explicuit.

Quam doctrinam & in alijs operibus velut ſaniſſimam, Chriſtianiſque aduerſus Philoſophicas quaſcunque opiniones quàm maximè neceſſariam, frequenter inculcat. Nam in tractatibus in Ioannem: *Sunt opera quæ videntur bona ſine fide Chriſti, & non ſunt bona.* Vnde, quæſo, & quamobrem? An ex aliqua extranea, vel peruerſa, vel erronea alicujus accerſiti diſtortique finis circumſtantia? Minimè gentium? ſed ob hoc dumtaxat, *quia*, NON *referuntur ad eum finem, ex quo ſunt bona. Finis enim legis Chriſtus, ad iuſtitiam omni credenti.* Et in libro de fide & operibus: *In homine ipſo niſi præcedat fides, vita bona ſequi non poterit*: Et quid cauſæ tantæ impoſſibilitatis? *Quicquid enim homo velut i rectè fecerit, niſi ad pietatem, quæ ad Deum eſt, referatur, rectum dici non oportet. Omne autem factum ſi rectè factum non eſt, peccatum eſt.* Et in libris Confeſſionum: *Hoc enim peccabam, quod* NON IN IPSO, *ſed in creaturis eius me, atq; cæteras voluptates, ſublimitates, veritates quærebam, atque ita irruebam in dolores, confuſiones, errores,* Illa quippe duo ſeparari nullo pacto queunt, vt qui non in Deo velut fine requieſcit, non requieſcat in creatura; & vice verſâ, qui non in creatura, non requieſcat in Deo. *Nec enim anima poteſt niſi in eo quod diligit requieſcere.* Meritò igitur dicit Auguſtinus, quod in eo peccauerit, quod *non in ipſo*, ſed in creaturis quidlibet tandem diligen-

Marginal notes: ibid. — Lib. 4. cont. Iul. c. 3. — Tract. 25. Ioannem — Lib. de fide & operib. cap. 7. — Lib. ad Marc. c. 12. Lib. 1 Confeſſ. c. vlt. — Ser. 18 de diuerſ. c. 4.

Section letters in the margin: A, B, C, D, E.

lium Philoſophorum præſtigias, qui ſibi mirum A in modum de moralibus operibus, & naturali ſuâ virtute blanditi ſunt. Nam Canon vigeſimus ſecundus verbo tenus ex Auguſtino ſumptus eſt: *Nemo habet de ſuo niſi mendacium & peccatum: Siquid autem habet homo veritatis atque iuſtitiæ, ab illo fonte eſt, quem debemus ſitire in hac eremo, vt ex eo quaſi guttis quibuſdam irrorati non deficiamus in via.* Hunc luculentum Canonem, aliqui in alios Auguſtino incognitos imo repugnantes ſenſus trahere nituntur; qui quantùm à tradita per Auguſtinum veritate, & perpetuæ doctrinæ filo recedant, operæ pretium eſt paucis oſtendere. Nonnulli enim volunt Auguſtinum & Concilium non aliud ſignificaſſe, niſi quòd arbitrium hominis condiſtinguatur Deo, & ex ipſo malitia oriatur, ex Deo omne bonum, B ſiue fuerit ordinis naturalis, quales ſunt actus moraliter boni, quos Deus operatur per concurſum & prouidentiam ordinis naturalis, ſiue fuerit bonum ordinis ſupernaturalis, quales ſunt actus veræ pietatis, qui ex gratia proficiſcuntur. Solutio potiùs ex principijs Philoſophiæ, quã Auguſtini hauſta eſt, eoque tendit, vt pleraque S. Auguſt. loca, quæ diuinum adiutorium aduerſus Pelagianos prædicant, ad naturalis ordinis auxilia detorqueantur, & humana ſuperbia de ſuis viribus glorietur. Auguſt. enim quandocunque aduerſus Pelagianos de non peccando beneque operando diſputat, maximè de hac ſententia, verum ex nobis ſit aliquid operis boni, an verò C ſolùm peccatum atque mendacium, nunquam de alio quàm diuinæ gratiæ auxilio per IESVM Chriſtum diſputat, nunquam de auxilio ordinis naturalis, nec à Pelagianis hoc vnquam negatũ, aut in controuerſiam adductũ fuit, vt & ſuprà in expoſitione dogmatum Pelagianorum explicatum eſt, & vberiùs infrà declarabitur. Hic ſufficiet aliqua Auguſtini de hac ipſa ſententia, quòd ſine Dei gratia non poſſumus de noſtro habere niſi mendacium atque peccatum, attuliſſe: idque ex ipſis iiſdem Auguſtini locis, vnde fatentur illum Canonem Arauſicanum eſſe deſumptum, hoc eſt, ex libro de perfectione iuſtitiæ capite D duodecimo, præfatione in libros de doctrina Chriſtiana, & tractatu quinto in Ioannem. Sic ergo loquitur in libro de perfectione iuſtitiæ de illa Scriptura: *Omnis homo mendax*, quam ad illam ſententiam aſtruendam ſubinde proferre ſolet: *Reſpondemus admonentes, quomodo dicendus ſit homo verax, per Dei gratiam atque veritatem, qui per ſeipſum ſine dubio mendax eſt. Vnde dictũ eſt, omnis homo mendax.* Ecce quomodo intelligat per ſeipſũ ſeu vt Concil. Arauſican. loquitur, *de ſuo* eſſe mendacem, ſeu habere mendacium: nempe vt non poſſit habere veritatem ſeu eſſe verax, niſi *per Dei gratiam.* Et iterum poſtea docet, non poſſe Celeſtium ſoluere id quod Scriptura dixit. Omnis E homo mendax, *niſi correcto errore, quo credit hominem ſine adiutorio gratiæ Dei per ſolam propriam voluntatem poſſe eſſe veracem.* Certum eſt autem, toto libro vehementiſſimè aſſerere Auguſtinũ contra Celeſtium, ad benefaciendum & peccata cauenda neceſſariam eſſe veriſſimã & propriiſſimè dictam *gratiam Dei per Ieſum Chriſtum*, ſicut eam in eodẽ libro ſæpiſſimè vocat. Et præfatione in libros de doctrina Chriſtiana: *Quanquam nemo debeat aliquid ſic habere quaſi ſuum proprium, niſi fortè mendacium. Nam omne verum ab illo eſt, qui ait: Ego ſum veritas. Quid enim habemus quod non accepimus? Quod ſi accepimus, quid gloriamur quaſi non acceperimus?* Iſte autem Scripturæ locus tam inuictus videtur Auguſt. pro vera gratia Chriſti aſſerenda contra Pelagianos, vt *hoc Apoſtolico præcipuè teſtimonio etiam ſeipſum conuictum fuiſſe fateatur* ad confitendũ, quòd fides ſit diuinæ gratiæ donum. Quod pluribus docet lib. 2. Retractionum, & de prædeſtinatione Sanctorum, vſque adeo vt ibidem de iſta eadẽ Scriptura dicat: *Hoc igitur Apoſtoli teſtimonium, vbi ad reprimendam hominis inflationem dixit: Quid enim habes quod non accepiſti? non ſinit quemquam fidelium dicere, habeo fidem quam non accepi: reprimitur que omnino his Apoſtolicis verbis tota huius reſponſionis elatio.* Quamobrem cùm Auguſt. ipſe per hanc Scripturã conuictus eſſet, vt fidem ex Dei gratia proficiſci fateretur, nulla pœnè iam frequentius, quàm iſta vtitur, ad reprimendam Pelagianorum impietatem, qua gratiæ neceſſitatem ad opera bona deſtruebant. Et ſermone centeſimo quinquageſimo primo de tempore, vbi recitauimus planiſſimè eandem doctrinam aſſeruerat, hominem *de ſuo mendacium loqui, de Deo autem habere veritatem*, declarat hoc in Petro, qui non niſi Deo reuelante in confitenda de Chriſto veritate verax fuit, ſimili omnino modo quando dicit alijs locis, hominem de ſe non niſi peccare poſſe, non habere niſi peccata, & huiuſmodi, ſæpè hæc ea ponit ita ſe intelligere, vt ſine vera Chriſti gratia non niſi peccata faciamus: Nam in Pſal. trigeſimum ſeptimũ cùm dixiſſet: *Opus tuum in me vide: nam meum ſi videris damnas;* ſtatim adijcit. *Quæ & quæcunque ſũt bona opera mea, abs te mihi ſunt, & ideo tua magis quàm mea ſunt.* Et quomodo te, quomodo tua? *Audio quippe ab Apoſtolo tuo: Gratiâ ſalui facti eſtis per fidem, & hoc non ex vobis, ſed Dei donum eſt.* Et tractatu vigeſimo 2. in Ioannem, vbi dixerat, *Vitam noſtram tanquam noſtram non eſſe niſi malam, peccatricem, iniquam: vitam verò bonam de Deo in nobis*, declarat hoc per illũ Apoſtoli locũ. *Viuit vero in me Chriſtus*, quem nemo dubitat de vera gratia eſſe intelligendam. Et ſermone decimo tertio de verbis Apoſtoli, vbi ſatiatiſſimè tradidit: *Si nos ipſe non adiuuat, non dico vincere, ſed nec pugnare nos poſſe:* ſi defuerit adiutoriũ Spiritus ſancti, *prorſus nihil boni agere nos poſſe: agere nos illo non adiuuante liberâ voluntate, ſed malè, ad hoc idoneam eſſe voluntatem noſtram, quæ vocatur libera*, & huiuſmodi plura, apertiſſima & ex profeſſo declarat ſe intelligere *adiutoriũ Dei, adiutorium Chriſti, adiutorium Spiritus ſancti, adiutorium gratiæ Dei*, illud ipſum quod Pelagiani ad faciliùs tantùm agẽdum tandem neceſſarium eſſe fatebantur. Et ſermone nonageſimo quarto de tempore vbi dixerat: *Non enim in te placet Deo, niſi quod habet ex Deo: quod autem habes ex te, diſplicet Deo*, ex illis iiſdem locis Scripturæ hoc probat, quibus ſemper veram Chriſti gratiam aduerſus Pelagianos aſtruere ſolet. Nam ſtatim adijcit: *Si bona tua cogitas, quid habes quod non accepiſti? Si autem accepiſti, quid gloriaris quaſi nõ acceperis?* Quam E locum, vt diximus, Auguſtinus pro Chriſti gratia vindicanda maximè inexpugnabilem putat. Rurſus ibidem quamlibet hominis voluntatem bonam à Deo datam & excitatã eſſe probat. *Ipſum, inquit, Apoſtolum interroga: Deus eſt enim qui operatur in vobis & velle & operari pro bona voluntate. Quid eſt ergo, quod tibi arrogabas?* Ex mox ſubiungit id quod citauimus: *Quod habes ex te, diſplicet Deo.* Cuiuſmodi doctrina in Auguſtini ſcriptis perpetua eſt: vt nihil profectò inſulſiùs, & principijs Auguſtini repugnãtius, & ad euertendam gratiæ neceſſitatem, quam ipſe & Concilia prædicant, & ad Pelagianorum pugnam reſtaurandam accommodatius excogitari poſſit,

Canon. 22. Conc. Arauſ.

Suar. lib. 2. de grat. c. 21.

Fatetur hoc Suar. lib. 2. de grat. c. 19. n. 8. & c. 23. n. 6.

Lib. de perf. iuſt. c. 12.

Ibid.

Cap. 2. 3. 4. & ſeqq.

In præfat. lib. de doct. Chriſt.

Lib. 2. Retract. c. 1. & lib. de prædeſt. c. 4.

Serm. 151. de temp.

In Pſal. 37

Tract. 22. in Ioan.

Serm. 13 de verb. Apoſt. c. 9.

Cap. 12.

Ibid. c. 11.

Ibid. c. 13.

Serm. 94. de temp.

Ibid.

ſit, quàm ad concurſum generalem, & ad coo- A pecationem quandam ordinis naturalis huiuſmodi Auguſtini loca detorquere.

Quid? quod ipſe Auguſtinus & Concilium Arauſicanum in illo ipſo Canone, de quo diſputamus, ſatis manifeſtè declarat, ita neminem habere de ſuo niſi mendacium atque peccatum, vt oppoſitam veritatem & iuſtitiam niſi ex vera Chriſti gratia ſitire & habere non poſſit. Nam phraſis iſta: *Ab illo fonte eſt, quem debemus ſitire in hac eremo*, ex Pſalmo ſexageſimo ſecundo cum quadam alluſione ſumpta eſt. Ibi quippe dicitur: *Sitiuit in te anima mea & in terra deſerta*, hoc eſt, in eremo. Quare locum illum exponens apertiſſimè declarat, & ſitim iſtam non eſſe aliud niſi B deſiderium ſapientiæ atque iuſtitiæ, & fontem ipſam ſapientiam & iuſtitiam, hoc eſt, Chriſtum, & aſperſionem eius gratiam. Ipſum audi: *Beati qui eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam, quia ipſi ſaturabuntur. Ergo in hoc ſæculo* (tanquam eremo) *non debemus, quaſi amare ſaginam. Hîc ſitiendum eſt, alibi ſaginabimur. Modo autem vt non deficiamus in iſto deſerto aſpergit nobis rorem verbi ſui, & non nos dimittit prorſus areſcere, vt non ſit de nobis repetitio, ſed vt ſic ſitiamus, vt bibamus. Vt autem bibamus, aliquâ gratiâ eius aſpergimur: tamen ſitimus.* Et poſt pauca interpoſita: *Ipſum deſiderium eſt ſitis animæ, quando caro ſitit, aquam ſitit: quando anima ſitit, fontem ſapientiæ ſitit. De ipſo fonte inebriabuntur animæ noſtræ, ſicut dicit alius Pſalmus: Inebriabuntur ab* C *vbertate domus tuæ, & torrente deliciarum tuarum potabis eos. Sitienda eſt ergo ſapientia, ſitienda eſt iuſtitia, &c. Angeli non ſitiunt, non eſuriunt quomodo nos; ſed habent ſaginam veritatem lucis incommutabilis ſapientiæ & miſerantur nos, vt ad illam patriam communem aliquando redeamus, & ibi enim illo fonte Dominico veritatis & æternitatis aliquando ſaturemur.* Vnde aduerſus Pelagianos gratiæ neceſſitatem aſſerens, quâ aliquid hauriatur ex illo fonte iuſtitiæ: *Quid ergo*, inquit, *illis fiet, qui etſi fateantur, ſe non habere vel non plenam habere iuſtitiam, tamen à ſemetipſis habendam, non à ſuo creatore, vbi horreum eius & fons eius eſt, deprecandum eſſe præſumunt?* Ecce quomodo ex fonte illos nos irrorandos eſſe docet Auguſtinus, vt non deficiamus in D via. Quis enim qui vel primoribus labijs Auguſtinum attigit, ex eius mente nos dicat ex concurſu generali, vel prouidentiâ ordinis naturalis velut fonte iuſtitiæ & veritatis, vel guttis eius aſpergi, ne deficiamus in via? vel, vt adijcit in eodem loco (ex quo Canon Arauſicanus deſumptus eſt) *ſic in hac peregrinatione interim nos conſolari, vt venire ad eius requiem ſatietatemque poſſimus?* Cogitationes iſtæ potiùs Ariſtotelicæ, quàm Auguſtianæ vel Chriſtianæ ſunt, iuxta quas nulla eſt fontis iſtius aſperſio, qua non deficiamus in via, & qua hic interim conſolemur, vt ad requiem ſatietatemque veniamus, niſi vera gratia, quæ ſola fontem illum veritatis & iuſtitiæ nos facit ſitire, bibere, & requie ſatiari.

In Pſal. 62.

Lib. 2. de pecc. merit. c. 5.

Tract. 6. in Ioannem.

Nec multo magis quadrat iſti Canoni alia pars expoſitionis, quia dicunt neminem habere de ſuo niſi mendacium atque peccatum, quia peccatum vt peccatum ſeu formaliter non eſt à Deo, ſed ex arbitrij defectibilitate, quam habet ex nihilo: & ita poſſe adhuc habere actum verè bonum ſuis viribus, Deo ſaltem concurſu vniuerſali concurrente. Nam quamuis iſtud de arbitrij defectibilitate verum ſit, vt Auguſtinus nonnunquam docet; præcipuè quando Manichæos reſpicit inducentes quandam naturam malam, quæ cauſa ſit peccatorum; in hac tamen materia de A poteſtate & viribus arbitrij ad agendum benè vel malè, aliter omnino loqui ſolet, & intelligi debet. Nam aduerſus Pelagianos, qui libero arbitrio quædam opera verè bona & ſine peccato facta, ad vitam tamen æternam ſterilia & inutilia comminiſcendo tribuebat, vt mox dicendum erit, non rarò Auguſtinus docet, voluntatem liberam ad operandum aliquid boni ſine peccato adiuuandam eſſe adiutorio gratiæ Dei; ad peccandum verò tantùm, id eſt, ad ipſum poſitiuum actum peccati faciendum per ſe ſufficere, nec vllo Dei adiutorio indigere; eò quod, ſubtracto illo Dei adiutorio, per ſeipſam non ſolùm cum peccati tentatione non pugnet, ſed ſine B pugna in peccata ruat. Qua de re multa ſuprà diximus: hîc vnus aut alter locus ſufficit. Nam hoc eſt quod dicit in ſermonibus de verbis Apoſtoli, vbi conuellit illud figmentum Pelagianum, quo gratiam ad facilius benè operandum neceſſariam ſtatuebant: *Quomodo ſi aliquis dicat, remis quidem peruenimus, ſed cum aliquo labore; ſi ventum habeamus, faciliùs peruenimus. Non ſic eſt adiutorium Dei, non ſic eſt adiutorium Chriſti, non ſic eſt adiutorium Spiritus ſancti: prorſus ſi defuerit, nihil boni agere poteris. Agis quidem illo non adiuuante liberâ voluntate, ſed malè: ad hoc idonea eſt voluntas tua, quæ vocatur libera, & malè agendo fit damnabilis ancilla.* Vbi manifeſtum eſt, non hoc ſolùm Auguſtinum velle, voluntatem liberam C ſuis viribus ſiue *de ſuo*, & ſine adiutorio Dei poſſe peccare formaliter, ſeu deficere & peccati malitiam habere, ſed de ſe poſſe agere malè ſeu agere actum quemlibet, qui non ſit bonus, ad actum autem bonum ſeu ſine peccato factum ſine gratiæ adiutorio nihil valere. Nam quamuis etiam ad peccatum Dei concurſus neceſſarius ſit, ille tamen non eſt aliud adiutorium, de quo ſermo eſt, & eo non obſtante arbitrium *de ſuo* ad peccandum ſeu ad peccati actum dicitur ſufficere, nec opus habere adiutorio Dei. Hinc ſtatim ibidem iterum: *Non cooperator eſt ille, ſi nihil operamini. Sic vos tamen ſitote agere, vt ſit rector Spiritus & adiutor. Qui ſi verò defuerit, nihil* D *omninò boni agere valeatis.* Et tractatu vigeſimo ſecundo in Ioannem: *Vita noſtra tanquam noſtra, id eſt, de voluntate propterea noſtra, non erit niſi mala, peccatrix, iniqua: Vita verò bona de Deo in nobis eſt, non à nobis.* Et hîc perſpicuum eſt, eum diſtinguere vitam bonam in hoc à mala, quòd *voluntas noſtra* non ſolùm malitiam, ſed vitam malam, id eſt, opera mala operetur ſine adiutorio Dei: bonam verò eadem voluntas operetur, ſed Deo adjuuante, non diſiunctiuè per concurſum aut gratiam, ſed tantummodo per veram gratiam, dum per illam, vt ibidem loquitur, *viuit in nobis Chriſtus.* Et in libro de correptione & gratia: *In malo faciendo liber eſt quiſque iuſtitiæ, ſeruuſque peccati*: hoc eſt, per E ſe ſufficienter liber eſt, nec opus eſt adiutorio Et gratiæ liberante, vt operetur bonum. *In bono autem liber eſſe nullus poteſt, niſi fuerit liberatus ab eo qui dixit: Si vos Filius liberauerit, &c.* Et in libris de peccatorum meritis: *Si ab illo auertimur, noſtrum eſt*, hoc eſt, vt ibidem antè dixerat, *adhoc non adiuuamur à Deo*, quamuis Deus concurrat concurſu vniuerſali. Nequis enim exiſtimaret eum de ſola auerſione, & non de actu poſitiuo per quem auertimur loqui, ſtatim attexendo explicat: *Et tunc ſecundum carnem ſapimus, tunc concupiſcentiæ carnis ad illicita conſentimus.* Si ergo perpetua illa phraſis Auguſtini contra Pelagianos eſt, voluntatem noſtram *de ſuo* ſuffi-

Serm. 13. de verb. Apoſt. cap. 11.

Tract. 22. in Ioan.

Lib. de corr. & grat. c. 1.

Lib. de pecc. merit. c. 5.

cere, hoc eſt, ſuis viribus ſine adiutorio Dei, vt malè agat, vt peccet, vt mentiatur, & (ſicut conformiter ad Canonem Arauſicanum loquitur) *vt de ſuo loquatur mendacium, vt habeat theſaurum mendaciorum, vt fingat quicquid poteſt; vt mentiatur quicquid poteſt; quia gratis habet, de ſe habet*, quæ omnia poteſtatem faciendi actus poſitiuos ſonant. Quando autem *venitur ad veritatem, ſi verax eſſe vult non eſſe de ſuo*, ſed opus eſſe adjutorio Dei; non illo adjutorio concurſus generalis, quod etiã ad malè agendum, & ad mentiendum neceſſarium eſt; ſed adjutorio veræ gratiæ Dei, ſine quo tam conſtanter docet, nihil omnino boni agi poſſe, ſed tantùm aliquid mali. Ille eſt ergo veriſſimus ſenſus Canonis Arauſicani, quod nemo habeat *de ſuo*, hoc eſt, de ſuis viribus, niſi mendacium & peccatum: ad mentiendum enim, & peccandum, & mala quælibet operanda per ſe ſufficit, nec adiuuatur à Deo. Siquid autem habet veritatis atque iuſtitiæ, hoc eſt, operis boni, hoc ab illo æterno fonte iuſtitiæ per veram gratiam in eum fluit. Nimirum quia nullum eſt opus bonum, ſeu ſine peccato factum, niſi ipſe fons bonitatis & juſtitiæ gratuito amore diligatur. Et ita Canon iſte cum alijs duobus Canonibus eiuſdem Concilij Arauſicani, in re ipſa prorſus conuenit, quorum alter nouus, & ita ſonat: *Diuini eſt muneris, cùm & rectè cogitamus, & pedes noſtros à falſitate & iniuſtitia reuocamus*, hoc eſt, quando non peccamus in aliquo actu. *Quoties enim bona agimus, Deus in nobis atque nobiſcum vt operemur, operatur.* Nam de munere veræ gratiæ Canonem in initio loqui, ex eius fine patet, qui Apoſtolicis verbis ab Auguſtino expreſſus eſt: *Deus operatur in nobis velle, & perficere*: ex quo ſemper operationem veræ gratiæ probare ſolet. Et ita iſtum Canonem explicat S. Proſper, qui ſententiam illam excerpſit ex Auguſtini lucubrationibus. Nam eum citans in Commentario ſuper Pſalmos in illa verba: *Auerti pedes meos in teſtimonia tua*, ita loquitur: *Quod hic poſitum eſt: Auerti pedes meos, in nonnullis legitur, Auertiſti pedes meos: vt hoc Dei potiùs gratiæ tribuatur. Sed ſiue hoc, ſiue illud ſit, dubitari non poteſt, diuini eſſe muneris*, hoc eſt, diuinæ gratiæ, ſicut præmiſerat, *& cùm rectè cogitamus, & pedes noſtros, &c.* Alter Canon numero vigeſimo, his verbis conceptus eſt: *Multa in homine bona fiunt, quæ non facit homo. Nulla verò facit homo bona, quæ non Deus præſtet, vt faciat homo*, hoc eſt, nullos omnino facit homo actus bonos, quos non in Deo per veram gratiam operetur. Nam de gratia vera in illo ad Bonifacium loco vnde Canon iſte depromptus eſt, totis viribus ſatagit. Et ex iſta ſententia ſua tanquàm ex aditis ſapientiæ Chriſtianæ hauſtâ, & idcirco in Canonem Eccleſiæ verſâ, mox concludit boni cupiditatem, hoc eſt, ipſam etiam primum boni operis deſiderium, neceſſariò ex vera Dei gratia debere proficiſci, hoc ipſo quo

Ser. 151. de temp. cap. 5.

Can. Arauſ. 9.

Serm. 25.

Canon 20. Côc. Arauſican.

Lib. 2. ad Bonif. c. 9.

A bona eſt: ſi verò non eſſet bona, nec eſſe debere à Deo. *Proinde*, inquit, *cupiditas boni non homini à Domino eſſet, ſi bonum non eſſet: ſi autem bonum eſt, non niſi ab illo nobis eſt, qui ſummè atque incommutabiliter bonus eſt.* Ex quo relinquitur impoſſibile prorſus eſſe ex Auguſtini mente, vt vllus omnino actus, qui ſit verè bonus, hoc eſt, ſine peccato factus, non à vera Chriſti gratia proficiſcatur; & qui non ab illa proficiſcitur neceſſariò malus ſit. *Si enim bonus eſt, non niſi ab illo nobis eſt, qui ſummè atque incommutabiliter bonus eſt. Quoniam*, vt alibi dicit, *liberum arbitrium ad malum ſufficit, ad bonum autem nihil eſt, niſi adiuuetur ab omnipotenti bono.* Et rurſum: *Nec poteſt homo boni aliquid velle, niſi adiuuetur ab eo qui malum non poteſt velle.* Quibus omnibus locis ex profeſſo gratiæ Chriſtianæ non Philoſophicæ ſiue concurſus generalis neceſſitatem ad omnem actum bonum, ad eumque ſolùm poſtulat; ſufficiente ad actus quoſcunque non bonos, hoc eſt, malos propriâ arbitrij libertate: per ſe enim *voluntas libera eſt in malis, quia delectatur malis: libera autem in bonis non eſt, quia liberata non eſt.* Ipſa igitur peima boni cupiditas à Dei gratia neceſſariò proficiſci debet hoc ipſo quo bona eſt. Ecce non à viribus libertatis, ſi tantùm moraliter bona fuerit? Audi Auguſtinum: *Quid eſt enim boni cupiditas, niſi charitas: de qua Ioannes Apoſtolus ſine ambiguitate loquitur dicens: Charitas ex Deo eſt.* Ecce nulla cupiditas ſeu dilectio boni niſi charitas, quæ propterea neceſſariò per gratiam ex Deo eſt: præter quam nihil omnino ſupereſt, niſi mundi cupiditas, quæ non eſt bona; & propterea vt idem Apoſtolus loquitur, *Non eſt ex Patre, ſed ex mundo eſt.* Omnis enim cupiditas boni neceſſariò ex Deo eſt. Vt proinde principijs Auguſtini non aliud congruat, aut congruere poſſit, quàm hominem qui ſuis viribus nõ poteſt habere cupiditatem boni, non poſſe etiam habere ſuis viribus opera quæ dicuntur moraliter bona, vtpote quæ neceſſariò, ſi ſint bona, ex boni cupiditate, id eſt, charitate proficiſci debent. Cùm ergo non aliud à ſuis viribus habere poſſit niſi cupiditatem ſeu dilectionem mundi, hoc eſt, vt Ioannes exponit: *Concupiſcentiam carnis, concupiſcentiam oculorum, & ſuperbiam vitæ: neque enim dilectores mundi*, vt Auguſtinus ait, *habent niſi iſta tria*; Et illa dilectio mundi *non ſit à Patre*, hoc eſt, ex Deo, vtpote quæ mala non bona ſit, *ſed ex mundo*; conſequenter homo non aliud *de ſuo*, id eſt, de ſuis viribus exſpectare poteſt juxta Canonem Arauſicanum, *niſi mendacium & peccatum.* Siquid autem habet veritatis atque iuſtitiæ, hoc eſt operis boni, ab illo eſt fonte iuſtitiæ, cuius gratia aſpergimur ne deficiamus in viâ. Nam *liberum arbitrium captiuatum nonniſi ad peccatum valet: ad iuſtitiam vero niſi diuinitus liberatum adiutumque non valet.* Cauſa eſt, quia *Spiritu ſancto fit vt non peccare delectet, ſicut præter hunc Spiritum peccare delectat.*

Lib. de corr. & grat. c. 11.

Lib. 1. ad Bonif. c. 3.

B

Ibid.

Lib. 2. ad Bonif. c. 9.

C

D

Tract. 2. in Epiſt. Ioan.

Lib. 1. ad Bonif. c. 3.

Lib. de Spir. & litt. c. 16.

E

FINIS.

DE STATV NATVRÆ LAPSÆ LIBER QVARTVS.

Proſequitur argumentum de viribus liberi arbitrij poſt peccatum.

CAPVT PRIMVM.

SEPTIMO AVGVSTINVS EX PROfeſſo docuit, omne quod non eſt ex fide eſſe peccatum.

HACTENVS ex varijs Auguſtini principijs ſiue particularibus ſiue generalibus, ſatis vt arbitror, euidenter aſſeruimus nullum ab hominibus qui carent fide poſſe fieri opus bonum, ſed ſola mendacia atque peccata. Verùm quia nobis familiare eſt, vt ad omnem doctrinam nobis inſolitam, quantumuis euidentibus principijs eruatur, cunctando trepidemus, omniſque ratiocinandi ſolertia ſuſpecta ſit, operæ fuerit pretium non iam ex principijs Auguſtini doctrinam eius eruere, ſed loco ſeptimæ probationis planiſſimis & ab omni ambiguitate remotiſſimis verbis ipſum Auguſtinum audire aſſerentem ſententiam illam, quam eius eſſe dicimus, omneſque cauillationes, quibus mens eius, & verba ſimpliciſſima peruertantur, tantâ explicationis perſpicuitate diſſlantem, vt nullis argutiarum nebulis poſſit obſcurari. Nam quaſi de induſtria omnes conatus recentiorum, quibus eius doctrinam principijs Philoſophorum accommodare ſtuduerunt, opprimere ſtuduiſſet, ita omnia eorum præcluſit effugia, omnes tricas explicuit, omnes cauillationes exarmauit vt pœnè nihil aliud eis ſuperſit, qui rem diligentiùs excuſſiſſe videri volunt, quàm admirari doctrinam eius vt exoticam & incredibilem; & propterea in alium ſenſum aliquo explicationis commodæ beneficio trahendam eſſe. Sed altitudinem Chriſtianæ ſanctitatis & humanæ infirmitatis, & profunditatem ruinæ illius ineffabilis non videntur intelligere virtutiſque ac vitij differentiam magis ex Philoſophia gentium, quàm ex Chriſtiana religione, quæ ab Auguſtino profundiſſimè explicata eſt, haurire voluiſſe. Vt igitur ſine vllius obſcuritatis & ambiguitatis ambagibus ſententiam Auguſtini de operibus ante fidem factis, à qua religio Chriſtiana incipit, hoc eſt, de operibus infidelium intelligamus, videamus non quid principia eius velint & ſentire cogant ſed quid ipſemet perſpicuis expreſſiſque verbis paſſim vniformiter & conſtanter in omnibus lucubrationibus ſuis tradit.

Itaque in tractatibus in Ioannem, vt omnem hominis ſuperbiam opprimeret, qua de ſuis operibus gloriari poſſet, ſicut plerumque humana vanitas eorum, qui ante fidem ſe benè vixiſſe arbitrantur de operibus, maximè moraliter bonis, inflari ſolet. *Non*, inquit, *eſt vt dicas, antequam credere iam bona operabar, ideo electus ſum.* [Tract. 86. in Ioan.] *Quid enim eſt boni operis ante fidem, cùm dicat Apoſtolus: Omne quod non eſt ex fide peccatum eſt?* Et in Epiſtola ad Sixtum: *Opera bona ſunt ab homine, fides autem fit in homine ſine qua illa à nullo fiunt in homine. Omne enim quod non eſt ex fide peccatum eſt.* [Epiſt. 105.] Et in Epiſtola ad Vitalem: *Itaque (diabolus) aliquos eorum per quos amplius decipere affectat, ſinit habere nonnulla velut opera bona, in quibus laudantur, per quæ quæ gentes, præcipuèque in gente Romana, qui præclarè glorioſiſſimèque vixerunt.* [Epiſt. 107.] Ecce habes hic opera velut bona, hoc eſt, ſi vlla vnquam ſaltem moraliter bona. Sed iam vide quid de illis ſentiat Auguſtinus: *Sed quoniam, ſicut veriſſima Scriptura dicit: Omne quod non eſt ex fide peccatum eſt; & ſine fide impoſſibile eſt vtique placere Deo, non hominibus, nihil ſic agit hic princeps, quàm vt non credatur in Deum.* Et in libro de geſtis Pelagij: *Quantumlibet autem opera infidelium prædicentur, eiuſdem Apoſtoli ſententiam veram nouimus & inuictam: Omne quod non eſt ex fide peccatum eſt, &c. Cùm ipſa ſit initium vnde bona opera incipiunt.* [Lib. de geſtis Pelag. c. 14.] Et libro de gratia Chriſti: *Quid autem boni faceremus, niſi diligeremus? Aut quomodo bonum non facimus ſi diligamus? Etſi enim Dei mandatum videtur, aliquando non à diligentibus, ſed à timentibus fieri: tamen vbi non eſt dilectio, nullum bonum opus imputatur nec rectè bonum opus vocatur, quia omne quod non eſt ex fide peccatum eſt. Et fides per dilectionem operatur.* [Lib. de gra. Chriſt. c. 26.] Et lib. 1. ad Boniſ. *Nec poteſt homo boni aliquid velle, niſi adiuuetur ab eo qui malum non poteſt velle, hoc eſt, gratiâ Dei per Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum. Omne enim quod non eſt ex fide peccatum eſt. Ac per hæc bona voluntas, quæ ſe abſtrahit à peccato, fidelis eſt.* [Lib. 1. ad Boniſ. c. 3.] Et lib. 3. ad eundem Boniſacium: *Fides licet ſine operibus neminem ſaluat (ipſa enim eſt non reproba fides, quę per dilectionem operatur) tamen per ipſam etiam peccata ſoluuntur, quia iuſtus ex fide viuit. Sine ipſa verò etiam quæ videntur bona opera in peccata vertuntur: Omne enim quod non eſt ex fide peccatum eſt.* [Lib. 3. ad Boniſ. c. 5.] Ex illis & ſimilibus locis, quæ

per vniuerſa Auguſtini ſcripta ſparſa ſunt, aper- A tiſſimè conſtat quid de illis operibus infidelium Chriſtiano ſentiendum ſit. Sine vllis quippe ambagibus ea vera peccata eſſe tradit, nec aliud eſſe poſſe : eo quod ſine fide atque dilectione ſit impoſſibile eſſe opus bonum. Et vt pleniùs mentem eius perciperemus, opera iſta vocat quaſi bona; quæ non ſunt alia niſi quæ vocari & haberi ſolent moraliter bona ; quæ definit non eſſe bona, ſed peccata.

Sed non aliunde euidentiùs mens eius conſtare poteſt, quam ex ijs quæ tradidit libro primo de nuptijs & concupiſcentia. Cùm enim ibi docuiſſet ex Scriptura, donum eſſe Dei; quod etiam coniuges pudicè & continenter viuunt, difficultatem ſibi obijcit de coniugibus infidelibus, qui videntur etiam ſolis arbitrij viribus continenter B viuere : *Quid ergo dicimus*, inquit, *quando & in quibuſdam impijs inuenitur pudicitia coniugalis? Vtrum eo peccare dicendi ſunt, quod dono Dei malè vtantur, non id referentes ad cultum eius à quo acceperunt? An fortè nec dona Dei putanda ſunt iſta, quando hæc infideles agunt, ſecundum Apoſtoli ſententiam dicentis : Omne quod eſt ex fide peccatum eſt? Quis audeat dicere donum Dei eſſe peccatum? Anima enim, & corpus, & quæcunque bona animæ & corporis naturaliter inſita etiam in peccatoribus dona Dei ſunt; quoniam Deus non ipſi iſta fecerunt. De his autem quæ faciunt dictum eſt? Omne quod non eſt ex fide peccatum eſt. Cùm igitur faciunt hæc homines ſine fide, quæ videntur ad coniugalem pudicitiam pertinere, ſiue hominibus* C *placere quærentes, vel ſibi vel alijs, ſiue in his rebus quas vitioſè concupiſcunt humanas moleſtias deuitantes, ſiue dæmonibus ſeruientes, non peccata coercentur, ſed alijs peccatis alia peccata vincuntur. Abſit ergo pudicum veraciter dici, qui non propter Deum verum fidem connubij ſeruat vxori.* Et ibidem infrà: *Hoc tam euidens bonum* (commixtio ſocialis corporum ſine fraude) *cùm infideles habent, quia infideliter vtuntur, in malum peccatumque conuertunt.* Et rurſum : *Cùm virtus ſit pudicitia, cui vitium contrarium eſt impudicitia, omneſque virtutes etiam quæ per corpus operantur in animo habitent, quomodo vera ratione pudicum corpus aſſeritur, quando à vero* D *Deo ipſe animus fornicatur?* Et paucis interpoſitis ſic concludit : *Tantùm valet fides, de qua Apoſtolus dicit; Omne quod non eſt ex fide peccatum eſt; & de qua iterum ſcriptum eſt ad Hebræos : ſine fide impoſſibile eſt placere Deo.* Quod ipſe non ſolum de vita hominis, ſed de ſingulis hominis operibus ſolet intelligere. Doctrina iſta validiſſimum acerrimumque conflictum peperit inter Iulianum & Auguſtinum, quo longè luculentiùs illuſtrata, & mens Auguſtini ab omnibus ambiguitatibus euoluta fuit, illo tanquam falſiſſimam eam refellente, hoc mordicus tanquam veriſſimam, Chriſtianam, atque Catholicam defendente. E Nam iſtum vltimò citatum locum, quod in animo qui fornicatur à Deo non poſſit eſſe vera pudicitia, hoc eſt, opus veræ pudicitiæ, ſed peccatum tantùm, ita refricat velut inuictum, inſultatque Iuliano intactum prætereunti : *Sed tu qui mea, ſicut dicis, quæ mihi videntur acuta perſequeris, hoc, totum tamquam mihi obtuſum viſum fuerit præteriſti. Vide ergo quid horum negandum arbitreris. Virtutem eſſe pudicitiam coniugalem, promptiſſimè confiteris : Omnes virtutes etiam quæ per corpus operantur, in animo habitare non negas. Porro infidelis animum fornicari à Deo, ille poteſt negare, qui ſe palam ſanctarum Scripturarum aduerſarium profitetur. Ex quibus omnino hæc ſumma conficitur, vt aut in animo fornicante pudicitia vera eſſe poſſit* (*quod cer-* A *nis, quàm ſit abſurdum:*) *aut in animo infidelis pudicitia eſſe non poſſit : quamuis hoc cùm aſſererem te finxeris ſurdum.* Illis vero Scripturæ locis, quæ ſæpiſſimè in præcedentibus teſtimonijs allegari vidimus, ſic eundem ſtringit Iulianum, eaque ſententiæ ſuæ aſſerendæ inuicta eſſe conficit ; *Nam teſtimonium illud quod ex Apoſtolo poſui: Omne quod non eſt ex fide peccatum eſt; ſicut tibi viſum eſt accepiſti & expoſuiſti; non vt ſapit, ſed vt ſapis. De cibis enim Apoſtolus loquebatur : verum cùm dixiſſet : Qui autem diſcernit, ſi manducauerit, damnatus eſt, quia non ex fide; hanc peccati ſpeciem de qua agebatur generali voluit probare ſententiâ, mox inferens : Omne enim quod non eſt ex fide peccatum eſt. Sed vt hoc vbi de cibis tantùm intelligendum eſſe concedam : quod de alio dicturus es teſtimonio, quod identidem poſui; nec* B *inde aliquid diſputaſti, quia non inueniſti quo modo in tuam poſſes detorquere ſententiam, quod ad Hebræos ſcriptum eſt: Sine fide enim impoſſibile eſt placere Deo? Nempe vt hoc diceretur, de tota vita hominis,* id eſt, de totius vitæ actionibus, *agebatur, in qua iuſtus ex fide viuit. Et tamen cùm ſine fide impoſſibile ſit Deo placere, tibi virtutes ſine fide ſic placent, vt eas veras prædices, eiſque bonos eſſe homines : & rurſus quaſi te pœnituerit laudis earum, ſteriles pronunciare non dubites.* Et infrà iterùm de ſingulari quodam opere loquens, opere videlicet miſericordiæ, quod exhibetur pauperi, & maximè videbatur moraliter bonum: *Porro*, inquit, *ſi vitium eſt malè miſereri; procul dubio vitium eſt infideliter miſereri.* C *Quod ſi & ipſa per ſeipſam naturali compaſſione opus eſt bonum; etiam iſto bono malè vtitur, qui infideliter vtitur, & hoc bonum malè facit, qui infideliter facit. Qui autem malè facit aliquid, profectò peccat. Ex quo colligitur, etiam ipſa bona opera quæ faciunt infideles non ipſorum eſſe, ſed illius qui benè vtitur malis. Ipſorum autem eſſe peccata, quibus & bona malè faciunt, quia ea non fideli, ſed infideli, hoc eſt, ſtulta & noxia faciunt voluntate. Qualis voluntas nullo Chriſtiano dubitante arbor eſt mala, quæ facere non poteſt niſi fructus malos id eſt ſola peccata. Omne enim; velis, nolis, quod non eſt ex fide peccatum eſt. Et ideo Deus iſtas arbores non poteſt diligere, & ſi tales permanſe-* D *rint, diſponit excidere, quia ſine fide impoſſibile eſt placere.* Et rem à fundamentis eruens in fine concludit : *Sed breuiter accipe, ne fortè cùm in rebus ipſis tantùm erres, quantùm errari plurimùm poteſt, videar tecum certare de verbis. Aut ergo intellige quod ait Dominus : Si oculus tuus nequam eſt, totum corpus tuum tenebroſum erit: Si autem oculus tuus ſimplex eſt, totum corpus tuum lucidum erit: Et hunc oculum agnoſce intentionem, qua facit quiſq; quod facit : & per hoc diſce, eum qui non facit opera bona, intentione fidei bonæ, hoc eſt eius quæ per dilectionem operatur, totum quaſi corpus, quod illis, velut membris, operibus conſtat, tenebroſum eſſe, hoc eſt, plenum nigredine peccatorum.* Plura huiuſmodi in eodem loco inculcat E Auguſtinus ; ſed iſta ſola, quamuis nihil Commentarij loco adijceretur, ita perſpicua ſunt, & mentem eius de omnibus infidelium operibus tãtâ claritate conuincunt, vt non ſinant hominem nullâ contrariâ ſententiâ præoccupatum aliud ſuſpicari. Nam in illis ipſis teſtimonijs allegatis, multoque vberius in cohærentibus ejuſdem diſputationis locis, omnes recentiorum cauillationes, quibus mentem eius obſcurare, ac in alium ſenſum detorquere conantur, ita luculentè perimit, vt mirum ſit cordatos homines in tergiuerſationes ita friuolas declinare, & Auguſtino ſuas cogitationes imponere potuiſſe.

Præcipua verò tergiuerſandi cauſa eſt quod principijs humanæ Philoſophiæ non congruere

Lib. 1. de nup. & concupiſ. c. 3.

Lib. 4. cont. Iul. c. 3.

Ibid. c. 3.

Ibid.

Ibid. lib. 4. c. 3.

In fin. c. 3.

Aug. Theologia videatur. Moleſtiſſimè quippe A nonnulli ferunt quod naturæ viribus infidelis non poſſit actum facere, qui tendat in moralem honeſtatem actûs: hoc enim ſufficere volunt, vt ſit actus moraliter bonus, etſi aliò nullâ voluntatis intentione referatur. Itaque doctrinā Auguſt. in illo generali ſenſu intellectam dicūt eſſe *incredibilem, rationes eius friuolas, & tanto ingenio indignas, mirabiles continere verborum æquiuocationes: quia ex ſignificatione propria animi fornicarij fit tranſitus ad metaphoricam, & ita ſyllogiſmus fit in quatuor terminis.* Quapropter vt ex eius doctrinæ vinculis liberentur, aliquot ſolutiones excogitatæ ſunt, quas ad omnia loca in promptu habent, vt vbi vna deficit, ſuccurrat alia: omnes verò tam enormiter de tanti Doctoris veluti triennalis B tyronis doctrina ludunt, vt longè ſatius eſſet palàm ab ea diſcedere, quàm eam tot ludibrijs adulteratam vindicare. Nos duas præcipuas proſecuturi ſumus, & ea Auguſtini verbis ac doctrinæ filo & ſcopo difflaturi: vt omnibus perſpicuū eſſe poſſit, eas non iudicio veritatis capeſſas, ſed neceſſitate excogitatas: nihilque minùs quàm ea Auguſtini lectione promanaſſe.

Suar. lib. 1. de grat. c. 7. n. 10 & 14.

CAPVT II.

PRIMVM EFFVGIVM OCCLV- C ditur, quo dicunt Auguſtinum loqui de peccato latè & impropriè ſumpto:

PRIMA igitur reſponſio, qua recentiores Auguſtini citata teſtimonia, totamque illum acerrimam diſputationem cum Iuliano diluunt, in eo ſita eſt, quod Auguſtinus impropriè peccati nomen vſurpet pro peccato latè ſumpto, pro actu videlicet, qui non poteſt prodeſſe ad vitam æternam. Quidquid enim infidelis boni fecerit, caret illa perfectione boni operis, vt aliquid vitæ æternæ conferat, ideoq; meritò peccatum veluti defectiuus actus appellari D poteſt. Nam etiā Auguſt. cùm dicit infidelem non poſſe facere quicquam boni, non quodlibet bonum intelligit, ſed, inquiunt, *bonum pietatis, quod ad æternam felicitatem, aliquo modo conſtat*, iuxta illa verba eius: *Scito nos dicere illud opus bonum ſine Dei gratia, quæ per vnum mediatorem datur, neminem poſſe conferri per quod ſolum homo poteſt ad æternum Dei donum regnumque perduci.* Et paulo pòſt. *Hac erga amore opus eſt, vt bonum beatificum ſit, &c.* Cùm igitur hoc Auguſtino ſit tantùm opus bonum, reliqua veluti defectiua etiam peccata vocat.

Suar. lib. 1. grat. c. 7. n. 21. Lib. 4. cont. Iul. c. 3. in fine.

Sed multis modis facile oſtendi poteſt, reſponſionem iſtam, vel potiùs cauillationem eſſe E imperitiſſimā doctrinæ Auguſtini, ab eius mente remotiſſimam; indignamque quæ à viris doctis proferatur. Primo quia ſemper vtitur ad probandam ſententiam ſuam illo Scripturæ loco: *Omne quod non eſt ex fide peccatum eſt*: Certiſſimum eſt autem Apoſtolum ibi veriſſimū peccatum intelligere, ſiue fides accipiatur, pro dictamine conſcientiæ, vt plerique ſolent, ſiue pro fide qua fideles Deo dicimur, vt Auguſt. & ferè antiqui volūt. Præmiſerat enim Apoſtolus; *Qui autem diſcernit, ſi manducauerit, damnatus eſt, quia non ex fide.* Cauſam autem damnationis reddit, quia *quod nō eſt ex fide peccatū eſt*. Quæ falſa profectò & inepta ratio eſt, & ipſis reſpondētibus repugnans, niſi verum peccatū intelligatur. Actus

Lib. 4. cont. Iul. c. 3.

A enim imperfectus, ſeu tantùm moraliter bonus ſecundùm ipſos cauſa damnationis eſſe non poteſt. Vnde & Auguſtinus dicit: *Quod hanc peccati ſpeciem, de qua agebat*, manducandi videlicet ſine fide, *generali voluerit probare ſententia, mox inferens: Omne enim quod non eſt ex fide peccatum eſt.* Qua de cauſa etiam illum alterum Scripturæ locum: ſine fide impoſſibile eſt placere Deo, ſic intelligere ſolet, vt propterea opera infidelium etiam diſpliceant Deo & volūtas quæ tales fructus facit etiam exciſione puniatur: *Qualis*, inquit, *voluntas nulla Chriſtiano dubitante arbor eſt mala, quæ facere non poteſt niſi fructus malos, id eſt, ſola peccata. Omne enim, velis nolis, quod non eſt ex fide peccatū eſt. Ex ideo* quia videlicet non proferunt B niſi ſola peccata. *Deus iſtas arbores non poteſt diligere, & ſi tales permanſerint, diſponit excidere, quia ſine fide impoſſibile eſt Deo placere.*

Ibid.

Secundò verum & propriiſſimè dictum peccatum ab Auguſtino intelligi, perſpicuè patet ex eius ſcopo aduerſus doctrinam aduerſarij ſui. Fatebatur enim Iulianus diſertiſſimis verbis opera infidelium, de quibus ei cum Auguſt. erat diſceptatio, ita eſſe bona, vt tamen per ea vitam æternam non aſſequerentur, ſed mercedem dumtaxat quandam temporalem. Hæc enim ſunt ipſiſſima Iuliani verba, quæ Auguſt. refert & obijcit ſibi: *Sed reſponſurus es*, inquit Auguſtinus, C *Quid niſi vana? Ego, inquis, ſteriliter bonos dixi homines, qui non propter Deum faciendo bona quæ faciūt, non ab eo vitam conſequuntur æternam.* Et paulo ſuperiùs in eodem loco, cùm dixiſſet, originem virtutum in animo eſſe ſitam, & affectus omnes, per quos aut *fructuosè* aut *ſteriliter boni ſumus*, in ſubiecto eſſe mentis noſtræ: *Horum igitur*, addit Iul. *affectuum vis cùm inſit omnibus naturaliter; non tamen ad vnum finem in omnibus properat: ſed pro iudicio voluntatis, cuius nutu ſeruiunt, aut ad æterna aut ad temporalia diriguntur. Quod cùm ſit, non in eo quod ſunt, non in eo quod agunt, ſed in eo ſolo variant quod merentur. Nec nomines ſui igitur poſſunt, nec generis ſuſtinere diſpendium, ſed ſolum quod appetunt ūt D præmij aut amplitudine ditantur, aut exilitate fruſtrantur.* Non poſſet Iulianus manifeſtiùs declarare mentem ſuam de operibus iſtis moraliter bonis, de quibus agebatur; nempe eſſe opera quidem bona à virtutibus naturalibus perfecta, ſed quia non referuntur ad Deum, ad vitam æternā conſequendam nihil prodeſſe. Hoc eſt autem ipſiſſimum illud, quod recentiores vocant peccatum latè ſumptum, vel impropriè dictum, vel actum qui nihil prodeſſe poteſt ad vitam æternam. Et tamen Auguſtinus aſſeuerantiſſimè contendit, talia infidelium opera, quæ quia ad Deum nō diriguntur, nihil ad vitam æternam conferunt, nō eſſe bona, & volūtates ea proferentes, quia Iuliano confitēte ſteriles erant, non poſſe eſſe arbores E bonas, quia nō profert arbor ſterilis fructus bonos, ideoque excidendas eſſe, & in ignem mittendas. Audi Auguſt. *Quapropter dici non poteſt, quantū te iſta fallat opinio, qua dixiſti, omnes virtutes affectus eſſe, per quos aut fructuosè aut ſteriliter boni ſumus*, aſſequendo videlicet per illas vel non aſſequendo vitam æternā; *Fieri enim non poteſt, vt ſteriliter boni ſimus: ſed boni non ſumus, quicquid ſteriliter ſumus. Arbor enim bona bonos fructus facit. Abſit autem vt Deus bonus à quo ſecuris paratur arboribus non facientibus fructum bonum, excidat, & in ignem mittat arbores bonas. Nullo modo igitur homines ſunt ſteriliter boni: ſed qui boni non ſunt, peſſime eſſe alij magis mali.* Quibus verbis manifeſtè ſignificat, virtutes huiuſmodi, quæ non diri-

Ibid.

Ibid.

guntur in vitam æternam, non eſſe arbores bonas, nec opera quæ ab illis proficiſcuntur eſſe bona, ſed tantummodo mihi ſis mala, & ideo ignis ſupplicio excidenda. Vnde de iſtis operibus, de quibus erat tota diſputatio, toties repetit, eſſe peccata; quia omne quod non eſt ex fide peccatum eſt.

Tertiò idem probatur euidentiſſimè ex circumſtantijs loci, vnde exorta eſt tota illa controuerſia. Eſt autem locus ille, quem ſupra ex libro primo de nuptijs capite tertio allegauimus: Illum quippe Iulianus exagitandum ſumpſerat. Porrò in illo loco expreſſè diſtinguit Aug. peccatum, quod in omnibus operibus infidelium reperiri volebat, ab alijs operibus imperfectè bonis. Diſtinctionem autem in eo collocat, quòd Deus huiuſmodi bonorũ naturalium auctor eſſe poteſt, peccati autem auctor eſſe nõ poteſt. Hoc autem certiſſimum eſt, non de peccatis latè ſumptis, ſeu actibus moraliter bonis nihil ad vitam æternam conferentibus intelligendum eſſe: nam etiam ipſimet recentiores confitentur ac docent, Deum huiuſmodi peccata, vt cũ ipſis ita loquar, per prouidentiam naturalis ordinis donare & procurare. Cùm ergò de pudicitia infidelium, qua ſeruare videntur fidem thori, pronunciaſſet illud Apoſtolicum; Omne quod non eſt ex fide peccatum eſt, vt probaret non eſſe in illis donum Dei, ſic mentem ſuam de peccato explicat: *Quis audeat dicere, donum Dei eſſe peccatum? Anima enim,* *Lib. 1. de nup. cap. 3.* *& corpus, & quæcunque bona animæ & corporis naturaliter inſita, etiam in peccatoribus dona Dei ſunt, quoniam Deus, non ipſi iſta fecerunt. De hoc autem quæ faciunt. Dictum eſt; Omne quod non eſt ex fide peccatum eſt.* Et paulo pòſt de commixtione coniugali tanquam naturali bono dicit. *Hoc tam euidens bonum cum infideles habent, quia infideliter vtuntur, in malum peccatumque conuertunt.* Quis enim, obſecro, vel ignariſſimus tyro Theologiæ, imo quis vel ineptiſſimus ac ſtolidiſſimus ex hominum vulgo commixtionem, aliaſque naturales actiones, & corporis atque animi dotes BONA vocet, quæ per ſe ſimiliter nihil omnino ad vitam æternam conferunt, niſi eò voluntate referantur; & tamen actus pudicitiæ coniugalis infidelium, ſi ſimiliter boni ſint, *mala & peccata* nuncupauerit? Et quod huiuſmodi actibus velut (vt ibidem loquitur) *alijs peccatis alia peccata vincamur*? Quæ verba carpens Iulianus, & ex ijs Pelagianam ſuam doctrinam inferens: *Profectò igitur ſtudio ſanctitatis, quod Deus adiuuat, poteſt homo carere peccatis. Si enim vincuntur, inquis, peccata peccatis, quanto magis poſſunt virtutibus peccata ſuperari?* Eſt autem certum Pelagianos cum dicerent, *hominem carere poſſe peccatis*; &, *virtutibus peccata ſuperari*, proprijſſimè dicta peccata intelligere; cùm tamen Auguſtinus hoc neget, ac tantum velit peccatis alijs alia peccata vinci: vt neceſſe ſit, & Iulianum & Auguſtinum eadem illa vera peccata, non opera bona licet imperfecta, in verbis Auguſtini intelligere; niſi velimus vtrumque inter ſe pueriliter in æquiuocationibus ludere. Quòd manifeſtius ex Auguſtini perpetua phraſi ac doctrina declarari poteſt. Docet enim ille paſſim in ſcriptis ſuis, omnes functiones naturales imo etiam omniũ virtutum moraliũ officia, vt miſereri pauperis, ſubuenire periclitanti, & ſimilia, eſſe bona, & ex Deo proficiſci; infidelium vero opera non eſſe bona. De illis enim ſic Auguſtinus: *Copulatio maris & feminæ generandi cauſa bonum eſt naturale nuptiarum*: *Lib. 1. de nup. c. 4.* quod mox vocat eaſdem *bonum*. Et infrà abſtinentiam ab adulterio dicit eſſe *in connubio bonum naturale quidem, carnale tamen*. Et libro ſecundo, commixtionem coniugum eſſe *ex Deo*, eſſe *laudandam*, eſſe *opus Dei*. *Ibid. c. 17.* *Lib. 2. c. 5.* *cap. 9.* Imò admittit etiam reſponſionem Iuliani dicentis etiam adulterorum *commixtionem per ſeipſam bonam eſſe*. *Lib. 3 cont. Iul. c. 7.* Et lib. quarto: *Bonum eſſe ſubuenire homini periclitanti, præſertim innocenti*: eſſe *Dei opus bonum*, *miſereri per ſeipſum naturali compaſſione eſſe opus bonũ*, etiam cum hi ab infidelibus, talia *opera bona quæ faciũt infideles non infidelium eſſe, ſed Dei*. *Lib. 4 c. 3.* Et capite ſeptimo, *commixtionem legitimam ſexuum generandi cauſa eſſe opus bonum*, etiam in infidelibus, & regenerationem deteſtantibus. *Ibid. c. 7.* Et tamen infideles, qui talibus vtuntur actionibus & officijs bonis, in ijſdem locis ſæpiùs peccare teſtatur: *Quamuis eo bono* (commixtione legitima) *malè vtantur, & in eo peccant, quod de impia vel propaganda vel propagata prole glorientur.* *Lib. 4. c. 7.* Et de bona compaſſione miſericordiæ: *Etiam iſto bono malè vtitur qui infideliter vtitur, & hoc bonum malè facit qui infideliter facit: qui autem malè facit aliquid, profectò peccat.* *Ibid. c. 3.* Et rurſum: *Ipſorum autem eſſe peccata quibus & bona malè faciunt; quia ea non fideli, ſed infideli, hoc eſt, ſtulta & noxia faciunt voluntate.* Hæc ſanè demonſtrant euidentiſſimè longè aliter Auguſtinum de operibus, in quibus infideles videntur moraliter benè facere, quàm de officijs ipſis bonis, quibus vtuntur, ſentire & loqui. Iſta quippe officia conſtantiſſimè profitetur eſſe bona, etiam in ipſis infidelibus dum ea faciunt; vſum verò talium bonarum actionum ſiue officiorum eſſe in infidelibus malum, & ijs malè vtendo in peccata conuerti: cùm tamen vtrumlibet iſtorũ, ſi vera ſunt quæ recentiores Auguſtino tribuunt, ſimiliter malum & peccatum latè ſumptum dici debeat, quia nihil ijs ad aſſequendam vitam æternam prodeſt; vel potiùs, vt ipſi loquuntur, & omnis vir non perturbatæ mentis loqui debet, eſſe vtrumque bonum.

Quartò ſi cui fortè iſta necdum ſatis perſpicuè mentem auctoris indicant, vt ſciat qua ſignificatione peccati nomen vſurpauerit, ſunt loca plurima & manifeſta, quibus vbique vniformiter peccatum proprijſſimè dictũ, hoc eſt, veram iniuſtitiam, actumque ſupplicio dignum ſe intelligere profitetur. Dicit enim ea opera infidelium eſſe *malè facta*, ideoque non poſſe eſſe, niſi peccata: *hoc tam euidens bonum cùm infideles habent, quia infideliter vtuntur, in malum peccatumque conuertunt.* *Lib. 1 de nup. initio.* Et iterum: *Hoc bonum malè facit qui infideliter facit: qui autem malè facit, aliquid, profectò peccat.* *Lib. 4. cont. Iul. c. 3.* Infideles enim & *bona malè faciunt*. Dicit eſſe vitia: *Si vitium eſt malè miſereri, procul dubio vitium eſt infideliter miſereri.* *Ibid.* Dicit ea non placere Deo: *Nos ea quæ videntur opera bona dicimus non eſſe verè bona ſine fide; quoniam opera verè bona neceſſe eſt Deo placere. Cui ſine fide quia impoſſibile eſt placere profectò quod verè opus eſt bonum, ſine fide non poteſt eſſe.* *Lib. 4. c. 8.* Et capite tertio: *Deus tales arbores non poteſt diligere.* *Lib. 4. c. 3.* Dicit eſſe *peccata, quæ ſtultâ & noxiâ voluntate fiunt*, vt paulo antè vidimus. *Lib. 4. c. 3.* Dicit per illa opera non eſſe homines tantùm ſteriliter bonos, hoc eſt, ſine fructu vitæ æternæ, ſiue tantùm moraliter bonos, ſed magis aut minùs malos: *Fieri non poteſt, vt ſteriliter boni ſimus;* (per opera ſine fide facta) *ſed boni non ſumus, quicquid ſteriliter ſumus.* *Ibid.* Item *nullo modo homines ſunt ſteriliter boni; ſed qui boni ſunt, poſſunt eſſe alij minus, alij magis mali.* Dicit per ea homines iniuſtos fieri: *Cùm non ad ſuum referũtur auctorem dona Dei, hoc ipſo mali his vtẽtes efficiuntur iniuſti.* *Ibid.* Dicit

ex

ët eis tanqoam ëx opëribus malis homines reos effici. Iuliano quippe obijciente, quòd ex dictis Auguſtini ſequeretur, infideles effici *reos ex bono*, eo quod dixiſſet, eos nuptiarum bonum infidelitet vtendo in malum peccatumque conuertere, qui locus totius illius longiſſimi acerrimique conflictus cauſa fuit, reſpondet Auguſtinus: (Lib. 4. c. 6.) *Non dixi alios reos ex opere bono, ſed ex opere malo, quo malè vtuntur bonis.* Dicit eſſe tenebroſa & nigra peccata, quæ non fiunt intentione fidei bonæ, (Lib. 4. c. 4.) qua proinde deficiente, *totum corpus* operum *tenebroſum eſſe, hoc eſt, plenum nigredine peccatorum*: Dicit ſine impietate negari non poſſe, quin (Lib. 4. c. 3.) ſint peccata. *Prorſus in quantum non eſt ex fide* (operire nudum) *peccatum eſt, non quia per ſeipſum factum quod eſt nudum operire peccatum eſt, ſed de tali opere non in Domino gloriari* (id eſt, non ad Deum referre) *ſolus impius negat eſſe peccatum.* Dicit proptetea puniendos, homines quãuis minùs alijs, qui magis flagitioſi fuerint: *Hoc autem* (Ibid.) *peccantes* (illi Romani, qui talibus operibus claruerunt) *quod homines ſint fide non ad eum finem iſta opera retulerunt, ad quem referre debuerunt. Minus enim Fabricius, quam Catilina punietur; non quia iſte bonus, ſed quia iſte magis malus, & minùs impius quam Catilina Fabricius, non veras virtutes habendo, ſed à veris virtutibus non plurimum deuiando.* Dicit homines & voluntates: quibus ea faciunt, excidendos & in ignem mittendos; (Ibid.) *Voluntas infidelis nullo Chriſtiano dubitante arbor eſt mala, quæ facere non poteſt niſi fructus malos, id eſt, ſola peccata. Et ideo Deus iſtas arbores non poteſt diligere, & ſi tales permanſerint, diſponit excidere.* Nonne reſponſio theatro digna eſt, poſt tot epitheta illorum operum, quæ homines ſine fide operantur, adhuc contendere, quod non ſint peccata; ſed opera verè bona ad vitã æternam duntaxat inutilia? Imo verò nonne hoc eſt apertiſſimè ſententiam ipſiſſimam hæretici Iuliani, qua dicebat quod huiuſmodi operibus infideles *non fructuosè, ſed* (Lib 4. c. 3.) *ſteriliter boni ſint; itaque non propter Deum facienda, non ab eo vitam conſequantur æternam*, quamque Auguſtinus totis Ingenij viribus deſtruebat, ij ſimet inuito, & renitenti qui eam expugnabat, priuatæ autore opinioni imponere?

Neque quicquam facit ad infringendam tam manifeſtam Auguſtini doctrinam id quod adducitur ex fine diſputationis illius, vbi videtur dicere, quòd illud tantummodo bonum non poſſit ſine gratia ab infidelibus fieri, *per quod homo poteſt ad æternam Dei donum regnumque perduci* hoc eſt, quod ſit pietatis & beatificum. Nam in illo loco duplex ab Auguſtino reſponſio datur vtraq; aduerſùs Iulianum peremptoria. Prima eſt fundamentalis, radicemque tangẽs omnium quæ contra Iulianum diſputans aſſeruerat: quòd videlicet ad bonum opus ſeu ſine peccato factum requiratur *intentio bona*, velut oculus vniuerſorum operum. Quapropter docet, eum *qui non facit opera bona intentione fidei bonæ, hoc eſt, eius quæ per dilectionem operatur, totum quaſi corpus: quod illis velut membris operibus conſtat, tenebroſum eſſe, hoc eſt, plenum nigredine peccatorum.* Nam dilectio ſeu charitas Dei, quam ad opus ſine peccato poſtulat, non alia de cauſa neceſſaria eſt, niſi vt intendi poſſit rectus, ac debitus, & ex vera ſapientia præſcriptus finis: neque fides alia de cauſa prærequiritur, niſi vt intentionem dirigat, & gratiam operãdi impetret. De quibus ſatis diximus, Altera reſponſio eſt ad hominem, veluti ſufficiens ad iugulandum Iulianum. Dixerat enim expreſsè Iulianus, ſe talia tantùm opera infideli-

A bus tribuere, *quibus à Deo vitam non conſequerentur æternam* iſta tamen eſſe opera vera bona, & ſine vllo facta peccato. Hoc Auguſtinus quamuis tota illa operoſa diſputatione ſubuertiſſet, in fine tamen arripit non tamquam verum, (iam enim falſiſſimum eſſe demonſtrauerat) ſed tanquam ſufficiens ad obtinendum ſcopum ſuum. Cujus ratio eſt, quòd bonum opus illud, de quo tota contentio fuerat, duas haberet iuxta Auguſtinum conditiones; vnam quod eſſet verè bonum, hoc eſt, nulla peccati labe pollutum. Ad tale opus Iulianus ſolam hominis naturam ſufficere cenſebat, ſicut & nunc Recenſiores; Auguſtinus contra fidem adeoque amorem Dei velut ad in- B tentionem debiti finis omnino neceſſariam ex Chriſtianæ diſciplinæ regulâ ſtatuebat, vt partim dictum eſt, partim dicetur ſtatim fuſius, Alteram, quòd aliquid ad vitam conferret æternam: quæ conditio ex illa priore inſeparabiliter pendet. Fieri enim nullo pacto poteſt, vt opus quod ex fide, & amore Dei naſcitur vt poſſit eſſe bonum, ſicut prima conditio poſtulabat, non etiam hoc ipſo ſit opus pietatis, iuſtitiæ, cultûs Dei, meritorium, beatificum. Quæ namque præclarior pietas, & iuſtitia, & cultus Dei, quàm Dei amor ex fide? Quid magis meritoriũ atque beatificum, id eſt, ad beatitudinem aliquid conferens, quàm Dei amor ex fide? Ad hanc C ſecundam igitur conditionem operis boni quam Iulianus non putabat, ſicut neque recentiores putant, cum opere verè bono ſeu non malo eſſe indiuulsè nexam, fatebatur ipſe cum Auguſtino relationem ad verum Deum veluti ad finẽ operis hoc eſt, dilectionem Dei eſſe neceſſariam. Sed inde concludit Auguſtinus propoſitũ ſuum de fide ad opus bonum neceſſariã, videlicet eo quòd non aliud ipſe vocaret opus bonum, niſi quòd hominẽ ad æternum Dei donum regnumque perduceret; nõ quaſi per hoc admitteret eſſe aliud genus operis verè boni ſeu nõ mali: quomodo enim hoc admitteret, quod totà diſputationis mole contriuerat? Sed potius è contrario, quòd nullum omnino ſentiret eſſe vel eſſe poſſe opus bonum, quin hoc ipſo, ſicut fidem amoremque Dei velut ſui principium poſtulabat, ita eſſet D etiã pietatis, & cultus Dei, æternæque vitæ ſuo modo meritorium. Nam in eodẽ ipſo loco, quo permittebat Iuliano vt ea vocaret opera bona, & ſine vllo facta peccato, tales dat rationes ſententiæ ſuæ, vt ijs probet eſſe vera peccata. Primò, quia non facit ea voluntas bona, ſed infidelis & impia. Apud Auguſtinum autem impoſſibile eſt fieri opus bonũ, ſine voluntate bona, id eſt, ſine amore boni, quod apud Auguſtinum eſt voluntas bona. Secundo, quia dicit, voluntatem iſtam eſſe ſterilem apud Deum, & ideo non bonam. Tertiò, quia dicit, amorem mundi ex quo videlicet illa Iuliani opera fluunt, non eſſe à Deo. Quid eſt ergo niſi culpabilis illa cupiditas, quæ non eſt à Patre, omniũ malorum radix, ve- E lut amor res, *quam quis poteſt iamtus amittere, quæ in omni maleſaciendi genere dominatur*, vt Auguſt. ea profeſſo docet? Quartò, ſine amore creatoris, quem Iulianus fatebatur non adeſſe in illis operibus bonis, neminem poſſe benè vti creaturis. Quid ergo fiet, niſi quod vtetur malè, vel, quod peius eſt, fruetur? Neutrum autem ſine peccato fieri poteſt. Quid eſt enim non benè vti, niſi non rectè vti? *Omne autem factum, ſi rectè factum non eſt, peccatum eſt.* Sed de iſta difficultate, quòd omne opus verè bonum non poſſit eſſe niſi pietatis & meritorium, alibi dabitur fuſior dicendi

locus. Hic ſufficit oſtendiſſe, quod infideles nihil operari poſſint, non ſolum pietatis, & beatitudinis meritorium, ſed nihil omnino boni & abſque peccato.

CAPVT III.

SECVNDVM EFFVGIVM CLAVditur, oſtendendo ſolam abſentiam fidei ſufficere, vt omnia opera infidelium vera peccata ſint.

ITAQVE ſecunda Recentiorum reſponſio eſt, Auguſtinum quando dicit, omnia opera infidelium eſſe peccata, intelligendum
B
Suar. lib. 1. de grat. c. 7.
eſſe *regulariter ac moraliter loquendo*, quia plerumque operantur vt infideles hoc eſt, ex regula *non rationis, ſed erroris*, apponentes aliquem peruerſum finem; ita quæſtionem eſſe *de facto potius, quam de iure*, hoc eſt, quid plerumque contingere ſoleat, non autem quid ſubinde, quamuis rariùs, poſſit, fieri ſi operari vellent purè negatiuè ſine fide, & non contrariè ex infidelitate. Solutio nonnullis perplacet: cùm tamen magis fortaſſe Auguſtino & principijs quibus nititur, quàm præcedens repugnare videatur. Nam quãuis veriſſimum ſit quandocunque infideles aliquid boni videntur agere, ſemper adeſſe finem malum, de vltimo actionis fine loquendo, hoc
C
tamen vnicum Auguſtino ſufficit, vt omnia ipſorum opera peccata ſint, quod negatiuè non referuntur, neque referri poſſunt ad illum, ad quem omnis actio creaturæ rationalis referri debet. Quem negatiuum exprimendi modum tam accuratè & ſæpè ſeruat Auguſtinus, vt nemo Scholaſticorum, qui præciſos loquendi modos in enodandis difficultatibus ſequi ſolent, præciſiùs locutus fuiſſe, & Auguſtinus de hoc ipſo ſcrupuloſiſſimè fatagere videatur. Nam in ipſo loco, qui totius controuerſiæ de iſta quæſtione cum Iuliano exordium fuit, quæſtionem
D
Lib. 1. de nup. c. 3.
ipſam purè negatiuè proponit: *Verum eo peccare dicendi ſunt* (infideles) *quòd dono Dei malè vtantur*, NON ID REFERENTES *ad cultum eius, à quo acceperunt*? Ita vt tota difficultas controuerſiæ in eo ſita fuerit, vtrum fides adeſſe debeat ad hoc vt fiat aliquod opus bonum, ipſaque ſola & nuda finis illius abſentia, qui fide intentionem dirigente proponitur, ſufficiat vt ſit opus malum? Quam quæſtionem ſtatim reſoluit Auguſtinus affirmatiuè, & ſæpiſſimè inculcat, hoc ipſo quò NON ADEST finis ille debitus, qui eſt verus Deus, & fide per dilectionem operante intentionemque finis dirigente proponi debet,
Ibid. c. 3. & 4.
E
opus eſſe malum. Hoc probat ſtatim in ipſo ingreſſu tribus Scripturis ſolam negationem fidei Deo inhærentis culpantibus, quas identidem, & fere ſolas, & velut inuictas tota illa diſputatione repetit, & inculcat:
a Rom. 14.
a *Omne quod non eſt ex fide peccatum eſt.*
b Hebr. 11.
b *Sine fide impoſſibile eſt placere Deo.* c *Perdidiſti omnes qui fornicantur abs te.* Nam
c Psal. 72.
non eſſe ex fide, eſſe ſine fide, fornicari ſeu apoſtatam eſſe à Deo, manifeſtiſſimè nihil aliud, quam negationem fidei vel dilectionis ei cohærentis denotant, nec vllo modo etiam ex mente Apoſtoli & Prophetæ poſtulant, vt contrariè iſtæ locutiones intelligantur, Auguſtinum verò eas ſic ſemper intelligere, ſolamque fidei abſentiam velut malæ operationis originem, cauſamque ſufficientiſſimam peccati incuſare, plurima

A
ipſius & apertiſſima teſtimonia ſine vlla ambiguitate declarant! Nam ſtatim in ipſo ingreſſu cùm recenſuiſſet varios fines, quibus, hoc ipſo quo infideles non inhærent per fidem Deo, eos conſequenter inhærere neceſſarium eſt, (impoſſibile eſt enim, vt hic abſit intentio veri finis vltimi bona, quin ſemper alia adſit intentio alterius finis vltimi mala) cùm inquam, recenſuiſſet varios fines, quorum conſideratione non peccata coërcentur, ſed alijs peccatis alia peccata vincuntur, generaliter & negatiuè concludit: *Abſit ergo pudicum veraciter dici qui* NON PROPTER DEVM VERVM *fidem connubij ſeruat vxori*.
Lib. 1 de nup. c. 3.
Et ibidem paulo pòſt: *Hoc tam euidens bonum cùm infideles habent, quia* INFIDELITER *vtuntur in malum peccatumque conuertunt.*
Cap. 4.
Quid eſt autem infideliter vti, niſi non ex fide opus ad Deum referente vti; ſed in ipſo illo euidenti bono, quo vtuntur, & quod intentio eorum reſpicit, non tranſitoriâ, ſicut oportet, ſed menſoria dilectione inhæreſcere? Quod ſtatim vt intelligeremus
Ibid.
Auguſtinus explicat: *Quapropter qui* NON *hac intentione*, NON *hac voluntate, hoc fine generant filios, vt eos ex membris hominis primi in membra transferant Chriſti*, id eſt, vt non eos in Deum eorum auctorem referant, *ſed infideles parentes de infideli prole glorientur, &c. Non eſt in eis vera pudicitia coniugalis.* Et rurſum: *Quomodo vera ratione pudicum corpus aſſeritur*, id eſt, opus corporis eſſe bonum opus pudicitiæ *quando à vero Deo ipſe animus fornicatur*: Hoc eſt, dum fide Deum intendente atque ita diligente carens, creaturis proſtituitur, Proſequitur eoſdem negatiuos exprimendi modos accuratiſſimè in continuatione illius controuerſiæ cum Iuliano. Nam cùm longa concertatione probaſſet aduerſario ſuo, nullam eſſe poſſe ſine fide virtutem veram, aut opus bonum, totius ſolutionis cardinem tangit præciſiſſimè: *Quia cum* NON AD SVVM *referuntur auctorem dona Dei*, HOC IPSO *malè his vtentes efficiuntur iniuſti.*
Lib. 4. cont. Iul. c. 3.
Quis, quæſo, Philoſophus vel Theologus quantumcunque in puluere Scholaſticarum contentionum & argutiarum tritus, breuiùs, præciſiùs & ſignificatioribus verbis poſſet nodum tangere, & vltimas quæſtionis fibras præcidere? Hoc ipſo, inquit quo NON referuntur, id eſt, hoc ipſo quo fide opus ad Deum referente carent, efficiuntur injuſti. Quam eandem acutiſſimam illius quæſtiones enodandæ rationem, pœne vbique ſcrupuloſiſſimè obſeruat, Nam radices totius diſceptationis quærens, eaſque officij quod agimus & finis propter quem agimus diſtinctione detegens ſic concludit; *Cum itaque facit homo aliquid vbi peccare non videtur ſi* NON PROPTER HOC *facit propter quod facere debet, peccare conuincitur.*
Ibid.
Hunc autem finem debitum, eſſe verum Deum pluribus cùm docuiſſet rurſum inſtantiùs & eadem præciſſimè locutiones cura adjicit: *Quidquid autem boni fit ab homine, &* NON *propter hoc, propter quod fieri debere, vera ſapientia præcipit, etſi officio videatur bonum*, IPSO NON RECTO FINE *peccatum eſt.*
Ibid.
Quam negatiuam expreſſionē ſtatim adhuc continuando proſequitur: *Poſſunt ergo aliqua bona fieri*, NON BENE *facientibus à quibus fiunt.*
Ibid.
Nam hoc ipſo, quo non benè fiunt, id eſt, non referuntur, quò referri debent, fiunt malè quòcunque alias referantur: quia vt addit: *Non bonum facit quod* NON *bonâ voluntate facit.* Cauſam reddit magna cum doctrinæ docentiſque ſecuritate. *Abſit enim vt ſit vel dicatur voluntas bona, quæ in alijs, vel in ſeipſa* NON IN DOMINO *gloriatur*; hoc ipſo quippe

quippe quo NON in Domino gloriatur neceſſarium prorſus eſt, vt vel in ſeipſa, vel in alijs, hoc eſt, alia quacunque creatura glorietur: cum nihil aliud vel animo fingi poſſit. Et inferius cum objeciſſet Iulianus gentes illas, quæ ſine fide naturaliter ea quæ erant legis feciſſe videbantur, etiam de talibus maximeque Romanis, qui
Ibid. cæteris præcelluerant reſpondet Auguſtinus. *Hoc tamen peccantes quod homines ſine fide* NON AD EVM FINEM *iſta opera retulerunt, ad quem referre debuerunt.* Et mox: *Minus impius quam Catilina Fabricius, non veras virtutes habendo, ſed à veris virtutibus* NON PLVRIMVM *deuiando*: quia videlicet hoc ſolo delinquebant, quòd non ad Deum ſua opera referendo, à vero fine aberrando deuiabant. Vnde iterum paulo pòſt: *Non erat in eis vera iuſtitia, quia non actibus ſed finibus penſantur officia.* Cauſam reddit ſtatim in alio exemplo de caſtitate; *quia nec vera eſt caſtitas animi fornicantis, & vera inſania eſt hominis dicentis hoc decens, & videntis.* Quæ ratio non eſt alia à præcedentibus; hoc ipſo enim quo animus fornicatur à Deo, hoc eſt, NON credit in Deum, ideoque nec intendit Deum, neque vera iuſtitia, neque bonum opus iuſtitiæ, neque caſtitatis eſſe poteſt. Cùm verò demiraretur Iulianus duritiam doctrinæ Catholicæ, cuius pondere premebatur, quod non contentus Auguſtinus illâ confeſſione ſuâ, qua agnoſcebat huiuſmodi opera bona gentilium eſſe ſterilia vitæ æternæ, ea inſuper mala, & peccata, & igne punienda aſſeuerantiſſimè traderet peteretque velut Au-
Lib. 4. cont. Iul. c. 3. guſtinum ipsâ rei abſurditate conuicturus: *Si gentilis nudum operuerit, numquid, quia* NON EST EX FIDE, *peccatum eſt?* Ad petitionem illam præciſiſſimam negatiuè expreſſam, eadem præciſione, & ſubtilitate, & categoricâ reſpondet aſſeuerantiâ Auguſt. *Prorſus* IN QVANTVM NON EST EX FIDE, *peccatum eſt.* Et cauſam reddit categoricè, & negatiuè: *Non quia per ſeipſum factum, quod eſt nudum operire, peccatum eſt: ſed de tali opere* NON IN DOMINO *gloriari*, hoc eſt, illud non referre in Dominum, *ſolus impius negat eſſe peccatum.* Quod paulò inferiùs probat ex hoc ipsô, quia talis miſericordia eſt INFIDELIS, ſeu non ex fide: *Reſponde, vt hoc ſine dubitatione perſpicias*, talem ſcilicet miſericordiam (hoc eſt, opus talis miſericordiæ) non eſſe bonam ſed malam, *Vtrum bonam miſericordiam exiſtimes* INFIDELEM, id eſt, ſine fide, *Porro ſi vitium eſt malè miſereri, procul dubio vitium eſt,* INFIDELITER, id eſt, non ex fide, *miſereri. Quòd ſi & ipſa per ſeipſam naturali compaſſione opus eſt bonum, etiam iſto bono malè vtitur, qui* INFIDELITER *vtitur; & hoc bonum malè facit, qui* INFIDELITER *facit qui autem malè facit aliquid, profectò peccat.* In quibus omnibus locis illud (*infideliter*) non aliud quàm negationem fidei ſonat. Hoc enim ipſum ſatis eſſe vult, vt non ſit bona miſericordia, ſicut ex ijs verbis patet, quæ præmiſerat: *Attentiùs cogita, ne fortè miſericordia non ſit, niſi quæ huius bonæ fidei fuerit* id eſt, ſi non fuerit hujus fidei: & ex ijs quæ ſtatim adijcit velut cauſam, cur etiam opera bona malè faciant: *Quia* inquit, *ea* NON FIDELI *faciunt voluntate.* Et vt intelligeremus, quod illa voluntas *non fidelis* eadem omnino ſit, quam toties *infidelem* appellauerat, & cujuſmodi bonitatis ſit, interpretando explicat: *Sed infideli, hoc eſt, ſtultâ & noxiâ faciunt voluntate.* Voluntas enim, id eſt, volitio infidelis hoc ipſo quo non eſt fidelis, ſeu hoc ipſo quo non dirigitur fide, non niſi ſtulta & no-

A xia eſſe poteſt, quia NON *in Domino*; vt ante dixerat, *ſed in ſeipſa vel in alijs gloriatur*, quod ſtultum & noxium eſſe non dubitat Chriſtiana fides. Itaque vltimum totius negotij cardinem explicaturus; clariſſimis & philoſophicis verbis in eadem præciſa & negatiua exprimendi phraſi perſeuerans, diſputationem ita concludit: *Hunc oculum agnoſce intentionem, qua facit quiſque quod facit: & per hoc diſce, eum qui* NON FACIT OPERA BONA INTENTIONE FIDEI BONÆ, *hoc eſt, fides quæ per dilectionem operatur, totum quaſi corpus: quod illis velut membris operibus conſtat, tenebroſum eſſe, hoc eſt, plenum nigredine peccatorum.* Quod vt adhuc radicaliùs & præciſiùs intellige-
B retur, cùm ſciret præter illam Dei dilectionem, per quam tanquam per intentionem fides operatur nullum alium amorem eſſe, vel eſſe poſſe, niſi amorem mundi, circumſpectiſſimè loquens, & vnicuiq; quod ſuum eſt tribuens, de amore mundi dicit: *Amor*, inquit, *fruendi quibuſcumq; creaturis* SINE AMORE CREATORIS, *non eſt à Deo.* Nimirum vt eum intelligeremus eſſe, ſicut alibi docet, à diabolo, & ex eo non poſſe naſci quicquam operis boni. De amore vero Dei, quem fides dirigit: SINE HOC AMORE *creatoris nullus quiſquam benè vtitur creaturis.* Vt proinde omnino impoſſibile ſit, infideles, qui hoc amore creatoris carent, vllâ omnino creaturâ vti niſi
C malè; imo quod multò eſt deterius, ea frui. Alterutrum enim neceſſe eſt fieri, vbi non eſt amor creatoris, vt creaturis vel vtatur, vel fruatur. Frui creaturis ſine amore creatoris non eſt à Deo, ſed ex mundo, nec vnquam licet: Vti verò creaturis ſine amore creatoris nemo benè poteſt; *Per hunc amorem quippe creaturæ*, vt ibidem adjicit, *benè quiſq; vtitur etiam creaturis.* Fieri enim non poteſt vt bonus vſus ſit, hoc eſt, non malus, qui vero & vltimo vtendi fine, ad quem referri debet, deſtituitur. Sola enim abſentia vltimi ac debiti finis, tanquam circumſtantiæ quâ maximè neceſſariæ, ad verum peccatum abundè ſufficit: vt ſatiatiſſimè, & ſcrupuloſiſſimè, contra aduer-
D ſarium quàm obnixiſſimè reſiſtentem in præcedentibus Auguſtinus explicuit.

Quam doctrinam & in alijs operibus velut ſaniſſimam, Chriſtianiſque aduerſus Philoſophicas quaſcunque opiniones quàm maximè neceſſariam, frequenter inculcat. Nam in tractatibus in Ioannem: *Sunt opera quæ videntur bona ſine fide Chriſti, & non ſunt bona.* Tract. 25. in Ioannem Vnde, quæſo, & quamobrem? An ex aliqua extranea, vel peruerſa, vel erronea alicujus acceſſiti diſtortique finis circumſtantia? Minimè gentium? ſed ob hoc dumtaxat, *quia,* NON *referuntur ad eum finem, ex quo ſunt bona. Finis enim legis Chriſtus, ad iuſtitiam omni credenti.* Et in libro de fide & operibus: *In homine ipſo niſi præcedat fides, vita bona ſequi non po-* Lib. de fide & operib. cap. 7.
E *terit*: Et quid cauſæ tantæ impoſſibilitatis? *Quicquid enim homo veluti rectè fecerit, niſi ad pietatem, quæ ad Deum eſt, referatur, rectum dici non oportet. Omne autem factum ſi rectè factum non eſt, peccatum eſt.* Et in libris Confeſſionum: *Hoc enim peccabam,* Lib. ad Honorat. c. 12. *quo* NON IN IPSO, *ſed in creaturis eius me, atq; cæteras voluptates, ſublimitates, veritates quærebam,* Lib. 3 Confeſſ. c. vlt. *atque ita irruebam in dolores, confuſiones, errores.* Illa quippe duo ſeparari nullo pacto queunt, vt qui non in Deo velut fine requieſcit, non requieſcat in creatura; & vice versâ, qui non in creatura, non requieſcat in Deo. *Nec enim anima poteſt niſi in eo quod diligit requieſcere.* Ser. 18 de diuerſ. c. 4. Meritò igitur dicit Auguſtinus, quod in eo peccauerit, quod *non in ipſo*, ſed in creaturis quidlibet tandem diligen-

cationis? fornicatio enim ſemper eodem modo ſumitur pro ſpirituali illa fornicatione, quæ fit dum animus recedit à Deo, maximè per infidelitatem. Nam quamuis omnis corruptio animæ, quæ fit per concupiſcentiam rerum creatarum, fornicatio dici ſoleat, *corruptionem tamē multitudinis ſimulatorum Deorum ſæpe ac propriè Scriptura fornicationem vocat*, ut ait Auguſtinus. *Lib. de doct. Chriſti. c. 8.* Quòd ſi etiam generaliſſimè fornicationem intelligamus eſſe omnem corruptionem caſto amori Dei contrariam, qua conglutinatur anima velut beanda creaturis, etiam hic Auguſtini ratio vera eſt, formaliter, hoc eſt, doctrinaliter intellecta. Nullius enim corpus poteſt eſſe veraciter pudicum, hoc eſt, nullum opus eius erit opus veræ pudicitiæ, cuius animus dum operatur à Deo auerſus eſt. Nam ſicut nullum opus eſt juſtitiæ, niſi Deus, qui iuſtitia eſt, diligatur; ita nullum eſt opus pudicitiæ vel bonitatis, vel caſtitatis, vel veritatis, vel ullius veræ virtutis, niſi Deus, qui eſt ipſa vera & ſuprema, & ſimpliciſſima forma pudicitiæ, & bonitatis, & caſtitatis & veritatis, omniſque virtutis diligatur. Hoc enim modo, & hac de cauſa fit, ut nullum ſit vel eſſe poſſit opus verè bonum, ſi nō diligatur gratis Deus, hoc eſt, ſi non ad ipſum per fidem intētio referatur. Ratio igitur Auguſtini optima eſt, ſine æquiuocatione vitiante ſyllogiſmū per quatuor terminos, prout nimis triuialiter tanto Doctori obiicitur: neque diuerſa eſt ab illa, quam toties inculcauit, ſed alijs tantùm Scripturæ ſacræ vocibus, quibus ipſe vnicè delectari ſolet, explicata.

Ex quo & illud euaneſcit, quod Auguſtino velut obiicitur: *Rationes eius æquè de omnibus peccatoribus procedere*. Nam quamuis ex eius mente veriſſimum ſit, opera peccatorum omnium, imo etiam iuſtorum, ut alibi fuſiùs dictum eſt: quæ non referūtur ad eum finem ad quem referri debent, hoc eſt, ad Deum, ſed in creaturis hærent, vera eſſe peccata: quod auctor ille, nō perſpectis principijs Auguſtini, ſed ex gentili Philoſophia de morali honeſtate metiens operum bonitatē, incredibile eſſe putat; falſum eſt tamen eandem de peccatoribus fidelibus, quàm infidelibus eſſe rationem. Hoc ipſo enim quo peccatores fide imbuti ſunt, quamuis perfecta illa charitate Deum ſuper omnia diligente, hoc eſt, iuſtificatione deſtituti ſint, multa tamen bona ex illa fide operari poſſunt; ſicut eſt in primis, ipſum credere, & operari velle, &, ſi adhuc viribus careant, infirmitatem ſuam ingemiſcere, ex fide iuſtificationem vel operandi vires impetrare, cuiuſmodi opera ſanctus Auguſt. ſemper peccatoribus tribuit. Vnde illa ſolemnis eius ſententia creberrimè repetita: *Quod lex imperat, fides impetrat*. Et illa: *Gratiam benè operandi fides meretur*. *Epiſt. 106.* Et illa: *Fide impetrant iuſtificationem*. Et illa: *Nec ipſa remiſſio peccatorum ſine aliquo merito eſt, ſi fides hanc impetrat. Neque enim nullum eſt meritum fidei, qua fide ille dicebat: Deus propitius eſto mihi peccatori*. *Epiſt. 105.* Et illa: *Fides erat, quæ data eſt non oranti: quæ utique niſi data eſſet, orare non poſſet*. Et hujuſmodi innumera, quæ cùm ſine opera nemine dubitante bona, imo gratiæ meritoria, nec ab ullo infideli poſſint fieri, nimis inepiè dicitur, eandem eſſe rationem omnium peccatorum.

Nam quòd Auguſtinus in eadem diſputatione dicit: *Abſit ut ſit in aliquo vera virtus, niſi fuerit iuſtus, niſi viuat ex fide, &c.* *Lib. 4. cont. Iul. c. 3.* Vera ſunt, ſiue de perfecta iuſtitia, hoc eſt, charitate Deum ſuper

A omnia diligente, ſiuè de imperfecta ſermonem eſſe ſentiamus, nec tamen de peccatoribus fidelibus & hominibus infidelibus eandem rationem ſtatuunt. Iulianus enim non ſolùm in hoc errabat, quod infidelibus opera nonnulla bona tribueret, ſed in eo quoque, quòd virtutes eis ita perfectas daret, ut eos & verè iuſtos eſſe diceret, & propter veram iuſtitiam extra damnationem ſempiternam futuros. Cùm enim Auguſtinus omnes illos damnatione plectendos, & quamuis diſparibus pœnis, puniendos tamen eſſe diceret, *Minus enim Fabricius quàm Catilina punietur, &c.* *Ibid.* Reſpondens inducitur Iulianus tanquam ſtomachabundus: *Erunt ergò in damnatione ſempiterna, in quibus erat vera iuſtitia?* B Cui Auguſtinus: *O vocem impudentiâ maiore præcipitem! Non erat, inquam, in eis vera iuſtitia, quia non actibus, ſed finibus penſantur officia*. Et in præcedentibus aduerſus illam eius dementiam increpans dixerat: Quod *non audiret dictatem Scripturam: Qui dicit impium iuſtum eſſe, maledictus erit*. Itemque: *Quid remanſit quod gratiæ reſeraremus, in tam euidentibus, quibus dixiſti eos abundare, virtutibus?* Denique: *Quis porrò eorum, qui ſe Chriſtianos haberi volunt, niſi ſoli Pelagiani, aut in ipſis etiam fortè tu ſolus, iuſtum dixerit infidelem, iuſtum dixerit impium, iuſtum dixerit diabolo* C *mancipatum?* Vnde infert Auguſtinus ex eius principijs, eos etiam ad regnum cœlorum admittendos eſſe: *Per quod enim vera iuſtitia, per hoc etiam regnum Dei. Deus namque ipſe, quod abſit, erit iniuſtus, ſi ad eius regnum verus non admittitur iuſtus*. Aduerſus hanc ergo nimis exorbitantem opinionem, quæ infidelibus hominibus tam perfectas, euidenteſque virtutes tribuebat, ut nihil omnino diuinæ gratiæ reſeruaretur, ut extra damnationem ſempiternam, & idcirco, ut ex eius opinione infert Auguſtinus, etiam in ipſo Dei regno collocandi eſſent, rectiſſimè dicit Auguſtinus: *Abſit ut ſit in aliquo vera virtus*, tantæ videlicet perfectionis, *niſi fuerit iuſtus*: qualis profectò virtus nec in peccatoribus fide- D libus reperiri poteſt: quia talis non eſt niſi perfecta charitas, vel certè ab iſta charitate diſiungi nequit.

Quòd ſi verò Auguſtinum de imperfecta juſtitia velimus locutum eſſe, quamuis hoc minùs, propter ea quæ diximus, veriſimile ſit, res nullam difficultatem continet. Tali quippe juſtitiâ, hoc eſt, imperfecto quodam amore Dei carent prorſus impij ſeu infideles; non autem carent fideles, quantūlibet fuerint peccatis mancipati. Nam hoc ipſo quo adhuc fideles permanent, non poſſunt non habere affectū illum veræ pietatis, atque dilectionis, ex qua credunt Deo, ex qua ſperant ſubinde beatitudinem, ex qua orant pro E impetranda perfecta charitate atque iuſtitia; ex qua & alia nonnulla bona ſincero Dei intuitu operantur, quamuis necdum ita diligant, ut eum omnibus terrenis amoribus ac delectationibus præferant. De tali amore Dei imperfecto, non ut ille recētior philoſophicè imaginatur implicito, & intentione boni honeſti ſeu moralis alicuius honeſtatis inuoluto, ſed de vero & formali amore Dei loquitur Auguſt. in eodem loco, cùm dicit: *Sine hoc amore creatoris, nullus quiſquam benè vtitur creaturis*. Nempe ſiue fidelis, ſiue infidelis; ſiue iuſtus, ſiue peccator; nec tamen de vtriſque eadem ratio eſt. Fidelis enim etiam peccator tali amore ſeu Dei intentione in operibus quibuſdā nequaquam caret; qua ſi careret, neque fidem,

neque ſpẽm, nẽquẽ vllam omnino bonam poſſet A habere voluntatem. Nam vt Auguſtinus ſæpiùs docet, vbi eſt *initium fidei, eſt etiam initium bonæ, hoc eſt, piæ voluntatis*: de qua ſimiliter dicitur: *Quaſi verò aliud ſit bona voluntas, quàm charitas, quàm Scriptura nobis eſſe clamat ex Deo*. Non illa charitas ſolùm perfecta, ſed etiam imperfectiſſima illa Dei dilectio, ſeu complacẽtia, quæ charitatem illam vulgo notam, & ſuper omnia diligentem præuolat, & omnem inchoat iuſtitiam, iuxta illud Auguſtini: *Charitas inchoata, inchoata iuſtitia eſt, charitas prouecta, prouecta iuſtitia*. De quo vberiùs ſuo loco diſſerendum eſt.

Epiſt. 107.
Lib. de grat. Chriſt. cap. 22.
Lib. de nat. & grat. cap. vlt.

B

CAPVT V.

SANCTI AVGVSTINI LOCA explicantur, quibus aſſerere videtur opera moraliter bona in infidelibus.

NVnc ſoluenda ſunt nonnulla Auguſtini teſtimonia, ex quibus probari putant, in infidelibus eſſe poſſe nonnulla opera verè bona. In primis proferunt Auguſtini loca de Cornelio Centurione, quibus *libro de Prædeſtinatione ſanctorum cap. ſeptimo, & lib. primo de Baptiſmo cap. ſeptimo, & libro quarto cap. vigeſi-* C *mo primo.* (error enim in citationes irrepſit) *eleemoſynas Cornelij, antequam in Chriſtum crederet, & iuſtitiam appellat, & donum Dei eſſe dicit. At certè impium eſt dona* Dei *inter peccata deputare.*

Ita Bellarm. li. 5. de grat. & lib. arb. c. 9.

At certè iſta nimis eſt ſomnolenta Auguſtini lectio, vt ex huiuſmodi locis probetur ſine fide fieri poſſe opera nonnulla bona. Teſtatur enim Auguſtinus in ipſo illo loco de Prædeſtinatione ſanctorum qui citatur, & in alijs pluribus, Cornelium nullo modo fuiſſe infidelem, ſed fide iam diuinitus infuſa in Deum credidiſſe, & ex ea fide oraſſe Deum, in quẽ crediderat, & eleemoſynas erogaſſe, quamuis in Chriſtum IESVM ſibi non annunciatum necdum credidiſſet. *Solet dici*, inquit, *ideo credere meruit, quia vir bonus erat, & antequam crederet: quod de Cornelio dici poteſt, cuius acceptæ ſunt eleemoſynæ & exauditæ* D *orationes, antequam credidiſſet in Chriſtum. Nec tamẽ ſine aliqua fide donabat, & orabat. Nam quomodo inuocabat, in quem non crediderat? Sed ſi poſſet ſine fide Chriſti eſſe ſaluus, non ad eum ædificandum mitteretur architectus Apoſtolus Petrus.* Et paulo pòſt: *Quidquid igitur & antequam in Chriſtum crederet, & cum credidiſſet, benè operatus eſt Cornelius, totum Deo, dandum eſt, ne fortè quis extollatur.* Et expreſſiùs exactiùſque alio in loco: *Incipit homo percipere gratiam, ex quo incipit* Deo *credere, vel interna vel externa admonitione motus ad fidem. Sed intereſt, quibus articulis temporum, vel celebratione Sacramentorum gratia plenior & euidentior infunda-* E *tur. Non enim cathecumeni non credunt, aut verò Cornelius non credebat* Deo, *cùm eleemoſynis & orationibus dignum ſe præberet, cui Angelus mitteretur. Sed nullo modo iſta operaretur, niſi ante credidiſſet.* Et iterum poſt pauca: *Sed in quibuſdam tanta eſt gratia fidei, quanta non ſufficit ad obtinendum regnum cælorum; ſicut in catechumenis, ſicut in ipſo Cornelio antequam Sacramentorum participatione incorporaretur Eccleſiæ.* Ecce ex qua fide Cornelius, ex Auguſtini mente, orauit, & eleemoſynas fecit: nimirum ex fide diuinitus per veram gratiam data, ex qua & cathecumeni credunt, & ſæpenumerò benè quoquẽ operantur; etſi neutra ſine regeneratione ſufficiat ad ſalutem. Vnde de illa eadem fide Cornelij: *Fiunt ergo inchoationes quædam fidei conceptionibus ſimiles: non tamen ſolùm concipi, ſed etiam naſci opus eſt, vt ad vitam perueniatur æternam. Nihil bonum tamen ſine gratia miſericordiæ Dei: quia & opera, ſi qua ſint bona, conſequuntur, vt dictum eſt, illam gratiam, non præcedunt.* Quapropter iuſtitia Cornelij neque peccatum fuit, neque ſine fide & vera gratia fuit, & nihil ad præſens propoſitum facit, vbi de operibus infidelium diſceptatio eſt. Nam Cornelius, qui ex Iudæorum conuerſatione Deum verum cæteraque vitæ futuræ myſteria videtur didiciſſe, ſimilis reliquis probis Iudæis fuit, qui Chriſti mortem atque reſurrectionem nondum ſtatim in alijs gentibus perceperant. Hi enim & credebant in Deum, & in Mediatorem Dei & hominum; & ex illa fide orabant, & nonnulla opera bona faciebant, quamuis in Chriſtum IESVM iam crucifixum pro ſalute humana nondum credidiſſent, & huiuſmodi fides eis eſſet neceſſaria.

Li. de præd. SS. c. 7.
Lib. 1. ad Simpl. q. 2. initio.

Alter Auguſtini locus eſt de Polemone, quem Xenocrates ebrium in ſcholas ſuas ingreſſum, de fruge temperantiæ diſputando, in alios mores repentè conuertit. Hujus continentiam vocat Auguſtinus *Donum Dei. Et ne idipſum quidem*, inquit, *quod melius in eo factum eſt, humano operi tribuerim ſed diuino.*

Epiſt. 130.

Reſpondetur, continẽtiam illam Polemonis fuiſſe bonam, ſed non opus bonum, cuiuſmodi hic poſtulamus, hoc eſt, ſine omni omnino peccato ex omnibus circumſtantijs. Defuit enim circumſtantia finis vltimi, hoc eſt, Dei, ex Auguſtini mente ſuperiùs explicata, quæ quam maximè neceſſaria eſt. Bona ergo fuit iſta continentia, ſicut & non occidere, non adulterari, miſereri pauperis, mutuum dare, & huiuſmodi ſine fine officia bona ſunt, etiam tũc quando nõ benè fiunt ab hominibus malis. Recti enim finis abſentia, & peruerſa præſentia non facit, vt ipſum officium in ſe ſpectatum non ſit bonum. Idcirco enim à Deo præcipiuntur, quia bona ſunt. Audi Auguſtinum: *Quidquid boni fit ab homine, & non propter hoc fit propter quod fieri debere vera ſapientia præcipit, etſi officio videatur bonum, ipſo non recto fine peccatum eſt.* Et iterum: *Poſſunt ergo aliqua bona fieri, non benè facientibus à quibus fiunt.* Et exemplo declarat: *bonum eſt vt ſubueniatur homini periclitanti, præſertim innocenti, ſed ille quibus facit, ſi amando gloriam hominis magis quam Dei facit, non benè bonum facit.* Et in eadem diſſertatione rurſus: *Si & ipſa per ſeipſam naturali compaſſione opus eſt bonum, etiam iſto bono malè vtitur, qui infideliter vtitur, & hoc bonum malè facit, qui infideliter facit.* Quâ phraſi Auguſtinus, & commixtionem adulterorum ſæpius *bonum* vocat, vt ſuprà vidimus, & omnem creaturam Dei bonam. Bona igitur fuit illa conuerſio animi Polemonis à luxuria ad continentiam, ſicut bona eſt animi conuerſio ab ira ad manſuetudinem, à voluntate nocendi ad fauendi voluntatem, à proditione ad fidelitatem, & à quibuſque vitijs ad virtutem. Sed, verum qui illa faciunt, continuò ex omni parte, etiam finis ex quo faciunt, benè faciant, alia quæſtio eſt. Nam ſicut in rebus naturalibus oculus ſemper bonus eſt, & bona tibia, etſi cæcitas & claudicatio adiuncta non ſint bona, quia bonum bono melius eſt, & irreprehenſibile eſt quod

Lib. 4. cont. Iul. cap. 3.

omni malo conjunctio caret : ita bonum eſt non
occidere, non adulterari, à luxuria continere, &
ſupplicio digni qui non faciunt ; ſed melius eſt
iſta etiam recto fine præſtare.

Hæc igitur cauſa eſt, cur etiam iſta dona Dei
Auguſtinus appellet, & appellari debeant. Si
enim donum Dei eſt ille animi ſtatus, quo aliquis
ex natura non eſt ad luxuriam, aut alia vitia
Lib. 4. cont. Iul. c. 3. nonnullis pronus, ſicut hoc Auguſtinus ſæpiùs
docet, & præcipuè libro quarto contra Iulia-
num ; quanto magis Dei donum vocari debet,
quòd alicuius animus ex imperioſæ illius libidi-
nis iugo ad continentiam reflectatur ? Hinc in
eadem Epiſtola, vt exponeret nobis cuiuſmodi
hoc eſſet donum Dei : Et quomodo continen-
tiam illam non *humano operi tribueret ſed diuino,*
Epiſt. 136. ita ſubijcit : *Ipſius namque corporis, quod eſt infi-
mum noſtrum, ſi qua bona ſunt, ſicut forma, & vires,
& ſalus, & ſiquid eiuſmodi eſt, non ſunt niſi ex Deo
creatore, ac perfectore naturæ : quanto magis animi
bona donare nullus alius poteſt ? Quid enim ſuperbius
vel ingratius cogitare poteſt humana vecordia, ſi pu-
tauerit, cum carne pulchrum faciat Deus hominem,
animo caſtum ab homine fieri* ; Et in illo libro quar-
to contra Iulianum iam citato cùm docuiſſet ju-
dicio Dei eſſe tribuendum, quòd aliquis *mala
naturalia*, vt libidinis, iracundiæ, &c. *magis mi-
nùſue perpetitur*, ad comprimendum Iulianum, qui
Philoſophos Ethnicos ſolâ ſuâ voluntate ſibi vir-
Lib. 4 cont. Iul. c. 3. tutes peperiſſe ſtatuebat : *Quanto ergo*, inquit,
*tolerabiliùs illas, quas dicis in impoſe eſſe virtutes,
diuino muneri potiùs quam eorum tribueres tantum-
modo voluntati* ! Et paulo antè : *Quanto ſatius hæc
ipſa in eis dona Dei eſſe fatereris, ſub cuius occulto iu-
dicio nec iniuſto alij fatui, alij natura lenes, alij ſpade-
nes*, &c. Hinc eſt quòd in eodem loco illud ip-
ſum opus bonum, ſeu potiùs illud officium bo-
num etiam tum cùm ab infidelibus malè fit, diui-
no muneri aſcribit. Dicit enim, eſſe *Dei opus bo-
num, à quo etiam per malos fit bonum. At per hoc nec
ipſius* (hominis infidelis) *iſte fructus dicendus eſt*.
Cuius igitur, ſi non hominis infidelis, qui illud
facit ? *Sed potius bonum opus eſt illius*, inquit, *qui
etiam per malos benè facit.* Et in eundem ſenſum
iterum : *Ex quo colligitur, etiam ipſa bona opera
quæ faciunt infideles, non ipſorum eſſe ſed illius qui
benè vtitur malis.* Sicut igitur ex hoc quod illa
opera bona, quæ infideles malè faciunt, diuino
muneri Auguſtinus tribuit, perperam colligitur,
illa eſſe opera ſine omni labe peccati, cùm ipſemet
contrarium in eodem loco tradat ; ita perperam
colligitur continentiam Polemonis vel cuiuſ-
cunque infidelis opus bonum eſſe omnis labis ex-
pers eo quòd Auguſtinus illud munus, aut do-
num Dei, aut Dei opus nuncupet. Deus enim ſæ-
piùs bona operatur, etiam non benè operantibus
illis per quos operatur.

Nec verò ex iſtis phraſibus Auguſtini ſuſpi-
cetur aliquis eum huiuſmodi opera nõnulla Phi-
loſophorum diuinæ gratiæ quæ bonas voluntates
facit, aſcribere. Deus enim multis modis motus
animi & opera quædam quaſi bona in huiuſmo-
di hominibus, itemque peccatoribus Chriſtianis
facit quæ tamen non per illam gratiam facit,
quæ ad opera verè & omni ex parte bona neceſſa-
ria eſt. Quædam enim operatur : animum terrore
percellendo, eumque à malo propoſito reuocan-
do ; quædam, alia nonnulla terrena & innoxia bo-
na proponendo ; quædam ; concupiſcentias miti-
gando, diabolum compeſcendo, animum diuer-
tendo, aliiſque plurimis & occultis modis. Qua
de re præclarè in homilia de muliere peccatrice,

A vt oſtenderet eſſe debere gratum Deo, quod pec-
cata non ita multa etiam in incredulitate com-
miſerit, eo quod & iſtud ſit donum Dei : *Adulter* Hom. 23. c. 6.
*non fuiſti in illa tua vita præterita, plena ignorantia,
nondum illuminatus, nondum bonum malumque diſ-
cernens, nondum credens in illum, qui te neſcientem
regebat : Hoc tibi dicit Deus tuus : Regebam te mihi,
ſeruabam te mihi, vt alterutrum non committeres :
ſuaſor defuit, vt ſuaſor deeſſet ego feci. Adfuit ſua-
ſor non defuit locus, non defuit tempus ; vt non con-
ſentires ego terrui. Agnoſce ergo gratiam eius, cui
debes & quod non admiſiſti, &c. Nullum eſt enim
peccatum quod fecit homo, quod non poſſit facere alter
homo, ſi deſit rector à quo factus eſt homo.* Sunt er-
B go iſtiuſmodi magna Dei beneficia ac dona,
quibus homo à multis grauiſſimis pœnis libera-
tur, ſed non ex illa occulta gratia proficiſcun-
tur, quæ voluntatem ex mala facit bonum, & ab
initio fidei dari incipit. Vnde non propterea
deſinunt iſta opera cum peccato fieri, non qua-
tenus fiunt in homine ſiue ſuadente, ſiue terrente,
ſiue alijs modis mouente Deo, ſed quatenus ex
humanæ voluntatis defectu non fit in eo plenè
bonum, voluntate adhuc alicuius creaturæ,
ſiue ſui ipſius, ſiue alterius cupiditate poſſeſſâ,
qua fit vt quamdiu infidelis permanet, non
illud in eum finem referat quo referre teneba-
tur.

C Quæ ſi vera ſunt, ſicut ſunt Auguſtini men-
te veriſſima, jam non erit difficile alia nonnulla
loca intelligere, quæ non ſatis perſpecto doctri-
næ ſanctiſſimi Doctoris filo à nonnullis obij-
ciuntur. Inter, quæ in primis eſt, quòd cùm Ce-
leſtius, vt probaret non eſſe diuinæ miſericordiæ
vt aliquis velit, illum Apoſtoli locum afferret, Lib. de perſ. iuſt. c. 19.
Quod vult faciat : vbi videlicet de nubendo ſermo
erat, Apoſtolo ſubiiciente : *Non peccat, ſi nubat* ;
Quaſi, inquit Auguſtinus, *pro magno habendum ſit
velle nubere, vbi de adiutorio diuinæ miſericordiæ
operoſius diſputatur.* Quibus verbis non hoc vult,
quod ſine gratia poſſumus velle nubere ſine pec-
cato ; ſed hoc, quòd non rectè Celeſtius impu-
gnet gratiæ neceſſitatem, ex eo quod mulier poſ-
ſit ſine gratia *velle nubere*. Quis enim dubitet non
eſſe opus gratiâ, vt virgo nubere velit, cùm hoc
D & plurimi peccando velint ? Ad hoc ipſum ta-
men opus naturæ, prouidentiam naturæ con-
gruam Auguſtinus poſtulat : *Aut verò etiam ibi* Ibid.
*prodeſt aliquid velle, niſi Deus prouidentiâ, qua gu-
bernat omnia, marem fœminamque conjungat.* Ni-
mirum juxta principium eius jam aliquoties in- a Lib. 3 cont. Iul. c. 7.
culcatum, quo & a *commixtio* Adulterorum, & b Lib. 1. de nup. c. 4.
b *copula* maris & fœminæ infidelium, & ipſa *offi-
cia bona*, quæ ab infidelibus cum peccato fiunt, Lib. 4. cont. Iul. cap. 3.
ſunt opera Dei bono per homines malos. Neq;
quicquam refert, quòd Apoſtolus addat : *Non
peccat, ſi nubat* : objectum enim actûs explicat, non
quaſlibet circumſtantias, quæ ab animo nuben-
tium apponi poſſunt ac ſolent. Hâc phraſi ibidem
dicit Apoſtolus, *Bonum eſt mulierem non tangere*,
E nec tamen ideo ſtatim ſine peccato non tangitur,
vt omnis notum eſt : *Quidam enim non attingunt
etiam vxores ſuas, dum quaſi mundi per magicas artes
peruenire ad vxores moliuntur alienas.* Hâc phraſi
& Auguſtinus docet, amores hominum, quibus Auguſt. lib. de conc. 10.
parentes, vxores, liberi, cæteræque carnis neceſſi-
tudines diliguntur, eſſe licitos ; quamuis non pro-
pterea ſtatim ille amor quandocunq; fit ſine pec-
cato exerceatur : Solùm enim iſtis loquendi modis
declaratur, amorem ex objecto eſſe licitum ; imo
ita præceptum, vt reprehendendus ille ſit, qui
tali amore caret, non tamen ſtatim laudandus.

qui non caret. Vnde diuidit, amorem licitum contra illicitum qualis eſt meretricum: *Charitas* Serm. 51. de temp. c. 2. *alia eſt diuina, alia humana: alia eſt humana licita, alia illicita, &c. Licitam charitatem habere, humana eſt; ſed, vt dixi, licita eſt, Non ſolum autem licita eſt vt concedatur, ſed ita licita, vt ſi defuerit reprehendatur. Liceat vobis humanâ charitate diligere coniuges, filios, amicos, &c. ſed videtis iſtam charitatem eſſe poſſe & impiorum, id eſt, Paganorum, Iudæorum, hæreticorum. Quis enim eorum non amat vxorem, filios, &c. Si ergo tali quiſque crudelitate fertur, vt perdat etiam humanum dilectionis affectum, & non amet filios ſuos, & non amet coniugem ſuam, nec inter homines numerandus eſt. Non enim laudandus eſt, qui amat filios ſuos, ſed damnandus eſt, qui non amat filios, &c. Et feræ amant filios: amant filios aſpides, &c. Ergo qui* Hom. 38. c. 1 *non amat filios ſuos, etiam leone peior eſt.* Similia tradit Homilia trigeſima octaua, vbi illum lici- Serm. 52. de templ. c. 7. tum amorem *carnalem* vocat; in loco præcedente *ſæcularem*: *Amate filios veſtros, amate coniuges veſtras, etſi ſæculariter. Nam ſecundum Chriſtum amare debetis, vt ſecundum Deum illis conſulatis.* Amores igitur iſti etiam carnales dicuntur liciti, imo tam ſeuerè præcepti, vt eos non habere ſit illicitum. Deteſtandus eſt enim, qui non amat conjugem ſuam & filios ſuos, eis beneficia conferendo, quamuis carnalia. Sed non negatur iſtis phraſibus aliquid amplius hic & nunc adeſſe debere, vt actus amoris omnino ſine peccato omni ex parte fiat.

Quando enim duo ad actum aliquem omnino requiruntur vt bonus ſit, officium & finis, hoc eſt, actus bonus, & rectus animus facientis, rectiſſimè dicimus, vtrumque eſſe licitum, vtrumque præceptum: Non tamen idcirco putari debet, cùm alterum ſeorſim adhibetur neglecto altero, non peccari. Non enim peccatur, quia adeſt officium bonum: peccaretur enim potiùs, ſi non adeſſet; ſed quia deeſt finis bonus, ſeu intentio bona. Sic nunquam aliquis reprehendi debet, quòd diligit filios ſuos (vituperandus eſt enim qui non diligit) ſed vituperandus eſt, qui non recti vel debiti finis intentione diligit. Bonum enim ex integra cauſa naſcitur; ex ſingulis defectibus malum; quamuis non propterea reprehendi debeat id quod ſupereſt bonum, propter id quod ei adjungitur malum, dum malè fit bonum. Peius enim eſſet, longéque culpabilius, ſi non fieret. Ideoque non ſolùm Catholici, ſed & hæretici & Pagani monendi, rogandi, iubendi, cogendi ſunt, vt huiuſmodi bona faciant; etſi ex defectu veri finis ſemper malè facerent; Longè quippe vituperabiliùs delinquerent, ſi non facerent. Nam laude dignum eſt id facere quod tenemur: ſicut vituperatione dignum, finem prætermittere cuius intuitu præſtare iubemur.

CAPVT VI.

Alia nonnulla loca Auguſtini explicantur.

HOc igitur ſenſu etiam Auguſtinus docet: *Nullo modo culpandam, imo verò & laudandam eſſe patientiam,* qua ſchiſmaticus quiſpiam pericula, gladium, ipſamque crucem patitur, ne Chriſtum neget. Cauſam enim reddens, cur ſit laudanda iſta patientia, non dicit, quia omni ex parte bona eſt, ſed quia *dicere non poterimus, melius ei fuiſſet, vt Chriſtum negan-* Lib. de Patient. c. 26.

do nihil eorum pateretur, quæ paſſus eſt confitendo. Satis enim indicat, non aliâ ratione eſſe laudandam, quàm quia *eſt aliquid prodeſſe tenus ſi non damnetur vltra.* Bonum eſt enim & laudabile, veritatem agnitam nec tormentis diffiteri; etſi malum ſit non recto fine & amore confiteri. Talis enim confeſſio veritatis, cùm à ſchiſmatico non fiat, vt ſupponit Auguſtinus, amore veritatis ſeu Dei, neceſſe eſt vt timore pœnarum fiat: qui quando ſolus eſt, juxta Auguſtinum non poteſt producere opus verè bonum cùm vel animi elatione, vel alia praua cupiditate exprimatur, Quod ibidem ſatis ipſe declarat: *Timore*, inquit, *pœnarum æternarum pœnas patitur temporales.* Et ibidem: *Ipſam patitur crucem timore gehennarum, & ignis æterni.* Ibid. c. 28. At paulo pòſt indicat in talibus hominibus eſſe *fidem, quę per elationem vel timorem; non eam quæ per dilectionem operatur.* Et idcirco ſicut de Fabricio & ſimilibus Romanis benè operantibus contra Iulianum, ita & hic de talibus *exiſtimandum eſſe* dicit, *fortaſſe tolerabilius eis futurum iudicium, quàm ſi Chriſtum negando cuncta illa tormenta vitarent.* Ibid. c. 26.

Facilè quoque intelligitur ex ijs quæ ante diximus, quo pacto talem patientiam doceat eſſe *donum* Dei. Quis enim ambigat dici debere donũ Dei, ſi timore ab ingentibus ſceleribus reuocetur? Non ſolum enim grauiſſimas futuræ vitæ, euadit pœnas, ſed & animus quamuis impiùs minus amore ſcelerum implicatur, quorum delectatione fraudatur, Deo non tradente illum in concupiſcentias cordis eorum, juxta illud præclariſſimum Auguſtini: *Cùm fraudulentam actionem conſecuta fuerit delectatio, cum eos tradiderit Deus in cõcupiſcentias eorum, iam illa delectatio alligat eos, vt inde abrumpere amorem & ad vtilia conferre non audeant: quia cùm conati fuerint, dolebunt animo, tanquam pedem de compede exuere cupientes. Cui dolori ſuccumbentes à pernicioſis delectationibus nolunt abſcedere.* In Pſal. 9. Magnum eſt ergo donum Dei etiam terroribus, timoribus, caſtigationibus, à ſceleribus perpetrandis arceri; donum tamen, quod non neceſſariò animi mutationē à malo ad bonum ſecum trahit. Hoc enim donum non fit niſi internâ gratiâ, qua Deus operetur & velle: illud verò externâ vel admonitione vel comminatione, ſiue boni alicuius commutabilis & innoxij, amittendi timore, vel aſſequendi deſiderio: quorum neutrum poſtulat motum voluntatis omni ex parte bonum. Donum eſt igitur, non quod filijs & hæredibus datur, quorum voluntas vt operetur opus bonum neceſſariò antè fieri debet bona; ſed quale filijs concubinarum, hoc eſt, exhæredatis Abraham dedit, ſicut Auguſtinus ibidem tradit. Huiuſmodi enim dona Dei ſunt omnia omninò, quæ præter voluntatem bonam, hoc eſt, dilectionem veri boni Deus infidelibus tribuit, *celeritates, vires, bonæ valetudines; & pulchritudines corporum, ingenia mirabilia, & multarum artium capaces naturæ mentium,* variæ propenſiones bonæ ſeu minùs malæ, quæ *medici audent tribuere temperationibus corporum: vel quæ accedunt extrinſecus, vt eſt opulentia, nobilitas, honores, & cætera huiuſmodi, quæ quiſque vt habeat, non niſi in Dei eſt poteſtate.* Lib. de correp. & gra. cap. 8. Lib. 4. cont. Iul. c. 3. Lib. de cor. Denique quodcunque aliquis, Deo citante, ſuaſionibus, admonitionibus intrinſecus vel extrinſecus animum pulſante; vel terroribus impellente, vel alijs occultis modis regente, ante fidem acceptam minus malum facit, vel operari videtur bonum. Totum enim iſtud eſt *Dei opus bonum*, *à quo etiam per malos fit bonum*, etiam tunc cùm infideles *non benè faciunt bonum.*

Hæc

Hæc oſtendunt, quam parui momenti ſit etiam iſtud quod Auguſtinus dicit de Rege Aſſuero quòd Deus iuxta Scripturas; *Tranſtulerit indignationē eius in lenitatem.* Ex quo contra Pelagianos concludit: *Intueantur atque fateantur non lege atque doctrina inſonante foris ſecus, ſed interna atque occulta mirabili atque ineffabili poteſtate operari Deum in cordibus hominum non ſolum veras reuelationes, ſed etiam bonas voluntates.* Nam tranſlatio illa cordis, quæ diuinâ æternâque poteſtate facta eſt, nō aliud fuit quam id quod Regina popoſcerat, vt ſcilicet *Deus transferret cor illius in odium hoſtis,* ſeu ab indignatione ad lenitatē, hoc eſt, vt Auguſtinus exponit, *de voluntate lædendi ad voluntatem fauendi.* Ex quo non video, qua ratione conficiatur, illam eius voluntatem fuiſſe omni ex parte bonam; cùm nihil aliud probet, quàm id in eo factū eſſe, quod quotidiana experientia in hominibus impijſſimis docet fieri, vt voluntates eorum varijs fluctibus reciprocentur ex vna in aliam voluntatem, dum his irati, illis placati fiunt; illis nocent, iſtis fauent, Deo hoc ſæpè numero operante, quamuis eorum voluntates huc illuc non niſi terrenorū bonorū cupiditate, malorumque timore torqueantur. Nec aliud ex ea conuerſione probat Auguſtinus, niſi quod Deus non tantùm extrinſecus, vel intrinſecus manifeſtet etiam impijs hominibus veritatē; ſed etiam cor ipſum *occultiſſimâ & efficaciſſimâ poteſtate conuerterit,* ſicut ea de re loquitur. Quod ſi iſtud de terrenis illis voluntatibus impiorum hominum facit, quanto magis credendus eſt internâ atque occulta, mirabili atque ineffabili poteſtate operari in cordibus hominum non ſolùm veras reuelationes, ſed etiam bonas voluntates: quemadmodum Auguſtinus in libro de gratia Chriſti loco citato à minori ad maius ducta ratione concludit. Non enim inſolitum Auguſtino eſt, operationem gratiæ in cordibus hominum ſimilitudine operationis, qua Deus corda terrena huc illuc torquet quo voluerit ad præſtanda quibuſdam carnalia beneficia vel ſupplicia, illuſtrare & credibilem facere. Sic enim libro de gratia & libero arbitrio cùm inſtantiſſimè toto libro diuinæ gratiæ vim ad mutanda corda poteſtatemque commendaſſet, tandem ad operationem illam generalis prouidentiæ delabitur, quâ voluntates terrenas regit, vnumque peccatum etiam altero velut pœnâ plectit. *Quæ Scriptura,* inquit, *ſi diligenter inſpiciatur, oſtendit non ſolum bonas hominum voluntates quas ipſe facit ex malis, &c. Verum etiam illas, quæ conſeruant ſæculi creaturam, ita eſſe in Dei poteſtate vt eas quo voluerit, quando voluerit, faciat inclinari, vel ad beneficia quibuſdam præſtanda, vel ad pœnas quibuſdam ingerendas, ſicut ipſe iudicat occultiſſimo quidem iudicio, ſed ſine vlla dubitatione iuſtiſſimo. Nam inuenimus aliqua peccata etiam pœnas eſſe aliorum peccatorū.* Deo videlicet occultiſſimis modis operāte. Et ſub iſto genere prouidētiæ & internæ operationis ponit illam ipſam conuerſionem cordis Regis Aſſueri, de qua diſputamus: quæ quamuis fuerit ex obiecto bona, nequaquam tamen probatur fuiſſe bona ex omnibus circumſtantijs etiam finis: multòque minùs hoc probat quod eam Deus occultiſſima poteſtate operatus eſt. Sic enim etiam mirabili occultaque poteſtate mutat corda Tyrannorum nihil niſi dominationem ſuam affectantium, ſiue faciant aliquid ex objecto bonū, ſiue malum; ſiue alicui noceant, ſiue faueant, ſic operatur intus non ſolum per patientiam, ſed etiam per potentiam, vt Auguſtinus loquitur, vt vnum

Lib. 1. de grat. Chriſt. c. 24. — *Heſter 14.* — *Lib. 2. ad Bonif. c. 20.* — *Ibid.* — *Lib. de gra. & lib. arb. c. 20.* — *Ibid. c. 21.*

A peccatum altero tanquam ſupplicio puniatur: nec tamen idcirco peccatum eſt opus bonum, etiamſi pœna ſit opus bonum.

Vrgetur & iſte locus ex expoſitione quarundam propoſitionum Epiſtolæ ad Romanos: *Liberum ergo arbitrium perfectè fuit in primo homine; in nobis autem ante primam gratiam non eſt liberum arbitrium vt non peccemus, ſed tantùm, vt peccare nolimus. Gratia vero efficit, vt non tantum velimus rectè facere, ſed etiam poſſimus.* Hîc, inquiunt, tribuitur homini affectus non peccandi ante gratiam, qui ſanè honeſtus eſt, & ex cogitatione prauitatis peccati, vel honeſtatis virtutis procedit.

B Reſpondetur, qui hoc obiiciunt, attendere debuiſſent, in eodem illo libro à ſancto Auguſtino dici: *Tunc enim* (ante gratiam) *peccatis vincitur, dum viribus ſuis iuſtè viuere conatur ſine adiutorio liberantis gratiæ Dei. Liberum autem arbitriū habet, vt credat Liberatori, & accipiat gratiam, vt iam, illo qui eam donat liberante & adiuuante, non peccet:* In eodem & iſtud dici: *Non ergo elegit Deus opera cuiuſquam in præſcientiâ ſed fidē elegit in præſcientia; vt quem ſibi crediturum eſſe præſciuit, ipſum elegerit, cui Spiritum ſanctum daret; vt bona operando, &c.* Itemque iſtud in eodem libro: *Quod ergo credimus, noſtrum eſt: quod autem bonum operamur, illius eſt qui credentibus in ſe dat Spiritum ſanctum.* C Et iſtud conſequenter: *Quod ſi vocatus ad fidem, vocantem ſecutus fuerit, quod iam eſt in libero arbitrio, merebitur & Spiritum ſanctum per quem bona poſſit operari.* Nam in omnibus iſtis locis idem ſignificat; hominem videlicet ante gratiam ex peccato eatenus vulneratum eſſe, vt non poſſit benè operari; & à peccatis temperare; manſiſſe tamen aliquid virium in libero arbitrio, quo poſſit ſaltem credere, & velle non peccare & benè operari; propter quam fidē, benèque viuendi voluntatem, Deus ei conferat Spiritum ſanctum, quo reipſa non peccet, & benè operetur. Nam ideo in eodem ipſo loco vtrūque tam credere quam velle coniungit. Cùm enim dixiſſet: D *Non ergo elegit Deus benè operantes, ſed credentes potiùs, vt ipſe illos faciat benè operari:* pro ratione ſubiungit: NOSTRVM EST ENIM CREDERE, ET VELLE: *illius autem dare credentibus & volentibus facultatem benè operandi per Spiritum ſanctum.* Et iterum paulo inferiùs: *Non tollit liberum voluntatis arbitrium; ſed non ſufficere dicit velle noſtrum, niſi adiuuet Deus, miſericordes nos efficiendo ad benè operandum per donum Spiritus ſancti.* Hæc ergo & huiuſmodi loca ſi recentiores iſti attenderent, intelligerent ſanè, ex errore Semi-Pelagiano, quo ſanctus Auguſtinus ante ſuſcepti ſarcinam Epiſcopatus laborabat, iſta promanaſſe. E Iſtius enim erroris proprium fuit, vt ſuo loco fusè demonſtrauimus, quod homo ante gratiam ex primææ felicitatis reliquijs poſſet credere, & velle non peccare & bene viuere; quæ tamen voluntas propter imbecillitatem eſſet adiutorijs gratiæ liberatricis adiuuanda, vt id quod benè vellet etiam reipſa poſſet efficere. Sed Auguſtinus errorem iſtum Deo reuelante, dedoctus, poſtea conſtanter docuit, initium bonæ volūtatis à fide proficiſci: Fidem autem per Spiritus ſancti gratiam diuinitus non minùs quam opera inſpirari. Nam ideo illa ipſa loca, quæ citauimus, retractando correxit. Siquidem illum quem produximus ſibi proponens: *Quod ergo credimus noſtrum eſt, &c.* corrigendo ſubjungit: *Profectò non dicerem, ſi iam ſcirem, etiam ipſam fidem inter Dei munera reperiri.* Et illum itidem à nobis allegatum de

Ex expoſ. quarund. Propoſ. Ep. ad Rom. n. 18. — *Suarez prolog. 4. c. 9. de ſtatibus humanæ nat.* — *Ibid. n. 44.* — *Ibid. n. 60.* — *Ibid.* — *Ibid. n. 61.* — *Ibid. n. 62.* — *Lib. 1. retract. c. 23.*

A

bona voluntatẽ: *Noſtrum eſt enim credere & velle; illius autem dare credentibus & volentibus facultatẽ benè operandi*, emendando corrigit in hunc modum:

Ibid.

Verum eſt quidem, ſed eâdem regulâ & vtrumque ipſius eſt, quia ipſe præparat voluntatẽ; & vtrumque noſtrum, quia non fit niſi volentibus nobis. Vides hîc apertiſſimè etiam ipſam bene viuẽdi ſeu non peccandi voluntatem, qui affectus moralis honeſtus recentioribus eſſe videbatur apertiſſimè diuinæ gratiæ retractando tribui. Quanto igitur magis alia quæcunque, quæ videntur eſſe opera bona, ad eandem illam gratiam referenda ſunt, ſi illa exigua initia diuinæ gratiæ adjutorijs vendicari debent?

B

Poſtremus locus eſt ex libro de ſpiritu & littera, vbi Auguſtinus dicit:

Lib. de ſpir. & lit. c. 27.

Impiorum nec Deum verum veraciter iuſtèque colentium quædam facta vel legimus, vel nouimus, vel audimus, quæ ſecundum iuſtitiæ regulam non ſolùm vituperare non poſſumus, verum etiam meritò rectèque laudamus: quanquam ſi diſcutiatur quo fine fiant, vix inueniuntur, quæ iuſtitiæ debitam laudem defenſionemque mereantur. Et infra dicit:

Ibid. c. 28.

Sicut enim non impediunt à vita æterna iuſtum quædam peccata venialia, ſine quibus hæc vita non ducitur: ſic ad ſalutem æternam nihil proſunt impio aliqua opera bona, ſine quibus difficillimè vita cuiuſlibet peſſima hominis ducitur. Quibus duobus locis videtur quædam opera bona in infidelibus

C

agnoſcere. Quamuis enim ex fine ſpectata vix laudem iuſtitiæ mereantur, hoc ipſo tamen fateri videtur, eſſe aliqua vel eſſe poſſe bona etiam ex parte finis.

Hic locus, quem plerique præcipuum putant, nihil reuera ſtringit; ſed duobus modis ſolui poteſt. Primus eſt, vt dicatur Auguſtinus ex quadam ſuppoſitione & conceſſione loqui, vt inter diſputandum fieri ſolet. In quo genere non neceſſe eſt, eſſe verum id quod aduerſario ex aliorum ſententia veritatis illuſtrandæ causâ concedimus. Quod vt euidentiùs pateat, ſciendum eſt in illo loco Auguſtinum ex profeſſo diſputare, totiſque viribus aſſerere, in hoc Teſtamenti veteris ac noui diſcrimen eſſe poſitum,

D

Ibid. c. 25.

quod *lex ibi in tabulis, hîc in cordibus ſcribatur, vt quod ibi forinſecus terret, hîc delectet intrinſecus.* Cui doctrinæ obijciebatur Apoſtoli locus, quo dicit ad Romanos,

Rom. 2.

gentes naturaliter ea quæ legis ſunt facere habentes opus legis ſcriptum in cordibus ſuis. Sed reſpondet primò ex propria ſententia: totoque capite vigeſimo ſexto probat, Apoſtolum loqui de gentibus iam credentibus atque juſtificatis, quæ proinde participes factæ ſunt Teſtamenti noui: dicunturque legem facere naturaliter;

Lib. de ſpir. & litt. c. 27.

non quod per naturam, inquit, *negata ſit gratia, ſed potiùs per gratiam reparata natura.* Poſt hanc veram & propriam Auguſtini ſolutionem

E

ſubijcit aliam, etiam juxta propriam aduerſariorum (id eſt, Pelagianorum) intelligentiam, qui locum illum exponere ſolebat de gentibus infidelibus, quas abundare putabant, ſicut ſuprà ex Iuliano audiuimus, multis operibus verè bonis. Hoc igitur conceſſo ſenſu iſtius loci aduerſarijs, oſtendit nec inde perturbari diſcrimen vtriuſque Teſtamenti, quod toto libro inculcauerat. Nam quia illa opera peccata ſunt, ſatis indicatur non omnino deletum eſſe ex animo id quod ibi vi creationis impreſſũ erat, & proinde adhuc per gratiam noui Teſtamenti in cordibus iſtarum gentium per renouationem eſſe ſcribendum id quod non omnino vitiorũ vetuſtate deletum eſt. Sic ergo iſto ſenſu tota illa diſputatio conditionalis eſſet, & ex ſuppoſitione, quæ

A

non tanquam vera conceditur, ſed oſtenditur duntaxat non repugnare differentiæ veteris Teſtamenti ac noui. Verba quibus hoc agit Auguſtinus ex aliorum ſenſu iſta ſunt:

Cap. 27.

Si autem hi, qui naturaliter quæ legis ſunt faciunt nondum ſunt habendi in numero eorum quos Chriſti iuſtificat gratia; ſed in eorum potiùs, quorum etiam impiorum, nec Deum verum veraciter iuſtèque colentium, quædam tamen facta vel legimus, vel nouimus, vel audimus, quæ ſecundum iuſtitiæ regulam, non ſolum vituperare non poſſumus, verùm etiam meritò rectèque laudamus; quanquam ſi diſcutiatur quo fine fiant, & inueniuntur quæ iuſtitiæ debitam laudem defenſionemque mereantur. Veruntamen quia non vſque adeo in anima huma-

B

na imago Dei terrenorum affectuum labe detrita eſt, vt nulla in ea velut lineamenta extrema remanſerint, vnde meritò dici poſſit etiam in ipſa impietate vitæ ſuæ facere aliqua legis vel ſapere; ſi hoc eſt quod dictum eſt, quia gentes quæ legem non habent, hoc eſt, legem Dei, naturaliter quæ legis ſunt faciunt, &c. etiam ſic illa differentia non perturbabitur, qua diſtat à veteri Teſtamentum nouum. Et infrà iterum ſub

Ibid. c. 28.

eadem conditione atque conceſſione: *A cuius gratia ſi alieni ſunt illi, de quibus agimus* (id eſt, gentes illæ) *qui ſecundum illum modum, de quo ſuperiùs ſatis diximus, naturaliter quæ legis ſunt faciunt, quid eis proderunt excuſantes cogitationes*

C

(propter illa bona opera, quæ dicebantur facere naturaliter) *in die, qua iudicabit Deus occulta hominum, niſi fortè vt mitiùs puniantur? Sicut enim non impediunt, &c.* Quæ ſuperiùs allegauimus. Iuxta hunc igitur intelligẽdi modum, qui nonnullis placet, nihil omnino totus ille locus probat ad aſſerẽda opera verè bona infidelium cùm non ex Auguſtini ſenſu, ſed Pelagianorum iſta omnia concedantur, quæ conceſſa nihil Auguſtini propoſito repugnabant. Quæ ſolutio ſi cui placet, per me licet; verbis enim Auguſtini conditionatis ſatis congruit.

Arbitror tamen aliam veram totius loci eſſe ſolutionem, & conſtanti doctrinæ Aug. quam vt vidimus, alibi diuerſis locis tradit, conſonan-

D

tiorem. Reſpicit enim Auguſtinus illam doctrinam ſuam, qua tradit alibi contra Iulianum, in opere verè & plenè bono duo eſſe ſpectanda, officium, & finem. *Officium eſt*, inquit, *quod faciendum eſt: finis vero propter quod faciendum eſt.*

Lib. 4. cont. Iul. c. 3.

Iam verò phraſis eius eſt vt vocet bonum, & opus bonum ipſum officium, ſeu id quod faciendum eſt, hoc eſt, vt nos loquimur, ipſum actum materialem ex parte ſolius obiecti cõſideratum, qui lege præcipitur; idque non ſolum, quando talis actus etiam ex fine bonus eſt, ſed etiam tunc quando ex fine malus eſt. Nam cùm Iulianus multa bona officia recenſuiſſet nudum operire, periclitantem liberare, ægri vulnera fouere, &c.

E

Reſpondet ei Auguſtinus: *Quæro abs te, vtrum* HÆC OPERA BONA *benè facit an malè?* Ecce bona opera vocat officia.

Ibid.

Et mox clarius: *Si enim quamuis* BONA, *malè tamen facit, negare non potes, eum peccare qui malè quodlibet facit.* Et iterum: *Sed quia eum non vis cum facit iſta peccare, procul dubio dicturus eſt, &* BONA *facit & benè facit*: Et aliquanto antè: *Quidquid autem benè fit ab homine, & non propter hoc fit, &c.* Et infrà rurſus: *Poſſunt ergo aliqua bona fieri, non benè facientibus à quibus fiunt*: de quibus mox dicit, quòd *non benè* BONVM *faciunt*: & ſimilia ſæpiùs in eadem diſputatione repetit. Qua de re etiam nõnihil ſuprà diximus. Et hoc ergo ſenſu & phraſi Auguſtini, facilè cuncta obiecta diſſoluuntur. Vocat enim opera bona impiorum in vita impia, factaq; ſecundum ju-

ſtitiæ

ſtitiæ regulam meritò laudanda, non opera etiam ex parte finis bona ſed officia quæ lege præſcribuntur, & à multis infidelibus maximéque Romanis facta ſunt. Nam hinc eſt quod dicit, eos in impietate vitæ ſuæ, *facere aliqua legis vel*

Lib. de ſpir. & litt. c. 15.

ſapere. item, *legitimum aliquid ſentire & facere*: vt ita ſignificaret, ſe de officijs bonis lege præſcriptis loqui. Quæ propterea ibidem apertiùs vocat, *quantulacumque legis, opera naturaliter inſita*. Hujuſmodi ergo opera bona ſeu officia bona gentilium, non neceſſario erant omni ex parte etiam finis bona: vt propterea Auguſtinus dicat, officia à finibus apertiſſimè diſcernens, & ſe de Officijs tantum bonis locutum eſſe ſignificans;

Cap. 27.

Quamquam ſi diſcutiatur quo fine fiant, vix inueniuntur, quæ iuſtitia debitam laudem defenſionemque mereantur. Nam quod dicit, *vix inueniri*, non ſignificat aliqua inuenire, ſed operoſiſſimam ſcrupuloſiſſimamque quæſtionem tunc aggredi nolens à re controuerſa ſe abſtinuit; quam poſtea latiſſimè tractare conatus fuit: modeſto tamen verbo reique difficultatem exprimente ſatis indicauit ijs qui doctrinam eius imbibiſſent, ſe nulla in infidelibus opera verè bona ex officio ſimul & fine conſtituere. Nam iſto loquendi modo ſolent homines vulgò cum aduerſario diſputantes de re quam probare non poteſt modeſtè dicere, difficulter inuenies argumentum quo hoc probes. Et Auguſtinus ipſe inducit Euodium de re certiſſima dicentem:

Lib. 3. de lib. arbit. c. 1.

Neſcio an nulla culpa ſit relicto incommutabili bono ad commutabilia conuerti. Nam cum eum Auguſtinus premeret, quaſi id reprehendentem quod neſciret: *Ita*, inquit, *dixi, neſcio an nulla culpa ſit, vt intelligi voluerim, ſine dubio culpam eſſe.*

Bellarm. lib. 5. de grat. & lib. arbit. c. 9.

Denique objicit alius vir eruditus id quod Auguſt. dicit libro quinto de Ciuitate Dei capite decimo quinto, Deum dediſſe Romanis tam amplum imperium, vt remuneraret in hac vita bonas eorum virtutes. Illæ virtutes certè, inquit, in infidelibus erant, & virtutes non vitia erant, niſi Deum remuneratorem vitiorum (quod eſt abſurdiſſimum) faciamus. Ita ille. Reſpondetur, neminem ſuæ mentis meliorem interpretem eſſe poſſe quàm Auguſtinum, qui ſeipſum in eodem loco ita explicat, vt mirum ſit ab homine docto hoc opponi potuiſſe. Docet enim ex profeſſo & prolixiſſimè, virtutes Romanorum omnes humanæ laudi ac gloriæ ſeruiiſſe, & idcirco non fuiſſe virtutes, ſed vera vitia virtutis imagine palliata:

Lib. 5 de Ciuit. c. 12.

Iſta laudis auiditas & cupido gloriæ multa illa miranda fecit, laudabilia ſcilicet atque glorioſa ſecundum hominum exiſtimationem. Has Romanorum virtutes ex Saluſtio vocat, *bonas artes* quibus nitebantur ad virtutis *finem, id eſt, ad gloriam, honorem, imperium. Vnde*, inquit, *intelligi poteſt, quem finem volebant eſſe virtutis, & quo eam referebant, qui boni erant, ad honorem ſcilicet.* Quem ſcopum virtutis, ipſamque virtutem improbans

Ibid.

Cap. 13.

ſtatim dicit: *Gloriam ergo, & honorem, & imperium, quæ ſibi exoptabant, & quò bonis artibus peruenire nitebantur boni, non debet ſequi virtus, ſed ipſa virtutem.* Et paulo pòſt: *Sanius videt, qui & amorem laudis vitium eſſe cognoſcit.* De talibus ergo Romanorum virtutibus ſeu bonis artibus pronunciat conſequenter Auguſt. id quod nunc objicitur pro bonis operibus infidelium:

Cap. 15.

Si Deus neque hanc eis terrenam gloriam excellentiſſimi imperij concederet, non redderetur merces bonis artibus eorum, id eſt virtutibus, quibus ad tantam gloriam peruenire nitebantur. De talibus enim, qui propter hoc boni aliquid facere videntur, vt glorificentur ab hominibus, etiam Dominus ait: Amen dico vobis, perceperunt mercedem ſuam. Si nihil omnino adderet Auguſtinus niſi hæc ipſa verba, ex quibus argumentum quod objicitur exceptum eſt, meritò debebant aliquem deterrere, ne locum illum ad opera bona Romanorum imaginanda detorqueret, cùm expreſſè dicat, bonas illas artes, hoc eſt, virtutes, quibus Deus excellentiſſimum conceſſit imperium, humanæ gloriæ ſeruiiſſe, & idcirco verbis Domini Saluatoris eſſe reprobatas. Cùm verò toto diſputandi conatu etiā miſerat, eas propter illam cauſam fuiſſe vera vitia; quam ſpeciem probabilitatis hoc argumentum habere poteſt, vt Auguſtinus in illo loco putetur vera opera bona infidelibus tribuiſſe? Merces ergo talium artium imperium fuit phraſi Chriſti quam ibi ſequitur & citat Auguſtinus, & qua dixit de hominibus propter humanam gloriam operantibus, *Amen dico vobis receperunt mercedem ſuam.* Vnde ſimiliter adijcit de Romanis:

Ibid. c. 15.

Sed his omnibus artibus tanquam verâ via (phraſis & ſenſus eſt Saluſtij) *niſi ſunt ad honores*, En Romanæ virtutis indolem & bonitatem; *imperium, gloriam: Honorati ſunt in omnibus ferè gentibus, imperij ſui leges impoſuerunt multis gentibus, & est non eſt quod de ſummi & veri Dei iuſtitia conquerantur; perceperunt mercedem ſuam.* Ecce cuius virtutis merces fuit imperium; nimirum auiditatis gloriæ: quæ ſi veræ virtutis actus eſt, veram etiam virtutem, & verum opus bonum in infidelibus fuiſſe concedimus. Sed quia tanta eſt Dei ſapiētia, vt nouerit officia bona à fide diſcernere, hinc eius bonitas nouit etiam temporalia nonnulla bona, talibus officijs bonis retribuere, quantumuis alio temporali fine vitientur. Sic enim, quod æquè mirum eſt, etiam obſtetricibus benefecit mentiendo benefacientibus. Nimirum beneuolentia quæ in eodem facto fuit, non fallacia, benignitas mentis, non iniquitas mentientis remunerata fuit. Objectionem quæ ex natura rei, hoc eſt, ex ratione virtutis moralis petitur, infra, vbi de virtutibus infidelium diſputabitur diſſoluemus.

Hæc, vt opinor, ſatis perſpicuè declarant, quàm inania ſint, quæ pro bonis operibus infidelium ex Auguſtino aduersùs Auguſtinum proferuntur. Neque enim aliud ſunt, niſi teſtimonia quædam ſuis locis euulſa, quæ totam probandi vim habent ex minùs perſpectis Auguſtini phraſibus atque ſenſu: quæ quiſquis ex accurata eius lectione doctrinæque ſeria diſcuſſione paulò familiarius nouerit, videt in omnibus mirabilem non ſolùm totius doctrinæ, ſed etiam locutionum conſonantiam. Neque ſine magna abſurditate loca paucula hinc inde corraſa, in quibus nihil apertè contrarium dicitur, ſed cæteris eius lucubrationibus collata prorſus conſonant, totius doctrinæ moli, quam apertiſſimè, conſtantiſſiméque tuitus eſt, velut contraria opponi. Quid enim iniquius, quàm doctrinam manifeſtiſſimam omnibus concertandi viribus aſſertam, ex obſcuris imo reuera conſonantibus locis velle corrigere, & ad opiniones hujus temporis detorquere? Quod eo intolerabilius videri debet, quòd non ſolùm diſcipuli, qui ſanctum Auguſtinum ſecuti ſunt, eiuſque doctrinam defenderunt, ſed etiam aduerſarij, à quibus oppugnata eſt, illam à ſe ſic quemadmodum nos explicuimus intellectam eſſe declararunt. Quod jam deinceps oſtenſuri ſumus.

CAPVT VII.

EANDEM DOCTRINAM SIC *intellectam tradiderunt diſcipuli ſancti Auguſtini Proſper, & Fulgentius, & ipſi Pelagiani in Auguſtino agnouerunt.*

ET quidem quid ſanctus Proſper de operibus infidelium ſenſerit, ea ſuperioribus ſatis euidenter claruit, vbi multa eius teſtimonia protulimus, quibus ſine Deo non niſi in perniciem & in peccatum arbitrium hominis moueri dicebatur. Vbi eſt autem magis ſine Deo & auxilio eius, quàm vbi & ipſa deeſt fides, à B qua incipit gratia bonæ voluntatis, ſine qua nihil omnino boni iuxta ſanctum Auguſtinum fieri poteſt? Quibus adde & id quod libro tertio

Lib. 3. c. 2. de vita contemplatiua dicit: *Hæc etſi poſſunt humano ingenio diſcerni, tamen ſine dono Dei, quantum mihi videtur, nec virtutes poſſunt appeti vel haberi, nec earum ſimilitudines, quæ ſunt vitia virtutes imitantia declinari: in tantum vt infidelibus nihil profuiſſe credamus, etiamſi ſint aliquas per corpus virtutes* (id eſt, virtutum opera) *operati: quod eas nec à Deo ſuo ſe accepiſſe crediderunt, nec ad eum, qui eſt finis omnium bonorum, referre voluerunt. Et quid dico, nihil eis profuerunt? imo etiam nocuerunt,* C *dicente Apoſtolo: Omne quod non eſt ex fide peccatum eſt. Non dixit: Omne quod non eſt ex fide, nihil eſt: ſed dicendo: Omne quod non eſt ex fide peccatum eſt, declarauit, quod omnia bona aut ex fide geſta virtutes ſunt*, id eſt, opera virtutum, & bona *quæ profecto iuſtificant: aut ſi fuerint ſine fide, non ſunt aliqua bona credenda, ſed vitia, quæ non iuuant ſuos operarios, ſed condemnant, inflatoſque præcipitant, atque à finibus æternæ ſalutis eliminant. Sed quid ego hæc de infidelibus, vnde nullus ambigere videtur, exaggero?* Si meis verbis exprimere voluiſſem ſententiam, quam Proſperi & Auguſtini eſſe tradidi, non potuiſſem eam apertius & ab omni ambiguitatis nubilo terſiùs proponere. Clariſſimè D quippe dicit, omnia infidelium opera eſſe peccata; non metaphorica, non latè ſumpta, ſed propriiſſimè dicta: vtpote quæ non modo non proſunt ſed etiam nocent: non eſſe bona, ſed vitia condemnare operarios; à finibus æternæ ſalutis eliminare. Neque cauſam ſilet, quam toties inculcauit Auguſtinus, quia non ad finem bonorum omnium referre voluerunt. Hanc doctrinam de infidelibus ita certam eſſe docet, vt de illa *nullus ambigere* videatur. Et qua perſpicuè admodum declaratâ ſententiâ ſuâ dicit &

Epiſt. ad Ruffin. alibi: *Omne quod non eſt ex fide peccatum eſt: vt ſcilicet intelligat, iuſtitiam infidelium non eſſe iuſtitiam*, id eſt, opus iuſtum ſeu bonum infidelium, E non eſſe verè bonum *quia ſordet natura ſine gratia.* Et in carmine illo præclaro de ingratis:

Lib. de ingr. c. 16. *Omne etenim probitatis opus, niſi ſemine veræ*
Exoritur fidei, peccatum eſt, inque reatum,
Vertitur, & ſterilis cumulat ſibi gloria pœnam.

Lib. 1. de vocatione gentiũ c. 7. ET libro primo de vocatione gentium: *Quia etſi fuit, qui naturali intellectu conatus ſit vitiis reluctari, huius tantum temporis vitam ſterili*ter or*nauit; ad veras autem virtutes, æternamque beatitudinem non profecit. Sine cultu enim verè Dei etiam quod virtus videtur eſſe, peccatum eſt, nec placere vl-*A *lus Deo ſine Deo poteſt, Qui verò Deo non placet, cui niſi ſibi & diabolo placet.* Et in libro contra collatorem: *Natura bonis ſuis malè vtitur: in quibus ſine cultu veri Dei impietatis immunditiæque conuincitur; & vnde ſe defendi exiſtimat accuſatur.* Et infrà

Lib. contra Collat. c. 20. improbando dicit, *Quaſi vllus ſit bonæ voluntatis motus, niſi quem creauerit diffuſa per Spiritum ſanctum charitatis afflatus. Sine fide, enim impoſſibile eſt placere Deo; &, Omne quod non eſt ex fide peccatum eſt.* Et iterum paulo pòſt: *Ita manifeſtiſſimè* c. 28. *patet, in impiorum animis nullam habitare virtutem, ſed omnia opera eorum immunda eſſe atque polluta.* Hæc ſanè omnia, præſertim quæ ex libris de contemplatione decerpſimus, aliaque plura ſuperiùs allegata, quibus nihil omnino boni naturam ſine gratia, ſed tantum modo peccare poſſe demonſtrauimus, tam euidenter ſenſum Auguſtini exprimunt, vt ſi commentarij loco magiſtrum diſcipulus illuſtrare voluiſſet vix aliquid luculentiùs expeti poſſet. Quorum veſtigijs inſiſtendo ſanctus Fulgentius ſimiliter vt Auguſtinus locum illum Apoſtoli ad Romanos: *Cum enim gentes quæ legem non habent naturaliter, ea quæ legis ſunt faciunt, &c.* De gentibus jam fide iuſtificatis interpretatur, & rationem addit:

Lib. de incarnat. c. 25. Serm. 2 de ieiunio Pentecoſt. *Quia omne quod non eſt ex fide peccatum eſt.* Et, *quia ſine fide impoſſibile eſt placere.* Quo ſenſu & ſanctus Leo dicit: *Apud nos fides etiam ſanctificat manducantem: apud illos infidelitas polluit etiam ieiunantem. Vnde quia extra Eccleſiam Catholicam nihil eſt integrum, nihil caſtum, dicente Apoſtolo: Omne quod non eſt ex fide peccatum eſt, &c.* Et ante Fulgentium, Leonem, Proſperum, & Auguſtinum Origenes eundem locum apertiſſimè ſic explicuit:

Orig. lib. 10 in Epiſt. ad Rom. *In hoc ſermone credentium quorundam negligentes & deſides animos vinculo arctiore conſtringit, vt nihil ſine fide agant, nihil ſine fide dicant, nec abſque fide, aliquid cogitent: quia ſiue quod geſſeris ſine fide, ſiue locutus fueris, ſiue etiam cogitaueris, peccas.* Vt vero declararet, hoc defectu intentionis, quam vt Auguſtinus loquitur, fides dirigit, accidere, ſtatim addit locum alium, quo illa veri finis intentio præſcribitur:

Ibid. *Hoc idem eſt quod in alijs dicit: ſiue manducatis, ſiue bibetis, ſiue aliud quid facitis, omnia ad gloriam Dei facite.*

Quòd & ipſum Iulianum eodem modo Auguſtini doctrinam intellexiſſe demonſtrauero, vt à nobis explicata eſt, neque repugnaſſe Auguſtinum, neſcio ſanè quod euidentius argumentum poſtulari queant, vt omnis ambiguitatis nebulæ diſpellantur. Sic verò eam intellexiſſe Iulianum, explorata veritas eſt, eaque multis modis patet. Primò, quia vt infringeret Auguſtini ſententiam, qua dixerat, Omne quod non eſt ex fide peccatum eſſe, obiicit illum Apoſtoli locum: Cùm enim gentes quæ legem non habent naturaliter ea quæ legis ſunt faciunt, ex quo

Lib. 4. cont. Iul. c. 3. *probare conabatur, etiam alienos à fide Chriſti veram poſſe habere iuſtitiam*, hoc eſt, opera vera iuſtitiæ,

Ibid. infrà. quæ tamen fatebatur non eſſe talia, *vt à Deo vitam conſequerentur æternam, non propter Deum facienda bona, quæ faciunt*: Negat hoc mordicus Auguſtinus, ſed illa eadem opera quamuis bona eos malè feciſſe conuincit, ideoque *negari non poſſe*, quin peccauerint. Secundo, quia, vt eandem doctrinam generalem infirmaret, exempla velut inſtantias propoſitionis generalis opponebat *impiorum* quos dicebat *alienos à fide abundaſſe virtutibus ita vt ſolis libertatis ingenitæ viribus, & miſericordes crebrò, & modeſti, & caſti inuenirentur, & ſobrij.* Reſpiciebat autem illos Romanos veteres. Sed ita hoc refellit Auguſtinus, vt

eos

eos tantummodo minùs punitos eſſe doceat, ſic vt hoc ipſo quo non referent ea ad autórem Deum, efficerentur iniuſti. Tertiò, quia planiſſimis verbis Auguſtinum interrogat: *Si gentilis nudum operuerit, nunquid, quia non eſt ex fide, peccatum eſt?* Quî poſſet clarius indicare modum, quo intelligit ſententiam Auguſtini aſſerentis, Omne quod non eſt ex fide eſſe peccatum, quàm opus aliquod afferendo, quod & ipſe Iulianus, & cum eo Scholaſtici exiſtimant eſſe bonum, & nihil ad æternam vitam conferre ſeu eſſe ſterile & imperfectum de illo ipſo interrogare, num ſit peccatum? Nec diffitetur Auguſtinus, ſed eâdem ſimplicitate & aſſeuerantia reſpõdet: *Prorſus in quantum non eſt ex fide peccatum eſt?* Et ne officium reprehendere videretur, cum tantummodo defectus legitimi finis culpandus ſit, *non quia*, inquit, *per ſeipſum factum, quod eſt nudum operire, peccatum eſt; ſed de tali opere non in Domino gloriari ſolus impius negat eſſe peccatum.* Quartò, quia dictum Auguſtini, quòd gentilium caſtitas, id eſt, opus caſtitatis, non eſſet vera caſtitas, ita reprehendit vt dicat: *Eadem fronte dicetur, quia corpus Paganorum corpus non ſit, & oculi Paganorum ſenſum non habeant intuendi.* Reſpondet Auguſtinus, & corpus eorum eſſe verum corpus, nec tamen eſſe conſequens, vt eorum caſtitas ſit vera caſtitas, quia *de his quæ faciunt dictum eſt: Omne quod non eſt ex fide peccatum eſt.* Quintò, quia cùm dixiſſet Auguſtinus, quòd in infidelibus non *peccata coërceantur*, (quod certiſſimum eſt de veris peccatis intelligi) *ſed alijs peccatis alia peccata vincantur*, continuò ſubdebat concludebatque Iulianus ſententiam ſuam: *Perfacile igitur ſtudio ſanctitatis, quod Deus adiuuat, poteſt homo carere peccatis. Si enim vincuntur peccata peccatis, quanto magis poſſunt virtutibus peccata ſuperari?* Vbi manifeſtiſſimum eſt Iulianum de veris peccatis loqui, quibus hominem Pelagiani carere poſſe ſtatuebant. Nam vera peccata Pelagiani docebant virtutibus poſſe ſuperari: quæ Auguſtinus tantum alijs peccatis per infideles ſuperari poſſe aſſeruerat. Denique hac de cauſa ſuprà audiuimus toties obijcientem Auguſtino Iulianum, quòd ante liberationem, quæ fide inchoatur, homo nihil agere poſſet iuxta doctrinam Auguſtini niſi malum: *Si hoc*, inquit, *quod tu putas ſit, quia libertate ſolum peccaretur, &c.* itemque: *Voluntas, ſicut dixiſti, ad faciendum bonum non eſt libera per que hoc aliud agere non poteſt niſi malum*, & plura huiuſmodi quæ ante recenſuimus. Hanc etiam doctrinam Auguſtini & Proſperi reſpexit Caſſianus taciteque carpit: *Nec enim Deus talem hominem feciſſe credendus eſt, qui nec velit vnquam, nec poſſit bonum*: quaſi iſtum perditiſſimum humanæ naturæ ſtatum Deo condenti, non homini conditorem deſerenti Auguſtinus aſſeriberet. Et euidentius in conſequentibus: *Vnde cavendum nobis eſt, ne ita ad Dominum omnia ſanctorum merita referamus, & nihil niſi quod malum atque peruerſum eſt humanæ aſſeribamus naturæ.* Nam quemadmodum Iulianus apertiſſimè, ita Caſſianus occultius in illa Auguſtini verba velut humanæ naturæ contumelioſa irruebant, quibus dixerat? *Hac voluntas ideo libera in bonis non eſt, quia liberata non eſt. Nec poteſt homo boni aliquid velle, niſi adiuuetur ab eo qui malum non poteſt velle, hoc eſt, gratia Dei per IESVM Chriſtum Dominum noſtrum. Omne enim quod non eſt ex fide peccatum eſt.* Nam iſtis verbis *apertiùs* Auguſtinum *quid ſentiret, aperuiſſe* iactitabat Iulianus, eaque propterea tanquam nullo modo

Lib. 1. oper. imperf. f. 163 f. 155.

Coll. 13. & apud Proſper. c. 6. Collat. c. 7.

Cap. 14.

Lib. 1. ad Bonifac. c. 3.

Lib. 1. oper. imperf. f. 235 & 243.

A toleranda refellebat. Quæ tamen tantùm abeſt, vt Auguſtinus vel tanquam inuidioſa retractaret, vel tanquam aſperius dicta molliret, vt potiùs velut ex ipſis Chriſtianæ religionis hauſta fundamentis, eo modo quo ſuperiùs à nobis explicatum eſt mordicus tueretur.

CAPVT VIII.

VTRVM VIRTVTES PHILOſophorum veræ virtutes, an vitia ſint, & quare?

B QVÆ hactenus de operibus infidelium ex Auguſtino diſputata ſunt, ſatis ſuperque eſſe poterant ad perſpiciendum liquidiſſimè ſenſum eius. ex quibus etiam facilè conſtare poſſet, quid de virtutibus Philoſophorum atque Romanorum ſentiendum ſit. Cùm enim virtus non ſit aliud niſi principium operis boni, ſeu ſecundum Ariſtotelem, *quæ bonum facit habentem, & opus eius bonum*; & iuxta diuum Thomam, *bonus habitus, & boni operatiuus*, hoc ipſo quo infideles nullum facere C poſſe docentur opus bonum, neceſſariò ſequitur, eos nullam etiam habere virtutem: ſed ſi ad aliquod officium bonum propendere videantur, ea forſan conſuetudo bona vocari poſſet; virtus tamen eſſe non poterit. Quia tamen nonnulla de iſta quæſtione altercatio eſt, hîc peculiariter & breuiter tractanda viſa eſt, vt inde pleniùs adhuc atque planiùs Auguſtini ſententia de operibus infidelium iam explicata pateſiat. Doctrinæ quippe ipſius in hac materia iſtud omnino peculiare eſt, vt ſibi mirum in modum à capite ad calcem vſque conſonet, vtpote quæ ab iiſdem principijs tota pendeat, quaquauerſum ad extremas concluſiones vſque penetrantibus. A quorum filo ſi Philoſophiæ humanæ rationibus de- D ductus ſemel aberraueris doctrinam eius vniuerſam perturbari, nulloque nexu colligatam fluctuare, ſibique contradicere neceſſe eſt. Hinc enim factum eſt, vt nonnulli recentiores, dum Auguſtini principia de hac re vel non ſatis aſſequuntur, vel tanquam nimis ſublimia iudicij noſtri infirmitate metiuntur, mirabiles tenebras in doctrinam eius apertiſſimam intulerint: quia cogitationibus Philoſophorum de habitibus & virtutibus moralibus aſſueti, quicquid ſublimius, & Chriſtianâ Pholoſophiâ dignius præoccupatis opinionibus diſſonuerit, potiùs deorſum obtorto collo deprimendum, quàm ſe ſurſum eleuandos eſſe cenſuerunt. Itaque Gloſſis à ſenſu E Auguſtini diſiunctiſſimis doctrina ſancti Doctoris perſpicua aliò detorta eſt: quarum interpretationum non eſt aliud fundamentum, niſi quia alioquin falſum eſſet id quod ipſi verũ putant. Quo ſanè modo ſi autorum quorumque verba ac documenta tractare licet, & non potiùs ex perpetuo doctrinæ filo ſenſus eorum, ſiue reipſa verus, ſiue falſus, (quod alterius quæſtionis eſt) perquirendus, nihil in vniuerſis Patrum ſanctiſſimorum ſcriptis ita manifeſtum eſt, & categoricis propoſitionibus aduerſus hæreſes aſſertum, quod non facillimo negotio eludi, adulterari, peruertique poſſit. Et reuera per illam liberam quidlibet opinandi pruriginem, quæ per diſputationes nonnullorum recentiorum in Theologiam inuecta eſt, multoque liberiorem interpræ-

Lib. 2. Ethic. 1. 2. q. 55. a. 3.

tandi, ſeu potiùs peruertendi Patrum antiquorum ſcripta licentiam eò ventum eſt, vt nemo, quicquid tandem ſenſerit, Auguſtino vel Patribus grauioris notæ contradicere ſibi videatur: Neglectâ enim totius doctrinæ conſonantiâ, quæ ante omnia debebat explorari, abruptas quaſque ſententias ita exponunt vel componunt potiùs, vt non tam admirationem, quàm horrorem peritioribus inijciant. Ex quo ſolemni liberrimæ interpretationis more, Auctoritas Patrum antiquorum, quæ primum olim habere ſolebat locum, nunc ita apud quoſdam euiluit, vt nullum argumentum contemptibilius eis ſit, ſolutuque facilius, quàm quod ex eorum ſcriptis ducitur, dummodo ratiunculæ nonnullæ nouitati ſuffragari videantur. Sed omiſſis querimonijs ad Auguſtinum noſtrum redeamus, & oſtendamus, doctrinam eius vniuerſam non modò de operibus infidelium, ſed etiam de virtutibus eorum ita ſibi concinere, vt quemadmodum in Philoſophia cauſa per effectum, & effectus per cauſam, ita quoque natura talium operum per virtutes, & natura virtutum per opera liquidiſſimè demonſtrari poſſint. Pari enim paſſu iſta in Auguſtini doctrina progrediuntur, vt virtus infideliũ operibus ad vnguem congruat, & opera virtuti fructu videlicet arborem, & arbore fructum redarguente; vt illud meritò, quod ex virtutibus infidelium trahi poteſt argumentum, *ὅ?λανον* ſtatui C poſſit, quo velut cauſam continente comprobetur veriſſimum eſſe ſenſũ Auguſtini quem hactenus dedimus de operibus infidelium. Conformitas quippe doctrinæ per ſe-ipſa loquetur, nihil niſi genuinum, ſibique omni ex parte conſtans me protuliſſe.

Quamobrem ſicut Auguſtinus ſæpiſſimè docuit opera infidelium non eſſe opera verè bona, ſed quaſi bona, vt non aliud niſi mala intelligeremus; ita viciſſim docet, virtutes eorum qui fide carent non eſſe veras virtutes, ſed quaſi virtutes, falſas virtutes, terrenis rebus aſſequendis congruas, & ſimilia. Vnde in libris contra Iulia- D

Lib. 4. cont. Iul. c. 3.

num: *Gratis Chriſtus mortuus eſt, ſi homines ſine fide Chriſti ad fidem veram, ad virtutem veram ad iuſtitiam veram, ad ſapientiam veram quacunque re alia, quacunque ratione perueniunt. Proſus ſicut de lege veriſſimè ait Apoſtolus: Si per legem iuſtitia, ergo Chriſtus gratis mortuus eſt; ita veriſſimè dicitur: ſi per naturam voluntatemque iuſtitia, ergo Chriſtus gratis mortuus eſt: ſi per doctrinam hominum qualiſcunque iuſtitia ergo Chriſtus gratis mortuus eſt.* Vbi per veram qualemcunque iuſtitiam non aliud intelligit, niſi iuſtitiam ex qua proſilit opus verè bonum, hoc eſt, quod non ſit peccatum, *quo efficiantur iuſti*; ſicut ſtatim ipſe iſtis verbis vtendo declarat. Iſto quippe ſenſu & il- E lam ſententiam protulit, quam ſanctus Proſper dignam iudicauit, vt eam ex eius lucubrationibus excerperet: *Omnis infidelium vita peccatum eſt, & nihil eſt bonum ſine ſummo bono: vbi enim deeſt agnitio æternæ & incommutabilis veritatis, falſa virtus eſt etiam in optimis moribus.* Vbi ea operibus, quæ ſine fide non niſi peccata ſunt, etiam falſam virtutem eſſe cõcludit. Quo planè modo & alibi continentiam veram omnibus negat, qui fide carent; quotquot videlicet *ſub nomine religionis aliquo errore falluntur; quorum continentia vera eſſet, ſi eſſet, & fides vera. Cum verò illa propterea non fides ſit appellanda, quia falſa eſt, ſine dubio & iſta continentia nomine indigna eſt. Nunquid enim continentiam fidei, quam munus Dei veriſſimè dicimus, dicturi ſumus eſſe peccatum? Abſit à noſtris*

Sent. 106.

Lib. de Continent. c. 12.

A *cordibus tam deteſtanda dementia. Beatus autem Apoſtolus ait: Omne quod non eſt ex fide, peccatum eſt. Quæ igitur non habet fidem nec continentia nominanda eſt.* Nimirum, quia opus eius non eſt niſi peccatum. Hac de cauſa retractat tãquam perperam dictum, ad quod a libro primo de Ordine per tranſennam dixerat: *b Philoſophos non verâ pietate prædites virtutis luce fulſiſſe.* Cuiuſmodi ſententiæ in Auguſtini doctrina crebræ ſunt. Neque ſolum veris virtutibus infideles caruiſſe, vel fuiſſe falſas, & virtutis nomine indignas, ſed etiam *vitia* fuiſſe tradit; eâ prorſus ratione, qua & opera illorum, qui fide deſtituti ſunt, non modò non verè bona, vel quaſi bona laudabiliaque, ſed B vera peccata eſſe iam antè declarauit. Hoc enim diſertis verbis bis terue repetit in libris de Ciuitate Dei, ſicut ſtatim dicturi ſumus.

a Lib. 1 de Ordine c. 11.
b Lib. 1 Retract. c. 3.

Ad eludendam igitur Auguſtini doctrinam, qua Romanorum, Philoſophorum, vel quorumcunque infidelium virtutes, non veras virtutes, ſed vitia ſpecie virtutum palliata fuiſſe tradit, ludificationes quædam (ita loquor, quia nullum in Auguſtino, ſed in ſola ſubtilitate cogitantium fundamentum habẽt) inuentæ ſunt. Aiunt enim aliqui hoc ab Auguſtino dici, quia inquiunt, nunquam poſſunt infideles peruenire ad ſtatum moraliter neceſſarium, vt aliquis bonus habitus vel bona diſpoſitio nomen abſolutum C veræ virtutis mereatur. Ad hoc enim, vt ipſi explicant, non eſt ſatis vt habitus ſit remiſſus, ſic enim erit potiùs diſpoſitio quàm habitus atque virtus: ſed vt ſit valdè intenſus & radicatus quomodo non acquiritur niſi per frequentiam actuum: itemque vt in tota materia alicuius virtutis operetur, vel in maiori parte eius, præſertim materia ardua & difficili. Qualis virtutum perfectio per multos actus continuatos acquiri debet, nec ſine gratia acquiri poteſt: multo minùs ſecundum perfectionem, quo ad ſtatum extrinſecum, qui virtutum omnium connectionem poſtulat. *Et ideo*, inquit, *Iulianum dicentem, poſſe infideles per liberum arbitrium eſſe miſericordes, mo-* D *deſtos, caſtos, & ſobrios; reprehendit, quia non ſolum affectum, ſed perfectionem virtutis illis tribuebat. Hanc negat Auguſtinus infidelibus: non tamen omnem affectum, inchoationemque virtutis.*

Suar. lib. 1. de grat. c. 7. n. 18.

Idem c. 38. n. 10. & 11.

Idem lib. 2. c. 7. n. 20.

Sed reuera vtrumque falſum eſt, purumque cogitationis humanæ figmentum, videlicet & quod inchoationem affectumque virtutis infidelibus tribuat, & quod propter illas rationes ijs perfectionem neget. Vtrumque enim ab Auguſtini mente remotiſſimum eſt, & in eodem ipſo qui citatur loco ab Auguſtino ſubuerſum. Nam cùm perfectionem virtutis infidelibus negaſſet Iulianus, inchoationem verò tribuiſſet, reſpon- E det ei Auguſtinus: *Cùm ergo diuinitus adiuuatur homo non tantum ad capeſſendam perfectionem adiuuatur, quod ipſe poſuiſti, vtique volens intelligi eum per ſe incipere ſine gratia, quod perficit gratia? ſed potius quod Apoſtolus loquitur, vt qui in vobis opus bonum cœpit, perficiat vſque in finem. In quo enim vis hominem, ſicut loqueris, ad aliquid laudabile generoſi cordis ſtimulis excitari, in hoc eum non vis in Domino, ſed in libero arbitrio gloriari; ac ſic priorem dare, vt retribuatur illi, eoque modo gratia iam non ſit gratia, quia non eſt gratuita.* Qui potuiſſet luculentiùs commentum ſibi impoſitum refellere Auguſtinus, quo dicitur non negaſſe infidelibus omnem affectum & inchoationem virtutis? Quod & ſtatim iterum ingulat: *Quid eſt ergo, quod ſecundum modum veſtrum, eff ctum voluntatis humanæ dona cœleſti in me crediderat, para capaſſe; tanquam*

Lib. 4. cont. Iul. c. 3.

Ibid.

voluntas

voluntas hominis ſine gratia moueretur ad bonū? Ecce A affectus & inchoatio virtutis infima, quæ cogitari in voluntate poteſt, primus videlicet motus voluntatis ad bonum (*vt eo dubitas à Deo retribueretur effectus?*) id eſt, perfectio qua ſit reipſa ſobrius & caſtus, ſicut voluntas optabat. *Itane oblitus fueras, nos cum Scriptura dicere contra vos: Præparatur voluntas à Domino, vel, quod in nobis Deus operetur & velle? O ingrati gratiæ Dei! O inimici gratiæ Chriſti, & ſolo vocabulo Chriſtiani!* Vide, obſecro, quanta vehementia deteſtetur illas virtutis inchoationes, quas Iulianus infidelibus tribuebat, & ex hoc ipſo loco recentiores ipſi Auguſtino incredibili inſcitia, vt mitiſſimè loquar, imponere non verentur. Vnde concludens addit: *Non ergo quia eſt illis voluntas bona, ſed vt conuertatur in bonam voluntas mala pro eis orat Eccleſia.* Quod ſtatim Ex Scripturis probat.

Idem cont. eas. Quod verò inde probat, aliquas ab Auguſtino virtutes admitti in infidelibus, quia dicit: *Vtcunque ſiunt, illos tamen deſeruiunt vt minùs puniantur aliquis indecens.* Dicendo enim, *vtcunque ſiunt*, planè intelligit, inquit, ſiue cum integra bonitate ex objecto & circumſtantijs, ſiue cum aliquo defectu ex parte finis: indicans vtrumque modum eſſe poſſibilem. Sed hoc ipſum rurſum apertè falſum eſt, & Auguſtino in eodem qui citatur loco directè contrarium. Sic enim loquitur

Lib. 4. cont. Iul. c. 3. Auguſtinus: *Sed ad hoc eos in die iudicij cogitationes ſuæ defendent, vt tolerabilius puniantur, quia naturaliter quæ legis ſunt vtcunque fecerunt, ſcriptū habentes in cordibus opus legis haſtenus, vt aliis non facerent, quod perpeti nollent.* Vbi manifeſtum eſt, per illud, *vtcunque*, non duplicem faciendi modum indicari: ſed cum tota illa diſputatione ſæpiùs & ex profeſſo duo diſtinguat in opere bono, *officium*, & *finem*, ſeu opus quod fit, & finis propter quem fieri debet; per illud, *vtcunque* indicat imperfectum præcepti implendi modum, videlicet ſolummodo quantum ad officium, quod infidelibus tribuit, negans eis implendi modum

Ibid. quantum ad finem. Quod ipſemet verbis immediatè ſubiunctis explicat diſertiſſimè: *Hoc autem peccantes, quod homines ſine fide non ad eum finem iſta opera retulerunt, ad quem referre debuerunt.* Ecce, quomodo vtcunque fecerint infideles opus legis, ipſum ſcilicet officium faciendo; hoc tamen peccantes, quòd veri finis omiſſione deliquerint.

Ex quo etiam commentum illud euaneſcit, quo putatur Auguſtinus propterea virtutes veras negare infidelibus, quia non poſſint eas in ſtatu perfecto, qui habitus radicationem, perfectionemque poſtulat, ſine gratia comparare. Non enim ſolùm eſt mera fabula Auguſtino affuta, quæ nihil in ſcriptis eius fundamenti habeat, ſed ab eius mente prorſus aliena, vtpote quem vidimus nec primam virtutis inchoationem vel effectum eis velle tribuere, nec ſecundum doctrinam eius tribui poſſe, niſi ab eis, qui *ſolo nomine Chriſtiani* ſunt, vt ibidem Auguſtinus loquitur. Vera igitur ratio eſt ea quæ ab Auguſtino ſexcentis locis tradita & inculcata eſt, & in eodem loco ſæpius repetita: vt mirum omnino ſit, res tam apertas hominem, qui aliquid in Auguſtino legiſſe videri cupit, latere potuiſſe. Quæ ſane ratio non à perfectione virtutis interna, per magnam habitus intentionem, radicationemque vel externa, quà vel in tota virtutis materia præſertim ardua difficilique operetur, vel aliis virtutibus connectatur (quæ cauſæ ex Philoſophia conſimnatæ ſunt; nec vnquam ab Auguſtino vel

A leuiter adumbratæ) ſed ſtabiliter; atque vniformiter vbique petitur ex defectu finis, quam omnis omnino vera virtus, ſiue perfectionis intenſiſſimæ, ſiue inchoata, in quacunque materia, ſiue ardua, ſiue leui, ſiue ſola fuerit, ſiue quibuſcunque virtutibus nexa, ſpectare omnino debet. Finis enim ille non eſt alius niſi verum bonum, hoc eſt, verus Deus: ad quem non ſolùm actio ſupernaturalis, meritoria, ad vitam æternam conferens; ſed omnis omnino actio verè bona, hoc eſt, non mala, ſeu non peccatum, referenda eſt; & ita referenda, vt hoc ipſo quo non referatur, peccatum ſit: & virtus quæ illam facit, non virtus, ſed verum vitium, tamquam actionis malæ

B principium, vocari mereatur. Hoc probant pleraque quæ ſupra de operibus ipſo defectu finis iſtius vitiatis & malis allegauimus. Perinde quippe de virtutibus ipſis, de quibus ex profeſſo erat quoque diſputatio, quemadmodum de operibus Auguſtinus loquitur. Nam rationem reddens, cur nec *iuſtitia, nec aliæ virtutes comites eius & ſociæ* in infidelibus eſſe poſſint. *Quia* inquit, Lib. 4. cont. Iul. c. 3. *cum non ad ſuum referuntur auctorem dona Dei, hoc ipſo mali his vtentes efficiuntur iniuſti.* Et ex profeſſo ſtatim vberiùs cauſam illam explicans dicit: *Noueris itaque, non officiis ſed finibus à vitiis diſcernendas eſſe virtutes. Officium eſt autem quod faciendum eſt.* Vt virtutum vitia per operum malitiam declarando ſubiungit: *Cùm itaque facit homo*

C *aliquid, vbi peccare non videtur, ſi non propter hoc facit, propter quod facere debet, peccare conuincitur.* Quod ſicut lumine naturæ manifeſtum eſt, & in omnibus omnino vti operibus, ita & virtutibus quamuis imperfectiſſimis locum habet, (quis enim dixerit, quòd *non propter hoc facere, propter quod bene facere debet*, non ſit peccatum?) Ita ſtatim Auguſtinus explicat, eundem illum finem, cuius defectu peccatum eſt quicquid facimus, nec à virtute vllo pacto fluere poteſt, eſſe vnum, ſolumque verum Deum. *Abſit autem vt virtutes veræ cuiquam ſeruiant niſi illi: vel propter illum, cui dicimus: Deus virtutum conuerte nos.*

D Quod aperſius, quid luculentius? Et rurſum enucleatius, per omnes diſcurrendo virtutum quarumcumque plauſibilium fines: *Proinde virtutes quæ carnalibus delectationibus, vel quibuſcunque commodis & emolumentis temporalibus ſeruiunt, veræ prorſus eſſe non poſſunt.* Ecce excluſos penitus omnes omnino temporalium commodorum, voluptatum, diuitiarum, honorum, laudis, & gloriæ fines: *Quæ autem nulli rei ſeruire volunt*, hoc eſt, quæ ſibi ipſis ſeruiunt, quemadmodum virtutes Stoicorum, *nec ipſæ veræ ſunt. Veræ quippe virtutes Deo ſeruiunt in hominibus, à quo donantur hominibus, Deo ſeruiunt in Angelis, à quo donantur & Angelis.* Cuiuſmodi igitur opus eſt, quod ab illis virtutibus proficiſcitur, quæ ſiue alijs quibuſcumque bonis, ſiue ſibi-ipſis, ſiue

E nulli omnino alteri ſed ſibi ſoli ſeruiunt, vt ex prole matrem eius agnoſcamus? Audi diſertiſſimè: *Quicquid autem boni fit ab homine, & non propter hoc fit, propter quod fieri debere vera ſapientia præcipit, etſi officio videatur bonum, ipſo non recto fine peccatum eſt.* Cauſam adijcit, quia opus non poteſt niſi fluat à voluntate bona tanquam arbore bona, per quam ſemper Auguſtinus intelligit ipſam volitionem, ſeu propoſitum, quod eſt cauſa operum ab eo proficiſcentium: virtutes autem non ſunt aliud niſi voluntates ſeu firma propoſita rectè operandi. De tali igitur voluntate ſeu propoſito conſequenter ſubdit: *Abſit vt ſit vel dicatur voluntas bona, quæ in aliis, vel in ſe

ipſa, non in Domino gloriatur. Quæ ſanè ſola, ſi nihil aliud ex Auguſt. haberemus, abundè ſufficere deberent, vt intelligeremus ex eius ſenſu nullam aliam poſſe veram eſſe virtutem, niſi quæ ſeruit Deo, hoc eſt, quæ opus ſuum refert *ad hoc, ad quod referre debet*, quæ illud refert *ad Deum*, quæ refert ad illũ tanquam finẽ, *quem vera ſapientia præcipit*, quæ *gloriatur in Domino*, &, vt explicat in fine diſputationis illius quæ operatur, *intentione fidei bonæ, hoc eſt, eius quæ per dilectionem operatur.* Cuiuſmodi intentio, & dilectio, & ſeruitus veri Dei, & gloriatio in Domino non eſt aliud, niſi vera pietas, & religio, & cultus Dei, quorum nihil Deo ſine fide præſtari poteſt. Nulla enim re alia ſeruitur Deo, & colitur Deus, niſi dilectione. Nã quiſquis aliò reſpicit in operãdo, non ſeruit per hoc Deo aut colit Deum, ſed illud quod operando intuetur: quod eſſe non poteſt niſi creatura.

Sed hanc doctrinam aduerſus Iulianum à radicibus traditam alijs plurimis ſuorum ſcriptorum locis velut rem exploratiſſimam ſine vlla fluctuatione confirmat. Hinc libro decimo de

Lib. 10. de Ciuit. c. 4.

Ciuitate: *Bonum noſtrum, de cuius fine inter Philoſophos magna contentio eſt, nullum eſt aliud, quàm illi cohærere, cuius vnius anima intellectualis incorporeo, ſi dici poteſt, amplexu veris impletur fœcundaturq; virtutibus.* Ille enim incorporeus amplexus non eſt aliud niſi dilectio, quem ſicut nemo homini dare poteſt niſi Deus, ideo neque virtutem ſibi quiſquam ſuis viribus parare poteſt: quia virtus propter finem quem intueri iubetur ac debet, ſine Dei dilectione eſſe & intelligi nequit. Vnde ſtrictiſſimam obligationem diligendi Dei propter finẽ operationis inculcans adijcit:

Ibid.

Hoc enim bonum diligere in toto corde, in tota anima, & in tota virtute præcipimur. Ad hoc bonum debemus & à quibus diligimur duci, & quos diligimus ducere. Sic complentur duo illa præcepta, in quibus tota lex pendet & Prophetæ: Diliges Dominum Deum tuũ, &c. Vt enim homo ſeſe diligere noſſet, conſtitutus eſt ei finis, quò referret omnia quæ ageret vt beatus eſſet. Non enim qui ſe diligit aliud eſſe vult quàm beatus. Hic autem finis eſt adhærere Deo. Iam igitur ſcienti diligere ſeipſum cùm mandatur de proximo diligendo, ſicut ſeipſum, quid aliud mandatur, niſi, vt ei quantum poteſt, commendet diligendum Deum? Hic eſt Dei cultus, hæc vera religio, hæc recta pietas, hæc tantùm Deo debita ſeruitus. Hîc omnia ſimul habes explicata, veras virtutes tantummodo naſci ex dilectione Dei; hunc eſſe finem boni; huius finis dilectionem ex toto corde præcipi; huc omnia referenda non ſolùm quæ circa nos, ſed & quæ circa proximum operamur; talem Dei dilectionem eſſe conſequenter veram pietatem, religionem, cultum, ſeruitutem Dei: vt ſic radicitus intelligeremus, cur fides ad ea neceſſaria ſit nimirum propter finem boni, quò cuncta referri vera *ſapientia præcipit*, vt contra Iulianum loquitur, & ad quem referre debet, & ſi aliter fiat, *ipſo non recto fine peccatur.* Vnde in libro quinto de Ciuitate Dei dogmaticè finem omnis verè virtutis explicans.

Lib. 5. c. 12.

Neque enim, inquit, *eſt vera virtus, niſi quæ ad eum finem tendit, vbi eſt bonum hominis, quo melius eſſe non poteſt.* Et ſtatim ex illo principio docet, libidines *fide pietatis, impetrato Spiritu ſancto, & amore intelligibilis pulchritudinis*, hoc eſt ipſius Dei, *eſſe frenandas*, & ſtudia bona *ſectanda eſſe fine veri boni.*

Cap. 13.

Et libro decimo nono de Ciuitate definitiuam ſententiam ſtatuit:

Lib. 19. c. 10.

Tunc eſt vera virtus, quando & omnia bona quibus benè vtitur, & quicquid bono vſu bonorum & malorum facit, & ſeipſum ad eum finem refert, vbi nobis talis & tanta pax erit, qua melior & maior eſſe non poſſit. Et infrà: Iuſtitiam noſtram dicit eſſe *veram propter veri boni finem, ad quem refertur.* Et mox alijs verbis dicit: *Quo referenda, & cuius adipiſcendæ causâ habenda eſt iſta iuſtitia.*

Cap. 27. Ibid.

Hanc veritatem in Chriſtiana, quæ ſola vera eſt, Philoſophiâ certam multis modis aſtruit etiam in Epiſtola ad Macedonium: *Si ergo*, inquit, *nos virtus vera delectat, ei dicamus quod in eius ſacris litteris legimus? Diligam te, Domine virtus mea.* Et inferiùs: *Abiiciamus itaque, obſecro te, falſorum Philoſophorum vanitates & inſanias mendaces: quia nec virtus vera nobis erit, niſi adſit ipſe quo viuemur; nec beatitudo, niſi adſit ipſe quo fruamur.*

Epiſt. 52.

Nec mirum, cùm vera virtus, veraque beatitudo inſeparabiliter nexæ ſint. Vt enim vera virtus non ſit via ad veram beatitudinem, ad eamque proſit aſſequendam, fieri nullo pacto poteſt.

Itaque de virtutibus Philoſophicis & earum finibus ſtatim adiicit: *Itaq; ſi omnis prudentia tua, qua conſulere conaris rebus humanis; ſi omnis fortitudo, qua nullius iniquitate aduerſante terreris; ſi omnis temperantia, qua in tanta labe nequiſſimæ conſuetudinis hominum, te à corruptionibus abſtines; ſi omnis iuſtitia, qua rectè iudicando ſua cuique diſtribuis id laborat, id nititur, vt hi quibus vis vt benè ſit, ſalui ſint corpore, & ab omni cuiuſquam improbitate tuti atque peccati, &c. ita non erunt veræ virtutes tuæ, ſicut nec iſtorum beatitudo.*

Ibid.

Habes hîc officia quatuor virtutum Cardinal. cæteras omnes complectentium præclariſſimè, quibus nulla vnquam puriora præſtitere Philoſophi: habes finem illum ipſum, quem Philoſophi virtutibus præſcribere ſolent, ſalutem publicam. Verumtamen tam eſt Auguſtino illa falſa virtus, quàm falſa beatitudo hominum ſalute, proſperitate, diuitijs temporalibus affluentium. Virtus enim vera ſicut non poteſt niſi de cælo deſcendere, ita non poteſt non eò rurſum aſcendere, cùm nihil ſit aliud beatitudo, quàm illo frui, quod virtus vera diligebat. Itaque ſtatim radicem doctrinæ ſuæ ex fine petens:

Ibid.

Si qualibet, inquam administratio tua, illis quas commemoraui instructa virtutibus, hoc intentionis fine determinatur, vt homines ſecundum carnem nullas iniquas moleſtias patiantur: nec ad te exiſtimas pertinere quò iſtam quietem quàm præſtare niteris referant, id eſt, vt verbis non ambiãt, quomodo Deum verum, vbi eſt quietæ vitæ omnis fructus, colant, nihil tibi prodeſt ad vitam verè beatam tantus labor. Hoc eſt, ſicut paulo antè dixerat, & ſtatim iterum dicit, non erunt veræ virtutes, vtpote quæ ad vitam verè beatam prodeſſe non poſſunt. *Si enim*, addit, *virtutes quas accepiſti, à quo acceperis ſentiens, eique gratias agens, eas ad ipſius cultum etiam in tuis ſæcularibus honoribus conferas, tuæque poteſtati ſubditos homines ad eum colendum exemplo tuæ religioſæ vitæ, & ipſo ſtudio conſulendi*, (id eſt, ipſis operibus ſeu officijs virtutum) *ſeu fouendo, ſeu terrendo, erigas & adducas, nihilque aliud in eo quod per te ſecuriùs viuant velis, niſi vt hinc illum promereantur, apud quem beatè viuant, & veræ illæ virtutes erunt, & illius opitulatione cuius largitate donatæ ſunt ita creſcent, & perficientur, vt te ad vitam verè beatam, quæ nonniſi æterna eſt, ſine vlla dubitatione perducant.* Nam, vt iam dixi, impoſſibile omnino eſt, vt vera virtus ſit quæ nihil ad vitam æternam proſit: ſed ſi nihil ad eam aſſequendam prodeſt, nullo modo virtus vocari poteſt, vtpote quæ neq; bonum habentem faciat, nec opus eius bonum. Quod ſatiatiſſimè declarat

rat aduerſos Iulianum : *Quod cùm facimus*, id eſt, A cùm innocentiam beneficientiamque ſeruamus, *ideo veras virtutes habemus, quia verum eſt propter quod facimus, id eſt, hoc naturæ noſtræ conſentaneum, eſt ad ſalutem & veram felicitatem. Non enim abſurdè virtus definita eſt ab eis qui dixerunt : Virtus eſt animi habitus naturæ modo atque rationi conſentaneus: Verum dixerunt ; ſed quid ſit conſentaneum liberandæ ac beatificandæ naturæ mortalium neſcierunt.* Et inferius : *Si ergo ad conſequendum veram beatitudinem, quam nobis immortalem fides, quæ in Chriſtum eſt, vera promittit, nihil proſunt homini virtutes, nullo modo veræ poſſunt eſſe virtutes.*

Lib. 4. cont. Iul. c. 3.

Quod vt plenius intelligatur, ſciendum, do- B ctrinam fuiſſe Iuliani ab Auguſtino fortiſſimè improbatam, quod aliquæ virtutes eſſent in Philoſophis atque Gentibus naturales, humanis viribus acquiſitæ, ſed ad vitam æternam ſteriles, hoc eſt, quæ nihil habentibus ad vitam æternam atque beatitudinem prodeſſent. Aduerſus quam opinionem Auguſtinus : *Quapropter dici non poteſt, quantum te iſta fallat opinio, quia dixiſti, omnes virtutes affectus eſſe, per quos aut fructuosè aut ſteriliter boni ſumus.* Quod autem hoc ipſum quod nos diximus intelligeret Iulianus, per ſteriliter eſſe bonum, ibidem explicat, dum Iulianus dicit : *Ego ſteriliter bonos dixi, homines, qui non propter Deum faciendo bona quæ faciunt, non ab eo* C *vitam conſequentur æternam.* Contra iſtam igitur Iuliani ſententiam ex Philoſophia deſumptam, quam nonnulli Scholaſtici ſecuti ſunt, tanquam contra chimericam imaginationem inuehitur Auguſtinus : *Fieri enim non poteſt vt ſteriliter boni ſimus*, id eſt, vt nihil ad vitam æternam conferat virtus atque bonitas ; *ſed boni non ſumus quoties quid ſteriliter ſumus. Arbor enim bona fructus facit. Abſit autem, vt Deus bonus ; à quo ſecuris paratur arboribus non facientibus fructum bonum, excidat & in ignem mittat arbores bonas.* Vnde fidentiſſimâ ſecuritate concludit : *Nullo modo igitur homines ſunt ſteriliter boni*, per virtutes videlicet illas quæ Deum non reſpicere ; nec ab eo vitam D æternam conſequi à Iuliano fingebantur, *ſed qui boni non ſunt, poſſunt eſſe alij minus, alij magis mali.*

Ibid.

Hæc eſt ergo vera ratio ; cui in libris de Ciuitate Dei, huiuſmodi virtutes Philoſophicas, quocunq; tandem præterquam ad verum Deum referantur, non ſolùm veræ virtutis nomine indignas, ſed etiam vitia appellare non dubitet, ſicut & falſam beatitudinem eſſe tradat magnamque miſeriam, beatitudinem quamcumque temporalem quæ talibus virtutibus retribuitur, niſi æterna ſperetur. Præmium enim & meritum pari ſe inuicem paſtu comitantur ; Itaque cùm de virtutibus huiuſmodi dixiſſet : *Conſtat autem corpo-* E *rum, cui non imperat Deus obedienti ſibi, carere iuſtitiæ veritate* ; nec vllo modò *corpori & vitijs rectè imperare*, vt intelligeremus non niſi vitiosè imperare, juxta illud principium eius, quòd *omne factum, ſi rectè factum non eſt, peccatum eſt* ; ſic ſanctiſſimus Doctor loquitur : *Proinde virtutes quas ſibi habere videtur, per quas imperat corpori & vitijs ad quodlibet adipiſcendum, niſi ad Deum retulerit etiam ipſæ vitia ſunt potius, quam virtutes.* Et Stoicorum vanitatem retundens, ne ab iſta regula ſuas virtutes exceptas arbitrarentur, eo quòd temporalibus commodis ſeruire non viderentur, eâdem magiſterij auctoritate ſubjungit : *Nam licet à quibuſdam tunc veræ & honeſtæ putentur eſſe virtutes, cùm ad ſeipſas referuntur, nec propter aliud expetuntur, etiam tunc inflatæ ac ſuperbæ ſunt ; & ideo non virtutes, ſed vitia iudicanda ſunt.* Nihil clarius, nihil abſolutius, nihil efficacius de Philoſophorum virtutibus pronunciari poteſt. Nec enim reſponderi poteſt, vitium hic impropriè ſumi pro eo quod ad vitam æternam nihil prodeſt, quamuis naturaliter bonum ſit : inflatum enim & ſuperbum eſſe non indifferens, ſed veriſſimum vitium eſt. Quod ſi talis eſt virtus Philoſophica, quando eſt puriſſima ; quanto ſordidior erit : quando alijs quibuſcunque temporalibus rebus ſeruit, cùm & Scholaſtici fateantur, ipſam officijs bonitatem ac honeſtatem à vera virtute eſſe ſpectandam : B Sicut ergo falſa virtus eſt illa Philoſophica, & verum vitium ; ita falſa beatitudo quam veneatur, & vera miſeria. Audi Auguſtinum mirâ vbique doctrinæ conformitate ſibi concinentem : *Res verò iſta*, hoc eſt, beatitudo vitæ temporalis, *ſine ſpe illa, beatitudo falſa & magna miſeria eſt. Non enim veris animi bonis vtitur : quoniam non eſt vera ſapientia, quæ intentionem ſuam in his quæ prudenter diſcernit, gerit fortiter cohibet temperanter, juſtèque diſtribuit, non in illum dirigit finem, vbi erit Deus omnia in omnibus æternitate certâ, & pace perfectâ.*

Lib. 19. de Ciuit. c. 20.

Lib. 19. de Ciuit. c. 24.

Lib. de vtil. cred. c. 12.

Lib. 19. ci-tato.

C

CAPVT IX.

IDEM OMNINO DOCVERVNT sanctus Proſper, Hieronymus, Ambroſius.

HANC igitur doctrinam à ſapientiſſimo Magiſtro hauſtam citra omnem ambiguitatem & fluctuationem velut certiſſimam in Eccleſia Catholica tradiderunt tum Auguſtini diſcipuli, tum alij quoque ante Auguſtinum ſanctiſſimi doctiſſimique Patres. Nam ſanctus Proſper indifferenter tam virtutes gentilium, quàm virtutum effecta ſeu a- D ctiones peccata eſſe definit ; vt ſuprà vidimus. Inde eſt enim illud ex libro primo de vocatione Gentium : *Quia etſi ſunt, qui naturali intellectu conantur ſit vitijs reluctari, huius tantum temporis vitam ſteriliter ornant, ad veras autem virtutes æternamque beatitudinem non proficiunt. Sine cultu enim veri Dei etiam quod virtus videtur eſſe, peccatum eſt. Nec placere vllus Deo ſine Deo poteſt. Qui vero Deo non placet cui niſi ſibi & diabolo placet ?* Et libro contra Collatorem : *Puta autem iſtum veriſimilitudine decipi, & in ſpecie falſarum errare virtutum, dum ea bona, quæ non poſſunt niſi ex Dei munere haberi, etiam in impiorum animis exiſtimat reperiri ; ideo ſcilicet, quia multi eorum ſint iuſtitiæ, temperantiæ,* E *continentiæ, & beneuolentiæ ſectatores; quæ omnia non fruſtra quidem neque inutiliter habent, multumque ex ijs in hac vita honoris & gloriæ conſequuntur, ſed quia in his ſtudijs non Deo ſed diabolo ſeruiunt, licet habeant temporalem de vana laude mercedem, ad illā tamen beatarum virtutum non pertinent veritatem.* Quid ergo ? Bonæne ſaltem illæ virtutes ſunt, à quibus opera, ſi non meritoria felicitatis æternæ, certè ſine peccato proficiſcantur ? Audi : *Et ita manifeſtiſſimè patet, in impiorum animis nullam habitare virtutem, ſed omnia opera eorum immunda eſſe atque polluta, habentium ſapientiam non ſpiritualem, ſed animalem ; non cæleſtem, ſed terrenam ; non Chriſtianam, ſed Diabolicam, &c.* Audi vberiùs : *Nec ideo exiſtimare debemus, in naturalibus theſauris principia eſſe virtutū, quia multa laudanda*

Lib. 1. de voc. gent. cap. 7.

Cap. 28. cont. Collat.

Ibid. c. 0.

repeꝛiuntur etiã in ingenijs impiorum, quæ ex natura quidem prodeunt, ſed quoniam ab eo qui naturam cõdidit receſſerunt, virtutes eſſe non poſſunt. Audi igitur quid ſint iſtæ virtutes infidelium: *Quod enim vero illuminatum eſt lumine, lumen eſt, & quod eodem lumine caret, nox eſt: quia ſapientia huius mundi ſtultitia eſt apud Deum. Ac ſic vitium eſt quod putatur eſſe virtus: quandoquidem ſtultitia ſit, quod putatur eſſe ſapientia.* Clariùs non poſſet Proſper ſententiam illam tradere, & oſtendere in ipſis ſacris litteris fundatam eſſe, quæ perſpicuis, grauiſſimiſque verbis dicit: *Sapientia huius mundi ſtultitia eſt apud Deum.* Puto verò ſtultitiam aliquid amplius eſſe, quàm innoxiam rerum temporalium prudentiam. Et in libro tertio de vita contemplatiua accuratiſſimè diſertiſſimèque: *Quando fideles iuſtitiâ, pietate, miſericordiâ, manſuetudine, humilitate, innocentiâ, cæteriſque virtutibus gaudent, aut ſecundum Deum viuunt, & virtutes veras habere credendi ſunt, quæ ſpiritualiter viuentes adeptæ ſanctificant, & Deo commendant; aut ſecundum hominem viuunt, & non ſunt veræ virtutes, ſed virtutum ſimilitudines, quæ nihil carnaliter viuẽtibus proſunt.* Porro iſtas virtutum ſimilitudines, quibus infidelium vanitas quaſi lucendo gloriatur, magis à veris virtutibus ſuperari tradit, quàm venenum à medicamento: *Quæretis,* inquit, *quantùm à veris virtutibus virtutum ſimilitudines diſtent?* & ita rem reſoluit: *Non dico, quantum à medicamento venenum: quia medicamentum ita corpus aliquoties ſanat, vt id defendere à mortis neceſſitate non valeat. Et venenum non auferri facit vitam corpori, quaſi auferenda non eſſet niſi fuiſſet acceptum: Sed accelerat corporis mortem, quod erat aliquantò diutiùs fortè victurum. Sed planè dico, à veris virtutibus tantum ſimilitudines diſtare virtutum, quantum diſtat à veritate mendacium: quia & ſimilitudo virtutis, quæ videtur virtus eſſe cùm virtus nõ ſit, nihil eſt aliud quàm mendacium: & ideo nõ eſt virtus dicenda, ſed vitiũ. & vera virtus iſt veritas, cui qui amanter adhæſerit à peccati morte reſuſcitatus mori vltrà non poterit, niſi cùm ab ea deprauata voluntate receſſerit.* Et adhuc luculentiùs illã virtutum ſimilitudinem & mendacium explicãs: *Sicut è contrario, virtutis ſimulatio, quæ eſt, vt dixi, mendacium veritati contrarium animã ſeparat à Deo vita ſua, non interitum ã, ſed in ſupplicio quæ eſt illius mors, pœnaliter ſine fine victuram, Scriptura dicente: Os quod mentitur occidit animam. Ac per hoc ſicut virtus animam ſibi veraciter inhærentem, ſi fuerit vera iuſtificat, ita ſimulata condemnat. Et quid iuſtificatio animæ, niſi eius eſt vita perpetuè beata ac beatè perpetua? Sicut condemnatio animæ pœna eius eſt ſentienda, quæ mors probatur & ipſa perpetua.* Mox autem declarat, quo pacto ſint vera vitia virtutum ſpecie palliata: *Superbus vult ſe credi conſtantem, prodigus liberalem, auarus diligentem, temerarius fortem, inhumanus parcum, &c. Hæc etſi poſſunt humano ingenio diſcerni; tamen ſine dono Dei, quantùm mihi videtur, nec virtutes poſſunt appeti vel haberi, nec earum ſimilitudines, quæ ſunt vitia virtutis imitantia, declinari. In tantum vt infidelibus nihil profuiſſe credamus, etiamſi ſunt aliquas per corpus operati.* Quî ſic? an quia non erant virtutes ſatis intenſæ, radicatæ: nec in omni materia ſe exſeruerunt, nec reliquis virtutibus coniugatæ fuerunt: Nequaquam: ſed propter defectum finis, quem ſemper inculcat magiſter eius Auguſtinus. *Quod eas nec à Deo ſuo ſe accepiſſe crediderunt, nec ad eum qui eſt fons omnium bonorum referre voluerũt. Et quid dico, nihil eis profuerunt? Imo etiam nocuerunt, dicente Apoſtolo: Omne quod non eſt ex fide peccatum eſt.* Quibus verbis declaratum eſſe dicit, quod *omnia*

Ibid. (margin)
1. Cor. 3.
Lib. 3. de vita cons. c. 1.
Ibid. c. 1.
Ibid. infrà.
Ibid.

A *bona aut ex fide geſta virtutes ſunt, quæ profectò iuſtificant aut ſi fuerint ſine fide, non ſunt aliqua bona credenda, ſed vitia; quæ non iuuant ſuos operarios, ſed condemnant, inflatoſque præcipitant.* Quam ſanè doctrinã ad amuſſim ex Auguſt. Proſper expreſſit. Nam cùm Iulianus gentilium virtutes prædicaret, ſicut & Recentiores nonnulli ipſa facta ſeu officia laudabilia à fine ſeiuncta conſiderantes prædicant, reſpondet ei Auguſt. *Sed videlicet homo eruditus eorum vitiorum veriſimilitudine falleris, quæ finitima videtur, & propinqua virtutibus, cum abſint ab eis, quam longè abſunt à virtutibus vitia.* Quod exemplis vitiorum virtutes imitantium verum eſſe demonſtrat, ſicut infra dicturi ſumus. Lib. 5. cont. Iul. c. 3.

B Ex his videt eruditus lector, quanta ſecuritate, & aſſeuerantia, doctrinæque certitudine ſanctus Proſper illam Auguſtini doctrinam tradit, quòd non ſint veræ virtutes infidelium, ſed hoc ſolo ab apertiſſimis vulgòq; notis vitijs diſcrepent, quod oculi imperitorum quadam ſpecie fallente ludificentur. Docet enim expreſſis verbis, crebròque repetit & inculcat eorum virtutes, quantumcunque veræ eſſe videantur, non eſſe veras virtutes, ſed virtutum dumtaxat ſimilitudines, quæ præſentem vitam ornare poſſunt, ad futuram conferre non poſſunt: ſæpiùs docet, eſſe vitia, mendacia, non lumen, ſed noctem, eſſe immunda, polluta, peccata, quæ ex ſapientia terrena, animali, diabolica proficiſcantur: non prodeſſe, ſed obeſſe; eſſe ſtultitiam, per quam placeant homines non Deo ſed diabolo; denique eas C à Deo ſeparare, atq; damnare; vt nihil omnino ſupereſſe poſſit, quo de ſententia ipſius & Auguſtini, quam expreſſit luculentiùs, ambigi poſſit. Vterq; deduxit eam non ex Philoſophicis Peripateticorum, aut Stoicorum promptuarijs, verum Deum ignorantium, vnde omnis veræ virtutis ratio eſſentialiter pendet, ſed ex Scripturis ſacris, quas hac in re Philoſophus Chriſtianus multò tutiùs ſequitur.

Ex quo fit, vt etiam ante ſanctum Auguſtinum, nonnulli magni viri eandem veritatem in Scripturis traditam obſeruauerint, & in ſcriptis ſuis expreſſerint. Nam hinc illud ſancti Hieronymi in Epiſtola ad Ruſticum: *Illi Philoſophi ſæ-* Hieron. D *culi vitium vitio, peccatumq; peccato medicantur. Nos* Epiſt. 4. *amore virtutum vitia ſuperemus.* Et in verſum vndecimum capitis tertij ad Galatas: *Faciamus & nos* Idem lib. 1. *aliquid ſimile huic, quod dicitur: Iuſtus ex fide viuit;* in Epiſt. ad *& dicamus: Caſtus ex fide viuit: Sapiens ex fide viuit:* Galat. init. *Fortis ex fide viuit: & à cæteris virtutũ partibus vicinam ſententiã proferamus, aduerſus eos qui in Chriſtum non credentes, fortes, & ſapientes temperantes ſe putant eſſe, vel iuſtos, vt ſciant nullum abſque Chriſto viuere, ſine quo omnis virtus in vitio eſt.* Eodem tendit ſanctus Ambroſius, dum quandoque om- Amb. lib. nium virtutum fundamentum tradit eſſe fidem: 7 in Lucam. *præclarè autem & fidem acuendo intexuit, & fidei ipſi* E *virtutum fundamenta ſubiecit.* Quandoque verò omnes virtutes velut folia inutiles eſſe tradit ſine fide: *Virtutes ſine fide folia ſunt: videntur virere, ſed* In Pſal. 1. *prodeſſe non poſſunt: agitantur vento, quia non habent fundamentum. Quanti gentiles habent miſericordiam, habent ſobrietatem: ſed fructum non habent, quia fidem non habent! Labuntur citò folia, vbi ventus flauerit. Et aliqui Iudæi habent caſtimoniam, ſedulitatem lectionis multam & diligentiam: ſed ſine fructu ſunt, & verſantur vt folia. Hæc fortè ſunt folia, quæ Saluator in illa ſicut reperit: ſed fructum non inuenit. Myſtica* (id eſt, fides) *ſaluant & à morte liberãt: moralia autẽ ornamenta decoris ſunt, non ſubſidia redemptionis.* Nam fructũ ſine fide homines non habẽt,

ſed

ſed tantum folia; aut mali ſunt, aut ſteriliter boni. Iam autem Auguſtinus inuictè colligit: *Fieri non poteſt vt ſteriliter boni ſimus: ſed boni non ſumus quicquid ſteriliter ſumus.* Itaque mox ſubjungit: *Quomodò non aut iocaris aut deliras, qui ſterilium fructus arborum laudas? Qui vtique aut nulli ſunt, aut ſi mali ſunt, laudandi non ſunt: aut ſi fructus boni ſunt, profectò ſteriles arbores non ſunt: imo & bonæ ſunt, quarum fructus boni ſunt, & debent Deo placere, cui bonæ arbores non poſſunt niſi placere.* Ante Ambroſium etiam Origenes idem ipſum ex Scripturis clariſſimè docuit: cuius locum ex commentario in Epiſtolam ad Romanos jam ante allegauimus.

Lib. 4. cont. Iul. c. 3.

Ibid. infrà.

CAPVT X.

RATIO PRÆCEDENTIS DOctrinæ ex natura virtutis, & eius fine petitur.

QVÆ quamuis abundè ſatis eſſe poſſent ijs, qui aliquid primis illis & veris diuinæ gratiæ defenſoribus, & Eccleſiæ magiſtris tribuunt, vt ijs potiùs quàm Gentilium Philoſophiæ quantumcunque plauſibili credát, operæ tamen pretium eſt, etiam rationem naturalem, cui iſta doctrina nititur, quamque Scholaſtici trutinatores rationum plurimi faciunt, patefacere. Hæc autem non poteſt aliunde verior, & immobilior, & generalior peti, quàm ex ipſo objecto formali virtutis, vtpote quæ eſſentiam eius tangat, & eam à quacunque pompatica virtutis ſpecie naturam eius imitante ſecernat.

Cùm igitur virtus ſit quidam habitus animi, hoc eſt, affectio quædam habitualis voluntatis, natura eius ex motu voluntatis, qui ex ea proficiſcitur, conſiderari debet. Qua propter hoc objectum virtutis alicuius ſtatui debet, in quod velut in objectum tendit actus eius. Vt enim potentia ita & habitus eius interpoſitis actibus objectum ſuum reſpicit. Virtus autem, vt Auguſtinus dicit, & Philoſophi facilè aſſentiuntur, eſt ordo amoris: proinde eſt affectio voluntatis. Nam ſi qua in intellectu virtus habitet, ea non efficit actus moraliter bonos, niſi voluntate mouente vel dirigente: vt proinde ad hanc materiam noſtram non aliter ſpectent, niſi quatenus ab aliquo amore voluntatis incitantur. Porrò voluntatis actus neceſſariò fit propter finem: ſicut hoc & experientia conſtat, & Philoſophi docent, & ſanctus Thomas ex profeſſo tradit, & Scholaſtici profitentur. Vt hac de cauſa generaliſſimè ſanctus Thomas velut rem certiſſimam aſſerendo concludat: *Quicquid ergo homo faciat, verum eſt dicere, quod homo agat propter finem, etiam agendo actionem quæ eſt vltimus finis.* Nam etiam tum, cùm circa ea quæ ſunt ad finem occupatur, ita illis oculus animæ vnus intenditur, vt alter reſpiciat finem, & dilectione quadam *tranſitoria*, vt Auguſtinus loquitur, per illa tendat in finem. Quod ſicuti in actibus voluntatis manifeſtum eſt, ita conſequenter & in habitibus, quos vel efficiendo gignunt: vel vnde efficiendo gignuntur, locum habet.

1. 2. q. 1. a. 1.

His ita conſtitutis, duo in quolibet virtuoſæ voluntatis actu ſpectari poſſunt, opus quod fit, & cauſa propter quam fit, quæ in nullo opere ex ipſa natura voluntatis, vt jam diximus, deſiderari poteſt. Opus vocatur *officium* quod præſtatur, vt miſereri pauperis, dare cuique ſuum, temperare à voluptatibus corporis, patienter dolores tolerare, & huiuſmodi. Cauſa propter quam præſtatur, eſt *finis*: qui ſemper in animo quicquid tandem fecerit dominatur, ſiue ipſum officium diligatur vt finis, ſiue ad aliud quippiam diſtinctum ab ipſo referatur. Non defuerunt igitur, qui veram virtutem, quæ ſcilicet faceret habentem bonum, ſaltem naturaliter aut moraliter, & actum eius bonū ſiue non malum, ex ſolo officio ſeu opere quod fit ſpectandam eſſe, præciſo fine cenſuerunt. Inter hos fuit Pelagianæ hæreſis architectus Iulianus, qui contendebat, virtutes eſſe *affectus autem, qui voluntatis nutui ſeruientes aut ad æterna aut ad temporalia dirigantur. Quod cum ſit,* inquit, *non in eo quod ſunt, non in eo quod agunt, ſed in eo ſolo variant quod merentur. Nec nominis igitur ſui poſſunt nec generis ſuſtinere diſpendium; ſed ſolius quod appetiuerunt præmij aut amplitudine ditantur, aut exilitate fruſtrantur.* Aduerſus iſtam opinionem tanquam falſiſſimam abſurdiſſimamque acerrimè inſurgit Auguſtinus, multiſque eam confutat. Oſtendit enim, ſecundùm illam omnium vitioſorum hominum officia, quibus à voluptatibus temperant, aduerſa tolerant, ſua cuique tribuunt, & prudenter bonum diſcernūt à malo, inter officia virtutis eſſe numeranda; & affectus voluntatis vnde manant eſſe virtutes: quo nihil ineptius dici poteſt. Cùm enim illa verba Iuliani quæ citauimus protuliſſet: *Vnde hæc didiceris neſcio. Iam tamen cernis, vt arbitror, conſequens eſſe, vt vera ſit virtus auarorum prudentia qua excogitant genera lucellorum & auarorum iuſtitia, qua grauium damnorum metu facilius ſua nonnunquam contemnunt, quàm vſurpant aliquid alienum, & auarorum temperantia, qua luxuriæ; quoniam ſumptuoſa eſt, cohibent appetitum; ſoloque neceſſario victu tegumentoque contenti ſunt; & auarorum fortitudo, qua vt ait Horatius.*

Lib. 4. cont. Iul. c. 3.

Ibid.

Per mare pauperiem fugiunt, per ſaxa, per ignes:
Et paucis interjectis ſtultitiam opinionis illius non diſſimili abſurditate declarās: *Nec aliud erit quàm vera iuſtitia Catilinæ, comprehendere multos amicitia, tueri obſequio, cum omnibus communicare quod habebat: & fortitudo vera erit eius, quod frigus, famem, ſitim ferre poterat: & vera patientia, quod patiens erat inediæ, algoris, vigiliæ, ſupra quam cuiquam credibile eſt. Quis hæc ſapiat niſi deſipiat?* Nam ſine dubio ſi virtus ſolum officium reſpicit, quod præſtatur etiam ab improbis, vt ſcopos ſuos aſſequantur, non minus atque à probis; ſceleſtiſſimorum hominum affectus atque habitus, quibus perferunt moleſtias, libidines refrenant, proſpiciant in poſterum, beneficentiam innocentiamque conſeruant, inter veras virtutes quamuis imperfectas collocandi ſunt.

Ibid.

A qua quidem ſententia, quamuis immaniter à tramite veritatis exorbitet, non multum recedit quorumdam opinio Scholaſticorum veram virtutem eſſe arbitrantium, quæ ordinatur ad aliquod particulare bonum, dummodo ſit verum bonum, & ſit referibile ad vniuerſale bonum. Hoc enim ſi verum eſt, profectò vera virtus erit auarorum, ambitioſorum, ſuperborum, & ſimilium peſtium. Quis enim dubitet, pecuniam honorem, laudem, excellentiam, omnia denique terrena bona, quæ creauit ſumma bonitas, eſſe particularia & vera bona, & ad vniuerſale bonum poſſe retorqueri; Et tamen nouimus auaritiam non aliud eſſe niſi amorem pecuniæ, nec aliud ſuperbiam niſi amorem excellentiæ, & ſic de cæteris vitijs omnibus, quæ non niſi

vera bona ſectantur. Non itaque ſufficit eſſe verum bonum in quod amando ferimur, vt aliquid virtus ſit; ſed opus eſt vt & ipſe amor veri boni ſit bonus. Multa enim vera bona non bono amore diliguntur.

Hinc ergo naſcitur, quòd, vt aliquid vera virtus ſit, non ſolùm officiũ ſeu opus quod agimus, ſed finis propter quem agimus omnino ſpectari debeat. Officium enim quantumcunque bonum per ſe conſideratum ſi non fiat propter finem, quem ſapientia vera præcipit, ipſo non recto fine peccatum eſt. Ex quo fit, vt etiam cauſa iſtius operis, quæ virtus eſſe putabatur, non virtus ſed vitium dici debeat. Impoſſibile eſt enim vt peccatũ à virtute fluat, vt pote quæ iuxta Philoſophos quoque facit habentem bonum, & opus eius bonum. Vnde Auguſtinus de peccatis quibuſcunque venialibus: *Vtique illud qualecunque peccatum ex aliquo vitio venit.* Et iterum: *Si omnes ibi eſſent virtutes, nullum eſſet vitium: ſi nullum vitium, nullum omnino peccatum.* Vitium enim non eſt aliud niſi *fomes quidam*, vel *quaſi radix Peccati*; vt ibidem docet. Quemadmodum igitur vt opus verè bonum, hoc eſt, non malum ſit, non tantum officium, ſed etiam finis operis intuẽdus eſt; ita quoque vt ſit vera virtus, ſeu principiũ operis boni. Diſertiſſimis verbis hoc tradit velut rem indubitatam Auguſtinus: *Noueris itaque non officijs, ſed finibus à vitijs diſcernendas eſſe virtutes.* C *Officium eſt autem quod faciendum eſt; finis vero propter quod faciendum eſt.* Et ex operis velut effectus qualitate principij conditionem colligens: *Cum itaque facit homo aliquid vbi peccare non videtur, ſi non propter hoc facit, propter quod facere debet, peccare conuincitur. Quæ tu non attendens, fines ab officijs ſeparaſti & virtutes veras officia ſine finibus appellandas eſſe dixiſti. Ex quo te tanta abſurditas ſequitur, vt veram cogaris appellare iuſtitiam, etiam cuius dominam repereris auaritiam. Siquidem manus abſtinere ab alieno, ſi officium cogites, poteſt videri eſſe iuſtitiæ: ſed cum quæritur, quare fiat, & reſpondetur, ne plus pecuniæ litibus pereat, quomodo iam hoc factum veræ poterit eſſe iuſtitiæ, cum ſeruiat auaritiæ.* D Et aliquanto ſuperiùs abſurditatem ſententiæ Iuliani patefaciens, ex qua veras eſſe virtutes auarorum, qui officia prudentiæ, temperantiæ, iuſtitiæ, & fortitudinis factitant, ſequebatur: *Cùm enim*, inquit, *agitur aliquid prudenter, fortiter, temperanter, & iuſtè, omnibus quatuor virtutibus agitur, quæ ſecundùm tuam diſputationem, veræ virtutes ſunt, ſi ad cognoſcendum, vtrum veræ ſint, hoc tantummodo intuendum eſt quod agitur, nec cauſa quærenda cur agatur.* Et adhuc ſuperiùs: *Quod cum facimus* (officium prudentiæ temperantiæ, iuſtitiæ, fortitudinis, &c.) *ideo veras virtutes habemus, quia verum eſt propter quod facimus, hoc eſt, naturæ noſtræ conſentaneum ad ſalutem & veram felicitatem.* E Quorum omnium cauſa ex ipſa quoque naturali Philoſophia in promptu eſt, quia finis, vt ſanctus Thomas, & poſt ipſum omnes docent, dat ſpeciem actui. Ex quo fit, vt eſſe non poſſit actus bonus, neque principium eius bonum, cuius non eſt finis bonus ad quem collimat.

Epiſt. 29.

Lib. 4. cont. Iul. ca. 3.

Ibid.

Ibid.

D. Tho. 1. 2. q. 1. a. 3.

Ex qua ſanè Auguſtini fundatiſſima doctrina liquido patet, in ponderanda virtutis alicuius & officij bonitate præcipuè de fine eſſe ſatagendum. Ille quippe tanquam vltima quies, & ſcopus animi, in agendo & voluntati & habitui & actui ſummo iure dominatur, omniaque officia, quæ ex eius imperio fluere, & ad ipſum referri debẽt, ſuo colore & ſapore perfundit. Quæ ſanè cauſa fuit, cur tanta gentiles Philoſophos de

A ſũmo bono digladiato diſtinuerit. Omnes enim videbant, parum eſſe ad virtutem quod officium eſſe videretur bonum, niſi illud ad verũ & ſummum animus referret bonum. Nam ſummum bonum ab omnibus appellatum eſt, non nudè quod cæteris bonis dignitate præcelleret; ſed ad quod animus cuncta referre debet, ad hoc vt bonus beatuſque ſit: hoc eſt, id quod propter ſeipſum diligendum & fruendum eſt, ideoque cætera cogulta non niſi propter ipſum. Cùm enim in omnibus actionibus ſuis homo aliquid velut vltimum ſcopũ volũtatis ſibi proponat, in quo requieſcendo ſe beatum fieri putat, omnes Philoſophi ſummo ſtudio quæſierunt; quid ſit illud, in B quo voluntas requieſcere deberet, ad hoc vt opus ad iſtud referẽdo eoque fruendo beata ſit. Vnde Auguſtinus ſummi boni notionem explicans ait: *Non quod alia bona non ſint; ſed ſummum id dicitur, quo cuncta referuntur. Eo enim fruendo quiſque beatus eſt, propter quod cætera vult habere; cum illud iam non propter aliud, ſed propter ſeipſum diligatur. Et ideo finis ibi dicitur, quia iam quò excurrat & quo referatur non inuenitur. Ibi requies appetendi, ibi fruendi ſecuritas, ibi tranquilliſſimum gaudium optimæ voluntatis.* Et libro decimo nono de Ciuitate Dei: *Quam quæſtionem* de ſummo bono *maxima intentione verſantes inuenire conati ſunt, quid efficiat hominem beatum. Illud enim eſt finis boni noſtri, propter quod appetenda ſunt cætera: & illud finis mali, propter quod vitanda ſunt cætera, ipſum autem propter ſeipſum.* Ex quo fit, vt celeberrima de ſummo bono quæſtio non alia quàm iſta fuerit: Quidnam ſit per ſe diligendum quid propter aliud? Quem ſcopum voluntas in omnibus ſuis officijs ſeu operibus habere debeat, in quo velut fine per ſe dilecto requieſcat? an voluptatem, an honorem, an diuitias, an quietem, an prima naturæ, an virtutem ipſam, ſeu officium bonum, an aliquid aliud? Vnde Auguſtinus Philoſophorum recenſens opiniones plurimas, ita omnes exprimit, vt propter id quod quiſque ſummum opinabatur bonũ omnia vitæ bona officia D ſuſcipienda cenſeret; ipſum autem bonum ſummum propter ſeipſum tantũ in omnibus officijs diligendum. Nam generales eorum diuiſiones ponens: *Hæc igitur quatuor, id eſt, voluptas, quies, vtrumque, prima naturæ ita ſunt in nobis, vt vel virtus quam poſtea doctrina inſerit propter hæc appetenda ſit, aut iſta propter virtutem, aut vtraque propter ſeipſa.* Et ſtatim iterum: *Cum ergo voluptas corporis animi virtuti aut ſubditur, aut præfertur, aut iungitur, tripartita variatur diuerſitate ſectarum.* Quod clariùs explicans adijcit: *Subditur autem virtuti, quando in vſum virtutis aſſumitur*, id eſt, propter virtutem vti finem: *Pertinet quippe ad virtutis officium & viuere Patriæ, & propter Patriã* E *filios procreare: quorũ neutrũ fieri poteſt ſine corporis voluptate. Cùm verò præfertur virtuti ipſa appetitur propter ſeipſam. Virtus autẽ aſſumenda creditur propter illam, id eſt, vt nihil virtus agat, niſi ad cõſequendam vel conſeruandam corporis voluptatem. Virtuti porro voluptas iungitur, quando neutra earum propter alteram, ſed propter ſeipſas ambæ appetũtur.* Et inferiùs duodecim ſectarum varietatẽ ex varietate ſummi boni colligẽs: *Hæc quippe quatuor* voluptas ſcilic. quies, vtrumq; prima naturæ, *dum ſigillatim virtuti aliquando ſubduntur, vt non propter ſeipſa, ſed propter officium virtutis appetẽda videãtur: aliquãdo præferuntur, vt non propter ſeipſa, ſed propter hæc adipiſcenda vel conſeruanda neceſſaria virtus putetur: aliquando iunguntur, vt propter ſeipſa & virtus & iſta appetenda credantur*, quaternarium numerum

Epiſt. 56.

Lib. 19. de Ciuit. c. 1.

Ibid. c. 2.

Lib. 19. c. 2.

triplum

ipſum reddunt; & ad duodecim ſectas peruehiunt. Et ad tres ſectas ex Varrone cuncta perducens: *Iſtæ, inquit, tres ſectæ ita ſiunt, cum vel prima naturæ propter virtutem, vel virtus propter prima naturæ, vel vtraque, id eſt, & virtus & prima naturæ propter ſeipſa ſunt expetenda.* Et inſequenti capite eandem ſummi boni tanquam finis notionem crebrò repetit, vt videlicet propter illud cuncta officia ſuſcipi debeant, cuncta appeti; ipſum autem ſolum propter ſeipſum, vt eius appetitu homo beatus ſit.

Ibid.

Lib. 19 c. 1. *Quod enim beatum facit, ipſe finis eſt boni.* Nec Auguſtinus tantùm, ſed ipſe quoque Tullius de varijs Philoſophorum opinionibus diſſerturus, quibus de fine boni dimicant: *Summum bonum,*

Lib. 5. de fin. *inquit, ſi ignoretur, viuendi rationem ignorari neceſſe eſt. Ex quo tantus error conſequitur, vt quem in portum ſe recipiant ſcire non poſſint. Cognitis autem rerum finibus, cum intelligitur quod ſit & bonorum extremum & malorum, inuenta vitæ via eſt, conformatioque omnium officiorum. Eſt igitur quo quidque referatur, &c.* Nam vt ibidem dicit, *hoc conſtituto in Philoſophia conſtituta ſunt omnia.* Et infra, in ſententia quæ prima naturæ boni finem ſtatuit: *Neceſſe eſt omnino officium aut fugiendi aut ſequendi ad eorum aliquid referri.* Quod mox vberius de omnibus omnino officijs ad illum finem referendis explicat. Et in alia aliorum ſententia: *Alij rurſus ijſdem à principijs omne officium referunt aut ad voluptatem, aut ad non dolendum, &c.* Cuiuſmodi in eodem libro & alibi paſſim apud ipſum crebra ſunt. Nimirum ex Philoſophorum omnium ſententia, qui quemcunque boni finem ſtatuerunt, omnem actum ad illum finem vti ſummum bonum, vt bonus eſſe poſſit, referendum eſſe, conclamatum eſt. In hoc igitur fine boni per quodlibet officium appetendo ſi erratur, erratur, non in re parua, ſed totius vitæ grauiſſima: dum id velut appetituum quietem expetit, per quod velut per medium tranſire debuiſſet; eoque frui cupit, quo veritas vtendum eſſe præſcribit: atque ita tranſitoriam dilectionem in manſoriam commutando, vitæ humanæ ordinem naturæque perturbat. Cuiuſmodi peruerſitas non poteſt non ipſius naturæ & æterna lege damnari: cùm non ſit aliud æterna & incommutabilis lex, cui ſemper obtemperandum eſt, & cuius vnius violatione peccatur, niſi *qua iuſtum eſt vt omnia ſint ordinatiſſima*; vel vt alijs verbis eam deſcribit. *Ratio diuina vel voluntas Dei, ordinem naturalem conſeruari iubens, perturbari vetans.*

Lib. 1. de lib. arb. c. 6. Lib. 22. cont. Fauſt. c. 27.

CAPVT XI.

EPICVRÆORVM ET STOICORVM virtutes improbantur ex defectu finis; latè de Virtutibus Romanorum.

QVapropter videndum eſt, quis ſit ille *finis boni*, vt Auguſtinus eum vocat, hoc inquam, bonum, quod ex æternæ legis ordine per ſeipſum ſolum & vnicum expetendum eſt, & propter ipſum cætera, vt ſciamus verum vera virtus ſit, quæ bona officia in infidelibus operari videbatur. Ac de iſto quidem fine boni multum laborauerunt, diuerſiſque ſententijs à ſe inuicem diſtracti ſunt, qui olim ſtudium ſapientiæ in huius ſæculi vanitate profeſſi ſunt. Et quamuis Varro in libro de Philoſophia diligentiſſimè ſubtiliſſimèque ſcrutando tam multam dogmatum varietatem aduerterit,

A vt ad ducentas octoginta octo ſectas facilè perueniret, non tamen eos quamuis diuerſis errantes modis, naturæ limes in tantum ab itinere veritatis deuiare permiſit, vt non alij in corpore finem iſtum boni, alij in animo, alij in vtroque collocarent. Qua conſideratione factum eſt, vt Auguſtinus omnium veterum opinionum diuerſitatem ad duas omnino reuocet, vnam quæ in corpore, alteram quæ in animo finem boni conſtitueret, ad quem cuncta referri oporteret. *Quantum, inquit, pertinet ad quæſtionem de ſummo* Epiſt. 56. *hominis bono, remotis perſonis hominum, atque ipſam diſceptationem conſiderans, profectò reperies duas errores inter ſe aduerſa fronte colliſas, vnum conſtituentem in*

B *corpore, alium conſtituentem in animo ſummum bonum. Ad ipſum autem rurſum aduunctas perſonas conſiderans, reperies Epicuræos & Stoicos inter ſe acerrimè dimicantes.* Qua de cauſa duæ iſtæ ſectæ totam quodammodo Philoſophiam gentium à Chriſtiana alienam doctrinam diuidentes, in Chriſtianæ religionis exordio leguntur nominatim Epicuræorum atque Stoicorum Paulo Apoſtolo repugnaſſe. Epi- Act. 17. curæi igitur in corporis commodis, quiete, voluptate, dolorumque vacuitate finem boni poſuerunt, hoc eſt, corpore ſuo voluptates commoditateſque eius ſtudioſiſſimè venando, fruendum eſſe ſtatuerunt. Hoc enim fruimur, quod eſt finis boni, ad quem cætera omnia per ſeipſum expetitum referenda ſunt. Vnde neceſſe fuit, vt virtutem corporis voluptatibus atque commodis per

C ſeipſas videlicet expetendis ſubſternerent, & veluti fini omnium bonorum ſeruire cogerent, iuxta illud Auguſtini: *Quales virtutes Epicurus induxit* Lib. 4. cont. *voluptatis ancillas, quæ omnino quicquid facerent, pro-* Iul. c. 3. *pter illam vel adipiſcendam facerent, vel tenendam.* Nimirum, quia propter finem boni neceſſe eſt vt virtus, in cuiuſcunque tandem Philoſophiæ ſententia, ſiue Gentili, ſiue Chriſtiana, faciat quicquid facit.

Hanc opinionem nimis deformem, atque turpem, ipſiſque virtutibus ignominioſam laudabilior quoque Gentilium Philoſophia damnauit, Stoici quippe finem boni in virtute ſtatuentes, vt incutiant pudorem Epicuræis, qui virtutes quidem probant, ſed eas corporalis voluptatis fine

D metiuntur, ſolent tabulam quandam verbis pingere, vbi voluptas in ſella regali quaſi delicata quædam Regina conſideret, eique virtutes præ- Vide Cicer. ſto ſint vt ancillulæ obſeruantes eius nutum, vt lib. 2. de fin. faciant quicquid illa imperauerit; Quæ prudentiæ iubeat, vt vigilanter inquirat, quomodo voluptas regnet & ſalua ſit: Iuſtitiæ, vt præſtet beneficia ad comparandas amicitias corporalibus commodis neceſſarias: fortitudini, vt per priſtinarum deliciarum recordationem mitiget præſentis doloris aculeos: temperantiæ, vt tantum capiat alimentorum & ſi qua delectant, ne per immoderationem noxium aliquid valetudinem

E turbet, & voluptas grauiter offendatur. Ita virtutes cum tota ſuæ gloriæ dignitate imperioſæ cuidam & inhoneſtæ mulierculæ ſeruient voluptati. Nihil hac pictura dicunt eſſe ignominioſius, & deformius, & quod minus bonorum ferre poſſit aſpectus: & verum dicunt. Vnde Auguſtinus ad hanc reſpiciens opinionem: *Cùm præfertur,* Lib. 19. de *inquit, virtuti voluptas, ipſa appetitur propter ſe* Ciuit. c. 1. *ipſam: virtus autem aſſumenda creditur propter illam, id eſt, vt nihil virtus agat niſi ad conſequendā vel conſeruandam corporis voluptatem.* Nempe quia, vt ſæpè dixi, in omnium Philoſophorum opinione ad finem boni cuncta officia referenda ſunt. Et opinionis illius fœditatem cenſuræ Chriſtianæ

Ibid. grauitate perſtringens: *Quæ vita deformis eſt quidem, quippe vbi virtus ſeruit dominæ voluptati, quamuis nullo modo hæc dicenda ſit virtus: ſed tamen etiam iſta horribilis turpitudo quoſdam Philoſophos patronos & defenſores ſuos habuit.*

Ac de iſta quidem ſententia non eſt nobis magna cum Chriſtianis Philoſophis diceptatio. Omnes quippe, verbo ſaltem tenus, eam velut alieniſſimam à veritate & à Catholicæ fidei ſinceritate proſcribunt. Quo tamen pacto non in eam aliqua ex parte incidant, quotquot voluptates corporalium ſenſuum moderatè appeti poſſe docent, fateor necdum video. Nam ſiue moderatius ſiue immoderatius appetantur, ipſæ ſunt, quæ appetũtur, ipſæ ſunt, quæ voluntatis motum terminant in ipſis requieſcit animus, ipſas diligit, ipſis fruitur: quæ omnes ipſiſſimæ conditiones ſunt animi per illum appetitum velut in fine boni quieſcentis; quod diuinâ æternâque lege damnatur. Ipſa quippe iubet, vt; ſi qua voluptas corporis expetenda ſit, non in illa appetendo diligendoque hæreamus, ſed per illam ad aliud quod appetimus ac diligimus tranſeamus. Nimirum voluptas, ſiue moderata, ſiue immoderata corporalis non debet eſſe finis officij quod aſſumitur; ſed debet eſſe officium reſpectu finis boni qui diligitur. Quod ſi hoc ipſum ſe tantum velle dicant, ſententiam teneant, linguam corrigant. Sed aliud eos omnino velle exempla quibus vtũtur oſtendunt. Docent enim commixtionem conjugum propter voluptatem, & ſimiles in rebus licitis delectationes eſſe conceſſas, etſi nullo alio niſi ſolius fine voluptatis appetantur. Quod ab Auguſtino innumeris lucubrationum ſuarum locis Scripturarum & rationum auctoritate proſcriptum eſt. Qua de re plura diximus, cum de affectibus ac motibus animi diſſereremus.

Omiſsâ igitur illorum Philoſophorum fœditate, alij potentiam intuentes animi humani, magnamque pulchritudinem factorum atque dictorum, etiamſi in corpore puduit ponere finem boni, officiorumque virtutis; in ipſo tamen animo illum poſuerunt. Itaque virtutis officia propter ipſum ſplendorem eorum ac pulchritudinem, ſiue propter eorum honeſtatem appetenda eſſe docuerunt. Inter quos qui ita ſentiunt præualuerunt & numero & diſputandi ſubtilitate Stoïci. Nam Peripatetici non contenti ſola honeſtate virtutis, partem finis boni in *primorum natura*, hoc eſt, in bonorum cæterorum corporis aut animi, quæ naturæ congruunt, adeptione collocarunt. Sed ſi Stoïcæ ſententiæ quæ cæteris magis probatur, & adhuc à Scholaſticis probari videtur, falſitas intellecta fuerit, nulla ſupererit de Peripateticis difficultas.

Quid igitur intellexerint Stoïci per illam honeſtatem virtutis ſeu bonorum officiorum, quæ virtus operatur, dum ea per ſeipſa appetenda tradiderunt, non ita obuium videtur eſſe. Auguſtinus enim docet, virtutes illas quæ nemini ſeruiunt, ſed per ſeipſas & propter ſe appetuntur, ſuperbas & inflatas eſſe; ideoque non virtutes eſſe, ſed vitia. Hoc enim apertè dicit illis verbis quæ produximus ex libris de Ciuitate Dei: *Licet à quibuſdam tunc veræ & honeſtæ putentur eſſe virtutes, cùm ad ſeipſas referantur, nec propter aliud expetuntur, etiam tunc inflatæ aut ſuperbæ ſunt; & ideo non virtutes, ſed vitia iudicanda ſunt.* Nec alio reſpicit lib. vigeſimo primo: *Nonnunquam ſanè apertiſſima alijs vitijs vincuntur occultis, quæ putantur eſſe virtutes: in quibus regnat ſuperbia, & quædam*

Lib. 21. de Ciuit. c. 25.

Lib. 19. de Ciuit. c. 16.

A *ſibi placendi altitudo ruinoſa.* Vnde de Epicuræorum, Peripateticorum, & Stoicorum virtutibus generaliter contra Iulianum; *Proinde virtutes quæ carnalibus delectationibus, vel quibuſcunq; commodis temporalibus, ſub quibus & prima naturæ continentur, ſeruiunt, veræ prorſus eſſe non poſſunt: quæ autem nulli rei ſeruire volunt, nec ipſa veræ ſunt.* Illæ ſunt autem virtutes Stoïcorum, quæ nulli rei niſi ſibi ipſi ſeruire voluerunt. Et ſanè ſi vlla natio inter gẽtes veris virtutibus claruit, vel virtutem propter ipſam virtutem atque honeſtatem apetendam eſſe judicauit, ea profectò Romana fuit: vt propterea de illis dixerit Auguſtinus, diabolum *ſiuiſſe* aliquos *habere nonnulla velut opera* B *bona, in quibus laudentur per quaſque gentes, præcipuèque in gente Romana, qui præclarè glorioſiſſimèque vixerunt*: Et tamen Romanorum virtutes, etiam eorum, qui probiſſimi maximè laudabiles fuiſſe memorantur, ſuperbiæ, vanitatis, jactantiæque vitio fœdatas fuiſſe, frequenter & ex profeſſo docet. Audi quis Romanorum, non omnium (quia multi fuerunt improbiſſimi) ſed probiſſimorum in ſectanda virtute fuerit ſcopus qui virtutem propter virtutem quàm accuratiſſimè ſectari videbantur. *Veteres primique Romani, quantum eorum docet & commendat hiſtoria, &c. laudis auidi, pecuniæ liberales erant; gloriam ingẽtem, diuitias honeſtas volebant: hanc ardentiſſimè dilexerunt, propter hanc* C *viuere voluerunt, pro hac & mori non dubitauerunt. Cæteras cupiditates huius vnius ingenti cupiditate preſſerunt. Ipſam denique patriam, quoniam ſeruire videbatur inglorium, dominari verò atque imperare glorioſum, prius omni ſtudio liberam, deinde dominam eſſe concupierunt.* Et ibidem paulo inferiùs: *Iſta ergo laudis auiditas & cupido gloriæ, multa illa miranda fecit, laudabilia ſcilicet atque glorioſa ſecundum hominum exiſtimationem.* Et iterum: *Hæc illa profecto laudis auiditas & gloriæ cupido faciebat. Amore itaq; primitus libertatis, poſt etiã dominationis, & cupiditate laudis & gloriæ multa magna fecerũt*: Rurſum paucis interjectis: *Hoc inſitum habuiſſe Romanos, etiam Deorum apud illos ædes indicant, quas cõiunctiſſimas conſtituerunt, virtutis, & honoris, pro* D *Dijs habẽtes, quæ dantur à Deo. Vnde intelligi poteſt, quem finem volebant eſſe virtutis, & quo eam referebãt qui boni erant, ad honorem ſcilicet. Nam mali nec habebant eam, quamuis honorem habere cuperent.* Denique iterum in eodem cap. *Idque imperium talibus potiſſimũ conceſſit hominibus ad domanda grauia mala multorum gentium, qui cauſâ honoris, laudis, & gloriæ conſuluerũt Patriæ in qua ipſam gloriam requirebant: ſalutemque eius ſaluti ſuæ præponere non dubitauerunt: pro iſto vno vitio, id eſt, amore laudis, pecuniæ cupiditatem, & multa alia vitia comprimentes.* Et in eodem lib. aliquot cap. interpoſitis: *Si neq; hanc eis terrenam gloriam excellentiſſimi imperij cõ-* E *cederet Deus, non redderetur merces bonis artibus eorum, quibus ad tantam gloriam peruenire nitebantur.* Quibus attexit iterum paulò pòſt: *Sic & iſti priuatas res ſuas pro re communi, hoc eſt, Republica, & pro eius ærario contempſerunt, auaritiæ reſtiterunt, conſuluerunt Patriæ conſilio libero: neque delicto ſecundũ ſuas leges, neque libidini obnoxij. Sed his omnibus artibus tanquã verâ viâ*, juxta ſenſum Saluſtij, cuius illa verba ſunt, *niſi ſunt ad honores, imperium gloriã*: Hæc & huiuſmodi, quæ Aug. conſtantiſſimè docet, ſatis perſpicuè declarant, quo Romana illa indoles, quæ maximè omnium veris virtutibus excelluit, per virtutem peruenire niteretur. Vt propterea merito de totius gentis illius genio, quo virtutem ſectabatur, exclamauerit: *O animum Ciuitatis laudis auidum, germanèque Romanum.*

Lib. 4 cont. Iul. c. 3.

Epiſt. 107.

Lib. 5. de Ciuit. c. 12.

Ibid.

Ibid.

Ibid.

Ibid.

Lib. 5. c. 15.

Ibid.

Lib. 2. de Ciuit. c. 13.

Nequis verò generalem iſtam tantummodo A Ciuitatis indolem fuiſſe, nonnullos tamen meliori ſcopo virtutem honeſtatemque coluiſſe putet, ſigillatim quoque laudatiſſimorum Romanorum ſcopũ iſtum fuiſſe teſtatur. Nam de Bruto dicit, cùm liberos ſuos pro Patriæ incolumitate interemiſſet, quod eum vicerit *laudis immenſa cupido.* De Camillo, quod Patriam idcirco iterum à Gallis liberauerit, *quia non habebat, potiorem, vbi poſſet vincere glorioſius.* (*Lib. 5. de Ciuit. c. 12.*) De Marco Puluillo filium inſepultum abijci præcipiente, quod *in eius cordeorbitatis dolorem gloriæ cupiditas vicerat.* (*Ibid.*) De Marco Regulo, quod ideo reuerſus fuerit ad Carthaginenſes, quia ſicut ipſe reſpõderat, *poſteaquam Afris ſeruierat, dignitatem illic honeſti ciuis* B *habere non poterat*: (*Ibid.*) Et quòd etiam ipſum primum bellum Punicum confeciſſet, *niſi auiditate nimia laudis & gloriæ, duriores, quam ferre poſſent conditiones feſſis Carthaginenſibus imperaſſet.* (*Lib. 3. de Ciuit. c. 18.*) De Lucij Valerij, Q. Cincinnati, Fabricij, & ſimilium paupertate diuitiarumque contemptu, quòd illa fecerint *pro conſeruanda gloria Romanorum.* De Catone, quod *honores quos petijt petere non debuit.* (*Lib. 5. c. 18.*) De Caio Cæſare, quòd *laudis auiditate gloriæque cupidine exercitum bellumque nouum exoptaret, vbi virtus eniteſcere poſſet*: (*Ibid. c. 12.*) quos tamen duos ingenti virtute ſua memoria, fuiſſe Saluſtius teſtis eſt. Hanc regulam de cæteris omnibus probatiorum Romanorum virtutibus figit; *quas,* inquit, *iſti pro* C *ciuitatis terrenæ gloria tenuerunt.* Vnde illud eius præclarum Epiphonema: *Hæc ſunt duo illa, libertas, & cupiditas laudis humanæ, quæ ad facta compulere miranda Romanos.* (*Lib. 5. citat.*)

Nec Auguſtini tantum, ſed & ipſorum doctiſſimorum in Romana gente ſcriptorum ſententia fuit, omnia illa laudanda, quæ tanquam virtutum opera miramur, Romanos humanę laudis & gloriæ cupiditate patraſſe. Hinc illud Virgilij de Bruto filios occidente.

Vicit amor Patriæ, laudumque immenſa cupido.

Hinc illud Ciceronis in libris de Republica, vbi de Principe ciuitatis inſtituendo loquitur: *Principem alendum eſſe gloria.* Et vt Auguſtinus teſtis eſt, conſequenter commemorat: *Maiores ſuos* D *multa mira atque præclara gloriæ cupiditate feciſſe.* (*Ibid. c. 13.*) Hinc illud Saluſtij, quo partim probiſſimorum Romanorum mores quibus viuebant exprimit, partim quibus viuendum eſſet, informat: *Primò magis ambitio quam auaritia animos hominum exercebat: quod tamen vitium propius virtuti erat. Nam gloriam, honorem, imperium, bonus & ignauus æquè ſibi exoptant: ſed ille vera via nititur,* inquit, *huic quia bonæ artes deſunt, dolis atque fallacijs contendit.* (*Apud Aug. lib. 5. de Ciuit. c. 12.*) Quam ſententiam explicans Auguſtinus ex mente Saluſtij, gentiſque Romanæ: *Via virtus eſt, qua nititur tanquam ad poſſeßionis finem, id eſt, gloriam, honorem, imperium. Hæ ſunt illæ bonæ artes, per virtutem ſcilicet, non per fallacem ambitionem ad honorem, & gloriam, & imperium peruenire.* (*Ibid.*)

Quòd ſi in gente Romana, vbi maximè laudabiliter iuxta Auguſtinum, præclarè glorioſiſſimèque vixerunt, & conſequenter maximè virtutem propter virtutem, & honeſtatem eius colere videbantur, virtus eorum tantæ inanitatis turpitudine inflata atque ſuperba fuit, alterutrum vel vtrumque videtur neceſſariò eſſe conſequens, vel vt Philoſophi, qui virtutem propter honeſtatem eius ſectandam eſſe ſtatuerunt, per illam honeſtatem nihil aliud intelligerent, quàm ipſam virtutis eminentiam, ſplendorem, ac decus, quatenus laude, gloriâ, & honore digna eſt; vel certè vt hoc ipſum, quod eſt virtutem propter virtutem colere, ſeu ipſa virtutis officia propter ipſa expetere, non poſſit à ſuperbia & vanitate ſejungi. Quorum vtrumlibet verum fuerit, perſpicuum erit virtutes Philoſophorum non veras virtutes, ſicut Auguſtinus docet, fuiſſe, ſed vitia. Si primum intellexerint, vel certè (quicquid tandem intellexerint) ſi iſto modo virtutes exercuerint, ſicut probiſſimos eorum exercuiſſe, tot tantaque Auguſtini ipſorumque Gentilium teſtimonia declarant, apertiſſimum erit, non virtutem, ſed pompaticam quãdam virtutis effigiem loco virtutis apud eos viguiſſe. Nam officia virtutum colere, quia ſplendida, decora, gloria, laudeque digna, non eſt aliud quàm ſplendorem, decus, gloriam, atque laudem affectare. Nemo autem Catholicus, arbitror, negare ſinitur, laudis, honoris, gloriæque *cupiditatem eſſe vitium,* cui, vt idem ſanctus Doctor, *melius reſiſtitur ſine dubitatione, quàm ceditur. Tantò enim quiſque eſt Deo ſimilior, quantò ab hac immunditia mundior.* (*Lib. 5. de Ciuit. c. 13. & 14.*) Hoc autem primo modo doctrinam de virtutibus, per ſe & ipſius honeſtatis intuitu expetendis, Romanorum doctiſſimos non ſolum coluiſſe, ſed & intellexiſſe atque tradidiſſe, teſtimonijs nonnullis declarari poteſt. Nam præterquam quòd Saluſtij citata verba hoc omninò volunt; Tullius in libris de quæſtionibus Tuſculanis hoc euidenter docet. Nam in primis methodum tradens dolorem ſuperandi, quem Epicurus malorum finem eſſe ſtatuebat: *Dum tibi,* inquit, *turpe, nec dignum viro videbitur, gemere, eiulari, frangi, debilitari, dolere, tum dignitas, tum decus aderit: tuque in ea intuebéris, te continebis.* (*Lib. 2. qq. Tuſcul.*) Ecce decus, dignitatem, virilitatem intuendam docet in illo dolore ſuperando: quæ nihil niſi quandam celſitudinem ſpirant, qua paſcitur & oblectatur inanitas. Et infra oſtendens, quo ſenſu intuitu honeſtatis moleſtiæ perferendæ ſint: *Nihil habet natura præſtantius, nihil quod magis expetat, quàm honeſtatem, quàm laudem, quàm dignitatem, quàm decus. Hiſce ego pluribus nominibus vnam rem declarari volo: ſed vtor, vt quàm maximè ſignificem, pluribus. Volo autem dicere, illud homini longè optimum eſſe, quod ipſum ſit optandum, per ſe à virtute profectum, vel in ipſa virtute ſitum, ſua ſponte laudabile.* Quibus ex verbis manifeſtum euadit, Philoſophos, interprete Cicerone, dum virtutem propter honeſtatem ſeu propter ſe expetendam cenſuerunt: per honeſtatem eos nihil aliud intellexiſſe, quàm quandam ipſius virtutis altitudinem ac decus, atque laudabilitatem, tanquam quæ omnis omninò virtutis officio inſeparabiliter juncta ſint: quibus fit vt homo excellat & magnus ſit, ſi non in oculis hominum cæterorum, ſaltem ſuis. Neque enim gloriam illam, honorem, laudemque popularem voluiſſe Ciceronem E vel Philoſophos per virtutem appeti, ex libro eius ſecundo de finibus, ipſoque ſecundo Tuſculanarum quæſtionum, eſt certiſſimum. Porro talem virtutis honeſtatem ac decus expetere velut omnis virtutis finem, non eſt dubium eſſe perfectæ vanitatis atque ſuperbiæ. Quid enim eſt aliud inflatio atque ſuperbia, niſi appetitus celſitudinis? Velle enim excellere, glorioſum, decorum, laudabilem eſſe per virtutis officia, non eſt aliud quàm ſuperbire, quam inaniter extolli animo, quàm placere, ſi non alijs, certè ſibi. Non diffitetur hoc ipſe Tullius in eodem libro, clariſſimèque verbis explicat id ipſum per virtutem placere ſibi, pulchrumque eſſe in oculis ſuis, omnis Romanæ Philoſophicæque ſcopum

Lib. 2. qq. Tuſcul. fuiſſe virtutis : *Conſideranda*, inquit, *nobilitas mortis & gloria. Hae ſolatia dolorum.* Et ruſum: *Tibi ſi recta probantur, placabis, tum non modo tu te viceris, ſed omnes, & omnia.* Et mox docet in dolore tolerando ſibi proponendam eſſe, *amplitudinem, & quaſi quandam exaggerationem, quàm altiſſimam animi, quæ maximè eminet contemnendis & deſpiciendis doloribus. Vnam eſſe omnium rerum pulcherrimam, eoque pulchriorem, ſi vacet populo, neque plauſum captans ſe tantùm ipſa delectet.* Nimirum, *quia nullum theatrum virtuti conſcientiâ maius*, in quo ſcilicet ipſe virtutem habens, ſe ſpectat, ſe admiratur ſibi de virtute placet, etſi cæteris diſpliceat omnibus.

Hæc ergo videtur eſſe ratio, cur perpetuo velut vitia improbet Philoſophorum Romanorum virtutes Auguſtinus; Quamuis enim gloriam laudemque popularem quidem eorum contemnere viderentur, alio tamen occultiori in idem vitium inciderunt, dum celſitudini virtutis inhiantes, non alij quidem hominibus quorum judicia contemnebant, ſed ſibi ipſis, qui & homines erant, de virtute ſua placuere. Docet hoc præclariſſimè in libris de Ciuitate Dei; vbi doctrinæ ſuæ, qua Romanos laudibus & gloriæ humanæ inhiaſſe docuerat opponi poſſe videns, quod eorum aliqui ſpreuiſſent gloriam laudemque popularem, ſic difficultatem expedit : Lib. 5. de Ciuit. c. 2. *Nec illi ſe ab iſta defenderint fœditate, qui cùm aliena ſpernant iudicia velut gloriæ contemptores, ſibi ſapientes videntur, & ſibi placent. Nam eorum virtus, ſi tamen vlla eſt, alio modo quodam humanæ ſubditur laudi. Neque enim ipſe qui ſibi placet homo non eſt. Qui autem verâ pietate in Deum quem diligit credit & ſperat, plus intendit in ea in quibus ſibi diſplicet, quàm in ea, ſiqua in illo ſunt, quæ non tam ipſi quàm veritati, id eſt, Deo placent.* Quem Philoſophici animi in ſectanda virtute ſtatum etiam alibi reſpicit, & penè citatis Tullij verbis exprimit, quibus virtutem ſeipſam tantùm oblectare Lib. 5. cont. Iul. cap. 3. declarauerat : *Hoc*, inquit, *totum rectè fit, cùm fit propter ipſum, id eſt, quando gratis amatur ipſe* Deus. *Alioquin quando ſibi homo multùm placet, & de ſua virtute confidit, ſi traditur in deſideria ſuperbiæ ſuæ, tantò ampliùs augetur hoc malum, quantò magis ei cupiditates cæteræ ceſſerint, eaſque velut laudabiles hanc vnam oblectando compreſſerit.* Et alibi docet: *Superari vitia apertiſſima vitijs quibuſdam occultis, quæ putantur eſſe virtutes : in quibus regnat ſuperbia, & quædam ſibi placendi altitudo ruinoſa. Tunc itaque victa vitia deputanda ſunt cùm Dei amore vincuntur, &c.* Quibus verbis ſuperbas illas Philoſophorum virtutes digito oſtendit. Hoc ergo propriū Philoſophicæ virtutis; quando erat etiam defæcatiſſima ; fuit malum, quod virtutis quâdam celſitudine ruinoſa delectati, illam ideo expeterent, vt in oculis ſuis excellerent, ſeſe oblectarent, ſibi placerent, qui per illam Deo, ſeu, vt Auguſtinus loquitur, veritati placere velle debuiſſent. Quod ſibi placendi malum ita arctè adhæret ijs, qui neque Deo neque hominibus per virtutem ſuam placere deſiderant, vt fieri omninò non poſſit, quin in illud incidant, vt paulò poſt dicturi ſumus. Vnde Auguſtinus in illis omnibus tribus paulò ante citatis locis, amorem Dei inculcat, tanquam per quem ſoli Deo placendo vitium illud ſuperbiæ, quo quis ſibi de pulchritudine virtutis velut defæcatæ placet, euitari poteſt. Vnde alibi: *Vt non ſuperbiat*, in virtutibus pro- In Pſ. 121. ficiendo, *quid debet facere? Leuet oculos ſuos ad illum, qui habitat in cælo. Non ſe attendat. Omnis* A *enim ſuperbus ſe attendit, & magnus ſibi videtur, qui ſibi placet. Sed qui ſibi placet, ſtulto homini placet; quia ipſe ſtultus eſt, qui ſibi placet. Solus ſecurus placet, qui Deo placet.* Quapropter qui non leuat oculos ſuos ad illum, vt ei de pulchritudine virtutis placeat, ſed ipſam vnicè velut finem boni, pulcherrimam celſiſſimamque miratur, impoſſibile eſt vt eam vel appetens non inde ſibi placeat, vel non inde ſibi placere volens appetat. Cùm enim neceſſarium omninò ſit, vt aliquâ re mens humana delectetur, quo, quæſo, alio oblectari poteſt mens aliena à Deo, cæteraſque viliores contemnens creaturas, vt ſupponimus, quàm illo quod in re- B bus creatis præſtantiſſimum credit ? Hoc eſt autem mens ipſa virtute jam decorata quem ſui-ipſius ornatum omnium pulcherrimum arbitratur. Sibi ipſi ergo neceſſario de virtute placet, qui per eam Deo vel alijs hominibus placere non cupit. Cujus rei radicem ſubtiliſſimè, ſolidiſſimèque detexit Auguſtinus aduerſus Iulianum : Lib. 4. cont. Iul. c. 3. *Nihil eſt in creaturis, quod attinet ad inſitutarum diuinitùs merita naturarum, rationali mente, præſtantius. Vnde fit conſequens, vt mens bona*, id eſt, virtute prædita, *magis ſibi placeat, magiſque ſeipſa delectet, quàm qualibet alia creatura.* Ecce nihil omninò magis delectat mentem, quæ ſibi videtur eſſe virtuoſa, nihil magis C placet, quàm mens bona ipſa ſibi : vt fieri omninò non poſſit, quin ſibi placeat, quando per eas Deo præſtantiori quem neſcit, placere non cupit. Sed audi, quàm pernicioſa inflataque ſit hujuſmodi ſui-ipſius in virtute complacentia: Ibid. *Quàm verò periculosè, imò perniciosè ſibi placeat, cùm per hoc tumeſcit typho, & morbo inflationis extollitur, quamdiu non videt, ſicut videbit in fine, ſummum illud in immutabile bonum, in cuius comparatione ſe ſpernat, ſibique illius charitate vileſcat, tantoque ſpiritu eius repleatur, vt id ſibi non ratione ſolâ, ſed æterno quoque amore præponat, multum eſt diſputando velle monſtrare. Sapit hæc qui fatigatus fame reuertitur ad ſemetipſum, & dicit: Surgam, & ibo ad Patrem meum.* Nam ſolâ illâ reuerſione ad Patrem, illâ leuatione oculorum in cælum, illâ voluntate placendi per virtutem veritati, illo, D inquam, amore Dei velut vnico, ſinceriſſimo, veriſſimoque fine virtutis, euitari poteſt, ne virtus non modò Gentilium Pholoſophica, ſed & Chriſtiana ſibi ipſi ſuperbiendo placeat, & vitium, quæ virtus eſſe putabatur, fiat. Nam quod ſibi placere vitioſum ſit, non opus eſſe puto probare Chriſtianis, qui Apoſtolum Paulum audiunt commonentem : *Debemus autem non nobis* Rom. 15. *placere* : & Petrum grauiter culpantem, *audaces, ſibi placentes* : & Auguſtinum vtriuſque quaſi in- 2. Petri 2. terpretem : *Etiam tertius eſt aliud in eodem genere* (vanæ gloriæ) *tentationis malum, quo inaneſcunt* Lib. 10. Confeſſ. cap. 39. *qui placent ſibi de ſe, quamuis alijs vel placeant, vel* E *diſpliceant, nec placere affectent cæteris. Sed ſibi placentes multùm tibi diſplicent.* Et quia difficillimum rariſſimumque eſt, vt qui ſibi virtutis decus appetendo aut poſſidendo placet, non etiam per illam alijs placere, hoc eſt, ab ijs amari, laudari, glorificari velit : hinc eſt quòd rectiſſimè Auguſtinus generatim de Romanorum virtutibus docuit, eas fuiſſe laudis, honoris, gloriæque humanæ intentione vitiatas ; quem vel ab alijs hominibus venati ſunt, vel certè à ſeipſis, (nam & ipſi vtique homines ſunt) quibus virtute ſuâ placere voluerunt.

CAPVT XII.

VBERIVS DECLARATVR ſuperbiæ radix, quæ in virtutibus Philoſophicis ac Romanis latuit.

Suarez l. 1. de grat. ca. 9. n. 11. Lib. 83. qq. 30.

SEd quia nonnulli Scholaſtici doctrinam Auguſtini & Proſperi, qua talem voluntatem appetendæ virtutis ſuperbiam eſſe tradunt, ſimpliciter intellectam *incredibilem eſſe* dicunt, *& ab Auguſtini mente alienam*, res iſta paulo vberiùs & ratione & Auguſtini auctoritate declaranda eſt. Quod vt liquidiùs intelligatur, certiſſimo Chriſtianæ religionis principio inſiſtendum eſt, quo docemur, creaturâ ſeu re creata frui eſſe vitioſum, & incommutabilis æternæque legis auctoritate damnatum. Iuxta cujus immobilis veritatis regulam dixit Auguſtinus id quod omnium ore laudatur, etſi nõ omnium mente capiatur: *Omnis humana perverſio eſt, quod etiam vitium vocatur, fruendis vti velle, atque vtendis frui*, Et rurſus; *Omnis ordinatio, quæ virtus etiam nominatur, fruendis frui, & vtendis vti.* Res autem quibus fruendum eſt, non eſſe niſi Deum; & quibus vtendum; non niſi creaturam, ex eodem Auguſtino, & Chriſtianæ religionis fide manifeſtum eſt. Nam *illæ quibus fruendum eſt, beatos nos faciunt*: iſtæ quippe per ſe diliguntur, cùm hoc ſit frui, *amore alicui rei inhærere propter ſeipſam*: *Quod autem per ſe diligendum eſt, in eo conſtituitur vita beata*, & poſſidentes beatos nos facit. Qua de re conſulenda quæ ſuperiùs fusè diximus. Hinc eſt quod omnes Philoſophi certatim id, quod quiſque velut finem boni appetendum ſenſit, ſiue voluptatem vt Epicurus & Ariſtippus; ſiue doloris vacuitatem, vt Hieronymus; ſiue prima naturæ, vt Carneades; ſiue honeſtatem, vt Stoici; ſiue honeſtatem ſimul cum voluptate, vt Dinomachus, Calliphon, Iulianus; ſiue cum doloris vacuitate, vt Diodorus; ſiue ſimul cum primis naturæ, vt antiqui quos Academicos & Peripateticos nominabant, omnes, inquam, illud & per ſe diligendum & fruendum docuere, & eius appetitione beatitudinem inchoari, adeptione compleri. Nec aliter eos etiam errantes veritas ipſa ſentire permittit. Cùm enim in rerum vſu non poſſit eſſe ſita beatitudo, quia finis voluntatis vſus eſſe non poteſt: neceſſe eſt, vt in eo quod per ſe diligitur, cui propter ſe inhæremus, quo frui volumus, conſtituatur. Hoc enim eſt finis, quo quiſque omnia vtenda, omniaque vitæ officia referenda eſſe ſtatuebat.

Lib. de doct. Chriſt. l. c. 3. Ibid. c. 4. Ibid. c. 22.

Hoc igitur conſtituto, ſicut nemo ſanæ fidei Chriſtianus negare poteſt, omnes iſtos cuiuſcunque opinionis Philoſophos grauiter in iſto fine omnium officiorum atque appetendorum, ſibi præſtituendo aberraſſe; ita negari non poteſt, in eo appetendo, per ſe diligendo, fruendoq; peccaſſe. Creaturam enim qualemcumq; & quantãcumq; ſuorum appetituum & actionum finem expetere, inde beatũ velle fieri, illâ frui, prima vitæ humanæ perturbatio & perverſio eſt, quæ vt non ſit mala, nec Deus ipſe efficere poteſt. Eſt enim contra legem æternam omnis peccati & rectè facti normam immutabilem, quæ iubet vt omnia ſint ordinatiſſima, quæ ordinem naturalem conſeruari jubet, perturbari vetat.

Hinc ergo naſcitur, vt, ſicut omnis creaturæ dilectio ſeu fruitio vitioſa eſt, ita & pro creaturarum quantumuis bonarum atque licitarum diuerſitate diuerſa vitia ex earum dilectione & fruitione proficiſcantur. Nam inde fit, quod amor pecuniæ quantumlibet neceſſariæ ſit auaritia: amor cupediarum, gula; amor voluptatum carnalium, libido; amor pulchrorum corporum laſciuia; amor vindicandi, ira, amor ſciendi, curioſitas; amor honoris, ambitio; amor laudis & gloriæ, inanitas; amor excellendi, ſuperbia; amor dominandi & regendi, vitium innominatum, quod in Tyrannorum animis præualet, & infinita ſimilia. Res iſtæ omnes, quæ per iſta vitia diliguntur, bonæ ſunt. Quis enim neget pecuniam, diuitias, cibos, voluptatem ſenſuum, corpora pulchra, vindictam, præfecturam, ſcientiam, honorem, laudem, gloriam, excellentiam, (B) dominationes eſſe bonas in ordine creaturæ? Sed creaturas bonas amare non eſt bonum. Hoc enim hic amare dicimus, quod eſt eis propter ſe ad fruendum inhærere, ſicut omnes iſtis morum labibus vitioſi creaturis illis dilectione colligati frui volunt, ideoque vitioſi ſunt. Sicut ergo in omnium cæterarum creaturarum maniToria dilectione aliquod vitium eſt, quamuis plurima nominibus careant; ita & in fruendis ipſis virtutibus vitium eſt, quod Auguſtinus non aliud niſi ſuperbiam eſſe docet. Nec enim aliud habet virtus niſi ipſam illam ſupremam creaturæ rationalis excellentiam, propter quam à Philoſophis appeteretur, diligeretur, ad ſui fruitionem animos eorum pelliceret, menti placeret, & mens (C) ipſa ſibi. Huic autem excellentiæ propter illam excellentiam inhiare, nec eſt, nec poſſe poteſt aliud vitium quàm ſuperbiæ. Nam inde & non alio ex fonte naſcitur, quòd virtute non tantum Philoſophicâ, ſed etiam Chriſtiana gloriari, hoc eſt, illius excellentia animum oblectare, illâ perfrui, in illa ſibi placere, perfecta ſuperbia ſit. Non enim oritur illud vitium ex eo, quòd homo in rebus malis ſibi placeat; ſed potiſſimùm quòd in bonis, eoque proniùs, quò fuerint excellentiores.

(D) Neque verò virtutibus tantùm, ſed quacunque creata rerum optimarum gaudere præcellentia, ſiue diuitiarum, ſiue poteſtatum, ſiue ſcientiarum, ſiue honorum, ſiue nobilitatis, ſiue alterius cuiuſcunque creaturæ, ſi animus illius paſcatur excellentiâ, & in ea appetenda conquieſcat, quantumuis ſub aliis rationibus etiam bonis conſiderata alterius rationis gignant vitia, ruinoſæ illius ſuperbiæ labe non caret. Manifeſtum eſt enim in illis omnibus amorem excellentiæ dominari: *Amor autem excellentiæ ſuperbia vocatur*, inquit Auguſtinus.

Serm. 53. de verbis Domini. c. 8.

Ex hac autem ipſa appetendæ virtutis conſideratione alia ratio ſuperbiæ proficiſcitur. Stoici (E) enim & quotquot virtutis officia propter ipſam earum honeſtatem appetenda pulchritudinemq; ſentiebant rationem humanam, cui hoc maximè conſentaneum eſſe iudicabant veluti Dominam & Reginam omnium præcellere volebant, cui veluti ſupremum tenẽti principatum ſuper cæteras animæ partes cuncta ſeruirent. Hinc enim toties crepant, officia virtutis eſſe honeſta & expetenda, quia rectæ rationi conſentanea ſunt. In hoc autem ipſo appetendi virtutis modo ſuperbia perfecta latet. Cùm enim in iſta inconuenientia cum ratione duo reperiantur extrema, officium virtutis quod eſt conſentaneum, & ipſa ratio cui conſentaneum eſt, extremum terminans Philoſophorum appetitum eſt ipſa ratio, quatenus Domina, & Imperatrix, & extrema norma vitæ bo-

næ. Quo fit vt quiſquis ita virtutem appetit, rationem ſuam veluti principantem adoret, illi ſeruiat, illam colat, omniaque proſequatur & fugiat, quia ſuis veluti decretis & oraculis conſentit aut diſſentit: quod ſine dubitatione ſuperbia, cultus, honor, & complacentia ſui-ipſius eſt. Sicut enim cultus, honorque Regis eſt non poſtremus, quodlibet imperatum facere quia ipſe iubet, ipſi viſum eſt, ipſius voluntati rationique conſentit: ita profectò perfectiſſima ſui-ipſius complacentia, ſuique cultus eſt, velut Reginæ dominantis, præſcribentis, decernentis, iubentis, & vetantis, cùm ratio quippiam appetit aut fugit, quia ſibi conſonũ eſt aut diſſonum. Vnde vox illa Ciceronis ſtoicè philoſophantis: *Præſtò eſt Domina omnium & regina ratio, quæ conixa per ſe, & progreſſa longiùs fit perfecta virtus: hæc vt imperet illi parti animi, quæ obedire debet, id videndum eſt viro.*

Lib. 2. q. Tuſcul.

Sed aduertere debebat illa Domina omnium & Regina ratio, ſe non cernere quid imperandum, quid vetandum, quid faciendum, quid omittendum ſit, niſi in æternis & incommutabilibus regulis æternæ veritatis: quas cum attingit, eius luce perfunditur; cùm non attingit, in tenebris ſuis manet, nihil cernens volutanſque ſecum niſi inania & falſa phantaſmata ſua. Proinde ſiquid in humanis dictis atque factis faciendum aut omittendum videt, propterea faciendum vel omittendum eſt, quia veritas ipſa incommutabilis, cuius lucis impreſſio rationem rectam facit, ſic dictat, ſic iubet, ſic vetat. Etenim ratio non eſt, aut eſſe debet niſi ancilla primæ veritatis, quæ excipiat lucem eius, vt præluceat voluntati. Cum verò ſe ipſa velut ſupremam regulam ſequi cupit, loco ancillæ ſe Dominam ac Reginam facit, imperium præripiens æternæ veritati, à qua ipſi, vt omnium creatrice naturarum, & rectrice rationum, omnis vera cognitio & iuſſio affulſit: ſed iuſſio vicaria, non principalis, inſtar præconis declarãtis, non Principis Reginæq; dominantis: *Nam mente*, vt Auguſt. *non eſt ſuperior, cui ſubdita regenda eſt, niſi Deus.* In hoc igitur Philoſophorum peruerſitas fuit, quòd cùm Epicurum rectè reprehenderent, eo quòd virtutes faceret voluptatis ancillulas, quibus inſtar laſciuæ delicatæque Dominæ imperaret, ipſi principatum iſtum humanæ rationi traderent: quæ omnibus ſuo arbitratu præſidens, omnem virtutem velut ſummum bonum, & conſequenter omnem felicitatem ex ſe peteret, ſibi daret, ſe adoraret & coleret, ipſa ſeruiret nemini, nullius imperio ſubiaceret. Quod quantæ ſit ſuperbiæ & faſtus, nemo peſtis illius occultiſſimę peritus non videt. Cernit enim non minùs eſſe peruerſum, vt officia vitæ bonæ ſeu virtutes voluptati ſeruiant, quod Epicuri malum fuit; quàm vt humanæ laudi, honori & gloriæ, ſiue ab alijs, ſiue à ſeipſis expetendæ, quod Romanorum; vel ſibi ipſis Reginæque rationi, quod Stoicorum; vel ſimul primis naturæ, quod Peripateticorum. Sed illa lex imperturbabilis, quæ ordinem naturalem conſeruari iubet, perturbari vetat, hoc præſcribit & iubet, vt ille qui ſolus & verus eſt omnium Dominus omnibus imperet; ſicut rebus cæteris, ita & virtutibus humanæque rationi; vtraq; vero æternæ veritati atq; ſapientiæ ſeruiant imperanti. Quod profundiſſimè vidit, pleniſſiméque expreſſit Auguſtinus, quando dixit: *Abſit vt virtutes veræ cuiquam ſeruiant, niſi illi, vel propter illum cui dicimus: Deus virtutum conuerte nos.* Ex qua ſanctiſſima regula ſuperbas ſiue Peripateticorum, ſiue Stoicorum, ſiue quorumcunq; virtutes damnans: *Sanctorum Martyrum non magna ſolùm, ſed etiam pia virtus. Ipſa eſt enim vtilis, imo ipſa eſt vera & ſola dicenda virtus, quæ non moliatur typho, ſed Deo.* Et Philoſophorum omnium in tres generales claſſes redactorum virtutes ex eadem regula Chriſtiana iugulans: *Proinde*, inquit, *virtutes, quæ carnalibus delectationibus, vel quibuſque commodis & emolumentis temporalibus ſeruiunt, veræ prorſus eſſe non poſſunt quæ autem nulli rei ſeruire volunt*, cuiuſmodi ſunt virtutes Peripateticorum atque Stoicorum, *nec ipſæ veræ ſunt. Veræ quippe virtutes Deo ſeruiunt in hominibus, à quo donantur hominibus: Deo ſeruiunt in Angelis à quo donantur & Angelis. Quicquid autem boni fit ab homine, & non propter hoc fit, propter quod fieri debere vera ſapientia præcipit, etſi officio videatur bonum, ipſo non rectè fine peccatum eſt.*

Lib. 25. de Ciuit. c. 27.

Lib. 4 cont. Iul. c. 3.

Serm. 4. in Append. in Natal. Cœſi & Ambrij.

Lib. 4. ciuit.

Ex his iam facilè elucet alia ratio ſuperbiæ Peripateticorum atque Stoicorum in appetenda virtute propter virtutem Nam hoc ipſo quo virtutem animi ſui, ſeu, vti Tullius loquitur, Dominæ omnium ac Reginæ rationis finem boni ſtatuerunt, animo quoque ſuo veluti omnis beatitudinis atque felicitatis fonte voluerunt frui. Illa quippe ipſiſſima natura eſt finis boni, ſeu illius, quod velut omnium officiorum finis appetitur quod propter ſe diligunt, quod non aliò referendum conſtituitur cui propter ſe inhæretur; vt eo frui, eoque beati fieri velimus: ſicut omnium Philoſophorum conteſtatione certiſſimum eſt. Nam idcirco Epicurei fruitionem atque beatitudinem in voluptate, alij in quiete, alij in doloris vacuitate, alij in primis naturæ poſuerunt quia illa propter ſe velut finem boni appetenda, illis propter ſe inhærendum, ad illa omnia vitæ officia referenda ſiue ſola, ſiue cum alijs iuncta, cenſuerunt. Omnes igitur illi tanquam repentes humi corpore ſuo fruendum, & è corpore felicitatem aucupandam eſſe iudicarunt. Quod etſi aliqua ex parte puderet Peripateticos, & ex toto Stoicos; cùm tamen in animo ſeu mẽte, velut Reginâ omnium finem boni collocauerint, infra vtique poſuerunt, quàm vbi ſinceriſſimâ ratione ponendum eſt. Animo quippè ſuo & eius bonis, ſicut Epicurus corpore, gaudendum fruendumque ſenſerunt, & ex eo petendam beatitudinem. Vnde Auguſtinus, cum nihil in ipſo homine eſſe cerneret niſi corpus & animam, vnde beatitudo à Philoſophis petita fuerit vel poſſet peti, in Epicureis & Stoicis veluti duobus omnium Philoſophorum extremis omnes cõpellans: *Quid dicitur*, inquit, *Epicurei, quæ res facit beatam vitam? Reſpondent: voluptas corporis. Quid dicitis Stoici, quæ res facit vitam beatam? Reſpondent: virtus animi, &c. Quantum ad hominem pertinet, ſi ab illo eſt vita beata, nihil reſtat præter corpus & animam. Aut corpus eſt cauſa beatæ vitæ: aut anima eſt cauſa beatæ vitæ: ſi plus quæris, ab homine recedis.* Et in ſerm. de verbis Apoſt. *Fuerunt Philoſophi ſæculi huius, alij putauerunt non eſſe beatitudinem niſi ſecundum carnem viuere; & bonum hominis in voluptate corporis poſuerunt. Iſti Philoſophi Epicurei dicti ſunt, &c. Exſtiterunt autem alij ſuperbi, quaſi à carne ſe remouentes, & totam ſpem beatitudinis ſuæ in anima ſua conſtituentes, poſuerunt ſummum bonum in virtute ſua. Tales fuerunt Philoſophi, qui Stoici nuncupati ſunt, illi ſecundum carnem viuentes; iſti ſecundum animam viuentes: nec iſti, nec illi ſecundum Deum viuentes.* Et inferiùs: *Dicebat Epicureus: Mihi frui carne bonum eſt. Dicebat Stoicus: Mihi frui mea mente bo-*

Tract. de Epicureis & Stoic.

Serm. 19. de verb. Apoſt. cap. 2.

Ibid.

num eſt. Dicebat autem Apoſtolus: *Mihi autem adhærere Deo bonum eſt*: Dicebat Epicuræus: *Beatus, cuius eſt in fructu voluptas carnis eius.* Dicebat Stoicus: *Imò beatus, cuius eſt in fructu virtus animi eius.* Dicebat Apoſtolus *Beatus cuius nomen Domini ſpes eius.* Iam verò dubitari non poteſt, quin quemadmodum animus carnaliſſimus eſt, porcorumque veriùs quam hominum, qui corpore ſuo, & eius voluptatibus frui cupit: ita ſuperbiſſimus ſit, qui ſeipſo, & ſuâ virtute velut boni fine, & felicitatis fonte, vel eius parte gaudere cupit. Nam vt rectiſſimè Auguſtinus de talibus Philo- *Epiſt. 56.* ſophis Peripateticis atque Stoicis loquens: *Cùm Epiſt. 119. cap. 10.* *ſeipſo ſibi quaſi ſuo bono animus gaudet, ſuperbus eſt.* Nec rationem alibi tacet: *Cùm ergo anima in ſeipſa delectatur, nondum re incommutabili delectatur, & ideo adhuc ſuperba eſt, quia ſe pro ſummo habet, cùm* *a Ser. 13 de verbis Domini. c. 7.* *ſuperior ſit Deus.* Ideoque paulò ante paſſim a *ſuperbos*, appellat Stoicos; & eorum b *ſuperbas inflataſque virtutes*, ſuperbumque conatum fabri- *b Lib. 13. de Ciuit. c. 25.* candi ſibi beatitudinem, dum virtutem propter ſeipſam expetendo, ratio ſeipsâ ſuâque virtute *Ibid. c. 4.* fruitur. *Quam beatitudinem iſti Philoſophi quoniam non videntes nolunt credere, hic ſibi conantur falſiſſimam fabricare, quantò ſuperbiore, tantò mendaciore virtute.*

Propter hanc igitur ſuperbiam Philoſophorum honeſtiorum, qui virtutem propter ſe expetentes mente & virtute ſuâ frui cupierunt, docet idem Auguſtinus, non tantùm Epicuræos, qui virtutis officia ad carnis oblectamenta retulerunt, ſed etiã Stoicos vixiſſe ſecundùm carnem, quantumcunque à carne receſſiſſe viderentur. Nã *Lib. 14. de Ciuit. c. 2.* de vtriſque loquens: *Sicut*, inquit *loquitur Scriptura diuina ſecundùm carnem viuere vtrique monſtrantur.* Secundùm carnem autem viuere, iuxta veraciſſimæ Scripturæ & Auguſtini ſenſum & phraſim non eſt ſteriliter benè, ſed culpabiliter *Ibid. c. 2.* malè viuere. *Secundum carnem viuere*, inquit ibidem Auguſtinus, *profectò malum eſt, cùm ipſa carnis natura non ſit malum.* Et Apoſtolus ei atteſtatur: *Si ſecundum carnem vixeritis, moriemini.* Et: *Prudentia carnis*, qualis omnium Philoſophorum & ſecundùm carnem viuentium fuit, *mors eſt.* *Rom. 8.* Quamobrem Auguſtinus, cùm recens à conuerſione ſuâ Philoſophorum phraſi dixiſſet in libris aduerſus Academicos, nihil aliud eſſe beatè viuere, niſi *ſecundum id quod in homine optimum* *Lib. 1. cont. Acad. c. 2.* *eſt viuere*, hoc eſt, vt explicuerat, ſecundùm *mentem atque rationem*, ſicut hoc apud Stoicos Peripateticoſque celeberrimum eſt, jam prouectior in Chriſtiana doctrina id retractauit. *Quantum,* *Lib. 1. Retract. c. 1.* inquit, *attinet ad hominis naturam, nihil eſt in eo melius quàm mens & ratio: ſed non ſecundum ipſam debet viuere, qui beatè vult viuere: alioquin ſecundum hominem viuit, cùm ſecundum Deum viuendum ſit, vt poſſit ad Beatitudinem peruenire: propter quam conſequendam non ſeipsâ debet eſſe contenta, ſed Deo mens noſtra ſubdenda eſt.* Secundùm hominem au- *Lib. 14. de Ciuit. c. 2.* tem viuere prorſus idem eſt Auguſtino, quod ſecundùm carnem viuere, & malè viuere, ſicut vtrumque ex decimo quarto de Ciuitate liquet: vbi in iſtis Apoſtolicis phraſibus, quibus nos vetat, *ſecundum carnem viuere*, & inter *opera carnis*, maximè quoque ſpiritualia, vt hæreſes & animoſitates enumerat, *ipſum hominem vult nomine carnis intelligi.*

CAPVT XIII.

DECLARATVR AMPLIVS, officium virtutis vt bonum ſit non poſſe eſſe finem virtutis, nonnullæ objectiunculæ ſoluuntur.

Qvæ quidem ſi rectè intellecta fuerint, deſinet mirari recentiorum quidam Auguſtini doctrinam tanquam *incre-* B *dibilem*, qua docuit, *virtutes cùm ad ſeipſas re-* *Suarez ſup. c. 12. citatus* *feruntur, nec propter aliud expetuntur, inflatas ac ſuperbas eſſe*: ſed potiùs doctrinæ profunditatem, ſoliditatem, conſtantiamque mirabitur. Nititur enim fundamentis Chriſtianæ religionis immobilibus, per quorundam Chriſtianorum Philoſophiam labefactis, de vltimo boni fine, de officijs vitæ omnibus in eum retorquendis, de manſoria dilectione creatoris, ac trãſitoria creaturæ, de fruendo ſolo Deo, vtendiſque creaturis. Nihil hîc juuat, commoditatem quæ intenditur eſſe naturæ conuenientem, per rectam rationem regulari, actum eſſe honeſtum. Quantumcumque C enim naturæ conueniat quod intenditur, & ratione reguletur, & actus honeſtus eſſe videatur, juxta ſanctiſſimam Auguſtini doctrinam ſæpiſſimè repetitam, *ſi non ſit propter hoc, propter hoc fieri debere vera ſapientia præcipit*, hoc eſt, vt identidem inculcat, propter verum Deum, *ipſo non recto fine peccatum eſt.* Hæretur enim in creatura, per quam in Deum omnium officiorũ finem tranſire debuiſſet. Nam & ipſis actibus humanis quantumuis honeſtis vtendum, non fruendum eſt. Nec frui eſt aliud quàm rem *propter ſe diligere, illi propter ſe inhærere, capere ex illa voluptatem*, prout diuerſis locis Auguſtinus exponit. Quod ita per D ſe quoque perſpicuè liquet in actionibus, per quas quibuſlibet creaturis, cibo, potu, luſu, gloria, laude, ipſoque virtutis actu quando volumus fruimur, vt vel bruta, ſi loqui poſſent, non aliâ ſe re frui dicerent, niſi illâ quam propter ſe diligunt, cui propter ſe inhærent; ex quâ propter ſe dilectâ voluptatem capiunt.

Neque verò quicquam refert, quòd res illa vel actus ille dicatur intendi vt finis proximus, & in Deũ per ſe tendere. Sic enim in illis caſibus de quibus loquimur intẽditur, vt fruendo, in illo hæreatur, eo prorſus modo quo per peccata venialia, fruimur quibuſcumque creaturis. Nec aliter actus quantumuis honeſtus per ſe tendit in Deum, niſi quia talis eſt, qui in eum referri poſſit operante voluntate: Sic autem & honoris, & laudis, & gloriæ, & pecuniæ, & cibi, potúſque moderatè ſumendi appetitus, & vxoris concubitus in Deum retorqueri poteſt. Sed quamdiu hoc E non fit, & in ipſis actionibus per ſe ſpectando honeſtis, vel in earum objectis bonis hæret animus, quantumcumque honeſta eſſe videantur, ipſa non recti finis appoſitione & animi inhæſione peccatur: nec ampliùs manet finis tantùm proximus, ſed eſſi non totius vitæ, illius tamen actionis prorſus vltimus: quo nihil amplius ex Auguſtini doctrina ad peccatum neceſſarium eſt, vti ſatis explicuimus.

Multò minùs ad infringendam, vel eludendam eius doctrinam proferri poteſt, quòd Stoici finem totius vitæ vltimum & beatitudinem in virtute collocauerint. Quamuis enim iſtud verum ſit, non tamen propterea non quilibet qui

virtutes proptèr ſe expetiuerint, ex eius principijs doctrinaque ſuperantur. Non enim in eo ſe fundat Auguſtinus, quòd totius vitæ finis vltimus virtus eſſe diceretur, ſed quod propter ſe expeteretur, quod ad ſe referretur, & non in Deum: Nam inquit, *virtutes ad quodlibet adipiſcendum vel tenendum niſi ad Deum retulerit, etiam ipſæ vitia ſunt potiùs quàm virtutes.* Et rurſum. *Deo enim ſeruiunt in hominibus, à quo donãtur hominibus.*

Quod verò dicuntur Philoſophi beatitudinem in virtute collocaſſe; hoc omnes faciũt, quotquot illam propter ſe expetendo non in Deum intentione voluntatis referunt, ſiue illam, finem prorſus vltimum eſſe credant, ſiue non credant. Nam vt is qui re quacunque frui cupit, non ex ea beatitudinem aut partem eius decerpere velit, fieri nullo pacto poteſt. Frui quippe velle, non eſt aliud quàm ſe beare velle, ſiue ex toto, ſiue ex parte, rebus quas propter ſe diligimus. Vnde Auguſtinus: *Res quibus fruendum eſt, nos beatos faciunt,* nempe, ſiue errore, ſiue veritate. Si enim veritas re quapiam fruendum doceat, reuera beatum facit, ſi falſitas opinionis humanæ, falſa quoque beatitudo conſequetur. Beatitudo namque ſiue vera ſiue falſa in rei per ſe dilectæ fruitione conſtituta eſt.

Lib. de doct. Chriſti. c. 3.

Vnicum alicujus momenti ex Auguſtino à nonnullis apponitur, quòd Auguſtinus, inquiunt, *ſæpe doceat eſſe honeſtum propter honeſtatem, vel propter obſeruantiam legis operari.* Vnde volunt virtutum officia, *propter ſe eſſe diligibilia*, ex mente Auguſtini in libro octoginta trium quæſtionum, quæſtione trigeſimâ. Sed quia difficultas iſta in errore, quo ſancti Auguſtini doctrina de virtutibus non intelligitur, imo peruertitur, fundata eſt, & ſine plena explicatione iuſtitiæ & honeſtatis, quæ in omni opere bono diliguntur, ac diligi debent, expediri non poteſt, eam alteri loco, vbi de natura virtutis & operis boni ex profeſſo ſermo erit, reſeruabimus. Nam ex ijs, quæ illo in loco dicenda ſunt, per ſe difficultas iſta reſerata & ſoluta patefiet.

Suar. lib. 1. de grat. ca. 7. n. 11. Ibid. c. 6.

Vide dicẽda lib. 1. de ſtatu puræ naturæ, cap. 4. 5. 6. 7. 8. 9. &c. item l. 5. de grat. Chriſti Saluatoris per multa capita.

CAPVT XIV.

FINIS BONI, ET OMNIS officij boni, & virtutis, eſt ſolus Deus iuxta ſanctum Auguſtinum.

ET hactenus quidem oſtendimus, finem boni ad quem omnia omnino humanæ vitæ officia ex omniũ Philoſophorum ſententia (niſi forte Scholaſticos nonnullos, de quibus jam diximus, aliquis exceptos velit) referri debent, non eſſe corpus vel aliquid eius, non eſſe etiam animum vel aliquid eius, ſiue illud virtutem, ſiue actus animæ honeſtos, ſiue alio nomine quocunque voces. Ex quo ſanè per ſe liquidò ſequitur, illud eſſe debere extra & ſupra corpus & animum, nec aliud inueniri poſſe, niſi vnum & verum Chriſtianorum Deum. De quo pulchrè Auguſtinus: *Finis boni ſeu ſummum hominis bonum, à quolibet vbi conſtituatur, non inuenitur, niſi aut in corpore, aut in animo, aut in Deo, aut in duobus aliquibus horum, aut certè in omnibus. Quod ſi didiceris, neque ſummum bonum, neque aliquam partem ſummi boni omnino eſſe in corpore, duo reſtabunt, animus & Deus; quorum vel in vno, vel in ambobus ſit. Si autem adieceris & didiceris hoc idem de animo, quod de corpore, quid aliud iam niſi Deus occurret, in quo ſummum hominis bonum conſtitutum ſit? Non quo alia bona non ſint, ſed ſummum id dicitur, quo cuncta referuntur.* Qua de re non eſt quod cum Chriſtianis laborioſè diſputemus, qui illud vno ore libentiſſimè confitentur: quamuis illam ſummi illius boni rationem, quam vltimis verbis tangit Auguſtinus, & ex Aug. & omnium etiam Gentilium Philoſophorum ſententia ſupra demonſtrauimus eſſe ſummo bono propriiſſimam, vt ad illud videlicet omnia vitæ officia referantur, non omnes ſatis liquido intelligant. Ex quo naſci neceſſe eſt non exiguam humanæ vitæ perturbationem, dum finis vltimi neglectum, qui ſicut primum efficiendi principium in actibus humanis principatum tenet, nihil intereſſe putant ad actus quoſque vitiandos. Optandum profectò eſſet, vt humanæ Philoſophiæ quæ doctrinam Doctorum Chriſtianæ religionis ſummopere perturbauit, paulò minus viri boni eruditique tribuiſſent, ne ab illa celſiſſima, & ſanctiſſima, conſtantiſſimaque Doctoris omnium ſubtiliſſimi doctrina, propter humanas & parui momenti ratiunculas tam facilè & tam longè recederent. Nam ſi rationem quærimus, quid rationi magis conſentaneum, quàm vt ille ſolus ad fruendum diligatur, qui ſolus animæ rationali fruendus eſt, quia *ſolus eſt verus rationalis creaturæ cibus*? Hoc autem ad fruendum diligitur, quod propter ſe diligitur, cui propter ſe inhæretur, motuque animi terminato cõquieſcitur. Si diuina oracula conſulimus, quid iſto abſolutius, generalius, atque ſtrictius: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde, & ex tota anima, & ex tota mente*; hoc eſt, vt ſanctiſſimus Auguſtinus explicat: *Vt omnes cogitationes tuas, & omnem vitam, & omnem intellectum in illum conferas, à quo habes ipſa quæ confers.* Quod nemo omnino præſtare poteſt, quiſquis aliquid præter vnum Deum, ſiue ſe, ſiue proximum, ſiue corpus, ſiue animum, ſiue rationem, ſiue virtutis cujuſcunque moralis actum, per ſe & propter ſe diligendum & appetendum putat. Nam quod in eodem loco præclariſſimè profundiſſimus Doctor de ſui-ipſius dilectione dicit, multo rectiùs de cujuſcunque alterius creaturæ dilectione, ſiue actus hominis, ſiue obiectum eius fuerit, dicendum eſt: *Si ſe propter ſe diligit, non ſe refert ad Deum, ſed ad ſeipſum conuerſus non ad incommutabile aliquid conuertitur. Et propterea iam cum defectu aliquo ſe fruitur.* Quem defectum in Epiſtola quinquageſima ſexta ſuperbiam vocat, vt ante diximus. Hoc igitur ſummo dilectionis præcepto, omnis Philoſophia moritur, omnis ſubtilitas diſputandi pro voluptatibus, pro primis naturæ, pro virtutibus, pro honeſtis officijs propter ſe appetendis euacuatur. Vt iterum diuiniſſimus ille Doctorum coryphæus: *Cum ait: Toto corde, totâ anima, totâ mente, nullam vitæ noſtræ partem reliquit, quæ vacare debeat, & quaſi locum dare vt alia re velit frui: ſed quicquid aliud diligendum venerit in animum, illuc rapiatur, quo totus dilectionis impetus currit.* Nihil igitur omnino, neque voluptas, nec res vlla temporalis, nec virtus ipſa poteſt eſſe officiorum bonorum finis: ſed in illum ſolum animus tranſire, & in eo ſolo requieſcere in re qualibet appetenda debet, qui ſicuti, *Fons eſt noſtræ beatitudinis, ita omnis appetitionis eſt finis.* Hic finis eſt, non autem officium, quo docet Auguſtinus contra Iulianum, *à vitijs diſcernendas eſſe virtutes: ita videlicet, vt cum facit homo aliquid, vbi peccare non videtur, ſi non propter hoc facit, propter quod facere debet, & facere debere*

Epiſt. 56.

Auguſt. de nat. & grat. cap. 20.

Lib. 1. de doct. Chriſt. c. 22.

Ibid.

Lib. 1. de doct. Chriſt. c. 22.

Lib. 10. de Ciuit. c. 4.

debere veræ ſapientia præcipit, id eſt, vt ex pro- A feſſo tradidit, propter iſtum verum Deum, *peccare conuincatur*; quia *etſi officio videatur bonum, ipſo non recto fine peccatum eſt.* Si autem officium quodlibet, ipſo recto fine deficiente, peccatum eſt; ita quoque virtus, quâ quodlibet officium imperatur, ipſo recto fine deficiente vitium potiùs quàm vera virtus eſt. *Neque enim eſt vera virtus, niſi quæ ad eum finem tendit, quo melius non eſt*, hoc eſt, ſumma omnis veræ iuſtitiæ Deus: *cuius veritas anima intellectualis incorporeo, ſi dici poteſt, amplexu*, hoc eſt, amplexu amoris, *veris impletur, fœcundaturque virtutibus.*

Lib. 5. de Ciuit. c. 12.
Lib. 10. c. 4.

B

CAPVT XV.

EX PRINCIPIIS SVPRA TRADITIS inferuntur ſeptem magni momenti corollaria, quibus doctrina ſancti Auguſtini de virtutibus, & operibus bonis, & gratia, & meritis magnopere illuſtratur.

QVamobrem cùm omnium officiorum cuiuſcunque virtutis tam inſeparabilis cum iſto fine nexus ſit, vt ſine illo nullo pacto bona, ſed peccata ſint; & *virtutes ad quodlibet adipiſcendum vel tenendum niſi* C *ad Deum referantur, etiam ipſa vitia potiùs, quàm virtutes*; iam facilè vera ratio intelligitur. Primò, cur Auguſtinus doceat, virtutem non eſſe aliud niſi amorem Dei. Nimirum, quia virtus non in officij, ſed in finis amore ſita eſt, tanquam ex quo officium imperari, & ad quem intentione voluntatis retorqueri debet. Finis autem iſtius vltimi, Dei inquam ſolius, dilectionem virtutem eſſe, doctrina ſanctiſſimi Doctoris ſolemniſſima eſt, quã alio opportuniori loco aſſerturi ſumus. Hic eam vno alteroue teſtimonio perſtringere præſenti inſtituto ſatis eſt. Sic ergo loquitur in Epiſtola quinquageſima ſecunda: *Quanquam & in hac vita virtus non eſt, niſi eligere quod diligendum eſt. Id eligere, prudentia eſt; nullis inde auerti moleſtijs, fortitudo eſt; nullis illecebris, temperantia eſt; nullâ ſuperbiâ, iuſtitia eſt. Quid autem* D *eligamus quod præcipuè diligamus, niſi quo nihil melius inuenimus? Hoc Deus eſt, &c.* Et libro de moribus Eccleſiæ: *Quod erit optimum hominis, niſi cui inhærere eſt beatiſſimum? Id autem eſt ſolus Deus, cui hærere certè non valemus, niſi dilectione, amore, charitate. Quod ſi virtus ad beatam vitam nos ducit, nihil omninò eſſe virtutem affirmauerim, niſi ſummum amorem Dei. Namque illud, quod quadripartita dicitur virtus, ex ipſius amoris vario quodam affectu, quantũ intelligo, dicitur.* Quod mox demonſtrat præclariſſimè, & in alijs locis vberius & à fundamentis docet. Quòd ſi virtus nihil eſt aliud, niſi amor Dei, & eius quadripartita diuiſio ni- E hil niſi quadruplex quidam diuini amoris affectus, iam à radicibus patet; ſine iſto amore Dei, tanquam omnis officij & appetitionis termini, nullam omninò eſſe, vel eſſe poſſe virtutem.

Lib. 19. de Ciuit. c. 25.
Vide latè l. 5. de gratia Christi Salu. infra.
Epiſt. 52.
Lib. de morib. Eccleſ. c. 4. & 5.
Lib. 2. de lib. arb. & alibi ſæpius

Secundò, hæc conſequenter vera genuinaque ratio eſt, cur ad omnem virtutem, ſicut & ad opus bonum fides ex Auguſtini doctrina neceſſaria ſit. Fides enim illum amorem veluti finis neceſſarij intentionem oſtendere, dirigere, firmare debet; fides pro impetrando amore auxilium impetrare. Non enim tãtummodo ſciendum eſt, quale ſit iſtud bonum, quod præ omnibus in virtutis officijs diligendum eſt, ne alioquin idolum humanæ cogitationis pro vero Deo diligatur, ſed etiam quo pacto, quo ſcopo, quo auxilio diligendum ſit; ne vel viribus ſuis fidendo faſtum animi ſui pro Deo diligat, vel amorem gratuitum adulterando, dum in Deum ſe ſurgere putat, cadat. Vnde Philoſophorum omnium opiniones de officiorum & bonorum fine radicitus extirpaturus optimè Auguſtinus dicit: *Si ergo quæratur à nobis, quid Ciuitas Dei de his ſingulis interrogata reſpondeat, ac primùm de finibus bonorum malorumque quid ſentiat, reſpondebit, vitam æternam* (quæ non eſt aliud niſi Deus) *eſſe ſummum bonum; æternam verò mortem ſummum malum. Proinde ad illam adipiſcendam, iſtamque vitandam, rectè nobis eſſe viuendum. Propter quod ſcriptum eſt: Iuſtus ex fide viuit: quoniam neque bonum noſtrum iam videmus, vnde oportet vt credendo quæramus; neque ipſum rectè viuere nobis ex nobis eſt, niſi credẽtes adiuuet, & orantes, qui & ipſam fidem dedit, quâ nos ab illo adiuuandos eſſe credamus.* Et libro quarto contra Iulianum: *Hoc ſummum bonum præſtari hominibus non poteſt, niſi per Chriſtum, & hunc crucifixum, cuius morte mors vincitur, cuius vulneribus natura noſtra ſanatur. Ideoque iuſtus ex fide Chriſti viuit. Ex hac enim fide prudenter, fortiter, temperanter, & iuſtè, ac per hoc his omnibus veris virtutibus rectè ſapienterque viuit, quia fideliter viuit.* Vnde intra, vt ſint opera bona, dicit opus, eſſe vt fiant *intentione fidei bona, hoc eſt, eius quæ per dilectionem operatur.* Nam iuxta eius doctrinam, *bonum opus intentio facit, intentionem fides dirigit.* Vnde alibi: *malè viuitur, ſi de Deo non benè creditur.* Et in Pſalmum 67. *Et ſola bona opera dicenda ſunt, quæ fiunt per dilectionem Dei. Hæc autem neceſſe eſt vt antecedat fides, vt inde iſta, non ab iſtis incipiat illa: quoniam nullus operatur per dilectionem Dei, niſi priùs credat in Deum.* Quod ibidem latiùs tradit.

Lib. 19. de Ciuit. c. 4.
Lib. 4. cont. Iul. c. 3.
In Pſal. 31.
Lib. 5. de Ciuit. c. 10.
In Pſal. 67.

Tertiò, hæc vlterius genuina veriſſimaque ratio eſt, cur conſtanter doceat, nullam virtutẽ eſſe poſſe ſine vera religione, & cultu, & pietate in Deum. *Veræ virtutes, niſi in eis quibus vera ineſt, pietas eſſe non poſſunt.* Et mox: *Paulus de his qui ſecundum vitam pietatem viuerent, & ideo virtutes quas haberent veras haberent, ait, &c.* Et lib. quinto eiuſdem operis: *Dum illud conſtet inter omnes veraciter pios, neminem ſine vera pietate, id eſt, veri Dei, vero cultu, veram poſſe habere virtutem: nec veram eſſe poſſe, quando gloriæ ſeruit humanæ:* Et alibi ſimile omnino ſenſu dicit, non eſſe virtutes veras niſi ad fidem referantur, quæ pietatis omnis baſis eſt: *Nunc librum iſtum ita claudamus, vt admoneamus, quòd iuſtus ex fide viuit: quæ fides per dilectionem* Dei, qui ſcilicet omnis virtutis fons & finis eſt, *operatur, ita vt virtutes quoque ipſæ, quibus prudenter, fortitèr, temperanter, iuſtèque viuitur, omnes ad eandem referantur fidem. Non enim aliter poterunt veræ eſſe virtutes.* Quod ſtatim initio ſequentis libri velut rectè à ſe traditum repetit. Quæ omnia non alia ex cauſa docet Auguſtinus, quam quia pietas, qua vna colitur Deus, non eſt aliud Auguſtino niſi ipſiſſimus ille amor Dei, qui ipſa virtus eſt, fideque velut rectrice nititur. *Quid eſt pietas, niſi Dei cultus? Et vnde ille colitur, niſi charitate? Charitas igitur de corde puro, & conſcientia bona, & fide non ficta, magna & vera virtus eſt, quia ipſa eſt & finis præcepti.* Et in alia Epiſtola: *Porro pietas cultus Dei eſt, nec colitur niſi amando: ac per hoc ſapientia eſt charitas Dei.* Et ſimul vno complexu, cultum, religionem, pietatem, ſeruitutemque totam in vnam

Vide infra l. 5. de gratia Chriſt. Saluatoris.
Lib. 19. de Ciuit. c. 4.
Ibid.
Lib. 5. c. 19.
Lib. 13 de Trinit. c. vlt.
Epiſt. 29.
Epiſt. 102.

Lib. 10 de Ciuit. c. 4.

Dei dilectionem redigens. *Hic eſt*, inquit, *Dei cultus, hæc vera religio, vera hæc pietas, tantùm Deo debita ſeruitus.*

Quartò, hinc vera quoque pateſcit ratio, cur tantoperè reprehendat illam diuiſionem virtutum & affectuum, per quos dicebat Iulianus, nos eſſe aut *fructuosè aut ſteriliter bonos*, hoc eſt, vt iam Scholaſtici nonnulli docent, & vt ipſe Iulianus explicabat, qui ad vitam æternam conſequendam prodeſſent, aut non prodeſſent. Cùm enim nullá virtus aut ſit aut eſſe poſſit, quæ non faciat opus bonum ex fide atque dilectione veri Dei, ad quem omne opus virtutis referri debet, & ſi non referatur, *ipſo non recto fine peccatum eſt*, impoſſibile eſt virtutem vllam eſſe ſterilem. Fides enim & amor Dei ſterilis æternæ vitæ eſſe nullo modo poteſt: Sed ſi ſterilis eſt, non jam virtus, ſed vitium dici debet. Etſi opus eſt ſterile, non bonum, ſed malum erit. *Fieri enim non poteſt*, inquit, *vt ſteriliter boni ſimus: ſed boni non ſumus quod ſteriliter ſumus. Arbor enim bona bonos fructus facit. Nullo modo igitur homines ſunt ſteriliter boni: ſed qui boni non ſunt, poſſunt eſſe alij minùs, alij magis mali.* Et de operibus arborum huiuſmodi ſterilium: *Quomodo, obſecro, non aut tocaris in his diſputationibus, aut deliras, qui ſterilium fructus arborum laudas, Qui vtique aut nulli ſunt, aut ſi mali ſunt, laudandi non ſunt: aut ſi fructus boni ſunt, profectò ſteriles arbores non ſunt: imo & bonæ ſunt, quarum fructus & boni ſunt, & debent Deo placere*, &c.

Lib. 4. c. 3. — *Ibid.*

Quintò, hinc vera liquet ratio, cur Auguſtinus ſemper doceat, opus bonum, hoc ipſo quo bonum eſt, quantùmcumque exiguum, ex gratia Chriſti neceſſariò debere fieri: hoc ipſo quoque eſſe meritorium apud Deum. Loca ſunt innumera: ſed quia alterius diſputationis erit, hîc pro bonis operibus vnus locus ſufficit: *Nulla bona facit homo, quæ non facit Deus vt faciat homo, Proinde cupiditas boni non homini à Domino eſſet, ſi bonum non eſſet: ſi autem bonum eſt, non niſi ab illo nobis eſt, qui ſummè atque incommutabiliter bonus eſt.* Pro merito verò cuiuſcumque operis boni, imò etiam pro gratia ad omne opus bonum neceſſariâ, eſt Canon Arauſicanus ex eius lucubrationibus aduerſus Iulianum ſumptus: *Debetur merces bonis operibus, ſi fiant; ſed gratia quæ non debetur, procedit vt fiant.* Cauſa manifeſta eſt ex ijs quæ deducta ſunt. Cùm enim fides ac dilectio Dei iuxta Auguſtini doctrinam conſtantiſſimam & iuxta Catholicam fidem haberi non poſſit ſine gratia Dei opus etiam bonum quod ſine illis eſſe non poteſt, ex gratia Dei neceſſariò fluere debet, & vi merendi carere non poteſt.

Vide infrà Lib. 5. de grat. Chriſti Saluatoris. — *Lib. 2. ad Boni. c. 9.* — *Canon 18.*

Sextò, hinc patet genuinus illorum verborum ſenſus, quibus vtitur contra Iulianum: *Certè quoniam ſaltem concedis, opera infidelium, quæ tibi eorum videntur bona, non tamen eos ad ſalutem ſempiternam regnumque perducere: ſcito nos illud bonum hominum dicere, illam voluntatem bonam, illud opus bonum ſine Dei gratia, quæ datur per vnum mediatorem Dei & hominum, nemini poſſe conferri, per quod ſolum homo poteſt ad æternum Dei donum regnumque perduci.* Non enim his verbis duplex opus bonum, dupliceṁque voluntatem bonam ſtatuit vnam, æternæ vitæ meritoriam, alteram non, & ad illud dumtaxat, non ad hoc gratiam Dei eſſe neceſſariam. Sic enim totam illam prolixamque diſputationem contra Iuliani ſententiam retractaret, & euerteret, quia omnibus principijs ſuis contradiceret: ſed Iulianum iſto modo ex propria confeſſione conuincit. Cùm enim fateretur, ope-

Lib. 4. c. 3. in fine.

A ra quæ dicebat bona infideliū non eos poſſe ad ſalutem ſempiternam regnumque perducere, finita erat iſtius confeſſione veritatis tota diſputatio: eo quòd Auguſtinus nullum omninò agnoſceret bonum hominum, nullum opus bonum, nullam voluntatem bonam, niſi ex *intentione fidei bonæ, hoc eſt, eius quæ per dilectionem operatur*, vt verbis immediatè præcedentibus dixerat, totaque diſputatione contentis viribus aſſeruerat. Quidquid reliquum Iulianus vocaret opus bonum, Auguſtino non ſolùm non erat bonum, ſed prorſus malum, peccatum, iniuſtitia, reatus, (quibus epithetis in illa concertatione vtitur) ignibus puniendus. Quod Auguſtinus ipſe ſtatim in iſtum eundem prorſus modum B explicat, dum dicit, quòd illa Iuliani opera non facit voluntas bona, ſed infidelis & impia; quòd ea facit amor mundi, amor fruendi creaturis, qui non eſt à Deo; quòd creaturis mundi nemo poteſt benè vti ſine amore creatoris, & quòd hic non poteſt eſſe à Patre per IESVM Chriſtum. Quæ ſunt ipſiſſima principia, ex quibus iuxta doctrinam eius demonſtrauimus, nullam eſſe poſſe virtutem veram, nullum opus bonum, nullum veræ virtutis officium ſine peccato factum, niſi in Deum *fidei bonæ intentione* referatur.

Denique hinc vera quoque patet ratio, cur Auguſtinus de operibus bonis diſputans ſubinde adijciat illas limitationes, *opus ſicut oportet* C *opus fidei, veræ pietatis, religionis, condue ns ad vitam æternam, ad ſalutem, opus meritorium, virtutis veræ, virtutis piæ*, & ſimilia. Huiuſmodi enim phraſes non limitationes operum verè bonorum ſeu non malorum ſunt, ſed explicationes. Diſtinguuntur enim non ab alijs operibus vel virtutibus verè bonis, cuiuſmodi nulla eſſe cōſtantiſſimè tradit, ſed ab illis virtutibus & operibus quæ videtur eſſe, & non ſunt bona, à virtutibus, inquam, & operibus quorumcunque infidelium, quæ Iulianus & Magiſter eius Pelagius velut veras virtutes, velut opera recta, & ſine peccato facta laudabat, cùm juxta doctrinam Auguſtini omnia fierent *ex virtute ciuili, non verâ; ex Babylonica dilectione; ex amore huius mundi*, qui non D eſt à Deo. Vt igitur nulla lectoribus relinqueretur ambiguitas, de qualibus virtutibus & operibus bonis loqueretur, illa tribuit eis epitheta, quæ ſolis & omnibus veris virtutibus, & verè bonis operibus congruunt, & per quæ ab omnibus præſtigijs Pelagianis liberantur. Sicut enim fatebantur, virtutes & opera religionis, pietatis fidei, meritoria æternæ vitæ, & huiuſmodi ab infidelibus nullo pacto poſſe haberi aut fieri; ita opera eorum bona eſſe pietatis æternæque vitæ ſterilia: Auguſtinus contra, ſicut conſtabat ea non eſſe pietatis, religionis æternæque vitæ meritoria, ſed ſterilia; ita non eſſe virtutes veras, nec opera verè ſed ſpecie tantùm tenus bona, ex mundi cupiditate potiundi vel amittendi E timore promanantia, & propterea ipſo non recto fine eſſe peccata, *Pia enim virtus*, inquit, *eſt vtilis virtus*, ad vitam ſcilicet, *imo ipſa eſt vera & ſola virtus dicenda, quæ non militat typo, ſed militat Deo.*

Vide lib. 5. de gratia Chriſti. Saluator, infrà. — *Lib. 4. c. 3.* — *Serm. natal. Caſti & ... in app.*

Iſta igitur ſeptem corollaria hîc breuiter indicata volui, quæ alibi latiùs pleraque tractanda ſunt, vt facies magnæ partis doctrinæ ſancti Auguſtini vno intuitu lectorum oculis ſubijceretur, & intelligerent, ex quibus principijs iſta dogmata, quæ paſſim in ſcriptis eius obuia ſunt, religata penderent. Quorum ignoratione factū

eſt, vt

eſt, vt Scholaſticis altercantibus mirum in modum, & plus quàm dici aut credi poteſt, Auguſtini doctrina de gratia & bonis operibus, & meritis obſcurata & perturbata ſit, dum certatim pro ſuo quiſque genio, & libertate, & opinione figmenta noua comminiſcitur, vt eius doctrinam ad ſuam aptet ſententiam & ſcopum, quorum nullum in Auguſtino veſtigium reperiri poteſt. Nimirum, ne Philoſophia Peripateticorum atque Stoicorum de virtutibus atque operibus bonis peſſum iret, imprudenter à viris doctis & bonis manus Auguſtino injectæ ſunt; vt venerabilis canities doctrinæ ipſius, quæ poſt ſeptingentos aut octingentos annos per mortem eius pura atque inuiolata per manus & ſcripta diſcipulorum tradebatur, nouis interpretationibus in Eccleſia Chriſtiana ad illud vſque tempus inauditis depraauata loco cederet. Nimia quippe Gentilium Philoſophia ſicut hæreſes in impijs hominibus peperit, ita opiniones Eccleſiaſticæ doctrinæ ſæpè periculoſas in viris bonis; dum neſciunt pretioſum à vili ſeparare, nec animaduertunt, in quo Gentilium vanitas alienata à vita Dei & cogitatione veri finis boni, ex damnationis antiquæ pœnâ defecerit, & à Chriſtiana luce ſuperetur.

CAPVT XVI.

SEMINA VIRTVTVM VTRVM inſint naturaliter?

QVOD jam de ſeminibus virtutum ex Auguſtini principijs dicendum ſit contra Caſſianum, cæteroſque Semi Pelagiani erroris aſſectas, non eſt diffi. ile intelligere. Cùm enim duo poſſint juxta doctrinam ſuprà traditam in virtute ſpectari, officium quod fit, & finis propter quem fit, ſi officium nudè conſideretur, nullum inconueniens eſt, virtutum quarundam ſemina eatenus ineſſe naturaliter, quatenus homo multa in agendis rebus recta officia & ſentire & ſuſcipere poteſt. Nam ex iſta radice plurima vitæ bonæ præcepta à Gentilibus Philoſophis agnita, tradita & obſeruata ſunt. Hinc illæ præclaræ & vtiles Ariſtotelis, Tullij, Senecæ, aliorumque plurimorum de virtutibus ſeu virtutum officijs diſputationes atque lucubrationes. Hinc illa quorumdam precipuè Romanorum opera quaſi bona, qui laudabiliter officio tenus præclariſſimè vixerunt. Hujuſmodi virtutum ſemina non diffitetur in infidelibus Auguſtinus, ſed libenter agnoſcit. Nam inde ſunt illa teſtimonia, quæ ſuperiùs alterius causâ difficultatis adducta ſunt: *Quorum etiam impiorum, nec Deum verum veraciter juſtèque colentium, quædam tamen facta vel legimus, vel nouimus, vel audimus, quæ ſecundum juſtitiæ regulam non ſolùm vituperare non poſſumus, verùm etiam meritò rectèque laudamus.* Et mox iterum: *Non vſque adeò in anima humana imago Dei terrenorum affectuum labe detrita eſt, vt nulla in ea velut lineamenta extrema remanſerint, vt meritò dici poſſit, etiam in ipſa impietate vitæ ſuæ facere aliqua legis, vel ſapere.* Cujuſmodi plura ibidem tradit. Nam tale virtutum operumque bonorum ſemen non eſt aliud quàm ipſa natura rationalis, quatenus eſt imago Dei, in qua naturæ lex, non omnino deleta eſt, vt proximè citatis verbis indicat; ſeu quatenus Synde-

De Spirit. & litt. c. 27.

Cap. 28.

A reſi bonorum malorumque perceptrice & iudicatrice prædita eſt. Vnde in eodem loco: *Non omnimodò deletum eſt, quod ibi per imaginem Dei, cùm crearetur, impreſſum eſt.* Et paulò inferiùs: *Quam imaginem non penitus impietas abſoluerat. Nam remanſerat vtique, quòd anima hominis niſi rationalis eſſe non poteſt.* Et rurſum: *Nam & ipſi homines erant, & vis illa naturæ inerat eis, quâ legitimum aliquid anima rationalis & ſentit & facit.* In quibus teſtimonijs facta illa *laudabilia*, & *aliqua legis*, ſeu *legitima* quæ homo naturaliter ſapit, non ſunt aliud niſi illæ moralium virtutum officia, de quibus Philoſophi tam multa præclaraque diſputarunt & præceperunt; quorum etiam Romani tali quali obſeruatione claruerunt. Nec Auguſtinus tantùm, ſed & alij nonnulli ſancti Patres naturalia virtutum ſemina in humana natura poſuerūt. Sanctus Ioannes Damaſcenus *naturales virtutes* vocat, & *naturaliter & æquè omnibus ineſſe*. Sanctus Baſilius *omnium mandatorum, quæ à Deo accepimus, virtutes in nobis ipſis inſitas nos gerere* tradit. Hieronymus, neminem non habere *ſemina in ſe ſapientiæ, & juſtitiæ, reliquarumque virtutum*. Sed, vt dixi, omnes iſti officia illa bona reſpexerunt, parentes honorandos, indigis opitulandum, temperanter viuendum, & ſimilia, cuiuſmodi facienda eſſe docet, *lex ſcripta in cordibus hominum, quam ne ipſa quidem delet iniquitas.* Quæ quidem officia, niſi propter illum finem fiant, propter quem facienda eſſe vera ſapientia præcipit, quamuis operibus quæ fiunt bona videantur, ipſo non recto fine peccata ſunt. Officium enim quaſi corpus virtutis eſt, quod fine veluti formâ animari debet: quo deficiente manet officium quaſi materia ſine forma ſua, quaſi cadauer animâ deſtitutum. Quapropter ſi finem conſideremus, qui in virtute ſuis momentis ponderandâ præcipuus eſt, nullum ſemen cuiuſcunque virtutis in humana natura reliquum reperiri poteſt. Finis enim ille non eſt aliud, vt fusè declarauimus, niſi Deus intentione fidei bonæ diligendus. Illius autem & credendi & diligendi omnis omninò ſcintilla per peccatum, omnis fomes extinctus eſt: juxta illud abſolutiſſimum Auguſtini: *Liberum arbitrium ad diligendum Deum primi peccati granditate perdidimus.* Non enim tantùm ad perfectionem virtutis ita conſideratæ comparandam infirmata natura eſt, ſed etiam ad qualemcunque & quantamcunque exiguam eius inchoationem. Eadem enim omninò ratio eſt, in iſto ſenſu, virtutis, & ſeminis eius: hoc eſt, perfectionis & quantulæcunque inchoationis eius. Amor enim illius finis, cuius vnius in corporeo amplexu anima virtutibus fœcundatur, non ſolùm perfici, ſed nec inchoari ab homine humanis viribus poteſt. Nam etiam prima boni cupiditas, qua nullum exilius virtutum ſemen in voluntate dari poteſt, eſt nobis à Deo. *Quid eſt enim boni cupiditas, niſi charitas?* inquit Auguſtinus: *de qua Ioannes Apoſtolus ſine ambiguitate loquitur dicens. Charitas ex Deo eſt.* An fortè fructus eius & perfectio ex Deo, & ſemen ſeu initium eius ex nobis? Reſpondet Auguſtinus. *Nec initium eius ex nobis, & perfectio eius ex Deo: ſed ſi charitas ex Deo, tota nobis ex Deo eſt.* Ex cuius ſemine ac radice niſi virtutis cuiuſlibet fructus germinauerit, non poterit eſſe fructus bonus. *Non enim fructus eſt bonus, qui de charitatis radice non ſurgit.* Vnde cùm Iulianus virtutem à nobis inchoari, & perfectionem eius à Deo tribui ſtatuiſſet, quaſi ſemina virtutum in anima ratio-

Ibid. — Ibid. — Damaſ. lib. 3. orth. fide c. 14. — Baſil. c. 2. Relig. — In c. 1. Epiſt. ad Galat. — 2. Confeſſ. c. 4. — Epiſt. 107. ad Vitalem. — Lib. 2. ad Bonif. c. 9. — Lib. de Spir. & litt. c. 14.

Lib. 4. cont. Iul. c. 3.

A nali condita deliteſcerent, quæ gratiæ diuinæ cultu in fructum perfectum ſurgerent, reſpōdet ei Auguſtinus: *Cùm ergò diuinitùs adiuuatur homo, non tantùm ad capeſſendam perfectionem adiuuatur, quod ipſe poſuiſti; vtique volens intelligi, eum per ſe incipere ſine gratia, quod perficit gratia: ſed potiùs quod Apoſtolus loquitur, vt qui in vobis opus bonum cœpit, perficiat vſque ad finem. In quo enim vis hominem, ſicut loqueris, ad aliquid laudabile generoſi cordis ſtimulis incitari, in hoc eum non vis in Domino, ſed in libero arbitrio gloriari.*

Hanc ſancti Auguſtini doctrinam S. Proſper diſcipulus eius pleniùs tradidit, qui de virtutum ſeminibus nominatim cùm Semi-Pelagianis dimicare coactus fuit. Cùm enim Caſſianus in

B Collatione decima tertia dubitari non poſſe dixiſſet, ineſſe omni animæ naturaliter virtutū ſemina beneficio creatoris inſerta, quæ niſi opitulatione Dei fuerint excitata, ad incrementum perfectionis peruenire non poſſent, multis & ſolidis argumentis errorem iſtum, ab eius quam tradidimus Auguſtinianæ doctrinæ tramite non recedendo, confixit. Docet enim in primis omnia virtutum ſemina ſeu principia primæ præuaricationis meritò periiſſe. *Virtutum ſemina quæ beneficio creatoris inſerta ſunt, præuaricatione primi parentis euerſa ſunt, nec haberi queunt, niſi eo reſtituente qui dederat. Reformabilis enim eſt natura humana formatori ſuo, & eorum bonorum quæ habuit capax eſt.* Et libro tertio de vita contemplatiua: *Sine dono Dei nec virtutes poſſunt appeti vel haberi, nec earum ſimilitudines, quæ ſunt vitia virtutes imitantia, deuitari.* Nullum autem virtutum ſemen exilius eſt, quàm virtutis appetitus. Docet errorem iſtum inde fluxiſſe, quòd cernerent homines, multa præclara bonorum operum officia in infidelibus quæ ſpeciem virtutis habere viderentur: *Puto autem iſtum veri ſimilitudine decipi, & in ſpecie falſarum errare virtutum, dum ea bona, quæ non poſſunt niſi ex Dei munere haberi, etiam in impiorum animis exiſtimat reperiri, ideo ſcilicet, quia multi eorum ſunt iuſtitiæ, temperantiæ, continentiæ, & beneuolentiæ ſectatores.* Docet huiuſmodi virtutum ſemina & opera inde profluentia virtutum carere veritate, eſſeque vitioſa: *Sed quia iis ſtudiis non Deo, ſed diabolo ſeruiunt, licet habeant de temporali laude mercedem, ad illam tamen beatorum virtutum non pertinent veritatem. Et ita manifeſtiſſimè patet, in impiorum animis nullam habitare virtutem, ſed omnia opera eorum immunda eſſe atque polluta, habentium ſapientiam non ſpiritalem ſed animalem; non cœleſtem, ſed terrenam; non Chriſtianam, ſed diabolicam,* & huiuſmodi, quæ latiùs antè diximus. Docet, non alia ex cauſa iſta præclara officia à virtutum veritate deficere, niſi quia mens infidelium ab illius finis amore, à quo omnis virtus veritatem & eſſentiam ſuam trahit, frigeſcendo deflexit: *Abſit ab animis piorum fallacis doctrinæ inſidioſa deceptio. Virtutes cum vitiis habitare non poſſunt. Quæ enim participatio,* inquit Apoſtolus, *iuſtitiæ cum iniquitate? Aut quæ ſocietas lucis ad tenebras? Virtus namque principaliter Deus eſt; cui non aliud eſt habere virtutem, quàm eſſe virtutem. Huius cùm participes ſumus, habitat Chriſtus in nobis, qui eſt Dei virtus, & ſapientia. Habitat fides, ſpes, charitas.* Dei enim participes non aliter efficimur niſi dilectione. *Cum verò ab hoc bono recedimus, omnia nobis è contrario oriuntur ex nobis. Diſcedente enim pulchritudine, quid ſuccedat niſi deformitas? Abeunte ſapientiâ, quid reſideat niſi inſipientia? Non regnante iuſtitia, quid dominetur niſi iniquitas?* Et interiùs rurſum omnia re-

Proſp. lib. cont. collat. c. 27.

Lib. 3. de vita contem. c. 1.

C

Cont. Collat. c. 28.

Ibid.

D

Ibid. c. 27.

E

Ibid.

A uocans ad charitatem, quia ſola omnium fons & finis officiorum bonorum diligitur: *Et tanta eſt ſecundùm iſtum liberi arbitrij vel incolumitas vel facultas, vt charitatem, quæ in omnium arce virtutum eſt, non ex Dei munere, ſed ex ſola habeat voluntate.* Eò quippe redit, quod virtutum ſemina dicuntur inſerta naturaliter, vt illius charitatis initium, ſine quo nulla virtus vera eſſe vel intelligenter cogitari poteſt, ex nobis proficiſci cenſeatur. Quo reſpiciens, ſtatim ſubijcit: *Et ne poſſimus opinari, ideò dilectionem dictam ex Deo, quia in natura hominis hic ſatis eſſet affectus, paulò poſt ait: Non quod nos dilexerimus Deum, ſed quoniam ipſe dilexit nos.*

Cap. 30.

B Porrò quemadmodum jam antè de virtutibus veris fidelium, alijſque nonnullis dogmatibus diuerſis locis admonuimus, ita etiam de iſto dogmate, quo virtutum verarum ſemina dicūtur inſerta homini naturaliter, admonemus, à Gentili manaſſe Philoſophia. Philoſophi nāque, cùm in omnium hominum (quos nō penitus in vitiorum abyſſum peruerſa viuendi conſuetudo merſiſſet) naturâ vigere cernerent judicium quoddam de multorum actuum honeſtate, deque fœditate remorſum conſcientiæ, quoſdam etiam ad quædam virtutum ciuilium officia eſſe propenſos, neque quiſquam aliud ad virtutem veram opus eſſe arbitrantes, quàm vt iſta, quibus

C nihil altius ad rectitudinem humanis affectibus inſerendam intelligebant, per ſe & propter ſeipſa expeterentur; ſemina virtutum omnium humanæ menti tribuerunt; quæ ſolo cultu, & exercitatione in maturam virtutem creſcerent, & niteſcerent. Audi Tullium Peripateticæ Stoicæque virtutis tanquam purioris elementa ipſi naturæ tribuentem: *Natura igitur corpus quidem hominum ſic & genuit & formauit, vt alia in primo ortu perficeret, alia progrediente ætate fingeret, &c. Quod autem in homine præſtantiſſimum atque optimum eſt, id deſeruit: etſi dedit talem mentem, quæ omnem virtutem iam accipere poſſet, ingenuitque ſine doctrina notitias paruas rerum maximarum; & quaſi inſtituit*

Lib. 5. de fin.

D *docere, & induxit in ea quæ inerant tanquam elementa virtutis. Sed virtutem ipſam inchoauit, nihil amplius. Itaque noſtrum eſt (quod noſtrum dico artis eſt) ad ea principia quæ accepimus conſequentia exquirere, quo ad ſit id quod volumus effectum.* Satis aptè profectò Philoſophiæ inſtituto, quæ nihil ad perfectam virtutem amplius exquirebat, niſi vt propter ſe officia amicitiæ, juſtitiæ, fortitudinis appeterentur. Cujuſmodi conſideratione & Auguſt. aliquando dixit: *Voluit Deus inſeminare omni animæ initia intellectus, initia ſapientiæ.* Et vim animæ tribuit, quâ *legitimum aliquid & ſentit & facit.* Sed iſtiuſmodi non tam virtutum ſemina, quàm ruinæ ſunt, ex illa primæua hominis

Serm. 58. de verbis Domini c. 8.

E integritate ſuperſtites. Quibus primùm Pelagiani atque Semi-Pelagiani hæreſim ſuā impoſuerunt: eaſque poſtea Scholaſtici Doctores, non ſatis attenti quid in iſto Gentilium, verumque virtutis finem ignorantium placito Chriſtiana doctrina per Auguſtini & Proſperi calamum explicata reprobaſſet, in Chriſtianorum etiam ſcholas induxerunt, non minimo Eccleſiaſticæ doctrinæ, prout eam Auguſtinus in omnibus ſuis lucubrationibus conſtanter docuit præjudicio. Nam illi hæretici ſeminibus iſtis Philoſophis veras virtutes, vera opera bona, ſolâ voluntatis humanæ poteſtate proficiſci poſſe, ideoque arbitrium hominis ſine vlla Chriſti gratia eſſe potens ad benè operandum, & liberum tradiderunt. Quod quia conſtantiſſimæ do-

ctrinæ

ctrinæ Catholicæ apertiſſimè Scholaſtici repugnare cernebant, duplicem hominem in vno homine conſiderunt, duplicem fidem, duplicem charitatem duplices virtutes, duplicia opera, vna naturalia, altera ſupernaturalia, de quibus in vniuerſa doctrina Auguſtini vel vllo antiquo gratiæ defenſore, vllo ve Eccleſiæ concilio veſtigium nullum inueniri poteſt. Sed ſicut vno abſurdo dato, cætera accidunt, ita ſemel admiſſa in veris virtutibus definiendis, humanæ Philoſophiæ auctoritate, totam doctrinam Auguſtini de virtutibus diametraliter ei repugnantem coacti ſunt perturbare & intolerandis modis ab eius mente detorquere, ne grauiſſimâ ipſius in hiſce quæſtionibus auctoritate premerentur. Quaſi verò Auguſtinus non illas ipſas virtutes, quas Philoſophi & Scholaſtici naturales dicunt, vitia propriè dicta nuncuparet; non illa ipſa opera, quæ ipſi bona vocitant, Auguſtinus mala, peccata, ignibus punienda diceret; & conſequenter non illam ipſam, quam ipſi ad benè agendum naturaliter libertatem appellant, Auguſt. captiuitatem ſub terrena cupiditate tanquam diaboli frutice definiret.

CAPVT XVII.

NVGAE, DELIRIVM, INSANIA, error, impietas contraria Chriſtianorum ſenſui, ſcripturis, & fidei, quod infidelium ſit vlla vera virtus, vel opera ſine peccato iuxta Auguſtinum, & Concilium Arauſicanũ.

SED quia non ſatis eſt Auguſtini doctrinam in medium protuliſſe, niſi etiam conſtet, quanta certitudine veritatis eam aſſeruerit, operæ pretium fuerit ea de re pauca dicere; ne alioquin Auguſtinus eam velut ſubtilitatis humanæ cogitationem, & propterea pro more ſcholæ, ſine Chriſtianæ doctrinæ præjudicio, vtrimque diſputabilem tradidiſſe videatur. Quapropter opera infidelium non tantùm non eſſe bona, & ad vitam æternam inutilia, ſicut Pelagiani fatebantur, ſed mala atque peccata; & conſequenter eorum virtutes non fuiſſe veras, ſed vitia nomine & ſpecie virtutum palliata, tantâ docuit Auguſtinus aſſeuerantiâ atque ſecuritate, vt maiore non poſſet Catholicam fidem. Aſſerit enim, aduerſarium iſtius doctrinæ ſuæ aut jocari in his diſputationnibus, *aut delirare, qui ſterilium fructus arborum laudet, qui aut nulli ſunt, aut ſi mali ſunt, laudandi non ſunt: aut ſi fructus boni ſunt, arbores bonæ ſunt, & debent* Deo *placere.* *Lib. 5. cont. Iul. c. 3.* Aſſerit, *enim falli plus quàm dici poteſt* in illa opinione *qua* dixerat, *omnes virtutes affectus eſſe, per quos aut fructuosè aut ſteriliter*, id eſt, ad vitã æternam inutiliter *boni ſimus. Fieri enim,* inquit, *non poteſt, vt ſteriliter boni ſumus, ſed qui boni non ſunt, poſſunt eſſe alij minùs, alij magis mali.* *Ibid.* Dicit multa inſana ex contraria opinione conſequi, quæ ſtatuit aliquid *ſteriliter*, hoc eſt, ad vitam æternam inutiliter eſſe bonum, *Piget iam dicere quàm multa te ſequantur inſana talia ſentientem, talia dicentem, talia ſcribentem, in talibus me, quòd ſimiliter non deſipiam, velut cenſoriè reprehendentem.* *Ibid.* Et rurſum nonnihil ſuperiùs non paulò acerbiùs: *Prorſus nec vera eſt caſtitas animi fornicantis*, id eſt, animi qui receſſit à Deo, *& vera inſania eſt hominis dicentis hoc dedecus, & ridentis.* Dicit, hoc non ſolùm veram inſaniam eſſe, ſed etiam ſcripturæ repugnare: *Itane aut contra Scripturas ſanctas infidelis animum fornicari negas, aut eſſe in animo fornicante veram caſtitatem dicis, & vides, & ſanus es? Vnde, quomodo, quâ ratione iſtud fieri poteſt? Prorſus nec illa eſt caſtitas vera, nec ſanitas veſtra.* *Ibid.* Dicit, errorem eſſe, & in iſta ſententia aſſerenda Iulianum non de nomine diſceptare, ſed errare quantùm errari poteſt: *Breuiter accipe, ne fortè cùm in rebus ipſis tantùm erres, quantùm errari plurimùm poteſt, videar tecum certare de verbis.* *Ibid.* Dicit, aduerſam ſententiam eſſe impiam: De *tali opere*, quod eſt nudum operire ſine fide, *non in Domino gloriari*, hoc eſt, illud non referre per fidem ad Deum, ſicut hoc ſæpiſſimè explicuerat, *ſolus impius negat eſſe peccatum.* *Ibid.* Dicit, neminem dubitare Chriſtianum, quin mala voluntate fiant opera quæcunque infidelium, & ideo ſint peccata: *Ex quo colligitur, ipſorum eſſe peccata, quibus & bona malè faciunt; quia ea non fideli ſed infideli, hoc eſt, ſtultâ & noxiâ faciunt voluntate. Qualis voluntas, nullo Chriſtiano dubitante arbor eſt mala, quæ facere non poteſt niſi fructus malos, id eſt, ſola peccata.* *Ibid.* Denique apertè dicit ſuam Catholicæ fidei doctrinam eſſe, & ex Catholicæ fidei principiis ſe reuincere aduerſarium. Cùm enim Iulianus Auguſtini doctrinam, qua dixerat, in conjugibus infidelibus non eſſe veram caſtitatem, vel opera verè bona, calumniando traduceret, quòd cum Manichæo traderet, facinora cum fide perpetrata culpam euadere, reſpondet ei Auguſt. *Sed quid ad nos, ſiue dicant* hoc Manichæi, *ſiue etiam ipſis calumnieris, cùm hoc Catholica fides non dicat, quam tenemus,* ET CVIVS TE PONDERE VRGEMVS. *Nos enim ea quæ videntur opera bona dicimus non eſſe vera bona ſine fide: quoniam opera verè bona neceſſe eſt Deo placere, cui ſine fide quia impoſſibile eſt placere, profectò quod verè opus eſt bonum, ſine fide non poteſt eſſe.* *Lib. 4 cont. Iul. c. 8.*

Quapropter Concilij Arauſicani Patres, cùm ſcirent ſanctum Auguſtinum doctrinam iſtam de virtutibus atque operibus infidelium tantâ certitudine conſtantiâque tradidiſſe, eam pluribus canonibus ſanxerunt. Hinc nono canone dicunt: *Quoties bona agimus, Deus in nobis atque nobiſcum vt operemur operatur.* *Can. 9.* Hinc vigeſimo: *Nulla facit homo bona, quæ non Deus præſtet vt faciat homo.* *Canon. 20.* Hinc decimo octauo: *debetur merces bonis operibus, ſi fiant; ſed gratia quæ non debetur præcedit, vt fiant.* *Canon. 18.* Canones enim iſti ex Auguſtini non tantùm doctrina, ſed etiam ad apices vſque ex verbis eius expreſſi ſunt: qui nullam omninò agnoſci boni operis gratiam, aut bonæ voluntatis, ſine qua nullum omninò bonum opus eſſe poteſt, ante ſuſceptam fidem. Nam in *initio fidei eſt* etiam *initium bonæ voluntatis*, & conſequenter boni operis. *Epiſt. 107*

Cardinem autem, cui tota iſtius doctrina moles nititur, ex lucubrationibus imperfecti operis contra Iulianum in hac re capitalem aduerſarium eius deſumentes, ſimiliter infallibili ſuâ auctoritate munierunt, dum ipſius Auguſtini verbis, iam verò ſuis pronunciarunt: *Fortitudinem Gentilium mundana cupiditas, fortitudinem Chriſtianorum Dei charitas facit, quæ diffuſa eſt in cordibus noſtris, non per voluntatis arbitrium, ſed per Spiritum ſanctum qui datus eſt nobis.* *Can. Arauſ. 17. de ſumptus ex lib. 1. oper. imp. cont. Iul.* Hæc enim verba ſanctus Auguſt. aduersùs Iulianum intonuit, dum virtutes Gentilium, quas amore ſuo ſteriles eſſe, id eſt, inutiles æternæ vitæ ſentiebat, prædicando diceret, *Fortitudinis lacertos in contemptu dolorum per Gentiles Chriſtianoſque aſſiduè claruiſſe.* *Lib. 1. oper. imperf.* Quod fortitudo Gentilium ex mundi cupiditate nata fuit, vt fides iſto canone expreſſa docet, profectò

Lib. 2. qq. Tuſcul. fuiſſe virtutis: *Conſideranda*, inquit, *nobilitas mortis & gloria. Hæc ſolatia dolorum.* Et rurſum: *Tibi ſi recta probantur, placebis, tum non modo tu te viceris, ſed omnes, & omnia.* Et mox docet in dolore tolerando ſibi proponendam eſſe, *amplitudinem, & quaſi quandam exaggerationem, quàm altiſſimam animi, quæ maximè eminet contemnendis & deſpiciendis doloribus. Vnam eſſe omnium rerum pulcherrimam, eoque pulchriorem, ſi vacet populo, neque plauſum captans ſe tamùm ipſa delectet.* Nimirum, *quia nullum theatrum virtuti conſcientiâ maius*, in quo ſcilicet ipſe virtutem habens, ſe ſpectat, ſe admiratur ſibi de virtute placet, etſi cæteris diſpliceat omnibus.

B Hæc ergo videtur eſſe ratio, cur perpetuo velut vitia improbet Philoſophorum Romanorum virtutes Auguſtinus; Quamuis enim gloriam laudemque popularem quidem eorum contemnere viderentur, alio tamen occultiori in idem vitium inciderunt, dum celſitudini virtutis inhiantes, non alij quidem hominibus quorum judicia contemnebant, ſed ſibi ipſis, qui & homines erant, de virtute ſua placuere. Docet hoc præclariſſimè in libris de Ciuitate Dei; vbi doctrinæ ſuæ, qua Romanos laudibus & gloriæ humanæ inhiaſſe docuerat opponi poſſe videns, quod eorum aliqui ſpreuiſſent gloriam laudemque popularem, ſic difficultatem expedit: *Nec* Lib. 5. de Ciuit. c. 20. *illi ſe ab iſta defenderint fœditate, qui cùm aliena* C *ſpernant iudicia velut gloriæ contemptores, ſibi ſapientes videntur, & ſibi placent. Nam eorum virtus, ſi tamen vlla eſt, alio modo quodam humanæ ſubditur laudi. Neque enim ipſe qui ſibi placet homo non eſt. Qui autem verâ pietate in Deum quem diligit credit & ſperat, plus intendit in ea in quibus ſibi diſplicet, quàm in ea, ſiqua in illo ſunt, quæ non tam ipſi quàm veritati, id eſt, Deo placent.* Quem Philoſophici animi in ſectenda virtute ſtatum etiam alibi reſpicit, & penè citatis Tullij verbis exprimit, quibus virtutem ſeipſam tantùm oblectare Lib. 5. cont. Iul. cap. 3. declarauerat: *Hoc*, inquit, *totum rectè fit, cùm fit propter ipſum, id eſt, quando gratis amatur ipſe* Deus. *Alioquin quando ſibi homo multùm placet, & de ſua virtute confidit, ſi traditur in deſideria ſuperbiæ ſuæ, tantò ampliùs augetur hoc malum, quantò magis ei cupiditates cæteræ ceſſerint, eaſque velut* D *laudabilis hanc vnam oblectando compreſſerit.* Et alibi docet. *Superari vitia apertiſſima vitijs quibuſdam occultis, quæ putantur eſſe virtutes: in quibus regnat ſuperbia, & quædam ſibi placendi altitudo ruinoſa. Tunc itaque victa vitia deputanda ſunt cùm Dei amore vincuntur, &c.* Quibus verbis ſuperbas illas Philoſophorum virtutes digito oſtendit. Hoc ergo propriū Philoſophicæ virtutis; quando erat etiam defæcatiſſima, fuit malum, quod virtutis quâdam celſitudine ruinoſa delectati, illam ideo expeterent, vt in oculis ſuis excellerent, ſeſe oblectarent, ſibi placerent, qui per illam Deo, ſeu, vt Auguſtinus loqui- E tur, veritati placere velle debuiſſent. Quod ſibi placendi malum ita arctè adhæret ijs, qui neque Deo neque hominibus per virtutem ſuam placere deſiderant, vt fieri omninò non poſſit, quin in illud incidant, vt paulò poſt dicturi ſumus. Vnde Auguſtinus in illis omnibus tribus paulò ante citatis locis, amorem Dei inculcat, tanquam per quem ſoli Deo placendo vitium illud ſuperbiæ, quo quis ſibi de pulchritudine virtutis veluti defæcatæ placet, euitari poteſt. Vnde alibi: *Vt non ſuperbiat*, in virtutibus pro- In Pſ. 121. ficiendo, *quid debet facere? Leuet oculos ſuos ad illum, qui habitat in cælo. Non ſe attendat: Omnis* A *enim ſuperbus ſe attendit, & magnus ſibi videtur, qui ſibi placet. Sed qui ſibi placet, ſtulto homini placet; quia ipſe ſtultus eſt, qui ſibi placet. Solus ſecurus placet, qui Deo placet.* Quapropter qui non leuat oculos ſuos ad illum, vt ei de pulchritudine virtutis placeat, ſed ipſam vnicè velut finem boni, pulcherrimam celſiſſimamque miratur, impoſſibile eſt vt eam vel appetens non inde ſibi placeat, vel non inde ſibi placere volens appetat. Cùm enim neceſſarium omninò ſit, vt aliquâ re mens humana delectetur, quo, quæſo, alio oblectari poteſt mens aliena à Deo, cæteraſque viliores contemnens creaturas, vt ſupponimus, quàm illo quod in re- B bus creatis præſtantiſſimum credit? Hoc eſt autem mens ipſa virtute jam decorata quem ſui-ipſius ornatum omnium pulcherrimum arbitratur. Sibi ipſi ergo neceſſario de virtute placet, qui per eam Deo vel alijs hominibus placere non cupit. Cujus rei radicem ſubtiliſſimè, ſolidiſſimèque detexit Auguſtinus aduerſus Iulianum: *Nihil eſt in creaturis, quod* Lib. 4. cont. Iul. c. 3. *attinet ad inſtitutarum diuinitùs merita naturarum, rationali mente, præſtantius. Vnde fit conſequens, vt mens bona*, id eſt, virtute prædita, *magis ſibi placeat, magiſque ſeipſa delectet, quàm qualibet alia creatura.* Ecce nihil omninò magis delectat mentem, quæ ſibi videtur eſſe virtuoſa, nihil magis placet, quàm mens bona ipſa ſibi: vt fieri omninò non poſſit, quin ſibi placeat, quando per eas Deo præſtantiori quem neſcit, placere non cupit. Sed audi, quàm pernicioſa inflataque ſit hujuſmodi ſui-ipſius in virtute complacentia: *Quàm verò periculosè, imò pernicioſè ſibi placeat,* Ibid. *cùm per hoc tumeſcit typho, & morbo inflationis extollitur, quamdiu non videt, ſicut videbit in fine, ſummum illud in immutabile bonum, in cuius comparatione ſe ſpernat, ſibique illius charitate vileſcat, tantoque ſpiritu eius impleatur, vt id ſibi non ratione ſolà, ſed æterno quoque amore præponat, multum eſt diſputando velle monſtrare. Sapit hæc qui fatigatus fame reuertitur ad ſemetipſum, & dicit: Surgam, & ibo ad Patrem meum.* Nam ſolâ illâ reuerſione ad Patrem, illâ leuatione oculorum in cælum, illâ voluntate placendi per virtutem veritati, illo, D inquam, amore Dei velut vnico, ſinceriſſimo, veriſſimoque fine virtutis, euitari poteſt, ne virtus non modò Gentilium Philoſophica, ſed & Chriſtiana ſibi ipſi ſuperbiendo placeat, & vitium, quæ virtus eſſe putabatur, fiat. Nam quod ſibi placere vitioſum, ſit, non opus eſſe puto probare Chriſtianis, qui Apoſtolum Paulum audiunt commonentem: *Debemus autem non nobis* Rom. 15. *placere*: & Petrum grauiter culpantem, *audaces, ſibi placentes*: & Auguſtinum vtriuſque quaſi in- 2. Petri 2. terpretem: *Etiam intus eſt aliud in eodem genere* (vanæ gloriæ) *tentationis malum, quo inaneſcunt* Lib. 10. Confeſſ. cap. 39. *qui placent ſibi de ſe, quamuis alijs vel placeant, vel* E *diſpliceant, nec placere affectent cæteris. Sed ſibi placentes multùm tibi diſplicent.* Et quia difficillimum rariſſimumque eſt, vt qui ſibi virtutis decus appetendo aut poſſidendo placet, non etiam per illam alijs placere, hoc eſt, ab ijs amari, laudari, glorificari velit: hinc eſt quòd rectiſſimè Auguſtinus generatim de Romanorum virtutibus docuit, eas fuiſſe laudis, honoris, gloriæque humanæ intentione vitiatas; quem vel ab alijs hominibus venati ſunt, vel certè à ſeipſis, (nam & ipſi vtique homines ſunt) quibus virtute ſuâ placere voluerunt.

CAPVT XII.

VBERIVS DECLARATVR ſuperbiæ radix, quæ in virtutibus Philoſophicis ac Romanis latuit.

Suarez l. 1. de grat. ca. 7. n. 11.
Lib. 83. qq. 30.

SED quia nonnulli Scholaſtici doctrinam Auguſtini & Proſperi, qua talem voluntatem appetendæ virtutis ſuperbiam eſſe tradunt, ſimpliciter intellectam *incredibilem eſſe* dicunt, *& ab Auguſtini mente alienam*, res iſta paulo vbetiùs & ratione & Auguſtini, auctoritate declaranda eſt. Quod vt liquidiùs intelligatur, certiſſimo Chriſtianæ religionis principio inſiſtendum eſt, quo docemur, creaturâ ſeu re creata frui eſſe vitioſum, & incommutabilis æternæque legis auctoritate damnatum. Iuxta cujus immobilis veritatis regulam dixit Auguſtinus id quod omnium ore laudatur, etſi nõ omnium mente capiatur: *Omnis humana peruerſio eſt, quod etiam vitium vocatur, fruendis vti velle, atque vtendis frui*, Et rurſus; *Omnis ordinatio, quæ virtus etiam nominatur, fruendis frui, & vtendis vti*. Res autem quibus fruendum eſt, non eſſe niſi Deum; & quibus vtendum; non niſi creaturam, ex eodem Auguſtino, & Chriſtianæ religionis fide manifeſtum eſt. Nam *illæ quibus fruendum eſt, beatos nos faciunt*: iſtæ quippe per ſe diliguntur, cùm hoc ſit frui, *amore alicui rei inhærere propter ſeipſam*: *Quod autem per ſe diligendum eſt, in eo conſtituitur vita beata*, & poſſidentes beatos nos facit. Qua de re conſulenda quæ ſuperiùs fusè diximus. Hinc eſt quod omnes Philoſophi certatim id, quod quiſque velut finem boni appetendum ſenſit, ſiue voluptatem vt Eipcurus & Ariſtippus; ſiue doloris vacuitatem, vt Hieronymus; ſiue prima naturæ, vt Carneades; ſiue honeſtatem, vt Stoici; ſiue honeſtatem ſimul cum voluptate, vt Diuomachus, Calliphon, Iulianus; ſiue cum doloris vacuitate, vt Diodorus; ſiue ſimul cum primis naturæ, vt antiqui quos Academicos & Peripateticos nominabant, omnes, inquam, illud & per ſe diligendum & fruendum docuere, & eius appetitione beatitudinem inchoari, adeptione compleri. Nec aliter eos etiam errantes veritas ipſa ſentire permittit. Cùm enim in rerum vſu non poſſit eſſe ſita beatitudo, quia finis voluntatis vſus eſſe non poteſt: neceſſe eſt, vt in eo quod per ſe diligitur, cui propter ſe inhæremus, quo frui volumus, conſtituatur. Hoc enim eſt finis, quo quiſque omnia vtenda, omniaque vitæ officia referenda eſſe ſtatuebat.

Lib. de doct. Chriſti. c. 3.
Ibid. c. 4.
Ibid. c. 22.

Hoc igitur conſtituto, ſicut nemo ſanæ fidei Chriſtianus negare poteſt, omnes iſtos cuiuſcunque opinionis Philoſophos grauiter in iſto fine omnium officiorum atque appetendorum, ſibi præſtituendo aberraſſe; ita negari non poteſt, in eo appetendo, per ſe diligendo, fruendoq; peccaſſe. Creaturam enim qualemcumq; & quantũcunq; ſuorum appetituum & actionum finem expetere, inde beatũ velle fieri, illã frui, prima vitæ humanæ perturbatio & peruerſio eſt, quæ vt non ſit mala, nec Deus ipſe efficere poteſt. Eſt enim contra legem æternam omnis peccati & rectè facti normam immutabilem, quæ iubet vt omnia ſint ordinatiſſima, quæ ordinem naturalem conſeruari jubet, perturbari vetat.

Hinc ergo naſcitur, vt, ſicut omnis creaturæ dilectio ſeu fruitio vitioſa eſt, ita & pro creaturarum quantumuis bonarum atque licitarum diuerſitate diuerſa vitia ex earum dilectione & fruitione proficiſcantur. Nam inde fit, quod amor pecuniæ quantumlibet neceſſariæ ſit auaritia: amor cupediarum, gula; amor voluptatum carnalium, libido; amor pulchrorum corporum laſciuia; amor vindicandi, ira, amor ſciendi, curioſitas; amor honoris, ambitio; amor laudis & gloriæ, inanitas; amor excellendi, ſuperbia; amor dominandi & regendi, vitium innominatum, quod in Tyrannorum animis præualet, & infinita ſimilia. Res iſtæ omnes, quæ per iſta vitia diliguntur, bonæ ſunt. Quis enim neget pecuniam, diuitias, cibos, voluptatem ſenſuum, corpora pulchra, vindictam, præfecturam, ſcientiam, honorem, laudem, gloriam, excellentiam, dominationes eſſe bonas in ordine creaturæ? Sed creaturas bonas amare non eſt bonum. Hoc enim hic amare dicimus, quod eſt eis propter ſe ad fruendum inhærere, ſicut omnes iſtis morum labibus vitioſi creaturis illis dilectione colligati frui volunt, ideoque vitioſi ſunt. Sicut ergo in omnium cæterarum creaturarum mantoria dilectione aliquod vitium eſt, quamuis plurima nominibus careant; ita & in fruendis ipſis virtutibus vitium eſt, quod Auguſtinus non aliud niſi ſuperbiam eſſe docet. Nec enim aliud habet virtus niſi ipſam illam ſupremam creaturæ rationalis excellentiam, propter quam à Philoſophis appeteretur, diligeretur, ad ſui fruitionem animos eorum pelliceret, menti placeret, & mens ipſa ſibi. Huic autem excellentiæ propter illam excellentiam inhiare, nec eſt, nec poſſe poteſt aliud vitium quàm ſuperbiæ. Nam inde & non alio ex fonte naſcitur, quòd virtute non tantum Philoſophicâ, ſed etiam Chriſtiana gloriari, hoc eſt, illius excellentia animum oblectare, illâ perfrui, in illa ſibi placere, perfecta ſuperbia ſit. Non enim oritur illud vitium ex eo, quòd homo in rebus malis ſibi placeat; ſed potiſſimùm quòd in bonis, eoque proniùs; quò fuerint excellentiores.

Neque verò virtutibus tantùm, ſed quacunque creata rerum optimarum gaudere præcellentia, ſiue diuitiarum, ſiue poteſtatum, ſiue ſcientiarum, ſiue honorum, ſiue nobilitatis, ſiue alterius cuiuſcunque creaturæ, ſi animus illius paſcatur excellentiâ, & in ea appetenda conquieſcat, quantumuis ſub aliis rationibus etiam bonis conſiderata alterius rationis gignant vitia, ruinoſæ illius ſuperbiæ labe non caret. Manifeſtum eſt enim in illis omnibus amorem excellentiæ dominari: *Amor autem excellentiæ ſuperbia vocatur*, inquit Auguſtinus.

Serm. 53. de verbis Domini, c. 3.

Ex hac autem ipſa appetendæ virtutis conſideratione alia ratio ſuperbiæ proficiſcitur. Stoici enim & quotquot virtutis officia propter ipſam earum honeſtatem appetenda pulchritudinemq; ſentiebant rationem humanam, cui hoc maximè conſentaneum eſſe indicabant veluti Dominam & Reginam omnium præcellere volebant, cui veluti ſupremum teneri principatum ſuper cæteras animæ partes cuncta ſeruirent. Hinc enim toties crepant, officia virtutis eſſe honeſta & expetenda, quia rectæ rationi conſentanea ſunt. In hoc autem ipſo appetendi virtutis modo ſuperbia perfecta latet. Cùm enim in iſta inconuenientia cum ratione duo reperiantur extrema, officium virtutis quod eſt conſentaneum, & ipſa ratio cui conſentaneum eſt, extremum terminans Philoſophorum appetitum eſt ipſa ratio, quatenus Domina & Imperatrix, & extrema norma vitæ bo-

næ. Quo fit vt quiſquis ita virtutem appetit, rationem ſuam veluti principantem adoret, illi ſeruiat, illam colat, omniaque proſequatur & fugiat, quia ſuis veluti decretis & oraculis conſentit aut diſſentit: quod ſine dubitatione ſuperbia, cultus, honor, & complacentia ſui-ipſius eſt. Sicut enim cultus, honorque Regis eſt non poſtremus, quodlibet imperatum facere quia ipſe iubet, ipſi viſum eſt, ipſius voluntati rationique conſentit: ita profectò perfectiſſima ſui-ipſius complacentia, ſuique cultus eſt, velut Reginæ dominantis, præſcribentis, decernentis, iubentis, & vetantis, cùm ratio quippiam appetit aut fugit, quia ſibi conſonũ eſt aut diſſonum. Vnde vox illa Ciceronis ſtoicè philoſophantis: *Præſtò eſt Domina omnium & regina ratio, quæ connixa per ſe, & progreſſa longiùs fit perfecta virtus: hæc vt imperet illi parti animi, quæ obedire debet, id videndum eſt viro.*

Lib. 2. qq. Tuſcul.

Sed aduertere debebat illa Domina omnium & Regina oratio, ſe non cernere quid imperandum, quid vetandum, quid faciendum, quid omittendum ſit, niſi in æternis & incommutabilibus regulis æternæ veritatis: quas cum attingit, eius luce perfunditur; cùm non attingit, in tenebris ſuis manet, nihil cernens volutanſque ſecum niſi inania & falſa phantaſmata ſua. Proinde ſiquid in humanis dictis atque factis faciendum aut omittendum videt, propterea faciendum vel omittendum eſt, quia veritas ipſa incommutabilis, cuius lucis impreſſio rationem rectam facit, ſic dictat, ſic iubet, ſic vetat. Etenim ratio non eſt, aut eſſe debet niſi ancilla primæ veritatis, quæ excipiat lucem eius, vt præluceat voluntati. Cum verò ſe ipſa velut ſupremam regulam ſequi cupit, loco ancillæ ſe Dominam ac Reginam facit, imperium præripiens æternæ veritati, à qua ipſi, vt omnium creatrice naturarum, & rectrice rationum, omnis vera cognitio & iuſſio affulſit: ſed iuſſio vicaria, non principalis, inſtar præconis declarãtis, non Principis Reginæq; dominantis: *Nam mente, vt Auguſt. non eſt ſuperior, cui ſubdita regenda eſt, niſi Deus.* In hoc igitur Philoſophorum peruerſitas fuit, quòd cùm Epicurum rectè reprehenderent, eo quòd virtutes faceret voluptatis ancillulas, quibus inſtar laſciuæ delicatæque Dominæ imperaret, ipſi principatum iſtum humanæ rationi traderent: quæ omnibus ſuo arbitratu præſidens, omnem virtutem velut ſummum bonum, & conſequenter omnem felicitatem ex ſe peteret, ſibi daret, ſe adoraret & coleret, ipſa ſeruiret nemini, nullius imperio ſubiaceret. Quod quantæ ſit ſuperbiæ & faſtûs, nemo peſtis illius occultiſſimę peritus non videt. Cernit enim non minùs eſſe peruerſum, vt officia vitæ bonæ ſeu virtutes voluptati ſeruiant, quod Epicuri malum fuit; quàm vt humanæ laudi, honori & gloriæ, ſiue ab alijs, ſiue à ſeipſis expetendæ, quod Romanorum; vel ſibi ipſis Reginæque rationi, quod Stoicorum; vel ſimul primis naturæ, quod Peripateticorum. Sed illa lex imperturbabilis, quæ ordinem naturalem conſeruari iubet, perturbari vetat, hoc præſcribit & iubet, vt ille qui ſolus & verus eſt omnium Dominus omnibus imperet; ſicut rebus cæteris, ita & virtutibus humanæque rationi; vtraq; vero æternæ veritati atq; ſapientiæ ſeruiant imperanti. Quod profundiſſimè vidit, pleniſſiméque expreſſit Auguſtinus, quando dixit: *Abſit vt virtutes veræ cuiquam ſeruiant, niſi illi, vel propter illum cui dicimus: Deus virtutum conuerte nos.* Ex qua ſanctiſſima regula ſuperbat ſiue Peripateticorum, ſiue Stoicorum, ſiue quorumcunq; virtutes damnans: *Sanctorum Martyrum non magna ſolùm, ſed etiam pia virtus. Ipſa eſt enim veliſſimo ipſa eſt vera & ſola dicenda virtus, quæ non militat typho, ſed Deo.* Et Philoſophorum omnium in tres generales claſſes redactorum virtutes ex eadem regula Chriſtiana iugulans: *Proinde*, inquit, *virtutes, quæ carnalibus delectationibus, vel quibuſque commodis & emolumentis temporalibus ſeruiunt, veræ prorſus eſſe non poſſunt quæ autem nulli rei ſeruire volunt*, cuiuſmodi ſunt virtutes Peripateticorum atque Stoicorum, *nec ipſæ veræ ſunt. Veræ quippe virtutes Deo ſeruiunt in hominibus, à quo donantur hominibus: Deo ſeruiunt in Angelis à quo donantur & Angelis. Quicquid autem boni fit ab homine, & non propter hoc fit, propter quod fieri debere vera ſapientia præcipit, etſi officio videatur bonum, ipſo non recto fine peccatum eſt.*

Lib. 15. de Ciuit. c. 27.

Lib. 4. cont. Iul. c. 3.

Serm. 4. in Append. in Natal. Cypri & Amin lij.

Lib. 4. citato

Ex his iam facilè elucet alia ratio ſuperbiæ Peripateticorum atque Stoicorum in appetenda virtute propter virtutem. Nam hoc ipſo quo virtutem animi ſui, ſeu, vti Tullius loquitur, Dominæ omnium ac Reginæ rationis finem boni ſtatuerunt, animo quoque ſuo veluti omnis beatitudinis atque felicitatis fonte voluerunt frui. Illa quippe ipſiſſima natura eſt finis boni, ſeu illius, quod velut omnium officiorum finis appetitur quod propter ſe diligunt, quod non aliò referendum conſtituitur cui propter ſe inhærentur; vt eo frui, eoque beati fieri velimus: ſicut omnium Philoſophorum conteſtatione certiſſimum eſt. Nam idcirco Epicuræi fruitionem atque beatitudinem in voluptate, alij in quiete, alij in doloris vacuitate, alij in primis naturæ poſuerunt quia illa propter ſe velut finem boni appetenda, illis propter ſe inhærendum, ad illa omnia vitæ officia referenda ſiue ſola, ſiue cum alijs iuncta, cenſuerunt. Omnes igitur illi tanquam repentes humi corpore ſuo fruendum, & è corpore felicitatem aucupandam eſſe iudicarunt. Quod etſi aliqua ex parte puderet Peripateticos, & ex toto Stoicos; cùm tamen in animo ſeu mẽte, velut Reginâ omnium finem boni collocauerint, infra vtique poſuerunt, quàm vbi ſinceriſſimâ ratione ponendum eſt. Animo quippe ſuo & eius bonis, ſicut Epicurus corpore, gaudendum fruendumque ſenſerunt, & ex eo petendam beatitudinem. Vnde Auguſtinus, cum nihil in ipſo homine eſſe cerneret, niſi corpus & animam, vnde beatitudo à Philoſophis petita fuerit vel poſſet peti, in Epicuræis & Stoicis veluti duobus omnium Philoſophorum extremis omnes cõpellans: *Quid dicitur*, inquit, *Epicuræi, quæ res facit beatam vitam? Reſpondent: voluptas corporis. Quid dicitis Stoici, quæ res facit vitam beatam? Reſpondent: virtus animi, &c. Quantum ad hominem pertinet, ſi ab illo eſt vita beata, nihil reſtat præter corpus & animam. Aut corpus eſt cauſa beatæ vitæ: aut anima eſt cauſa beatæ vitæ: ſi plus quæris, ab homine recedis.* Et in ſerm. de verbis Apoſt. *Fuerunt Philoſophi ſæculi huius, alij putauerunt non eſſe beatitudinem niſi ſecundum carnem viuere; & bonum hominis in voluptate corporis poſuerunt. Iſti Philoſophi Epicuræi dicti ſunt, &c. Extiterunt autem alij ſuperbi, quaſi à carne ſe remouentes, & totam ſpem beatitudinis ſuæ in anima ſua conſtituentes, poſuerunt ſummum bonum in virtute ſua. Tales fuerunt Philoſophi, qui Stoici nuncupati ſunt, illi ſecundum carnem viuentes; iſti ſecundum animam viuentes: nec iſti, nec illi ſecundum Deum viuentes.* Et inferiùs: *Dicebat Epicuræus: Mihi frui carne bonum eſt. Dicebat Stoicus: Mihi frui mea mente be-*

Tract. de Epicureis & Stoic.

Serm. 13. de Verb. Apoſt. cap. 7.

Ibid.

num eſt. Dicebat autem Apoſtolus: *Mihi autem adhærere Deo bonum eſt*: Dicebat Epicuræus: *Beatus, cuius eſt in fructu voluptas carnis ſuæ.* Dicebat Stoicus: *Imò beatus, cuius eſt in fructu virtus animi ſui.* Dicebat Apoſtolus *Beatus cuius nomen Domini ſpes eius.* Iam verò dubitari non poteſt, quin quemadmodum animus carnaliſſimus eſt, porcorumque verius quam hominum, qui corpore ſuo, & eius voluptatibus frui cupit: ita ſuperbiſſimus ſit, qui ſeipſo, & ſuâ virtute velut boni fine, & felicitatis fonte, vel eius parte gaudere cupit. Nam vt rectiſſimè Auguſtinus de talibus Philoſophis Peripateticis atque Stoicis loquens:

Epiſt. 56. Epiſt. 119. cap. 10.

Cùm ſeipſo ſibi quaſi ſuo bono animus gaudet, ſuperbus eſt. Nec rationem alibi tacet: *Cùm ergo anima in ſeipſa delectatur, nondum ei incommutabili delectatur, & adeo adhuc ſuperba eſt, quia ſe pro ſummo habet, cùm ſuperior ſit Deus.* Ideoque paulò ante paſſim a ſuperbos, appellat Stoicos; & eorum b ſuperbas inflataſque virtutes, ſuperbumque conatum fabricandi ſibi beatitudinem, dum virtutem propter ſeipſam expetendo, ratio ſeipsâ ſuâque virtute fruitur. *Quam beatitudinem iſti Philoſophi quoniam non videntes nolunt credere, hic ſibi conantur falſiſſimam fabricare, quantò ſuperbiore, tantò mendaciore virtute.*

a Ser. 13 de verbis Domini. c. 7. b Lib 19. de Ciuit. c. 25. Ibid. c. 4.

Propter hanc igitur ſuperbiam Philoſophorum honeſtiorum, qui virtutem propter ſe expetentes mente & virtute ſuâ frui cupierunt, docet idem Auguſtinus, non tantùm Epicuræos, qui virtutis officia ad carnis oblectamenta retulerunt, ſed etiã Stoicos vixiſſe ſecundùm carnem, quantumcunque à carne receſſiſſe viderentur. Nã de vtriſque loquens: *Sicut*, inquit *loquitur Scriptura diuina ſecundùm carnem viuere vtrique monſtrantur.* Secundùm carnem autem viuere, iuxta veraciſſimæ Scripturæ & Auguſtini ſenſum & phraſim non eſt ſteriliter benè, ſed culpabiliter malè viuere. *Secundum carnem viuere*, inquit ibidem Auguſtinus, *profectò malum eſt, cùm ipſa carnis natura non ſit malum.* Et Apoſtolus ei atteſtatur: *Si ſecundum carnem vixeritis, moriemini.* Et: *Prudentia carnis*, qualis omnium Philoſophorum & ſecundùm carnem viuentium fuit, *mors eſt.* Quamobrem Auguſtinus, cùm recens à conuerſione ſuâ Philoſophorum phraſi dixiſſet in libris aduerſus Academicos, nihil aliud eſſe beatè viuere, niſi *ſecundum id quod in homine optimum eſt viuere*, hoc eſt, vt explicuerat, ſecundùm *mentem atque rationem*, ſicut hoc apud Stoicos Peripateticoſque celeberrimum eſt, jam prouectior in Christiana doctrina id retractauit. *Quantum*, inquit, *attinet ad hominis naturam, nihil eſt in eo melius quàm mens & ratio: ſed non ſecundum ipſam debet viuere, qui beatè vult viuere: alioquin ſecundum hominem viuit, cùm ſecundum Deum viuendum ſit, vt poſſit ad Beatitudinem peruenire: propter quam conſequendam non ſeipsâ debet eſſe contenta, ſed Deo mens noſtra ſubdenda eſt.* Secundùm hominem autem viuere prorſus idem eſt Auguſtino, quod ſecundùm carnem viuere, & malè viuere, ſicut vtrumque ex decimo quarto de Ciuitate liquet: vbi in iſtis Apoſtolicis phraſibus, quibus nos vetat, *ſecundum carnem viuere*, & inter *opera carnis*, maximè quoque ſpiritualia, vt hæreſes & animoſitates enumerat, *ipſum hominem vult nomine carnis intelligi.*

Lib. 14. de Ciuit. c. 2. Ibid. c. 2. Rom. 8. 1 Lib. 1. contr. A. cad. c. 2. Lib. 1. Retract. c. 1. Lib. 14. de Ciuit. c. 2.

A

CAPVT XIII.

DECLARATVR AMPLIVS, *officium virtutis vt bonum ſit non poſſe eſſe finem virtutis, nonnullæ objectiunculæ ſoluuntur.*

QVÆ quidem ſi rectè intellecta fuerint, deſinet mirari recentiorum quidam Auguſtini doctrinam tanquam incredibilem, qua docuit, *virtutes cùm ad ſeipſas referuntur, nec propter aliud expetuntur, inflatas ac ſuperbas eſſe*: ſed potiùs doctrinæ profunditatem, ſoliditatem, conſtantiamque mirabitur. Nititur enim fundamentis Chriſtianæ religionis immobilibus, per quorundam Chriſtianorum Philoſophiam labefactis, de vltimo boni fine, de officijs vitæ omnibus in eum retorquendis, de manſoria dilectione creatoris, ac tranſitoria creaturæ, de fruendo ſolo Deo, vtendiſque creaturis. Nihil hîc iuuat, commoditatem quæ intenditur eſſe naturæ conuenientem, per rectam rationem regulari, actum eſſe honeſtum. Quantumcumque enim naturæ conueniat quod intenditur, & ratione reguletur, & actus honeſtus eſſe videatur, juxta ſanctiſſimam Auguſtini doctrinam ſæpiſſimè repetitam, *ſi non ſit propter hoc, propter hoc fieri debere vera ſapientia præcipit*, hoc eſt, vt identidem inculcat, propter verum Deum, *ipſo non recto fine peccatum eſt.* Hæretur enim in creatura, per quam in Deum omnium officiorũ finem tranſire debuiſſet. Nam & ipſis actibus humanis quantumuis honeſtis vtendum, non fruendum eſt. Nec frui eſt aliud quàm rem *propter ſe diligere, illi propter ſe inhærere, capere ex illo voluptatem*, prout diuerſis locis Auguſtinus exponit. Quod ita per ſe quoque perſpicuè liquet in actionibus, per quas quibuslibet creaturis, cibo, potu, luſu, gloria, laude, ipſoque virtutis actu quando volumus fruimur, vt vel bruta, ſi loqui poſſent, non alia ſe re frui dicerent, niſi illâ quam propter ſe diligunt, cui propter ſe inhærent; ex quâ propter ſe dilectâ voluptatem capiunt.

B Suarez ſup. c. 12. citatus

C

D

Neque verò quicquam refert, quòd res illa vel actus ille dicatur intendi vt finis proximus, & in Deũ per ſe tendere. Sic enim in illis caſibus de quibus loquimur intẽditur, vt fruendo, in illo hæreatur, eo prorſus modo quo per peccata venialia, fruimur quibuſcumque creaturis. Nec aliter actus quantumuis honeſtus per ſe tendit in Deum, niſi quia talis eſt, qui in eum referri poſſit operante voluntate: Sic autem & honoris, & laudis, & gloriæ, & pecuniæ, & cibi, potuſque moderatè ſumendi appetitus, & vxoris concubitus in Deum retorqueri poteſt: Sed quamdiu hoc non fit, & in ipſis actionibus per ſe ſpectando honeſtis, vel in earum objectis bonis hæret animus, quantumcumque honeſta eſſe videantur, ipſa non recti finis appoſitione & animi inhæſione peccatur: nec ampliùs manet finis tantùm proximus, ſed eſt non totius vitæ, illius tamen actionis prorſus vltimus: quo nihil amplius ex Auguſtini doctrina ad peccatum neceſſarium eſt, vti ſatis explicuimus.

E

Multo minùs ad infringendam, vel eludendam eius doctrinam proferri poteſt, quòd Stoici finem totius vitæ vltimum & beatitudinem in virtute collocauerint. Quamuis enim iſtud verum ſit, non tamen propterea nõ quilibet quã

virtutes propter ſe expetiuerint, ex eius princi- A pijs doctrinaque ſuperantur. Non enim in eo ſe fundat Auguſtinus, quòd totius vitæ finis vltimus virtus eſſe diceretur, ſed quod propter ſe expeteretur, quod ad ſe referretur, & non in Deum: Nam inquit, *virtutes ad quodlibet adipiſcendam vel tenendum niſi ad Deum retulerit, etiam ipſæ vitia ſunt potiùs quàm virtutes.* Et rurſum: *Deo enim ſeruiunt in hominibus, à quo donantur hominibus.*

Quod verò dicuntur Philoſophi beatitudinem in virtute collocaſſe; hoc omnes faciũt, quotquot illam propter ſe expetendo non in Deum intentione voluntatis referunt, ſiue illam, finem prorſus vltimum eſſe credant, ſiue non credant. Nam vt is qui re quacunque frui cupit, non ex ea bea- B titudinem aut partem eius decerpere velit, fieri nullo pacto poteſt. Frui quippe velle, non eſt aliud quàm ſe beare velle, ſiue ex toto, ſiue ex parte, rebus quas propter ſe diligimus. Vnde Auguſtinus: *Res quibus fruendum eſt, nos beatos faciunt,* nempe, ſiue errore, ſiue veritate. Si enim veritas re quapiam fruendum doceat, reuera beatum facit, ſi falſitas opinionis humanæ, falſa quoque beatitudo conſequetur. Beatitudo namque ſiue vera ſiue falſa in rei per ſe dilectæ fruitione conſtituta eſt.

Lib. de doct. Chriſti. c. 3.

Vnicum alicujus momenti ex Auguſtino à nonnullis apponitur, quòd Auguſtinus, inquiunt, *ſæpe doceat eſſe honeſtum propter honeſtatem,* C *vel propter obſeruantiam legis operari.* Vnde volunt virtutum officia, *propter ſe eſſe diligibilia,* ex mente Auguſtini in libro octoginta trium quæſtionum, quæſtione trigeſimâ. Sed quia difficultas iſta in errore, quo ſancti Auguſtini doctrina de virtutibus non intelligitur, imo peruertitur, fundata eſt, & ſine plena explicatione iuſtitiæ & honeſtatis, quæ in omni opere bono diliguntur, ac diligi debent, expediri non poteſt, eam alteri loco, vbi de natura virtutis & operis boni ex profeſſo ſermo erit, reſeruabimus. Nam ex ijs, quæ illo in loco dicenda ſunt, per ſe difficultas iſta reſerata & ſoluta patefiet.

Suar. lib. 1. de grat. ca. 7. n. 11.
Ibid. c. 6.

Vide dicẽda lib. 1. de ſtatu puræ naturæ, cap. 4. 5. 6. 7. 8. 9. &c. item l. 5. de grat. Chriſti Saluatoris per multa capita.

CAPVT XIV.

FINIS BONI, ET OMNIS *officij boni, & virtutis, eſt ſolus Deus iuxta ſanctum Auguſtinum.*

ET hactenus quidem oſtendimus, finem boni ad quem omnia omnino humanæ vitæ officia ex omniũ Philoſophorum ſententia (niſi forte Scholaſticos nonnullos, de quibus jam diximus, aliquis exceptos velit) referri debent, non eſſe corpus vel aliquid eius, non eſſe etiam animum vel aliquid eius, ſiue illud virtutem, ſiue actus animæ honeſtos, ſiue alio no- E mine quocunque voces. Ex quo ſanè per ſe liquidò ſequitur, illud eſſe debere extra & ſupra corpus & animum, nec aliud inueniri poſſe, niſi vnum & verum Chriſtianorum Deum. De quo pulchrè Auguſtinus: *Finis boni ſeu ſummum hominis bonum, à quolibet vbi conſtituatur, non inuenitur, niſi aut in corpore, aut in animo, aut in Deo, aut in duobus aliquibus horum, aut certè in omnibus. Quod ſi didiceris, neque ſummum bonum, neque aliquam partem ſummi boni omnino eſſe in corpore, duo reſtabunt, animus & Deus; quorum vel in vno, vel in ambobus ſit. Si autem adieceris & didiceris hoc idem de animo, quod de corpore, quid aliud iam niſi Deus occurret, in quo ſummum hominis bonum conſtitutum ſit? Non quo alia bona non ſint, ſed ſummum id dicitur, quo cuncta referuntur.* Qua de re non eſt quod cum Chriſtianis laborioſè diſputemus, qui illud vno ore libentiſſimè confitentur: quamuis illam ſummi illius boni rationem, quam vltimis verbis tangit Auguſtinus, & ex Aug. & omnium etiam Gentilium Philoſophorum ſententia ſupra demonſtrauimus eſſe ſummo bono propriiſſimam, vt ad illud videlicet omnia vitæ officia referantur, non omnes ſatis liquido intelligant. Ex quo naſci neceſſe eſt non exiguam humanæ vitæ perturbationem, dum finis vltimi neglectum, qui ſicut primum efficiendi princi- B pium in actibus humanis principatum tenet, nihil intereſſe putant ad actus quoſque vitiandos. Optandum profectò eſſet, vt humanæ Philoſophiæ quæ doctrinam Doctorum Chriſtianæ religionis ſummopere perturbauit, paulò minus viri boni eruditique tribuiſſent, ne ab illa celſiſſima, & ſanctiſſima, conſtantiſſimaque Doctoris omnium ſubtiliſſimi doctrina, propter humanas & parui momenti ratiunculas tam facilè & tam longè recederent. Nam ſi rationem quærimus, quid rationi magis conſentaneum, quàm vt ille ſolus ad fruendum diligatur, qui ſolus animæ rationali fruendus eſt, quia *ſolus eſt verus rationalis creaturæ cibus?* Hoc autem ad fruendum di- C ligitur, quod propter ſe diligitur, cui propter ſe inhæretur, motuque animi terminato cõquieſcitur. Si diuina oracula conſulimus, quid iſto abſolutius, generalius, atque ſtrictius: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde, & ex tota anima, & ex tota mente;* hoc eſt, vt ſanctiſſimus Auguſtinus explicat: *Vt omnes cogitationes tuas, & omnem vitam, & omnem intellectum in illum conferas, à quo habes ipſa quæ confers.* Quod nemo omnino præſtare poteſt, quiſquis aliquid præter vnum Deum, ſiue ſe, ſiue proximum, ſiue corpus, ſiue animum, ſiue rationem, ſiue virtutis cujuſcunque moralis actum, per ſe & propter ſe diligendum & appetendum putat. Nam quod in eodem loco præclariſſimè profundiſſimus Doctor de ſui-ipſius dilectione dicit, multo rectiùs de cujuſcunque alterius creaturæ dilectione, ſiue D actus hominis, ſiue obiectum eius fuerit, dicendum eſt: *Si ſe propter ſe diligit, non ſe refert ad Deum, ſed ad ſeipſum conuerſus non ad incommutabile aliquid conuertitur. Et propterea iam cum defectu aliquo ſe fruitur.* Quem defectum in Epiſtola quinquageſima ſexta ſuperbiam vocat, vt ante diximus. Hoc igitur ſummo dilectionis præcepto, omnis Philoſophia moritur, omnis ſubtilitas diſputandi pro voluptatibus, pro primis naturæ, pro virtutibus, pro honeſtis officijs propter ſe appetendis euacuatur. Vt iterum diuiniſſimus ille Doctorum coryphæus: *Cùm ait: Toto corde, totâ anima, totâ mente, nullam vitæ noſtræ* E *partem reliquit, quæ vacare debeat, & quaſi locum dare vt alia re velit frui: ſed quicquid aliud diligendum venerit in animum, illuc rapiatur, quo totus dilectionis impetus currit.* Nihil igitur omnino, neque voluptas, nec res vlla temporalis, nec virtus ipſa poteſt eſſe officiorum bonorum finis: ſed in illum ſolum animus tranſire, & in eo ſolo requieſcere in re qualibet appetenda debet, qui ſicuti, *Fons eſt noſtræ beatitudinis, ita omnis appetitionis eſt finis.* Hic finis eſt, non autem officium, quo docet Auguſtinus contra Iulianum, *à vitijs diſcernendas eſſe virtutes:* ita videlicet, vt *cum facit homo aliquid, vbi peccare non videtur, ſi non propter hoc facit, propter quod facere debet, & facere*

Epiſt. 56.

Auguſt. de nat. & grat. cap. 20.

Lib. 1 de doct. Chriſt. c. 22.

Ibid.

Lib. 1. de doct. Chriſt. c. 22.

Lib. 10. de Ciuit. c. 4.

debere

debere verâ ſapientia præcipit, id eſt, vt ex profeſſo tradidit, propter iſtum verum Deum, *peccare conuincatur; quia etſi officio videatur bonum, ipſo non rectè fine peccatum eſt.* Si autem officium quodlibet, ipſo recto fine deficiente, peccatum eſt; ita quoque virtus, quâ quodlibet officium imperatur, ipſo recto fine deficiente vitium potiùs quàm vera virtus eſt. *Neque enim eſt vera virtus, niſi quæ ad eum finem tendit, quo melius non eſt*, hoc eſt, fons omnis veræ iuſtitiæ Deus: *cuius vnius anima intellectualis incorporeo, ſi dici poteſt, amplexu*, hoc eſt, amplexu amoris, *veris impletur, fœcundaturque virtutibus.*

Lib. 5 de Ciuit. c. 21.

Lib. 10. c. 4.

CAPVT XV.

EX PRINCIPIIS SVPRA TRADITIS inferuntur ſeptem magni momenti corollaria, quibus doctrina ſancti Auguſtini de virtutibus, & operibus bonis, & gratia, & meritis magnopere illuſtratur.

QVamobrem cùm omnium officiorum cuiuſcunque virtutis iam inſeparabilis cum iſto fine nexus ſit, vt ſine illo nullo pacto bona, ſed peccata ſint; & *virtutes ad quodlibet adipiſcendum vel tuendum niſi ad Deum referantur, etiam ipſa vitia potiùs, quàm virtutes*; iam facilè vera ratio intelligitur. Primò, cur Auguſtinus doceat, virtutem non eſſe aliud niſi amorem Dei. Nimirum, quia virtus non in officij, ſed in finis amore ſita eſt, tanquam ex quo officium imperari, & ad quem intentione voluntatis retorqueri debet. Finis autem iſtius vltimi, Dei inquam ſolius, dilectionem virtutem eſſe, doctrina ſanctiſſimi Doctoris ſolemniſſima eſt, quâ alio opportuniori loco aſſerturi ſumus. Hic eam vno alteroue teſtimonio perſtringere præſenti inſtituto ſatis eſt. Sic ergo loquitur in Epiſtola quinquageſima ſecunda: *Quanquam & in hac vita virtus non eſt, niſi diligere quod diligendum eſt. Id eligere, prudentia eſt; nullis inde auerti moleſtijs, fortitudo eſt; nullis illecebris, temperantia eſt; nullâ ſuperbiâ, iuſtitia eſt. Quid autem eligamus quod præcipuè diligamus, niſi quo nihil melius inuenimus? Hoc Deus eſt*, &c. Et libro de moribus Eccleſiæ: *Quod erit optimum hominis, niſi cui inhærere eſt beatiſſimum? Id autem eſt ſolus Deus, cui hærere certè non valemus, niſi dilectione, amore, charitate. Quod ſi virtus ad beatam vitam nos ducit, nihil omninò eſſe virtutem affirmauerim, niſi ſummum amorem Dei. Namque illud, quod quadripartita dicitur virtus, ex ipſius amoris vario quodam affectu, quantũ intelligo, ducitur.* Quod mox demonſtrat præclariſſimè, & in alijs locis vberius & à fundamentis docet. Quòd ſi virtus nihil eſt aliud, niſi amor Dei, & eius quadripartita diuiſio nihil niſi quadruplex quidam diuini amoris affectus, iam à radicibus patet; ſine iſto amore Dei, tanquam omnis officij & appetitionis termini, nullam omninò eſſe, vel eſſe poſſe virtutem.

Lib. 19. de Ciuit. c. 25.

Vide latè l. 3. de gratia Chriſti Saluatoris.

Epiſt. 52.

Lib. de morib. Eccleſ. c. 4. & 5.

Lib. 2. de lib. arb. & alibi ſæpius

Secundò, hæc conſequenter vera genuinaque ratio eſt, cur ad omnem virtutem, ſicut & ad opus bonum fides ex Auguſtini doctrina neceſſaria ſit. Fides enim iſtum amorem veluti finis neceſſarij intentionem oſtendere, dirigere, firmare debet; fides pro impetrando amore auxilium impetrare. Non enim tãtummodo ſciendum eſt, quale ſit iſtud bonum, quod præ omnibus in virtutis officijs diligendum eſt, ne alioquin idolum humanæ cogitationis pro vero Deo diligatur, ſed etiam quo pacto, quo ſcopo, quo auxilio diligendum ſit; ne vel viribus ſuis fidendo faſtum animi ſui pro Deo diligat, vel amorem gratuitum adulterando, dum in Deum ſe ſurgere putat, cadat. Vnde Philoſophorum omnium opiniones de officiorum & bonorum fine radicitus extirpaturus optimè Auguſtinus dicit: *Si ergo quæratur à nobis, quid Ciuitas Dei de his ſingulis interrogata reſpondeat, ac primùm de finibus bonorum malorumque quid ſentiat, reſpondebit, vitam æternam* (quæ non eſt aliud niſi Deus) *eſſe ſummum bonum; æternam verò mortem ſummum malum. Proinde ad illam adipiſcendam, iſtamque vitandam, rectè nobis eſſe viuendum. Propter quod ſcriptum eſt: Iuſtus ex fide viuit: quoniam neque bonum noſtrum iam videmus, vnde oportet vt credendo quæramus; neque ipſum rectè viuere nobis ex nobis eſt, niſi credentes adiuuet, & orantes, qui & ipſam fidem dedit, quâ nos ab illo adiuuandos eſſe credamus.* Et libro quarto contra Iulianum: *Hoc ſummum bonum præſtari hominibus non poteſt, niſi per Chriſtum, & hunc crucifixum, cuius morte mors vincitur, cuius vulneribus natura noſtra ſanatur. Ideoque iuſtus ex fide Chriſti viuit. Ex hac enim fide prudenter, fortiter, temperanter, & iuſtè, ac per hoc his omnibus veris virtutibus rectè ſapienterque viuit, quia fideliter viuit.* Vnde intra, vt ſint opera bona, dicit opus, eſſe vt fiant *intentione fidei bona, hoc eſt, eius quæ per dilectionem operatur.* Nam iuxta eius doctrinam, *bonum opus intentio facit, intentionem fides dirigit.* Vnde alibi: *malè viuitur, ſi de Deo non benè creditur.* Et in Pſalmum 67. *Et ſola bona opera dicenda ſunt, quæ fiunt per dilectionem Dei. Hæc autem neceſſe eſt vt antecedat fides, vt inde iſta, non ab iſtis incipiat illa: quoniam nullus operatur per dilectionem Dei, niſi priùs credat in Deum.* Quod ibidem latiùs tradit.

Lib. 19. de Ciuit. c. 4.

Lib. 4 cont. Iul. c. 3.

In Pſal. 31.

Lib. 5. de Ciuit. c. 10.

In Pſal. 67.

Tertiò, hæc vlterius genuina veriſſimaque ratio eſt, cur conſtanter doceat, nullam virtutem eſſe poſſe ſine vera religione, & cultu, & pietate in Deum. *Veræ virtutes, niſi in eis quibus vera ineſt pietas eſſe non poſſunt.* Et mox: *Paulus de his qui ſecundum veram pietatem viuerent, & ideo virtutes quas haberent veras haberent, ait*, &c. Et lib. quinto eiuſdem operis: *Dum illud conſtet inter omnes veraciter pios, neminem ſine vera pietate, id eſt, veri Dei, vero cultu, veram poſſe habere virtutem: nec veram eſſe poſſe, quando gloriæ ſeruit humanæ*: Et alibi ſimile omninò ſenſu dicit, non eſſe virtutes veras niſi ad fidem referantur, quæ pietatis omnis baſis eſt: *Nunc librum iſtum ita claudamus, vt admoneamus, quòd iuſtus ex fide viuit: quæ fides per dilectionem* Dei, qui ſcilicet omnis virtutis fons & finis eſt, *operatur, ita vt virtutes quoque ipſæ, quibus prudenter, fortiter, temperanter, iuſtèque viuitur, omnes ad eandem referantur fidem. Non enim aliter poterunt veræ eſſe virtutes.* Quod ſtatim initio ſequentis libri velut rectè à ſe traditum repetit. Quæ omnia non alia ex cauſa docet Auguſtinus, quam quia pietas, qua vna colitur Deus, non eſt aliud Auguſtino niſi ipſiſſimus ille amor Dei, qui ipſa virtus eſt, fideque velut rectrice nititur. *Quid eſt pietas, niſi Dei cultus? Et vnde ille colitur, niſi charitate? Charitas igitur de corde puro, & conſcientia bona, & fide non ficta, magna & vera virtus eſt, quia ipſa eſt & finis præcepti.* Et in alia Epiſtola: *Porrò pietas cultus Dei eſt, nec colitur niſi amando: ac per hoc ſapientia eſt charitas Dei.* Et ſimul vno complexu, cultum, religionem, pietatem, ſeruitutemque totam in vnam

Vide infra l. 5. de gratia Chriſt. Saluatoris.

Lib. 19. de Ciuit. c. 4.

Ibid.

Lib. 5. c. 19.

Lib. 13 de Trinit. c. vlt.

Epiſt. 29.

Epiſt. 120.

[Lib. 10 de Ciuit. c. 4.] *Dei dilectionem* redigens. *Hic eſt*, inquit, *Dei cultus, hæc vera religio, vera hæc pietas, tantùm Deo debita ſeruitus.* A

Quartò, hinc vera quoque pateſcit ratio, cur tantoperè reprehendat illam diuiſionem virtutum & affectuum, per quos dicebat Iulianus, nos [Lib. 4. c. 3.] eſſe aut *fructuosè aut ſteriliter bonos*, hoc eſt, vt iam Scholaſtici nonnulli docent, & vt ipſe Iulianus explicabat, qui ad vitam æternam conſequendam prodeſſent, aut non prodeſſent. Cùm enim nulla virtus aut ſit aut eſſe poſſit, quæ non faciat opus bonum ex fide atque dilectione veri Dei, ad quem omne opus virtutis referri debet, & ſi non referatur, *ipſo non recto fine peccatum eſt*, impoſſibile eſt virtutem vllam eſſe ſterilem. Fides enim & amor Dei ſterilis æternæ vitæ eſſe nullo modo poteſt: Sed ſi ſterilis eſt, non jam virtus, ſed vitium dici debet. B Etſi opus eſt ſterile, non bonum, ſed malum erit. [Ibid.] *Fieri enim non poteſt*, inquit, *vt ſteriliter boni ſimus: ſed boni non ſumus quod ſteriliter ſumus. Arbor enim bona bonos fructus facit. Nullo modo igitur homines ſunt ſteriliter boni: ſed qui boni non ſunt, poſſunt eſſe alij minùs, alij magis mali.* Et de operibus arborum huiuſmodi ſterilium: *Quomodo, obſecro, non aut vocaris in his diſputationibus, aut deliras, qui ſterilium fructus arborum laudas, Qui vtique aut nulli ſunt, aut ſi mali ſunt, laudandi non ſunt: aut ſi fructus boni ſunt, profectò ſteriles arbores non ſunt: imo & bonæ ſunt, quarum fructus & boni ſunt, & debent Deo placere*, &c.

Quintò, hinc vera liquet ratio, cur Auguſti- C nus ſemper doceat, opus bonum, hoc ipſo quo bonum eſt, quantumcumque exiguum, ex gratia Chriſti neceſſariò debere fieri: hoc ipſo quoque [Vide infrà Lib. 5. de grat. Chriſti Saluatoris.] eſſe meritorium apud Deum. Loca ſunt innumera: ſed quia alterius diſputationis erit, hîc pro bonis operibus vnus locus ſufficit: [Lib. 2. ad Boniſ. c. 9.] *Nulla bona facit homo, quæ non facit Deus vt faciat homo, Proinde cupiditas boni non homini à Domino eſſet, ſi bonum non eſſet: ſi autem bonum eſt, non niſi ab illo nobis eſt, qui ſummè atque incommutabiliter bonus eſt.* Pro merito verò cuiuſcumque operis boni, imò etiam pro gratia ad omne opus bonum neceſſariâ, eſt Canon Arauſicanus ex eius lucubrationibus aduerſus Iulianum ſumptus: D [Canon 18.] *Debetur merces bonis operibus, ſi fiant; ſed gratia quæ non debetur, procedit vt fiant.* Cauſa manifeſta eſt ex ijs quæ deducta ſunt. Cùm enim fides ac dilectio Dei iuxta Auguſtini doctrinam conſtantiſſimam & iuxta Catholicam fidem haberi non poſſit ſine gratia Dei opus etiam bonum quod ſine illis eſſe non poteſt, ex gratia Dei neceſſariò fluere debet, & vi merendi carere non poteſt.

Sextò, hinc patet genuinus illorum verborum ſenſus, quibus vtitur contra Iulianum: [Lib. 4. c. 3. in fine.] *Certè quoniam ſaltem concedis, opera infidelium, quæ tibi eorum videntur bona, non tamen eos ad ſalutem ſempiternam regnumque perducere: ſcito nos illud bonum hominum dicere, illam voluntatem bonam, illud opus bonum ſine Dei gratia, quæ datur per vnum mediatorem Dei &* E *hominum, nemini poſſe conferri, per quod ſolum homo poteſt ad æternum Dei donum regnumque perduci.* Non enim his verbis duplex opus bonum, duplicemque voluntatem bonam ſtatuit vnam, æternæ vitæ meritoriam, alteram non, & ad illud dumtaxat, non ad hoc gratiam Dei eſſe neceſſariam. Sic enim totam illam prolixamque diſputationem contra Iuliani ſententiam retractaret, & euerteret, quia omnibus principijs ſuis contradiceret: ſed Iulianum iſto modo ex propria confeſſione conuincit. Cùm enim fateretur, opera quæ dicebat bona infideliũ non eos poſſe ad A ſalutem ſempiternam regnumque perducere, finita erat iſtius confeſſione veritatis tota diſputatio: eo quòd Auguſtinus nullum omninò agnoſceret bonum hominum, nullum opus bonum, nullam voluntatem bonam, niſi ex *intentione fidei bonæ, hoc eſt, eius quæ per dilectionem operatur*, vt verbis immediatè præcedentibus dixerat, totaque diſputatione contentis viribus aſſeruerat. Quidquid reliquum Iulianus vocaret opus bonum, Auguſtino non ſolùm non erat bonum, ſed prorſus malum, peccatum, iniuſtitia, reatus, (quibus epithetis in illa concertatione vtitur) ignibus puniendus. Quod Auguſtinus ipſe ſtatim in iſtum eundem prorſus modum B explicat, dum dicit, quòd illa Iuliani opera non facit voluntas bona, ſed infidelis & impia; quòd ea facit amor mundi, amor fruendi creaturis, qui non eſt à Deo; quòd creaturis mundi nemo poteſt benè vti ſine amore creatoris, & quòd hic non poteſt eſſe à Patre per IESVM Chriſtum. Quæ ſunt ipſiſſima principia, ex quibus iuxta doctrinam eius demonſtrauimus, nullam eſſe poſſe virtutem veram, nullum opus bonum, nullum veræ virtutis officium ſine peccato factum, niſi in Deum *fidei bonæ intentione* referatur.

Denique hinc vera quoque patet ratio, cur Auguſtinus de operibus bonis diſputans ſubinde adijciat illas limitationes, *opus ſicut oportet* [Vide lib. 5. de gratia Chriſti. Saluator. infrà.] C *opus fidei, veræ pietatis, religionis, condue us ad vitam æternam, ad ſalutem, opus meritorium, virtutis veræ, virtutis piæ*, & ſimilia. Huiuſmodi enim phraſes non limitationes operum verè bonorum ſeu non malorum ſunt, ſed explicationes. Diſtinguuntur enim non ab alijs operibus vel virtutibus verè bonis, cuiuſmodi nulla eſſe cõſtantiſſimè tradit, ſed ab illis virtutibus & operibus quæ videntur eſſe, & non ſunt bona, à virtutibus, inquam, & operibus quorumcunque infidelium, quæ Iulianus & Magiſter eius Pelagius velut veras virtutes, velut opera recta, & ſine peccato facta laudabat, cùm juxta doctrinam Auguſtini omnia fierent [Lib. 4. c. 3.] *ex virtute ciuili, non verâ; ex Babylonica dilectione; ex amore huius mundi*, qui non D eſt à Deo. Vt igitur nulla lectoribus relinqueretur ambiguitas, de qualibus virtutibus & operibus bonis loqueretur, illa tribuit eis epitheta, quæ ſolis & omnibus veris virtutibus, & verè bonis operibus congruunt, & per quæ ab omnibus præſtigijs Pelagianis liberantur. Sicut enim fatebantur, virtutes & opera religionis, pietatis fidei, meritoria æternæ vitæ, & huiuſmodi ab infidelibus nullo pacto poſſe haberi aut fieri; ita opera eorum bona eſſe pietatis æternæque vitæ ſterilia: Auguſtinus contra, ſicut conſtabat ea non eſſe pietatis, religionis æternæque vitæ meritoria, ſed ſterilia; ita non eſſe virtutes veras, nec opera verè ſed ſpecie tantùm tenus bona, ex mundi cupiditate potiundi vel amittendi E timore promanantia, & propterea ipſo non recto fine eſſe peccata, *Pia enim virtus*, inquit, [Serm. natal. Caſti & ... mily in app.] *eſt vtilis virtus*, ad vitam ſcilicet, *imo ipſa eſt vera & ſola virtus dicenda, quæ non militat typo, ſed Deo.*

Iſta igitur ſeptem corollaria hîc breuiter indicata volui, quæ alibi latiùs pleraque tractanda ſunt, vt facies magnæ partis doctrinæ ſancti Auguſtini vno intuitu lectorum oculis ſubijceretur, & intelligerent, ex quibus principijs iſta dogmata, quæ paſſim in ſcriptis eius obuia ſunt, religata penderent. Quorum ignoratione factũ

eſt, vt Scholaſticis altercantibus mirum in modum, & plus quàm dici aut credi poteſt, Auguſtini doctrina de gratia & bonis operibus, & meritis obſcurata & perturbata ſit, dum certatim pro ſuo quiſque genio, & libertate, & opinione figmenta noua comminiſcitur, vt eius doctrinam ad ſuam aptet ſententiam & ſcopum, quorum nullum in Auguſtino veſtigium reperiri poteſt. Nimirum, ne Philoſophia Peripateticorum atque Stoicorum de virtutibus atque operibus bonis peſſum iret, imprudenter à viris doctis & bonis manus Auguſtino injectæ ſunt; vt venerabilis canities doctrinæ ipſius, quæ poſt ſeptingentos aut octingentos annos per mortem eius pura atque inuiolata per manus & ſcripta diſcipulorum tradebatur, nouis interpretationibus in Eccleſia Chriſtiana ad illud vſque tempus inauditis deprauata loco cederet. Nimia quippe Gentilium Philoſophia ſicut hæreſes in impijs hominibus peperit, ita opiniones Eccleſiaſticæ doctrinæ ſæpè periculoſas in viris bonis; dum neſciunt pretioſum à vili ſeparare, nec animaduertunt, in quo Gentilium vanitas alienata à vita Dei & cogitatione veri finis boni, ex damnationis antiquæ pœnâ defecerit, & à Chriſtiana luce ſuperetur.

CAPVT XVI.

SEMINA VIRTVTVM VTRVM inſint naturaliter?

QVID jam de ſeminibus virtutum ex Auguſtini principijs dicendum ſit contra Caſſianum, cæteroſque Semi-Pelagiani erroris aſſeclas, non eſt difficile intelligere. Cùm enim duo poſſint juxta doctrinam ſuprà traditam in virtute ſpectari, officium quod fit, & finis propter quem fit, ſi officium nudè conſideretur, nullum inconueniens eſt, virtutum quarundam ſemina eatenus ineſſe naturaliter, quatenus homo multa in agendis rebus recta officia & ſentire & ſuſcipere poteſt. Nam ex iſta radice plurima vitæ bonæ præcepta à Gentilibus Philoſophis agnita, tradita & obſeruata ſunt. Hinc illæ præclaræ & vtiles Ariſtotelis, Tullij, Senecæ, aliorumque plurimorum de virtutibus ſeu virtutum officijs diſputationes atque lucubrationes. Hinc illa quorumdam precipuè Romanorum opera quaſi bona, qui laudabiliter officio tenus præclariſſimè vixerunt. Hujuſmodi virtutum ſemina non diffitetur in infidelibus Auguſtinus, ſed libenter agnoſcit. Nam inde ſunt illa teſtimonia, quæ ſuperiùs alterius causâ difficultatis adducta ſunt: *Quorum etiam impiorum, nec Deum veraciter juſtèque colentium, quædam tamen facta vel legimus, vel nouimus, vel audimus, quæ ſecundum juſtitiæ regulam non ſolùm vituperare non poſſumus, verùm etiam meritò rectèque laudamus.* Et mox iterum: *Non vſque adeò in anima humana imago Dei terrenorum affectuum labe detrita eſt, vt nulla in ea velut lineamenta extrema remanſerint, vt meritò dici poſſit, etiam in ipſa impietate vitæ ſuæ facere aliqua legis, vel ſapere.* Cujuſmodi plura ibidem tradit. Nam tale virtutum operumque bonorum ſemen non eſt aliud quàm ipſa natura rationalis, quatenus eſt imago Dei, in qua naturæ lex, non omnino deleta eſt, vt proximè citatis verbis indicat: ſeu quatenus Synde-

De Spirit. & litt. c. 17.

Cap. 28.

A reſi bonorum malorumque perceptrice & iudicatrice prædita eſt. Vnde in eodem loco: *Non omnimodò deletum eſt, quod ibi per imaginem Dei, cùm crearetur, impreſſum eſt.* Et paulò inferiùs: *Quam imaginem non penitus impietas abſoluerat. Nam remanſeras vtique, quòd anima hominis niſi rationalis eſſe non poteſt.* Et rurſum: *Nam & ipſi homines erant, & vis illa naturæ inerat eis, quâ legitimum aliquid anima rationalis & ſentit & facit.* In quibus teſtimonijs facta illa *laudabilia*, & *aliqua legis*, ſeu *legitima* quæ homo naturaliter ſapit, non ſunt aliud niſi illa moralium virtutum officia, de quibus Philoſophi tam multa præclaraque diſputarunt & præceperunt; quo-
B rum etiam Romani tali quali obſeruatione claruerunt. Nec Auguſtinus tantùm, ſed & alij nonnulli ſancti Patres naturalia virtutum ſemina in humana natura poſuerũt. Sanctus Ioannes Damaſcenus *naturales virtutes* vocat, & *naturaliter & æquè omnibus ineſſe.* Sanctus Baſilius *omnium mandatorum, quæ à Deo accepimus, virtutes in nobis ipſis inſitas noſ gerere* tradit. Hieronymus, neminem non habere *ſeminarium ſe ſapientiæ, & juſtitiæ, reliquarumque virtutum.* Sed, vt dixi, omnes iſti officia illa bona reſpexerunt, parentes honorandos, indigis opitulandum, temperanter viuendum, & ſimilia, cuiuſmodi facienda eſſe docet, *lex ſcripta in cordibus hominum,*
C *quam ne ipſa quidem delet iniquitas.* Quæ quidem officia, niſi propter illum finem fiant, propter quem facienda eſſe vera ſapientia præcipit, quamuis operibus quæ fiunt bona videantur, ipſo non recto fine peccata ſunt. Officium enim quaſi corpus virtutis eſt, quod ſine veluti formâ animari debet: quo deficiente manet officium quaſi materia ſine forma ſua, quaſi cadauer animâ deſtitutum. Quapropter ſi finem conſideremus, qui in virtute ſuis momentis ponderandâ præcipuus eſt, nullum ſemen cuiuſcunque virtutis in humana natura reliquum reperiri poteſt. Finis enim ille non eſt aliud, vt fusè declarauimus, niſi Deus intentione fidei bonæ di-
D ligendus. Illius autem & credendi & diligendi omnis omninò ſcintilla per peccatum, omnis fomes extinctus eſt: juxta illud abſolutiſſimum Auguſtini: *Liberum arbitrium ad diligendum Deum primi peccati granditate perdidimus.* Non enim tantùm ad perfectionem virtutis ita conſideratæ comparandam infirmata natura eſt, ſed etiam ad qualemcunque & quantamcunque exiguam eius inchoationem. Eadem enim omninò ratio eſt, in iſto ſenſu, virtutis, & ſeminis eius: hoc eſt, perfectionis & quantulæcunque inchoationis eius. Amor enim illius finis, cuius vnius in corporeo amplexu anima virtutibus fœcundatur, non ſolùm perfici, ſed nec inchoari ab ho-
E mine humanis viribus poteſt. Nam etiam prima boni cupiditas, qua nullum exilius virtutum ſemen in voluntate dari poteſt, eſt nobis à Deo. *Quid eſt enim boni cupiditas, niſi charitas?* inquit Auguſtinus: *de qua Ioannes Apoſtolus ſine ambiguitate loquitur dicens. Charitas ex Deo eſt.* An fortè fructus eius & perfectio ex Deo, & ſemen ſeu initium eius ex nobis? Reſpondet Auguſtinus. *Nec initium eius ex nobis, & perfectio eius ex Deo: ſed ſi charitas ex Deo, tota nobis ex Deo eſt.* Ex cuius ſemine ac radice niſi virtutis cuiuſlibet fructus germinauerit, non poterit eſſe fructus bonus. *Non enim fructus eſt bonus, qui de charitatis radice non ſurgit.* Vnde cùm Iulianus virtutem à nobis inchoari, & perfectionem eius à Deo tribui ſtatuiſſet, quaſi ſemina virtutum in anima ratio-

Ibid.

Ibid.

Damaſc. lib. 3. orth. fide c. 14.

Baſil. c. 2. Relig.

In c. 1. Epi. ad Galat.

2. Confeſſ. c. 4.

Epiſt. 107. ad Vitalem.

Lib. 2. ad Bonif. c. 9.

Lib. de ſpir. & litt. c. 14.

Lib. 4. cont. Iul. c. 8. nali condita deliteſcerent, quæ gratiæ diuinæ A cultu in fructum perfectum ſurgerent, reſpōdet ei Auguſtinus: *Cùm ergò diuinitus adiuuatur homo, non tantùm ad capeſſendam perfectionem adiuuatur, quod ipſe poſuiſti; vtique volens intelligi, eum per ſe incipere ſine gratia, quod perficit gratia: ſed potiùs quod Apoſtolus loquitur, vt qui in vobis opus bonum cœpit, perficiat vſque ad finem. In quo enim vis hominem, ſicut loqueris, ad aliquid laudabile generoſi cordis ſtimulis incitari, in hoc eum non vis in Domino, ſed in libero arbitrio gloriari.*

Hanc ſancti Auguſtini doctrinam S. Proſper diſcipulus eius pleniùs tradidit, qui de virtutum ſeminibus nominatim cùm Semi Pelagianis dimicare coactus fuit. B Cùm enim Caſſianus in Collatione decima tertia dubitari non poſſe dixiſſet, ineſſe omni animæ naturaliter virtutū ſemina beneficio creatoris inſerta, quæ niſi opitulatione Dei fuerint excitata, ad incrementum perfectionis peruenire non poſſent, multis & ſolidis argumentis errorem iſtum, ab eius quam tradidimus Auguſtinianæ doctrinæ tramite non recedendo, confixit. *Proſp. lib. cont. collat. c. 37.* Docet enim in primis omnia virtutum ſemina ſeu principia primæ præuaricationis meritò periiſſe. *Virtutum ſemina quæ beneficio creatoris inſita ſunt, præuaricatione primi parentis euerſa ſunt, nec haberi queunt, niſi eo reſtituente qui dederat. Reformabilis enim eſt natura humana formatori ſuo, & eorum bonorum quæ habuit* C *capax eſt.* *Lib. 3. de vita contem. c. 1.* Et libro tertio de vita contemplatiua: *Sine dono Dei nec virtutes poſſunt appeti vel haberi, nec earum ſimilitudines, quæ ſunt vitia virtutes imitantia, diuitari.* Nullum autem virtutum ſemen certius eſt, quàm virtutis appetitus. Docet errorem iſtum inde fluxiſſe, quòd cernerent homines, multa præclara bonorum operum officia *Cont. Collat. c. 28.* in infidelibus quæ ſpeciem virtutis habere viderentur: *Puto autem iſtum vere ſimilitudine decipi, & in ſpecie falſarum errare virtutum, dum ea bona, quæ non poſſunt niſi ex Dei munere haberi, etiam in impiorum animis exiſtimat reperiri, ideò ſcilicet, quia multi eorum ſunt iuſtitiæ, temperantiæ, continentiæ,* D *Ibid.* *& beneuolentiæ ſectatores.* Docet huiuſmodi virtutum ſemina & opera inde profluentia virtutum carere veritate, eſſeque vitioſa: *Sed quia iſti ſtudiis non Deo, ſed diabolo ſeruiunt, licet habeant de temporali laude mercedem, ad illam tamen beatorum virtutum non pertinent veritatem. Et ita manifeſtiſſimè patet, in impiorum animis nullam habitare virtutem, ſed omnia opera eorum immunda eſſe atque polluta, habentium ſapientiam non ſpiritalem ſed animalem; non cœleſtem, ſed terrenam; non Chriſtianam, ſed diabolicam*, & huiuſmodi, quæ latiùs antè diximus. Docet, non alia ex cauſa iſta præclara officia à virtutum veritate deficere, niſi *Ibid. c. 27.* quia mens infidelium ab illius finis amore, à quo omnis virtus veritatem & eſſentiam ſuam trahit, E frigeſcendo deflexit: *Abſit ab animis piorum fallacis doctrinæ inſidioſa deceptio. Virtutes cum vitiis habitare non poſſunt. Quæ enim participatio*, inquit Apoſtolus, *iuſtitiæ cum iniquitate? Aut quæ ſocietas lucis ad tenebras? Virtus namque principaliter Deus eſt; cui non aliud eſt habere virtutem, quàm eſſe virtutem. Huius cùm participes ſumus, habitat Chriſtus in nobis, qui eſt Dei virtus, & ſapientia. Habitat fides, ſpes, charitas.* Dei enim participes non aliter efficimur niſi dilectione. *Cum verò ab hoc bono recedimus, omnia nobis è contrario oriuntur ex nobis. Diſcedente enim pulchritudine, quid ſuccedat niſi deformitas? Abeunte ſapientiâ, quid reſideat niſi inſipientia? Non regnante iuſtitiâ, quid dominetur niſi iniquitas?* Et interiùs rurſum omnia re-

A uocans ad charitatem, quia ſola omnium fons & finis officiorum bonorum diligitur: *Et tanta eſt* *Cap. 35.* *ſecundùm iſtum liberi arbitrij vel incolumitas vel facultas, vt charitatem, quæ in omnium arce virtutum eſt, non ex Dei munere, ſed ex ſola habeat voluntate.* Eò quippe redit, quod virtutum ſemina dicuntur inſerta naturaliter, vt illius charitatis initium, ſine quo nulla virtus vera eſſe vel intelligenter cogitari poteſt, ea nobis proficiſci cenſeatur. Quo reſpiciens, ſtatim ſubijcit: *Et ne poſſimus opinari, ideò dilectionem dictam ex Deo, quia in natura hominis hic ſatis eſſet aſſectus, paulò poſt ait: Non quod nos dilexerimus Deum, ſed quoniam ipſe dilexit nos.*

B Porrò quemadmodum jam antè de virtutibus veris fidelium, alijſque nonnullis dogmatibus diuerſis locis admonuimus, ita etiam de iſto dogmate, quo virtutum verarum ſemina dicūtur inſerta homini naturaliter, admonemus, à Gentili manaſſe Philoſophia. Philoſophi nāque, cùm in omnium hominum (quos nō penitus in vitiorum abyſſum peruerſa viuendi conſuetudo merſiſſet) naturâ vigere cernerent judicium quoddam de maiorum actuum honeſtate, deque fœditate remorſum conſcientiæ, quoſdam etiam ad quædam virtutum ciuilium officia eſſe propenſos, neque quiſquam aliud ad virtutem veram opus eſſe arbitrantes, quàm vt iſta, quibus C nihil aliud ad rectitudinem humanis affectibus inſerendam intelligebant, per ſe & propter ſeipſa expeterentur; ſemina virtutum omnium humanæ menti tribuerunt; quæ ſolo cultu, & exercitatione in maturam virtutem creſcerent, & niteſcerent. Audi Tullium Peripateticæ Stoicæque virtutis tanquam purioris elementa ipſi naturæ tribuentem. *Natura igitur corpus quidem hominum ſic & genuit & formauit, vt alia in primo ortu perficeret, alia progrediente ætate fingeret, &c. Quod autem in homine præſtantiſſimum atque optimum eſt, id deſeruit: etſi dedit talem mentem, quæ omnem virtutem tam accipere poſſet, ingenuitque ſine doctrina notitias paruas rerum maximarum; & quaſi inſtituit* *Lib. 5. de fin.* D *docere, & induxit in ea quæ inerant tanquam elementa virtutis. Sed virtutem ipſam inchoauit, nihil amplius. Itaque noſtrum eſt (quod noſtrum dico artis eſt) ad ea principia quæ accepimus conſequentia exquirere, quoad id quod volumus effectum.* Satis aptè profectò Philoſophiæ inſtituto, quæ nihil ad perfectam virtutem amplius exquirebat, niſi vt propter ſe officia amicitiæ, juſtitiæ, fortitudinis appeterentur. Cujuſmodi conſideratione & Auguſt. aliquando dixit: *Voluit Deus inſeminare omni animæ initia intellectus, initia ſapientiæ.* Et vim *Serm. 38. de verbis Domini c. 8.* animæ tribuit, quâ *legitimum aliquid & ſentit & facit.* Sed iſtiuſmodi non tam virtutum ſemina, quàm ruinæ ſunt, ea illa primæua hominis E integritate ſuperſtites. Quibus primùm Pelagiani atque Semi-Pelagiani hæreſim ſuā impoſuerunt: eaſque poſtea Scholaſtici Doctores, non ſatis attenti quid in iſto Gentilium, verumque virtutis finem ignorantium placito Chriſtiana doctrina per Auguſtini & Proſperi calamum explicata reprobaſſet, in Chriſtianorum etiam ſcholas induxerunt, non minimo Eccleſiaſticæ doctrinæ, prout eam Auguſtinus in omnibus ſuis lucubrationibus conſtanter docuit præjudicio. Nam illi hæretici ſeminibus iſtis Philoſophia veras virtutes, vera opera bona, ſolâ voluntatis humanæ poteſtate proficiſci poſſe, ideoque arbitrium hominis ſine vlla Chriſti gratia eſſe potens ad benè operandum, & liberum tradiderunt. Quod quia conſtantiſſimæ do-

ctrinæ Catholicæ apertiſſimè Scholaſtici repugnare cernebant, duplicem hominem in vno homine condiderunt, duplicem fidem, duplicem charitatem duplices virtutes, duplicia opera, vna naturalia, altera ſupernaturalia, de quibus in vniuerſa doctrina Auguſtini vel vllo antiquo gratiæ defenſore, vllo-ve Eccleſiæ concilio veſtigium nullum inueniri poteſt. Sed ſicut vno abſurdo dato, cætera accidunt, ita ſemel admiſſa in veris virtutibus definiendis, humanæ Philoſophiæ auctoritate, totam doctrinam Auguſtini de virtutibus diametraliter ei repugnantem coacti ſunt perturbare & intolerandis modis ab eius mente detorquere, ne grauiſſimâ ipſius in hiſce quæſtionibus auctoritate premerentur. Quaſi verò Auguſtinus non illas ipſas virtutes, quas Philoſophi & Scholaſtici naturales dicunt, vitia propriè dicta nuncuparet; non illa ipſa opera, quæ ipſi bona vocitant, Auguſtinus mala, peccata, ignibus punienda diceret; & conſequenter non illam ipſam, quam ipſi ad benè agendum naturaliter libertatem appellant, Auguſt. captiuitatem ſub terrena cupiditate tanquam diaboli frutice definiret.

CAPVT XVII.

NVGAE, DELIRIVM, INSANIA, error, impietas contraria Chriſtianorum ſenſui, ſcripturis, & fidei, quod infidelium ſit vlla vera virtus, vel opera ſine peccato iuxta Auguſtinum, & Concilium Arauſicanū.

SED quia non ſatis eſt Auguſtini doctrinam in medium protuliſſe, niſi etiam conſtet, quanta certitudine veritatis eam aſſeruerit, operæ pretium fuerit ea de re pauca dicere; ne alioquin Auguſtinus eam velut ſubtilitatis humanæ cogitationem, & propterea pro more ſcholæ, ſine Chriſtianæ doctrinæ præjudicio, vtrimque diſputabilem tradidiſſe videatur. Quapropter opera infidelium non tantùm non eſſe bona, & ad vitam æternam inutilia, ſicut Pelagiani fatebantur, ſed mala atque peccata; & conſequenter eorum virtutes non fuiſſe veras, ſed vitia nomine & ſpecie virtutum palliata, tantâ docuit Auguſtinus aſſeuerantiâ atque ſecuritate, vt maiore non poſſet Catholicam fidem. Aſſerit enim, aduerſarium iſtius doctrinæ ſuæ aut jocari in his diſputationibus, *aut delirare,*

Lib. 4. cont. Iul. c. 3. *quòd ſterilium fructus arborum laudet, quæ aut nulli ſunt, aut ſi mali ſunt, laudandi non ſunt: aut ſi fructus boni ſunt, arbores bonæ ſunt, & debent Deo placere.*

Ibid. Aſſerit, *enim falli plus quàm dici poteſt* in illa opinione qua dixerat, *omnes virtutes affectus eſſe, per quos aut fructuosè aut ſteriliter*, id eſt, ad vitá æternam inutiliter *boni ſimus. Fieri enim*, inquit, *non poteſt, vt ſteriliter boni ſimus, ſed qui boni non ſunt, poſſunt eſſe alij minùs, alij magis mali.* Dicit multa inſana ex contraria opinione conſequi, quæ ſtatuit aliquid *ſteriliter*, hoc eſt, ad vitam æternam inutiliter eſſe bonum,

Ibid. *Piget iam dicere quàm multa te ſequantur inſana talia ſentientem, talia dicentem, talia ſcribentem, in talibus me, quòd ſimiliter non deſipiam, velut cenſorè reprehendentem.* Et rurſum nonnihil ſuperiùs non paulò acerbiùs: *Prorſus nec vera eſt caſtitas animi fornicantis*, id eſt, animi qui receſſit à Deo, *& vera inſania eſt hominis dicentis hoc dedecus, & ridentis.* Dicit, hoc non ſolùm veram inſaniam eſſe, ſed etiam ſcripturæ repu-

A gnare: *Itane aut contra Scripturas ſanctas infideles animum fornicari negas, aut eſſe in animo fornicante veram caſtitatem dicis, & rides, & ſanus es? Vnde, quomodo quâ ratione iſtud fieri poteſt? Prorſus nec illa eſt caſtitas vera, nec ſanitas veſtra.* Ibid. Dicit, errorem eſſe, & in iſta ſententia aſſerenda Iulianum non de nomine diſceptare, ſed errare quantùm errari poteſt: *Breuiter accipe, ne fortè cùm in rebus ipſis tantùm erres, quantùm errari plurimum poteſt, videar tecum certare de verbis.* Ibid. Dicit, aduerſam ſententiam eſſe impiam: *De tali opere*, quod eſt nudum operire ſine fide, *arnin Domino gloriari*, hoc eſt, illud non referre per fidem ad Deum, ſicut hoc ſæpiſſimè explicuerat, *ſolus impius negat eſſe peccatum.* Ibid.

B Dicit, neminem dubitare Chriſtianum, quin mala voluntate fiant opera quæcunque infidelium, & ideo ſint peccata: *Ex quo colligitur, ipſorum eſſe peccata, quibus & bona malè faciunt; quia ea non fideli ſed infideli, hoc eſt, ſtultâ & noxiâ faciunt voluntate. Qualis voluntas, nullo Chriſtiano dubitante arbor eſt mala, quæ facere non poteſt niſi fructus malos, id eſt, ſola peccata.* Ibid. Denique apertè dicit ſuam Catholicæ fidei doctrinam eſſe, & ex Catholicæ huius principiis ſe reuincere aduerſarium. Cùm enim Iulianus Auguſtini doctrinam, qua dixerat, in conjugibus infidelibus non eſſe veram caſtitatem, vel opera verè bona, calumniando traduceret, quòd cum Manichæo traderet, facinora cum fide perpetrata culpam euadere, reſ-

C pondet ei Auguſt. *Sed quid ad nos, ſiue dicant hoc Manichæi, ſiue etiam ipſis calumnieris, cùm hoc Catholica fides non dicat, quam tenemus,* ET CVIVS TE HONOERE VRGEMVS. *Nos enim ea quæ videntur opera bona dicimus non eſſe vera bona ſine fide: quoniam opera verè bona neceſſe eſt Deo placere, cui ſine fide quia impoſſibile eſt placere, profectò quod verè opus eſt bonum, ſine fide non poteſt eſſe.* Lib. 4 cont. Iul. c. 8.

Quapropter Concilij Arauſicani Patres, cùm ſcirent ſanctum Auguſtinum doctrinam iſtam de virtutibus atque operibus infidelium tantâ certitudine conſtantiâque tradidiſſe, eam pluribus canonibus ſanxerunt. Hinc nono canone dicunt: *Quoties bona agimus, Deus in nobis atque nobiſcum vt operemur operatur.* Can. 9. Hinc vigeſimo: *Nulla facit homo bona, quæ non Deus præſtet vt faciat homo.* Canon. 20.

D Hinc decimo octauo: *debitur merces bonis operibus, ſi fiant; ſed gratia quæ non debetur præcedit, vt fiant.* Canon. 18. Canones enim iſti ex Auguſtini non tantùm doctrina, ſed etiam ad apices vſque ex verbis eius expreſſi ſunt: qui nullam omninò agnoſci boni operis gratiam, aut bonæ voluntatis, ſine qua nullum omninò bonum opus eſſe poteſt, ante ſuſceptam fidem. Nam in *initio fidei* Epiſt. 107 *eſt etiam initium bonæ voluntatis*, & conſequenter boni operis.

Cardinem autem, cui tota iſtius doctrina moles nititur, ex lucubrationibus imperfecti operis contra Iulianum in hac re capitalem aduerſarium eius deſumentes, ſimiliter infallibili ſuâ

E autoritate munierunt, dum ipſius Auguſtini verbis, iam verò ſuis pronunciarunt: *Fortitudinem Gentilium mundana cupiditas, fortitudinem Chriſtianorum Dei charitas facit, quæ diffuſa eſt in cordibus noſtris, non per voluntatis arbitrium, ſed per Spiritum ſanctum qui datus eſt nobis.* Can. Arauſ. 17. de ſumptus ex lib. c. oper. imp. cont. Iul. Hæc enim verba ſanctus Auguſt. aduersùs Iulianum intonuit, dum virtutes Gentilium, quas amore ſuo ſteriles eſſe, id eſt, inutiles æternæ vitæ ſentiebat, prædicando diceret, *Fortitudinis laceratos in contemptu dolorum per Gentiles Chriſtianoſque aſſiduè clamaſſe.* Lib. 1. oper. imperf. Quod fortitudo Gentilium ex mundi cupiditate nata fuit, vt fides iſto canone expreſſa docet, profectò

& temperantia, & iuſtitia, & prudentia; quæ regendis illis præſidebat. Eâdem quippe cupiditate bona diligũtur, quâ mala bonis aduerſantia fortiter tolerantur, eoque fortiùs, quo animus ardentiore mundi cupiditate ſuccenditur. Quid verò ſit mundi cupiditas nemo neſcit, niſi qui 1. Ioannis. Catholicam fidem neſcit, quæ docet eam *non eſſe à Patre*, vt eam à diabolo profectam eſſe nemo dubitaret. Quo fit, vt illam cupiditatem, ex qua Lib. 4. cont. Iul. c. 3. Romanorum virtutes natæ ſunt, *Babylonicam* vocet Auguſtinus, *terrenæ patriæ dilectionem*, cui conſulere ex virtute videbantur: eam, ex qua Ibid. quorundam continentia pullulabat, *vanam cupiditatem, & per hoc prauam, quæ frenaret alias prauas* Lib. 10. de Ciuit. c. 15. *cupiditates*: eam, ex qua virtus Stoicorum, *inflationem atque ſuperbiam*, itemque *cupiditatem laudis & gloriæ*, qua non quidem alijs, *ſed ſibi ipſis* Lib. 5. c. 13. & 20. *placuerunt*, & euanuerunt in cogitationibus ſuis.

Quæ quidem etiam atque etiam ab ijs conſiderari & ſuis momentis expendi velim, qui vel Auguſtinum, vel me in eius indagandis ſenſibus falli putant, ne fortè ipſi nimiâ Philoſophiæ Gentium conſectatione fallantur. Nam ſententiam illam Iuliani, quam tantâ ſeueritate Auguſtinus & Synodus Arauſicana proſcripſit, non aliud eſſe quam ipſiſſimam Philoſophorum ſententiam, quâ veras virtutes hominibus Deum verum ignorantibus tribuunt, quibus ipſam honeſtatem operum bonorum ſectarentur, quamuis ad æternam vitam inutiles eſſent, nimis perſpicuum eſt ex ijs quæ deduximus. Videant igitur Philoſophiæ admiratores, ne in hac eorum doctrina aſſerenda etiam ipſi periclitantur. Vinculum, quo natura rationalis obſtringitur Deo, vt illum ſolum diligat, neque quicquam niſi propter illum, à quo habet vt ſit, incomparabiliter ſtrictius eſt, quàm Gentilis Philoſophia ſuſpicari potuit. Vulnus quo cecidimus à Philoſophis ignoratum fuit, longèque altius inflictum, quam nonnulli Theologi Chriſtiani putant. Argumenta eorum pro virtutibus & operibus bonis infidelium Philoſophica ſunt, humana ſunt, ratiunculis ſubnixa leuioribus, quàm vt eis Auguſtini, Proſperi, & antiquorum omnium gratiæ defen- Art. 36. ſorum auctoritas cedat. Quorum hac in re tantus conſenſus eſt, vt S. Epiſcopus Roffenſis glorioſuſque Martyr dicat, eſſe ſententiam omnium Patrum, etſi Scholaſtici diſſentiant. Et hactenus de virtutibus & operibus bonis infidelium. Nunc tempus eſt, vt quo pacto hæc omnia ſcopo noſtro congruant oſtendamus.

CAPVT XVIII.

DECLARATVR EX ANTE dictis à capite decimo quinto huc vſque quo ſenſu doctrina ſancti Auguſtini de amiſſa boni faciendi & mali cauendi libertate, inductaque peccãdi neceſſitate intelligi debeat.

QVOD vt liquidiùs conſtet, meminiſſe lectorem velim, nos in ſuperioribus per multa capita doctrinam ſancti Auguſtini velut certam indubitatamq; protuliſſe, qua docebat naturam humanam peccato primi hominis ita violatam eſſe, & arbitrium voluntatis ſub terrenarum rerum cupiditate depreſſum, vt libertas ad faciendum bonum & ad abſtinendum à malo interierit, & loco libertatis peccandi neceſſitas conſecuta ſit. Quæ doctrina A quamuis in Auguſtini ſcriptis ita manifeſta ſit, vt in oculos vel ſomnolentiſſimi lectoris irruat, verbaque ſenſum ſuum luculentiſſimè ſecum ferant, inuenta tamen eſt nonnulla tergiuerſatio ab iis qui difficulter ſibi perſuaderi ſinunt, Philoſophos libertatem arbitrij ad bonum malumque prædicantes tantoperè in re naturali lumine quaſi ſibi perſpectâ deuiaſſe. Quamobrem interpretationem, vel potiùs euerſionem doctrinæ ipſius, non ex lucubrationibus eius, ſicut oportebat, ſed ex ingenij ſui viribus excogitauerũt, qua dicant, juxta Auguſtinum perijſſe libertatem ad bonum, nempe pietatis atque religionis; non moralis B honeſtatis niſi fortè eatenus, quòd jam poſt peccatum ſolis arbitrij viribus totam legem moralium præceptorum implere non poſſit: periiſſe libertatem abſtinendi à peccato, inductamque peccandi neceſſitatem, quia non poteſt ante gratiam ſine peccato mortali viuere, multò minùs abſque omni peccato, ſicut homini ante peccatum facile fuit. Ab iſta recentiorum interpretatione vt Auguſtini doctrinam vindicaremus, verum ſenſum eius illum eſſe diximus, quem planiſſimè verba præ ſe ferunt, hoc eſt, ita peccato periiſſe libertatem arbitrij ad faciendum bonum, vt ante gratiam non ſolùm non poſſit vniuerſam legem C moralis honeſtatis implere, ſed nec vnam quidem, nec vnum opus eius, ita ſcilicet, vt abſque omni etiam alterius generis peccato impleatur: ita perijſſe libertatem abſtinendi à peccato, vt nec in illo quidem opere omnis peccati culpam poſſit effugere: ita inductam eſſe peccandi neceſſitatem, vt in omni actu, quo legem ſibi videtur vel ſeruare vel tranſgredi, reus alicujus peccati teneatur. Hunc ſenſum trium illorum capitum, de perdita boni faciendi malique vitandi libertate, inductaque conſequenter peccandi neceſſitate, vt genuinum eſſe probaremus, ſeptem aut octo argumẽtorum claſſibus ex eiuſdem ſanctiſſimi D Doctoris doctrina à capite decimo quinto huc vſq; demonſtrauimus nullum omninò opus, non ſolùm pietatis æternæque vitæ meritorium, ſed nec morali honeſtate bonum, ſiue non malum, ſine gratia ſaluatoris, imo ſine fide poſſe fieri: cujus doctrinæ illuſtrandæ cauſâ longo illo circuitu de omnibus operibus & virtutibus infidelium tanquam peccatis & vitijs vſi ſumus. Quæ ſi vera ſunt ſicut iuxta Auguſtini principia vera eſſe dubitare non ſinimur, perſpicuè ſequitur, omnem omninò libertatem arbitrij ad bonum morale faciendum ita perijſſe, vt nullum omninò opus moraliter bonum ſine vera propriè que dicta gratia poſſit facere, vt propterea quoque arbitrium ante gratiam illam non ſit liberum à peccando abſtinere, ſed quòcunque ſe verteris hîc & nũc in ſingulis actibus, quadam humanis viribus inſolubili peccandi neceſſitate teneatur. Si enim non eſſet in voluntate neceſſitas peccandi in ſingulis E actibus ante gratiam, profectò ante illam facere poſſet aliquem actum ſaltem moraliter bonum. Nam in moralibus non eſſe actus medios, qui neque boni ſint, neque mali, in Auguſtini doctrina nulla controuerſia eſt, qui ex finis illius, quem vera ſapientia præ oculis habendum præcipit, abſentiâ & præſentiâ malitiam quorumlibet officiorum bonitatemque metiri ſolet. Iam quid argumentorum aduerſus iſtam doctrinam à recentioribus opponatur, expendendum eſt.

CAPVT XIX.

SOLVITVR ARGVMENTVM primum ex Auguſtino, & oſtenditur, quomodo juxta mentem etiam Scholaſticorum libertas arbitrij in peccando cum peccandi neceſſitate conſiſtat.

PRIMVM igitur argumentum ita formari poteſt: Si non eſt libertas abſtinendi à peccato, ſed peccandi neceſſitas in voluntate, jam peccatum non erit peccatum. Quod enim neceſſarium eſt hoc ipſo non eſt peccatum, vtpote quod voluntarium eſſe debet. Vnde Auguſtinus: *Vſque adeo peccatum voluntarium eſt malum, vt nullo modo ſit peccatum, ſi non voluntarium.* Vbi per voluntarium non aliud quàm liberum intelligi debere, videtur manifeſtum. Ergo nec ex mente Auguſtini per peccatum peccandi neceſſitas adducta dici debet, vtpote quæ repugnet voluntario ſive libero.

Lib. de vera Relig. c. 14.

Reſpondetur, hoc argumentum, ſicut à Scholaſticis intelligitur neceſſitas peccandi & libertas abſtinendi, nullam omnino vim habet adverſus Auguſtini ſententiam. Ipſi enim peccandi neceſſitatem vacant, qua quis ad hoc peccatum, quod hic & nunc perpetratur ita determinatur, vt ab eo abſtinere non poſſit: libertatem autem dicunt, qua iſtud poteſt facere, & à faciendo abſtinere. Hujuſmodi autem faciendi neceſſitatem, neque tribuit libero arbitrio Auguſtinus, neque ab eo tollit hujuſmodi libertatem abſtinendi: ſed hæc eſt neceſſitas, quam Auguſtinus peccato adveċtam eſſe profitetur, quòd liberum arbitrium ita rerum terrenarum cupiditate captivum ſit, antequam fide Creatoris charitateque liberetur, vt quoquoverſum ſeſe verterit, in genere neceſſe ſit illud malè agere; ſic tamen vt in ſingulari nullum peccatum ita neceſſario perpetret, quin ab eo poſſit abſtinere: ſed ab illo abſtinendo in aliud incidat, quod ſimiliter aliud faciendo cavere potuiſſet. Hæc neceſſitas peccatum in genere duntaxat, non ſingula peccata in particulari reſpicit: nec illam liberæ voluntatis indifferentiam tollit, quam Scholaſtici recentiores poſtulant. Similem enim neceſſitatem omnes ponunt in Deo, Angelis, ac beatis hominibus reſpectu boni; & ſaniores etiam in dæmonibus, damnatiſque hominibus reſpectu mali: cùm tamen ſingulos actus bonos Deus, Angeli, Beatique liberâ faciant voluntate, ac dæmones damnatique malos. Ita quippe faciunt & illi opus bonū, & iſti malū, vt non ſolùm illud non facere poſſint, ſed etiam aliud alterius rationis facere. Quòd ſi hoc Scholaſticis ad ſaluandam ipſius Dei, & Angelorum, beatorumque hominum libertatem in ſingulis actibus abundè ſatis eſt, & juxta eorum principia ſatis eſſe debet, quæ nullo modo libertatem contrarietatis boni ac mali ad arbitrij aut actus eius libertatem; ſed ſolummodo libertatem cōtradictionis vt neceſſariam poſtulant: coguntur etiam profiteri, arbitrium lapſorum hominum nullo modo in peccando deſinere eſſe liberum, quamvis generali quâdam peccandi neceſſitate vinciatur. Erit enim liberum quoad exercitium, vt loquuntur; neceſſitatum quoad ſpecificationem.

Iam verò ſic Auguſtinum revera illam peccandi neceſſitatem intelligere, ex eo perſpicuum

A eſt, quòd ipſe non rarò fateatur, vnum peccatum à peccatore poſſe alterius peccati perpetratione vitati, vnam tentationem alteri cedendo ſuperari. Qua de re in genere dicit in libris de Civitate Dei: *Nonnunquam ſanè apertiſſima vitia alijs vitijs vincuntur occultis, quæ putantur eſſe virtutes.* Et in libro de continentia de nonnullis dicit, quòd *continendo vel erroribus ſerviunt, vel aliquas minores cupiditates ideo vincunt, vt alias expleant, quarum grauditate vincuntur.* Et in particulari ad ſingulos decendendo modos: quibus vitium incontinentiæ alio vitio ſuperatur: *Quidam*, inquit, *quod mirum dictu videri poteſt, per incontinentiam ſe continent; velut ſi ſe mulier contineat à marito,* B *quia hoc iuravit adultero: quidam per iniuſtitiam, &c. Item quidam continent decepti fide falſa, & vana ſperantes, vana ſectantes, in quibus ſunt omnes hæretici, quorum continentia vera eſſet, ſi eſſet & fides vera.* Et de Agoniſtis coronā corruptibilem appetentibus: *Hæc*, inquit, *cupiditas vana, ac per hoc prava, vincit in eis & frenat alias cupiditates.* Et de Romanis gloriæ cupiditate mira perpetrantibus: *Iſto vno vitio, id eſt, amore laudis, pecuniæ cupiditatem, & multa alia vitia comprimentes.* Et rurſum: *Cæteras cupiditates iſtius vnius ingentis cupiditate preſſerunt.* Et vtrumque ſimul tangēs modum, quo vitium, vel iuſtitiâ, vel alio vitio ſuperatur: *Quoniam revera vitium eſt*, (vili velle C emere, & carò vendere) *poteſt quiſque adipiſci eiuſmodi iuſtitiam, vel alicuius alterius vitij, quod huic contrarium eſt, incurrere peſtilentiam, quâ huic reſiſtat & vincat.* Cujuſmodi ſententiæ ſancti Auguſtini tam crebræ, tam perſpicuâ quotidianorum exemplorum luce firmatæ manifeſtiſſimè demonſtrant, non ita doctrinam eius de peccandi neceſſitate capiendam, quaſi hominem ſine vlla omninò indifferentia ad hunc vel iſtud peccatum perpelli velit: ſed ita tantùm, vt in genere quocunque ſeſe concupiſcentiarum ſuarum ſervus verterit, peccatum evadere non poſſit. Talis enim animus, *indeſinenter ſtrati temporalibus deſiderijs.* Et vt alibi dicit, *malitiæ qualitate ſive huc, ſive illuc moveatur, malè movetur.*

Lib. 21. de Civit. c. 26.
Lib. de cont. c. 13.
Cap. 12.
Lib. 4. cont. Iul. c. 3.
Lib. 5. de Civit. c. 12.
Lib. 13. de Trinit. c. 3
Frag. 3 Ser. q. 18. ſuper Exod.

D Ex quibus Auguſt. principijs & illud intelligitur, quo pacto conſuetudines radicatas, vt ſupra vidimus, peccandi neceſſitatem vocet. Non enim ſic intelligi debet, quaſi determinatè nullâ relictâ exercitij indifferentiâ ex conſuetudine peccatum perpetret; ſed ita tantùm, vt quemadmodum qui per originalis peccati plagam illâ generali & humanis viribus indelebili creaturæ cupiditate poſſeſſus eſt, neceſſario peccat aliquo cupiditatis actu, niſi illa inſpirata cœlitùs Creatoris charitate ſuperetur; ita qui certi vitij cupiditate per conſuetudinem inolitam radicatâ detinetur, tentatione pulſatus, aliquo iſtius vitij actu ea neceſſitate cadat, niſi alio potentiori cu- E piditatis alterius retinaculo teneatur. Caſus tamen ille in iſta vitij inoliti ſpecie mille modis variari poteſt. Sic enim ſuperbi & humanæ laudis avidi ex eiuſdem vitij cupiditate & loquuntur & ſilent; ſe iactant, deprimuntque; honores ambiunt, & aſpernantur; ieiunant, & comedunt; cùm in omnibus idem appetitus excellentiæ aſſequendæ, vel timor amittendæ dominetur.

CAPVT XX.

DECLARATVR QVOMODO nunc ſit liberum à peccato abſtinere juxta mentem Scholaſticorum, etſi hoc negare videatur Auguſtinus.

HINC vlteriùs & illud liquet, quo pacto nihil Scholaſticis repugnet id quod ſæpiſſimè Auguſtinus dicit, nunc poſt lapſum primi hominis, *non eſſe liberum à peccato abſtinere*: ac definitionem peccati, qua dicitur eſſe *voluntas retinendi, vel conſequendi quod iuſtitia vetat, & vnde liberum eſt abſtinere*, ſe tantum de peccato primi hominis, ſeu de peccato quod non eſt pœna peccati, intelligere. Qua de re teſtimonia eius multa in præcedentibus dedimus. Nam iſta & ſimilia non ſic intelligit Auguſtinus, quaſi nunc non poſſit quoquo modo ab illo peccato, quod hic & nunc facit, abſtinere, nempe aliud vel eiuſdem generis vel alterius perpetrando, quod multis eius teſtimonijs & exemplis jam falſum eſſe declarauimus: ſed ita intelligit, non eſſe liberum abſtinere, vt nec illius nec alterius peccati, ſiue leuioris, ſiue grauioris, in abſtinendo ſit reus. Parui enim momenti eſt Auguſtino libertas illa exercitij ſeu indifferentia abſtinendi Philoſophica, quâ vnum peccatum in aliud irruendo fugitur. Sed de illa libertate loquitur, qua ſic abſtineri à peccato poteſt, vt peccatum ſine peccato ſuperetur, atque ita ſequatur vera peccati victoria, qua verè victor peccati, non à peccato victus dici queat. Nam ex iſto doctrinæ & intelligentiæ fonte naſcitur, quod Aug. peccatum nunquam victum eſſe ſentiat, niſi Dei amore, non aliâ prauâ cupiditate vincatur. Nam cùm dixiſſet, vt jam vidimus, quòd nonnunquam apertiſſima vitia alijs vitijs vincantur occultis, ſubtexit illicò: *Tunc itaque victa vitia deputanda ſunt, cùm Dei amore vincuntur*. Et alibi exponens, quid ſit non intrare in tẽtationem, hoc eſt, abſtinere à peccato, cuius tentatione pulſatur: *Non intrat* inquit, *in tentationem, ſi voluntate bonâ vincat concupiſcentiam malam*. Nimirum iuxta illud Apoſtolicum: *Noli vinci à malo, ſed vince in bono malum*. Si quis enim concupiſcentiã malam alia voluntate mala vicerit, jam in tentationem intrauit, neque victor mali, ſed à malo victus erit, vnde in eodem illo loco vbi de libertate abſtinendi à peccato & reſiſtendi malæ cupiditati diſſerit, non ſemel indicat ſe de tali reſiſtendi & abſtinendi poteſtate loqui, qua peccatum bona voluntate, nulla alia peccati cupiditate reprimatur. *Quiſquis*, inquit, *ſciens peccat, ſi poteſt cogenti ad peccatum* SINE PECCATO *reſiſtere, nec tamen facit, vtique volens peccat*. Et rurſum: *Qui verò cogenti cupiditati bonâ voluntate reſiſtere non poteſt, & ideo facit contra præcepta iuſtitiæ, iam hoc ita peccatum eſt, vt ſit etiam pœna peccati*. Ecce ſine alio peccato, bonâque voluntate concupiſcentiæ reſiſtendum eſſe docet; vt quis cupiditate ſuâ non coactus, ſed liber in abſtinendo eſſe dicatur.

Lib. de duabus animab.

Lib. 1. Retract. c. 15. & l. 1. oper. imperf.

Lib. 21. de Ciuit. c. 16.

Lib. de grat. & lib. arb. c. 2.

Rom. 12.

Lib. 1. Retract. c. 15.

Hæc igitur conſequenter etiam ratio eſt, cur nunquam verò ſeu veraciter tentationẽ peccati ſuperari tradat, niſi quando non alterius cupiditatis ſed iuſtitiæ delectatione ſuperatur. *Neque enim fit veraciter* (ſcilicet vitia vincuntur) *atque ſinceriter, niſi vera delectatione iuſtitiæ. Hæc eſt autem in fide Chriſti*. Et alibi: *Probatur non regnare concupiſcentia, dum iuſtitiæ delectatione vincente non fiunt mala*. Et in ſermone de Natali ſancti Vincentij: *Quiſquis viribus ſuis hoc ſe poſſe præſumpſerit, etſi videtur vincere patientiâ, vincitur à ſuperbia. Benè vincere, hoc eſt, vniuerſas machinas vincere, &c. Quando ergo vincit, niſi cùm dicit: In Domino laudabitur anima mea*. Si hoc eſt, benè, veraciter, ſinceriter vitium vincere, iuſtitiæ delectatione vniuerſas machinas vincere, profectò, hoc eſt, iuxta S. Auguſtinum peccato reſiſtere, & à peccato abſtinere, iuſtitiæ delectatione, bonâque volũtate reſiſtere & abſtinere. Alioquin peccato non reſiſtitur; ſed ceditur; non abſtinetur, ſed committitur, ſi non iſtud, certè aliud, quod ex eadem concupiſcentiæ prementis inſtantiſque importunitate proficiſcitur.

Lib. 21. de Ciuit. c. 16. Lib. 2. oper. imperf. fol. 450.

Ser. 8 inter Pariſienſ.

Ex quibus admodum ſanè perſpicuũ eſt, nullam Scholaſticis anſam querimoniæ per illam peccandi neceſſitatem, ſublatamque abſtinendi libertatem, quam Auguſt. docuit eſſe datam, quominùs illam exercitij ſeu cõtradictionis libertatem ſingulis peccatis perpetrandis, quam ipſi ad veram arbitrij libertatem ſatis eſſe putant, ſaluam habeant. Hoc tamen ingenuè fateor me in vniuerſis Auguſtini monumentis nondum inueniſſe, quòd peccata, quæ ante gratiam per concupiſcẽtiæ nobis inſperſæ conſperſæque neceſſitatem committuntur, idcircò nobis libera ſint, quia poſſumus vnum peccatum alterius cupiditate ſuperare, aut hoc vel iſtud quadam indifferentia contradictionis omittere, & aliud facere. Aliam iſta Philoſophiam quàm Auguſtini ſapiunt. Quæ libertas contradictionis ſi cui ad intelligendam eius doctrinam de peccatorum libertate, coniunctaque peccandi neceſſitate ſufficere videatur, equidem per me licet. Non enim huiuſmodi indifferentiam à peccatis lapſorum hominum ex neceſſitate commiſſis excludit Auguſtinus; quamuis, vt verum dicam, nec eam in vllis, quòd ſciam, lucubrationibus ſollicitè quærat aut poſtulet, aut ſub nomine libertatis arbitrij ad peccata facienda vel commemorandam putet. Vt propterea non immeritò adhuc inquiri poſſit, vtrum Auguſt. ita intelligat reuera, quemadmodum diximus huiuſmodi loca ſua, quibus dicit peccatum ita eſſe voluntarium, vt a *nullo modo ſit peccatum, ſi non ſit voluntarium*. Item b *nuſquam niſi in voluntate eſſe peccatum*. Nam in huiuſmodi verbis volũtas opponitur neceſſitati, ſicut patet ijſdẽ locis citatis, quando adijcit. *Quod autem homini à peruerſo Angelo perſuaſum dicitur, etiam ad hoc vſque voluntate conſenſit. Nam ſi neceſſitate id feciſſet, nullo peccati crimine teneretur*. Vt proinde voluntas non ſit aliud quam libertas, ipſomet Auguſtino dicente: *Quanquam ſi liberum non ſit abſtinere*, (ſcilicet à peccato) *non eſt voluntas*. Ratio dubitandi eſt, quòd Auguſtinus expreſſis verbis ſæpiùs doceat, nunc non eſſe liberum abſtinere à peccato, imo peccata nunc non committi voluntate, ſed neceſſitate: *Iam pœnalis vitioſitas ſubſecuta ex libertate fecit neceſſitatem*, quæ tamen peccata ſi primus homo, vt audiuimus, *neceſſitate feciſſet*, nullo, inquit, *peccati crimine teneretur*. Nam quare magis primus homo per illam neceſſitatem fuiſſet excuſatus, quam poſteri eius, ſi talis peccandi neceſſitas indifferentiam exercitij non excludit,

a Lib. de vera Rel. c. 14.

b Lib. de duabus animab. c. 10.

Lib. de vera Relig.

Lib. de duabus animab. cap. 11.

Lib. de perf. iuſt. c. 4.

CAPVT XXI.

EADEM AVGVSTINI LOCA *exponuntur aliter iuxta genuinam eius ſententiam.*

QVAMOBREM quia nonnullis gratum futurum arbitror, verum Auguſtini ſenſum intelligere, eumque non modo non repugnare Scholaſticorum principijs, ſed neque ſuis, operæpretium erit iſtorum locorum ſatis difficilem intelligentiam & à recẽtiorum ſenſibus paulò remotiorem paucis, Deo iuuante, patefacere. Sciendum eſt igitur, voluntatem atque neceſſitatem in iſtis Auguſtini & alijs pleriſque locis longè aliter quàm à Scholaſticis vſurpari. Hi enim non aliam intelligunt voluntatem (loquendo non de potentia, ſed de motu eius) & voluntarium, quàm vel motum generaliter qui à potẽtia voluntatis proficiſcitur, qualis eſt & amor beatificus; vel certè motum quem perfectè voluntarium vocant, hoc eſt, phraſi in ſcholis vſitatâ, liberum ſeu indifferentem vt fiat vel non fiat poſitis omnibus ad agendum neceſſarijs; cui oppoſitum intelligunt neceſſarium, ſeu id quod ad vnum tantùm determinatum eſt. Neutrum iſtorum ab Auguſtino in iſtis vocabulis intelligi ſolet. Voluntas enim ab eo peculiari phraſi vſurpatur pro motu voluntatis illo, qui nullâ coactione non ſolum phyſicâ, quæ reſpectu voluntatis impoſſibilis eſt, ſed neque morali à potentia voluntatis proficiſcitur, ſiue motus ille poſitis omnibus indifferenter ab ea, ſiue ad vnam partem determinatè fluat. Motus verò qui ſic coactè à voluntate naſcitur, ſiue terrente metu mali, ſiue concupiſcentiâ ſtimulante, vocatur ab Aug. *neceſſarius*, & neceſſitas ipſe metus aut cupiditas quâ exprimitur; ſiue interim motus ille ſingularis ita fiat à voluntate, vt alio metu aut cupiditate vitari poſſit, ſiue non poſſit. Hæc acceptio reſpondet vocibus illis à voluntate deductis, quibus dicitur aliquis volens aut nolens aliquid facere. Nolens aliquid facit, qui inuitus, aut coactus, aut neceſſitate id facit: volens è cõtrario, qui ſponte nullo intrinſecus contra voluntatis inclinationem impellente. Hinc enim iſte motus, voluntas, illa neceſſitas ſeu neceſſarius, id eſt, coactus dicitur. Hoc enim Auguſtino eſt neceſſarium, vt latè infra declarabimus, quod fit nolentibus nobis, ſiue abſolutè, ſiue ſecũdum quid; vt reſpectu voluntatis non aliud Auguſtino ſit neceſſitas, quàm coactio. Sed ipſum Auguſtinum ſe explicantem audiamus, quod niſi feciſſet, haud ſcio an quiſquam nunc ſenſum eius de voluntate & libertate, quâ ſolum primum Adami peccatum perpetratum eſſe tradidit, aſſequeretur. Sic ergo loquitur in eodem loco, vbi, *non niſi voluntate peccari* dixerat: *definitur itaque voluntas iſto modo: Voluntas eſt animi motus cogente nullo ad aliquid vel non amittendum vel adipiſcendum.* Hâc definitione certiſſimum eſt, non omnem omninò volũtatis motum eſſe comprehenſum. Quiſquis enim timore compulſus aliquid facit, non facit hoc nullo cogẽte, & conſequenter non voluntate ſeu volens phraſi Auguſtini, ſeu neceſſitate, hoc eſt nolens, inuitus, & coactus facit. Sic enim ipſe ſubtexit: *Cur ergo ita tunc* (cùm eſſem Manichæus) *definire non poſſem?*

Vide lib. 6. de gratia Chriſti Salmantic. c. 6. & 7.

Lib de duabus animab. cap. 10.

Ibid.

A *An erat difficile videre inuitum volenti eſſe contrarium, ita, vt contrarium ſiniſtrum dextro eſſe dicimus, non vt nigrum albo? Nam eadem res ſimul & nigra & alba eſſe non poteſt: Duorum autem in medio quiſque poſitus ad alterum ſiniſter eſt, ad alterum dexter: ſimul quidem vtrùmque vnus homo poteſt, ſed ſimul vtrumque ad vnum hominem nullo modo poteſt: ita inuitus & volens ſimul eſſe quidem vnus animus poteſt, ſed vnum atque idem nolle ſimul & velle non poteſt.* Quibus in verbis inuitus ſeu coactus dicitur, non qui nullo modo vult aliquid, vt cùm inuitus occiditur, aut deijcitur, aut propellitur; ſed is qui vult aliquo modo & facit, etſi inuitus velit & faciat.

B Declarat hoc ipſum luculentiſſimè ſubnectendo: *Cùm enim quiſque inuitus aliquid facit, ſi eum roges, vtrum id facere velit, nolle ſe dicit. Item, ſi roges, vtrum id velit non facere, velle reſpondet. Ita inuitum ad faciendum, ad non faciendum autem volentem reperies: id eſt enim vnum animum vno tempore habere vtrumque ſed aliud atque aliud ad ſingula referentem.* Etiam oſtendens quo pacto iſta ad illuſtrandam propoſitam definitionem voluntatis, à qua quis volens, ſeu voluntarius, ſeu non inuitus dicitur, faciant: *Cur*, inquit, *hæc dico? Quia ſi rurſum quæramus, quam ob cauſam id inuitus faciat, cogi ſe dicet. Nam & omnis inuitus faciens cogitur,* Ibid.

C *& omnis qui cogitur, ſi facit, non niſi inuitus facit. Reſtat igitur vt volens à cogente ſit liber, etiamſi ſe quiſpiam cogi putet. Et hoc enim modo omnis qui volens facit non cogitur, & omnis qui non cogitur aut volens facit, aut non facit.* Ex quibus mox tanquam rem ſuâ luce clariſſimam conficit, rectiſſimè à ſe definitam eſſe voluntatem, quòd ſit *motus animi cogente nullo ad aliquid vel non amittendum vel adipiſcendum.* Ex quo manifeſtum eſt, ab illo motu voluntatis, quam Auguſtinus voluntatem vocat, & vnde dicitur ab ipſo voluntarium omnem omninò coactionem, ſiue metùs, ſiue cupiditatis abeſſe, quia non minus aliquid efficitur inuitus cupiditate; quàm metu. Hinc eſt enim quòd

D Auguſtinus nonnunquam dicit, quoſdam, *odiſſe quæ conſentiunt* concupiſcentiæ, *ſibique diſplicere, quod decernunt & faciunt malum:* à quibuſdam, *gementibus atque flentibus*, concupiſcentiæ conſentiri. Et de ſeipſo cupiditati concubitùs ſeruiente: *Ex magna parte id patiebar inuitus, quod faciebam volens.* Voluntas igitur apud Auguſtinum nemini competit, qui aliquid concupiſcentiâ vel metu premente inuitus facit; ſed eſt motus animi, *cogente nullo.* Quod ipſe declarat in Retractationibus, id exponens, quod illâ definitione cogitauerat. *Quod propterea dictum eſt*, inquit, *vt hâc definitione volens à volente diſcerneretur.* Lib. 1. de nupt. c. 28. Serm. 45. de temp. c. 1. Lib. 8. Confeſſ. cap. 5. Lib. 1. Retract. c. 15.

Hinc eſt quod talis voluntas in Auguſtini doctrina prorſus eadem ſit, quæ libertas ſeu voluntas libera: vſque adeo vt voluntas tali ſenſu, & libertas ſeu libera voluntas Auguſtino ſint Synonima. Patet hoc perſpicuè ex eo, quòd cùm Aug.

E in peccati definitione poſuiſſet voluntatem ſeu volitionem vt genus definiti, & poſtea ſubieciſſet, *vnde liberum eſt abſtinere*, hoc eſt, quod non cogimur inuiti facere, ſtatim corrigit ſe, & poſtremam iſtam partem ſuperfluam eſſe teſtatur: *Quanquam ſi liberum non ſit, non eſt voluntas; ſed malui craſſiùs quàm ſcrupuloſiùs definire?* Nimirum quia ſi non eſt nobis liberum abſtinere, hoc eſt, ſi cogimur facere, jam non eſt motus animi cogente nullo, & proinde non eſt voluntas. Et in Retractationibus voluntatem explicans: *Qui primi in paradiſo fuerunt humano generi origo mali, nullo cogente peccando, hoc eſt, libera voluntate peccando; quia & ſcientes contra præceptum fecerunt, &* Ibid.

ille tentator ſuaſit vt hoc fieret non coegit. Quibus A verbis oſtendit, primos parentes voluntate, id eſt, non inuitos, ſed ſponte, & liberâ voluntate, quia videlicet nullo cogente peccauiſſe. Ex quo Lib. de Spir. & litt. c. 31. fit vt huiuſmodi voluntatem in libro de Spiritu & Littera, *plenam & liberam voluntatem*: alteram verò, qua quis inuitus aliquid facit, *extortam* vocet.

Hinc fit conſequenter, vt niſi voluntas non tantùm à metu, ſed etiam in primis à concupiſcentiæ ſeruitute libera ſit, motum voluntatis, quo ſeruitur concupiſcentiæ, nec liberam voluntatem, imo nec voluntatem Auguſtinus appellandum eſſe velit: Lib. 1. Retract. c. 15. *Nam quando tale eſt peccatum, vt idem ſit & pœna peccati, quantum eſt quòd valet voluntas ſub dominante cupiditate, niſi fortè ſi pia eſt, vt oret auxilium? In tantum enim libera eſt*, B ſcilicet à dominatu cupiditatis, *quia in tantum liberata eſt, & in tantum appellatur voluntas, alioquin tutiùs cupiditas, quàm voluntas propriè nuncupanda eſt.* Nimirum cupiditas Auguſtino eſt omnis voluntatis motus, qui ea concupiſcentia boni cuiuſcunque temporalis adipiſcendi vel retinendi à potentia voluntatis proficiſcitur; voluntas verò ſolus ille motus, qui à cogente cupiditate vel metu inde pullulante ſit liber; qui hac de cauſa, *libera voluntas* dicitur.

Ex quo primitiua quoque cauſa intelligitur, cur charitas ab Auguſtino libertas dicatur, quia C ſcilicet illa ſola liberat voluntatem à concupiſcentia dominante: itemque cur libertas Auguſtino reſpiciat vt terminum à quo concupiſcentiam, ſicut infra latè deducetur, quia ab illius ſeruitute voluntas liberatur, vt habeat actum ſeruiendi Deo in ſua poteſtate. Hoc eſt enim eſſe liberum, habere actum in ſua poteſtate. Hæc aliaque plura ab illo principio pendent, quòd iuxta Auguſtinum, niſi ſit, *motus animi cogente nullo*, & conſequenter à concupiſcentia ad peccandum cogente liber, nec voluntas, nec libera voluntas dici poſſit. Neceſſe eſt enim vt *volens*, Lib. de duobus animab. cap. 10. inquit ipſe, hoc eſt, voluntarius, *à cogente ſit liber.*

Ex his jam intelligitur ſenſus illius definitionis, qua peccatum ab Auguſtino definitur eſſe *voluntas retinendi vel conſequendi quod iuſtitia vetat,* D Ibid. *& vnde liberum eſt abſtinere.* Cùm enim voluntas in illo loco ſignificet aliud niſi, *motum animi cogente nullo*, id eſt, motum à metu & omni cupiditate ſtimulante ac dominante liberum, ſicut iam exponentem audiuimus, apertiſſimum eſt, non omne peccatum hâc definitione cõprehendi. Omnia quippe peccata, quæ vel ex ignorantia vel ex concupiſcentia committuntur, excluſa ſunt. Voluntas enim ab illis pœnis non eſt libera, nec eſt liberum ab illis peccatis abſtinere ante gratiam; quia non fiunt per motũ animi *cogente nullo*, prodeuntem. Neque nos incertis ratiocinationibus hoc colligimus, ſed ipſe Auguſtinus E hoc expreſsè docet. Nam hoc ſibi vult illa quam protulimus, expoſitio definitionis voluntatis: Lib. 2. Retract. c. 51. *Quod propterea dictum eſt, vt hâc definitione volens à nolente diſcerneretur; & ſic ad illos referretur intentio, qui primi in paradiſo fuerunt humani generi origo mali, nullo cogente, peccando, hoc eſt, libera voluntate peccando, quia & ſcientes contra præceptum fecerunt, & ille tentator ſuaſit vt hoc fieret, non coegit*, hoc eſt, ideo liberâ voluntate peccarunt, quia & ignorantiâ & concupiſcentiâ cogente caruerunt, per quarum vtramq; mox dicit *nolendo* peccari, quia qui ſic peccat non ſuâ ſponte, aut propria liberaq; incitatus voluntate delinquit. Et apertiſſimè paulò poſt de peccati definitione, quæ requirit vt ſit *liberum abſtinere*, ſic ſubiungit. Ibid. *Propterea vera eſt, quia id definitum eſt, quod tantummodo peccatum, eſt non quod eſt etiam pœna peccati*, ſcilicet ratione ignorantiæ vel concupiſcentiæ, ex quibus iuxta ſuperius diſputata omnia peccata lapſorum hominum perpetrantur. Et rationem peccata non liberâ voluntate, ſed potiùs concupiſcentiæ ſeruiente perpetrantur: Lib. 1. oper. imperf. c. 40. *Nam*, inquit, *quando tale eſt vt idem ſit & pœna peccati, quantum eſt quod valet voluntas ſub dominante cupiditate, niſi fortè ſi pia eſt, vt oret auxilium? In tantum enim libera eſt, quia in tantum liberata eſt, &c.* Et euidentiſſimè in libris contra Iulianum, qui illa ſancti Doctoris definitione abutebatur, vt conficeret, omne peccatum eiuſmodi eſſe debere, vt inde ſit liberum abſtinere, & ita nullum peccatum ignorantiæ vel concupiſcentiæ neceſſitate committi: *Ipſe eſt Adam* inquit, *quem noſtra illa definitio qua tibi placuit intuebatur, cùm diceretur: Peccatum eſt voluntas retinendi vel conſequendi quod iuſtitia vetat, & vnde liberum eſt abſtinere. Adam quippe omninò quando peccauit nihil in ſe habebat mali, quo nolens*, id eſt, inuitus, *vrgeretur ad operandum malum, & propter quod diceret. Non quod volo facio bonum, ſed quod nolo malum, hoc ago. Ac per hoc id egit, quod iuſtitia vetat, & vnde illi liberum fuerat abſtinere.* An igitur illa definitio peccatis poſt lapſum perpetratis conuenire non poteſt? Audi ipſum: *Nunc ei qui dicit: quod nolo malum, hoc ago*, id eſt, ei qui concupiſcentiæ ſubiugatus eſt, *abſtinere inde liberum non eſt. Ac per hoc tria iſta diſcernas & ſcias, aliud eſſe peccatum, aliud pœnam peccati, aliud vtrumque.* Quæ clariſſimè docent id quod in Retractationibus dixit, ſolum id quod peccatum eſt, non pœna peccati, hoc eſt, quod purâ liberâque neque concupiſcentiæ, neque ignorantiæ ſubiugatâ voluntate committitur, hâc definitione deſcriptum. Quam doctrinam ſexies aut ſepties in ijſdem illis libris contra illum Iuliani conatum repetit. Loca ſuperiùs Sup. c. 9. & 10. huius libri. allegata ſunt, neque hîc cum faſtidio repeti debent.

Iuxta hanc igitur doctrinam, qua ſolum primum hominis, peccatum voluntate, id eſt, liberâ voluntate, ſeu nullo cogente perpetratum eſſe docet, ita vt ei omninò liberum eſſet abſtinere, etiam alia ſimilia loca intelligi debẽt, & in primis ille celeberrimus, quem obiecimus ex libris de vera religione: Cap. 14. *Vſque adeo peccatum voluntarium malum eſt, vt nullo modo ſit peccatum, ſi non ſit voluntarium.* Accipit enim voluntarium prout à *voluntate*, hoc eſt, ab illo animi motu, qui nullo cogente profluit, ſeu à libera volũtate, iuxta phraſim Auguſtini, nominatur, vt proinde non niſi primi hominis peccato, quod ſimpliciter peccatum & non pœna peccati fuit, tale voluntarium competat. Fuit enim vti peccatum propriè dictum, ita etiam ſtrictiſſimè dictâ voluntate, hoc eſt, ab ignorantiæ & cupiditatis cogentis viſco liberrimâ voluntarium. Cuiuſmodi voluntate niſi conſenſus Adami eſſet volũtarius, ſed *id neceſſitate feciſſet*, vt ait Auguſtinus, *nullo peccati crimine teneretur*; nempe peccati propriè dicti, quod non eſſet pœna peccati. Quanquam etiam intelligi poſſet, nullo omninò peccati crimine, etiam illius quod peccati pœna eſſet, futurum fuiſſe reum. Quod quomodo verum ſit, quando de pura natura diſputabimus, dicturi ſumus.

Sed mira ſine dubio falſaque videretur hæc recentioribus interpretatio de peccato propriè dicto & liberâ voluntate, niſi ipſe Auguſtinus eam

Lib. 1. de Retract. c. 13. eam præformaſſet. Nam illa ipſa ſua verba explicans in libris Retractationum: *Poteſt*, inquit *videri falſa hæc definitio* peccati tam voluntarij, *ſed ſi diligenter diſcutiatur, inuenietur eſſe veriſſima. Peccatum quippe illud cogitandum eſt, quod tantummodo peccatum eſt, non quod etiam pœna peccati, ſicut ſuperiùs oſtendi, cùm quædam commemorarem ex libro tertio de libero arbitrio.* Verba verò ad quæ commemorata reſpicit, poſtquam multa peccata protuliſſet, quæ ſupplicia peccatorum ſunt nec libera voluntate, ſed ignorantiæ concupiſcentiæque neceſſitate committuntur, iſta ſunt: Ex lib. 3. de lib. arb. c. 18. *Non poſſe à libidinoſis operibus temperare, non natura inſtituti hominis, ſed pœna peccati eſt. Cùm autem de libera voluntate rectè faciendi loquimur, de illa ſcilicet in qua homo factus eſt, loquimur.*

B

Eodem prorſus modo & alia eius verba, & quotquot ſimilia contra Manichæos protulit, exponi debent; vt illa, quibus in libro de duabus animabus dixit: Lib. de duabus animab. c. 10. *Nuſquam ſcilicet niſi in voluntate eſſe peccatum.* Nam & iſtic voluntas ſtrictè ſumitur pro motu libero à cogente, ſicut contra Manichæos de origine peccati, id eſt, primo peccato diſputantibus ſumi debuit. Vt proinde nulli, niſi primo peccato & iſtud competat, quod liberrima voluntate commiſſum eſt. Audi & hîc Auguſtinum, qui illud ipſum de iſtis verbis tradit: Lib. 1. Retract. c. 15. *Peccatum*, inquit, *quod nuſquam eſt niſi in voluntate, illud præcipuè intelligendum eſt, quod iuſta damnatio conſecuta eſt*, id eſt, Adami. Cur autem

C

præcipuè dicat, ipſemet rationem reddit, quia & Ibid. illud *peccatum quo conſentitur peccati concupiſcentiæ non niſi voluntate committitur.* Ita quidem; ſed hoc duabus ex cauſis ſine præjudicio prædictorum verum eſſe intelligi debet; primò, quia talis voluntas ex origine illius liberrimæ propriéque dictæ voluntatis nata eſt, juxta id quod ſubijcit: *Quod ſi quiſquam dicit, etiam ipſam cupiditatem nihil aliud eſſe quam voluntatem, ſed vitioſam, peccatoque*, id eſt, concupiſcentiæ *ſeruientem; non reſiſtendum eſt, nec de verbis, cùm res conſtat, controuerſia facienda eſt. Sic enim oſtenditur, ſine voluntate nullum eſſe peccatum, ſiue in opere, ſiue in origine.* Cap. 13. Illa igitur cupiditas etiam voluntas dicitur, quia ex origine liberæ voluntatis profecta eſt. Vnde

D

& paruulorum peccatorum ibidem dicit, *nuſquam eſſe potuiſſe niſi in voluntate, qua voluntate commiſſum eſt, quando diuini præcepti eſt facta tranſgreſſio.* Et alibi dicit, illorum peccatum eſſe *voluntarium*, quia *ex prima hominis malâ voluntate contractum.* Secundò, quia voluntas ſæpè ab ipſo quoque Auguſtino latiùs vſurpatur, hoc eſt, non ſolum pro illo liberrimo voluntatis motu, qui nullo cogente à potentia fluit; ſed pro quolibet, etiam illo, quo ſiue timori cogenti, ſiue dominanti concupiſcentiæ ſeruimus, quæ vſurpatio nunc recentioribus vſitata eſt. Hinc in eodem illo Retractationum loco, quo ſolum primum peccatum ſe voluntarium appellaſſe declarauerat, ſtatim addit:

E

Quamuis & illa quæ non immeritò, non voluntaria peccata dicuntur, quia vel à neſcientibus, vel à coactis perpetrantur, non omninò poſſunt ſine voluntate committi. Vbi (*non omninò*) ſignificat aliquod adeſſe genus voluntatis, etſi non Ibid. c. 15. illud quo propriè primum peccatum vocauerat voluntarium. In ignorantibus enim adeſt *voluntas facti* non *peccati*; in ſeruientibus concupiſcentiæ, adeſt voluntas per impetum dominantis cu- Cap. 13. piditatis extorta. *Quoniam & ille qui peccat ignorans, voluntate vtique facit, quod cùm faciendum non* Cap. 15. *ſit, putaſſe eſſe faciendum* Quia voluit enim fecit, *etiamſi non quia voluit peccauit. Et ille, qui concupiſ-*

A

cente aduerſus ſpiritum carne, non ea quæ vult facit, Cap. 13. *ſi vincitur, concupiſcentiæ conſentit volens; & in eo non facit niſi quod vult, liber ſcilicet iuſtitiæ, ſeruuſque peccati.* Hinc vtrumque genus voluntatis & illius quæ propriè voluntas dicitur, quâque caret quiſquis inuitus ſeu nolens aliquid facit, & illius quæ propriè cupiditas nuncupatur, ſimul iungit in libro de Spiritu & littera: *Neque enim* Lib. de ſpir. & litt. c. 31. *dici ſolet quiſpiam voluntate feciſſe, ſi quid fecit inuitus*: ecce primum genus voluntatis propriæ dictæ, qua primi hominis peccatum voluntarium fuit ita vt ei liberum eſſet abſtinere. *Quamquam ſi ſubtiliùs aduertamus, etiam quod quiſque inuitus facere cogitur, ſi facit, voluntate facit. Sed*

B

quia malit aliud, ideo inuitus, hoc eſt, nolens facere dicitur. Malo quippe aliquo (ſiue metus, ſiue cupiditatis, quæ non exiguum eſt creaturæ rationalis malum) *facere compellitur, quod volens à ſe euitare, vel à ſe remouere, facit quod cogitur*, ecce ſecundum genus voluntatis, quâ quis timori aut cupiditati compellenti cedit & ſeruit: Et vtramque copulans: *Ac per hoc ſi facit* (is qui cogitur) *non quidem plena & libera voluntate, ſed tamen non facit niſi voluntate.*

Quod ſi quis fortè miretur, cur Auguſtinus ita locutus fuerit, vt omne peccatum voluntate committi, & vſque adeo voluntarium eſſe dixerit, vt ſi non ſit voluntarium nullo modo peccatum ſit: & tamen mox hanc generalem regulam

C

de ſolo peccato, quod non eſt pœna peccati, hoc eſt, de ſolo primo peccato, intelligendam velit; ſcire debet in illis locis eum cum Manichæis de mali origine, hoc eſt, de primo malo diſputaſſe, quod omnium malorum cauſa eſt, quibus atteritur genus humanum. Hoc Manichæi dicebant eſſe ſubſtantiam ab æterno malam; Auguſtinus liberam hominis voluntatem. Itaque cogebatur altiùs aſſurgere, quàm ad cauſam illam, ex qua nota nobis peccata perpetiantur. Nam & Auguſtinus & Manichæi ſatis aduertebant ea, ex lege peccati, hoc eſt, ex pruriente moleſtiſſimaque rerum temporalium concupiſcentia, ſeu libidine, ſeu cupiditate proficiſci; quam eſſe peccati antecedentis pœnam, hoc ipſo ſatis liquebat, quod eam inuiti nolenteſque pateremur. Talis enim

D

animi diſſipatio & moleſtia *oſtēdebat non naturam* Lib. 8. Confeſſ. cap. 10. *mentis alienæ*, inquit Auguſtinus de ſe, *ſed pœnam meæ. Et ideo non iam ego operabar illam, ſed quod habitabat in me peccatum, de ſupplicio liberioris peccati, quia eram filius Adam.* Ne igitur fruſtra de illis pœnalibus peccatis tempus tereretur, quæ Manichæi ex lege quidem peccati, ſed tanquam ex natura mala nobis congenita pullulare fatebantur, neceſſariò veniendum erat ad primum peccatum velut originem cæterorum pœnalium peccatorum, quod nullâ tali lege in membris præcedente, purâ voluntatis libertate perpetratum fuerat, & ideo purè ſimpliciterque pecca-

E

tum, non pœna peccati dicebatur. Hanc ipſemet Auguſtinus cauſam ſuarum locutionum ac definitionum voluntatis & peccati reddit, cùm Iulianus omne peccatum liberâ voluntate committi debere, & ab eo *abſtinere liberum eſſe*, contenderet: Lib. 1. oper. imperf. cont. Iul. c. 47. *Hîc peccatum definitum eſt, quod tantummodo peccatum eſt, non quod etiam pœna peccati. De hoc quippe agendum fuit, quando mali origo quærebatur; quale commiſſum eſt à primo homine ante omnes homines malum, ſed tu aut nō potes intelligere, aut non vis.*

Ex his jam ſatis ſuperque liquet, quantopere in percipienda genuina Auguſtini mente fallantur, qui cùm audiunt, omne peccatum voluntate & liberâ voluntate, ſeu libertate, non neceſſitate

committi; itemque debere, *voluntarium* non *neceſſarium*; & eſſe debere *liberum* ab eo *abſtinere*, putant illis phraſibus ſuas cogitationes de illa exercitij ſeu contradictionis libertate ſtabiliri, qua quis peccatum hîc & nunc poſſit facere & vitare, committere & ab eo ſaltem aliud perpetrando abſtinere; reijcique neceſſitatem illam; qua quis ad peccatum iſtud ſingulare hîc & nunc perpetrandum determinatur. Nam quamuis verum ſit, ſemper huiuſmodi libertatem ſeu indifferentiam adeſſe, vt ſupra ex Aug. mente declarauimus, & abeſſe quoque huiuſmodi neceſſitatem: non tamen Auguſt. non ſolùm in iſtis locis, ſed nec vnquam, quòd ſciam, in ſcriptis ſuis talem libertatem vel oppoſitam neceſſitatem nomine libertatis aut neceſſitatis deſtruentis libertatem vocat. Sed voluntas, ſeu libera voluntas, ſeu libertas in illis locis in iſta illa libertas antonomaſtica de qua tam multa iſto capite diximus, & infra dicturi ſumus, motus videlicet voluntatis ab ignorantia & cupiditatis viſco liberatæ, quem potentia voluntatis pro ſuo liberrimo nutu eligit, & quoquo verſum ſiue ad bonum ſiue ad malum flectere poteſt, ſicut Adamus potuit. Vnde motum iſtum in malum flectendo peccauit peccatum propriè dictum, quod nullo pacto ſupplicium alterius fuit. Talis voluntatis motus ante fidem nullus omnino in hominibus reperitur, ideoque non adeſt eis libertas iſtâ phraſi, ſed ſub cupiditate captiuitas ad alteram partem, videlicet ad perpetrandum dumtaxat malum: quæ captiuitas eadem eſt cùm illa iam dicta neceſſitate atque coactione, à qua dicuntur peccata, quæ fiunt ab infidelibus vt cupiditatis vrgentis cogentiſque; *neceſſaria* non *voluntaria*; & propterea conſequenter non eſt eis liberum à peccato abſtinere, non quaſi non eſſet eis liberum, peccatum quod faciunt alterius peccati perpetratione vitare, quod fieri ab eis poſſe diximus; ſed quia non eſt eis illa libertas voluntatis, quæ propriè Auguſtini, & Scripturæ, & Eccleſiæ phraſi libertas dicitur, qua ſeſe ſcilicet à viſco cupiditatis expediant, & in veri boni dilectionem transferant, qua ſola liberum fit à peccatis abſtinere. Et hæc de Auguſt. mente ſatis.

Vide lib. 6. de gra. Chriſti Saluat. vbi tractatur de natura libertatis & lib. arb.

CAPVT XXII.

SOLVITVR OBIECTIO DE poteſtate vitandi peccata. Fusè quæ peccata & quâ libertate vitari poſſunt, quæ non: quænam ex imbecillitate vitandi peccata eſſe deſinant, quæ non.

HÆc ſi perceperis, non inuenies etiam in illis locis magnam difficultatem, quæ contra peccandi neceſſitatem; ſublatamque abſtinendi à peccato libertatem, quas Auguſtinus docet, alicui opponi poſſe viderentur. Tradit enim ſæpè Auguſtinus, omne peccatum poſſe vitari, & niſi vitari poſſe, jam non eſſe peccatum. Hoc autem directè repugnare videtur illi peccandi neceſſitati, qua iuxta eundem ſanctum Doctorem poteſtatem abſtinendi à peccato ſublatam eſſe contendimus. Auguſtini loca, quibus illam vitandi peccati inſeparabilem poteſtatem ſtatuit, plura ſunt, & præ cæteris ille ex libris de libero arbitrio; vbi

A cùm ſcrupuloſiſſimè peccati cauſam exquireret; opponeretque ſibi: *An fortè violentia eſt, illa cauſa peccati & cogit inuitum?* Quod maximè propter illam peccandi neceſſitatem dictum eſt, quam ex ignorantia concupiſcentiaque adductam eſſe conſtituimus, generaliſſimè de peccati cauſis quibuſcunque definit, *Quæcunque iſta cauſa eſt voluntatis, ſi non poteſt ei reſiſti, ſine peccato ei ceditur: ſi autem poteſt, non ei cedatur, & non peccabitur. An fortè fallit incautum? ergo caueat, ne fallatur. An tanta fallacia eſt, vt caueri omnino non poſſit? ſi ita eſt, nulla ergo peccata ſunt. Quis enim peccat in eo quod caueri nullo modo poteſt: Peccatur*

Lib. 3. de lib. arb. c. 18

B *autem, caueri igitur poteſt.* Quæ verba ſua tanquam vera alibi Auguſtinus agnoſcit: & cùm ſibi propoſuiſſet; *Poteſt ergo ei cauſa, quæcunque illa eſt reſiſti?* Reſpondet: *Poteſt planè.* Et in libro de perfectione iuſtitiæ, cùm ſæpè Celeſtius Auguſtinum velut ad exploratam abſurditatem adigere niteretur, quòd omne peccatum aut vitari poſſet, aut peccatum non eſſet, reſpondet ei identidem Auguſtinus poſſe vitari. Fieri ergo non poteſt, vt neceſſitate peccetur, aut vt à peccato non ſit liberum abſtinere.

Lib. de na. & gra. c. 67

Reſpondetur, ſi mentem Scholaſticorum de poteſtate vitandi peccatum, vt peccatum eſſe

C poſſit, ſequi volumus, iſta loca nihil omninò ſtringere. Putant enim ad libertatem arbitrij in peccando, & ad poteſtatem vitandi peccati, ne propter impoſſibilitatem vitandi, peccatum eſſe deſinat, ſatis eſſe, vt quodlibet in ſingulari poſſit ſiue bonâ ſiue aliâ malâ voluntate vitari: quemadmodum vt bona ſint Angelorum bonorum opera, malorumque mala, ſatis eſſe iudicant, vt ſingula poſſint prætermittere, quamuis nec hi propterea bonum poſſint, nec illi malum facere. Libertas enim exercitij ſeu indifferentia contradictionis, ſicut eis ad arbitrij libertatem, ita etiam ad peccati vitandi poteſtatem ſatis eſt.

D Solutio iſta facilis eſt, & pro tuenda Auguſtini doctrina contra Scholaſticorum argumenta ſufficit: fateor tamen ab eius mente, & verò etiam à veritate, ſicut eam Auguſtinus intellexit eſſe disjunctiſſimam. A cuius propalatione quamuis meritò hoc loco temperare poſſem, ne nouas aduerſus Auguſt. doctrinam difficultates commouendo quas à nemine Scholaſticorum excitatas memini, maiorem ei inuidiam creem, ipſius tamen ſinceritati veritatis hoc debere puto, vt ſine fuco proferatur. Sicut enim in ſeipſa ſemper inuicta eſt, & Auguſtini doctrinam in hac materia inuictam fecit, ita, ſpero, ſuâ ſe ipſius luce inuictam eſſe demonſtrabit.

Argumenti igitur, quod ex Auguſtino propoſui, longè alius ſenſus eſt, quam quòd peccatum vt peccatum eſſe poſſit iſtâ Philoſophicâ libertate debeat ſaltem in aliud irruendo poſſe vitari: cujuſmodi exercitij libertate peccata dæ-

E monum multi libera eſſe & vitari poſſe contendunt. Sed hoc vult Auguſtinus, ita debere caueri poſſe peccatum, vt à peccatis abſtinendo nullius peccati reus benè videlicet faciendo, teneatur. Nihil enim omninò curat ad expendendam peccati rationem, vtrum vnum peccatum alterum incurrendo caueri poſſit, vnaque cupiditas peccandi alterâ cupiditate ſuperari: ſed vtrum peccatum ita fiat neceſſariò, vt quoquò ſe homo ante gratiam flexerit, peccatum aliquid in genere, ſiue hoc, ſiue iſtud, incurrat, quacunque tandem remanente peccatorum eligendorum indifferentia. Quem eſſe verum iſtius objecti argumenti ſenſum, ex genuina

nuina eius ſolutione quam daturi ſumus eluceſcet. Sed in iſto ſenſu difficultas nos vehementer premit. Si enim ad peccatum ex Auguſtini mente neceſſarium eſt, vt non modo malum aliud faciendo, ſed vitam, benè faciẽdo omnemque peccati maculam euitando, caueri poſſit, profectò falſum erit, quod hactenus ex Auguſtino diximus, adhærere nobis ante Chriſti gratiam peccandi neceſſitatem & non eſſe nobis liberum à peccatis abſtinere. Hoc ipſo quippe deſinerent eſſe peccata: jam enim ſupponitur ea ante gratiam eſſe neceſſaria, nec abſtineri ab eis poſſe juxta doctrinam Auguſtini. Nec minùs falſum erit, quod aliquando docuit, & omnes abſque dubitatione verum eſſe conſentiunt, diabolum adhuc malè facere & peccare. Nam ille maximè *non habet arbitrium liberum ad benè faciendum: ſed ad maximam maleuolentiam pœnâ ſui ſceleris obduratum.*

Epiſt. 107.

Itaque ſciendum eſt, juxta doctrinam ſancti Auguſtini in creatura rationali duplicem ſtatum poſſe ſpectari. Primus eſt naturalis, in quo videlicet natura ab ipſo Deo conſtituitur, prout ab eius potentia & bonitate conditrice fluit, nullo adhuc omninò creaturæ peccato præcedẽte, propter quod aliquâ pœnâ, ſiue in corpore, ſiue in animo, ſiue ignorantiæ, ſiue concupiſcentiæ, ſiue auxilij neceſſarij denegatione puniretur. Alter eſt pœnalis, in quem creatura ſtatum naturæ ſuæ aliquo peccato peruertendo, prolapſa diuerſis pœnis atteritur, vt vel ignorantiâ veri non videat quid rectè faciendum ſit, vel videat quidem, ſed concupiſcentiæ ſæuientis difficultate, velut quadã naturalis libertatis infirmitate implere vel non poſſit, vel non lubeat, ac gratia deſit qua videat, poſſit, ac velit. Primum ſenſum ſpectat Auguſtinus, quando de creatura rationali diſputat cum Manichæis: ſecundum, quando cum Pelagianis. Manichæi quippe conſiderantes malorum illorum quibus affligimur magnitudinem, & præcipuè ingentem illam benè viuendi infirmitatem, quam ingenita nobis ignorantia & lex peccati parit, omnia peccata noſtra naturalia eſſe ſtatuerunt, hoc eſt, ex natura malâ nobis concreata, non ex arbitrij libertate proficiſci. Pelagiani contrà cùm creaturæ rationalis bonum eſſe conditorem crederent, & peccati merito mutationem aliquã in ea factam eſſe non crederent omnes eius pœnas & benefaciendi difficultates naturales eſſe opinati ſunt: & conſequenter omnia peccata ipsâ liberâ voluntate poſſe vitari; ne alioquin, ſi peccata non illa flexibili in vtramque partem libertate, ſed concreatâ malè faciendi neceſſitate fierent, ita vt non eſſet liberum benè facere & à peccato abſtinere, peccata quaſi *per caunam*, vt Auguſtinus loquitur, reuerterentur in Deum, qui creaturam ſuam cum iſta mali faciendi neceſſitate condidiſſet. Et Manichæi igitur & Pelagiani ex eodem principio in diuerſos errores de libero arbitrio præcipitati ſunt. Cùm enim vtrique ſtatum illum pœnalem, quem perpetimur, naturalem eſſe ſentirent; Manichæi certiſſimò ſcientes eum eſſe malum, non auſi ſunt Deum bonum eius auctorem facere, ſed malum aliquod principium commenti ſunt, in quod ſicut ſtatus ille vitioſus, ita etiam deſtructo libertatis arbitrio omnia peccata ex ignorantia concupiſcentiaque naſcentia referrentur. Pelagini è contrario cùm firmiſſimè crederent, Deum bonum humanam naturam condidiſſe, ſtatum illum miſerabilem homini naturalem eſſe finxerunt; & non obſtantibus grauiſſimis pœnis eius, arbitrium eſſe potens & liberum vt motibus eius ingenitis leges ponat. Aduerſus Pelagianos igitur originalis peccati labem Auguſtinus inculcat, qua naturalis illa vitandorum peccatorum poſſibilitas, libertaſque benefaciendi vitiata ſit; & ingruentibus ignorantiæ concupiſcentiæque pœnis, loco naturalis libertatis ad bonum qua pollebat, ſub malo captiuitas, & mali faciendi neceſſitas ante gratiam adducta ſit; quæ non niſi per Chriſti gratiam ſuperari ac tolli poteſt. Aduerſus Manichæos verò ad malorũ omnium fontem creatæ naturæ libertatem, nulli adhuc ſupplicio ſiue pœnalis ignorantiæ ſiue cruciantis cupiditatis obnoxiam recurrere, magniſque & veris laudibus poteſtatem eius deprædicare ſolet: vt ita oſtendat, non naturam naturaliter, hoc eſt, ex creatione ſua connaturali eſſe malam; ſed ipſam creaturam bonam ſua ſe vitiantem libertate eſſe culpandam. Hoc enim ſibi volunt illa verba quibus acerrimum illum aduerſus Manichæos conflictum, de malorum origine in voluntatem liberã, id eſt, omnis ignorãtiæ & difficultatis concupiſcentialis expertem referendâ, concludit: *Cùm autem de libera voluntate rectè faciendi loquimur, de illa in qua homo factus eſt loquimur.*

Lib. 3. de lib. arb. c. 11

Quapropter in illis locis vbi Auguſt. aduerſus Manichæos diſputando dicit: *Si cauſæ voluntatis reſiſti non poteſt, ſine peccato ei ceditur. Si caueri omninò non poſſit* peccati fallacia, *nulla ergò eſſe peccata. Neminem peccare in eo, quod caueri nullo modo poteſt. Si neceſſitate primus homo conſenſiſſet, nullo peccati crimine tentum fuiſſe. Liberum omninò eſſe à peccato abſtinere.* Et peccatum eſſe debere *voluntarium*, hoc eſt, liberæ voluntatis, *non neceſſarium*, ita vt ſi non fuerit voluntarium, peccatum eſſe non poſſit, & huiuſmodi, ſemper de origine mali loquitur, vnde omnia mala in creaturam rationalem profluxerunt. Hoc enim non poteſt eſſe ex Deo creante, propter bonitatem eius: Non poteſt eſſe quoque ex Deo puniente, propter juſtitiam eius. Non enim culpam pœna præcedere, ſed eam ſequi debet. Cùm ergò mali origo, ſeu primum malum neque natura eſſe poſſit, neque pœna, hoc eſt, neque naturalis neque pœnalis, neque ex toto neque ex parte, neceſſe eſt culpam eſſe creaturæ, & proinde ex liberrima creaturæ voluntate, hoc eſt, ex tali liberæ voluntatis flexibilitate proficiſci, vt nulla ignorantiæ vel concupiſcentiæ vel alterius cuiuſquam impellentis pœnæ neceſſitate cogatur in malum, ſed ſolo ſuo liberrimo in vtramuis partem nutu. Hoc ipſo namque quo quis contra voluntatis teniſum inuitus ad malefaciendum cogeretur, vti nunc ſæpè cogitur (quam neceſſitatem libertati oppoſitam Auguſtinus vocat) jam non eſſet primum malum, de quo ex hypotheſi quærimus, ſed ſecundum; non origo malorum, ſed ex origine jam profectum; non pura culpa, ſed ſimul pœna; non peccatum tantùm, ſeu ſtrictè dictum, ſed peccatum, quod non eſt etiam pœna peccati. Vt enim non ſit ſupplicium, quòd creatura rationalis benè viuendi ignorantiâ inuita turpetur & difficultate crucietur, & inde mala faciat, impoſſibile eſt juxta illud Auguſtini: *Pœnam iſtam eſſe quis dubitet? Omnis autem pœna ſi juſta eſt, peccati pœna eſt, & ſupplicium nominatur. Porrò quia de omnipotentia Dei & juſtitia dubitare dementis eſt, juſta hæc pœna eſt, & pro peccato aliquo penditur.* Quapropter primum malum quod eſt origo cæterorum ſicut nihil pœnale, ita nihil omninò

Vide infrà latiſſimè lib. 2. de ſtatu puræ naturæ.

Lib. 2. de lib. arb. c. 18.

inuiti ſibi adjunctum habere poteſt. Cùm enim potiùs patiendo, quàm faciendo ſimus inuiti, vel iuſtè vel injuſtè patietur, quiſquis inuitus aliquid patitur: *Si iuſtè patitur*, inquit Auguſtinus, *non in eo peccat quod patitur inuitus, ſed in eo peccauit, quod ita fecit volens, vt quod nollet iure pateretur. Si autem iniuſtè patitur, quomodo peccat? Non enim iniuſtè aliquid pati, ſed iniuſtè aliquid facere peccatum eſt.* Quapropter rectiſſimè & profundiſſimè docet Auguſtin. contra Manichæos, mali originem, hoc eſt, id quod peccatum tantùm eſt debere eſſe puriſſimè voluntarium, nullo modo neceſſarium, hoc eſt, ex liberrima indifferentiſſimaque ad bonum & malum voluntate committi, ex nulla naturæ peccantis ignorantiâ, nulla cupiditate, nulla coactione, quæ inuitum adigat ad aliquid faciendum, poſſe proficiſci. Hoc ipſo quippe deſineret purum peccatum eſſe, de quo quæritur; eſſetque vel pœna peccati, vel peccatum pœnæ mixtum: quod impoſſibile eſt eſſe primum & originem cæterorum. Hinc conſequenter neceſſe eſt, purum peccatum vitatu eſſe facillimum, eſſe liberrimum ab eo abſtinere, ſolo videlicet nutu voluntatis, qui non ſolùm ad aliud malum, ſed ad bonum quoque ſine vlla omninò difficultate flecti poteſt. Nam hoc ipſo quo difficultas volentem reſiſtendo cruciaret, non haberemus jam peccatum illud quod quærimus contra Manichæos, purèque tantummodo peccatum eſſe debet; ſed pœnam, quæ aliud purè peccatum præceſſiſſe conuinceret. Sed ex alia quoque profunda radice naſcitur, quòd peccatum ſimpliciter, ſeu peccatum tantùm, quod eſt cauſa cæterorum, ita liberum eſſe debet, vt niſi non tantum aliud malum, ſed etiam bonum oppoſitum faciendo caueri poſſit, ne peccatum quidem eſſe poſſit. Cujus rei ratio eſt, non quod actus iſte non eſſet ſatis liber, eâ etiam libertate, quam Scholaſtici ad liberum arbitrium poſtulant. Eſſet enim liber libertate contradictionis, & exercitij, perinde in faciendo aliud malum, ſicut actus beatorum in faciendo aliud bonum. Sed cauſa eſt, quòd actus huiuſmodi cum quantacunque contradictionis ſeu exercitij libertate fieret, malus eſſe non poſſet. Eſſet enim connaturalis inſtitutioni naturæ, vtpote per quem hoc appeteretur, quod inclinatio naturaliter à Creatore inſerta poſtularet. Si enim illa naturaliter talis eſt, vt creatura quicquid ſecundum illam fecerit, malum faciat, hoc ipſo jam non eſt malum, ſed bonum. Non enim poteſt non eſſe bonum id quod conforme eſt inſtitutioni naturæ bonæ: cùm malum in receſſu à naturæ inſtitutione & ab inſtituentis arte perpetretur. Tangit hanc radicem multis in locis Auguſtinus contra Manichæos: *Quid, quòd etiam in ipſis rebus quæ vituperantur nullius vituperatur niſi vitium? nullius autem vituperatur vitium, niſi cuius natura laudatur. Aut enim ſecundum naturam eſt quod vituperas, & non eſt vitium, itaque magis emendandus es, vt rectè vituperare noueris, quàm illud quòd non rectè vituperas: aut ſi vitium eſt, vt rectè vituperari poſſit, etiam contra naturam ſit, neceſſe eſt. Omne quippe vitium, eo ipſoque vitium eſt, contra naturam eſt.* Et infrà: *Si hoc debet quiſque quod accepit, & ſic homo factus eſt, vt neceſſariò peccet, hoc debet vt peccet. Cùm ergò peccat, quòd debet facit. Quod ſi ſcelus eſt dicere, neminem natura ſua cogit vt peccet.* Et rurſum: *Quòd ſi neque ſuâ neque alienâ naturâ quis peccare cogitur, reſtat vt propriâ voluntate* (illa ſcilicet liberrima omniſque coactionis experte) *peccetur.*

Ibid. c. 16.

Lib. 3. de lib. arb. c. 13

Cap. 16.

Ibid.

A *Quod ſi tribuere volueris conditori, peccantem purgabis, qui nihil præter ſui conditoris inſtituta committit.* Nam vt addit, *peccata tunc ſiunt, cùm ab eius veritate*, hoc eſt, arte qua facta eſt creatura, *receditur.* Hanc ergò cauſam paſſim reſpicit contra Manichæos exiſtimantes illum ſtatum in quo jam ſumus ante gratiam cum ignorantia, & concupiſcentia, peccandique neceſſitate, eſſe naturalem; quos inde refutat quia non eſſent jam peccata, ſi ex tali naturæ inſtitutione ſequerentur. Vnde Iuliano objiciente, quòd homines *nulla culpa ſua mali eſſent, & ideo nec mali eſſent*, ſi ſic B diabolo creante nati eſſent: *quia eſſe quiſquam niſi quod natus eſt non poteſt: nec ab eo iuſtum eſt aliquid amplius flagitare quàm poteſt.* Reſpondet Auguſtinus: *Solemus & nos aduerſus Manichæos iſta dicere, qui non vitiatam bonam dicunt eſſe naturam, ſed ſine vitio & immutabiliter malam, quam ſecundum ſuas fabulas opinantur malam.* Quæ reſponſio longè majori ratione locum habet, ſi homines cum illa peccandi neceſſitate, quam ſupplicia nobis noſtra pepererunt, Deo bono creante naſceremur. Qua de re quia ex profeſſo alibi differendum erit, iſtis teſtimonijs hic contenti erimus.

Lib. 4. cont. Iul. c. 11.

Neutra porrò ratio in cæteris peccatis primum illud conſequentibus locum habet, vt propterea quoque poſſint ſine voluntate illa libera C ad bonum & malum, ſed captiua ſub malo voluntate, hoc eſt, pura peccandi neceſſitate committi. Non quidem prima ratio, quia talia peccata ſunt ſupplicium præcedentis quod liberrima voluntate perpetratum fuit. Supplicium autem hoc ipſo quo ſupplicium eſt, contra voluntatem eſt, & inuitum facit. In hoc enim ipſo culpa & pœnâ differunt, quòd illa vt talis ſit, voluntaria, iſta inuoluntaria. Ex quo fit, vt hæc peccata conſequentia inuitâ voluntate, hoc eſt, generari peccandi neceſſitate committi poſſint, illa non poſſint. Talis enim peccandi neceſſitas, quæ etiam diſplicentem ſibi ac renitentem animum ad ſequentia peccata trahit, non eſt aliud, quàm generalis quædam & cæca rei terrenæ, ad quam peccando ſe conuertit, concupiſcentia, quæ inſtar generalis conſuetudinis D peccantium animum excæcat & premit. Vnde Auguſtinus: *Ipſa diſſipatio me inuito quidem fiebat, nec tamen oſtendebat naturam mentis alienæ, ſed ſeſſ pœnam meæ. Et ideo iam non ergo operabar illam, ſed quod habitabat in me peccatum* (id eſt, lex peccati ſeu concupiſcentia) *de ſupplicio liberioris peccati, quia eram filius Adam.* Et paulò ante: *Lex peccati eſt violentia conſuetudinis, quia trahitur & tenetur etiam inuitus animus, eo merito, quo in eam volens illabitur.* Itaque de ſeipſo: *Conſuetudo aduerſus me pugnacior ex me facta erat, quoniam volens quo nollem perueneram. Et quis iure contradiceret, cùm peccantem iuſta pœna ſequeretur?* Cuius E pœnæ iuſtitiam alibi tangens: *Illa eſt enim peccati pœna iuſtiſſima, vt amittat vnuſquiſque quo benè vti noluit, cum ſine vlla poſſet difficultate, ſi vellet. Id eſt autem, vt qui ſciens rectè non facit, amittat ſcire quid rectum ſit; & qui rectè facere cùm poſſet noluit, amittat poſſe cùm vult.* Ecce videndi præcepti cæcitas, ecce rectè faciendi impotentia, *qua videat quid rectè faciendum ſit, & velit, nec poſſit implere*, iuſtiſſima peccati pœna ſunt, nec aliud ſunt, niſi illa peccandi neceſſitas, ex qua neceſſariò generali quâdam neceſſitate ante gratiam peccata perpetrantur. *Nam ſunt venera omni peccanti animæ duo iſta pœnalia, ignorantia, & difficultas. Ex ignorantia dehoneſtat error, ex difficultate cruciatus affligit. Sed approbare falſa pro veris, vt errre*

Vide infra l. 2. de ſtatu puræ naturæ cap. 15.

Lib. 8. Conf. cap. 10.

Cap. 5.

Lib. 3. de lib. arbit. c. 18.

Ibid.

Ibid.

erret inuitus, & reſiſtente atque torquente dolore carnalis vinculi, non poſſe à libidinoſis operibus temperare (id eſt, à peccando abſtinere) *non eſt natura inſtituti hominis, ſed pœna damnati.*

Ex quibus poſtremis verbis etiam liquet ſecundam illam rationem non habere in peccatis conſequentibus locum, vt videlicet, quia jam explicatâ neceſſitate neceſſariò fiunt, & animus ab eis temperare non poteſt, etiam peccata eſſe deſinant. Nam talis animi ſtatus non eſt naturalis, quaſi ex naturæ inſtitutione, prout eam Creator condidit, & ex artis creatricis regulis profluxiſſet. Sic enim reuera nec cœcitas illa cernendæ veritatis, nec imbecillitas faciendæ honeſtatis vitium eſſet, neque peccata quæ ex eis gignerentur, peccata; ſed opera naturæ bona nominanda. Præclariſſimè namque de illo ſtatu, in quo ſumus, & de factis inde germinantibus Auguſtinus dicit: *Si non eſt iſta pœna hominis, ſed natura, nulla iſta peccata ſunt. Si enim non receditur ab eo modo, quo naturaliter factus eſt, ita vt meliùs eſſe non poſſit, ea quæ debet facit, cùm hæc facit. Si autem bonus homo eſſet, aliter eſſet. Nunc autem quia ita eſt, non eſt bonus, nec habet in poteſtate vt bonus ſit, ſiue non videndo qualis eſſe debeat, ſiue videndo, & non valendo eſſe, qualem debere eſſe ſe videt. Pœnam iſtam eſſe quis dubitet?* (*Ibid. c. 18.*) Status igitur iſte, in quo non libertate faciendi boni, ſed neceſſitate faciendi mali peccata perpetrantur, pœnalis eſt, de ſupplicio peccati liberioris impoſitus. Vnde peccata quæ inde fluunt, non propterea peccata eſſe deſinunt, quòd ab eis animus libertate faciendi oppoſiti boni abſtinere non poſſit. Non enim ſic factus eſt homo, vt iſtiuſmodi defectus neceſſariò committeret: vnde nec dici poteſt, quòd nihil præter ſui conditoris inſtituta committat. Iam enim per primum illud peccatum receſſum eſt ab illo modo, quo naturaliter à conditore factus erat: ex quo fit, vt etiam facta ex illius ſtatus neceſſitate pullulantia, tãquam contra conſtitutionem naturæ facta, vitia peccataque dici debeant; quantumuis ab eis in genere, ſupplicij ſui neceſſitate abſtinere non poſſit. Vera igitur peccata ſunt, quamuis longè minora, multoque minùs voluntaria; minuſque libera, magiſque neceſſaria, quàm illud primum, ex cuius vindicta committuntur. Hinc Auguſtinus: *Illud quod ignorans quiſque non rectè facit, & quòd rectè volens facere, non poteſt, ideo dicuntur peccata, quia de peccato illo liberæ voluntatis originem ducũt. Illud enim præcedens meruit iſta ſequentia. Nam ſicut linguam dicimus non ſolùm membrum, quod mouemus in ore dum loquimur, ſed etiam illud, quod huius membri motum conſequitur, id eſt, formam tenoremque verborum; ſecundum quem modũ dicitur alia lingua Græca, alia Latina: ſic non ſolum peccatum illud dicimus, quod propriè vocatur peccatum, liberâ enim voluntate & ab ſciente committitur: ſed etiam illud, quod iam de huius ſupplicio conſequatur, neceſſe eſt*: (*Lib. 3. de lib. arb. cap. 19.*) In quibus verbis ſatagit Auguſtinus vt oſtendat, quomodo ea peccata à quibus homo ſeu ignorando, ſeu facere non valendo quod faciendum videt, abſtinere non poteſt, vera peccata nominentur. Reddit autem rationem, nõ quia ſunt voluntatis liberæ: hoc enim falſum eſſe iam conſtituerat: ſed quia de *peccato liberæ voluntatis originem ducant*; hoc eſt, quia fuerunt voluntatis liberæ in cauſa ſua, quæ pœnam illam cœcitatis & imbecillitatis accerſijt. Quæ verba non de illa libertate voluntatis, quam Scholaſtici ſtatuunt, intelligi debent, quaſi vellet iſta pœnalia lapſorum hominum peccata non eſſe libertate contradictionis ſeu exercitij libera; ita vt hîc & nunc ab eis abſtinere non poſſit, & alia peccata facere, ſed non eſſe libera eâ libertate, quam ipſe, & Scriptura, & Eccleſia plerumque libertatem nuncupat, libertate ſcilicet voluntatis ab omni peccati ſeu concupiſcentiæ ſeruitute liberatæ, quæ ſe non tantùm ſeruili quâdam libertate in peccatis diuerſis eligendis voluere & reuoluere; ſed expeditiſſimè & indifferentiſſimè ſimplici nutu ſuo, non tantùm ad quoduis malum, ſed etiam ad bonum oppoſitum, ſe flectere poteſt: hoc eſt, vt Scholaſticis planiùs loquar, quæ vtramuis, non tantùm contradictionis & exercitij, ſed etiam contrarietatis partem, habet in ſua liberrima poteſtate. Talis enim voluntas propriiſſimè voluntas eſt, non cupiditas, talis libertas voluntatis propriiſſimè libertas eſt, ſine vmbra oppoſitæ ſeruitutis: talis voluntatis liberæ peccatum propriiſſimè peccatum eſt; quia tantùm culpa eſt, nihil pœnæ permixtum habens. Quidquid à talis voluntatis, & libertatis, & peccati definitione deficit, ſicut minùs eſt voluntarium, quia aliquid inuiti, ſicut minùs eſt liberum, quia aliquid ſeruitutis peccati; ſicut minùs culpabile, quia aliquid pœnale continet: ita etiam minùs propriè peccatum eſt, juxta Auguſtini definitionem, quam ipſe dedit, & ſæpiſſimè explicuit. Idcirco tamen peccatum dicitur (quod propriè hoc ſenſu liberrimum illum à veritate defectum ſonat) quia à peccato illo primo liberæ voluntatis originem ducit.

Quapropter quia neutra jam aſſignata ratio locum habet in poſterioribus lapſorum hominum peccatis, quæ ante gratiam, peccandi neceſſitate ſine boni faciendi libertate committuntur, quia ſtatus ille totus jam pœnalis, non naturalis eſt; hinc eſt, quòd Pelagianos illam liberrimam voluntatis poteſtatem ad vtrumque velut neceſſariam mordicus poſtulantes; vt peccatum eſſe poſſit, eâ reſponſione retundere ſolet, quòd aliter condita natura fuerit, bona, liberrima, pœnis peccandi carens; quòd illa libertas boni peccato liberrimo perierit; quòd mali neceſſitas conſecuta ſit. Itaque cùm rectè aduerſus Manichæos vrgeri conceſſiſſet Iuliano, quod iniuſtum eſſet ab homine ampliùs poſtulare quam poteſt, vt ſupra diximus, ſtatim ad retundendos Pelagianos adijcit: *Natura verò humana ſecundum Catholicam fidem bona inſtituta, ſed vitiata peccato, meritoque damnata eſt.* (*Lib. 1. cont. Iul. cap. 12.*) Quaſi diceret itaque nihil mirum, ſi ampliùs ab ea quàm ſuâ culpâ iam imbecillior facta poſſit, exigatur. Et alibi Pelagio dicente: *Quod Deus talem hominem fecerit, qui peccati malo carere ſufficeret, ſi voluiſſet*; *Reſpondet: Quis enim neſcit ſanum & inculpabilem factum, & arbitrio libero, atque ad iuſtè viuendum, poteſtate libera conſtitutum? Sed nunc de illo agitur, quem ſemiuiuum latrones reliquerunt, &c.* (*Lib. de nat. & grat. c. 43.*) Quaſi diceret, proinde mirari non debes, ſi nunc homo lapſus careat poteſtate liberâ; vel ſi peccata benefaciendo vitare non poſſit, antequam per gratiam liberetur; & tamen peccata eius vera peccata ſint. Cogitare quippe debet, *prævaricatorem legis quàm dignè lux deſerat veritatis; qua deſertus vtique fit cæcus, & plùs neceſſe eſt offendat, & cadendo vexetur, vexatuſque non ſurgat; vt ideo tantùm audiat vocem legis, quo admoneatur implorare gratiam Saluatoris.* (*Ibid. c. 22.*)

CAPVT XXIII.

QVOMODO SECVNDVM AVGVSTInum omnia omninò peccata etiam pœnalia vitari poſsint ſine præiudicio præcedentis doctrinæ de neceſsitate peccandi, & ſublatâ libertate benefaciendi.

AT enim, inquies, Auguſtinus non tantùm peccata propriiſſimè dicta, hoc eſt, liberrimæ & indifferentis in vtrumuis contrarium voluntatis docet poſſe vitari, ſed etiam ea peccata quæ ex pœnis illis ignorantiæ & concupiſcentiæ perpetrantur. Cùm enim dicit in libro de natura & gratia (Cap. 67.): *Poteſt planè ei cauſæ, quæcumque illa eſt, reſiſti*, de illis ipſis pœnalibus peccati cauſis loquitur, & earum peccata vitari poſſe ibidem expreſſiùs docet. Et cùm in libro de perfectione iuſtitiæ (Cap. 2. & ſeqq.) ſæpiùs dicit, *vitari poſſe peccatum*, de peccatis lapſorum hominum pœnè ſolis loquitur. Et cùm in libro de gratia & libro arbitrio neminem neſcire dicit, quòd *non iuberet Deus, quod ſciret non poſſe ab homine fieri*, (Cap. 16.) de peccatis loquitur quibuſcunque, quæ vitari diuinâ lege iubentur. Ergo omnia omninò peccata vitari poſſe debent, non ſolùm iuxta ſenſum Scholaſticorum libertate ſaltem exercitij & contradictionis, quæ ad libertatem arbitrij ſufficit, ſed etiam iuxta ſenſum Auguſtini libertate contrarietatis, ita vt poſſit fieri oppoſitum bonū. Nam in libro de perfectione iuſtitiæ de omnibus omninò peccatis huius vitæ collectim ſimul vitandis agitur, ita videlicet vt aliquis dicatur hîc poſt lapſum in perfectione iuſtitiæ, hoc eſt, ſine omni omninò peccato viuere: quod cùm contenderet Pelagius fieri in hac vita poſſe, Auguſtinus admittit.

Reſpondetur, negari non poſſe, quin iſta ſit Auguſtini doctrina conſtantiſſima: ſed non repugnat alteri, qua iuxta eundem Auguſtinum certiſſimum eſſe demonſtrauimus, generali quâdam peccandi neceſſitate multa peccata perpetrari, ita ſcilicet vt vitari benè faciēdo non poſſint. Nam iſta doctrina vera eſt antequam volūtas ſub peccato captiua per gratiam Chriſti ab illa concupiſcentiæ ſeruitute liberetur. Quæ liberatio à fide incipit: Nam à fide bona voluntas incipit; ſine qua bonum fieri peccatumque vitari nullo pacto poteſt. Qua de cauſa, quando de peccandi neceſſitate, & amiſſa boni faciendi libertate tractauimus, ſemper de infidelibus, nullaque Chriſti gratiâ præuentis locuti ſumus. Altera verò doctrina, quæ in obiectione tangitur, de iam fidelibus loquitur quorum voluntas iam gratiâ tangi, liberari, & regi cœpit, maioremque liberationem & gratiæ adiutorium cōtra peccati pœnas per fidem impetrare poteſt. Nulla enim peccati captiuitas tam arcta eſt, quæ non, cùm Deo viſum fuerit, gratiæ libertate ſoluatur: nulla pœnarum tanta tyrannis in voluntatem, quæ non gratiâ regnante deſtruatur. Cum iſta igitur gratia omne peccatum à fidelibus caueri, bonumque fieri poteſt: ſine iſta gratia neque peccata ab infidelibus caueri, neque bonum fieri poteſt. Iſtum eſſe verū genuinumque iſtius doctrinæ ſenſum, quæ obijcitur, ex iiſdem illis locis, vnde petitur, manifeſtum eſt. Nam ita loquitur in loco libri de natura & gratia: *Poteſt ergo* [A] *ei cauſæ, quæcunque illa eſt, reſiſti? Poteſt planè.* Sed audi, per quid: *Nam in hoc adiutorium poſtulamus dicentes: Ne nos inferas in tentationem: quod adiutorium non poſceremus, ſi reſiſti nullo modo poſſe crederemus. Poteſt peccatum caueri; ſed opitulante illo, qui non poteſt falli. Duobus enim modis etiam in corpore cauetur morbi malum, & vt non accidat, vt & ſi acciderit citò ſanetur. Vt non accidat caueamus, dicendo: Ne nos inferas in tentationem. Vt citò ſanetur caueamus, dicendo: Dimitte nobis debita noſtra. Siue ergo immineat, ſiue inſit, caueri poteſt*, nempe per gratiæ ſiue adiuuantis, ſiue remittentis adiutoriū. (Lib. de na. & grat. c. 67.) Imo cùm toto lib. ſæpiùs admittat contra Pelagium, hominem peccata vitare, imo ſine peccato eſſe [B] poſſe, tandem dicit: *Hoc vnde ſit impoſsibile, confiteatur, & pax eſt: ipſa eſt enim gratia Dei per Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum.* (Cap. 49.) Et in loco libri citato de perfectione iuſtitiæ, idem luculentiſſimè docet. Nam ad primam ratiocinationē ita reſpondet: *Reſpondemus, vitari poſſe peccatum, ſi natura vitiata ſanetur gratiâ Dei per Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum. In tantum enim ſana non eſt, in quantum id quod faciendum eſt, aut cæcitate non videt, aut infirmitate non implet.* (Lib. de perf. iuſt. cap. 2.) Et ad ratiocinationem quartā reſpondet apta ſimilitudine, quòd ſicut *vitare non poteſt homo claudicationem, niſi habeat ſanatum pedem: ita etiam in interiore homine fieri poteſt, ſed gratiâ Dei per Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum.* [C] Quam clarius explicans ratiocinatione quinta: *Reſpondetur*, inquit, *eadem ſimilitudine, quâ ſuperius iam reſpondimus. Cùm enim videmus claudum qui ſanari poteſt, rectè vtique dicimus, debet homo iſte eſſe ſine claudicatione, & ſi debet poteſt: Nec tamen cùm vult continuò poteſt; ſed cùm fuerit adhibitâ curatione ſanatus, & medicina adiuuerit voluntatem. Hæc fit in interiore homine quòd ad peccatum attinet, tanquam ad eius claudicationem, per eius gratiam, qui venit, &c.* (Cap. 3.) Et rurſum ratiocinatione decimaquarta: *Reſpondemus & naturam hominis bonam eſſe, & eam malo carere poſſe. Nam ideo clamamus: Libera nos à malo: ſed: ſed hoc agitur gratiâ per fi-* [D] *dem, &c. Quoniam lex prohibendo auget peccati cupiditatem, niſi diffundat Spiritus charitatem.* (Cap. 6.)

Quæ doctrina non ſolùm in iſto lib. ſæpiùs repetitur, ſed in omnibus Auguſtini ſcriptis aduerſus Pelagianos frequentiſſima eſt. Sed ex illis paucis locis, quæ citauimus, vtraque pars datæ diſtinctionis liquet. Non enim ſolùm in ijs docet omnia peccata gratia ſanāte per fidem poſſe vitari, ſed etiam ſine illâ, ſiue cæcitate tegente veritatem, ſiue concupiſcentiâ ſtimulante deprimenteque voluntatem, ſiue etiam ipſâ lege peccandi deſiderium acriùs inflammante, non poſſe vitari. Et vtramque partem adhuc vberiùs alibi declarans: *Per arbitrij libertatem*, inquit, *factum eſt, vt eſſet homo cum peccato: ſed iam pœnalis vitioſitas ſubſecuta ex libertate fecit neceſsitatem.* (Cap. 4.) [E] Nimirum antequam natura vitiata per fidem liberetur. *Vnde ad Deum fides clamat: De neceſsitatibus meis educ me: ſub quibus poſiti vel non poſſumus quod volumus intelligere, vel quod intellexerimus volumus, nec valemus implere, &c. Victa enim vitio, in quod cecidit voluntate, caruit libertate natura.* Et breuiſſimis prægnantiſſimiſque verbis vtramque partem exprimens paulò pòſt: *Peccatum eſt*, inquit, *vel cùm non eſt charitas, quæ eſſe debet* (id eſt, cùm non diligitur finis ille omnis actionis Deus, qui diligi debet) *vel minor eſt, quam eſſe debet*: vt verbi gratiâ, quia non ſuperat adhuc omnia, quæ ſe offerunt repugnantia; *ſiue hoc voluntate vitari poſſit, ſiue non poſſit. Quia ſi poteſt, præſens voluntas hoc facit; ſi autem non poteſt,* (Ibid. c. 6.)

præterita

præterita voluntas hoc fecit : & tamen vitari poteſt, non quando voluntas ſuperba laudatur , ſed quando humilis adiuuatur.

Video quid alicui maximè in recentiorum ſcholis inſtituto occurrere poſſit & ſoleat. Cogitabit enim ſtatim in nemine omninò eſſe illam peccandi neceſſitatem , ſiue iſtam amiſſam boni faciendi libertatem , quam ex Auguſtino prædicamus. Nam intuitu Chriſti Redemptoris omnibus omninò hominibus, non ſolùm fidelibus, de quibus hoc certum credunt, ſed etiam infidelibus illa ſtatim datur gratia , qua poſſunt ſingula peccata deuitare , non ſolùm ab illo abſtinendo, & aliud faciendo minus malum , ſicut Aug. admittit, ſed etiam faciendo bonum, ſi non veræ pietatis , certè moralis honeſtatis. Sed aduersùs iſtam imaginationem ſatis hoc loco eſſe debent, quæ ſupra tam fusè de operibus infidelium ex Auguſtino diximus. Inferiùs verò ex eodem latiùs demonſtraturi ſumus, nullam omninò Chriſti gratiam infidelibus ad bonum operandum dari : ſed illam incipere à fide Chriſti, quâ ſolâ poteſt voluntas operandi praua mutari. Quam doctrinam tanquam ex Auguſtini ſcriptis, & in Eccleſiæ ſenſu indubitatã hîc ſupponentes , & alibi aſſerentes , ad alias obiectiones perrecturi ſumus. Hîc enim ſatis eſt oſtendiſſe, infideles ex illa hypotheſi, ſublatã ſcilicet liberatricis gratiæ , non aliter peccata poſſe , niſi alia peccata perpetrando vitare, iuxta illud Auguſtini de infidelibus pudicè viuentibus: *Non peccata coërcentur , ſed alijs peccatis alia peccata vincuntur.*

Vide infrà l.3 de grat. Chriſt. Saluat. c.11.

Lib.1. de nup. c. 3.

Quòd ſi tamen aliquo ſenſu & illos peccata benefaciendo vitare poſſe velis, hoc poteſtate extrinſecus ſibi à Deo conferẽda dici poteſt , eo videlicet modo, quo dicuntur etiam infideles in ſumma viuentes Dei & Chriſti ignorantia , in Chriſtum poſſe credere, Deum diligere , rectè viuere , atque felicitate potiri ſempiterna. Hæc enim vera ſunt , & nonnunquam ab Auguſtino conceduntur , ſed poteſtate externâ , non internâ , quia à Dei gratia fidem donante viſitari poſſunt , qui nondum viſitati ſunt , qua quamdiu carent , ex ſe nihil aliud niſi peccare poſſunt. Talis enim poteſtas peccata vitandi cum præſenti peccandi neceſſitate facilè conſiſtere poteſt : ſicut in claudo poteſt conſiſtere poteſtas rectè ambulandi, quia medici arte ſanari poteſt, cum neceſſitate claudicandi, quamdiu medicinâ caret.

CAPVT XXIV.

RATIO PRÆCEPTI , COHORtationis, obiurgationis, vituperationis, &c. non obſtat peccandi neceſſitati juxta Scholaſticorum ſenſum , minùs juxta doctrinam Auguſtini.

ALIVD argumentum peti poteſt ex ratione præcepti , cohortationis, objurgationis, atque vituperationis. Si enim aliquod hominum genus aut ſtatus , ſublata benè faciendi libertate peccandi neceſſitate premitur , fruſtra jubemus & hortamur eos à peccatis abſtinere: immeritò objurgamus & vituperamus eos , ſi non abſtinuerint. Sed ex diſciplinæ Chriſtianæ regula certum eſt , ſtimulos iſtos rectè cuiuis hominum generi admoueri: falſum eſt igitur , quemquam vel ante vel poſt

A fidem peccandi neceſſitatẽ detineri.

Reſpondetur, aduerſus Manichæos hoc argumentum frequenter Auguſtinus premit. Conficit enim inuictiſſimè, eſſe in omnibus hominibus liberum voluntatis arbitrium , & nihil amplius. Peccandi verò neceſſitas , quam Auguſtinus tradit , ſublataque libertas benè faciendi, non repugnat arbitrij libertati , quia ſimul vtramque Auguſtinus in iiſdem hominibus eſſe docet. Sed in eo tota hallucinatio ſita eſt, quòd cùm audimus liberum voluntatis arbitrium , ſolemus imaginari indifferentiam quandam volũtatis ad bonum & malum quam ſemper hominibus adeſſe mordicus aſſerebat Iulianus, inficiabatur Auguſtinus, & ipſa veritas Catholicos inficiari cogit. Hæc imbecillitas imaginandi in Catholicis & ſentiendi in Pelagianis ex Philoſophorum Gentilium inſtitutione nata eſt. Illi quippe cùm nihil aliud ad opus bonum liberæ voluntatis neceſſariũ eſſe crederent , niſi vt officium eſſet bonum, & hoc per ſeipſum expetendo quæreretur , congruenter illi principio cenſuerunt, arbitrium hominis eſſe liberum ad bonum & malum. Animaduertebant enim, hominẽ ſeſe ad huiuſmodi officia bona, & ea quæ illis opponuntur mala, indifferenter flectere. In quo ſtatu tanquam hominis naturali à Gentilibus decantato cùm Pelagiani naturam humanam conditã eſſe ſentirent nec eum peccatis nolli cernerent, libertatem arbitrij ad bonũ & malũ , ab eadem natura hominis inſeparabilem eſſe ſtatuerunt. A quorum ſenſu propè abſunt , qui illam indifferentiam contrarietatis ita amplexantur, vt eam etiam in dæmonibus quærant. Quod ſi vel Pelagiani vel Gentiles exiſtimare potuiſſẽt , ſed etiã tum cùm benè videntur agere, & officia propter ſeipſa virtutis expetere, ſeruire creaturæ potiùs quam Creatoris , & conſequenter ſe ſubtiliore quâdam rei terrenæ libidine ſeu cupiditate ad agendum officium bonũ rapi , quod propter ſolum Deum omnis rectæ voluntatis terminũ expetere debuiſſent, non ita difficulter vidiſſent, ſe etiam tunc non indifferente arbitrio virtutibus militare ; ſed rerum creatarum concupiſcẽtiæ, quod Apoſtolus peccatum vocat, captiua volũtate ſeruire. Ex quo fit, vt iſtiuſmodi libertas arbitrij, quam Philoſophi bilancis inſtar indifferentem ad malum & bonum, quod ipſi nouerãt, fabricarunt , & ex ipſis Pelagiani , & nonnulli Scholaſtici minùs attenti ad ea quæ docuit Auguſt. amplexi ſunt, non ſit aliud quam illa peccandi neceſſitas, de qua hactenus diſſeruimus.

Cùm igitur non ſolùm Auguſt. & ſed Scholaſtici fateri cogantur, illam indifferẽtiam ad bonum & malum non eſſe ad liberum arbitriũ neceſſariam, coguntur & ipſi huiuſmodi argumentum ſoluere. Quid ſi enim quiſpiam de dæmonibus hoc argumẽtum proferat ? Eâdem profecto difficultate ſe premi ſentient , quotquot eos *non habere liberum arbitrium ad benè faciendum*, ſed ad *maximam maleuolentiam pœnã ſui ſceleris obduratũ*, cum Auguſtino conſtituerint. Nam & eos lex æterna non blaſphemandum, non ſuperbiendum, non inuidendum, non fallẽdos homines infatigabiliter jubet, & eos contra legẽ iſtam peccare, nemo ſanæ mentis diffiteri poteſt. Nam quãuis nouarum pœnarum demeritum ratio & ſtabilitas illius ſtatus impediat , eos tamen verè peccare, & malè facere , ſæpiùs Auguſtinus, & ipſa veritas clamat. Sicut igitur præcepti ratio non remouet à dæmonibus peccandi neceſſitatem, neque tribuit eis indifferentiam ad bonam

Epiſt. 137.

& malum; ita neque hominibus, qui peccatorum concupiſcentijs captiuo voluntatis arbitrio ſeruiunt.

Quod ſi ad bonos Angelos nos conuertamus, eadem omnino ſe difficultas offeret. Si enim ad malè faciendum ſeu ad peccandum illa indifferentia voluntatis exigitur, profectò exigitur etiam ad benè faciendū. Peccati enim & operis boni, quantum ad vetitum & præceptum, dehortationem & exhortationem, vituperium & laudem, ipſamque adeo arbitrij libertatem attinet, par eſt ratio. Videmus autem etiam Angelis bonis vetari malefacta, & benefacta nonnulla præcipi, cùm tamen & his abſtineant, & illa faciant liberâ voluntate. Certum eſt enim Angelos peccare non poſſe, & eo non obſtante benè facere: quid igitur mirum, ſi etiam dæmones benè operari non poſſint, & tamen liberâ voluntate malè faciant? Nimirum in vtriſque quamuis voluntas ſiue ſub malo tantùm, ſiue ſub bono tantùm captiua teneatur, ſufficiens libertas voluntatis permanet, vt quoquò hîc & nūc ſe verterint, eò ſe vertere actu libero cenſeantur. Hāc Scholaſtici libertatem contradictionis ſeu exercitij nuncupant, quam etiam in captiua ſub alterutra contrarietatis parte, præſertim boni operis in cælo ſupereſſe profitentur. Et quamuis Auguſtinus nec illam quidem poſtulet, vt arbitriū dicatur liberum, non tamen eam in peccatoribus negat, & ad libertatem arbitrij ſatis eſſe etiam in Auguſtini ſententia, manifeſtum eſt. Vbicunque eſt autem libertas arbitrij, ibi præceptum, & exhortationem, & vituperium, & laudem, locum habere poſſe, non eſt dubium. Nam iſta omnia in arbitrij libertate velut omnis præcepti cohortationis, obiurgationis, laudis, vituperij cardine, ſeu velut in omnis moralitatis fundamento verſantur.

Porro hæc libertas arbitrij, etiam ſub confuſa illa neceſſitate peccandi, ſatis in præceptis negatiuis adimplendis etiam iuxta Scholaſticos manifeſta eſt, prout iam paulò ante & ſupra latiùs explicuimus, quando vnam peccandi cupiditatem alterâ ſuperari & vitari poſſe conſtituimus: & ita nullum malum eſſe vetitum, quod non poſſit peccator ac dæmon ipſe prætermittere. Sed maior in affirmatiuis præceptis adimplendis difficultas eſt. Cùm enim libertate boni faciendi infideles careant, quo pacto euitabūt peccatum illud, quod committitur in tranſgreſſione ſeu omiſſione, non dico moralium officiorum, miſerendi pauperis, honorandi parentes, dicendi veritatem, & huiuſmodi naturalium præceptorum, quæ ſecundum officia ſeu ſubſtantiam operis ab infidelibus fieri poſſe iuxta ſanctum Auguſtinum diximus; ſed in tranſgreſſione illius præcepti affirmatiui, quo iubetur credere ac diligere Deum, ipſaque officia bona, quæ facit ad finem illum bonæ fidei intentione retorquere? Neque enim hîc dici poteſt, illud peccatum alio peccato poſſe vitari. Quidquid enim boni fecerit idem peccatū omiſſionis aduerſus idem præceptū perpetrabitur. Imo vero, quid faciet, cum idem præceptum diligēdi Dei per ſeipſum obligabit? Neque enim exiſtimandū eſt, ad vltimum finem expetendum, & ad illud primum principium ſe referendum nullius præcepti vinculo creaturam rationalem aſtringi; cum potius vis eius ſit perpetua, & in omnes actus directione atque dilectione voluntatis eò referendos exſeratur. Hîc voluntas ſuaptè infirmitate in faciēdo deficit: gratiâ quâ facere poſ-

A ſit caret: quò ſe verterit? Nam & gratiam implorare non poteſt, niſi ante credat: *Quomodo enim inuocabunt, in quem non crediderunt?* Hoc laqueo Rom. 10.
ſtringi ſe ſentientes recentiores aliqui, per portām patentiſſimam gratiæ ſufficientis exeunt: quam omnibus hominibus ad præcepta facienda Deum impertiri, nouo profectò & primis gratiæ defenſoribus inaudito dogmate conſtituunt. Sed de gratia ſufficiente diſſerendi proprius erit alibi locus.

Nunc ea prætermiſſa dicimus, fortaſſe & hîc dici poſſe, quòd omnis ſingularis actus aut omiſſio eius in ipſo articulo quo quodlibet præceptum affirmatiuum ligat, quantum ad exercitiū liber ſit, quamuis quantum ad ſpecificationem **B** ſeu contrarietatem non ſit liber, prout Scholaſtici de libertate loqui ſolent. Cuius ratio eſſe poſſet, quòd non minùs omiſſio voluntatis voluntaria, ſeu cum perfecta rationis aduertentia propter finem fiat, quàm actio eius. Vtriq; enim vltimus amoris cardo, in quo cor vertitur, dominatur, & eius boni colore, quem oculus ſiue agendum, ſiue non agendum, ſiue volēdum, ſiue non volendum videat atque iudicet, vtraque tingitur. Impoſſibile eſt enim, vt voluntas vltimi ſui finis, qui omnis actionis & omiſſionis deliberatæ radix eſt, limites egrediatur. Quod in beatis ipſoque Deo perſpicuum eſt. Nam ſiue agant, ſiue non agant, ſiue velint, ſiue non velint, omnis eorum & actio & non actio, omnis voli-
C tio & volitionis omiſſio, ex ſumma ſapientiæ directione, & finis vltimi conſideratione proficiſcitur. Quod ex eo manifeſtum eſt, quia ſingulorum actuum & omiſſionum ſolidam rationem dare poſſent: quam dare non poſſent, niſi illius intuitu ad agendum omittendumque regerētur.

Ex quo fit fortaſſe, vt in voluntate deliberato conſilio aliquid omittente nulla pura ſit, aut eſſe poſſit omiſſio: ſed ſemper actus adſit poſitiuus, quo aliquid ex finis conſideratione nolit. Quod ſi ita eſt, jam non maior de tali actu præceptum affirmatiuum ſeruare detrectante difficultas eſt, quam de alio quocunque voluntatis actu. Commune quippe omnibus eſt, vt determinatio ſeu neceſſitas ſpecificationis ſeu contrarietatis non
D repugnet libertati arbitrij, etiam tali qualem Scholaſtici tuentur.

Nam iſto modo cuncti actus beatorum neceſſarij ſunt. Quicquid enim amant ſub ratione boni diuini amant: idcirco nihil niſi bonum amare aut facere poſſunt, ſine detrimento tamen libertatis. Nil ergo mirum, ſi damnata maſſa ſiue dæmonum, ſiue reproborum hominum, quidquid amet ſub ratione boni creati & priuati amet, & idcirco iſtâ conſideratione omnes actus eorum, quantum ad huiuſmodi ſpecificationem ſeu contrarietatē mali ſint; ſalua interim exercitij ſeu contradictionis libertate. Sed iſta ſententia de coniuncto ſemper omiſſioni actu poſitiuo, non eſt nobis hîc neceſſaria: quia ſine illa
E præſens difficultas expediri poteſt.

Statuamus igitur dæmonem aut hominē, qui fide caret præcepto affirmatiuo Dei & proximi diligendi, vel illa iuſſione generali ſtringi, qua bonum officium quod agere meditatur ad Deū velut vltimum creaturæ voluntatiſque finem referre coarctatur, ille alterutrū ſine gratiâ facturus eſt, vt vel Deum diligat, vel non diligat. Si diligit, ſub ratione boni priuati Deū diliget, Deum ad ſe, non ſe ad Deum velut vltimū finem retorquendo: quod ſine manifeſtâ peruerſitate fieri nequit. Ille quippe modus eſt, quo omnes

S 2

cupiditatum ſceleratarum ſerui Deum diligunt, tanquam deſideriorum ſuorum ſatellitem, eo deuotiùs, quo potentiorem. Quod ſi nolit diligere Deum, hoc ipſum faciet ſub ratione boni creati ac proprij, quod in omnibus actionibus & omiſſionibus velut vltimum intuetur, & ſine peccato eſſe non poteſt. Nam nolle, ſeu reſpuere, ſeu prætermittere aliquid tam reſpicit bonum amatum, quod eſt omnium deſideriorum cardo, quàm velle. Amor enim boni eſt cauſa reſpuendi oppoſiti mali. Qua propter vtrobique eſt libertas ſeu indifferentia quantum ad exercitium reſpectu duorum illorum actuum volendi & nolendi, ſeu etiam nõ volendi diligere Deum, quamuis vterque fiat, ſub ratione boni creati & priuati, quod voluntas immobiliter in vtroque reſpicit, & ita vterque ſit neceſſarius, quantum ad ſpecificationem, ſeu contrarietatem, & vterque malus. Idem iudicium eſt ſiquis infidelis etiam gratiâ credendi carens credere iubeatur. Ille quippe vel volet, vel non volet; & in vtroque peccabit. Si volet, credet ſanè quod veritas reuelans credendum iubet, non tamen affectu voluntatis erga æternam veritatem, ſed vel cupiditate boni cujuſpiam creati ac temporalis aſſequendi, vel timore perdendi: ſi nolit aut non velit credere, hoc ipſum faciet, vel faſtidio credulitatis, vel aliâ ſimili cupiditate, vel timore reuocatus. Vbi ſanè manifeſtum eſt, liberè ſeu indifferenter huc aut illuc, quantum ad exercitiũ, volui voluntatẽ, dum inter duos terminos volendi nolendiq; vel volendi, & non volendi conſtituta alterutrum indifferenter eligit: quo ſanè modo & beatus liber eſt ad quemcunque actum, vel faciendum vel omittendum. Vtrumuis enim fecerit, ſub ratione boni diuini faciet: & ita neceſſariò operabitur quantum ad ſpecificationem, liberè quantum ad exercitium. Simile quid reperitur in illa actione voluntatis, qua malum amare conaretur ſub ratione mali: volitio enim & nolitio quam eliceret, eſſet libera exercitio, ſpecificatione verò contrarietatis neceſſaria. Si quis ergo tentaret amare mortem ſub ratione mali, conatus eſſet irritus: ſequeretur tamen actio voluntatis, qua diligeret mortem; ſed ſub ratione boni. Et eatenus quidem quantum ad exercitium contradictionemq; prorſus libera, quamuis quantum ad ſpecificationem contrarietatemque neceſſaria. Nulla enim voluntas rationem boni præfixam naturaliter egredi poteſt: ſicut nulla voluntas beata, boni diuini; nulla voluntas damnata, boni priuati & creati terminos; ſiue in hoc, ſiue in futuro ſæculo, ſine gratia præterire poteſt.

Quæ ſolutio ſi cui ſatis oſtendere videatur, nullum omninò dari poſſe voluntatis actum, ſiue aliquod præceptum facere velit, ſiue non velit, quin ad vtrumuis ſub eadem tamen boni amati priuati conſideratione, ſit indifferens exercitio, & iuxta principia Scholaſticorum ſufficienter in præceptis libera, quamuis generali peccandi libertate teneatur; non eſt quod nos vlteriùs in hac ſoluenda difficultate fatigemus. Sed, vt verum dicam, quamuis hæc omnia vera eſſe Auguſtinus facile concederet, nunquam tamen ad inueniendam demonſtrandamque arbitrij libertatẽ in peccantibus in has anguſtias ſeſe conijcit, vel à Pelagianis peccandi neceſſitatem oppugnantibus coarctatus fuit. Nam ſiue talis peccandi libertas adſit, ſiue non adſit, eam Auguſtinus nihil omninò curat: nec eam vnquam, quòd ſciam, ſub nomine libertatis in omnibus ſuis ſcriptis attigit, ſiue ad bonũ ſiue ad malum; nec vnquam protulit, vt ſe ab inuidioſiſſimo deſtructæ libertatis ad bonum, inuectæque neceſſitatis peccandi opprobrio tueretur; ſed ei abunde ſatis eſt, quòd peccator, non quidem primis voluntatis motibus quaſi tentationibus, quibus voluntate conſentire vel diſſentire poteſt, ſed ſciens & prudens plenâ voluntate feratur in malum; ſiue ab iſta diligendi mali neceſſitate ſe expedire poſſit, ſiue non poſſit. Quæ doctrina eius iſtâ baſi niti poteſt, quàm ſupra generatim de libera voluntate fuſiùs declarauimus. Nam talis voluntatis amor, quem voluntas ampliùs mutare non poteſt, verbi gratia, quo ſeipſam in omnibus omninò actionibus peruersè diligit, quia ſe velut terminum & quietem omnis ſuæ voluntatis erga creaturas liber eſt; quamuis immobiliter in æternum diligat, & facere velit, quicquid ſibi ab æterno [illegible]ſtatuerit eſſe diligendum, & faciendum. [illegible]bilitas enim deſultoria mutandi voluntat[illegible] liberam, fatentibus etiam Scholaſticis, non eſt de ratione libertatis; ſed imperfectio eius imprudentiam aut inconſtantiam voluntatis inuoluens. Cùm ergo ſimiliter voluntas peccantis creaturæ liberrimo ſemel flexu ſe auerterit à Deo, diuiniſque mandatis obedire detractauerit, quid conquerimur, ſi in eo quod ſemel elegerit libera voluntate, eadem iam ſtabilitâ voluntate perſeueret? Quem ſtabilitatis modum non ſolùm in illa prima & generali voluntate Angelicæ creaturæ, qua ex Dei amore in amorem ſui, ſeu in priuatum amorem lapſa eſt; ſed in omnibus quoque cæteris electionibus Angelicis locum habere, propter naturæ voluntatiſque conſtantiam, nonnulli non ignobiles auctores docent. Quæ ſanè ſancti Antiſtitis doctrina de voluntate neceſſario peccante, principijs eius de libertate infra tradendis conformiſſima eſt. Cùm enim nihil aliud ei liberum ſit, quàm quod eſt in noſtra poteſtate, nihil profectò magis in noſtra poteſtate eſſe poteſt, quàm quod ſit volentibus nobis; & proinde nihil magis liberum. Ex quo ſatis operoſè infra deducemus, omnem deliberatam voluntatem hoc ipſo quo eſt in noſtra poteſtate, hoc eſt, quo non fit nolentibus ſed volentibus nobis, eſſe liberam non poſſe non eſſe liberam, ſiue etiam neceſſariò exercitij neceſſitate fiat ſiue non fiat. Quod ex Aug. mente in ipſo amore beatifico verũ eſſe latiſſimè demonſtrabitur. Sic ergo & hic, etiamſi ille peruerſus amor ſui, in quem ex Dei dilectione rationalis creatura lapſa eſt, & in quo ex iuſtiſſima Dei damnatione perſeuerat, & ex quo omnis actus vel omiſſio damnatæ voluntatis fluit, firmiſſimè adhæreat voluntati, imò etiamſi non ſolum ſpecificatione vt nunc eſt, ſed etiam exercitio, quemadmodum amor beatificus, eſſet neceſſarius, non tamen ex Auguſtini mente deſineret eſſe liber. Nam illa firmitas ex præcedenti & indifferenti electione, qualis eſt Angelorum, & maximè ipſius Dei ad condendas regendaſque creaturas nata eſt. Nec eſt neceſſitas repugnans voluntati ſed ex vehementia amantis voluntatis oritur: quæ ſicut liberè amare aliquid ita & fortiter & conſtanter amare poteſt, damnatione vel beatificatione iuuante volũtatem. Sic enim vtraque voluntatem ad perſeuerandum iuuat, vt non impellat ſtringatque violentè, ſed rationes amandi nouas ſuſcitet, antiquas delectabiliùs, clariùs, conſtantiùſque proponat, ſubtractis aliud quidlibet amandi rationibus. Nam vt retractet, aut retractare poſſit, quod ſemel elegerit, non eſt de

Videndus eſt totus l. 6. & 7 de grat. Chriſti Saluatoris qui ſunt de nat. & lib. arb.

ratione libertatis. Sic ergo fit, vt voluntas infidelis ſub damnatione ante gratiam conſtituta, conſtanter præcepto credendi, diligendi, vel aliud quidlibet faciendi parêre nolit; quia conſtāter in illo ſui-ipſius amore, in quem ſuâ libertate crediditꝫ ex damnationis ſuæ pœnâ perſeuerat. Perabſurdum eſt enim, amorem illumque rationalis creatura liberrimè cecidit, hoc ipſo quo iam cecidit, eumque iuſta pœna ſequitur, non ampliùs liberum, ac proinde nec malum: quantumuis præ amoris dulcedine in eiuſdem etiam exercitio Dei inſtar permaneret. Omnis enim amor ipſo primi actus exercitio fit ſtabilior & conſuetudine amandi magis magiſque radicatâ immobilior, non liberæ voluntatis amiſſione, sed conſtantia. Qua in re beatitudinis atque damnationis quoddam præludium, imo principium eſt. Conſuetudo quippe mala malam roborans voluntatem pœna eſt, dam[illegible]que liberæ voluntatis: ſicut bona conſu[illegible] eſt præmium eius. Vnde Auguſtinus ſe *ligat*[illegible] fuiſſe dicit, *non ferro alieno ſed ſuâ ferreâ voluntate, velle meum* inquit, *tenebat inimicus, & inde mihi catenam fecerat, & conſtrinxerat me.* Ortum verò talis neceſſitatis ex libertate ſignificans: *Quippe,* inquit, *ex voluntate peruerſa facta eſt libido, & dum ſeruitur libidini, facta eſt conſuetudo, & dum conſuetudini non reſiſtitur, facta eſt neceſſitas.* Eſt autem abſurdiſſimum dicere, quod peccando aut benè agendo libertas pereat; aut hoc ipſo, quo maiori in bonum aut malum improbi vel ſancti feruntur delectatione, minuatur. Quod optimè intelligens Auguſtinus, cùm per hujuſmodi peccandi neceſſitatem, quam ſolâ gratiâ ſiſti poſſe ſentiebat, libertatem arbitrij ſuſtuliſſe culparetur: *Liberum,* inquit, *arbitrium vſque adeo in peccatore non perijt vt per illud peccent, maximè omnes qui cum delectatione peccant, & amore peccati hoc eis placet, quod eis lubet.* Quod in infidelibus, ac maximè in damnatis locum habet. De qua libertatis intelligentiâ qui plura poſtulet, conſulat ea quæ infra de libertate arbitrij ex Auguſtini mente declaranda ſunt; & ea quæ de gratiæ ſufficientis defectu ſine preiudicio liberi arbitrij differentur.

Lib. 8. Confeſſ. cap. 5.

Lib. 1. ad Bonif. c. 2.

Vide lib. 3. 6. & 7 de grat. Chriſti Saluatoris qui ſunt de gratia ſufficienti & de lib. arb.

CAPVT XXV.

NON REPVGNAT AVGVSTINI *doctrina propoſitioni damnatæ per duos Pontifices:* Homo peccat etiam damnabiliter in eo quod neceſſariò facit.

EX his facile intelligitur, doctrinam iſtam Auguſtini non eſſe comprehenſam illâ propoſitione, quam proſcripſit Pius V. & Gregorius XIII. *Homo peccat etiam damnabiliter in eo quod neceſſario facit.* Neceſſitas enim peccandi ab Auguſtino tradita ſolum eſt neceſſitas in genere, ex qua fit vt non poſſint homines ante gratiam agere niſi malè. Hæc autem non impedit quo minùs in peccatis ſingularibus perpetrandis liberam & indifferentem ad faciendum & abſtinendum habeant voluntatem. Sic enim & dæmones neceſſariò peccant, quamuis in ſingulis actibus peccatum non neceſſitate, ſed voluntatis libertate committant, ſicut hoc non ignobiles etiam recentiores auctores docent. Nam quod non amplius damnationem grauio-

A rem eorum peccata mereantur, ſtatui peccantium, non innocentiæ talium actionum, tribui debet.

Bellarm. l. 5 de gratia & libero arb. cap. 14.

Secundò etiam ſi Auguſtinus quædam damnatorum hominum peccata neceſſariò fieri etiam exercitij neceſſitate traderet, juxta modum quo capite præcedenti diximus, non videretur doctrina iſta Pontificum illorum cenſuris eſſe perſtricta. Peccati enim damnabilis ratio; ſicut & laudabilis benefacti, ab arbitrij libertate dependet. Iam autem ſecundùm recentiorum etiam Theologorum ſententiam certum eſt, actum aliquem bonum poſſe eſſe liberum, libertate de qua B ipſi loquuntur, quamuis ex aliqua ſuppoſitione jam fiat neceſſariò, & voluntas quæ eum producit ab eo producendo abſtinere non poſſit. Sic enim videmus actum diuinæ volūtatis ex hypotheſi, quòd ad eum ſe liberè determinauerit, non amplius poſſe retractari: ex quo fit, vt quicquid ad extra facere reipſa jam ab æterno decreuerit & elegerit, neceſſarium ſit vt fiat. Sufficit enim ad eius libertatem, vt liberrimè ſe ad eum Deus ab æterno determinauerit, ratione cuius liberrimæ determinationis, ſemper adhuc actus liber eſt & ſemper erit. Hanc electionis liberæ conſtantiam ſi creatura rationalis imitetur, vt pari modo immobiliter in amore creatoris vel creaturæ, ad quem ſeſe ſummâ libertate flexerit, non C ſolùm quantum ad ſpeciem actus, ſed etiam quantum ad exercitium perſeueret, nihil eſt cur actus ille non ſemper dici poſſit liber eadem libertate, qua ab initio liberæ determinationis liber fuit. Talis enim voluntas juxta principia ſancti Auguſtini, *eſt in noſtra poteſtate, quia volentibus adeſt. Porrò quia in poteſtate eſt, libera eſt nobis.* Et quamuis illa exercitij perpetuitas reſpectu amoris ſui in hominibus ante gratiam non habeat locum, quia ſomno ſaltem interrumpitur, ſed ſolummodo quantum ad ſpeciem actus: in dæmonibus tamen ſemper vigilātibus, & in actu conſtitutis, fortaſſis locum habet. Quidquid enim agunt illi, qui ſemper aliquid agunt, hoc agunt ex illo primo amore ſui quo ceciderunt, D veluti cardine quorumcunque motuum quibus agitantur. Vnde non veretur dicere Auguſt. quòd ſicut Angeli boni *Deum perpetua iuſtitiæ tenenda voluntate promerentur;* ita malos *perpetua peccandi voluptas tenet.* Si ergò neceſſitas ex hypotheſi non repugnat actibus laudabilibus, nec libertati voluntatis, ex qua fluunt; non eſt ratio cur ſimilis neceſſitas ex hypotheſi damnabilium actuum libertati aduerſetur. Talis enim neceſſitas non niſi ex hypotheſi præcedentis liberæ determinationis naſcitur: nec aliud reuera eſt niſi primæ liberæ voluntatis perpetuitas & immutabilitas; cujuſmodi eſt diuinæ, & fortaſſis Angelicæ vo- E luntatis, quam defæcatior Theologia non ſolùm origine, ratione primæ determinationis, ſed ſemper etiam actu liberam eſſe profitetur. Non loquitur ergò illa proſcripta propoſitio de tali neceſſitate malæ voluntatis ex hypotheſi, qualem tamen quantum ad exercitium in hac vita nullam agnoſcit Auguſtinus: ſed de neceſſitate potiùs abſoluta, quâ voluntas ad malum appetendum aut agendum, non ſolùm ſpecificatione, ſed etiam exercitio, nulla præuia liberæ determinationis hypotheſi, ſed abſolutè neceſſitata eſt. Talis enim voluntas aut actio creaturæ, præterquam quod in Angelis & hominibus nunquam data eſt, ſi tamen dari fingeretur, non in ea peccaretur damnabiliter ageretur. Talis enim neceſſitatis determinatio inſtitutionem naturæ

Lib. 3. de lib. arb. c. 3.

Ibid. c. 5.

Lib. 3. de lib. arb. c. 1.

ſequeretur, quam ſequendo non poſſet eſſe damnabilis. *Si enim non receditur ab eo modo, quo naturaliter factus eſt, ita vt melior eſſe non poſſit, ea quæ debet facit, cùm hæc facit.* Quæ ratio non habet locum, ſi jam liberâ voluntate peccantem eiuſdem liberæ voluntatis duritia & perpetuitas cōſequatur. Iam enim liberè peccando receſſit ab eo modo, quo naturaliter factus erat, & recedendo fieret, vt (quamuis liberam illam voluntatem recedentem à natura ſua volendi, obſtinatione ampliùs mutare non poſſet, quia mutare non vellet) non propterea ille qui conſtrictus eſſet iſta hypothetica & voluntaria neceſſitate, ea quæ debebat, facere cenſeretur.

CAPVT XXVI.

DE ALIIS PROPOSITIONIBVS *in Bullâ Pij Quinti damnatis, quæ ſupra traditam doctrinam ſancti Auguſtini complecti videntur.*

In Bulla Pij V. & Greg. XIII.

SED aliæ non paucæ propoſitiones in eadem Bulla, inquies, proſcriptæ ſunt, quæ doctrinam illam aliam, quam de tentationum victoriâ, de vitandis per liberum arbitrium peccatis; de operibus infidelium, & ſimilibus, ex Auguſtino produximus, redolere prorſus videntur. De quibus ſigillatim aliquid dicendum eſt.

In primis igitur profertur illa propoſitio vigeſima-nona. *Non ſoli fures ij ſunt & latrones, qui Chriſtum viam & oſtium veritatis & vitæ negant, ſed etiam quicunque aliundè, quàm per ipſum in viam iuſtitiæ, hoc eſt, ad aliquam iuſtitiam conſcendi poſſe docent, aut tentationi vlli ſine gratiæ ipſius adiutorio reſiſtere hominem poſſe, ſic vt in eam non inducatur, aut ab ea non ſuperetur.* Vbi damnari videtur ea doctrina, qua diximus ex Auguſtino, nullam tentationem ſolo libero arbitrio poſſe ſuperari.

Reſpondetur, In iſta Bulla nonnullæ propoſitiones damnantur, non tam propter falſitatem doctrinæ, quam contineant, quam propter acrimoniam cenſuræ, qua earum auctor, Doctorum quorundam ſenta perſtringit. Quod quia aliorū animos exacerbare & offendere ſolet merito à Pontificibus improbatum eſt. Et hinc eſt, quod inter notas, quibus illæ propoſitiones inuruntur quædam reſpectiuè dicuntur eſſe, *ſcandaloſa, & in pias aures offenſionem immittentes.* Quam ſolutionē Franciſcus Suarez in multis propoſitionibus verum eſſe ſentit, inter quas ipſius quoque iudicio apertiſſimè vigeſima ſecunda collocāda eſt, quæ dicit: *Cùm Pelagio ſentiunt, qui textum Apoſtoli ad Romanos ſecundo: Gentes quæ legem non habent, naturaliter quæ legis ſunt faciunt, intelligunt de Gentibus fidei gratiam non habentibus*: cùm Auguſtinus illam vt probabilē admittat, & S. Thomas doceat. Itaque Suarez: *Nunc generatim dici poteſt, has propoſitiones, quæ non apparent ita damnabiles propter nudam doctrinam: propter acerbitatem & audaciam, qua Baius ſuas propoſitiones aſtruebat, & contrarias notabat, rejectas eſſe à Pontifice, ſaltem vt ſcandaloſas: quia illa Baij immodica exaggeratio ſcandalum generabat. Quæ regula rectè quidem ad primum exemplum* (de iſta propoſitione ex capite ſecundo Epiſtolæ ad Romanos deſumpta) *accommodatur.* Ad illam verò propoſitionem: *Non ſolùm hi fures ſunt & latrones,* &c. Ita reſpondet,

Suarez Proleg. 6. c. 2. n. 14.

Rom. 15.

neceſſarium non eſſe, vt propter omnes damnetur; præſertim quia illa propoſitio ex hypotheticis eſt, & cum intolerabili temeritate incipit: *non ſolum hi fures ſunt & latrones,* &c. Gabriel verò Vaſquez hanc ipſam primam propoſitionem, quam de victoria tentationum objecimus; itemque illam vigeſimam octauam, quam vocat 29. *Pelagianus error eſt dicere, quòd liberum arbitrium valet ad vllum peccatum vitandum*: nec non trigeſimam ſextam: *Cum Pelagio ſentit, qui boni aliquid naturalis, hoc eſt, quod ex naturæ ſolis viribus ortum ducit, agnoſcit.* Et ſexageſimam tertiam quam ipſe 61. nominat: *Non niſi Pelagianus egregie admitti poteſt, vſus aliquis liberi arbitrij bonus ſiue non malus, & gratiæ Chriſti iniuriam facit, qui ita ſentit & docet.* Has inquam omnes propoſitiones & plures alias rejectas eſſe tradit Vaſquez, *Non propterea,* inquit, *quòd auctor earum, hanc ſententiam ſequeretur,* videlicet quod nulla te[ntati]o ſine gratia per Chriſtum vinci poſſet, [ne]que ſine peccato: nullumque moraliter bonum opus fieri ſine gratia: *ſed quòd oppoſitam egregiis arguat: ſicut etiam incuſaretur, qui te cenſeret hæreticam opinionem Thomiſtarum aſſerentium, Beatam Virginem conceptam in peccato originali; non quòd ipſe oppoſitam ſequeretur, ſed quod prædictam carperet ac morderet.* Hæc ipſe latiùs proſequitur. Et ad huius ſolutionis veritatem aſſerendam, profert teſtimonium Franciſci Toleti confitentis ſolutionem eſſe germanam, & Bellarmini ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalium, quorum alter Louanium deſtinatus fuit, vt eius opera Bulla reciperetur, alter ibidem fuit, cùm promulgaretur. Vnde ipſe Vaſquez ex profeſſo docet nullam tentationem ſuperari, nullumque moraliter opus bonum fieri, ſine gratia Chriſti & primam earum à duobus illis prædictis Cardinalibus traditam fuiſſe aſſerit. *Verum ſi damnatio harum,* inquit, *propoſitionum aliquid obſtaret ſententiæ noſtræ in hac diſputatione, obeſſet etiam opinioni, quam præcedenti diſputatione ſecuti ſumus de victoria tentationum; quam etiam tradidit noſter Bellarminus. At ille nouerat prædictam damnationem, imò & occaſionem illius, quam inferiùs referemus. Nam & ipſe Louanij fuit eo tempore, quo contentiones inter Doctores exortæ fuerant; & Romæ, cum prædicta Bulla edita & confirmata fuit. Nihilominus neque contra opinionem, quam docet de victoria tentationum quicquam ex hac Bulla ſibi obijcit.* Et paulò inferiùs etiam de Franciſco Toleto: *Adde Franciſcum Toletum noſtræ ſocietatis Religioſum, & poſtea Romanæ Eccleſiæ Cardinalem illuſtriſſimum, cum quo de hac re conueni, dum eſſem Romæ, in ea fuiſſe ſententia, quòd nulla tentatio etiam minima ſine auxilio gratiæ per Chriſtum vinci poſſit, aut vitari ſine peccato. Et tamen ipſe auctoritate Apoſtolica Greg. XIII. Louanium miſſus eſt ad componendas lites de hac re inter Theologos, & vt curaret prædictam Bullam ab omnibus ſubmiſſè recipi. Sciebat igitur nihil ſuæ opinioni prædictam damnationem obeſſe, vt inferius commemorauimus.* Et ſtatim ſubjungit: *Ego etiam non dubito propoſitiones, quas memorauimus, ſicut etiam multas alias continentes aeris indoctum, quo Doctor ille aliorum opiniones criminabatur, damnare tantùm, vt ſcandalo & offendiculo parentes, & hac ratione ſolùm prohibere. Nam & audacia, nimiaque arrogantia in aliorum ſententijs malignè notandis, ac lacerandis non parum ſcandali afferre ſolet: à quo docti & prudentes Theologi in ſuis ſcriptis abſtinere deberent.* Quod oſtendit ea prohibitione, quâ ſugillatio & notatio ſententiæ de Conceptione B. Virginis immaculata vetita eſt. Et cùm in eandem ſententiam non pauca dixiſſet, ad Eminent. Toletum

t. 2. Diſp. 190. c. 12. & Diſp. 189. c. 15.

Vaſq. 1. 2. Diſp. 190. c. 16. n. 174.

Ibid.

N. n. 176.

Num. 179. rediens: *Senſum huius damnationis, prout à me explicatus eſt, contuli cum Illuſtriſſimo D. Cardinali Franciſco Toleto, cùm adhuc ſacri Palatij Concionator & Theologus eſſet, anno 1586. qui venit pro hac Bulla & damnatione recipienda Louanium miſſus fuit,* EVMQVE PROBAVIT ET GERMANVM ESSE DIXIT, PROPRIAQVE MANV *ſubſcripſit: cuius ſcriptionis exemplar apud me adhuc eſt.*

Quæ quamuis ita ſint, non tamen negat neque Bellarminus, neque Toletus, neque ſanctus Auguſtinus, quin liberum arbitrium aliquod particulare peccatum ſuis viribus vitare, nonnullaſque tētationes ita ſine gratia ſuperare poſſit, vt in aliam incidat. Nullo modo enim B neceſſe eſt, vt eâdem quâ pulſatur animus tentatione, ſuperetur, vel in idem peccatum incidat, quo vi tentationis vrgetur. Si ergo Pontifices eos qui hoc negant, proſcribendos illa cenſura dixerint, tunc non ſolum propoſitiones illæ, quantum ad cenſurarum acerbitatem, ſed etiam quantum ad ipſam quam continent doctrinam damnatæ cenſeri debent. Talis enim doctrina non tantùm Auguſtino, vt ſuprà vidimus, ſed experientiæ perſpicuæ contraria eſt, quâ docemur ab hypocritis apertiſſima quædam vitia, vanæ gloriæ cupiditate, vel alijs vitijs deterioribus vinci. Sed non arbitror ad illum vitandæ ſuperandæque tentationis modum à Pontificibus reſpici, C quem à nemine negatum eſſe nemini, ipſa verba propoſitionis ſatis indicant, de illa ſuperatione tentationis eſſe ſermonem, quâ ſic reſiſtitur tentationi, *vt in eam non inducatur*, hoc eſt, vt in nullam inducatur. Quod fit, vt Auguſtinus dicit, quando *concupiſcentia bona vincit concupiſcentiam malam.*

Quod ſi quæratur quâ certitudine doctrinam iſtis ſuperioribus quatuor propoſitionibus contentam, & à cenſurandi acerbitate ſeparatam tradiderit Auguſtinus vigeſimam octauam & vigeſimam nonam, quod nulli tentationi ſine gratiæ adjutorio reſiſti poſſit, ſic vt ab ea non ſuperetur, vel ſic vt peccatum vitet, & trigeſimam ſextam, quòd nihil boni operis naturalis, hoc eſt, quod ex naturæ ſolis viribus ortum ducit, agnoſci debeat, & ſexageſimam tertiam, D quòd nullus vſus liberi arbitrij bonus, ſiue non malus ſine gratia haberi poſſit? Reſpondeo, ſicut negare nō poſſum omnes illas propoſitiones conſtantiſſimè ſine vlla omninò fluctuatione docuiſſe contra Pelagianos Auguſtinum, ita dubitare non poſſum, eas velut baſes totius doctrinæ de gratia & libero arbitrio, & conſequenter tanquam doctrinam Catholicam indubitatam tradidiſſe. Quod ipſemet non obſcurè multis locis profitetur, ſicut ex præcedentibus ſatis perſpicuè intelligi poteſt, & de pleriſque vberius, cùm de gratia diſſerturi ſumus patefiet, hic de vincendis tentationibus peccatiſque vitandis E ſufficit tantiſper vna ſententia ſancti Auguſtini quam tanquam Catholicam fidem confitendam

Epiſt. 106. eſſe profitetur: *Fateatur* (Pelagius) *quando contra tentationes concupiſcentiaſque illicitas dimicamus quamuis & illic habeamus propriam volūtatem, non tamen ex illa ſed ex adiutorio Dei noſtram prouenire victoriam.* Vnde Pontificali auctoritate ſanctus Innocentius (Epiſt. ad Concil. Carthag.): *Neceſſe eſt vt quo auxiliante vincimus, eodem rurſus non auxiliante vincamur.* De operibus verò naturaliter ſeu moraliter bonis, ſeu vſu bono liberi arbitrij quid ſenſerit, ſatis declarat locus ille quo aduerſus (Lib. 1. ad Bonif. c. vlt.) eoſdem Pelagianos dicit, *Nemo benè libero arbitrio vti poteſt niſi per gratiam, quæ non ſecundum debitum redditur, ſed Deo gratis miſerante donatur.* Quam ſententiam Epiſcopi Africani & Apoſtolicæ Sedis Antiſtes Celeſtinus, ſua definitione ſancientes dicunt: *Præparatur voluntas à Domino, & vt boni aliquid agēt paternis inſpirationibus ſuorū ipſe tangit corda fidelium. Quotquot enim ſpiritu Dei agūtur hi filij Dei ſunt: vt nec noſtrū deeſſe ſentiamus arbitrium & in bonis quibuſque voluntatis humanæ ſingulis motibus magis illius valere non dubitemus auxilium.* (Celeſt. Papa in Epiſt. ad Gall. Epiſc.) Ex quo perſpicuum eſt ſanctos illos Patres Auguſtinum Afros Epiſcopos & Apoſtolicæ Sedis Præſules, non aliter quam Pelagiani erroris frutices, contrarias doctrinas reprobaſſe quod quo pacto cum illa Bulla Pij V. & Gregorij XIII. cohærere poſſit, ſequenti capite dicturi ſumus.

CAPVT XXVII.

PROFERVNTVR ALIÆ EX *illa Bulla propoſitiones de operibus infidelium, de poteſtate arbitrij non niſi ad peccandum, de amore duplici creaturæ rationalis, & difficultas ex illis nata ſoluitur.*

NAM de alijs nonnullis doctrinæ capitibus quæ ab Auguſtino videntur eſſe tradita, major difficultas eſt. Nam propoſitio vigeſima quinta quæ damnatur in illa Bulla, ſic ſonat: *Omnia opera infideliū ſunt peccata & Philoſophorum virtutes ſunt vitia.* (Prop. 25.) Et propoſitio vigeſima ſeptima. *Liberum arbitrium ſine gratia Dei adiutorio non niſi ad peccandum valet.* (27.) Et trigeſima ſeptima quæ fundamentum videtur eſſe præcedentium. *Omnis amor creaturæ rationalis aut vitioſa eſt cupiditas qua mundus diligitur, quæ à Ioanne prohibetur, aut laudabilis illa charitas qua per Spiritum ſanctum in corde diffuſa,* Deus amatur. (37.) Hæc autem omnia videtur docuiſſe Auguſtinus vti verba ſonant. Neque enim hic reſponderi poteſt cenſuræ cujuſpiam acerbitatem proſcriptam eſſe; ſimpliciter enim & categorice tres illæ propoſitiones prolatæ ſunt, nulla cenſendi acerbitate ſcandaloſæ.

Reſpondetur de poſtrema quidem illa propoſitione minorem eſſe difficultatem. Nam illa ſatis apertè verbis ipſis præ ſe fert omnem amorem creaturæ rationalis aut eſſe vitioſam cupiditatem aut illam charitate qua in corde diffuſâ juſtificatur creatura. Nam hac de cauſa *laudabilis* vocatur, vt intelligatur illa charitas quæ inter Doctores hujus temporis celeberrima, & ſola nomine charitatis nota eſt, quâ Deus diligitur ſuper omnia; quæ omnes ſecundùm Apoſtolum Paulum virtutes comites habet; quæ juxta ſanctum Petrum, *operit multitudinem peccatorum*; (1. Cor. 13.) in qua qui manet ſecundùm Apoſtolum Ioannem, *in Deo manet & Deus in eo.* Falſum eſt autem inter iſtam laudabilem charitatem, vitioſamque mundi cupiditatem nullum amorem creaturæ rationalis eſſe medium. Datur enim & alius amor bonus, qui nec eſt illa charitas, nec iſta cupiditas, quo videlicet incipit benè Deo peccator affici ante iuſtificationē per charitatem. Ex illo enim pietatis affectu ante juſtificationē & credit peccator Deo, & ſperat peccati ſui remiſſionem æternamq; beatitudinem, & aliquo vſque, licet imperfectè non ſuper omnia, Deum diligit. Hunc pium affectum Auguſtinus, hanc bonam voluntatem, hunc amorem

Dei, cum initio fidei pullulare tradit, eumque A
nomine charitatis, vt aliquoties ſupra diximus
vocare ſolet, vt proinde nihil iſta propoſitio,
quæ nomen charitatis in illa celebratiſſima ſigni-
ficatione ſumit, contra iſtam Auguſtini doctri-
nam faciat. Sic autem charitatem in illa propo-
ſitione ſumi, ex diuerſarum propoſitionum to-
tiuſque doctrinæ, quæ in eis traditur conformi-
tate deprehenditur. Paſſim enim indicant aucto-
rem earum in ea ſententia fuiſſe quod quidquid
operum bonorum fit ante remiſſionem peccato-
rum, fiat verâ illâ perfectâque charitate quæ iu-
ſtificet quidem hominem, à peccatorum tamen
remiſſione ſeparetur, ac proinde nullum eſſe au-
xilium gratiæ niſi per Spiritum ſanctum inhabi- B
tantem, ad quem hujuſmodi opera referantur.
Hanc eius doctrinam apertiſſimè præ ſe fert pro-
Propoſ. 31. poſitio trigeſima-prima: *Charitas illa quæ eſt ple-*
nitudo legis non eſt ſemper coniuncta cum remiſſione
32. *peccatorum.* Et trigeſima-ſecunda: *Catecumenus*
iuſtè, rectè, & ſanctè viuit, & mandata Dei ob-
ſeruat ac legem implet per charitatem, ante obten-
tam remiſſionem peccatorum. Et quadrageſima-ſe-
42. cunda: *In hominibus pœnitentibus ante ſacramen-*
tum abſolutionis, & in catechumenis ante Baptiſmum
eſt vera iuſtificatio (ſine dubio per illam charita-
tem de qua propoſitionibus duabus jam citatis)
ſeparata tamen à remiſſione peccatorum. Quæ om-
nes ſpirant non aliâ charitate ſeu amore ante re-
miſſionem peccatorum opera bona fieri, niſi illâ C
notiſſimâ quæ Deum diligi ſuper omnia, & iu-
ſtum facit; quam ſentit; à peccati remiſſione
eſſe ſeparatam. Quod multò luculentius aſſeri-
68. tur propoſitione ſexageſima-octaua: *Homo exi-*
ſtens in peccato mortali, ſiue in reatu æternæ damna-
tionis poteſt habere veram charitatem, & charitas
etiam perfecta poteſt conſiſtere cum reatu æternæ dam-
nationis. Conformiter iſtis principijs etiam de
auxilio Spiritus ſancti ratiocinari videtur. Nam
61. propoſitio ſexageſima-prima ſic loquitur: *Sed*
& illa diſtinctio duplicis iuſtitiæ alterius quæ fit per
Spiritum charitatis inhabitantem, alterius quæ fit
ex inſpiratione quidem Spiritus ſancti cor ad pœni-
tentiam excitantis, ſed nondum cor inhabitantis, &
in eo charitatem diffundentis, qua diuinæ legis iuſti-
ficatio impleatur, ſimiliter rejicitur. Et propoſi- D
62. tio ſexageſima-ſecunda: *Item & illa diſtinctio du-*
plicis viuificationis, alterius qua viuificatur peccator,
dum ei pœnitentia & vitæ nouæ propoſitum & inchoa-
tio per Dei gratiam inſpiratur; alterius qua viuifica-
tur, qui verè iuſtificatur, & palmes viuus in vite
Chriſto efficitur, commentitia eſt, & ſcripturis mi-
nime congruens. Qui ſanè apertiſſimè ſignificant
nullum eſſe auxilium Spiritus ſancti, *cor ad pœ-*
nitentiam excitantis ſed nondum inhabitantis: nul-
lam Spiritus ſancti, *viuificationem qua viuificetur*
peccator, dum ei pœnitentia & vitæ nouæ propoſitum
& inchoatio per Dei gratiam inſpiratur, niſi verè
iuſtificetur per illam iuſtificantem charitatem, E
quæ toties dicitur à peccatorum remiſſione poſſe
ſejungi. Vt ſanè ipſa doctrinæ in tot capitibus
conformitas poſtulet etiam in illa propoſitione
trigeſima-ſeptima charitatem illam laudabilem,
hoc eſt perfectam & iuſtificantem, quæ ſemper
illo nomine hoc tempore & in iſtis propoſitioni-
bus intelligitur, ab illa vitioſa cupiditate diſtin-
gui, vt inter ſe totum amorem rationalis creatu-
ræ partiantur: quod ab Auguſtini doctrina cer-
tum eſt eſſe dijunctiſſimum.

Ex quo etiam intelligi poteſt ſenſus propoſi-
tionis vigeſimæ ſeptimæ quam objecimus. Nam
adiutorium gratiæ ſine quo nihil liberum arbitrium
A *niſi ad peccandum valere* contendit, videtur illud
intelligere quod per Spiritum ſanctum inhabi-
tantem datur, ſicut eum & Gabriel Vaſquez in-
telligit. Nam vt audiuimus, reijcit adiutorium 1.2. diſp.
Spiritus ſancti cor ad pœnitentiam excitantis, & 190. c. 18.
nondum inhabitantis; reijcit & *gratiam Dei, qua*
inſpiretur peccatori inchoatio & propoſitum vitæ nouæ
& pœnitentia, niſi ſimul verè vt palmes in vite
viuificetur ſaltem abſq; remiſſione peccatorum.
Certum eſt autem cùm Auguſtinus docet liberum
arbitrium ſine adjutorio gratiæ Dei non niſi
ad peccandum valere, eum nullo modo adju-
torio Spiritus inhabitantis loqui, ſed de illo quo
ſimul fides, pœnitentia, vitæ nouæ propoſitum
B & ſimiles boni cordis motus inſpirantur pecca-
tori antequam perfectâ illâ charitate iuſtifice-
tur, & peccatorum remiſſione purgetur. Vt pro-
inde propoſitiones illæ iuxta ſenſum earum ge-
nuinum [illegible] omninò contra doctrinam Augu-
ſtini fac[illegible].

Magis arctat propoſitio vigeſima-quinta. *Om-*
nia opera infidelium ſunt peccata, & Philoſophorum
virtutes ſunt vitia. Vtramque partem enim tam
conſtanter & luculentè tot modis Auguſt. tradi-
dit, vt ſi vlla eſt doctrina in vniuerſis lucubratio-
bus eius manifeſta & minùs obnoxia cauillationi-
bus, illa emicet inter omnes. Vnde etiam tricas
omnes quibus doctrinam eius obuoluere nitun-
tur quidam recentiores, minùs verſati in princi-
C pijs eius diſſipauimus. Quod ſi illis non obſtanti-
bus liceat Auguſtinum alio detorquere, fidenter
auſim dicere; nos fruſtra hæreticos ſanctorum
Patrum auctoritate premere, quos tam licenter
ad noſtri temporis doctrinas detorquemus. Nihil
enim eſt in toto Auguſtino tam clarum de gratia
vel de quolibet doctrinæ capite, quod non proba-
bilioribus gloſſis in alienos ſenſus peruicacior
quiſque aduerſarius verterit.

Quapropter ingenuè fateor mihi hîc aquam
hærere nec aliud in præſentiarū occurrere quod
reſpondeam, niſi id quod biennio poſtquam illa
bulla Louanij eſſet promulgata anno videlicet
milleſimo quingenteſimo ſeptuageſimo, die de-
cimâ ſeptimâ & decimâ nonâ Aprilis coram to-
to auditorio ex Cathedra generatim reſponſum
D fuit. Cùm enim à Reuerendiſſimis Dominis
Martino Rythouio Iprenſi, Franciſco Sonnio
Buſcoducenſi, & Cornelio Ianſenio Gandauenſi
Epiſcopis expedire iudicaretur, vt ille propter
quem Bulla emanauerat aliquid ad articulorum
illorum, quos quidam omnes hæreticos eſſe ſuſ-
picabantur, declarationem loqueretur, cùm ſi-
gillatim multorum ſeorſum explicuiſſet, vniuer-
ſum dixit, quod multis perperam perſuaſum eſ-
ſet, omnes iſtos articulos qui in hac Bulla dam-
nantur, eſſe falſos & hæreticos, quin alioqui
falſi eſſe non poſſint. Sed damnantur tantùm,
tanquam, vt Bulla loquitur, *hæretici, erronei,* In Bulla cit.
E *ſuſpecti, temerarij, ſcandaloſi & in pias aures offen-*
ſionem immittentes reſpectiuè. Quâ loquendi cir-
cumſpectione ſignificatur alios eſſe hæreticos,
alios erroneos, &c. alios tantùm ſcandaloſos,
aut offenſiuos. Offenſiua autem propoſitio aut
ſcandaloſa non neceſſariò hæretica aut falſa eſt.
Sic enim libri nonnulli damnantur non propter
falſitatem alicujus doctrinæ, sed quod inſolenti
aliquâ nouitate vel alia de cauſa perturbant ani-
mos & offendunt. Sic enim nouimus quas offen-
ſiones & ſcandala ſuſcitauerit in Hiſpania ſen-
tentia de conceptione Beatæ Virginis in peccato
originali, cùm tamen eam tenere quiſque ſine-
retur: Et ipſe noui alicubi concionem de præpu-

tio Chriſti quorumdam pijs auribus offenſionem attuliſſe. Vnde vt Pontifex indicaret non omnes articulos falſitatis eſſe damnatos ſalutarem clauſulam adjecit, *quanquam nonnullæ aliquo pacto ſuſtineri poſſent, in rigore, & proprio verborum ſenſu ab aſſertoribus intento.* Sic enim illa clauſula tunc temporis cum Bulla ederetur, intellecta fuit; quemadmodum & verba iſta ſonant, & coram toto auditorio tunc declaratum fuit. Quamobrem cum anno milleſimo ſexcenteſimo decimo-octauo difficultas ſuper quibuſdam Bullæ verbis eſſet excitata, Eximius Dominus Iacobus Ianſonius qui omnium illorum quæ in Bulla promulganda per Dominum Præpoſitum Arienſem, & poſtmodum per Franciſcum Toletum à Sua Sanctitate Louanium deſtinatos acta ſunt, ſpectator fuerat, in ſcholis publicis originalem Bullam manibus tenens, me præſente dixit, illam clauſulam hâc occaſione adiectam fuiſſe, quod ad Sedem Apoſtolicam tranſmiſſa fuiſſet quædam articulorum quorundam declaratio, qua oſtendebatur aliquos ab antiquis Scriptoribus fuiſſe traditos; peteretque Facultas Theologica Louanienſis vt articuli hæretici, erronei, temerarij, ſcandaloſi, offenſiui, &c. à ſe inuicem ſecernerentur, vt qua quiſque nota cenſeri deberet omnibus innoteſceret. Quod cùm Apoſtolicæ Sedi certis de cauſis non videretur, appoſitum fuit ad ſolatium Autoris, vt aiebat, qui doctrinas quaſdam antiquorum perſtringi querebatur, *nonnullas ſententias aliquo pacto ſuſtineri poſſe in rigore & proprio verborum ſenſu ab aſſertoribus intento.* Itaque idem Ianſonius palam conteſtatus eſt Pontificis Bullam adulteratam eſſe ab ijs qui diſtinctionem ponerent, poſt illa verba, *ſuſtineri poſſent*, vt reliqua quæ ſequuntur, *In rigore & proprio verborum ſenſu ab aſſertoribus intento*, ad damnationem referrentur quaſi in ſenſu ab autore intento damnarentur. Nullius enim diſtinctionis in originali Bulla quam tenebat manibus & legebat veſtigium eſſe aſſerebat, & reuera nullum eſſe diſtinctionis veſtigium ego ipſe ſæpè meis oculis vidi. Vnde multo magis inaduertenter adulterata ab ijs Bulla eſt, qui interiecta diſtinctionis nota inter *poſſent*, &, *In rigore*, eam inſerta coniũctione, *tamen* (qua Bulla originalis prorſus caret) hoc modo efferunt: *Quamquam nonnullæ aliquò pacto ſuſtineri poſſent, in rigore tamen & propriò verborum ſenſu ab aſſertoribus intento*, &c. *damnamus.* Hoc enim fecerunt, vt quod Pontifex ſubtracta aduerſatiua particula & omni diſtinctionis nota, ad defenſionem quarumdam ſententiarũ referri volebat, ipſi contra Pontificis mentẽ verbis textui ſuperadditis & inſertis ad damnationẽ diſtorquerẽt.

Quod ſi quædam ſententiæ in ſenſu ab autoribus intento ſuſtineri aliquo pacto poſſunt, de quibus tandem hoc verius dici poterit quàm de illis, quos autorem ex Auguſtino hauſiſſe certum eſt, & pariter æquè certum Auguſtinum eo ſenſu eas docuiſſe, quo auctor ille docuit, quãuis nullo pacto Auguſtini fundamenta ſatis detexiſſe vel penetraſſe videatur. Itaque propoſitionis illius, *Omnia infidelium opera ſunt peccata*, &c. Eundem autor ille ſenſum intẽdit, vt ex libro eius de virtutibus impiorum patet, quem nos Auguſtini & Proſperi eſſe demõſtrauimus & ſanctus Epiſcopus ac Martyr Roffenſis omnium Patrum. Quis igitur credat Apoſtolicam Sedem quæ toties Auguſtini doctrinam de diuina gratia probauit, & ſuam fecit, hujuſmodi Auguſtini ſententias quæ non aliquo cogitandi ſcribendique calore & celeritate quaſi aliud agenti per tranſennam exciderũt, ſed ab ipſo per omnes paſſim libros ſparſæ, ſummiſque diſputandi viribus aſſertæ ſunt, tãquam baſes quibus doctrina de gratia & libero voluntatis arbitrio nititur, tanquam hæreticas, erroneas aut verò falſas eſſe damnatas? Nemo certè niſi qui Apoſtolicam Sedem vel olim vel nunc erraſſe, ſibique contrariam eſſe, non, ſine temeritate & errore credi velit.

Cap. 4. & 6.

Quapropter longe rectius dicendum puto Pontifices ipſos hujuſmodi, calumnioſis cogitationibus obuiare voluiſſe expreſſis verbis admonendo nonnullas ſententias aliquo pacto ſuſtineri poſſe in rigore & ſenſu ab autoribus intento. Cur ergo, inquies, proſcriptæ ſunt? Idcirco, inquam, quod altera ſententia Scholaſticorum ſtudijs, humanas magis rationes quam Eccleſiaſticam traditionem attendentes in ſcholis eſſet receptior atque tritior. Quis enim neſciat nubem eſſe Scholaſticorum qui nonnulla opera bona in infidelibus agnoſcunt, & Philoſophorum virtutes non vitia, ſed virtutes eſſe profitentur? Sed quantumuis illi numeroſi fuerint, non poſſunt Eccleſiaſticæ doctrinæ per Auguſtinum aduerſus Pelagianos conſtitutæ, per Pontifices approbatæ, per Concilium Arauſicanum non obſcurè confirmatæ, per diſcipulos Auguſtini cæteroſque poſtea Eccleſiæ Patres, aliquot ſæculis vſq; ad ætatem circiter primorũ Scholaſticorum quaſi per manus traditæ vllum afferre præiudicium. Hoc tamen egit ſummorũ Pontificum prudentia, vt quia Scholaſticorum diſputationibus Auguſtini doctrina ita erat obſcurata, & interpretationibus plauſibilibus quidem, ſed ab eius mente remotiſſimis quaſi obruta, vt quænam eſſet vera illa & ab Auguſtino aſſerta ſententia, difficillimè diſcerni poſſet, altera pars ſine præiudicio veritatis tantiſper vetaretur, tanquam quæ vetuſtâ quaſi nouitate noſtri temporis Doctores vetuſtatis eius inſcios offenderet ſcandaloque perturbaret. Non enim veritas tantummodo ſed & pax Eccleſiæ prætectis curæ eſt, cuius interitu etiam veritas apud homines plerumque periclitari ſolet. Nam ita nouimus ſententias, quarum veritas aut falſitas nondum prorſus explorata eſt, nonnunquam tuendas interdici ſine definitione partis alterius: eo quod oppoſita doctrina ſcandalum aut offenſionem animis Doctorum, aut vulgi afferat, ſicut hoc in illa doctrina quæ Beatam Virginem in originali peccato conceptam eſſe ſtatuit manifeſtum eſt. Ita namque ſententia iſta propter offenſionem hominum doceri vetita eſt, vt tamen ſi aliquo caſu grauiſſimis argumentis Antiquorum vel Eccleſiaſticæ traditionis diuinæque reuelationis aſtrui poſſet, illa prohibitio nihil obſtaret, quo minùs Eccleſia poſſet eam tollere libertatemque docendi publicè cõtrariam doctrinam reſtituere & idoneis argumentis aſſertam definire. Quod perinde in iſta propoſitione de operibus infidelium & virtutibus Philoſophorum locum habuiſſe arbitramur, vt propter receptiſſimam in ſcholis partẽ vnam, altera velut offenſiua prohiberetur, donec aliquid liquidius ex antiquorũ maximeque ex Auguſtini ſcriptis eluceſceret. Nam in iſta doctrina de operibus bonis & gratia bonorum operum principio naturæque viribus doctrina ſanctiſſimi Doctoris & pugilis inuictiſſimi aduerſus ſuperbos humani arbitrij prædicatores tam ſublimis, & tot elogijs ſanctorum Patrum ſummorumque Pontificum commendatæ auctoritatis

ritatis eſt, vt quidquid ab eius veſtigijs aberrando poſteriorum Scholaſticorum ſubtilitas aduerſus eam excogitauerit, traditæ per eum veritati cedere debeat.

Et illud quidem quod de iſta iam vigeſima-quintâ propoſitione diximus, pari ratione in alijs tribus, vigeſima-octauâ, trigeſima ſextâ, & ſexageſima-tertiâ, quas capite præcedenti declarauimus locum habent. Nam vt ibi diximus, Auguſtinus non ſolùm doctrinam iſtis propoſitionibus comprehenſam conſtãter improbauit, ſed etiam velut Pelagianum errorem abhorruit. Sine cuius cenſuræ certitudine principia eius de gratiæ diuinæ neceſſitate funditùs labefactata collabuntur, vt & leuiter superiùs tactum, inferiùs verò accuratiùs explicandum erit. Sed illa tanta certitudo propter principia Scholaſticorum ab Auguſtinianis diuerſiſſima ſcholaſticos Doctores prorſus latet. Nimia quippe Philoſophiæ humanæ ſubtilitate, credulitate, doctrinæque ſanctioris quam Auguſtinus tradidit profunditate, & gliſcente inde neglectu quòd pauciſſimis vacaret tot voluminibus difficillimis volutãdis maximam partem ætatis impendere, veritas ab ipſo tradita ſic obſcurata, ſcholaſticoque puluere ſepulta eſt, vt quamuis in Eccleſiæ fide, quotidianiſque precibus luculentiſſimè ſplendeat; in ſcholarum claſſibus tamen pleriſque vix, imo ne vix quidem agnoſcatur. Quod factum eſt, vt ne veritas tantâ cenſuræ prolatâ acerbitate charitatem læderet, nullis præſertim idoneis adhuc ex Auguſtini fundamentis eruta, nec perſpicuis eius aſſerta teſtimonijs, propoſitiones iſtiuſmodi, quæ Pelagiani erroris notam tot Catholicis inurunt tractatoribus, hoc eſt, ipſa illa cenſendi, damnandique ſeueritas damnaretur. Qua in re ſicut prudentiſſima fuit ſummorum Pontificum prouidentia, quæ nec veritatem nudam importuna damnandi quoſlibet acrimonia proferri ſinit, ſed vel mitius proponi, vel prorſus ad tempus ſupprimi propter infirmos iubet, ita eadem veritatem ex Eccleſiaſticis monumentis erutam; ſuis cardinibus nixam, ſuo ornatu veſtitam, ſuis armis quibus à Patribus eſt defenſa munitam in publicum prodire non vetat; vt ſiquis aliud priuata hallucinatione ſenſerit, non cenſendi damnandique ſeueritati vel ſoli Pytagoricæ cenſoris auctoritati, ſed ipſius robori lucique veritatis colla ſubmittat. Hinc Auguſtinus de Catholicorum Doctorum officio: *Ita docent, ſiquid docendum habent vt vſitata & confirmata ſecuriſſimè & fidentiſſimè, & leniſſime vt poſſunt inſinuent. Inuſitata verò etiamſi veritatis liquidiſſima manifeſtatione perceperunt, quærendi potiùs quam præcipiendi aut affirmandi modo propter audientis infirmitatem.* (Lib. qq. Euang. ſecundum Matth. quæſt. 15.) Quod ſicuti tunc potiſſimum obſeruandum eſt cùm veritas inuſitata rudibus & infirmis, peritioribus verò ac firmis nuda argumentiſque neceſſarijs deſtituta profertur, ita nonnunquam cum Eccleſiaſtica doctrina ſuis munimentis inſtructa fuerit fortiter conſtanterque ſine vacillatione aſſerenda eſt. Ex qua regula ſanctus Auguſtinus cum prædeſtinationis veritatem idoneis documentis Scripturæ ſacræ & Eccleſiaſticæ traditionis aſtruxiſſet, fidentiſſimè Catholicis adhuc renitentibus dicit: *Hoc*, inquit, *ſcio neminem contra iſtam prædeſtinationem, quam ſecundum Scripturas ſanctas defendimus, niſi errando diſputare potuiſſe.* (Lib. de bono perſ. c. 19.) Nam vt idem alibi dicit: *Alia eſt ratio verum tacendi, alia verum dicendi neceſſitas.* (Cap. 16.) Inſtant nonnulli poſt ſuppreſſas iſtas pacis cauſa propoſitiones, atque vrgent omnibus modis vt credatur etiam Auguſtinus nouas iſtas ſententias condidiſſe, quibus aſſeritur opera nonnulla verè bona naturæ viribus ſine fide poſſe fieri, benè nos vti poſſe libero arbitrio ſine gratia, peccata vitari poſſe, tentationeſque ſuperari ſola arbitrij libertate, nonne ipſa neceſſitas veritatis poſtulas à ſanctiſſimi Præſulis ſententia calumniam iſtam propulſari, ſicut cum certa veritate propulſari poteſt? Vt ſi noluerint altiſſimæ cæleſtique doctrinæ ipſius acquieſcere, deſinant ſaltem ei ſuam quæ per terram repit, damnatæque naturæ vires prædicando, Pelagianis ſi non ſenſibus certè vocibus vtitur, cum iniuria tantis Doctoris imponere.

FINIS.

CORNELII IANSENII EPISCOPI IPRENSIS.

DE STATV PVRÆ NATVRÆ,

LIBER PRIMVS.

PRÆFATIO.

HACTENVS genuinum Auguſtini ſenſum de naturæ per peccatum lapſæ viribus prompſimus: nunc pauca propter argumenti vicinitatem de puræ naturæ ſtatu ſubnectenda ſunt, ex quibus doctrina ſanctiſſimi Doctoris non modo planius & plenius, & à radicibus intelligatur, ſed etiam aduerſus nonnullas recentiorum machinas munita conſiſtat. Nam quamuis eam ipſiſſimam eſſe ſententiam Auguſtini quam in ſuperioribus declarauimus, omnium ſcriptorum eius accurata conſonantia per ſeipſa clamet, nec animo ad penetrandum ſubtili, ſed à præiudicijs Philoſophicarum opinionum libero opus ſit, ad eam in eius lucubrationibus agnoſcendam, nonnulli tamen ad eam confitendam trepidabunt, quod non ſatis videbunt quâ ratione ſtatus puræ naturæ cum iſta doctrina conciliari poſſit: quem in humana natura dari poſſe vel dubitari nefas putant. Tanta quippe eſt in quibuſdam hominibus humanæ Philoſophiæ rationumque plauſibilium fiducia, quas gentilium cœcitas præformauit, vt vniuerſam Auguſtini doctrinam facilius, præterquam vbi in terminis ipſis definita eſt, peſſundari, quam illas ſibi præripi vel vt inanes abijci paterentur: quantumuis eis nullus vel antiquus Pater vel Concilium vel Scriptura ſuffragetur. Quamobrem quanquam ille puræ naturæ ſtatus non ſolum Auguſtino, ſed etiam antiquæ Eccleſiæ ignotus fuerit, nec niſi à gentilibus olim & hæreticis obtruſus, ex Auguſtini tamen principijs facile intelligi poterit quid de illo ſentire debeamus. Vt operæ me pretium laturum arbitrer ſi ea ſaltem detractis præſtigijs detegam, veriſque rationibus in eius doctrina fundatis muniam, quo peritior lector dijudicare poſſit, vtrum ſatius ſit. per illa principia quæ de Pelagiana fraudulentia, & Philoſophico ſupercilio triumpharunt, puræ naturæ ſtatū excludere, an Philoſophicis applaudendo rationibus introducere.

CAPVT PRIMVM.

QVID SIT STATVS PVRÆ naturæ juxta recentiores. Differentia ſententiæ eorum ab opinione Pelagianorum.

ITAQVE ſciendum eſt puram naturam dici juxta recentiores puritate negatiua, qua ſcilicet nihil habet naturæ ſuperadditum, A quod ei non debitum ſit ſiue malum ſiue bonum, hoc eſt, vt neque peccatum habeat pœnamque peccati comitem, neque vllum gratiæ naturam ſuperantis donum. Vt verò faciè intelligatur, quid huiuſmodi naturæ ſtatus comprehendat, naturam lapſam intueri jubent, in qua quicquid præter peccati reatum deprehendimus, hoc ad puram naturam pertinere profitentur. Regula quippe ſolemnis eorum eſt naturam puram à natura ipſa diſcrepare, *ſicut nudum à ſpoliato*,

qui

Bellarm. li. de grat primi hom. c. 5. Suarez Proleg. 4 c. 8. num. 11.

qui non aliter differunt, niſi quod hic amiſerit quod alter nondum habuit: vt proinde pura natura ſe habeat inſtar negationis, lapſa inſtar priuationis. Quapropter vt omnia breuiter illi ſtatui à Scholaſticis attributa, percurramus qui hominem à Deo in puræ naturæ ſtatu creari poſſe nullo omninò peccato præcedente, profitentur, ij volunt eum creandum eſſe ſine ordinatione ad beatitudinem ſempiternam ſeu claram viſionem Dei. Hinc conſequenter dicunt, eum ſine fide in intellectu, & voluntate ſine charitate Deum diligente condendum. Repugnantiam illam carnis & ſpiritus ei eſſe prorſus naturalem, vſque adeo vt ordo merè naturalis poſtulet vt Deus duos appetitus illos contrarios reciprocis motibus conflictari ſinat, neque cōcurſum ſuum ſubtrahēdo, neque dono quopiam ſuperaddito mutuam pugnam hoſtilitatemque comprimendo. Proinde quantum ad internas animi vires, tantam in pura natura futuram ignorantiam, benèque cogitandi, iudicandi, viuendique infirmitatem, peccandique pronitatem, quantam in natura lapſa experimur: quantum ad externa vero, majorem. Nam præterquam quod objecta ſenſibilia concupiſcentiam excitantia eſſent eadem, mala prauorum hominum conſilia potentius tūc ad malum, & exempla prouocarent. Nam cognitio Dei virtutumque quæ Adamo communicata fuerat & memoria promiſſionū & communicationum Dei, prioriſque ſtatus & præteriti lapſus recordatio & promiſſio venturi Chriſti cum ſpe redemptionis eius, quæ per traditionem à capite in poſteros diffuſa promanarunt, peccandi facilitatem in natura lapſa mitigare potuerunt, vt hac parte cæcitas & corruptio morū generalior peccandique pronitas in pura natura procliuior futura fuiſſe videatur. Quo accedit, quod nulla fortaſſis eſſet etiam ex parte dæmonis tentantis differentia: nam dæmonis compreſſio nè tentet homines, videtur ad prouidentiam ſuperioris ordinis quam puræ naturę pertinere. Hinc multò magis puræ naturæ mortalitatem adhærere tradunt, omneſque morbos corporum, quæque inde ſæpiùs proficiſcuntur animorum labes, totam denique calamitatum ſeriem, quibus atteritur iſta vita miſerorum à primis fletibus naſcentium vſque ad extremos habitus morientium. *Quidquid enim in vno ſtatu admittunt, alteri tribuendum eſſe*, ipſimet Scholaſtici profitentur. Ecce tibi breuiter depictum ex libris recentiorum illum puræ naturæ ſtatum, in quo hominē à Deo ſine peccato præeunte creari poſſe confidentiſſimè docent.

Vid. Suarés cap. vltimo Prolog. 4.

Suarés Proleg. 4. c. 9. num. 4. & ſeqq.

Ex qua doctrina manifeſtum eſt, illam inter Scholaſticos recentiores atque Pelagianos, quātum ad iſtum humanæ naturæ ſtatum attinet, eſſe differentiam quod Scholaſtici naturam hominis in eo ſtatu quē deſcripſimus à Deo auctore ſine peccati merito condi poſſe ſentiunt; Pelagiani etiam reipſa conditum eſſe delirant. Quidquid enim ignorantiæ & repugnantiæ carnis, & ſpiritus, ſeu concupiſcentia mentem tenebrat ac deorſum trahit, quicquid tentationum per viſibilium rerum oblectamēta humanum genus patitur, quicquid morborum corporis & animi, cæterarumque calamitatum ſiue paruulos ſiue majores quotidie vrit & premit, hoc eſt vniuerſum illud grauiſſimum jugum quod nobis impoſitum eſſe ſentimus, hoc totum Pelagiani naturali rerum conditioni tribuebant, eodem planè modo ſicut Scholaſtici nobis imponi poſſe ſine præcedente iniquitate arbitrantur. Quam Pela-

A gianorum genuinam ſententiam fuiſſe latè & liquidò nos *a* ante in receſendis eorum opinionibus demonſtrauimus: Nec *b* ipſi Scholaſtici recentiores negant: Quod ita de Pelagianis verum eſt, vt etiam ſine fide Chriſti benè viuentibus gentilibus quoddam beatitudinis genus naturalis aſſcripſerint, ſicut in ijſdem locis à nobis declaratum eſt. Vnde & ipſum nomen puræ naturæ videtur emanaſſe à Pelagianis. Nam ex eorum ſenſu & verbis objectionem ſibi proponit Auguſtinus quando dicit: *Dicet aliquis ſi hæc naturæ puræ non ſunt ſed vitioſa primordia, &c.* Vbi pura natura opponitur naturæ per peccatum vitiatæ. Et euidentius alibi: *Huius tam horribilis* B *pœnæ iuſtitia ſi quæratur, nonne iſtorum omnes de libero arbitrio & laudabili ſanitate naturæ, quantumlibet arguta ſit argumentatio repercuſſa & perfracta diſſilit?* Vbi alludit ad illa verba quibus aliquanto ſuperius Pelagius ſenſum ſuum de pura natura liquidiſſimè expreſſerat: *Omne bonum ac malum quo vel laudabiles vel vituperabiles ſumus non nobiſcum oritur ſed agitur à nobis. Capaces enim vtriuſque rei non pleni naſcimur, & vt ſine virtute ita & ſine vitio procreamur; atque ante actionem propriæ voluntatis; id ſolum in homine eſt quod Deus condidit.* Quibus verbis nihil accuratius aut luculentius, adferri poteſt ad purę naturę ſtatum oculis objiciendum; per hoc enim quod neque lau- C dabiles neque vituperabiles nos naſci Pelagius tradit, certum eſt omnem gratiam & peccata originaliter indita vel contracta remoueri. Sicut enim fieri non poteſt quin per culpam originalem vituperabiles ſumus, vt ibidem Auguſtinus docet, ita nec fieri poteſt quin ſimul Dei gratiâ nos juſtos producente, laudabiles. Vnde addit capaces tantum non plenos nos vitij virtutiſque naſci, quorum vtrumque ſtatui naturæ puræ proprium eſt.

a Lib. 3. de hæreſ. Pel. c. 17. 18. & ſeqq. vs 21. & 23. Et lib. 6. c. 11.

b Suarez Prolog. 4. c. 11. n. 7. Vide lib 3. de hæreſi Pelag. c. 3.

Lib. 1. de pecc. meritis cap. 37.

Lib. de pecc. orig. c. 30.

Ibid. c. 13

Hæc ergò principia dē ſententia tam Scholaſticorum quàm Pelagianorum tanquam certa & indubitata ſupponentes, videamus nunc quid D certi ex Auguſtini doctrina de purę naturę ſtatu juxta mentem eius colligi poſſit. Nam quicquid alij minus excuſſis eius principijs de illius mente ſuſpicentur, nos poſt longum operoſumque illius difficultatis examen & principiorum Auguſtini colliſionem non dubitamus pleroſque Scholaſticæ doctrinæ Profeſſores, quemadmodum in explicando naturæ lapſæ ſtatu longiſſimè ab eius mente deflexerunt, ita in aſſerendo purę naturę ſtatu procul à principijs eius immobilibus quibus tota doctrina eius aduerſus Pelagianos & Manichæos incumbit, filum humanæ rationis potiùs quam Eccleſiaſticæ traditionis conſectando, receſſiſſe. Exiſtimamus enim ſtatum illum prout in eo à Scholaſticis hominem E ſine peccato præcedente à Deo condi poſſe ſtatuitur, principijs Auguſt. pœnè omnibus ex diametro repugnare. Quia in re vtrum genuinam doctoris mentem aſſecuti ſimus, non ſolum ſanctæ Eccleſiæ Romanæ iudicio in cuius fide & obedientia & gremio ſicut ab infantia huc vſque vixi, ita ad extremum vſque halitum viuere & mori Deo iuuante conſtitui, ſed etiam cujuſlibet non ſupini lectoris Auguſtini me meaque libens ſubmitto.

CAPVT II.

PONDVS NATVRALE CREATVRÆ rationalis in beatitudinem ſuam poſcit vt beari poſſit. Quatuor ſtatus ſeu modi beandi adſeruntur ex Auguſtino qui omnes repugnant puræ naturæ.

VT igitur à primo humanæ naturæ cardine incipiamus, beati eſſe omnes volumus. Quod ita verum & certum & medullis omnium infixum eſt, vt cum ipſis Academicis omnia dubia ſint, hac de ſententia nec Academicus ille Cicero dubitauerit, qui cùm vellet in Hortēſio dialogo ab aliqua re certa de qua nullus ambigeret ſumere ſuæ diſputationis exordium; *Beati certè*, inquit, *omnes eſſe volumus.* Et quia omnes hoc volumus, nec aliter velle poſſumus, profectò appetitus ille naturalis eſt. Ab illa quippe voluntate quicquid vel patenter vel latenter voluerimus, non recedimus. Nam & ille qui credit quod poſt mortem non erit, intolerabilibus moleſtijs ad totam cupiditatem mortis impellitur, quamuis in opinione habeat errorē omnimodę defectionis in qua nulla omnino beatitudo eſt, in ſenſu tamen & voluntate habet naturale deſiderium quietis. Quod autem quietum eſt non eſt omninò nihil imo etiam magis ēſt, ideoque beatius quam quod inquietum eſt. Inquietudo enim variat affectiones, vt altera alteram perimat; quies autem habet conſtantiam, in qua maximè intelligitur ipſum eſſe, & per hoc beatum eſſe. Omnis itaque ille appetitus in voluntate mortis, non vt qui moritur non ſit, ſed vt quieſcat & ipſa quiete ſit beatus intenditur. Ita cum errore credat ſe non futurum, natura tamen quietum eſſe,& per hoc magis eſſe & beatior eſſe deſiderat. Quæ conſtantia certiſſimum argumentum eſt hoc eſſe deſiderium naturale vt meritò hac de cauſa dicat Auguſtinus, quod omnes beatos eſſe velle *veritas clamat, natura compellit, cui ſummè bonus & immutabiliter beatus creator hoc indidit.*

Lib. 13. de Trinit. c. 8.

Ex eodem autem fonte naſcitur vt omnis creatura rationalis miſeriam fugiat. Miſeria quippe genus eſt quoddam mali, mali autem fuga in boni contrarij cupiditate fundatur. Ex quo fit vt nemo miſer eſſe nolit, niſi quia ſibi melius eſſe, & per hoc quia beatus eſſe deſiderat. Ita verum eſt vt ſiue velint homines quippiam, ſiue nolint, omnes tamen beati eſſe velint, idque vnum ardentiſſimo amore appetant, & propter hoc cætera quæcunque appetant, vſque adeo vt ſanctiſſimus Doctor dicat ita *nos beatos eſſe velle, vt eſſe miſeri non ſolum nolimus, ſed nequaquam velle poſſimus.*

In Enchyr. c. 104.

Cùm ergò tantus ſit naturalis iſte impetus creaturæ rationalis in beatitudinē ſuam, & omnium deſideriorum fugarumque baſis, neceſſe eſt eſſe etiam aliquid quo obtento naturaliter ſatietur. Si enim nihil eſſet, vaniſſimum eſſet iſtud naturale deſiderium ipſaque creatura rationalis tota in vanum cōdita. Nam vt natura juxta philoſophum nō inclinat aut mouet ad impoſſibile, ita multo minus Deus ex natura in vanum. Aliquid igitur neceſſario eſt, cuius aſſecutione quieſcat illud naturale pondus, tanquā termino omnium motuum; quod proinde non poteſt nō eſſe vltimus finis eius, qui reſpectu creaturæ rationalis beatitudo dicitur, in quam velut oceanum omnes animi motus influunt, & velut in centro ſuo conquieſcunt quod & alio ex capite oſtendi poteſt. Creatura enim rationalis non poteſt neque eſſe neque cōdi propter ſe, neceſſariò igitur propter aliud: hoc autem propter quod condi poſtulat eſt vltimus finis eius naturalis, vtpote quem eius inſtitutio naturalis poſcit & eius aſſecutione neceſſariò beata eſt. Si enim alio adhuc beanda tenderet, naturalis appetitus eius, nec iſtud primū eſſet vltimus finis eius, nec propter illud eſſet cōdita; nec illo adepto conquieſceret, ſed illo potiùs in quod velut in centrum ſuum pondere naturali adhuc vlterius beanda vergeret. *Rationalis enim creatura ſiue in angelico ſpiritu, ſiue in anima humana ita facta eſt, vt ſibi ipſa bonum quo beata fiat eſſe non poſſit.*

Epiſt. 121. c. 13.

Ratione igitur videamus cujuſmodi debeat eſſe bonum, quo naturaliter beari poſtulat, & quis beatificationis eius modus, vt verum impura condi poſſit natura videamus. Cùm iam fixum ſtatuerimus omnem creaturam rationalem naturaliter beatam eſſe velle, in hoc ipſo duæ nobis actiones eius inſinuantur velle ſeu diligere bonum, quo beata fieri cupit, & illud adipiſci ſeu poſſidere. Nemo enim aliquid quod nondum habet, cupit, niſi adipiſci cupiat: diligere igitur bonum beatificum & illud poſſidere ad beatitudinem omninò neceſſaria ſunt. Nam qui diligit quodcunque bonum, quod non habet, certiſſimè miſer eſt. Velle enim quod habere nequeas, ſine animi dolore cruciatu eſſe non poteſt. Docet hoc ſæpiſſimè ſanctus Auguſtinus. Nam hinc illud in libris de Trinitate ſæpè repetitum: *Omnes beati habent quod volunt; Beatus non eſt niſi qui habet omnia quæ vult. Non latet* genus humanum *nec illum beatum eſſe qui non habet quod vult.* Et inferius ſententiam Philoſophorum de hac re approbando: *Sentiebant aliter beatum eſſe neminem poſſe niſi habendo quod vellet & nihil patiendo quod nollet.* Quod & alijs in locis inculcat frequentiſſime.

Lib. 13. de Trinit. c. 5. & 8.
Cap. 7.

Quāuis ergo nemo beatus ſit qui non habet id quod velit, non tamen idcirco ſtatim beatus eſt quiſquis habeat id quod velit. *Ergo illud conuenit inter nos, neque quemquam beatum eſſe poſſe qui quod vult non habet: neque omnem qui quod vult habet, beatum eſſe*, vt concludit Auguſtinus. Et alibi: *Omnes beati habent quod volunt, quamuis non omnes qui habent quod volunt continuò ſint beati.* Multi enim nequiſſimis voluptatibus frui volunt, quibus eſſent carendo beatiores. Nam quamuis aliquis ipſa mali volūtate ſit miſer, miſerior tamen eſt adipiſcendi ſeu fruēdi poteſtate. Quam ſaluberrimam doctrinam tradidit Auguſtinus in multis locis. Nam in Epiſt. ad Probam: *Priùs itaque attende vtrum acquieſcendum ſit eis qui dicunt eum beatum eſſe qui ſecundum ſuam viuit voluntatem. Sed abſit vt hoc verum eſſe credamus: Quid ſi enim nequiter velit viuere? Nonne tanto miſerior eſſe conuincitur quanto facilius mala eius voluntas impletur?* Et in lib. de Trinit. *Malâ voluntate vel ſola quiſque miſer efficitur, ſed miſerior poteſtate, qua deſiderium malæ voluntatis impletur.* Hinc illa præclara ſententia Ciceronis quam in exordio Hortenſij poſitam magnis laudibus ſācta Monica mater Auguſtini, & ipſe Auguſt. extollit. Nam in dialogo de vita beata cùm ſententiam hac de re matris commendare vellet: *Tibi*, inquit, *procul dubio verba defuerunt, vt non ſicut Tullius te modo panderes, cuius de hac ſententia verba ſunt iſta. Nam in Hortenſio quem de laude ac defenſione philoſophia*

Lib. de vita beata in diſp. 1. diei.
Lib. 13. de Trinit. c. 5.
Epiſt. 121. c. 5.
Lib. 13. de Trinit. c. 5.
Lib de vita beata in diſp. 1. diei.

ſo bia librum fecit : Ecce autem, ait, non Philoſophi A *quidem, ſed prompti tamen ad diſputandum omnes aiunt eſſe beatos qui viuant vt ipſi velint*, id eſt, qui habent quicquid diligunt. *Falſum id quidem: velle enim quod non deceat, idem ipſum miſerrimum. Nec tam miſerum eſt non adipiſci quod velis, quam adipiſci velle quod non oporteat. Plus enim mali prauitas voluntatis affert quam fortuna cuiquam boni.* In quibus verbis Tullij, adijcit Auguſtinus, *illa ſic exclamabat, vt obliti penitus ſexus eius, magnum aliquem virum conſidere nobiſcum crederemus, me interim quantum poteram intelligente ex quo illa, & quam diuino fonte manarent.* Alibi quoque *præclariſſimè omninò atque veriſſimè* hoc dictum B eſſe teſtatur : alibi : *Quid tibi videntur hæc verba? Nonne ab ipſa veritate per quemlibet hominum dicta ſunt?* Ea quibus veriſſimum certiſſimumque eſſe, non ſolum ea Auguſtini ſcriptis, ſed & ipſa naturali ratione liquet, quod nec ille beatus eſſe poſſit qui non eſt adeptus bonum quod diligit, neque qui malum diligit quamuis adeptus ſit. Poſſet ab aliquo tertium genus cogitari, vt ille beatus putetur eſſe qui bonum adeptus ſit quod non diligit. Sed quis vnquam ſe beatum arbitratus eſt niſi fruendo? Nemo autem re vlla fruitur quam non diligit. *Quid enim eſt aliud*, inquit Auguſtinus, *quod dicimus frui niſi præſto habere quod diligis?* Imo non diligere verum bonū quo crea- C tura rationalis frui debet vt beata ſit, explorata miſeria eſt. Languor eſt enim animi, qui non aliunde quam ea peruerſa rei alterius dilectione naſci poteſt. Vnde præclariſſimè ſanctus Doctor de tribus illis generibus hominum quæ à beatitudine ſeparauimus : *Beatum quemnam exiſtimo, neque ille dici poteſt qui non habet quod amat, qualecunque ſit, neque qui habet quod amat, ſi noxium ſit: neque qui non amat quod habet, etiamſi optimum ſit. Nam & qui appetit quod adipiſci non poteſt cruciatur : & qui adeptus eſt quod appetendum non eſt, fallitur; & qui non appetit quod adipiſcendum eſſet ægrotat.*

Lib. 13. de Trinit. c. 5. Epiſt. 121. cap. 5.

Lib. de moribus Eccl. cap. 3.

Ibid.

Quæ omnia ſi vera & firma & explorata ſunt, ſequitur etiam omnia iſta tria hominum genera eſſe miſera. Nam in creatura rationali capace beatitudinis & miſeriæ nullum inter beatam & D miſeram medium dari, nec vtrumque ſimul eſſe poteſt. Miſeria enim eſt priuatio beatitudinis in natura capace, ſicut malum priuatio boni. Docet hoc ipſum velut rem indubitatam ſanctus Auguſtinus. Nam in eodem illo loco ſtatim ſubtexit : *Nihil autem iſtorum, trium quæ præmiſimus, animo contingit ſine miſeria: Nec miſeria & beatitudo in homine vno ſimul habitare conſueuerunt. Nullus igitur iſtorum beatus eſt.* Et in libris de Ciuitate Dei: *Quorum ratio mentibus ineſt aut miſeros eſſe aut beatos eſſe neceſſe eſt.* Et de anima etiam ſine corpore viuente : *Si viuebat nec beatè nec miſerè quomodo rationalis erat?* Et in dialogo de vita beata: *Quid illud, inquam, conceditis omnem qui beatus non eſt miſerum eſſe? Non dubitauimus.* Et exactius a- E liquanto poſt : *Hæc eſt enim contraria ſapientiæ & ita contraria, vt mors vitæ, vt beata vita miſeræ, hoc eſt ſine aliquo medio: Nam vt omnis non beatus homo miſer eſt, omniſque homo non mortuus viuit, ſic omnem non ſtultum manifeſtum eſt eſſe ſapientem.*

Ibid.

Lib. 9. de Ciuit. c. 12. Lib. 7. de Geneſ. c. 7. In diſp. 2. dici citata. In diſp. 2. dici.

Ex quibus etiam ſequitur in quocunque tandem iſtorum trium ſtatuum condi pura natura fingatur, miſeram fore ſine culpa quia nullus eorum ſine miſeria eſſe poteſt, neque vllius culpæ pura natura rea eſt. Cùm autem juſtitia Dei non ſinat, vt creatura rationalis ſine culpa præcedēte calamitatibus & miſerijs atteratur, perſpi- A cuum etiam eſt in nullo iſtorum ſtatuum condi poſſe. Sed quia de miſerijs creaturæ & juſtitia creatoris fuſius infra diſſerturi ſumus, ex alio capite oſtendi poteſt, puræ naturæ ſtatum iuxta ſancti Auguſtini doctrinam eſſe impoſſibilem. Nam præter illos tres dictos miſeriæ ſtatus, non videtur ſupereſſe niſi quartus in quo beata poſſit eſſe creatura cùm videlicet & habet quicquid vult, & nihil mala ſeu indecenti voluntate vult. Sic enim excluditur & cruciatus non habentis, & languor non amantis, & malitia errantis voluntatis : veriſque bonis impleta ſatiatur. Vnde rectiſſimè ſanctus Auguſtinus : *Continuo miſeri qui* B *vel non habent quod volunt vel id habent quod non rectè volūt. Beatus igitur non eſt niſi qui & habet omnia quæ vult, & nihil vult malè.* Quod eodem in loco inſtantiſſimè docet. Quare poſt multa in hunc ſenſum diſputata concludit : *Ille beatè viuit, quod iam ſuperius diximus & aſtruendo ſatis fiximus, qui viuit vt vult, nec malè aliquid vult.* Et in Epiſtola ad Probam poſt collaudata Tullij verba, *Ille ergo tum beatus eſt*, inquit, *qui omnia quæ vult habet nec aliquid vult quod non decet.* Quam ſuam doctrinam tanti fecit, vt in ea arcem philoſophiæ ſitam eſſe telletur. Nam cum piiſſima ſua matre diſputans eam interrogat : *Quid? Omnis qui quod vult habet beatus eſt?* Tum mater : SI BONA, *inquit*, VELIT ET HABEAT BEATVS EST. *Si autem mala* C *velit, quamuis habeat, miſer eſt. Cui ego arridens atque geſtiens. Ipſam inquam prorſus mater arcem philoſophiæ tenuiſti.* Summa eſt igitur omnium, illum beatum eſſe qui vera bona quæ *amat* etiam *poſſidet*. Quæ verba ibidem loco volendi, & habendi Auguſtinus vſurpat. Hoc eſt enim rebus rectâ voluntate concupitis & adeptis frui: eoque redit oratio, ſicut ante diximus, quod beatitudo duas actiones ſecum trahat, vt velit ſeu appetat rectâ videlicet voluntate & appetitum poſſideatur bonum.

Lib. 13. de Trinit.

Ibid.

Epiſt. 121. cap. 5.

beata in diſput. 11 dici.

Qua ſancti Doctoris præmiſſâ diſputatione tanquam veriſſimâ & in qua pleraque doctrinæ capita fundata ſunt, ſtatus puræ naturæ poſſibilitas multis modis labefactatus corruit. Nam ſiue imperfectam ſiue perfectam eius beatitudi- D nem, hoc eſt ſiue dilectionem boni, quod rectâ voluntate appetendū eſt vt beetur, ſiue adeptionem eius fruitionemq; ſpectemus, nihil eorū in illo quarto ſtatu per puram naturā obtineri poteſt, ſed tantummodo per ſupernaturalem poteſtatem & gratiam Dei. Quod cùm oſtēderimus, ſimul perſpicuum erit, nec in vllo alio trium ſtatuum in quibus non beatitudinem ſed miſeriam tantū eſſe poſſe diximus puram creari poſſe naturam. Nam in primo, in quo non habetur quod bene diligitur includitur etiam dilectio veri boni, hoc eſt, voluntas bona : In ſecundo vbi habetur, quod malè diligitur, voluntas mala; in tertio vbi non diligitur quod habetur bonum, hoc ipſo E quo deeſt voluntas bona quæ adeſſe debet adeſt etiam voluntas mala. Sed neque bonam voluntatem pura natura dare poteſt, neque Deus conditor eius malam, quarum alterutra ſemper adeſt neceſſario, atque ita vtrimque ſtatus puræ naturæ interimitur. Vt igitur ordine procedamus, declarabimus primò non poſſe naturam rationalem in puræ naturæ ſtatu, juxta ſancti Auguſtini mentem inſtitui ea ratione vltimi finis, quem connaturaliter reſpicit, ſiue vt appetendum ſiue vt fruendum. Vnde duplex argumentum naſcitur, vnum ex parte appetitus, ſiue dilectionis vltimi finis, alterum ea ratione fruitionis eius,

CAPVT III.

PRIMVM ARGVMENTVM contra ſtatum puræ naturæ ex ordine creaturæ rationalis ad Deum vt principium & finem, ſine cuius amore condi non poteſt.

PRIMÒ igitur certum eſſe arbitror, & verò etiam apud Scholaſticos in confeſſo, non poſſe produci à Deo connaturali modo creaturam rationalem, quin propter finem B ſuum vltimum connaturalem producatur; ita videlicet vt ei vero ſinceroque amore ſuâ voluntate conjungatur, vel certè. vt à controuerſijs abſtrahamus, vt talibus ſubſidijs inſtructa ſit, vt in eum nutum ſuæ voluntatis conuertere vel ab eo auertere poſſit. Hoc enim poſtulat & ratio diuinæ prouidentiæ quæ cum perfecto operetur modo, cuncta ordinat in aliquem, vltra quem non licet progredi finem, & ipſe ordo rerum connaturalis, quæ ſicut ab aliquo primo principio egredi debent, ita ad aliquid velut vltimum terminari. Hic autem connaturalis creaturæ rationalis & vltimus finis, nec eſt nec eſſe poteſt alius, quam vnus & verus Deus, vt vero amore diligendus. C Cuius rei ratio quantum ad amorem voluntatis attinet, vt de beatitudine hîc ſuperſedeam, non eſt alia niſi quia creatura rationalis non poteſt produci cum diſtorta peruerſa malaque voluntate, nec voluntas eius recta & iuſta & bona eſſe poteſt, niſi Deum finem vltimum ſuum hoc eſt ipſam rectitudinem ſeu normam omnis rectitudinis ac bonitatis diligat: à quo centro ſuo ſi aberrat & aliud velut vltimum diligat neceſſe eſt, ſicut peruerſam, diſtortam ac malam, ita etiam inquietam fieri, velut quæ quietem extra naturale centrum appetiuerit, juxta illud Auguſtini; *Feciſti nos ad te, & inquietum eſt cor noſtrum donec requieſcat in te.* (Lib. 1. Confeſſ. cap. 1.) Hæc enim inquietudo non ex vlla ſuperaddita Dei or- D dinatione, ſed ex ipſa naturæ rationalis conditione ſeu creatione naſcitur; qua ſicut non potuit eadem manens propter ſeipſam, vel propter Angelos creari, ſed propter Deum, ita nec poteſt in vllius rei creatæ amore conquieſcere; non magis ac lapis extra cētrum ſuum. Semper enim vlterius vrgetur pondere ſuo tanquam cui deeſt id quod eius naturæ quietandæ præſtitutum eſt. Sicut autem creatura rationalis ſine centri illius connaturalis dilectione quieta eſſe non poteſt, ita neque recta, neq; juſta, neque bona. Eſt enim rationalis anima, generaliter rationalis creatura naturaliter Inter Deum, & inferiora conſtituta, in qua medietate niſi affectu ſeu dilectione E manſerit, ſed dum à Deo, vel ad ſeipſam, vel ad inferiora declinauerit neceſſario naturalis ordo peruertitur, ipſaque creaturæ rationalis rectitudo diſtorquetur, & hoc ipſo fit ipſa peruerſa diſtorta & mala. Vnde Auguſtinus: (Lib. 1. de Serm. in monte c. 12.) *Omnes naturæ in ordine ſuo gradibus ſuis pulchræ ſunt, ſed de ſuperioribus in quibus rationalis animus ordinatus eſt, ad inferiora non eſt declinandum. Nec quiſquam hoc facere cogitur, & ideo ſi fecerit ſine iuſta defenſione punitur. Non enim hoc committit inuitus:* Et in lib. ſexto de Muſica: (Lib. 6. c. 14.) *Nos ipſos inter illa quæ infra nos ſunt, & illa quæ ſupra nos ſunt, ita Deo & Domino noſtro opitulante ordinemus, vt inferioribus non offendamur, ſolis autem ſuperioribus delectemur.* Hoc eſt, vt nihil dilectionis ex inferioribus ea A diligēdo venemur, ſed tātummodo vt non offendant nos; delectatio enim velut pondus animam in locum ſuum naturalē ponit aut deijcit. Vnde adijcit: *delectatio quippè* ſeu amor, *quaſi pondus animæ. Delectatio ergo ordinat animam.* Hic autem locus naturalis creaturæ rationalis eſt ſupra corporea infra Deum: in quo ordine ſi dilectione permanet neceſſariò bona & recta eſt, ſi recedit, mala. *Sane*, inquit ad Celeſtium, *quoniam te noui,* (Epiſt. 63.) *accipe hoc quoddam grande & breue. Eſt natura per locos & tempora mutabilis, vt corpus, & eſt natura per locos nullo modo, ſed tantum per tempora etiam ipſa mutabilis vt anima* (ſub qua omnem creaturam rationalem ſubinde ſolet comprehendere) B *& eſt natura quæ nec per locos nec per tempora mutari poteſt, hoc Deus eſt. Quod hîc inſinuaui quoquo modo mutabile creatura dicitur: quod immutabile creator. Vides profectò in iſta diſtributione naturarum quid ſummè ſit, quid infimè, & tamen ſit, quid mediè, maiuſque infimo, & minus ſummo.*

Iam videamus quid ex iſto naturali ordine creaturæ rationalis conficere velit: *Summum illud eſt ipſa beatitas*, id eſt, Deus ipſa beatitudo. *Infimum quod nec beatum eſſe poteſt nec miſerum*, ſcilicet creatura corporea irrationalis. *Quod verò medium*, id eſt anima *viuit inclinatione*, id eſt dilectione *ad infimum, miſerè: conuerſione ad ſummum beatè viuit.* Nimirum quia inclinatione ad infi- C mum, ſeu dilectione infimi malè peruerſèque viuit, conuerſione ad ſummum rectè ac benè, hæc enim ratio eſt cur miſerè & beatè. Vnde cauſam iſtius miſeriæ atque beatitudinis ſugiendam admonens: *Qui*, inquit, *Chriſto credit non diligit infimum non ſuperbit in medio*, ſcilicet ſeipſum diligendo, *atque ita ſummo inhærere fit idoneus; & hoc eſt totum quod agere iubemur, monemur, accendimur.* Hoc eſt, in eo tota juſtitia & bonitas & rectitudo creaturæ rationalis comprehenditur. Cujuſmodi doctrinam & alijs locis tradit, eo videlicet ſcopo vt intelligamus naturaliter animæ rationali in illa medietate permanendum eſſe vt quemadmodum naturaliter *mente rationali intel-* D *lectuali, creaturas cæteras antecedit natura hominis, ipsâ verò ſolus Deus eſt maior*: ita quoque affectu dilectionis ſeruet medietatem illam vt nullis, ne ſibi quidem ſed ſoli Deo ſeſe ſubijciat. Nam hoc ipſo quo aliter facit egreditur ordinē ſuum & non poteſt non eſſe peruerſæ, diſtortæ malæque voluntatis. Nam hoc ipſo quo relicto ſuperiori bono ad quod conuerti naturaliter debet, ſeipſum reſpicit, ſuperbus efficitur, hoc ipſo quo ſe inferiora, carnalis. Audi Auguſtinum identidem hæc inculcantem. Nam de animo ſeipſum amante ita loquitur: *Cum ſeipſo quaſi ſuo* (Epiſt. 56.) *bono animus gaudet, ſuperbus eſt.* Quam rationem ſuperbiæ in eo ſæpè ponit quod anima non po- E teſtate incommutabilis veritatis ſed ſuâ ſibi dominantis poteſtate delectetur: ita videlicet explicans quid ſit animum ſuo quaſi bono gaudere. De anima verò ad inferiora, hoc eſt, corporea conuertente amorem ſuum: *Vita quæ fructu* (Lib. de vera Rel. c. 11.) *corporis delectata negligit Deum inclinatur ad nihilum & iſta eſt nequitia*, qua de re alibi multa diximus. Vtrumque verò rationalis amoris flexum ſiue ad ſeipſum ſiue ad inferiora complectens, præclarè dicit: *Animæ ad ea quæ amant* (Epiſt. 119. c. 10.) *propterea mouentur vt perueniendo requieſcant. Et multa quidem per corpus delectant, ſed non eſt in eis æterna requies, nec ſaltem diuturna, & propterea magis ſordidant animam & aggrauant potius, vt ſincerum eius pondus quo in ſuperna fertur impediant. Cùm ergo anima in ſeipſa delectatur nondum re incommutabili*

delectatur

delectatur, & ideò adhuc ſuperba eſt, quia ſe pro ſummo habet cùm ſuperior ſit Deus. Nec in tali peccato impunita relinquitur, quia Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam, cum autem Deo delectatur, ibi veram, certam inuenit requiem quam in alijs quærebat nec inueniebat. In quibus verbis, corpore, ſeipſo, ac Deo delectari, non eſt aliud quàm in corpus, in ſeipſum, in Deum per ſe expetitum amoris impetu ferri. In eo quippe quod per ſe expetitur, animi delectatio conquieſcit.

Ex qua doctrina Auguſtini frequentiſſima & ſecuriſſima naſcitur quod peccati cuiuſcunque formalem rationem in eo collocare ſolet Auguſtinus quod animus amorem ſuum à ſupernis, quibus ordine naturali ſubditur, ad ſeipſum vel ad inferiora conuertit: *Ea quæ dicitur à veritate atque ſapientia* (id eſt Deo) *ſeparatio peruerſa voluntas, quâ inferiora diliguntur.* Et alibi aduerſus peſtē Manichæam: *Propterea nihil ſunt quæ facta ſunt, cùm ſuperiora ad inferiora declinant vbi eſt omne peccatū & omne quod dicitur malum.* Et rurſum: *Eſt quoddam bonum quod ſi diligit anima rationalis peccat, quia infra illam ordinatum eſt. Quare ipſum peccatum malum, non ea ſubſtantia, quæ peccando diligitur.* Et iterum alibi: *Voluntas auerſa ab incommutabili & communi bono & conuerſa ad proprium bonum aut ad exterius aut ad inferius peccat.* Nimirum quia vt alibi dicit: *Quiſquis quod ſe ipſo eſt deterius ſequitur, fit & ipſe deterior*, quæ ſanè peccati ratio in ipsâ æternâ & incommutabili lege fundata eſt, illa quippe iubet, vt, *omnia ſint ordinatiſſima*: illa eſt quæ, *ordinem naturalem conſeruari iubet, perturbari vetat.* Ordo autem naturalis hoc habet, vt ſicut animus rationalis ſummo Deo velut principio & fini ſuo naturæ lege ſubiectus eſt cæteriſque præpoſitus creaturis; ita illi ſoli caſto amore inhæreat & ſubdatur, eique ſoli inhærēdo cæteris omnibus ſuperuolitet, non eis inhæreat diligendo, ſed Deum diligens per ea tranſeat vtendo. Eadem quippe *æterna lex iubet auertere amorem à temporalibus & eum mundatum conuertere ad æterna.* Qua de re alibi fuſius & plenius à nobis diſſertum eſt.

Lib. 2. de lib. arb. c. 14. — Lib. contra Secund. c. 10. — Lib. de vera Relig. c. 20. — Lib. 2. de lib. arb. — Lib. de morib. Eccleſ. c. 2. — Aug lib. 1. lib. arb. & lib. 22. cont. Fauſt. c 27. — Lib. 1. de lib. arb. cap. 15. — Vide laid lib. 2. de ſtatu nat. c. 12. 13. 14. & ſeqq.

Ex his itaque perſpicuum & certum eſt ex ipſa naturæ rationalis inſtitutione proficiſci, & in eius eſſentia fundatum eſſe, vt amorem ſuum ſoli Deo ſummo principio & vltimo fini ſuo debeat, nec eum poſſit vllâ ratione, vllâ diſpenſatione, vllâ naturæ ſuæ vel eleuatione vel diſpreſſione ad ſeipſam vel ad inferiora conuertere. Hoc enim ipſa æternâ & immutabili Dei lege dictante & damnante peccatum eſt, & ex illa radice omnis peccati ratio, quæ vel in hominibus vel in Angelis inuenitur aut inueniri poteſt, proficiſcitur vt ſanè non alia huiuſce præcepti naturalis ratio ſit, quam illius quo iubetur indiſpenſabiliter adorare & colere vnum Deum. Nec mirum cum adorationis & amoris prohibitio ex eadem radice naſcantur. Vtriuſque quippe radix eſt, quod mens rationalis creaturis omnibus prælata, ſoli Deo naturæ ordine atq; dignitate ſubiecta ſit tanquam principio & fini ſuo: Vnde illi ſoli ſicut amorem principij ac finis, ita & huiuſmodi cultum ſeu ſeruitutem debet. Quod ſicut de amore ſuprà diximus, ita de adoratione Auguſtinus: *Quemadmodum fatendum eſt animam humanam non eſſe quod Deus eſt: ita præſumendum, nihil inter omnia quæ creauit, Deo eſſe propinquius. Ideòque diuinè ac ſingulariter in Eccleſia Catholica traditur nullam creaturam colendam eſſe animæ, ſed ipſum tantummodo rerum quæ ſunt, omnium creatorem; ex quo omnia per quem omnia, in quo omnia*, &c. Et infrà: *Deus igitur ſolus ei colendus eſt.* Quæ doctrina eo verior ſolidiorque eſt quod verus & ſincerus & Deo gratus cultus ipſius Dei non eſt alius, quàm amor eius, iuxta illud Auguſtini de quo alibi plura diximus. *Pietas, cultus Dei eſt, nec colitur ille niſi amando.* Quiſquis enim Deum non amans colit, aliud reſpicit amando, non Deum quem colit. Ex quo fit vt ſicut amor Dei dilutiorem quemdam affectū creaturis impendi non vetat, quem vſum ſeu affectum vtendi dicimus; ita & adoratio ſeu cultus Dei decoloratiorem quandam ſubmiſſionem creaturis excellentibus exhiberi ſinit dummodo ſicut vſus in amoris terminum, ita & cultus ille, in omnis excellentiæ & adorationis fontem refundatur.

Lib. de quãt. animæ c. 14. — Epiſt. 129. c. 18.

Et hactenus quidem principia immobilia ſunt quæ nec Scholaſtici quidem, quantum arbitror, negauerint, cùm in lege æterna & immutabili omnia fundata ſint, & à Philoſophis quoque Gentilibus nonnihil agnita atque admiſſa. Ex quibus tantum hoc concludimus naturam rationalem non aliter inſtitui poſſe quandiu rationalis manet, quam vt quemadmodum naturæ ordine Deo velut primo principio ſuo ex quo proficiſcitur & vltimo fini ſuo ad quem ordinatur, ſubjecta eſt, ita eundem caſto amore diligere teneatur, vt eum diligendo à quo habet, vt ſit, bona, ſit, eoque tandem perfruendo etiam beata.

Ex quo duo conſequenter ſunt conſectanea, Primum creaturam illam, hoc ipſo quo relicto incommutabili principio ad ſeipſam vel ad inferiora conuertere voluerit amorem illum ſuum, ſine dubitatione peccaturam. Nec enim aliud peccatum creaturæ rationalis eſt, vt ex antè dictis patuit, quam ad inferiora conuerti.

Alterum eſt non poſſe creaturam rationalem ſine eodē illo amore creatoris iuxta doctrinam Auguſtini produci. Cujus ratio eſt quia hoc ipſo quo illo principij ſui amore caret, velut pondere, quo in locum ſuum connaturalem vrgeatur, diſtortæ peruerſæque voluntatis eſt. Neceſſe eſt enim vt aliquid voluntas diligat, hoc eſt, vt anima ad aliquid ſeſe moueat appetendo vel fugiendo. Vnde Auguſtinus tanquam neceſſarium concludit, *animas aut carere vitā, & animas non eſſe, neque quicquam velle ſeu nolle, appetere vel fugere: aut ſi viuerent, vt & animæ eſſe poſſent & aliquid tale agere nullo modo eas niſi vita viuere.* Et paulò poſt animā vocat, *ſpontaneū & viuidum motum.* Hinc & libro de ſubſtantia dilectionis dicitur: *Vita cordis amor eſt, & idcirco omninò impoſſibile eſt, vt ſine amore ſit cor quod viuere cupit.* Et præclariſſimè ſanctus Fulgentius poſt præceptorem diſcipulus: *Voluntas porrò creaturæ rationalis ſine qualicunque amore non poteſt eſſe. Nec ſic poteſt diligere, vt amorem ſuum non velit ad aliquid religare: quæ inter ſuum bonum à quo creata eſt, & infimum bonum cui prælata eſt medio quodam loco poſita, profectò aut in infimo bono neceſſe eſt miſerabiliter iaceat, aut in ſummo bono veraciter feliciterque requieſcat. Quodam enim amore rapitur, ſeu cum obedientia ſubleuatur & creatori bono bene ſubijcitur, ſiue cum ſuperbia deprimitur vt creaturæ bonæ malè dominetur.* Vbi ad illam diuiſionem amoris reſpicit Fulgētius, qua creatura vel Deum diligit vel ſeipſam. Seipſam quippe primam poteſt Deum diligit & à ſe ad alia diligenda progreditur. Se verò diligere, hoc eſt, ſeipſo, ſuoque bono gaudere, vt ſuprà dixit Auguſtinus, *ſuperbia eſt*, Si igitur mens rationalis ſuæ creatoris amore

Lib. de duabus animab. c. 1. — Cap. 3. — Lib. de ſubſtant. dilect. c. 6. — Lib. 1. ad Monimum.

Cap. 13. uento triumphans: *Ecce tibi eſt*, inquit, *ipſa veritas*, mente ſcilicet ſublimior: *amplectere illam ſi potes & fruere illa, & delectare in Domino & dabit tibi petitiones cordis tui. Quid enim petis amplius quam vt beatus ſis, & quid beatius eo qui fruitur inconcuſſâ & incommutabili, & excellentiſſima veritate.* Ibid. Et paulo inferius: *Et nos in luce veritatis beatam vitam collocare metuimus? Imo vero quoniam in veritate cognoſcitur & tenetur ſummum bonum, eaque veritas ſapientia eſt, cernamus in ea teneamuſque ſummum bonum, eoque perfruamur. Beatus eſt quippe qui fruitur ſummo bono, hæc enim veritas oſtendit omnia bona quæ vera ſunt, quæ ſibi pro ſuo captu intelligentes homines vel ſingula vel plura eligunt quibus fruantur.* Cap. 14. Et rurſum: *Hæc eſt libertas noſtra cum iſti ſubdimur veritati, & ipſe eſt Deus noſter.* Et infra: *Si aliquid eſt excellentius veritate, ille potius Deus eſt; ſi autem non eſt iam ipſa veritas Deus eſt.* Cuius diſcurſus veritatem atq; ſolididatem quam multis alijs in locis Auguſtinus facit, & de quo inuento ſibi magnoperè gratulatur, admiratus Euodius, qui cum diſputat tanquam de inuento Deo tam propinquo mentibus noſtris in cuius ſempiternæ veritatis communibus regulis ſe cernere ſentiebat quidquid verum de virtutibus cerneret; Lib. 2. c. 15. *Ego verò*, inquit, *incredibili omnino & quam tibi verbis explicare non poſſum, lætitia perfuſus accipio iſta & clamo eſſe certiſſima. Clamo autem voce interiore qua exaudiri cupio ab ipſa veritate & illi inhærere*, dilectione ſcilicet, *quod non ſolum bonum, ſed etiam ſummum bonum & beatificum eſſe concedo.*

Et hactenus quidem vidimus, Auguſtinum luculentiſſimè probantem eſſe Deum ex ipſis incommutabilibus regulis veritatis, ſeu ex ſeipſa quæ in illis virtutum regulis ac luminibus incommutabiliter fulget veritate, qua mens cujuſlibet eam cernentis, raptim velut ictu coruſcationis attingitur. Quam doctrinam ſiquis abjectioribus Ariſtotelicæ philoſophię conceptibus aſſuetus fortaſſis minus capit, ſciat ille in Auguſtino eſſe ſolemniſſimam, creberrimam, celeberrimam, certiſſimamque: quæ neq; negari neque turbari poteſt, niſi potiſſimas baſes doctrinæ ipſius, quam de Deo ſexcentis locis in ſuis operibus tradit, labefactatas velit. Qua de re ſi locus flagitaret vel neceſſitas poſceret, non niſi difficile eſſet integrum volumen ex eius doctrina texere ſicut iam diu mihi animus fuit. Sed rem pulcherrimam, grauiſſimam, diuiniſſimamque, maturiori adhuc ætati ſeruo ac tempori magis vacuo ab occupationibus, tum vrgentibus de diuina gratia, tum Epiſcopalibus, quæ me ſuo quotidiano recurſu ac mole premunt.

Nunc ergò videamus id cujus cauſa iſta diximus, videlicet, animum eſſe non poſſe ſapientem, juſtum, bonum, ſed tantummodo diſtortum ac prauum, niſi incommutabiles illas regulas ſapientiæ juſtitiæque diligat: & iſtam dilectionem eſſe effectum veræ & ſupernaturalis gratiæ Dei.

Et primum quidem ex eadem Auguſtini contra Manichæos diſſertatione perſpicuum eſt. Cùm enim ibidem tradidiſſet, corpora inter creata bona eſſe infimum bonum, liberam voluntatem medium, vſum verò bonum voluntatis, hoc eſt, virtutem eſſe ſummum bonum ita pergit poſt multa interpoſita: Lib. 2. de lib. arb. c. 19. *Voluntas ergò quæ medium bonum eſt cùm inhæret incommutabili bono, eique communi non proprio, ſicut eſt illa de qua multum locuti ſumus, & nihil dignè diximus, veritas, tenet homo beatam vitam*, ſcilicet beatitudine non patriæ tantùm ſed etiam hujus vitæ ac viæ, A *tamque ipſa vita beata, id eſt, animi affectio inhærentis incommutabili bono, proprium & primum eſt hominis bonum. In eo ſunt etiam virtutes omnes quibus malè vti nemo poteſt. Nam hæc quamuis magna in homine & prima ſint, propria tamen eſſe vniuſcuiuſque hominis non communia ſatis intelligitur. Veritate enim atque ſapientiâ quæ communis eſt omnibus omnes ſapientes & beati ſiunt inhærendo illi.* Et vberiùs expreſſiuſque paulò poſt: *Neque prudentiâ cuiuſquam fit prudens alius, aut fortis fortitudine, aut temperans temperantiâ, aut iuſtus iuſtitiâ hominis alterius quiſquam efficitur*: Quo modo igitur fit aliquis prudens, ſeu ſapiens, fortis, temperans, juſtus? Audi: *Sed coaptando animum illis incommutabilibus regulis luminibuſque virtutum, quæ* B *incorruptibiliter viuunt in ipſa veritate ſapientiaque communi, quibus & ille coaptauit & fixit animum, quem iſtis virtutibus præditum ſibi ad imitandum propoſuit.* Ecce luculentiſſimè declaratum non aliter fieri poſſe ſapientem & iuſtum & fortem ac temperantem animum, quam eum amoris vinculo affigendo regulis illis luminibuſque virtutum quæ ſempiternâ & incommutabili & communi veritate omnibus cernentibus præſto ſunt. Nam veritatem incommutabilem illarum regularum diligendo, fit ipſe animus veritati dilectæ ſimilis, quæ in ſingulis virtutum luminibus lucet, ſapiens, temperans, iuſtus, fortis, eòque ſapientior, temperantior, iuſtior, fortior, quò illis inhæret firmius ac delectatur ardentius.

C Quæ ſanè doctrina non ſolùm Auguſtini authoritate, ſed ipſo quoque naturali lumine rationis, ex quo totus ille diſcurſus eſt hauſtus & pendet, videtur eſſe certus ac perſpicuus. Quid enim amplius flagites vt animus rectus ſit, vt fortis, vt temperans, quam vt veritatem incommutabiliter ſingularum virtutum præſcripta dictantem, ſinceriſſimè, caſtiſſimè, ardentiſſimè diligat, & præter ipſam nihil diligat? Quis animus rectior, & erectior, & ab omni terrena fæce incorruptior cogitari, quis Deo ſimilior fingi poteſt? Ipſe enim eſt veritas incommutabilis ſicut ipſa incarnata veritas dixit, *Ego ſum veritas*, & *ipſa veritas eſt ſapientia*, vt Auguſtinus ſubinde dicit. Lib. 2. de lib. arb. Diligendo ergò ſincerè ſolam ipſam D regularum iſtarum veritatem mente ſua præſtantiorem, nihil aliud ſanè quam Deum incommutabilem diligit, vtpote qui nihil eſt aliud niſi illa veritas quam videndo mente contingit: ſicut Auguſtinus tum iſto loco, tum alijs plurimis ex profeſſo docet. Vnde & in libro ad Honoratum: Lib. de vtil. credend. c. 15. *Cùm ſapiens ſit Deo ita mente coniunctus vt nihil interponatur quod ſeparet, Deus eſt enim veritas, nec vllo pacto ſapiens quiſquam eſt ſi non veritatem mente contingat: negare non poſſumus inter ſtultitiam hominis & ſinceriſſimam Dei veritatem medium quiddam interpoſitam eſſe hominis ſapientiam*, cui ſcilicet credendo paulatim ad videndam quoque ipſam veritatem illam incommutabilem, quam ſapiens videt ac diligit manu quaſi ducatur. E Et alibi: *Hæc eſt autem vera dilectio vt inhærentes veritati iuſtè viuamus.* Lib. 8. de Trinit. c. 7.

Ex quo iam facilè intelligitur, cur Auguſtinus generaliter peruerſam ſeu diſtortam voluntatem nihil aliud eſſe dicat, quàm ſeparationem à veritate: *Ea quæ dicitur à veritate atque ſapientia ſeparatio, peruerſa voluntas eſt, qua inferiora diliguntur.* Nimirum quia ſicut voluntas veritatem diligens, non poteſt vel eſſe niſi recta vel cogitari, ex quo fit vt opus bonum facere iuxta Scripturam ſit a *facere veritatem*, & b *ambulare in veritate*, & c *diligere veritatem*: ita voluntas abrum- a Ioan. 3. b 3. Ioan. c Zachar. 8.

pens veritatis illius dilectionem, & ab ea ſe ſepa- A
rans, non poteſt vel eſſe vel cogitari niſi diſtor-
In Pſal. 41. ta atque peruerſa. Vnde Auguſtinus: *Interfice in*
te quicquid contrarium eſt veritati. Et de diabolo
Ioan. 8. Chriſtus: *In veritate non ſtetit.* Et iſta quoque ratio
eſt cur Auguſtinus tam ſolemniter definiat pec-
catum non eſſe aliud quàm *dictum, factum vel*
concupitum contra æternam legem. Lex enim æterna
nihil eſt niſi ipſa veritas Dei, ſeu vt expreſſiùs
4. Confeſſ. c. 9. dicam veritas Deus, iuxta illud Auguſtini. *Lex*
tua veritas, & Veritas Tu. Cuius veritatis tan-
quam æternæ legis lucem ſibi fulgentem & facien-
da dictantem cùm videt & ſuâ voluntate deſe-
rit, neceſſario voluntate peruertitur, diſtorque- B
tur, fit prauus & peruerſus & peccat, in quocun-
que naturæ ſtatu homo eſſe fingatur.

Sed iam alterum illud videamus, vnde caſta iſta dilectio veritatis quæ in æternis illis virtutum regulis lucet, & ſine cuius dilectione ſapientem aut iuſtum aut temperantem eſſe, aut vllâ virtute imbui impoſſibile eſt: an viribus puræ naturæ, quibus conſpici poſſunt, poſſunt etiam diligi, ſicut Philoſophorum Scholaſticorumque nonnullorum confirmat eruditio? Audite Auguſtinum gratiam Dei etiam in iſta dilectione qua regulis illis incommutabilibus æternæ veritatis animus afficitur, & corrigitur, prædicantem: Nam illa ipſa, quam attulimus diſputatione loquitur, diſertiſque verbis ſe gratiam Dei C
etiam tunc in iſtis virtutibus, quæ veritatem ita conſideratam diligendo comparantur, ſe prædicaſſe teſtatur: *Quamuis & in his libris, qui non*
Lib. 1. Retract. c. 9. *contra illos omninò* (Pelagianos hoſtes gratiæ) *ſed contra Manichæos conſcripti ſunt de libero arbitrio, non omninò de iſta Dei gratia reticuimus, quam nefandâ impietate conantur auferre. Diximus quippe in*
Exc. 19. l. 2. *ſecundo libro, non ſolùm magna* (id eſt virtutes illas quæ regulas illas æternas diligendo conferuntur animo) *ſed etiam minima bona non eſſe poſſe, niſi ab illo à quo ſunt omnia bona, hoc eſt, Deo.* Et paulò poſt: *Virtutes, inquam, quibus rectè viuitur magna bona ſunt, &c. quare abundantia & magnitudo bonitatis Dei non ſolùm magna, ſed etiam media & minima bona eſſe præſtitit. Magis laudanda eſt bonitas* D
eius in magnis, id eſt, virtutibus illis, *quàm in medijs,* qualis eſt voluntas & omnes animi potentiæ. Quibus verbis veram ſe Dei gratiam prædicaſſe in virtutibus conferendis, & maiorem quam eſt illa qua voluntas & ratio & facultates animi collocatæ ſunt, quæ non niſi naturalis creationis gratia eſt, ipſemet diſertè, vt audiuimus profitetur. Cùm ergò non poſſit vlla naturalior, vlla inferior, vlla dilutior dilectio Dei in pura natura viribus cogitationis fingi vt animus rectus fiat quam illa, qua diligitur ipſa virtutis cuiuſque rectitudo, hoc eſt veritas incommutabilium luminum vniuſcuiuſque virtutis, qua facienda præ- E
ſcribuntur, nec illa viribus humanis haberi queant, ſed dono Dei, nec ſine illa rectus, ſed tantùm à veritate ac Deo diſtortus, ac peruerſus eſſe poſſit; perſpicuum eſt non poſſe naturam rationalem ſine dono gratiæ ſupernaturalis inſtitui.

CAPVT V.

SECVNDO, EX AMORE *iuſtitiæ.*

SECVNDA probatio ex eadem pœnè radice, hoc eſt, ex dilectione iuſtitiæ proficiſcitur. Cùm enim creatura rationalis inſtitui non poſſit à Deo niſi cum voluntate aliquo modo ordinata ad creatorem conſequenter fieri nequit, vt ſine dilectione iuſtitiæ producatur: hoc eſt voluntas eius dilectione iuſtitiæ & æquitatis imbuta eſſe debet quando producitur vel certè quod in idem redit ita robuſta eſſe debet, ſiue internis facultatis ipſius viribus, ſiue aſſiſtente externo auxilio Dei, vt inter iuſtitiam & iniuſtitiam velut in biuio conſtituta iniuſtitiam in omnibus operibus ſuis fugere & iuſtitiam diligere poſſit. Hoc enim ſi viriũ imbecillitate non poſſit certiſſimum eſt creaturã rationalem nullo modo peccaturam, vel certè omnia eius peccata velut per canalem recurſura in autorem Deum. Viribus enim caret, quibus, ea declinare & iuſtitiam diligendo bonum facere poſſit. Rectiſſimè enim Auguſtinus: *Ex eo quod non accepit nullus reus eſt; ex eo verò quod non facit quod debet, iuſtè reus eſt. Debet autem, ſi accepit & voluntatem liberam & ſufficientiſſimam facultatem.* *Lib. 3. de lib. arbit. c. 16.* Et iterum: *Si hoc debet quiſque quod accepit, & ſic homo factus eſt vt neceſſario peccet, hoc debet vt peccet. Cum ergò peccat, quod debet facit. Quod ſi ſcelus eſt dicere neminem naturâ ſuâ cogit vt peccet.* *Ibid.* Et iterum: *Si non receditur ab eo modo quo naturaliter factus eſt ita vt melius eſſe non poſſit, ea quæ debet facit cùm hæc facit.* *Cap. 18.* Vnde de Angelis & primo homine diſertiſſimè ſanctus Doctor dicit: *Si hoc adiutorium* (permanendi in bona voluntate) *vel Angelo vel homini cum primum facti ſunt defuiſſet, quoniam non talis natura facta erat, vt ſine diuino adiutorio poſſet manere, ſi vellet, non vtique ſua culpa cecidiſſent. Adiutorium quippe defuiſſet ſine quo manere non poſſent.* *Lib. de corr. & grat. c. 11.* Certiſſimum igitur eſſe debet creaturam rationalem produci non poſſe quin liberâ ſuâ voluntate iniuſtitiam declinare & iuſtitiam diligere poſſet ſicut æternæ & indiſpenſabilis legis præceptum iubet.

Iam verò iſta dilectio iuſtitiæ, cujus robore peccata fugiantur; & præcepta fiant, nullo modo poteſt à creatura rationali obtineri, niſi per veram & propriè dictam & ſupernaturalem gratiam Dei. Docet hoc diuerſis locis Auguſtinus, apertiſſiméque tradit dilectionem illam qua voluntas diligit ipſam iuſtitiam præcepti & ex illa dilectione iuſtitiæ aliquod bonum opus facit, non eſſe aliud niſi charitatem illam quam diffundit in cordibus noſtris vera gratia Spiritus ſanctus qui datus eſt nobis. Declarauimus hoc nonnullis teſtimonijs Auguſtini euidentibus, cùm de operibus infidelium tractaremus. *Vide ſuprà l. 3. de ſtatu naturæ lapſæ c. 16.* Sed quia doctrina iſta præclariſſima & ex profundiſſima veritatis penu hauſta quibuſdam Neotericis nimis incredibilis videtur & Ariſtotelis principijs nimis aduerſa, cogimur adhuc paulò vberius Auguſtini conſtantiam in ea aſſeranda tuendaque demonſtrare. Et ſanè ſi nihil aliud proferremus niſi ſolum librum de Spiritu & littera Sermonemque decimum ſeptimum de verbis Apoſtoli, ex quibus loco citato teſtimonia nonnulla delibauimus, nihil amplius deſiderari poſſet. Sic enim loquitur capite illius libri decimo,

Confugiant

Lib. de Spir. & litt. c. 10.

Confugiant per fidem ad iuſtificantem gratiã. Et quis effectus illius gratiæ? *Vt per donum Spiritus ſuauitate iuſtitiæ delectati pœnam litteræ minantis euadant.* Ecce ipſa delectatio juſtitiæ effectus gratiæ, ac donum Spiritus ſine vllis ambagibus aſſeritur. Nec initium tantùm ſed & incrementum dilectionis juſtitię ex eodem fonte proficiſcitur:

Ibidem.

Per legem fidei quiſque cognoſcit, ſi quid bene viuit, Dei gratia ſe habere & vt perficiatur in dilectione iuſtitiæ, non ſe aliunde conſecuturum. Et infra:

Cap. 14.

Mandatum ſi fit timore pœnæ non amore iuſtitiæ ſeruiliter fit non liberaliter & ideo nec fit. Non enim fructus eſt bonus qui de charitatis radice non ſurgit. Nihil euidentius quã charitatis eſſe illum amorem jùſtitiæ quo mandatum fit. Qui amor juſtitiæ cum non ſit aliud quã delectatio qua quis condelectatur legi Dei ſeu juſtitiæ eius, mox aljis idipſum verbis explicat. *Porro autem ſi adſit fides quæ per dilectionem operatur, incipit condelectari legi Dei, id eſt, diligere iuſtitiam legis, ſecundum interiorem hominem quæ delectatio non litteræ ſed Spiritus donum eſt.*

Cap. 29.

Et iterum inferius: *Charitas eius conſcripta in cordibus atque diffuſa, perficitur ſperantibus in eum vt anima ſanata non timore pœnæ, ſed amore iuſtitiæ operetur bonum.* Ecce charitas voluntatem ſanat vt iuſtitia diligatur. Et mox concatenationem præclaram iſtius ſanantis gratiæ cum libero arbitrio tradens, qua fit vt ad diligendam juſtitiam præcepti erigatur,

Cap. 30.

Per gratiam, inquit, *ſanatio animæ abolitione peccati, per animæ ſanitatem libertas arbitrij, per liberũ arbitriũ iuſtitiæ dilectio, per iuſtitiæ dilectionem legis operatio.* Quomodo qua ratione quo ordine? *Quia gratia ſanat voluntatem, quã iuſtitia liberè diligatur.* Et oſtendens illam iuſtitiæ dilectionem fieri nullo modo poſſe ſine ſpiritu charitatis & adoptionis: *Timor ergo ille ſeruilis, & ideo quamuis in illo Domino credatur, non tamen iuſtitia diligitur, ſed damnatio timetur.*

Ibid.

Filij verò clamant Abba Pater, &c. Et inferius rurſum: *Hæc eſt fides quæ per dilectionem operatur, non per timorem, non formidando pœnam ſed amando iuſtitiam. Vnde ergo iſta dilectio id eſt charitas per quam fides operatur, niſi vnde illam fides ipſa impetrauit?* Et perfectionem humanæ iuſtitiæ in iſta juſtitiæ dilectione conſtituens:

Cap. 32.

Eſſet autem tanta (id eſt perfecta noſtra iuſtitia) *ſi nihil eorum quæ pertinent ad iuſtitiam nos lateret & ea ſic delectarẽt animum vt quicquid aliud voluntas ſiue dolor impedit delectatio illa ſuperaret.* Quæ teſtimonia tam perſpicuè declarant opus eſſe non timore pœnæ ſed dilectione juſtitiæ vt aliquod opus eſſe poſſit bonum eandemque dilectionem iuſtitiæ non eſſe niſi veriſſimam charitatem, nec ſine gratia ſanante voluntatem poſſe obtineri, vt nihil addi poſſe videatur. Et quanquam exercitatis in Auguſtini lucubrationibus nihil certius ſit, ne tamen illius duntaxat libri videatur eſſe peculiaris phraſis, videamus quid de illa dilectione juſtitiæ & alibi tradat: vt eluceſcat eum ne latum quidem vnguem ab illa quam diximus ſententia de juſtitiæ dilectione per Spiritus ſancti

Lib. de nat. & grat. cap. 57.

gratiam conferenda receſſiſſe: *Sub lege eſt*, inquit in libro de natura & gratia, *qui timore ſupplicij quod lex minatur, non amore iuſtitiæ ſe ſentit abſtinere ab opere peccati, nondum liber nec alienus à voluntate peccandi, &c.* Et vnde amor iſte juſtitiæ: *Ergo ſi Spiritu*, inquit, *ducimini non adhuc eſtis ſub lege, vtique lege quæ timorem incutit, non tribuit charitatem, quæ charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum qui datus eſt nobis.*

Lib. 1. ad Bonif. c. 10.

Quid apertius aut luculentius dici poteſt? Audi tamen aliud fortaſſis euidentius; *Non video quo*

A *modo diceret homo ſub lege* (carens videlicet gratiâ flectente voluntatem) *condelector legi Dei* quod iuſtum eſt præcipienti, *ſecundum interiorem hominem, cum ipſa delectatio boni, qua etiam, non conſentit ad malum, non timore pœnæ ſed amore iuſtitiæ (hoc eſt enim condelectari) non niſi gratiæ deputanda ſit.* Et aliud æquè manifeſtum: *Quid eſt* Lib. 1. ad Bonif. c. 9. *boni cupiditas niſi charitas de qua Ioannes Apoſtolus ſine ambiguitate loquitur dicens, Charitas ex Deo eſt, &c. Ipſe eſt cui fideliter veraciterque cantatur; Quoniam præueniſti eum in benedictione dulcedinis. Et quid hic aptius intelligitur, quam ipſa de qua loquimur cupiditas boni*, id eſt charitas? *Tunc enim*

B *bonum*, ſcilicet quod præcipitur, *concupiſci incipit quando dulceſcere cœperit.* Et quid hoc? Audi: *Quando autem timore pœnæ non amore iuſtitiæ fit bonum, nondum benè fit bonum, &c.* Et libro de correptione & gratia: *Et quando id agunt ſicut agen-* Lib. de correp. & grat. c. 2. *dum eſt id eſt cum dilectione & delectatione iuſtitiæ, ſuauitatẽ quam dedit Dominus accepiſſe ſe gaudeant.* Quamobrem ibidem dicit, *gratiam Dei per Ieſum Chriſtum præſtare vt homines faciant cum dilectione quod ſciunt.* Et ſermonibus de verbis Apoſtoli ſæpè declarat non rectè fieri poſſe præceptum niſi amore iuſtitiæ non timore pœnæ: & illum amorem iuſtitiæ haberi nullo modo poſſe niſi

C per gratiam Dei, vtpote qui non ſit aliud quam dilectio charitatis: *Lege Dei propoſita*, inquit, Serm. 15. de verb. Apoſt. cap. 6. *quiſquis tumuerit & ſuis viribus eam implere ſe poſſe putauerit, & fecerit quod lex iubet, non amando iuſtitiam, ſed timendo pœnam, &c.* Et tamen iuſtitiam ſuam per ſe hominem habere poſſe declarans, *Quamdiu*, inquit, *habes tuam* (iuſtitiam) *potes timere pœnam, non amare iuſtitiam.* Sed vnde ille amor iuſtitiæ an à viribus voluntatis? Audi Auguſtinum: *Ergo fratres mei habet delicias ſuas* Cap. 7. *iniquitas, & iuſtitia non habet? Delectat malum & non delectat bonum? Delectat omninò: ſed Dominus dabit ſuauitatem & terra noſtra dabit fructum ſuum.*

D Et apertius adhuc infra explicans iuſtitiam quam homo habere poteſt tanquam de viribus ſuis, *Amor*, inquit, *deerat, amor iuſtitiæ amor charitatis Chriſti, ſolus poſſidebat timor; ſed charitati venturæ locum in corde ſeruabat.* Cap. 8. Sermo verò decimus-ſeptimus de verbis Apoſtoli pœnè totus in eo verſatur, ex quo nonnulla teſtimonia loco citato de operibus infidelium allegauimus. Et in Epiſtolam ad Galatas: *Qui per charitatem ſeruit,* In Pſal. 57. In Epiſt. ad Galatas. *libere ſeruit, & ſine miſeria obtemperans Deo cum amore faciendo quod docetur* (id eſt id quod iuſtum eſt ſeu iuſtitiam) *non cum timore quod cogitur.* Nam hoc idem eſt quod toties dixit præceptum facere non cum timore pœnæ, ſed amore iuſtitiæ. Quod paulò inferius ſæpè declarat. Nam ſtatus vitæ diuerſos cùm diſtingueret, ſecundamque vitam diceret eius eſſe qui *nondum iuſtitiam propter iuſtitiam ac Deum diligit*, tertiam vitam dicit eſſe *ſub*

E *gratia quando nihil temporalis commodi iuſtitiæ præponitur*, id eſt iuſtitia ſuper omnia temporalia commoda diligitur; *quod niſi charitate ſpiritali, quam Dominus exemplo ſuo docuit, & gratia donauit fieri non poteſt.* Et paulò inferius eos eſſe ſub lege docet, *quorum ſpiritus ita concupiſcit aduerſus carnem, vt non ea quæ volunt faciant, id eſt non ſe teneant coniunctos in charitate iuſtitiæ ſed à concupiſcente aduerſum ſe carne vincantur.* Et paulò pòſt eos è contrario tradit non eſſe ſub lege in quibus regnant fructus Spiritus ſancti: *Maior enim & præpollentior delectatio eorum iuſtitia eſt.* Et in commentarios in Pſalmos: *Te ſolue à peccatis, Sed non poſſum inquis. Clama ad illum; Infelix ego homo quis me liberabit de corpore mortis huius? Veniet*

enim gratiam Dei vt delectet ſe iuſtitia, ſicut delectabat iniquitas. Et in libro ſecundo de peccatorum meritis aſſeuerantiſſimè clariſſimèque dicit: *Lib. 2. de pecc. merit. c. 18.* *Aut iuſtitiam diligimus, Et bona eſt*, noſtra voluntas, *& ſi magis diligimus magis bona, ſi minus minus bona eſt: aut ſi omninò non diligimus non bona eſt. Quis verò dubitet dicere voluntatem nullo modo iuſtitiam diligentem non modò eſſe malam ſed etiam peſſimam voluntatem?* Sed iam vide quomodo voluntas iuſtitiam diligens nullo modo haberi poſſit niſi ex vera gratia Dei: *Si ergo*, ſubijcit Auguſtinus, *voluntas aut bona eſt, aut mala & vtique malam non habemus ex Deo, reſtat vt bonam voluntatem habeamus ex Deo; alioquin neſcio cum ab eo iuſtificamur, quo alio munere ipſius gaudere debeamus. Et hinc ſcriptum arbitror, Paratur voluntas à Domino. Et in Pſalmis: A Domino greſſus hominis dirigentur & viam eius volet. Et quod Apoſtolus ait, Deus eſt enim qui operatur in vobis & velle & operari pro bona voluntate.* Nihil profectò vberius, manifeſtius, expreſſius poſtulari poſſet, quo intelligamus amore iuſtitiæ prorſus opus eſſe vt poſſit eſſe opus bonum, & voluntas creaturæ rationalis bona, & eiuſmodi bonam voluntatem nullo pacto eſſe in poteſtate naturæ, ſed per veram, propriè dictam & ſupernaturalem diuinæ charitatis gratiam eſſe tribuendam; vt nihil opus ſit pluribus Auguſtini teſtimonijs ſatagere colligendis. Tam enim eſt in illa doctrina tradenda conſtans & in inculcanda aſſiduus, vt dies mihi facilius quam Auguſtini teſtimonia deficerent.

Ne quis verò in exoticas cogitationes de iſta iuſtitiæ dilectione incidat, vt ſuſpicetur præciſiones neſcio quas ſupernaturales, ſub quibus diligenda ſit iuſtitia, & propter quas gratia in quocunque ſtatu ſiue puræ, ſiue lapſæ, ſiue eleuatæ, ſupernaturaliter, ſiue ſibi relictæ, opus ſit, de quibus Auguſtino nunquam in mentem venit, ſciat iſte non aliud per *dilectionem*, ſeu *delectationem*, ſeu *amorem iuſtitiæ* intelligere Auguſtinum quam quo diligitur opus iuſtum & rectum & bonum, quia iuſtum, quia rectum, quia bonum eſt. Sic enim amari non poteſt niſi ipſa forma iuſtitiæ, ipſa rectitudo, ipſa bonitas in ſe diligatur: Nec hoc ipſum iuxta ſanctum Auguſtinum fieri poteſt ſine vera & ſupernaturali gratia Dei.

Declarat hoc ſæpè apertiſſimè & in ijſdem non ſemel locis quæ citauimus. idque tam diuerſis loquendi modis in vnum ſenſum concurrentibus, vt lectorem ſollicitum de veritate, de ſententia eius dubitare non ſinat. Nam aliquando delectationem ac dilectionem iſtam iuſtitiæ vocat, *dilectionem ac delectationem eius quod agendum eſt*, vt quando dicit in libro de Spiritu & littera, vbi dilectionem iuſtitiæ per gratiam charitatis inferendæ maximè prædicat: *Lib. de Spir. & litt. c. 3.* *Cum id quod agendum & quo nitendum eſt cœperit non latere, niſi etiam delectet & ametur, non agitur, non ſuſcipitur non benè viuitur.* Et quo tandem amore diligitur quod agendum eſt? Audi conſequenter, *Vt autem diligatur charitas Dei diffunditur in cordibus noſtris, non per liberum arbitrium quod ſurgit ex nobis, ſed per Spiritum ſanctum qui datus eſt nobis.* Et *Lib. 1. oper. imperf. cont. Iul. f. 40.* in opere imperfecto contra Iulianum: *Vt per eam* (charitatem) *id diligamus quod amandum Deo docente cognoſcimus.* Quod eodem ſenſu expreſſit *In Epiſt. ad Galatas.* in Epiſtolam ad Galatas explicando quid ſit amari quod docetur: *quo*, inquit, *per charitatem ſeruit liberè ſeruit, & ſine miſeria obtemperans Deo, cum amore faciendo quod docetur, non cum timore quod cogitur.* Et in Epiſtola ducenteſima ad Accelium: *Incipit homo ſecundùm gratiam in interiori homine contendere vt mente agat, quod amat nec carni conſentiat, &c.* *Epiſt. 200.* Et in Pſalmum centeſimum vigeſimum nonum: *In Pſ. 119.* *Cum cœperit ſe delectare facere quod dicit ſermone Dei, iam qui erat aduerſarius fit amicus.* Aliquando vocat iſtam dilectionem iuſtitiæ *delectationem aut amorem eius quod præcepit nobis*, hoc eſt diuini præcepti, vt in libro de Spiritu & littera: *Lib. de Spir. & litt. c. 29.* *Per fidem confugiet ad miſericordiam Dei vt det quod iubet, atque inſpirata gratiæ ſuauitate per Spiritum ſanctum faciat plus delectare quod præcipit nobis quam delectat quod impedit*: hoc eſt vt plus delectet ac diligatur opus iuſtum quod præcipitur, quam iniuſtum quod vetatur, atque impedit nos a iuſtitia præcepti operis diligenda; quod propterea ſtatim explicat alijs verbis dicendo, vt *anima amore iuſtitiæ operetur bonum.* Et in libro ſecundo ad Bonifacium, quod paucis verbis immediatè antè dixerat *amorem iuſtitiæ*, ſtatim aliter dixit: *Lib. 2. ad Bonif. c. 9.* *Benedictio dulcedinis eſt gratia Dei qua fit in nobis vt nos delectet, & cupiamus, hoc eſt amemus quod præcipit nobis.* Aliquando delectationem iſtam iuſtitiæ exprimit per hoc quod *libeat id quod licet*, hoc eſt, quod animum delectet hoc ipſum quod opus iuſtum licitum ſiue iuſtum eſt: *Lib. de Spir. & litt. c. 32.* *Timor pœnæ iuſtitiam ſuam facere conantur, & ideo non faciunt Dei iuſtitiam quia charitas eam facit quã non libet, niſi id quod licet*: id eſt qua libet ac diligitur opus iuſtum, ſeu ipſa operis iuſtitia. Vnde ſubdit: *Non timor facit Dei iuſtitiam, qui cogitur in opere habere quod licet, cùm aliud habeat in voluntate qua mallet ſi fieri poſſet licere quod non licet.* Vbi perſpicuum eſt id quod licet, opponi ei quod non licet, hoc eſt opus bonum operi malo, & ita charitate iuxta ſanctum Auguſtinum fieri vt libeat ac diligatur opus bonum, ſicut cupiditate libet ac diligitur opus malum. Hinc aliquando dilectionem iſtam iuſtitiæ vocat, *cupiditatem boni, appetitionem ſeu quæſitionem operis boni, volitionem boni*, & has ipſas fieri docet charitate: vt quando ad Bonifacium dicit. *Lib. 2. ad Bonif. c. 9.* *Quod eſt boni cupiditas niſi charitas, de qua Ioannes Apoſtolus ſine ambiguitate loquitur dicens Charitas ex Deo eſt.* Explicans quid per cupiditatem boni intelligeret, *tunc bonum concupiſci incipit quando dulceſcere incipit. Quando autem timore pœnæ non amore iuſtitiæ fit bonum opus, nondum bene fit bonum, nec fit in corde quod fieri videtur in opere.* Vbi euidenter exponet dulceſcere ſeu concupiſci bonum per amorem iuſtitiæ; ſine quo non benè fit bonum, non quia non ſupernaturaliter ſit: ſed quia non ſit in corde, cum ipſa operis boni iuſtitia non diligatur, ſed tantùm in opere exteriori. Hinc alibi vocat voluntatem ſeu volitionem boni: *Lib. 1. oper. imperf. cont. Iul. fol. 40.* *Homo Pelagiane charitas vult bonum, & charitas ex Deo eſt.* Et rurſum: *Charitas ſola vult bonum.* Et in alio loco quæſitionem operis boni *Tract. 51. in Ioannem.* dum docet Chriſtianos, *non aliud ibi*, in operibus miſericordiæ *quærentes quam opus bonum, neſciente ſiniſtra quid faciat dextera, id eſt, vt alienetur intentio cupiditatis ab opere charitatis.* Apertiſſimè docens, hoc ipſum quod non aliud quæritur quam opus bonum, effici ſolà charitate. Aliquando dilectionem illam iuſtitiæ vocat, *delectationem ac dilectionem* ipſius *legis*; vt quando in libro de gratia & libero arbitrio ſtudioſiſſimè commendans charitatem Dei non eſſe in nobis niſi ex Deo dicit: *Nos diligamus Deum, quia ipſe prior dilexit nos. Gratia nos facit legis dilectores.* *Lib. de grat. & lib. arb. c. 13.* *Lex verò ipſa ſine gratia non niſi præuaricatores facit.* Et in libro de Spiritu & littera ſimul atque

docuiſſet

docuiſſet quod quando mandatum non ſit amore iuſtitiæ, ſit ſeruiliter non liberaliter, quia *de charitatis radice non ſurgit*, ſtatim alijs verbis idipſum explicans, *Porro autem*, inquit, *ſi adſit fides quæ per dilectionem operatur, incipit* CONDELECTARI LEGI DEI *ſecundùm interiorem hominem*, hoc eſt incipit amare iuſtitiam legis, *quæ delectatio non litteræ ſed Spiritus donum eſt*. Et libro primo ad Bonifacium citans eundem illum Apoſtoli locum quo dicit: *Condelector legi Dei*, iſtam condelectationem clariſſimis verbis cum iuſtitiæ amore confundit: *Cum ipſa delectatio boni* (quod ſcilicet præcipit lex) *qua etiam non conſentit ad malum, non timore pœnæ ſed amore iuſtitiæ* (hoc eſt enim *condelector*) *non niſi gratiæ deputanda ſit*. Quod in alio loco vocat delectari facere legem, hoc eſt, id quod præcipit lex: *Per donum charitatis delectat legis eſſe factorem*: quod in eodem loco dixerat, *vt cognita cum amore faciamus*; Et Concilium Carthaginenſe, *Diligere vt faciamus*: Itemque: *vt quod faciendum cognouimus facere diligamus*. Aliquando dilectionem iſtam iuſtitiæ, vocat dilectionem qua *non aliud, ſed ipſa mandata diliguntur*, vt quando in Pſalm. 118. poſtquam admonuiſſet eſſe gratiæ veræque charitatis, vt mandata Dei dilectione per Spiritum S. diffuſa impleantur, quia plenitudo legis eſt charitas, tandem indicans quid iſtâ charitate diligi debeat vt lex impleatur, & cur eam ſub veteri Teſtamento non impleuerint: *Propter mercedem*, inquit, *terrenam atque carnalem Dei mandata facere conabantur Iudæi, neque faciebant, quia* NON IPSA, SED ALIVD DILIGEBANT: *Vnde illa non erant opera volentium, ſed onera potiùs onuſtorum. Cùm ergò* IPSA MANDATA DILIGVNTVR *ſuper aurum & lapidem pretioſum multum, omnis præ ipſis mandatis terrena vilis eſt merces.* Aliquando dilectionem iſtam iuſtitiæ vocat *voluntatem benefaciendi*, *deſiderium benefaciendi*, *dilectionem rectè facti*, & huiuſmodi per quæ ſignificat iſtam iuſtitiæ dilectionem non eſſe aliud niſi dilectionem ipſius rectitudinis & bonitatis & iuſtitiæ, quæ elucet in benefacto: vt in libro primo ad Bonifacium tradit Beatum Paulum quamuis ante gratiam Chriſti eſſet in lege ſine querela, intus tamen in affectionibus prauis eſſe potuiſſe præuaricatorem legis, eo quod illa opera conſpicua legis implerentur *pœnæ formidine non dilectione & delectatione iuſtitiæ*. Et rationem reddit iſtam: *Aliud eſt enim voluntate benefaciendi benefacere; aliud autem ad malefaciendum ſic voluntate inclinari, vt etiam facere, ſi hoc poſſet impunè committi. Nam ſic profectò in ipſa intus voluntate peccat, qui non voluntate ſed timore non peccat.* Vbi manifeſtum eſt, dilectionem iuſtitiæ exponi per hoc quod eſt voluntate benefaciendi benefacere, in qua videlicet non aliud quippiam diligitur, quàm ipſa rectitudo & æquitas benefacti. Et in lib. 3. ad eundem Bonif. deſcribens Chriſtianum cuius fides per dilectionem operatur: *Ab ipſo*, inquit, *ſumens & indulgentiam peccatorum, &* DILECTIONEM RECTE FACTORVM. Et cum in libro de Spiritu & littera perſpicuè verèque tradat, quod quando lex jubet, ſi gratia Spiritus iuuantis deſit, augetur prohibitione deſiderium malum; quia videlicet non extinguitur, *niſi Spiritus S. inſpiret pro concupiſcentia mala concupiſcentiam bonam; hoc eſt charitatem diffundat in cordibus noſtris.* Eandem doctrinâ in lib. 2. contra aduerſarium legis & Prophetarum hoc modo expreſſit manifeſtius; *Prohibitio peccati quod eſt lex, auget deſiderium peccati, quod non extinguitur* NISI CONTRARIO DESIDERIO RECTE FACIENDI VBI FIDES PER DILECTIONEM OPERATVR. Et in eodem prorſus loco explicans quid hoc ipſum ſibi velit adjicit QVOD NON EXTINGVITVR *per iubentem litteram, timore pœnæ, ſed per iuuantem Spiritum* DILECTIONE IVSTITIÆ. Vt ſic ſine vllo planè ſcrupulo intelligendo caperemus idem prorſus eſſe dilectionem iuſtitiæ, deſiderium benefaciendi, dilectionem rectè factorum, voluntatem benefaciendi, dilectionem ipſius mandati, delectationem boni, condelectationem cum lege, dilectionem legis, voluntatem boni, cupiditatem boni, quæſitionem operis boni, charitatem qua libet id quod licet, delectationem & amorem eius quod præcipit nobis, dilectionem eius quod agendum eſt.

Lib. de Spir. & litt. c. 14. — Lib. 1. ad Bonif. c. 10. — Lib. 4. de Bonif. c. 5. — Conc. Carthag. cap. 3. — In Pſ. 118. — Lib. 1. ad Bonif. c. 9. — Lib. 3. ad Bonif. c. 3.

A

B

Hæc ergo ratio eſt cur Auguſtinus eodem planè modo quo leges affirmatiuas, hoc eſt opera iuſtitiæ legibus affirmatiuis præcipiuntur implenda eſſe docet dilectione iuſtitiæ, ita etiam negatiuas obſeruandas præcipit, odio iniuſtitiæ; videlicet non pœna, non incommodum temporale, ſed ipſa injuſtitia peccandique iniquitas fugiatur. Iſta quippe duo ex eodem fonte manant. Nam vt fuga mali fundatur in amore boni; ita nemo veraciter diligere poſſet bonum, niſi fugiat malum. *Hinc apparet*, ait Auguſtinus, *te diligere quod bonum eſt, ſi inueneris te odiſſe quod malum eſt*. Sub quacunque namque ratione diligitur bonum, ſub illa declinabitur oppoſitum malum, & ideo declinabitur, quia diligitur id cui aduerſatur bonum. *Tantum enim quiſque peccatum odit quantum iuſtitiam diligit.* Qua de cauſa in alio loco rectiſſimè ſanctus Doctor ait quod jam citauimus; *Deſiderium peccati non extinguitur niſi contrario deſiderio rectè faciendi*, ſeu vt adijcit, *non per iubentem litteram timore pœnæ, ſed per iuuantem Spiritum amore iuſtitiæ.*

C

In Pſal. 96. — Epiſt. 144. — Lib. 2. cont. aduerſ. legis & Prophet. c. 7.

D

Ex quo fit vt conſequenter non minus opus ſit Spiritus ſancti gratia, ad fugiendum iniuſtitiam, quam ad iuſtitiam diligendam. Nam caſtus amor iuſtitiæ & caſtum odium iniuſtitiæ, nullo videlicet æterni boni aſſequendi, aut mali vitandi conſideratione vitiatum iuxta fundatiſſimam Auguſtini doctrinam omnes puræ lapſæque naturæ vires excedit. Qua de cauſa non minus caſtè ipſius iniuſtitiæ in ſe ſpectatæ, fugam quam iuſtitiæ dilectionem Spiritus ſancti dono & gratiæ tribuit. *Spiritus dono*, inquit, *fit in nobis vt non peccare delectet, vbi libertas; ſicut præter hunc Spiritum peccare delectat, vbi ſeruitus.* Et in Epiſtolam ad Galat. *Non implet ea quæ ad bonos mores pertinent, niſi charitas. Quia & hominem ſi propterea non occidit aliquis, ne & ipſe occidatur, non implet præceptum iuſtitiæ: ſed ſi ideo non occidat quia iniuſtum eſt, etiamſi id poſſit facere impunè non ſolùm apud homines ſed etiam apud Deum.* Ex quo loco manifeſtiſſimum eſt quid ſit quod ſententia dicit, opus eſſe faciendum *dilectione iuſtitiæ*. Nempe nihil aliud, niſi faciendum eſſe, *quia iuſtum eſt*, ea quæ velut radice naſcitur, vt homo non occidat, non fornicetur, non furetur & generaliter non faciat malum *quia iniuſtum eſt*, etiamſi id poſſit facere impunè. Hoc enim nihil aliud eſt niſi quod ipſa ratio injuſtitiæ horrorem incutere debet; quod nunquam fiet niſi *ipſa ratio iuſtitiæ*, idque Spiritu ſancto gratiam charitatemque diffundente diligatur. Quæ ſanè cauſa eſt, vt ſubinde promiſcuè dilectioni iuſtitiæ ſeu delectationi boni tribuat non ſolùm quod facimus bonum, ſed etiam quod non

E

Lib. de Spir. & litt. c. 16. — In cap. 5. ad Galatas.

facimus malum; illâ nempè conſideratione, quod malum caſtè vitari nullo pacto poteſt niſi bonum caſtè diligatur, quorum neutrum pariter ſine Spiritus S. gratia queat. *Non video*, inquit, *Lib. 1. ad Boniſ. c. 10.* *quomodo diceret homo ſub lege, Condelector legi Dei ſecundum interiorem hominem: Cum ipſa delectatio boni, qua etiam* NON CONSENTIT *ad malum non timore pœnæ ſed amore iuſtitiæ, non niſi gratiæ deputanda ſit.* Et infra dixit: *Cap. 13.* *Vincente iuſtitiæ delectatione non conſentiri* motibus concupiſcentiæ. Et alibi illum docet adhuc *eſſe ſub lege*, hoc eſt ſub affectu peccandi & ſeruili timore conſtitutum, *Lib. de nat. & grat. c. 57.* *qui timore ſupplicij quod lex minatur, non amore iuſtitiæ ſe ſentit abſtinere ab opere peccati nondum liber nec alienus à voluntate peccandi.* Amorem videlicet iuſtitiæ, non minus ad abſtinendum à malo, quam ad faciendum bonum ſtatuens eſſe neceſſarium. Et vnde iſte amor juſtitiæ, quo fit liber & alienus ab affectu peccandi, hoc eſt ab amore injuſtitiæ, ne ſit amplius ſub lege timoris? Ecce ſtatim ſubjicit, quod ex vera & ſpirata illa charitate naſcatur. *Ibid.* *Ergo ſi Spiritu ducimini non adhuc eſtis ſub lege, vtique lege qua timorem incutit, non tribuit charitatem, quia charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris, non per legis litteram, ſed per Spiritum ſanctum qui datus eſt nobis. Hæc eſt lex libertatis* videlicet ab effectu peccandi, *non ſeruitutis, quia charitatis, vtique non timoris.* Et paulò pòſt: *In quantum quiſque Spiritu ducitur non eſt ſub lege: quia in quantum condelectatur legi Dei*, hoc eſt in quantum juſtitiam legis præcipientis diligit, *non eſt ſub legis timore quia timor tormentum habet non delectationem.* Qua de cauſa ſuperius dixit quod deſiderium peccati non extinguitur niſi contrario deſiderio rectè faciendi vbi fides per dilectionem operatur, item non extinguitur timore pœnæ ſed dilectione juſtitiæ.

Cùm ergo in Auguſtini doctrina manifeſtum ſit non niſi ſolâ charitate iuſtitiam præcepti, ſeu boni operis diligi; quando hoc ipſum quod juſtum eſt diligitur: Nec etiam iniuſtitiam operis iniuſti, niſi ſolâ charitate reſpui, facilè iam eluceſcet, quid ſibi velit Prophetica & Apoſtolica & Catholica illa doctrina tam ſolemnis in Eccleſia, qua tenet iſtam eſſe differentiam Teſtamenti veteris ac noui, quod per Teſtamentum vetus lex Dei in tabulis lapideis ſcribatur, per nouum in tabulis cordis carnalibus, hoc eſt in cordibus fidelium, prout hoc Deus per Hieremiam promittebat. Genuinus enim, proprius veriſſimuſque ſenſus eſt, quod olim lex vetus extra hominem in illis duabus tabulis quas excidit Moyſes, digito Dei ſcripta fuit, vt extrinſecus oculos feriret vel auribus lecta inſonaret, nec quicquam amplius operaretur, in corde niſi fortè vt eius pœna timeretur. Nam vero per Teſtamentum nouum lex Dei quæ juſta præcipit, injuſtaque vetat per iſtum diuinæ charitatis amorem quem ſolus inſpirat Deus, ſcribatur & imprimatur in corde, hoc eſt in ipſa intima voluntate & affectu hominis, quatenus ipſam æquitatem & iuſtitiam legum Dei incipit ſinceriſſimè diligere & obſeruare velle etſi nulla adjuncta pœna terreret; Quod quando fit hæc eſt mutatio dexteræ excelſi & ſolius diuinæ charitatis fructus eſt, quicquid tandem Philoſophi gentiles de re ſibi non perſpecta multoque abſtruſiore quam arbitrentur, garriant. Hunc genuinum eſſe Catholicæ doctrinæ ſenſum ex fideliſſimo eius interprete S. Auguſtino manifeſtum eſt, qui rem iſtam tanquam ex præjactis principijs per ſe conſectaneam conſtantiſſimè tradit. Nam in lib. de Spir. & litt. vbi de iſto diſcrimine vtriuſque teſtamenti ex profeſſo diſputatur, *Lib. de Spir. & litt. c. 17.* idipſum non ſemel apertiſſimè docet. Nam cùm ſtatim cap. 17. vbi iſta potiſſimùm incipit diſceptatio, iſtam notans differentiam dixiſſe: *Ecce quemadmodum oſtendit Apoſtolus quia illud extra hominem ſcribitur*, in tabulis lapideis, *vt eum forinſecus terrificet: Hoc in ipſo homine vt eum intrinſecus iuſtificet*, quod generalius obſcuriuſque dictum videbatur, ſtatim in conſequentibus iſtam inſcriptionem legis in cordibus explicat: vt quando ſubnectit cap. 19. *Cap. 19.* *Illa enim lex* & doctrina exterior, *ſine adiuuante Spiritu, procul dubio eſt littera occidens: Cùm verò adeſt viuificans Spiritus, hoc ipſum intus conſcriptum facit diligi, quod foris ſcriptum lex faciebat timeri.* Quid eſt. *Hoc ipſum quod foris ſcriptum* erat, niſi illam ipſam legem quæ juſta foris præcipiebat & iniuſta prohibebat, ſiue ipſam legis iuſtitiam, quam foris auribus duntaxat inſonantem audiebant? Nam ſic ſeipſum explicat Aug. paulò inferiùs: *Cap. 21.* *Nunc ipſius bonum cordis primitiuum, mentis bonum, ſpiritus bonum, hoc eſt intelligibile bonum, cùm dicitur. Dabo leges meas in mente eorum & in cordibus eorum ſcribam eas. Vnde ſignificatur eos non forinſecus terrentem legem formidaturos, ſed intrinſecus,* HABITANTEM IPSAM LEGIS IVSTITIAM *dilecturos.* Et adhuc aliquanto inferius: *Cap. 25.* *Cum hæc appareat diſtantia veteris & noui Teſtamenti, quod lex ibi in tabulis hic in cordibus ſcribatur:* Et quo pacto ſcribitur? *Vt quod ibi forinſecus terret, hic delectet intrinſecus*; Dum videlicet homo ipſa iuſtitia legis, per dilectionem in corde ſcriptæ delectatur Deo vt addit, *diffundente charitatem in cordibus noſtris* per Spiritum S. qui datus eſt nobis. Et adhuc longè apertius poſt pauca interpoſita: *Cap. 26.* *vt hoc ſit pertinere ad Teſtamentum nouum legem Dei habere non in tabulis ſed in cordibus ſcriptam, hoc eſt,* INTIMO AFFECTV IVSTITIAM LEGIS AMPLECTI, *vbi fides per dilectionem operatur.* Quod ſtatim alijs verbis æquipollentibus exprimit: *Cap. 27.* *Qua gratia in interiore homine renouato iuſtitia ſcribitur, quam culpa deleuerat*, dum videlicet quod toties dixit, incipit juſtitiam ipſam legis corde diligere & operando exprimere. Quid autem ſit illa dilectio, quâ iuſtitia legis diligitur ſæpiſſimè dicit: charitas videlicet quæ diffunditur per Spiritum ſanctum qui datus eſt nobis. Nam in ijſdem locis identidem repetit: *Ibid. c. 21.* *Quid ſunt leges Dei ab ipſo Deo ſcriptæ in cordibus niſi ipſa præſentia Spiritus S. qui eſt digitus Dei, quo præſente diffunditur charitas, &c.* Itemque in eodem loco vbi inſcriptionem legis per hoc expreſſerat, quod eſt in intimo cordis affectu iuſtitiam legis amplecti; iſtum cordis affectum viciſſim exprimit per charitatem: *Cap. 26.* *Iuſtitiam legis cordis charitate cuſtodiunt.* Et paulò pòſt repetens illam toties inculcatam vtriuſque teſtamenti differentiam, quod per nouum lex in corde ſcriberetur; *Cap. 28.* *Hoc*, inquit, *donum Spiritus S. eſt quo diffunditur charitas in cordibus noſtris, charitas non quælibet ſed charitas Dei de corde puro & conſcientiâ bonâ & fide non fictâ, ex qua iuſtus in hac peregrinatione viuens, ad ſpeciem quoque perducitur.*

Iam quantum arbitror ex tot ſibi vndique conſonantibus Auguſtini teſtimonijs, apparet eſſe clariſſimam certiſſimamque doctrinam eius neminem omninò poſſe injuſtitiam caſtè fugere, ita videlicet vt ſit alienus ac liber ab affectu peccandi, niſi iuſtitiam diligat; neminem itidem iuſtitiam boni poſſe diligere, hoc eſt, vt ipſe loquitur, malum fugere quia injuſtum eſt, bonumque facere quia iuſtum, niſi hoc ei per Spiritus ſancti

gratiam,

gratiam, non quamlibet ſed veram illam chari- A tatem quæ per Spiritum ſanctum diffunditur in cordibus noſtris, diuinitus inſpiretur. Quæ doctrina ſicut ab Auguſtino conſtantiſſimè dilucidiſſimèque tradita eſt, ita à Concilio Carthaginenſi, cui Auguſtinus interfuit, & ab Apoſtolica Sede ſancto peculiari canone definita eſt: *Item quiſquis dixerit eandem gratiam Dei per Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum, propter hoc tantum nos adiuuare ad non peccandum, quia per ipſam nobis reuelatur & aperitur intelligentia mandatorum vt ſciamus quid appetere, quid vitare debeamus. Non autem per illam nobis præſtari vt quod faciendum cognouerimus, etiam facere diligamus atque valeamus, anathema ſit, &c. cùm ſit vtrumque donum Dei & ſcire quid* B *facere debeamus, & diligere vt faciamus, vt ædificante charitate ſcientia non poſſit inflare.* Quid eſt obſecro id quod *faciendum cognouerimus facere, diligere*? Quid eſt quod *faciendum eſt diligere vt faciamus*, niſi id quod toties Auguſtinus in omnibus contra Pelagianos lucubrationibus repetiuit, diſertiſſimiſque verbis dixit, vt audiuimus, *Amare iuſtitiam, ſuauitate iuſtitiæ delectari; condelectari lege Dei; facere quod lex iubet, amando iuſtitiam, facere mandatum & operari bonum amore iuſtitiæ; cum amore facere quod iubetur; ea quæ pertinent ad iuſtitiam delectare animum; cum amore iuſtitiæ facere bonum; dulceſcere bonum, concupiſcere bonum;* C *cum amore facere quod docetur; id quod agendum eſt amare; plus delectare quod præcipit quam delectat quod impedit; libere quod licet; delectare, cupere, amare quod præcipit nobis; delectari non peccare, amore iuſtitiæ abſtinere ab opere peccati; voluntate benefaciendi*, id eſt, amore boni operis *benefacere*; denique vt ait ipſe omni ambiguitatis nube ſubmota *agere ſicut agendum eſt, id eſt cum dilectione & delectatione iuſtitiæ.* Vt nemo tantillum in Auguſtini doctrina exercitatus dubitare ſinatur quin canon iſte quem ſimul Aug. concludit, doctrinam iſtam ſub anathemate tenendam ſanxerit, hoc eſt impoſſibile eſſe vt animus diligat ac delectetur non peccare, vt alienus & liber ſit ab effectu peccandi, niſi juſtitiam ſeu idipſum bonum quod faciendum eſt diligat: Et hanc ipſam dilectionem operis boni fieri nullo pacto poſſe D humanis viribus, ſed tantummodo per veram gratiam Dei, qua charitas diffunditur in cordibus noſtris.

Quæ ſi ita ſint, ſicut eſſe ipſa doctrinæ conſonantia & euidentia certiſſimè demonſtrat, omnis poſſibilitas ſtatus puræ naturæ funditus euertitur: Nec enim eo vſque abſurditatis progreſſurum quemquam puto vt hominem à Deo condi poſſe arbitretur in eo ſtatu, quo nec iuſtitiam boni operis diligere, nec mali injuſtitiam auerſari poſſit, in quo nihil boni facere poſſit niſi timore pœnæ non amore iuſtitiæ, in quo neque concupiſcere, neque diligere poſſit bonum, in E quo nunquam libeat id quod licet, in quo denique ne prolixior ſim, nunquam delectet non peccare, in quo nihil poſſit voluntate benefaciendi benefacere, nihil agere ſicut agendum eſt. Id eſt cum dilectione ac delectatione juſtitiæ. Quid enim eſſe poteſt huiuſmodi niſi reprobæ, peruerſæ, diſtortæ, peſſimæ, damnatæque naturæ ſtatus? Sit enim *peſſima voluntas*, Auguſtino eſt, quæ *nullo modo iuſtitiam diligit*, quantæ peruerſitatis, illa eſt, quæ nunquam non peccare delectat aut delectare poteſt? Si enim quicquam eorum quæ recenſuimus poteſt, profectò jam non eſt puræ naturæ, ſed per Spiritus S. gratiam verumque amorem ſupernaturalem adjutæ ſtatus.

CAPVT VI.

AMOR IVSTITIÆ AB AVguſtino prædicatus non eſt amor virtutis cuiuſcunque moralis propter ſe vt quidam recentior abſurdè arbitratur.

REcentiores quidam Scriptores cùm animaduerterent Auguſtinum in ſuis operibus paſſim iuſtitiæ & legis dilectionem inculcare vt ſi opus bonum, ad eamque B gratiam Chriſti docere eſſe neceſſariam, vt Auguſtinum ad philoſophiam Ariſtotelis traherent nihil aliud cum per illam charitatem juſtitiæ intellexiſſe volunt niſi amorem legis ſeu virtutis ſecundum ſe, hoc eſt voluntatem faciendi opus moraliter bonum ex omnibus circunſtantijs, etiamſi nihil de illo opere in Deum referendo cogitetur. Vnde hujuſmodi operis moraliter boni voluntatem etiam *conuerſionem ad Deum*, vocari tradunt, quia eſt ſecundum voluntatem eius. In hanc opinionem ex eo lapſi ſunt, quod cùm ex vna parte Auguſtini doctrina perſpicuè clamaret nullum omninò opus bonum ex omni- C bus circunſtantijs poſſe tribui libero arbitrio ſine gratia Dei, ſine dilectione juſtitiæ, ſine charitate, & ex alia, Philoſophia humana reclamaret, opera quædam moraliter tantum bona, tam à fidelibus quam ab infidelibus Deum verum ignorantibus poſſe fieri, vinum Auguſtini aquâ diluendum cenſuerunt, vt per charitatem dilectionemque iuſtitiæ amorem virtutis moralis intelligerent; per gratiam verò nihil aliud niſi cogitationem aliquam bonam ordinis naturalis, quibus ſanè paucis verbis non potuiſſet Pelagius ipſe magis dexterè atque perniciosè totam Auguſtini doctrinam adulterare, & euertere, quam recentior quidam Scriptor fecit, qui talem interpretationem primus effinxit & de commento hujuſmodi magnopere ſibi blanditus eſt. Sed de gratia quam commendat Auguſtinus erit in- D fra ſuo loco proprius diſſerendi locus, vbi oſtenſuri ſumus nihil ſenſibus Pelagianis excogitari poſſe congruentius, quam quod ab illo auctore ſub Auguſtini nomine obtruditur. Charitatem verò quam ad opus bonum poſtulat ad virtutis moralis dilectionem velle reuocare, tam repugnat Auguſtino, quam quod maximè. Quid enim alienius ab eius doctrina & phraſi, quid Apoſtolicæ & Euangelicæ doctrinæ repugnantius, quid à Chriſtianorum ſenſu remotius aliquis comminiſci poteſt, quam omnia pœnè aut certè præcipua Scripturarum ſacrarum loca ex quibus Auguſtinus aduerſus E Pelagianos juxta Eccleſiæ Chriſtianæ vnanimem ſenſum, charitatem illam donorum omnium diuiniſſimam, ſancti Spiritu inſpiratione cordibus noſtris infundi tradidit, ad amorem virtutum moralium quibus & infideles claruiſſe cenſet inaudita nouitate detorquere: Nam vt nulla nouorum teſtimoniorum citatione, quæ de charitate loquuntur, lectori fucum facere videamur, vel ſuſpicionem ingeramus, quod in eis fortè de alia diſſerat charitate quam de illa iuſtitiæ dilectione quam toties iam ſtatim audiuimus ad opus bonum eſſe neceſſariam; in ijſdē ipſis plериſq; locis quæ produximus tanta manifeſtatione naturā eius declar . , tum ex Scripturis, tum ex proprio ſenſu è Sacris litteris hauſta,

Celeſt. Epiſt. ad Epiſcop. Gall. cap. 9. Conc. Carthag. can. 4.

Vaſq. in 1. 2. diſp. 19. c. 2.

Idem in 1. 2. diſput. 190. cap. 8. n. 78.

vt nullus omninò detur tergiuerſandi locus, A quin cum de illa propriè dictâ charitate loqui, qua diligitur Deus & proximus, fateri debeamus. In eodem quippe loco vbi dixerat Auguſtinus, *gratia nos facit legis dilectores*, quo in primis auctor ille putat ſignificari tantum dilectionem, ſeu charitatem legis ſecundum ſe, hoc eſt voluntatem operis moraliter boni, ſic illam dilectionem legis Auguſt. explicat vt dicat eſſe *charitatem Dei & proximi*, & *per Spiritum viuificantem* dari ita videlicet vt *ſi non ſit ex Deo, vicerint Pelagiani: Si autem ex Deo vicerimus Pelagianos*: De qua dicit Ioan. Apoſt. *Chariſſimi diligamus inuicem quia dilectio ex Deo eſt.* De qua dicit Apoſtol. B Paulus: *Gratias agere debemus Deo ſemper pro vobis fratres quoniam ſupercreſcit fides veſtra, & abundat charitas vniuſcuiuſque veſtrum in inuicem.* De qua dicit ad Timoth. *Non enim dedit nobis Deus Spiritum timoris ſed virtutis & charitatis & continentiæ.* De qua dicit ad Rom. *Quis nos ſeparabit à charitate Chriſti?* De cujus laudibus tanta orationis magnificentia loquitur in Ep. 1. ad Corinth. *Si linguis hominum loquar & Angelorum, charitatem autem non habeam, &c.* Et, *Charitas patiens eſt benigna, &c.* Et, *Manet fides, ſpes, charitas, tria hæc, maior autem horum eſt charitas.* De qua dixit ad Coloſſ. *Super omnia autem hæc charitatem habete, quæ eſt vinculum perfectionis.* De qua dicit ad Timoth. *Finis præcepti eſt charitas: & adiungens qualis charitas*, addit Aug. *De corde*, inquit, *puro & conſcientia bona & fide non ficta.* De qua denique dicit Chriſtus: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, &c.* Et in Euang. ſecundum Ioan. *Mandatum nouum do vobis vt diligatis inuicem*, & hujuſmodi plurima quæ Aug. in eodem loco ex Scripturis ſacris de illa charitate conglomerat, quæ nos legis dilectores facit. Nonne delirio ſimile eſt omnia hujuſmodi Scripturarum loca, ex quibus Auguſtinus illius charitatis naturam explicat, ad illam philoſophicam virtutum moralium dilectionem deriuare? D

Lib. de grat. & lib. arb. c. 18. — *Ibid.* — *Ibid.* — *Ibid.* — *Lib. de grat. & lib. arb. c. 17.* — *Ibid.* — *Ibid.*

Quidquod in cæteris quoque locis, in quibus juſtitiæ dilectione loquitur, meridiano ſole luculentius declaret, ſe de illa veriſſima & notiſſima Dei charitate loqui? Nullibi denſioribus teſtimonijs hoc manifeſtat, quam in libro de Spiritu & littera, in quo tamen præcipuè iſtum *amorem virtutis propter ſe*, hoc eſt, virtutis moralis affectum nomine charitatis indicatum eſſe Scriptor ille auſus eſt dicere. Nam vt nemo fluctuare poſſet, de qua charitate ſeu juſtitiæ dilectione loqueretur, tribuit illam *fidei & gratiæ iuſtificanti*. Dicit eſſe charitatem eorum, qui *Spiritu ducuntur*, quam *fides impetrat*, per quam *fides operatur*; ea qua filij clamant *Abba Pater* quæ *ſanat animam ab illo vitio peccati*: per quam *lex Dei in cordibus ſcribitur*: quæ *diffunditur in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum qui datus eſt nobis*: quo tanquam *dono Spiritus ſancti ſit libertas* Chriſtiana. E Cujuſmodi celeberrimis & notiſſimis epithetis genuinam illam Dei & proximi charitatem quæ juſtitiæ dilectores facit, Auguſtinus exornat. Vnde & in alijs locis ſupra allegatis, illam juſtitiæ dilectionem explicat eſſe *charitatem, de qua Ioannes Apoſtolus ſine ambiguitate loquitur dicens, charitas ex Deo eſt*: Charitatem propter quam dicebat Pſaltes: *Miſericordia eius præueniet me* propter quam Deo *fideliter veraciterque cantatur. Quoniam præuenisti eum in benedictione dulcedinis.* Propter quam dicitur à fidelibus, *Dominus dabit ſuauitatem & terra noſtra dabit fructum ſuum.* Charitatem, *quæ eſt voluntas bona*, de qua tanquam *Dei*

Lib. de Spir. & litt. c. 10. — *Cap. 32.* — *Ibid. & c. 14* — *Ibid. c. 3 & 29 & lib. de nat. & grat. cap. 57.* — *Cap. 25.* — *Lib. 2. ad Bonif. 9.* — *Serm. 15. de verb. Apoſt. c. 7.*

muneri gaudemus cum iuſtificamur ab eo: quam operatus Deus *cùm operatur velle*, de qua dicitur, *præparatur voluntas à Domino*: Charitatem denique, quæ eſt *amor iuſtitiæ, amor charitatis Chriſti: cui timor locum in corde ſeruat.* Ad extremum, *Charitatem ſpiritalem quam Dominus exemplo ſuo docuit & gratia donauit.* Et in Epiſtola centeſima quadrageſima-quarta luculentiſſimè ſimul amorem iuſtitiæ & odium iniuſtitiæ diuinæ propriiſſimèque dictæ charitati tribuit: nam cùm dixiſſet: *Inimicus ergo iuſtitiæ eſt, qui pœnæ timore non peccat: Amicus autem erit ſi eius amore non peccet. Tunc enim verè timebit peccare.* Sed ſtatim oſtendit non niſi ex Dei charitate vtrumque proficiſci: *iſte eſt timor Domini caſtus permanens in ſæcula. Nam ille timor pœnæ tormentum habet, & non eſt in charitate, eumque perfecta charitas foras mittit.* Et rurſum neutrum eorum nec odium peccati nec amorem iuſtitiæ fieri poſſe dicit, *Lege terrente per litteram ſed Spiritu ſanante per gratiam*, & amorem illum vocat *charitatem iuſtitiæ, charitatem Chriſti, &c.* Et, *Quid eſt à charitate Chriſti, niſi à charitate iuſtitiæ?* Hæc ſanè ita manifeſta ſunt vt ab homine ſanæ mentis non poſſint, vel cum vllo probabilitatis colore de alia charitate accipi, quam de illa ſola, quam Scripturæ noui Teſtamenti, C & ex eis Eccleſia tanquam præcipuum Dei donum nouit. Neque ad alios quoſcunque tandem amores naturales vel infidelibus fidelibuſque communes ſine manifeſto errore detorqueri, cum tamen ne vnum quidem hîc teſtimonium allegauerim niſi ex illis ipſis locis, vbi de iſta iuſtitiæ dilectione ſeu charitate diſſerebat. Quod ſi alijs aliunde teſtimonijs accerſendis immorari vellem, dies pœnè facilius quam Auguſtini verba deficerent. Vnum ſufficit ſed luculentum, vbi dilectionem juſtitiæ, charitatis gratiam noui Teſtamenti vocat, quo vno verbo cuncta complexus eſt, quæ de ſupernaturali & verâ charitate dici poſſent: *Cùm verè ſit opus legis, charitate ſit non timore; quæ charitas gratia eſt Teſtamenti noui.* An forte alia hæc charitas & juſtitiæ dilectio? Lege conſequenter nullius verbi interpoſitione idē expreſſum alijs verbis: *Ideo in ſecundis tabulis homo legitur ſcripſiſſe verba Dei, quia homo poteſt facere opus legis per charitatem iuſtitiæ, quod non poteſt per timorem pœnæ.* Denique quid euidentius & efficacius ad iſtud potiùs ſomnium quam opinionem recentioris iugulandum dici ab Auguſt. poſſet, quam quod ex profeſſo docet, vt capite præcedente vidimus, iſtam juſtitiæ & legis dilectionem eſſe ipſiſſimam inſcriptionem legis in cordibus, quam Hieremias Propheta tanquam nouo Teſtamēto & Chriſti gratiæ propriam vaticinatur his verbis: *Dabo legem meam in viſceribus eorum, & in corde eorum ſcribam eam, & ero eis in Deum, & ipſi erunt mihi in populum.* Et ne quod E ingenium philoſophia gentium diſtortum, hanc ipſam inſcriptionem ad neſcio quos morales affectus traheret, iterum iterumque inculcat ſæpiùs iſtud fieri per *viuificantem Spiritum*, per *gratiam*, per *charitatem Dei*, & ne quis adulterationi daretur locus, per illam *charitatem quæ diffunditur in cordibus per Spiritum ſanctum qui datus eſt nobis.* Atque hoc tum effici, cùm *fides per dilectionem operatur*, per illam ſcilicet dilectionem quæ *plenitudo legis eſt.* Ad poſtremum addit, hanc inſcriptionem intrinſecus hominem *iuſtificare*, illâ iuſtificatione qua iuſti efficimur; & ſic Deū nos adiuuare ad *iuſtitiam* quam iſtâ inſcriptione diligimus *operandam.* Sed hæc aduerſus nouam falſiſſimamq; opinionem ſatis. In huiuſmodi verò

Lib. 2. de pecc. merit. cap. 18. — *Serm. citato c. 9.* — *In Epiſt. ad Galatas.* — *Epiſt. 144.* — *Ibid.* — *q. 15. ſuper Deuter.* — *Lib. de Spir. & litt. post ſummam à c. 17. & quæ ad 26.* — *Hierem. 31.* — *Lib. de Spir. & litt. c. 27.*

abſurdi-

abſurditates eos incidere, non eſt mirum qui poſtquam ſibi philoſophicas opiniones fixè tenendas conſtituerint, eas Auguſtini auctoritate veſtire volunt, vel eis conſonas demonſtrare quas maximè abhorruit, totaque doctrinæ moſe ſubuertit. Errori verò iſti cauſam dedit quod Philoſophorum ſenſis & phraſibus aſſueti, ex eorum regulis Auguſtini doctrinam metiri volunt. Cùm enim in Philoſophis maximéque Peripateticis atque Stoicis nihil aliud ſonet juſtitia quàm moralis affectus animæ, nec juſtitiæ dilectio aliud niſi amorem virtutis propter ſe, quæ ab illis tanquam germana virtus buccis crepantibus laudatur, & ab Auguſt. vt ſuprà fusè declarauimus, velut ſuperba & inflata deprimitur, nihil aliud in Auguſtino per illam iuſtitiæ dilectionem ſuſpicari poſſunt indicatum eſſe, quam ſimilem virtutis moralis affectum, qualem & in infidelibus reperiri arbitrantur. Sed quantopere in hac ſua ſuſpicione aberrauerint liquidiſſimè conſtabit, cùm genuinam Auguſtini mentem in medium protulerimus.

CAPVT VII.

QVID SIT ILLA IVSTITIA quæ diligitur & in corde ſcribitur: cuius amor tantopere ab Auguſtino laudatur, & ſine quo creatura rationalis recta eſſe & condi nequit.

QVAM qui intelligere cupit animaduertere debet, longe aliud eſſe Auguſtino veritatem & iuſtitiam & caſtitatem & ſimilia, quæ inculcat eſſe diligenda & in corde ſcribenda, quam id quod Philoſophi nominibus iſtis exprimunt. Nam illi, vt dicere cœpimus, nihil aliud intelligunt nomine veritatis, quam congruentiam ſigni cum rebus, ſiue ſignum ſit conceptus, ſiue vox ſiue ſcriptura; vt veritas in illis ſit, cum rebus ſignificatis iſta conſonuerint neque quicquam aliud ſub nomine juſtitiæ, & caſtitatis & ſimilium accipiunt, quam affectiones quaſdam bonas animi, ita vt conſequenter dilectio juſtitiæ ſit eis amor quo diligitur virtus, animique virtutes propter ſe, ſeu propter quendam ſplendorē honeſtatis quæ ad ſeipſum & ad aliud omninò nihil referatur. Itaque cùm ad Auguſtinum veniunt, niſi diuturna prius familiaritate reuoluendi lucubrationes eius ſenſibus & phraſibus eius aſſuefacti fuerint, nominum ſimilitudine deluſi in ſuos tanquam Auguſt. ſenſus relabuntur, quos ei conſtat non rarò ex diametro eſſe contrarios. Quapropter ſicut veritas quæ diligenda præſcribitur ab Auguſt. non ſignificat illam conſonantiam ſigni creati cum re ſignificata, ſed illam incommutabilem æternamque veritatem, quæ cernitur ab ijs qui legis æternæ præſcriptum vident, ita iuſtitia, caſtitas, æquitas, rectitudo, bonitas, &c. quas diligendas præcipit, & in viſceribus per Teſtamentum nouum ſcribendas docet Auguſtinus quarum dilectioni timorē opponit, & ſine quarum dilectione nihil omnino boni fieri poſſe conſtantiſſimè tradit, ſignificat apud ipſum non affectus aliquos per modum accidentium animo inhærentes, vt Stoïci, & Peripatetici ſolent, ſed incommutabilem illam formam juſtitiæ & caſtitatis, & rectitudinis & bonitatis, &c. quam videt & ſequitur quiſquis quid ſit iuſtum & æquum & rectum videt & ſe-

A quitur. Hæc forma iuſtitiæ ſemper ſtabilis & immutata in quacunque hominis iuſti mutatione permanet. Nam ſiue proficiat in iuſtitia ad illam magis magiſque tendit, vt inde formetur, ſiue deficiat ab illa recedit; ſiue pœniteat ad illam redit. Niſi enim aliqua forma iuſtitiæ ſtabilis in æternum permaneret, quam mentis oculis cerneremus, non eſſet vnde vel iuſtum ab iniuſto diſcernere, vel profectum defectumque hominis in iuſtitia metiri poſſemus. Nam quo magis affectu animi ſeu dilectione ſimiles ei ſumus, eo ſumus vtique iuſtiores, quo magis diſſimiles eo iniuſtiores. Hæc autem forma non eſt aliud niſi veritas incommutabilis, in qua iuſtum & rectum,

B & caſtum eſſe videt, cùm aliquid vel tale vel non tale probat aut improbat. Sed Auguſtinum de iuſtitia videamus, apud quem iſta doctrina nihil familiarius atque certius eſt. *Illud mirabile eſt, vt apud ſe animus videat, quod alibi nuſquam vidit, & verum videat, & ipſum verum ſcilicet iuſtum animum videat, & ſit ipſe animus & non ſit iuſtus animus, quem apud ſeipſum videt, &c. An illud quod videt veritas eſt interior præſens animo qui eam valet intueri, neque omnes valent? Et qui intueri valeat, hoc etiam quod intuentur non omnes ſunt, hoc eſt, non ſunt etiam ipſi iuſti animi ſicut poſſunt videre ac dicere quid ſit iuſtus animus. Quod vnde eſſe poterunt niſi inhærendo eidem ipſi formæ quam in-* Lib. 8. de Trinit. c. 6.

C *tuentur, vt inde formentur & ſint iuſti animi, non tantùm cernentes aut dicentes iuſtum eſſe animum, qui ſcientia atque ratione in vita ac moribus, ſua cuique diſtribuit, ſed etiam vt ipſi iuſtè viuant, iuſtèque morati ſint, ſua cuique diſtribuendo, vt nemini quicquam debeant, niſi vt inuicem diligant. Et vnde inhæretur illi formæ niſi amando?* Et oſtendens illam incommutabilem formam iuſtitiæ maximè omnium diligi vel eſſe diligendam, cùm aliquis vel jam iuſtus, vel vt ſit iuſtus diligitur, ita adijciendo declarat: *Cur ergo alium diligimus quem credimus iuſtum, & non diligimus ipſam formam vbi videmus quid ſit iuſtus animus, vt & nos iuſti eſſe poſſimus? An verò niſi & iſtam diligeremus nullo modo eum diligeremus quem diligimus ex iſta? Sed*

D *dum iuſti non ſumus minus eam diligimus quam vt iuſti eſſe valeamus? Homo ergo qui creditur iuſtus ex ea forma & veritate diligitur quam cernit & intelligit apud ſe ille qui diligit: ipſa vero forma & veritas, non eſt quomodo aliunde diligatur. Neque enim inuenimus aliquid tale præter ipſam, vt eam cùm incognita eſt credendo diligamus ex eo quod iam tale aliquid nouimus. Quidquid enim tale aliquid perſpexeris ipſa eſt; & non eſt quicquam tale quoniam ſola ipſa talis eſt, qualis ipſa eſt.* Et infrà in fine eiuſdem libri cùm propoſuiſſet exemplum iuſti viri Apoſt. Paulum, cum tamen ex iſta æterna iuſtitiæ forma quam conſpicimus à nobis diligi, ſic declarat: Ibid. c. 6.

E *Quid eſt quod accendimur in dilectionem Pauli Apoſtoli cùm iſta legimus, niſi quod credimus eum ita vixiſſe? Viuendum tamen ſic eſſe Dei miniſtris non de aliquibus auditum credimus, ſed intus apud nos, vel potius ſupra nos in ipſa veritate conſpicimus. Illum ergò quem ſic vixiſſe credimus, ex hoc quod videmus,* ſcil. mentis oculis, *diligimus. Et niſi hanc formam quam ſemper ſtabilem atque incommutabilem cernimus præcipuè diligeremus, non ideò diligeremus illum quia eius vitam cùm in carne viueret, huic formæ coaptatā & congruentem fuiſſe fide retinemus.* Et paulo pòſt: *Ita & ipſorum vitam facit à nobis diligi forma illius dilectio ſecundùm quam vixiſſe creduntur: Et illorum vita credita in eandem formam flagrantiorem excitat charitatem: vt quanto flagrantius diligimus Deum tanto certius ſereniuſque videamus; quia in Deo conſpicimus* Ibid. c. 6.

incommutabilem formam iuſtitiæ ſecundùm quam hominem viuere oportere iudicamus. Et luculentiſſimè in Pſalmum ſexageſimum primum : *Reprehenſor iniquitatis eſſe non poteſt qui non cernit iuſtitiam, cui comparatam reprehendat iniquitatem. Vnde enim ſcis quia hoc iniuſtum eſt, niſi ſcias quid ſit iuſtum? Quid ſi enim iuſtum eſt, & hoc quod dicis iniuſtum? Abſit, inquis, iniuſtum eſt, & clamas quaſi videntibus oculis, videns hoc iniuſtum eſſe, vtique ex aliqua regula iuſtitiæ, cui comparans quod vides prauum, & cernens non conuenire rectitudini regulæ tuæ reprehendis tanquam artifex diſcernens iuſtum ab iniuſto: Ergo quæro à te iuſtum hoc eſſe vnde vides? Vbi, inquam, videbis hoc iuſtum, quo viſo reprehendis iniuſtum? Vnde illud, neſcio quid quo aſpergitur anima tua ex multis partibus in caligine conſtituta, neſcio quid hoc quod coruſcat menti tuæ? Vnde hoc iuſtum? Itane non habet fontem ſuum? A te tibi eſt quod iuſtum eſt, & tu tibi potes dare iuſtitiam? Nemo ſibi dat quod non habet. Ergo cùm ſis iniuſtus eſſe non potes iuſtus niſi conuertendo te ad quandam iuſtitiam : à qua ſi recedis, iniuſtus es; ad quam ſi accedis iuſtus es. Te recedente non deficit; te accedente non creſcit.* De iſta ſtabili & permanente iuſtitia dicit in Pſalmum quadrageſimum quartum: *Summa & vera pulchritudo iuſtitia eſt.* Et in Tractatibus in Ioannem: *Intelligit quis in oriente iuſtitiam, intelligit alius in occidente iuſtitiam, nunquid alia eſt iuſtitia, quam ille intelligit alia quam iſte? Separati ſunt corpore & in vno habent aciem mentium iſtarum. Quam video iuſtitiam hic conſtitutus, ſi iuſtitia eſt, ipſam videt iuſtus neſcio quot manſionibus à me carne seiunctus, & in illius iuſtitiæ luce coniunctus.* Quam doctrinam de iuſtitia multis in locis ſæpè repetit, tanquam in perſpectiſſima ſibi veritate certiſſimam.

In Pſal. 61. · *In Pſal. 44.* · *In Trac. 35. in Ioan.*

Quod autem de iuſtitia ſic intellecta diximus, idem omninò de veritate, de ſapientia, de caſtitate & ſimilibus, ſentiendum eſſe præſcribit. Sic vnus aut alter locus inſtar omnium : *Conamini cogitare fratres lumen veritatis, lucem ſapientiæ, quomodo vbique præſens eſt omnibus, conamini cogitare lumen iuſtitiæ; præſens eſt enim omni cogitanti. Quid enim eſt quod cogitat, qui vult iniuſtè viuere peccas, deſerit iuſtitiam; diminuta eſt? Conuerſus eſt ad iuſtitiam; quid? Aucta eſt? Deſerit eam, integram illam relinquit. Conuertitur ad eam, integram illam inuenit. Quid eſt ergo lumen iuſtitiæ? De oriente ſurgit & in occidentem vadit. An eſt alius locus vnde oritur aut quo venit? Nonne vbique præſto eſt? Homo certè qui eſt in occidente, ſi vult iuſtè viuere, id eſt, ſecundùm iuſtitiam, nunquid deeſt illi quam intueatur & videat* (fortè vt viuat) *ſecundùm ipſam iuſtitiam? Iterum in oriente poſitus, ſi velit iuſtè viuere, id eſt ſecundùm eandem iuſtitiam nunquid deeſt illi? Ibi enim eſt iuſtitia: Præſto eſt iuſtè viuenti. Secundùm enim regulam videt quemadmodum iuſtè viuant & illi, & ſicut iuſti benè viuendo eam vident, ita & iniuſti malè viuendo non eam vident. Nam & ille iuſtè viuit, cùm eam videt: & ille ipſam videt, vt ſecundùm eam actus ſuos dirigat : quia niſi ſecundùm iuſtitiæ regulam direxerit actus ſuos in errorem iniquitatis impingitur. Quia ergo & huic præſto eſſe potuit ibi conſiſtenti, nullo loco eſt & vbique eſt. Sic iuſtitia, ſic ſapientia, ſic veritas, ſic caſtitas.* Et in Commentario in Epiſt. ad Galatas vbi dilectionem illam iuſtitiæ his verbis ſupra citatis commendauerat, *Maior enim & præpollentior delectatio eorum, iuſtitia eſt,* id eſt, fortius eam, ardentiuſque diligunt, quam peccata quibus à iuſtitia diligenda retrahuntur, ſic ſubjungit : *Quod amplius nos delectat, ſecundùm id operemur neceſſe eſt; vt verbi gratia occurrit forma ſpecioſæ feminæ & mouet ad delectationem fornicationis:*

Serm. 43. de diuerſ. c. 6. · *In c. 5. ad Galat.*

A *ſed ſi plus delectat pulchritudo illa intima & ſincera ſpecies caſtitatis, per gratiam quæ eſt in fide Chriſti, ſecundùm hanc viuimus, & ſecundùm hanc operamur, vt non regnante in nobis peccato ad obediendum deſiderijs eius, ſed regnante iuſtitiâ per charitatem cum magna delectatione faciamus quicquid in eo Deo placere cognoſcimus.* Cuiuſmodi profectò teſtimonia quæ in Auguſtino tam frequentia ſunt, vt non ſit dubium ea ex perſpectiſſima fundatiſſimaque veritate proficiſci, liquidiſſimè demonſtrant iuſtitiã, veritatem, caſtitatem & ſimilia quæ diligenda præſcribit, longe aliter eſſe cogitanda quam illos affectus animæ quibus nos iuſti eſſe dicimur. Hi quippe temporales, illa æterna ſunt; hi ſecun-
B dùm humanas mutationes oriuntur & occidunt; iſta ſtabiliter permanent : hi ipſo animo poſſidentis circumſcripti, illa cernentibus vbique præſto ſunt: Et ita præſto, vt à iuſtis injuſtiſque mentis oculis videantur, dum illi accedunt hi recedunt, ſine incremento vel decremento juſtitiæ veritatiſque quam vident. Cernitur enim juſtitia tanquam regula quædam immutabiliter fulgens ſupra mentis apicem, quæ neque accedentium copia augeatur, neque recedentiũ minuatur, neque vllorum affectuum varietate varietur: qua in operibus juſtitiæ faciendis iuſti regantur, injuſti corrigantur aut puniantur. Quapropter nonnun-
C quam iſti iuſtitiæ quam diligendam præcipit, non ſolùm directionem, ſed & prohibitionem & comminationem, & punitionem aſſcribit: *In ipſa voluntate reus eſt qui vult facere quod non licet fieri, ſed ideò non facit quia impunè non poteſt fieri. Nam quantum in ipſo eſt, mallet non eſſe iuſtitiam peccata prohibentem atque punientem. Et vtique ſi mallet non eſſe iuſtitiam, quis dubitauerit quod eam ſi poſſet, auferret? Ac per hoc quomodo iuſtus eſt iuſtitiæ talis inimicus, vt eam ſi poteſtas detur, præcipientem auferat, ne comminantem vel iudicantem ferat? inimicus ergo iuſtitiæ eſt qui pœnæ timore non peccat, amicus autem erit ſi eius* (juſtitiæ) *amore non peccet*, de qua juſtitiæ dilectione ſtatim multis diſſerit. Quicquid ſecundùm illam juſtitiam fit hoc rectum, hoc juſtum, hoc laudabile eſt; quicquid ab illa recedit, hoc prauum, injuſtum, damnabile eſt. Eſt
D enim prima illa & profunda & immutabilis regula juſtitiæ, juxta quam ſiue juſti ſiue injuſti rectè facta laudamus, & peruerſa prohibemus, reprehendimus, & punimus. Idcirco enim juſta laudamus, quia illam iuſtitiæ regulam in eis lucentem cernimus : & iniuſta culpamus, quia eam ibidem non cernimus. Siquidem in tantum hujuſmodi facta vitioſa ſunt, in quantum ab illa incommutabili regula iuxta quam cernimus eſſe facienda diſcedunt : & in tantùm rectè vituperantur, in quantum eorum vituperator normam, velut artem ex qua debebant fieri videt, vt hoc in eis vituperet, quod ibi non videt;
E quemadmodum hac de re Auguſtinus alibi loquitur.

Epiſt. 144.

CAPVT VIII.

IVSTITIA ILLA DEVS EST; SICVT veritas & bonitas, & lex æterna.

QVID eſt igitur illa iuſtitia omnibus ad intuendum expoſita, ſine cuius dilectione impoſſibile eſt voluntatis opus eſſe iuſtum aut bonum, & cujus dilectio in cordibus noſtris non niſi diffuſa per Spiritum

ſanctam charitate diffunditur?

Reſpondetur non eſſe aliud niſi legis æternæ veritatem, iuſtitiam ac rectitudinem: ſeu quod idem eſt, ipſam æternam legem, ſempiternâ ſuâ veritate, iuſtitiâ & rectitudine præſcribentem creaturæ rationali, quicquid in rebus agendis verum & iuſtum & rectum eſt. Hæc autem lex iuſtitiæ non eſt aliud niſi Deus, neque Deus aliud quam veritas & iuſtitia & rectitudo ſempiterna, illa videlicet quam in hac vita ex operibus obſcurè cernimus, non ſolùm fide, ſed mentis rationalis intuitu; ex quo fidentiſſimè pronunciamus, hoc debet fieri, illud non debere; hoc verum, hoc iuſtum, hoc rectum eſt, illud peruerſum atque diſtortum. Illa quippe iuſtitia quam hoc dicendo contuemur, & ex cuius luce nobis radiante de ſingulis operibus ita decernimus, incommutabilis atque æterna eſt, ideoque ſupra mentes noſtras tanquam mutabiles præſidet. Quod ſanè nemini competit niſi ſoli Deo quemadmodum ſæpius Auguſtinus tradit. Hinc enim illud in quæſtionibus ſuper Exodum: *Lex Dei ſempiterna eſt, quam conſulunt omnes piæ mentes: vt quod in ea inuenerint vel faciant vel iubeant, vel vetent, ſecundum quod illa incommutabili veritate perceperint, Nunquid enim Moyſes quamuis cum illo Deus loqueretur, per ſingula credendum eſt, quod conſulere ſoleret Deum, ſi quid eſſet in diſceptationibus tantæ multitudinis, quæ illum in hoc iudicandi negotio à mane vſque ad veſperam detinebat? Et tamen niſi ſuæ menti præſidentem dominum conſuleret, legemque eius æternam ſapienter attenderet, quid iuſtiſſimum iudicare inter diſceptantes poſſet, non inueniret.* Et in alio libro: *Non tam ſerui legis per timorem ſed amici per charitatem & ſerui iuſtitiæ, vnde illa lex* (temporalis Moyſis) *promulgata eſt.* Et in libris Confeſſionum: *Et non noueram iuſtitiam veram interiorem, non ex conſuetudine iudicantem; ſed ex lege rectiſſima omnipotentis Dei, qua formarentur mores Regionum & dierum pro regionibus & diebus, cum ipſa vbique ac ſemper eſſet, non alibi alia, nec aliàs aliter, ſecundum quam iuſti eſſent Abraham, Iſaac,* &c. Et infrà: *Non intuebar iuſtitiam cui ſeruirent boni & ſancti homines longè excellentius atque ſublimius habere ſimul omnia quæ præcipit Deus, & nulla ex parte variari,* &c. Ecce ex qua regula iuſtitiæ, iuſta & iniuſta diſcernit. Nempe ex æterna veritate, ex lege Dei ſempiterna mentibus hominum præſidente, ex illa iuſtitia ex qua promulgantur leges hominum, quam quiſquis conſulit, Dominum conſulit, quia videlicet, vt Scriptura dicit, *Lex tua veritas*: Et ſicut Auguſtinus ex Scriptura adijcit: *Veritas tu.* Vnde & ipſa æterna illa veritatis lex non aliter ab Auguſtino definitur, quam *Ratio diuina vel voluntas Dei ordinem naturalem conſeruari iubens, perturbari vetans.* Quid autem ratio diuina & voluntas Dei niſi Deus? vt proinde qui legem æternam conſulit, non niſi Deum conſulat menti ſuæ præſidentem, & ſuæ legis æternæ veritate loquentem, non adhuc per ſpeciem ſicuti eſt, ſed in ænigmate. Sed ipſum Auguſtinum audiamus diſertiſſimis verbis explicantem quid intelligat per illam iuſtitiam quam in operibus bonis diligendam eſſe præſcribit, vt opus poſſit haberi & eſſe bonum. Sic ergò nebulas omnis ambiguitatis abſtergit, in illo ipſo Sermone decimo ſeptimo de verbis Apoſtoli, in quo magnopere ſatagit, vt peccata caueantur non timore pœnæ, ſed amore iuſtitiæ: *Conſtituamus ante oculos, propter hoc quod dixi, exemplum certaminis. Interrogo vtrum ames iuſtitiam? Reſpondebis,*

Lib. de vera Relig. c. 31. & alibi.

q. 67. in Exod.

Lib. 83. qq. q. 66.

Lib. 3. Confeſſ. cap. 7.

Ibid.

Pſal. 118.

Lib. 4. Confeſſ. cap. 9.

Lib. 22. con. Fauſtum c. 27.

Serm. 17. de verb. Apoſt. cap. 3.

A *Amo. Quod non reſponderes veraciter, niſi te aliquatenus delectaret: Non enim amatur niſi quod delectat. Delectare in Domino Scriptura dicit: Dominus autem iuſtitia eſt. Non enim tibi fingere debes Deum quaſi idolum. Inuiſibilibus ſimilis eſt Deus & ea in nobis ſunt meliora, quæ ſunt inuiſibilia.* Ecce apertiſſimè aſſertum iuſtitiam illam quam vult eſſe diligendam eſſe Deum. Ipſe eſt enim ſicut veritas, ita & iuſtitia incommutabilis, & omnis æquitatis regula imperturbabilis, quam niſi cernamus nihil aut iuſtum aut iniuſtum ſapienter intelligi aut intelligenter dici poteſt. Huius regulæ dilectio, iuſtitiæ, hoc eſt, Dei dilectio eſt; per quam diuinæ iuſtitiæ participes efficimur.

B Illi quippe diligendo adhæremus, coniungimur, agglutinamur, & ſicut ipſe rectus & iuſtus eſt, ita & nos recti, & iuſti reddimur, tantoque rectiores atque iuſtiores quanto tenacius illi regulæ iuſtitiæ dilectione cohæremus. Agit hoc luculentè Auguſt. alio in loco: *Quapropter ſi animæ non poſſunt niſi etiam in ſeipſis vtcunque viuere, quia ex eis viuunt & corpora à quibus deſerta moriuntur; quanto magis vera iuſtitia etiam in ſeipſa viuere intelligenda, ex qua ſic viuunt animæ, vt hac amiſſa mortuæ nuncupentur, quamuis quantulacunque vita non deſinant viuere. Ea porrò iuſtitia quæ viuit in ſeipſa procul dubio Deus eſt atque incommutabiliter viuit.*

C *Sicut autem hæc cùm ſit in ſeipſa vita, etiam nobis ſit vita, cùm eius efficimur vtcunque participes* (ſcilicet dilectione) *ita cùm in ſeipſa ſit iuſtitia, etiam nobis ſit iuſtitia, cum ei cohærendo iuſtè viuimus, & tanto magis minuſue iuſti ſumus quanto magis illi minuſue cohæremus.* Et paulò pòſt: *Eſt planè ille Summus Deus vera iuſtitia, vel ille verus Deus ſumma iuſtitia quam profectò eſurire & ſitire, hoc eſt ardenter diligere, ea noſtra eſt in hac peregrinatione iuſtitia, & qua poſtea ſaturari ea noſtra eſt in æternitate plena iuſtitia. Non ergò Deum noſtræ iuſtitiæ ſimilem cogitemus, ſed cogitemus nos potius tanto ſimiliores Deo, quanto eſſe potuerimus eius participatione iuſtiores. Si ergò cauendum eſt ne iuſtitiæ noſtræ ſimilem putemus*

D *Deum, quoniam lumen quod illuminat, incomparabiliter excellentius eſt illo quod illuminatur; quanto magis caueri oportet, ne aliquid inferius & quodammodo decoloratius eum eſſe credamus, quam eſt noſtra iuſtitia?* Et in libro de catechizandis rudibus in quo Chriſtianiſmi candidatos de principijs Chriſtianæ fidei & modo diligẽdi Deum inſtruit, rudiores monet vt colant & *diligant Deum gratis.* Ne verò in colẽdi ac diligendi Dei modo aberrãtes, velut idolũ viſibile pro Deo colerent; *Sed amãdus eſt,* inquit, *non ſicut aliquid quod videtur oculis, ſed ſicut amatur ſapiẽtia, & veritas, & ſanctitas, & iuſtitia, & charitas, & ſi quid aliud tale dicitur, non quemadmodũ ſunt iſta in hominibus ſed quemadmodum ſunt in ipſo fonte incorruptibilis & immutabilis ſapientiæ.* Vides hic in vtroq; loco apertiſſi-

E mè diſtinctã iuſtitiã Deũ, à noſtra iuſtitia; & hãc eſſe noſtram iuſtitiam, ſi Deum iuſtitiã, hoc eſt illam incõmutabilẽ ſemperque viuentẽ & vigẽtem iuſtitiam tanquam inflexibilem veritatem ideoque ſtabilem iuſtitiæ regulam diligamus, & ei illa dilectione coaptemur, hæreamus & efficiamur hærendo participes. Hanc alibi vocat inuiſibilem pulchritudinem cuius amore tanquam iuſtitiæ dilectione bona facienda & mala vitanda ſunt. Cùm enim libro quinto de ciuitate Dei contra laudis auiditatem docuiſſet, *amore inuiſibilis pulchritudinis libidines turpiores,* non cupiditate humanæ laudis *eſſe frenandas*; hoc ibidem alijs verbis dicit, *ſtudia ſectanda ſine veri boni, non ventoſitate laudis humanæ.* Et mox explicando

Epiſt. 112.

Ibid.

Lib. de catechizand. rudib. c. vlt.

Lib. 5. de Ciuit. c. 13.

Ibid.

Ibid. c. 14. init. A præcipiendoque ſubjungit, vt *cupiditas gloriæ, ſuperetur dilectione iuſtitiæ*, vt ipſe *amor humanæ laudis erubeſcat & cedat amori veritatis*. Sed quid multis opus, vt probemus illam iuſtitiam quam vbique in operibus bonis diligendam præcipit, non aliud eſſe niſi regulam illam iuſtitiæ inflexibilem quæ eſt verus Deus mentibus humanis in Oriente & Occidente præſidentem? Illa ipſa loca quæ præcedenti capite protulimus, vt eam non eſſe animi creati qualitatem probaremus, hoc omni alia Auguſtini teſtificatione luculentius clamant. Nam quid aliud eſt aut eſſe poteſt, niſi verus Deus, illa iuſtitia de qua ibi dixit, quod ſit *veritas interior præſens animo*, quam
Vide loca c. præced. cit. B homines vident: quod ſit *forma quam intuentur, cui inhærent, vt inde formentur*; forma *quam videmus ac diligimus*, quando hominem iuſtum diligimus; cùm homo iuſtus *non niſi ex illa forma & veritate diligatur, quam cernit apud ſe ille* qui diligit: quod ſit forma *quam ſemper ſtabilem atque incommutabilem cernimus; quam præcipuè diligimus*: ideoque diligimus vitam iuſti, *quia formam illam diligimus*, cui illius animus coaptatur; quod ſit *regula iuſtitiæ, quæ coruſcat menti, cuius* compacatione *reprehenditur prauum* tanquam non conueniens rectitudini regulæ; *Regula qua homine recedente non deficit, accedente non creſcit*: quod ſit iuſtitiæ *quæ videtur à conſtitutis in Oriente & Occidente*: C quæ velut *lux præſens eſt vbique omnibus omniumque cogitantes*: Iuſtitia *ad quam conuerſus* quiſquis iuſtè viuit, quam *integram deſerit*, quiſquis deſerit, *integram inuenit* quiſquis ad eam conuertitur: Iuſtitia, *quæ nullo loco & vbique eſt*: Iuſtitia quam videmus cum *iuſtè viuendum in ipſa veritate conſpicimus*. Denique, vt omnis tergiuerſatio auferatur, *incommutabilis forma iuſtitiæ quam in Deo conſpicimus, ſecundùm quam hominem viuere oportere iudicamus*. Iuſtitia *præcipiens, commitans, iudicans, puniens*. Hæc & huiuſmodi quibus plenus eſt Auguſtinus, certiſſimè demonſtrant, non aliam iuſtitiam ab eo diligendam commendari cùm toties de iuſtitiæ dilectione ſatagit, quam illam in- D commutabilem iuſtitiæ formam quæ ſupra mentes hominum fulget, velut æterna omnis iuſtitiæ lex vnus videlicet & verus Deus, qui non inſtar idoli humano phantaſmate cogitandus eſt, ſed tanquam ſempiterna iuſtitia & veritas & bonitas & ſapientia, quam niſi quis intus in animo ſuo taliter qualiter conſulendo videat, nemo iuſtum ab iniuſto, rectum à prauo, bonum opus à malo diſcernere poteſt: quemadmodum ſuprà ſæpius Auguſtinus, vt vidimus, declarauit. Hinc eſt quod vt luculentè ſenſum ſuum aperiret dilectionem Dei & iuſtitiæ ſubinde coniungit, vt
In Epiſt. ad Galatas. vnum eſſet alterius explicatio. *Nondum iuſtitiam propter Deũ & propter ipſam iuſtitiam diligit, ſed rẽ ſibi vult ad conquirendum terrena ſeruire.* E Et adhuc
Tract. 100. in Ioan. expreſſius alio in loco: *Si ſe quiſquam iuſtum fingat & non ſit, ſed totum quicquid coram hominibus laudabiliter agere videtur, non agat propter Deũ hoc eſt propter verã iuſtitiam.* Et quia Chriſtus Dominus eſt illa vera & ſempiterna regula iuſtitiæ, hinc dilectionem Chriſti & dilectionem iuſtitiæ pro iiſdem accipit. Nam cùm dilectionem iuſtitiæ plurimum duobus locis extuliſſet, vno, ait; *Amor*
Serm. 15. de verb. Apoſt. cap. 7. *deerat, amor iuſtitiæ, amor charitatis Chriſti.* Alterò verò; *Ita concluſit Apoſtolus, vt eandem diceret*
Epiſt. 144. *charitatem Dei quam dixerat Chriſti. Et quid eſt à*
Proſp. in Pſal. 118. lit. A in fine. *charitate Chriſti ſeparari niſi à charitate iuſtitiæ?* Cui conſonat ad vnguem diſcipulus Auguſtini ſanctus Proſper, quando in Pſalmum centeſimum decimum octauum ſcribit: *Id agit gratia vt*

A *mandata Dei dilectione impleantur, quæ impleri timore non poterant. Diligamus autem ſuper aurum & Topazion, id eſt ſuper ea quæ pretioſa habentur in terra quando in obſeruantiam mandatorum, non aliquod temporale præmium quæritur, ſed ipſa iuſtitia quia nihil eſt melius eo bono quo ipſe homo fit bonus.* Quæ eſt manifeſta periphraſis ſummi & veri Dei.

Quæ ſanè ratio eſt, quod quemadmodum illam iuſtitiæ incommutabilis formam ... gi ac cernì tradit, quandocunque aliquis iuſtum ac rectum aliquid faciendum eſſe decernit, ita & bonitatem ipſa præcipit eſſe diligendam cuius notio nobis lucet cum aliud alio melius eſſe iu- B dicamus. Hoc enim impoſſibile eſt fieri niſi regula aliqua ſtabilis & æterna bonitatis affulgeat cui magis minuſue conſonet quicquid peius aut melius eſſe dicimus. Hæc autem bonitas, eadem vti iuſtitia & veritas Deus eſt. Vnde Auguſtinus cum varia creata bona recenſuiſſet; *Tolle*, inquit, *hoc & illud, & vide ipſum bonum ſi potes, ita Deum videbis non alio bono bonum, ſed bonum omnis boni. Neque enim in his omnibus, vel quæ commemoraui, vel quæ alia cernũtur ſiue cogitantur diceremus aliud alio melius, cum verè iudicamus, niſi eſſet nobis impreſſa notitia ipſius boni, ſecundùm quod & probaremus aliquid & aliud alij præponeremus. Sic amandus eſt Deus, non hoc & illud bonum, ſed ipſum bo-* *Lib. 8. de Trinit. c. 3.* C *num. Quærendum enim bonum animæ non cui ſuperuolitet iudicando, ſed cui hæreat amando. Et quod hoc niſi Deus?* Et paucis interiectis, ſicut alibi docuerat animum ad iuſtitiam eſſe conuertendum, hoc eſt iuſtitiam boni operis eſſe diligendam, vt animus iuſtus eſſe poſſet & rectus, ita hic docet animum ad bonum ſeu ad bonitatem conuerti oportere ſi velit eſſe bonus animus. Nimirum quia animus non poteſt fieri bonus niſi bonum ſeu bonitas ipſas caſtè ſincerèque diligatur. *Cùm verò*: inquit, *agit hoc ſtudio* (vt animus *Ibidem.* bonus ſit) *& fit bonus animus, niſi ſe ad aliquid conuertat quod ipſe non eſt, non poteſt hoc aſſequi. Quo* D *ſe autem conuertit vt fiat bonus animus niſi ad bonum, cum hoc amat & appetit & adipiſcitur? Vnde ſi rurſus ſe auertat, fiatque non bonus, hoc ipſo quod ſe auertit à bono, niſi maneat in ſe illud bonum vnde ſe auertit, non eſt quo ſe iterum ſi voluerit emendare conuertat. Quapropter nulla eſſent mutabilia bona, niſi eſſet incommutabile bonum.* Quæ omnia ad amuſſim iis congruunt quæ paulò antè de iuſtitia diligentia tradiderat. Nam vt ibi iuſtitiam illam ſtabilem commendauit, quæ omnibus in Oriente & Occidente præſto eſt, quæ neque copia accidentium augetur neque recedentium minuitur, ex qua velut incommutabili regula vbique mentis oculis præſente diſcernunt: quid iuſtum quid iniuſtum, quid rectum aut prauum ſit, ita E hic bonitatem diligendam docet, non illam qua formaliter hæc vel illa creatura bona eſt, ſed illam potius, qua exemplariter (vt ita loquar) boni ſumus, hoc eſt ipſam bonitatem ex qua veluti regula omnis bonitatis quam cernimus, aliud alio melius eſſe pronunciamus. Neque iſta bonitas aliud eſt quam iuſtitia, neque iuſtitia & bonitas aliud quam veritas, quemadmodum & Auguſtinus hoc ipſum ſubinde declarat. Nam inde eſt quod ſupra dixit, quod *homo qui creditur* *Lib. 8. de Trinit. c. 6.* *iuſtus ex ea forma & veritate diligatur quam cernit & intelligit apud ſe ille qui diligit.* Quam ibidem aliquoties vocat, *veritatem interiorem præſentem animo* qui eam valet intueri inferius verò, *incom-* *cap. 9.* *mutabilem formam iuſtitiæ quam in Deo conſpicimus, ſecundùm quam hominem viuere oportere iudicamus.*

Inde quoque eſt, quòd bonitatem non ſolum illam ex cuius dilectione animus iuſtus & bonus fit, ſed etiam illam iuxta quam animus, quatenus animus bonus dicitur, & rebus corporeis præponendis, non aliud eſſe doceat quàm ipſam veritatem velut artem in qua animum velut magnam creaturam & inferioribus præponendam approbamus. *Illud etiam*, inquit, *quod animus tantùm quia eſt animus etiam nondum eo modo bonus, quo ſe conuertit ad incommutabile bonum, ſed vt dixi tantùm animus, cùm ita nobis placet, vt eum omni etiam luci corporeæ cùm benè intelligimus, præferamus, non in ſeipſo nobis placet, ſed in illa arte qua factus eſt. Inde enim approbatur factus, vbi videtur fuiſſe faciendus. Hæc eſt veritas & ſimplex bonum. Non enim eſt aliud aliquid quam ipſum bonum, ac per hoc etiam ſummum bonum. Non enim minui vel augeri bonum poteſt niſi quod ex alio bono bonum eſt. Ad hoc ſe agitur animus conuertit vt bonus ſit à quo habet, vt animus ſit. Tunc ergo voluntas naturæ congruit vt perficiatur in bono animus, cum illud bonum diligitur conuerſione voluntatis, vnde eſt illud quod non amittitur, nec auerſione voluntatis.* Hoc autem vt iam dixi, eſt veritas quam in omnibus actionibus animus ſpectare, diligere ac ſectari debet. Illam quippe diligendo velut regulam incommutabilem omnium faciendorum, ſimul etiam iuſtitiam & bonitatem & caſtitatem & quamlibet virtutem diligit. Nulla enim omnino virtus, vera virtus eſſe poteſt, niſi veritate nitatur. Vnde Auguſtinus: *Certè pia, vera, ſancta caſtitas non niſi ex veritate eſt: & quiſquis aduerſus eam facit profectò aduerſus veritatem facit: Cùm procul dubio nulli eſſet fideliter amabilis caſtitas ſi non eam præciperet veritas.* Quod in omni prorſus virtute ſimili modo locum habet. Omnis quippe virtus regula illa ſempiternæ veritatis & iuſtitiæ nititur quam immutabilem ſupra mentem ſuam videt quiſquis iuſtè viuendum eſſe vidit. Neque quiſquam omninò iuſtè viuit vel vllam actionem iuſtam facit, niſi qui regulam illam incommutabilis veritatis & iuſtitiæ diligit. Quidquid enim aliud præter illam iuſtitiæ formam dilexerit, aliquid creatum diliget, & illa dilectione creaturæ, ſeruiet non creatori. Ex quo neceſſe erit vt vel cupiditate illa vitioſa aſſequendi creati boni de qua multa diximus, vel timore amittendi animus impellatur. Cuiuſmodi actionem iuxta Auguſtini principia iam declarata impoſſibile eſt eſſe iuſtam aut bonam.

Ibid. c. 3. — *Lib. contra mendac. c. 19.* — *Cap. 20.*

CAPVT IX.

OSTENDITVR CONSONANTIA doctrinæ Auguſtini in hac materia de iuſtitiæ & boni operis dilectione & gratiæ neceſſitate ad hoc præſtandum.

HÆc ſi rectè iuxta declaratam Auguſtini mentem intellecta fuerint, ſtatim euaneſcet omnis illa diſſonantia, quâ quidam offenſi in abſurdas ſexcentiſque locis Auguſtini teſtimonijs repugnantes imaginationes lapſi ſunt, quibus doctrinam eius liquidiſſimam, diuiniſſimamque ad Ariſtotelica commenta detorſerunt. Vna enim & æquabilis apparebit facies eloquiorum & ſententiarum eius. Veriſſimum quippe mox apparebit nullum eſſe poſſe opus bonum, nullam operis faciendi voluntatem bonam, niſi ſit *cupiditas boni*, hoc eſt niſi bonitas eius & iuſtitia diligatur; quam niſi diligat, *nondum benè fit bonum, nec fit in corde quod fieri videtur in opere.* Neceſſe eſt enim, vt aliud quippiam diligat ex cuius vel retinendi vel aſſequendi voluntate opus ex obiecto bonum, ſine bonitatis ſiue iuſtitiæ dilectione operetur. Proinde neceſſario rei temporalis amore vel timore, hoc eſt vitioſa creaturæ fruendæ cupiditate vel pœnæ formidine, quorum vtrumque ab Auguſtino, iuxta ſæpiſſimè inculcata in alio tractatu principia, reprobatur.

Vide ſupra lib. 2. de ſtatu naturæ lapſæ.

Apparebit etiam continuò quid ſibi velint illæ Auguſtini phraſes, opus fieri debere, *dilectione iuſtitiæ, delectatione & cupiditate boni; voluntate bene faciendi*; oportere vt in bene faciendo, *nos delectet bonum*; vt nos *delectet quod præcipit* Deus, vt *ametur quod agendum eſt*, vt *condelectemur legi Dei*, & ſimilia quæ ſupra recenſuimus.

Apparebit etiam quid ſibi velit quod animus à peccandi affectu liber eſſe non poſſit, niſi à peccato abſtineatur, *delectatione boni*, & *amore iuſtitiæ*; niſi ipſum *non peccare delectet*; niſi caueatur peccatum, *quia iniuſtum eſt*, cuiuſmodi locutionibus Auguſtinus ſcatet. Nam hæc omnia nihil aliud ſibi in Auguſtino volunt niſi animũ eſſe debere in bene agendo ab omni cupiditate creaturæ & conſequenter pœnæ timore qui naſcitur ex cupiditate vacuum, vt per caſtam, nullâque externâ conſideratione vitiatam dilectionem in ſola operis ac legis Dei præcipientis iuſtitiâ & veritate figatur. Hæc autem bonitas & iuſtitia non eſt illa quam Peripatetici, imaginantur, operis humani moralis dignitas, ſplendor, honeſtas, aut quocunque alio nomine voces. Nam talem operis quantumcunque honeſti voluntatem Auguſtinus ex profeſſo, & res ipſa velut ſuperbam, & non in creatore ſed creatura gloriantem voluntatem improbat, ſicut ſupra fuſius explicuimus. Sed eſt illa incommutabilis iuſtitia atque bonitas, hoc eſt, æterna veritas, & lex omnipotentis Dei, quam in ænigmate cernimus, cùm aliquid ex eius regula conſpecta velut conſonum aut diſſonum probamus aut improbamus. Hæc autem iuſtitia, hæc veritas, tanquam incommutabilis lex omnis bonitatis, aut iuſtitiæ, aut veritatis, quam videmus in creaturis, non eſt alia niſi ipſe Deus, qui non inſtar idoli vt ipſe loquitur, aliquo phantaſmate cuiuſcunque creaturæ ſed vt veritas, vt iuſtitia, vt bonitas, vt ſapientia cogitandus & amandus eſt.

Vid. lib. 4. de ſtatu naturæ lapſæ. c. 10. 11. 12. 13.

Hinc etiam apparebit cur diuinitùs diffuſa Spiritus ſancti charitate opus ſit, vt animus in quocunque tandem opere à peccato liber ſit: vel vt opus quodcunque bonum, aut iuſtum, aut rectum ſine peccato operetur. Nimirum quia iſta puritas iuſtitiæ & veritatis quæ non eſt alia niſi Deus, non poteſt vllo modo à creatura diligi niſi eius dilectio diuinitùs inſpiretur: iuxta certiſſimam Apoſtoli regulam, *Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum qui datus eſt nobis.* Et illam Auguſtini, *Liberum arbitrium ad malum ſufficit; ad bonum verò nihil eſt, niſi adiuuetur ab omnipotenti bono*: quæ in omnibus eius operibus decantata eſt. Itaque iſta vera ratio eſt, cur cum in libro de Spiritu & littera ſexcenties iſtũ *amorem iuſtitiæ*, qui in omnibus operibus bonis, tanquam genuinus charitatis fructus emicare deberet, commendare & inculcare ſtatuiſſet, ſtatim in initio libri objectum iſtius amoris explicans; *Nos dicimus*, inquit, *humanam voluntatem ſic diuinitùs adiuuari ad faciendam iuſtitiam vt acci-*

Rom. 5. — *Lib. de corrept. & grat. c. 11.* — *Lib. de Spir. & litt. c. 2.*

A *piat Spiritum ſanctum; quo fiat in animo eius delectatio, dilectioque* SVMMI ILLIVS ATQVE INCOMMVTABILIS BONI QVOD DEVS EST. Cuius cauſam ſtatim reddens, exponit per *delectari & amari id quod agendum & quo nitendum eſt.* Et in decurſu cùm ſexcenties inculcaſſet dilectionem iuſtitiæ per Spiritum ſanctum in animo fie- *Ibid. c. 25.* ri debere, hoc etiam vocat ibidem *vt bonum Dei quod diligunt, ſit Deus ipſe quem diligunt*, quia iſta forma ſempiterna bonitatis iuſtitiæque, quæ diligitur non aliud eſt quam ſummum atque incommutabile bonum ac Deus ipſe quem diligunt.

Hinc denique intelligitur quando Deus per *Hierem. 31.* Prophetam pollicetur, *Dabo legem meam in viſceribus eorum, & in corde eorum ſcribam eam*, vel B quando toties dicit Auguſtinus locum illum exponendo, quod per Spiritum ſanctum. *Lex Dei,* *Lib. de Spir. & lit. c. 27.* adeoque *Iuſtitia* in cordibus *ſcribatur quam culpa deleuerat*; nullo modo hæc intelligenda eſſe de iuſtitia qua homo formaliter iuſtus eſſe dicitur. hoc eſt, de habitu charitatis, ſed de iuſtitia illa exemplari, quæ eſt æterna lex Dei & ipſe Deus. Nam illam intelligit quando ſexcenties dicit opus legis, *Iuſtitiæ dilectione* eſſe faciendum, & nos *intrinſecus habitantem legis iuſtitiam dilecturos, & intimo affectu legis iuſtitiam amplexuros.* Diſtinguit enim apertiſſimè legis iuſtitiam ab ipſo affectu, ſeu actu charitatis qua diligitur ipſa legis iuſtitia. Itaque iuxta ſanctum Auguſtinum non C ipſa charitas tanquam hominis iuſtitia in corde ſcribitur, ſed ipſa æterna & incommutabilis iuſtitia, quæ eſt Deus noſter, & vnde habet lex omnis temporalis quicquid iuſti continet, ſignificatur ſcribenda in viſceribus per charitatem; & hæc iuſtitia ſic ſcripta eſt iſtud *mentis bonum intelligibile bonum* quod commemorat, *vt bonum Dei quod* *Ibid. c. 25.* *diligunt, ſit Deus ipſe quem diligunt.* Nam charitas iuxta ſanctum Auguſtinum eſt potiùs vinculum iſtud & quaſi *gluten* quo iuſtitia illa ſeu Deus, conjungitur homini vt eius particeps fiat; vnde ad illa verba Pſalmi: *Agglutinata eſt anima mea* *In Pſ. 62.* *poſt te*, dicit Auguſtinus: *Vbi eſt ipſum gluten?* I- D SVM GLVTEN CHARITAS EST. *Charitatem habe, quo glutine agglutinetur anima tua poſt Deum.* *Ibid.* Et adhuc inferius, *Quid facturi? Non enim rapturi erant gluten, quo adhæſit anima mea poſt te.* Charitas igitur vinculum glutinoſum eſt, quaſi vnio ipſa qua Deus iuſtitia ſempiterna cordi coniungitur & inſcribitur, vt anima mortua per ipſam ſubſtantiam Dei charitate ſibi coniunctam viuificetur & ſanctificetur, & particeps fiat Dei, eo magis ac magis quo arctius & profundius ei per charitatis incrementum copulatur. Vnde Auguſtinus in Ioannem ſcribens, cùm præmiſiſſet pietatem, pulchritudinem, caſtitatem, veritatem eſſe immutabilem, mutabiles autem eſſe pios, *Tract. 39. in Ioan.* pulchros, caſtos, veraces, adijcit: *Deus igitur in-* E *commutabilis eſt, anima mutabilis. Quando capit anima ex Deo, vnde ſit bona; participando fit bona, quomodo tuus oculus participando videt. Quia ergo anima participando fit bona, ſi mutata cœperit eſſe mala, bonitas manet, cuius erat particeps bona. Bonitatis enim cuiuſdam particeps facta eſt, cum bona eſſet qua mutata in peius integra bonitas permanet. Si recedat anima & mala fiat, non minuitur bonitas, ſi reuertatur & bona fiat non creſcit bonitas. Factus eſt oculus tuus particeps lucis huius & vides. Clauſus eſt, hanc lucem non minuiſti: Apertus eſt, hanc lucem non auxiſti. Hac datâ ſimilitudine fratres intelligite, quia ſi pia eſt anima, eſt pietas apud Deum, cuius ſit particeps anima; ſi eſt caſta anima, eſt caſtitas apud Deum, cuius eſt particeps anima: Si bona eſt anima, eſt bonitas apud Deũ* A *cuius particeps eſt anima: Si eſt verax anima, eſt veritas apud Deum, cuius eſt particeps anima: cuius particeps ſi non fuerit anima, omnis homo mendax.* Et in alio tractatu participationem iſtam declarat fieri, quatenus per ipſam ſubſtantiam Dei anima viuificatur, ſicut corpus per ipſam ſubſtantiam animæ: *Inſinuauit nobis* (Dominus Ieſus) *animam* *Tract. 23. in Ioan.* *humanam & mentem rationalem quæ ineſt homini, non ineſt pecori, non vegetari, non beatificari, non illuminari, niſi ab ipſa ſubſtantia Dei. Et quamuis leniri & offendi poſſit etiam per corporis ſenſus; beatitudinem tamen eius qua fit beata ipſa anima, non fieri niſi participatione illius vitæ, ſemper viuæ, incommutabilis, æterneque ſubſtantiæ quæ Deus eſt; vt* B *quemodo anima quæ inferior Deo eſt, id quod ipſa inferius eſt, hoc eſt, corpus facit viuere; ſic eandem animam non facit beatè viuere niſi quod ipſâ anima eſt ſuperius*, &c. *Hæc eſt religio Chriſtiana vt colatur vnus Deus non multi Dij: quia non facit animam beatam niſi vnus Deus. Participatione Dei fit beata, Non participatione ſanctæ animæ fit beata infirma anima, nec participatione Angeli fit beata ſancta anima, ſed ſi quærit beata eſſe infirma anima, quærat vnde beata ſit ſancta anima. Non enim beatus efficeris ex Angelo tu, ſed vnde Angelus inde & tu.* Quæ autem beatitudinis, eadem planè & viuificationis & ſanctificationis ratio eſt, prout ipſe etiam in eodem tractatu tangit: *Nec poſſunt viue-* C *re animæ niſi earum vita ſit Deus, ſicut ipſæ ſunt vita corporum*, &c. Vnde animæ moriũtur cùm per peccatum earũ vita quaſi exſpirat & abſcedit Deus. Nempe vera ſunt iſta omnia quia per ipſam charitatem vel vnionẽ, vinculum, & gluten vtriuſque, anima intimè coniungitur Deo & fit particeps eius, ipsâque participatione beata, pia, ſancta, verax, iuſta, quæ nihil iſtorum per ſeipſam eſſe poteſt: quemadmodum per vnionem animæ intime coniungitur corpori nec fit quod ipſa eſt, ſed particeps eius, viuum, agile, vegetabile, ſenſitiuum, &c. qua diſcedente moritur ac dilabitur. Ex quibus facile intelligitur, quo pacto & ſenſu D per charitatem lex Dei & iuſtitia Dei, non illa noſtra habitualis qualitas, ſed illa ſempiterna iuſtitia & veritas Dei ſcribatur in viſceribus & corde noſtro vt quemadmodum hoc Auguſtinus explicat, ei amore *cohærendo ſignetur, tanquam ex annulo cera, illique affixus habeat imaginem eius.* *In Pſ. 70.* Hanc doctrinam de iuſtitiæ dilectione huc vſque ab Auguſtino traditam à Peripateticis remotiſſimam, ſi quis eorum non intelligat, oret Deum vt intelligat. Quod ſi quis *rideat me iſta dicentem,* *10. Confeſſ. cap. 12.* inquit, quodam loco, *& ego doleam ridentem me.* Quod ſi in Auguſtino intelligendo me falli putet, videat ne forſan ipſe fallatur. Teſtimonia enim tam euidentia ſunt totiuſque doctrinæ tam accurata conſonantia, vt non poſſit in alios ſen- E ſus ſine apertiſſimâ abſurditate torqueri. Ad me quod attinet, hoc ingenuè profiteor difficile me reperire poſſe in Aug. doctrinam crebrius, clarius, & inculcatius traditam quam eam de qua loquimur. Vt niſi lectoris tædio parcere voluiſſem, non operoſum fuiſſet (abſit dicto arrogantia) iuſtum opus de hac ſola difficultate elaborare, & quemlibet Peripateticum contradictorem qui eam ab Auguſtin. auctoritate remotum vellet, teſtimoniorum copiâ & claritate, totiuſque doctrinæ ſancti Auguſtini mole & conſonantiâ opprimere.

CAPVT X.

REFELLITVR RESPONSIO qua putari poſſet iuſtitiam, &c. diligi poſſe dilectione naturali : & concluditur ſecundum argumentum.

HIc fortè reſpondebitur amorem illum iuſtitiæ, quem explicuimus, ſine quo non poteſt eſſe opus bonum, aut liber à mala voluntate animus, eſſe poſſe naturalem; B & ideo non ſequi, vt propterea non poſſit creatura rationalis ſine gratia in ſtatu aliquo puræ naturæ condi; quamuis ſine iuſtitiæ amore condi non poſſet. Sed hæc reſponſio multis modis deficit & Auguſtini doctrinæ ex diametro repugnat. Primò quia in omnibus operibus ſuis expreſſiſſimè ſæpiſſimèque docet ſinceram iuſtitiæ, præcepti, legis, bonique operis dilectionem, nullo modo haberi poſſe ab homine ſine gratia Dei dilectionem illam diffundente in cordibus noſtris, ſicut hoc plurimis teſtimonijs ſuprà declarauimus. Quod vſque adeo verum eſt, vt hoc ipſum tanquam Pelagianam hæreſim proſcribat, C Nihil enim volebant aliud Pelagiani quam illam boni operis ac iuſtitiæ dilectionem, quam Auguſtinus ex gratia largiendam eſſe contendebat, liberi arbitrij viribus obtineri poſſe, & hoc ipſum Philoſophos ſuâ libertate feciſſe. Quibus non reſpondet Auguſtinus Philoſophos bonorum operum iuſtitiam dilexiſſe naturaliter, ſed potiùs nullam habuiſſe, vtpote qui ſuperbiæ ſuæ litauerint, dum virtutem propter virtutem, hoc eſt, opera virtutis propter ſeipſa dilexerunt quemadmodum hoc ſuprà latius declaratum eſt. Vnde illa diſtinctio duplicis dilectionis iuſtitiæ, quarum altera ſit naturalis, altera ſupernaturalis ab Auguſtini, Proſperi, Fulgentij & D omnium antiquorum gratiæ defenſorum principiis aliena eſt, multis poſt eos ſæculis excogitata, qua ſanè gratior Pelagianis dari nequit vtpote qui per eam, vniuerſam doctrinam ſuam, cum Catholica copulabunt. Quod enim Scholaſtici ſe ſatis tutos aduerſus peſtem illam putent reſpondendo Pelagianos meritum in illo amore naturali ſtatuiſſe, hoc ſuo loco inane commentum eſſe demonſtrabitur.

Vide infra l. 3. de gratia Chriſti Saluatoris c. 10. & 11.

Secundò, quia Auguſtinus expreſsè & ſæpiùs docet, ſine illo Spiritu gratiæ, qui iuſtitiam diligi facit, non poſſe aliud in animo dominari niſi dilectionem peccati quod illi iuſtitiæ tanquam iniuſtitia directè aduerſatur. Nam in libro vbi maximè omnium ſatagit pro obtinenda iuſtitiæ dilectione per Spiritum ſanctum apertè dicit, *Spiritu ſancto ſpero in nobis vt non peccare delectet, vbi libertas eſt, ſicut præter hunc Spiritum ſanctum peccare delectat.* Et libro de natura & gratia dicit eum qui *non iuſtitiæ dilectioni*, quam Spiritus tribuit, *ſed timore pœnæ ſe ſentit abſtinere ab opere peccati, nondum liberum nec alienum eſſe à voluntate peccandi*. Et rurſum *per dilectionem boni*, quam gratiæ tribuit, dicit *non conſentiri ad malum*. Quæ doctrina prorſus falſa eſt, ſi vel aliter iuſtitia diligi, peccatumque non delectare poteſt, quàm Spiritu gratiæ, vel aliter animus alienus eſſe poteſt à voluntate peccandi quam illa ſupernaturali iuſtitiæ dilectione. Si enim naturaliter iuſtitia diligi ſine peccato poteſt, cer- A tiſſimum eſt Spiritum gratiæ & ſupernaturalem iuſtitiæ dilectionem ad hoc non eſſe neceſſariam quam tamen tanquam neceſſariam Auguſtinus ſemper conſtantiſſimè docet.

Lib. de Spir. & litt. c. 15. Lib. de nat. & grat. c. 57. Lib. 1. ad Bonif. c. 10.

Tertiò, quia illum amorem iuſtitiæ quam gratia largiri debet, ſexcentis locis opponit formidini pœnæ, ita videlicet vt impoſſibile ſit, eum qui ex illo amore iuſtitiæ non operatur, aliter quàm ex timore pœnæ animum ſub amore peccati adhuc depreſſum retinente operari, iuxta illud Auguſtini fundatiſſimum, *Inimicus iuſtitiæ eſt qui pœnæ timore non peccat; amicus autem erit ſi eius amore non peccet.* Quod præterquam quod ex multis teſtimonijs paulò ante recitatis patet, B etiam ſuprà partim declarauimus eſſe veriſſimum, partim alibi vberius oſtenſuri ſumus. Hoc autem omninò falſum eſt, ſi alio amore ex puræ libertatis viribus prodeunte iuſtitia diligi poteſt. Vnde claris verbis dicit: *quando habes tuam iuſtitiam*, id eſt naturalibus tuis viribus partam, *potes timere pœnam non amare iuſtitiam.* Epiſt. 144.

Quartò, quia expreſsè vt ſæpius docet, dilectionem qua quis condelectatur legi præcipienti, non poteſt eſſe niſi Spiritus ſancti donum, fide ſcilicet per dilectionem operante: *Porro ſi adſit fides quæ per dilectionem operatur, incipit condelectari legi Dei, quæ delectatio non littera ſed Spiritus donum eſt.* Et expreſſius alibi: *Non video quomodo diceret homo ſub lege*, carens videlicet gratia, *condelector legi Dei, &c. Cùm ipſa delectatio boni qua etiam non conſentit ad malum, non timore pœnæ, ſed amore iuſtitiæ (hoc eſt enim condelectari) non niſi gratiæ deputanda ſit.* Ecce non niſi gratiæ deputari poteſt condelectatio legis Dei, quia ſcilicet legem ſincerè propter legem Dei ſeu iuſtitiam legis operari cupit. Hæc autem ſine dubitatione inepta falſaque ſunt, ſi lex Dei animum delectare poteſt naturaliter, neque gratiæ hoc deputandum.

Lib. de Spir. & litt. c. 14. Lib. 1. ad Bonif. c. 10.

Quintò, quia remittit homines ad experientiam, vt ſi delectentur iuſtitia quando operantur, D non dubitent hoc eſſe gratiæ donum, *vt quando agunt ſicut agendum eſt, id eſt cum dilectione & delectatione iuſtitiæ, ſuauitatem quam dedit Dominus accepiſſe ſe gaudeant.* Hoc autem fallaciæ ſine dubio plenum eſt, ſi aliter quam cœlitùs inſpiratâ ſuauitate iuſtitia diligi poteſt. Vnde comparans inter ſe bonum & malum, iuſtitiam & iniquitatem, & exquirens vtrum ex malo & iniquitate dumtaxat delectatio percipiatur: & non ex bono atque iuſtitia, reſpondet ex vtriſque percipi, ſed delectationem ex bono non poſſe niſi per Spiritum S. inſpirari. *Habet*, inquit, *delicias ſuas iniquitas & iuſtitia non habet? Delectat malum, & non delectat bonum? Delectat omnino; ſed Dominus dabit ſuauitatem, & terra noſtra dabit* E *fructum ſuum.* Quam ſuauitatem ſtatim explicat per amorem charitatis. Et alibi: *Veniet gratia Dei vt delectet te iuſtitia, ſicut delectabat iniquitas.* Quid breuius & euidentius? Nimirum vt ſic nos delectet iuſtitia ſicut iniquitas, opus eſt gratia Dei: quam quiſquis in Auguſtino tantillum verſatus eſt, nouit non eſſe aliam, quam qua charitas in cordibus noſtris diffunditur, vt ante ſæpius iam audiuimus. Hoc eſt enim quod diſertiſſimis verbis dicit, *Cùm id quod agendum & quo nitendum eſt, cœperit non latere niſi etiam delectet & ametur*, ſcilicet id quod agendum eſt ſeu opus bonum ſeu iuſtitia eius, *non agitur non ſuſcipitur.* Ecce non poteſt vel agi vel ſuſcipi opus bonum, niſi delectet & ametur. Si enim non delectet & non ametur ipſum opus bonum, iam non eſt bo-

Lib. de corr. & grat. c. 2. Serm. 13. de verb. Apoſt. c. 7. Cap. 9. In Pſal. 57.

num quod ſuſcipitur, ſed aliud quippiam quod A opus ſuſcipiendo aſſequi cupit. Sed vnde fiat, vt ametur quod agendum eſt? Audi ſine vllis ambagibus Auguſtinum: *Vt autem diligatur, charitas Dei diffunditur in cordibus noſtris.* Et qualis charitas an naturalis, quam pura natura excitare potest? *Non per liberum arbitrium quod ſurgit ex nobis, ſed per Spiritum S. qui datus eſt nobis.*

Sextò quia impoſſibile eſt eſſe opus bonum, niſi ipſum bonum quod præcipitur appetatur & moueat animum. Hoc autem docet non poſſe fieri niſi per gratiam Dei. *Tunc bonum concupiſci incipit cùm dulceſcere cœpit.* Sed vnde hoc homini vt vel concupiſcatur vel dulceſcat opus bonum ſine quo impoſſibile eſt animum moueri ad bonum, B quemadmodum in quæſtione ſecunda libri primi ad Simplicianum expreſſè docet? Audi & hic: *Ergò benedictio dulcedinis*, qua ſcilicet dulce fit bonum quod agendum, *eſt gratia Dei qua fit in nobis vt nos delectet & cupiamus, hoc eſt, amemus quod præcipit nobis.* Qua de cauſa aſſeuerantiſſimè alibi dicit, *charitatem eſſe, qua non libet niſi quod licet.* Et rurſum: *Per donum charitatis delectas legis eſſe factorem.* Falſa ſunt hæc omnia ſi bonum quod agendum eſt dulceſcere poteſt, & concupiſci poteſt naturæ viribus ſine Spiritus ſancti gratia prout in pura natura, hoc eſt in eodem ſtatu in quo nos ſumus, fieri poſſe ſtatuunt. C

Lib. 2. ad Bonif. c. 9.

Lib. de Spir. & litt. c. 32.

Septimò quia docet tunc impleri præceptum occidendi, ſi non timore pœnæ ſed ideo non occidat *quia iniuſtum eſt*, Et hoc ipſum fieri non poſſe niſi illâ charitate, quam Scriptura commendat. Falſiſſimum & iſtud eſt, ſi homicidium & quodlibet peccatum contrarium naturæ legibus, ſine cœlitùs infuſa charitate dilectione naturali declinari poteſt ideo *quia iniuſtum eſt*, hoc eſt, ſic vt ipſa iniquitas & iniuſtitia horrorem incutiat.

Vide in c. 5. Epiſt. ad Gal. & ſupra citat.

Quæ quidem omnia manifeſtè declarant nunquam in mentem veniſſe Auguſtino ſententiam illam, qua putatur vel iuſtitia, vel præcepto, vel lege, vel bono opere delectari aliquem poſſe dilectione naturali, vel ipſam iuſtitiam aut legem, aut opus bonum concupiſci aut ſuaue eſſe, aut libere poſſe ſuauitate naturali; vel homicidium D aut aliud quodcunque peccatum ſub ratione peccati, ſeu injuſtitiæ, ſeu ideo *quia iniuſtum eſt*, declinari poſſe horrore naturali: ſed hoc totum iuxta indubitatam Auguſtini doctrinam eſt opus gratiæ, officium illius altiſſimæ charitatis, beneficium Spiritus ſancti, qui cor cœleſti delectatione mollire, erigere, & ab iniquitatis delectatione, hoc eſt à creaturæ dilectione ad iniuſtitiam illius dilectionis deteſtandam, & iuſtitiæ æternæque legis peccata vetantis & bona præcipientis dilectionem conuertere, & attrahere debet. Quod niſi fecerit, voluntas creaturæ rationalis, quocunque ſe conuerterit, etiam cùm ſe E legem & iuſtitiam diligere putabit, ſiue naturaliter ſine alio quocunque modo, non hærebit niſi in dilectione ac delectatione creaturæ, quod eâdem illâ æternâ lege damnatur. Illa quippe iubet, vt ſæpè diximus, *auertere animum à temporalibus & eum mundatum conuertere ad æterna.* Sed hoc ipſum, vt tanta teſtimoniorum congruentia clamat, fieri non poteſt, ne quidem ſub infima illa maximèque neceſſaria & connaturali conſideratione videlicet iuſtitiæ, legi æternæ, boni operis vt in eo elucet ratio boni & ſimilibus iam explicatis, niſi per veram & propriiſſimè dictam gratiam Dei. Quod ſi ita eſt, quemadmodum iuxta doctrinam Auguſtini reuera ita eſſe certum

Lib. 1. de lib. arbit.

eſt, profectò puræ naturæ ſtatus funditùs euerſus ruit. Non enim poteſt condi creatura rationalis niſi in tali ſtatu, vt legi obedire poſſit propter iuſtitiam legis, vt amare poſſit iuſtitiam, diligere veritatem, concupiſcere bonum, voluntate benefaciendi benefacere, declinare peccatum *quia iniuſtum eſt*, & ſimilia: quæ ſine amore charitatis, hoc eſt ſine amore ſupernaturali fieri impoſſibile eſt.

CAPVT XI.

TERTIO EX AMORE QVO Deus amatur gratis.

QVOD tamen vt vberius & ex diuerſorum principiorum conſonantia certius eliquatiuſque conſtet, ex alio capite non minus euidenter mens Auguſtini demonſtrari poteſt. Amor quippe Dei ſine quo ſecundùm ſuprà dicta creatura rationali condi nequit, quin eum habeat ſaltem in poteſtate ſua, non poteſt eſſe alius quam quo Deus amatur propter Deum. Si enim propter aliud quippiam Deus diligatur, non eſt iſte verus & caſtus amor Dei, ſed illius rei quam per Deum aſſequi cupit. Nam, vt optimè Auguſtinus, *qui propter beneficia terrena Deum quærunt, non vtique Deum, ſed illa quærunt, quia eo modo timore ſeruili, non liberali dilectione Deus colitur. Sic ergò Deus non colitur, hoc enim colitur quod diligitur.* Cuiuſmodi cultus & amor etiam à ſceleratis hominibus haberi poteſt & ſolet, vtpote qui ex creaturæ malè dilectæ cupiditate proficiſcitur. *Mortui enim ſunt qui Deum non gratis colunt, id eſt quia ipſe eſt Deus, non quia dat talia bona, quæ dat & non bonis.* Nam & inuidi, & auari, & hæretici, & quicquid aliud ſanæ doctrinæ aduerſatur, Deum colunt & laudant, & diligunt & gratias agunt eo impenſius quo inuictius eorum cupiditates implere poteſt. Hinc Saul cùm flagraret inuidia: *Benedicti*, inquit, *vos à Domino* &c. Et de improbis generatim Auguſtinus: *Peruerſi frui volunt nummo, vti autem Deo; quoniam non nummum propter Deum, ſed Deum propter nummum colunt.* Quod & diabolus intellexit quando ſugillans pietatem Iob quaſi aliquâ cupiditate vitiatam Deo dicit, *Numquid Iob fruſtra colit Deum?* Hoc eſt, an colit eum gratis & propter ipſum Deum? Nam, vt Auguſtinus ait: *Putabat diabolus quod in Deo colendo vir iuſtus cor inclinatum haberet in auaritiam, & cauſa emolumenti vel vtilitatis rerum temporalium quibus eum ditauerat Dominus, velut mercenarius ei pro tali mercede ſeruiret. Sed quam gratis Deum coleret tentatus apparuit.* Huiuſmodi igitur amor & cultus Dei non eſt gratuitus, non eſt caſtus; non eſt Dei propter Deum, & ideo non eſt Dei ſed rei alterius, & à ſceleſtiſſimis, vt dixi, hominibus Deum vti ſatellitem cupiditatum ſuarum diligentibus plerumque poſſidetur, de quo nobis eſt hic ſermo ſed de illo, quo Deus diligitur propter Deum, ſeu quod idem eſt, quo Deus ipſe non aliud quippiam diligitur, ita videlicet vt cor non ſit deorſum incuruatum, ſed rectum cum Deo, *Rectum enim cor cum Deo eſt, quando propter Deum quærit Deum. In corde autem non recto cum Deo eſt, vbi ea potiùs diligit, propter quæ Dei adiutorium requirit.* Atqui talem amorem caſtum Dei & recti cordis cum Deo, qui ſolus eſt verus amor Dei, non rei alterius, nullo pacto habere poſſe, ſine

In Pſ. 77.

In fine Pſ. 72.

Lib. 11. de Ciuit. c. 25.

Concione 11. in Pſ. 118.

In Pſ. 72. Infra ibid.

vera & magna & propriè dicta gratia Dei, &
conſequenter nullum omninò opus ſine eadem
gratia exerceri poſſe propter Deũ ita dilectum,
ſicut ad omne opus bonum omninò neceſſa-
rium eſſe in alio tractatu latiſſimè demonſtraui-
mus, indubitata ſancti Auguſtini doctrina eſt.
Nam hinc eſt quod cum Propheta Dei gratiam
imploraſſet his verbis, *Inclina cor meum in teſti-
monia tua*, quæ te ſcilicet gratis diligendum eſſe
teſtantur, *& non in auaritiam*, ſic eum exponit
Conc. 11 in Pſ. 118.
Auguſtinus: *Teſtimoniis ſuis agit nobiſcum Deus
vt eum gratis colamus quod impedit auaritia radix
omnium malorum*, ſcilicet vt addit auaritia gene-
ralis plus habendi quam ſatis eſt, ſeu aliquid
B
præter Deum. *Omnis autem à nobis circumciditur
auaritia ſi gratis colatur Deus. Si ergò cor non habea-
mus inclinatum in auaritiam, Deum non colimus niſi
propter Deum, vt ſui colens ipſe ſit merces. Ipſum
diligamus in ſeipſo, &c.* Sed vnde talis gratuitus
amor in hominibus? *Quod vobis quoniam ipſo do-
nante confertur ideo illi dicitur: Inclina cor meum
in teſtimonia tua in auaritiam.* Et alibi præcla-
Serm. 3. in append.
riſſimè: *O ſi caſtitatem amares non faceres* (adul-
terium) *etſi omnimodo impunitus excideres. Si tibi
Deus diceret, Ecce fac, non te damnabo, ſed faciem
meam tibi negabo. Si propter hanc comminationem
non faceres, amore Dei non faceres, non timore iudicii,
&c.* Sed an eſt poſſibilis talis gratuitus amor ex
C
natura, & ſine gratia Dei? Audi Auguſtinum:
*Si ſic non facit quia horres contaminationem adulte-
rii, quia diligis præceptorem, vt exigas promiſſo-
rem, non quia times damnatorem, iam gratiæ eſt.*
An non aliquando naturę vt talis amor Dei gra-
tuitus, nulloque timore, vel cupiditate viciatus
poſſit eſſe naturalis? *Hoc tibi noli aſſumere, viri-
bus tuis noli tribuere. Delectatione facis*, ſcilicet
operis boni ſeu juſtitiæ, *benè: charitate facis, be-
nè; annuo, conſentio, &c. Sed vnde tibi iſta charitas?
Si tamen eſt? Timeo enim ne adhuc timendo non fa-
cias, &c. Habes charitatem? Habeo, inquis. Vnde?
A me ipſo. Longè es à dulcedine ſi à teipſo habes.
D
Te ipſum amabis, quia vnde habes amabis. Sed con-
uinco, non habes. Quod enim putas à teipſo habere rem
tantam, inde non credo, quod habeas, Si enim haberes,
ſcires vnde haberes.* Nihil apertius deſiderari poſ-
ſet quo intelligeremus juxta doctrinam Augu-
ſtini prorſus impoſſibile eſſe vt amor gratuitus,
hoc eſt, quo Deus gratis amatur & colitur non
fit ex Deo. Vnde illud breuiſſimum eius ſed au-
ctoritate pleniſſimum, *Deus non amatur niſi de
Serm. 15. de verb. Apoſtoli cap. 11.
Deo*, quod protulit poſtquam gratuitam illam
delectationem juſtitiæ ac Dei plurimum com-
mendaſſet. Hinc & abſolutiſſimum illud in li-
bris contra Iulianum: *Ipſe Deus adeſt, & menti
Lib. 5. contra Iul. c. 3.
illuminandæ & concupiſcentiæ ſuperandæ & mole-
ſtiæ perferendæ. Hoc enim totum rectè fit, quando
E
fit propter ipſum, id eſt, quando gratis amatur ipſe.
Qualis amor nobis eſſe non poteſt niſi ex ipſo.* Qua
de re non eſt opus operosè ſatagere corrogandis
Auguſtini teſtimonijs quibus omnia eius opera
referta ſunt. Nunquam enim cum dilectionem
Dei diuinæ gratiæ tribuit, ſicut vbique tribuit,
de illa vitioſa dilectione loquitur, qua propter
aliud quippiam aſſequendum, ideoque non gra-
tuito ſed mercenario amore diligitur Deus: ſed
ſemper de illa qua Deus diligitur propter ſe.
Hæc eſt enim illa vera & ſancta charitas Dei,
quæ non aliter definitur, quam dilectio Dei
propter Deum: nec aliter ab Apoſtolo in nobis
diffundi traditur in cordibus noſtris, quam per
Spiritum ſanctum qui datus eſt nobis: nec ali-
ter vnquam ab Auguſt. amor iſte, *quo gratis*
A
amatur ipſe, nobis eſſe non poſſe traditur, *niſi ex ipſo.*
Quid hic reſponderi poteſt? An fortè Aug. lo-
qui de amore ſupernaturali, non de naturali?
Sed quid eſt amor naturalis, niſi qui nobis eſſe
poteſt ex nobis? Et quid amor ſupernaturalis,
niſi qui nobis eſſe non poteſt, niſi ex ipſo? Hoc
eſt ex gratia Dei? Auguſt. verò verbis iſtis ex-
preſsè docet, omnem amorem quo gratis amatur
Deus, nobis eſſe non poſſe niſi ex Deo, hoc eſt,
eſſe ſupernaturalem hoc ipſo quo eſt gratuitus.
Nam hoc ipſo propter ſummam ſui puritatem
atque ſublimitatem omnes naturæ & creaturæ
vires ſuperat, quæ non poteſt viribus ſuis niſi
deorſum & ad ſeipſam tendere, ſurſum tan-
B
tummodo per gratiam & adiutorium Dei. Vt
proinde reſponſio ſimilis illi ſit, qua quis aſſe-
renti motum lapidis ſurſum non poſſe eſſe à na-
tura ſed tãtum ab extrinſeco, reſponderet hoc
intelligendum eſſe de motu lapidis ſupernatura-
li. Nam hoc ipſo, quo dicitur, ille motus non
poſſe lapidi eſſe niſi ex extrinſeco, ſtatuitur om-
nis huiuſmodi motus eſſe lapidi ſupernaturalis.
Omnem igitur amorem *quo gratis amatur ipſe*,
ſupernaturalem eſſe docet Auguſtinus hoc ipſo
quo conſtantiſſimè tota antiqua Eccleſia, juxta
Apoſtolicam doctrinam docet, *quod talis amor
nobis eſſe non poteſt niſi ex ipſo.* Vt ſanè ridicula
ſit iſta reſponſio & inſigniter principium petat.
C
Nunquam enim quiſquam ita ſenſu deſtitutus
fuit, vt vel amorem naturalem Dei, diceret
eſſe debere nobis ex gratia Dei; vel superna-
turalem non ex ipſo. Quapropter ſi Dei propter
Deum dilectio in nobis eſſe non poteſt, niſi per
gratiam Dei & creatura rationalis aliter condi
nequeat, quin amor iſte caſtus Dei propter
Deum ei concrectur, vt eum vel vi creationis
habeat, vel certè voluntas ei tam robuſta tri-
buatur vt in eum erumpere poſſit, manifeſtum
erit creaturam rationalem ſine amore Creatoris
ſupernaturali non poſſe condi. Reſpondebitur
forſan Auguſtinum loqui de amore, quo Deus
D
diligitur *ſicut oportet*; itemque de operibus bonis
quæ fiunt *ſicut oportet*. Non enim ſine cauſa tam
ipſe, quàm Concilia cùm de dilectione vel ope-
ribus bonis loquuntur, tam ſollicitè ſubinde di-
cunt, Deum diligi aut coli non poſſe nec opus fi-
dei aut pietatis fieri ſicut oportet ſine gratia Dei.
Nunc enim poſtquam natura rationalis ad ſta-
tum deificum eleuata eſt, oportet vt Deum in-
fusâ charitate dilectum, opera juſtitiæ & pieta-
tis operetur, ad hoc vt ad juſtificationem poſſit
ſalutemque peruenire.

In hac reſponſione valde ſibi placent, quot-
quot doctrinam de diuina gratia ex naturalibus
potiùs philoſophiæ principiis condere, quam ex
Auguſtino haurire maluerunt. Nunquam enim
E
vel Auguſtinus vel Concilia, quæ doctrinã eius
ad amuſſim, ne latum quidem vnguem ab ea de-
flectendo tradiderunt, de tali ſenſu verborum il-
lorum cogitarunt, vel veſtigium eius aliquod re-
liquerunt in ſcriptis aut canonibus ſuis, ſed à
Scholaſticis excogitatus & arreptus eſt, nõ quia
verus, ſed quia commodus eorum principiis &
naturæ viribus tuendis, quas humana philoſo-
phia ad ſummum faſtigium poteſtatis extollit.
Res enim explorata eſt in Auguſtini doctrina,
nullam aliam dilectionẽ ſicut oportet reperiri,
quam illam, qua Deus gratis diligitur, hoc eſt,
propter Deum: ad quam propterea diligentiſſi-
mè ſemper hortatur, & omnes emolumenti crea-
ti conſequendi conſiderationes excludit, *Gratis*
Tract. 92 in Ioann.
inquit, *odit qui nullum ex odio commodum quærit*

vel in commodum fugit. Sic oderunt Dominum impij, ſic diligunt iuſti, hoc eſt gratis; vt alia præter illum non expectant bona. Ecce iuſtorum dilectionem non aliam, quam vt gratis diligant, quod agit

Serm. 19. de verb. Ap. cap. 10. aliis ſcatentis locis. *Faciem meam tantum tibi negabo. Si expauiſti, amaſti, ſi contremuit cor tuum in non videndo Deum tuum, magnam pœnam putaſti, gratis amaſti. Si ergò ſermo meus inuenit in cordibus veſtris aliquam ſcintillam gratuiti amoris Dei ipſam nutrite. Hanc ſcintillam gratuiti amoris ſlate in vobis, nutrite in vobis. Ipſa cum creuerit & flammam digniſſimam & ampliſſimam fecerit omnium cupiditatum carnalium fœnum conſumet.*

Et quia non Scholaſticorum dubitat opus pietatis fieri ſicut oportet, hinc eſt quod ex eadem regula nullum agnoſcat Auguſtinus opus pietatis, niſi ipſum amorem gratuitum, & quod ex tali gratuito amore proficiſcitur, vtpote qui

Serm. 234. de diuerſ. cap. 3. eſt ipſe maximum pietatis opus. *Cor quod rectè petit, rectèque pulſat & quærit, pium eſſe debet, primo amare Deum gratis: Hæc eſt enim pietas. Nec ſibi extra illum ponere mercedem, quam expectet ex illo.* Rurſum quia non dubitant imò expreſsè docent hoc opus fieri ſicut oportet, quo iuſtificationis gratia acquiritur, ſciant hoc ipſum non aliud eſſe quam gratuito Deum amare & colere:

In Epiſt. ad Galatas. *Ille inſpicatur apud Deum, qui eum gratis colit: non ſcilicet cupiditate appetendi aliquid ab ipſo præter ipſum, aut timore amittendi.*

Iuxta hanc igitur immobilem regulam quodcunque opus fit non ex timore, vel carnali amore, ſed ex iſto gratuito amore Dei, ita ſcilicet vt vel amor iſte ſit, vel ad iſtum referatur, hoc fit iuxta doctrinam Auguſtini *ſicut oportet*; quicquid aliter fit non fit ſicut oportet. Quam veritatem in Auguſtino certiſſimam, quia alibi ex profeſſo

Vide infrà l. 1. de grat. Chriſti Saluat. c. 11. & 12. traditurl ſumus, hic vous, ſed ſine vlla ambiguitatis nebula clariſſimus locus erit ſatis, ea quo quicquid obſcuritatis in hac phraſi ſupereſſe poſſet velut meridianâ luce diſpellitur.

In Enchir. ad Laurent. c. 121. *Omnis itaque præcepti finis eſt charitas, id eſt ad charitatem refertur omne præceptum. Quod verò ita fit vel timore pœnæ, vel aliqua intentione carnali, vt non referatur ad illam charitatem quam diffundit Spiritus ſanctus in cordibus noſtris, nondum fit quemadmodum fieri oportet, quamuis fieri videatur.* Et mox ſubiungit: *Quæcunque ergò mandat Deus, ex quibus vnum eſt, Non mœchaberis: & quæcunque non iubentur, ſed ſpiritali conſilio monentur, ex quibus vnum eſt, Bonum eſt homini mulierem non tangere, tunc rectè fiunt, cùm referentur ad diligendum Deum & proximum propter Deum.* Vbi apertiſſimè declarat quid ſit fieri quemadmodum oportet: Videlicet, nullo timore, nulla intentione carnali, & cõſequenter ex gratuita dilectione Dei, cui timor & carnalis intentio ex diametro aduerſatur. Vnde ea ponit fieri, *quemadmodum oportet*, per hoc quod dicitur *Rectè fieri*: per hoc indicans quidquid non ſit ex illa gratuita charitate Dei ſiue ſecundùm Deum, non fieri quemadmodum oportet, nec rectè fieri. Vt autem dictat ratio, & lex æterna clamat, & Auguſtinus vtraque nixus diſertis verbis di-

Lib. de vtil. credend. c. 12. cit: *Omne factum ſi rectè factum non eſt, peccatum eſt*, vt ſupra fuſius expoſuimus. Omne igitur quod non fit ex illa gratuita dilectione Dei peccatum eſt, vtpote neceſſario aliquâ carnali intentione, id eſt creaturæ cupiditate vitiatum. Quod breui quaſi verborum ſuorum commentario declarat in opere contra Arianos, vbi ſimul phraſin *ſicut oportet*, ex Apoſtolo primitus hau-

Lib. contra Ser. Arian. c. 25. ſtam explicat: *Non ergò ſcimus per nos ipſos quid oremus ſicut oportet, ſed ipſe ſpiritus interpellat, id*

A *eſt interpellare nos facit quæ ſunt ſecundùm Deum. Quod niſi faciat, non oramus niſi ſecundum iſtum mundum, ad explendam concupiſcentiam carnis, & concupiſcentiam oculorum & ambitionem ſæculi quæ non ſunt à Patre, ſed ex mundo ſunt.* Hic ſuccinctâ breuitate vides omnia conglobata. Nam & Apoſtolus explicat phraſin ſuam *ſicut oportet* per illa verba, *ſecundùm Deum*, quod non eſt aliud niſi ex gratuita dilectione Dei, ſeu referendo id quod oramus, ad Deum, quod ſine ipſius dilectione fieri nequit. Et Auguſtinus exponens, quo igitur oremus modo, cùm non oramus ſicut oportet ſeu non ſecundùm Deum, ſtatim adijcit nos orare ſecundùm mundum, hoc eſt, ex dile-

B ctione mundi, ſeu ad explendam vnam ex tribus concupiſcentiis mundi, quas diabolus in homine ſeminauit & ex quibus iuxta doctrinam eius crebrò repetitam quam antè declarauimus, omnia peccata proficiſcuntur. Vt planè perinde hoc ſit ac ſi diceret, id quod paulò ante dixit non rectè fieri; *Omne autem factum, ſi rectè factum non eſt, peccatum eſt.*

Cùm igitur creatura rationalis non poſſit ita condi, vt non poſſit vel rectè vel ſicut oportet operari, ſed vt neceſſario peccet: neque rurſum ſine illo gratuito Dei amore qui per gratiam neceſſariò dari debet, poſſit rectè & quemadmodum oportet operari, neceſſariò etiam ſequitur,

C eam non poſſe ſine ſupernaturali Dei amore produci.

CAPVT XII.

QVARTO EX SENTENTIA Pelagianorum, amorem aliquem Dei eſſe homini naturalem aſſerentium.

QVod quidem Auguſtinum iuxta Catholicæ Eccleſiæ doctrinam docuiſſe, quartò ex alio rurſum capite commonſtrari poteſt. Pelagius enim cum quo

D Eccleſiæ grauiſſimus conflictus fuit capitaliter in illo hallucinatus eſt articulo, ex quo cæteri pœnè omnes de naturæ viribus dependent, quod Deus amore aliquo caſto, hoc eſt, amore Dei propter Deum, amore nullâ terrenâ cõſideratione fœdato, ſeu amore quo Deus iuxta datam explicationem diligitur ſicut oportet, naturæ viribus, ſeu quod idem eſt, naturaliter diligi poſſet. Quid eſt enim aliud naturæ viribus tribuere amorem Dei, quàm amorem Dei ſtatuere eſſe naturalẽ? Quod capitaliter Auguſtinus & Eccleſia in Pelagio deteſtati ſunt. Nam hinc eſt illa celeberrima ſancti Antiſtitis ſententia de charitate,

E quæ non eſt aliud quàm caſtus amor Dei propter Deũ; *Vnde eſt in hominibus charitas Dei & proximi niſi ex ipſo Deo? Nam ſi non ex Deo, ſed hominibus vicerunt Pelagiani: ſi autem ex Deo vicimus Pelagianos.* Lib. de gr. & lib. arb. c. 18. Nam charitas Dei non eſt Auguſtino ſolùm ille celebris amor Dei ſuper omnia, ſed omnis amor Dei ſincerus ſeu complacentia Dei caſta quamuis tenuiſſima, qualis eſt in grauibus peccatoribus & in iis qui incipiunt credere & ſperare in Deum. Nihil enim iſtorum poſſunt ſicut oportet niſi ex cupiditate boni ſeu ex bona voluntate, quæ Auguſtino charitas eſt. Quæ tanquam veriſſima ſuis locis exponenda ſunt. Nam inde ſunt illa apud Auguſtinum frequentiſſima: *Quaſi verò aliud ſit bona voluntas, quã charitas quam Scriptura nobis eſſe clamat ex Deo.* Itemque: *Quid eſt* Lib. de gr. Chriſti c. 21. Lib. 2. ad Bonif. c. 9.

boni cupiditas niſi charitas? Vbi & ipſum primum A initium talis amoris quo bonum vel concupiſci & dulceſcere incipit, quod fit in prima boni cõplacentia, etſi nondum plena voluntate adſit, eſſe docet ea Deo, hoc ipſo quo aliquid boni eſt. *Si bonum eſt*, inquit, *non niſi ab illo nobis eſt, qui incommutabiliter bonus eſt.* Sed vt dixi, hæc ſuis locis demonſtranda ſunt.

Ibid.

Illa igitur cauſa eſt, quod quia initium talis bonæ voluntatis non poteſt eſſe ex naturæ viribus, nec fides nec initium fidei ex eis eſſe poſſit; quia fides qua creditur ſicut oportet, non poteſt eſſe ſine initio bonæ voluntatis, hoc eſt, ſine initio charitatis ſeu ſinceri amoris Dei. Vnde & fidem in creatorẽ naturaliter ex creaturis cognitum, indicat Auguſtinus naturæ viribus eſſe im- B poſſibilem. Nam caſum ſtatuens quo nihil de Chriſti incarnatione quiſpiam audiſſet, *Quid faciet*, inquit, *humana natura, vel quid fecit quæ vel ante non audierat hoc futurum, vel adhuc non comperit factum, niſi credendo in Deum qui fecit cælum & terram à quo & ſe factam naturaliter ſentit, & rectè viuendo eius impleat voluntatem?* Ecce tibi fidem amoremque Dei naturalem. Neque enim ſine amore Dei per cupiditatem cuiuſcunque creaturæ, vel credi in Deum, vel rectè viui vllo pacto iuxta Auguſtinum & veritatem poteſt. Sed audi iam ſententiam Auguſtini: *Quod ſi potuit aut poteſt, hoc & ego dico quod de lege dixit Apoſtolus: Ergo gratis Chriſtus mortuus eſt.* Hoc C autem in puræ naturæ ſtatu vt minimum fieri neceſſe eſt, cùm impoſſibile ſit naturam eſſe in alio quam damnabili ſtatu, niſi Deus ſaltem vt creator cæli & terræ credatur ac diligatur, vt etiam rectè ex illo amore viuatur. Direxit enim hanc ſententiam Auguſtinus in hæreſim Pelagianam, quæ tribuebat gentibus fidem ac dilectionem Dei creatoris per naturę vires, quorum cordibus vtrumque præceptum Deus naturæ autor inſeruerat, ſicut hoc Pelagianorum dogmatum expoſitione ex verbis eorum declarauimus.

Lib. de nat. & grat. c. 2.

Quid hic iterum dici poteſt? An Pelagium fidem & amorem Dei ſupernaturalem naturæ viribus tribuiſſe? Nihil inſulſius. In ipſis enim terminis implicat contradictionem amorem Dei D ſupernaturalem eſſe in poteſtate naturæ. Non eo abſurditatis venerant illa ingenia quorum celeritatem ſubtilitatemque magnopere laudat Auguſtinus, vt in iſtas logomachiæ ineptias laberentur. Loquebantur ergò de fide & amore ſincero Dei qualem puræ naturæ congruere putabant. Quod eo verius atque certius eſſe iudicabis ſi animo recolueris Pelagianos primos puræ naturæ ſtatum à capite vſque ad calcem protuliſſe, condidiſſe & omnibus ſuis numeris abſolutum expolitumque formaſſe. Quod & Scholaſtici fatentur & nos latè ſuo loco declarauimus. Huic igitur ſtatui, ſicut neque peccatum neque gratiam, ita initio neque fidem neque dilectionem E vllam tribuebant ſupernaturalem, ſed tantummodo illam quæ à Philoſophis gentium Seneca, Tullio, Platone, & ſimilibus prædicata eſt. Nam quod gentes ſine cognitione Chriſti Deum ex operibus credidiſſe, & agnitum dilexiſſe, & ex qua cognitione dilectioneque, rectè aliquatenus vixiſſe cenſerent, hoc præcipuè de illis Philoſophis aliiſque nonnullis qui inter Romanos aliaſque gentes laudabantur, verum eſſe ſtatuebant. Hanc dilectionem ſinceram Dei, hoc eſt, quæ verè Dei ſit & non rei alterius concupitæ, & hanc fidem ex Dei dilectione ſeu complacentia emanantem, Auguſtinus totis diſputandi viribus

Vide li. 6. de hæreſi Pelag. c. 11. & ſub fin. l. 3.

Tom. 2.

damnat velut impoſſibilem, velut diuinæ gratiæ iniurioſam. Hunc enim ipſum expugnat Auguſtinus, quod ſtatum huiuſmodi puræ naturæ & opera bona ex eo promanantia commendabant, vt quæ non poſſent ſine Chriſti gratia eſſe niſi mala.

An fortè dicent Pelagium eiuſmodi naturalem fidem atque dilectionem ſtatui puræ naturę quam proferebat congruam, velut meritoria, ſalutique vtilia prædicaſſe? Hoc enim ſolemne Scholaſticorum effugium eſt. Sed ſuo loco oſtenſuri Deo iuuante ſumus, neque Pelagium, iſtud contendiſſe; neque ſi contenderit, in eo erraſſe, ſed potius rectè ſenſiſſe, ſi ei fides illa dilectioque Dei naturalis per naturæ vires poſſibilis eſſe concederetur. Sed hæc & ſimilia commenta Pelagio non pauca ſicut & Auguſtino impoſita ſunt ab iis qui neutrius dogmata ſatis penetrarunt, ſed ſua tanquam Auguſtini non ſatis excuſſa protulerunt.

Vide li. 5. de grat. Chriſti Salu. nat. c. 11. & 12.

CAPVT XIII.

QVINTO EX AMORE DEI quem Philoſophi Gentiles prædicant.

QVINTO denique oſtenditur mens Auguſtini ex eo quod ſententiam Philoſophorum Gentilium magnopere probet, qui licet eſſent Pelagianorum Patriarchæ diſcipulis tamen ſuis longè peritiores, amorem quo naturæ lumine Deum autorem omnium diligendum eſſe cernebant, non putabant in homine naſci poſſe ſine magno beneficio & gratia eiuſdem Dei. Hoc enim gentium Philoſophos ſenſiſſe certiſſimum eſt, hoc Auguſtinum approbaſſe, exploratiſſimum, hoc eos de amore quem maximè vocant naturalem intellexiſſe nemini dubium; cùm conſtet eos de humana natura tanquam purâ, primos, maximeque diſputaſſe. Ille namque ſtatus, genuinus Ethnicę Philoſophiæ fœtus eſt, quæ de eleuatione naturę ad ſtatum ſupernaturalem nihil omninò diſſeruit, aut cognouit. Sed vtrumque & Philoſophorum ſenſum & Auguſtini aſſenſum videamus.

In primis igitur, prout Auguſtinus expreſſè tradit, Platonici docuerunt, neque virtutem, neque beatitudinem homini in alio ſitam eſſe, niſi in cognoſcendo, diligẽdo, atque imitando Deo: quod eſſe ſummum & hominis & Angelorum bonum, inconcuſſa ſententiæ veritate tenuerunt. *Eligamus*, inquit Auguſtinus, *Platonicos omnium Philoſophorum merito nobiliſſimos, propterea, quia ſicut ſapere potuerunt licet immortalem ac rationalem, vel intellectualem hominis animam, niſi participato lumine illius à quo & ipſa & mundus factus eſt, beatam eſſe non poſſe: ita illud quod omnes appetunt, id eſt vitam beatam, quemquam iſti aſſecuturum negant, qui non illi vni optimo, qui eſt incommutabilis Deus, puritate caſti amoris adhæſerit.* Et inferius: *Cui Deo ſimpliciter inhærere*, nempe puritate caſti amoris (*fatentibus quoque Platonicis, & per multa teſtantibus*) *ſolum beatificum bonum eſt.* Vnde in alio libro eiuſdem operis; etiam huius vitæ ſapientiã Plato in Dei dilectione imitationeque collocauit, eo quod nullam veram virtutẽ, niſi in Dei dilectione conſtitueret: *Nunc ſatis ſit commemorare Platonem determinaſſe finem boni eſſe ſecundum virtutem viuere, & ei ſoli euenire poſſe, qui*

Lib. 10. de Ciuit. c. c. 1.

Cap. 11.

Lib. 8. c. 9.

Cc ij

notitiam Dei habeat & imitationem, quæ amorem A eius includit, *nec aliam ob cauſam beatum*. Et aliquanto ſuperiùs: *Si ergò Plato Dei huius imitatorem, cognitorem, amatorem dixit eſſe ſapientem cuius participatione beatus ſit, quid opus eſt excutere cæteros? Quorum nulli nobis, quam iſti propius acceſſerunt.*

Cap. 5.

Hinc eſt quod Plato Philoſophiam quam ipſe naturali lumine profitendo perſequebatur, nihil aliud eſſe volebat niſi amorem Dei. *Ipſum*, inquit, *verum ac ſummum bonum Plato dicit Deum, vnde vult eſſe Philoſophum amatorem Dei, vt quoniam Philoſophia ad beatam vitam tendit, fruens Deo ſit beatus qui Deum amauerit.* Et ibidem rurſum: *Ideòque non dubitat* (Plato) *hoc eſſe philoſophari amare Deum*. Quod Auguſtinus etiam ex ſua & B Catholica ſententia verum eſſe teſtatur ac probat: *Quorum* Philoſophorum *ipſum nomen ſi latinè interpretemur, amorem ſapientiæ profitetur. Porrò ſi ſapientia Deus eſt, cuius diuina autoritas veritaſque monſtrauit, verus Philoſophus eſt amator Dei.* Ex quibus ſatis liquidò apparet, quid Platonici ſenſerint de dilectione Dei quam creaturam rationalem naturę lumine ſuo creatori debere cernebant. Nimirum illam ſtudioſiſſimè in philoſophando, imò in omnibus virtutis actionibus eſſe ſectandam. Loquebantur autem de dilectione Dei, non illa quæ reuelatione oritur; quæ naturæ ad ſtatum deificum & ſupernaturalem eleuatæ propria eſſe vulgo dicitur, ſed de illa, C ſine qua Philoſophia moralia quam profitebantur, non poterat hominem ratione præditum in agendo perficere, quantum ex naturalibus rationibus perfici debere iudicabant; hoc eſt, ita vt eius actiones poſſent in vero bonarum actionum ac beatitudinis naturalis fine requieſcere. Nam hac de cauſa Platonici rationis naturalis ductu aſſerebant Deum eſſe, quemadmodũ Auguſtinus de illis ibidem dicit: *Principium noſtrum, lumen noſtrum, & bonum noſtrum*, ita videlicet vt & *rerum creatarum eſſet effector*, quod in Phyſica Platonica primum erat principium, *& lumen cognoſcendarum*, quod in Dialectica, *& bonum agendarum*, quod in Philoſophia morali. Ab D iſto enim principio primo res omnes naturales promanaſſe, ab iſto lumine rationes omnes illuſtratas eſſe, hoc bonum velut finem omnis actionis honeſtæ expetendum eſſe putauerunt. Quod poſtremum ſine illius boni dilectione fieri nequit. Iſti ergò Deo cognito repererunt vbi eſſet cauſa conſtitutæ vniuerſitatis, & lux percipiendæ veritatis, *& fons bibendæ felicitatis*, inquit Auguſtinus. Quibus propterea acclamat gratulando: *Siue iſti Platonici, ſiue quicunque alij quarumlibet gentium Philoſophi de Deo iſta ſentiunt, nobiſcum ſentiunt.*

Lib. 8. c. 9.

Ibid.

Lib. 8. de Ciuit. c. 1.

Ibid c. 9.

Ibid.

Cap. 10.

Nec verò diſſimulat Auguſtinus vnde tandem cognitionem Dei Philoſophia gentilis hauſerit, E nam quamuis aliquando fluctuauerit Auguſtinus vtrum ex ſacris litteris, an creaturarum conſideratione, ſæpiſſimè tamen in ſuis ſcriptis tradit inuiſibilia Dei per ea quæ facta ſunt Philoſophis innotuiſſe, ſicut & ipſimet quærenti ex creaturis innotuerant; eamque ſententiam veriorem eſſe teſtatur. Vnde ſubinde etiam de Philoſophis iſtis Dei inuiſibilia à cõſtitutione mundi per ea quæ facta ſunt cognoſcentibus, Apoſtolum ad Romanos locutum eſſe profitetur. Nec mirum cùm nihil in iſto Platonicorum diſcurſu ſit, quod non per creaturas poſſit ingenij viuacitate deprehendi. Quod enim aliud ſibi voluit Ariſtoteles cùm beatitudinem hominis in contemplatione ſummi entis ſitam eſſe docuit?

Vt teſtatur lib. 7. confeſſ. c. 10. & 17. Lib. 8 de Ciuit. c. 12.

Nec enim niſi abſurdiſſimè negare poſſet, ens iſtud, omnium bonorum ſummum, caſto amore eſſe diligendum. Quid aliud ij quos Græcia ſeptem ſapientes dicunt, inter quorum dicta ſapienter & illud lucet, *ſequere Deum*? Quid enim hoc aptius ſignificat, quam id quod Platonici dixerunt Deum eſſe imitandum ſeu diligendum. Vnde Auguſtinus *Secutio Dei beatitatis appetitus eſt. At eum ſequimur diligendo.* Quare generaliter de Philoſophis quodam loco dicit Auguſt. *Amorem eos in bonis rebus & erga ipſum Deum magni pendere, libri eorum ſatis loquuntur.* Cauſa verò cur magni penderent ex eorum principijs ſatis oum est. Cùm enim naturaliter viderent in amore fruitioneque rerum fugacium non poſſe conſtitui beatitudinem, ſed tantùm in fruitione ſummi boni quod eſt Deus, conſequenter etiam *fatebantur*, vt ijs idem Auguſtinus atteſtatur, *quantò plus quiſque amauerit Deum, tantò eum facilius ad beatitudinem peruenturum.*

Lib. de mor. Eccl. c. 11.

Lib. 14. de Ciuit. c. 7.

Lib. 12. c. 20.

Iam verò videamus quid illi ipſi Philoſophi de illo amore naturali Dei tanquam ſummi boni ſenſerint, in quo ſapientiam humanam collocauerunt: verum ex humanis viribus an ex Dei inſpiratione traheretur, quam denique ſententiam ex illorum doctrina ſanctus Auguſtinus ferat. In hoc enim cardo difficultatis præſenti vertitur. Sic ergò de amore Dei Philoſophis noto ſententiam eorum exponit Auguſtinus, quod *verum Deum & rerum autorem, & veritatis illuſtratorem & beatitudinis largitorem eſſe dixerunt.* Et paulò pòſt, quod ab illo nobis ſit *& principium naturæ & veritas doctrinæ, & felicitas vitæ.* Si beatitudinis largitor Deus eſt profectò & amoris Dei. Nam vt ibidem dicit: *Fruens Deo beatus eſt qui Deum amauerit.* Beatitudo enim ex bono, ſiue boni illius amore, ſicut nec ſine boni illius fruitione eſſe non poteſt. Quod ſi cui fortaſſis hoc obſcurius eſſe videatur, audi aliud luculentius ex libro quarto aduerſus Iulianum, vbi de Deo tanquam fine virtutis diſſerit, ad quem quælibet officia bona per dilectionem velut intentionem ferenda ſunt: *Verum tu in hac cauſa; etſi ad ſcholam Pythagoreæ prouoces vel Platonis vbi eruditiſſimi atque doctiſſimi viri multo excellentiores cæteris philoſophis nobilitate, veras virtutes non eſſe dicebant niſi quæ menti quodammodo imprimuntur à forma illius æternæ immutabiliſque ſubſtantiæ quod eſt Deus, etiam illic aduerſum te pietatis libertate clamabo*, &c. Quod verò intelligerẽt iſtam impreſſionem non ratione moralium officiorum quæ virtus operatur, ſed propter finem officiorum Deum, cujus amorem diuinitus inſpirandum eſſe cenſerent, declarat apertiſſimè in libro de Ciuitate Dei. Nam de diuiſione philoſophiæ tripartita in Phyſicam, Logicam & Ethicam, ſiue in naturalem, rationalem & moralem, ex Platonis mente diſputans: *Quamuis*, inquit, *Plato primus iſtam diſtributionem reperiſſe, & commendaſſe dicatur, eis neque naturarum omnium auctor niſi Deus viſus eſt neque intelligentiæ dator, neque amoris quo benè beateque viuatur inſpirator.* Ecce diſertiſſimis verbis amoris inſpiratorem, non cuiuſlibet, ſed quo benè beateque viuitur inſpiratorem profitentur Deum: quo nihil Auguſtinus vnquam luculentius de dilectione dixit. Vnde etiam ex proprio ſtatim ſenſu, Platonicorum illam ſententiam confirmat tanquam ſine dubitatione veriſſimam: *Si ergo natura noſtra eſſet à nobis, profectò & noſtram nos genuiſſemus ſapientiam, nec eam doctrina, id eſt aliunde diſcendo percipere curaremus: & noſter amor à nobis profectus*, hoc eſt, ex

Lib. 8. de Ciuit. c. 5.

Cap. 9.

Lib. 4. contra Iul. c. 3.

Lib. 11. de Ciuit. c. 25.

Ibid.

viribus

viribus noſtris naturalibus profectus, *& ad nos relatus, ad beatè viuendum ſufficeret, nec bono alio quo frueremur vllo indigeret. Nunc verò quia natura noſtra vt eſſet, Deum habet auctorem, procul dubio vt vera ſapiamus, ipſum debemus habere Doctorem, ipſum etiam vt beati ſimus, ſuauitatis intimæ largitorē.* Hæc enim ſuauitas intima non eſt aliud niſi ſuauiſſimus amor ſui, quem cordibus humanis, Deus inſpirat, iuxta illud Pſalmi, quod in hunc ſenſum creberrimè Auguſtinus vſurpat: *Dominus dabit ſuauitatem & terra noſtra dabit fructum ſuum.* Et, *Præueniſti eum in benedictione dulcedinis.*

Vid. lib. 2. de pecc. merit. c. 17. Lib. 2. ad Bonif. c. 9.

Nec verò alia præclara deſunt loca quibus gentiles Philoſophi diuinam gratiam ad accipiendum amorem Dei neceſſariam Auguſtino etiam atteſtante, profeſſi ſunt. Nam Plato in Timæo ita loquitur μεῖζον φιλοσοφίας ἀγαθὸν οὔτ' ἦλθεν, οὔτε ἥξει ποτὲ τῷ θνητῷ γένει δωρηθὲν ἐκ θεῶν. Quod approbans Tullius in quæſtionibus Academicis. *Nec vllum,* inquit, *arbitror vt apud Platonem eſt, maius aut melius à* Dijs *datum homini.* Et libro de vniuerſitate: *quo bono* (Philoſophiæ) *nullum optabilius, nullum præſtantius, neque datum eſt mortalium generi Deorum conceſſu atque munere, neque dabitur.* Quam ſententiam Platonis de Philoſophia alijs verbis clarius expreſſit, ſub nomine ſapientiæ: *Ita fit vt mater omnium bonarum rerum ſit ſapientia, cuius amor Græco verbo Philoſophiæ nomen inuenit, quia nihil à* Dijs *immortalibus vberius, nihil florentius, nihil præſtabilius hominum vitæ datum eſt.* Quæ Tullij verba quaſi expoſuit ſupra ex Platonis mente Auguſtinus cùm dixit: *Si ſapientia* Deus *eſt per quem facta ſunt omnia, verus Philoſophus eſt amator* Dei. Alibi verò eandem Philoſophorum ſententiam & verbis referens atque explicans: *Ad hoc,* inquit, *meliores quoſque in his malis adiuuat gratia, vt quanto fideliore, tanto fortiore corde tolerentur: ad quam rem etiam Philoſophiam prodiſſe dicunt docti huius ſæculi, quam dij quibuſdam paucis, vt ait Tullius, veram dederunt. Nec hominibus ab his aut datum eſt donum maius aut potuit dari.* Quod autem Philoſophia vera ex Philoſophorum iſtorum ſententia ſit *amor* Dei, jam ſupra ex eodem Auguſtino declaratum eſt, qui de Platone dicit, & alijs aliiſque verbis identidem repetit, quod Plato *non dubitat hoc eſſe Philoſophari, amare* Deum. Vnde ſubiungit jam citatis verbis Tullij: *Vſque adeo & ipſi contra quos agimus, quoquo modo compulſi ſunt, in habenda non quacunque ſed vera Philoſophia,* quæ videlicet eſt maxime omnium iſte amor Dei, tolerans omnia mala patienter, *Diuinam gratiam confiteri.* De tolerantia quippe malorum ibi agitur quam & Auguſtinus tribuit amori Dei: *Deus adeſt moleſtiæ perferendæ hoc enim totum rectè fit, quando fit propter ipſum, id eſt quando gratis amatur ipſe, qualis amor nobis eſſe non poteſt niſi ex ipſo.* Ita videmus Auguſtinum & Philoſophos iſtos ſibi in hac doctrina omni ex parte cōcinere, quod videlicet in Ethica ſeu Philoſophia morali Deus ſit *bonum noſtrum*; velut *finem ad quem cuncta quæ agimus referre debemus.* Quod proinde Philoſophus moralis ſit *amator Dei,* tanquam illius boni quod Philoſophia moralis tota tanquam finem omnis actionis bonæ reſpicit; quod hic amor ab ipſo Deo *inſpirari,* & à *forma* illa *æterna immutabiliq; ſubſtantiæ imprimi debeat;* quod denique vera iſta Philoſophia tanquam vera creatura rationalis ſapientia per Dei gratiam homini conferri debeat. Quæ omnia cum in Auguſtini ſcriptis explorata ſint, liquido ſanè ſequitur amorem Dei, quo naturalis ratio ſiue Chriſtianorum, ſiue gentilium dictat eum velut bonum creaturæ rationalis beatificum eſſe diligendum, vt vita & actio eius ex illo vltimo virtutis fine eſſe poſſit bona, & ipſa deinde beata fieri, nullo modo iuxta doctrinam eius poſſe ex creaturæ viribus naturalibus, ſed tantummodo ex Dei gratia & inſpiratione proficiſci.

Lib. 1. qq. Tull. lib. 1. de legib. Lib. 8. de Ciuit. c. 22. Lib. 22. de Ciuit. c. 22. Lib. 8. de Ciuit. c. 9. Lib. 22. de Ciuit. c. 22. Lib. 6. Cont. Iul. c. 3. Lib. 11. de Ciuit. c. 25.

CAPVT XIV.

SEXTO EX DIVISIONE AMORIS creaturæ rationalis in charitatem & cupiditatem.

QVæ ſancti Auguſtini mens ſextò ex alia radice manifeſtè quoque ſequitur, quam in præcedentibus latè ſtabiliuimus. Docet enim Auguſtinus in multis locis omnem amorem creaturæ rationalis eſſe vel *charitatem* vel *cupiditatem.* Cuius diuiſionis vera radix eſt quod neceſſe ſit creaturam rationalem in omni actione voluntaria vel in Deo vel in creatura vltimo conquieſcere. Cùm enim in medijs & finibus non detur progreſſus in infinitum, neceſſarium eſt, vt ab vtroque extremo ordo determinatus ſit. Si enim in medijs ſeu in ijs quæ ſunt ad finem nihil eſſet primum, nullus actionem inciperet, nullus conſilium finiret, vtpote quod non finitur niſi eo reperto quod primum eligi & agi debet. Si verò in finibus nullus eſſet vltimus, nihil appeteretur; quia ceſſante primo mouente ceſſant reliqua; nulla actio terminaretur, nullus agentis intentio conquieſceret. Hoc autem vltimum in quo quieſcetur, neceſſario eſt, vel Deus vel creatura. Si Deus, jam ſecundum Auguſtinum eſt charitas; ſi creatura, cupiditas. Porrò charitatem in hac diuiſione nullam Auguſtinus agnoſcit aliam, niſi quæ inſpiratur ac diffunditur in cordibus noſtris, per Spiritum ſanctum: neque aliam cupiditatem, niſi quæ corrumpit ac vitiat creaturam rationalem. Qua de re fusè ſuprà diſſeruimus. Hæc diuiſio, quæ vna eſt ex primis profundiſſimis & immobilibus fundamētis doctrinæ eius in qua velut cardine gratia quoque diuina vertitur, prorſus falſa & erronea eſt, ſi datur aliud amor Dei naturalis qui non ſub illa charitate diuinitus infuſa comprehenditur. Eſt enim certiſſimum talem amorem non eſſe cupiditatem. Cùm autem talis amor neceſſario, exercitum affectuum ſecum trahat, deſiderium, gaudium, odium, fugam, triſtitiam, deſperationem, iram & ſimiles qui ex amore vultum ſuum prout objectorum & circumſtantiarum flagitat varietas, vertente naſcuntur, immenſa quoque ſeges voluntatum humanarum in illa diuiſione, quam velut adæquatam per objecta generaliſſima tradidit Auguſtinus, prætermiſſa erit; vt nihil dicam quod tota doctrina moralis Auguſtini cardinibus ſuis luxata perturbabitur. Quod ſi igitur vera & legitima eſt illa creati amoris partitio in charitatem atque cupiditatem, quarum illa fons ſit omnis actionis bonæ, hæc omnis actionis malæ ſicut vtrumque iuxta ſuperius fusè diſputata, ſanctus Auguſtinus tradidit manifeſtum erit amorem illum ſine quo creatura rationalis bona & recta condi nequit, ex diuina largiente gratia debere concedi. Huc accedit quod quantumuis aliquem Dei amorem naturalem tanquam autoris naturæ, viribus naturalibus

Vid. lib. 3. de ſtatu nat. lapſæ c. 19. Loci jam citati.

haberi poſſe fatêrêmur, ille tamen nullo pacto A ſufficeret homo per eum ad Deum tanquam ad beatudinis naturalis objectum tenderet & pertingeret. Amor enim ille tantus eſſe debet, vt Deus ſuper omnia diligatur & in illo amore contra omnes concupiſcentiarum tentationes in finem vſque perſeueretur. Quod & Philoſophi Gentiles faſſi ſunt dum docuerunt animam non poſſe peruenire ad perfectionem ſapientiæ, niſi prius inſtaret purgandæ bonis moribus vitæ, quatenus Deo caſto amore cohæreret. Impoſſibile enim eſſe cenſebant ad poſſeſſionem incommutabilis boni pertingere, ſi ei quicquam amando æquaretur aut præferretur. Itaque de Socrate dicit Auguſtinus, quod *nolebat immundos terrenis cupiditatibus animos ſe extendere in diuina conari, quandoquidem ab eis cauſas rerum videbat inquiri, quas primas atque ſummas, non niſi in vnius veri atque ſummi Dei voluntate eſſe credebat.* B VNDE NON EAS PVTABAT NISI MVNDATA MENTE POSSE COMPREHENDI: ET IDEO PVRGANDÆ BONIS MORIBVS VITÆ CENSEBAT INSTANDVM, VT DEPRIMENTIBVS LIBIDINIBVS EXONERATVS ANIMVS NATVRALI VIGORE IN ÆTERNA SE ATTOLLERET, NATVRAMQVE INCORPOREI ET INCOMMVTABILIS LVMINIS, VBI CAVSÆ OMNIVM FACTARVM NATVRARVM STABILITER VIVVNT, INTELLIGENTIÆ PVRITATE CONSPICERET. C Cernis hic Gentiles Philoſophos etiam animaduertiſſe non poſſe ad illam naturalem felicitatem perueniri, quæ in cauſæ illius ſupremæ rerum naturalium ſerenâ comprehenſione conſiſtit, niſi mens mundata ſit, niſi bonis moribus vita purgata, niſi deprimentibus libidinibus animus exoneratus. Hoc autem fieri impoſſibile eſt, niſi animus ita ab vniuerſis rebus viſibilibus auellatur & vni aſligatur Deo, vt nihil omninò creatum ei vel æquet, anteponatve diligendo, & aduerſus omnes omnium libidinoſarum tempeſtatum impetus immobiliter in huiuſmodi dilectione perſeueret. D Hoc enim niſi fecerit iam aliquid æquat aut præponit Deo, iam mens eius ſordibus creatarum rerum ac deprimentibus libidinibus onerata ad naturam incorporei & incommutabilis luminis comprehendendam, teſtibus etiam Philoſophis, prorſus inidonea eſt, tantumque remota à ſua naturali beatitudine, quantum immundus à munditia, quantum iniuſtus à iuſtitia, quantum libidinibus excæcatus à purgatæ mentis ſerenitate qua ſola cernitur verum ac ſummum bonum. Hanc autem diligendi Dei puritatem, conſtantiam, perſeuerantiam, naturæ viribus in tanta naturæ puræ infirmitate comparare, tam impoſſibile eſt, quàm in ſtatu naturæ lapſæ legem vniuerſam naturalem contra tot ac tâtas libidinum tentationes cuſtodire. E Hoc enim ſi poſſumus, fidenter dico, gratis Chriſtus mortuus eſt, euacuatum eſt ſcandalum crucis, quam ea de cauſa ſubijt Chriſtus, vt iuſtitia legis perficeretur in nobis. Hoc enim naturæ viribus tam perſpicuè impoſſibile eſt vt & Gentiles Philoſophi hoc animaduerterint. Nam inde eſt quod Platonici Deos inferiores, hoc eſt, dæmones ſibi colendos eſſe conſtituerent, vt ab eis ad aſſequendam ſpiritalis partis purgationem, quam Deo ſummo contemplando neceſſariam eſſe cernebant, impetrato aliquo eorum obſequio iuuarentur. Inde eſt quoque quod Porphyrius cauſam iſtius purgationis *principium* ponat, hoc eſt Deum: fateaturque neceſſariam eſſe quandam *vniuerſalem viam purgationis* humani generis, ſed eam per *donum Dei* conferendam eſſe, ſibi verò *nondum innotuiſſe*. Per hoc ſignificans tantam eſſe animæ in hac corrupta carne immunditiam, vt alienis viribus egeat ad purgationem ſui. Quod in libris de Ciuitate Dei accuratius Auguſtinus tradit; illum mentis iniquinatæ purgatorem & infirmitatis adiutorium non niſi Chriſtum Dominum eſſe profitetur. Inde eſt quoque quod iidem Philoſophi gratiam Dei ad illum tantum amorem Dei obtinendum neceſſariam eſſe faterentur. Vt paulò antè latius diximus. Ex quibus profectò ſatis manifeſtè conſtat, quod etiamſi amor aliquis Dei naturalis haberi naturæ viribus poſſet, illum tamen tam imbecillem futurum eſſe in ſtatu puræ naturæ, ſicut & lapſæ, vt per eum nullo pacto à tanta immunditia purgare, ac tot tantaſque cupiditatum ſordidarum tentationes conſtanter ſuperare poſſet, neque ad Deum velut objectum beatificum immobiliter tendere aut pertingere, & proinde amor ille tantopere puræ naturæ neceſſarius, per veram Dei ſupernaturalem gratiam donari debet.

Aug. lib. 8. de ciuit. c. 3.

Lib. 10. de Ciuit. c. 9. 23. & ſeqq. Vide & ca. 2. & ſeq.

Poſſet & ſeptimum argumentum ex eo trahi, quod impoſſibile ſit creaturam rationalem ſine Dei amore non eſſe miſeram. Itemque impoſſibile miſeriam à Deo infligi ſine culpa præcedente: ſed quia hoc argumentum infrà latius tractandum eſt, lectorem remittimus in illum locum. Nunc ad aliquas difficultates enodandas, prout vires Deus dederit, progrediamur ex quibus clarius res tota patefiet.

Vide infrà lib. 3 c. 11.

CAPVT XV.

PRIMA DIFFICVLTAS explicatur. Vtrum ſit amor iſte naturalis & quo ſenſu.

PRIMA & grauis in ipſo limine hîc occurrit difficultas, cuiuſmodi amor ſeu charitas dici debeat, naturalis an ſupernaturalis; debitum an gratia. Si enim eſt charitas, quomodo naturalis? Si naturalis, quomodo gratia? Quæſtio iſta fateor mole ſuâ cogitantem premit. Sub qua tanquam incertæ veritatis, quamuis non incertæ difficultatis ſuccumbere, & ignorantiam noſtram fateri longe ſatius putarem, quam ea quæ in principijs Auguſtini tanquam certa conſtituta ſunt, cum diſcrimine ſubuertendi ſanctiſſimam doctrinam eius, inficiari. Quid enim mirum imò verè, quid non maximè conſentaneum, ſi non vniuerſam profunditatem doctrinæ eius & ſublimitatem illius ingenij, quod vniuerſas liberales artes ſine magiſtro, ſuo Marte perdidicit, cui altiſſima illa Theologica quam omnis poſteritas admiratur nemine præeunte, mox à baptiſmo celitus inſpirata eſt, tarditas noſtra conſequatur? Ne tamen nihil dicendo lectoris exſpectatio repercuſſa concidat, conjecturas meas Auguſtino innixas candida ſimplicitate proferam, vt ſi non ſeruiant aſſequendæ peritiæ ſaltem opitulentur plenius indagandæ veritati, vt qui fuerint ingenio celeriores, vel doctrinæ ſancti Auguſtini peritiores me adjuuent, vbi viderint veritati propinquantem, me ſubleuent vbi ſuccumbentem, me reuocent vbi ab eius mente deuiantem.

Quapropter mihi videtur iuxta ſancti Docto-

ris principia, vtrumque de illo amore Dei ſine A quo creatura rationalis recta & bona eſſe nequit' citra contradictionem poſſe dici & naturalem eſſe ſupernaturalem. Quod ſupernaturalis ſit, nulla inter Catholicos controuerſia eſt. Nam vti beatitudo ſempiterna, ita & via ad illam charitas Dei omnes naturæ vires ſuperat, ita videlicet vt quamuis vtraque ſit actio creaturæ, neutra tamen ex naturæ principijs aut facultatibus, aut naturalibus vllis adiutorijs fluere poſſit, ſed eam Spiritus ſanctus ſupra omnes vires naturales creaturæ per gratiam operari debeat, diffundendo charitatem, delectationem, & lumen in cordibus noſtris. Qua doctrina nulla in Auguſtino B certior eſt, non ſolum de ſtatu naturæ lapſæ contra Pelagianos, vbi opera eius vniuerſa nihil aliud clamant ſed etiam de ſtatu naturæ integræ multoque magis puræ. Nam hinc illud vniuerſaliſſimum de Adamo: *Nec ipſum Deus eſſe voluit ſine ſua gratia, quoniam liberum arbitrium ad malum ſufficit, ad bonum verò nihil eſt niſi adiuuetur ab omnipotenti bono.* Vbi cauſa dandæ gratiæ redditur, quia ſine illa nihil poteſt ad bonum, ſed tantùm ad malum; Nullo igitur modo poteſt ſine Dei gratia diligere Deum, quo nihil in illo ſtatu melius eſt vel eſſe poteſt. Et de Angelis illud celeberrimum: *Confitendum eſt cum debita laude creatoris non ad ſolos ſanctos homines pertinere, verum* C *etiam de ſanctis Angelis dici poſſe, quod charitas Dei diffuſa ſit in eis per Spiritum ſanctum qui datus eſt eis.* Hoc igitur iacto certiſſimo fundamento, videndum ſupereſt an & quo pacto ille amor Dei naturalis dici poſſit. Et quidem non eſſe eo ſenſu naturalem quia ſit pars naturæ, nimis manifeſtum eſt, dilectio enim ſicut & fruitio, hoc eſt beatitudo creaturæ tam imperfecta quàm perfecta ſunt actiones, vnde non poſſunt eſſe partes creaturæ rationalis. Perinde perſpicuum eſt non eſſe naturalem quod ex principijs naturæ ſeu facultatibus naturalibus creaturæ D rationalis fiat. Iam enim diximus omnes facultatesq; naturæ ſuperare. Vnde hallucinantur Lutherus & Caluinus qui voluerunt iuſtitiam originalem, quæ Auguſtino potiſſimum eſt iſte de quo loquimur amor Dei; veluti finis omnium cæterorum bonorum, voluerunt eſſe naturale bonum quale eſt pecudi ſanitas, vel aquæ frigus quod ex ipſa naturaliter pullulat.

Lib. de corr. & grat. c. 11.

Lib. 12. de Ciuit. c. 9.

Quidam igitur hoc tantùm ſenſu amorem Dei naturalem eſſe volunt quod ſit naturæ conſentaneus. Hoc autem ita explicant, quia naturam ornat atque perficit. Veriſſimum iſtud quidem eſt, ſed rem non plenè explicat. Sic enim etiam vnio hypoſtatica naturalis dici poſſet, cùm tamen ita non ſoleamus loqui; certumque ſit longè E alio modo Dei dilectionem eſſe naturæ rationali conſentaneam atque connaturalem quàm vnionem in diuino ſuppoſito. Hanc enim nemo citra reuelationem vel ſuſpicari poſſet eſſe poſſibilem, vel prudenter iudicare ſibi appetendam.

Itaque dicendum arbitror dilectionem Dei dici poſſe creaturæ rationali naturalem, primo ex parte rationis, quia ratio naturali lumine dictat Deum ſolũ ſuper omnia creata eſſe diligendũ, idq; non indifferenti quodam dictamine quaſi hoc eſſet naturæ ſuæ quoquo modo conſentaneum, ornatiuum, & perfectiuum, vt illi quos paulò antè dixi, volunt, ſed ita vt iudicet, hanc eſſe naturaliſſimam, arctiſſimam, vniuerſaliſſimam, ſeueriſſimamque obligationem. Diligere quippe Deum ſuper omnia eſt actus rectæ rationi quàm maximè conformis, quæ legis æternæ lumine illuſtrata, dictat optimum & principium rerum ac finem omnium eſſe maximè diligendum: cuius rectitudo velut primi principij in operabilibus maximè nota eſt. Conſtat enim aliquid eſſe ſummè diligendum, hoc autem debet eſſe ſummum ens & ſummum bonum, ſicut ratio dictat ſummam veritatem eſſe maximè credendam & quicquid illa reuelauerit. Et hinc eſt quod præceptum illud *Diliges Dominum Deum tuum*, ſit maximè de lege naturæ quia maximè morale, ſine cuius impletione nullus actus moralis eſſe poteſt, ne moraliter quidem bonus, ſicut fuſiſſimè ex Auguſtino demonſtrauimus. Et inde eſt quod in capite primæ tabulæ collocatum ſit, quo cultus *vnius* Dei antiquo populo præceptus fuit. Nullus enim verus Dei cultus eſt ſine amore eius vel eſſe poteſt, vt itidem ex eodem diximus aliquoties. Hunc eſſe ſancti Auguſtini ſenſum de naturali obligatione diligendi creatoris, prout hoc naturali rationis lumine, nulla reuelatione, ſed ex æternæ legis præſcripto, ac naturali ordine ſibi faciendum rationalis creatura cernit, in eius operibus perſpicuè liquet, quantumuis hoc ſine eiuſdem creatoris auxilio nullo pactò poſſit implere. Nam hinc eſt quod in lib. decimo-nono de Ciuitate Dei vbi omnibus omninò rebus naturaliter amabilem eſſe pacem eruditiſſimè docet, & pacem nihil aliud eſſe niſi, *tranquillitatem ordinis*, nec ordinem aliud niſi, *pariumque, diſparium que rerum ſua cuique loca tribuẽtem diſpoſitionem*, locum hominis eſſe conſequenter docet *ſub Deo*, vt videlicet ſit ei *pax cum ipſa lege, qua naturalis ordo adminiſtratur.* Hoc eſt, vt æternæ legi cuncta ſuis locis diſponenti diligendo, obediendoque ſubiaceat, ex quo fit vt ex naturali illo æternæ legis ordine diligat Deum. Et *quia ille in ſe diligendo non errat, qui diligit*, inquit, *Deum conſequens eſt vt etiam proximo ad diligendum Deum conſulat.* Idque ex eadem naturalis ordinis lege. Nam vt ibidem dicit, *ad Deum colendum, demus ſuæ membris pari dilectioni conſulere naturalis ordo præſcribit.* Et in hoc ipſa naturalis animæ rationalis poſita eſt, vtpote quæ non ſit aliud, *quam, ordinata cognitionis actionisque conſenſio*, vt videlicet quemadmodum ſtatim explicat, *mente aliquid contempletur & ſecundùm hoc aliquid agat*, ſiue, alijs verbis, vt *aliquid vtile cognoſcat & ſecundùm eam cognitionem, vitam, moreſque componat.* Sed tam naturalis ordo pacis creaturæ rationalis, qua iſti æternæ & immutabili legi locum homini naturalem ſub Deo, & ipſâ æternâ lege tribuenti pariat, ſine Dei adiutorio nullo pacto obtingere poteſt. *Opus enim habet magiſterio diuino, cui certus obtemperet, & adiutorio vt liber obtemperet.* Hoc eſt opus habet gratia Dei, vt nec in cognoſcendo erret, nec in diligendo deficiat, timore videlicet non liberali amore obtemperando. Hinc etiam ſunt iſta verba in libro de natura & gratia quæ ſuperiùs allegauimus, quod creatura rationalis nullâ fide paſſionis imbuta nihil aliud facere debeat, quam vt *credendo in Deum qui fecit cœlum & terram à quo & ſe factam naturaliter ſentit & rectè viuendo eius impleat voluntatem.* Si ſe ab eo factam naturaliter ſentit, profectò ſentit etiam illi dilectionem, illi gratitudinem, pro tanto beneficio; illi obedientiam eſſe præſtandam ſicut & infideles ea cognouiſſe & litteris mandauiſſe manifeſtum eſt. Sed ea nullo pacto ſine eiuſdem creatoris gratia præſtari poſſe ibidem Auguſtinus expreſſè docet. Hinc eſt quod ſæpiſſimè aduerſus Manichæos Scripturarum ſacrarum temeratores, & creatoris rerum omnium perduelles, ex puris rationibus

Lib. 19. de Ciuit. c. 13.

Cap. 16.

Cap. 14.

Cap. 13.

Lib. de nat. & grat. c. 2.

Vid. lib. 3. de lib. arb. à c. 9. vſque ad finem.

Item lib. de vera Relig. de morib. Eccleſ. &c. docet, atque conuincit veritatem, iuſtitiam, ſapientiam, hoc eſt, vt ipſe ſolertiſſimè inculcat, Deum verum ex creaturis naturali ratiocinatione compertum, velut cauſam omnium, velut obiectum vnic humanæ beatitudinis eſſe ſummo amore diligendum. Et ne quis aliquem amorem ſuſpicaretur naturalem, qua qui ex naturæ viribus in Deum ratiocinandi deprehenſum ſurgeret in eiſdem locis dicit diuinam gratiam ad hoc ipſum eſſe quam maximè neceſſariam. Hinc illa eius verba præclariſſima de *veritate* quam nullo Scripturæ adminiculo ſed ſola rationis naturalis acie eo modo, quo Plato verum Deum *Lib. 2. de lib. arb. c. 13.* ex creaturis demonſtrauerat. *Ecce tibi eſt ipſa veritas, plectere illam & fruere illa & delectare in Domino & dabit tibi petitiones cordis tui.* Et infra docet, in illa ſola vitam beatam eſſe collocandam, illam diligendam, illa fruendum, ſed hoc *Cap. 3.* niſi Dei dono nullo modo poſſe fieri. Hinc in libro de moribus Eccleſiæ, *Ratione quæramus*, nempe contra Manichæum omnis fidei capitalem inimicum, *quemadmodum ſit homini viuendum.* Et rem eo diſputando perducit, vt nemo beatus ſit, *qui non habet quod amat etiam ſi optimum ſit;* ille verò ſit qui, *id quod eſt hominis optimum & amat & habet.* Quia hoc eſt *frui*, *præſto habere quod diligis.* Optimum autem hominis non eſſe neque corpus vel bonum eius, neque animam vel bonum internum eius, ſed aliquid extra vtrum- C *Cap. 6.* que, nempe non hominem ſapientem ſed *Deum. Quem ſi ſequimur, benè ſi aſſequimur, non tantum benè, ſed etiam beatè viuimus.* Hoc eſt, illum Deum velut optimum hominis bonum ſi diligimus, benè viuimus, ſi fruimur etiam beatè. Nam *Cap. 11.* explicans illud ſequi & aſſequi. *Secutio igitur Dei beatitatis appetitus eſt: conſecutio autem ipſa beatitas. At eum ſequimur diligendo, &c.* Vides arbitror quam nullo ſupernaturali vel fidei vel reuelationis principio vtatur ſicut profeſſus fuerat, vt hominis optimum, quod ex naturalibus ductu diligere, fruique debeat, quo & bonus & beatus ſit aduerſus hoſtes omnis credulitatis indaget. Vnde D concludens naturalem illum diſcurſum ſuum: *maximum ergo quod ad beatam vitam ducit, primumque mandatum eſt diliges Dominum Deum tuum ex toto corde*, &c. Quod etiam Ethnicos Philoſophos vidiſſe, aſſeruiſſe, docuiſſe, eadem communi omnibus ratione ductos, eadem communi veritate illuſtratos, ante tradidimus. Ex quibus ſatis ſuperque liquet, præceptum de diligendo Deo quam maximè eſſe naturale, ideoque quam maximè æternâ & naturali lege ſeueriſſimèque præceptum; cùm tamen in Auguſtini doctrina nihil certius, inculcatiuſque ſit illo eodem præcepto quantumuis naturali & naturaliter cognito, etiam reſpectu Dei quam maximè naturalibus rationibus & creaturis demonſtrati, nihil eſſe magis ad implendum ſupernaturale. Nam pro- E *Vide infrà lib. 5. de gratia Chriſti Saluatoris à cap. 1. vſque ad 10.* pter illud vel ſolum vel pœnè ſolum gratia neceſſaria eſt, quo impleto cætera omnia cum magna facilitate implerentur, ſicut ſuo loco ex Auguſtino declarabitur.

Secundò, naturalis dici poteſt iſte amor Dei ex parte appetitus, quod ita oſtendi poteſt. Deus enim quantumuis eum non niſi per auxilium ſupernaturale ſequi diligendo, vel conſequi fruendo poſſimus, eſt tamen finis hominis naturalis, quo nec inferior ei nec ſuperior dari poteſt. Viderunt iſtud ac docuerunt Scho- *Scotus in Prolog. q. 1. num. 12.* laſticæ Theologiæ Coriphei Scotus & nonnulli alij. Scotus enim apertè profitetur, *Deum eſſe finem naturalem hominis licet non naturaliter adipiſcendum ſed ſupernaturaliter.* Ex quo fit vt conſequenter hominem ſeu voluntatem eius doceat habere potentiam naturalem ad dilectionem & fruitionem Dei, hoc eſt, beatitudinem quantumuis ſupernaturaliter acquirendam, quam ipſe in fruitione collocat, & naturaliter finem illum appetere & in illum inclinari. Nam cùm formaſſet iſtud argumentum, homo naturaliter appetit finem iſtum, quem dicit ſupernaturalem, igitur ad illum naturaliter ordinatur, ſcilicet per fidem & charitatem, reſpondet vt ante citauimus de fine naturali ſed ſupernaturaliter acquirendo. Hoc, inquit, *probat ratio ſequens de deſiderio naturali quam concedo.* Et infra ex profeſſo do- *Ibid. Ibid. n. 25.* B cet, eſſe poſſe potentiam paſſiuam naturaliter cui non reſpondet in ipſa vel in tota natura principium actiuum naturaliter iùque contingere propter eminentiam iſtius perfectionis ad quam creatura rationalis ordinata eſt. Cui doctrinæ quantum ad naturalem inclinationem in Deum ſeu beatitudinem ſupernaturalem, conſentaneè dicit S. Thomas. *Quamuis homo naturaliter inclinetur in finem vltimum non tamen poteſt naturaliter illum conſequi, ſed ſolum per gratiam, & hoc eſt propter eminentiam illius finis.* *In lib. de Trin. Boetij in q. vlt. ad quint.* Vnde libro 3. contra gentes ex profeſſo multiſque modis tradit, *vltimum finem hominis* ſecundùm cognitionem quæ in hac vita impoſſibilis eſt, hoc eſt claram viſionem Dei per eſſentiam, *terminare naturalem eius appetitum:* & impoſſibile eſſe, vt hoc naturale deſiderium inane ſit, quo naturaliter omnes mentes deſiderant peruenire ad diuinam ſubſtantiam intelligendam & videndam, & conſequenter hominem eò peruenire poſſe, per poteſtatẽ Dei. *Cap. 50. 51. 57.* Quod ſi Deus quantumuis ſupernaturaliter videndus ac fruendus, ſit finis hominis naturalis & eum homo appetat, deſideret, in eum inclinetur naturaliter, ſiue illa inclinatio non ſit aliud quam ipſa potentia voluntatis vt videtur velle Scotus, ſiue aliquid elicitum à voluntate vt magis D. Thomas & nonnulli eius interpretes, certè conſequens eſt eandem voluntatem naturaliter inclinari in amorem Dei, eo modo quo ipſi dicunt, eam inclinari naturaliter, in Deum, tanquam finem naturalem licet ſupernaturaliter acquirendum vel in Dei viſionem per eſſentiam. Nam finis iſte non conjungitur voluntati, ſeu homini qui ad illum inclinatur, niſi per actionem ſuam, vnde hoc ipſo quo naturaliter inclinatur in Deũ inclinatur etiam in illam actionem qua conjungitur Deo, ſiue ſit illa viſio vt Diuus Thomas docet, qui idcirco conformiter locis citatis tradit, hominem naturaliter appetere claram viſionem Dei tanquam ſcilicet formalem beatitudinis ſcientiam, ſiue ſit dilectio fruitioque Dei, vt Scotus & alij volunt. Quod ſi homo naturaliter appetit perfectam fruitionem Dei, quam ſine dilectione eſſe impoſſibile eſt, neceſſario etiã appetit naturaliter imperfectam fruitionem ac dilectionem Dei, quæ ad perfectam tendit naturaliter; quamuis nec hanc nec illam aſſequi poſſit naturaliter, ſed tantummodo per ſupernaturalem opitulationem Dei. Sic ergo patet quo pacto & ſenſu ſecundum Scholaſticorum etiam principia, amor Dei poterit vocari naturalis reſpectu voluntatis. Non quod illius vel conſummationem in cælo vel initium in hac vita poſſit adipiſci viribus naturalibus, ſed quod homo, hoc ipſo quo Deus eſt finis eius naturalis & naturaliter inclinatur ad appetendam perfectam felicitatem ſuam, ex conſequenti naturaliter inclinetur ad appetendam illam actionem, in qua beatitudo

do illa ſita eſt; quamuis ad illam ſuis viribus nullo modo pertingere poſſit, propter eminentiam finis iſtius vt & Scotus & D. Thomas explicant. Longè namque perfectionis naturæ indicium eſt & ſublimioris beneficij argumentum, habere naturaliter finem tam altum vt eum nulla creatâ poteſtate natura poſſit conſequi, quàm finem tam abiectum vt eum naturalibus ſuis & infirmis viribus facile aſſequatur.

Ex his igitur duobus capitibus facile intelligitur longè aliter dilectionem Dei eſſe creaturæ rationali naturalem, quam tantummodo quia ei conſentanea eſt, vel quia ornat ac perficit eam. Eſt enim naturalis quia natura ipſa dictat arctiſſimeque obſtrictam ſe naturaliter ſentit, vt eum humillimè caſtiſſimèque diligat, & quia natura ipſa ad hoc appetendum condita eſt, & naturaliter inclinatur, etſi neque quod dictat, neque quod appetit ſibi ipſa dare poſſit. Inter illos autem duos modos naturalitatis maxima differentia eſt. Quod enim primo tantum modo naturale eſt non parit vitium in creatura ſi defuerit. Nemo enim vitiatam intelliget creaturam ſi ei deſit vel etiam habenti detrahatur vnio hypoſtatica, intelligentia ſimplex per modum Angelorũ, poteſtas volandi & ſimiles dotes liberaliter ſupra naturæ exigentiam attributæ, quamuis cùm adeſſent, eſſent naturæ conſentaneæ eamque ornarent ac perficerent. Sed cùm deeſt amor Dei vitium in natura oritur grauiſſimum, imo omnium maximum, vniuerſorum caput & fons. Deficere enim à Deo radix eſt omnis mali in creatura rationali, & hoc ipſum naturali lumine deprehendi poteſt, ei eſſe vitioſum, ex hoc ipſo quo naturaliter cognoſci poteſt imaginem Dei debere dilectionem ſupremam ſuper omnia veritati, iuſtitiæ, æquitati, bonitati, rectitudini, hoc eſt creatori ſuo, quatenus eſt norma incommutabilis omnis iuſtitiæ & æquitatis & bonitatis, & rectitudinis; Nam ſine dilectione iſtius incommutabilis veritatis, iuſtitiæ, æquitatis, bonitatis, vnoque verbo rectitudinis, quæ ſecundum ſolemniſſimam Auguſtini doctrinam & ſexcenties inculcatam, Deus noſter eſt, nec vllo pacto naturæ viribus, ſed tantum gratia Dei diligi poteſt, impoſſibile eſt creaturam rationalem eſſe veracem, eſſe iuſtam, eſſe æquam, eſſe bonam, eſſe rectam. Quod eſſe grauiſſimum eius vitium & contra rationem naturalem, & contra naturalem voluntatis inclinationem naturæ lumine Chriſtianis & gentilibus notum eſt. Vnde, qui, quomodo, niſi quia dilectione iſta modis iam dictis creaturæ rationali reſpectu Creatoris ex naturaliſſimis iſtis attributis conſiderati, naturalis eſt, quamuis ſupernaturaliter per Spiritum S. in cordibus noſtris diffundenda?

CAPVT XVI.

OSTENDITVR SEPTEM indicijs doctrinam iſtam S. Auguſtini principijs eſſe conſonam; longèque ab eis recedere qui Deum naturalibus viribus diligi poſſe arbitrantur.

QVÆ quidem omnia in Auguſtini principijs ac doctrinâ ſatis perſpicuâ, fundata ſunt. Nam hinc eſt primò quod paſſim docet ipſi naturæ rationali conuenire vt

A adhæreat per amorem Deo; *Non itaque eſſet vitium recedere à Deo, niſi naturæ cuius hoc vitium eſt, potiùs competeret eſſe cum Deo.* Ecce naturæ creaturæ rationalis competit eſſe cum Deo, hoc eſt adhærere per amorem Deo. Quid enim eſt naturæ competere quàm hoc ei eſſe naturale? Quod ne me ſuſpicari putet, & eo modo Auguſtinum intellexiſſe quo homini competere diceremus, quicquid ei communicatur, vt volare, inuiſibilem fieri, in ſuppoſito eodem cum Spiritu S. iungi, &c. quæ ſic ei communicantur, vt ſi non fiant, neque vitia ſint hominis, neque contra naturam eius, euidenter ipſe Auguſtinus exponit. *Sent. 139. apud Proſp. ex lib. 11. de Ciuit. c. 17.*

B Hinc eſt enim ſecundò quod non adhærere Deo vitium hominis eſſe docet, nec vitium vllum eſſe poſſe niſi contra naturam ſit, & naturæ aduerſetur eamque deſtruat. *Hæc natura quæ in tanta excellentia creata eſt vt licet ipſa ſit mutabilis, inhærendo tamen incommutabili bono, id eſt ſummo Deo, beatitudinem conſequatur: nec expleat indigentiam ſuam niſi vtique beata ſit: eique explendæ non ſufficiat niſi Deus: profectò non illi adhærere vitium eſt. Omne autem vitium naturæ nocet ac per hoc contra naturam eſt.* Et in libro tertio de libero arbitrio: *Non vituperari poſſumus; quia in eo non manemus,* *Lib. 12. de Ciuit. c. 1.*

C *ſcilicet diligendo, niſi quia magnum & ſummum & primum noſtrum bonum eſt manere in illo.* Et paulo poſt: *quid quod etiam in ipſis rebus quæ vituperantur, nullius vituperatur niſi vitium: nullius autem vituperatur vitium niſi cuius natura laudatur. Aut enim ſecundùm naturam eſt, quod vituperas, & non eſt vitium, tuque magis emendandus es, vt rectè vituperare noueris; quàm illud quod non rectè vituperas: aut ſi vitium eſt, vt rectè vituperari poſſit etiam contra naturam ſit neceſſe eſt. Omne quippe vitium eo ipſo quo vitium eſt: contra naturam eſt. Si enim naturæ non nocet, nec vitiũ eſt: ſi autem quia nocet, ideo vitiũ eſt, ideo vitium eſt quia contra naturam eſt.* Et libro de moribus Manichæorum: *Quis enim ita eſt mente cæcus, qui non videat, id cuique generi malum* *Lib. 3. c. 13.* *Ibidem.* *Cap. 2.*

D *eſſe, quod contra eius naturam eſt.* Quod ſtatim explicat, *quod contra naturam quicquid eſt, vtique naturæ aduerſatur, & eam perimere nititur.* Quam doctrinam ſexcentis locis tradit, & in hoc primum creaturæ rationalis vitium collocat, quod non adhæreat per amorem Deo. Ex quo ſanè ſequitur ita non adhærere Deo eſſe vitium hominis vt ſit naturæ contrarium, vt naturæ aduerſetur, vt naturam perimat atque corrumpat. Quod nemo de corruptionibus illarum dotium dixerit, quæ tantummodo ita ornant ac perficiunt, vt recta ratio naturalis non indicet, naturæ rationali competere, vt eas habeat, vel eis carere eſſe vitioſum. Tales quippe dotes naturæ *conſentaneæ* ſunt, non tamen ablatio diſſentanea eſt: ornant

E quidem ac perficiunt, nullo tamen modo contra naturam vel naturæ contrarium eſt, eamque perimit quod ſubtrahantur.

Hinc tertiò vt magis intelligeremus quomodo vitium ſit creaturæ rationalis, carere dilectione Dei ſui, hoc ipſum per comparationem oculorum & aurium exponere ſolet, quibus naturaliter vitium eſt cæcitas atque ſurditas: *Sicut* inquit, *cùm vitium oculorum dicitur cæcitas id oſtenditur, quod ad naturã oculorum pertinet viſus: & cùm vitium aurium dicitur ſurditas, ad earum naturam pertinere monſtratur auditus, ita cum vitium creaturæ angelicæ dicitur quod non adhæret Deo; hinc apertè declaratur eius naturæ vt Deo adhæreat conuenire.* Et in alio libro eiuſdem operis; *Niſi magnum & ipſa* (natura angelica) *licet non æquale* *Lib. 12. de Ciuit. c. 1.* *Lib. 22. c. 1.*

conditori bonum eſſet, profectò deſertio Dei tanquam luminis ſui malum eius eſſe non poſſet. Nam ſicut cæcitas oculi vitium eſt, & idem ipſum indicat ad lumen videndum oculum ipſum eſſe creatum: ac per hoc etiam ipſo vitio ſuo excellentius oſtendit cæteris membris, membrum capax luminis (non enim aliâ causâ eſſet vitium eius carere lumine) ita natura quæ fruibatur Deo, optimam ſe inſtitutam docet ipſo, vitio ſuo, quo ideo miſera eſt quia non fruitur Deo. Cuiuſmodi Auguſtini doctrina perſpicuè declarat adhærere Deo non ſic eſſe aliquid naturæ ſuperadditum, vt eius priuatio, ſit ablatio perfectionis ornantis tantum, vt recentiores volunt, ſed huiuſmodi perfectionis, vt ſit vitium creaturæ rationalis contra naturalem inſtitutionem eius, quæ quamdiu creatura rationalis eſt, mutari nequit. Nam iſta obligatio & neceſſitas adhærendi Deo in eius natura excellentiſſima, qua naturaliter eſt imago Dei, fundata eſt, ſicut in natura oculi fundatum eſt, vt lumen videat. Hoc enim volunt Auguſtini verba quibus dicit naturam rationalem, in *tanta excellentia creatam eſſe,* vt ei nihil ſufficiat niſi Deus. Nam ex illa excellentia quæ à natura auferri nequit, vitij rationem docet proficiſci.

Hinc eſt quartò quod vitia ita contra naturam eſſe ſentit atque docet, vt bono adhæſionis eam priuando ipſam naturam dehoneſtari atque turpari, ipſamque eius integritatem minui, ipſam ſalutem eius auferri, ipſam naturam paulatim minui dicat. Quæ profectò longè aliud volunt quàm perfectiones naturæ duntaxat conſentaneas & ornatiuas detrahi: *Nulla res obtinet integritatem naturæ ſuæ, niſi in ſuo genere ſalua ſit,* &c. *Hinc iam cui oculi mentis patent, nec pernicioſo ſtudio vanæ victoriæ caligant atque turbantur, facile intelligit omnia quæ vitiantur & moriuntur bona eſſe, quanquam ipſum vitium & ipſa mors malum ſit. Niſi enim ſalute aliquâ priuarentur non eis noceret vitium vel mors. Si ergo ſaluti aduerſatur vitium,* &c. Et in libris de libero arbitrio, *quia vitium naturæ aduerſatur, tantum additur malitiæ vitiorum, quantum naturarum integritati minuitur. Cùm ergo vituperas vitium id profectò laudas cuius integritatem deſideras, Cuius autem niſi naturæ integritatem? Quod ergo perfectioni naturæ deeſſe perſpexeris id vocas vitium, ſatis tibi eam placere conteſtans, quam vituperatione imperfectionis eius velles eſſe perfectam.* Et in libris de Ciuitate Dei: *Cuius enim rectè vituperatur vitium procul dubio natura laudatur. Nam rectè vitij vituperatio eſt quod illo dehoneſtatur natura laudabilis.* Et libro contra aduerſarium legis & Prophetarum primo: *Ipſa quoque vitia teſtimonium perhibent bonitati naturarum. Quod enim malum eſt per vitium, profectò bonum eſt per naturam. Vitium quippe contra naturam eſt quia naturæ nocet, nec noceret niſi bonum eius minueret. Non eſt ergo malum niſi priuatio boni.* Nempe boni quod eſt aliquid pertinens ad ipſam naturæ integritatem, Quod explicat per ſequentia: *Si nocent mala, bonum minuunt: & ſi amplius nocent, habent adhuc bonum quod minuant, & ſi totum conſumunt, nihil naturæ remanebit cui noceatur. Ac per hoc nec malum erit à quo noceatur, quando natura defuerit cuius bonum nocendo minuatur.* Hæc & ſimilia apertiſſimè declarant bonum quod per vitium minuitur ad ipſam naturæ integritatem pertinere & eſſe aliquid naturæ ſeu bonum eius naturale, iuxta id quod natura hominum & Angelorum loquens ſiue ſponte ſiue ſuaſione alterius dilectionem & obedientiam Dei abrumpentium dicit: *Sicut iſta ſi non conſentiat* ſuadenti, *bona permanebit, integritatem naturæ ſuæ cuſtodiens: ſic illa ſi non ſuadeat emendatior:* Et iterum inferiùs alijs verbis idem agens: *Verum in his rationalis creatura cum Creatori, hoc eſt factori & inſtitutori ſuo Deo, dilectionis obedientia cohæret, naturam ſuam in illius æternitate, veritate, charitate cuſtodit.* Ecce eatenus bona permanet quatenus *naturam ſuam,* hoc eſt, vt ait ipſam *naturæ ſuæ integritatem* in diuinæ æternitatis dilectione cuſtodit. In illius enim ſe dilectione, ſeu peruerſa declinatione ſtabilem ſeruat, ad quem naturaliter vt connaturalem ſuum finem inclinatur, & cui dilectionem diuinitùs dandam naturaliter debet. In hoc enim ipſo, *peccat anima, & peccando fit mala,* & conſequenter eius natura corrumpitur, integritas naturæ violatur *ſi conſenſionem dilectionis quam ſuperiori Deo debet inferiori corpori adiungat, vel ſeipſam amplius diligat.*

Lib. de vera Relig c. 18. & 19. — Lib. 3. de lib. arb. c. 14. — Lib. 11. de Ciuit. c. 1. — Lib 1. cont. aduerſ. legis & Prophet. c. 5. — Lib. contra Se mod. c. 18. — Cap. 13. — Cap. 16. & 17.

Hanc ergo integritatis naturæ violationem quæ fit vitio vt clarius adhuc & omnium præcedentium ſenſum liquidiſſimè percipiemus.

Quintò docet, vitia ſic, eſſe contra naturam vt corrumpant eius naturalem ſtatum, ac naturalia eius bona tollant. Vt enim rem funditus aperiret. Manichæis, poſt longam naturalium bonorum enumerationem, quæ per vitia, tolluntur, & naturali rationi tam in animo quam in corpore repugnant, rem generali ſententiâ concludens: *Videre,* inquit, *iam facile eſt nihil nocere corruptionem, niſi quod labefacit naturalem ſtatum, & ideo eam non eſſe naturam, ſed contra naturam.* Labefactatio ſtatus naturalis profectò nulla eſt, ſi id duntaxat tollitur quod naturam ornat ac perficit, ac nihil ad eius naturam pertinet. Quis enim niſi abſurdiſſimus dixerit ſtatum hominis naturalem labefactari, ſi ei alæ ſuper naturam additæ, ſi modus intelligendi angelicus, ſi vnio hypoſtatica detrahantur? Et in Enchiridio ad Laurentium: *Quid eſt autem aliud quod malum dicitur niſi priuatio boni? Nam ſicut corporibus animalium nihil eſt aliud morbis & vulneribus affici, quam ſanitate priuari: ita etiam & animorum quæcunque ſunt vitia naturalium ſunt priuationes bonorum.* Nihil apertius. Ridiculum eſt enim quod quidam per naturalia bona, ipſa ſubjecta accipienda putauerunt, quæ priuantur bonis; non ipſas formas quibus priuantur. Nam ante ſeſe declarauerat, cùm ſanitatem animalis velut bonum naturale quo priuatur adduxerat. Sed multò luculentius diſcurſum ſuum contexendo declarat, omnia bona quibus natura priuatur ita eſſe naturalia, vt ſint aliquid naturæ & ipſorum corruptione ipſa natura magis magiſque corrumpatur, donec tota denique euaneſcat. Quod impoſſibile eſt, niſi ipſa bona quibus natura priuatur, ſint ei naturalia; non ſolum à natiuitate data vel naturæ conſentanea vel quoquo modo perfectiua, ſed ad naturam ipſam aliqua ratione pertinentia, ita vt vitium eius & corruptio, ſtatus eius naturalis poſſit eſſet priuatio, naturæ videlicet quam deſtruit diſſentanea. Sic enim hoc agit. *Bonum minus malum eſt, quamuis quantumcunque minuatur, remaneat aliquid neceſſe eſt, ſi adhuc natura eſt, vnde natura ſit. Neque enim ſi qualiſcunque aut quantacunque natura eſt, conſumi bonum quod natura eſt, niſi & ipſa conſumatur, poteſt.* Et iterum: *Quamdiu itaque natura corrumpitur, ineſt ei bonum quo priuetur, ac per hoc ſi naturæ aliquid remanebit quod iam corrumpi nequeat,* &c. Et rurſum: *At ſi corrumpi non deſinet nec bonum vtique habere deſinet, quo eam poſſit priuare corruptio. Quam penitus ſi totamque conſumpſerit, ideo nullum bonum inerit, quia natura nulla erit.* Et paulò pòſt. Quocirca

Cont. Epiſt. fundamenti c. 35. — Cap. 11. Enchirid. — Ibid. c. 12.

circa bonum conſumere non poteſt corruptio niſi conſumendo naturam. Omnis ergo natura bonum eſt magnum ſi corrumpi non poteſt, paruum ſi poteſt. Ex quibus liquet quantum arbitror euidenter ipſas formas naturalia vocari bona, quarum ablatione natura corrumpatur: imo in omni corruptione naturam ipſam ſemper magis magiſque minui donec tota diſpareat. Quod impoſſibile eſt niſi, vt Auguſtinus ſupra dixit, *integritas* ipſius naturæ minuatur *naturalia* eius *bona* deſtruantur, *naturalis ſtatus labefactetur.*

Hinc ſextò non dubitat Auguſtinus, bonitatem illam quæ per vitia labefactatur atque minuitur nuncupare *naturalem*: *Lib. 4. cont. Iul. c. 3.* *Non enim diuinorum donorum capax eſſet, niſi bona eſſet, humana ſubſtantia. Cui vitia quoque ipſa bonitatis perhibent teſtimonium naturalis.* Vbi in primis & maximè & imo tantummodo agitur de amore Dei tanquam vltimi finis, ſine quo nulla pudicitia, imo nulla omnino virtutis actio poteſt eſſe bona. Vt autem conſtaret quo ſenſu diceret bonitatem illam qua priuat vitium eſſe naturalem, rationem ſubijcit: *Quid enim aliud in vitio rectè diſplicet, niſi quia detrahit vel minuit quod in natura placet?* Ipſa ſcilicet bonitas quæ detrahitur. Quod in libris de lib. arb. vt probaret vitium eſſe contra naturam, quæ laudatur iiſdem pœnè verbis dixerat: *Lib. 3. de lib. arb. cap. 13.* *Non enim tibi rectè in vitio diſplicet niſi vitiat quod in natura placet.* His autem verbis non hoc vult, ideo vitium eſſe contra naturã quia detrahit aliquid quod naturæ inhærens placet quoquo modo, ſed quia deſtruit aliquid naturale, ſeu aliquid ad ipſam naturæ integritatem pertinens, ratio cuius natura tãquam integra placebat, quo ablato velut manca, imperfecta, vitiata, corruptaque diſplicet, eo videlicet modo quo natura humana diſplicet cùm ei viſus aut ſanitas tanquam ad naturæ humanæ integritatem pertinens tollitur; non autem diſplicet ſi ei alæ quæ nihil ad naturam eius pertinet adimantur. Hunc ſenſum ipſe planiſſimè nobis ingerit dum explicans modum quo minuit vitium, id quod in natura placet, adijcit explicationis cauſa id quod ſupra diximus; *Ibid. c. 14.* *Tantum additur malitiæ vitiorum quantum naturarum integritati minuitur.* Et iterum: *Cùm ergo vituperas vitium id profectò laudas cuius integritatem deſideras:* quia ſcilicet naturam naturali integritate bonitateq; quæ adeſſe debebat mancam cernis. Quod citra ambages alibi explicat dicendo *cæcitatem* velut vitium oculorum oſtendere, *quod ad naturam oculorum pertinet viſus.* Et ſimiliter quod creatura rationalis, *non adhæret Deo*, hinc *apertiſſimè declaratur*, inquit, *Lib. 12. de Ciuit. c. 1.* *eius naturæ vt Deo adhæreat conuenire.*

Hinc denique ſeptimò vt omnis tergiuerſatio tolleretur clariſſimè tradit, vitium quo creatura rationalis, *Lib. 3. de lib. arb. cap. 13.* *creatore ſuo frui non vult*, hoc eſt quo non vult ei adhærere diligendo, ita tolle naturæ integritatem vt natura per hoc, ab ipſa per quam facta eſt arte diſcedat, ita videlicet vt naturæ deſit aliquid quod in ipſa arte, iuxta quam creatura condita eſt, naturaliter cernimus adeſſe debuiſſe: *In tantum vitioſæ ſunt naturæ, in quantum ab eius à* *Cap. 15.* *quo factæ ſunt arte diſcedunt. Et in tantum rectè vituperantur in quantum earum vituperator artem qua factæ ſunt viderit, vt hoc in eis vituperet, quod ibi non videt*, hoc eſt vt adijcit, quod *non ita eſt ſicut eſſe debuit.* Hæc autem ars juxta Auguſtini doctrinam vſitatam copioſiſſimè in illo, & præcedentibus duobus libris traditam, eſt incommutabilis Dei ſapientia, ſeu incommutabilis veritas, in qua naturaliter cernimus creaturam rationalẽ hoc debere ſummo creatori ſuo, vt ei dilectione caſti amoris adhæreat. Iuxta quam incommutabilem veritatem velut artem qua cõdita eſt natura rationalis eam vituperamus; dum illo amore deſtituitur. Hoc enim vituperamus, quod in illa arte quam cernimus, non videmus. Quiſquis enim aliquid rectè reprehendit *cernit regulam* iuſtitiæ, *cui comparans quod videt prauum & cernens non conuenire rectitudini regulæ reprehendit tanquam artifex*, vt idem ſanctus Doctor ait. *In Pſal. 51.*

Quæ tam operosè prolixèque deducenda iudicauimus, vt Primò pleniſſimè conſtaret lectori mens Auguſtini, vtrum amor Dei ſit creaturæ naturalis. Maturè namque ſuis momentis doctrina eius ex diuerſorum librorum atque temporum conſonantibus teſtimonijs ponderata non aliud clamat, quam id, vt minimum quod nos ſuperius aſſeruimus: Amorem ſcilicet Dei creatoris, creaturæ rationali eſſe naturalem; non iſto ſenſu quaſi viribus naturalibus obtineri poſſit vel pars eſſet vel vt proprietas vel actio naturalis ex naturæ facultatibus flueret, quod longè ab Auguſtino eſt, nec etiam quia dumtaxat à natiuitate creaturæ datus eſt, vel naturæ conſentaneus, ornatiuus ac perfectiuus; ſed quia natura rationalis in ipſa arte qua facta eſt, in incommutabili veritate cernit, *naturæ ſuæ vt Deo adhæreat conuenire*: naturæ ſuæ, *competere eſſe cum Deo.* *Aug. ſup.* Hoc eſt amorem iſtum naturaliſſimâ, arctiſſimâ, ſeueriſſimâque obligatione ſibi eſſe præſcriptum, vtpote quo diligere & colere debet Deum, *finem vltimum ſuum naturalem, ſupernaturaliter* licet *acquirendum*: in quem clarè videndum, fruendum, ac diligendum, etiam *naturaliter inclinatur*, quamuis vt ſanctus Thomas loquitur, *non poßit naturaliter illum conſequi, ſed ſolum per gratiam propter eminentiam finis illius.* *S. Thom. ſupra.* Hinc enim oritur quod ſi non adhæreat vitium ſit creaturæ rationalis vituperatione digniſſimum tanquam quo iuxta ſenſum illum naturæ, rationalis integritas minuatur, ſtatus naturalis labefactetur, bonitas naturalis corrumpatur.

Secundò vt conſtaret quam procul ab iſta ſancti Doctoris mente doctrinaque diſcedant qui duplicem amorem Dei caſtum ſtatuunt, naturalem vnum, alterum ſupernaturalem. Quicquid enim ex Auguſtino protulimus, totum de illo ſolo amore & adhæſione Dei intelligitur, quam Deus ipſe diffundit in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum ſuum. Cui Auguſtinus propter illam connaturalitatem, quam explicauimus, tribuit quicquid ipſi amori tribuunt naturali. Nec alius vllus amor Dei caſtus, in Auguſtini ſcriptis inuenitur, quam ille cuius auctor eſt ipſe Deus. Quiſquis alium caſtum Dei amorem inducit, ſciat ſe doctrinam Auguſtino & omnibus veteribus gratiæ defenſoribus inimicam traditurum. Apud quos nihil inſolentius, abſurdius, quam creaturam amore caſto (hoc eſt quo non aliud quippiam, ſed Deus propter Deum diligitur) diligere poſſe Deum ſine inſpiratione & gratia ejuſdem Dei. Quicquid præter amorem iſtum diuinitus datum, profert humani ingenij quantacunque ſubtilitas & eruditio, humanæ Philoſophiæ fœtus eſt. Quam ducem ſi in rebus tanti momenti juuat ſequi, nihil miremur ſi cum Pelagianis amorem illum naturalem, ſicut & puram naturam toto conatu in Eccleſiam introducere conantibus, naufragij diſcrimen ſubeamus.

CAPVT XVII.

SECVNDA DIFFICVLTAS, an amor ille gratiæ ſit debitus creaturæ rationali innocenti, & quomodo. Aliqua de debito gratiæ ſufficientis iuxta Recentiores.

SED hinc iam ſecunda difficultas naſcitur vtrum amor iſte quo creatura adhæret Deo tanquam naturali fini ſuo, creaturæ rationali debeatur, an gratuitæ gratiæ donum ſit. Si enim debetur quomodo ex gratia eſt? Si ex gratia eſt vtique non debetur, alioquin gratia non eſt gratia.

Quid in hac difficultate dicendum ſit iuxta Auguſtini principia jam vtcunque quaſi per rimam ſublucere cœpit. Nec enim aliò tendunt illa argumenta cuncta, quibus creaturam rationalem à Deo ſine amore gratuito veritatis & iuſtitiæ inſtitui non poſſe comprobauimus. Hæc enim duo in eius doctrina videntur eſſe certa, primum, Deum creatorem creaturæ rationali in quocunque tandem fingatur ſtatu, eſſe ſuper omnia creata diligendum. Nam ſine illius dilectione, neque verax, nec iuſta, nec bona, nec recta voluntas eius eſſe poteſt, vt abundè declaratum fuit. *Quis enim dubitet dicere*, inquit, *voluntatem nullo modo iuſtitiam diligentem non modo eſſe malam, ſed etiam peſſimam voluntatem?* Hoc enim debere creaturam iſtam creatori ſuo non ex gratiæ ſtatu, ſed ex ipſa diuinæ imaginis inſtitutione quæ ſalua natura eius tolli nequit proficiſcitur: nec nobis ex reuelatione debitum illud eſſe naturaliſſimum, ſed ex arte qua facta eſt, innoteſcit, ex qua velut vitium reprehendimus cùm Deum deſerendo ab illa arte diſcedit. Quæ omnia iam ſuperius declarata ſunt. Secundum eſt, hanc dilectionem quantumuis creaturæ rationali conſentaneam, diuinæ gratiæ beneficio ſupernaturaliter eſſe conferendam. Quod principium tam eſt certum Auguſtino, quam quod certiſſimum. Hæc igitur duo fundamenta in huius difficultatis diſcuſſione atque ſolutione ſalua eſſe debent, ſi iuxta ſanctiſſimi Doctoris doctrinam, hic philoſophari & veritatem aſſequi cupimus. Alioquin enim cum vniuerſa principiorum eius mole luctandum eſt.

Lib. 2. de pecc. merit. c. 18.

Quapropter ſaluo meliori iudicio eorum qui accuratius quam ego Auguſtini principia profundiuſque penetrarunt, alterutrum hîc mihi dicendum videtur, aut creaturam rationalem non poſſe à Deo ante omne peccatum tam alienum quam proprium ſine caſto amore produci: aut certè ſi poteſt, eam abſolutam fore ab illo debito diligendi. Certiſſima enim illa Auguſtini regula eſt, *Nemo debet quod non accepit.* Et illa explicatior; *Ex eo quod non accepit nullus reus eſt: ex eo vero quod non facit, quod debet, iuſtè reus eſt. Debet autem ſi accepit & voluntatem liberam & ſufficientiſſimam facultatem.* Et illa liquidiſſima. *Si hoc adiutorium, permanendi in dilectione Dei, vel Angelo vel homini, cùm primum facti ſunt, defuiſſet, quoniam non talis natura facta erat, vt ſine diuino adjutorio poſſet manere ſi vellet, non vtique ſua culpa cecidiſſent. Adiutorium quippe defuiſſet ſine quo manere non poſſent.* Et illa abſoluta breuiſſimaque: *Peccati reum teneri quemquam, quia non fecit quod facere non potuit, ſummæ iniquitatis & inſaniæ eſt.* Quæ

Lib. 3. de lib. arb. c. 15. Ibid. c. 16.

Lib. de corr. & grat. c. 11.

Lib. de duab. animab. c. 12.

A citra omnem ambiguitatem probant creaturam rationalem hoc ipſo quo ſine culpa ſua non acceperit ſufficientiſſimam facultatem adhærendi Deo, ſi non adhæſerit ſed ab eo ceciderit culpa carituram, ipſumque caſum eius ita creatori eſſe imputandum, vt non foret culpa cadentis creaturæ ſed inſtituentis Dei: vtpote quæ ſine culpa creaturæ præcedente negaret illam gratiam, ſine qua in illo ordine naturali ſub Deo manere non poſſet, ſed ab illo neceſſario excideret. Nam *quomodo non creatori deputandum eſt quicquid in eius creatura fieri neceſſe eſt?* Sed ex tali creationis eius modo tanta moles abſurditatum ſequitur, vt eis arcendis aut diſſipandis, alienum auxilium B mihi neceſſarium fore ſentiam: Fateor enim me ſuccumbere. Quis enim facile intelligat illum inſtitutionis modum, quo creatura rationalis, hoc eſt imago Dei non debeat eum diligere ad cuius inſtitutionem facta eſt? Non debeat intentione bonâ ſe ſuaque referre in vltimum & naturalem finem ſuum? Non debeat enim vero cultu colere? Non debeat in actionibus ſuis veritatem, æquitatem, iuſtitiam, rectitudinem ſpectare atque diligere? Nullum autem iſtorum ſine Dei dilectione fieri poteſt, nec dilectio iſta in cordibus diligentium ſine ſancti Spiritus inſpiratione diffundi. Quis capiat quod creatura rationalis in creaturis finem ſuum vltimum collocare poſC ſit, illis amandis inardeſcere, in illis affectu requieſcere? Et per omnium pœnè creaturarum cupiditates à Deo ſuo alienata volutari? Quo enim ſeſe verterit, quæ in creatorem non poteſt ſurgere? In aliquo enim neceſſe eſt affectus eius requieſcat. In his autem quæ diximus prout natura nunc eſt, omnis peccati ratio ſita eſt, nec alia imaginis Dei natura eſſet, ſi ſine creatoris amore vel amandi poteſtate inſtituta fingeretur. Iterum dico ſoluendis iſtis trabalibus difficultatibus iuxta ſancti Doctoris nota & certa principia, fateor me ſuccumbere: & in hac denſa ſilua ducem mihi quempiam præire quàm diſcipulum ſequi malim.

Lib. 3. de lib. arb. c. 4.

D Itaque relictâ iſtâ viâ primam tanquam Auguſtini principijs omninò conſentaneam tutioremque capiamus. Iuxta quam dicendum erit non poſſe creaturam rationalem nullâ omninò iniquitate præeunte ſine caſto amore Dei condi, aut certè ſine *ſufficientiſſima*, vt Auguſtinus loquitur, *facultate*, quâ poſſit caſtè inhærere creatori ſuo. Cùm enim alterutrum omninò neceſſarium ſit vt vel Deus negando creaturæ ſui diligendi facultatem, tot perturbationum, abſurditatumque pietati repugnantium quas recenſuimus, in creatura ſua cauſa cenſeatur, vel id ei tribuat, quo poſſit eas fugere, quid ſupereſt, niſi vt ei, ſi non amorem caſtè inhærendi ſibi, certè ſufficientem gratiæ ſuæ facultatem qua ei poſſit inhære ſi velit, & creaturæ cupiditates fugere, E largiatur? Quod antequam ex Auguſtino, cuius hîc terimus veſtigia, aſſeram eam, nemo miretur Scholaſticorum tanquam audacius dictum, quaſi gratiam diuinæ dilectionis, ipſa largiendæ gratiæ neceſſitate deprimamus. Illi ipſi quippe qui gratuitæ gratiæ trutinatores accuratiſſimi videri volunt, multò longius contra expreſſam Auguſtini doctrinam claramque veritatem ſi cui tantum non deſint oculi ad cernendum, in hoc ipſo genere progreſſi ſunt. Nam eorum doctrina ſatis peruagata eſt, etiam in ſtatu naturæ lapſæ, poſt grauiſſimum illud peccatum quo natura damnata eſt, gratiam Dei ſufficientem creaturæ rationali eſſe adhuc debitam nec ei poſſe quamdiu ſit

Loco citato de lib. arb.

diu ſit liberâ voluntate, denegari. Alioquin impoſſibilia iubere Deum, nulla fore peccata, nos peccaturos in eo quod vitare nõ poſſumus. Hinc Leſſius: *Præcepta decalogi ad omnes pertinent quæ ſine auxilio diuino impoßibile eſt ſeruare. Offert ergo Deus hoc auxilium. Alioquin ſequeretur & Deũ iubere impoßibilia & nos peccare in eo quod vitare non poſſumus, vel certè violando diuina præcepta nos non peccare quæ omnia ſanæ doctrinæ repugnant.* Et Bellarminus in eandem ſententiam: *Reſtat vt omnes homines ſemper habeant auxilium neceſſarium ad non peccandum, aut certè non poßint non peccare, ac per hoc peccando non peccent.* Quod Paulò poſt etiam extendi ad auxilium conuerſioni neceſſarium, quando *non poſſunt ſine conuerſione vitare peccatum.* Et Franciſcus Suarez in quodam opuſculo docet, quod ſi gratia excitans & adjuuans ſufficiẽter deeſſet homini vocato ad credendum aut pœnitendum, *Ille homo meritò poſſet alteri* (id eſt Deo) *tribuere quod vocatus cùm eſſet ipſe non venerit; et nunquam poſſet tribuere qui negauit maius aliquod auxilium neceſſarium ad veniendum: & nullam viam vel modum obtinendi tale auxilium in eius arbitrio ſeu voluntate collocauit:* Et in lib. de prædeſtinatione: *Gratia ſufficiens licet non ſit debita naturæ ſecundùm ſe ſpectatæ & multò minus vt affectæ originali culpa; eſt nihilominus aliquo modo debita naturæ ordinatæ ad finem ſupernaturalem cum debito illũ procurandi.* Et Gabriel Vaſquez multò luculentius & animoſius: *Exiſtimo non ſenſiſſe Auguſtinum ob ſolam culpam primi parentis, nos priuatos fuiſſe ſufficiente etiã auxilio per ſingulas occaſiones peccati; quia ſi tali auxilio ita priuati eſſemus neceſſario in ſingulis ſuccumberemus; ſicut primus parens ſi ei adiutorium ſufficiens defuiſſet, & ita peccatum ad culpam non imputaretur.* Et paulò pòſt in eadem diſputatione. *Quod ſi ad vincendam tentationem eſt aliquis gradus minimus ſufficientis auxilij illud ſanè nõ perdidimus in primo parente.* Et iterum: *Quarto, exiſtimo poſteros Adæ penitus non perdidiſſe in eo omne auxilium ſufficiens, quod eſt ad ſingulas occaſiones peccati aut etiam ad aliquam* (hoc eſt, ad ſeruandum quodlibet præceptum ſine peccato) *neque perdere potuiſſe.* Et ſtatim ſe monſtraſſe dicit, *Non poſſe nobis à Deo negari auxiliũ ſufficiens ad non conſentiendum peccato & tentationi, eo quod nulla ſit occaſio peccati quod libere committimus in hac vitâ quæ nõ relinquat nobis integram libertatem, &c. Quemadmodum igitur libertas noſtra nulla occaſione impediri potuit nõ perturbato iudicio rationis, ita etiam non potuit ſine auxilio ſufficiente ad libertatem relinqui, ac proinde nec aliud penitus perdere in primo parẽte.* Et in alio loco dicit *auxilium ſufficiens ad ſingulas peccatĩ occaſiones,* hoc eſt ad ſeruanda præcepta, *non fuiſſe negatum nec negari potuiſſe,* ſed tantùm *ad opera bona quæ non ſunt in præcepto.* Cauſam verò tantæ indigentiæ, & neceſſitatis gratiam tribuendi, ex creaturæ rationalis perfectione, & neceſſitate diuinæ gubernationis petit. *Hæc,* inquit, *indigentia gratiæ in creatura rationali prouenit ex magna ipſius dignitate, quia gratiæ & beneficij capax, & ex immenſitate & infinitate diuinæ prouidentiæ à quo neceſſario gubernari debet.* Hæc & ſimilia paſſim pœnè omnes Recentiores confidenter docent, quibus gratiam ſufficientẽ ad præcepta ſeruanda etiam fidei & pœnitentiæ neceſſariam negari non poſſe, etiam poſt lapſum primi parentis, imò poſt quælibet peccata profitentur: vel certè eos qui peccare videntur, nullius fore culpæ reos. Quod ſi illis hoc licet, ſola ratione fallaci ſcilicet duce tradere contra expreſſam doctrinam antiquorum gratiæ defenſorum, quam ſe agnoſcere non

Leſſius de prædeſt. & repr. Aug. ſect. 6.
Bellar. l. 2. de grat. & lib. arb. c. 7.
Cap. 8.
Opuſ. breuis reſol. n. 39.
Suarez l. 2. de prædeſt. c. 2. n. 5.
Vaſquez in 1. 2. diſ. 193. c. 4. n. 38.
Num. 41.
Num. 42.
Diſp. 194. c. 4. n. 36.
Diſp. 193. c. 3.
Vaſq. 1. 2. diſp. 193. c. 4. n. 38. & 39.

A diſſimulant; liceat ſanè S. Auguſtino irreprehenſibili diuinæ gratiæ patrono, creaturæ rationali cum primæua ſua innocentia ex creatoris manibus prodeunti, ſimilem gratiam, ex non diſſimili cauſa quodammodo debitam affigere, ne alioquin præcepti nõ ſolùm diuinæ dilectionis violatio, ſed etiam omnium cæterorum quæ æterna Dei lege ſanciuntur, ſine Dei dilectione impleri nequeunt, in creatorem ipſum reuoluantur; vel certè alioquin creaturæ fas ſit, neglectis legibus æternis ſui creatoris; quidlibet aduerſus eas inculpatè impunèque perpetrare.

B

CAPVT XVIII.

GRATIAM DILECTIONIS Dei non poſſe ſine culpa ſubtrahi creaturæ rationali innocenti, & aliquo modo debitam eſſe quinque argumentis alijs ex Auguſtino probatur.

PORRO reuerà iſtud ſenſiſſe Auguſtinum, quod amor ille vel amandi poteſtas creaturæ rationali inculpatæ citra culpam ſubtrahi nequeat, multis haud dubijs indicijs C præter ea quæ jam hactenus tot teſtimoniorum & argumẽtorum corrogatione ex Auguſtino dicta ſunt, oſtendi poteſt. Ex quibus etiam quam maximè conſtabit, illud ipſum quod ſupra tot argumentis probauimus, ſine amore ſupernaturali Dei non poſſe creaturam rationalem innocentem condi.

Primò quia apertè docet, contra Pelagianos, non poſſe paruulis, ſi ſine peccato in illa naturæ puritate, quam prædicabant, ex opinione Pelagiana naſcerẽtur, negari ſine iniuſtitia adoptionem filiorum Dei. Nemo autem adoptatur niſi per dilectionem Dei, vtpote quæ ſola diſcernat inter filios Dei & filios diaboli. Itaque contra Iulianum, qui dixerat iuſtitiam ſua cuique ſine fraude ſine gratia reſtituere: *Dic,* inquit, *qua iuſtitia ille paruulus adoptatur in baptiſmo, ille ſine hac adoptione moriatur. Cur non ſit ambobus honor ille* D *communis, aut ab iſto honore alienatio, cùm ſit ambobus ſeu bona ſeu mala cauſa communis? Non dicit, quia nec Dei gratiam nec Dei iuſtitiam homo magis Pelagianus quam Chriſtianus ſapit.* Hoc eſt, non poteſt hoc Pelagianus dicere, quia non intelligit hoc eſſe contra iuſtitiam ſi eis bona cauſa communis eſt: eſſe gratiam, ſi mala. Quod multò euidentius alijs locis explicatur: *Dic ſi potes,* qui ſcilicet vtrũq; peccato carere ſẽtis, *cur ambos adoptare noluerit, qui certò ambos ad imaginẽ ſuã cõdidit. An ita iuſtus eſt vt non ſit omnipotens? Si voluit & non potuit vbi certè nullus eorum noluit ne impedimentum poteſtatis diuinæ referatur ad meritum volũtatis humanæ, ſic certè nulli eorũ dicere poteſt Deus* E *volui & noluiſti?* Et iterum: *Si non condemnat* Deus *niſi ſpretus,* id eſt, niſi peccati alicuius iniquitate contemptus & irritatus, *dic vnde ſpernat ſuam imaginem niſi ſpretus. Quod ſi non audes, dic vnde ſpernat eos, quos paruulos non adoptat, in quibus eum ſpretum non inuenies niſi eos inuenias in Adam.* Quaſi diceret impoſſibile eſt vt paruuli non adoptentur à Deo, ſi vt aſſeritis nullo eorum peccato Deus *ſpretus fuerit.* Et clariſſimè ſatiatiſſimeq; in alio loco qui vnus inſtar & explicatio omnium eſſe poteſt: *Cur ergò cætera multis negat Deus paruulis, qui ſine hac gratia in illa ætate moriuntur? Cur inquam non eis datur illuminatio ſpiritalis adoptio filiorum Dei, municipatus Hieruſalem cœleſtis,*

Lib. 1. oper. imp. n. 34. f. 29.
Ibid. f. 34.
Ibid.
Eodem l. 6. oper. imperf. f. 59.

ſanctificatio atque in Chriſti membris tranſlatio & poſſeſſio regni cœlorum? Hæccine tot munera tam neceſſaria tot imaginibus ſuis nullum ſecundum vos peccatum habentibus negaret Deus penes quem ſumma poteſtas eſt cùm hoc beneficium non à ſe prohibeat voluntas contraria paruulorum? Tu certè vt hanc à vobis amolireris inuidiam qua dicimini baptiſmi gratiam paruulis denegare, dixiſti quod eam gratiam qui aliquibus negandam putat, omnium bonorum execrationem mereatur. Non igitur eam Dei Omnipotentis æquitas negat immunerabilibus paruulis qui ſine hac ſub eius omnipotentia moriuntur, ſi mali nihil in eius occulto iudicio merentur. In hiſce teſtimonijs clariſſimè lucet quantâ ſollicitudine vias omnes obſtruat, quibus aduerſarius elabi poſſet, quo minus iniuſtum, iniquum, impoſſibile fateretur, vt paruulis negaretur adoptio & ſanctificatio, ſi ſine peccato ex Pelagianorum opinione naſcerentur. Neque verò hic dici poteſt, hoc verum eſſe ſuppoſito præſenti ſtatu, in quo natura humana ad ſtatum ſupernaturalem eleuata fuit, & in Adamo tota ſanctificanda niſi ille peccaſſet: Hoc, inquam, dici nullo pacto poteſt, quia ridiculum in modum id ſupponeret, quod probandũ erat, hoc eſt, principium non ſemel ſed perpetuo cum Pelagianis argumentando peteret. Illorum enim capitale dogma, & vnicum quod vniuerſam hæreſim complecteretur, fuit, fictitium eſſe ſtatum illum ſupernaturalem eleuationis: ſed hominem etiam primũ omneſque poſteros eius in pura natura naſci ſentiebant, cum *naturali*, vt ipſi loquebantur, *innocentia*; cum *ſimplicitate naturali*; *naturaliter bonos*; *capaces vtriuſque rei, non plenos*; *vt ſine virtute ita & ſine vitio*; *ante actionem* quippe *propriæ voluntatis*, *id ſolùm in homine eſſet* quod Deus *condidit*; *denique cum laudabili puritate naturæ*, ſicut hæc aliaque plura in hunc ſenſum
Lib. 1. de hæreſ. Pel. de ipſorũ hęreſi ſuis locis demõſtrauimus. Quod ita verum eſt, vt nec ipſi Scholaſtici diffiteantur nec diffiteri poſſint Pelagianos mordicus puræ naturæ ſtatum aſtruxiſſe. Quomodo ergò niſi inſulſiſſimè abſurdiſſimèque ſupponere poſſet Auguſtinus, hominem in ſtatu ſupernaturali eſſe cõditum, ideoq; nõ poſſe paruulis ſine peccato naſcentibus adoptionis gratiam ſine iniuſtitia denegari? quin potius è cõtrario per hoc ipſum quod iniuſtum, & iniquum, & impoſſibile eſt, deſtruat illum ſtatũ naturalis puritatis atque innocentiæ; inuicteq; concludat, ſtatum illum velut cõmentitium, diuinæq; iuſtitiæ inimicum, per illam denegationem ſanctificationis & adoptionis, quæ creaturæ rationali ſine peccato negari nequeat funditus euaneſcere. Quod & ipſe Aug. nonnunquã expreſsè indicat. Nam cùm ſimilem omninò iuſtitiam inuri ex eo dixiſſet, quod paruulum ſine peccato iuxta Pelagianos naſcentẽ à populo ſuo,
Lib. de pecc. orig. c. 30. id eſt ſanctorum conſortio ſepararet. *Huius*, inquit, *tam horribilis pœnæ iuſtitia ſi quæratur, nonne iſtorum omnis de libero arbitrio & laudabili ſanitate* (ſcilicet ſine peccati ægritudine) *& puritate naturæ, quantumlibet arguta ſit argumentatio, repercuſſa & confracta diſſiliet?* Ecce tota Pelagiana machina de puritate naturæ confracta diſſilit, iuxta ſententiam ſancti Auguſtini, ex hoc ipſo ſolo quòd anima paruuli, cum nihil propria voluntate commiſerit de ſuo populo peritura di-
Lib. 2. oper. imper. ſ. 325 catur, hoc eſt, vt alibi ſæpè dicit, à *populo Dei* à *parentibus & propinquis fidelibus*, ſeparata. Quod non alia ex cauſa paruulis irrogatur, niſi quod eis adoptionis gratia, qua in populum Dei coaptamur denegata ſit. Apertiſſimè proinde ſentit ac docet non poſſe paruulis in naturæ puritate naſcentibus adoptionis & ſanctificationis, & illuminationis cœleſtis gratiam ſubtrahi.

Secundò, quia contra eoſdem Pelagianos, naturæ puritatem ſine vlla eius ad ſtatum ſupernaturalẽ eleuatione, vel ad ſtatum peccati depreſſione prædicantes, conſtanter docet non poſſe paruulo negari baptiſmi Sacramentum, quo in Chriſti membra transferatur. Quod argumentum intolerabili laborat abſurditate; ſi homini in pura natura, ſine ſupernaturali eleuatione & ſine contra naturali depreſſione condito gratia diuinæ charitatis qua in filium Dei transferatur, poſſit auferri. Audite ipſum in libris ad Bonifacium: *Sed in illo, qui baptizatus eſt, gratiam* Lib. 1. ad Bonif. c. 7.
Dei vos confiteri cogimus & meritum eius nullum præceſſiſſe conuincimus. De illo autem ſine baptiſmate mortuo, cur ei defuerit ſacramentum quod & vos fatemini omnibus ætatibus neceſſarium: & quid iſto modo in eo fuerit vindicatum vos videritis, qui non vultis eſſe originale delictum. Et multo exertius paulò pòſt: *Redit ad vos frater ille geminus bapti-* Ibid. infra
zati non baptizatus & tacitus quærit à vobis, vnde fuerit à fraterna felicitate diſcretus, cur illâ infelicitate punitus, vt illo in Dei filium adoptato, ipſe non acciperet omnibus ætatibus neceſſariũ, ſicut fatemini ſacramentum, ſi quemadmodum nulla eſt fortuna vel fatum vel apud Deum acceptio perſonarum, ita nullum eſt gratiæ ſine meritis donum, nullum originale peccatum? Huic prorſus infanti linguam veſtram vocemque ſubmittitis, huic non loquenti quid loquamini non habetis. Inanem profectò & ridiculum triumphum canit Auguſtinus aduerſus hominem puræ naturæ architectum, ſi Sacramentum adoptionis ei ſine peccato in pura natura naſcenti negari poteſt: Promptè enim reſpondebit, ſicut & quotidiè Scholaſtici in hac aut ſimili difficultate reſpondent, nullum quidem eſſe in illo ſtatu naſcentibus originale peccatum; veruntamen illud Sacramentum ad ſupernaturalis gratiæ pertinere ſtatũ (quod etiã expreſſis verbis Pelagiani fatebantur) & idcirco tanquam gratiam gratuitam ſine iniuria dari vel non dari à Deo cuicunq; viſũ fuerit. Hæc tam expedita ſolutio, tã facilis, tam obuia, tam vera, totũ calorem Aug. tẽperat, & omnes ſuccidit neruos argumẽti eius, ſi verũ eſt gratiã adoptionis aut amoris Dei homini negari poſſe ſine peccato in naturæ puritate naſcenti.

Tertiò luculentius Auguſtini & eorum quæ dicta ſunt ſenſus ex eo patet, quod conſequenter ſæpius docet paruulos fruſtra baptizari, fruſtra fieri Chriſtianos ſi vera eſt Pelagiana ſententia, quod in naturæ puritate ſine peccati vllius labe naſcerentur. Hoc ipſo enim ſentit eſſe iuſtos, viuos & ſanos, nullius ſanctificationis indigos. *Quid neceſſarium ergò habuit infans Chriſto ſi non æ-* Serm. 14. de verb. Apoſt. c. 2.
grotat? Si ſanus eſt, quare per eos qui eum diligunt medicum quærit? Si quando portantur infantes dicuntur omninò nullum propaginis habere peccatum, & veniunt ad Chriſtum: quare non eis dicitur in Eccleſia, qui eos portant ad Eccleſiam, Auferte hinc innocentes iſtos non eſt opus ſanis medicus, ſed malè habentibus: Non venit Chriſtus vocare iuſtos, ſed peccatores. Quod apertiùs adhuc alibi dicit: *Vt quid cum* Lib. 2. oper.
eis ad baptiſmum viuificatoris & ſaluatoris ſimulatione damnabili curritis, quos viuos ſanoſque laudando, viuificari ſanarique non vultis? Ecce hoc ipſo imper. ſ. 386.
paruulos viuos & ſanos nulla ſupernaturalis viuificationis & ſanitatis indigos eſſe concludit, quo in puritate & innocẽtia naturali ſine peccati noxa conderentur. Cùm tamen ſatis conſcius eſſet, vt ipſemet ſæpè dixerat, Pelagianos velle vnctionem gratiæ à Chriſto velut vncto in ba-

ptiſmo

ptiſmo à paruulis trahi. Et in libris de peccatorum meritis & remiſſione: *Id agit illa diſputatio* (Pelagianorum puritatem à peccato velut in pura natura paruulis aſſerentium) *contra cuius nouitatem antiqua veritate nitendum eſt, vt infantes omnino ſuperfluo baptizari videantur. Sed apertè hoc non dicitur, ne tam firmata ſalubriter Eccleſiæ conſuetudo violatores ſuos ferre non poſſet.* Quomodo id agit iſta diſputatio, vt paruulis naturæ puritate innocentibus, ſuperfluus ſit baptiſmus, vt Chriſtus eis non ſit neceſſarius, vt auferendi ſint ex Eccleſia, cum non ignoraret Pelagianos dicere

Lib. de pecc. orig. c. 5. & 3. cont. Iul. cap. 3. *Innouationis & adoptionis gratiam, & regnum cælorum non niſi baptizatis poſſe conferre: quod, quia vires naturæ non habeat, conferri neceſſe eſt, per gratiæ largitatem?* An ſuperfluum dici debet quod tanta dona multoque plura quæ cumulabant ſua prædicatione, conſequuntur? Sed ideò hoc dicit Auguſtinus quia hoc ipſo quo eos innocentia naſci naturaque puritate fatebantur, cogebantur fateri adoptionis diuinæ gratiam eis abeſſe non poſſe. Innocentia enim talis ac puritas à peccato nullo alio modo poteſt cõferri naturæ rationali, niſi per veram & ſupernaturalẽ gratiã Dei. Nã ille ipſe eſt vnus ex formalibus effectibus eius qui ſine tali ſanctificationis gratia adeſſe non poteſt.

Hinc quarò tam perſpicuum & certum & peremptorium hoc argumentum ſentit eſſe ſanctus Auguſt. vt frequenter doceat quicquid tandem Pelagiani fingerent per baptiſmum ſupra puram paruulorum naturam adijci, illos ipſos tamen hoc videre & in conſcientia ſentire veritatem; quod videlicet baptiſmi neceſſitatem & vtilitatem prorſus tollerent. Quod profectò impoſſibile eſt ſi puritas à peccato & innocentia illa naturalis poſſit ineſſe naturæ rationali ſine gratia adoptionis atque ſanctificationis quam baptiſmus hominibus iam in pura natura conditis iuxta Pelagianorũ opinionem afferre dicebatur. Teſtimonia huiuſce rei plurima in promptu poſita ſunt. Sic enim loquitur in libris operis im-

Lib. 2. oper. imp. f. 237. D perfecti contra Iulianum: *Dic apertè, mortui paruuli non ſunt qui peccatum nullum habent morte pro ſe Chriſti in qua baptizentur non opus habent. Iam dic euidenter quod latenter ſentis, quoniam ſatis prodis tuâ diſputatione quod ſentis, dic, inquam, paruulos fruſtra fieri Chriſtianos: ſed vide vtrum te dicere dimittat Chriſtianum.* Et in alio loco:

Ibid. f. 383. *Vbi eſt libertas & fortitudo animi veſtri, quare timetis dicere quod creditis non timetis, paruulos in Chriſto baptizari non oportere quos peccatum cui moriantur dicitis non habere.* Et paulò inferius:

Fol 384. *Cur non apertè dicitis, baptizari in Chriſto paruulos non debere?* Et nequis putet hoc iſtis ſolis imperfecti operis libris eſſe peculiare, diu ante in prima lucubratione, eandẽ ſuperflui baptiſmi cõſcientiam Iuliano Pelagia-

Lib. 6. contra Iul. c. 3. E niſq; cæteris exprobrauerat: *Fruſtra identidem conaris obtegere, quod ſuperfluum baptiſmum putatis in paruulis dicentes, Myſterium Chriſti gratiam multis locupletem eſſe muneribus.* Audis in eadem ſenten-

Ibid. Iul. l. 1. ope. imp. & lib. 6. cit. tia reſpondentem Iulianum: *gratiam myſteriorum Chriſti multis locupletem eſſe muneribus.* hoc eſt, baptiſmum paruulis in puræ naturæ bonitate naſcentibus multa diuinæ gratiæ munera conferre: & tamen Aug. exprobrantem, quod ſuperfluum putaret eſſe baptiſmum. Quomodo, qua ratione? niſi quia hoc ipſo quo ſine peccato ſunt, neceſſariò ſua voluntate coniuncti Deo? Ideoque noui homines & adoptati in filios Dei, quæ Dei munera paruulis per baptiſmum conferenda eſſe cenſebant. Ne quem enim lateret iſta intelligere Iulianum, per, locupletem multis muneribus

A gratiam Dei, ſtatim adijcit: *Hoc quod in eis, paruulis Deus condendo fecit, beneficiorum ſublimat augmentis.* Et quænam iſta beneficiorũ augmenta? Accipe interpretem verborum ſuorum Iulia-

Ibidem. num: *Chriſtus qui eſt ſui operis redemptor, auget circa imaginem ſuam continua largitate beneficia, &*

Lib. 3. contr. Iul. c. 3. & li. 1. op. imp. f. 39. *quos fecerat condendo bonos*, id eſt, quos fecerat creando vi puræ naturæ bonos & ſine peccato, *facit innouando, adoptandoque meliores.* De quibus effectibus gratiæ ſupernaturalis plura in dogmatibus Pelagianorum diximus. Hanc igitur baptiſmi tanquam ſuperflui inanitatem obijcit & profitetur ad eam confitendam Pelagianorum argumenta compellere:

Serm. 14. de verb. Apoſt. c. 17. B *Sed dic mihi obſecro te, paruulis baptizatis Chriſtus aliquid prodeſt, an nihil prodeſt. Neceſſe eſt, vt dicas prodeſſe. Premitur mole matris Eccleſiæ. Fortè quidem vellent hoc dicere, nam ratiocinationes eorum ad hoc videntur compellere, ſed autoritate reprimuntur Eccleſiæ, ne non dicam ſputis hominum obruantur, ſed ipſorum infantium lachrymis tanquam fluuio perttahantur.* Si enim dixerint, nihil prodeſſe Chriſtum baptizatis infantibus, nihil aliud dicunt, quam ſuperfluo baptizantur infantes, &c. Itaque ſolo timore hominum non apertè dicebant,

Ibi cont. Iul. cap. 3. *quod quidem*, vt alibi ait, *poſtea eſſent aliquando dicturi*, ſuperfluo baptizari paruulos; latenter tamen hoc ſciebãt, & eorum ad hoc ratiocinationes compellere Auguſt.

C videbantur. Nimirum quia hominibus ſanis ſine peccati labe in puræ naturæ innocentia naſcentibus non eſt gratia innouationis vel adoptionis neceſſaria propter quam baptiſmum adhiberi dictitabant, quia hoc ipſo neceſſe eſt eos rectâ voluntate, coniunctos Deo & conſequenter filios Dei, qui ſenſus Auguſtini vt adhuc eluceſcat luculentiùs, & vt loquuntur, à priori.

Quintò, non rarò docet aduerſus eoſdem aduerſarios, ſolum peccatum eſſe, quod à Deo creaturam rationalem ſeparet, Hoc eſt, impoſſibile eſſe, vt creatura rationalis non ſit amica creatoris & conſequenter diligens ac dilecta Dei, &

D aſſumpta in numerum filiorum eius, hoc ipſo quo peccato tanquam muro inter Deum & hominem intercludente caret. Hinc in libro de Spiritu & littera:

Cap. 19. *Vt bonum Dei quod diligunt, Deus ſit ipſe quem diligunt, inter quem & homines niſi peccata non ſeparãt.* Et in libro ſecundo de peccatorũ meritis & remiſſione, vbi Pelagiani dixerant, non baptizari paruulos vt à peccato liberarentur, qui ſine peccato in innocenti naturæ puritate nati eſſent,

Lib. 2. c. 18. *ſed vt ſpiritalem procreationem non habentes crearentur in Chriſto, & ipſius regni cælorum participes fierent eo modo filij & hæredes Dei, cohæredes autem Chriſti*, hoc eſt, vt Scholaſticorum loquamur phraſi, vt ſupernaturaliter ad ſtatum filiorum Dei eleuarentur; aliquoties Auguſt. eandem il-

E lam repetit ſententiam, vt concludat, eos iam eſſe filios & hæredes Dei, ſi quemadmodum Pelagiani ſentiebant à peccato eſſent immunes. *Soluto*, inquit, *reatu cui originaliter erat obnoxius, perficietur in illo lumine veritatis, quod incommutabiliter manens in æternum iuſtificatos præſentia creatoris illuminat. Peccata enim ſola ſeparant inter homines & Deum.* Ea quo neceſſarium eſt ſequi, vt ſi peccati remiſſione non indigeant, neceſſariò eos velut iuſtificatos & filios Dei præſentia creatoris illuminet. Et iterum aduerſus eandem Pelagianam opinionem:

Cap. 24. *Porrò ſi à ſalute ac vita æterna hominem niſi peccata non ſeparant, per hæc Sacramenta non niſi peccati reatus in paruulis ſoluitur.* Quaſi dicat, alioqnin nullo modo neceſſe eſſet paruulos propter acquirendam æternam ſalutem

baptizari, hoc ipſo enim ſalui deberent eſſe cum Deo, quo eos vos Pelagiani ſine peccato in puritate naturæ naſci conſtituitis. Nam vt etiam contra Manichæos omnis eleuationis ſupernaturalis protſus ignaros dicit, *Inter creaturam rationalem & Deum, non ſeparat niſi voluntas praua.* Vt neceſſe ſit eam eſſe cum Deo, hoc eſt, voluntate & amore coniunctam Deo per hoc ipſum quod prauâ voluntate intercurrente caret.

Lib. de fide cont. Mani. c. 44.

Ex quibus tamque concinentibus vndique ſibi locis perſpicuè patere mihi videtur, hoc omninò ſentire, totâque ſuæ diſputationis mole agere contra Pelagianos Auguſtinum, vt conuincat ſtatum illum naturalis innocētiæ, ſeu vt loquuntur, puræ naturæ, in quo naſci volebant homines, & per baptiſmum ad ſupernaturalem ſtatum adoptionis filiorum Dei eleuari, eſſe impoſſibilem, vnoque verbo talem, ex quo ſequatur baptiſmum eſſe ſuperfluum, fruſtraque paruulos fieri Chriſtianos; & hoc ipſos ſentire, nec auſos dicere Pelagianos; eo quod hoc ipſo quo ſunt innocentes, ſint etiam filij & hæredes Dei, à cuius hæreditate creatura rationalis nō poteſt niſi intercurrente iniquitate ſeparari: vel certè, ſi effectū illum adoptionis & ſupernaturalis ſanctificationis in paruulis baptiſmus operatur, vt hæreſis illa prædicabat, iniuſtum eſſe vel infirmum Deo, ſub cuius gubernatione creatura rationalis ſine vllo ſuo vel ſuorum peccato, adoptione & populi ſui ſocietate priuatur. Quam genuinam eſſe ſententiam eius longè vberius paulò poſt, cùm de vita æterna locuturi ſumus, Deo iuuante demonſtrabimus.

Hunc igitur gratiæ diuinæ cum creatura rationali, innocentiæ nexum indiuiduum indicare fortaſſis voluit Auguſtinus quando Iuliano dicente *bonam hominum naturam*, ſcilicet naturaliter (ſicut ipſe de naturæ bonitate loqui ſolet) *quæ talis gratiæ opitulationem meretur.* Reſpondet Auguſtinus: *Quod gratanter audirem, ſi hoc propterea quia rationalis natura eſt, diceres.* Hoc eſt, meritum gratiæ impropriè dictū quod ratione naturæ conſideratum, libenter admitterem, non tamen meritū alicuius voluntatis aut operis boni, quo omnis gratia funditus interimitur. Nam explicans verba ſua: *Neque enim*, inquit, *gratia Dei per* IESVM *Chriſtum Dominum noſtrum lapidibus aut lignis pecoribuſque teſtatur, ſed quia imago Dei eſt, meretur hanc gratiam: non tamen vt eius bona voluntas poſſit præcedere præter gratiam, ne vel ipſam prior det, vt retribuatur illi, ac ſic gratia iam non ſit gratia*; ſed locus iſte in alium fortè ſeorſum trahi poteſt. Nunc cauſas paulisper exploremus, propter quas gratia dilectionis Dei, qua etiam adoptatur creatura rationalis in filiū Dei, innocenti naturæ tam arctè iuncta ſit. Quamuis enim hic illic ſparſim indicatæ ſint, non inutile fuerit eas, & ſimul paulò explicatius oculis ſubijcere.

Lib. 4. cont. Iul. c. 3.

CAPVT XIX.

CAVSÆ DEDVCVNTVR latiùs, cur creatura rationalis condi non poſſet ſine bona voluntate & ſapientia, vel certè ſine diligendi Dei & ſapienter viuendi poteſtate.

QVOD vt Deo, tenuitatem noſtram adiuuante, præſtemus, tria hìc ſupponenda ſunt. Primum non eſſe aliam ſanctificationis aut adoptionis gratiam Auguſti-

A no quam charitatem ſiue caſtum amorem Dei, quod ſuo loco declarandum eſt, tanquam in eius doctrina indubitatum: Secundùm amorem Dei nullum agnoſci in ſcriptis eius, niſi quem Spiritus ſanctus per gratiam ſuam diffundit in cordibus noſtris; Adde tertium, nullam, omninò eſſe bonam voluntatem, hoc eſt, volitionem Auguſtino, quam eundem illum amorem Dei. Omnia reliqua voluntas eſt ei praua cupiditas quia dilectio creaturæ, hærens in creatura, quæ creaturæ rationali diuinâ æternâque lege prohibetur. Duo poſtrema ſuis locis explicata & probata ſunt.

Prima itaque & vera ratio videtur eſſe, quæ ex
B omnibus præcedentibus colligitur, & aliquoties etiam tacta eſt, quia cum creatura rationalis neceſſario ad aliquid ſuâ volūtate moueatur, & ille motus voluntatis vel bonus vel malus ſit: cum non poſſit voluntas ita in medio cōſiſtere, vt neque ſit bona neque mala. Si enim mouetur, ergo vel ſurſum vel deorſum, id eſt ad Deum vel ad creaturam. Si ad Deum, erit motus voluntatis bonus, & vera charitas Dei: ſi ad creaturam erit voluntas mala. Imo ſi vel moueatur non ad Deum, iam eſt voluntas mala, quia non diligere Deum creaturæ rationali intrinſecè malum eſt. Quamquam ex hoc ipſo quod non diligit
C Deum, neceſſe ſit, aliud à Deo diligi, & quid hoc niſi creatura? Et hoc ipſum erit ei volūtas mala, quæ cupiditas Auguſtino dicitur. Breuiter hæc omnia expreſſit quando dicit: *Quamquam voluntas mirum ſi poteſt in medio ita conſiſtere vt nec bona nec mala ſit, aut enim iuſtitiam diligimus*, id eſt Deum vt ante diximus, *& bona eſt, & ſi magis diligimus, magis bona, ſi minus, minus bona eſt; aut ſi omninò non diligimus, non bona eſt. Quis verò dubitet dicere voluntatē nullo animo iuſtitiam diligentem, non modo eſſe malam, ſed etiam peſſimam voluntatem?* Vides hoc argumentum ex contradictorijs eſſe contextum. Si voluntas diligit iuſtitiam bona eſt, ſi non diligit mala, imo peſſima. Cùm ergo non poſſit Deus creaturam rationalem cum mala peſſimaque voluntate condere neceſſe eſt vt eam cum bona voluntate, hoc eſt caſto ſui amore pro-
D ducat. Quod Auguſtini verbis conſequenter ita poſſumus colligere: *Si ergo voluntas aut bona eſt aut mala, & vtique malam non habemus ex Deo, reſtat vt bonam voluntatem habeamus ex Deo*, quandocunque creaturæ rationales inſtituimur. Quod eadem ratiocinandi ſecuritate colligit in libris de Ciuitate Dei vbi diſputat, vtrum ſibi bonam voluntatem, id eſt voluntaria motum fecerint ipſi Angeli recenter conditi an Deus. *Si*, inquit, *boni Angeli fuerant priùs ſine bona voluntate, eamque in ſeipſis Deo non operante fecerunt, ergo meliores à ſeipſis quam ab illo facti ſunt? Abſit. Quid enim erant ſine bona voluntate niſi mali?* Ecce ſi Angeli ſine bona voluntate à Deo facti ſunt, iam
E mali à Deo facti ſunt, hoc ipſo quo ſine bona voluntate facti ſunt. Vnde hoc, niſi ex illo capite quod ſupra tetigit Auguſtinus, quia voluntas nullo modo diligens Deum, non modo mala ſed etiam peſſima voluntas eſt. Nam bonam voluntatem non aliud ibi eſſe quam veram charitatem Dei, ibidem non tacet Auguſt. dum ſæpius bonā voluntatem explicat per *amorem, amorē Dei, amorem caſtum, amoris diuini gratiam*, & huiuſmodi. Sicut ergo fieri non poteſt, quin linea hoc ipſo quo non eſt recta curua ſit, & homo, hoc ipſo quo non vigilat dormiat, ita fieri nequit, quin voluntas hoc ipſo quo non eſt recta peruerſa ſit, & hoc ipſo quo non eſt bona ſit mala.

Lib. 1. de pecc. merit. cap. 11.

Lib. 12. de Ciuit. c. 9.

Nam

Nam rectam eſſe creaturam rationalem, quemadmodum non eſt aliud quam eſſe voluntatis bonæ, ſine qua rectitudo eſſe non poteſt, ita quoque non eſt aliud quam eſſe ſine culpa naturam vitiante; non enim aliter quam per culpam & vitium velut priuationem ſuam bona voluntas iſta & rectitudo deficere poteſt. Malum enim etiam in moribus eſt priuatio boni. Quæ breuiter inſi- Lib. 14. de Ciuit. c. 11. nuauit Auguſtinus cùm dixit: *Fecit Deus ſicut ſcriptum eſt, hominem rectum ac per hoc voluntatis bonæ. Non enim rectus eſſet bonam non habens voluntatem.* Quod alibi per abſentiam culpæ explicat: Serm. 11. de verb. Apoſt. cap. 2. *Creatus eſt primus homo in natura ſine culpa, in natura ſine vitio, creatus eſt rectus.*

Neque verò fingi his poteſt aliqua rectitudo voluntatis, alia quam ſit voluntas bona, quaſi recta poſſit eſſe creatura rationalis ſine illa, *diuini amoris gratia*, quam ſolam bonam voluntatem Auguſtinus agnoſcit. Nam idem ipſe ſæpè conſtanterque docet, creaturam rationalem ſi Deus ſtatim ab ipſo initio creationis non coercuiſſet motum eius, vt voluntatem eius ſua ad ſeipſum gratia reuocaſſet informem, tenebroſam, defluxuram fuiſſe ſuis cupiditatibus. In quo totum creaturæ rationalis malum ſitum eſt, æterna & indiſpenſabili lege prohibitum. Audite quanta diligentia freni illius aurei, hoc eſt, diuinæ gratiæ ſeu amoris neceſſitatem inculcet Auguſtinus, ne creatura rationalis, non ſolum lapſa, ſed etiam ex recentiſſimis figuli ſui manibus exiens, mox deorſum pondere cupiditatis illicitæ prolabatur, & tenebroſa, & inquieta, vagabundis per creaturas deliquijs fluitet. Nam ſtatim initio libri decimi-tertij Confeſſionum dicit Deo. Spi- Lib. 13. Confeſſ. cap. 2. ritalia quæ creata fuerant itura fuiſſe, *in immoderationem & in longinquam diſſimilitudinem tuam & penſura fuiſſe informia, niſi per idem verbum reuocarentur ad vnitatem tuam & formarentur.* Ex mox iterum: *Quid te promeruit inchoatio creaturæ ſpiritalis vt ſaltem tenebroſa fluitaret. Similis abyſſo tui diſſimilis, niſi per idem verbum conuerteretur ad idem, à quo facta eſt, atque ab eo illuminata lux fieret?* Cap. 4. Et haud multis interpoſitis; *Multa diximus de abyſſo tenebroſa, ſecundùm ſpiritalis informitatis vagabunda deliquia, niſi conuerteretur ad eum à quo erat qualiſcunque vita, & illuminatione fieret ſpecioſa vita, & eſſet cælum cæli,* &c. Cap. 8. Et adhuc apertius: *Defluxit Angelus, defluxit anima hominis, & indicauerunt abyſſum vniuerſæ ſpiritales creaturæ in profundo tenebroſo niſi dixiſſes ab initio, fiat lux, & facta eſt lux, & inhæreret tibi omnis obediens intelligentia cæleſtis ciuitatis.* Et quid fuiſſet creatura ſpiritalis niſi ſic illuminata diuinitùs inhæſiſſet creatori ſuo? *Alioquin & ipſum cælum cæli, id eſt Angeli ſancti tenebroſa abyſſus eſſet in ſe, nunc autem lux in Domino.* Et rurſum explicatius, vt metaphorarum nonnulla obſcuritas minus aſſuetis phraſi- Cap. 10. bus eius pateſceret: *beata creatura quæ non nouit aliud* quàm ſcilicet igne diuini amoris attolli ſurſum, *cùm eſſet ipſa aliud, niſi dono tuo quod ſuperfertur ſuper omne mutabile, mox vt facta eſt, attolleretur nullo interuallo temporis in ea vocatione qua dixiſti. Fiat lux & facta eſt lux. In nobis enim diſtinguitur tempore, quo tenebræ & lux efficimur. In illa verò dictum eſt quid eſſet niſi illuminaretur, & ita dictum eſt quaſi prius fuerit fluxa & tenebroſa vt appareret cauſa qua factum eſt, vt aliter eſſet, id eſt vt ad lumen indeficiens conuerſa lux eſſet quæ poteſt intelligat, & qui non poteſt à te petat.* Ecce quam diſertè quam dilucidè, quam ſollicitè exponit & commendat nobis, creaturam ſpiritalem niſi in

A ipſo creatoris articulo fuiſſet à Deo illuminata & dono Spiritus ſancti ſublata in Deum, informem, tenebroſam, ſimilem abyſſo, Deo diſſimilem futuram fuiſſe. Non enim vt in nobis qui reipſa Deo ſimiles & peccatis tenebroſi fuimus, tenebræ in Angelis illuminationem præceſſere, ſed natura tantum; quia reipſa fuiſſent in illis diſſimilitudo Dei ac tenebræ, & inſtar abyſſi deorſum cupiditatibus fluxiſſent, niſi fuiſſent mox Deo illuminante lux in Domino. Quod & omni ambiguitatis incerto carentibus verbis, dicit in alio confeſſionum ſuarum loco *Idonea eſt,* Lib. 12. Confeſſ. cap. 15. *creata ſapientia ſeu angelica creatura, faciem tuam ſemper videre, nec vſpiam deflectitur ab ea,*
B *quo fit vt nulla mutatione varietur: ineſt ei tamen ipſa mutabilitas, vnde tenebreſceret & frigeſceret, niſi amore grandi tibi cohærens tanquam ſemper meridies luceret & ferueret ex te.* Et in libris de Geneſi ad litteram de creatione lucis ſeu angelicæ naturæ loquens: *Intellectualis vita niſi ad creatorem illu-* Lib. 1. de Geneſ. ad litt. cap. 9. *minanda conuerteretur, fluitaret informiter. Cùm autem conuerſa & illuminata eſt, factum eſt quod in verbo Dei dictum eſt fiat lux.* Omnia prorſus vana atque falſa ſunt, ſi creatura ſpiritalis naturaliter adhærere Deo ſine ſpiritali, illuminatione, ſine doni cæleſtis infuſione, ſine illo amore grandi diuinæ charitatis qua Angeli ſancti lucere & feruere noſcuntur. Et tamen Auguſtinus ſecur-
C riſſime crebertimèque dicit: niſi iſtâ luce mox à creatione clareſceret, & amore ferueret, fluxam, tenebroſam ac diſſimilem futuram Deo, tenebroſæ abyſſo ſimilem. Ne quis verò, cui lectio ſancti Auguſtini minùs vſitata eſt, fortè fluctuet, quid ſit illa informitas, illa tenebroſitas, illa immoderatio, illa longinqua diſſimilitudo Dei, in quibus creatura rationalis fluitaret, niſi cōtinuò fieret lux in Domino & amore grandi conuerteretur ad Deum; quanquam ipſa veritas in verbis fulgeat: operæ tamen pretium eſt paucis oſtendere non aliud illis ſignificari: quàm vitam creaturæ ſpiritalis auerſam à Deo, cupiditatibus terrenis inſtar abyſſi fluitantem, tenebris porcorum cæcam. Nam in eodem ipſo loco vnde cuncta
D pœnè teſtimonia petiuimus & vbi dixerat creaturam ſpiritalem *fluitare tenebroſam, abyſſo ſimi-* Lib. 13. Confeſſ. cap. 2. *lem, Deo diſſimilem, niſi conuertatur,* &c. cauſam reddit: *Sicut enim corpori non hoc eſt eſſe quod pulchrum eſſe alioquin deforme eſſe non poſſet, ita etiam creato ſpiritui non id eſt viuere, quod ſapienter viuere, alioquin incommutabiliter ſaperet. Bonum autem illi eſt hærere tibi ſemper, ne quod adeptus eſt conuerſione, auerſione lumen amittat, & relabatur in vitam tenebroſæ abyſſo ſimilem.* Et mox addit vt plenius intelligeretur ſenſus eius: *Et nos qui ſecundum animam creatura ſpiritalis ſumus auerſi à te noſtro lumine, in ea vita,* ſcilicet tenebroſa fluitante, &c. *Fui-*
E *mus aliquando tenebræ,* id eſt peccatores, *& in reliquijs obſcuritatis laboramus donec ſimus iuſtitia tua,* &c. Et infra cupiditati deorſum fluitanti opponens charitatem ſubleuantem ſurſum: *Cui* Cap. 7. *dicam, quomodo dicam de pondere cupiditatis in abruptam abyſſum, & de ſubleuatione charitatis per Spiritum ſanctum qui ſuperferebatur ſuper aquas il-* las abyſſi fluitantis. Et exponens quid ſint illa cupiditas atque charitas. *Affectus,* inquit, *ſunt,* Cap. 7. *amores ſūt, immūditia ſpiritus noſtri defluēs inferius amore curarum, & ſanctitas Spiritus tui attollens nos ſuperius amore ſecuritatis.* Hinc ſtatim addit & Angelū & animā hominis defluxiſſe, & ita *indicaſſe* illo defluxu ſuo à Deo, *abyſſū illā in profūdo tene-* Cap. 8. *broſo,* quæ in ſuos motus erupiſſet *niſi dixiſſet Deus* ab initio *fiat lux & inhæſiſſet Deo:* quā informitatē

Lib. 13. Confeſſ. cap. 3. & 4.

Lib. 1 de Geneſi ad litt. c. 5.

A propterea dicit *non placere* imm etiam *diſplicere Deo*. Hinc alibi de illa eadem informitate creaturæ ſpiritalis diſputans, *Auerſa*, inquit, *à ſapientia incommutabili, ſtultè ac miſerè viuit, quæ informitas eius eſt. Formatur autem conuerſa ad incommutabile lumen ſapientiæ vt ſapienter ac beatè viuat.* Ante quam *conuerſionis formam* dicit eam *informiter fluitare*. Hinc in libris de Ciuitate Dei tractans eundem illum Geneſis locum, quo dicitur facta lux, hoc eſt Angeli creati atque ſanctificati eos eſſe dicit Apoſtolicâ phraſi, *lucem in Domino*, ſed *in ſeipſis tenebras quia priuatos participatione lucis æternæ*. Hanc *priuationem malam* eſſe, & per eam *immundum fieri ſpiritum*. Et mox. *Sicut aër tenebreſcit iſta luce deſertus, ita tenebreſcere animam ſapientiæ luce priuatam.* Et infra iterum ſocietatem Angelorum tanquam *lucem illuſtratione veritatis intelligibiliter fulgere* tradit; *contrarias* verò *luci tenebras eſſe auerſarum à luce iuſtitiæ teterrimas mentes*. Vt nihil certius eſſe videatur quam quod per illam informitatem & immoderationem ac diſſimilitudinem Dei, ac denique per illas tenebras ſeu abyſſum tenebroſam vagis deliquijs fluitantem, Auguſtinus mentis rationalis ſtultitiam à ſapientia formante alienam, malitiam eius tenebroſam, cœcamque cupiditatem intelligat, qua inſtar abyſſi tenebroſæ fluitaret niſi mox vt crearetur, in Dei ſapientiam velut formam eius, & in lucem eius pondere amoris reuocetur.

Lib. 11. c. 9.

Cap. 10.

B

Cap. 29.

C Quod ſanè ex alio quoque capite perſpicuum eſt, nam ſicut neceſſe eſt creaturam rationalem iuxta Auguſtinum eſſe voluntatis malæ hoc ipſo quo non eſt bonæ; & peruerſam hoc ipſo quo non eſt recta, ita quoque neceſſe eſt eſſe inſipientem ac ſtultam in moribus ſuis hoc ipſo quo non eſt ſapiens. Stultitiam autem grauiſſimum vitiũ eſſe nemo ſapiens dubitat. Expreſſa eſt & iſta, aſſeuerantiſſima doctrina ſancti Auguſtini, ſtatim ab initio conuerſionis tradita, & in limine mortis confirmata, nam ante baptiſmum in diſputatione diei natalis ſui cum Monica matre & ſodalibus ſuis inſtituta, *Stultitia eſt*, inquit, *contraria ſapientiæ & ita contraria, vt mors vitæ, vt beata vita miſeriæ, hoc eſt ſine aliquo medio. Nam vt omnis non beatus homo miſer eſt, omniſque homo non mortuus viuit, ſic omnem non ſtultum neceſſe eſt eſſe ſapientem.* Vbi patet ſtultitiam nihil eſſe aliud quam priuationem ſapientiæ, ſicut mortem vitæ, & ideo ſine medio reſpectu ſubjecti capacis. Vnde ſtatim adjicit: *Quid eſt ſapientiam non habere? Nonne hoc eſt habere ſtultitiam? Hoc inquit.* Quid autem ſtultitia? Accipe: *Credo vos concedere animum ſtultum eſſe vitioſum, omniaque animæ vitia vno ſtultitiæ nomine includi.* Et poſt baptiſmum ſtatim à Presbyterio: *Nemini*, inquit, *dubium eſt omnes homines aut ſtultos aut ſapientes eſſe*, quis verò ſapiens, quis ſtultus? Audi: *Nunc autem ſapientes voco non cordatos & ingenioſos homines, ſed eos quibus ineſt quanta ineſſe homini poteſt ipſius hominis Deique firmiſſimè percepta cognitio atque huic cognitioni vita moreſque congruentes. Cæteros autem cuiuſque modi artibus inertiſque affecti ſint, qualibet vita probandi ſiue improbandi ſtultorum in numero deputauerim.* Ex quo patet illum Auguſtino eſſe ſtultum cui deeſt Dei cognitio, & cognitioni vita moreſque congruentes, ſiue vt ipſe poſtea dicit, qui *caret ſapientia*: Talis enim eſt ſtultus, qui non habet lucem ſapientiæ nec aliter quam ſtultè agere ſeu peccare poteſt. Diuiſionem illam in Retractationibus confirmauit. Nam cùm ſibi objeciſſet quod illa ſua verba alijs repugnare viderentur, quibus in alio libro dixerat, *Quaſi verò natura humana præter ſtultitiam & ſapientiam nullam mediam recipiat affectionem quæ nec ſtultitia nec ſapientia dici poſſit*, reſpondet ſe iſta dicendo *paruulos intuitum eſſe, quos*, inquit, *nec ſapientes nec ſtultos poſſumus propriè dicere nondum vtentes libero arbitrio ſiue bene ſiue malè. Nunc autem*, videlicet in libro de vtilitate credendi, *ſapientes aut ſtultos eſſe omnes homines dixi, eos volens intelligi, qui iam ratione vtuntur, qua diſcernuntur à pecoribus, vt homines ſunt.* Ex quo liquet etiam hominem omnemq; omninò creaturam rationalem cum primo conderetur, ſi capax erat ſapientiæ, aut ſapientem neceſſariò aut ſtultum fuiſſe, nec ab ea diuiſione excipi poſſe niſi eos qui rationis & vſus libertatis incapaces fuerint. Neceſſe eſt igitur vt creatura rationalis capax ſapientiæ etiam ipſa ſapiens condita fuerit, quia vt dicit Auguſtinus, *Sapientiam non habere eſt habere ſtultitiam.* Et: *Stultitia eſt maximum vitium*, omniaque animi vitia complectitur, neque Deus *vitiorum auctor eſſe poteſt*. Nullum enim rectè factum niſi à ſapientia ſaltem inchoata ſola peccata à ſtultitia proficiſcuntur. *Nam*, inquit Auguſtinus, *omne factum ſi rectè factum non eſt, peccatum eſt. Nec rectè factum eſſe vllo modo poteſt quod non à recta ratione proficiſcitur. Porrò recta ratio eſt ipſa virtus. Cui autem hominum virtus niſi ſapientis animus præſto eſt. Solus igitur ſapiens non peccat. Stultus ergò omnis peccat, niſi in ijs factis in quibus ſapienti obtemperauerit. A recta enim ratione talia facta proficiſcuntur.* Cùm ergo non poſſit Deus hominem ſtultum fingere, hoc eſt in illa animi conſtitutione, vt nihil niſi peccare poſſit neceſſarium profectò eſt vt ſapientem, hoc eſt eum recta ratione & virtute & ſapiẽtia, ſeu quod idem eſt cum Dei charitate creet. Nam quemadmodum affirmatiuè dicit: *Mens cùm meminit*, intelligit ac diligit eum à quo facta eſt, *ſapiens ipſa fit*: ita negatiuè, *ſi autem non facit etiam cùm ſui meminit, ſeſeque intelligit ac diligit ſtulta eſt*. Ipſum videlicet nõ diligere Deum eſt carere ſapientiâ & habere ſtultitiam. Nam ſicut nulla eſt Auguſtino virtus ſine charitate Dei quæ intentionem rectam facit, ita nulla ſapientia ſine eadem illa charitate Dei, iuxta illud Scripturæ quod citare ſolet, *Ecce pietas eſt ſapientia*, & illud quod adiungit: *Porrò pietas cultus Dei eſt, nec colitur niſi amando. Summa igitur & vera ſapientia eſt in præcepto illo, Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, &c. Ac per hoc ſapientia eſt charitas Dei.* An naturalis? An viribus arbitrij ex corde manans? *Nec diffunditur in cordibus noſtris niſi per Spiritum ſanctum qui datus eſt nobis.* Eodem videlicet ſancto Spiritu proclamante, *omnis ſapientia à Domino Deo eſt.* Cum hac igitur charitate, aut certè diligendi Dei poteſtate, cum hac ſapientia, ſeu ſapienter viuendi facultate creatura rationalis condi debet, ſi condenda eſt, ne alioquin Deus ipſe quod abſit ſtultitiæ & peccatorum inde ſequentium auctor eſſe cenſeatur.

Lib. de vita beata indiſ. tertiæ diei.

D

Lib. de vtil. credendi c. 12.

E

Lib. 1. de lib. arb. c. 24.

Lib. 1. Retract. c. 14.

Lib. de vita beata indiſ. tertiæ diei.

Lib. 3. de lib. arb. c. 24. & loco notat. citato.

Lib. de vtil. credendi cap. 12.

Lib. 14. de Trin. c. 12.

Epiſt. 120. c. 18.

Eccleſ. 1.

Vna tantùm hîc difficultas moueri videtur poſſe, aduerſus hoc argumentum de malitia, de peruerſitate, de informitate, de tenebroſitate, de ſtultitia creaturæ rationalis, quæ videntur ſequi, niſi bonæ voluntatis, niſi recta, niſi formata, niſi lucida, niſi ſapiens creetur. Si enim Deus eam conderet ſine charitate & conſequenter ſine ſapientia & animi rectitudine, non poſſet iſta creatura mala, peruerſa, ſtulta vel eſſe vel dici, ſed eſſet in ea innocẽs & media quædam affectio nec bona nec mala. Quibuſdam enim exiſtimantibus diabolum ab initio creatũ eſſe peccatorem

Lib. 11. de Ciuit. c. 15. iuxta illud; *Ab initio diabolus peccat*, reſpondet Auguſtinus, *non intelligunt ſi naturale eſt, nullo modo eſſe peccatum.* Et alibi cùm de Angelis recenter conditis id quod citauimus pronunciaſſet, *Lib. 12. c. 9.* *Quid enim erant ſine bona voluntate*, id eſt charitate *niſi mali* ? Statim quaſi corrigendo adijcit, *Aut ſi propterea non mali, quia nec mala voluntas eis inerat; neque enim ab ea quam nondum cœperant habere, deficerent.* Nimirum quia mala voluntas & conſequenter peruerſitas & ſtultitia dici nequit niſi voluntario motu creatura à bona voluntate deficiat. Vnde ſi ſic crearentur Angeli non mali, ſed *non tam boni* dici poſſent, quam ſi cum bona voluntate crearentur. Deniq; de creatione primi hominis diſſerens, vtrum ſapiens an ſtultus creatus ſit, allata ſimilitudine infantis, qui neque ſtultus neque ſapiens dici poteſt, *ita etiam*, inquit, *Lib. 3. de l. arb. cap. 25.* *ſi quiſquam tali affectione animatus*, id eſt, creatus *eſſet, qualem habent illi, qui per negligentiam ſapientia carent, nemo enim ſtultum rectè diceret, quem non vitio ſed natura talem videret. Eſt enim ſtultitia rerum appetendarum non qualibet, ſed vitioſa ignorantia. Vnde neque animal irrationale ſtultum dicimus, quia non accepit vt ſapiens eſſe poſſet.* Ex quibus Auguſtini verbis patet etiamſi aliquis ſine bona voluntate & ſapientia conderetur, nullo tamen modo dici poſſe vel ſtultum vel malum, ſed potiùs medio modo affectum, ſeu vt ſchola loquitur, C naturaliter bonum.

Reſpondetur veriſſimum eſſe, quod ſi creatura ſine bona voluntate & ſapientia conderetur, ita vt neque bonæ ſeu diligentis Deum voluntatis, *neque ſapiens eſſe poſſet*, vt Auguſtinus dicit, non eam fore malam, peruerſam aut ſtultam; idque propter eam rationem quam ipſe in verbis citatis attigit. *Lib. 12. de l. arb. cap. 15.* Nam vt alibi dicit: *Naturæ, in tantum vitioſæ ſunt in quantum ab eius à quo factæ ſunt arte diſcedunt.* *Cap. 16.* Et alibi: *Quod ſi peccatum voluntatis tribuere volueris conditori, peccantem purgabis, qui* *Cap. 18.* *nihil præter ſui conditoris inſtituta commiſit. Si enim non recedit ab eo modo quo naturaliter factus eſt ita vt melius eſſe non poſſit, ea quæ debet facit cùm hæc facit.* Rectiſſimè igitur ex huiuſmodi inſtitutio- D ne creatura purgatur; nihil enim eorum vitiorum cum quibus condita fingeretur, vel eorum quæ ſine vitandi poteſtate committeret ei vitio verti poſſunt. Non tamen rectè inde colligas ita reuera rationalem creaturam condi poſſe. Eſt enim hypotheſis impoſſibilis: qualis & illa eſt qua dicimus creaturam non peccaturam ſi Deus, vt Caluinus arbitratur, ad omnia flagitia & facinora raperet voluntatem eius, vel ipſos ei inſpiraret improbos voluntatis motus. Hoc enim ipſo non eſſent motus voluntatis mali nec flagitia nec facinora, niſi, vt loquuntur, materialiter tantum. Sic igitur ſtatus ille animi ſine bona voluntate, ſine charitate, ſine ſapientia conditi, non eſſet vitium creaturæ ſed natura, non eſſet malus ſed innocens & naturalis: non tamen ſequitur auctorem eius eſſe poſſe Deum. Deo enim eſſet voluntarius non creaturæ, vnde Deo non creaturæ imputari deberet peruerſitas eius & quicquid ſcelerum ex illa creatæ voluntatis inſtitutione naſceretur. Quæquidem eſſent materialiter ſcelera creaturæ, vera tamen ſcelera & peccata Dei. Repugnant enim æternæ & immutabili legi eius vt voluntate committantur & propterea ſunt intrinſecè mala, nullà diſpenſatione à quocunque perpetranda. Quamobrem & ipſe ſanctus Auguſtinus qui *mediam illam affectionem* inter ſapientiam & ſtultitiam in homine primum condendo videtur admittere, apertè A quoque profitetur, ſe illud *ad compendium docere voluiſſe*, hoc eſt, vt compendio illius medietatis *Lib. 1. Retract. c. 14.* quæ ſaltem in paruulis apparet, & proinde in hominibus poſſibilis videtur eſſe, quæſtionem propoſitam, vtrum primus homo ſapiens an ſtultus eſſet conditus, non excuteret ſed ſuffocaret. Sed quod ad propoſitum noſtrum ſufficit, in illo ipſo loco, vbi illam mediam affectionem modò jam dicto recipit, clariſſimè ſignificat quoquo modo primus homo ſine ſapientia inſtitueretur, ita tamen inſtitui debuiſſe, vt ſi vellet, *poſſet eſſe ſapiens*, hoc eſt vt poſſet benè ſapienterque viuere: & conſequenter vt præcepta benefaciendi & B præ cæteris omnibus diligendi Deum, ſine quo nulla neque perfecta neque inchoata poteſt eſſe ſapientia, poſſet implere. *Si ergo*, inquit Auguſtinus ex hypotheſi illius affectionis mediæ *ita* *Lib. 3. de lib. arb. c. 24.* *factus eſt homo vt quamuis ſapiens nondum eſſet, præceptum tamen poſſet accipere, cui vtique obtemperare deberet; nec illud jam mirum eſt quod ſeduci potuit, nec illud injuſtum quod præcepto non obtemperans pœnas luit, nec Creator eius auctor vitiorum eſt. Quia non habere ſapientiam nondum erat vitium hominis, ſi nondum vt habere poſſet acceperat. Sed tamen haberet aliquid, quo ſi benè vti vellet, ad id quod non habebat aſcenderet. Aliud eſt enim eſſe rationalem, aliud eſſe ſapientem. Ratione fit quiſque* C *præcepti capax, cui ſidem debet, vt quod præcipitur, faciat. Sicut a natura rationis præceptum capit, ſic præcepti obſeruatio ſapientiam. Quod eſt autem natura ad capiendum præceptum, hoc eſt voluntas ad ſeruandum: & ſicut rationalis natura tanquam meritum eſt præcepti accipiendi, ſic præcepti obſeruatio meritum eſt accipiendæ ſapientiæ.* Et in loco paulò ſuperius citato, tunc dicit hominem *ea quæ debet facere*, cum non recedit à modo, *Cap. 18.* quo naturaliter factus eſt, *ita vt melius eſſe non poſſit.*

Ex his vides omninò ſupponere Auguſtinum hominem ſaltem cum obſeruandi præcepti poteſtate condi debere, vt ſcilicet illud obſeruando ſaltem poſſet eſſe ſapiens, quia alioquin nec D illud negligendò delinqueret, nec iuſtè illius neglectus pœnas daret. Vnde adjicit: *Ex quo autem incipit homo præcepti eſſe capax, ex illo incipit poſſe peccare. Duobus autem modis peccat, antequam ſit ſapiens, ſi aut ſe non accommodet ad accipiendum præceptum aut cùm acceperit non obſeruet. Sapiens autem peccat, ſi ſe auerterit à ſapientia.* Iam autem ſuperius diuerſis teſtimonijs eius aſſeruimus, *Lib. de duabus animab. c. 12.* *ſummæ iniquitatis & inſaniæ eſſe, vt peccati reus quiſquam teneatur, qui non fecit quod facere non potuit.* Neceſſe eſt igitur iuxta ſanctum Doctorem vt quantumcunque non ſapiens homo conderetur, *ſufficientiſſimam* tamen, vt ipſe loquitur, obſeruandi præcepti *facultatem* acciperet, cuius obſeruatione ſapientiam acciperet. Vtrumque autem certiſſimum eſt pertinere ad gratiam Dei. E Nam neque præceptum diligendi ſine magna Dei gratia obſeruari poteſt, neque ſapientia præmium obſeruationis ſine gratia obtineri: quorum poſtremum eodem illo loco adjicit: *Sicut* *Lib. de lib. arb. c. 24.* *præceptum non eſt ab illo cui præcipitur, ſed ab illo qui præcipit: ſic ſapientia non eſt ab illo qui illuminatur, ſed ab illo qui illuminat.* Primum verò infinitis lucubrationum ſuarum locis tradit. Nam & in ipſo libro vndecimo de Ciuitate Dei, vbi dixerat Angelos ſine bona voluntate, id eſt charitate Dei conditos, fore non quidem malos ſed *non tam bonos*, quam ſi cum bona voluntate eſſe cœpiſſent, mox adjicit nullo tamen modò eos potuiſſe in illa hypotheſi ſe facere meliores

quam eos condidiſſet Deus, & proinde ipſam A quoque bonam qualemcumque voluntatem, hoc eſt obſeruandi præcepti auiditatem & poteſtatem, per Dei adjutorium accipere debuiſſe: *Si non potuerunt*, inquit, *ſeipſos facere meliores, quam eos ille fecerat, quo nemo melius quicquam facit: profectò & bonam voluntatem*, id eſt, dilectionem Dei, *qua meliores eſſent, niſi operante adjutorio Creatoris habere non poſſent*, quod ipſe non ſolum de perfecta illa bona voluntate, ſeu vt ibi vocat, *Diuino amore* intelligit, ſed etiam de illa imperfecta qua quis inhiat ſapientiæ auidèque deſiderat, ad eam præcepti obſeruatione velut ad præmium peruenire. Sic enim ſeipſum adjiciendo declarat: B *Et tamen id egit eorum voluntas bona; vt non ad ſeipſos qui minus erant, ſed ad illum qui ſummè eſt conuerterentur, eique adhærentes magis eſſent, eiuſque participatione ſapienter beatèque viuerent: quid aliud oſtenditur, niſi voluntatem quamlibet bonam*, ſcilicet etiam illam imperfectam in qua condi ponebantur, *inopem fuiſſe in ſolo deſiderio remanſuram, niſi ille, qui bonam naturam ex nihilo ſui capacem fecerat, ex ſeipſo faceret implendo meliorem priùs faciens excitando auidiorem.* Ecce etiam ipſa excitatio auiditatis qua natura rationalis jam capax Dei deſiderat *impleri Deo*, hoc eſt habere *diuini amoris* ſeu perfectæ bonæ voluntatis *gratiam*, non C poteſt in ea niſi Deo excitante fieri; & in illo ſolo deſiderio, quo vult Dei voluntatem ſeu præceptum facere, inops remanſura eſt niſi Deus faciat eam vlterius Dei impletione meliorem. In quibus verbis ſicut & in aliis paulò ante citatis ex cap. 24. libri tertii de libero arbitrio, duo ad intelligendum Auguſtinum perſpicua ſunt. Primum quidem, duplicis generis ab eo poni bonam voluntatem, hoc eſt charitatem. Prima eſt perfecta, quam abſolutiſſimè *Dei amorem, diuinum amorem, diuini amoris gratiam* vocat; qua videlicet creatura impletur Deo juſtaque fit & impletur ſapientia, ita vt bona & ſapiens dici poſſit, quam propterea in libris de libero arbitrio D ſapientiam vocat. Altera eſt imperfecta, quam nominat, *quamlibet*, ſeu qualemcunque *bonam voluntatem, inopem* (itemque *deſiderium*) qua creatura Dei excitatione fit *auidior*: quam in libris de libero arbitrio vocauerat voluntatem qua *benè vti vellet eo quod habebat*, hoc eſt; poteſtate obſeruandi præcepta, vt ad *id quod non habebat*, hoc eſt, ad ſapientiam aſcenderet. Ita vt illa duo loca de Ciuitate & de libero arbitrio ſibi ad amuſſim concinant.

Lib. 12. de Ciuit. c. 9.

Ibid.

Ibid.

Ibid.

Cap. 24.

Alterum verò hinc perſpicuum eſt, quod ſi etiam hypotheſis illa daretur vt ſine perfecta bona voluntate & ſapientia creatura rationalis condi poſſit, nunquam tamen admittit Auguſtinus poſſe condi, ſine *qualibet bona voluntate*, hoc eſt, ſine illa ſaltem imperfecta quæ eſt inchoatio bonæ voluntatis perfectæ atque ſapientiæ, quam Deo auiditatem excitante, ſeu deſiderium inſpirante, velut præmium ipſius auiditatis & rectè vſæ poteſtatis accipiat. Qua de cauſa & nos ſemper vſi ſumus non poſſe creaturam rationalem condi ſine Dei dilectione vel ſaltem ſine Dei diligendi poteſtate, qualis ſine imperfecta charitate, ſeu bona voluntate (quæ deſiderium Dei vel auiditas dicitur) nullo modo haberi poteſt. Nimirum ne alioquin, ſi vtrâque careat creatura rationalis, quæ non niſi ſolâ Dei dilectione poteſt eſſe bona vel recta, vel ſapiens, ipſa præcepti dilectionis, quod ei lex Dei incommutabilis ab æterno poſuit, & in æternum ponet impoſſibilitate purgetur, Creator verò A culpetur: dum iſte fluxum eius Indefatigabili præcepto ſurſum reuocat; illa verò non ſolum bonâ voluntate diuinæ dilectionis, ſed & auxilio auiditatem diligendi inſpirante deſtituta, non poteſt niſi vagis deliquijs deorſum in creaturas fluere, quod illi eâdem illâ indefatigabili lege prohibetur. Et hæc de prima cauſa ſatis. Poſſet fortaſſis addi ſecunda ex juſtitia Dei petita, ſed quia paulo poſt de beatitudine creaturæ rationalis differentes, plura de iſto capite dicturi ſumus, inde petendum erit ſi quid huc referri poſſe videatur.

B

CAPVT XX.

QVOMODO BONA VOLVNTAS in qua condi debet creatura rationalis, eſſet gratia.

QVOMODO jam gratiæ ratio cum tanta dandi neceſſitate cohærere poſſit, paucis ſi Deus voluerit aperiendum eſt. Poſſem nodum iſtum ad hominem vno verbo ſoluere, reſpondendo illam Dei dilectionem, quæ ſine aliquali bonæ voluntatis C deſiderio ſeu auiditate, vt Auguſtinus loquitur, eſſe non poteſt, eo modo eſſe gratiam, quo gratia ſufficiens recentiorum Scholaſticorum. Illam enim plerique ad præcepta ſine peccati perpetratione cuſtodienda, cunctis indifferenter ita tribuunt, vt homini neceſſariam eſſe, nec à Deo ne quidem in pœnam peccati, iuxta nonnullos ſubtrahi poſſe confirmet, alioquin impoſſibilia fore præcepta Dei hominem non peccaturum vel certè peccaturum in eo quod vitare non poteſt, quæ non dubitant ſanæ doctrinæ repugnare. Et ſanè quid eſt aliud gratia ſufficiens ad præcepta Dei cuſtodienda, niſi gratia illa imperfecta diuinæ dilectionis, ſeu poteſtas diligendi Dei, ſapienterque viuendi quam D ex Auguſtini doctrina creaturæ rationali neceſſariam prædicamus, ne creatura peccando culpa careat, Deus jubendo in culpam cadat? Niſi enim gratia ſufficiens Recentiorum talem afferat Dei diligendi, ſeu præcepti dilectionis obſeruandi poteſtatem in quocunque tandem illa poteſtas ſita ſit, fruſtra gratiam ſufficientem prædicant, cùm nihil ad accuſationem peccantis creaturæ, nihil ad excuſationem jubentis Dei profutura ſit. Vides ergo quanto rationabilius Auguſtinus naturæ rationali innocenti negari non poſſe fateatur, quod Scholaſtici etiam damnatæ pro iniquitate creaturæ debitum ac neceſſarium contra rationem & Auguſtinum eſſe profitentur.

E Iam verò nemini non facile eſt, debitum illud gratiæ cum ratione gratiæ, eodem vt Scholaſtici ſolent modo, adaptare. Dicunt enim eſſe gratiam abſolutè, ſed debitum naturæ ordinatæ ad finem ſupernaturalem, cum debito illum procurandi. Hoc eſt, eſſe gratiam præueniendo voluntatem ordinandi creaturam ad finem ſupernaturalem, debitum verò illam ſupponendo; ne alioquin videlicet voluntas illa Dei ratione careat. Dico & ego gratiam eſſe præueniendo voluntatem condendi creaturam in tanta dignitate, vt nulla omninò re niſi ſolo Deo ſatiari ac beari poſſit: quod cùm ſine gratia obtineri neque perfectè neque imperfectè, neque amando neque fruendo queat, illâ voluntate ſuppoſitâ eſſe debitum, ne voluntas Dei ratione careat.

Quid enim abſurdius & rationi magis aduerſum, quam condere velle excellentiſſimæ dignitatis creaturam, & eam huiuſmodi ſubſidijs deſtituere, ſine quibus non ſolum beari nequeat, ſed neceſſe ſit miſeriorem eſſe omnibus creaturis vel in omnibus creaturarum cupiditatibus tabeſcere ſine culpa & pœna, vel ex eius culpa iniquitatem, ex pœna iniuſtitiam retorquere in Deum, vt qui fieri ab ea velit quod non poteſt facere, & operis repoſcat pœnam quod ex eius inſtitutione perpetratum eſt? Quæ cùm pietas qualiſcunque creaturæ tanquam à diuina ſapientia & benignitate aliena prorſus exhorreat, merito ſanctus Auguſtinus gratiam illam diligendi Dei, omni creaturæ rationali innocenti tribuit, vt & benefactum ipſa debere, & ſi non fecerit rea eſſe poſſit: *Ex eo enim quod non accepit nullus reus eſt, ex eo verò quod non facit quod debet, iuſtè reus eſt. Debet autem ſi accepit, & voluntatem liberam & ſufficientiſſimam poteſtatem.* Quæ quid aliud eſt niſi ſufficientiſſima Dei gratia? *Quoniam liberum arbitrium*, vt profundiſſimus Doctor etiam de homine primo innocente loquitur, *ad malum ſufficit; ad bonum autem nihil eſt niſi adiuuetur ab omnipotenti bono.*

Lib. 3. de l. arb. c. 16.

Lib. de cor. & grat. c. 11.

Quapropter vt magis ratio gratiæ eluceſcat conſiderandum eſt, Primò gratiæ propriiſſimè dictæ non repugnare debita quælibet ſeu connaturalitates, decentias & congruentias & æquitates quæ oriuntur ex alijs capitibus quam iure creaturæ: nihil namque connaturalius innocenti imagini Dei cum capacitate Dei naturaliter conditæ, quam gratia. Vnde non veretur Auguſtinus Apoſtolicâ phraſi dicere, quod per gratiam *naturaliter homines quæ legis ſunt faciunt.* Cauſamque reddit quia *vitium contra naturam eſt, quod vtique ſanat gratia. Hoc enim agit Spiritus gratiæ vt imaginem Dei in qua naturaliter facti ſumus inſtauret in nobis.* Hinc nihil etiam congruentius, decentius, æquius reſpectu Dei, quam vt innocenti imagini quæ ad Deum velut finem ſuum naturalem ordinata eſt, gratia ad aſſequendum detur. Sæpe namque contingit vt aliquid ſibi-ipſi ſuiſque attributis Deus debere dicatur, non ſolum iuſtitiæ ſed etiam clementiæ, fidelitati, magnificentiæ, ſapientiæ cæteriſque attributis omnibus, ipſi denique miſericordiæ & liberalitati, quæ quam maximè gratuitæ ſunt operationis. Subinde namque ſecundùm immutabiles rationes diuinæ ſapientiæ contingit, vt omninò deceat & æquum ſit, Deum clementer & magnificè & miſericorditer cum creaturis ſuis agere, quod ſi non faceret nihil omninò faceret contra ius iuſtitiæ in creatura, ſed contra ſapientiam ſuam; quam Deus non minùs quam iuſtitiam ſuam prætetire non poteſt. Non enim imaginandum eſt Deum quidlibet etiam deficere poſſe. Si enim promiſit quippiam ſub nulla etiam operis conditione, non dubium eſt eum teneri ſe promiſſione ſoluere, nec tamen deſinet eſſe gratia id quod dederit. Sic enim promittit etiam gratiam ſuam quæ idcirco non deſinit eſſe gratia. Vnde & Auguſtinus quodam loco dicit quod iuſtum ſit miſereri quorundam.

Lib. de Spir. & litt. c. 27.

Quando igitur, iſtis modis vel ſibi vel ſapientiæ ſuæ vel alijs attributis Deus quippiam debet, ne videlicet alioquin inconuenienter vel inſipienter agat, nihil omnino de gratiæ ratione tollit. Sapientiam autem ſuam inſeparabiliter in omnibus Deus ſequi debet. Hoc autem debitum tam arctum eſt vt non magis immutari poſſit quam ipſe Deus. Vnde optimè S. Anſelmus in re ſimili: *Sicut in Deo quantumlibet paruum inconueniens ſequitur impoſſibilitas, ita quantumlibet paruam rationem, ſi maiori non vincitur, comitatur neceſſitas.* Impoſſibile eſt enim Deum inconuenienter, indecenter, inſipienter contra rationem, inclementer, immiſericorditer agere. Quod ſi ex huiuſmodi attributorum decenti, cadat effectus aliquis in creaturam, nihil omnino de ratione gratiæ decedit. Hinc eſt quod & ipſi Scholaſtici varijs exemplis ſimile debitum agnouerunt, ſine gratiæ tamen præiudicio: Nam ita quidam eorum profitentur conſeruationem gratiæ non deſinere eſſe gratiam quamuis immutabilis ſit diuinæ ſapientiæ lex, vt neminem deſerat niſi deſeratur: homini in pura natura creato deberi quandam gratiam ordinis naturalis ad cauenda peccata propter nimiam infirmitatem eius: gratiæ habituali deberi quædam auxilia actualia debito connaturalitatis, ſecundum illud, *Iuſtum auxilium meum à Domino*, vbi hoc etiam perperam Auguſtinum ſentire volunt, cùm nihil certius ſit in ſcriptis eius quam omnia auxilia actualia hominis lapſi eſſe gratuita: remiſſionem peccati gratis concedi reſpectu hominis & operum eius, & eſſe diſtinctum gratiæ beneficium à dilectione & pœnitentia, & tamen concedi ſecundùm iuſtitiam latè ſumptam prout dicit conuenientiam ad id quod Deum decet: gratiam Dei non deſinere eſſe gratiam etiamſi quoque merito de congruo præueniatur. Quantò rectiùs igitur profitebimur cum Auguſtino gratiam dilectionis Dei, veriſſimam retinere rationem gratiæ, quamuis Deus eam nullo iuſtitiæ debito, ſed ex condecentia infirmitatis creaturæ, ex lege ſuæ ſapientiæ ſuæque benignitatis & ſanctitatis & miſericordiæ propriæque rectitudinis creaturæ innocenti largiatur, ne alioquin omnia peccata & dilectio eius in inferiora diffluens, in ipſum reuoluantur Deum, qui ei dilectionem ex nemine niſi ex Deo principio & fine ſuo religare præcepit.

Lib. 1. cur Deus homo, cap. 10.

Suarez l. 2. de grat. cap. vlt. nu. 19.

Idem lib. 9. de grat. c. 18. n. 9. 10. 11. & l. 12. de grat. c. 16.

Idem lib. 9. de grat. c. 13. & c. 14. n. 42.

Ita Gabriel in 1. diſt. 41. & in 2. diſt. 47. & in 3. diſt. 17. vbi pro ſe citat Scotum Occamum & alios.

Quod ſane longè rationabilius eſſe perſpiciemus, ſi attenderimus non deeſſe præcipuos Scholaſticos qui cùm quàm maximè tueantur ſtatum puræ naturæ & ſupernaturalis eleuationis, ipsâ tamen compulſi veritatis perſpicuitate, fateantur Deum ex æquitate gratiam illam innocenti debere creaturæ. Bellarminus quippe apertè profitetur, *Æquum omnino fuiſſe, vt Deus homini ad finem tam ſublimem ordinato, media neceſſaria non negaret.* Et paulò ante dicit hoc etiam Philoſophos Ethnicos vidiſſe. Nam quod addit, *nihil abſurdi ſecuturum ſi negaſſet*, non ſatis liquet quomodo verum eſſe poſſit iuxta ſupra citatam S. Anſelmi regulam; quam omnis librata ſuis momentis ratio veram eſſe conuincit. Si enim omnibus circonſtantiis perpenſis æquum eſt, vt Deus innocenti creaturæ ad finem tam ſublimem ordinatæ non deneget media neceſſaria, nulla ratiocinatio efficiet, vt ijſdem circumſtantiis poſitis æquum ſit denegare. Si enim æquitas poſcit vt media illa tribuantur, contrarium æquitati, hoc eſt, iniquum erit ſi negentur: Sicut ſi iuſtum eſt vt Deus præmium reddat merito, iniuſtum erit ſi negauerit. Quis verò dixerit, Deum poſſe facere cum creatura ſua quod non eſt æquum? cùm Scriptura dicat, *Virga æquitatis virga regni tui:* Et ipſius templum celebretur vt *mirabile in æquitate.* Vt ſanè merito, ſi negaret innocentiæ id quod ijſdem circumſtantijs poſitis eſt æquum dare, querela iſta, quod abſit, aduerſus eum ingeminari poſſit,

Hebr. 1. Pſal. 64.

[*Iſaiæ 59.*] *Corruit in plateis veritas, & æquitas non potuit ingredi.*

Secundò, conſiderandum eſt gratiæ proprijſſimè dictæ ſolummodo ſecundùm doctrinam Scripturarum & Auguſtini repugnare opus creaturæ cui illa debeatur. Hoc eſt enim quod [*Rom. 11.*] Apoſtolica doctrina tradit, *Si gratia jam non ex operibus, alioquin gratia jam non eſt gratia.* [*Cap. 4.*] Et in eadem Epiſtola alio loco: *Ei, qui operatur merces non imputatur ſecundùm gratiam, ſed ſecundùm debitum.* Qua de cauſa ſexcentis locis Auguſtinus ſola opera velut gratiæ diſtinctiua ſubmonet à gratuita vocatione & iuſtificatione peccatoris, [*Epiſt. 105.*] *ſi autem gratia vtique nullis meritis reddita, ſed gratuitâ bonitate donata.* Et rurſum explicans quomodo prorſus pro nihilo Deus homines ſaluos [*Serm. 11. de verb. Apoſt. cap. 13*] faciat, nihil aliud exhorret niſi meritum: *Nihil dederunt vt eis retribueretur: pro nihilo ſaluos faciet illos.* Quaſi diceret nihil dederunt ergo pro nihilo. *Quis prior dedit illi quaſi ſuorum gratia meritorum? Quis prior dedit illi? Quis præuenit gratiam, quæ gratis datur?* Et quomodo gratis ſicut includitur in eſſentia gratia? *Si aliquid meritorum antecenit gratiam, iam non gratis, ſed ex debito redditur.* Hinc & alibi: [*Lib. 4. de Trinit. c. 2.*] *Pluuiam voluntariam non niſi gratiam vult intelligi, non meritis redditam ſed gratis datam, vnde & gratia nominatur. Dedit enim* C *eam non quia digni eramus, ſed quia voluit*, id eſt ex pura bonitate ſua, nullo merito dignitatem reſpectu gratiæ nobis conciliante. Eandem ex[*In Pſ. 67.*]plicans pluuiæ voluntariæ metaphoram: *Multo congruentius intelligitur ipſa gratia pluuia voluntaria quia nullis præcedentibus operum meritis gratis* [*Lib. 4. cont. Iul. c. 3.*] *datur.* Et ex Apoſtolo probans illam genuinam rationem gratiæ. *Si enim*, inquit, *gratia iam non ex operibus; alioquin gratia iam non eſt gratia.* Et alio in loco: *Rationalis natura quia imago Dei eſt meretur hanc gratiam, non tamen vt eius bona voluntas poſſit præcedere præter gratiam; ne vel ipſam prior det vt retribuatur illi, ac ſic gratia iam non ſit gratia dum non datur gratuita, ſed redditur debita.* D Ecce non veretur Auguſtinus etiam meritum gratiæ impropriè dictum aſſignare naturæ, dummodo nullum opus eius gratiam vel voluntas bona præcedat. Illis quippe funditus gratiam interimi iuxta doctrinam Apoſtolicam non eſt dubium. Itaque in libro contra Secundinum meritum illud improprium naturæ, meritis operum propriè dictis opponit: [*Cap. 10.*] *Omnia bona*, &c. *certis ac diſtributis gradibus ordinata ſunt, partim locorum interuallis ac ſedibus, ſicut omnia corporalia; partim meritis naturalibus; ſicut anima præponitur corpori; partim meritis præmiorum atque pœnarum, ſicut anima vel attollitur ad quietem*, &c. Et lib. vigeſimo [*Cap. 5.*] ſexto contra Fauſtum: *Mutans omnia mutabilia pro meritis ſiue naturarum ſiue factorum.* Ex eadem illa radice ſæpè docet etiam naturam eſſe veram E gratiam, hoc eſt gratuitum donum, quia nullis operibus retributa eſt; nec vnquam ex alio capite gratiam eſſe docet, ſicut frequenter docet, quam ex eo quod homo nec eam facere potuit, nec aliquid operis quo Deum vel inuitaret vt [*Epiſt. 95.*] fieret. *Quadam non improbandâ ratione dicitur gratia Dei qua creati ſumus, vt non nihil eſſemus, nec ita eſſemus aliquid vt cadauer quod non viuit, & arbor quæ non ſentit, aut pecus quod non intelligit, ſed homines qui & eſſemus, & viueremus, & intelligeremus; & de hoc tanto beneficio Creatori noſtro gratias agere debeamus; vnde meritò & iſta gratia dici* [*Serm. 11. de verb. Apoſtoli cap. 4.*] *poteſt, quia non præcedentium operum meritis; ſed gratuitâ Dei bonitate donata eſt.* Et in ſermonibus de verbis Apoſtoli; *Natura non putetur gratia,* A *ſcilicet de qua cum Pelagianis erat controuerſia, ſed etſi putetur gratia; ideo putetur gratia, quia & ipſa gratis conceſſa eſt. Non enim homo qui non erat promeruit vt eſſet.* Vbi latiſſimè proſequitur omnia omninò in quibus præcellit brutis humana natura, gratis eſſe data, quia meritum nullum, dignitas operis nulla præceſſit. Cuius rei plurima occurrunt teſtimonia, ſed eis recitandis non eſt opus fatigare lectorem, Nam in vniuerſis operibus eius vbi ſexcenties gratia tangitur, vix alia vnquam, quantum obſeruare potui, gratuitæ gratiæ ratio reperietur, quàm quia gratis, id eſt pro nullo operis B merito data eſt.

Quod ſi alicubi Auguſtinus etiam illud impropriè dictum naturæ meritum à gratia ſubmouere videatur, tunc peculiariter de gratia non primæ conditionis, ſed Chriſti redemptoris loquitur, nam gratiæ redemptoris non tantùm meritum voluntatis, ſed etiam naturæ aduerſatur. Eſt enim gratia qua natura jam damnata miſericorditer à damnationis maſſa liberatur. Ex quo fit etiam vt demeritum culpæ omnino ſupponat, quæ non niſi per gratuitam indulgentiam deleatur; neque prorſus quicquam in naturâ ſecundùm illum ſtatum abſolutè ſpectatâ reperiri C poſſit, cui gratia aliter dari debeat, quàm per puram putà miſericordiam indulgentis, vindictamque remittentis Dei, repugnat enim ei non modo meritum qualecunque voluntatis, ſed etiam naturæ innocentia, contra quam nullo pacto vindictæ juſtitia, qua talis gratia ſubtrahitur exerceri poteſt. De qua gratia loquitur in Epiſtola ad Paulinum: *Ibi enim gratia eſt indulgentia, vbi juſta poſſet eſſe vindicta.* [*Epiſt. 106.*] De qua etiam loquitur in libris ad Bonifacium, quando dicit quod Manichæi & Pelagiani *gratiam Dei ſimul oppugnant. Nam Manichæi meritis* [*Lib. 2. ad Bonif. c. 2.*] *naturæ bonæ, Pelagiani autem meritis voluntatis bonæ perhibent diuinitùs ſubueniri.* Et libro de do D no perſeuerantiæ: *Numquid ergò hominum naturæ duæ ſunt? Abſit. Si duæ naturæ eſſent gratia* [*Lib. de dono perſeu. c. 8.*] *vlla non eſſet. Nulli enim daretur gratuita liberatio, ſi naturæ debita redderetur.* Nam ex ipſis locorum circumſtantiis, imo verbis perſpicuum eſt, eum de gratia liberationis ex miſeriis ac ſtatu damnationis loqui. Cuiuſmodi gratia prorſus euertitur, ſi innocens natura fuerit. Quamquam de iſtis duobus poſtremis locis alia duplex ſolutio adhiberi poſſit. Prima, quia illud meritum naturæ quod Manichæi ſtatuebant erat meritum naturæ tam ſublimis dignitatis, vt gratiæ excellentiam infinitis partibus ſuperaret. Ponebant enim animam rationalem eſſe partem ſubſtantiæ Dei, quemadmodum plurimis locis Auguſtini certum eſt. Hæc autem gratiam immensâ dignitate ſuâ ſine comparatione ſuperat. E Altera eſt, quod quamuis verba iſta meritum naturæ præ ſe ferant videlicet diuinæ, qualem animam eſſe cenſebant, reuera tamen illud meritum in actionibus & laboribus eiuſdem naturæ collocabant. Putabant enim labores iſtius naturæ tales eſſe, vt hoc ipſo quo à tam ſublimi natura procederent, deberetur eis liberatio per gratiam Saluatoris; quo tamen ipſo naturam gratuitę liberationis deſtruebant. Patet hoc ex illo ipſo loco ad Bonif. qui citatur; nam ſtatim verbis allegatis adijcit; *Illi* (Manichæi) *dicunt, debet hoc Deus laboribus membrorum ſuorum; iſti* [*Lib. 2. ad Bonif. c. 2.*] *dicunt* (Pelagiani) *debet hoc virtutibus ſeruorum ſuorum. Vtriſque ergò merces non imputatur ſecundùm gratiam, ſed ſecundùm debitum.* Ecce vides la-

botes membrorum Dei ; vides mercedem retributam illis laboribus ſecundum debitum. Sed hæc in gratia ſtatûs innocentiæ non habent locum. Nec enim iſta dicitur deberi naturæ vel membris Dei , neque laboribus naturæ innocentis , neque eſſe effectus miſericordiæ , vbi nulla miſeria eſt, neque eſſe liberatio à ſtatu damnationis ; Sed nudè aliquo pacto deberi dicitur, non tam ipſi naturæ rationali quam ordini Dei naturali , ne natura innocentis imaginis Dei creetur miſera antequam miſeriam mereatur: neceſſe eſt enim eſſe miſeram quæ inſtituitur ſine amore Dei , prout ex parte diximus & vberius adhuc dicturi ſumus. Vel denique quod deterius eſt , ne alioquin cum diſtorta , peruerſa, ac malâ voluntate ab ipſo Deo quod abſit , hoc eſt ab ipſa regula ſempiternæ rectitudinis ac juſtitiæ contra legem æternam ac naturalem producatur, ſecundùm quam impoſſibile eſt vt non omnia ſint ordinatiſſima ; & impoſſibile eſt ordinatiſſimum eſſe vt pœna ſeu miſeria ante culpam infligatur, vel vt creatura quæ non peccauit cum peruerſa voluntate condatur.

Neque verò deſunt inter ipſos Scholaſticos qui doctrinam iſtam ex Apoſtoli & Auguſtini ſcriptis hauſtam veram eſſe fateantur. Sic enim loquitur Didacus Aluarez diuinæ gratiæ defenſor non poſtremus. *Ratio gratiæ tunc tantum tueretur , quando datur propter aliquod opus naturæ ſecundùm illud , quod dicit Apoſtolus ; Si ex operibus jam gratia non eſt gratia.* Non poſſet abſolutiori aphoriſmo definire quod dicimus , quàm dum ipſam indicem excluſionis voculam vſurpat. Nec mirum eum in iſta ratione gratiæ , tota ratio perfectæ donationis quam & ciuiles leges explicant inueniatur. Poſtulant enim Lege primâ digeſtis de donationibus tria , vt res donata ſtatim fiat accipientis ; vt donatio ſit irreuocabilis ; vt donator ſola ad donandum liberalitate moueatur, hoc eſt , vt non donet propter retributionem ſiue juſtitiæ, ſiue antidoralem, ſeu gratificatiuam ſicut ibi exponit Bartolus , & in Rubricis de donationibus Panormitanus.

Diſp. 78. de auxil. c. 4.

Porro maniſeſtiſſimum eſt quicquid vel Scriptura vel Auguſtinus vel Aluarez , vel ipſæ ciuiles leges ibi ad gratiam ſeu gratuitam donationem poſtulant , hoc totum perfectiſſimè concurrere in gratiam quæ creaturæ rationali datur. Nam vt apertum eſt, nulla eſt ibi vmbra præcedentis operis boni ratione cujus perſona gratiam quoquo vel imperfectiſſimo modo mereatur. Vnde nullum eſt ibi veſtigium quoque retributionis ſiue juſtitiæ ſiue antidoralis , ſed ſola liberalitas dandi cauſa fuit , qua factum eſt etiam vt ſtatim accipientis fieret , nec vlli pœnitentiæ donatoris vel periculo reuocationis obnoxia. Quod verò creaturæ ad imaginem Dei & ad illum tanquam vnicum & naturalem finem , ſupernaturaliter acquirendum conditæ, conſentanea erat gratia dilectionis Dei , imo quòd æquum erat , vt eam Deus illi ſuâ bonitate largiretur , & ita largiretur , vt eam non ex operis cujuſquam naturalis dignitate vel merito, ſed ex propriæ munificentiæ & ſanctitatis conſideratione & ex conſtantia prioris voluntatis, qua eam ad imaginem ſuam conditam & ordinatam voluit, negare non poſſet, quin omnia creaturæ flagitia & facinora ex peruerſo ſui vel creaturarum amore naſcentia in ipſum redundarent , hoc nequaquam gratiæ gratis datæ rationem tollit aut minuit. Subordinatio enim ſiue ex plurimum rerum natura proficiſcens ſiue ex conſtitutione , aut voluntate , aut lege Dei, nihil obſtat gratiæ quo minùs non tantum primum ſed omnia omnino ad primum velut fundamentum ordinata, ſiue naturalia fuerint ſiue ſupernaturalia, gratia ſint ac dici debeant. Quarum rerum exempla plura ſuperiùs etiam ex Scholaſticorum mente produximus. Omnibus enim commune eſt, quod gratuita donatoris voluntate donentur , nullo merito rationem doni gratuiti perturbante.

Hinc eſt quod Auguſtinus non minus confidenter gratiam vocet id quod alteri dono Dei connaturaliter in rebus ſiue naturalibus ſiue ſupernaturalibus debetur, vt Scholaſtici loqui ſolent , quàm ipſum primum cui alterum connaturale eſt; dummodo nullum operis , aut voluntatis creatæ meritum interueniat, per quod beneficentiâ donantis prouocatâ ratio gratuitæ gratiæ perimatur. Nam vt ſupra audiuimus æquè gratuitam gratiam nuncupat quod *ſentimus*, & quod *intelligimus*, quam quod homines ſumus. Sicut & alibi , *Vt eſſes , vt ſentires , vt audires, præuenit te* ; cum tamen ſenſus & intellectus homini , Scholaſticorum phraſi debeantur. Nimirum quia eâdem gratuitâ voluntate , qua hominem etiam ſenſibus & intellectu vtentem condere voluit. Et in eodem ipſo loco gratiæ tribuit *quod viuimus* , hoc eſt quod anima corpus animat. Et alibi quod liberum habemus arbitrium: *Ipſum quoque liberum arbitrium ad Dei gratiam hoc eſt , ad Dei dona pertinere non ambigens non tantum vt ſit , ſed etiam vt bonum ſit.* Cum tamen nihil magis connaturaliter debitum ſit corpori ſuis organis diſpoſito quàm anima; nihil magis animæ quàm liberum arbitrium. Denique non rarò gratiæ Dei nos præuenienti tribuit quicquid habemus præter ſola peccata , hoc eſt, quicquid habemus boni. Totum enim ſine vllis omnino meritis gratis gratuitâ bonitate collatum eſt : *Attendens omnia bona quæcunque habere poſſumus ſiue in natura ſiue in inſtituto , ſiue in ipſa conuerſatione in fide , in charitate , in bonis moribus , in juſtitia , in timore Dei , totum non niſi ex illius donis ita concluſit Deus meus miſericordia mea.* Et mox explicans illam miſericordiæ gratiam ; *Miſericordia mea quid eſt ; Totum quicquid ſum de miſericordia tua eſt. Sed promerui te , inuocando te. Vt eſſem , quid feci ? Vt eſſem qui te inuocarem , quid egi ?* Quod ante dixerat miſericordia eius præueniet me ; vt probaret omnia eſſe ex Dei gratia ſine meritis. *Si aliquid tum primum attuliſti & ex tuo aliquo bono primo Dei miſericordiam meruiſti , non te præuenit. Quando autem vel intelliges quia præuentus es , niſi intelligas quod ait Apoſtolus : Quid enim habes quod non accepiſti ?* Nam per hujuſmodi præuentionem & miſericordiam eum intelligere veram gratiam quatenus eſt non ſupernaturale ſed gratuitum omninò Dei donum , vnde gratia nominata eſt , ex aliis locis paſſim patet. Nam in alium Pſalmum ita loquitur : *Si tibi dicat Deus , quid dediſti mihi vt facerem te ? Certè ſi factus promeruiſti me , non me promerueras antequam facerem te. Quid dicturi ſumus ei qui primo gratis non fecit ? Quia bonus eſt , non quia aliquid meruimus. Deinde de ipſa reparatione , de ſecunda natiuitate quid dicturi ſumus ? Merita noſtra feciſſe , &c. Quid Deo dediſti ? Quid non ab eo gratis accepiſti ? Merito & gratia nominatur quia gratis datur.* Ex quibus & ſimilibus paſſim obuiis manifeſtiſſimum eſt, nihil omninò Auguſtinum curare quorundam ſcrupulos quibus imaginantur ſubordinationem quorumdam donorum, ſiue natura-

Epiſt. 95. Serm. 10. de verb. Apoſt. cap. 5.

In Pſal. 58. in fine.

In Pſal. 43.

lem ſiue voluntariam, qua nullum alteri connaturaliter, vel ex ſapienti inſtitutoris voluntate coniunctum eſt, impedire quo minus vtrinque perfecta ſit gratia Dei. Nunquam enim Auguſtino vel in mentem venit, vt vllum Dei donum ſiue naturale ſiue ſupernaturale, diuinæ gratiæ ſubtraheret, ſi tantum nullo merito impetratum eſſet, quantumuis ex parte Dei, ſiue ſapientiæ, ſiue benignitatis, ſiue rectitudinis, ſiue alterius attributi rationibus id poſtulantibus, vnum eorum non deceret vel non poſſet ab altero ſeparari. Nam & illa inſeparabilis conjunctio à diuina ſapientia, & voluntate pendet. Ex quo fit vt ſi vnum Deus largiri velit, vtrumque eâdem & æquè gratuitâ gratiâ ac liberalitate largiatur.

Serm. 11. de verb. Apoſtoli cap. 2.

Proinde cùm Auguſtinus aduerſus Pelagianos diſputans dicit: *Creatus eſt primus homo in natura ſine culpa, in natura ſine vitio; creatus eſt rectus non ſe fecit rectum.* Vt & naturam & inculpabilem rectitudinem eius referret ad gratiam Dei, non eſt putandum ideo aliquid gratuitæ gratiæ detractum voluiſſe; quia ſenſit non potuiſſe Deum naturam cum culpa, cum vitio, & ſine rectitudine peruerſam diſtortamque condere qualem conderet ſine dilectione ſaltem imperfectâ Dei. Hæc enim inſeparabilitas rectitudinis non oritur ex aliquo opere vel merito præeunte creaturæ, quo gratia interimitur, ſed ex rationibus concernentibus attributa Dei ſiue ſapientiæ ſiue bonitatis, quibus vel congruum vel decens vel æquum vel neceſſarium eſt, ne vnum ab altero detrahatur: & idcirco nihil impedit quo minus vtrumque nihil merenti creaturæ gratis omninò, hoc eſt, gratuitâ prorſus liberalitate conferat. Si enim nollet ſecundum dare & primum tolleret, quod ab eius liberrimâ nulloque merito prouocatâ pendet voluntate. Vt ergò gratia ſit, id eſt, gratuitum omninò donum Dei, ſiue natura creaturæ rationalis, ſiue rectitudo eius, ſufficit vt neque merito impetrata ſit, neque proprijs viribus facta, juxta illud Auguſtini naturam gratiæ

In Pſ. 132.

expendentis: *Hoc voluit intelligi gratiam Dei eſſe quod fratres habitant in vnum non ex ſuis viribus, non ex ſuis meritis, ſed ex illius dono, ſed ex illius*

A *gratia.* Imo ſanctus Anſelmus non veretur id tanquam majorem gratiam commendare, quod ex præcedente Dei voluntate dandi vel faciendi neceſſitatem vel debitum trahit. *Eſt neceſſitas,* inquit, *quæ benefacienti gratiam aufert aut minuit, & eſt neceſſitas qua maior ex beneficio gratia debetur. Cum enim aliquis eâ neceſſitate cui ſubjacet inuitus benefacit aut nulla aut minor ei gratia debetur. Dum verò ipſa ſe ſponte neceſſitati benefaciendo ſubdit, nec inuitus eam ſuſtinet, tunc vtique beneficij*

S. Anſel. lib. 1. cur Deus homo c. 5.

B *gratiam meretur majorem. Non enim hæc eſt dicenda neceſſitas, ſed gratia, quia nullo cogente illam ſuſcepit aut ſeruat, ſed gratis.* Quod ipſe exemplis promiſſionis ac voti explicat. Si quis enim vltro promittit aut vouet aliquid, quantumuis reddere teneatur & cogi poſſit, non minoris tamen præſtat gratiæ beneficium, ſi voluntarie reddiderit, quam ſi promiſſio vel votum non præceſſiſſet. Vt aptiſſimè verbis eius etiam nos in hac propoſita controuerſia de Deo naturam humanam condente &

C gratiam largiente poſſumus inferre. *Quare multo magis ſi Deus facit bonum homini quod incœpit, licet non deceat eum à bono incœpto deficere, totum gratiæ debemus imputare, quia hoc propter nos, non propter ſe, nullius egens incœpit.* Et paulò poſt: *Et cùm dicimus Deum aliquid facere quaſi neceſſitate vitandi inhoneſtatem, quam vtique non timet, potius intelligendum eſt quod facit neceſſitate ſeruandæ honeſtatis: quæ ſcilicet neceſſitas non eſt aliud quàm immutabilitas honeſtatis eius, quam à ſeipſo & non ab alio,* videlicet coactus, *habet, & idcirco impro-*

D *priè dicitur neceſſitas.* Nihil aptiùs ad propoſitum noſtrum dici potuit. Apertiſſimè quippe declarat decentiam, honeſtatem vel etiam neceſſitatem largiendi gratiam homini innocenter condito, nullo modo diuinæ liberalitati, vel beneficentiæ, vel gratiæ repugnare, ſi decentiam illam, honeſtatem, neceſſitatemve largiendi ſuâ liberâ voluntate ſuſceperit, eâdemque benefaciendi promptitudine non inuitus vel coactus exequatur. Imò non eſſe dicendam neceſſitatem, ſed gratiam, quia nullo cogente eam ſuſcepit aut ſeruat, ſed eâdem ſuâ gratuitâ, ſtabili, & immutabiliter perſeuerante voluntate.

FINIS.

CORNELII IANSENII
EPISCOPI IPRENSIS.

DE STATV PVRÆ NATVRÆ

LIBER SECVNDVS.

CAPVT PRIMVM.

SECVNDVM ARGVMENTVM contra ſtatum puræ naturæ petitur ex fruitione quacunque beatificâ ſummi boni, quæ omnes creatas vires ſuperat. Oſtenditur primò ex dilectione Dei quam includit.

ET hactenùs quidem de primo argumento quod ex dilectione vltimi finis, qua ad beatitudinem tenditur, petiuimus. Nunc ad alia progrediamur, quę ex parte fruitionis, ſeu adeptionis illius boni in quo beatitudo ſita eſt, aliorumque bonorum, ſine quibus eſſe nullo pacto poteſt, erui poſſunt.

Secundum igitur argumentum principale contra ſtatum puræ naturæ peti poteſt ex parte fruitionis Dei, tanquam beatifici boni. Creatura enim rationalis, non ſolùm recta & bona eſſe non poteſt, ſine dilectione Dei, quæ dilectio voluntatis eſt quaſi rectus ſagittæ motus ad ſcopi percuſſionem, aptaque diſpoſitio voluntatis velut materiæ ad ſuſceptionem beatitudinis tanquam formæ ſuæ; ſed neque beari ſine contemplatione velut comprehenſione eiuſdem Dei poteſt. Eſt enim anima rationalis naturaliter, hoc ipſo quo rationalis & imago Dei eſt, tam immenſæ capacitatis, vt nulla re alia ſatietur, & per hoc neque beetur niſi ſolâ immenſitate Dei. Quod ſignificaui: Auguſtinus
Lib. de nat. boni. c. 7. cùm dixit: *In rebus à Deo factis tam magnum bonum eſt natura rationalis, vt nullũ ſit bonum quo beata ſit niſi Deus.* Quod cùm in eius natura fundatum ſit per quam habet quod eſt capax Dei, D
Lib. 14. de Trin. c. 8. eiuſque particeps eſſe poteſt, *Nec tam magnum bonum niſi per hoc quod imago eius eſt, intelligi poſſit*; hinc fit vt, quamdiu eadem ratio imaginis, & capacitas, & conſequenter eadem natura permanet, etiam aliter ſatiata, ac per hoc beata eſſe non poſſit niſi Deo. Non enim hoc ex aligna gratia externæ deſtinationis, aut accidentariæ eleuationis, ſed ex excellentia creationis pro-
Lib. 12. de Ciuit. c. 1. ficiſcitur. *In tanta enim*, inquit Auguſtinus, *excellentia creata eſt, vt licet ipſa ſit mutabilis,*

A *inhærendo tamen incommutabili bono, id eſt Summô Deo, beatitudinem conſequatur nec expleat indigentiam ſuam niſi vtique beata ſit: eique explendæ non ſufficiat niſi Deus.* Ex quo principio tantæ excellentiæ imaginis Dei, in qua naturaliter natura rationalis conſtituta eſt, & magnitudinis illius boni quo ſolo beari poteſt, ac naturaliter debet, fluit etiam vt ſtatim hoc ipſo quo Deo caret, non poſſit eſſe niſi miſera. *Tale quippe bonum eſt Deus*, inquit, *vt nemini eum deſerenti bene ſit.* Et De nat. boni c. 7.
in libris de Ciuitate Dei: *Magna ſunt mutabilia bona quæ adhærere poſſunt, vt beata ſint immutabili bono, quod vſque adeo bonum eſt eorum, vt ſine illo miſera eſſe neceſſe ſit.* Lib. 12. de Ciuit. c. 1.

B Cùm ergò in initio tractatûs huius ex illo ardentiſſimo deſiderio quo naturaliter appetit beatitudinem ſuam probauerimus aliquem omninò eius naturæ finem vltimum eſſe præſtitutum, quo beari poſſit, nec illa beatitudo obtineri aliter queat, quàm fruendo Deo, niſi eius natura mutetur; inde fit conſequens, vt non poſſit etiam in natura pura creari. Vnum enim ex tribus eſſe neceſſarium, vel vt ad inferiorem aliquem finem, hoc eſt ad creaturam Deo & ſeipſa inferiorem ordinaretur, cum nec ſeipſa beari poſſit, vel vt nunquam beari poſſit, vel certè vt puræ naturæ viribus aſſequi poſſit fruitionem Dei. Primum, vt diximus eſt contra naturam
C creaturæ rationalis, alterum ſimul contra ſapientiam bonitatemque creatoris, tertium eſt ſuperbiſſimum & gratiæ creatoris iniurium. De duobus primis capitibus habemus Scholaſticos confitentes. Nec enim illi negant (quod ſciam) Deum etiam puræ naturæ vltimum futurum finem, quo beari poſſit: Sed de tertio tota quæſtio eſt. Aſſerunt enim aliquâ Dei contemplatione per vires obtentâ naturales, beandam eſſe naturaliter. Contra hoc ergò, ſecundum principia ſancti Doctoris dicimus, impoſſibile eſſe vt vlla creatura quoquo modo fruatur Deo, in quo eius beatitudo ſita eſt, niſi hoc ei per magnam gratiam Deus ipſe largiatur.

Hoc autem primò patet ex eo quod vt fuſiſſimè deduximus, omnis omninò vera & ſincera dilectio Dei etiam vt autoris naturæ, puræ naturæ vires multum ſuperat. Impoſſibile eſt autem, vt initio libri primi diximus, beatam eſſe creaturam niſi ſummum illud bonũ diligat quo beanda eſt. Nam ſicut miſeri ſunt qui non habẽt bonum quod diligunt, vel qui diligunt malum

A quod habẽt, ita etiam illi qui non diligunt bonum ſiue illud habeant ſiue non habeant. *Lib. de mor. Eccleſ. c. 3.* *Beatus, quantum exiſtimo,* inquit Auguſtinus, *neque ille dici poteſt qui non habet quod amat, qualecunque ſit: neque qui habet quod amat ſi noxium ſit; neque qui non amat quod habet etiamſi optimum ſit.* Breuis omnium ratio eſt, *Ibid.* *Nam & qui appetit quod adipiſci non poteſt, cruciatur; & qui adeptus eſt quod appetendum non eſt, fallitur; & qui non appetit quod appetendum eſt ægrotat.* Cùm enim Deus ſit *ſolus*, vt alibi dicit, *Lib. de nat. & grat. c. 20.* *verus rationalis creaturæ cibus*, quo ſolo ſuſtentari debet ac poteſt, languoris argumentum eſt certiſſimum cibum ſuum non appetere, hoc eſt, Deum optimum bonum ſuum non diligere. Vnde B ſubijcit conſequenter, *De morib. Eccleſ. c. 3.* *Nihil autem iſtorum eiium animo contingit ſine miſeria, nec miſeria & beatitudo in homine vno ſimul habitare conſueuerunt.* Sine dilectione igitur boni beatitudo eſſe non poteſt.

Secundò, quia beatitudo non poteſt, ſecundùm Auguſtinum & veritatem, eſſe ſine fruitione boni: *Epiſt. 55.* *Beatitudo* enim *fruentis & intelligentis eſt propria*, *Epiſt. 52.* vnde ſicut nec *virtus nobis erit niſi adſit ipſe Deus quo iuuemur*, ita *nec beatitudo niſi adſit ipſe quo fruamur.* Qua de cauſa ſidẽter definit in libris *Lib. 8. de Ciuit. c. 9.* de ciuitate Dei, *beatum eſſe cum Deo frui cœperit.* Fruitio verò ſummi boni beatifica ſine eius dilectione eſſe nullo pacto poteſt. Sexcẽtis locis hoc *Ibid.* docet Auguſtinus: *Quiſquis ergo fruitur eo quod amat, verumque & ſummum bonum amat, quis eum* C *beatum niſi miſerrimus negat?* Et paulò poſt, concludit, vt quoniam Philoſophia ad beatam vitam tendit iuxta ſententiam etiam Platonis, *fruens Deo ſit beatus, qui Deum amauerit.* Vnde in libro de moribus Eccleſiæ poſt diligentem indagationem beatæ vitæ: *Cap. 3.* *Quærtum*, inquit, *reſtat, vt video, vbi beata vita inueniri queat, cum id quod eſt hominis optimum & amatur & habetur*, id eſt poſſidetur. *Qvid eſt enim aliud quod dicimus frui niſi præſto habere quod diligis? Neque quiſquam beatus eſt qui non fruitur eo quod eſt hominis optimum; nec quiſquam qui eo fruitur, non eſt beatus.* Cùm ergò in præcedentibus fusè probauerimus, omnem D omninò veram dilectionem Dei, naturæ vires excedere, ſed eſſe præcipuum donum gratiæ Dei, qua diffunditur. In cordibus noſtris iuxta doctrinam Apoſtolicam, perſpicuum etiam eſt omnem omninò fruitionem Dei & conſequenter omnem beatitudinem de vero creaturæ rationalis bono longiſſimè vires puræ naturæ ſuperare.

CAPVT II.

IDEM PROBATVR EX beatitudine quam Philoſophi naturæ lumine in Dei contemplatione poſuerunt.

HOc autem vberius ex eo demonſtrari poteſt, quod quamuis S. Auguſtinus ſæpius tradat Philoſophos Gentiles nonnullos, maximèque Platonicos rectè de creaturæ rationalis beatitudine ſenſiſſe, quod in ſummæ naturæ, hoc eſt, Dei qui ſumma veritas & ſumma ratio eſt, contemplatione conſiſtat, nunquam tamen eam ipſam beatitudinem, de qua ipſi magnificè ex Philoſophiæ regulis loquebantur, per puræ naturæ vires obtineri poſſe fateatur, ſed ſemper per gratuitum beneficium & adjutorium gratiæ Dei. Certum eſt autem non alia de beatitudine Philoſophos inter ſe dimicaſſe A niſi de illa quam Scholaſtici, Philoſophorum in hac re diſcipuli, puræ naturæ tribuerunt, & naturalem creaturæ rationalis beatitudinem vocandam eſſe duxerunt. Sed audiamus primò Platonicorum de beatitudine ſententiam, vt deinde ſanctiſſimi Doctoris judicium de eius effectore & largitore ſubdamus. Platonicos igitur in ea ſententia fuiſſe, quod creatura rationalis in ſpiritibus ſiue Angelicis ſiue humanis non aliter beata eſſe poſſit, niſi fruitione æternæ veritatis; hoc eſt luminis intelligibilis, quod eſt Deus; res eſt in Auguſtini ſcriptis celeberrima. Nam libro 10. de Ciuitate. *Lib. 10. de Ciuit. c. 1.* *Elegimus*, inquit, *Platonicos omnium Philoſophorum merito nobiliſſimos: Propterea* B *quia ſicut ſapere potuerunt, licet immortalem ac rationalem vel intellectualem hominis animam, niſi participatio lumine illius, à quo & ipſa & mundus factus eſt, beatam eſſe non poſſe, ita illud quod omnes homines appetunt, id eſt vitam beatam, quemquam iſtis aſſecuturum negant, qui non illi vni optimo qui eſt incommutabilis Deus, puritate caſti amoris adhæſerit.* Et de Angelis, qui in cœleſtibus habitationibus beati habitant: *Cap. 1. & 2.* *Si amant nos & beatos eſſe nos volunt, & profectò inde volunt vnde & ipſi ſunt; an aliunde ipſi beati aliunde nos? Sed non eſt nobis vllus cum his excellentioribus Philoſophis in hac quæſtione conflictus. Viderunt enim ſuiſque litteris multis modis copioſiſſimè mandauerunt, hinc illos* C *vnde & nos fieri beatos, objecto quodam lumine intelligibili quod Deus eſt illis, & aliud eſt quam illi, à quo illuſtrantur vt clareant, atque eius participatione perfecti beatique ſubſiſtunt. Sæpè multumque Plotinus aſſerit ſenſum Platonis explanans, ne illam quidem quam credunt eſſe vniuerſitatis animam aliunde beatam eſſe quam noſtram: idque eſſe lumen quod ipſa non eſt, & quo intelligibiliter illuminante intelligibiliter lucet.* Et paucis interjectis ita ſubtexit: *Ibid. c. 2.* *Dicit ergò ille magnus Platonicus animam rationalem non habere ſupra ſe naturam niſi Dei, qui fabricatus eſt mundum, à quo & ipſa facta eſt: nec aliunde illis ſupernis præberi vitam beatam & lumen intelligentiæ* D *veritatis quam vnde præbetur & nobis.* Et poſt multa in eodem libro: *Cap. 11.* *Cui Deo ſimpliciter inhærere faientibus quoque Platonicis & per multa teſtantibus ſolum beatificum bonum eſt.* Et inferius: *Cuius* Dei & ipſi Angeli *contemplatione beati ſunt, & nos futuros eſſe promittunt. Illa namque viſio Dei tantæ pulchritudinis viſio eſt, & tanto amore digniſſima, vt ſine hac quibuſlibet alijs bonis præditum atque abundantem non dubitet Plotinus infeliciſſimum dicere.* Et Epiſtola ad Dioſcorum: *Epiſt. 56.* *Tantum illud attende quoniam Plato à Cicerone multis modis apertiſſimè oſtenditur, in ſapientia non humana, ſed planè diuina, vnde humana quodammodo accenderetur, in illa vtique ſapientia prorſus immutabili atque eodem modo ſemper ſe habente veritate conſtituiſſe &* E *finem boni*, id eſt vltimum finem, in cuius fruitione beatitudo ſita eſt, *& cauſas rerum & ratiocinandi fiduciam.* Hæc aliaque plura quæ ex Auguſtino adduci poſſent, perſpicuè oſtendunt Platonem & ſectatores eius, beatitudinem Angelorum & hominum conſtituiſſe in contemplatione æternæ veritatis ac ſapientiæ immutabilis tanquam finis boni, ſummæque pulchritudinis, cuius amore feruerent & illuſtratione lucerent. Quo ſanè nihil melius & accuratius atque verius omnes Scholaſtici de naturali beatitudine quam puræ naturæ tribuunt, excogitare potuerunt.

Iam verò non minus euidenter certoque tradit Auguſtinus, illam ipſam beatitudinem naturalem animæ rationalis, quam Philoſophi in Dei

tanquam

tanquam humanæ naturæ contemplatione collocarunt, non poſſe homini obtingere ſine gratia Dei. Cùm enim in libro decimoquarto de Trinitate, Ciceronis ex Hortenſio, vbi de Philoſophia beatos nos faciente diſcertatio eſt iſta verba recitaſſet quibus dicit quod ex hac vita emigrantes, *vna eſſemus beati cognitione naturæ & ſcientia, qua ſolâ etiam Deorum eſt vita laudanda:* Lib. 14. de Trinit. c. 9. ſtatim hoc exponit cum de ſummæ naturæ contemplatione intelligere: Ibid. *Ita ille tantus orator*, inquit, *cum Philoſophiam prædicaret, & præclarè ac ſuauiter explicans*, &c. *bonos animos dixit ſola beatos eſſe cognitione & ſcientia, hoc eſt contemplatione naturæ qua nihil eſt melius & amabilius: ea eſt natura quæ creauit omnes cæteras inſtituitque naturas.* Multis autem interpoſitis in eodem libro dicit iſtam contemplatiuam ſapientiam non niſi Deo dante concedi. Ibid. c. 19. *Hanc*, inquit, *contemplatiuam ſapientiam quam propriè puto in litteris ſanctis à ſcientia diſtinctam, ſapientiam nuncupari duntaxat hominis, quæ quidem illi non eſt, niſi ab illo cuius participatione verè ſapiens fieri mens rationalis & intellectualis poteſt, Cicero commendans in fine dialogi Hortenſij:* Ecce illam ipſam ſapientiam quam Cicero in Hortenſio commendat, non niſi ab illo eſſe cuius participatio verè ſapientes facit, apertiſſimè profitetur. Longèque manifeſtius & vberius docet alibi, etiam ipſos Platonicos, attentâ contemplationis illius ſublimitate & humanæ mentis infirmitate, Dei gratiam ad eius adeptionem neceſſariam tradidiſſe. Lib. 10. de Ciuit. c. 29. *Itaque videtis*, inquit in libris de Ciuitate Dei, *vtcunque etſi de longinquo, etſi acie caligante patriam in qua manendum*, hoc eſt, *patriam pacis*, vt alibi vocat, ſeu diuinam ſapientiam cuius pacatiſſima contemplatio beatos facit: *Sed viam qua eundem eſt*, hoc eſt incarnationem Filij Dei, *non tenetis. Confiteris tamen gratiam; quandoquidem ad Deum per virtutem intelligentiæ peruenire, paucis dicis eſſe conceſſum.* Quorum verborum vim diuinæ gratiæ neceſſitatem indicantium ad beatitudinem illam naturalem, quam Philoſophia prædicabat, planius nobis explicans: *Non enim dicis, paucis placuit, vel, pauci voluerunt; ſed cum dicis eſſe conceſſum, procul dubio Dei gratiam non hominis ſufficientiam confiteris.* Et iterum in eodem libri decimi loco: Ibid. *Vteris etiam hoc verbo apertius, vbi Platonis ſententiam ſequens, nec ipſe dubitas in hac vita hominem nullo modo ad perfectionem ſapientiæ peruenire: ſecundum intellectum tamen viuentibus omne quod deeſt prouidentia Dei & gratia poſt hanc vitam poſſe compleri.* Cernit, arbitror, quilibet non ſupinus lector, quanta perſpicuitate & aſſeuerantia ipſi Gentiles Philoſophi tradiderunt, beatitudinem illam naturalem de qua tota erat eorum diſceptatio, in Dei fruitiua contemplatione conſiſtere; & ſimul deficientibus humanis viribus in tanto miſeriarum cumulo, quibus nos atteri cernebant, diuinam gratiam eſſe neceſſariam, vt ea potiamur. Cernit item non minus perſpicuò vtrumque ab Auguſtino tanquam Chriſtianæ doctrinæ quam maximè conſentaneum comprobari. Sed ex vtroque ſimul iuncto, ſtatus puræ naturæ funditus euertitur. Si enim beatitudo naturalis creaturæ rationalis in Dei contemplatione ſita, quam Philoſophia gentium Plotini, Ciceronis, Platonis & ſimilium naturæ lumine ſuffulta prædicabat, non niſi per Dei gratiam propter expertam infirmitatem humanarum virium comparari poteſt, nec alia inferior beatitudo, quæ vera naturæ rationalis beatitudo ſit, dari queat; manifeſtum profectò eſt, naturam A rationalem ſine Dei gratia non poſſe condi cum eam diuina ſapientia, vt ex præcedentibus ſupponimus, & Scholaſtici profitentur, non niſi ad ſeipſum velut finem vltimum, cuius aſſecutione beata fiat, poſſit inſtituere.

Quæ profectò ratio eſt, vt Auguſtinus non raro profiteatur, hac in re Philoſophiam gentium, quemadmodum de vno Deo omnium conditore, ita & de naturæ rationalis beatitudine, idem omninò quod Philoſophia docet Chriſtiana, tradidiſſe. Lib. 9. de Ciuit. c. 23. *Si enim*, inquit, *eos Angelos ſic immortales, vt tamen à ſummo Deo factos, etſi non per ſeipſos, ſed ei à quo facti ſunt adhærendo, beatos eſſe dicunt, hoc dicunt quod dicimus, quolibet eos nomine appellent.* B Qua de cauſa paulò antè dicentem audiuimus, Lib. 10. c. 2. *nullum nobis eſſe cum excellentioribus Philoſophis in hac quæſtione conflictum.* Vbi ſimul copioſiſſimè traditum dicit à Philoſophis, non ſolum *hinc illos* Angelos *vnde & nos fieri beatos, obiecto quodã lumine intelligibili* videlicet Deo, ſed etiam quod *ab illo illuſtrantur vt clareant*, quod *eius participatione perfecti beatique ſubſiſtunt*; quod *ab illo intelligibiliter illuminãte, intelligibiliter lucẽt*; quod ab illo ſpiritibus ſupernis *præbetur vita beata, & lumen intelligentiæ veritatis, vnde præbetur & nobis*; quod conſonent Euangelio vbi legitur; *Erat lumen verum quod illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* C Quibus nihil apertius & efficacius dici poſſet, vt intelligeremus non minus Auguſtinum quam Philoſophos, diuinam gratiam neceſſariam profeſſos eſſe, vt illa beatitudine naturali frueremur, quam in Campis Elyſijs ex ſummæ naturæ ſeu intelligibilis illius luminis contemplatione diuinitus largiendam eſſe ſentiebant.

Ex quo fit, vt Auguſtinus etiam vbique contra Stoicorum & ſimilium longius à veritate recedentium errores tradat, neminem poſſe creaturã rationalem beatam facere niſi ſolum Deum. Epiſt. 51. *Vitam*, inquit, *beatam ipſi ſibi quodammodo fabricare voluerunt, potiuſque patrandam quàm impetrandam putauerunt, cùm eius dator non ſit niſi Deus. Neque enim facit beatum hominem niſi qui fecit hominem.* Quod ipſe non ſolũ de illa ſublimi & perſpicua D Dei contemplatione profitetur, ſed de quacunq; etiam infimã fruitione, ſicut de quauis imperfectiſſima dilectione Dei. Cùm enim ſtatus puræ naturæ in omnibus ex Scholaſticorum opinione ſimilis ei ſit in quo verſamur, fieri etiam non poteſt, quin par omninò, imò major, vt ſuprà vidimus, imbecillitas ad diuinã amanda, contemplanda, fruendaque ſit, quam ea quam perpetimur. Qualis vero illa ſit præclariſſimè depingit contra Manichæos Auguſtinus. Nam beatitudinem hominis indagans, cum dixiſſet: De morib. Eccleſ. c. 2. *Deus igitur reſtat, quem ſi ſequimur benè, ſi aſſequimur, non tantum benè, ſed etiam beatè viuimus*, mox infirmitatem humanæ mentis oſtendens, vt ex eo beatitu- E dinis qualiſcunque vmbram ſuis viribus capiat; Cap. 7. *ſed quomodo ſequitur quem non videmus? Aut quomodo videmus qui non ſolum homines, ſed etiam inſipientes homines ſumus? Quamquam enim non oculis, ſed mente cernatur, quæ tandem mens idonea reperiri poteſt, quæ cum ſtultitiæ nube obtegatur, valeat illam lucem vel etiam conetur haurire? Confugiendum eſt igitur ad eorum præcepta, quos ſapientes fuiſſe probabile eſt. Hactenus potuit ratio perduci; verſabatur namque non veritate certior, ſed conſuetudine ſecurior in rebus humanis. At vbi ad diuina peruentum eſt, auertit ſe, intueri non poteſt, palpitat, æſtuat, inhiat amore, reuerberatur luce veritatis, & ad familiaritatem tenebrarum ſuarum non electione, ſed*

fatigatione convertitur. Quam ſic formidandum eſt, quàm tremendum, ne maiorem inde concipiat anima imbecillitatem, vbi quietem feſſa conquirit. Quæ verba cum omnium hominum experientia, quos etiam gratia non mediocriter juuat, ita vera eſſe teſtetur, vt ex ipſo intimo penu veritatis deprompta videantur, nonne ridiculum eſt etiam beatitudinis ex Deo potiundæ poteſtatem puræ naturæ viribus aſſcribere, vbi tanta eſt in illa luce cernenda mentis imbecillitas? Qua de cauſa ſanctiſſimus rerum diuinarum Antiſtes, non ſolum Philoſophicam illam Platonicorum ex Dei contemplatione beatitudinem, ſed etiam illam contemplationem, qua juxta fabulas Manichæorum, natura mali Deo coæterna, volebat nocere luci Dei, propter quem conatum pugna Dei cum natura mali conſecuta dicebatur, gratiæ diuinæ beneficium eſſe poſſe profitetur. *Deinde*, inquit, *bonum illud extra ſe poſitum cui nocere ſtudebant, vtrum omnino eſſet vnde cognouerant? Si intellexerant, quid tali mente præclarius? An quicquam eſt aliud, quo magis laboribus omnis bonorum porrigatur intentio, niſi vt ſummum illud & ſincerum bonum intelligatur? Quod ergò nunc vix paucis bonis juſtiſque conceditur, id tunc illud meum malum nullo bono adiuuante iam poterat.* Ecce abſurdum eſſe indicat, nullo bono adjuuante potuiſſe naturam mali, contemplari videlicet mentis intelligentia lucem Dei, quod alibi vocat frui Deo, eo quod via iuſtis per Dei gratiam concedatur. Quis verò ita deliret, vt iuxta Manichæos etiam naturam mali ſupernaturaliter eleuatam fuiſſe putet, & illos propterea de ſupernaturali viſione locutus eſſe confingat? Nunquam enim Manichæi naturam mali, vel eleuatam eſſe à bono Deo, vel etiam beatam aut bonam fieri poſſe putauerunt, ſed immutabiliter malam. Loquebantur ergò de illa viſione lucis Dei, qua natura mali perſtricta vicinitate boni pulchritudine lucis illius frui voluit. Hanc qualemcunque diuinæ lucis intelligentiam ſeu contemplationem, nullo modo natura mali niſi per gratiam & adiutorium Dei, ſicut & iuſtis concedi poſſe teſtatur: Quanto minus vera beatitudo ex qualicunque contemplatione Dei illi creaturæ ſine Dei ipſius adiutorio obtingere poteſt?

Lib. de duab. animab. c. 12

Cùm igitur iſte, non modo S. Auguſtini, ſed & Ethnicorum Philoſophorum ſenſus fuerit non ſemel vehementer admiratus fui, qui factum ſit, vt Philoſophi ante exortum lumen ad reuelationem gentium longè verius, accuratius, ſanctius de præcipuis doctrinæ moralis capitibus philoſophati ſint, de infirmitate virium naturalium ad benè viuendum, de purgatione animæ, de Deo in omnibus actibus diligendo, de beatitudine animæ quam prædicabant naturali, de gratiæ neceſſitate, qua & amor Dei, & præmium eius diuinæ contemplatio veritatis dari debet; quàm plerique Scholaſtici Chriſtiani. Nec aliam ſanè cauſam inuenio, niſi quia omnes λεπτολόγιαν Ariſtotelis ſectati ſunt, qui cum vel diuinarum rerum ignorantia, vel alienæ gloriæ inuidia, præclariſſima doctrinæ capita quæ & Cicero, & ſanctus Auguſtinus mirificis extulerunt laudibus, in magiſtro ſuo Platone carperet, minutiloquio ſuo ſola terrena perſcrutatus eſt; nec alius quicquam in virtute niſi proprium objectum eius; neque diuinus quicquam in beatitudine quam vel mundi naturam, vel neſcio quas intelligentias inueniri potuit. Quibus contemplandis & amandis, cum neque purgandus eſſet, neque purgaretur animus, ſed ſordibus alia

A noua inquinatione ſordeſceret; nullum omninò ſuperioris naturæ adjutorium, vel ad virtutem vel ad præmium eius beatitudinem neceſſarium arbitratus eſt, ſed hominem imbecillitatis propriæ ignarum, docuit ad omne bonum lethaliter in ſua virtute confidere. Hoc eſt ipſiſſimum virus, quod ab eo velut magiſtro ſuo ſuxere Pelagiani, dum Dei gratiam velut ſuperfluam enecarunt: hæc eſt doctrina quam Scholaſtici moderari voluerunt dum duos homines in vno condiderunt, vnum Philoſophum, alterum Chriſtianum: vnum qui cum Pelagianis crederet, ſperaret, diligeret ex natura; alterum qui ex gratia; vnum qui virtutem propter virtutem coleret, alterum qui propter Deum: vnū qui gratiā reſpuendo ſuperbiſſimè ſibi ipſi ad bene viuendum fideret: alterum ſuæ infirmitatis conſcium, qui adjutorio gratiæ Dei: vnum qui quanto ſuperbiorem tanto falſiorem ſibi ipſe beatitudinem fabricaret, alterum qui eam ſperaret ex Deo. Denique vnum ſui-ipſius adoratorem, alterum ſui conditoris. Hæc myſteria ex illa pura putaque Peripatetica Philoſophia promanarunt. Quam quia Plato cum ſectatoribus ſuis longè diuiniore doctrina, propter quam quidam Philoſophorum quaſi Deus appellari meruit, ſenſuũque majeſtate tranſgreſſus eſt, & illa humanæ virtutis & felicitatis adulteria, quæ vel ex officiorum dilectione, vel creatæ cuiuſcunque naturæ contemplatione naſcuntur, ignorauit aut improbauit, hinc eſt quod tantoperè de dilectione & contemplatione Dei, de purgatione animi tanto bono cernendo, fruendoque neceſſaria, de infirmitate quam ſentiebant virium humanarum, de diuinæ opitulationis neceſſitate ſategerunt. Ex quo etiam factum eſſe cernimus, vt quamdiu abjectior illa Ariſtotelia Philoſophia ab Eccleſiæ pulpitis exulauit, nihil de huiuſmodi dogmatibus vel etiam puræ naturæ lenocinijs in Latinorum ſcriptis Cypriano, Ambroſio, Auguſtino, Proſpero, Fulgentio vſque ad Scholaſticorum ſæculum audiatur. Simulatque vero ſiue per Pelagianos quos tanquàm Simias Ariſtotelis, dicterijs amarioribus Auguſtinus irridet, ſiue per ſobolem eorum Presbyteros Maſſilienſes quorum peſtifer halitus ſcriptis adhæreſcens ad poſteros propagatus eſt, ſiue multo magis per eos qui Ariſtotelem in Eccleſiæ ſcholis velut normam doctrinæ naturalis ſectandum eſſe ſtatuerunt, minutiloquium rerum naturalium Chriſtianis admirationi fuit, naturæ vires, virtus, beatitudo, quas à Philoſophis humani lapſus & conditoris & beatoris ignaris velut omnino naturalia illæſaque prædicari audiebant, commendari cœperunt. Et quia meminerant ſe eſſe Chriſtianos, hominem ſupernaturalem & naturalem, velut Arcam cum Dagon in vna æde collocarunt, pulcherrimam compendioſiſſimamque methodum ſe reperiſſe ratione redemptoris gratia læderetur. Quicquid enim de diuina gratia in Scripturis prædicari ſentiunt, hoc homini illi ſupernaturali applicant: Quicquid in Philoſophis de viribus voluntatis, de virtutibus Philoſophorum, de beatitudine naturæ poteſtate comparanda naturali. Et quod deterius eſt, dogmata nonnulla filum Philoſophiæ ſectando Philoſophorum Peripateticorum adjecerunt fundamentis, quæ tamen ab illis non didicerant, quæque canities Eccleſiæ vetuſtioris exhorruerat. Cùm enim ex Chriſtiana doctrina Platonicæ conſentientes didiciſſent, nulla rerum creaturarum dilectione

ctione vel fruitione, beatam eſſe poſſe creaturam, A Deum quoque finem hominis naturalem eſſe, puræque naturæ viribus & adipiſcendum diligi, & fruendum piâ contemplatione cerni poſſe docuerunt. Ita totus ille puræ naturæ ſtatus à Philoſophis trepidante licet aſſenſione adumbratus, vt qui ſæpè de naturæ tanquam immitis nouercæ ſeueritate conqueſti ſunt, à Scholaſticis omnibus ſuis numeris abſolutus fuit, & ne quicquam vel ſilentibus de illo antiquis Patribus, vel per pleraque doctrinæ ſuæ principia condemnantibus magnâ contentione defenſus. Qui quamuis vtcunque præcedentibus argumentis ex Auguſtino labefactatus ſit, alijs tamen adhuc arietibus ex eodem ſancto Doctore quatiendus eſt.

CAPVT III.

TERTIVM ARGVMENTVM, qui regnum cælorum quod ſupernaturalis ordinis eſt, non poteſt à pura natura ſeparari ſine iniuſtitia.

CONTEMPLATIONEM Dei quam Chriſtiani regnum Dei ſeu vitam æternam vocant, nullo modo creaturæ rationali quantumuis innocenti deberi, ſed ei citra omnem eius culpam tanquam ſupernaturalis ordinis negari liberè poſſe Scholaſtici docent. Ex quo etiam capite quam maximè in pura natura creaturam rationalem condi poſſe ſentiunt, vtpote quæ aliâ inferiori felicitate beari poſſit. Præcedentibus argumentis probare conati ſumus non eſſe aliam rationalis naturæ beatitudinem niſi quæ diuino beneficio conceditur: hîc probabimus, ipſam quoque claræ viſionis beatitudinem in regno Dei, non poſſe negari creaturę innocenti. Innocentem autem eſſe puram creaturam, ac viſionem illam claram eſſe gratiæ, & ſupernaturalis ordinis, neque Scholaſtici negent, negare ergo non poterunt, puram naturam velut commentitiâ vtrimque corruere, ſi quemadmodum probauimus, gratiam non poſſe ſeiungi à beatitudine quam puræ naturæ tribuunt velut naturalem; ita beatitudinem gratiæ à natura pura & innocente ſeiungi non poſſe probauerimus. Hoc autem S. Auguſtinus tam euidenter & conſtanter & crebro docet vt nec ipſos Scholaſticos, prolatâ perceptâque doctrinâ eius negaturos putem hanc eius eſſe ſententiam, niſi velint aduerſus perſpicuæ veritatis lucem neruos contentionis intendere.

Quod vt plenius intelligatur; memoria recolendum eſt capitale Pelagianorum dogma fuiſſe quod paruuli *in eo ſtatu naſcantur in quo Adam ante præuaricationem fuit*, ſicut hoc pluribus Auguſtini locis eſt certiſſimum: hoc eſt, *ſine virtute, ſine vitio, id ſolum ea ſe habentes quod Deus cõdidet*, vt ipſo Pelagio exponente diſcimus. Quibus verbis negari nec ab ipſis quidem Pelagianis poſſet, puram naturam aſtrui. Quid enim eſt natura ſine virtute & vitio, niſi ſine gratia & peccato nata qualem Pelagiani naturam hominum naſci fatebantur. Pluribus hoc in Pelagianorum dogmatibus actum eſt, & etiam ſupra nónihil diximus. Talibus igitur paruulis baptiſmo regnum Dei tanquam *quod vires naturæ non haberent*, conferri fatebantur. Quo ſi carerent, velut in pura natura conſtitui regno cælorum quidem exciderent, nulla tamen aliâ damnationis pœnâ plecterentur.

Vide lib. de pecca. orig. c. 3. & 4. lib. de geſt. Pelag. c. 11. & vlt. & alibi ſæpè. Lib de pecc. orig. c. 13.

Vide ſup. l. 2. de ſtatu puræ nat. c. 2. Cæleſt. l. de pecc. orig. cap. 5.

Nihil profectò accuratius & conformius principijs non modo Pelagianorum ſed & Scholaſticorum de pura natura excogitari poteſt. Hanc tamen ſententiam Auguſtinus multipliciter non modo tanquam ab Eccleſiaſtica doctrina alienam, quæ nullum puræ naturæ ſtatum nouit, ſed etiam tanquam impoſſibilem, iniquam creaturæ, iniurioſam Creatori, iterum iterumque repetitâ condemnatione proſcribit.

In primis igitur aduerſus iſtam ſententiam docet fieri nullo modo poſſe vt innocens creatura, quales à Pelagianis paruuli eſſe docebantur, vita æterna ſine culpa pelleretur. Vita enim æterna nulla eſt niſi contemplatio Dei, eâque in B regno Dei qui non aliter quàm amore regnat in ſua creatura. Neque enim regnum Dei carnaliter inſtar hominum regnaturum cogitandum eſt. Ipſe quippe regnat in ſanctis ſuis, quatenus lege ſuâ æternâ cordibus amantium inſculpta, iuſtitia & pace dominatur: *Regnum enim Dei iuſtitia & pax.* Ad quod regnum nullus locus, nulli cæli, nulli campi Elyſij neceſſarij ſunt. Eſt enim intra nos, nec aliter intra nos eſt, niſi Deum ſeu æternæ veritatis legem clarâ viſione contemplando & amando. Et hæc eadem omninò vita æterna eſt ipsâ æternâ veritate teſtante: *Hæc eſt autem vita æterna vt cognoſcant te ſolum Deum verum & quem miſiſti Ieſum Chriſtum.* Ab hac igitur C vita æterna negat Auguſtinus paruulum hoc eſt imaginem Dei quantumuis Pelagiana naturæ puritate fulgentem ſine præeunte peccato poſſe ſeparari. Itaque libro primo contra Iulianum, ipſa rei iniuſtitia ſuum aduerſarium premit, vt illâ ſententiæ impietate terreretur: *Iam tu reſponde, virum Deus iuſtus, nulli obnoxiam peccato,* ſicut ponis, *imaginem ſuam priuare vita poſſit æterna?* quaſi diceret, hoc repugnat iuſtitiæ Dei. Et iterum: *Quæro quâ causâ innocens imago Dei vitæ priuatione punietur ſi nullum peccatum ex humana propagatione contrahitur?* Nec mirum quod hoc Auguſtino impoſſibile & iniuſtum eſſe videatur; cùm ſeparatio à vita æterna non poſſit eſſe niſi mors æterna. Quid enim eſt mors niſi abſentia vitæ? Vita verò animæ non eſt niſi Deus; qui D niſi viuificet animam in æternum, nihil aliud in ea ſequi poteſt niſi mors æterna, quam animus horret infligi poſſe abſque peccato. Audi ratiocinantem Auguſtinum: *Et quid vobis eſt de quæſtione baptiſmatis laborare, vtrum ſit vita æterna præter regnum Dei; an vita æterna priuandi ſint innocentes tot imagines Dei, ac per hoc æternâ morte plectendæ?* Et ad Bonifacium; *Quærite cur compellantur non baptizati ſecundæ mortis ſubire ſupplicium iudicante illo qui neminem damnat immeritum & innocentis, quod non vultis, originale peccatum.* Hoc eſt, theſis veſtra impoſſibilis eſt, non enim poteſt Deus paruulum ab æterna vita ſine peccato ſeparare. Et in alio libro, *Quomodo ergo* E *non accipientes æternam vitam vtique conſequenter, æternâ morte damnantur ſi nullum trahunt originale peccatum?* Et iterum: *Quis autem negabit id eſſe conſequens vt mortem habeant qui non habent vitam? Vnde ergo in infantibus iſta miſerabiles pœna ſi nulla originalis eſt culpa?* In quibus Auguſtini ſententiis apertiſſimè vides impoſſibile eſſe ipſius iudicio & prorſus iniuſtum, vt paruulus quantumuis in pura natura conditus eſſe ſtatuatur, à vita æterna, hoc eſt à viſione Dei & dilectione, extra quam vita æterna nec eſt, nec eſſe poteſt ſine peccati labe ſeparetur. Cauſam iſtius iniuſtitiæ poſtea fuſius dicturi ſumus.

Rom. 14. *Ioann. 17.* *Lib. 1. contra Iul. c. 7.* *Ibid. cap. 3.* *Lib. 6. c. 4.* *Lib. 1. ad Bonif. c. 22.* *Lib. 2. ad Bonif. c. 4.*

Secundò aduerſus eandem ſententiam docet,

non ſolum à vita æterna non poſſe creaturam rationalem ſine iniquitate disjungi ſed nec à regno cælorum ſeu regno Dei, quamuis id expreſsè Pelagiani ſupernaturalis ordinis ſeu naturæ vires

Lib. 3. cont. Iul. c. 12. ſuperare faterentur. *Sed certè vos qui miſeram falſâ defenſione premitis, & pernicioſâ laude oppugnatis infantiam, quare nihil malè merentes tot in paruulis imagines Dei, ſi non baptizentur non admittitis ad regnum Dei? Nunquid ipſi ſibi defuerunt, vt priuentur regno, vt tam luctuoſo puniantur exilio, cùm id non fecerint quod facere omninò non poterant?* Et

Lib. 1. de pecc. merit. cap. 30. lib. 1. de peccatorum meritis: *Nunquam explicant iſti quâ iuſtitiâ nullum peccatum habens imago Dei, ſeparetur à regno Dei.* Et mox: *Vnde imago Dei non intrat in regnum Dei niſi impedimento prohibente peccati?* Et lib. 1. contra Iul. operis im-

Lib. 1. oper. imper. f. 22. perfecti: *Clamas eos peccatum nullum habere & ad Ciuitatem Regis ad cuius imaginem facti ſunt non permittis intrare.* Et lib. 2. eiuſdem operis:

Lib. 2. oper. imperfect. fol. 315. *Nunquam dicturus es, vt ſit iuſtum, vt paruuli nullâ ſuâ, nullâ plerumque etiam ſuorum culpâ ſine baptiſmate mortui à parentibus & proximis fidelibus ſeparentur, & ad regnum Dei non admittantur.* Et lib. 5.

Lib. 5. c. 15. contra Iul. dicit paruulos baptizandos, *ne à regno Dei pereant imagines Dei: quod ſine malo qui fieri dicit, nec amorem habet nec timorem Dei.* Et in alia contra Iul. lucubratione, cùm Iulianus contra originale peccatum objeciſſet, *Non eſſe imaginem Dei, quæ per exordium ſuum in regno diaboli eſt,* reponit Aug. homini puram naturam ſine peccati originalis labe, ſine gratiæ ſplendore defenden-

Lib. 1. oper. imper. f. 72. ti: *Quid ſi alius dicat, non eſt imago Dei, quæ nulli rea peccato, non tamen intrat in regnum Dei nonne quid reſpondeas non habebis?*

Tertiò, quia vita æterna quam Catholica fides prædicat non eſt alia vti diximus, niſi regnum Dei ſeu ſupernaturalis fruitiua & clara illa Dei contemplatio, per quam Deus vt æterna veritas ſupra omnes naturæ vires viuificat animam, & in ea regnat, regens eam veritate ſuâ & iuſtitia ad arbitrium ſuum, hinc eſt quod ſæpiùs ſeparationem à regno Dei & à vita Dei, ſeu vita æterna paris arguit injuſtitiæ, niſi ſeparationem illam creaturæ peccata mereantur. De quo clariſſimè libro tertio de peccatorum meritis cùm adhuc de Pelagij Catholicum ſe ſimilantis er-

Lib. 3. de pecc. merit. cap. 3. rore dubitaret, *Et fortè*, inquit, *hoc ipſe non ſentit quod ſine peccato imago Dei non admittatur ad regnum Dei quoniam niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu non poteſt introire in regnum Dei, atque ita vel in æternam mortem*, oppoſitam ſcilicet illi vitæ æternæ ſupernaturali ex Deo, *ſine peccato præcipitetur, vel quod eſt abſurdius, extra regnum Dei habeat vitam æternam: Cum Dominus prædicens quid ſuit in fine dicturus ſit: Venite benedicti, &c. manifeſtauerit etiam quid ſit ipſum regnum quod dicebat, ita concludens, ſic ibunt illi in ambuſtionem æternam, iuſti autem in vitam æternam.* Vbi apertiſſimè vides definitum regnum Dei non eſſe aliud niſi vitam æternam, videlicet ſupernaturalem quam Chriſtiana prædicat fides. Et in ſer-

Serm. 14. de verb. Apoſt. cap. 3. & 4. monibus de verbis Apoſtoli: *Et de ipſa vita æterna audi expreſſius, quia nihil aliud eſt regnum quàm vita æterna. Priùs regnum nominauit ſed in dexteris, ignem æternum in ſiniſtris. Extrema autem ſententia vt doceret quid ſit regnum, & quid ſit ignis æternus, tunc, inquit, abibunt illi in ambuſtionem æternam, iuſti autem in vitam æternam. Ecce expoſuit tibi quid ſit regnum.* Et iterum:

Cap. 4. *Regnum cælorum eſt vita æterna.* Vnde plerumque regnum cælorum & vitam æternam ſimul & indifferenter vſurpans, à neutra putat ho-

A minem in quacunque puræ naturæ hypotheſi, ſine peccato poſſe ſeparari: *Qua iuſtitia quæſo, à regno Dei, à vita Dei alienatur imago Dei in nullo tranſgreſſa legem Dei?* Lib. 3. cont. Iul. cap. 12. Ex ſuppoſitione ſcilicet Pelagiana, quod imago Dei naturæ puritate naſceretur. Et paulò poſt explicans vitam Dei: *Vbi eſt enim*, inquit, *vita Dei niſi in regno Dei quo niſi renati ex aqua & ſpiritu intrare non poſſunt.* Et iterum: *Si autem dixeritis tenebatur* Ibid. pœna ſcilicet alienationis à vita Dei, *fatemini pœnam, culpam dicite, fatemini ſupplicium, meritum dicite. Nihil in veſtro dogmate reperitis quod proferre poſſitis.* Et libro quinto contra Iulianum puræ naturæ defenſorem acerrimum: *Verum vos* Lib. 5. c. 11.

B *quoque qui eos velut liberos ab omni damnatione eſſe contenditis cogitare non vultis, qui illos damnatione punitis alienando à vita* Dei, *& à regno* Dei *tot imagines* Dei: *Poſtremo ſeparando à parentibus piis* ſupernaturaliter ſaluis, *quos ad eos procreandos tam diſertus hortaris. Hæc autem iniuſtè patiuntur, ſi nullum habent omninò peccatum: aut iuſtè, ergò habent originale peccatum.* Quaſi diceret iniuſtum hoc eſt, ſi in naturæ, vt dicitis, puritate naſcuntur; aut ſi iuſtum ergo non in pura natura, ſed peccati labe naſcuntur. Pluribus Auguſt. teſtimonijs accumulandis ſuperſedeo ex quibus intelligatur quid ipſe ſentiat. Hæc enim perſpicuè declarant ſine vllo ambi-

C guitatis incerto non poſſe vllo pacto defendi iuſtitiam Dei negantis regnum cælorum & vitam æternam ſupernaturalis viſionis Dei paruulis, ſi vera eſt Pelagiana ſententia, quod in pura natura ſine vlla peccati labe crearentur. Non enim, vt aliquis Scholaſticus iuxta ſuæ opinionis placitum ſuſpicari poſſet, ex illa ſuppoſitione loquitur, quod humana natura iam ad ſtatum ſupernaturalem eleuata & ordinata ſit. Nam imprimis nulla iſtius hypotheſis vmbra eſt in tot locis quæ citauimus; nec vero ſine inſignis eius abſurditate eſſe poteſt, cùm aduerſarios quos impugnabat cõtrariam hypotheſim velut certiſſimam tenere non ignoraret. Quid enim niſi ridiculum in modum aerem verberãdo dimicaret,

D & principium peteret, ſi id in argumentis ſuis ſuppoſitum vellet quod velut falſiſſimum à Pelagianis negabatur? Nec verò etiam illa hypotheſi facta, iniuſtum eſſet paruulos à regno innocentis excludere. Si enim gratuitæ ſupernaturalis ordinationis & eleuationis eſt regnum Dei, nulla eſt Dei injuſtitia ſi negetur. Denique ipſemet Auguſtinus aliquando Pelagianos prouocat, vt ſepoſitis Scripturarum atteſtationibus quæ de ſupernaturali elauatione accipiendæ putarentur, Dei iuſtitiam etiam in hypotheſi ſuæ opinionis quæ ſine peccato in pura natura tenebat paruulos naſci, ſolis humanis rationibus tuerentur.

E Audi prouocantem illos puræ naturæ architectos, audi inſultantem eis qui regnum cælorum negarent in pura natura natis innocentibus: *Quoniam vos aliquando contra euidentiſſimam auctoritatem ratiocinatio humana delectat, proferte ipſam regulam rationis veſtræ & aſſerite quantis viribus valueritis vnde dimicatur iſte qui paruulis propter merita innocentiæ,* Serm. 14. de verb. Apoſt. cap. 5. videlicet puræ naturæ quam ſtatuitis, *propter nullam dicitis culpam, hoc eſt, originale peccatum, dare voluerit etiam non baptizatis non ſolùm vitam æternam, ſed etiam regnum cælorum. Iſtum vincite. Ego ſine præiudicio partes huius parumper ſuſcipio & dicam quod ipſe non ſentio, ſed admoneo vos, vt acriorem aduerſarium videatis. Ecce exiſtit neſcio quis, & dicit paruulus non habens vllum omninò peccatum*

tum

tum, nec quod ſua vita contraxit, nec quod de vita A *primi parentis traxit*, hoc eſt conditus iuxta veſtram opinionem in pura natura, ſine peccato videlicet, multoque magis ſine gratia vtpote quam nunquam paruulis in ipſa dari natiuitate ſenſiſtis, Ibid. c. 6. *Habebit & regnum cælorum & vitam æternam. Reſpondete vincite hominem reſiſtentem vobis, qui alter diuiditis. Vos enim dicitis vitam quidem habebit iſte non baptizatus æternam, ſed non habebit regnum cælorum.* Nempe *quia hoc naturæ vires non habent*, vt dicebat Celeſtius, ſiue quod idem prorſus eſt, hoc eſt ſupernaturalis ordinis vti nunc loquuntur. Lib. de pecc. orig. c. 4. *Ille contra, Imo & vitam & regnum cælorum.* B Ecce duos Antagoniſtas in theatro nudè prodeũtes omni Scripturarum ſubſidio & auctoritate vacuos, ſolis armis naturalis rationis armatos, Pelagium & Auguſtinum. Ille ſuſtinet paruulum in pura natura conditum, vtpote ſine peccatis, ſine gratia ex parentibus natum, & in eo penitùs conſtitutum ſtatu, quem pura natura poſtulat, à regno cælorum poſſe ſecludi. Iſte aduerſarij perſonam induens, iuxta illam hypotheſim prorſus negat. Vide iam quo pacto Pelagium Ibid ſerm. 14. citato. diuinæ iuſtitiæ telo premat: *Quare enim patrimonium regni cælorum abripis innocenti? A quo regnũ cælorum non acquiritur, profectò magno bono fraudatur. Quæ eſt iſta iuſtitia? Dic quare? Quid offendit paruulus non baptizatus nullam habens culpam nec* C *ſuam nec de parente tractam: Quod offendit, dic mihi vt non intret in regnum cælorum, vt ſeparetur à ſorte ſanctorum, vt ſit exul à ſocietate Angelorum? Viderit enim ſibi miſericors, quia aufert ei vitam, damnat tamen, quem ſeparas à regno cælorum. Damnat, non cum percutit ſed in exilium mittit. Nam & qui exulant, viuunt ſi ſani ſunt, in doloribus corporis non ſunt, non torquentur, non carceris tenebris aſſignantur, hæc illis ſola pœna eſt non eſſe in patria.* Et paulò poſt idem iuſtitiæ telum verſans & reuerſans in Ibid. vulnere. *Hic defende iuſtitiam Dei. Quare vel paruo pœna infligitur innocenti, in quo nullum inuenitur omnino peccatum? Dic contra iſtum aduerſarium qui in paruulis non baptizatis miſericordia & iuſtitia maiore quam tu dare vult, non ſolum vitam æternam,* D *verum etiam regnum cælorum? Reſponde ſi potes, ſed rationem affer: hæc enim te gloriari delectat.* Et rurſum velut inuicto contra puræ naturæ hypo- Ibid. c. 7. theſim triumphans argumento: *Sed tu bellator hoc eſt fortis ratiocinator, hunc reſponde qui tibi dicit prorſus innocens paruulus, & immunis ab omni peccato & proprio & originali, non ſolum vitam æternam habebit, ſed etiam regnum cælorum. Hoc eſt iuſtum, qui nihil mali habet, quare aliquid boni non habet?* Non opus eſt hîc commentario vt planiſſimè ex tanta diſputationis iſtius & verborum luce capiamus, nullâ ratione poſſe defendi vt paruulis, iuxta hypotheſim Pelagianam, qui eos in puris naturalibus creari fatebantur, & vt vltro Proleg. 4. c. 1. n. 7. agnoſcit Suarez, *neceſſariò hoc dicere debebant*, hoc ipſo *quo negabant gratiam & originale peccatum*, regnum cælorum, hoc eſt, viſio illa ſupernaturalis Dei in ſorte ſanctorum in ſocietate Angelorum, ſine iuſtitiæ violatione denegetur. Vnde ſtatim & ſeipſum & Pelagium velut ratione ſuperatum & manus dantem inducit, nec aliter iuſtum hoc vel eſſe vel oſtendi poſſe declarat, quàm authoritate Scripturarum, quæ naturam humanam peccato vitiatam eſſe teſtantur. *Sed ſcio, inquit*, Pelagiane Antagoniſta. Serm. 14. de verb. Apoſt. c. 7. *Vnde ſcis? Quia Dominus dixit. Tandem veniſti. Non ergo quia tu ratiocinaris ſed quia Dominus dixit. Laudo hoc planè, quia ſanum eſt: ſicut homo non inueniſti rationem, fugis ad authoritatem. Ap-* A *probo, prorſus approbo. Benè facis, non inuenis quid reſpondeas, fugis, &c.*

Hæc & huiuſmodi teſtimonia ſi vel vidiſſent vel penetraſſent Scholaſtici quidam, non fuiſſent conati vnum aut alterum locum Auguſtini in alieniſſimum ab eius mente ſenſum detorquere: ſed candidè fuiſſent faſſi, hanc omninò eius eſſe ſine ambiguitate ſententiam, quod homines in pura natura, hoc eſt ſine gratia, ſine peccato tam originali vel proprio conditi, non poſſint à regno cælorum, hoc eſt à vita æterna, quam fides prædicat, & à beatifica Dei viſione B ſecludi. Quod ſi illud Aug. docet, ſicut eum docuiſſe tam frequentes, tam vrgentes, tam perſpicuæ, tam ſecuræ atteſtationes nos dubitare non ſinunt, ex Eccleſiæ Catholicæ ſenſu hoc eum hauſiſſe & eâ probante ſcripſiſſe, confitendũ videtur. Nunquam enim toties hoc telum intorſiſſet aduerſarijs, nunquam in eo tanta ſecuritate triumphaſſet, & ex eo pœnè totam cauſam illam ſuſpendiſſet niſi fuiſſet de eius inuictâ veritate certiſſimus. Nam inde toties iterata illa prouocatio ad tuendam iuſtitiam Dei, *qua iuſtitia? quæ eſt iſta iuſtitia? Dic quare? Quid offendit? Dic mihi, hic defende iuſtitiam Dei.* Vnde ſecuriſſima illa & creberrima inſultatio: *Proferte regulam rationis veſtræ. Rationem affer, hæc enim te gloriari delectat.* C *Aſſerite quantis viribus valueritis, Reſponde, vince reſiſtentem. Reſponde ſi potes.* Inde illa auctoritatis plena condemnatio: *nihil in veſtro dogmate, etiam puræ naturæ reperitis quod proferre poſſitis. Nunquã dicturus es vnde ſit iuſtum. Nonne quid reſpondeas non habebis? Si à te receſſerit impudentia illo infante remanebis infantior.* Lib. 5. contra Iul. c. 11. Quæ profectò vaniſſimi hominis eſt iactantia, & indigna tanto Doctore leuitas ac temeritas, niſi conſcius fuerit ſe probatam in Eccleſia, cuius capitalem cauſam tuebatur, exploratam, inſuperabilem ſe docere veritatem, quæ ſi talis eſt vt reuera eſt, profectò ſtatus puræ naturæ ex radicibus euertitur, vtpote quæ non poſſit vllâ ratione à regno cælorum, quod ordinis gratiæ eſſe nec ipſi Pelagiani nega- D re potuerunt, & à ſupernaturali felicitate diuelli.

CAPVT IV.

CAVSA ISTIVS IVSTITIAE declaratur ex Auguſtino.

VIDERE mihi videor Scholaſticos nonnullos ſupra modum mirantes iſtam Auguſtini doctrinam, à quâ ipſi quantum cælum diſtat à terra receſſerunt. Augetur admiratio ex eo, quod etiam dicat diuinæ iuſtitiæ repugnare, vt paruulus ſine peccato condi- E tus à regno cælorum arceatur. Deſinerent fortaſſis admirari, ſi ſuſpicari poſſent, ſe forſan neque gratiæ, neque iuſtitiæ diuinæ profunditatem intelligere, ſicut eam Auguſtinus penetrauit. De qua iuſtitiæ ſublimitate, quia infra latiùs dicendum erit, hîc contenti erimus breuiter Auguſtini fundamenta tangere, cur ei excluſio innocentis à regno cælorum, non obſtante hypotheſi puræ naturæ, injuſta videatur, ideoque nec à Deo creaturæ rationali irrogari poſſit niſi peccata mereantur, quo declarato, longè luculentiùs patebit, illam quam ſuperiori capite deduximus ſancti Doctoris genuinam eſſe ſententiam.

Fundamenta igitur huius doctrinæ quantum indagare potui, duo ſunt.

Primum eſt quod nemo beatus eſſe poſſit niſi habeat quod velit ideoque quamdiu non habeat quod vult, certiſſimo miſer ſit. Doctrina iſta in Aug. ſcriptis perpetuò eſt. Vnde lib. 14. de Ciuit. Dei. *Quæ hominis eſt alia miſeria, niſi aduerſus eum ipſum inobedientia eius ipſius, & quoniam noluit quod potuit, quod non poteſt velit.* Latiùs hoc ſupra lib. 1. cap. 2. diximus. Vbi regula illa & Auguſtini & Philoſophorum iudicio indubitata viſa eſt, *Beatum eſſe neminem poſſe niſi habendo quod vellet, & nihil patiendo quod nollet.* Inter beatitudinem autem & miſeriam in creatura rationali nullum eſt medium, vt ibidem latiùs ex Auguſtino declarauimus.

Lib. 14. de Ciuit. c. 15.

Lib. 13. de Ciuit. c. 7.

Alterum fundamentum Auguſtini eſt, creaturam rationalem non poſſe miſerijs quantumuis minimis affici à Creatore ſine culpa: *Neque enim*, vt ipſe loquitur, *ſub Deo iuſto miſer eſſe quiſquam niſi mereatur poteſt.* Quâ doctrinâ capitali vix alia ſolemnior & certior in ſcriptis eius reperiri poteſt, vt hîc ſupponimus, intra probaturi ſumus. Ex his duobus capitibus quæ ſanctus Doctor vbique tanquam indubitata tradit, tota ſuperioris capitis doctrina pendet & conficitur. Certum eſt enim creaturam rationalem innocentem, qualis in pura natura eſſe ponitur, velle fortiter, hoc eſt diligere æternæ vitæ beatitudinem, & regnum cælorum. Quod ſi negetur neceſſe eſt eſſe miſeram, hoc videlicet ipſo quo non habet quod vult & rectè vult & maximè vult. *Beata quippe vita, ſi non amatur, non habetur, Porro ſi amatur & habetur, cæteris omnibus rebus excellentius neceſſe eſt ametur; quoniam propter hanc amandum eſt, quicquid aliud amatur.* Porro miſeram creaturam non poteſt Deus efficere niſi eum culpa prouocauerit. Non ergo Deus poteſt creaturam innocentem à regno cælorum & æterna vita quam diligit ſine eius culpa ſeparare.

Lib. 1. oper. imper. c. 33.

Lib. 14. de Ciuit. c. 25.

Sed ne quis in hac ratiocinatione nos fortè falli putet ipſum Auguſtinum audiamus, qui hoc argumentum ſæpiùs in hac ipſa cauſa ex ratione amoris, quo regnum cælorum ab innocente diligitur & pœnæ ſeu miſeriæ fraudatam dilectionem neceſſario conſequentis conficit. Itaque ſermone decimo quarto de verbis Apoſtoli, poſtquam ea dixiſſet quæ ſuprà citauimus, paruulos hoc ipſo quo excluduntur à regno cælorum exilij pœna mulctari, & quamuis doloribus corporis non torqueantur nec tenebris carceris affligantur, *Hanc tamen illis eſſe ſolam pœnam, non eſſe in patria.* Pœnæ iſtius injuſtitiam ſtatim promit & explicat: *Si amatur patria magna pœna, ſi autem non amatur patria, peior eſt cordis pœna. Paruum malum eſt in hominis corde qui ſocietatem non quærit ſanctorum, qui non deſiderat regnum cælorum? Si non deſiderat pœna eſt de peruerſitate: ſi autem deſiderat pœna eſt de fraudata charitate. Sed ſi, quod vis, parua eſt pœna; & ipſa parua, magna eſt ſi nulla culpa eſt. Hic defende iuſtitiam Dei; quare vel parua pœna infligitur innocenti in quo nullum inuenitur omninò peccatum. Reſponde ſi potes, ſed rationem adfer.* Vides hîc dilemmate rem confectam. Vel enim deſiderat patriā regni cælorum vel non deſiderat, vtrumuis pœna eſt: quia non deſiderare peruerſitas eſt, deſiderare & non habere fraudata charitas. Nempe quia non habet quod vult, & inde miſeria. Idcirco autem regnum cælorum non deſiderare peruerſitas eſt, quia ex Auguſtini mente, vt ſupra diximus, fieri non poteſt vt innocens creatura rationalis, non diligat Deum & conſequenter regnum eius, quia hoc ipſo quo non diligit eſt auerſa à Deo. Auerſum enim eſſe non eſt aliud quam Deum ſaltem habitu non diligere quod fieri non poteſt niſi volūtas ei alterius, hoc eſt creaturæ amore poſſideatur.

Serm. 14. de verb. Apoſt. cap. 6.

Nec illo loco tantum, ſed alijs pluribus præclariſſimè tractat hoc idem argumentum Auguſtinus. Nam libro tertio contra Iulianum vbi aduerſarius bonum creationis puræ naturæ, à bono gratiæ diſtinxerat, vt quos *fecerat*, Deus *condendo bonos, faceret* per baptiſmum *innouando adoptandoque meliores*, eo non obſtante concludit Auguſtinus non poſſe paruulos innocentes à regno cælorum ſine culpa ſejungi, eo quod pœna amantibus ſine cauſa infligeretur: *Verum vos excellentiſſimi amatores illius vitæ, quæ futura eſt æterna cum Chriſto, nullam pœnam putatis eſſe imaginem Dei in æternum exulare à regno Dei: cùm ſi paruam pœnam eſſe diceretis non eſſet hæc vox beati* AMATORIS *illius regni ſed miſeri contemptoris*: Nempe quia impoſſibile eſt vt qui regnum illud amet non grauiter ab exulando crucietur. *Porro autem ſi, quod huic ſufficit cauſæ, paruam ſaltem pœnam fatemini eſſe quæ magna eſt, vt imago Dei non ſinatur intrare in regnum Dei; obſecro aperite qualeſcunque oculos & videte quâ iuſtitiâ pœna iſta infligenda ſit paruulo quem clauſis oculis originali obnoxiū negatis eſſe peccato.* Et ſimiliter lib. quinto ſalsè ridet pariterq; validiſſimè in ſuū Antagoniſtam hoc argumentū torquet. *Si quiſquā geſtās paruulum ſiū te ſine clamore inuidioſo, & in parte vbi nullus audiret, cōpellaret ac diceret, Ego eâ mente, intelligentiâ, ratione, in qua ſum factus ad imaginem* TANTVM AMO REGNVM DEI *vt hominis magnam iudicem pœnam ſi eò nunquam poſſit intrare. Itane verò tu non homo de turba imperitorum, ſed inter paucos prudentiſſimos regni illius, amator tantò vtique ardentior, quantò magis te flagrantiſſima paucorum ſocietas in illud accendit, nec facit inde torpeſcere frigidior multitudo, reſponſurus es homini atque dicturus: non ſolum magna non eſt, ſed nulla omninò pœna eſt imaginis Dei nunquam poſſe intrare in regnum Dei? Puto quod nec vni homini cuius nec vim nec teſtimonium formidabis, hoc dicere audebis.* Hic ipſiſſimam vides propoſitā Scholaſticorum reſponſionem pro ſtatu puræ naturæ ſatagentium. Dicunt enim nullam eſſe pœnam quod in illo ſtatu imago Dei arceretur à regno Dei; ſubtraheretur enim donum gratuitum quod non habent naturæ vires. Eodem, inquam, prorſus modo, quo Pelagiana hæreſis reſpondebat, quando ſtatum puræ naturæ, quem paruulis tribuebat, aduerſus Auguſtini argumenta tuebatur. Sed reſponſionem iſtam, etiam puram naturam ſupponentibus Pelagianis, falſiſſimam Auguſtinus iudicat, & ita abſurdam vt nec vni homini ruſticano dari debeat, cuius neque vis, neque teſtimonium formidetur. Impoſſibile quippe eſſe vt exilium à regno non ſit pœna innocentis imaginis Dei quæ non poteſt non diligere regnum Creatoris ad cuius ſimilitudinem facta eſt. Audi quantâ acrimoniâ id ipſum argumentum proſequatur: *Te itaque ſine reſpondente quodlibet, ſine (quod magis à te exigeret ſi non Chriſtiana, certè humana verecundia) reticente, ingereret aſpectibus tuis paruulum ſuum dicens: Iuſtus eſt Deus: quid mali eſt, quod innocentem hanc eius imaginem prohibet intrare in regnum eius; ſi non eſt peccatum, quod per vnum hominem intrauit in mundum? Puto quod nulla tibi aderit ſapientia qua tibi videaris illo indocto homine doctior, ſed ſi à te receſſerit impudentia, illo infante remanebis infantior.*

Lib. 3. cont. Iul. cap. 3.

Lib. 5. cont. Iul. c. 2.

Ibid. l. 5. c. 2.

Quæ

Quæ quidem quamuis ita perſpicua ſint vt omnem probabilem reſponſionem intercipere videantur, ecce tibi tamen aliud teſtimonium quo omnis cauillatio ſuffocatur. Nam quamuis perſpicuum ſit, vt iam ſæpè ex ipſo Auguſtino & Pelagianis diximus, eum iuxta hypotheſim Pelagianam loqui, qua paruulos in puris naturalibus naſci ſtatuebant, & illam ipſam ſuis argumentis euertere tanquam impoſſibilem, vt quæ non poſſit cum diuina æquitate ſine peccato pœnam grauiſſimam infligente conſiſtere; quia tamen mentis aſſenſus ad res inexſpectatas trepidare ſolet, ne fortè temerè ſe præcipitando fallatur, non eſt inutile accumulatis identidem teſtimonijs eandem doctrinam magis magiſque patefacere. Iulianus igitur cum quodam loco diſertiſſimis verbis ſtatum puræ naturæ in paruulos prædicaſſet, cui Deus deinde gloriam regenerationis gratuitâ, non debitâ largitate ſuperadderet, eo modo quo Scholaſtici docent hoc poſſe fieri; hypotheſim illam expugnat Auguſtinus, tanquam quæ non poſſit cum diuina iuſtitia pœnam negationis regni inferente ſine culpa conciliari. Verba Iuliani quibus clariſſimè ſtatum illum prædicabat iſta ſunt:

Lib. 6. cont. Iul. c. 10.

Cùm Deus paruulis nihil de proprio tam boni quàm mali merentibus gloriam regenerationis attribuit, hoc ipſo eos ad ſuam curam, ad ſuum ius, ad ſuum dominium pertinere docet, quod eorum voluntatem ineffabilis præuenit beneficij largitate. Ecce paruulos *nihil merentes aut boni aut mali,* hoc eſt, in pura natura creatos; Ecce gloriam regenerationis beneficij *largitate*, hoc eſt gratis, quibus voluit ſuperadditam. Ecce conſequenter iuxta ſubintellectam à Iuliano & Scholaſticis conſequentiam, ſine vlla Dei iniquitate quibus voluit negatam. Iam ergo vide quomodo tota iſta argumentatio per Dei iuſtitiam repercuſſa & Auguſtini manu confracta diſſiliat:

Ibid.

Quid igitur eum offenderunt quos pariter innocentes, mundos, à ſe ad imaginem ſuam creatos, innumerabiles ab iſto munere alienat, nec eorum voluntatem huius ineffabilis præuenit beneficij largitate, ſeparans tot imagines ſuas à regno ſuo? Quaſi diceret non poteſt Deus innocentiam eorum pœna ſeparationis illius plectere, niſi offenſionis culpa mereatur. Amantibus enim iſtud regnum, ſeparatio iſta non eſt nuda beneficij denegatio ſed miſeria & magnum malum. Rationem iſtam quippe ſubijcit:

Ibid.

Si hoc eis non erit malum, non ergo amabunt regnum Dei tot innocentes imagines Dei. Si autem amabunt, & tantùm amabunt, quantùm innocentes amare debent regnum eius, à quo ad ipſius imaginem creantur, nihilne mali de hac ipſa ſeparatione patientur? Cui doctrinæ concinit & illud aduerſus eundem Iulianum in libris operis imperfecti, vbi paruulos tanquam *innocentes*, vi ſtatus illius puræ naturæ, & *infricata* id eſt nullo peccato fricata, *primæuitate felices* celebrauerat:

Lib. 4. oper. imperfect. fol. 313.

O dementiam ſingularem! Hoc diſputare eſt, an inſanire? Cum miſeria ſe natos eſſe paruuli flendo teſtantur, quos non vis Chriſtum habere Ieſum, & felices eos dices, quos tamen eius non admittis in regnum? Quod regnum ſi Chriſtianâ charitate diligeres, ab illo ſeparari magnam eſſe miſeriam iudicares.

Ex iſtis igitur tot ac tam perſpicuis Auguſtini locis ſibi vndiquè conſonantibus, ſatis euidenter vis argumentationis illius apparet, qua Deum toties iniuſtum futurum colligit, ſi innocentes imagines iuxta Pelagianam de pura eorum natura hypotheſim à regni ſui felicitate ſepararet. Non enim arguit eos ex eleuatione ad ſtatum ſupernaturalem, cuius in omnibus iſtis per duo ca-

A pita citatis teſtimonijs, nullũ veſtigiũ habet, neq; ſine inſigni ineptia & principij petitione contra tales aduerſarios ſupponi poteſt; nec ex aliqua Dei promiſſione vel fidelitate vel paruulorum parentumue merito vel dignitate, ſed vndè & purè & ſimpliciter iuxta ipſiſſimam Pelagianam de ſtatu puræ naturę hypotheſim quam expugnare nitebatur tanquam impoſſibilem, ex ratione innocentiæ & miſeriæ quæ nulla Dei iuſtitia conciliare poteſt. Si enim innocentes imagines Dei amant regnum iſtud, *ſicut amari*, inquit *debet*, indubitata pœna eſt defraudata charitate, quia miſer eſt quiſquis non habet quod recta voluntate vult;

B ſi non amant, *peior eſt cordis pœna*, qualem in dæmonibus & hominibus carnalibus experimur. Neutrum Deus inferre poteſt innocentibus ſine culpa. Iſte cardo eſt in quo vertitur tota vis argumenti; inde fiducia, quæ tot exclamationes, & inſultationes expreſſit, *qua iuſtitiâ? Quæ eſt iſta iuſtitia? Reſponde ſi potes. Defende iuſtitiam Dei. Quare vel parua pœna infligitur innocenti? Et ipſa parua magna eſt ſi nulla culpa eſt.* Quam argumentationis iſtius efficaciam tam in omnium animis receptam & confeſſam putat, vt ſi tantum, *recederet impudentia*, ipſum præcipuum puræ naturæ Architectum Iulianum, *in-*

C *fante infantiorem remanſurum*, ſpondeat, ſi vel à muliercula innocentem imaginem aſpectibus eius ingerente proferretur. Quid euidentius & vrgentius ad ſtatus illius euerſionem iuxta S. Auguſtini doctrinam adferri poſſet, neſcio. Sed idcirco inſolens nobis videtur argumentatio, quia principijs ab eius mente diſiunctiſſimis imbuti ſumus. Semper enim obſeruatur animis noſtris, duplex ille in eodem homine ſtatus, puræ naturæ & ſupernaturalis, quorum alterum fidentiſſimè S. Auguſtinus tanquam impoſſibilem damnat. Quo ſemel abiecto tota argumentandi ratio eſt planiſſima, dummodo quid ſit iuſtitia Dei, quàm profunda ſit, & quàm latè pa-

D teat, quid deinde pœna ſeu miſeria creaturæ rationalis, ex regulis non humanæ æſtimationis ſed diuinæ veritatis intelligatur. Qua de re infra fuſius. Hoc tamen hic breuiter monendus lector eſt, quod & alibi niſi me fallit, à nobis dictum eſt, non hoc velle Auguſtinum, nec ex dictis eius poſſe colligi, quod Deus immediatè regnum cœlorum ſeu claram viſionem in regno ſuo debeat creaturæ rationali innocenti: ſed hoc tantummodo quod eam non poſſe condere cum illa phantaſtica beatitudine, & philoſophica, quæ ei in ſtatu puræ naturæ attribuitur, & vera miſeria eſt; ſed vel immediatè in beatitudine perfecta regni Dei, vel certè, quod ordinatius eſſe ipſemet iudicauit, in quadam beatitudine decoloratiore, ſine omni vitio tamen & miſeria; à

E qua deficere poſſit, & in qua manere ſi voluerit, vtrumlibet habens in ſua poteſtate, ſine vlla interna concupiſcentiali tentatione ad malum. In tali beatitudine Angeli & Adamus creatus fuit.

De corr. & grat. c. 10.

Hominem fecit, inquit, *cum libero arbitrio, & quamuis ſui futuri caſus ignarum, ideò tamen beatum, quia non mori & non miſerum fieri in ſua poteſtate eſſe ſentiebat.* Et alibi:

Lib. 14. de Ciuit. c. 10.

Quis tandem abſolutè dici beatus poteſt qui timore afficitur vel dolore, quid autem timere vel dolere poterant illi homines in tantorum tanta affluentia bonorum, vbi nec mors metuebatur, nec vlla corporis mala valetudo; nec aberat quicquam quod bona voluntas adipiſceretur; nec inerat quod carnem animumque hominis feliciter viuentis offenderet, &c. Hæc beatitudo minor, iuxta prouidentiſſimum Dei ordinem, quem Auguſtinus diuer-

Vide lib.83 qq. q.2. & 4. & l. de agone Chriſti c. 410. & l. 5. de lib. arb c. 18.

ſis locis explicat, eſt via ad majorem; & quaſi ſemen eius: in qua ſi perſeuerauerit ab illa perfectiore perpetuo ſeparari & quaſi in exilium mitti non poteſt. Vtrouis autem modo condatur, conditur beatus in regno Dei, quia per ſpiritum charitate inhabitantem, regnat in eo Deus: & vtrouis modo creator ſine miſeria; quæ ei infligi nullo pacto poteſt niſi peccato ſuo promeruit. Et hæc contra ſtatum puræ naturæ ſatis ſint ex parte amoris Dei, quo ad beatitudinem tenditur & viſionis qua beatur, Nunc ex quibuſdam ad beatitudinem neceſſario requiſitis breuiter impugnandus eſt.

CAPVT V.

QVARTVM ARGVMENTVM ex tribus neceſſarijs ad beatitudinem naturalem, non falli, non offendi, non mori; quæ pura natura non poteſt aſſequi. De grauiſſimis erroribus puræ naturæ.

SICVT fatentur communiter Scholaſtici, hominem non poſſe connaturali modo creari niſi propter aliquem finem vltimum, quem beatitudinem dicimus, ne appetitus eius ardentiſſimus, & medullitus infixus alioquin fruſtra ſit; ita etiam fatentur conſequenter, non ordinari ad vltimum illud bonum in quo ſolo connaturaliter quieſcere poteſt appetitus, eſſe contra prouidentiam tali naturæ connaturaliter debitam,: & propterea ad eius autorem pertinere, vt ea media prouideat, quibus bonum illud vltimum quò tanto impetu tendit, adipiſci poſſit, appetitus ſatiari, natura ab illo motu quieſcere: ne alioquin animus de ſe æternus, in æternum miſer ſit, ſemper vehementiſſimè appetendo quod nunquam adipiſci poteſt. Cuiuſmodi inſtitutionem contra naturæ ordinē eſſe, nec Scholaſtici negant. Hinc ergò adacti ſunt duplicem naturæ beatitudinem ſtatuere, naturalem & ſupernaturalem: illam naturæ connaturaliter deberi, ſicut & media eius acquirendæ; iſtam negari liberè poſſe. Auguſtinus è contrario ſentit illam eſſe impoſſibilem, & ideò nec ad illam poſſe naturam puram ordinari, nec hanc ei ſine præcedente culpa negari, atque ita ſtatum puræ naturæ vtrâque parte collabeſcere, ſicut hactenùs declaratum eſt. Itaque nunc pari modo de quibuſdam quæ à beatitudine creaturæ rationalis abeſſe nequeunt, ratiocinationem inſtituimus. Nimirum eſſe quædam quæ natura rationalis eodem illo vehementi impetu appetit naturaliter, vtpote ſine quibus naturaliter percipit ſe non poſſe neque beatam eſſe, neque appetendo quieſcere, vel ſedari illum appetitum ſuum, quem naturæ viſceribus infixum ſentit. Ergò ſimiliter illa naturæ rationali connaturaliter ſunt debita & inſtitutio eius naturalis poſtulat vt per media idonea in eius ponantur poteſtate. Cùm igitur illa naturæ vires fatentibus Scholaſticis longe ſuperent & ad ſupernaturalem ordinem pertineant, perſpicuè ſequitur, creaturam rationalem non poſſe ſine manifeſta inſtitutionis abſurditate, in puris naturalibus condi, & beatitudinem quæ illi à Scholaſticis attribuitur, eſſe commentitiam.

Porrò illa quibus naturaliter natura rationalis inhiat, & ſine quibus beata eſſe non poteſt, ad tria capita generalia reuocari poſſunt, *non mori, non falli, non perturbari*. Quia namque ad imaginem Dei condita eſt, naturaliter, quantum fas eſt creaturæ, ſimilitudinem creatoris expetit, dum & eſſe ſine defectione, & ſcire ſine deceptione, & pacata eſſe ſine offenſione deſiderat, vt ita in eſſentia Patris æternitatem, in intelligentia Filij veritatem, in voluntate Spiritus ſancti gaudium quadam vmbratica ſpecie imitationis æmuletur. Vnde præclarè S. Auguſtinus: *Exulauimus ab incommutabili gaudio*, hoc eſt à Patris æternitate, Filij veritate, ſancti Spiritus charitate, *nec tamen inde præciſi atque abrupti ſumus vt non etiam in iſtis mutabilibus & temporalibus æternitatem, veritatem, beatitudinem*, id eſt gaudium voluntatis, *quæreremus: nec mori enim, nec falli, nec perturbari volumus.* *Lib. 4. de Trinit. c. 15.*

Hic autem triplex appetitus ab illa vena deſideratæ naturaliter beatitudinis fluit. Naturaliter quippe toto impetu creatura rationalis eo tendit vt viuat ſicut vult; nemo enim vult ſuâ voluntate fruſtrari. Sentit enim aliter ſe beatum eſſe non poſſe, ſicut libri primi capite ſecundo, ſancti Auguſtini, & Philoſophorum teſtimonio comprobauimus qui *ſentiebant aliter beatum eſſe neminem poſſe, niſi habendo quod vellet, & non patiendo quod nollet*: hoc autem non adipiſcitur niſi dum viuit vt vult, *neque viuit vt vult niſi eo peruenerit*, inquit Auguſtinus, *vbi mori, falli, offendi non poſſit.* Quod ex illo naturali beatitudinis appetitu proficiſci, ex illa quam ſubijcit ratione ſublucet, *Hoc enim natura expetit: nec plenè atque perfectè beata erit, niſi adepta quod expetit.* *Lib. 14. de Ciuit. c. 25.* *Ibid.*

In primis igitur natura rationalis vehementiſſimè non falli cupit. Vnde illud frequenter in Auguſtini monumentis repetitum: *Multos expertus ſum qui vellent fallere, qui autem falli, neminem. Nemo enim vult ita falſum dicere, vt neſciat ipſe quid verum ſit.* Ex quo naturali impetu naſcitur, vt qui alienata mente in phreneſi rident, plorentur à ſanis. Tantum enim prævalet inuictiſſima veritas, vt potiùs eligat homo ſanâ mente flere, quam alienata ridere. Quid verò eius rei cauſæ eſt, niſi ille profundiſſimè inſculptus beatitudinis appetitus? Cùm enim Deus ſit veritas, & beatitudo nulla ſit vel eſſe poſſit niſi de Deo hinc omnes affectant veritatem noſcere ac de veritate gaudere. *Beata quippe vita*, inquit perſpicaciſſimus Doctor, *eſt gaudium de veritate; hoc eſt gaudium de te qui veritas es. Hanc vitam beatam omnes volunt, hanc vitam quæ ſola beata eſt omnes volunt, gaudium de veritate omnes volunt.* Hactenus videlicet, vt etiam tum, cum voluntate peruerſi falſiſſimis voluptatibus implicati & *miſeri ſunt, veris malint gaudere quam falſis.* *Li. 10. Confeſſ. c. 24.* *Serm. 111. de diuerſ.* *Ibid. c. 41.* *Lib. 10. Confeſſ. cap. 23.* *Ibidem.*

Iam verò, vt non in iſta miſera puræ naturæ vita, in grauiſſimis & omninò capitalibus rebus, ſine quibus nulla vel vmbra beatitudinis naturalis eſſe poteſt ſæpe fallamur, ſi eius curſui ſine diuina gratia tenebras noſtras illuminante relinquamur, fieri nullo pacto poteſt. Nam pura natura cūctas illas miſerias quibus hæc præſens ab Adami lapſu, huc vſq; vita conteritur, æquat aut potius ſuperat, Scholaſticis, vt ſuprà vidimus cōfitentibus. Quas verò errorum grauiſſimorū ludificationes ſine gratia Dei vita iſta patiatur, locupletiſſimus teſtis eſt vel illa ſola interminabilis diſſenſio Philoſophorū de ſummo bono, quo natura rationalis beari debet. Nam vt rectè Varro exiſtimauit, nulla Philoſophiæ ſecta dicenda eſt, quæ non eo diſtet à cæteris, quod diuerſos habeat fines boni & mali, quandoquidem nulla eſt homini cauſa philoſophandi, niſi vt beatus ſit. Quod autem beatum facit ipſe eſt finis boni; nul-

la eſt igitur cauſa philoſophandi niſi finis boni, ideoque nec Philoſophiæ ſecta dicenda eſt, quæ non ſectetur aliquem finem boni. Cuiuſmodi ſectas, quæ vel fuerint vel adhuc eſſe poſſint, cùm ipſe ad ducentas octoginta octo perduxerit, inter tot tamen diſſidentium à ſe inuicem opiniones, vnius Platonis inuenta eſt, quæ potuerit de inuenta veritate gloriari: & adhuc in rebus capitalibus, quibus ad illud bonum peruehendi ſumus tantopere adulterata, vt ſatius eſſet illud prorſus ignorare, quam ad illius adeptionem tantis ſordibus & impietate conari. Nam & immundiſſimos dæmones ſibi mediatores & animi purgatores quærendos eſſe Platonici tradiderunt, vt fuſè docet Auguſtinus, & vnà cum omnibus diſcipulis ſuis, *ipſe Plato Dijs plurimis eſſe* B *ſacra facienda putauerunt*. Ipſe Socrates qui Platone cæteriſque diſcipulis ſectarum variarum autoribus peritior & honeſtior videbatur, Genio ſuo (quo niſi hoſte humani generis dæmone?) vtebatur familiariter, & morti proximus infando errore Gallum immolari præcipit Æſculapio. Quid iam de hominum vulgo dicam, vbi columina eruditionis tam fœdis erroribus hallucinati ſint? Nec vnus quidem tot ſæculorum lapſu in tanta hiſtoriarum vaſtitate reperiri poteſt, qui ſummum bonum, id eſt Deum verum naturæ ſagacitate ſine Dei gratia inuenerit & coluerit. Et illi ipſi, quos diximus, Platonici illam quam receperant veritatem tam abſtruſam à vulgi non C tantum populorum, ſed & Philoſophorum captu eſſe iudicabant, vt elegerint occultare potius quàm propalare ſententiam ſuam, ſicut ſæpius Auguſtinus memorat. Videbant enim, ſi turbis corporalium rerum dilectione cœcatis conarentur inſinuare aliquam rem diuinam & ſuper omnia incommutabilem, quæ nullo attingeretur corporis ſenſu, ſed ſola mente intelligeretur, quæ tamen etiam naturam ipſius mentis excederet, eumque eſſe Deum propoſitum animo humano ad fruendum purgato ab omni labe humanarum cupiditatum, in quo vno acquieſceret omnis beatitudinis appetitus, & in quo nobis vno bonorum omnium finis eſſet, non eas intellecturas, & repugnantibus alijs Philo- D ſophis multo facilius quam ſibi palmam daturas, ita vt vera ſalubriſque ſententia, quod perniciosiſſimum eſt generi humano, imperitorum populorum irriſione ſordeſceret. Itaque nihil neque Philoſophos, neque populos de veritate docere, ſed de omnibus quaſi dubitantes omnes alios impugnare maluerunt, qui verum ſe inueniſſe jactarent: Vnde ſectâ Academicorum, qui veri Platonici erant, de omnibus quaſi dubitantium, profecta eſt. Quid de reliquis craſſiſſimis erroribus dicam, quibus honeſtas morum, ſine qua neque Deus coli, neque vlla quantumuis vmbratica felicitas eſſe poteſt, fœdiſſimè tam in Philoſophis quam in populis quaſi abrupto reti- E naculo proſtituta fuit? Quamobrem S. Auguſtinus hanc vitam quæ non aliter à pura natura, iuxta Scholaſticorum ſolemne pronunciatum diſcrepat, quam vt à nudo ſpoliatus, non raro ſicut ærumnis, ita & *erroribus pleniſſimam* vocat. Nam horrenda quædam profunditas ignorantiæ, ex qua omnis error exiſtit, omnes filios Adam tenebroſo quodam ſuſcipit ſinu, vt homo ab illo liberari ſine labore, dolore, timore, ſine Dei gratia ſimul intus illuminante non poſſit, vt propter iſtam generalem Dei veri, & rerum iuxta naturalem legem agendarum in toto humano genere ignorantiam, dixerit Eccleſiæ gratulando Pro- A pheta: *Ecce tenebræ operient terram & caligo populos, ſuper te autem orietur Dominus.* Quibus verbis & naturæ totius imbecillitatem ad errores ſuperandos & gratiæ neceſſitatem vaticinatus eſt. Quod cùm intelligeret S. Innocentius Papa, ſalubertimam illam Patribus Carthaginenſibus regulam fixit, *Quotidiana præſtat ille remedia; quibus niſi freti confiſique nitamur, nullatenus vincere humanos poterimus errores. Neceſſe eſt enim vt quo auxiliante vincimus, eo iterum non adiuuante vincamur.* Ipſe Pelagius quantumuis hoſtem ſe diuinæ gratiæ profiteretur, nequaquam tamen eum commonitus eſſet ſe eſſe Chriſtianum, tanto errore exorbitauit, vt gratiam ad cauendos errores negaret eſſe neceſſariam. Nam celeberrimum B eius dogma fuit gratiam eſſe *legem atque doctrinam* ſub qua omnes cœleſtes illuminationes intelligebat. *Ipſas quoque orationes ad hoc aſſerebat neceſſarias, vt oſtenderetur homini quid concupiſceret ac diligeret.* Vnde Canon ille Concilij Carthaginenſis: *Valde impium eſt vt credamus ad eam quæ inflat nos habere gratiam Chriſti, & ad eam quæ ædificat non habere; cum ſit vtrumque donum Dei, & ſcire quod facere debeamus, & diligere vt faciamus, vt ædificante charitate ſcientia non poſſit inflare. Sicut autem de Deo ſcriptum eſt, qui docet hominem ſcientiam ita etiam ſcriptum eſt charitas ex Deo.* Ex quo liquet in Catholicæ fidei doctrina contineri, adſtipulante vniuerſaliſſima ætatum omnium C experientia, errores in rebus capitalibus agnoſcendis & agendis, non poſſe naturæ lapſæ & conſequenter minus naturæ puræ viribus ſine gratia diuina ſuperari. Cum igitur pura natura ad aliquam naturalem beatitudinem ordinetur, nullaque poſſit eſſe beatitudo naturalis niſi erroribus careat, quos hoſtiliter creaturæ rationalis quantumuis puræ appetitus fugit, neque illis carere poſſit, ſine magna gratia Dei, conſequens eſt naturam inſtitui nullo modo poſſe puram, ſed tantummodo adiuuandam gratia Dei.

Vide l. 8. 9. & 10. de ciuit. multis locis.

Lib. 8. c. 12.

Lib. vlt. cōt. Academic. in fine & Epiſt. 56. & alibi.

Apud Aug. Epiſt. 91. ad Conc. Carth.

Li. de geſtis Pelag. De grat. Chriſt. &c.

Ibid. c. 30.

Can. 4. Conc. Carthag.

CAPVT VI.

D

DE OFFENSIONIBVS AC perturbationibus puræ naturæ quæ naturalem beatitudinem interimunt.

IAM illud ſecundum *non offendi* ſeu *non perturbari* pari impetu ſi non concitatiori, naturaliter creatura rationalis appetit. Quid enim magis iuxta ea quæ diximus omnis beandus & beatus appetit, quàm viuere vt vult, hoc eſt, habere quod expedit? Hoc eſt autem in primis nolle offendi, nolle perturbari, id eſt, imperturbatam eſſe velle quietem voluntatis ſuæ. Et quid hoc eſt aliud, quam aut *velle gaudere*, quod omnes homines ita velle, vt beatos eſſe Auguſtino E teſte certum eſt, aut certe nolle offendi gaudium voluntatis ſuæ, quod ex eadem vena expetitæ naturaliter beatitudinis fluit. Sed quænam puræ naturæ poteſtas efficere poteſt vt nullis non dico rariſſimis, ſed vel quotidianis, & amariſſimis offenſionibus perturbetur voluntatis quies, vt quod velit ipſa non fiat, vel etiam quod nolit, fiat? Quis enim vel verbis prompſerit vel animo cogitauerit ingentem illum calamitatum oceanum cuius fluctibus neceſſe eſt puram naturam atteri, & voluntatem cuiuſcunque ſiue inſipientis offendi? Virtus enim ſapientis, ſiquis tamen in pura natura ſapiens eſſe poteſt, cum ſibi be-

Lib. 3. Confeſſ. cap. 21 & 10. c. 23.

norum culmen vindicet humanorum, potiſſimumque præſidium ſit ad fabricandam ſibi qualemcunque beatitudinem, quid aget aut agere poteſt in pura natura niſi perpetua bella cùm vitijs nec exterioribus ſed interioribus, nec alienis, ſed planè noſtris & proprijs, maximeque illa quæ temperantia nominatur, qua carnales frenantur libidines, ne in quæque flagitia mentem conſentientem trahant? Neque enim nullum eſt vitium quo caro etiam puræ naturæ concupiſceret aduerſus ſpiritum; cui vitio ne voluntas victa ſuccumberet, ſpiritus aduerſus carnem concupiſcere cogeretur. Quam verò amara ſit illa bonæ voluntatis offenſio, quod aſſiduè cùm diuerſiſſimorum vitiorum incentiuis maximèque cum ſpurciſſimis illis motibus, ſiue animum ſiue carnem etiam perturbantibus luctari cogitur, quamdiu durat puræ naturæ vita, nec illud malorum omnium poteſt extinguere ſeminarium, amariſſimè ſentit ille qui bonam voluntatem habet: qui verò non habet, majori calamitate non ſentit. Vnde Apoſtolus ipſe cuius perfectionem nulla pura natura conſequi poteſt, tali rixa fatigatus ac turbatus exclamat; *Miſer ego homo quis*
Rom. 7. *me liberabit de corpore mortis huius*; hoc eſt, vt Auguſtinus exponit, *de votis corporis*. Cur verò illis
Lib. de nat. & grat. c. 53 liberari cupiat niſi quia volebat ea coercere nec C poterat, & illa bonæ voluntatis offenſione miſer erat, & ſui-ipſius liberandi infirmitate miſerior?
a Rom. 7. b Ad Galat. 5. Inde quippe ſunt illæ voces, *a Non quod volo hoc ago*; & illæ, *b Vt non quæcunque vultis illa faciatis*. Abſit ergo vt quamdiu in iſto bello inteſtino natura pura verſatur, jam ſeſe beatitudinem, ad quam nititur vincendo peruenire, vel ſe adeptam eſſe, vel adipiſci poſſe præſumat. Nam quis vſque adeò ſapiens in illo ſtatu eſſe poteſt vt nullum habeat cum libidinibus, cum auaritia, cum iracundia, cum æmulatione, cum ſuperbia, cum vanitate conflictum? Quàmdiu ergò ineſt hæc infirmitas, hæc peſtis, hic languor, qui à pura natura abeſſe non poteſt, nemo tam inſipienter deliret, vt D ſe non tantum non miſerum contra Apoſtolicam vocem, ſed etiam ſe beatum eſſe poſſe ſiue eam moleſtiſſimè frenando, ſiue turpiſſimè ſatiando arbitretur.

Iam verò cæteras diriſſimas voluntatis offenſiones, quas pura natura ſiue circa intelligentiam & ſenſus, ſiue circa corporis commoditates pati cogitur, quis poſſet quantalibet miſerationis abundantia deplorare, vel eloquentiæ flumine explicare? *Omnis homo naturaliter ſcire deſiderat*, inquit Ariſtoteles, ſiue ſola mente, ſiue etiam per adminiculantes corporis ſenſus: ardentiſſimum illud voluntatis deſiderium eſſe quis inficietur? Triſtiſſima eſt igitur iſtius voluntatis offenſio. Qualis autem quantuſque remanet ſenſus, ſi vt alia taceam, fiat homo in puris iſtis naturalibus ſurdus & cæcus? Ratio verò ipſa & E intelligentia quo recedet, vbi ſopietur, ſi aliquo morbo efficiatur inſanus? Phrenetici multa abſurda cùm dicunt vel faciunt, ſi ea dignè conſideramus lachrymas tenere vix poſſumus. Quid dicam de his qui dæmonum patiuntur incurſus? Vbi habent abſconditam vel obrutam intelligentiam ſuam? Et quis ſibi non hoc maximè contingere nolit? Quis confidat hoc malum in natura pura euenire non poſſe ſapienti?

Corpori verò ærumnæ quæ & quantæ ſint? Nec enim omnes eius infirmitates & morbi libris Medicorum comprehendi potuêre. Quæ naturæ puritas effecit, vt volũtas hominis nulla laſſitudine, nulla debilitate, nullis febribus, nullo lãguore A nullo torpore, nullius morbi moleſtijs crucietur? Bellorum calamitates miſerabiles, quis in pura natura declinauerit? Quis effecerit vt nunquam ſurgant? Si conquieuerint quis non timebit ne rurſus exurgant? Quorum certè malorum multiplices diraſque neceſſitates ſi vt dignum eſt eloqui velim, nullus eſſet prolixæ orationis modus. Sed ſapiens puræ naturæ, inquies, non niſi iuſta bella geſturus eſt. Quaſi verò non, ſi ſe hominem meminit, multo magis offensâ voluntate dolebit, iuſtorum neceſſitatem ſibi extitiſſe bellorum. Iniquitas enim partis aduerſæ iuſta bella ingerit ſapienti. Quæ iniquitas vtique homini eſt B dolenda, quia hominum eſt, etſi nulla ex ea bellandi neceſſitas naſceretur.

Quid quod etiam in tranquilliſſima puræ naturæ pace ipſa ſocietas humana tantis abundat malis, quibus voluntas ſapientis offenditur, vt vix ea quiſquam enumerauerit. Apud Comicum certè homo cum ſenſu atque conſenſu omnium ho- In Adelph. minum dicit, *Duxi vxorem quam ibi miſeriam vidi? Nati filij, alia cura*. Quid itidem illa quæ in amore vno videlicet ex maximis parandæ beatitudinis adjutoriis vitia commemorat idem Terentius: *Iniuriæ, ſuſpiciones, inimicitiæ, bellum,* In Eunucho. *pax rurſus*: nonne res humanas vbique impleuerunt? Nonne illis perinde aut magis etiam natura C dura cruciaretur? Simulatas amicitias quis effugiat? Cùm *inimici hominis* Scriptura teſte, *ſiunt domeſtici eius*, cuius non voluntas tantâ peruerſitate turbetur? Nam etſi quiſque tam fortis eſſet vt æquo perferret animo vel tam vigilans, vt caueret, ne quid inde ſibi calamitatis accideret; eorum tamen hominum perfidorum malo cùm eos experiretur eſſe peſſimos, ſi ipſe bonus eſſet, grauiter profectò cruciaretur, ſiue ſemper mali eſſent, & ſe bonos fingerent, ſiue in iſtam malitiam ex bonitate mutarentur. Hæc ergò mala tam magna, tam ſæua, tam multiplicia, quiſquis cum dolore ſeu voluntatis offenſione pateretur aut cogitaret, grauiſſimas miſerias in pura D natura eſſe neceſſe eſt, fateretur. Quiſquis aut vel pateretur ea ſine animi dolore, vel ſine voluntatis offenſione cogitaret; multo vtique miſerius ideò ſe beatum putaret, quia & ſenſum humanum perdidiſſet.

CAPVT VII.

DE MORIENDI NECESSITATE in pura natura, quæ capitaliter beatitudini naturali eſt contraria.

TERTIVM verò quod etiam impetu mirabili natura rationalis quantumuis pura appetit, eſt NON MORI. Cuius Vide Tull. lib. vlt. de finib. E conſideratio etiam Philoſophos confiteri fecit, hanc eſſe naturæ primam quodammodo & maximam vocem, vt homo concilietur ſibi, & propterea mortem naturaliter fugiat: ita ſibi amicus, vt eſſe ſe animal, & in hac coniunctione corporis atque animæ viuere velit, vehementerque appetat. Qui ſanè impetus ita medullitus inhæret, vt beatitudinis appetitus cum illo indiuiſibili nexu oriatur atque moriatur. Ex quo fit vt cum beati eſſe omnes homines velint, ſi verè volunt, etiam eſſe immortales velint: aliter enim beati eſſe non poſſunt. Ille quippe beatè viuit, vt Cap. 25 ſatis ex Auguſtino ſuperius ſtabiliuimus, qui viuit vt vult, nec malè aliquid vult. Nemo autem

malè

malè vult immortalitatem, quia non malè vult eſſe, viuere, permanere: hoc enim omne animal inſitum ſibi naturæ legibus didicit. Si igitur non poteſt habere quod tanto conatu natura etiam pura vult, profectò non viuit vt vult, nec habet quod vult beata igitur eſſe qui poteſt? Vt enim beatè viuat profectò oportet vt viuat. Quæ verò morientem vita ipſa deſerit beata vita cum ipſo manere non poteſt. Cùm porro deſerit, vt Auguſtini diſcurſu vtar, aut nolentem deſerit procul dubio aut volentem, aut neutrum. Si nolentem, quomodo beata vita eſt, quæ ita eſt in voluntate, vt non ſit in poteſtate? Cùm propter tanti boni & ſummi boni maximeque dilecti boni amiſſionem neceſſario ſummo dolore cruciet. Si autem volentem deſerit, etiam ſic quomodo beata dicebatur quam perire voluit qui habebat? An igitur fortè neutrum dicetur velle vel nolle; ſed ad vitam & mortem paratum; æquoque animo conſiſtere? Sed nec iſta beata vita eſſe poteſt, quam non amat beatus, ſiue ipſa eius amore indigna ſit, ſiue ipſe eam animi languore indifferenter accipiat. Veriſſima eſt enim illa ſententia *beatam vitam omnes velle*. Non eſt igitur beata vita ſi illam eſſe nec nolunt nec volunt. Si igitur beati eſſe neceſſitate volunt, profectò nolunt perire quod beati ſunt. Cùm igitur ſine vita beati eſſe non poſſint, vitam ipſam permanere volunt, & idcirco immortales eſſe volunt. Manifeſtum eſt igitur beatam vitam in quocunque naturæ ſtatu ſine immortalitate eſſe non poſſe. Quam doctrinam velut certiſſimam plurimis Auguſtinus teſtimonijs tradidit. Hinc enim illud: *Immortalitas ſi nullo modo dari homini poſſet, fruſtra etiam beatitudo quæreretur, quia ſine immortalitate non poteſt eſſe.* Et illud: *Immortalitatis ſi capax non eſt, humana natura, nec beatitudinis capax eſt.* Et illud inferius: *Beatos eſſe ſe velle omnes in corde ſuo vident, tantaque eſt in hac re naturæ humanæ conſpiratio vt non fallatur homo, qui hoc ex animo ſuo de animo conijcit alieno. Denique omnes id velle nos nouimus. Multi verò immortales ſe eſſe poſſe deſperant, cum id quod omnes volunt, nullus aliter poſſit. Volunt tamen etiam immortales eſſe ſi poſſent.* Qua de cauſa etiam docet, nullam eſſe poſſe beatam hominis vitam niſi ſtabilis fuerit & æterna. *Ergò*, inquit in Sermonibus de diuerſis, *vita quæ æterna & beata; quia ſi non æterna, nec beata: ſi autem æterna in pœnis nec vita.* Vnde breuiſſimum illud pronunciatū aſſiduè repetit: *Vita beata non niſi æterna eſt.* Et ratiocinatio illa largior in libris de Ciuitate Dei, qua cum præmiſiſſet non eſſe beatum nec viuere vt vult qui mori cogitur, ea quæ ſuperius diximus cuncta complexus eſt: *Beata vita ſi non amatur, non habetur. Porrò ſi amatur & habetur cæteris omnibus rebus excellentius neceſſe eſt ametur: quoniam propter hanc amandum eſt quicquid aliud amatur. Porrò ſi tantum amatur, quantum amari digna eſt; (non enim beatus eſt à quo ipſa vita beata non amatur vt digna eſt) fieri non poteſt, vt eam qui ſic amat non æternam velit. Tunc igitur beata erit quando erit æterna.* Quod ita naturali ratione manifeſtum eſt, vt ſi vita eius, qui beatus dicitur, & amata, & reipſa immortalis, & æterna Dei beneficio poneretur, & hoc ipſum ei incertum eſſet, ſed tamen perpetuò putaretur non à propria voluntate; ſed ab alterius nutu vel caſibus incerta pendere, nullo pacto beata dici vel eſſe poſſet. Timor enim ipſe amiſſionis tanti boni non poſſet non voluntatem eius vehementer affligere. Vbi autem perpetua ſollicitudinis ac timoris afflictio beatitudo eſſe nullo pacto poteſt.

Lib. 13. de Trinit. c. 7. & 8.

Cap. 10.

Serm. 112. de diuerſ. c. 7.

Lib. 7. de Ciu. c. 2. bis & lib. de Trin. 4. & Epiſt. 121. c. 9. & 3. cont. Max. c. 23.

Lib. 14. de Ciuit. c. 25.

A Vnde Auguſtinus: *Sanitas & vita ſi timetur ne ſiniatur iam non eſt vita. Non eſt enim ſemper viuere, ſed ſemper timere. Si ſemper timere, ſemper cruciari. Si cruciatus ſempiternus, vbi vita æterna?* Et paulò inferius ex naturali ratione beatitudinis creaturæ rationalis veritatem colligit: *Si etiamus ibi, in vita beata, & verum ibi futuri ſumus, incerti erimus, etiam ibi erit timor. Et ſi erit timor, cruciatus erit, non carnis, ſed quod peius eſt cordis. Vbi autem cruciatus, quæ beatitudo?* Cùm igitur perinde in pura natura, ſicut in lapſa immortalitas eſſe non poſſit (mors enim ei iuxta Scholaſticorum placitum naturalis eſt, immortalitas verò gratia & eius viribus impoſſibilis) profectò in ea nec B beatitudo naturalis eſſe poteſt, iuxta illud veriſſimum Auguſtini, quod ſuprà diximus, *ſi immortalitatis non eſt capax humana natura, nec beatitudinis capax eſt.* Quod ſi beatitudinis non eſt capax pura natura, profectò illa non pura, ſed damnata natura eſt; vtpote in illo ſtatu prorſus incapax beatitudinis. Quam omnis creatura rationalis naturaliter vehementiſſimo conatu appetit, & ad quam proinde naturaliter ſicut ad verum ſuum finem vltimum ordinatur. Quem quia ſine magna & euidentiſſima Dei gratia natura humana in quocunque ſtatu conſequi nequit, qua careat ſiue errores, vt intelligentia non fallatur, ſiue offenſiones ne voluntas multiplicibus miſe- C rijs perturbetur, ſiue mortem, ne ipſa vita cum qualicunque beatitudine conſumatur, profectò ſine illa quoque gratia per quam naturalem beatitudinem ſuam adipiſci poſſit, & à naturali ſuo appetitu conquieſcere, connaturaliter condi nequit. Nec verò ſatis eſt ad beatitudinem vt aliquis mori & falli & offendi non poſſit, ſed etiam neceſſarium eſt, vt de omnium iſtorum perpetua ſtabilitate & permanſione ſecurus ſit: hoc enim niſi conſtet neceſſe eſt, vt amittendi tanti boni timore doloreque torqueatur. Vnde Auguſtinus cum dixiſſet, quod etiam *ſuſtus non viuit vt vult* (quod inter cætera beatitudini eſſentiale eſt) *niſi* D *eo peruenerit, vbi mori, falli, offendi omninò non poſſit*, ſtatum adijcit quartum: *eique ſit certum, ita ſemper futurum. Hoc enim natura expetit, neque plenè atque perfectè beata erit niſi adepta quod expetit.* Sed quantumcunque Deum vt autorem rerum naturalium pura natura intelligere poneretur, nunquam certa de trium illorū ſtabilitate & æternitate redderetur. Hoc enim neq; cognoſceret neq; cognoſcere vllo pacto poſſet ex illius obiecti ſui beatifici naturali penetratione Dei videlicet tanquam autoris naturæ, vel prout eſt cauſa rerum naturaliū. Nam etſi tenuiter res rationales cognoſcere poſſit, nō tamen quandiu vel ipſemet qui cognoſcit, vel cognitio qua cognoſcit, vel illæ quas cognoſcit, vel tranquillitas animi quam E cognoſcendo percipit, permanſuræ ſint. Hoc enim nullus Philoſophus hactenus aut cognouit aut cognoſcere potuit. Nemo enim ipſorum eò pertigit, vt vel mundi, vel ſui-ipſius durationem, vel contemplationis vel tranquillitatis propriæ ſtabilitatem imo vix quiſquam eò, vt vel ſolius animæ rationalis immortalitatem penetraret. *Humanis quippe argumentationibus*, inquit Auguſtinus, *hæc inuenire conantes, vix pauci magno præditi ingenio, abundantes otio, doctrinisque ſubtiliſſimis eruditi ad indagandam ſolius animæ immortalitatem peruenire potuerunt. Ad miſerias tamen quippe vitæ huius etiam poſt beatitudinem redire dixerunt. Et qui eorum de hac erubuerunt ſententia, & animam purgatā in ſempiternam beatitudinē ſine corpore collocandā putauerunt, talia de mundi retrorſum*

Ser. 111. de diuerſ. c. 8.

Ibid.

Lib. 14. de Ciuit. c. 25.

Lib. 13. de Trin. c. 9.

æternitate ſentiunt, vt hanc de anima ſententiam ſuam ipſi redarguant. Cùm ergò ad hæc intelligenda peruenire non poſſet, impoſſibile eſt etiam vt beatus eſſet, ſed perpetua de futuro ſtatu ſuo inquietudine turbaretur. Ex quo ſequitur, non minus illum puræ naturæ ſtatum quam eius beatitudinem fictitiam eſſe & naturaliter impoſſibilem. Talia enim dona in illo vel quolibet alio ſtatu cauſare, non ſolum puram naturam, ſed etiam potentiam Dei ſpectati vt auctoris naturæ, hoc eſt, vt res naturales cauſantis excedit. Nulla igitur poſſibilis eſt beatitudo niſi quam fides vera promittit eaque per veram & magnam gratiam Dei adipiſcenda ſine qua conſequenter condi nequit.

CAPVT VIII.

OSTENDITVR INSANIA Philoſophorum naturalem beatitudinem ſibi machinantium in ea quam putabant eſſe puram naturam. Superbia ſingularis tantum naturæ etiam puræ viribus tribuere.

SEu quandoquidem pura natura ex Philoſophorum Gentilium errore nata eſt, qui humanæ damnationis ignari, nihil in natura noſtra eſſe putauerunt quod non in ea creator eius condidiſſet: Fortaſſis hic reſpondebitur puram naturā ad talem naturaliter peruenire poſſe beatitudinem, qualem iidem Philoſophi ſuo ſapienti in puris naturalibus iuxta eorū opinionem condito tribuerunt. Eam enim eſſe ſatis; vt & pura natura ad finem aliquem vltimum naturaliter ordinata, & ſubſidijs naturalibus eius adipiſcendi inſtructa & non fruſtra tantum beatitudinis appetitum accepiſſe & beata eſſe poſſe naturali aliqua felicitate dicatur. Hæc imaginatio philoſophicæ beatitudinis, ex Gentilium librorum conſuetudine familiaris facta Chriſtianis & naturali quadam Dei contemplatione condita, quam ei ſenſus Chriſtianæ pietatis adjacit, naturæ puræ conditores, fallere ſolet. Si enim illas ipſas beatitudinis cōditiones, quam Philoſophi ſuo ſapienti tribuunt, attenta mente ponderare voluiſſent, profectò deprehendiſſent eos ipſos quos æmulantur nihil minus quam beatitudinem, ſed veram grauiſſimamque miſeriam nomine felicitatis prædicaſſe. Stoici quippe ſunt quibus præcipuè typhus ille ſuperbiæ placuit, vt ſe in hac miſera ſua quam putabant pura natura beatiſſimos eſſe poſſe ſentirent. Quod vt plauſibiliori fuco ſtultis perſuaderent miſeriſque mortalibus, inopinata quædam dogmata ex profeſſo propugnanda ſuſcepere: videlicet vt eo profundioribus myſterijs plena viderentur, quo magis aduerſus voces ipſius naturæ reclamantis inſurgerent. Nam ſapientem ſuum dixerunt ſola virtute contentum, etiam in Phalaridis tauro eſſe beatiſſimum, vſque adeò vt nec illa quæ dicuntur mala, mala aſſe contendant, qua de re Tullius in Paradoxis ac Tuſculanis videri poteſt. Sed quid niſi magnus quidam ſtupor arrogantiæ huiuſmodi paradoxa peperit, quandoquidem ſi tanta fuerint illa quæ dicuntur ab alijs mala, & ab ipſis bona, vt ea ſapiens, qualem mirabili vanitate deſcribunt, vel non poſſit vel non debeat ſuſtinere, cogitur ſibi mortem inferre, & ex hac vita emigra-

A re fateantur. Ceditigitur ſapiens immaniſſimis cladibus atque ſuccumbit, videlicet tantum vt ei cogatur & in ſeipſum homicidium perpetrare. Cui iam parcat vt illis careat malis, qui ſibi ipſe non parcit? Certè ſemper beatus eſt, certè beatam vitam in ſua poteſtate conſtitutam nullâ vi poteſt vllius calamitatis amittere. *Nemo enim* inquit ille, *poteſt non beatiſſimus eſſe, qui eſt totus aptus ex ſeſe, quique in ſe vno ponit omnia.* O vitam ſcilicet beatiſſimam ſapientis, qua vt fruatur mortis quærit auxilium! Si beata eſt permane in ea ſapiens: ſi verò propter iſta mala fugis ab eâ, quomodo eſt beata? Aut quomodo non ſunt mala quæ vincunt tuum illud fortitudinis, hoc Tuſc. qu. 5.
B eſt virtutis bonum, quo totus eras aptus ex te & in te vno ponens omnia. Nec tantum fortitudinē tuam ſibi cedere, verum etiam ſapientiam tuam delirare compellunt, vt & eandem vitam dicat beatam & perſuadeat eſſe fugiendam. Quis vſque adeo cæcus eſt vt non videat, quod ſi beata eſſet, fugienda non eſſet cùm omnium ſit votorū ſumma beatitudo? Sed ſi propter infirmitatis qua premitur pondus, fugiendam eam fatentur; quid igitur cauſæ eſt cur non etiam miſeram fracta ſuperbiæ ceruice fateantur? Quæro etenim vtrum ille totus aptus ex ſe beatiſſimuſque Cato patientia, an impatientia ſe peremerit? At
C non hoc feciſſet niſi victoriam Cæſaris impatienter tuliſſet. Nam & amici eius docti quidam viri qui hoc fieri prudentius diſſuadebant *imbecillioris quam fortioris animi factum eſſe cenſuerunt; quo demonſtraretur non honeſtas turpia præcauens, ſed infirmitas aduerſa non ſuſtinens.* Vbi eſt hic tota ex ſe apta beatiſſimi ſapientis fortitudo? Nempe ceſſit, nempe ſuccubuit, nempe vſque adeo ſuperata eſt vt vitam beatam derelinqueret, deſereret, fugeret. An non erat iam beata? Miſera ergo erat. Quomodo ergo mala non erant quæ vitam tam beatam miſeram fugiendamque faciebant. Aug. lib. 1. Ciuit. c. 23.

Quapropter etiam ipſi qui minus altè ſtertuerunt Peripatetici & veteres Academici, quorum ſectam Varro defendit, tolerabilius quidem locuti ſunt quod illa mala eſſe faterentur: Verum-
D tamen eorum quoque mirus error fuit, quod in his tantis tamque grauibus malis vt eſſent morte ſibi illata fugienda ſapienti, vitam tamen beatam eſſe contenderent. Mala ſunt, inquiunt, tormenta atque cruciatus corporis, tantoque peiora quanto potuerunt eſſe maiora, quibus vt careas ex hac vita fugiendum eſt. Qua vita obſecro? Hac, inquiunt, quæ tantum aggrauatur malis. Certè ergo beata eſt in eiuſdem ipſis malis propter quæ dicis eſſe fugiendam? Beata verò inquiunt. An fortè ideo beatam dicis, quia licet tibi ab his malis morte diſcedere? Quid ſi ergo in eis aliquo iudicio diuino tenereris nec permitteteris mori, nec vnquam ſine aliis eſſe morte
E ſineretis? Nempe tunc ſaltem miſeram talem diceres vitam. Non igitur propterea miſera non eſt quia cito relinquitur: quando quidem ſi ſempiterna ſit, etiam abs te ipſo miſera iudicatur. Non itaque propterea quoniam breuis eſt, nulla miſeria debet videri, aut quod eſt abſurdius quia breuis miſeria eſt ideo etiam beatitudo appellari. Magna profectò vis eſt in eis malis, quæ cogunt hominem ſecundum ipſos etiam ſapientem, ſibimet auferre quod homo eſt; cùm ipſimet Philoſophi dicant & verum dicant, hanc eſſe naturæ primam quodámodo & maximam vocem, vt homo concilietur ſibi, & propterea mortem naturaliter fugiat. Magna

vis

viſ eſt in eis malis quibus iſte naturæ vincitur ſēſus, quo mors omni modo omnibuſque viribus conatibuſque vitatur; & ita vincitur, vt quæ vitabatur optetur, appetatur, & ſi non potuerit aliunde contingere ab ipſo ſibi ſapiente inferatur; Magna vis eſt in eis malis, quæ fortitudinem faciunt homicidam: ſi tamen adhuc dicenda eſt fortitudo, quæ ita iſtis vincitur malis, vt hominem quem regendum virtus, tuendumque ſuſcepit, non modo non poſſit per patientiam cuſtodire, ſed inſuper cogatur occidere. Debet quidem etiam mortem ſapiens ferre patienter, ſed quæ aliunde contingit. Secundum iſtos autem, ſi eam ſibi ipſe ſapiens eorum inferre cogitur, profectò fatendum eſt eis non ſolum mala ſed intolerabilia etiam eſſe mala, quæ hoc eum perpetrare cōpellunt. Vita igitur iſta puræ naturæ quæ iſtorum tam magnorum, tam grauium, tam multiplicium malorum aut premitur oneribus, aut ſubjacet caſibus, quibus nec per excellentem Dei gratiam, nedum puram naturam, liberari poſſumus quamdiu viuitur, nullo modo beata eſſe poſſe diceretur, ſi homines qui hoc dicunt ſicut victi malis ingraueſcentibus, dum ſibi vel inferunt mortem, vel cum gemitu & lachrymis perferunt vitam, cedunt infelicitati, ita victi certis rationibus dignarentur cædere veritati, & non putarent ſe ſibi in iſta miſerrima puræ naturæ mortalitate beatitudinem & quidem miſeræ iſtius naturæ viribus poſſe parere. Nā & virtutes ipſæ quibus nihil melius atque vtilius in pura natura reperiri poſſet quāto majora eſſent adjutoria contra vim periculorum, errorum, dolorum, laborum, tanto eſſent fideliora teſtimonia miſeriarum. Si enim veræ virtutes eſſent in illo ſtatu, quamuis etiam ſuper illum ſtatum diuinā inſpiratione iuuarentur, nunquam niſi mendaciter ſe profiterentur hoc poſſe vt in illa vita homines viuerent vti vellent, nullaſque miſerias etiam grauiſſimas paterentur. Nec enim vnquam effecerint vt pura natura multis modis quotidie non fallatur, non multipliciter offendatur, non tandem aliquando moriatur, non miſerijs laborum, dolorum, ægritudinum, caſuum opprimatur, non timoribus crucietur. Quod ſi non poſſent, profectò nullo pacto vel vmbraticè beatum facere poſſent. Rectè enim ſenſerunt etiam Philoſophi, qui beatitudinem ſibi propriā virtute fabricare voluerunt, quam ſe cernebant ex miſera iſtius naturæ puræ conditione habere non poſſe, *Aliter beatum eſſe neminem poſſe niſi habendo quod vellet & nihil patiendo quod nollet*, cuiuſmodi beatitudinem naturalem ſi Scholaſtici ſe putent in eodem illo puræ naturæ ſtatu ſuā virtute poſſe fabricare, non verebor dicere libertate Chriſtianā, tanto falſiorem eorum fore beatitudinem quanto ſuperbior virtus fuerit, tanto autem ſuperbior erit, quanto mendacior: tanto mendacior quanto ſtultius ſuis viribus polliceri audeat, quod nec mens cælitùs illuminata, nec voluntas ſancti Spiritus ardore ſuccenſa, nec virtus diuinitus inſpirata, iuſtis in hac vita largiri poteſt. Quæ cùm puram naturam tot ſupernaturalibus reuelationibus aduerſus errores, tot gratiæ adiutorijs aduerſus labores doloreſque ſuperet, & in cæteris iuxta Scholaſticorum placitum ei ſit ſimillima nihil aptius aduerſus huiuſmodi beatitudinis naturalis architectos dici poteſt, quam quod Auguſtinus aduerſus Philoſophos eorum præſultores exclamauit, cùm eos naturalis rationis viribus demonſtrata beatitudinis illius naturalis falſitate ſuperaſſet: *Quanta*

Lib. 13. de Trinit. c.7.

Epiſt. 52.

A *eſt vanitas, quanta inſania, quantumque mendacium, hominem mortalem ærumnoſam vitam mutabili ſpiritu & carne ducentem, tot peccatis oneratum, tot tentationibus ſubditum, tot corruptionibus obnoxium, in ſeipſo fidere vt beatus ſit, quando ne illud quod habet in naturæ ſuæ dignitate præcipuum, id eſt, mentem atque rationem poteſt vendicare ab erroribus, niſi Deus adſit lux mentium.* Ecce vnde homini nō errare: *Abijciamus itaq; obſecro te, falſorum Philoſophorum vanitates & inſanias mendaces, quia nec virtus nobis erit, niſi adſit ipſe quo iuuemur, nec beatitudo, niſi adſit ipſe quo fruamur: Et totum mutabile atque corruptibile noſtrum, quod per ſeipſum imbecille & quædam materies miſeriarum eſt, dono* B *immortalitatis, atque incorruptionis abſorbeat.* Ecce vnde homini non offendi, non perturbari, non mori, ſine quibus in qualibet pura natura beatitudo eſſe non poteſt.

CAPVT IX.

PVRA NATVRA NON POTEST mereri vt reſoluto & reſumpto corpore beatitudo naturalis ei vt merces detur.

C FORTE dicent rectè iſtis omnibus demonſtrari in pura natura ſicut in lapſa, nullam naturalem eſſe poſſe beatitudinem, ſed veram tantum magnamque miſeriam antequam corpus miſeriarum ſeminarium fuerit morte reſolutum. Sed cum anima in alteram vitam tranſlata fuerit corporique reſtituta, tum demū adipiſci poſſe quod vinculis mortalitatis præpedita non poterat. Verum quæro cuiuſmodi vitam illam poſt corporis reſolutionē atque reſtitutionem fabricaturi ſint, vtrum purorum naturalium, an integritatis beneficijs cumulatam? Si natura & ibi pura eſt, erit & ibi profectò eadem profunditas ignorantiæ ex qua omnis error exiſtit, eadem ſpiritus & carnis pugna, eadem D libidinum incentiua, eadem animi ad adamanda ſtulta & noxia depreſſio, eadem corporis imbecillitas, eadem materies miſeriarum, eadem mortis neceſſitas. Hæc enim omninò ſunt quæ ipſi dicunt homini in puris naturis condito eſſe naturalia: nec ab homine auferri poſſe niſi per indebita naturæ dona Dei. Nihil enim apud eos pura natura à vitiata niſi quod nudus à ſpoliato diſcrepat. Certum eſt autem Scholaſticis non poſſe iſta à vitiata natura ſeparari niſi per indebita & valde ſingularia Dei munera, omnes naturæ vires ſuperantia. Pari igitur modo neque à pura natura; quod tanquam; per ſe E ex ipſa malorum enumeratione manifeſtum Scholaſtici confitentur. Ex quo ſanè ſequitur impoſſibile eſſe vt homo manens homo ex corpore & anima compactus, in pura natura beatitudinem ſuam naturalem aſſequatur; ſed neceſſarium eſſe vt ex illo ſtatu ad alium integritatis naturæ, ſicut nos iuxta Auguſtinum contendimus detractis illis omnibus defectibus ſubleuetur.

Suarez Proleg. c.3. num. 6.

An fortè meritis puræ naturæ ſtatum integræ naturæ conſequi poteſt? Nam & hoc aliquis comminiſci poſſet, hominem in pura natura conſtitutum bonis operibus præſentis vitæ hoc apud Deum adipiſci poſſe, vt ei in futura vita velut præmium virtutis naturalis illa beatitudo reddatur. Hoc verò multo eſt inſolentius

multoque maiores abſurditates ſecum trahit.

Primò quia ſequetur naturalibus operibus præmium obtineri poſſe, quod omnes naturæ vires ſuperat. Cùm tamen meritum & præmium eiuſdem ordinis eſſe debeant. Deinde non poteſt eſſe meritum apud Deum niſi ex Dei amore naſcatur. Amor enim creaturæ, qui non retorquetur in Deum vitioſus amor eſt, neque verum beatitudinis illius meritum eſſe poteſt. Quis enim dixerit peccando hominem adipiſci poſſe felicitatem? Rectiſſimè quippe Tullius in Hortenſio definiuit: *Velle quod non deceat, idem ipſum miſerrimum. Nec tam miſerum eſt non adipiſci quod velis, quam adipiſci velle quod non oporteat, plus enim mali prauitas voluntatis affert, quam fortuna cuiquam boni.* Quam ſententiam tanquam ex fundo veritatis hauſtam Auguſtinus magnoperè celebrat. Iam verò impoſſibile eſt vt pura natura aſſurgat ſine gratia in amorem Dei, ſub quibuſcunque tandem attributis, etiam connaturaliſſimis creaturæ rationali Deum amari velis quemadmodum ex Auguſtini doctrina velut indubitatum ſupra declarauimus. Omne igitur meritum bonum in pura natura, ſine gratiæ adiutorio prorſus impoſſibile eſt, præſertim ad adipiſcendam rem tantam tantoque interuallo excedentem omnes naturæ vires.

Apud Aug. lib. de vita beata & 13. de Trin. c. 5.

Tertiò, quia quamuis in pura natura eſſe poſſet aliquod meritum bonum, hoc ipſum tamen non poſſet ſine peccatis meritorum curſum continuò interrumpentibus cuſtodiri. Lex enim naturæ non poteſt vllomodo ſine Dei gratia voluntatem naturæ roborante ſeruari. Pondus enim ſæuientis concupiſcentiæ tantum eſt, vt non ſolum aliquid ſupernaturalis operis hominem præſtare non ſinat, ſed etiam ſine gratia voluntatem retrahente, in certiſſimum peccati præcipitium trahat. *Lex enim* id eſt ſcientia boni operis, *ſine gratia non niſi præuaricatorem facit.* Sed de hac re ſequenti capite plura dicturi ſumus: ex quibus tria ſuppeditabuntur argumenta, quibus omnis poſſibilitas boni meriti funditus in puris naturalibus euaneſcet. Cùm igitur ſatis liquido conſtet non poſſe in pura natura eſſe meritum, quod ad integritatem naturæ peruehi poſſit, nulla etiam ſpes in naturalibus putis erit conſequendæ beatitudinis naturalis ſine gratia: idque ſiue ſpectes vitam præſentem erroribus, doloribus, ærumnis, plenam, ſiue illam quæ depoſito reſumptoque corporis onere futura ſequeretur. Porrò euerſâ ſpe beatitudinis per puram naturam conſequendæ ipſa quoque pura natura corruit: ſicut hoc eſſe conſectaneum jam ſuperius aliquoties declaratum eſt. Quid quod ſequeretur hominem naturaliter eſſe poſſe Deum, ſi naturaliter poſſet ad beatitudinem peruenire? Eſt enim certum neminem eſſe poſſe beatum in æternum beatitudine perpetuâ, qualis poſt hanc vitam beatitudo etiam à Philoſophis immortalitatem animæ prædicantibus conſtituta eſt, niſi fiat impeccabilis. Nam hoc ipſo quo peccari poteſt, beatitudo etiam amitti poteſt. Quamdiu autem beatitudo amitti poſſe cernitur, tamdiu neceſſe eſt animus aliquo illius amittendæ timore torqueatur: præſertim attentâ tam ingenti animæ infirmitate, quæ ſtatui puræ naturæ implicata eſt. Impeccabilis igitur animus eſſe debet, qui æternæ beatitudinis felicitatem poſſidere decernitur. Sed impeccabilem eſſe vi propriæ naturæ ſuæ ſoli Deo proprium eſt: iuxta illud ſancti Auguſtini: *Aliud eſt eſſe Deum, aliud participem Dei. Deus natura peccare non poteſt; particeps verò Dei ab illo*

Lib. 22. de Ciuit. c. 30.

A *accipit vt peccare non poſſit.* Quod ibidem fieri tradit per *munus gratiæ Dei*: quæ à pura natura ſecundum præſentem hypotheſim etiam Scholaſticorum confeſſione ſecluditur.

CAPVT X.

QVINTVM ET SEXTVM argumentum aduerſus ſtatum puræ naturæ, ex ratione liberi arbitrij quo careret ad bonum, & neceſſitatis peccandi in ſingulis B *operibus.*

HVc vſque puram naturam quatuor argumentis ſecundùm Auguſtini mentem oppugnauimus, ex parte videlicet voluntatis & intellectus: quarum illa beatitudinem quam naturaliter appetit Deum amando ſequitur, iſte aſſequitur contemplando. Nunc ex alijs capitibus non minus hoſtiliter ei repugnantibus euertendus eſt. Cùm autem nihil naturæ rationali magis conſentaneum ſit quam vt declinet à malo & faciat bonum, quam ob cauſam toties, vt vidimus, clamat Auguſtinus, malum non C eſſe naturam ſed naturæ vitium; proximum eſt, vt de poteſtate non peccandi & benefaciendi quam haberet pura natura pauca præcedentibus adiungamus.

Itaque neminem inficiaturum arbitror, diuinæ bonitati & Chriſtianæ pietati eſſe contrarium, vt Deus talem dicatur inſtituere poſſe creaturam rationalem, quæ nihil omninò libertatis habeat, vt faciat vllum opus bonū, ſed perpetua & in ſingulis operibus peccandi neceſſitate teneatur. Non enim poſſet euidentius omnium flagitiorum & facinorum turpitudo quæ ex tali inſtitutione ſequerentur retorqueri in creatorem, & voluntas creaturæ ab omni iniquitate purga- D ri. Hoc autem ex puræ naturæ conditione omninò ſecuturum ex principijs Auguſtini quæ ſupra cùm de ſtatu liberi arbitrij poſt peccatum ageremus, fuiſsè declarauimus, perſpicuè & multis modis patet.

Nam in primis ibi ſex argumentis ex Auguſtino ſtabiliuimus omnem indifferentiam libertatis ad bonum & malum, primum hominem peccando perdidiſſe; vſque adeo vt loco libertatis, arbitrium voluntatis, iam perpetuâ quâdam concupiſcentiæ captiuitate & ſeruitute depreſſum, non poſſit ſemetipſum ſuis viribus erigere, vt dominanti ſibi dominetur, & ita faciat aliquod opus bonum. Nam ad hanc liberationem ſeu, vinculi tenaciſſimi diſſolutionem afferendam, filius Dei de cœlo venit, & gratiam liberatricem dedit.

Lib. de ſtatu naturæ lapſæ à c. 3. vſque ad 9.

E Secundò conſequenter ex eodem ſancto Doctore demonſtrauimus, vi captiuitatis ſeu ſeruitutis illius ſub dominante concupiſcentiæ iniquitate, non modo periiſſe libertatem faciendi operis boni, ſed etiam hominem in aſſiduam peccandi neceſſitatem eſſe præcipitatum: ita vt nec vnum quidem opus moraliter bonum ſeu non malum ab eo poſſit fieri, niſi gratia Dei vincula eius dirumpēte liberetur, quod latiſſimè ſeptem diuerſis argumentis tanquam rem in Auguſtino exploratiſſimam comprobauimus.

Ibid. à c. 10. vſque ad finem, paruè toto l. 4. de ſtatu naturæ lapſæ.

Tertiò ibidem, oſtendimus ſummo conſenſu ſancti Auguſtini ac diſcipulorum eius nullis virtutibus Philoſophos quaſi vi puræ naturæ claruiſſe, ſed vera fuiſſe & propriè dicta vitia, ex quibus

Lib. 4. de ſtatu naturæ lapſæ à c. 8. vſque ad 18.

quibus nihil niſi vera peccata naſcerentur. Quorum ſingula Auguſtinus tantâ ſecuritate docuit, vt deliros, inſanos, impios ſcripturæ & fidei aduerſarios nuncuparet eos qui aduerſus iſta doctrinæ velut Catholicæ fundamenta niterentur.

Vide dicta ſupra lib. 1. cap. 1.

Iam verò certiſſimum eſt & apud Scholaſticos in confeſſo, exceptâ peccati iniquitate, quæ tranſit, nihil omninò puram naturam à natura lapſa in ignorantia, in libertate, in concupiſcentiæ captiuitate & ſeruitute, in poteſtate benè operandi & neceſſitate peccandi diſcrepare. Niſi quod hoc vnũ diſcriminis adhuc ipſi Scholaſtici eſſe velint, quod minor ſit cęcitas & corruptio naturæ lapſæ quam puræ, propter paternas traditiones quæ ab Adamo in poſteros dimanarunt majoremque inde conſequentem ſapientiam, & alias cauſas. Vnde arbitrantur majorem veriſimiliter in pura natura futuram eſſe peccãdi facilitatem. Quâ de re plura ſupra diximus. Itaque Iulianus cùm ſtatum puræ naturæ tueretur, quicquid Auguſtinus naturæ per peccatum accidiſſe prædicabat, naturaliter ei concreatum eſſe cenſebat. Nam alioquin per baptiſmum, inquit *liberum baptizatis redderetur arbitrium, vt per correctionem naturæ, expulsâ lege peccati, iam poſſibile eſſet mortalibus ſplendore fulgere virtutum quam ſordibus horrere vitiorum*. Quod cum non putaret fieri in baptiſmo, nihil etiam in natura per peccatum *de ſuis ordinibus motum eſſe*, concludit. Cùm ergo pura natura nihil omnino lapſam in benefaciẽdi libertate ſuperet, ſed potiùs majori peccandi pronitate atque neceſſitate deuincta teneatur perſpicuum erit iuxta doctrinam Auguſtini nihil omnino operis etiam moraliter boni puram naturam præſtare poſſe, ſed in ſingulis actibus ineluctabili neceſſitate peccaturam.

Vide ibid. & Franciſcum Suarez prolegom. 4. c. penult. & vlt.

Lib. 2. oper. imperf. fol. 291. & 294.

Nam illa neceſſitas peccandi, jacturaque laudabilis libertatis, non in aliqua naturæ lapſæ ſubnectione in ſupernaturalem ſtatum, vel in aliqua peculiari operum bonorum dignitate fundata eſt, ſed partim in eo quod creatura rationalis cùm Deum ſine vera gratia tanquam finem operis boni non poſſit ſuis viribus diligere, neceſſariò in creaturę dilectione requieſcere debebit; quod ei æternâ lege vetitum eſt; partim in concupiſcentiâ captiuum tenente arbitrium voluntatis, à cujus vinculo ſe expedire non poteſt. Nam inde fit, quod in omnibus motibus, eius ductum ſequatur, ſemper & vſquequaque pro creatore diligendo creaturas quibus inceſſanter inhiat. Motus enim eius non eſt aliud quam appetitus fruendi quacumque creatura. A quo morbido appetitu nihil omninò liberum facere voluntas poteſt, niſi gratia creatoris *inſpirans pro concupiſcentia mala concupiſcentiam bonam*. Quod niſi fiat, quid aliud poteſt niſi motibus eius incitata concupiſcere, & concupiſcendo peccare? *Neque enim vllum peccatum niſi concupiſcendo committitur*. Cùm igitur Auguſtinus docet, naturam lapſam non poſſe ſine gratia arbitrium voluntatis erigente à dominatione cupiditatis; liberante à vinculo ſeruitutis, iuuante contra tyrannidem eius bonum opus facere; non de operibus tantum ſupernaturalibus, ſed etiam moraliter bonis loquitur, hoc eſt, de operibus quocunque tandem modo non malis. Quod ex contrario eius valdè manifeſtum eſt; nam inde conſequenter docet falſam eſſe doctrinam Iuliani, qui opera moraliter bona, ſed vitæ æternæ ſterilia in gentilibus Philoſophis prædicabat. Inde vlterius docet eorum opera non tantum non eſſe ſupernaturaliter & moraliter bona, ſed etiam eſſe mala, iniuſta, peccata, æterna damnatione plectanda. Quæ ſanè cùm in pura natura non minus luculentè quam in lapſa locum habeant, quam Iulianus cæterique Pelagiani puram eſſe mordicus tuebantur, perſpicuum profectò eſt puram naturam; ſi crearetur, omni boni operis libertate vacuam futuram ſolà perpetuaque peccandi neceſſitate conſtrictam. Cuiuſmodi creaturam cùm impoſſibile ſit Deum condere, niſi in ſola Manichei, impoſſibile conſequenter erit hominem à Deo in puris naturalibus condi.

Lib. de Spir. & litt. c. 4.

Ibidem.

Ex quo etiam diſcurſu tanquam à radicibus patet, cur in fine præcedentis capitis diximus, fieri nullo modo poſſe vt pura natura beatitudinem, quam propter inſtitutionis ſuæ miſeriam per ſe adipiſci nequit, aliquo virtutis vel boni operis merito poſt corporis mortalis reſolutionem, in futura vita velut præmium præſentis aſſequatur. Vbi enim nullum eſſe poteſt puræ naturæ viribus opus bonum, ibi nec meritum niſi damnationis eſſe poſſe manifeſtum eſt.

CAPVT XI.

TRANSITVS AD ARGVMENTVM contra ſtatum puræ naturæ ex parte concupiſcentiæ: Declaratur Iulianum id ſenſiſſe de concupiſcentia quod Philoſophi Gentiles & Scholaſtici de illa docent in ſtatu puræ naturæ.

TRACTAVIMVS huc vſquè contrarietatem quam habet pura natura cum recta inſtitutione creaturæ rationalis, ex parte beatitudinis, quam naturaliter appetit; ſiue ſpectes obiectum eius primarium, ſiue cætera bona ſine quibus eſſe non poteſt, ſiue fruitionem ipſam voluntatis, ſiue motum dilectionis per quam ad eius adeptionem promoueri debet. Nunc celebres illæ conditiones expendendæ ſunt quas puræ naturæ ſchola vnanimi conſenſu tribuit, *concupiſcentiam, ignorantiam, miſerias corporis, mortem* ſub quibus cæteras animi & corporis calamitates quas peccatum attulit, ita Deo iuuante ponderabimus, vt cuiuis æquo lectori planiſſimum ſancti Auguſtini ſenſum non deſperemus nos facturos.

Vt igitur à concupiſcentia tanquam ignorantiæ ſeminario auſpicemur, ſciendum eſt acerrimum fuiſſe inter Auguſtinum & Iulianum de concupiſcentiæ bonitate conflictum; vno mordicus aſſerente, altero negante eſſe malam. Hâc de re omnes libri aduerſus Iulianum in ſingulis penè paginis teſtes ſunt. Tanti enim momenti ſentiebat vterque eſſe iſtam controuerſiam, vt totam cauſam hæreſis Pelagianæ ex eius deciſione pendere indicaret. *In hac controuerſia*, inquit, Auguſtinus, *de benè vtendo iſto vtrum bono an malo*, (concupiſcentia) *tota inter nos cauſa verſatur*. Et in alio libro: *Cùm igitur libidinem & naturalem eſſe & vinci poſſe ambo dicamus, vtrum bonum vincamus an malum, ipſa inter nos vertitur quæſtio*. Quæ quæſtio peperit illos vndecim aut duodecim libros qui contra diuerſas Iuliani lucubrationes exarati ſunt.

Lib. 3 cont. Iul. c. 21.

Lib. 3. c. 7.

Quo verò ſenſu vterlibet eorum vel bonam vel malam concupiſcentiam eſſe diceret, accuratius attendendum eſt. Nam Iuliani nihil aliud

aſſeruiſſe quam id quod Philoſophi gentiles docent, nemo videtur inficias ire poſſe. Apertiſſimis enim verbis ea eorum diſciplina ſumptis tradebat, hominem ex ſpiritu & carne, angelicâ & animali naturâ, velut ex imparibus compactum eſſe bonis quorum hoc deorſum, illud ſurſum tenderet, ita tamen vt animo imperium eſſet in cupiditates datum, nec liceret ei relictis ſuperioribus ad inferiora declinare. Nam illa verba refert Auguſtinus, quibus ipſe dixerat, *Quoniam ex imparibus bonis compoſiti ſumus, animum corpori debere dominari: quorum alterum nobis cum dijs, alterum cum belluis commemoras eſſe commune. Et ideo id quod eſt melius id eſt animum virtute præditum & membris corporis benè & cupiditatibus imperare.*

Lib. 4. cont. Iul. c. 5.

Hic totum dogma Philoſophorum gentilium de concupiſcentijs ſeu libidinibus magna ex parte proprijs eorum verbis expreſſum eſt; ſunt enim verba Saluſtij de coniuratione Catilinæ. Itaque ſignificatum his verbis voluit id inprimis quod ex Philoſophia Scholaſtica dicunt, & verè dicunt, hominem eſſe compoſitum ex duplici natura ſpirituali & corporali; nam illa ſunt *imparia illa bona*, ex quibus *compactos* nos eſſe Iulianus tradidit. Tum vnumquodque iſtorum ſuum habere bonum quo delectetur, animum honeſtate atque virtute, corpus ſibi congruis voluptatibus cibi, potus, veneris, &c. illa eſſe ſumma bona, hæc infima, in quę animus reiectis ſummis declinare non debet. Ita hoc eum ſenſiſſe ex Auguſtino manifeſtum eſt: *Honeſtate quidem mentis iactitas, tamen bonum hominis eſſe cenſes corporis voluptatem.* Quod quomodo intelligit, ante expoſuerat cùm diceret hæc à Iuliano *eaſquam minora bona defendis, in quæ non debet à ſupernis animus inclinari, non quia libido vitium eſt, ſed quia infimum bonum.* Itaque id quo concupiſcimus, ſeu facultatem illam cuius operatio eſt ille cõcupiſcendi motus, Iulianus dicebat eſſe ſenſum; quod nos dicimus, appetitum ſenſitiuum. *Senſus eſt*, inquit *concupiſcentia, & mala qualitas non eſt.* Nam eum ſic hoc intellexiſſe, vt eſſe ſenſus ſeu facultas interna, cuius motibus anima concitatur, ex alijs eius verbis conſtat. *Caro concupiſcit quia carnaliter anima concupiſcit. Si quidem ſine anima caro nec ſentiat. Concupiſcere autem viuentis ſentientiſque naturæ eſt, ſine quo ſenſu membra moueri non poſſunt, id eſt, per ſemetipſa concupiſcere nequeunt, quo ſenſus concupiſcit etiam ſine membris vt in ſpadonibus*, & quia de illa concupiſcentia quæ in membris genitalibus regnat potiſſima inter eos vigebat controuerſia propter peccati originalis propagationem aſtruendam aut deſtruendam, hinc conformiter prorſus ad ſenſa Philoſophiæ omnia principia concupiſcentiæ iſtius explicat: nempe originem iſtius eſſe calorem, qui quo major minorue eſt, eo vehementior etiam aut mitior concupiſcendi motus. Speciem eius qua ab alijs motibus diſtinguitur eſſe in eo quod ſit in genitalibus: modum concupiſcendi ſeu moderationem eius in eo ſitam vt tantum in conjuge exerceatur, immoderationem eſſe in illicitis conjunctionibus, *Genus*, inquit, *concupiſcentiæ eſt in igne vitali, ſpecies in motu genitali, modus in opere coniugali, exceſſus in intemperantia fornicandi.* Vbi per genus originem ſeu cauſam excitantem illos motus intelligit, Porphyriana ſcilicet phraſi, iuxta quam alio in loco, *tiſtitiæ genus* inuagans, *quo*, inquit, *nihil aliud quam originem intelligi volo.* Itaque ſuperiora verba quæ genus concupiſcentiæ nominauerant, eodem ſenſu explicat, vt genus ſit eius origo; *Merito igitur concupiſcentiæ origo definitur in igne vitali*, id eſt in calore genitali, vt alibi vocat, *quo collecto neceſſe eſt vt ei ſupponatur concupiſcentia carnalis*, id eſt, neceſſe eſt animam carne concupiſcere, *per quam conſtituta eſt vita carnalis.*

Lib. 4. c. 15. — *Cap. 12.* — *Lib. 6. c. 18.* — *Lib. 6. c. 14.* — *Lib. 3. c. 13.* — *Lib. 1. oper. imperf. f. 32.* — *Lib. 3. cap. citato.* — *Lib. 4. c. 14.*

Ex his ſatis intelligitur Iulianum etiam in hoc Philoſophis conſenſiſſe, quod concupiſcentia pro natura impetus ſui ad præſentiam ſenſibilis obiecti, vel alias cauſas intrinſecus concitantes nullo expectato imperio rationalis exardeſceret. Nam hoc eſt quod dicit, *quo collecto neceſſe eſt vt ſupponatur concupiſcentia carnalis*, hoc eſt neceſſe eſt vt vi caloris genitalis concupiſcentia ad præſentiam obiecti, interius vel exterius repræſentati in ſuos impetus concitetur. Quod non ſolum de illa genitalium concupiſcentia ſed & de alijs quibus obiecta ſingulorum ſenſuum appetuntur, libidinibus ſentiebat. Nam hinc illa generalis eius ſententia: *Naturalem eſſe omnium ſenſuum voluptatem teſtimonio vniuerſitatis docemur. Hanc autem voluptatem & concupiſcentiam ante peccatum in paradiſo fuiſſe res illa declarat, quia ad delictum via per concupiſcentiam fuit, quæ cùm pomi decore oculos inuitaſſet, ſpem etiam iocundi irritauit ſaporis.*

Lib. 4. oper. imperf. fol. 100.

Vbi manifeſtum eſt, eum ſtatuere motus appetendi cibum vetitum, quibus ad comedendum vrgerentur ante conſenſum voluntatis. Sic enim eum exponit Auguſt. dum inſtando & doctrinæ abſurditatem demonſtrando reſpondet: *Quid eſt ergo quod loqueris, neſciens quid loquaris? Ergone & in paradiſo ante malesuada venena ſerpentis, ante corruptam ſermone ſacrilego voluntatem illicitè tibi libido iam fuit? Et quod intolerabilius dicitur, ad malum prouocabat, & mala non fuit? Et videbant illi homines fructum ligni prohibiti & concupiſcebant, ſed vt non peccarent concupiſcentia ſpiritus carnis concupiſcentiæ expugnabat?* &c. Nam hoc rectè collegiſſe ex verbis eius Auguſtinum, inde patet, quia dixerat in eodem loco, non potuiſſe concupiſcentiam illam effectum eſſe peccati, quandoquidem etiam ante peccatum per ſe excitata, *non ſuo quidem vitio, ſed voluntatis occaſio fuiſſet peccati*: voluntate videlicet eum ſequente quem reprimere vel cujus conſenſum detrectare debuiſſet, ſicut hoc Philoſophi docent.

Ibid. f. 101. — *Ibid. f. 102.*

Vt verò magis intelligas Iulianum agnouiſſe rebellionem concupiſcentiæ aduerſus rationem conſurgentis, alibi ſine fuco profitetur, motus carnis non excitari imperio voluntatis, ſed eam præueniendo conſenſum eius poſtulare. *Verum enim eſt*, inquit, *membra genitalia voluntatis non imperium ſed conſenſum requirere, quam voluntatis imperio aut animi ſubiacere*, quod nihil eſt aliud quam rebellionem eius, qua rationem & conſenſum voluntatis præuenit, profiteri. Quamquam quia voluntas ei conſentite aut diſſentire poteſt, eamq; aliquo modo compeſcere aut excitare, quandam quoque imperfectæ ſubiectionis imaginem præ ſe fert. Hinc alio in libro dicit, *concupiſcentiam non vſquequaque eſſe animo rebellem.* Vbi certum eſt eum rebellionem licet non perfectã concupiſcentiæ agnoſcere. Sic enim ex iſtis verbis Auguſtinus, *Sane dicendo concupiſcentiam non vſquequaque animo eſſe rebellem, procul dubio confiteris rebellem & ſupplicium non fateris, quod aduerſum teipſum bellum geris.*

Lib. 5. cont. Iul. cap. 5. — *Lib. 6. c. 10.* — *Ibid.*

Sed imperfectam vt dixi rebellionem ſtatuebat,

Vide Ariſt. l.1. Ethic. cap. vlt. & Aug. lib. 5. cont. vl. c. 13. ex Cicer.

Lib. 5. c. 7.

juxta placitum quoque Philoſophorum qui animum imperare ſtatuunt libidinibus, *vt Dominum ſeruis, vt eas coerceat atque frangat*, licet & illi domino, & hæ ſubinde animo reſiſtant. Hinc ad rebellionem concupiſcentiæ indicandam docet expreſſè Iulianus, *eneruem & mollem eſſe opinionem qua creditur in paradiſo ad nutum voluntatis genitalia potuiſſe ſeruire*, ſicut hoc Auguſtinus paſſim aſſerebat. Quod ſine ipſo quidem paradiſo negabat concupiſcentiam animo rebellem eſſe, quanto magis hoc in iſto præſenti ſtatu non negauerit? Nam hinc eſt quod apertiſſimè docet, cum concupiſcentia, vt ſeruetur caſtitas, eſſe B pugnandum, eamque frenandam eſſe & huiuſmodi: *In conjugibus*, inquit Iulianus, *cùm honeſtate exercetur, aut in caſtis virtute frenatur*. Et aliquot capitibus interjectis dicit, eum qui *ſanctæ virginitatis amore* conjugium reſpuit, melius facere quam conjugatus: quia *confidentia ſuæ ſalutis & roboris, contempſit remedia* nuptiarum *vt glorioſa poſſit exercere certamina*. Et inferius arguit Auguſtinum, quod *habenas omnes quibus cupiditates frenantur incideret*. Vnde paulò poſt ſubijcit Auguſtinus in huiuſmodi confeſſionem Iuliani; *Si quod profitentur* continenter ſcilicet viuere, *agimus, iſtam concupiſcentiam profectò ambo frenamus, aduerſus eius repugnantes motus ambo bellamus, ambo eam ſi proficimus debellamus. Verum hoc intereſt quod ego dico me malum frenare, tu autem te bonum. Ego dico mihi malum repugnare, tu tibi bonum. Ego bello aduerſus malum, tu aduerſus bonum*, &c. Et inferius: *Glorioſa te per continentiam profiteris exercere certamina. Contra quid rogo? Quid dicturus eſt, niſi contra carnis concupiſcentiam? Sed vtrum amicam an aduerſariam? Caro enim concupiſcit aduerſus ſpiritum & ſpiritus aduerſus carnem*, &c. Perſpicuum igitur eſt Iulianum idem omninò de concupiſcentiæ repugnantia, rebellione, oppugnatione, debellatione dixiſſe quod Philoſophi etiam profitentur. Fieri enim non poteſt, vt contra id certamen exerceatur quod nunquam voluntatis nutum præuenit, & ad eius nutum ſemper cedit, nemo enim pugnat D niſi cum repugnante. Nam vt optimè Auguſt. *Expugnare infirmitatis eſt. Quanto enim quiſque vincit facilius, tanto pugnat minus. In ſeipſo autem quis pugnaret ſi nihil ex ſemetipſo eidem repugnaret?* Quæ omnia cùm fateatur & ex profeſſo doceat Iulianus, difficile eſt videre qua in re ſententia Iuliani à Peripateticorum Philoſophia differat, imò verò cùm ipſe eſſet Simia Ariſtotelis, vt alibi demonſtrauimus, ad amuſſim tota ex ſcriptis eius videtur expreſſa. Quod non difficile videbit quiſquis extremum caput primi & ſeptimum Ethicorum, aliaque Ariſtotelis ſcripta legerit, in quibus de natura motuum interiorum ſenſuum differit. Cuius ſententiam Scholaſtici magno conſenſu amplexi videntur.

Lib. 3. cont. Iul. cap. 14.

Cap. 21.

Lib. 4. c. 2. contra Iul.

CAPVT XII.

IVLIANVS SENTIT CONCVpiſcentiam eſſe naturaliter bonam & à Deo creante datam: quo ſenſu.

IAM igitur attentè conſiderandum èſt in quo tandem Iulianus & Auguſtinus, quantum ad iſtos appetitus ſenſitiui motus, diſcrepent, quibuſque nitantur fundamentis, vt ſcia- A mus vtrum homo cum illis motibus in pura natura condi poſſit.

In duobus igitur inuenio duos iſtos Palæſtritas diſſentire. Primum ſpectat qualitatem concupiſcentiæ & iſtorum eius motuum, vtrum boni an mali ſint; alterum autorem eorum vtrum Deus ſit an diabolus. Quantum ad primum Iulianus aſſerebat motus iſtos appetitus ſenſitiui eſſe innocentes & bonos, tanquam videlicet qui naturaliter ex humana natura fluant, hoc ipſo quod ex anima & corpore cæteris animalibus ſimili, hoc eſt, vt ipſe ſuprà loquebatur, ex imparibus bonis compoſitus eſt. Audi Iulianum: *Non potuit hæc concupiſcentia quæ cùm modum non tenet peccat, cùm verò intra limitem conceſſorum tenetur affectio naturalis & innocens eſt, non inquam potuit fructus eſſe peccati, quæ docetur non ſuo quidem vitio, ſed voluntatis occaſio fuiſſe peccati*. Et in primo conflictu cum Auguſtino. *Concupiſcentia naturalis qui modum tenet, bono benè vtitur, qui modum non tenet, bono malè vtitur, qui autem etiam ipſum modum ſanctæ virginitatis amore contempſerit, bono melius non vtitur*. Quæ ſententia eius etiam in libro ſecundo ad Valerium ab Auguſtino refertur, & in libris ſex prioribus aduerſus eum ſcriptis ſæpè refricatur.

Lib. 1. oper. imp. ſ. 109.

Lib. 3. cont. Iul. cap. 21.

Porrò non ſentiebat Iulianus concupiſcen- C tiam eſſe moraliter bonam, ſicut actus etiam externos virtutum eſſe bonos, quaſi ex recta ratione proficiſcerentur; ſed eo modo quo dicimus actus cæteros facultatum naturalium, videre, audire, creſcere, concumbere, comedere, concoquere, egerere, & huiuſmodi eſſe bonos, quia ex facultatibus cum quibus naturaliter humana natura inſtituta eſt, connaturaliter juxta inſtitutionem creaturæ rationalis fluunt, qui ſenſus Iuliani ex multis indicijs perſpicuè patet. Nam vt iſtorum motuum probet bonitatem.

Primò eam ex cauſa efficiente aſſerit, quæ nihil eſt aliud, quàm calor genitalis, quo collecto in viuente & ſentiente natura, ſurgit libidinis mo- D tus. Itemque ex ſpecie ipſius, quam eſſe docet in motu videlicet naturali genitalium, in quibus nihil mali eſt, quia vtrumque à Deo inſtitutum eſt. Hanc ipſius Philoſophiam ſupra verbis eius adduximus. Ex quo ita colligit: *Huius itaque appetitus non in genere ſuo, id eſt origine & cauſa, non in ſpecie, non in modo culpa eſt, ſed in exceſſu: quia genus eius & ſpecies ad conditoris operam pertinent, modus eius ad arbitrium honeſtatis exceſſus, ad vitium voluntatis*. Vbi appertiſſimum eſt, non aliam aſtrui concupiſcentiæ appetitui bonitatem, quàm illam naturalem quæ cæteris à Deo inſtitutis competit. Nam ideò diſtinguit in illo appetitu quod ex voluntatis arbitrio, ei ſiue honeſtatis ſiue inhoneſtatis accedat. Nempe modus, videlicet exerceri in conjuge laus eſt honæ E ſiue honeſtæ voluntatis, exceſſus in meretrice, vituperium inhoneſtæ, ad quorum vtrumque naturalis illæ concupiſcentiæ motus ex accedenti voluntatis arbitrio flecti poteſt. Certum eſt igitur Iulianum accuratè bonitatem naturalem iſtorum motuum à morali, quæ ex voluntatis imperio eis inditur diſtinxiſſe. Quod clariſſimè ſequentibus eius verbis patet, cùm enim modum illorum motuum honeſtum explicaſſet, quod *in conjugibus cum honeſtate exerceretur ille motus*, de exceſſu per quem voluntas motu naturali abutitur, ita ſubijcit: *Quartum à laſciuientibus perpetratur, id eſt illius voluptatis* ſeu libidinis *exceſſus, & quia de inſolentia non de natura contin-*

Lib. 3. cont. Iul. cap. 13.

Ibid. c. 14.

git, jure damnatur. Ecce id quod à natura contingit, videlicet motus ille concupiſcentiæ naturalis, accuratè ſeparatum ab eo quod ab inſolentia voluntatis proficiſcitur: quorum illud naturale bonum laudari cupit, hoc velut voluntatis flagitium jure damnari. Quamobrem vt explicaret clarius qua ſpecie bonitatis concupiſcentiam bonam eſſe cenſeret expreſsè dixit ſuperius eſſe, *affectionem naturalem & innocentem*, cum intra limites honeſtatis voluntate retinetur. Et alibi, eſſe *probabilem in genere ſuo & modo ſuo, & in ſolis exceſſibus accuſari*: nempe quia ex genere ſuo eſt motus naturaliter ex cauſa naturali calore ſcilicet à Deo inſtituto pullulans. Qua conſideratione cum ſtomacho imponit aliquoties Auguſtino quod eam *malam* non moraliter, ſed *naturaliter* eſſe definiret. *Si poſſet*, inquit, *calor genitalis malum eſſe naturaliter, exſtirpandus erat.* Vbi nomine caloris genitalis concupiſcentiam, ſicut & alijs locis inſinuatum cupit. Vnde rurſum alibi: *Certè concupiſcentiam malam naturaliter definiſti.* Et rurſum: *Vide nunc verum malum naturaliter dici debet*, &c. Et è contrario cum Auguſtinus ridendo, vocabat concupiſcentiam hoc *tuum bonum*, itemque *hoc naturale tuum bonum*. Quibus profectò non poſſet apertius oſtendi ſenſus Iuliani, quo concupiſcentiam bonam eſſe ſentiebat.

Lib. 1. oper. imp. ſ. 101.
Lib. 4 cont. Iul. cap. 2.
Ibid.
Lib. 2. de nupt. c. 9.
Ibid. c. 13.
Lib. 5. cont. Iul. c. 14.

Secundò idem non minus perſpicuè liquet ex eo quod bonitatem eius tanquam certiſſimam inde probabat quod motus ille in pecoribus nemine Chriſtiano dubitante bonus ſit. *Quo enim*, inquit Iulianus Auguſtino, *et decipentem motum, vt commixtionem corporum quæ Deus inſtituit, & conciliatricem commixtionis voluptatem ſexuumque, quæ tam in hominibus quam pecoribus vigent, diaboli opus & ſentinam vocares?* Nam voluptatem phraſi Platonicis alijſque literatis vſitata, concupiſcentiam ſeu libidinem paſſim appellare ſolet. Hoc ergò argumentum ex pecoribus petitum in quibus boni ſunt motus illi, ſæpè propter importunam fiduciam quam in eo Iulianus collocabat, tractat Auguſtinus; & ex eo euidenter conſtat non aliter eos *naturaliter bonos* appellaſſe Pelagianos quàm quod ſicuti in pecoribus motus illi ex naturæ inſtitutione profluant.

Lib. 2. oper. imp. ſ. 329.

Tertiò ſæpiſſimè vocat *concupiſcentiam naturalem*, ſicut jam aliquoties audiuimus, per hoc enim ſignificare voluit eam eſſe bonam, ſicut naturas vel facultates vel motus cæteros cum quibus à Deo conditi ſumus, vel ſicut filios ex parentibus natos Philoſophi & Pelagiani bonos naſci ſtatuebant, & bonos tantum naturaliter fore Scholaſtici ſtatuunt, ſi in pura natura naſcerentur, nam inde eſt quod quodam loco concupiſcentiam & filios ſimili modo naturaliter bonos nuncupat, & vnius bonitatem ex alterius bonitate probat. *Quod autem*, inquit, *pliſſex concubitu ſuſcepti naturaliter boni ſunt, Apoſtolo dicente diſcamus qui ait de improbis. Relicto naturali vſu fœminæ.* Vbi ſub naturali vſu fœminæ motus concupiſcentiæ de quibus maximè ſatagit, complectitur, Nam ideò ſtatim inferendo concludit, *Meritò itaque & in benè vtentibus genus concupiſcentiæ modusque laudatur.* Et mox dicit, non eſſe accuſandum *membrorum vigorem*, id eſt, impetum quo in concubitum ſurgunt. Et paulò poſt adijcit illud celebre pronunciatum eius; *Concupiſcentia naturalis quo modum tenet bono benè vtitur*, &c. Inde quoque eſt quod Auguſtinus abſurditatem aliquam inferendo ridens dicat Iuliano, in concupiſcentia juxta ſententiam eius, bonitatem naturalem poſſe à ſanctificationis bonitate diſtingui: *Hoc tibi parent*, inquit, *qui eam bonam prædicas, conuenit dicere vt bono eius naturali ſicut de infantibus dicitis, bonum ſanctificationis accedat.* Inde eſt etiam quod comparat Iulianus concupiſcentiam pani & vino, vtpote quæ ſimul naturali bonitate bona ſunt, nec deſinunt eſſe bona, etiamtum cum eis homines luxuriando abutuntur. *Nec vinum*, inquit, *ebrietas, nec cibum condemnet crapula, nec concupiſcentiam infamet obſcenitas*, hoc eſt exceſſus obſcenitatum, qui propter concupiſcentiam luxuriando comeditur. Et in libro ſecundo de nuptijs: *Si igitur putas accuſandum membrorum vigorem*, id eſt libidinem, *quoniam per ipſum Sodomitæ flagitijs obliti ſunt, accuſabis etiam creaturam panis & vini, quoniam hinc quoque eos peccaſſe ſcriptura diuina ſignificauit.* Quod etiam libro tertio contra Iulianum ab Auguſtino refricatur, & ſenſus illius argumentationis exponitur: *Dicis etiam*, inquit Auguſtinus, *Sodomitas & in panis ac vini peccaſſe natura, atque ita vis intelligamus libidinem bonam, ſed omnes qui ea malè vtuntur eſſe culpabiles, ſicut bona eſt natura panis & vini, quamuis ea male vtendo peccatur.* Itaq; Iulianus concupiſcentiam non ſolùm homini *naturalem* & *naturaliter bonam* identidem, ſed etiam naturam hominis dicebat eſſe: videlicet eo ſenſu, quo nos naturales proprietates rei, naturam rei vocamus, vt cum dicimus naturam canis poſſe latrare, naturam hominis riſibilem eſſe, quia ex naturis eorum velut proprietates naturales ex conditoris inſtitutione fluunt, & ſi non fluerent, naturas eorum à naturalibus ſuis proprietatibus repreſſas eſſe diceremus. Hoc autem principijs Pelagianis congruentiſſimè tradebat Iulianus, vt qui & primum hominem & poſteros eius, hoc eſt, totam naturam humanam, in puris naturalibus conditi, vt nos dicimus ſumus; cum concupiſcentia & mortalitate ſentiebat. Patent hæc omnia ex eius cum Auguſtino conſenſione: *Quod autem nunc agitur, naturalem eſſe libidinem, & ego dico, quia cum illa naſcitur omnis homo*, ſcilicet poſtquam peccato vitiatus eſt; *& tu multo amplius qui dicis, quod cum illa ſit conditus primus homo.* Nempe ſic naturalem eſſe ſentiebat, quia eſſet naturalis humanæ naturæ conditio, ex corporea & animali hominis natura fluens, & ita natura eius. Sic enim adjungit aduerſus illam Iuliani profeſſionem: *Adhuc non euigilas, vt intelligas noſtram naturam non eſſe*, quam videlicet ita Deus inſtituerit, *ſed vitium contra quod virtute pugnamus?* Vitium intelligit quo natura aliter inſtituta, per nos ipſos à naturali ſuo ſtatu detorta atque vitiata eſt, ſicut ibidem ſtatim explicat.

Lib. 2. de nupt. c. 19.
Lib. 6. cont. Iul. c. 17.
Lib. 4. cont. Iul. c. 14.
Lib. 2. de nupt. c. 19.
Lib. 3. cont. Iul. c. 20.
Lib. 5. c. 7.

Hæc igitur clarè quantum mihi videtur probant, non aliud ſenſiſſe hac de re Iulianum, quàm quod omnes Philoſophi Gentiles docent motus concupiſcentiarum eſſe affectiones ſeu paſſiones appetitus ſenſitiui naturales, hoc eſt, vt Iulianus loquebatur, *vinculis ſementiſque naturæ* naturali bonitate bonos innocentes & innoxios; qui quamuis rationem præuenirent eique reſiſterent, pugnando tamen compeſci poſſent, ac deberent, & in rationis gyrum redigi eo quod non vſquequaque ei rebelles eſſent; quod ſi fieret, voluntatem de honeſtate actus boni eſſe laudandam, ſi non fieret de inhoneſtate actus mali, ſiue peccati culpandam cum paſſio concupiſcentiæ in ſe non mala, non niſi *occaſio* eius fuerit. Quæ ſententia Philoſophorum hactenus à Scholaſticis recepta fuit, quod Philoſophi & ex eis Iulianus ſentiunt,

Ibid.

cum

cum iſta concupiſcentia hominem reipſa conditum eſſe naturaliter, vtpote qui nihil niſi puram naturam eſſe in homine ſine gratia eleuante, ſine culpa deprimente fateantur; Scholaſtici verò ita condi poſſe ſtatuunt, dum ſtatum puræ naturæ poſſibilem eſſe docent. Vnde vtrique conſequenter ſentiunt, & ſentire coguntur in illa ſtatus illius hypotheſi, affectiones illas appetitus ſenſitiui ſeu illos appetitus concupiſcentis aut fugientis motus eſſe homini connaturales, quia naturaliter ex appetitu connaturali fluunt, eſſe conſequenter in ſeipſis bonos naturaliter; eſſe capaces ſicut externas etiam actiones morales bonitatis ac malitiæ per volũtatis acceſſum quæ illis formã vitij aut virtutis imprimit, dum eos laxando aut comprimendo aut rectâ ratione moderatur; aut extra limites eius effundi ſinit. Hoc eſt enim ad ipſum quod non modo Iulianus, ſed Ariſtoteles ipſe in libris Ethicorum ex profeſſo & ex eo Scholaſtici tradunt.

Nam quod pugnam illam quæ oritur ex duplicis naturæ inferioris & ſuperioris copulatione, velut imperfectionem quandam naturalem improbant, quæ inſtar rubiginis in ferro ex materiæ conditione connaturaliter naſcitur, nec in eo aduerſarios habent Philoſophos aut Iulianum. Nam hoc ipſo quo motus iſtos ante rationem ex natura ſenſitiui appetitus proſilire & tamen ratione compeſcendos eſſe & compeſci poſſe ſtatuebat, ne limites honeſtatis excederent, ſatis apertè naturalem illam humanæ naturæ imbecillitatem eſſe fatebatur. Vnde Auguſtinus

Lib. 5. cont. Iul. c. 7.

Iuliano: *Quantum attinet ad pudicitiam, quod eius libidinis expugnatione, oppreſſione, frænatione & ad nihil illicitum permiſſione ſeruetur, hoc dicis quod ego.* Quam concupiſcentiæ rebellionem ſupra latius ex ipſo audiuimus. Et hoc primum eſt, quod de concupiſcentia & motibus eius docuit.

Alterum quod Iulianus de iiſdem tradidit, ſpectat cauſam eorum: ex quo magis etiam eluceſcit, quâ ratione ipſam & motus eius bonos eſſe ſentiret. Volebat enim concupiſcentiam eo ſenſu bonam eſſe, vt Deus non ſolum eam creaturæ rationali citra peccatum conferre poſſet, ſed etiam re ipſa in prima humanæ naturæ inſtitutione contuliſſet, ſicut jam ſuprà aliquoties diximus. Sic enim primum hominem inſtitutum eſſe cenſebat, quemadmodũ nunc poſteritas eius naſcitur, cum eadem videlicet concupiſcentiæ & ignorantiæ & mortalitatis infirmitate qua nunc genus humanum premitur. Itaque ex iſto in primis capite probabat concupiſcentiam & motus eius eſſe naturaliter bonos, quia Deus eam creaturæ ſuæ condendo indidiſſet, hoc ipſo ſcilicet quod eam, vt ſuprà dixit, *ex imparibus* illis *bonis*, natura rationali & brutali; animo & corpore compoſuiſſet, quorum vtrumque ſuos peculiares haberet appetitus ac motus. Non poteſt autem Deus quicquam conferre ſuæ creaturæ quod non ſit bonum. Sic enim arguit aduerſarium ſuum Iulianus in libro 4. quem aduerſus eum ſcripſit Auguſtinus: *Si in fructu*

Lib. 4. cont. Iul. c. 13.

ligni illius, ex quo primi parentes comederunt, *hæc fuit libido, à Deo facta eſſe monſtratur, & per hoc bona quoque ipſa defenditur.* Auguſtinus enim concupiſcentias omnes in humana natura poſt eſum de ligno vetito ſurrexiſſe dixerat. Hinc alibi Iulianus: *Voluptas ergò iſta quam tu diabolicam vis videri, iam in ſuprà dictis coniugibus habebatur, quæ vt inſtitutione bona ita etiam benedictione permanſit.* Et paulo pòſt: *Aſtrue iam hoc ſi potes ad opus diaboli pertinere, quod Deum vides conferre*

Lib. 2. de nupt. c. 9.

Cap. 10.

A *pro munere.* Et iterum ibidem: *Iſta corporum commixtio cum calore cum voluptate*, hoc eſt libidine, *cum ſemine à Deo facta, & pro ſuo modo laudabilis approbatur, quæ aliquando amplum efficitur munus piorum.* Et accuratius alio in loco: *Huius itaque appetitus non in genere ſuo, non in ſpecie, non in modo culpa eſt, ſed in exceſſu: quia genus eius & ſpecies ad conditoris operam pertinent.* Et in libris ad Bonifacium inducitur Iulianus aſſerens: *Motum genitalium, id eſt ipſam virilitatem ſine qua non poteſt eſſe commixtio, à Deo dicimus inſtitutum.* Itaquè tanquam grauiſſimi erroris reum perſtringebat Auguſtinum, vt qui in primum fidei articulum impingeret, Deum omnium rerum conditorem negans, hoc ipſo quo negare videbatur, à

Cap. 11.

Lib. 4. cont. Iul. c. 2.

Lib. 1. ad Bonif. c. 15.

B Deo, id inſtitutum eſſe, quo parentes in concumbendo commouentur, hoc eſt, concupiſcentiam qua æſtuante membra in concubitum concitantur: *Amoueo*, inquit, *hunc ſenſum precor de Eccleſiarum medio, & verè credito, quia per* IESVM *Chriſtum facta ſunt omnia & ſine ipſo factum eſt nihil.*

Lib. 2. de nupt. c. 34.

Hæc ſanè non minus euidenter quam ante dicta, declarant idem omnino ſenſiſſe Iulianum de concupiſcentia, quod præceptores eius gentiles tenent: Nimirum eam eſſe huiuſmodi *naturale bonum*, & *in ſuo genere laudabile*, vt illud Deus homini in prima ſua conditione contulerit, quo velut naturali ſtimulo voluptatis incitaretur ad concubitum, eoque ratio poſſet vti vel non vti, prout virtutis præſcriptum poſceret. Si quis

Lib. de pecc. orig. c. 3. & lib. de geſtis Pelag. c. 11. & alib.

Lib. de pecc. orig. c. 13.

C enim concupiſcentiæ naturalis motibus ſecus vteretur quam circumſtantiæ virtutis poſtularent, exceſſum eſſe culpabilem, eumque non concupiſcentiæ vel Deo eam viſceribus hominis inſerenti, ſed ipſi homini aſcribendum eſſe, qui eam velut ferocientem equum non ex rectæ rationis norma moderatur. Ideò enim toties repetit *exceſſum eius in culpa eſſe, exceſſum ad vitium voluntatis pertinere; exceſſum iure damnari, quia de inſolentia non de natura contingit.* Quam eſſe Gentilium quoque Philoſophorum ſententiam non eſt dubium, vt qui non aliam hominis primi inſtitutionem agnoſcerent, quàm eam quæ nunc omnium conſpectui patet. Vnde iſtud manauerat

D Pelagianorum dogma capitale: *Infantes qui naſcuntur in illo ſtatu, ſunt in quo fuit Adam ante tranſgreſſionem*, hoc eſt, *ſine virtute, ſine vitio; quia ante actionem propriæ voluntatis id ſolum in homine eſt quod Deus condidit.* Quibus verbis Pelagius in vltimo ſuo opere quod de libero arbitrio ſcripſit, hominem non minus primum quàm poſteros eius in pura natura iuxta Philoſophorum Gentilium ſenſum inſtitutum eſſe prædicabat.

Hæc eo prolixius etiam cum tædio forſan lectorum ex ipſis Pelagianorum verbis & ſententijs vndique acceſſitis proponenda eſſe cenſui, vt Auguſtini & Eccleſiæ Catholicæ ſenſus accuratius percipiatur, nec aliud quicquam ab illis aſſeri quàm totus cauſæ ſtatus clamat, vel ab his

E refelli ſuſpiceris. Itaque nunc videndum quid Auguſtinus & Eccleſia de vtroque illo Iuliani pronunciato, hoc eſt, de naturali illa concupiſcentiæ bonitate & de autore eius Deo ſentiat, vt liquidius, quod ex vtroque illo capite de puræ naturæ poſſibilitate ſtatui debeat, poſſit intelligi.

CAPVT XIII.

Argumentum 7. cont. ſtatum puræ naturæ.

IVLIANI SENTENTIA vtrimque falſa. Hinc primum argumentum contra ſtatum puræ naturæ texitur ex parte concupiſcentiæ quæ nec bona eſt, nec à Deo inſeri poteſt.

ITVQVE ne multis viarum ambagibus veritatis auidum lectorem circumducam. S. B Auguſtini doctrina circa dubitationem hæc eſt, Iuliani ſententiam vtrimque falſam eſſe & impoſſibilem, hoc eſt, falſum eſſe quod concupiſcentia vel motus eius boni ſint, itemque falſum quod ſint à Deo inſtituente creaturam rationalem: atque ita hoc falſum eſſe; vt à Deo inſtituente creaturam in tali ſtatu quem Iulianus tanquam puræ naturæ aſſerebat, nullò modo eſſe poſſit. Quæ doctrina tam eſt in Auguſtini ſcriptis explorata, vt qui eã vel à limine ſalutarit facilè videat vniuerſos eius libros aduerſus Iulianum ſcriptos totamque doctrinam quam tanto molimine per tot annorum lucubrationes aſſerula, funditus corruere, ſi concupiſcentia & mo- C tus eius naturaliter juxta Iulianum boni ſint vel à Deo ita naturam primitus inſtituente eſſe poſſint. Cujus rei demonſtrationem ab eo argumento auſpicabimur, quod ipſi præ cæteris omnibus familiariſſimum, fortiſſimum, nulliſque machinis expugnabile viſum fuit. Eſt autem huiuſmodi: Impoſſibile eſt, vt hoc ſit naturaliter bonum & conſequenter à Deo profectum, quod pugnat contra ſpiritum, ſiue contra rectam rationem; Concupiſcentia autem & motus eius ſiue in hoc ſtatu qui naturæ lapſæ eſt, ſiue in ſtatu puræ naturæ, qualem Iulianus iſtum præſentem ſtatum eſſe judicabat, grauiſſimè pugnat contra ſpiritum & rationem: ergò impoſſibile eſt ipſam vel motus eius eſſe naturaliter bonos, vel à crea- D tore proficiſci, & conſequenter ſtatus puræ naturæ impoſſibilis eſt. Tota vis argumenti in primæ propoſitionis probatione ſita eſt; nam de ſecundæ veritate, nemo vir bonus aut Chriſtianus dubitat qui audiat illas Apoſtoli docentis

Galat. 5.

voces: *Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum & ſpiritus aduerſus carnem*: vel illas gemebundi querimonias:

Rom. 7.

Infelix ego homo quis me liberabit de corpore mortis huius? vel qui attendat experientiam propriam, qua ſentit cum exercitu quodam carnalium deſideriorum, variarumque cupiditatum in ſemetipſo tumultuantium, perpetuo ſibi eſſe luctandum. Quamobrem Cyprianus ſancto Auguſtino magnopere laudatus dixit:

Ciprian. lib. de mort. & apud Aug. 2. cont. Iul. c. 8.

Cum auaritia nobis, cum impudicitia, cum ira, cum ambitione congreſſio eſt, cum carnalibus vitijs, cum illecebris ſæ- E *cularibus aſſidua & moleſta luctatio. Obſeſſa mens hominis, & vndique diaboli infeſtatione vallata, vix occurrit ſingulis, vix reſiſtit. Tot perſecutiones animus quotidie patitur, tot periculis pectus vrgetur,* &c. Cuiuſmodi lamentationibus libri Sanctorum & præcipuè ſancti Auguſtini pleni ſunt.

Vide toto l. 2. cont. Iul. & loca cit. ex Nazian. Amb. Cyprian. prælecta carnis cont. Spiri.

Hoc verò quod tot ſuſcitat bella contra ſpiritum, rectamque rationem, luto fæcis huius cui inhæſimus, carni ſui fœtorem venis capacioribus exhalante non poſſe eſſe bonum, ſed potius eſſe veriſſimum grauiſſimumque malum omni odio deteſtandum, deſtruendum, extirpandum, ſexcentis locis Auguſtinus palam docet. Nam li- A bro quarto contra Iulianum:

Lib. 4. cont. Iul. c. 2.

Quid eſt quod triumphas tanquam de hoſte victo? Internum potius vincis quem laudas, dicendo eſſe bonum naturale à Deo datum. *Nam victoria de te mea, illo malo tecum pugnante ſecura eſt. Neque enim dicere audebis eum vinci, qui verum dicit, ab eo qui falſum dicit. Ego autem concupiſcentiam contra quam pugnas malum dico, tu bonum. Sed pugna tua malum fatetur quod bonum lingua mentitur, augens mendacium alio mendacio quo aſſirmas & à me iſtam dictam bonam.* Et multis interpoſitis in eodem capite:

Ibid. in fin.

Quod repugnat voluntati bonæ non eſt bonum, imò malum eſſe quis neget, niſi qui non habet voluntatis bonum, cui quod repugnas, fateatur malum? Et in eodem libro inferius:

Cap. 14.

Quam nemo poteſt bonam dicere, niſi cuius aduerſus eam non amat concupiſcere ſpiritus. Et iterum:

Cap. 15.

Abſit vt quilibet homo Dei ſic te audiat vituperatorem luxuriæ, & approbet concupiſcentiæ laudatorem, vt ex tuo ſermone arbitretur bonum quod in ſe experitur malum. Et libro quinto:

Lib. 5. c. 16.

Libido contra bonum ſpiritum concupiſcit: atque ideò & qui hoc eſſe malum negat, peccat, & qui hoc malo benè vtitur, non peccat. Et alibi aduerſarium ſuum fidentiſſimè prouocans ad diſſoluendas iſtius argumenti vires:

Lib. 4. c. 1.

Proinde tota controuerſia non remanſit (ſi tamen remanſit aliqua) niſi, verum in eis qui continentiam Deo vouerunt bonum ſit iſta de qua diſpu- C *tamus, concupiſcentia carnis, an malum. Collige itaque totas vires acuti tui cordis, ac liberæ frontis, & aude reſpondere ſi potes, hoc bonum eſſe eis, ſicut libro ſuperiore confeſſus es, Apoſtolorum legio repugnanti.* Et vberius in illo libro ſuperiore telum iſtud in vulnere ſui aduerſarij verſans quia dixerat, *Concupiſcentiæ naturalis qui modum tenet bono benè vtitur*, per totum caput vigeſimum primum concupiſcentiæ malitiam ex eius pugna cum ſpiritu probat:

Lib. 3. c. 21.

In hac controuerſia de benè vtendo iſto vtrum bono an malo, tota inter nos cauſa verſatur. Et oſtendens eam ex vnanimi antiquorum Patrum ſententia eſſe malum.

Ibidem.

In qua vellem quidem, inquit, *egregios judices non repudiares, quos tibi meis ſuperioribus libris ſana doctrina eruditos, ſine vllo ſtudio* D *partium de hac cauſa ſententias protuliſſe monſtraui.* Sed ex proprijs eum verbis conficere malens, adijcit:

Ibidem.

Sed quoniam ſi te non correxeris, ipſorum quoque accuſationem, vel vt mitius dixerim, reprehenſionem ſine dubio præparabis, te potius vtar judice pro mea ſententia contra tuam, non alicubi alibi, ſed in eodem libro ſuo, nec tunc alio, ſed eo ipſo loco. Dixiſti enim, ſanctam virginitatem confidentia ſuæ ſalutis & roboris, contempſiſſe remedia nuptiarum, vt glorioſa poſſit exercere certamina. Quam poſtremam ſententiæ partem de pugna cum concupiſcentiæ motibus inſtituenda arripiens eam indubitanter malum eſſe concludit:

Ibid.

Quæ ſunt, inquit, ſanctarum virginum ſicut appellas glorioſa certamina, niſi quia, non vincuntur à malo, ſed vincunt in bono malum? Et infrà ex pugna ipſius-met Iuliani

Ibid.

E pergens ad propoſiti ſui ſcopum: *Inter duos aduerſarios conſtitutus in magnas coarctaris anguſtias & me vis vincere per eloquentiam & libidinem, per continentiam; ſed pugnando aduerſus eam confiteris malum, laudando eam deſeris veritatis bonum. Sed ego te vinco & expugnatorem & laudatorem mali, conſtituens te ante judicem non alium, ſed te ipſum. Vos enim vincere concupiſcentiam expugnatione eius, me verò laude eius.. Sed ego reſpondeo; vt vincatur qui laudat, judicet qui pugnat. Si enim malum eſt, cur laudat? Si bonum eſt cur expugnat? Si autem nec bonum nec malum eſt, vt quid laudat, vt quid expugnat? Quamdiu igitur expugnator libidinis eris, tamdiu pro me contra teipſum judex eris.* Et mox

velut re contecta ſubnectit : *Cauſa itaque noſtra finita eſt quantumlibet enim laudes concupiſcentiam carnis, quamdiu pugnas aduerſus eam cernis*, &c. Ex his clariſſimè conſtat impoſſibile eſſe vt concupiſcentia vel motus eius ſint naturale bonum, hoc eſt, bonum quod ex Dei conditione creaturam citra peccati meritum inſtituentis adhæreat. Nam non aliter in ſenſu Iuliani concupiſcentia eſt naturale bonum ; nec alia laus, qua ſuperius toties dicitur concupiſcentiam laudaſſe Iulianus, quam quod eam dixiſſet eſſe *naturalem ſeu naturale bonum*, à Deo creante communicatum, quo ratio ſiue ſibi ſubdendo, ſiue illi ſeruiendo bene vel malè vteretur. Nam propter iſta verba ſexcenties perſtringit impudentiam laudis iſtius. Hinc enim iſta libro ſecundo ad Valerium : *Inter tot nomina bonarum rerum, corporum, ſexuum, coniunctionum* (quæ ſolùm naturaliter bona ſunt) *libidinem vel concupiſcentiam carnis : iſte non nominat. Tacet quia pudet : & mira ſi dici poteſt pudoris impudentia, quod nominare pudet, laudare non pudet*, aſſerendo ſcilicet naturale bonum. Vnde & alibi : *Impudentiſſimos laudatores* vocat. Alibi : *Vtinam erubeſceres erubeſcenda laudare.* Alibi : *Noli malum falſæ laudis addere huic malo.* Alibi : *Et iſte audet coram magiſtro in cælo ſedente recitare libidinis laudes.* Quæ omnia certiſſimè demonſtrant concupiſcentiam & motus eius non minus malos eſſe futuros in ſtatu puræ naturæ quem Iulianus afferebat, quam nunc ſunt nec ſine impudentia ſingulari eam vocari poſſe naturalem ſeu naturale bonum.

Lib. 2. de nupt. & concup. c. 7.

Lib. 3. cont. Iul. c. 3.

Lib. 4. c. 14.

Porrò eodem argumento æque conſtanter & inuictè Auguſtinus probat, eam à Deo creante in ſtatu ſcilicet puræ naturæ, ſicut Iulianus cenſebat, non poſſe proficiſci ; ſed ſolummodo ab ipſo homine ſeipſum ſponte deprauante, vel à diabolo perſuadente peccatum. Eſt enim malum ac tantum malum, vt repugnet eis quæ Deus diligit, hoc eſt, iuſtitiæ, pudicitiæ, continentiæ, omnique virtuti quam diligit Deus ; & idcirco tanti mali Deus cauſa in ſua creatura eſſe non poteſt. Appeteret enim naturaliter perniciem ſuam hoc ipſo quo naturaliter appeteret omnia ſcelera ad quæ inceſſanter ſtimulantur, & conſequenter ipſa natura eſſet mala & à malo profecta Deo. Audi quam luculentiſſimis teſtimonijs Auguſtinus doctrinam iſtam velut ſaniſſimam tradat. Nam libro tertio contra Iulianum vbi malitiam concupiſcentiæ ſpiritui repugnantis demonſtrauerat, vt paulò ante diximus : ita pergit : *Cauſa itaque noſtra finita eſt. Quantumlibet enim laudes concupiſcentiam carnis, quamdiu pugnas aduerſus eam, cernis quam verum de illa, nec niſi de illa dixerit Apoſtolus Ioannes ; quod non eſt à Patre. Nam ſi, vt dicis, qui modum eius non tenet, bono malè vtitur, etiam in malè vtentibus bonum eſt ipſa. Quæ igitur eſt illa quæ non eſt à Patre ? An etiam ipſam quomodolibet intelligas, laudare*, id eſt eam vt naturaliter bonam prædicare *diſponis* ? Et paulò poſt cum eum ex proprijs verbis ad anguſtias redegiſſet, quod eam bonam dixiſſet, & neceſſario omne bonum à Patre ſit, *Sed* inquit, *ab his anguſtijs liberaberis ſi credideris non linguæ tuæ, ſed pugnæ tuæ. Continentia eſt enim à Patre qua non expugnaretur concupiſcentia, niſi non eſſet à Patre : hæc ergò ipſa contra quam, ſi continenter viuis, acriter pugnas non eſt à Patre. Non enim contra eam pugnares niſi repugnaret. Nec verò repugnaret tibi agenti, quod donatur & amatur à Patre, ſi eſſet à Patre.* Ecce ſine vllo ambiguitatis incerto, ſine vlla trepidatione concluſum, ſi

Lib. 3. cont. Iul. c. 23.

Ibid.

A concupiſcentia eſſet à Deo, non repugnaret ei quod amat ac donat Deus, hoc eſt virtuti continentiæ. Et è contrario continentia non expugnaret concupiſcentiam ſi eſſet à Deo. Quod vniuerſum puræ naturæ ſtatum enecare nemini dubium eſſe poteſt, niſi illi qui fortè velut in illo ſtatu nullam continentiæ cum concupiſcentia futurum eſſe certamen, vt ea quotieſcunque & quibuſcunque voluptatibus adhinniret, ſecurè frueretur. Quod quoniam abſurdiſſimum & fœdiſſimum & à creatura rationali alieniſſimum eſſe, omnis ratio ſana judicat, quid aliud ſequitur, B niſi id cum quo continentia & omnis virtus dimicat, hoc eſt, concupiſcentiam carnis omneſque cupiditates illas appetitus ſenſitiui contra rationem virtutemque tumultuantes à Deo Patre creaturam rationalem ita condente non poſſe proficiſci ? Perficit hoc argumentum Auguſtinus alijs in locis ſæpius, & luculentius explicat impoſſibile eſſe, vt concupiſcentiæ ex Dei inſtitutione in creatura rationali pugnam ſuſcitent. Cùm enim Iulianus objeciſſet, *Si in fructu ligni illius*, ex quo comederant primi homines *hæc fuit libido, à Deo facta eſſe monſtratur, & per hoc bona quoque ipſa defenditur.* Reſpondet ei Auguſtinus impoſſibile eſſe, vt eam Deus etiam per aliam creaturam interpoſitam in hominibus faciat : C *Abſit enim*, inquit, *vt Deus de ligno bono cuicunque ætati illorum hominum quocunque tempore beneficium tale conferret, vt haberent in membris aduerſarium, contra quem pudicitia dimicaret.* Cauſam ſubijciens paulò poſt ; cùm adhibuiſſet Apoſtoli teſtimonium. *Nolite diligere concupiſcentiam carnis*, ita pergit ; *Hæc quam diligere prohibemur non eſt à Patre : hæc igitur concupiſcentia quam laudas, non eſt à Patre, duo enim bona quæ à Patre ſunt inter ſe pugnare non poſſunt. Pugnant autem inter ſe continentia & concupiſcentia : quid horum à Patre magis velis eſſe, reſponde, video quas patiaris anguſtias : faues quidem concupiſcentiæ, ſed erubeſcis continentiæ*, &c. Clariſſimè probatum vides concupiſcentiam & conſequenter cupiditates cæteras ideò D eſſe non poſſe à Deo, quia duo bona quæ à Deo Patre ſunt, pugnare non poſſunt, ita videlicet vt alterum repugnet contra ſpiritum Dei. Quod cùm in ſtatu puræ naturæ fieri certum ſit, & ab ipſo Iuliano quaſi in ſtatu illo iam factum poneretur, perſpicuum eſt ſtatum illum, quatenus concupiſcentiarum pugnam cum virtutibus & ſpiritu Dei adducit, iuxta doctrinam Auguſtini eſſe impoſſibilem. Hinc libro quinto aduerſus eundem Iulianum, vt explicaret cur duo bona quæ à Patre ſunt, pugnare non poſſint ; *Rogo te*, inquit, *oculos aperi, & cerne quæ aperta ſunt. Nulla pugna eſt ſine malo. Quando enim pugnatur aut bonum pugnat & malum, aut malum & malum : aut ſi duo bona inter ſe pugnant, ipſa pugna eſt magnum malum. Quod in corporibus quando contingit* E *vt ea quibus conſtat, id eſt humidum & ſiccum, calidum & frigidum, quamuis ſint inter ſe contraria, pacem ſecum, concordantiamq; non teneant, morbi ægrotationeſque naſcuntur.* Et quamuis Auguſtinus doceat nec morbos nec ægrotationes in pura natura ſine peccato eſſe poſſe, ſicut infrà dicturi ſumus, magnam tamen inter pugnam bonarum qualitatum & cupiditatum animi diſcrepantiam eſſe tradit, ideoque ſtatim adijcit, *Sed aliæ ſunt rerum corporalium qualitates, quæ ſecum à contrarijs temperantur, vt bene valeamus ; & cùm ſint in diuerſo genere bonæ, tamen cum diſcordant, malam valetudinem faciant : & aliæ ſunt animæ cupiditates, quæ propterea carnis dicuntur, quia ſecundùm car-*

Lib. 4. cont. Iul. c. 13.

Ibidem.

Lib. 5. cont. Iul. c. 7.

Ibid.

nem anima concupiſcit, cùm ſic concupiſcit, vt ei ſpiritus, id eſt pars eius melior & ſuperior debeat repugnare. Nimirum quia illæ qualitates bonæ ſunt, hæ cupiditates carnis malæ, ſicut ſæpiſſimè docuit, quarum illæ propterea à Deo eſſe, hæ eſſe non poſſunt. Si enim à Deo eſſent, neceſſario bonæ eſſent, vt pote à quo eſſe non poteſt niſi bonum. Si autem bonæ eſſent jam ſpiritus contra ſpiritum concupiſceret. Audi Auguſtinum: *Quæro ſanè qualibus ingenitis ſibi motibus hominem dicatis eſſe idoneum dare leges? vtrum bonis an malis? Si bonis aduerſus bonum, ergo ſpiritus concupiſcit aduerſus ſpiritum, & duo bona inuicem ſibi aduerſantur in homine, quod ſi ita eſſet, ipſa duorum bonorum inter ſe diuerſitas bona eſſe non poſſet. Si autem malis, fatere igitur ingenitos eſſe homini motus malos, contra quos caſtitas dimicat.* Vt ergò oſtenderet impoſſibile eſſe, vt tales motus mali ſint à Deo ſic inſtituente creaturam ſuam, ſicut Iulianus aſſerebat, ſic adiungit; *Et ne dicere cum Manichæis cogaris alienæ malæ naturæ nobis ineſſe commixtionem, noſtrum potius originalem confitere languorem.* Nimirum hoc vult Auguſtinus motus illos malorum motuum contra ſpiritum repugnantium, ita malos eſſe, vt quicunque noluerit eos eſſe languorem ex ipſius creaturæ iniquitate contractum, cogatur dicere cum Manichæis, eos malæ naturæ commixtione pullulare. Tam impoſſibile judicat Auguſtinus, vt huiuſmodi motus mali à Deo bono naturam bonam condente proficiſcantur ſicut Pelagiana doctrina iuxta commentum puræ naturæ ſtatuebat. Sed de hoc argumento infrà pluribus.

Lib. 5. c. vlt. — *Ibidem.*

CAPVT XIV.

SECVNDVM ARGVMENTVM ex parte motuum concupiſcentiæ qui non ſunt aliud niſi peccandi deſideria. Soluitur objectio de bonitate eorum in brutis.

Argumentum vlt. contra ſtatum puræ natur.

SECVNDVM argumentum quo ſanctus Auguſtinus confirmat doctrinam illam ſuam ex natura motuum concupiſcentiæ petitur, & eſt huiuſmodi. Fieri non poteſt, vt deſideria peccandi in creatura rationali ſint bona vel licita; ſed omnium hominum iudicio turpia & mala; motus porrò concupiſcentiæ non ſunt aliud quam quædam deſideria peccatorum, non poſſunt igitur eſſe bona vel licita creaturæ rationali, ſed potius mala & illicita: quod ſi illicita ſunt & turpia & mala, non poſſunt etiam habere autorem Deum, ſicut hoc in pura natura neceſſarium eſt: & conſequenter ſtatus ille eſt impoſſibilis. In Auguſtini doctrina de totius iſtius argumenti veritate & firmitate dubitari non poteſt. Intorſit enim illud ſæpiſſimè in Iulianum cùm ea deſideria velut naturales creaturæ rationalis motus ex humanæ tanquam puræ naturæ inſtitutione promanaſſe prædicaret. Nam deſideria peccatorum non tantum deliberata, ſed etiam talia quæ rationem anteuertunt, eſſe mala, illicita, turpia, & per hoc nullo modo eſſe poſſe creaturæ rationali naturalia, ſeu naturaliter ex Dei inſtitutione naturam comitantia tanquam veriſſimum, certiſſimum & omni dubitatione ſuperius, ſæpiſſimè contra aduerſarij ſui jam dictum dogma tradit. Nam libro quarto aduerſus eum ſcripto: *Cur non potius malum vocetur, quod fateris eſſe frenandum? Cur quæſo frenandum niſi ne noceat? niſi ne ad illicita quæ deſiderat relaxetur? Et vtique deſiderium mali malum eſt, etiamſi ei non conſentiatur donec eo veniamus, vbi nec habeatur.* Et paulò poſt: *Rogo ſi eſt in vobis vllus ſenſus humanus, num poteſt & malum eſſe peccatum & bonum eſſe deſiderare peccatum.* Et iterum inferius: *Hoc ergo malum quod non dicturus es bonum, niſi aduerſus omnem veritatis tubam ſic obſurdueris, vt clames bonum eſſe concupiſcere malum, quod nec inter ſurdos dicere audebis, hoc inquam malum, cur non exſtirpatur de continentium carne Sanctorum? Cur non totum opere mentis auferatur? Hoc enim dicis fieri debuiſſe ſi malum eſſet.* Et libro ſexto contra Iulianum acerrimè idipſum argumentum premit: *Quis autem ita ſit imprudens atque impudens, ita procax, pertinax, peruicax, ita poſtremo inſanus & demens, qui cum peccata mala eſſe fateatur, neget eſſe malum concupiſcentiam peccatorum etiamſi aduerſus eam concupiſcente ſpiritu peccata concipere ac parere non ſinatur?* Et infra: *Concupiſcere malum ſemper eſt malum.* Et, *Nullo modo fieri poteſt, vt carnali concupiſcentia bonum hominis concupiſcatur.* Et in libris operis imperfecti contra Iulianum: *Videant qui legunt, vtrum reſpondendum ſit homini, qui in tantam progreditur inſaniam, vt confiteatur malum eſſe peccatum, bonam concupiſcentiam peccatorum.* Et paucis adiectis ſubijcit: *Ergone in paradiſo,* in quo Iulianus hominem tanquam in ſtatu puræ naturæ cum concupiſcentia collocabat, *ante maleſuadi venena ſerpentis, ante corruptam ſermone ſacrilego voluntatē, illicitis cibi libido iam fuit? Et quod totoles abſtinus diciens, ad malum prouocabat & mala non fuit?* Satis iſta ſunt, arbitror, vt cognoſcamus impoſſibile eſſe, vt concupiſcentiarum ſiue cibi illiciti, ſiue concubitus deſideria licita aut bona ſint, cùm toties ingeminet Auguſtinus eſſe imprudentiæ, impudentiæ, procaciæ, pertinaciæ, peruicaciæ, inſaniæ, dementiæ ſingularis, contra omnem veritatis tubam, contra omnem ſenſum humanum, vt concupiſcentiæ peccatorum dicantur licitæ aut naturaliter bonæ; quod nec inter ſurdos quiſquam dicere audebit. Et tamen hoc dicere coguntur, quotquot Deum eam homini naturaliter inſeruiſſe vel inſerere poſſe profitentur. Nam vt Auguſtinus alibi idem torquens argumentum dicit, *bonum eſt quod naturaliter libet,* vt paulò poſt dicturi ſumus.

Lib. 4. cont. Iul. c. 2. — *Ibid.* — *Lib. 6 cap.* — *Cap. 16.* — *Lib. 1. oper. imperf. ſub. 102.* — *Ibidem.*

Quod ſi verò apertâ veritate ſuperatus quiſpiam huiuſmodi peccatorum deſideria mala & illicita & turpia eſſe fateatur, pietas eum vlterius fateri cogit non poſſe eorum auctorem eſſe Deum cuius nec homo probus auctor eſſe, vel in ſe vel in alio excitare poteſt.

Quemadmodum enim impoſſibile eſt vt Deus in homine peccatorum excitet deſideria, ita nec poteſt illi tale pondus indere quo aſſiduè ad peccandi deſideria concitetur. Nec verò quicquam refert quod illos peccandi motus homo majore poteſtate rationis compeſcere ac moderari poteſt. Nam nec illud vllo modo in pura natura, ſine gratia poteſt, vt ſuo loco dicturi ſumus. Quod fit vt iſta doctrina non multum abſimilis ſit Caluinianæ quæ Deum in cordibus hominum peccandi deſideria operari facit. Non poſſet enim efficacius operari quam tale pondus viſceribus inſerendo, ex quo non poteſt niſi mala concupiſcere; quibus etiam ſine gratia (qua iuxta ſtatum ſuum caret) non poteſt non præbere conſenſum.

Sed eſto detur etiam puræ naturæ gratia, qua peccandi

peccandi motus frenare & ratione moderari poteſt, & iis non conſentire ſi velit; Non tamen idcirco malitia importunæ illius cupiditatis abſterſa eſt. Hoc enim non cupiditatis illius ſed rationis bonum eſt. Ipſius enim non eſt aliud niſi indifferenter quamlibet voluptatem ſiue licitam ſiue illicitam concupiſcere: quod ſine dubio magnum malum eſt, & peccati deſiderium. Quidquid vlterius boni circa motus illos frenandos moderandoſque virtus aut ratio facit, non illos efficit eſſe bonos ſed potiùs probat malos. Limes enim ponitur quem effrenis malæ cupiditatis impetus tranſire non ſinitur. Nihil enim eſt verius quàm quòd libidinem non frenat libido ſed ratio.

Quæ multis in locis præclariſſimè ſanctus Auguſtinus tradit. Nam libro primo contra Iulianum operis imperfecti. *Quæ ſuſcepta tua tibi tam* Lib. 1. oper. imp. c. 159. *grata eſt, vt cùm ab illa in conſenſionem quiſquis non trahitur, ipſam putes eſſe laudandam. Quaſi malum non ſit res quæ impellit in malum ſi non ei cedat, ſed reſiſtat ille cum pellitur.* Et libro ſecundo primæ Lib. 2. cont. Iul. c. 8. ſcriptionis aduerſus eundem Iulianum: *Hæc eſt voluptas* (concupiſcentia) *illa ſuſcepta tua, quam nec tu reprehendas eius exceſſum. Vbi qualis ſit planè fateris, ſed tantis verborum ornamentis eam moderatam defendis & laudas, quaſi iſtum modum ſibi ipſa conſtituerit & non ſpiritus qui aduerſus eius* Lib. 3. c. 30. *impetum concupiſcit.* Et libro tertio iterum: *Exceſſum eius reprehenſibilem dicis; quaſi in eius moderatione cum ea benè vtitur coniugatus, equus ipſe qui malus eſt, & non potiùs ſit eius auriga laudan-* Lib. 4. c. 2. *dus.* Et libro quarto eiuſdem operis: *Eius impetus non ſua ſponte moderatus eſt. A nullo namque illicito ſe abſtinet, ſi membra eius deſiderio inſeruiant. Ac per hoc eius modus, non in ipſo cuius inquietus eſt motus, ſed in refrenante ac benè vtente laudatur.* Et rurſum inferius radicem malitiæ oſtendens digito cùm dixiſſet *infrenem eſſe motum* concupiſ- Cap. 2. centiæ, attexit paulò poſt: *Hæc dicunt non attendentes coniugum concubitum cauſa generandi*, id eſt cupitum concubitum, *ideo bonum eſſe laudabile, quia in eo limes præfigitur licitus malo concupiſcendi. Cur enim non potiùs malum vocatur quod fateris eſſe frenandum?* Et iterum infra accuratius: *Vtique deſiderium mali malum eſt; etiamſi ei non conſentiatur. Non igitur quid boni de concupiſcentia carnis fiat, ſed ipſa quid mali faciat cogitandum eſt. Nam pudicitia coniugalis inhiantem concupiſcentiam ſiue de illicito, ſiue licito percipere voluptatem, frenat ab illicito, permittit ad licitum, hoc eſt bonum, non tamen eius ſed benè vtentis bonum eſt. Quod autem ipſa concupiſcentia facit ſiue ad licitum ſiue ad illicitum indifferenter ardeſcere vtique malum eſt.* Et multò Ibid. poſt: *Solis ergo libidinis exceſſibus accuſatur, ſed ille, à quo non refrenatur. Nam ipſa per ſeipſam rectiſſimè omnino ſuis ipſis motibus accuſatur, quibus ne excedas obſiſtitur.* Et capite decimo quarto, Lib. 4. c. 14. in fine. *Exceſſus*, inquis, *eius in culpa eſt. Nec perſpicis quod facillimè potuiſſes, ſi magis ipſam, quam me vincere voluiſſes, vt non fiat malum excedendi, reſiſtendum eſt malo concupiſcendi. Duo ergo mala ſunt, quorum vnum habemus alterum facimus ſi ei non reſiſtimus quod habemus.* Quæ omnia ſatiatiſſimè probant, conſtantiſſimè hoc ſentire Auguſtinum quod concupiſcentiæ inhiantis motus nō minus mali ſint cùm eos ratio in gyrum virtutis flectit ac regit, quam cum ſine moderatione in immunditias relaxantur. Moderatio enim iſta non concupiſcentiæ quæ frenatur, ſed virtutis frenantis eſt bonū. Ipſius enim motus ſemper per ſeipſum infrenis eſt, ſemper ſine diſcrimine inhians vo-

A luptati, ſiue licitæ, ſiue illicitæ. Hoc enim diſcernere rationis eſt, non ipſius quæ oculis diſcernendi caret. Hæc eſt ergo ratio, cur omnes eius præcipites motus, ſiue rationem ſimul præcipitem trahant, ſiue excellentiore eius poteſtate frenentur, ſine vlla dubitatione malos dicendos eſſe confirmet. *Quid enim te adiuuat, quod re-* Lib. 3. c. 7. *prehendere videris eius exceſſum cuius approbas motum? Tunc enim excedit licitum limitem, quando eius motibus ceditur. Mala eſt tamen, & quando non ceditur, quia malo reſiſtitur, ne bonum caſtitatis interimat.* Qua de cauſa virtus cum reſiſtit concupiſcentiæ, aptiſſimo vocabulo vocatur ab Auguſtino *limes mali & ideò bonum.* Nam inquit inferius, B *Cur reſiſtitur niſi ne impleat deſideria mala? Quomo-* Lib. 4. cont. Iul. cap. 8. *do igitur bona eſt?*

Ex quibus etiam ſatis liquidò intelligitur concupiſcentiæ effrenes motus non aliud eſſe niſi deſideria peccatorum; indifferenter enim in licitam & illicitam voluptatem exardeſcere, quod libidinis proprium eſſe audiuimus, hoc eſt nihil aliud quam deſiderare peccatum. Quod inde perſpicuum eſt, quia ſi motibus illis cœcis, eadem rationis cœcitate conſentias, nec eis moderatio imponatur, ſine dubitatione peccabis. Vnde Auguſtinus, *Quid autem agit in carne San-* Lib. 4. c. 2. *ctorum continentium iſta concupiſcentia, niſi peccandi deſideria, quibus non conſentientes exercent, vt* C *conſiterentur, glorioſa certamina? Neque enim ſaltem connubij deſiderium in illa continentiæ profeſſione poteſt eſſe non malum, quid ergo illic agit vbi malum eſt quicquid agit? Etſi ei conſentiatur & peragit? Quid ibi agit hæc concupiſcentia vbi nihil boni concupiſcitur ex illa? Quod ibi agit libido vbi nihil boni libebit ex illa?* Qualis eſt autem apertè concupiſcentia & motus eius in continentibus, talis eſt etiam licet obſcurius in coniugatis, ſicut ibidem expreſsè Auguſtinus tradit. Cùm enim dixiſſet Iulianus coniugatus bono libidinis benè vti; *Profectò*, inquit, *mentiris aut falleris. Ne-* Ibid. *que enim dicturus es in coniugibus bonum eſſe libidinem, in Sanctis autem vel Virginibus, vel continentibus malum.* Quod latius mox exequitur, li- D quidiſſimè oſtendens id neceſſariò futuram eſſe concupiſcentiam in coniugatis, hoc eſt malam, ſi talis eſſe in Virginibus apparuerit. Itaque contra Celeſtium diſputans de concupiſcentia illa carnis generali, quam Apoſtolus dicit *concupiſce-* Lib. de perf. iuſt. cap. 6. *re contra Spiritum*, eadem generalitate dicit, *Concupiſcentia carnis vtique culpabilis atque vitioſa eſt, nihilque eſt aliud quam deſiderium peccati.* Qua de Vide l. 2. de ſtatu naturæ lapſæ re plura diximus cùm de concupiſcentia diſſereremus.

Satis iam ex Auguſtino, arbitror declarauimus mentē eius perſpicuam & indubitatam eſſe quod motus concupiſcentiæ, quia de ſe infrenes E ſunt, in quamlibet voluptatem indifferenter inhiant eſſe deſideria peccatorum; & propterea motus eius, ſiue frenentur ſiue laxentur, ita manifeſtè malos eſſe, vt inſaniæ ſit contrarium velle ſuſtinere. Ex quo ſequitur, eos non poſſe eſſe naturaliter bonos, nec vllo modo à Deo creante, puram naturam conferri poſſe creaturæ. Nam huc tendit illa tota aduerſus Iulianum diſputatio qui hoc impudenter ſuſtinebat. *Abſit enim,* Lib. 4. cont. Iul. c. 13. inquit, *vt Deus de ligno bono cuicumque ætati illorum hominum, quocunque tempore beneficium tale conferret, vt haberet in membris aduerſarium contra quem pudicitia dimicaret.*

Hoc enim malum concupiſcentiæ repugnantis voluntati, tam horrendum eſt, vt inter omnes pœnas quibus peccatum originale punitum eſt,

nulla poſt æternam damnationem ſub ira & odio Dei ſanctis mentibus horribilior dari poſſit. *Non aliunde*, inquit ſanctiſſimus Præſul, *tantum dolorem habet humana miſeria quam inde quod caro concupiſcit aduerſus ſpiritum & ſpiritus aduerſus carnem.*

Serm. 181. de t. mp.

Ex quo fit vt omnes aliæ miſeriæ ad hanc miſeriam tanquam ducem ac fontem cæterarum miſeriarum creaturæ rationalis ab Auguſtino ſubinde reducantur, nempe quod homo ſibimetipſi factus ſit inobediens. Nam inde naſcitur quod non tantum immundiſſima illa concupiſcentia voluntate reluctante, ſed qualibet alia afflictione animus crucietur.

Ipſo enim inuito fit in animo vel in corpore quod non vult, ex quo neceſſariò ſequitur cruciatus. *Nam quæ*, inquit, *hominis eſt alia miſeria niſi aduerſus eum ipſum inobedientia eius ipſius, vt quoniam noluit quod potuit, quod non poteſt velit?* Quod primitus & præ cæteris omnibus in ipſo animo ſibi repugnante tanquam in fonte cæterarum afflictionum locum habet; prout ipſe ſtatim ſubjungendo; & ab animi iſta repugnantia incipiendo declarat: *Quis enim enumeret quam multa, quæ non poteſt, velit, dum ſibi ipſe, id eſt voluntati eius ipſe animus eius, eique inferior caro eius non obtemperat? Ipſo namque inuito & animus plerumque turbatur & caro dolet*, &c. Huius ergo concupiſcentiæ voluntati repugnantis immunditia & malitia, quia non ſatis mente penetratur, hinc eſt quod tanti mali Deum auctorem eſſe poſſe homines ſuſpicantur. Non obſcurè hoc tetigit Auguſtinus, quando Iulianum qui primus eam inter Chriſtianos cum Pelagio magiſtro ſuo, Deo creanti attribuit, grauiter perſtringens arguebat: *Numquid vel tibi vel cuiaſlibet conſectaneo tuo aliquid dicere videris ſi quantum ſit malum concupiſcentiæ carnalis ſanctitate mentis cogitare poſſetis?*

Lib. 14. de Ciuit. c. 15.

Ibid.

Lib. 6. cont. Iul. c. 5.

Vnum objici poſſet, quod Auguſtino objicit Iulianus, concupiſcentiam nō eſſe in brutis malam; cur ergo tanta eſt eius malitia in homine, vt creando in puris naturalibus hominem, eius Deus auctor eſſe non poſſit? Reſpondetur cauſam eius rei eſſe quod bruta ratione careant, cui diſſonet? vnde cùm non poſſint veritatem virtutemque mente contingere & eius honeſtate frui, datum eſt illis ſenſibile bonum quo ſine vlla rationis repugnantia perfruantur. Itaque Auguſtinus in opere contra Iulianum imperfecto: *Hoc in pecoribus ideo non eſt malum, quia non ibi caro concupiſcit aduerſus ſpiritum: quod malum in hominibus ſanandum eſt bonitate diuinâ non humanâ vanitate laudandum.* Et libro quarto contra eundem Iulianum: *Hæc autem libido ideo malum non eſt in belluis quoniam non repugnat rationi qua carent.* Quod vberius & accuratius in alio explicat loco: *Ideo in pecoribus malum non eſt concupiſcentia, quia non aduerſus ſpiritum concupiſcit ſed eorum potiùs oblectat ſpiritum. Concupiſcentia enim ſapientiæ carentia, carnali concupiſcentiæ non reſultant & à bono vita rationalis aliena, hoc bonum habent quo delectantur. Iam verò & antea diximus, propterea hoc non eſſe in pecoribus malum quia in eis non concupiſcit aduerſus ſpiritum. Non enim habens rationem qua libidines ſubjugent ſuperando, fatigentque pugnando.* Et ſtatim adjungit: *Sed ne propterea putaretur non eſſe malum concupiſcentia carnis quia bonum eſt in pecore, vt eo ſe oblectet illa natura, cui non poteſt ineſſe concupiſcentia ſapientiæ, ideo dictum eſt bonum eſſe pecoris, cuius ſine vlla repugnantia delectat ſpiritum: malum autem hominis*

Lib. 2. oper. imperf. fol. 230.

Lib. 4. cont. Iul. c. 5.

Ibid. c. 14.

Ibid.

A *quo concupiſcit aduerſus ſpiritum.* Propter hanc ergo naturæ diuerſitatem fit, vt ſi homo voluptatem inſtar pecoris inferiore ſui parte, neglecta vel contempta ſuperiore concupiſcat in ſimili motu diſſimilis omninò ratio ſit. Quod enim pecus natura, hoc homo vitio facit. Nam vt præclarè Auguſtinus de illa ſimilitudine qua homines concupiſcendo pecoribus comparantur: *Et ſi homo in honore poſitus, & non intelligens comparatur pecoribus, eiſque ſimilis fit, non tamen vſque adeo ſimilis fit, vt pecus ſit. Comparatur namque per vitium non per naturam, non pecoris vitio ſed natura*, ſcilicet hominis. *Tantæ namque ex-* B *cellentiæ eſt in comparatione pecoris homo, vt vitium hominis natura ſit pecoris.* Et è contrario vt natura pecoris ſit vitium hominis. Plerumque enim contingit vt quod in inferiore natura iudicamus eſſe rectiſſimum, hoc velut peruerſum in ſuperiore, ſi imitari velit, improbemus. Abilla quippe agitur proprium, ab hac appetitur alienum. Vnde illa in ſuo naturali gradu manet, iſta ad inferiora demergitur. Velut cum homines ſua voluntate ferina ſectantur. Pulchrè namque incedit quadrupedans equus: at ſi ſic homo pedibus manibuſque imitetur, quis eum vel palearum cibo dignum putet? In equo igitur probamus illud, cui quantum præponimus C hominem tantum offendimur, quod inferiora ſua naturali dignitate ſectetur. Sic ergo facile intelligitur inferiores animas quibus nulla ineſt ratio aut appetitus honeſtatis rectè ac decorè voluptatibus carnis inhiare, vt illis oblectentur, quibus alia deeſt excellentior; ſuperiores autem quibus actionem longè præſtantiorem rerum moderatrix iuſtitia ſumma tribuerit, vitioſiſſimè motibus illis agitari, quibus & ratio perturbatur & lumen veritatis extinguitur, & virtus enecatur, & honeſtatis amatrix creatura vehementiſſimè ab honeſtate diuellitur. Quod qui grauiſſimum turpiſſimumque malum eſſe non ſentit, & bonitate, honeſtateque Creatoris indignum, *videat quomodo habeat bonum ſpiritum*, cui repugnantem velit nolit fatetur frenandam D eſſe libidinem. Nam talem *concupiſcentiam Ioannes dixit à Patre non eſſe qua concupiſcit aduerſus Spiritum. Quam nemo poteſt bonam*, & per hoc boni Creatoris opus *dicere, niſi cuius aduerſus eam non amat concupiſcere ſpiritus.*

Lib. de pecc. orig. c. 40.

Aug. l. 4. contra Iu. cap. 14.

Hoc eſt ergo quod Auguſtinus ſæpius docet, ſolam illam rebellionem concupiſcentiæ aduerſus virtutem atque rationem eſſe radicem omnis quod in ea reperitur mali. *Libido autem pudenda*, inquit, *non moueat membra niſi quando volumus, & non eſt morbus. Non de illa erubeſcat etiam licitus & honeſtus coniugatorum concubitus, vitando conſpectum & appetendo ſecretum, & non eſt morbus.* Et libro quarto contra Iulianum: *Quæ concupiſcentia malum non eſſet, ſi ſola generandi cauſa ad licitum concu-* E *bitum moueretur.*

Lib. 2. de nupt. c. 35.

Lib. 4. cont. Iul. c. 8.

Non ergo motus eius in ſe mali ſunt, ſed inordinatio motuum, neque concupiſcentia vel appetitus ſenſitiuus per ſe conſideratus, ſed effrenitas eius quæ concupiſcentiæ & eius deſideriis in ſtatu puræ naturæ ſemper adhæret: ſiue interim ratio eius impetus effrenes certo limite moderetur, ſiue præcipites in quodlibet & quantumlibet ferri ſinat. Hæc ergo inordinatio concupiſcentiæ, hæc effrenitas, hæc repugnantia cum ratione, hæc hoſtilitas cum virtute, hæc cum honeſtate contrarietas, propter quam dixit Auguſtinus *libidinem* cuiuſcunq; externi ſenſus *eſſe contrariam dilectioni, ſapientiæ & virtutibus*

Lib. 4. c. 14.

mini-

inimicam: propter quam ipſe Tullius nullâ fide imbutus dixit, *eius motum vt quiſque maximus eſt, ita inimiciſſimum eſſe Philoſophiæ*, hoc eſt amori ſapientiæ; hæc inquam labes concupiſcentiæ, quæ ſola Dei gratia ſanatur, fons eſt omnis in eo mali, & cauſa cur creando Deus ipſius auctor eſſe non poſſit. Ipſe enim eſſet qui creaturam ſuam aduerſus honeſtatem & veritatem impelleret; ipſe qui eam quantum in ſe eſt, in illa peccandi deſideria præcipitaret. Quantumuis enim per accidens ex conditione materiæ oriatur illa motuum iſtorum cum recta ratione repugnantia, illa tamen repugnantia non eſt per accidens Deo. Quid enim potuit materia corporalis, quid anima, quid ipſa creatura rationalis facere, ne ita inſtituatur ſicut eam inſtituit Deus? Cum ergo in tali natura eam Deus condit, in qua non poteſt non contra rationem virtutemque concupiſcere, perſpicuum eſt hoc Deo non creaturæ eſſe tribuendum, & proinde totam inhoneſtatem ac turpitudinem concupiſcendi veluti per canalem redire in Deum. Quod quia pietas Chriſtiana ſentire de diuina honeſtate nos vetat, ſequitur profectò non poſſe talem turpitudinem in creaturam rationalem à Deo creante proficiſci, & per hoc, ſtatum illum puræ naturæ eſſe iniurioſum Deo & impoſſibilem.

CAPVT XV.

Argumentum 9. cont. ſtatum puræ naturæ.

TERTIVM ARGVMENTVM *licitum eſt omnibus concupiſcentiæ motibus conſentire ſi Deus naturam rationalem cum eis creet.*

NEc eſt difficile alijs argumentis iuxta mentem Auguſtini inſolubilibus, ſtatum illum purorum naturalium ex parte eiuſdem concupiſcentiæ quatere & euertere. In quibus illud eſt non infimum, & ab Auguſtino crebro contra Iuliani machinas adhibitum; quibus cócupiſcentiam, ex Dei primæuâ inſtitutione puram naturam condentis profluxiſſe ſtatuebat. Nimirum quia ex illa hypotheſi ſequitur licitum eſſe quibuſlibet eius deſiderijs conſentire, quicquid appetiuerit dare, quodcunque flagitium libuerit perpetrare, ratio in promptu eſt, quia impoſſibile eſt vt hoc ſit malum quod naturaliter libet. Certa enim regula eſt naturam bonam non poſſe naturaliter declinare in malum. Quin potiùs illa eſt omnium actionum bonarum norma ſecuriſſima, & à Philoſophis deprædicata, naturam nullo adhuc vitio vitiatam ſed ex Dei manibus talem, qualis naturaliter eſſe debet prodeuntē ſequi. Hoc eſt enim ipſam Dei artem & ſapientiam naturæ conditricem ſequi. (Lib. 3. de l. arb. cap. 15.) *Cùm enim & hoc à Deo naturæ habeant quod naturæ ſunt, in tantum vitioſæ ſunt in quantum ab eius à quo ſunt arte diſcedunt: Et in tantum rectè vituperantur in quantum earum vituperator artem qua factæ ſunt videt, vt hoc in eis vituperet quod ibi non videt.* Ex quo neceſſe eſt naturam ita cum concupiſcentia conditam nullo modo dici poſſe vitioſam. Aut enim illa concupiſcentia ſecundùm naturam hominis eſt, & non eſt vitium nec vituperari debet; aut ſi vitium eſt, vt rectè vituperari poſſit etiam contra naturam ſit neceſſe eſt, (Cap. 13.) ſicut Auguſtinus ibidem docet: *Omne quippe vitium eo ipſo quo vitium eſt contra naturam eſt*, &

A conſequenter nullum omninò vitium eſt naturale. Nam vt Auguſtinus generatim, *animorum quæcunque ſunt vitia, naturalium ſunt priuationes bonorum.* (In Enchir. cap. 11.) Si ergo concupiſcentia rebellis non eſt vitium, ergo natura non eſt vitiata, ergo etiam & eius inſtinctus obediendo ſequi, eſt ſapientiam Dei conditricem ſequi. Nec vllo modo conſenſus eorum illicitus eſſe aut vituperari poteſt.

Sed ne mea putetur iſta ſolius, ideoque fallax ratiocinatio, ipſe Auguſtinus audiatur; qui diſertiſſimis verbis eam præformauit & aduerſus commenta Iuliani quibus hominem cum concupiſcentia in paradiſo à Deo códitum ſen-
B tiebat inuictam eſſe diuerſis arguendi modis arbitratus eſt. Nam in primis expreſſè & perſpicuè ſæpiùs docet, ſi concupiſcentia naturalis eſt ſeu naturaliter bona, ſeu naturaliter à Deo viſceribus inſerta creaturæ, & motus eius naturales, neque per peccatum hominis vitiati, omnem conſenſum eius eſſe licitum. *Quid mali*, inquit, *faceret, qui bonæ concupiſcentiæ conſentiret, cùm nihil mali faciat etiam qui opere coniugali, non ſine ipſius malo ſeminat hominem?* (Lib. 4. cont. Iul. cap. 26) Et in eodem libro inferius, & vberius, Ioannes Apoſtolus illam concupiſcentiam *non eſſe dixit à Patre quæ concupiſcit aduerſus Spiritum*. Hoc eſt, non eam eſſe velut puræ naturæ collatam à Deo
C Patre, ſicut vrgebat aduerſarius. *Quam nemo poteſt bonam dicere niſi cuius aduerſus eam non amat concupiſcere ſpiritus. Quod ſi talis non eſt in motu & in ardore genitalium, non aduerſus eam concupiſcat ſpiritus, ne aduerſus donum Dei concupiſcendo inueniatur ingratus. Sed quicquid appetiuerit detur, tanquam illi quæ à Patre eſt. Si autem non eſt quod detur, hoc potiùs petatur à Patre, non vt auferat vel comprimat, ſed vt expleat concupiſcentiam quam donauit.* (Cap. 14.) Quid poteſt clarius & expreſſius aduerſus concupiſcentiam tanquam à Deo in puris naturalibus condente datam dici? Audi tamen adhuc ſi dici poteſt euidentius & inſtantius. In lib. 5. *Nec times, ne tibi potiùs admoneās eſſe dicendum, quod ad flagitia concites homines, ne* (Lib. 5. c. 7.)
D *reſiſtant concupiſcentiæ, quam ſicut bonum naturale defendis.* Quod quid ſibi velit luculentiſſimâ expoſitione declarat: *Quam tu bonam cùm naturaliter dicis, aſtutè illi ſemper conſentiendum eſſe decernis, ne reniſu improbo repugnetur naturali bono. Ita quippe poteſt facillimè vera eſſe etiam illa veſtra ſententia qua dicitis hominem ſine peccato eſſe poſſe ſi velit. Non eſt enim quomodo faciat quod non licet, quando licet, quidquid libet, quia bonum eſt, quod naturaliter libet. Si ergo adſunt voluptates, perfruatur; ſi autem non adſunt, ipſis earum cogitationibus, ſicut Epicuro viſum eſt oblectetur, & erit ſine peccato, nec ſe vllo fraudabit bono*: (Ibid.)
E *nec cuiuſcunque doctrinæ opinionibus reſiſtat naturalibus motibus, ſed ſicut ait Hortenſius, tunc obſequatur naturæ cum ſine magiſtro ſenſerit, quid natura deſideret. Non enim poteſt quæ bona eſt, deſiderare quod malum eſt, aut negandum eſt bonæ aliquod bonum. Fiat itaque totum quod deſiderat libido bona ne ipſe ſit malus qui reſiſtit bono.* Cernis hîc omnia ſimul conglobata; & Auguſtini auctoritate comprobata quæ ſupra diximus. Nam, ſicut ratio clamat, & *bonum dicit eſſe quod naturaliter libet*; ideoque *nullius doctrinæ opinionibus reſiſtendum eſſe naturalibus motibus*; & *obſequendum eſſe naturæ cùm ſine magiſtro*, arte videlicet omnipotentis Dei per inſtinctum naturaliter inſitum docente *didicerit, quid natura deſideret.* Rationem perſpicuam

adijcit quia non poteſt *natura bona* nullo videlicet adhuc vitio ab arte & ſapientia Dei detorta *deſiderare quod malum eſt*; neque *negandum eſt bonæ aliquod bonum*. Hoc enim negando non probaret naturam appetere aliquid mali, ſed ſe potiùs *eſſe malum qui reſiſteret bono*. Ex quo etiam apertiſſimè liquet quo ſenſu Iulianus prædicaret concupiſcentiam eſſe *naturaliter bonam*. Nimirum non hoc ſenſu quaſi ipſa repugnantia cum ratione eſſet bona, nec enim in vniuerſis eius monumentis hoc repetitur, ſed potiùs eam concedit eſſe aliquid imperfectionis, & malam dum ſæpè libidinem oppugnandam, coercendam, frenandam, & aduerſus eam vigilandum eſſe teſtatur.

A

Hic ergo ſenſus eſt, quo & Auguſtinus illud accepit, videlicet quod concupiſcentia, cum ſua effreni repugnantia eſſe homini bonum naturale, non ſolum *quia cum illa naſcitur omnis homo*, quod concedit ei Auguſtinus in hoc eodem capite, ſed, *quod cum illa ſit conditus primus homo*, hoc eſt, quod ante omne peccatum, ab ipſo Deo inſerta eſſet primis hominibus tanquam in pura natura conditis, cunctiſque poſteris eorum, & conſequenter, quod hoc eſſet natura hominis, & *naturaliter liberet* id quod caro deſiderat, & ita eſſet naturaliter bonum. Nam ideo dicit *bonum eſſe quod naturaliter libet*. Hoc eſt, per hoc ipſum probatur eſſe bonum, ſi naturaliter libet: quia vt adijcit, natura bona à bono videlicet creata Deo, non poteſt deſiderare quod malum eſt. Quem ſenſum ſuum ſuperius latius nos declarauimus, & inferius ſine ambiguitate declarat ipſe Iulianus, dum explicando quomodo concupiſcentia (quæ propter pugnam cum ratione, homini eſt verecunda) ſit naturaliter bona, dicit: *Sic noſtra membra fuiſſe formata vt alia verecundia, alia libertate gauderent*. (Lib. 4. c. 6.) Hoc eſt, ita à Deo formante corpus hominis inſtitutum eſt, vt ex membris quibuſdam oriretur homini naturaliter verecundia, qua ea tegere velit; ex aliis libertas, qua ea ſine verecundia detecta eſſe ſinat. Quæ apertiſſimè declarant, nihil omninò aliud hac de re ſenſiſſe Iulianum vel oppugnare Auguſtinum, quam quod Philoſophi gentium tum Iuliano, tum Scholaſticis, de ſtatu illo puræ naturæ præformarunt: quod in eo videlicet & concupiſcentia & pugna eius & pudor ſequens eſſet homini, creatore bono eum ita formante, naturalis. Nam inde neceſſariò ſequitur eam eſſe naturaliter bonam, cùm Deus creare non poſſit aliquid naturaliter malum. Hoc enim hæreſis Manicheæ proprium & abominabile principium fuit vt infra declarandum eſt.

B C D

Cùm ergo iſta conſequentia eſſet Auguſtino quaſi primò vera & infallibilis, quæ bonitatem concupiſcentiæ naturaliter repugnantis rationi ex creantis bonitate, colligit, hinc eſt, quod ſæpè alterutrum à Iuliano extorquere nititur, vt fateatur vel *vitium eſſe*, vel certè ſi non eſt vitium ſed aliquod naturale bonū, *eſſe poſtea homine peccante vitiatam*. Per quam argumentandi formam indicat ſe ſuſque deque ferre, vtrum concupiſcentia ſit homini inſerta naturaliter velut aliquod naturale bonum, dummodo fateatur pugnam illam fœdiſſimam cum ratione atque virtute, nullo modo potuiſſe eſſe naturalem, ſed illam neceſſariò eſſe vitium à conditoris arte remotiſſimum, ea ſola verò hominis peccantis iniquitate contractum. Quo nihil capitalius aduerſus puræ naturæ ſtatum quem Iulianus tuebatur dici poſſet. Audi identidem hoc agentem ſummo conatu Auguſtinum: *Sed ecce non vobiſcum de libidinis abſentia præſentiaue contendimus*, (Lib. 5. cont. Iul. c. 7.) in prima ſcilicet hominis conditione in paradiſo, vbi hominem in puris naturalibus conditum eſſe ſtatuebat Iulianus, *nec dilectionem quam debere vos ei videmus, offendimus; ſaltem ipſam ſubditæ voluntatis imperio in illo felicitatis loco. Auferte inde euidentiſſimam pugnam, quæ ſit eius motioni mente renitente, auferte inde turpiſſimam pacem, qua ſit eius dominationi mente ſeruiente, & certè quia non eam talem videtis qualem ibi conſtituere, ſi ratione non reuocamini, pudore cogimini ut ea qualis nunc eſt, vitium originale fateamini*. Et libro ſecundo ad Valerium: *Si non vult concedere vitium eſſe libidinem, dicat ſaltem per illorum hominum inobedientiam etiam ipſam vitiatam, vt illa quæ obedienter & ordinatè moueretur, nunc inobedienter inordinatèque moueatur, ita vt ipſis quoque pudicis ad nutum non obtemperet coniugatis, ſed & quando non eſt neceſſaria moueatur, & quando neceſſaria eſt, aliquando citius, aliquando tardius, non eorum ſi quatur nutus, ſed ſuos exerat motus*. (Lib. 2. de nupt. c. viii.) Et in libris operis imperfecti: *Quantumlibet autem abs te defenſione muniatur, vel laudibus adornetur, aut vitium eſt aut vitiata eſt*. (Lib. 1. oper. imp. f. 433.) Hoc eſt, quantumlibet eam tu prædicaueris naturalem, naturale bonum, & puræ naturæ collatam à Deo, nihilominus neceſſa eſt vt ipſa aut tota vitium ſit, quod per peccatum primitus exortum eſt, aut ipſa cùm eſſet bona peccato vitiata ſit. Clarius hoc expreſſit in alio eiuſdem libri loco: *Pudenda libido niſi aut peccato orta velut vitium, aut peccato vitiata eſſet, pudenda non eſſet, & aut nulla eſſet omninò, & ſine illa ita ſeruirent genitalia membra gignentibus vt manus ſeruiunt operantibus; aut ita eſſet ſubſequens voluntatem vt nunquam poſſet ſollicitare nolentem*. (Lib. 2. fol. 250.) Quam doctrinam alibi crebro repetit vt quantopere illa pugna cum ratione aliena ſit à puritate Creatoris hominem ita inſtituentis oſtenderet. Sed iam in huius capitis propoſito pergamus, vt declaretur ſi concupiſcentia eſt naturale bonum homini à Creatore inditum, licitum eſſe omnes eius naturales motus ſequi.

Secundo igitur idipſum ex eo patet, quia frequenter aduerſus Iulianum docet, nullo modo intelligi poſſe quomodo aliquis concupiſcentiam ſit à Deo naturaliter datā prædicare queat, & ſimul motibus eius ſincerè & ex animo repugnando reſiſtere. Reſiſteret enim inſtinctibus, quos à Deo datos eſſe ſentiret: vbi vel pietas quam haberet de bonitate Creatoris pugnam aduerſus donum Dei frangeret, vel ſeria pugna tanquam aduerſus malum corrigeret pietatem. *Duo enim bona, quæ à Patre ſunt pugnare non poſſunt*, (Lib. 4. c. 13.) vt ſupra dixit & explicuit Auguſtinus: *Fortaſſe ergo eam*, inquis, *laudare te fingis*, tanquam naturale bonum à Deo datum, *ſi pugnare non fingis*. (Lib. 3. c. 22.) *Nam quomodo fideliter ſimul agas duo iſta non video, vt & laudes velut amicam, & expugnes velut inimicam. Vnum eorum credimus, ſed elige quod credamus. Si ex animo pugnas non ex animo laudas. Si autem ſimpliciter agis in præconio, colludis in prælio*. Et libro ſequente in initio, *Cui malo tantum licere poſſe quis crederet, vt ſibi laudatorem etiam de ſuis expugnatoribus prouideret? Abſit quidem vt antiquorum aliquem vel Apoſtolorum vel quorumcunque ſanctorum, mirabiliter tamen ſi vel quemquam hæreticorum nouorum, qui ſimul vtcumque ſe eſſe profiteatur inexplicabilibus modis expugnatorem ſcilicet defenſoremque libidinis, & conetur oſtendere manens in hæreſi Pelagiana* quæ videlicet eam dicit ho- (Lib. 4. c. 2.)

E

mini

mini à Deo datam eſſe in puris naturalibus, *& ex animo ſe laudare, quod ipſum ex eius animum niſi expugnetur occidit; & ex animo expugnare quod eius dogma niſi laudetur, abſumis.* Dogma autem Iuliani non poſtulabat aliud niſi vt eſſe ſine peccato hominis à Deo ipſi inſerta naturaliter qualiſcunque tandem eſſe. Nam per hoc obtinebat eam non eſſe cauſam propagationis peccati originalis quæ tota cauſa diſceptationis tam laborioſæ tot annorum, tot librorum fuit, ſicut alibi demonſtrauimus. Itaque rurſum inferius in eodem libro : *Quam concupiſcentiam* (cap. 13.) *velut bonam cùm defendat error tuus, neſcio quemadmodum aduerſus illam, velut aduerſus malum concupiſcat ſpiritus tuus.* Et in libris operis imperfecti indicans illum eſſe ſcopum ſuum in reprehendenda libidine : *Nec immerito,* inquit, (Lib. 1. oper. imperf. fol. 443.) *militibus Chriſti à quibus debellatur odioſa eſt, cum qua ipſe colludis vt eam & expugnare te dicas, & laudare non erubeſcas. Per hanc humana quæ naſcitur, caro peccati eſt;* quum propterea in eadem periodo *aut vitium aut vitiatum* eſſe concluſerit. Et in eodem libro iterum : (Ibid. f. 252.) *Quam ſtrućturam vocas, ibi ruina eſt, quæ te ita preſsit vt laudare cogeret, quod expugnas, ſi tamen eſt in te qualiſcunque caſtitas quæ te facit expugnare quod laudas?* certum eſt autem quod non aliter eam cogebatur laudare Iulianus niſi quod ipſa qualiſcunque tandem haberetur eſſet à Deo data naturaliter, ſine iniquitate hominis prouocante. Hoc enim euidentiſſimè ſatis eſt ne putetur ipſa eſſe cauſa peccati originalis quod ſpectabat in eius defenſione Iulianus. Quapropter ſi inexplicabilis modus eſt quis ſit ex animo expugnator defenſorque libidinis eo modo quo Iulianus eam defendebat, vt ſcilicet à Deo creatorem in puris naturalibus condente collata ſentiatur, perſpicuum eſt hominem non poſſe cum concupiſcentia rationi repugnante in puris naturalibus creari.

Hæc eſt ergo ratio, cur non tantum de concupiſcentia ſed etiam de ſingulis eius deſideriis, apertiſſimâ profeſſione dicat Auguſtinus, licitum eſſe illis conſenſum adhibere, ſi ſint bona ſicut Iulianus prædicabat, hoc eſt ſi ex naturali Creatoris inſtitutione naſcerentur. Hoc enim ipſo eſſent non ſolum bona ſed etiam licita. Licitum eſt enim deſiderium quod ex naturali inſtitutione creaturæ fluit, licitum item licito deſiderio adhibere conſenſum; ſunt autem illicita, inhoneſta, turpia, malaque deſideria, & ita mala vt hoc ipſo quo eis conſenſus datur peccatum fiat, nullo pacto igitur naturalis inſtitu-
(Lib. 1. de nupt. c. 17.) tionis bona eſſe poſſunt. *Quid agit* (concupiſcentia) *niſi ipſa deſideria mala & turpia? Non enim ſi bona & licita eſſent eis obedire prohiberet*
(Lib. 4. cont. Iul. cap. 2. lib. 3. c. 14.) *Apoſtolus.* Et Alibi : *Ideo ſine dubitatione malum eſt, quia ei non conſentire bonum eſt.* Et rurſum tertio contra Iulianum; *Sed omnes homines indicant, laſciuiæ non eſſe peccatum niſi quia concupiſcentiæ conſentitur. Nullumne ergo malum eſt cui conſentiendo peccatur?*

CAPVT XVI.

ARGVMENTVM QVARTVM ex concupiſcentia contra matrimonium in pura natura. (Argumentum 10. cont. ſtatum puræ natur.)

POSSET & aliud argumentum velut ex præcedentibus conſectaneum teri. Si enim in puris naturalibus illa membrorum rebellio ac libidinis fœditas fuiſſet naturalis, recta ratio, hoc eſt, veritas diſſuaſiſſet matrimonium & ad perpetuam continentiam inuitaſſet. Hoc enim nunc rectam ſuadere rationem, intelligentibus manifeſtum eſt. Recta enim ratio ſuadet, vt mens rationalis nullo pacto ſub libidine deprimatur, ſed vt ſerenitatem eius tuendo id quod apertè eſt laudabilius meliuſque ſectemur. Continentiam autem eſſe meliorem neminem Chriſtianum fides Catholica dubitare ſinit. Cui inhærens Auguſtinus : *Carnalis concu-* (Ibid. c. 7.) *piſcentia laudabilius continentiæ virtute frenatur, quam fructibus impenditur nuptiarum. Tam magnum eſt iſtum malum tuis, vt eo non vti, quam benè vti ſit melius.* Diſſuadere autem connubium rectam rationem in puris naturalibus vehementer abſurdum eſt. Diſſuaſiſſet enim opus maximè naturale, & ad illud incitaſſet quod naturæ propagationi eſt contrarium : atque ita recta ratio nullo adhuc naturæ vitio ex peccato regulas eius turbante, quodammodo cum naturæ conſeruatione pugnaſſet. Accedit quod & matrimonium eodem modo ante omne peccatum creaturæ ſicut poſt excuſationis indigeret; nec in generationis officium tantum eſſet, ſed etiam in remedium incontinentiæ ex vi primæ ſuæ conditionis inſtitutum. Nam etiam tunc infirmitas fuiſſet excipienda honeſtate nuptiarum ne in flagitium laberetur. Morbus igitur fuiſſet naturæ humanæ naturalis. Nam concupiſcentiam eſſe morbum plurimis locis ex Apoſtolo S. Auguſtinus docet. *Iſte quippe eſt morbus* (libido) *de quo Apoſtolus etiam* (Lib. 1. de nup. c. 8.) *coniugatis fidelibus loquens,* &c. Quod alijs pluri- (Vide lib. 2. cont. Iul. c. 7. & l. 3. cap. 15.) mis locis teſtatur. Quid autem abſurdius, quam cæteris omnibus animantibus ſanitatem, ſoli homini morbum omnium morborum fœdiſſimum eſſe naturalem? Cui enim matrimonij remedium neceſſarium eſſet, id ſanitas dici nequit iuxta illud Auguſtini hâc ipſâ de re : *Si agnoſcis reme-* (Lib. 3. cont. Iul. c. 15.) *dium, agnoſce morbum. Si negas morbum, nega remedium. Rogo cede aliquando etiam per os tuum tibi loquenti veritati. Nemo remedium prouidet ſanitati.* Ex quo Auguſtinus conficit concupiſcentiam non potuiſſe puræ naturæ ſicut Iulianus aſſerebat inſtitutione manaſſe. Nam eum ex propria confeſſione iugulat quâ dixerat ei remedium nuptiarum ſouendo eſſe neceſſarium. Vnde & alibi : *Nec* (Cap. 25.) *ſuccenſeas quod concupiſcentiam dixi morbum, cui & tu confeſſus es prouiſum eſſe remedium.* Et libro quarto; *Apoſtolica ſententia vbi ait, ſi ſe non conti-* (Lib. 4. c. 2.) *nent, nubat, remedium voluit eſſe nuptias* (*quod & ipſe confeſſus es*) *contra morbum concupiſcentiæ quod confiteri non vis qui remedium confiteris. Hoc autem remedium eſt, non vt ſit concupiſcentia, ſi non eſt, ſed vt non rapiat ad illicita cuius motus infrenis eſt.*

CAPVT XVII.

Argumentum 11. contra ſtatum puræ naturæ.

QVINTVM ARGVMENTVM *ex parte pudoris qui libidinis indiuulſus comes eſt. Vnde naſcatur: quanti mali teſtis.*

SED aliud, quantum Auguſtinus indicare & ego aduertere poſſum, peremptorium argumentum aduerſus puræ naturæ ſtatū pudor ille naturalis, qui concupiſcentiam inor- B dinatis motibus æſtuantem ſequitur, ſuppeditat. Vſus eſt illo ſæpè Auguſtinus velut inſolubili contra Iulianum, eoque maximè & Iuliani & Auguſtini ſenſus declaratur. Quod vt intelligatur, ſciendum eſt verecundiam illam naturalem quæ in omnium hominum ſenſu cum natura naſcitur, & ita naſcitur, vt nec à flagitioſiſſimis concupiſcentiæ ſeruis poſſet extingui, indiuulſum eſſe comitem fœditatis & inhoneſtatis eius.

Lib. 4. cont. Iul. c. 16. *Confuſionem* enim *inhoneſtatis eſſe non dubium eſt*, inquit Auguſtinus, Poſt Principem Philoſophorum Chriſtianiſque viciniſſimum Platonem ἵνα γε αἰδὼς, ἔνθα καὶ δέος. Ἐπεὶ ἔστιν ὅστις αἰδούμενός τι πρᾶγμα καὶ αἰσχυνόμενος οὐ πεφόβηταί C τε καὶ δέδοικεν ἅμα δόξαν πονηρίας. *In Euthyphr.* *Vbicumque pudor, ibi & timor. An quiſquam eſt qui pudore afficitur atque erubeſcit, opinionem prauitatis non formidans?* Inhoneſtum eſt autem & propterea magnopere verecundum creaturæ rationali quod membra in quæ naturaliter animo debetur imperiū, neſcio quâ infirmitate non poteſt regere ad arbitrium ſuum. Sic enim etiam dominis verecundum eſt ſeruos habere petulantes qui inſpectantibus hominibus inſultant heris ſuis & eorum imperio obedire detrectant. Hanc eſſe veram pudoris illius cauſam non ſemel Auguſtinus tradit: *Lib. de pecc. orig. c. 34.* De *quibus*, membris, *erubeſcens quod non ad arbitrium voluntatis eius, ſed ad libidinis incentiuum, velut arbitrio proprio mouerentur quæ pudenda* D *iudicauit, operienda curauit.* Et libro primo de nuptijs. *Lib. 1. de nupt. c. 5.* *Vbi autem ventum fuerit vt filij ſeminentur, ad voluntatis nutum membra in hoc opus creata non ſeruiunt, ſed expectatur, vt ea velut ſui iuris libido commoueat, & aliquando non facit animo volente, cum aliquando faciat & nolente. Hinccine non erubeſceret humani libertas arbitrij quæ contemnendo imperantem Deum, etiam in membra propria proprium perdidiſſet imperium?* Et mox. *Hunc autem motum ideò indecentem quia inobedientem, cum illi primi homines in ſua carne ſenſiſſent.* Et lib. 4. *Lib. 4. cont. Iul. c. 13.* contra Iulianum: *Non erat decens vt puderet, quando id* (membrum) *mouebat voluntatis imperium non rara concupiſcens contra ſpiritum.* Sed hæc ſufficiunt. Paſſim enim in operibus contra Iulianum E ſcriptis id ipſum Auguſtinus tradit. Hoc ergò pudoris genus, hæc erubeſcendi neceſſitas, certè cum omni homine naſcitur, & ipſis quodammodo naturæ legibus imperatur, vt in hoc verecundentur etiam ipſa pudica cōiugia; nec quiſquam tam malè turpiterque proficiat, vt quia cognouit Deum eſſe conditorem naturæ, autoremque nuptiarum, ideò etiam miſcendus vxori, ſiquis eum videat non de his motibus erubeſcat, quæratque ſecretum, vbi non ſolùm alienorum, verum etiam ſuorum omnium poſſit vitare conſpectum prout hæc eadem Auguſtinus docet.

Lib. 2. de nupt. Ex hâc ergò naturali verecundiâ quam ingerunt hominibus tàm infidelibus qui nihil de na- A turæ eleuatione nouerunt, quàm fidelibus tumultuantes illi ideoque fœdi ac turpes libidinis motus, grauiſſimum argumentum texit aduerſus puræ naturæ ſtatum, quem Iulianus fabricabat, ſanctus Auguſtinus: Nam illa pudendi neceſſitas non minus eſſet in illo ſtatu, quam in præſenti naturæ lapſæ. Oritur enim ex illa concupiſcentiæ rebellione aduerſus animum, cui naturaliter pudendum eſt, non poſſe motus corporis, quod ei naturali ordine ſeruire debet, imperio ſuæ voluntatis ſiue excitando ſiue ſedando moderari: quæ rebellio non eſſet minor in puris naturalibus ſicut hoc Scholaſtici vltro profitentur. B Non igitur minor eſſet etiam illius inobedientiæ & indecentiæ verecundia. Iam verò ſecundùm Auguſtinum, impoſſibile eſt, vt homo à Deo cum illa erubeſcendi neceſſitate condatur; ſi enim de illis motibus erubuerit, quid illo ingratius qui de creatoris ſui operibus erubeſcit? An fortè creatura honeſtior eſt creatore ſuo, vt quod creatorem non puduit inſtituere hoc creaturam proferre pudeat? Si autem non erubuerit, quid illo impudentius? Qui bonus & innocens non erubeſcat, quod nunc erubeſcunt laudabiliter boni & mali? Sed quam impoſſibile ſit vt in illo puræ naturæ hoc eſt nondum per peccatum deprauatæ ſtatu Deus hominem inſtituat cum C illa pudoris neceſſitate, ſeu cum pudendis illis motibus ex quibus pudor naſcitur, Auguſtinum ipſum luculentiſſimè explicantem videamus, dum aduerſarium retunderet, qui naturam ita diuinitus in puris naturalibus inſtitutam eſſe delirabat: *Itaque ſua culpa ſibi accidens malum natura humana permittatur agnoſcere, ne* *Lib. 1. ad Bonif. c. 16.* *cogatur, aut quod eſt impudentiſſimum de his ſuis motibus non erubeſcere, aut quod eſt ingratiſſimum de ſui creatoris operibus erubeſcere.* Si enim natura humana non agnoſcit hoc malum ſuâ ſibi culpâ accidiſſe, ſed ea inſtitutione Dei hominem in pura natura fabricantis, neceſſario in alterutrum extremum labitur. Nam non erubeſcendo prodit impudentiam ſuam, erubeſcendo ingratitudi- D nem; quia non habet de quo erubeſcat, niſi vel de opere vel de incuria creatoris, quorum vtrumque impium eſt creaturæ. Vnde capite ſequenti: *Ibid. c. 17.* *Nunc quiſ ſit vtcunque hominem eſſe conſiderat omnes pudens, impudenſque confunderas? abſit vt de opere Dei, ſed de pœna primi veteriſque peccati.* Et libro de peccato originali contra figmentum illud puræ naturæ à Pelagianis excogitatum cauſam pudoris primorum hominum quærens: *Lib. de pecc. orig. c. 34.* *Non enim*, inquit, *confundi debuit homo de operibus* Dei, *aut vllo modo fuerant cecato erubeſcenda, quæ inſtituenda viſa ſunt creatori.* Et in Sermonibus de verbis Domini: *Serm. 31. de verbis Dom. cap. 1.* *Non erat vnde erubeſcerent quando peccatum non præceſſerat. Nec poterant de ſui creatoris operibus erubeſcere, qui operibus ſui creatoris bonis, nullum adhuc malum opus ſuum miſcuerant.* Et accuratius libro ſecundo de nuptijs, E cùm Iulianus hominem cum illis rebellibus motibus conditum eſſe ſtatuens dixiſſet, Prophetam duos in carne vna profitendo prope periculum pudoris acceſſiſſe, reponit ei præclarè Auguſtinus: *Lib. 2. de nupt. c. 9.* *Dicatur cauſa, cur in exprimendis operibus Dei Propheta propè periculum pudoris acceſſerit. Itane verò humana opera pudenda eſſe non debent, ſed planè glorianda & diuina pudenda ſunt? Itane verò in eloquendis & exprimendis operibus Dei non honoratur Prophetæ vel amor vel labor, ſed periclitatur pudor? Quid enim potuit Deus facere quod eius prædicatorem pudeat dicere? Et quod eſt grauius, pudeat hominē alicuius operis quod nō homo, ſed Deus fe-*

et in homine, cùm omnes opifices quanto poſſunt labore & induſtria id agant, ne de ſuis operibus erubeſcant? Et mox oſtendens eſſe vitium pœnamque peccati, quæ inobedientibus iuſtiſſimo reciprocatu reddita eſt;

Ibid.

Hunc, inquit, *nos pudet & meritò pudet. Nam ſi hoc non eſſet, quid nobis eſſet ingratius, quid irreligioſius, ſi in membris noſtris non de vitio vel de pœna noſtra, ſed de Dei confunderemur operibus?* Et cùm eundem locum refricuiſſet in libro tertio aduerſus eum ſcripto, *Satis*, inquit,

Lib. 3. cont. Iul. c. 10.

te debuit admonere, nihil pudendum futurum fuiſſe in operibus Dei, niſi præceſſiſſet cur natura humana deberet de ſui meriti deformitate confundi. Et exſertiſſimè, directiſſiméque contra ſtatum puræ naturæ Iuliano intorquens ratiocinationes ſuas, cùm dixiſſet aduerſarius iuxta iſtud Pelagianum dogma, ita mẽbra noſtra fuiſſe formata a Deo, vt naturaliter *alia verecundiâ, alia libertate gauderent*, quibus verbis clarius non poſſet ſtatum puræ naturæ pingere, & tamen ſecum pugnans ſtatim ſubjeciſſet, Apoſtolum *pro ſua honeſtate genitalia loca directè appellare noluiſſe*, replicat ei Auguſtinus:

Lib. 4. cont. Iul. c. 16.

Nonne his verbis tuis te ipſe redarguis? Honeſtius ergo erat non appellare directè, quod Deus facere dignatus eſt rectè. Et quod creare non puduit ipſum iudicem, pudebat enunciare præconem? quando iſtud ita eſſet, niſi quæ ille fecerat honeſta condendo, nos feciſſemus inhoneſta peccando? Et paulò poſt:

Ibid.

Nullo modo enim Deus, & hoc quod iſte petus ante peccatum aliquid faceret in membris humani corporis inhoneſtum. Hæc & ſimilia, niſi multum fallor omni ſole clarius oſtendunt, quanta fiducia condemnet Auguſtinus illam Pelagiani commenti inanitatem, qua hominem cum pudendis illis motibus velut in pura natura conditum eſſe delirabant. Condemnet autem non tanquam falſam, tantum, quia reipſa aliter homo conditus fuit, ſed tanquam impoſſibilem ingratitudinis & impietatis plenam erga conditorẽ, quaſi honeſtior eſſet creatura Creatore quam puderet operis quod inſtituendum viſum fuerat conditori. Ex quo doctrinæ cæleſtis pondere factum eſt, vt quamuis Iulianus Pelagianam hæreſim periclitari cerneret, niſi homo cum illa concupiſcentiæ pudendâ & inhoneſtâ rebellione conditus eſſe diceretur; non auſus eſt tamen hoc ſine aliquo rubore & fluctuatione defendere. Nam in eodem loco dicit primos homines *in eadem honeſtate permanentia membra texiſſe*. Quam confeſſionem eius arripiens Auguſtinus, neceſſitatem ita ſentiendi puræque naturæ ſtatum abijciendi velut injurioſum Deo pleniſſimâ ſecuritate decernit:

Ibid. c. 16.

Benè quod ipſe confeſſus es, illa membra fuiſſe priùs honeſta: Non enim aliud poſſes niſi blaſphemâ opinione ſentire. Ecce non niſi blaſphemâ opinione ſentiri poſſe teſtatur, quod membra genitalia ante peccatum inhoneſta fuerint, illa videlicet concupiſcentiæ rebellis inhoneſtate, qua Paulus Apoſtolus membra illa inhoneſta nuncupauit. Et cur obſecro opinione blaſphema, niſi quia tantæ fœditatis & inhoneſtatis cauſam tribueret Deo, cuius ſumma honeſtas & extrema puritas tantæ obſcœnitatis origo in creatura rationali eſſe non poteſt? Hoc eſt enim quod antea contra figmentum illud Iuliani neceſſitatem pudoris ex Dei creatione profluxiſſe ſtatuentis, velut ingratum & irreligioſum intonuerat:

Loco ſupra citato.

Quid nobis eſſet ingratius, quid irreligioſius, ſi in membris noſtris non de vitio vel de pœna noſtra, ſed de Dei confunderemur operibus? Blaſphemiam quippe in Deum, religioni & honori Dei repugnare, non eſt dubium.

Hoc ergo cùm Iulianus quantumuis impius, conſequens eſſe cerneret, vt ex illius argumenti anguſtijs ſaluâ libidinis rebellione naturali, puræque naturæ ſtatu, ſeſe proriperet, per aliam ſeſe feneſtram quam ſolã patere vidit præcipitem dedit. Nam cum erubeſcendi neceſſitatem peccato exortam eſſe, dogma ipſius de pura natura dici prohiberet; ex Deo verò creante natam eſſe, pietas erga Creatorem ab Auguſtino ſæpè commendata, & blaſphemiæ timor vetare videretur, dixit primos homines nihil de illa libidinis membrorumque rebellione erubuiſſe. Nimirum quia *nihil illic indecens nouumque ſenſerunt*, vt aiebat:

Lib. 5 cont. Iul. c. 2.

A pictoribus enim didiciſſe jactabat Auguſtinum *quod Adam & mulier eius pudenda contexerint. Pictoribus autem atque Poetis, Quidlibet audendi ſemper fuit æqua poteſtas.* Quod reuera non erat aliud profiteri quam ante peccatũ fuiſſe quidem eandem libidinoſæ carnis fœditatem, nihil tamen ruboris primis hominibus incuſſiſſe. Quæ ſententia eius non alio principio nitebatur, quam illo lumine naturæ noto, quod naturalia ac diuinitus inſtituta, nullo modo pudenda ſunt. Ex qua ſimili prorſus hallucinatione Cynicorum error fluxit qui magis intrepidi libidinis aduocati quam Iulianus, de illa exercenda non verecundabantur in publico: vnde illa ſecta Caninum nomen accepit. Non auſus eſt tamen eo impudentiæ progredi Iulianus, quia nonnullus fidei Chriſtianæ ſenſus & naturalis verecundiæ quæ ſupererat, cohibebat impetum, quo eum hypotheſis puræ naturæ & certa veritas de non erubeſcendis inſtitutis naturalibus Dei in libidinis patrocinium propellebant. Cùm ergo libidinem ex puræ naturæ principijs ſubinde defenderet ſubinde naturali verecundia errorem ſuperante ſuberubeſceret, hanc inconſtantiam ei Auguſtinus exprobrat:

Lib. 4. cont. Iul. c. 15.

Tu autem defenſorem quidem libidinis profiteris, ſed de tua ſuſcepta quod fidem, libertatemque, patroni non non decuerat, erubeſcis. Hoc tamen ſaltem puræ naturæ dedit, vt quemadmodum dixi, primos parentes nihil erubuiſſe nec ſeſe texiſſe diceret, quia nihil nouum poſtquàm peccaſſent aut indecens in eis fuit, nempe quia naturalia non poſſunt eſſe indecentia. Proinde non perizomata vt aliqui Scripturæ textus legunt, ſed veſtimenta eos ſibi fuiſſe velint, *quibus* inquit, *latera magis dicam tecta fuiſſe quam femora.* En impudentiam ex illo errore naſcentem. Tantus videlicet horror eum corripuerat ne pudorem ex Creatoris arte vel inertia promanaſſe fateretur. Malebat enim illam concupiſcentiæ tumultuantis fœditatem nudam in paradiſo collocare, quam eam perizomatibus tegendo, opus Dei erubeſcendum confiteri.

Quod ſi quis fortè ex Neotericis puræ naturæ aſſertor, hanc Iuliani ſententiam, quod non arbitror, amplecti malit, quam pudendi neceſſitatem tribuere Creatori (nec enim video quid aliud cum aliqua probabilitate dici queat) attente perpendat, quam prodigioſæ impudentiæ ſententia illa viſa ſit Auguſtino, & verò omnibus honeſtatis naturalis amatoribus videri debet. Manifeſtè quippe ſequitur innocentiam quæ in primis hominibus in quocunque tandem ſtatus conditi fuerint, & impudentiam habitaſſe ſimul.

Lib. 5. c. 2.

Verum & ſic, inquit Auguſtinus, *ſi pudor adſit, ad cuius officium veſtimenta aſſeris pertinere, nequaquam perſuadere conaberis, homines primos peccato magiſtro iſta pudoris officia didiciſſe, & in eis primis duas quaſi ſocias & amicas conuenienter habitaſſe innocentiam & impudentiam.*

Ibidem.

Et paulò inferius: *Illo*

Ibid. *verò tua iſta ſententia ita eſt indecenter impudens & deformiter nuda vt eam quantalibet folia vel botrum conſuas, operire non poſſis.* Et mox cum Iulianus detectis pudendis opinionem ex Pictoribus fluxiſſe deliraſſet; *Abſit*, reſpondet ſanctus Doctor, *vt in primis hominibus tanta innocentia tam impudens eſſet, ſed nondum inerat quod puderet. Peccauerunt, attenderunt, erubuerunt, operuerunt, & adhuc clamas nihil illos indecens, nonnunque ſenſerunt. Hanc plane impudentiam tuam nimis incredibilem, abſit vt dicant; Nullus te Apoſtolus aut Propheta ſed nec Pictor docuit nec Poëta. Illi quippe ipſi quibus quidlibet audendi, ſicut eleganter dictum videtur, ſemper fuit æqua poteſtas, confunderentur tale aliquid ſibi demum fingere quale tu credendũ nõ confunderis diſputare. Duas enim ſimul habitates, quarũ altera eſt optima altera eſt peſſima, velut inter ſe conuenientes atque concordes, innocentiam ſcilicet atque impudentiam, nullus Pictor pingere, nullus Poëta canere auderet: Nec eorum quiſquam ita de ſenſibus deſperaret humanis, vt etiam hoc ſibi audiendum, æquam crederet poteſtatem, ſed inſanam potiùs vanitatem.* In hanc autem opinionis impudentiam quod non puderet primos homines libidinoſæ fœditatis cum qua creatos eſſe ſtatuebat, purâ neceſſitate coactum, ideoque trepidum & reluctante ſcientia & conſcientia, prorupiſſe Iulianum, ne ſcilicet fateri alioquin cogeretur primos homines ſui Creatoris vel operis eius puduiſſe, in ſequentibus

Ibid. inf. in fin. cap. 2. Auguſtinus indicat. *Videmus quod texerunt, Adam & Eua, nimiæ inſipientiæ eſt adhuc quærere, nimiæ impudentiæ adhuc negare, quod ſenſerint. Nam tu quoque cum obſtinatiſſimè contradicas, vſque adeo indicaſti, nihil aliud humanis occurrere ſenſibus niſi concupiſcentialem motum erubeſcentes illos homines in genitalibus tegere voluiſſe; vt perizomata erigere ad latera conareris: aut operiens latus, vbi peccatores nihil mali ſenſiſſe contendis aut deformiter nudans quod magis tegendum eſſe conſentit.*

CAPVT XVIII.

INFERVNTVR ALIQVA corollaria ex prædictis de concupiſcentia. Certitudo illius doctrinæ.

D

EX hoc ergo conflictu Iuliani & Auguſt. nonnulla magni momenti liquidò patent, quæ ad ea quæ de libidine & eius motibus ſuperius diſſeruimus certius clariuſque intelligenda, multum faciunt.

Primò enim conſtat euidenter Iulianum illos æſtuantis libidinis tumultuoſos motus, quos poſt peccatum cernimus & caſtitate comprimimus, primis hominibus, velut ex Dei creatione prodeuntes, tribuiſſe, & proinde perfectiſſimè ex hac parte induxiſſe puræ naturæ ſtatum.

Secundò eum agnouiſſe coram Deo motus illos inconditos concupiſcentiæ genitalis dignos eſſe verecundia veruntamen ne Dei creantis peritiam accuſare vel honeſtatem eius blaſphemare videretur, dicere maluiſſe, quod primi homines membra illa tumultuantia nuda oſtentauerint, quam de aliqua libidinis naturaliter incertæ fœditate erubuerint. Tolerabilius enim ei videbatur impudentiam quam blaſphemiam profiteri.

Tertiò intelligimus veram originem, cur nunquam auſus fuerit Iulianus motus illos libidinis qui naturam humanam in puris naturali-

A bus creatam ſequebantur, profiteri turpes obſcœnos, illicitos, malos, ſicut aperta rei veritas toties per Auguſtinum aſſerta dicendos poſtulabat. Nimirum verebatur ne ſimili prorſus modo in Deum blaſphemus videretur, ſiquid ab eo fateretur inhoneſtum, fœdum, pudendum, illicitum, malumque profluxiſſe. Hanc enim blaſphemiam vt caueret Manichæus, malum principium eorum cauſam eſſe ſtatuit, quos malos eſſe, & per hoc Deo bono tribui nullo modo poſſe ex Chriſtianæ fidei norma nõ dubitabat. Hanc enim fidem nobis diſertis verbis Apoſtolus tradit quando dicit, *ſcio quia non habitat in carne mea bonum.* Et de concupiſcentiæ motibus, *quod nolo malum hoc ago*, id eſt concupiſco, vt exponere

B ſolet Auguſt. Vnde Auguſt. libro quinto contra Iulianum: *Sed quacunq; te verſes*, puram naturam comminiſcendo, *quacunque te iactes, quacunque vndecunque colligas, inſles, ventiles, ſpargas, contra quod concupiſcit ſpiritus bonus non eſt bonum.* Quod de concupiſcentia ſe mox ex Apoſtolica doctrina dixiſſe profitetur: *Vtique concupiſcentia quæ repugnat vt ſtabat, etiamſi ſpiritu contra eam concupiſcente & reſiſtente non perſtabat, ac propterea nec concipiat pariatque peccatum, non eſt bonum. Et ipſa eſt de qua dicit Apoſtolus: Scio quia non habitat in me, hoc eſt, in carne mea bonum.* Itaque alio in loco de concupiſcentia diſputans vtrum bona eſſet an mala: *De voluptate carnis*, inquit, *hoc ſentio quod ſentit Ambroſius, inimicam ſcilicet eſſe iu-* Lib. 3. cont. Iulian. c. 22.

C *ſtitiæ.* Et confeſtim adijcit: *Nunc de Catholico agitur dogmate ac fide. Perfidia non ſit deſertoris in te.* Et infra in alio libro longè expreſſiſſimè & clariſſimè: *Vtrum malum non ſit cui repugnantes con-* Lib. 9. c. 12. *ſentiendum non eſt ne in ſuum pergat exceſſum, & vtrum non ex ipſa & cum ipſa concupiſcentia naſcatur cui malum ineſſe vllum negas*, per quod videlicet peccatum originale propagetur, *hoc inter nos diſſeritur. In his quæſtionibus Catholicâ veritate antiquitus traditâ veſtra impia nouitas ſuffocatur.* Itaq; ſæpiùs erroris condemnat in hac parte Iulianum. *Quod ſi contra Epiſcopos, pro iſto, quem à te* Lib. 4. c. 1. *Deus auertat errore, quaſi ſenſus ne es, quod dicas*, &c. *quid tibi erit Tullius*: Et paulò poſt: *Quam velut*

D *bonum, cùm defendat error tuus, neſcio quemadmodum aduerſus illum quemadmodum aduerſus malum concupiſcat ſpiritus tuus.* Cùm ergo hanc fidem Iulianus ferre non poſſet & tamen hæreſis Manichææ barathrum vellet fugere, alterum extremum excogitauit, vt motus illos ex Dei boni inſtitutione nobis ineſſe diceret, & idcirco quia naturales, non eſſe dicendos malos, nec indecentes, ideoque neque primos parentes eorum in ſua nuditate puduiſſe nec pudenda texiſſe. Auguſtinus è contrario omninò profitetur verum eſſe, quod ſi à Deo naturam humanam primitus condente promanaſſent iſti turpes motus, neque malos, neque pudendos poſſe nuncupari, ne alioquin blaſphemia illa redundaret in Deum

E quod ipſe eſſet autor tam horrendi mali, quo nullum in hac vita virtus acerbius patitur quodque creatura velut honeſtior Creatore de operibus ſui Creatoris erubeſceret. Sed quia indubitata eſt Catholica fides motus iſtiuſmodi *diſ-* Lib. 6. c. 15. *plicere Deo*, eſſe malos, illicitos, pudendos, inhoneſtos, vt extremæ ſit impudentiæ, de illorum fœditate non erubeſcere, inuictè concludit Auguſt. commentum iſtud puræ naturæ in qua fatente Iuliano perinde, vt in præſenti ſtatu, eadem eſſet carnis cum ſpiritu lucta; eadem libidinis cum virtute repugnantia, eadem erubeſcendi de tanta fœditate neceſſitas eſſe chimeri-

cum

cum impoſſibile *ingratum* & *irreligioſum*, aduerſus Deum, neque poſſe niſi *blaſphema opinione* ſuſtineri. Et meritò ſanè quiſquis illum ſtatum cum Iuliano velut poſſibilem adhuc tueri cupit, illud Auguſtini ſibi in illo dictum exiſtimare debeat; *Vincat pudor tuus, eoque vincatur error tuus.*

Lib. 4. cont. Iul. c. 12.

CAPVT XIX.

IDEM PVDOR IN OMNIBVS libidinibus etiam animi, tametſi remiſſior locum habet.

QVæ hactenùs de concupiſcentia reſpectu puræ naturæ diximus, in libidine quidem illa carnali & obſcœniſſima & notiſſima maximè vera eſſe patet, in omnibus tamen concupiſcentijs contra ſpiritum militantibus quædam quidem obſcurius, alia tamen euidentiſſimè locum habent. Nam & in illis animus grauiter rixatur & pugnat ſecum, & per illas nihil aliud niſi voluptates carnales appetit iuxta phraſim Apoſtolicam, *Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum*, & ideò nihil niſi peccare deſiderat; quæ tamen deſideria quia in illo ſtatu ſunt naturalia & ex inſtitutione Dei; perinde neceſſe eſt eſſe licita & bona, & conſenſu creaturæ rationalis naturam ſequentis approbanda & explenda. Accedit quod & pudor arguit eos ex inſtitutione Dei non poſſe proficiſci, ne opus Creatoris pudendum ſit creaturæ. Nam & aliarum cupiditatum rebellionem erubeſcendam eſſe rationi, quæ partibus illis vitioſis ad nutum obtemperantibus imperare debet, tunc maximè patet cùm valde exorbitanter animum hominibus inſpectantibus commouent. Hoc enim omnis probus erubeſcit, improbus maiori probo non erubeſcit. Cur autem de illarum cupiditatum motibus minus quàm de illius fœdiſſimę libidinis obſcœnitate erubeſcamus, cauſa manifeſta eſt, quia animus in ea neque ſibi, vt non libeat, neque corpori, quod ei ſeruili conditione ſubiectum eſt, vt non moueatur, imperare poteſt, quod in cæteris cupiditatibus non habet locum. Nam ſeipſum quidem ſuperare non poteſt, vt non ſuâ cupiditate titilletur, corpus tamen non mouet, niſi cùm voluerit, & quantum voluerit. Ex quo efficitur, vt in corporis obtemperantis motu nullus pudor ſit, in animi pugna ſibi-ipſi rebellantis exiguus. Quia ſi ſeipſum non ſuperat dum concupiſcit inuitus, etiam vice verſa non niſi à ſeipſo ſuperatur. Quod quidem minus ei pudendum eſt, quàm ſi corporis ei ſubiecti rebellione vinceretur, pudendum tamen eſſe non eſt dubium, ideoque eſſe non poſſe ex inſtitutione Dei quâ de re præclarè ſanctus Auguſtinus in libris de Ciuitate Dei: *Veruntamen hæc libido de qua nunc diſſerimus, eo magis erubeſcenda exiſtit, quod animus in ea nec ſibi efficaciter imperat, vt omninò non libeat: nec omnimodo corpori, vt pudenda membra voluntas potius, quàm libido commoueat. Quod ſi ita eſſet, pudenda non eſſent. Nunc verò pudet animum reſiſti ſibi à corpore, quod ei natura inferiore ſubiectum. In alijs quippe affectionibus, cùm ſibi reſiſtit, ideò minus pudet; quia cùm à ſeipſo vincitur, ipſe ſe vincit etſi inordinatè atque vitioſè, quia ex his partibus quæ rationi ſubijci debent, tamen à partibus ſuis ac per hoc à ſeipſo vincitur.* Et mox iterum: *Minus tamen pudet, cùm ſibi animus ex vitioſis ſuis partibus non obtemperat, quàm cùm ei corpus, quod alterum ab illo atque infra illum eſt, & cuius ſine illo natura non viuit, volenti iubentique non cedit.*

Lib. 14. de Ciuit. c. 23.

Ibid.

A

Quibus luculentè docet Auguſtinus etiam in cæteris cupiditatibus animo repugnantibus naturalis pudoris eſſe locum. Pudendum eſt enim animo inferiora ſuperioribus in ſeipſo pernicaciter reluctari.

CAPVT XX.

B

AFFERVNTVR DVAE RAtiones à priori cur concupiſcentia cum pura natura dari nequeat. Sextum & ſeptimum argumentum ex parte concupiſcentiæ. Obiectio ſoluitur, quod rebellio carnis videatur eſſe naturalis.

Argumentum 11. & 12. cont. ſtatu puræ naturæ.

HÆC quoque non obſcurè nos manu ducunt ad ipſum cubile rationis, quæ magnis vocibus clamat nullo pacto fieri poſſe, vt illa rebellio concupiſcentiarum ſit humanæ naturæ naturalis, in quocunque tandem condi fingatur ſtatu. Quod ex duobus capitibus iuxta perſpicaciſſimi Doctoris doctrinam oſtendi poteſt. Primò, quia impoſſibile eſt, vt carnem ſpiritu repugnare ſit ordo naturalis.

C Caro enim inferioris ordinis eſt, quàm animus naturali ei lege ſuperior. Ex quo fit, vt ordo naturæ concordiam eorum poſtulet, vt videlicet animo tanquam Domino à corpore naturaliter ſeruo ſine rebellione pareatur. Hoc voluit Auguſtinus cùm paulò antè dixit, quod *corpus animo natura inferiore ſubiectum eſt.* Et ibidem quod *animus ordine naturali anteponitur corpori.* Nam inde naſcitur homini naturaliter verecundia, quod libido corporis ſuo quaſi iure membra concitando, animi naturaliter ſibi dominantis detrectat imperium. Cujus naturalis ordinis perturbatio eo vitioſior eſt, quod ſine animo nec vita quidem rebellantis corporis eſſe poteſt. Quam ataxiam

Lib. 14. de Ciuit. c. 23.

D vnà cum præcedente notauit Auguſtinus cùm reprehendendo dixit, *Cum animo corpus quod alterum ab illo atque infra illum & cuius ſine illo natura non viuit volenti iubentique non cedit.*

Ibid.

Secundò, quia impoſſibile eſt ordinem poſtulare naturalem, vt animus repugnet ſibi, & quidem vt ſuperiori pars inferior, non modo repugnet, ſed etiam dominetur. Cùm enim in omnibus rebus pacem videamus eis eſſe naturalem & omnibus viribus eo tendere, ſicut præclariſſimè doctiſſimèque oſtendit Auguſtinus in libris de Ciuitate Dei, quid abſurdius quàm vt perpetuo, inextinguibili, acerbiſſimoque bello ſecum luctari ſolius hominis natura ſit? Nam illius acerbitas calamitatis dicere coegit Auguſtinum:

Lib. 19. de Ciuit.

E *Non aliunde tantum dolorem habet humana miſeria quàm inde quod caro concupiſcit aduerſus ſpiritum & ſpiritus aduerſus carnem:* Quod omnis veraciter pius veriſſimum eſſe intimis gemitibus confitetur. Sed ſi pugnam illam eſſe naturalem aliquo plauſibilis rationis fuco ſuaderi poſſe quis arbitretur, quid ab omni rationis vmbra remotius cogitari poteſt, quam vt etiam victoriam partis inferioris de proſtrata ſuperiore naturalem eſſe cogitemus? Nemo arbitror quantumcunque peruicax purorum patronus naturalium, hoc vel inter ſurdos dicere audebit. Et tamen eò nos Catholicæ doctrinæ per Auguſtinum tra-

Ser. 182. de Tempore.

Lib. 3. de ſtatu naturæ lapſæ.

ditæ nexus inſolubilis trahit. Nam in ea doctrina (ſicut hoc ante fuſius demonſtrauimus) vnum ex primis eſt principijs, & baſis cui tota neceſſitas & ſtructura gratiæ verbi incarnati nititur, tam dira videlicet eſſe concupiſcentiæ contagia, vt mentem quam obſederit, ſuis vinculis captiuam, ſibique & creaturis amore aſtrictam teneat, amiſſa penitus omni libertate ad opus bonum: à qua miſerabili creaturarum ſeruitute ſe liberare non poſſit, niſi per ſolam gratiam Dei. Quicquid interim voluntatis arbitrium laude dignum agere videatur, in quamcunque partem hic illic ſuam verſare libertatem, nonniſi in vinculo ſuo ſeruili libertate voluitur, ſemper enim in omni opere concupiſcentia creaturæ alicuius ei dominatur, & ideò ſeruiliter, non liberaliter facit, quicquid facit, donec ei cœlitus dilectio Creatoris inſpiretur & in veram libertatem aſſeratur per gratiam Saluatoris. Quod gratiæ beneficium quia eſſentialiter puræ naturæ ſtatus excludit, neceſſariò ſequitur ea deficiente libertatem arbitrij ſub concupiſcentiæ concreatæ pondere captiuam detineri, ita vt libidini pleno jure dominanti non poſſit vllo modo voluntatis arbitrium in veram dilectionis Dei bonique operis reſpirare libertatem. Cùm enim, ipſis Scholaſticis autoribus, nulla omninò differentia ſit inter concupiſcentiam naturæ lapſæ & puræ, eadem erit tyrannis eius in vtroque ſtatu, eadem arbitrij ſub eius dominatione captiuitas. Quod qui penitius intelligere velit, recolere dignetur, ea quæ fuſiſſimè de amiſſa boni libertate, inductaque peccati ſeruitute, & peccandi neceſſitate, ex Auguſtino ſuperius declarauimus.

Ibidem.

Nam iſta omnia non ex alio capite quàm ex concupiſcentia voluntatis arbitrium in ſui-ipſius & creaturarum amore ſub ſe captiuum detinente proficiſcuntur. Cùm ergo fieri non poſſit quin pars ſuperior ſub inferiore captiua ſeruiat, quamdiu concupiſcentiæ vinculis nondum per gratiam reſolutis alligata detinetur, fieri etiam nullo pacto poteſt, vt ſtatus ille miſerabilis ſit rationali creaturæ naturalis. Eſt enim aduerſus omnem naturæ & rationis ordinem qui naturaliter poſtulat, vt caro, hoc eſt pars illa carnalis ſeruiat, ſpiritus erectus ei plena poteſtate dominetur. Quod Auguſtinus diuerſis in locis non obſcurè docet. Nam hinc illud in libris de doctrina Chriſtiana vbi dicit, Spiritus concupiſcit aduerſus carnem: *Non vt interimat corpus, ſed vt concupiſcentiam eius, id eſt, conſuetudinem malè domitam faciat ſpiritu ſubiugatam quod naturalis ordo deſiderat.* Et hoc ſtatim dicit ſpiritum facere *per principatum quia magis quod diligit vult ſubditum eſſe meliori.* Hinc illud in libro de Fide & Symbolo: *Anima cum carnalia bona adhuc appetit, caro nominatur. Pars enim eius* (ſcilicet inferior) *reſiſtit ſpiritui non natura, ſed conſuetudine peccatorum quæ in naturam verſa eſt ſecundũ generationem mortalem peccato primi hominis.* Et paulò poſt: *Eſt autem animæ natura perfecta cùm ſpiritui ſuo ſubditur, & cùm ſequitur ſequentem Deum.* Qua de cauſa ſanctus Ambroſius à ſancto Auguſtino citatus dicit, *Princeps & domina carnis naturaliter anima eſt.* Quo elogio & ipſe Auguſtin. animam non rarò celebrat, tanquam quo ſolo ſatis inuatur, obedientiam carnis erga ſpiritum ſine vlla repugnantia eſſe homini naturalem. Nam ex illa ſola radice naſcitur quod naturalis homini ſit ille de rebellione carnis pudor: natura ſcilicet ipſa ſentiente, quantiſque poteſt vocibus clamante, ſitus eam intelligat, ſe à naturali, ſibique debito ſtatu eſſe dimotam.

Lib. 1. de doct. Chriſt. cap. 24.

Lib. de Fide & Symbol. cap. 10.

Lib. 2. cont. Iul. c. 8. ex lib. de Sacramento regen.

Et quia non poteſt illa naturæ perturbatio niſi ipſi animæ dominanti tribui, hinc ei pudor, quo confunditur, ſe non ita Domino ſuo exhibuiſſe ſeruitium, vt mereretur in carnem ſuam accipere vel retinere dominatum. Nulla enim ei cauſa pudendi eſſet ſi illam infirmitatem nullâ culpâ ſuâ præeunte ab ipſo conditore traxiſſet. Quid enim illa inſipientius, ſi alieni operis nihil ad ſe parenteſque ſuos attinentis, ipſam inculpatam pudeat? Quid illa ingratius, irreligioſius ſi operis conditoris? Iam verò *nobis*, vt ſanctus Doctor ait, *pudendum eſt quod imperio noſtro caro non ſeruit: quia hoc fit per infirmitatem, quam peccando meruimus.* Ex quo fit vt naturalis ordo non tantum carnis & ſpiritus ſed & iuſtitiæ poſtulet vt non poſſit caro ſpiritui innocenti repugnare: grauiſſima quippe obſceniſſimaque pœna eſt, quæ non poteſt ei ſine culpa per iuſtitiam optimi & æquiſſimi & honeſtiſſimi creatoris infligi. Itaque rectiſſimè idem ſanctus Auguſtinus. *Faciebat hoc ordo iuſtitiæ, vt quia eorum anima famulorum corpus à Domino acceperat, ſicut ipſa eidē Domino ſuo, ita illi corpus eius obediret, atq; exhiberet vitæ illi congruum ſine vlla reſiſtētia famulatum. Hinc & nudi erant & non confundebantur. Animam quippe rationalem naturali verecundiâ nũc pudet, quod in carne in cuius ſeruitutem ius poteſtatis accepit, neſcio quâ infirmitate non poteſt, vt ſe nolente non moueantur membra, & ſe volente moueãtur, quæ propter hoc in quouis caſto, meritò appellantur pudenda, quod aduerſus dominam mentem quaſi ſuæ ſint poteſtatis, ſicut libitum eſt excitantur.* Quibus verbis vtrumq; ſimul ordinem perturbari indicat & naturæ, ſi membra quæ naturaliter menti ſeruire debent, quaſi ſuæ ſint poteſtatis aduerſus Dominam excitentur; & iuſtitiæ, ſi hoc nulla mentis culpa præcedente contingat. Sed de iuſtitiæ naturalis perturbatione plura inferius.

Lib. 2. de pecc. merit. cap. 22.

Ibidem.

Hanc ſancti Auguſtini mentem quiſquis accuratius perpenderit, haud difficulter videbit nihil illud argumentum vrgere, quod à Scholaſticis pleriſque ad aſſerendam Deo creanti concupiſcentiam texitur. Aiunt enim quod potentiæ, ex quibus naſcitur illa repugnantia carnis & ſpiritus, ſint homini connaturales, voluntas, & ſenſitiuus appetitus, quia ex hominis eſſentia quatenus ex ſpiritu & carne conſtat, naturaliter dimanant. Eædem verò potentiæ inclinationes habent naturales ex quibus oritur iſta repugnantia, ergo & repugnantia iſta connaturalis eſt homini, perinde vt corporis corruptibilitas, quæ ex elementis inter ſe pugnantibus naſcitur, vel laſſitudo in motu progreſſiuo, quæ ex corporis grauitate.

Ad hæc igitur non eſt difficilis reſponſio iuxta principia ſancti Auguſtini. Eſto enim ſit homini naturale per appetitum ſenſitiuum concupiſcere, non eſt tamen ei naturale contra ſpiritum & rationem concupiſcere, ſed è contrario, hoc eſt contra naturam eius quia vt ſanctus Doctor ait, *Hoc naturalis ordo deſiderat,* carnem *ſpiritui eſſe ſubiugatam*: & contrarium jam caro facit, *non natura ſed conſuetudine peccatorum quæ in naturam verſa eſt, ſecundum generationem mortalem peccato primi hominis.* Itaque ſanctus Thomas cùm ſibi obieciſſet hoc argumẽtum iiſdem pœnè verbis, videlicet quod concupiſcentia ſit proprius actus virtutis concupiſcibilis, quæ eſt potentia naturalis, ideoque ſequi quod concupiſcentia ſit homini naturalis reſpondit Ipſe conformiter ad doctrinam Auguſtini ſuperius traditam

Vide locũ ſupra citatũ.

D. Thom. 1. 2. q. 81. art. 3 ad 1.

tam. *Quia in homine concupiſcibilis naturaliter regi-* A *tur ratione, intantum concupiſcere eſt homini naturale, in quantum eſt ſecundùm rationis ordinem. Concupiſcentia autem quæ tranſcendit limites rationis inest homini contra naturam.*

Itaque inde eos contingit, falli quia id quod alicui potentiæ per ſe conſideratæ naturale eſſe vident, hoc idem dum alteri iungitur naturale eſſe concludunt. Sit enim naturale appetitui ſenſitiuo per ſe ſpectato concupiſcere, nulla rationis aut ſpiritus habitâ conſideratione, non tamen inde ſequitur idem cum iſta vaga libertate ei naturale eſſe prout ſpiritui atque rationi in eodem ſuppoſito copulatur. Tunc enim ei fit naturale accuratè ſubeſſe rationi, neque præcur- B rendo neque excedendo nutus eius.

Poteſt enim aliquid eſſe naturale cuipiam ſecundùm ſe, cuius tamen certa moderatio fiat eidem connaturalis ex alterius coniunctione. Ita mulieri ſecundùm ſe ſpectatæ competit ſuâ ſe gubernare libertate, cui per coniugium fiat naturale mariti imperium ſequi.

Corpori organizato quamdiu anima deſtituitur, naturaliter competit nullum habere motum, niſi rectà deorſum, cui per coniunctionem animæ fit naturalis motus animalis, hoc eſt motus quaquauerſum etiam deorſum animantis imperio modificatus, & inflexibilitas illa prior eſt C contra naturam eius.

Lib. 2. de Geneſ. ad lit. c. 11.

Itaque cùm pars inferior ſe inſtar fœminæ reſpectu ſuperioris Auguſtino dicente, *Animalis illa pars noſtra tanquam viro debet obtemperare rationi*, vaga illa libertas appetendi & impetuoſitas, quæ illi ſecundum ſe naturalis eſt, per illud arctiſſimum coniugium in eodem homine, moderationem & ſubiectionem quandam accipit naturalem, vt nunquam proſiliat ad appetendum, niſi nutu coniugis, qui eam naturaliter moderari debet. Quam vtriuſque coniugij & fœminæ viro ſubditæ ſimilitudinem vberius explicans Auguſtinus, ad hoc dicit partem animalem rationi eſſe coniunctam, *vt non ſolum anima corpori dominaretur, quia corpus ſeruilem locum obtinet, ſed etiam virilis ratio ſubiugaret ſibi animalem partem ſuam, per quod adiutorium imperaret cor-* D *pori. Ad huius rei exemplum fœmina facta eſt, quam, rerum ordo ſubiugat viro: vt quod in duobus hominibus euidentius apparet, id eſt in maſculo & fœmina etiam in vno homine conſiderari poßit; vt appetitum animæ per quem de membris corporis operamur, habeat mens inferior tanquam virilis ratio ſubiugatam, & iuſtâ lege modum imponat adiutorio, ſicut vir debet feminam regere, nec eam permittere dominari in virum, quod vbi contingit peruerſa & miſera domus eſt.* Sicut ergo, vt Auguſtinus loquitur, peruerſa domus eſt, quia peruerſus ordo naturalis, vt fœmina dominetur viro, vt inconſulto viro tractet negotia quæ viri conſilio & nutu agi debent; ita peruerſus ordo naturalis eſt, ſi appetitus in- E ferior ſpiritui dominetur, vel illo inconſulto ad opus ſuum proruat. Quod ſi talem obedientiam, ex ſeipſo habere fortaſſe non poteſt, quid magnum eſt, ſi ei à Deo tribuatur ſicut cæteris omnibus facultatibus & membris qualitates dedit quibus officia non ſolum illi ſecundum ſe, ſed & ſuppoſito congrua & naturalia peragenda ſunt. De corruptibilitate corporis quomodo naturalis dici poſſit infra latius.

Lib. 1. de Geneſ. cont. Manich. cap. 11.

CAPVT XXI.

Argumentum 14. 13. cont. ſtatu puræ naturæ.

CONFLICTVS IVLIANI ET Auguſtini de traductione peccati originalis, inuictè probat concupiſcentiam non poſſe eſſe puræ naturæ naturalem. Octauum argumentum ex concupiſcentia.

DENIQVE vt hoc argumentorum genus quod ex concupiſcentia rebellante rationi petitur, tandem aliquando concludamus, alius Auguſtini & Eccleſiæ, cum tota Pelagianorum ſecta conflictus, inuictè probat, vt quidem arbitror, eam à Deo puram naturam inſtituente eſſe non poſſe. Grauiſſima enim contentio ſancti Auguſtini cum illa lue fuit, quid eſſet illud tam magnum in hominibus etiam ſanctificatis malum, quod peccatum iam etiam remiſſione deletum in innocentem, ſi Dei opus ſpectes, prolem ex parente transfunderet. Conſtantiſſimè ſemper Auguſtinus & per ipſum & poſt ipſum Eccleſia per multas annorum centurias docuit, hoc non aliud eſſe niſi concupiſcentiam illam carnis, quæ fœdiſſimas aduerſus ſpiritum pugnas concitat. Quod ita mordicus tuebatur Auguſtinus, vt iſto principio collabente cauſam Eccleſiæ de originali labe pariter labi non obſcurè fateretur. Præcipua verò tantæ doctrinæ baſis erat, quid illud eſſet, tam magnum, tam fœdum, tam deteſtandum, veræque iuſtitiæ tam inimicum malum, vt hoc ſolo quod ineſſet creaturæ rationali, non poſſet eam non damnationis ream conſtituere, & ad mortis æternæ pœnas trahere. De cuius mali certitudine, ſuperius multa ex Auguſtino diximus: aduerſus quem Iulianus contendebat non eſſe malum, vtpote quod hominibus ex vi creationis adhæſiſſet. Hinc ille locus celeberrimus inſtar omnium contra illud Iuliani de puræ naturæ tanquam innocentis & bonæ inſtitutione commentum: *Quis autem ita* D *ſit imprudens atque impudens, ita procax, pertinax, peruicax, ita poſtremo inſanus & demens, qui cùm peccata mala eſſe fateatur, neget eſſe malum concupiſcentiam peccatorum, etiamſi aduerſus eam concupiſcente ſpiritu peccata concipere ac parere non ſinatur. Tale porro ac tam magnum malum tantum quia ineſt, quomodo non teneret in morte, & pertraheret in vltimam mortem, niſi eius vinculum in illa quæ fit in baptiſmo remißione peccatorum omnium ſolueretur?* Radicem tanti mali facile perſpexerit quiſquis mentis acie ponderauerit quanta iniquitas ſit vt pars ſuperior ſub inferiore rerum creatarum viſco captiua teneatur, ſicut ante gratiam arbitrij liberatricem neceſſariò captiua eſt; quandoqui- E dem ſit iniquitas, ordini naturali & iuſtitiæ contraria, quod ſuperioribus inferiora mente etiam conſenſum cohibente reluctentur.

Lib 6. cont. Iul. c. 15.

Tanta iniquitas ſine culpa & pœna eſſe non poteſt, ſiue hominis, qui eius auctor ſibi peccando fuit, ſiue alterius qui generando vel creando. Rei grauitatem ſuo pondere librat Auguſtinus alibi, & hanc tanti mali originem digito notat: *Neque enim nulla eſt iniquitas cùm in vno homine, vel ſuperiora inferioribus turpiter ſeruiunt, vel inferiora ſuperioribus contumaciter reluctantur, etiamſi vincere non ſinantur: Hanc iniquitatem ſi homo ab homine altero forinſecus aduerſante pateretur, quia in illo non eſſet, ſine illo vtique puniretur. Quia verò in illo*

Lib. 6. c. 19

nulla poſt æternam damnationem ſub ira & odio Dei ſanctis mentibus horribilior dari poſſit. *Serm. 181. de temp.* *Non aliunde*, inquit ſanctiſſimus Præſul, *tantum dolorem habet humana miſeria quam inde quod caro concupiſcit aduerſus ſpiritum & ſpiritus aduerſus carnem.*

Ex quo fit vt omnes aliæ miſeriæ ad hanc miſeriam tanquam ducem ac fontem cæterarum miſeriarum creaturæ rationalis ab Auguſtino ſubinde reducantur, nempe quod homo ſibimetipſi factus ſit inobediens. Nam inde naſcitur quod non tantum immundiſſima illa concupiſcentia voluntate reluctante, ſed qualibet alia afflictione animus crucietur.

Ipſo enim inuito fit in animo vel in corpore quod non vult, ex quo neceſſariò ſequitur cruciatus. *Lib. 14. de Ciuit. c. 15.* Nam quæ, inquit, *hominis eſt alia miſeria niſi aduerſus eum ipſum inobedientia eius ipſius, vt quoniam noluit quod potuit, quod non poteſt velit?* Quod primitus & præ cæteris omnibus in ipſo animo ſibi repugnante tanquam in fonte cæterarum afflictionum locum habet; prout ipſe ſtatim ſubjungendo; & ab animi iſta repugnantia incipiendo declarat: *Ibid.* *Quis enim enumeret quam multa, quæ non poteſt, velit, dum ſibi ipſe, id eſt voluntati eius ipſe animus eius, eoque inferior caro eius non obtemperat? Ipſo namque inuito & animus plerumque turbatur & caro dolet*, &c. Huius ergo concupiſcentiæ voluntati repugnantis immunditia & malitia, quia non ſatis mente penetratur, hinc eſt quod tanti mali Deum auctorem eſſe poſſe homines ſuſpicantur. Non obſcurè hoc tetigit Auguſtinus, quando Iulianum qui primus eam inter Chriſtianos cum Pelagio magiſtro ſuo, Deo creanti attribuit, grauiter perſtringens arguebat: *Lib. 6. cont. Iul. c. 5.* *Nunquid vel tibi vel cuiuſlibet conſectaneo tuo aliquid dicere videris ſi quantum ſit malum concupiſcentiæ carnalis ſanctitate mentis cogitare poſſetis?*

Vnum objici poſſet, quod Auguſtino objicit Iulianus, concupiſcentiam nõ eſſe in brutis malam; cur ergo tanta eſt eius malitia in homine, vt creando in puris naturalibus hominem, eius Deus auctor eſſe non poſſit? Reſpondetur cauſam eius rei eſſe quod bruta ratione careant, cui diſſonet? vnde cùm non poſſint veritatem virtutemque mente contingere & eius honeſtate frui, datum eſt illis ſenſibile bonum quo ſine vlla rationis repugnantia perfruantur. Itaque Auguſtinus in opere contra Iulianum imperfecto: *Lib. 2. oper. imperf. fol. 230.* *Hoc in pecoribus ideo non eſt malum, quia non eis caro concupiſcit aduerſus ſpiritum: quod malum in hominibus ſanandum eſt bonitate diuinâ non humanâ vanitate laudandum.* Et libro quarto contra eundem Iulianum: *Lib. 4. cont. Iul. c. 5.* *Hæc autem libido ideo malum non eſt in belluis quoniam non repugnat rationi qua egent.* Quod vberius & accuratius in alio explicat loco: *Ibid. c. 14.* *Ideo in pecoribus malum non eſt concupiſcentia, quia non aduerſus ſpiritum concupiſcit ſed eorum potiùs oblectat ſpiritum. Concupiſcentia enim ſapientiæ carentia, carnali concupiſcentiæ non reſultante & à bono vita rationalis aliena; hoc bonum habent quo delectantur. Iam verò & antea diximus, propterea hoc non eſſe in pecoribus malum quia in eis non concupiſcit aduerſus ſpiritum. Non enim habens rationem qua libidines ſubiugent ſuperando, fatigentque pugnando.* *Ibid.* Et ſtatim adjungit: *Sed ne propterea putaretur non eſſe malum concupiſcentia carnis quia bonum eſt in pecore, vt eo ſe oblectet illa natura, cui non poteſt ineſſe concupiſcentia ſapientiæ, ideo dictum eſt bonum eſſe pecoris, cuius ſine vlla repugnantia delectat ſpiritum: malum autem hominis* A *quo concupiſcit aduerſus ſpiritum.* Propter hanc ergo naturæ diuerſitatem fit, vt ſi homo voluptatem inſtar pecoris inferiore ſui parte, neglecta vel contempta ſuperiore concupiſcat in ſimili motu diſſimilis omninò ratio ſit. Quod enim pecus natura, hoc homo vitio facit. Nam vt præclarè Auguſtinus de illa ſimilitudine qua homines concupiſcendo pecoribus comparantur: *Lib. de pec. orig. c. 40.* *Et ſi homo in honore poſitus, & non intelligens comparatur pecoribus, eiſque ſimilis fit, non tamen vſque adeo ſimilis fit, vt pecus ſit. Comparatur namque per vitium non per naturam, non pecoris vitio ſed natura*, ſcilicet hominis. *Tanta namque ex-* B *cellentiæ eſt in comparatione pecoris homo, vt vitium hominis natura ſit pecoris.* Et è contrario vt natura pecoris ſit vitium hominis. Plerumque enim contingit vt quod in inferiore natura iudicamus eſſe rectiſſimum, hoc velut peruerſum in ſuperiore, ſi imitari velit, improbemus. Ab illa quippe agitur proprium, ab hac appetitur alienum. Vnde illa in ſuo naturali gradu manet, iſta ad inferiora demergitur. Velut cum homines ſua voluntate ferina ſectantur. Pulchrè namque incedit quadrupedans equus: at ſi ſic homo pedibus manibuſque imitetur, quis enim vel palearum cibo dignum putet? In equo igitur probamus illud, cui quantum præponimus C hominem tantum offendimur, quod inferiora ſua naturali dignitate ſectetur. Sic ergo facile intelligitur inferiores animas quibus nulla ineſt ratio aut appetitus honeſtatis rectè ac decorè voluptatibus carnis inhiare, vt illis oblectentur, quibus alia deeſt excellentior; ſuperiores autem quibus actionem longè præſtantiorem rerum moderatrix iuſtitia ſumma tribuerit, vitioſiſſimè motibus illis agitari, quibus & ratio perturbatur & lumen veritatis extinguitur, & virtus enecatur, & honeſtatis amatrix creatura vehementiſſimè ab honeſtate diuellitur. Quod qui grauiſſimum turpiſſimumque malum eſſe non ſentit, & bonitate, honeſtateque Creatoris indignum, *videat quomodo habeat bonum ſpiritum*, D cui repugnantem velit nolit fatetur frenandam eſſe libidinem. Nam talem *concupiſcentiam Ioannes dixit à Patre non eſſe quæ concupiſcit aduerſus Spiritum. Quam nemo poteſt bonam*, & per hoc boni Creatoris opus *dicere, niſi cuius aduerſus eam non amat concupiſcere ſpiritus.* *Aug. l. 4. contra Iul. cap. 14.*

Hoc eſt ergo quod Auguſtinus ſæpius docet, ſolam illam rebellionem concupiſcentiæ aduerſus virtutem atque rationem eſſe radicem omnis quod in ea reperitur mali. *Libido autem pudenda*, inquit, *non moueat membra niſi quando volumus, & non eſt morbus. Non de illa erubeſcat etiam licitus & honeſtus coniugatorum concubitus, vitando conſpectum & appetendo ſecretum, & non eſt morbus.* *Lib. 2. de nupt. c. 33.* Et libro quarto contra Iulianum: *Quæ concupiſcentia malum non eſſet, ſi ſola generandi cauſa ad licitum concu-* E *bitum moueretur.* *Lib. 4. cont. Iul. c. 8.*

Non ergo motus eius in ſe mali ſunt, ſed inordinatio motuum, neque concupiſcentia vel appetitus ſenſitiuus per ſe conſideratus, ſed effrenitas eius quæ concupiſcentiæ & eius deſideriis in ſtatu puræ naturæ ſemper adhæret: ſiue interim ratio eius impetus effrenes certo limite moderetur, ſiue præcipites in quodlibet & quantumlibet ferri ſinat. Hæc ergo inordinatio concupiſcentiæ, hæc effrenitas, hæc repugnantia cum ratione, hæc hoſtilitas cum virtute, hæc cum honeſtate contrarietas, propter quam dixit Auguſtinus *libidinem* cuiuſcunq; externi ſenſus *eſſe contrariam delectationi, ſapientiæ & virtutibus* *Lib. 4. c. 14.*

am: propter quam ipſe Tullius nullà fide
us dixit, *cuius motum vt quiſque maximus eſt,*
anißimum eſſe Philoſophiæ, hoc eſt amori
iæ; hæc inquam labes concupiſcentiæ,
la Dei gratia ſanatur, fons eſt omnis in eo
: cauſa cur creando Deus ipſius auctor eſſe
oſſit. Ipſe enim eſſet qui creaturam ſuam
us honeſtatem & veritatem impelleret;
ui eam quantum in ſe eſt, in illa peccandi
ia præcipitaret. Quantumuis enim per ac-
ex conditione materiæ oriatur illa mo-
lorum cum recta ratione repugnantia, il-
n repugnantia non eſt per accidens Deo.
nim potuit materia corporalis, quid ani-
id ipſa creatura rationalis facere, ne ita
tur ſicut eam inſtituit Deus? Cum ergo
atura eam Deus condit, in qua non po-
contra rationem virtutemque concupiſ-
rſpicuum eſt hoc Deo non creaturæ eſſe
danı, & proinde totam inhoneſtatem ac
linem concupiſcendi veluti per canalem
n Deum. Quod quia pietas Chriſtiana
de diuina honeſtate nos vetat, ſequitur
non poſſe talem turpitudinem in crea-
ionalem à Deo creante proficiſci, &
, ſtatum illum puræ naturæ eſſe iniurio-
o & impoſſibilem.

CAPVT XV.

TIVM ARGVMENTVM
m eſt omnibus concupiſcentiæ motibus
tire ſi Deus naturam rationalem cum
et.

E c eſt difficile alijs argumentis iuxta
menetem Auguſtini inſolubilibus, ſta-
tum illum purorum naturalium ex par-
m concupiſcentiæ quatere & euertere.
a illud eſt non infimum, & ab Auguſti-
contra Iuliani machinas adhibitum;
Scupiſcentiam, ea Dei primæuà inſtitu-
ram naturam condentis profluxiſſe ſta-
Nimirum quia ex illa hypotheſi ſequi-
m eſſe quibuſlibet eius deſiderijs con-
uicquid appetiuerit dare, quodcunque
libuerit perpetrare, ratio in promptu
impoſſibile eſt vt hoc ſit malum quod
er libet. Certa enim regula eſt naturam
on poſſe naturaliter declinare in ma-
n potiùs illa eſt omnium actionum bo-
orma ſecuriſſima, & à Philoſophis de-
, naturam nullo adhuc vitio vitiatam
i manibus talem, qualis naturaliter
prodeuntè ſequi. Hoc eſt enim ipſam
& ſapientiam naturæ conditricem ſe-
enim & hoc à Deo naturæ habeant quod
, in tantum vitioſæ ſunt in quantum ab
ſunt arte diſcedunt: Et in tantum rectè ve-
in quantum eorum vituperator artem qua
videt, vt hoc in eis vituperet quod ibi non
quo neceſſe eſt naturam ita cum concu-
conditam nullo modo dici poſſe vitio-
nim illa concupiſcentia ſecundùm na-
minis eſt, & non eſt vitium nec vitupe-
; aut ſi vitium eſt, vt rectè vitupera-
tiam contra naturam ſit neceſſe eſt,
uſtinus ibidem docet: *Omne quippe vi-*
ſo quo vitium eſt contra naturam eſt, &
Tom. 2.

A conſequenter nullum omninò vitium eſt naturale. Nam vt Auguſtinus generatim, *animorum quæcunque ſunt vitia, naturalium ſunt priuationes bonorum.* Si ergo concupiſcentia rebellis non eſt vitium, ergo natura non eſt vitiata, ergo etiam & eius inſtinctus obediendo ſequi, eſt ſapientiam Dei conditricem ſequi. Nec vllo modo conſenſus eorum illicitus eſſe aut vituperari poteſt. *In Enchir. cap. 11.*

Sed ne mea putetur iſta ſolius, ideoque fallax ratiocinatio, ipſe Auguſtinus audiatur: qui diſertiſſimis verbis eam præformauit & aduerſus commenta Iuliani quibus hominem cum concupiſcentia in paradiſo à Deo côditum ſen-
B tiebat inuictam eſſe diuerſis arguendi modis arbitratus eſt. Nam in primis expreſsè & perſpicuè ſæpiùs docet, ſi concupiſcentia naturalis eſt ſeu naturaliter bona, ſeu naturaliter à Deo viſceribus inſerta creaturæ, & motus eius naturales, neque per peccatum hominis vitiati, omnem conſenſum eius eſſe licitum. *Quid mali*, inquit, *faceret, qui bonæ concupiſcentiæ conſentiret, cùm nihil mali faciat etiam qui opere coniugali, non ſine ipſius malo ſeminat hominem?* Et in eodem libro inferius, & vberius, Ioannes Apoſtolus illam concupiſcentiam *non eſſe dixit à Patre quæ concupiſcit aduerſus Spiritum.* Hoc eſt, non eam eſſe velut puræ naturæ collatam à Deo *Lib. 4. cont. Iul. cap. 26*
C Patre, ſicut vrgebat aduerſarius. *Quam nemo poteſt bonam dicere niſi cuius aduerſus eam non amat concupiſcere ſpiritus. Quod ſi talis non eſt in motu & in ardore genitalium, non aduerſus eam concupiſcat ſpiritus, ne aduerſus donum Dei concupiſcendo inueniatur ingratus. Sed quicquid appetiuerit detur, tanquam illi quæ à Patre eſt. Si autem non eſt quod detur, hoc potiùs petatur à Patre, non vt auferat vel comprimat, ſed vt expleat concupiſcentiam quam donauit.* Quid poteſt clarius & expreſſius aduerſus concupiſcentiam tanquam à Deo in puris naturalibus condente datam dici? Audi tamen adhuc ſi dici poteſt euidentius & inſtantius. In lib. 5. *Nec times, ne tibi potiùs admoneâs eſſe dicendum, quod ad flagitia concites homines, ne* *Cap. 14.* *Lib. 5. c. 7.*
D *reſiſtant concupiſcentiæ, quam ſicut bonum naturale defendis.* Quod quid tibi velit luculentiſſimâ expoſitione declarat: *Quam tu bonam cùm naturaliter dicis, aſtutè illi ſemper conſentiendum eſſe decernis, ne renſu improbo repugnetur naturali bono. Ita quippe poteſt facillimè vera eſſe etiam illa veſtra ſententia qua dicitis hominem ſine peccato eſſe poſſe ſi velit. Non eſt enim quomodo faciat quod non licet, quando licet, quidquid libet, quia bonum eſt, quod naturaliter libet. Si ergo adſunt voluptates, perfruatur; ſi autem non adſunt; ipſis earum cogitationibus, ſicut Epicuro viſum eſt oblectetur, & erit ſine peccato, nec ſe vllo fraudabit bono; nec cuiuſcunque doctrinæ opinionibus re-* *Ibid.*
E *ſiſtat naturalibus motibus, ſed ſicut ait Hortenſius, tunc obſequatur naturæ cum ſine magiſtro ſenſerit, quid natura deſideret. Non enim poteſt quæ bona eſt, deſiderare quod malum eſt, aut negandum eſt bonæ aliquod bonum. Fiat itaque totum quod deſiderat libido bona ne ipſo ſit malus qui reſiſtit bono.* Cernis hîc omnia ſimul conglobata; & Auguſtini auctoritate comprobata quæ ſupra diximus. Nam, ſicut ratio clamat, & *bonum dicit eſſe quod naturaliter libet*; ideoque *nullius doctrinæ opinionibus reſiſtendum eſſe naturalibus motibus*; & *obſequendum eſſe naturæ cùm ſine magiſtro*, arte videlicet omnipotentis Dei per inſtinctum naturaliter inſitum docente *didicerit, quid natura deſideret.* Rationem perſpicuam

adijcit quia non poteſt *natura bona* nullo videlicet adhuc vitio ab arte & ſapientia Dei detorta *deſiderare quod malum eſt*; neque *negandum eſt bonæ aliquod bonum*. Hoc enim negando non probaret naturam appetere aliquid mali, ſed ſe potiùs *eſſe malum qui reſiſteret bono*. Ex quo etiam apertiſſimè liquet quo ſenſu Iulianus prædicaret concupiſcentiam eſſe *naturaliter bonam*. Nimirum non hoc ſenſu quaſi ipſa repugnantia cum ratione eſſet bona, nec enim in vniuerſis eius monumentis hoc reperitur, ſed potiùs eam concedit eſſe aliquid imperfectionis, & malam dum ſæpè libidinem oppugnandam, coercendam, frenandam, & aduerſus eam vigilandum B eſſe teſtatur.

Hic ergo ſenſus eſt, quo & Auguſtinus illud accepit, videlicet quod concupiſcentia, cum ſua effreni repugnantia eſſe homini bonum naturale, non ſolum *quia cum illa naſcitur omnis homo*, quod concedit et Auguſtinus in hoc eodem capite, ſed, *quod cum illa ſit conditus primus homo*, hoc eſt, quod ante omne peccatum, ab ipſo Deo inſerta eſſet primis hominibus tanquam in pura natura conditis, cunctiſque poſteris eorum, & conſequenter, quod hoc eſſet natura hominis, & *naturaliter liberet* id quod caro deſideat, & ita eſſet naturaliter bonum. Nam ideo dicit *bonum eſſe quod naturaliter libet*. Hoc eſt, per hoc ipſum probatur eſſe bonum, ſi naturaliter libet: quia vt adijcit, natura bona à bono videlicet creata Deo, non poteſt deſiderare quod malum eſt. Quem ſenſum ſuum ſuperius iſtius nos declarauimus, & inferius ſine ambiguitate declarat ipſe Iulianus, dum explicando quomodo concupiſcentia (quæ propter pugnam cum ratione, homini eſt verecunda) ſit naturaliter bona, dicit: *Sic noſtra membra fuiſſe formata vt alia verecundia, alia libertate gauderent*. Hoc eſt, ita à Deo formante corpus hominis inſtitutum eſt, vt ex membris quibuſdam oriretur homini naturaliter verecundia, qua ea tegere velit; ex aliis libertas, qua ea ſine verecundia detecta eſſe ſinat. Quæ apertiſſimè declarant, nihil omninò aliud hac de re ſenſiſſe Iulianum vel oppugnare Auguſtinum, quam quod Philoſophi gentium tum Iuliano, tum Scholaſticis, de ſtatu illo puræ naturæ præformarunt: quod in eo videlicet & cõcupiſcentia & pugna eius & pudor ſequens eſſet homini, creatore bono eum ita formante, naturalis. Nam inde neceſſariò ſequitur eam eſſe naturaliter bonam, cùm Deus creare non poſſit aliquid naturaliter malum. Hoc enim hæreſis Manicheæ proprium & abominabile principium fuit vt infra declarandum eſt.

Lib. 4. c. 6.

Cum ergo iſta conſequentia eſſet Auguſtino quaſi primo vera & infallibilis, quæ bonitatem concupiſcentiæ naturaliter repugnantis rationi ex creantis bonitate, colligit, hinc eſt, quod ſæpè alterutrum à Iuliano extorquere nititur, vt fateatur vel *vitium eſſe*, vel certè ſi non eſt vitium ſed aliquod naturale bonũ, *eſſe poſtea* homine peccante *vitiatam*. Per quam argumentandi formam indicat ſe ſuſque deque ferre, vtrum concupiſcentia ſit homini inſerta naturaliter velut aliquod naturale bonum, dummodo fateatur pugnam illam fœdiſſimam cum ratione atque virtute, nullo modo potuiſſe eſſe naturalem, ſed illam neceſſariò eſſe vitium à conditoris arte remotiſſimum, ex ſola verò hominis peccantis iniquitate contractum. Quo nihil capitalius aduerſus puræ naturæ ſtatum quem Iulianus tuebatur dici poſſet. Audi identidem hoc agentem

A ſummo conatu Auguſtinum: *Sed ecce non vobiſcum de libidinis abſentia præſentiaue contendimus*, in prima ſcilicet hominis conditione in paradiſo, vbi hominem in puris naturalibus conditum eſſe ſtatuebat Iulianus, *nec dilectionem quam debere vos ei videmus, offendimus; ſaltem ipſam ſubditæ voluntatis imperio in illo felicitatis loco. Auferte inde euidentiſſimam pugnam, quæ ſit eius motioni mente reſiſtente, auferte inde turpiſſimam pacem, quæ ſit eius dominationi mente ſeruiente, & certè quia non eam talem videtis qualem ibi conſtituere, ſi ratione non reuocamini, pudore cogimini ut ea qualis nunc eſt, vitium originale fatemini*. Et libro ſecundo ad Valerium: *Si non vult concedere vitium eſſe libidinem, dicat ſaltem per illorum hominum inobedientiam etiam ipſam vitiatam, vt illa quæ obedienter & ordinatè moueretur, nunc inobedienter inordinatèque moueatur, ita vt ipſis quoque pudicis ad nutum non obtemperet coniugatis, ſed & quando non eſt neceſſaria moueatur, & quando neceſſaria eſt, aliquando citius, aliquando tardius, non eorum ſequatur nutus, ſed ſuos exerceat motus*. Et in libris operis imperfecti: *Quantumlibet autem abs te defenſione munitur, vt laudibus adornetur, aut vitium eſt aut vitiata eſt*. Hoc eſt, quantumlibet eam tu prædicaueris naturalem, naturale bonum, & puræ naturæ collatam à Deo, nihilominus neceſſe eſt vt ipſa aut tota vitium ſit, quod per peccatum primitus exortum eſt, aut ipſa cùm eſſet bona peccato vitiata ſit. Clarius hoc expreſſit in alio eiuſdem libri loco: *Pudenda libido niſi aut peccato orta velut vitium, aut peccato vitiata eſſet, pudenda non eſſet, & aut nulla eſſet omninò, & ſine illa ita ſeruirent genitalia membra gignentibus vt manus ſeruiunt operantibus; aut ita eſſet ſubſequens voluntatem vt nunquam poſſet ſollicitare nolentem*. Quam doctrinam alibi crebro repetit vt quantopere illa pugna cum ratione aliena ſit à puritate Creatoris hominem ita inſtituentis oſtenderet. Sed iam in huius capitis propoſito pergamus; vt declaretur ſi concupiſcentia eſt naturale bonum homini à Creatore inditum, licitum eſſe omnes eius naturales motus ſequi.

Lib. 5. cont. Iul. c. 7.

Lib. 2. de nupt. c. vlt.

Lib. 1. oper. imp. f. 433.

Lib. 2. fol. 250.

Secundo igitur idipſum ex eo patet, quia frequenter aduerſus Iulianum docet, nullo modo intelligi poſſe quomodo aliquis concupiſcentiam ſic à Deo naturaliter datã prædicare queat, & ſimul motibus eius ſincerè & ex animo repugnando reſiſtere. Reſiſteret enim inſtinctibus, quos à Deo datos eſſe ſentiret: vbi vel pietas quam haberet de bonitate Creatoris pugnam aduerſus donum Dei frangeret, vel ſeria pugna tanquam aduerſus malum corrigeret pietatem. *Duo enim bona, quæ à Patre ſunt pugnare non poſſunt*, vt ſupra dixit & explicuit Auguſtinus: *Fortaſſe ergo eam*, inquit, *laudare te fingis*, tanquam naturale bonum à Deo datum, *ſi pugnare non fingis. Nam quomodo fideliter ſimul agas duo iſta non video, vt & laudes velut amicam, & expugnes velut inimicam. Vnum eorum credimus, ſed elige quod credamus. Si ex animo pugnas non ex animo laudas. Si autem ſimpliciter agis in præconio, colludis in prælio*. Et libro ſequente in initio, *Cui malo tantum licere poſſe quis crederet, vt ſibi laudatorem etiam de ſuis expugnatoribus prouideret? Abſit quidem vt antiquorum aliquem vel Apoſtolorum vel quorumcunque ſanctorum, mirabiliter tamen ſi vel quemquam hæreticorum nouerim, qui ſimul vtcunque ſe eſſe profiteatur inexplicabilibus modis expugnatorem ſcilicet defenſoremque libidinis, & conetur oſtendere manens in hæreſi Pelagiana* quæ videlicet eam dicit homini

Lib. 4. c. 13.

Lib. 3. c. 22.

Lib. 4. c. 2.

mini à Deo datam eſſe in puris naturalibus, *& ex animo ſe laudare, quod ipſum eius animum niſi expugnetur occidit; & ex animo expugnare quod eius dogma niſi laudetur, abſumit.* Dogma autem Iuliani non poſtulabat aliud niſi vt eſſe ſine peccato hominis à Deo ipſi inſerta naturaliter qualiſcunque tandem eſſe. Nam per hoc obtinebat eam non eſſe cauſam propagationis peccati originalis quæ tota cauſa diſceptationis tam laborioſæ tot annorum, tot librorum fuit, ſicut alibi demonſtrauimus. Itaque rurſum inferios in eodem libro (Cap. 13.): *Quam concupiſcentiam velut bonam cùm defendat error tuus, neſcio quemadmodum aduerſus illam, velut aduerſus malum concupiſcat ſpiritus tuus.* Et in libris operis imperfecti indicans illum eſſe ſcopum ſuum in reprehendenda libidine (Lib. 1. oper. imperſ. fo. 443.): *Nec immerito,* inquit, *militibus Chriſti à quibus debellatur odioſa eſt, cum qua ipſe colludes vt eam & expugnare te dicas, & laudare non erubeſcas. Per hanc humana quæ naſcitur, caro peccati eſt;* quam propterea in eadem periodo *aut vitium aut vitiatum* eſſe concluſerat. Et in eodem libro iterum (Ibid. f. 250.): *Quam ſtractaram vocas, ibi ruina eſt, quæ te ita preſſit vt laudare cogeret, quod expugnas, ſi tamen eſt in te qualiſcunque caſtitas quæ te facit expugnare quod laudas:* certum eſt autem quod non aliter eam cogebatur laudare Iulianus niſi quod ipſa qualiſcunque tandem haberetur eſſet à Deo data naturaliter, ſine iniquitate hominis prouocante. Hoc enim euidentiſſimè ſatis eſt ne putetur ipſa eſſe cauſa peccati originalis quod ſpectabat in eius defenſione Iulianus. Quapropter ſi inexplicabilis modus eſt quia ſit ex animo expugnator defenſorque libidinis eo modo quo Iulianus eam defendebat, vt ſcilicet à Deo creaturam in puris naturalibus condente collata ſentiatur, perſpicuum eſt hominem non poſſe cum concupiſcentia rationi repugnante in puris naturalibus creari.

Hæc eſt ergo ratio, cur non tantum de concupiſcentia ſed etiam de ſingulis eius deſideriis, apertiſſimâ profeſſione dicat Auguſtinus, licitum eſſe illis conſenſum adhibere, ſi ſint bona ſicut Iulianus prædicabat, hoc eſt ſi ex naturali Creatoris inſtitutione naſcerentur. Hoc enim ipſo eſſent non ſolum bona ſed etiam licita. Licitum eſt enim deſiderium quod ex naturali inſtitutione creaturæ fluit, licitum item licito deſiderio adhibere conſenſum; ſunt autem illicita, inhoneſta, turpia, malaque deſideria, & ita mala vt hoc ipſo quo eis conſenſus datur peccatum fiat, nullo pacto igitur naturalis inſtitutionis bona eſſe poſſunt. (Lib. 1. de nupt. c. 17.) *Quid agit* (concupiſcentia) *niſi ipſa deſideria mala & turpia? Non enim ſi bona & licita eſſent eis obedire prohiberet Apoſtolus.* Et Alibi (Lib. 4. cont. Iul. cap. 2.): *Ideo ſine dubitatione malum eſt, quia ei non conſentire bonum eſt.* Et rurſum tertio contra Iulianum (Lib. 3. c. 14.); *Sed omnes homines indicant, laſciuiæ non eſſe peccatum niſi quia concupiſcentiæ conſentitur. Nullumne ergo malum eſt cui conſentiendo peccatur?*

CAPVT XVI.

ARGVMENTVM QVARTVM ex concupiſcentia contra matrimonium in pura natura.

(Argumentum 10. cont. ſtatum pura natur.)

POSSET & aliud argumentum velut ex præcedentibus conſectaneum teni. Si enim in puris naturalibus illa membrorum rebellio ac libidinis fœditas fuiſſet naturalis, recta ratio, hoc eſt, veritas diſſuaſiſſet matrimonium & ad perpetuam continentiam inuitaſſet. Hoc enim nunc rectam ſuadere rationem, intelligentibus manifeſtum eſt. Recta enim ratio ſuadet, vt mens rationalis nullo pacto ſub libidine deprimatur, ſed vt ſerenitatem eius tuendo id quod apertè eſt laudabilius meliuſque ſectemur. Continentiam autem eſſe meliorem neminem Chriſtianum fides Catholica dubitare ſinit. Cui inhærens Auguſtinus (Ibid. c. 7.): *Carnalis concupiſcentia laudabilius continentiæ virtute frenatur, quam fructibus impenditur nuptiarum. Tam magnum eſt enim malum eius, vt eo non vti, quam benè vti ſit melius.* Diſſuadere autem connubium rectam rationem in puris naturalibus vehementer abſurdum eſt. Diſſuaſiſſet enim opus maximè naturale, & ad illud incitaſſet quod naturæ propagationi eſt contrarium: atque ita recta ratio nullo adhuc naturæ vitio ex peccato regulas eius turbante, quodammodo cum naturæ conſeruatione pugnaſſet. Accedit quod & matrimonium eodem modo ante omne peccatum creaturæ ſicut poſt excuſationis indigeret; nec in generationis officium tantum eſſet, ſed etiam in remedium incontinentiæ ex vi primæ ſuæ conditionis inſtitutum. Nam etiam tunc infirmitas fuiſſet excipienda honeſtate nuptiarum ne in flagitium laberetur. Morbus igitur fuiſſet naturæ humanæ naturalis. Nam concupiſcentiam eſſe morbum plurimis locis ex Apoſtolo S. Auguſtinus docet. *Iſte quippe eſt morbus* (libido) *de quo Apoſtolus etiam coniugatis fidelibus loquens,* &c. (Lib. 1. de nup. c. 8. Vide lib. 2. cont. Iul. c. 7. & l. 3. cap. 15.) Quod alijs plurimis locis teſtatur. Quid autem abſurdius, quam cæteris omnibus animantibus ſanitatem, ſoli homini morbum omnium morborum fœdiſſimum eſſe naturalem? Cui enim matrimonij remedium neceſſarium eſſet, id ſanitas dici nequit iuxta illud Auguſtini hâc ipsâ de re (Lib. 3. cont. Iul. c. 15.): *Si agnoſcis remedium, agnoſce morbum. Si negas morbum, nega remedium. Rogo cede aliquando etiam per os tuum tibi loquenti veritati. Nemo remedium prouidet ſanitati.* Ex quo Auguſtinus conficit concupiſcentiam non potuiſſe puræ naturæ ſicut Iulianus aſſerebat inſtitutione manaſſe. Nam eum ex propria confeſſione iugulat quâ dixerat ei remedium nuptiarum fouendo eſſe neceſſarium. Vnde & alibi (Cap. 15.): *Nec ſuccenſeas quod concupiſcentiam dixi morbum, cui & tu confeſſus es prouiſum eſſe remedium.* Et libro quarto (Lib. 4. c. 2.); *Apoſtolica ſententia vbi ait, ſi ſe non continet, nubat, remedium voluit eſſe nuptias* (quod & ipſe confeſſus es) *contra morbum concupiſcentiæ quod conſiteri non vis qui remedium conſiteris. Hoc autem remedium eſt, non vt ſit concupiſcentia, ſi non eſt, ſed vt non rapiat ad illicita cuius motus infirmus eſt.*

CAPVT XVII.

Argumentum II. cont. ſtatum puræ naturæ.

QVINTVM ARGVMENTVM ex parte pudoris qui libidinis indiuulſus comes eſt. Vnde naſcatur: quanti mali teſtis.

SED aliud, quantum Auguſtinus indicare & ego aduertere poſſum, peremptorium, argumentum aduerſus puræ naturæ ſtatũ pudor ille naturalis, qui concupiſcentiam inor- B dinatis motibus æſtuantem ſequitur, ſuppeditat. Vſus eſt illo ſæpè Auguſtinus velut inſolubili contra Iulianum, eoque maximè & Iuliani & Auguſtini ſenſus declaratur. Quod vt intelligatur, ſciendum eſt verecundiam illam naturalem quæ in omnium hominum ſenſu cum natura naſcitur, & ita naſcitur, vt nec à flagitioſiſſimis concupiſcentiæ ſeruis poſſet extingui, indiuulſum eſſe comitem fœditatis & inhoneſtatis eius.

Lib. 4. cont. Iul. c. 16. *Confuſionem* enim *inhoneſtatis eſſe non dubium eſt*, inquit Auguſtinus, Poſt Principem Philoſophorum Chriſtianiſque viciniſſimum Platonem ἵνα γε αἰδὼς, ἔνθα καὶ δέος. Ἔστι ὅστις αἰδούμενός τι πρᾶγμα καὶ αἰσχυνόμενος οὐ πεφόβηταί C

In Euthyphr. τε καὶ δέδοικεν ἅμα δόξαν πονηρίας. *Vbicunque pudor, ibi & timor. An quiſquam eſt qui pudore afficitur atque erubeſcit, opinionem prauitatis non formidans?* Inhoneſtum eſt autem & propterea magnopere verecundum creaturæ rationali quod membra in quæ naturaliter animo debetur imperiũ, neſcio quâ infirmitate non poteſt regere ad arbitrium ſuum. Sic enim etiam dominis verecundum eſt ſeruos habere petulantes qui inſpectantibus hominibus inſultant heris ſuis & eorum imperio obedire detrectant. Hanc eſſe veram pudoris illius cauſam non ſemel Auguſtinus tradit:

Lib. de pecc. orig. c. 34. *De quibus*, membris, *erubeſcens quod non ad arbitrium voluntatis viua, ſed ad libidinis incentiuum, velut arbitrio proprio mouerentur quæ pudenda* D *iudicauit, operienda curauit.* Et libro primo de nuptijs.

Lib. 1. de nupt. c. 5. *Vbi autem ventum fuerit vt filij ſeminentur, ad voluntatis nutum membra in hoc opus creata non ſeruiunt, ſed expectatur, vt ea velut ſui iuris libido commoueat, & aliquando non facit animo volente, cum aliquando faciat & nolente. Hinccine non erubeſceret humani libertas arbitrij quæ contemnendo imperantem Deum, etiam in membra propria proprium perdidiſſet imperium?* Et mox. *Hunc autem motum ideò indecentem quia inobedientem, cum illi primi homines in ſua carne ſenſiſſent.* Et lib. 4. contra Iulianum:

Lib. 4. cont. Iul. c. 13. *Non erat decens vt puderet, quando id* (membrum) *mouebat voluntas imperium non caro concupiſcens contra ſpiritum.* Sed hæc ſufficiunt. Paſſim enim in operibus contra Iulianum E ſcriptis id ipſum Auguſtinus tradit. Hoc ergò pudoris genus, hæc erubeſcendi neceſſitas, certè cum omni homine naſcitur, & ipſis quodammodo naturæ legibus imperatur, vt in hoc verecundentur etiam ipſa pudica cõiugia; nec quiſquam tam malè turpiterque proficiat, vt quia cognouit Deum eſſe conditorem naturæ, autoremque nuptiarum, ideò etiam miſcendus vxori, ſiquis eum videat non de his motibus erubeſcat, quæratque ſecretum, vbi non ſolùm alienorum, verum etiam ſuorum omnium poſſit vitare conſpectum prout hæc eadem Auguſtinus docet.

Lib. 2. de nupt. Ex hâc ergò naturali verecundiâ quam ingerunt hominibus tam infidelibus qui nihil de na- A turæ eleuatione nouerunt, quàm fidelibus tumultuantes illi ideoque fœdi ac turpes libidinis motus, grauiſſimum argumentum texit aduerſus puræ naturæ ſtatum, quem Iulianus fabricabat, ſanctus Auguſtinus: Nam illa pudendi neceſſitas non minus eſſet in illo ſtatu, quam in præſenti naturæ lapſæ. Oritur enim ex illa concupiſcentiæ rebellione aduerſus animum, cui naturaliter pudendum eſt, non poſſe motus corporis, quod ei naturali ordine ſeruire debet, imperio ſuæ voluntatis ſiue excitando ſiue ſedando moderari: quæ rebellio non eſſet minor in puris naturalibus ſicut hoc Scholaſtici vltro profitentur. B Non igitur minor eſſet etiam illius inobedientiæ & indecentiæ verecundia. Iam verò ſecundùm Auguſtinum, impoſſibile eſt, vt homo à Deo cum illa erubeſcendi neceſſitate condatur; ſi enim de illis motibus erubuerit, quid illo ingratius qui de creatoris ſui operibus erubeſcit? An fortè creatura honeſtior eſt creatore ſuo, vt quod creatorem non puduit inſtituere hoc creaturam proferre pudeat? Si autem non erubeſcit, quid illo impudentius? Qui bonus & innocens non erubeſcat, quod nunc erubeſcunt laudabiliter boni & mali? Sed quam impoſſibile ſit vt in illo puræ naturæ hoc eſt nondum per peccatum deprauatæ ſtatu Deus hominem inſtituat cum C illa pudoris neceſſitate, ſeu cum pudendis illis motibus ex quibus pudor naſcitur, Auguſtinum ipſum luculentiſſimè explicantem videamus, dum aduerſarium retunderet, qui naturam ita diuinitus in puris naturalibus inſtitutam eſſe deliraba: *Itaque ſua culpa ſibi accidens malum natura humanà permittatur agnoſcere, ne* *Lib. 1. ad Bonif. c. 16.* *cogatur, aut quod eſt impudentiſſimum de his ſuis motibus non erubeſcere, aut quod eſt ingratiſſimum de ſui creatoris operibus erubeſcere.* Si enim natura humana non agnoſcit hoc malum ſuâ ſibi culpâ accidiſſe, ſed ea inſtitutione Dei hominem in pura natura fabricantis, neceſſario in alterutrum extremum labitur: Nam non erubeſcendo prodit impudentiam ſuam, erubeſcendo ingratitudi- D nem; quia non habet de quo erubeſcat, niſi vel de opere vel de incuria creatoris; quorum vtrumque impium eſt creaturæ. Vnde capite ſequenti: *Nunc qui ſe vtcunque hominem eſſe conſiderat omnis* *Ibid. c. 17.* *pudens, impudenſque confunditur? abſit vt de opere Dei, ſed de pœna primi veteriſſimique peccati.* Et libro de peccato originali contra figmentum illud puræ naturæ à Pelagianis excogitatum cauſam pudoris primorum hominum quærens: *Non enim*, inquit, *confundi debuit homo de operi-* *Lib. de pecc. orig. c. 34.* *bus Dei, aut vllo modo fuerant creata erubeſcenda, quæ inſtituenda viſa ſunt creatori.* Et in Sermonibus de verbis Domini: *Non erat vnde erubeſce-* *Serm. 31. de verbis Dom. cap. 1.* *rent quando peccatum non præceſſerat. Nec poterant de ſui creatoris operibus erubeſcere, quo operibus ſui creatoris bonis, nullum adhuc malum opus ſuum miſ-* E *cuerant.* Et accuratius libro ſecundo de nuptijs, cùm Iulianus hominem cum illis rebellibus motibus conditum eſſe ſtatuens dixiſſet, Prophetam duos in carne vna profitendo prope periculum pudoris acceſſiſſe, reponit ei præclarè Auguſtinus: *Dicatur cauſa, cur in exprimendis ope-* *Lib. 2. de nupt. c. 9.* *ribus Dei Propheta propè periculum pudoris acceſſerit. Itane verò humana opera pudenda eſſe non debent, ſed planè glorianda & diuina pudenda ſunt? Itane verò in eloquendis & exprimendis operibus Dei non honoratur Prophetæ vel amor vel labor, ſed periclitatur pudor? Quid enim potuit Deus facere quod eius prædicatorem pudeat dicere? Et quod eſt grauius, pudeat hominẽ alicuius operis quod nõ homo, ſed Deus fe-*

cit

Vt in homine, cùm omnes opifices quanto poſſunt labore & industria id agant, ne de ſuis operibus erubeſcant. Et mox oſtendens eſſe vitium pœnamque peccati, quæ inobedientibus iuſtiſſimo reciprocatu reddita eſt; *Huius*, inquit, *nos pudet & meritò pudet. Nam ſi hoc non eſſet, quid nobis eſſet ingratius, quid irreligioſius, ſi in membris noſtris non de vitio vel de pœna noſtra, ſed de Dei confunderemur operibus?* Et cùm eundem locum refricuiſſet in libro tertio aduerſus eum ſcripto, *Satis*, inquit, *te debuit admonere, nihil pudendum futurum fuiſſe in operibus Dei, niſi præceſſiſſet cur natura humana de rei de ſui meritis deformitate confundi.* Et exſecratiſſimè, directiſſiméque contra ſtatum puræ naturæ Iuliano intorquens ratiocinationes ſuas, cù dixiſſet aduerſarius iuxta iſtud Pelagianum dogma, ita mēbra noſtra fuiſſe formata a Deò, vt naturaliter *alia verecundiâ, alia libertate gauderent*, quibus verbis clarius non poſſet ſtatum puræ naturæ pingere, & tamen ſecum pugnans ſtatim ſubijceret, Apoſtolum *pro ſua honeſtate genitalia loca directè appellare noluiſſe*, replicat ei Auguſtinus: *Nonne his verbis tuis te ipſe redarguis? Honeſtius ergò erat non appellare directè, quod Deus facere dignatus eſt rectè. Et quod creare non puduit ipſum iudicem, pudebat enunciare præconem; quando iſtud ita eſſet, niſi quæ ille fecerat honeſta condendo, nos feciſſemus inhoneſta peccando?* Et paulò poſt:

Ibid. *Nullo modo enim Deus, & hoc quod eſt priùs ante peccatum aliquid faceret in membris humani corporis inhoneſtum.* Hæc & ſimilia, niſi multum fallor omni ſole clarius oſtendunt, quanta fiducia condemnet Auguſtinus illam Pelagiani commenti inanitatem, qua hominem cum pudendis illis motibus velut in pura natura conditum eſſe delirabant. Condemnet autem non tanquam falſam, tantum, quia reipſa aliter homo conditus fuit, ſed tanquam impoſſibilem ingratitudinis & impietatis plenam erga conditorē, quaſi honeſtior eſſet creatura Creatore quam puderet operis quod inſtituendum viſum fuerat conditori. Ex quo doctrinæ cæleſtis pondere factum eſt, vt quamuis Iulianus Pelagianam hæreſim periclitari cerneret, niſi homo cum illa concupiſcentiæ pudendâ & inhoneſtâ rebellione conditus eſſe diceretur: non auſus eſt tamen hoc ſine aliquo robore & fluctuatione defendere. Nam in eodem loco dicit primos homines *in eadem honeſtate permanentia membra texiſſe*. Quam confeſſionem eius arripiens Auguſtinus, neceſſitatem ita ſentiendi puræque naturæ ſtatum abijciendi velut iniuriosum Deo pleniſſimâ ſecuritate decernit: *Bene quod ipſe confeſſus es, illa membra fuiſſe priùs honeſta: Non enim aliud poſſes niſi blaſphemâ opinione ſentire.* Ecce non niſi blaſphemâ opinione ſentiri poſſe teſtatur, quod membra genitalia ante peccatum inhoneſta fuerint, illa videlicet concupiſcentiæ rebellis inhoneſtate, qua Paulus Apoſtolus membra illa inhoneſta nuncupauit. Et cur obſecro opinione blaſphema, niſi quia tantæ fœditatis & inhoneſtatis cauſam tribueret Deo, cuius ſumma honeſtas & extrema puritas tantæ obſcœnitatis origo in creatura rationali eſſe non poteſt? Hoc eſt enim quod antea contra figmentum illud Iuliani neceſſitatem pudoris ex Dei creatione profluxiſſe ſtatuentis, velut ingratum & irreligioſum intonuerat: *Quid nobis eſſet ingratius, quid irreligioſius; ſi in membris noſtris non de vitio vel de pœna noſtra, ſed de Dei confunderemur operibus?* Blaſphemiam quippe in Deum, religioni & honori Dei repugnare, non eſt dubium.

Hoc ergo cùm Iulianus quantumuis impius,

A conſequens eſſe cerneret, vt ex illius argumenti anguſtijs ſaluâ libidinis rebellione naturali, puræque naturæ ſtatu, ſeſe proriperet, per aliam ſeſe feneſtram quam ſolā patere vidit præcipitem dedit. Nam cum erubeſcendi neceſſitatem peccato exortam eſſe, dogma ipſius de pura natura dici prohiberet; ex Deo verò creante natam eſſe, pietas erga Creatorem ab Auguſtino ſæpè commendata, & blaſphemiæ timor vetare videretur, dixit primos homines nihil de illa libidinis membrorumque rebellione erubuiſſe. Nimirum quia *nihil illic indecens nouumque ſenſerunt*, vt aiebat: *A pictoribus enim didiciſſe* iactabat Auguſtinum *quod Adam & mulier eius pudenda contexerint.*

B *Pictoribus* autem *atque Poetis. Quidlibet audendi ſemper fuit æqua poteſtas.* Quod reuera non erat aliud profiteri quam ante peccatū fuiſſe quidem eandem libidinoſæ carnis fœditatem, nihil tamen ruboris primis hominibus incuſſiſſe. Quæ ſententia eius non alio principio nitebatur, quam illo lumine naturæ noto, quod naturalia ac diuinitus inſtituta, nullo modo pudenda ſunt. Ex qua ſimili prorſus hallucinatione Cynicorum error fluxit qui magis intrepidi libidinis aduocati quam Iulianus, de illa exercenda non verecundabantur in publico: vnde illa ſecta Caninum nomen accepit. Non auſus eſt

C tamen eo impudentiæ progredi Iulianus, quia nonnullus fidei Chriſtianæ ſenſus & naturalis verecundiæ quæ ſupererat, cohibebat impetum, quo cum hypotheſis puræ naturæ & certa veritas de non erubeſcendis inſtitutis naturalibus Dei in libidinis patrocinium propellebant. Cùm ergo libidinem ex puræ naturæ principijs ſubinde defenderet ſubinde naturali verecundia errorem ſuperante ſuberubeſceret, hanc inconſtantiam ei Auguſtinus exprobrat: *Tu autem defenſorem quidem libidinis profiteris, ſed de tua ſuſcepta quod fidem, libertatemque, patroni non non decuerat, erubeſcis.* Hoc tamen ſaltem puræ naturæ dedit, vt quemadmodum dixi, primos parentes nihil erubuiſſe nec ſeſe texiſſe diceret, quia nihil nouum poſtquàm peccaſſent aut indecens in eis fuit, nempe quia naturalia non poſſunt eſſe

D indecentia. Proinde non perizomata vt aliqui Scripturæ textus legunt, ſed veſtimenta eos ſibi fuiſſe velint, *quibus* inquit, *latera magis decam tecta fuiſſe quam femora.* En impudentiam ex illo errore naſcentem. Tantus videlicet horror eum corripuerat ne pudorem ex Creatoris arte vel inertia promanaſſe fateretur. Malebat enim illam concupiſcentiæ tumultuantis fœditatem nudam in paradiſo collocare, quam eam perizomatibus tegendo, opus Dei erubeſcendum confiteri.

Quod ſi quis fortè ex Neotericis puræ naturæ aſſertor, hanc Iuliani ſententiam, quod non arbitror, amplecti malit, quam pudendi neceſſi-

E tatem tribuere Creatori (nec enim video quid aliud cum aliqua probabilitate dici queat) attente perpendat, quam prodigioſæ impudentiæ ſententia illa viſa ſit Auguſtino, & verò omnibus honeſtatis naturalis amatoribus videri debet. Manifeſtè quippe ſequitur innocentiam quæ in primis hominibus in quocunque tandem ſtatus conditi fuerint, & impudentiam habitaſſe ſimul. *Verum & ſic*, inquit Auguſtinus, *ſi pudor adſit, ad cuius officium veſtimenta aſſeris pertinere, nequaquam perſuadere conaberis, homines primos peccato magiſtro iſta pudoris officia didiciſſe, & in eis primis duas quaſi ſocias & amicas conuenienter habitaſſe innocentiam & impudentiam.* Et paulò inferius: *Imo*

Ibid. — *Lib. 3. cont. Iul. c. 10.* — *Lib. 4. cont. Iul. c. 16.* — *Ibid.* — *Ibid. c. 16.* — *Loco ſupra citato.* — *Lib. 5 cont. Iul. c. 2.* — *Lib. 4. cont. Iul. c. 13.* — *Lib. 5. c. 2.* — *Ibidem.*

Ibid.

A *verecunda iſta ſententia ita eſt indecenter impudens & deformiter nuda vt eam quantalibet folia verborum conſuas, operire non poſſis.* Et mox cum Iulianus detectis pudendis opinionem ex Pictoribus fluxiſſe deliraſſet; *Abſit*, reſpondet ſanctus Doctor, *vt in primis hominibus tanta innocentia tam impudens eſſet, ſed nondum inerat quod puderet. Peccauerunt, attenderunt, erubuerunt, operuerunt, & adhuc clamas nihil illic indecens, nonumquid ſenſerunt. Hanc plane impudentiam tuam nimis incredibilem, abſit vt dicant, Nullus te Apoſtolus aut Propheta ſed nec Pictor docuit nec Poeta. Illi quippe ipſi quibus quidlibet audendi, ſicut eleganter dictum videtur, ſemper fuit æqua poteſtas, confunderentur tale aliquid ludendum fingere quale tu credendũ nõ confunderis diſputare.* B *Duas enim ſimul habitãtes, quarũ altera eſt optima altera eſt peſſima, velut inter ſe conuenientes atque concordes, innocentiam ſcilicet atque impudentiam, nullus Pictor pingere, nullus Poëta canere auderet: Nec eorum quiſquam ita de ſenſibus deſiperaret humanis, vt etiam hoc ſibi audiendum, æquam crederet poteſtatem, ſed inſanam potiùs vanitatem.* In hanc autem opinionis impudentiam quod non puderet primos homines libidinoſæ fœditatis cum qua creatos eſſe ſtatuebat, purâ neceſſitate coactum, ideoque trepidum & reluctante ſcientia & conſcientia, prorupiſſe Iulianum, ne ſcilicet fateri alioquin cogeretur primos homines ſui Creatoris vel operis eius puduiſſe, in ſequentibus Auguſtinus indicat. *Videmus quod texerunt, Adam & Eua, nimiæ inſipientiæ eſt adhuc quærere, nimiæ impudentiæ adhuc negare, quod ſenſerunt. Nam tu quoque cum obſtinatiſſimè contradicas, vſque adeo indicaſti, nihil aliud humanis occurrere ſenſibus niſi concupiſcentialem motum erubeſcentes illos homines in genitalibus tegere voluiſſe; vt perizomata tegere ad latera conareris: aut aperiens latus, vbi peccatores nihil mali ſenſiſſe contendis aut deformiter nudans quod magis tegendum eſſe conſtituit.*

Ibid. inf. in fin. cap. 2.

CAPVT XVIII.

INFERVNTVR ALIQVA corollaria ex prædictis de concupiſcentia. Certitudo illius doctrinæ.

EX hoc ergo conflictu Iuliani & Auguſt. nonnulla magni momenti liquidò patent, quæ ad ea quæ de libidine & eius motibus ſuperius diſſeruimus certius clariuſque intelligenda, multum faciunt.

Primo enim conſtat euidenter Iulianum illos æſtuantis libidinis tumultuoſos motus, quos poſt peccatum cernimus & caſtitate comprimimus, primis hominibus, velut ex Dei creatione prodeuntes, tribuiſſe, & proinde perfectiſſimè ex hac parte induxiſſe puræ naturæ ſtatum.

Secundò eum agnouiſſe coram Deo motus illos inconditos concupiſcentiæ genitalis dignos eſſe verecundia veruntamen ne Dei creantis peritiam accuſare vel honeſtatem eius blaſphemare videretur, dicere maluiſſe, quod primi homines membra illa tumultuantia nuda oſtentauerint, quam de aliqua libidinis naturaliter incertæ fœditate erubuerint. Tolerabilius enim ei videbatur impudentiam quam blaſphemiam profiteri.

Tertio intelligimus veram originem, cur nunquam auſus fuerit Iulianus motus illos libidinis qui naturam humanam in puris naturalibus creatam ſequebantur, profiteri turpes obſcœnos, illicitos, malos, ſicut aperta rei veritas toties per Auguſtinum aſſerta dicendos poſtulabat. Nimirum verebatur ne ſimili prorſus modo in Deum blaſphemus videretur, ſiquid ab eo fateretur inhoneſtum, fœdum, pudendum, illicitum, malumque profluxiſſe. Hanc enim blaſphemiam vt caueret Manichæus, malum principium eorum cauſam eſſe ſtatuit, quos malos eſſe, & per huc Deo bono tribui nullo modo poſſe ex Chriſtianæ fidei norma non dubitabat. Hanc enim fidem nobis diſertis verbis Apoſtolus tradit quando dicit, *ſcio quia non habitat in carne mea bonum.* Et de concupiſcentiæ motibus, *quod nolo malum hoc ago*, id eſt concupiſco, vt exponere B ſolet Auguſt. Vnde Auguſt. libro quinto contra Iulianum: *Sed quacunq; te verſes, puram naturam* comminiſcendo, *quacunque te iactes, quæcunque vndecunque colligas, inflet, ventiles, ſpargas, contra quod concupiſcit ſpiritus bonus non eſt bonum.* Quod de concupiſcentia ſe mox ex Apoſtolica doctrina dixiſſe profitetur: *Vtique concupiſcentia quæ repugnat vt trahat, etiamſi ſpiritu contra eam concupiſcente & reſiſtente non pertrahat, ac propterea nec concipiat pariatque peccatum, non eſt bonum. Et ipſa eſt de qua dicit Apoſtolus: Scio quia non habitat in me, hoc eſt, in carne mea bonum.* Itaque alio in loco de concupiſcentia diſputans vtrum bona eſſet an mala: *De voluptate carnis*, inquit, *hoc ſentio quod ſenſit Ambroſius, inimicam ſcilicet eſſe iuſtitiæ.* C Et confeſtim adijcit: *Nunc de Catholico agitur dogmate ac fide. Perfidia non ſit deſertoris iſte.* Et infra in alio libro longè expreſſiſſimè & clariſſimè: *Vtrum malum non ſit cui repugnanti conſentiendum non eſt ne in ſuum pergat exceſſum, & vtrum non ex ipſa & cum ipſa concupiſcentia naſcatur cui malum ineſſe vllum negat*, per quod videlicet peccatum originale propagetur, *hoc inter nos diſſeritur. In his quæſtionibus Catholicâ veritate antiquitus traditâ veſtra impia nouitas ſuffocatur.* Itaq; ſæpiùs erroris condemnat in hac parte Iulianum: *Quod ſi contra Epiſcopos, pro iſto, quem à te Deus auertat errore, quæſitum ei, quid dicas*, &c. *quid tibi eret Tullius?* Et paulò poſt: *Quam velut* D *bonum, cùm defendat error tuus, neſcio quemadmodum aduerſus illum quemadmodum aduerſus malum concupiſcat ſpiritus tuus.* Cùm ergo hanc fidem Iulianus ferre non poſſet & tamen hæreſis Manichææ barathrum vellet fugere, alterum extremum excogitauit, vt motus illos ex Dei boni inſtitutione nobis ineſſe diceret, & idcirco quia naturales, non eſſe dicendos malos, nec indecentes, ideoque neque primos parentes eorum in ſua nuditate puduiſſe nec pudenda texiſſe. Auguſtinus è contrario omninò profitetur verum eſſe, quod ſi à Deo naturam humanam primitus condente promanaſſent iſti turpes motus, neque malos, neque pudendos poſſe nuncupari, ne alioquin blaſphemia illa redundaret in Deum E quod ipſe eſſet autor tam horrendi mali, quo nullum in hac vita virtus acerbius patitur quodque creatura velut honeſtior Creatore de operibus ſui Creatoris erubeſceret. Sed quia indubitata eſt Catholica fides motus iſtiuſmodi *diſplicere Deo*, eſſe malos, illicitos, pudendos, inhoneſtos, vt extremæ ſit impudentiæ, de illorum fœditate non erubeſcere, inuictè concludit Auguſt. commentum iſtud puræ naturæ in qua fatente Iuliano periode, vt in præſenti ſtato, eadem eſſet carnis cum ſpiritu lucta; eadem libidinis cum virtute repugnantia, eadem erubeſcendi de tanta fœditate neceſſitas eſſe chimericum

Lib. 5. cont. Iul. c. 22.

Lib. 9. c. 12.

Lib. 4. c. 2.

Lib. 6. c. 15.

cum impoſſibile *ingratum & irreligioſum*, aduerſus Deum, neque poſſe niſi *blaſphema opinione* ſuſtineri. Et meritò ſanè quiſquis illum ſtatum cum Iuliano velut poſſibilem adhuc tueri cupit, illud Auguſtini ſibi in illo dictum exiſtimare debeat; *Vincat pudor tuus, eoque vincatur error tuus.* Lib. 14. de Ciuit. c. 18.

CAPVT XIX.

IDEM PVDOR IN OMNIBVS libidinibus etiam animi, tametſi remiſsior locum habet.

B

QVæ hactenùs de concupiſcentia reſpectu puræ naturæ diximus, in libidine quidem illa carnali & obſcœniſſima & notiſſima maximè vera eſſe patet, in omnibus tamen concupiſcentijs contra ſpiritum militantibus quædam quidem obſcurius, alia tamen euidentiſſimè locum habent. Nam & in illis animus grauiter rixatur & pugnat ſecum, & per illas nihil aliud niſi voluptates carnales appetit iuxta phraſim Apoſtolicam, *Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum*, & ideò nihil niſi peccare deſiderat; quæ tamen deſideria quia in illo ſtatu ſunt naturalia & ex inſtitutione Dei, perinde neceſſe eſt eſſe licita & bona, & conſenſu creaturæ rationalis naturam ſequentis approbanda & explenda. C Accedit quod & pudor arguit eos ex inſtitutione Dei non poſſe proficiſci, ne opus Creatoris pudendum ſit creaturæ. Nam & aliarum cupiditatum rebellionem erubeſcendam eſſe rationi, quæ partibus illis vitioſis ad nutum obtemperantibus imperare debet, tunc maximè patet cùm valde exorbitanter animum hominibus inſpectantibus commouent. Hunc enim omnis probus erubeſcit, improbus maiori probo non erubeſcit. Cur autem de illarum cupiditatum motibus minus quàm de illius fœdiſſimæ libidinis obſcœnitate erubeſcamus, cauſa manifeſta eſt, quia animus in ea neque ſibi, vt non libeat, neque corpori, quod ei ſeruili conditione ſubiectum eſt, vt non moueatur, imperare poteſt, D quod in cæteris cupiditatibus non habet locum. Nam ſeipſum quidem ſuperare non poteſt, vt non ſuâ cupiditate titilletur, corpus tamen non mouet, niſi cùm voluerit, & quantum voluerit. Ex quo efficitur, vt in corporis obtemperantis motu nullus pudor ſit, in animi pugna ſibi-ipſi rebellantis exiguus. Quia ſi ſeipſum non ſuperat dum concupiſcit inuitus, etiam vice verſa non niſi à ſeipſo ſuperatur. Quod quidem minus ei pudendum eſt, quàm ſi corporis ei ſubiecti rebellione vinceretur, pudendum tamen eſſe non eſt dubium, ideoque eſſe non poſſe ex inſtitutione Dei quâ de re præclarè ſanctus Auguſtinus in libris de Ciuitate Dei: *Veruntamen hæc libido de qua nunc diſſerimus, eo magis erubeſcenda exſtitit, quod animus in ea nec ſibi efficaciter imperat, vt omnino non libeat: nec omnimodo corpori, vt pudenda membra voluntas potius, quàm libido commoueat. Quod ſi ita eſſet, pudenda non eſſent. Nunc verò pudet animum reſiſti ſibi à corpore, quod ei natura inferiore ſubiectum. In alijs quippe affectionibus, cùm ſibi reſiſtit, ideo minus pudet; quia cùm à ſeipſo vincitur, ipſe ſe vincit etſi inordinatè atque vitioſè, quia ex his partibus quæ rationi ſubijci debent, tamen à partibus ſuis ac per hoc à ſeipſo vincitur.* Et mox iterum: *Minus tamen pudet, cùm ſibi animus ex vitio-* E Lib. 14. de Ciuit. c. 23. Ibid.

A *ſis ſuis partibus non obtemperat, quàm cùm ei corpus, quod alterum ab illo atque infra illum eſt, & cuius ſine illo natura non viuit, volenti iubentique non cedit.* Quibus luculentè docet Auguſtinus etiam in cæteris cupiditatibus animo repugnantibus naturalis pudoris eſſe locum. Pudendum eſt enim animo inferiora ſuperioribus in ſeipſo pertinaciter reluctari.

CAPVT XX.

AFFERVNTVR DVAE RAtiones à priori cur concupiſcentia cum pura natura dari nequeat. Sextum & ſeptimum argumentum ex parte concupiſcentiæ. Obiectio ſoluitur, quod rebellio carnis videatur eſſe naturalis. Argumentum 12. & 13. cont. ſtatum puræ naturæ.

HÆc quoque non obſcurè nos manuducunt ad ipſum cubile rationis, quæ magnis vocibus clamat nullo pacto fieri poſſe, vt illa rebellio concupiſcentiarum ſit humanæ naturæ naturalis, in quocunque tandem condi fingatur ſtatu. Quod ex duobus capitibus iuxta perſpicaciſſimi Doctoris doctrinam oſtendi poteſt. Primò, quia impoſſibile eſt, vt carnem ſpiritu repugnare ſit ordo naturalis. C Caro enim inferioris ordinis eſt, quàm animus naturali ei lege ſuperior. Ex quo fit, vt ordo naturæ concordiam eorum poſtulet, vt videlicet animo tanquam Domino à corpore naturaliter ſeruo ſine rebellione pareatur. Hoc voluit Auguſtinus cùm paulò antè dixit, quod *corpus animo natura inferiore ſubiectum eſt.* Et ibidem quod *animus ordine naturali anteponitur corpori.* Nam inde naſcitur homini naturaliter verecundia, quod libido corporis ſuo quaſi iure membra concitando, animi naturaliter ſibi dominantis detrectat imperium. Cujus naturalis ordinis perturbatio eo vitioſior eſt, quod ſine animo nec vita quidem rebellantis corporis eſſe poteſt. Quam ataxiam D vna cum præcedente notauit Auguſtinus cùm reprehendendo dixit, *Cum animo corpus quod alterum ab illo atque infra illum & cuius ſine illo natura non viuit volenti iubentique non cedit.* Lib. 14. de Ciuit. c. 23. Ibid.

Secundò, quia impoſſibile eſt ordinem poſtulare naturalem, vt animus repugnet ſibi, & quidem vt ſuperiori pars inferior, non modo repugnet, ſed etiam dominetur. Cùm enim in omnibus rebus pacem videamus eis eſſe naturalem & omnibus viribus eo tendere, ſicut præclariſſimè doctiſſimèque oſtendit Auguſtinus in libris de Ciuitate Dei, quid abſurdius quàm vt perpetuo, inextinguibili, acerbiſſimoque bello ſecum luctari ſolius hominis natura ſit? Nam illius acerbitas calamitatis dicere coegit Auguſtinum: E *Non aliunde tantum dolorem habet humana miſeria quàm inde quod caro concupiſcit aduerſus ſpiritum & ſpiritus aduerſus carnem:* Quod omnis veraciter pius veriſſimum eſſe intimis gemitibus confitetur. Sed ſi pugnam illam eſſe naturalem aliquo plauſibilis rationis fuco ſuaderi poſſe quis arbitretur, quid ab omni rationis vmbra remotius cogitari poteſt, quam vt etiam victoriam partis inferioris de proſtrata ſuperiore naturalem eſſe cogitemus? Nemo arbitror quantumcunque petulcus purorum patronus naturalium, hoc vel inter ſurdos dicere audebit. Et tamen eo nos Catholicæ doctrinæ per Auguſtinum tra- Lib. 19. de Ciuit. Ser. 182. de Tempore.

Lib. 3. de ſtatu naturæ lapſæ.

dictæ nexus inſolubilis trahit. Nam in ea doctrina (ſicut hoc ante fuſius demonſtrauimus) vnum ex primis eſt principijs, & baſis cui tota neceſſitas & ſtructura gratiæ verbi incarnati nititur, tam dira videlicet eſſe concupiſcentiæ contagia, vt mentem quam obſederit, ſuis vinculis captiuam, ſibique & creaturis amore aſtrictam teneat, amiſſa penitus omni libertate ad opus bonum: à qua miſerabili creaturarum ſeruitute ſe liberare non poſſit, niſi per ſolam gratiam Dei. Quicquid interim voluntatis arbitrium laude dignum agere videatur, in quamcunque partem hic illic ſuam verſare libertatem, non niſi in vinculo ſuo ſeruili libertate voluitur, ſemper enim in omni opere concupiſcentia creaturæ alicuius ei dominatur, & ideò ſeruiliter, non liberaliter facit, quicquid facit; donec ei cœlitus dilectio Creatoris inſpiretur & in veram libertatem aſſeratur per gratiam Saluatoris. Quod gratiæ beneficium quia eſſentialiter puræ naturæ ſtatus excludit, neceſſariò ſequitur ea deficiente libertatem arbitrij ſub concupiſcentiæ concreatæ pondere captiuam detineri, ita vt libidini pleno jure dominanti non poſſit vllo modo voluntatis arbitrium in veram dilectionis Dei bonique operis reſpirare libertatem. Cùm enim, ipſis Scholaſticis autoribus, nulla omninò differentia ſit inter concupiſcentiam naturæ lapſæ & puræ, eadem erit tyrannis eius in vtroque ſtatu, eadem arbitrij ſub eius dominatione captiuitas. Quod qui penitius intelligere velit, recolere dignetur, ea quæ fuſiſſimè de amiſſa boni libertate, inductaque peccati ſeruitute, & peccandi neceſſitate, ex Auguſtino ſuperius declarauimus.

Ibidem.

Nam iſta omnia non ex alio capite quàm ex concupiſcentia voluntatis arbitrium in ſui-ipſius & creaturarum amore ſub ſe captiuum detinente proficiſcuntur. Cùm ergo fieri non poſſit quin pars ſuperior ſub inferiore captiua ſeruiat, quamdiu concupiſcentiæ vinculis nondum per gratiam reſolutis alligata detinetur, fieri etiam nullo pacto poteſt, vt ſtatus ille miſerabilis ſit rationali creaturæ naturalis. Eſt enim aduerſus omnem naturæ & rationis ordinem qui naturaliter poſtulat, vt caro, hoc eſt pars illa carnalis ſeruiat, ſpiritus rectus ei plena poteſtate dominetur. Quod Auguſtinus diuerſis in locis non obſcurè docet. Nam hinc illud in libris de doctrina Chriſtiana vbi dicit, Spiritus concupiſcit aduerſus carnem: *Non vt interimat corpus, ſed vt concupiſcentiam eius, id eſt, conſuetudinem malè domitam faciat ſpiritui ſubiugatam quod naturalis ordo deſiderat.* Et hoc ſtatim dicit ſpiritum facere *per principatum quia magis quod diligit vult ſubditum eſſe meliori.* Hinc illud in libro de Fide & Symbolo: *Anima cum carnalia bona adhuc appetit, caro nominatur. Pars enim eius* (ſcilicet inferior) *reſiſtit ſpiritui non natura, ſed conſuetudine peccatorum quæ in naturam verſa eſt ſecundùm generationem mortalem peccato primi hominis.* Et paulò poſt: *Eſt autem anima natura perfecta cum ſpiritui ſuo ſubditur, & cùm ſequitur ſequentem Deum.* Quia de cauſa ſanctus Ambroſius à ſancto Auguſtino citatus dicit, *Princeps & domina carnis naturaliter anima eſt.* Quo elogio & ipſe Auguſtin. animam non rarò celebrat, tanquam quo ſolo ſatis innuatur, obedientiam carnis erga ſpiritum ſine vlla repugnantia eſſe homini naturalem. Nam ex illa ſola radice naſcitur quod naturalis homini ſit ille de rebellione carnis pudor: natura ſcilicet ipſa ſentiente, quantiſque poteſt vocibus clamante, ſitus eam intelligat, ſeà naturali, ſibique debito ſtatu eſſe dimotam.

Lib. 1. de doct. Chriſt. cap. 24.

Lib. de Fide & Symbol. cap. 10.

Lib. 2. contr. Iul. c. 8. ex lib. de Sacramento regen.

Et quia non poteſt illa naturæ perturbatio niſi ipſi animæ dominanti tribui, hinc ei pudor, quo confunditur, ſe non ita Domino ſuo exhibuiſſe ſeruitium, vt mereretur in carnem ſuam accipere vel retinere dominatum. Nulla enim ei cauſa pudendi eſſet ſi illam infirmitatem nullâ culpâ ſuâ præeunte ab ipſo conditore traxiſſet. Quid enim illa inſipientius, ſi alieni operis nihil ad ſe parenteſque ſuos attinentis, ipſam inculpatam pudeat? Quid illa ingratius, irreligioſius ſi operis conditoris? Iam verò *nobis*, vt ſanctus Doctor ait, *pudendum eſt quod imperio noſtro caro non ſeruit: quia hoc fit per infirmitatem, quam peccando meruimus.* Ex quo fit vt naturalis ordo non tantum carnis & ſpiritus ſed & iuſtitiæ poſtulet vt non poſſit caro ſpiritui innocenti repugnare: grauiſſima quippe obſceniſſimaque pœna eſt, quæ non poteſt ei ſine culpa per iuſtitiam optimi & æquiſſimi & honeſtiſſimi creatoris infligi. Itaque rectiſſimè idem ſanctus Auguſtinus. *Faciebat hoc ordo iuſtitiæ, vt quia eorum anima famulorum corpus à Domino acceperat, ſicut ipſa eidē Domino ſuo, ita illi corpus eius obediret, atque exhiberet vitæ illi congruum ſine vlla reſiſtentia famulatum. Hinc & nudi erant & non confundebantur. Animam quippe rationalem naturali verecundiâ nūc pudet, quod in carne in cuius ſeruitutem ius poteſtatis accepit, neſcio quâ infirmitate non poteſt, vt ſi nolente non moueantur membra, & ſi volente moueantur, quæ propter hoc in quouis caſto, meritò appellantur pudenda, quod aduerſus dominam mentem quaſi ſuæ ſint poteſtatis, ſicut libitum eſt excitantur.* Quibus verbis vtrumq; ſimul ordinem perturbari indicat & naturæ, ſi membra quæ naturaliter menti ſeruire debent, quaſi ſuæ ſint poteſtatis aduerſus Dominam excitentur; & iuſtitiæ, ſi hoc nulla mentis culpa præcedente contingat. Sed de iuſtitiæ naturalis perturbatione plura inferius.

Lib. 2. de pecc. merit. cap. 22.

Ibidem.

Hanc ſancti Auguſtini mentem quiſquis accuratius perpenderit, haud difficulter videbit nihil illud argumentum vrgere, quod à Scholaſticis pleriſque ad aſſerendam Deo creanti concupiſcentiam texitur. Aiunt enim quod potentiæ, ex quibus naſcitur illa repugnantia carnis & ſpiritus, ſint homini connaturales, voluntas, & ſenſitiuus appetitus, quia ea hominis eſſentia quatenus ex ſpiritu & carne conſtat, naturaliter dimanant. Eædem verò potentiæ inclinationes habent naturales ex quibus oritur iſta repugnantia, ergo & repugnantia illa connaturalis eſt homini, perinde vt corporis corruptibilitas, quæ ex elementis inter ſe pugnantibus naſcitur, vel laſſitudo in motu progreſſiuo, quæ ex corporis grauitate.

Ad hæc igitur non eſt difficilis reſponſio iuxta principia ſancti Auguſtini. Etſi enim ſit homini naturale per appetitum ſenſitiuum concupiſcere, non eſt tamen ei naturale contra ſpiritum & rationem concupiſcere, ſed è contrario, hoc eſt contra naturam eius quia vt ſanctus Doctor ait, *Hoc naturalis ordo deſiderat*, carnem *ſpiritui eſſe ſubiugatam*: & contrarium jam caro facit, *non natura ſed conſuetudine peccatorum quæ in naturam verſa eſt, ſecundum generationem mortalem peccato primi hominis.* Itaque ſanctus Thomas cùm ſibi obieciſſet hoc argumētum iiſdem pœnè verbis, videlicet quod concupiſcentia ſit proprius actus virtutis concupiſcibilis, quæ eſt potentia naturalis, ideoque ſequi quod concupiſcentia ſit homini naturalis reſpondit ipſe conformiter ad doctrinam Auguſtini ſuperius traditam

Vide loca ſupra citata.

tam

D. Thom. 1. 2. q. 82. art. 3 ad 1.

tam. *Quia in homine concupiſcibilis naturaliter regitur ratione, in tantum concupiſcere eſt homini naturale, in quantum eſt ſecundùm rationis ordinem. Concupiſcentia autem quæ tranſcendit limites rationis ineſt homini contra naturam.* A

Itaque inde eos contingit, falli quia id quod alicui potentiæ per ſe conſideratæ naturale eſſe vident, hoc idem dum alteri iungitur naturale eſſe concludunt. Sit enim naturale appetitui ſenſitiuo per ſe ſpectato concupiſcere, nulla rationis aut ſpiritus habitâ conſideratione, non tamen inde ſequitur idem cum iſta vaga libertate ei naturale eſſe prout ſpiritui atque rationi in eodem ſuppoſito copulatur. Tunc enim ei fit naturale accuratè ſubeſſe rationi, neque præcurrendo neque excedendo nutus eius. B

Poteſt enim aliquid eſſe naturale cuipiam ſecundùm ſe, cuius tamen certa moderatio fiat eidem connaturalis ex alterius coniunctione. Ita mulieri ſecundùm ſe ſpectatæ competit ſuâ ſe gubernare libertate, cui per coniugium fiat naturale mariti imperium ſequi.

Corpori organizato quamdiu anima deſtituitur, naturaliter competit nullum habere motum, niſi rectà deorſum, cui per coniunctionem animæ fit naturalis motus animalis, hoc eſt motus quaquauerſum etiam deorſum animantis imperio modificatus, & inflexibilitas illa prior eſt contra naturam eius. C

Lib. 2. de Genes. ad lit. c. 22.

Itaque cùm pars inferior ſe inſtar fœminæ reſpectu ſuperioris Auguſtino dicente, *Animalis illa pars noſtra tanquam viro debet obtemperare rationi*, vaga illa libertas appetendi & impetuoſitas, quæ illi ſecundum ſe naturalis eſt, per illud arctiſſimum coniugium in eodem homine, moderationem & ſubiectionem quandam accipit naturalem, vt nunquam proſiliat ad appetendum, niſi nutu coniugis, qui eam naturaliter moderari debet. Quam vtriuſque coniugij & fœminæ viro ſubditæ ſimilitudinem vberius explicans Auguſtinus, ad hoc dicit partem animalem rationi eſſe coniunctam, *vt non ſolum anima corpori dominaretur, quia corpus ſeruilem locum obtinet, ſed etiam virilis ratio ſubiugaret ſibi animalem partem ſuam, per quod adiutorium imperaret corpori. Ad huius rei exemplum fœmina facta eſt, quam, rerum ordo ſubiugat viro: vt quod in duobus hominibus euidentius apparet, id eſt in maſculo & fœmina etiam in vno homine conſiderari poſſit; vt appetitum animæ per quem de membris corporis operamur, habeat mens inferior tanquam virilis ratio ſubiugatam, & iuſtâ lege modum imponat adiutorio, ſicut vir debet feminam regere, nec eam permittere dominari in virum, quod vbi contingit peruerſa & miſera domus eſt.* Sicut ergo, vt Auguſtinus loquitur, peruerſa domus eſt, quia peruerſus ordo naturalis, vt fœmina dominetur viro, vt inconſulto viro tractet negotia quæ viri conſilio & nutu agi debent; ita peruerſus ordo naturalis eſt, ſi appetitus inferior ſpiritui dominetur, vel illo inconſulto ad opus ſuum proruat. Quod ſi talem obedientiam, ex ſeipſo habere fortaſſe non poteſt, quid magnum eſt, ſi ei à Deo tribuatur ſicut cæteris omnibus facultatibus & membris qualitates dedit quibus officia non ſolum illi ſecundum ſe, ſed & ſuppoſito congrua & naturalia peragenda ſunt. De corruptibilitate corporis quomodo naturalis dici poſſit infra latius.

Lib. 2. de Genes. cont. Manich. cap. 11.

CAPVT XXI.

CONFLICTVS IVLIANI ET Auguſtini de traductione peccati originalis, inuictè probat concupiſcentiam non poſſe eſſe puræ naturæ naturalem. Octauum argumentum ex concupiſcentia.

Argumentum 14. 13. cont. ſtatum puræ naturæ.

DENIQVE vt hoc argumentorum genus quod ex concupiſcentia rebellante rationi petitur, tandem aliquando concludamus, alius Auguſtini & Eccleſiæ, cum tota Pelagianorum ſecta conflictus, inuictè probat, vt quidem arbitror, eam à Deo puram naturam inſtituente eſſe non poſſe. Grauiſſima enim contentio ſancti Auguſtini cum illa lue fuit, quid eſſet illud tam magnum in hominibus etiam ſanctificatis malum, quod peccatum iam etiam remiſſione deletum in innocentem, ſi Dei opus ſpectes, prolem ex parente transfunderet. Conſtantiſſimè ſemper Auguſtinus & per ipſum & poſt ipſum Eccleſia per multas annorum centurias docuit, hoc non aliud eſſe niſi concupiſcentiam illam carnis, quæ fœdiſſimas aduerſus ſpiritum pugnas concitat. Quod ita mordicus tuebatur Auguſtinus, vt iſto principio collabente cauſam Eccleſiæ de originali labe pariter labi non obſcurè fateretur. Præcipua verò tantæ doctrinæ baſis erat, quid illud eſſet, tam magnum, tam fœdum, tam deteſtandum, veræque iuſtitiæ tam inimicum malum, vt hoc ſolo quod ineſſet creaturæ rationali, non poſſet eam non damnationis ream conſtituere, & ad mortis æternæ pœnas trahere. De cuius mali certitudine, ſuperius multa ex Auguſtino diximus: aduerſus quem Iulianus contendebat non eſſe malum, vtpote quod hominibus ex vi creationis adhæſiſſet. Hinc ille locus celeberrimus inſtar omnium contra illud Iuliani de puræ naturæ tanquam innocentis & bonæ inſtitutione commentum: *Quis autem ita ſit imprudens atque impudens, ita procax, pertinax, peruicax, ita poſtremo inſanus & demens, qui cùm peccata mala eſſe fateatur, neget eſſe malum concupiſcentiam peccatorum, etiamſi aduerſus eam concupiſcente ſpiritu peccata concipere ac parere non ſinatur. Tale porro ac tam magnum malum tantum quia ineſt, quomodo non teneret in morte, & pertraheret in vltimam mortem, niſi eius vinculum in illa quæ fit in baptiſmo remiſſione peccatorum omnium ſolueretur?* Radicem tanti mali facile perſpexerit quiſquis mentis acie ponderauerit quanta iniquitas ſit vt pars ſuperior ſub inferiore rerum creatarum viſco captiua teneatur, ſicut ante gratiam arbitrij liberatricem neceſſariò captiua eſt; quandoquidem ſit iniquitas, ordini naturali & iuſtitiæ contraria, quod ſuperioribus inferiora mente etiam conſenſum cohibente reluctentur. D E

Lib 6. cont. Iul. c. 15.

Tanta iniquitas ſine culpa & pœna eſſe non poteſt, ſiue hominis, qui eius auctor ſibi peccando fuit, ſiue alterius qui generando vel creando. Rei grauitatem ſuo pondere librat Auguſtinus alibi, & hanc tanti mali originem digito notat: *Neque enim nulla eſt iniquitas cùm in vno homine, vel ſuperiora inferioribus turpiter ſeruiunt, vel inferiora ſuperioribus contumaciter reluctantur, etiamſi vincere non ſinantur: Hanc iniquitatem ſi homo ab homine altero forinſecus aduerſante pateretur, quia in illo non eſſet, ſine illo vtique puniretur. Quia verò in illa*

Lib. 6. c. 19

IGNORANTIA ILLA PROFVNDA rerum agendarum non poteſt eſſe in pura natura.

Argumentum totius libro 15. contra ſtatum puræ naturæ.

CAPVT XXII.

ALIVD verò argumentum grauiſſimum contra ſtatum puræ naturæ ex ignorantia illa inuincibili iuris naturalis peti poteſt, ex qua docet Auguſtinus infinita ab hominibus etiam ſubinde ſanctis peccata perpetrari. De qua ignorantia ne actum agamus, lectoremque nimia prolixitate fatigemus videnda ſunt quæ ſupra in tractatu de pœnis peccati originalis late diximus. Videlicet quod fidei Catholicæ ſit, iuxta ſanctum Auguſt. peccata inde pullulantia vera eſſe peccata; & pœnis homines obnoxios conſtituere. Ex iſtius ergo doctrinæ hypotheſi ratio iſta texi poteſt. Ignorantia illa iuris naturalis cū qua nunc damnata hominis natura naſcitur, tam eſt contraria creaturæ rationali, & ita mala, vt quicquid inde naſcitur hominem reum faciat. Non poteſt ergo fieri vt homo in illis horrendis tenebris à Deo condatur antequam eas aliquâ iniquitate promeruerit. Nulla alioquin ratio eſt cur non ipſi Deo tota illa iniquitas, quæ ex tenebris illis naſcitur, ac naſci debet, optimo iure traſcribatur, eodem videlicet modo quemadmodum de concupiſcentia ſuperius diximus. Et quamuis veriſſimum ſit huiuſmodi ignorantiæ lapſus non tunc fore lapſus humanæ naturæ, ſed naturalis conditionis motus, ſicut etiam conſenſus nefariarum quarumcunque libidinum peccata dici poſſe declarauimus, hoc tamen ipſum abſurdiſſimum eſt, vt ea quæ nunc in præſenti ſtatu peccata eſſe naturæ repugnantia Chriſtiana nos doctrina docet, ea ſola Dei volentis, & ita quodammodo ea perpetrantis vel perpetrare facientis maieſtate purgentur. Nam ſi, vt Auguſtinus dicit, *non eſt iſta pœna hominis* quod per ignorantiam iuris naturæ peccat, *ſed natura, nulla iſta peccata ſunt. Si enim non receditur ab eo modo, quo naturaliter factus eſt ita vt melior eſſe non poſſit, ea quæ debet facit, cum iſta facit.* Tota ergo talium actuum fœditas redit in Deum, hoc ipſo quo naturam cum illis tenebris ignorantiæ quas exhaurire non poteſt conditam & naturaliter condendam eſſe decernimus.

Supra hoc lib. c. 18.

Lib. 3. de lib. arb. cap. 18.

Vide ſupra eodem capite.

An forte nulla fœditas eſt, ſed naturalis duntaxat imperfectio, ignorando in ipſas iuris naturæ regulas impingere? Quis hoc niſi omnis honeſtatis ignarus & cœcus dixerit? Audi interim, quid in eodem loco Auguſtinus de illis ignorantiæ peccatis quæ committimus naturæ damnatæ cœcitate ſubiiciat: *Si autem homo qui nunc naſcitur cum iſta ignorantia bonus eſſet aliter eſſet. Nunc autem quia ita eſt, non eſt bonus, nec habet in poteſtate vt bonus ſit, ſiue non videndo qualis eſſe debeat, ſiue videndo, & non valendo eſſe, qualem debere eſſe ſe videt.*

Ecce confidenter pronunciat ex pura ratione contra Manichæos diſputans, hominem qui cum tanta ignorantia naſcitur non eſſe poſſe bonum, propter caliginis iſtius altitudinem atque tenacitatem.

Nam aduerſus Manichæos diſſerit apud quos non poterat quicquam ex originalis labis hypotheſi demonſtrare, quod non ſolum commentitium eſſe ſentiebant, ſed etiam ignorantiam, vnà cum concupiſcentia humanæ naturæ à malo principio concreatam eſſe & naturalem. Ipſa igitur ſola fœditas iſtius ignorantiæ ſicut & concupiſcentiæ, Auguſtino ſatis eſt vt naturali ratione pronunciat, hominem non eſſe bonum qui cum illa procreatur. Itaque poſtquam aduerſus illos originalis peccati negatores confeciſſet Auguſtinus, quod iam diximus; nulla eſſe peccata ignorantiæ ſi illa non eſt pœna hominis, ſed vt ipſi volebant humanæ naturæ concreata & naturalis, quia quæ debet faceret cum hæc faceret; mox concludit, fieri non poſſe quin illa ſceleris alicuius perpetrati pœna ſit, *Pœnam iſtam*, inquit, *eſſe quis dubitet? Omnis autem pœna ſi iuſta eſt, peccati pœna eſt & ſupplicium nominatur, ſi autem iniuſta pœna eſt quoniam pœnam eſſe nemo ambigit, iniuſto aliquo dominante homini impoſita eſt. Porro quia de omnipotentia Dei & iuſtitia dubitare dementis, iuſta hæc pœna eſt & pro peccato aliquo penditur.* Sed quia Manichæos longè aliter de cauſa ignorantiæ & concupiſcentiæ ſentire certus erat, breuiter coru̅ ſenſa velut abſurda perſtringit. *Non enim quiſquam iniuſtus dominator aut ſurripere hominem potuit velut ignorante Deo, aut extorquere inuito, tanquam inualidiori, vel terrendo vel confligendo vt hominē iniuſta pœna cruciaret.*

Ita Auguſt. 4. ad Boniſ. c. 4.

Lib. 3. de lib. arb. c. 18.

Itaque obſtructis effugiis Manichæorum omnibus, qui hoc factum imaginabantur ex illo conflictu naturæ mali cum Deo, qui calamitatem regnis ſuis impendentium metu, partem ſubſtantiæ ſuæ, naturæ malæ miſcuiſſet, vnde illa ignorantiæ & concupiſcentiæ malignitas in humana natura graſſabatur, rurſum concludit ex ipſa rei natura & euidentia: *Relinquitur ergo vt hæc iuſta pœna de damnatione hominis veniat*; non videlicet de natura mali Deo bono præualentis, quia impium eſt; non de Deo bono homini concreantis, quia iniuſtum eſt, ſed de damnatione peccantis creaturæ.

Ibidem.

Nec diſſimili modo contra Pelagianos ex ipſa ignorantiæ profunditate concludit: ignorantiam iſtam non puram naturam eſſe ſicut ipſi delirabant, ſed pœnam alicuius delicti alicubi perpetrati. Omnes enim cauillationes reiicit quibus iſta ignorantia à malitia in paruulis ipſis purgari poſſe videretur. Operæ pretium eſt filum ipſum diſputationis integrè protenſum intelligere: *Illam recentium natorum profundiſſimam ignorantiam videamus, illas, inquam, conſideremus tenebras mentis vtique rationalis, in quibus & Deum prorſus ignorant, cuius ſacramentis etiam cùm baptizantur obſiſtunt. In has quæro, vnde, & quando ſubmerſi ſunt?* Ecce diſputationem de cauſa ignorantiæ ex natura rei ipſius indagantem; aduerſus eos qui illam puræ naturæ comitem exiſtimantes peccati pœnam eſſe pernegabant. Eos igitur primum, qui propria paruulorum peccata ſic plecti dicerent (nam eo ſtultitiæ quidem Pelagianorum venerant, ne ex originali peccato fluxiſſe putarentur) ipſa rei abſurditate confutat; *Itáne verò tam hic contraxerunt, & in hac vita ſua iam propria per ſtultitiam negligentiam obliti ſunt Deum, prudentes verò & religioſi vixerunt vel in vteris matrum? Dicant iſta qui audent, audiant qui voluerint, credant qui potuerint*, &c. Mox aliam Pelagianorum opinionem reprimit, quæ propè omnium vnanimis fuit, negabant enim ignorantiam velut naturæ puræ cohærentem non eſſe in paruulis malum: *An eam eſt ignorantia malum*, inquit, *& ideo nec purgandum? Et quid ait illa vox, Delicta iuuentutis & ignorantiæ meæ ne memineris? Etſi enim damnabi-*

Lib. 1. de pecc. merit. c. 36.

Ibidem.

A *liora peccata ſunt quæ ab ſcientibus committuntur; tamen ſi ignorantiæ peccata nulla eſſent, hoc non legeremus quod commemorari, delicta iuuentutis & ignorantiæ meæ ne memineris.* Itaque repetita denuò propoſitaque quæſtione, tertiam tergiuerſationem reiicit, quæ in ſecunda claudebatur, nempe quod ſit natura hominis puri ſic incipere quemadmodum paruulos noſtros naſci cernimus; *In illas* (Ibidem.) *igitur ignorantiæ denſiſſimas tenebras vbi anima infantis recentis ab vtero, vtique anima hominis, vtique anima rationalis, Non ſolum indocta verum etiam indocilis iacet, quare, aut quando, aut vnde contruſa eſt?* Vbi quot ſunt verba, tot ſunt argumenta quibus tacitè confici cupit, non poſſe eſſe naturale iſtud paruuli naſcentis exordium. B Nam *tenebræ & denſiſſimæ* & *infantis*, & *recentis ab vtero*, & *anima rationalis*, & *non ſolum indocta*, quæ facile erudiri poſſet, ſed etiam *indocilis*, aliquid profectò ſuâ magnitudine & peruicacia pœnale clamant in tanta rationalis creaturæ recenter à Deo conditæ innocentia. (Ibidem.) Itaque quæſtionem proprius tangens, *ſi naturæ eſt hominis*, inquit, *ſic incipere*, ſicut vos Pelagiani communi voce conſtituitis, *& non iam vitioſa eſt iſta natura, cur non talis creatus eſt Adam? Cur ille capax præcepti, & valens vxori & omnibus animalibus nomina imponere?* hoc eſt cur Adæ natura eſt aliter condita? Concludit ſtatim ex illa horrenda ignorantiæ magnitudine, neceſſariò C pœnam eſſe peccati non naturæ puræ primordium. *Iſte autem neſciens vbi ſit, quid ſit, à quo creatus, à quibus genitus iam reus delicti, necdum capax præcepti, tam profunda ignorantiæ caligine inuolutus & preſſus, vt neque tanquam de ſomno excitari poſſit, vt hæc ſaltem demonſtrata cognoſcat, ſed expectetur tempus quo hac neſcio quam velut ebrietatem non per vnam noctem ſicut qualibet grauiſſima ſolet, ſed per aliquot menſes atque annos paulatim digerat.* Hæc enim tantæ exaggeratio ignorantiæ collimat eò, vt ex tenebrarum denſiſſimarum horrore, non eam naturę puræ conditionem, ſed pro aliqua iniquitate damnatæ ſupplicium eſſe fateamur. Quam cùm originalem eſſe inficiamini, reſtat vt ſit (Ibidem.) D actualis: *Hoc igitur tam magnum ignorantiæ atque infirmitatis malum, ſi in hac vita iam nati paruuli contraxerunt, vbi, quando, quemodo magna aliqua impietate commiſſa repente tantis tenebris inuoluti ſunt.*

Hunc verè ſcopum & ſenſum eſſe ſancti Auguſtini, vt videlicet ita puram naturam Pelagianorum tenebris illis velut naturalibus inuolutum expugnet, ex eis quæ ſtatim ſubiicit adhuc vberius patet: *Dicet aliquis*, inquit, *ſi hæc* (Ibid. c. 37.) *naturæ puræ non ſunt, ſed vitioſæ primordia*, hoc eſt ſi ignorantia non ex naturæ conditione, vt Pelagiani volunt, ſed neceſſariò ex aliquo peccato naturam vitiante naſcitur, *quia ſcilicet talis non* E *eſt creatus Adam, cur Chriſtus longè excellentior & certè ſine vllo peccato natus ex Virgine, in hac tamen infirmitate corporis atque ætate procreatus apparuit?* Reſpondet Auguſtinus totum diſcrimen ex peccato naſci: *Huic*, inquit, *propoſitioni reſpondemus Adam propterea non talem creatum, quia nullius parentis præcedente peccato, non eſt creatus in carne peccati. Nos ideo tales quia illius præcedente peccato nati ſumus in carne peccati.* Quod eſt apertè dicere, ſola cauſa eſt quia natura humana in Adamo adhuc peccato carens, non potuit cum tantis rationalis mentis tenebris condi, ſicut vos naturam humanam in paruulis condi fingitis. Si enim non eſt illa cauſa, tantum eſt illud ignorantiæ & infirmitatis animi in paruulis malum, A vt alterius cuiuſdam ſubſtantiæ cum Manichæis dici debeat. Quod cum falſiſſimum ſit, neceſſe eſt tantam ignorantiam eſſe pœnalem. Hoc ſe velle ſtatim luculentius prodit, dum explicat ſe non de corporis, ſed mentis differentia & mirabili paruulorum infirmitate loqui. *Sed igitur*, inquit, *de illius mentis quadam valentia vſuque rationis, quo præceptum Dei legemque mandati & docilis Adam caperet, & facile poſſet cuſtodire ſi vellet. Nunc autem homo ſic naſcitur, vt omninò non poſſit propter horrendam ignorantiam atque infirmitatem non carnis ſed mentis; cùm omnes fateamur in paruulo non alterius, ſed eiuſdem ſubſtantiæ, cuius in primo homine fuit, hoc eſt rationalem animam degere.* Quanquam non ſolum illa igno- B rantia & imbecillitas mentis, ſed *etiam ipſa tanta carnis infirmitas, neſcio quid, quantum arbitror, pœnale demonſtrat.* Hæc ſatis oſtendunt quantum arbitror ex ipſa ignorantię magnitudine colligere Auguſtinum non niſi pœnalem eſſe poſſe, ideoque ſolummodo non potuiſſe huiuſmodi puræ naturæ in Adamo eſſe primordium, quia ille ſine peccati iniquitate condebatur. Hæc eſt ergo etiam cauſa cur ſimiliter à Chriſto Domino, non ſolum concupiſcentiam, ſed etiam paruulorum ignorantiam longè ſubmoueat, quia ſine peccato præcedente in creatura rationali eſſe non poteſt: *Quam plane ignorantiam* (paruulorum) *nullo modo crediderim fuiſſe in infante illo in quo verbum caro factum* (Lib. 2. de pecc. merit. c. 29.) C *eſt, vt habitaret in nobis: Nec illam ipſius animi infirmitatem in Chriſto paruulo fuerim ſuſpicatus quam videmus in paruulis.* Quæ tanta dicit aſſeuerantia vt abſurditatem commenti Pelagiani de naturæ puritate ſubuerteret, cur enim obſecro, illam quam videmus in paruulis ignorantiam & concupiſcentiam nullo modo fuiſſe in infante Chriſto vel credere vel ſuſpicari auſus fuerit, ſi in illis nihil eſt mali, ſed citra vllius peccati iniquitatem ex primordiis naturalibus puræ naturæ fluit? Nimirum quia vtraque tantam in ſe malitiam, & quemadmodum de concupiſcentia loquitur, iniquitatem claudit, vt impoſſibile ſit citra peccati meritum eius cauſam D eſſe vi primæ productionis in ſua creatura Creatorem.

Ex qua doctrina, quam recentiorum ſchola profitetur, nouum argumentum contra puræ naturæ ſtatum ſumitur. Chriſtus enim Dominus naturam humanam in puris naturalibus aſſumere potuit: horret autem animus cogitare quod rebellionem contra ſpiritum, pronitatem peccandi, peccandi deſideria, difficultatem operis boni, pudoris neceſſitatem profundamque illam ignorantiam aſſumere potuerit. Cur non enim & peccabilem eum tunc futurum fuiſſe fide repugnante fateamur? Pronum enim ad peccandum eſſe, ac deſiderare peccatum, ſupponit poſſe pec- E care. Vnde Auguſtinus: *Profectò enim peccatum* (Lib. 5. cont. Iul. cap. 15.) *etiam maior Chriſtus feciſſet, ſi paruulus habuiſſet. Nam propterea nullus eſt hominum præter ipſum qui peccatum non fecerit grandioris ætatis acceſſu, quia nullus eſt hominum præter ipſum qui peccatum non habuerit infantilis ætatis exortu.* Peccati quippe nomine ibi intelligi concupiſcentiam, quam ipſe peccatum nominare ſolet, & propter quam in grandiore ætate peccata perpetrantur non eſt dubium. Cùm ergo Chriſtus plagas illas aſſumere non potuerit cum illis pudendis effectibus, ſignum euidens eſt eas non eſſe humanæ conditioni naturales.

Sed vt de concupiſcentia ſuperſedeamus, de qua ſatis diximus, ſi fructus iſtius arboris ignoran-

tiæ attendimus, nihil omninò ex ea, quemadmodum quoque de concupiſcentia iam ante tradidit Auguſt. deprehendimus naſci poſſe niſi malum. Error enim & ſtultitia genuinę ſoboles ſunt illius profundiſſimæ puerilis ignorantiæ. Nam

a Lib. 3. de lib. arb. c. 18. b in Enchir. c. 17. de erroris fonte dicit Aug. a *Ex ignorantia dehoneſtat error.* Et alibi, b *Non-niſi rerum ignorantia poteſt errari.* Error aut quo in rebus eligendis & agendis fallimur, ſapientiā impedit, & ſtultitia nuncupatur. Vtrumque verò graue admodum eſt creaturæ rationalis malum, quod non poteſt à Deo creante, ſed tantummodo à culpa naturam vitiante proficiſci. Vnde de malitia erroris om-

Idem. nis Auguſt. *Sed diligentius conſiderata veritate cum nihil ſit aliud errare, quam verum eſſe putare quod falſum eſt, falſumque quod verum eſt; vel certum habere pro incerto incertumque pro certo, ſiue falſum, ſiue ſit verum: idque tam ſit in animo difforme atque indecens quam pulchrum ac decorum eſſe ſentimus, vel in loquendo, vel in aſſentiendo eſt eſt, non non.* Et paulò poſt

Lib. 3. c. 39. ex tertius: *Ipſe per ſeipſum error aut magnum in re magna, aut paruum in re parua, ſemper eſt malum. Quis enim niſi errans malum neget, approbare falſa pro veris, aut habere incerta pro certis, vel certa pro incertis?* Omnis autem error in diſcernendo iure naturæ ſine dubio magnum eſt malum. Inde quippe naſcitur, vt putet malum eſſe quod bonum eſt, aut bonum quod malum; vt Deo placere quod diſplicet ac diſplicere quod placet. Denique vt per huiuſmodi ſtultitiæ fiduciam in delictis ignorantiæ quibus vita humana plena eſt, velut in iuſtitiæ luce verſetur. Huiuſmodi inſipientia primus eſt originalium tenebrarum, cum quibus in hunc mundum naſcimur, & in pura natura perinde naſceremur, fructus: in quam neceſſe naturam humanā primum in pueris prorumpere, antequam ad ſapientiam, quæ ſola Deo placet, poſſit aſcendere. Qua de re pulchrè Aug. aduerſus iſtarum plagarum originalium, velut naturæ puræ

Lib. 1. oper. Iul. cap. 4. proprietatum buccinatorem Iulianum: *Quis ignorat omnes homines quicunque ſapientes fiunt, ex inſipientibus fieri? Niſi fortè aliqui ex præconibus mediatoris* (verbi gratia Ioannes Baptiſta) *magna eius multumque inſolita gratia ad ſapientiam non ex inſipientia, ſed ex infantia tranſire potuerint.*

Sed hoc gratiæ eſt, non naturæ etiam puræ beneficium: vt ex hoc ipſo perſpicuum ſit malum iſtud quod à Scholaſticis puræ naturæ citra culpam adhærere poſſe ſancitur, non niſi malum, hoc eſt inſipientiam in pueris vanitatemq; pro-

Ibidem. ferre. Qua de re pulchrè adhuc Aug. *Quis autem non quotidie probet teſtibus rebus humanis, paruulum prius nihil ſapere, deinde creſcendo vana ſapere, & poſtea ſi ad ſapientiæ ſortem pertinet, rectè ſapere, atque ita ab infantia ad ſapientiam per inſipientiam mediam peruenire.* Hæc Auguſt. aduerſus Iulianum, qui naturam in paruulis velut puram ſine vitio, ſine virtute laudabat. Sed hoc inſipienter ab ipſo totaque hæreſi Pelagiana fieri, non ex ſcriptura, non ex traditione, non ex hypotheſi alterius eleuatæ ſcilicet naturæ ſtatu, quam ſupponere contra tales aduerſarios ſine inſigni abſurditate non poterat, ſed ex huiuſmodi fructibus ignorantiæ & concupiſcentiæ puerilis, con-

Ibidem. cludit Auguſt. *Qua propter humana natura quæ tacet in paruulis, cui laudibus veſtris Saluatorem tanquam ſana ſit,* eo quod pura ſit, *inuideris, quemadmodum prius proferat inſipientiæ, quam ſapientiæ fructus videtis, & radicis eius vitium videre non vultis; aut videtis quod peius eſt, & negatis.* Et alibi in eiuſdem ſenſum: *Quare diligenter vtrum habitare cum ſapientia puerilis vanitas poſſit, per quam neceſſe eſt ex infantia paruulus tranſeat, qui tamen tranſit; & conſidera qui prius fructus naſcantur de radice quam laudas: et quanta in contrarium mutatione opus habeat, vt diligatur à Deo.* Fructus enim inſipientiæ & vanitatis tam ſunt mali, tam repugnantes virtuti atque ſapientiæ, vt ex eorum ſolā conſideratione cauſam aduerſus Iulianum confici putet, vtpote qui non poſſint à laudabili, quam plantauerit conditor Deus, ſed tantummodo à vitiata per culpam hominis radice proficiſci. Quapropter fidentiſſimè contra iſtum puræ naturæ fabricatorem, non modo de tali paruulorum inſipientia, quæ niſi per gratiam curari non poteſt, ſed etiam de quorumdam quaſi naturali fatuitate concludit: fieri nullo modô poſſe quin ſint ſupplicia peccatorum,

Ibidem. *Vnde potuerunt in tantum malum venire, ſi diuino iudicio nulla origini debetur pœna vitiatæ?* Et alibi contra Manichæos qui quaſi commentitium deliramentum Cathol. religionis peccatum originale ridebant, ex ignorantiæ & concupiſcentiæ fœditate, & malignitate fructuum inde naſcentium, velut argumento nixus qualibet probatione notiori

Lib. 3. de li. arb. c. 18. clamat Auguſt. *Pœnam eſſe nemo ambigit. Pœnam eſſe quis dubitet?* Si pœna, ergò, impoſſibile eſt non præceſſiſſe peccatum, vt vos Manichæi fingitis. Nam vt ſtatim probans adiicit: *Quia de omnipotentia Dei,* non impedientis iſta mala aliunde irruentia, *& iuſtitia,* infligentis ea ſine culpa, *dubitare dementis eſt, iuſta hæc pœna eſt & pro peccato aliquo penditur.* Ecce contra Manichæos naturam talem ſtatuentes eſſe naturaliter, & ex ipſa videlicet tantorum malorum turpitudine & magnitudine, peccatum anteceſſiſſe talem pœnam conficit. Cùm enim, vt ſubiungit, non potuerit infligi à iuſto Deo, nec ab alio potentiore, qui bonum tanquam inualidum terrendo aut confligendo ſuperaret, non potuit in naturam humanam niſi per portam iniquitatis ac ſecutæ damnationis irripere. Vnde rectiſſimè, ſanctiſſimè & naturaliſſimè concludit argumentationem illam Auguſtin. *Relinquitur ergo, vt hæc iuſta pœna de damnatione hominis veniat.* Et rurſum: *Nam ſunt reuera omni peccanti animæ duo illa pœnalia, ignorantia & difficultas.* Cùm igitur aduerſus duas diuerſas aduerſaſque inimicorum acies, Pelagianos & Manichæos, quorum vtique concupiſcentiam & ignorantiam naturæ ſine iniquitate præcedente concreatam eſſe ſtatuebant, tam in initio conuerſionis quàm in fine conſummationis vitæ, ex ipſa ſola vtriuſque natura, eas pœnas eſſe velut inuicta ratiocinatione concludat, nihil profectò euidentiùs eſt, quàm vel Scholaſticos vel Auguſt. falli. Si Scholaſtici rectè docent poſſe eſſe puræ naturæ conſectaneas, ſicut hoc idem ipſum reipſa dicebat contigiſſe Iulianus, & non multū diſcrepanti modo Manichæus, profectò turpiter errat Aug. Hoc enim ex natura ignorantiæ & concupiſcentiæ, & effectuum inde naſcentium conficit, vt factu impoſſibile, quod illi factum, Scholaſtici verò fieri poſſe tanquam veriſſimum docent. Quod ſi tanti magiſtri dignitas, victoriæ de vtriſque reportatæ authoritas & Eccleſiæ per eius doctrinam triumphantis honor, nihil aliud nos opinari ſinunt, niſi veriſſimum eſſe quo ipſe velut inuictum aduerſus eos tota vita preſſit; Scholaſticos in hac re tantum à veritatis tramite diſceſſiſſe neceſſarium eſt, quantum ab Auguſt. doctrina diſceſſere.

FINIS.

CORNELII IANSENII EPISCOPI IPRENSIS.

DE STATV PVRÆ NATVRÆ,

LIBER TERTIVS.

Tranſitus ad miſerias corporis.

QVID DE ILLIS, ET QVIBVSVIS etiam æternæ damnationis malis innocentiæ irrogandis ſentiant quidem.

CAPVT PRIMVM.

OPVGNAVIMVS hactenus puræ naturæ ſtatum ex affectibus ſolius animæ: nunc videndum, quid aduerſus eum etiam ipſius corporis conditio ſuppeditet. Nec enim ſine ratione alicui videri poſſent, tot tantæque mortalitatis noſtræ calamitates, quibus à primis fletibus naſcentium vſque ad extremos gemitus morientium vita noſtra cōteritur, ipſaque mors malorum omnium terribiliſſimū, neſcio quid diuinæ bonitati vel iuſtitiæ contrarium continere, vt ea non poſſet innocenti creaturæ ſuæ ſine merito præcedentis iniquitatis infligere. Nam quamuis iſta mala creaturam nō malam, quemadmodum aliqua ex præcedentibus, ſed miſeram dumtaxat faciant; nec eam Deus illorum irrogatione ad peccandum quoquo modo incitare cenſeatur, non tamen idcirco in huiuſmodi malis infligendis, Deo quidlibet circa ſuam licere creaturam credi fas eſt. Sunt enim & alia Dei attributa, quàm ſolius bonitatis, aduerſus quæ ſiquid libera ſua voluntate tentauerit, nō minus à ſua veritate, hoc eſt, à ſemetipſo excidere videatur, nec enim minus vitioſum eſt eſſe propriè quā alienæ peruerſitatis authorem. Quapropter iuxta ſanctiſſimi Doctoris profundiſſimique principia diligenter exquirendum eſt, vtrum Deus ſine præiudicio iuſtitiæ bonitatiſque ſuæ, tam horrenda mala, quorum locupletiſſimum eſt in quolibet naturæ ſiue puræ ſiue lapſæ ſtatu mortalitas iſta ſeminarium, innocenti creaturæ rationali poſſit irrogare. Et quia non infimum iſtarum miſeriarum locum tenent etiam iſta ignorantia & libido de quibus iam antea diſſeruimus, de illis hæc quoque quæſtio, non quatenus malum, ſed quatenus miſerum faciunt, intelligi debet. Cuius operæ ſi veritas deprehendi certa poteſt, tantò maius fuerit pretium, quantò ſecurius totum iſtum miſeriarum cumulum

A à Deo Creatore citra culpam creaturæ multi docent poſſe proficiſci. Quod quidem, vtcunque tolerabile videri poſſet, oculos hominum ipſa conſuetudine malorum quaſi iam miſeris familiarium faſcinante, niſi iiſdem principiis nixi quidam, diuinæ iuſtitiæ æquitatem atque ſinceritatē miris perturbaſſent modis. Quaſi namque cum Atheis, vel cum iis qui cum Deo bellum iurauere, de abſurditatis & immanitatis palma contenderent, ita nullum crudelitatis genus ab vllo tyranno excogitatum fuit, quod non Deum in creaturam ſuam innocentem exercere poſſe docuerunt.

B Nam vt nihil de illo dicam, quod ſtatuunt Deum poſſe non punire peccata, quod faciliùs in bonum ſenſum accipi poteſt, eo vſque quidam progrediuntur, vt dicant: *Abſoluta ſua potentia efficere poſſe Deum, vt homo iuſtus nunquam beetur, nec fruatur æterna gloria; & peccator non puniatur æterno ſupplicio, quin imò ei detur æterna beatitudo.* Vaſquez 1. p. diſp. 104. c. 4. n. 36. Quod vero omnem horrorem ſuperat, addunt adhuc, *Deum ſine iniuſtitia poſſe hominem voluntate ſuâ æternis cruciatibus mancipare*: poſſe *homini peccatori ſine iniuſtitia quodcunque malum inferre,* Idem ibid. n. 30. Suar. opuſ. de iuſt. ſect. 5. nu. 11.
C *vel vltra meritum culpæ vel etiam ſine culpa.* Nec hoc ſatis, *Deum quidlibet de nobis ſtatuat, iure facere ſuo, etiamſi perdat, damnet, in nihilum redigat.* Lorinus in verſ. 12. c. 12. ſap. ſæpius. Denique vt coronidem imponant pietati vel eruditioni ſuæ, ſi Deus *beatos*, inquiunt, *omnes, nullo excepto aut ad æternas deiiceret pœnas, aut redigeret in nihilum, nullam eis iniuriam faceret.* Ibidem. Et iſtud totum, *hoc nomine dumtaxat quia Dominium abſolutum habet,* quia eſt *ſupremus omnium Dominus; quia eſt author vitæ & mortis.* Suarez Vaſquez. Quid immanius & horribilius de diuina iuſtitia dici poſſet, fateor, non intelligo. Hoc tamen mihi videtur veraciter poſ-
D ſe dici, quod ſi iſta doctrina de Deo vera eſt, alius ab Auguſt. & antiquitate cultus eſt Deus quam iſti colunt: Sin falſa, miſerabili errore, vt nihil deteriùs dicam, populus Chriſtianus per iſta ſententiarum portenta deluditur. Quod ne lectori temerè dictum videatur perſpicuam conſtantemque S. Aug. doctrinam de præcipuis eorum pronunciatis, ſi Deus adſit conatibus noſtris, producturi ſumus, eo videlicet huius operis ſuſcepti ſcopo vt faciliùs ac liquidiùs conſtare poſſit quid de puræ naturæ miſeriis ſtatuere debeamus.

PECCATVM NON POTEST non puniri à Deo.

CAPVT II.

AC primò quidem quod ad illud pronunciatum attinet, quod Deus poſſet peccata quibus ab eo conſtitutus ordo perturbatur, impunita ſinere, in omnibus penè ſcriptis ſuis Auguſtinus velut paradoxum improbat, quod cum diuina iuſtitia conciliari nequit. Quod quamuis Recentioribus non paucis Dei miſericordiam B dumtaxat benignitatemque conſiderantibus, incredibile fortaſsè videatur, ita tamen ſe habere quilibet non ſupinus lector confitebitur, ſi ſuis momentis Auguſtini doctrinam ſæpenumero repetitam expenderit, & rationes eius æqua lance librauerit. Quid enim aliud ſibi vult id quod apertiſſimè dicit de humana natura: *Ideò quippe*

Lib. 1. de Geneſ. ad lit. cap. 47.

& hæc magni boni natura eſt, quia & hoc accepit, vt poſſet ſummi boni adhærere naturæ. Quod ſi noluerit bono ſe priuat, & hoc ei malum eſt. Vnde per iuſtitiam Dei, etiam cruciatus conſequitur. Quid enim tam iniquum, quam vt benè ſit deſertori boni? Neque vllo modo fieri poteſt, vt ita ſit: ſed aliquando amiſſi ſuperioris boni non ſentitur malum, cum habetur quod amatum eſt, inferius bonum C *Sed diuina iuſtitia eſt, vt qui voluntate amiſit, quod amare debuit, amittat cum dolore quod amauit, dum naturarum creator vbique laudetur.* Et in Pſalmum quadrageſimum ſecundum:

In Pſal. 42.

Peccare videbas, & laborare nolebas, vt parum tibi eſſet quod eſſes iniuſtus: niſi & eum (Deum) *iniuſtum eſſe voluiſſes à quo in te vindicari noluiſſes.* Quid vult aliud illud luculentiſſimum

In Pſal. 44.

in Pſalmum quadrageſimum quartum: *Peccatum puniturus eſt, quia virga directionis eſt virga regni ipſius, ſed non poteſt vt non puniat peccatum. Puniendum eſt peccatum, ſi puniendum non eſſet, nec peccatum eſſet. Conuertere ad punienda peccata tua, quia impunita eſſe peccata non poſſunt.* Et illud in Pſalmum

In Pſal. 58.

quinquageſimum octauum diſertiſſimum: D *Iniquitas omnis parua magnaue ſit, puniatur neceſſe eſt. Non poteſt impunitum relinqui peccatum, quia verum eſt, non niſi reatus omnium operantium iniquitatem:* Et in ſecunda Concione, *Tales ei reos quærit diabolus perducere, quos neceſſe ſit vt damnet quia iuſtus eſt:* Et in

In Pſal. 80.

Pſalmum octogeſimum, *Et erunt impuniti peccatores? Abſit. Non ſibi tantum de Dei miſericordia blandiantur, vt ſibi etiam iniuſtitiam eius polliceantur.* Et

In append. Serm. in die innocentium.

in Sermonibus quos ad populum habuit: *Si peccatum impunitum remaneat, iniuſtum eſt, ergo ſine dubitatione puniendum.* Et in libro de decem Chor-

Lib. 12. de Chord. c. 8.

dis de illis hominibus qui cogitando optant vt; *Deus det omnibus indulgentiam, ignoſcat omnibus, neminem mittat in gehennam,* ita loquitur: E *Iam quia iniquus vult eſſe Deum. Vult te Deus facere ſimilem ſui, & tu conaris Deum facere ſimilem tui, &c. Peruerſus es, & talem vis eſſe Deum qualis es, non qualis eſt.* Qua de cauſa ſæpè tradit omninò neceſſarium eſſe, vt poſt peccatum comitetur miſeria,

Lib. 15. de Ciuit. ca. 4.

iuxta illud in libris de Ciuitate Dei: *Si neglectis melioribus quæ ad ſupernam pertinent ciuitatem, bona iſta ſic concupiſcuntur, vt vel ſola eſſe credantur, vel his quæ meliora creduntur, amplius diligantur, neceſſe eſt miſeria conſequatur, & quæ inerat, augeatur.* Quam doctrinam aduerſus Manichæos ſæpiùs premit. Hæc ſanè tam vrgentia, tam abſoluta, tam præciſa, quod eſſet iniquum, quod iniuſtum, quod impoſſibile non A punire peccatum; quod Deus eſſet iniuſtus niſi puniret; quod peccatum non eſſet peccatum niſi puniretur, euidenter ſanè demonſtrant, Auguſtinum non magis hac de re quàm de rebus exploratiſſimis in Eccleſia Chriſtiana & principiis primò veris fluctuare.

Quod ſi rationem ponderare voluerimus cui tota iſtius doctrinæ moles incumbit, inueniemus illam puniendi neceſſitatem, non inde naſci, quod Deus ita peculiari aliqua voluntate conſtituerit, ſed ex ipſa legis æternæ ſanctione, contra quam Deus non magis quàm contra ſeipſum facere poteſt, cum illa non ſit aliud quàm ipſa æterna & immutabilis ratio & voluntas Dei, ſeu, vt B expreſſius loquar ipſe immutabilis Deus. Lex enim æterna eſt illa, vti definit Auguſtinus, *qua iuſtum eſt, vt omnia ſint ordinatiſſima.* Hæc non minus eſt ſtabilis quam ipſe Deus, neque enim, vt idem, ait, *vlla vis, vllus caſus, vlla rerum labes vnquam effecerit vt iuſtum non ſit omnia eſſe ordinatiſſima:* Porrò ordinatiſſimum eſt, vt quemadmodum iuſtis beatitudo, ita peccantibus pœna, hoc eſt, miſeria debeatur; *Lex enim æterna & ſumma ratio, cui ſemper obtemperandum,* eſt illa *per quam,* inquit idem, *mali miſeriam, boni beatam vitam merentur.* Nec enim inordinatum vnquam aut, *iniuſtum eſſe poteſt, vt mali miſeri, boni beati ſint:* Si vi legis æternæ eſt ordinatiſſimum & iuſtiſſimum, C vt mali miſeri ſint, impoſſibile eſt, vt peccata non dico in totam æternitatem, ſed vel ad vnum momentum impunita permaneant. Hoc enim ipſum iam erit contra illam æternam legem, quæ tanquam ordinatiſſimum ſtatuit, vt miſeria peccata comitetur.

Lib. de lib. arb. cap. 6. — *Ibidem.*

Accedit illud, quod, cùm eadem lex illa æterna non ſit aliud iuxta ſolemniſſimam definitionem Auguſtini, quam *ratio diuina vel voluntas Dei ordinem naturalem conſeruari iubens, perturbari vetans,* omnia peccata contra illam æternam legem committuntur. Nullum eſt enim peccatum per quod non ordo rerum naturalis creatarum, quem Deus conſtituit, perturbetur; eo- D dem Auguſtino dicente; Homo iniquus *quantum in ipſo eſt, perturbat in ſe ordinem naturalem, quem lex æterna conſtituit.* Nihil autem ordinatius in vniuerſo & pulchrius eſſe poteſt, quam vt violatus ordo reſtauretur. Cùm ergò cuncta Dei opera ſint ordinatiſſima, impoſſibile eſt, vt ordinem illum impunè violatum eſſe permittat. Pœna eſt quâ perturbatus ordo reſtituitur, iuxta illud Auguſt. *Corruptio voluntaria quæ in peccato ſit turpis affectio eſt: cui propterea pœnalis adhibetur, vt ordinet eam, vbi talem eſſe non turpe ſit, & decori vniuerſitatis congruere cogat, vt peccati dedecus emendet pœna peccati:* Et infra, *Nec fieri vllo modo poteſt, vt Dei ſummi & veri perfecta iuſtitia, quæ vſquequaque pertenditur,* E *deſerat etiam ordinandas ruinas peccantium.* Iſta quippe ruinarum ordinatio in eo ſita eſt, vt cadentium turpitudinem emendet pœna peccati. Quã doctrinam diuerſis locis conſtanter tradit, ita Deum docens eſſe, *ordinatorem peccatorum,* per iudicium iuſtitiæ ſuæ, *vt ea quæ peccata nõ eſſent, niſi contra naturam eſſent, ſic iudicentur vt ordinentur, ne vniuerſitatis naturam turbare vel turpare permittantur, meritorum ſuorum locis & conditionibus deputata.* Et alibi explicans illam ordinationem. *Peccata,* inquit, *in ſupplicijs ordinantur, quæ ordinatio quia eorum naturæ non competit, ideò pœna eſt; ſed quia culpæ competit, ideò iuſtitia eſt.*

Lib. 22. cõt. Fauſt. c. 27. — *Ibid. c. 78.* — *Lib. 3. de lib. arb. c. 9.* — *Cap. 10.* — *Lib. 22. cont. Fauſt. c. 78.* — *Lib. de nat. boni ca. 7.*

Sed nequis fortè in iſta tota ratiocinatione, quarũ omnes propoſitiones ex fundamentalibus

Auguſtinianæ doctrinæ pronuntiatis textæ ſunt, me falli arbitretur, operæ pretium eſt ipſum Doctorem ſublimiſſimum in eandem ſententiam diuerſis locis audire cã de re tanquam ſibi exploratiſſima certiſſimaque diſſerentem. Sic ergò doctrinam iſtam tradit aduerſus Manichæos, cùm præmiſiſſet nihil contra naturam Deum facere.

Lib.16. cõr. Fauſt. c.3.

Sed, inquit, *nec ipſe homo contra naturam quicquam facit, niſi cùm peccat, qui tamen ſupplicio redigitur ad naturam. Ad naturalem quippe iuſtitiæ ordinem pertinet, vt aut peccata non fiant, aut impunita eſſe non valeant: quodlibet horum fit, naturalis ordo ſeruatur ſi non ab anima, certe à Deo.* Vides hic naturalem ordinem poſtulare, vt ſi fiant, peccata puniantur: nimirũ, vt ipſa illa punitione præſcriptus ab æterna lege ordo ſeruetur. Quem cum anima peccatum peccando violauerit, & in peccato perſeuerando, perſeueret violare, à quo & quomodo niſi ab ipſo Deo puniendò naturalis ille ordo ſeruabitur? Ille quippe eſt illa ſuprema lex naturæ, qua talis ordo ſancitus eſt, quem conſeruari iubet & perturbari vetat: contra quem ordinem æternâ lege præſcriptum, ſicut alios facere vetat, ita nec ipſe facere poteſt. Hoc eſt enim quod adiungit Auguſtinus:

Ibidem.

Contra naturam non incongruè dicimus aliquid Deum facere, quod facit contra id quod nouimus in natura. Hanc enim etiam appellamus naturam, cognitum nobis curſum ſolitumque naturæ, contra quem Deus cùm aliquid facit, magnalia vel mirabilia nominantur. Contra illam verò ſummam naturæ legem à notitia remotam ſiue impiorum, ſiue adhuc infirmorum, tam Deus nullo modo facit quam contra ſeipſum non facit.

Lib. 1. cont. aduerſ. legis & Prophet. c. 3.

Cùm ergò ad illam ſummam naturæ legem pertineat pulchritudo iuſtitiæ, & *ſupplicia peccatorum de iuſtitiæ pulchritudine veniant*, quâ naturalis æternæ legis ordo reparatur, tam impoſſibile eſt, vt contra illum ordinem Deus veniat, peccata impunita eſſe ſinendo, quàm vt contra ſuam æternam legem, hoc eſt, contra ſeipſum veniat. Sed longè vberiùs & explicatiùs hoc ipſum in libris de libero arbitrio docet, *Animæ ſi velint*, inquit,

Lib. 3. de li. arb. cap. 9.

peccant, ſi peccauerint miſeræ fiunt. Si enim peccatis earum detractis, miſeria perſeuerat, aut etiam peccata præcedit, rectè deformari dicitur ordo atque adminiſtratio vniuerſitatis. Rurſus ſi peccata fiunt, & deſit miſeria, nihilominus dehoneſtat ordinem iniquitas. Cùm autem non peccantibus adeſt beatitudo perfecta eſt vniuerſitas. Cùm verò peccantibus adeſt miſeria, nihilominus perfecta eſt vniuerſitas. Nam vt ſtatim adiicit, ideò adhibetur iniquitatis turpitudini pœna, *vt ordinet eam, vbi talem eſſe non turpe ſit, & decori vniuerſi congruere cogat, vt peccati dedecus emendet pœna peccati.* Quis verò niſi diuinæ æquitatis vſquequaque pertendentis imperitus dixerit, eum poſſe permittere, vt turpe ſit vniuerſum, turpiſque vniuerſitatis adminiſtratio? Turpis eſt autem eius adminiſtratio, ſi peccati iniquitas ita permaneat, ſicut eam & vbi eam eſſe ſit turpe. Quapropter luculentiſſimè explicat in ſubſequentibus quam indiuulſa ſit miſeriæ, hoc eſt, pœnæ cum iniquitate colligatio: *A quo*, inquit,

Ibid. n. 15.

accepit (natura peccatrix) *poſſe recta facere cùm velit, ab eo accepit; vt ſit etiam miſera, ſi non fecerit, & beata ſi fecerit. Quia enim nemo ſuperat leges omnipotentis Creatoris, non ſinitur anima non reddere debitum. Aut enim reddit benè vtendo quod accepit, aut reddit amittendo quo benè vti noluit. Itaque ſi non reddit faciendo iuſtitiam, reddet patiendo miſeriam; quia in vtroque verbum illud debiti ſonat. Hoc enim etiam modo dici potuit quod dictum eſt; ſi non reddit faciendo quod debes, reddet patiendo quod* A *debet. Nullo autem temporis interuallo iſta diuiduntur, vt quaſi alio tempore non faciat quod debet, & alio patiatur quod debet, ne vel puncto temporis vniuerſalis pulchritudo turpetur, vt ſit in ea peccati dedecus ſine decore vindictæ.* Quod quomodo, & quemobrem fiat, mox præclarè explicando ſubnectit:

Ibidem.

Sicut enim qui non vigilat, dormit, ſic quiſquis non facit quod debet, ſine interuallo patitur quod debet: quoniam tanta eſt beatitudo iuſtitiæ, vt nemo ab ea niſi ad miſeriam poſſit abſcedere. Ecce tibi ſimul in pauciſſimis verbis & abſolutam impoſſibilitatem, vt peccatum vindictâ careat, & rationem quare non careat. Vtrumque breuiter aperiendum eſt.

B Et quidem primum eorum perſpicuè patet, ſi conſideres beatitudinem & miſeriam ita reſpectu creaturæ rationalis eſſe contraria, vt nullum recipiat aut recipere poſſit, medium. Quod ex pluribus Auguſtini teſtimoniis ſuprà declarauimus, vbi dicit: *Stultitiam ita contrariam eſſe ſapientiæ, vt mortem vitæ, vt beatam vitam miſeræ, hoc eſt, ſine aliquo medio.* Vſque adeò, vt neget animam eſſe rationalem, *ſi neque beate neque miſere viuat.* Et ratio certiſſima hoc ipſum clamat.

Vide ſupra loca 1. de ſtatu puræ naturæ c.2.

Cùm enim nemo beatus ſit, quin vero fruatur booo, tam neceſſe eſt vt hoc ipſo quo non fruitur, miſer ſit, ſicut neceſſe eſt eo frui vel non frui. Iam verò impoſſibile eſt peccantem eſſe bonum, ergò neceſſe C eſt eſſe miſerum. Nihil eſt autem aliud puniri quàm miſeriam pati, quam nemo ſub iuſto iudicio Dei pati, niſi mereatur, poteſt, ſicut hoc iſtis verbis Auguſt. dicit, & infra ex immobilibus eius principiis probaturi ſumus. Hoc eſt ergò quod ſolidiſſimè ſuprà dixit Aug. *Sicut qui non vigilat, dormit, ſic quiſquis non facit quod debet, ſine interuallo patitur quod debet*, hoc eſt, ſimul atque non facit quod debuit, quod nihil eſt aliud quàm peccare, hoc ipſo ſine interuallo miſeriam patiendo punitur. Nam reddere patiendo quod debet, hoc eſt puniri, hoc eſt miſeriam pati.

Ratio verò cur quiſquis non facit quod debet, hoc eſt quiſquis peccat, ſine interuallo pa- D tiatur quod debet, ſeu puoiatur, ſicut profundiſſima ab Auguſt. redditur ira non aliter fieri poſſe declarat: *Quoniam*, inquit, *tanta eſt beatitudo iuſtitiæ, vt nemo ab ea niſi ad miſeriam poſſit abſcedere.* Quam rationem, vt intelligat Lector, ſcire oportet, Auguſtinum ſuo & Platanico more de iuſtitia loqui, hoc eſt, non de illa qualitate, quæ bona rationalis mentis affectio eſt, ſed de illa diuina quæ immutabiliter ſupra mentem fulget, à qua peccando receditur, ad quam acceditur diligendo, hoc eſt, ſumma illa iuſtitia quæ eſt Deus. Hoc eſt ergò quod dicere vult Auguſtinus, creaturam rationalem eſſe tam magnum in rebus creatis bonum, vt nullâ re beata eſſe poſ- E ſit niſi ſolo Deo, tam magnum autem bonum eſſe Deum, vt nemo ab eius dilectione quâ ſola beatur, cadere poſſit, niſi in miſeriam. Hanc genuinam eius eſſe mentem, ex aliis diuerſis eius hac de re teſtimoniis clarioribus patet. Nam idem iſtud apertius dixit in libro de natura booi, quando creaturas præſtantiſſimas ita tractari à Deo docet,

Lib de nat. boni. c. 7.

Vt ſi obedientiam conſeruare noluerint, quoniam volentes corrumpuntur in peccatis, nolentes corrumpantur in pœnis. Tale quippe bonum eſt Deus, vt nemini eum deſerenti bene ſit; & in rebus à Deo factis tam magnum bonum eſt natura rationalis, vt nullum ſit bonum quo beata ſit niſi Deus. Hoc idem vberius inculcat in libris de Ciuitate Dei:

Lib. 12. de Ciuit. c. 1.

Quamobrem ſi cùm quæritur, quare

illi Angeli beati ſint, rectè reſpondetur, quia adhærent A *Deo: & cum quæritur, cur iſti ſunt miſeri, rectè reſpondetur, quia non adhærent Deo, non eſt creaturæ rationalis, vel intellectualis bonum quo beata ſit niſi Deus. Itaque quamuis non omnis beata poſſit eſſe creatura* (quia non irrationalis) *ea tamen quæ poteſt, non ex ſeipſa poteſt, quia ex nihilo creata eſt, ſed ex illo à quo creata eſt.* HOC ENIM ADEPTO BEATA EST, QVO AMISSO MISERA EST. *Ille verò qui non ab alio, ſed ſeipſo bono beatus eſt, ideò miſer non poteſt eſſe, quia non ſe poteſt amittere.* Et paucis interiectis iterum; *Quamquam ergò ſumma non ſint, quibus eſt Deus maius bonum, magna ſunt tamen ea mutabilia bona, quæ adhærere poſſunt, vt beata ſint immutabili bono, quod vſque adeò bonum eſt eorum, vt* B *ſine illo miſera eſſe neceſſe ſit.* Quod iterum repetit paulò poſt, cùm dicit: Naturam illam in tanta creatam eſſe excellentia, *vt non expleat indigentiam ſuam niſi vtique beata ſit, eique explendæ non ſufficiat niſi Deus.* His teſtimoniis ſatiatiſſimè inculcatum, luculentiſſiméque ſimul expoſitum vides, ex vna parte fieri non poſſe, vt creatura rationalis beata ſit niſi ſolo Deo. Ex altera verò (quod ex priori naſcitur) quia eius indigentiæ nihil ſufficit niſi Deus, qui peccando deſeritur, impoſſibile eſſe, vt Deum deſerenti creaturæ, hoc eſt peccanti, benè ſit. Hinc vlterius miſeram eſſe, quia non adhæret Deo: & vlterius hoc ipſo amiſſo miſeram eſſe quo adepto beata eſt: de- C nique hoc vſque adeò eſſe bonum ipſius, vt ſine illo miſeram eſſe neceſſe ſit. Quæ doctrina apertiſſimè & irrefragabiliter docet, id quod & paulò ante aſtruximus, nullo modo fieri poſſe, vt inter illa duo, beatitudinem, atque miſeriam, in creatura rationali medium detur. Alterum enim neceſſe eſt, vt vel adhæreat Deo vel non adhæreat; & per hoc, vt ſit vel beata vel miſera. Et nequis creando ſuſpicaretur aliud eſſe miſeram, aliud pœnis obnoxiam, ideò in libro de natura boni præmiſerat, *Quia volentes corrumpuntur in peccatis, nolentes corrumpantur in pœnis,* quod mox per miſeriam in quam præcipitantur exponit. Hoc eſt igitur ipſiſſimum illud, quod D cùm nullum interuallum inter peccatum & pœnā eſſe docuiſſet, rationem quaſi reddendo ſubiecit: *Quoniam tanta eſt beatitudo iuſtitiæ, vt nemo ab ea niſi ad miſeriam poſſit abſcedere,* miſeriam nihil aliud eſſe volens niſi pœnas, in quibus nolentes corrumpuntur. Hoc eſt igitur quod & in libris de Geneſi ad litteram dixit: *Quod ſi noluerit* (adhærere Deo) *bono ſe priuat, & hoc ei malum. Vnde per iuſtitiam Dei etiam cruciatus conſequitur. Quid enim tam iniquum eſt quam vt bene ſit deſertori boni?* Si nihil eſt tam iniquum, quis vel Atheus dubitauerit fieri non poſſe, quin ille qui vocatur Deus tantæ author iniquitatis eſſe non poſſit? Quod confeſtim etiam adiicit: *Neque vllo* E *modo fieri poteſt, vt ita ſit.*

Lib. 8. de Geneſ. ad litt. cap. 14.

DECLARATVR QVÆNAM ſint illæ pœnæ quæ tam arctè cum peccato cohærent.

CAPVT III.

SED quænam inquies illa pœna eſt, quæ peccato tam adamantinis vinculis nexa cohæret? Hoc enim perturbat conſiderantes, A quod videant pœnas illas, quas penè ſolas vulgus pœnas putat, à peccato ſæpè ſeparari. videant etiam Deum non raro pœnam ignoſcendo dimittere. Quomodo ergò nullo interuallo temporis peccatum & peccati pœna diuiduntur? Nonne videmus in futuram vitam quorundam ſupplicia reſeruari? Vera, fateor, iſta ſunt, ſed aſſertam ab Auguſtino veritatem nullo modo labefactare poſſunt. Nam quod ad illas pœnas attinet quæ ſeruantur in poſterum, manifeſtiores quidem & carnali ſenſui acerbiores, non ſolæ ſunt, quibus peccata in hac vita etiam iam iam commiſſa puniuntur. Nunc enim occultè vindicat in intimis conſcientiæ penetralibus Deus, B vbi tantò grauior pœna eſt, quantò dolor interior, & amiſſi boni iactura damnoſior. In futuro verò ſicut iudicij ſui æquitatem toti mundo patefaciet, ita conſpicuis pœnis peccata vindicabit. Vnde Auguſtinus cum nullo momento *peccati dedecus eſſe* docuiſſet, *ſine decore vindictæ* ſuſpicioni vulgi præueniendo medetur, *ſed in futurum iudicium ſeruatur ad manifeſtationem atque acerrimum ſenſum miſeriæ, quicquid nunc occultiſſimè vindicatur.* Et libro octauo de Geneſi ad litteram huc reſpiciens, cauſamque cur præſentis vitæ pœna ſubinde vix pœna eſſe ſentiatur: *Aliquando,* inquit, *amiſſi ſuperioris boni ſentitur malum; cùm habetur quod amatum eſt inferius bonum. Sed diuina* C *iuſtitia eſt, vt qui voluntate amiſit quod amare debuit, amittat cum dolore quod amauit, dum naturarum creator vbique laudetur.*

Lib. 3. de lib. arb. cap. 16.

Lib. 8. de Geneſ. c. 14.

Ad illum alterum verò quod dicitur, Deum pro ſua poſſe miſericordia peccata dimittere, facilis reſponſio eſt: Ipſam dimiſſionem non ſine punitione pœnitenti tribui, quamuis mitiori, quam delicta mereantur. Sic enim iuſtitia & pax oſculantur, ſe, dum ſibi occurrunt inuicem ſuauitate vnius, rigorem alterius temperante. Quo fit, vt Auguſtinus, quando peccatum omninò impunitum eſſe non poſſe tradit, duplicem puniendi modum ſuggerere ſolet, ab homine, & à Deo, & ita intellectam doctrinam ſuam eſſe veriſſimam. D Audi ſanctiſſimum Doctorem identidem hoc inculcantem: *Quaſi verò Deus impunita peccata eſſe permittat, etiam in eis quos à ſupplicio ſempiterno remiſſione liberat peccatorum. Nullus quippe debitæ grauioris pœnæ accipit veniam, niſi qualemcumque etſi longè minorem quam debeat, ſoluerit pœnam; atque ita impartitur largitas miſericordiæ, vt non relinquatur etiam iuſtitia diſciplinæ. Nam & peccatum quod multum videtur, habet pediſſequam pœnam ſuam, &c.* Itaque ad hanc punitionem hominis adhortari, ſolet, vt ſeueritatem Dei punientis euadant: *Non poteſt, vt non puniat peccatum Deus. Puniendum eſt peccatum; ſi puniendum non eſſet, non peccatum eſſet. Præueni illum; non vis vt ipſe puniat, tu puni, Conuerte* E *te ad punienda peccata tua, quia impunita eſſe peccata non poſſunt. Puniendum ergò erit à te aut ab ipſo.* Et alibi: *Prorſus aut punis, aut punit. Vis non puniat? Puni tu. Nam & illud feciſti quod impunitum eſſe non poſſit.* Et in Sermonibus de diuerſis: *Peccatum ſine dubitatione puniendum eſt. Hoc debetur peccato, punitio, damnatio, puniendum eſt peccatum aut à te aut ab ipſo. Si punitur à te, tunc punietur ſine te; ſi verò à te non punitur, tecum punitur.* Ipſe ergo peccati commiſſi dolor pœna peccati eſt. Quam ob cauſam dicit Auguſtinus; *Nihil aliud agit quem veraciter pœnitet, niſi, vt, id quod mali fecerit impunitum eſſe non ſinat.*

Lib. de continent. c. 6.

In Pſal. 44.

In Pſal. 58.

Serm. 3. de diuerſ. cap. vlt.

Epiſt. 24.

Sed vt ſcrupuli nonnulli eximantur, qui circa peccati punitionem, ſiue ab homine pœni-

tente, ſiue à Deo vindicante ab iis moueri poſſunt, qui difficulter tanti Doctoris authoritati acquieſcunt, niſi ratio vbique præuolet, & fidem extorqueat, operæ pretium eſt oſtendere quænam illæ occultiſſimæ pœnæ ſint, quæ diuinæ æquitatis iudicio anfractus cordium intimos peruadente, non poſſunt ab iniquitate ſeparari, vt ſimul & pœnarum qualitas & ratio indiuulſæ connexionis pateat. Inter illas igitur pœnas prima eſt, horror ac tortura conſcientiæ: *Sapien. 19.* *Cum enim ſit timida nequitia, dat teſtimonium condemnationis: ſemper enim præſumit ſæua perturbata conſcientia.* Cuius moleſtia quia ſæpè peccantibus mortis cauſa fuit, ipſa intolerabilior morte & grauior dolor fuit: *In Pſal. 45.* *Inter omnes tribulationes*, inquit ſanctus Auguſtinus, *animæ humanæ nulla eſt maior tribulatio quàm conſcientia delictorum.* Et infrà: *Quocunque fugerit ſe, talem trahet poſt ſe, & quocunque talem traxerit ſe, cruciat ſe: ſed à ſeipſo ſunt tribulationes, quæ inueniunt hominem nimis. Acerbiores enim non ſunt? Tantò ſunt acerbiores, quantò ſunt interiores.* Hanc autem eſſe peccati comitem indiuiduum, indicat idem ſanctus Doctor aduerſus Fauſtum, poſtquam peccati & pœnæ connexionem explicuerat, puniendoque naturalem rerum ordinem ſeruari dixerat, ſi non ab anima, certè à Deo: *Lib. 26. cont. Fauſt. cap. 3.* *Vexant enim*, inquit, *peccata conſcientiam, ipſique animæ nocent, cum luce iuſtitiæ peccando priuatur, etiamſi non conſequuntur dolores, qui vel corrigendis ingeruntur, vel non correctis vltimi reſeruantur.* Sed & illi dolores, inquies, multos deſerunt dum vel obducta callo nihil ſentit conſcientia, vel aliis deliciis delinita mens ſibi etiam gratulatur. Sed nemo, cui mens eſt ſana, non videt illam eſſe grauiorem conſcientiæ peccatricis pœnam. Non enim quia durum aliquid ideò rectum eſt, aut quia ſtupidum ideò ſanum. Illa quippe doloris vacuitas & ſecuritas de ſtupore conſcientiæ non de ſanitate naſcitur. Stupor autem non minus in animo quam in corpore grauior doloribus ipſis morbus eſt: *In Pſal. 55.* *Stupor non dolet*, inquit Auguſtinus, *amiſit ſenſum doloris, tanto inſanabilior, quanto peior.* Vnde de quodam qui præ ſuperbia nihil timet, præ duritia conſcientiæ nihil ſentit: *Ibidem.* *Non te delectet*, inquit, *ſtupor eius non immortalitate indutus, ſed ſenſu exutus eſt.* Horror quippe cruciatuſque formidamis conſcientiæ vltimus ad reſipiſcendum ſtimulus relinquitur: qui ſi etiam tollitur, velut ſenſu ab ægrotante corpore ſublato de ſanitate deſperatum eſt.

Altera pœna vicina præcedenti, eſt animi hoc illuc ſeſe voluentis perpetua inquietudo. Hoc ipſo enim quo ex ſummo ſuo bono animus labitur, quocunque ſe vertat, nõ inuenit vbi requieſcat pes eius, niſi cum columba in Deum velut in arcam reuertatur. Naſcitur hoc ex immenſitate capacitatis eius, *Lib. 12. de Ciuit. cap. 1.* *cui explendæ cum non ſufficiat niſi Deus*, ſicut ex Auguſtino fuſius ante diximus, cum ex vno bono in aliud cum moleſtia volui ac reuolui, torqueri ac retorqueri neceſſarium eſt, donec æternæ veritati hæreat cuius impleatur immenſitate, cuius ſtabilitate firmetur. Vnde tritum illud Auguſt. *Feciſti nos ad te & inquietum eſt cor noſtrum, donec requieſcat in te.* Et illud præclarum: *1. Confeſſ. cap. 1.* *Væ animæ audaci, quæ ſperauit, ſi à te receſſiſſet ſe aliquid melius habituram. Verſa & reuerſa in tergum & in latera, & in ventrem, & dura ſunt omnia.* *6. Confeſſ. cap. 20.* *Et tu ſolus requies.* Quod ſi quem ſenſus iſtius pœnæ forte deficiat, ſupplicio grauiore premitur; quod miſerum ſuis miſeriis dulciter implicatum etiam reditus ad Deum ſuum obliuiſci facit; ex quo fit, vt neque de peccati medicina, hoc eſt

A dolore cogitet, ſed vel animi obtuſione non doleat, vel etiam cæcitate lætetur. Sed ſiue doleat; ſiue non doleat, quorum alterutrum prorſus neceſſarium eſt, vtrolibet modo veriſſimam illam Auguſtini doctrinam eſſe probat, peccati dedecus nunquam eſſe ſine decore vindictæ: Quid eſt enim aliud dolere quam ad ſalutem vindicare peccatum? Quid non dolere, niſi ad perniciem vindicari? Vnde rectiſſimè pro ſuæ doctrinæ veritate Auguſtinus: *Nam & peccatum quod multum videtur habet pediſſe quam pœnam ſuam, vt nemo de admiſſo niſi aut amaritudine doleat aut cæcitate non doleat.* *Lib. de continentia c. 6* Niſi fortè & illam cæcitatem quiſpiam pœnam eſſe negauerit; quã ſi lucis internæ amator eſſet, non ſolum aliquam, ſed valdè magnam B pœnam eſſe clamaret. Quam verò latè pateat iſta pœna quis neſciat, niſi quid ſit interna cæcitas, neſcit. Hoc ſcio eam in omnibus eſſe peccatoribus quibus nondum eſt data pœnitentia. Eſt enim comes indiuidua cuiuſcunque illicitæ cupiditatis, iuxta illud Auguſtini. *Deus ſolus magnus, lege indefatigabili ſpargens pœnales cæcitates, ſuper illicitas cupiditates.* *Lib. 1. Confeſſ. cap. 18.* Nam ex illa indefatigabili lege fluit, vt in quocunque Deus beneuolus non facit vt peccatum puniens amaritudine doleat, iratus faciat vt cæcitate non doleat. Quod ſi verò etiam de commiſſa iniquitate vel cæcitate lætetur, tanto pœna eſt grauior, quanto eſt à ſalutis recupe-C ratione remotior. Quis autem neſciat à receptione boni eſſe remotiſſimum qui de malo lætatur; vel profundiſſimam eſſe cæcitatem hominum de cæcitate gloriantium? Ecce quot & quam grauibus ſuppliciis plectit peccata Deus, quæ impunita eſſe putabantur.

Sed alia grauior & intimior & coniunctior peccati pœna, eſt ipſa iactura ſummi boni. Nam quamuis nemo peccet niſi volens, nemo tamen ſummum bonum niſi inuitus amittit. Quis enim tantum bonum nollet, ſi fieri poſſet, vnâ cum peccati iniquitate poſſidere? Sed quia liberâ voluntate ab eo auertitur bono, quod ſimul cum illo peruerſo motu haberi nequit, hinc fit vt ſe-D cundum aliquid ſit volens & nolens, & ita peccatum & pœna peccati concurrant ſimul. Peccatum eſt enim velut ictus lethalis quo anima interficitur, iactura illius boni, veluti mors. Nam vt vita corporis eſt anima, ita vita animæ Deus: quo præſente viuit, abſente moritur. Ex quo fit vt mors animæ non tam peccatum ſit quam pœna peccati, iuxta illam iſtius pœnæ comminationem quæ in corpore & anima ſuum effectum habuit. *Quocunque die comederis ex eo, morte morieris.* *Geneſ. 2.* Quibus verbis Auguſtinus tam mortem ſpiritus *vbi anima priuatur Deo*, quam corporis, *vbi corpus priuatur anima*, Deum primis hominibus intentaſſe teſtatur. *Lib. 13. de Ciuit. c. 12.* Vt ergo mors animæ ſit & iactura E ſummi boni eſt pœna peccati; & quidem tanta vt quamuis nihil omninò pœnalium ſuppliciorum ſequeretur, neceſſe ſit hominem quibuſcunque aliis pœnis ſiue iam dictis ſiue non dictis liberum, eſſe miſerrimum. Iſtam indiuulſam intimamque peccati pœnam ſignificauit Auguſtinus, quando dixit de creatura rationali, *Hoc adepto beata eſt, quo amiſſo, miſera eſt.* *Lib. 12. c. 1.* Et de bono incommutabili quod eſt Deus, *Quod vſque adeo bonum eſt eorum, vt ſine illo miſera eſſe neceſſe ſit.* Nimirum quia hoc ipſo quo illud amittitur bonum, etſi nulla alia pœna ſequi fingeretur, neceſſe eſt creaturam rationalem eſſe miſeram ideoque pœnis obnoxiam. Cùm enim hoc ſit beatum eſſe, *id quod eſt hominis optimum amare &* *Aug. de morib. Eccleſ. cap. 3.*

habere, quia hoc eſt ſummo bono frui, vt Auguſtinus tradit, hoc ipſo quo illud vel non amat, vel non habet, non fruitur ſummo bono, & per hoc impoſſibile eſt beatum eſſe, proinde miſerum. Neque enim inter illa duo in creatura rationali medium reperiri poteſt. Hanc ergo pœnam prædictis teſtimoniis Auguſtinus indicare voluit, cùm ſolam iſtius beatifici boni amiſſionem ad miſeriam ſufficere docet, quam alibi coniungit conſcientiæ cruciatibus: *Vexant enim peccata conſcientiam ipſique animo nocent, cum luce iuſtitiæ peccando priuatur, etiamſi non conſequantur dolores*, &c.

Lib. 26. cont. Fauſt. cap. 3.

Hoc ſupplicium animi alio ſupplicio ſemper cumulatur, & à peccato quamdiu peccatum eſt, ſeparari nullo modo poteſt. Hoc ipſo namque quo animus non quieſcit in Deo, neceſſe eſt cum in re alia dilecta conquieſcere. Hoc autem nihil aliud eſſe poteſt niſi creatura: cuius vel ſolus amor miſeria eſt, fruitio maior miſeria. Quantò enim delectabilius ac ſecurius ea fruitur, tanto arctius cum ea colligatur. Ex quo fit vt inde homines abrumpere amorem & ad Deum transferre non audeant: *Quia cum conati fuerint, dolebunt animo, tanquam pedem de compede exuere cupientes. cum dolori ſuccumbentes à pernicioſis dilectionibus nolunt abſcedere.* Hæc autem longè grauior pœna peccati eſt quam ſi flagris terreis cæderetur: vt meritò diuinæ miſericordiæ tribui debeat, & Auguſtinus ſæpè tribuat cùm non ſinit amatorem creaturæ ad voluptatem eius fruendo peruenire. Quapropter rectiſſimè ſanctus Doctor: *Miſer eſt omnis animus vinctus amicitia*, id eſt amore, *rerum mortalium & dilaniatur cùm eas amittit, & tunc ſentit miſeriam qua miſer eſt, & ante quam amittat eas.* Cùm ergo impoſſibile ſit animum à Deo ſe auertentem non in aliquam creaturam amando fruendoque conquieſcere, impoſſibile eſt, hoc ipſo non eſſe miſerum & per hoc ſupplicio obnoxium: quod liberam voluntatis petulantiam comitatur: *Hinc enim etiam maximè commendatur, quale bonum ſit Deus, quando nulli ab eo recedenti benè eſt.* Quare obſecro, cum alia re dilecta fœlix eſſe poſſit? *Quia & qui gaudent in mortiferis voluptatibus, eſſe ſine dolorum timore non poſſunt: & qui omninò malum deſertionis ſuæ maiore ſuperbia ſtupore non ſentiunt, aliis qui hæc diſcernere nouerunt, miſeriores prorſus apparent.* Et in Pſalmis loquens ab Auguſtino inducitur Deus: *Si recedis à me & benè tibi eſt, ego non ſum bonum tuum.* Proinde, *ſi ipſe eſt beatitudo noſtra, quid erit recedenti niſi miſeria?* Nimirum ita ratum & firmum & immutabiliter verum eſt, quod ſupra dixit Auguſtinus: *Tanta eſt beatitudo iuſtitiæ, quæ eſt Deus, vt nemo ab ea niſi ad miſeriam poſſit abſcedere.*

In Pſal. 9.

4. Confeſſ. cap. 6.

Lib. 11. de Geneſ. 4.

In Pſal. 70.

Lib. 3. de lib. arb. cap. 15.

Denique ipſum peccatum indiuulſa pœna eſt ſui ipſius. Nam quamvis peccatum quatenus præcisè voluntarium eſt, non poſſit eſſe pœna, ſed culpa, quatenus tamen ſummum creaturæ rationalis malum eſt quo ſe affici nemo vult, eatenus eſt inuoluntarium, & pœnam eſſe ſui-ipſius nihil vetat. Hinc Auguſtinus: *In ſeipſis malæ voluntates habent interiorem pœnam ſuam eandem ipſam iniquitatem ſuam.*

Lib. 8. de Geneſ. ad litt. cap. 13.

Cùm igitur Auguſtini doctrina tam ſolidis fundamentis ab externa petitis lege nitatur, tot occultiſſimis & indiuulsè, & inceſſanter peccato adhærentibus pœnis veluti totidem teſtibus veriſſima eſſe comprobetur, nemo doctrinam iſtam infirmare poterit, niſi qui adminiſtrationis vniuerſi pulchritudinem, ſine pœnis aut præmiis conſiſtere, aut Deum, vt omnia ſuſque deque ferantur, ſinere poſſe fateatur. Nam vt Auguſtinus: *His quibus*, præmiis & ſuppliciis, *vniuerſa creatura, quam Deus à ſe conditam regit, mirifica & paucis cognita pulchritudine decoratur.* Nimirum, *vt cum ſua cuique tribuuntur, pulchritudo vniuerſitatis nulla ex parte violetur.*

In Pſal. 7.

Ibidem.

Quibus omnibus multoque pluribus quæ nos latent, profundiori ſublimitate conſideratis, non dubitauit Auguſtinus doctrinam iſtam velut Catholicam doctrinam tradere, quæ negari non poſſit niſi negetur Deus. Nam cùm aduerſus Manichæos fidei deſertores, ex naturali quoque lumine rationis oſtendiſſet peccata à Deo iuſto impunita eſſe non poſſe, ſic omnem rem breui complexione concludit: *Quæ cùm ita ſint, ſecundum Catholicam fidem & ſanam doctrinam, & intelligentibus perſpicuam veritatem, nec naturæ Dei nocere poteſt quiſquam, nec natura Dei nocere iniuſtè cuiquam, vel nocere impunè patitur quemquam.* Et libro de duabus animabus, vt nuda ratione fateri Manichæos cogat, voluntatem eſſe cauſam omnis mali, vnicum hoc aſſumit, neceſſario damnari aliquas animas quas videlicet peccatrices eſſe cernimus. Quæ niſi damnentur, hoc eſt pœnæ debitæ ſeueritate plectantur, nefas illud quod omnis religio abhorret, ſequeretur non eſſe prouidentiam: *Quærerem*, inquit, *vtrum aliquas, an nullas animas Deus damnet. Si nullas, nullum meritorum iudicium eſt, nulla prouidentia, & caſu potius quam ratione mundus adminiſtratur, vel potius non adminiſtratur. Non enim adminiſtratio caſibus danda eſt. Hoc autem ſi omnibus qualibet religione deuinctis credere nefas eſt, reſtat vt aut ſit aliquarum animarum damnatio, aut nulla peccata ſint.* Quomodo quæſo hoc ſequitur ſi Deus peccata poſſit impunita dimittere? Sed iam ad aliud doctrinæ caput progrediamur.

Lib. de natura boni cap. 40.

Lib. de duabus animabus cap. 12.

PECCATOR IN PECCATO manens non poteſt beatus fieri.

CAPVT IV.

HINC facile iam etiam me tacente intelligitur, quid de illa doctrina quorundam ſentiendum ſit, qua non contenti pœnam à peccato ſeparaſſe, peccatori etiam beatitudinem tribui poſſe profitentur. Ita nullus eſt libertatis opinandi limes, cùm quicquid ratiunculis humanis plauſibile videtur, mox etiam diſputandi ſolertia nulla veteris doctrinæ conſideratione, propugnatur. Qua de re non eſt opus iterum ſingula principia ſancti Doctoris ſuperius tacta ponderare. Sufficit enim cuilibet perſpicuum eſſe, vt ſi vnumquodque eorum probet, peccatum ſine comite ſupplicio eſſe non poſſe, multo efficacius etiam probet peccatorem manentem in peccato non poſſe eſſe fœlicem, quod ſicut ex principiis Auguſtini apertiſſimè ſequitur, ita etiam non rarò ex profeſſo tradit tanquam ex diuerſis capitibus impoſſibile. Primò quia eſt contra iuſtitiam & veritatem, quarum vtraque immutabilis eſt: *Si in futuro ſæculo, vltimo Dei iudicio vindicatur* de malis, *hoc ei* (viro iuſto) *placet quod Deo, ne benè ſit malis, ne piorum præmiis, etiam impij perfruantur.*

In Pſal. 72.

eſt, aut cũ illo punitetur, aut illo ab eius reatu liberato, ſic in certamine aduerſus ſpiritũ perſeuerat vt hominẽ iam non reũ ad nulla poſt mortẽ tormenta tranſmittas. A

Sed quia in reliquijs conſtituti tenebrarum quas illud malum oculis virorum etiam ſpiritalium offundit, fœditatem eius purificata mentis acie videre non ſinimur vti decet, hinc in iſta nos obſcuritate jactamus, & de pura natura ex Philoſophia ratiocinantes, aliquid nos dicere putamus, quo malum iſtud innoxium eſſe poſſe monſtremus. Longè alia fuit ſpiritaliſſimi debellatoris concupiſcentiæ, & perſpicaciſſimi Doctoris ſenſus, qui Iuliano ſimilia ea Philoſophia gentium jactitanti vt peccati originalis

Ibid. c. 5. traductionem interimeret, *Nunquid vel tibi*, inquit, *vel quibuſlibet conſectaneis tuis aliquid dicere videreris, ſi quantum ſit (vt ex ea natum neceſſe ſit renaſci, non renatum ſit neceſſe damnari) malum concupiſcentiæ carnis ſanctitate mentis cogitare poſſetis?* Vbi ſimiliter, ſicut in ante citatis locis docet tam horrendum eſſe iſtud concupiſcentiæ carnalis malum in creatura rationali, vt quicquid ex illo naſcitur ſit neceſſe damnari. Eo ſcopo ſcripti ſunt duo libri de nuptijs & concupiſcentia, vndecim contra Iulianum, & pars aliorum operum non exigua. Nimirum vt oſtenderet tantam eſſe mali iſtius virulentiam, vt neceſſe ſit peccatum à parentibus illo præſente in prolem traijci: vt ita falſum eſſe & erroneum commentum Pelagianæ hæreſis demonſtraret, quo illud velut à C Deo inſtitutum & innoxium eſſe ſanciebat. Et reuera quis ita mente deſtitutus eſt, vt non videat vniuerſum Auguſtini laborem, & Eccleſiæ per illam doctrinam triumphantis plauſum in fumos euaneſcere, ſi iſtud malum ſuapte natura tam innoxium eſt, vt iuxta Pelagiana decreta primis hominibus in pura natura conditis collatum fuerit, vel iuxta ſcholaſtica conſerri poſſe ſtatuatur? Neque enim iſtud malum minus repugnat virtuti atque rationi in pura natura, neque minus eſt malum, neque minus pudendum, quam illud in lapſa natura verecundia naturalis probat. Nam ex pudore ſolo ſæpiſſimè malitiam eius Auguſtinus arguit, & peccati originalis cauſam eſſe confirmat. Nam cùm Iulianus omnes D recenſendo cauſas generationis velut innoxias, libidinem quam etiam hominibus velut in pura natura datam aſſerebat, prætermitteret, reſpon-

Lib. 2. de nupt. c. 5. det ei Auguſtinus: *Sed iſte in his omnibus noluit nominare concupiſcentiam carnis, quæ non eſt à Patre, &c. hanc iſte noluit nominare in his omnibus quæ commemorauit naturalibus bonis, de qua etiam nuptiæ confunduntur.* Et paulò poſt:

Ibid. *Ideo autem dico paruulos expertes non eſſe delicti quia de illa commixtione ſunt nati, quæ ſine pudenda libidine non poteſt etiam quod honeſtum eſt operari.* Et infra:

Cap. 21. *Quocirca commixtionem quoque honeſtam coniugum non reprehendimus propter pudendam corporum libidinem.* Et cùm dixiſſet coniuges in illo actu huma- E

Ibidem. num vitare conſpectum: *Atque ita*, addit, *confiteri quod pudendum eſt, cùm debeat neminem pudere quod bonum eſt. Sic inſinuantur hæc duo, & bonum laudandæ coniunctionis vnde filij generentur, & bonum pudendæ libidinis, vnde qui generantur regenerandi ſunt ne damnentur. Rectius enim accepit nomen mali quam boni quod erubeſcunt & mali & boni. Meliuſque credimus ei qui dicit, ſcio quia non habitat in me, hoc eſt in carne mea bonum quam huic qui dicit, hoc bonum. Vnde ſi confunditur, confitetur malum.*

Cap. 22. Iuliano verò reſpondente, non poſſe *corporales nuptias eſſe ſine commixtione*, quæ bona eſt, & ideo non poſſe in prolem inde natam peccatum A originale traduci, replicat Auguſtinus: *Non oſtendo ego nuptias corporales ſine commixtione, ſed nec ipſe oſtendis eandem commixtionem ſine confuſione*: & conſequenter videlicet ſine malo. Hæc & huiuſmodi quibus eius libri ſcatent, tota moles argumentorum hoc agunt, vt ex confuſione velut inſuperabili ratione probet concupiſcentiam illam, quam Iulianus velut innoxiam à Deo inſertam homini ſtatuebat, eſſe aliquod malum, & pudendum malum & hoc eſſe ſatis, vt per illius mali vſum peccatum in prolem generando tranſiret. Hæc omnia, & quicquid Auguſtinus naturalibus rationibus fultus, in omnibus illis libris egit, vt libidinem probet non eſſe bonam, B ſed malam, atque ita mali originalis propagationem ex illo malo ſtabiliret, è fundamentis corruunt, ſi libido homini à Deo in pura natura inſeri poſſe decernamus. An enim tunc non erit malum? Non concupiſcet contra ſpiritum? Non erunt motus eius peccandi deſideria? Non erit honeſtis coniugibus pudenda? Quis ita delitet vt in iſta ſententiarum portenta proſiliat? Mala erit igitur etiam tunc ex Auguſtini regulis libido, vt pote ſpiritui aduerſaria, peccandi auida, ſapientiæ & virtutibus inimica, hoſtis honeſtatis, pudenda etiam impudentibus. Quod ſi etiam tunc libido erit malum ac tantum malum, quantum Auguſtini rationes & iſti effectus libidinis probant, inania profectò & omninò C friuolus & ridiculus eſt omnis iſte profundiſſimi Doctoris labor. Alterutrum enim ex tanta virium & induſtriæ tam laborioſæ & perſpicacis contentione conſequetur, vt per illam libidinem etiam in illo ſtatu peccatum in prolem ex concupiſcentiæ iſtius rebellione & confuſione genitam transfundatur, ſi hoc ipſo illud nunc transfundi etiam à ſanctis coniugibus ex malitia & confuſione & rebellione concupiſcentiæ rectè probat: vel vt perperam aduerſus Iulianum puræ naturæ architectum inde probauerit nunc transfundi, ſi tota illa malitia quam concupiſcentiæ tribuit cum hypotheſi Iuliani conſiſtere poteſt. Cùm autem vtrumlibet perabſurdum & falſiſſimum ſit, quid ſupereſt niſi vt dicamus al- D terutrum videlicet vel id quod Iulianus dixit, concupiſcentiam in illo ſtatu non fore malam, ſed naturaliter bonam, & per hoc nec eſſe cauſam vt peccatum parentis in prolem tranſeat; vel certè hypotheſim purorum naturalium ex parte concupiſcentiæ ſpiritui repugnantis eſſe impoſſibilem. Vnum ex diametro conſtantiſſimæ doctrinæ S. Doctoris aduerſatur, vt ſupra ſatis ſuperque vidimus: & victoriam eius aduerſus Pelagianos inanem facit. Alterum verò Scholaſticorũ doctrinã de pura natura prorſus enecat. Eligat lector id quod credibilius eſſe arbitratur.

In hoc tract. & toto tract. de Propag. pec. orig.

Vicina autem eſt concupiſcentiæ alia peccati plaga, quam communiter Scholaſtici *malitiam* E *voluntatis* vocant. Hanc Medina vocat odium rerum ſpiritualium atque cæleſtium. Quod ſi quis rectè intellexerit, concupiſcentiam non poſſe ex Dei conditione proficiſci, longè certius hoc intelliget de tali malitia voluntatis, quam tamen certum eſt ad ſtatum puræ naturæ iuxta Scholaſticorum placita pertinere. Non enim differt natura lapſa à pura, niſi vt à nudo ſpoliatus. Itaque ſi præcedentia argumenta euincant concupiſcentiam in ſtatu puræ naturæ tanquam à creante Deo eſſe non poſſe, multò fortius euincent abeſſe debere malitiam voluntatis: Vt non ſit opus de illa latius hoc oſtendere. Nunc de ignorantia non nihil adijciendum eſt.

1. 2. q. 109. art. 3.

CAPVT

Argumentum totius capitis 15. contra ſtatum puræ naturæ.

IGNORANTIA ILLA PROFVNDA rerum agendarum non poteſt eſſe in pura natura.

CAPVT XXII.

ALIVD verò argumentum grauiſſimum contra ſtatum puræ naturæ ex ignorantia illa inuincibili iuris naturalis peti poteſt, ex qua docet Auguſtinus infinita ab hominibus etiam ſubinde ſanctis peccata perpetrari. De qua ignorantia ne actum agamus, B lectoremque nimia prolixitate fatigemus videnda ſunt quæ ſupra in tractatu de pœnis peccati originalis fusè diximus. *Lib. 2. de ſtatu naturæ lapſæ.* Videlicet quod fidei Catholicæ ſit, iuxta ſanctum Auguſt. peccata inde pullulantia vera eſſe peccata; & pœnis homines obnoxios conſtituere. Ex iſtius ergo doctrinæ hypotheſi ratio iſta texi poteſt. Ignorantia illa iuris naturalis cũ qua nunc damnata hominis natura naſcitur, tam eſt contraria creaturæ rationali & ita mala, vt quicquid inde naſcitur hominem culpæ reum faciat. Non poteſt ergo fieri vt homo in illis horrendis tenebris à Deo condatur antequam eas aliquâ iniquitate promeruerit. C Nam alioquin nulla ratio eſt cur non ipſi Deo tota illa iniquitas, quæ ex tenebris illis naſcitur, ac naſci debet, optimo iure tranſcribatur, eodem videlicet modo quemadmodum de concupiſcentia ſuperius diximus. *Supra hoc Lib. c. 15.* Et quamuis veriſſimum ſit huiuſmodi ignorantiæ lapſus non tunc fore lapſus humanę naturę, ſed naturalis conditionis motus, ſicut neque conſenſus nefariarum quarumcunque libidinum peccata dici poſſe declarauimus, hoc tamen ipſum abſurdiſſimum eſt, vt ea quæ nunc in illo præſenti ſtatu peccata eſſe naturæ repugnantia, Chriſtiana nos doctrina docet, ea ſola Dei condentis, & ita quodammodo ea perpetrantis vel perpetrare facientis maieſtate purD gemus. *Lib. 3. de lib. arb. cap. 18.* Nam ſi, vt Auguſtinus dicit, *non eſt iſta pœna hominis*, quod per ignorantiam iuris naturæ peccat, *ſed natura, nulla iſta peccata ſunt. Si enim non receditur ab eo modo, quo naturaliter factus eſt ita vt melius eſſe non poſſit, ea quæ debet facit, cum iſta facit*. Tota ergo talium actuum fœditas redit in Deum, hoc ipſo quo naturam cum illis tenebris ignorantiæ quas exhaurire non poteſt conditam & naturaliter condendam eſſe decernimus.

An forte nulla fœditas eſt, ſed naturalis dumtaxat imperfectio, ignorando in ipſas iuris naturæ regulas impingere? Quis hoc niſi omnis honeſtatis ignarus & cœcus dixerit? Audi interim, quid in eodem loco Auguſtinus de illis ignorantiæ peccatis quæ committimus naturæ, E damnatæ cœcitate ſubiiciat: *Si autem homo qui nunc naſcitur cum iſta ignorantia bonus eſſet aliter eſſet. Nunc autem quia ita eſt, non eſt bonus, nec habet in poteſtate vt bonus ſit, ſiue non videndo qualis eſſe debeat, ſiue videndo, & non valendo eſſe, qualem debere eſſe ſe videt.*

Ecce confidenter pronunciat ex pura ratione contra Manichæos diſputans, hominem qui cum tanta ignorantia naſcitur non eſſe poſſe bonum, propter caliginis iſtius altitudinem atque tenacitatem.

Nam aduerſus Manichæos diſſerit apud quos non poterat quicquam ex originalis labis hypotheſi demonſtrare, quod non ſolum commenti-

A tium eſſe ſentiebant, ſed etiam ignorantiam, vnà cum concupiſcentia humanæ naturæ à malo principio concreatam eſſe & naturalem. *Ita Auguſt. 4. ad Bonif. c. 4.* Ipſa igitur ſola fœditas iſtius ignorantiæ ſicut & concupiſcentiæ, Auguſtino ſatis eſt vt naturali ratione pronunciat, hominem non eſſe bonum qui cum illa procreatur. Itaque poſtquam aduerſus illos originalis peccati negatores confeciſſet Auguſtinus, vt iam iam diximus; nulla eſſe peccata ignorantiæ ſi illa non eſt pœna hominis, ſed vt ipſi volebant humanæ naturæ concreata & naturalis, quia quæ debet faceret cum hæc faceret; mox concludit, fieri non poſſe quin illa ſceleris alicuius perpetrati pœna ſit, *Pœnam iſtam*, inquit, *Lib. 3. de lib. arb. c. 18.* B *eſſe quis dubitet? Omnis autem pœna ſi iuſta eſt, peccati pœna eſt & ſupplicium nominatur, ſi autem iniuſta pœna eſt quoniam pœnam eſſe nemo ambigit, iniuſto aliquo dominante homini impoſita eſt. Porro quia de omnipotentia Dei & iuſtitiæ dubitare dementis, iuſta hæc pœna eſt & pro peccato aliquo penditur.* Sed quia Manichæos longè aliter de cauſa ignorantiæ & concupiſcentię ſentire certus erat, breuiter eorũ ſenſa velut abſurda perſtringit. *Non enim quiſquam iniuſtus dominatus aut ſurripere hominem potuit velut ignorante Deo, aut extorquere inuito, tanquam inualidiori, vel terrendo vel confligendo vt hominẽ iniuſta pœna cruciaret.*

Itaque obſtructis effugiis Manichæorum omnibus, qui hoc factum imaginabantur ex illo C conflictu naturæ mali cum Deo, qui calamitatum regnis ſuis impendentium metu, partem ſubſtantiæ ſuæ, naturæ malæ miſcuiſſet, vnde illa ignorantiæ & concupiſcentiæ malignitas in humana natura graſſabatur, rurſum concludit ex ipſa rei natura & euidentia: *Ibidem.* *Relinquitur ergo vt hæc iuſta pœna de damnatione hominis veniat*; non videlicet de natura mali Deo bono præualentis, quia impium eſt; non de Deo bono homini concreantis, quia iniuſtum eſt, ſed de damnatione peccantis creaturæ.

Nec diſſimili modo contra Pelagianos ex ipſa ignorantiæ profunditate concludit: ignorantiam iſtam non puram naturam eſſe ſicut ipſi deD lirabant, ſed pœnam alicuius delicti alicubi perpetrati. Omnes enim cauillationes reiicit quibus iſta ignorantia à malitia in paruulis ipſis purgari poſſe videretur. Operæ pretium eſt filum ipſum diſputationis integrè protenſum intelligere: *Lib. 1. de pecc. merit. c. 36.* *Illam recentium natorum profundiſſimam ignorantiam videamus, illas, inquam, conſideremus tenebras mentis vtique rationalis, in quibus & Deum prorſus ignorant, cuius ſacramentis etiam cùm baptizantur obſiſtunt. In has quæro, vnde, & quando ſubmerſi ſunt?* Ecce diſputationem de cauſa ignorantiæ ex natura rei ipſius indagantem; aduerſus eos qui illam puræ naturæ comitem exiſtimantes peccati pœnam eſſe pernegabant. Eos igitur primum, E qui propria paruulorum peccata ſic plecti dicerent (nam eo ſtultitiæ quidem Pelagianorum venerant, ne ex originali peccato fluxiſſe putaretur) ipſa rei abſurditate confutat; *Itàne verò eas hic contraxerunt, & in hac vita ſua iam propria per ſtultitiam negligentiam obliti ſunt Deum, prudentes verò & religioſi vixerunt vel in vteris matrum? Dicant iſta qui audent, audiant qui voluerint, credant qui potuerint*, &c. Mox aliam Pelagianorum opinionem reprimit, quæ propè omnium vnanimis fuit, putabant enim ignorantiam velut naturæ puræ cohærentem non eſſe in paruulis malam: *An nullum eſt ignorantiæ malum*, inquit, *& ideo nec purgandum? Et quid ait illa vox, Delicta iuuentutis & ignorantiæ meæ ne memineris? Etſi enim damnabi-* *Ibidem.*

liora peccata ſunt quæ à ſcientibus committantur; tamen ſi ignorantiæ peccata nulla eſſent, hoc non legeremus quod commemorati, delicta iuuentutis & ignorantiæ meæ ne memineris. Itaque repetita denuò propoſitaque quæſtione, tertiam tergiuerſationem reſicit, quæ in ſecunda claudebatur, nempe quid ſit natura hominis puri ſic incipere quemadmodum paruulos noſtros naſci cernimus; *In illas* (Ibidem.) *igitur ignorantiæ denſiſſimas tenebras vbi anima infantis, recentis ab vtero, vtique anima hominis, vtique anima rationalis, Non ſolum indocta verum etiam indocilis iacet, quare, aut quando, aut vnde contruſa eſt?* Vbi quot ſunt verba, tot ſunt argumenta quibus tacitè confici cupit, non poſſe eſſe naturale iſtud paruuli naſcentis exordium. Nam *tenebræ & denſiſſimæ* & *infantis*, & *recentis ab vtero*, & *anima rationalis*, & *non ſolum indocta*, quæ facile erudiri poſſet, ſed etiam *indocilis*, aliquid profectò ſuâ magnitudine & peruicacia pœnale clamant in tanta rationalis creaturæ recenter à Deo conditæ innocentia. Itaque quæſtionem proprius tangens, (Ibidem.) *ſi natura eſt hominis*, inquit, *ſic incipere*, ſicut vos Pelagiani communi voce conſtituitis, *& non iam vitioſa eſt iſta natura, cur non talis creatus eſt Adam? Cur ille capax præcepti, & valens vxori & omnibus animalibus nomina imponere?* hoc eſt cur Adæ natura eſt aliter condita? Concludit ſtatim ex illa horrenda ignorantiæ magnitudine, neceſſariò pœnam eſſe peccati non naturæ puræ primordium. *Iſte autem neſciens vbi ſit, quid ſit, à quo creatus, à quibus genitus iam reus delicti, necdum capax præcepti, tam profunda ignorantiæ caligine inuolutus & preſſus, vt neque tanquam de ſomno excitari poſſit, vt hæc ſaltem demonſtrata cognoſcat, ſed expectetur tempus quo hanc neſcio quam velut ebrietatem non per vnam noctem ſicut qualibet grauiſſima ſolet, ſed per aliquot menſes atque annos paulatim digerat.* Hæc enim tantæ exaggeratio ignorantiæ collimat eò, vt ex tenebrarum denſiſſimarum horrore, non eam naturæ puræ conditionem, ſed pro aliqua iniquitate damnatæ ſupplicium eſſe fateamur. Quam cùm originalem eſſe inficiamini, reſtat vt ſit (Ibidem.) actualis: *Hoc igitur tam magnum ignorantiæ atque infirmitatis malum, ſi in hac vita iam nati paruuli contraxerunt, vbi, quando, quomodo magna aliqua impietate commiſſa repentè tantis tenebris inuoluti ſunt.*

Hunc verè ſcopum & ſenſum eſſe ſancti Auguſtini, vt videlicet ita puram naturam Pelagianorum tenebris illis velut naturalibus inuolutam expugnet, ex eis quæ ſtatim ſubiicit adhuc vberius patet: (Ibid. c. 37.) *Dicet aliquis*, inquit, *ſi hæc naturæ puræ non ſunt, ſed vitioſa primordia*, hoc eſt ſi ignorantia non ex naturæ conditione, vt Pelagiani volunt, ſed neceſſariò ex aliquo peccato naturam vitiante naſcitur, *quia ſcilicet talis non eſt creatus Adam, cur Chriſtus longè excellentior & certè ſine vllo peccato natus ex Virgine, in hac tamen infirmitate corporis atque ætate procreatus apparuit?* Reſpondet Auguſtinus totum diſcrimen ex peccato naſci: *Huic*, inquit, *propoſitioni reſpondemus Adam propterea non talem creatum, quia nullius parentis præcedente peccato, non eſt creatus in carne peccati. Nos ideo tales quia illius præcedente peccato nati ſumus in carne peccati.* Quod eſt apertè dicere, ſola cauſa eſt quia natura humana in Adamo adhuc peccato carens, non potuit cum tantis rationalis mentis tenebris condi, ſicut vos naturam humanam in paruulis condi fingitis. Si enim non eſt illa cauſa, tantum eſt illud ignorantiæ & infirmitatis animi in paruulis malum,

A vt alterius cuiuſdam ſubſtantiæ cum Manichæis dici debeat. Quod cum falſiſſimum ſit, neceſſe eſt tantam ignorantiam eſſe pœnalem. Hoc ſe velle ſtatim luculentius prodit, dum explicat ſe non de corporis, ſed mentis deficientia & mirabili paruulorum infirmitate loqui. *Sed igitur*, inquit, *de illius mentis quadam valentia vſuque rationis, quo præceptum Dei legemque mandati & docilis Adam caperet, & facile poſſet cuſtodire ſi vellet. Nunc autem homo ſic naſcitur, vt omninò non poſſit propter horrendam ignorantiam atque infirmitatem non carnis ſed mentis; cùm omnes fateamur in paruulorum decretis, ſed eiuſdem ſubſtantiæ, cuius in primo homine fuit, hoc eſt rationalem animam degere. Quanquam non ſolum illa ignorantia* B *& imbecillitas mentis, ſed etiam ipſa tanta carnis infirmitas, neſcio quid, quantum arbitror, pœnale demonſtrat.* Hæc ſatis oſtendunt quantum arbitror ex ipſa ignorantiæ magnitudine colligere Auguſtinum non niſi pœnalem eſſe poſſe, ideoque ſolummodo non potuiſſe huiuſmodi puræ naturæ in Adamo eſſe primordium, quia ille ſine peccati iniquitate condebatur. Hæc eſt ergo etiam cauſa cur ſimiliter à Chriſto Domino, non ſolum concupiſcentiam, ſed etiam paruulorum ignorantiam longè ſubmoueat, quia ſine peccato præcedente in creatura rationali eſſe non poteſt: *Quam plane ignorantiam* (paruulorum) *nullo modo crediderim fuiſſe in infante illo in quo verbum caro factum* (Lib. 2. de pecc. merit. c. 29.) C *eſt, vt habitaret in nobis: Nec illam ipſius animi infirmitatem in Chriſto paruulo fuerim ſuſpicatus quam videmus in paruulis.* Quæ tanta dicit aſſeuerantia vt abſurditatem commenti Pelagiani de naturæ puritate ſubuerteret, cur enim obſecro, illam quam videmus in paruulis ignorantiam & concupiſcentiam nullo modo fuiſſe in infante Chriſto vel credere vel ſuſpicari auſus fuerit, ſi in illis nihil eſt mali, ſed citra vllius peccati iniquitatem ex primordiis naturalibus puræ naturæ fluit? Nimirum quia vtraque tantam in ſe malitiam, & quemadmodum de concupiſcentia loquitur, iniquitatem claudit, vt impoſſibile ſit citra peccati meritum eius cauſam D eſſe vi primæ productionis in ſua creatura Creatorem.

Ex qua doctrina, quam recentiorum ſchola profitetur, nouum argumentum contra puræ naturæ ſtatum ſumitur. Chriſtus enim Dominus naturam humanam in puris naturalibus aſſumere potuit: horret autem animus cogitare quod rebellionem contra ſpiritum, pronitatem peccandi, peccandi deſideria, difficultatem operis boni, pudoris neceſſitatem profundamque illam ignorantiam aſſumere potuerit. Cur non enim & peccabilem eum tunc futurum fuiſſe fide repugnante fateamur? Pronum enim ad peccandum eſſe, ac deſiderare peccatum, ſupponit poſſe pec- E care. Vnde Auguſtinus: *Profectò enim peccatum etiam maior Chriſtus feciſſet, ſi paruulus habuiſſet.* (Lib. 5. cont. Iul. cap. 15.) *Nam propterea nullus eſt hominum præter ipſum qui peccatum non fecerit grandioris ætatis acceſſu, quia nullus eſt hominum præter ipſum qui peccatum non habuerit infantilis ætatis exortu.* Peccati quippe nomine ibi intelligi concupiſcentiam, quam ipſe peccatum nominare ſolet, & propter quam in grandiore ætate peccata perpetrantur non eſt dubium. Cùm ergo Chriſtus plagas illas aſſumere non potuerit cum illis pudendis effectibus, ſignum euidens eſt eas non eſſe humanæ conditioni naturales.

Sed vt de concupiſcentia ſuperſedeamus, de qua ſatis diximus, ſi fructus iſtius arboris ignoran-

tiæ atten-

tiæ attendimus, nihil omninò ex ea, quemadmodum quoque de concupiſcentia iam ante tradidit Auguſt. deprehendimus naſci poſſe niſi malum. Error enim & ſtultitia genuinę ſoboles ſunt illius profundiſſimæ pueriliſ ignorantiæ. Nam de erroris fonte dicit Aug. a *Ex ignorantia dehoneſtat error.* Et alibi, b *Non-niſi rerum ignorantia poteſt errari.* Error aut quo in rebus eligendis & agendis fallimur, ſapientiā impedit, & ſtultitia nuncupatur. Vtrumque verò graue admodum eſt creaturæ rationalis malum, quod non poteſt à Deo creante, ſed tantummodo à culpa naturam vitiante proficiſci. Vnde de malitia erroris omnis Auguſt. *Sed diligentius conſiderata veritate cum nihil ſit aliud errare, quam verum eſt putare quod falſum eſt, falſumque quod verum eſt; vel certum habere pro incerto incertumque pro certo, ſiue falſum, ſiue ſit verum: idque tam ſit in animo difforme atque indecens quam pulchrum ac decorum eſſe ſentimus, vel in loquendo vel in aſſentiendo eſt eſt, non non.* Et paulò poſt expertius: *Ipſe per ſeipſum error aut magnum in re magna, aut paruum in re parua, ſemper eſt malum. Quis enim niſi errans malum neget, approbare falſa pro veris, aut habere incerta pro certis, vel certa pro incertis?* Omnis autem error in diſcernendo iure naturæ ſine dubio magnum eſt malum. Inde quippe naſcitur vt putet malum eſſe quod bonum eſt, aut bonum quod malum; vt Deo placere quod diſplicet ac diſplicere quod placet. Denique vt per huiuſmodi ſtultitiæ fiduciam in delictis ignorantiæ quibus vita humana plena eſt, velut in iuſtitiæ luce verſetur. Huiuſmodi inſipientia primus eſt originalium tenebrarum, cum quibus in hunc mundum naſcimur, & in pura natura perinde naſceremur, fructus: in quam neceſſe naturam humanā primum in pueris prorumpere, antequam ad ſapientiam, quæ ſola Deo placet, poſſit aſcendere. Qua de re pulchrè Aug. aduerſus iſtarum plagarum originalium, velut naturæ puræ proprietatum buccinatorem Iulianum: *Quis ignorat omnes homines quicunque ſapientes fiunt, ex inſipientibus fieri? Niſi fortè aliqui ex præconibus mediatoris* (verbi gratia Ioannes Baptiſta) *magna eius multumque inſolita gratia ad ſapientiam non ex inſipientia, ſed ex infantia tranſire potuerint.*

a Lib. 3. de lib. arb. c. 18
b in Enchir. c. 17.
Ibidem.
Ibid. c. 19.
Lib. 5. cont. Iul. cap. 4.

Sed hoc gratiæ eſt, non naturæ etiam puræ beneficium vt ex hoc ipſo perſpicuum ſit malum illud quod à Scholaſticis puræ naturæ citra culpam adhærere poſſe ſancitur, non niſi malum, hoc eſt inſipientiam in pueris vanitatemq; proferre. Qua de re pulchrè adhuc Aug. *Quis autem non quotidie probet teſtibus rebus humanis, paruulum prius nihil ſapere, deinde creſcendo vana ſapere, & poſtea ſi ad ſapientiæ ſortem pertinet, recta ſapere, atque ita ab infantia ad ſapientiam per inſipientiam mediam peruenire.* Hæc Auguſt. aduerſus Iulianum, qui naturam in paruulis velut puram ſine vitio, ſine virtute laudabat. Sed hoc inſipienter ab ipſo totaque hæreſi Pelagiana fieri, non ex ſcriptura, non ex traditione, non ex hypotheſi alterius eleuatæ ſcilicet naturæ ſtatu, quam ſupponere contra tales aduerſarios ſine inſigni abſurditate non poterat, ſed ex huiuſmodi fructibus ignorantiæ & concupiſcentiæ pueriliſ, concludit Auguſt. *Qua propter humana natura quæ tacet in paruulis, cui laudibus veſtris Saluatorem tanquam ſana ſit,* eo quod pura ſit, *inuidetis, quemadmodum prius proferat inſipientiæ, quam ſapientiæ fructus videtis, & radicis eius vitium videre non vultis; aut videtis quod peius eſt, & negatis.* Et alibi in eiuſdem ſen-

Ibidem.
Ibidem.

A ſum: *Quære diligenter vtrum habitare cum ſapientia pueriliſ vanitas poſſit, per quam neceſſe eſt ex infantia paruulus tranſeat, qui tamen tranſit; & conſidera qui prius fructus naſcentur de radice quam laudas: & quanta in contrarium mutatione opus habeat, vt diligatur à Deo.* Fructus enim inſipientiæ & vanitatis tam ſunt mali, tam repugnantes virtuti atque ſapientiæ, vt ex eorum ſolā conſideratione cauſam aduerſus Iulianum confici putet, vtpote qui non poſſint à laudabili, quam plantauerit conditor Deus, ſed tantummodo à vitiata per culpam hominis radice proficiſci. Quapropter fidentiſſimè contra iſtum puræ naturæ fabricatorem, non modo de tali paruulorum inſipientia, quæ niſi
B per gratiam curari non poteſt, ſed etiam de quorundam quaſi naturali fatuitate concludit: fieri nullo modò poſſe quin ſint ſupplicia peccatorum, *Vnde potuerunt in tantum malum ruere, ſi diuino iudicio nulla originis debetur pœna vitiatæ?* Et alibi contra Manichæos qui quaſi commentitium deliramentum Cathol. religionis peccatum originale ridebant, ex ignorantiæ & concupiſcentiæ fœditate, & malignitate fructuum inde naſcentium, velut argumento nixus qualibet probatione notiori clamat Auguſt. *Pœnam eſſe nemo ambigit. Pœnam eſſe quis dubitet?* Si pœna, ergò, impoſſibile eſt non præceſſiſſe peccatum, vt vos Manichæi fingitis. Nam vt ſtatim probans adiicit: *Quia de omnipo-*
C *tentia Dei,* non impedientis iſta mala aliunde irruentia, *& iuſtitia,* infligentis ea ſine culpa, *dubitare dementis eſt, iuſta hæc pœna eſt & pro peccato aliquo penditur.* Ecce contra Manichæos naturam talem ſtatuentes eſſe naturaliter, & ex ipſa videlicet tantorum malorum turpitudine & magnitudine, peccatum anteceſſiſſe talem pœnam conficit. Cùm enim, vt ſubiungit, non potuerit infligi à iuſto Deo, nec ab alio potentiore, qui bonum tanquam inualidum terrendo aut confligendo ſuperaret, non potuit in naturam humanam niſi per portam iniquitatis ac ſecute damnationis irripere. Vnde rectiſſimè, ſanctiſſimè & naturaliſſimè concludit argumentationem illam
D Auguſtin. *Relinquitur ergo, vt hæc iuſta pœna de damnatione hominis veniat.* Et rurſum: *Nam ſunt reuera omni peccanti animæ duo illa pœnalia, ignorantia & difficultas.* Cùm igitur aduerſus duas diuerſas aduerſaſque inimicorum acies, Pelagianos & Manichæos, quorum vtique concupiſcentiam & ignorantiam naturæ ſine iniquitate præcedente concreātam eſſe ſtatuebant, tam in initio conuerſionis quàm in fine conſummationis vitæ, ex ipſa ſola vtriuſque natura, eas pœnas eſſe velut inuicta ratiocinatione concludat, nihil profectò euidentiùs eſt, quàm vel Scholaſticos vel Auguſt. falli. Si Scholaſtici rectè docent poſſe eſſe puræ naturæ conſectaneas, ſicut
E hoc idem ipſum reipſa dicebat contigiſſe Iulianus, & non multū diſcrepanti modo Manichæus, profectò turpiter errat Aug. Hoc enim ex natura ignorantiæ & concupiſcentiæ, & effectuum inde naſcentium conficit, vt factu impoſſibile, quod illi factum, Scholaſtici verò fieri poſſe tanquam veriſſimum docent. Quod ſi tanti magiſtri dignitas, victoriæ de vtriſque reportatæ authoritas & Eccleſiæ per eius doctrinam triumphantis honor, nihil aliud nos opinari ſinunt, niſi veriſſimum eſſe quo ipſe velut inuictum aduerſus eos tota vita preſſit; Scholaſticos in hac re tantum à veritatis tramite diſceſſiſſe neceſſarium eſt, quantum ab Auguſt. doctrina diſceſſere.

Ibidem.
Lib. 1. de li. arb. c. 18.

FINIS.

CORNELII IANSENII
EPISCOPI IPRENSIS.
DE STATV PVRÆ NATVRÆ,
LIBER TERTIVS.
Tranſitus ad miſerias corporis.

QVID DE ILLIS, ET QVIBVSVIS etiam æternæ damnationis malis innocentiæ irrogandis ſentiant quidem.

CAPVT PRIMVM.

OPPVGNAVIMVS hactenus puræ naturæ ſtatum ex affectibus ſolius animæ: nunc videndum, quid aduerſus eum etiam ipſius corporis conditio ſuppeditet. B Nec enim ſine ratione alicui videri poſſent, tot tantæque mortalitatis noſtræ calamitates, quibus à primis fletibus naſcentium vſque ad extremos gemitus morientium vita noſtra cõteritur, ipſaque mors malorum omnium terribiliſſimũ, neſcio quid diuinæ bonitati vel iuſtitiæ contrarium continere, vt ea non poſſet innocenti creaturæ ſuæ ſine merito præcedentis iniquitatis infligere. Nam quamuis iſta mala creaturam nõ malam, quemadmodum aliqua ex præcedentibus, ſed miſeram dumtaxat faciant; C nec eam Deus illorum irrogatione ad peccandum quoquo modo incitare cenſeatur, non tamen idcirco in huiuſmodi malis infligendis, Deo quidlibet circa ſuam licere creaturam credi fas eſt. Sunt enim & alia Dei attributa, quàm ſolius bonitatis, aduerſus quæ ſiquid libera ſua voluntate tentauerit, nõ minus à ſua veritate, hoc eſt, à ſemetipſo excidere videatur, nec enim minus vitioſum eſt eſſe propriæ quã alienæ peruerſitatis authorem. Quapropter iuxta ſanctiſſimi Doctoris profundiſſimique principia diligenter exquirendum eſt, vtrum D Deus ſine præiudicio iuſtitiæ bonitatiſque ſuæ, tam horrenda mala, quorum locupletiſſimum eſt in quolibet naturæ ſiue puræ ſiue lapſæ ſtatu mortalitas iſta ſeminarium, innocenti creaturæ rationali poſſit irrogare. Et quia non infimum iſtarum miſeriarum locum tenent etiam iſta ignorantia & libido de quibus iam antea diſſeruimus, de illis hæc quoque quæſtio, non quatenus malum, ſed quatenus miſerum faciunt, intelligi debet. Cuius operæ ſi veritas deprehendi certa poteſt, tantò maius fuerit pretium, quantò ſecurius totum iſtum miſeriarum cumulum

A à Deo Creatore citra culpam creaturæ multi docent poſſe proficiſci. Quod quidem, vtcunque tolerabile videri poſſet, oculos hominum ipſa conſuetudine malorum quaſi iam miſeris familiarium faſcinante, niſi iiſdem principiis nixi quidam, diuinæ iuſtitiæ æquitatem atque ſinceritatẽ miris perturbaſſent modis. Quaſi namque cum Atheis, vel cum iis qui cum Deo bellum iurauere, de abſurditatis & immanitatis palma contenderent, ita nullum crudelitatis genus ab vllo tyranno excogitatum fuit, quod non Deum in creaturam ſuam innocentem exercere poſſe docuerunt.

B Nam vt nihil de illo dicam, quod ſtatuunt Deum poſſe non punire peccata, quod faciliùs in bonum ſenſum accipi poteſt, eo vſque quidam progrediuntur, vt dicant: *Abſoluta ſua potentia efficere poſſe Deum, vt homo iuſtus nunquam beetur, nec fruatur æterna gloria; & peccator non puniatur æterno ſupplicio, quin imò ei detur æterna beatitudo.* (Vaſquez 1. p. diſp. 104. c. 4. n. 36.) Quod vero omnem horrorem ſuperat, addunt adhuc, *Deum ſine iniuſtitia poſſe hominem voluntate ſuâ æternis cruciatibus mancipare*: poſſe *homini peccatori ſine iniuſtitia quodcunque malum inferre,* (Idem ibid. n. 30.) C *vel vltra meritum culpæ vel etiam ſine culpa.* (Suar. opuſc. de iuſt. ſect. 5. nu. 21.) Nec hoc ſatis, *Deum quidlibet de nobis ſtatuat, iure facere ſuo, etiamſi perdat, damnet, in nihilum redigat.* (Lorinus in verſ. 12. cap. Sap. ſæpius.) Denique vt coronidem imponant pietati vel eruditioni ſuæ, ſi Deus *beatos*, inquiunt, *omnes, nullo excepto aut ad æternas deiiceret pœnas, aut redigeret in nihilum, nullam eis iniuriam faceret.* (Ibidem.) Et iſtud totum, *hoc nomine dumtaxat quia Dominium abſolutum habet*, quia eſt *ſupremus omnium Dominus*; *quia eſt author vitæ & mortis.* (Suarez. Vaſquez.) Quid immanius & horribilius de diuina iuſtitia dici poſſet, fateor, non intelligo. Hoc tamen mihi videtur veraciter poſ- D ſe dici, quod ſi iſta doctrina de Deo vera eſt, alius ab Auguſt. & antiquitate cultus eſt Deus quam iſti colunt: Sin falſa, miſerabili errore, vt nihil deteriùs dicam, populus Chriſtianus per iſta ſententiarum portenta deluditur. Quod ne lectori temerè dictum videatur perſpicuam conſtantemque S. Aug. doctrinam de præcipuis eorum pronunciatis, ſi Deus adſit conatibus noſtris, producturi ſumus, eo videlicet huius operis ſuſcepti ſcopo vt faciliùs ac liquidiùs conſtare poſſit quid de puræ naturæ miſeriis ſtatuere debeamus.

PECCATVM NON POTEST non puniri à Deo.

CAPVT II.

AC primò quidem quod ad illud prononciatum attinet, quod Deus poſſet peccata quibus ab eo conſtitutus ordo perturbatur, impunita ſinere, in omnibus penè ſcriptis ſuis Auguſtinus velut paradoxum improbat, quod cum diuina iuſtitia conciliari nequit. Quod quamuis Recentioribus non paucis Dei miſericordiam dumtaxat benignitatemque conſiderantibus, incredibiſe fortaſsè videatur, ita tamen ſe habere quilibet non ſupinus lector confitebitur, ſi ſuis momentis Auguſtini doctrinam ſæpenumero repetitam expenderit, & rationes eius æqua lance librauerit. Quid enim aliud ſibi vult id quod aperiſſime dicit de humana natura: *Ideò quippe & hæc magni boni natura eſt, quia & hoc accepit, vt poſſet ſummi boni adhærere naturæ. Quod ſi noluerit bono ſe priuat, & hoc ei malum eſt. Vnde per iuſtitiam Dei, etiam cruciatus conſequitur. Quid enim tam iniquum, quam vt benè ſit deſertori boni? Neque vllo modo fieri poteſt, vt ita ſit: ſed aliquando amiſſi ſuperioris boni non ſentitur malum, cum habetur quod amatum eſt, inferius bonum. Sed diuina iuſtitia eſt, vt qui voluntate amiſit, quod amare debuit, amittat cum dolore quod amauit, dum naturarum creator vbique laudetur.* Et in Pſalmum quadrageſimum ſecundum: *Peccare videbas, & laborare nolebas, vt parum tibi eſſet quod eſſes iniuſtus: niſi & eum (Deum) iniuſtum eſſe voluiſſes à quo in te vindicari noluiſſes.* Quid vult aliud illud luculentiſſimum in Pſalmum quadrageſimum quartum: *Peccatum puniturus eſt, quia virga directionis eſt virga regni ipſius, ſed non poteſt vt non puniat peccatum. Puniendum eſt peccatum, ſi puniendum non eſſet, nec peccatum eſſet. Conuertere ad punienda peccata tua, quia impunita eſſe peccata non poſſunt.* Et illud in Pſalmum quinquageſimum octauum diſertiſſimum: *Iniquitas omnis parua magnaue ſit, puniatur neceſſe eſt. Non poteſt impunitum relinqui peccatum, quia verum eſt, non miſereris omnium operantium iniquitatem:* Et in ſecunda Concione, *Tales ei reos quærit diabolus perducere, quos neceſſe ſit vt damnet quia iuſtus eſt:* Et in Pſalmum octogeſimum, *Et erunt impuniti peccatores? Abſit. Non ſibi tantum de Dei miſericordia blandiantur, vt ſibi etiam iniuſtitiam eius polliceantur.* Et in Sermonibus quos ad populum habuit: *Si peccatum impunitum remaneat, iniuſtum eſt, ergo ſine dubitatione puniendum.* Et in libro de decem Chordis de illis hominibus qui cogitando optant vt, *Deus det omnibus indulgentiam, ignoſcat omnibus, neminem mittat in gehennam,* ita loquitur: *Iam quia iniquus vult eſſe Deum. Vult te Deus facere ſimilem ſui, & tu conaris Deum facere ſimilem tui, &c. Peruerſus es, & talem vis eſſe Deum qualis es, non qualis eſt.* Qua de cauſa ſæpè tradit omninò neceſſarium eſſe, vt poſt peccatum comitetur miſeria, iuxta illud in libris de Ciuitate Dei: *Si neglectis melioribus quæ ad ſupernam pertinent ciuitatem, bona iſta ſic concupiſcuntur, vt vel ſola eſſe credantur, vel his quæ meliora creduntur, amplius diligantur, neceſſe eſt miſeria conſequatur, & quæ inerat, augeatur.* Quam doctrinam aduerſus Manichæos ſæpiùs premit. Hæc ſanè tam vrgentia, tam abſoluta, tam præciſa, quod eſſet iniquum, quod iniuſtum, quod impoſſibile non punire peccatum; quod Deus eſſet iniuſtus niſi puniret; quod peccatum non eſſet peccatum niſi puniretur, euidenter ſanè demonſtrant, Auguſtinum non magis hac de re quàm de rebus exploratiſſimis in Eccleſia Chriſtiana & principiis primò veris fluctuare.

Lib. 8. de Geneſ. ad lit. cap. 47. — *In Pſal. 42.* — *In Pſal. 44.* — *In Pſal. 58.* — *In Pſal. 80.* — *In append. Serm. in die nouorum.* — *Lib. 12. de Chord. c. 8.* — *Lib. 15. de Ciuit. ca. 4.*

Quod ſi rationem ponderare voluerimus cui tota iſtius doctrinæ moles incumbit, inueniemus illam puniendi neceſſitatem, non inde naſci, quod Deus ita peculiari aliqua voluntate conſtituerit, ſed ex ipſa legis æternæ ſanctiõne, contra quam Deus non magis quàm contra ſeipſum facere poteſt, cum illa non ſit aliud quàm ipſa æterna & immutabilis ratio & voluntas Dei, ſeu, vt expreſſius loquar ipſe immutabilis Deus. Lex enim æterna eſt illa, vti definit Auguſtinus, *qua iuſtum eſt, vt omnia ſint ordinatiſſima.* Hæc non minus eſt ſtabilis quam ipſe Deus, neque enim, vt idem, ait, *vlla vis, vllus caſus, vlla rerum labes vnquam effecerit vt iuſtum non ſit omnia eſſe ordinatiſſima:* Porrò ordinatiſſimum eſt, vt quemadmodum iuſtis beatitudo, ita peccantibus pœna, hoc eſt, miſeria debeatur; *Lex enim æterna & ſumma ratio, cui ſemper obtemperandum,* eſt illa *per quam,* inquit idem, *mali miſeriam, boni beatam vitam merentur.* Nec enim inordinatum vnquam aut, *iniuſtum eſſe poteſt, vt mali miſeri, boni beati ſint:* Si vi legis æternæ eſt ordinatiſſimum & iuſtiſſimum, vt mali miſeri ſint, impoſſibile eſt, vt peccata non dico in totam æternitatem, ſed vel ad vnum momentum impunita permaneant. Hoc enim ipſum iam erit contra illam æternam legem, quæ tanquam ordinatiſſimum ſtatuit, vt miſeria peccata comitetur.

Lib. de lib. arb. cap. 6. — *Ibidem.*

Accedit illud, quod, cùm eadem lex illa æterna non ſit aliud iuxta ſolemniſſimam definitionem Auguſtini, quam *ratio diuina vel voluntas Dei ordinem naturalem conſeruari iubens, perturbari vetans,* omnia peccata contra illam æternam legem committuntur. Nullum eſt enim peccatum per quod non ordo rerum naturalis creatarum, quem Deus conſtituit, perturbetur, eodem Auguſtino dicente, Homo iniquus *quantum in ipſo eſt, perturbat in ſe ordinem naturalem, quem lex æterna conſtituit.* Nihil autem ordinatius in vniuerſo & pulchrius eſſe poteſt, quam vt violatus ordo reſtauretur. Cùm ergò cuncta Dei opera ſint ordinatiſſima, impoſſibile eſt, vt ordinem illum impunè violatum eſſe permittat. Pœna eſt quà perturbatus ordo reſtituitur, iuxta illud Auguſt. *Corruptio voluntaria quæ in peccato ſit turpis affectio eſt: cui propterea pœnalis adhibetur, vt ordinet eam, vbi talem eſſe non turpe ſit, & decori vniuerſitatis congruere cogat, vt peccati dedecus emendet pœna peccati:* Et infra, *Nec fieri vllo modo poteſt, vt Dei ſummi & veri perfecta iuſtitia, quæ vſquequaque pertenditur, deſerat etiam ordinandas ruinas peccantium.* Illa quippe ruinarum ordinatio in eo ſita eſt, vt cadentium turpitudinem emendet pœna peccati. Quã doctrinam diuerſis locis conſtanter tradit, ita Deum docens eſſe, *ordinatorem peccatorum,* per iudicium iuſtitiæ ſuæ, *vt ea quæ peccata nõ eſſent, niſi contra naturam eſſent, ſic iudicentur vt ordinentur, ne vniuerſitatis naturam turbare vel turpare permittantur, meritorum ſuorum locis & conditionibus deputata.* Et alibi explicans illam ordinationem. *Peccata,* inquit, *in ſuppliciis ordinantur. quæ ordinatio quia eorum naturæ non competit, ideò pœna eſt; ſed quia culpæ competit, ideò iuſtitia eſt.*

Lib. 22. cōtr. Fauſt. c. 27. — *Ibid. c. 78.* — *Lib. 3. de lib. arb. c. 9.* — *Cap. 10.* — *Lib. 22. cont. Fauſt. c. 78.* — *Lib. de nat. boni ca. 7.*

Sed nequis fortè in iſta tota ratiocinatione, quarũ omnes propoſitiones ex fundamentalibus

Auguſtinianæ doctrinæ pronuntiatis textæ ſunt, A me falli arbitretur, operæ pretium eſt ipſum Doctorem ſublimiſſimum in eandem ſententiam diuerſis locis audire eâ de re tanquam ſibi exploratiſſima certiſſimaque differentem. Sic ergò doctrinam iſtam tradit aduerſus Manichæos, cùm præmiſiſſet nihil contra naturam Deum facere: *Sed*, inquit, *nec ipſe homo contra naturam quicquam facit, niſi cùm peccat, qui tamen ſupplicio redigitur ad naturam. Ad naturalem quippe iuſtitiæ ordinem pertinet, vt aut peccata non fiant, aut impunita eſſe non valeant: quodlibet horum ſit, naturalis ordo ſeruatur ſi non ab anima, certè à Deo.* (*Lib. 26. cõt. Fauſt. c. 3.*) Vides hic naturalem ordinem poſtulare, vt ſi fiant, peccata puniantur: nimirū, vt ipſa illa punitione præſcriptus ab æter- B na lege ordo ſeruetur. Quem cum anima peccatum peccando violauerit, & in peccato perſeuerando, perſeueret violare, à quo & quomodo niſi ab ipſo Deo puniendo naturalis ille ordo ſeruabitur? Ille quippe eſt illa ſuprema lex naturæ, qua talis ordo ſancitus eſt, quem conſeruari iubet & perturbari vetat: contra quem ordinem æternâ lege præſcriptum, ſicut alios facere vetat, ita nec ipſe facere poteſt. Hoc eſt enim quod adiungit Auguſtinus: (*Ibidem.*) *Contra naturam non incongruè dicimus aliquid Deum facere, quod facit contra id quod nouimus in natura. Hanc enim etiam appellamus naturam, cognitum nobis curſum ſolitumque naturæ, contra quem Deus cùm aliquid facit, magnalia vel mirabilia* C *nominantur. Contra illam verò ſummam naturæ legem à notitia remotam ſiue impiorum, ſiue adhuc infirmorum, tam Deus nullo modo facit quam contra ſeipſum non facit.* Cùm ergò ad illam ſummam naturæ legem pertineat pulchritudo iuſtitiæ, & *ſupplicia peccatorum de iuſtitiæ pulchritudine veniant*, (*Lib. 1. cont. aduerſ. legis & Prophet. 5. 5.*) quâ naturalis æternæ legis ordo reparatur, tam impoſſibile eſt, vt contra illum ordinem Deus veniat, peccata impunita eſſe ſinendo, quàm vt contra ſuam æternam legem, hoc eſt, contra ſeipſum veniat. Sed longè vberiùs & explicatiùs hoc ipſum in libris de libero arbitrio docet, *Animæ ſi velint*, inquit, *peccant, ſi peccauerint miſeræ ſiunt. Si enim peccatis* (*Lib. 3. de li. arb. cap. 9.*) *earum detractis, miſeria perſeuerat, aut etiam pecca-* D *ta præcedit, rectè deformari dicitur ordo atque adminiſtratio vniuerſitatis. Rurſus ſi peccata fiant, & deſit miſeria, nihilominus dehoneſtat ordinem iniquitas. Cùm autem non peccantibus adeſt beatitudo perfecta eſt vniuerſitas. Cùm verò peccantibus adeſt miſeria, nihilominus perfecta eſt vniuerſitas.* Nam vt ſtatim adiicit, ideò adhibetur iniquitatis turpitudini pœna, *vt ordinet eam, vbi talem eſſe non turpe ſit, & decori vniuerſi congruere cogat, vt peccati dedecus emendet pœna peccati.* Quis verò niſi diuinæ æquitatis vſquequaque pertendentis imperitus dixerit, eum poſſe permittere, vt turpe ſit vniuerſum, turpiſque vniuerſitatis adminiſtratio? Turpis eſt autem eius adminiſtratio, ſi peccati ini- E quitas ita permaneat, ſicut eam & vbi eam eſſe ſit turpe. Quapropter luculentiſſimè explicat in ſubſequentibus quam indiuulſa ſit miſeriæ, hoc eſt, pœnæ cum iniquitate colligatio: *A quo*, inquit, *accepit* (natura peccatrix) *poſſe recta facere cùm velit, ab eo accepit; vt ſit etiam miſera, ſi non fecerit, & beata ſi fecerit.* (*Ibid. n. 15.*) *Quia enim nemo ſuperat leges omnipotentis Creatoris, non ſinitur anima non reddere debitum. Aut enim reddit benè vtendo quod accepit, aut reddit amittendo quo benè vti noluit. Itaque ſi non reddit faciendo iuſtitiam, reddet patiendo miſeriam; quia in vtroque verbum illud debiti ſonat. Hoc enim etiam modo dici potuit quod dictum eſt; ſi non reddit faciendo quod debet, reddet patiendo quod* A *debet. Nullo autem tenporis interuallo iſta diuiduntur, vt quaſi alio tempore non faciat quod debet, & alio patiatur quod debet, ne vel puncto temporis vniuerſalis pulchritudo turpetur, vt ſit in ea peccati dedecus ſine decore vindictæ.* Quod quomodo, & quemobrem fiat, mox præclarè explicando ſubnectit: *Sicut enim qui non vigilat, dormit, ſic quiſquis non facit quod debet, ſine interuallo patitur quod debet: quoniam tanta eſt beatitudo iuſtitiæ, vt nemo ab ea niſi ad miſeriam poſſit abſcedere.* (*Ibidem.*) Ecce tibi ſimul in pauciſſimis verbis & abſolutam impoſſibilitatem, vt peccatum vindictâ careat, & rationem quare non careat. Vtrumque breuiter aperiendum eſt.

B Et quidem primum eorum perſpicuè patet, ſi conſideres beatitudinem & miſeriam ita reſpectu creaturæ rationalis eſſe contraria, vt nullum recipiat aut recipere poſſit, medium. Quod ex pluribus Auguſtini teſtimoniis ſuprà declarauimus, vbi dicit: *Stultitiam ita contrariam eſſe ſapientiæ, vt mortem vitæ, vt beatam vitam miſeræ, hoc eſt, ſine aliquo medio.* (*Vide ſupra loca l. de ſtatu puræ naturæ c. 1.*) Vſque adeò, vt neget animam eſſe rationalem, *ſi neque beate neque miſere viuat.* Et ratio certiſſima hoc ipſum clamat. Cùm enim nemo beatus ſit, quin vero fruatur bono, tam neceſſe eſt vt hoc ipſo quo non fruitur, miſer ſit, ſicut neceſſe eſt eo frui vel non frui. Iam verò impoſſibile eſt peccantem eſſe bonum, ergò neceſſe C eſt eſſe miſerum. Nihil eſt autem aliud puniri quàm miſeriam pati, quam nemo ſub iuſto iudicio Dei pati, niſi mereatur, poteſt, ſicut hoc iſtis verbis Auguſt. dicit, & infra ex immobilibus eius principiis probaturi ſumus. Hoc eſt ergò quod ſolidiſſimè ſuprà dixit Aug. *Sicut qui non vigilat, dormit, ſic quiſquis non facit quod debet, ſine interuallo patitur quod debet*, hoc eſt, ſimul atque non facit quod debuit, quod nihil eſt aliud quàm peccare, hoc ipſo ſine interuallo miſeriam patiendo punitur. Nam reddere patiendo quod debet, hoc eſt puniri, hoc eſt miſeriam pati.

Ratió verò cur quiſquis non facit quod debet, hoc eſt quiſquis peccat, ſine interuallo pa- D tiatur quod debet, ſeu puniatur, ſicut profundiſſima ab Auguſt. redditur ita non aliter fieri poſſe declarat: *Quoniam*, inquit, *tanta eſt beatitudo iuſtitiæ, vt nemo ab ea niſi ad miſeriam poſſit abſcedere.* Quam rationem, vt intelligat Lector, ſcire oportet, Auguſtinum ſuo & Platanico more de iuſtitia loqui, hoc eſt, non de illa qualitate, quæ bona rationalis mentis affectio eſt, ſed de illa diuina quæ immutabiliter ſupra mentem fulget, à qua peccando receditur, ad quam acceditur diligendo, hoc eſt, ſumma illa iuſtitia quæ eſt Deus. Hoc eſt ergò quod dicere vult Auguſtinus, creaturam rationalem eſſe tam magnum in rebus creatis bonum, vt nullà re beata eſſe poſ- E ſit niſi ſolo Deo, tam magnum autem bonum eſſe Deum, vt nemo ab eius dilectione quâ ſola beatur, cadere poſſit, niſi in miſeriam. Hanc genuinam eius eſſe mentem, ex aliis diuerſis eius hac de re teſtimoniis clarioribus patet. Nam idem iſtud apertius dixit in libro de natura boni, quando creaturas præſtantiſſimas ita tractari à Deo docet, *Vt ſi obedientiam conſeruare noluerint, quoniam volentes corrumpuntur in peccatis, nolentes corrumpantur in pœnis. Tale quippe bonum eſt Deus, vt nemini eum deſerenti bene ſit; & in rebus à Deo factis tam magnum bonum eſt natura rationalis, vt nullum ſit bonum quo beata ſit niſi Deus.* (*Lib de nat. boni. c. 7.*) Hoc idem vberius inculcat in libris de Ciuitate Dei: *Quamobrem ſi cùm quæritur, quare* (*Lib. 12. de Ciuit. c. 1.*)

A *illi. Angeli beati ſint, rectè reſpondetur, quia adhærent Deo: & cum quæritur, cur iſti ſunt miſeri, rectè reſpondetur, quia non adhærent Deo, non eſt creaturæ rationalis, vel intellectualis bonum quo beata ſit niſi Deus. Itaque quamuis non omnis beata poſsit eſſe creatura* (quia non irrationalis) *ea tamen quæ poteſt, non ex ſeipſa poteſt, quia ex nihilo creata eſt, ſed ex illo à quo creata eſt.* HOC ENIM ADEPTO BEATA EST, QVO AMISSO MISERA EST. *Ille verò qui non ab alio, ſed ſeipſo bono beatus eſt, ideò miſer non poteſt eſſe, quia non ſe poteſt amittere.* Et paucis interiectis iterum; *Quanquam ergò ſumma non ſint, quibus eſt Deus maius bonum, magna ſunt tamen ea mutabilia bona, quæ adhærere poſſunt, vt beata ſint immutabili bono, quod vſque adeò bonum eſt eorum, vt,* B *ſine illo miſera eſſe neceſſe ſit.* Quod iterum repetit paulò poſt, cùm dicit: Naturam illam in tanta creatam eſſe excellentia, *vt non expleat indigentiam ſuam niſi vtique beata ſit, eique explendæ non ſufficiat niſi Deus.* His teſtimoniis ſatiatiſſimè inculcatum, luculentiſſiméque ſimul expoſitum vides, ex vna parte fieri non poſſe, vt creatura rationalis beata ſit niſi ſolo Deo. Ex altera verò (quod ex priori naſcitur) quia eius indigentiæ nihil ſufficit niſi Deus, qui peccando deſeritur, impoſſibile eſſe, vt Deum deſerenti creaturæ, hoc eſt peccanti, benè ſit. Hinc vlterius miſeram eſſe, quia non adhæret Deo: & vlterius hoc ipſo amiſſo miſeram eſſe quo adepto beata eſt: deni que hoc vſque adeò eſſe bonum ipſius, vt ſine illo miſeram eſſe neceſſe ſit. Quæ doctrina apertiſſimè & irrefragabiliter docet, id quod & paulò ante aſtruximus, nullo modo fieri poſſe, vt inter illa duo, beatitudinem, atque miſeriam, in creatura rationali medium detur. Alterum enim neceſſe eſt, vt vel adhæreat Deo vel non adhæreat; & per hoc, vt ſit vel beata vel miſera. Et ne quis creando ſuſpicaretur aliud eſſe miſeram, aliud pœnis obnoxiam, ideò in libro de natura boni præmiſerat, *Quia volentes corrumpuntur in peccatis, nolentes corrumpuntur in pœnis,* quod mox per miſeriam in quam præcipitantur exponit. Hoc eſt igitur ipſiſſimum illud, quod cùm nullum interuallum inter peccatum & pœnã eſſe docuiſſet, rationem quaſi reddendo ſubiecit: *Quoniam tanta eſt beatitudo iuſtitiæ, vt nemo ab ea niſi ad miſeriam poſsit abſcedere,* miſeriam nihil aliud eſſe volens niſi pœnas, in quibus nolentes corrumpuntur. Hoc eſt igitur quod & in libris de Geneſi ad litteram dixit: *Quod ſi noluerit* (adhærere Deo) *bono ſe priuat, & hoc ei malum. Vnde per iuſtitiam Dei etiam cruciatus conſequitur. Quid enim tam iniquum eſt quam vt bene ſit deſertori boni?* Si nihil eſt tam iniquum, quis vel Atheus dubitauerit fieri non poſſe, quin ille qui vocatur Deus tantæ author iniquitatis eſſe non poſſit? Quod confeſtim etiam adiicit: *Neque vllo modo fieri poteſt, vt ita ſit.*

Lib. 5. de Geneſ. ad litt. cap. 14.

DECLARATVR QVÆNAM *ſint illæ pœnæ quæ tam arctè cum peccato cohærent.*

CAPVT III.

SED quænam inquies illa pœna eſt, quæ peccato tam adamantinis vinculis nexa cohæret? Hoc enim perturbat conſiderantes, quod videant pœnas illas, quas penè ſolas vulgus pœnas putat, à peccato ſæpè ſeparari: videant etiam Deum non raro pœnam ignoſcendo dimittere. Quomodo ergò nullo interuallo temporis peccatum & peccati pœna diuiduntur? Nonne videmus in futuram vitam quorundam ſupplicia reſeruari? Vera, fateor, illa ſunt, ſed aſſertam ab Auguſtino veritatem nullo modo labefactare poſſunt. Nam quod ad illas pœnas attinet quæ ſeruantur in poſterum, manifeſtiores quidem & carnali ſenſui acerbiores, non ſolæ ſunt, quibus peccata in hac vita etiam iam iam commiſſa puniuntur. Nunc enim occultè vindicat in intimis conſcientiæ penetralibus Deus, B vbi tantò grauior pœna eſt, quantò dolor interior, & amiſſi boni iactura damnoſior. In futuro verò ſicut iudicij ſui æquitatem toti mundo patefaciet, ita conſpicuis pœnis peccata vindicabit. Vnde Auguſtinus cùm nullo momento *peccati dedecus eſſe* docuiſſet, *ſine decore vindictæ* ſuſpicioni vulgi præueniendo medetur, *ſed in futurum iudicium ſeruatur ad manifeſtationem, atque certiſsimum ſenſum miſeriæ, quicquid nunc occultiſsimè vindicatur.* Et libro octauo de Geneſi ad litteram huc reſpiciens, cauſamque cur præſentis vitæ pœna ſubinde vix pœna eſſe ſentiatur: *Aliquando,* inquit, *amiſsi ſuperioris boni ſentitur malum; cùm habetur quod amatum eſt inferius bonum. Sed diuina* C *iuſtitia eſt, vt qui voluntate amiſit quod amare debuit, amittat cum dolore quod amauit, dum naturarum creator vbique laudetur.*

Lib. 3. de lib. arb. cap. 16.

Lib. 8. de Geneſ c. 14.

Ad illum alterum verò quod dicitur, Deum pro ſua poſſe miſericordia peccata dimittere, facilis reſponſio eſt: Ipſam dimiſſionem non ſine punitione pœnitenti tribui, quamuis minori, quam delicta mereantur. Sic enim iuſtitia & pax oſculantur ſe, dum ſibi occurrunt inuicem ſuauitate vnius, rigorem alterius temperante. Quo fit, vt Auguſtinus, quando peccatum omninò impunitum eſſe non poſſe tradit, duplicem puniendi modum ſuggerere ſolet, ab homine, & à Deo, & ita intellectam doctrinam ſuam eſſe veriſſimam. D Audi ſanctiſſimum Doctorem identidem hoc inculcantem: *Quaſi verò Deus impunita peccata eſſe permittat, etiam in eis quos à ſupplicio ſempiterno remiſſione liberat peccatorum. Nullus quippe debitæ grauioris pœnæ accipit veniam, niſi qualemcunque etſi longè minorem quam debeat, ſoluerit pœnam; atque ita impartitur largitas miſericordiæ, vt non relinquatur etiam iuſtitia diſciplinæ. Nam & peccatum quod multum videtur, habet pediſſequam pœnam ſuam,* &c. Itaque ad hanc punitionem hominis adhortari, ſolet, vt ſeueritatem Dei punientis euadant: *Non poteſt, vt non puniat peccatum* Deus. *Puniendum eſt peccatum; ſi puniendum non eſſet, non peccatum eſſet. Præueni illum; non vis vt ipſe puniat, tu puni, Conuerte* E *te ad punienda peccata tua, quia impunita eſſe peccata non poſſunt. Puniendum ergò erit à te aut ab ipſo.* Et alibi: *Prorſus aut punis, aut punit. Vis non puniat? Puni tu. Nam & illud feciſti quod impunitum eſſe non poßit.* Et in Sermonibus de diuerſis: *Peccatum ſine dubitatione puniendum eſt. Hoc debetur peccato, punitio, damnatio, puniendum eſt peccatum aut à te aut ab ipſo. Si punitur à te, tunc punietur ſine te, ſi verò à te non punitur, tecum punitur.* Ipſe ergo peccati commiſſi dolor pœna peccati eſt. Quam ob cauſam dicit Auguſtinus; *Nihil aliud agit quem veraciter pœnitet, niſi, vt, id quod mali fecerit impunitum eſſe non ſinat.*

Lib. de continent. c. 6.

In Pſal. 44.

In Pſal. 58.

Serm. 3. de diuerſ. cap. vlt.

Epiſt. 24.

Sed vt ſcrupuli nonnulli eximantur, qui circa peccati punitionem ſiue ab homine puni-

tente, ſiue à Deo vindicante ab iis moueri poſſunt, qui difficulter tanti Doctoris authoritati acquieſcunt, niſi ratio vbique præuolet, & fidem extorqueat, operæ pretium eſt oſtendere quænam illæ occultiſſimæ pœnæ ſint, quæ diuinæ æquitatis iudicio anfractus cordium intimos peruadente, non poſſunt ab iniquitate ſeparari, vt ſimul & pœnarum qualitas & ratio indiuulſæ connexionis pateat. Inter illas igitur pœnas prima eſt, horror ac tortura conſcientiæ: *Cum enim ſit timida nequitia, dat teſtimonium condemnationis: ſemper enim præſumit ſæua perturbata conſcientia.* Cuius moleſtia quia ſæpè peccantibus mortis cauſa fuit, ipſa intolerabilior morte & grauior dolor fuit: *Inter omnes tribulationes*, inquit ſanctus Auguſtinus, *animæ humanæ nulla eſt maior tribulatio quàm conſcientia delictorum.* Et infrà: *Quocunque fugerit ſe, talem trahit poſt ſe, & quocunque talem traxerit ſe, cruciat ſe: ſed à ſeipſo ſunt tribulationes, quæ inueniunt hominem nimis. Acerbiores enim non ſunt? Tantò ſunt acerbiores, quantò ſunt interiores.* Hanc autem eſſe peccati comitem indiuiduum, indicat idem ſanctus Doctor aduerſus Fauſtum, poſtquam peccati & pœnæ connexionem explicuerat, puniendoque naturalem rerum ordinem ſeruari dixerat, ſi non ab anima, certè à Deo: *Vexant enim*, inquit, *peccata conſcientiam, ipſique animo nocent, cum luce iuſtitiæ peccando priuatur, etiamſi non conſequantur dolores, qui vel corrigendis ingeruntur, vel non correctis vltimò reſeruantur.* Sed & illi dolores, inquies, multos deſerunt dum vel obducta callo nihil ſentit conſcientia, vel aliis deliciis delinita mens ſibi etiam gratulatur. Sed nemo, cui mens eſt ſana, non videt illam eſſe grauiorem conſcientiæ peccatricis pœnam. Non enim quia durum aliquid ideò rectuo eſt, aut quia ſtupidum ideò ſanum. Illa quippe doloris vacuitas & ſecuritas de ſtupore conſcientiæ non de ſanitate naſcitur. Stupor autem non minus in animo quam in corpore grauior doloribus ipſis morbus eſt: *Stupor non dolet*, inquit Auguſtinus, *amiſit ſenſum doloris, tanto inſanabilior, quanto peior.* Vnde de quodam qui præ ſuperbia nihil timet, præ duritia conſcientiæ nihil ſentit: *Non te delectet*, inquit, *ſtupor eius non immortalitate indutus, ſed ſenſu exutus eſt.* Horror quippe cruciatuſque formidantis conſcientiæ vltimus ad reſipiſcendum ſtimulus relinquitur: qui ſi etiam tollitur, velut ſenſu ab ægrotante corpore ſublato de ſanitate deſperatum eſt.

Sapien. 19.
In Pſal. 45.
Lib. 26. cont. Fauſt. cap. 3.
In Pſal. 55.
Ibidem.

Altera pœna vicina præcedenti eſt animi huc illuc ſeſe voluentis perpetua inquietudo. Hoc ipſo enim quo ex ſummo ſuo bono animus labitur, quocunque ſe vertat, nō inuenit vbi requieſcat pes eius, niſi cum columba in Deum velut in arcam reuertatur. Naſcitur hoc ex immenſitate capacitatis eius, *cui explendæ cum non ſufficiat niſi Deus*, ſicut ex Auguſtino fuſius ante diximus, cum ex vno bono in aliud cum moleſtia volui ac reuolui, torqueri ac retorqueri neceſſarium eſt, donec æternæ veritati hæreat cuius impleatur immenſitate, cuius ſtabilitate firmetur. Vnde tritum illud Auguſt. *Feciſti nos ad te & inquietum eſt cor noſtrum, donec requieſcat in te.* Et illud præclarum: *Væ animæ audaci, quæ ſperauit, ſi à te receſſiſſet ſe aliquid melius habituram. Verſa & reuerſa in tergum & in latera, & in ventrem, & dura ſunt omnia. Et tu ſolus requies.* Quod ſi quem ſenſus iſtius pœnæ fortè deficiat, ſupplicio grauiore premitur; quod miſerum ſuis miſeriis dulciter implicatum etiam reditus ad Deum ſuum obliuiſci facit; ex quo fit, vt neque de peccati medicina, hoc eſt

Lib. 12. de Ciuit. cap. 1.
1. Confeſſ. cap. 1.
6. Confeſſ. cap. 20.

A dolore cogitet, ſed vel animi obtuſione non doleat, vel etiam cæcitate lætetur. Sed ſiue doleat, ſiue non doleat, quorum alterutrum prorſus neceſſarium eſt, vtro libet modo veriſſimam illam Auguſtini doctrinam eſſe probat, peccati videlicet nunquam eſſe ſine decore vindictæ: Quid eſt enim aliud dolere quam ad ſalutem vindicare peccatum? Quid non dolere, niſi ad perniciem vindicari? Vnde rectiſſimè pro ſuæ doctrinæ veritate Auguſtinus: *Nam & peccatum quod inultum videtur habet pediſſequam pœnam ſuam, vt nemo de admiſſo niſi aut amaritudine doleat aut cæcitate non doleat.* Niſi fortè & illam cæcitatem quiſpiam pœnam eſſe negauerit; quā ſi lucis internæ amator eſſet, non ſolum aliquam, ſed valdè magnam B pœnam eſſe clamaret. Quam verò latè pateat illa pœna quis neſciat, niſi quid ſit interna cæcitas, neſcit: Hoc ſcio eam in omnibus eſſe peccatoribus quibus nondum eſt data pœnitentia. Eſt enim comes indiuidua cuiuſcunque illicitæ cupiditatis, iuxta illud Auguſtini. *Deus ſolus magnus, lege indefatigabili ſpargens pœnales cæcitates, ſuper illicitas cupiditates.* Nam ex illa indefatigabili lege fluit, vt in quocunque Deus beneuolus non facit vt peccatum puniens amaritudine doleat, iratus faciat vt cæcitate non doleat. Quod ſi verò etiam de commiſſa iniquitate vel cæcitate lætetur, tanto pœna eſt grauior, quanto eſt à ſalutis recupe- C ratione remotior. Quis autem neſciat à receptione boni eſſe remotiſſimum qui de malo lætatur, vel profundiſſimam eſſe cæcitatem hominum de cæcitate gloriantium? Ecce quot & quam grauibus ſuppliciis plectit peccata Deus, quæ impunita eſſe putabantur.

Lib. de continentia c. 6.
Lib. 1. Confeſſ. cap. 18.

Sed alia grauior & intimior & coniunctior peccati pœna, eſt ipſa iactura ſummi boni. Nam quamuis nemo peccet niſi volens, nemo tamen ſummum bonum niſi inuitus amittit. Quis enim tantum bonum nollet, ſi fieri poſſet, vnà cum peccati iniquitate poſſidere? Sed quia liberâ voluntate ab eo auertitur bono, quod ſimul cum illo peruerſo motu haberi nequit, hinc fit vt ſe- D cundum aliquid ſit volens & nolens, & ita peccatum & pœna peccati concurrant ſimul. Peccatum eſt enim velut ictus læthalis quo anima interficitur, iactura illius boni, veluti mors. Nam vt vita corporis eſt anima, ita vita animæ Deus: quo præſente viuit, abſente moritur. Ex quo fit vt mors animæ non tam peccatum ſit quam pœna peccati, iuxta illam iſtius pœnæ commiñationem quæ in corpore & anima ſuum effectum habuit. *Quocunque die comederis ex eo, morte morieris.* Quibus verbis Auguſtinus tam mortem ſpiritus *vbi anima priuatur Deo*, quam corporis, *vbi corpus priuatur anima*, Deum primis hominibus intentaſſe teſtatur. Vt ergo mors animæ ſit & iactura E ſummi boni eſt pœna peccati; & quidem tanta vt quamuis nihil omninò pœnalium ſuppliciorum ſequeretur, neceſſe ſit hominem quibuſcunque aliis pœnis ſiue iam dictis ſiue non dictis liberum, eſſe miſerrimum. Iſtam indiuulſam intimamque peccati pœnam ſignificauit Auguſtinus, quando dixit de creatura rationali, *Hoc adepto beata eſt, quo amiſſo, miſera eſt.* Et de bono incommutabili quod eſt Deus, *Quod vſque adeo bonum eſt eorum, vt ſine illo miſera eſſe neceſſe ſit.* Nimirum quia hoc ipſo quo illud amittitur bonum, etſi nulla alia pœna ſequi fingeretur, neceſſe eſt creaturam rationalem eſſe miſeram ideoque pœ iis obnoxiam. Cùm enim hoc ſit beatum eſſe, *Id quod eſt hominis optimum amare &*

Geneſ. 2.
Lib. 13. de Ciuit. c. 12.
Lib. 12. c. 1.
Aug. de morib. Eccleſ. cap. 3.

A habet, quia hoc eſt ſummo bono frui, vt Auguſtinus [illegible] ait, hoc ipſo quo illud vel non amat, vel non habet, non fruitur ſummo bono, & per hoc impoſſibile eſt beatum eſſe, proinde miſerum. Neque enim inter illa duo in creatura rationali medium reperiri poteſt. Hanc ergo pœnam prædictis teſtimoniis Auguſtinus indicare voluit, cùm ſolam iſtius beatifici boni amiſſionem ad miſeriam ſufficere docet, quam alibi coniungit conſcientiæ cruciatibus: *Vexant enim* Lib. 16. [illegible] cap. 3. *peccata conſcientiam ipſique animo nocent, cum luce iuſtitiæ peccando priuatur, etiamſi non conſequantur dolores* &c.

B Hoc ſupplicium animi alio ſupplicio ſemper cumulatur, & à peccato quamdiu peccatum eſt, [illegible]rari nullo modo poteſt. Hoc ipſo namque [illegible]o animus non quieſcit in Deo, neceſſe eſt eum in re alia dilecta conquieſcere. Hoc autem nihil aliud eſſe poteſt niſi creatura: cuius vel ſolus amor miſeria eſt, fruitio maior miſeria. Quantò enim delectabilius ac ſecurius ea fruitur, tanto arctius cum ea colligatur. Ex quo fit vt inde homines abrumpere amorem & ad Deum transferre non audeant: *Quia cùm conati fuerint, deficiunt animo, tanquam pedem de compede exuere cupientes* [illegible] In Pſal. 9. *ſuccumbentes à pernicioſis delectionibus noluit abſcedere.* Hæc autem longè grauior pœna peccati eſt quam ſi flagris terreis cæderetur:

C vt meritò diuinæ miſericordiæ tribui debeat, & Auguſtinus ſæpè tribuat cùm non ſinit amatorem creaturæ ad voluptatem eius fruendo peruenire. Quapropter rectiſſimè ſanctus Doctor: 4. Confeſſ. cap. 6. *Miſer eſt omnis animus vinctus amicitia*, id eſt amore, *rerum mortalium & dilaniatur cùm eas amittit, & tunc ſentit miſeriam qua miſer eſt, & ante quam amittat eas.* Cùm ergo impoſſibile ſit animum à Deo ſe auertentem non in aliquam creaturam amando fruendoque conquieſcere, impoſſibile eſt, hoc ipſo non eſſe miſerum & per hoc ſupplicio obnoxium: quod liberam voluntatis petulantiam comitatur: *Hinc enim etiam maximè commendatur,* Lib. 11. de Geneſ. 4. *quale bonum ſit Deus, quando nulli ab eo recedenti benè eſt.*

D Quare obſecro, cum alia re dilecta fœlix eſſe poſſit? *Qui & qui gaudent in mortiferis voluptatibus, eſſe ſine dolorum timore non poſſunt: & qui omninò malum deſertionis ſuæ maiore ſuperbia ſtupore non ſentiunt, aliis qui hæc diſcernere nouerunt, miſeriores prorſus apparent.* Et in Pſalmis loquens ab Auguſtino inducitur Deus: In Pſal. 70. *Si recedis à me & benè tibi eſt, ego non ſum bonum tuum.* Proinde, *ſi ipſe eſt beatitudo noſtra, quid erit recedenti niſi miſeria?* Nimirum ita ratum & firmum & immutabiliter verum eſt, quod ſupra dixit Auguſtinus: Lib. 3. de lib. arb. cap. 15. *Tanta eſt beatitudo iuſtitiæ*, quæ eſt Deus, *vt nemo ab ea niſi ad miſeriam poſſit abſcedere.*

E Denique ipſum peccatum indiuulſa pœna eſt ſui ipſius. Nam quamvis peccatum quatenus præciſè voluntarium eſt, non poſſit eſſe pœna, ſed culpa, quatenus tamen ſummum creaturæ rationalis malum eſt quo ſe affici nemo vult, eatenus eſt inuoluntarium, & pœnam eſſe ſui-ipſius nihil vetat. Hinc Auguſtinus: Lib. 8. de Geneſ. ad lit. cap. 23. *In ipſis malæ voluntates habent interiorem pœnam ſuam eandem ipſam iniquitatem ſuam.*

Cùm igitur Auguſtini doctrina tam ſolidis fundamentis ab externa petitis lege nitatur, tot occultiſſimis & indiuulsè, & inceſſanter peccato adhærentibus pœnis veluti totidem teſtibus veriſſima eſſe comprobetur, nemo doctrinam iſtam infirmare poterit, niſi qui adminiſtrationis vniuerſi pulchritudinem, ſine pœ-

A nis aut præmiis conſiſtere, aut Deum, [illegible] omnia ſuſque deque ferantur, [illegible] poſſe [illegible]catur. Nam vt Auguſtinus: *His* [illegible], *præmiis* In Pſal. 7. & *ſuppliciis, vniuerſa creatura*, [illegible] *conditam regit, mirifica & paucis* [illegible] *pulchritudine decoratur.* Nimirum, [illegible] *ſua cuique tribuuntur, pulchritudo vniuerſitatis nulla ex parte violatur.* Ibidem.

B Quibus omnibus multoque pluribus quæ nos latent, profundiori ſubtilitate conſideratis, non dubitauit Auguſtinus doctrinam iſtam velut Catholicam doctrinam tradere, quæ negari non poſſit niſi negetur Deus. Nam cùm aduerſus Manichæos fidei deſertores, ex naturali quoque lumine rationis oſtendiſſet peccata à Deo iuſto impunita eſſe non poſſe, ſic omnem rem breui complexione concludit: *Quæ cùm* Lib. de natura boni cap. 40. *ita ſint, ſecundum Catholicam fidem & ſanam doctrinam, & intelligentibus perſpicuam veritatem, nec naturæ Dei nocere poteſt quiſquam, nec natura Dei nocere iniuſtè cuiquam, vel nocere impunè patitur quemquam.* Et libro de duabus animabus, vt nuda ratione fateri Manichæos cogat, voluntatem eſſe cauſam omnis mali, vnicum hoc aſſumit, neceſſario damnari aliquas animas quas videlicet peccatrices eſſe cernimus. Quæ niſi damnentur, hoc eſt pœnæ debitæ ſeueritate plectantur, nefas illud quod omnis reli-

C gio abhorret, ſequeretur non eſſe prouidentiam: *Quærerem*, inquit, *vtrum aliquas, an nullas animas* Lib. de duabus animabus cap. 12. *Deus damnet. Si nullas, nullum meritorum iudicium eſt, nulla prouidentia, & caſu potius quam ratione mundus adminiſtratur, vel potius non adminiſtratur. Non enim adminiſtratio caſibus danda eſt. Hoc autem ſi omnibus qualibet religione deuinctis credere nefas eſt, reſtat vt aut ſit aliquarum animarum damnatio, aut nulla peccata ſint.* Quomodo quæſo hoc ſequitur ſi Deus peccata poſſit impunita dimittere? Sed iam ad aliud doctrinæ caput progrediamur.

D *PECCATOR IN PECCATO manens non poteſt beatus fieri.*

CAPVT IV.

HINC facile iam etiam me tacente intelligitur, quid de illa doctrina quorundam ſentiendum ſit, qua non contenti pœnam à peccato ſeparaſſe, peccatori etiam beatitudinem tribui poſſe profitentur. Ità nullus eſt libertatis opinandi limes, cùm quicquid ratiunculis humanis plauſibile videtur, mox etiam diſputandi ſolertia nulla veteris do-

E ctrinæ conſideratione, propugnatur. Qua de re non eſt opus iterum ſingula principia ſancti Doctoris ſuperius tacta ponderare. Sufficit enim cuilibet perſpicuum eſſe, vt ſi vnumquodque eorum probet, peccatum ſine comite ſupplicio eſſe non poſſe, multo efficacius etiam probet peccatorem manentem in peccato non poſſe eſſe fœlicem, quod ſicut ex principiis Auguſtini apertiſſimè ſequitur, ita etiam non rarò ex profeſſo tradit tanquam ex diuerſis capitibus impoſſibile. Primò quia eſt contra iuſtitiam & veritatem, quarum vtraque immutabilis eſt: *Si in* In Pſal. 7. *futuro ſæculo, vltimo Dei iudicio vindicatur* de malis, *hoc ei* (viro iuſto) *placet quod Deo, ne benè ſit malis, ne piorum præmiis etiam impij perfruantur.*

Quod vtique iniuſtum eſt, & à regula veritatis, quam iuſtus diligat, alienum.

Deinde quia non ſolum in ſe iniuſtum eſt, ſed qui hoc putat etiam iniuſtū faciet ipſum Deum: In Pſal. 60. in fin. *Qui multum ſibi pollicetur de miſericordia Dei, ſubrepit in animum ipſius vt faciat iniuſtum Deum, & putet, quia ſi permanſerit peccator & noluerit recedere ab iniquitatibus ſuis, venturus ille, & ibi eum poſiturus ſit, vbi ponit ſeruos ſuos, qui ei obtemperant. Et iuſtum hoc erit vt ibi te ponat perſeuerantem in peccatis? Sic vis iniuſtus eſſe vt & Deum facias iniuſtum?*

Tertiò quia eſt contra honeſtatem, contra pulchritudinem, contra ordinem vniuerſi quod Lib. de l. 3. arb. cap. 9. tali difformitate turpatur: *Habitationi ergo caleſti talis anima non congruit per peccatum, terreſtri autem congruit per ſupplicium; vt quodlibet elegerit ſemper ſit pulchra vniuerſitas, decentiſſimis partibus ordinata, cuius eſt conditor & adminiſtrator Deus.* Cuius Ibidem. indecentiæ cauſam clarius explicans: *Namque optime*, inquit, *animæ cum in infimis creaturis habitant, non eas ornant miſeria ſua quam non habent, ſed vſu earum bono. Si aut in peccatrices animæ permittantur habitare in ſublimibus locis, inhoneſtum eſt quia non conueniunt illis quibus nec benè vti poſſunt, nec ornamenti aliquid conferunt.* Quod exemplo iuſti peccatoris pariter ignium cruciatus tolerantium congruenter exponit, vt intelligeremus hæc inferiora quandam imaginem præ ſe ferre ſupe- Ibidem. riorum: *Ac ſi poſt illos ignes vel etiam ante illos, optimum illum virum commutatum ad congruentiam cæleſtis habitationis ad ſidera videremus attolli, vtique lætaremur. Si autem ſceleratum latronem, ſiue ante ſupplicium, ſiue poſt ſupplicium cum eadem malitia voluntatis ad ſedem honoris ſempiternam leuari videremus in cælum, quis non offenderetur? Ita fit vt inferiores creaturas ambo ornare potuerint, ſuperiores autem vnus illorum.* Ex quo fit vt etiam iudicet impoſſibile peccatorem fœlicitate iuſtorum frui, licet poſſibile fuerit vt Chriſtus iuſtus pecca- Ibid. infrà. torum miſerias ſuſtinuerit: *Non autem ſicut iuſtus potuit in ipſa iuſtitia permanens corpus habere mortale; ita iniquus poteſt, dum iniquus eſt ad immortalitatem peruenire ſanctorum, ſcilicet ſublimem & Angelicam beatorum.*

Quartò quia tollit funditùs prouidentiam diuinam, atque ipſum conſequenter Deum. Quod in quæſtionibus octoginta tribus duplici ratione concludit. Prima conficit, nihil in hoc mundo caſu fieri. Siquid enim caſu fieret, hoc non pertineret ad prouidentiam Dei, & per hoc nec ad ipſum Deum, hoc autem tam impoſſibile eſt, quam eſſe quicquam boni quod non ſit ex Deo. Lib 83. qq. quæſt. 24. Complexio eius iſta eſt: *Quicquid caſu fit, temere fit. Quicquid temere fit non fit prouidentia. Si ergo caſu aliqua fiunt in mundo, non prouidentia vniuerſus mundus adminiſtratur, eſt ergo aliqua natura atque ſubſtantia, quæ ad opus prouidentiæ non pertinet.* Hoc autem impoſſibile eſſe ſic conſequenter probat: *Omne autem quod eſt, in quantum eſt, bonum eſt. Summè enim eſt illud bonum cuius participatione ſunt bona cætera. Et omne quod mutabile non per ſeipſum, ſed boni immutabili participatione in quantum eſt, bonum eſt. Porro illud bonum cuius participatione ſunt bona cætera quæcunque ſunt, non per aliud, ſed per ſeipſum bonum eſt, quam diuinam etiam prouidentiam vocamus. Nihil igitur caſu fit in hoc mundo.* Hæc eſt prima ratiocinatio cui nititur ſecunda de pœnis & præmiis. *Hoc*, inquit, *conſtituto conſequens videtur vt quicquid in mundo geritur, partim diuinitus geratur*, hoc eſt ſolo Dei nutu, *partim noſtrâ voluntate. Deus enim quouis homine optimo & iuſtiſſimo longè atque incomparabiliter melior & iuſtior eſt. Iuſtus autem regens & gubernans vniuerſum, nullam pœnam cuiquam ſinit immeritò infligi, nullum præmium immeritò dari. Meritum autem pœnæ, peccatum; & meritum præmij, rectè factum.* Optimè omninò atque veriſſimè. Hoc enim omnium hominum iudicio inſcriptum eſt, quod iuſtus regens vniuerſum nullam pœnam cuiquam immeritò infligi ſineret, nullum præmium immeritò dari.

Cùm ergo iuſtitiam humanam in immenſum à diuina ſuperari, creatura rationalis ignorare non poſſit, ex hac vena manat quod omnium ſanæ mentis iudicium, illa ataxia velut iniuſta offenditur, cum impiis hominibus iuſtorum præmium dari viderit aut putauerit. Teſtatur hoc Auguſtinus diuerſis locis. Nam inde eſt quod ſuprà dixit, ſi latro leuaretur in cœlum *quis non offenderetur*? Inde eſt illa Ieremiæ, illa Habacuc, illa Dauidis querimonia tanquam de re in ſpeciem abſurdiſſima & iniuſtiſſima quod pace & fœlicitate fruerentur mali: *Mei penè moti ſunt pedes penè effuſi ſunt greſſus mei.* Pſalm. 72. Quanta rerum perturbatio videri debuit, vbi vir tantus velut indigna Dei iuſtitia fieri cernens periclitatur. Et quid erat hoc tantum nefas, quo Deus aſpergi videretur? *Quia zelaui ſuper iniquos pacem peccatorum videns.* Ibidem. Nimirum hoc vult, vt Auguſtinus Prophetæ mentem & verba explicat: *Vidi malos* Tract. 18. in Ioan. *& diſplicuit mihi Deus: Hoc enim volebam vt non permitteret Deus malos eſſe fœlices.* Nempe quia indecens, peruerſum, iniuſtum & ideo indignum & impoſſibile Deo. Itaque ſubiicit Auguſtinus: *Intelligat homo, nunquam hoc permittit Deus. Sed ideo malus fœlix putatur, quia quid ſit fœlicitas, ignoratur.* Ex quo fit vt idem ſanctus dicat: *Magnam* In Pſal. 72. *eſſe vim quæſtionis, magnam difficultatem, magnum laborem, & quaſi inextricabilem, vt cognoſcatur quomodo & iuſtus ſit Deus, & res humanas curet, & non ſit iniquus quod peccatores fœlicitatem habent in terra, & iuſti plerumque ſangentur.* Quamobrem quicunque ſiue verum, ſiue falſum colunt aut coluerunt Deum non minus Ethnici quam fideles, iſtâ quæſtione perturbati ſunt: vt qui viderent iuſtitiæ repugnare, vt impij fœlicitate fruerentur. Et quæ, quæſo, hic eſt anſa perturbationis, quæ vmbra iuſtæ offenſionis, ſi Deus poſſit præmiorum pœnarumque vices pro libitu ſuo commutare? Quo ſanè magis mirum eſt, inter ſolos Chriſtianos aliquos repertos eſſe qui in iſtud paradoxum præ nimia ſapientiæ ſubtilitate progreſſi ſint.

HORRENDA SENTENTIA quorundam, qui putant omnes beatos pro ſola Dei voluntate citra iniuſtitiam damnari poſſe ad æternas pœnas, Auguſtino eſt contraria tam ratione pœna damni, quam ſenſus.

CAPVT V.

SED longè profectò eſt horribilius, & intolerabilius illud alterum paradoxum plusquam Stoicum, quo nonnulli veluti de diuinitatis arcanis magis inſtructi, dicere auſi ſunt, ſi beatos omnes Deus, nullo excepto, ad æternas deiiceret pœnas, nullam iis iniuriam eſſe facturum, eo quod quidlibet de nobis ſta-

tuat, perdat, damnet, in nihilum rediga, iure A hoc faceret ſuo. Et quamvis non legerim vllum vel Catholicum, vel Hæreticum qui inter antiquos auſus fuerit tam exorbitantem pronunciare ſententiam, Auguſtinus tamen eam vel ſolâ recordatione ita exhorruit, vt nihil abſurdius, nihil iniuſtius, nihil crudelius aduerſus Deum dici poſſe ſentiret. Quia verò damnatio duo comprehendit, priuationem beatificæ viſionis, ſeu pœnam damni & pœnam ſenſus, eadem apud Auguſt. vtriuſque ratio eſt neutram videlicet damnationis pœnam vllo modo infligi poſſe creaturæ rationali abſque peccato.

Vide ſupra lib. præced. cap. 3. & 4. Et quidem de pœna damni non eſt quod hic vlterius ſatagamus. Iam enim ſuperius fuſiſſimè B & innumeris penè teſtimoniis ſenſum Auguſt. patefecimus, quemadmodum conſtantiſſimè doceat aduerſus Pelagianos puræ naturæ fabricatores, iniuſtum eſſe Deum ſi paruulos à regno ſuo ſine peccati iniquitate ſecludat. Creaturam quippe rationalem & authorem eius, imaginem & exemplar nihil omninò poteſt ſine iniuſtitia ſeparare niſi peccatum. Loca illic planiſſima videnda ſunt.

Non minori perſpicuitate, ſed propter euidentiorem abſurditatem multo maiori alleuerantia hoc ipſum de pœna ſenſus tradidit, quæ antonomaſticè damnatio vocari ſolet. Nam quibuſdam in locis docet hoc eſſe impoſſibile, vt in C libris de Geneſi ad litteram, vbi cauſam miſeriæ diabolicæ vi puræ rationis indagans: *Nunquid* Lib. 11. de Geneſ. c. 17. *ille*, inquit, *priùs vltor, quam iſte peccator? Abſit. Neque enim Deus damnat innocentes.* Et li. 3. de pecc. Lib. 3. de pecc. merit. cap. 5. merit. cùm Cyprianus dixiſſet mortiferum eſſe paruulis ſi ſine baptiſmo moriantur: *Vnde*, inquit, *ſi iam nihil aliud diceret intelligere noſtrum fuit ſine peccato animam perire non poſſe.* Subinde verò magis expreſsè docet, hanc impoſſibilitatem naſci ex iniuſtitia quam contraheret Deus, ſi creaturam ſuam damnaret pœniſque cruciaret immeritam. Hinc illud contra Manichæos qui damnationem quarundam animarum ex Deo proficiſci ſtatuebant, volente conſulere per earum interitum re- D gnis ſuis, quamvis nihil omninò mali propriâ Lib. de duabus animab. cap. 12. voluntate feciſſent: *Conuenit igitur mihi cum illis, animas aliquas diuinâ lege iudicioque damnari. At hæ ſi bonæ ſunt, quæ illa iuſtitia eſt?* Et paulò poſt aſſerit hoc omnium hominum eſſe iudicium: *Omnes fatentur & malas animas iuſtè, & eas quæ non peccauerint iniuſtè damnari.* Et aduerſus eos qui dæmones putare poſſent ſolâ diuinâ voluntate naturam eorum affligente, ſine peccato præcedente, ad æternos ignes eſſe damnatos, ſicut illi recentiores ſine iniuſtitia fieri prorſus poſſe ſtatuunt: Lib. 11. de Geneſ. c. 2. *Quia cuilibet*, inquit, *occurrit & verum eſt, atque manifeſtum, iuſtitiæ ipſi eſſe contrarium, vt nullo præ-* E *cedente merito, hoc ipſum in quoquam Deus damnet, quod in eo ipſe creauit, certaque & euidens damnatio diaboli & Angelorum eius ex Euangelio recitatur vbi ſe dicturum Dominus pronunciauit eis dicens qui à ſiniſtris ſunt: Ite in ignem æternum qui præparatus eſt diabolo & Angelis eius, nullo modo in eo naturam quam Deus creauit, ſed malam propriam voluntatem pœnâ ignis æterni plectendam eſſe credendum eſt.* Aduerſus Pelagianos verò multipliciter eandem doctrinam tradidit. Nam in primis cùm in lib. de peccat. orig. æterna morte paruulos ſine baptiſmo mortuos plectendos eſſe docuiſſet ſtatim addit: Lib. de pecc. orig. c. 20. *Quod nulla iuſtitia poteſt accidere his, à quibus in hac vita nulla peccata commiſſa ſunt, niſi originale peccatum.* Et in ſecunda lucubratione contra Iulia-

num: *Condemnari iuſtè nullo modo poſſunt* (paruuli) *ſi non ſub peccato, ac per hoc ſi ſub peccati principe naſcantur.* Et in Epiſt. 106. ad Paulin. contra Pelagianos exarata; *Piè namque & veraciter creditur Deus nocentes atque impios iuſtificando à pœnis debitis liberare: quemquam verò immeritum, & nullis obnoxium peccato, ſi Deus damnare creditur, alienus ab iniquitate non creditur.* Et infrà in eadem Epiſt. hoc vocat, *abſurdiſſimum & à iuſtitia Dei penitus alienum.* Ex quo fit vt Pelagiani quantumvis audaces in fingendo puræ naturæ ſtatu, in tribuendo paruulis vſum rationis atque peccata in vteris matrum, nunquam tamen auſi ſunt eo deſperationis progredi, vt quemquam non modo beatum aut ſanctum, ſed vel in pura natura vt ſentiebant conditum, ſine peccato à Deo iuſtè damnari aut æternâ morte quamvis mitiſſima qualis eſt paruulorum, plecti poſſe delirent. Vnde illud ſolemne dictum Pelagij: *Sine baptiſmo paruuli morientes quo non eant, ſcio; quo eant neſcio.* Quod idcirco Auguſtino interpretante ſe neſcire dicebat, *quia dicere non audebat, in mortem illos ire perpetuam, quos & hic nihil mali commiſiſſe ſentiebat, & originale traxiſſe peccatum non conſentiebat.* Lib. 1. operis imperf. fol. 64. Epiſt. 106. Ibidem. In eadem Epiſt. Lib. de pecc. orig. c. 21.

Et alibi attenta talis damnationis iniuſtitia & impoſſibilitate, magna cum fiducia prouocat Pelagianos, vt in iſtius ſententiæ præcipitium prorumperent; quo videlicet eos deſperatam fouere cauſam ex ipſa ſententiæ immanitate atque crudelitate conſtaret: *Quæ cùm ita ſint, audeant diſputare, & quibus poſſunt perſuadere contendant, Deum iuſtum, & apud quem non eſt iniquitas, paruulos à peccatis propriis innocentes, ſi nec illo ex Adam obligati & obſtricti ſunt, morte perpetuâ damnaturum.* Sed ne portentum illud opinionis inuaderent, tacitè præmonet, quando, vt ante dixi, ſubiicit hoc eſſe *abſurdiſſimum & à iuſtitia Dei penitus alienum.* Nam iſtius dogmatis abſurditas tam enormis & eius iniuſtitia tam immanis Auguſtino viſa eſt, vt facilius hominem cum Atheis ſentire poſſe putet, quod cum anima extinguatur & corpus, & pariter iuſti iniuſtique poſt mortem nulli ſint, quam quod iuſti poſt mortem futuri ſint miſeri, beatique peccatores. Cùm enim induceret quemdam qui ſe neſcire profiteretur quid poſt mortem futurum ſit, ſic cum compellat Auguſtinus: *Sic ergo te alloquar tanquam mihi dicas, neſcio quid poſt mortem futurum ſit. Prorſus ignoro an beati futuri ſint iuſti, & miſeri peccatores; an pariter vtrique non ſint futuri. Illud tamen quamvis neſcias* NON AVDEBIS DICERE POST MORTEM BEATOS FVTVROS PECCATORES, MISEROS IVSTOS. NON POTES DICERE, *illos etſi ſuſpicaris pariter non futuros, in meliori tamen ſtatu futuros impios, & iuſtos in malis poſt mortem futuros.* NEC IGNORANTIA TVA TIBI POTEST SVGGERERE HOC. Quantæ impietatis & abſurditatis dogma eſſe, neceſſarium eſt, quod Auguſtinus tanta fiducia ab omnium hominum non modo doctorum atque proborum, ſed etiam imperitiſſimorum impiiſſimorumque ſuſpicionibus reiicit. Quod nulla vel Ethnicorum impietas, nulla Poëtarum licentia, de Deo vel vero vel falſo fingere auſa eſt; vt ſatis mirari nequeam ſolos aliquos Chriſtianos inuentos eſſe, qui cum cæteris deberent, vti pietate præcellere, ita & præ omnibus ſentire de Deo in bonitate, eo tamen effreni quadam Philoſophandi licentiâ prorumperint vt Deo tantum nefas attribuerent. Cùm Auguſtinus clamet, Deus non damnat nec dam- Epiſt. 105. Serm. 110. de diuerſ. c. 4.

A nare poteſt innocentes: Abſit, quæ illa iuſtitia eſt? Tales nullo modo condemnari poſſunt; nulla iuſtitia poteſt accidere; abſurdiſſimum eſt, à iuſtitia Dei penitùs alienum; hoc eſt verum; hoc cuilibet occurrit, hoc manifeſtum eſt iuſtitiæ eſſe contrarium; non audebis hoc quantumvis hæreticus Pelagianus diſputare, non audebis hoc quantumvis impius dicere, non potes hoc dicere, nec ignorantia tua tibi poteſt hoc ſuggerere. Hæc & huiuſmodi Auguſtinus paſſim tanquam de re exploratiſſima, euidentiſſima, certiſſimaque, vt quæ apud omnes Chriſtianos, Pelagianos, ac tantum non Atheos in confeſſo eſt, identidem repetit. Et ipſi quaſi magna arcana & Auguſtino incognita perdidicerint, quia Deum omnium Dominum authoremque vitæ & mortis eſſe didicerunt, è diuerſo occinunt; nulla omninò Iniuſtitia eſt ſi Deus damnet innocentes, nulla abſurditas: nihil penitus à Dei iuſtitia alienum, ſi beatos B omnes, nullo excepto in æternas deiiciat pœnas; quidlibet de nobis ſtatuat, perdat, damnet, cruciet, torqueat, id iure faciet ſuo.

Quod ſi iſti diſceptationi non dico Salomon in throno ſuo, ſed vel Dionyſius, vel Phalaris præſideret, vt iudicaret, vter eſſet verus creaturæ rationalis Deus, hoc eſt author & Pater, an ille qui tanta habet erga creaturam ſuam viſcera pietatis, tantam iuſtitiæ rectitudinem, tantam amicitiæ humanitatem atque ſtabilitatem, vt C creaturam ſuam ſine iniquitate ad æternos cruciatus damnare non poſſet, ſed potiùs immeritam damnando naturæ propriæ ſanctitatem, inhumanæ crudelitatis & Iniuſtitiæ peruerſitate violaret; an verò ille qui poſſit eam nulla eius præcedente culpa æternis mancipare cruciatibus, ſine dubio reſponderet pro illo Deo cuius iuſtitiæ rectitudinem ad intima vſque penetrantem tuetur Auguſt. vt olim Salomon pro illa quæ filij ſui cruciatus ferre non poterat. *Hic eſt Pater eius*, hic eſt verus Deus eius. Nam omnium Deo detrahentium ora clauſit. Salomon Deo plenus: Sapien. 12. *Ipſum qui non debet puniri condemnare, exterum æſtimas à tua virtute.* Argumentum illud quod ex ab- D ſoluto dominio Dei petitur, quid & quantum valeat infrà commodius ponderabimus.

Argumentum 16. contra puram naturam.

SENTENTIA PELAGIANORVM & Manichæorum de miſeriis puræ naturæ. Oſtenditur ex vi legis æternæ iniuſtum forè Deum, ſi eas innocenti creaturæ imponeret.

CAPVT VI.

SED quia non pauci ſunt, qui licet ſententiam illam de damnatione & cruciatibus E beatorum, velut iniuſtitiæ & immanitatis plenam deteſtentur, aliis tamen mitioribus malis creaturam innocentem ſine vllo vel Dei vel creaturæ præiudicio affligi poſſe arbitrantur, præſertim in ſtatu puræ naturæ qui ſine magno magnorum cruciatuum cumulo eſſe non poteſt, propius ad ſcopum noſtrum propter quem iſta tractamus accedendum eſt videndumque vtrum Deus, iuxta doctrinam ſancti Auguſtini, creaturam rationalem antequam peccato commeruerit, tot miſeriis, quot ſtatus purorum naturalium poſt ſe trahit, poſſet affligere. Quod ſi non poſſit, ſubuerſus iacet à fundamentis totus puræ A naturæ ſtatus, vt qui non ſit aliud quam vaſtiſſimum omnium miſeriarum corporis atque animi ſeminarium.

Et quamuis iam vtcumque ſubluceat ex præcedentibus, quid in hac etiam quæſtione de ſancti Auguſtini mente ſentiendum ſit, vt tamen idipſum lectori dilucidius, certiuſque conſtet, hoc nouella tamen fluctuatione confirmo, tanquam dogma per vniuerſa latifundia ſanctiſſimæ eius doctrinæ ſparſum, quòd à primordiis ſuſceptæ Catholicæ religionis vſque ad extremum halitum docuit, ſub Deo iuſto omnipotente ac bono creaturam rationalem nullo modo poſſe tot tantiſque miſeriis ex quibus puræ naturæ ſtatus B quaſi conſectus eſt cruciari, niſi eius culpa mereatur. Hæc doctrina baſis eſt vna capitalis, cui præcipua pars illius, quam aduerſus Manichæos Pelagianoſque ſtruxit, molis incumbit: quæ ſi ſubtrahitur doctrinam quam aduerſus illas peſtes tradidit: tueri ab ineptiis, abſurditatibus, paralogiſmis, apertiſſimiſque falſitatibus impoſſibile eſt. Quod facile iudicabit quiſquis ea quæ iuxta mentem eius in ſequentibus producturi ſumus attentè ponderauit.

Vbi ante omnia memoriâ repetendum eſt, id quod ante me dixiſſe memini, quid Pelagiani in hac re ſenſerint, quid aſſeruerint Manichæi. Niſi enim probè ſciatur, quid impugnet aduer- C ſarius, quid tueatur reus, nunquam argumentorum vis perſpecta eſſe poterit. Itaque Pelagiani in primiſque Iulianus ex profeſſo tuebantur, paruulorum naſcentium innocentiam non eſſe gratiæ, ſed naturalem, vt vitij ſeu peccati, ita & virtutis expertem. Omnes itaque quas oculis cernimus & mente quoque Intelligimus miſerias ſiue in animo, ignorantias, concupiſcentias, ingenij tarditates, fatuitates, paſſionum inſanias & huiuſmodi; ſiue in corpore môſtroſitates, intrinſecus naſcentes, morbos ac miſerias, extrinſecus irruentes calamitates, illamque totam ærumnarum ſeriem quam experitur humana mortalitas, eſſe homini quemadmodum cæteris animalibus D naturalem, hoc eſt vt vno verbo dicam, hominis iſta eſſe pura naturalia in quibus à Deo conditus eſt. Quod diuerſis locis ita eſſe, & à Scholaſticis quoque admitti, neque ab homine tantillum in ſenſu Pelagianorum & Auguſtini ſcriptis verſato negari poſſe iam aliquoties oſtendimus. Ex quo fit, vt conſentaneè dogmati ſuo nec mortem ipſam, malorum omnium corporis terribiliſſimam, malam eſſe dicerent, ſed vel bonam, vel certè indifferentem, cùm apertè profiteantur apud Auguſtin. quod *mors non ſemper ſit malum, cum & Martyribus ſit cauſa præmiorum: bonam vel malam mortem dici faciat, non reſolutio corporum, quæ excitabuntur in omni genere hominum, ſed meritorum di-* Lib. 4. ad Bonif. c. 12. E *uerſitas, quæ de humana libertate contingit.* Similique prorſus ratione, neque concupiſcentiam, neque illam quaſi ſimplicem ignorantiam eſſe volebant mala, ſed affectiones quaſdam indifferentes vel etiam bonas quarum bonus, vel malus vſus ex hominis libertate naſceretur, vt ſupra quoque declarauimus. Nimirum vt ita nemini mirum aut paradoxum videretur, quod hominem à Deo quantumvis à peccatis alienis ac propriis innocentem in ſtatu tot tantiſque affectibus obnoxio condi poſſe & conditum eſſe decernerent.

Manichæi contraria viâ ingreſſerunt, cùm enim intelligerent hæc eſſe reuerà magna creaturæ rationalis mala atque ita de Deo bono in bonitate ſentirent, vt neque Deum eorum authorem

rem eſſe poſſe crederent, neque liberum hominis arbitrium, niſi per ambages iterum reuoluerentur in eundem Deum, tanquam creatæ libertatis authorem, duo principia comminiſci ſacrilega impietate maluerunt, vnum bonum & alterum malum, quàm vnum principium bonum tot tantorumque malorum cauſam ſtatuendo maiore illud, vt eis videbatur ſacrilegio temerare. Vnde Auguſtinus de ſe cùm eſſet Manichæus: Lib. 7. Confeſſ. c. 14. *Quia non audebat anima mea, vt ei diſpliceret Deus meus, nolebat eſſe ſuum, quicquid ei diſplicebat, & inde ierat in opinionem duarum ſubſtantiarum.* Cuiuſmodi fuiſſe originem hæreſis Manichææ multis in locis teſtis eſt Auguſtinus. Itaque dicebant omnia illa quæ nos vocamus, & verò ſunt, & ſupra recenſuimus mala, in nobis eſſe orta non ex Deo bono ſic inſtituente primitus in pura natura creaturam rationalem, quemadmodum Pelagianum dogma ſtatuebat: neque rurſum ab homine vitiante naturam ſuam quam Deus ille bonus primitus totam bonam inſtituerat, quemadmodum fides Chriſtiana docet. Paris enim impietatis vtrumque eſſe ſentiebant, quod vtroque modo vel directè, vel certè indirectè bonus Deus malorum author eſſe crederetur. Sed ea nata eſſe dicebant ex commixtione naturæ malæ ſeu mali, hoc eſt, naturæ quæ non corruptione boni ſuperueniente vitiata ſit, ſeu ex bona facta ſit mala, ſed quæ ex natura ſua naturaliter talis ſit, ignara ſcilicet, malorum cupida, morbida, moribunda, cæteraque quotquot geminus ex ſe ſcaturiens mala. Hæc autem commixtio naturæ mali & boni, in eodem homine qua ratione facta ſit, confligentibus inter ſe duobus principiis bono ac malo, longa fabula eſt, neque ad peragendum id quod inſtituimus neceſſaria. Ad hoc enim ſufficit id quod iam iam explicuimus; quod ita ſe habere ex plurimis Auguſtini atteſtationibus perſpicuum eſt, & inferius plura dicturi ſumus. Ex qua vtriuſque ſententiæ explicatione colligitur, Manichæos & Pelagianos hactenus puram naturam induxiſſe quatenus vtrique naturam ſine gratia & ſine peccato à principio creante prodire ſentiebant, ſed hoc diſcrimine quod Pelagiani propter perſpicuam certamque naturæ bonitatem etiam defectus eius omnes bonos, ſeu non malos eſſe dicerent: Manichæi è contrario propter perſpicuam certamque defectuum iſtorum malitiam, etiam naturam ipſam volebant eſſe malum. Hinc conſequenter illi & naturam & defectus eius referebant in principium bonum, hoc eſt in Deum verum creaturæ rationalis authorem, hi in malum ſeu in naturam mali ex cuius conflictu cum natura boni, & ex vtriuſque commixtione quæ propter infirmitatem principij boni formidantis regnis ſuis conſecuta eſt, tota corporalis creatura prodiiſſet. His erroribus vtriuſque ſectæ ob oculos poſitis, ſententia Auguſtini contra Pelagianos & energia argumentorum eius plenius percipietur.

Auguſtinus igitur aduerſus Pelagianos docet opinionem iſtam non ſolum reipſa non eſſe veram, quia fides Chriſtiana tradit omnem illam calamitatum ſeriem ex peccato primi parentis promanaſſe, ſed etiam ratione naturali, multis modis oſtendit eam eſſe non poſſe verã, quia vel recto & generali ordini creaturarum vel etiam diuerſis Dei attributis, è diametro aduerſatur, vt eam proinde ſemper habeat tanquam vel contra naturalem exigentiam creaturæ rationalis, vel A etiam ſæpiſſimè tanquam prorſus impoſſibilem.

Et primò quidem ſententia Aug. eſt, eſſe contra ordinem, rectamque adminiſtrationem vniuerſitatis, vt miſeria peccata præcedat. Natura quippe creaturæ rationalis, hoc eſt, illius quę immutabilibus æternæ veritatis rationibus regitur & liberis motibus agitur, hoc poſtulat, vt non affligatur; niſi ipſa cauſam dederit. Omnis enim miſeria ſiue in corpore ſiue in animo eſt afflictio eius, quia eſt contra voluntatem eius, cùm id ei aufertur quod recta voluntate appetit. Iſtã creaturæ rationalis naturam Auguſt. veluti baſin aduerſus Hæreticos collocauit, quando dixit: *Creaturis præſtantiſſimis, hoc eſt, rationabilibus ſpiritibus hoc* Lib. de nat. boni c. 7. B *præſtitit Deus, vt ſi nolint corrumpi non poſſint, id eſt, ſi obedientiam conſeruauerint ſub Domino Deo ſuo, ac ſic incorruptibili pulchritudini eius adhæſerint: Si autem obedientiam conſeruare noluerint, quoniam volentes corrumpuntur in peccatis, nolentes corrumpantur in pœnis. Tale quippe bonum Deus eſt, vt nemini eum deſerenti bene ſit.* Nimirum ita vt nullo pacto Deum deſerenti bene eſſe poſſit quia repugnat naturę rationali, quæ nullo alio bono niſi ſolo Deo ſatiari, & ideò nec beari aut non niſi miſera eſſe poteſt, ſicut ſupra declarauimus, ita igitur eidem naturæ repugnat, vt non deſerenti Deum male ſit, hoc enim non minus cum recto ordine iſtius creaturæ & vniuerſitatis adminiſtratione pugnat quam C illud prius. Quod diſertis verbis in alio loco tradit Auguſtinus: *Si peccatis earum* (animarum) *detractis miſeria perſeuerat aut etiam peccata præcedit re*- Lib. 3. de li. *ctè deformari dicitur ordo atque adminiſtratio vniuerſitatis.* Ecce ordinem & adminiſtrationem vniuerſitatis deformatam, ſi miſeria peccata præceſſerit. Idem ipſum aduerſus Philoſophos in libris de Ciuitate diſputans, præter ordinem rectum eſſe declarat, quo ſuus cuique locus datur, vt ſine peccati merito miſer quiſquam fiat. Hoc autem ſicut ſine naturalis ordinis perturbatione eſſe non poteſt, ita nec ab authore ordinis Deo: *Pax,* Lib. 19. de Ciuit. c. 13. inquit, *omnium rerum eſt tranquillitas ordinis; ordo eſt parium diſpariumque rerum ſua cuique loca tribuens di*- D *ſpoſitio. Proinde miſeri, quia in quantum miſeri ſunt, vtique in pace non ſunt, tranquillitate quidem ordinis carent, vbi perturbatio nulla eſt. Veruntamen quia meritò iuſteque miſeri ſunt, in ea quoque ipſa ſua miſeria, præter ordinem eſſe non poſſunt. Non quidem coniuncti beatis; ſed ab eis tamen ordinis lege ſeiuncti.* Porrò totum ordinem iſtum, quo & peccantibus miſeria adeſſe, & non peccantibus abeſſe debet, ex æternæ legis præſcripto fluere, quo naturalis ordo creaturæ rationalis adminiſtratur, ſtatim ſubiicit: *Miſeriores autem* erunt, *ſi pax eis cum ipſa lege non eſt, qua naturalis ordo adminiſtratur.*

Porrò hanc eſſe æternam legem iam ſupra capite ſecundo declarauimus, cùm ex ea fieri di- E ximus, quod peccatum impunitum eſſe non poteſt. Quicquid enim ibi ad illius ſententiæ probationem protulimus, multò magis ad hoc valet, vt eum qui nihil omninò mali fecit, miſerum fieri non poſſe credamus, Cùm enim lex incommutabilis æternaque ſit, *qua iuſtum eſt vt omnia ſint ordinatiſſima*, Aug. lib. 1. de lib. arbi. cap. 6. tam impoſſibile eſt ordinatiſſimum eſſe, vt qui nihil egerit mali, malè patiatur, quam impoſſibile eſt ordinis perturbationem eſſe ordinem, ac Deum non eſſe Deum, Deus enim eſt ipſa illa incommutabilis veritas, quæ clamat iuſtum eſſe, vt omnia ſint ordinatiſſima, quæ clamat ordinatiſſimum eſſe, vt qui malè meritus fuerit, malè patiatur, & qui nihil mali fecit, nihil etiam mali patiatur. Quod & Auguſtinus

A in eodem loco apertè profitetur cùm de æterna lege dicit: *Lex quæ ſumma ratio nominatur, cui ſemper obtemperandum eſt, per quam mali miſeram, boni beatam vitam merentur, qua denique fit, vt non poßit aliquando iniuſtum eſſe vt mali miſeri, boni autem beati ſint*. Si lege æternâ iniuſtum eſſe non poteſt, vt boni beati ſint, profectò iuſtum eſſe non poteſt, vt ſint miſeri. Et ſi hoc iuſtum eſſe non poteſt, profectò nec Deus illud facere poteſt, qui nihil niſi quod iuſtum eſt, facit: Nam vt Auguſtinus, *contra illam ſummam naturæ legem tam Deus nullo modo facit quam contra ſeipſum non facit*. Huius igitur æternæ legis immobilitas vera radix eſt, cur vti dixit Auguſtinus, *Spiritus rationales ſi nolint*, id eſt, ſi peccare noluerint, *corrumpi non poßint*: B hæc item vera radix eſt: Cur *deformatur ordo atque adminiſtratio vniuerſitatis, ſi miſeria peccata præcedat*. Semper enim & vbique iuſtum eſt, vt omnia ſint ordinatiſſima. Cum ergò nunquam ordinatiſſimum eſſe poſſit, vt miſeria peccata præcedat; nunquam etiam lex æterna hoc dictare poteſt. Cum ergò pertingat à fine ſummæ creaturę vſque ad finem infimæ, & ſit inſuperabilis rectitudinis & indiſpēſabilis æquitatis, nihil omninò in vniuerſitatis adminiſtrationem irrūpere poteſt, quo ordinatiſſima illa ſanctio perturbetur: Neque enim, vt optimè ſanctus Auguſt. *ſub Deo iuſto miſer eſſe quiſquam niſi mereatur, poteſt*.

Ibidem. — *Lib. 26. cõt. Fauſt. ca. 3.* — *Lib. 1. oper. cap. f. 33.*

C Cùm igitur tam arcta ſit connexio inter miſeriam atque peccatum, vt neque peccata præcedere neque non ſequi poſſit, hinc eſt, quod Auguſtinus ex pura ratione naturali cum Pelagianis, cum Manichæis, cum quibuſlibet etiam infidelibus diſputans ex hoc ipſo quod miſeria qualiſcunque in creatura rationali reperitur, mox peccatum neceſſario anteceſſiſſe concludit. Hinc in Pſalmum trigeſimum octauum: *Video me in malis, video me in pœna, & apud te non video iniquitatem. Si ergo ego in pœna ſum, & apud te iniquitas non eſt, nonne reſtat vt pro iniquitate erudias hominem?* Nonne idem eſt ac ſi diceret, impoſſibile eſt vt ego in pœna ſim, niſi iniquitas mea commeruerit. D Et quomodo hoc impoſſibile eſt ſi in ſtatu puræ naturæ homo à Deo produci poteſt? Quod ſi fortè dixeris Auguſtinum ex ſuppoſitione præſentis ſtatus loqui, de quo poſtea plura dicturi ſumus, audi aliam eius ratiocinationem, cū adhuc eſſe Manichæus & hoc ipſum diligentiſſimè & ex profeſſo quæreret, quis longam illam pœnarum catenam qua vincti ſumus, humano generi texuiſſet: *Et intendebam*, inquit, *vt cernerem quod audieram, liberum voluntatis arbitrium cauſam eſſe vt malum faceremus, & rectum iudicium tuum vt pateremur, & eam liquido cernere non valebam, &c. Sublevabat enim me in lucem tuam, quod tam me ſciebam habere voluntatem quam me viuere.* E *Itaque cùm aliquid vellem aut nollem, non aliud quam me velle aut nolle certißimus eram, & ibi eſſe cauſam peccati mei, iam iamque animaduertebam.* Ecce ex pura natura ratione naturali, ſine fide cognitam cauſam peccatorum creaturæ rationalis. Nunc audi eadem naturalis rationis euidentia collectam cauſam pœnarum eius: *Quod autem inuitus facerem*, in hac videlicet miſeriarum ſtatu, vbi ignorantiâ & libidinibus ad peccatum pellimur, *pati me potius quam facere videbam, & id non culpam, ſed pœnam eſſe iudicabam; qua me non iniuſtè plecti, te iuſtum cogitans, cito fatebar*. Paralogiſmus ille inſignis eſt, ſi natura rationalis cum eiſdem pœnis ſine vllo peccato, ſine vlla iniuſtitia Dei condi poteſt.

Lib. 7. confeſſ. cap. 3. — *Ibidem.*

A Qua de cauſa nec illum ratiocinandi modum vnquam Pelagiani probauerunt, qui puram naturam attulerunt, nec Scholaſtici eum vnquam probare poſſunt, quamdiu in eo ſtatu hominem condi poſſe contendunt. Sed non hic tantum, ſed infinitis aliis locis idem ipſum Auguſtinus contra Pelagianos & Manichæos tradidit: Vtroſque enim pœnas ſine peccati merito inducentes illa ratiocinatione proſtrauit. Nam in libris de libero arbitrio vbi malorum cauſam aduerſus Manichæos indagat, cùm ſimiliter ignorātiam & difficultatem, hoc eſt libidinum ſæuientiam infirmitatem attuliſſet, quibus fieret vt homo etiam quodammodo inuitus neceſſitate peccaret: *Pœ*- B *nam*, inquit, *iſtam eſſe quis dubitet? Omnis autem pœna ſi iuſta eſt, peccati pœna eſt & ſupplicium nominatur.* Ecce omnem omnino pœnam, hoc eſt miſeriam, ſi tamen iuſta eſt, peccati pœnam eſſe teſtatur. Hoc eſt non aliter creaturæ rationali infligi poſſe niſi eius peccata mereantur, alioquin enim hoc ipſo eſſet iniuſta. Nam hoc eſt quod contra Pelagianos dixerat: *Neque enim ſub Deo iuſto miſer eſſe quiſquam niſi mereatur poteſt*. Sed quia imaginari aliquis poſſet huiuſmodi pœnas Deo permittente vel ex neceſſitate materiæ, ſiue corporis, ſiue animæ & corporis, in creaturam rationalem irrepere poſſe ſine iniuſtitia Creatoris, quemadmodum ferè authores puræ naturæ imaginari ſo- C lent, paulò accuratius ex ratione diuinæ prouidentiæ res iſta declaranda eſt, & naturæ puræ impoſſibilitas, iuxta mentem Auguſtini ſexcentis locis conſignatam, demonſtranda.

Lib. 3. de lib. arb. c. 18

IDEM PROBATVR EX VI diuinæ prouidentiæ cuius omnipotentia, vel ſcientia, vel iuſtitia neceſſario læditur.

CAPVT VII.

D SANCTVS igitur Auguſtinus tanti hoc argumentum fecit, quod ex prouidentia diuina hanc vniuerſitatem adminiſtrante & quoſlibet fortuito caſus excludente petitur, vt non dubitauerit hoc vnicum telum omnibus infidelibus opponere, eoque ſolo cuncta eorum machinamenta de pura natura, de malo naturali, de miſeriis ex neceſſitate materiæ pullulantibus, frangere atque ſubuertere. Nam quamuis Scripturas ſacras, in quibus miſeriarum noſtrarum vera cauſa recenſetur, vel prorſus abiicerent, vel non crederent, vel falſarent, fidemque Eccleſiæ de ſtatu gratiæ in quo conditi E ſumus deriderent, hoc tamen argumentum quod ſolummodo Deum authorem & conſequenter gubernatorem vniuerſi eſſe ſupponit, tam irrefragabilis euidentiæ eſſe cenſet aduerſus gentilium Philoſophorum ignorantiam, qui non dubitabant, hunc miſeriarum ſtatum eſſe homini naturalem, & aduerſus Pelagianorum commenta qui eas puræ naturæ tribuebant, & aduerſus Manichæorum inſaniam, qui eas ex naturæ malæ commixtione fluere delirabant, vt nihilominus vel ex propriis eorum erroneis principiis, quibus adhærebant, reſponderi poſſe iudicaret. Ipſum itaq; cū illis peſtibus de miſeriarum quarumlibet cauſa diſputantē ac ſatagentem videamus. Cum Platonicis igitur de cauſa

miſeriæ

miſeriæ quorumdam Angelorum diſſerens, quos ipſi bonos quidem, tamen miſeros eſſe fateri cogebantur, ſub Dei prouidentia nullam aliam eſſe concludit niſi malitiam: *Lib. 9. de Ciuit. c. 13.* *Qui* (Apuleius) *animo paſſiua, etiam miſera dixiſſet, niſi pro eorum cultoribus erubuiſſet. Porrò quia prouidentia ſummi Dei, ſicut etiam ipſi fatentur, non fortuitâ temeritate regitur mundus, nunquam eſſet iſtorum æterna miſeria, niſi eſſet magna malitia.* Ecce Deo mundum gubernante nec dæmones *animo paſſiuos*, hoc eſt paſſionibus perturbari & conſequenter miſeros eſſe non poſſe aduerſus Platonicos aliud opinantes putat, niſi malitia magna præceſſerit. Quamobrem, quæſo, & quomodo, niſi quia repugnat diuinæ prouidentiæ, vt quiſquam, niſi mereatur, miſer ſit?

B Similiter de cauſa mali curioſiſſimè ſatagens cum Manichæis aduerſus quos, quia ſuo quodam priuilegio, imo ſacrilegio ſcripturas veteris Teſtamenti abiicerent, de nouis quod vellent ſumerent: quod nollent ſpernerent, nulla eum teſtimoniorum diuinorum adiuuabat authoritas ideoque puris rationibus diſputare cogebatur, ex eadem diuinæ prouidentiæ conſideratione concludit: *Ita confitetur ipſe Auguſtinus lib. de dono perſeu. cap. 11.* *Lib. 1. de lib. arb. cap. 1.* *Quamobrem ſi nemo iniuſte pœnas luit, quod neceſſe eſt credamus quandoquidem diuina prouidentia hoc vniuerſum regi credimus, illius primi generis malorum* (id eſt culpæ) *nullo modo, huius autem ſecundi author eſt Deus*, Nempe illius, vt ante præmiſerat, quo dicimur mali aliquid pati. Iniuſtè autem pateremur malum niſi ante malum feciſſemus, ſicut ibidem indicat. Et in eiuſdem operis libro tertio, cùm hominem etiam inuitum ad peccatum vrgeri dixiſſet, quod quia magnum creaturæ rationalis malum eſt, & contra voluntatem accidit, ſicut pœnæ ſolent, multò enucleatius ex ratione probat, nullo modo ſine peccato talem pœnam ei accidere potuiſſe: *Lib. 3. de lib. arb. c. 18.* *Pœnam iſtam eſſe quis dubitet? Omnis autem pœna ſi iuſta eſt peccati pœna eſt & ſupplicium nominatur: ſi autem iniuſta eſt pœna, quoniam pœnam eſſe nemo ambigit, iniuſto aliquo dominante, homini impoſita eſt. Porrò quia de omnipotentia Dei & iuſtitia dubitare dementis eſt, iuſta hæc pœna eſt, & pro peccato aliquo penditur. Non enim quiſquam iniuſtus dominator aut ſurripere hominem potuit velut ignorante Deo, aut extorquere inuito tanquam inualidiori, vel terrendo vel confligendo vt hominem iniuſta pœna cruciaret.* Quibus verbis Auguſtinus omnia Manichæis præcidit effugia, quibus abſque peccato pœnas iſtas in humanum genus irrepſiſſe vel irrepere poſſe delirare potuiſſent. Cùm ergo nihil ſupereſſet quod reſponderi poſſet, *Relinquitur ergo*, inquit, *vt hæc iuſta pœna de damnatione hominis veniat.*

Pelagianos vero qui tantas miſerias Deo tanquam puræ naturæ authori aſcribebant, ſæpius ex diuinæ prouidentiæ conſideratione contundit, ſingulaque Dei attributa, quæ concurrunt ad gubernationem diuinæ prouidentiæ ſollicitè ponderat, vt oſtendat non poſſe tot miſeriis affligi homines niſi peccata promeruerint: *Lib. 1. oper. imp. ſ. 50.* *Niſi forte*, inquit contra Iulianum puræ naturæ aſſertorem, *tibi in hac quæſtione laboranti Deus iuſtus quidem, ſed infirmus quodammodo ſubuenire poterit, qui ſuis imaginibus ne innocentes graui iugo miſeriæ premerentur ſubuenire non potuit; vt eum dicas voluiſſe quidem quia iuſtus eſt, ſed non potuiſſe quia omnipotens non eſt. Atque ita de his anguſtiis exeas vt fidei caput perdas: qua fide primitus in ſymbolo confitemur, credere nos ad Deum Patrem omnipotentem. Deus igitur tuus in tot & tantis malis quæ paruuli patiuntur, aut iuſtitiam, aut omnipotentiam, aut ipſam*

A *curam rerum humanarum eſt perditurus. Quodlibet autem iſtorum dixeris vide quid egeris.* Et in libro ſecundo eiuſdem ſecundæ lucubrationis contra Iulianum: *Lib. 2. ſ. 285* *Propter quod ergo affliguntur paruuli, ſi nullum habent omnino peccatum? An omnipotens & iuſtus Deus, iniuſtas pœnas à tot innocentibus prohibere non potuit?* Non poſſet luculentius Auguſtinus quid de pura natura ſentiat promere quam dicendo, quod non poſſit Iulianus in illa puræ naturæ quam prædicabat hypotheſi rationem tot miſeriarum dare, quibus torquentur paruuli, quam fidem violando, qua Deus & iuſtus, & omnipotens, & curam rerum humanarum habere creditur. Quod argumentum velut inuictum aduerſus

B quaſlibet hypotheſes, & errores, & arietes oppugnantium creberrime repetit, eadem illa Dei attributa ponderans, ſine quibus diuina prouidentia exerceri aut explicari nequit. Nam aduerſus eundem Iulianum in priore lucubratione ſtatum puræ naturæ in paruulis prædicantem: *Lib. 2. cont. Iul. cap. 1.* *Magiſque iniquus aut infirmus oſtenditur* (Deus) *ſi iugum graue ſuper filios Adam à die ſicut ſcriptum eſt natiuitatis eorum vſque in diem ſepulturæ in matrem omnium, ſub quo iugo imago eius atteritur, aut ipſe nullo vel originali, vel proprio præcedente peccato, aut quilibet alius ipſo impoſuit inuito.* Et libro quinto, *Lib. 5. c. 1.* *Suorum tantos cruciatus conſpiciunt paruulorum, vt ſub Creatore optimo atque iuſtiſſimo nullo modo imago eius in illa*

C *ætate tanta mala pateretur ſi non eſſet originale.* Vbi in Creatore ponderat omnipotentiam, in optimo bonitatem, in iuſtiſſimo æquitatem. Præclariſſimè verò ſubuertit puræ naturæ ſtatum cui tot miſerias aſcribebat Iulianus in fine libri quarti vbi ſingula effugia illius anguis lubrici ſollicitè claudit: *Lib. 4. cont. Iul. cap. vlt.* *In iis*, inquit, *quæ meminiſſe iam non potes, paruulos intuere quot & quanta mala patiantur, in quibus vanitatibus, cruciatibus, erroribus, terroribus creſcant. Deinde iam grandes, etiam Deo ſeruientes tentat error vt decipiat; tentat labor aut dolor vt frangat; tentat libido vt accendat; tentat mœror vt ſternat, tentat typhus vt extollat. Et quis explicet omnia feſtinanter quibus grauatur iugum ſuper filios Adam?* Ecce mala

D quibus puræ naturæ ſtatus viret & floret. Iam vide, quomodo ipſe rem ob ea eorum cauſa peccata, defendi ſine omnipotentiæ vel iuſtitiæ diuinæ violatione non poſſit: *Ibidem.* *Huius euidentia miſeriæ, gentium Philoſophos nihil de peccato primi hominis, ſiue ſcientes, ſiue credentes compulit dicere ob aliqua ſcelera ſuſcepta in vita ſuperiore pœnarum luendarum cauſa nos eſſe natos, &c. Apoſtolus autem amputat opinionem qua creduntur ſingulæ animæ pro meritis antecactæ vitæ diuerſis corporibus inſeri.* Ecce ſublatum omne ſuperioris vitæ peccatum. Iam vide ad quas anguſtias aduerſarium puræ velut naturæ miſerias crepantem adigat: *Quid igitur reſtat, niſi vt cauſa iſtorum malorum ſit, aut iniquitas, aut impoten-*

E *tia Dei, aut pœna primi veteriſque peccati? Sed quia nec iniuſtus nec impotens eſt Deus, reſtat quod non vis, ſed cogeris confiteri, quod graue iugum non fuiſſet niſi delicti originalis meritum præceſſiſſet.* Nimirum apertiſſimè concludit, aduerſus eum qui velut puris naturalibus ea mala tribuebat, tantum abeſſe hoc dici poſſit, vt velit nolit ad confitendum peccatum adigatur, vel certè iniuſtum vel impotentem eſſe Deum qui ſine vllo præcedente peccato, tot miſeriis plectit immeritos. Quod profectò abſurdiſſimè & falſiſſimè concluditur, ſi Deus poteſt ſine vlla iniquitate vel impotentia ſua ſolo liberæ ſuæ voluntatis & abſolutæ dominationis arbitrio, cum illis miſeriis humanam naturam inſtituere.

A Nec verò aduerſus Iulianum tantum, ſed & in aliis operibus ſuis paſſim docet, nullo modo poſſe tantorum malorum cauſam quibus puræ naturæ ſtatus affligi poſſe dicitur Deo tribui, ſine læſione iuſtitiæ vel poteſtatis eius. Nam in ſermonibus ad populum: *Malorum omnium noſtrorum cauſa peccatum eſt. Non enim ſine cauſa homines mala iſta patiuntur. Iuſtus eſt Deus, omnipotens eſt Deus, nullo modo iſta pateremur ſi non mereremur.* (Serm. 139. de temp. c. 3.) Et in libro octoginta trium quæſtionum, quæſtione 24. cùm ratiocinando conſtituiſſet mundum regi prouidentia & nihil in eo caſu fieri: *Hoc*, inquit, *conſtituto conſequens videtur vt quicquid in mundo geritur, partim diuinitus geratur, partim noſtra voluntate: Deus enim quouis homine optimo atque iuſtiſſimo longè atque incomparabiliter melior & iuſtior eſt. Iuſtus autem regens & gubernans vniuerſa, nullam pœnam cuiquam ſinit immeritò infligi, nullum præmium immerito dari. Meritum autem pœnæ peccatum & meritum præmij rectè factum.* (Lib. 83. qq. quæſt. 24.) B Et vberius quæſtione octogeſima ſecunda, omnes rimas obſtruit, per quas elabi poſſet, qui præſentis vitæ miſerias, ſine peccati iniquitate contingere poſſe crederet. Cùm enim eorum protuliſſet querimoniam qui bonos affligi moleſtè ferunt, quæ ſane omnium infirmorum ſemper fuit & Chriſtianorum, & maximè gentilium Paganorum, ſic omnium ſuſpiciones placare ſatagit, vt ſi peccata remoueantur, non niſi cum Dei iniuria miſeriarum tantarum cumulum in immeritos irrumpere potuiſſe fateatur: C *Sed iis tamen*, inquit, *qui putant iniuſtum Deum, cùm iuſtos in doloribus & laboribus viderit; aut certè ſi non audent iniuſtum Deum dicere, vel res humanas non curare arbitrantur, vel ſemel ſtatuiſſe neceſſitates fatorum, contra quas nec ipſe aliquid facit, ne ordinem rerum à ſe diſpoſitum inconſtantia turbare credatur, aut aliquid aliud opinantur quod Deus in aliquo inualidus non poſſit à iuſtis iſta mala prohibere, dicendum eſt.* (Ibid. q. 82.) Habes hic omnes nobiliores ſuſpiciones hominum, iuxta quas vel in iniuſtitiam Dei retorquetur, vel in prouidentiæ vaſtitatem, vel in infirmitatem eius, vel in fata ab ipſo cõſtituta, hoc eſt in ordinationem eius immutabilem, qua conſtituit vt ille ordo rerum ageretur, quo etiam D iuſti paterentur mala, ſub quo membro etiam Pelagianorum pura natura cõtinetur. Ille quippe rerum ſtatus immutabili lege etiam iuſtiſſimos quoſque cruciat malis. Videamus ergo quid ad illa ex Auguſtini mente dicendum ſit: *Dicendum eſt*, inquit, *nullam futuram fuiſſe iuſtitiam in hominibus, ſi res humanas non curat Deus, quia omnis iſta hominum iuſtitia, quam & tenere animus humanus rectè faciendo poteſt, & peccando amittere, non imprimeretur animæ niſi eſſet aliqua incommutabilis iuſtitia quæ integra inueniretur à iuſtis, cùm ad eam conuerterentur; integra relinqueretur à peccantibus cùm ab eius lumine auerterentur. Quæ iuſtitia* E *incommutabilis vtique Dei eſt; nec eam porrigeret ad illuſtrandos ad ſe conuerſos ſi res humanas non curaret.* (Ibidem.) En tibi profligatos eos qui Dei prouidentiá mundum non curante iuſtos affligi putant. Iam pergit ad eos qui Deo ſic ordinante hoc fieri poſſe putant: *Si verò propterea grauia perpeti iuſtos ſineret, quia contra ordinem rerum à ſe diſpoſitum nollet venire, nec ipſe iuſtus eſſet, non quia diſpoſitionem ſuam ſeruare non vult, ſed quia ita diſpoſuit ipſum ordinem rerum vt immeritis pœnis iuſti affligantur.* (Ibidem.) Quid manifeſtius quam non poſſe Deum talem rerum ordinem conſtituere vt immeritis pœnis iuſtus affligatur? Quod vt clarioribus verbis apud Scholaſticos loquatur Auguſtinus, non eſt aliud dicere quam iniuſtum fore Deum ſi talem ordinem rerum ſiue in pura natura, ſiue in integra & ſanctificata, ſiue in alia quacunque inſtitueret, vt immeritis pœnis iuſti affligantur. Ex quo apertè ſequitur, puram naturam in qua promiſcuè iuſti iniuſtique, vel potius omnes omninò iuſti immeritis torquentur pœnis eſſe impoſſibilem, nec aliter poſſibilem fieri poſſe niſi vel iniuſtitiam, vel inualiditatem tribuamus Deo, vel prouidentiam adimamus, atque ita, quemadmodum etiam contra Iulianum dixerat, *caput fidei perdamus, vt de eis anguſtiis exeamus.* Vnde etiam ſtatim ſubiicit: *In aliquo autem Deum eſſe inualidum ad repellenda mala quæ iuſti patiuntur, quiſquis opinatur, ideo deſipit, quia non intelligit, ſicut nefas eſt iniuſtum Deum dicere, ita nefas eſſe omnipotentem negare.* (Lib. 1. oper. imper. ſ. 50. Vide eum locum paulo ante citatũ. Ibidem.) Concludit itaque non alia ex cauſa hoc contingere niſi de pecato & reliquiis eius hoc eſt vt ipſe loquitur, *vel de ipſo morbo nondum ſanato vel de adiutorio medicinæ*, quæ vt ægrotantibus nobis tam acerba imponeretur morbus meruit.

Neque verò Philoſophos, Manichæos, atque Pelagianos tantum, apud quos omnes ſola pura natura ſine gratia, & ſine peccato creaturæ aſcribitur, hoc argumento fregit Auguſtinus, hypotheſes improbauit, tanquam qui Dei maieſtatem nefaria ſuarum hypotheſion impietate violarent: ſed etiam ex eiuſdem ipſius argumenti euidentia & certitudine grauiſſimos cruciatus ipſe vſque ad finem vitæ paſſus eſt. Cùm enim nunquam intelligere poſſet quo pacto anima rationalis, ſi noua vnaquæque à Deo crearetur peccati originalis poſſet eſſe rea, nunquam etiam intelligere conſequenter potuit, quo pacto iuxta illam ſententiam in qua anima paruulorum innocens naſci videbatur, ſicut Pelagianæ hæreſis aſſerebat, tot cruciatibus & miſeriis ſine violatione diuinæ prouidentiæ vel omnipotentiæ vel iuſtitiæ poſſet affligi. Audi ipſum quanta ingenuitate ingentes animi ſui anguſtias ex hoc ſolo capite naſcentes confiteatur, & opem, vt inde liberari poſſit alienæ eruditionis imploret; *Sed cùm ad pœnas ventum eſt paruulorum, magnis mihi crede coarctor anguſtiis, nec quid reſpondeam prorſus inuenio: non ſolum eas pœnas dico quas habet poſt hanc vitam illa damnatio, quo neceſſe eſt trahantur, ſi de corpore exierint ſine Chriſtianæ gratiæ ſacramento, ſed eas ipſas, quæ in hac vita dolentibus nobis verſantur ante oculos, quas enumerare ſi velim, priùs tempus quam exempla deficient. Langueſcunt ægritudinibus, torquentur doloribus, fame & ſiti cruciantur, debilitantur membris, priuantur ſenſibus, vexantur ab immundis ſpiritibus. Demonſtrandum eſt vtique, quomodo iſta ſine vlla ſua mala cauſa iuſtè patiantur.* (Epiſt. 28.) Hoc eſt, demonſtrandum eſt quomodo iſta paruuli innocentes vel in pura natura, ſicut hæreſis Pelagiana ſtatuit, vel iuxta ſententiam quæ animam ſine peccati contagione in corpore creari credit, iuſtè patiantur.

Et quamobrem demonſtrandum iſtud eſt, cùm Deus ſit vitæ mortiſque dominus? Vt faciat de paruulis quod voluerit, cum parentibus peccantibus detrahi poſſet immortalitas, & ita in filios etiam innocentes natura mortalis propagari? Hæc enim ſunt quæ Scholaſtici obuia, plana, vera, certaque eſſe ne dubitant quidem. Audi Auguſtinum multò ſublimius & religioſius rimantem iſtius difficultatis anfractus: *Non enim dici fas eſt, aut iſta ignorante Deo fieri, aut eum non poſſe reſiſtere facientibus, aut iniuſtè iſta vel facere vel permittere. Num quidnam ſicut illa* (Ibidem.)

animalia

animalia irrationabilia rectè dicimus in vſus dari naturis excellentioribus, etſi vitioſis, ſicut aperiſſimè in Euangelio videmus porcos ad vſum deſideratum conceſſos eſſe dæmonibus, hoc et de homine rectè poſſumus dicere? Quaſi diceret, nullo pacto. Et quæ cauſa differentiæ? *Animal eſt enim, ſed rationale, etſi mortale. Anima eſt rationalis in illis membris, quæ tantis afflictionibus pœnas luit. Deus bonus eſt, Deus iuſtus eſt, Deus omnipotens eſt, hoc dubitare omninò dementis eſt. Tantorum ergo malorū quæ fiunt in paruulis cauſa iuſta dicatur. Nempe cùm maiores iſta patiuntur, ſolemus dicere, aut ſicut in Iob merita examinari, aut ſicut in Herode peccata puniri. Et de quibuſdam exemplis, quæ Deus manifeſta eſſe voluit, alia quæ obſcura ſunt, hominum coniecturæ conceduntur. Sed hoc in maioribus. De paruulis autem quid reſpondeamus, ediſſere, ſi pœnis tantis nulla meis ſunt punienda peccata: Nam vtique nulla eſt in illis ætatibus examinanda iuſtitia.* Nonne ridiculum eſt hoc ſuſpicari, quod Auguſtino in mentem nondum venerat Deum eſſe vitæ & mortis authorem? Eſſe abſolutum creaturarum Dominum? Mortalitatem parentum peccantium etiam in filios non peccantes poſſe propagari, ſicut patri aufertur peccanti feudum, quo & innoxij filij carent. Hæc enim ſunt quæ velut limatus excogitata proferuntur. Nempe hæc ipſa ſunt quæ Auguſtinus erga creaturam rationalem quæ eſt obiectum iuſtitiæ & iniuſtitiæ, nullo modo ſine culpa creaturæ vel iniuſtitia, vel infirmitate, vel ignorantia creatoris fieri poſſe teſtatur, & in ſcriptis ſuis tota vita aſſeuerantiſſimè teſtatus eſt. Idcirco enim paſſim contra Pelagianos, contrà Manichæos, contra Philoſophos qui mortalitati paruulorum velut in puris naturalibus prodeuntium iſta tribuebant, ſemper clamat. Mundus regitur diuina prouidentia, Deus bonus eſt, Deus iuſtus eſt, Deus omnipotens eſt, hoc dubitare omnino dementis eſt; tantorum ergo malorum quæ paruuli patiuntur, iuſta cauſa proferatur. Et reclamantibus, iſtum Deus ordinem ſuâ voluntate diſpoſuit, reſpondet Auguſtinus; Nec ipſe iuſtus eſt, quia ita diſpoſuit ipſum ordinem rerum vt iuſti vel innocentes immeritis pœnis affligantur. Ex quibus perſpicuum eſt nunquam Auguſtinum tantas afflictiones, quantas etiam paruulos in hac mortalitate pati cernimus, cum diuinæ prouidentiæ attributis conciliare potuiſſe, ſi natura vel ab initio pura, vel etiam parentibus licet peccantibus, in poſteris tamen quoquo modo expers iniquitatis, naſci poneretur.

IVSTITIA DEI FVNDITVS euertitur iuxta Auguſtinum per ſtatum puræ naturæ.

CAPVT VIII.

Et quamuis Auguſtinus in ſuperius allegatis, & aliis non paucis locis indeterminatè ſemper colligat, Dei prouidentis regentiſque mundum, vel omnipotentiam, vel bonitatem, vel ſcientiam, vel iuſtitiam lædi, ſi miſerias mortalitatis huius, ſine peccato creatura rationalis pateretur; ſæpiſſimè tamen aduerſus eoſdem naturæ puræ fabros Pelagianos, determinatè conficit, Iuſtitiam Dei funditus tolli, nec vlla ratione poſſe defendi. Quiſquis enim Deum verum colit, ſicut Pelagiani ſe colere fatebantur, de Creatoris omnipotentia, & bonitate non facile dubitat. Nam ſtatim in initio ſymboli Apoſtolici quod omnibus in ore Chriſtianis eſt, Eccleſia Chriſtiana profitetur, *Credo in Deum Patrem omnipotentem creatorem cæli & terræ.* Quomodo ergo facilè neget ſupremum omnium Creatorem eſſe omnipotentem qui creauit omnia? Eſſe bonum qui dedit omnia? Eſſe ſcientem atque ſapientem qui excogitauit omnia? Sed hac ſuppoſita fide, iuſtitia ſtatim tota periclitatur tot tantorumque miſeriarum immiſſione ſine vllo immerito præcedentis iniquitatis, propria enim iuſtitiæ materia, eſt ſuum cuique tribuere, quomodo autem innocenti tanta miſeria debeatur, & conſequenter iuſtè ſuum tribuatur, quacumque vel integræ, vel puræ naturæ ſuppoſitione, nunquam intelligi poſſe innumeris locis Auguſtinus docuit. A qua doctrina quia multa pendent, operæ pretium eſt attendere, quanta certitudine & conſtantia, Pelagianis Auguſtinus eam obiecerit; & quam nihil ei vel in ſpeciem reſponderi ab eis poſſe iudicauerit, qui puram naturam velut omnium iſtarum miſeriarum fontem mordicus tuebantur. Itaque Iulianum qui præ cæteris Pelagianis naturæ puræ miſeriarumque omnium vel t naturalium buccinator erat celeberrimus, vt iam aliquoties ex propriis verbis eius declarauimus; ita retundit ex conſideratione iuſtitiæ Dei: *Deus autem iuſtus ſi tanta paruulis mala quanta nunc dicere non ſufficio, nihil peccati trahentibus irrogaret,* ſicut ponebat ratione puræ naturæ Iulianus, *magis appareret iniuſtus* Et libro 3. eiuſdem operis: *Malum ſi nullum (paruuli) ex origine traherent, nunquam cum vitiis vel corporalibus naſcerentur. Deus enim qui eſt animarum, ipſe eſt etiam corporum conditor, qui vtique humanæ in ipſa conditione naturæ vitia non infligit immerita.* Et lib. 6. *Contra cuius* (Eccleſiæ) *viſcera, ſatis acutis telis tibi videris armatus; de iuſtitia Dei contra iuſtitiam Dei colligens argumenta. Tunc enim eſt Dei vera iuſtitia, ſi graue iugum ſuper filios Adam non eſt iniuſtum. Quomodo autem non eſt iniuſtum iugum graue, ſi nullum eſt in paruulis malum, propter quod iuſtè iugo premantur graui?* Hoc autem iugum graue miſeriarum omnium pondus comprehendit, quo genus humanum in hac ærumna mortalitatis atteritur, à primis fletibus naſcentium, vſque ad extremos gemitus morientium. Hoc autem iugum non eſt aliud quam illud quod pura natura ſecum trahit & puræ naturæ munus reipſa cenſebat eſſe Iulianus. De cuius proinde iugi iniuſtitia ſæpè conqueritur Auguſt. ſi vera eſſet Pelagiana ſententia, quod eo genus humanum ſine peccati iniquitate premeretur. Nam in eodem libro: *Quod ſi falſum eſſet* (quod ſcilicet ex iniquitate parentum ſumus rei) *profecto iugum graue ſuper filios Adam nullo modo iuſtum eſſet.* Et libro primo operis imperfecti: *Vos quod dicitis potiùs non poteſt vlla iuſtitiæ ratione defendi: quia miſeria generis humani, à qua nullum hominum ab exortu vſque ad obitum videmus alienum, non pertinet ad omnipotentis iuſtum iudicium, ſi nullum eſt originale peccatum.* Et multis interpoſitis: *Ex hac æquitate, graue iugum eſt ſuper filios Adam à die exitus de ventre matris eorum, omninò eſſe aſſeris iniquum, qui negas originale peccatum. Oſtende enim iuſtum eſſe vt cum tam manifeſta miſeria, vel ad tam manifeſtam miſeriam naſcatur, à quo peccatum originale non trahitur.* Et iterum, *Erratis, vos potiùs iniquum cogimini confiteri graue ſuper paruulos iugum; ſi quemadmodum nullum habent proprium, ita nullum trahunt originale peccatum.* Et aliquanto poſt: *Dic ergo, qua iuſtitia retributum ſit*

Lib. 2. cont. Iul cap. 10. — Lib 3. c. 6. — Lib. 6. c. 5. — Ibid. c. 10. — Lib. 1. oper. imper. ſ. 6. — Ibid. ſ. 26. — ſol. 27.

paruulis, graue iugum tam magnæ manifeſtæque miſe- A
Ibid. fol. 63. *riæ.* Et quibuſdam interiectis: *Deinde ſi aggrauata ætas illa* (paruulorum) *iniquitatem iudicis conuincit vt dicis, itane non eſt aggrauata graui iugo ſuper filios Adam? Et tamen non eſt hinc iniquus Deus, ac per hoc merito eſt aggrauata. Nullum eſt autem huius ætatis meritum malum, ſi nõ eſt originale peccatum.*
Ibid. f. 65. & 66. Et iterum efficacius: *Tu facias iniuſtum Deum ſub cuius omnipotentis cura, cùm videas graui iugo miſeriæ paruulos premi, nullum eos peccatum habere contendis, ſimul accuſans & Deum & Eccleſiam: Deum*
Ibid. f. 175. *quidem ſi grauantur & affliguntur immeriti.* Et aliquantò poſt: *Vos autem qui omnipotentem Deum non negatis, in graui iugo paruulorum, credi vultis iniuſtum, negando originale peccatum.* Et libro ſecundo B
Lib. 2. oper. imp. f. 345. illius poſtremi operis contra Iulianum: *In illo*
Ibid. f. 348. *graui iugo, quo etiam paruuli premuntur, quomodo iuſtus eſt Deus, ſi nullus naſcitur reus?* Et rurſum, *Ipſa te conuincit in paruulis æquitas Dei, quam* (forte quæ) *magna eſt iniquitas, ſi iugo graui premuntur & paruuli, ſine vllo merito vinculoque peccati.* Dies me penè deficeret, ſi loca omnia recenſere velim, quibus iniquitatem Dei manifeſtam eſſe cõcludit, ſi tantarum miſeriarum iugum, quo videmus humanum genus etiam in paruulis premi, Deus innocentibus in creatione iuxta ſtatum puræ naturæ à Iuliano prædicatum impoſuerit. Quod iugum ideo toties tanta cura cõmemora-
Ibid. f. 283. re ſe dicit, vt *ceruicem eius ſi non inflexerit frangeret;* C hoc eſt vt illius iniuſtitiæ conſideratione velut inuicto argumento duritia Pelagiana frangeretur, quæ ſtatum puræ naturæ velut iugum tot miſeriis oneratũ humano generi ſine vllius merito iniquitatis imponebat. Hanc enim iniuſtitiam quam inferebat Deo, etiam nulla iugi factâ mentione, ſed clariſſimis verbis miſeriæ magnitudinem ponderans, exprobrat paſſim iſtis ad-
Lib. 1. oper. imperf. fol. 109. uerſariis ſuis in omnibus libris ſuis: *Iudicia Dei vos euertitis, qui generis humani miſerias incipientes à paruulis, ſine vllo peccati merito fieri dicitis.* Et in libro ſecundo, cùm Iulianus prædicaret æquitatem Dei: *Propter quid ergo*, inquit, *affliguntur paruuli ſi nullum habent omninò peccatum? An omnipotens* D *& iuſtus Deus iniuſtas pœnas à tot innocentibus probi-*
Lib. 2. fol. 291. *bere non potuit?* Et inferius: *Cur non potius mirarís vniuerſi generis humani ab exordio natiuitatis totã miſeriam, vt nemo beatus, niſi ex miſero, neque niſi poſt hanc vitam malis omnibus careat, cui per Dei gratiam præſtatur vt careat? Et hoc mirando te corrigis*, ab illo errore quo ſcilicet eas inſtitutioni puræ naturæ tribuis, *& iuſtum Dei iudicium in generis humani non iniuſta afflictione cognoſcis?* Hoc eſt, cur nõ agnoſcis ex magnitudine miſeriarum quibus affligimur, & ex iuſtitia Dei errorem eſſe, quo genus humanum tot miſeriis ſine peccati merito affligi poſſe deliras? Nam hoc inſani cerebri delirium eſſe
Ibid. f. 308. multò inferius apertiſſimè profitetur: *Nam ſi ſano* E *cerebro conſiderares humanæ vitæ miſerias à primis fletibus infantium vſque ad extremos gemitus morientium, videres profectò quod nec ego, nec tu, ſed ille Adam fuerit caput bonorum & cauſa malorum; quod nolens videre clauſis oculis clamas, & iuſtum Dei eſſe iudicium, & non eſſe originale peccatum. Quæ duo inter ſe quam ſint contraria procul dubio cerneres, ſi ſanum caput haberes.* Et vtrumque coniungens, iugum iſtud videlicet toties commemoratum, ingenteſque miſerias,
Ibid. f. 327. vt quid eſſet iugum iſtud exponeret: *Cùm dicitis nullum peccatum paruulis imputandum, iniuſtum facitis Deum, qui eis graue iugum à die exitus de ventre matris impoſuit. Quod etſi Scriptura non diceret, quis tam cæcus eſt mente qui non videat miſeriam generis huma-*

A *ni, à fletibus incipere paruulorum? &c. Si autem reatus iſte originis è Scriptura ſanctâ proditur, & ipſe ſe prodit,* videlicet ex iſta miſeriarum magnitudine quæ innocentibus imponi ſine peccati iniquitate non potuit. Hæc aliaque plurima quæ adduci poſſent tædiique prolixitatis prætermittimus, ſine vlla quantum arbitror, ambiguitate probant, veriſſimum eſſe quod ſupra diximus, nulla ratione ſecundum Auguſtini mentem ſexcenties explicatam defendi poſſe iuſtitiam Dei, ſi miſerias puræ naturæ humano generi ſine merito præcurrentis iniquitatis imponeret. Hoc enim eſt ipſiſſimum illud quod Pelagianis toties tanta verborum acrimonia tanta ratiocinandi certitudine,
B tanta veritatis ſecuritate exprobrat. Illi quippe hoc aſſerebant reipſa factum, quod Scholaſtici fieri poſſe dicunt: vt ſine vllo peccato vel proprio vel alieno genus humanum tot calamitatibus affligatur, quot ille ſtatus infallibili lege poſt ſe trahit.

NON PROCEDVNT AVGVSTINI argumenta ac teſtimonia ex hypotheſi ſtatus gratiæ & ſupernaturalis.

CAPVT IX.

C QVID ad iſtam luculentiſſimæ doctrinæ claritatem cum aliquo probabilitatis colore reſponderi poſſit, fateor equidem prorſus ignoro. An fortè Auguſtinum loqui ex ſuppoſitione præſentis ſtatus, quo homo in gratia conditus, & ita conſequenter ad ſupernaturalem ſtatum eleuatus & in felicitate miſeriarum experte collocatus fuit? Hoc enim videor mihi ſemel reſpondentem quemdam audiuiſſe, cum vno loco ex tot adductis inopinatè premeretur, nec ſatis ei occurreret, quid reſpondere poſſet. Sed profectò quiſquis non ni-
D mium ſupinus ea quæ hoc tractatu diximus ponderauerit, facile videbit nihil abſurdius, & à veritate alienius poſſe reſponderi. Nam in primis quid illa hypotheſis ad purgandam Scholaſticorum doctrinam facit? Ipſi enim apertè docent Adamo ſolo peccante & ex Paradiſi fœlicitate in mortalitatis miſerias delabentè, ſine vlla iniquitate paruulos eodem totius mortalitatis iugo potuiſſe premi. Hoc enim ſimilitudine humanorum iudiciorum iuxta quæ filios bonis ac priuilegiis propter ſola parentum peccata ſpoliari fas putatur, velut extra controuerſiam poſitum probant. Ipſi rurſum apertiſſimè docent, non ſolum Adamum & paruulos, ſed etiam vni-
E uerſum humanũ genus mortalitatis ærumnis permitti ſine vlla Dei iniquitate potuiſſe, quantumuis eum, libera videlicet voluntate ſua, Deus in Paradiſi fœlicitate collocaſſet. Ipſi denique vel potiùs eorum aliqui palam docent, Sanctos omnes imo Beatos omnes nemine excepto, ad æternas pœnas ſine vlla Dei iniuſtitia damnari poſſe. Quod igitur ad propoſitum facit, etiam ſi Auguſtinus, humanum genus in Paradiſi fœlicitate ſine miſeriis vllis collocatum eſſe ſupponeret?

Sed vt paulò preſſius talem hypotheſin conſideremus, quid ineptius, quid abſurdius, imo quid ſtultius ac delirius, ab Auguſtino tanquam confeſſum, ab aduerſario ſupponi poſſet, quam

id cuius contradictoriom expugnandum erat, & quod aduerſarius eius mordicus tuebatur? Iulianus enim, totaque hæreſis Pelagiana velut anchoram ſacram, vnde tota erroris illius pendebat ſalus, iſta duo dogmata tuebatur, quod *Adam ſiue peccaret, ſiue non peccaret, moriturus eſſet*; quod *infantes cum omnibus* videlicet illis quas videmus miſeriis, *in illo ſtatu naſcerentur, in quo Adam ante prævaricationem fuit.* Quid igitur inſanius, quam contradictorium theſis ſuis antagoniſtæ velut certum ſumere, & eius doctrinas capitales, quibus tota erroris moles nititur velut falſas ante certamen conuictaſque ſupponere? Nonne has in primis oppugnare, reuincere, euertere oportuit, ne alioquin turpiſſimo diſputationis ludibrio principium petere, & ab aduerſario, vel quolibet Philoſophiæ tyrone velut imperitus & ſtolidus diſputator exploderetur? Nam tali probationis compendio quo id velut extra controuerſiam ſumitur, quod in quæſtione verſatur, id falſum ſupponitur, quod tuetur aduerſarius, omnes hæreſes facile quilibet de foro profligauerit. Cuius abſurditatis atque ſtoliditatis, quia nemo Scholaſticorum qui aliquid litteris mandandum cenſuerit poſteritati, ſe fuiſſe exiſtimari velit, non inferiorem quæſo de Doctorum omnium principe nos opinionem habere ſinant: alioquin & Eccleſia periclitabitur victoriam infirmitatibus & fraudibus partam de Pelagianis vendicaſſe.

Sed benè ſe habet quod ipſe ſanctus Auguſtinus probroſam huiuſmodi opinionem, de ſe remouerit. Plurimis enim ſcriptorum ſuorum teſtimoniis patefecit, ſe optimè intellexiſſe hypotheſim Pelagianam, qua paruolos in puris naturalibus naſci ſtatuebant, illamque non velut falſam ſuppoſuiſſe, ſed per iuſtitiæ euidentiam & certitudinem conuiciſſe. Quid enim aliud ſibi volunt illæ emphaticæ euaſiones quibus aduerſarios pura naturalia delirantes petit: *Vos quod dicitis non poteſt vlla iuſtitiæ ratione defendi; Vos erratis; vos iniquum cogimini confiteri graue iugum; vos qui omnipotentem non negatis Deum credi vultis iniuſtum: Iudicia Dei vos euertitis; vos iniuſtum facitis Deum qui generis humani miſerias ſine vllo peccati merito fieri dicitis.* Quid aliud illæ quibus inuadit Iulianum? *Tu omninò aſſeris iniuſtum Dei iudicium: Tu facis iniuſtum Deum: Ipſa te conuincit æquitas Dei: Oſtende iuſtum eſſe vt cùm tam manifeſta miſeria naſcantur paruuli ſine vllo merito vinculoque peccati?* Quid & illæ? *Cur non miraris humani generis miſeriam? Cur non mirando ab illo errore te corrigis? Clauſis oculis clamas iuſtum eſſe Dei iudicium, & non eſſe originale peccatum.*

Quid enim ſignificant, vel ſignificare poſſunt aliud iſta, niſi prorſus impoſſibile eſſe, vt ſtatus puræ naturæ quem prædicabant tot miſeriis cumulatus cum diuina æquitate conſiſtat? Nam illa duo ex nulla hypotheſi quam negaſſet aduerſarius, ſed ex ipſis terminis ita repugnare vt conciliari nequeant apertiſſimè dicit, quando pro ratione ſubiicit: *Quæ duo inter ſe quam ſint contraria procul dubio cerneres ſi ſanum caput haberes.*

Quod ſi necdum quiſpiam induci poſſit vt credat, non ex hypotheſi, ſed ex ipſa natura iuſtitiæ Auguſtinum arguere, & puræ naturæ ſtatum euertere, velut ex ipſa ſua formali ratione diuinæ iuſtitiæ repugnantem, audiat illa clariora, quæ haud ſcio an non perinde atque in terminis pura illa naturalia velut iniuſta ſubuertant. Nam libro tertio contra Iulianum primitùs &

A ante omnia præmittit Auguſtinus hypotheſim aduerſarij ſui de puris paruulorum naturalibus, vt eum expugnare poſſit: *Naturam dicis humanam innocentiæ dote locupletem.* Lib. 3. cont. Iul. cap. 4. Hoc eſt naturam humanam ab omni peccato innocentem naſci, quam quia paulo ante etiam *adoptionis* expertem eſſe dixerat, conſequenter eam in ſtatu puræ naturaliſ, *Sine virtute, ſine vitio*, vt alibi loquitur, naſci Lib. de pecc. orig. c. 13. fatebatur. Iam vide quo pacto illum ipſum ſuppoſitum à Iuliano puræ naturæ ſtatum, ex ipſa diuina æquitate tali ſtatui diametraliter repugnante conuellat: *Reſpondere*, igitur, *quo merito tanta innocentia nonnunquam cæca nonnunquam ſurda naſcatur; quod vitium etiam ipſam impedit, fidem.*] Et B mox: *Iam verò quis ferat, quod ad ipſum ſpectat animum, imaginem Dei innocentiæ, ſicut aſſeris, dote locupletem fatuam naſci, ſi vlla ex parentibus mala merita in paruulos tranſeunt? An ita eſt quiſquam veſtrum fatuus vt fatuitatem nullum malum putet?* &c. *Quis autem neſciat, quos vulgo moriones vocant, naturâ ita fatuos, vt quibuſdam eorum penè ſenſus pecoris conferatur? Et non vultis fateri genus humanum ex initio quo deſeruit Deum, trahere damnatæ originis noxam, his omnibus digniſſimam pœnis.* &c. Nonne perſpicuum eſt hypotheſim puræ naturæ ex ipſa nuda puraque Dei iuſtitia neminem ſine meritis affligente ſubuerti? Nonne verba ipſa clamant ex tot miſeriis naturam conterentibus, conuinci C falſum eſſe id quod Iulianus dixerat, naturam eſſe innocentiæ dote locupletem? Audi aliud magis adhuc, ſi dici poteſt, manifeſtum, quo ex diuina iuſtitia in tot miſeriis infligendis elucente, ipſam illam naturalem innocentiam quæ in pura natura prædicatur, nominatim velut impoſſibilem ſubruit: *Si tibi placet innocentia paruulorum, remoue ab eis, ſi potes graue iugum quod eſt ſuper filios Adam à die exitus de ventre matris eorum.* Lib. 1. oper. imperf. fol. 49. *Sed puto quod ſcriptura quæ hoc dixit, melius te monerat, quid eſſet innocentia creaturæ & quid iuſtitia Creatoris. Quis autem non videat, ſi habent paruuli qualem prædicas innocentiam, in graui iugo eorum Dei non eſſe iuſtitiam? Porrò quia in iugo graui* D *eorum diuina iuſtitia eſt, non eſt in eis talis qualem prædicas innocentiam.* Et libro ſecundo eiuſdem operis imperfecti, Pelagianam hypotheſin his verbis de morte refert: *Quam vos hominj, etiamſi non peccaſſet dicitis naturaliter fuiſſe venturam.* Lib. 2. oper. imperf. fol. 459. Et aduerſus eam ibidem opponit iuſtitiam Dei: *Quas miſerias vos cùm ſine vllo peccato accidere dicitis paruulis, iniuſtum Deum aduerſus eos dicitis.* Ibidem. Verba locorum iſtorum clara ſunt, concluſio perſpicua, ratio cui argumentum nititur ſole nitidius lucet.

Itaque nihil addo, ne diuini eloquij quo Eccleſia per Auguſtinum Pelagianos vicit, obtundatur ſapor. Vnum tantum dico tam apertam, E tam luculentam, tam inuictam Auguſtini viſam eſſe pugnam inter innocentiam creaturæ, qualis in ſtatu puræ naturæ prædicatur, & miſerias quas ſibi conſertas habet, vt palam dicat, ex iſto laqueo exiri ſine violatæ diuinitatis impietate blaſphemiaque non poſſe: *Niſi fortè*, inquit, *tibi in hac quæſtione laboranti, Deus iuſtus quidem, ſed infirmus quodammodo ſubuenire poterit, qui ſuis imaginibus ne innocentes graui iugo miſeriæ premerentur, ſubuenire non potuit: vt eum dicas voluiſſe quidem quia iuſtus eſt, ſed non potuiſſe quia omnipotens non eſt. Atque ita de his anguſtiis exeas, vt fidei caput perdas, quo fide primitùs in ſymbolo confitemur credere nos in Deum Patrem omnipotentem. Deus igitur ſuus*, videlicet puræ naturæ fabricator; *in toto*, Lib. 1. oper. imperf. fol. 50.

tantis malis quæ paruuli patiuntur, AVT IVSTITIAM, AVT OMNIPOTENTIAM, AVT IPSAM CVRAM RERVM HVMANARVM *eſt perditurus. Quodlibet autem iſtorum dixeris, vide quid egeris.* Εὐφήμια eſt qua blaſphemiæ impietatem contrahi notat; quam paulò poſt exſertè ponit : *Vide ne tu potiùs reus ſis qui blaſphemas iſtum Sanctorum martyrum Deum. Dicis te colere omnipotentiſſimum, æquiſſimum, miſericordiſſimum Deum, ſed ipſe eſt omnipotentiſſimus qui graue iugum quo premuntur filij Adam ex die natiuitatis ſuæ procul dubio ab eis poſſet auferre, imò nec vllo modo imponeret, imponi ne permitteret niſi peccata in eis tum quibus nati ſunt inueniret, quorum reatum renatis idem ipſe miſericordiſſimus ſolueret. Si ergo te delectares diuina iuſtitia videres profectò quid ex ipſa veniat non vtique iniuſtè à paruulis incipiens nota omnibus humana miſeria*, &c.

Ibid. fol. 52.

NON LOQVITVR AVGVSTINVS de pœnis formaliter vt ſunt correlatiuum culpæ, ſed materialiter de quibuſuis malis, prout affligunt creaturam rationalem.

CAPVT X.

PIGET iam refellere vel referre aliam non tam ſolutionem quam eluſionem doctrinæ conſtantiſſimæ ſancti Antiſtitis. Dicet enim non-nemo Auguſtinum formaliter de pœnis loqui, hoc eſt neminem puniri à Deo poſſe propriè niſi culpa præceſſerit & in hoc eſſe perſpicuam diuinæ iuſtitiæ cum innocentia repugnantiam. Nihil tamen vetare quo minus malo aliquo ſeu miſeria ſine vlla culpa præcedente innocens creatura à Creatore crucietur. Sed illam non eſſe propriè pœnam, vtpote quæ eſſentialiter culpam reſpicit velut correlatiuum ſuum. Ita nihil in authoribus ſacris tam manifeſtum eſt, quod non, ſi cum ſenſibus noſtris præoccupatis pugnet, neſcio quo proprio opinionis amore perturbetur. Oſtendendum igitur nobis eſt nec vmbram quidem exiguam pugilis noſtri ſcripta præbere, ſub qua talis reſponſionis infirmitas, vel potiùs falſitas lateat, ſed potiùs pœnæ vbique, non de pœna ſub ratione pœnæ, ſed de malo ſub ratione mali loqui, de afflictione ſub ratione afflictionis, de miſeria ſub ratione miſeriæ, hoc eſt de malis ac miſeriis quatenus fœlicitatem vitiant, animam cruciant, quietam voluntatem creaturæ rationalis affligunt: Et inde concludere hoc neceſſario eſſe pœnam eius, nec ei vllo pacto infligi ab omnipotenti & iuſto Deo, vel aliunde accidere poſſe niſi culpa præcedat, quæ tale malum, afflictionem, miſeriam, cruciatumque mereatur. Nam hoc in primis ſibi vult illud ſolidiſſimum eius contra Manichæos fundamentum : *Creaturis præſtantiſſimis, hoc eſt; rationalibus ſpiritibus hoc præſtitit Deus vt ſi nolint, corrumpi non poſſint.* Non enim dicit vt puniri, ſed vt corrumpi non poſſint. Item illud : *Si peccatis detractis miſeria perſeuerat, rectè deformari dicitur ordo atque adminiſtratio vniuerſi* : Hoc & illud contra Pelagianos: *Neque enim ſub Deo iuſto miſer eſſe quiſquam niſi mereatur poteſt.* Et rurſus: *Neminem ſinit mali aliquid perpeti quod non meretur.*

Lib. de nat. boni. c. 7.

Lib. 3. de lib. arb. c. 9.

Lib. 1. oper. imperf. fol. 33.

Neque enim hîc vlla pœnæ ſub ratione pœnæ mentio eſt, quaſi illa nemini infligi poſſit abſque peccato, ſed de ipſis malis quibus aliquis miſer fiat. Eſt autem certiſſimum in ſtatu puræ naturæ hominem fore miſerum. Docent enim Scholaſtici hominem in iſto ſtatu non differre ab eo qui nunc naſcitur, niſi vt nudum à ſpoliato, neque nunc excepto peccato eſſe deteriorem. Eſt autem fidei Catholicæ hominem propter malorum iſtorum puræ etiam naturæ adhærentium ſeriem, nunc eſſe miſerum : *Homo*, inquit Iob, *natus de muliere breui viuens tempore repletur multis miſeriis.* Et Apoſtolus : *Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ. Infœlix ego homo*, ſeu vt Auguſtinus legit, *miſer ego homo quis me liberabit de corpore mortis huius.* Cùm ergo afflictiones huius vitæ, morbi, mors, repugnantia carnis & ſpiritus, nunc miſerum reddant hominem, miſerum etiam in ſtatu puræ naturæ ſine peccato reddidiſſent. Quod ſane & Philoſophi gentium ingenuè faſſi ſunt, qui Auguſtino teſte : *Vitam iſtam fallaciæ miſeriæque pleniſſimam non opinati ſunt niſi diuino iudicio contigiſſe.* Vnde ibidem dicit Ciceronem in Hortenſio *multa quæ videmus & gemimus de hominum vanitate atque infœlicitate dixiſſe*, Qui & libro de Republica conqueritur *hominem non vt à matre, ſed vt à nouerca natura editum.* Denique quia homo in tot malis puræ naturæ affectis naturaliter quietem deſideraret, qua nullam corporis moleſtiam pateretur. Hoc enim eodem Auguſtino authore conſentientibus gentium Philoſophis *homines ſine Magiſtro, ſine vllo doctrinæ adminiculo, ſine induſtria vel arte viuendi, velut naturaliter appetunt.* Igitur cum iſtud aſſequi non poſſet in illo ſtatu, neceſſe eſt cruciaretur, & proinde miſer eſſet, iuxta illud item certiſſimum Auguſtini pronunciatum : *Qui appetit, quod adipiſci non poteſt, cruciatur, &c. nihil autem iſtorum animo contingit ſine miſeria : nec miſeria & beatitudo in vno homine ſimul habitare conſueuerunt.*

Iob 14.

Rom. 12.

Lib. 4. cont. Iul. cap. 15.

Cicer. lib. 3. de Repub. vid. Aug. ibid. cap. 13.

Lib. 19. de Ciuit. c. 1.

Lib. de moribus Eccleſ. cap. 3.

Et ſane quis mente ſobria perpetuum illum mentis & ſpiritus conflictum quem etiam pura natura pateretur, intuens negare poſſet tunc hominem miſerrimum futurum eſſe? Vellet enim cedere ſibi concupiſcentiam quod non fieret, ergo miſerrimus eſſet dum perpetuo eius appetitu & reniſu torqueretur. Nam vt Auguſtinus ex Philoſophorum etiam ſenſu tradit : *Velle quod non deceat, hoc ipſum miſerrimum eſt.* Itemque *aliter beatum eſſe neminem poſſe niſi habendo quod vellet & nihil patiendo quod nollet.* Miſer igitur omninò eſſet homo in illo ſtatu. Cùm igitur ex profeſſo doceat Auguſtinus impoſſibile eſſe vt homo miſer ſit, niſi hoc peccato mereatur, liquet ſane Auguſtinum diſtinxiſſe ſtatum puræ naturæ non ex pœnis ſub formalitate pœnæ, ſed ex hoc nude quod affligunt, cruciant, angunt, miſerum faciunt ſine peccato præcedente.

Lib. 13. de Trinit. c. 6. & 7.

Hoc igitur ipſum, in oppugnandis illis quas diximus hæreſeon peſtibus, ſpectaſſe Auguſtinum, ſexcentis teſtimoniis oſtendi poſſet. Nos paucis, ſed perſpicuis contenti erimus, quorum pleraque etiam ſupra recenſuimus. Nam malo ſub ratione mali nitebatur, quando ſupra dixit : *Video me in malis, & apud te non eſt iniquitas, nonne reſtat vt pro iniquitate erudias hominem?* Quid manifeſtius? Et illud contra Iulianum : *Deus tuus in tot ac tantis malis quæ patiuntur aut iuſtitiam, aut omnipotentiam, aut ipſam curam rerum humanarum, perditurus eſt.* Et illud : *Suorum tantos cruciatus conſpiciunt paruulorum, vt ſub Creatore iuſtiſſimo nullo modo imago eius in tanta ætate tanta mala pateretur : niſi eſſet originale peccatum.* Et illud : *Malorum omnium noſtro-*

rum cauſa peccatum eſt, non enim ſine cauſa homines iſta mala patiuntur. Iuſtus eſt Deus, &c. nullo modo iſta pateremur, ſi non mereremur. Et illud: *Deus iuſtus ſi tanta paruulis mala nihil peccati trahentibus irrogaret, magis eſſet iniuſtus.* Et illud: *An ita eſt quiſquam veſtrum fatuus vt fatuitatem nullum malum putet? Et non vultis fateri genus humanum trahere damnatæ originis noxam.* Rurſum miſeria ſub ratione miſeriæ nitebatur, quando dixit: *Nunquam iſtorum eſſet æterna miſeria niſi eſſet magna malitia.* Et illud: *Miſeria generis humani non pertinet ad omnipotentis iuſtum iudicium ſi non eſt originale peccatum.* Et illud; *Oſtende iuſtum eſſe vt cùm tam manifeſta miſeria naſcatur, à quo peccatum originale non trahitur.* Et illud: *Iudicia Dei vos euertitis qui generis humani miſerias ſine vllo merito fieri dicitis.* Et illud: *Cur non miraris vniuerſi generis humani totam miſeriam, & hoc mirando te corrigis ab illo errore, &c.* Et illud: *Si ſano cerebro conſiderares humanæ vitæ miſerias, videres profectò quod Adam fuerit caput bonorum & cauſa malorum.* Et illud: *Quis tam cæcus eſt, vt non videat miſeriam generis humani*, vt ſcilicet inde reatum colligat? Et illud: *Si te delectaret diuina iuſtitia videres profectò, quod ex ipſa veniat nota omnibus humana miſeria.*

Denique affl[ict]ione quacunque nitebatur, quatenus pati al[iqu]id facit contra voluntatem, quando dixit: *Quod inuitus facerem pati me potiùs quam facere videbam, & id non culpam, ſed pœnam eſſe iudicabam, qua me non iniuſtè plecti te iuſtum cogitans cito fatebar.* Et illud: *Propter quid affliguntur paruuli, ſi nullum habent omninò peccatum?* Et illud: *Langueſcunt ægritudinibus, torquentur doloribus, &c. Demonſtrandum eſt vtique quomodo iſta ſine vlla ſua mala cauſa iuſtè patiantur.* Et illud: *Deus iuſtus eſt, &c. tantorum ergo malorum cauſa iuſta dicatur.* Et illud: *Propter quid ergo affliguntur paruuli ſi nullum habent omninò peccatum?* Et illud quo iubet *iuſtum Dei iudicium ex generis humani non iniuſta afflictione cognoſcere.* Quod ſi præter hæc omnia quæ ſupra prolixius allegauimus plura poſcerentur, facile obruerem profectò lectorem tædio, & aduerſarium teſtimoniis, quibus oſtendatur nunquam Auguſtinum ex pœna formaliter ſub ratione pœnæ contra Pelagianos arguiſſe, vt inde peccatum præcedere debere concluderet, ſed ſemper ex ipſis malis materialibus, ex miſeriis, ex cruciatibus; ex afflictionibus, ex iugo calamitatum quibus inuiti premimur, culpam collegiſſe præcedentem, hoc eſt, ex illis materialibus malis collegiſſe pœnam culpæ formalem. Quem enim in alium ſenſum, quo probabilitatis colore torqueri poſſunt iſta verba doctiſſimi Patris: *Vnde potuerunt in tantum malum ruere*, fatuitatis, *ſi nulla origini debetur pœna vitiatæ?* Et illa: *Itane verò tanta in paruulis mala, tu qui non inuides, non vides?* Et illa luculentiſſima: *Omitto commemorare quæ mala in hac ipſa tranſitoria vita penè omnes patiantur infantes, & quomodo explicetur quod dictum eſt, graue iugum ſuper filios Adam, &c. Quæ vtique mala ſub iuſto & omnipotenti Deo non irrogarentur eius imagini, quibus malis in virtute exercere infantilis ætas non poteſt dici, ſi nulla ex parentibus mala merita traherentur.* Et illa adhuc apertiora: *Hæc autem mala paruulorum non ea quæ habere negantur à vobis, ſed quæ perpeti cernuntur ab omnibus nobis, tu prætermittis omninò nec reſpicis: exſpatiaris ibi vir diſertiſſimus & exerces ingenium ac linguam tuam in laude naturæ. Natura iſta in tantas & tam manifeſtas collapſa miſerias, &c.* Et illa quauis luce clariora: *Quid apertius quam quod ait Apoſtolus peccatum in hunc mundum intraſſe, &c. Quod ſi probare idem cogeretur Apoſtolus ipſam humani generis miſeriam teſtem daret, quæ incipit a gemitibus paruulorum, & vſque ad decrepitorum gemitus peruenit. Nullo enim modo ſub cura omnipotentis & iuſti eadem tam magna miſeria naturæ irrogaretur humanæ, niſi in duobus hominibus tota de Paradiſi fælicitate in hanc infælicitatem peccati merito pelleretur.* Ex ipſa videlicet ſpectabili omnium oculis miſeria quam Iulianus velut naturalem prædicabat, inuictè ſe colligere putat veram eſſe Chriſtianam fidem in verbis Apoſtolicis fundatam, quæ tradunt præceſſiſſe peccatum. Quod & alibi eodem modo conficit: *Dic cauſam paruuli, dic reatum, & cur recens nato iſta contingunt? Qui non vis verba Apoſtolica ſic accipere, quemadmodum accepit ex quo eſt inſtituta Catholica Eccleſia; & quemadmodum ſuis tam perſpicuis malis confitetur natura. Et tamen in menſura & numero & pondere diſponens omnia, neminem ſinit mali aliquid perpeti quod non meretur.* Non video ſane niſi velimus de victoria non de veritate contendere, qui fieri poſſet, vt aduerſus tam crebra, luculentaque teſtimonia, vel fingi poſſet. Auguſtinum contra Pelagianos Manichæoſque diſſerentem ex pœna formaliter ſumpta, argumentum ad culpam ducere. Omnia namque vnanimi altiſſimaque voce clamant, hoc eum velle, quod illa quæ oculis quotidie ſpectamus mala, afflictiones, miſeriæ, cruciatus, aut quocunque voces nomine, cum quibus humana natura oritur atque moritur, & ſub quibus omnium infœlicitas gemit, conuincant neceſſariò præceſſiſſe peccatum. Alioquin enim nullâ ratione ab iniuſtitia poſſe defendi Deum, qui creaturam innocentem tantis miſeriis titulo puræ naturæ, vt aſſerebat Iulianus, mancipauerit.

Lib. 6. cont. Iul. cap. 1.
Lib. 3. cont. Iul. cap. 3.
Ibidem.
Lib. 1. oper. imperf. fol. 25.
Lib. 2. oper. imperf. fol. 290.

Itaque non ex pœna formaliter ſumpta, ſed potiùs è contrario ex materialibus illis miſeriis animum cruciantibus culpam colligit Auguſtinus: & conſequenter ex eo quod ſine culpa infligi nequeunt, colligit etiam eſſe ſupplicia, hoc eſt eſſe pœnas formaliter.

Quomodo enim poſſet Auguſtinus ſine ridicula principij petitione ſupponere, illa mala quę paruuli patiuntur eſſe pœnas formaliter ſumptas vt inde culpam colligat, cùm hoc ipſum directè & in terminis negaret Iulianus? Tantopere quippè negabat omnes illas paruulorum miſerias eſſe ſupplicia ſeu pœnas formaliter ſumptas vt eas nec mala quidem nominanda eſſe cenſeret, ſed à Creatore non puniente, ſed inſtituente creaturam ſuam naturaliter profluxiſſe. Hoc enim iam ſupra aliquoties demonſtrauimus.

Hoc teſtatur etiam diſertis verbis Auguſtinus: *Sine dubio fateris rebellem* eſſe concupiſcentiam *& ſupplicium non fateris, quod aduerſus teipſum bellum geris.* Ecce ſatetur concupiſcentiam eſſe rebellem voluntati & conſequenter moleſtam, ſed non eſſe pœnam formaliter quod ſupplicium dicimus. Et alibi: *Mortem qua omnes morimur non vis ex peccato in omnes feciſſe originaliter tranſitum, ne cogaris fateri ſimul etiam originaliter tranſiſſe peccatum. Sentis quippe quam iniquum ſit, ſine merito tranſiſſe ſupplicium.*

Lib. 6. cont. Iul. cap. 10.
Lib. 2. oper. imperf. fol. 275.

Ecce appertiſſimè teſtatur Auguſtinus Iulianum nolle mortem (& eadem ratione cæteris omnibus malis) eſſe ſupplicium, hoc eſt, pœnam eſſe formaliter ſumptam, imo nec ex peccato quidem accidiſſe, ne per iſtam confeſſionem culpam fateri cogeretur. Quomodo ergo Auguſtinus aduerſus eum poſſet niſi delirando ſupponere, quod mors cæteraque mala ſint pœnæ forma-

liter ſumptæ? Mala igitur illa materialia quatenus naturam rationalem doloribus torquent, & amorem rationalis ac liberæ voluntatis fruſtrāt, vrget ſemper Auguſtinus, & inde concludit fieri nullo pacto poſſe vt in illo puræ naturæ ſtatu, quem Iulianus aſſerebat, ſine culpa præcedente ex voluntate Creatoris adhæſerint. Quod ex nulla fortaſſis luculentiori probatione cernere licet, quam ex ea qua ſuprà latè declarauimus, hoc ipſo eſſe aliquod malum creaturæ rationalis, adeoque miſeriam, quo diligitur bonum quod ei tollitur. Nam inde ſtatim conficit hoc accidere creaturæ innocenti nullo modo poſſe niſi per iniuſtitiam Creatoris. Loca ſuperius fusè recenſita vide. Hic vnus ſufficit: *Si amatur patria magna pœna eſt* exulare à patria, *ſi autem non amatur patria peior eſt cordis pœna.* Pœnam hic vocat magnam, magnum malum. Nam ſtatim ſubiicit: *Paruum malum eſt in hominis corde qui ſocietatem non quærit ſanctorum qui non deſiderat regnum cœlorum.* Iam vide quomodo ſtatim inde colligat non poſſe citra iniuſtitiam tam magnum imo vel paruum innocenti infligi malum: *Hic*, inquit, *defende iuſtitiam Dei, quare vel parua pœna*, id eſt, paruum malum, *infligitur innocenti in quo nullum inuenitur omninò peccatum*, videlicet iuxta tuam Pelagiani hominis de puris naturalibus hypotheſin.

Vide lib. 2. de ſtatu puræ nat. c. 4.

Serm. 14. de verb. Apoſt. cap. 6.

NVLLVM QVALECVMQVE malum inferri à Deo poteſt creaturæ rationali ſine culpa. Luculenta Auguſtini teſtimonia.

CAPVT XI.

VT verò omnis omninò tergiuerſandi anſa tollatur, non fuit contentus Auguſtinus ex generali illo miſeriarum omnium iugo, concludere, quod iniuſtus Deus ſit, ſi illud humano generi ſine culpa per puræ naturæ creationem vel aliâ quacunque ratione impoſuerit, ſed etiam ex ſingulis particularibus malis tam animi quam corporis inuictiſſimè ſequi docet falſam eſſe puræ naturæ ſuppoſitionem, & iniurioſam Deo, falſam inquam, & iniurioſam Deo, non vi alicuius hypotheſis, quòd primi homines in gratia creati ſunt, vel vi creationis ad ſupernaturalem ſtatum eleuati, ſed nudè ex eo dumtaxat quod non ſolum non illud graue totius mortalitatis iugum, ſed nec vllum quidem ex illis omnibus ſingulare malum, quod ſiue mors, ſiue corporis corruptibilitas, ſiue ingenij tarditas, ſiue aliud quodcunque miſeriæ genus, quod Pelagiani humanæ naturæ velut puræ tribuebant innocenti creaturæ, inferri poſſit ſine iniquitate Creatoris.

Mortem illam corporalem nemo ſanus dubitat eſſe graue creaturæ rationalis malum. Hoc Pelagiani ex natura vt brutis adhærere ſtatuebant. Negat Auguſtinus hoc poſſe fieri, vel certè iniuſtum eſſe Deum, qui non pœnam aliquam formaliter, ſed iſtud ipſum materiale malum, quod iſta hæreſis materialiter ex Creatoris inſtitutione deriuabat innocentibus hominibus impoſuerit: *Si mors*, inquit, *non pertranſiſſet non omnes homines, quantum ad iſtam conditionem mortalium pertinet, morerentur, &c. quia non erat iuſtum ſine crimine tranſire ſupplicium.* Et libro quarto ad Bonifacium: *Sed Pelagiani* (quidam ſcilicet) *quomodo dicunt ſolam mortem ad nos pertranſiſſe per Adam? Si enim propterea morimur quia ille mortuus eſt, ille autem mortuus eſt quia peccauit, pœnam dicunt tranſire ſine culpa, & innocentes paruulos iniuſto iudicio puniri trahendo mortem ſine meritis mortis.* Mortem verò eſſe pœnam, eſſe ſupplicium, non ex eo probat, quia correlatiuum culpæ eſt, ſed ex eo quia malum eſt, quia illud exhorret creatura rationalis, vt inde conſtet culpam eſſe neceſſariam vt iuſtè creatura morte eueletur: *Quoniam*, inquit, *mortem niſi æternam non vis eſſe pœnalem; ſi mors pœnalis non eſt, quæ à corpore animam ſeparat, cur eam timet natura, quam ſic laudas vt neges eſſe vitiatam? Quid cauſæ eſt, vt infans vbi paululum ab infantia progredi cœperit, iam formidet occidi? Cur non ita vt in ſomnum ſenſus eſt procliuis in mortem? &c. Si ergo fruſtra mors timetur, ipſe timor eius eſt pœna: Si autem anima ſeparari à corpore naturaliter non vult, ipſa mors pœna eſt, quamuis eam in vſum bonum gratia diuina conuertat.*

Lib. 2. oper. imperf. fol. 273.

Lib. 4. ad Boniſ. c. 4.

Lib. 2. oper. imperf. fol. 398. & 399.

Corruptibilitas corporis, dæmonum incurſus & vexatio corporalis, magnum vtique malum eſt. Negat ea vlla iuſtitia in creaturam rationalem ſeruire poſſe, quicquid tandem Iulianus de ſtatu naturæ puræ fingeret: *Vos autem qui hoc negatis* (peccati contagium) *ea ſal[illegible] quæ aperta ſunt intuemini, cur nonnulli etiam dæ[illegible] patiantur infantes?* Et paulò poſt: *Tu autem quare ſit ſub diabolo ille ſaltem infans qui manifeſtiſſimè vexatur à diabolo, ita vt aliquando ipſa vexatione moriatur, reſponde ſi potes.* Nempe iuxta ſtatum puræ naturæ. Et alio in loco in libris operis imperfecti: *Quando paruulum ſpiritus vexat immundus, animamque eius & corpus affligit, ſenſus ſanitatemque peruertit, nonne vniuerſa eius quam Deus inſtituit natura turbatur? Nec inuenitis omninò tanti huius mali meritum negantes originale peccatum.* Quaſi diceret, cum tamen perſpicuum ſit, tantum malum ſine merito non poſſe contingere. Nam ideo ſtatim premit aduerſarium vt culpam tanto malo dignam proferat: *Dic cauſam, paruuli dic reatum, & cur recens nato iſta contingunt, qui non vis verba Apoſtolica ſic accipere, quemadmodum accepit, ex quo eſt inſtituta Catholica Eccleſia, & quemadmodum ſunt tam perſpicuis malis conſitetur natura.* Ecce ipſa malorum euidentia quibus natura premitur, cogit hominem etiam puræ naturæ laudatorem confiteri, quod peccatum aliquod naturam vitiauerit, vt tantis malis poſſit affligi.

Lib. 3. cont. Iul. cap. 5.

Lib. 2. oper. imperf. fol. 290.

Monſtroſitas corporis profectò malum eſt; nec hoc infligi innocenti poteſt: *Malum ſi nullum ex origine traherent* (paruuli) *nunquam cum vitiis vel corporalibus naſcerentur. Deus enim qui eſt animorum, ipſe eſt etiam corporum conditor, qui vtique humanæ in ipſa conditione naturæ vitia non infligit immerita.* Eadem omninò ratio eſt apud Auguſtinum de omnibus animi malis. Nam ſicut ea quoque Pelagiani, imprimiſque Iulianus ex puræ naturæ conditione proficiſci volebat, ita conſtanter docet Auguſtin. hoc citra iniuſtitiam nullo modo poſſe ſentiri.

Lib. 3. cont. Iul. cap. 6.

Ingenij obtuſio ac tarditas, magna profectò ſunt animæ rationalis mala; hæc negat poſſe Deum per ſtatum puræ naturæ concreare innocenti: *Falſa loqueris, nam neque ratio, neque ſana eruditio, neque iuſtitia, neque pietas, neque ſacra teſtimonia veſtro dogmati* de puræ naturæ malis *ſuffragantur. Imò hæc omnia ſicut hi qui rectè intelligunt indicant, veſtrum dogma ſubuertunt. Ratio quippe cernit vix ad aliquid veri ſe poſſe peruenire tarditate impediente naturæ. Eruditio pœnam laboris habet en eadem tarditate naturæ. Iuſtitia clamat non ad*

Lib. 2. oper. imperf. fol. 120.

ſe pertinere, vt Adam filij graui iugo miſeriarum, A
quas tu quaſi puræ naturæ tribuis *præmantur à die*
exitus de ventre matris ſuæ, in virtute exerceri in-
fantilis ætas non poteſt dici, ſi ſine vllo merito peccato-
rum pietas aduerſus hoc malum diuinum poſſit auxilium.
Sacra teſtimonia vt hoc fiat humanum admonent animum.
Et alibi cùm perfectiſſimè in puræ naturæ ſtatu
Iulianus paruulum collocaſſet, aſſerendo eum *ſi-*
ne laude, ſine crimine voluntatis hoc ſolum habere quod
Lib. 1. fol. 61. & 62. *à Deo conditore ſuſcepit*, reiicit eius hypotheſim
velut impoſſibilem ſine præcedente peccati me-
rito: *Quare ergo*, inquit, *graue iugum ſuper eum à die*
exitus de ventre matris eius? Cur tanta corruptibilitas
corporis vt aggrauaretur anima eius? Cur tanta mentis
obtuſio vt etiam plagis erudiatur tarditas eius? Quouſ- B
que Iuliane grauis es corde? Quouſque diligis vanitatem
& quæris mendacium quo veſtra hæreſis fulciatur? Vbi
nec aggrauationem animæ ex corporis corrupti-
bilitate ſine peccati merito fieri poſſe docet, pau-
Ibidem. lò poſt adhuc luculentius tradit: *Si aggrauata*
ætas illa (paruulorum) *iniquitatem iudicis conuincit*
vt dicis; itane non eſt aggrauata graui iugo ſuper filios
Adam? Et tamen non eſt hinc iniquus Deus, ac per hoc
merito eſt aggrauata.

Nihil enim apertius ex Auguſtini mente eſt,
quam Dei iniquitatem ſecuturam eſſe, ſi ſine
merito iuxta Pelagianum dogma fuiſſet aggra-
uata.

Fatuitas illa quaſi naturalis quæ in quibuſ- C
dam morionibus deridetur creaturæ rationalis
malum eſt; Et ex hoc ipſo capite Pelagianum
illud puræ naturæ commentum deſtruit, vtpote
quæ non poſſit animæ rationali ſine peccati ini-
Lib. 3. cont. Iul. cap. 4. quitate contingere: *Iam verò quis ferat, quod ad*
ipſum ſpectat animum imaginem Dei, innocentiæ, ſicut
aſſeris, dote locupletem, hoc eſt in puris naturalibus
conſtitutam, *fatuam naſci, ſi nulla ex parentibus ma-*
la merita in paruulos tranſeunt? An ita eſt quiſquam
veſtrum fatuus vt fatuitatem nullum malum putet, cum
Scriptura dicat, mortuum ſeptem diebus, fatuum verò
omnibus diebus eſſe lugendum? Quis autem neſciat quos
vulgo moriones vocant, natura ita fatuos vt quibuſdam
eorum penè ſenſus pecorum conferatur, & non vultis D
fateri genus humanum ex initio quo deſeruit Deum tra-
here damnatæ originis noxam his omnibus digniſſimam
pœnis.

Hic perſpicuè vides ſimul omnia, & Iulianum
profiteri naturæ puritatem, & Auguſtinum non
contrarium ſupponere, non ex pœna ſub ratione
pœnæ, ſed ex fatuitate ſub ratione fatuitatis, ſeu
lugendi mali, puræ naturæ hypotheſim ſubuerte-
re, vtpote cùm iſtud malum imaginem Dei ſine
peccati merito fœdare non poſſet: Vnde & libro
quinto aduerſus eundem Iulianum, etiam in illa
ipſa hypotheſi puræ naturæ Pelagiana meritum
poſtulat, vt iuſtè homines cum tanta fatuitate
Lib. 5. cap. 4. naſcantur: *Sunt qui tanta cordis obtuſitate naſcuntur* E
vt ſimiliores pecoribus quam hominibus eſſe videantur.
Quarum tantæ fatuitatis, quæ in illis naturalis apparet,
non poteſtis vllum dicere meritum, qui nullum eſſe dici-
tis originale peccatum. Et alibi Iuliano ſimiliter
prædicante; *bonum inuiolatæ inculpatæque naturæ*,
quo paruuli velut in puræ naturæ ſtatu pollent,
chimericum iſtum ſtatum ex illo malo fatuita-
Lib. 6. cont. Iul. cap. 1. ti expugnat: *Vt omittam natura fatuos multo amplius*
lugendos, Scripturâ teſte quam mortuos. Quos quidem &
ab iſto tanto malo poteſt Dei gratia per ſanguinem me-
diatoris eruere. Sed vnde potuerunt in tantum malum
ruere ſi diuino iudicio nulla origini debetur pœna vitia-
tæ. Et de iiſdem ſtatim iterum: *Nec tamen eis ſub*
Deo iuſto, vnde hoc accidere potuerit inuenturus es; ſi

A *nulla ex parentibus trahuntur merita filiorum.* Et cum
Iulianus doctrinam ſuam qua iſta velut natura-
liter naturę puræ cohærentia accidere poſſe ſen-
tiebat, ita perſpicuam certamque iudicaret, vt
Auguſtinum *in quadam meridie compertæ veritatis ſi-* Ibidem.
ne obumbramento ignorationis inſanire, iactaret, om-
nes exitus ex laqueis iſtius argumenti toties re-
petiti claudit Auguſtinus, vt tandem animaduer-
teret, ſine errore vel blaſphemia ei non poſſe per
ſtatum puræ naturæ ſatisfieri: *Itane verò tanta in* Ibidem.
paruulis mala; tu qui non inuides non vides? Bonus eſt
Deus, iuſtus eſt Deus. Extranea prorſus mali eſt nulla
natura, quæ noſtræ naturæ ſecundum Manichæos credatur
admixta. Vnde ſunt non dico in moribus, quia hoc pro-
B pria iniquitate contingit: *ſed in ipſis ingeniis, cum*
quibus naſcuntur tanta hominum mala, ſi non eſt humana
origo vitiata, ſi non eſt maſſa damnata? Nonne per-
inde eſt ac ſi apertè diceret, tu qui ſtatum puræ
naturæ in hominibus prædicas, nunquam pote-
ris dare rationem cur cum tantis malis ex vtero
matris prodeant niſi vel Dei bonitatem vel iu-
ſtitiam neges, vel hæreſin manichæi de mali com-
mixtione veram eſſe fatearis? Quod quidem ar-
gumentum ex fatuitate ductum & aliis tractat
locis, ſed iſta ſatis fuerint, vt mentem eius con-
ſtantiſſimam hanc eſſe ſine ambiguitate tenea-
mus, per ſtatum puræ naturæ iuſtitiam Dei nullo
modo poſſe defendi, eo quod nulla ratio dari
C poſſet cur fatuitas obtuſio ac tarditas; cur animæ
ex corpore aggrauatio, cur cæcitas, ſurditas, cor-
poris corruptibilitas, atque monſtroſitas cur dæ-
monum vexatio, ipſaque mors, cur denique vni-
uerſum iſtud graue iugum quo ſtatus ille atteri-
tur, imaginem Dei innocentem ſub tanta Dei
poteſtate premant. Hæc enim omni voce altius
clamant, ſicut vbique inculcat Auguſtinus, non
eſſe iuſtum Dei omnipotentis iudicium ſi nullum
eſt in creatura iſta patiente peccatum. Cuius
proinde iuſtitiæ & omnipotentiæ conſideratio-
ne generaliſſimè de omnibus omninò malis con-
cludit profundiſſimus Doctor, *Si nullum eſſet pec-* Lib. 3. cont. Iul. cap. 9.
cati contagium profectò nulli malo paruuli obſtricti, nihil
D *mali vel in corpore vel in anima ſub* TANTA IVSTI
DEI POTESTATE PATERENTVR.

DEVS MISERIAS PVRÆ naturæ non permiſſiue tantum inferret crea-tura rationali ſed poſitiue. Et vtroque modò iniuſtus.

CAPVT XII.

NAM quod quidam hanc iniquitatem
E quæ ſecundum Auguſtinum ſequeretur
ſe probè à Deo arcere poſſe ſuſpican-
tur, ſi dicant hoc permiſſiue tantum fieri, ſicut
artifex ſinit rubiginem in ferro ex quo cultrum
fabricat, nullas in huius ſancti doctrina vires
habet. Non enim ſolummodo Deum iſta mala
iuſtè inferre poſſe innocentibus negat, ſed etiam
poſſe permittere. Nam inde eſt iſtud in quæſtio-
nibus octoginta tribus: *Deus quouis homine optimo*
atque iuſtiſſimo longè atque incomparabiliter melior & Lib. 83. qq. q. 24.
iuſtior eſt. Iuſtus autem regens & gubernans vniuer-
ſa, nullam pœnam cuiquam ſinit immerito infligi.
Inde illud in alia quæſtione: *Si propterea grauia* Quæſt. 82.
perpeti iuſtos Deus ſineret, quia contra ordinem rerum
à ſe diſpoſitum nollet venire, nec ipſe iuſtus eſſet, non

quia diſpoſitionem ſuam ſeruare non vult, ſed quia ita diſpoſuit ipſum ordinem rerum, vt immeritis pœnis iuſti affligantur. Quid apertius, quàm non poſſe Deum talem rerum ordinem, ſiue puræ naturæ, ſiue alium quemcumque inſtituere, vt immeritis pœnis aliquis affligatur? Inde & illud in Epiſtolis: *Demonſtrandum eſt vtique quomodo iſta mala* paruuli, *ſine vlla ſua mala cauſa iuſtè patiuntur. Non enim dici fas eſt aut iſta ignorante Deo fieri aut eum non poſſe reſiſtere facientibus, aut iniuſtè iſta vel facere vel* PERMITTERE. Inde illud contra Iulianum, cùm eum ex iuſtitia Dei, ad abiiciendum puræ naturæ ſtatum vellet adigere; *In menſura & numero & pondere diſponens omnia* Deus *neminem* SINIT *mali aliquid perpeti quod non meretur.* Inde denique eſt illud aduerſus eundem Iulianum, cùm enim *blaſphemare* dixiſſet *martyrum Deum*, eo quod per puræ naturæ ſtatum paruulis tanta mala innocentibus irrogaret, rationem reddit, quia *ipſe eſt omnipotentiſſimus, qui graue iugum quo premuntur filij Adam ex die natiuitatis ſuæ, procul dubio ab eis poſſet auferre, imò nec vllo modo illud imponeret* IMPONIVE PERMITTERET, *niſi peccata in eis cum quibus nati ſunt inueniret.* Ecce eadem omninò iuſtitiæ lege prohiberi Deum docet, ne iſta mala vel aliquid mali infligat immeritis, & ne infligi aut imponi, aut perpeti ſinat.

Epiſt. 28. ad Hieron.

Lib. 2. oper. imperf. fol. 290.

Lib. 2. oper. imperf. fol. 52. & 53.

Enim verò ſi rem iſtam ſuis momentis attente trutinemus, immerito videtur dici quod Deus in puris quæ dicuntur materialibus hominem condens, prædicta corporis & animi mala non inferat, ſed permittat. Nam quamvis non ſit opus, vt iſta mala poſitiua Dei operatione fiant, quia priuationes dumtaxat ſunt, hoc ipſo tamen quo materiam nemine omnino, ſiue hominum, ſiue Angelorum aliquo voluntatis motu cauſam aut occaſionem aut anſam dante, talem ex multo melioribus ſua liberrimâ voluntate diligit, ex qua huiuſmodi mala naturali neceſſitate ſequi debent, quicquid inde naturaliter, nullo liberæ voluntatis actu intercedente ſequitur, hoc Deus non permitit, ſed facit, & ipſi tanquam hoc facienti imputari debet. Vnde exſertiſſimis verbis Auguſtinus tanquam de re clariſſima: *Quomodo non creatori deputandum eſt, quicquid in eius creatura fieri neceſſe eſt?* Talem quippe materiam ex pluribus ſeligendo vult opus inde fabricatum non ſolum poſſe deficere, ſed deficere. Quod in defectibus rerum naturalium valde manifeſtum eſt. Illi quippe non permiſſi in creaturis, ſed à Deo intenti ſunt, vt corporum orientium & morientium ſucceſſione, rerum corruptibilium vniuerſitas & pulchritudo persgeretur. Non aliter autem intenti ſunt niſi quia de induſtria materiam ex diuerſis elementis inter ſe pugnantibus temperatam eligendo, cùm poſſet aliam, noluit eas permanendi firmitate ſubſiſtere, ſed certis legibus vnâ alteri cedenti tranſire. Quod Auguſtinus non vno loco perſpicuè docet. Nam quando dicit: *Illud in rebus facile animaduerti poteſt, quod plerumque in nonnullos vſus explendæ indigentiæ ſuæ natura potentior inferiorem corrumpit; vel iuſtitiæ ordine dum vindicat culpam, vel ordine mutabilium rerum ſibi cedentium ſecundum leges congruentiſſimas pro valentia cuiuſque partis vniuerſitatis datas*, ſatis apertè tradit, Deum non permiſiſſe, ſed de induſtria procuraſſe, vt certis & congruentiſſimis legibus in rebus ſublunaribus res ſibi mutuo deficiendo ſuccederent. Et quando dicit: *Omnia temporalia quæ in hoc rerum ordine ita locata ſunt, vt niſi deficiant non poſſint præteritis futura ſuccedere, vt tota temporum*

Lib. 3. de lib. arb. c. 4.

Ibid. c. 24.

Capit. 15.

A *in ſuo genere pulchritudo peragatur, abſurdiſſimè dicitur non debere deficere. Quantum enim acceperunt, tantum agunt, & tantum reddunt ei cui debent quod ſunt in quantumcumque ſunt:* ſatis apertè tradit defectus corruptibilium rerum à Deo non permiſſos tantum, ſed deſtinata voluntate eſſe prouiſos. Et quando dicit: *In iis igitur rebus, quæ ideo deficiunt, quia non vltra eſſe acceperunt, vt ſuis temporibus omnia peragantur, nemo defectum rectè vituperat, quia nemo poteſt dicere debuit permanere, cum acceptas metas tranſire non poſſet;* nemo non videt Deum defectus rerum tranſeuntium certas metas earum durationi ſanciendo, quas tranſire non poſſent, non ſolum permiſiſſe, ſed vt certum finem aſſequerentur,
B etiam procuraſſe. Quis enim iſte ſit finis, diſertis verbis Auguſtinus explicat, vt quia non ſolum in ſtabili rerum incorruptibilium firmitate quædam pulchritudo cernitur, ſed etiam in ordinatiſſimo rerum corruptibilium tranſitu, per illos defectus rerum ſibi ſuccedentium oriretur quædam earum vniuerſitas, quæ ſimul eſſe & permanere non poterant, & ita ſimul ineffabilis quædam in illa mutabilium ſucceſſione pulchritudo cerneretur. Finis iſte præclariſſimus Deoque digniſſimus, quia ſine rerum defectibus, hoc eſt, ortu & occubitu aliiſque mutationibus haberi non poterat, illi à Deo non permiſſi, ſed quæſiti ſunt, eo animo quo defectus quæri ſolent. Ni-
C mirum quia res ita de induſtria temperauit, vt infirmior potentiori cederet, & ita totius vniuerſi quaſi cuiuſdam numeroſæ cantionis paulatim tranſeuntis pulchritudo laudaretur. Quis enim ita à communi ſenſu alienus eſt, vt eum qui vel ſententioſè loqui aut canere concinnè velis, vocum ſibi cedentium ſucceſſionem atque defectus, & interpoſita congruentibus locis ſilentia, non intendere, ſed permittere tantum arbitretur? Cuius cantionis aut locutionis ſiquis vnam particulam diligeret, nec eam vellet cæteris deficiendo locum dare, quibus decedentibus & ſuccedentibus totus ille ſermo contexitur, mirabilis dementiæ cenſeretur. Ex quo ſanè ma-
D nifeſtum eſt huiuſmodi defectus naturalium rerum non permitti tantum, ſed etiam deligi, quia maximos in rerum vniuerſitate fructus afferunt. Alioquin enim dicere poſſemus etiam noctem quieti animalium tam neceſſariam, omneſque rerum ſublunarium mutationes quæ ſine defectibilitate atq; defectibus peragi nequeunt, non certo Deum deſtinatoque conſilio inſtituiſſe, ſed permiſiſſe. Quamquam ſuperuacua eſt iſta in rebus perſpicuis cauillatio: Nam ſiue defectibilitates illas Deum permittere, ſiue etiam procurare velis, nemo ſanæ mentis dubitare ſinitur ipſi Deo non creaturis mutabilibus defectus illos naturales eſſe voluntarios, eſſe tri-
E buendos, eſſe imputandos. Nam vt Auguſtinus, *Abſurdiſſimè dicitur eas non debere deficere. Quantum enim acceperunt tantum agunt & tantum reddunt ei cui debent.* Cui autem debent, niſi ſic & non aliter inſtituenti Deo cum acceptas metas tranſire non poſſint? Quæ ſi & ſuapte luce, & Auguſtini atteſtatione perſpicua ſunt, fruſtra dicitur Deum inſtituentem pura naturalia, priuſquam vllus creatæ voluntatis motus anſam dederit defectus illos puræ naturæ ſeu mala iſta naturalia non inferre, ſed permittere. Ita quippe illa facit ſicut in brutis facit & ita illi imputanda, ſicut defectibilitates brutorum imputantur. Nam ſicuti tota pulchritudo & vniuerſitas brutorum illa ſucceſſione tranſeuntium animalium

Ibidem.

Loco ſup. cit.

animalium ab initio ad mundi finem vſque proditur & ſpectatur, iſtoque ſcopo mutabiles ac deſectibiles fecit ita etiam in illo caſu corpus hominis corruptibile deliberato propoſito temperaret, vt ab vno ordinata quadam ſerie ſibi naſcendo ſuccedentes, pulchritudinem & vniuerſitatem generis ſui, ſicut carminis tranſeuntis, illa ſucceſſione monſtrarent. Sed abſit vt ita Deus velit creaturarum ſuarum oſtentare pulchritudinem, vt ſuam vitiet, aut ita creando præbere bonitatem, vt amittat, immeritos affligendo, iuſtitiam. Cùm enim & corpus eorum ipſe fecerit, ipſe elementa in corpore temperauerit, ipſe furioſos illos & contrarios appetitus inſeruerit, cui quæſo moleſtia & miſeria quæ inde naſcitur, imputari debet niſi ſic inſtituenti Deo? Vt enim optimè Auguſtinus: *Quomodo non creatori deputandum eſt, quidquid in eius creatura fieri neceſſe eſt.* Lib. 3. de lib. arb. c. 4.

Quod ſi etiam Deus non faceret materiam corporum talem quam cernimus, ex qua hominem conderet, ſed eam, vt hæretici *materiarij* voluerunt, ſibi coæternam paratamque cum ſuis corporeis qualitatibus inueniret vnde mala noſtra naſcerentur, adhuc ea Deus non permitteret, ſed faceret. Cùm enim ſit omnipotens, eaſque qualitates materiæ malas mutare poſſet, nec tamen vellet, nulla culpa creaturæ quæ inde conditur prouocante, profectò non materiæ neque creaturæ, ſed conditori eius defectus imputandi ſunt, & eorū author haberi ac dici debet. Ipſe quippe talem eſſe voluit, qui eum eam mutare potuiſſet, nec aliter niſi per ipſum mutare poſſet, mutare noluit. Ita vnanimi conſenſu cenſuerunt antiqui Patres, quoties refellendi erant hæretici qui materiam quandam increatam velut miſeriarum noſtrarum autricem incuſarunt ne Deus inde condens hominem, mala quoque feciſſe crederetur. Docuerunt enim eodem prorſus modo rerum cenſendum eſſe, ac ſi ipſa mala deſtinata voluntate feciſſet. Ita tradit Maximus Vir doctiſſimus, cuius lacinia Euſebianæ veſti intexta eſt [illegible Greek] *An*, inquit, *quod illas qualitates materiæ, vt tollere ſimiliter ac delere potuiſſet, noluerit tamen? An potius quod id perficere nullo modo potuerit? Si potuiſſe concedis, negas voluiſſe; illarum cauſam in Deum conferas neceſſe eſt, qui cum eas innata malitia liberare poſſet, ſuam tamen ijs conditionem relinquere maluerit, quo potiſſimum tempore materiam elaborandam conformandamque ſuſciperet.* Quod vberius in eadem lucubratione declarat ac probat. Ita Tertulianus contra Hermogenem inſtanter & ſæpè: *Aut enim potuit emendare malum materiæ, aut noluit: aut voluit quidem, verum non potuit infirmus Deus: Si potuit & noluit, malus & ipſe, quia malo fauit: & ſic iam habetur, eius quod licet non inſtituerit, quia tamen ſi noluiſſet iſtud eſſe, non eſſet, ipſe iam fecit eſſe, quod noluit non eſſe. Quo quid eſt turpius? Si id voluit eſſe, quod ipſe noluit feciſſe, aduerſus ſemet-ipſum egit, cùm & voluit eſſe quod noluit feciſſe, & noluit feciſſe, quod voluit eſſe. Quaſi bonum voluit eſſe, & quaſi malum noluit feciſſe. Quod non faciendo malum indicauit, id ſuſtinendo bonum pronunciauit. Malum pro bono ſuſtinendo & non potius eradicando aſſertor eius inuentus eſt: malè ſi per voluntatem, turpiter ſi per neceſſitatem. Aut famulus erit mali Deus aut amicus, cum materiæ malo conuerſatus, nedum etiam de malo eius operatus.* Et infrà breuius: *Iam enim ſine cauſa laboras, ne malorum author conſtituatur Deus: quia etſi de materia fecit, ipſi deputabuntur, qui fecit, proinde quatenus fecit. Planè ſic intereſt vnde fecerit, ac ſi de nihilo feciſſet.* Et quibuſdam interpoſitis: *Hæc ſi ita ſunt, neſcio qua poſſit euadere ſententia Hermogenis qui Deum, quoquo modo de materia malum condidit, ſiue voluntate, ſiue neceſſitate, ſiue ratione, non putet mali authorem. Porrò ſi mali author eſt ipſe qui fecit planè ſocia materia per ſubſtantiæ ſuggeſtum excludis iam cauſam materiæ introducendæ. Nihilominus & per materiam Deus author mali oſtenditur, ſi ideò materia præſumpta eſt, ne mali author videretur.* Ita Origenes contra errorem Valentini qui ex materia indolata quædam facta meliora quædam rudia relicta eſſe ſomniabat atq; inde fieri mala *Quærendum eſt vtrum Deus, cum poſſet mala reſtinguere, noluerit tamen, vel cùm poſſet, non habuerit? Etenim ſi facultatem adeſſe, adeſſe verò dixerimus voluntatem, eum neceſſe eſt machinatorem malorum appellare, quia cum potuerit efficere ne mala eſſent, illa tamen manere, vt erant permiſerit; maximè verò cùm ille materiam ſubigere & formare cœperit.* Quod pluribus exequitur. Ita denique Auguſtinus aduerſus ſuas de materia malorum autrice cogitationes: *Vnde eſt malum? Aut vnde fecit ea? Materies aliqua mala erat & formauit atque ordinauit eam, ſed reliquit aliquid in illa quod in bonum non conuerteret? Cur & hoc? An impotens erat totam vertere & commutare, vt nihil mali remaneret, cùm ſit omnia potens? Poſtremò cur inde aliquid facere voluit, aut cur non potius eadem omnipotentia fecit, vt nulla eſſet omninò? Aut verò exiſtere poterat contra eius voluntatem? &c.* Apertè ſignificans quocunque ſe vertant iſti materiæ architecti, mala ex materia in Dei voluntatem infirmitatemve redundare. Quod ſi malorum Deus autor fuerit, ſi ea ex materia ab æterno præiacente fluere ſinit, quanto verior, directior & inexcuſabilior eorum autor fuerit, ſi materiam corporum talem ipſe excogitauerit, ipſe creauerit, ipſe cum ſpiritu iunxerit: vnde neceſſario tot concupiſcentiæ, tot ignorantiæ, tot dolores, tot mœrores, tot denique miſeriæ in corpus & animam naturæ rationalis erumperent?

Marginal notes: Maximus apud Euſeb. lib. 7. de præpar. circa finem. — Lib. contra Hermog. c. 10. — Cap. 14. — Cap. 16. — Dialog. 3. de orìu malorū. — Lib. 7. Confeſſ. c. 5.

Quod acutiſſimè viderunt Ethnici Philoſophi, qui primi Chriſtianus ex cõditione materiæ mala proficiſci docuere. Nam ne in eundem laqueum inciderent quem vitare ſatagebant, vt mala ex materia in Deum reuoluerent, vt pote qui materiam ſolo nutu ſuo mutare potuiſſet, ſtatuerunt materiam illam fuiſſe immutabilem: Stoici enim apud Senecam dicebant à magno artifice formari prima, quia *id in quo exercetur ars id obſequens arti eſt.* Et ex ſuo ſenſu cauſam reddit cur Deus bonis viris *paupertatem vulnera & acerba funera* aſcribat, quia, *non poteſt artifex mutare materiam. Hæc paſſa eſt.* Nampe videbant, ſi materia nutui Dei ſubiacet, & ipſe talem, talium autricem miſeriarum, nemine cogente, nemine conſulente, nemine peccatis ſuis bonitatem eius irritante, ſponte deligit, quicquid inde malorum naſcitur voluntati eius ſine vlla dubitatione eſſe tribuendum. Quod vt contra hæreticos vrſerunt paulò ante Maximus, Tertulianus, Origenes, ita contra Philoſophos Arbonius: *Mala ergò, dicitis vnde hæc omnia? Ex elementis inquiunt, & ex eorum inæqualitate ſapientes. Quod qui fieri poſſit vt qui ſenſum & iudicium non habent, malitioſa eſſe perhibeantur & noxia, aut non potius*

Marginal notes: 1. q. natur. in prolog. — De Provid. cap. 5. — Lib. 2. contr. gentes.

ille ſit malitioſus & noxius, qui res peßimas & nocentiſſimas fecerat, in alicuius operis aſſumpſit affectum, eorum eſt, qui aſſerunt peruidere. Nimirum hoc ipſo creaturam ſuam inde fictam & fabricatam vult omnibus malis inde neceſſario pullulantibus eſſe ſubditam. Quod profectò ſi ſine creaturæ ſuæ culpa vlla facit, iniuſtè facit. Iuſtitia quippe clamat, vt ſupra Auguſtinus, non ad ſe pertinere, vt creatura rationalis graui iugo miſeriarum prematur à die exitus de ventre matris ſuæ, ſine vllo merito peccatorum. Et Auguſtinus altiſſimæ iuſtitiæ luce radians iterum clamat quod Deus *in menſura & numero & pondere diſponens omnia neminem* non ſolum facit, ſed nec *ſinit mali aliquid perpeti quod non meretur.* A

Ex iſto igitur incommutabili ordine iuſtitiæ patet etiam radix alia illius doctrinæ quam ſupra libro primo latiſſimè tradidimus quando diximus, non poſſe creaturam rationalem à Deo niſi cum caſta ipſius dilectione ſeu charitate produci. B

Ratio enim eſt, quia impoſſibile eſt, vt eam Deus creet miſeram niſi iſtam miſeriam culpa præcedente mereatur: nec minus impoſſibile, vt ſine Dei dilectione non ſit miſera. Hoc enim ex ipſa naturæ rationalis excellentia ſummaque ſub Deo dignitate fluit, cui beandæ nullum omninò bonum ſufficere poteſt, niſi ſolus Deus, & cui ſola dilectione cohæretur. Audi identidem C inculcantem hanc veritatem Auguſtinum tanquam ſibi perſpectiſſimam: *Hoc adepto creatura* (Lib. 12. de Ciuit. c. 1.) rationalis *beata eſt, quo amiſſo miſera eſt.* Quod ibi declarat eſſe Deum. Et mox iterum: *Quod bonum immutabile vſque adeo bonum eſt eorum, vt ſine illo miſera eſſe neceſſe ſit.* Nempe quia, vt ſtatim adiicit, (Ibidem.) *in tanta excellentia creata* eſt natura rationalis, *vt inhærendo incommutabili bono beatitudinem conſequatur, nec expleat indigentiam ſuam niſi vtique beata ſit, eique explendæ non ſufficiat niſi Deus.* Et in libro de natura boni: *Tale quippe bonum eſt Deus, vt nemini* (Lib. de nat. boni ca. 7.) *eum deſerenti bene ſit.* Et in libro Confeſſionum: *Cui nullo modo ſufficit ad beatam vitam quicquid te minus eſt.* Et rurſum: *Hoc ſcio quia male mihi eſt præter te.* D (Lib. 13. Confeſſ. cap. 8.) Et alibi, *Magna hominis miſeria eſt cum illo non eſſe,* (Ibidem.) *videlicet per amorem, ſine quo non poteſt eſſe:* Vnde alicubi (Lib. 14 de Trinit. c. 12.) tradit, *tantam eſſe beatitudinem iuſtitiæ,* hoc eſt Dei qui eſt iuſtitia, *vt nemo ab ea niſi ad miſeriam poßit abſcedere.* Ex cuius veritatis tam denſa & ſolida (Lib 3. de lib. arb. c. 15.) Auguſtini conteſtatione liquidiſſimum eſt, creaturam rationalem ſi ſine Dei beatifici boni ſui dilectione condatur, hoc ipſo neceſſario miſeram condi; nempe quia propter non expletam naturalem indigentiam ſuam, inquietum erit cor eius, & ita perturbatum diuerſiſque raptatum (Aug. lib. 1. Confeſſ. c. 1.) cupiditatibus rerum inferiorum; quod ſine magna tantæ creaturæ miſeria fieri nequit. Quamquam & ipſa tam immenſi boni carentia ad quod E poſſidendum natura eius inſtituta eſt, non poteſt eſſe niſi magna miſeria. Si enim ſe miſeros eſſe putant qui oculis capti ſunt, aut auro argentoque ſpoliati, quis eum qui ipſo Deo conditore & ſolo beatifico bono ſuo caret, miſerum eſſe niſi miſerrimus neget? Cùm ergo miſeria debeat peccata ſequi non præcedere ne alioquin lex æterna, id eſt, ipſa diuina ratio qua iuſtum eſt vt omnia ſint ordinatiſſima violetur; impoſſibile profectò erit, vt creatura rationalis ſine caſto Dei amore condatur.

DEO PER STATVM PVRÆ naturæ aſcribitur crudelitas improbata in Manichæis & Pelagianis.

CAPVT XIII.

ET iſta quidem hactenus de læſa iuſtitia Dei per puræ naturæ ſtatum præcipuè contra Pelagianos dicta ſunt, non diſſimile vero eſt argumentum præcedenti quo Manichæos abſurdiora delirantes expugnare ſolet. Illi namque malorum pœnalium quibus hic affligimur, originem indagantes, quamuis eam principio bono, hoc eſt, Deo vero, quem naturam boni vocitabant, aſſignare vererentur, & eam reducerent in gentem tenebrarum velut in naturam mali, ex alio tamen capite, in eandem recidebant ſententiam, quam declinaſſe videbantur. Dicebant enim naturam boni, hoc eſt Deum, cùm ſibi & lucidis regnis ſuis natura mali immineret, magnâ neceſſitate compulſum eſſe pugnare. Vt igitur temperaret gentem tenebrarum, miſiſſe animas bonas velut partes ſubſtantiæ ſuæ, quæ genti tenebrarum & corpori mixtæ, miſerias mortalitatis huius in hac vita paterentur; donec per ſeparationem boni & mali, velut ex carcere liberatæ, reuolarent in beatitudinem ſuam, quæ verò non fuiſſent liberatæ, in fine mundi æternis afficerentur pœnis. In hoc figmento quamuis multi errores lateant, ille tamen ad rem præſentem ſpectat, quo bonas animas, ſine culpa ad huius vitæ miſerias, ſicut in ſtatu puræ naturæ fieri poſſe dicitur, miſſas eſſe decernerent; quarum nonnullæ itidem ſine culpa tandem in fine damnarentur. Contra iſtam ſententiam Auguſtinus paſſim ex pura ratione luctatur tanquam crudelitatis & iniquitatis plenam, quod cùm Deus non poſſit vllam neceſſitatem pati, vel vlla ex parte violari atque corrumpi, ſine vllo merito malo animas, hoc eſt, nos in tantas miſerias præcipitaſſet. Itaque in Diſputatione contra Fortunatum, *Si Deus nihil pati potuit à gente tenebrarum quia inuiolabilis eſt, ſine* (Diſp. 1. contra Fortunat.) *cauſa huc nos miſit, vt nos hic ærumnas patiamur.* Et paulò poſt: *Si poterat ei noceri, non eſt inuiolabilis. Si non poterat, crudeliter huc nos miſit, vt iſta patiamur.* Et inferius conqueritur anima per Proſopopeiam, quod cùm gens tenebrarum temperari non poſſet niſi ſua corruptione: *Quomodo,* inquit, *non es crudelis qui me pati voluiſti pro his regnis quibus nihil noceri poterat ab illa gente tenebrarum.* Et in 2. Diſputatione aduerſus eundem Fortunatum, cùm ille Deum voluntariè huc animam miſiſſe dixiſſet, reſpondet Auguſtinus, *Cui noceri nihil poterat, crudelis voluntas fuit mittendi animam ad tantas* (In 2. Diſp. cum Fortunat.) *miſerias. Quod refellendi cauſa, quia loquor, veniam peto ab illius miſericordia.* Et ſtatim ſæpius inſtanter vrget, cur animas miſerit ille cui noceri non poterat ad tantas miſerias? Et quia exploratæ crudelitatis eſſet quæ nullo pacto excuſari poſſet, concludit Auguſtin. *Et ego noui non te habere quid dicas,* (In fine.) *& me cùm vos audirem in hac quæſtione nunquam inueniſſe quod dicerem.* Et in libro vigeſimo contra Fauſtum: *Quid enim mali apud illum commiſerant,* (Lib. 20. cont. Fauſt. ca. 17.) *vt in pœna iſta nunc ad eum gemant?* Et in libro vigeſimo primo, inſtat dilemmate: *Si inuitas miſit* (Lib 21. c. vlt.) *animas iniuſtus, vt cogeret: ſi volentes ingratus, vt damnaret.* Et libro vigeſimo ſecundo exclamat,

a Lib. 22. cont. Fauſt. cap. 22. b In Pſ. 140

a *O immaniſſimam crudelitatem!* Et in Pſalmos: b *Si ergò talis Deus, crudelis quia ſine cauſa huc vos miſit cui nihil noceri poterat, quare vos miſit? Ecce gens tenebrarum illi nocere non poterat. Ipſe autem vobis grauiter nocuit.* Et infra: *Si non timuit*, gentem tenebrarum *inuidit: Si hoc timore non fecit, crudelitate fecit. Quam ergò iniquus eſt cui nihil noceri poterat & fecit, vt membris ſuis hic tantum nocerent.* Quid multis? Paſſim in libris ſuis crudelitatem illam exprobràt Manichæis, nec Deum excuſari vllo pacto docet, quod bonas animas ad huius vitæ miſerias patiendas ſine vlla culpa deſtinauerit. Quòd ſi rectè concluditur contra Manichæos, nullum dubium eſt quin idem rectiſſimè concluditur contra Scholaſticos, qui B animas innocentes in puræ naturæ ſtatu ad eaſdem huius vitę miſerias mitti poſſe contendunt. Neque enim Auguſtinus Manichæos illius impietatis arguit vi alicuius hypotheſis, quòd natura humana vel integra, vel in gratia, vel in ſtatu ſupernaturali inſtituta fuerit, quod & nihil ad rem, & aduerſus tales aduerſarios niſu potius quam refutatione dignum, vtpote quod principium peteret, & id ſupponeret quod in quæſtione vertebatur, ſed nude ex eo quod ex ipſis terminis nimiam crudelitatem, vel etiam iniuſtitiam ſpiret. innocentem animã nulli peccato obnoxiam, immeritò ad tantas miſerias, C quantas præſens naturæ lapſæ & conſequenter commentitius puræ naturæ ſtatus implicat, condemnare.

Hæc ergò cauſa eſt, cur Honorius ac Theodoſius Imperatores in edicto quo proſcripſerunt Pelagianos ſimilis crudelitatis reum ab eis fieri Deum conquerantur; quod hominem à Deo ſine vlla culpa ſua in mortem corporis cæteraſque miſerias, vi videlicet ſtatus illius puræ naturæ, præcipitatum eſſe decernerent, accipe verba eorum præclariſſima aduerſus crudelitatem authoris purorum naturalium intonantia: *Hi* (Pelagius Cæleſtinſque) *parenti cunctarum rerum Deo, præcipuaque ſemper maieſtate, & ter omnipotenti vltra omne principium tranſeunti, tam trucem inclementiam ſæuæ voluntatis aſſignant, vt cum formandi* D *mundi opificem curam ſumeret, qualitatemque hominis ſtruendi profundâ ſpiritus conceptione libraret, fundatè muneris fidei anteferret exordium, & mortem præmitteret naſcituro, non hanc inſidiis vetiti fluxiſſe peccati, ſed exegiſſe penitus legem immutabilis conſtituti.* Quibus verbis perſpicuè ſtatum puræ naturæ velut à Deo iuxta ſenſum Pelagianorum ſtatim in initio mundi conditum veluti digito notant, & inclementis crudelitatis exhorrent. Nam ille tunc paſſim Chriſtianorum ſenſus de illo ſtatu erat, quem partim indito naturaliter lumine rationis, partim ex Auguſtini doctrina tunc vbique Eccleſiarum celeberrimâ percepe- E rant. Ex quo factum eſt, vt eiuſdem crudelitatis iniuſtitiam, poſtmodum Pelagianis Arauſicana Synodus exprobrauerit ac damnauerit, dum decernit quod: *Si quis mortem tantum corporis non autem & peccatum per vnum hominem in omne genus humanum tranſiſſe teſtatur iniuſtitiam Deo dabit.* Nimirum quia infliget miſeriam ſine peccato, pœnam ſine culpa: quod in antiquorum doctrina Catholicorum iniuſtum eſt, & vnà cum puræ naturæ ſtatu, quem ibi Synodus Arauſicana reſpicit, Eccleſiaſtica & Catholica authoritate damnatum. Nam tanquam certiſſimum tenuerunt, id quod Auguſtinus aduerſus Pelagianos purorum naturalium architectos præformauit, & à nobis

In reſcripto Imper. Honor. & Theod. ad Palad. Præfect. Prætor. apud Baron. anno 418.

Conc. Arauſ. can. 2.

A ſæpe repetendum eſt, quod Deus iuſtus *in menſura, & numero, & pondere diſponens omnia, neminem ſinat mali aliquid perpeti quod non mereatur.* Et illud robuſtiſſimum & lethale eidem errori telum intorſit: Quod *neque ſub Deo iuſto miſer eſſe quiſquam niſi mereatur, poſſit.* Quin vnico vulnere à diuina iuſtitia inflicto hæreſis Pelagiana & Manichæa, puræque naturæ ſtatus radicatus ſucciſa moriuntur.

Lib. 2. operis imp. ſ. 290. Lib. 1. ſ. 33.

CATHOLICI, PAGANI, Hæretici tam Pelagiani quàm Manichæi, Martionitæ. Materarij, &c. viderunt non B *poſſe ſine iniuſtitia tribui Deo miſerias creaturæ innocentis. Hinc in diuerſos errores itum, ne Deum læderent.*

CAPVT XIV.

HÆc enim diuina iuſtitia in adminiſtrandis pœnis atque miſeriis naturæ rationalis tam eſt manifeſta, tam plana, tam profundè naturali iudicio humanæ mentis inſculpta, vt omne hominum genus, non modo fidelium, qui Scripturis ſacris diuinæque beneficio reuelationis imbuti ſunt, ſed etiam eorum qui à diuinis tradi- C tionibus remotiſſimi fuerunt, ex malis atque miſeriis creaturæ rationalis peccatum neceſſario præcedere debuiſſe, & quærendum eſſe vel in hac vel in alia vita coniecerint. Vidit hoc & vrſit velut inuictum argumentum ſæpius Auguſtinus, non aduerſus hæreticos tantùm, vt iam ſæpè vidimus, qui ſtatum puræ naturæ ſine culpa præcedente introducere voluerunt, & omnem hypotheſim contrariç reuelationis vel conditionis in gratia, vel eleuationis ad ſupernaturalem ſtatum reſpuebant, ſed etiam aduerſus Paganos, vt eos ſola naturalis rationis luce conuinceret. Nam inde eſt quod in libris de Ciuitate Dei omnis ad redarguendos homines fidei expertes ſcri- D pti ſunt, ex ſolis pœnis atque miſeriis velut per ſe manifeſtum colligat, humanam vitam pro peccato aliquo eſſe damnatam. Nam hanc argumenti ſui vim ipſe ſæpè declarat. *Quod ad primam originem pertinet, omnium mortalium progeniem fuiſſe damnatam, hæc ipſa vita ſi vita dicenda eſt, tot & tantis malis plena teſtatur.* Quorum cum luculentum catalogum texuiſſet, concludit vt inceperat, *Quam vitam tot tantorumque teſtimonio malorum probamus eſſe damnatam.* Et radices tangens efficacitatis probationis, non fidem profert, non gratiã, non eleuationem ſupernaturalem aut aliquid huiuſmodi, quod Paganis inauditum eſt, & nihil ſpectat ad propoſitum, ſed nude iuſtitiam Dei E omnia ſcientis & potentis & adminiſtrãtis creaturam rationalem: *Huius tantæ naturæ*, inquit, *conditor cùm ſit vtique Deus verus & ſummus, ipſo cuncta quæ fecit adminiſtrante & ſummam poteſtatem ſummamque habente iuſtitiam; nunquam profectò in has miſerias decidiſſet niſi nimis grande peccatum in homine primo de quo cæteri exorti ſunt, præceſſiſſet.* Quæ ſi rectè concludit apud homines infideles & incredulos ratiocinatio, profectò perſpicuum eſt miſerias creaturæ rationali infligi ſub tanta Dei iuſtitia & poteſtate ſine iniquitate non poſſe.

Lib. 22. de Ciuit. c. 22.

Cap. 23.

Capit. 24.

Vidit hoc, verſe, atque teſtata eſt ipſa quoque Paganorum Philoſophia. Cùm enim cerneret tanta quibus cruciamur præſentis vitæ mala,

ipſi ſuccumbens rerum euidentiæ, fieri non poſſe iudicauit, vt ea ſine peccato rationalis natura pateretur. Itaque ſuperioris vitæ facinora cauſam eſſe dixit cur eo ſupplicio plecteremur: *Huius* Lib.4. cont. Iul. c. vlt. *euidentia miſeriæ*, inquit Auguſt. *gentium Philoſophos nihil de peccato primi hominis ſiue ſcientes ſiue credentes compulit dicere, ob aliqua ſcelera ſuſcepta in vita ſuperiore, pœnarum luendarum cauſa nos eſſe natos, & animos noſtros corruptibilibus corporibus eo ſupplicio quo Hetruſci prædones captos affligere conſueuerant, tanquam viuos cum mortuis eſſe coniunctos.* Quam opinionem de ſuperioris vitæ ſceleribus ex miſeriarum euidentia, Tullius veram cenſuit, & antiquioribus idem ſentientibus ſe conſentire profitetur in Hortenſio, cuius præclarum fragmentum Auguſtini monumentis conſeruatum eſt, & contra ſtatum puræ naturæ quem Pelagiani finxerant, vſurpatum. Cùm enim Auguſtinus vellet vanitatem puræ naturæ à Iuliano venditatam puræ naturalis rationis luce conuellere, præfatuſque eſſet, Ibid. c.15. *Philoſophos vtpote litterarum diuinarum & Catholicæ veritatis expertes, nihil de primo homine & eius coniuge, de prima eorum præuaricatione, de ſerpentis aſtutia, de nuditate corporis ante peccatum ſine confuſione, & cum confuſione continuò eſt peccatum*, de peccato denique *quod in mundum intrauit, & per peccatum mors* nihil omninò ſapere potuiſſe, mox oſtendit eos inanitatem commenti puræ naturæ quod Iulianus fabricauerat, ex ſola magnitudine miſeriarum quæ ſine culpa irrogarentur iniuſtè reprobaſſe, eorumque cauſam ſcelera aliqua ſuperioris vitæ quæ ſuiſſe. Locus dig niſſimus eſt, vt hic totus inſeratur: *Videntur* Ibidem. *autem*, inquit Auguſtinus, *non fruſtra Chriſtianæ fidei propinquaſſe* (Philoſophi) *qui vitam iſtam fallaciæ miſeriæque pleniſſimam non opinati ſunt, niſi diuino iudicio contigiſſe, tribuentes vtique iuſtitiam conditori à quo factus eſt, & adminiſtratur hic mundus. Quanto ergo te melius, veritatique vicinius de hominum generatione ſenſerunt, quos Cicero in extremis partibus Hortenſij Dialogi velut ipſa rerum euidentia ductus compulſuſque commemorat? Nam cùm multa quæ videmus & gemimus, de hominum vanitate atque infælicitate dixiſſet, ex quibus humanæ, inquit, vitæ erroribus & ærumnis fit, vt interdum veteres illi ſiue vates, ſiue in ſacris initiiſque tradendis diuinæ mentis interpretes, quos ob aliqua ſcelera ſuſcepta in vita ſuperiore pœnarum luendarum cauſa natos eſſe dixerunt, aliquid vidiſſe videantur vtrumque ſit illud quod eſt apud Ariſtotelem ſimili nos affectos eſſe ſupplicio; atque eos qui quondam, quum in prædonum Hetruſcorum manus incidiſſent crudelitate excogitata necabantur, quorum corpora viua cum mortuis aduerſa aduerſis accommodata quam aptiſſime colligabantur; ſic noſtros animos cum corporibus copulatos, vt viuos cum mortuis eſſe coniunctos*: Ita Tullius. Quibus optimè ſubiungit Auguſt. perſtringendo Iulianum, qui cunctas miſerias illas Deo tanquam purorum naturalium authori tribuebat: Ibidem. *Nonne qui iſta ſenſerunt multò quam tu melius graue iugum ſuper filios Adam, & Dei potentiam iuſtitiamque viderunt, etiamſi gratiam quæ per mediatorem liberandis hominibus conceſſa eſt, non viderunt?* Ecce Pagani Philoſophi ſine vlla fide gratiæ vel inſtitutionis primi hominis in paradiſo in naturæ integritate, in ſtatu ſupernaturali & huiuſmodi, quæ obſcurandæ veritati prætexuntur, ſolo lumine rationis iudicarunt fieri nullo modo poſſe, vt ſaluâ iuſtitiâ Dei, poſſet innocentibus tantarum ærumnarum pondus imponi. Nam hinc eſt illud quoque quod ſubinde quaſi parcere volentes iuſtitiæ Dei, culpam tot malorum in naturam quaſi à regulis ſuis aberrantem torſerint. Tullius libro tertio de Republica querebatur: *Hominem non vt à matre, ſed vt à nouerca natura editum in vitam, corpore & nudo, & fragili, & infirmo, animo autem anxio ad moleſtias, humili ad timores, molli ad labores, prono ad libidines.* Lib.4. cont. Iul. cap.12. Nimirum vt optime in hæc verba ſanctus Auguſtinus: *Rem vidit, cauſam neſciuit.* Rem vidit, quia ex tot miſeriis peruerſum diſtortumque præter rationis leges, humanæ naturæ ſtatum vidit: cauſam neſciuit, *latebat eum cur eſſet graue iugum ſuper filios Adam, quia ſacris litteris non eruditus ignorabat originale peccatum.*

Hæc cauſa fuit, cur alij Philoſophi cùm à peccatis vitæ ſuperioris aut à natura culpanda abhorrerent, malorum cauſam in materiam tranſtulerint. Vt Maximus ille Tyrius cum Serm. 25. aliud artem ex profeſſo facere, aliud ex materiæ affectu conſequi dixiſſet, οὕτως ἀμέλει, inquit, καὶ ὅσα περὶ γῆν πάθη γίνεται, ἃς καλοῦμεν κακῶν ἀνθρωπίνων ἐμβολὰς, ἐνταῦθα ἡγητέον καὶ ἀναίτιον μὲν τὴν τέχνην, εἶναι δὲ ταῦτα τῆς τοῦ ὅλου δημιουργίας ὥσπερ τινὰς ἐπομβρίας καὶ ἀναγκαίας φύσεις: *Talia nimirum in his quæ circa terram eueniunt, quæque incurſus humanorum malorum vocamus. In quibus innoxiam & inculpatam artem cenſendum: ſed eſſe hæc fabricæ totius vniuerſi veluti neceſſarias quaſdam, & conſequentes naturas.* Et Triſmegiſtus: αὐτῷ τῷ ποιοῦντι οὐδὲν κακὸν οὐδὲ αἰσχρὸν νομιζόμενον ταῦτα γάρ ἐστι τὰ πάθη τὰ τῇ γενέσει παρεπόμενα ὥσπερ ἰὸς τῷ χαλκῷ, καὶ ὁ ῥύπος τῷ σώματι, Trimegiſt. cap. 14. *Ipſi factori Deo nullum malum aut turpe aſſignandum. Nam hæ ſunt affectiones generationis aſſeclæ, ſicut ærugo æris, ſordes corporis.* Quæ omnium Stoicorum ſententia teſtibus Tertuliano & Seneca fuit, quorum vox erat, quod *à magno artifice formentur praua, non quia ceſſet ars, ſed quia id in quo exercetur, inobſequens arti eſt.* Alij maleficam animam culpauerunt, vt Plato cum ſuis, quando dicit ψυχὴν ἄτακτον καὶ κακοποιὸν, Libr. contra Hermog. *animam incompoſitam & maleficam*, hoc eſt mali authorem. Itemque ἐναντίαν καὶ ἀντίπαλον τῇ ἀγαθουργῷ φύσει, l.4. natur. in prolog. *contrariam & rebellem beneficæ naturæ*, hoc eſt Deo. Alij dæmonem accuſauerunt. Vnde illud Pythagoræ apud Euſebium τῶν ἀρχῶν τὴν μὲν μονάδα θεὸν καὶ τὸ ἀγαθὸν: τὴν δ' ἀόριστον δυάδα καὶ δαίμονα καὶ τὸ κακὸν περὶ ἣν ἐστι τὸ ὑλικὸν πλῆθος. Lib. 14. de præpar. apud Euſeb. *Principiorum alterum eſſe vnionem, id eſt Deum & bonum: alterum infinitum vnionem, id eſt dæmonem & malum, circa quem materialis multitudo eſt.* Quæ ſententia & Auguſt. noſtro placuit, cùm malum Duadi, bonum Monadi aſcriberet, vt ante ſuſceptam Catholicam Lib. 4. Confeſſ. cap. 15. Religionem libros de pulchro & apto condens, malum à bono Deo ſola Philoſophia duce remoueret.

Sed quid Philoſophos memorem? Ipſi quoque hæretici qui malorum cauſam ſcrutati ſunt tanquam immobile principium ſuppoſuerunt, fieri non poſſe vt iuſtus & omnipotens & bonus Deus, tot miſeriis quot ſtatus puræ naturæ comprehendit, innocentes homines nullo delicto prouocatus plecteret. Nam ex huius fidei firmitate factum eſt vt ſibi ſatius putarent in quoſlibet alios errores mali cauſam indagando labi, quam Dei iuſtitiam aut bonitatem, excogitata tali naturæ puritate vel malorum in eam innoxiam immiſſione violare. Hæc enim cauſa fuit cur Cerdon, Marcion, & ſimiles peſtes cùm non crederent primum hominem aut liberum arbitrium malorum omnium quibus mundus plenus eſt, cauſam eſſe, Deumque verum iuſtum & bonum eſſe dubitare non poſſent, maluerint alium comminiſci peruerſum Vidend. Iren. l. 1. c. 28 Tert. in præ. & cont. Marcion. Orig. in dia. de ortu mali.

Deum

Deum qui mundum & miſerias eius ſua voluntate condidiſſet quam tantum nefas aſcribere vero & bono Deo. A

a Tert. lib. 1. cõt. Marcion c. 15. b Idem cõt. Hermog. c Lib. 7. de præpa. c. 22. alias 6. d Cont. Hermog.

Hæc eadem cauſa fuit cur idem ille *a* Marcion & *b* Hermogenes & ille contra quem diſputat Maximus Profeſſor Chriſtianæ religionis apud *c* Euſebium: & omnes quos *Materiarios* hæreticos *d* Tertullianus vocat, materiam ex Philoſophia Stoica Deo addiderint ex qua mundum conderet ἵνα τὴν κακίαν ὁ μὲν θεὸς ἀναίτιος ᾖ, ταύτης δὲ ἁπάντων ἡ ὕλη αἰτία. Omnibus etiam præcedentibus atteſtatur Iulianus: *Ideo aut alium Deum bonum & optimum volunt credi, quia mali authorem exiſtiment creatorem, aut materiam cum creatore præponunt, vt malum à materia, non à creatore deducant.* B

Verba Maximi. Tertul. cõt. Hermog. cap. 10.

Vide lib. 6. cont. Iul. cap. 21. & 7. confeſſ. c. 14. & maxime lib. 2. oper. imper. fol. 459.

Hæc itidem cauſa fuit cur Manichæi duas ſubſtantias effinxerint, vt quia non audebat anima eorum, vt eis diſpliceret Deus ſuus, nolebant eſſe Dei, quicquid ei diſplicebat, hoc eſt, quicquid malum eſſe ſentiebant. Nimis enim abſurdum & impium omnibus iſtis videbatur, vt Deus verus omnipotens & iuſtus, & bonus creaturam ſuam cum tot miſeriis nullo peccato eius prouocatus inſtitueret.

Hæc cauſa fuit, cur ipſi quoque Pelagiani, quantumvis miſerias tantas velut per puræ naturæ creationem aſcriberent Deo, cũ tamen ſobrij iuſtitiæ diuinæ puritatem attenderent, ipſa victi veritatis euidentiâ clamarent: *Subuenire non merentibus poteſt & ſolet Deus cum laude clementiæ, punire autem*, id eſt affligere *non peccantes non poteſt, ſine euerſione iuſtitiæ*. Et alibi: *Ætas illa* (paruulorum) *iniquitatem iudicis, infamiam iuſtitiæ aut accuſat, aut aggrauata conuincit*, cui propterea Auguſtinus: *Ergò meritò eſt aggrauata. Agnoſce iudicem Deum. Sentis quam iniquum ſit ſine crimine tranſire ſupplicium.* Quam proinde contradictionem & abſurditatem vt ſugerent, velut maris fremitum vocis contentione ſuperaturi, *neſcio-qua fronte*, vt Auguſtinus de Stoicis loquitur, mala iſta quibus atterimur, etiam mala eſſe negauerunt: paruuloſque etiam fœlices eſſe dixerunt. Clamante viciſſim Auguſtino: *O dementiam ſingularem! Hoc diſputare eſt an inſanire? Cum miſeriis ſe natos eſſe paruuli flendo teſtantur, & fœlices eos dices?* Nempe in abſurdiſſimum errorem ipſumque cõmunem ſenſum impingere maluerunt, quam creaturam rationalem etiam in puræ naturæ ſtatu, quem effinxerant, vlla miſeria aut afflictione ſine culpa à Deo iuſto poſſe cruciari. C D

Lib. 2. oper. imp. f. 344. Lib. 1. f. 62. Fol. 344. Fol. 273. Lib. 19. de Ciui. c. 4. Lib. 2 oper. imp. f. 323.

Hæc denique cauſa fuit, cur ſemper apud omnes gentes maxime labis originalis neſcias, inexplicabilis quæſtio viſa fuerit, cur viri boni in hac vita tot crucientur malis; prout & ex Philoſophorum & Prophetarum atteſtatione manifeſtum eſt. Vnde quæſo hæc omnia, niſi quia tantus horror omnes ceperat, ne diuinæ bonitati labem illam aſcriberent, aut eam, vt Auguſtinus audet ac loquitur *blaſphemarent*, ſi ſine culpa creaturæ (quam vel cõtigiſſe neſciebant aut non credebant, aut non attendebant) Deus tantarum ærumnarũ author eſſe crederetur. Hoc enim ſi fieri poteſt per puræ naturæ ſtatum, vt recentiores docent, nulla omnino cauſa fuit cur iſta quæſtio vel Auguſt. tantà tot annis ante conuerſionem perplexitate macerauerit, vel hæreticos vel Catholicos, vel paganos, vel vllum ſanæ mentis hominem fatigauerit. Quis enim tanto ſtupore merſus fuit, vt qui Deum credat, non eum etiam vitæ & mortis authorem, non abſolutum Dominum agnoſcat, quæ nunc velut abſcondita palliandæ iniquitati eius myſteria proferuntur? Sed nimirum profundiſſime viſceribus hominum etiam impiorum inſculpſit Deus, quod *optime de Deo exiſtimare ſit veriſſimum pietatis exordium*. Nec optime de Deo quiſquam exiſtimat, qui non eum quanto omnipotentiorem atque meliorem credit, tanto etiam in adminiſtranda vita creaturæ rationalis eſſe iuſtiorem: *Virtus enim* Græcè ἰχὺς, id eſt poteſtas *tua*, vt præclare Spiritus ſanctus per os ſapientis, *iuſtitiæ initium eſt*. E A

Lib. 1. oper. imp. f. 52.

Lib. 1. de lib. arb. c. 2. Sap. 12.

Ex quo fit vt hæc poſtremò cauſa fuerit cur alij fide deſtituti & commiſſæ à primis parentibus iniquitatis ignari, cùm nullam idoneam malorum cauſam inuenire poſſent, & tamen ſine cauſa rationalem affligi creaturam apertiſſimè iniuſtum eſſe cernerent, difficultate victi, palam ipſum numen, cuius illa nutu acciderent, iniuſtitiæ culpauerunt. Vnde Tragicus τολμῶ κατειπεῖν μή ποτ' οὐκ εἰσὶ θεοί· κακοὶ γὰρ εὐτυχοῦντες ἐκπλήττουσί με. *Audeo profari ſunt ne vel regnant Dij? Namq; improborum me attonat fœlicitas.* Et alia de ſepulchro clamabat: *Procope manus leuo contra Deum, qui me innocentem cito ſuſtulit.* Vt incredibilis, profecto me ſubeat admiratio, qui fieri potuerit, vt quod & Catholici & hæretici peruerſiſſimi & Pagani, & omnium penè hominum genus, quod numen aliquod rebus vniuerſi adminiſtrandis præeſſe credidit, velut iniuſtiſſimum ſemper abhorruit, hoc recentiores nullâ ſcientiâ, nullâ traditione, nullâ Patrum authoritate fulti, ſolâ ratiocinandi fiduciâ armati, ſine ſcrupulo amplexi ſint, quaſi palmam de recondita ſubtilitate relaturi. Et qua tandem obſecro ſubtilitate? Quod Deus ſit abſolutus omnium Dominus, quod vitæ & mortis poteſtatem habet. Quaſi quiſquam qui crediderit eſſe Deum vniuerſi authorem, eum eſſe omnium Dominum, vitæ & mortis authorem ignorauerit. Tantas videlicet vires habet illa peripatetica, cui à multis annis innutriti ſumus Philoſophia. Quæ cùm humani lapſus ignara fuerit, & grauiſſimũ ærumnarum noſtrarum iugum puram naturam eſſe crediderit, & admodum ieiunè de Deo eiuſque iuſtitia diſputauerit, ſectatores huiuſce hallucinationis hæredes fecit. Difficile eſt enim opiniones Philoſophorum quibus imbuti ſemel fuimus, exuere atque damnare ipſa ſentiendi conſuetudine probabilitatem afferente veritatis, & ratione ſatagente, ne temere tanti viri & nos cum ipſis aberraſſe videamur. B C D

Symmachus lib. 8.

EODEM ARGVMENTO PALPABILIUM malorum, ſi puræ naturæ ſint, cogimur ad diuerſas impietates, ad blaſphemiam in Deum, ad Manichæiſmum: Cur, & quomodo. Epilogus omnium argumentorum. E

CAPVT XV.

SATIS arbitror, hactenus ex Auguſtino declarauimus, non potuiſſe iugum tot miſeriarum hominibus innocentibus imponi, ſine manifeſta iniuſticia Dei. Vt tamen vis iſtius argumenti ſexcenties ab Auguſtino repetiti pœnitius intelligatur obſeruandum eſt; id quod ſupra indicauimus, in eo ſupponi tanquam certum, Deum nec eſſe infirmum nec igna-

rum: rurſum in homine non eſſe commixtionem naturæ mali vt Manichæi voluere. Nam quolibet iſtorum verum eſſe poneretur, non eſſet neceſſe eſſe iniuſtum Deum. Si enim natura hominum naturaliter eſſet mala; vt Manichæi ſentiunt, vel Deus præ inſcientia vel infirmitate malorum incurſum non impediret, nihil vetaret innocentes tot miſeriis ſine vlla Dei iniquitate cruciari. Hinc eſt igitur quod prout varia in iſto argumento ex miſeriis contexto aliquando velut certa ſupponuntur, ita etiam ad varias abſurditates concludendas ab Auguſtino adhibetur & valet. Nam ſubinde cùm velut certum apud Pelagianos ſupponit, naturam hominum non eſſe naturaliter malam, ſed iſtam opinionem eſſe deteſtabilem Manichæorum inſaniam, itemque Deum non eſſe inualidum, tunc determinatè Dei iniuſtitiam ex miſeriis puræ naturæ Pelagianis laudatæ conficere ſolet. Cuius plurima ſuperius exempla dedimus. Subinde verò ſupponendo naturam non eſſe malam, alterutrum infert aut inualidum aut iniuſtū eſſe Deum, qui tantis malis innoxios premit. Exemplis etiam iſtam partem declarauimus, quando oſtendimus per puram naturam Dei prouidentiam grauiter lædi. Subinde è contrario ſupponendo Pelagianos credere omnipotentem & iuſtum Deum nulliuſque peccati merito velut iore puræ naturæ tot tantiſque malis genus humanum premi, concludit nullo modo hoc defendi poſſe niſi in Manichæorum ſententiam, de malæ naturæ commixtione incidatur. Quam ſi abhorruerint ſicut omnis Chriſtianus abhorrere debet, nullam ſupereſſe viam qua irrumpere potuerint tanta mala, niſi originale peccatum. Quod quia peremptorium contra puram naturam eſt argumentum, & Auguſtini ſententiam de hypotheſi illa Pelagiana quam impugnabat, liquidiſſimè ob oculos ponit, operæ pretium eſt hîc ipſiſſimis eius verbis luculentiſſimis quamuis prolixioribus texere. Cùm igitur aduerſus Iulianum ſcribens præmiſiſſet ac promiſiſſet ſe oſtendere velle, quod *iam*, inquit, *ſæpe monſtraui, quantum hæreſis* Pelagiana, quæ ſine peccato mala iſta contigiſſe tradebat, *Manichæos adiuuaret* delirantes ea ex mala natura proficiſci hoc eſt, quod hæreſis Pelagiana ad hæreſim nos Manichæam cogeret, rem ſic exequitur: *Enumerant*, inquit, *Manichæi mala quæ in paruulis monſtrant, quæ Cicero quoque commemorat in libris de Republica; vnde ipſa eius verba tranſtuliſti. In quorum malorum commemoratione dicit:* Non vt à matre natura, ſed vt à nouerca *hominem in has ærumnas eſſe proiectum. Huc accedunt etiam illa quæ non quidem omnes paruulos, ſed tamen plurimos cernimus perpeti multa & varia mala, vſq; ad dæmonum incurſus atque concludunt dicentes, Cùm ſit iuſtus & omnipotens Deus, vnde iſta mala patitur imago eius in paruulis, niſi quia vera eſt, inquiunt, quàm nos aſſerimus duarum naturarum boni ſcilicet malique commixtio? Hos Catholica redarguit veritas confitens originale peccatum per quod factum eſt dæmonum ludibrium & laborioſa miſeria deſtinata propago mortalium.* Ecce quomodo Manichæi facile peccati originalis confeſſione iugulentur. Sed iam attende anguſtias eorum qui iſtas miſerias ſublato peccato puris naturalibus attribuere volunt: *Vos autem negantes originale peccatum, profecto aut cogemini dicere Deum vel inualidum vel iniuſtum, ſub cuius poteſtate imago eius in paruulis ſine vllo vel proprij vel originalis peccati merito tantis affligitur malis. Non enim per hæc exercetur virtus, quod rectè de bo-*

Lib. 6. cont. Iul. cap. 2.

A *nis hominibus maioribus dicitur, in quibus rationis eſt vſus.* Ecce coguntur authores puræ naturæ confiteri iniuſtum aut inualidum eſſe Deum ſine culpa tantis miſeriis paruulos cruciantem. Quod ſi illud Barathrum fugere velint, vide quid reſtet: *Aut quia Deum vel impotentem vel iniquum dicere non poteſtis, Manichæi contra vos errorem ſuum nefarium de duarum inter ſe inimicarum ſubſtantiarum permixtione firmabunt.* Nempe manifeſtum eſt nullum exitum, Auguſtino iudice, ſupereſſe ei qui puram naturam introducere vellet, ſicut Iulianus voluit, niſi per blaſphemiam creatoris aut infamiam creaturæ, vt vel ipſum omnipotentem ac iuſtum neget, vel cum Ma-

B nichæis hanc naturaliter malam eſſe fateatur. Vtrumque damnat & execratur Catholica fides.

Hanc igitur conſequentiæ neceſſitatem intuetur Auguſtinus quando toties Pelagianis exprobrat, quod in Manichæi ſententiam iſta purorum naturalium defenſione cogerentur. Supponit enim, vt iam audiuimus, eos nolle lædere omnipotentiam aut iuſtitiam Dei. His autem clauſis oſtiis, ſublatoque tam huius quàm ſuperioris vitæ peccato, quod Pelagiani quoque auferebant, nullum omnino ſupereſſe putatur effugium niſi per Manichæi præcipitium. Quod ex plurimis eius teſtimoniis videre licet. Nam

C hoc ſpirant illa in opere primo contra Iulianum: *Ne dicere cum Manichæis cogaris, aliunæ mali naturæ nobis ineſſe commixtionem, noſtrum potius originalem confitere languorem.* Ecce niſi peccatum originale fateatur, cogitur in aſſerendis miſeriis ſine peccato promerente aſſentiri Manichæis, quia videlicet Deus iniuſtus aut infirmus eſſe non poteſt. Hoc ſpirant illa in opere ſecundo aduerſus eundem Iulianum: *Si ergo Manichæos introducentes aliam naturam malã atque ſubſtantiam expugnare velles non adiuuare, profectò iſtas omnibus apertas à paruulis incipientes humanæ vitæ miſerias cum tuis deceptoribus non negares, ſed vnde in eas collapſa ſit noſtra natura, quæ beata eſt primitus inſtituta,*

Lib. 5. cont. Iul. cap. vlt.

Lib. 2. oper. imp. f. 96.

D *cum Catholicis fidelibus & præclariſſimis Doctoribus diceres.* Et illud in ſecundo libro: *Manichæos tu adiuuas quibus inducendi aliã naturam malam das locum negando originale malũ eſſe cauſam miſeriæ paruulorum.* Nempe quia naturam puram earum cauſam eſſe credebat. Nam hoc ſpirat & illud multo inferius: *Quas miſerias vos cum ſine vllo peccato accidere dicitis paruulis, iniuſtum Deum verſus eos facitis: Manichæos autem horribiliter adiuuatis. Illi enim ne facerent iniuſtum Deum iſtas miſerias à natiuitate mortalium immutabili naturæ mali, & ab alio principio venienti ſubſtantiæ tribuunt tenebrarum. Quos impios ſimul & vos conuincit Catholica fides, quæ iſta omnia peccato illi tribuit, quod ex primi hominis voluntate intra-*

Lib. 2. oper. imp. f. 310.

Ibid. f. 459.

E *uit in mundum.* Hoc ſpirat id quod toties aliis in locis clamat, per illam Pelagianam hypotheſin de miſeriis naturaliter congenitis, Manichæorum de malæ naturæ commixtione ſententiam adiuuari: vt illud in libro ſexto primæ lucubrationis: *Verum nec ipſos Manichæos conuiciſti quos potius adiuuiſti, tu maximè & in commune omnes Pelagianæ nouitatis erroriſque participes, ſicut iam demonſtraui: Deteſtor adiutores Manichæorum, in quibus appetis principatum.* Et illud perſpicuum: *Tu ergo adiutorem Manichæi te non eſſe oſtende ſi potes, qui miſerias hominum cum quibus eos naſci quoniam ſine dubio ſentit genus humanum, nolens tribuere peccato vitiatæ naturæ*

Lib. 6. cont. Iul. cap. 22.

Lib. 1. oper. imp. f. 55.

Ibid. f. 124.

noſtræ, facis vt eas ille permixtæ nobis naturæ tribuat alienæ. Et illud multis interpoſitis in eodem libro cum Auguſtino Manichæiſmum Iulianus improbraret, Ibidem. Reſpondet ei ſanctus Antiſtes: *Vtinam Manichæum fortiter deſtrueres non turpiter adiuuares.* Et paulò inferiùs declarans in eo ſitam eſſe Manetis errorem, quod naturæ boni communicaretur voluntas mala à commixta natura mali, hoc eſt, quod mala, non à vitio humanæ voluntatis, ſed naturaliter ab vna parte naturæ quæ ſic naturaliter mala ſit, promanaſſent; Ibidem. *Ergo*, inquit, *hunc adiuuas negando humanam peccato primi hominis vitiatam eſſe naturam, vt naturæ mali quam fingit, attribuat, quicquid malorum manifeſtiſſima inuenit miſeria paruulorum.* Cuiuſmodi doctrina in Auguſtino valde frequens eſt, & apertè ſignificat per illam introductionem tot miſeriarum abſque peccato, hoc eſt, per puræ naturæ ſtatum, iuſtiſſimam præberi cauſam vt Manichæus mali naturam nobis mixtam eſſe decernat, & ad hoc fatendum ipſos Pelagianos ſuæ hypotheſis neceſſitate compelli. Ex quo fit conſequenter vt quando Manichæorum ſententiam ac Dei impotentiam & iniquitatem remouet, ſimiliaque portenta ſententiarum quas hæreſis etiam Pelagiana damnabat, nullum exitum pro Pelagianis miſerias puræ naturæ imputantibus, reliquum eſſe teſtetur: Lib. 5. cont. Iul. cap. 7. *Non eſt*, inquit, *certè natura atque ſubſtantia* (malum) *ſecundum Venuſtianos & Manichæos; ſi nec vitium naturæ eſt*, quam ſcilicet peccatum vitiauerit, *quid eſt?* Lib. 6. c. 1. Quaſi diceret nihil reſponderi poteſt. Et alio in loco: *Bonus eſt Deus, iuſtus eſt Deus. Extranea prorſus mali eſt nulla natura, quæ noſtræ naturæ ſecundum Manichæos credatur admixta. Vnde ſunt, Non dico in moribus, ſed in ipſis ingeniis cum quibus naſcuntur tanta hominum mala, ſi non eſt humana origo vitiata, ſi non eſt maſſa damnata?* Quod eſt apertè dicere citra blaſphemiam Dei & hæreſim Manichæi, & peccati originalis fidem, quid reſponderi poteſt in tuo errore qui mala puris naturalibus tribuit? Nempe nihil. Et reuera ſi Auguſtini principia quæ tanquam indubitata tradit, nec vnquam à Iuliano labefactari potuerunt, attente ponderentur qua via erumpi poſſit, niſi per præcipitium plane non video. Nam vt alibi dicit Auguſtinus, mala iſta non ex ſeipſis repente naſci potuere, ſed aliquam eorum cauſam eſſe neceſſarium eſt. Quæ verò illa eſſe poteſt niſi vel creator vel creatura. Si creator, ergo crudelis aut iniuſtus Deus, qui creaturam gratis ſine culpa cruciat. Sin creatura, vel alia, vel ipſa quæ miſerias patitur. Si alia rurſus violatur Deus, qui vel ignarus, vel impotens impedire non poteſt, ne iniuſte innocens creatura torqueatur. Sin ipſa, ergo vel natura ipſius mala eſt, vel malo mixta cui tanta mala ſunt naturalia, cui tot libidinoſa ac deteſtanda deſideria naturaliter congruunt. Quæ eſt hæreſis Manichæi, vel ſi naturaliter bona eſt, neceſſe eſt eſſe peccato aliquo vitiatam; atque ita quocunque ex latere rem conſideres, puræ naturæ ſtatus tot miſeriis infamis in Auguſtini principiis impoſſibilis eſt, ſed neceſſario ad peccatum tanquam veram & vnicam malorum cauſam veniendum eſt. Atque iſta quoque vera & vnica ratio eſt cur Auguſtinus ſexcentis ſuorum ſcriptorum locis, ſicut abunde in ſuperioribus conſtitit, ex ſolis miſeriis quas perpetimur, nulla alia cuiuſcunque ſtatus, vel gratiæ vel alterius, vel diuinæ promiſſionis hypotheſi, cuius ne quidem vmbra vſpiam reliqua eſt, irrefragabili conſecutione, peccatum in humana natu-

A ra præceſſiſſe conuincit. Imò quod inuictius & euidentius illius argumenti robur oſtendit, ex illis ipſis miſeriis demonſtrari docet, hypotheſin puræ naturæ eſſe impoſſibilem, iniuſtitiam dare Deo, blaſphemiam inferre Creatori, quæ profecto puerorum terriculamenta ſunt, & luxatæ mentis deliria, ſi nihil vetet hominem in pura natura condi, & tot tantiſque miſeriis innocentem ſine vlla Dei iniquitate torqueri.

Ex hac igitur conſtanti & ſibi vndique conſentiente Auguſtini doctrina patet, nihil ab eius principiis magis abhorrere nihil capitalius pleriſque repugnare quam puræ naturæ ſtatum. Eſt enim ſtatus in quo neque iuſtitia, neque ſapien- B tia, neque veritas, neque Deus vllo amore niſi carnali vitioſoque diligi poteſt. In quo nulla fruitio Dei, neque parua, neque magna, nulla beatitudo ſupernaturalis, nulla naturalis. Eſt enim ſtatus erroribus cæcus, offenſionibus inquietus, perturbationibus miſerabilis, moriendi neceſſitate damnatus. In quo nullus amor niſi creaturæ, nulla libertas arbitrij niſi noxia, nullus actus niſi peruerſus & malus. In quo perpetua contra ſemetipſam lucta creaturæ; quam neque Deus dare, neque creatura ſedare poteſt: Cui naturalia ſint ſola & omnia peccandi deſideria, quibus eadem naturæ lege indulgere liceat, quia etiam libet: *Bonum eſt enim quod natu-* Auguſt. cont. Iul. C *raliter libet.* In quo creaturam pudet de operibus creatoris, & nominare, & monſtrare, & facere erubeſcit opus, quod Deus inſtituit. In quo profundiſſima rerum agendarum ignorantia, qua per ſe fit vt ei liceat, quicquid naturæ lege damnatur. In qua tam horrendo miſeriarum omnium iugo humanum genus atteritur vt & Philoſophi & hæretici & antiqui Catholici exhorruerint illud aſcribere Deo, vtpote quod defendi non poſſet ſine blaſphemia Creatoris, qui tanta iniuſtitia & crudelitate ſæuiat in creaturam ſuam vt eam innoxiam acerbiſſimo ſupplicio plectat. Quam enim immenſam, & quam horribilium malorum atque miſeriarum ſeriem ſtatus ille D complectatur quis facile mente cogitet? Quis feſtinanter exponat? Intueatur quilibet vniuerſas damnatæ naturæ calamitates (eaſdem quippe prorſus eſſe etiam puræ volunt) vel ſi oculi ipſa earum vaſtitate caligent, legat eas aliqua ex parte recenſentem Auguſtinum in libris de Ciuitate Dei. Quæ ſane omnia ſi animo ab inueterata loquendi & ſentiendi conſuetudine Lib. 19. c. 4. vſque ad 9. & præcipue lib. 22. c. 22. & 23. in diuinæ iuſtitiæ veritatem, ſeueritatemque æternæ veritatis abducto, iuxta ſanctiſſima, profundiſſima, ſecuriſſimaque Auguſtini principia ponderentur, clamabunt profecto nihil in eius doctrina indignius creatura rationali, nihil monſtroſius ordini Vniuerſi, nihil iniu- E rioſius Deo excogitari poſſe quam illam puræ naturæ machinam quæ depingi ſolet. Quod ſi quis iſta needum liquidâ intelligentiæ ſinceritate penetrare poſſit, ſatius eſſet ei credere vt intelligere mereatur, Dei ſimul & creaturæ rationalis bonitatem longè ſublimius per huiuſmodi ſupra traditam inſtitutionem, quam per Ariſtotelicas cóiecturas commendari, quibus exiſtimant Deum poſſe creaturam rationalem innocentiæ dote locupletem, inferni pœnis cruciare, & peccatricem ad claram Dei viſionem attollere. Nam inde maximè elucet ſumma bonitas Dei, ſi creatura rationalis nullum omnino extra Deum reperire poſſit bonum, vnde ei ſine ipſo bene ſit, & vnde ei omnis miſeria auferatur. Creaturæ vero

rationalis bonitas atque dignitas inde maximè A apparet, ſi nullum omnino bonum ei ſufficiat quando non adhæret illi ſummo & vero bono. Hæc Doctor Eccleſiæ ſummus ſuo fœliciſſimo diuiniſſimoque ingenio excellentius omnibus huius mundi Philoſophis & Scholaſticis penetrauit. Nam quantum ad primum, ita locutus eſt in libro duodecimo de Ciuitate Dei: *Itaque quamvis non omnis beata eſſe poßit creatura, ea tamen quæ poteſt, non ex ſe ipſa poteſt, quia ex nihilo creata eſt, ſed ex illo à quo creata eſt. Hoc enim adepto beata eſt, quo amiſſo miſera eſt.* Et paulò inferius: *Quod vſque adeo bonum eſt eorum vt ſine illo miſera eſſe neceſſe ſit.* Vbi (ſine illo) nihil aliud ſignificat niſi ſine amore quo illi adhæretur. Nam amore Deo cohærere eſt eſſe cum Deo, ſine quo miſerum eſſe neceſſe eſt: iuxta illud itidem ſancti Auguſtini: *Magna hominis miſeria eſt, cum illo non eſſe, ſine quo non poteſt eſſe. In quo enim eſt, procul dubio ſine illo non eſt: & tamen ſi eius non meminit, eumque non intelligit nec diligit, cum illo non eſt.* Sic ergo ex hoc maximè apparet bonitas Dei. Quantum ad ſecundum verò ex hoc ipſo etiam maximè bonitas creaturæ rationalis commendatur dicente in eodem de Ciuitate Dei loco Auguſtino: *Quod cum ita ſit, huic naturæ, quæ in tanta excellentia creata eſt, vt licet ipſa ſit mutabilis, inhærendo tamen incommutabili bono, id eſt, ſummo Deo, beatitudinem conſequatur, nec expleat indigentiam ſuam niſi vtique beata ſit, eique explendæ non ſufficiat niſi Deus, profectò non illi adhærere vitium eſt.* Vbi ex illo principio concludit: *Hinc aperiſſimè declaratur, illius naturæ vt Deo adhæreat conuenire.* Et in libro de natura boni, vtramque & Dei & creaturæ rationalis excellentiam inde declarans: *Tale quippe bonum eſt Deus, vt nemini eum deſerenti bene ſit; & in rebus à Deo factis tam magnum bonum eſt natura rationalis, vt nullum ſit bonum, quo beata ſit niſi Deus.* Et in libro decimo tertio Confeſſ. *Nam & in ipſa miſera inquietudine defluentium ſpirituum, &c. Satis oſtendis, quàm magnam creaturam rationalem feceris, cui nullo modo ſufficit ad beatam requiem quicquid te minus eſt, ac per hoc nec ipſa ſibi.* Vnde paulò poſt confitetur Deo: *Hoc tantum ſcio quia male mihi eſt præter te, non ſolum extra me, ſed & in me ipſo, & omnis mihi copia quæ Deus meus non eſt egeſtas eſt.* Ex quo relinquitur ſanè, ſolum Deum eſſe verum creaturæ rationalis bonum ſolumque Deum eius egeſtatem explere poſſe; ſine illo bono, quod ſolâ dilectione poſſidetur prorſus miſeram eſſe creaturam rationalem, in quacunque, qualiumcunque, quantorumcunque bonorum aliorum affluentia. Sine illius igitur boni dilectione, per quam anima Deo & corpus animæ iuxta æternæ & ordinatiſſimæ legis exigentiam ſubditur, ab optimo, omnipotentiſſimo iuſtiſſimoque Deo creari nullo pacto poteſt; ne alioquin ipſe creator eius impotens, inuidus, vel iniuſtus eſſe conuincatur, dum imaginem ſuam innocentem perpetuâ inquietudine ac tot malis ex illius amoris abſentia profluentibus, tot cruciatibus animum corpuſque perturbantibus affligi facit. Nunc reliquum eſt vt nonnullas difficultates occurrentes diſſoluamus.

Lib. 12. de Ciuit. c. 1. — *Lib. 4. de Trinit. c. 12.* — *Lib. 12. de Ciuit. c. 1.* — *Ibidem.* — *Lib. de nat. boni c. 7.* — *Lib. 13. Confeſſ. cap. 8.* — *Ibidem.*

SOLVITVR DIFFICVLTAS EX Auguſtini Commentario in Pſalmum ſeptuageſimum.

CAPVT XVI.

PRIMVM igitur ad tuendam iuſtitiam Dei in infligendis pœnis opponi poſſunt illa ſancti Auguſtini verba ex Pſalmo ſeptuageſimo: *Dulcem monet Dei amor & timor. Timor Dei, quia iuſtus eſt; amor, quia miſericors eſt. Quis enim ei diceret, quid feciſti ſi damnaret iuſtum? Quanta ergo miſericordia eius vt iuſtificet iniquum.* B Vbi Auguſtinus aperte ſignificat nihil Deo reſponderi poſſe ſi damnaret etiam iuſtum. Ergo multo minus ſi hominem in ſtatu puræ naturæ cum miſeriis mortalitatis conderet.

Initio Com.

Ad hunc locum dupliciter reſponderi poteſt, primo loqui ſanctum Auguſtinum de præſentis vitæ ſtatu quem peccando promeruimus. Nam poſt originalis culpæ meritum, non ſolum quælibet corporalis miſeria iuſtis permitti imo inferri à Deo poteſt, quemadmodum ex calamitatibus iuſti Iob, & ex plurimis Auguſtini teſtimoniis abunde patet, ſed etiam ipſa damnatio. Non quidem hoc ſenſu, quaſi iuſtum in iuſtitia perſi- C ſtentem Deus, *Qui iuſtè omnia diſponit*, ſine iniquitate damnaret, ſed quia poſt lapſum hominis neminem quantumvis iuſtum tenetur impedire ne rurſum in peccatum damnationemque prolabatur. Gratuito quippe Deus dat homini iuſtitiæ perſeuerantiam, & iuſtitiam; nec minus gratulatio debetur Deo quod ab imminente citra auxilium eius damnatione iuſtum, quam quod iniuſtum ab ipſa culpâ liberauerit. Nihil iſtorum ante ruinam humani generis locum habuit. Nam ibi ipſa hominis innocentia ab omni miſeria tutabatur, ipſa poteſtas liberæ voluntatis, gratia etiam iuuante, ſi vellet, ab omni peccati ac damnationis metu: *Creaturis enim præſtantiſſimis, hoc* D *eſt, rationabilibus ſpiritibus, hoc præſtitit Deus, vt ſi nolunt corrumpi non poßint*, ſicut fusè ſupra ex Auguſtino demonſtrauimus. Ex ſola igitur libera eorum voluntate corruptio ſiue culpæ, ſiue pœnæ naſci poteſt: Si enim *obedientiam conſeruare noluerint, quoniam volentes corrumpuntur in peccatis, nolentes corrumpantur in pœnis.* Hoc ſolo aditu clauſo corruptio, hoc aperto, integritas eorum impoſſibilis eſt, Dei iuſtitia in vtramque partem vigilante, ne vel innocentem damnet, vel nocentem inultum ſinat. Quicquid ergo de iuſtitia Dei erga innocentiam creaturæ rationalis ex Auguſtino diximus, de innocentia propriè dicta, hoc eſt, nullo omnino peccato maculata, in E quocumque ſtatu ante peccatum, ſiue integræ, ſiue eleuatæ, ſiue puræ naturæ intelligi debet ſicut Auguſtinus intelligit. Cùm Manichæis quippe atque Pelagianis de malorum origine quæſtio fuit, quos ex ſolis miſeriis creaturæ & iuſtitia Dei, falsâ delirare conuincit quando aliam quamcumque portam, ſiue Dei creantis abſolutam voluntatem, ſiue pugnam eius cum gente tenebrarum, ſiue naturam mali, hoc eſt, naturaliter malam, aperire voluerunt. Sed cum de hominibus iam ſemel peccato lapſis & in miſerias mortalitatis ac morte iuſtè præcipitatis agitur, longè aliam doctrinam etiam de iuſtis iam à peccato iuſtificatione liberatis, eadem ſecuritate tradit. Nimirum quod *non ſolum ipſa*

Lib. de nat. boni cap. 7. — *Ibidem.* — *Lib. 13. de Trinit. c. 16.*

mors, ſed omnia ſæculi huius mala, quæ quam de peccatorum & maximè de peccati originalis meritis veniant, tamen & remiſſis peccatis remanere debuerunt cum quibus homo pro veritate certaret, & vnde exerceretur virtus fidelium. Hoc enim ipſum ad peccati meritum pertinet, vt quia noluit homo, cum ſumma facilitate poſſet conſeruare iuſtitiam, non eam niſi cum dolore recipiat, non niſi cum labore augeat, non niſi cum difficultate conſeruet: vt lapſu fractus & vulneris dolorem ſentiens, cautius & firmius ambulet in iuſtitia ne ei peccare ſit luſus: *Noluit homo*, inquit Auguſtinus, *in delitiis ſeruare iuſtitiam. Vnde ſtatuit Deus, vt post eius peccatum propagata caro peccati, ad recipiendam iuſtitiam laboribus & moleſtiis niteretur.* Ex quo fit vt quicquid miſeriarum atque pœnarum Deus etiam iuſto inferri permittit aut iubet, iuſtiſſime inferatur. Meruit enim peccatum vt etiam iuſtus in hac vita cum auſteritate tráctaretur. Quicquid enim moleſtiarum patitur, vel ex vulnere nondum plene ſanato naſcitur, vel de adiutorio quo ſanandum eſt. Sicut igitur nemo niſi inſanus culpat medicum, ſi vel ex vulnere, vel ex vulneris medicina dolores patiatur, ita nemo profectò niſi imprudens, Deum iniuſtitiæ accuſauerit, ſi nunc etiam iuſtus, ex morbi ſui reliquiis vel medicinalium adiutoriis miſeriarum moleſtiis doloribuſque crucietur. Qua de re fusè præclariſſimeque Auguſtinus: *Quoniam ſic eſt in animo beatitudo, vt in corpore ſanitas, quemadmodum in ipſo corpore alia præcipitur medicina ne bona valetudo amittatur, alia verò vt amiſſa recuperetur: ſic in toto ſtatu hominis, alia tunc præcepta data ſunt, ne amitteret immortalitatem, alia nunc præcipiuntur vt eam recipiat. Et ſicut in valetudine corporis, ſiquis præceptis medici quibus eadem valetudo cuſtodienda eſt, non obtemperando in aliquem morbum inciderit, accepit alia præcepta vt ſanari poſſit; quæ ſæpe non ſufficiunt, ſi talis eſt morbus, niſi adhibeantur à medico quædam adiutoria, plerumque aſpera & dolores importantia, quæ tamen valent ad recuperandam ſalutem; vnde fit, vt homo, quamuis iam obtemperans medico, patiatur tamen adhuc dolores non ſolum de ipſo morbo nondum ſanato, verum etiam de adiutorio medicinæ. Ita homo per peccatum lapſus in huius vitæ morbidam & calamitoſam mortalitatem, quia primo præcepto obtemperare noluit, quo ſempiternam cuſtodiret ac teneret ſalutem, ſecunda præcepta æger accepit; quibus obtemperans iam quidem non abſurde dicitur iuſte viuere, ſed tamen moleſtias quas patitur, vel de ipſo morbo nondum ſanato patitur, vel de adiutorio medicinæ. Cui adiutorio deputatur quod ſcriptum eſt, quem enim diligit Dominus corripit; flagellat autem filium omnem quem recipit.*

Lib. 2. de pecc. merit. cap. 34.

Lib. 83. qq. q. 82.

Alia tamen ſolutio verior eſt, corruptum eſſe S. Auguſtini locum, legendum enim videtur: *Quis enim ei diceret quid feciſti? Si damnaret iniuſtum?* Hoc enim in primis poſtulat ipſe ſacræ Scripturæ locus ex quo verba illa deprompſit. Nam Sapientiæ duodecimo, cùm ſapiens Dei miſericordiam in remittendis peccatis exaltare vellet, verbis illis vtitur quibus Auguſtinus, *Quis enim dicet tibi, quid feciſti?* Sed eo fine vt oſtendat, Deum argui non poſſe ſi damnaret iniuſtos. Sic enim in Contextu præcedit, & ſequitur: *Nec timens aliquem, veniam dabas peccatis illorum. Quis enim dicet tibi, quid feciſti? Aut quis ſtabit contra iudicium tuum? Aut quis in conſpectu tuo veniet vindex iniquorum hominum?* Quæ perſpicuè ſignificant neminem poſſe iniuſtos à debita damnatione vindicare, aut redarguere iudicium Dei, ſi iniquorum hominum peccata quibus veniam dabat, Dei vindicta ſequeretur. Totus denique ille locus, ad quem Auguſtinus reſpicit, & cuius verbis vtitur, nihil aliud ſpirat, quam Dei in damnandis peccatoribus & non damnandis iuſtis æquitatem. Nam inter cætera diſertiſſimis dicit verbis, quæ merito frenum quorundam Scholaſticorum licentiæ iniicere debuiſſent: *Cùm ergo ſis iuſtus, iuſte omnia diſponis; ipſum quoque qui non debet puniri, condemnare exterum æſtimas à tua virtute. Virtus enim tua iuſtitiæ initium eſt.* Aduerſus quæ tanta luce fulgentia, quiſquis recentiorum loquitur non imitandus eſt, ſed corrigendus. Nam quod ad veteres maximéque ſanctum Auguſtinum ſpectat, religioſiſſime ſemper iſtam Scripturam, & in eodem ipſo loco ſequitur.

Sapien. 12. v. 11. & 12.

V. 15.

Itaque ſecundo patet corruptum eſſe Textum Auguſtini, quia paulò poſt in eiuſdem Pſalmi Commentario, eandem doctrinam, eadem verborum forma de iniuſtis & peccatoribus iuſtè damnandis tradit: *Nihil deeſſet,* (laudi tuæ) *ſi damnares omnes iniquos. Non enim non eſſet magna laus Dei iuſtitia ipſa, qua iniqui damnantur. Magna laus eſſet.* Et ſtatim rurſum adiicit: *Peccauit, factum eſt genus humanum tanquam maſſa peccatorum, profluens de peccatoribus. Quid ergo? Tu ſi maſſam iſtam iniquitatis damnes, quiſquam tibi dicet iniuſte feciſti? Eſſes planè etiam hic iuſtus, & omnis eſſet iſta laus tua, ſed quia liberaſti & ipſum peccatorem iuſtificando impium, adiiciam ſuper omnem laudem tuam.* Ecce ipſis iiſdem verbis Scripturæ quibus ante vſus fuerat, & hic dicit: *Si maſſam iſtam iniquitatis damnes, quiſquam tibi dicet iniuſtè feciſti?* Et continuò ſubiungit de maiore miſericordia qua iuſtificatur impius: vt dubitari non poſſit, eandem hic & initio iſtius Commentarij doctrinam tradi. Nam verba nobis obiecta videntur eſſe compendium eorum, quæ in iſtum Pſalmum latius de iuſtitia Dei in puniendis peccatoribus, & miſericordia in iuſtificandis impiis, tradere propoſuerat. Idcirco namque poſtea quoque fuſius compeſcit querimonias murmurantium aduerſus Deum. Cùm enim pluribus eos arguiſſet, qui cùm puniuntur nihil ſe male feciſſe conqueruntur, ideoque ſe non recto iudicio tanta pati: ſemper eos diuinæ iuſtitiæ freno reprimit, ac tandem aheneum hunc murum obiicit murmurantibus: *Erubeſce, tu tibi diſplice. Nihil boni faceres, niſi ille bonus eſſet; & nihil mali patereris, niſi ille iuſtus eſſet.*

In Pſal. 70.

Conc. 1. in Pſal. 70.

Ibidem.

Tertiò correctionem iſtam poſtulat ipſa difficultatis obiectæ circumſtantia. Nam iſtis verbis, *Quis enim ei diceret quid feciſti? Si damnaret iuſtum? Quanta ergo miſericordia eius vt iuſtificet iniuſtum*, probare voluit Auguſtinus duo capita quæ præmiſerat, Deum timendum & amandum; timendum propter iuſtitiam, amandum propter miſericordiam: *Multum mouet*, inquit, *Dei timor & amor, timor quia iuſtus eſt: amor quia miſericors eſt.* Timor quippe iuſtitiæ Dei reſpondet in verbis obiectis damnatio iuſti; amori miſericordiæ, iuſtificatio iniuſti. Quis autem audiuit vnquam non dico ab Auguſtino, ſed vel ab emotæ mentis homine commendari iuſtitiam Dei; ex eo quod iuſtos ipſe damnaret? Nam quamuis aliqui Scholaſtici recentiores inuenti ſint qui dicerent iuſtos à Deo poſſe ſine iniquitate damnari, nemo tamen eorum eò vſque delirauit quod ſciam; vt in hac damatione elucere diceret iuſtitiam & non potius Dominium vel ſupremam poteſtatem Dei. Quid vero ineptius quam quod Deus timendus eſſe ſuaderetur iuſtis, quia iuſtos damnare

poſſet? Exhortatio iſta inaudita eſt in Eccleſia Dei vbi potius reſonant illa Apoſtoli verba, *Deus qui iuſtificat, quis eſt qui condemnet?* Et illa Sapientis: *Ipſum qui non debet puniri, condemnare, exterum æſtimas à tua virtute.*

Rom. 8. Sapient. 12.

Quartò poſtulat huiuſmodi correctionem totius doctrinæ Auguſtinianæ conſonantia. Nam vt ſuperius ſatis vidimus, tota moles doctrinæ ipſius vndique clamat, iniuſtum eſſe Deum, ſi non dico iuſtos ipſe damnaret, quod exhorret velut capitaliter inimicum Deo, ſed ſi vel quempiam quacunque pœna ſine peccati merito cruciaret. Quid ergo magis contra Auguſtinum dici poſſet quam Deum iuſtum etiam iuſtos poſſe damnare? Nam excepto illo qui obiicitur loco in vniuerſis eius lucubrationibus nullum talis opinionis veſtigium inueniri poteſt.

PROPONITVR GRAVIS DIFficultas ex libro tertio de libero arbitrio, quo ignorantia & difficultas ponuntur eſſe primordia naturalia; & oſtenditur hypotheſim illam longè differre à ſtatu puræ naturæ.

CAPVT XVII.

ALTA difficultas longè maior ea libro tertio de libero arbitrio ſuſcitatur, vbi multis docet quod Deus eſſet laudabilis, *Quamuis ignorantia veri & difficultas recti eſſet naturalis hominis*; hoc eſt, ſi ignorantia & concupiſcentia, quam nomine difficultatis intelligit, eſſent homini naturaliter concreata; ſub illis autem vel cum illis comprehendit etiam omnes corporis miſerias, vt ex capite 23. patet, vbi de morte paruulorum & cruciatibus, ſi eos ſine peccato paterentur, mouet controuerſiam, & eandem rationem eſſe tradit. Neque ſententiam iſtam ſuam in libris retractationū reuocauit, ſed potius confirmauit, quando dixit: *Quam miſeriam* (difficultatis ſeu concupiſcentiæ & ignorantiæ) *Pelagiani nolunt ex iuſta damnatione deſcendere, negantes originale peccatum. Quamuis ignorantia & difficultas etiamſi eſſent hominis primordia naturalia nec ſic culpandus Deus, ſed laudandus eſſet, ſicut in eodem libro tertio* de libero arbitrio *diſputauimus.* Ergo ſine Dei iniuſtitia, ſecundum Auguſtinum poſſent ignorantia & concupiſcentia, quæ diriſſima mala ſunt multoque magis cæteræ mortalitatis miſeriæ eſſe in ſtatu puræ naturæ primordia hominis naturalia.

Lib. 3. c. 24. vid. & cap. 20. & 21.

Lib. 1. retract. c. 9.

Reſpondetur hypotheſin Auguſtini qua ponit ignorantiam & concupiſcentiam eſſe primordia hominis naturalia, longiſſimè differre ab eo ſtatu puræ naturæ quem hactenus oppugnauimus. Quod ex duobus capitibus capitaliter puræ naturæ repugnantibus oſtendi poteſt.

Nam primo Auguſtinus in illa hypotheſi ſupponit peccatum præceſſiſſe quod ignorantiam ac difficultatem, totamque conſequenter corporis mortalitatem promeruerit, atque integritatem primi hominis violauerit. Nam illa totius origo diſputationis iſtius fuit, quod cum punitum eſſe primum hominem ignorantia, difficultate & mortalitate conſtitiſſet, quæſtio moueretur, cur proles eius cum iiſdem miſeriis naſceretur: *Hic occurrit illa quæſtio*, inquit, *quam inter ſe murmurantes homines rodere conſueuerunt. Dicunt enim, ſi Adam*

Lib. 3. c. 19.

A *& Eua peccauerunt, quid nos miſeri fecimus, vt cum ignorantiæ cæcitate & difficultatis cruciatibus naſceremur?* Et capite ſequenti pergit oſtendere, hoc *rerum moderatori ſummo Deo iuſtiſſime placuiſſe.* Deſcendit hoc autem ſecundum quatuor modos incarnationis animarum quos cogitare poſſemus. Vt videlicet anima prolis ex anima parentis propagetur, vel in corpore iam corrupto noua creetur, vel ante creata ad illud mittatur à Deo; vel eo ſponte labatur. Sed in omnibus illis quatuor modis ſupponitur corpus parentis, & conſequenter corpus prolis quod inde generatione ducitur, & ab anima prolis quocunque quatuor modorum animandum eſt, primi parentis iniquitate eſſe violatum, vtpote qua tam ſibi quam B proli pœnam ignorantiæ, difficultatis ac mortalitatis accerſerit. Hoc enim in ſingulis illis modis diſerte tangit. Nam in primo dicit: *Si vna anima facta eſt, ex qua omnium hominum animæ trahuntur naſcentium, quis poteſt dicere non ſe peccaſſe cum primus ille peccauit.* In ſecundo vero: *Si autem ſigillatim fiunt in vno quoque naſcentium, non eſt peruerſum, imò conuenientiſſimum & ordinatiſſimum apparet vt malum meritum prioris, natura ſequentis ſit.* In tertio: *Si verò in Dei aliquo ſecreto iam exiſtentes animæ mittuntur ad inſpiranda & regenda corpora ſingulorum quorumque naſcentium, ad hoc vtique mittuntur officium, vt corpus quod de pœna peccati, hoc eſt,* C *de mortalitate primi hominis naſcitur, bene adminiſtrando*, &c. Et mox, *Caro de propagine veniens peccatoris venientibus ad ſe animis hanc ignorantiam & difficultatem facit. Quam miſeriam*, quod *ſupplicium* ab animabus illis ſuſcipi dicit; & in quarto incarnationis animæ modo eandem rationem eſſe declarat. Ex quibus manifeſtum eſt, in tota illa hypotheſi Auguſtini peccatum hominis ſupponi, quod & ſua & prolis ignorantia & difficultate & mortalitate punitum eſt. Sed in hoc eſt inter illos quatuor modos differentia, quod in primo quo anima prolis ex parentis anima propagatur, iſtæ pœnæ non ſolum patris, ſed & prolis tanquam peccatricis ſupplicia eſſe ſtatuantur; in reD liquis tribus patris tantum. Supponitur enim animam prolis non ex anima propagatam, ſed vel creatam in corpore vitiato, vel ad corpus vitiatum à Deo deſtinatam, aut certe ſponte ad illud lapſam, nihil omnino peccauiſſe, & ideo illa non eſſe ſupplicia animabus iſtis irrogata, ſed primordia naturalia, ex parentis tamen iniquitate transfuſa. Nihil illorum ſtatui purè naturali conuenit, in quo Deus corpus & animam condere decernitur, non qualia meritorum atque ſuppliciorum ordo, ſed humanæ naturæ conditio flagitauerit, & ipſiuſmet æquiſſimi ſanctitas, & ſanctiſſimi æquitas conditoris. Vna quippe circumſtantia mutata, ſicut apud perſpicaces ac E prudentes viros, ita multo maximè apud ipſam veritatem atque ſapientiam alias rerum agendarum regulas poſcit.

Cap. 20.

Sed alia longe capitalior inter hypotheſim Auguſtini & ſtatum puræ naturæ differentia eſt. Hic enim eſſentialiter poſtulat, vt in eo nihil omnino gratiæ ſit, nulla fides, nulla charitas, nulla ad ſupernaturalem ſtatum eleuatio, nulla incorruptionis ac fœlicitatis æternæ, quam fides Chriſtiana futuram credit, exſpectatio: hypotheſis vero Auguſtini, in eo ſtatu quo ignorantia ac difficultas eſſent primordia naturalis, vniuerſa iſta ſupponit. Quod ita manifeſtum eſt in Auguſtino vt non poſſit vllo pacto in dubium reuocari. Nam & fidem & bonorum operum exer-

citium Deum in illa hypotheſi, contra illa duo mala tribuiſſe expreſsè docet: *Dedit enim ille*, inquit, *& facultatem bene operandi in laborioſis officiis*, hoc eſt, contra difficultatem, *& viam fidei in obliuionis cæcitate*. Et rurſum, adiutorium gratiæ Dei, & gloriam æternæ beatitudinis certantibus eſſe præparatam. Nam probans tales animas poſſe credere, rectéque operari ſubiicit: *Iudicium illud, vel maximè, quod anima omnis & quærendum eſſe concedit, quod inutiliter neſcit, & perſeueranter in laborioſis officiis enitendum ad euincendam rectè faciendi difficultatem, & opem à creatore implorandam; vt conantem adiuuet, qui vel extrinſecus lege, vel in intimis cordis allocutione conandum eſſe præcipit, & præparat ciuitatis beatiſſimæ gloriam triumphantibus de illo, qui primum hominem ad iſtam miſeriam perduxit, victum peſſima ſuaſione; quam miſeriam iſti ſuſcipiunt ad eum vincendum optima fide.* Et paulò ante dixerat tales animas quibus ignorantia ac difficultas naturalis eſſet, mitti *ad hoc officium, vt corpus quod de pœna peccati, hoc eſt, de mortalitate primi hominis naſcitur, bene adminiſtrando, id eſt, caſtigando per virtutes, & ordinatiſſime atque legitime ſeruituti ſubiiciendo, & ipſi compararent ordine atque tempore opportuno cæleſtis incorruptionis locum.* Et ſtatim in initio hyotheſis illius explicans conditionem animæ, quæ naturaliter ignorantia ac difficultate premitur: *Nam enim*, inquit, *mediocria bona ſunt, non ſolum quod anima eſt, quæ natura iam omne corpus præcedit, ſed etiam quod facultatem habet vt adiuuante creatore ſeipſam excolat, & pio ſtudio poſſit omnes acquirere & capere virtutes, per quas & à difficultate cruciante & ab ignorantia cæcante liberetur.* Ecce adiutorium creatoris. Ecce pietatem; ecce omnium adeptionem virtutum; ecce liberationem ab ipſa ignorantiæ cæcitate, & concupiſcentiæ difficultate. Et paulò poſt: *Neque omnino potuit, niſi Deus omnipotens eſſe etiam talium creator animarum, quas & non dilectus ipſe faciat, & diligens eas reficiat & dilectus ipſe perficiat; qui & non exiſtentibus præſtat vt ſint, & amantibus eum à quo ſunt, præſtat vt beatæ ſint.* Ecce dilectionem qua tales animæ diligunt Deum; ecce refectionem qua in ſuæ naturæ integritatem reſtauratur; ecce beatitudinem quam Deus tribuit vt beentur. Et inferiùs multis interpoſitis ſtatum animarum iſtarum ſupernaturalem quibus difficultas ac cæcitas naturalis eſſet, ſatiatiſſime clariſſiméque proponit: *Ignorantia vero & difficultas ſi naturalis eſt, inde incipit anima proficere, & ad cognitionem & requiem, donec in ea perficiatur vita beata promoueri.* Et rurſum infrà fuſius: *Sic etiam & nunc, ſi ignorantia veri & difficultas recti naturalis eſt homini, vnde incipiat in ſapientiæ quietiſque beatitudinem ſurgere, nullus hanc ex initio naturali rectè arguit. Sed ſi proficere noluerit, aut à profectu retrorſum relabi voluerit, iure meritoque pœnas luet. Creator verò eius vbique laudatur, vel quod eam ab ipſis exordiis ad ſummi boni capacitatem inchoauerit, vel quod eius profectum adiuuet, vel quod impleat proficientem atque perficiat.* Et vtilitatem illius difficultatis quam haberet in illo caſu anima naturalem eam eſſe docet; *Vt ex ipſa difficultate admoneatur eundem implorare adiutorem perfectionis ſuæ, quem inchoationis ſentit authorem: vt ex hoc ei fiat charior dum non ſuis viribus, ſed cuius bonitate habet vt ſit, eius miſericordia ſubleuatur vt beata ſit. Quantò autem charior illi eſt à quo eſt, tanto in eo firmius acquieſcit, & tanto vberius eius æternitate perfruitur.* Cui mox adiungit, Deum ideo iſti animæ difficultate cæcitateque naturaliter laboranti tale exordium tribuiſſe, *Vt ſtudendo*

Lib.3 de lib. arb. c.20.

Lib.3 de lib. arb. cap.20.

Capit. 22.

Ibidem.

In fine cap. 22.

A *ac proficiendo ad frugem ſapientiæ iuſtitiæque perueniat*; tantumque illi præſtitiſſe dignitatis *vt in eius etiam poteſtate poneret, ſi vellet ad beatitudinem tendere*. Quid luculentius, quid apertius, quid ab omni ambiguitate defæcatius, quam Auguſtinum in hypotheſi ſua verum propriiſſimumque gratiæ ſtatum delineare? Nam & fidem animabus difficultate & cæcitate, quaſi naturaliter laborantibus tribuit, & opera bona & ſapientiam, & iuſtitiam, & adiutorium miſericordiæ Dei, & amorem ſeu dilectionem eius, & omnium virtutum ſtudium & tendentiam in beatitudinem & liberationem tandem ab ignorantia & difficultate, & corporis ipſius mortalis incorruptionem,
B & cœleſtis incorruptionis locum, & ciuitatis beatiſſimæ gloriam & triumphum de diabolo, & beatitudinem in quam non ſuis viribus, ſed Dei miſericordia ſubleuentur, & fruitionem æternitatis Dei. Vt omnino manifeſtum ſit in alio nullo differre Auguſtini hypotheſin à præſenti gratiæ & ſupernaturalis eleuationis, quem dicunt ſtatu, niſi quod in hoc præſenti ſtatu difficultas & ignorantia ſint reuera pœna peccati, non ſolum quod Adam fecerit, ſed etiam quod filiis in culpam propriè dictam imputetur; in illo vero, quem ſupponit Auguſtinus, primus quidem parens vere peccauerit & corporis mortalitate & animæ difficultate ac cæcitate punitus ſit, anima
C tamen prolis eius nullo peccato patris infecta, pœnas eius non vt pœnas, ſed vt incommoda quædam ſubeat: eo quod non ex anima patris propagata, ſed vel à Deo de nouo in ipſo mortali corpore condita ſit, vel ad mortale corpus miſſa, vel ſponte in illud lapſa, vbi cæcitatem ac difficultatem ſtudio pietatis & gratiæ Dei digerat atque ſuperet; vt tandem reparata etiam corporis glorioſa immortalitate, ad æternam diuinæ contemplationis beatitudinem trãſferatur. Perfectiſſimus igitur gratiæ ſtatus eſt ille, de quo loquitur, quamuis non perfecte ſit ſtatus peccati, & proinde nihil omnino ad aſſerendum puræ naturæ ſtatum facit. Nam ex iſtis potiſſimum capi-
D tibus, ex Auguſtini ſententia, puræ naturæ ſtatum improbauimus, quæ ab hac hypotheſi longiſſimè remouentur. Nimirum ex eo quod in ſtatu illo, quem Scholaſtici purè naturalem dictitant nemo poſſet diligere veritatem, iuſtitiam, ſapientiam, vnoque verbo Deum; nemo ad veram rationalis naturæ beatitudinem vel tendere vel peruenire; nemo vel vnum opus bonum rectè operari; nemo eſſe liber arbitrio; nemo tentationem quamcumque ſuperare, nemo ab ignorantia, à difficultate, à concupiſcentia, à morte, à miſeriis liberari. Hæ ſunt enim connaturales puræ naturæ dotes à quibus nec ſuis viribus ille ſtatus exui nec alienis, hoc eſt, per gratiam Dei
E poteſt, niſi hoc ipſo ſtatus ille deleatur. Nam à tot trabalibus malis liberare ſola Dei gratia poteſt cum qua ſtatus puræ naturæ permanere non poteſt. Nullo igitur pacto hypotheſis Auguſtini probat vel ignorantiam ac difficultatem corporiſque miſerias, ſtatui puræ naturæ adeſſe poſſe, vel illum ipſum ſtatum purè naturalem eſſe ex Auguſtini mente poſſibilem. Nullum enim nec in hac hypotheſi, nec in vllis ſcriptorum ſuorum locis nouit ſtatum creaturæ rationalis Auguſtinus, niſi quo per Dei gratiam ipſa diligit Deum, diligit veritatem atque iuſtitiam, rectè viuit, malas cupiditates aut ignorat aut diuinitus inſpirata regit, beatitudinem cæleſtis contemplationis glorioſamque corporis immor-

talitatem exſpectat aut tenet; quæ omnia capitaliter puris naturalibus aduerſantur.

HYPOTHESIS ISTA NON conuincit pudorem, ignorantiam & concupiſcentiam eſſe poſſe primordia hominis naturalis.

CAPVT XVIII.

SED inquies, ſaltem hoc in iſta hypotheſi clare velle videtur Auguſtinus, quod ignorantia ac difficultas, hoc eſt, libido, cui pudor ille naturalis iunctus eſt, itemque grauiſſimum illud miſeriarum iugum, quod nobis ex corporis mortalitate fabricatum eſt, eſſe poſſit homini naturale, nullo in anima prolis, quæ illo iugo premitur, præcedente peccato; falſum eſt igitur, ſaltem id quod ante diximus, pudorem non poſſe eſſe naturalem eo quod hominem ſui puderet authoris; falſum & illud, quod ignorantiam ac libidinem diximus non poſſe à Deo concreari, eo quod ſint mala peccandi deſideria, quæ libertatem operis boni tollant, peccandi neceſſitatem & conſentiendi licentiam afferant, aliaque quæ ſuperius explicata ſunt; falſum & illud maxime, quod ſine Dei iniuſtitia negauimus poſſe creaturam rationalem tot miſeriis premi. Si enim naturalis ponatur eſſe cæcitas, difficultas ac mortalitas, anima pœnam parentis, non peccatum ſubeunte, profecto iam pœnam, hoc eſt, pœnales afflictiones ſine afflicti culpa cernimus, totaque moles argumenti ante texti funditus ruit.

Difficultatem iſtam grauem eſſe non inficior. Aderit ſpero Deus vt etiam iſtam ex Auguſtini mente diſſlemus. Tam ſunt enim firma atque munita, tot teſtimoniis clariſſimis cumulata quæ contra Pelagianos ad ſubuertendum eorum commentitium puræ naturæ ſtatum ex diuinæ iuſtitiæ conſideratione propoſuit, vt quicquid ex Auguſtini ſcriptis aduerſus ea profeatur, intrepidus dixerim, verum eſſe non poſſit.

Ad illud igitur, quod pro pudore defendendo dicitur, facilior eſt reſponſio, dicendum enim quod in hypotheſi qua difficultas recti, hoc eſt, libido & pudor comes eius, eſſet eo quo dictum eſt modo, naturalis, creatura ſine dubio erubeſceret, non minus quam nunc; abſit vt de opere conditoris; ſed de vitio quo rectitudinem operis diuini parentum culpa peruertit. Iam enim diximus non aliter cæcitatem & libidinem in hypotheſi Auguſtini dici naturales, niſi quia ſine culpa prolis, parentibus tamen corpus mortalitate, animum ignorantia ac libidine vitiantibus. Supponitur enim totam pœnam peccati perinde vt nunc, ſed ſine culpa tranſire, quam ſententiam poſtea quidam Pelagianiſmi ramus amplexus eſt. *Lib. 4. ad Bonif. c. 4.* In qua ſententia pudor ille naturalis nullas anguſtias facit. Nam ſine culpa proles careat ſiue polluta ſit, ſemper pudor non ex opere Dei, in genus humanum, ſed ex vitio peccatoris inuehitur, quod pudorem non ſolum ipſi, ſed etiam prolibus, vitium illud in corpore rebellante & in anima concupiſcento præferentibus facit, nihil enim vſitatius, quam vt pudenda parentum facta filiis, & filiorum parentibus infamiam ac pudorem creent, iuxta illud ſapientis, *Confuſio patris eſt de filio indiſciplinato.* *Eccleſ. 22.* Et viciſſim: *Dedecus filij pater ſine honore.* *Eccleſ. 3.* Quod ſi generaliter verum eſſe probat experientia, quanto verius erit, quan-A do ipſam probri paterni inhoneſtatem filij quoque frontibus iniuſtam gerunt?

Ad illa quæ pro ignorantia & concupiſcentia afferuntur, dicimus illa tunc habere inexcuſabiliter locum, quando ſic ſunt naturalia vt homo melior quam factus ſit eſſe non poſſit, hoc eſt, quando illi deeſt adiutorium gratiæ per quam ſolam & vnicam, vitiis iſtis naturalibus homo & reſiſtere, & mederi poteſt. Hoc autem ſtatus ipſe purorum naturalium ſibi neceſſario conſertum habet. Gratiâ enim reſiſtendi & medendi penitus caret, nec alius omnino vllus ſupereſt ſeſe ab iſtis malis tuendi, multoque minus liberandi modus. Nam quod recentiores fin-B gunt adiutoria reſiſtendi concupiſcentiæ & cæcitati naturalia, Deo non cælitus tenebras animi illuſtrante & frenante cupiditates, Philoſophiæ humanæ machinamenta ſunt, quæ Auguſtinus in Pelagianis doctrinæ Chriſtianæ ſoliditate contriuit. Nam apud illos ſimiliter decantatum illud erat, *Hominem ſufficere ingenitis ſibi moribus dare leges:* *Lib. 5. cont. Iul. cap. 16.* hominem *ad aliquid laudabile generoſi cordis ſtimulis incitari.* *Lib. 4. ca. 3.* Per quæ non aliud niſi mortaliter bonos reſiſtendi conatus & virtutum actus hæreſis illa prædicabat. Sicut fusè diuerſis locis ex Auguſtino demonſtrauimus. Nam huiuſmodi paradoxa Pelagiana ſemper ſuſtinuit Auguſtinus ex diuerſis capitibus, quæ deduximus, C non poſſe ſine doctrinæ Chriſtianæ læſione defendi. Si enim tunc potuiſſet concupiſcentia per auxilium naturalis ordinis frenari, profecto poſſet & nunc, cum ſit eiuſdem conditionis roboris & firmitatis homo, cuius tunc erat. Poſſet igitur & nunc per naturæ vires naturalem legem ſeruare; quod vt diximus & dicemus alibi latius, Catholicæ doctrinæ authoritate damnatum eſt. Nam auxilia naturalia ad ſeruandam naturæ legem, & ad libidinibus reſiſtendum, ne in peccatum trahant, naturæ rationali debita ſunt, ergo neque nunc negarentur, quemadmodum concurſus naturalis ad bene viuendum nemini etiam Scholaſticis confitentibus, negatur. D Hæc eſt ergo cauſa quod idem in illa ſua hypotheſi, quâ ponit ignorantiam & difficultatem eſſe naturalia, ſollicite ſemper quærit adiutorium, quo ad non conſentiendum atque peccandum creatura muniatur. Cuius ei tanta cura eſt, vt alioquin eam, conſentiendo fœdiſſimis motibus, & irritamentis cupiditatum ſuarum, innoxiam futuram eſſe, prout & nos ſupra declarauimus, ſatis oſtendat. Hinc eſt enim quod ſimulatque ſibi murmura hominum de cæcitate ac difficultate ex parentibus tracta conquerentium obieciſſet; *Rectè*, inquit, *fortaſſe quærerentur ſi erroris & libidinis nullus hominum victor exiſteret.* *Lib. 3. de lib. arb. c. 19.* *Cùm vero vbique ſit præſens qui multis modis per creatu-* E *ram ſibi Domino ſeruientem auerſum vocet, doceat credentem, conſoletur ſperantem, diligentem exhortetur, conantem adiuuet, exaudeat deprecantem*, &c. Et paulò poſt in ipſa hypotheſi de qua loquimur docet talem ignorantiam ac difficultatem non animis velut culpanda tribui debere, quia naturalia ſunt, nec etiam creatori; *Dedit enim*, inquit, *ille & facultatem bene operandi in laborioſis officiis, & viam fidei in obliuionis cæcitate.* *Capit. 20.* Et inferius ex illo capite culpam à creatore remouet, ſi animæ alibi poſitæ corpora eligerent, vbi cæcitate & cupiditate grauarentur, quia auxilium ſe liberandi dedit: *Quandoquidem*, inquit, *etiam ſi eas animas ipſe miſiſſet, quibus etiam in ipſa ignorantia & difficultate liberam voluntatem petendi &* *In fine cap. 20.*

quærendi

quærendi & conandi non abſtulit, daturus petentibus, demonſtraturus quærentibus, pulſantibus aperturus, omnino extra culpam eſſet. Hæc arbitror, lector, apertiſſimè demonſtrant, non alium adferre Auguſtinũ creatoris excuſandi modum, quam quia multiplicem fidei, ſpei, dilectionis, orationis, adiutorij gratiam talibus animabus difficultate ac cæcitate prægrauatis dedit, quibus illa vincerent, vt tandem victores ab omnibus terrenis vinculis expediti in æterna felicitate & felici æternitate triumpharent. Quæ omnia quia puræ naturæ ſtatum non modo deſciunt, ſed etiam funditus ſubuertunt, perſpicuum eſt, ea quæ hic de difficultate & ignorantia naturalibus dicuntur, intactum prorſus eſſe ſinere quicquid ex Auguſtino ſupra protulimus, vt concupiſcentiam & ignorantiam in puræ naturæ ſtatu impoſſibilem eſſe doceremus. Procedunt enim ex hypotheſi, quod nullum ibi gratiæ auxilium aduerſus illas pœnales malignitates, vel malignas pœnalitates creaturæ in promptu eſt; quod hic copioſe dari hypotheſis Auguſtini ponit. Tunc enim creatura prorſus & ignorando & concupiſcendo, & conſentiendo, & per omnes ſuas libidines volutando, non ſolum inculpabilis, ſed etiam eſſet bona: *Bonum eſt enim quod naturaliter libet* ſicut ab Auguſtino definitum eſt, *nec poteſt natura quæ bona eſt deſiderare quod malum eſt.* Qua de re alibi fuſius dictum eſt. Lib. 5. cont. Iul. c. 7.

NON CONVINCIT ETIAM afflictiones & miſerias ſine peccato hominibus imponi poſſe in ſtatu puræ naturæ neque maioribus, neque paruulis.

CAPVT XIX.

SED heus tu, inquies, quid iam pro tuenda iuſtitia Dei in imponendo tot miſeriarum, non modo corporalium cruciatuum, ſed etiam ipſius moleſtiſſimæ libidinis iugo? Hoc enim ſaltem Auguſtinus abſque vllo peccato imponi poſſe profitetur, quod ante toties negauimus.

Reſpondetur: difficultas iſta, vel aduerſus adultos, vel aduerſus paruulos, vrgeri poteſt. Quod ad adultos ſeu maiores natu ratione vtentes attinet, anguſtiæ non multum premunt. Facile enim reſpondetur maiores ſine Dei iniuſtitia talibus moleſtiis affligi poſſe ad promouendam propriam eorum vtilitatem. Magnos enim & vtiliſſimos fructus talium perpeſſio miſeriarum parit, ſiue vt exerceantur in iuſtitia, ſiue vt profectum ſuum agnoſcant in dilectione iuſtitiæ, ſiue denique vt per malorum tolerantiam maioris gloriæ præmium conſequantur. Hæc autem tria tam magna bona ſunt, vt merito contemni debeat, ſi etiam iuſtus aliquid huiuſmodi pœnalium moleſtiarum ſine ſua culpa patiatur. Nam pro iactura bonorum naturalium ſiue corporis, ſiue animi, ſiue fortunarum, quas vocant, quæ miſeriæ & afflictiones vocari ſolent, fit ei compenſatio longe maioris boni. Non enim quiſquam ſanæ mentis dixerit iniuſte affligi hominẽ, cui quis obulum tollens, aureum redderet: vel cutem leuiter ſtringendo, valetudinem grauiter læſam reſtitueret, vel tantillum contriſtando, ſummum gaudium, vel animi ſapientiam largiretur. Ex qua regula miſeriam fratrum Ioſeph, Auguſti-

A nus expendit, quos ille magna cum eorum perturbatione quamdiu voluit tenuit, & quanta voluit mora protraxit. Docet enim quod *non eos vtique fecerit calamitoſos, quando tantæ etiam ipſorum futuræ lætitiæ exitum cogitabat, & totum hoc quod agebat, vt eorum gaudium differretur, ob hoc agebat, vt eadem dilatione cumularetur;* tanquam nõ eſſent condignæ paſſiones eorum in toto illo tempore quo turbabantur, ad futuram gloriam exultationis quæ in eis fuerat reuelanda fratre cognito, quem à ſe perditum eſſe arbitrabantur. Iraque non diſſimili modo, maioribus hominibus quibus ratio viget, nulla iniuria, ſed magnũ beneficium fieret ſi propter fructus illos quos diximus aſſe- q.146 in Geneſ.

B quendos, ſine vlla culpa ſua malis illis pœnalibus præmerentur. Quos quidem fructus Auguſtinus ſub exercitatione iuſtitiæ comprehendere ſolet, quando rationem reddit cur etiam iuſti poſſint ſine culpa cruciari. Nam ad hanc doctrinam quam de maioribus dedimus, reſpicit quando dicit: *Quæ vtique mala ſub iuſto & omnipotente Deo non irrogarentur eius imagini, quibus malis in virtute exerceri infantilis ætas nõ poteſt dici, ſi nulla ex parentibus mala merita traherentur.* Et alibi manifeſtius: Lib. 3. cont. Iul. cap 3. *Vos autem negantes originale peccatum, profecto aut cogimini dicere Deum vel inualidum, vel iniuſtum, ſub cuius poteſtate imago eius in paruulis ſine vllo vel proprij vel originalis peccati merito tantis affligitur malis;* Lib. 6. c. 21.

C *non enim per hæc exercetur virtus, quod rectè de bonis hominibus maioribus dicitur, in quibus rationis eſt vſus.* Et ex profeſſo ad Hieronymum ſcribens: *Deus bonus eſt, Deus iuſtus eſt, Deus omnipotens eſt, hoc dubitare omnino dementis eſt. Tantorum ergo malorum quæ fiunt in paruulis cauſa iuſta dicatur. Nempe cum maiores iſta patiuntur, ſolemus dicere, aut ſicut in Iob merita examinari, aut ſicut in Herode peccata puniri. Et de quibuſdam exemplis quæ Deus manifeſta eſſe voluit, alia quæ obſcura ſunt hominum coniecturæ conceditur. Sed hoc in maioribus. De paruulis autem quid reſpondeamus ediſſere, ſi pœnis tantis nulla in eis ſunt punienda peccata. Nam vtique nulla eſt in illis ætatibus examinanda iuſtitia.* Ex quo patet quod eodem reſ- Epiſt. 28.

D piciat, quando de paruulis cõtra Iulianum dicit: quod *ſub Deo creatore optimo atque iuſtiſſimo nullo modo imago eius in illa ætate tanta mala pateretur, ſi non eſſet originale peccatum.* Nam *illam ætatem* nominans, ſatis indicat ætatem in qua viget rationis vſus, etiam ſine peccato talibus poſſe affligi malis. Sed quemadmodum hæc iuxta Auguſtini mentem rectè de maioribus dicuntur, ita in paruulis arctius ſtringunt modum. Cùm enim in eis nulla ſit examinanda vel exercenda iuſtitia, vt iterum iterumque profitetur Auguſtin. & tamen illis quoque ignorantiam ac difficultatem, omneſque corporis miſerias naturales eſſe poſſe fateatur, quomodo iam iniuſtum erit illud graue mortalitatis Lib. 5. cont. Iul. cap. 1.

E iugum? Sin autem iniuſtum, quomodo naturale, an ſibi contra Manichæos diſſerenti contrarius Auguſtinus contra Pelagianos, imperito peritus, tyroni ſenex? Quomodo ergo in fine vitæ repetit, *quamuis ignorantia & difficultas etiamſi eſſent hominis primordia naturalia, nec ſic culpandus Deus, ſed laudandus eſſet, ſicut in eodem libro tertio diſputauimus.* Lib. 1. retract. c. 9.

Arctat fateor magnopere me difficultas iſta vt niſi audacius aliquid aſſerendi ipſe Auguſtinus aperuiſſet viam, penè ſuccumberem. Dico igitur reuera illa duo eſſe cõtraria, ſenex enim aduerſus Pelag. puræ naturæ architectos dimicans, id quod incautius de paruulis contra Manichæos fuderat, emendauit. Quod ſi nihil aliud omnino haberemus niſi doctrinam illam ſexcenties ite-

A ratam, iuxta quam, velut inuictus omnibus Pelagianorum telis, ad mortem vſque defendit, Deum omnipotentem & iuſtum nullo modo poſſe creaturam rationalem tot miſeriis quot ex puræ naturæ ſtatu fluere hæreſis Pelagiana decernebat, ſine culpa cruciare, ſatis eſſet intelligentibus, vt eum reuocaſſe cenſeremus, quicquid quoquo modo aduerſus alias hæreſes in contrarium diſputaſſet. Nunc verò benè habet quod ipſemet animaduerterit hallucinationem ſuam, & infirmitatem doctrinæ præcedentis, Pelagianis iam exortis, redarguerit. Accipe confeſſionem eius ingenuam ad Hieronymum. Nam propoſita illa ſententia quæ ſingulas animas à Deo recen-

B tes condi & corporibus infuudi ſtatuit, vnaque ex eis fuerat, iuxta quas ignorantiam & difficultatem docuerat eſſe poſſe naturalem, iam preſſus à Pelagianis, qui ſententiam illam arripuerant,

Epiſt. 28. ita præfatur: *Sed cum ad pœnas ventum eſt paruulorum, magnis mihi crede coarctor anguſtiis, nec quid reſpondeam prorſus inuenio: Non ſolum eas pœnas dico, quas habet poſt hanc vitam illa damnatio, ſed eas ipſas quæ in hac vita dolentibus nobis verſantur ante oculos. Demonſtrandum eſt vtique quomodo iſta ſine vlla ſua mala cauſa iuſtè patiantur.* Nempe in illa ſententia iam ſupra dicta; in qua nunquã intelligere ipſe potuit, quo pacto anima rationalis non ea parentibus tracta, peccatum ex parentibus traheret, ac per

C hoc innocens tot miſerias, vt Pelagiani volebant, ſubire videretur. Et cùm multa quæ patiuntur hic paruuli, mala cumulaſſet, profert illam ipſam ſuam aduerſus Manichæos diſputationem de qua loquimur, vt diſquireret, vtrum illa ſolutio quam tum dederat ſufficiens eſſet, dicendo ſcilicet eſſe iſtas miſerias naturales, nec eſſe propte-

Ibidem. rea iniuſtum Deum: *Ego quidem,* inquit, *non de ingeniis, ſed ſaltem de pœnis paruulorum, quas in hac vita patiuntur, dixi aliquid in libris illis de libero arbitrio, quod quale ſit, & cur mihi in iſta, quam habemus in manibus quæſtione non ſufficiat, intimabo & eum de tertio libro locum decerptum his litteris inſeram.* Hic vides in primis Auguſtino non ſufficere ad tuendam

D in paruulorum innocentium pœnis iuſtitiã Dei, quicquid contra Manichæos de malis naturaliter ſine vllo peccato adhærentibus, dixerat. Itaque decerpto toto illius libri loco, & in Epiſtolam illam tranſlato, ſubiicit ſe vnam determinatam illarum quatuor ſententiarum de animę incarnatione eligere nunc velle, & iuxta illam defendere iuſtitiam Dei in paruulorum pœnis, eo quod præcedens illa defenſio ſua non ſufficiat: *Nunc verò vnam volo, ſi poſſum ratione rectà eligere ex omnibus, & propterea huius ipſius de qua nunc agimus* (quæ animam creari nouam à Deo ſtatuit in ipſo corpore, ideoque à paterno peccato eſſe quaſi innocentem) *defenſionem in his quæ commemoraui, de*

E *illo libro verbis meis attentius intuens, validam firmamque non video.* Ecce perſpicuis verbis profitetur, defenſionem illius ſententiæ quam tunc adhibuerat ad oſtendendum qua iuſtitia tales animæ paruulorum tot pœnis etiam in hac vita plecterentur, non eſſe validam neque firmam. Ratio verò tunc defendendi diuinã iuſtitiam talis fuerat, qualem ex ipſo paulò ante capite præcedenti ad eam in maiorum pœnis tuendam adhibuimus, quod videlicet illa paruuli mala parerentur ad recipiendum in rebus altioribus atque diuinioribus beneficium, vt quaſi intuitu futuræ compenſationis illa tolerarent. Audi ipſum con-

Ibidem. ſequenter: *Nam velut firmamentum eius illud eſt, quod ibi dixi,* in libris ſcilicet de libero arbitrio,

A *Quis autem nouit quid paruulis in ſecreto iudiciorum ſuorum bonæ compenſationis reſeruet Deus? Quoniam quanquam nihil rectè fecerint, tamen nec peccantes aliquid iſta perpeſſi ſunt.* Quibus verbis ſatis apertè profitebatur etiam tunc, cùm illas pœnas naturales eſſe poſſe ſtatuebat hoc ipſum iniuſtum fore, niſi aliquid compenſationis pro tot malis ſine culpa toleratis reſeruaret paruulis Deus.

Nunc vero, quia compenſatio iſta pauciſſimis caſibus exceptis commentitia eſt, etiam illam languide & ex ſuſpicione potiùs quàm opinione ad compeſcendos tantummodo vtcumque Manichæos propoſuerat, eamque propterea repudiat ſequentibus verbis: *Sed hoc non immeritò dici*

B *video de his, qui vel pro Chriſti nomine ac vera religione tale aliquid etiam neſcientes patiuntur, vel ſacramento Chriſti iam imbuti ſunt, quia ſine ſocietate vnius mediatoris liberari à damnatione non poſſunt, vt poſſit eis etiam pro illis malis quæ hic in diuerſis afflictionibus pertulerunt, compenſatio iſta præſtari. Nunc autem cum iſta quæſtio non poſſet abſolui niſi etiam de his paruulis reſpondeatur, qui poſt grauiſſimos cruciatus ſine ſacramento Chriſtianæ ſocietatis exſpirant, quæ circa eos compenſatio cogitanda eſt, quibus inſuper & damnatio præparata eſt?* Ecce reiecta & exploſa eſt etiam iſta miſeriarum compenſatio, quo vnico firmamento miſerias illas naturaliter paruulis innocentibus, irrogari poſſe tunc quaſi ſuſpi-

C cando ſomniauerat. Nam ſuſpicionem eius iſtam leuiſſimam & inſtar ſomnij fuiſſe ſatis probat illa vacillantis animi & quoquo modo ſe iuuare ſatagentis phraſis, *Quis nouit quid paruulis reſeruet, &c.*

Reuera namque nemo iſtud vel doctorum, vel indoctorum nouit, non Auguſtinus, non Eccleſia. Quamuis enim illa paruulis pro Chriſto occiſis aliquid tribui vel retribui ſentiat, nunquam tamen docuit pro reliquis tam multis quas tolerant miſeriis aliquid compenſationis vel illis, vel baptizatis, vel ſine baptiſmo decedentibus reſeruari.

Qua de cauſa nunquam amplius huiuſmodi

D compenſatinnis paruulis reſeruatæ meminit ſed definitè, acriter, conſtanter aduerſus Pelagianos ad mortem vſque defendit, iniuſtum vel inualidum eſſe Deum, ſi paruulis tot mala, quot ipſi naturaliter eis obtingere ſentiebant, ſine culpa vel infligeret vel pati ſineret.

Quod ſi in iſto gratiæ ſtatu veriſſima iſta ſunt, quanto veriora atque certiora in eo qui fingitur puræ naturæ fuerint? Ibi enim Scholaſtici nullius vnquam compenſationis meminere, nec verò meminiſſe poſſunt, niſi à principiis ſuis puræ naturæ baſibus recedere velint. Nam ex ipſa naturæ conditione ignorantiam, concupiſcentiam totumque miſeriarum corporalium diriſſimum

E iugum paruulis & maioribus deberi putant, nullo reſpectu, exercendæ, examinandæ, promouendæque iuſtitiæ, nullá gloriæ cæleſtis adipiſcendæ conſideratione, nullo futuræ compenſationis intuitu. Quæ ſiquis ad ſtabiliendum puræ naturæ ſtatum admiſceri velit, cum tota machina principiorum eius corruit, tum verò etiam fruſtra ſubſidium illud implorauerit. Nam vt latiſſimè ex Auguſtini principiis declarauimus, nulla iuſtitiæ exercitatio, vel profectus, vel adeptio, vel præmij conſecutio, ſine Dei gratia liberum arbitrium primitus à cæcitate & concupiſcentiæ vinculis liberante, & vires deinceps dante ſperari poteſt.

OSTENDITVR QVOMODO DEVS non eſſet culpandus ſi ignorantia & difficultas eſſent primordia naturalia, & ſoluitur difficultas propoſita capite decimo ſeptimo.

CAPVT XX.

NEc huic ſolutioni contraria ſunt illa verba S. Auguſt. quæ ex 1. Retractationum ſupra in obiectione citauimus; *Quamuis ignorantia & difficultas, etiamſi eſſent hominis primordia naturalia, Nec ſic culpandus Deus ſed laudandus eſſet, vt in eodem lib. 3. diſputauimus.* Non enim illa verba ſignificant Deum iuſtum fore ſi paruuli tanta mala ſine cauſa mala paterentur, ſed ſignificant Deum etiam illo caſu propoſito in peccatis creaturæ ſuæ culpari non poſſe, ſed adhuc meritò debere laudari. Manichæi quippè, cum quibus in libris de libero arbit. dimicabat, vt cauſam malorum redderent, purgabant creaturam, vt quæ purà neceſſitate peccare cogeretur, & accuſabant Deum, cuius natura permixta genti tenebrarum omnibus fœdaretur ac violaretur malis quæ peccando perpetrantur. Hanc inſaniam in illa diſputatione ſubuertere conatur oſtendendo etiamſi ignorantia & difficultas eſſent primordia naturalia, in quacunque quatuor illarum de animæ incarnatione ſententiarum, quas ante commemorauimus, inculpabilem tamen ſubſtantiam remanere Creatoris in peccatis creaturæ, vt quæ adhuc ſola iure meritoque culparetur. Quod Auguſtinus ipſe in eadem illa Epiſt. ad Hier. apertè docet. Simul enim diſputationem illam ſuam ad tuendam iuſtitiam Dei vincendoſque Pelagianos non ſatis firmam eſſe profitetur, ad ſuperandos verò Manichæos Dei naturam in creaturæ peccatis violantes, eſſe firmiſſimam. Cùm enim citaſſet totum prioris diſputationis locum, vt eum recenſendo corrigeret; *Hæc tunc dixi*, inquit, *cùm hanc ipſam de qua nunc agitur, vellem communire ſententiam. Sicut enim paulò ante commemoraui, quæcunque illarum de anima incarnatione: quatuor opinionum vera eſſet,* INCVLPATAM SVBSTANTIAM CREATORIS, ET A NOSTRORVM *peccatorum* SOCIETATE REMOTISSIMAM *nitebar oſtendere. Et ideò quæcunque illarum veritate poſſet conuinci & repudiari ad curam intentionis meæ, quam tunc habebam, non pertinebat: quandoquidem cunctis diligentiore diſputatione diſcuſſis, quæcunque illarum rectè vinceret cæteras, me ſecuriſſimo fieret, quando etiam ſecundum omnes id quod agebam, inuictum perſiſtere demonſtrabam. Nunc verò vnam volo, ſi poſſum ratione rectà obligere ex omnibus: & propterea huius ipſius de qua nunc agimus, defenſionem in his quæ commemoraui de illo libro verbis meis attentius intuens* VALIDAM FIRMAMQVE NON VIDEO. Nempe propter pœnas paruulorum innocentium, vt illa ſententia ſupponebat, quæ defenſionem eius falſam eſſe conuincit. Ecce vtrumque ſimul optimè conſiſtere docet, vt quamuis vera eſſet illa ſententia de animæ incarnatione, iuxta quam miſeriæ paruulorum non eſſent ſupplicia, ſed primordia naturæ, vincantur tamen Manichæi, & tamen hæc ipſa ſententia ex illis paruulorum innocentium pœnis falſa eſſe monſtretur. Et hæc eſt ratio cur quotieſcunque diſputationis illius contra Manichæos ſuſceptæ meminit, nunquam dicat, ſe ſufficienter

Lib. 1. retract. c. 9.

Epiſt. 28.

A defendiſſe iuſtitiam Dei in illarum inflictione pœnarum, ſicut contra Pelagianos neceſſitas poſtulabat, ſed ſemper, ſe in illa ſententia viciſſe Manichæos qui tam deteſtabilia de diuinæ ſubſtantiæ genti tenebrarum permixtæ violatione ac pollutione delirabant. Nam hoc eſt quod ſibi vult in libro de dono perſeuerantiæ, vbi eandem diſputationem cõtra authorem ſuum Pelagiani retorquebant. Nam cùm mouiſſet ſe contra Manichæos tunc diſputaſſe ſubnectit: *Et poteram ſicut feci, quodlibet horum verum eſſet, quæ non definite interponebam, certâ tamen ratione concludere, in omnibus Deum eſſe laudandum ſine vlla neceſſitate credendi duas, ſicut illi volunt, coæternas boni & mali permixtas*

B *eſſe ſubſtantias.* Et infra iterum: *Quamuis ergo in libro tertio de libero arbitrio ita de paruulis diſputauerim, vt etiamſi verum eſſet quod dicunt Pelagiani, ignorantiam & difficultatem ſine quibus nullus homo naſcitur, primordia non ſupplicia eſſe naturæ, vincerentur tamen Manichæi, qui volunt duas boni ſcilicet & mali coæternas eſſe naturas; Numquid ideo fides in dubium vocanda vel deſerenda eſt, quam contra ipſos Pelagianos Catholica defendit Eccleſia quæ aſſerit originale eſſe peccatum?* Cuius videlicet iſtæ miſeriæ, ſunt ſupplicia. Nam vt ſupra ſæpè vidimus, ex ſolis huiuſmodi miſeriis Iulianum atque Pelagianos ad confitendam vel iniuſtitiam Dei, vel peccatum originale compellit. Et nõnullis interpoſitis ite-

C rum: *Contra quos mea dirigebatur intentio, ſic mihi viſi ſunt refellendi, vt ſiue pœna eſſet peccati originalis in paruulis, quod veritas habet, ſiue non eſſet, quod nonnulli errantes opinantur, nullo modo tamen, quam Manichæorum error inducit, duarum naturarum boni ſcilicet & mali permixtio crederetur.* Hanc ipſam igitur ſolutionem reſpicit in eodem eo loco ex libro retractationum primo, qui nobis obiicitur: Cùm enim dixiſſet: *Quamuis ignorantia & difficultas etiamſi eſſent hominis primordia naturalia, nec ſic culpandus Deus ſed laudandus eſſet, ſicut in eodem tertio libro diſputauimus*, ſtatim adiicit quaſi clauem ſtatæ ſolutionis indicans: *Quæ diſputatio contra Manichæos habenda eſt, qui non accipiunt Scripturas ſan-*

D *ctas veteris teſtamenti in quibus originale peccatum narratur, &c. Contra Pelagianos autem hoc defendendum eſt quod vtraque ſcriptura commendat, quam ſe accipere profitentur.*

Ex his perſpicuum eſt Auguſtinum refelliſſe Manichæos ex hypotheſi ad hominem, eaque falſa & impoſſibili, ſed quæ ſufficeret ad eorum inſanias reuincendas. Sic enim ex huiuſmodi falſa hypotheſi refutauit etiam Pelagianos, ſicut in eodem libro de perſeuerantia ipſemet commemorat. *Sicut autem nunc*, inquit, *vt oſtenderem gratiam Dei non ſecundum merita noſtra dari, ſecundum vtrumque ſenſum hoc defendere malui, & ſecundum noſtrum ſcilicet, qui obſtrictos originali pec-*

E *cato paruulos dicimus, & ſecundum Pelagianorum, qui originale negant eſſe peccatum, nec tamen ideo mihi eſt ambigendum habere paruulos quod eis dimittat qui ſalutem facit populum ſuum à peccatis eorum: ita & in tertio libro de libero arbitrio ſecundum vtrumque ſenſum reſtiti Manichæis, ſiue ſupplicia, ſiue primordia ſint ignorantia & difficultas ſine quibus nullus hominum naſcitur: & tamen vnum horum teneo.* Ecce confitentem perſpicuè Auguſtinum, quod ex falſa hypotheſi Manichæos confutauerit: quam aliis plurimis locis, ſicut ſupra tam fusè vidimus, non modo falſam, ſed etiam impoſſibilem profeſſus eſt, quatenus toties inſtanter docuit, diuinæ iuſtitiæ eſſe contrarium id quod Iulianus, totaque hæreſis Pelagiana

Lib. de dono perſen. c. 11

Capit. 12.

Lib. 1. retract. c. 9.

Lib. de dono perſ. c. 12.

ſtatuebat, grauiſſimo videlicet miſeriarum iugo (A) paruulos ſine vllo peccati merito, velut in puræ naturæ ſtatu premi. Nihil enim vetat verum ex falſo etiam & impoſſibili trahere. Impoſſibilis enim hypotheſis eſt vt peccator in peccato ſuo rectè defendatur: Et tamen inde verum ſequitur, Deum eſſe laudandum iuxta illud Auguſt. contra Manichæos (Lib. 3. de li. arb. c. 16.): *Reſtat vt propria voluntate peccetur, quod ſi tribuere volueris conditori peccantem purgabis, qui nihil præter ſui conditoris inſtituta commiſit. Qui ſi rectè defenditur, non peccauit. Non eſt ergo quod tribuas conditori.* Hypotheſis impoſſibilis eſt vt *diabolus homines creauerit*: ex qua tamen rectè ſequitur ſicut Iulianus inferebat (Lib. 3. cont. Iul. ca. 12.), quod *nulla ſua culpa mali eſſent homines, & ideo iam nec mali eſſent.* Et (B) illo argumento conuinci ſolitos à Catholicis Manichæos teſtis Auguſt. eſt; *ſolemus & nos aduerſus Manichæos iſta dicere.* Hypotheſis itaque ſimiliter impoſſibilis eſt, vt ignorantiâ & mala libidinum diuerſarum deſideria ſint naturalia, & homini à Deo conditore primitus data. Ex qua tamen rectè ſequitur, eis licitè poſſe conſentiri, fatente Auguſtino (Lib. 5. cont. Iul. cap. 7.) cùm dicit: *Bonum eſſe quod naturaliter libet: Naturam bonam non poſſe deſiderare quod malum eſt: non eſſe negandum bonæ, aliquod bonum.* Ex qua rectè conſequenter ſequitur, quicquid ex illa ignorantia ac deſideriis naturalibus appetitur, ſine vllo peccato in pura natura poſſe perpetrari fatente eodem Auguſtino (Lib. 3. de l. arb. cap. 18.): (C) *Nam ſi non eſt iſta pœna hominis ſed natura, nulla iſta peccata ſunt. Si enim non receditur ab eo modo quo naturaliter factus eſt, ita vt melius eſſe non poßit ea quæ debet facit, cùm hæc facit.* Neminem enim melius eſſe poſſe, vel neminem ignorantiâ aut concupiſcentiâ, aut moleſtiis pœnalibus benè vti ſine gratia, quæ puræ naturæ ſtatum prorſus deficit, in Auguſt. primum principium eſt, vt & ſupra diximus, & infra fortè iterum dicturi ſumus. Ex qua deniquè hypotheſi ſimiliter rectè ſequitur, Deum in iſtis naturæ primordiis adhuc eſſe laudandum; Dei naturam non eſſe mixtam cũ gente tenebrarum, Deum à creaturæ ſic conditæ peccatis eſſe remotiſſimum, quæ Auguſt. contra manichæos in iſta ſuppoſi- (D) tione ſpectabat. Si enim tunc in illa hypotheſi peccat creatura laudemus Creatorem quia non peccat niſi dum ab inſtituto ſui Creatoris abſcedit: ſi verò non peccat, laudemus Creatorem quia nihil præter Creatoris inſtituta committit, ſed verum talis hypotheſis ex aliis capitibus, ſiue diuinæ iuſtitiæ, ſiue prouidentiæ, ſiue aliis ſit poſſibilis an impoſſibilis alia quæſtio eſt: quæ contra Pelagianos illam tanquam veram arripientes poſtea liquidiſſimè ab Auguſtino ſicut explicuimus certiſſiméque definita eſt.

DIRVITVR FVNDAMENTVM Scholaſticorum ex abſoluto Dei Dominio ſuper creaturam petitum. (E)

CAPVT XXI.

SED Scholaſticos potiſſimum tranſuerſos egit illa Dominij ſupremi conſideratio, quo Deus tanquam creator, Dominus eſt abſolutus hominum totiuſque creaturæ: ex quo colligunt eum de hominibus & Angelis, tanquam de re ſua liberrimè diſponere poſſe, eoſque ſine vlla culpa & iniuſtitia malis afficere, affligere, cruciare, damnare. Sed reſpondeo conſecutionem eſſe fallacem. (A) Ius enim creationis efficit vt creatura quæcunque rationalis ſit atque dicatur eſſe Dei, eſſe in Dominio eius, iuriſdictione atque poteſtate. Ex quo naſcitur vt ei non ſolum poſſit benefacere, quod cuilibet in externos licet, ſed etiam legibus ſuis ac præceptis regere, benefacientem remunerare, peccantem coercere, iuſtiſque ſuppliciis recto ordine, ſine vlla ſua iniquitate punire. Quæ quidem talia ſunt, vt ſi Deum quantumcunque magnæ deitatis, & poteſtatis, & maieſtatis ac Dominationis eſſe fingeremus, hoc ipſo tamen quo non eſſet Creator ac Dominus creaturæ rationalis nunquam eorum quæ diximus quicquã in eam exercere iure (B) ſineretur. Iniuſtum eſt enim in alios ius vindicandi ſumere. Itaq; Auguſt. probaturus nos à Deo conditos eſſe (Lib. 2. de lib. arb. c. 1.): *Hoc quoque*, inquit, *non aliunde video eſſe manifeſtũ, niſi quod iam conſtat Deum vindicare peccata. Siquidem ab illo eſt omnis iuſtitia. Non enim vt alicuius eſt bonitatis alienis præſtare beneficia, ita iuſtitiæ vindicare in alienos, Vnde manifeſtũ eſt ad eum nos pertinere, qui non ſolum in nos benigniſſimus in præſtando, ſed etiã iuſtiſſimus in vindicando eſt.* Ex quo capite non ſemel redarguit eos Auguſt. qui in non ſibi ſubiectos, ius vindicandi aut delicta puniendi arripere voluerunt. Nam de Moyſis homicidio (Lib. 22. cont. Fauſt. cap. 70.): *Conſulta illa æterna lege, reperio non debuiſſe hominem ab illo, qui nullam ordinatam poteſtatem* (C) *gerebat, quamuis iniurioſum, & improbum occidi.* Quam regulam & ad Petri facinus Malchi auriculam præcidentis extendit. Omnis enim punitio, vindicatio, correctio violenta peccatorum, qui nulla nobis lege ſubduntur, hoc ipſo merito tanquã iniuſta reprehenditur: *Culpantur enim*, vt Auguſt. (Lib. de vnitate Eccl. cap. 20.) etiam illi *qui prohibent à malo, ſi modum peccati modus coercitionis excedat. Item iure culpandi ſunt qui turbide atque inordinatè in eos coercendos inſiliunt, qui nulla ſibi lege ſubiecti ſunt.* Quamobrem ciues ſuos Hypponenſes pro concione duos modos coercendi peccata docens: *Quibus*, inquit, *poteſtis ſuadente, & in quos poteſtatem habetis, ſeueritatem adhibere.* (Serm. 111. de diuerſ. c. 21.) Ex illo igitur abſoluto Dominio Dei rectiſſimè col- (D) ligas Deum creaturis rationalibus omnibus poſſe non modo præſtare beneficium, ſed etiam pro peccatis inferre ſupplicium: ſine vlla verò culpa quibuſuis afflictionibus poſſe cruciare nullo pacto. Dominium enim dat poteſtatem Domino vtendi rebus ſuis in quemuis vſum lege non vetitum. Lex autem ipſius Dei non poſitiua voluntate ſed æterna legis veritate ſancita, nullo pacto ſinit, vt creaturam ſine vlla culpa faciat miſeram: hoc enim non eſt Domini ſed tyranni: non Creatoris ſed perditoris, non æquitatis ſed crudelitatis. Ex quo fit vt hoc tam impoſſibile ſit quam Deum non eſſe Deum. Quamuis enim quarumlibet miſeriarum inflictio non (E) ſuperet poteſtatem Dei, nec excedat Dominium eius, poſſet enim certis in circumſtantiis, quæ accidere poſſunt, quibuſlibet afflictionibus quamlibet creaturã rationalem premere, æquitas tamen incorrupta iudicis cohibet poteſtatem Domini. Et quid æquitas, quid veritas, quid iuſtitia eſt, niſi Deus? *Non enim*, vt optimè dixit Auguſtin. (Serm. 17. de verb. Apoſt.) *tibi fingere debes Deum quaſi idolum*, vel quaſi hominem qui volatica cogitatione, quicquid ſpectata nuda poteſtate poſſe fingitur, hoc etiam ſubinde velle poſſe cogitatur, vel quaſi hominem quantumcumque iuſtum, ſed ſicut ipſam inflexibilem regulam æquitatis. Nunquam autem in æternum æquum aut iuſtum, hoc eſt æquitas aut iuſtitia eſſe poteſt, vt innocens

creatura rationalis ſine vlla culpa damnetur, ideoque nec in æternum voluntas Dei, hoc eſt, voluntas ipſius iuſtitiæ hoc expetere aut facere

Lib. de quantitate animæ c. 9. poteſt. *Nihil enim, vt benè Auguſtinus, dicimus eſſe iuſtitiam niſi æquitatem; æquitas autem ab æqualitate quadam videtur appellata. Sed quæ in hac virtute, iuſtitiæ, æquitas niſi vt ſua cuique tribuantur?* Vbi autem, quomodo, quando deberi poterit miſeria innocenti, qualiſcunque quantacunque dominatoris poteſtate fingatur inſligi? Cùm lex æterna ſit, quod ſæpè cum Auguſtino monere cogimur,

Lib. 1 de lib. arb. c. 6. *Qua iuſtum eſt vt omnia ſint ordinatiſſima? Nec in æternum vlla vis, vllus caſus, vlla rerum labes effecerit, vt iuſtum non ſit omnia eſſe ordinatiſſima?* Cùm nulla quamvis delira cogitatio ſibi perſuadere queat ordinatiſſimum eſſe vt boni, hoc eſt, vt innocentes ſine vlla culpa miſeri fiant? Cùm

Ibidem. Auguſt. è contrario clamet, *Quid illa lex, quæ ſumma ratio nominatur cui ſemper obtemperandum eſt, per quam mali miſeriam, boni autem beatam vitam merentur. Poteſtne cuipiam intelligenti non incommutabilis æternaque videri? An poteſt aliquando iniuſtum eſſe vt mali miſeri, boni autem beati ſint?* Quo ſi ſempiternâ iuſtitiæ lege boni beatam vitam merentur, quæcunque illa beatitudo ſit, ſi eadem iuſtitiæ lege iuſtum eſt, vt beati ſint, impoſſibile eſt iuſtum eſſe vt ſint miſeri, multoque impoſſibilius vt ipſa lex iuſtitiæ eos miſeros faciat, vel miſeros eſſe patiatur.

Hoc enim fallit ratiocinantes quod creaturam tantummodo creaturam, Deumque tantum Dominum cogitant. Nam illam quoque rationalem, Deumque iuſtum eſſe meminiſſe decet. Hoc ipſo quippe quo rationalis creatura eſt, cum ſumma ratione quæ eſt ipſa lex iuſtitiæ, ordinem peculiarem qui cæteras omnes creaturas deficit, intimamque & quaſi eſſentialem coniunctionem habet; ratione cuius fit, vt præter prouidentiam illam cæteris communem creaturis, qua conſeruantur, mutantur, intereunt, prout ordini vniuerſitatis expedit, longè ſublimiori prouidentiæ adminiſtratione gubernetur, per præcepta atque conſilia, non poſitiua tantum, ſed æterna quoque medullitus viſceribus impreſſa creaturæ, per compenſationes præmiorum atque pœnarum. Quod prouidentiæ genus non ordinatione poſitiuâ diuinæ voluntatis aſſumptum eſt, ſed ex æternæ legis fonte attenta natura talis creaturæ proficiſcitur. Natura enim ipſius eſt paſci veritate atque iuſtitia, ipſamque æternam legem mentis acie conſpicere, vt quid iuſtum, quid iniuſtum ſit in ipſis diuini ſecreti regulis legat. Hoc ipſo igitur quo Deus talem creaturam condidit, eam per eiuſdem iuſtitiæ ſuæ regulas quas intuetur, adminiſtrare debet, nec aliter, niſi ſeipſum violando poteſt.

Illæ namque in perpetuum clamant, verum ordinatumque gubernandæ creaturæ rationalis modum non eſſe alium, quàm vt illa quæ impreſſas conſpectaſque iuſtitiæ regulas contemnit aut diligit, ex iiſdem iuſtitiæ regulis miſera aut beata fiat. Cùm enim ipſe ſit iuſtitia, in quo tandem iuſtitiam exhibebit aut monſtrabit, niſi rationalem gubernando creaturam, nec enim erga ſeipſum vel creaturam irrationalem iuſti-

Aug. lib. de peccat. orig. cap. 14. tia locum habet, quam propterea ſine vlla culpa quibuſlibet malis affligere poteſt. Vt enim culpæ, ita & miſeriæ & beatitudinis incapax eſt. Vidit hæc Auguſtinus, & notauit quando ſcrutatus cauſas miſeriæ paruulorum ſi ſine peccato

Epiſt. 28. tanta paterentur: *Numquidnam ſicut illa animalia irrationabilia rectè dicimus in vſus dari naturis excellentioribus etſi vitioſis, ſicut apertiſſimè in Euangelio videmus porcos ad vſum deſideratum conceſſos eſſe dæmonibus, hoc & de homine rectè poſſumus dicere? Anima eſt rationalis in illis membris quæ tantis afflictionibus pœnas luit. Deus bonus eſt, Deus iuſtus eſt, Deus omnipotens eſt, hoc dubitare omnino dementis eſt. Tantorum ergo malorum cauſa iuſta dicatur.* Quaſi apertiſſimè diceret; non poteſt ſine Dei iuſtitia vel impotentia rationalis anima ſine peccato tot afflictionibus quas videmus pœnas luere.

Hic ergò æternæ & immutabilis legis ordo vera radix eſt, illius ineffabilis æquitatis, quæ per aſſiduam diſtributionem præmiorum atque pœnarum in adminiſtratione creaturæ rationalis apparet. Nam omnes actus eius tam indiuulsè ſequitur diuina iuſtitia, vt nec vnus quidem quantumcunque exiguus aut momentaneus, inueniri poſſit cui non confeſtim, quod meretur illa retribuat, vt quia lex æterna clamat iuſtum eſſe vt omnia ſint ordinatiſſima, nihil inordinatum, vel ad momentum in adminiſtratione vniuerſitatis & creaturæ rationalis incurrat. Nam inde ſunt illa in ſcriptis Auguſtini frequentiſſima: *Nihil fit viſibiliter & ſenſibiliter quod non de* Lib. 3. de Trinit. c. 4. *interiori inuiſibili atque intelligibili aula ſummi Imperatoris aut iubeatur aut permittatur ſecundum ineffabilem iuſtitiam præmiorum atque pœnarum, gratiarum & retributionum, in iſta totius creaturæ ampliſſima quadam immenſaque republica.* Et in libro octoginta trium quæſtionum: *Omnia hæc diuina prouidentia* Lib. 83 qq. q. 27. *pro meritis moderatur animarum.* Et iterum; *Ita etiam cætera creatura pro meritis animarum rationalium, vel ſentitur, vel latet, vel moleſta, vel commoda eſt. Summo enim Deo cuncta bene adminiſtrante quæ fecit, nihil inordinatum in vniuerſo, nihilque iniuſtum eſt, ſiue ſcientibus, ſiue neſcientibus nobis.* Et quæſtionibus ad Simplicianum dicit ſanctos *Angelos id quod in* Lib. 2. ad Simplician. q. vlt. *Deo* SEMPITERNE IVSTVM *vident pro congruentia rerum inferiorum temporaliter peragere.* Et in Pſalmos, In Pſal. 7. *Qui videt merita animarum ſic ordinari à Deo, vt dum ſua cuique tribuuntur; pulchritudo vniuerſitatis nulla ex parte violetur, in omnibus laudat Deum.* Nam, vt paulò poſt addit: *Præmiis & ſuppliciis vniuerſa creatura quam Deus à ſe conditam regit, mirifica & paucis cognita pulchritudine decoratur.* Et in libro Lib. de quãt. animæ c. 36. de quantitate animæ: *Deus ſummus & verus lege inuiolabili & incorrupta; qua omne quod condidit regit, ſubiicit animæ corpus animam ſibi, & ſic omnia ſibi, neque in vllo actu eandem deſerit, ſiue pœna, ſiue præmio. Id enim iudicauit eſſe pulcherrimum, vt eſſet quicquid eſt, quomodo eſt; & ita naturæ gradibus ornaretur, vt conſiderantem vniuerſitatem, nulla offenderet ex vlla parte deformitas; omniſque animæ pœna, & omne præmium conferret ſemper aliquid proportioni iuſtæ pulchritudinis diſpoſitionique rerum omnium.* Et in libris de libero arbitrio: *Nullo tem-* Lib. 3 de lib. arb. c. 15. *poris interuallo iſta diuiduntur, vt quaſi alio tempore non faciat anima quod debet, & alio patiatur quod non debet, ne vel puncto temporis vniuerſalis pulchritudo turpetur, vt ſit in ea peccati dedecus ſine decore vindictæ.* Hanc ineffabilem & immobilem pulchritudinem adminiſtrationis vniuerſi ex æternæ legis ordine profluentem non attendunt neque conſiderant vti decet, qui in ſola diuina poteſtate languentes & hærentes, turpiſſimas illas labes in eius prouidentiam cadere poſſe ſomniant, vt vel peccati dedecus ſine decore vindictæ ſit; vel impios beatos, vel innocentes miſeros eſſe poſſe, vel (quod Auguſtinus inordinatiſſimum, abſurdiſſimum, & à iuſtitia Dei peni-

nicus alienum, & blaſphemum vocat) vt beatos omnes nemine excepto ad æternas pœnas inferni ſolâ Dei voluntate deturbari poſſe delirent. Contra huiuſmodi mentis aberrationes, ſolus ille luculentiſſimus Scripturæ locus, leuiter ſupra ſtrictus, ſatis eſſe poteſt, quem omnis Auguſtini doctrina velut æternæ legis oraculum non poſitiuæ liberæque voluntatis decretum explicat & ſupponit: *Cum ergò ſis iuſtus, iuſtè omnia diſponis.* Sapien. 12. v. 15.

Sed Deus abſolutus omnium Dominus eſt, inquies, illimitatæ proinde poteſtatis, vt creaturas affligat & condemnet, ſicut viſum fuerit. Reſpondet tibi pro Deo ſapiens: *Ipſum quoque qui non debet puniri, condemnare, exterum æſtimas à tua virtute*, Græcè ἀλλότριον τῆς σῆς δυνάμεως, alienum à tua poteſtate. Et quaſi Spiritu ſancto inſpiratus, argumentum Scholaſticorum præuidiſſet, tyrannidis illius labem etiam ratione, à Deo
Verſ. 16. ſubmouens, *Virtus*, ἰσχὺς fortitudo *enim tua iuſtitiæ initium eſt*, quaſi diceret, cùm in aliis *fortitudo* ſit *lex iuſtitiæ*, hoc eſt, initium iniuſtitiæ, vt quicquid poſſint etiam continuo iuſtum putent; in te vice versâ poteſtas maxima eſt initium ἀρχὴ principium iuſtitiæ, nihil omninò erga vllam creaturam rationalem exequens, quod non iuſtitia tua ineffabiliter imperet ac moderetur. Alij virtutem ſeu dominij ſui poteſtatem in innocentes oſtentare ſolent, tu in impios, incredulos
Verſ. 17. tuæ poteſtatis tibique contumaces: *Virtutem* ἰσχὺν *enim oſtendis tu, qui non crederis eſſe in virtute* δυνάμεως *conſummatus, & horum qui te neſciunt audaciam traducis.* Alij præ magnitudine poteſtatis impotentes animo fiunt, vt non dominantes po-
Verſ. 18. teſtati ſuæ iniqua iudicent atque faciant: *Tu autem dominator virtutis* ἰσχύος roboris tui, *cum tranquillitate* ἐπιεικείᾳ æquitate *iudicas, & cum magna reuerentia diſponis nos. Subeſt enim tibi cùm volueris poſſe.* Iudicet quæſo Lector vtri potius credendum ſit, an ei qui dicit Deum æſtimare, quod condemnare iuſtum ſit exterum & alienum à ſua poteſtate, an eis qui dicunt, eſſe poteſtati eius congruum, vt iuſti omnes ad æterna ſupplicia deturbentur? An ei qui profitetur fortitudinem D Dei eſſe initium iuſtitiæ, an illis qui contra clamant fortitudinem eius initium eſſe poſſe tam enormis iniuſtitiæ?

Quod ſi Scriptura ſobriè conſiderata, ſi ratio perſpicua, ſi lex æterna, ſi S. Auguſtini doctrina conſtantiſſima, per quem Eccleſia de hæreſi Pelagiana, & commentitia puræ naturæ machina triumphauit, apertè profitentur iuſtorum damnationem ad æternas pœnas iniuſtam planè tyrannidem Deoque indignam eſſe crudelitatem, profectò non minus perſpicuè probant Deum quantumvis abſolutæ poteſtatis, vitæque & mortis Dominus ſit, creaturæ rationalis nullam omninò pœnam quantumvis exiguam ſine iniuE ſtitia inferre poſſe innocenti. Non enim damnatio iuſti repugnat Deo, quia damnatio eſt, ſed quia eſt innocentis afflictio. Innocenti enim nihil omninò debetur mali. Quo fit, vt non minus exigua, quàm magna pœna repugnet innocentiæ ideoque iuſtitiæ. Cùm enim iuſtitia ſit æquitas ſeu æqualitas, manifeſte inæqualitatem & per hoc iniquitatem efficit, ſi aliquid inferatur in illi cui nihil inferri debet. Et hæc eſt cauſa cur Auguſtinus, non minus leuiſſimas, quàm grauiſſimas pœnas innocentibus infligendas à diuina poteſtate & æquitate ſubmoneat. Cuius veritatis hic illic inter cætera, prout locus tulit, teſtimonia non pauca dedimus. Vt illud contra Iulia-

A num: *Porrò autem ſi quod huic ſufficit cauſæ, paruam ſaltem pœnam fatemini eſſe vt*, &c. *obſecro aperite qualecunque oculos, & videte quā iuſtiti? infligenda ſit paruulo, quem clauſis oculis originali obnoxium negatis peccato?* Hoc eſt, quem in puris naturalibus natum conſtituitis. Et illud generale contra eundem: *Propter quid ergò affliguntur paruuli ſi nullum habent omninò peccatum? An omnipotens & iuſtus Deus, iniuſtas pœnas à tot innocentibus prohibere non poteſt?* Et illud generaliſſimum; *Neminem ſinit aliquid perpeti, quod non mereatur.* Nam ſi quemadmodum hæreſis Pelagiana ſtatuebat, paruuli in pura natura nati nullo peccato tenerentur obnoxij, *nulli* quoque, vt alibi diſertiſſimè dicit, *mali paruuli* B *obſtricti, nihil mali, vel in corpore, vel in anima, ſub tanta iuſti Dei poteſtate paterentur.* Nimirum impoſſibilitas damnationis innocentium ad æternas pœnas & ad quoſcunque etiam leuiſſimæ afflictionis cruciatus ex eadem illa radice proficiſcitur, quam in ipſo Deo quamtumvis abſoluto Domino vitæque & mortis authore ſexcenties tangit Auguſtinus: *Ira quippe*, hoc eſt punitio, cruciatus, afflictio, malum, miſeria, *non redditur niſi debita, ne ſit iniquitas apud Deum.*

Lib. 3. cont. Iul. c. 3.

Lib. 2. oper. imperf. fol. 165.

Ibid. f. 13.

Lib. 3. cont. Iul. cap. 5.

Lib. 4. ad Bonif. 116.

SOLVITVR DIFFICVLTAS EX *Bulla duorum Pontificum.*

C CAPVT XXII.

SVPEREST obiectio quæ ex Bulla duorum Pontificum ſumitur. Nam ibi damnatur ille articulus, *Deus non potuiſſet talem ab initio creare hominem qualis nunc naſcitur.* Nunc autem naſcitur cum ignorantia, concupiſcentia, mortis & omnium earum quas experimur miſeriarum neceſſitate; ergo ab initio nullo peccato præcedente talem Deus creare potuiſſet. Non igitur hoc repugnat iuſtitiæ Dei. Artic. 55.

Reſpondetur, tota vis huius argumenti ex Apoſtolicæ Sedis authoritate petitur, quæ Catholicis omnibus tanquam obedientiæ filiis veneranda eſt. Sicut ergò ipſi nobis verendum putant, ne doctrinam iſtam velut Auguſtini aſſerendo, in duorum Pontificum decretum ipſe impegiſſe videatur, ita multo magis aduerſariis formidandum eſt, ne eam negando, Sedem Apoſtolicam longè præſentius & periculoſius in ſeptem Pontificibus lædant. Nam poſtquam Sedes Apoſtolica per nouem partim doctiſſimos, partim ſanctiſſimos Pontifices ſuos, Innocentium, Zozymum, Bonifacium, Sixtum, Cœleſtinum, Leonem, Gelaſium, Hormiſdam, Ioannem II. Diui Auguſtini tanquam *magiſtri optimi* cœleſtem doctrinam aduerſus Pelagianam hæreſim implorauit, probauit, laudauit, & ita ſuam fecit, vt de fide fluctuantes ad eius ſcripta mitteret ex quibus diſcerent *quid Catholica ſequatur & aſſeueret Eccleſia.* Et *eius doctrinam ſecundùm prædeceſſorum* Pontificum *ſtatuta, Romanam Eccleſiam ſequi & probare* profiteretur, profectò nefas eſt, totius doctrinæ contra Pelagianos exaratæ baſes in controuerſiam reuocare. Hoc enim nihil eſt aliud quàm Pelagianos cineres ſuſcitare rediuiuos, Eccleſiæ victoriam redarguere, tot ſanctos Pontifices temerariæ credulitatis & ignorantiæ condemnare, fidem denique ipſam eius eruditione ſtabilitam, nouitate concutere. Quid enim vniuerſa ſancti Doctoris volumina ſpirant vehementius, quid ſæpius, quid denſius, quid

Hormiſda.

Ioannes II.

ſecuriùs, quàm Pelagiaoam hæreſim, dum paruulos ſine virtute & vitio cum tota mortis miſeriarum neceſſitate in ſtatu puræ naturæ conditos comminiſcitur, iniuſtum vel impotentem facere Deum? Quid inculcant acrius, quid maiori authoritate frequentius repetunt, quam pudendam concupiſcentiam ex Apoſtolica doctrina eſſe malam, nihil aliud luſcitantem niſi peccandi deſideria, Deumque eius authorem, quemadmodum & pudoris, nonniſi *erronea & blaſphemà* opinione dici poſſe? Cuiuſmodi doctrinam tantâ conſtantiâ defenſam, ſi propter Ariſtotelicas quaſdam tricas deſerere, aut potiùs euertere licet, profectò quicquid ipſe de gratia & libero arbitrio dixit, niſi in terminis definitum ſit, eodem iure licebit limatiore quaſi Philoſophia labefacere. Quod ſtrenuè profectò iſto ſæculo à nonnullis Philoſophicæ iſtius ſubtilitatis priuilegio factitatum eſt. Eo quippe loci Auguſtini doctrina apud quoſdam venit, tot gloſſis lacerata eſt, tot alieniſſimis directéque pugnantibus interpretationibus velut ruderibus obruta, vt nec ipſe Auguſtinus (flendo non ſugillando loquor) veſtigium eius reliquum in eorum ſcholis inueniret. Vt longè ſatius eſſet Auguſt. retectâ fronte valedicere, quam tot humanas, vt mitiſſimè loquar, imaginationes, ſub eius authoritate venditare. Ignoſcat Lector; dolor extorſit hanc parecbaſin: eo quòd tam ſollicitè duorum Pontificum authoritate ab iis opponi videam, qui tantam cœleſtis doctrinæ molem, tantam tot antiquorum Pontificum authoritatem non conſiderant. Sed quia verum verò non eſt contrarium, nec ſibi-ipſi ſancta, Pontificia, Romana Sedes; omninò ſatagendum eſt, vt ne poſteriores à prioribus Pontificibus receſſiſſe videantur. Itaque propoſitio quæ obiicitur neceſſarium habet interpretationis beneficium. Si quis enim, quemadmodum ſonat, accipiendam velit, profectò peccatorem hominem ab initio Deus creare potuiſſet, talis enim nunc, nemine Catholico dubitante naſcitur. Quod ſi peccatum excipi merito velis, quamuis nullo modo hoc ſonet propoſitio, excipe igitur eodem iure pietatis erga Deum, quicquid ſine peccato eſſe non poteſt. Talis eſt autem in primis fœdiſſima illa & pudenda concupiſcentia; talis profundiſſima iuris naturalis ignorantia; talis eſt malitia quoque voluntatis, quam D. Thomas & omnes ſectatores eius, vulnua naturæ rationalis omnibus inflictum ſtatuunt. Hæc enim tria tam arctam cum peccato coniunctionem habent, ſiue ad illud directè per peccandi deſideria incitando, ſiue aliter concurrendo, vt eorum Deus fons omnis honeſtatis, creando author eſſe non poſſit. Hæc enim ratio eſt, cur habitum malum ad peccata concitantem, creaturæ rationali Deus, vt rectiſſimè multi authores ſentiunt, non poſſit infundere. Hæc enim ratio eſt cur Chriſto Domino nemo audet vel ignorantiam illam, vel pudendam concupiſcentiam, vel malitiam voluntatis aſcribere. Quod ſi nemini culpæ vertitur mali habitus infuſionem à Dei poteſtate remouere, cæteraſque fœdiſſimas labes à puritate Saluatoris, qui quicquid innoxium ipſe condere poteſt, aſſumere poteſt; liceat obſecro, profundiſſimo Romanæ Eccleſiæ Doctori, turpiſſima iſta creaturæ rationalis inquinamenta, ſine erroris inuidia à Creatoris ſanctitate depellere. Quod nonnulli etiam Scholaſtici maturiori iudicio ponderantes apertiſſima rei veritate ducti, concupiſcentiam à Deo puræ naturæ ſtatui vel omninò dari non poſſe ſenſerunt, vel certè auxilio Dei eſſe frænandam. Quam moderationem formido nouitatis, non iudicium veritatis extorſit. Nam hoc ipſum penè perinde eſt ac ſi tollerent; palamque intelligentibus produnt, luctam carnis & ſpiritus eſſe vitium, non naturam creaturæ rationalis; aliterque propoſitionem nobis obiectam intelligendam eſſe, quàm patroni concupiſcentiæ ſpiritui rebellantis cum qua naſcimur, vulgo putant. Quod ſi propter coniunctiſſimum cum peccato nexum, concupiſcentia à Dei creatione remoueri debet; nulla ratio eſt, cur non omnes illæ pœnæ mortalitatis quas paruulos pati cernimus, ab eadem Dei poteſtate ſeparentur. Nam ſicut Dei ſanctitas, ignorantiæ, concupiſcentiæ, malitiæque concretione neceſſario polluenda eſt, ita iuſtitia eius, tam dirâ innocentium afflictione violabitur. Vtraque quippe indiuulsâ coniunctione cum iniquitate ſiue ſequente, ſiue præcedente ſociata ſunt; vtrumque pari fiducia Auguſtinus docet, neutrum quod ſciam ante milleſimum annum & ſæculum Scholaſticorum in controuerſiam vocatum fuit.

Quid ergò ad propoſitionem quam proſcripſit Apoſtolica Sedes? hæreo, fatenr. Sed quid ad doctrinam Auguſtini clariſſimam conſtantiſſimamque quam toties *probauit & ſequitur ſequendamque monuit* Apoſtolica Sedes? Nam ſi fundamentales illæ contra Pelagiaoam hæreſim doctrinæ proſcribendæ ſunt, non inter *magiſtros optimos* ſemper haberi à Summis Pontificibus, ſed ignauiſſimos haberi debuit: non *cunctis venerationi & amori* eſſe, ſed contemptui. Nemo quippe obtuſius cauſam Eccleſiæ contra Pelagianam puræ naturæ machinam defendit vnquam, nemo miſerabilius prodidit. Quid enim ineptius, quid hebetius, quid infamius Eccleſiæ victricis armis, quam homines Scholaſticorum omnium iudicio rem poſſibilem, imò prorſus congruam humanæ conditioni maximeque naturalem aſſerentes, velut impoſſibilia, impia, iniuſta, blaſphema commenta delirantes redarguere? Hic pugnent ac triumphent, qui Eccleſiæ perniciem meditantur; non Auguſtinus non quicunque tandem de fœce pugil in Eccleſiæ cauſa Chriſtianus. Ne igitur Pontificiam Sedem in pugna ſecum relinquamus, nihil arbitror oportunius, dici poſſe, quam Romanam Eccleſiam cui non minus pax, quam eruditio filiorum ſuorum cordi eſt, prudentiæ directricis cenſuram edidiſſe. Multæ quippe doctrinæ ſubinde magis inuſitata ſua nouitate quam falſitate perturbant. Ex quo fit vt nonnunquam proſcribantur nonnullæ propoſitiones, de quarum veritate nihil non modo decreuerit, ſed nec decernere ſe velle profiteatur. Vt alibi pluribus, ni fallor, diximus. Hoc igitur tanquam prudens mater, etiam hic merito ſibi vſurpandum eſſe duxit. Cùm enim cerneret hanc propoſitionem, *Deus ab initio talem potuit creare hominem qualis nunc naſcitur*, communi Scholaſticorum conſenſu, certo ſenſu in ſcholis receptam eſſe, ne contraria lites, offenſiones & ſcandala ſua nouitate generaret, ſicut iam ipſa Bulla teſte generare cœperat, eam tantiſper vetandam cenſuit non tanquam falſam, ſed vt pacis inimicam. Quod ſi vel tunc oſtendi potuiſſet, hanc aliaſque nonnullas propoſitiones ab Auguſt. Doctorum omnium Coryphæo tam intrepide à tot ſæculis eſſe nemine refragante, ſed Eccleſia Romana per diuerſos Præſules ſuos ap-

In lib. ad Val. & cont. Iul.

Salas in tractatu de pecc. orig. Maldonat. Paludan. Vviggers.

Vide lib. 4. de ſtatu nat. lapſæ c. vlt.

plaudente traditas, abſterſa videlicet per tanti A Doctoris authoritatem & antiquitatem, opinione falſitatis, offenſaque nouitatis, nunquam arbitror huiuſmodi decretum ab Apoſtolica Sede promanaſſet, quod nulla conciliandæ pacis extorqueret neceſſitas. Quæ conciliandi ratio eo videtur eſſe genuinior quod duobus modis Bullæ congruat. Nam & ad litteram propoſitio iſta cenſura ſtringitur, quatenus proſcribit offenſiuas (ſufficit enim vna eſſe Sanctionis parte comprehenſam) & aliqua ratione, vt verba ſonant, ad mentem authoris defendi poſſe decernitur. Quibus enim propoſitionibus hoc verius & iuſtius applicueris, quam quæ præpoſtera quadam Philoſophandi cura, cùm obliteratæ fuerint, à ſancto Auguſtino traditas ac fortiſſimè defenſas eſſe non ambigua principiorum eius demonſtratione, & vndique conſonanti teſtimoniorum acclamatione conuincitur? Quâ de re fuſius alibi diſſertum eſt. Aliam per me licet quærat, cui iſta non ſufficit ſolutionem; ſed ita quærat, vt meminerit, ſic ſibi ſartam tectamque tuendam recentiorum Præſulum Apoſtolicæ Sedis authoritatem, vt ne veterum ac plurium pernicioſius lædat. Nam futilibus gloſſulis apertiſſimæ doctrinæ molem, ad nouos præoccupatoſque torquere ſenſus, de quibus Auguſtino nunquam vel per ſomnium in mentem venit, non eſt Auguſt. doctrinam pro ſua, ſed ſuam in Auguſtino quærere; non veritatem indagare, ſed obruere. Quod ſæpius à multis in rebus capitalibus cum indignatione & gemitu factitatum vidi,

FINIS.

INDEX RERVM ET VERBORVM TOMI SECVNDI.

A

Academici.

Academici Platonicorum ſecta ; de omnibus dubitantes. 335
Veterum Academicorum error de vita beata perſtringitur. 338.338

Adam.

Adam à Deo conditus eſt rectus, & quid illa rectitudo. 31.51.52.65.69
Quali adiutorio ante lapſum inſtructus. 60.ad 63
Conditum fuiſſe beatum aſſerit Auguſtinus, & quid illa beatitudo. 31.298.333
Conditum in gratia non dubitauit antiqua Eccleſia. 29.30.31.32.72
Expenditur locus Auguſtini contrarium ſpecie tenus indicans. 32
Creatus eſt cum amore caſto, & quid ille. 300.301.316.317
Creatus abſque omni fomite concupiſcentiali. 32.63.110
Contrarium contendunt quidam Neoterici, ſed refelluntur. 31.34.35
Ipſius immortalitas ante lapſum aſtruitur. 36.37
Conditũ fuiſſe mortalẽ quo ſenſu aſſerit Auguſtinus. 37.38
A diabolo tentatur & vincitur. 52.53.82.85.87
Cur libero ipſius arbitrio & non diabolo tentanti adſcribitur lapſus. 63.64.171.172
Tentatorem ſuperaſſet ſi in Dei adiutorio fiduciam fixiſſet. 52.53.58.161
Fiduciam iſtam abſque gratia elicere non poterat. 55.73
In ſtatu integritatis poterat per liberum arbitrium credere, ſperare, & Deum diligere. 43.44.45.63.64.65
Poterat per idem arbitrium perſeuerare, prout reipſa perſeuerarunt Angeli ſancti. 46.47.50.60.61.62.65.74
Idque tanquam dogma fidei aſtruit Auguſtinus. 48.69
Nullum actũ bonum aut meritorium exercere poterat abſq; diuinæ gratiæ adiutorio, vti nec Angeli. 51.52.53.54.55.61
Neque abſque gratiæ adiutorio perſeuerare in gratia poterat. 51.52.55.56.57.62.63.64.66.67.68.73
Quale fuerit iſtud adiutorium, habituale an actuale. 55.ad 60
Ad ſingularum tentationum victoriam indigebat gratia. 52.53.73
Sine ſua culpa tentationi ſuccubuiſſet, ſi ei adiutorium gratiæ defuiſſet. 53.58.74.287.312
Cur libero arbitrio & non gratiæ adſcribenda fuiſſet eius perſeuerantia aut meritum. 63.64.70.71.72.73
Eius meritum cur ab Auguſtino appellatur humanum, ſuum, natura. 66
Vita æterna ei fuiſſet merces, homini lapſo facta eſt gratia 66.67
Eius meritum an & qua ratione dicendum ſit gratia. 70.71.72.73
Cur eius lapſus non adſcribatur blanditiis mulieris ad eſum prohibitum allicientis. 63.171.172
Non accepit à Deo perſeuerantiam. 68.69.70
Adiutorium ei collatum ab adiutorio hominis lapſi, qui differat. 61.62.63.64.65.68
Iſtius adiutorii neceſſitas aſſimilatur neceſſitati luminis ad videndum, oculo etiam ſano. 54.57.59.62.64
Item neceſſitati ciborum ad viuendum, pedum ad ambulandum, nauis ad nauigandum. 57.58.59.62.64
Non fuit adiutorium voluntatis, actionis, aut cũ quo fit: ſed poſſibilitatis, & ſine quo non. Et quomodo hæc differant. 58.59.60.61.62.65.68.
Lapſus Adæ perſtringitur. 41.81
Quam grauis fuit eius præuaricatio. 107
Poſteros ſuos obſtrinxit vinculo quod non niſi per ſecundum Adam ſolui poteſt. 82.83.101
Cur primum eius peccatum, & non reliqua, in poſteros transfuſum. 107.108
Factus eſt ex eſu fructus vetiti, morbidus. 103

Abſque omni interioris concupiſcentię incitamento peccauit: & contrarium aſſerentes refelluntur. 35.178
Tribus ingentibus donis ante lapſum repletus, totidem penuriis poſt lapſum afflictus. 174
Seruire detrectans cui debuit, miſerrimam ſeruitutem incurrit. 41.43.80
Dei ſimilitudinem ambiuit, imò ſeipſum Deo prætulit. 41.42.81.106.107.173
Nimio ſui ipſius amore proſtratus eſt. 173
Inordinato ſcientiæ deſiderio periit. 6
Libertatem præuaricando amiſit. 39.41.57.66.81.180.340
Eum in ſtatu puræ naturæ conditum aſſerunt Pelagiani. 340.345.
Item ex concupiſcentia illiciente peccaſſe. 343

Adrianus VI. Papa.

Adrianus VI. Collegium Pontificium Louanij fundauit, cuius alumnus fuit author. 2

Adrumetini.

Adrumetini Monachi in Africa de gratia & libero arbitrio errant. 200
Vt gratiam ſaluarent libertatem arbitrij tollebant. *ibid.*

Affectio.

Affectio quid? Et ab affectionali qualitate qui differat. 202

Alimentum.

Alimento vtendum vt medicamento. 136.141
Alimenti vſus vſui libidinis aſſimilatur, & in quo. 340
Alimenti neceſſitas neceſſitati gratiæ comparatur. 58.62.64

Alipius.

Alipius experiendæ libidinis cauſa vxorem ducit. 318
Non carnis voluptate, ſed mentis curioſitate victus. *ibid.*

Aluarez.

Aluarez diuinæ gratiæ defenſor non poſtremus inter Scholaſticos. 313

Ambroſius.

Ambroſius Auguſtino concinit de tranſfuſione peccati originalis per libidinem, ſicut & alii veteres Patres. 94.95
Omnia infidelium opera eſſe vitioſa aſſerit cum Auguſtino. 242

Amor.

Amor quid. 143.145.148.149.150.154
Amoris variæ appellationes ex effectibus deſumptæ. 143.149.155.249
Amor amantem cum amato copulat. 142.159.160
Amor amantem amatõ ſubdit & inferiorem reddit. 157.159
Amor, omnium humanorum affectuum cardo. 142.155.156.206.211.213.149.257.305
Amor ſui, radix & regina vitiorum. 149.163.173
Amori ſui reſpondet fruitio ſui. 145.154.155
Amor in fruitionem & gaudium terminatur. 144.145.146.155.325.
Amoris primogenita deſiderium: ſecundo-genita, ſed magis dilecta, delectatio. 150
Amor diuerſos vultus induit. 142.155.156.157.249.305
Amore vitiato reliqui affectus vitiantur. 155.209
Corrigendus proinde à rectitudinis ſtudioſis. 142
Amor eſt pondus quoddam creaturæ rationalis. 142.282
Amor conſtituit amantem ſeruum amati. 214
Amor caſtus eſt vnica & vera ſeruitus qua Deo ſeruitur. 259
Amor creaturæ deſtruit libertatem amantis. 159.173
Amor reddit amantem ſimilem amato. 159.164
Amoris varii effectus recenſentur. 159.160.161.162
Amor eſt vita cordis. 283
Amor ſui, ſuperbia. 182.183
Amor laudis, vitioſus. 235.247
Amor ſui, prima hominis perditio. 278
Amor ſui vſque ad Dei contemptum, & amor Dei vſque ad contemptum ſui, diſtinguũt inter ciuitatẽ Dei & diaboli. 173
Amor creaturæ an vnquam licitus. 141.145.148.150.151.152.211.227.249
Redditur ratio cur non. 160.ad 166
Amor creaturæ in Creatorem relatus non eſt vitioſa cupiditas, ſed laudabilis charitas. 145.150.151.152.211.227
Nec eſt fruitio, ſed vſus creaturæ. 154.156

Amor omnis aut in Creatore aut in creatura figitur. 145. 151. 210. 211. 216. 227. 303. 341. 368
Omnis amor creaturæ propter ſeipſam, lege æterna vetatur. 148. 150. 151. 152. 153. 157. 162. 165. 217. 227. 300. 315
Neque ſolum largè, ſed & propriè peccatum eſt. 216. 227. 340
Amor rei bonæ non ſemper bonus, ſed frequenter malus. 146. 147. 148. 151. 165. 226 ad 229. 249
Amor eſt ſolius finis, non autem mediorum niſi impropriè. 160. 165. 449
Amor rerum terrenarum eſt viſcus ſpiritualium alarum. 151. 160
Amor Babilonicus quid, & quam vitioſus. 148. 254. 258
Amorem terrenorem ædificare ſuper fundamento regni cœlorum, eſt peccatum ſaltem veniale. 148. 155. 167
Amoris ordo ab Auguſtino appellatur virtus. 157. 283
Amoris ordo, in eo ſitus, vt fruamur fruendis, vtamur vtendis inordinatio in fruitione vtendorum & vſu fruendorum. 151. 152. 161. 167. 208. 249
Amor fruendi quibuſcunque creaturis non eſt ex Deo, adeoque vitioſus eſt. 217
Amor parentum & ſanguine coniunctorum an & qua ratione licitus. 232
Sine amore Creatoris nemo bene vtitur creaturis. 22. 230
Amor erga alterum eſt effigies amoris erga ſeipſum. 173
Amor beatificus iuxta Auguſtinum eſt liber. 42. 171. quod cum amore poſſidetur, abſque dolore non amittitur. 148. 149. 156 200.
Amoris diuiſio in licitum & illicitum ab Auguſtino tradita expeditur. 166. 167. 232
Item in charitatem & cupiditatem. 305. 306
Amoris honeſti diuiſio in naturalem & ſupernaturalem à Scholaſticis confiсta, reijcitur. 184. 196. 311. 316
Amorem Dei nullum agnoſcit Auguſtinus niſi quem Spiritus ſanctus deſuper infundit. 316
Amor Dei duplex, perfectus & imperfectus: vterque licitus & honeſtus. 229. 230. 302
Amor Dei imperfectus poteſt in peccatore reperiri. 23. 302
Amorē Dei ſolius in amore honeſtatis creatæ propter ſeipſam expetitæ, falsò à Scholaſticis aſſeritur. 230
Amor charitatis duplex: vnus iuſtis proprius, alter peccatoribus communis. 274. 275. 320
Quiſnam amor charitatis concluidit plenè amorem cum culpabili cupiditate. 274
Amor Dei an & qualiter homini naturalis. 308. ad 311
Amor Dei ſupernaturalis an creaturæ rationali debitus, ſepoſitâ præuiâ culpâ. 311 312. 313
Amor veritatis caſtus an viribus naturæ exerceri poſſit à creatura rationali. 284. 299
Amor caſtus iuſtitiæ quid? Et quid illa iuſtitia ſecundum Auguſtinum. 290. 300. 301. 304 308
Amor caſtus iuſtitiæ abſque caſto odio iniuſtitiæ reperiri nequit, aut è conuerſo. 289. 300. 301
Amor Dei etiam vt authoris naturæ ſi abſque gratiæ adiutorio elici poteſt, gratis mortuus eſt Chriſtus. 303
Amorem propinquorum an infidelibus eum eliciendo peccaturis ob circumſtantiam praui finis, ſuadere liceat. 232. 233
Amans infra rem amatam ipſo ſuo amore deprimitur. 39. 40. 41. 159. 157.
Hinc inordinatum eſt creaturam rationalem in vlla creatura amorem ſuum figere. 157
Amans de re amata rectè iudicare nequit, & cur. 159. Vide, Dilectio, cupiditas, charitas, voluntas.

Andabatæ.

Andabatarum mos pugnandi clauſis oculis. 55

Angelus.

Angeli omnes gratiâ creati perinde ac primi homines. 32. 71. 317
In Angelorum & hominum creatione Deus voluit primò oſtēdere quid poſſit eorum liberum arbitrium: demùm quid poſſit ſuæ gratiæ beneficium, iuſtitiæque iudicium. 48. 51. 54. 60. 61. 67. 68
Angelorum natura & proprietates ſunt nobis occultæ. 6
Angeli exiguo tempore fuerunt viatores. 52
Angeli boni per liberum arbitrium ſteterunt & mali per idem ceciderunt. 46. 47. 51. 61. 64. 74
Neque tamen perſeuerare, aut quicquam mereri poterant abſque gratiæ adiutorio. 51. 54. 55. 56. 57. 62. 63. 64. 66. 67. 73.
De Angelorum gratia idem ſentiendum quod de gratia hominum in ſtatu innocentiæ. 32. 71. 317
Angeli boni quo ſenſu ab Auguſtino dicuntur, amplius adiuti quam ii qui ceciderunt. 56. 57
Angelorum perſeuerantia non fuit ſpeciale donum Dei. 65
Angelorum, etiam viatorum, voluntas à quibuſdam ſtatuitur inflexibilis. 271
Angeli ſancti non habent libertatem contrarietatis ad bonum & malum, vti nec damnati. 187. 193. 194. 195. 197. 259. 264. 269. 270. 292
Angeli mali abſque ſua culpa cecidiſſent ſi eis adiutorium gratiæ defuiſſet. 53. 58. 74. 186. 312
Angelorum lapſus cui adſcribendus. 63
Angelorum meritum an & quâ ratione appellari poſſit, gratia. 70. 71. 72
Angelis ſanctis vita æterna collata eſt vt merces, quæ homini lapſo facta eſt gratia. 66. 67. Vide Adam, Diabolus.

Anima.

Anima quid debeat Deo. 153
Animæ rationalis immortalitatem vix vlli Philoſophi penetrarunt. 337
Anima rationalis quantumuis ſpiritualis ex defectiuo appetitu quodammodo corporaſcit. 152. 157. 159
Inficitur à carne peccati ſicut liquor à vaſe vitiato cui infunditur. 152. 153. 154
Non poteſt carni peccati miſceri quin eius contagio inficiatur. 154
Anima ſi nec beatè nec miſerè viuit non eſt rationalis. 366
Animarum propago in Eccleſia occidentali olim aſſerta. 37
Anima corpori præponenda, vti & veritas ipſi animæ. 219
Anima cupiditate terrenorum ſordeſcit. 163
Anima carnalibus addicta, caro appellatur. 358
Anima ex ordine naturæ eſt princeps corporis. ibid.
Anima peccatis ſordida nequit veritati adhæreſcere. 365
Anima humana an ex traduce promanet, tota vita dubitauit Auguſtinus. 96. 97 98. 108. 109
Animam innoxiam carni contagioſæ infundendo Deus ab iniuſtitia qualiter vindicetur. 99
Animæ melius eſt creari, etiam in peccato originali, quàm abſque creatione manere in ſuo nihilo. ibid.
Animæ humanæ tam ampla eſt capacitas vt ſolius Dei poſſeſſione ſatiari queat. 325. 368

Animal.

Animalium diuerſorum varii inſtinctus. 2
Animalium induſtria & ſedulitas in conſeruando propriam vitam. 2. 172 337. 338. 339
Sicut animalia conſeruationi vitæ, ita fideles defenſioni gratiæ Dei aduigilare debent. 2. 2. 13

Apoſtoli.

Apoſtoli quando & quâ occaſione Euangelicam legem in ſcriptum redegerint? 4. 5

Appetitus.

Appetitus ſenſitiuus ſecundum ſe non eſt malus, ſed imperfectus. 167
Appetitus concupiſcibilis eſt homini naturalis, ſed non eius effrænitas & rebellio. 349. 350. 358
Variis ſimilitudinibus id illuſtratur. 358. 359. Vide Concupiſcentia. Libido.

Arauſicana Synodus.

Arauſicanæ Synodi decreta ex Auguſtini ſcriptis compilata, vti & ſubſequentium Synodorum. 15. 29. 39. 45. 48. 59

Arianiſmus.

Arianiſmi origo & occaſio perſtringitur. 12. Vide Auguſtinus.

Ariſtoteles.

Ariſtoteles Platonis diſcipulus. 328
Platonem temerè in quibuſdam carpit. ibid.
Eius Philoſophia Theologiam ex cathedris penè deturbauit. 22. 24. 74. 201. 226. 328. 343
Eius Philoſophia longè abiectior quàm Platonica. 328
Eam nihilominus Scholaſtici plerique amplexi ſunt. 343
Ariſtotelici Theologi minùs rectè ſentiunt quàm Platonici Philoſophi. 226. 128
Ariſtoteles Pelagianiſmi origo. 22. 228. 343. 344. Vide Philoſophia, Theologia, Scholaſtici.

Aſſuerus.

Aſſuerus Perſarum Rex Maritus Eſther. 133
Eius conuerſio in fauorem Iudæorum an vndequaque honeſta. ibid.
Arianiſmus ab Auguſtino iugulatur. 12. Vide Infideles.

Auguſtinus.

Auguſtinus Orbis Magiſter. 10
Hercules Chriſtianorum. 12
Doctor Doctorum. 17. 21
Pater Patrum. 21. 24
Doctorum Coryphæus. 252
Diuinæ gratiæ amator ſinceriſſimus & aſſertor fideliſſimus. 50. 52
Auguſtini encomium ex authore. 11. & ſeqq.
eius varia Elogia accumulantur. 16. 17. 22
Eius ingenium omnifariæ eruditionis Pelagus. 16. 306
Auguſtinus Hortenſij Ciceronis lectione ad ſapientiæ ſtudiū incitatus. 19
Artes omnes liberales ſuo marte abſque Magiſtro didicit. 306
Limites Theologiæ in ſeipſo fixit. 20

Ex vtero

Ex vtero ſegregatus in vas electionis. 13
Eius cum B. Paulo mira ſimbolizatio. 19.20.24
Aſſimilatur Ioanni Euangeliſtæ. 13
Aſſimilatur Magdalenæ & Apoſtolis. 18
Eius vita non minus quàm ſcriptura vim gratiæ exprimit & illuſtrat. 17.18
Fuit ſpiritualiſſimus concupiſcentiæ debellator. 360
Peccatum originale abſtruendo optimè de Eccleſia Dei meritus. 75
Primus Scriptorum poſt Canonicos. 21
Angelus gratiæ, Angelicus, Seraphicuſque Doctor. 21.22
Noui Teſtamenti diuulgator, & quâ ratione? 13
Eius doctrina à capite ad calcem ſibi mirè conſonat. 237.238
Sublimiſſima Theologia diuinitùs ei mox à baptiſmo inſpirata. 306
Manichæos quos deſeruerat, ſtatim à baptiſmate impugnat. 122
Pelagianos ſenex, Manichæos iuuenis proſternit. 397.398.
Aliter contra Manichæos, aliter contra Pelagianos loquitur de peccato & libertate arbitrij ad peccandum requiſita. 265.266.267.268.361
Item aliter de Ethnicis gratia deſtitutis, aliter de fidelibus peccato obnoxiis. 267.268
Per eius os & calamum de Pelagianis triumphauit Eccleſia. 75.91.92.93.257.363
Eius ſcripta poſt baptiſmum exarata ab erroribus omnino pura. 16
Inter quatuor ſui temporis hæreſes ſecurus incedit. 17
Ante baptiſmum Semi-Pelagianiſmo infectus. 233
Interfuit Concilio Carthaginenſi. 291
Primus in Africa coram Epiſcopo, nondum Epiſcopus, eſt concionatus. 18
Contra torrentem veterum Patrum docuit, Deum non per ſe, ſed per Angelos apparuiſſe Patriarchis. 12
Libros ſuos de Trinitate diu ſuppreſſit, & cur? 16
Ex ipſo potiſſimum hauſit Eccleſia genuinam gratiæ intelligentiam. 13.29
A Pontificibus Prælatus reliquis Doctoribus. 14.59
Ab Africanis delectus ad ſcribendum de gratia. 14.92
Eius ſcripta à Pontificibus approbata. 14.15.22.402.403.
Cæteri Doctores ſatius duxerunt eo loquente ſilere, quàm loqui. 14.92
De quibus Auguſtini ſcriptis intelligendum eſt illud Cæleſtini: ſicut non audemus contemnere, ita non neceſſe habemus aſtruere? 22
Quin eius ſententia de libero arbitrio fuerit ſententia Eccleſiæ, ne hæretici quidem in dubium reuocant. 177
Ab ipſius ſemita declinare, periculoſum. 23.76
Neotericorum crebræ hallucinationes circa ipſius ſenſa, & vnde? 24.51.52.55.56.59.67.68.69.73.77
Neotericorum Auguſtino obtrectantium temeritas retunditur. 15.17.76.277
Aſſimilantur leporibus inſultantibus leoni mortuo. 14
Inepta comparatio Auguſtini cum gigante nanum perſpicaciorem ſe geſtantem humeris, à quibuſdam inſtituta, perſtringitur & retorquetur. 23
Auguſtinus pluris faciendus ſolus, quàm Scholaſticorum quantacunque multitudo. 23.27.27.276
Auguſtinus Eccleſiæ notas & prærogatiuas luculentiſſimè expreſſit. 12.21
Baptiſmi vnitatem, neceſſitatem, & efficaciam longè ſolidius ſtabiliuit quàm præcedentes Patres. ibid.
Gratiam Chriſti in Chriſtianorum intelligentia fundauit. ibid.
Auguſtinus fœtui perfecto, veteriores Patres embrioni aſſimiliantur. 12
Docti omnes cuiuſuis ſectæ aut conditionis, Auguſtinum depoſcunt arbitrum. 21
Vt olim Philoſophi omnes cupiebant haberi Socratici, ſic Theologi omnes cupiunt haberi Auguſtiniani. ibid.
Negati liberi arbitrii crimen Auguſtino à Pelagianis affictum. 176.177
Auguſtinus creſcendo in notitia veritatis creſcebat ſimul in notitia proprii reatus. 121
Ignorantiam ſuam, etiam inuincibilem, pro delicto reputat. ibid.
Auguſtino aduerſantur quotquot aſtruunt vllum opus moraliter bonum abſque fide diuinâ. 228
Auguſtinus materiale peccati originalis in concupiſcentia, formale in reatu conſtituit. 76.77.78
Nihil eorum in quibus Scholaſtici formale peccati originalis conſtituunt, latuit Auguſtinum. 80
Auguſtinus cur potiùs actuale peccatum quam originale in priuatione conſtituat? 83
De propagatione peccati originalis potiſſimùm aduerſus Iulianum dimicauit. 90.91
Tredecim libros ea de re conſcripſit. 91
Ii libri ſpecialiter ab ipſo Auguſtino laudantur. ibid.
Inutiles ſunt & inanes ſi originale peccatum aliter quam per libidinem propagetur. 91
Horum librorum tres latent, vel perierunt. ibid.
Duo nuper inuenti. 91.194
Auguſtinus ſententiam ſuam de propagatione peccati originalis per concupiſcentiam, pro Catholica veritate; & oppoſitam pro impia nouitate habuit. 96
Auguſtinus de natura & propagatione peccati originalis nunquam dubitauit. 96.97
De quibuſdam circumſtantiis iſtius propagationis totâ vitâ fluctuauit, & quænam illæ? 56.57.58.108.109.376.377
Auguſtini liber de geſtis Pelagii quando ſcriptus. 119
Auguſtini textus mendoſus in Pſalmum ſeptuageſimum emendatur. 303.394
Auguſtinus ſenior & eruditior errores iuuentutis emendat & retractat. 397.368
Dioſpolitani Concilii cenſuram laudat & approbat. 118
Oppugnando Iulianum moritur. 91.109.110
Poſtrema illa aduerſus Iulianum ſcripta nuper inuenta, appellantur opus imperfectum. 110
Sub Auguſtini patrocinio quinquaginta quatuor Ordines Religioſi militant. 18
Lectioni operum Auguſtini per viginti duos annos immerſus fuit author. 11
Quoties interea temporis iſta opera peruoluerit? 25
Auguſtini ſenſa veraciter indagare & propalare, vnicus authoris ſcopus. 25.26
Proteſtatio authoris ſuper hoc recenſetur. 26

Aurum.

Aurum argento pretioſius & ſublimius. 161
Sicut aurum commixtione argenti ſordeſcit, ſic anima rationalis carni infuſa maculatur. ibid.

B

BABYLON. BABYLONICVS.

Babylonicus amor quid, quàm vitioſus? 149.177.188.255.258.
Pelagiani Catholicam Eccleſiam agnominant Babylonem.

Bacchanalia.

Bacchanalia à Bacchantibus ſumma cum inſania celebrata. 180.

Baptiſmus.

Baptiſmus vnicum remedium peccati originalis. 83
Non tollit concupiſcentiam, ſed eius reatum. 77.83.88.96.100.105
Eius vnitas, neceſſitas, & energia ab Auguſtino mirè illuſtrata. 12.13
Fruſtra adminiſtratur paruulis ſi abſque vitio procreantur. 30.314.315
Baptizandi exorcizantur & exſufflantur, & cur? 83
Baptizandi abrenunciant pompis diaboli, & quid illæ? 143.
Baptizati carent omni reatu; ſed non omni malo. 121
Baptizati habent in ſe duo ſemina, & quæ illa? 104
Ratione vnius ſeminis in ſe viuunt, ratione alterius generant mortuos. ibid.

Beatitudo, Beatus.

Beatitudo ab omnibus appetitur. 279.280
Beatitudinis appetitus intimis naturæ viſceribus infixus 334.335.336.
Beatitudo obiectiua in obiecto fruitionis ſita. 150.152.210.249.252.281.304

Beatitudo obiectiua cum ſummo bono & fine vltimo coincidit. 244. 245. 358
In ſolo Deo conſiſtit. 252. 285. 304. 308. 392
Eam in Deo conſtituerunt nobiliſſimi Philoſophorum. 303. 304
Beatitudinem voluntas amando inſequitur, intellectus contemplando aſſequitur. 340
Beatitudinem ex temporalibus aucupari, vetitum & inordinatum. 151. 304
Sicut beatitudo temporalis non eſt vera beatitudo, ſic virtus ſterilis non eſt vera virtus. 241. 142
Beatitudo formalis, in affecotione Dei conſiſtit. 327
Abſq; comprehenſiua Dei contemplatione ſtare nequit. 325
Non poteſt à Deo denegari vlli creaturæ rationali innocenti. 328. 329
Ad eam requiritur dilectio boni beatificantis, eiuſque poſſeſſio. 280. 281. 326. 332
Angelis data eſt inſtar mercedis, hominibus lapſis facta eſt gratia. 66. 67. 271. 272
Beatitudo & miſeria opponuntur priuatiuè & carent medio quod ſit creatura rationalis, 281. 332. 366. 367. 368
Beatitudinis ſupernaturalis deſiderium an & qualiter homini connaturale? 308
Beatitudinis diuiſio in naturalem & ſupernaturalem à Scholaſticis conficta. 333. 334
Beatitudo nequit conſiſtere in vſu rei cuiuſcunque. 249. 280. 304.
Beatitudo eſt ſumma omnium votorum. 338
Si creatura per naturæ vires poſſet conſequi beatitudinem, eſſet Deus. 340
Beatitudini repugnat mors, error, & offenſio. 334. 335. 336.
Beatitudo requirit inamiſſibilitatem & impeccabilitatem. 340
Beatitudinem poſſe per Deum pro ſuo beneplacito auferri à Beatis, horrendum quorundam dogma. 370. 371
Solum beatitudinis objectum eſt propter ſe diligendum. 210.
Beatitudo appetitione ſummi boni inchoatur, eiuſdem adeptione completur. 249. 308. 334. 392
Beatitudo ſupernaturalis an & qua ratione ſit creaturæ rationali naturalis. 308. 309. 328. 329. 330
Beatus quis dicendus, & quis non? 281. 326. 332. 334. 339. 368
Beatus nemo qui non habet omnia quæ vult, non tamen quiſquis habet omnia quæ vult; idcirco eſt beatus. 281. 326.
Sicut Beati omnia agunt ex amore boni diuini; ſic homo lapſus gratia deſtitutus, ex amore creaturæ. 270

Beda.

Beda cum Auguſtino ſentit peccatum originale per libidinoſam concupiſcentiam propagari. 94

Bellarminus.

Bellarminus Louanij commoratus tempore promulgationis cenſuræ Apoſtolicæ. 273. 274
Eius iudicium de quibuſdam propoſitionibus per cenſuram proſcriptis. 273
Auguſtini ſententiam de malitia omnium operum infidelium deſerit. 229. 235
Falsò imponit Auguſtino quod perpetuo fluctuauerit de modo propagandi peccati originalis. 96
Eius hallucinatio de gratia primi hominis. 55
Item de perſeuerantia bonorum Angelorum. 69
Gratiam ſufficientem homini lapſo debitam aſtruit. 313. 321

Bernardus.

Bernardus, de modo propagandi peccatum originale per concupiſcentiam, Auguſtino ſuffragatur. 95

Bonum.

Bonum ex integra cauſa, malum ex ſingulis defectibus. 250.
Bonum aduerſus bonum non pugnat. 347. 348
Boni cupiditas ex Deo, cùm non ſit aliud quàm charitas. 356
Boni poſſibilitas per peccatum primi parentis amiſſa, & quale ſit illud bonum. 177. 178. & ſeqq. Item 202. 215. 358
Bonus actus moralis duo requirit, officium & finem. 232. 234. 239. 243. 244. 251. 252.
De ſummo bono multiplex Philoſophorum opinio. 244. 245. 249. 251. 354.
Summi boni appetitione beatitudo inchoatur, adeptione completur. 249. 308. 334. 392
Omnia vitæ officia in ipſum referenda. 252
Summum bonum nemo niſi inuitus amittit. 369
Summum bonum cum fine vltimo coincidit. 244. 245. 352
Vide, beatitudo, finis, Plato.

Brutus.

Brutus Romanus filios proprios occidi curauit. 249
Iſta occiſio etiamſi ex officio apparuerit honeſta, ex fine tamen fuit vitioſa. ibid.
Finis iſte non alius fuit niſi inanis gloria. ibid.

Bulla.

Bulla Pontificia Louanii promulgata per præpoſitum Atienſem & Franciſcum Toletum. 276
Quo anno id factum? 275
In Bulla damnantur propoſitiones quædam, quę in rigore & proprio verborum ſenſu ſuſtineri poſſunt. 276
Bulla à Neotericis per interpunctiones vitiata. ibid.
Multæ propoſitiones in Bulla damnatæ ab Auguſtino traduntur vt indubitatæ. 264. ad 68
Sextuplici cenſurarum genere propoſitiones in Bulla notantur. 276
Facultas Theologica Louanienſis petiuit à Pontifice vt propoſitiones diſcerneret penes diuerſos gradus damnabilitatis. 275
Nonnullæ propoſitiones in Bulla damnâtur non propter falſitatem doctrinæ, ſed propter acrimoniam cenſuræ. 273
Bulla non aduerſatur veritati doctrinæ Auguſtinianæ. 109. 110. 275. 278. 279
Iniurioſi ſunt in Auguſtinum qui propter cenſuram Bullæ, violatæ gratiæ crimen ei impingunt. 73
Pontifices Bullam euulgando, partim eruditioni partim tranquillitati fidelium ſtuduerunt. 194. 403. 404
Hinc factum vt in Bulla proſcriberentur quædam propoſitiones vt offenſiuæ, non obſtante earum veritate. 276. 403
Bulla ab æmulis deprauata per additionem particulæ aduerſatiuæ contra mentem Pontificis. 276
Bulla originalis Louanii aſſeruatur, ex cuius tenore manifeſtum eſt, recentiores adulteraſſe copias. 279. 276
Idque in Scholis publicis à Lanſoulo patefactum anno, M. DC. XVIII. ibid.

C

CAMPI ELYSII

CAmpi Elyſii, locus beatitudinis obtinendæ intra Ethnicos Poetas & Philoſophos. 327-329

Caſſianus.

Caſſianus naturalis ſeminis virtutum aſſertor. 255. 256

Cato.

Cato rigidi ſeruator honeſti appellatus. 136
Cato ſeipſum non ex fortitudine, ſed ex impatientia & imbicilitate peremiſſe oſtenditur. 338

Cauſa.

Cauſa nequit effectum perfectiorem ſe cauſare. 81. 82. 117
Cauſa vitioſa vitioſum producit effectum. 87. 88. 92. 93. 94.

Cæcus, Cæcitas.

Cæcus à non vidente qualiter differat? 117
Cæcitas corporalis aſſimilatur ignorantiæ inuincibili. 127. 128
Excæcati peccant etiam in eo quod vitare defectu ſcientiæ nequeunt. 128. 129. 193
Quomodo eorum peccata ſint voluntaria. ibid.

Celeſtinus.
Celeſtini Papæ elogium de Auguſtino & ſcriptis eius. 14
Celeſtini ſucceſſoris cenſura de quibuſdam Auguſtini ſcriptis expenditur. 22.23

Celeſtius.
Celeſtius pelagii diſcipulus acutiſſimus & verſutiſſimus. 297.
Auguſtinum dilemmate vrget, vtrum naturæ neceſſitate an arbitrii libertate peccaret. ibid.
Auguſtini reſponſio ad iſtud dilemma. 297

Cerdon.
Cerdon hæreticus Marcionis dogma amplectitur. 388
Duos Deos comminiſcitur, vnum iuſtum & bonum, alterum peruerſum & crudelem. 389
Occaſio iſtius inſani dogmatis elucidatur. ibid.

Charitas.
Charitas alia perfecta, alia imperfecta. 320
Charitas abſque fide eſſe nequit. 217
Charitas ſola vult bonum. 288
Charitas eſt gluten quo Deus eiuſque iuſtitia cordibus iuſtorum vnitur. 298
Charitas eſt dilectio Dei propter Deum. 301
Eſt finis omnium præceptorum. 302
Charitatis præceptum obligat ad referendum omnia in Deum. 162.163
Vnde oriatur iſta obligatio? 163
Ab iuſtitia refunditur in beneficia Christi redemptoris, ſed rei liberr. ibid.
Qualis debeat eſſe iſta relatio in Deum? ibid.
Non ſufficit habitualis, ſed neceſſaria eſt actualis expreſſa aut virtualis. ibid.
Inter laudabilem charitatem & culpabilem cupiditatem Auguſtinus medium non agnoſcit. 211.112.216.305
Charitatis auctio eſt cupiditatis diminutio: Charitatis perfectio, cupiditatis nullitas. 162
Charitas eſt arbor bona, cupiditas arbor mala. 212.217.221.305.
Charitas eſt radix omnium bonorum, ſicut cupiditas omnium malorum. 144.145.147.212.
Charitas nihil eſt niſi boni cupiditas. 210.288.
Charitatis actum viribus naturæ adſcribit Pelagius. 302.303
Inter charitatem & fidem eſt mutua cauſalitas. 7
Charitas omnibus virtutibus imperat. 107
Charitas ab Auguſt. appellatur libertas, & cur? 262.
Vide dilectio, cupiditas, voluntas.

Chriſtus, Chriſtianus.
Chriſtus ex vi ſuæ conceptionis à peccato originali immunis, & cur? 89.93.94 100.109.110
Chriſti anima ſi carni aduerſus ſpiritum concupiſcenti infuſa fuiſſet, peccato non caruiſſet. 110
Chriſtus non potuit in ſtatu puræ naturæ naſci. 362
Chriſtus ſolus grandioris ætatis acceſſu in peccatum non eſt prolapſus, & cur? ibid.
Chriſtus abſque ignorantia idcirco conceptus & natus, quia hæc præſupponit peccatum. ibid.
Chriſtus non conſuetudinem ſe cognominauit, ſed veritatem. 27
De Chriſti præputio offenſiua concio auditores vehementer perturbauit. 276
Chriſtus ſæcularium ſcientiarum imperitus videri voluit, & cur? 12
Chriſtus Euangelicam doctrinam non ſcripſit ſed viuæ vocis oraculo tradidit. 4
Chriſtus an Abrahæ apparuerit, & an cum Iacob luctatus? 12.
Chriſtus tribus tentationum generibus à diabolo pulſatus 132
Chriſtus ex commixtione maris & fœminæ procreari cur noluerit? 89
Chriſtiani quam ſedulo neceſſitatem gratiæ tueri debent? 1.2.13
Solo nomine Chriſtiani ſunt qui viribus naturæ vllum initium boni operis etiam moralis adſcribunt. 238.239.
Vide Ieſus, gratia.

Chryſoſtomus.
Chryſoſtomus poſt Origenem Theologiæ Græcanicæ Princeps. 19
Poſteriores Græci ex ipſo vt communi fonte documenta ſua in Scripturam ſacram deriuarunt. 20

Cicero.
Ciceronis ſententia de beatitudine arridet Auguſtino, & Monicæ. 280.281.282 339.340
Ciceronis Hortenſius de laudibus Philoſophiæ Auguſtinum ad ſapientiæ inueſtigationem incitauit. 19.280.337
Ciceronis paradoxum de ſapiente incluſo intra taurum Phalaridis. 338.339

Circumciſus.
Circumciſus non circumciſum, ſed præputiatum generat, & cur? 105
Eo exemplo oſtenditur iuſtos parentes procreare filios peccatores. ibid.

Conceptio.
Conceptio libidinoſa eſt neceſſaria cauſa transfuſionis peccati originalis. 80.82
An proles concepta abſque prurítu libidinis, Deo miraculosè impediente iſtum pruritum, foret obnoxia peccato originali? 106
Doctrina de conceptione maculata Mariæ perturbauit Hiſpaniam; ideóque proſcripta eſt, non vt falſa, ſed vt offenſiua. 21.275. Vide concupiſcentia, libido, originale peccatum.

Concubitus.
Concubitus carnalis inter coniuges quando à peccato immunis cenſendus? 137. ad 141.147.166
Extra ſpem prolis generandæ nunquam licitè exercetur, & cur? 137. ad 140.147.166
Concubitus cum vetula, inſœcunda, grauida, aut menſtruata, ſemper illicitus, eſto ſit vxor. 140
Si proles aliter quam per carnalem concubitum generari poſſet, non liceret concumbere intuitu prolis ſuſcitandæ. ibid.
Matrimoniales tabulæ redarguunt coniuges abſque ſpe prolis coeuntes. 137.147.148

Concurſus.
Concurſus Dei concomitans à recentioribus quibuſdam appellatur gratiæ adjutorium, ſed temerè. 55.58.218.219
Idque vt ſingulare genus gratiæ Adamo innocenti & Angelis tribuiſſe videantur. 58
Concurſus Dei non præbetur creaturæ in præmium meriti, nec in pœnam demeriti ſubtrahitur. 58
Non impetratur fidendo nec amittitur diffidendo. ibid.
Præſto adeſt cuilibet volenti agere. ibid.
Tam eſt neceſſarius ad malè quàm ad benè agendum. 58.219.220.
Non reddit potentiam agendi robuſtiorem. 58
Concurſus ſupernaturalis tam eſt debitus agenti ſupernaturali quàm naturali. 58

Concupiſcentia.
Concupiſcentia cuius ſpeciei qualitas. 102 ad 107
An vltra poſitiuam qualitatem appetitus ſenſitiui includat effrænitatem? 102.112. 342
Concupiſcentia carnalis deſcribitur. 101.111.112.
Eam in paradiſum ante lapſum Adæ, imò in cælum inuehunt Pelagiani. 31.32.90.91.342, 356
Contrarium conſtanter tenet Auguſtinus. 32.33.63
A platonicis & aliis litteratis appellatur voluptas. 344
Eſt pœna peccati. 33.35.79 81
Concupiſcentiam ſpiritualem in paradiſum inuehunt Scholaſtici nonnulli, ſed temerè. 33
Concupiſcentiæ, etiam carnalis, aliqui motus in paradyſo fuiſſent; ſed omnes ita ordinati vt voluntatis rationalis nutum nec præcederent nec excederent. 36.90
Concupiſcentia à Pelagianis laudatur. 76.92.343.344.356 372
Concupiſcentia vſu intenditur. 102.103
Diſſuetudine remittitur. 165
Concupiſcentiam noſtram in Deum vt authorem, primi omnium refuderunt Pelagiani. 350
Si eſſet ex Deo nobis inſerta, non eſſet vitioſum ei conſentire. 351.352.353
Eius motus, etiam indeliberati, ſunt peccata. 348.349
Sententia id negans ab Auguſtino vocatur inſania. 348
Concupiſcentiæ prouitationes eſſe inimiciſſimas ſapientiæ & Philoſophiæ, agnouerunt Ethnici. 351
Concupiſcentia ſpiritualis appellatur malitia. 370
Concupiſcibilis appetitus eſt homini naturalis, ſed eius effrænitas & rebellio eſt eidem violenta. 359.360
Id variis exemplis & ſimilitudinibus illuſtratur. 359.360
Oppoſita obedientia & ſubiectio reſpectu appetitus ſuperioris, eſt homini connaturalis. 358.360
Concupiſcentia & libido pro eodem vſurpantur ab Auguſtino. 77
Concupiſcentia generantium eſt neceſſaria cauſa propagationis peccati originalis, nec aliter quàm per eam potuit propagari. 83.ad 90.& ſeqq. Item 104.105.106.382
Nullus veterum, nequidem Pelagiani dubitarunt Auguſtinum ſic ſenſiſſe. 86.90
Concupiſcentiæ malum à nuptiarum bono ſtudioſiſſimè diſtinguit Auguſtinus. 55.92

Concupiſcentia cum reatu, apud Auguſtinum eſt peccatum originale. 76.77.78.80.95.96.100.109.
Concupiſcentia per baptiſmum non tollitur actu, ſed reatu 77.78.83.88.100
Sententia negans concupiſcentiam eſſe peccatum originale, ab Auguſtino appellatur impia nouitias; ſua autem oppoſita, Catholica veritas. 96
Concupiſcentia quæ juxta Auguſtinum eſt peccatum originale, quid? 77.95.96
An in carne an in anima reſideat. 77.108.109
Concupiſcentiæ motus ab Auguſtino deſcribitur, deſiderium peccati. 77.109.111.132.135.347.348.349
Item deſiderium bonorum temporalium: ſiue inclinatio animæ ad fruendum inferioribus. 194
Cur Auguſtinus in concupiſcentia potiùs conſtituerit peccatum originale quam in aliquo eorum in quibus à Scholaſticis conſtituitur, cùm nihil horum latuerit eum. 80.81.82
Concupiſcentia ab Apoſtolo paſſim vocatur peccatum. 33.96.97.102.135.182.186.189.269.362.
Ab Auguſtino appellatur lex peccati, idque phraſi Apoſtolica. 87.88.89.94.100.135
Item morbus. 354
Peccatum. 82.93.135
Contagium. 100
Malum. 93.96.100
Vinculum mortis. 82
Affectionalis qualitas. 101
Cònſuetudo carnalis. 102.128.131.266
Iniquitas. 178.179
Conſuetudo natura Inolita, naturalis, in naturam verſa. 102.130.171
Varia alia eius nomina recenſentur. 130.131
Concupiſcentia eſt fœtus & fructus diaboli. 83
Eſt veſtigium peccati. 131
Vitium cui conſentiendo peccatur. 169
Vulnus inflictum, quo dum benè etiam viuimus, claudicamus. 87
Mater & filia peccati. 135
Non eſt ex Deo, ſed ex mundo & diabolo: Nec poteſt à Deo inſeri. 92.346.347.348.349.350.
Quam latè ſe extendat, quod eius objectum, & qui actus? 106.131.164
Cur potiùs in hominibus quam in beſtis vitioſa? 350
Creſcente charitate decreſcit. 121
Eſt ſupplicium, & quidem inter temporalia grauiſſimum. 129.172.349 *in fine.*
Caret oculis diſcretiuis. 349
Eius trimembris diuiſio in concupiſcentiam carnis, concupiſcentiam oculorum, & ſuperbiam vitæ, expenditur. 132.133 144.147.120
Omnia peccata hominis lapſi ex aliquo horum naſcuntur. 132.133.134. 168.169.203.205.348
Idque docet Auguſtinus & alij Doctores tam veteriores quam recentiores ipſo. 170
Concupiſcentiæ, quæ eſt lex peccati; lex juſtitiæ vetat obedire. 135
Præceptum non concupiſcendi, eſt iuris naturalis, & latiſſimè patens. 125.126 205
Poſt concupiſcentias ire, quid? 134.168.169
Concupiſcentia à qua cauſa Adamo & poſteris indita? 106
Concupiſcientia carnaliter tranfuſa in prolem, quomodo in animam tranſmittat reatum culpæ? 109.110.111
Si per Deum habitualis concupiſcentia in generantibus extingueretur, non transfunderetur in prolem originale peccatum. 107
Secùs ſentiendum ſi merè impediretur actualis eius habitu permanentis, delectatio. 106
Per concupiſcentiam propagari peccatum originale non ſolus Auguſtinus, ſed veteres communiter omnes ſenſerunt. 93.94.112
Eam ſententiam Auguſtinus appellat Catholicam veritatem 96.112.342
Concupiſcentiam indiuiduè comitatur pudor confuſionalis, & cur? 354.358
Si aliter quam per concupiſcentiam propagetur peccatum originale, Auguſtinus in vanum contra Iulianum decertauit. 91
Item Eccleſia non niſi fallaciter de Pelagianis triumphauit. 92.93
Concupiſcentia eſt radix corruptionis in ſemine genitali. 104
In ſemine habitualiter deliteſcit, & in eius emiſſione ſeſe prodit. 104.105
Concupiſcentia cum ſit deſiderium mali, non poteſt non eſſe mala 348.349.359.
Argumenta Iuliani pro patrocinio concupiſcentiæ perſtringuntur. 343.ad 346
Concupiſcentiam nec bonum eſſe, nec à Deo inſeri poſſe aduerſus Iulianum oſtenditur. 345.ad 350
Eius natura & proprietates ex mente Iuliani expenduntur. 342.343
Conflictus Auguſtini cum Iuliano in duobus potiſſimum verſabatur, & quænam illa? 343.344.345
Vide, Auguſtinus, libido, natura pura, originale peccatum, Pelagiani. 368

Conſcientia.

Conſcientia ſcientiam includit. 161
Conſcientiam ab Auguſtino attribui paruulis, mentitur Iulianus. 80.84
In conſcientia alicuius eſſe, apud Auguſtinum, quid? 80
Conſcientiæ remorſus & tortura eſt pediſſequa culpæ, & grauiſſima pœna. 367.368
Eius moleſtia fuit quibuſdam cauſa mortis. 368
Eſt vtilis ſtimulus ad reſipiſcendum. 367.368
Eo remorſu per cauterialem ſtuporem extincto, deſperatum eſt de ſalute & reſipiſcentia. 368
Conſcientia ſtupor & callùs eſt grauius ſupplicium quam remorſus. 367.368

Conſuetudo.

Conſuetudo inueterata ab Auguſtino appellatur neceſſitas. 259.266
Conſuetudo eſt altera natura. 102.105.107.128.194.272.361
Conſuetudo perinde ac habitus parit actus ſimiles iis quibus genita eſt. 135
Conſuetudini prauæ vim neceſſitandi attribuunt Pelagiani, non ſatis conſequenter ad ſua capitalia dogmata. 55.90.190.191.195.
Chriſtus noluit cognominari conſuetudo, ſed veritas. 27

Contagium.

Contagium quid? & vnde ſic dictum? 100
Contagij vocabulo libenter vtitur Auguſtinus tractans de propagatione peccati originalis, & cur? 100.101

Cornelius, Centurio.

Cornelius Centurio ante inſtructionem à Petro acceptam habuit veram fidem. 229.230
Si abſque fide exercuiſſet opera miſericordiæ, per ea non placuiſſet, ſed diſplicuiſſet Deo. 222.223.224.227.229.230.236
A quibus didicit fidem vnius Dei? 230
Ante inſtructionem Petri non habuit fidem Chriſti redemptoris iam pro humana ſalute crucifixi. *ibid.*

Cornelius à Lapide.

Cornelius a Lapide concupiſcentiam ſpiritualem protoplaſtis ante lapſum falsò affingit. 33
Auguſtinum fictitia citatione pro ſe allegat. 33 34
De gratia primi hominis grauiter hallucinatur. 55

Creatura.

Creatura nequit ſe meliorem reddere quàm à ſuo Creatore condita fuerit. 319.*in fine &* 320
Creatura in tantum vitioſa, in quantum à ſui Creatoris arte deuiat. 85.286.311.319.351
Quænam ſit iſta ars Creatoris? 311
Creatori imputandum quicquid à creatura fieri neceſſe eſt. 23.316.ad 324
Creatura Creatoris ſui imitatrix & æmula. 41
Creatura dominatur amanti ſe inordinatè. *ibid.*
Creaturæ amor magna miſeria, fruitio maior miſeria. 369
Creaturæ ſanctitas, iuſtitia, & rectitudo, eſt charitas. 80.81.
Vide, amor, dilectio, natura.

Cupiditas.

Cupiditas quid? 144.145.146.153.211.217
Cupiditas boni non eſt aliud quam charitas. 220.288.303
Cupiditas & charitas carent medio. 245.211.217.305.306

Cupiditatis obiectum quam amplum? 145. *in fine*, & 146. 210. 211.
Cupiditas moderationem non recipit. 148
Cupiditas omnia peccata complectitur; & ſola culpatur in ſacra Scriptura. 144
Cupiditas præit, voluptas ſubſequitur. 149. *in fine*, & 150
Cupiditas & voluntas apud Auguſtinum qui differant? 262
Cupiditas eſt omnium malorum radix. 144. 145. 148. 211. 213. 226. 305
Cupiditas charitati aduerſatur, & eius decrementum eſt charitatis augmentum, & contra. 102. 144
Cupiditas triplex, voluptatis, excellentiæ, & ſpectaculi: 1. 3
Vide, amor, charitas, libido, peccatum.

Curioſitas.

Curioſitas quid, vnde oriatur, & quod eius obiectum? 132. 147
Chriſtianis Theologis ſummoperè vitanda. 6
Curioſitas experiendi libidinem quoſdam egit in præcipitium. 132
Vide libido.

Cynicus.

Cynici vnde ſic appellati? 355
Cynici, libidinis intrepidi patroni. *ibid.*
Pelagianorum libidini patrocinantium prodromi. *ibid.*

Cyprianus.

Cyprianus ab Auguſtino magnoperè laudatur. 346
Eius aurea ſententia de conflictu carnis aduerſus ſpiritum. *ibid.*
Cyprianus ante Auguſtinum ſcripſerat de vnitate Eccleſiæ, ſed ab Auguſtino poſtmodum de eadem ſcribente multis paraſangis poſtergatus eſt. 12
Cypriani lucubratio de Eccleſiæ prærogatiuis embrioni ſimilis: Auguſtini, fœtui perfecto. *ibid.*
Cypriani & aliorum veterum dogma de apparitionibus verbi diuini in lege naturæ & Moyſaica, Arianiſmum genuit. *ibid.*
Ab Auguſtino in libris de Trinitate refutatur; quod, ne authoritati veterum præſumptuosè præiudicare videretur, diuturno tempore ſuppreſſit. *ibid.*

Cyprius Rex.

Cyprius Rex mirabilem praxim procreandi formoſas proles excogitauit. 204

D

DELECTATIO.

Delectatio ſenſitiua cuiuſcunque ſenſus propter ſeipſam expeti nunquam poteſt licitè. 136. ad. 141. 245
Delectatio præſupponit cupiditatem ſeu deſideriũ. 149. *in fine*, & 150
Delectatio libidinoſa inſtituta eſt à natura propter concubitum, non è conuerſo; hinc naturæ ordinem peruertit qui propter delectationem vtitur concubitu. 165. 166
Delectationis diuiſio in licitam & illicitam ab Auguſtino tradita expenditur. 166
Delectatio modum recipit à virtute non ſolum quoad officium ſed etiam quoad finem. *ibid.*
Delectatio licita ab Auguſtino vocatur, conceſſa: illicita, non conceſſa. *ibid.*
Delectatio conſuetudinem, conſuetudo parit neceſſitatem. 160
Vide, libido, concupiſcentia, Pelagiani.

Defectus, Deficere.

Defectus in quouis peccato intimè includitur, & quis iſte? 158.
Deficere à Deo fonte omnis boni, eſt fons omnis mali. 309
Deficere, non eſt fieri aut eſſe nihilum: ſed in nihilum tendere. 157. 283

Democritus.

Democritus veritatem in puteo ſepultam aſſerebat. 2
Neoterici Theologicam doctrinam ſubtilitatum Philoſophicarum labyrintho obſcurantes, ſimilem puteum ſepeliendæ veritati effodiunt. 2. 3. 6. 25. 74. 80

Deſiderium.

Deſiderium in gaudio tanquam vltimo termino quieſcit. 173
Deſiderium deſideratis fruſtratum, deſiderantem cruciat. 172. 280
Deſiderium peccati ab Auguſtino appellatur concupiſcentia. 77

Deus.

Deus vita animæ, vt anima corporis. 1. 78. 80. 172. 298. 329
Deus vnitur animæ glutine charitatis. 298
Sicut Dei poſſeſſio eſt animæ vita, ita Dei iactura eſt animæ mors. 82. 83. 368
Sicut bruta referunt omnia in conſeruationem vitæ ſuæ corporalis, ita creaturæ rationales omnia debent referre in conſeruationem Dei in ſeipſis. 1. 78. 172
Deus non ſolum eſt vita animæ humanæ, ſed & vnicum, bonum, lex, regula, lumen, pulchritudo. 80
Deo ſeruire, regnare eſt: ab eo recedere. 40. 42
Dei fruitio eſt perfectiſſima creaturæ libertas. 40
Deus an in propria perſona apparuerit patriarchis. 12
Deus bonarum voluntatum quas ipſe inſpirat, adiutor. 52
Deus ſolus per naturam impeccabiis. 340
Deus in prima Angelorum hominumque conditione oſtendere voluit quid poſſit eorum liberum arbitrium; demum quid poſſit ſuæ gratiæ beneficium, iuſtitiæque iudicium. 48. 51. 55. 61. 67. 68.
Dei regimen duplex, alterum imperij, alterum gratiæ. 51
Regimen imperij non ſubtrahit ob peccati demeritum: regimen gratiæ ſubinde ſubtrahit. *ibid.*
Deus non aliter quam per amorem regnat in creaturis rationalibus. 329
Dei regnum eſt iuſtitia & pax. *ibid.*
Deus cuſtodit, illuſtrat, accendit, & adjuuat hominem: non per habitualem, ſed per actualem gratiam. 56
Deus per gratiam auxilians aſſimilatur medico. *ibid.*
Dei inhabitatio reddit creaturam bonam, iuſtam, rectam, ſanctam, pulchram, luminoſam. 80. 81
Deus eſt omnis veræ ſapientiæ author & inſpirator. 318. 319
Deus indefatigabili lege ſpargit pœnales cæcitates ſuper illicitas cupiditates. 368
Deus odit quicquid ipſe non fecit. 216. 217. 218
Deus ſolus eſt obiectiua beatitudo creaturæ rationalis. 150. 240. 252. 282. 285. 304. 308. 327. 367. 391
Deum eſſe ſummum hominis bonum agnouerunt Platonici. 303
Deus ſuper omnia propter ſe diligendus, reliqua non niſi propter ipſum. 150. 152. 153. 159. 166. 167. 217. 227. 239. 270. 306.
Deo ſolo fruendum, creaturis omnibus vtendum. 150. 166. 167. 172. 217. 227. 239. 270. 283
Deus propter ſeipſum vniuerſa condidit. 152
Deus ſolus creaturis rationalibus ſuperior 157. 250. 251. 252. 282. 308.
In ipſo proinde ſolo figendus amor, alioquin erit diſtortus & obliquus. 282. 283. 308. 395
Deus & beati carent libertate contrarietatis ad bonum & malum, cum tamen ſint perfectiſſimè liberi. 187. 193. 195. 197. 259. 264. 269. 270
Deus multipliciter dicitur operari motus animi noſtri. 251
Deus frequenter operatur bonum in nobis, etſi nos malè operemur illud. *ibid.*
Hinc ex eo quod actus noſter dicatur donum Dei, non rectè colligitur quod ſit vndequaque honeſtus. *ibid.*
Deo adſcribenda bona talenta etiam naturalia. 233
Deus ſicut eſt fons noſtræ beatitudinis, ita & finis ac terminus omnis noſtræ appetitionis. 252
Deo vti ſemper eſt vitioſum. 270
Deus ſolus eſt finis creaturæ rationalis. 282. 308. 392
Dei dona ſunt duplicis generis: alia quæ legitimis hæredibus reſeruantur, alia quæ concubinariis filiis proiiciuntur? 232
Deus ſi non gratis amatur, non rectè nec fructuosè amatur. 300. 302.
Deus an & qualiter per naturæ vires cognoſcibilis. 304. 307
Deus ſuæ naturali rectitudini debet, vt ſemper faciat quod ſe decet. 321. 324

Hinc ex quocunque inconuenienti quantumuis exiguo reſpectu diuinæ perfectionis, ſequitur abſoluta impoſſibilitas. 311
A Deo recedere non foret creaturæ vitioſum, niſi Deo adhærere eſſet connaturale eidem. 309.310.311.
Dei iuſtitia non patitur creaturam abſque præuia culpa priuari caſto ſui Creatoris amore. 31; 314
Deus non colitur niſi diligendo. 183
Deum ſolum diligere ac colere, indiſpenſabili lege obſtringitur creatura rationalis. ibid.
Deus eſt veritas prima eſt incommutabilis, adeoque dilectio veritatis ab Auguſtino inculcata, eſt ipſiſſima Dei dilectio. 285.286.299.294.308
Dei iuſtitia patitur creaturam rationalem abſque ſua præuia culpa miſeriis atteri. 281. 330. 331. 371.377. 378. 379 386. 387
Hinc falſa & horrenda eſt Neotericorum quorundam ſententia; Deum ratione ſupremi dominij poſſe pro libitu creaturas innocentes æternis ſuppliciis affligere. 99.364. 400. 401.
Magis adhuc horrenda eorum ſententia qui aſſerunt, Deum poſſe beatos omnes inferni cruciatibus torquere. 370.371
Deus ſicut nequit innocentes cruciare, ita nec nocentium culpas impunitas relinquere, quicquid reclamant Neoterici. 364.365.371.372
Poteſt nihilominus punire (prout de facto punit) citra condignum. 127.367
Deus non poteſt peccatorem in peccato perſiſtentem beare, quicquid ſomnient Philoſopho-Scholaſtici. 369.370
Deus tanto magis hominem implet, quanto magis homo ſe per humilitatem euacuat. 163
Deus foret iniuſtus ſi hominem abſque præuia culpa ſineret concupiſcentiæ fluctibus agitari. 192. 296.306
Deo proinde adſcribenda foret crudelitas improbata in Manichæis & Pelagianis, ſi hominem in ſtatu puræ naturæ condidiſſet. 386.387
Dei iuſtitiam variis viis ſaluare contendentes in varios errores prolapſi ſunt Ethnici, hæretici, & quidam Catholici. 387.388.389
Dei iuſtitiam illæſam tueri, difficile Auguſtino viſum ſemper fuit, ſi anima humana non à parentibus traducatur, ſed à Deo carni contagioſæ per creationem infundatur. 97.99.108.109.276.377 387.388
Vt Deum ab iniuſtitia vindicent quidam Scholaſtici, pactum comminiſcuntur inter Deum & Adamum incluſis poſteris initum. 85.97.94.98.99.100.101.111
Tale pactum aſtruere nihil aliud eſt quam Deum culpare, & parentes cum prolibus purgare. 97.98.99
Pactum illud exploditur vt commentitium & Deo iniurioſum, & aſſignatur genuina ratio ſaluandi Dei iuſtitiam non obſtante creatione & infuſione animæ innocentis in corpus contagioſum. 97.98.99.100.101.108
Deus nullum malum inferre poteſt creaturæ rationali abſque præuia culpa, idque non ſolum ſub formali ratione pœnæ prout eſt correlatiuum culpæ, ſed & quouis alio modo. 380 ad 384
DEVM SEQVERE: famoſa Græcorum Philoſophorum ſententia, & in quo ſita ſit iſta ſequela? 304
Deus & Diabolus inuerſo ordine procedunt in capiēda poſſeſſione hominis: Deus ab anima incipit & carnem mediante anima erigit; diabolus dominium ſuum a carne inchoat & inde ad animam extendit. 111
Dei imago hominibus impreſſa. 255.311.325.330.334
Ea impreſſio facit vt hominis appetitus ſola Dei poſſeſſione ſatiari poſſit. 325. Vide, Beatitudo, dilectio, finis, fruitio, natura.

Diabolus.

Diabolus cur ſpiritus inmundus appellatur? 161
Diabolus terrenarum cupiditatum author & princeps, & ob id princeps & rector huius mundi dictus. 180
Eius poteſtas in peccatores quanta? ibid.
Cur non planè vtatur ſua poteſtate in impios? ibid.
Etiamſi pleniſſimè ea vteretur, maneret nihilominus in peccatoribus libertas ad peccandum ſufficiens. 181
Diabolus non habet libertatem contrarietatis ad bonum & malum, vti nec vlli damnati. 187.293. 191.197.259. 264. 269.272
Diabolus minus liber ad bonum quam homo viator gratia deſtitutus, & qua ratione? 202
Diabolus continuò peccando non demeretur, nec ſupplicia ſua aggrauat & cur? 272
Diabolus protoplaſtos ad peccandum induxit ſuadendo, non neceſſitando aut cogendo. 261
Diabolus per Euam tentans & vicit & Adamum, & per inferioris partis concupiſcentiam tentat hominum lapſum. 52.53.84.85.87.163.165.
Cur non diabolo tentanti nec mulieri blanditiis pellicienti, ſed libero Adami arbitrio adſcribatur præuaricatio Adæ? 64.178
Diabolum tentantem viciſſet Adamus ſi in Dei adiutorio fiduciam collocaſſet. 52.53.58
Ad iſtam fiduciam eliciendam neceſſarium ei fuit adiutorium gratiæ ſine quo non. 52.53.73
Diabolus Adamum proſternendo, poſteros vniuerſos fecit ſibi vernaculos. 81.83.87.180
Diaboli pompæ quibus in baptiſmo abrenunciamus, quid? 143.
Diabolus mediante carne quam primo poſſidet, dominium ſuum in animam hominis extendit. 111. Vide, Adam, Angelus, concupiſcentia, libido, peccatum.

Dilectio.

Dilectio omnis aut eſt fruitio aut vſus. 163. 164
Dilectio proximi à Deo præcepta, vſuſne ſit an fruitio? 163.164.252
Dilectio ſui-ipſius non propter Deum, odium potius eſt quam dilectio. 163.164
Cur Deus non expreſſerit præceptum diligēdi nos ipſos perinde ac præceptum diligendi Deum aut proximum? ibid.
Tanto magis homo ſeipſum diligit quanto magis per humilitatem obliuiſcitur ſui. 163
Dilectio Dei eſt vnica vera & ſolida iuſtitia hominis. 80
Dilectio Dei nunquam pellitur niſi dilectione creaturæ. 81.
Dilectio Dei & proximi, legis plenitudo eſt. 164. 240. 292.293
Dilectio Dei ex toto corde, tota anima & tota mente, elucidatur. 164.292.252 293
Præceptum diligēdi Deum ſuper omnia, an & qualiter homini naturale? 307.308
Dilectio proximi non propter Deum, peccatum eſt. 167.252
Inter proximos maxime iubemur diligere propinquiores. 167
Dilectionis præceptum nequit per actum vndecunque malum impleri, etiam quoad ſubſtantiam præcepti. 170
Sola dilectio eſt verus Dei cultus. 285
Dilectionis Dei diuiſio in naturalem & ſupernaturalem à Philoſopho-Scholaſticis conficta, ab Auguſtino nunquam excogitata. 284.288.299.300.301.306
Ea diuiſio aſſimilatur diuiſioni motus lapidis ſurſum, in motum naturalem & ſupernaturalem. 315
Dilectio Dei in beatificam fruitionem directè tendit, ſicut ſagitta in ſuum ſcopum.
Dilectio Dei eſt charitas: dilectio creaturæ, cupiditas. 305
Dilectio Dei excedit vires naturæ etiam iuxta Ethnicos Philoſophos. 304.305
Quicquid fit ab homine abſque gratuita Dei dilectione, vitioſe fit, & peccatum eſt. 302
Dilectionem Dei caſtam viribus naturæ poſſibilem aſtruit Pelagius. 302. 303
Qualiſnam fit iſta dilectio quam Pelagius naturæ viribus adſcribit, naturalis an ſupernaturalis? 303. 315
Dilectio Dei caſta ſi per naturæ vires exerceri poteſt, gratis mortuus eſt Chriſtus. 302 303. 306
Dilectio Dei caſta poteſt reperiri in peccatoribus fidelibus ad iuſtitiam accedentibus 302
Dilectio veritatis ab Auguſtino deprædicata, eſt ipſiſſima Dei dilectio, & illa veritas eſt ipſe Deus. 285. 263. 293. 295. 308
Sine dilectione caſta incommutabilis veritatis nemo poteſt eſſe ſapiens, prudens, iuſtus, fortis aut temperans. 285.301.308.319
Separatio ab iſta veritate eſt diſtorta, peruerſa, & peccaminoſa voluntas. 286. 294
Dilectio iuſtitiæ ab Auguſtino deprædicata quid? quam neceſſaria ad benè agendum, & an ad exercendam illam ſit neceſſaria gratia? 286.288.293.294.295.316
Voluntas eâ carens non ſolum mala eſt, ſed peſſima. 286. 298.312.316.
Dilectio Dei niſi ſit gratuita non eſt caſta, recta, vel fructuoſa. 300. 301
Abſque gratuita Dei dilectione nullum datur opus veræ pietatis. 301. 302
Ad Deum gratuitò diligendum neceſſarium eſt gratiæ cœleſtis auxilium. 301.302
Dilectio & contemplatio Dei à Chriſtianis appellatur vita æterna, & regnum cœlorum. 328.330
Non poteſt negari creaturæ innocenti; adeoque ſtatus puræ naturæ ex eo capite impoſſibilis eſt. 316. 320. 330. 331. Vide, Amor, Auguſtinus, Deus, gratia, natura.

Dioſpolitana

Dioſpolitana Synodus.

Dioſpolitana Synodus aduerſus Pelagium indicta. 177
Definit ignorantiam etiam inuincibilem ſubiacere peccato. 118
Eius iudicium ab Auguſtino approbatur. *ibid.*
Eius mendoſus textus emendatur. *ibid.*

Diuitiæ.

Diuitiæ omnium cupiditatum ſatellites. 134
Diuitiarum cupiditas vocatur auaritia. 146. 148. 149
Diuitiæ expetuntur vt ſeruiant cupiditati carnis, oculorum aut ambitioni ſæculi. 134
Hinc amor diuitiarum nunquam eſt primus, ſed ſemper alterius rei amorem præſupponit. 134

Dinomachus.

Dinomachus & Calliphon philoſophi, voluptatem cum honeſtate coniungentes, Stoiciſmum cum Epicureiſmo permiſcent. 148.249
Hominem cum bellua iungendo ſcyllæum bonum aſtruunt. 148
Eorum dogma amplexus eſt Iulianus Pelagianorum anteſignanus. *ibid.*
Eidem dogmati adhærere conuincuntur Scholaſtici recentiores qui mediocritate vitiorum contenti ſunt. 148

Dolor.

Dolor quid, & vnde naſcatur? 160
Dolor amiſſi boni, eſt teſtis amati. 156.160

Dominium, Dominari.

Dominii ratio in quo ſita? 101
Dominium carnalis concupiſcentiæ in voluntatem gratiâ deſtitutam tollit omnem libertatem bene agendi. 178. 179.180
Dominium diaboli in Adam & poſteros poſt primam de ijs reportatam victoriam aſtruitur. 82.83.180
Dominari alicui, quid? 178
Vide, amor, diabolus, concupiſcentia, libertas.

E

ECCLESIA.

Eccleſia ſupra petram à Chriſto fundata. 18
Eſt columna veritatis, cum qua quiſquis non colligit, diſpergit. *ibid.*
Eccleſiæ iudicio author ſeipſum & ſua ſcripta humiliter ſubmittit. 26. 279
Eccleſia ſemper manet æquè infallibilis. 26
Hinc non magis falli potuit tempore Auguſtini & inde vſque ad ætatem Scholaſticorum, quam iam. 26.27.276. 403
Eccleſia an & qualiter errare poſſit. 26. 27
Eccleſia non ſolum eruditioni, ſed & paci fidelium inuigilat. 276.403
Hinc ſubinde proſcribit propoſitiones, propter aſſenſiones quas generant, nihil præiudicando earum veritati. 276. 403
Eccleſia per Auguſtinum mirè illuſtrata. 12
Eccleſia Catholica à Pelagianis agnominatur Babylon. 177. 188

Æthiops.

Æthiops ex accidenti, ſed in naturam quodammodo verſus niger. 103.107
Colorem ſuum in prolem cum ſemine transfundit. 101 104. 105. 107.
Ex ea coloris transfuſione illuſtratur transfuſio peccati originalis per concupiſcentiam. *ibid.*
Vide, peccatum originale.

Effectus.

Effectus nequit eſſe præſtantior ſua cauſa. 81.82.127.128. 129
Effectus vitioſus non niſi à vitioſa cauſa procedit. 86.87. 88.92.93.94.

Effrænitas.

Effrænitas appetitus concupiſcibilis conſiſtit in gratiæ rectricis vacuitate. 103
An concupiſcentia eam includat. 102.103.112
Reddit concupiſcentiam in homine vitioſam, quæ in brutis non eſt vitioſa. 350.359

Electio.

Electio medij ob finem extrinſecum non eſt in rigore amor. 102
Ab Auguſtino appellatur dilectio tranſitoria. 243
Vide, amor, finis dilectio, manſoria.

Epicurus, Epicuræi.

Epicurus finem boni in voluptate conſtituit. 148.173.245. 249.250.
Virtutes ſtatuit voluptatis ancillas. 245
Eius dogma ab Auguſtino appellatur, horribilis turpitudo. 245
Vt Epicuræis pudorem incuterent Stoici, voluptatem in regia ſella ancillantibus virtutibus depinxerunt. 245. 250
Epicuræi ſicut finem boni in voluptate, ita finem mali in triſtitia & dolore conſtituerunt. 247
Epicuræi tanquam humi repentes corpore ſuo fruendum cenſuerunt, contemptis ſuperioribus. 250
Eorum dogma refertur, & vt pudendum ac porcinum refellitur. 250
Parum ab eorum dogmate diſtant Philoſopho ſcholaſtici qui vitiorum mediocritate contenti ſunt. 148
Vide, Dinomachus, finis, Stoici.

Error, Errare.

Error tam in magnis quam in paruis ſemper malus. 6. 363
Errare inuitum, non eſt natura hominis inſtituti, ſed pœna damnati. 123.124.193.163 6
Error etiam inuincibilis iuris naturalis, non excuſat à peccato hominem lapſum. 125.126.129.361.362.
Errare quid? 363. Vide, ignorantia, peccatum.

Eſtius.

Eſtij hallucinatio circa radicem ex qua oritur obligatio referendi omnia in Deum, refertur & refellitur. 163
Vide, charitas.

Excæcatio.

Excæcatio vnde naſcatur? 161
Excæcatio cum ſit pœna peccati, non excuſat ſubſequentia peccata. 129. 193
Hinc concluditur, ignorantiam etiam inuincibilem in ſeipſa, non excuſare ſubſequentia peccata. *ibid.*

Exorciſmus.

Exorciſmus & exſufflationes baptiſmales ad quid adhibeantur? 83. Vide, Baptiſmus.

Euangelium.

Euangelium non niſi poſt Chriſti aſcenſionem in ſcriptum redactum, & cur? 4. Vide Chriſtus.

F

FACINVS.

Facinus & flagitium qui differant? 154
Facinus eſt flagitii filia. *ibid.*
In facinoribus ira, in flagitiis libido collocatur. *ibid.*

Fames.

Fames & ſitis à ſtatu innocentiæ abeſſent. 38

Fides.

Fides charitatem accendit & charitas viciſſim fidem exſuſcitat. 7
Fides credit quod ratio non aſſequitur. 99
Fides diuina eſt initium omnis boni operis. 181.185.217. 221.270.
Ante finem, arbitrium non eſt liberum ad faciendum bonum. 187.194.217.226.228.237.270
Nullum opus bonum, etiam moraliter, abſque fide fieri poteſt. 203.204.205.209.210.215.270

Hinc omnia opera infidelium ſunt vera & propria peccata.
Poſſitne quis abſque fide, ſaltem velle operari bonum ſi non perficere? 187. 199. 204. 205. 239. 234
Auguſtinus vt certiſſimam doctrinam docuit, abſque fide diuina nullum opus bonum quantumuis naturale fieri ab homine poſſe, ſed omnia infidelium opera eſſe peccata. 256. 257. 258.
Idem ſenſerunt alij Patres. 241. 242
Concilium Arauſicanum idipſum definiuiſſe oſtenditur. 257.
Soluuntur obiectiones ex quibuſdam verbis Auguſtini deſumptæ. 229. 230. 231
Fides eſt directiua neceſſaria cuiuſuis intentionis honeſtæ. 209. 222. 227. 253.
Hinc omnia opera infidelium ex circumſtantia praui finis ſeu carentia debitæ intentionis vitiantur. 228. 253
Mera fidei abſentia ſufficienter vitiat opera infidelium. 226 & ſeqq.
Abſque fide nequit eſſe charitas, de cuius radice quicunque fructus non ſurgit, vitioſus eſt & infectus. 217. 221 222.
Fides eſt diuinæ gratiæ donum & beneficium. 218
Fides in Chriſtum redemptorem eſt neceſſaria ad ſalutem. 229. 230. 253
Non eſt tamen neceſſaria ad exercenda opera pietatis. & meritoria, ſed ſufficit fides vnius Dei, idque oſtenditur exemplo Cornelij Centurionis. 229. 230
Abſque fide nulla vera virtus aut veræ virtutis operatio. 253
Hinc Philoſophorum virtutes ſunt vera vitia, non niſi virtutis imagine palliata & laruata. 237. ad 242. & 249 247. 350
Fides tam quoad initium quam quoad progreſſum & perfectionem ex Deo eſt, non ex nobis. 218. 260
Fidei vis impetrandi & merendi expenditur. 229
Fides qua creditur prout oportet, nequit abſque charitate ſaltem inchoata & imperfecta reperiri. 301. 303
Fides quæ non per amorem veritatis, ſed per timorem ſupplicij operatur, non eſt laudabilis, ſed culpabilis. 198
Vide Auguſtinus, charitas, dilectio, finis, gratia, infidelis, Philoſophus, virtus.

Finis.

Finis & officium in quouis opere ſpectanda & diſcernenda, & quomodo inter ſe differant? 151. 152. 167. 209. 239. 243. 244
Finis operantis à fine diſcernendus. 154
Finem operantis in creatura conſtituere, ſemper eſt mortale delictum: ſecus de fine operis. 154. 155
Finem vltimum operis in creatura conſtituit quiſquis peccat, etiam venialiter. 153. 154
Finis præſtitutus regulat media. 165. 209
Finis vltimus creaturæ rationalis eſt ſolus Deus. 150. 240 252. 281. 308. 357
Idque agnouerunt Philoſophorum nobiliſſimi. 304
An Deus vt clarè videndus poſſit dici finis vltimus naturalis creaturæ rationalis, & quomodo cum abſque ſupernaturali gratiæ auxilio obtineri nequeat? 308. 309
Detur ne in homine appetitus naturalis reſpectu finis vltimi quem abſque gratia conſequi nequit? 308. 309. 333. 334
Finis diuiſio in finem qui & finem cui, expenditur: & reſoluitur quæſtio, vter horum ſit principalior? 173. 174
Finis amanti fruentique dominatur, & quà ratione? 40. 41 156. 210. 243. 245. 246.
Solus finis obiectum amoris in rigore. 160. 265. 248. 249
In finibus & mediis nequit dari proceſſus in infinitum. 305. 306. 318
Finibus non actibus penſantur officia. 229
Finis debiti abſentia vitiat omnia opera infidelium. 227
Vide, bonum, fides, beatitudo, intentio, fruitio.

Flagitium.

Flagitium procreat facinus, & quomodo hæc differant. 134
Vide, facinus.

Flere, Fletus.

Flere ſanâ mente, multò ſatius quam alienata mente ridere. 334.
Fletus vitam hominis inchoat: gemitus finit. 363. 377. 378
Fletus paruulorum naſcentium & gemitus decrepitorum morientium, indices ſunt grauis iugi filiis Adæ impoſiti. 377. 378. 379

Florentius Conrius.

Florentius Conrius Tuamenſis in Ibernia Archiepiſcopus, De pœnis paruulorum ſine baptiſmo decedentium ſcripſit accuratum opuſculum.
Clariſſimè ibi oſtendit quàm procul ab Auguſtino deflectant, qui vel naturalem beatitudinem vel immunitatem à pœna ſenſus, paruulis abſque lauacro morientibus, benignè magis quàm ſapienter promittunt. 274
Eò ab auctore remittitur, Lector pro indagandis pœnis peccati originalis in futura vita. 274
Quamuis in principali cauſa quam ſuſceperat expendendam, Auguſtini mentem feliciter aſſecutus ſit: de quibuſdam tamen incidentibus circumſtantiis hallucinatus fuiſſe oſtenditur, remiſſiuè. 274

Fornicatio.

Fornicatio ſpiritualis in quo conſiſtat? 229
Fornicans ſpiritualiter à Deo, nequit habere corpus verè pudicum, & cur? 229. 237. 238. 259
Fornicatio ſpiritualis ab Auguſtino ſpecialiter vſurpatur pro Idololatria: generaliter comprehendit omnem corruptionem caſto amori cæleſtis ſponſi contrariam. 219
Vtrouis modo ſumatur, oſtenditur non poſſe cum ea conſiſtere vera pudicitia corporalis: & quid habere corpus verè pudicum? 229

Fortitudo.

Fortitudo ſanitatem comitatur: puſillanimitas ægritudinem. 84
Occiſio ſui ipſius non eſt actus fortitudinis, ſed puſillanimitatis. 338. 339
Idque oſtenditur exemplo Catonis, quem non honeſtas tut pia præcauens, ſed infirmitas aduerſa non ſuſtinens in ſeipſum armauit.

Fructus.

Fructus ſubiacet Dominio eius qui fruticis eſt poſſeſſor. 81. 83. 87.
Hinc diabolus paruulos tanquam fruticis ſui (hoc eſt libidinis) fructus, æquo poſſidendi iure retinet mancipatos. 81. 83. 87
Hinc rurſus diabolus ſubiugando protoplaſtum, poſteros omnes fecit ſibi vernaculos. 81. 83. 87. 180
Fructus nequit eſſe melior arbore proferente. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 92. 93. 94. 180
Fructus nullus creaturæ rationalis poteſt eſſe bonus niſi de charitatis radice conſurgat. 217
Omnes fructus cupiditatis, vtpote arboris malæ, mali ſunt: omnes fructus charitatis, vt pote arboris bonæ, boni ſunt. 212. 217. 223. 305

Frui, Fruitio.

Frui & vti quid, & qui differant? quid item fruitio & vſus? 40. 131. 150. 151. 154. 164. 249. 251. 252. 281. 308. 326
Frui vtendis & vti fruendis, eſt totius humanæ vitæ peruerſitas, vniuerſa peccata complectens. 151. 152. 162. 166. 208. 249
Fruendis vti, non tam vti quàm abuti eſt. 162
Frui & vti in deliberatè operantibus carent medio. 15
Fruens vtendis nequit iiſdem vti, & cur? 161
Fruendum ſolo Deo: vtendum creaturis vniuerſis. 150. 152. 253. 157. 165. 208. 219. 249
Fruitio creaturæ ſemper eſt vitioſa. 231. 152. 153. 157. 165. 209. 210. 217. 249
Eius rei ratio redditur. 256. 357
Fruitio creaturæ, æternâ & indiſpenſabili lege prohibita eſt, adeoque intrinſecè mala. 151. 164. 165. 249.
Omnis amor creaturæ non relatus in creatorem actu aut virtute, fruitio eſt & non vſus; adeoque vitioſus, & lege æternâ vetitus. 148. 152. 208. 209. 210. 217. 227. 245. 249. 316
Fruitionem creaturæ comitatur cæcitas. 161
Fruitio caret tranquillitate quoties caret ſecuritate. 160
Fruitio eſt delectrix amoris. 157
Fruitio eſt finis amandi, & amor initium fruendi. 145. 146 149. 154. 160. 325.
Fruitio non tam eſt amor, quam fructus amoris. 146

Fruitio ſui, ſuperbia eſt. Fruitio aliarum creaturarum vitioſa cupiditas. 253.305
Fruitio ſui reſpondet amori ſui, vti & fruitio Dei amori Dei. 245.325.
Fruitio pro objecto habet beatitudinem obiectiuam ſiue veram ſiue apprehenſam. 150.164.249.252.280
Fruitio ad beatudinem neceſſaria prorſus eſt. 326
Fruitio abſque dilectione ſubſiſtere nequit. ibid.
Fruitio & vſus, dilectionem plene partiuntur. 163
Amor virtutis propter ſeipſam nõ eſt vſus ſed fruitio, adeoq; vitioſus eſt ſi in creatorem non referatur. 246. 247. & ſeqq.
Fruitio homini in Deo, non tam hominis quam Dei fruitio eſt, adeoque licita & laudabilis. 164. Vide, amor, charitas, cupiditas, beatitudo, finis, peccatum, Stoici.

Fulgentius.

Fulgentius Auguſtini diſcipulus, & Auguſtinianæ doctrinæ ſectator ac propugnator. 43.47.48.51.57.94.109.236.283.

G

GARASSVS.

Franciſcus Garaſſus Philoſophicis principiis plus æquo inſiſtens Theologicam veritatem temerè labefactat. 36
Mortalitatem in paradiſum ſecluſo protoplaſtorum lapſu inuehit. ibid.
Eius exorbitatio retunditur. ibid.

Gelaſius.

Gelaſius Papa de propagatione peccati originalis per concupiſcentiam ſuffragatur Auguſtino, ſicut & alii patres antiquiores & recentiores ipſo. 94
Transfuſionem peccati originalis illuſtrat accommodato exemplo transfuſionis maculatum in agnos Laban ea vehementi apprehenſione variegatarum virgarum tempore conceptionis matribus obiectarum. ibid.

Genus.

Genus à Porphyrio vſurpatur pro origine. 342. à Iuliano ſpecificante conditiones & attributa concupiſcentiæ libidinoſæ, eodem modo vſurpatur. 342

Gratia.

Gratia importat carentiam debiti, non tamen vndecunque prouenientis. 322.323.324
Gratia Chriſti, fundamentum Chriſtianæ religionis. 13
Eâ ſublatâ, vita, paſſio & reſurrectio Chriſti euaneſcerent. 13.44.186.238.303.306.357.363.
Quam ſeduló eius conſeruationi ac defenſioni aduigilare debeant Chriſtiani? 1.2.13
Ab Auguſtino ita illuſtrata, vt ob id meruerit Angelus gratiæ cognominari. 21
Myſteria gratiæ & prædeſtinationis ab Auguſtino patefacta, perinde ac myſterium incarnationis à Ioãne Euãgeliſta. 13
Non minus vitæ conuerſatione ad Auguſtino eſt expreſſa gratiæ energia, quam ſcriptis. 17.18
Gratiæ adiutorium fuit neceſſarium Angelis & protoplaſtis innocentibus ad perſeuerandum. 31. 51. 52. 55. 56. 57. 62.63. 64.66.68.73
Item ad exercendos ſingulos actus honeſtos. 51.53.178
Item ad vincendas ſingulas tentationes. 53.73
Sine ſua culpa cecidiſſent ſi eis tale adiutorium denegatum fuiſſet. 51.58 74.286.316
Adiutorium illud non fuit merè habituale, ſed & actuale. 55.56.57.58.59.
Gratia illa a gratia hominis lapſi qui differat? 60.62.63.64.67
Eius neceſſitas aſſimilatur neceſſitati luminis ad videndum, alimenti ad viuendum, nauis ad nauigandum, pedum ad ambulandum. 54.56.57.58.59.62.64
Gratia illa aſſimilatur habitibus, quibus cùm volumus, vtimur. 63
Conferebat operandi poſſibilitatem, non ipſam operationem aut voluntatem. 60.61.63
Suberat determinationi liberi arbitrii, eiuſque nutum exſpectabat. 60.61.63
Non ei proinde, ſed libero arbitrio adſcribenda foret operatio aut perſeuerantia ſubſequens. 62.63.64.65
Gratia ſine qua non, & gratia cum qua fit, item adiutorium poſſibilitatis & adiutorium voluntatis & operis, ad Auguſtino ſtudioſiſſimè ſecernuntur. 59.60
Gratia ſufficiens à Scholaſticis excogitata in ſtatu naturę lapſę, nullum in Auguſtino habet fundamentum. 129.269.270 313.320
Imo eius aſſertores Auguſtino aduerſantur, quatenus aſſerunt eam cuilibet paratam eſſe, quaſi eam in manica haberet pro libitu 129.269.270.313.320
Naturæ puræ debitam eſſe gratiam, lõgè rationabilius, ſenſit Auguſtinus; quàm Scholaſtici, naturæ lapſæ. 302
Gratia ſufficiens Neotericorum comparatur cum auxilio poſſibilitatis, Angelis & protoplaſtis collato. 60
Gratia ſecundi Adæ potentior eſt gratia primi Adæ. 53.58.60 64.65.69
Gratia actualis quibus vocabulis ab Auguſtino & Conciliis expreſſa? 56
Gratiæ liberatricis efficacia non eſt fundanda in præſcientia ſiue diuina ſiue humana. 62
Vt nec in acquieſcentia & libera determinatione liberi arbitrij. 61.73
Scholaſtici qui vel in Dei præſcientiam vel in cardinem libertatis arbitrij efficaciam gratiæ refundunt, non ſatis diſtinguũt gratiam hominis lapſi à gratia Angelorum aut ſtatus innocentiæ. 73
Gratiæ intelligentia ab intelligentia liberi arbitrij pendet, & è conuerſo. 77.197
Gratiam oppugnantes, liberum oppugnant arbitrium. 185 200
Gratiæ liberatricis notio & natura carentiam libertatis ad bonum præſupponit. 186.188.189.190
Angeli & protoplaſti innocentes non eguerunt gratia liberatrice, eguerunt tamen adiutrice. 178.188
Ea indiget homo lapſus ad quodcunque opus bonum, etiam ordinis naturalis, exercendum. 203. 204. & ſeqq. Item 294. & 186
Contrarij aſſertionem Auguſtino impingere fruſtra contendunt quidam Neoterici. 230.231.232.238
Homo lapſus gratiâ deſtitutus non ſolum nequit vlli tentationi victorioſè reſiſtere, ſed nec cum vllis tentationum flatibus cõfligere velle: ſingulis autem pleniſſimè abſque vlla renitentia obſequitur. 12.81. 204.205. 215. 216.218.219.220
Gratiam ab Auguſtino & Conciliis deprædicatam vt neceſſariam ad benè operandum mortaliter, à Philoſopho Scholaſticis peruersè exponitur de generali concurſu cauſæ primæ. 219.220.221
Oſtenditur eſſe vera propria ac ſupernaturalis gratia. 259
Gratia an ad nubendum abſque peccato, neceſſaria? 252
Gratia facit legis dilectores: lex abſque gratia, præuaricatores. 179.203.204.288.289
Gratiæ neceſſitas ad eliciendum caſtum amorem veritatis, aſtruitur. 284.285 286.187.294.308
Gratiæ neceſſitas ad diligendam iuſtitiam & reliquas virtutes dilectione caſta, aſtruitur. 286.287.288.289.294.295.199
Neotericorum contrarium aſtruentium opinio Pelagianiſmi ſugillatur. 299
Expenditur vis particulæ *ſicut oportet*, ab Auguſtino aſtruente neceſſitatem gratiæ ad benè operandum, vſurpatæ. 302
Gratia non minus ad odiendam iniuſtitiam, quam ad diligendam iuſtitiam neceſſaria. 289
Gratiæ neceſſitas ad vitandos errores aſtruitur. 335.336
Gratiæ neceſſitatem ad conſequendam beatitudinem naturalem agnouerunt Philoſophi quidam Ethnici. 305.306.316.317
Gratia ſupernaturalis creaturæ rationali eſt debita, ſecluſo culpæ demerito. 312.313.314
Conciliatur illa ratio debiti cum notione & proprietate gratiæ. 313. 320. & ſeqq. ad 25
Gratię vocabulum ab Auguſtino ſubinde extenditur ad ſignificandum ipſam naturam. 322
Gratiæ donum ſpeciale, quid? & cur perſeuerantia Angelorum & merita naturæ integræ non cenſeantur ſpecialis gratiæ dona? 656
Gratiam habitualem agnouerunt Pelagiani. 55.107
Imò & actualem, quæ ſopitos & ſubcineratos charitatis ignes adinſtar venti ſuſcitaret. 177
Gratiæ tamen proprietatem deſtruebant, eam meritis liberi arbitrii adſcribendo. 178
Gratia adoptionis Auguſtino non eſt aliud, quam charitas. 315
Gratię adoptionis debetur omni creaturę rationali innocenti, adeoque nequit creatura rationalis à Deo condi in ſtatu naturæ puræ. 314. & ſeqq.
Gratia habitualis influit cum liberó arbitrio in opus meritorium. 111
Gratia habitualis infuſa fuit Angelis & protoplaſtis in prima creatione. 29.30.31. 32. 111
Gratia habitualis ab Auguſtino comprehenditur ſub nomine liberi arbitrii vbi de homine integro eſt ſermo. 57
Gratia habitualis coniuncta cum vacuitate concupiſcentialis

infirmitatis conferebant protoplaſtis pleniſſimam ſanitatem, & inde profluentem fortitudinem eximiam æquilibrialis libertatis. 48.49.50

Gratiæ habitualis conſeruatio debita eſt homini non ponenti obicem: gratuita tamen eſt; adeoque ratio gratuiti non tollit debitum qualecunque. 312

Vide, Adam, Angelus, dilectio, liberum arbitrium, natura, Pelagiani, tentatio, virtus.

Gula, Guloſi.

Gula eſt cupediarum amor. 249

Eius obiectum ſunt cibus & potus. 147

Obiectum illud non eſt de ſe malum ſed bonum: gula tamen eſt vitioſa; vnde deducitur, amorem rei bonæ frequenter eſſe vitioſum. 147.249

Quomodo alimentis vtendum vt vitetur gula? 136.141.147

Guloſi ad refectionem trahuntur concupiſcentiâ delectationis, non indigentia ſuſtentationis. 147

In alimenta non ex officio deſcendunt, ſed ex cupiditate ruunt. *ibid.*

Gulæ cum luxuria affinitas. 147

H

HABITVS.

HABITVS quid? & qualiter cum adiutorio poſſibilitatis conueniat? 63

Inclinat ad ſimiles actus iis quibus genitus eſt. 135

Habitus, potentia, & actus, circa idem obiectum verſantur. 243

Habitibus vtitur pro libitu voluntas, perinde ac potentiis exterioribus deſpoticè ſibi ſubditis. 63

Habitus virtuoſus, vide, virtus.

Habitus vitioſus, vide vitium.

Heli.

Heli Hebræorum Pontifex inopinato caſu corruit. 115

Varia pericula vitæ humanæ impēdentia perſtringūtur. *ibid.*

Hermogenes.

Hermogenes hæreticus Marcionis impij ſocius. 389

Materiam Deo coæuam adſtruit. *ibid.*

Hinc à Tertuliano agnominatus *Materiatus.* 383

Occaſio iſtius hæreſeos expenditur. 387. 388

Hæreticus.

Hæretici ſimplici veritatis reuelationi acquieſcere dedignantur. 6

Scholaſtici eos quoad hoc imitantes carpuntur. *ibid.*

Hæreticum non facit error in fide niſi adſit pertinacia. 26

Non ſolum Catholici, ſed & hæretici Auguſtinum in ſuorum dogmatum patronum depoſcunt. 21

Hæretici moderni libertatem arbitrij nimis deprimunt. 177

Liberum hominis arbitrium, ſerui arbitrij agnomento intitulant. 181

Eodem vocabulo vtitur ſubinde Auguſtinus, ſed ſenſu alio quam hæretici. 182

Falluntur proinde Catholici quidam controuertiſtæ negantes nomen ſerui arbitrij ab vllo veterum orthodoxorum accommodatum arbitrio voluntatis humanæ. 182

Hieronymus.

Hieronymus dialogos ſuos aduerſus Pelagianos ſub Attici, & Critobuli ſuppoſiticiis nominibus euulgat. 128

Auguſtino concinit quoad doctrinam de pſeudo-virtutibus Philoſophorum & infidelium, nullumque opus veræ virtutis in deſtitutis fide agnoſcit. 243

Semina virtutum cunctis naturaliter inſita admittit, ſed alio ſenſu quam Pelagiani aut Semi-Pelagiani. 155

Hieronymus ab Auguſtino in diuerſis capitibus diſſentit. 21

Hieronymus inter Doctores ſui temporis vſque ad Auguſtinum, culmen authoritatis adeptus. 23

Articulos inter ſe & Auguſtinum ventilatos toto Græcorum Doctorum exercitu muniebat. 21

Ab Auguſtino, mole Scripturarum & rationum oppreſſus & ad palinodiam adactus. 21

Auguſtino aduerſus Pelagianos in arenam prodeunte, ſilentium ſibi circa eandem materiam indixit, quod vſque ad mortem non amplius rupit. 14.92

Eius de Auguſtino eiuſque ingenio, teſtimonium. 14

Homo.

Homo inter Deum & creaturas purè corporeas medius. 173 *in fine* 182.

Hominis cor non niſi in Deo requieſcit. 174.181

Homo non conditione naturæ, ſed infectione culpæ factus eſt ſeruus cupiditatum. 189

Homo ex duplici natura, corporali & ſpirituali compactus: & harum cuilibet ſua reſpondent bona. 342.344

Homo per peccatum totus in deterius mutatus. 36.37.44

Hominis integri & lapſi diſcrimen quoad vires agendi. 46.50

Hominis lapſi nondum per gratiam liberati diſcrimē à daemone, quoad poſſibilitatem operandi bonum. 208

Homo nihil debet niſi quod accipit. 312

Homo naturaliter ſcire deſiderat. 336

Homo naturaliter mortem abhorret, vti & cætera animantia. 336.339.

Hominis inferiorem partem aduerſus ſuperiorem rebellare, contra ordinem naturæ eſt; adeoque violentum & turpe. 357.358.359.350.

Contrarium aſſerentes, conflictum Auguſtini cum Iuliano inanem reddunt & illuſorium. 360

Hominis lapſi vita à primis fletibus infantiæ vſque ad extremos gemitus mortis, miſeriis atteritur. 364.377.378

Homini innocenti nequit Deus denegare gratiam adoptionis. 313. 314.

Homo nequit à Deo creari ſtultus aut inſipiens. 318

Homo nequit eſſe ſteriliter bonus. 224

Homo ſemper operatur propter aliquem finem. 243.244.245

Hominis lapſi miſeriæ perſtringuntur. 113.114.115.116.117.172 173.174

Homo lapſus niſi per gratiam liberetur, ſub diaboli tyrannide detinetur captiuus. 180

Homo lapſus nihil habet *de ſuo*, niſi peccatum & mendacium. 216.217.218

Peccatum illud non eſt ſolum largè, ſed & propriè dictum peccatum Deo diſplicens, eumque offendens. 217.218

Nec meretur coronam ſed ſupplicium à Deo. *ibid.*

Nemo de ſuo mendax, nec niſi Dei beneficio verax. 217.218.219

Illa particula, *de ſuo*, expenditur. 219.220

Illa particula, *de ſuo*, non excludit concurſum generalem ordinis naturalis. 219.220

Homo vt honeſtè operetur non ſatis eſt quod operetur bonum, ſed neceſſe eſt vt operetur benè. 216.217

Homo peccat damnabiliter in eo quod hic & nunc vitare nequit illud tamen peccatum non eſt merè peccatum, ſed inſuper pœna peccati. 168

Propoſitio iſta, *homo peccat in eo quod neceſſariò facit*, quo ſenſu à Pontificibus damnata. 272.273

Homo in puris naturalibus conſtitutus non poſſet Deum caſto amore diligere, adeoque non teneretur. 321

Peccata ab homine in puris naturalibus perpetrata, non niſi materialiter in ipſum hominem: formaliter vero in Deum refundenda forent. 319.321

Homini in ſtatu puræ naturæ condito deberi gratiam fatetur Suarez, ſed ordinis naturalis. 311

Propoſitio iſta: *Deus non potuit talem ab initio creare hominem qualis nunc naſcitur*, quo ſenſu & quo genere cenſuræ damnata? 402.403.404

Vide, gratia, natura, liberum.

Honorius.

Honorius & Theodoſius Imperatores publico edicto Pelagianos proſcribunt. 387

Conqueruntur in ſuo edicto, Deum à Pelagianis argui crudelitatis. 388

Eadem querela fieri poteſt contra Neotericos, ſtatum puræ naturæ poſſibilem aſtruentes.

Hortenſius.

Hortenſius Ciceronis de laudibus & defenſione Philoſophiæ compoſitus, Auguſtinum ad ſapientiæ indagationem accendit. 19 280.329

Ciceronis in Hortenſia ſententia de beatitudine, non ſolum Auguſtino, ſed & Monicæ matri ipſius mirè arridet. 280, 281.340.

Vide, Cicero, Auguſtinus.

Hypognoſticon.

Libri Hypognoſticon operibus Auguſtini immixti. 44.45

Pertexti ex verbis aut ſaltem ſenſibus Auguſtini, Proſperi, & Fulgentij.

De viribus liberi arbitrii hominis lapſi quid ſentiat eorum author? 45

I

IESVS.

IEſus interpretatur *Saluator.* 2

Ad quid venit in mundum. 2

Ieſus eſt vita animæ humanæ. 178

Fruſtra appellatur Ieſus ſi natura ſibi ſufficiat ad faciendum bonum aut vitandum malum. 2.44

Vide, Chriſtus, gratia, liberum, natura, originale peccatum.

Ignis.

Ignis per quem ſalui fiunt qui in gratia cū reatu pœnæ temporalis decedunt, ab Auguſtino variè exponitur. 148.149

Ignorantiæ alia vincibilis dicitur, alia inuincibilis, & quid vtraque? 117.119

Prior eſt voluntatis, poſterior neceſſitatis. 118

Ignorantia vincibilis eſt ſpecies negligentiæ. 119.121

Igno-

Ignorantia, etiam inuincibilis, eſt pœna peccati. 49. 119. 121. 128. 170. 361. 362. 363
Ignorantiam vincibilem à peccato non excuſare, fatebantur ipſi Pelagiani. 117. 119
Ignorantia inuincibilis alia eſt iuris, alia facti. 124
Ex ignorantia hominis, culpam colligit Auguſtinus. 363
Ignorantia facti a culpa excuſat, fatente etiam Auguſtino. 124. 126
Ignorantia facti non repugnat ſtatui innocentiæ, imo reipſa ibi fuit. 127
Ignorantia iuris poſitiui etiam diuini, excuſat à culpa quando eſt inuincibilis. 124. 125. 126
Ignorantia inuincibilis iuris naturalis nullatenus à culpa excuſat. 117. 118. & ſeqq. Item 125. 126. 129. 361. 362
Idque vt certiſſimum fidei dogma tradit Auguſtinus cum Hieronymo & Concilio Paleſtino. 118. 361
Redditur fundamentalis ratio cur minus hæc quam præcedentes ignorantiæ excuſet. 126. 127
Ignorantia inuincibilis iuris naturalis non tam eſt peccatum quam pœna peccati. 127
Neque in ſtatu innocentiæ fuiſſet. 127. 361
Ignorantiam cur non aſſumpſit verbum diuinum in humanitate Chriſti, ſaltem in infantia aut pueritia Chriſti. 362
Qualiter intelligenda diuiſio peccati in peccatum ex ignorantia & peccatum ex infirmitate, ab Auguſtino vſurpata? & quæ ignorantia ibi venit intelligenda? 81. 170
Ignorantia errorem dehoneſtat. 363
Vide error.

Illecebra.

Illecebra quid, & an omnis libido ad illecebras pertineat, adeoque omne peccatum? 134

Immortalitas.

Immortalitas apud Auguſtinum duplex. 37
Immortalitas hominum in ſtatu innocentiæ ab immortalitate ſanctorum poſt reſumpta corpora, qui differat? ibid.
Immortalitatis appetitus humanis viſceribus intimè à natura inhæret. 337
Immortalitas ad beatitudinem neceſſariò exigitur. ibid.
Immortalitas, ſecluſo peccato, communis fuiſſet toti generi humano. 36
Vide Adam, innocentiæ ſtatus, natura, mortalitas.

Immundus, Immunditia.

Immundus ſpiritus, diaboli cognomen, & cur? 161
Immunditia conſequitur amorem temporalium. 161

Indifferentia.

Indifferentia contrarietatis ad bonum & malum non eſt eſſentialis libertati. 42. 180. 187
Id oſtenditur exemplo Dei & beatorum carentium indifferentia ad malum, nec non dæmonum ac damnatorum carentium indifferentia ad bonum. 187. 195. 198. 199. 259. 264
Indifferentiam contrarietatis ad bonum & malum libertati eſſentialem faciunt Pelagiani. 199
Quo ſenſu aſſerit Auguſtinus hominem lapſum habere arbitrium liberum ad bonum & malum? 199. 200. 201
Indifferentia contradictionis eſt ſufficiens libertas ad peccandum. 259. 270
Indifferentiam contrarietatis ad bonum & malum non poſſe attribui arbitrio hominis lapſi abſque Pelagianiſmi nota, cenſet Auguſtinus. 191
Auguſtino neganti libertatem ad bonum in homine lapſo necdum liberato per gratiam, concinit Celeſtinus Papa & Synodus Arauſicana. 192
Fauent Scripturæ & quid ad eas reſponderit Iulianus? 189. 190

Infans.

Infans nec ſcientiam habet nec conſcientiam: & falsò Iulianus Auguſtino affingit aſſertionem oppoſiti. 80. 84
Infantes fruſtra baptizantur ſi abſque vitio procreantur. 30. 314. 315
Infantes ab infantia ad ſapientiam non niſi per intermediam inſipientiam perueniunt: & ſpecialis prærogatiua præcurſoris Baptiſtæ fuit, ad ſapientiam non per inſipientiam tranſiiſſe. 366
Iſta inſipientia eſt pœna grauis culpam neceſſariò præſupponens; vnde in pura natura nullatenus fuiſſet, multò minus in ſtatu innocentiæ fuit. 361. & ſeqq.
Infantes ſunt lucis auidiſſimi & vnde iſta auiditas? 129
Infantes ex obliquo lucis aſpectu ſtrabones fieri compertum eſt. 129
Infantes in originali peccato decedentes quibus pœnis in altera vita affligantur: remiſſiuè. 175
Vide baptiſmus, originale peccatum.

Infidelitas, Infidelis.

Infidelitas appellatur fornicatio, & cur? 219
Infideles appellantur tenebræ & filij diffidentiæ. 180
Infideles in omni ſua actione peccant, & cur? 221. 225. 239. 240

Peccatum illud non largè tantum aut impropriè, ſed ſtrictè & rigorosè peccatum eſſe ac Deo diſplicere, ex Auguſtino contra Neotericos oſtenditur. 223. 224. 243
Eam doctrinam non intra latitudinem opinionis, ſed vt certiſſimam fidei veritatem tradit Auguſtinus. 256. 257
Oppoſitam ſententiam graui cenſura perſtringit, & impiam appellat. 257
Auguſtino concinit Synodus Arauſicana. 257. Item Ambroſius, Proſper, & Hieronymus. 241. 245
Redditur ratio infectionis omnium operum abſque fide exercitorum, iuxta Auguſtini principia. 226. & ſeqq.
Obiectiones ex verbis Auguſtini depromptæ quibus oppoſitum innuere videtur proponuntur & ſoluuntur. 229. 230. & ſeqq.
Sola fidei diuinæ abſentia ſufficit vt omnia infidelium opera ſint vera peccata. 226. 227
Ad idem ſufficit abſentia amoris caſti fide directi. 227
Nullam veram virtutem in infidelibus agnoſcit Auguſtinus: ſed omnes eorum virtutes eſſe vera vitia virtutis ſimulachro palliata, conſtanter aſſeuerat. 238. 256. 257
Infidelium fortitudo ex culpabili mundi cupiditate promanat, & per conſequens vitium eſt non virtus. 213
Propoſitio iſta: *Omnia opera infidelium ſunt peccata, & Philoſophorum virtutes ſunt vitia*, quo ſenſu & quo genere cenſuræ à Pontificibus damnata. 275
Non eſt eadem ratio de fidelibus in ſtatu peccati exiſtentibus & de infidelibus fide deſtitutis; quoad poſſibilitatem operandi bonum. 229. 230
Vide fides, gratia, liberum, natura, virtus.

Innocentiæ ſtatus.

Status primæ innocentiæ felicitas adumbratur & expenditur. 31. 38. 39. 49. 50. 63. 172. 173
In ſtatu innocentiæ ſi perduraſſet, plures fuiſſe damnandos quam ſaluandos nonnulli Philoſophi Scholaſtici aſſerunt, ſed falſo fundamento nixi. 34
In ſtatu innocentiæ homines non habuiſſent notitiam adeò plenam vt omnem ignorantiam excluderet. 127
In ſtatu innocentiæ quanta facultatum omnium ſubordinatio & pax? 49. 50
Status innocentiæ non excludit omnes tentationes ab extrinſeco prouenientes. 53. 54
In ſtatu innocentiæ ad merendum & perſeuerandum neceſſaria fuit gratia cœlitùs infuſa. 51. 52. 55. 56. 57. 62. 63. 66. 73. 178
Opera meritoria ibi exercita non in gratiam, ſed in liberum arbitrium forent refundenda, & cur? 43. 44. 45. 46. 63. 64
In ſtatu innocentiæ non fuiſſet vlla interior aut innata tentatio ſuperbiæ, excellentiæ aut laudis: multo minus tentatio carnalis aut ſenſualis: & contrarium aſſerentes redarguuntur. 33. 34. & ſeqq.
Vide Adam, concupiſcentia, gratia, ignorantia.

Innocentius.

Innocentius Papa doctrinam Auguſtini de gratia, approbat, & extollit. 14. 402
De propagatione peccati originalis per concupiſcentiam, ſuffragatur Auguſtino. 91
Item de impotentia liberi arbitrij ad faciendum bonum aut vitandum malum abſque gratiæ auxilio. 274

Intentio.

Intentio operantis eſt oculus rectificans aut obliquans opus inde emanans. 220. 222. 225. 227
Innocentio cupiditatis ſeparanda eſt ab opere charitatis. 288
Innocentio praua vitiat omnia opera quibus miſcetur. 155. 207. 223. 225. 227
Intentionem fides dirigit: intentio opus probat. 155. 209. 227. 253
Hinc in deſtitutis fide, vti nequit eſſe recta intentio; ita nec opus probatum. 205. 206. 207. 254
Intentionis diuiſio in habitualem, formalem & virtualem, expenditur. 163
Intentio habitualis non ſufficit ad honeſtandum aut vitiandum opus, ſufficit vero actualis ſiue formalis, ſiue virtualis. 163
Intentio honeſtatis moralis propter ſeipſum eſt vitioſa, & officium virtutis labefactat. 151. 152. 153
Operans ex intentione honeſtatis moralis ibi ſiſtendo, tum conſtituit finem vltimum in creatura, quam peccans venialiter. 251
Viuit ſecundum carnem. 252
Scholaſtici aſſerentes licitum eſſe operari ex intentione honeſtatis moralis, Stoiciſmum reſuſcitant. 251. 252. Vide fides, finis, Stoici, virtus, amor, dilectio.

Ira.

Ira ex naturæ inſtitutione eſt rationis ſatelles. 114
Eius furor & effrænitas in natura lapſa, perſtringitur. ibid.
Oritur ex amore concupiſcentialis, & appetitus iraſcibilis in concupiſcentia fundatur. 134

In uni.

I... graue ſuper filios Adæ expendi... 377.378

E... ... iudicium peccati originalis. *ibid.*

N... ... Deo imponi creaturæ inn... *ibid.*

In ſtatu puræ naturæ fuiſſe, adeoque cùm neceſſario ... præſupponat reddit ſtatum illud impoſſibilem. *ibid.*

Iulianus.

I... lianus Pelagianiſmi architectus. 92

Plagiarum ... laudator & buccinator. 363

... ſpeciali... bonorum aduerſus Auguſt. aſſertor. 231.240

L... tatis arbitrij ad bonum & malum deprædicator. 216.219 & ſeq.

Auguſti..., ob negatam poſſibilitatem boni abſque gratia liberatrice ... calumniator. 162.163

Concupiſcentiæ & libidinis in paradyſum tam terreſtrem quam cælum ... 90.3. & ſequ.

Iulianus Auguſtinum affingit, quod paruulis conſcientiam attribuat. 80.84

N... protoplaſtos poſt lapſum, præ verecundia abſcondiſſe ſua ... 355

... protoplaſtorum in veſtimenta integra artificioſe ... 315

Aduerſus Iulianum Auguſtinus tredecim libros edidit, quorum ... nuper inuenti. 90. ... 193

... pugnando Iulianum mortuus eſt Auguſtinus. 96.108.107

... Auguſtini aduerſus Iulianum ab ipſo Auguſtino ſpecialiter commendantur. 98

Erunt tamen inutiles & vani ſi aliter quam per concupiſcentiam propagatur original. peccatum. 90.91.93 103

Iulianus liberius Auguſtinùdè peccato originalis eiuſdemque propagatione, & de viribus liberi arbitrij poſtliminum deſerta... 90. ... 187 188.189. 355

Conditus iſte luculenter demonſtrat, Auguſtinum ſenſiſſe concupiſcentiam eſſe hominis naturalem, adeoque ſtatum puræ naturæ Pelagianiſ aſſertum & Neotericis tanquam poſſibilem ... implicare contradictionem. 359.360

Vade, Auguſtinus, concupiſcentia, libido, Pelagiani.

Iuſtus Iuſtitia.

Iuſtus venialiter delinquens finem vltimum in creatura conſtituit: adeoque non vtitur ſed fruitur creaturis. 152.153.154

Manet tamen creatori habitualiter coniunctus. 158

Iuſta anima, concupiſcentiæ, carni, & mundo vniuerſo dominatur, & qua ratione 88

Iuſtitia pro opere iuſto ſeu meritorio ſæmitur frequentiſſime. 66

Iuſtitia non datur vlla, niſi quam Deus gratioſe elargitur. 30

Iuſtitia exigit vt dona Dei in ſuum referantur authorem. 152

Iuſtitiæ diſ ... quid quam neceſſaria: & ... 186.28. 288.289. 190.191

Ab ... non ſolum mala eſt, ſed & pœna 288. 291

... dilectio iuſt... 289.295.399

Quantum quiſque diligit iuſtitiam, tantum odit peccatum 289 291 300.

Dilectio iuſtitiæ ab Auguſtino d... a quibuſdam Philoſophis Scholaſticis perperam intelligitur de amore honeſtatis ... 291 292.293.297

Dilectio iuſtitiæ Auguſtiniana eſt verus actus Theologicæ charitatis 292.293

... inde fidelitas propria eſt. 292

Iuſtitia cuius dilectionem Auguſtinus deprædicat non eſt creatura vlla, ſed increatus Deus. 294.295.296.297.298 366

Quænam ſit iuſtitia hæc ab Auguſtino dicatur ſcribi in cordibus iuſtorum. 258

Iuſtitiæ diſ ... vires naturæ excedit. 299

T... neceſſitas eſt ad cauendum malum, quam ad proſequendum bonum. 290 291 300

I... D. miſericordiam alleuiamem habet adiunctam. 163

Iuſtitia Dei funditus euertitur per ſtatum naturæ puræ. 376.377 & ſeqq.

Iuſtitia Dei nequit vllam culpam impunitam relinquere. 63. & ſeqq.

Iuſtitia Dei vetat creaturam innocentem vllis miſeriis atteri. 281. 306. 330. 331. 363. 371. ... 378. 379. 386.

Non patitur vt peccator maneant talis ... tibertur, quicquid reclament Scholaſtici. 369 370.371

Nec vt beatus vllus ... beatitudine priuetur, & æternis ſuppliciis atteratur. 371.372

Iuſtitiam Dei violari ... humanæ naturæ agnoſcunt Ethnici & hæretici originalis peccati propagationem ignorantes. & idcirco ... rhetoricum ... vt Deum bonum iniuſtitiæ redarguere cogerentur. 387.388.389

Si Deus ſalua ſua iuſtitia ponit creaturam innocentem miſeriis terere conflictus Auguſtini cum Iuliano vanus redditur & ineptus. 359.360. 361

Eccleſiædeniqu triumphus de Pelagianiſmo redderet fallax & illuſorius. *ibid.*

Iuſtitia Dei non vetat iuſtos vltra ... pœnas pati, & impios ... a condignum puniri. 27.367

Iuſ... ... & ... noceretur, qui ex ſuppli... timore à peccando deſiſtit. 292.299

Iuſtitia originalis ... & qua ratione po... dici homini naturalis 307.308

Iuſtitia originalis Luthero & Caluino dicitur homini taliter naturalis, qualiter beſtiæ naturalis eſt ſanitas aut æquè frigus. 307

Iuſtitiam Dei animam humanam creantis & peccaminoſæ carni infundentis, ſaluare: Auguſtino ſemper viſum fuit difficile: hinc an animas eſſe ex Deo, ... creationem, an ex parentibus per traducem ... ciata dubitauit. ... 101.103.109. 378

Aſſignatur modus conciliandi creationem animæ cum iuſtitia Dei. 82

L

LEO PAPA.

LEo Pontifex doctrinam Auguſtini aduerſus inimicos gratiæ approbat, ſequendamque dicit. 14.402

Sententiæ Auguſtini de propagatione peccati originalis per concupiſcentiam, ſubſcribit. 94

Vires & ſententiæ de peccaminoſis ... operum abſque ſide dædinis directione exercitorum. 156

Leſſius.

Leſſius dogmatibus ſuis ſolertiorum quærit ex diuturno Eccleſiæ conſenſu, Scholaſticorum ex pulpitis docentium ſuffragio expreſſo. 26

Retorquetur ratio iſta, oſtendendo Eccleſiam (cuius ſemper æqualis eſt authoritas) ante aduentum Scholaſticorum per plurimos annorum centurias Auguſtino oppoſitum aſſeruiſſe, adhæſiſſe, nec adhuc ab eo plene deſeciſſe. 26

Leſſius liberum arbitrium hominis lapſi nimis extollit. 72.73

Diſcretionem ... in incredulis in ca... humanæ libertatis refundit. 72.73

Negat gratiam determinare nos ad agendum, ſed expectare nutum voluntatis dominantis ſibi quaſi pediſſequæ. 72

Negat conſequenter gratiam facere vt faciamus. *ibid.*

Gratiam ſufficientem a Deo ſemper offerri imo deberi homini lapſo contendit. 318

Violata gratiæ crimen Auguſtino temere impingit. 72.73

Lex.

Lex ſpiritu gratiæ deſtituta non minuit, ſed auget concupiſcentiam ... 103.104.1 ... 8.189

Lex fruſtra minatur quando iniquitas dominatur. 79.181. 203

Legis Moſaicæ & Euangelicæ per ea ſcripſionum, diſcrimen. 130 ... 182.183.184.204.205

Vna promittebat bonum carnis, altera promittit bonum ſpiritus. 204

Legem ex amore iuſtitiæ obſeruare quid? & quam neceſſarium iuxta Auguſtinum. 286 207. 287.288.289

Legem ex pœnæ formidine obſeruare, vitioſum eſt. 206. 207. 333.287.288. 290. 299. 300

Lex præceptis adimplendis eſt ex amore iuſtitiæ: lex prohibens, ex odio iniuſtitiæ. 289.290

Sub lege eſſe, quinam dicantur. 287.288.289.290

Lex naturalis hominis cordibus tam profunde inſcripta eſt ut nulla iniquitatis litura abdoleri queat. 155

Lex æterna quid? 156. 157.158. 163. 245. 250.251. 365

Lex æterna indiſpenſabiliter vetat vllam creaturam propter ſeipſam diligere. 148. & ſeqq. 152. 286.365

Peccata vniuerſa ... venialia, lege æterna prohibentur: eique aduerſantur. 158.165

Tenemur ei conformari non ſolum habitu, ſed in omni actu. 365

Libertas, liberum arbitrium.

Libertas ad ... per peccatum primi parentis amiſſa. 39.40. 42.44.57.60. 81. 181. 182. 168.259. & ſeqq.

Libertas amittitur agendo quamcunque creaturam. 159

Libertas potiſſimum eſt circa finem: ſeruitus circa media. 39 40 42

Libertas & ſeruitus ſibi inuicem correſpondent, ſicut dominium & ſubiectio. 39. 182

Libertas & ſeruitus reſpiciunt arbitrium. 82

Libertas carentiam ſeruitutis ſeu captiuitatis importat. ... 43. 182

Libertas indifferenter accommodatur veræ & vmbraticæ: & habet

harum analogiâ expenditur. 42.
Libertas reſpicit terminum, à quo quis dicitur liber. 42. 262.
Libertas facit rem eſſe ſui juris, ſuæque poteſtatis. 39. 40. 44.
Ad rationem libertatis ſpectat poteſtas agendi quod velis. 39. 40. 178. 181. 187.
Libertas creata ſemper adjunctam habet aliquam ſeruitutem. 40.
Libertas in ſtatu innocentiæ longè major quàm in ſtatu naturæ lapſæ. 43. 44. 45. 46.
Libertas in ſtatu innocentiæ, mobilis: in cælo, immobilis. 41.
Libertas non requirit deſultoriam mobilitatem arbitrii. 272.
Libertas in cælo non tollitur, ſed perficitur. 197.
Libertas plena in ipſo amore beatifico reperitur. 271.
Libertas & voluntas apud Auguſtinum coincidunt. 261.
Libertas reperitur in omnibus actibus deliberatè voluntariis. 271.
Libertas ad bonum à modernis heterodoxis nimis deprimitur. 177.
A quibuſdam orthodoxis plus æquo extollitur, ibid.
Libertas ad bonum opponitur captiuitati ſub malo. 178. 179. 180.
Libertati eſſentialem eſſe indifferentiam ad bonum & malum, contendunt Pelagiani. 187. 199. & ſeqq.
Contrarium aſtruitur & ex libertate Dei, beatorum, & damnatorum, euincitur. 42. 181. 187. 192. 193. 194. 197. 198. 259. 264. 269. 270. 272.
Libertas boni & poſſibilitas boni coincidunt. 199.
Libertas ad bonum in homine deſtituto gratiâ, à libertate dæmonum, qui differat? 202.
Libertas ad bonum ſecluſa gratia liberatrice, per Adæ præuaricationem penitus deperdita eſt. 178. 180. 183. & ſeqq. 127. 258. 320.
Id aſtruit Auguſtin. vt dogma fidei. 191. 192. 257. 258.
Libertas liberè perdita, non niſi Chriſto liberante reſtituitur. 201. 202.
Non ſolum amiſſa eſt libertas operandi bonum, ſed & abſtinendi à malo. 192. 258.
Libertas abſtinendi ab vno peccato per patrationem alterius, non eſt ſimpliciter libertas non peccandi. 192. 205. 215. 216. 222.
Poſſe habere libertatem boni, naturæ eſt hominum: habere autem, gratiæ eſt fidelium. 201.
Sicut libertati ad bonum nihil derogat impotentia ad malum, ita libertati ad malum nihil derogat impotentia ad bonum. 187. 195. 199. 259. 264.
Bonum illud cujus poſſibilitatem peccãdo perdidimus non eſſe ſupernaturale tantum, ſed & quodcumque morale ordinis etiam naturalis, oſtenditur. 202. 215. 216.
Libertati non derogat auxilij indigentia. 177. 178. 200. 201.
Liberari & adiuuari multum diſcrepant. 192.
Libertas arbitrii conciliatur cum neceſſitate peccandi abſente gratiâ. 258. & ſeqq. 264.
Libertas contradictionis ab Auguſtino nuſquam appellatur libertas. 264. 271.
Eam ſufficere ad peccandum nuſquam negat Auguſtinus. 270. 271.
Libertas contradictionis ſufficit ad ſaluandam vtilitatem correptionum & exhortationum: & ad peccati perpetrati exprobrationem. 269. 270.
Libertatis oſtendendæ gratiâ, an quis operari poſſit? 171.
Liber reſpectu alicuius rei, quis dicatur? 178. 181. 186. in fine. 197.
Liberum arbitrium dupliciter vſurpatur. 39. 41.
Liberũ arbitrium hominis etiam integri, ad bonum non ſufficit ſine gratia. 51. 71.
Liberum arbitrium phraſi Auguſtinianâ non excludit gratiam ſaltem habitualem. 57.
Imo nec actuale adiutorium poſſibilitatis, quale habuerũt Angeli & protoplaſti. 64.
Liberum arbitrium hominis integri aſſimilatur bilanci in æquilibrio, & globo perfectè ſphærico ſuper planum conſtituto. 61. 98. 178.
Dominabatur gratiæ, & idcirco ipſi & non gratiæ adſcribenda fuiſſet perſeuerantia & meritum hominis in ſua integritate perſiſtentis. 62. 63.
Liberum arbitrium hominis lapſi eſt pediſſequa gratiæ ſaluatricis. 52.
Liberum arbitrium ab Auguſtino nonunquam appellatur gratia. 323.
Liberi arbitrii negati crimen Auguſtino affictum à Pelagianis. 176. 177. 198.
Auguſtinus ab iſta calumnia vindicatur. 172. 177. 188. 199.

Liberi arbitrii intelligentia cum gratiæ intelligentia prorſus connexa. 177. 217.
Liberum arbitrium hominis lapſi captiuatum ſub peccato. 179. 185. 221. 340. 359.
Niſi per gratiam ab ea captiuitate liberetur, non niſi ad peccandum valet. 178. 192. 193. 195. 196. 199. 217. 220. 258. 320.
Id aſſeuerat Auguſtinus tanquam dogma fidei. 272.
Duplex vulnus arbitrio per Adæ præuaricationem inflictum, libertatem ad bonum abſtulit. & quæ ſint illa vulnera? 181. 185.
Propter hæc vulnera & captiuitatem incurſam, ab Auguſtino appellatur, *Seruum arbitrium*. 182.
Falluntur proinde Neoterici controuertiſtæ aſſerentes nomen *ſerui arbitrii* vſque ad tempora Lutheri fuiſſe inauditũ. 182.
Vide, Adam, Angelus, gratia, indifferentia, peccatum, Pelagiani.

Libido.

Libido quid? 158.
Generaliter comprehendit omnem cupiditatem. 77.
Ab Auguſtino confunditur cum concupiſcentia. ibid.
Libidinis patrocinium à Pelagianis ſuſceptum, & ob id ab Auguſtino appellatur, *ſuſcepta Pelagianorum*. 139. 340. 342. 341. 349. 371. 136. 139. 342. & ſeqq.
Exceſſum libidinis improbant Pelagiani, & quibus limitibus mediocritatem eius circumſcribant? 136. 139. 342. & ſeqq.
Libido à Pelagianis in paradyſum tam terreſtrem quàm cæleſtem inuehitur. 31. 32. 33. 90. 91. 342. & ſeqq.
Libido omnium ſenſuum, aduerſus Pelagianos, mala eſſe oſtenditur. 136. 137. 145. 149. 240. 351.
Libidinis propter ſeipſam expetitæ, vſus ſemper eſt illicitus. 134. 135. & ſeqq.
Libidinis ad honeſtum finem relatæ vſus non ſemper illicitus: & quæ regula hic tenenda? 134. 137.
Libidinis exercitium inter coniuges ſecluſa ſpe procreandæ prolem, eſt illicitum. 137. 138. & ſeqq.
Contrarium ſuſtinent quidam recentiores mediocritate vitiorum contenti, & Pelagianis contra veterum Patrum conſenſum ſuffragantes. 139. 148. 246. 341. 342.
Eorum argumenta recenſentur. 141.
Argumenta iſta diluuntur. 165. 166.
Dogma iſtud ad Epicureiſmum reducitur. 145.
Libidinis vſus aſſimilatur vſui alimentorum. 141. 147.
Libidinem menti & rationi prædominari, inordinatum eſt & turpe. 139. 140.
Libidinis malum à nuptiarum bono ſtudioſiſſimè diſtinguit Auguſtinus. 91. 92.
Libidinis eſſe vnitas perſtringitur. 214.
Libidinoſus affectus quo arctior eo tenebroſior. 118.
Libido eſt cauſa propagationis peccati originalis: non merum ſignum aut argumentum. 85. 86. 104. 342.
Non potuit originale peccatum aliter quam per libidinem propagari. 86. 87. & ſeqq. Item. 105. 106.
Idque Auguſtinum conſtanter ſenſiſſe agnouerunt ipſi Pelagiani quibuſcum decertauit. 89. 90.
Qua ratione per libidinem tranſfundatur peccatum originale? 102. 103. 104.
Libido eſt radix corruptionis in ſemine genitali, illud vitians, in eo latens, & in eius emiſſione ſeſe prodens. 103. 104. 105.
Libidinis diuiſio trimembris in libidinẽ ſentiendi, libidinem ſciendi, & libidinem excellendi, expenditur. 132. 134. 179. 210.
Libido ſentiendi quid? & à viuacitate ſenſitiuæ facultatis, quà differat? 132. 133.
Eius quinquimembris diuiſio pro numero ſenſuum externorũ, perſtringitur. 132.
Libidinis ſciendi ratio & inordinatio expenditur. 133. 134.
Libido ſciendi generat curioſitatis vitium. 135. 249.
Libido excellendi, quæ ſuperbia vitæ vocatur, arcem mentis non ſuburbia occupat, & ob id expugnatu difficillima eſt. 133.
Libido excellendi ab Auguſtino vocatur ambitio ſæculi. 133. 134.
Tres iſtæ libidinis ſpecies ſunt radices omnium peccatorum naturæ lapſæ. 132. 133.
Libido poſſidendi nunquam eſt prima, ſed aliquam ex tribus prædictis ſemper ſupponit, in eaque radicatur. 134.
Vide, concupiſcentia, cupiditas, originale peccatum, Pelagiani.

Lingua.

Lingua inſtrumentum loquendi ex primæua inſtitutione ſignificat; & inde ad loquelam ipſam ſignificandum tranſlata eſt. 127. in fine.

Lorinus.

Lorini horribile dogma de iuſtitia Dei, refertur. 364. refellitur. 370. 371. 372.

Lumen.

Lumen ad videndum neceſſarium homini quantumuis integris & ſanis oculis. 54. 55.
Ea neceſſitas aſſimilatur neceſſitati gratiæ ad bene operandum, etiam in natura integra. 54. 57. 59. 62. 64.
Lumen infantibus adeo gratum vt ex eius obliquo aſpectu nonnulli fiant ſtrabones. 129.
Vide gratia, infans.

M

MALVM.

MALVM non eſt natura, ſed naturæ vitium. 340.
Mali deſiderium quantumuis indeliberatū eſt ſimpliciter malum, nec à Deo inſeri poteſt. 348. 349. 359. 360.
Non poteſt non eſſe malum id cui conſentiendo peccatur: Ex quo principio Auguſtinus irrefragabiliter deducit concupiſcentiam eſſe malam, nec à Deo inſeri poſſe. vnde fit vt ſtatus puræ naturæ ſit impoſſibilis. 353. 359. 360.
Contrarium aſſerentes vocat imprudentes, impudentes, procaces pertinaces, peruicaces, inſanos, dementes. 356.
Malum eſt contra naturam: nec ſub ratione mali amari ab vllo poteſt. 271. 310.
Mali fuga ex oppoſiti boni proſecutiuo amore promanat. 271. 280. 289.
Malorum tolerantia à bonorum oppoſitorum adhæſiua dilectione proficiſcitur. 282.
Malum nullum à Deo inferri poteſt creaturæ rationali abſque præuia culpa. 301. 382. 383.

Manichæi.

Manichæi & Pelagiani ex eodem capitali principio in contrarios errores prolapſi. 265. 322. 323. 359. 372. 373.
Manichæi nimis aduerſus Deum inſani. 84. 189. 352. 356. 386.
Eorum ſacrilegum dogma de duabus naturis. 372. 373. 386. 387. 389.
Manichæi peruerſam naturæ humanæ conditionem in primam hominis creationem, culpato creatore, refundunt. 84. 85. 189. 196. 263. 341. 361.
Non libero proinde arbitrio ſed naturâ, homines eſſe malos delirant. 189. 194. 196. 201. 216. 356.
Humanum corpus non ex Deo bono ſed ex mala natura conditum eſſe fabuloſi dogmatis. 85. 122. 189. 173.
Animam humanam eſſe partem diuinæ ſubſtantiæ ſomniant. 322.
Naturam malam creatricem humani corporis coæuam Deo bono de cuius ſubſtantia eſt anima humana, ſtatuunt: perpetuamque pugnam eorum inter ſe confingunt. 328.
Manichæi ſacrarum Scripturarum ſacrilegi temeratores. 307. in fine. & 375.
Manichæiſmi infamiam Auguſtino & reliquis orthodoxis inurunt Pelagiani, & cur? 176. & ſeqq. 189. 195. 262.
Auguſtinus ab iſta calumnia vindicatur. 176. 177. 187. 199.
Manichæos quos deſeruerat, mox à baptiſmo impugnat Auguſtinus. 122.
Aliter aduerſus Manichæos aliter aduerſus Pelagianos, de peccato & libertate ad ipſum requiſita Auguſtinus conſueuit loqui, & cur? 265. & ſeqq. 365.
Aduerſus Manichæos decertauit Auguſtinus iunior & imperitior, aduerſus Pelagianos ſenior & eruditior. 397. 398.
Hinc errores in ſcriptis ſuis aduerſus Manichæos, ſenex in libris aduerſus Pelagianos emendauit. 397. 398.

Manſoria dilectio.

Manſoria dilectio apud Auguſtinum quid? Et quomodo differat à dilectione tranſitoria? 150. 153. 245. 246. 249. Vide dilectio.

Marcion.

Marcion hæreticus qua occaſione prolapſus in infamem errorem de duobus Diis: vno bono, altero peruerſo? 388. Vide, Cerdon, Hermogenes, Materiati.

Mater.

Matres filiorum carnibus nonnunquam paſtæ. 214.
Matres & nutrices praua ſuas inclinationes in paruulos quos vel vtero geſtāt vel lacte alunt, transfundere conſueuerunt. 104. 105.
Ex iſta transfuſione elucidatur modus propagandi peccatum originale. ibid.
Matres vehementi apprehenſione perculſæ, fœtum quem concipiunt aut vtero geſtant, qualitate obiecti apprehenſi inficiunt. ibid.

Materiati.

Materiati à Tertulliano agnominantur hæretici qui malum naturæ in materiam Deo coæternam referebant. 388.
Eorum hæreſis ex Philoſophia ſtoica originem traxit. 388.
Prima occaſio iſtius inſani dogmatis illuſtratur: & inde concluditur impoſſibilitas ſtatus puræ naturæ. 388. 389.

Matrimonium.

Matrimonium eſt minus bonum quam continentia. 358.
Matrimonium non niſi liberorum procreandorum cauſa ineundum. 138. 147. 164.
Matrimonii vſus extra ſpem prolis nunquam licitus, & cur? 138. 140. 147. 165.
Si proles aliter quam per carnalem coitum procreari poſſet matrimonialis copula nunquam liceret. 140.
Coniuges abſque ſpe prolis coeuntes ab ipſis tabulis matrimonialibus redarguuntur. 138. 140. 147. 148.
Matrimonium ceſſit homini lapſo in remedium morbi concupiſcentialis, & quo ſenſu id accipiendum? 35. 354.
Matrimonii vſus cum vetula, grauida, menſtruam, aut quoquomodo infœcunda, improbatur. 140.
Vide concupiſcentia, concubitus, libido.

Medicus, Medicamentum.

Medicus neceſſarius eſt ſanis ad conſeruandam ſanitatem medicamentis acquiſitam. 56.
Medicus nō eſt neceſſarius ſanis vt ſanentur, nec liberator liberis vt liberentur. 197. 314.
Medici analogia cum Deo per gratiam auxiliante & à captiuitate peccati liberante. 56. 297. 314.
Medicorum diligentiam excedit morborum copia. 104. 336.
Medici plurimos effectus adſcribunt occultis qualitatibus. 103. 106. 314.
Medici de morbo controuertunt an priuatio ſit, an qualitas poſitiua vna vel plures. 103.
Medicamenta pleraque grauiſſima ſunt tormenta. 114.

Mendacium.

Mendacium eſt intrinſecè malum, & cur? 158.
Mendacium deſtruit animi integritatem. 158.
Mendacium nequidem pro conſeruanda pudicitia licitè committi poteſt. 158.

Meritum, Merces.

Meriti & mercedis ratio in quo conſtituenda? 41. 66.
Meritum nullum eſſe poteſt abſque gratia, etiam in ſtatu naturæ integræ. in fine. 51. 66. 67.
Meritum hominis integri & lapſi qui differant. 66.
Meritum & merces correlatiuè ſe reſpiciunt. 66.
Habent quandam oppoſitionem ad gratiam ibid.
Debent eſſe eiuſdem ordinis. 340.
Meritum hominis integri & Angelorum ab Auguſtino non reputatur gratia, & cur? 67.
An vlla ratione fuerit gratia, & qua 170. Vide, Adam, Angelus, gratia, innocentiæ ſtatus.

Militia.

Militia Chriſtiana in debellanda concupiſcentia tumultuante potiſſimùm exercetur. 164.

Miſeria, Miſer.

Militia quælibet eſt ſupplicium peruerſitatis. 38.
Miſeria eſt ſpecies mali, eamque euitare conatur omnis creatura rationalis. 280.
Miſer eſſe, nemo poteſt deſiderare. 280.
Miſeria & beatitudo opponuntur priuatiuè, & in creatura rationali non habent medium. 239. 332.
Miſerijs atterere creaturam rationalem abſque præuia culpa, diuina iuſtitia pati nequit. 281. 307. 332. 344. 345.
Miſerias humanæ naturæ eſſe ſupplicia alicuius præuiæ culpæ

agnouerunt Ethnici Philoſophi. 375.387.388.
Miſerrimum eſt velle, quod non decet. 281.
Miſer quiſque efficitur mala voluntate: ſed miſerior poteſtate, qua deſiderium malæ voluntatis expletur. ibid.
Miſer eſſe ſub Deo iuſto nemo poteſt, niſi mereatur. 332.374. 387.388.
Vide Beatitudo, concupiſcẽtia, Deus, homo, libido, natura.

Miſericordia.

Miſericordia impendenda eſt neſciente ſiniſtrâ quid faciat dextra: & quid hoc? 288.
Miſericordiæ opera abſque directione fidei diuinæ exercita ſunt vera peccata. 222. & ſeqq. 237.
Vide Cornelius Centurio, fides, infidelitas, intentio.

Molina.

Molina in Auguſtinum iniurioſus. 15.59.73.
Adeoque in Eccleſiam & Pontifices. 15.
Catholicæ doctrinæ fundamenta ex Auguſtini ſcriptis per Pontifices hauſta, vellicare contendit & concutere. 15.16.
Spirituales concupiſcentias & innatas ſuperbiæ titillationes in paradyſum inuehit. 33.34.
Iiſdem argumentis ad id perſuadendum vtitur, quibus aduerſus Auguſtinum vſus fuerat Iulianus. 34.35.
Dogma iſtud euertit & eneruat capitalia principia doctrinæ Auguſtinianæ aduerſus Pelegianos. 34.
Ab Auguſtino appellatur dementia. 34.
Molinæ hallucinatio de gratia primi hominis. 55.59.
Molina liberum arbitrium hominis lapſi nimis extollit. 73.
Violatæ gratiæ crimen Auguſtino impingit. ibid.
Negat gratiam determinare liberum arbitrium hominis lapſi ad agendum: aut facere vt homo faciat. 73.
Libero arbitrio attribuit poteſtatem dominatiuam ſupra gratiam, adeoque facit gratiam pediſſequam liberi arbitrij non minus in natura lapſa quam in integra. ibid.

Morbidus, Morbus.

Morbidi morbidos procreant, & cur? 204. cap. 10.
Morbus an priuatio an poſitiua qualitas ſit, controuertitur inter Medicos. 103.
Morbi corporalis cum peccato originali ſimilitudo. ibid.
Morbus & omnis alia miſeria ad mortem diſponens, à ſtatu innocentiæ abeſſet. 38.
Morborum multitudo Medicorum indagationem ex ſuperat. 114.336

Mores.

Mores plerumque conſequuntur temperiem corporis. 105.
Mores & inclinationes naturales parentũ & nutricum traſfũdũtur in proles genitas aut lactatas. 102.103.104.105.107.160.
Ex illa transfuſione illuſtratur propagatio peccati originalis per concupiſcentiam. ibid.

Mors, Mortalitas.

Mors corporis eſt ſupplicium primi peccati. 36.387.
Deus foret iniuſtus ſi mortem abſque præuia culpa creaturæ rationali inferret. 364.387.
Mortem eſſe humanæ naturæ connaturalem contendunt quidam Neoterici. 337.
Mors non eſt ex natura aut naturæ authore, ſed ex culpa aut culpæ progenitore. 36.264.387.
Mors eſt omnium malorum terribiliſſimum. 364.
Mors animæ non tam eſt peccatum, quam pœna peccati. 368.
Mortalitas ab Auguſtino duplex ſtatuitur: vna quæ neceſſitatem, alia quæ poſſibilitatem moriendi includit. 37.
Garaſſi exorbitatio, mortalitatem paradyſum ſecluſo peccato inuehentis, retunditur. 36. vide Adam, beatitudo, natura, homo, mulier, morbus.

Mulier.

Mulier innupta eſt ſui iuris: nupta ſubiacet poteſtati & directioni mariti, idque ex naturæ ordinatione. 359.
Eo exemplo oſtenditur quomodo motus concupiſcentiæ qui in brutis non ſunt turpes, in hominibus turpes ſint rationis iugum excutiant. ibid.
Sicut mulierem viro dominari inordinatum eſt & monſtroſum, ſic concupiſcentiam in homine præualere rationi, turpe & illicitum eſt. 359.
Mulier corrupta caſtimoniæ ſtudens grauiores concupiſcentiæ titillationes patitur, quam virgo. 102.
Mulier fœtu grauida inordinatis ciborum deſiderijs agitatur. 104.

Mundus.

Mundus vniuerſas creaturas complectitur. 210.
Mundus pro mundi dilectoribus vſurpatur, ſicut domus pro inhabitatoribus. 33.
Mundo vtendum non fruendum. 155. 210.
Mundi dilectio non ex Deo eſt, ſed ex diabolo & ex nobis; adeoque vitioſa eſt. 216.217.220.254.
Non adiuuat vtentem, ſed corrumpit fruentem. 217.
Mundi dilectores nihil habent niſi concupiſcentiam carnis, concupiſcentiam oculorum, & ſuperbiam vitæ. 220.221.
Vide Amor, cupiditas, dilectio, finis, fruitio.

N

NANVS.

NANO-GIGANTÆA ſimilitudo à quibuſdam temere inſtituta ad eleuandam Auguſtini authoritatem, expenditur & retorquetur. 23.24.

Natura, Naturale.

Naturæ vocabulum quid importet? 49.365.
Natura ab Auguſt. ſubinde appellatur gratia, & cur? 322.323.
Natura non propendet in impoſſibile aut vanum. 238.
Natura vſurpatur pro naturalibus proprietatibus. 344.
Quid natura deſideret, abſque magiſterio diſcitur. 142.351.
Sicut natura ex natura, ſic ex vitio vitium procreatur; adeoq; ex natura vitiata, natura vitiata. 88.100.103.
Natura in tantum vitioſa eſt, in quantum à ſui factoris arte deflectit: & quæ illa factoris ars. 85.286.311.351.
Natura in ſua radice vitiata, abſque ſuo vitio propagari nequit. 87.88.100.103.
Natura humana ſi à Deo primitus condita fuiſſet eo modo quo nunc in paruulis naſcitur, nequaquam eſſet vitioſa. 85.285. 311.320.351.352.
Naturæ lapſæ pronitas in malum perſtringitur. 81.82.83.
Natura lapſa & natura pura, qui differant? 279.335.339.341. 361.
Natura pura quid? & quid ab ea remoueat iſta puritas? 279.329.
Naturæ puræ vocabulum à Pelagianis dimanauit. 279.
Statum puræ naturæ aſſerere impoſſibilem, Neoterici quidam exiſtimant nefarium. 278.279.
Status ille ab Ethnicis & hæreticis excogitatus & in Eccleſiam inuectus. 278.279.303.332.335.337.345.
Status puræ naturæ Auguſtino & veteri Eccleſiæ prorſus ignotus. 278.329.
Eius poſſibilitatem aſtruentes, à Pelagianis qui differant. 279. 314.333.335.
Poſſibilitas iſtius ſtatus capitalibus Auguſtini principiis è diametro aduerſatur. 279.302.333.344.
Miſeriæ illius ſtatus non modo adæquant, ſed & exſuperant miſerias naturæ lapſæ. 334.341.372.
Naturæ puræ ſtatus in Auguſtini principiis eſt abſolutè impoſſibilis. & ſeqq. 281.312.315.316.332.335.
Natura rationalis nequit à Deo creari propter ſeipſam. 280.
Non poteſt creari niſi propter finem ſuum naturalem, in quem innato pondere vergit. 280.282.333.
Finis ille non poteſt alius eſſe quam Deus. 282.300.306.392.
Natura rationalis nequit creari abſque amore ſui finis vltimi, ſaltem in actu primo expedito. 282.283.300.301.392.
Hinc ex impoſſibilitate iſtius amoris in ſtatu puræ naturæ ſumitur primum argumentum aduerſus poſſibilitatem iſtius ſtatus 282. & ſeqq. vſque ad 324.
Secundum argumentum contra eandem poſſibilitatem ſumitur ex impoſſibilitate fruitionis vltimi finis abſque gratiæ auxilio, quod puræ naturæ deeſſet. 325. & ſeqq.
3. Argumentum ex impoſſibilitate conſequendi regnum cælorum, quod abſque iniuſtitia negari non poteſt creaturæ innocenti: quid regnum cælorum? 328. & ſeqq. vſque ad 333.
4. Argumentum ex neceſſitate errandi, moriendi, & offenſiones patiendi in pura natura: cum quibus nequit conſiſtere vlla beatitudo etiam naturalis. 333 & ſeqq. vſque ad 340.
5. Arg. ex carentia poſſibilitatis ad vllum bonum faciendum abſque gratia, quæ puræ naturæ ſupponitur deeſſe. 340.341.
6. Arg. ex neceſſitate peccandi in ſingulis actibus propter captiuitatem ſub concupiſcentia, quæ non minus in pura quam in lapſa natura dominaretur. 340. ad 347.
7. Arg. ex turpitudine concupiſcentiæ ob quam repugnat eam à Deo inſeri. 346.347.348.
8. Arg. ex moribus concupiſcentiæ, qui non ſunt aliud quam peccandi deſideria, quæ in authorem naturæ refundi non debent nec poſſunt. 347. ad 352.
9. Arg. ex eo quod licitum foret creaturæ cum concupiſcentiæ effrænitate à Deo creatæ, fomiti conſentire abſque ſua quidem culpa, ſed cum culpa creantis. 351.352.353.
10. Arg. ex eo quod nuptiæ in illo ſtatu forent omnino illicitæ, cum tamen ſint humanæ naturæ ſecundum ſe conſentaneæ. 353.354.
11. Arg. ex confuſionali pudore indiuulſo libidinis comite, qui euidenter teſtatur effrænitatem concupiſcentiæ nõ eſſe homini naturalem, ſed violentam; & ex peccato tanquam neceſſariò prærequiſita cauſâ ortam. 353. & ſeqq. ad 358.
12. Arg. ex naturalis ordinis perturbatione per rebellionem carnis aduerſus ſpiritum. 353.354.

23. Arg. ex eiuſdem naturalis ordinis perturbatione per dominatum interioris partis in ſuperiorem, & per conflictum animi ſecum. 357. 358. 359.

24. Arg. ex conflictu Auguſtini aduerſus Iulianum, & victoria Eccleſiæ de Pelagianis. 359. 360. 361.

25. Arg. ex profunda ignorantia rerum agendarum, quę nequit eſſe homini connaturalis. 361. 362. 363.

26. Arg. ex iuſtitia Dei, eiuſque prouidentia, omnipotentia, & omniſcientia, quarum aliqua neceſſario læderetur ſi creaturam innocentem tantis miſeriis conteri permitteret, quantas ſecum adfert ſtatus puræ naturæ. 371. 372. & ſeqq.

Natura rationalis eo ipſo quo pura eſſet, innocens eſſe conuincitur. 279. 329. 332.

Naturam rationalem à ſuo creatore ſola culpa ſeparare poteſt. 315. 316.

Natura rationalis niſi ſit recta, neceſſariò eſt peruerſa & diſtorta. 318.

Nequit à Deo condi abſque ſapientia. 318.

Nequit abſque caſto amore ſui creatoris eſſe ſapiens, verax, æqua, recta, iuſta aut bona. 309. 310. 311. 312.

Natura rationalis creata, inter Deum & creaturas purè corporeas mediat. 172. 282. 283. 285.

Seipſum amando efficitur ſuperba: interiora amando, carnalis. 283.

Proſequendo quodcunque ſe deterius, deterior redditur. 283.

Deum vnum & verum colere & adorare indiſpenſabili lege obſtringitur. 283.

Dei amore caſto deſtituta ſeipſam neceſſariò diligit, adeoque ſuperba eſt, & peruerſa. 283.

Nequit creari abſque caſto amore veritatis & iuſtitiæ, ſaltem in actu primo expedito. 285. 286. 287. 302. 312.

Si abſque tali amore conderetur, vniuerſa eius peccata in Deum redundarent. 286. 287. 312. 321. 323. 324.

Nec Deus poſſet eam abſoluere ab obligatione diligendi ſuum creatorem & conſeruatorem. 283. 312.

Dilectio illa ſiue creatoris, ſiue veritatis aut iuſtitiæ nequit per vires naturæ abſque diuinitus infuſo auxilio gratiæ elici. 299. 300.

Natura rationalis non poteſt à Deo primitus condi abſque ſupernaturali charitate adeoque nequit in ſtatu puræ naturæ creari. 302. 303. 312.

Charitas illa creaturæ rationali innocenti debita, an & qua ratione poſſit dici naturalis, cum viribus naturæ obtineri nequeat. 307. 308. 309.

Naturæ innocenti ex vi ſuæ creationis debitam eſſe gratiã & charitatem multo rationabilius aſſerit Auguſtinus quam Scholaſtici gratiam ſufficientem naturæ lapſæ aſſerunt debitam 321.

Qua ratione debitum illud cum ſupernaturalitate gratiæ conſiſtat? 312. & ſeqq.

Naturæ rationali non foret vitioſum à Deo recedere, niſi eidẽ connaturaliter competeret, Deo adhærere. 309.

Naturæ rationalis bonum quod vitiis labefactatur, ab Auguſtino *Naturale* appellatur. 311.

Natura vitiis minuitur & depravatur, non penitus deſtruitur. 310.

Natura rationalis ſi à Deo crearetur expers ſapientiæ, non foret idcirco ſtulta aut vitioſa. 319.

Iſta tamen hypotheſis in doctrina Auguſtini eſt planè poſſibilis: ſoluitur obiectio in contrarium ex verbis Auguſtini deprompta. 319.

Natura rationalis in ſtatu naturæ puræ condita miſerior foret reliquis creaturis. 321.

Iſtius ſtatus miſeria perſtringitur. 335. 339. 338. 372.

Natura rationalis non eſt dicenda pura ſed damnata, ſi non eſt capax ſupernæ beatitudinis. 337.

Naturæ puræ, ſtatus tam eſt impoſſibilis quam impoſſibilis eſt naturæ puræ beatitudo. 338.

Natura pura nec in hac vita, nec poſt mortem poſſet conſequi ſuam beatitudinem. 339. 340. 341.

Nec poſſet in hac vita exercere actiones beatitudinis poſt mortem obtinendæ meritorias. 339.

Imo nihil bono agere poſſet, ſed in ſingulis actionibus neceſſariò peccaret. 340. 341.

Status iſtius poſſibilitatem aſtruentes Manichæis ſuffragantur. 341. 372. 390.

Caluiniſmi notam difficulter euadunt. 348.

Auguſtinus in eos inuehitur tanquam blaſphemos in Deum, & indecenter impudentes. 355. 356. in fine.

Deum crudelitatis arguere conuincuntur. 364. 372. 373. 386. 387.

Cum Atheis de immanitatis & abſurditatis palma concertant. 364. 367.

Dei prouidentiam euertunt. 374. 377. 378. 379.

Dei iuſtitiam funditus exinaniunt. 377. 378. 379.

In varias blaſphemias & hæreſes incidere coguntur. 390. 391. 392.

Auguſtini argumenta contra poſſibilitatẽ ſtatus puræ naturę non procedunt ex hypotheſi ſublimationis humanæ naturæ ad ſtatum gratiæ & beatitudinem ſupernaturalem. 378. 379.

Nec in iis agitur de miſeriis hominis lapſi quatenus ſunt formaliter pœnæ præſupponentes culpam quam correlatiuè reſpiciant. 380. 381.

Miſeriæ iſtius ſtatus, non merè permiſſiuè ſed magis poſitiuè in authorem naturæ refunderentur. 384. 385. 386.

Eas non poſſe Deo vt authori adſcribi agnouerunt non ſolum Catholici ſed & Hæretici & Pagani: inde orti infiniti errores vt boni Dei iuſtitia ſaluari queat. 385. 388. 389. 390.

In ſtatu puræ naturæ conditum fuiſſe à Deo Adamum, & in eodem naſci eius poſteros pertinaciſſimè ſuſtinuerunt Pelagiani. 279. 314. 332. 333. 344.

Naturę puræ conditiones perſtringuntur. 341. 342.

Naturæ puræ ſtatus nimis Deo eſt iniurioſus. 351. 355. 372. 373.

In eo ſtatu illicitæ eſſent nuptiæ. 353.

Non minus in ſtatu naturæ puræ concupiſcentiæ rebellio gigneret confuſionem & ruborem, quam nunc in ſtatu naturæ lapſæ. 354.

Natura rationalis naturaliter appetit ſimilitudinẽ ſui Creatoris, & cur? 334.

Similitudo iſta in participatione æternitatis, veritatis & charitatis increatarum, quæ tribus perſonis diuinis reſpectiuè appropriantur, conſiſtit. 334. 335. 336.

Hinc mors repugnans æternitati, error repugnans veritati, & offenſio repugnans charitati, creaturæ rationali naturales eſſe nequeunt, ſed violentæ ſunt: & beatitudini etiam naturali aduerſantur. 334. 335. & ſeqq.

Naturæ rationali à culpa puræ ita debetur vita æterna & regnum cælorum, vt abſque diuinæ iuſtitiæ violatione ei negari non poſſint. 328. 329. & ſeqq.

Ratio illa debiti non obſtat ſupernaturalitati regni cælorũ & vitæ æternæ reſpectu creaturæ cui ſepoſitã culpa debetur, etiam ex mente præcipuorum Scholaſticorum. 306. 307. 308.

Supremum Dei Dominium non poſſet excuſare Deum ab iniuſtitia, ſi aut beatitudinem creaturæ rationali innocenti denegaret, aut miſerias inferret. 400. 401. 402.

Soluitur objectio deſumpta ex mendoſo textu Auguſtini in Pſalmum ſeptuageſimum. 392. 393. 394.

Soluitur alia difficultas ex libro tertio de libero arbitrio vbi inſinuare videtur Deũ non fore culpandum etiamſi creaturã puram miſerijs affligeret. 394. 395. & ſeqq.

Propoſitio iſta: *Deus non potuiſſet talem ab initio creare hominẽ qualis nunc naſcitur*, quo ſenſu & quo genere cenſuræ à Pontificibus proſcripta? & an eius proſcriptio obſtet veritati doctrinæ Auguſtinianæ de impoſſibilitate ſtatus puræ naturæ? 402. & ſeqq.

Oſtenditur quod Auguſtinus ſucceſſu temporis profecerit in ſua doctrina de impoſſibilitate ſtatus naturę purę. 397. 398. 399.

Natura irrationalis nequit beata aut miſera eſſe. 182.

Quod in natura inferiore eſt rectiſſimum & ordinatiſſimum, in ſuperiore frequenter eſt peruerſum, vitioſum, & inordinatum. 350.

Hinc concupiſcentia quæ in brutis non eſt vitioſa, in homine vitioſa & inordinata 350. 351.

Ex hac inordinatione colligitur, impoſſibilitas ſtatus puræ naturæ. 346. 347. & ſeqq.

Non ſolum natura ipſa, ſed & naturales eius dotes ab Auguſtino appellantur gratia. 322. 323.

Naturale quid? & quo ſenſu gratia & gloria æterna poſſint dici naturales creaturæ rationali? 306. 307. 308. 309.

Peccatum nequit eſſe naturale vlli naturæ 319.

Quædam ſolitariè ſpectata ſunt naturalia, quæ ex conjũctione alterius redduntur violenta. 319.

Vide amor, concupiſcentia, Deus, dilectio, beatitudo, homo, originale peccatum, Pelagiani, miſeria.

Neceſſitas, Neceſſarium.

Neceſſitas peccandi per peccatum incurſa qualis? & quomodo cum libertate ad peccandum requiſita ſtet. 259. 269. 270.

Neceſſitas quoad ſpecificationem compatitur libertatem quoad exercitium. 259. 260.

Neceſſitas apud Auguſtinum vſurpatur pro coactione. 261.

Neceſſitas peccandi ſecluſã gratia, non obſtat vtilitati correptionum, præceptorum, & exprobrationum. 269. 270.

Soluitur difficultas de præceptis affirmatiuis quæ non niſi per actus vndequaque honeſtos impleri poſſunt. 270.

Neceſſitas peccandi ab Auguſtino conſtanter aſſerta, nõ reprobatur proſcriptione huius propoſitionis: *Homo peccat damnabiliter in eo quod neceſſariò facit*. 272.

Neceſſarium quo pacto repugnet libero & voluntario perfecto, & quæ illa neceſſitas? 60. 61.

Vide gratia, libertas, homo.

Neſcientia.

Neſcientia, quid, & quomodo ſe habet ad ignorantiam. 121.
Vide error, ignorantia.

Nolitio.

Nolitio quælibet oritur ex volitione oppoſiti. 271.
Vide Amor, dilectio.

Nubere, Nuptiæ.

Nubere abſque peccato an poſſit quis gratia deſtitutus? 232.
De nuptiis & concupiſcentia quâ occaſione ſcripſit Auguſtinus. 360.
Nuptiarum bonum à libidinis malo ſtudioſiſſimè diſcreuit Auguſtinus. 91. 92. Vide Matrimonium.

Nutrix.

Nutrix in paruulum quem lactat, prauas ſuas inclinationes cum lacte non raro transfundit. 105.
Vide Mater, originale peccatum.

O

OBIECTVM.

OBIECTVM, phraſi Auguſtinianâ, ineſt potentię aut actui ipſum repræſentanti. 80.
Iuxta hunc loquendi modum intelligendum eſt Auguſtinus dum ait, reatum hominis qui ſe peccaſſe non meminit, non eſſe in animo ipſius peccatoris, ſed in occultis Dei legibus, & in mentibus Angelorum. 78. 79.

Obſtetrices Ægyptiacæ.

Obſtetrices Ægyptiacæ mentiendo benefecerunt Hebræis. 235.
In iis remunerata eſt à Deo mentis benegnitas, non mentientis iniquitas. ibid.
Remuneratio iſta non obſtat veritati doctrinæ Auguſtinianæ de vitioſitate omnium operum infidelium. ibid.

Occidere, Occiſio.

Occidere ſeipſum, non fortitudinis ſed imbecillitatis actus eſt. 338.
Vide Cato, fortitudo.

Officium.

Officium virtutis quid? & à fine qui differat. Vide finis, virtus.

Oliua.

Oliua oleaſtrum ſubinde progenerat, & qua ratione id fiat? 89. 100. 105.
Ex illa progeneratione oſtenditur quomodo parentes iuſti procreent proles originali peccato inquinatas. ibid.

Olympius.

Olympius Epiſcopus de propagatione peccati originalis per libidinem concinit Auguſtino, vti & alij veteres. 93.

Omiſſio.

Omiſſio deliberata & moralis an poſſit reperiri abſq; omni poſitiuo actu voluntatis? 270.
Omiſſio deliberata an ſemper fiat propter finem. ibid.
Poſſitne quis implere præceptum negatiuum abſque gratia, idque per puram omiſſionem? ibid.

Optatus Mileuitanus.

Optatus Mileuitanus ante Auguſtinum ſcripſerat de baptiſmo: ſed materiam iſtam non ſatis illuſtrauit. 13.
Auguſtino eandem materiam pertractanti cedit, non ſecus ac embrion fœtui perfecto. ibid.

Opinio.

Opinio animum præoccupans, facit vt quis aliorum verba quãtumuis violentè, in ſuas potiùs partes diſtorqueat; quam ſe aliis accommodet. 85. 237. 277.
In taliter præoccupatis ſollicitudo laboris fit dux erroris, dum loca ab iis quæruntur non quibus ſe corrigant, ſed anticipata ſua ſenſa confirment. 86.

Opus.

Opus indifferens inter bonum & malum ab Auguſtino nullum agnoſcitur. 211. 212. 216. 228. 259.
Opera ſteriliter bona quænam dicantur? 223. 253.
Opera ſteriliter bona à Pelagianis excogitata, ab Auguſtino conſtantiſſimè negantur. 223. 241. 254.
Opera ſteriliter bona eo ipſo quo ad vitam æternam non conducunt, ſunt vera peccata. 145. 152. 209. 227. 228. 341.
Opera ſteriliter bona ab Auguſtino tãtoperè reprobata, à Scholaſticis quibuſdam Pelagio ſuffragantibus aſtruuntur. 254.
Opus bonum ab Auguſtino non agnoſcitur, quod æterni præmij non ſit meritorium. 250.
Opus bonum non datur vllum niſi ex fide per charitatem operante procedat. 217. 253.
Opus quodcunque non ex Dei dilectione profectũ, ipſo non recto ſine peccatum eſt. 251. 253.
Cur Auguſtinus requies fidem & charitatem ab benè operandum nonnunquã addat particulas, *ſicut oportet, verę virtutis* &c. 254. 301. 302.
Opus fieri *ſicut oportet*, quid? 302.
Opus non fit *ſicut oportet*, niſi ex charitate fiat. 302.
Opus factum ex timore pœnæ, non fit *vt oportet*. ibid.
Opus pietatis nullum Auguſtinus agnoſcit niſi quod ex Dei gratuito amore proficiſcitur. 301.
Operari intuitu honeſtatis moralis aut ſplendoris virtutis ibi ſiſtendo, non licet. 204. 241. 243. 251. 252. 291. 292. 293. 297.
Oppoſitum aſſerentes Stoiciſmum reſuſcitant. 251. 252.
Eorum error ex prophana Philoſophia emanauit. 293.
Vide fides, gratia, intentio, infideles, Philoſophi, Stoici, Vaſquez.

Oratio.

Orationes quotidianæ fidelium, gratiæ neceſſitatem luculenter aſtruunt. 2. Vide gratia.

Ordo.

Ordo quid? & in actibus virtutis quam neceſſarius? 307.
Virtus Auguſtino eſt ordo amoris. 157. 243. 249.
Vide virtus.

Origenes.

Origenes Theologiæ Græcanicæ Princeps habitus. 20.
Humanæ temeritatis & diuinæ caſtigationis exemplum. 5.
Subſequentium hæreſum fons & origo. ibid.
De transfuſione peccati originalis per concupiſcentiam, Auguſtino concinit. 93.
Ab Auguſtino poſtergatus. 20.

Originale Peccatum.

Originale peccatũ varijs nominibus ad Auguſtino expreſſum. 80. 82. 100. 101. 102. 105.
Eius exſibilatio, totius Pelagianiſmi baſis. 75. 90. 91. 92.
Eius agnitio, gratiæ & Chriſtianæ fidei fundamentum. 75.
Prædicatu facillimum: intellectu ſecretiſſimum. 75. 85. 96. 100.
In eo adſtruendo Auguſtini induſtria potiſſimùm deſudauit. 185. 91.
Eius naturam & propagationem eodem ſemper modo abſque vlla fluctuatione Auguſtinus explicauit. 76. 96. 97. 99. 110.
De quibuſdam tamen circumſtantijs eius, tota vita fluctuauit: & quęnam illæ? 79. 96. 99. 108. 110. 376.
Eius materiale eſt concupiſcentia: formale, reatus 76. & ſeqq. 95. 101.
Formale illud non pœnæ, ſed culpæ reatus eſt. 77. 78.
Quomodo ab Auguſtino reatus ille dicatur conſcriptus in mentibus Angelorum & occultis Dei legibus? 77. 78.
Materiale per baptiſmum non tollitur: tollitur verò formale. 77. 78. 83. 88. 96.
Originale peccatum habituali perſonale affine. 80.
De eius formali multiplices Neotericorum ſententiæ recenſentur. 80.
Nihil eorum in quibus illud à Scholaſticis conſtituitur, Auguſtinum latuit: maluit tamen reatum aſſignare quam quidquam reliquorum. 80. 84.
Cur maluit Auguſtinus originale peccatum poſitiuè quam priuatiuè exprimere: cum expreſſerit peccatum perſonale per priuationem? 84.
An materiale & formale peccati originalis eidem ſubjecto proprio inſint? 108.
Originale peccatum quà ratione voluntarium, liberum, euitabile ſcienter perpetratum? 84. 85. 113.
Non eſt purè peccatum, ſed inſuper pœna peccati. 85.
Ab Auguſtino appellatur contagium, & affectionalis qualitas. 100. 101. 101. 105.
An ſit priuatio an habitus corruptus? 103.
Quomodo in poſteros Adæ transfundatur? 85. 86. & ſeqq. 104 & ſeqq.
Originale peccatum tranſundi per libidinoſam concupiſcentiam ſenſerunt ante Auguſtinum, Origens, Olympius, Hilarius, Ambroſius. 93.
Idem poſt Auguſtinum ſenſerunt: Leo, Chryſologus, Fulgentius, Gelaſius, Beda, Remigius, Phillippus, Bonæ-ſpeenſis, Bernardus, Hugo & Richardus Victorini, Innocentius tertius, Vrbanus quartus, Magiſter cum Scholaſticorum coryphæis. 93. 95.
Idipſum conſtantiſſimè tradidit Auguſtinus tamquam Catholicæ fidei dogma. 95. 96. 97.
Originalis peccati propagatio aſſimilatur transfuſioni podagræ à parentibus in poſteros. 87. 100. 101. 104.
Item transfuſioni nigredinis, criſpitudinis, & ſimitatis Æthiopum generantium in genitos. 101. 104. 105. 107.
Item transfuſioni coloris virgarum excorticatarum in agnos Laban. 94.
Item transfuſioni infectionis à radice vitiata in truncum & ramos: à fonte in riuum. 87. 93. 99. 100.
De ſola propemodum propagatione peccati originalis Auguſt.

cum Iuliano conflixit 90. 91.188. 189.353.
Tredecim libros ea de re aduerſus Iulianum conſcripſit: tres alios meditabatur, quos morte præuentus non incœpit. 90. 91.193.
Ex tredecim conſcriptis tres perierunt aut adhuc latent: duo nuper inuenti & cum Iuliani libro editi. ibid.
Omnes iſtæ tot annorum & vigiliarum lucubrationes funditùs euertuntur, ſi aliter quàm per concupiſcentiam propagetur originale peccatum. ibid.
Auguſtinus tamen ipſe (alioqui modeſtiſſimus) libros iſtos ſpecialiter commendat, elaboratumque opus nuncupat. 91.
Neoterici quidam Philoſopho-Scholaſtici doctrinam Auguſtini de propagatione peccati originalis per concupiſcentiã deſerentes; pactum Dei cum Adamo & poſteris comminiſcuntur, in quod propagationem illam vltimatè reſoluunt. 85.86.89.93.94.98.99.100.
Tale pactum aſtruere, eſt peccatũ originale euertere: aut Deũ, purgatis generantibus & prolibus genitis, culpare. 93.98.99.
Quidam ex his pactuatoris non cõtentus valedicere Auguſtino, doctrinam ipſius grauiſſimis cenſuris perſtringit, & Pelagianiſmi inſimulat. 15.76.85.91.92.93.
Auguſtinum hac in re cenſurando, Eccleſiam, non minus imperitè quam temerè vellicat; quæ non niſi ſtilo & calamo Auguſtini de Pelagianis triumphauit. 75.76.91.92.93.363.
Qua ratione à parentibus iuſtis transfundatur in prolem originale peccatum? 88.89.104.105.
Variis ſimilitudinibus transfuſio iſta illuſtratur. 104.105.
Philoſopho-Scholaſticorum ſuper huiuſmodi trãsfuſione hallucinationes perſtringuntur. 88.89.
Non ſolum de facto originale peccatum per libidinosã concupiſcentiam propagatur, ſed nec aliter propogari potuit. 86. 87.89.
Hinc ſi Adam poſt lapſum antequam genuiſſet, concupiſcentiã benè viuendo extinguere in ſeipſo potuiſſet & reipſa extinxiſſet, nullum peccatum in poſteros transfudiſſet. 107.
Similiter nec parentes proximi transfunderent ſi per inuſitatum miraculum à concupiſcentia habituali immunes fierẽt tempore coitus. ibid.
Secus dicendum ſi Deus miraculosè compeſceret actualem cõcupiſcentiæ pruritum tempore commixtionis, permanente habituali. 105.
Item ſi miraculosè ex vitiatis ſeminibus abſque carnali commixtione formaretur infantulus. ibid.
Cur potiùs primum Adę peccatum in poſteros transfundatur, quam reliqua ſubſequentia? 107.
Originale peccatum eſt toti ſpeciei humanæ commune. 107.
Originali peccato infecti ſub diaboli tyrannide captiuantur: & ſolo baptiſmo inde liberantur. 82.83.
Originalis peccati pœna generatim perſtringitur. 113.114.115. 116.117.
Duę ſpeciales eius pœnę expenduntur, quę libertatem ad operandum bonum abſtulerunt homini. 182.
Pœnæ correſpondentes originali peccato in altera vita inſinuantur, remiſſiuè. 175.
Vide Auguſtinus, concupiſcentia, Iulianus, libido, Pelagiani, Scholaſtici.

Oues.

Oues Labã colorem virgarum ſenſibus hauſtum tempore coitus, transfuderunt in ſuos fœtus. 94.104.
Eo exemplo transfuſionem peccati originalis per libidinem, accommodatè explicat Gelaſius Papa. 94.

Ozorius.

Ozorius ſententiam Auguſtini de prædeſtinatione, ſeueritatis & difficultatis accuſati; eique Græcorum, Gallorum, & Maſſilienſium dogma patenter præfert. 15.
Satius foret ſi alij Philoſopho-Scholaſtici Auguſtinum ſimiliter reiicerent palam, quàm tot ludibrijs adulteratum vindicare præſumerent. 222.228.
Ozorio non minus temerarius Catharinus ſententiam Auguſtini de prædeſtinatione, crudelem appellat & truculentam eamque vt deſperationis occaſionem & incentiuum palam reſpuit.

P

PACTVM.

PACTVM Dei cum Adamo incluſis poſteris, à Neotericis confictum explopitur. 93.98.99.
Vide Deus, originale peccatum, Scholaſtici.

Peccatum, Peccare.

Peccatum ab Auguſtino definitur: volũtas agendi quod iuſtitia vetat, & vnde liberum eſt aſtinere 85.109.122.192.260.262.
Ea definitione abutuntur Pelagiani impugnãtes originale peccatum, & adſtruentes libertatem contrarietatis ad bonum & malum. 123.192.202.
Peccatum aliter ab Auguſtino deſcribitur: Amor rei temporalis quæ amanti auferri poteſt inuito. 211.143.
Item dictum factum vel concupitum contra legem æternam. 148.158.286.
Item, quod quamuis habeat ſpeciem boni operis, ſit tamen non propter requiem ſempiternam. 645.152.209.228.
Peccatum quodlibet conſiſtit in fruitione vtendorum aut vſu fruendorum. 151.161.166.208.249.
Peccatum includit rationem voluntarii, & quomodo ea reperiatur in peccato originali? 84.85.123.260.267.
Quid illud voluntarium iuxta Auguſtinum? 262.
Peccatum prærequirit ſcientiam, & quomodo ea reperiatur in peccato originali? 84.123.263.
An & qua ratione peccatum requirat libertatem & euitabilitatem. 84.123.124.192.193.164.312.
Peccatum Auguſtino eſt voluntas mala ab incommutabili bono ad commutabile deficiens. 80.
Peccatum quodlibet eſt ſtultitia, & cur? 140.
Peccati varię rationes formales expenduntur. 80.81.83.
Peccatum perſonale ab Auguſtino deſcribitur priuatiuè: originale poſitiuè, & cur? 83.
Peccati ratio formalis in quo ſita iuxta Auguſtinum. 283.
Peccatum nequit eſſe vlli naturale, & cur? 318.
Peccati dedecus nequit eſſe abſque dedecore vindictæ. 368.
peccata quædam mortalia, quædam venialia. 248. 155.158.405.
An & quo ſenſu verum ſit, tunc peccari mortaliter quando finis in creatura conſtituitur? 154.
peccatũ veniale in Deum referre tam in gratum ipſi eſt, quam mactare filium in conſpectu patris. 154.
peccans vel venialiter, non vtitur ſed fruitur creaturis: adeoque peruerſus eſt. 253.154.155.251.
Idem ſentiendum de eo qui intuitu moralis honeſtatis & ſplendoris virtutis operatur. 251.252.
peccatis venialiter non præponit Creatori creaturam; peccans mortaliter, præponit 154.158.
peccans mortaliter non ſolum actu ſed & habitu diuinam amicitiam abrumpit. 154.158.
peccatum quodlibet inde naſcitur quod id quod maius eſt ad minus declinat 158.
peccata vniuerſa ad tres fontes reuocantur, & qui illi? 132.133.
Imo ad duos reuocari poſſunt. 170.262.168.
peccata vniuerſa hominis lapſi inſtigante concupiſcentiã perpetrantur. 167.168.262.341.
Ab Auguſtino idcirco appellantur fœtus concupiſcentiæ. 168.
Redditur ratio huius Auguſtinianæ doctrinæ. 171.172.
An & qualiter peccata ex ignorantia ſint etiam ex concupiſcentia? 170.
peccatum eſſe in animo, in conſcientia, in memoria, apud Auguſtinum quid? 79.
peccatum carnis quid? & à peccato animæ quid differat? 109.
peccatum qua ratione faciat nouiſſima prima, & prima nouiſſima. 111.
peccatum ex carne in ſpiritum ſerpit ſurſum: ſanctificatio ex ſpiritu in carnem deorſum. 112.
peccata quædam ex ignorantia, quędem ex infirmitate: & quænam ignorantia, ibi intelligenda eſt? 121.125.170. 193.194. 195.297.268.
peccata iuxta Auguſtinum quædam ex ignorantia, quædam ex negligentia, quædam ex obliuione, quædam ex non intelligentia: & qualiter hæc differunt? 122.
peccata per excæcationem commiſſa non excuſantur ratione excæcationis, eo quod hæc ſit voluntaria ſaltem in cauſa. 1. 8.129.193.
Hinc deducitur, peccata commiſſa per ignorantiam quæ eſt pœna peccati originalis, quantumuis hic & nũc inuincibilis ſit, non excuſari. 115.116.& ſeqq. Item. 125. 126. 127. 128.129. 193.361.362.
peccatum non niſi voluntate committitur, & quid illa voluntas? 262.263.
Ad peccatum ſufficit voluntarium in cauſa. 267.
Soluitur obiectio ex Auguſtino. 268.& ſeqq.
peccata quædam vitari nequeunt niſi per actum vndequaque honeſtum. 1.16.270.
Quomodo in eorum perpetratione ſtat libertas ad peccandum requiſita, cum neceſſitate peccandi? ibid.
peccatum omiſſionis an neceſſariò habeat adiunctum actum poſitiuum voluntatis? 270.
peccati reum quemquam conſtituere in eo quod vitare non potuit; ſummæ inſaniæ eſſe, docet Auguſtinus: & quo ſenſu? 84.85.122.124.192.260.262.315.330.
peccator & præuaricator, qui differant? 125.126.
peccatum induxit peccandi neceſſitatem. 192. 193.296.397.259. 340.341.
Omne factum ſi rectè factum non eſt, peccatum rectè nominatur. 216.225.328.241.302.318.

Peccatum vnum vitari poteſt abſq; gratia,ſed perpetrando alterum.259.

Hoc tamen non tam eſt peccatum vitare quam in peccatum incidere.260.264.

Nullum peccatum virtute vitari poteſt abſque gratia.224.237.

Nullum peccatum facit vnus homo quin faceret alter, ſi Dei cuſtodia deeſſet.231.

Poteſt quis alteri conſulere actum quem alter exercendo peccabit.232.

Ex quo motiuo abſtinendum eſt à peccato vt quis cenſeatur peccatum ſimpliciter vitare? 206.207.216.

Nemo peccat niſi volens.331.

Peccati deſiderium nec bonũ eſſe,nec à Deo inſeri poteſt.348.

Omnis peccans auertit ſe à Deo & ad creaturam ſe conuertit. 81.84.

Sub diaboli poteſtate captiuatur qui mortaliter peccat.81.83.

Peccatum frequenter eſt pœna alterius peccati,imo ſui-ipſius. 85.123.124.193.194.233.260.261.

Pelagiani.

Pelagiani & Manichæi ex eodem principio in contrarios errores prolapſi.265.322.323.356.372.373.

Pelagianorum& Semi-pelagianorum diſcordia quoad vires liberi arbitrij humani.45.

Pelagiani vires naturæ extollendo,Chriſto & Chriſtiano nomini injurioſi. 2.188.

Eorum dogma de mortalitate protoplaſtorum ante præuaricationem.36.344.378.379.

Negant mortem eſſe malam aut pœnalem. 372.373.

Statum puræ naturæ in Eccleſiam inuehunt. 279.280.314.329. 343.3.6.372.375.378.

Capitalia eorum dogmata ſunt duo: vnum, paruulos in eo ſtatu naſci in quo fuit Adam ante lapſum: alterum, Adamum ſiue peccaſſet ſiue non peccaſſet fuiſſe moriturum. 329.344. 345.378.379.

Catholicam Eccleſiam agnominant Babylonem.177.188.

Liberi arbitrii negati crimen Auguſtino impingunt. 176.179. 188.189.198.

Auguſtini ſententiam de amiſſa per peccatum poſſibilitate boni,veraciter intellexerunt.188.189.199 2,6.

Eorum reſponſio ad ſcripturas ab Auguſtino pro ſua ſententia allegatas.189 190.

Quo potiſſimum fundamento negent originale peccatum? 84.

Pelagiani omnium libidinum patroni fideliſſimi: & ob id ab Auguſtino libido vocatur *ſuſcepta Pelagianorum*.136.139.140. 342.343.349.356 362.

Exceſſum libidinis improbant:& quibus limitibus mediocritatem eius circumſcribant? 136.139.341.345.349.

Iis ſuffragantur quidam Scholaſtici quorum Theologia contenta eſt mediocritate vitiorum.139.148. 342.

Pelagiani libidinem in paradyſum tam terreſtrem quam etiã cæleſtem inuehunt.32.33.90 342.& ſeqq.

Eorũ hæreſis ex Philoſophia Peripatetica dimanauit:&ob id ab Auguſtino cognominantur ſimiæ Ariſtotelis.328.343.352.

Eo dementiæ prolapſi ſunt eorum nonnulli, vt paruulis nondum ex vtero natis vſum rationi,attribuerint.361.

Auguſtinum calumniantur tanquam qui paruulis conſcientiam attribuerit. 80.84.

Deum crudelitatis reum non minus quàm Manichæi conſtituunt:eoque nomine proſcribuntur edicto Imperatorio.386.387. 388.

Iis quoad hoc dogma ſuffragantur Scholaſtici poſſibilitatem ſtatus puræ naturæ aſtruentes. 364.372.374.386.387.388.

Pelegiani paruulos abſque baptiſmo decedentes ab omni ſupplicio immunes faciunt. 329.

Paruulos per baptiſmum capaces reddi regni cælorum admittunt. ibid.

Gratiæ neceſſitatem ad ſuperandos errores agnoſcunt, ſed ſubdolè. 335.

Auguſtinum in primum Symboli articulum impingere calumniantur,& cur? 345.

Eorum hæreſis non niſi fallaciter ſubiugata & victa, ſi aliter quàm per libidinem propagetur originale peccatum. 91.92.

Vide Adam,Auguſtinus,concupiſcentia,gratia, libertas,libido,natura,originale peccatum.

Pœna.

Pœna quælibet eſt pediſſequa culpæ.367.368.

Pœna triplex culpam mortalem neceſſariò conſequitur, conſcientiæ tortura,Dei iactura, & animi inquietudo. 367.368.

Pœna interiori conſcientiæ inflicta longè grauior eſt pœnis exterioribus.367.

Grauiſſima peccati pœna eſt, de peccato ipſo gaudere. 368.

Omnis pœna culpam neceſſariò præſupponit. 362. 363. 366. 371.

Idque verum eſt iuxta ſolidam Auguſtini doctrinam, non tantum de pœna formaliter ſumpta pro correlatiuo culpæ,ſed & materialiter pro quacunque miſeria. 380.381.382.

Nullum peccatum à Deo iuſto relinqui poteſt impunitum.364. 365.368.369.390.

Pœna iuſtiſſima peccatoris eſt; vt qui omiſit velle cùm poſſet, amittat poſſe cum vellet.194.

Pœna includit rationem inuoluntarii.85.192.

Pœnæ damni in quo ſita? & an de abſoluta Dei potentia poſſit inferri innocenti? 370.371.372.

Pœna ſenſus antonomaſticè appellatur damnatio.370.

Eam innocenti inferre Deus abſque iniuſtitia non poteſt: adeoque non poteſt abſolutè. 370.371.372.

Latini horrible dogma refertur; Deum ratione ſupremi Dominii poſſe beatos omnes aut in nihilum redigere aut ad æternas pœnas deiicere. 364.

Exploditur illud dogma vt Auguſtinianæ doctrinæ è diametro oppoſitum.370.371.& ſeqq.

Sicut Dei iuſtitiæ repugnat innocenti pœnam infligere, ita & beatitudinem conferre peccatori in peccato perſeueranti. 369.370.

Peripatetici.

Peripatetici inter Stoicos & Epicuræos medii.246.249.250.

Eorum error de vita beata perſtringitur. 338.

Eorum dogma de ſummo bono.246.249.250.

Vide Ariſtoteles,Philoſophia,Plato,Epicurus, Stoici.

Perſeuerantia.

perſeuerantia & perſeuerandi poteſtas,an & qualiter differant? 47 61.65.

perſeuerantia in bono à Pelagianis adſcribitur viribus naturæ.57.

perſeuerantia hominis lapſi eſt ſpeciale donũ gratiæ: perſeuerantia hominis integri vti & Angelorum, non gratiæ ſed libero arbitrio adſcribenda,& cur? 46. 47. 50.63.61.66.68.

Ad perſeuerandum neceſſarium fuit gratiæ adiutorium tam homini integro quam Angelis 52.63.

Vide Adam,Angelus,innocentiæ ſtatus.

Philippus Bonæ-ſpecnſis.

philippus Abbas Bonæ-ſpei ſancti Bernardi coætaneus. 94.

De propagatione peccati originalis per libidinem, ſuffragatur Auguſtino; vt & alij veteriores,coæquales,& recentiores ibid.

Philoſophia, Philoſophi.

Philoſophia interpretatur amor ſapientiæ,& quid illa ſapientia in cuius amore conſiſtit? 304.305.

Philoſophia errorum fons,& hæreticorum mater.3.4.6.11.34. 36.37. 76.101.201.219.237.256.

Theologiam ex cathedris pœnè deturbauit. 22.24.74.in fine, 80.201.328. 329.

Philoſophi hæreticorum patriarchæ.36.301.342.345.352.

Miſerias humanæ naturæ ductu rationis agnouerunt.117.

Philoſophorũ ducentas octoginta octo ſectas diſtinguit Varro; quarum varietas potiſſimum orta eſt ex diuerſo modo opinandi de fine boni & mali. 335.

Philoſophorum ſectas Auguſtinus ad duas coarctat, & quæ illæ? 251.

Philoſophandi nulla alia cauſa homini, niſi vt beatus ſit.335.

Philoſopho-ſcholaſticæ ſubtilitates parum proſunt veritati inueniendæ,& multum obſcurant inuentam.6.24.74.80.

Ab Apoſtolis & antiquis Patribus proſcriptæ 7.

Philoſophicæ argutiunculæ ſunt parricidiales pugiunculi.100.

Iis terreri non debet Theologus vt à triſs maiorum ſemitis deflectat 122.253.

Philoſophorum virtutes ſunt vera vitia, ſolâ virtutis imagine palliata.180.137.238.& ſeqq.246.247.340.

Vide Ariſtoteles,Diuomachus,Epicurus,Plato,Stoici.

Plato, Platonici

Plato Philoſophorum princeps: imo Deus, habitus.328.354.

Eius dogma Chriſtianiſmo viciniſſimum.354.

Ab Ariſtotele diſcipulo ſuo in multis temere carpitur.328.

Diis plurimis ſacrificandum ſentiebat, polytheiſmum inuehens.335.

Platonici Philoſophorum omnium nobiliſſimi.155.304.326.

Quoad opinionem de fine boni proximè ad Chriſtianos acceſſerunt.304.327. 335.

Melius de quibuſdam fidei noſtræ myſteriis ratiocinati ſunt quam nonnulli Scholaſtici.328.

De beatitudine hominis quid ſenſerint? 303.316.327.

Soli inter Ethnicos philoſophos de inuenta veritate gloriari potuerunt.335.

Philoſophiam in Dei amore conſtituerunt.304.305.

Vnde hauſerint notitiam Dei? 304.

Quamuis de fine vltimo rectè ſenſerint, circa media tamen quibus acquiri debet, turpiſſimè errarunt. 335.

Sententiam ſuam de fine vltimo occultare ſtuduerunt & cur? 335.

Tripartitam philoſophiæ diuiſionem in Logicam,phyſicam & Ethicam excogitarunt 304.

plures dæmones vbi colendos duxerunt,& cur? 306.

Eorum præcipui fuerunt noui Academici qui nihil ſe ſcire ſed de omnibus dubitare profitebantur.335.
Vide Academici, Philoſophia, beatitudo.

Podagra.

Podagra hæreditarius morbus.87.104.
Eius propagatio propagationi originalis peccati affinis.87.100.101.104.
Vide originale peccatum.

Polemon.

Polemon luxurioſus Xenocratis oratione ad continentiam accenditur.71.230.
Eius ſubſequens continentia an donum Dei, & an ex omni parte honeſta? 230.231.
Vide fides, infidelis opera.

Prædeterminatio.

Prædeterminatio phyſica à quibuſdam aſtruitur neceſſaria ad omnes actiones hominis ſiue lapſi ſiue integri 73.
Dogma iſtud funditus ſubuertit principia doctrinæ Auguſtinianæ de gratia primi hominis ante lapſum. 73.74.
Prædeterminationis phyſicæ natura & proprietates perſtringuntur. 73.74.

Proſper aquitanicus.

Proſper doctrina & ſanctitate celeberrimus habetur.13.
Auguſtinianæ doctrinę ſectator fideliſſimus & propugnator acerrimus.13.44.47.48.238.256.296.
Auguſtini de gratia ſententiam tanquam Apoſtolicam & Catholicam deprædicat.13.44.
De vitioſitate vniuerſorum operum abſq; fidei directione exercitorum Auguſtino ſuccinit. 235.236. 241.242.
Virtutum naturalia ſemina? Semi-pelagianis aſſerta refutat. 256.
Sententiam ſuam qua olim dixerat, Philoſophos virtutis luce fulſiſſe, retractat. 238.
Eius de Auguſtino celebre teſtimonium.92.

Pudor.

Pudor, indiuiduus concupiſcentiæ effrænis comes, & cur? 353.358.360.
Vide concupiſcentia, libido, Iulianus.

Q

QVO & QVA.

QVO & Qua habitudinem principij præuij important. 57.
Non poſſunt accommodari concurſui concomitanti. ibid.

R

RADIX.

RADIX vitiata vniuerſam maſſam in ſe radicatam vitiat.87.& ſeqq.94 95.
Vide originale peccatum.

Ratio.

Ratio libidini dominari debet, non ſeruire. 139.140.
Ratio & mens potentior eſt libidine. 140.
Ratio à Stoicis ſtatuitur ſuprema Regina cui omnia ſeruire debent.249.250.
Item extrema norma vitæ humanæ. 250.
Rectius ſtatueretur ancilla ſupremæ & incommutabilis veritatis.ibid.
Vide Stoici.

Reatus.

Reatus imputabilitatem importat: reatus quidem culpæ ad culpam, pœnæ ad pœnam.78.
Reatus culpæ cum concupiſcentia complet peccatum originale.77.78.79.
Reatus culpæ eſt cauſa reatus pœnæ.78.79.
Quid ille reatus culpæ originalis, & in quo ſubiecto reſideat? 108.
Reatum culpæ & pœnæ inter ſe diſtingui non modò Auguſtinus aſſeuerat, ſed & ipſi Pelagiani agnoſcunt.78.79.
Reatus culpę ab Auguſtino appellatur pollutio, auerſio à Deo, impietas, iniquitas.78.79.80.
Quo ſenſu Auguſtinus docet reatum hominis qui ſui delicti oblitus eſt, non eſſe in animo hominis ſed in mentibus Angelorum? ibid.
Reatus culpæ originalis per baptiſmum tollitur, manente concupiſcentia materiali. 77.83.88.96.100.
Vide baptiſmus, concupiſcentia, originale peccatum.

Rebellio.

Rebellio partis inferioris aduerſus ſuperiorem in homine aduerſatur rectitudini ordinis naturalis, adeoque nequit eſſe homini connaturalis. 357.359.
Contraria ſubordinatio & obedientia eſt connaturalis naturæ humanæ. 358.359.
Si iſta rebellio ſit homini connaturalis, triumphus Auguſtini de Pelagianis eſt inanis, illuſorius, & fallax. 321.322.
Soluitur obiectio aduerſariorum. 358.359.
Vide concupiſcentia, homo, natura pura.

Regimen.

Regimen Dei reſpectu creaturæ rationalis aliud eſt imperij aliud gratia, & quid vtrumque? 51.
Regimen imperij non ſubtrahitur ob demeritum peccantis: regimen gratiæ ſubinde ſubtrahitur. 51.
Regimen gratiæ non in habitibus ſed in actualibus auxiliis potiſſimum conſiſtit. 51. Vide Deus.

Regnum Dei.

Regnum Dei in quo potiſſimum conſiſtat? 329. 330.
Nullum determinatum locum importat. 329.
Coincidit cum vita æterna. 329.330.
Extra regnum Dei ſtatuere vitam æternam, pro abſurdiſſimo reputat Auguſtinus. 330.
Regnum Dei debetur omni creaturæ rationali innocenti, nec illud debitum obſtat eius ſupernaturalitati.329.& ſeqq.
Excluſio à regno Dei eſſet grauiſſimum ſupplicium hominis etiam in ſtatu puræ naturæ conditi. 332.333.
Vide beatitudo, Deus, homo, natura pura.

Remigius.

Remigius Altiſiodorenſis de propagatione originalis peccati per libidinem concinit Auguſtino. 94.

Roffenſis.

Roffenſis Epiſcopus & martyr glorioſus Auguſtino ſuffragatur quoad vitioſitatem omnium operum abſque fidei directione exercitorum. 258.
Dicit omnes Patres idipſum ſenſiſſe. ibid.
Vide fides, infideles.

Romani.

Romani, virtutum imaginibus præcellebant cæteris Ethnicis. 246. 247.
Eorum indoles laudis auidiſſima. 246.
Virtus fuit eis via ad honoris, gloriæ & poſſeſſionis finem.247.
Eorum virtutes non veræ virtutes, ſed vitia pompaticâ virtutis imagine laruata. 235. 238. 246. 247.
Quomodo Deus eorum pſeudo-virtutes mercede temporali remuneratus ſit, cum ex mali finis circumſtantia omnia eorum opera fuerint vitioſa. 235.
Romani humanæ laudis & politicæ libertatis cupiditate, mira patrarunt. 247.259.
Id oſtenditur inductione deſumpta ex præcipuis Romanorum. 247.
Idem oſtenditur autoritate nobiliſſimorum Scriptorum qui apud Romanos floruerunt. 247.
Redditur ratio cur eorum virtutes fuerint vitia. 247. 248.
Vide Cato, fides, infideles, intentio, gratia.

S

SALOMON.

SALOMONIS iudicium de prole controuerſa. 372.
Salomon author libri Sapientiæ, quam librum è canone bibliorum reliciunt Pelagiani. 119.

Sapiens, Sapientia.

Sapiens quis veraciter dicendus? 209
Sapientia quid? & an in peccatoribus reperiatur? 30.
Sapientia nulla eſt abſque Dei dilectione. 319.
Sapientia & ſtultitia carent medio. 30. 281.319. 366.
Quo ſenſo Auguſtinus mediam quandam affectionem inter ſapientiam & ſtultitiam admittere videatur? 319.
Sapientia quantumuis in ſe bona, vitioſè appetitur propter ſeipſam. 132.147.

Scholaſtici.

Scholaſtici Ariſtotelici in plurimis hallucinantur. 21.328.
Scholaſtici nimis curioſè myſteria fidei perſcrutantes reprehenduntur. 5.6.8.98.
Hæreticis aſſimilantur, qui ſimplici veritatis reuelatione ſine rationis naturalis indagine acquieſcere nolunt. 6.
Eorum ſubtilitates quam obnoxiæ periculo erroris? 8.201.204.257.
Eorum concors ſententia quanti facienda? 26.27.28.
Auguſtini vel ſolius ſententia præferẽda eſt ſententiæ omnium Scholaſticorum contrarium aſſerentium. ibid.
Scholaſtici ſtatum puræ naturæ poſſibilem aſtruentes redarguuntur. 339.
Scholaſtici multi in Auguſtini ſcriptis non tam ipſius ſenſum, quam ſuorum dogmatum apparens aliquod munimen quærunt. 404.
In cauſa paruulorum abſque baptiſmatis vnde decedentium magis benigni quam ſapientes ſunt. 174.

Scholaſtici vſum libidinis cauſa voluptatis exercitæ approbantes, Pelagianis ſuffragantur. 139. 142
Diuomachi & Calliphontis dogma reſuſcitant. 362 609
Ab Epicuræis parum diſtant. 148. 145
Scholaſtici pactum Dei cum Adamo, inclusis poſteris, confingendo, homines purgant & Deum culpant. 85. 93. 99
Non Auguſtinus nec vllus veterum vſque ad Scholaſticos eiuſ-modi pacti meminit in tractatu de originali peccato. 89. 93. 94
Reiicitur pactum iſtud propter abſurda quæ infert. 98. 99
Vide Auguſtinus, concupiſcentia, libido, finis, intentio, homo, natura pura, originale peccatum, Pelagiani.

Scotus.

Scotus Scholaſticorum coryphæus. 308
Beatitudinem formalē in Dei dilectione fruitiua conſtituit. 308
Naturalem appetitum beatitudinis ſupernaturalis in homine etiam lapſo agnoſcit. ibid.
Et quoad hoc concinit D. Thomas licet de appetitu iſto nonni-hil diſcordet. ibid.

Scriptura.

Scriptura materialis in lege noua non requiritur; per ſe requirebatur autem in veteri. 4
Scriptura Sacra nihil præcipit niſi charitatem: nihil culpat niſi cupiditatem. 144

Sæculum.

Sæculum vſurpatur pro re ſæculari ſeu temporali. 143. 144. 159
Conformari ſæculo, quid? ibid.
Sæculi amor mortem operatur. 156

Semi-Pelagiana hæreſis.

Semi Pelagianæ hæreſis fundamentum & baſis. 21. 45
Semi Pelagiani perinde ac Pelagiani naturalia virtutum ſemina aſtruunt. 255 256
Dogma iſtud ex prophana Philoſophia emanauit. 256
Quo ſenſu ab Auguſtino & aliis veteribus admittuntur iſta virtutum ſemina? 255

Seruum arbitrium.

Serui arbitrij nomen a modernis hæreticis humanæ voluntati inditum. 182
Eodem nomine ante eos vſus fuerat Auguſtinus, ſed ſano & Catholico ſenſu. 182
Falluntur proinde Catholici controuerſiſtæ negantes antiquitùs fuiſſe vſurpatum. 182
Arbitrium humanum ex ſeruo fieri liberum, in Scholaſticorum ſcholis pœne inauditum. 182
Vide libertas, liberum arbitrium.

Socrates.

Socrates Platonis Magiſter. 335
Malo dæmone familiariter vſus. ibid.
Moribundus gallum Æſculapio immolat. ibid.
Vt olim Philoſophi omnes cupierunt haberi Socratici, ſic Theologi omnes cupiunt haberi Auguſtiniani. 20

Sorbona.

Sorbona, occaſione primatus Pōtificij in duas factiones diuiſa. 21

Status.

Status hominis quadruplex iuxta Auguſtinum, ante legem, ſub lege, ſub gratia, in pace 125. 126. 182. 183. 184
Expenditur ſingulorum natura, & applicantur ſingulis hominibus in particulari. 182. 183. 184
Status creaturæ rationalis duplex: naturalis & pœnalis. 265. 267
Status innocentiæ, Vide innocentiæ ſtatus.
Status naturæ puræ. Vide natura pura.
Status naturę lapſæ. Vide homo, natura lapſa.

Stoici.

Stoici humanam rationem ſtatuerunt extremam normam vitæ humanę, & reginam cui cætera omnia ſeruire debeant. 249. 250
Virtutem ſenſerunt appetendam eſſe propter intrinſecam honeſtatem, propriumque ſplendorem: & in quo conſiſtat iſte ſplendor virtutis. 246. 247. 249
Eorum dogma de fide boni, minus improbandum quam Peripateticorum: improbandum tamen. 248
Eorum dogma reiicitur vt ſuperbiæ incentiuum. 250. 251
Eorum cum Epicurgis diſceptatio de fide boni. 245. 246
Vt Epicureos palam confunderent, voluptatem in Regia ſella ancillantibus omnibus virtutibus depingi curarunt 245. 256
Eorum dogma de fide boni minus pudendum quam Epicureorum. 256
Tam Stoici quam Epicurei vixerunt ſecundum carnem, quamuis Stoici longiſſimè recedere à carne contenderint. 251
Auguſtinus ſententiam olim ſuam Stoiciſmo fauentem retractat & reuocat. 251
Stoici materiam ſtatuerunt abſolutè immutabilem: & quę facit iſtius dogmatis occaſio? 385 386
Stoicorum arrogantia retunditur. 158
Stoicorum inſanum paradoxum de beatitudine ſapientis tauri Phalaridis incluſi. 338
Stoiciſmum reſuſcitant Scholaſtici aſſerentes licitum eſſe operā propter intrinſecam virtutis honeſtatem, ibi ſiſtendo. 251. 252

Stultitia.

Stultitia quid? & quam vitioſa. 30. 318. 363
Stultitia parentum transfunditur in proles perinde ac alij defectus: ex qua transfuſione illuſtratur propagatio originalis peccati. 103. 105. 107. 160
Stultitia & ſapientia in natura rationali carent medio, & ſoluitur obiectio ex Auguſtino. 30. 281. 318 319. 366
Vide natura pura, ſapientia, homo.

Suarez.

Suarez ex praua intelligentia doctrinę Auguſtinianę in tranſuerſum actus. 67. 218. 238
Pelagij dictum Auguſtino nimis ſupinè affingit. 67. 68. 69
Auxilium naturale pro auxilio gratię obtrudit. 218. 219
Canonem Concilij Arauſicani peruersè intelligit. 218
Opera ſteriliter bona cum Pelagianis agnoſcit. 223. 238.
Fomitem ſpiritualis concupiſcentię & ſuperbię in paradyſum ante lapſum inuehit. 54
Refellitur ex Auguſtino & Concilio Tridentino. 54
Gratiam ſufficientem homini etiam lapſo ad ſupernaturalem finem ordinato debitam aſtruit. 313
Eius hallucinatio circa Angelorum perſeuerantiam. 69
Item circa neceſſitatem gratię ad opera moraliter bona ab Auguſtino aſſertam. 223 238. 239
Naturales liberi arbitrij vires nimis extollit. 72. 73 218
Auguſtini pronunciatum de peccaminoſitate omnium operum infidelium, ad quæſtionem facti diſtorquet. 225. 228
Negat gratiam determinare nos ad agendum, aut facere vt faciamus. 73
Docet libertatem hominis lapſi perinde ab integri dominari gratiæ. 73
Docet Deum ratione ſupremi dominij poſſe pro libitu omnes tam beatos quam damnatos tam noxios, quam innoxios ſalua perdere, damnare, annihilare. 364
Auguſtinum in ſuas partes violentè trahit. 69. 70. 218. 248
Auguſtini doctrina à temerariis eius cenſuris vindicatur. 73. 222. 228. 229. 248. & ſeqq.
Melius feciſſet Auguſtini doctrinam palàm reiiciendo, quam tot ludibriis adulteratam vindicando. 222. 228

Superbia.

Superbia. Vide concupiſcentia, cupiditas, libido excellendi.

Sympathia.

Sympathię & antipathię energia elucidatur. 104. 105

Synderesis.

Syndereſis quid, & an per peccatum deleri de mentibus humanis poſſit. 255

Syrmienſis Synodus.

Syrmienſis Synodus aduerſus Photini dogmata indicta. 12
Definit, Filium Dei & non Patrem apparuiſſe veteribus Patriarchis, & luctatum fuiſſe cum Iacob. 12
Auguſtinus è contra aſſeuerat Deum non niſi per Angelos apparuiſſe, aut luctatum fuiſſe. ibid.

T

TENTATIO.

TENTATIO nulla ſuperari poteſt abſque gratia & Dei amore. 52. 204. 215. 216
Idque tradit Auguſtinus vt Catholicam veritatem. 274
Tentationem veraciter ſuperare quis cenſendus? 260
Tentatio vna ſuperari poteſt viribus naturæ ſuccumbendo alteri ſed hoc non eſt tentationem verè vincere. 259. 260. 261
Tentationi nulli reſiſtere poſſe hominem: an & qualiter à duobus Pontificatus damnatum? 273. 274
Quid Vaſquez ea de re ſentiat? quid item Toletus & Bellarminus eius ſententiæ ſubſignantes? 273

Theodoſius imperator.

Theodoſius. Vide Honorius, natura pura, Pelagiani.

Theologia, Theologus.

Theologia innititur principiis reuelatis. 3
Theologica concluſio qua talis, non eſt fidei. 16
Theologiæ Scholaſticæ abuſus perſtringitur. 9. 37. 75. 237. 238
Theologia Scholaſtica ab hæreticis vniuerſum proſcribitur, ſed immerito. 9
Multa argumenta hæreticis ſuppeditat in perniciem fidei. 15
Theologiæ limites in Auguſtino fixi. 20. 76
Theologia Thomiſtica, Auguſtinianæ doctrinæ ſummarium. 20
Theologia Neotericorum Scholaſticorum infinitis erroribus reſperſa. 24. 25. 75. 76. 237
Peruerſa Theologia, quæ contenta eſt mediocritate vitiorum. 148. 151

E[illegible] Philoſophiæ Epicureæ, Diuomacheæ, & Calli[illegible] 148
Th[illegible]logi Scholaſtici Philoſophorum magis quam veterum pa[illegible] diſcipuli. 326
[illegible] facit memoria, Philoſophum ratio. 4
[illegible] poſteris ea tradere debet, quæ à maioribus didicit. [illegible]
[illegible] periculoſum, à tritis maiorum ſemitis deflectere. 76. 38
[illegible]logi omnes cupiunt videri Auguſtiniani: vt Philoſophi [illegible] Socratici. 21
[illegible]logi ſui opinionibus præoccupati, anthores omnes quos le[illegible], in ſuas partes vel inuite diſtorquent. 85. 257. 258
Th[illegible]ologicæ profeſſiones vix alijs nunc conferuntur quã exerci[illegible] in puluere Philoſophico: commoda & incommoda inde pullulantia expenduntur. [illegible]3. 37. 328.
Theologorum modernorum crebræ hallucinationes ex Philoſophia poſtliminio manant. 34. 37. 69. 75. 99. 101. 206. 221. 237. 255. 292. 328. 329
Theologorum in Synodis Eccleſiaſticis quodnam munus? 6
Cauſidicis ſimiles ſunt, non iudicibus. ibid.

Thomas Aquinas.

S. Thomas Aquinas Theologorum Scholaſticorum Coryphæus. 96. [illegible]8
[illegible] in clara Dei viſione conſtituit: naturalem tamen b[illegible] appetitum hominibus tribuit. 308
[illegible] Theologica nihil aliud eſt, quam Auguſtinus compendiatus. 20
[illegible] propagatione peccati originalis per libidinem, ſuffragatur [illegible]guſtino. 96
[illegible] obligatione referendi omnes actiones in Deum formali[illegible] aut virtualiter. 162. 163
[illegible] de natura peccati originalis, quam negat conſiſtere in pura priuatione, ſed in habitu corrupto. 103. 142

Timor.

Timor, tormentum habet non delectationem. 290. 252
Timor oritur ex amore boni oppoſiti malo quod timetur. 206
Qui ex timore ſupplicii à peccando retrahitur, inimicus iuſtitiæ eſſe conuincitur. 206. 207. 228. 229. 232. 287. 292. 299. 300. 301. 302
Operari ex timore amittendi temporalia, æquè vitioſum eſt ac operari ex cupiditate aſſequendi temporalia. 206
Vide dilectio, iuſtitia, lex.

Tolerantia.

Tolerantia Schiſmaticorum aut Hæreticorum pro veritate fidei in qua conueniunt cum Catholicis, an laudabilis? 232
Quomodo ab Auguſtino iſta tolerantia & patientia vocetur donum Dei, cùm iuxta eundem omnia opera exercita abſque fidei per dilectionem operantis directione ſint vitioſa & peccaminoſa? 232. Vide fides, opera.

Toletus.

[illegible]letus Louanium deſtinatus ad promulgandam Bullam duo[illegible]m Pontificum: & quo anno? 273
[illegible]ationem cenſuræ à Vaſquezio excogitatam approbat, & [illegible]oni Vaſquezij ſubſcribit. ibid.
Vide Bulla, Bellarminus, Vaſquez, Tentatio.

V

VASQVEZ.

VASQVEZ Auguſtini vinum aquâ diluit. 291
Opinionibus proprii cerebri præoccupatus cæteros authores vel inuitos in ſuas partes diſtorquet. 85
Falsò affingit Auguſtino perpetuam fluctuationem de natura peccati originalis, aut propagationis ipſius. 96. 97
Vaſquez in Auguſtinum nimis iniurioſus, adeoque in Eccleſiam & Romanos Pontifices. 15. 73. 76. 91. 92.
In Auguſtini ſcriptis parum verſatus: nec videtur ea legiſſe, niſi forte alienis oculis. 69. 77
Auguſtini indubitatam doctrinam de natura & propagatione peccati originalis, grauiſſimis cenſuris perſtringit, & Pelagianiſmi inſimulat. 15. 77. 85. 91. 92. 93
Maluit Auguſtini ſcripta cenſurare, quam perſcrutari. 77. 78
In eo temeritas & imperitia de palma concertant. 77
N[illegible] & liberum arbitrium nimis ſuperbè tuetur. 73
Violatæ gratiæ crimen Auguſtino immeritò impingit. ibid.
Cogitationes naturaliter bonas pro vera gratia obtrudit. 291
Non poſſet Pelagius Auguſtini doctrinam magis ſubdolè & perniciosè adulterare, quam adulterauit Vaſquez. ibid.
Vaſquez negat gratiam determinare noſtrum arbitrium ad agendum, aut facere vt faciamus. 73
Dicit liberum arbitrium hominis lapſi perinde ac integri, prædominari gratiæ. ibid.
Amorem iuſtitiæ ab Auguſtino deprædicatum, peruersè exponit de amore cuiuſcunque virtutis, etiam propter ſeipſam. 291
De perſeuerantia Angelorum grauiter hallucinatur. 69
Supremum Dei dominium vſque adeo ampliat, vt non vereatur dicere quod Deus vt ſupremus Dominus poſſit pro libitu noxios beare & innoxios damnare, ſalua iuſtitia. 364
Gratiam ſufficientem hominibus lapſis dubitanter aſtruit, cùm tamen non poſſit pati quod Auguſtinus homini innocenti gratiam à ſuo Creatore deberi aſſerat. 313
Gloriatur ſe inueniſſe acta Synodi Dioſpolitanæ, ſed vanè. 77
Suis præſtigijs ſubtilitatis peccatum in fumos reſoluit. 78. 85. 86
Peccati ſolutionem in figmento rationis conſtituit. 78
De quibuſdam propoſitionibus à duobus Pontificibus condemnatis rectè ſentit, teſtibus Toleto & Bellarmino. 273. 274

Venia.

Venia ſine ignoſcentia culpam neceſſariò ſupponit. 138. 139
Hinc rectè Auguſtinus ex verbis Apoſtoli deducit concubitum carnalē inter coniuges cauſa voluptatis, non vacare culpa. ibid.
Venialiter peccans ſinem vltimum in creatura conſtituit. Vide peccatum.

Veritas.

Veritatem noſcere de eaque gaudere, omnes naturaliter appetunt. 311
Veritas non ſolum corpori, ſed & ipſi animæ præponenda. 158
Veritatis ſempiternę veſtigium cuilibet creaturę impreſſum. ibid.
Veritas quo ſenſu dicitur eſſe in anima, item in ipſis rebus? 79

Vidua.

Vidua continentiæ ſtudens grauiores concupiſcentiæ inſultus patitur, quam virgo; vti & meretrix, quam incorrupta. 103

Virtus.

Virtutis variæ definitiones perſtringuntur. 157. 237. 243
Virtus imponit modum voluptati etiam quantum ad finem. 166
Virtus & vitium non tam officiis quam finibus diſcernuntur. 167. 239. 253. 255
Virtus & bona conſuetudo, qui differant inter ſe? 237
Virtus nequit eſſe ſteriliter bona. 240
Virtus non poteſt in vllum peccatum influere. 244
Virtus non in Deum relata, vitium potius eſt quam virtus. 252
Virtutē propter ſeipſam appetere, vitioſa ſuperbia eſt. 250. 297
Virtus Deo ſeruire debet, & non typho. 250. 254
In virtute etiam Chriſtiana gloriari, ſuperbia eſt. 249
Virtutis finis eſt Deus intentione bonæ fidei amandus. 255
Virtute nemo malè vti poteſt. 285
In virtute duo potiſſimum ſpectanda, officium & finis: & quomodo hæc differant? 152. 167. 208. 234. 239. 243. 244. 255.
In opere virtuoſo officium ſe habet inſtar corporis: finis inſtar animæ. 255
Veræ virtutis rationem nihil ſortitur, niſi quod prodeſt ad vitam æternam. 241
Virtus Auguſtino nihil eſt aliud quam ordo amoris, vel ipſe amor Dei. 237. 238. 251
Nulla vera virtus reperiri poteſt abſque vera pietate & veri Dei religioſo cultu. 253
Hinc in infidelibus nulla datur vera virtus: & Philoſophorum virtutes ſunt vitia. 229. 237. 238. & ſeqq. 246. 247. 253. 341. in fine.
Quid de fidelibus peccatoribus ſentiendum? 229
Nulla virtus etiam moralis abſque gratię auxilio inchoatè acquiri poteſt: multò minus perfectè. 238. 239. 255. 256
Virtutes cardinales earumque functiones perſtringuntur. 240. 253
Virtutum ſemina cunctis inſita à natura aſſerunt Semi-Pelagiani & quo ſenſu ab Auguſtino & alijs Patribus admiſſa fuerint eadem ſemina? 255
Vide fides, gratia, homo, natura infidelis, intentio, opera, Philoſophi.

Vita.

Vita corporalis cunctis animantibus chariſſima. 1
Vita corporis, anima: vitæ animę, Deus. 2. 78. 80. 172. 296. 298. 329
Sicut Dei inhabitatio eſt vita animæ, ſic Dei deſertio eſt mors animę. 368
Deus eſt vita animæ, quatenus ei vnitur glutine charitatis. 298
Vitę ſpirituali inſidiantur buccinatores liberi arbitrij ad bonum abſque gratia. 2
Vita æterna, Vide regnum Dei, Pelagiani.

Vitium.

Vitium quid? & an ſit contra naturam creaturę rationalis? 244. 309. 310. 311. 321. 351
Vitium ex vitio propagatur perinde ac natura ex natura. 87. 88. 89. 92. 96. 100
Vitium effectus arguit vitioſitatem cauſę. 92. 93. 94
Vitiorum victoria quando reputetur vera. 515. 260
Vitium non debet reputari victum niſi Dei amore vincatur. 257. 258. 260

Non